شنجاڭ ئۇيغۇرئاپتونوم رايونى جايلار تەزكىرسى

شنجاڭ ئومۇمي تەزكىرسى

67 - توم

تەمنات - سوداكوپراتپى تەزكىرسى

شنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ISBN 7-228-05198-X

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتىنىڭ ئەزالىرى

مۇدىر: ئابلەت ئابدۇرېشىت

مۇئاۋىن مۇدىرلار: يۈسۈپ ئەيسا، فېڭ داجېن، تۆرباير، لى شۇجۇەن، ئۇيغۇر سايرانى، بەي يۈشى (مەخسۇس)، سابىر ئەلى (مەخسۇس)، ۋۇشكىدۇ (مەخسۇس)

ئەزالار: دۇڭ جاۋخې، لى كاڭنىڭ، شيې خەيپىڭ، سۇ يۈڭگۇاڭ، گۇڭ جىننيۇ، لىيۇ رۇنچيەن، چېن تۈڭۈېي، خې فۇلىن، راخمان مەسۇم، ئەمەت موللا تۇردى، جاقىپ مىرزاقان، خۇاڭ يۈەنسەي، ئابلىز ئاتاۋۇللا، ياڭ جەنشى، مۇھەممەت زۇنۇن، قادىر ھاپىز (مەخسۇس)، جۇڭ شىڭچى (مەخسۇس)، جۇڭ يىڭ، مازىجيەن

«شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەزكىرىسى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەزكىرىسى»نى تۈزگۈچى، تەكشۈرگۈچى خادىملار

باش تۈزگۈچى: بەي يۈشى

مۇئاۋىن باش تۈزگۈچى: ما زىجيەن

تۈزگۈچىلەر: جىن تيەنجىڭ، يۇ ۋېيپىڭ

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى» نى تۈزۈش كومىتېتى ئەزالىرى

مۇدىر: ما جۇنجيې

مۇئاۋىن مۇدىرلار: ياڭ سۈڭتاۋ، جاڭ جىبىن، مۇھەممەت ئاۋۇدۇن

ئەزالار: گۇڭ جىڭخۇا، لى شىچاۋ، چېن جىڭرۇڭ، خەيرىنىسا ئاۋۇقالى، پەتتار لىتسې، رېن كۇنيۇن، فېڭ دېرۇي، ژاڭ زورېن، ياڭ جۇڭلىن، شاۋجىشيەن، يۇەن جۇڭچېڭ، گويۇشۇن، فاڭ ۋېنجى، جاڭ جيۇەن، شيۇڭ رېنفېي، جاڭ مىڭجى، جاڭ دېجېن

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى» نى تۈزگۈچى خادىملار

باش مۇھەررلەر: ياڭ سۈڭتاۋ

مۇئاۋىن باش مۇھەررلەر: جاڭ مىڭجى، جاڭ دېجېن، لى يىمىن

مۇھەررلەر: ۋۇ يۈۋېي، لىيۇ رۇيشۇن، شيې چاڭۋېي، لى چىڭ، لى پېيخۇاڭ، جاڭ جيارۇي، جۇڭ يىڭشۇ، ۋۇ جىنشۇ، شېن خۇاچېڭ، جياڭ فېڭخې

مۇندەرىجە

ئومۇمىي كىرىش سۆز
كىرىش سۆز I
كىرىش سۆز II
كىتابنىڭ تۈزۈلۈشى
سۆزەتلەر
ئومۇمىي بايان 1
چوڭ ئىشلار..... 13

بىرىنچى قىسىم ئاپپاراتلار

I باب تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپپاراتلىرى 69

§ 1 . ئاپتونوم رايونلۇق (ئۆلكىلىك) تەمىنات - سودا كوپىراتىپى (ئىدارىسى) 69
§ 2 . ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ... 94
§ 3 . ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى 103
§ 4 . ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى 109

II باب دېموكراتىك باشقۇرۇش ئاپپاراتى..... 145

§ 1 . كوپىراتىپ قۇرۇلتىيى 145
§ 2 . كېڭەش 159
§ 3 . نازارەتچىلىك ھەيئىتى..... 161
§ 4 . كوپىراتىپ نىزامنامىسى..... 165

قوشۇمچە: 1 ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ نىزامنامىسى (1956 - يىلى) 168
قوشۇمچە: 2 ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپىنىڭ نىزامنامىسى (1984 - يىلى) 175
قوشۇمچە: 3 ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ يىللاردىن بۇيانقى كېڭەش مۇدىرلىرى ۋە مۇئاۋىن مۇدىرلىرىنىڭ ئىسىملىكى 182
قوشۇمچە: 4 ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ بىر نەچچە نۆۋەتلىك نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇدىرى، مۇئاۋىن مۇدىرلىرىنىڭ ئىسىملىكى 184
قوشۇمچە: 5 ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپ پارتكۇرۇپپا، پارتكوم شۇجىلىرىنىڭ ئىسىملىكى 185

ئىككىنچى قىسىم پاختا - چىگە سېتىۋېلىش ۋە سېتىش

I باب پاختا 189

§ 1 . ئىشلەپچىقىرىشنى يۆلەش 190
§ 2 . سېتىۋېلىش 194
§ 3 . پېرىيوم 202
§ 4 . پىششىقلاپ ئىشلەش 208
§ 5 . سېتىش 218
§ 6 . باھا 226

II باب كەندىر تېپىدىكىلەر 240

§ 1 . كەندىر 240
§ 2 . لوپنۇر كەندىرى 246
§ 3 . كاناپ (بالدىرغان) 251

ئۈچىنچى قىسىم يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش

I باب ئوغۇت 260

§ 1 . ئارىلاشما ئوغۇتلار 260
§ 2 . خىمىيىۋى ئوغۇت 262

II باب دېھقانچىلىق دورىلىرى ۋە دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرى 285

§ 1 . دېھقانچىلىق دورىلىرى 285
§ 2 . دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرى 298

III باب ئوتتۇرا - كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى ۋە دېھقانچىلىقتا ئىشلىتىلىدىغان سۇلياۋ يۇپۇق 303

§ 1 . ئوتتۇرا - كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى 303
§ 2 . دېھقانچىلىققا ئىشلىتىدىغان سۇلياۋ يۇپۇق 313

IV باب تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى 315

§ 1 . تېرىلغۇ ئېتى 317
§ 2 . تېرىلغۇ كالىسى 325
§ 3 . ھەربىيلەر ئېتى 333
§ 4 . موڭغۇلىيەدىن ئات يۆتكەش 335

تۆتىنچى قىسىم كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش - سېتىش

I باب كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى 341

§ 1 . فارفور بۇيۇملار 343
§ 2 . چويۇن قازان 351
§ 3 . ئاشخانا سايمانلىرى 356
§ 4 . باشقا كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى 362

II باب كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار 367

§ 1 . ئومۇمىي ئەھۋال 367
§ 2 . كېرەكسىز رەڭلىك مېتال 375
§ 3 . كېرەكسىز پولات - تۆمۇر 386
§ 4 . ھەرخىل سۆڭەكلەر 399
§ 5 . كېرەكسىز كاۋچۇك 405
§ 6 . قەغەز ئىشلەشكە ئىشلىتىلىدىغان كېرەكسىز، كونا خام ئەشيالار ... 413

بەشىنچى قىسىم يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە، چاي سېتىۋېلىش - سېتىش

I باب يەرلىك مەھسۇلات 423

§ 1 . ھەسەل مەھسۇلاتلىرى 425

§ 2 . قومۇش، پاخال ۋە ئۇنىڭدىن ياسالغان مەھسۇلاتلار 431
§ 3 . پاختا، چىگىدىن توقۇلغان يەرلىك توقۇلما بۇيۇملار 440
§ 4 . باشقا يەرلىك مەھسۇلاتلار 443

II باب مېۋە - چېۋە، قۇرۇتۇلغان كۆكتاتلار 449

§ 1 . قۇرۇق ئۈزۈم 450
§ 2 . قوغۇن، تاۋۇز 458
§ 3 . باشقا مېۋىلەر 467
§ 4 . قۇرۇتۇلغان كۆكتات ۋە تەمتۇرۇچلار 482

III باب چاي 487

§ 1 . سېتىۋېلىش 487
§ 2 . سېتىش 489
§ 3 . تىجارەت باشقۇرۇش 502

ئالتىنچى قىسىم تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش

I باب دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىنى تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش 509

§ 1 . پارچە سېتىش سوممىسى ۋە تىجارەت تۇرلىرى 510
§ 2 . شەھەر بىلەن يېزىلارنىڭ ئىستېمال نىسبىتى 513
§ 3 . سىياسەت ۋە تەدبىرلەر 516

II باب يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت كەسپى 528

§ 1 . تور - نۇقتىلار 528

§ 2 . تىجارەت 532
§ 3 . خام ئەشيانىڭ كېلىش مەنبەسى..... 536
§ 4 . باشقۇرۇش 539

III باب سودا سارايلىرى 546

§ 1 . ئۇچ تەرەققىيات باسقۇچى 546
§ 2 . تىجارەت 550
§ 3 . ئۇنىۋېرسال سودا مەركىزى 558

يەتتىنچى قىسىم ئاساسىي قۇرۇلۇش ۋە سانائەت

I باب ئاساسىي قۇرۇلۇش 565

§ 1 . مەبلەغ سېلىش 565
§ 2 . باشقۇرۇش 571
§ 3 . مەبلەغ 573
§ 4 . ماددىي ئەشيالار 577
§ 5 . تۇرلەر ۋە ئۇنۇم..... 580

II باب كوپىراتىپ باشقۇرغان سانائەت 586

§ 1 . باشقۇرۇش ئاپپاراتى ۋە ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى..... 586
§ 2 . پىششىقلاش كەسپى ۋە مەھسۇلات 592
§ 3 . زاۋۇتلارنى تاللاپ تۇنۇشتۇرۇش..... 596

سەككىزىنچى قىسىم ترانسپورت، ئامبارداش ساقلاش ۋە ئۇلاپ توشۇش

I باب ترانسپورت، ئامبارداش ساقلاش 605

§ 1 . ترانسپورت ئەھۋالى 605
§ 2 . پىلان بويىچە باشقۇرۇش 609
§ 3 . مۇۋاپىق توشۇشنى تەشكىللەش 612
§ 4 . ئۆزىمىزدە بار ئاپتوموبىل 613
§ 5 . شۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا بېۋاستە قاراشلىق ترانسپورت ... 615
§ 6 . ئامبار 620

II باب ئۇلاپ توشۇش 628

§ 1 . تەرەققىيات تارىخى 628
§ 2 . ئەسلىھە 632
§ 3 . تىجارەت 634
§ 4 . باشقۇرۇش 645

توققۇزىنچى قىسىم ئۇنۇمبرسال باشقۇرۇش

I باب پىلان ۋە ئىستاتىستىكا 653

§ 1 . پىلان 654
§ 2 . ئىستاتىستىكا 672

II باب مالىيە ۋە بوغالتىرلىق ئىشلىرى 686

§ 1 . مالىيە ئىشلىرىنىڭ باشقۇرۇلۇشى 686

§ 2 . بوغالتىرلىق 700

III باب مال باھاسى 712

§ 1 . فاكتورنى - سىياسەتلەر 712
§ 2 . ئاساسلىق تاۋارلارنىڭ باھاسى 714
§ 3 . مال باھا ئىندىكسى 739
§ 4 . مال باھاسىنى باشقۇرۇش 742

IV باب ئەمگەك ئىش ھەققى 746

§ 1 . ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنى 747
§ 2 . ئەمگەك - كادىرلار 753
§ 3 . ئىش ھەققى تۈزۈمى 763
§ 4 . ئەمگەك سۇغۇرتا پاراۋانلىقى 777

ئونىنچى قىسىم پەن - تېخنىكا، مائارىپ

I باب پەن - تېخنىكا 787

§ 1 . پاختا ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى مۇلازىمىتى 787
§ 2 . يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تېخنىكىسى مۇلازىمىتى ... 792
§ 3 . پەن تەتقىقات پائالىيىتى 809

II باب ئىشچى - خىزمەتچىلەر مائارىپى 814

§ 1 . ئىشچى - خىزمەتچىلەر مائارىپى ئەھۋالى 814
§ 2 . مەكتەپ مائارىپى 819
§ 3 . خىزمەتتىكىلەر مائارىپى 829

قوشۇمچە

1. شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قانداق بارلىققا كەلدى ... 839
2. شىنجاڭ ئازاد بولغان دەسلەپكى مەزگىللەردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش 842
3. شىنجاڭ يېزىلىرىدا قۇرۇلغان تۇنجى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 845
4. يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگىرىش ئېلىپ بېرىش ۋە ئۇنى باشقۇرۇش..... 848
5. تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 1986 — 1990 - يىلغىچە بولغان چوڭ ئىشلىرى 862
6. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئۆزىدە بار بولغان مەبلىغىنىڭ ئۆزگىرىش ئەھۋالى 869
7. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى ۋە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ باج تاپشۇرۇش ئەھۋالى..... 870
8. ئىلغار كوللېكتىپ، ئىلغار شەخسلەرنىڭ ئىسىملىكى (1955 — 1990) 871
9. ئوتتۇرا، ئالىي دەرىجىلىك كەسپىي تېخنىكا ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن كادىرلار ئىسىملىكى (1983 — 1990) 896
10. كوپىراتىپ سىستېمىسىدىكى ناھىيە، باشقارما دەرىجىلىك كادىرلار ئىسىملىكى (1950 — 1990) 941
ئاخىرقى سۆز 961
«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى»نىڭ ئومۇمىي مۇندەرىجىسى 966
ئۇيغۇرچە نەشرىگە ئاخىرقى سۆز 968

706 .....

712 .....

814 .....

819 .....

829 .....

ئومۇمىي كىرىش سۆز

ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم بىلەن خەلق ھۆكۈمىتى 1983 - يىلى «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى»نى تۈزۈشنى قارار قىلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى قۇرۇلۇپ، بۇ خىزمەتكە ئومۇمىيۈزلۈك مەسئۇل بولدى. بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، ھەر قايسى كەسىپ تەزكىرىلىرىنى تۈزۈش كومىتېتلىرىنىڭ بىۋاستە رەھبەرلىكىدە ۋە كەڭ تەزكىرە خادىملىرىنىڭ جاپالىق تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى نەتىجىسىدە «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى»نىڭ ھەرقايسى كەسىپ تەزكىرىلىرى كەينى - كەينىدىن پۈتۈپ، نەشردىن چىقىشقا باشلىدى، بۇ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىدىكى بىر زور نەتىجە.

تەزكىرە تۈزۈش — جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئېسىل مەدەنىيەت ئەنئەنىسى، ئەمىنىيە، يىغىلىق دەۋرلىرىدىلا تەزكىرىچىلىك بىخ سۈرگەن، تاڭ، سۇڭ دەۋرلىرىدە تەزكىرىچىلىك مۇھىم تەرەققىياتلارغا ئېرىشكەن، چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدە بولسا، كونا تەزكىرىلەرنىڭ تەرەققىياتى يۇقىرى پەللىگە يەتكەن. شىنجاڭنىڭ تەزكىرىچىلىك تارىخىمۇ ناھايىتى ئۇزۇن. ھازىر 111 خىل، 600 تومدىن ئارتۇق تەزكىرە كىتابى ساقلانماقتا. بىر كىتابنىڭ ھەرخىل نامدىكى نۇسخىلىرىنى ياكى بىر كىتابنىڭ قىسقارتىلىپ بېسىلغان ھەرخىل نۇسخىلىرىنى چىقىرىۋەتكەندىمۇ، يەنە 83 خىل تەزكىرە كىتابى بار. بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ بالدۇر تۈزۈلگىنى تاڭ سۇلالىسىنىڭ چىيەنيۇەن يىللىرى (758 — 759 - يىللىرى) دا تۈزۈلگەن «قۇجۇ ئايمىقىنىڭ جۇغراپىيىلىك تەپسىراتى» (كەمتۈك)، ئەڭ كېيىن تۈزۈلگىنى مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) دىكى شياۋ تۈزگەن «شىنجاڭ توغرىسىدا ئومۇمىي بايان»دىن ئىبارەت. چىڭ سۇلالىسىنىڭ چىيەنلۇڭ يىللىرىدا تۈزۈلگەن «غەربىي يۇرتنىڭ خەرىتىلىك تەزكىرىسى» بىلەن شۇەنتۈڭ يىللىرىدا تۈزۈلگەن «شىنجاڭنىڭ خەرىتىلىك تەزكىرىسى»نىڭ مەزمۇنى خېلى تەپسىلىي. بۇ كونا تەزكىرىلەر تارىخىي شارائىتىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىغانلىقتىن، شەكلىدىن تارتىپ مەزمۇنغىچە نۇرغۇن نۇقسان ۋە شاكاللاردىن خالى ئەمەس، لېكىن، بۇ كىتابلار تارىخنى ساقلاش قىممىتىنى يوقاتماي، بىزنىڭ شىنجاڭنى تونۇشىمىز، شىنجاڭنىڭ تارىخىنى تەتقىق قىلىشىمىزدا قىممەتلىك ماتېرىيال بولۇپ كەلدى. مىنگو دەۋرىدە شىنجاڭنىڭ ھۆكۈمەت دائىرىلىرى ئىككى قېتىم تەزكىرە سارىيى تەسىس قىلىپ، ئومۇمىي تەزكىرە تۈزۈشكە كىرىشكەن بولسىمۇ، سىياسىي جەھەتتىكى چىرىكلىك، ئۇزۇلمەي داۋاملاشقان ئۇرۇش مالىمانچىلىقى تۈپەيلىدىن مەغلۇپ بولدى. شۇنداق قىلىپ، 1911- يىلى «شىنجاڭنىڭ خەرىتىلىك تەزكىرىسى» تۈزۈلۈپ بولغاندىن تارتىپ تاكى 80 - يىللارنىڭ باشلىرىغىچە شىنجاڭدا ئومۇمىي تەزكىرە تۈزۈش خىزمىتى 70 نەچچە يىل ئۇزۇلۇپ قالدى.

بۇگۈنكى كۈندە مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، بىر نىيەتتە ھەمكارلىشىپ، ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلىپ، جۇڭگوچە

سوتسىيالىزم قۇرماقتا، تۈرلۈك ئىشلار جۈش ئۇرۇپ راۋاجلانماقتا. مۇشۇنداق گۈللەنگەن بىر دەۋردە ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم بىلەن خەلق ھۆكۈمىتى سوتسىيالىستىك يېڭىچە تەزكىرە تۈزۈشنى قارار قىلدى، بۇ، شىنجاڭنىڭ ماددىي مەدەنىيەت، مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ۋە دېموكراتىيە، قانۇنچىلىق قۇرۇلۇشىدا چوڭقۇر تارىخىي ئەھمىيەتكە ۋە مۇھىم رېئال ئەھمىيەتكە ئىگە.

شىنجاڭ — ۋەتىنىمىزدىن ئىبارەت چوڭ ئائىلىنىڭ تارىخى ئۇزۇن ئەزالىرىدىن بىرى. مىلادىدىن ئىلگىرىكى 60 - يىللاردا غەربىي خەن سۇلالىسى بۈگۈردە غەربىي يۇرت قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى قۇرغاندىن تارتىپ، شىنجاڭ رەسمىي تۇردە ۋەتىنىمىزنىڭ زېمىن تەۋەلىكىگە ئۆتتى. ۋېي، جىن سۇلالىلىرى ۋە جەنۇبىي، شىمالىي سۇلالىلەر دەۋرلىردە ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى سۇلالىلەر ئۇزلۇكسىز ئالمىشىپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن، غەربىي يۇرت چېرىكچى بېگى بىلەن غەربىي يۇرت دورغابى داۋاملىق تەسىس قىلىنىپ كەلدى. ئالدىنقى لياڭ ھاكىمىيىتى ھازىرقى تۇرپان ئەتراپىدا قۇجۇ ۋىلايىتىنى تەسىس قىلىپ، شىنجاڭدا ۋىلايەت، ناھىيە تۈزۈمىنىڭ باشلانمىسىنى يارىتىپ بەردى. سۇي، تاڭ دەۋرلىردە غەربىي يۇرتتا ۋىلايەت، ناھىيە داۋاملىق تەسىس قىلىنغاندىن سىرت، يەنە ئىۋرغول ئايمىقى، قۇجۇ ئايمىقى، بېشبالىق ئايمىقى ۋە ئەنشى قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى، بېشبالىق قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى تەسىس قىلىندى. ئۇنىڭ باشقۇرۇش دائىرىسى ھازىرقى شىنجاڭنى ۋە بالقاش كۆلىنىڭ جەنۇبىدىكى، چۇ دەريا سى ۋادىسى ئەتراپىدىكى جايلارنى ئۆز ئىچىگە ئالاتتى. بەش سۇلالە، سۇڭ، لياۋ، جىن، يۈەن، مىڭ سۇلالىلىرى دەۋرلىردە غەربىي يۇرت بىلەن ۋەتىنىمىزنىڭ ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك رايونىنىڭ سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت جەھەتلەردىكى ئالاقىسى يەنىلا ناھايىتى قويۇق بولۇپ كەلدى. چىڭ سۇلالىسى شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، چىيەنلۇڭ 27 - يىلى (1762 - يىلى) شىنجاڭدا ئىلى قاتارلىق جايلارنى باشقۇرغۇچى جياڭجۈن قويۇلۇپ، شىنجاڭنىڭ ھەربىي ۋە سىياسىي ئىشلىرى بىر تۇتاش باشقۇرۇلدى. 1884 - يىلى شىنجاڭدا ئۆلكە قۇرۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ مەمۇرىي تۈزۈلمىسى ئىچكىرىدىكى جايلارنىڭ مەمۇرىي تۈزۈلمىسى بىلەن تەدرىجىي بىرلىككە كەلتۈرۈلدى. مىنگونىڭ 8 - يىلى (1919 - يىلى) ئالتاي شىنجاڭنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ ھازىرقى مەمۇرىي رايونى شەكىللەندى. 2000 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بۇيان، ھەرمىللەت خەلقى سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت جەھەتلەردىكى كەڭ ئالاقە داۋامىدا، چېگرا رايونىنى ئېچىش ۋە گۈللەندۈرۈش يولىدىكى جاپالىق ئىگىلىك يارىتىش داۋامىدا، يېقىنقى زامان ۋە ھازىرقى زامانىدىكى كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ تاجاۋۇزىغا قارشى تۇرۇش، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداش كۈرىشى داۋامىدا، بىرلىك، ئىتتىپاقلىق بولغاندا، ھەرمىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق گۈللىنىدىغانلىقىنى، مالىمانچىلىق، بۆلۈنۈش بولغاندا، خەلقنىڭ كۈلپەت چېكىدىغانلىقىنى، جەمئىيەتنىڭ چېكىنىپ كېتىدىغانلىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلىشتى.

شىنجاڭ ۋەتىنىمىزنىڭ غەربىي - شىمالىي چېگرىسىغا جايلاشقان، ئۇ موڭغۇلىيە، روسىيە فېدراتسىيىسى، قازاقىستان، قىرغىزىستان، تاجىكىستان، ئافغانىستان، پاكىستان، ھىندىستاندىن ئىبارەت سەككىز دۆلەت بىلەن چېگرىداش، يەر مەيدانى 1 مىليون 600 مىڭ

كۆدرات كىلومېتىردىن ئاشىدۇ. شىنجاڭنىڭ تاغ - دەريالىرى ئاجايىپ گۈزەل، ھەيۋەتلىك، بوستانلىقلىرى مۇنبەت، باي، يايلاقلىرى بېپايان ھەم كۆركەم، قېزىلما بايلىقلىرى مول. 17 خىل قېزىلما بايلىق زاپىسى مەملىكەت بويىچە ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدۇ، بولۇپمۇ نېفىت بىلەن كۆمۈر زاپىسى ئەڭ كۆپ. ئاپتونوم رايونلۇق ئىستاتىستىكا ئىدارىسىنىڭ 1990 - يىلدىكى مەلۇماتىدا مۇنداق دېيىلگەن: ھازىر ئاپتونوم رايون بويىچە 46 مىليون 303 مىڭ 300 مو تېرىلغۇ يەر، ئاچسا دېھقانچىلىق قىلىشقا باپ كېلىدىغان 73 مىليون 459 مىڭ 500 مو بوز يەر بار؛ 22 مىليون 455 مىڭ مو ئورمانلىق، ئورمان ئەھيا قىلىشقا باپ كېلىدىغان 39 مىليون 900 مىڭ مو بوز يەر، پايدىلىنىشقا بولىدىغان 700 مىليون مودىن ئارتۇق تەبىئىي ئوتلاق بار؛ تاتلىق سۇ كۆلىمى 10 مىليون مودىن ئارتۇق، يەر ئۈستى سۈيىنىڭ يىللىق سىرغىم مىقدارى 8 مىليون 840 مىڭ كۇب مېتىر، يەر ئاستى سۈيىنىڭ پايدىلىنىشقا بولىدىغان مىقدارى 25 مىليارد 200 مىليون كۇب مېتىر، مۇزلۇقلاردىكى سۇ زاپىسى 2 تېرىليون 580 مىليارد كۇب مېتىر؛ قۇياشنىڭ يىللىق يورۇتۇش ۋاقتى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2600 — 3400 سائەت. كان بايلىقى، سۇ، تۇپراق، نۇر، ئىسسىقلىق بايلىقلىرى شىنجاڭدا سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ زور ئىستىقبالغا ئىگە ئىكەنلىكىنى نامايان قىلىپ بەردى. مۇشۇنداق گۈزەل، باي زېمىن كونا جۇڭگودا ئىچكى مالىمانچىلىق، تاشقى ئاپەتلەر دائىم بولۇپ تۇرىدىغان، خەلق ئاچ - يالىڭاچلىقتا ياشايدىغان خانۇەيران بىر جاي ئىدى. «چىللىدى خوراز جاھاننى ئويغىتىپ، تاڭ يورىدى، ياڭرىدى ھەر ياندا ساز، يۇتيەنمۇ بار بۇ نەغمىدە». 1949- يىلى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقى ئازادلىققا ئېرىشتى، شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، ئۇلار ئۆز بويىنىدىكى ئاسارەت زەنجىرىنى پاچاقلاپ تاشلاپ، پارلاق سوتسىيالىزم يولىغا قەدەم تاشلىدى. 42 يىلدىن بۇيان، شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقى كوممۇنىستىك پارتىيەسىگە ئەگىشىپ، دېموكراتىك ئىنقىلاب، سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش داۋامىدا ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلىپ، جاپاغا چىداپ ئىگىلىك يارىتىپ، شىنجاڭدا يەر جاھاننى زىلزىلىگە سالىدىغان ئۆزگىرىشلەرنى بارلىققا كەلتۈردى. بولۇپمۇ1978- يىلدىكى پارتىيەنىڭ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، ھەر مىللەت خەلقى پارتىيەنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىنى مەركەز قىلىش، تۆت ئاساسىي پىرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكىنى سىرتقا ئېچىۋېتىشتە چىڭ تۇرۇشتىن ئىبارەت ئاساسىي لۇشىيەننىي ئىزچىللاشتۇرۇپ، شىنجاڭنى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ۋە ئىجتىمائىي تەرەققىيات جەھەتتە تېخىمۇ تېز يۇكسەلدۈردى. 1949 - يىلى شىنجاڭنىڭ ئىجتىمائىي ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 750 مىليون يۈەن (يېڭى خەلق پۇلىغا سۇندۇرۇلدى، تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، مىللىي دارامىتى 440 مىليون يۈەن ئىدى. 1990 - يىلغا كەلگەندە شىنجاڭنىڭ ئىجتىمائىي ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 45 مىليارد 865 مىليون يۈەنگە، مىللىي دارامىتى 20 مىليارد 495 مىليون يۈەنگە يەتتى؛ 1950 - يىلى كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئوتتۇرىچە مىللىي دارامەت 112 يۈەن ئىدى، 1990 - يىلغا كەلگەندە كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن ئوتتۇرىچە مىللىي دارامەت 1374 يۈەنگە يېتتى، 1980 - يىلدىكى ئۆزگەرمەس باھا بويىچە ھېسابلىغاندا، 1950 - يىلدىكىنىڭ 9. 4 ھەسىسىگە توغرا كەلدى، نامرات، قالاق قىياپەت زور دەرىجىدە ئۆزگەرتىلدى.

تارىخ شۇنى قايىل قىلارلىق دەرىجىدە ئىسپاتلىدىكى، شىنجاڭ گۇللىنىپ روناق تاپماقچى، مىللەتلەر گۇللەپ ياشنىماقچى، خەلق بايىاشاتلىققا، بەختكە ئېرىشمەكچى بولىدىكەن، پارتىيىنىڭ «بىر مەركەز، ئىككى ئاساسىي نۇقتا» دىن ئىبارەت ئاساسىي لۇشىيەنىدە قەتئىي تەۋرەنمەستىن چىڭ تۇرۇپ، جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش يولىنى بويلاپ، باتۇرانە ئالغا بېسىشى لازىم.

شىنجاڭ قەدىمدىن تارتىپلا ئېلىمىزدىكى كۆپ مىللەت توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان جاي. نۇرغۇنلىغان قەدىمكى مىللەتلەر مۇشۇ يەردە ياشاپ، كۆپىيىپ، ئىقتىساد، مەدەنىيەتنى راۋاجلاندۇرغان. ئۇزاق ئىجتىمائىي تەرەققىيات داۋامىدا، ھەرقايسى مىللەتلەر ئۆزئارا يارەملىشىپ، ئۆزئارا تەسىر كۆرسىتىپ، ئۆزئارا سىڭىشىپ، ھازىرقى زامان مىللەتلىرىگە ئايلىنىشتىن ئىبارەت تەرەققىيات جەريانىنى تەدرىجىي تاماملىدى. شىنجاڭ ئازاد بولغىچە، بۇ يەردە جەمئىي 13 مىللەت بار ئىدى. ئۇلار — جۇڭخۇا مىللەتلىرى چوڭ ئائىلىسىنىڭ مۇھىم ئەزالىرى. شىنجاڭدىكى مىللەتلەر ئۆزلىرىنىڭ ئەمگەكچانلىقى ۋە باتۇرلىقى بىلەن تونۇلغان، ئۇلار ۋەتەننىڭ چېگرا رايونىنى ئېچىش، گۇللەندۇرۇش ۋە ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداش يولىدا ئۆز تۆھپىلىرىنى قوشقان. بۇگۈنكى كۈندە، پارتىيىنىڭ ئاساسىي لۇشىيەنى ۋە مىللىي سىياسىتىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، شىنجاڭدا مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، ھەرمىللەت خەلقى ئۆم - ئىناق ياشاپ، جاپادىمۇ، ھالاۋەتتىمۇ بىللە بولۇپ، سوتسىيالىزم قۇرۇشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىشتا باراۋەر بولۇپ ئۆزئارا يارەملىشىدىغان، ئىتتىپاقلىشىپ - ھەمكارلىشىپ بىرلىكتە گۇللىنىدىغان سوتسىيالىستىك مىللىي مۇناسىۋەتنى ئورناتتى. ئۇزاق مەزگىللىك كۈرەش ئەمەلىيىتى شۇنى ئىسپاتلىدىكى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ مىللەت نەزەرىيىسى ۋە مىللىي سىياسىتى — سوتسىيالىستىك مىللىي مۇناسىۋەتنى ئورنىتىش، مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇشنىڭ تۈپ كاپالىتى؛ خەنزۇلار ئاز سانلىق مىللەتلەردىن ئايرىلالماسلىق، ئاز سانلىق مىللەتلەر خەنزۇلاردىن ئايرىلالماسلىق — ئېلىمىزنىڭ ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى داۋامىدا ھەر مىللەت خەلقىدە شەكىللەنگەن ئورتاق تونۇش؛ ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بىرلىككە كەلگەن ۋەتەننىڭ چوڭ ئائىلىسىدە زىچ ئىتتىپاقلىشىشى — گۇللەپ ياشنىغان شىنجاڭنىڭ قۇرۇشتىكى قۇدرەتلىك كۈچ. بۈنىڭدىن كېيىنكى سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى داۋامىدا پارتىيىنىڭ مىللەت نەزەرىيىسى ۋە مىللىي سىياسىتىدە، مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمىدە داۋاملىق قەتئىي تەۋرەنمەي چىڭ تۇرۇشىمىز، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قەتئىي قوغدىشىمىز، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىشىمىز لازىم.

ۋەتەننى سۆيۈش، يۇرتنى سۆيۈش — جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئەنئەنىۋى گۈزەل ئەخلاقى، بىر خىل غايەت زور ئۈيۇشۇش كۈچى ۋە مەركەزگە ئىنتىلىش كۈچى، ئۇ، تارىخنى ئەسلەپ، ھازىرنى تونۇپ، كېلەچەكنى يارىتىشتىكى ئەڭ چوڭقۇر ئىدىيىۋى ئاساس بولۇپ قالدى. تەزكىرە مانا مۇشۇ ئاساستا بىخ سۈرگەن، بارلىققا كەلگەن ۋە راۋاجلانغان. ئۇنىڭدا بىر جاينىڭ ئەھۋالى ۋە يازما ھۆججەتلىرى مۇجەسسەملەنگەن، ئۇنىڭغا بىر جايدىكى خەلقنىڭ ئىگىلىك يارىتىش روھى ۋە ھېسسىياتى سىڭگەن؛ ئۇنىڭدا بىر جايدىكى خەلقنىڭ تۆھپىلىرى خاتىرىلەنگەن، بىر جاينىڭ ئىشلىرى ئۈچۈن ئابىدە تۇرغۇزۇلغان؛ ئۇ، قويۇق يەرلىك تۇسكە ئىگە، ئۇنىڭدا مەشھۇر زاتلار ۋە مۇقەددەس جايلارنىڭ نۇرى چاقناپ تۇرىدۇ، شۇڭا ئۇ بىزنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيىسى ئېلىپ

بېرىشىمىزدا كەم تېپىلىدىغان يەرلىك دەرسلىك ھېسابلىنىدۇ.

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى» دە كەڭ كۆلەمدە تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش ئاساسىدا، شىنجاڭنىڭ تەبىئىي، ئىجتىمائىي تارىخى ۋە ھازىرقى ئەھۋالى ھەققىي، ئىشەنچلىك، مول ماتېرىياللار بىلەن ئەتراپلىق، سىستېمىلىق، ئىلمىي بايان قىلىندى، ئۇنىڭدا تارىخ شەرھلىنىپ، قەدىمكى زامان بىلەن ھازىرقى زامان تۇتاشتۇرۇلدى، ھازىرقى ئەھۋاللار كەڭ خاتىرلىنىپ، ھەرخىل كەسىپلەر بايان قىلىندى؛ ھەم شىنجاڭنىڭ ھەر جەھەتتىكى ئەھۋالى، ھەم شەيئىلەرنىڭ ئىچكى باغلىنىشى ئەكس ئەتتۇرۇلدى؛ ھەم قولغا كەلتۇرۇلگەن ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەتلەر، ھەم ئالغا بېسىش داۋامىدىكى ئەگرى - توقايلىقلار ۋە سەۋەنلىكلەر ئەكس ئەتتۇرۇلدى. ئۇنىڭدا شەيئىلەرنىڭ سەۋەب - نەتىجىلىرى ۋە تەرەققىيات يولى ناھايىتى ئېنىق خاتىرىلەنگەن. شۇڭلاشقا ئۇ ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلەرنىڭ سىياسەت بەلگىلىشىنى، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىپ، مىللىي بۆلگۈنچىلىككە قارشى تۇرۇپ، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغدىشىنى، شىنجاڭنىڭ ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى سىرتقا ئېچىۋېتىش ۋە سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈرۈشىنى ئىلمىي ئاساس ۋە تارىخىي ئۆرنەكلەر بىلەن تەمىن ئېتىدۇ.

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى» نى تۈزۈش ئۇسۇلى جەھەتتە ھەم ئىلگىرىكىگە ۋارىسلىق قىلىندى، ھەم يېڭىلىق يارىتىلدى، يېڭى شەكىل، يېڭى كۆز قاراش، يېڭى ئۇسۇل، يېڭى ماتېرىياللار بىر - بىرىگە سىڭدۈرۈۋېتىلدى. پۈتكۈل ئومۇمىي تەزكىرە جەمئىي 86 توم كەسىپ تەزكىرىسىدىن تەركىب تاپتى. ئۇ، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاپتونوم رايون خاراكتېرلىك تۇنجى سوتسىيالىستىك يېڭى تىپتىكى تەزكىرە كىتابى، ئۇنىڭغا ھەرقايسى كەسىپ تەزكىرىلىرىنى تۈزۈش كومىتېتلىرىنىڭ ئەزالىرى ۋە بارلىق تەزكىرە خادىملىرىنىڭ يۈرەك قېنى سىڭدى، شۇنداقلا جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىدىكى خادىملارنىڭ ئەقىل - پاراسىتى مۇجەسسەملەندى.

90 - يىللارغا قەدەم قويغان شىنجاڭدا سىياسەتلەر راۋان يۈرگۈزۈلۈپ، خەلق ئاسايىشلىقتا ياشىماقتا، ھەممە كەسىپلەر گۈللەنمەكتە. ۋەھالەنكى، كۆز ئالدىمىزدىكى قۇرۇلۇش ۋەزىپىلىرى يەنىلا ئىنتايىن جاپا - مۇشەققەتلىك. «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى» دە خاتىرىلەنگەن جايلار ئەھۋالى توغرىسىدىكى ماتېرىياللار ۋە تەجرىبە - ساۋاقلار شىنجاڭدىكى ھەرمىللەت خەلقىنىڭ پارتىيەنىڭ ئاساسىي لۇشىيەنىدە چىڭ تۇرۇپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى تېخىمۇ كۈچەيتىپ، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈپ، جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ كۈرەش قىلىپ، يول ئېچىپ ئىلگىرىلەپ، شىنجاڭنىڭ تەرەققىياتى ۋە سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنىڭ سۈرئىتىنى تېزلىتىشىدە چوقۇم ئاكتىپ رول ئوينايدۇ.

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى

1991 - يىل 12 - ئاي

[illegible]

كىرىش سۆز I

ما جۇنجيې

دەۋر گۈللەنگەندە تەزكىرە تۈزۈش — جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسى. ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تۈرلۈك قۇرۇلۇش ئىشلىرى گۈللەپ ياشناۋاتقان پەيتتە، «شىنجاڭ ئۇيغۇر تەزكىرىسى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەزكىرىسى»نىڭ دۇنياغا كەلگەنلىكى — ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا تارىخىي ئەھمىيەتكە ۋە رېئال ئەھمىيەتكە ئىگە چوڭ ئىش، شۇنداقلا ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىدىكى بىر نەتىجە.

شىنجاڭنىڭ كوپېراتىپ ئىشلىرى 1935 - يىلدىن ئېتىبارەن باشلانغان، ئەينى چاغدىكى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ھۆكۈمەت تىجارىتى خاراكتېرىدىكى دۆلەت خىزمەتچىلىرى ئىستېمال كوپېراتىپىدىن بىرى بار ئىدى. بىراق، ھەقىقىي يوسۇندا كوپېراتىپ تۈزۈمى پرىنسىپلىرى بويىچە، ئاممىنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ مەبلەغ توپلاپ پاي قوشۇپ، كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىدىكى كوپېراتىپ سودا تەشكىلاتلىرىنى قۇرۇش 1950 - يىلى باشلاندى. شۇ يىلى 11 - ئاينىڭ 23 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتىپ ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى قۇرۇلدى، 1951 - يىلى «ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش، زورمىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش»، «يەر ئىسلاھاتى» ھەرىكەتلىرىگە بىرلەشتۈرۈلۈپ، يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە كوپېراتىپ رەھبەرلىك ئاپپاراتلىرى قۇرۇلدى ھەمدە ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلار زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇلدى. 1952 - يىلى تۆۋەندىن يۇقىرىغىچە يېزا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى نۇقتىلىق راۋاجلاندۇرۇلدى، ناھىيىلىك كوپېراتىپ بىرلەشمىسى قۇرۇلدى. 1956 - يىل 6 - ئاينىڭ23- كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە تۆنجى نۆۋەتلىك كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى چاقىرىلىپ، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى رەسمىي قۇرۇلدى. 1957 - يىلنىڭ ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە 14 ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاست، بۆاستە قاراشلىق شەھەر ۋە 82 ناھىيە، ئاپتونوم ناھىيىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئاپپاراتى قۇرۇلدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپى راۋاجلىنىپ 430غا يەتتى ھەمدە ئومۇميۈزلۈك كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى چاقىرىلىپ، دېموكراتىك سايلام ئارقىلىق باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرى سايلاپ چىقىلىپ، تۈرلۈك كەسىپلەر تېز سۈرئەتتە راۋاجلاندۇرۇلدى، بۇلار دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئەسلىگە كېلىشى ۋە راۋاجلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش، شەھەر - يېزىلار ئارا ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇشنى راۋانلاشتۇرۇش، مال باھاسىنى تۇراقلاشتۇرۇش، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى كۈچەيتىشتە كۆزۈرۈكلۈك ۋە بەلۋاغلىق رول ئوينىدى. 1958 - يىلدىن كېيىن، «سول» چىل ئىدىيىنىڭ تەسىرى تۈپەيلىدىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن 3 قېتىم قوشۇۋېتىلىپ، 3 قېتىم ئايرىۋېتىلدى، مۇلۇكچىلىك خاراكتېرى 4 قېتىم ئۆزگەرتىلدى، ئەنە شۇنداق جاپا - مۇشەققەتلىك، ئەگرى - توقاي راۋاجلىنىش جەريانىنى باشتىن كەچۈردى. بۇ مەزگىلدە دېموكراتىك باشقۇرۇش ئېڭى سۇسلىشىپ، بيوروكراتلىق سودا ئىستىلى

ئۆسۈپ قالدى، بۇ جەھەتتىكى تەجرىبە - ساۋاقلار ئىنتايىن چوڭقۇر.

پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 1978 - يىلدىكى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۈرلۈك خىزمەتلىرى يەنە توغرا ئىزغا چۈشۈپ، يېپىپىڭى تەرەققىيات باسقۇچىغا كىردى. 1982 - يىلدىن ئېتىبارەن ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنىڭ قەدىمىنى تېزلىتىپ، ئالدى بىلەن 3 خىل خۇسۇسىيىتىنى (تەشكىلىي جەھەتتىكى ئاممىۋىلىقىنى، باشقۇرۇش جەھەتتىكى دېموكراتىيىلىكىنى، تىجارەت جەھەتتىكى جانلىقلىقىنى) ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، پاينى ئېنىقلاش، كېڭەيتىش، پايدا تەقسىملەش خىزمىتىنى ئومۇميۈزلۈك ئېلىپ باردى. 1984 - يىلدىن كېيىن «بەشتە ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈش»، «ئالتىنى گەۋدىلەندۈرۈش» زور كۈچ بىلەن يولغا قويۇلدى، كارخانىلارنى ئومۇميۈزلۈك تەرتىپكە سېلىش ئاساسىدا، كارخانىلارنىڭ پۈت - قولى بوشتىلىپ، ئۇلارغا ھوقۇق بېرىلدى، تىجارەت مېخانىزمى ۋە باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى ئىسلاھ قىلىنىپ، كارخانىلارنىڭ ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈش ھوقۇقى كېڭەيتىلىپ، تىجارەت ھۆددىگەرلىكى مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، «ھۆكۈمەت باشقۇرۇش» يەنە «خەلق باشقۇرۇش»قا ئۆزگەرتىلىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ھايىاتىي كۈچى تېخىمۇ كۈچەيتىلدى. ئىسلاھاتنىڭ چوڭقۇر راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، كوپېراتىپلار كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىدە بولۇش خاراكتېرىدە چىڭ تۇردى؛ دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ مەنپەئەتىنى كۆزلەشتە چىڭ تۇردى؛ «بىر گەۋدىدە ئىككى ۋەزىپە بولۇش» مەسئۇلىيىتىدە چىڭ تۇردى؛ يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپلار تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىشتا چىڭ تۇردى، مۇلازىمەت فۇنكسىيىسىنى ئۇزلۇكسىز كۈچەيتىپ، يېزىلارنىڭ تاۋار ئىشلەپچىقىرىشىنى ئۈچۈن يۇرۇشلەشتۇرۇپ مۇلازىمەت قىلىشنى قانات يايدۇردى. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئاپپارات، نۆقتىلىرى تەڭرىتاغنىڭ جەنۇب ۋە شىمالىغا تارقالدى ھەمدە ئۇزلۇكسىز راۋاجلاندى ۋە زورايدى.

1993 - يىلنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپى 584كە، ئىشچى - خىزمەتچى 66 مىڭغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەر %60نى ئىگىلىدى. سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكىنىڭ ئۇزلۇكسىز تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرى كەسپىي تىجارەت دائىرىسى ۋە مۇلازىمەت ساھەسىنى كېڭەيتىپ، يىللىق سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي قىممىتىنى 11 مىليارد 300 مىليون يۈەنگە يەتكۈزۈپ، پۈتكۈل يېزا ئىجتىمائىي تاۋارلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %60ىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلىدى. تۇراقلىق مۇلۇكنىڭ ئەسلى قىممىتى 1 مىليارد 270 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1982 - يىلدىكىدىن 5.86 ھەسسە ئاشتى. دۆلەتكە 100 مىليون يۈەن باج - پايدا تاپشۇرۇلدى. نۆۋەتتە، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سىستېمىسىدىكى ئىسلاھات يەنمۇ چوڭقۇرلىشىپ، كارخانىلارنىڭ ھايىاتىي كۈچى ۋە ئۇنۇمىرسال ئەمەلىي كۈچى كۈچەيمەكتە، كارخانىلارنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى تىجارەت مېخانىزمىنى ئۇزلۇكسىز مۇكەممەللەشتۈرۈش ئاساسىدا، ئىسلاھات سالمىقى زورايتىلىپ، تېخنىمۇ چوڭقۇر قاتلام ۋە تېخنىمۇ كۆپ ساھەلەرگە قاراپ ھەممە جەھەتتىن كېڭەيتىلمەكتە.

ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدىكى، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى — يېزىلاردىكى تاۋار ئوبوروتىنىڭ ئاساسىي يولى، يېزا سودىسىدىكى ئاساسىي قوشۇن، شۇنداقلا شەھەر بىلەن يېزىلارنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىياتىنى تۇتاشتۇرۇپ، راۋانلاشتۇرۇپ تۇرىدىغان بەلۋاغ ۋە كۆۋرۈك

بولۇپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتىغا يار-دەم بېرىش ۋە تۇرتكە بولۇشتا مۇھىم رول ئويناندى. ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى «ئالەمشۇمۇل ئۆزگىرىش»لەرنى باشتىن كەچۈردى، تەرەققىيات يولى جاپا - مۇشەققەتلىك، ئەگرى - توقاي بولدى، بۇ قېتىملىق تەكشۈرۈش خىزمىتىدە، بىز تارىخقا مەسئۇل بولۇش، ئەۋلادلارغا مەسئۇل بولۇش پوزىتسىيىسىدە تۇرۇپ، ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى ۋە پارتىيىنىڭ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيانقى لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى يېتەكچى قىلىپ، ماتېرىيالىزملىق نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى كوپېراتىپلارنىڭ تەرەققىياتى، ئۆزگىرىشى ۋە گۈللىنىش، چۈشكۈنلىشىش ئومۇمىي قىياپىتىنى ئومۇميۈزلۈك، سىستېمىلىق، ئوبيېكتىپ خاتىرىلەپ، تەكشۈرە كىتابىنى ئالدىنقىلارغا ۋارىسلىق قىلىپ، كېيىنكىلەرگە يول ئېچىش، كېيىنكى ئەۋلادلارغا بەخت يارىتىش ۋە «ھاكىمىيەت يۈرگۈزۈشكە يار-دەم بېرىش، خەلقنى تەربىيىلەش، تارىخنى ساقلاش» رولىنى جارى قىلدۇرالايدىغان ئىلمىي ماتېرىيال كىتابى ۋە ئۇچۇر ئامبىرى قىلىشقا تىرىشتۇق.

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەكشۈرىسى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەكشۈرىسى»نى تۈزۈشكە قاتناشقان بارلىق يولداشلار يۈكسەك مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن، ئەستايىدىل ئىش كۆرۈپ، نۇرغۇن مۇشەققەتلىك، ئىنچىكە خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، نۇرغۇن يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىپ، 9 يىلدا بۇ تەكشۈرىنى تۈزۈپ چىقتى. مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن، مەن شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىدىكى كەڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ۋاكالىتەن، بارلىق تەكشۈرۈچى خادىملار، مۇتەخەسسىسلەر، ئالىملار ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىمىزدىكى ماتېرىيال بىلەن تەمىن ئەتكەن پىشقەدەم خىزمەتچىلەرگە چىن قەلبىمدىن تەشەككۈر ئېيتىمەن ۋە ئالىي ئېھتىرام بىلدۈرىمەن.

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەكشۈرىسى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەكشۈرىسى»نى تۈزۈش — چېتىلىدىغان دائىرىسى كەڭ، كەسىپچانلىقى كۈچلۈك، خىزمەت مىقدارى زور بولغان كاتتا سىستېما قۇرۇلۇشى. ئۇنىڭ نەشر قىلىنىشى، گويا بىر تارىخىي ئەينەكتەك، تەمىنات - سودا سىستېمىسىدىكى كەڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئۆتمۈشنى تونۇش، ھازىرقى ئەھۋالنى چۈشىنىش، كەلگۈسىنى يارىتىش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلىرىنىڭ راۋاجلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە تارىخىي ئۆرنەك ۋە ئىلمىي ئاساسلار بىلەن تەمىن ئېتىدۇ.

شۇنىڭغا ئىشىنىمىزكى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر يولداش دېڭ شياۋپىڭنىڭ جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش نەزەرىيىسىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، ئالدىنقىلار باشلاپ بەرگەن ئۇلۇغۋار ئىشلارنى داۋاملاشتۇرۇپ ۋە ئەۋج ئالدۇرۇپ، ئەگرى يولنى ئاز مېڭىپ، يول ئېچىپ ئالغا ئىلگىرىلەيدۇ. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن ئىبارەت بۇ رەڭدار گۈل سوتسىيالىستىك ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش جەريانىدا تېخىمۇ رەڭلىنىپ، ئۇنىڭغا تېخىمۇ پارلاق ھۆسن قوشقۇسى.

ئىزاھات: ما جۇنجې، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پارتكومىنىڭ شۇجىسى، «شىنجاڭ ئومۇمىي تەكشۈرىسى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەكشۈرىسى»نى تۈزۈش كومىتېتىنىڭ مۇدىرى.

كىرىش سۆز II

ۋاك چىڭفا

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى» ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى تارىخىي ماتېرىياللار مەجمۇئەسى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەردەرىجىلىك تەمىنات-سودا كوپىراتىپلىرى ۋە پىشقەدەم تەمىنات - سودا كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرىنىڭ كۆڭۈل بۆلۈشى ۋە قوللىشى بىلەن، بارلىق تەزكىرچى خادىملارنىڭ 9 يىللىق جاپالىق ئەمگىكى ئارقىلىق ئاخىرى نەشردىن چىقتى، بۇ — ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تەمىنات - سودا سىستېمىسىدىكى تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە بىر چوڭ ئىش.

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى» سىستېمىسىغا كىرگۈزۈلگەن «تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى» — ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا ئىشلىرىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان تۇنجى تەزكىرە كىتابى، ئۇنىڭدا ئاپتونوم رايونىمىز تەمىنات - سودا ئىشلىرى ئىزچىل تەرەققىياتىنىڭ ئاساسىي ئەھۋالى ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش پوزىتسىيىسى بىلەن، بىر قەدەر ئېتىراپلىق، سىستېمىلىق، چىنلىق بىلەن خاتىرىلەندى. بۇ — بىر قورال كىتاب، بۇ كىتاب ئارقىلىق ھەرقايسى سەپلەردە كۆرەش قىلىۋاتقان كىشىلەر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىشلىرىنىڭ ئورنى، خاراكتېرى ۋە رولىنى بىرقەدەر ئەتراپلىق چۈشىنىۋالالايدۇ ۋە تونۇۋالالايدۇ، كىشىلەرتەمىنات-سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ خىزمىتىنى تېخىمۇ قوللاپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئىسلاھات قەدىمىنى تېزلىتىپ، تۇرلۇك ئىشلارنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرەلەيدۇ؛ ئۇ — بىر دەرسلىك كىتاب، ئۇ ئارقىلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ كەڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئىشلىرىنىڭ تەرەققىيات تومۇرىنى ئېنىقلاپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئىگىلىك يارىتىش تارىخىنى، تەرەققىيات يولىنى چۈشىنىپ، ئۇنىڭدىن تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، ئۇنۇملۇك ياخشى ئۇسۇل، ياخشى تەجرىبىلەرنى نۆۋەتتىكى تۇرلۇك كەسپىي پائالىيەت ۋە ئىسلاھات ئەمەلىيىتىدە كېڭەيتىپ قوللىنالايدۇ. بولۇپمۇ، تەمىنات- سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ياش خادىملىرى ئۈچۈن ئېيتقاندا، بۇ كىتاب تارىخنى ئۆگىنىش، تەجرىبىلەرنى ئۆرنەك قىلىش، ھازىرنى ئىگىلەش، تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئىشلىرىدا يېڭى ۋەزىيەت يارىتىش رولىنى ئويناىدۇ. ئۇ — تارىخنىڭ قايتا نامايەن

ئىزاھات: ۋاك چىڭفا — ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ مۇدىرى.

بولۇشى بولۇپ، بىزنى زور مىقدارىدىكى، مول، سىستېمىلىق تارىخىي ماتېرىياللار بىلەن تەمىن ئېتىدۇ، ئەۋلادلار ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، ئالدىنقىلارغا ۋارىسلىق قىلىپ، كېيىنكىلەرگە يول ئېچىش رولىنى ئويناىدۇ ھەمدە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشلىرىنىڭ تەرەققىيات مۇساپىسى ئۈستىدىكى تەتقىقاتنى پۇختا ئاساسلار بىلەن تەمىن ئېتىدۇ.

«تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەزكىرىسى»نىڭ نەشر قىلىنىپ تارقىتىلىش پۈرسىتىدىن پايدىلىنىپ، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ۋاكالىتەن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى كەڭ كادىرلار، ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن سەمىمىي ھال سورايمەن! تەمىنات - سودا كوپېراتىپىمىزدىكى بارلىق تەزكىرىچى خادىملارغا چىن قەلبىمدىن تەشەككۈر ئېيتىمەن!

كىتابنىڭ تۈزۈلۈشى

1. مەزكۇر تەزكىرىدە ماركسىزم — لېنىنىزم، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى يېتەكچى قىلىنىپ، پارتىيىنىڭ لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلىرىدە، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇلۇپ، ئىدىيىۋىلىكى بولۇش، ئىلمىي بولۇش، ماتېرىيال قىممىتى بولۇشنىڭ بىرلىكى تىرىشىپ ئىشقا ئاشۇرۇلدى.

2. مەزكۇر تەزكىرىدە شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تارىخى ۋە ھازىرقى ئەھۋالى ئەتراپلىق، سىستېمىلىق بايان قىلىندى. ھازىرقىنى تەپسىلىي، قەدىمكىنى قىسقىچە بايان قىلىش، يېقىنقىنى تەپسىلىي، يىراقتىكىنى قىسقىچە بايان قىلىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىنكى، بولۇپمۇ ئىسلاھات ئېلىپ بېرىلغان، ئېشىك ئېچىۋېتىلگەندىن بۇيانقى تەرەققىياتى، ئۆزگىرىشى نۇقتىلىق بايان قىلىندى. تارىختا باشقۇرۇلغان، كېيىنچە ئالاقىدار تارماقلارغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەن، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ماشىنىلىرى، سۇ چىقىرىۋېتىش - سۇغىرىش ماشىنا - سايمانلىرى، جۇڭگىي دورا ماتېرىياللىرى، كۆك تاماكىچىلىق قاتارلىق كەسىپلەر قىسقىچە بايان قىلىندى.

3. مەزكۇر تەزكىرىدە بايان، خاتىرە، تەزكىرە، سۆرەت، جەدۋەل، قوشۇمچە قاتارلىق ژانىرلار قوللىنىلدى. ئومۇمىي بايان تۇنۇقا، چوڭ ئىشلار تومۇر قىلىندى، تېكىستكە قوشۇمچە قىلىش ۋە ماسلاشتۇرۇش ئۇچۇن جەدۋەللەر باب، پاراگرافلار ئارىسىدا بېرىلدى.

4. مەزكۇر تەزكىرىنىڭ تۇپ قۇرۇلمىسى قىسىم، باب، پاراگراف، مۇندەرىجىدىن تەركىب تاپتى، تۇرلەر توغرا لىنىيە بويىچە ئايرىلدى، تارىخىي پاكىتلار تىك لىنىيە بويىچە بايان قىلىندى. پۈتكۈل تەزكىرە 10 قىسىم، 26 باب، 94 پاراگراف، 700 نەچچە مىڭ خەتتىن تەشكىل تاپتى.

5. ۋاقىت چېكى: شەيئىلەرنىڭ پەيدا بولغان ۋاقتى باشلىنىش چېكى، 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرى ئاخىرلىشىش چېكى قىلىندى. ئاخىرلىشىش چېكى بىلەن تەزكىرىنىڭ نەشر قىلىنىش ئارىلىقى ئۇزىراپ كەتكەنلىكى ئۇچۇن، يەنە 1986 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە بولغان چوڭ ئىشلار ۋە ناھىيە - باشقارما دەرىجىلىك رەھبىرىي كادىرلار ئىسىملىكى، كەسپىي، تېخنىكا ئۇنۇانى (ۋەزىپىسى) بارلار ئىسىملىكى قاتارلىقلار تۇزۇلۇپ، ۋاقىت 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرغىچە ئۇزارتىلدى.

6. تەزكىرىگە كىرگۈزۈلگەن ماتېرىياللار ئاساسەن، ئارخىپ، كىتاب، گېزىت، ژۇرناللاردىن، ئاز قىسمى ئاغزاكىي ماتېرىياللاردىن ئېلىندى. ئىشلىتىلگەن ماتېرىياللار تەكشۈرۈپ تەھقىقلەندى، تېكىستتە كېلىش مەنبەسى ھەققىدە قايتا ئىزاھات بېرىلمىدى. تېكىستتىكى ھەرخىل سانلار ئاپتونوم رايونلۇق ئىستاتىستىكا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە ھەرقايسى كەسپىي شىركەتلەرنىڭ ئىستاتىستىكا ماتېرىياللىرىدىن ئېلىندى.

7. يىللارنى خاتىرلەشتە، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرىكى يىللار ئەينى زامانداۋى قوللىنىلغىنى بويىچە بېرىلدى، تىرناق ئىچىگە مىلادىيە يىلى ئەسكەرتىلدى؛ جۇڭخۇا

خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنكىسىدە بىردەك مىلادىيە يىلى قوللىنىلدى.

8. ئىسىملار، قىسقارتىلغان ئىسىملار، تارىختىكى ھۆكۈمەتلەر، ئاپپاراتلار، يەر نامى، ۋەزىپە نامى قاتارلىقلار ئەينى زاماندا قوللىنىلغىنى بويىچە ئاتالدى. ھەرخىل ئىسىملار تۇنجى قېتىم ئىشلىتىلگەندە، تولۇق ئاتىلىشى بويىچە بېرىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە تىرناق ئىچىدە قىسقارتىلمىسى ئىزاھلاپ قويۇلدى. مەسىلەن: «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى» قىسقارتىلىپ «يېڭى جۇڭگو» دېيىلدى؛ كەسىپ، تاۋارلارنىڭ ئىسمى باب، پاراگرافلارنىڭ ماۋزۇلىرىدا ۋە تۇنجى قېتىم ئىشلىتىلگەندە تولۇق نامى بىلەن بېرىلگەندىن سىرت، كېيىنكىسى بايانلاردا قىسقارتىلمىسى بويىچە بېرىلدى. ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئوخشاشمىغان تارىخىي دەۋرلەردىكى ئوخشاشمىغان ناملىرى، ئالاھىدە شارائىت ئاستىدا، تولۇق ئاتالدى، ئومۇمىي ئەھۋالدا قىسقارتىلىپ × × تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دېيىلدى.

9. مەزكۇر تەزكىرىدە شەخسلەر تەزكىرىسى تەسىس قىلىنمىدى. ئىشقا ئادەمنى چېتىش ئۇسۇلى قوللىنىلىپ، ئالاقىدار مەزمۇنلاردا شۇنىڭغا ئالاقىدار كىشىلەرنىڭ ئىسىم - فامىلىسى ۋە ئىش ئىزلىرى بايان قىلىندى. «قوشۇمچە»دە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى قەھرىمان - نەمۇنىچى شەخسلەر جەدۋىلى بېرىلدى.

10. مەزكۇر تەزكىرىدە ھازىرقى زامان خەنزۇ تىلى، بايان ژانىرى قوللىنىلدى. سان - ساناق ۋە ئۆلچەملەر دۆلەت ئېلان قىلغان «نەشرىي بۇيۇملاردا سان - سېفىرلارنىڭ ئىشلىتىلىش ئۇسۇلى تۇغرىسىدا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان بەلگىلىمە»، «دۆلىتىمىزدە قانۇنىي ئۆلچەم بىرلىكلىرىنى بىر تۇتاش ئىشلىتىش توغرىسىدىكى بۇيرۇق»ى ۋە «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ تەزكىرە يېزىش ئومۇمىي پرىنسىپى» بويىچە بىر تۇتاش قېلىپلاشتۇرۇپ يېزىلدى.

ئومۇمىي بايان

ئومۇمىي بايان

شىنجاڭدا كوپىراتىپ ئىشلىرى 1935 - يىلى باشلانغاندى، شىنجاڭ ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت ھۆكۈمەت تىجارىتى خاراكتېرىدىكى «ئۇرۇمچى دۆلەت خىزمەتچىلىرى ئىستېمال كوپىراتىپى»نى قۇردى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ھېسابلىغاندا، شىنجاڭدا كوپىراتىپ قۇرۇلۇپ ھازىرغا قەدەر، 50 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت بولدى. بىراق، ئاممىۋى خاراكتېرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىشلىرىنى تەشەببۇس قىلىش ۋە يولغا قويۇش ئىشى يەنىلا جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، تەشۋىق قىلىش، قوزغاش ئارقىلىق راۋاجلىنىشقا باشلىدى.

1

1949 - يىل 9 - ئاينىڭ 25 - كۈنى شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قىسىملىرى ۋەتەننىڭ چېگرا مۇداپىئەسىنى قوغداش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىشلەپچىقىرىش ھەرىكىتىنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇپ، ئالدى بىلەن ھەربىي رايون ئىشلەپچىقىرىش كوپىراتىپىنى قۇردى، شۇنىڭ بىلەن بىللە شىنجاڭ بويىچە ئاساسلىق شەھەر - بازارلاردا ھەرخىل تىپتىكى كوپىراتىپلار قۇرۇلدى. 1949 - يىل 10 - ئايدىن 1951 - يىلنىڭ ئاخىرغىچە ھەر دەرىجىلىك ئارمىيە كوپىراتىپى 121 گە، كوپىراتىپ پاي سوممىسى 233 مىليارد 100 مىليون يۈەن (كونا خەلق پۇلى) گە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 4060 قا يەتتى، شىنجاڭ ئىقتىسادىي قىيىنچىلىقتا قالغان ئەھۋال ئاستىدا، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار زور مىقدارda سېتىۋېلىندى، بۇنىڭ بىر قىسمى بىلەن ئارمىيىنىڭ ئېھتىياجى تەمىن ئېتىلگەندىن سىرت، زور بىر قىسمى سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئېكسپورت قىلىنىپ، جىددىي ئېھتىياجلىق بولغان ئىشلەپچىقىرىش ئەشيالىرى ۋە ئۇسكۇنىلىرىگە ئالماشتۇرۇلدى، ئىچكى ئۇلكىلەردىن كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى كىرگۈزۈلۈپ، شەھەر - يېزا خەلقىنىڭ تۇرمۇشىدىكى جىددىي ئېھتىياج ھەل قىلىندى، بۇلار شىنجاڭنىڭ ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، بازارنى مۇقىملاشتۇرۇشتا ناھايىتى زور رول ئوينىدى. ئارمىيە كوپىراتىپلىرىنىڭ تەسىرى ۋە يار - يۆلەك بولۇشى بىلەن 1950 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئۇرۇمچى شەھىرى، مىچۇەن، كۇچا، لوپ، بۇگۇر قاتارلىق ناھىيىلەردە ئەڭ ئالدى بىلەن كوپىراتىپ قۇرۇلدى.

1950 - يىل 7 - ئايدا مەركىزي كوپىراتسىيە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى مەملىكەت بويىچە كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرىنىڭ 1 - قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنى چاقىرىپ، جۇڭخۇا مەملىكەتلىك كوپىراتىپلار بىرلەشمىسى باش كوپىراتىپىنى قۇردى، 11 - ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭ كوپىراتسىيە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى (قىسقارتىلىپ كوپىراتسىيە ئىدارىسى دەپ ئاتالدى) قۇرۇشنى قارار قىلدى، بۇ ئىدارە ئۇلكە بويىچە ئارمىيە، خەلق كوپىراتىپلىرىنى باشقۇرۇش ۋە يېتەكلەشكە مەسئۇل بولدى، ئۇلكىلىك

مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلدى ھەمدە خاۋ فېڭتېيەن ئىدارە باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى. 11 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى 27 - قېتىملىق ھۆكۈمەت ئىشلىرى يىغىنى قارار ماقۇللاپ، «كوپېراتسىيە ئىشلىرىنى قانات يايدۇرۇشنىڭ فاكتورى، ۋەزىپىلىرى توغرىسىدا قارار» نى ئېلان قىلدى، ئۇنىڭدا مۇنداق كۆرسىتىلدى: «شىنجاڭنىڭ كوپېراتىپ ئاساسى يوق، ئالدى بىلەن ئارمىيە كوپېراتىپلىرىنى ياخشى باشقۇرۇش شەرتى ئاستىدا، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ كوپېراتىپ ئىشلىرىنى تەدرىجىي راۋاجلاندۇرۇش لازىم، ئالدى بىلەن ئۇلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسىنى قۇرۇش ۋە تولۇقلاش؛ ئۇلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ۋە ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنى قۇرۇش؛ يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە پەيدىنپەي ھەرقايسى شۆبە رايون، ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ ئىش بېجىرىش ئاپپاراتلىرىنى قۇرۇش ھەمدە قۇرۇلۇش بۆلۈمىدە مەخسۇس كوپېراتىپ كادىرى تەسىس قىلىش؛ بىر تۇتاش رەھبەرلىك ئاستىدا كوپېراتىپ ئىشلىرىنى قانات يايدۇرۇش ئۈچۈن شارائىتى بارلار كوپېراتىپلار بىرلەشمىسى قۇرۇش كېرەك. شەھەر - بازارلاردا مۇڭاپىق كادىرلار ۋە ئاممىا ئىختىيارىي پاي قوشۇپ كوپېراتىپ قۇرماقچى بولغاندا، يەرلىك ھۆكۈمەتلەر پائال تەشكىللىشى لازىم؛ ھەردەرىجىلىك ھۆكۈمەت بىلەن كوپېراتىپنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنى شەرتلىك ۋە نۇقتىلىق ھالدا يېزا ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنى سىناق تەرىقىسىدە قۇرۇشى، تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، جايلارغا يېتەكچىلىك قىلىشى لازىم». 1951 - يىلى ئۇلكىلىك مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتى كوپېراتىپلارنى راۋاجلاندۇرۇش پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويدى، ئۇلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسى 20 نەچچە كادىر ئاجرىتىپ، 6 خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى جايلارغا ئەۋەتىپ، كوپېراتىپ قۇرۇشقا يارەملەشتۇردى. يىل ئاخىرىغىچە، ئەك ئالدى بىلەن 10 ۋىلايەت ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىدە كوپېراتىپ قۇرۇلدى ھەمدە ئارقا - ئارقىدىن 41 ناھىيە دەرىجىلىك كوپېراتىپ ۋە 88 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپى قۇرۇلدى، كوپېراتىپ ئەزاسى 45 مىڭ 396 گە يەتتى.

1951 - يىل 11 - ئايدا ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى «ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش، زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش خىزمىتىگە بىرلەشتۇرۇپ، كوپېراتىپلارنى راۋاجلاندۇرۇش توغرىسىدا يولىيورۇق» تارقىتىپ، يېزىلاردىكى ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش خىزمەت گۇرۇپپىلىرىدىن شۇ جايدىكى پارتىيە، ھۆكۈمەت رەھبەرلىكىدە، ھەمكارلىشىپ ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ رەھبەرلىك ئاپپاراتلىرىنى قۇرۇشنى، يېزىلاردىكى ئاساسى بىرقەدەر ياخشى، رەھبەرلىكى مەركەزلەشكەن بىرقەدەر چوڭ بازارلارنى تاللاپ، ئاممىنى ھەرىكەتلەندۇرۇش ئاساسىدا، يېزا ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنى نۇقتىلىق قۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپنىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، ئۇلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسى كۆچمە مەركەزلەشتۇرۇپ يەرلىكتىكى كوپېراتىپلارنى ياخشى يولغا قويۇپ، ئاساسەن يېزىلاردىكى كوپېراتىپلارنى راۋاجلاندۇردى، ئارمىيەدىكى كوپېراتىپلارنى قايتا باشقۇرمايدىغان بولدى. 1952 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، شىنجاڭ بويىچە قۇرۇلغان ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپ 262 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى 1، ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپېراتىپ 1، ۋىلايەتلىك كوپېراتىپ 10، ناھىيە دەرىجىلىك كوپېراتىپ 68، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ 182 (بۇنىڭ ئىچىدە يېزا كوپېراتىپى 144، شەھەر ئىستېمال كوپېراتىپى 31، ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى 5، تىببىي دورا كوپېراتىپى 2)، سودا - سېتىق تور - نۇقتىسى 411، پىششىقلاپ ئىشلەش ئورنى 175، كوپېراتىپ ئەزاسى 430 مىڭغا يېتىپ، شىنجاڭ بويىچە يېزا نوپۇسىنىڭ 13% نى ئىگىلىدى، پاي سوممىسى 2 مىليون 920 مىڭ يۈەنگە، ئىشچى - خىزمەتچى 2500 گە يەتتى. ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلار قۇرۇلغان ۋاقىتتا، يەككە ئەزالارنى قوبۇل قىلدى، ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلار ھەم تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلارغا قارىتا توپ تارقىتىش تىجارىتى كەسپىنى ھەم پارچە سېتىش تىجارىتى كەسپىنى يولغا قويدى، تىجارەتتە ئۆز ئۆزىگە خوجا بولۇش ۋە ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش يولغا قويۇلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇلكىلىك سودا نازارىتى «دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا شىركەتلىرىنىڭ

كوپىراتىپلارغا ئېتىبار بېرىش چارىلىرى توغرىسىدا»نى تۈزۈپ، كوپىراتىپلار سېتىۋېلىپ كىرگۈزگەن بىر قىسىم زۇرۇر تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ باھاسىدا ئېتىبار بېرىشنى، كوپىراتىپلار يەنە تاختاي باھاسىدىن 5% تۆۋەنلىتىپ، كوپىراتىپ ئەزالىرىغا ئېتىبار بېرىشنى بەلگىلىدى. 1950 - يىلدىن 1952 - يىلغىچە، ئۇلكە بويىچە كوپىراتىپلارنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 65 مىليون يۈەنگە يەتتى، 1مىليون 520 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە 1952 - يىلدىكى سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 47 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1950 - يىلدىكىدىن 21.5 ھەسسە ئاشتى، پايدا 1 مىليون 330 مىڭ يۈەنگە، ئۇز ئىلكىدىكى مەبلەغ كۆپەيىپ 4 مىليون 280 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

1952 - يىل 12 - ئايدا ئۇلكىلىك كوپىراتىپ ئىدارىسىگە ئۇلكىلىك ھۆكۈمەت بىۋاستە رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى، تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى تەمىنات - سودا باشقارمىسى دەپ ئاتىلىدىغان بولدى، ئۇلكە، ۋىلايەتلەرنىڭ كەسپى بىرلەشتۈرۈلۈپ، بىر تۇتاش تىجارەت يولغا قويۇلدى. كوپىراتسىيە ئىدارىسى ئۇلكە بويىچە 1 - نۆۋەتلىك كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىردى، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى شىنجاڭ شۆبە بيۈروسىنىڭ 4 - شۇجىسى سەيپىدىن ئەزىزى يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. ئۇ تەكتلەپ مۇنداق كۆرسەتتى: نۆۋەتتە ئۇلكىمىزدە يەر ئىسلاھاتى تېخى ئاياغلاشمىدى، كادىر كەمچىل، كوپىراتىپلار «ئېھتىياتچانلىق، پۇختا قەدەم» بىلەن راۋاجلاندۇرۇش فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇشى، ھازىر بار كوپىراتىپلارنى تەرتىپكە سېلىپ مۇستەھكەملىشى، تۆۋەندىن يۇقىرىغىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشى، ناھىيىلىك بىرلەشمە كوپىراتىپ، ناھىيىدىن يۇقىرى كوپىراتىپلارنى قۇرۇپ، توپ تارقىتىش ۋە سېتىۋېلىش كەسپىنى پۈتۈن كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇشى، كوپىراتىپ ئەزالىرىنىڭ پاي سوممىسىنى ئېنىقلىشى، يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپلار تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى كوپىراتىپ ئەزالىرى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، سېتىۋېلىش - سېتىش تور - نۇقتىلىرىنى كېڭەيتىشى، كوپىراتىپ يوق جايلار ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنى ئومۇميۈزلۈك قۇرۇشى، شارائىتى بارلار چارۋىچىلىق رايونلىرىدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ياكى سەييارە گۇرۇپپىلارنى سىناق تەرىقىسىدە قۇرۇشى لازىم.

1953 - يىلى دۆلىتىمىز كەڭ كۆلەمدە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ۋە پىلانلىق سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش دەۋرىگە قەدەم قويدى، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى پارتىيىنىڭ ئۆتكۈنچى دەۋرىدىكى باش لۇشىيەننىڭ تۈزۈپ، خېلى ئۇزاق بىر مەزگىل ئىچىدە، دۆلەتنى سانائەتلەشتۈرۈش ۋە يېزا ئىگىلىكى، قول سانائەت، كاپىتالىستىك سودا - سانائەتنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇرۇشنى ئوتتۇرىغا قويدى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى — يېزىلاردىكى كوپىراتسىيىلەشتۈرۈشنىڭ 3 خىل شەكلىنىڭ بىرى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۈپ ۋەزىپىسى — تەمىنات - سودا مۇناسىۋىتى ئارقىلىق دېھقان - چارۋىچىلارنى تەشكىللەپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى ۋە قول سانائەتنى كوپىراتسىيىلەشتۈرۈش ھەرىكىتىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، ئۇششاق دېھقان ئىگىلىكى بىلەن دۆلەت پىلانىنى بىرلەشتۈرۈپ، يېزا بازارلىرىغا رەھبەرلىك قىلىپ، يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىپ، شەھەر - يېزىلار ئارا ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇشنى راۋاجلاندۇرۇپ، دۆلەتنى سوتسىيالىستىك سانائەتلەشتۈرۈشكە ياردەم بېرىشتىن ئىبارەت. 1954 - يىل 6 - ئايدا ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى2- قېتىملىق كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىردى، بۇ يىغىن بېكىتكەن فاكتىچە، ۋەزىپىلەر مۇنداق بولدى: «ھازىر بار بولغان تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنى مۇستەھكەملەش، ئۇستۇرۇش ئاساسىدا، يېزىلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنى پائال، پۇختا قەدەم بىلەن راۋاجلاندۇرۇش، سودا - سېتىق تورلىرىنى كۆپەيتىپ تەسىس قىلىش، شارائىتى بار جايلار چارۋىچىلىق رايونلىرىدا كوپىراتىپ قۇرۇش، دېھقان، چارۋىچىلارنى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش-

سېتىش ۋەزىپىلىرىنى ئورۇنداشقا كاپالەتلىك قىلىش، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقنى ھەمدە قول سانائىتنى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈش ھەرىكىتىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش، يېزىلاردىكى كاپىتالىستىك سودىغا قارىتا پايدىلىنىش، چەكلەش، ئۆزگەرتىش سىياسىتىنى قەدەم - باسقۇچلۇق ھالدا يولغا قويۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سودىسىنىڭ يېزا بازارلىرىدىكى سالمىقىنى پۈختا قەدەم بىلەن ئاشۇرۇش». رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئۆلايەتلىك كوپېراتىپنى كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىپ، ئۆلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسىنىڭ ۋاكالەت ئاپپاراتى قىلىشنى؛ بايلىق ۋە مەھسۇلاتلارنى توپلاش- تارقىتىش قولاي بولغان جايلاردا توپ تارقىتىش پونكىتى ۋە سېتىۋېلىش پونكىتى تەسىس قىلىپ، ئۆلكە، ناھىيىدىن ئىبارەت ئىككى دەرىجىلىك ھېساباتنى يولغا قويۇپ، توپ تارقىتىش ھالقىلىرىنى ئازايتىشنى قارار قىلدى.

شەھەر، يېزىلاردىكى بازارلارنىڭ ئۆزگىرىشىگە ۋە خۇسۇسىي سودىنى ئۆزگەرتىشنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاۋار ۋە جايلار مەسىلىسىدە ئوچ قېتىم ئىش تەقسىملەشتى: 1 - قېتىملىق، 1953 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئاساسلىقى تىجارەت ئوبيېكتلىرىغا ئاساسەن ئايرىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قول سانائەت مەھسۇلاتلىرى، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە تىجارەت قىلىش، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە يېزىلارغا كېرەكلىك تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش كەسپىگە مەسئۇل بولدى. 2 - قېتىملىق، 1954 - يىل 7 - ئايدا شەھەر، يېزىلار بويىچە ئىش تەقسىملەندى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېزا بازارلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇش، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك مەھسۇلاتلار، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشقا ۋە يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىنى ئۆزگەرتىشكە مەسئۇل بولدى. 3 - قېتىملىق، 1956 - يىلى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىغا بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىكنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، تاۋار تۇرلىرى بويىچە ئىش تەقسىملەش بىلەن شەھەر، يېزا بويىچە ئىش تەقسىملەشنى بىرلەشتۈرۈش چارىسى يولغا قويۇلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش (ئاشلىق، ياغ، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىدىن باشقا) قا ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش ھەمدە كېرەكسىز بۇيۇملارنى سېتىۋېلىش - سېتىشقا ھەمدە يېزا بازارلىرىنى كۇندىلىك سانائەت بۇيۇملىرى، قوشۇمچە يېمەكلىكلەر بىلەن تەمىنلەش ۋەزىپىسىگە مەسئۇل بولدى. بۇ ئىش تەقسىماتىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە 31 ناھىيە بازىرىنىڭ 14 گە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەسئۇل بولدى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا تۈزۈمىگە ئوزارتىلمىدى؛ 1955 - يىلى قول سانائەت كوپېراتىپى قول سانائەتنى باشقۇرۇش ئىدارىسىغا ئايرىپ بېرىلدى. 1956 - يىلى ئورۇمچى شەھەرلىك ئىستېمالچىلار كوپېراتىپى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا تارمىقىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئوتكوزۇپ بېرىلدى، ھەرقايسى رايونلۇق كوپېراتىپلارنىڭ نامى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆزگەرتىلدى. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تۈنجى قېتىملىق كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى 1956 - يىل 6 - ئاينىڭ 23 - كۈنىدىن 28 - كۈنگىچە ئورۇمچىدە چاقىرىلدى، قۇرۇلتايدا ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ نىزامنامىسى ماقۇللاندى، كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتى سايلاپ چىقىلدى، رېن شېڭخۇا كېڭەش مۇدىرى، ۋاڭ شىيىڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇدىرى بولدى. 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى رەسمىي قۇرۇلدى، كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1950 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۆزلۈكسىز راۋاجلىنىپ زورايدى، يېزا تاۋار ئوبوروتىنىڭ ئاساسىي يولى شەكىللەندى. 1957 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالى مۇنداق بولدى: ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1، ئورۇمچى شەھەرلىك

تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1، ھەرقايسى ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاستلاردىكى ئىش باشقارمىسى 13، ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 82، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 430، سوداتور-نۇقتىسى 2956، كوپىراتىپ ئەزاسى 664 مىڭ بولۇپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق نوپۇسىنىڭ 14.32% نى ئىگىلىدى، پاي سوممىسى 5 مىليون 600 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ ئۆز ئىلكىدىكى مەبلەغنىڭ 47.6% نى ئىگىلىدى. 1957 - يىللىق سېتىۋېلىش — سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 423 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1952 - يىلدىكىدىن 8 ھەسسە كۆپەيدى، ئېلىنغان پايدا 14 مىليون 250 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1952 - يىلدىكىدىن 9.7 ھەسسە كۆپەيدى. تۇراقلىق مۇلۇك 9 مىليون 650 مىڭ يۈەنگە، تۇراقسىز مەبلەغ 39 مىليون 150 مىڭ يۈەنگە يەتتى، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە پارچە سېتىش سالمىقى ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئىجتىمائىي سېتىۋېلىش، سېتىش مىقدارىنىڭ 46.8% ۋە 17.4% نى ئىگىلىدى.

2

1958 - يىلى يېزا ئىگىلىكى، قول سانائەت ۋە خۇسۇسىي ئىگىلىكتىكى كاپىتالىستىك سودا - سانائەتنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش تاماملانغاندىن كېيىن، «سول» چىل ئىدىيىنىڭ تەسىرىدە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سودىسى دۆلەت سودىسى بىلەن قوشۇۋېتىلدى، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى شەھەر مۇلازىمىتى نازارىتى بىلەن قوشۇۋېتىلىپ، 2 - سودا نازارىتى دەپ ئاتالدى، ئارقىدىن يەنە سودا نازارىتىگە قوشۇۋېتىلىپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىكار قىلىندى. يىل ئاخىرىدا، دۆلەت يېزا مالىيە - سودا تۇزۇلمە ئىسلاھاتىنى يولغا قويدى، دۆلەتنىڭ يېزىلاردىكى سودا، ئاشلىق، مالىيە - باج، بانكا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قاتارلىق ئاپپاراتلىرىنىڭ ھەممىسىخەلق گۇڭشېلىرىنىڭ رەھبەرلىكىگە چۈشۈرۈپ بېرىلدى، «ئىككىنى چۈشۈرۈش، ئۈچنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، بىرنى ھۆددىگە بېرىش» (يەنى مۇشۇ ئورۇنلارنىڭمال-مۇلۇك، خادىملىرىنى خەلق گۇڭشېلىرىگە چۈشۈرۈپ بېرىش؛ سىياسەتنى ئىجرا قىلىش، پىلان تۈزۈش، تۇراقسىز مەبلەغنى باشقۇرۇشتا دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش بەلگىلىمىسىگە بويسۇنۇش؛ يۇقىرىغا تاپشۇرىدىغان مالىيە ۋەزىپىسىنى ھۆددىگە بېرىش) يولغا قويۇلدى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى خەلق گۇڭشېلىرىنىڭتەمىنات-سودا بۆلۈمىگە ئۆزگەرتىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئۇششاق سودىگەرلەردىن تەشكىللەنگەن كوپىراتسىيە سودا دۇكانلىرى، كوپىراتسىيە گۇرۇپپىلىرى «دەرىجىسى بىردىنلا ئۆرلەپ» خەلق گۇڭشېلىرىنىڭ تەمىنات - سودا بۆلۈمى بولۇپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىغا ئايلىنىپ قالدى. بۇ مەزگىلدىكى سودا خىزمىتىدە «چوڭ سېتىۋېلىش، چوڭ سېتىش»، قارىغۇلارچە سېتىۋېلىش، سۈپەتكە سەل قاراش ئەھۋالى تۇغۇلدى، بۇنىڭ بىلەن مۇلازىمەت سۈپىتى تۆۋەنلەپ كەتتى، پايدا ئازىيىپ، زىيان كۆپىيىپ كەتتى. 1958 - يىلدىن 1961 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپ بۆلۈملىرىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 680 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1954 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە بولغان ئومۇمىي سوممىدىن 213 مىليون يۈەن ئېشىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 10.12% ئاشتى، لېكىن ئىشقا ئاشۇرۇلغان پايدا ئالدىنقى 4 يىلدىكىدىن 3 مىليون 100 مىڭ يۈەن كېمەيىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 11.4% چۈشۈپ كەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە 1961 - يىللىق سېتىۋېلىش - سېتىش سوممىسى 145 مىليون يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 2.34% تۆۋەنلەپ كەتتى، ئېلىنغان پايدا ئاران 1 مىليون 120 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىنىڭ 44.7% نى ئىگىلىدى، تاۋار زىيىنى 36 مىليون 290 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

1961 - يىلى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى «سودا خىزمىتىنى ياخشىلاشقا دائىر بىر قانچە بەلگىلىمە (سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان لايىھە)»نى تارقىتىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئاپپاراتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى قارار قىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سوتسىيالىستىك كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك خاراكتېرىنى يېڭىباشتىن ئايدىڭلاشتۇردى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قوشۇۋېتىلگەن ئۇششاق سودىگەرلەر ئايرىپ چىقىلىپ، كوپېراتسىيە سودا دۇكانلىرى، كوپېراتسىيە گۇرۇپپىلىرىنىڭ مۇستەقىل تىجارىتى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، يېزا بازارلىرىدا يېڭىباشتىن جانلىنىش ۋەزىيىتى بارلىققا كەلدى.

1961 - يىل 8 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ئاچقان مالىيە - سودىغا مەسئۇل شۇجىلار يىغىنى يېزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى مۇشۇ يىل ئىچىدە تامامەن ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى ھەمدە پرىنسىپ جەھەتتە خەلق گۇڭشىلىرىنى بىرلىك قىلىپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەسىس قىلىش، ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترىتىنى بىرلىك قىلىپ شۇبە سېتىش دۇكىنى تەسىس قىلىش، شۇ ئارقىلىق رەھبەرلىك قىلىش، ئاممىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىشىغا قولايلىق يارىتىشنى تەلەپ قىلدى. 1962 - يىل 5 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا نازارىتى ئايرىلىپ ئىش بېجىرىدىغان بولدى. 1962 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ھەرقايسى ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاستلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىلىرى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، 77 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، 466 ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى ۋە قۇرۇلدى، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورگانلىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كادىرلىرىنى سەپلەش ئىشىنى كۈچەيتىپ، تەڭ دەرىجىلىك پارتكومنىڭ ھەيئەتلىرىنى بىر قىسىم تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇدىرلىق ۋەزىپىسىنى ئۆتەشكە تاللاپ ئەۋەتتى، ئەسلىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن يۆتكەپ كېتىلگەن زور بىر تۈركۈم كەسپىي تايانچلار يېڭىباشتىن قوشۇنغا قايتىپ كەلدى، دۆلەت سودىسى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كەسپىي تىجارەت دائىرىسى ۋە بازاردىكى ئىش تەقسىمات پرىنسىپى يەنە بىر قېتىم ئايرىۋېتىلدى، 22 كىچىك ناھىيە بازىرىدىكى سانائەت مەھسۇلاتلىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت قىلىشىغا ئايرىپ بېرىلدى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئاپپاراتلىرى تەسىس قىلىنمىدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى كەسپىي تىجارەت ئاپپاراتلىرىنى مۇناسىپ تەرتىپكە سالدى، ئاپتونوم رايونلۇق ۋە ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلىك تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرى مەخسۇس تىجارەت باشقۇرۇش باشقارمىسى، سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى ۋە دىرېكتور بۆلۈمى تەسىس قىلىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى كەسىپلەرنى سىستېمىغا ئايرىپ باشقۇردى. ئىش تەقسىماتىغا ئاساسەن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاساسلىق باشقۇرىدىغان كەسپىي دائىرە ئومۇمەن 1957 - يىلنىڭ ئالدىدىكى ئىش تەقسىماتىدىكى بىلەن ئوخشاش ھالەتكە كەلدى. دېھقان، چارۋىچىلار ئارىسىدا پاينى كېڭەيتىش، پاينى كۆپەيتىش ئىشى قانات يايدۇرۇلدى، كوپېراتىپ ئەزالىرى ئاممىسىنىڭ دېموكراتىك باشقۇرۇش تۈزۈمى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى ئومۇمىيۈزلۈك چاقىرىلدى، مۇشۇ ئاساستا، 1963 - يىل 3 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ2-نۆۋەتلىك كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى چاقىرىلدى، سايلام ئارقىلىق رېئ شېكخۇا كېڭەش مۇدىرى، بەي فېڭجاڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇدىرى بولدى، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش خىزمىتى ئورۇندالدى. 1965 - يىلى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەكشىلەگەندىن كېيىن 465كە يېتىپ، 727 خەلق گۇڭشېسىنىڭ %64 نى ئىگىلىدى، سودا تور - نۇقتىسى 3568 گە يەتتى، كوپېراتىپ ئەزاسى 785 مىڭغا يېتىپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى نوپۇسنىڭ %62.12 نى ئىگىلىدى، پاي سوممىسى 6 مىليون 280 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1962 - يىلدىن 1966 - يىلغىچە بولغان 5 يىل ئىچىدە، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئورۇندىغان سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 3 مىليارد 530 مىليون يۈەنگە يېتىپ، ئالدىنقى 4 يىلدىكىدىن 2 ھەسسىگە يېقىن ئاشتى. دۆلەتنىڭ

سىياسەت خاراكتېرلىق زىيىنىدىن 60 مىليون 560 مىڭ يۈەننى ئۇستىگە ئالغاندىن سىرت، 16 مىليون 800 مىڭ يۈەنلىك پايدىنى ئىشقا ئاشۇردى، بۇنىڭ ئىچىدە: 1966 - يىللىق سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 965 مىليون يۈەن بولۇپ، 1962 - يىلدىكىدىن %7.76 ئاشتى، پايدا 5 مىليون 210 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1962 - يىلدىكىدىن %62 ئاشتى.

1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئېغىر زەربىگە ئۇچرىدى، دۆلەتنىڭ تاۋار، ماددىي ئەشيا بايلىقى ناھايىتى زور زىيانغا ئۇچرىدى. ناھىيە دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئاپپاراتلىرى سودا ئىدارىلىرى بىلەن قوشۇۋېتىلدى. زور بىر قىسىم كادىرلار ئەمگەك بىلەن چېنىقىش ئۈچۈن «7 - ماي» كادىرلار مەكتىپىگە ئەۋەتىلدى. 1975 - يىل 9 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى سودا ئىدارىسىدىن ئايرىۋېتىپ، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى قارار قىلدى، بىراق يەنىلا ئومۇمىي مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىدىكى سودا خاراكتېرىنى ئېلىپ، ھۆكۈمەتنىڭ يېزا سودىسىنى باشقۇرىدىغان بىر تارمىقى بولۇپ قالدى، 1976 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەردىكى ۋە ئاساسىي قاتلاملاردىكى تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ قۇرۇش خىزمىتى ئىلگىرى - ئاخىر تاماملاندى، 14 ۋىلايەت، ئوبلاستتا، 73 ناھىيىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلدى (11 ناھىيىدە تېخى ئەسلىگە كەلتۈرۈلمىدى)، 617 گۈڭشىدە 580 تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلدى، 6472 ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەتراپىدە 2514 شۆبە سېتىش دۇكىنى قۇرۇلدى. 2735 ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالەتەن سېتىش دۇكىنى قۇرۇلدى. 1967- يىلدىن 1976 - يىلغىچە بولغان 10 يىلدا سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 6 مىليارد 540 مىليون يۈەن بولۇپ، 1962 - يىلدىن 1966 - يىلغىچە بولغان يىللارنىڭ ئوتتۇرىچە ھېسابى بىلەن سېلىشتۇرغاندا، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن %7.37 كېمەيدى، 1966 - يىلدىكىدىن %28.45 كېمەيدى، يارىتىلغان پايدا ئاران 14 مىليون 400 مىڭ يۈەن (بۇنىڭ ئىچىدە 1968 - يىلدىن 1969 - يىلغىچە بولغان زىيان 23 مىليون 510 مىڭ يۈەن) بولۇپ، يىللىق ئوتتۇرىچە پايدىنى ئالدىنقى 5 يىلدىكى ئوتتۇرىچە پايدا بىلەن سېلىشتۇرغاندا %66.2، 1966 - يىلدىكىدىن %72.34 كېمەيىپ كەتتى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن، «يېزا ئىگىلىكىدە داجەيدىن ئۆگىنىش» روھى ئىزچىللاشتۇرۇلدى، «ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇپ، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش»، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا ياردەم بېرىش تەلىپىنى چۆرىدەپ، يېزا سودىسى ياخشى باشقۇرۇلدى، يېزىلاردىكى سودا ئاپپاراتلىرىنىڭ تور - نۇقتا قۇرۇلۇشى تۈزۈلدى، ناھىيىدىن يۇقىرى تىجارەت ئاپپاراتلىرى مەخسۇس شىركەت دەپ ئاتالدى، ئاساسىي قاتلام تور - نۇقتىلىرىدىكى خادىملار تولۇقلاندى ۋە كۆچەيتىلدى، يەرلىك مەھسۇلات ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپچىقىرىشقا يار - يۆلەك بولۇش مەبلىغى ئەمەلىيلەشتۇرۇلدى، گۈڭشې، ئەترەتلەرنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىشىنى قانات يايدۇرۇشىغا ئەھمىيەت بېرىلدى ۋە ياردەم بېرىلدى، يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىلىدىغان ماددىي ئەشيالار بىلەن تەمىنلەش ۋە سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى يېزىلارغا ئەۋەتىش خىزمىتى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلىنىپ، ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇش، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇشقا ياردەم بېرىلىپ، مۇقىملىق ۋە ئىتتىپاقلىقنى ساقلاش ئۈچۈن تۆھپە قوشۇلدى. 1976 - يىلى سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 1 مىليارد 70 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1966 - يىلدىكىدىن ئاران 150 مىليون يۈەن ئاشتى، 5 مىليون 620 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلىپ، 1966 - يىلدىكىدىن %7.87 ئاشتى. 1977 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى «يېزا ئىگىلىكىنى دەۋر قىلىپ سودا بىلەن شۇغۇللاندى، سودىنى ياخشى يولغا قويۇش ئىلگىرى يېزا ئىگىلىكىنى ئىلگىرى سۈردى»، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش ئىشىنى پائال ياخشى ئىشلىدى، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشنى ياخشى يولغا

قويۇپ، خەلق گۈزىشلىرىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكنى قانات يايدۇرۇشىغا يېتەكچىلىك قىلىپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئەسلىگە كېلىشى ۋە راۋاجلىنىشىنى ئىلگىرى سۈردى، شەھەر - يېزىلار ئارا مادديي ئەشيا ئالماشتۇرۇشنى جانلاندۇردى، بۇلار ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى مۇستەھكەملەشتە كۆزۈرۈكلۈك ۋە بەلۋاغلىق رول ئويناندى، بۇنىڭ بىلەن شەھەر - يېزا بازارلىرىدا يېگىلىشتىن جانلىنىش كەيپىياتى بارلىققا كەلدى. ئىقتىسادىي ئۇنۇم كۆرۈنەرلىك ئۆرلىدى. 1977 — 1978 - يىلغىچە، سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 2 مىليارد 763 مىليون يۈەنگە يېتىپ، ئالدىنقى 2 يىلدىكىدىن 7.% 64 ئاشتى، ئىشقا ئاشۇرۇلغان پايدا 50 مىليون 660 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، ئالدىنقى 2 يىلدىكىدىن 6.6 ھەسسە ئاشتى.

3

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 1978 - يىل 12 - ئايدىكى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، پۈتۈن پارتىيە خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنى مەركەز قىلىشقا يۆتكەلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىشىكنى سىرتقا ئېچىۋېتىش، جانلاندۇرۇش، ئوبوروت يوللىرىنى كۆپەيتىش تەلىپىگە ئۇيغۇنلىشىش ئۈچۈن، تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى ۋە تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى باشلىدى.

1982 - يىل 1 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى «مەملىكەتلىك يېزا خىزمىتى يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى»نى تەستىقلاپ تارقاتتى، ئۇنىڭدا مۇنداق ئوتتۇرىغا قويۇلدى: «يېزىلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى — شەھەر - يېزىلارنىڭ ئىقتىساد ئالماشتۇرۇشىدىكى بىر مۇھىم يول. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يەنمۇ ئىلگىرىلەپ تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىپ، كوپېراتسىيە سودىسى خاراكتېرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشى لازىم». 1983 - يىلىنىڭ بېشىدا، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ۋە ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتى خىزمىتىنى نۇقتىدا سىناق قىلىش لايىھەسى»نى تۈزۈپ، نۇقتا ئارقىلىق دائىرىنى يېتەكلەش چارىسىنى قوللىنىپ، خىزمەت گۈرۈپپىسى تەشكىللەپ، جەمىسار، يەكەن، پىچان ناھىيىلىرىدە تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى نۇقتىدا سىناق قىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ 3 خىل خاراكتېرى (يەنى تەشكىلىي جەھەتتىكى ئاممىۋىلىق، باشقۇرۇش جەھەتتىكى دېموكراتىيە، تىجارەت جەھەتتىكى جانلىقلىق) نى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى مەركىزىي مەزمۇن قىلىپ، پايىنى ئېنىقلاش، پايىنى كېڭەيتىش، پايدا تەقسىملەش خىزمىتىنى ئېلىپ باردى، تەشكىلىي تۈزۈملەرنى مۇكەممەللەشتۈردى، كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى چاقىرىپ، رەھبەرلىك بەنزىلىرىنى سايلاپ چىقىپ، دېموكراتىك باشقۇرۇش پرىنسىپىنى يولغا قويدى. يىل ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە 70% ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا، 50% ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلدى، 1984 - يىلى تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇندالدى. بۇ قېتىمقى ئىسلاھات ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكى تۈزۈمىنى كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىگە ئۆزگەرتىش، ھۆكۈمەت باشقۇرۇشنى خەلق باشقۇرۇشقا ئۆزگەرتىشتىن ئىبارەت مەركىزىي مەسىلىنى دەۋرىي قىلىپ ئېلىپ بېرىلدى. تاۋار ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشقا ئۈيغۇن كەلمەيدىغان تىجارەت مېخانىزمى ۋە باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى ئىسلاھ قىلىندى. 1984 - يىل 8 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى چوڭقۇر ئېلىپ بېرىش توغرىسىدىكى بىرقانچە بەلگىلىمە»نى تارقىتىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كارخانىلىرىنى چوڭەكتىن بوشىتىپ ۋە ئۇلارغا ھوقۇق بېرىپ، مەمۇرىي ئارىلىشىشنى ئازايتتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى

ئىسلاھاتىدا «بەش بۆسۈپ ئۆتۈش» (يەنى ئەمگەك - كادىرلار تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىش؛ دېھقانلارنىڭ پاي قوشۇشىدىكى چەكلىمىلەرنى بۆسۈپ ئۆتۈش؛ ھازىرقى تىجارەت دائىرىسى ۋە مۇلازىمەت ساھەسى جەھەتتىكى چەكلىمىلەرنى بۆسۈپ ئۆتۈش؛ تەقسىمات تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىش؛ تاۋار باھاسى جەھەتتە كارخانىلارغا مۇئەييەن جانلىقلىق بېرىش) نى بەلگىلەپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئۈز ئالدىغا ئىش كۆرۈش ھوقۇقىنى يەنمۇ كېڭەيتتى، تۈزۈلمە ئىسلاھاتى كۆرۈنەرلىك ئۈنۈمگە ئېرىشتى. تاۋارلارنىڭ مۇۋاپىق ئېقىش يۆنىلىشى بويىچە، ئىقتىسادىي رايونلار مەمۇرىي رايونلارغا تەڭ ئېتىبار بېرىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تەشكىلىي تۈزۈلۈشى، جايلىشىشى ۋە تور - نۇقتىلىرىنىڭ تەسىس قىلىنىشى تەڭشەلدى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تەڭشىلىپ، ئەسلىدىكى 629 ئورۇن قوشۇۋېتىش ئارقىلىق 585 كە چۈشتى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا ئومۇمىيۈزلۈك پاي ئېنىقلىنىپ، پايدا تەقسىم قىلىندى، كوپېراتىپ ئەزالىرى تەرەققىي قىلدۇرۇلۇپ، پاي سوممىسى كېڭەيتىلدى، كوپېراتىپ ئەزاسى 1 مىليون 150 مىڭغا (ئائىلىگە) يېتىپ، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە دېھقان، چارۋىچىلار ئومۇمىي ئائىلە سانىنىڭ 65.7% نى ئىگىلىدى، پاي سوممىسى ۋە توپلانغان مەبلەغ 15 مىليون 660 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، تۈزۈلمە ئىسلاھاتىدىن بۇرۇنقى 1981 - يىلدىكى 5 مىليون 60 مىڭ يۈەندىن 2 ھەسسىدىن كۆپرەك ئېشىپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى ئىلكىدىكى تۇراقسىز مەبلەغنىڭ 15.64% نى ئىگىلىدى.

1983 - يىل 4 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى يەنە بىر قېتىم ئاپتونوم رايونلۇق سودا نازارىتىگە قوشۇۋېتىپ، سودا نازارىتىنىڭ 2 - دەرىجىلىك ئاپپاراتى، كوپېراتسىيە خاراكتېرىدىكى ئىقتىسادىي بىرلەشمە گەۋدە قىلىپ، ئۇنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا رەھبەرلىك قىلىشىنى قارار قىلدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىسلاھات داۋامىدا مەمۇرىي تارماقلار قاتارىدىن چېكىنىدۇرۇلۇپ، ئىقتىسادىي گەۋدىگە ئۆزگەرتىلدى، «ھۆكۈمەت باشقۇرۇش»، «خەلق باشقۇرۇش» قا ئۆزگەرتىلدى. ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە ناھىيىلىك بىرلەشمە كوپېراتىپلار تۈۋەندىن يۇقىرىغىچە كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى چاقىرىپ، كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتىنى يېڭىباشتىن سايلاپ چىقتى. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 3 - نۆۋەتلىك كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى 1984 - يىل 9 - ئايدا چاقىرىلدى، ۋاڭ چىڭفا كېڭەش مۇدىرلىقىغا، ما جۇنجيې، مۇھەممەت سەلەيلەر نازارەت ھەيئىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا سايلاندى. 1985 - يىل 1 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا نازارىتىدىن ئايرىلىپ چىقتى. سىستېما جەھەتتە ئاپتونوم رايونلۇق ئىقتىسادىي كومىتېتىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. شۇنىڭ بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىنى دېھقانلارنىڭ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىگە ئۆزگەرتىش جەھەتتىكى دەسلەپكى ئىسلاھات ئاساسىي جەھەتتىن تاماملاندى. ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ دېموكراتىك سايلىمىدا سايلانغان رەھبىرى خادىملار ئىچىدىكى دېھقان، چارۋىچىلار ۋەكىلى 2567، بۇنىڭ ئىچىدە كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇدىرى ۋە مۇئاۋىن مۇدىرلىقىنى ئۇستىگە ئالغانلار 312. ھەرقايسى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى رەھبىرى كادىرلارنى سەپلىگەندە، ئىنقىلابىيلاشتۇرۇش، ياشلاشتۇرۇش، بىلىم ئەھلىگە، كەسىپ ئەھلىگە ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت بىر پۈتۈن ساپا قۇرۇلمىسىغا ئەھمىيەت بەردى.

1979 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە بولغان 7 يىل ئىچىدە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 18 مىليارد 110 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1967- يىلدىن 1978 - يىلغىچە بولغان 12 يىللىق سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 9 مىليارد 300 مىليون يۈەندىن 94.73% ئېشىپ، ئالدىنقى 28 يىللىق سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 115.2% نى ئىگىلىدى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 13.74% ئاشتى؛ يارىتىلغان پايدا 415 مىليون يۈەنگە

يېتىپ، ئالدىنقى 12 يىلدا يارىتىلغان 46 مىليون 550 مىڭ يۈەن پايدىدىن 7.9 ھەسسە ئېشىپ كەتتى، ئالدىنقى 28 يىللىق ئومۇمىي پايدىنىڭ 3.47 ھەسسىسىگە تەڭلىشىپ، يىلىغا %18.58 ئاشتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە دۆلەتنىڭ سىياسەت خاراكتېرلىك زىيىنىدىن 200 مىليون يۈەننى ئۈستىگە ئالدى.

1985 - يىل ئاخىرىدا، شىنجاڭ بويىچە ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ 1، ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپېراتىپ 5، بۆلۈستە قاراشلىق شەھەرلىك كوپېراتىپ 3، ئۆلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىسى 8، ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 83، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 589، ھەرخىل تىجارەت ئاپپاراتى 8171 بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى توپ تارقىتىش ئاپپاراتى 104، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئاپپاراتى 411، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش ئاپپاراتى 130، پارچە سېتىش تور - نۇقتىسى 6815. بۆلۈردىن باشقا ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش - سېتىش دۇكىنى 3054. ئامبار، لاپاس، مال مەيدانى 1 مىليون 880 مىڭ كۋادرات مېتىر، تىرانسپورت ئاپتوموبىلى 2000، ئىشچى - خىزمەتچى 49 مىڭ 255، ئۇز ئىلكىدىكى تۇراقسىز مەبلەغ 2 مىليارد 620 مىليون يۈەن بولدى. سودا تور - نۇقتىلىرى تەڭرىتاغنىڭ جەنۇب، شىمالىغا تارقىلىپ، يېزا، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا چوڭقۇر يىلتىز تارتىپ، مىڭلىغان، ئونمىڭلىغان ئائىلىلەرگە كىردى. 1985 - يىلى تاۋار سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈش سوممىسى 1 مىليارد 770 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1952 - يىلدىكى 24 مىليون 480 مىڭ يۈەندىن 71 ھەسسە ئېشىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن %13.36 كۆپەيدى، بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىك- قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش سوممىسى 928 مىليون يۈەنگە يېتىپ، جەمئىيەت بويىچە يېزا ئىگىلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %46 نى ئىگىلىدى. سېتىش سوممىسى 1 مىليارد 909 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1952 - يىلدىكى 23 مىليون يۈەندىن 82 ھەسسە ئېشىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن %10.47 كۆپەيدى. بۇنىڭ ئىچىدە تاۋارلارنى پارچە سېتىش سوممىسى 16 مىليون 600 مىڭ يۈەندىن كۆپىيىپ، 564 مىليون يۈەنگە يېتىپ، جەمئىيەت بويىچە تاۋارلارنى پارچە سېتىش سوممىسىنىڭ %13 نى، يېزا سودىسىدىكى سېتىش سوممىسىنىڭ %60 نى ئىگىلىدى. يارىتىلغان پايدا 84 مىليون 420 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1952 - يىلدىكىدىن 182 ھەسسە ئاشتى.

شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بەرپا بولۇش ۋە ئەگرى- توقاي يوللار بىلەن راۋاجلىنىش جەريانىنى باشتىن كەچۈردى، ئىسلاھات جەريانىدا ئۆزلۈكسىز راۋاجلىنىپ ۋە زورىيىپ، دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىدىكى قۇدرەتلىك كوپېراتسىيە ئىقتىسادىي تەشكىلاتى بولۇپ قالدى، ئۇ شىنجاڭنىڭ خەلق ئىگىلىكىدە مۇئەييەن ئورۇن تۇتۇپ، يېزا تاۋار ئوبوروتىنىڭ ئاساسلىق يولىغا ئايلىنىپ، ئىجتىمائىي - ئىقتىسادىي پائالىيەتلەردە بارغانسېرى مۇھىم رول ئوينىماقتا.

چوڭ ئىشلار

مىنگونىك 24 - يىلى (1935 - يىلى)

2 - ئاينىك 1 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ تەستىقلىشى ۋە پۈل ئاجرىتىپ بېرىشى بىلەن ئۈرۈمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپى قۇرۇلدى. شېڭ يۈبىڭ (شېڭ شىسەينىڭ 5 - تاغىسى) دىرېكتور بولدى. پايغا قاتنىشىدىغان كوپېراتىپ ئەزالىرى ھۆكۈمەت مالىيىسىدىن ئىش ھەققى ئالىدىغان پارتىيە، ھۆكۈمەت، ساقچى قاتارلىق ئورۇنلاردىكى مەمۇرلار ۋە ماۋارىپچىلار بىلەنلا چەكلەندى؛ پايغا قاتناشقۇچى ھەربىر كىشى (ئائىلە تاۋابىئاتىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) نىڭ پېيى ئەڭ كۆپ بولغاندىمۇ 6 پايدىن ئېشىپ كەتمىدى؛ ھۆكۈمەتنىڭ بويتاق خىزمەتچىلىرىنى ئىدارە - ئورۇنلار ئايرىم رويخەتكە ئېلىپ پايغا قاتناشتۇردى، جەمئىي 2000 دىن كۆپرەك پاي جەلپ قىلىندى. شىنجاڭ ئۆلكىلىك ئۈرۈمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىنىڭ تەشكىلىي نىزامنامىسىدا مۇنداق بەلگىلەندى: كوپېراتىپ ھۆكۈمەت ئىگىلىكىدىكى ئورگانلار ئۈچۈن، ئاساسلىقى مەزكۇر ئۆلكىنىڭ ئۈرۈمچى شەھىرىدە تۇرۇشلۇق مەمۇرلىرىنىڭ تۇرمۇش تەمىناتىنىڭ مۇقىملىقىنى ۋە ياخشىلىنىشى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىدۇ، ئايمۇ ئاي گۈرۈچ، ئۇن، رەخت، چاي، شېكەر ۋە ياغ، كىرسىن قاتارلىق تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى تەكسە باھادا نورمىلىق سېتىپ بېرىدۇ. كوپېراتىپ ئەزالىرى «كوپېراتىپ ئەزالىرىنىڭ نەرسە - كېرەك سېتىۋېلىش كىتىشكىسى» گە ئاساسەن، ھۆكۈمەت باھاسى (تەكسە باھا) بويىچە 20 جىڭ ئاق ئۇن، 3 شىڭ گۈرۈچ، يېرىم بولاق چاقماق قەن، يېرىم قاپ سەرەڭگە، 1 جىڭ كىرسىن، 2 جىڭ ئاش تۇزى سېتىۋالالايدۇ. ئەينى چاغدا بىر كۈرە گۈرۈچنىڭ بازاردىكى باھاسى 8000 — 9000 سەر كۈمۈش ئىدى، كوپېراتىپ ئەزالىرىغا 3200 سەر كۈمۈشكە سېتىپ بېرىلەتتى؛ ھەر 100 جىڭ ئاق ئۇننىڭ بازاردىكى باھاسى 18 مىڭ سەر كۈمۈش ئىدى، كوپېراتىپ ئەزالىرىغا 9000 سەر كۈمۈشكە سېتىپ بېرىلدى.

مىنگونىك 29 - يىلى (1940 - يىلى)

11 - ئاينىك 25 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە نازارىتىنىڭ مۇۋەققەت نازىرى جۇلىن (ماۋزېمىن) ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە «2 - قارارلىق 3 يىللىق پىلاننى تېز ئورۇنداپ، پاكلىق سىياسىتىنىڭ ئۇزۇل - كېسىل غەلىبىسىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئورگانلارنىڭ ۋاقىتلىق كوپېراتىپ تەسىس قىلىشى، بۇ كوپېراتىپلارنىڭ، ئورگانلاردىكى كەسپىداشلارنى زۆرۈر تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرى بىلەن قوتقۇزۇش ئىشىنى بېجىرگەندىن سىرت، ھايانكەشلىك تۇرىدىكى تىجارەت بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىشقا رۇخسەت قىلىنمايدىغانلىقى ھەققىدە ئومۇمىي بۇيرۇق چۈشۈرۈش» نى تەلەپ قىلىپ دوكلات يازدى. ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ئورگانلارنىڭ «شۇ بويىچە ئىجرا قىلىش» ى ھەققىدە پەرمان چۈشۈردى.

مىنگونىك 30 - يىلى (1941 - يىلى)

9 - ئاينىك 10 - كۈنى شىنجاڭ چېگرا مۇداپىئە دۇبەن مەھكىمىسى ۋە ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ئۈرۈمچى مەمۇرلىرى ئىستېمال سودا كوپېراتىپىنىڭ مالىيە نازارىتىنىڭ نازارەتچىلىكى ۋە قوماندانلىقىدا بولىدىغانلىقى توغرىسىدا يولىيورۇق بەردى.

مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىلى)

3 - ئايدا ئۇچتۇرپان ناھىيىسىنىڭ ھاكىمى لىن جىلۇ «ئۇچتۇرپان ناھىيىلىك مال باھا تەكشەش كوپېراتىپى» نى قۇردى، كوپېراتىپ نىزامنامىسىدا: ئۇچتۇرپان ناھىيىسىگە سېرتتىن يۆتكەپ كىرىلگەنلىكى تاۋارنىڭ 20% ى كوپېراتىپنىڭ پارچە سېتىشىغا بېرىلىدۇ، مۇشۇ ئارقىلىق مال باھاسى تىزگىنلىنىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى)

5 - ئاينىڭ 20 - كۈنى گومىنداڭ ھۆكۈمىتى مەمۇرىي پالاتاسى يارىدەم بېرىش كومىتېتىغا: ماددىي ئەشيا تەمىناتىنىڭ تولۇق بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، مەركەزنىڭ شىنجاڭ ئۆلكىسىدە تۇرۇشلۇقپارتىيە-ھۆكۈمەت خادىملىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابئاتلىرى بىر گەۋدە سۈپىتىدە مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىغا قاتناشتۇرۇلىدۇ، دەپ يوليورۇق بەردى.

مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى)

1 - ئاينىڭ 17 - كۈنى شىنجاڭ چېگرا مۇداپىئە دۇبەن مەھكىمىسى بىلەن ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ئومۇمىي بۈيرۇق چىقىرىپ، ھەربىيلەر، ساقچىلار ۋە مەمۇرلارنىڭ سودا بىلەن شۇغۇللىنىشىنى قاتتىق چەكلىدى. ئومۇمىي بۈيرۇقتا، شەخسلەرنىڭ كوپېراتىپ نامىنى سۈيىئىستېمال قىلىپ ماددىي بۇيۇم يۆتكەپ، ئاردىدن ھايان ئېلىشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى)

7 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ئۇرۇمچى مەمۇرلىرى ئىستېمال كوپېراتىپى كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى چاقىردى، ھەربىر ئورۇن كوپېراتىپنىڭ تىجارەت ئەھۋالى توغرىسىدىكى دوكلاتىنى ئاڭلاشقا 2 دىن ۋەكىل ئەۋەتتى.

مىنگونىڭ 37 - يىلى (1948 - يىلى)

9 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت مۇناق ئومۇمىي بۈيرۇق چىقاردى: ئۇرۇمچى مەمۇرلىرى ئىستېمال كوپېراتىپىغا قاتناشقانلىكى كوپېراتىپ ئەزالىرىنى يېڭىباشتىن تىزىملاپ چىقىش، تەييارلىق كۆرۈپ كوپېراتىپ ئەزالىرى يېغىنى ئېچىپ، كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتى سايلاش لازىم، لېكىن كوپېراتىپنىڭ قۇنتۇزۇش خاراكتېرىنى پۈتۈنلەي ئۆزگەرتىۋەتمەسلىك، سېتىلىدىغان تاۋارلارنىڭ باھاسىدا ئاز-زىيان تارتىش ياكى زىيان تارتماسلىق تەلىپىنى ئورۇندىشى لازىم.

مىنگونىڭ 38 - يىلى (1949 - يىلى)

3 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت ئورگان، ئورۇنلار كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئىتىگە قاتنىشىشقا ۋەكىل ئەۋەتىدۇ، كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتى خادىملىرى خەلق ئىشلىرى، مالىيە، قۇرۇلۇش، ماتارىپتىن ئىبارەت 4 نازارەتتىن، سەھىيە باشقارمىسى، ئامانلىقنى ساقلاش قوماندانلىق شتابى، شەھەرلىك ھۆكۈمەت، ئۆلكىلىك بانكا، تەشۋىقات كومىتېتى، 1 - رايونلۇق مەھكىمە، سۈچىلىق ئىدارىسى، شىنجاڭ ئىنىستېتۇتى، كوپېراتىپ قاتارلىق 17 ئورۇندىن ئەۋەتىلگەن خادىملاردىن تەركىپ تاپىدۇ، دەپ كۆرسەتمە بەردى. 4 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ۋالىڭ دۇنەننىڭ كېڭەش باشلىقى، ۋالىڭ چىشۇننىڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتى باشلىقى بولغانلىقى ھەمدە «كېڭەشنىڭ تەشكىلىي قائىدىسى» تۈزۈپ چىقىلغانلىقى ھەققىدە ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقىرىلدى.

4 - ئاينىڭ 29 - كۈنى كوپېراتىپ مالىيە نازارىتىگە مەلۇم قىلىپ ۋە ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە تەستىقلىتىپ، فۇكالىڭ دېھقانچىلىق مەيدانىغا كوپېراتىپنىڭ باشقۇرۇشىدا بىۋاستە گۈرۈچ ئىشلەپچىقىرىپ، كوپېراتىپ ئەزالىرىنى تەمىنلەش ئۈچۈن خىراجەت ئاجرىتىپ بەردى.

9 - ئاينىڭ 25 - كۈنى شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولدى. شۇ يىلى كۈزدە خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قىسىملىرى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇشقا قاتنىشىپ، ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنات - سودا، ئىستېمال كوپېراتىپلىرىنى تەشكىللىدى.

1950 - يىلى

2 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى سابىق قىزلار ئوقەتچىلىك زاۋۇتى ئاساسىدا ئايالار ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى قۇرۇلدى. كوپېراتىپ 178 مىڭ 700 يۈەن (بۇنىڭ ئىچىدە كىيىم تىكىش ماشىنىسى 33) لىك تۇراقلىق مۇلۇك، 2926 يۈەنلىك ئايلانما مەبلەغ، 2246 گەز ھەرخىل رەخت، 160 دانە تەييار بۇيۇمنى ئۆتكۈزۈۋالدى. كوپېراتىپقا ئۇرۇمچى ئايالار بىرلەشمىسى رەھبەرلىك قىلدى، 1 باش دىرېكتور، 2 مۇئاۋىن باش دىرېكتور قويۇلدى. زاۋۇت ئۇسكۇنىلىرىدىن پايدىلىنىپ، خەلقە كېرەكلىك مەھسۇلاتلار ئىشلەپچىقىرىلدى ھەمدە دۇكان ئېچىلدى.

2 - ئايدا ئۇرۇمچى مەمۇرلىرى ئىستېمال كوپېراتىپىغا ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە نازارىتى رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى، نامى ئۆزگەرتىلىپ ئۆلكە دەرىجىلىك مەمۇرلار كوپېراتىپى دەپ ئاتالدى.

5 - ئاينىڭ 13 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتىدا كوپېراتسىيە بۆلۈمى قۇرۇلدى، ئۇنىڭغا تو شۇيىڭ مەسئۇل بولدى.

6 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ئۇرۇمچى مەمۇرلىرى كوپېراتىپى ئاخىرلاشتى. كوپېراتىپتىكى 98 ئادەم، 29 ئاپتوموبىل ۋە مال - مۇلۇك ئۆلكىلىك مالىيە كومىتېتى ماددىي ئەشيا ئىدارىسىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

10 - ئاينىڭ 20 - كۈنى غەربىي شىمال كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ تەستىقى بىلەن، شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلدى، ئىدارە غەربىي شىمال كوپېراتسىيە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى بىلەن شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ قوش رەھبەرلىكىدە بولىدىغان بولدى.

11 - ئاينىڭ 23 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى «كوپېراتسىيە ئىشلىرىنى قانات يايدۇرۇشنىڭ فاڭجېن، ۋەزىپىلىرى توغرىسىدا قارار» نى ئېلان قىلدى، شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇشنى

قارار قىلدى، خاۋ فېڭتيەن ئىدارە باشلىقى بولدى. ئىدارە قارمىقىدا تەشكىلىي يېتەكچىلىك بۆلۈمى، كەسپىي بۆلۈم ۋە كاتىبات ئىشخانىسى قۇرۇلدى، 30 شتات بېرىلدى.

12 - ئاينىك 2 - كۈنى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۆلكىسىدىكى كوپېراتىپ تەشكىلاتلىرى ۋاقتىلىق يولغا قويىدىغان چارە لايىھىسى»نى تۈزۈپ، شىنجاڭ ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى قۇرۇپ كەسپىي خىزمەتلەرنى قانات يايدۇرۇشنى قارار قىلدى. باش كوپېراتىپ ئاساسەن رەخت، تاۋار - دۇردۇن، چاي، تۇرلۇك مال، مەدەنىيەت بۇيۇملىرى ھەمدە ئۆلكە دائىرىسىدىكى يەرلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولدى. تو شۇيىك مۇدىر بولدى.

12 - ئاينىك 28 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى، باج ئىدارىسى بىرلىكتە مەركىزىي كوپېراتسىيە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى بىلەن باش باج ئىدارىسىنىڭ «كوپېراتىپلاردىن باج ئېلىشتا ئېتىبار بېرىشنىڭ ۋاقتىلىق چارىسى»نى كۆچۈرۈپ تارقىتىپ، كوپېراتىپلاردىن ئېلىنىدىغان باجنى كېمەيتىش ۋە كەچۈرۈم قىلىش قاتارلىقلار ھەققىدە كونكرېت بەلگىلىمە چىقاردى.

شۇ ئايدا ئۆلكە بويىچە كوپېراتىپ سانى 102 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئارمىيىدىكى كوپېراتىپ 69، كوپېراتىپ ئەزاسى 73 مىڭ 500، پاي سوممىسى (ئورۇنلار سالغان مەبلەغمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) 285 مىڭ يۈەن، سودا تور - نۇقتىسى 474، ئىشچى - خىزمەتچى 3600، شۇ يىللىق سېتىش سوممىسى تەخمىنەن 1 مىليون يۈەن؛ ئاممىۋى كوپېراتىپ 33، (1 ئۆلكىلىك باش كوپېراتىپنى، 11 ناھىيىلىك كوپېراتىپنى، 21 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)، كوپېراتىپ ئەزاسى 3610، پاي سوممىسى 57 مىڭ 500 يۈەن، سېتىش سوممىسى 74 مىڭ يۈەن.

1951 - يىلى

6 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى كادىرلار مەكتىپىدە «كوپېراتسىيە كادىرلىرىنى تەربىيىلەش كۇرسى» ئاچتى، 1 - قارارغا 150 كۇرسانت تەربىيىلەندى.

8 - ئاينىك 29 - كۈنى شىنجاڭ گېزىتى خاۋ فېڭتيەن، ئەن دېڭلار يازغان «شىنجاڭدىكى ئارمىيە كوپېراتىپلىرىنىڭ خاراكتېرى ۋە رولى» سەرلەۋھىلىك ماقالىنى باستى، ئۇنىڭدا ئارمىيە كوپېراتىپلىرىنىڭ تەرەققىياتى ھەمدە ئۇنىڭ يەرلىك كوپېراتىپ ئىشلىرىنى بەرپا قىلىشقا بولغان بۇۋاستە تەسىرى ۋە مەدەت بېرىشىگە ئىجابىي باھا بېرىلدى.

9 - ئاينىك 10 - كۈنى مەركىزىي مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتى مۇنداق قارار قىلدى: شىنجاڭدىكى ئارمىيە كوپېراتىپلىرى يەنىلا ھازىرقى ھالەتنى ساقلاپ قالىدۇ، ئۇنىڭغا قىسىملار بۇۋاستە رەھبەرلىك قىلىدۇ؛ كەسپىي جەھەتتە شۇ يەردىكى تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ يېتەكچىلىكى ۋە نازارىتىنى قوبۇل قىلىدۇ، تەمىنلەش پىلانى شۇ يەردىكى تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ پىلانىغا كىرگۈزۈلىدۇ، ئېتىبار بېرىش چارىسى كوپېراتىپنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە بولىدۇ.

10 - ئاينىك 12 - كۈنى شىنجاڭ ئۆلكىلىك باج ئىدارىسى، كوپېراتسىيە ئىدارىسى بىرلىكتە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، مۇنۇلارنى ئۇقتۇردى: كوپېراتىپلارنىڭ تىجارەت باج نىسبىتى %20 بويىچە ھېسابلىنىپ ئېلىنىدۇ ھەمدە تاپشۇرۇشقا تېگىشلىك تىجارەت بېجى %20 كېمەيتىلىدۇ ۋە كەچۈرۈم قىلىنىدۇ؛ يېڭى قۇرۇلغان كوپېراتىپلارنىڭ تاپاۋەت بېجى بىر يىل ئازايتىپ ئېلىنىدۇ؛ ئۆزگەرتىپ قۇرۇلغان كوپېراتىپلارنىڭ تاپاۋەت بېجى 1 - يىلى %50 كېمەيتىپ ئېلىنىدۇ؛ كوپېراتسىيە ئارقىلىق يەككە ئىشلەپچىقارغۇچىلاردىن تەشكىللەنگەن، كوللېكتىپ ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كوپېراتىپلاردىن ئېلىنىدىغان سودا - سانائەت

ېېجى ئىككى يىل كەچۈرۈم قىلىنىدۇ؛ ئورگانلار، تەشكىلاتلار، مەكتەپلەر قۇرغان، تىجارىتى سىرتقا قارىتىلمىغان ئىستېمال كوپېراتىپلىرىدىن 1951 - يىل 6 - ئايدىن ئېتىبارەن تىجارەت ېېجى ئېلىنىدۇ.

11 - ئاينىڭ 12 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى «ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش، زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇشقا بىرلەشتۇرۇپ، كوپېراتىپلارنى راۋاجلاندۇرۇش توغرىسىدا» يولىورۇق تارقاتتى، ئۇنىڭدا، ئۇلكە بويىچە يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە ھەرقايسى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ رەھبەرلىك ئاپپاراتلىرىنى قۇرۇش، ئىختىيارىيلىق پرىنسىپىغا ئاساسەن، شەھەر - بازارلار، ئورگان، مەكتەپ، زاۋۇتلاردا ئىستېمال كوپېراتىپلىرىنى قۇرۇش ھەمدە يېزا، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا تەمىنات - سودا، تىرانسپورت، ئىشلەپچىقىرىش، ئىناۋەتلىك قەرز كوپېراتىپلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشنى ئوتتۇرىغا قويىدى. يىل ئاخىرىغىچە، ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسى ۋە ئۇرۇمچى، ئىلى، قۇمۇل، يەنجى، ئالتاي، تارباغاتاي، ئاقسۇ، قەشقەر، يەكەن، خوتەندىن ئىبارەت 10 ۋىلايەتتە ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسى قۇرۇلدى، 41 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، 88 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپى قۇرۇلدى.

12 - ئايدا شىنجاڭدىكى ئارمىيە كوپېراتىپى 121 گە، كوپېراتىپ ئەزاسى 143 مىڭغا، سودا (پىششىقلاپ ئىشلەش كەسپى) تور - نۇقتىسى 597 گە، ئىشچى - خىزمەتچى 4060 قا، مەبلەغ 23 مىليون 310 مىڭ يۈەنگە، سېتىش سوممىسى 74 مىليون 510 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

1952 - يىلى

8 - ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى مۇنداق قارار قىلدى: ئىلى ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسىنىڭ كەسپى، مەبلىغى ئۇلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىغا قوشۇۋېتىلىدۇ. نامى شىنجاڭ ئۇلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ئىلىدا تۇرۇشلۇق توپ تارقىتىش پونكىتى، دەپ ئاتىلىدۇ، ئۇ كەسپىي جەھەتتە ئۇلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ رەھبەرلىكىدە، مەمۇرىي جەھەتتە ئىلى ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولىدۇ.

9 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپېراتىپ بىلەن ئۇلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى قوشۇۋېتىلىپ، بىر تۇتاش تىجارەت ۋە ھېسابات يولغا قويۇلدى، ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسى تەسىس قىلىنىپ، ھەرقايسى ناھىيىلەردىكى كوپېراتىپ ئىشلىرىنى مەخسۇس باشقۇرىدىغان بولدى.

10 - ئاينىڭ 21 - كۈنى جۇڭخۇا مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپلار بىرلەشمىسىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قەشقەر، ئىلى ۋە كۇچادا توپ تارقىتىش پونكىتى قۇردى.

11 - ئاينىڭ 12 - كۈنىدىن 23 - كۈنىگىچە شىنجاڭ ئۇلكىلىك 1 - نۆۋەتلىك كوپېراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىنغا 144 ۋەكىل قاتناشتى، 18 ۋەكىل سىرتتىن قاتناشتى. يىغىن «يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپ تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپ ئۈچۈن خىزمەت قىلىش»، «سېتىش تەمىنلەش ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، تەمىنلەش ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىش»، «توپ تارقىتىش پارچە سېتىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، پارچە سېتىش كوپېراتىپ ئەزالىرى ئۈچۈن خىزمەت قىلىش» تىن ئىبارەت خىزمەت فائىجىنىنى بېكىتتى. ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى شىنجاڭ شۆبە بيۇروسىنىڭ رەھبەرلىرىدىن ۋاڭ جېن، ۋاڭ ئېنىماۋ، سەيپىدىن ئەزىزى قاتارلىقلار يىغىنغا كېلىپ يېتەكچىلىك قىلدى.

11 - ئاينىڭ 26 - كۈنى شىنجاڭ كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ نامى ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى. ئۇنىڭ قارىمىقىدا تەمىنات

دىرېكتور بۆلۈمى، سېتىش دىرېكتور بۆلۈمى، زاپاس ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى ۋە تىببىي دورا كوپېراتىپى تەسىس قىلىندى. تو شۇيىڭ باشقارما باشلىقى، قاسىمجان مۇتاۋۇن باشقارما باشلىقى بولدى.

1953 - يىلى

3 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى لەنجۇدا يۆتكەپ توشۇش پونكىتى قۇردى، بۇ پونكىت كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسى باشقۇرۇۋاتقان چېگرىدىن كىرگۈزىلىدىغان، چىقىرىلىدىغان تاۋارلارنى يۆتكەپ توشۇش كەسپىنى بېجىردى. پونكىت لەنجۇ شەھىرىدىكى مىنجياچياۋغا ئورۇنلاشتى.

4 - ئايدا غەربىي شىمال رايونلۇق كوپېراتسىيە باشقارمىسى شىنجاڭغا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتتى. خىزمەت گۇرۇپپىسى يەنجى ناھىيىلىك، قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپېراتىپلارنىڭ، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسىنىڭ قەشقەر توپ تارقىتىش پونكىتى، كۆچا، باي ناھىيىلىك كوپېراتىپلىرى ھەمدە بۈگۈر ناھىيىسىدىكى يېڭىسار رايونلۇق كوپېراتىپىنىڭ خىزمەتلىرىنى تەكشۈرۈپ، تەرتىپكە سالدى.

شۇ ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئەۋەتكەن 10 خىزمەت گۇرۇپپىسى ھەرقايسى ۋىلايەتلەردىكى خىزمەت گۇرۇپپىلىرىغا ماسلىشىپ، كوپېراتىپلارنى تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى؛ غەربىي شىمال رايونلۇق كوپېراتسىيە باشقارمىسىنىڭ خىزمەت گۇرۇپپىسى بىلەن بىرلىكتە مىچۇەن، سانجى ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنى نۇقتىلىق تەرتىپكە سالدى.

6 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى غەربىي شىمال بيۈروسىنىڭ تەستىقى بىلەن، ئەن دىڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ مۇتاۋۇن باشلىقلىقىغا تەينىلەندى.

8 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى شىنجاڭ شۇبە بيۈروسى شيا ۋەننى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ 1 - مۇتاۋۇن باشلىقلىقىغا، ئەن دىڭنى 2 - مۇتاۋۇن باشلىقلىقىغا تەينىلەشنى قارار قىلدى.

12 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ لەنجۇدىكى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى تۆمۇر يولغا ئەگىشىپ غەربكە — داچەيگۇغا كۆچۈرۈلدى.

1954 - يىلى

1 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىشنى باشقۇرۇش بۆلۈمىنى كۆپەيتىپ تەسىس قىلدى.

شۇ ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى، دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق نازارىتى بىرلىكتە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى تىجارىتى چارىسىنى بەلگىلىدى ھەمدە باھاغا ئاساسەن ھېسابات قىلىش، ھېساب ئاغدۇرۇش رەسمىيىتى، مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈمى ۋە دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق، كوپېراتسىيە تارماقلىرى ئۆزئارا ھەمكارلىشىش - ماسلىشىش قاتارلىق ئىش تۈرلىرى ھەققىدە كونكرېت بەلگىلىمە چىقاردى.

2 - ئايناق 1 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈمى تەسىس قىلدى. ئۇنىڭ ۋەزىپىسى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇش، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە قول سانائەت، قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىغا كېرەكلىك خام ئەشيا - ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەشكە تەشكىلاتچىلىق قىلىش، يېزا ئىگىلىكىدە ھەمكارلىق - كوپىراتسىيىلىشىش ھەرىكىتىنى ۋە قول سانائەتنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى ئىلگىرى سۈرۈشتىن ئىبارەت بولدى.

5 - ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ داچەيگۇ يۆتكەپ توشۇش پونكتى ۋۇزۇبېيغا يۆتكەلدى.

شۇ ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى «مەملىكەت بويىچە تەمىنات - سودا، ئىستېمال كوپىراتىپلىرىنىڭ ئاساسلىق ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈمىنى شىنجاڭ ئۇلكىسىنىڭ كوپىراتىپ سىستېمىسىدا يولغا قويۇش لايىھىسى»نى تۈزۈپ، ناھىيىدىن يۇقىرى كوپىراتىپلارغا تارقاتتى.

6 - ئايناق 17 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتىپ ئىدارىسى ئۈرۈمچى شەھىرىدە ئۇلكىلىك 2 - نۆۋەتلىك كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىرىپ، پارتىيىنىڭ ئۆتكۈنچى دەۋرىدىكى باش لۇشىەن، باش ۋەزىپىسىنى ئىزچىللاشتۇردى، كوپىراتىپنىڭ فاكتور ۋە ۋەزىپىلىرىنى بېكىتتى، يىغىن 23 كۈن داۋاملاشتى.

شۇ ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتىپ ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۇلكىسىدىكى كوپىراتىپلارنىڭ پىلان خىزمىتى توغرىسىدىكى بىرقانچە تۈرلۈك ۋاقىتلىق بەلگىلىمە»نى تارقاتتى.

7 - ئايناق 12 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق نازارىتى، كوپىراتسىيە ئىدارىسى، خەلق بانكىسىنىڭ شىنجاڭ شۇبېسى بىرلىكتە: دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق نازارىتى 1954 - يىلى ئىمپورت-ئېكسپورت شىركىتىگە سوۋېت ئىتتىپاقىدىن زاكاز قىلىپ سېتىۋېلىشنى ھاۋالە قىلغان ئانتا سۈرۈتىلىدىغان كومبايىن، ئوت - چۆپ ئورۇش ماشىنىسى ھەمدە زاپچاسلارنىڭ ئورۇنلار بويىچە تەقسىملەنگەن زاكاز توختامىنى ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈمىنىڭ بېجىرىشىگە ئۆتكۈزۈپ بەرگەنلىكى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تارقاتتى.

8 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى شىنجاڭ شۆبە بيۇروسى تەشكىلات بۆلۈمىنىڭ تەستىقى بىلەن، شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە كادىرلىرى مەكتىپى رەسمىي قۇرۇلدى. خاۋ فېڭتيەن مەكتەپ مۇدىرى (قوشۇمچە)، يې مىڭ مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى بولدى.

9 - ئايناق 17 - كۈنى ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۇلكىسىدىكى ھەرەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ پايدا تەقسىملەش ۋاقىتلىق چارىسى»نى تۈزدى، ئۇنىڭدا ھەرەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ يىل ئاخىرىدىكى نەق چوتىدا پايدا كۆرۈلسە، ئالدى بىلەن تاپاۋەت بېجى چىقىرىۋېتىلىدۇ، ئاشقان سوممىنىڭ تەقسىمات لايىھىسىنى كېڭەش ئوتتۇرىغا قويۇپ، نازارەتچىلىك ھەيئىتىگە يوللاپ تەكشۈرتكەندىن كېيىن، كوپىراتىپ ئەزالىرى ياكى قۇرۇلتايىنىڭ ماقۇللۇقىدىن ئۆتكۈزۈپ ئىجرا قىلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

9 - ئايناق 22 - كۈنى «شىنجاڭ ئۇلكىسىدىكى ناھىيىدىن يۇقىرى ھەرەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ بوغالتىرلىق تۈزۈمى ۋە ئاساسىي قائىدىلىرى كوپىراتىپلارنىڭ بوغالتىرلىق تۈزۈمى ئومۇمىي قائىدىسىدىكى بوغالتىرلىق تارماقلىرى»نى تارقىتىپ، 1955 - يىل 1 - ئايناق 1 - كۈندىن ئېتىبارەن يولغا قويۇشنى قارار قىلدى.

1955 - يىلى

1 - ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى، ئىستاتىستىكا ئىدارىسى بىرلىكتە «1955 - يىلى مەملىكەت بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈمىنى شىنجاڭ ئۇلكىسىدە ئاددىيلاشتۇرۇپ يولغا قويۇش چارىسى»نى ئېلان قىلدى.

شۇ ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك قول سانائەتنى باشقۇرۇش ئىدارىسى قۇرۇلدى، ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى دۆلەتنىڭ 300 مىڭ يۈەن، يەرلىكنىڭ 150 مىڭ يۈەن مەبلەغ، 50 مىڭ يۈەن جامائەت فوندى ئاجرىتىپ، قول سانائەتنى باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ كەسپىي ئوبوروتى ۋە ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغى قىلىپ ئىشلىتىشگە بېرىشنى ئوتتۇرىغا قويدى؛ كوپىراتسىيە ئىدارىسى قول سانائەتنى باشقۇرۇش بۆلۈمىدىكى 6 نەپەر كادىرنى بىرلىكتە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

4 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسىنىڭ نامى بىۋاستە قاراشلىق توپ تارقىتىش كەسپىنى باشقۇرغۇچى باشقارما دەپ ئۆزگەرتىلدى، ئۇ، ھەرقايسى دىرېكتور بۆلۈم، توپ تارقىتىش پونكىتى، يۆتكەپ توشۇش پونكىتى، ترانسپورت بۆلۈملىرىگە تەشكىلاتچىلىق ۋە رەھبەرلىك قىلىپ، تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ تەمىنات - سودا كەسپى، ماددىي ئەشيا يۆتكەش - تەقسىملەش ۋە ترانسپورت خىزمەتلىرىنى قانات يايدۇردى.

شۇ ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق نازارىتى، كوپىراتسىيە ئىدارىسى، خەلق بانكىسىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسى بىرلىكتە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاققا سۆرىتىلىدىغان دېھقانچىلىق سايمانلىرى تىجارىتى خىزمىتىگە تەشكىلاتچىلىق، رەھبەرلىك قىلىش، تىجارەت پرىنسىپى، تىجارەت ھالقىلىرى، ئاتچوت قىلىش رەسمىيىتى، ترانسپورت ئۇسۇلى، مەسئۇلىيەت تۈزۈمى قاتارلىقلار توغرىسىدا بەلگىلىمە چىقاردى.

5 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى كىرەكسىز بۇيۇملار دىرېكتور بۆلۈمى قۇرۇشنى قارار قىلدى، ئۇ بىۋاستە قاراشلىق توپ تارقىتىش كەسپىنى باشقۇرغۇچى باشقارمىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى.

5 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى شىنجاڭ شۇبە بيۇروسى رېن شېڭخۇانى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ 1 - مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەينىلەشنى قارار قىلدى.

6 - ئاينىڭ 22 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى ناھىيە (شەھەر)لىك كوپىراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنى چاقىرىپ، جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ «خۇسۇسىي سودىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش توغرىسىدا دوكلات»نى ۋە تەمىنلەش، سېتىۋېلىش كەسپىي يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى؛ كوپىراتىپنىڭ كەسپىي خىزمىتىنى مۇزاكىرە قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى ۋە ياخشىلىدى؛ يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويدى؛ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا، كوپىراتسىيىلەشكەن رايونلارنىڭ ئىش تەقسىماتى ۋە تاۋار ئىش تەقسىماتى مەسىلىلىرىنى مۇھاكىمە قىلدى، يىغىن 17 كۈن داۋاملاشتى.

7 - ئاينىڭ 18 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئۇلكىلىك سودا شىركىتى تىجارەت قىلىۋاتقان جۇڭچى دورا ماتېرىياللىرى ھەمدە بارلىق پىششىقلاپ ئىشلەش ئەسلىھەلىرى، تېخنىك خادىملارنى ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى.

8 - ئاينىڭ 1 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىدە جۇڭچى دورا ماتېرىياللىرى دىرېكتور بۆلۈمى قۇرۇلدى.

10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ نامى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم

رايونلۇق كوپىراتسىيە ئىدارىسى، دەپ ئۆزگەرتىلدى.

10 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەردەرىجىلىك كوپىراتىپ كارخانىلىرىنىڭ مۇكاپات فوندىنى ئاجرىتىپ ئىشلىتىشنىڭ ۋاقىتلىق چارىسى» نى تۈزۈپ، ئاپتونوم رايون بويىچە كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئىجرا قىلىشىغا تارقاتتى.

11 - ئاينىڭ 29 - كۈنى جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى جىددىي ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، شىنجاڭدىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تاۋار زاپىسى نورمىسى تۈزۈمىنى ئومۇميۈزلۈك سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشنى تەلەپ قىلدى. ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئەملىي ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئالدى بىلەن مىچۇەن، قۇتۇبى، توقسۇن، قەشقەر يېڭىشەھەر، قاغىلىقتىن ئىبارەت 5 نۇقتىلىق ناھىيىدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشنى قارار قىلدى.

11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى ئاپتونوم رايون ۋە ۋىلايەت دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ توپ تارقىتىش كەسپىنى بىر تۇتاش باشقۇرۇشنى يولغا قويۇشنى، ۋىلايەتلەردىكى كوپىراتسىيە باشقارمىلىرىنىڭ كەسپىي ئاپپاراتلىرىنى ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسىگە قاراشلىق دىرېكتور بۆلۈملىرىنىڭ بىر تۇتاش ھېساباتىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى، ئاساسلىق ماددىي بايلىقلار توپلىنىدىغان - تارقىتىلىدىغان جايلاردا سېتىۋېلىش ياكى توپ تارقىتىش پونكىتى تەسىس قىلىپ، مۇستەقىل تىجارەت قىلىشنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى، دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق نازارىتى بىلەن بىرلىكتە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، 1955 - يىلدىن ئېتىبارەن ئۇرۇمچى، ئىلى، تاربا‌غاتايدىن ئىبارەت ئۇچ ۋىلايەتتە ئۇلاققا سۇرىتىلىدىغان يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى ۋە زاپچاسلار بىلەن تەمىنلەشنى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى بىر تۇتاش مەسئۇل بولۇپ تەشكىللەشنى قارار قىلدى.

12 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش يېغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى، يېغىنغا ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) كوپىراتىپ باشقارمىلىرىنىڭ پارتىيىلىك مۇدىرلىرى ھەمدە بىر قىسىم ناھىيىلىك كوپىراتىپلارنىڭ پارتىيىلىك مۇدىرلىرى قاتناشتى. يېغىندا پارتىيىنىڭ يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا قارىتان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ فاكىجىن، سىياسەتلىرى مۇزاكىرە قىلىنىپ، ئىدىيىۋى تونۇش بىرلىككە كەلتۈرۈلدى؛ ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ «يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى ئومۇميۈزلۈك پىلانلاش توغرىسىدىكى دەسلەپكى پىكىر» ى ۋە «تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۈرلۈك خىزمەتلىرىنى ئومۇميۈزلۈك پىلانلاش ھەققىدىكى پىكىر» ى ماقۇللاندى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى تەمىنلەش دىرېكتور بۆلۈمىنى ئۆزگەرتىپ تەشكىللەپ كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇملار دىرېكتور بۆلۈمى قىلىشنى، سېتىش دىرېكتور بۆلۈمىنى ئۆزگەرتىپ تەشكىللەپ يەرلىك- قوشۇمچە يېمەكلىك مەھسۇلاتلىرى دىرېكتور بۆلۈمى قىلىشنى قارار قىلدى.

1956 - يىلى

1 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى 17 خىل يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمىنى (ئوتتۇرا تىپتىكى قوش چاق، قوش چىشلىق ساپان، 10 قۇرلۇق سىيالكا، بۇغداي ئورۇش ماشىنىسى قاتارلىق) نىڭ باھاسىنى چۈشۈرۈشنى قارار قىلدى، باھانىڭ چۈشۈرۈلۈش ھەجمى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2% . 34 بولدى. بۇ باھا سايمانلار ھەرقايسى ناھىيىلەرگە يەتكۈزۈلگەندىن كېيىنكى شىنجاڭ بويىچە بىر تۇتاش سېتىلىش باھاسى

قىلىندى، جايلارنىڭ سېتىش ۋاقتىدا كىرا ھەققى، رەسمىيەت ھەققى ۋە باشقا باج پۇلى قوشۇشنىڭ يول قويۇلمىدى.

1 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئاپتونوم رايون بويىچە يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى 50 مىڭنى كېڭەيتىشنى قارار قىلدى، جايلاردىن يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىش پىلانىنى پائال، ئىستايىدىل ياخشى تۈزۈشنى تەلەپ قىلدى؛ جايلاردىكى پارتىيە، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىدىن يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىش خىزمىتىگە بولغان تەشكىلىي رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشنى؛ ئالاقىدار تارماقلاردىن تەشۋىقات خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، تەجرىبە - ساۋاقلارنى ۋاقتىدا يەكۈنلەش ۋە ئالماشتۇرۇشنى؛ تارماقلاردىن يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىشكە كاپالەتلىك قىلىشنى ۋە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتىنى ئاشۇرۇش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈن تېرىشىشنى تەلەپ قىلدى.

3 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ش ئۇ ئا ر چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىمپورت - ئېكسپورت شىركىتى بىلەن كوپېراتسىيە ئىدارىسى بىرلىكتە «1956 - يىللىق چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشنىڭ مۇناسىۋىتى ھەمدە رەسمىيەت ھەققىنى ئايدىڭلاشتۇرۇش مەسىلىسى توغرىسىدا يولىيورۇق» تارقىتىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋاكالىتەن سېتىۋالىدۇ، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى ئىمپورت - ئېكسپورت قىلىش شىركىتى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش رەسمىيەت ھەققى بېرىدۇ، دەپ قارار قىلدى.

4 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكى، جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تارقاتقان «ئىستېمال كوپېراتىپلىرىنى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشتە مال - مۇلۇكنى ئۆتكۈزۈۋېلىش چارىسى» غا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئىستېمال كوپېراتىپىنى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش ۋاقتى، چارىسى، قەدەم - باسقۇچى ۋە ئالاقىدار ئىشلار توغرىسىدىكى پىكىرنى ئوتتۇرىغا قويدى.

5 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم مالىيە - سودا بۆلۈمى ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسىدە ئىشخانا، تەشكىلات - تەپتىش باشقارمىسى، كادىرلار باشقارمىسى، ئىقتىساد - پىلان باشقارمىسى، مالىيە - بوغالتېرلىق باشقارمىسى، باھا باشقارمىسى، تەمىنلەش باشقارمىسى، سېتىۋېلىش باشقارمىسى، ئىشلەپچىقىرىش - كارخانا باشقارمىسى ۋە ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى ھەمدە نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئىشخانىسى تەسىس قىلىشنى تەستىقلىدى.

5 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم مالىيە - سودا بۆلۈمى ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسىدە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسى، يەرلىك مەھسۇلات - قوشۇمچە يېمەكلىكلەر تىجارىتى باشقارمىسى، كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇملىرى تىجارىتى باشقارمىسى، كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسى، ترانسپورت باشقارمىسى قۇرۇلۇشنى تەستىقلىدى.

5 - ئاينىڭ 28 - كۈندىن 6 - ئاينىڭ 2 - كۈنگىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى تۆنجى قېتىملىق خىزمەت ئىلغارلىرى قۇرۇلتىيى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىنغا 97 ۋەكىل قاتناشتى. يىغىندا بىر قىسىم ۋەكىللەر ئىلغارلىق ئىش ئىزلىرى ۋە تەجرىبىلىرىنى تونۇشتۇردى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 3 - شۇجىسى سەيپىدىن ئەزىزى يىغىنغا كېلىپ تەبرىكلىدى ۋە سۆز قىلدى.

6 - ئاينىڭ 10 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقۇرۇشىدىكى دورا ماتېرىياللىرىنىڭ ھەممىسىنى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نىغا ئاساسەن، كوپېراتسىيە ئىدارىسى جۇڭيى دورا ئۆسۈملۈكلىرى دىرېكتور بۆلۈمىنى سودا نازارىتىگە ئۆتكۈزۈپ بەردى.

6 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسى دېھقانچىلىق سايمانلىرى (يېڭى، كونا شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى، چارۋىلارنى ئاسراش سايمانلىرى، قاتناش - ترانسپورت قوراللىرى)، تېرىلغۇ

ئۇلاقلىرى، ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىسى، ئۇرۇق، يەم - خەشەك، يېزا ھۇناكارلىق سايمانلىرى قاتارلىق 7 چولاق تۇردىكى تاۋار تىجارىتىنى باشقۇرۇش چارىسىنى توزدى ھەمدە ش ئۇ ئا ر ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى، توپ تارقىتىش پونكىتلىرىنىڭ تىجارەت ۋەزىپىسى ۋە پىلان - ئىستاتىستىكا، باھا قاتارلىقلارغا دائىر باشقۇرۇش توزۇملىرىنى كونكرېت بەلگىلىدى.

6 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر 1 - نۆۋەتلىك كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى، قۇرۇلتايغا ئۇيغۇر، خەنزۇ، قازاق، خۇيزۇ، موڭغۇل قاتارلىق 10 مىللەتتىن بولغان 162 ۋەكىل قاتناشتى، ئۇلار ئاپتونوم رايوندىكى 620 مىڭ كوپېراتىپ ئەزاسىغا ۋەكىللىك قىلدى. قۇرۇلتايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى خىزمىتىنىڭ فائچىن، ۋەزىپىلىرى بەلگىلەندى؛ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلدى؛ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېڭىشى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى سايلاندى؛ «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ نىزامنامىسى» مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاندى. رېن شېڭخۇا كېڭەش مۇدىرى، ۋاڭ شىيىڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتى مۇدىرى بولدى.

6 - ئاينىڭ 28 - كۈنىدىن 7 - ئاينىڭ 3 - كۈنىگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىندا ئاساسلىق قىلىپ ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ 12 يىللىق تەرەققىيات پىلانى مۇزاكىرە قىلىپ تۇزۇپ چىقىلدى.

7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقى بىلەن، ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپىنىڭ قۇرۇلغانلىقى جاكارلاندى.

8 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم يولداش ھامۇتنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 1 - مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا تەيىنلەشنى قارار قىلدى.

8 - ئاينىڭ 27 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، چارۋا بازارلىرىنى باشقۇرۇش خىزمىتى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. باج ئىشلىرى، سودا - سانائەت تارماقلىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىلەن ھەمكارلىشىپ، چارۋا بازارلىرى سودىسى ۋە دەللال، چارۋا بېدىكلىرىنى باشقۇرۇش، تەربىيىلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىدى.

9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى، ش ئۇ ئا ر مەمۇرىي تەپتىش نازارىتى، تەپتىش مەھكىمىسى بىرلەشمە خىزمەت گۇرۇپپىسى سابىق يەرلىك مەھسۇلات - قوشۇمچە يىمەكلىكلەر دىرېكتور بۆلۈمىنىڭ 1954 - يىلدىن 1955 - يىلىنىڭ بېشىغىچە بولغان تىجارەتتە چوشقا گۆشى، قېزا، تۇخۇم، سېرىق ماي بېسىلىپ قېلىپ سۇپىتى ئۆزگىرىش قاتارلىق زىيان (سوممىسى 24 مىڭ 47. 325 يۈەن) ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ، بىر تەرەپ قىلدى.

10 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، مەمۇرىي تەپتىشلىك ئىختىيارىي مۇخبىرلىرىنى تاللاپ، تەيىنلەپ ئورۇنلاشتۇردى. ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كېڭىشىگە قاراشلىق ھەرقايسى مەمۇرىي، كارخانا ئورۇنلىرىدا مەمۇرىي تەپتىشلىك ئىختىيارىي مۇخبىرى تەسىس قىلىشنى بەلگىلىدى.

11 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى قېتىملىق يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمەت يىغىنى چاقىردى. ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيە، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن 122 ۋەكىل يىغىنغا قاتناشتى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، 1954 - يىلدىن 1956 - يىلغىچە بولغان تىجارەتتە ئامباردا بېسىلىپ قالغان يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى بىر تەرەپ قىلىش چارىسى مۇنداق بېكىتىلدى: (1) يۆتكەپ كېلىنىشى ئۆز ۋاقتىدا

بولمىغان ۋە تۆۋەنگە تەڭشەپ بېرىلمىگەن دېھقانچىلىق سايمانلىرىنىڭ تۈرى، ئۆلچىمى شۇ جاينىڭ ئېھتىياجىغا مۇۋاپىق كەلسىلا، بىردەك شۇ يەردە قالدۇرۇپ داۋاملىق سېتىش كېرەك. مۇبادا ئامبار قالدۇقى شۇ يەرنىڭ 1957 - يىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىش پىلانىدىن ئېشىپ كەتسە، ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك كوپىراتسىيە باشقارمىسىنىڭ تەڭشىشىگە يوللىسا بولىدۇ؛ (2) تۈرى شۇ جاينىڭ ئېھتىياجىغا ماس كەلمىسە، ناھىيىلەر ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك كوپىراتسىيە باشقارمىسىنىڭ تەڭشىشىگە يوللىسا بولىدۇ، ئېشىپ قالغانلىرىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىر تۇتاش تەڭشىسە بولىدۇ؛ (3) زاپچاسلىرى كەملىك تۈپەيلىدىن سېتىشقا مۇمكىن بولمىغان يېزا ئىگىلىك سايمانلىرىنى شۇ جايدا رېمونت قىلىپ - سەپلەپ، خىراجەتنى تالونغا ئاساسەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئاتچوت قىلسا بولىدۇ. شۇ جايدا رېمونت قىلىشقا - سەپلەشكە مۇمكىن بولمىسا، زاپچاس ئىسمى، ئۆلچىمى، سانىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا مەلۇم قىلسا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ھەقسىز چۈشۈرۈپ بەرسە بولىدۇ.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ جاڭيې يۆتكەپ توشۇش پونكىتى يۈمىنگە كۆچۈرۈلدى.

12 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ «پاختا، چىگە، تاماكا، چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى تاپشۇرۇپ بېرىش - تاپشۇرۇۋېلىش توغرىسىدىكى لايىھە» سىگە ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر گۈللۈك داكا شىركىتى تىجارىتىدىكى پاختا تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تىجارەت قىلىشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا پاختا شىركىتى قۇرۇلدى.

شۇ ئايدا ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى 161 ئائىلىلىك ھۆل - قۇرۇق مېۋە - چىۋە ساتىدىغان خۇسۇسىي سېتىقچى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئارقىلىق، بەزىلىرى ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىگە، بەزىلىرى كوپىراتسىيە گۇرۇپپىلىرىغا قاتناشتى، بەزىلىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىكىگە قوبۇل قىلىندى.

12 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى توقسۇن، چاقىلىق، چەرچەن، نىيە، تاشقورغان، ئاقچى، ئاقسۇ، قەشقەر كوناشەھەر، ئولۇغچات، ئارا تۈرۈك، ئۈرۈمچى، مىچۇەن، خوشۇت، كەلپىندىن ئىبارەت 14 ناھىيىدە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئاپپاراتى تەسىس قىلماسلىقنى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سانائەت بۇيۇملىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشنى قارار قىلدى.

شۇ ئايدا ئاپتونوم رايون يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىنى ئۆزگەرتىش داۋامىدا، 11 مىڭ 951 ئائىلىلىك سېتىقچى (كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 15 مىڭ 105 كىشى) ئايرىم - ئايرىم ھالدا ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىگە ۋە كوپىراتسىيە ماگىزىنى، كوپىراتسىيە گۇرۇپپىسى، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش، تىجارەت قىلىش قاتارلىق كوپىراتسىيە تەشكىلاتلىرىغا قاتناشتۇرۇلدى.

1957 - يىلى

1 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى شىنجاڭ بويىچە پاختا تىجارىتى - پىششىقلاپ ئىشلەش ئاپپاراتلىرى ۋە خادىملىرىنى، ش ئۇ ئا ر تاشقى سودا ئىدارىسى چاي تىجارىتى ئاپپاراتلىرى ۋە خادىملىرىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يەرلىك مەھسۇلاتلار - قوشۇمچە، يېمەكلىكلەرنى باشقۇرۇش باشقارمىسى تىجارىتىدىكى تۇخۇم، ئۆي قۇشلىرى، گۆش، ياغ، سۈت قاتارلىق قوشۇمچە يېمەكلىكلەر ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يېمەكلىكلەر شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

2 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن 18 - كۈنگىچە ژىلايەت (ئوبلاست) لىك كوپېراتسىيە باشقارمىلىرى مۇدىرلىرى يىغىنى ئۈرۈمچىدە چاقىرىلدى. يىغىندا ئاساسلىق قىلىپ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تىجارىتىدىكى ئىش تەقسىماتى، ئۆتكۈزۈپ بېرىش چارىسى مۇھاكىمە قىلىندى.

2 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كەسپىي تىجارەت دائىرىسى ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى ئاپپارات تەسىس قىلىش بىلەن تىجارەت لايىھىسى توغرىسىدا پىكىر» (لايىھە) نى تارقىتىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ چاي بازارلىرىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى.

2 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۆزى تىجارەت قىلىۋاتقان سانائەت بۇيۇملىرى، قوشۇمچە يىمەكلىكلەرنى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا تارماقلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى.

2 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئىتى تۇنجى نۆۋەتلىك مەمۇرىي تەپتىشلىك بويىچە ئىختىيارىي مۇخبىرلار يىغىنى چاقىرىپ، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ ۋەزىپىسى، رولىنى، تەپتىشلەرنىڭ خىزمەت ۋەزىپىسى، ئۇسۇلى ۋە دائىرىسىنى مۇزاكىرە قىلىپ بېكىتتى.

3 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا نازارىتى «چاي تىجارىتىدىكى ئىش تەقسىماتى، ئۆتكۈزۈپ بېرىش ھەمدە باھا باشقۇرۇش مەسىلىسى توغرىسىدا بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» نىدا مۇنداق بەلگىلىدى: (1) چاي تىجارىتىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلىپ باشقۇرىدۇ. ناھىيىلەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۆز رايونىدىكى چاي بازارلىرىنى ئومۇمىيۈزلۈك باشقۇرۇشقا مەسئۇل بولىدۇ؛ (2) ش ئۇ ئا ر سودا شىركىتى چاينى توپ تارقىتىش ۋە سېتىشنى توختاتماندىن كېيىن، ئامباردىكى بارلىق چاي پرىنسىپ جەھەتتە، تامامەن شۇ جايدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىدۇ؛ (3) ناھىيىلەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مال كىرگۈزۈشتە، ش ئۇ ئا ر چاي شىركىتىدىن بىۋاستە سېتىۋېلىش ياكى توپ تارقىتىش پونكىتلىرىدىن يۆتكەشتىن ئىبارەت 2 خىل شەكىلنى قوللىنىدۇ. ھەربىي رايون مۇلازىمەت كوپېراتىپى، كان رايونلۇق شىركەت، ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى شىركەتلەر ھەمدە ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى دۇكانلارغا مال كىرگۈزۈشتە، ھەرقايسى ئورۇنلار پىلان تۇزۇپ، ش ئۇ ئا ر چاي شىركىتىنىڭ مال بىلەن تەمىنلىشىگە يوللاپ بېرىش كېرەك؛ (4) چاي باھاسىنى ئىگىلەش ھوقۇق چېكى ھەمدە باھا بېكىتىشتە، «M#48» قارا چاي، «خەلق» ماركىلىق تاختا چاي، «#27» كۆكچاي، «بەش يۇلتۇز» ماركىلىق قارا چاي، 5 دەرىجىلىك پەمىل چاينى دۆلەت ئىگىلىگەندىن باشقا، ئەسلىدە ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى، تاشقى سودا ئىدارىسى ئىگىلەپ كەلگەن ئاساسلىق تۇرلەرنىڭ باھاسىنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئورتاق ئىگىلەيدۇ.

3 - ئاينىڭ 27 - كۈنىدىن 4 - ئاينىڭ 22 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر مەمۇرىي تەپتىش نازارىتى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى، كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنىڭ مەسئۇلاتىنى ئاشۇرۇپ، ئىقتىساد قىلىش ھەرىكىتى ئەھۋالىنى نۇقتىلىق تەكشۈردى، ئىككى باشقارمىدىكى ئىسراپچىلىق زىيىنى جەمئىي 170 مىڭ يۈەنگە يەتكەن.

6 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنىڭ ئۈرۈمچى شەھىرى شىخابا ئارقا كوچىسىدىكى تاۋار ئامبىرىغا ئەتىگەن سائەت 5 تىن 18 مىنۇت ئۆتكەندە ئوت كېتىپ پارتلاش يۈز بەردى، بۇ، شەھەر رايونىدىكى بىر قېتىملىق ئەڭ چوڭ ئوت ئاپىتى ھادىسىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. 12 ئائىلىلىك ئاھالە، 68 كىشى ئاپەتكە ئۇچرىدى، 5 كىشى ئۆلدى، 32 كىشى يارلاندى (3 كىشى ئېغىر يارلاندى). جەمئىي 656 مىڭ يۈەن زىيان بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە: پوروخ، دېھقانچىلىق دورا ئۇسكۇنىلىرى، دېھقانچىلىق سايمانلىرى قاتارلىق تاۋارلاردىن بولغان زىيان 563 مىڭ يۈەن؛ كۆيۈپ كەتكەن ئۆي 25 ئېغىز (ئاھالىلەر ئولتۇراق ئۆيى 12 ئېغىز). ش ئۇ ئا ر پارتكوم مەمۇرىي

تەپتىش كومىتېتى، ش ئۇ ئا ر مەمۇرىي تەپتىش نازارىتىنىڭ بىرلەشمە تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى ھادىسە ئۇستىدە تەكشۈرۈش ئېلىپ بارىدى ھەمدە ئاپەتكە ئۇچراپ ئۆلگەن، مال - مۈلكى زىيانغا ئۇچرىغانلارغا نەپىقە، تۆلەم بەردى ۋە ئۇلارنى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇردى. ھادىسە ئەھۋالىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق كومىتېتى ئەن دېڭنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىق ۋەزىپىسىدىن، لى گۇيشىنى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىق ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاشنى قارار قىلدى.

7 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كىرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسى بىلەن يەرلىك مىلىچ مالىلار تىجارىتى باشقارمىسى قوشۇۋېتىلىپ، ئۇنىڭ نامى يەرلىك مال - كىرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسى دەپ ئاتالدى؛ پاختا شىركىتى پاختا تىجارىتى باشقارمىسى دەپ؛ چاي شىركىتى چاي تىجارىتى باشقارمىسى دەپ ئاتالدى.

7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن مالىيە نازارىتىنىڭ «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى ھەرقايسىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تاپاۋەت بېجىنى ئومۇملاشتۇرۇپ ھېسابلاش نىسبىتى ھەمدە ئالاقىدار ھېسابلاش ئۇسۇلى توغرىسىدىكى بەلگىلىمە» سىنى تەستىقلاپ تارقاتتى، بەلگىلىمىدە، ھەرقايسىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تاپشۇرىدىغان تاپاۋەت بېجى ھەمدە قوشۇمچە باجنى بىرەك ئومۇملاشتۇرۇپ ھېسابلاش نىسبىتى بويىچە ئېلىشقا ئۇزگەرتىش بەلگىلەندى. جايلارنىڭ كوپېراتىپلاردىن تاپاۋەت بېجى بىلەن بىرلىكتە يەرلىك ھازىرلايدىغان خىراجەت ئۇچۇن قوشۇمچە باج ئېلىشىغا يول قويۇلمايدىغان بولدى.

7 - ئاينىڭ 26 - كۈنىدىن 8 - ئاينىڭ 2 - كۈنىگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك 2 - قېتىملىق كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى چاقىردى، قۇرۇلتايغا 191 ۋەكىل قاتناشتى. قۇرۇلتايدا ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلارنىڭ «سېتىۋېلىش كەسپىنى مەركەز قىلىش» خىزمەت فاكتىنى بەلگىلەندى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ يۇمىن يۆتكەپ توشۇش پونكىتى شىيادۇڭغا كۆچۈرۈلدى ھەمدە مەخسۇس تۆمۇر يول لىنىيىسى قۇرۇلدى.

9 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كادىرلار مەكتىپى شىنجاڭ مالىيە - سودا مەكتىپى بىلەن قوشۇۋېتىلدى.

11 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئىتى «ئاپتونوم رايون بويىچە ناھىيىلەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتى تەشكىلىي ئاپپاراتلىرىنى كۈچەيتىش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش» توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. ئاپپارات قۇرغانلاردىن مەخسۇس كادىر قويۇپ، ئاممىۋى نازارەتچىلىك ئاپپاراتلىرىنى كۈچەيتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، نازارەتچىلىك، تەپتىشلىك رولىنى ھەقىقىي جارى قىلدۇرۇش تەلەپ قىلىندى؛ ئاپپارات تەسىس قىلمىغان ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن تېزلىكتە مەخسۇس تەپتىش كادىرى سەپلەش تەلەپ قىلىندى.

11 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 9 كادىر ئاجرىتىپ، 4 خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ، قىزىلسۇ، بايىنغولىن، كورلا، ئىلى، بورتالا، تارباغاتاي، ئالتايدىن ئىبارەت 10 ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك، 45 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، ئۇلاقلا سۆرىتىلىدىغان يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى تەكشۈردى.

12 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك كوپېراتسىيە باشقارمىسى مۇدىرلىرى يىغىنى چاقىرىپ، مەملىكەتلىك ئۇلكە (شەھەر)، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا

كوپىراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى؛ 1958 - يىللىق پىلان، فاڭجېن، ۋەزىپىلەرنى مۇزاكىرە قىلدى، قوشۇننى خىل، مەمۇرىي ئورۇنلارنى ئىخچاملاش لايىھەسىنى بېكىتتى؛ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا سوتسىيالىستىك تەربىيە خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇردى.

12 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ش ئۇ ئا ر سانائەت نازارىتى توقۇلما - تالالارنى تەكشۈرۈش ئورنىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، ئۇنىڭ كەسپىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پاختا تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنىڭ تەكشۈرۈش بۆلۈمىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى.

1958 - يىلى

1 - ئاينىڭ 24 - كۈنى، مەركەز ۋە ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ ئاپپاراتلارنى ئىخچاملاش، خادىملارنى تۆۋەنگە چۈشۈرۈش توغرىسىدىكى يوليورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 3 تۈرلۈك بەلگىلىمە چىقاردى: (1) ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك باشقارمىلارنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش - قالدۇرماسلىقنى ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) پارتكوملار قارار قىلىدۇ، ش ئۇ ئا ر بىر تۇتاش بەلگىلىمە چىقارمايدۇ. مۇبادا باشقارما ئەمەلدىن قالدۇرۇلسا، ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) سودا ئىدارىسىدا ۋىلايەت بويىچە كوپىراتىپ خىزمىتىگە رەھبەرلىك قىلىدىغان كوپىراتسىيە بۆلۈمى تەسىس قىلىنسا بولىدۇ. ناھىيىلىك كوپىراتىپ خادىملىرىنىڭ 30% ى، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ خادىملىرىنىڭ 20% ى قىسقارتىلىدۇ. (2) قۇمۇل، ئاقسۇ، خوتەنلەردىكى 3 سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدۇ. (3) كورلا، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرىدە پاختا سېتىۋېلىش مەركىزىي پونكىتى تەسىس قىلىنىدۇ، ئۇ، ئۆزىگە قاراشلىق ناھىيىلەردىكى پاختا سېتىۋېلىش پونكىتلىرىنىڭ خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلىدۇ. مەركىزىي پونكىت ئۆزى قاراشلىق ۋىلايەتتىكى سودا ئىدارىسى كوپىراتسىيە بۆلۈمى (سابىق ئىش باشقارمىسى) نىڭ رەھبەرلىكىگە قارايدۇ، كەسپىي جەھەتتە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پاختا - چىگە تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنىڭ يېتەكچىلىكىنى قوبۇل قىلىدۇ. ئۇرۇمچى، بايىنغولىن، قۇمۇل، سانجى ۋىلايەت (ئوبلاست) لىرىگە قاراشلىق ناھىيىلىك پاختا سېتىۋېلىش پونكىتلىرى، پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرىنىڭ مەمۇرىيىتى بىلەن كەسپى قوشۇۋېتىلىدۇ ھەمدە تامامەن ئۆزى تۇرۇشلۇق ناھىيىلىك كوپىراتىپنىڭ رەھبەرلىك قىلىشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىدۇ.

1 - ئاينىڭ 25 - كۈنى شيادۇڭ يۆتكەپ توشۇش پونكىتىغا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىۋاسىتە رەھبەرلىك قىلىدىغان، كەسپى كېڭەيتىلىپ، مۇستەقىل تىجارەت قىلىدىغان بولدى. فېڭ فۇ پونكىت باشلىقى بولدى.

شۇ ئايدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ تاغ، يېزىلارغا بېرىش توغرىسىدىكى چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۆزىگە قاراشلىق ئورۇنلاردىن 50 تىن ئارتۇق كادىرنى توققۇزتارا ناھىيىسىگە چۈشۈرۈپ، بىۋاسىتە قاراشلىق كارخانا — مۇخۇر تاغ مېۋىسى پىششىقلاش مەيدانى قۇرۇشنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى ئىشلىدى.

2 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتى خىزمەت گۇرۇپپىسى يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنىڭ 1956 - يىل8- ئايدىن 1957 - يىل 8 - ئايغىچە بولغان كاسات تاۋارلىرى ۋە كۆكىرىپ سۈپىتى ئۆزگەرگەن ماللىرىنى تەكشۈردى، كۆرۈلگەن زىيان 177 مىڭ يۈەن بولغان؛ كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇملىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنىڭ 1956 - يىل 8 - ئايدىن 1957 - يىل 9 - ئايغىچە ئاشخانا سايمانلىرى تىجارىتى، كاسات

بولۇپ بېسىلىپ قالغان مالىلار تىجارىتىدىن بولغان زىيىنى 166 مىڭ يۈەنگە يەتكەن. مۇناسىۋەتلىك خادىملارغا گۇناھ يېزىش ياكى خىزمەتتىن ھەيدەش جازاسى بېرىلدى.

4 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات سودا كوپىراتىپى قۇرۇق ئۈزۈم، قوغۇن قېقىنى ئالدىن سېتىۋېلىشنى يولغا قويدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىخچاملاش لايىھىسى»دە: ش ئۇ ئا ر تەمىنات-سودا كوپىراتىپى بىلەن ش ئۇ ئا ر مۇلازىمەت نازارىتى قوشۇۋېتىلىپ، ش ئۇ ئا ر 2 - سودا نازارىتى قۇرۇلىدۇ، دەپ قارار قىلدى.

10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ شىيادۇڭ يۆتكەپ توشۇش پونكىتى ش ئۇ ئا ر مۇلازىمەت نازارىتى ئۈنۈمبرسال سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتىنىڭ شىيادۇڭ شۆبە پونكىتى بىلەن قوشۇۋېتىلىپ، ش ئۇ ئا ر 2 - سودا نازارىتى شىيادۇڭ ئىش بېجىرىش ئورنى (خۇڭلىيۇخېغا كۆچۈرۈلدى) قۇرۇلدى. فېڭفۇ مۇدىر، گوماۋ سېن، چېڭ فۇشېڭلار مۇئاۋىن مۇدىر بولدى.

شۇ ئايدا يېزا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى خەلق گۇڭشېلىرىغا چۈشۈرۈلۈپ، خەلق گۇڭشېلىرىنىڭ تەمىنات - سودا بۆلۈمى دەپ ئاتالدى.

1959 - يىلى

1 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر 2 - سودا نازارىتى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنىڭ ئېكىن چارۋا سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى يىمەكلىكلەر تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى.

3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر 1 -، 2 - سودا نازارەتلىرى قوشۇۋېتىلىپ، ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى قۇرۇلدى.

4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ساىبق 2 - سودا نازارىتىنىڭ ۋېيىا ئىش باشقارمىسى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى ۋېيىا ئىش باشقارمىسى بىلەن قوشۇۋېتىلىپ، ۋېيىا بىرلەشمە ئىش باشقارمىسى قۇرۇلدى.

5 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يەرلىك مەھسۇلاتلار، كېرەكسىز بۇيۇملار خىزمەت يېغىنى چاقىرىپ، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار كەسپىنى قانات يايدۇرۇش، بازارنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش، خەلق گۇڭشېلىرىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشنى ئىلگىرى سۈرۈشنى مۇھاكىمە قىلدى.

7 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى تراكتورغا چېتىلىدىغان دېھقانچىلىق سايمانلىرى ھەمدە زاپچاسلىرى ۋە ئىچىدىن يانار دېۋىگاتېل سەپلىمىلىرى تىجارىتى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، پىلان تۈزۈش، مال مەنبەسىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ تەقسىملەش، تىجارەت پرىنسىپى ۋە تەمىنلەش دائىرىسى ھەمدە باھا بېكىتىش، ئاتچوت قىلىش چارىلىرى توغرىسىدا بەلگىلىمە چىقاردى.

10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار سودا - سېتىق باشقارمىسى تىجارىتىدىكى كەندىر، ياۋا كەندىر، نەركەز كەندىرى، زىغىر قاتارلىقلارنى پاختا، چىگە، تاماكا سودا - سېتىق باشقارمىسىغا، ئۇششاق تۈرلۈك مالىلارنى تۈرلۈك مالىلار سودا - سېتىق باشقارمىسىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى.

1960 - يىلى

1 - ئايدا ۋېيىا بىرلەشمە ئىش باشقارمىسى قۇمۇلغا كۆچۈرۈلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر سودا

نازارىتى قۇمۇل ئىش باشقارمىسى قۇرۇلدى.

2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار باشقارمىسى «1 - ئاۋغۇست» پولات تۆمۈر زاۋۇتىدىن 2 مىليون 874 مىڭ يۈەن قىممىتىدىكى 4287 تونىنا قۇيما پولات سېتىۋالدى، تەركىبىدىكى گۈڭگۇرت مىقدارى يۇقىرى بولۇپ، ئۇزاق مۇددەت ېېسىلىپ قالغانلىقى ئۈچۈن، كېيىنچە باھاسى چۈشۈرۈلۈپ سېتىۋېتىلدى، بۇنىڭدىن جەمئىي 2 مىليون 719 مىڭ يۈەن زىيان كۆرۈلدى.

2 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ئاۋات ناھىيىلىك پاختا - كەندىر دېرىكتور بۆلۈمىنىڭ پاختا زاۋۇتىدا لامپۇچكا پارتلاش تۈپەيلىدىن ئوت كېتىپ، 4 ئادەم كۆيۈپ ئۆلدى، 1 تونىنا ساپ پاختا، 2.5 تونىنا چىگىتلىك پاختا كۆيۈپ كەتتى.

5 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى قەشقەردە يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار ئەق مەيدان يىغىنى چاقىردى. قەشقەر ژىلايىتى قاتارلىق 15 ئورۇن يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملارنى سېتىۋېلىش، پىششىقلاپ ئىشلەپ پايدىلىنىش جەھەتتىكى تەجرىبىلىرىنى تونۇشتۇردى ھەمدە ئەتىجىلىرىنى كۆرگەزمە قىلىپ، تېخنىكا ماھارىتى كۆرسەتتى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 1 - شۇجىسى ژاڭ ئېنماۋ يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى.

6 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتىنىڭ يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار باشقارمىسى 296 مىڭ يۈەنلىك قەغەز خالتىنى، 2 مىليون 26 مىڭ يۈەنلىك پاختىلىق چېدىرنى قارىغۇلارچە سېتىۋالغانلىقتىن، كاسات بولۇپ ئۇزۇنغىچە ېېسىلىپ قىلىپ، زىيان بولدى. ئاز مىقدارىدا سېتىلغاندىن باشقا، ئېشىپ قالغان قىسمى ماشىنا قېپى، خىزمەت كىيىمى، يوتقان - كۆرپە، تازىلىق قەغىزى قىلىپ ئۆزگەرتىپ ئىشلىنىپ، ئاران 90 مىڭ يۈەندىن ئارتۇقراق پۇل قايتۇرۇۋېلىندى.

1961 - يىلى

1 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر پاختا، چىگە، تاماكا سودا - سېتىق باشقارمىسى قۇرۇتۇلغان تاماكا كەسپىنى ئۆتكۈزۈۋېلىپ، خېنەن ئۆلكىسىنىڭ چاڭگې ناھىيىسىدىن 36 نەپەر تاماكا تېرىش ماھىرىنى تەكلىپ قىلىپ، گۈچۈڭ، ئاقسۇ، ئۇچتۇرپان، ئاۋات ناھىيىلىرى ۋە قەشقەر شەھىرىدە سىناق تەرىقىسىدە تاماكا تېرىتقۇزدى.

4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتىدە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سودا باشقارمىسى ئۇرۇمچى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى قۇرۇلدى.

7 - ئاينىڭ 5 - كۈندىن 11 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى تەكشەش - ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئۇرۇمچىدە ئۆتكۈزۈلدى. يىغىندا تراكتور، ئىچىدىن يانار دېۋىگاتېل، كومبايىنلارنى رېمونت قىلىش سەپلىمىلىرى ۋە دېھقانچىلىق ماشىنا - سايمانلىرىنى تەكشەش - ئالماشتۇرۇش ئۇيۇشتۇرۇلۇپ، پۈتۈشۈلگەن سومما 1 مىليون 460 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

7 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى قەشقەر، قۇتۇبىلاردا جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭ بويىچە كۈندىلىك بۇيۇملار، يەرلىك مەھسۇلاتلار، كېرەكسىز بۇيۇملار خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، ئاشخانا بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشىنى مۇھاكىمە قىلىپ ئەملىيلەشتۇردى.

8 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ئىدارىسىنىڭ خىزمەت گۇرۇپپىسى شىنجاڭغا كېلىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنىڭ ئامبارىدا ساقلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈردى. ئۇرۇمچى، تۇرپاندىن ئىبارەت ئىككى 2 - دەرىجىلىك پونكىتىنىڭ ۋە سانجى ناھىيىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى

دىرېكتور بۆلۈمىنىڭ تولۇقسىز مەلۇماتىغا قارىغاندا، ئىشلىتىشكە ماس كەلمەيدىغان، زاپچاس كەملىكى تۈپەيلىدىن يۈرۈشلەشتۈرگىلى بولمايدىغان تاق ماشىنىلار، رېمونت قىلىشقا تېگىشلىك، باھاسى چۈشۈرۈلگەن، براكقا چىقىرىۋېتىلگەن تاۋارلار كۆپىيىپ 39.2% كە يەتكەن.

9 - ئاينىك 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى 50 كىلوگرام ساپ پاختا سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپات ئورنىدا، 3.3 مېتىر رەخت بېلىتى بېرىش، 32.5 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى؛ 50 كىلوگرام چىگە سېتىپ بەرگەنلەرگە، مۇكاپات ئورنىدا 3.3 مېتىر رەخت بېلىتى بېرىش، 15 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى قارار قىلدى.

9 - ئاينىك 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم 8 - ئايدا ئاچقان مالىيە - سودىغا مەسئۇل شۇجىلار يىغىنىنىڭ «يېزىلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى ئىسلىگە كەلتۈرۈش ۋە قۇرۇش توغرىسىدىكى قارار» نىغا ئاساسەن، سودا نازارىتىدە كوپېراتسىيە ئىشخانىسى قۇرۇلدى، ئۇنى باشقۇرۇشقا مۇئاۋىن نازىر رېن شېڭخۇا مەسئۇل بولدى، تۆۋەنگە «دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋالغاندا، سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىشكە دائىر بىرقانچە كونكرېت مەسىلە توغرىسىدا قارار» تارقىتىلىپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋالغاندا مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش ئۇلچىمى ۋە ئۇنىڭ كونكرېت رەسمىيەتلىرى توغرىسىدا بىر تۇتاش بەلگىلىمە چىقىرىلدى.

12 - ئاينىك 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يەرلىك مەھسۇلاتلار، كېرەكسىز بۇيۇملار باشقارمىسى تىجارەتتىكى يەرلىك ئىشقار، گىپىس، زەمچە، دېۋىرقاي، تېرە يىلىمى، سۆڭەك يىلىمى قاتارلىق تاۋارلارنى خىمىيە سانائىتى تارماقلىرىنىڭ بىۋاستە تىجارەت قىلىشىغا ئۇتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى.

شۇ ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە 10 ۋىلايەت (ئوبلاست) ۋە 41 ناھىيىلىك سودا ئىدارىسىدە كوپېراتسىيە ئىشخانىسى (كوپېراتسىيە بۆلۈمى، بۆلۈمچىسى) قۇرۇلدى، يېزا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن 120سى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى ۋە قۇرۇلدى.

1962 - يىلى

4 - ئاينىك 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، پاختا، چىگە، تاماكا، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇم، ھۆل - قۇرۇق مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، كۈندىلىك بۇيۇملار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ ھەمدە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا تارماقلىرى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشنى ھاۋالە قىلغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش، پىششىقلاپ ئىشلەش، پارچە سېتىش كەسپىنى قوبۇل قىلدۇ؛ ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەن جايلارنىڭ يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت كەسپىگە، يېزىلاردىكى بازار سودىسىغا رەھبەرلىك قىلدۇ ۋە ئۇنى باشقۇرىدۇ؛ يېزىلاردىكى ھەمكارلاشقان ھۆپىگەرلەرگە رەھبەرلىك قىلىش، ئۇلارنى ئۆزگەرتىشكە مەسئۇل بولىدۇ، نوپۇسى ئاز، كەسپىي مىقدارى ئاز بولۇپ، سودا ئاپپاراتلىرى تەسىس قىلىنمىغان ناھىيە بازارلىرىنى سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەشكە مەسئۇل بولىدۇ، دەپ قارار قىلدى.

5 - ئاينىك 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتىدىن ئايرىۋېتىلىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى تۈزۈلمىمۇ ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى كۆكتات، مېۋە - چېۋە سودىسى باشقارمىسىنىڭ مېۋە - چېۋە كەسپى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۇتكۈزۈپ بېرىلدى، شۇنىڭ بىلەن ھۆل، قۇرۇق مېۋە - چېۋە تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى قۇرۇلدى.

5 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ھەر قايسى ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئىش باشقارمىلىرىنىڭ ئاپپاراتىنى تەسىس قىلىش ھەمدە ئۇنىڭ مەسئۇلىيەت دائىرىسى ھەققىدە ژاقىتلىق بەلگىلىمە» نى تارقاتتى، ئىش باشقارمىلىرى بىر تۇتاش «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى × × ژىلايەت (ئوبلاست) لىك ئىش باشقارمىسى» دەپ ئاتىلىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ژىلايەت، ئوبلاستلاردىكى ژاكالەت ئاپپاراتى ھەم ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مەمۇرىي ئورنى بولۇپ قالدى. ئۇ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ژە ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ قوش رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلىدىغان بولدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىلىرى باشلىقلىرى ژە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى، يىغىن مەزمۇنى مۇنداق بولدى: 1) تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ژە ئۇنىڭ تەشكىلىي قۇرۇلۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش؛ 2) تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كەسىپىي پائالىيەتلىرىنى قانات يايدۇرۇش مەسلىسىنى مۇھاكىمە قىلىش؛ 3) تۇرلۇك تۈزۈملەرنى ئورنىتىش ژە مۇكەممەللەشتۈرۈش؛ 4) رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش، ئىستىلنى ياخشىلاش، ئاساسىي قاتلامغا يۈزلىنىش، خىزمەتنى ياخشى ئىشلەش؛ 5) مۇنۇلار قارار قىلىندى: (1) ناھىيىدىن يۇقىرى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مال - مۇلكىنى ئۆتكۈزۈۋېلىش - ئۆتكۈزۈپ بېرىش خىزمىتى؛ (2) ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تاۋار ژە مال - مۇلكىنى ئۆتكۈزۈۋېلىش - ئۆتكۈزۈپ بېرىش خىزمىتى؛ (3) تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى نېسى ساتقان مال پۇللىرىنى يىغىۋېلىش ھەمدە كوپېراتىپ ئەزالىرىنى تەرەققى قىلدۇرۇش، پاي سوممىسىنى كېڭەيتىش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ قولىدىكى مەبلەغنى تولۇقلاش قاتارلىق مەسىلىلەر.

6 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سودا نازارىتى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ ناھىيىدىن يۇقىرى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئۆزىگە تەۋە مەبلەغلىرىنى قايتۇرۇش مەسلىسى توغرىسىدا بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقاتتى، ئۇنىڭدا مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: 1) قايتۇرۇشقا تېگىشلىك مەبلەغ دائىرىسى؛ 2) قايتۇرۇشقا تېگىشلىك مەبلەغ سوممىسى، بۇنىڭدا ھەر دەرىجىلىك ئاپپاراتلار قوشۇۋېتىلگەن چاغدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ھېسابات دەپتىرىدىكى ئەمەلىي سان ئاساس قىلىنىدۇ؛ 3) ئاجرىتىۋېلىنغان، يۆتكەپ ئىشلىتىلگەن مەبلەغنى كىم ئاجرىتىۋالغان بولسا، شۇ قايتۇرۇش، قانچىلىك ئاجرىتىۋالغان بولسا، شۇنچىلىك قايتۇرۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن بىر تەرەپ قىلىنىدۇ.

8 - ئاينىڭ 1 - كۈنى مالىيە - سودا «شەرق شامىلى» پولات زاۋۇتىنىڭ ئاپتوموبىل ئېترىتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ رەھبەرلىكىگە تاپشۇرۇلۇپ، نامى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتوموبىل ئېترىتى دەپ بېكىتىلدى.

8 - ئاينىڭ 7 - كۈندىن 18 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە ئىش باشقارما مۇدىرلىرى يىغىنى چاقىرىپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئاچقان پاختا، تاماكا، چىگە كەسپى يىغىنى ژە پىششىقلاش كارخانىلىرى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى ژە ئىزچىللاشتۇردى؛ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئاپپاراتلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، قۇرۇش ئەھۋالىنى تەكشۈردى، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش، تىجارەت كەسپىنى قانات يايدۇرۇش، پىششىقلاش كارخانىلىرىنى تەرتىپكە سېلىش، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاسىتىلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش، كارخانىلارنىڭ تىجارەت باشقۇرۇشىنى ياخشىلاش، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىدىيىۋى تەربىيە خىزمىتىنى كۈچەيتىش خىزمىتى ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

8 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە ھەرقايسى ژىلايەت (ئوبلاست)، بۆاستە قاراشلىق شەھەر، ناھىيە (قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستىدىن باشقا) لەرنىڭ يېزا، چارۇچىلىق رايونلىرىدىكى 431 تەمىنات-

سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

8 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا تىجارىتىدىكى ھەسەل، موخوركا، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەم خۇرۇچلىرى تۈرىدىكىلەرنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى.

9 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «تۈرپان ئۈلاپ توشۇش پونكىتىنىڭ ئاپپارات قۇرۇلمىسى ۋە خادىملار شتاتى توغرىسىدا قارار» چىقىرىپ، داخىيەن سېتىۋېلىش - سېتىش باش پونكىتىنى قۇردى، ئۇنىڭ قارمىقىدا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش پونكىتى ۋە ئۇنۇۋېرسال سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى تەسىس قىلدى.

9 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ «تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ پاي سوممىسىنى كېڭەيتىش توغرىسىدا دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقاتىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ پاي سوممىسىنى 3 مىليون يۈەن كېڭەيتىشنى قارار قىلدى.

شۇ ئايدا غەربىي شىمال ئۇسۇملۇق تەنتەقات ئورنى، ش ئۇ ئا ر پەنلەر ئاكادېمىيىسى ھەمدە دېھقانچىلىق نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى شىنجاڭ لوپنۇر كەندىرى بايلىق مەنبەسىنى تەكشۈردى. ئاپتونوم رايون بويىچە لوپنۇر كەندىرىنىڭ تارقىلىش كۆلىمى تەخمىنەن 8 مىليون 380 مىڭ مو بولۇپ، مۆلچەردىكى يىللىق مەھسۇلات مىقدارى 123 مىڭ تونناغا يېتىدۇ، بۇ خىل كەندىر بولۇمۇ جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ لوپنۇر، شايار، مارالبېشى قاتارلىق ناھىيىلىرىگە ئەڭ مەركەزلەشكەن بولۇپ، بۇك - باراقسان ئۆسىدۇ.

10 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى مۇكاپاتلاش سېتىۋېلىش سىياسىتىنى يولغا قويدى. مۇكاپاتلاش سېتىۋېلىنىدىغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئىچىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تىجارەت قىلىشقا تەۋەلىرى مۇنۇلار: پاختا، چىگە، يالاق، قۇرۇق ئۈزۈم. قۇرۇق ئۈزۈمنى مۇكاپاتلاش سېتىۋېلىش تۈرپان، پىچانلاردىلا يولغا قويۇلىدۇ. ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەندىن ئىبارەت 3 ۋىلايەتتە يالاقنى مۇكاپاتلاش سېتىۋېلىش يولغا قويۇلىدۇ، باشقا مەھسۇلاتلار ئاپتونوم رايون دائىرىسىدىلا مۇكاپاتلاش سېتىۋېلىنىدۇ.

10 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كۆيتۈندە مالىيە - بوغالتىرلىق خىزمىتى يېغىنى چاقىردى. يېغىندا ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدا «مەملىكەت بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ بىرلىككە كەلگەن بوغالتىرلىق تۈزۈمى»نى يولغا قويۇش ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

10 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تاشقى سودا ئىدارىسى پىچان ناھىيىسىدە قۇرغان قۇرۇق ئۈزۈم ئېكسپورت بازىسىنى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى.

11 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كۆيتۈندە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى بويىچە ئىستاتىستىكا خىزمىتى يېغىنى چاقىرىپ، مەملىكەتلىك مالىيە - سودا - ئىستاتىستىكا خىزمىتى يېغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى، يىللىق ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىنى تۈزۈش چارىسى ۋە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈمىنى مۇھاكىمە قىلىپ بېكىتتى.

11 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى، مالىيە نازارىتى، خەلق بانكىسى شىنجاڭ شۆبىسى بىرلىكتە «يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، مال-مۇلكىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش چارىسى»نى تارقاتتى، «يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، مال - مۇلكىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش چارىسى توغرىسىدىكى قوشۇمچە بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ چىقتى.

11 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن سودا نازارىتى «يېزا تەمىنات-

سودا كوپىراتىپلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش خىزمىتىدىكى بىر قانچە كونكرېت مەسىلىنى بىر تەرەپ قىلىش توغرىسىدىكى پىكىر» نى بەسىم تارقىتىپ، كەسىپ، مال - مۇلۈكنى ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىشتىكى بىر قانچە كونكرېت مەسىلىنى بىر تەرەپ قىلىش پرىنسىپى، تەلىپى ۋە چارىسىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بەردى.

12 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاپتوموبىل ئەترىتى زاپاس توشۇش ماشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى.

12 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى يىغىنى چاقىرىپ، 1962 - يىللىق ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى تەكشۈرۈپ خۇلاسىلىدى؛ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سىستېمىسىنىڭ 1963 - يىللىق تاۋار ئوبوروت پىلانىنى تەكشۈرۈپ بېكىتتى؛ ھەرقايسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈملىرى بىلەن ش ئۇ ئا ر ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىنى ماشقۇرۇش ماشقارمىسىنىڭ 2 دەرىجىلىك ماشقۇرۇش، بىر دەرىجىلىك ھېسابات قىلىش پىلانى، مالىيە - بوغالتېرلىقى، تاۋار قاتارلىقلارنى ماشقۇرۇش چارىلىرىنى تۈزۈپ چىقتى.

12 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىغا تەستىقلىتىش ئارقىلىق، رېن شېڭخۇانى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كېڭىشىنىڭ مۇدىرلىقىغا، ژاڭ شىيېڭنى مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا تەيىنلىدى.

12 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئارقا - ئارقىدىن ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. ناھىيە ۋە ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان 202 ئورۇن ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدىن 466 سى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى (زىيان تارتقان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 124، زىيان سوممىسى 5 مىليون 900 مىڭ يۈەن).

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇملىرى تىجارىتى تارمىقى يېنىك سانائەت، قول سانائەت كارخانىلىرى ۋە خەلق گۈزىشلىرى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش توختامى ئىمزالىدى ھەمدە ئۇلارغا ھەمكارلىشىپ مەبلەغ ۋە خام ئەشيا ھەل قىلىپ بېرىپ، يەرلىك مەھسۇلات، كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈردى. يىللىق سېتىۋېلىش سوممىسى 15 مىليون 740 مىڭ يۈەنگە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە تۆمۈر قازان بازار ئېھتىياجىنى قاندۇردى. ئالدىنقى يىلغا سېلىشتۇرغاندا، فارفور قاچىلار 45%، قەلەي چىلەك 76% ئاشتى.

1963 - يىلى

1 - ئاينىڭ 3 - كۈندىن 13 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى پىلان خىزمىتى يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىندا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى پىلان خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى؛ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 1962 - يىللىق پىلانىنى ئىجرا قىلىش ئەھۋالى تەكشۈرۈلدى؛ 1963 - يىللىق تاۋار ئوبوروت پىلانى ئورۇنلاشتۇرۇلدى ھەمدە «شىنجاڭ تەمىنات- سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدا پىلان خىزمىتى تۈزۈمىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى (لايىھە)» مۇزاكىرە قىلىندى.

1 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدا تىجارەت ماشقۇرۇشنى ياخشىلاش بويىچە ئاممىۋى ھەرىكەتنى قانات يايدۇرۇشنى قارار

قىلدى ھەمدە تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش ئىشخانىسى قۇردى.

2 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنى چاقىرىپ، پارتىيە 8 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 10 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ «سودا خىزمىتى مەسىلىسى توغرىسىدا قارار»نى ئۆگەندى. يىغىندا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا ياردەم بېرىش، كوللېكتىپ ئىگىلىكىنى مۇستەھكەملەش؛ يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش، ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ياخشىلاش؛ يېزا - بازار سودىسىغا رەھبەرلىك قىلىش؛ ئۇز ئىگىلىكىدىكى تىجارەتنى قانات يايدۇرۇش؛ كادىرلار قوشۇنى خىزمىتىنى ۋە شەھەر - يېزىلارغا تاۋار تەقسىملەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش قاتارلىق مەسىلىلەر نۇقتىلىق مۇھاكىمە قىلىندى.

2 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە 15 بازاردىكى 1 - دەرىجىلىك تۆگە يۇڭىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى %46 ئۆستۈرۈلدى.

3 - ئاينىڭ 5 - كۈندىن 10 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 2 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئۇرۇمچىدە ئۆتكۈزۈلدى. يىغىنغا 140 ۋەكىل قاتناشتى، 65 ۋەكىل سىرتتىن قاتناشتى. قۇرۇلتايدا «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېڭىشىنىڭ خىزمەت دوكلاتى توغرىسىدا قارار»، «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ خىزمەت دوكلاتى توغرىسىدا قارار»، «1962 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىم يىلدىكى مالىيە ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» ھەمدە «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نىزامنامىسىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدا ئىزاھات»، «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نىزامنامىسى»، «تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش ئاممىۋى ھەرىكىتىنى يەنمۇ قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا قارار» مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاندى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېڭىشى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ھەمدە ئۇلارنىڭ ئەزالىرى ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئەزالار قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەر سايلاپ چىقىلدى.

3 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېڭىشى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇش ئاپپاراتىدا ئىشخانا، تەشكىلات - رېژىسسىيە باشقارمىسى، پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسى، مالىيە - بوغالتىر باشقارمىسى، ئۇنىۋېرسال كەسپىي باشقارما، كادىرلار باشقارمىسى، مال-ماھا باشقارمىسى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئىشخانىسى، قوغداش بۆلۈمى، ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەسىس قىلىشنى قارار قىلدى. تىجارەت ئاپپاراتىدا پاختا - چىگە تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى، كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇملار، يەرلىك مەھسۇلاتلار، كېرەكسىز، كونا بۇيۇملار تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى، قۇرۇق، ھۆل مېۋە - چېۋە تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى تەسىس قىلدى، قاراشلىق كارخانىلاردا موخورکا، ياۋا مېۋە پىشىقلاش ئورنى قۇردى.

3 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئامبار ئېنىقلاش، مەبلەغ تەكشۈرۈش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى 1958 - يىلىدىكى «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش»تىن بۇيان باھاسى چۈشۈرۈلۈپ، زىيان كۆرۈلدى دەپ مەلۇم قىلىنغان جەمئىي 34 مىليون 30 مىڭ يۈەنلىك تاۋارنى تەكشۈرۈپ تەستىقلىدى.

3 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا رېژىسسىيە ئىختىيارىي مۇخبىرى تەسىس قىلىشنى تەلەپ قىلدى ھەمدە رېژىسسىيە ئىختىيارىي مۇخبىرىنى ئاممىنىڭ دېموكراتىك سايلىمى ئارقىلىق ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈش لازىملىقىنى بەلگىلىدى.

5 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى: خوتەن، قەشقەر، قىزىلسۇ، ئاقسۇ، بايىنغولىن ۋىلايەت (ئوبلاست) لىرى ھەمدە تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرى پىلان بويىچە ئۇرۇمچىگە يۆتكەپ بېرىدىغان كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇرپان ئۇنىۋېرسال

پونكتىنىڭ تىجارەت قىلىشىغا تاپشۇرۇپ بېرىلىدۇ، دەپ قارار قىلدى.

6 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم مالىيە - سودا ئىشخانىسىنىڭ «سودا، ئاشلىق، تەمىنات-سودا، تاشقى سودا، بانكا ئاپپاراتلىرىنى تەكشەش لايىھىسى»نى تەستىقلاپ تارقاتتى، ئۇنىڭدا مۇنداق بەلگىلەندى: 1) قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، بايىنغولىنلاردىكى 4 پاختا - چىگە دېھقانچىلىق بۆلۈمى ساقلاپ قېلىنىدۇ، ھەرقايسى ۋىلايەت (ئوبلاست) لەردە ئەسلىدە تەسىس قىلىنغان ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە يەرلىك مەھسۇلات دېھقانچىلىق بۆلۈمى قاتارلىق 17 دېھقانچىلىق بۆلۈمى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، تاۋارنىڭ ئېقىش يۆنىلىشىگە ئاساسەن، مەخسۇس ياكى ئۈنۈمۈپرسال سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتلىرى تەسىس قىلىنىدۇ. 2) ناھىيە، شەھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا، ئادەتتە، 1 ئۈنۈمۈپرسال دېھقانچىلىق بۆلۈمى تەسىس قىلىنسا بولىدۇ. پاختا، چىگە ئىشلەپچىقىرىلىدىغان نۇقتىلىق ناھىيىلەردە پاختا، چىگە دېھقانچىلىق بۆلۈمى كۆپەيتىپ تەسىس قىلىنسا بولىدۇ. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئاپپاراتى تەسىس قىلىنمىغان ناھىيىلەردە سانائەت بۇيۇملىرى دېھقانچىلىق بۆلۈمى تەسىس قىلىنسا بولىدۇ. ش ئۇ ئا ر توپ تارقىتىش پونكىتى تۇرۇشلۇق جايلاردا، ئادەتتە دېھقانچىلىق بۆلۈمىنى تەكرار تەسىس قىلماسلىق كېرەك. 3) ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ بازارلارغا مەركەزلەشتۈرۈپ تەسىس قىلىش كېرەك. 4) نىيە، تاشقورغان، ئاقتۇ قاتارلىق 22 ناھىيە بازىرىدىكى سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەش كەسپىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىش كېرەك. چەرچەن، چاقىلىق، لوپنۇر، نىيە قاتارلىق 23 ناھىيىدىكى تاشقى سودىنىڭ ئاساسىي قاتلامىدىكى سېتىۋېلىش كەسپىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ۋاكالىتەن باشقۇرۇشىغا ھاۋالە قىلىش كېرەك.

6 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، موڭغۇل ئېتىنىڭ تاپشۇرۇۋېلىش-يۆتكەش كومىتېتى قۇردى. بۇ كومىتېت شىنجاڭ، گەنسۇ، شەنشى ھەمدە لەنجۇ ھەربىي رايونى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئات بۆلۈمى قاتارلىق مۇناسىۋەتلىك تارماقلاردىكى مەسئۇل يولداشلاردىن تەركىپ تاپتى. كونكرېت خىزمەتلەرگە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەسئۇل بولدى، 8 - ئاينىڭ 27 - كۈنىگىچە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئالتاي ۋىلايىتى چىڭگىل ناھىيىسىدىكى خارباچىك پورتىدىن جەمئىي 13 مىڭ 149 تۇياق موڭغۇل ئېتىنى تەكشۈرۈپ تاپشۇرۇۋالدى، بۇ، توختامدىكى سانىنىڭ 87.66% نى ئىگىلىدى. قاتتىق تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئاتلارنىڭ دۆلەتنىڭ توختامدىكى سۈپەت تۆلچىمىگە ئۇيغۇن ئىكەنلىكى ئىسپاتلاندى. بۇ ئاتلار دۆلەت پىلان كومىتېتى چۈشۈرگەن پىلانغا ئاساسەن، گەنسۇ، شەنشى، نىڭشيا، شىنجاڭ قاتارلىق ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارغا ۋە لەنجۇ، شىنجاڭ ھەربىي رايونلىرىغا تەقسىملەپ بېرىلدى.

8 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم قارار قىلىپ، بەي فېڭجاڭنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇدىرلىقىغا تەينىلىدى.

8 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۈزگەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى لايىھىسىنى تەستىقلاپ تارقاتتى، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تارماقلىرىدىن ئاممىنى ھەركەتلەندۈرۈپ، تاۋار ئوبوروتى جەريانىدىكى ھەرخىل نامۇۋاپىق ھادىسىلەرنى تەكشۈرۈپ ۋە توغىتىپ، تەجرىبە - ساۋاقلارنى يەكۈنلەپ، ئۆز رايونىنىڭ خىزمەتلىرىنى ياخشىلاش ھەققىدىكى كونكرېت تەدبىرلىرىنى تۈزۈپ، ژىيان تارتىدىغان ئەھۋالنى ئوڭشاشنى تەلەپ قىلدى.

8 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئورمانچىلىق نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، 1964 - يىل 1 - ئايدىن ئېتىبارەن، ئورمانچىلىق سىستېمىسىدا كېسەللىك ۋە زىياندىش ھاشارەتلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىشقا كېرەكلىك خىمىيىۋى دېھقانچىلىق دورىلىرى ھەمدە پىششىقلانغان تەييار مەھسۇلاتلارنى (تومانلاشتۇرۇش سۈيۇقلۇقىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ) تەمىنلەشكە

ھەرىدەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى بىر تۈتاش مەسئۇل بولىدۇ (بىكىتۈەن سىستېمىسى ئورمانچىلىقتا ئىشلىتىلىدىغان دورىلارنى ئۆزلىرى ھەل قىلىدۇ)، دەپ بەلگىلىدى.

9 - ئاينىك 5 - كۈنىدىن 15 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق (شەھەرلىك) كوپىراتسىيە ئىش باشقارمىلىرى مۇدىرلىرى يىغىنى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنى خىزمىتى يىغىنى ۋە پاختا، چىگە خىزمىتى يىغىنى بىرلەشتۈرۈپ ئېچىلدى. بۇ 3 يىغىنىنىڭ مەزمۇنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى چاقىرغان يۇقىرىقى 3 يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈش، ئىزچىللاشتۇرۇش؛ ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئالدىنقى يېرىم يىللىق سېتىۋېلىش پىلانىنىڭ ئىجراسىنى مۇزاكىرە قىلىش، يېزىلارنىڭ بازار ۋەزىيىتىنى تەھلىل قىلىش، سوتسىيالىستىك تەربىيىنى قانات يايدۇرۇش، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە 3 تۈرلۈك يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتى تىجارىتىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش قاتارلىق مەسىلىلەرنى مۇھاكىمە قىلىش، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ كەسپىنى جانلاندۇرۇش ۋە رەھبەرلىك ئىستىلىنى ياخشىلاشتىن ئىبارەت بولدى.

9 - ئاينىك 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مالىيە مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىغا «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ 1963 - يىللىق يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىدىكى سىياسەت خاراكتېرلىك زىيىنى توغرىسىدا دوكلات» يوللىدى، 1963 - يىلنىڭ ئالدىنقى يېرىم يىلىدا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىدىكى ئەملىي زىيان 1 مىليون 970 مىڭ يۈەن بولدى. زىيان كۆرۈلۈشنىڭ سەۋەبى مۇنۇلار: 1) ئاپتونوم رايونىنىڭ كۆلىمى كەڭ، تىرانسپورت لىنىيىسى ئۇزۇن، كىراغا قوشۇپ بېرىلىدىغان قوشۇمچە يارەم كۆپ؛ 2) ئاپتونوم رايونىنىڭ تەۋەسىدىكى يەرلىك مەھسۇلاتلارغا ئىشلىتىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت باھاسى يۇقىرى، بىر قىسىم مەھسۇلاتلارنىڭ تاختاي باھاسىدا ئاستىن - ئۈستۈنلۈك بار.

شۇ ئايدا گوۋۇيۈەننىڭ پاختا خىزمىتى گۇرۇپپىسى شىنجاڭدىكى پاختا ئىشلەپچىقىرىدىغان نۇقتىلىق ناھىيىلەرگە بېرىپ، پاختا ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى ئىگىلەپ، سېتىۋېلىش خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلدى.

11 - ئاينىك 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتى «ناھىيە، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ خىزمىتىنى پائال قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ناھىيە، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدىكى نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىدىن كېڭەشنىڭ تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈشنى؛ كېڭەشنىڭ پارتىيىنىڭ فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ يولىورۇقلىرىنى ھەمدە ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرىنى ئىجرا قىلىش ئەھۋالىنى نازارەت قىلىش ۋە تەكشۈرۈشنى؛ ئەرزىيەت خىزمىتىنى ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىگە بولغان يېتەكچىلىكنى كۈچەيتىشنى تەلەپ قىلدى.

11 - ئاينىك 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كېڭىشىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى ۋە گوۋۇيۈەننىڭ «سودا تارماقلىرىنىڭ مالىيە باشقۇرۇش خىزمىتىنى ھەقىقىي كۈچەيتىش توغرىسىدا قارار» نى ئىزچىللاشتۇرۇشنى مۇھاكىمە قىلىپ، مال باھا خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىك ۋە باشقۇرۇشنى كۈچەيتىشنى؛ سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى پائال قانات يايدۇرۇشنى؛ تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش ھەرىكىتىنى داۋاملىق چوڭقۇر قانات يايدۇرۇشنى؛ ئىقتىسادىي ھېساباتنى كۈچەيتىپ، مەبلەغ باشقۇرۇشنى ياخشىلاشنى ئوتتۇرىغا قويدى.

12 - ئاينىك 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش ئىشخانىسى قۇرۇشنى قارار قىلدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كوندىلىك ئىستېمال بۇيۇملار، يەرلىك مەھسۇلاتلار،

كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى ئاپتونوم رايون بويىچە 118 خىل كۇندىلىك ئىستېمال بۇيۇم، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيانى تەكشۈرۈپ تەنقىق قىلىپ تۈرگە ئايرىدى. 1 - تۈردىكىلەر: زور كۆچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇپ، زور كۆچ بىلەن سېتىۋالىدىغىنى 19 خىل؛ 2 - تۈردىكىلەر: پىلانلىق ئىشلەپچىقىرىلىپ، پىلانلىق سېتىۋالىدىغىنى 63 خىل؛ 3 - تۈردىكىلەر: سېتىش ئارقىلىق سېتىۋېلىش بېكىتىلىدىغىنى 28 خىل؛ 4 - تۈردىكىلەر: سېتىۋېلىشى ۋاقتىنچە توختىتىلغىنى 8 خىل.

شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئورگىنىغا قاراشلىق تىجارەت باشقۇرۇش باشقارمىسى (ساراي، مەيدان) 7؛ ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوتىپلىرىدىكى كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى 12؛ سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى 15؛ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 83؛ دېرىكتور بۆلۈمى 184؛ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 465؛ شۆبە دۇكان 2695.

1964 - يىلى

1 - ئاينىك 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىك خىزمەت گۇرۇپپىسى گۇڭچۇك ناھىيىسىدىكى بەنزەيگۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىك تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەپ، «تىرىشچانلىق بىلەن كارخانا باشقۇرغان بەنزەيگۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى» ناملىق كىتابنى تۈزۈپ نەشر قىلدۇردى. بۇ كىتابتا گۇڭچۇك ناھىيىسىدىكى بەنزەيگۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىك «بىر ئېشەك، ئىككى سېۋەت» كە تايىنىپ ئىگىلىك تىكلىگەنلىكى، جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ كۆرەش قىلىش، تىرىشچانلىق بىلەن كوپېراتىپ باشقۇرۇشتەك ئىگىلىك يارىتىش روھى، جان - دىل بىلەن دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى ۋە تۇرمۇشى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلغانلىقىدەك ئىلغار ئىش - ئىزلىرى تونۇشتۇرۇلدى.

1 - ئاينىك 12 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى، سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكى ئاپتونوم رايوندىكى ناھىيە دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا قايتۇرۇشقا تېگىشلىك بولغان 28 مىليون 400 مىڭ يۈەنلىك مەبلەغنى تەكشۈرۈپ تەستىقلىدى؛ ھەمدە بانكا سودا كرېدىت فوندىنى كېمەيتىدىغان ۋاقىتتا ئىزاھلاپ قويۇشنى، تېخىچە تەكشۈرۈپ ئېنىقلاپ بولالمىغان قىسمىنى تېزلىكتە ئېنىقلاپ چىقىشنى تەلەپ قىلدى.

1 - ئاينىك 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مۇنداق دەپ بەلگىلىدى: گۇڭشې ئىزالىرى 2 - دەرىجىدىن 5 - دەرىجىلىككىچە بولغان ساپ پاختىدىن 1 جىڭ سېتىپ بەرسە، 2 مېتىر رەخت بېلىتى بېرىلىدۇ، 6 - دەرىجىدىن 9 - دەرىجىگىچە بولغان ساپ پاختىدىن 1 جىڭ سېتىپ بەرسە، 1.7 مېتىر رەخت بېلىتى بېرىلىدۇ، 10 - دەرىجىدىن 12 - دەرىجىگىچە بولغان ساپ پاختىدىن 1 جىڭ سېتىپ بەرسە، 1.3 مېتىر رەخت بېلىتى بېرىلىدۇ، دەرىجىدىن تاشقىرى پاختا سېتىپ بەرگەنلەرگە رەخت بېلىتى بېرىلمەيدۇ.

2 - ئاينىك 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، خەلق بانكىسى ش ئۇ ئا ر شۆبىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقاتىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بىۋاسىتە قاراشلىق كارخانىلارنىڭ ئۆز مەبلىغىدىن جەمئىي 11 مىليون 830 مىڭ يۈەننى تەكشۈرۈپ چۈشۈرۈپ بەردى.

شۇ ئايدا گۇڭچۇك ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «قىزىلبايراق» گۇڭشېسىدا 51 نەپەر بالىنىڭ قىزىل چىقىپ، ئۆپكە يالليۇغى بولۇپ قالغانلىقىنى مەلۇم قىلىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن دورا يارىدەم بېرىشنى ئىلتىماس قىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەرقايسى تەرەپلەرنىڭ ھەمكارلىشىپ ماسلىشىشى بىلەن كېچىلەپ كىسلاروت باكى ۋە دورىلارنى گۇڭچۇك ناھىيىسىگە يەتكۈزۈپ بەردى، جىددىي قۇتقۇزۇش ئارقىلىق بالىلار خەتەردىن خالاس قىلىندى.

3 - ئاينىك 13 - كۈنى ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ پىلان خىزمىتى يېغىنى، مالىيە - بوغالتىرلىق يېغىنى ئۇرۇمچىدە بىرلىكتە ئېچىلدى. يېغىندا داچىك نېفىتلىكىنىڭ ئىلغار تەجرىبىلىرى ئۆگىنىلدى؛ پەن ياۋ بەرگەن «ئىدىيىۋى - سىياسىي خىزمەتنى كۈچەيتىش توغرىسىدا دوكلات» ھەمدە مەملىكەتلىك سودا تارماقلىرىنىڭ تىجارەت باشقۇرۇشىنى ياخشىلاش خىزمىتى يېغىنىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى؛ 1963 - يىللىق پىلاننىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى تەكشۈرۈپ يەكۈنلەندى، 1964 - يىللىق تۇرلۇك پىلانلار ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

3 - ئاينىك 30 - كۈنى ش ئۈ ئا ر خەلق كومىتېتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، 1964 - يىل 1 - ئاينىك 1 - كۈندىن ئېتىبارەن، تۇرپان، پىچان، خوتەن، كېرىيە، قاراقاشتىن ئىبارەت 5 ناھىيىدە قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋېلىشتا مۇكاپاتلىق سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. 50 كىلوگرام قۇرۇق ئۈزۈم سېتىپ بەرسە، 1 مېتىر رەخت بېلىتى بىلەن مۇكاپاتلاشنى بەلگىلىدى.

شۇ ئايدا ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سودا سارىيى بىلەن كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇم، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنى قوشۇۋېتىپ، سودا سارىيى كەسپىنى پەيدىنپەي ئازايتىشنى قارار قىلدى.

4 - ئاينىك 13 - كۈندىن 14 - كۈنگىچە ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۇرۇمچى، ئىلى، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، قۇمۇل ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك، شەھەرلىك ئىش باشقارمىلىرى (تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى)، مال سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتلىرىنىڭ دىرېكتورلىرى ۋە بىر قىسىم ناھىيە، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مۇدىرلىرى، دىرېكتور بۆلۈملىرىنىڭ دىرېكتورلىرى سۆھبەت يېغىنى چاقىرىپ، مەملىكەتلىك سودا تارماقلىرىنىڭ تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش خىزمىتى يېغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇردى، يېغىندا ئىلى، قەشقەر، ئاقسۇ، خوتەن مال سېتىۋېلىش پونكىتلىرىنى ساقلاپ قېلىش، ۋىلايەت (ئوبلاست) تۇرۇشلۇق ناھىيە، شەھەرلەردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى دىرېكتور بۆلۈملىرىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش قارار قىلىندى.

4 - ئاينىك 24 - كۈندىن 30 - كۈنگىچە ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسىدىن 4 كادىر ئاجرىتىپ، شىنجاڭ مالىيە - ئىقتىساد ئىنىستىتۇتىنىڭ بىر ئوقۇتقۇچىسىنى قوشۇپ، گۇرۇپپا ناھىيىسىدە تۇرۇشلۇق خىزمەت گۇرۇپپىسى قىلىپ تەشكىللىدى، بۇ گۇرۇپپا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تاۋار ئوبوروت پىلانىنى سىناق تەرىقىسىدە تۈزۈپ چىقتى؛ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ پىلان خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشى ئۈستىدە ئىزدەندى؛ «ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ پىلان خىزمىتى تۈزۈمىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى»، «تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مەلۇمات جەدۋەللىرىدىكى سان - ساناقلارنى ئىپتىدائىي خاتىرىلەش چارىسى (لايىھە)» نى تۈزۈپ چىقتى.

6 - ئاينىك 6 - كۈنى ش ئۈ ئا ر خەلق كومىتېتى گۈۋۈيۈەنگە تەستىقلىتىش ئارقىلىق، چەت - يىراقتىكى چەرچەن، چاقىلىق، نىيە، ئاقچى، تاشقورغان قاتارلىق 40 ناھىيىدە سانائەت بۇيۇملىرىغا نىسبەتەن قوغداش باھاسىنى يولغا قويدى.

6 - ئاينىك 25 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا تاۋارلارنىڭ بىسىلىپ قېلىشى ۋە تەنزە يېيىپ سېتىشتىن كۆرۈلگەن ئامبار قالدۇقى زىيىنى ھەققىدىكى دوكلاتنى تەستىقلاپ چۈشۈردى، يىزىلاردا سېتىشقا زادىلا مۇۋاپىق كەلمەيدىغان تاۋارلارنى يېغىپ ناھىيىگە ئاپىرىپ تەڭشەپ ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ؛ 1965 - يىلدىن ئىلگىرى ئۈز ئورنىدا سېتىپ بولالمايدىغان تاۋارلارنى يۇقىرى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئاكتىپلىق، مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن بىر تەرەپ قىلىشى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئامبار

قالدۇقى زىيىننى ئەملىيلەشتۈرۈشى، تەڭشەش فوندى قوشۇمچە پاردىمنى ئۆستۈرمەسلىكى لازىم، دەپ كۆرسەتتى.

7 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «پاختا تىجارىتىنى باشقۇرۇشنىڭ سىناق لايىھىسى»نى تارقىتىپ، پاختا تىجارىتىدە ش ئۇ ئا ر (ۋىلايەت، ئوبلاست) ۋە ناھىيىدىن ئىبارەت ئىككى دەرىجىلىك ھېساباتنى يولغا قويدى.

7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى ئېكىن چارۋىلارنىڭ ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتىنى تەڭشىگەنلىك توغرىسىدا تەستىقىي جاۋابنى تارقاتتى، ئۇنىڭدا، ئېكىن چارۋىلارنى ش ئۇ ئا ر ئىچىدە سېتىشتا ۋە تەڭشەشتە ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتىنى زورايتماسلىق كېرەك، باشقا ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا ئېكىن چارۋا تەڭشەپ بېرىشتىكى ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتىدە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە ئىجرا قىلىشقا قوشۇلمىز، دېيىلگەن.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ش ئۇ ئا ر توقۇمىچىلىق تالالىرىنى تەكشۈرۈش ئورنىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ قۇرۇشنى تەستىقلىدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاختا - چىگە تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى بىر قىسىم تەكشۈرگۈچى خادىم، ئەسۋاب - ئۇسكۇنىلەرنى ش ئۇ ئا ر توقۇمىچىلىق تالالىرىنى تەكشۈرۈش ئورنىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى.

8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ داخىيەن ئۇنۇمۇبرسال مال سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى ئومۇمىي ئۆزۈنلۇقى 1140 مېتىرلىق تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى قۇردى، ئۇنىڭغا 120 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىدى.

9 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۆرپان ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتىنىڭ «تاشيول ياقىسىدىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تەمىنلىنىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى تۆز لىنىيە بويىچە يەتكۈزۈپ بېرىش تەكلىپى توغرىسىدىكى دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقاتتى. ئۇنىڭدا ئالدى بىلەن پەيزاۋات، مەكىت، يەكەن، خوشۇت، ئۇچتۆرپان، ئاقسۇ، مارالبېشىدىن ئىبارەت 7 ناھىيىدە سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشنى قارار قىلدى ھەمدە پەيدىنپەي كېڭەيتىشنى تەلەپ قىلدى.

9 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ماناس ناھىيىسىدىكى «قىزىلبايراق» تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا ئوت ئاپىتى يۈز بېرىپ، 26 مىڭ 700 يۈەنلىك زىيان كۆرۈلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەڭشەش فوندىدىن 20 مىڭ يۈەن قەرز بېرىپ تۇرۇشنى، ماناس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 10 مىڭ يۈەن قەرز پۇل بېرىپ تۇرۇشنى، قەرز پۇلدىن پايدىلىنىش مۇددىتى 2 يىل بولۇشنى قارار قىلدى.

9 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئۇچ دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنى چاقىرىپ، سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇشقا سەپەرۋەر قىلدى. ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كادىرلارنى پاش قىلىش، پىپەن قىلىش مۇھىم نۇقتا قىلىنىدى، ۋاقتى 3 ئاي بولدى.

10 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا ئىشلەپ تۇرۇپ ئوقۇش مەكتېپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى تەستىقلىدى، مەكتەپ ئورنى شىخەنزە شەھىرىدە بولدى.

10 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلىش، بىر تۇتاش پىلانلاش، دەرىجىگە ئايرىپ باشقۇرۇش، دەرىجىگە ئايرىپ ھېسابات قىلىش، پايدا - زىيانغا بىر تۇتاش مەسئۇل بولۇش» تەلىپىگە ئاساسەن، ئۇرۇمچى شەھىرى، تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرىنى تاللاپ، ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا ھېسابات تۇزۇلمىسى ئىسلاھاتىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويدى.

11 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتى، سودا نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىكتە ئاپتونوم رايوندىكى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا تەۋە مەبلەغنى قايتا تەكشۈرۈش - قايتۇرۇش ئىشخانىسى قۇردى.

11 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تىجارىتىدىكى يەرلىك مەھسۇلات — زىرە تۇنجى قېتىم دۆلەت سىرتىغا 2.4 توننا سېتىلدى.

12 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پارتكۇرۇپپىسى «مەركەز تەستىقلاپ تارقاتقان مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ (ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلاردىكى نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئاپپاراتىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، پارتىيىنىڭ ھەرقايسى دەرىجىلىك رېۋىزىيە تەشكىلاتلىرىنى قۇرۇپ چىقىشنى تەلەپ قىلدى.

12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇنۇلارنى قارار قىلدى: داخىيەن سېتىۋېلىش — سېتىش باش پونكىتى ھەمدە پاختا، چىگە، يەرلىك مەھسۇلات، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىدىن ئىبارەت ئۇچ سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتىنىڭ ۋەزىپىسى مۇنداق بولىدۇ: جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 6 ۋىلايەت، ئوبلاست، 44 ناھىيە، 50 تىن ئارتۇق تۇەن - مەيداننىڭ سېتىۋېلىش - تەمىنلەش ۋە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش خىزمىتىگە مەسئۇل بولۇش. كەسىپي خىزمەت جەھەتتە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەرقايسى كەسىپي تىجارەت باشقارمىلىرىنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلىش.

1965 - يىلى

2 - ئاينىڭ 20 - كۈندىن 3 - ئاينىڭ 14 - كۈنىگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى خىزمىتى يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ، شۇجىچۇنىڭ شۇجىسى لى چۇەن يىغىنغا كېلىپ مۇھىم سۆز قىلدى. يىغىندا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى؛ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ1964-يىللىق خىزمەتلىرى تەكشۈرۈپ يەكۈنلەندى، 1965 - يىللىق ۋەزىپىلەر ئورۇنلاشتۇرۇلدى. يىغىن مۇنداق دەپ قارىدى: كەڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ماۋزېدۇڭ ئەسەرلىرىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىشكە ئۇيۇشتۇرۇش، سىياسىي - ئىدىيىۋى خىزمەتنى كۈچەيتىش زۆرۈر؛ تاۋار ئوبوروتىنى كۆپ، تېز، ياخشى، تېجەشلىك ئۇيۇشتۇرۇش؛ بازار باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ھايانكەشلىك ھەرىكەتلىرىگە زەربە بېرىش؛ ئۇششاق ئېلىپ - ساتارلارنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئىشىنى كۈچەيتىپ، يېزىلاردىكى سوتسىيالىستىك سودا بازىلىرىنى مۇستەھكەملەش كېرەك.

3 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇنۇلارنى ئۇقتۇرۇش قىلدى: قازان تىجارىتى بىر تۇتاش پىلان ئارقىلىق تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ ئورۇنلاشتۇرۇلمىغان ئەھۋالدا، ھەرقانداق رايون، ھەرقانداق ئورۇنىنىڭ بىۋاستە ئاپتونوم رايون ئىچى - سىرتىدىكى زاۋۇتلاردىن قازان سېتىۋېلىشىغا ياكى ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىپ بېرىش توغرىسىدىكى ھاۋالىسىنى قوبۇل قىلىشىغا رۇخسەت قىلىنمايدۇ.

4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا سىياسىي بۆلۈم قۇرۇلدى. ئۇنىڭ قارىمىقىدا ئىشخانا، تەشكىلات باشقارمىسى، تەشۋىقات باشقارمىسى، كادىرلار - قوغداش باشقارمىسى تەسىس قىلىنىپ،

كادىرلار باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

4 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن 5 - ئاينىڭ 7 - كۈنىگىچە ش ئۇ ئار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ مالىيە - بوغالتىرلىق خىزمىتى يېغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىندا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا سىستېمىسى مالىيە - بوغالتىرلىق خىزمىتى يېغىنىنىڭ ھۆججەتلىرى ئۆگىنىلدى ھەمدە ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا سىستېمىسىنىڭ 1965 - يىللىق تۇرلۇك مالىيە كۆرسەتكۈچلىرى مۇزاكىرە قىلىندى.

8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تەشكىلات - رېژىسىيە باشقارمىسى بىلەن ئۇنىۋېرسال .كەسپىي باشقارمىسى قوشۇۋېتىلىپ، ئاساسىي قاتلام خىزمىتى باشقارمىسى ۋە ئىشلەپچىقىرىشقا يېتەكچىلىك قىلىش باشقارمىسى ئۆزگەرتىپ تەسىس قىلىندى.

9 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «1965 - يىل كۈز ۋە قىشتا خەلق گۇڭشىلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنى قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇشقا تەشكىللەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى ۋە «يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ كەلگۈسى ئومۇمىي پىلانىنىڭ دەسلەپكى ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى»نى تارقىتىپ، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەن ھەمدە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ «يېزا ئىگىلىكىنى ئاساس قىلىش، قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش ئارقىلىق يېزا ئىگىلىكىنى بېقىش، ئۇنىۋېرسال تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىش» قاتارلىق فاكىجىن، سىياسەت ۋە يولىيورۇقلىرىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىشنى، يېزىلارنى كوللېكتىپ قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇشقا تەشكىللەپ، گۈڭشې - ئەترەتلەرنىڭ كىرىمىنى كۆپەيتىشنى تەلەپ قىلدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا قاراشلىق توقۇزتارا ناھىيىلىك موخۇر ياۋا مېۋە پىششىقلاش مەيدانى ئىلى ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىسىنىڭ رەھبەرلىكىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

12 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىن مەزگىلىدە سانجى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ يەرلىك مەھسۇلات ئامبىرى ئېكسكۇرسىيە قىلىندى، يۇشۇگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تىجارەتنى توختاتماي دۇكانلارنى توغرا، تېز ئېنىقلاش جەھەتتىكى تەجرىبىلىرى ئۆگىنىلدى؛ يېزىلارنى قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىشقا تەشكىللەش، خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىدىكى ھالقىلارنى ئادەتىلاشتۇرۇش، ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش ۋە ئېكىن چارۋا يۇتكەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش، ئامبار زاپىسى خىزمىتىنى ئىنقىلابىيلاشتۇرۇشنى قانات يايدۇرۇش قاتارلىق مەسىلىلەر نۇقتىلىق مۇھاكىمە قىلىندى.

1966 - يىلى

1 - ئاينىڭ 3 - كۈنىدىن 15 - كۈنىگىچە، گوۋۇيۈەننىڭ 5 - قېتىملىق پاختا ئىشلەپچىقىرىش يىغىنىدا جۇئىنلەي زۇڭلى شىنجاڭ ۋەكىللىرىگە ئۈچ تۇرلۇك يولىورۇق بەردى: 1) شىنجاڭدا پاختىنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتى 50 جىڭ ئىكەن، بۇ بەك تۆۋەن؛ 2) لياۋنىڭ بىلەن سېلىشتۇرۇپ، مۇسابىقىلىشىپ كۆرۈڭلار؛ 3) 4 — 5 يىلدا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بىر بىلەن چېگرىداش جايلىرىنىڭ بىرلىك مەھسۇلات سەۋىيىسىگە يېتىشۇېلىڭلار ياكى ئۆتۈپ كېتىڭلار. يىغىندا شىنجاڭنىڭ يىللىق پاختا مەھسۇلات مىقدارىنى 1 مىليون 586 مىڭ دەنگە يەتكۈزۈش تەلەپ قىلىندى.

1 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ھامىدىن نىيازنى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ شەھەر باشلىقلىقىغا تەينىلەشنى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كېڭىشىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىق ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇشنى

قارار قىلدى.

2 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ مالىيە - بوغالتېرلىق خىزمىتى يېغىنى ئۈرۈمچىدە چاقىرىلدى. يېغىندا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىمالىيە-بوغالتېرلىق خىزمىتى يېغىنىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى؛ سىياسىنى گەۋدىلەندۈرۈش ۋە ئىدىيىدە ئىنقىلابىيلىشىش، مەسئۇلاتنى ئاشۇرۇپ، ئىقتىساد قىلىش، مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈمى ھەمدە بوغالتېرلىق تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىش مۇزاكىرە قىلىندى؛ 1966 - يىللىق مالىيە پىلان - كۆرسەتكۈچلىرى بېكىتىلدى.

3 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇنداق قارار قىلدى: ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پايدىنىڭ ھەممىسىنى بىۋاستە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىگە تاپشۇرىدۇ. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىغا تاپشۇرىدىغان قىسىمدىن باشقىسىنى ئۆز مەبلىغى بىرقەدەر ئاز بولغان ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا تولۇقلىما قىلىپ ئىشلىتىدۇ.

3 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم مېڭ جۇننى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىلىقىغا، كېڭەشنىڭ مۇدىرلىقىغا تەينىلەشنى، رېن شېڭخۇانى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىلىقى، كېڭەش مۇدىرلىقىدىن قالدۇرۇشنى قارار قىلدى.

4 - ئاينىڭ 15 - كۈنى مەملىكەتلىك مال باھا كومىتېتى شىنجاڭنىڭ كالا، ئات تېرىلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشنى تەستىقلىدى، كالا تېرىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 9.47% ئۆستۈرۈلدى؛ ئات تېرىسىنىڭ باھاسى كالا تېرىسىنىڭ ئۆستۈرۈلگەن باھا نىسبىتىنىڭ 70% ى بويىچە تەڭشەلدى.

5 - ئاينىڭ 17 - كۈنى مالىيە نازارىتى، شتات كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىكتە1966-يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تاپاۋەت بېجى تاپشۇرۇشنى پايدا تاپشۇرۇشقا ئۆزگەرتىشنى قارار قىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاستلىق كوپېراتسىيە باشقارمىلىرىنىڭ باشقۇرغۇچى خادىملىرى كارخانا شتاتىدىن دۆلەت مەمۇرىي شتاتىغا ئۆزگەرتىلدى، خىراجىتى ھەر دەرىجىلىك مالىيىنىڭ خام چوت چىقىمىغا كىرگۈزۈلدى.

5 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم تۇردى سوپىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېڭىشىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا تەينىلەشنى قارار قىلدى.

6 - ئاينىڭ 20 - كۈنى دۆلەت شىنجاڭنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىدىن 4400 تۇياق ھەربىي ئات سېتىۋېلىشنى قارار قىلدى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن كۈچ ئۈيۈشتۇرۇپ، پائال سېتىۋېلىشنى، ۋەزىپىنى سان - سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلغان ھالدا ئورۇندىشىنى تەلەپ قىلدى.

8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا «پرولېتارىيات مەدەنىيىتە زور ئىنقىلابى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى» قۇرۇلدى، ئۇلاپلا ھەرقايسى ئىدارىلاردىكى ئامما «ھوقۇقدار» لارنى ۋە «جىن، شەيتان» لارنى تارتىپ چىقىرىپ، كۆرەش قىلىشقا باشلىدى.

12 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، مال باھا كومىتېتى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش قىلىپ، 1967 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى ۋە تەڭشەش باھاسىنى تۆۋەنلەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاممونىي نىترات 9.7% تۆۋەنلىتىلدى؛ ئاممونىي گىدروكاربوناتنىڭ يېڭى بېكىتىلگەن باھاسى 224 يۈەن/تونىا بولدى.

1967 - يىلى

1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەمدە ئۇنىڭغا قاراشلىق ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى ئاممىۋى تەشكىلاتلار تارتىۋالدى، «ھوقۇقدار»لار چەتكە چىقىرىۋېتىلدى، خىزمەتلەر پالەچ ھالەتكە چۈشۈپ قالدى.

2 - ئاينىڭ 25 - كۈنى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش ئىشخانىسىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ئىشخانىسى قۇرۇلدى.

3 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش قىلىپ، فار - فور قاچا - قۇچىلار، يەرلىك مەھسۇلاتلارنىڭ رايونلار ئارا باھا پەرقىنى تەڭشىدى، 2 - دەرىجىلىك پونكىتلاردا يەنىلا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتىنىڭ 1964 - يىللىق بەلگىلىمىسى بويىچە بولىدۇ؛ قۇمۇل، داخىيەن، ئۈرۈمچىلەردە بىۋاستە مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىلغان جايلارنىڭكىگە ئاساسەن باھا بېكىتىلىدۇ؛ ئىلى، قەشقەرلەر ئاپتونوم رايون ئىچىدىن مال كىرگۈزسە، باھا ھېسابلاشنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئۈرۈمچى ۋە داخىيەنلەردە رايونلار ئارا باھا پەرقى بويىچە ھېسابلانغان تىجارەت خىراجىتىگە قاراپ بېكىتىلىدۇ، دەپ بەلگىلىدى.

7 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى 1965 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە يايما يېيىپ سېتىپ بولالمىغان «3 نى ئېنىقلاش» زىيىنى ۋە ئامبار زاپىسىدىكى يالغانچىلىقتىن بولغان زىيانىنى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، 1966 - يىلدىن ئېتىبارەن ھەرقايسى ئورۇنلار تۇراقسىز مەبلەغنى كېمەيتىش يولى بىلەن كۆتۈرۈۋەتتى.

8 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش قىلىپ، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر باھاسىنى تەڭشىدى. كېرەكسىز ئاق قاتالتېرنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى 60 يۈەن/تونىدىن 90 يۈەن/تونىغا تەڭشەلدى؛ كېرەكسىز كۈلرەڭ قاتالتېرنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى 80 يۈەن/تونىدىن 115 يۈەن/تونىغا تەڭشەلدى؛ كېرەكسىز پولاتنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى 90 يۈەن/تونىدىن 125 يۈەن/تونىغا تەڭشەلدى.

11 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ئورمانچىلىق مىنىستىرلىكىنىڭ ھەربىي ئىدارە قىلىش كومىتېتى بىلەن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چۈشۈرۈپ، 1967 - يىلى شىنجاڭدىن بېيجىڭ، شەندۇڭ، سەنشى، خېبېي، شەنشى، گەنسۇ، خېنەن، لياۋنىڭ، ئىچكى موڭغۇل، گۈيجۇ، يۈننەن، فۇجيەن، جياڭسۇ، خۇبېي قاتارلىق ئۆلكە، ئاپتونوم رايون، شەھەرلەرگە ھەمدە غەربىي شىمال ئورمانچىلىق بېكىتۈەننىڭ 2 - شىسىغا 30 تونىنا سورتلۇق ياڭاق ئۇرۇقى يۆتكەشنى ئورۇنلاشتۇردى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئىنچىكە تالالىق پاختا ئۆلچىمىنى ئىسلاھ قىلدى، 12 دەرىجىنى 7 دەرىجىگە ئۆزگەرتتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، «1 - ئىيۇل» توقۇمىچىلىق فابرىكىسى، توقۇمىچىلىق تالا تەكشۈرۈش ئورنى قاتارلىق ئورۇنلار خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، قاغىلىق، تۇرپان ۋە شىخەنزە146- تۈەنىدىن ئىبارەت 3 پاختىچىلىق رايونىغا بېرىپ، سىناق تەرىقىسىدە تەكشۈردى.

1968 - يىلى

2 - ئاينىڭ 19 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئاپتونوم رايوننىڭ بىر قىسىم

چەت، يىراق رايونلىرىدىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئۆي قۇرۇلۇشى جەھەتتىكى مەبلەغ قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مەخسۇس بىناكارلىق فوندىدىن 500 مىڭ يۈەننى كۆپەيتىپ چۈشۈرۈپ بەردى.

4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەبلەغ سېلىپ، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىدا ئالما بازىسى قۇردى، شەرقىي شىمالدىن 100 مىڭ تۈپتىن ئارتۇق ئالما كۆچىتى كىرگۈزۈپ، 5000 مودىن ئارتۇق يەرگە تىكتى، بۇنىڭ ئىچىدە يەنجى ناھىيىسىدىكىسى 2471 مو، خېجېڭ ناھىيىسىدىكىسى 2000 مو، خوشۇت ناھىيىسىدىكىسى 1000 مو.

1969 - يىلى

4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھۆل - قۇرۇق مېۋە - چېۋە تىجارىتى باشقارمىسى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسى، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسى ۋە پاختا، چىگە تىجارىتى باشقارمىلىرىدا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇلدى.

8 - ئايىنىڭ ئاخىرىدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت شەھەرنى شەھەرنە ش ئۇ ئا ر پاختا، چىگىچىلىك خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، پاختا، چىگىچىلىك خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى. كۆچا ناھىيىسىنى كەمبەغەل، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلار پاختا سېتىۋېلىش پونكىتىنى باشقۇرۇش سىناق نۇقتىسى قىلىپ بېكىتتى؛ ئاپتونوم رايون بويىچە «ئەترەت بېكىتىش، پونكىت تەكشۈرۈش» تىن ئىبارەت پاختا پېرىيوم قىلىش ئۈسۈلىنى كېڭەيتتى؛ پاختا زاۋۇتىنى خەلق گۈڭشېسىگە ياكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىگە چۈشۈرۈپ بەردى.

1970 - يىلى

1 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئارىلاش مىس، كېرەكسىز قوغۇشۇن، كېرەكسىز قەلەي، كېرەكسىز كاۋچۇك، كېرەكسىز پاختا، پاختا يېپىتىن ئىبارەت 8 خىل ئەشيانى سېتىۋېلىشنى ھەرقايسى ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) لەرنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بېرىشنى قارار قىلدى.

4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئورگىنىدىكى كادىر، ئىشچى - خىزمەتچىلەر سانجى ناھىيىسىدىكى يۇشۇگو «7 - ماي» كادىرلار مەكتىپىگە ئەمگەك بىلەن چېنىقىشقا چۈشۈرۈلدى.

5 - ئايىنىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇرپان مال سېتىۋېلىش - سېتىش باش پونكىتى ئىنقىلابىي كومىتېتى قۇرۇلدى.

1971 - يىلى

3 - ئايىنىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ داخىيەن پاختا، چىگە سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى مۇدەنجياڭ شەھىرىگە 60 تونىنا ماشىنا يېپىش پاختىسى ماڭدۇرغانىدى، پويىز كېتىۋاتقاندا ئوت ئاپىتى يۈز بېرىپ، 36 مىڭ 600 يۈەنلىك زىيان بولدى.

5 - ئايىنىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى داخىيەن پاختا، چىگە سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتىنىڭ پاختا مەيدانىدا قاتتىق بوران تۇپەيلىدىن پويىزدىن چاچرىغان ئۇچقۇن ئوت ئاپىتىنى كەلتۈرۈپ

چىقىرىپ، 20 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك زىيان بولدى.

10 - ئايدا شىنجاڭ پاختا، چىگە ماشىنىسازلىق زاۋۇتى پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى، بۇ — ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا ماشىنىلىرى ئىشلەپچىقىرىدىغان بىردىنبىر زاۋۇت.

12 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سودا، تەمىنات - سودا، تاشقى سودا نازارەتلىرىنى قوشۇپ، سودا نازارىتى قىلىپ قۇرۇشنى قارار قىلدى. سابىق سودا نازارىتىنىڭ ھەرقايسى شىركەتلىرى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ھەرقايسى تىجارەت باشقارمىلىرىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، تۈرلۈك مال، توقۇلما بۇيۇم، تۈرلۈك مېتال، نېفىت، يېمەكلىك، تىببىي دورا، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، پاختا - چىگە، مېۋە-چېۋە، ئىچىملىك - مۇلازىمەتچىلىك، كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇم، يەرلىك مەھسۇلات، كىرەكسىز بۇيۇملار شىركىتىدىن ئىبارەت 11 كەسىپىي شىركەت ۋە 1 - (سودا)، 2 - (تاشقى سودا)، 3 - (تەمىنات - سودا) تىرانسپورت شىركەتلىرىنى قۇردى.

شۇ يىلى سودا مىنىستىرلىكى مەبلەغ سېلىپ، توقسۇن ناھىيىسىدە «513» زاپاس پاختا ئامبىرى قۇردى، مەبلەغ سوممىسى 1 مىليون 627 مىڭ يۈەنگە يەتتى؛ قۇرۇلۇش كۆلىمى 12 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدۇ، جەمئىي ئامبار 16 كورپۇس (بۇنىڭ ئىچىدە: پاختا ئامبىرى 12 كورپۇس، 100 مىڭ دەن زاپاس پاختا ساقلىيالايدۇ؛ چىگە ئامبىرى 4 كورپۇس، 10 مىڭ دەن زاپاس چىگە ساقلىيالايدۇ). بۇ ئامبار 1974 - يىل 12 - ئايدا پۈتتى.

1972 - يىلى

7 - ئاينىڭ 6 - كۈندىن 9 - ئاينىڭ 30 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇملار، يەرلىك مەھسۇلاتلار، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار شىركىتى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ، سانجى، قۇتۇبى، گۈچۈڭ، بورتالا، غۇلجا، كۇنەس، توققۇزتارا، تېكەس، موڭغۇلكۈرە قاتارلىق ناھىيە (شەھەر) لەردە ۋە سايرام كۆلىنىڭ غەربىدىكى يايلاقلاردا «كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىپ پايدىلىنىش سەييارە كۆرگەزمىسى» ئۇيۇشتۇردى، كۆرگەزمىنى 30 مىڭدىن ئارتۇق ئادەم كۆردى.

7 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت مۇئاۋىنلىرى ئۇقتۇرۇش قىلدى: 9 - ئاينىڭ 1 - كۈندىن ئېتىبارەن پاختا سېتىۋېلىشتا دۆلەتنىڭ ئىنچىكە تالالىق پاختا يېڭى ئۆلچىمى ئىجرا قىلىنىدۇ، يەنى ئەسلىدىكى 12 دەرىجە 7 دەرىجىگە، ئىنگىلىز ئۆلچەم سىستېمىسى خەلقئارا مېتىر ئۆلچەم سىستېمىسىغا ئۆزگەرتىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆستۈرۈش پرىنسىپىغا ئاساسەن، سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرىلىدۇ، شەھەر- يېزا ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقى بىكار قىلىنىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى يولغا قويۇلىدۇ.

10 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ئاپتونوم رايونغا 1972 - يىللىق ئىشلەپچىقىرىشقا يار - يۆلەك بولۇش مەبلىغىدىن 270 مىڭ يۈەن چۈشۈرۈپ بەردى، ئۇنى ھۆل - قۇرۇق مېۋە، تەم خۇرۇچى، جۈجىي دورا ماتېرىياللىرى قاتارلىق يەرلىك مەھسۇلات - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتى ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇشقا ئىشلىتىشنى تەلەپ قىلدى.

1973 - يىلى

1 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى سودا ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، 1968-

يىلدىن ئىلگىرىكى قالدۇرۇق پاختىنى سېتىۋېلىش ئۆلچىمىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى، يەنى گۈڭشې ئەزالىرى، يېزا ئىگىلىك ئىشچىلىرىنىڭ قالدۇرۇق پاختىسىنىڭ ياكى قالدۇرۇق يەردىن ئىشلەپچىقىرىلغان ئىنچىكە تالالىق پاختىنىڭ 1 كىلوگرامىنى سېتىۋالغاندا، 3.3 مېتىر رەخت بېلىتى بىلەن مۇكاپاتلاشنى قارار قىلدى.

1974 - يىلى

1 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئۆچكە تېرىسىنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى، 1 - دەرىجىلىك ئۆچكە تېرىسىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 32.1% ئۆستۈرۈلدى.

1975 - يىلى

6 - ئاينىڭ 11 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتىگە تەستىق خەت يېزىپ: كوپېراتىپ ئەزالىرىنىڭ پاي سوممىسى كوپېراتىپ ئەزالىرىنىڭ خۇسۇسىي ئىگىدارچىلىقىدا بولىدۇ، ھەرقانداق ئورۇن ۋە شەخسنىڭ يۆتكەپ ئىشلىتىشىگە بولمايدۇ. تۇرلۇك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن پاي سوممىسى ھېساباتى قالايمىقانلىشىپ، يۇتۇپ كېتىش ھادىسىلىرى يۈز بەرگەن بولسا، ئەستايىدىل ئېنىقلاپ، تەكشۈرۈپ كۆرگەندىن كېيىن يېڭىباشتىن تىزىملاپ رويخەت تۈرغۇزۇش، بەلگىلىمە بويىچە پايدا تەقسىملەش لازىم. كوپېراتىپ ئەزالىرى كۆچۈپ كېتىدىغان بولۇپ، ئايرىم كوپېراتىپ ئەزالىرى پەۋقۇلئاددە ئەھۋالغا دۇچ كېلىپ پايدىن چېكىنىشنى تەلەپ قىلسا، پاي سوممىسىنى قايتۇرۇپ بېرىشكە بولىدۇ، دەپ كۆرسەتتى.

8 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «〈تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ بوغالتىرلىق تۈزۈمى〉 توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى بېسىپ تارقىتىپ، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە كارخانا ئورۇنلىرىدىن مالىيە بوغالتىرلىقى خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشنى، مالىيە بوغالتىرلىقى ئاپپاراتلىرىنى ساغلاملاشتۇرۇپ، مالىيە بوغالتىر خادىملىرىنى تولۇقلاشنى، مالىيە بوغالتىرلىقى خىزمىتىدە ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەرنى دائىم تەكشۈرۈپ ھەمدە ئۆز ۋاقتىدا مۇھاكىمە قىلىپ، ھەل قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

8 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى تېزلىكتە قۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا ئىدارىسىنى ئايرىۋەتمەسلىك، دەرھال تېزدىن ئايرىۋېتىشنى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئاپپاراتىنى قۇرۇپ چىقىشنى تەلەپ قىلدى.

9 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى قارار قىلدى. خې جېڭنەننى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىلىقىغا، گويۈەن، بەي فېڭجاڭ، توختى بەختى، ژاڭ يىشىنلارنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا تەيىنلەشنى قارار قىلدى. ئىچكى قىسىمدا ئىشخانا، سىياسىي باشقارما، پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسى، ئاساسىي قاتلام باشقارمىسى، مالىيە بوغالتىرلىقى - مال باھاسى باشقارمىسى، قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىغا يېتەكچىلىك قىلىش باشقارمىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقارمىسى تەسىس قىلىندى. تىجارەت ئاپپاراتلىرى مۇنۇلاردىن ئىبارەت بولدى: پاختا - چىگە شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتى، كۈندىلىك ئىستېمال بۇيۇملار، كېرەكسىز - كونا ماددىي بۇيۇملار شىركىتى ۋە ترانسپورت شىركىتى.

12 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى قۇرۇق ئوزۇمنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئۆستۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، تۇرپان، پىچان ناھىيىلىرىدىكى قۇرۇق كىشمىش ئوزۇمنىڭ ھەربىر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى 0.98 يۈەندىن 1.13 يۈەنگە ئۆستۈردى، ئۆستۈرۈش ھەجمى 15% بولدى.

12 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت 1976 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن، ئېكسپورت كالا، ئېكسپورت مات سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى ش ئۇ ئا ر يېمەكلىكلەر شىركىتىدىن ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىنىڭ بىر تۇتاش باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى.

شۇ يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى خېنەن ئۆلكىسىدىكى بىر قىسىم رايونلارنىڭ كەلكۈنگە تاقابىل تۇرۇپ ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئىشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى خېنەن ئۆلكىسىگە 25 مىڭ تونىنا قوموش يۆتكەپ بېرىشكە ئورۇنلاشتۇردى، ئەمەلىي يۆتكەپ بېرىلگىنى 29 مىڭ 900 تونىنىغا يېتىپ، ۋەزىپە 19.56% ئاشۇرۇۋېتىلدى.

1976 - يىلى

1 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىنى باشقۇرۇش، تاپشۇرۇۋېلىش راسچوتى توغرىسىدىكى سىناق چارىسى»نى تارقاتتى. بىر تۇتاش ھېسابات قىلىش، پارچە سېتىش باھاسىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، كىرا ھەققىگە ئاپتونوم رايون قوشۇمچە ياردەم پۇلى بېرىش يولغا قويۇلدى؛ يۆتكەش، تاپشۇرۇش - تاپشۇرۇۋېلىش ۋە مال پۇلىنى راسچوت قىلىش ئۇسۇلى بەلگىلەندى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىستاتىستىكا تۇزۇمى»نى تۇزۇپ تارقاتتى.

2 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن 25 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى سۆھبەت يىغىنى چاقىردى، يىغىندا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ھۆججىتى ئۆگىنىلدى؛ مەملىكەتلىك مالىيە - سودا خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھى ۋە «ئۇچ شىمال»دىكى ئۆلكە، شەھەرلىك، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى سۆھبەت يىغىنىنىڭ روھى ئۆگىنىلدى؛ شۇ يىللىق خىزمەتلەر ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

2 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سەھىيە ئىدارىسى، بوز يەر ئۆزلەشتۇرۇش باش ئىدارىسى بىرلىكتە «دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر، مۇڭاپىق ئىشلىتىش بەلگىلىمىسى»نى تارقىتىپ، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش دائىرىسى، دورىنى بىخەتەر ئىشلىتىشنىڭ 10 ماددىلىق نىزامى ۋە دېھقانچىلىق دورىلىرىنى يۆتكەش، ساقلاشتا دىققەت قىلىدىغان ئىشلار ھەمدە دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن زەھەرلىنىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرلىرىنى بەلگىلىدى.

3 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، پاكىستانغا قارىتىلغان1976- يىللىق چېگرا سودىسىنى ئورۇنلاشتۇردى. شىنجاڭدىن ئېكسپورت قىلىنغان يەرلىك مەھسۇلاتلار مۇنداق بولدى: ئۇچى ئۇشلۇق تۆمۈر گۈرجەك 4000، تەكشى بىسلىق تۆمۈر گۈرجەك 2000، تۆت چىشلىق پولات ئارا 2000، بۇنىڭ سوممىسى 19 مىڭ يۈەن بولدى. ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى مال بىلەن تەمىنلىدى.

3 - ئاينىڭ 29 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 1976 - يىلى نۆۋەتلىق يەرلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىشىغا يار -

يۆلەك بولۇش ئۈچۈن 140 مىڭ يۈەن مەبلەغ چۈشۈرۈپ بەردى.

5 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەكتىپىنى داۋاملىق ئېچىپ، يېزا تەمىنات - سودا ئىشلىرى مۇھتاج بولغان ھەرخىل كەسىپىي خادىملارنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈشنى ۋە يېزا تەمىنات - سودا كادىرلىرىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەشنى تەستىقلىدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى داخىيەن پاختا، چىگە سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتىدا پاختا تايلاش بويىچە ئىلغار تەجرىبە نەق مەيدان يىغىنى ئېچىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا تايلاشتا «4 نى بىرلىككە كەلتۈرۈش» (يەنى ئۆلچەمنى، ئېغىرلىقنى، تېگىشنى، ئورونى بىرلىككە كەلتۈرۈش) چارىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

6 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت تاماكا تىجارىتىنى يېنىك سانائەت ئىدارىسىدىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پاختا - چىگە شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى.

8 - ئاينىڭ 26 - كۈنىدىن 9 - ئاينىڭ 25 - كۈنگىچە تاڭشەن، فېڭنەنلەردىكى يەر تەۋرەش ئاپىتىگە ئۇچرىغان رايونلارغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن، مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ماددىي ئەشيالىرىنى پائال ئۈيۈشتۇردى، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش قۇمۇچىدىن 2242 تونىنا يۆتكەپ، ۋەزىپىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىدى.

12 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى داخىيەن ئىش باشقارمىسى قۇرۇلدى.

شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇناسىۋەتلىك تارماقلار بىلەن ھەمكارلىشىپ، خېنەن، خېبېي، شەندۇڭ قاتارلىق ئۆلكىلەردىن چوڭ چىلان كۆچىتى كىرگۈزۈپ، ئاقسۇ، قۇمۇل، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق جايلاردا تىكىپ، مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

1977 - يىلى

1 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 185 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، ئۈرۈمچى غەربىي پويىز ۋوگزالىدا ئېكىن چارۋا يۆتكەش پونكىتى قۇرۇپ، مېھمانخانا تەسىس قىلدى، خادىملار شتاتى 18 گە يەتتى، بۇ مېھمانخانىغا 350 مېھمان سىغدۇ.

2 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋۇ لىچۈەننى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا تەيىنلەشنى قارار قىلدى.

2 - ئاينىڭ 28 - كۈنىدىن 3 - ئاينىڭ 10 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنى چاقىرىپ، «10 چوڭ مۇناسىۋەت توغرىسىدا» نى ۋە مۇناسىۋەتلىك ھۆججەتلەرنى ئۆگەندى، يېزا سودا خىزمىتى ئەھۋالىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، جياڭ چىڭ قاتارلىق «4 كىشىلىك گۇرۇھ» نىڭ پارتىيىنى چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋېلىپ ھوقۇق تارتىۋېلىش، خەلق ئىگىلىكى ۋە يېزا سودىسىغا بۇزغۇنچىلىق قىلىش يولىدىكى جىنايەتلىرىنى پاش قىلدى ۋە پىپەن قىلدى. 1977- يىللىق خىزمەت ۋەزىپىلىرىنى مۇزاكىرە قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسىنى تەستىقلاپ تارقاتتى.

4 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن چارۋىچىلىق نازارىتى قورغاس ناھىيىسى لۇساۋگۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا ش ئۇ ئا ر ئېكىن چارۋا يۆتكەش، كارانتىن قىلىش خىزمىتى سۆھبەت يىغىنى چاقىرىپ، يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى 1976 - يىلى تۆڭلياۋ ناھىيىسىدە چاقىرغان 13 ئۆلكە، شەھەرنىڭ ئېكىن چارۋا يۆتكەش، كارانتىن قىلىش

خىزمىتى سۆھبەت يېغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى ۋە ئىزچىللاشتۇردى؛ ئاپتونوم رايونلۇق 1976 - يىلدىكى ئېكىن چارۋا يۆتكەش، كارانتىن قىلىش، تاپشۇرۇۋېلىپ توشۇش خىزمىتى تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلىدى ۋە ئالماشتۇردى.

7 - ئاينىڭ 19 - كۈنى جۇڭگولەي زۇڭلىنىڭ كېرەكسىز بۇيۇملار ھەققىدە 1958 - يىلى يازغان يېغىشلىمىسى ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىلگىرى - كېيىن ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، جايلاردىن جۇڭگولەي زۇڭلىنىڭ يېغىشلىمىسىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىپ ۋە ئىزچىللاشتۇرۇپ، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش بويىچە يېڭى دولقۇن قوزغىتىشنى تەلەپ قىلدى.

10 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خىمىيە سانائىتى ئىدارىسى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىكتە پېچان ناھىيىسىدە چېرىندى كېسىلاتا تۇرىدىكى ئوغۇت، يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى ئىشلەپچىقىرىش تەجرىبىلىرىنى ئالماشتۇرۇش يىغىنى چاقىردى. يىغىندا مەملىكەتلىك چېرىندى ئوغۇت تەتقىقاتى نەتىجىلىرى ۋە «5406» باكتېرىيىلىك ئوغۇتى، يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى تەجرىبىلىرىنى ئالماشتۇرۇش يىغىنىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى لى يۈنخي يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى. ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى ۋە پەن - تېخنىكا كومىتېتىدىكى مۇناسىۋەتلىك مۇتەخەسسىسلەر مەخسۇس تېمىدا دوكلات بەردى.

12 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن ش ئۇ ئا ر ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئۇرۇمچىدە تۇرۇشلۇق بىرلەشمە مال سېتىۋېلىش ئىش باشقارمىلىرى قۇرۇلدى.

1978 - يىلى

1 - ئاينىڭ 21 - كۈنىدىن 25 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچى، كۇيتۇن، قەشقەرلەردە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇدىرلىرى سۆھبەت يىغىنى چاقىرىپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى خىزمەت يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى، يىغىندا داجەيدىن ئۆگىنىش، داچىڭدىن ئۆگىنىش؛ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىش مەسىلىسى نۇقتىلىق مۇزاكىرە ۋە مۇھاكىمە قىلىندى.

2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىغا سۈپۈرگە قوناق تېرىشنى ئاپتونوم رايونلۇق يېزا ئىگىلىك پىلانىغا كىرگۈزۈش ھەققىدە دوكلات يېزىپ، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى، ئۇرۇمچى شەھىرى، شىخەنزە ۋىلايىتىدە 3480 مو تېرىشنى، 695 مىڭ دانە سۈپۈرگە ئىشلەپچىقىرىشنى، بۇنىڭدىن 450 مىڭنى سېتىۋېلىپ، بازار ئېھتىياجىنى قاندۇرۇپ، سۈپۈرگە بىلەن ئۆز - ئۆزىنى تەمىنلەشنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى تەلەپ قىلدى.

4 - ئاينىڭ 6 - كۈنىدىن 13 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى خىزمىتى يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىندا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى خىزمەت يىغىنىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى؛ 1977 - يىللىق خىزمەتلەر يەكۈنلەندى، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەرىدەرجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ 1978 - يىللىق تەرتىپكە سېلىش، يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىش، كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىش، ئىگىلىك باشقۇرۇشتىن ئىبارەت 4 تۈرلۈك خىزمەت ۋەزىپىسى بەلگىلەندى؛ يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش بازلىرى قۇرۇش پىلانى بېكىتىلدى.

6 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى بىرلىكتە سودا مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپىراتىپىنىڭ «ئىجتىمائىي گۈرۈھلارنىڭ سېتىۋېلىش كۈچىنى باشقۇرۇش چارىسىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ىنى تارقىتىپ، بېلەتكە ئاساسەن مال سېتىش، ساتقان مالنى تىزىملاش، چەكلىك نورمىنى تەكشۈرۈپ كېمەيتىش ھەققىدىكى بەلگىلىمىنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، ئىجتىمائىي گۈرۈھلارنىڭ سېتىۋېلىش كۈچىنى تىزگىنلەشنى تەلەپ قىلدى.

6 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ «ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ 2 ـ دەرىجىلىك سېتىۋېلىش ـ تەمىنلەش پونكىتى تۈزۈلمىسىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، تەرتىپكە سېلىش توغرىسىدىكى دوكلات» ىنى تەستىقلاپ تارقاتتى. مۇناسىۋەتلىك رايونلاردىن ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ 2 ـ دەرىجىلىك سېتىۋېلىش ـ تەمىنلەش پونكىتلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە قۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشكە ھەمكارلىشىشنى تەلەپ قىلدى. 2 ـ دەرىجىلىك سېتىۋېلىش ـ تەمىنلەش پونكىتلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ناھىيىلىك تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ توپ تارقىتىش ئورۇنلىرى سىرتقى ئۆلكە، رايونلاردىن ئۆز ئالدىغا مال سېتىۋالالمايدىغان بولدى.

6 ـ ئاينىڭ 18 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى جاڭ سىمىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر قايسى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەرنىڭ بازارلاردا كېرەكسىز بۇيۇملارنى زەربىدارلىق بىلەن يىغىۋېلىشنى بىر تۇتاش قانات يايدۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇردى. ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىدىن مالىيە، سودا تارماقلىرىدىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنى بۇ ئىشقا قاتنىشىشقا بىۋاسىتە سەپەرۋەر قىلىپ ۋە تەشكىللەپ، جۇئىنلەي زۇڭلى بېغىشلىمىسى ئېلان قىلىنغانلىقىنىڭ 20 يىللىقىنى ئەمەلىي ھەرىكىتى ئارقىلىق خاتىرىلەشنى تەلەپ قىلدى. شۇ كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە بازارلاردا يىغىۋېلىنغان مىقدار 1522 توننىغا، يىغىۋېلىش سوممىسى 203 مىڭ 700 يۈەنگە يەتتى، بۇ، 1977 ـ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كۈنىگە يىغىۋېلىنغان سوممىنىڭ 11 ھەسسىسىگە باراۋەر كەلدى.

7 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر كۈندىلىك بۇيۇم ـ كېرەكسىز ـ كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ماددىي ئەشيا يىغىۋېلىش شىركىتى ۋە ئۈرۈمچى شەھەرلىك باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى بىلەن بىرلىكتە ئۈرۈمچى شەھىرىدە كېرەكسىز ـ كونا ماددىي ئەشيالاردىن ھەر تەرەپلىمە پايدىلىنىش كۆرگەزمىسى ئاچتى. كۆرگەزمە كۆلىمى 400 كۋادرات مېتىرغا، سۈرەت 55 پارچىغا، ماددىي بۇيۇم 1000 خىلغا، كۈتۈۋېلىنغان ئامما 20 مىڭ ئادەم (قېتىم) گە يەتتى.

7 ـ ئاينىڭ 13 ـ كۈنى مەملىكەتلىك كېرەكسىز ـ كونا ماددىي ئەشيالار خىزمىتى يىغىنىدا ئۈرۈمچى شەھەرلىك ماددىي ئەشيا يىغىۋېلىش شىركىتى 1 ـ ئۇنىۋېرسال تىجارەت بۆلۈمى بىلەن جىمىسار ناھىيىلىك تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى ئىلغار ئورۇن دېگەن شەرەپلىك نامغا ئېرىشتى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك ماددىي ئەشيا يىغىۋېلىش شىركىتى كاۋچۇك تىجارىتى بۆلۈمىنىڭ ئىشچىسى خې جۇڭيى ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچى دېگەن شەرەپلىك نامغا ئېرىشتى.

7 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ «پاختا، چىگە تۈرىدىكىلەرنى سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپات ئورنىدا خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش توغرىسىدا دوكلات» ىنى تەستىقلاپ تارقىتىپ، سېتىۋالغان پاختا، چىگە ئۈچۈن خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپات بېلىتى بېرىش چارىسىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى.

9 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى 1979 ـ يىل 1 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن ئېتىبارەن ئېكىن، بورداق كالىلىرىنى ش ئۇ ئا ر يېمەك ـ ئىچمەك شىركىتى بىر تۇتاش سېتىۋالىدۇ، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى زىممىسىگە ئالغان ئېكىن كالا تەڭشەش ۋەزىپىسى دائىرىسىدىكى كالىلارنى تۆۋەنگە چۈشۈرۈلگەن

پىلان بويىچە ناھىيىلىك بىيمەك ـ ئىچمەك شىركەتلىرى ۋاكالىتەن سېتىۋالىدۇ، تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى بىيمەك ـ ئىچمەك شىركىتىگە 5.5% رەسمىيەت ھەققى تۆلەيدۇ، دەپ قارار قىلدى.

9 ـ ئاينىڭ 28 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم جېڭ زىغۇنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ شۇجىلىقىغا، كېڭەش مۇدىرلىقىغا تەيىنلەشنى قارار قىلدى.

10 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى كۆيتۈندە تەسىس قىلىنغان ئىلى‌تەمىنات‌ـ سودا كوپېراتىپى 2 ـ دەرىجىلىك سېتىۋېلىش ـ تەمىنلەش پونكىتىنى غۇلجا شەھىرىگە كۆچۈرۈشنى، ئۈنىڭ نامىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى ئىلى ئۈنۈۋېرسال سېتىۋېلىش ـ تەمىنلەش پونكىتى، دەپ ئاتاشنى، ئۈنىڭ ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلاتلار، مېۋە ـ چېۋە شىركىتىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولىدىغانلىقىنى قارار قىلدى.

11 ـ ئاينىڭ 2 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى بىلەن تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى بىرلىكتە «بىر قىسىم تاغ ۋە ئورمان مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ئۆزۈك مېغىزى، قارا، قىزىل گازىر، گۈلە، ئۇرۇقچىسىز گۈلە، شاپتۇل قېقى، كىچىك چىلان، قارىئۆزۈك، بادام، قۇرۇق سايۋا ئۇزۇملەرنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 30.69% ھەجىمدە ئۆستۈردى.

11 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ تاۋار تەكشەش ـ ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئۈرۈمچى شەھىرىدە ئېچىلدى، 290 نۇسخا توختام تۈزۈلدى، تەكشەلگەن، ئالماشتۇرۇلغان تاۋار ئومۇمىي سوممىسى 3 مىليون 30 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

12 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاستلىق تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپلىرىدىن ئۆز رايونىدىكى بېكەتنەن تۇمەن ـ مەيدانلىرىدىكى ماگىزىنلارنىڭ توپ تارقىتىش كەسىپلىرىگە مەسئۇل بولۇشنى تەلەپ قىلدى.

12 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات ـ مېۋە ـ چېۋە شىركىتى قورغاس ناھىيىسىدە شىمالىي شىنجاڭدىكى موخورکا ئىشلەپچىقىرىدىغان، ساتىدىغان نۇقتىلىق رايونلارنىڭ سۈھبەت يىغىنىنى ئېچىپ، موخورکىنىڭ سۈپىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە ئۆستۈرۈش، سېتىلىشىغا قاراپ ئىشلەپچىقىرىشنى بېكىتىش، موخورکا ئىشلەپچىقىرىشنى پىلانلىق راۋاجلاندۇرۇش مەسلىسىنى مۇھاكىمە قىلدى. قورغاس ناھىيىسى ۋە 121 ـ تۇمەن ـ مەيدانىنى ئاپتونوم رايون بويىچە موخورکا ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قىلىشنى، باشقا رايونلاردىكى موخورکا زاۋۇتلىرى پرىنسىپ جەھەتتە ئۆزى ئىشلەپچىقىرىپ ئۆزى سېتىشنى، تەكشىمەسلىكنى بەلگىلىدى.

1979 ـ يىلى

1 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈندىن 14 ـ كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى زاپاسنى يۆتكەش ئاساسىي قۇرۇلۇش خىزمىتى يىغىنى ئۈرۈمچىدە چاقىرىلدى، يىغىندا مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپېراتىپى زاپاسنى يۆتكەش ئاساسىي قۇرۇلۇش يىغىنىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى؛ مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپېراتىپى تۈزگەن «تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مال تىرانسپورت ئاپتوموبىللىرىنى باشقۇرۇش ھەققىدىكى بىر قانچە بەلگىلىمە» ئۆگىنىلدى ۋە مۇزاكىرە قىلىندى؛ ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ زاپاسنى يۆتكەش ئاساسىي قۇرۇلۇش خىزمىتى مۇھاكىمە قىلىندى ۋە ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

2 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈندىن 27 ـ كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپلىرى پىلان خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، يېزىلاردىكى بازار ۋەزىيىتىنى تەھلىل

قىلدى؛ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ 1978 - يىللىق پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈردى.

2 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى، خەلق بانكىسىنىڭ ئاپتونوم رايونلۇق شۆبىسى بىرلىكتە «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سىرتقى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا بېرىپ تاۋار سېتىۋېلىشنى باشقۇرۇشنىڭ سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلمىدىغان چارىسى» نى تارقاتتى.

3 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم تۈردى سۆپىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىلىقىغا، كېڭەش مۇدىرلىقىغا تەيىنلەشنى قارار قىلدى.

4 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەتنىڭ پاختا ئىشلەپچىقىرىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش، سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنىڭ روھىغا ئاساسەن، 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەت ئىنچىكە تالالىق پاختىنىڭ ھەربىر دەنىنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى 115 يۈەن ئاساسىدا 15.22% ئۆستۈردى، ئۇنىڭدىن باشقا 1978 - يىللىق سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا 5% باھادىن سىرتقى يارداەم پۇلى قوشۇپ بېرىشنى قارار قىلدى.

4 - ئاينىڭ 14 - كۈنىدىن 21 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت نېفىت مەھسۇلاتلىرىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، بىر تۇتاش تەقسىملەش، نورما بېكىتىپ تەمىنلەش خىزمىتى يېغىنى چاقىردى. ناھىيىدىن تۆۋەن ئورۇنلاردىكى نېفىت (بېنزىن، سەلىيارکا، سىلىقلاش مېيىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) بىلەن تەمىنلەش تىجارىتىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئېلىپ بارىدۇ، دەپ بەلگىلىدى.

4 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تاشقى سودا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىكتە «كالا تېرىسى سېتىۋالغاندا مۇكاپات ئورنىدا خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىش توغرىسىدا بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، تاشقى سودا تارماقلىرىغا كالا تېرىسى سېتىپ بەرگەنلىكى يەرلىك دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرى (ئىدارە، مەكتەپ، قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)، ئارمىيىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى ھەمدە خەلق گۈڭشېلىرىگە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، دەرىجە ئىچىدىكى ھەربىر پارچە كالا تېرىسى ئۈچۈن مۇكاپات ئورنىدا 15 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى، دەرىجىگە توشمىغان كالا تېرىسى، موزاي تېرىسى ۋە چالا تۇغۇلغان موزاي تېرىسى ئۈچۈن بىردەك مۇكاپات بەرمەسلىكنى بەلگىلىدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پەن - تېخنىكا - ماشىنىسازلىق باشقارمىسى قۇرۇلۇشنى قارار قىلدى.

5 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىن 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى يېغىنى چاقىرىپ، تەمىنات - سودا سىستېمىسى خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا يۆتكەشنى، بازارنى ئىقتىسادىي قانۇنىيەت بويىچە جانلاندۇرۇشنى، تاۋار بازىسى قۇرۇشنى تەلەپ قىلدى؛ ئىقتىسادىي رايونلار بويىچە توپ تارقىتىش ئاپپاراتلىرىنى تەڭشەشنى، يەنمۇ ئىلگىرىلەپ ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ياخشىلاشنى ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىنىڭ ئىدىيىۋى قۇرۇلۇشى ۋە تەشكىلىي قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىشنى ئورۇنلاشتۇردى. يېغىندا «مەمۇرىي رايونلارنى بۆسۈپ ئۆتۈپ، توپ تارقىتىش ئاپپاراتلىرىنى ئىقتىسادىي رايونلار بويىچە تەڭشەپ، تىجارەت ھالقىلىرىنى ئازايتىش لايىھىسى» مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاندى.

5 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىبارەن پاختىنى ئاشۇرۇپ سېتىۋالسا، باھانى ئاشۇرۇشنى، ئاساس ساندىن ئاشۇرۇپ سېتىلغان ھەربىر جىڭ ئىنچىكە تالالىق پاختىنىڭ باھاسىغا مۇكاپات ئورنىدا 0.8 يۈەندىن قوشۇشنى قارار قىلدى.

6 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى‌تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇشنى باشقۇرۇش چارىسى»نى ئېلان قىلىپ، ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پايدىدىن قالدۇرۇلغان پىرسەنتنىڭ تەقسىماتى ھەققىدە بەلگىلىمە چىقاردى.

7 - ئاينىڭ 20 - كۈندىن 29 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچىدەتەمىنات-سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇش يىغىنى چاقىردى. يىغىندا 1109سېتىۋېلىش-سېتىش توختامى ئىمزالاندى، پۈتۈشۈش سوممىسى 21 مىليون 430 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

10 - ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان كۆرۈلىدىغان تاۋارلىرىنى ئايرىشنىڭ سىناق چارىسى»نى كۆچۈرۈپ تارقاتتى ھەمدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ كونكرېت ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ قوشۇمچە بەلگىلىمە چىقاردى.

10 - ئاينىڭ 25 - كۈندىن 11 - ئاينىڭ 4 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇدىرلىرى سۆھبەت يىغىنى چاقىرىپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى خىزمەت يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى؛ يىغىندا يېزىلاردىكى بازار ۋەزىيىتى، سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى يېزىلارغا ئەۋەتىش، يېزا ئىگىلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ھەمدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش، كېلىشىم باھادا سېتىشنى قانات يايدۇرۇش قاتارلىق مەسىلىلەر تەھلىل قىلىندى؛ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تىجارەتتە ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈش، كارخانا مۇكاپاتى، كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكىدىكى سودىنى راۋاجلاندۇرۇش ھەمدە ئىلغارلارنى مۇكاپاتلاش مەسىلىلىرى مۇزاكىرە قىلىندى.

11 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سودا نازارىتى بىرلىكتە «سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى يېزىلارغا ئەۋەتىش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ناھىيىنى بىرلىك قىلىپ، سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى تەقسىملەش گۇرۇپپىسى قۇرۇپ، شەھەر - يېزىلار ئارا تەقسىملەش نىسبىتى بەلگىلەشنى؛ 3 دەرىجىلىك توپ تارقىتىش تارماقلىرى ئاساسىي قاتلامدىكى پارچە سېتىش تارماقلىرى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىشتا چىڭ تۇرۇشنى، ئىقتىسادىي رايونلار بويىچە مال كىرگۈزۈشنى تەشكىللەشنى تەلەپ قىلدى.

12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى بويىچە ماتارىپ خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ماتارىپ خىزمىتى يىغىنىنىڭ ۋە ش ئۇ ئا ر ماتارىپ خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى؛ «ئاپتونوم رايونىمىزدىكى‌تەمىنات-سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ماتارىپ ئىشلىرى تەرەققىيات پىلانى»نى مۇزاكىرە قىلىپ تۇزۇپ چىقتى.

شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە - چېۋە شىركىتى قۇرغان ئۇرۇمچى شىمالىي پويىز ۋوگزالى ھۆل مېۋە ئىسكىلاتىنىڭ پۈتتى. بۇ ئىسكىلاتنىڭ كۆلىمى 6200 كۋادرات مېتىر بولۇپ، 770 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىندى.

1980 - يىلى

1 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئۇرۇمچى شەھىرى، قورغاس، شىخۇ، ساۋەن، گۈچۈڭ، سانجى، جىمىسار، ماناس، يەنجى، كۆچا، يەكەن، قاغىلىق، مارالبېشى، تۇرپان، پىچاندىن ئىبارەت 15 شەھەر، ناھىيىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ (شىركىتى) لىرىنىڭ ئاپتونوم

رايون سىرتىدا سېتىۋېلىش، سېتىش كەسىپنى قانات يايدۇرۇشنى قارار قىلدى ھەمدە ئۇلارنىڭ تىجارەت دائىرىسى ۋە پرىنسىپىنى بەلگىلەپ بەردى.

4 - ئايناق 8 - كۇنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جەنۇبىي شىنجاڭ قۇرۇلۇشىغا ياردەم بېرىش تۇرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى: (1) يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەشنى ياخشى ئىشلەپ، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئاشلىق، پاختا مەھسۇلاتىنى ئاشۇرۇشىغا تۇرتكە بولۇش؛ (2) جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشىغا يار - يۆلەك بولۇش ئۈچۈن، 60 مىڭ يۈەن پۇل ئاجرىتىپ، كىشىمش ئۈزۈم، ھەسەل ھەرىسى بېقىش، خۇاسىڭ ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇشىغا نۇقتىلىق يار - يۆلەك بولۇش؛ (3) پاختا - چىگە شىركىتى گۇڭشې، ئەترەتلەرگە ياردەملىشىپ «4 نى ئايرىش، 3 نى ئىلغاش» (ئايرىپ تېرىش، ئايرىپ قۇرۇتۇش، ئايرىپ ساقلاش، ئايرىپ سېتىش، يەرگە چۈشۈپ كەتكەن پاختىنى ئىلغاش، ساماسق پاختىسىنى ئىلغاش، كىرپىك پاختىسىنى ئىلغاش) خادىملىرىنى تەربىيىلەپ بېرىش، پاختا پىششىقلاپ ئىشلەش بىلەن سىناق تەرىقىسىدە شۇغۇللىنىش ۋە گۇڭشې، ئەترەتلەر بىرلىشىپ تىجارەت قىلىش مەسىلىلىرىنى تەكشۈرۈش.

5 - ئايناق 31 - كۇنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق كومىتېتى، دېھقانچىلىق ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىكتە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىملىگەن خىمىيىۋى ئوغۇت، يېزا ئىگىلىكىدە ئىشلىتىلىدىغان سۇلياۋ يوپۇقنى ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق كومىتېتى تەقسىملەيدۇ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بۇ خىلدىكى تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىدۇ، دەپ بەلگىلىدى.

6 - ئايناق 5 - كۇنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم جۇ جۇڭشىڭ، ھاجى سابىرلارنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا تەيىنلەشنى قارار قىلدى.

7 - ئايناق 16 - كۇنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ «سودا-سېتىق سودا سارىيى خىزمىتى سۆھبەت يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، جايلارنىڭ ئەستايىدىل ئىجرا قىلىشىنى تەلەپ قىلدى.

8 - ئايناق 14 - كۇنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۈرۈمچىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى بويىچە ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇش يىغىنى چاقىردى. يىغىن جەريانىدا سېتىۋېلىش، سېتىش بويىچە 847 توختام تۈزۈلدى، پۈتۈشۈش سوممىسى 9 مىليون 130 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

8 - ئايناق 28 - كۇنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە - سودا ئىشخانىسىنىڭ تەستىقى بىلەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا سودا - سېتىق مەركىزىي سارىيى قۇرۇلدى، خادىم ھەمدە قۇرۇلۇش مەبلىغىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى ئىچكى قىسمىدا تەڭشەپ ھەل قىلدى. شۇ يىلى 12 - ئايناق19- كۇنى ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتى ئۇنى ناھىيە دەرىجىلىك كارخانىلار شتاتىغا كىرگۈزۈشنى تەستىقلىدى.

12 - ئايناق 19 - كۇنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىگە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇدىرلىرى يىغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ھەققىدىكى پىكىرنى دوكلات قىلدى ھەمدە 1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا كارخانىلارنىڭ ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈش ھوقۇقىنى كېڭەيتىشنى نۇقتىدا سىناق قىلىش خىزمىتىنى نۇقتىلىق ياخشى تۇتۇشنى؛ ھەرخىل شەكىلدىكى بىرلەشمە تىجارەتنى پائال تۇرغا سىناق قىلىپ يولغا قويۇشنى؛ سودا سارايلىرىنى تېخىمۇ ياخشى باشقۇرۇپ، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش، كېلىشىم باھادا سېتىش باھاسىنى تەڭشەشنى بەلگىلىدى.

12 - ئايناق 31 - كۇنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى سىرتقا 21 مىڭ ئات يۆتكەپ، پىلانىنى %34 ئاشۇرۇپ ئورۇندىدى، سىرتقا 1579 كالا يۆتكىدى، 8800 توننادىن ئارتۇققوغۇن-تاۋۇز يۆتكەپ، پىلانىنى %54 ئاشۇرۇپ ئورۇندىدى؛ 565 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەپ،

1976 - يىلدىكىدىن %136 ئاشۇردى.

شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى گۈچۈك دېھقانچىلىق مەيدانىنىڭ دولانا مېۋىسى ئىشلەپچىقىرىشىغا يار - يۆلەك بولۇش مەبلىغى ئۈچۈن سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىغا 100 مىڭ يۈەن پۇل ئاجرىتىپ بەردى.

1981 - يىلى

1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتىنىڭ تەستىقى بىلەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا ئىشخانا، پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسى، ئاساسىي قاتلام قوشۇمچە كەسىپ خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلىش باشقارمىسى، سىياسىي باشقارما، پەن - تېخنىكا باشقارمىسى، مالىيە - بوغالتىرلىق باشقارمىسى، مال باھا باشقارمىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقارمىسى، مەمۇرىي باشقارما تەسىس قىلىندى.

3 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى زىيالىي ياشلار بىرلەشمە كوپىراتىپى قۇرۇلدى.

3 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنى چاقىرىپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنى ۋە پەن - تېخنىكا خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى، 1981 - يىللىق خىزمەتلەرنى يەكۈنلىدى ۋە ئورۇنلاشتۇردى.

8 - ئاينىڭ 15 - كۈندىن 20 - كۈنگىچە غەربىي شىمالدىكى 5 ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) لىك تەمىنات- سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ 3 - قېتىملىق ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىندا ئىستاتىستىكا ئاساسىي خىزمىتى، تاۋارلارنى ئىلمىي باشقۇرۇش، تېز سۈرئەتتە دۇكان ئېنىقلاش، تەكشۈرۈپ- تەتقىق قىلىشنى كۈچەيتىش ۋە ئىستاتىستىكىلىق تەھلىل قىلىش تەجرىبىلىرى ئالماشتۇرۇلدى.

12 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ «ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈش ھوقۇقىنى يەنمۇ كېڭەيتىش توغرىسىدا پىكىر» نى كۆچۈرۈپ تارقىتىپ، جايلارنىڭ ئەستايىدىل ئىجرا قىلىشىنى تەلەپ قىلدى.

12 - ئاينىڭ 13 - كۈندىن 20 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۇرۇمچىدە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلىرى سۆھبەت يىغىنى چاقىرىپ، مەملىكەتلىك تەمىنات- سودا باش كوپىراتىپى تىجارەت مەسئۇلىيەت تۈزۈمى سۆھبەت يىغىنى، مالىيە يىغىنى، كۆپ خىل ئىگىلىك سۆھبەت يىغىنى، پىلان خىزمىتى يىغىنى ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماتارىپى خىزمىتى يىغىنلىرىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى ھەمدە ئىزچىللاشتۇردى؛ تىجارەت مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى نۇقتىدا سىناق قىلىش ئەھۋالى ۋە تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلىدى ۋە ئالماشتۇردى.

12 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1982 - يىللىق «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئىستاتىستىكا تۈزۈمى» نى تۈزۈپ تۈۋەنگە چۈشۈرۈپ، ئاساسلىق ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى جەھەتتە يەنىلا «كىم تىجارەت قىلسا، شۇ تولدۇرۇپ مەلۇم قىلىش، شۇ مەسئۇل بولۇپ باشقۇرۇش، شۇ ئومۇملاشتۇرۇش» تىن ئىبارەت يۇقىرىغا مەلۇم قىلىش ئۇسۇلىنى ئىجرا قىلىشنى؛ ھەرخىل كەسىپى مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ھەردەرىجىلىك تاۋار باشقۇرۇشقا مەسئۇل تارماق (شىركەت ياكى دىرېكتور بۆلۈم) لار ئايرىم ئورونلاشتۇرۇپ، ئومۇملاشتۇرۇپ يۇقىرىغا يوللاشنى؛ چەت، يىراق رايونلارنىڭ ئىستاتىستىكىلىق سانلىرىدا تۇراقلىق ئاتچوت قىلىش ئۇسۇلىنى قوللىنىشنى بەلگىلىدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى «ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا پىكىر» نى تارقىتىپ، ئوتتۇرا، ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش ۋە تەكشۈرۈپ - تەنقىق قىلىش خىزمىتىنى كۈچەيتىپ، ئىجتىمائىي ئېھتىياجنى ئېنىقلاشنى؛ ئۆز ئورنىدىن ماتېرىيال ئېلىش، ئۆز ئورنىدا پىششىقلاش، ئۆز ئورنىدا تەمىنلەش پرىنسىپىدا چىگ تۇرۇشنى؛ ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتلىرىغا ھەمكارلىشىپ، خام ئەشيا بىلەن ئوبدان تەمىنلەشنى؛ يەملەپ رېمونت قىلىش ئۇسۇلىنى كېڭەيتىش خىزمىتىنى داۋاملىق ياخشى ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى.

1982 - يىلى

2 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كەسپىي تېخنىكا ئۇنۇانىنى باھالاش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى. لى چىڭگاۋ گۇرۇپپا باشلىقى، ھاجى سابىر مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى بولدى.

2 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىملەيدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىنى ئۆتكۈزۈۋېلىش ئاتچوتنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى» نى تارقىتىپ، دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىملەيدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش باشقۇرىدۇ، ئاپتونوم رايون، ناھىيە (تۇمەن - مەيدان)، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىن ئىبارەت 3 دەرىجىلىك كوپىراتىپ تىجارەت قىلىدۇ؛ ئاپتونوم رايون، ناھىيە ياكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىن ئىبارەت 2 دەرىجىلىك كوپىراتىپ تىجارەت قىلسىمۇ بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى ھەمدەيۆتكەش-توشۇش، ئۆتكۈزۈۋېلىشنىڭ كونكرېت چارىسىنى بەلگىلىدى.

2 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى، سانجى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان ئاممونىي گىدروكاربونات، ئاممونىي نىترات، ئورىيە تىجارىتى بىلەنتەمىنات-سودا كوپىراتىپى شۇغۇللىنىدۇ؛ ئاممونىي نىترات بىلەن ئورىيەنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى دۆلەت بىر تۇتاش بەلگىلىگەن تاختاي باھاسى بويىچە بولىدۇ، ئاممونىي گىدروكاربوناتنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى بىلەن يۆتكەش باھاسى تەڭلەشتۇرۇلىدۇ؛ شىنجاڭ بىلەن سىرتقى ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلاردا ئىشلەنگەن ئوغۇتلارنى تەڭشەشنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىر تۇتاش بېجىرىدۇ، دەپ قارار قىلدى.

3 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئەمگەك ئىدارىسىنىڭ تەستىقى بىلەن شىنجاڭ تەمىنات - سودا تېخنىكومى قۇرۇلدى.

4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، جايلار ۋە مۇناسىۋەتلىك تارماقلاردىن ھەسەل سېتىش ۋە ئونىڭدىن پايدىلىنىش خىزمىتىنى تېخىمۇ كېڭەيتىشنى تەلەپ قىلدى. ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى، ئاشلىق نازارىتى، يېنىك سانائەت نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى، مال باھا ئىدارىسى بىرلىكتە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ھەرقايسى ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەر، ناھىيىلەردىكى يېمەكلىك، پېچىنە - پەرەنىڭ زاۋۇتلىرىدىن تەدبىر قوللىنىپ، ھەسەل يېمەكلىكلىرى ئىشلەپچىقىرىشنى كېڭەيتىشنى تەلەپ قىلدى.

6 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك كومىتېتى، تەمىنات-سودا كوپىراتىپىنىڭ «خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىدىكى ناتوغرا ئىستىللارنى تۈزىتىش توغرىسىدا بىرقانچە پىكىر» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، ھەرقايسى ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەر، ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىدىن ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئوتتۇرىغا قويغان خىمىيىۋى ئوغۇت

تەقسىملەش پىلانى، تەقسىملەش پرىنسىپى، ئىگىلىك باشقۇرۇش، سېتىش باھاسى ھەمدە خىمىيىۋى ئوغۇت بازارلىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش قاتارلىق جەھەتلەردىكى بەلگىلىمىلىرىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

7 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سېتىۋېلىش، سېتىش كەسپى سۆھبەت يىغىنى چاقىرىپ، تەجرىبە - ساۋاقلارنى يەكۈنلەپ، ياخشىلاش تەدبىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

9 - ئاينىڭ 5 - كۈنى غەربىي شىمال رايونى ھەرخىل سۆڭەكتىن پايدىلىنىش بويىچە تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىندا غەربىي شىمالدىكى ھەرقايسى ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) لەرنىڭ ھەرخىل سۆڭەك بايلىقى مەنبەسى، سېتىۋېلىش، زاپاس ساقلاش، توشۇش ۋە پايدىلىنىش ئەھۋالى مۇھاكىمە قىلىندى.

9 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەمگەك - مۇلازىمەت شىركىتى قۇرۇلدى.

10 - ئاينىڭ 22 - كۈندىن 29 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچىدەتەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرى ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، سودا مىنىستىرلىكى ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنى ۋە بازارنى ئالدىن مۆلچەرلەش خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى ۋە ئىزچىللاشتۇردى، ئىستاتىستىكا تۈزۈمىنى ئۆگىنىپ، ئىستاتىستىكىلىق تەھلىل، بازارنى ئالدىن مۆلچەرلەش، ئىستاتىستىكا خىزمىتى بويىچە مۇسابىقە ئېلىپ بېرىش قاتارلىق خىزمەتلەرنى مۇھاكىمە قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى.

12 - ئاينىڭ 10 - كۈندىن 15 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچىدە ئىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك ۋە بىر قىسىم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنى چاقىرىپ، خىزمەتلەرنى يەكۈنلىدى ۋە ئورۇنلاشتۇردى، يىغىندا «يېزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتى لايىھىسى»، «يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش، سېتىش سىياسىتىنى قويۇۋېتىش توغرىسىدا پىكىر»، «كۆپ خىل ئىگىلىك مەبلىغىنى تەقسىملەش، ئىشلىتىش، باشقۇرۇشقايار-يۆلەك بولۇش ۋە ئۇنى راۋاجلاندۇرۇش ھەققىدە پىكىر»، «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلىرى ماتېرىيە خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا پىكىر» ھەمدە «1983 - يىللىق تاۋار ئوبوروتى پىلانى (لايىھە)» دىن ئىبارەت 5 ھۆججەت مۇزاكىرە قىلىندى.

12 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتى يىغىنى سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى ۋۇجياچۈدە چاقىرىلدى. يىغىندا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتى يەكۈنلەندى ۋە ئورۇنلاشتۇرۇلدى، ئىلغار تەجرىبىلەر ئالماشتۇرۇلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ يىغىنغا كېلىپ مۇھىم سۆز قىلدى.

1983 - يىلى

1 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «كارخانىلارنى تەرتىپكە سېلىش توغرىسىدا پىكىر»نى تارقىتىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدا كارخانىلارنى تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇردى.

2 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى شىمالىي پويىز ۋوگزالى خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرىنى كېڭەيتىپ قۇرۇشنى تەستىقلىدى، ئامبارنىڭ سىغىمچانلىقى 40 مىڭ تونناغا يەتكۈزۈلدى، قۇرۇلۇش تۈرلىرى: تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى، پويىز

ساقلاش سۈپىسى، پويىز ساقلاش سۈپىسى لاپىسى، يۇقىرى بېسىملىق سىم يولىنى ئۆزگەرتىش، ئامبار قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولۇپ، دۆلەت 4 مىليون 300 مىڭ يۈەن مەبلەغ سالدى.

3 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتى سىناق لايىھىسى»نى تۈزۈپ چىقتى.

3 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش سىستېمىسى بويىچە ئىلغار ئورۇن، ئىلغار شەخسلەرنى تەقدىرلەش يىغىنى ئۈرۈمچىدە چاقىرىلدى، يىغىندا مەملىكەتلىك كېرەكسىز-كونا ماددىي ئەشيالار خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى، تەجرىبىلەر ئالماشتۇرۇلدى، 23 ئىلغار ئورۇن، 14 ئىلغار شەخس تەقدىرلەندى. ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسى لىيۇ زېمو يىغىنغا كېلىپ سۆز قىلدى ھەمدە ئاپتونوم رايون بويىچە كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش سېپىدىكى كەڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن ھال سورايدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

4 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى قوشۇپ، سودا نازارىتى قىلىپ قۇرۇشنى، شۇ ئارقىلىق شەھەر - يېزا سودا خىزمىتىنى بىر تۇتاش باشقۇرۇشنى قارار قىلدى. نازارەت قارىمىقىدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى تەسىس قىلىندى، ئۇ كوپېراتسىيە خاراكتېرىدىكى ئىقتىسادىي بىرلەشمە گەۋدە سۈپىتىدە ھەردەرىجىلىك بىرلەشمە كوپېراتىپلارنىڭ خىزمىتىگە رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى.

7 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋاڭ چىڭفانى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى پارتكۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىقىغا، تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى (2 - دەرىجىلىك ئىدارە) نىڭ مۇدىرلىقىغا، چېن شىفۇنى مۇئاۋىن مۇدىرلىققا تەيىنلەشنى قارار قىلدى.

8 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئوغرىلىق، ئالدامچىلىق دېلوسىنى پاش قىلىشتا خىزمەت كۆرسەتكەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى شىمالى ۋوگزال ئامبىرىنىڭ نازارەت قىلىش - قاچىلاش خادىمى شۇ يىڭجىننىڭ ماۋاشىنى 1 دەرىجە ئۆستۈرۈشنى، 1 قېتىم 1 - دەرىجىلىك خىزمەت كۆرسەتتى، دەپ خاتىرىلەشنى ھەمدە شىنجاڭ بويىچە ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش قىلىپ تەقدىرلەشنى قارار قىلدى.

8 - ئاينىڭ 30 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىرى پەن ياۋ شىنجاڭغا كېلىپ خىزمەتلەرنى تەكشۈردى، ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ئاڭلىدى. ئىلى، قورغاس، نىلقا، تۇرپان ۋە 102 - تۈەن - مەيدانغا بېرىپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ خىزمىتىنى تەكشۈردى.

9 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سۆھبەت يىغىنى ئۆتكۈزدى. سودا مىنىستىرلىكىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىرى پەن ياۋ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئىقتىسادىي ئۇنۇمى، مېۋە - چېۋە ئىشلەپچىقىرىش ۋە تىجارەت قاتارلىق مەسىلىلەر توغرىسىدا سۆزلىدى.

9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە - چېۋە شىركىتى جىمىسار، گۈچۈڭ ناھىيىلىرىدىن 852 تونىنا سامساق سېتىۋالدى، باشقۇرۇش ياخشى بولمىغانلىقتىن 390 مىڭ يۈەن زىيان تارتتى.

10 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن 19 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە تۈزۈلمە ئىسلاھاتى خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، تۈزۈلمە ئىسلاھاتى قەدىمىنى تېزلىتىش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى تەدرىجىي ھالدا يېزىلاردىكى ئىقتىسادىي ئۇنۇمۇبرسال مۇلازىمەت مەركىزىگە ئايلاندۇرۇشنى مۇھاكىمە قىلدى.

10 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى پارتكۇرۇپپىسى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە

كوپىراتىپىنىڭ ئىچكى قىسمىدا ئىشخانا، سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسى، پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسى، مالىيە - ماددىي ئەشيا باشقارمىسى، ئاساسىي قاتلام باشقارمىسى، پەن - تېخنىكا - كۆپ خىل ئىگىلىك باشقارمىسى، سىياسىي باشقارما، ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقارمىسى تەسىس قىلىشنى قارار قىلدى.

12 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سىستېمىسىدا «666» ، «د. د. ت» دېھقانچىلىق دورىلىرىنى شاللاپ چىقىرۇېتىش يېغىنى چاقىردى، يېغىندا گوۋۇيۈەننىڭ «[666] ، [د. د. ت] دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىشنى توختىتىش توغرىسىدا قارار»ى ۋە مۇئاۋىن زوڭلى ۋەن لىنىڭ يولىورۇقى ئىزچىللاشتۇرۇلدى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «مەملىكەت بويىچە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سىستېمىسى (666) ، (د. د. ت) دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ ئورنىغا باشقا دورا ئىشلىتىش يېغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى» يەتكۈزۈلدى. يېغىندا ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تارماقلىرىدىن دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ يېڭى سورتلىرىنى ئەستايىدىل كېڭەيتىش، دورىلارنى بىخەتەر ئىشلىتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش تەلەپ قىلىندى.

12 - ئاينىڭ 18 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە - چېۋە شىركىتى كورلىدا مېۋە - چېۋىنى سوغۇق ساقلاش ئامبىرى قۇرۇشنى تەستىقلىدى، ئۇنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 9820 كۋادرات مېتىر بولۇپ، جەمئىي 3 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىنىدىغان بولدى (كېيىن ماتېرىيال ئوسكۇنىلەرنىڭ باھاسى ئوسكەنلىكتىن مەبلەغ 4 مىليون 462 مىڭ يۈەنگە كۆپەيتىلدى) .

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى 1983 - يىلى سىرتقا جەمئىي 178 مىڭ 100 ئېكىن چارۋا يۆتكەپ بەردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئېكىن ئات 22000، ئېكىن كالا 22000، ئېشەك 133 مىڭ 900.

1984 - يىلى

2 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتى يېغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى»نى تەستىقلاپ تارقاتتى. ھەردەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىدىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتى خىزمىتىنى مۇھىم ئىشلار كۈنتەرتىپىگە كىرگۈزۈپ، بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، چىڭ تۇتۇپ ئېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى.

4 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى ماۋارىپ باشقارمىسى تەسىس قىلدى.

4 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى خىمىيۋى ئوغۇت تەقسىملەش پىلانىنى دېھقانچىلىق نازارىتى باشقۇرۇشنى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىر تۇتاش تىجارەت قىلىشنى؛ يىللىق تەقسىمات پىلانىدا (دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىملىگەن، جايلار تاشقى پېرېۋونتا ئىمپورت قىلغان، يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان خىمىيۋى ئوغۇت ھەمدە جايلار، ئورۇنلار ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋالغان خىمىيۋى ئوغۇتلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) دېھقانچىلىق نازارىتى تەقسىمات لايىھىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن مەسلىھەتلەشكەندىن كېيىن، بىرلىكتە تۆۋەنگە چۈشۈرۈشنى قارار قىلدى.

7 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلىرى يېغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يېغىندا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش مەسىلىسى نۇقتىلىق مۇھاكىمە قىلىنىپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنى ھەقىقىي يۇسۇندا دېھقانلارنىڭ كوللېكتىپ كوپىراتىسىيە سۈپىسى قىلىپ قۇرۇپ چىقىشنى تەلەپ قىلدى. ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قېدىرباي يېغىندا سۆز

قىلدى.

7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۈ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى چاي، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە دۆلەت ئىچىدە سېتىش كەسپىنى ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى، ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا چاي - چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرى شىركىتى قۇرۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئاقسۇ تاشقى سودا تېخنىكۇمى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

8 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا كوپېراتىپ ئەزالىق كىنىشكىسىدىن 1 مىليوننى بېسىپ تارقىتىپ بەردى.

8 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۈ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى چوڭقۇر ئېلىپ بېرىش توغرىسىدىكى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان بىر قانچە تۈرلۈك بەلگىلىمە»نى تارقىتىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدا ئەمگەك - كادىرلار تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىش؛ دېھقانلارنىڭ پايغا كىرىش چەكلىمىسىنى بۇزۇپ، دېھقانلارنىڭ مەبلەغ توپلاپ يولغا قويىدىغان ئىگىلىكىنى كېڭەيتىش؛ ھازىرقى تىجارەت دائىرىسى ۋە مۇلازىمەت ساھەسىنىڭ چەكلىمىسىنى بۇزۇپ تاشلاش؛ تەقسىمات تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىپ، كۆپ ئىشلىگەن كۆپ ئېلىشنى ھەقىقىي گەۋدىلەندۈرۈش؛ تاۋار باھاسى جەھەتتە كارخانىغا مۇئەييەن جانلىقلىق بېرىش؛ توپ تارقىتىش تۈزۈلمىسىنى ئىسلاھ قىلىش؛ مالىيە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ۋە ئاساسىي قۇرۇلۇش تۈزۈلمىسىدىن ئىبارەت 7 جەھەتتە كونكرېت بەلگىلىمە تۈزىدى، تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىغا قارىتىلغان چوڭقۇر بوشىتىلىپ، ئۇلارغا ھوقۇق بېرىلدى. جىمىسار، مورى، پىچان، قورغاس، كۈنەس، توقسۇ، يەكەن، ئالتايدىن ئىبارەت 8 ناھىيە ئاپتونوم رايون بويىچە تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشنىڭ سىناق نۇقتىسى قىلىپ بېكىتىلدى.

8 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ش ئۈ ئا ر دېھقانچىلىق نازارىتى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىكتە ئۇرۇمچىدە تاۋار قوغۇن - تاۋۇز مۇسابىقە يەرمەنكىسى ئۆتكۈزدى، يەرمەنكىدە باھالاپ تاللاش ئارقىلىق يېزا ئىگىلىك 6 - شى 102 - تۈەننىڭ «خۇڭيۇ — 2 - نومۇرلۇق» تاۋۇزى 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا؛ يېزا ئىگىلىك 6 - شى 102 - تۈەننىڭ «77 — 74» سورتى، بىكتۈەنگە بۇاستە قاراشلىق 222 - تۈەننىڭ «خۇڭيۇ — 2 - نومۇرلۇق» تاۋۇزى 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا؛ قۇمۇل شەھىرى بوغاز گۈڭشېسىنىڭ «خۇڭيۇ 2 - نومۇرلۇق» تاۋۇزى، قۇمۇل قىزىل يۇلتۇز 1 - مەيدانىنىڭ «خۇڭيۇ 2 - نومۇرلۇق» تاۋۇزى، سانجى شەھەرلىك باغۋەنچىلىك مەيدانىنىڭ «خۇڭيۇ 2 - نومۇرلۇق» تاۋۇزى 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى؛ قوغۇن بويىچە يېزا ئىگىلىك 6 - شى 101 - تۈەننىڭ «ۋاڭۈېنشياڭ» سورتى 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا؛ يېزا ئىگىلىك 6 - شى 103 - تۈەننىڭ «شياڭلىخۇاڭ»، «ۋاڭۈېنشياڭ» سورتلىرى، يېزا ئىگىلىك 6 - شى 105 - تۈەننىڭ «خۇاڭماپى» سورتى، قۇمۇل شەھىرى قارا دۆۋە گۈڭشېسىنىڭ قىزىل كۆكچى سورتى، قۇمۇل شەھىرى راھەتباغ گۈڭشېسىنىڭ «جاغدا» سورتى، قۇمۇل شەھىرى بوغاز گۈڭشېسىنىڭ «قاراقاش» سورتى، يېزا ئىگىلىك 8 - شى 121 - تۈەننىڭ «پاۋەيخۇڭ» سورتى 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

9 - ئاينىڭ 2 - كۈنىدىن 6 - كۈنگىچە ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 3 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىندا تارىخىي تەجرىبە - ساۋاقلار يەكۈنلەندى؛ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۈزۈلمە ئىسلاھاتى، «ھۆكۈمەت باشقۇرۇش»نى «خەلق باشقۇرۇش»قا ئۆزگەرتىش، تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىنى تەدرىجىي يېزا، چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ تەمىنات - سودا، پىششىقلاپ ئىشلەش، زاپاسنى توشۇش، تېخنىكا كېڭەيتىش قاتارلىق جەھەتلەر بويىچە ئۈنۈمبرسال مۇلازىمەت مەركىزىگە ئايلاندۇرۇش ئورۇنلاشتۇرۇلدى. يىغىندا «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ خىزمەت دوكلاتى»، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىنىڭ نىزامنامىسى»،

«شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ مالىيە ئىشلىرى ئەھۋالى توغرىسىدا دوكلات» مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاندى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىنىڭ3-نۆۋەتلىك كېڭىشى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى سايلام ئارقىلىق ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات- سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى رەسمىي قۇرۇلدى؛ مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەر سايلاپ چىقىلدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى كېڭىشىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ۋاڭ جورۇ يىغىندا سۆز قىلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ، مەسلىھەتچىلەر كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى تۇرسۇن ئاتاۋۇللا، خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى رېن گېبەي، ئاپتونوم رايونلۇق مۇئاۋىن رەئىسلىرىدىن تېيەن جۇڭ، قېدىربايلار يىغىنغا كېلىپ، ھەر مىللەت كوپېراتىپ ئەزالىرىنى يوقلىدى.

11 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، تۇرپان، قۇمۇلدىن ئىبارەت 5 ۋىلايەتتە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىش بارشقارمىسى تەسىس قىلىشنى قارار قىلدى.

12 - ئاينىڭ 20 - كۈندىن 25 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى سۆھبەت يىغىنى ئۈرۈمچىدە چاقىرىلدى، يىغىندا گوۋۈيۈەننىڭ «سودا باشقۇرغان سانائەتنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش توغرىسىدىكى كونكرېت تەدبىرلەر»ى مۇزاكىرە قىلىپ ئىزچىللاشتۇرۇلدى.

12 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى تەمىنلىگەن خىمىيىۋى ئوغۇت 1 مىليون 83 مىڭ تونىنغا يېتىپ، تۇنجى قېتىم 1 مىليون تونىنلىق چوڭ ئۆتكەلنى بۆسۈپ ئۆتتى. شۇ يىللىق خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش چارىسىدە، ئەسلىدىكى 2 دەرىجىلىك (ئاپتونوم رايون، ناھىيە) تىجارەت 3 دەرىجىلىك (ئاپتونوم رايون، ناھىيە، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى) تىجارەتكە ئۆزگەرتىلدى.

1985 - يىلى

1 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇمۇل، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەنلەردىكى 2 - دەرىجىلىك 4 ئۇنىۋېرسال پونكىتنى ھەمدە 2 يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتىنى تۆۋەنگە چۈشۈرۈشنى، ئۇنى شۇ جايدىكى ۋىلايەتلىك توپ تارقىتىش ئاپپاراتى بىلەن قوشۇپ بىر يۈرۈش ئاپپارات قىلىشنى ھەم ئۇنى يادرو قىلىپ سودا - سېتىق مەركىزى قۇرۇشنى قارار قىلدى.

1 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا نازارىتىنى ئايرىۋېتىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىنى (نازارەت، ئىدارە دەرىجىلىك) ئايرىم قۇرۇشنى تەستىقلىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى ئاممىۋى خاراكتېرلىك كوپېراتسىيە سودا تەشكىلاتى بولۇپ، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىكىدە، تۈرلۈك كەسىپي پائالىيەتلەرنى قانات يايدۇرىدىغان، ش ئۇ ئا ر ئىقتىسادىي كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىكىگە قارايدىغان بولدى.

2 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ترانسپورت شىركىتىنىڭ شوپۇرى ۋاڭ پېكتىيەن 1982 - يىلدىن ئېتىبارەن ئۈدا 3 يىل يۈك توشۇش ئوبوروت مىقدارىنى 2 مىليون 280 مىڭ تونىنا/كىلومېتىرغا، يەككە ماشىنا بويىچە يۇقىرىغا تاپشۇرىدىغان پايدىنى 130 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى. 1984 - يىلى مال ئوبوروت مىقدارى ۋە يۇقىرىغا تاپشۇرغان پايدىسى يىللاردىكى سەۋىيىدىن ئېشىپ كەتتى. شىركەت ئۇنىڭغا بىر قېتىم چوڭ تۈھپە خاتىرىلىدى، يىل ئاخىرىدا بىر قېتىملىق مۇكاپات سۇپىتىدە 1000 يۈەن بەردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئومۇمىي بۇيرۇق بىلەن تەقدىرلىدى.

3 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم تەشكىلات بۆلۈمى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سابىق مۇئاۋىن مۇدىرى، پېشقەدەم قىزىل ئارمىيە جەڭچىسى ۋاڭ شىيېڭنىڭ مەركىزىي كومىتېت تەشكىلات بۆلۈمىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق مۇئاۋىن ئۆلكە دەرىجىلىك تەمىناتتىن بەھرىمەن بولىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى (ئۇ 4 - ئاينىڭ 20 - كۈنى 82 يېشىدا كېسەل سەۋەبىدىن ۋاپات بولدى).

3 - ئاينىڭ 18 - كۈنىدىن 23 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۈرۈمچىدە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى سۆھبەت يىغىنى چاقىرىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى سودا باشقۇرغان سانائەت خىزمىتى، توزۇلمە ئىسلاھاتى ۋە كارخانىلارنى تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى مۇزاكىرە قىلدى.

3 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە قوي يۈڭى، كالا تېرىسى، قوي تېرىسى، ئۆچكە تېرىسى، ئۆچكە تۈتىدىن ئىبارەت 5 خىل چارۋا مەھسۇلاتىنى سېتىۋېلىشنىڭ ئۈستۈرۈلىدىغان لەيلىمە باھاسىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى.

4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن 6 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ تۈنجى قېتىملىق ئۈچۈرنى ئالدىن مۆلچەرلەش يىغىنى ئۈرۈمچىدە چاقىرىلدى. يىغىندا ئاساسەن يېزا بازارلىرى ئۈچۈرلىرىنى ئالدىن مۆلچەرلەش خىزمىتىنىڭ تەجرىبىلىرى يەكۈنلەندى ۋە ئالماشتۇرۇلدى، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئۈچۈرنى ئالدىن مۆلچەرلەش خىزمىتى توزۇمى» توزۇپ چىقىلدى.

4 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى تېخنىكا ئۇنۇمىنى ياھالاش كومىتېتى قۇرۇلدى. مۇھەممەت ئاۋۇدۇن مۇدىر، جاڭ جىبىن مۇئاۋىن مۇدىر بولدى.

6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، قۇرۇتۇلغان تاماكا كەسپىنى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىدىن كۆك تاماكا شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بەردى.

6 - ئاينىڭ 25 - كۈنى «شىنجاڭ ئۇمۇمىي تەزكىرىسى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەزكىرىسى»نى توزۇش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى. ۋاڭ چىڭفا گۇرۇپپا باشلىقى، چېن شىغۇ، جاڭ جىبىنلار مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى بولدى.

7 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەڭگۆلىكى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، 1985 - يىلدىن ئىبتىبارەن تۇرپان ۋىلايىتىنىڭ قۇرۇق كىشمىش ئۈزۈم سېتىۋېلىش ئاساسىي سانى 2500 تونىنا بولىدىغانلىقىنى، بۇنىڭ ئىچىدە 1000 تونىنا سۈپەتلىك قۇرۇق كىشمىش تاشقى سودىنىڭ ئېكسپورت قىلىشىغا بېرىلىدىغانلىقىنى، 1000 تونىنا كىشمىش ئاپتونوم رايونغا يۆتكىلىدىغانلىقىنى، قالغان 500 تونىنا كىشمىش تۇرپان ۋىلايىتىگە قالدۇرۇلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. شۇنىڭ بىلەن بىللە قۇرۇق كىشمىشنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى ئۈستۈرۈشنى، 1 - دەرىجىلىك ھەربىر كىلوگرام قۇرۇق يېشىل كىشمىشنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى 2.33 يۈەندىن 3.34 يۈەنگە؛ 2 - دەرىجىلىكىنىڭكىنى 2.12 يۈەندىن 3.15 يۈەنگە؛ 3 - دەرىجىلىكىنىڭكىنى 1.80 يۈەندىن 2.68 يۈەنگە ئۈستۈرۈشنى قارار قىلدى.

7 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىقتىسادىي كومىتېتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق، شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا مۇلازىمەت مەركىزى قۇرۇلدى. ئۇنىڭ خاراكتېرى كوللېكتىپ مۇلۈكچىلىكتىكى كوپېراتىسىيە بىرلەشمە ئىقتىسادىي گەۋدىدىن ئىبارەت بولدى؛ تىجارەت دائىرىسى جەھەتتە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار تىجارىتى ئاساس، كۈندىلىك سانائەت بۇيۇملىرى ۋە يېزا ئىناكارلىق ماتېرىياللىرى تىجارىتى قوشۇمچە قىلىنىدىغان بولدى؛ تىجارەت ئۈسۈلى توپ تارقىتىش، قوشۇمچە پارچە سېتىشتىن ئىبارەت بولدى.

8 - ئاينىڭ 23 - كۈنى سائەت 20 دىن 41 مىنۇت ئۆتكەندە قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستىدىكى

ئۇلۇغچات ناھىيىسىدە، قەشقەر ۋىلايىتىدىكى قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسىدە 4.7 بال يەر تەۋرىدى. ئۇلۇغچات، قەشقەر كوناشەھەر ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ 1 مىليون 350 مىڭ يۈەنلىك مال - مۇلۇك ۋە تاۋىرى زىيانغا ئۇچرىدى.

11 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تېۋىت زاۋۇتى ش ئۇ ئا ر ئىقتىسادىي كومىتېتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق، ياپونىيە لى بېن شىركىتى، يى مېيتاڭ ياساش ئورنى بىلەن شېرىكلىشىپ مەبلەغ سېلىپ ئىگىلىك باشقۇرۇش شەكلى بىلەن شىنجاڭ تەڭرىتاغ موي قەلەم، چوتكا شېرىكچىلىك ھەسسىدارلىق شىركىتى قۇردى.

12 - ئاينىڭ 31 - كۈنى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى 640 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1984 - يىلدىكىدىن 14.64% ئاشتى؛ ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكىگەن ھۆل، قۇرۇق مېۋە ئومۇمىي قىممىتى 33 مىليون 700 مىڭ يۈەن بولدى؛ يىغىۋېلىنغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈر 34 مىڭ 371 تونىنغا يېتىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى.

شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى توغرا لىنىيىلىك ئىقتىسادىي مۇناسىۋەت ۋە ئالماشتۇرۇشنى راۋاجلاندۇردى. دۆلەت ئىچىدە بېيجىڭ، تيەنجىن، شاڭخەي، جياڭسۇ، ئەنخۇي، جىلىن قاتارلىق ئۆلكە، شەھەرلەر بىلەن كەسپىي جەھەتتىكى ئالماشتۇرۇشنى قانات يايدۇردى، جياڭسۇ ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن «ئىقتىساد - تېخنىكا ھەمكارلىقى ۋە ئالاقىسى ئورنىتىش ھەم ئۇنى راۋاجلاندۇرۇش توختامى» ئىمزالىدى. ياپونىيە، شياڭگاڭدىكى زاۋۇت - سودىگەرلەر بىلەن شېرىكلىشىپ مەبلەغ سېلىپ تىجارەت قىلىش توختامى تۈزدى.

بىرىنچى قىسىم

ئاپپاراتلار

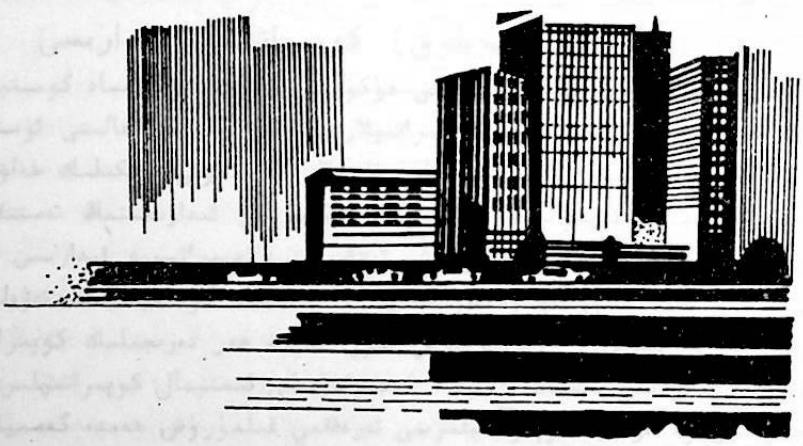

I باب

تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپپاراتلىرى

§ 1 . ئاپتونوم رايونلۇق (ئۆلكىلىك) تەمىنات - سودا كوپىراتىپى (ئىدارىسى)

شىنجاڭنىڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تەشكىلىي ئاپپاراتى ئۆلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق) كوپىراتسىيە ئىدارىسى، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى شۇنىڭدەك سودا نازارىتى بىلەن 3 قېتىم بىرلىشىپ، 3 قېتىم ئايرىلىشتەك ئەگىر - توقاي جەريانىنى باشتىن كەچۈردى. 1984 - يىلى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى يېڭىباشتىن قۇرۇلدى.

1. باشقۇرۇش ئاپپاراتى

(1) ئۆلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق) كوپىراتسىيە ئىدارىسى

1950 - يىل 5 - ئايدا، شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتى كوپىراتسىيە بۆلۈمى تەسىس قىلىپ، شىنجاڭ ئۆلكىسىدىكى كوپىراتىپلارنىڭ شۇ چاغدىكى ھالىتى ئۈستىدە تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىپ، 7 نەپەر كادىر سەپلىدى. شۇ يىلى 11 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قارار قىلىشى ۋە غەربىي شىمال كوپىراتسىيە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى (كوپىراتسىيە ئىدارىسى دەپ قىسقارتىپ ئېلىنىدى) قۇرۇلۇپ، ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ تەۋەلىكىدە بولدى. كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ ۋەزىپىسى — يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپ رەھبەرلىك ئاپپاراتلىرىنى قۇرۇش؛ يېزىلاردىكى تەمىنات - سودا، شەھەرلەردىكى ئىستېمال كوپىراتىپلىرى، قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىش كوپىراتىپى ۋە ئارمىيە كوپىراتىپلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ھەمدە كەسىپنى تېزدىن قانات يايدۇرۇپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئەسلىگە كېلىشى ۋە تەرەققىي قىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، يېزىلاردىكى يەرلىك - ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى سېتىپ، شەھەر - يېزا ئىقتىسادىنى راۋانلاشتۇرۇپ، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى كۈچەيتىپ، ئەمگەكچى خەلقنى ئىقتىسادىي جەھەتتە تېزدىن قەد كۆتىرىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىشتىن ئىبارەت بولدى.

ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى «مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى بىرلەشتۇرۇش» تەك باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى قوللاندى. يېڭى قۇرۇلغان مەزگىلدە ئىدارە قارمىقىدا كاتىبات بۆلۈمى، مەمۇرىي بۆلۈم (مۇپەتتىشلىك ئىشخانىسى)، كەسىپي بۆلۈم تەسىس قىلىنىپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا تىجارەت باشقۇرۇش فۇنكسىيىسىنى يۈرگۈزدى، شتاتى 30 كىشىدىن تەركىپ تاپتى. 1951 - يىل 7 - ئايدا ئۆلكىلىك خەلق

ھۆكۈمىتى كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ شتاتىنى 51 گە كۆپەيتىپ، قارىمىقىدا كاتىبات بۆلۈمى، تەشكىللەش-يېتەكلەش بۆلۈمى، ئارمىيە كوپىراتىپ بۆلۈمى (ئارمىيە كوپىراتىپىغا يېتەكچىلىك قىلىش)، پىلان بۆلۈمى، مالىيە - بوغالتىرلىق بۆلۈمى تەسىس قىلىشنى تەستىقلىدى. 1952 - يىلىنىڭ بېشىدا، ئارمىيە كوپىراتىپ بۆلۈمى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، كەسىپىي بۆلۈمگە ئۆزگەرتىلدى، ئارمىيە كوپىراتىپلىرىنى ئارمىيەنىڭ ئارقا سەپ تەمىنات تارماقلىرى باشقۇرىدىغانلىقى ئايدىڭلاشتۇرۇلدى.

1953 - يىلىنىڭ بېشىدا، ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى شىنجاڭ شۆبە بيورۇسى يېزا خىزمىتى بۆلۈمى (كېيىن مالىيە - سودا بۆلۈمگە ئۆزگەرتىلدى) ۋە ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ بىۋاستە رەھبەرلىكىدە بولدى. شتاتى 70 كە كۆپەيتىلىپ، قارىمىقىدا كاتىبات بۆلۈمى، تەشكىللەش - يېتەكلەش بۆلۈمى، كادىرلار بۆلۈمى، پىلان بۆلۈمى، مالىيە بۆلۈمى ۋە كەسىپىي بۆلۈم تەسىس قىلىندى. 1954 - يىل 1 - ئايدا غەربىي شىمال كوپىراتسىيە ئىش باشقارمىسىنىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، قول سانائەت كوپىراتىپلىرىنى باشقۇرۇش بۆلۈمى تەسىس قىلىنىپ، قول سانائەت كوپىراتىپلىرىنىڭ خىزمىتىگە بولغان يېتەكچىلىك كۈچەيتىلدى. 8 - ئايدا كوپىراتىپ كادىرلىرىنى تەربىيىلەش كۇرسى ئاساسىدا كوپىراتىپ كادىرلىرى مەكتىپى ئايرىم قۇرۇلدى.

1955 - يىل 1 - ئايدا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈلۈپ، باشقارما، بۆلۈمدىن ئىبارەت ئىككى دەرىجىلىك تۈزۈلمە يولغا قويۇلدى. ئىجرائىيە ھەيئىتى قارىمىقىدا 7 باشقارما (ئىشخانا)، بىر بىۋاستە قاراشلىق بۆلۈم تەسىس قىلىندى. يەنى: ئىشخانا، ئۇنىڭ قارىمىقىدا كاتىبات بۆلۈمى، تەرجىمە بۆلۈمى، خوجىلىق بۆلۈمى؛ تەشكىلات - تەكشۈرۈش باشقارمىسى قارىمىقىدا تەشكىلات - تەكشۈرۈش بۆلۈمى، تەشۋىقات - تەربىيە بۆلۈمى؛ كادىرلار باشقارمىسى قارىمىقىدا كادىر باشقۇرۇش - ماۋارىپ بۆلۈمى، ئىش ھەققى-پاراۋانلىق بۆلۈمى؛ ئىقتىساد - پىلان باشقارمىسى قارىمىقىدا پىلان بۆلۈمى، ستاتىستىكا بۆلۈمى؛ مالىيە-بوغالتىر باشقارمىسىدا مالىيە باشقۇرۇش بۆلۈمى، بوغالتىرلىق بۆلۈمى؛ كەسىپىي باشقارما قارىمىقىدا تەمىنلەش بۆلۈمى، سېتىش بۆلۈمى، يېزا بازارلىرىنى باشقۇرۇش بۆلۈمى؛ ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرى باشقارمىسى قارىمىقىدا كەسىپىي بۆلۈم، ئىشلەپچىقىرىشقا يېتەكچىلىك قىلىش بۆلۈمى ۋە بىۋاستە قاراشلىق ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. يۇقىرىدىكى ئورۇنلارنىڭ شتاتى جەمئىي 120 قىلىپ بېكىتىلدى؛ بىۋاستە قاراشلىق توپ سېتىش كەسىپى باشقارمىسى تەسىس قىلىندى. ئۇ كارخانا شتاتىنى ئىگىلەپ، بىۋاستە قاراشلىق كارخانىلارنى باشقۇردى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى قارىمىقىدا ئىشخانا تەسىس قىلىندى. شۇ يىلى1- ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك قول سانائەت باشقۇرۇش ئىدارىسى قۇرۇلغاندا، كوپىراتسىيە ئىدارىسى قول سانائەت كەسىپى ۋە خادىملىرىنى قول سانائەت باشقۇرۇش ئىدارىسىگە ئۆتكۈزۈپ بەردى. 1955 - يىل 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلۇپ، ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ نامى 10 - ئاينىڭ 20 - كۈنى رەسمىي ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسىغا ئۆزگەرتىلدى.

(2) ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى

5 يىلدىن ئارتۇق تەشكىللەش، قۇرۇش ئارقىلىق، 1956 - يىل 6 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر، ئاپتونوم رايون بويىچە 14 ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاست، بىۋاستە قاراشلىق شەھەر، 82 ناھىيە (شەھەر) دەتەمىنات-سودا كوپىراتىپى قۇرۇلدى، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى تەرەققىي قىلىپ 430 غا يەتتى ھەمدە تۆۋەندىن يۇقىرىغىچە كوپىراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى چاقىرىلىپ، باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرى دېمۇكراتىك ئاساستا سايلاپ چىقىلىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قۇرۇشنىڭ شارائىتى پىشىپ يېتىلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، 1956 - يىل 6 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپىراتىپىنىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى چاقىرىلىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قۇرۇش توغرىسىدىكى قارار ماقۇللىنىپ، كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئىتى سايلاپ چىقىلدى ھەمدە 7 - ئاينىڭ

1 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى رەسمىي قۇرۇلدى، كوپىراتسىيە ئىدارىسى شۇنىڭ بىلەن تەڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. شۇنىڭدىن تارتىپ ش ئۇ ئا ر بويىچە مۇستەقىل، ئاممىۋى خاراكتېرلىك، كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكتىكى كوپىراتسىيە ئىقتىسادىي تەشكىلى شەكىللەندى. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ مالىيە ـ سودا بۆلۈمى ئۇنىڭ ئىچكى قىسمىدا 11 باشقارما، ئىشخانا يەنى: كېڭەش ئىشخانىسى، تەشكىلات ـ تەكشۈرۈش باشقارمىسى، كادىرلار باشقارمىسى، پىلان باشقارمىسى، مالىيە ـ بوغالتىرلىق باشقارمىسى، تەمىنلەش باشقارمىسى، سېتىۋېلىش باشقارمىسى، ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرى باشقارمىسى، مال باھا باشقارمىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى تەسىس قىلىشنى تەستىقلىدى، نازارەتچىلىك ھەيئىتىدە ئىشخانا تەسىس قىلىندى. باشقارما قارىمىقىدىكى بۆلۈم گۇرۇپپىغا ئۆزگەرتىلىپ، بىر دەرىجىلىك تۈزۈلمە قىلىنمىدى. كېيىن يەنە قوغداش بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. 1957ـ يىل 2 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ ئىچكى قىسمىدا باشقارما ـ ئىشخانىلار تەڭشىلىپ، ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى پىلان باشقارمىسىغا قوشۇۋېتىلدى، تەمىنلەش باشقارمىسى ۋە سېتىۋېلىش باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، بىۋاسىتە قاراشلىق كەسپىي تىجارەت باشقارمىسى كەسپىي يېتەكچىلىك خىزمىتىگە مەسئۇل قىلىنىپ، باشقارما قارىمىقىدا گۇرۇپپا تەسىس قىلىش تۈزۈلمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 7 ـ ئايدا پىششىقلاش كارخانىلىرى باشقارمىسى بىلەن مال باھا باشقارمىسى بىرلەشتۈرۈلۈپ، كەسپىي يېتەكچىلىك باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى. 9 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە ـ سودا مەكتىپى قۇرۇشنى قارار قىلىپ، كوپىراتىپ كادىرلىرى مەكتىپىنى مالىيە ـ سودا مەكتىپىگە قوشۇۋەتتى. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى ئۆز ئالدىغا كادىر تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىپ، ۋەزىپىدىكى كادىرلارنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەشنى قارار قىلدى.

1958 ـ يىل 4 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق كومىتېتى گۇۋۇيۇەننىڭ سودا تۈزۈلمىسىنى ياخشىلاپ، زور كۈچ بىلەن ئاپپاراتلارنى ئىخچاملاش ھەققىدىكى يوليورۇقىنىڭ روھىغا ئاساسەن، مەمۇرىيەت بىلەن كارخانا باشقۇرۇشنى بىرلەشتۈرۈش ۋە شەھەر ـ يېزا سودىسىنى بىر تۇتاش باشقۇرۇش پرىنسىپى بويىچە، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى بىلەن شەھەر مۇلازىمەت نازارىتىنى بىرلەشتۈرۈپ 2 ـ سودا نازارىتى قۇردى، 1959 ـ يىل 3 ـ ئايدا يەنە 2 ـ سودا نازارىتىنى سودا نازارىتىگە قوشۇۋەتتى، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ تۈزۈلمىسىمۇ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكتىكى كوپىراتىپ سودىسىدىن ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدىكى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا تەشكىلىگە ئۆزگەرتىلدى.

1962 ـ يىلى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى خەلق ئىگىلىكىنىڭ تېزدىن ياخشىلىنىشىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، «تەرتىپكە سېلىش، مۇستەھكەملەش، تولۇقلاش، ئۆستۈرۈش» فاڭجېنىنى ئوتتۇرىغا قويدى، ش ئۇ ئا ر مالىيە ـ سودا خىزمىتى يىغىنىدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۇەننىڭ «دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ ئىش تەقسىماتى توغرىسىدا قارار»ىنىڭ روھى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، 5 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن باشلاپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش قارار قىلىندى. 1963 ـ يىل 3 ـ ئايدا 2 ـ نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى چاقىرىلىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ يېڭى كېڭىشى ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتى دېموكراتىك ئاساستا سايلاپ چىقىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن، خەلق گۇڭشېسىنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكنى تەرەققىي قىلدۇرۇشىغا مەدەت بېرىپ، بازار سودىسىنى قويۇۋېتىپ، ئوبوروت يوللىرىنى كېڭەيتىپ بازارنى جانلاندۇرۇش ئۈچۈن، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ ئەسلىدىكى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، ھۆكۈمەت بىلەن كارخانىنى بىرلەشتۈرۈشنى يولغا قويدى. ئىچكى قىسىمدىكى باشقارما ـ ئىشخانىلارنىڭ تەسىس قىلىنىشى 1957 ـ يىلدىكىسى بىلەن ئاساسەن ئوخشاش بولدى. 1964 ـ يىل 4 ـ ئايدا تەمىنات ـ سودا مەكتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ، شىخەنزە شەھىرىگە كۆچۈرۈلدى.

1964 ـ يىل 12 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپىراتىپىنىڭ يوليورۇقى بويىچە، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرىدىكى نازارەتچىلىك ھەيئىتىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، ش ئۇ ئا ر پارتكوم تەپتىش ھەيئىتىنىڭ تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىدا تۇرۇشلۇق تەپتىش گۇرۇپپىسىنى تەسىس قىلدى. 1965 ـ يىل 4 ـ ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپىراتىپىنىڭ تەلىپى ۋە ش ئۇ ئا ر پارتكوم مالىيە ـ سودا بۆلۈمىنىڭ تەستىقىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىدا سىياسىي بۆلۈم قۇرۇلدى. بۆلۈم قارىمىقىدا ئىشخانا، تەشكىلات باشقارمىسى، تەشۋىقات باشقارمىسى، كادىرلار ـ قوغداش باشقارمىسى تەسىس قىلىنىپ، كادىرلار باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 8 ـ ئايداتەشكىلات ـ تەكشۈرۈش باشقارمىسى ئاساسىي قاتلام خىزمىتى باشقارمىسىغا؛ ئۇنىۋېرسال كەسپىي باشقارما قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىغا يېتەكچىلىك قىلىش بارشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى. 1966 ـ يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپ ئورگانلىرى پەيدىنپەي پالەچ ھالەتكە چۈشۈپ قېلىپ، ئەزالار قۇرۇلتىيى ۋە ئىجرائىيە ھەيئىتى قاتارلىق دېموكراتىك باشقۇرۇش تۈزۈمى ۋە ئاپپاراتلىرى يەنە بىر قېتىم ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1967 ـ يىل 3 ـ ئايدا تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ئىشخانىسى قۇرۇلۇپ، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش ئىشخانىسىنىڭ بىۋاسىتە رەھبەرلىكىدە بولۇپ، كۈندىلىك خىزمەتلەرنى بىر تەرەپ قىلدى. 1969 ـ يىل 4 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ كەسپىي خىزمىتى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىشلەپچىقىرىش قوماندانلىق گۇرۇپپىسى مالىيە ـ سودا گۇرۇپپىسىنىڭ مەسئۇل بولۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1971 ـ يىل 12 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت تەمىنات ـ سودا، سودا، تاشقى سودا، سودا ـ سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش قاتارلىق نازارەت، ئىدارىلەرنى بىرلەشتۈرۈپ ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى سودا ئىدارىسى قۇرۇشنى قارار قىلدى، كۆپىنچە ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر سانجى ناھىيىسىنىڭ يۇشۇگۇ يېزىسىغا مەركەزلەشتۈرۈلۈپ ئەمگەككە قاتناشتۇرۇلدى. تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى تۇرۇشلۇق ئورۇننى (ئۇرۇمچى شەھىرى ياڭزىجياڭ يولى 27 ـ نومۇر) ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ 2 ـ مېھمانخانىسى ئىگىلىدى.

1975 ـ يىلى جۇئېنلەي زۇڭلى ئېغىر كېسەل تۇرۇپمۇ يەنىلا سودا خىزمىتىگە كۆڭۈل بۆلۈپ، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش پىكىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى4ـ نومۇرلۇق ھۆججەت تارقىتىپ، شەھەر ـ يېزىلار ئوتتۇرىسىدىكى ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇشنى يەنىمۇ ياخشى يولغا قويۇپ، سودا خىزمىتىنى، بولۇپمۇ يېزا سودا خىزمىتىنى كۈچەيتىشنى، تاشقى سودىنى راۋاجلاندۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1975 ـ يىل 7 ـ ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنى سودا ئىدارىسىدىن ئايرىپ چىقىپ، قايتىدىن ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى قارار قىلدى. 1975 ـ يىل 9 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى سودا ئىدارىسى ۋە تاشقى سودا ئىدارىسىدىن رەسمىي ئايرىلىپ چىقتى. ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىنكى تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىدا ئىشخانا، سىياسىي باشقارما، پىلان ـ ستاتىستىكا باشقارمىسى، مالىيە ـ مال باھا باشقارمىسى، ئاساسىي قاتلام خىزمىتى باشقارمىسى، قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىغا يېتەكچىلىك قىلىش باشقارمىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقارمىسى تەسىس قىلىندى. 1976 ـ يىل 5 ـ ئايدا تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپ كادىرلار مەكتىپى ئوتتۇرا دەرىجىلىك كەسپىي مائارىپ خارەكتېرىدىكى شىنجاڭ تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپ مەكتىپىگە ئۆزگەرتىلدى.

1977 ـ يىلى دۆلەت تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنى ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدىكى ئىگىلىك دەپ رەسمىي ئېلان قىلدى، ئەمەلىيەتتە بولسا، يېزا سودا ئورنىدىن ئىبارەت بولۇپ، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ نامىلا ساقلىنىپ قالدى ھەمدە تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ باشقۇرۇش ئورگانلىرىنىڭ كارخانا شتاتى مەمۇرىي شتاتقا ئۆزگەرتىلدى. 1979 ـ يىلدىن 1982 ـ يىلغا قەدەر، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى باشقارما ـ ئىشخانىلار كۆپ قېتىم تەرتىپكە سېلىندى، يېڭىدىن پەن ـ تېخنىكا باشقارمىسى، مەمۇرىي باشقارما،

مال باها باشقارمىسى تەسىس قىلىندى، بىرلەشتۈرۈپ تەسىس قىلىنغانلىرىدىن ئاساسىي قاتلام قوشۇمچە كەسپىگە يېتەكچىلىك قىلىش باشقارمىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇش ۋە ساقلاش - توشۇش باشقارمىلىرى بار. 1982- يىلى سىياسىي باشقارما، سىياسىي باشقارما، ماتارىپ باشقارمىسى ۋە ئەمگەك - ئىش ھەققى باشقارمىسىغا ئايرىلىپ ئايرىم تەسىس قىلىندى. قوغداش بۆلۈمى بىۋاستە قاراشلىق بۆلۈم تۈزۈلمىسىگە ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئەمگەك ئىدارىسى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى كەسپىي - تېخنىكا جەھەتتىن يېتىشتۈرۈش خىزمىتىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى ئىشچىلار تېخنىك مەكتىپى قۇرۇشنى تەستىقلىدى.

1982 - يىل 3 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى سودا مىنىستىرلىكى بىلەن يەنە بىر قېتىم بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى. 1983 - يىل 4 - ئاينىك 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا نازارىتىنى بىرلەشتۈرۈپ سودا نازارىتى قۇرۇپ، شەھەر - يېزىلاردىكى سودا خىزمىتىنى بىر تۇتاش باشقۇرۇشنى قارار قىلدى. سودا نازارىتى قارىمىقىدا تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى تەسىس قىلىپ، 2 - دەرىجىلىك ئىدارە تۈزۈلمىسى قىلىپ بەلگىلەپ، ئەسلىدىكى تىجارەت باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى ئۆزگەرتمىدى ھەمدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كوپېراتسىيە خاراكتېرىدىكى ئىقتىسادىي بىرلەشمە گەۋدە ئىكەنلىكىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا رەھبەرلىك قىلىپ، «ھۆكۈمەت باشقۇرۇش» تىن خەلق باشقۇرۇشقا ئۆزگەرتىشتىن ئىبارەت ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئېلىپ باردى. سودا نازارىتى پارتكورۇپپىسى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىچكى قىسمىدا ئىسلاھاتى ئېلىپ باردى. سودا نازارىتى پارتكورۇپپىسى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىچكى قىسمىدا ئىشخانا، سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسى (ئاساسلىقى تۈزۈلمە ئىسلاھاتى خىزمىتىنى باشقۇرىدۇ)، پىلان - ستاتىستىكا باشقارمىسى، مالىيە - مال باها باشقارمىسى، ئاساسىي قاتلام خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلىش باشقارمىسى، پەن - تېخنىكا - كۆپ خىل تىجارەت باشقارمىسى، سىياسىي باشقارما، كادىر - ئەمگەك - ئىش ھەققى باشقارمىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇش، ساقلاش - توشۇش باشقارمىلىرىنى تەسىس قىلىپ، شتاتىنى 100 قىلىپ بەلگىلىدى. 1984 - يىل 4 - ئايدا ماتارىپ باشقارمىسى كۆپەيتىلىپ تەسىس قىلىندى.

1984 - يىل 9 - ئاينىك 2 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى تېزلىتىش ھەققىدىكى يولىيورۇقىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، «ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكى» دىن «كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك» كە، «ھۆكۈمەت باشقۇرۇش» تىن «خەلق باشقۇرۇش» قا ئۆزگەرتىشنى زىج چۆرىدىگەن ھالدا، تۆۋەندىن - يۇقىرىغىچەتەمىنات- سودا كوپېراتىپىنىڭ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىدىكى كوپېراتىپ خاراكتېرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسىنى تۈزۈپ چىقتى. كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، ئەزالار قۇرۇلتىيى ئارقىلىق رەھبەرلىك ئاپپاراتى ۋە رەھبىرىي خادىملارنى سايلاپ چىقىپ، ئاساسىي قاتلامدىن ئاپتونوم رايونغىچە مۆكەممەل بولغان كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكتىكى ئىقتىسادىي تۈزۈلمىنى شەكىللەندۈردى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تەشكىلىي جەھەتتىكى ئاممىۋىلىقى، باشقۇرۇشتىكى دېموكراتىيىلىكى، تىجارەتتىكى جانلىقلىقىدىن ئىبارەت ئېسىل ئەنئەنىسىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە ئۇنى جارى قىلدۇرۇش جەھەتتە كۆپلىگەن خىزمەتلەرنى ئىشلىدى. مۇشۇ ئاساستا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 3 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىنى ئېچىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىنىڭ كېڭىشى ۋە نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىنى سايلاپ چىقتى. 1985 - يىل 1 - ئاينىك 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت خىزمىتىنى سودا باشقۇرۇش خىزمىتىدىن ئايرىپ چىقىپ، مۇستەقىل ھالدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى (نازارەت، ئىدارە دەرىجىلىك) قۇرۇش، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىكىدە ھۆكۈمەت ھاۋالە قىلغان باشقۇرۇش فۇنكسىيىسىنى ئۈستىگە ئېلىپ، تۈرلۈك كەسپىي پائالىيەتلەرنى يولغا قويۇش، ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ سىستېمىلار

بويىچە باشقۇرۇشىغا تەۋە بولۇشنى تەستىقلىدى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىنىڭ ئىچكى قىسمىدا 14 باشقار - ئىشخانا يەنى: ئىشخانا، سىياسىي باشقارما، ماۋارىپ باشقارمىسى، كادىرلار - ئىش ھەققى باشقارمىسى، سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسى، پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسى، مالىيە باشقارمىسى، مال باھا باشقارمىسى، ئاساسىي قاتلامغا يېتەكچىلىك قىلىش باشقارمىسى، پەن - تېخنىكا - سانائەت باشقارمىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇش، ساقلاش- توشۇش باشقارمىسى، پېشقەدەم كادىرلار بۆلۈمى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئىشخانىسى (مۇپەتتىشلىك خىزمىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ۋە ئىشچىلار ئۈيۇشمىسى ئىشخانىسى تەسىس قىلىندى. شۇ يىلى 2 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر چوڭلار ماۋارىپى كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلەر مەكتىپى قۇرۇلۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى. 6 - ئاينىڭ 25 - كۈنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تارىخ - تەزكىرە تۈزۈش رەھبەرلىك گورۇپپىسى قۇرۇلۇپ، تارىخ - تەزكىرە ئىشخانىسى تەسىس قىلىندى.

2. تىجارەت ئاپپاراتلىرى

1950 - يىل 12 - ئاينىڭ 2 - كۈنى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى شىنجاڭ ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى قۇرۇشنى قارار قىلدى. باش كوپېراتىپ دۇكان تەسىس قىلىپ تىجارەت قىلدى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىغا ماسلىشىپ، پارچە ۋە توپ سېتىش كەسپىنى يولغا قويدى، سانائەت مەھسۇلاتلىرى ۋە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى بويىچە ئۇنۇمۋېرسال تىجارەتنى يولغا قويدى. شىئەن شەھىرىدە سېتىۋېلىش گورۇپپىسى تەسىس قىلىپ كۇندىلىك سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋالدى ھەمدە سودا سارىيى قۇرۇپ، خېرىدارلارنى كۈتۈۋېلىپ، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى شەھەرگە ئېلىپ كىرىپ سودا - سېتىق قىلىشنى تەشكىللىدى.

1952 - يىل 11 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك 1 - نۆۋەتلىك كوپېراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللەر يىغىنىدا تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلارغا بولغان كەسپىي رەھبەرلىكنى كۈچەيتىپ، تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىشتىن ئىبارەت تىجارەت فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇش قارار قىلىندى، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى دېگەن نامنى كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىشنى قارار قىلدى. ئۇنىڭ قارىمىقىدا تەمىنلەش دىرېكتور بۆلۈمى (سانائەت مەھسۇلاتلىرى تىجارىتى قىلىدۇ)، سېتىش دىرېكتور بۆلۈمى (يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى تىجارىتى قىلىدۇ)، ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. ئۇرۇمچى ۋىلايەتلىك كوپېراتىپىنىڭ كەسىپى قايتۇرۇۋېلىنىدى ھەمدە سېتىش بۆلۈمى بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى؛ ئۇرۇمچى شەھەرلىك ساقلىقنى ساقلاش دورىلىرى كوپېراتىپى قايتۇرۇۋېلىنىپ، داۋالاش مۇلازىمەت بۆلۈمى دەپ ئاتالدى؛ لەنجۇدا يۆتكەش گورۇپپىسى تەسىس قىلىنىپ سېتىۋېلىش ۋە يۆتكەپ توشۇش كەسپى يولغا قويۇلدى. تەمىنات - سودا باشقارمىسى ۋە ئۇنىڭ قارىمىقىدىكى دىرېكتور بۆلۈملىرى شەھەر ئىچىدىن داشمىنغا كۆچۈرۈلۈپ، توپ سېتىش كەسپىنى ئاساس قىلىپ، ماگىزىن تەسىس قىلىپ ئەزالار ۋە شەھەر خەلقىنى پارچە سېتىش مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلىدى.

1954 - يىل 2 - ئايدا تەمىنات - سودا باشقارمىسى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈمى قۇرۇپ، مەخسۇس دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش سايمانلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى.

1955 - يىل 1 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسىنى بىۋاستە قاراشلىق توپ سېتىش كەسپىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىغا ئۆزگەرتتى. تەمىنلەش دىرېكتور بۆلۈمى، سېتىش دىرېكتور بۆلۈمى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈمى، ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى بىۋاستە قاراشلىق توپ سېتىش كەسپىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىغا تەۋە قىلىندى. داۋالاش مۇلازىمەت بۆلۈمى كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ

ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى داۋالاش ئورنىغا ئۆزگەرتىلدى. دۆلەت ۋە كوپىراتىپ سودىسىنىڭ تاۋار تىجارىتىدىكى ئىش تەقسىماتى ۋە بازارنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ، ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى 5 - ئاينىڭ 1 - كۈنى كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار دىرېكتور بۆلۈمى قۇردى؛ 8 - ئاينىڭ 1 - كۈنى جۇڭيى دورا ماتېرىياللىرى دىرېكتور بۆلۈمى (1956 - يىل 6 - ئايدا يەنە سودا نازارىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى) قۇردى؛ 12 - ئايدا تەمىنلەش دىرېكتور بۆلۈمى كۈندىلىك چەرچىن مالىلار دىرېكتور بۆلۈمىگە، سېتىش دىرېكتور بۆلۈمىنى يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىك دىرېكتور بۆلۈمىگە ئۆزگەرتتى. لەنجۇ - شىنجاڭ تۆمۈر يولىنىڭ غەربكە ئۇزارتىلىشىغا ئەگىشىپ، 11 - ئايدا كوپىراتسىيە ئىدارىسى گەنسۇ ئۇلكىسىنىڭ ژۇژۈيې دېگەن يېرىدە يۆتكەپ توشۇش بېكىتى قۇرۇپ، لەنجۇ، داچەيگۇ، ژۇژۈيې، جاڭ يې لىنىيىلىرى بويىچە شىنجاڭغا كىرگۈزۈلىدىغان ۋە شىنجاڭدىن يۆتكەپ چىقىرىلىدىغان ماددىي ئەشيالارنى يۆتكەپ توشۇش كەسپىنى باشقۇرۇشنى قارار قىلدى.

1956 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم مالىيە - سودا بۆلۈمى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ۋە كوپىراتىپ سودىسى (دۆلەت ۋە كوپىراتىپ دەپ قىسقارتىلىپ ئېلىندى) نىڭ ئىش تەقسىماتىدىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۈستىگە ئالغان كەسپىي باشقۇرۇش ۋە سېتىۋېلىش - سېتىش ۋەزىپىسىگە ئاساسەن، ئۇنىڭ قارىمىقىدىكى دىرېكتور بۆلۈملىرىنى تىجارەت باشقۇرۇش باشقارمىلىرىغا ئۆزگەرتىپ، ساھەلەر بويىچە كەسپىي تىجارەتلەرنى باشقۇرۇش خىزمىتىگە مەسئۇل بولۇشنى تەستىقلىدى. كۈندىلىك چەرچىن مالىلار تىجارىتى باشقارمىسى، يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىك تىجارىتى باشقارمىسى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسى، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتى باشقارمىسى، ساقلاش - توشۇش باشقارمىسى قۇرۇلدى. بۇ ئاستە قاراشلىق كەسپىي باشقارما شۇنىڭ بىلەن تەڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىك تىجارىتى باشقارمىسى ئۇرۇمچىنىڭ مېۋە - چېۋە كەسپىنى ئۆتكۈزۈۋېلىپ، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ھۆل - قۇرۇق مېۋە - چېۋە توپ سېتىش پونكىتى قۇردى.

1957 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سودا تىجارەت ئاپپاراتلىرىنى تەرتىپكە سېلىپ، كۈندىلىك چەرچىن مالىلار تىجارىتى باشقارمىسى تىجارەت قىلىۋاتقان سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى ۋە يەرلىك مەھسۇلات - قوشۇمچە يېمەكلىك تىجارىتى باشقارمىسى تىجارەت قىلىۋاتقان قوشۇمچە يېمەكلىكنى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، ئىككى باشقارمىنى بىرلەشتۈرۈپ يەرلىك مەھسۇلات، چەرچىن مالىلار تىجارىتى باشقارمىسى دەپ ئاتىدى. شىنجاڭ پاختا رەخت شىركىتىنىڭ پاختا سېتىۋېلىش - تەمىنلەش خىزمىتى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، پاختا شىركىتى قۇرۇلدى. تاشقى سودا ئىدارىسىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى چاي شىركىتى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 7 - ئايدا ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى پاختا شىركىتىنى پاختا - چىگە تىجارىتى باشقارمىسىغا؛ چاي شىركىتىنى چاي تىجارىتى باشقارمىسىغا (چاي تىجارىتى تور - نۇقتىلىرى كېڭەيتىلمەيدۇ) ئۆزگەرتىشنى، يەرلىك مەھسۇلات - چەرچىن مالىلار تىجارىتى باشقارمىسىنى كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتى باشقارمىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتى باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىشنى قارار قىلدى.

12 - ئايدا سانائەت نازارىتىنىڭ توقۇلما تالالىرىنى تەكشۈرۈش ئورنى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، خادىملىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ پاختا - چىگە تىجارىتى باشقارمىسىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، پاختا پېرىيوم بۆلۈمى تەسىس قىلىندى.

1958 - يىل 4 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كەسپىي تىجارەت ئاپپاراتلىرى 2 - سودا نازارىتىنىڭ كەسپىي ئاپپاراتلىرى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، پاختا، كۆكتات، مېۋە - چېۋە، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز- كونا ماددىي ئەشيالار، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، يېمەكلىك، چاي، يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى تىجارىتى

باشقارمىسى ۋە ساقلاش - توشۇش باشقارمىسى قۇرۇلدى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ۋە مۇلازىمەت نازارىتىدىن تۆۋەنگە چۈشۈرۈلگەن كادىرلار توققۇزتارا ناھىيىسىنىڭ موخۇر دېگەن يېرىدە تاغ مېۋىلىرىنى پىششىقلاپ ئىشلەش مەيدانى قۇردى.

1959 - يىل 3 - ئايدىن 1962 - يىل 4 - ئايغا قەدەر، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن سودا نازارىتى بىرلەشتۈرۈۋېتىلگەن مەزگىلدە، ئۇنىڭ كەسپىي تىجارەت تارماقلىرى — تۇرلۇك مال، توقۇلما بۇيۇملار، ئاھالىلەرگە كېرەكلىك ئەسۋابلار، نېفىت، پاختا، چىگە، تاماكا، يېمەكلىك، كۆكتات، مېۋە - چېۋە، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار، يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى سودا باشقارمىلىرى ۋە ترانسپورت باشقارمىسى دېگەن ناملار بىلەن تەسىس قىلىندى. 1959 - يىل 12 - ئايدا سودا نازارىتى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى كەسپىنى ئاھالىلەرگە كېرەكلىك ئەسۋابلار سودا باشقارمىسىدىن ئايرىپ چىقىپ، يېڭىباشتىن ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سودا باشقارمىسى تەسىس قىلىشنى قارار قىلدى.

1962 - يىل 5 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن سودا نازارىتى ئايرىم تەسىس قىلىنغاندىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تىجارەت ئاپپاراتىدا كۆندىلىك چەرچىن مال، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار تىجارىتى باشقارمىسى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسى، پاختا، چىگە، تاماكا تىجارىتى باشقارمىسى، ھۆل - قۇرۇق مېۋە تىجارىتى باشقارمىسى تەسىس قىلىندى. 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا ئىشخانىسى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سودا ساربىيى قۇرۇپ، 3 تۈردىكى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك مەھسۇلات ۋە چەرچىن مال، مېۋە - چېۋە، يېمەكلىك، قول سانائىتى بۇيۇملىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىشنى بېجىرىشنى تەستىقلىدى، بۇ سودا ساربىينى كۆندىلىك چەرچىن مال، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز-كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتى باشقارمىسى ئاچقان بولۇپ، ئۇ، مۇستەقىل ھېسابات قىلىش، پايدا - زىيانغا ئۆزى مەسئۇل بولۇشنى يولغا قويدى. 1964 - يىل 10 - ئايدا سودا ساربىيى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1962-يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا ئىشخانىسى مالىيە - سودا قارىمىقىدىكى «شەرق شامىلى» پولات-تۆمۈر زاۋۇتىنىڭ ئاپتوموبىل ئەترىتى (ئەسلىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ بىر ئەترىتى ئىدى) نى تەمىنات-سودا كوپىراتىپىغا ئايرىپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتوموبىل ئەترىتى قايتىدىن قۇرۇلدى، 12 - ئايدا ساقلاش - توشۇش باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى. 1963 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى داخىيەندىكى سېتىۋېلىش - سېتىش باش پونكىتىنى كېڭەيتىشنى قارار قىلدى، ئىچكى قىسىمدا يەرلىك مەھسۇلات، پاختا - چىگە ۋە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىدىن ئىبارەت 2 سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى تەسىس قىلدى، بۇ ئىككى پونكىت، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى تاۋارلارنى سېتىۋېلىش-سېتىش ۋە يۆتكەپ توشۇشقا مەسئۇل بولۇپ، مۇستەقىل ھېسابات قىلىپ، باش پونكىت ۋە مەسئۇل كەسىپىي باشقارمىنىڭ قوش رەھبەرلىكىدە بولۇپ كەلدى. باش پونكىت سىرتقا قارىتا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى داخىيەن باشقارمىسى دېگەن نامنى قوللاندى. 1965 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى توققۇز تارا ناھىيىسىنىڭ موخۇر دېگەن يېرىدىكى تاغ مېۋىلىرىنى پىششىقلاپ ئىشلەش مەيدانىنى ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتىپ ئىش باشقارمىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى، كېيىن يەنە توققۇزتارا ناھىيىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا تاپشۇرۇپ بېرىلدى.

1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، تىجارەت ئاپپاراتلىرى «ئىنقىلابنى تۇتۇپ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش» داۋامىدا، مۇقىملىقنى ساقلاپ، كەسپىي خىزمەتنى توختىتىپ قويمىدى. 1971 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ھەرقايسى تىجارەت باشقۇرۇش تارماقلىرىنى ئەمەلدىن

قالدۇرۇپ، ئايرىم - ئايرىم هالدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى سودا ئىدارىسى كۇندىلىك چەرچىن مال، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار شىركىتى، پاختا - چىگە شىركىتى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، مېۋە شىركەتلىرىنى قۇردى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ترانسپورت باشقارمىسى سودا ئىدارىسىنىڭ 3 - ترانسپورت شىركىتىگە ئۆزگەرتىلدى.

1975 - يىل 9 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، تىجارەت ئاپپاراتلىرىدا كۇندىلىك چەرچىن مال - يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار شىركىتى، پاختا - چىگە شىركىتى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ئىشلەپچىقىرىش شىركىتى، مېۋە شىركىتى، ترانسپورت شىركىتى تەسىس قىلىندى. 1976 - يىل 2 - ئايدا يەرلىك مەھسۇلات كەسپى مېۋە شىركىتىگە ئايرىپ بېرىلىپ، كۇندىلىك چەرچىن مال - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار شىركىتى ۋە يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتى دەپ ئاتالدى. 1976 - يىل 12 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ داخىيەن ئىش باشقارمىسى قۇرۇلۇپ، قارىمىقىدا پاختا - چىگە، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك چەرچىن مال، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالاردىن ئىبارەت 3 سېتىۋېلىش، تەمىنلەش پونكتى (2 - دەرىجىلىك پونكىت دەپ ئاتىلىدۇ) تەسىس قىلىندى، مەمۇرىي جەھەتتە ئىش باشقارمىسىنىڭ رەھبەرلىكىنى، كەسپىي جەھەتتە مەسئۇل كەسپىي شىركەتنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلدى. 1979 - يىل 7 - ئايدا يەرلىك مەھسۇلات، چەرچىن مال ۋە كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار پونكتىدىن ئىبارەت ئىككى پونكىت ئايرىم تەسىس قىلىندى. 1980 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە - سودا ئىشخانىسى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئوبوروت بازىرى ۋە يېزا تاۋار ئىقتىسادىنى جانلاندۇرۇش ئۈچۈن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تەمىنلەش- سېتىش سودا مەركىزى سارىيى قۇرۇشنى تەستىقلىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئالدى بىلەن سودا سارىيى ئىشخانىسى تەسىس قىلدى ھەمدە ئايرىم - ئايرىم هالدا يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى تىجارەت ئورنى ۋە كۇندىلىك چەرچىن مال، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار شىركىتى تىجارەت ئورنى قۇرۇپ، سودا سارىيىنىڭ كەسپىنى قانات يايدۇردى. 1984 - يىل 9 - ئايدا كۇندىلىك چەرچىن مال - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار شىركىتى كۇندىلىك چەرچىن مال، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى دەپ ئاتىلىپ، سىرتقا قارىتا ئىككى ۋېۋىسكا قوللاندى.

1984 - يىل 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئىقتىساد - سودا نازارىتى باشقۇرۇپ كېلىۋاتقان چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئىچكى بازاردا سېتىش كەسپىنى سىستىما بويىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى قۇرۇشنى قارار قىلدى.

1985 - يىل 4 - ئايدا لەنجۇ - شىنجاڭ تۆمۈر يولىنىڭ جەنۇبىي شىنجاڭ لىنىيىسى ئىشقا كىرىشتۈرۈلگەندە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ داخىيەن ئىش باشقارمىسىغا قاراشلىق يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش پونكتى كورلىدىكى يېڭى تىجارەت ئورنىغا كۆچۈرۈپ كېلىندى، داخىيەن ئىش باشقارمىسى كورلىدىكى ئامبارلارنى باشقۇردى.

1985 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا سارىيى پۈتتۈرۈلدى. ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، سودا سارىيى ئاساسىدا شىنجاڭ تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى قۇرۇلۇپ، 10- ئاينىڭ 1 - كۈنى سىناق تەرىقىسىدە تىجارەت باشلىدى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا بېۋاستە قاراشلىق تىجارەت باشقۇرۇش ئورنى 8 گە يەتتى.

قوشۇمچە:

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا قاراشلىق كەسىپىي شىركەتلەرنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش

1. پاختا - چىگە شىركىتى

ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى 1957 - يىل 2 - ئايدا قۇرۇلغان بولۇپ، شۇ يىلى 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پاختا تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى. ئۇ، دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سىياسىتىنى ئىجرا قىلىپ، مەخسۇس پاختا سېتىۋېلىش - سېتىش تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. 1958 - يىلى تاۋار سېتىۋېلىش، سېتىش بويىچە ئىش تەقسىماتىنىڭ يولغا قويۇلۇشىغا ئەگىشىپ، قۇرۇتۇلغان تاماكا سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپى ش ئۇ ئا ر پاختا تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنىڭ تىجارەت قىلىشىغا ئايرىپ بېرىلدى. 1959 - يىل 10 - ئايدا يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار باشقارمىسى تىجارەت قىلىۋاتقان چىگە تۇرىدىكى كەسىپ پاختا تىجارىتى باشقارمىسىنىڭ تىجارەت قىلىشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى پاختا - چىگە - تاماكا سودا باشقارمىسى قۇرۇلدى، ئۇ، ئاساسلىقى، پاختا، چىگە، تاماكا سېتىۋېلىش، سېتىش كەسپىنى باشقۇردى. 1962 - يىل 5 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن سودا نازارىتى ئايرىم تەسىس قىلىنىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پاختا - چىگە، تاماكا تىجارىتى باشقارمىسى قۇرۇلدى. 1971 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئەسلىدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پاختا - چىگە، تاماكا تىجارىتى باشقارمىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى پاختا - چىگە شىركىتى قۇردى.

1975 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، پاختا-چىگە شىركىتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ رەھبەرلىكىگە ئۆتتى، ئۇنىڭ كەسىپىي تىجارەت دائىرىسى مۇنداق بولدى: 1) دۆلەتنىڭ ھاۋالىسى بويىچە، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدىكى پاختا بازىرى ۋە پاختا (تۈپتىنمۇ ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ)، چىگە تۇرلىرىنى سېتىۋېلىش، يۆتكەش، تەمىنلەش ۋە زاپاس ساقلاش كەسپى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. 1983 - يىلى قۇرۇتۇلغان تاماكا كەسپى تاماكا شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى؛ 2) دۆلەت پىلانىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىغا پاختا يۆتكەپ تەمىنلەشنى تەشكىللەش ۋە ئېكسپورت مال مەنبەسى بىلەن تەمىنلەش شۇنىڭدەك ترانسپورتنى ئورۇنلاشتۇرۇش قاتارلىقلارنى يولغا قويدى. 3) ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا زاۋۇت (تۈپتە ئايرىش زاۋۇتى، سېخلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) لىرىنى ئىشلەپچىقىرىش، تېخنىكا جەھەتتىن باشقۇرۇشقا ۋە مىتال، ماشىنا - سايمان، زاپچاسلار شۇنىڭدەكئوراش-قاچىلاش ماتېرىياللىرى بىلەن تەمىنلەشنى تەشكىللەشكە مەسئۇل بولدى؛ 4) ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا پېرىيوم قىلىش خىزمىتى ۋە پېرىيوم قىلىش ئۈسكۈنە، ئەسۋابلىرى بىلەن تەمىنلەشنى تەشكىللەشكە مەسئۇل بولدى. شىركەتكە بىۋاستە قاراشلىق تىجارەت ئاپپاراتلىرىدىن داخىيەن، كورلا، ئۇرۇمچىدىن ئىبارەت 3 پاختا سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى بار بولۇپ، مەخسۇس جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭلاردىكى پاختىنى يۆتكەش، ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىنى توقۇمىچىلىق پاختىسى بىلەن تەمىنلەش، ئېكسپورت قىلىنىدىغان پاختا مال مەنبەسىنى تەشكىللەش خىزمىتىگە مەسئۇل بولدى. تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسىدىن 3 ى تەسىس قىلىنغان بولۇپ، ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى جەمئىي 5239 مېتىر كېلىدۇ، ئۇستى ئوچۇق مال مەيدانىنىڭ كۆلىمى 220 مىڭ كۋادرات مېتىر، ئامبار كۆلىمى 28 مىڭ كۋادرات مېتىر، سىغىمى 75 مىڭ تونىنا بولۇپ، يىللىق

پاختا قوبۇل قىلىش ۋە چىقىرىش مىقدارى 300 مىڭ تونىدىن ئاشىدۇ. بۇنىڭدىن سىرت، يەنە قەشقەر، ئاقسۇ، مارالبېشى، شىخەنزە، كۈيىتۈن قاتارلىق جايلاردا پاختىنى زاپاس ساقلاش ئامبىرىدىن 5 ى قۇرۇلغان بولۇپ، ئومۇمىي كۆلىمى 40 مىڭ كۋادرات مېتىرغا، ئامبار سىغىمى 50 مىڭ تونىنغا يەتتى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ ئىچكى قىسمىدا كاتىبات بۆلۈمى، پىلان - ستاتىستىكا بۆلۈمى، مالىيە - بوغالتىرلىق بۆلۈمى، پاختا سېتىۋېلىش بۆلۈمى، چىگە بۆلۈمى، يۆتكەش - تەمىنلەش بۆلۈمى، پېرىيوم بۆلۈمى، ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى، سىياسىي ئىشخانا تەسىس قىلىندى. ئۇرۇمچى شىمالىي ئوگزال ئامبىرى، پاختا - چىگە ماشىنىلىرى زاۋۇتى ۋە توقسۇندا «513» پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرى قۇرۇلدى. ئىشچى - خىزمەتچىلەر سانى (بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) 393 كە، تاۋار سېتىۋېلىش ئومۇمىي سوممىسى 700 مىليون يۈەنگە، سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 460 مىليون يۈەنگە، ئەملگە ئاشۇرغان پايدىسى 19 مىليون 390 مىڭ يۈەنگە، يىللىق ئوتتۇرىچە ئىگىلىگەن كۆچمە مەبلەغ 285 مىليون يۈەنگە، ئۆزىدە بار مەبلەغ 23 مىليون يۈەنگە، يىل ئاخىرىدىكى مۇقىم مۇلۇك قىممىتى 15 مىليون يۈەنگە يەتتى.

1986 - يىلدىن بۇيان شىنجاڭنىڭ پاختا ئىشلەپچىقىرىشىدا يىلمۇ - يىل مەھسۇلات ئاشۇرۇلۇپ مول ھوسۇل ئېلىندى، ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى پاختا تىجارىتىدىكى ئاساسىي يوللۇق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، پەن - تېخنىكا ئارقىلىق پاختا ئىشلەپچىقىرىشنى گۈللەندۈرۈش يولىغا مېڭىپ، پاختا بازىسى قۇرۇلۇشىغا ئادەم كۈچى، مەبلەغ، تېخنىكا جەھەتلەردىن مەدەت بەردى. 1990 - يىلى يېڭا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى بىلەن بىرلىشىپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاختا تەتقىقات ئورنى قۇردى، باشقۇرۇش، تېخنىكا، مۇلازىمەت، ماددىي ئەشيا تەمىناتىدىن ئىبارەت «تۆتىنى بىر گەۋدىلەشتۈرگەن» ئىشلەپچىقىرىش ھۆددىگەرلىك گۇرۇھىدىن 50 نى قۇرۇپ، 200 دىن ئارتۇق پەن - تېخنىكا خادىمىنى تەشكىللەپ، 20 ناھىيىدىكى پاختا گۇرۇھى ھۆددىگەرلىكىگە قاتناشتۇردى، پەن تەتقىقاتىنى 1 مىليون 800 مىڭ يۈەن مەبلەغ بىلەن تەمىنلىدى، پاختىكارلارغا 14 مىليون يۈەن ئىشلەپچىقىرىش مەبلىغى بېرىپ تۇردى، 1 مىليون 900 مىڭ مو پەن - تېخنىكا تەجرىبە ئېتىزى تېرىپ، 7500 تونىنا سورتلۇق ئۇرۇق تەڭشىدى، 55 مىڭ پاختىكار تېخنىك تەربىيىلىدى، تېخنىكا مەسلىھەتچىلىكى ۋە مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەپ، تۇرلۇك تېخنىكا ئۇقتۇرۇش كۇرسىدىن 756 قارار ئاچتى، كۇرسقا 250 مىڭ پاختىكار ۋە ئاساسىي قاتلام كادىرى قاتناشتى، 250 مىڭ پارچە ماتېرىيال بېسىپ تارقاتتى ھەمدە ئاپتونوم رايون بويىچە پاختىنى كۆپ سېتىپ بەرگەنلەرنى تەقدىرلەش يىغىنى ئاچتى. پاختا سېتىۋېلىشنى كۈچەيتىپ، پاختىكارلارنىڭ پاختا سېتىشىغا قولايلىق يارىتىش ئۈچۈن، شىركەت يەنە 1700 نەپەر پاختا سېتىۋېلىش خادىمى، 1200 نەپەر پېرىيوم خادىمى، 980 نەپەر پىششىقلاپ ئىشلەش تېخنىكا خادىمىنى يېتىشتۇردى، يېڭىدىن پاختا سېتىۋېلىش تور - نۇقتىسىدىن 20 نەچچىنى، راسچوت قىلىش كۆزنىكىدىن 56 نى قۇرۇپ، ئىشلەپچىقىرىشتىن ئىلگىرى، ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدىكى ۋە ئىشلەپچىقىرىشتىن كېيىنكى مۇلازىمەتنى ئۇنۇملۇك يولغا قويدى، مۇشۇ بىر يىلدا شىنجاڭنىڭ پاختا مەھسۇلات مىقدارى 469 مىڭ تونىنغا يېتىپ، مەملىكەت بويىچە 15 ئاساسلىق پاختىچىلىق ئۆلكە (رايون) ئىچىدە 13 - ئورۇندىن 4 - ئورۇنغا ئۆتتى.

1990 - يىلى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىدە مەمۇرىي ئىشخانا، كادىرلار - قوغداش بۆلۈمى، پىلان - ستاتىستىكا بۆلۈمى، مالىيە بوغالتىرلىق بۆلۈمى، پاختا سېتىۋېلىش بۆلۈمى، يۆتكەش - تەمىنلەش بۆلۈمى، چىگە بۆلۈمى، پېرىيوم بۆلۈمى، تېخنىكىلىق پىششىقلاش بۆلۈمى، ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى، تۇزۇلمە ئىسلاھاتى ئىشخانىسى ۋە پارتىيە، ئىتتىپاق، ئىنتىزام تەكشۈرۈش، ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەشكىلاتلىرى تەسىس قىلىندى، قارىمىقىدا ئۇرۇمچى، كورلا، داخىيەن پاختا سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتلىرى، پاختا - چىگە سودا مۇلازىمەت مەركىزى (ئاشخانا، ياتاق مۇئەسسەسلىرى قوشۇمچە تەسىس

قىلىندى) ، پاختا - چىگە ماشىنىلىرى زاۋۇتى قاتارلىق بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار قۇرۇلدى. يۇقىرىدىكى بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلاردا ئىشلەيدىغان ئىشچى - خىزمەتچى 773 كە يەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچەپاختا-چىگە سىستېمىسىدا 10 ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك شىركەت، 40 ناھىيە (شەھەر) لىك شىركەت، 144 پىششىقلاش زاۋۇتى، 20 مىڭدىن ئارتۇق ئىشچى - خىزمەتچى بار بولۇپ، ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت، ناھىيىدىن ئىبارەت 3 دەرىجىلىك پاختا سېتىۋېلىش، پىششىقلاش، زاپاس ساقلاش، تىجارەت تور - نۇقتىلىرى شەكىللەندى. شۇ يىلى 456 مىڭ تونىا پاختا سېتىۋېلىندى. ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى توقۇمىچىلىق كارخانىلىرىغا 172 مىڭ تونىا پاختا يۆتكەپ بېرىلدى، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى پاختا توقۇمىچىلىق كارخانىلىرى 94 مىڭ تونىا پاختا بىلەن تەمىنلەندى، ئېكسپورت 69 مىڭ تونىا پاختا بىلەن تەمىنلىنىپ، تارىختا ئەڭ ياخشى نەتىجە يارىتىلدى.

شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ مۇقىم مۇلكى 37 مىليون يۈەنگە، ئۆزىدە بار كۆچمە مەبلەغ 36 مىليون 500 مىڭ يۈەنگە، ئومۇمىي سېتىش سوممىسى 1 مىليارد 793 مىليون يۈەنگە، يارانقان پايدىسى 70 مىليون 600 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمى زور ھەجىمدە ئاشتى. شۇنىڭ بىلەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىقتىسادىي ئەملىي كۈچى مول، دۆلەتنىڭ سىياسەتلىرىنى ۋە پىلانلىق يېتەكچىلىكىنى قاتتىق ئىجرا قىلىدىغان، پاختا تىجارىتىدىكى ئاساسىي يوللۇق رولىنى جارى قىلدۇرۇشتا چىڭ تۇرىدىغان تۈزۈلۈك كارخانا بولۇپ قالدى. 30 نەچچە يىلدىن بۇيان تىجارەتتە پىلانلىق يۆتكەپ تەمىنلەشنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، سان ۋە سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىپ، ئۆز ۋاقتىدا يۆتكەپ توشۇپ، ئىناۋەتنى 1 - ئورۇنغا قويۇپ، ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىكى خېرىدارلارنىڭ ئىشەنچىسى ۋە ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى، كۆپ قېتىم سودا مىنىستىرلىكى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىش، سېتىۋېلىش، يۆتكەپ تەمىنلەش، ئامبار بىخەتەرلىكى قاتارلىقلار بويىچە ئىلغار ئورۇن دېگەن ناملارغا ئېرىشتى.

2. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى

ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىنىڭ ئاساسى — 1954 - يىل 2 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسى قۇرغان ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈمىدىن ئىبارەت. بۇ شىركەت 1955 - يىلى 600 مىڭ دانە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش سايمىنى، 5000 تۇياق تېرىلغۇ ئۇلىقى، 3200 تونىا تۇرلۇك ئوغۇت بىلەن تەمىنلەپ، 1500 دانە يېڭى تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمىنىنى ئومۇملاشتۇردى. 1956 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلىپ، تۇرلۇك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش سايمانلىرى، چارۋىچىلىق سايمانلىرى، يېزىلارنىڭ سۇ قۇرۇلۇشى سايمانلىرى، يېزائىگىلىك- قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاش سايمانلىرى، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى ۋە خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش كەسىپىنى ئۈستىگە ئالدى ھەمدە يېڭى تىپتىكى دېھقانچىلىق ماشىنا - سايمانلىرىنى ئومۇملاشتۇردى. 1959 - يىلى سودا نازارىتى بىلەن بىرلىكتە ئىشلىگەن مەزگىلدە، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسى تۇرلۇك مېتال، قاتناش، ئېلېكتر شىركىتى بىلەن بىرلەشتۇرۇۋېتىلىپ ئاھالىلەرگە كېرەكلىك ئەسۋابلار سودا باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى. ئۇزاققا بارماي يەنە ئايرىۋېتىلدى. 1962 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن يەنىلا ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسى دەپ ئاتالدى. 1963 - يىلى تراكتور ۋە چوك، ئوتتۇرا تىپتىكى ماتورلۇق يېزا ئىگىلىك ماشىنا - سايمانلىرى بىلەن دېتاللىرى تىجارىتى يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن، خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىسى، دېھقانچىلىق دورا سايمانلىرى، سۈلياۋ يۇپۇق، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى ۋە ئوتتۇرا - كىچىك دېھقانچىلىق سايمانلىرى، چارۋىچىلىق

سايمانلىرى، ئات - ھارۋىلارغا ئىشلىتىلىدىغان سايمانلار، باغۋەنچىلىك سايمانلىرى قاتارلىق يېڭا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى، ئۇ دۆلەتنىڭ يېڭا ئىگىلىكىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشتىكى فاڭجېن، سىياسەتلىرىگە ئەمەل قىلىپ، مال مەنبەسىنى تەشكىللەپ، تەمىنلەشنى ياخشىلاپ، تېخنىكا مۇلازىمىتىنى كۈچەيتىپ، يېڭا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇش ئېھتىياجىنى قاندۇردى. 1971 - يىل 12 - ئايدا يېڭا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىگە ئۆزگەرتىلدى. شىركەتنىڭ ئىچكى قىسمىدا كاتىبات بۆلۈمى، پىلان - ستاتىستىكا بۆلۈمى، مالىيە - بوغالتىر بۆلۈمى، خىمىيىۋىغۇت-دېھقانچىلىق دورىلىرى بۆلۈمى، دېھقانچىلىق سايمانلىرى بۆلۈمى، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى بۆلۈمى، پەن - تېخنىكا بۆلۈمى، ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى ۋە سىياسىي خىزمەت ئىشخانىسى تەسىس قىلىندى. بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلاردىن كورلا سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى، داخىيەن يۆتكەپ توشۇش بېكىتى، ئۇرۇمچىسېتىۋېلىش-تەمىنلەش پونكىتى، شىمالىي ۋوگزال خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى، نەنزىگۇ دېھقانچىلىق سايمانلىرى ئامبىرى، دۆڭشەن دېھقانچىلىق دورىلىرى ئامبىرى ۋە ئاپتوموبىل ئەترىتى قاتارلىقلار قۇرۇلدى ھەمدە جۇڭگو يېڭا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى باش شىركىتى تەيەنجىن خىمىيىۋى ئوغۇت پونكىتىنىڭ ئۇرۇمچىنېفىت-خىمىيە سانائىتى باش زاۋۇتى قارىمىقىدىكى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتىدا تۇرۇشلۇق ئىش باشقارمىسىنى ۋاكالىتەن باشقۇردى، ئۇنىڭ چوڭ تېپتىكى مال مەيدانىدىن جەمئىي 4 ى بار بولۇپ، ئامبار كۆلىمى 400 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدۇ، 80 دىن ئارتۇق ئامبار، لاپاس بار بولۇپ، كۆلىمى 65 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدۇ، زاپاس تاۋار مىقدارى 100 مىڭ تونناغا يېتىدۇ.

1983 - يىلى يېڭا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى دىرېكتورلار ئىگىلىك باشقۇرۇش ھۆججەتلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمى ۋە دىرېكتورلارنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى ئاخىرلاشقاندىن كېيىنكى مۇپەتتىشلىك تۈزۈمى يولغا قويۇلغاندىن بۇيان، بۇ شىركەت كارخانىنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇشىنى كۈچەيتىپ، تۇرلۇك باشقۇرۇش تۈزۈملىرىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئىشچى ئىشلىتىش ۋە تەقسىمات تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ دېموكراتىك باشقۇرۇشىغا ئەھمىيەت بېرىپ، تۇرلۇك ھۆججەتلىك كۆرسەتكۈچلىرىنى يىلمۇ - يىل ئۇرۇنداپ كەلدى. 1985 - يىلى شىركەتنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىسى 286 گە، مۇقىم مۇلكى 16 مىليون يۈەنگە، ئۈزىدە بار كۆچمە مەبلەغ 8 مىليون يۈەنگە، يىلىغا سېتىلغان خىمىيىۋى ئوغۇت 310 مىڭ تونا (680 مىڭ ئۇلچەملىك تونا) غا، دېھقانچىلىق دورىسى 1700 تونناغا، سۇلياۋ يوپۇق 5900 تونناغا، يىللىق ئومۇمىي سېتىش سوممىسى 153 مىليون يۈەنگە، يارانقان پايدا 7 مىليون 800 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

1986 - يىلى شىركەت ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئېچىۋېتىش، جانلاندۇرۇش فاڭجېنىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇردى. يېڭا ئىگىلىكنى ئاساس قىلىش، يېڭا ئىگىلىكى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىشتىن ئىبارەت يېتەكچى ئىدىيىدە چىڭ تۇرۇپ، يېڭا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىدىكى ئاساسىي يوللۇق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، يېڭا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش ۋە تېخنىكا مۇلازىمىتىنى پائال ياخشى ئىشلەپ، سېتىۋېلىش - سېتىش ۋەزىپىسىنى يىلمۇ - يىل ئاشۇرۇپ ئورۇنداپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈم بىلەن ئىجتىمائىي ئۈنۈمنى تەڭ ئۆستۈردى. 1988 - يىل 9 - ئايدا گوۋۇيۈەننىڭ «خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىسى، سۇلياۋ يوپۇققا قارىتا مونوپول تىجارەتنى يولغا قويۇش توغرىسىدا قارار» ى ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مونوپول تىجارەتنى يولغا قويۇش چارىسى ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، بۇ شىركەت يېڭا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، ساقلاش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش بىلەن بىر ۋاقىتتا، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش، باج، مال باھا قاتارلىق تارماقلارغا ماسلىشىپ، خىمىيىۋى ئوغۇت بازىرى ۋە يېڭا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تاۋارلىرىنىڭ باھاسىنى باشقۇرۇشنى يولغا قويۇپ، قاراڭغۇ بازار سودىسىنى چەكلەپ، ھايانكەشلىك، باھانى ئۆستۈرۈۋېلىش، يالغان،

ساختا، ناچار تاۋارلارنى ئىشلەش - سېتىشتەك قانۇنغا خىلاپ قىلمىشلارغا زەربە بېرىپ، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ ئىقتىسادىي مەنپەئىتىنى قوغداپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشتىن ئۇدا 10 يىل مول ھوسۇل ئېلىشقا ئۇنۇملۇك يارەم بېرىپ، ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن «10 يىل مول ھوسۇل ئالغان ئىلغار كوللېكتىپ» دېگەن نامغا ئېرىشتى؛ يېزا ئىسلاھاتى، پەن - تېخنىكا ئارقىلىق يېزا ئىگىلىكىنى گۈللەندۈرۈش، ئىجتىمائىيلاشقان مۇلازىمەت سىستېمىسىنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سىستېمىسىدا يۈرۈشلەشكەن مۇلازىمەت خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشنى تەشكىللەشكە ئەھمىيەت بەردى. مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرى قۇرۇلۇشى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تېخنىكا خادىملىرىنى سەپلەش، تەربىيىلەش ۋە كۆپ خىل مۇلازىمەت تۈرلىرىنى قانات يايدۇرۇش قاتارلىقلارنى نۇقتىدىن دائىر ئىگىچە كېڭەيتىپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە 33 ناھىيە، شەھەردە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى جەھەتتىكى يۈرۈشلەشكەن مۇلازىمەت خىزمىتى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇلۇپ، 3 دەرىجىلىك مۇلازىمەت-تور- نۇقتىلىرى دەسلەپكى قەدەمدە ئورنىتىلدى (ناھىيىدە مۇلازىمەت مەركىزى، يېزىدا مۇلازىمەت بۆلۈمى، كەنتتە مۇلازىمەت پونكىتى قۇرۇلدى)، تور - نۇقتىدىن 341 ى، ئۆسۈملۈك دوختۇرخانىسىدىن 30 ى، ماشىنىلاشقان دورا چېچىش ئەترىتىدىن 31ى، تېخنىكا مەسلىھەتچىلىك ئورنىدىن 163ى، ئوغۇت - دورا تەڭشەش پونكىتىدىن 47سى قۇرۇلدى. بۇ مۇلازىمەت تەشكىلاتلىرى قۇرۇلغاندىن كېيىن، يەنە قېلىپلاشتۇرۇش تەلىپى بويىچە مۇكەممەللەشتۈرۈلۈپ، كۆپ ئىقتىدارلىق، يۇقىرى سۈپەتلىك، ئەملىي ئىش قىلىدىغان، ھەقمقىي ئۇنۇم ھاسىل قىلىدىغان تەشكىلاتقا ئايلىنىپ، ھەر مىللەت دېھقان ئاممىسىنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. 1989 - يىلدىن1990- يىلغىچە سودا مىنىستىرلىكى ۋە جۇڭگو يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى باش شىركىتى تەرىپىدىن تەقدىرلىنىپ، مەخسۇس يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى قىلىش، ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش ۋە مۇلازىمەت قىلىش بويىچە ئىلغار ئورۇن دېگەن نامغا ئېرىشتى.

1990 - يىلى شىركەتتىكى ئىشچى - خىزمەتچى 454 كە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە تولۇق ئونتۇرا، تېخنىكۇم مەلۇماتىدىكىلەر 139، ئالىي، ئونتۇرا تېخنىكۇم مەلۇماتىدىكىلەر 169، كەسپىي تېخنىكا ئۇنۇانى ئالغانلار 145، ئونتۇرا دەرىجىلىك ئۇنۇان (ۋەزىپە) ئالغانلار 38. ئاپتونوم رايوندىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سىستېمىسى بويىچە كەسپىي تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەنگەن ئىشچى - خىزمەتچى 33% كە يەتتى. ئاساسىي قاتلام ئۇچۇن 331 قارار (قېتىم) يېزا ئىگىلىك تېخنىكىسى بويىچە تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىلىپ، 47 مىڭ دېھقان تېخنىك خادىم تەربىيىلەندى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، دېھقانچىلىق دورىلىرى رەسىملىك كىتابىدىن 30 مىڭ پارچە بېسىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئىلىم - پەن ئوگىنىدىغان، ئىلىم - پەننى چۈشىنىدىغان، ئىلىم - پەندىن پايدىلىنىدىغان، پەن - تېخنىكا ئارقىلىق يېزا ئىگىلىكىگە يارەم بېرىدىغان قوشۇن دەسلەپكى قەدەمدە بەرپا قىلىندى، تېخنىكا، سانائەت، سودا بىر گەۋدە قىلىنغان، «بەشنى بىرلىككە كەلتۈرۈش» تىن ئىبارەت قوش قاتلاملىق تىجارەت مېخانىزمى ۋە سىياسەت، تېخنىكا، سودا ئۇزۇنارا بىرلەشتۈرۈلگەن گۈرۇھ ھۆددىگەرلىكىگە قاتنىشىش ۋە يېزا ئىگىلىكى بىلەن سودا بىرلىشىپ تىجارەت قىلىشتەك مۇلازىمەت ئەندىزىسىنى تۈرغۇزۇش يولىدا، كۆپلىگەن خىزمەتلەر ئىشلەندى. بۇ مەزگىلدە شىركەتنىڭ كەسپىي تىجارىتى بىرقەدەر تېز تەرەققىي قىلدى، 1986 - يىلى 450 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەندى، 1990 - يىلى 889 مىڭ تونىنا (1 مىليون 850 مىڭ ئۆلچەملىك تونىنا) غا يېتىپ تەخمىنەن بىر ھەسسە كۆپەيدى، 2700 تونىنا دېھقانچىلىق دورىسى، 14 مىڭ تونىنا سۇلياۋ يوپۇق، 1 مىليون 100 مىڭ دانە ئونتۇرا، كىچىك دېھقانچىلىق سايمىنى، 60 مىڭ دانە دېھقانچىلىق دورىلىرى سايمىنى بىلەن تەمىن ئېتىلدى. دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەشتە، ئۇنۇمى تۆۋەن، زەھەرى يۇقىرى تۈرلەر تەمىنلەشتىن

ئونۇمى يۇقىرى، زەھىرى تۆۋەن تۇرلەر بىلەن تەمىنلەشكە ئۆتتى ھەمدە ئوت - چۆپ يوقىتىش دورىسى ۋە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆسۈشىنى تەڭشىگۈچى دورا قاتارلىق يېڭى تۇرلەرنى كۆپەيتىپ، كېسەللىك، زىياندىش ھاشارەت ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىش ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىندى. سۇلياۋ يوپۇق — يېقىنقى يىللاردا ئومۇملاشقان يېڭى تېخنىكا تۈرى بولۇپ، تىجارەت تۇرلىرى 120 خىلدىن ئاشتى، بۇ، شىركەتنىڭ سېتىش سوممىسىنىڭ ئالتىدىن بىر قىسمىنى ئىگىلىدى. خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىسى، سۇلياۋ يوپۇقنىڭ تىجارەت مىقدارى ئىجتىمائىي ئومۇمىي مىقدارىنىڭ %97دىن كۆپرەكنى ئىگىلىدى، بۇ شىركەت يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بازارلىرىدىكى ئاساسىي يوللۇق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ساھەسىدىكى باشلامچىغا ۋە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇشقا مەدەت بېرىشتىكى مۇھىم تايانچ كارخانىغا ئايلاندى.

1990 - يىلى شىركەتنىڭ مۇقىم مۇلكى 26 مىليون يۈەنگە، ئۆزىدە بار كۆچمە مەبلەغ 44 مىليون يۈەنگە، يىللىق ئومۇمىي سېتىش سوممىسى 807 مىليون يۈەنگە، پايدىسى 13 مىليون 380 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1985 - يىلدىكىدىن زور ھەجىمدە ئاشتى.

3. كۈندىلىك چەرچىن مال - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى

ش ئۇ ئا ر كۈندىلىك چەرچىن مال - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى —1952- يىل 12 - ئايدا قۇرۇلغان ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسىنىڭ تەمىنلەش دىرېكتور بۆلۈمى ۋە 1955 - يىلى قۇرۇلغان كېرەكسىز بۇيۇملار دىرېكتور بۆلۈمى ئىدى. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن كوپىراتىپنىڭ بىر قانچە قېتىملىق كەسپىي ئىش تەقسىماتى ۋە ئاپپاراتلىرىنىڭ بىرلەشتۈرۈلۈشى ئارقىسىدا، كۈندىلىك چەرچىن مال تىجارەت ئاپپاراتلىرىدىمۇ بىر قانچە قېتىم چوڭ ئۆزگىرىش بولدى. 1955- يىل 12 - ئايدا تەمىنلەش دىرېكتور بۆلۈمى كۈندىلىك چەرچىن مال دىرېكتور بۆلۈمىگە ئۆزگەرتىلىپ، ئاساسلىقى، يېزىلارغا كېرەكلىك كۈندىلىك سانائەت بۇيۇملىرى، قول سانائىتى ۋە يەرلىك سانائەت مەھسۇلاتلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، دۆلەت جىددىي مۇھتاج بولۇۋاتقان كېرەكسىز مېتال، ھەرخىل سۆڭەك ۋە قەغەز ياسىلىدىغان خام ماتېرىيال قاتارلىقلارنى سېتىۋالدى. 1955 - يىلى يېزا بازارلىرىنى 1500 تونىا شېكەر، 1500 تونىا چاي، 650 مىڭ توپ ھەرخىل سىپتا توقۇلغان رەخت، 200 مىڭ توپ ماتا بىلەن تەمىنلەپ، 1000 تونىا كېرەكسىز مېتال ۋە ھەرخىل سۆڭەك سېتىۋالدى. 1956 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن، كۈندىلىك چەرچىن مالىلار تىجارىتى باشقارمىسى ۋە كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار تىجارىتى باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلىپ، پۈتۈن ساھەنىڭ تىجارەت باشقۇرۇش كەسپىنى ئۈستىگە ئالدى. 1957 - يىل 9 - ئايدا كۈندىلىك چەرچىن مال، يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يىمەكلىك ۋە كېرەكسىز ماددىي ئەشيالاردىن ئىبارەت 3 تىجارەت باشقارمىسى قوشۇۋېتىلىپ، كۈندىلىك چەرچىن مال - يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار باشقارمىسى دەپ ئاتالدى. 1971 - يىل12- ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى تىجارەت ئاپپاراتلىرىنى تەڭشىگەندە، يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىزماددىي- ئەشيالار شىركىتىگە ئۆزگەرتىلدى. 1976 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ يۇقىرى - تۆۋەن ساھەلەر بويىچە كەسپىنى ماسلاشتۇرۇش توغرىسىدىكى يوليورۇقىنىڭ روھىغا ئاساسەن، يەرلىك مەھسۇلات كەسپىنى مېڭە شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بەرگەندىن كېيىن، كۈندىلىك چەرچىن مال - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار شىركىتىگە ئۆزگەرتىلدى. 1984- يىلى يەنە كۈندىلىك چەرچىن مال - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتىگە ئۆزگەرتىلدى ھەمدە سىرتقا قارىتا ئىككى

ۋىۋىسكا ئېسىپ، ئىچكى قىسىمدا بىر يۇرۇش بەنزە تەسىس قىلىنىدى. ئاساسلىق تىجارەت تۈرلىرى كۈندىلىك لازىمەتلىك ئەسۋابلار، فارفور بۇيۇملار، ئاشخانا سايمانلىرى، ئائىلە سايمانلىرى، قاغالتىر بۇيۇملىرى، تازىلىق سايمانلىرى، يېزىلارغا كېرەكلىك ماتېرىياللىرى، پوجاقخانا - سالىيوت ۋە كېرەكسىز پولات - تۆمۈر، كېرەكسىز رەڭلىك مېتال، كېرەكسىز بالون، كاۋچۇك، ھەرخىل ئۇستىخان، سۈلياۋ، قەغەز ياساش خام ماتېرىيالى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولۇپ، جەمئىي 2000 خىلدىن ئاشىدۇ. شىركەتتە كاتىبات بۆلۈمى، ئىستاتىستىكا بۆلۈمى، مالىيە - بوغالتىرلىق بۆلۈمى، كۈندىلىك چەرچىن مال بۆلۈمى، كېرەكسىزماددىي-ئەشيالارنى يىغىۋېلىش بۆلۈمى، ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى، سىياسىي خىزمەت ئىشخانىسى قاتارلىقلار تەسىس قىلىنىدى. بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلاردىن ئۇرۇمچى، داخىيەن كۈندىلىك چەرچىن مال سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتلىرى، ناھىيىلىك كۈندىلىك چەرچىن مال ئامبىرى، خىيشەنتۇ كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار ئامبىرى، سەنگېجۇاڭ پوجاقخانا ئامبىرى، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى پىششىقلاش زاۋۇتى ۋە ئاپتوموبىل ئەترىتى قاتارلىقلار بار. 1986 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، شىركەتنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىسى 323 كە، مۇقىم مۇلكى 6 مىليون 500 مىڭ يۈەنگە، ئۆزىدە بار كۆچمە مەبلىغى 2 مىليون 700 مىڭ يۈەنگە يەتتى، 50 مىڭ تونىنا كېرەكسىز ماددىي ئەشيا يىغىۋېلىندى، بازار 20 مىليون داندىن ئارتۇق ئائىلە سايمىنى، ئاشخانا سايمىنى، ساپال بۇيۇملار بىلەن تەمىنلەندى، تاۋار سېتىش سوممىسى 39 مىليون 700 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1 مىليون 800 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى.

ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى سىرتقا ئېچىۋېتىش، جانلاندۇرۇش فاكتورىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، 1987 - يىلدىن باشلاپ شىركەت دىرېكتورلار ھۆددىگە ئېلىپ باشقۇرۇش مەسئۇلىيەت تۈزۈمى ۋە دىرېكتورلارنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى ئاخىرلاشقاندىكى مۇپەتتىشلىك تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، كارخانىنىڭ تىجارەتتە ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈش ھوقۇقى تولۇق يۈرگۈزۈلدى، تىجارەت قۇرۇلمىسى تەرتىپكە سېلىنىپ، ئالدىنقى سەپتىكى خادىملار تولۇقلاندى، «بىر كەسىپنى ئاساس قىلىپ، كۆپ خىل تىجارەتنى يولغا قويۇش» فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، تىجارەت دائىرىسى ئۆزلۇكسىز كېڭەيتىلدى، تاۋار تۈرلىرى كۆپەيتىلدى، تاۋار ئوبوروت يوللىرى كەڭ ئېچىلىپ، سېتىشقا باب كېلىدىغان مال مەنبەسى ئۈيۇشتۇرۇلدى، يەرمەنكە ئېچىش، مال زاكاز قىلىش يىغىنى، ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئېچىش ۋە ئاكالىتەن سېتىۋېلىش، ئاكالىتەن سېتىش، مالنى يېزىلارغىچە يەتكۈزۈپ بېرىش قاتارلىق شەكىللەرنى قوللىنىش ئارقىلىق تاۋارلارنى توپ سېتىش كەسپى قانات يايدۇرۇلدى ھەمدە كۈندىلىك چەرچىن مال سودا ساربىي قۇرۇلدى، ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش دۇكىنىدىن 6 سى كۆپەيتىلدى، توپ سېتىش بىلەن پارچە سېتىش بىرلەشتۇرۇلۇپ، تىجارەت جانلاندۇرۇلدى. شىركەت قارمىقىدىكى پىششىقلاش زاۋۇتلىرى كېرەكسىز پولات - تۆمۈرلەرنى قايتىدىن ئېرىتىش ئارقىلىق كىچىك تىپتىكى پولات ماتېرىياللىرىنى ئىشلەپ چىقاردى ھەمدە پولات، ياغاچتىن ئائىلە سايمانلىرى ياساپ بازارغا سالدى. كۆپ خىل ئىگىلىك شەكلى تەڭ مەۋجۇت بولۇپ تۈرۈۋاتقان ۋەزىيەتتە، شىركەت باشتىن-ئاخىر كۈندىلىك چەرچىن مال، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار تىجارىتىدىكى ئاساسىي يوللۇق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى يىلمۇ - يىل ئاشۇردى.

1990 - يىلى شىركەت تىجارەت ھۆددىگەرلىكىنىڭ يېڭى ۋەزىيىتىگە ماسلىشىش ئۈچۈن، تىجارەت باشقۇرۇش تارماقلىرىنى ئىخچاملىدى، شىركەتتە دىرېكتورلار ئىشخانىسى، مەمۇرىي ئىشخانا قاتارلىق 9 باشقۇرۇش، مۇلازىمەت بۆلۈمى ۋە كۈندىلىك چەرچىن مال، ئائىلە - ئاشخانا سايمانلىرى، پوجاقخانا، فارفۇر بۇيۇملار، ئائىلە ئېلېكتر سايمانلىرى، كېرەكسىز مېتال قاتارلىق 12 تىجارەت باشقۇرۇش تارمىقى، 2 ئامبار ۋە پىششىقلاش زاۋۇتى، ئاپتوموبىل ئەترىتى، 472 ئىشچى - خىزمەتچى بار بولۇپ، مۇقىم مۇلكى 11 مىليون يۈەنگە، ئۆزىدە بار كۆچمە مەبلەغ 17 مىليون 500 مىڭ يۈەنگە، ئومۇمىي سېتىش سوممىسى 64 مىليون يۈەنگە، ئىشقا ئاشۇرۇلغان پايدا 2 مىليون 300 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

شىركەت ئۆزى تىجارەت قىلغاندىن سىرت، ساھەلەر بويىچە باشقۇرۇشقا مەسئۇل بولۇپ، دۆلەتنىڭ پىلان ئارقىلىق باشقۇرىدىغان ماددىي ئەشيالىرىنى تەقسىم قىلدى ۋە تەڭشەشنى ئۈيۈشتۈردى. «شىنجاڭ كۇندىلىك چەرچىن مال كەسپىي جەمئىيىتى»، «شىنجاڭ قايتا پايدىلىنىشقا بولىدىغان بايلىق مەنبە كەسپىي جەمئىيىتى» نىڭ خىزمەتلىرىنى باشقۇردى، ئۇچۇر يەتكۈزۈپ، تەجرىبە ئالماشتۇرۇپ، كەسپىي تەشۋىقات ۋە تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەشكە ھەمكارلىشىپ، كارخانىلار ئوتتۇرىسىدىكى توغرا لىنىيىلىك ئالاقە ۋە تېخنىكا ئىقتىسادىي ھەمكارلىقىنى ئىلگىرى سۈردى، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ كۇندىلىك چەرچىن مالىلارنى سېتىش نۇقتىلىرى شەھەر - يېزىلاردا تور بولۇپ شەكىللەندى، 1990 - يىلى ساھەلەر بويىچە سېتىش سوممىسى 120 مىليون يۈەنگە يېتىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى شەھەر - يېزا ئاھالىسىنىڭ كۇندىلىك چەرچىن مالىلارغا بولغان ئېھتىياجى كاپالەتكە ئىگە قىلىندى. ئاپتونوم رايون بويىچە كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش تور - نۇقتىسى 1192 گە، كەسپىي خادىمى 3363 كە، يىغىۋېلىنغان كېرەكسىز ماددىي ئەشيا 76 مىڭ تونىنغا، قىممىتى 60 مىليون يۈەندىن كۆپرەككە يېتىپ، بايلىق مەنبەسىدىن قايتا پايدىلىنىپ، مۇھىتنى تازىلاش ئۈچۈن تۆھپە قوشۇلدى.

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان شىركەت ئاساسىي ماھارەتنى قايتا مەشىق قىلىپ، تۇرلۇك ھۆددىگەرلىك كۆرسەتكۈچلىرىنى ئورۇنداش بىلەن بىر ۋاقىتتا، كارخانا باشقۇرۇش تۈزۈملىرىنى ئۆزلۈكسىز مۇكەممەللەشتۈردى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تېخنىكا - كەسپىي ساپاسىنى ئۆستۈردى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ دېموكراتىك باشقۇرۇشىغا ئەھمىيەت بەردى، «ئىتتىپاق بولۇش، مۇلازىمەت قىلىش، ئەمەلىي ئىشلەش، يول ئېچىپ ئىلگىرىلەش»تىن ئىبارەت كارخانا روھىنىڭ ئىلھامى ئاستىدا، باراۋەرلىك ئاساسىدا ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزۈش، ئەلا مۇلازىمەت قىلىشنى تۈپ مەقسەت قىلىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ۋە يېزا تاۋار ئىقتىسادىنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن پۈتۈن كۈچى بىلەن مۇلازىمەت قىلىپ، ناھايىتى يۇقىرى سودا ئىناۋىتىگە ئېرىشىپ، ماددىي مەدەنىيىلىك ۋە مەنىۋى مەدەنىيىلىك جەھەتتە قوش مول ھوسۇل ئالدى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى تەرىپىدىن كۆپ قېتىم «توختامغا ئەمەل قىلىپ، ۋەدىسىدە تۇرىدىغان» كارخانا، دەپ بېكىتىلدى. 1990 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى «مەملىكەتتىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى بويىچە قايتا پايدىلىنىشقا بولىدىغان بايلىق مەنبەلىرى خىزمىتىدىكى ئىلغار كارخانا»، دەپ نام بەردى.

4. يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتى

ئاپتونوم رايونلۇق يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتى — 1952 - يىل 12 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپىراتىپ ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسى قۇرغان سېتىش دىرېكتور بۆلۈمى ئىدى. 1955 - يىل12- ئايدا يەرلىك مەھسۇلات - قوشۇمچە يېمەكلىكلەر دىرېكتور بۆلۈمىگە ئۆزگەرتىلدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا ئۇرۇمچى مېۋە - چېۋە توپ سېتىش پونكىتى قۇرۇلۇپ، ئاشلىق، پاختا، ياغلىق دان، چارۋا مەھسۇلاتلىرى، گۆش، ئۆي قۇشلىرى، سۈ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك مەھسۇلات، تېتىتقۇ، قوشۇمچە يېمەكلىك، ھۆل - قۇرۇق مېۋە- چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، كۆكتات قاتارلىق شەھەر - يېزا بازارلىرى ئېھتىياجلىق بولغان تاۋارلار بىلەن ئۇنىۋېرسال تىجارەت قىلىش ۋە ئۇنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىشنى يولغا قويدى. 1955 - يىلى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىغا ۋاكالىتەن 70 مىڭ تونىنا ئاشلىق، 3200 تونىنا پاختا، 24 مىڭ تونىنا ياغلىق دان، 5600 تونىنا قوي يۇڭى، 1 مىليون پارچە تېرە سېتىۋالدى. ئۆز ئالدىغا 2300 تونىنا قۇرۇق ئۈزۈم، 3500 تونىنا گۈلە ۋە شاپتۇل قېقى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. 1956 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن، يەرلىك مەھسۇلات - قوشۇمچە يېمەكلىكلەر تىجارىتى باشقارمىسى تەسىس قىلىنىپ، تاۋار تىجارىتىدىكى ئىش تەقسىماتى بويىچە، ئاساسلىقى، دۆلەت پىلان ئارقىلىق باشقۇرىدىغان

شىنجاڭنىڭ قۇرۇق ئۇزۇم، گۈلە، ياڭاق، ھەسەل ۋە 3 خىل يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتى، مەسىلەن: بامبۇك، ياغاچ، پالما، پاختا - چىگە، تېرە - يۇڭ بۇيۇملىرى، ھۆل- قۇرۇق مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، قۇرۇتۇلغان كۆكتات ۋە تېتىتقۇ قاتارلىقلارنى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش كەسپىنى سىستېمىلار بويىچە يولغا قويۇپ تىجارەت قىلدى. 1958 - يىل 4 - ئايدا 2 - سودا نازارىتى تىجارەت ئاپپاراتلىرىنى تەرتىپكە سېلىپ، يەرلىك مەھسۇلاتلار كەسپىنى كۈندىلىك چەرچىن ماللارغا قوشۇۋەتتى. مېۋە- چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، قوشۇمچە يېمەكلىك ۋە كۆكتات كەسپىنى بىرلەشتۈرۈپ، كۆكتات، مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز تىجارىتى باشقارمىسى تەسىس قىلدى. 1962 - يىل 5 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ھۆل، قۇرۇق مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز تىجارىتى باشقارمىسىنىلا قۇردى، مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز بويىچە مەخسۇس تىجارەت قىلدى ھەمدە مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز ئىشلەپچىقىرىشقا يارەدەم بېرىپ، بازارنى تەمىنلەشنى باشقۇردى ۋە ئورۇنلاشتۇردى. بۇ مەزگىلدە، يىلىغا 12 مىڭ تونىنا ھۆل مېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، 5000 تونىنا قۇرۇق مېۋە سېتىۋېلىش - سېتىشنى ئۇيۇشتۇردى. 1971 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز شىركىتى قۇردى. 1976- يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە كەسپىنى سىستېما بويىچە باشقۇرۇپ تىجارەت قىلىش توغرىسىدىكى يولىيورۇقىنىڭ روھىغا ئاساسەن، يەرلىك مەھسۇلاتلار كەسپىنى يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتىگە قوشۇۋەتتى. شىركەتتە كاتىبات بۆلۈمى، ستاتىستىكا بۆلۈمى، مالىيە - بوغالتىر بۆلۈمى، مېۋە كەسپى بۆلۈمى، يەرلىك مەھسۇلاتلار كەسپى بۆلۈمى، ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى، سىياسىي خىزمەت ئىشخانىسى تەسىس قىلىندى. بۇئاستە قاراشلىق كارخانىلاردىن شىمالىي ژوگزال ئامبىرى (سىرتقا قارىتا ئورۇمچى يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى دەپ ئاتالدى) ۋە لېۋداۋان مېۋە پىششىقلاش زاۋۇتى بار بولۇپ، يىللىق سېتىۋېلىش - سېتىش مىقدارى مۇنداق بولدى: ھۆل مېۋە، قوغۇن - تاۋۇز 140 مىڭ تونىنا، قۇرۇق مېۋە 23 مىڭ تونىنا، تېتىتقۇ 400 تونىنا ۋە باشقا يىرىك يەرلىك مەھسۇلات تاۋارلار.

1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا شىركەتتىكى كادىر، ئىشچى - خىزمەتچى 260 قا، مۇقىم مۇلكى 5 مىليون يۈەنگە، ئۆزىدە بار كۆچمە مەبلەغ 2 مىليون يۈەنگە، يىللىق تاۋار سېتىش سوممىسى 31 مىليون 350 مىڭ يۈەنگە، يارىتىلغان پايدا 1 مىليون يۈەنگە يەتتى.

1986 - يىلدىن كېيىن ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش جەريانىدا، دۆلەت يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە سالەملىرىنى ئومۇميۈزلۈك قويۇۋەتتى. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا، كوللېكتىپ ۋە يەككە تىجارەتچىلەر كۆپ يوللار ئارقىلىق سېتىۋېلىپ، ساتىدىغان بولدى، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىش بىۋاستە مۇناسىۋەت باغلىغانلىقتىن، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتى ئىسلاھاتنىڭ زور دولقۇنىدا، بازارنى تىزگىنلىيەلمەي، ئاساسىي يوللۇق رولىنى يوقىتىپ، كەسپى تارىيىپ كەتتى، گەرچە كۆپ جەھەتلەردە ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش ۋە باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش تەدبىرلىرى قوللىنىلغان بولسىمۇ، ئىقتىسادىي ئۇنۇمى يەنىلا بىرقەدەر تۆۋەن بولدى.

1987 - يىلى شىركەت تىجارەت مۇئەسسەسلىرىنى ئۆزگەرتىپ يېڭىلاشقا مەبلەغ سالدى، ئۇرۇمچىدىكى شىمالىي ژوگزالدا ۋە كورلىدىكى تىجارەت ئورنىدا ئومۇمىي سىغىمى 5000 تونىنا كېلىدىغان مېۋىنى سوغۇق ساقلاش ئامبىرى ۋە قۇرۇلۇش كۆلىمى 5000 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان، شېكەرلەنگەن مېۋە، PET قوتىلىق ئىچىملىك ئىشلەپچىقىرىدىغان 3 لىنىيىنى، يىللىق پىششىقلاش ئىقتىدارى 1000 تونىنا كېلىدىغان مېۋە ئىچىملىكلىرى زاۋۇتىنى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈردى ھەمدە كەسىپكە لايىق كېلىدىغان ئورا، ئامبار ۋە تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى قاتارلىق تۈرلۈك مۇئەسسەسلىرىنى قوشۇمچە تەسىس قىلىپ جەمئىيەت ئۇچۇن مۇلازىمەت قىلدى. شىركەت تىجارەت جەھەتتە، ساھەلەر چېگرىسىنى بۇزۇپ تاشلاپ

ھۆل - قۇرۇق مېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، قۇرۇتۇلغان كۆكتات ۋە تېتىتقۇ، يەرلىك مەھسۇلات ۋە چەرچىن مال، مېۋە شىرنىسى ۋە ئىچىملىكى، قوشۇمچە يېمەكلىك ۋە شېكەرلەنگەن مېۋىلەر بىلەن ئاساسلىق تىجارەت قىلغاندىن باشقا، قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى، تۇرلۇك مېتال، قاتناش - ئېنېرگىيە، خىمىيە - سانائىتى خام ماتېرىيالى، ئائىلە ئېلېكتر سايمانلىرى، دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق سايمانلىرى، توقۇلما بۇيۇم ۋە تۇرلۇك مالالار، كېلىشىم باھادىكى ئاشلىق، ياغ، سۇ مەھسۇلاتلىرى ۋە تۇخۇم، ئۈي قۇشلىرى، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش، ۋاكالىتەن ساقلاش، ۋاكالىتەن توشۇش تىجارەت كەسىپلىرى بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللاندى.

1987 - يىلى يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى دىرېكتورلار باشقۇرۇش ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيەت تۇزۇمىنى يولغا قويغاندىن كېيىن، كىچىك تىجارەت ئورۇنلىرىنى ئايرىپ، تىجارەت قۇرۇلمىسىنى تەڭشەپ، ئىچكى قىسىمدا كىچىك دائىرىدىكى ھۆددىگەرلىكنى يولغا قويدى، قۇرۇق مېۋە، ھۆل مېۋە، قۇرۇتۇلغان كۆكتات ۋە تېتىتقۇ، يەرلىك مەھسۇلات، ساقلاش - توشۇش، ئۇنىۋېرسال مۇلازىمەت، سودا ۋە شېنجېندا تۇرۇشلۇق تىجارەت ئورنىدىن ئىبارەت 8 ئورۇن تەسىس قىلدى، داخىيەن، كورلىدا 2 - دەرىجىلىك پونكىت، مېۋە ئىچىملىكلىرى زاۋۇتى ۋە لىيۇداۋان ئامبىرى، شىمالىي ۋوگزال ئامبىرى ھەمدە مېۋە قوشۇمچە يېمەكلىك سودا سارىيى تەسىس قىلىپ، توپ ۋە پارچە سېتىشنى يولغا قويدى. شىركەت ئورگىنىدا مالىيە -بوغالتىرلىق- ئىستاتىستىكا بۆلۈمى، سىياسىي خىزمەت ئىشخانىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇشنى باشقۇرۇش ئىشخانىسى، دىرېكتور ئىشخانىسىدىن ئىبارەت 4 فۇنكسىيىلىك بۆلۈم - ئىشخانا ۋە پارتىيە، ئىتتىپاق، ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەشكىلاتلىرى تەسىس قىلىندى.

1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە - چېۋە شىركىتىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 458 گە، مۇقىم مۇلكى 18 مىليون 400 مىڭ يۈەنگە، ئۈزىدە بار كۆچمە مەبلەغ 19 مىليون 320 مىڭ يۈەنگە يەتتى. شىركەت تىجارەت جەريانىدا توختامغا ئەمەل قىلىپ، ۋەدىسىدە تۇرۇپ، مەملىكەت بويىچە 20 دىن ئارتۇق ئۆلكە، شەھەر بىلەن مۇستەھكەم كەسپىي ئالاقە ئورنىتىپ، سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى راۋانلاشتۇرۇپ، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە ساھەسىدە بىر قەدەر يۇقىرى ئىناۋەتكە ئىگە بولدى. 1990- يىللىق ئومۇمىي سېتىش سوممىسى 73 مىليون يۈەن بولۇپ، 280 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلى. بۇنىڭ ئىچىدە سېتىلغان قۇرۇق ئۈزۈم، قارا گازىر 14 مىڭ تونىنا، ھۆل مېۋە 16 مىڭ تونىنا. 1990 - يىل كۈزدە بېيجىڭدا ئېچىلغان ئاسىيا تەنھەرىكەت يىغىنىنىڭ مال سېتىۋېلىش مەركىزىنى شىنجاڭنىڭ داڭلىق، ئەلا مېۋىلىرىدىن تۇرپان ئۈزۈمى، كورلا نەشپۈتى، قۇمۇل قوغۇنى قاتارلىق 13 تۈر بويىچە 50 تونىنىدىن ئارتۇق مېۋە - چېۋە بىلەن تەمىنلەپ، پايتەختتىكى ۋە ئاسىيادىكى دوستلاردا گۈزەل تەسىراتلارنى قالدۇردى. بازارنى جانلاندۇرۇپ، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋىلەرنىڭ سېتىلىش يوللىرىنى ئېچىپ، پەن - تېخنىكا ئارقىلىق يېزا ئىگىلىكىنى گۈللەندۇرۇش يولىغا مېڭىش ئۈچۈن، يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى بىلەن بىرلىشىپ يەرلىك مەھسۇلات- مېۋە - چېۋە شىركىتى گازىر تاۋۇزى تەتقىقات ئورنى قۇردى؛ ئاپتونوم رايون بويىچە ھەسەل مەھسۇلاتلىرى ۋە مېۋە - چېۋە" ئىشلەپچىقىرىدىغان ئاساسلىق ناھىيىلەرنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمەت يىغىنى ئاچتى، «شىنجاڭ يەرلىك مەھسۇلات- مېۋە - چېۋە بازارلىرىنىڭ ئەھۋالى» دېگەن تېمىدىكى ماتېرىيالنى تۇزۇپ چىقىپ، ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىنى ئۇچۇر مۇلازىمىتى بىلەن تەمىن ئەتتى.

5. چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى

1984 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تاشقى ئىقتىساد - سودا نازارىتى چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئىچكى قىسىمدا سېتىش كەسپىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سىستېمىلار بويىچە باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنى قۇردى. بۇ شىركەت ئاساسلىقى پالما چاي ۋە ھەرخىل چاي مەھسۇلاتلىرى؛ ھەرخىل يۇڭ، تېۋىت، خۇرۇم ماتېرىياللىرى ۋە ئۇنىڭدىن ئىشلەنگەن

مەھسۇلاتلارنى سېتىۋېلىش - سېتىش ۋە پىششىقلاش تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. شىركەتتە كاتىبات بۆلۈمى، پىلان بۆلۈمى، مالىيە - بوغالتىر بۆلۈمى، چاي بۆلۈمى، چارۋا مەھسۇلاتلىرى بۆلۈمى، ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى، سىياسىي خىزمەت ئىشخانىسى تەسىس قىلىندى، بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلاردىن چاي ئامبىرى، يۇڭ - تېۋىت زاۋۇتى بار.

1985 - يىل ئاخىرىدا شىركەتتىكى ئىشچى - خىزمەتچى 581 گە، مۇقىم مۇلكى 4 مىليون 600 مىڭ يۈەنگە، كۆچمە مەبلىغى 7 مىليون 300 مىڭ يۈەنگە، يىللىق تاۋار سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 230 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 4 مىليون 100 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى.

1986 - يىلدىن 1988 - يىلغا قەدەر، دۆلەت چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش سىياسىتىنى كەڭ قويۇپ بېرىپ، ئۆچكە تېۋىتىدىن باشقا، ھەممە تىجارەتنى قويۇۋەتتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى تۈزەش، تەرتىپكە سېلىش، ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشنى زىچ دەۋر قىلغان ھالدا، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى بازارلىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتتى، ئىچكى قىسىمدا تىجارەت ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيىتە تۈزۈمىنى يولغا قويۇپ، ئوبوروتنى جانلاندۇرۇپ، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش، سېتىش يوللىرىنى كېڭەيتىپ، تىجارەت شارائىتىنى تىرىشىپ ياخشىلاپ، ئىقتىسادىي ئۇنۇم بىلەن ئىجتىمائىي ئۇنۇمنى ئۆستۈردى. شىركەت چارۋىچىلىق رايونلىرىغا يۈزلىنىپ، ھەرىيلى چارۋىچىلارغا 30 مىليون يۈەن ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى تارقاتتى، بۇ پۇلنىڭ 1 مىليون 500 مىڭ يۈەن ئۆسۈمىنى شىركەت تۆلىدى؛ ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش بىرلەشمە تىجارىتىنى تەشكىللىدى، چارۋىچىلار يايلاقتا كۆچكەندە، ئۇلارغا 3000 تونىدىن ئارتۇق يەم - خەشەك، تۈزنى ھەقسىز توشۇپ بەردى، ئۇلارنى يۇڭ قىرقىش ۋە تۈرمۇش بۇيۇملىرى مۇلازىمىتى بىلەن تەمىن ئەتتى. 3 يىلدا يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 9000 تونا چاي ساتتى، بۇنىڭ ئومۇمىي سوممىسى 35 مىليون يۈەن بولدى، 20 مىڭ تونا قوي يۇڭى، 300 تونا ئۆچكە تېۋىتى، 4 مىليون 500 مىڭ پارچە كالا، قوي تېرىسى سېتىۋالدى، سېتىش سوممىسى 400 مىليون يۈەن بولۇپ، يىلىغا 6 مىليون يۈەن پايدا يارىتتى. 1988 - يىلى شىركەت تىجارەت قۇرۇلمىسىنى تەڭشەپ، توغرا لىنىيىلىك ئىقتىسادىي ئالاقىنى راۋاجلاندۇردى. «تەڭرىتاغ» يۇڭ توقۇمىچىلىق چەكلىك شىركىتى، «كوئىنلۇن» يۇڭ توقۇمىچىلىق چەكلىك شىركىتى، «شىنجەن» ئىلمە توقۇلما چەكلىك شىركىتى، «بېيفاڭ» يەرلىك مەھسۇلات، چارۋا مەھسۇلاتلىرى بىرلەشمە تىجارەت شىركىتى، «نىڭشىن» يۇڭ توقۇمىچىلىق چەكلىك شىركىتى، «شىنلى» تېرە - يۇڭ، يەرلىك مەھسۇلاتلار چەكلىك شىركىتى قاتارلىق ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرى بىلەن بىرلەشمە تىجارەتنى يولغا قويدى ياكى مەبلەغ سېلىپ بىرلىشىپ تىجارەت قىلىش توختامى ئىمزالىدى. شىركەت قارىمىقىدىكى يۇڭ - تېۋىت زاۋۇتى 3 يىلدىن ئارتۇق تېخنىكا ئۆزگەرتىش ئارقىلىق، ئەسلىدىكى خام ماتېرىيال سېتىۋېلىش - سېتىشتىن ئىشلەپچىقىرىش ۋە تىجارەت قىلىشقا قاراپ بۇرۇلۇشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ، ئىككى يۈرۈش يۇڭ يۇيۇش ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى، بىر يۇڭ پىلتە سېخى ۋە بىر سۈنئىي تېرە ئىشلەپچىقىرىش سېخى قۇرۇپ، چەت ئەلدىن ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۈنىلىرىنى كىرگۈزدى، يىللىق يۇڭ يۇيۇش ئىقتىدارى 2000 تونىنغا، يۇڭ پىلتە ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 500 تونىنغا يەتتى، يىلىغا 80 مىڭ كۋادرات مېتىر سۈنئىي تېرە ئىشلەپچىقارىدى. بۇ تۈردىكى مەھسۇلات دۆلەت دەرىجىلىك مۇھىم مەھسۇلاتلارنى سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىش تۈرىگە كىرگۈزۈلدى، بۇ ئىسلاھاتلار كارخانىلارنىڭ يېڭى ۋەزىيەتتە رىقابەتكە ماسلىشىش ئىقتىدارىنى ئۆستۈردى.

چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېڭىدىن قۇرغان ئىگىلىك باشقۇرۇش كارخانىسى بولۇپ، مۇئەسسەسىلىرى بىرقەدەر ئاز ئىدى. 1986 - يىلدىن 1990 - يىلغا قەدەر، دۆلەت ۋە كوللېكتىپ 20 مىليون يۈەندىن ئارتۇق مەبلەغ سېلىپ، شىركەتنىڭ ئىشخانا بىناسى قۇرۇلۇشى (ئورنى بەش يۈلتۇز يولىدا)، يۇڭ - تېۋىت زاۋۇتىنىڭ ئۈسكۈنىلىرىنى يېڭىلاش قۇرۇلۇشى ۋە ئۇرۇمچى، كورلا،

كۆيتۈندىكى چاي ئامبارلىرى شۇنىڭدەك ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرالغۇ ئۆيلىرى قاتارلىق قۇرۇلۇشلارغا ئىشلىتىپ، شىركەتنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋە زاپاس ساقلاش شارائىتىنى زور دەرىجىدە ياخشىلىدى.

1988 - يىلدىن 1990 - يىلغا قەدەر، دۆلىتىمىزدە «قوي يۈگى جېڭى» يۈز بەرگەندىن كېيىن، قوي يۈگىنىڭ سېتىلىش باھاسى تۆۋەنلەپ، سېتىش يوللىرى تارىيىپ كەتكەندە، شىركەت سىياسەتنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچراپ، قوي يۈگى سېتىشنىڭ پۈرسىتىنى ئىگىلىيەلمىگەنلىكتىن، سېتىۋېلىش سېتىشتىن كۆپ بولۇپ كېتىش شەكىللىنىپ، 11 مىڭ تونىنا قوي يۈگى بېسىلىپ قالدى، گەرچە ئاپتونوم رايون ئىچىدە قوي يۈگى بىلەن تەمىنلەش ۋە ئېھتىياجنى ماسلاشتۇرۇش يىغىنى ئېچىپ، ھەرقايسى چوڭ تېپتىكى يۈڭ توقۇمىچىلىق كارخانىلىرى بىلەن تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياجنى جىپسىلاشتۇرۇش توختاملىرىنى تۈزۈش قاتارلىق ئىجابىي تەدبىرلەرنى قوللانغان بولسىمۇ، لېكىن قىيىن ھالەتتىن يەنىلا قۇتۇلالماي، زور دەرىجىدە زىيان كېلىپ چىقتى، 1989 - يىلى 13 مىليون يۈەن زىيان كۆرۈلدى، 1990 - يىلى چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 708 گە، مۇقىم مۇلكى 38 مىليون يۈەنگە، كۆچمە مەبلەغ 40 مىليون يۈەنگە، يىللىق سېتىلغان چاي 10 مىڭ تونىدىن كۆپرەككە، قوي تېرىسى 11 مىڭ 400 تونىنغا، سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 540 مىليون يۈەنگە يەتتى، تارىختىن قېپقالغان تاۋار زىيىنى داۋاملىق بىر تەرەپ قىلىنغانلىقتىن، شۇ يىلى 25 مىليون يۈەن زىيان مەلۇم قىلىندى.

6. تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى

1980 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەمىنات - سودا مەركىزىي سودا سارىيى قۇرۇشنى قارار قىلىپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا يەرلىك مەھسۇلاتلار - مېۋە - چېۋە شىركىتى ۋە كۇندىلىك چەرچىن مال - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغۇۋېلىش شىركىتىنى تايانچ قىلىپ، مۇستەقىل تىجارەت قىلىدىغان 2 ئورۇن قۇردى، پىلانلىق ئىگىلىكنى ئاساس، بازار ئارقىلىق تەڭشەشنى قوشۇمچە قىلىش فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئوچۇق تىجارەتنى يولغا قويۇپ، مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولىدىغان بولدى. تىجارەت دائىرىسىدە، 3 تۈرلۈك دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىك مەھسۇلاتلىرىنى ئاساس قىلىپ، يېزا سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى قوشۇمچە تىجارەت قىلىپ، پۈرسەتنى تۇتۇپ، بازارنى جانلاندۇردى. 1982 - يىل 8 - ئايدا 2 تىجارەت ئورنى بىرلەشتۇرۇلۇپ، مەركىزىي سودا سارىيى ئومۇمىي تىجارەت گەۋدىسىگە ئايلاندۇرۇلدى، ئىچكى قىسىمدا كەسپىي بۆلۈم، مالىيە بۆلۈم، ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى ۋە كاتىبات بۆلۈمى تەسىس قىلىندى، ئىشچى - خىزمەتچى 37 گە، شۇ يىللىق سېتىش سوممىسى 11 مىليون 230 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 170 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى.

1985 - يىل 7 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى قۇرۇشنى تەستىقلىدى. شۇ يىلى 10 - ئايدا سودا مەركىزى بىناسى پۈتۈپ سىناق تەرىقىسىدە تىجارەت باشلىدى، بىنانىڭ ئېگىزلىكى 10 قەۋەت، قۇرۇلۇش كۆلىمى 10 مىڭ كۋادرات مېتىر بولۇپ، 8 مىليون 500 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىندى. سودا مەركىزىدە سودا سارىيى، سودا زالى، يەرمەنكە زالى، مېھمانخانا، ئاشخانا، يىغىن زالى ۋە يەر ئاستى كۆكۈل ئېچىش زالى تەسىس قىلىندى. تىجارەت دائىرىسىدە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار ئاساس قىلىنىپ، يېزا بازارلىرى ئېھتىياجلىق كۇندىلىك سانائەت مەھسۇلاتلىرى، ئاھالىلەرگە كېرەكلىك قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى، ئاز سانلىق مىللەتلەر ئالاھىدە ئېھتىياجلىق بولغان تاۋار ۋە ئىمپورت قىلىنغان تاۋارلار توپ ۋە پارچە سېتىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، خېرىدارلار كۆپ ئىقتىدارلىق ئۇنۇمۋېرسال مۇلازىمەت بىلەن تەمىن ئېتىلدى. ئاساسلىق مۇلازىمەت تۈرلىرىدىن مېھمانخانا، ئاشخانا، يىغىنىنىڭ كۇتۇۋېلىش ئىشلىرى، قاتناش، تېلېگراممىا، تېلېفون، ئۆچۈر ئالماشتۇرۇش، ئىقتىسادىي مەسلىھەتچىلىك بىلەن تەمىنلەش، كەسىپنى ۋاكالىتەن ھېجىرىپ بېرىش، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن

سېتىش، ۋاكالىتەن ساقلاش، ۋاكالىتەن توشۇش، ھاۋاله بويىچه پىششىقلاش، ئاربىدا تۇرۇپ مۇلازىمەت قىلىش، يەرمەنكه ئېچىپ بىرلەشمه تىجارەت قىلىش، ئورۇن - مەيدانىنى ئىجارىگه بېرىش، ئېلېكتر سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش قاتارلىقلار بولۇپ، تىجارەت، مۇلازىمەت تىپىدىكى ئىقتىسادىي ئەملىي گەۋدە بولۇپ قالدى. مۇلازىمەت مەركىزىدە سانائەت مەھسۇلاتلىرى تىجارەت ئورنى، ھاۋاله بويىچه ساقلاش - توشۇش مۇلازىمەت ئورنى، تۇرمۇش مۇلازىمەت ئورنى، ئۇچۇر ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى تىجارەت ئورنى، مەركىزىي سودا سارىيى تەسىس قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، تەمىنات - سودىنىڭ ئاممىۋى گەۋدىلىك ئەۋزەللىكى جارى قىلدۇرۇلۇپ، ئوبوروت جانلاندۇرۇلدى، كەسىپي شىركەتلەرگه تايىنىپ، يەرلىك مەھسۇلات - قوشۇمچه يېمەكلىكلەر تىجارەت ئورنى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى تىجارەت ئورنى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت ئورنى، پاختا - چىگه تىجارەت ئورنى، كوندىلىك چەرچىن مال، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش تىجارەت ئورنى ۋە يېزا قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى تىجارەت ئورنى قۇرۇپ، بىرلەشمه تىجارەتنى يولغا قويدى.

1985 - يىلى شىركەتتىكى كادىر، ئىشچى - خىزمەتچى 120 گه، مۇقىم مۇلكى 7 مىليون يۈەنگه، كۆچمه مەبلەغ 1 مىليون يۈەنگه، يىللىق تاۋار سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 27 مىليون 280 مىڭ يۈەنگه يېتىپ، 2 مىليون 390 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى.

1986 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى رەسمىي تىجارەت باشلىدى، بازار قويۇقلاشتۇرۇلۇپ، كۆپ يوللار تەڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان، رىقابەت كەسكىن بولۇۋاتقان شۇنىڭدەك يېزىلارغا باب سانائەت مەھسۇلاتلىرى قىس بولۇۋاتقان ئەھۋالدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزىنىڭ ئىسلاھاتنىغا ئائىت بىر قانچه مەسىله توغرىسىدا قارار» چىقىرىپ، مۇلازىمەت مەركىزى بازارنىڭ ئۆزگىرىشى داۋامىدا، تىجارەت مېخانىزمىنى ئالماشتۇرۇپ، يېڭى تىجارەت ئۇسۇلى ئوستىدە ئىزدىنىپ، سودا مەركىزىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى سانائەت مەھسۇلاتلىرى مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدىغان باشلامچى كارخانا قىلىپ قۇرۇپ چىقىشى، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىغا، ئاساسىي قاتلامغا يۈزلىنىپ، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرى ئۈچۈن سانائەت مەھسۇلاتلىرى مال مەنبەسىنى تەشكىللەپ، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچه كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىپ، شەھەر - يېزىلار ئوتتۇرىسىدىكى ماددىي - ئەشيا ئوبوروتىنى راۋانلاشتۇرۇشى لازىم، دەپ كۆرسەتتى. 1988 - يىلدىن بۇيان سودا مەركىزى تۇرلۇك مال، ئىلمه - توقۇلما بۇيۇملىرى، باش - ئاياغ كىيىملىرى، ئائىله ئېلېكتر سايمانلىرى، يەرلىك مەھسۇلات، چەرچىن مال، قوشۇمچه يېمەكلىكتىن ئىبارەت بەش تىجارەت ئورنىنى ئۆزگەرتىپ تەسىس قىلدى، يېڭىدىن كۆپەيتىلگەن سانائەت مەھسۇلاتلىرى مال مەنبەسىنىڭ تۇرى 800 دىن كۆپرەككه، خىلى 1500 دىن كۆپرەككه يەتتى. سودا مەركىزى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ «كوندىلىك سانائەت مەھسۇلاتلىرى تىجارىتىنى كېڭەيتىپ، بىرلىشىپ سېتىۋېلىپ، ئۆز ئالدىغا سېتىشنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا قارار» نىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلار بىلەن بىرلىشىپ سېتىۋېلىپ، ئۆز ئالدىغا سېتىش، مال زاكاز قىلىش يىغىنى ئېچىش، ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇن بىلەن سانتۇچى ئورۇن يۈز كۆرۈشۈپ سۆھبەت يىغىنى ئېچىش ۋە يېزىلارغا مال يەتكۈزۈپ بېرىش قاتارلىق كۆپ خىل شەكىللەرنى قوللىنىش ئارقىلىق، تىجارەت، مۇلازىمەت ساھەسىنى پائال كېڭەيتىپ، بىر قەدەر ياخشى ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي ئۈنۈمگه ئېرىشتى، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىنى زور مىقداردىكى تېلېۋىزور، رادىئو، ۋېلسىپىت، قول سائىتى، كىيىم تىكىش ماشىنىسى، مىللىيچه كىيىم - كېچەك، خۇرۇم ئاياغ قاتارلىق كۆپ خىل قىس تاۋارلار بىلەن تەمىنلىدى، بۇنىڭ ئومۇمىي قىممىتى تەخمىنەن 200 مىليون يۈەنگه يەتتى. 1990 - يىلى سودا مەركىزى 70 تىن ئارتۇق ناھىيه (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن بىرلىشىپ، سېتىۋېلىش، ئۆز ئالدىغا سېتىش كېلىشىمنامىسى ئىمزالىدى، ئەتىيازلىق ۋە كۈزلۈك مال

زاكاز قىلىش يىغىنى ئېچىپ، ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىكى 30 نەچچە زاۋۇتنى تەكلىپ قىلىپ، زاۋۇت بىلەن كوپېراتىپنى بىۋاسىتە باغلاش، ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇن بىلەن ساتقۇچى ئورۇن يۈز كۆرۈشۈشنى يولغا قويدى، پۈتۈشكەن سوممۇ 10 مىليون يۈەندىن ئاشتى. قاراماي شەھىرى ۋە يەنجى، ساۋەن قاتارلىق 20 نەچچە ناھىيىگە قىممىتى 1 مىليون يۈەندىن ئارتۇق مال يەتكۈزۈپ بەردى، ئالتاي، كۇچا قاتارلىق 10 نەچچە ناھىيىدە يېزا تاۋارلىرى يەرمەنكىسى ئېچىپ، ئاساسىي قاتلامغا 850 مىڭ يۈەن پايدا ئۆتۈنۈپ بېرىپ، جەمئىيەتتىكى ھەرقايسى ساھەلەرنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى.

1990 - يىلى تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 415 كە، مۇقىم مۇلكى 11 مىليون يۈەنگە، كۆچمە مەبلەغ 13 مىليون 500 مىڭ يۈەنگە، ئومۇمىي سېتىش سوممىسى 56 مىليون 230 مىڭ يۈەنگە، يۇقىرىغا تاپشۇرغان باج 670 مىڭ يۈەنگە يەتتى، شۇنداقلا ئالدىنقى يىلى ھېسابقا ئېلىپ قويۇلغان 3 مىليون يۈەن زىيانىنى چېچىپ ھېسابتىن كۆتۈرۈۋەتتى.

7. تىرانسپورت شىركىتى

1952 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسى تىرانسپورت بۆلۈمى تەسىس قىلدى، 1956 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ساقلاش - توشۇش باشقارمىسى تەسىس قىلىندى. ئۇنىڭدا يۇك ئاپتوموبىلىدىن 89ى بار ئىدى، ئۇ ئاساسلىقى تەمىنات- سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ شىنجاڭغا يۆتكەپ كېلىدىغان، شىنجاڭدىن يۆتكەپ چىقىدىغان ماددىي ئەشيالىرى ۋە چەت - يىراق رايونلاردىكى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك مەھسۇلاتلارنى يۆتكەپ توشۇش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىغا، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇشقا ياردەم بېرىلگەن ماددىي ئەشيالارنى جىددىي يۆتكەپ توشۇش ۋەزىپىسىنمۇ ئۈستىگە ئالدى.

1958 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىرلەشتۇرۇۋېتىلگەندىن كېيىن، ئاپتوموبىلنىڭ بىر قىسمى مالىيە - سودا قارىمىقىدىكى «شەرق شامىلى» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىغا ياردەم قىلىپ بېرىۋېتىلدى، يەنە بىر قىسمى، سودا نازارىتىنىڭ پاختا توشۇش شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، مالىيە - سودا قارىمىقىدىكى «شەرق شامىلى» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىنىڭ ئاپتوموبىل ئەترىتى ئاساسىدا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭساقلاش- توشۇش باشقارمىسى بىكىباشتىن قۇرۇلدى. 1971 - يىل 12 - ئايدا تەمىنات - سودا، سودا تىجارەت ئاپپاراتلىرى بىرلەشتۇرۇۋېتىلگەندە، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ساقلاش - توشۇش باشقارمىسى سودا ئىدارىسىنىڭ 3 - تىرانسپورت شىركىتىگە ئۆزگەرتىلدى. 1975 - يىل 9 - ئايدا يەنە قايتىدىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا تەۋە قىلىنىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تىرانسپورت شىركىتىگە ئۆزگەرتىلدى. ئاپتوموبىل كۆپەيمەي 189 غا يەتتى، بۇلار ئاساسلىقى، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ پاختا، يەرلىك مەھسۇلات، خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى شۇنىڭدەك پارچە تاۋارلارنى توشۇش ۋە چەت - ياقا رايونلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ قىسقا مۇساپىلىك توشۇش ۋەزىپىلىرىنى ئۈستىگە ئالغان بولۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئۆزىنىڭ مېلىنى ئۆزى توشۇيدىغان كەسپىي تىرانسپورت ئورنى بولۇپ قالدى. شىركەتنىڭ ئىچكى قىسمىدا دىرېكتور ئىشخانىسى، مالىيە بۆلۈمى، ئىشلەپچىقىرىش بۆلۈمى، ماي بىلەن تەمىنلەش بۆلۈمى، بىخەتەرلىك تېخنىكا بۆلۈمى، ئەمگەك - ماڤارىپ بۆلۈمى، قوغداش بۆلۈمى، خوجىلىق بۆلۈمى ۋە پارتىيە، ئىتتىپاق، ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەشكىلاتلىرى تەسىس قىلىندى. بۈگۈنگە قاراشلىق 3 ئاپتوموبىل ئەترىتى، رېمونت زاۋۇتى ۋە پەرزەنتلەر مەكتىپىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 571 گە، مۇقىم مۇلكى 9 مىليون 600 مىڭ يۈەنگە، كۆچمە مەبلەغ 1 مىليون 700 مىڭ يۈەنگە، يىللىق توشۇش مىقدارى 34 مىڭ تونناغا، مال ئوبوروت مىقدارى 33 مىليون

توننا/كىلومېتىرغا يېتىپ، 250 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى.

1986 - يىلدىن بۇيان، تىرانسپورت كارخانىلىرىنىڭ تىجارىتى ئومۇمىيۈزلۈك قويۇۋېتىلگەنلىكتىن، تىرانسپورت شىركىتى يەككە تىجارەتچىلەر ۋە جەمئىيەتتىكى ئاپتوموبىللار بىلەن رىقابەتلىشىشكە قاتناشقانلىقتىن، توشۇش كۈچى توشۇش مىقدارىدىن ئېشىپ كېتىش، توشۇش تەننەرخى زور ھەجىمدە ئۆرلەپ، تىجارەت ئۇنۇمى تۆۋەنلەپ كېتىشتەك ۋەزىيەتكە دۇچ كەلگەنىدى، شىركەت بىر تەرەپتىن كارخانا ئىچكى قىسمىدىكى ئىسلاھاتنى چىڭ تۇتۇپ، مەسئۇلىيەت ھۆددىگەرلىكىنى قاتلاممۇ قاتلام پارچىلاپ، دۆلەت، كارخانا ۋە ئىشلەپچىقارغۇچىلارنىڭ مەنپەئىتىنى زىچ بىرلەشتۈرۈپ، يەككە ئاپتوموبىل بىلەن تىجارەتچىلەرنىڭ مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسىنى قوزغىدى؛ ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئارىسىدا بىخەتەر يول يۈرۈش، ئالدىنى ئېلىشنى ئاساس قىلىشتىن ئىبارەت بىخەتەرلىك ئېڭىنى مۇستەھكەم تۇرغۇزۇپ، شىركەتنىڭ «بىخەتەرلىك باشقۇرۇشىنى يولغا قويۇش تەپسىلىي پرىنسىپى»نى ئىزچىللاشتۇرۇپ، 100 كۈن بىخەتەر يۈرۈش مۇسابىقىسىنى قانات يايدۇردى، 1989 - يىلدىن بۇيان، بىر قېتىممۇ يارىلىنىش ۋە ئۆلۈش ۋەقەسى كۆرۈلمىدى. يەنە بىر تەرەپتىن، ئىشلەپچىقىرىش يوللىرىنى كېڭەيتتى، 1989 - يىل 6 - ئايدا 7 مىليون 600 مىڭ يۈەن مەبلەغ توپلاپ، تەمىنات - سودا لۆكگە زاۋۇتى قۇرۇپ، 1990 - يىلى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇردى.

1990 - يىلى تىرانسپورت شىركىتىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 919 غا، مۇقىم مۇلكى 18 مىليون 720 مىڭ يۈەنگە، ئۆزىدە بار مەبلەغ 14 مىليون يۈەنگە، يىللىق يۈك توشۇش مىقدارى 62 مىڭ توننىغا، يۈك توشۇش ئوبوروت مىقدارى 61 مىليون توننا - كىلومېتىرغا، تىجارەت كىرىمى 12 مىليون 500 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 430 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى.

8. داخىيەن تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى

لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولىدا قاتناش باشلانغاندىن كېيىن، تۇرپان ناھىيىسىنىڭ داخىيەن ئۇيغۇر جەنۇبىي شىنجاڭ ماددىي ئەشيا يىغىش - تارقىتىش ئورنىغا ئايلاندى. 1961 - يىل 1 - ئايدا سودا نازارىتىنىڭ داخىيەن ئىش باشقارمىسى تەسىس قىلىندى، 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا نازارىتى ئايرىۋېتىلگەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ داخىيەندىكى سېتىۋېلىش - سېتىش باش پونكىتى تەسىس قىلىنىپ، سىرتقا قارىتا تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى دەپ ئاتالدى. باش پونكىتتا ئۇنۇۋېرسال پونكىت ۋە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتى تەسىس قىلىندى، بۇ پونكىت جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۈچۈن بۇاستە ماددىي ئەشيا يۆتكەپ بېرىش مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللاندى. 1964 - يىلى باش پونكىتتا پاختا - چىگە، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك چەرچىن مالدىن ئىبارەت 3 سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى تەسىس قىلىندى، ئۇنىڭ كەسپى يۆتكەپ توشۇشتىن بۇاستە سېتىۋېلىش - سېتىش ۋە ۋاكالىتەن ساقلاش، ۋاكالىتەن توشۇشقا ئۆزگەرتىلدى، مۇستەقىل ھېسابات قىلىپ، تىجارەتتە ئۆز - ئۆزىگە خوجا بولدى، يۇقىرى دەرىجىلىك كەسپىي شىركەت (تىجارەت باشقۇرۇش باشقارمىسى) بىلەن باش پونكىتىنىڭ قوش رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلدى. 1971- يىل 12 - ئايدا تەمىنات - سودا، سودىدىن ئىبارەت ئىككى ئىش باشقارمىسى يەنە بىر قېتىم بىرلەشتۇرۇۋېتىلدى، بۇ تاكى 1976 - يىل 12 - ئايغىچە شۇنداق بولۇپ، يېڭىباشتىن قۇرۇلغاندىن كېيىنلا، داخىيەن تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى ئاندىن رەسمىي قۇرۇلدى. 1979 - يىل 8 - ئايدا يۇقىرى دەرىجىلىك شىركەتلەرنىڭ كەسپىگە ماسلاشتۇرۇش ئۈچۈن، يەرلىك مەھسۇلات - كۇندىلىك چەرچىن مال پونكىتى ئايرىم- ئايرىم ھالدا يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە ۋە كۇندىلىك چەرچىن مال، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالاردىن ئىبارەت 2 سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتىغا ئايرىلدى، يۇقىرىدا دېيىلگەن 4 پونكىت (2 - دەرىجىلىك پونكىت دەپ قىسقارتىلدى) ئاساسلىقى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 6 ۋىلايەت (ئوبلاست)، 44 ناھىيە (شەھەر)

ۋە بىكىتۈەننىڭ 50 تىن ئارتۇق دېھقانچىلىق مەيدانىنىڭ پاختا، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالىرىنى سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش ۋە ئۇلارنى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، كۈندىلىك چەرچىن مال، سانائەت مەھسۇلاتلىرى، قوشۇمچە يېمەكلىكلەر بىلەن تەمىنلەش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 1979 - يىلدىن بۇيان دۆلىتىمىزدە ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش سىياسىتىنىڭ يولغا قويۇلۇشىغا ۋە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىدىن ئۈدا مول هوسۇل ئېلىنىشىغا ئەگىشىپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش تەڭلا ئاۋاتلىشىپ، داخىيەن تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسىغا قاراشلىق هەرقايسى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارنىڭ تىجارەت ئونۇمى ئۈزلۈكسىز ئۆستى. 1978 - يىلى شىنجاڭغا 99 مىڭ تونىنا ماددىي ئەشيا كىرگۈزۈلدى. بۇنىڭ ئىچىدە خىمىيىۋى ئوغۇت 53 مىڭ تونىنا؛ شىنجاڭدىن چىقىرىلغان ماددىي - ئەشيا 18 مىڭ تونىنا بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە پاختا 15 مىڭ تونىنا. 1985 - يىلى شىنجاڭغا كىرگۈزۈلگەنلىرىدىن قوبۇل قىلىنغان ماددىي ئەشيا 130 مىڭ تونىنا، شىنجاڭدىن چىقىرىلغان ماددىي ئەشيا 55 مىڭ تونىنا بولدى.

داخىيەن ئىش باشقارمىسى كارخانا باشقۇرغۇچى ئاپپارات بولۇپ، ئۇنىڭدا مەمۇرىي ئىشخانا، سىياسىي ئىشخانا ۋە باشقۇرۇش بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلىرىدىن پاختا - چىگە، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، يەرلىك مەھسۇلات ۋە مېۋە، كۈندىلىك چەرچىن مال ۋە كېرەكسىز ماددىي ئەشيالاردىن ئىبارەت 4 سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى بار. 1985 - يىلى كورلىدىكى تەمىنات - سودا ئامبار رايونى قۇرۇلۇشى پۈتۈپ، ئىشلىتىشكە كىرىشتۈرۈلدى، كورلا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى ۋە پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرى قۇرۇلدى ھەمدە يەنە 2000 تونناللىق مېۋىنى يېڭى پېتى ساقلاش ئامبىرى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى زاپاس ساقلاش ئامبىرى قۇرۇلدى شۇنداقلا كورلىدا تېخنىك ئىشچىلار شۆبە مەكتىپى ۋە پەرزەنتلەر مەكتىپى قۇرۇلۇپ، داخىيەن تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولدى.

1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا شىركەتتىكى كادىر، ئىشچى - خىزمەتچى 393 كە، 2 جايدىكى ئامبار رايونى ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 100 مىڭ كۋادرات مېتىرغا، ئامبار، لاپاس قاتارلىقلارنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 80 مىڭ كۋادرات مېتىرغا، 2 مەخسۇس تۆمۈر يول لىنىيىسىنىڭ ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 2 . 4 كىلومېتىرغا يەتتى. بۇ ئامبارلاردا 30 مىڭ تونىنا پاختا، 150 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇتنى زاپاس ساقلىغىلى بولىدۇ، بۇلار مەملىكەت بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى چوڭ ئامبارلار قاتارىغا كىرگۈزۈلدى، بۇلارنىڭ مۇقىم مۇلكى 20 مىليون يۈەنگە، ئۈزىدە بار كۆچمە مەبلەغ 8 مىليون يۈەنگە، يىللىق ئومۇمىي سېتىش سوممىسى 309 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 12 مىليون يۈەن پايدا يارىتىلدى.

1986 - يىلدىن 1990 - يىلغا قەدەر داخىيەن تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى داخىيەن ۋە كورلىدىكى 2 ئامبار رايونىنىڭ زاپاس ساقلاش شارائىتىنى داۋاملىق ياخشىلىدى، 5 يىلدىن بۇيان، دۆلەت 15 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىپ 25 كورپۇس ئامبار، 30 لاپاس، مېۋىنى يېڭى پېتى ساقلاش ئامبىرىدىن بىرنى، پاختا تايلاش ئۆيىدىن ئىككىنى شۇنىڭدەك كۆلىمى 40 مىڭ كۋادراتمېتىر كېلىدىغان ئىشخانا بىناسى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ياتىقى قاتارلىق يۇرۇشلەشكەن مۇئەسسەسىلەرنى قۇرۇپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى بويىچە ئەڭ چوڭ زاپاس ساقلاش سىستېمىسىنى شەكىللەندۈرۈپ، زاپاس ساقلاش ئىقتىدارىنى يەنمۇ ئۆستۈردى. جەنۇبىي شىنجاڭ تۆمۈر يولىنىڭ كورلا قىسمىدا قاتناش باشلانغانلىقىغا ئەگىشىپ، داخىيەن ئىش باشقارمىسى كورلىدا ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، پاختا - چىگىدىن ئىبارەت ئىككى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى ۋە يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە، كۈندىلىك چەرچىن مال، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار تىجارەت ئورنى قۇرۇپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى هەرقايسى جايلارنىڭ يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ

مەسئۇلاتلىرىنى توشۇش ئارىلىقىنى قىسقارتىپ، سېتىشقا ئاسانلىق يارىتىپ، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي ئۈنۈمنى يەنمۇ ئۆستۈردى. 1990 - يىلى داخىلەن تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسىدىكى ئىشچى-خىزمەتچى 550 كە، مۇقىم مۇلكى 35 مىليون يۈەنگە، قوبۇل قىلىنغان خىمىيىۋى ئوغۇت ۋە كۆندىلىك چەرچىن مال، تۇرمۇش ۋاستىلىرى 220 مىڭ تونىنغا، شىنجاڭدىن يۆتكەپ بېرىلگەن پاختا، مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، يەرلىك مەسئۇلات قاتارلىق تاۋار 150 مىڭ تونىنغا، ئومۇمىي سېتىش سوممىسى 1 مىليارد 384 مىليون يۈەنگە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە پاختىنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليارد 96 مىليون يۈەن، خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ 186 مىليون يۈەن بولۇپ، 40 مىليون 600 مىڭ يۈەن پايدا يارىتىلدى.

§ 2 . ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى

1 . باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرى

ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئېلان قىلغان كوپېراتسىيە ئىشلىرىغا ئائىت فاكتىجەن ۋە ۋەزىپىلەرگە ئاساسەن، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، يۇقىرىدىن - تۆۋەنگىچە پىلانلىق ھالدا كوپېراتىپ قۇردى، ئالدى بىلەن ۋىلايەتلىك كوپېراتىپ قۇردى. 1951 - يىل 1 - ئايدا ئىلى ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسى قۇرۇلدى، يىل ئاخىرىغا قەدەر، ئۆلكە بويىچە 10 ۋىلايەت ۋە بىر ناھىيىدە ئارقا - ئارقىدىن كوپېراتىپ قۇرۇلدى.

1951 - يىلدىكى ۋىلايەت، شەھەرلىك كوپېراتىپلار

جەدۋەل: 1 — 1

نامى	قۇرۇلغان ۋاقتى	كوپېراتىپ تۇرۇشلۇق ئورۇن
ئىلى ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسى	1951 - يىل 1 - ئاي	غۇلجا شەھىرى ئازادلىق كوچىسى
ئۇرۇمچى ۋىلايەتلىك ئاممىۋى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1951 - يىل 3 - ئاي	ئۇرۇمچى شەھىرى دېموكراتىيە ھوقۇقى يولى 77 - نومۇر
ئۇرۇمچى شەھەرلىك خەلق باش كوپېراتىپى	1951 - يىل 3 - ئاي	ئۇرۇمچى شەھىرى شەرقىي چوڭ كوچا
قاراشەھەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1951 - يىل 3 - ئاي	قاراشەھەر بازىرى تىنچلىق يولى 136 - نومۇر
قۇمۇل ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1951 - يىل 4 - ئاي	قۇمۇل بازىرى ئازادلىق يولى
تارباغاتاي ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1951 - يىل 5 - ئاي	چۆچەك ناھىيە بازىرى
ئاقسۇ ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1951 - يىل 9 - ئاي	ئاقسۇ بازىرى سودا كوچىسى
يەكەن ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1951 - يىل 11 - ئاي	يەكەن بازىرى كوناشەھەر
خوتەن ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1951 - يىل 11 - ئاي	خوتەن ناھىيە بازىرى
قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1951 - يىل 12 - ئاي	قەشقەر كوناشەھەر ناھىيىسى (ھازىرقى قەشقەر شەھىرى) شىمالىي چوڭ كوچا
ئالتاي ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1951 - يىل 12 - ئاي	ئالتاي ناھىيە بازىرى

ۋىلايەت (شەھەر) لىك كوپىراتىپلار قۇرۇلغاندىن كېيىن، بىر تەرەپتىن، ماگىزىن - دۇكان ئېچىپ تىجارەت قىلىپ، سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى قانات يايدۇردى، يەنە بىر تەرەپتىن، يېزىلارغا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ ناھىيە دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنى قۇردى ۋە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنى سىناق تەرىقىسىدە قۇرۇپ چىقتى. ئىچكى قىسمىدا كاتىبات، تەشكىللەش - يېتەكلەش، كەسپىي، مالىيە - بوغالتىر بۆلۈمچىلىرىنى تەسىس قىلدى. ئادەم كۈچى ئاز جايلاردا كوپىراتىپ ئىشلىرى، كەسپىي، مالىيە خىزمەتلىرىنى باشقۇرۇشقا مەخسۇس ۋەزىپىدىكى كادىرلارنىلا سەپلىدى.

1954 - يىل 6 - ئايدا قەشقەردە جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمىسى كوپىراتسىيە باشقارمىسى قۇرۇلدى. قەشقەر، قەشقەر كوناشەھەر، قەشقەر يېڭىشەھەر، پەيزاۋات، مارالبېشى، يېڭىسار، يوپۇرغا، ئاتۇش، ئۇلۇغچات قاتارلىق 10 ناھىيە، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ۋە ئاقسۇ، يەكەن، خوتەن ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىلىرى ئۇنىڭ بىۋاسىتە تەۋەلىكىدە بولدى، قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

1954 - يىل 7 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى مەمۇرىي مەھكىمە، ۋىلايەت دەرىجىلىك كوپىراتىپ تۈزۈلمىسىنى بىرلىككە كەلتۈرۈشنى قارار قىلىپ، ۋىلايەتلىك كوپىراتىپنى ئۆلكىلىك كوپىراتىپنىڭ ۋاكالەت ئاپپاراتى قىلىپ ئۆزگەرتىپ تەسىس قىلىشنى بەلگىلىدى، ئۇنىڭ نامىنى «شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتىپ ۋىلايەتلىك ئىش باشقارمىسى» دەپ بېكىتىپ، ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسى دەپ قىسقارتىپ ئاتىدى ھەمدە شىنجاڭ بويىچە مەمۇرىي مەھكىمە، ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىلىرىنىڭ مەمۇرىي ئاپپارات خادىملىرىنىڭ شتاتىنى بەلگىلەش ۋە ئىچكى قىسمىدىكى بۆلۈم - ئىشخانىلارنى تەسىس قىلىش توغرىسىدا بەلگىلىمە چىقاردى. جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمە كوپىراتسىيە باشقارمىسىدا كاتىبات، تەشكىللەش - تەكشۈرۈش، كەسپىي، پىلان - مالىيىدىن ئىبارەت 4 بۆلۈم تەسىس قىلىندى؛ ئۇرۇمچى، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، ئاقسۇ، يەكەن، خوتەن ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىلىرى ۋە ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا كاتىبات، تەشكىللەش - تەكشۈرۈش، كەسپىي، پىلان - مالىيىدىن ئىبارەت 4 بۆلۈمچە تەسىس قىلىندى؛ جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمە كوپىراتسىيە باشقارمىسى بىلەن ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات- سودا كوپىراتىپىنىڭ قول سانائەتنى باشقۇرۇش ۋەزىپىسى بىر قەدەر ئېغىر بولغاچقا، قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىش بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىندى؛ قۇمۇل ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسىنىڭ شتاتى 10 غا توشمىغانلىقتىن، بۆلۈمچە تەسىس قىلىنماي، پەقەت خىزمەت مەسئۇلىيىتىگە ئاساسەن، ئىش تەقسىماتى بويىچە باشقۇرۇشقا مەخسۇس ئادەم قويۇلدى. 1955 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىنى ئۆزگەرتىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغاندا، ۋىلايەت (ئوبلاست، شەھەر) لىك كوپىراتسىيە باشقارمىلىرىدا ئادەتتە خۇسۇسىي سودىنى ئۆزگەرتىش ئىشخانىسى ياكى مەخسۇس ۋەزىپىدىكى كادىر تەسىس قىلىندى، خۇسۇسىي سودىنى ئۆزگەرتىش ۋەزىپىسىنىڭ تاماملىنىشىغا ئەگىشىپ، ئىشخانىمۇ ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

1954 - يىلدىن 1955 - يىلغا قەدەر شىنجاڭدا مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە يولغا قويۇلغاندا، ھەرقايسى ۋىلايەتلىك كوپىراتىپلاردىمۇ شۇنىڭغا مۇناسىپ ئۆزگىرىش بولدى. 1954 - يىل 6 - ئايدا بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىسى قۇرۇلۇپ، قاراشەھەر ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، ئۇنىڭدىن سىرت، كورلا ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسى قۇرۇلدى. بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىسىغا قاراشەھەر خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى، خېجىڭ ۋە خوشۇتتىن ئىبارەت 3 ناھىيە قارىدى. كورلا ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسىغا كورلا، بۇگۇر، لوپنۇر، چەرچەن، چاقىلىقتىن ئىبارەت 5 ناھىيە قارىدى. 8 - ئايدا قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىسى قۇرۇلدى، ئۇنىڭغا ئاتۇش، ئۇلۇغچات، ئاقتۇ، ئاقچىدىن ئىبارەت 4 ناھىيە قارىدى.

8 - ئايدا سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىسى قۇرۇلدى، ئۇنىڭغا سانجى، ئۇرۇمچى، مىچۇەندىن ئىبارەت 3 ناھىيە قارىدى.

1955 - يىل 3 - ئايدا ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىسى (مەمۇرىي مەھكىمە دەرىجىلىك) قۇرۇلدى، غۇلجا، سۈيدۇڭ، قورغاس، توققۇزتارا، كۈنەس، تېكەس، نىلقا، موڭغۇلكۈرە، چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسىدىن ئىبارەت 9 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ۋە تارباغاتاي، ئالتاي ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىلىرى ئۇنىڭ بىۋاستە تەۋەلىكىدە بولۇپ، ئىلى ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 4 - ئايدا بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىسى قۇرۇلدى، بورتالا، جىڭ، ئارىشاڭدىن ئىبارەت 3 ناھىيە ئۇنىڭ بىۋاستە تەۋەلىكىدە بولدى، ئۇنىڭغا ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىسى رەھبەرلىك قىلدى. شۇ يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپىراتىپ ئىستېمال كوپىراتىپىغا ئۆزگەرتىلىپ، 7 رايونلۇق ئىستېمال كوپىراتىپى ئۇنىڭغا قارىدى. 1955- يىل 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلغانغا قەدەر، شىنجاڭ بويىچە مەمۇرىي مەھكىمە (ئوبلاست) دەرىجىلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسىدىن 2 سى، ۋىلايەت (ئوبلاست) دەرىجىلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسىدىن 12 سى، بىۋاستە قاراشلىق شەھەرلىك بىرلەشمە كوپىراتىپتىن بىرسى قۇرۇلدى.

1956 - يىل 7 - ئايدا جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمە كوپىراتسىيە باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، يەكەن ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسى قەشقەر ۋىلايىتىگە قوشۇۋېتىلدى.

1958 - يىلى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئاپپاراتلىرى بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى. 1 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئىستېمال بىرلەشمە كوپىراتىپى شەھەرلىك سودا ئىدارىسىغا قوشۇۋېتىلدى، 4 - ئايدىن 6 - ئايغا قەدەر، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىلىرى پۈتۈنلەي ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق سودا ئىدارىسىغا قوشۇۋېتىلدى.

1962 - يىل 5 - ئايدا دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئايرىم تەسىس قىلىنىپ، ھەر قايسى ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارما ئاپپاراتلىرى پۈتۈنلەي ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. بۇلار: ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە قەشقەر، ئاقسۇ، خوتەن، قىزىلسۇ، بايىنغولىن (1958- يىلى كورلا ۋىلايىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلگەن)، قۇمۇل، سانجى (1958 - يىلى ئۇرۇمچى ۋىلايىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلگەن)، تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالاردىن ئىبارەت 11 ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك كوپىراتسىيە باشقارمىلىرىدىن ئىبارەت. تۇرپان، پىچان، توقسۇن — 3 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ بىۋاستە رەھبەرلىك قىلىشىغا تەۋە بولدى. 8 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قۇرۇلۇپ، مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى بىرلەشتۈرۈش، مۇستەقىل تىجارەت قىلىش يولغا قويۇلدى ھەمدە ئۇرۇمچى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى شەھەرلىك كوپىراتىپىنىڭ رەھبەرلىك قىلىشىغا ئايرىپ بېرىلىپ، شەھەر، ناھىيىدىن ئىبارەت ئىككى دەرىجىلىك كوپىراتىپ بىرلىشىپ ئىش بېجىرىدى.

ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئاساسىي جەھەتتىن يەنىلا ئەسلىدىكى تۈزۈلمە ساقلاپ قېلىندى، ئادەتتە كادىرلار ۋە كاتىبات، تەشكىللەش ۋە تەكشۈرۈش، كەسىپ ۋە مال باھا، مالىيە - بوغالتىرلىق، پىلان ۋە ستاتىستىكا قاتارلىق 4 بۆلۈم ياكى بۆلۈمچىدىن ئىبارەت مەمۇرىي ئاپپارات تەسىس قىلىندى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن، مەمۇرىي ئىشخانا، كادىرلار - قوغداش بۆلۈمى، تەشكىللەش - تەكشۈرۈش بۆلۈمى، پىلان - ستاتىستىكا بۆلۈمى، مالىيە بۆلۈمى، كەسىپى بۆلۈم تەسىس قىلىندى. 1964 - يىلى ئاپتونوم ئوبلاست (ۋىلايەت، شەھەر) لىق كوپىراتىپلاردا ئومۇميۈزلۈك سىياسىي ئىشخانا تەسىس قىلىندى ياكى سىياسىي رەھبەرلىك تۈزۈمى يولغا

قويۇلدى.

1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، ئاپتونوم ئوبلاست، ئۈلايەت، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئاپپاراتلىرى پالەچ هالغا چۈشۈپ قېلىپ، خىزمىتىنى داۋاملاشتۇرۇشقا ئامالسىز قالدى. 1968 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە بىر قېتىم سودا ئىدارىسىگە قوشۇۋېتىلدى. 1968 - يىلدىن 1969 - يىلغا قەدەر، قەشقەر ئۈلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسىدىن باشقا، هەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ئۈلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىلىرىمۇ كەينى - كەينىدىن شۇ جايدىكى سودا ئىدارىسى بىلەن بىرلەشتۇرۇۋېتىلدى.

1973 - يىل 8 - ئايدا قەشقەر ئۈلايەتلىك ئىنقىلابىي كومىتېتى ئۈلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسىنى ئۈلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆزگەرتىشنى قارار قىلدى. 1974 - يىل 2 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1975 - يىل 9 - ئايدىن 1976 - يىل 6 - ئايغا قەدەر، شىنجاڭ بويىچە 14 ئاپتونوم ئوبلاست ۋە ئۈلايەت، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئاپپاراتى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى ۋە قۇرۇلدى، ئاپتونوم ئوبلاستتا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلدى، ئۈلايەتتە تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە باشقارمىسى تەسىس قىلىندى. 1975 - يىل 9 - ئايدا ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات- سودا كوپېراتىپى قۇرۇلدى (كوپېراتىپنىڭ ئورنى كۆيتۈن شەھىرىدە بولدى)، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئىلى ئۈلايەتلىك، تارباغاتاي ئۈلايەتلىك، ئالتاي ئۈلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە باشقارمىسى ۋە بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كەينى - كەينىدىن قۇرۇلدى. 1975 - يىل 11 - ئايدا بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلدى، 12 - ئايدا سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلدى. 1975 - يىل 9 - ئايدىن 1976 - يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىغىچە، قۇمۇل، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن ئۈلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىلىرى پۈتۈنلەي ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، تۇرپان ئۈلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە باشقارمىسى (تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناهىيىلىرى ئۇنىڭ تەۋەلىكىدە) ؛ شىخەنزە ئۈلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى (شىخەنزە شەھىرى، ساۋەن ناهىيىسى، ماناس ناهىيىسى، شىنخۇ دېھقانچىلىق مەيدانى ئۇنىڭ تەۋەلىكىدە) ۋە شىخەنزە شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلدى. 1979 - يىل 9 - ئايدا ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى غۇلجا شەھىرىگە كۆچۈرۈلۈپ، ئىلى ئۈلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. شىخەنزە ئۈلايىتىدە يېزا ئىگىلىكى، سانائەت ۋە سودا بىرلەشمە كارخانىلىرى قۇرۇلدى، ئۈلايەتلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىلەن سودا ئىدارىسى بىر يۈرۈش ئاپپارات قىلىپ بىرلەشتۇرۇۋېتىلدى (شىخەنزە شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئۇششىكى ئېسىلدى).

1981 - يىل 8 - ئايدا قاراماي شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلدى.

1984 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۆۋەندىكىلەرنى يېڭىباشتىن ئېنىق بەلگىلىدى: ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستىدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەسىس قىلىنىدۇ، قۇمۇل، تۇرپان، ئاقسۇ، خوتەن، قەشقەر ئۈلايىتى ۋە ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى تەۋەسىدىكى ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي ئۈلايەتلىرىدە تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە باشقارمىلىرى تەسىس قىلىنىدۇ.

1985 - يىل 2 - ئايدا، ئىلى ئۈلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە باشقارمىسى يېڭىباشتىن قۇرۇلدى، شۇ يىلى شىخەنزە شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئايرىم تەسىس قىلىندى. 1985 - يىل ئاخىرىغا كەلگەندە، شىنجاڭ بويىچە ئاپتونوم ئوبلاست، ئۈلايەت ۋە شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 16 گە يەتتى.

ئاپتونوم رايوننىڭ 1985 - يىلدىكى ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ئۆلايەتلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىلىرى

جەدۋەل: 1 — 2

نامى	قاراشلىق ناھىيىلىك، شەھەرلىك كوپېراتىپلارنىڭ سانى	كوپېراتىپ تۇرۇشلۇق جاي
ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	3 ئۆلايەت، 1 ئوبلاست، 1 ناھىيە	غۇلجا شەھىرىدە
ئىلى ئۆلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىسى	8 ناھىيە، 1 شەھەر	غۇلجا شەھىرىدە
تارباغاتاي ئۆلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىسى	6 ناھىيە، 1 شەھەر	چۆچەك شەھىرىدە
ئالتاي ئۆلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىسى	6 ناھىيە، 1 شەھەر	ئالتاي شەھىرىدە
بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	2 ناھىيە، 1 شەھەر	بورتالا شەھىرىدە
قاراماي شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	—	قاراماي شەھىرىدە
شىخەنزە شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	—	شىخەنزە شەھىرىدە
سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	7 ناھىيە، 1 شەھەر	سانجى شەھىرىدە
ئۈرۈمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1 ناھىيە	ئۈرۈمچى شەھىرىدە
تۇرپان ئۆلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىسى	2 ناھىيە، 1 شەھەر	تۇرپان شەھىرىدە
قۇمۇل ئۆلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىسى	2 ناھىيە، 1 شەھەر	قۇمۇل شەھىرىدە
بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	8 ناھىيە، 1 شەھەر	كورلا شەھىرىدە
ئاقسۇ ئۆلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىسى	8 ناھىيە، 1 شەھەر	ئاقسۇ شەھىرىدە
قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	3 ناھىيە، 1 شەھەر	ئاتۇش شەھىرىدە
قەشقەر ئۆلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىسى	11 ناھىيە، 1 شەھەر	قەشقەر شەھىرىدە
خوتەن ئۆلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىسى	7 ناھىيە، 1 شەھەر	خوتەن شەھىرىدە

بۇ مەزگىلدە ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ئۆلايەتلىك، بۆلۈستە قاراشلىق شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ (باشقارما) لىرىدا ھەم مەمۇرىي شتات، ھەم كارخانا شتاتى بار ئىدى، ئىچكى قىسىمدىكى بۆلۈم - ئىشخانىلار خىزمەت ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئۆز ئالدىغا تەسىس قىلىنىپ، كۆپىنچىسى بىرەك بولمىدى. ئۇلاردا ئاساسلىقى، ئىشخانا، كادىرلار - قوغداش بۆلۈمى، پىلان - ئىستاتىستىكا بۆلۈمى، ئاساسىي قاتلام كەسىپى بۆلۈمى، مالىيە - مال باھا بۆلۈمى قاتارلىق تارماقلار تەسىس قىلىندى.

2. تىجارەت ئاپپاراتلىرى

1951 - يىلى ھەرقايسى ئۆلايەتلىك، شەھەرلىك كوپېراتىپلار قۇرۇلغاندىن باشلاپلا بۆلۈستە دۆكان ئېچىپ، توپ ۋە پارچە سېتىش تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، سېتىۋېلىش بىلەن سېتىشقا تەڭ ئەھمىيەت بەردى. ئۇلارنىڭ دەسلەپتىكى تىجارەت كۆلىمى ناھايىتى كىچىك بولۇپ، يىلدىن - يىلغا كېڭەيتىتى ھەمدە سەييارە سودا گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، بۆلۈستە بازار، دېھقانچىلىق رايونلىرىغا بېرىپ، كوپېراتىپ قۇرۇشقا ماسلىشىپ سەييارە تىجارەت قىلدى. ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى 1952 - يىل 11 - ئايدا 1 - نۆۋەتلىك كوپېراتىپ

خىزمەتچىلىرى ۋەكىللەر يىغىنى چاقىرغاندىن كېيىن، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى كەسىپي يىغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ۋىلايەتلىك كوپېراتىپلار تۇرۇشلۇق جايدىكى كەسىپي تىجارەتتە 3 خىل چارىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى، ئۈچ خىل چارە مۇنداق: مۇھىم قاتناش تۈگۈنى ۋە ماددىي ئەشيايىغىش-تارقىتىش مەركىزىي رايونلىرىدا، سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى توپ سېتىش پونكىتى ۋە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش پونكىتىدىن بىر قانچىنى قۇرۇش، ئۇلارنى ئۇلكىلىك كوپېراتىسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسى بىۋاستە باشقۇرۇش، ۋىلايەتلىك كوپېراتىپلار تىجارەت كەسىپى بىلەن شۇغۇللانماسلىق؛ تىجارەت كەسىپى بىلەن شۇغۇللانغان ئادەتتىكى رايونلاردا، ئۇلارنىڭ كەسىپىنى ناھىيىلىك كوپېراتىپقا ئۆتكۈزۈپ بېرىش. ۋىلايەتلىك كوپېراتىسىيە باشقارمىلىرى تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ خىزمەتلىرىنى مەركەزلىك تەكشۈرۈش ۋە يېتەكلەش؛ ۋىلايەت تۇرۇشلۇق جايدىكى شەرتى تېخى ھازىرلانمىغان ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ توپ سېتىش كەسىپىنى ۋىلايەتلىك كوپېراتىپ باشقۇرۇش، ناھىيىلىك كوپېراتىپلار ۋاقتىنچە تىجارەت ئېلىپ بارماسلىق؛ 1953 - يىل 2 - ئايدا ئۇلكىلىك كوپېراتىسىيە ئىدارىسى ئۇرۇمچى ۋىلايەتلىك كوپېراتىپىنىڭ كەسىپىنى قايتۇرۇۋېلىپ، ئۇلكىلىك كوپېراتىسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى. ئىلى، قەشقەر ۋىلايەتلىرىدە، تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ دۇربىلجىن ناھىيىسىدە توپ سېتىش پونكىتى، ئاقسۇ ۋىلايىتىنىڭ كۇچا ناھىيىسىدە سېتىۋېلىش گۇرۇپپىسى تەسىس قىلىپ، شۇ جايلاردا كوندىلىك سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن تەمىنلەش ۋە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئىشىغا تەشكىلاتچىلىق قىلدى، كەسىپنى ئۇلكىلىك كوپېراتىسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسى بىۋاستە باشقۇرۇپ، بىر تۇتاش ھېسابات قىلدى، مەمۇرىي جەھەتتە، ئۇزلىرى تۇرۇشلۇق جايدىكى ۋىلايەتلىك كوپېراتىسىيە باشقارمىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولدى. ئارقىدىنلا قۇمۇل، قاراشەھەر، ئاقسۇ، خوتەن ۋىلايەتلىرىدە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ تەمىنات - سودا دىرېكتور بۆلۈملىرى قۇرۇلدى. ۋىلايەت تۇرۇشلۇق غۇلجا، چۆچەك، ئالتاي، قۇمۇل، ئاقسۇ، خوتەن، ئۇرۇمچى قاتارلىق ناھىيە (شەھەر) لەردىكى كوپېراتىپلارنىڭ توپ سېتىش كەسىپي ئاپپاراتلىرى تەسىس قىلىنمىدى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى سودا ساربىيى تەسىس قىلدى، ئۇ، يەرلىك مەھسۇلات، ئاشلىق، ياغ، قوشۇمچە يېمەكلىك، كۆكتات، مېۋە - چېۋە توپ سېتىش ۋە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش كەسىپنى بىۋاستە باشقۇردى.

1956 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپېراتىسىيە ئىدارىسى ۋىلايەتلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپېراتىسىيە باشقارمىلىرى بىردەك توپ سېتىش كەسىپنى باشقۇرمايدۇ، توپ سېتىش كەسىپنى ئاپتونوم رايون ۋە ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن ئىبارەت 2 دەرىجىلىك ئورۇن باشقۇرىدۇ، دەپ قارار قىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىلى ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە قۇمۇل، قەشقەر، ئاقسۇ، خوتەن ۋىلايەتلىرىدە، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ تولى ناھىيىسى، ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ بورچىن ناھىيىسىدە توپ سېتىش پونكىتى تەسىس قىلدى، بۇ پونكىتلار شۇ رايونلارنىڭ يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش ۋە سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى توپ سېتىش كەسىپنى باشقۇرۇپ، بىر تۇتاش ھېسابات قىلدى، يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپ ۋە شۇ جايدىكى كوپېراتىسىيە باشقارمىلىرىنىڭ قوش رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئىستېمال بىرلەشمە كوپېراتىپى مېۋە - چېۋە توپ سېتىش كەسىپنى سىستېمىلار بويىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلات - قوشۇمچە يېمەكلىك تىجارەت ئورنىنىڭ بىۋاستە باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى.

1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋىلايەتلىك توپ سېتىش پونكىتلىرىنى تەرتىپكە سېلىپ، ئىلى، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، قۇمۇل ۋىلايەت (ئوبلاست) لىرىدىكى سېتىۋېلىش، توپ سېتىش پونكىتلىرىنى ساقلاپ قالدى، قالغانلىرىنى ئۇلار تۇرۇشلۇق جايدىكى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بەردى. شۇ يىلى، پاختا كەسىپى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى،

شىخەنزىدە بىۋاسىتە قاراشلىق پاختا سېتىۋېلىش پونكىتى تەسىس قىلىندى، بۇ پونكىت 1959 - يىلى تەمىنات- سودا كوپىراتىپى سودا نازارىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلگەندىن كېيىن ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، ئۇنىڭ كەسپى ماناس، ساۋەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

1962 - يىلى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئىلى، قۇمۇل، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن، بايىنغولىن قاتارلىق ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاستلاردىكى سودا ئىدارىلىرى يەرلىك مەھسۇلات ۋە مېۋە، ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى، پاختا - چىگە تىجارەت ئورنىدىن ئىبارەت 17 ئورۇننى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تاۋارلارنىڭ ئوبوروت يۆنۈلۈشى ۋە ماددىي ئەشيالارنى يىغىش - تارقىتىشقا قولايلىق بولۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن، ئۇلارنى تەڭشەپ 15 سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى (2 - دەرىجىلىك پونكىت) قىلدى. ئۇرۇمچىنى شىمالىي شىنجاڭ رايونلىرىغا مەسئۇل قىلىپ، پاختا سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىنى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى، يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز ماددىي ئەشيا، سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى، ھۆل - قۇرۇق مېۋە، قوغۇن - تاۋۇز سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى تەسىس قىلدى، پونكىت بىلەن ئامبارنى بىرلەشتۈردى. داخىيەندە تەمىنات - سودا باش پونكىتى تەسىس قىلىپ، جەنۇبىي شىنجاڭ رايونلىرىغا مەسئۇل قىلدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا پاختا - چىگە سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىنى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى، يەرلىك مەھسۇلات، كۈندىلىك چەرچىن مال ۋە مېۋە - چېۋە سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى تەسىس قىلدى. ئىلى ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتىسىيە باشقارمىسىدا يەرلىك مەھسۇلات سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىنى توپ سېتىش پونكىتى تەسىس قىلدى. قۇمۇل ۋىلايەتلىك كوپىراتىسىيە باشقارمىسىدا ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى تەسىس قىلدى. ئاقسۇ ۋىلايەتلىك كوپىراتىسىيە باشقارمىسىدا يەرلىك مەھسۇلات سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىنى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى تەسىس قىلدى. قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىسىيە باشقارمىسىدا يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىنى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى تەسىس قىلدى. خوتەن ۋىلايەتلىك كوپىراتىسىيە باشقارمىسىدا ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى تەسىس قىلدى. خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ، قۇمۇل ۋىلايەتلىك ۋە بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتىسىيە باشقارمىلىرىدا پاختا - چىگە دىرېكتور بۆلۈملىرى تەسىس قىلىندى (ۋىلايەت تۇرۇشلۇق ناھىيىلەردە پاختا - چىگە تىجارەت ئاپپاراتلىرى تەسىس قىلىنمىدى). ئالتاي ۋىلايەتلىك كوپىراتىسىيە باشقارمىسى بۇرچىندا يۆتكەپ توشۇش بېكىتى تەسىس قىلىپ، بەلگىلەنگەن رايوندىكى تاۋار سېتىۋېلىش ۋە تەمىنلەش خىزمىتىگە مەسئۇل قىلدى. سانجى، بورتالا، بايىنغولىن، قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپىراتىسىيە باشقارمىلىرىدا يەرلىك مەھسۇلات دىرېكتور بۆلۈمى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى دىرېكتور بۆلۈمى ياكى ئۇنىۋېرسال دىرېكتور بۆلۈمى (3 - دەرىجىلىك پونكىت خاراكتېرىدە) تەسىس قىلىندى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز ماددىي ئەشيا- ھۆل - قۇرۇق مېۋە، قوغۇن - تاۋۇز دىرېكتور بۆلۈمى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى توپ سېتىش پونكىتى، سودا سارىيى، تور پاختا ئىشلەش زاۋۇتى قۇرۇپ، بىۋاسىتە ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىن مال مەنبەسىنى تەشكىللىدى.

1976 - يىلى ئاپتونوم ئوبلاست، ۋىلايەت، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئاپپاراتلىرى يەنە بىر قېتىم ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، تىجارەت ئاپپاراتلىرىنىڭ نامى ئومۇمىيۈزلۈك «شىركەت» كە ئۆزگەرتىلدى، ئەسلىدىكى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى ساقلاپ قېلىندى. 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىۋاسىتە قاراشلىق 2 - دەرىجىلىك پونكىت ئاپپاراتلىرىنى يەنە بىر قېتىم تەرتىپكە سالدى، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى (ئۇرۇمچىدىكى ھەرقايسى 2 - دەرىجىلىك

پونكىتلاردىن بىۋاستە مال كىرگۈزىدىغانلىرى بۇنىڭ سىرتىدا) ئاپتونوم ئوبلاست، ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تىجارەت ئاپپاراتلىرىنى تاۋار بىلەن تەمىنلەشتىكى ئىش تەقسىماتىنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئۆز ئالدىغا تەسىس قىلىشنى قارار قىلدى. ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا يەرلىك مەسئۇلات شىركىتى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتى تەسىس قىلىندى؛ تارباغاتاي، ئالتاي ژىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىلىرى ۋە بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا ئۇنىۋېرسال شىركەت تەسىس قىلىندى. جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا، تەمىنات - سودا كەسپى بويىچە (داخىيەندىكى ھەرقايسى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىشنى تەشكىللەش ۋە يۆتكەپ توشۇش كەسپى بۇنىڭ سىرتىدا) خوتەندە ئۇنىۋېرسال پونكىت، قەشقەردە يەرلىك مەسئۇلات ۋە ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى پونكىتى، ئاقسۇدا ئۇنىۋېرسال پونكىت ۋە ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى پونكىتى، قۇمۇلدا ئۇنىۋېرسال پونكىتى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى پونكىتى تەسىس قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ژاقتىتا، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ۋە ھەرقايسى ژىلايەت، ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپلاردا پاختا - چىگە، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى، يەرلىك مەسئۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتى ياكى ئۇنىۋېرسال شىركەتلەر تەسىس قىلىندى. يۇقىرىدا دېيىلگەن 2 - دەرىجىلىك پونكىت ۋە شىركەتلەرنىڭ بەزىلىرىنىڭ ئاپپاراتى بىر يۈرۈش بولۇپ، ئىككى ۋېۋىسكا ئېسىلدى. 2 - دەرىجىلىك پونكىت تەسىس قىلىنمىغان ژىلايەت، ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپ (ئىش باشقارمىلىرى) لاردا بولسا، مۇستەقىل كەسپىي شىركەت تەسىس قىلىندى.

تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، سودا مىنىستىرلىكى1984-يىلى ئوبوروت يوللىرىنى راۋانلاشتۇرۇش ئۈچۈن، 2 - دەرىجىلىك پونكىتتىن ئىبارەت توپ سېتىش ھالقىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى قارار قىلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۆزىگە قاراشلىق داخىيەن، كورلىدىكى 2 - دەرىجىلىك 4 كەسپىي پونكىتنى ساقلاپ قالغاندىن باشقا، خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ، قۇمۇل ژىلايەتلىرىدە تەسىس قىلىنغان 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارنىڭ ھەممىسىنى يەرلىككە ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ بىۋاستە باشقۇرۇشىنى قارار قىلدى. ئالتاي ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتسىيە باشقارمىسى ئۆز قارمىقىدىكى ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى ئۇنىۋېرسال شىركىتىنى ئالتاي شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى. 1979 - يىلدىن كېيىن، پاختا-چىگە كەسپى تېزدىن كېڭىيىپ، يەككە تىجارەت سودىسى راۋاجلاندى، شۇنداقلا چاي - چارۋا مەسئۇلاتلىرى تىجارەت كەسپىنىڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئۆتكۈزۈلۈپ بېرىلىشى بىلەن، ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ژىلايەتلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ كەسپىي تىجارەت ئاپپاراتلىرى ناھايىتى تېز تەرەققىي قىلدى، بىۋاستە قاراشلىق تىجارەت شىركىتى (زاۋۇت، ئەترەت، بۆلۈم) 70 كە يەتتى. 1985 - يىلنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاست، ژىلايەت، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تىجارەت ئاپپاراتلىرى تۆۋەندىكىچە تەسىس قىلىندى:

ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا يەرلىك مەسئۇلات - كوندىلىك چەرچىن مال، مېۋە - چېۋە شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى - پاختا - چىگە شىركىتى، چارۋا مەسئۇلاتلىرى شىركىتى، كۆيتۇن ئۇنىۋېرسال سودا شىركىتى تەسىس قىلىندى؛

ئىلى ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتسىيە باشقارمىسىدا يەرلىك مەسئۇلات شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتى، چارۋا مەسئۇلاتلىرى شىركىتى، يۈك - تىۋېت زاۋۇتى، ئاپتوموبىل ئەترىتى تەسىس قىلىندى؛

تارباغاتاي ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتسىيە باشقارمىسىدا تەمىنلەش - سېتىش، ساقلاش - توشۇش شىركىتى، چاي - چارۋا مەسئۇلاتلىرى كەسپىي بۆلۈمى تەسىس قىلىندى؛

ئالتاي ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتسىيە باشقارمىسىدا چاي - چارۋا مەسئۇلاتلىرى كەسپىي بۆلۈمى

تەسىس قىلىندى؛

بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا پاختا - چىگە شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، ساقلاش - توشۇش بىرلەشمە تىجارەت شىركىتى، ئۇنىۋېرسال سودا شىركىتى تەسىس قىلىندى؛

ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا يەرلىك مەھسۇلات - كۇندىلىك چەرچىن مال -پاختا- چىگە شىركىتى، مېۋە - چېۋە، قوشۇمچە يېمەكلىكلەر شىركىتى، ماددىي ئەشيا يىغىۋېلىش شىركىتى، چاي- چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، سودا مەركىزى، دېھقانچىلىق، سودا مۇلازىمەت مەركىزى، ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتى تەسىس قىلىندى؛

قاراماي شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا ئۇنىۋېرسال توپ سېتىش شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى سودا مەركىزى تەسىس قىلىندى؛

شىخەنزە شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا پاختا - چىگە شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، يەرلىك مەھسۇلات - كۇندىلىك چەرچىن مال- مېۋە - چېۋە شىركىتى، كېرەكسىز ماددىي ئەشيا شىركىتى، ئىنچىلىك تەرەققىيات شىركىتى، سودا مەركىزى، ساقلاش - توشۇش شىركىتى تەسىس قىلىندى؛

سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا پاختا - چىگە - يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئۇنىۋېرسال سودا مەركىزى قۇرۇلدى؛

تۇرپان ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسىدا پاختا - چىگە شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، مېۋە - چېۋە شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى تەسىس قىلىندى؛

قۇمۇل ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىسىدا يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، تەمىنات - سودا شىركىتى، «قىزىل يۇلتۇز» كۆن - خۇرۇم زاۋۇتى تەسىس قىلىندى؛

بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا پاختا - چىگە شىركىتى، چاي- چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، ساقلاش - توشۇش شىركىتى تەسىس قىلىندى؛

ئاقسۇ ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە باشقارمىسىدا پاختا - چىگە شىركىتى، يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك چەرچىن مال شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، تەمىنات - سودا ئۇنىۋېرسال سودا مەركىزى، تىرانسپورت بىرلەشمە تىجارەت شىركىتى تەسىس قىلىندى؛

قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا پاختا - چىگە شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، ئۇنىۋېرسال سودا شىركىتى، ئاپتوموبىل شىركىتى تەسىس قىلىندى.

قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە باشقارمىسىدا پاختا - چىگە شىركىتى، يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك چەرچىن مال، مېۋە - چېۋە شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، چاي- چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، تەمىنات - سودا قۇرۇلۇش، قوراشتۇرۇش شىركىتى، ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتى تەسىس قىلىندى.

خوتەن ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە باشقارمىسىدا ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى، پاختا - چىگە شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى كەسىپى بۆلۈمى، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاش زاۋۇتى، ئاپتوموبىل ئەترىتى تەسىس قىلىندى.

§ 3 . ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى

1. باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرى

1950 - يىلى شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى باشلامچى بولۇپ ھەرقايسى جايلاردا كوپىراتىپ قۇردى. ھەربىي قىسىم كوپىراتىپلىرىنىڭ تەسىرى ۋە يەرلىك ھاكىمىيەتلەرنىڭ قۇرۇلۇشى بىلەن، بەزى ناھىيىلەر ھۆكۈمەت خىراجىتى، ئىجتىمائىي مەبلەغدىن پايدىلىنىپ، بەزى ناھىيىلەر مۇساپىرە قىلىنغان، خىيانەت قىلىنغان ھۆكۈمەت پۇلى، پومپىشچىك، مۇشتۇمزورلارنىڭ مال - مۈلكىدىن پايدىلىنىپ كوپىراتىپ، كوپىراتسىيە دۇكانلىرىنى قۇردى، يەنە بەزى جايلاردا سودا - سانائەت ساھەسىدىكى كىشىلەر مەبلەغ توپلاپ كوپىراتىپ قۇردى، بۇ شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىنكى ئەڭ بالدۇرقى كوپىراتىپنىڭ ئىپتىدائىي شەكلى ئىدى. يەل ئاخىرىغا قەدەر، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ كۆچا ناھىيىلىك ئىستېمال كوپىراتىپى، چىرا ناھىيىلىك ئورگان كوپىراتىپى، باي ناھىيىلىك ئاممۇي كوپىراتىپ، لوپ ناھىيىلىك سودا-سانائەت ئىستېمال كوپىراتىپى، كەلپىن ناھىيىلىك خەلق كوپىراتىپى، نىيە ناھىيىلىك خەلق كوپىراتىپى، ماناس ناھىيىلىك خەلق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى، مىچۇەن ناھىيىلىك ئاممۇي‌تەمىنات- سودا كوپىراتىپى، جىمىسار ناھىيىلىك ئاممۇي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى، بۆگۈر ناھىيىلىك خەلق كوپىراتىپى، خېجىڭ ناھىيىلىك كوپىراتىپ قۇرۇلدى. بۇ كوپىراتىپلار قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە نىزامنامە، تۈزۈم ۋە باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرى يوق ئىدى. مەبلەغ، تاۋار ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىنتايىن ئاز (ئادەتتە پەقەت 4 — 5 كىشىلا بار) بولۇپ، تىجارىتى خېلىلا قېيىن ئىدى. كېيىن، ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ كوپىراتىپنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش فاكتورىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپنىڭ بىرقانچە قېتىم ئادەم ئەۋەتىپ ئۆزگەرتىپ تەشكىللەپ تەرتىپكە سېلىشى ئارقىسىدا، ئاندىن ئىسمى جىسمىغا لايىق ناھىيە دەرىجىلىك كوپىراتىپ بارلىققا كەلدى.

1951 - يىلى ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ يېڭى ئازاد رايونلاردا يۇقىرىدىن - تۆۋەنگىچە كوپىراتىپ قۇرۇش ھەققىدىكى يولىيورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭ رايونلىرىغا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ كوپىراتىپنى زور كۈچ بىلەن تەرەققىي قىلدۇردى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئەسلىدىكى كوپىراتىپلارنى تەكشۈرۈپ تەرتىپكە سېلىپ، كېڭەيتىپ، تولۇقلاپ مۇكەممەللەشتۈردى، شۇ يىلى تۆۋەندىكى 30 ناھىيىدە يېڭىدىن ناھىيىلىك كوپىراتىپ قۇرۇلدى: قۇتۇبى، سۈيدۇڭ، موري، پىچان، سانجى، ئاقچى، توقسۇن، كورلا، گۇچۇڭ، تۇرپان، ئاتۇش، پەيزاۋات، مارالبېشى، نىلقا، ئاۋات، ئاقسۇ، قەشقەر يېڭىشەھەر، شايار، توقسۇ، قەشقەركوناشەھەر، دۆربىلجىن، يوپۇغا، قاغىلىق، مەكىت، ئاقسۇ كوناشەھەر، غۇلجا، پوسكام، ئاراتۇرۇك ۋە قورغاس قاتارلىق ناھىيىلەر. بۇ مەزگىلدە، ئۇرۇمچى ئەتراپى ۋە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى دېھقانچىلىق رايونلىرىدا كوپىراتىپلارنىڭ تەرەققىياتى بىر قەدەر تېز بولدى. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى شۇكى، كۆلىمى كىچىك، خادىمى ئاز، كەسپىي خىزمەت مىقدارى ئاز، كوپىراتىپنىڭ مەمۇرىي باشقۇرۇش خىزمىتى بىلەن كەسپىي خىزمىتى ئايرىۋېتىلمىگەنىدى، ئۇلار بىۋاسىتە ماگىزىن - دۇكان ئېچىپ، نۇقتا تەسىس قىلىپ، سەييارە سودا مۇلازىمىتى ئېلىپ بېرىپ، كوپىراتىپ جازىسىنى دەسلەپكى قەدەمدە قۇردى. كوپىراتىپ مۇدىرلىقىنى كۆپىنچە مۇئاۋىن ھاكىم ياكى سودا - سانائەت، قۇرۇلۇش بۆلۈملىرىنىڭ باشلىقلىرى قوشۇمچە ئۈستىگە ئالدى، كوپىراتىپنىڭ تەشكىلىي، كەسپىي، مالىيە خىزمەتلىرىنى باشقۇرۇشقا مەخسۇس ئادەم قويۇلدى.

1952 - يىلى ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى «ئۇچكە قارشى تۇرۇش» (خىيانەتچىلىككە،

ئىسراپچىلىققا، بيۇروكراتچىلىققا قارشى تۇرۇش) ھەرىكىتىگە ماسلىشىپ، بىر تەرەپتىن، بار كوپىراتىپلارنى تەرتىپكە سېلىپ مۇستەھكەملىدى، يەنە بىر تەرەپتىن، داۋاملىق تۇردە زور كۈچ بىلەن يېڭى كوپىراتىپ قۇردى. شۇ يىلى تۆۋەندىكى 26 ناھىيىدە يېڭىدىن ناھىيىلىك كوپىراتىپ قۇرۇلدى، بۇلار: ئۇلۇغچات، توققۇزتارا، گۇما، قاراقاش، كېرىيە، يېڭىسار، قابا، بۇرچىن، جېمىنەي، شىخۇ، بورتالا، تېكەس، چاپچال، بارىكۆل، قۇمۇل، يەكەن، لوپنۇر، چاقىلىق، فۇكاك، ساۋەن، ئۇچتۇرپان، چۆچەك، چاغانتوقاي، قوبۇقسار، كۇنەس ۋە موڭغۇلكۆرە ناھىيىلىرىدىن ئىبارەت. قۇمۇل ئۆلايىتىگە بىۋاستە قاراشلىق يەتتە قۇدۇق مەركىزىي رايونىدىمۇ كوپىراتىپ تەسىس قىلىندى. شۇ چاققىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 68 ناھىيە (مەركىزىي رايون) دە كوپىراتىپ تەشكىلى قۇرۇلدى. 1952 - يىلى 11 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە چاقىرىلغان 1 - نۆۋەتلىك كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنىدىن كېيىن، ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى كوپىراتىپنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا پايدىلىق بولۇش ئۈچۈن، ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپ تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپ ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش، ناھىيىلىك كوپىراتىپلار ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش، مەمۇرىي باشقۇرۇش بىلەن كەسپىي خىزمەتنى ئايرىۋېتىشنى تەلەپ قىلدى. بۇ ۋاقىتتا، كوپىراتىپلارنىڭ رەھبەرلىك كۈچى بىرقەدەر كۈچەيتىلدى، شارائىتى ياخشى ناھىيىلىك كوپىراتىپلار خىزمەت خاراكتېرىگە ئاساسەن كاتىبات، مەمۇرىي، كەسپىي بۆلۈم، ئىشخانىلارنى تەسىس قىلىپ، دىرېكتور بۆلۈمى، سودا ساربىيى قۇرۇپ، تىجارەت كەسپىنى يولغا قويدى.

1953 - يىلدىن 1954 - يىلغا قەدەر، ئۇرۇمچى ناھىيىسى، ئالتاي ناھىيىسى، تولى ناھىيىسى، ئارىشاڭ ناھىيىسى، خوشۇت ناھىيىسى، چەرچەن ناھىيىسى، تاشقورغان ناھىيىسى، يەنجى ناھىيىسى، خوتەن ناھىيىسى، قەشقەر شەھىرى ۋە غۇلجا شەھەرلىرىدىمۇ كوپىراتىپ قۇرۇلدى. 1954 - يىل 7 - ئايدا، ئاپتونوم رايون بويىچە 2 - نۆۋەتلىك كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىرىلغاندىن كېيىن، ناھىيىلىك كوپىراتىپلارنىڭ نامى بىر تۇتاش ناھىيىلىك بىرلەشمە كوپىراتىپقا ئۆزگەرتىلدى. 1955 - يىل ئالدىنقى يېرىم يىلدا، ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ بۇرۇلتوقاي، كۆكتوقاي، چىڭگىل ناھىيىلىك كوپىراتىپلىرى ئەڭ ئاخىرىدا ئارقا-ئارقىدىن قۇرۇلدى ھەمدە يەنە يېڭىدىن ئاقتۇ ناھىيىلىك كوپىراتىپ قۇرۇلدى. شۇ كەمگە قەدەر، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەممە ناھىيىدە كوپىراتىپ قۇرۇلۇپ، ناھىيە (شەھەر) لىك كوپىراتىپ 82 گە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە دېھقانچىلىق ناھىيە (شەھەر) سى 27، يېرىم دېھقانچىلىق يېرىم چارۋىچىلىق ناھىيىسى 32، چارۋىچىلىق ناھىيىسى 23، مىللىي ئاپتونوم ناھىيە 6، بۇلار: مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى، يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىسى، چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى، قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىسى، تاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىسى، بارىكۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپىدىن ئىبارەت.

بۇ مەزگىلدە ناھىيىلىك كوپىراتىپلار ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى ئوتتۇرىغا قويغان «راۋاجلاندۇرۇش، تەرتىپكە سېلىش، مۇستەھكەملەش، ئۆستۈرۈش» تىن ئىبارەت كوپىراتىپ قۇرۇش فاكتورىغا ئاساسەن، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىچكى قىسىمدىكى تەشكىلىي قۇرۇلۇشنى كۈچەيتىپ، ئومۇمىيۈزلۈك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ، كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئىتى رەھبەرلىك ئاپپاراتلىرىنى دېموكراتىك سايلاپ چىقىپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپىنى رەسمىي قۇرۇپ چىقتى. يۇقىرى دەرىجىلىك ئورۇننىڭ تەلىپىگە بىنائەن، ئىچكى قىسىمدا كاتىبات تەشكىللەش - تەكشۈرۈش، كەسپىي، پىلان - مالىيە بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىندى، بەزىلىرىدە ئىشلەپچىقىرىش - پىششىقلاش بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىندى، بەزى ناھىيىلىك كوپىراتىپلاردا سەپلەنگەن كادىر ئاز بولغانلىقتىن، ئۇچ بۆلۈمچە (كاتىبات، كەسپىي، مالىيە بۆلۈمچىسى) ياكى مەخسۇس ۋەزىپىدىكى كادىر تەسىس قىلىندى.

1955 - يىلدىن 1956 - يىلغا قەدەر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كەسپى كېڭەيتىلدى، كۆپ ساندىكى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى مەۋرىي باشقۇرۇش بىلەن كەسپىي تىجارەت ئاپپاراتلىرىنى ئايرىۋەتتى. ئادەتتە، كاتىبات - كادىرلار، تەشكىللەش - تەكشۈرۈش، كەسپىي، ئىشلەپچىقىرىش - پىششىقلاش، مالىيە - مال باھا، خۇسۇسىي سودا - سانائەتنى ئۆزگەرتىش قاتارلىق بۆلۈمچە - ئىشخانا ياكى مەخسۇس باشقۇرغۇچى خادىم تەسىس قىلىندى. بەزى ناھىيىلىك كوپىراتىپلار يەنە كەسپىنى تەمىنلەش ۋە سېتىشتىن ئىبارەت ئىككى بۆلۈمچىگە ئايرىدى.

1956 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 1 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى چاقىرىلغاندىن كېيىن، ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ نامى بىر تۇتاش تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئۆزگەرتىلدى. ئۇرۇمچى شەھىرى قارىمىقىدىكى 7 رايونلۇق ئىستېمال كوپىراتىپىغا قاراشلىق سانائەت مەھسۇلاتلىرى، قوشۇمچە يېمەكلىكلەر ئاپپارات، تور - نۇقتىلىرى ۋە ئورگان ئىستېمال كوپىراتىپىدا، جەمئىي 80 دىن ئارتۇق سودا تور - نۇقتىسى، 500 دىن ئارتۇق ئىشچى - خىزمەتچى بار بولدى، بۆلارنىڭ ھەممىسى ئۇرۇمچى شەھەرلىك سودا تارماقلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، نامى پارچە سېتىش دۇكانلىرىغا ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سودىسىدىكى تاۋارلارنىڭ تۈرلىرى ۋە شەھەر - يېزىلاردىكى ئىش تەقسىمات قۇرۇلمىسى شەكىللىنىپ بولدى ھەمدە شىنجاڭ بويىچە نوپۇسى 2000 غا يەتمەيدىغان 14 ناھىيە بازىرىدا دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودائاپپاراتلىرىنى تەسىس قىلماي، پەقەت تەمىنات- سودا كوپىراتىپىنىلا تەسىس قىلىش قارار قىلىندى. بۇ ناھىيىلەر: مورى ئاپتونوم ناھىيىسى، مىجۇەن ناھىيىسى، توقسۇن ناھىيىسى، چەرچەن ناھىيىسى، چاقىلىق ناھىيىسى، نىيە ناھىيىسى، ئارا تۈرۈك ناھىيىسى، كەلپىن ناھىيىسى، ئاۋات ناھىيىسى، ئۇلۇغچات ناھىيىسى، ئاقچى ناھىيىسى، ئاقتۇ ناھىيىسى، قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسى، تاشقورغان ئاپتونوم ناھىيىسىدىن ئىبارەت. 1958 - يىل 4 - ئايدىن 8 - ئايغا قەدەر ھەرقايسى ناھىيىلىك كوپىراتىپلار ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى.

1961 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم مالىيە - سودا شۇجىلىرى يىغىنىدا، مەركەزنىڭ تەمىنات- سودا كوپىراتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش توغرىسىدىكى يولىورۇقنىڭ روھىغا ئاساسەن، ناھىيىدىن يۇقىرى سودا ئىدارىلىرىدىن ئالدى بىلەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئىش بېجىرىش ئاپپاراتى تەسىس قىلىش، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە تەييارلىق قىلىش ۋە سىناق تەرىقىسىدە قۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1961 - يىلنىڭ ئاخىرىدا 11 ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاست ۋە 41 ناھىيىلىك سودا ئىدارىسىدا كوپىراتىپ ئىشخانا (بۆلۈم، بۆلۈمچە) سى تەسىس قىلىندى. 1962 - يىلى شىنجاڭ بويىچە 77 ناھىيە (شەھەر) دە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1963 - يىلى ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ قاباغا جېمىنەي، بورۇلتوقاي، كۆكتوقاي، چىڭگىل ناھىيىلىرىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر مالىيە ئىشخانىسى نىيە، تاشقورغان، ئاقتۇ، ئاقچى، ئۇلۇغچات، كەلپىن، ئاۋات، چەرچەن، چاقىلىق، لوپنۇر، خوشۇت، قوبۇقسار، چاغانتوقاي، تولى، جېمىنەي، چىڭگىل، بورۇلتوقاي، قاباغا، كۆكتوقاي، ئارىشاڭ، ئاراتۈرۈك، مۇرىدىن ئىبارەت 22 ناھىيىدىكى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىدا يېمەكلىك سېتىۋېلىش تارماقلىرىنى داۋاملىق تەسىس قىلغاندىن باشقا، سانائەت مەھسۇلاتلىرى تىجارەت ئاپپاراتى تەسىس قىلماسلىقنى، سانائەت مەھسۇلاتلىرى تىجارىتىنى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۇستىگە ئېلىشنى قارار قىلدى.

ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئىچكى قىسىمدىكى بۆلۈمچە- ئىشخانىلارنىڭ تەسىس قىلىنىشى بىرلەشتۈرۈۋېتىلىشتىن ئىلگىرىكىسى بىلەن ئاساسىي جەھەتتىن ئوخشاش بولۇپ، ئادەتتە كادىرلار - كاتىبات بۆلۈمچىسى، تەشكىللەش - تەكشۈرۈش بۆلۈمچىسى، پىلان - مالىيە

بۆلۈمچىسى، كەسىپ، مال باھا بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىندى. 1964 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى سىياسىي خىزمەت تۈزۈمىنى يولغا قويغاندا، بىر قىسىم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى سىياسىي يېتەكچى سەپلەپ، سىياسىي خىزمەت بۆلۈمچىسى ياكى سىياسىي خىزمەت ئىشخانىسى تەسىس قىلدى.

1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئومۇميۈزلۈك پالەچ ھالەتكە چۈشۈپ قالدى. 6 - ئايدا قورغاس، سۈيدۇك ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى قورغاس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى دەپ بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى، ئارقىدىنلا سودا ئىدارىسىگە قوشۇۋېتىلدى. خوشۇت ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تۈزۈلمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، يەنجى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا قوشۇۋېتىلدى. 1968 - يىلدىن 1971 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە، كۆپىنچە ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ سودا ئىدارىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى، پەقەت قەشقەر، خوتەن ۋىلايىتىدىكى بىر قىسىم ناھىيىلەردىلا بىرلەشتۈرۈۋېتىلمەي مۇستەقىل ئىشلەپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا قاراشلىق كەسپى تىجارەت تارماقلىرىنىڭ ئەسلى ھالىتى ئاساسىي جەھەتتىن ساقلاپ قېلىندى.

1975 - يىل 9 - ئايدىن باشلاپ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن سودا ئىدارىسى ئايرىم تەسىس قىلىنىپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يېڭىۋاشتىن ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1976 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، 73 ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى، 1977 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە 8 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، بۇ ئارىلىقتا، خوشۇت ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېڭىۋاشتىن قۇرۇلدى. 1984 - يىلى باغراش ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېڭىدىن قۇرۇلدى. 1985 - يىلى خوتەن ناھىيىلىك ۋە خوتەن شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئايرىم تەسىس قىلىندى. 1985 - يىلغا قەدەر ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى 83 كە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيە دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 11. ئىلى ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كۈيتۈن شەھىرىدە ئىش باشقارمىسى تەسىس قىلغاندىن باشقا، ئاپتونوم رايون بويىچە 83 ناھىيە، شەھەرنىڭ ھەممىسىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بارلىققا كەلدى. ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات- سودا كوپىراتىپلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، بۆلۈمچە - ئىشخانىلارنىڭ نامى بىرلىككە كەلمىدى، بەزىلىرىدە كاتىبات بۆلۈمچىسى، سىياسىي خىزمەت بۆلۈمچىسى، ئاساسىي قاتلام خىزمىتى بۆلۈمچىسى، مالىيە- پىلان - ئىستاتىستىكا بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىندى، بەزىلىرىدە ئىشخانا، سىياسىي ئىشخانا (ياكى مەمۇرىي كاتىپ، پارتكوم كاتىپى)، ئاساسىي قاتلام كەسپىي بۆلۈمچىسى، مالىيە - مال باھا بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىندى، بەزىلىرىدە سانائەت بۆلۈمچىسى ياكى پىششىقلاش بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىندى.

2. تىجارەت ئاپپاراتلىرى

1950 - يىلدىن 1952 - يىلغا قەدەر يېڭى قۇرۇلغان كوپىراتىپلار پەقەت ماگىزىن - دۇكانلار تەسىس قىلىپ، ۋاقىتلىق سەييارە گۇرۇپپا تەشكىللىدى، بازار كۈنلىرى يايما يېيىپ نۇقتا تەسىس قىلدى ياكى دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىغا بېرىپ سەييارە مال سېتىپ ئاممىنى كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلىدى، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق، يەرلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋالدى؛ شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قۇرۇشنى تەشۋىق قىلدى. بۇ ۋاقىتتىكى ناھىيىلىك كوپىراتىپتا، مەمۇرىيەت بىلەن كارخانا، توپ سېتىش بىلەن پارچە سېتىش ئايرىلمىدى. 1952- يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ناھىيە دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ ماگىزىنى 68 گە، شۆبە ماگىزىنى 34 كە، سەييارە گۇرۇپپىسى 34 كە يەتتى.

1952 - يىل 11 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - نۆۋەتلىك كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنىدا يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپ تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش، ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش، توپ سېتىش پارچە سېتىش ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش قاتارلىقلارنى ئىزچىللاشتۇرۇش مۇزاكىرە قىلىنىپ، ناھىيە دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ توپ سېتىش كەسپىي تورى قۇرۇشى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، توپ سېتىش بىلەن پارچە سېتىشنى ئايرىۋېتىش تەلەپ قىلىندى. 1954 - يىل 7 - ئايدا 2 - نۆۋەتلىك كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنىدا، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپلىرىنىڭ توپ سېتىش ۋە سېتىۋېلىش ئاپپاراتلىرىنى ئايرىم قۇرۇپ، مۇستەقىل ھېسابات قىلىپ، پايدا - زىيانغا ئۆزى مەسئۇل بولۇش، كەسپىي پائالىيەت ئارقىلىق ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش تېخىمۇ تەكتىلەندى. يىل ئاخىرىدا ئىستاتىستىكا قىلىنىشىچە، ناھىيە دەرىجىلىك كوپىراتىپتا جەمئىي 149 دىرېكتور بۆلۈمى، توپ سېتىش ئورنى، سودا سارىيى، سېتىۋېلىش پونكىتى تەسىس قىلىنغان.

1956 - يىلى يېزىلاردىكى خۇسۇسى سودا - سانائەتكە ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش تاماملانغان شۇنداقلا دۆلەت ۋە كوپىراتىپ سودىسىنىڭ تاۋار تىجارىتىدىكى ئىش تەقسىماتى ۋە رايونلار ئىش تەقسىماتى ئايرىلغاندىن كېيىن، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تىجارەت ئاپپاراتىدا چوڭ ئۆزگىرىش بولدى. شۇ يىلنىڭ ئاخىرىدا ئىستاتىستىكا قىلىنىشىچە، توپ سېتىش ئاپپاراتىدىن 182 سى، سېتىۋېلىش ئاپپاراتىدىن 269 ى قۇرۇلغان. تۇرپان، پىچان، كورلا، كۇچا، يەكەن، مارالبېشى، مەكىت، پەيزاۋات، قەشقەر يېڭىشەھەر، قاراقاش قاتارلىق ئاساسلىق پاختىچىلىق ناھىيىلىرىدە پاختا سېتىۋېلىش پونكىتلىرى قۇرۇلغان. ئادەتتىكى ناھىيىلەردە ئومۇمىيۈزلۈك تەمىنلەش - سېتىش دىرېكتور بۆلۈمى ياكى ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش پونكىتلىرى تەسىس قىلىنغان، بەزىلىرىدە تەمىنلەش بىلەن سېتىش دىرېكتور بۆلۈملىرى ئايرىم تەسىس قىلىنغان، دىرېكتور بۆلۈمى بىلەن سېتىۋېلىش پونكىتىدا قوشۇمچە ماگىزىن تەسىس قىلىنغان. دۆلەت ۋە كوپىراتىپ سودىسىنىڭ رايونلار بويىچە ئىش تەقسىماتىغا ئاساسەن، تىجارەت تامامەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ مەسئۇل بولۇشىغا بۆلۈپ بېرىلگەن 14 ناھىيىدە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سانائەت مەھسۇلاتلىرى دىرېكتور بۆلۈمى ۋە قوشۇمچە يېمەكلىكلەر دىرېكتور بۆلۈمى تەسىس قىلدى. 1957 - يىلنىڭ باشلىرىدا دۆلەت ۋە كوپىراتىپ سودىسىنىڭ تاۋار تىجارىتىدىكى ئىش تەقسىماتىدىن كېيىن 20 پاختىچىلىق ناھىيىسىدە پاختا دىرېكتور بۆلۈمى قۇرۇلدى. ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كوندىلىك سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى توپ سېتىش ئورنى (ماگىزىنى) دىن 65ى پۈتۈنلەي دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا تارماقلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

1958 - يىلدىن 1961 - يىلغا قەدەر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن سودا ئىدارىسى بىرلەشتۇرۇۋېتىلگەن مەزگىلدە، ناھىيىلىك سودا ئىدارىسى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئەسلىدىكى تىجارەت ئاپپاراتلىرىنى كەسىپ بويىچە تەرتىپكە سالدى، ئادەتتە يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىكلەر دىرېكتور بۆلۈمى، پاختا-چىگە دىرېكتور بۆلۈمى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت ئورنى تەسىس قىلدى، مېۋە - چېۋە، قوغۇن-تاۋۇز ئىشلەپچىقىرىشى مەركەزلەشكەن رايونلاردا مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز دىرېكتور بۆلۈمى تەسىس قىلدى.

1962 - يىلى ناھىيىلىك تەمىنات -سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، تۇرلۇك تىجارەت ئاپپاراتلىرى (تىجارەت ئورنى) دىن جەمئىي 110ى ئۆتكۈزۈۋېتىلىپ، بىرلەشتۇرۇۋېتىلگەن مەزگىلدىكىدىن 23 ئورۇن ئازايدى، ئاساسلىقى، ئەسلىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مەخسۇس تىجارەت ئىلىپ بارىدىغان 14 ناھىيىدىكى كەسىپىي تىجارەت ئاپپاراتى ۋە خادىملىرىنىڭ كۆپ قىسمى ئۆتكۈزۈپ ئىلىنمىدى.

1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە

كەسىپ مەھسۇلاتلىرى تىجارىتى بىلەن ئۆزى شۇغۇللىنىش كەسپى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇلدى. سانجى، مىچۇەن، گۈچۈك، شىخۇ، قورغاس، تۇرپان، يەنجى، كۇچا، ئۈچتۇرپان، يەكەن، قاغىلىق قاتارلىق 34 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سودا سارىيى قۇرۇپ، دېھقانلار سودا مۇلازىمەت ئورنىدىن 33نى تەسىس قىلىپ، ئۆچ تۈرلۈك يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، قول سانائىتى مەھسۇلاتلىرىنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش، كېلىشىم باھادا سېتىشنى قانات يايدۇردى. سودا سارىيىنى ئايرىم تەسىس قىلمىغان ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يەرلىك مەھسۇلات دىرېكتور بۆلۈمى ئارقىلىق ئۆزى تىجارەت قىلىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، شەھەر - يېزىلاردىكى يېزا ئىگىلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى بازىرىنى جانلاندۇردى. 1964 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسپى توختىتىپ قويۇلدى، سودا سارايلىرىمۇ شۇنىڭغا ئەگىشىپ ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

1962 - يىلدىن 1965 - يىلغا قەدەر ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تىجارەت ئاپپاراتلىرى يىلدىن - يىلغا تەرەققىي قىلىپ 251 گە يەتتى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تىجارەت ئاپپاراتلىرى يەنە بىر قېتىم سودا ئىدارىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى، ئەمما تىجارەت پائالىيەتلىرىدە ئۆز - ئۆزىگە خوجا بولۇشى ئاساسىي جەھەتتىن ساقلىنىپ قالدى، پەقەتلا «دىرېكتور بۆلۈمى» دېگەن نام «شىركەت» كە ئۆزگەرتىلىپ، بۆلۈم دەرىجىلىك قىلىپ ئۆستۈرۈلدى. 1976 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تىجارەت ئاپپاراتلىرى بىردەك ناھىيە (شەھەر) لىك شىركەتكە ئۆزگەرتىلدى، تۈرلۈك كەسىپي شىركەتلەر 136 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە يەرلىك مەھسۇلات، كۈندىلىك چەرچىن مال شىركىتى 78، مېۋە شىركىتى 7، پاختا - چىگە شىركىتى 41، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى شىركىتى 10. 1981 - يىل ئاخىرىغا قەدەر ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا قاراشلىق كەسپىي شىركەت 155كە، سودا ساراي 22گە، ساقلاش - توشۇش ئاپپاراتى 30غا، پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىسى 120 (چىگىت ئايرىش زاۋۇتى 70) گە، قوشۇمچە تەسىس قىلىنغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتى، چەرچىن مال، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى، كېرەكسىز بۇيۇملارنى سېتىۋېلىش، پارچە سېتىش ئاپپاراتى 670كە يەتتى. 5 يىلدىن ئارتۇق تەرتىپكە سېلىش ئارقىلىق، كارخانىنىڭ تىجارەت باشقۇرۇش تۈزۈمى بىر قەدەر مۇكەممەللىشىپ، مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى ئايرىۋېتىش، مۇستەقىل ھېسابات قىلىش، مۇستەقىل تىجارەت قىلىش شارائىتى ھازىرلاندى.

1982 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئېلىپ بارىدى، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئۆزلىرىگە قاراشلىق تىجارەت ئاپپاراتلىرىنى مۇۋاپىق تەڭشىدى ھەمدە ئۆز - ئۆزىگە خوجا بولۇش ھوقۇق دائىرىسىنى كېڭەيتتى. 1984 - يىلى ھەرقايسى ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركەتلىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، 1985 - يىل ئاخىرىدا ئىستاتىستىكا قىلىنىشچە، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىدا ناھىيە (شەھەر) گە قاراشلىق كەسپىي شىركەت 295 كە، سودا سارىيى 18گە يېتىپ، 1976 - يىلىدىكىدىن 1.2 ھەسسە كۆپەيگەن. كەسپىي شىركەتلەرگە قاراشلىق تىجارەت تور - نۇقتىلىرى 1116 گە، ئىشلەپچىقىرىش كارخانىسى 139 غا، ساقلاش - توشۇش ئاپپاراتى 76 گە يېتىپ، 1976 - يىلىدىكىدىن 3.5 ھەسسە كۆپەيگەن ھەمدە يېڭىدىن بىر تۈركۈم سودا سارىيى ۋە سودا مۇلازىمەت مەركەزلىرى قۇرۇلغان. شۇ يىلى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تىجارەت ئاپپاراتلىرى دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيان ئەڭ تېز تەرەققىي قىلغان بىر يىل بولدى.

1985 - يىلدىكى بىر قىسىم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ تىجارەت ئاپپاراتلىرىنىڭ نامى

جەدۋەل: 1 — 3

كوپېراتىپ نامى	تىجارەت ئاپپاراتلىرىنىڭ نامى
كۆچا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	پاختا - چىگە شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتى، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتى، ترانسپورت شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، سودا سارىيى
قورغاس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى، پاختا - چىگە شىركىتى، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە-چېۋە، چەرچىن مال شىركىتى، سودا - سانائەت شىركىتى، ئۇنۇمۇرسال شىركىتى، يېزا قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى شىركىتى، چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، چىگسوزا توپ سېتىش پونكىتى
قۇنۇبى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك چەرچىن مال شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى، پاختا - چىگە شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئۇنۇمۇرسال مۇلازىمەت مەركىزى، بىرلەشمە ترانسپورت ئەترىتى
ئارىشاق ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، ئۇنۇمۇرسال شىركەت، خارىۋخ توپ سېتىش پونكىتى
گۇچۇڭ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك چەرچىن مال شىركىتى، ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتى، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، سانائەت مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى
ئۈرۈمچى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	يەرلىك مەھسۇلات شىركىتى، ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، سودا مەركىزى، ئۇنۇمۇرسال پىششىقلاش زاۋۇتى
بۇرچىن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	ئۇنۇمۇرسال شىركەت، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى
ئاقتۇ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	پاختا - چىگە شىركىتى، يەرلىك مەھسۇلات، ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، مېۋە پىششىقلاش زاۋۇتى
يەنجى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك چەرچىن مال شىركىتى، ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، يېزا ئىگىلىك-قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى بىرلەشمە تىجارەت شىركىتى، ئۇنۇمۇرسال سودا شىركىتى، «شىنچياۋ» مۇلازىمەت شىركىتى
يوپۇغا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	يەرلىك مەھسۇلات، ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتى، پاختا - چىگە شىركىتى، چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى

§ 4 . ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى

1. تەشكىلىي تەرەققىياتى

1949 - يىل 12 - ئايدا جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ شىنجاڭدا تۇرۇشلۇق قىسمى مەركىزىي ئىنقىلابىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ ھەربىي قىسىملارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشقا قاتنىشىپ، خەلق ئارمىيىسىنىڭ

يۈكىنى يېنىكلىتىش توغرىسىدىكى يوليورۇقنىڭ ئاساسىدا، بىر ياقتىن باندىتلارنى يوقىتىپ جەمئىيەت تەرتىپىنى تىنچلاندۇرسا، يەنە بىر ياقتىن ئىشلەپچىقىرىش، قۇرۇلۇشقا قاتنىشىپ قىسقا مۇددەت ئىچىدە 60 تىن ئارتۇق ھەرخىل ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنلەش - سېتىش، ئىستېمال كوپېراتىپلىرىنى تېزدىن قۇرۇپ چىقىپ، تۇرلۇك ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش - سېتىش كەسىپىي پائالىيەتلىرىنى قانات يايدۇرۇپ، ھەرمىللەت خەلق ئاممىسىنىڭ كوپېراتىپ قۇرۇشى ئۈچۈن ئۇلگىلىك رول ئوينىدى. ئۈرۈمچى شەھىرى ۋە شەھەر ئەتراپىدىكى ھەر قايسى ناھىيە، رايونلاردا، ھەربىي قىسىم كوپېراتىپىنىڭ تەسىرى ئاستىدا، بەزى تۈرمۇشى نامرات شەھەر ئاھالىلىرى، ئىشسىز قالغان ئىشچىلار، ئۇششاق تىجارەتچىلەر ۋە خەلق ئاممىسى ھەربىي قىسمىنى ئۇلگە قىلىپ مەبلەغ توپلاپ كوپېراتىپ قۇردى، بەزى رايون، يېزىلىق ھۆكۈمەتلەر پومېشچىك، يەرلىك مۇشتۇمزورلاردىن مۇسادىرە قىلىۋالغان مال - مۈلۈك، ھۆكۈمەت خادىملىرىدىن قايتۇرۇۋالغان ئومۇمنىڭ خىيانەت قىلىنغان پۇلى ئارقىلىق ئىستېمال كوپېراتىپى، ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى ۋە يېزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى قۇردى. 1950 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە قۇرۇلغان تۇرلۇك كوپېراتىپ 21 گە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۈرۈمچى شەھىرىدە قۇرۇلغان تۇرلۇك كوپېراتىپ 10 (جەدۋەل: 1 — 4 تىن كۆرۈڭ). مىچۇەن، فۇكاڭ، سانجى، قۇتۇبى قاتارلىق ناھىيىلەردە يېزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە شەھەر - بازار ئىستېمال كوپېراتىپىدىن 11ى قۇرۇلدى (بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسلىقى: قۇتۇبى ناھىيىسىدىكى توخلى يېزىلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، مىچۇەن ناھىيىسىدىكى سەنداۋا، گۈمۇدى، چاڭسەنزە، ياڭماۋگۇڭ، دېھقانچىلىق مەيدانى كوپېراتىپلىرى، فۇكاڭ ناھىيىسىدىكى جۇيۇڭگەي مەھەللىسى، ۋۇگوڭتەي كوپېراتىپلىرى، سانجى ناھىيىسىدىكى ئورگانلار ئىستېمال كوپېراتىپى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت).

ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ 1950 - يىلدىكى كوپېراتىپلىرى

جەدۋەل: 1 — 4

نامى	قۇرۇلغان ۋاقتى	خاراكتېرى
ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى	2 - ئاينىڭ 1 - كۈنى	ھۆكۈمەت مەبلەغ سالغان
ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئايالار ئىشلەپچىقىرىش ئىستېمال كوپېراتىپى	2 - ئاينىڭ 10 - كۈنى	ئىشچىلار مەبلەغ توپلىغان
ئۈرۈمچى شەھىرى 3 - رايون 6 - مەھەللە ئىستېمال كوپېراتىپى	3 - ئاي	شەھەر ئاھالىسى پاي قوشقان
ئۈرۈمچى شەھىرى 3 - رايون 4 - مەھەللە ئىستېمال كوپېراتىپى	4 - ئاينىڭ 5 - كۈنى	شەھەر ئاھالىسى پاي قوشقان
ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مەمۇرىي خادىملىرىنى يېتىشتۈرۈش كۇرسى ئىستېمال كوپېراتىپى	5 - ئاي	ئورگان خىراجىتى
شەھەرلىك ئاممىۋى مەدەنىيەت تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	5 - ئاينىڭ 1 - كۈنى	سودىگەرلەر مەبلەغ توپلاپ تىجارەت قىلغان
خۇسۇسىي دوختۇرلار كەسپىنى ئۆزگەرتكەن	8 - ئاينىڭ 25 - كۈنى	خۇسۇسىي دوختۇرلار كەسپىنى ئۆزگەرتكەن
ئۆلكە دەرىجىلىك ئورگانلار ئىستېمال كوپېراتىپى	5 - ئاينىڭ 1 - كۈنى	ئورگان خىراجىتى
ئۈرۈمچى شەھىرى 3 - رايون 10 - مەھەللە ئىستېمال كوپېراتىپى	6 - ئاينىڭ 3 - كۈنى	شەھەر ئاھالىسى پاي قوشقان
ئۈرۈمچى شەھىرى 3 - رايون 2 - مەھەللە ئىستېمال كوپېراتىپى	9 - ئاي	شەھەر ئاھالىسى پاي قوشقان

بۇ كوپىراتىپلار دەسلەپ قۇرۇلغاندا كۆلىمى ئىنتايىن كىچىك بولۇپ، كۆپىنچىلىرىدە نىزامنامە، ئەزالار پاي پۇلى يوق ئىدى ياكى بولمىسا ئاز ساندا ئەزالار پاي پۇلى بار بولۇپ، 4 - 5 نەپەر ئىشچى - خىزمەتچىدىن تەركىپ تاپقان، بەزىلىرى ئورگان ماگىزىنىغا ياكى خۇسۇسىي پاي ھەسسىدارلىقىدىكى ماگىزىنلارغا تەۋە ئىدى. بۇنىڭ ئىچىدە، ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ 3 - رايون 4 - مەھەللىسى قۇرغان ئىستېمال كوپىراتىپىنىڭ 210 ئەزاسى بار بولۇپ، پاي پۇلى 37 مىڭ يۈەن شىنجاڭ پۇلى (خەلق پۇلىغا سۇندۇرغاندا 1665 يۈەن) گە يەتكەنىدى؛ قۇتۇبى ناھىيىسىدىكى توخلى يېزىلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 314 ئەزاسى، پاي پۇلى ھېسابىدىكى 50 دادەن ئاشلىقى بولۇپ، بۇنى خەلق پۇلىغا سۇندۇرغاندا 3000 يۈەن بولاتتى، بۇلار تەشكىلىي باشقۇرۇشى بىر قەدەر ياخشى بولغان كوپىراتىپلار بولۇپ، ئەزالار ۋە شەھەر ئاھالىسىنىڭ قارشى ئېلىشىغا ئېرىشكەنىدى.

1950 - يىل 11 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، دەرھال جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرى 1 - نۆۋەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ روھى ۋە شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ كوپىراتسىيە ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ فاڭجېن، ۋەزىپىلىرى ھەققىدىكى قارارىغا ئاساسەن، قەدەم باسقۇچلۇق ھالدا شەھەر - بازار ۋە يېزا - كەنت، تەمىنات - سودا، ئىستېمال، ئىشلەپچىقىرىش كوپىراتىپلىرىنى تەرەققىي قىلدۇردى. ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى مەملىكەتلىك كوپىراتىپ تۈزگەن «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ كوپىراتىپ قانۇنى (تۈزىتىش كىرگۈزۈلگەن لايىھە)» غا ئاساسەن، كوپىراتىپ قۇرۇش خىزمەت گۇرۇپپىسىدىن 6 نى ئەۋەتىپ، يېزىلاردىكى ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش، زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش ۋە يەر ئىسلاھاتى ھەرىكىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، يۇقىرىدىن - تۆۋەنگىچە ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك كوپىراتىپلارنى قۇردى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يېزا، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا چوڭقۇر چۆكۈپ، دېھقان - چارۋىچىلار ئارىسىدا تەشۋىقات ئېلىپ بېرىپ، ئاممىنى پاي قوشۇشقا سەپەرۋەر قىلىپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنى تەشكىللىدى. 1951 - يىلنىڭ ئاخىرىغچە، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپى 88 گە يەتتى (بۇنىڭ ئىچىدە: ئىشلەپچىقىرىش كوپىراتىپى 10، داۋالاش ۋە دورىگەرلىك كوپىراتىپى 2).

1952 - يىلى يەر ئىسلاھاتى تاماملانغان يېزىلاردا، ھەردەرىجىلىك پارتكوم ۋە ھۆكۈمەتلەر كوپىراتىپىنى راۋاجلاندۇرۇشقا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىپ، جايلاردىكى يەر ئىسلاھاتى خىزمەت ئەترىتى ۋە چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئىسلاھات خىزمىتى ئەترەتلىرىدىن كوپىراتىپ تەشكىللەشنى تەشۋىق قىلىشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى ناھايىتى تېز تەرەققىي قىلىپ، 182 گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 153، شەھەر - بازارلاردىكى ئورگان ئىستېمال كوپىراتىپى 21، قول سانائىتى ئىشلەپچىقىرىش كوپىراتىپى 6، داۋالاش ۋە دورىگەرلىك كوپىراتىپى 2، ئالتاي ۋىلايىتىدىن باشقا ھەرقايسى ۋىلايەتلەرنىڭ ھەممىسىدە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپى قۇرۇلدى، ئەزاسى 430 مىڭغا، كادىر، ئىشچى - خىزمەتچىسى 1700 گە يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 9 ھەسسە ۋە 1 ھەسسە كۆپەيدى. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەربىر كوپىراتىپتا 2000 ئەزا بار بولدى. بىر قىسىم ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتى باشقۇرۇش ئاپپاراتىنى دېموكراتىك سايلاپ چىقتى، كېڭەش نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىنىڭ مۇدىرلىقىنى كۆپىنچە رايونلۇق پاتكوم شۇجىسى، رايون باشلىقى، يېزا باشلىقى قوشۇمچە ئۈستىگە ئالدى. بۇ مەزگىلدە قۇرۇلغان بەزى كوپىراتىپلارنىڭ فاڭجېن، ۋەزىپىلىرى ئايدىڭ ئەمەس ئىدى، ئۇلاردا تىجارەت باشقۇرۇش جەھەتتە مۇئەييەن دەرىجىدىكى ئىستىخىيىلىك ۋە قارىغۇلۇق بار ئىدى، شۇڭا پايدىغا ئېتىبار بېرىپ، مۇلازىمەتكە سەل قارىغانىدى؛ بەزى كوپىراتىپلارنىڭ تەشكىلىي ناپاك بولۇپ، رەھبەرلىك ھوقۇقى ئەخلاق - پەزىلىتى دۇرۇس بولمىغان كىشىلەرنىڭ قولىغا چۈشۈپ قىلىپ، خىيانەتچىلىك ۋە ئوغۇرلۇق يۈز بەرگەنىدى؛ بەزى كوپىراتىپلارنىڭ كۆلىمى كىچىك، مەبلىغى ئاز، تىجارەت كۈچى ئاجىز بولۇپ، خېيىم - خەتەرگە بەرداشلىق بېرەلمىگەن، زىيان كۆرۈلگەندە، تىجارەتنى

بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستى	30	22	6	2
ئاقسۇ ۋىلايىتى	59	46	4	9
قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستى	25	11	12	2
قەشقەر ۋىلايىتى	94	86	5	3
خوتەن ۋىلايىتى	51	45	1	5

1965 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنى يەنە بىر قېتىم كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكتىن ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىگە ئۆزگەرتتى. 1966- يىلدىن كېيىن يېزا ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى 10 يىللىق «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ زەربىسىگە ئۇچرىدى، ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا سودىسىنى كەمبەغەل دېھقان، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلار باشقۇردى ھەمدە بىر مەزگىل سودا ئىدارىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا تەۋە بولدى. بۇ مەزگىلدە گەرچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ نامى ئۆزگەرتىلمەي، بىر قانچىن (ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇپ، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش باش قانچىنى)، ئىككى مۇلازىمەت (دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش، خەلق تۇرمۇشى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش)، ئۇچ چوڭ كۆز قاراش (سىياسىي كۆز قاراش، ئىشلەپچىقىرىش كۆز قارىشى، ئاممىۋى كۆز قاراش) تىن ئىبارەت قۇنكسىيدە يەنىلا داۋاملىق چىڭ تۇرۇلغان بولسىمۇ، ئەمما خىزمىتى بىر ئىزدا توختاپ قېلىپ ئىلگىرى باسمىدى. 1975 - يىل 9 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى يەنە بىر قېتىم ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ، يېزا ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك خاراكتېرى قايتىدىن ئايدىڭلاشتۇرۇلۇپ، پاي ئېنىقلاش ۋە كېڭەيتىش ئېلىپ بېرىلدى، 1976 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 580 گە يەتتى. 1978 - يىلى پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، «تەڭشەش، ئىسلاھ قىلىش، تەرتىپكە سېلىش، ئۇستۇرۇش» قانچىنى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ تەشكىلىي قۇرۇلۇشى، ئىدىيىۋى قۇرۇلۇشى، كەسىپىي قۇرۇلۇشى ۋە تۈزۈم قۇرۇلۇشى كۈچەيتىلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سانجى، ئاقسۇ، قەشقەر، تۇرپان قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ 10 نەچچە ناھىيە (شەھەر) لىرىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىدا كارخانىنىڭ ئۆز - ئۆزىگە خوجا بولۇش ھوقۇقىنى كېڭەيتىش ۋە ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇشنى نۆۋەتتىدا سىناق قىلدى. 1980 - يىلغا كەلگەندە يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئەڭ كۆپ بولغاندا 631 گە يەتتى.

1982 - يىلى مەملىكەتلىك يېزا خىزمىتى يىغىنىدىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلىپ، يېزا ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ ئۈچ خىل خاراكتېرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، «ھۆكۈمەت باشقۇرۇش» تىن «خەلق باشقۇرۇش» قا ئۆزگەرتىلىپ، تىجارەت مەسئۇلىيەت تۈزۈمى ئۈزلۈكسىز يولغا قويۇلدى ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلدى، بۇرۇنقى ئىقتىسادىي ئونۇمى ياخشى بولمىغان ۋە ئاھالىسى ئاز يېزىلىق كوپىراتىپلار ئىقتىسادىي رايون بويىچە مۇۋاپىق بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى، 3 يىلدا قەشقەر، ئاقسۇ، بايىنغولىن قاتارلىق ۋىلايەت (ئوبلاست) لەردە 40 تىن ئارتۇق ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپى بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى، قۇمۇل ناھىيىسىدىكى يەتتە قۇدۇق يېزىسىنىڭ نوپۇسى 100 گىمۇ يەتمەيدىغانلىكتىن، كوپىراتىپ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ شۆبە دۇكان تەسىس قىلىندى. ئاپپاراتلار تەرتىپكە سېلىنىش ئارقىلىق مۇۋاپىقلاشتۇرۇلۇپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ سانى بىر قەدەر ئازلاپ سودا تور - نۇقتىلىرى كۆپەيدى، تىجارەت دائىرىسى كېڭەيتىلىپ، تىجارەت ئۇسۇلى جانلاندۇرۇلدى، 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر يېزا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ سانى 589 غا، تىجارەت مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرى 6942 گە يەتتى. تۈزۈلمە ئىسلاھاتى

ئىلىپ بېرىش ئارقىلىق، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى — يېزىلاردىكى ئىقتىسادىي ئەھلىي گەۋدە ۋە ئۇنىۋېرسال مۇلازىمەت مەركىزىگە، شۇنىڭدەك دۆلەت ۋە دېھقانلار ئوتتۇرىسىدا كەم بولسا بولمايدىغان ئىقتىسادىي ئالاقە ۋاستىسىغا ئايلاندى.

2. كوپېراتىپ قۇرۇش شەكلى

شىنجاڭدا يېزا ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى مەمۇرىي رايون بىلەن ئىقتىسادىي رايونغا تەڭ ئېتىبار بېرىشنى ئاساسلىق شەكىل قىلىپ قۇرۇلغان بولۇپ، ئۇلاردا كۆپ يىللاردىن بۇيان ئانچە چوڭ ئۆزگىرىش بولمىدى. بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، شىنجاڭدا ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەن دەسلەپكى يېزا بازارلىرىنىڭ شەكىللىنىشى باشتىن ئاخىر رايون، يېزىلىق ھاكىمىيەتلەرنىڭ قۇرۇلۇشى بىلەن زىچ باغلانغان تارىخىي شارائىت بىلەن مۇناسىۋەتلىك، كۆپ ھاللاردا بىر بازار - جەڭ ھەم شۇ جاينىڭ ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت، قاتناش مەركىزى، ھەم شۇ جاينىڭ سىياسىي مەركىزى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، شىنجاڭنىڭ تاۋار ئىگىلىكى تەرەققىي قىلمىغان بولۇپ، نۇرغۇن جايلاردا يېزا بازارلىرى يوق ئىدى، رايونلۇق، يېزىلىق ھاكىمىيەت ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن بازارلار ناھايىتى تېز شەكىللەندى.

1951 - يىلى كوپېراتىپلارنىڭ ئاساسلىقى يېزا ئىگىلىك ئىقتىسادى بويىچە يىغىش - تارقىتىش مەركىزى ۋە قاتناش شارائىتى قولاي جايلار كوپېراتىپلارنىڭ تۇرۇشلۇق ئورنى قىلىپ تاللاندى، بەزىلەر رايونىي، بەزىلەر يېزىنى بىرلىك قىلىپ كوپېراتىپ قۇردى، بۇ كوپېراتىپلار، شەھەر - يېزىلار ئوتتۇرىسىدىكى ماددىي ئەشيا ئوبوروتىنى تېزلىتىش، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش، راۋاجلاندۇرۇش، خەلق تۇرمۇشىنى كاپالەتلەندۈرۈش جەھەتتە خېلى رول ئوينىدى. 1952 - يىل 11 - ئايدا ئۆلكىلىك 1 - نۆۋەتلىك كوپېراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنىدا، يېزا ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنى قۇرۇشنىڭ موھىم نۇقتىسىنى دېھقانچىلىق رايونلىرىدىكى بازار - جەڭلارغا ياكى رايونغا قارىتىش، شارائىتى يار بېرىدىغان چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ياكى كۆچمە كوپېراتىپنى سىناق تەرىقىسىدە قۇرۇش بەلگىلەندى.

1953 - يىلدىن كېيىن پارتىيىنىڭ ئۆتكۈنچى دەۋرىدىكى باش لۇشيەنى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، پىلانلىق ئىگىلىك يولغا قويۇلۇشقا باشلىدى، دۆلەت ئاساسلىق يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىدا پەيدىنپەي بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ، بىر تۇتاش سېتىش ۋە پىلانلىق سېتىۋېلىپ، پىلانلىق تەمىنلەشنى يولغا قويدى. ئەركىن سودا بازىرىنىڭ تارىيىشى بىلەن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىك قىلىشىغا قولايلىق تۇغدۇرۇش، يېزا بازارلىرىنى ئىگىلەپ، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە خەلقە كېرەكلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش ۋەزىپىسىنى ئوستىگە ئالدى. 1954- يىلى كوپېراتىپ قۇرۇشتا، مەمۇرىي رايونىي ئاساس قىلىش، ئىقتىسادىي رايونغا تەڭ ئېتىبار بېرىش پرىنسىپى ئوتتۇرىغا قويۇلدى. جەنۇبىي شىنجاڭ يېزىلىرىدىكى دېھقانلارنىڭ «بازار» قوغلىشىدىغان ئەنئەنىۋى ئادىتى بولغاچقا، رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى ئادەتتە «بازار» جايلاشقان ئورۇندا تەسىس قىلىندى. دېھقانلار ئاممىسىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇشىغا دەخلى يەتكۈزمەسلىك ئۈچۈن، ھەر ھەپتىدىكى مۇقىم بولمىغان كۆچمە «بازار»لار تەدرىجىي ھالدا ھەر يەكشەنبە كۈنى بىر قېتىم بولىدىغان مۇقىم «بازار»غا ئۆزگەرتىلدى، بۇنىڭ بىلەن بازار تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئەڭ مۇۋاپىق تۇرۇشلۇق ئورنى ۋە يېزا تاۋار سودا مەركىزى بولۇپ قالدى. شىمالىي شىنجاڭنىڭ كۆپ قىسمىدىكى يېزا - چارۋىچىلىق

رايونلىرىدا «بازار» بولمىغانلىقتىن، ئىلگىرىكى تاۋار بازىرىدا ناھىيە بازىرى مەركەز قىلىندى. يېزىلىق ھاكىمىيەت قۇرۇلغاندىن كېيىن، تەمىنات- سودا كوپېراتىپى كۆپىنچە رايون، يېزىلىق ھۆكۈمەت تۇرۇشلۇق ئورۇندا تەسىس قىلىنىپ، پەيدىنپەيدىھقان- چارۋىچىلار ئاممىسىنىڭ تاۋار ئالماشتۇرىدىغان يېڭى بازىرى بولۇپ شەكىللەندى. 1956 - يىلدىكى ئىستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 432 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپى ئىچىدە رايون بويىچە قۇرۇلغىنى 360، بازار- جەمئ بويىچە قۇرۇلغىنى 20 گە، كەنت دەرىجىلىك كوپېراتىپ 52 (ئاساسلىق ئىلى ۋىلايىتىنىڭ غۇلجا، چاپچال قاتارلىق دېھقانچىلىق ناھىيىلىرىدە) گە يەتكەن. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ نامى كۆپىنچە قانچىنچى رايون (يېزا) دەپ ئىلىنىدى، يەنە شۇ جايىنىڭ ئىسمىنى كوپېراتىپ نامى قىلىپ قوللانغانلىرىمۇ بار.

1958 - يىل 10 - ئايدا يېزىلاردا خەلق گۇڭشېسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭدىكى خەلق گۇڭشېلىرى كۆپىنچە رايوننى تۈزۈلمە قىلغان، ھۆكۈمەت بىلەن گۇڭشې بىرلەشتۈرۈلگەن تەشكىلدىن ئىبارەت بولدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ تەۋەلىك مۇناسىۋىتىمۇ رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىك قىلىشىدىن خەلق گۇڭشېسىنىڭ رەھبەرلىك قىلىشىغا ئۆزگەرتىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئاساسىي جەھەتتىن خەلق گۇڭشېسىنىڭ ئاساس قىلىپ قۇرۇلغان ئورۇنغا ئۆزگەرتىلىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ نامى كۆپىنچە قىزىل بايراق، بەش يۇلتۇز، ئىتتىپاق، سەكرەپ ئىلگىرىلەش دېگەندەك ناملار بىلەن ئاتالدى.

1962 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشى ئاسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، مەمۇرىي جەھەتتە ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن شۇ جايدىكى خەلق گۇڭشېسىنىڭ قوش رەھبەرلىكى يولغا قويۇلدى، بۇ خىل ئەندىزە 20 نەچچە يىل داۋاملاشتى. 1977- يىلدىن باشلاپ خەلق گۇڭشېسىنىڭ كۆلىمى كىچىكلىتىلىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سانى كۆپەيتىلدى، بەزىدە بىر ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ بىر قانچە گۇڭشېنىڭ مەركىزىي بازىرىدا تەسىس قىلىنىدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ كۆپ ساندىكىلىرىنىڭ نامى شۇ جايدىكى مىللەت ئادەتلەنگەن تەبىئىي جاي نامىغا ئۆزگەرتىلدى. 1983 - يىلدىن كېيىن، يېزا بازارلىرىدا ئومۇمىيۈزلۈك نۆۋەت ئالمىشىش سايلىمى ئېلىپ بېرىلىپ، خەلق گۇڭشېلىرىنىڭ يېزا - بازار تۈزۈلمىسى تەدرىجىي ئاسلىگە كەلتۈرۈلدى، بۇنىڭغا ئەگىشىپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىمۇ تەشكىلىي جەھەتتىن تەرتىپكە سېلىنىدى، بازار - جەمئ بويىچە تەسىس قىلىنغان تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سانى كۆپەيمەي، ئىقتىسادىي ئۇنۇمى بىر قەدەر يۇكسىلىپ، ئىقتىسادىي رايون بويىچە كوپېراتىپ قۇرۇش بىلەن مەمۇرىي رايون بويىچە كوپېراتىپ قۇرۇش تەڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان شەكىل بارلىققا كېلىشكە باشلىدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ نامى كۆپىنچە يېزا - بازار جايلاشقان ئورۇنلارنىڭ تەبىئىي نامى بىلەن ئاتالدى. تىجارەت شارائىتىدىن قارىغاندا، شىنجاڭنىڭ يېرى كەڭ، ئاھالىسى شالاڭ بولغانلىقتىن، كۆپ يىللاردىن بۇيان تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى مەمۇرىي رايون بويىچە تەسىس قىلىش ئاساس قىلىنىدى، شۇنىڭ بىلەن، ئاساسلىقى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ھەر مىللەت خەلق ئاممىسى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش تېپىغا كىرىدىغان سوتسىيالىستىك كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكتىكى كوپېراتىپ، سودا تەشكىلىدىن ئىبارەت تۈزۈلمە قۇرۇلمىسى شەكىللەندۈرۈلدى. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇلازىمەت دائىرىسى ئادەتتە 10 مىڭ كىشى ئەتراپىدا، ئازلىرى 2 — 3 مىڭ كىشى ئەتراپىدا بولدى. كۆپ ساندىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تىجارىتىدە 1000 يۆەندىن 10 مىڭ يۆەنگىچە پايدا ئىلىنىدى، بىر قىسىم زىيان تارتقان كوپېراتىپلارمۇ بار. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ ناھىيە بازىرى بىلەن بولغان ئارىلىقى 1964 - يىل ۋە 1984 - يىلدىكى تەكشۈرۈشكە ئاساسەن تۆۋەندىكىدەك جەدۋەلدە كۆرسىتىلدى.

يېزىلاردىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ناھىيە بازىرى بىلەن بولغان ئارىلىقىنىڭ تەكشۈرۈلۈش ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 6 بىرلىكى: كىلومېتىر

كوپىراتىپ سانى / مۇساپىسى / يىللار		10 نىڭ ئىچىدە	30 ~ 11	50 ~ 31	100 ~ 51	200 ~ 101	367 ~ 201
1964 ـ يىل	465	126	152	92	78	13	4
1984 ـ يىل	585	145	192	127	85	26	10

ناھىيە بازىرىغا ئەڭ يېراق بولغان ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار: تاشقورغان ئاپتونوم ناھىيىسى داتوڭ تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ ناھىيە بازىرى بىلەن بولغان ئارىلىقى 250 كىلومېتىر، خېجىڭ ناھىيىسى بايىنبۇلاق تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ 277 كىلومېتىر، خوتەن ناھىيىسى قاش تاش تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ 279 كىلومېتىر، ئاقتۇ ناھىيىسى موجى تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ 287 كىلومېتىر؛ كوسراپ تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ 317 كىلومېتىر؛ تارى تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ 367 كىلومېتىر كېلىدۇ. بەزى چەت، يېراق چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ قاتنىشى ئىنتايىن قولايسىز بولۇپ، تۆگە، ئات ھارۋىسى بىلەن بىر قېتىم مال توشۇش ئۈچۈن، كېلىپ ـ كېتىشكە 10 كۈندىن ئارتۇق ۋاقىت كېتىدۇ.

1985 ـ يىل ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە ناھىيە، شەھەردىن تۆۋەن تۈزۈلمىدىكى بازاردىن 129ى قۇرۇلدى، يېزا تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى 589غا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە يېزا بازار بويىچە قۇرۇلغان كوپىراتىپ 349، ئىقتىسادىي رايون بويىچە ياكى يېزىلارنى بىرلەشتۈرۈپ قۇرۇلغان كوپىراتىپ 240.

3. تىجارەت تور ـ نۇقتىلىرى

ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى قۇرۇلۇشقا باشلىغان مەزگىلدە، قۇرۇق قول بىلەن ئىش باشلىدى، كۆپ ساندىكىلىرى يېزا بازىرىدىكى ئومۇمنىڭ ئۆيى، بۇتخانا، ئىبادەتخانا، ياكى پومېشچىكلارنىڭ ئارتۇق ئۆيلىرىنى مۇساپىرە قىلىپ تىجارەت ئۆيى قىلدى، كۆپ ساندىكى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردا، بىر كوپىراتىپتا بىردىن دۇكان بار ئىدى، بۇ دۇكانلار كونا ھەم ئاددىي ئىدى. 1950 ـ يىلى پەقەت 22 لا تور ـ نۇقتا بار بولۇپ، تىجارەت ئومۇمىي سوممىسى 740 مىڭ يۈەن ئىدى. تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ راۋاجلىنىشى ۋە سېتىۋېلىش ـ سېتىش كەسپىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ، تىجارەت تور ـ نۇقتىلىرى يىلدىن ـ يىلغا كۆپەيدى. 1951 ـ يىلى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ تور ـ نۇقتىسىدىن 88ى، ناھىيىلىك كوپىراتىپقا بىۋاسىتە قاراشلىق دۇكانلارنى قوشقاندا جەمئىي 140ى بار ئىدى، تىجارەت ئومۇمىي سوممىسى 8 مىليون 998 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر بىر تور ـ نۇقتىغا 64 مىڭ يۈەندىن توغرا كەلگەنىدى، 1952 ـ يىلى تور ـ نۇقتا 411 (بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپ دۇكىنى 151) گە، تىجارەت ئومۇمىي سوممىسى 22 مىليون يۈەنگە يەتتى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەربىر نۇقتىغا 53 مىڭ يۈەندىن توغرا كەلدى.

1952 ـ يىلى كوپىراتىپ ئىدارىسىنىڭ 1 ـ نۆۋەتلىك كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىرىلغاندىن كېيىن، يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپلار تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت

قىلىش، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ئەزالار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش فاكۇلتېتى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، تىجارەت ئىدىيىسى توغرىلىنىپ، نوقۇل پايدا ئېلىش كۆز قارىشى تەنقىد قىلىندى، تۈرلۈك تىجارەت تور - نۇقتىلىرى تەرەققىي قىلدۇرۇلۇپ، سېتىش كېڭەيتىلىپ، تەمىنات - سودا كەسپى مۇقىم راۋاجلاندۇرۇلدى. 1954 - يىلغا كەلگەندە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ دۇكان، شۆبە سېتىش دۇكىنى، ئۇزۇن مۇددەتلىك سەييارە گۇرۇپپىسى تەرەققىي قىلىپ 1113گە، سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 127 مىليون يۈەنگە يەتتى. مۇشۇ يىلى يېزىلاردىكى تۆۋەن دەرىجىلىك بازارلار ئۈستىدە تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپىراتىپى، ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى ئوتتۇرىسىدا سىناق تەرىقىسىدە تەمىنلەش- سېتىشنى بىرلەشتۇرۇش توختامى ۋە ئالدىن سېتىۋېلىش توختامى يولغا قويۇلۇپ، سېتىۋېلىش ۋە ژاكالىتەن سېتىۋېلىش كەسپى كېڭەيتىلىپ، يېزىلاردىكى تەشكىللىك تاۋار ئىگىلىكى بازارلىرى تەدرىجىي كېڭەيتىلدى. مىچۈەن، قۇتۇبى قاتارلىق ناھىيىلەردە ئېلىپ بېرىلغان تەكشۈرۈشكە ئاساسلانغاندا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ يېزىلاردىكى تاۋارلارنى پارچە سېتىش سوممىسى بازاردىكى ئومۇمىي پارچە سېتىش سوممىسىنىڭ 58% نى، بەزى جايلاردا 70%نى ئىگىلىگەن. 1955 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ سودا تور - نۇقتىلىرى 1548گە يەتكەن، ئۇلار ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا بازار، قاتناش ئېغىزى ۋە چەت، يېراق دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىغا تارقىلىپ، يېزا سودىسىنىڭ ئاساسىي تەركىبىي قىسمىغا ئايلانغان.

1956 - يىلى خۇسۇسىي سودىنى ئۆزگەرتىش تامامىلانغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى دۆلەت ۋە كوپىراتىپ سودىسىنىڭ ئىش تەقسىماتىغا ئاساسەن، شەھەر - يېزىلار ئوتتۇرىسىدىكى ماددىي ئەشيا ئوبوروتىغا، ئاممىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىشىغا قولايلىق بولۇش، ئىقتىسادىي ھېسابانقا ئويغۇن بولۇش پرىنسىپى بويىچە، يېزا سودا تور - نۇقتىلىرىنى يەنمۇ تەرتىپكە سالدى ھەمدە ئۈششاق تىجارەتچىلەرنىڭ رولىنى جارى قىلدۇرۇشقا ئەھمىيەت بەردى. شۇ يىلى 1009 پارچە سېتىش تور - نۇقتىسى، 189 يېمەك - ئىچمەك دۇكىنى كۆپەيتىپ تەسىس قىلىندى، يىل ئاخىرىغا قەدەر جەمئىي 2557 پارچە سېتىش تور - نۇقتىسى، 269 يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش پونكىتى، 270 يېمەك - ئىچمەك دۇكىنى قۇرۇلدى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپ دۇكانلىرى ئۇنۇمبېرسال تىپتىن كەسىپي تىپقا قاراپ راۋاجلاندۇرۇلدى، بازار - جايلاردا تۈرلۈك مال، رەخت، تۈرلۈك مېتال، يەرلىك مەھسۇلات، دېھقانچىلىق سايمانلىرى، كىرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش قاتارلىق مەخسۇس دۇكان ۋە مەخسۇس پۈكەيلەر تەسىس قىلىندى. 68 ناھىيىدە ھەممە رايوندا كوپىراتىپ بولۇش، ھەممە يېزىدا دۇكان بولۇش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. ئادەتتە، ئائىلە سانى 300 دىن كۆپ بولغان دېھقانچىلىق رايونلىرىدا بىر تەمىنلەش - سېتىش دۇكىنى، ئاھالىسى 200 ئەتراپىدا بولغان جايلاردا ژاكالىتەن سېتىش دۇكىنى تەسىس قىلىندى، ئاھالىسى ئىنتايىن شالاڭ ھەم چەت، يېراق دېھقانچىلىق- چارۋىچىلىق رايونلىرىغا سەييارە گۇرۇپپا ئەۋەتىپ قەرەللىك مۇلازىمەت قىلىش ياكى ئۇزۇن مۇددەتكىچە چارۋىچىلارنىڭ يايلاق كۆچۈشىگە ئەگىشىپ مۇلازىمەت قىلىش يولغا قويۇلدى. شۇ يىلى يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودا - سانائەتنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش جەريانىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى باشقۇرۇپ ئۆزگەرتىش كىرگۈزگەن تىجارەتچى 11951 ئائىلە بولۇپ، جەمئىي 15105 كىشى، بۇنىڭ ئىچىدە، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكلەشكەن دۇكانغا كىرگىنى 678 ئائىلە، كوپىراتىپ دۇكىنىغا كىرگىنى 4284 ئائىلە، كوپىراتىپ گۇرۇپپىسىغا كىرگىنى 226 ئائىلە، ژاكالىتەن سېتىۋېلىش، ژاكالىتەن سېتىش خادىمى 1727 ئائىلە، خۇسۇسىي تىجارەت قىلىدىغان ئائىلە 4669، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئىشچى - خىزمەتچى قىلىپ قوبۇل قىلىنغان كىشى 375. كەسىپي يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا ئۆزگەرتىلگىنى 1034 ئائىلە، 1957 - يىلى يۇقىرى قاتلامنى ئىخچاملاپ ئاساسىي قاتلامنى كۆچەيتىش، باشقۇرۇش ئاپپاراتىنى ئىخچاملاپ تىجارەت ئورۇنلىرىنى تولۇقلاش فاكۇلتېتىغا ئاساسەن، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كۆچى يەنمۇ ئاشۇرۇلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قاتلام تور -

نۇقتىلىرى كۆپىيىپ 2956گە يەتتى، سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 291 مىليون 970 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1953 - يىلدىكىدىن 6.2 ھەسسە، 1951 - يىلدىكىدىن 32 ھەسسە كۆپەيدى.

1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەن ۋاقىتتا، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تور - نۇقتىلىرى ئازلاپ 2534كە چۈشۈپ قالغانىدى. خەلق گۈڭشېسى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىگە ماسلىشىش ئۈچۈن، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ تور - نۇقتىلىرى گۈڭشې ئىلكىدىكى مەركىزىي دۇكان قىلىپ تەڭشەلدى، چوڭ ئەترەتتە شۆبە سېتىش دۇكىنى ياكى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش نۇقتىسى تەسىس قىلىندى، سودا بىلەن شۇغۇللىنىش تەجرىبىسى بار خادىملار (كۆپرەكى يېرىم ئەمگەك كۈچى) تەمىنات- سودا كوپىراتىپىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش ئىشلىرىغا تونۇشتۇرۇلدى. 2 يىلدىن ئارتۇق تەڭشەش ۋە تەرتىپكە سېلىش ئارقىلىق، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تور - نۇقتىلىرى 3033كە يەتتى.

1964 - يىلدىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تور - نۇقتىلىرى

جەدۋەل: 1 — 7

رايونلار	جەمئىي	دۇكان	شۆبە دۇكان	سەييارە سودا گۇرۇپپىسى	ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش نۇقتىسى
جەمئىي	3568	1267	1428	338	535
ئۇرۇمچى شەھىرى (ناھىيىسى)	63	34	29		
ئاپتونوم رايونغا بىۋاسىتە قاراشلىق تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرى	116	17	77	12	10
ئىلى ئاپتونوم ئوبلاستىغا بىۋاسىتە قاراشلىق ناھىيىلەر	376	161	184	26	5
تارباغاتاي ۋىلايىتى	242	156	24	32	30
ئالتاي ۋىلايىتى	144	73	24	35	12
بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستى	68	21	36	8	3
سانجى ئاپتونوم ئوبلاستى	219	80	117	16	6
قۇمۇل ۋىلايىتى	83	18	47	5	13
بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستى	236	78	107	17	34
ئاقسۇ ۋىلايىتى	408	85	154	10	159
قەشقەر ۋىلايىتى	822	425	334	16	47
خوتەن ۋىلايىتى	697	88	247	157	205
قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستى	94	31	48	4	11

ئىزاھات: جەدۋەلدىكى جەمئىي سان 534 ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش تور - نۇقتىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

1975 - يىلنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قايتا ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، يېزىلاردىكى سودا تور - نۇقتىلىرى قايتا تەڭشەلدى ۋە كۆپەيتىلدى ھەمدە يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت كەسپى تەرەققىي قىلدۇرۇلدى. 1976 - يىلغا كەلگەندە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ تور - نۇقتىلىرى جەمئىي 5249غا يەتتى.

1978 - يىلى پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يېزىلاردىكى سودا تور - نۇقتىلىرى ئىشلەپچىقىرىشقا پايدىلىق بولۇش، ئاممىنىڭ تۇرمۇشىغا قولايلىق بولۇش، بازارلارنى جانلاندۇرۇش، ئىقتىسادىي ھېساباتقا ئۈيغۇن بولۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن، تېز تەرەققىي قىلدۇرۇلدى. 1981-يىلىغا كەلگەندە تور - نۇقتا 5782گە يەتتى. 1982 - يىلدىن باشلاپ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا تىجارەت ھۆددىگەرلىكى مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، ماگىزىن، دۇكانلاردا تىجارەت ھۆددىگە بېرىلدى. ئۇنىڭ ئاساسىي شەكلى — پايدىنى ھۆددىگە بېرىش ۋە نورما بەلگىلەپ باشقۇرۇشتىن ئىبارەت بولدى. ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترەتلىرىدىكى شۆبە دۇكانلار يەنمۇ ئومۇملاشتۇرۇلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا قىسمەن ۋاكالەتەن سېتىش دۇكانلىرى ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترەتلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. ئىستاتىستىكىلىق مەلۇماتلارغا ئاساسلانغاندا، يىل ئاخىرىدا يېزىلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سودا تور - نۇقتىلىرى 6063كە يېتىپ، ھەر بىر ئەترەتتە نۇقتا بولۇش تەلىپى ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇرۇلدى. 1985 - يىلغا كەلگەندە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۈچ پونكىت (پاختا سېتىۋېلىش پونكىتى، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش پونكىتى، يېزا - ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش پونكىتى) نى تۆۋەنگە چۈشۈردى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ تىجارەت تور - نۇقتىلىرى 7001گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش پونكىتى 186، پارچە سېتىش تور - نۇقتىسى 6815 (بۇنىڭ ئىچىدە ئۇنىۋېرسال خاراكتېرىدىكى ماگىزىن 1953، تۇرلۇك مالىلار ماگىزىنى 901، قوشۇمچە يېمەكلىكلەر ماگىزىنى 302، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش ماگىزىنى 374، كۇندىلىك چەرچىن مال ماگىزىنى 433، شۆبە دۇكان 2852) گە، يېمەك-ئىچمەك مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرى 657گە يەتتى. ئۇندىن باشقا يېزا كەنتلەردىكى ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالەتەن سېتىش دۇكىنى 3054كە يېتىپ، يېزىلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى ئاساسىي يول قىلغان يېزا سودا ئوبوروت بازارلىرى ئاساسىي جەھەتتىن شەكىللەندى.

ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە ئۇلارنىڭ تور - نۇقتىلىرى

جەدۋەل: 1 — 8

يىللار	كوپېراتىپ سانى	دۇكان سانى	سەييارە سودا گۇرۇپپىسى	يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت كەسپى تور - نۇقتىلىرى	ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالەتەن سېتىش نۇقتىلىرى
1950	21	22			
1951	88	88			
1952	182	323	88		
1953	262	610	102		
1954	318	1027	86		
1955	404	1548	110	151	516
1956	432	2557	196	270	1727
1957	430	2956	165	167	2550
1962	466	2536	260	440	764
1963	465	2695	338	440	544

1964	465	3033	338	451	535
1965	465	3033	338	421	756
1975	560	4213		420	1946
1976	580	5249	236	456	2735
1977	609	5249	236	456	3429
1978	595	5310		328	3877
1979	623	5351		612	3970
1980	631	5772		713	3330
1981	629	5782		678	3100
1982	629	6063		641	3088
1983	628	6563		500	2821
1984	585	6713		538	3035
1985	589	6815		687	3054

ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ۋىلايەت (ئوبلاست) شەھەر، ناھىيىلەرنىڭ ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ 1985 - يىللىق ئاساسىي ئەھۋالى

جەدۋەل: 1 — 9

نامى	سودا تور - ئوقتىسى	ئىشچى - خىزمەتچىسى (ئادەم)	ئىزالار (ئائىلە)	پاي پۇلى (يۈەن)	سېتىش ئومۇمىي سوممىسى (تۆمەن يۈەن)	پايدىسى (تۆمەن يۈەن)	يۇقىرىغا تاپشۇرغان پايدا - بېجى (تۆمەن يۈەن)
ئۈرۈمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	35	1788	—	—	11606	698	916
ئۈرۈمچى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	452	—	—	3113.5	58.1	22.9
ئەرگۈك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	50	3000	15291	192.9	4.3	5.6
چىداۋان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	65	2237	14910	216.5	3	4.6
داۋانچىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	64	1735	17351	192.5	2.8	4.7
دېۋپو تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	36	1300	6548	113.2	2.2	3.1
گەنگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	34	207	6195	100.1	2.4	2.9
دۇڭسەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	45	1650	11358	94	2	2.5
بەنفاڭگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	43	1273	11006	125	0.7	3.3
داۋەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	56	484	33930	165.9	0.8	3.1
يۈڭفىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	40	830	19491	114.6	0.6	3.1

3.5	0.7	127	10945	819	36	12	شۇي شىگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
5.5	7.2	497.5	25583	3700	58	13	ئەنجۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
11.4	24.3	3110.9	—	—	46	4	سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
17.6	25.9	1117.6	—	—	216	6	سانجى شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
3	1.4	149.6	17500	3200	42	10	سەنگزىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
3.7	2	122.7	14403	1188	38	9	ئاشلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.8	0.8	76.5	10663	1530	24	5	بىگئۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.8	0.9	93.9	9824	1960	22	5	لىيۇگۇك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.4	1	100.1	12366	3100	20	5	يۈەن فىك تەمىنات-سودا كوپىراتىپى
1.5	0.6	71.5	5600	1120	21	5	ئەرلىيۇگۇك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.7	0.8	77	6060	1100	19	8	يۇشىگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.9	0.8	89.6	11000	2215	27	8	داشىچۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
2.4	0.9	89.3	29000	1330	25	8	دەنبا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
18	37.8	1254	—	—	240	7	گۈچۈك ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
7.6	3.5	318.5	31359	4194	82	23	لاۋچىتەي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
5	1.6	215	38100	2664	59	17	بەنجىبىگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
3	1.3	153	22609	1816	40	16	جىمىكۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
4.1	0.5	174.3	11700	1700	41	14	بىلىۋخي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
3.5	0.5	150	10707	1686	38	16	دۇڭۇەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
3.6	1	174	18600	2296	53	14	شىدى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
3.8	0.3	194	29985	9995	63	13	شىبىيۇەن تەمىنات-سودا كوپىراتىپى
2	0.3	94.1	7303	538	35	13	ئۇماچاك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
7.5	6.5	362.5	—	—	83	4	مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
4.8	4.3	168.7	12200	993	46	9	شجىر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
3.1	0.9	105.6	7933	1933	33	10	دۇڭچىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
2	0.3	114.6	26425	3400	50	14	جاۋبىشەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
—	0.3	78	20123	920	20	6	چوقپارتاش تەمىنات-سودا كوپىراتىپى
—	0.2	58.1	7233	735	25	7	بوستان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
15.6	21.3	775.7	—	—	119	5	جىمسار ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
10	8.7	350.4	28150	2386	105	29	سەنتەي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

ئەرگۈلۈك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	50	1756	1387	9440	140.6	3	3.4
چۆەنزىگەي تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	12	48	1387	1239	9437	160.1	3.2	4.5
داپۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	53	1239	1600	7331	101.6	0.3	2.1
«بەيتىلاق» تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	7	33	1600	—	—	811.6	23.1	34.8
قۇكالاق ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	174	—	1600	27574	157.4	0.6	3.9
بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	51	1600	1794	23138	181.2	0.4	3.9
«بۇغدا كۆلى» تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	67	1794	1900	14050	164.4	0.6	3.9
تەڭرىتاغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	68	1900	346	4700	70.7	0.2	1.9
شاڭخۇگۇ تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	10	27	346	2300	20340	59.4	0.2	1.7
سەنگۈلۈك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	5	22	2300	—	—	808	21.8	6.7
مىچۇەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	157	—	3216	16300	203.5	3.5	3.9
گۈمۇدى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	35	3216	1179	10044	150	1.6	3.9
تىيىچاڭگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	37	1179	2498	23553	143.8	0.2	3.2
سەندوبا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	34	2498	2450	30921	210	2	4.5
چاڭسەنزە تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	14	46	2450	2595	20109	154.5	2.2	3.3
ياڭماۋگۈلۈك تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	9	30	2595	—	—	1449	44.9	44
قۇتۇبى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	205	—	2082	7272	170	2.9	2.6
بانچى كەنت تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	32	2082	1289	27190	216	2.7	3
ئەرشىلەەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	38	1289	1135	19671	185.4	2	2.5
تۆخۇل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	36	1135	1053	18000	146	2.4	3.3
چۆرگۈل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	5	25	1053	1108	4175	138.2	2.4	4.2
تاش پەلەمپەي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	35	1108	601	4110	69.3	1.1	1.9
سۇت فېرما تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	24	601	—	—	66.1	0.08	—
ماناس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	16	—	—	—	1525.2	61.6	9.8
تۆگۈلۈك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	183	—	1005	5130	90.4	0.3	1.2
باۋجاەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	23	1005	2255	11275	206	4.2	3.8
چىڭسىخوزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	34	2255	980	16968	115.8	3.3	3.7
لوتۇبى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	32	980	1140	4417	125.2	2	2.5
بەي ژۇچا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	25	1140	900	9242	110.7	1.7	1.9
	6	29	900					

1.4	2.1	139	6245	683	19	3	لیۇغۇدى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.7	1.9	126.2	8733	1082	23	9	لەنجۇۋەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
2.1	1.6	108.3	3874	774	25	9	لىيالك جۇغۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
103	146	1360	—	—	440	6	قۇمۇل ئۇلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتسىيە ئىش باشقارمىسى
5.6	28.4	1648	—	—	428	9	قۇمۇل شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
3.3	0.7	119.4	14069	828	36	7	بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
4	3.8	139	8434	1532	28	12	تاشئۆيلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.2	—	48.5	14500	530	16	4	شەھەر ئىچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
2.4	0.8	122.8	7629	2272	36	10	پالۋانتۇر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
2.6	2.3	105.7	6447	1037	21	9	بۇلۇڭتوغراق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
2.2	1.8	129.3	15750	1768	39	15	ئاستانە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
3.2	2.9	114	7885	1510	21	12	قارادۆۋە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.3	0.8	53	3444	820	20	11	راھەتباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1	0.8	46.4	2124	406	14	4	بوغاز تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
2.4	0.9	74.8	7104	1100	23	9	تەڭرىتاغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
2.1	2.2	65.6	13800	901	17	8	شىھەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
6.4	0.3	297.4	—	—	59	3	ئاراتۆرك ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
1.3	6.2	88.7	1254	627	15	5	تۇزكۆل تەمىنات سودا - كوپىراتىپى
4.9	4.8	88	4128	530	13	6	چەنسەن (قورال) تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
0.4	0.1	24	1644	471	7	5	نوم تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
57.5	21.7	798.5	—	—	144	5	بارىكۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
6.5	10	227.4	9732	1600	57	12	داخې تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
3.5	28	165	9643	2100	47	18	كۆيسۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
5.3	4.2	162.2	5494	1176	34	12	شىرىنزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
4.5	1.4	158.2	6162	1428	36	19	سارچوقا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
2.1	1.1	97	2330	389	24	10	راھەتباغ تەمىنات سودا كوپىراتىپى
1.1	0.5	38.3	6870	432	11	6	چوڭ قۇلىن چەرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
31	96	2935	—	—	352	4	تۇرپان ئۇلايەتلىك تەمىنات - سودا باشقارمىسى
9.7	96	2934.5	—	—	352	7	تۇرپان شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
7.3	15.6	453.6	71640	3530	49	23	بۇيلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

يار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	28	63	2790	101373	300	2.6	3.6
چانقال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	41	3756	61823	200.8	4.9	5.1
سىڭگىم تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	46	3200	54511	194.7	1.8	4
ئايدىڭكۆل تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	12	32	2315	59523	117.5	1.7	2.9
يالقۇنتاغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	25	3446	69615	149.3	3	3.7
ئاستانە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	21	2130	24500	118.8	2.3	2.5
پىچان ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	10	369	—	—	2882.7	82	51.3
پىچان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	21	37	3568	55251	236.3	1.8	4.4
لەمجىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	43	2540	12041	754.8	17.2	10.1
لۈكچۈن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	46	3756	33970	431.4	15	8.4
تۈيۈق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	34	2547	25193	445.2	15.3	6.4
دالانكارىز تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	47	2640	27100	188	2.5	4.1
چىقتىم تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	25	1265	9945	87.6	2	2.1
توخسۇن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	263	—	—	1231	29.6	10.3
ئىلانلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	41	2310	21800	157.8	5.5	4.4
غول بۇيى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	42	2800	23733	162.6	4.8	3.2
بوستان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	37	2471	20327	180	1.8	4.8
توتەي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	45	2865	22984	172	0.6	4.1
شىخەنزە شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	652	—	—	12650	622	398
شىخەنزە يېزىلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	36	1217	28000	200	5.6	3
قاراماي شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	220	—	—	1344.3	52.1	38.6
ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	250	—	—	6810	221	142
ئىلى ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتسىيە ئىش باشقارمىسى	9	969	—	—	5926.4	133.3	91.2
غۇلجا شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	239	—	—	829	23.2	23.3
قارادۆك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	53	1370	42534	184.2	1.3	5
بايانداي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	29	70	4658	30391	190.2	0.9	4.3
تاش كۆۋرۈك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	54	1837	33407	150	0.4	3.7
خەنبىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	61	1943	43532	148.7	0.4	3.4
كېپەكيۈزى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	18	544	9989	35.3	0.2	—
توغراق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	17	840	9535	28.1	0.04	—

مۇلجا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	175	—	—	963	4	1
ئۈچتۇن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	77	4443	44245	190	2.1	4.2
تۆردىيۇزى تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	28	79	3231	39305	240	1.7	5.6
چۇلۇقاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	46	2111	29320	123.3	0.5	3.2
ئونيار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	41	1891	18473	100.3	0.7	2.2
دۆڭمازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	54	2387	18675	109	0.3	—
ئارائۆستەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	37	1691	12582	71	0.2	1.5
دادامتۇ (ئۇلاستاي) تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	50	1900	16358	72	0.3	—
پەنجىم تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	57	3143	30086	141.5	0.2	—3.3
يېڭىتام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	29	70	3200	19180	136.5	0.03	—
جېلىلىيۇزى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	49	93	5038	52301	220	0.5	4.2
توققۇزتارا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	174	—	—	880.4	13	11.6
دۆڭمەھەللە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	51	1900	17184	118.7	0.7	3.1
مۇخۇر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	44	855	12001	77.7	0.3	2.2
جىرغالاڭ تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	10	24	611	8727	63.2	0.3	1.8
تاشتۆپە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	32	1225	13256	66.3	0.3	1.9
تىكشېرىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	40	2760	9212	66.2	0.3	1.7
ئاغارسىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	31	1334	15228	104.4	0.9	2.6
نىلقا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	346	—	—	876	13.3	6
نىلقا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	42	1569	10009	49	0.8	—
ئۇلاستاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	48	747	8227	77	0.8	1.6
قاراسۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	48	54	2135	24612	96	0.07	—
ياقا ئۇلاستاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	29	18	1063	7525	29.4	0.04	—
چونجى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	31	585	8240	50.3	0.05	—
قارا تۆپە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	68	118	2350	147480	127.7	0.06	—
كۆكخوتقور تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	35	44	2200	9394	69.6	0.07	—
تېكەس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	166	—	—	779	23.8	7.4
تېكەس بازارلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	27	228	5281	42	0.09	—
چىلۆزەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	50	1020	7764	71	0.04	—
چولاقتېرەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	50	1460	8577	59.3	0.03	—

قارادالا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	52	400	2852	71.8	0.02	—
كۆكتېرەك تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	16	38	790	3700	69.4	0.9	—
كۆكسۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	11	20	837	13.3	0.4	—
قارا توقاي تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	15	49	—	—	53.6	1.9	—
كۆنەس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	8	356	—	—	1201	15	49
بازارلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	24	—	—	43.3	0.1	1.2
زېكتى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	64	—	27892	193	2.6	5.9
ئارالتۆپە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	31	84	189	40471	254	3	7.2
قارابۇرا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	48	1129	30300	93.5	0.9	2.7
نارات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	64	1448	23370	108.3	0.5	3.3
ئالمالىي (تېل قارا) تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	30	1244	8941	80	0.2	0.7
تالدى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	59	—	31215	107.4	0.04	3
بەستوبي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	46	1736	45161	48.8	1	0.3
موڭغۇلكۆرە ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	171	—	—	917	14.1	37.5
خونوقاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	32	114	10445	73	0.3	2
سارقوبۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	35	713	19620	142.2	0.2	2.6
شات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	28	1100	6148	82.2	0.1	2.2
ئاقياز تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	5	26	417	4474	48	0.3	1
تەڭرىتاغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	17	340	8030	64.8	0.3	1.5
ئاقدالا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	30	1053	5395	64	0.07	1.4
ئاقسۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	30	531	5629	59.3	0.06	1.2
قورغاس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	604	—	—	1161.4	49.2	43.3
كۆرە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	61	2500	17667	157.6	2.6	2.9
چىڭسۇخوزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	99	1900	5980	382.8	7.8	10.1
ساربۇلاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	54	2047	10760	200	3	5
لۇساۋگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	98	4480	14767	228	4.6	5.3
نەسىلىك قوي فېرمىسى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	29	1271	3900	87	0.2	2.2
موخور تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	5	26	786	2130	59.4	0.3	1.4
كىگۈنگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	22	546	2122	67.6	0.5	1.5
داشگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	30	1600	7744	107.7	0.9	2.7
تەلكە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	27	588	3940	66	0.8	1.7

ئىچىگاشەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	50	2153	11700	135.5	0.01	3.2
سەندۇخوزى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	26	1150	2830	81.8	—	1.8
سەنگۈك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	36	1210	4727	65	—	1.2
لەڭگەر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	42	1320	5988	109	0.2	2
چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	77	—	—	571	2.74	165
بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	31	1518	17036	35	0.2	0.2
چىپەيزى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	20	750	6554	98.4	1.2	2.2
خارىۋقا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	29	2108	8040	140.7	2.2	3.5
گورتا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	21	1190	5950	79.3	1.7	2.1
جۇجەنلۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	16	582	6435	72.3	1.2	1.4
شىخۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	27	714	8812	85.6	0.8	2.1
گەنجىزى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	5	21	809	6865	85.2	0.8	1.8
شىداگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	25	541	20200	100.3	0.8	2.3
جاگىنتاران تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	5	15	296	2750	48.3	0.2	1.2
دۆربىلجىن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	211	—	—	1220	49.8	9.6
بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	37	1842	25366	122.8	1	3.3
شاڭخۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	28	1100	8751	70.3	0.3	2
جىلاغاش تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	44	7560	15535	80	0.1	2.1
مارالسۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	29	1000	4635	90.5	0.2	2.5
ئۇچقاراسۇ تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	26	39	460	20609	99	0.1	2.8
ئىمىل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	30	50	448	96	0.6	2.7
ساۋەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	8	280	—	—	2611	81	92
كونا ساۋەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	29	1700	8419	111	3.2	2.6
سەدوخوزى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	20	2062	10310	136	3.8	1.9
ئۇلانگۇسۇ تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	9	20	1690	27923	127.2	3	1.3
بورتوڭگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	28	1285	13173	71.6	0.6	1.8
شىگوبي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	21	1290	12176	81.2	1	2.1
شياڭخۇدى تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	10	24	2034	14468	97.5	2	1.7
يەنسەھەي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	21	1255	10575	90.2	1.9	1.7
قورغاس (سۇڭشىڭگۇك) تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	14	2606	22906	82.7	1.6	1.4

دۇگۈەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	25	1043	5030	80.2	1.2	1.7
چافانتوقاي تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	280	—	—	932	28	5.6
قاراپۇرا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	18	752	11835	46.6	0.8	1
كونا چافانتوقاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	16	907	12240	57.3	1.1	1.7
جىيەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	15	903	5866	70.8	0.5	1.5
ئالتۇن ئىمىل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	18	917	5707	42.8	0.3	1.1
ئەيشىنشىلىي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	9	881	26777	91.7	0.5	0.8
چولاق بۇغرا تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	12	21	845	8300	51	0.4	1.5
قاينۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	25	2324	13371	63.7	0.2	1.9
زاكۇچىنىرۇ (سەككىز سۇمۇل) تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	30	1611	18000	54.7	0.3	0.2
جاڭىستاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	31	1087	11250	48.2	0.1	1.3
ناداچىنىرۇ (يەتتە سۇمۇل) تەمىنات- سودا كوپىراتىپى	7	19	738	11000	31	—	0.6
كان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	25	1273	8563	31.8	0.3	0.4
تارباغاتاي ئۆلكەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	2	63	—	—	46.1	1	1.5
چۆچەك شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	233	—	—	1258.7	37.4	19.4
ئەرگۈك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	41	460	43570	147.3	0.2	4.6
قاراقاباق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	32	1300	147409	112.6	0.3	2.8
ئاشلىي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	29	572	119490	102.6	0.3	2.6
ئىمىل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	25	733	34726	76.2	0.09	2
چاشا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	33	152	21940	96.4	0.1	2.5
ئابدىرا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	21	540	49463	122.5	0.5	3
بوزداق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	28	—	—	88.1	1	2.3
تولىي ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	180	—	—	841.8	13.5	5.4
كۆپ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	30	1822	13900	113.8	0.4	2.5
دولاتىي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	23	930	15228	47	0.2	1.4
ئاقبىلدىۋ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	30	707	6705	72.6	0.3	2.2
ئۇرشۇلما تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	12	1157	19425	33.7	0.3	1
قۇبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	127	—	—	497	6.6	31.7
قوشتولغاي تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	16	24	700	5333	86.9	0.9	2.2

ئىك ئۈتىۋلاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	28	800	16008	60.5	0.09	1.8
چاغانكۆل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	20	520	13754	69.2	0.8	2.1
تېبكىن ئۇسان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	20	307	15000	52	0.2	1.6
شىخۇ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	8	306	—	—	1595.8	54.5	33.6
بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	25	589	9743	69	0.2	1.7
چىگوشور تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	34	1060	21206	139.6	2.7	3.7
خۇاڭگۈك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	20	1467	8325	125.4	3	2.8
جاڭاجەرت تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	10	13	700	3880	18.6	—	1.4
ئالتاي ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتسىيە ئىش باشقارمىسى	2	50	—	—	318.5	8.3	6.8
ئالتاي شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	89	—	—	400.2	11	4.6
لاسكۇي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	28	259	6402	51.6	0.3	—
شىمىرشىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	42	1234	46366	122.2	0.9	3.3
ئالاقاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	53	1260	29308	131	1	3.1
خۇشدۇك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	30	44	1150	35847	111	0.2	3.1
شىرىكشى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	22	710	31668	41.1	0.3	—
قانبۇتبى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	28	768	35000	43.4	0.3	0.9
ئاۋبېتەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	24	54	1366	41685	119	0.03	3.3
جېمنەي ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	81	—	—	211.3	17.2	7.2
توپتەرەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	26	750	4054	59.7	1.9	—
قارجاۋ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	20	382	10433	42	0.1	—
توست تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	21	466	17948	37.2	0.3	—
شالشىقاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	16	200	5974	27	.0.3	—
بېستېرەك تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	6	14	143	2375	20.1	0.06	—
چىڭگىل ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	50	—	—	250.2	7.4	5
بېيشىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	12	450	6750	38.1	0.2	1.1
چاغانغۇل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	22	1170	20030	111	1.7	2.8
ئارالتۆپە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	24	738	12780	74	1.3	2.1
ئارال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	18	2000	9310	78.5	0.8	2.3
ئاغاشئوبا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	9	170	1705	34.4	0.2	0.8
بۆرچىن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	48	—	—	468	19.4	9.2

دۆڭلايتى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	24	25	797	14425	101	0.2	2.5
ئويماق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	43	30	1753	15302	126.7	0.2	3.6
چوڭقۇر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	36	31	1479	10365	108.5	0.08	3
كۆكتوقاي ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	5	—	—	319.6	7.3	3.2
قاراتۆڭكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	26	775	11755	54.3	0.4	1.5
دۆرۋ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	28	1285	46181	94.7	2.4	2.7
تۇرغۇن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	54	1400	26705	92.4	0.7	2.7
قارابۇلغىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	22	397	13658	54.5	0.1	1.3
تېمبكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	54	895	5300	51.4	0.03	1.3
كۆرتۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	24	840	7092	67	0.02	2
بۇرۇلتوقاي ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	43	—	—	196.1	4	1
جېتارال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	22	139	2115	23.1	1.8	—
كۆكاغاش تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	24	388	13270	31.3	6.69	—
قارامغاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	30	210	8920	47.7	0.3	0.4
قابا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	42	—	—	312	11.7	6
چىبار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	26	1500	12630	56.6	0.2	1.7
جايىلما تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	32	32	1552	34766	93.6	0.6	2.8
سارتام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	26	28	1720	23460	90	0.6	2.7
كۆلباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	48	2000	25028	120.3	0.2	3.6
ساربۇلاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	32	931	8900	76.3	0.2	2.3
تېرىكتي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	9	400	6200	40.4	—	1.2
بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	96	—	—	1935.5	68.9	34.5
بورتالا شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	468	—	—	2332.1	63.3	30.8
چەندىل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	32	2022	19200	79	0.1	2.2
ئىككىنچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	30	784	19309	101	0.1	2.2
شويىنچەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	30	54	3452	23612	143.4	0.09	4
ئوتبۇلاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	24	1526	5169	80.7	0.02	1.8
دالتۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	49	1771	34569	155.5	0.1	4
قىزىل بۇلاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	24	1131	25970	93.5	1.6	2.3
جىلك ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	113	—	—	464.7	8.7	27.4

مانگىل يېڭىبۇلاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	41	1875	18639	112	0.04	2.8
داخىيەنزە تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	19	65	3237	6161	280	0.6	6.7
تولى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	21	34	1300	12578	88.5	0.2	2.2
باجاخۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	27	—	—	82.2	0.1	2.1
ئاقچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	12	—	—	60	0.07	1.5
ئارىشاق ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	127	—	—	486.5	15.5	6.6
ئاڭگىلىڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	19	1613	45757	93.7	0.05	—
نامان مودۇن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	44	1100	6878	92.2	1.2	2
جەنۇبىي خارمودۇن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	39	1014	5353	143	2.4	2.2
شىمالىي خارمودۇن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	36	1200	8563	97.6	1.2	2.1
بالغونتاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	51	1109	10144	221	5	5.3
بايىنبۇلاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	65	3000	54676	185	4.5	4.8
لوپنۇر ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	78	—	—	471.5	17.8	8.6
شاك پاك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	15	437	4366	48	0.3	1.4
تارىم تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	24	2500	7300	64.2	0.7	1.7
دۆڭ قوتان تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	8	12	260	16845	65.5	0.6	1.4
چاقىلىق ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	42	—	—	110.5	1.9	1.7
ئۇتام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	6	384	6500	15.6	0.09	0.5
تىكەنلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	6	654	11865	13	0.08	0.4
ۋاششەھىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	16	622	8420	29	0.14	0.8
چەرچەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	85	—	—	192.4	6.6	4.5
توغراقلىق تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	10	10	600	3708	21	0.2	0.3
چوڭكۆل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	9	660	3036	26.4	0.01	0.4
ئاچچان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	7	380	14904	31.5	0.9	0.7
يېڭىئوستەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	8	432	2670	21.8	0.2	0.4
باغ ئېرىق تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	4	7	380	1728	12.1	0.03	0.2
قوشاتما تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	3	420	6231	16.4	0.05	0.4
تاتىراك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	9	419	3705	15.1	0.01	0.3
بۇگۇر ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	139	—	—	434.2	11	2.5

دادونەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	19	667	3965	52.5	0.2	1
قاراباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	26	16	781	12984	59.5	0.1	1
چەدىر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	30	47	756	5726	92	2.4	1.6
يېڭسار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	41	44	1572	8641	106.8	2.3	2.6
چومپاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	28	21	1072	5691	60.1	0.4	1.2
ئاقبۇلاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	19	828	643	46.8	0.1	1
سوغۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	6	126	731	18.7	0.9	0.5
ئاقسۇ ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتسىيە ئىش باشقارمىسى	6	261	—	—	9871.1	180.7	93
چاغانتۇڭگى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	24	30	—	25000	79.3	0.04	2.4
خارىۋۇغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	36	—	86770	129	0.08	.3
كۆكتوقاي تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	10	21	—	—	79	0.06	2.1
بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	204	—	—	5587.2	243.1	126.4
كورلا شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	268	—	—	1334	43	14
چارباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	22	995	29406	78.5	3.4	2.1
يېڭىشەھەر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	19	619	8477	50.4	0.3	1.3
شاڭخۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	25	625	14382	51.5	0.1	—
پۇخۇي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	7	256	3041	33	1.3	0.8
قارا يۇلغۇن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	17	403	4370	40	0.6	0.3
ئاۋات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	21	595	10210	56.7	0.7	1.1
توۋۇرچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	15	448	4200	43.2	0.8	0.6
تېكىچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	20	2103	10426	62	0.2	1.4
قوشئېرىق تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	9	20	895	7966	51.2	0.3	1.1
لەنگەر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	9	937	6645	39.6	0.1	0.7
باغراش ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	3	49	—	—	403.4	7.6	8.5
چاغاننۇر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	33	1397	8950	64	0.3	1.7
تابانچۆكۈن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	28	—	10127	92.1	0.3	2.1
ئۇلان جېگسېن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	2	4	—	—	25.5	0.3	0.6
خوشئوت ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	4	117	—	—	359	10	12.3

ئۇششاقتال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	68	460	11773	285.2	7.5	7.6
تاغارچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	26	640	7240	123.5	3.2	3.1
يەنجى خۇيزۇ ئاپتونوم ناھىيىلىك تەمىنات-سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	334	—	—	913.8	14.1	34.7
يۇڭنىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	31	201	31326	56.3	0.2	1.4
ۋۇخاۋچۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	26	289	4627	20.9	-0.3	0.3
بورقاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	14	420	20227	44.7	0.01	0.9
بېيداچۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	22	215	941	41.2	-1.73	0.8
شىكشىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	19	486	28000	88.8	0.3	1.6
دەنزىل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	20	201	5326	35.3	0.3	0.8
خېجىڭ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	452	—	—	1506	33	44.3
قاراباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	22	1310	6551	71	1.2	1.9
داۋانچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	18	1046	8846	46.7	0.8	1.2
ياقبرىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	21	—	11774	92.6	1.5	2.3
داچياۋ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	12	680	4184	45.7	0.5	1
ئونباش تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	15	1403	7022	70.8	3.6	1.6
مىچىخ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	17	1814	5186	44	0.6	0.9
ياتۇر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	13	—	12297	45.6	0.6	1
سايرام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	27	28	2410	14951	103.3	1.3	2.3
توقسۇن (ئاناقىز) تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	20	1300	7823	52.5	0.6	1.3
توقسۇ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	254	—	—	1048.2	20	2.4
ئۈچتۇبرىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	33	2918	20585	77.9	0.5	1.7
تاشتۇبرىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	19	2600	13321	37	0.2	0.5
پەيشەنبە بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	22	1050	3045	56.1	0.3	1.1
دايۇلتۇز تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	26	56	4886	26237	102.1	1.6	2
شو يۇلتۇز تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	21	2264	7341	69.7	0.4	1.1
ئاقسۇ كوناشەھەر ناھىيىلىك تەمىنات-سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	8	488	—	—	1200	13.4	4.4
توخۇلا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	18	1873	19400	56	0.1	0.8
ئارال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	28	1240	2604	74.5	0.5	1.6
تۇمشۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	24	1098	8864	44.2	0.2	0.7
قىزىل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	23	2362	17167	48.6	-5.5	1.1

گۈلئاۋات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	19	1634	8194	57.4	0.3	1
جام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	41	3900	26768	92.2	1	2.4
بوزدۆلەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	21	810	14524	50.8	0.2	1.5
چاغراق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	9	13	2026	7586	44.1	0.2	0.9
شىخىل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	2	7	—	—	6.1	0.06	0.2
ئۇچتۇرپان ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	146	—	—	569.8	3.7	4.6
بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	13	1500	2903	18.1	0.05	0.5
ئاقتوقاي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	20	2500	12512	53.7	0.3	0.9
يا كۆزۈك تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	26	21	2400	13964	59	0.2	1
ئاچا تاغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	25	2600	16661	67.2	0.3	1.4
ئاقسۇ شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	8	294	—	—	1216	23.5	87.5
ئىگەرچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	29	42	1739	7488	124.2	2.3	3
توپلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	24	34	840	9979	172.4	1.6	2.3
بەشتۇگمەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	29	—	11356	83	0.6	—
قاراتال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	19	1800	17233	54.2	0.1	—
قۇمباش تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	28	3480	11844	124.9	0.7	2.2
ئايكۆل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	24	29	1432	13348	88.4	0.1	1.3
شايار ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	8	321	—	—	1403.6	12.8	5.8
گۈلباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	39	37	3390	22707	70	0.04	1.6
توۋبولدى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	29	2954	19675	78.6	0.6	1.6
قايلۇر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	18	561	13642	62.6	0.03	—
نۇرباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	10	1221	7245	28	0.4	0.6
پىچمەھەللە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	22	4600	21427	93.7	—	1.9
مازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	37	2200	17293	105	1.3	2.1
تارىم (دۆلەت قوتان) تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	1	2	—	840	18.4	0.05	0.4
كۆچا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	12	1061	—	—	3550.3	43.3	23
كۆچا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	34	1591	7900	63.2	—	0.4
ئىشكىلا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	29	2190	8714	60.5	—	0.9
ئۇچئۆستەڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	31	2184	13295	58	—	1.7

ئالاقاغۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	47	5871	20358	89	—	2.7
بېيىشباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	21	40	1695	16588	68	—	2
چىمەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	26	47	3240	44055	145	1.6	4.2
خانىقاتام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	27	46	5413	21745	120.8	—	3.5
دۆڭقوتان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	25	2890	13437	71.1	—	2.2
ياڭا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	29	40	5104	19782	101.7	—	3.1
ئۈزۈن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	13	1528	7260	60	—	1.7
ئاق ئۆستەڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	16	1800	12040	50.4	—	1.4
باي ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	166	—	—	826.7	41.2	43.7
كانچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	19	1800	16429	59.2	0.1	1
قازانچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	16	1860	9338	52.1	0.8	1.4
ئاقتۇ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	278	—	—	1076	18.2	16.6
ئۈجمە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	14	5296	27493	92.8	1.1	1.6
پىلال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	12	4785	31267	80.5	1.1	1.5
بارىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	16	3381	20460	81.5	1.5	1.4
جامالتېرەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	8	1195	6753	30.7	0.08	0.3
قاراكېچىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	5	839	6583	19.7	0.08	—
بۇلۇڭكۆل تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	6	11	700	21290	26.7	0.002	0.8
مۇجى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	5	451	11431	21.6	0.09	0.6
ئويتاغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	11	543	11527	16.6	0.03	0.5
تار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	8	432	8324	17.2	0.04	0.5
كوسراپ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	7	371	6294	21.3	0.02	0.6
قىزىلتو تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	13	1165	21978	37	0.2	1.1
چارلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	8	330	14147	24	0.1	0.7
ئۇلۇغچات ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	3	76	—	—	300	7.1	11.9
كونا ئۇلۇغچات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	16	567	19035	39.8	0.1	—
تۆيۈن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	21	8	503	34814	28	0.1	—
تېرەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	5	356	13675	14.2	0.3	—
بۆرىتوقاي تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	11	15	1122	47281	32.1	0.2	—
قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	7	829	—	—	6707	203	113

قەشقەر شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى							
نەزەرباغ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى							
دۆلەتباغ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى							
شامالباغ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى							
مارالبېشى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	9	829	—	—	3601	56	27
دۆلەتباغ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	18	36	3892	23513	77	—	1.1
شامال تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	11	15	393	1257	50	0.1	0.2
ئاقسا قاراڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	21	34	2785	25267	142.6	0.1	2
سېرىقبۇيا تەمىنات-سودا كوپېراتىپى	28	54	4863	52224	253	0.7	3.4
چوڭقۇرچاق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	22	46	2507	11344	135	0.3	1.6
يېڭىئۆستەڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	17	40	2700	19182	150	0.2	2.1
ئاقيار تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	36	40	3700	24181	117.6	0.3	1.6
ئىمامىلىرىم تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	22	23	2600	13266	62	0.3	1
يېڭىئاۋات تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	21	18	2100	10991	48.7	0.2	1.2
ئوتتېبشى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	18	19	2300	14821	54.7	0.2	1
يامانسۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	14	14	1100	6384	24.3	0.05	0.5
كەلپىن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى	4	97	—	—	216	1	2.9
يۈرچى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	4	17	1034	10281	53.5	0.3	1.1
گەزلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	7	19	1093	14184	79	0.2	1.9
ئاچال تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	8	14	669	4833	27.6	0.2	0.6
ئاۋات ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى	7	317	—	—	1331.2	20.9	8.8
ئايباغ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	23	28	2910	16364	71.5	—	1.1
تامتوغراق تەمىنات-سودا كوپېراتىپى	17	19	3116	14393	47	—	0.6
بەشئېرىق تەمىنات-سودا كوپېراتىپى	39	38	4701	32321	144.4	3.3	2.2
فورۇچۆل تەمىنات-سودا كوپېراتىپى	29	41	2120	11754	114	0.7	0.9
يېڭىئېرىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	23	25	3154	21227	101.4	1.7	2.5
قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى	5	584	—	—	2300	65.3	44.9
ئاتۇش شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى	5	210	—	—	831	43	15
سۇنتاغ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	18	24	3800	16238	60.8	0.2	1.8

ئازاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	27	3916	22604	58	0.1	1.6
ئاغۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	20	1456	7665	45.1	0.2	1.3
ئۈستۈن ئاتۇش تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	31	43	4731	26165	106	0.1	2.7
كانتايلاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	27	1877	14076	53.2	0.01	1.6
قاراجول تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	33	1525	25410	20	0.2	1.2
تۆگۈرمىتى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	14	705	13422	26.8	0.6	0.5
ئاقچى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	2	20	—	—	93.1	3	1.4
ساپارباي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	5	310	8533	14.5	0.6	0.4
سومتاش تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	6	324	13627	19.6	0.2	0.6
قۇلانساراق تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	7	6	440	9341	22	0.06	0.7
قارابۇلاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	9	546	21547	37.8	0.2	1.1
قاراچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	9	830	15945	28.8	0.3	0.9
ئاۋات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	35	2036	18000	116	0.1	1.4
چارباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	36	1974	4740	103.4	0.1	1.5
ئاناركۆل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	38	—	—	75.8	0.1	1.1
ئالاغىر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	17	—	—	13.7	0.1	0.2
پەيزاۋات ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	258	—	—	1059	35.5	18.2
پەيزاۋات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	20	2247	5424	34.4	—	1.1
بارىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	21	32	3700	15369	69.2	—	1.8
جامباز تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	27	5129	20965	54.4	—	1.4
غولتوغراق تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	23	26	4837	35427	67.8	0.2	1.4
قىزىلبويى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	26	36	5604	30013	72.3	0.5	1.9
مىشا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	30	2770	14739	42.1	1.4	1.3
شاپتۇل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	27	29	3790	14714	89.7	0.3	1.9
قوشئاۋات تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	25	35	5418	21672	60	0.2	2
قىزىلسۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	39	2697	18454	71.3	0.09	2.1
گۈللۈك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	27	2002	13006	34	—	1
ئۆدەكلىك تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	12	16	1173	3523	37.6	—	0.8
قەشقەر كوناشەھەر ناھىيىلىك تەمىنات-سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	301	—	—	1818.2	14.3	24.2
سايباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	18	5003	21088	73	—	1.3
بەشكېرەم تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	30	3500	17535	72	—	1.8

مۇش تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	17	1351	4740	47.4	—	0.9
لەڭگەر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	16	2120	10954	55	—	0.7
سەمەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	24	3980	29883	65.4	—	1.1
پاختەكلە تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	18	20	2144	9610	41.1	—	0.6
ئوغۇساق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	12	2100	10071	71.9	—	1.3
زەمىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	27	20	3048	19491	71.2	—	1.1
بۇلاقسۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	28	18	2712	8893	101.5	—	1.7
ئوپال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	29	22	4300	20427	109.4	—	1.1
تاشمىلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	24	30	4522	18762	63.3	0.4	1.4
قوغان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	29	25	4840	32528	78.8	—	0.9
ئاۋات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	21	3943	16824	98.4	1	1.7
يېڭىئۆستەڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	27	30	5878	22881	136.5	1.8	2.4
قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	328	—	—	1902	33	19
بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	61	5558	52531	138.2	1.2	2.8
باغچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	20	3150	14466	58	0.4	0.8
ياندۇما تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	28	2550	20942	70.2	0.7	1.1
يامانيار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	11	18	2300	12607	52.2	0.7	0.7
تازغۇن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	30	4550	27800	83.2	0.8	1
خانئېرىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	26	40	3950	21932	113	0.5	2.4
يېڭىئېرىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	18	2988	17030	58	0.1	0.5
ياپچان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	26	31	4210	35748	139.5	2.5	2.4
ئارال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	13	1750	18578	33.5	0.004	0.6
ھاراپ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	24	22	4200	50262	52.6	0.05	1.1
كۆمۈشئېرىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	23	3072	24411	61.7	0.1	0.8
ئەرمۇدۇن تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	11	15	2073	13312	55.2	0.014	1
يۇپۇغا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	248	—	—	1601.5	43.6	21.8
يۇپۇغا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	17	3559	17307	63.8	0.1	1.1
تېرىم تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	27	4125	40153	99.8	2	1.5
سىيەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	24	19	2264	10818	45	0.1	0.5
يەكشەنبە بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	22	2082	14537	75.8	0.2	1
ئەشمە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	13	2597	11266	56.1	0.2	0.7

1.1	0.02	50.2	9670	2850	36	15	ئاچچىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
0.4	0.07	21.1	8885	442	9	3	ياچاقتى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
11.5	24	1060	—	—	235	6	يېڭسار ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
1.1	1.1	53	10384	2239	17	16	بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.6	0.5	100.3	33936	6106	31	30	ئۈچار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.1	0.5	47.2	12860	3189	12	16	قىزىل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
0.7	—	34	8536	2603	14	10	توپلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.2	—	63.7	14438	2890	19	18	سۆگەت تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
0.1	—	26.7	4858	1602	7	10	ئەگۈس تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.1	—	50	8611	1607	17	16	چولپان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
0.3	0.01	26.5	3254	1185	8	9	لومپا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
0.4	—	51.6	26364	3251	20	17	ماڭشىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
0.5	—	29.4	9222	1701	9	9	سىيمتلە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1	—	57.4	13536	4349	18	11	ساغان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
0.6	—	33.6	5257	1476	11	11	يېڭىيەر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
12.7	63.5	1538.5	—	—	440	7	مەكىت ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
1.9	0.1	141.9	16787	3900	39	59	بازار جەمئى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.7	2.2	136.6	18146	3500	24	16	تۈمەنتال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.8	0.1	126.6	63636	4129	35	25	يانتاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1	0.1	78.6	9973	2738	24	15	يېڭىئاۋات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.1	0.2	101	15570	3460	26	25	غاز كۆل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.6	1.7	141.9	22302	3910	20	18	قىزىلئاۋات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
61	401	4750	—	—	896	11	يەكەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى
6	1.5	191	4300	—	55	19	بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
3.3	5.5	203	30804	6122	38	42	خاڭدى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
4	2.8	191.2	34942	6977	38	44	ئىشقۇل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
—	1.6	93.2	13209	3590	34	24	ئودانلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
2.3	1.9	137.3	21164	5731	34	27	تاغارچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
3.5	2.2	171.2	21733	4664	32	34	ئىلىشقۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1.4	0.8	109.3	16537	4177	24	19	ئاۋات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى
1	0.9	138.7	18442	5762	49	18	ئىگەرچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

ئالامەت تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	33	2995	17441	103.7	0.4	1
مىشا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	26	4535	21593	108.8	0.1	0.1
ئارال تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	36	36	3819	19654	120.4	0.2	0.3
تومۇزستەلك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	29	44	3925	14950	128.3	0.3	—
ئارسلانباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	21	35	4112	17141	98	0.1	—
ئازادباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	32	1600	8822	65.2	0.1	—
چارەك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	39	45	3035	15567	100	0.04	—
كاچۇلك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	21	35	3400	18376	84.3	0.02	—
بەشكەنت تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	54	5613	22140	124.8	1.3	0.6
گۈلباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	62	2301	12212	110	5.7	2.3
قوشراپ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	27	2660	10463	63.2	—	—
پوسكام ناھىيلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	8	304	—	—	1370	30	17.6
پوسكام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	23	3800	17866	106.2	—	—
يىما تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	28	3450	21321	96	—	—
گۈلباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	22	3020	12530	120.5	1.1	1.3
سەيلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	16	2573	11320	68.2	—	—
ئىككىسۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	33	2890	19450	112.8	—	—
تۇغچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	18	2376	10842	59.1	—	—
كۆيباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	14	2346	14590	48.3	1.4	—
ئاقتام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	10	10	1132	5430	28.4	—	—
ئايكۆل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	15	2050	8901	54.2	—	—
قاغلىق ناھىيلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	8	379	—	—	2989	66	36.5
بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	59	52	10141	31693	248	0.7	3
بەشئېرىق تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	24	28	5812	18102	124.3	0.2	—
جاڭگىلىئەسكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	13	2134	14929	114	1.2	1.3
جايتېرەك تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	38	37	4528	17734	186	1.3	2
چارباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	71	64	5000	14724	215	0.2	—
شاخاپ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	34	36	5552	18880	174.6	0.3	—
يىتىملىقۇم تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	48	44	5233	31466	261.6	0.9	1.1
ئۈششارباش تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	40	32	3060	8390	106	0.8	1.8
كۆكيار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	22	2669	15950	52	0.2	—

شىخشۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	13	648	2270	27.1	0.2	—
چىپان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	21	15	2270	8192	50	0.2	—
تاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	3	42	—	—	90.2	.11	1.2
داتۇلۇك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	2	253	2051	7.6	0.01	0.2
بەلدىر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	3	2	143	1275	10.4	0.09	0.3
ۋەچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	3	8	662	22687	26.7	—	0.8
تاشقورغان تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	9	19	1674	25049	83.6	0.03	2.5
خوتەن ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتسىيە ئىش باشقارمىسى	5	356	—	—	1912	78.3	6.9
خوتەن شەھەرلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	3	43	—	—	159	0.8	0.35
شورباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	26	26	2610	9643	82.6	1.1	.1.1
ئىلىچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	26	39	1857	16382	85.8	0.8	1.2
لاسكۇي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	23	754	11074	97.6	0.6	1.5
خوتەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	371	—	—	1899	34	15
تۇساللا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	31	30	2224	24767	128.5	0.3	1.8
باغچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	37	34	7136	51136	180.4	2	2.8
بۇزاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	23	3633	11818	97.8	1.8	2
لايقا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	26	34	3885	8087	125	0.8	1.7
خانئېرىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	22	4177	14694	113.4	1.9	1.8
يېڭىئاۋات تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	22	3232	8537	84.3	0.1	0.8
تەۋەككۈل تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	22	21	4473	20900	142	1.6	2.5
لاكرۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	16	1372	12803	36.3	0.1	0.6
قاشتېشى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	15	16	1100	11877	40.3	0.3	0.7
گۈما ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	6	169	—	—	965	25	18.5
نىشاندا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	17	14	5919	21488	61.4	0.8	1.3
سانجۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	30	29	5346	29819	110	0.2	1.2
كۆكتېرەك تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	10	13	2678	10727	53	0.2	0.8

قوشتاغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	25	251	3234	18146	90.7	0.1	1.2
زاڭگۈي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	20	4960	41137	101	1.8	1.8	1.8
مۇچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	31	33	5100	24914	139.2	3	2.3	2.3
موكويلا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	14	18	3900	20924	66.5	0.2	1.5	1.5
پىشنا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	4	11	1385	6722	28	0.3	0.2	0.2
قاراقاش ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	8	251	—	—	1987.4	46	5.5	5.5
بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	30	26	4495	23878	106.6	0.02	1.1	1.1
ياۋا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	20	2800	17584	57	0.1	0.9	0.9
ئۆرچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	27	15	820	14556	34.5	0.06	0.5	0.5
كۆيا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	36	27	6837	46904	84	0.7	1.7	1.7
زاۋا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	34	32	5118	31912	83.6	0.01	0.7	0.7
سايباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	28	22	3400	15343	45.6	0.05	0.6	0.6
ئاقساراي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	31	25	2983	34703	88	1.3	1.1	1.1
توخۇلا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	28	26	5009	29400	74	0.05	0.9	0.9
قاراساي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	28	20	4276	12744	64	0.5	1	1
تۆۋەت تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	24	27	7000	65291	92.3	—	1.2	1.2
پۇرچاقچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	16	17	4333	19071	75.2	0.4	0.8	0.8
كاۋاك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	6	11	2000	7390	44.8	0.3	0.8	0.8
قاپاقلا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	35	3390	24582	52.8	0.1	0.9	0.9
لوپ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	7	318	—	—	1294.3	34	9.7	9.7
بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	13	2128	7203	64.1	0.4	1	1
جىيا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	24	3028	7094	117.5	0.7	0.9	0.9
يۇرۇققاش تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	20	38	4497	12150	197	1.3	2.6	2.6
سامبۇل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	22	26	3215	7419	87.8	0.4	1	1
ناۋا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	9	967	2144	91.5	0.3	—	—
چارباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	35	17	7025	28456	173.3	1.5	3	3

هاڭگىيا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	32	16	5765	21805	142.4	0.9	2.6
دول تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	24	20	4131	13192	92.7	0.7	1
چىرا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	123	—	—	738.5	10	7.3
بازار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	29	20	8729	72246	80.3	0.8	1.9
گۇلاقما تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	18	31	3470	37713	75	0.2	1.7
دامكۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	33	3011	24033	91.5	0.9	1.8
چاقا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	33	20	1580	16126	61.2	0.25	1.4
نۇرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	21	21	1482	18868	71.3	0.25	1.3
بوستان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	12	676	14000	35.1	0.1	0.8
نىيە ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	3	48	—	—	90.4	.0.9	4.1
نىيە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	9	371	2200	37.8	0.2	1.1
روقىيا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	11	169	3957	51.1	0.3	1.6
يېيىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	13	9	713	5310	36.2	0.2	1.2
ئەندىر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	7	11	—	—	20.2	0.2	0.6
كېرىيە ناھىيىلىك تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	5	156	—	—	797.5	13.6	3.6
قاچۇن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	14	3595	14686	30	0.01	0.3
شەنبە بازار تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	18	8	6326	39500	28.4	0.01	0.3
ئاچچان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	20	19	1398	27592	58	0.3	1.2
كۆكيار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	19	16	2224	15266	89	1.2	1.6
يېڭباغ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	12	14	940	3390	62	0.1	1.1
شۆۋل تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	8	9	635	6200	28	0.03	0.2
ئويتوغراق تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	15	16	2800	33157	62	—	0.5
قارقى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	25	21	2290	11519	68.7	0.6	0.8
لەڭگەر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	23	22	3445	41740	101.2	2.2	1.8

II باب

دېموكراتىك باشقۇرۇش ئاپپاراتى

§ 1 . كوپىراتىپ قۇرۇلتىيى

1. ئەزالار قۇرۇلتىيى

1) ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ۋە ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

1950 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرى ۋە شەھەر ئەتراپىدىكى ناھىيىلەردە ئارمىيىگە بىۋاسىتە قاراشلىق كوپىراتىپنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر تۈركۈم كەسپىي كوپىراتىپلار قۇرۇلدى. بۇ كوپىراتىپلار قۇرۇلغاندىن كېيىن، تۈزۈم مۇكەممەل بولماسلىق مەسىلىسى ئومۇمىيۈزلۈك ساقلاندى. ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى بۇ ئەھۋالنى كۆزدە تۇتۇپ، ئالدى بىلەن ئۇرۇمچى شەھىرىدە كوپىراتىپ ئەزالىرى سۆھبەت يىغىنى، ۋەكىللەر يىغىنى، ئاممىۋى يىغىنلارنى ئېچىپ، تەشۋىق قىلىش ئارقىلىق، قائىدە - تۈزۈم بېكىتىپ، باشقۇرۇش ھەيئىتى قۇردى. 12 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتىپ تەشكىلىنىڭ ۋاقىتلىق چارىسى (لايىھە)»نى تۈزۈپ چىقىپ، كوپىراتىپ تەشكىللەشتە دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىنى قوللىنىپ، ئەزالار قۇرۇلتىيىنى كوپىراتىپنىڭ ئالىي ھوقۇقلۇق ئورگىنى قىلدى. ئەزالار قۇرۇلتىيى يېپىق مەزگىلدە كوپىراتىپ ئىشلىرى ھەيئىتى تەسىس قىلىش، كوپىراتىپ ئىشلىرى ھەيئىتىنىڭ ئەزالىرى ۋە مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىرىنى قۇرۇلتايدا سايلاپ چىقىش، ئەزالار قۇرۇلتىيىنى ھەر يىلى ئاز دېگەندە بىر قېتىم ئېچىشنى بەلگىلىدى.

1951 - يىلى ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا زور بىر تۈركۈم كادىر ئەۋەتتى، ئۇلار ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش، زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش ھەرىكىتىگە ماسلىشىپ، بىر تەرەپتىن، يېڭى كوپىراتىپلارنى تەشكىللەپ قۇرۇشقا ياردەملەشتى، يەنە بىر تەرەپتىن، تەشۋىق قىلىپ ئاممىنى تەشكىللەپ، كوپىراتىپتا ساقلانغان مەسىلىلەرنى ھەل قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، بىر قىسىم ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ، ئەزالار ئاممىسىنىڭ دېموكراتىك باشقۇرۇش ئېڭىنى كۈچەيتتى.

1953 - يىلى «تەرتىپكە سېلىش، مۇستەھكەملەش، تولۇقلاش، ئۆستۈرۈش» فاڭجېنىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى 10 نەچچە خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا ئەۋەتىپ، ھەرقايسى ۋىلايەتلەرنىڭ تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى ئېلىپ بېرىشىغا ماسلاشتى. تەرتىپكە سېلىش جەريانىدا، ئومۇمىيۈزلۈك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ، ئەزالاردىن پىكىر ئېلىپ، ھېساباتنى ئېلان قىلىپ، خىزمەتلەرنى ياخشىلىدى. ئىلى ۋىلايىتىدىكى 8 ناھىيىلىك كوپىراتىپ، خوتەن ۋىلايىتىدىكى 3 ناھىيىلىك كوپىراتىپتا تەرتىپكە سېلىشنى نۇقتىدا سىناق قىلدى ھەمدە ئەزالار

قۇرۇلتىيى ئاچتى.

1954 - يىلى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تەشكىلنى تەرتىپكە سېلىشنى داۋاملىق ئېلىپ بېرىپ، تەشكىلنى ساپلاشتۇرۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا كۆز بويىپ كىرىۋالغان بىر تۈركۈم پومېشچىك، باي دېھقان ۋە ھايانكەش سودىگەرلەرنى تازىلاپ چىقاردى، قانۇنغا خىلاپلىق قىلغان بىر تۈركۈم ئۇنسۇرلارنى بىر تەرەپ قىلدى. تەشكىلنى تەرتىپكە سېلىش خىزمىتى جەريانىدا، شىنجاڭ بويىچە 35 ناھىيىلىك كوپېراتىپ ۋە 86 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ، ئەزالارغا ئۆز خىزمىتىدىن دوكلات بېرىپ، ئەزالاردىن پىكىر ئېلىپ، خىزمىتىنى ياخشىلىدى. 1955 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تارقاتقان «ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلار بويىچە ئۈلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى» گە ئاساسەن، شىنجاڭنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۇرۇپ تۈزىتىش كىرگۈزگەندىن كېيىن، شىنجاڭ بويىچە ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارغا تارقاتتى. نىزامنامىدە ئەزالار قۇرۇلتىيى ئالىي ھوقۇقلۇق ئورگان؛ ئەزالار ۋەكىللىرىنى ئەزالار سايلاپ ۋۇجۇدقا كەلتۈرىدۇ، ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى بىر يىل بولىدۇ؛ ئەزالار قۇرۇلتىيى ھەر يېرىم يىلدا بىر قېتىم ئېچىلىدۇ، يىغىننى كېڭەش ئاچىدۇ؛ ئەزالار قۇرۇلتىيى 3 تىن 2 قىسمىدىن ئارتۇق ۋەكىللەر قاتناشقاندا ئاندىن ئېچىلىدۇ؛ قارار چىقارغاندا، ۋەكىللەر سانىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى ماقۇللىغان بولۇشى كېرەك، دەپ بەلگىلەندى.

1961 - يىلى 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ يوليورۇقىغا ئاساسەن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تەشكىلىي پرىنسىپىنىڭ دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى ئىكەنلىكى، ئۇنىڭدا دېموكراتىك باشقۇرۇش يولغا قويۇلىدىغانلىقى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ بۇرۇنقى بىر يۈرۈش دېموكراتىك باشقۇرۇش تۈزۈملىرىنىڭ داۋاملىق قوللىنىدىغانلىقى قايتا تەكىتلەندى ھەمدە ئەزالار قۇرۇلتىيى ياكى ئەزالار يىغىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئالىي ھوقۇقلۇق ئورگىنى، كېڭەش تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىجرائىيە ئورگىنى؛ نازارەتچىلىك ھەيئىتى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تەپتىش ئاپپاراتى، دەپ كۆرسىتىلدى. 1962 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ يېزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بويىچە ئۈلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى» نى تۈزۈپ چىقتى. نىزامنامىدە، ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ 13 تۈرلۈك خىزمەت ھوقۇقى؛ ئەزالار چوڭ يىغىنى (قۇرۇلتىيى) نىڭ ھەر يېرىم يىلدا بىر قېتىم ئېچىلىدىغانلىقى بەلگىلەندى. يىل ئاخىرىغا قەدەر 74 ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە 424 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ، دېموكراتىك باشقۇرۇش تۈزۈمىنى ئەسلىگە كەلتۈردى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ناھىيىلىك كوپېراتىپلار بويىچە ئۈلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى» نى تۈزۈپ چىقىپ، ئەزالار قۇرۇلتىيى شۇ كوپېراتىپنىڭ ئالىي ھوقۇقلۇق ئورگىنى بولىدۇ، ئەزالار ۋەكىللىرى ھەرقايسى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلاپ چىقىلىدۇ، ئەزالار قۇرۇلتىيى يىلدا بىر قېتىم ئېچىلىدۇ، دەپ ئېنىق بەلگىلىدى. 1966-يىلدىن 1975 - يىلغا قەدەر، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ئېچىلىشى توختىتىپ قويۇلدى.

1975 - يىل 9 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قايتىدىن قۇرۇلدى، ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا ئەزالار قۇرۇلتىيى، سۆھبەت يىغىنى ئېچىپ خىزمەتلەرنى ئورۇنلاشتۇردى. 1981 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ پاينى ئېنىقلىشىنى ۋە ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىشنى تەلەپ قىلدى، ئاپتونوم رايوندىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلار پاينى ئېنىقلاش ۋە كېڭەيتىشنى باشلىدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ، ئەزالارغا خىزمىتىدىن دوكلات بەردى، قۇرۇلتاي، ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلىك بەنزىلىرىنى دېموكراتىك ئاساستا سايلاپ چىقتى.

1982 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلار تۈزۈلمە ئىسلاھات خىزمىتى ئېلىپ بارىدى. مەركەزنىڭ يېزا خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، يېزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى تەرتىپكە سالدى، ئاپتونوم رايون بويىچە 47 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ رەھبەرلىك ئاپپاراتىنى دېموكراتىك ئۇسۇلدا سايلاپ چىقتى، كادىرلار تۈزۈمىدە ۋەزىپىگە تەيىنلەش تۈزۈمىنى سايلام تۈزۈمىگە ئۆزگەرتتى. 1983 - يىلى جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى «ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ نىزامنامىسى»نى تارقىتىپ، ئەزالار قۇرۇلتىيى شۇ كوپېراتىپنىڭ ئالىي ھوقۇقلۇق ئورگىنى بولىدۇ، ئەزالار ۋەكىللىرىنى ئەزالار دېموكراتىك ئاساستا سايلاپ چىقىدۇ، ھەر نۆۋەتلىك ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 3 يىل بولۇپ، داۋاملىق سايلانسا، داۋاملىق ۋەزىپە ئۆتەيدۇ، دەپ بەلگىلىدى. ئەزالار ۋەكىلى بولۇشنىڭ شەرتلىرى: دۆلەتنى، كوللېكتىپنى، ئەمگەكنى قىزغىن سۆيۈش، ئامما بىلەن زىچ ئالاقە باغلاش، ئادىل ئىش بېجىرىش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ خىزمىتىگە كۆڭۈل بۆلۈش، ئاممىنىڭ پىكىر ۋە تەلەپلىرىنى ئىنكاس قىلالايدىغان بولۇشتىن ئىبارەت بولدى. ئەزالار قۇرۇلتىيى پرىنسىپ جەھەتتە يىلدا بىر قېتىم ئېچىلىدىغان بولدى. 1984 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك خاراكتېرىنى يەنمۇ ئەسلىگە كەلتۈردى، 440 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ، يېڭىدىن كوپېراتىپ نىزامنامىسى تۈزدى، كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ ئەزالىرىنى سايلاپ چىقتى. ئاپتونوم رايون بويىچە 105 دېھقان - چارۋىچى نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ ئەزالىقىغا سايلىنىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇش ۋە نازارەتچىلىك خىزمىتى يەنمۇ كۈچەيتىلدى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، كارخانىلارنى تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى چىڭ تۇتتى. يىل ئاخىرىغا قەدەر 878 تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كارخانىسى تەرتىپكە سېلىشتا لايىقەتلىك بولۇپ ئۆتكۈزۈۋېلىندى، بۇ، تەمىنات- سودا كوپېراتىپ كارخانىلىرى ئومۇمىي سانىنىڭ 93.8% نى ئىگىلىدى. تەرتىپكە سېلىش جەريانىدا، ئومۇمىيۈزلۈك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىلىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە 2576 دېھقان - چارۋىچى كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ ئەزالىقىغا سايلاندى، بۇنىڭ ئىچىدە 312 كىشى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا سايلاندى. تەرتىپكە سېلىش ئارقىلىق، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ رەھبەرلىك بەنزىسى، تەشكىلىي ئاپپاراتى، تەقسىمات تۈزۈمى، تىجارەت باشقۇرۇش، ئىقتىسادىي ئۇنۇم قاتارلىق جەھەتلەردە بىر قەدەر يۇكسىلىش بولۇپ، كارخانىنىڭ ھاياتىي كۈچى ئاشتى.

2) ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

1952 - يىلى 11 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئۈرۈمچىدە شىنجاڭ ئۆلكىلىك 1 - نۆۋەتلىك كوپېراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللەر يىغىنى ئاچتى. يىغىننىڭ مەركىزىي تېمىسى: كوپېراتىپنىڭ 3 يىلدىن بۇيانقى خىزمەتلىرىنى تەكشۈرۈپ ۋە يەكۈنلەپ، تەجرىبىلەرنى ئالماشتۇرۇپ، خىزمەتتىكى كەمچىلىكلەرنى تەكشۈرۈش، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ۋە غەربىي - شىمال بىرلەشمە كوپېراتىپ يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈپ، يۇنۇلۇشنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، شىنجاڭنىڭ كوپېراتىپ خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشتىن ئىبارەت بولدى. يىغىنغا ھەرقايسى ۋىلايەت، شەھەر، ناھىيە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ۋە ئورگانلاردىكى 430 ئەزا ۋە 2500 ئىشچى - خىزمەتچىگە ۋەكىل بولۇپ 144 ۋەكىل قاتناشتى. ئۇنىڭدىن باشقا، ئۈرۈمچى ۋىلايەتلىك كوپېراتىپ بوغالتىرلىق كۇرسى ۋە ئۆلكە، شەھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپ كادىرلىرى بولۇپ 200 دىن ئارتۇق كىشى سىرتتىن قاتناشتى. يىغىندا شىنجاڭ شۆبە بىيۇروسىنىڭ شۇجىسى سەيپىدىن ئەزىزى، غەربىي - شىمال مالىيە كومىتېتىنىڭ باش كاتىپى دى جىڭناڭ قاتارلىق مەسئۇل يولداشلارنىڭ دوكلاتى ۋە

ئىدارە باشلىقى خاۋ فېڭتيەننىڭ 1953 - يىللىق خىزمەت پىلانى ھەققىدە بەرگەن دوكلاتى ئاڭلاپ ئۆتۈلدى. مۇزاكىرە قىلىش ئارقىلىق 1953 - يىللىق خىزمەت فائڭجېنى تۈزۈپ چىقىلدى. ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپ مۇدىرى تو شۈيمىڭ «سېتىش خىزمىتىنىڭ ۋاقىتلىق چارىسى»، «تەمىنلەش خىزمىتىنىڭ ۋاقىتلىق چارىسى»، «يېڭى مالىيە - بوغالتىر تۈزۈمىنى يولغا قويۇش چارىسى» ھەققىدە دوكلات بەردى. ئاخىرىدا، ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى شىن لەنتىڭ خۇلاسە دوكلاتى بەردى. بۇ قېتىمقى يىغىن دېھقانلارنىڭ ئېھتىياجىنى يەنمۇ قاندۇرۇش، كوپېراتىپنى مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇش، ئەسلىدە بار بولغان كوپېراتىپ كادىرلىرىنىڭ سىياسەت، كەسپىي سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش، كەمچىلىك ۋە خاتالىقلارنى تۈزىتىپ، خىزمەتلەرنى ياخشى ئىشلەشتە ھەل قىلغۇچ رول ئوينىدى.

1954 - يىلى 6 - ئاينىڭ 23 - كۈنىدىن 7 - ئاينىڭ 9 - كۈنىگە قەدەر، شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئۇرۇمچىدە شىنجاڭ ئۆلكىلىك 2 - نۆۋەتلىك كوپېراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنى ئاچتى، يىغىن 16 كۈن داۋام قىلدى. يىغىنغا ۋىلايەت ۋە ناھىيىلىك كوپېراتىپ مۇدىرلىرى، دىرېكتورلىرى ۋە ئۆلكە، شەھەرلىك كوپېراتىپلارنىڭ ئالاقىدار تارماقلىرىدىكى كەسپىي مەسئۇللىرىدىن بولۇپ جەمئىي 146 كىشى قاتناشتى. يىغىندا مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى ئەن دىڭ مەملىكەتلىك 2 - سانلىق ئۆلكە، شەھەرلىك كوپېراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى؛ ئىدارە باشلىقى خاۋ فېڭتيەن «كوپېراتىپنىڭ 4 يىلدىن بۇيانقى خىزمەتلىرىنىڭ ئاساسىي خۇلاسىسى ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى فائڭجېن ۋەزىپىلەر» ھەققىدە دوكلات بەردى؛ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى شىنجاڭ شۆبە بىيۇرۇسىنىڭ شۇجىسى ۋاڭ ئېنماۋ «پارتىيىنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قارىتىلغان فائڭجېن، سىياسەتلىرىنى قەتئىي، ئىزچىل ئىجرا قىلىش ئۈچۈن كۈرەش قىلايلى» دېگەن تېمىدا دوكلات بەردى؛ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى گاۋ جىنچۈن بىلەن سودا نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى گاۋ يەنشيەن سۆز قىلدى؛ ئۆلكىلىك مالىيە كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى شىن لەنتىڭ خۇلاسە سۆزى قىلىپ، كېيىنكى بىرنەچچە يىللىق خىزمەتلەرنى نۆۋەتلىق ئورۇنلاشتۇردى.

يىغىندا پارتىيىنىڭ فائڭجېن، سىياسەتلىرىنىڭ 4 يىلدىن بۇيانقى ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى يەكۈنلىنىپ، كوپېراتىپ تەشكىلىنى راۋاجلاندۇرۇش جەريانىدىكى ئالدىراڭغۇلۇق قىلىپ، قارامالىق بىلەن ئىلگىرىلەش، بىيۇروكراتچىلىق قىلىش شۇنىڭدەك تىجارەت ئىدىيىسى قاتارلىق مەسىلىلەر تەكشۈرۈلدى. مۇشۇ ئاساستا پارتىيىنىڭ باش لۇشيەنى ۋە مەملىكەتلىك 2 - سانلىق ئۆلكە، شەھەرلىك كوپېراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، شىنجاڭدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كونكرېت ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈلۈپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ «1 - بەش يىللىق» پىلان مەزگىلىدىكى فائڭجېن، ۋەزىپىلىرى مۇنداق بېكىتىلدى: شۇ چاغدىكى كوپېراتىپ ئاساسىنى مۇستەھكەملەش، ئۆستۈرۈش ئاساسىدا، يېزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى پائال، پۈختا راۋاجلاندۇرۇش، سودا تورلىرىنى كۆپلەپ تەسىس قىلىش، شارائىتى بارلار چارۋىچىلىق رايونلىرىدا كوپېراتىپ قۇرۇپ، دېھقان، چارۋىچىلارنى ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش، دۆلەتنىڭ تۇرلۇك سېتىۋېلىش ۋەزىپىلىرىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش، تۆۋەن باسقۇچتىكى بازارغا بولغان رەھبەرلىكنى تەدرىجىي ئىگىلەش، يېزىلاردىكى كاپىتالىستىك سودىغا قارىتا پايدىلىنىش، چەكلەش، ئۆزگەرتىش سىياسىتىنى قەدەم - باسقۇچلۇق ھالدا قوللىنىپ، كوپېراتىپ سودىسىنىڭ يېزا بازارلىرىدا ئىگىلىگەن سالمىقىنىڭ مۇقىم ئېشىشىغا كاپالەتلىك قىلىشتىن ئىبارەت.

يىغىندا شۇ چاغدا بار كوپېراتىپ تەشكىلىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە يۇكسەلدۇرۇش؛ دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش فائڭجېنىنى ئىزچىللاشتۇرۇشتا چىڭ تۇرۇش؛ تۆۋەن باسقۇچتىكى بازارلارنى تەكشۈرۈپ تەنقىق قىلىش خىزمىتىنى كۈچەيتىش؛ تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش؛ ۋىلايەت دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنى بىر تۇتاش شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ۋاكالىتەن ئاپپاراتى

قىلىش بەلگىلەندى. يېغىندا يەنە، شىنجاڭ ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تۆنجى نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىللەر نامزاتى ۋە سايلام چارىسى بېكىتىلدى، تۆنجى نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىنى ئېچىش ئۇچۇن تەييارلىق قىلىندى. مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئۆلكە بويىچە ئەزا سانى 3 مىليوندىن تۆۋەن بولسا 150 — 250 ۋەكىل سايلاش، 3 مىليوندىن يۇقىرى بولسا 250 — 350 ۋەكىل سايلاش، ناھىيە (شەھەر) لىك بىرلەشمە كوپېراتىپ سانى ۋە ئەزالار سانى ئىنتايىن ئاز بولغان ئۆلكىلەرنىڭ ۋەكىل نامزاتى 150 تىن ئاز بولۇش، ئەمما 100 دىن ئاز بولماسلىق بەلگىلەندى. 1954 - يىلى ئالدىنقى يېرىم يىلدا، شىنجاڭ بويىچە ئەزا سانى 497 مىڭ 583 بولۇپ، ئەزا سانى ئىنتايىن ئاز ئۆلكىلەر قاتاردىن ئورۇن ئالدى. يۇقىرىدىكى بەلگىلىمىگە ئاساسەن، ئۆلكىمىزنىڭ رايونلىرى تارقاق بولۇش، كۆپ مىللەتلىك بولۇشتەك ئالاھىدىلىكىگە بىرلەشتۇرۇپ، ۋەكىللەرنىڭ كەڭ دائىرىلىك بولۇشىغا ئېتىبار بېرىش ئۇچۇن، ۋاقتىنچە ھەرقايسى ناھىيە (شەھەر) لەر ئۆزلىرىنىڭ ئەزالار ئومۇمىي سانىغا ئاساسەن، ئەزالىرى 4000 دىن يۇقىرى بولسا، 1 دىن ۋەكىل سايلاش، ئەمما، ئەزا سانى ئىنتايىن ئاز بولغان ناھىيە (شەھەر) لەرمۇ بىردىن ۋەكىل سايلىشى كېرەك دەپ بېكىتىلدى، يېغىندا ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىللەر نامزاتى ۋاقتىنچە 139 قىلىپ بەلگىلەندى ھەمدە ھەرقايسى ۋىلايەت (ئوبلاست) لارغا تەقسىم قىلىپ بېرىلدى.

1956 - يىلى 6 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئۇرۇمچىدە ئاپتونوم رايون بويىچە تۆنجى نۆۋەتلىك كوپېراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيى ئاچتى، قۇرۇلتاي 6 كۈن داۋام قىلدى. قۇرۇلتايغا ئۆلكە بويىچە 620 مىڭ كوپېراتىپ ئەزاسىغا ۋەكىل بولۇپ 162 ۋەكىل (10 مىللىي ۋەكىل) قاتناشتى. يېغىندا ش ئۇ ئا ر پارتكوم مالىيە - سودا بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى شى جىنخې ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ باش كاتىپى زاكىروپ تەبرىك نۇتقى سۆزلىدى. قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 6 يىلدىن بۇيانقى خىزمىتىدىن بېرىلگەن دوكلات»؛ «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مالىيە ئەھۋالىدىن بېرىلگەن دوكلات»؛ «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسى (لايىھىسى) ھەققىدىكى ئىزاھات دوكلاتى» ۋە ۋەكىللەر سالاھىيىتىنى تەكشۇرۇش ھەيئىتىنىڭ «ۋەكىللەر سالاھىيىتىنى تەكشۇرۇش ھەققىدىكى دوكلات»ى، تەكلىپ- لايىھىلىرىنى تەكشۇرۇش ھەيئىتىنىڭ «تەكلىپ - لايىھىلىرىنى تەكشۇرۇش ھەققىدە دوكلات»نى ئاڭلاپ ئۆتتى. يۇقىرىدىكى دوكلاتلار دېموكراتىيىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش پرىنسىپى بويىچە، ئەزالار ۋەكىللىرىنىڭ مۇزاكىرە قىلىشى ئارقىلىق بىردەك ماقۇللاندى.

قۇرۇلتايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئۆتكۇنچى دەۋردىكى ئاساسىي ۋەزىپىلىرىگە ئاساسەن، 6 يىلدىن بۇيانقى خىزمىتى ئەستايىدىل تەكشۇرۇلۇپ يەكۇنلەندى، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات- سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسى» تۇزۇپ چىقىلىپ، كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرى سايلاپ چىقىلىپ، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنى قۇرۇلدى. بارلىق كۇچلەرنى مەركەزلەشتۇرۇپ سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، ماددىي ئەشيا ئوبوروتىنى كېڭەيتىپ، شەھەر - يېزا ئىقتىسادىنى جانلاندۇرۇپ، بارلىق تىرىشچانلىقلارنى كۆرسىتىپ دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ كۇندىن - كۇنگە ئېشىۋاتقان سېتىۋېلىش - سېتىش ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش بۇنىڭدىن كېيىنكى ۋەزىپە قىلىپ بېكىتىلدى. «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسى»دا، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ خىزمەت ھوقۇقى تۆۋەندىكىچە بەلگىلەندى:

1. كوپېراتىپنىڭ نىزامنامىسىنى ماقۇللاش ۋە ئۇنىڭغا تۇزىتىش كىرگۇزۇش؛
2. كوپېراتىپنىڭ كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى قاراپ چىقىش ۋە تەستىقلاش؛

3. كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئەت ئەزالىرى ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئەزالار قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەرنى سايلاش ۋە قالدۇرۇش؛

4. ئەزالارنىڭ كوپېراتىپنىڭ كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ قانۇنسىز قىلمىشلىرى ئۈستىدىن قىلىنغان ئەرزىنى قاراپ چىقىش ھەم بىر تەرەپ قىلىش؛

5. ئەزا قوبۇل قىلىش ياكى قوغلاندى قىلىشنى قارار قىلىش؛

6. باشقا مۇھىم مەسىلىلەرنى مۇھاكىمە قىلىش ۋە قارار قىلىش.

1957 - يىلى 7 - ئاينىڭ 26 - كۈنىدىن 8 - ئاينىڭ 2 - كۈنىگە قەدەر، ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىنىڭ 2 - سانلىق يىغىنى ئېچىلدى، يىغىن 8 كۈن داۋام قىلدى، يىغىنغا 191 ۋەكىل قاتناشتى. يىغىندا ش ئۇ ئا ر پارتكوم مالىيە - سودا بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ھاجىيوپ سۈز قىلدى، بۇ قېتىمقى يىغىندا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كېڭىشىنىڭ «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 1956 - يىللىق خىزمىتىنىڭ ئاساسىي خۇلاسىسى ۋە 1957 - يىللىق خىزمەت ۋەزىپىلىرى ھەققىدىكى دوكلات»ى، «1956 - يىللىق مالىيە خىزمىتى ئەھۋالى ھەققىدىكى دوكلات»ى، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ «بىر يىلدىن بۇيانقى خىزمەت ھەققىدىكى دوكلات»ى ۋە «كېڭەشنىڭ 1956 - يىللىق خىزمەتلەر ۋە 1956 - يىل 12 - ئاينىڭ 31 - كۈنىدىكى ئاكتىپ - پاسسىپ جەدۋىلىنى تەكشۈرۈش پىكرى» ئاڭلاپ ئۆتۈلدى.

قۇرۇلتايدا، «ناھىيىلىك بىرلەشمە كوپېراتىپتىن يۇقىرى ئورۇنلاردا سىنتۇبلىش كەسپىنى مەركەز قىلىش» فاكتىنى بېكىتىلدى. ۋەكىللەر تىجارەت ھالقىسىنى ئازايتىش، ئوبوروت خىراجىتىنى تۆۋەنلىتىش، كوپېراتىپنىڭ ئامما بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى قويۇقلاشتۇرۇش، كادىرلارغا بولغان ئىدىيىۋى تەربىيە خىزمىتىنى كۈچەيتىش — مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇپ ئىقتىساد قىلىش پائالىيىتىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى، دەپ قارىدى.

1963 - يىل 3 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ئۇرۇمچىدە ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ 2 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىلدى، قۇرۇلتاي 6 كۈن داۋام قىلدى. قۇرۇلتايغا قاتنىشىشقا تېگىشلىك ۋەكىل 186 بولۇپ، (46 كىشى رۇخسەت سوراپ قاتناشمىدى، ئەملىيەتتە 140 كىشى قاتناشتى)، 65 ۋەكىل سىرتتىن قاتناشتى.

ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مالىيە - سودا ئىشخانىسىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ھاجىيوپ قۇرۇلتايغا قاتنىشىپ تەبرىك نۇتقى سۆزلىدى. ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتىنىڭ نازىرى چەي فەنشىڭ سۆز قىلدى. قۇرۇلتايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېڭىشى، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ «6 يىلدىن بۇيانقى خىزمەتلەردىن دوكلات»ى، «1962 - يىلنىڭ كېيىنكى يېرىم يىللىق مالىيە ئەھۋالىدىن دوكلات»ى ۋە «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش ھەققىدىكى ئىزاھات»ى، «تەكلىپ لايىھىلىرىنى تەكشۈرۈش ھەققىدىكى دوكلات»ى ئاڭلاپ ئۆتۈلدى. ۋەكىللەرنىڭ قىزغىن مۇزاكىرە قىلىشى ئارقىلىق يۇقىرىدىكى ئالاقىدار دوكلاتلار بىردەك ماقۇللاندى، تۈزىتىش كىرگۈزۈلگەندىن كېيىنكى «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسى»، «تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاشتا ئاممىۋى پائالىيەتنى يەنمۇ قانات يايدۇرۇش ھەققىدىكى قارار»نى ۋە قۇرۇلتايغا قاتناشقان 38 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا چىقارغان تەشەببۇسنامىسىنى قارارغا ئاۋاز قوشۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا چىقارغان تەشەببۇسنامىسىنى ماقۇللاش قارار قىلىندى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىنىڭ ئەزالىرى ۋە جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەر سايلاپ چىقىلدى.

ۋەكىللەر ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «سودا خىزمىتى مەسىلىسى توغرىسىدا قارار»نى

ئىزچىللاشتۇرۇش ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ 1 - نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك كومىتېتى 4 - سانلىق كېڭەيتىلگەن يىغىندا بېكىتىلگەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىلىرىنى چۈرىدەپ، تۆۋەندىكىلەرنى ئاساسىي ۋەزىپە قىلىپ بېكىتتى: 1) دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەشنى ياخشى ئىشلەش؛ 2) تىجارەت باشقۇرۇشنى زور كۈچ بىلەن ياخشىلاش؛ 3) دېموكراتىك ئاساستا كوپىراتىپ باشقۇرۇش پرىنسىپىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇش.

يېڭى نىزامنامىدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيى 4 يىلدا بىر قېتىم ئېچىلىدۇ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيى ھەر يىلدا ياكى 2 يىلدا بىر قېتىم ئېچىلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

1966 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە بولغان 17 يىل داۋامىدا، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» ۋە ئاپپاراتلارنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش، قوشۇۋېتىشنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغانلىقتىن، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەزالار قۇرۇلتىيى ئۆز قەرىلىدە چاقىرىلمىدى.

1984 - يىل 9 - ئاينىڭ 2 - كۈنىدىن 6 - كۈنگىچە ئۈرۈمچىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 3 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىلدى، بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايغا قاتناشقان رەسمىي ۋەكىل 297، مەخسۇس تەكلىپ قىلىنغان ۋەكىل 22، سىرتتىن قاتناشقان ۋەكىل 32. قۇرۇلتايغا ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ 1 - شۇجىسى ۋاڭ ئېنىاۋ قاتناشتى. قۇرۇلتايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپ كېڭىشىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ۋاڭ جورۇ، ئاپتونوم رايونلۇق پارتىيە، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىدىن چى گو، يۈسۈپ مۇھەممەدلەر سۆز قىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 3 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى تارىخىي تەجرىبە - ساۋاقلارنى يەكۈنلەپ، «ھۆكۈمەت باشقۇرۇش» نى «خەلق باشقۇرۇش» قا ئۆزگەرتىپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنى پەيدىنپەي دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى تەمىنلەش - سېتىش، پىششىقلاش، ساقلاش، توشۇش، تېخنىكا ئومۇملاشتۇرۇش قاتارلىق جەھەتلەردىكى ئۈنۈمۈرسال مۇلازىمەت مەركىزى قىلىپ قۇرۇپ چىقىش؛ 1963 - يىلى تۆزۈلگەن «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپ نىزامنامىسى» غا تۆزىتىش كىرگۈزۈشتىن ئىبارەت بولدى.

قۇرۇلتايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ مۇدىرى ۋاڭ چىڭفا «2 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدىن بۇيانقى خىزمەتلەر ھەققىدە دوكلات» بەردى، دوكلاتتا كۆرسىتىلگەن 21 يىلدىن بۇيانقى خىزمەت تەجرىبىلىرى ئاساسلىقى تۆۋەندىكى بەش ماددىدىن ئىبارەت بولدى: 1) دېھقانلار ئاممىسىنىڭ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك خاراكتېرىدە چىڭ تۇرۇش. كۆپ يىللاردىن بۇيانقى ئەمەلىيەت شۇنى تەكرار ئىسپاتلىدىكى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنى خەلق باشقۇرسا گۈللىنىدۇ، ھۆكۈمەت باشقۇرسا خارابلىشىدۇ؛ 2) دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ مەنپەئىتىنى كۆزلەشتىن ئىبارەت تۈپ مەقسەتتە چىڭ تۇرۇش؛ دېھقان - چارۋىچىلار نېمىگە ئېھتىياجلىق بولسا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى شۇنى تىرىشىپ بېجىرىپ بېرىشى كېرەك، پەقەت مۇشۇنداق قىلغاندىلا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاندىن گۈللىنىپ راۋاجلىنالايدۇ؛ 3) «بىرلا ۋاقىتتا ئىككى ۋەزىپىنى ئۈتەش» تىن ئىبارەت قوش فۇنكسىيىدە چىڭ تۇرۇش. نۆۋەتتە بولۇپمۇ دۆلەتنىڭ مەنپەئىتىنى كۆپرەك ئويلاپ، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئۈيلىماسلىقتەك خاھىشنى تۈزىتىشكە ئالاھىدە دىققەت قىلىش كېرەك. ئەلۋەتتە، دېھقان - چارۋىچىلار بىلەنلا بولۇپ كېتىپ، دۆلەتنىڭ ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشىغا تەسىر يەتكۈزۈشتەك خاھىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشقىمۇ دىققەت قىلىش كېرەك؛ 4) يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپلار تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش، ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش. ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپى — تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسى، شۇڭلاشقا كەسىپىي تىجارەت ۋە پايدا تەقسىماتى قاتارلىق جەھەتلەردە، يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئالدى بىلەن ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ ۋە تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ

مەنپەئىتىگە ئېتىبار بېرىشى كېرەك؛ 5) شىنجاڭنىڭ مىللىي رايون بولۇشتەك ئەملىي ئەھۋالىنى چىقىش نۇقتىسى قىلىشتا چىڭ تۇرۇش، تور - نۇقتا تەسىس قىلىش، تىجارەت ئۇسۇلى ۋە تاۋار تۈرلىرى قاتارلىق جەھەتلەردە، ئاممىنىڭ ئولتۇراقلىشىشى تارقاق بولۇش، كۆچۈپ يۈرۈپ مال بېقىش ۋە ئۆرپ - ئادەتلىرىگە ئېتىبار بېرىپ، سېتىۋېلىش - سېتىش قىيىن بولۇش مەسىلىسىنى ھەقىقى ھەل قىلىپ بېرىش كېرەك.

قۇرۇلتايدا يەنە «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسى (لايىھە)»گە تۈزىتىش كىرگۈزۈش ھەققىدىكى ئىزاھات ۋە «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ مالىيە ئەھۋالىدىن بېرىلگەن دوكلات» شۇنىڭدەك ۋەكىللەر سالاھىيىتىنى تەكشۈرۈش ھەيئىتىنىڭ «ۋەكىللەر سالاھىيىتىنى تەكشۈرۈش توغرىسىدا دوكلات»ى، تەكلىپ - لايىھىلىرىنى تەكشۈرۈش ھەيئىتىنىڭ «تەكلىپ-لايىھىلىرىنى تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىش ئەھۋالى ھەققىدىكى دوكلات»ى ئاڭلاپ ئۇتۇلدى. قۇرۇلتايدا، يۇقىرىدىكى دوكلاتلار ماقۇللىنىپ، ئۇلار ھەققىدە ئايرىم - ئايرىم قارار ماقۇللاندى. ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىنىڭ 3 - نۆۋەتلىك كېڭىشى، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ ئەزالىرى دېموكراتىك ئاساستا سايلاپ چىقىلدى. ھەمدە «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى» نىڭ قۇرۇلغانلىقى رەسمىي جاكارلاندى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەزالار قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەر سايلاپ چىقىلدى.

2. كوپېراتىپ ئەزالىرى

1) كوپېراتىپ ئەزالىرىنىڭ شەرتلىرى

1950 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ كوپېراتسىيە قانۇنى (لايىھە)»نىڭ 12 - ماددىسىدىكى: «ئومۇمەن يېشى 16گە توشقان ئەمگەكچى خەلق (پۇقرالىق ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىنغانلىرى بۇنىڭ سىرتىدا) جىنسى، كەسپى، ئېتىقادى، مىللىتىگە قارىماي كوپېراتىپ ئەزاسى بولسا بولىدۇ، يېشى 16گە توشماي كوپېراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرگۈچىلەرنىڭ سايلاش ۋە سايلىنىش ھوقۇقى بولمايدۇ» دېگەن بەلگىلىمىگە ئاساسەن، «شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتىپ تەشكىلىنىڭ ۋاقتىلىق چارىسى (لايىھە)»دا: «ئومۇمەن كوپېراتىپ نىزامنامىسىنى ئېتىراپ قىلىپ، ئەزالىق ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيىتىنى ئىجرا قىلىپ، ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن بىر پايدىن يۇقىرى پاي قوشقۇچى شەخس ۋە گۇرۇھلار سىنىپ، ئېتىقاد، مىللەت، جىنس، يۇرتى ئايرىلماي كوپېراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرسە بولىدۇ» دەپ بەلگىلەندى.

1952 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسى بىر قىسىم ۋىلايەتلىك كوپېراتىپ، ناھىيىلىك بىرلەشمە كوپېراتىپلارنىڭ شەخسلەرنى كوپېراتىپقا قوبۇل قىلىش مەسىلىسى ھەققىدە جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىدىن يولىيورۇق سورىدى، باش كوپېراتىپ ۋىلايەتتىن يۇقىرى كوپېراتىپلار شەخسلەرنى كوپېراتىپقا قوبۇل قىلمايدۇ، قوبۇل قىلىنىپ بولغان ئەزالار ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا قوشۇۋېتىلىدۇ. ناھىيىلىك كوپېراتىپ شەخسلەرنى ئەزالىققا قوبۇل قىلمايدۇ، ئەمما، شىنجاڭنىڭ ئەھۋالى ئالاھىدە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ئاز بولغاچقا، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنى تەشكىللەشكە قولاي بولسۇن ئۈچۈن، شەخسلەرنى ۋاقتىنچە قوبۇل قىلىپ تۇرۇپ، شارائىت پىشىپ يېتىلگەندە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا قوشۇۋېتىلار، دەپ جاۋاب قايتۇردى. 1953 - يىلى ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى شىنجاڭ بويىچە كۆچمەن چارۋىچىلىق رايونلىرىدا سىناق تەرىقىسىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇردى، كوپېراتىپقا ئەزا قوبۇل قىلىشتا، ئومۇمەن كوپېراتىپنىڭ نىزامنامىسىنى ئېتىراپ قىلسا، چارۋىدار، چارۋىچى، ئاخۇن، لاما دەپ ئايرىماسلىقنى بېكىتتى.

1954 - يىلى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى تەرتىپكە سېلىش خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى، ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى جايلاردىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئەزالىرىنىڭ تەركىبى

مۇرەككەپ، كوپىراتسىپ كادىرلىرىنىڭ تەركىبى ساپ بولماسلىقنى نەزەردە تۇتۇپ، ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىگە دوكلات قىلىپ مۇنۇلارنى تەستىقلاتتى: ئومۇمەن يەر ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلغان دېھقانچىلىق رايونلىرىدا پومېشچىك، باي دېھقان، سودىگەرلەرنى كوپىراتىپقا قوبۇل قىلماسلىق؛ كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرگەن پومېشچىك، باي دېھقان، سودىگەرلەرگە پەرقلىق مۇئامىلە قىلىش؛ كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرگەن باي دېھقانلارنى تازىلاپ چىقىرىشنى، پېيىنى قايتۇرۇپ بېرىشنى ئۇتتۇرىغا قويماسلىق، كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرگەن پومېشچىكلارنى ئومۇمەن تازىلاپ چىقىرىشنى، پېيىنى قايتۇرۇشنى ئۇتتۇرىغا قويماسلىق، پەقەت جىنايىتى چېكىگە يېتىپ خەلقنىڭ غەزىپى كۆچلۈك بولغان ھەمدە ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىپ، زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش ھەرىكىتىدە ۋە يەر ئىسلاھاتىدا كۆرەش قىلىنغان ئۈنسۈر ۋە «3 كە قارشى» ئۈنسۈرلارنى تازىلاپ چىقىرىپ، پېيىنى قايتۇرۇپ بېرىش؛ تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئەزا بولۇپ كىرگەن بارلىق پومېشچىك، باي دېھقانلارنى ئىقتىسادىي جەھەتتە باشقا ئەزالار بىلەن تەڭ ھوقۇقتىن بەھرىمەن قىلىش، سىياسىي جەھەتتە، پومېشچىكلارنى سايلاش ۋە سايلىنىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىش؛ باي دېھقانلارنى سايلىنىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىشتىن ئىبارەت. 1954 ـ، 1956 - يىللىرىدىكى كوپىراتىپنى تەرتىپكە سېلىش خىزمىتى ئارقىلىق، شىنجاڭ بويىچە پومېشچىك، باي دېھقان، سودىگەر ۋە باشقا جىنايەتچىلەردىن 1339ى تازىلاپ چىقىرىلىپ، تەشكىل ساپلاشتۇرۇلدى. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى تارقاتقان «يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى بويىچە ئۇلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى»دا: ئومۇمەن يېشى 16گە توشقان ھەر مىللەت ئەر - ئايال ئەمگەكچى خەلق، (پۇقرالىق ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىنغانلىرى بۇنىڭ سىرتىدا) دىنىي - ئېتىقادىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، كوپىراتىپ نىزامنامىسىنى ئېتىراپ قىلسىلا، كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرسە بولىدۇ دەپ بەلگىلەندى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئەزالىرىنى ۋە پاي پۇلىنى كۆپەيتىشنى قارار قىلدى. ئەزالارنى كۆپەيتىش پەقەت خەلق گۇڭشىسى ئەزالىرى بىلەنلا چەكلەندى، گۇڭشي، ئەترەتلەردىن كوللېكتىپ پاي قوبۇل قىلىنمىدى، پۇقرالىق ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىنغانلارنىڭ ۋە كاپىتالىستلارنىڭ ئەزالىق سالاھىيىتى ئېلىپ تاشلاندى. پومېشچىك، باي دېھقانلار تەركىبىنى ئۆزگەرتىپ خەلق گۇڭشىسىغا رەسمىي ئەزا بولغان بولسا، ئۇلارنىڭ ئەزالىق سالاھىيىتى ساقلاپ قىلىندى. ئەمما رەھبەرلىك ۋەزىپىسى ئۆتەشكە يول قويۇلمىدى. بۇرۇن ھەيدەپتىلگەنلەرنىڭ كوپىراتىپقا قايتىدىن ئەزا بولۇپ كىرىشىگە يول قويۇلدى، 1963 - يىلى ئىلى ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىسىنىڭ ئىنكاس قىلىشچە، چېگرىدىن چېقىشى تەستىقلانغان خادىملار ئارىسىدا بىر قىسىم پومېشچىك، باي دېھقانلار، ئەكسىيەتچى، بۇزۇق ئۇنسۇرلار ۋە چاڕۋىچى ئەزالار قوشقان پېيىنى قايتۇرۇۋېلىشنى تەلەپ قىلغان، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يەر ئىسلاھاتىدىن ئىلگىرى پاي قوشقان پومېشچىك، باي دېھقان، ئەكسىچەتچى، بۇزۇق ئۇنسۇرلارنىڭ مال - مۈلكىنى، يەر ئىسلاھاتى سىياسىتىدىكى بەلگىلىمىگە ئاساسەن بىر تەرەپ قىلىش كېرەك؛ يەر ئىسلاھاتىدىن كېيىن پاي قوشقان پومېشچىك، باي دېھقان، ئەكسىچەتچى، بۇزۇق ئۇنسۇرلارنى كوپىراتىپتىن تازىلاپ چىقىرىپ پېيىنى قايتۇرۇپ بېرىش (چاڕۋىدارلارغا پايدىسىنى بېرىش) كېرەك، دەپ يولىيورۇق بەردى.

1981 - يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلار دېموكراتىك باشقۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتىپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردا ئىشچى - خىزمەتچىلەر يىغىنى (ياكى قۇرۇلتىيى) ۋە ئەزالار ئاممىسى ۋەكىللەر يىغىنى ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇلگەن دېموكراتىك باشقۇرۇش تۈزۈمىنى يولغا قويدى، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلار دېموكراتىك باشقۇرۇش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشقا

بىرلەشتۈرۈپ ئومۇميۈزلۈك ھالدا ئەزالار ۋە پاي پۇلىنى تەكشۈرۈپ ئەملىيلەشتۈرۈش، پاي پۇلىنى ئېنىقلاپ پايدا تەقسىملەش، پاينى كېڭەيتىش، كوپىراتىپقا ئەزا قوبۇل قىلىش قاتارلىق خىزمەتلەرنى ئىشلىدى. 1983-يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئىسلاھات ۋەزىپىسى — «ھۆكۈمەت باشقۇرۇش» تىن «خەلق باشقۇرۇش» قا ئۆزگەرتىش بولدى، كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرىش شەرتى كەڭ قويۇۋېتىلىپ، دېھقان - چارۋىچىلار كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ، پاي قوشۇشقا دائىر سەپەرۋەر قىلىندى. ئاساسىي قائىدىلەر كوپىراتىپ نىزامنامىسىغا مۇناسىق تۈزىتىش كىرگۈزۈلدى: «كوپىراتىپ دائىرىسىدىكى دېھقان، چارۋىچىلار، كوللېكتىپ ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى ۋە بازار - جەڭ ئاھالىلىرى، ئومۇمەن كوپىراتىپ نىزامنامىسىنى ئېتىراپ قىلسىلا، كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرسە بولىدۇ». تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ خىزمەتچى خادىملىرىمۇ پاي قوشۇپ، كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرسە بولىدۇ.

2) كوپىراتىپ ئەزالىرىنىڭ پاي قوشۇشى

1950 - يىلى «شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتىپ تەشكىلىنىڭ ۋاقىتلىق چارىسى (لايىھە)» دە، ئومۇمەن، كوپىراتىپ نىزامنامىسىنى ئېتىراپ قىلىپ، ئەزالىق ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلىپ، ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن بىردىن ئارتۇق پاي قوشقانلار كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرسە بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. ئەمەلىي قۇرۇش ۋە ئەزا قوبۇل قىلىش خىزمىتى جەريانىدا، بەزى كوپىراتىپلار ئىككىلا پاي قوشۇشنى، بەزىلىرى 5 پايدىن ئېشىپ كەتمەسلىكنى، بەزىلىرى چەك قويماسلىقنى بەلگىلىدى. كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرىشنى تەلەپ قىلغۇچىلار بولسا، شەخسلەر بىرلىك قىلىنىپ، ھەربىر ئادەم كوپىراتىپقا كىرىش ھەققى ۋە پاي پۇلىنى تاپشۇرغاندىن كېيىن ئەزالىق كىنىشكىسى تارقىتىپ بېرىلدى؛ ئەزالار پاي پۇلىنى بىر قېتىمدا تولۇق تاپشۇرالمىسا، كوپىراتىپ مۇدىرىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق مۇددەتكە بۆلۈپ تاپشۇرىدىغان، ئەمما 3 ئايدىن ئېشىپ كەتمەيدىغان بولدى. 1951 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات-سودا باش كوپىراتىپىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، ئەزالارغا پاي پۇلى كىنىشكىسى ۋە ئەزالارنىڭ مال سېتىۋېلىشىغا ئېتىبار بېرىش كىنىشكىسى تارقىتىپ بەردى.

1955 - يىلى ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى «ئاساسىي قائىدىلەر بويىچە ئۇلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى» دا، كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرىش ھەققى توغرىسىدا، جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا ھەربىر ئادەم 20 فۇڭ، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا 30 فۇڭ تاپشۇرۇشنى بەلگىلىدى. چارۋىچىلىق رايونلىرىدا، بەزى ئەزالار قوينى كوپىراتىپقا كىرىش پاي پۇلى ھېسابىدا تاپشۇرغان، كېيىن ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى دېھقانچىلىق رايونلىرىدا ئەزالار تاپشۇرغان پاي 20دىن ئېشىپ كەتمەسلىك، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا چەك قويماسلىق، ئەمما چارۋىچىلار پاي ھېسابىدا چارۋا تاپشۇرسا، نەسىللىك مال، ياش مال ۋە چىشى ماللارنى ئالماسلىق، دەپ بەلگىلىدى.

يېزا ئاساسىي قائىدىلەر كوپىراتىپلىرىنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، ئەزالارنىڭ يۆتكىلىپ تۇرۇشى كۆپەيىپ كەتتى. ئەزالار يېڭى كوپىراتىپقا بارغاندىن كېيىن يەنە كوپىراتىپقا كىرىش ھەققى تاپشۇرۇشنى خالىمىدى، كېيىن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىدىن يولىيورۇق سوراش ئارقىلىق مۇنۇلار بەلگىلەندى: ئەزالار كوپىراتىپقا كىرىش، كوپىراتىپتىن چېكىنىشنى تەلەپ قىلسا، پرىنسىپ جەھەتتىن يەنىلا كوپىراتىپقا كىرىش، كوپىراتىپتىن چېكىنىشنىڭ نورمال رەسمىيەتلىرى بېجىرىپ بېرىلىدۇ، ئەمما يۆتكىلىش ۋە كۆچۈش سەۋەبىدىن باشقا كوپىراتىپقا ئالماشقاندىن كېيىن، ئەسلىدىكى كوپىراتىپ ئۇلارنىڭ پېيىنى قايتۇرۇپ بېرىشى ھەمدە ئىسپات يېزىپ بېرىشى كېرەك. يېڭى كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرگەندە،

سالاھىيىتى تەكشۈرۈلمەيدۇ (غەيرىي ئەمگەكچىلەر ۋە ھەيدىۋېتىلگەنلەر بۇنىڭ سىرتىدا)، كوپىراتىپ ئالماشقان ئەزالار شۇ كوپىراتىپنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە پاي پۇلى تاپشۇرسا ئەزالىق كىنىشكىسى تارقىتىپ بېرىلىدۇ، كوپىراتىپقا كىرىش ھەققى تاپشۇرمايدۇ، ئەزالارنىڭ كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرىش ۋاقتىنىڭ ئۇزۇن - قىسقا بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇلارنىڭ ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيەتلىرى ئوخشاش بولىدۇ.

1958 - يىلدىن كېيىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن كۆپ قېتىم بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى، بۇ جەرياندا، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ ئەزالىرى پېيىنى قايتۇرىۋالمىدى، كوپىراتىپتىن چېكىنمىدى، خېلى ئۇزۇنغىچە يېڭى ئەزا قوبۇل قىلىنمىدى. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە ئەزالارنى تەكشۈرۈپ ئەمەلىيلەشتۈرۈش، پاينى ئېنىقلاپ پايدىسىنى تەقسىملەش، سىياسەتلەرنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش، يېڭى ئەزا قوبۇل قىلىش خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى. ئەزالار ئاممىسىنىڭ پاي پۇلىنى كۆپەيتىش ۋە كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرىشتىكى ئاكتىپلىقىنى قوزغاش ئۈچۈن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئەزالىرى بىلەن غەيرىي ئەزالار ئىقتىسادىي مەنپەئەت جەھەتتە بىرقەدەر پەرقلەندۇرۇلدى. ئەزالارغا يىلدا بىر قېتىم پاي پايدىسى تەقسىملەپ بېرىلگەندىن باشقا، ئالدىن ئېتىبار بېرىش ۋە پاي پۇلىغا نەرسە - كېرەك تەقسىملەش سىياسىتى يولغا قويۇلدى. مەسىلەن: ھېيت - بايراملاردا تاۋار بىلەن تەمىنلەندى، باھا، پىششىقلاش ۋە مۇلازىمەت كەسپى قاتارلىق جەھەتلەردە ئالدىن ئېتىبار بېرىلدى.

1981 - يىلى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلار پاي پۇلىنى ئېنىقلاش ۋە پايدا تەقسىملەپ ئۆسۈمىنى تۆلەش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇپ، پايدا تەقسىملەپ ئۆسۈمىنى بېرىش ئارقىلىق، 10 نەچچە يىلدىن بۇيان ئەزالارغا پايدا تەقسىملەپ بەرمەسلىكتىن كېلىپ چىققان يامان تەسىرنى تۈگەتتى. پايدا تەقسىملەپ ئۆسۈمىنى بېرىش جەريانىدا، ئەزالار ئاممىسىنى ھەرىكەتلەندۇرۇپ ۋە ئۇلارغا تايىنىپ بىر قىسىم قىيىن مەسىلىلەرنى ھەل قىلدى ۋە بىر تەرەپ قىلدى، مەسىلەن: تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىكى ھېسابات بىلەن ئەزالاردىكى ھۆججەت ئۇيغۇن بولغانلىرىنى ئېتىراپ قىلىش؛ ھېساباتىمۇ، ھۆججىتىمۇ بولمىغان، ئۆلگەن ۋە كۆچۈپ كېتىپ ۋارىسلىق قىلغۇچىسى بولمىغانلىرىنى يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپنىڭ بىر تەرەپ قىلىشىغا مەلۇم قىلىش قاتارلىقلار. مەيلى قانداق سەۋەپ بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەزالارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداپ، ئەزالارنى رازى قىلىپ، ۋەدىسىگە ئەمەل قىلدى.

1983 - يىلدىن كېيىن ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى قانات يايدۇرۇپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك خاراكتېرىنى ئەسلىگە كەلتۈردى، تۈزۈلمە ئىسلاھاتى خىزمىتىنى نۇقتىدىن ئومۇمىي دائىرىگىچە ئومۇمىيۈزلۈك قانات يايدۇردى، پاي پۇلىنى ئېنىقلاپ پايدا تەقسىملەش ۋە پاينى كېڭەيتىش خىزمىتىنى داۋاملاشتۇرۇش جەريانىدا، پائال تۈردە يېڭى ئەزا قوبۇل قىلىپ ئەزا سانىنى تەدرىجىي كۆپەيتتى. 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىسلاھات قەدىمىنى تېزلىتىپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردىن دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ پاي قوشۇش دائىرىسىنى كېڭەيتىپلا قالماي، يەنە ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ قوشىدىغان پاي سوممىسىنىمۇ كۆپەيتىشنى، دېھقان - چارۋىچىلار قوشقان پاينى ئائىلە بويىچە ھېسابلاشنى، پاي سانىغا چەك قويماسلىقنى تەلەپ قىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئۈچۈن، ئەزالىق كىنىشكىسى ۋە پاي قوشقان ئەزالارغا پاي كىنىشكىسى تارقىتىپ بەردى.

1985 - يىلغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىدىكى پاي قوشقان دېھقان - چارۋىچى ئائىلىسى 1 مىليون 150 مىڭغا يېتىپ، پاي قوشقان دېھقان - چارۋىچىلار ئائىلىسى ئاپتونوم رايون بويىچە 1 مىليون 750 مىڭدىن ئارتۇق دېھقان - چارۋىچىلار ئائىلىسىنىڭ 65.7% ىنى ئىگىلىدى.

1985 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىدىكى پاي قوشقان ئائىلە سانى

جەدۋەل: 1 — 10

ئورۇنلار	دېھقان - چارۋىچىلار ئائىلىسىنىڭ ئومۇمىي سانى	پاي قوشقان دېھقان - چارۋىچىلار ئائىلە سانى	پاي قوشقان ئائىلىلەرنىڭ دېھقان - چارۋىچىلار ئائىلىسىدە ئىگىلىگەن نىسبەتى (%)
ئىلى ۋىلايىتى	170062	104796	61.6
تارباغاتاي ۋىلايىتى	86362	51550	59.7
ئالتاي ۋىلايىتى	49236	29155	59.2
بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستى	32509	18675	57.4
سانجى ئاپتونوم ئوبلاستى	154309	89416	58.0
ئۈرۈمچى شەھىرى (ناھىيىسى)	35474	17234	48.6
تۇرپان ۋىلايىتى	69069	39729	57.5
قۇمۇل ۋىلايىتى	38723	21947	56.7
بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستى	71226	36358	51.1
ئاقسۇ ۋىلايىتى	224620	138469	61.7
قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستى	51672	42448	82.2
قەشقەر ۋىلايىتى	473808	363866	76.8
خوتەن ۋىلايىتى	286695	197978	69.1
جەمئىي	1750000	1151622	65.7

3) ئەزالارنىڭ ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيىتى

1950 - يىل 11 - ئايدىكى «شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتىپ تەشكىلىنىڭ ۋاقتىلىق چارسى (لايىھە)» ۋە 1953 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ئېلان قىلغان «يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى بويىچە ئۈلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى»دا: ئەزالار سايلاش ۋە سايلىنىش، ھەربىر ئەزا قوشقان پىيىنىڭ قانچىلىك بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، پەقەت بىرلا ئاۋاز بېرىش، كوپىراتىپنىڭ بارلىق يىغىنلىرىغا سىرتتىن قاتنىشىش؛ تاۋار ئالماشتۇرغاندا، ئالدىن ئېتىبارغا ئېرىشىش ھوقۇقلىرىغا ئىگە. ئەزالارنىڭ كوپىراتىپنى قوغداش مەجبۇرىيىتى، كوپىراتىپنىڭ فاكتىجەن ۋە قارارلىرىنى ئىجرا قىلىش مەجبۇرىيىتى، پاي پۇلى زىيىنىغا مەسئۇل بولۇش مەجبۇرىيىتى، كوپىراتىپقا ئالدى بىلەن سېتىپ بېرىش مەجبۇرىيىتى بار، دەپ بەلگىلەندى.

50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، ماددىي ئەشيا كەمچىل بولغانلىقتىن، كوپىراتىپ ئەزالارنىڭ مەنپەئىتىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن تاۋارنى نورمىلىق سېتىشنى يولغا قويدى. ئەزالار يىلدا بىر قېتىم پاينىڭ پايدا تەقسىماتىدىن بەھرىمەن بولغاندىن باشقا، يەنە تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى سېتىۋېلىش ۋە يېزا ئىگىلىك- قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىشتا ئالدىن ئېتىبارغا ئېرىشىش ۋە باھادا ئېتىبار بېرىش ھوقۇقلىرىدىن بەھرىمەن بولدى. بىرىنچىدىن، كوپىراتىپ ئەزالارغا تاۋار سېتىپ بەرگەندە، نورمىلىق سېتىپ بېرىش ئۈسۈلىنى قوللاندى، ئەزالارغا باھادا ئېتىبار بېرىلىپ، ئەزا ئەمەسلەردىن 3% — 5%كىچە تۆۋەن باھادىن بەھرىمەن بولدى. ئىككىنچىدىن، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىشتا، ئەزالار ئالدىن سېتىپ بېرىش ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولدى. كېيىن، خەلق ئىگىلىكىنىڭ ئەسلىگە كېلىشى ۋە راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، مۇتلەق كۆپ ساندىكى دېھقانلار تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئەزا بولۇپ كىرىپ، ئەزالار بىلەن ئەزا ئەمەسلەر ئوتتۇرىسىدىكى پەرق پەيدىنپەي ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

1958 - يىلدىن 1961 - يىلغىچە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن بىرلەشتۇرۇۋېتىلگەنلىكتىن، ئەزالارنىڭ ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيىتى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

1962 - يىلى جايلاردىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تارقاتقان «ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بويىچە ئۇلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى» گە ئاساسەن، ئەسلى نىزامنامىدىكى ئەزالارنىڭ ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيىتىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈلدى، ئەزالارنىڭ مەجبۇرىيىتى كوپېراتىپنىڭ نىزامنامىسى ۋە ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرىغا بويسۇنۇش؛ كوپېراتىپنىڭ مال - مۈلكىنى ئاسراش؛ كوپېراتىپنىڭ پائالىيەتلىرىگە قاتنىشىپ، خىزمەتلەرنى ياخشىلىشىغا ھەمكارلىشىش، دەپ بەلگىلەندى. ئەزالارنىڭ ھوقۇقى ئەزالار قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىپ تۇرلۇك مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلىش، قارار قىلىش؛ سايلاش ۋە سايلىنىش ھوقۇقى بولۇش؛ كوپېراتىپنىڭ خىزمەتلىرىنى سۈرۈشتۈرۈش، تەنقىدلەش ۋە تەكلىپ بېرىش؛ كېڭەشنىڭ ۋاقتىلىق ئەزالار يىغىنى ئېچىشى ھەققىدە تەكلىپ بېرىش؛ كوپېراتىپ نىزامنامىسىدە بەلگىلەنگەن پاي پايدىسىغا ئېرىشىش؛ كوپېراتىپ نىزامنامىسىدە بەلگىلەنگەن ئېتىبار بېرىشتىن بەھرىمەن بولۇش دەپ بەلگىلەندى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلىپ، ئەزالار قۇرۇلتىيى، پاي پايدا تەقسىماتى قاتارلىق بارلىق پائالىيەتلەر توختىتىپ قويۇلدى.

1975 - يىل 9 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە بىر قېتىم ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، ئەزالارنىڭ ھوقۇقىمۇ تەڭ ئەسلىگە كەلدى. 1981 - يىلدىن باشلاپ، ئەزالارنىڭ دېموكراتىك ھوقۇقى يەنىمۇ كۈچەيتىلدى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا ئومۇمىيۈزلۈك ئەزالار قۇرۇلتىيى تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، كوپېراتىپ نىزامنامىسىغا ئەمەل قىلىنىپ، ئەزالارنىڭ ھوقۇقى قوغدالدى. 1981 - يىلدىكى ئىستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 308 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئەزالار پاي پۇلىنى ئېنىقلىغان، بۇ 629 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىنىڭ %49 نى ئىگىلىگەن، 187 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئەزالارغا پايدا تەقسىملەپ بەرگەن، بۇ، پاي ئېنىقلىغان كوپېراتىپلارنىڭ %61 نى ئىگىلىگەن، ئىشچى - خىزمەتچىلەر قۇرۇلتىيى ئومۇمىيۈزلۈك ئېچىلىپ، ئەزالار كوپېراتىپ ئىشلىرى ھەيئىتىنى ۋە يېڭى رەھبەرلىك بەنزىسىنى دېموكراتىك ئۇسۇلدا سايلاپ چىقتى، ئەزالارنىڭ دېموكراتىك ھوقۇقى كېڭەيتىلىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە ئەزالار ئاممىسىنىڭ تەمىنات-سودا كوپېراتىپ خىزمىتىنى باشقۇرۇش ۋە نازارەت قىلىشتىكى ئاكتىپلىقى قوزغالدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، تۇرلۇك قائىدە - تۈزۈملەر ئورنىتىلدى ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلدى.

1983 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تارقاتقان «ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى بويىچە ئۇلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى» دا: دېموكراتىك باشقۇرۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن، تۇرلۇك دېموكراتىك باشقۇرۇش تۈزۈملىرىنى ئورنىتىش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش، ئەزالارنىڭ كارخانىنى نازارەت قىلىش ۋە باشقۇرۇش ھوقۇقىنى يۈرگۈزۈشىگە كاپالەتلىك قىلىش، پاي قوشۇش ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن بولۇش، كوپېراتىپتىن چېكىنىش ئەركىن بولۇش پرىنسىپىنى يولغا قويۇش تەكىتلەندى. ئەزالارنىڭ ھوقۇقى مۇنداق بەلگىلەندى: سايلاش ۋە سايلىنىش ھوقۇقى؛ كوپېراتىپنىڭ مۇھىم ئىشلىرىنى مۇزاكىرە قىلىشقا قاتنىشىش ھوقۇقى؛ كوپېراتىپنى نازارەت قىلىش، باشقۇرۇش ۋە تەنقىد قىلىش، ئۇنىڭغا تەكلىپ بېرىش ھوقۇقى؛ كوپېراتىپ ئەزالار ئۈچۈن قۇرغان مۇلازىمەت پاراۋانلىق مۇئەسسەسلىرىدىن بەھرىمەن بولۇش ھوقۇقى؛ پاي پايدا تەقسىماتىدىن بەھرىمەن بولۇش ھوقۇقى؛ كوپېراتىپنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكىگە مەدەت بېرىش، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى سېتىپ بېرىش ۋە مەلۇم تاۋار بىلەن تەمىنلىنىشتىن ئالدىن بەھرىمەن بولۇش ھوقۇقى. ئەزالارنىڭ مەجبۇرىيىتى مۇنداق بەلگىلەندى: كوپېراتىپ نىزامنامىسىگە بويسۇنۇش؛ ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرىنى ئىجرا قىلىش؛ كوپېراتىپنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداپ، مال - مۈلكىنى ئاسراش؛ يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى پائال سېتىپ بېرىپ، دۆلەت چوشۇرگەن سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش؛ كوپېراتىپنىڭ خىزمەتلەرنى ياخشىلىشىغا ماسلىشىش، كوپېراتىپ مەنپەئىتىنى قوغدىغان ياكى كوپېراتىپنىڭ سېتىۋېلىش -

سېتىش كەسپىنى كۆچەيتىپ، كوپېراتىپ قۇرۇلۇشىنى كۆچەيتىشتە تۆھپە يارىتقانلارنى روھىي ۋە ماددىي جەھەتتىن مۇكاپاتلاش ھەققىدە ئېنىق بەلگىلىمە چىقىرىلدى. ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنىڭ چوڭقۇر راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ، ئەسلىدىكى نىزامنامىگە يېڭىۋ ئىلگىرىلەپ تۈزىتىش كىرگۈزۈپ، ئەزالارنىڭ دېموكراتىك ھوقۇقىنى ۋە مەجبۇرىيىتىنى تېخىمۇ ئايدىڭلاشتۇردى. ئەزالارنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ خوجايىنى، ئىگىسى ئىكەنلىكىنى، خوجايىنلىق ئورنىدا تۇرىدىغانلىقىنى ئايدىڭلاشتۇردى، ئەزالارنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ بارلىق ھوقۇقىدىن بەھرىمەن قىلىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى ئەزالار ئاممىسىنىڭ كوللېكتىپ ئىگىدارلىقىدىكى كوپېراتسىيە سودا ئىقتىسادىي تەشكىلى قىلىپ قۇرۇپ چىقىشى كېرەكلىكىنى ئايدىڭلاشتۇردى.

4) ئەزا كوپېراتىپلار

شىنجاڭدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە تەشكىللىنىپ، تۆۋەندىن يۇقىرىغىچە بىرلىشىپ، پەيدىنپەي راۋاجلانغان كوللېكتىپ ئىقتىسادىي بىرلەشمە بولۇپ قالدى. يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنى يېتەكلەش، ماسلاشتۇرۇش ۋە ئۇلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش مەسئۇلىيىتى بولىدۇ. تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلار يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ نىزامنامىسى بويىچە، كوپېراتىپقا كىرىش رەسمىيىتى ئۆتەيدۇ ۋە ئۇنىڭغا پاي پۇلى تاپشۇرىدۇ ھەمدە يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلىدۇ ھەمدە ئۇنىڭ ئەزاسى بولىدۇ، بۇ «ئەزا كوپېراتىپ» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

1950 - يىلى «شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ۋاقىتلىق تەشكىلىي نىزامنامىسى»دا: ئۇلكە بويىچە ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى كوپېراتىپنىڭ ئەزالىرى بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

1956 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا ماقۇللانغان «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسى»دا: ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى — ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەرقايسى ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ بىرلەشمە تەشكىلىي، كوپېراتىپ جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىغا قاتنىشىپ، ئۇنىڭ ئەزاسى بولدى، ئومۇمەن كوپېراتىپ نىزامنامىسىنى ئېتىراپ قىلىدىغان، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى ناھىيە (شەھەر) لىك كوپېراتىپلار كوپېراتىپقا ئەزا كوپېراتىپ بولۇپ كىرىشنى ئىلتىماس قىلسا بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

1963 - يىلى 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 2 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا تۈزىتىش كىرگۈزۈلگەن «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپ نىزامنامىسى»دا: كوپېراتىپىمىز ھەرقايسى ۋىلايەت (ئوبلاست) لەردە تەسىس قىلغان كوپېراتسىيە باشقارمىلىرى كوپېراتىپىمىزنىڭ ۋاكالەتلىك ئاپپاراتى بولۇپ، ۋىلايەت (ئوبلاست) لەرگە قاراشلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا بىر تۈتاش رەھبەرلىك قىلىدۇ، ئومۇمەن كوپېراتىپ نىزامنامىسىنى ئېتىراپ قىلىدىغان شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىغا قاراشلىق ناھىيىلىك، شەھەرلىك بىرلەشمە كوپېراتىپلار كوپېراتىپىمىزغا ئەزا بولۇپ كىرىشنى ئىلتىماس قىلسا بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

1956 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە شىنجاڭ بويىچە ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپلىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ دەپ ئاتىلىپ، «بىرلەشمە كوپېراتىپ» دېگەن نام ئىشلىتىلمىدى، ئەمما ئەمەلىيەتتە بولسا، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ناھىيىلىك كوپېراتىپ ئالدىدا، ناھىيە (شەھەر) لىك كوپېراتىپ ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئالدىدا يەنىلا بىرلەشمە كوپېراتىپ ۋە ئەزا كوپېراتىپلىق مۇناسىۋىتىنى ساقلاپ كەلدى. 1984 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

3 ـ نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا رەسمىي ماقۇللانغان «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات ـ سودا بىرلەشمە كوپېراتىپ نىزامنامىسى»دا: ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات ـ سودا بىرلەشمە كوپېراتىپلىرى، ئومۇمەن كوپېراتىپمىز نىزامنامىسىنى ئېتىراپ قىلىپ پاي پۇلى تاپشۇرسىلا، كوپېراتىپمىزغا ئەزا بولسا بولىدۇ، دەپ ئېنىق بەلگىلەندى.

1985 ـ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر دەرىجىلىك تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپلىرى يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپقا قاتناشتى، ھەر دەرىجىلىك بىرلەشمە كوپېراتىپلار ئەزا كوپېراتىپلاردىن تەركىپ تاپتى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى ھەرقايسى ۋىلايەتلەرنىڭ مەمۇرىي مەھكىمىلىرى تۇرۇشلۇق جايلاردا تەمىنات ـ سودا كوپېراتسىيە باشقارمىسى قۇرۇپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپىغا ۋاكالىتەن ئۆزىگە قاراشلىق ناھىيە (شەھەر) لىك بىرلەشمە كوپېراتىپلارنىڭ خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلدى، ش ئۇ ئا رتەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا بىرلەشمە باش كوپېراتىپىغا ئەزا بولدى ھەمدە ئۇنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلدى. يىل ئاخىردا ستاتىستىكا قىلىنىشىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە 8 ئاپتونوم ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات ـ سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى، 83 ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات ـ سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىغا كوللېكتىپ ئەزا بولدى.

ئەزا كوپېراتىپلار تۆۋەندىكىچە ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەتكە ئىگە بولدى: ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا بىرلەشمە كوپېراتىپ (تۆۋەندە ش ئۇ ئا ر بىرلەشمە كوپېراتىپ دەپ قىسقارتىپ ئېلىنىدى) ئەزالار قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەرنى سايلاپ ئەۋەتىش؛ ش ئۇ ئا ر بىرلەشمە كوپېراتىپقا تاۋار سېتىۋېلىش ۋە سېتىشنى ھاۋالە قىلىش؛ ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپتىن خىزمەتتىكى مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشقا ياردەم بېرىشنى تەلەپ قىلىش؛ ش ئۇ ئا ر بىرلەشمە كوپېراتىپنىڭ ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىدىغان تۇرلۇك تىجارەت مۇئەسسەسىلىرىدىن بەھرىمەن بولۇش؛ ش ئۇ ئا ر بىرلەشمە كوپېراتىپتىن تۇرلۇك كەسپىي خادىملارنى تەربىيىلەپ بېرىش ۋە ئەۋەتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىش؛ ش ئۇ ئا ر بىرلەشمە كوپېراتىپنىڭ خىزمەتلىرىنى سۈرۈشتۈرۈش، تەنقىتلەش ۋە ئۇ توغرىلىق تەكلىپ بېرىش شۇنىڭدەك ش ئۇ ئا ر بىرلەشمە كوپېراتىپ نىزامنامىسىگە رىئايە قىلىش؛ ش ئۇ ئا ر بىرلەشمە كوپېراتىپ چۈشۈرگەن تۇرلۇك پىلان ۋە خىزمەت ۋەزىپىلىرىنى ئۆز ۋاقتىدا ئورۇندىتىش؛ بەلگىلىمە بويىچە ش ئۇ ئا ر بىرلەشمە كوپېراتىپقا تۇرلۇك فوندلارنى تاپشۇرۇش؛ ئەزالار ۋە تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ پىكىر ۋە تەلەپلىرىنى ئىنكاس قىلىش؛ ش ئۇ ئا ر بىرلەشمە كوپېراتىپنىڭ رەھبەرلىكى ۋە تەكشۈرۈشىنى قوبۇل قىلىشتىن ئىبارەت.

§ 2 . كېڭەش

تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسىدىكى بەلگىلىمە بويىچە، كېڭەش ئەزالار قۇرۇلتىيى يېپىق مەزگىلدىكى ئىجرائىيە ئاپپاراتىدىن ئىبارەت. كېڭەش ئەزالىرى ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلاپ چىقىلىدۇ، كېڭەشكە بىر مۇدىر، بىر قانچە مۇئاۋىن مۇدىر قويۇلىدۇ، بۇلار كېڭەش ئەزالىرى ئارىسىدىن سايلاپ چىقىلىدۇ. كېڭەشنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 4 يىل بولىدۇ، ئۇ بارلىق خىزمەتلەردە ئەزالار قۇرۇلتىيى ئالدىدا جاۋابكار بولىدۇ. كېڭەشنىڭ خىزمەت مەسئۇلىيىتى تۆۋەندىكىدەك: 1) ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىش، ھۆكۈمەتنىڭ سىياسىتى ۋە دۆلەتنىڭ قانۇن ـ پەرمانلىرىنى ئىجرا قىلىش؛ 2) كوپېراتىپنىڭ تۇرلۇك كەسپىي پائالىيەتلىرىگە قوماندانلىق قىلىش؛ 3) سىرتقا قارىتا، كوپېراتىپقا ۋاكالىتەن كېلىشىمنامە، توختام ياكى پۈتۈم ئىمزالاش؛ 4) كوپېراتىپنىڭ خىزمەتچى خادىملىرىنى ۋەزىپىگە تەينىلەش، ۋەزىپىسىدىن

قالدۇرۇش؛ 5) كادىر، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلەش، يېتىشتۈرۈش، سىناش - تەكشۈرۈش، تەقسىم-يۆتكەش ۋە مۇكاپاتلاش - جازالاش؛ 6) كوپىراتىپنىڭ مال - مۈلكىنى زىياندىن ساقلاش، ئەزالارنىڭ كوپىراتىپقا كىرىش ۋە كوپىراتىپتىن چېكىنىشىنى تەكشۈرۈش ۋە تەستىقلاش؛ 7) نىزامنامىدىكى بەلگىلىمە بويىچە ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىشقا تەييارلىق كۆرۈش ھەم قۇرۇلتايغا خىزمىتىدىن دوكلات بېرىش؛ 8) كوپىراتىپ نىزامنامىسىدە بەلگىلەنگەن باشقا ئىشلارنى بېجىرىش.

كېڭەش مۇھىم يىغىنلارنى ئاچقاندا، نازارەتچىلىك ھەيئىتىگە ئۇقتۇرۇش قىلىپ، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرىنى سىرتتىن قاتناشتۇرۇشى كېرەك.

1950 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېڭى قۇرۇلغاندا، ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپ رەھبەرلىرىنى، كۆپىنچە مەمۇرىي ئورۇن تەينىلەيتتى، ئاۋۇال ئاپپارات جازىسى قۇرۇلۇپ، ئاندىن خىزمەتلەر قانات يايدۇرۇلاتتى. يېزا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا، ئادەتتە، ئەزالار قۇرۇلتىيىدا كوپىراتىپ ئىشلىرى ھەيئىتى ياكى كېڭەش سايلاپ چىقىلىپ، كەسىپلەر شۆلار تەرىپىدىن باشقۇرۇلاتتى. 1954 - يىلى شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى تەشكىلىنى تەرتىپكە سېلىش ئارقىلىق دېموكراتىك باشقۇرۇشنى كۈچەيتتى، 35 ناھىيە ۋە 86 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپتا دېموكراتىك يول بىلەن كېڭەش سايلاپ چىقىلدى.

1955 - يىلى ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى تارقاتقان جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ «ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى بويىچە ئۆلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى (لايىھە)»دا: «كېڭەش — كوپىراتىپنىڭ ئىجرائىيە ئاپپاراتى، ئۇ ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلانغان 5 — 9 كىشىدىن تەركىپ تاپىدۇ، كېڭەش كېڭەش ئەزالىرى ئىچىدىن بىر مۇدىر ۋە 1 — 3كىچە مۇئاۋىن مۇدىر سايلاپ چىقىدۇ. كېڭەشنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 2 يىل بولىدۇ» دەپ بەلگىلەندى. شۇ يىلى شىنجاڭ بويىچە 70%تىن ئارتۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىلىپ، كېڭەش سايلاپ چىقىلدى.

1956 - يىل 6 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا كېڭەش سايلاپ چىقىلدى. قۇرۇلتايدا ماقۇللانغان «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ نىزامنامىسى» دىكى بەلگىلىمىگە ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كېڭىشى 13 كىشىدىن تەركىپ تاپتى، رېئىس شېكخۇا مۇدىرلىققا، ئەن دىك مۇئاۋىن مۇدىرلىققا تەينىلەندى. كېڭەش «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپ كېڭىشىنىڭ ۋاقتىلىق خىزمەت قائىدىسى (لايىھە)»نى تۈزۈپ چىقتى. 1957 - يىلى 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تۇنجى نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىنىڭ 2 - سانلىق يىغىنى ئېچىلدى، يىغىن يولداشوپ ھامۇتنى كېڭەشنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى قىلىپ تولۇقلىدى.

1961 - يىلى 6 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى «سودا خىزمىتىنى ياخشىلاشقا ئائىت بىرقانچە بەلگىلىمە (سىناق لايىھىسى)» تارقىتىپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى ئوتتۇرىغا قويدى، ئاپتونوم رايوندىكى ناھىيىلىك بىرلەشمە كوپىراتىپ ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى ئومۇمىيۈزلۈك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ كېڭەشنى قايتىدىن سايلاپ چىقتى.

1962 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قۇرۇلغاندا، تۆۋەنگە تارقىتىلغان «يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپ»لىرى بويىچە ئۆلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى (لايىھە)»دا: «كېڭەش ھەيئىتى كوپىراتىپىنىڭ باشقۇرۇش ئاپپاراتىدۇر، ئۇ ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلانغان 5 — 11 كىشىدىن تەركىپ تاپىدۇ، كېڭەش ئەزالىرى ئىچىدىن بىر مۇدىر، بىرقانچە مۇئاۋىن مۇدىر سايلاپ چىقىلىدۇ. كېڭەشنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 2 يىل بولىدۇ» دەپ بەلگىلەندى. 1963 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 2 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا ماقۇللانغان «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ نىزامنامىسى»دا: كېڭەش ھەيئىتى كوپىراتىپىنىڭ باشقۇرۇش ئاپپاراتىدۇر، ئۇ ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلاپ

چىقىلىدۇ، كېڭەش ھەيئىتى ئەزالىرىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 4 يىل بولىدۇ، كېڭەش ھەيئىتىنىڭ يىغىنىنى كېڭەشنىڭ مۇدىرى چاقىرىدۇ ھەمدە نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ سىرتتىن قاتنىشىشقا ئادەم ئەۋەتىشىنى ئۇقتۇرىدۇ. يىغىنىنىڭ قارارلىرى خاتىرىلىنىشى، ئۇنىڭغا كېڭەشنىڭ مۇدىرى ئىمزا قويۇشى كېرەك. ئايرىم كېڭەش ئەزالىرىنىڭ مەلۇم قارارغا نىسبەتەن باشقىچە پىكرى بولسا، پىكرىنى خاتىرىگە قوشۇمچە قىلىپ قويۇشى كېرەك، دەپ بەلگىلەندى. بۇ نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا 13 كىشى كېڭەش ئەزالىقىغا سايلاندى. رېن شېڭخۇا كېڭەشنىڭ مۇدىرلىقىغا، خۇي فېن، ژاڭ شىيىڭ، ھامىدىن نىياز، كالك جۇاڭ، لى چېڭگاۋلار مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا تەيىنلەندى.

1975 - يىل 9 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم گو يۈەن، بەي فېڭجاڭ، توختى بەختى، ژاڭ يىشىنلارنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كېڭىشىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا تەيىنلەشنى قارار قىلدى. «جياڭ چىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھى» تارمار قىلىنغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ دېموكراتىك باشقۇرۇشى تەدرىجىي ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەزالار قۇرۇلتىيى تېخى ئېچىلمىغان ئەھۋال ئاستىدا، كېڭەش مۇدىرىنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم بەلگىلەپ ئەۋەتتى.

1983 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى سودا نازارىتىگە قوشۇۋېتىپ، نازارەت قارىمىقىدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى (2 - دەرىجىلىك ئىدارە) قۇرۇشنى، ئۇنىڭ ھەر دەرىجىلىك بىرلەشمە كوپېراتىپلارنىڭ خىزمىتىگە رەھبەرلىك قىلىدىغانلىقىنى، شۇنداقلا ژاڭ چېڭفانى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مۇدىرلىقىغا، مۇھەممەت ئاۋۇدۇن، چېن شىغۇ، جاڭ جىبىڭ، مۇھەممەت سەلەيلەرنى مۇئاۋىن مۇدىرلىققا تەيىنلەشنى قارار قىلدى.

1984 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى 3 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىلدى، بۇ قۇرۇلتاي 2 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىلىپ 21 يىلدىن كېيىن ئېچىلدى. قۇرۇلتايدا ماقۇللانغان «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىنىڭ نىزامنامىسى»دا، كوپېراتىپ كېڭىشى ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلاپ چىقىلغان 23 ئەزادىن تەركىپ تاپىدۇ، كېڭەشكە ئەزا كوپېراتىپلارنىڭ ۋەكىللىرى قاتنىشىدۇ، كېڭەش ئەزالىرى ئىچىدىن بىر مۇدىر، بىرقانچە مۇئاۋىن مۇدىر ۋە دائىمىي كېڭەش ئەزالىرى سايلاپ چىقىلىدۇ، كېڭەش ئەزالىرىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. يەنە كېڭەشنىڭ 12 تۈرلۈك خىزمەت مەسئۇلىيىتى بولىدۇ، كېڭەش يىغىنىنى مۇدىر ياكى مۇئاۋىن مۇدىر چاقىرىدۇ، يىغىن ھەر يېرىم يىلدا بىر نۆۋەت ئېچىلىدۇ، زۆرۈر تېپىلغاندا، ئارىلىقتا ئاچسىمۇ بولىدۇ. دائىمىي كېڭەش ئەزالىرى يىغىنىنى مۇدىر ياكى مۇئاۋىن مۇدىرلار چاقىرىدۇ، كېڭەش مۇھىم مەسىلىلەر ئۈستىدە قارار چىقارغاندا، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت ئالدىدا جاۋابكار بولۇش بىلەن ئەزالار قۇرۇلتىيى ئالدىدا جاۋابكار بولۇشنىڭ بىرەكلىكىدە چىڭ تۇرۇشى كېرەك، دەپ بەلگىلەندى. قۇرۇلتايدا 3 - نۆۋەتلىك كېڭەشنىڭ 20 نەپەر ئەزاسى سايلاپ چىقىلدى، كېڭەش ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى ۋە ھەرقايسى ئۈلگەتلىك، (ئوبلاستلىق) شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كادىرلىرىدىن تەركىپ تاپتى. ژاڭ چېڭفا كېڭەشنىڭ مۇدىرلىقىغا، مۇھەممەت ئاۋۇدۇن، چېن شىغۇ، جاڭ جىبىنلار مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا سايلاندى.

§ 3 . نازارەتچىلىك ھەيئىتى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالار قۇرۇلتىيى يېپىق مەزگىلدىكى

نازارەتچىلىك قىلغۇچى ئاپپاراتتۇر، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ ئەزالىرى ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلاپ چىقىلىدۇ. نازارەتچىلىك ھەيئىتى خىزمەتتە كوپىراتىپ نىزامنامىسىدىكى بەلگىلىمىگە ئەمەل قىلىپ، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ سىياسەت، قانۇن - پەرمانلىرى ۋە ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارىغا ئاساسەن ئىش ھېجىرىدۇ، ئەزالار قۇرۇلتىيى ئالدىدا جاۋابكار بولىدۇ. ئۇنىڭ خىزمەت مەسئۇلىيىتى تۆۋەندىكىدەك: 1) كوپىراتىپنى ۋە ئەزا كوپىراتىپلارنىڭ كېڭىشىنى نازارەت قىلىش - تەكشۈرۈش، ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرىنى ئىجرا قىلىش؛ 2) كېڭەش ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق كارخانىلارنىڭ كەسپىي پائالىيەتلىرى ۋە مالىيە ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش، نازارەت قىلىش؛ 3) كوپىراتىپ كېڭىشى خادىملىرىنىڭ قانۇن - ئىنتىزامغا خىلاپ ھەرىكەتلىرىنى تەكشۈرۈش؛ 4) رەھبىرلىك ئەزالارنىڭ رەھبەرلىك ئىستىلى ۋە خىزمەت ئىستىلىنى نازارەت قىلىش، تەكشۈرۈش، بيورۇكراتلىق قىلىش ۋە ھوقۇقتىن پايدىلىنىپ ئۆز نەپسىگە چوغ تارتىشتەك ناتوغرا ئىستىللارنى تەكشۈرۈش ۋە پاش قىلىش؛ 5) ئەزالار ئاممىسىدىن كەلگەن خەت - چەكلەرنى بىر تەرەپ قىلىش، ئەزالارنىڭ باشقۇرۇش ھوقۇقى ۋە پىكىر قىلىش ھوقۇقىنى قوغداش. نازارەتچىلىك ھەيئىتى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ مال- مۈلكى ۋە مەنپەئىتىگە دەخلى - تەرۇز قىلىدىغان ۋە زىيان يەتكۈزىدىغان ھەرىكەتلەرگە قارشى كۈرەش قىلىپ، ئەزالارنىڭ ئىقتىسادىي مەنپەئىتىنى قەتئىي قوغدىشى كېرەك.

1950 - يىلدىن 1951 - يىلغىچە شىنجاڭ كوپىراتىپ قۇرۇش باسقۇچىدا تۇرۇۋاتقان بولۇپ، ھەردەرىجىلىك كوپىراتىپلاردا نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ تەشكىلىي ئاپپاراتى تېخى يوق ئىدى. 1952 - يىلى رايون ۋەشەھەر- بازارلار بويىچە قۇرۇلغان يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىقىنى رايونلۇق كومىتېت كادىرلىرى قوشۇمچە ئۈستىگە ئالدى. 1954 - يىلى تەرتىپكە سېلىش جەريانىدا ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ نازارەتچىلىك تەشكىلى قۇرۇلۇپ مۇكەممەللەشتۈرۈلدى ھەمدە ئەزالارغا ئۆز خىزمىتىدىن دوكلات بەردى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئىنتىزامغا خىلاپ دېلولارنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلىدى ھەمدە ئىنتىزامغا خىلاپلىق قىلغان ئاز ساندىكى كىشىلەرنى بىر تەرەپ قىلدى. 10 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى تۈزگەن «ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ نىزامنامىسى»دا: نازارەتچىلىك ھەيئىتى كوپىراتىپنىڭ نازارەتچىلىك ئاپپاراتىدۇر، ئۇ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلانغان 3 — 7 نەپەر ئەزادىن تەركىپ تاپىدۇ، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرى ئىچىدىن بىر مۇدىر، زۆرۈر تېپىلغاندا بىر مۇئاۋىن مۇدىر سايلاپ چىقىلىدۇ، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 2 يىل بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 1955 - يىلى «ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى بويىچە ئۈلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى»دا: كېڭەش ئەزالىرىنىڭ ئۆرۈق - تۇغقانلىرى ۋە كېڭەشكە قاراشلىق ئاپپاراتلارنىڭ خادىملىرى نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ ئەزاسى بولسا بولمايدۇ. نازارەتچىلىك ھەيئىتى مۇدىرى ياكى ئەزالىرى كېڭەشنىڭ يىغىنلىرىغا سىرتتىن قاتناشقاندا، پىكىر قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە بولىدۇ. نازارەتچىلىك ھەيئىتى كېڭەشنىڭ نەپسانىيەتچىلىك قىلىش، خىزمەت ھوقۇقىدىن قالايمىقان پايدىلىنىش ئەھۋاللىرىنى بايقىغان ھامان، كېڭەشكە ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ بىر تەرەپ قىلىش ھەققىدە تەكلىپ بېرىشى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ كېڭىشىگە دوكلات قىلىشى كېرەك، دەپ بەلگىلەندى. جايلار ئىجرا قىلىش داۋامىدا، خادىملارنىڭ ساپاسى تۆۋەن بولۇش، ياكى قوشۇمچە ۋەزىپىسى زىيادە كۆپ بولۇپ كېتىش سەۋەبىدىن بىر قىسىم نازارەتچىلىك ھەيئىتى شەكىلگە ئايلىنىپ قالدى.

1956 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى سايلاپ چىقىلدى. نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ ئەزالىقىنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى، خەلق بانكىسى، سودا نازارىتى، رېۋىزىيە نازارىتى ۋە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىن بولۇپ 7 كىشى ئۈستىگە ئالدى. شۇ يىلى 10 - ئايدا كېڭەشكە قاراشلىق تىجارەت ئورۇنلىرى رېۋىزىيە ئالاقىچىسى بەلگىلەپ تۆۋەندىكى خىزمەتلەرنى ئىشلىدى: 1) كېڭەشنىڭ يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە

پەمەكلىكلەر تىجارەت ئورنىدا كۆرۈلگەن 24 مىلۇ يۇەنلىك سۇپىتى ئۆزگىرىپ كەتكەن، بېسىلىپ قالغان تاۋار زىيىنىنى بىر تەرەپ قىلىشى ئۈستىدە نازارەتچىلىك ئېلىپ بارىدى ھەمدە ئالاقىدار خادىملارنىڭ جاۋابكارلىقىنى سۈرۈشتە قىلدى؛ 2) كېڭەشنىڭ ترانسپورتتا تەدبىر بەلگىلەشتىكى سەۋەنلىكى تۈپەيلىدىن زىيان كەلتۈرۈپ چىقارغان مەسئۇلىيەتسىز خادىملارنى جازالىشى ئۈستىدە نازارەتچىلىك ئېلىپ بارىدى؛ 3) كېڭەشنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى بېسىپ قويۇش، خاتا تارقىتىش، خاتا توشۇش شۇنىڭدەك قەرز پۇلنى نامۇۋاپىق ئىشلىتىشكە ئوخشاش مەسىلەرنى بىر تەرەپ قىلىشى ئۈستىدە نازارەتچىلىك ئېلىپ بارىدى؛ 4) كېڭەشنىڭ مالىيە - بوغالتىر خادىملىرىنىڭ خىيانەتچىلىك قىلىش دېلوسىدىن بىرنى بىر تەرەپ قىلىشى ئۈستىدە نازارەتچىلىك ئېلىپ بارىدى؛ 5) كېڭەشنىڭ تىجارەت باشقارمىسىنىڭ مالىيە باشقۇرۇش، ئامبار بىخەتەرلىكى قاتارلىق تۈزۈملەرنى ئورنىتىپ مۇكەممەللەشتۈرۈشى ھەققىدە تەكلىپ بەردى.

1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى بۇ ئاستە قاراشلىق تىجارەت باشقارمىلىرى ۋە ئۇلايەتلىك ئىش باشقارمىلىرى، قاراقاش، پەيزاۋات، تۇرپان، پىچان، توقسۇن قاتارلىق ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ نازارەتچىلىك قىلىپ، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت ئورنىنىڭ ئامبىرىدا پارتلاتقۇچ دورا پارتلاپ كېتىش، تاۋارلار بېسىلىپ قېلىپ زىيان ۋە ئىسراپچىلىق كېلىپ چىقىشتەك كۆپ قېتىملىق مەسئۇلىيەتسىزلىك ۋەقەلىرىنى سۈرۈشتە قىلىپ، بىر قىسىم تۈۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتىدە مەخسۇس باشقۇرغۇچى خادىم بولماسلىق ھالىتىنى تۈزەتتى. نازارەتچىلىك ھەيئىتى 1 - سانلىق رېۋىزىيە ئالاقىچىسى يىغىنى ئېچىپ ئاممىدىن كەلگەن خەت - چەكلەرگە ئاساسەن، ئاپپارات كېلەڭسىز بولۇش، ئىشتىن ئادەم كۆپ بولۇش ھادىسىسىنى ھەل قىلىش توغرىسىدا تەكلىپ بەردى، 40 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ نازارەتچىلىك ئاپپاراتىنى تولۇقلىدى ھەمدە تۈرلۈك قائىدە - تۈزۈملەرنى ئورناتتى.

1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، نازارەتچىلىك ھەيئىتىمۇ ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، بىر تەرەپتىن ئاپپاراتلار مۇكەممەللەشتۈرۈلۈپ خادىملار تولۇقلانسا، يەنە بىر تەرەپتىن نازارەتچىلىك خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كېڭىشىگە قاراشلىق ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىك ئىستىلى، كادىرلارنىڭ ئىتتىپاقلىقى، تاۋار زىيىنى قاتارلىق مەسىلىلىرى ئۈستىدە تەكشۈرۈش ئېلىپ بارىدى ھەمدە كېڭەشكە بىر تەرەپ قىلىش ھەققىدە تەكلىپ بەردى. قاراشلىق ئورۇنلاردا 12 نەپەر رېۋىزىيە ئالاقىچىسى تەسىس قىلدى.

1963 - يىل 3 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 2 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزا كوپىراتىپلارغا خىزمىتىدىن دوكلات بەردى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 2 - نۆۋەتلىك نازارەتچىلىك ھەيئىتى سايلاپ چىقىلدى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى 5 كىشىدىن تەركىپ تاپتى. تۈزىتىش كىرگۈزۈلگەندىن كېيىنكى نىزامنامىدە: نازارەتچىلىك ھەيئىتى ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپىراتىپىنىڭ رېۋىزىيە ئاپپاراتىدۇر، ئۇ ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلاپ چىقىلىدۇ. نازارەتچىلىك ھەيئىتىگە بىر مۇدىر، بىرقانچە مۇئاۋىن مۇدىر قويۇلىدۇ، ئۇلار نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرى ئىچىدىن سايلاپ چىقىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 4 يىل بولىدۇ، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ 9 تۈرلۈك خىزمەت ھوقۇقى بولىدۇ، نازارەتچىلىك ھەيئىتى خىزمەت ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئىشخانا تەسىس قىلىپ، مەخسۇس ۋەزىپىدىكى خادىملارنى سەپلىسە بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

1963 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، پارتىيىنىڭ فاكتىن، سىياسەتلىرىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىپ، دۆلەت ۋە خەلقنىڭ مال - مۇلكىنى زىياندىن ساقلاش ئۈچۈن، تەمىنات-سودا كوپىراتىپىنىڭ نازارەتچىلىك خىزمىتىنى ھەقىقىي كۈچەيتىشنى، مەخسۇس ۋەزىپىدىكى نازارەتچىلىك

كادىرى سەپلىمىگەن ۋە نازارەتچىلىك خىزمىتى بىر ئىزدا توختاپ قالغان ئورۇنلار دەرھال تۇزىتىشنى، ھەرقايسى ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) ئىش باشقارمىلىرى ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سىياسىي جەھەتتە ئىشەنچىلىك، خىزمەتتە ئاكتىپ، ئادىل، خالىس، جۇرئەتلىك شۇنداقلا مۇئەييەن سىياسەت سەۋىيىسىگە ئىگە كىشىلەرنى نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ خىزمىتىنى ئۈستىگە ئېلىشقا سەپلىشىگە ھەيدەكچىلىك قىلىشنى تەلەپ قىلىدى. پىچان، گۇچۇڭ، سانجى قاتارلىق 8 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئىتى مەخسۇس ۋەزىپىدىكى كادىرلارنى سەپلەپ خىزمەتلەرنى قانات يايدۇردى. يىل ئاخىرىغىچە قەدەر، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئاممىدىن كەلگەن خەت - چەكتىن جەمئىي 72 پارچە تاپشۇرۇۋالدى، بۇنىڭ ئىچىدە خىيانەتچىلىك، چېرىكلىك قىلمىشلىرى ۋە قانۇن - ئىنتىزامغا خىلاپ قىلمىشلار پاش قىلىنغان خەت - چەك 21 پارچە بولۇپ، نازارەتچىلىك ھەيئىتى تەرىپىدىن تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىندى.

1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپ نازارەتچىلىك خىزمىتى سۈھبەت يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈپ ۋە ئىزچىللاشتۇرۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ نازارەتچىلىك خىزمىتىنى كۈچەيتتى. ئالدىنقى يېرىم يىلدا 10 ناھىيە (شەھەر) لىك كوپېراتىپ، 3 ۋىلايەتلىك ئىش باشقارمىسى نازارەتچىلىك ھەيئىتى قۇرۇپ خىيانەتچىلىك، ئوغرىلىق، ھايانكەشلىك قىلغان، قانۇن - ئىنتىزامغا خىلاپلىق قىلغان ئۇنسۇرلارغا قارشى قەتئىي كۈرەش قىلىپ، ناچار كەيپىياتقا زەربە بېرىپ، ساغلام كەيپىياتنى تىكلىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى كوپېراتىپقا قاراشلىق كارخانا ئورۇنلىرىدا سۈھبەت يىغىنى ئېچىپ «5 كە قارشى تۇرۇش» (يەنى خىيانەتچىلىككە، ئوغرىلىققا، ھايانكەشلىككە، ئىسراپچىلىققا، تارقاقچىلىققا، بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇش) ھەرىكىتىنىڭ ئەھۋالىنى ئىگىلىدى، يەنە گۇچۇڭ، خوتەن ناھىيىلىرىگە نۆۋەتتىدا تۇرۇپ تەكشۈرۈشكە كادىر ئەۋەتتى.

شۇ يىلى 12 - ئايدا مەركەز تەستىقلاپ تارقاتقان مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپ پارتكوم ۋېپىسىنىڭ «ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئاپپاراتىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، پارتىيە رېۋىزىيە گۇرۇپپىسى قۇرۇش ھەققىدىكى يولىيورۇق سوراش دوكلاتى» غا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون ھەرقايسى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئاپپاراتىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، پارتىيە رېۋىزىيە گۇرۇپپىسى قۇردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى، قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپېراتىپ باشقارمىلىرى ۋە ھەرقايسى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا رېۋىزىيە گۇرۇپپىسى؛ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا رېۋىزىيە خادىمى تەسىس قىلىندى. 1975 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندە نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئاپپاراتى تەسىس قىلىنمىدى. 1984 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 3 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىلىپ، ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا بىرلەشمە كوپېراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى قايتىدىن سايلاپ چىقىلدى. تۇزىتىش كىرگۈزۈلۈپ ماقۇللانغان «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپ نىزامنامىسى» دا: كوپېراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلانغان 7 نەپەر ئەزادىن تەركىپ تاپىدۇ، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرى ئىچىدىن بىر مۇدىر، بىرقانچە مۇئاۋىن مۇدىر سايلاپ چىقىلىدۇ. نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. ئەمەلىي ئىجرا قىلىش داۋامىدا 15 نەپەر نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزاسى سايلاپ چىقىلدى، نازارەتچىلىك ھەيئىتىگە ۋاقتىنچە مۇدىر تەيىنلەنمىدى، مۇھەممەت سەلەي، ما جۇنجيې مۇئاۋىن مۇدىرلىققا تەيىنلەندى.

1985 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ۋاقتىلىق پارتكومى ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئىشخانىسى، ئىنتىزام تەكشۈرۈش ئىشخانىسى، مۇپەتتىشلىك

ئىشخانىسىدىن ئىبارەت 3 تارماق بىرلىشىپ ئىش بېجىرىدۇ، ئىچكى قىسىمغا نىسبەتەن بىر ئىشخانا، سىرتقا نىسبەتەن 3 تارماق ھېسابلىنىدۇ، دەپ قارار قىلدى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ رېۋىزىيە تارماقلىرى ئىقتىسادىي جىنايەتچىلەرگە زەربە بېرىشكە ماسلىشىپ، تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش خىزمىتىنى پائال قانات يايدۇردى. ئارىشالك ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنىڭ 23 يىلدا 180 مىلك يۆندىن ئارتۇق پۇل كەم چىقىش دېلوسىنى تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلدى. پوسكام ناھىيىسى 9 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىنىڭ جەمئىي 245 مىلك 100 يۈەن پۇل كەم چىقىش مەسىلىسىنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلىدى. 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، 170 كىشى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇدىرى ياكى مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا سايلاندى.

§ 4 . كوپېراتىپ نىزامنامىسى

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسى ئەزالار قۇرۇلتىيىدا مۇزاكىرە قىلىنىدۇ ۋە ماقۇللىنىدۇ. ئۇ ئاساسەن تۆۋەندىكى مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ: 1) تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ نامى، تۇرۇشلۇق ئورنى ۋە قۇرۇلغان ۋاقتى؛ 2) كوپېراتىپ باشقۇرۇشتىكى تۈپ مەقسەت، كەسپىي پائالىيەتلەرنىڭ مەزمۇنى؛ 3) ئەزالارنىڭ سالاھىيىتى ۋە كوپېراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرىش رەسمىيەتلىرى، ئەزالارنىڭ ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيىتى؛ 4) پاي پۇلى ۋە تەقسىمات پرىنسىپى؛ 5) ئەزالار قۇرۇلتىيى، كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنى سايلاش چارىسى ۋە ئۇلارنىڭ خىزمەت ھوقۇقلىرى؛ 6) تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋەيران بولغاندا ئەزالار ئۈستىگە ئېلىشقا تېگىشلىك مەسئۇلىيەت ۋە ھېساباتنى ئېنىقلاش چارىسى.

1950 - يىل 11 - ئايدا، شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتىپ تەشكىلىنىڭ ۋاقتىلىق چارىسى (لايىھە)»نى تۈزۈپ چىقىپ، كوپېراتىپنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى كوپېراتسىيە سىياسىتى، پىلانلىرىنىڭ ئىزچىل ئىجرا قىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش؛ كوپېراتىپ ئىشلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ فاكتورى، سىياسەت ۋە پىلانىنى تۈزۈپ چىقىش؛ ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ خىزمەت پىلانى ۋە تەشكىلىي نىزامنامىسىنى قاراپ چىقىش؛ ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلارغا قارار چۈشۈرۈش، يولىيورۇق بېرىش، ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپ رەھبەرلىرىنى تەربىيەلەش؛ يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپتىن يولىيورۇق سوراش ھەم ئۇنىڭغا تەكلىپ بېرىشتىن ئىبارەت، دەپ بەلگىلىدى. بۇ لايىھە غەربىي شىمال كوپېراتسىيە ئىدارىسى ۋە شىنجاڭ مالىيە - ئېقتىساد كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق ئىجرا قىلىندى.

شۇ يىلى ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى «تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ۋاقتىلىق تەشكىلىي نىزامنامىسى (لايىھە)»نى تۈزۈپ چىقتى، ئۇنىڭدا ئۇلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلىدۇ، ئۇ، شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىگە بېۋاستە قاراشلىق تىجارەت ئاپپاراتى بولىدۇ، ئۇنىڭ ۋەزىپىسى تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش، جايلاردىكى كوپېراتىپلارنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا مەدەت بېرىش، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىغا كۆندىلىك ئىستېمال بۇيۇملىرىنى توپ سېتىش، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىپ بېرىش، تۇرلۇك خام ئەشيالارنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش ۋە ۋاكالىتەن سېتىش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. نىزامنامىدە ئۇلكە دەرىجىلىك ئورگانلاردىكى دۆلەت خىزمەتچىلىرىنى كوپېراتىپقا ئەزا قىلىپ قوبۇل قىلىشقا، ھەرقايسى ناھىيىلىك، شەھەرلىك كوپېراتىپلارنى كوپېراتىپقا ئەزا كوپېراتىپ قىلىپ قوبۇل قىلىشقا بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئەزا كوپېراتىپلارنىڭ مەجبۇرىيەت

ۋە ھوقۇقلىرى، شۇنىڭدەك ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ئالىي ھوقۇقلۇق ئورگان ئىكەنلىكى بەلگىلەندى.

1954 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى «ئاساسىي قائىدە كوپىراتىپلىرى ھويىچە ئۇلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى (لايىھە)»نى تۇزۇپ چىقتى، شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى شىنجاڭدىكى يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۇرۇپ تۇزىتىش كىرگۈزگەندىن كېيىن جايلارنىڭ ئىجرا قىلىشتا پايدىلىنىشى ئۈچۈن تارقىتىپ بەردى، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلاردىن ئەمەلدە يولغا قويۇلۇۋاتقان ئاساسىي قائىدە كوپىراتىپ نىزامنامىسىنىڭ «ئۇلگە كۆرسىتىش نىزامنامە»سىنىڭ روھىغا ئۇيغۇن بولمىغانلىقىنى بايقىسا، ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىپ تۇزىتىش كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلدى.

1956 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىنى ئاچتى، قۇرۇلتاي 8 باب، 37 ماددىلىق «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپ نىزامنامىسى»نى مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللىدى. ئومۇمىي پرىنسىپتا: تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ خاراكتېرى «ئىشچىلار سىنىپى رەھبەرلىكىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتىنىڭ باشقۇرۇشى ئاستىدىكى ئەمگەكچى خەلق ئاممىسىنىڭ كوللېكتىپ ئىقتىسادىي تەشكىلاتى، سوتسىيالىستىك خاراكتېردىكى ئىگىلىك ئىكەنلىكى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى — ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر قايسى ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ بىرلەشمە تەشكىلاتى، سوتسىيالىستىك خاراكتېردىكى ئىقتىسادىي گۈرۇھ ئىكەنلىكى، ئۇنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارغا ئىقتىسادىي ۋە تەشكىلىي جەھەتتىن رەھبەرلىك قىلىدىغانلىقىغا بەلگىلەندى. ئاساسىي ۋەزىپىلىرى: «تەمىنلەش - سېتىش مۇناسىۋىتى ئارقىلىق يېزىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىغا مەدەت بېرىش، توختام تۇزۇمىنى قوللىنىپ پىلانلىق ھالدا سېتىۋېلىشنى تەشكىللەپ، تەمىنلەش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش ھەمدە تىجارەت باشقۇرۇشنى پائال ياخشىلاپ، مۇلازىمەت سۇپىتىنى ئۆستۈرۈپ، شەھەر - يېزا ئوتتۇرىسىدىكى ماددىي ئەشيا ئوبوروتىنى كېڭەيتىپ، دۆلەتنى سانائەتلەندۈرۈشكە ياردەم بېرىش؛ يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈپ، ئۇنى تەلتۆكۈس سوتسىيالىستىك خاراكتېر ئالغان كوپىراتىپ سودىسىغا ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت» دەپ بەلگىلەندى. نىزامنامىدە، ئومۇمەن بۇ نىزامنامىنى ئېتىراپ قىلغان ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاست، ناھىيە، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئەزا كوپىراتىپ بولۇپ كىرىشنى ئىلتىماس قىلسا بولىدۇ ھەمدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا شۇ كوپىراتىپ پاي پۇلى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %10ى بويىچە پاي پۇلى تاپشۇرىدۇ. ئەزالار ۋە ئەزا كوپىراتىپلارنىڭ كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرىش، كوپىراتىپتىن چېكىنىش ئەركىنلىكى بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تەشكىلىي پرىنسىپى ۋە ئەزالارنىڭ ھوقۇق، مەجبۇرىيىتى قاتارلىقلارمۇ بەلگىلەندى.

1958 - يىلى ناھىيەدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن بىرلەشتۇرۇۋېتىلدى، يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى خەلق كوممۇنىسىغا ئوتكۈزۈپ بېرىلدى. 1961 - يىل 5 - ئايدا مەركەزنىڭ مالىيە سودا خىزمىتى يىغىنىدا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش قارار قىلىندى. 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ھويىچە ئۇلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسى»نى تۇزۇپ چىقتى، ئۇنىڭ ئاساسىي روھى 1954 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى تارقاتقان ئاساسىي قائىدە كوپىراتىپلىرى ھويىچە ئۇلگە كۆرسىتىش نىزامنامىسىنىڭ مەزمۇنى بىلەن ئوخشاش، ئاپتونوم رايون كونكرېت ئەھۋالغا ئاساسەن، ئومۇمىي پرىنسىپتا

تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ نامىنى «× × خەلق گۈزەللىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى» دەپ بېكىتتى. ئۇنىڭ خاراكتېرى خەلق گۈزەللىكىدىكى ھەر مىللەت ئەمگەكچى خەلق ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن تەشكىللەنگەن سودا تەشكىلاتى، سوتسىيالىستىك ئاممىۋىلىق خاراكتېرىنى ئالغان كوللېكتىپ مۇلۈكچىلىكتىكى ئىگىلىكتىن ئىبارەت بولدى. نىزامنامىدە ئومۇمەن يېشى 16گە توشقان ھەر مىللەت ئەر - ئايال ئەمگەكچى خەلق (پۇقرالىق ھوقۇقى مەھرۇم قىلىنغانلىرى بۇنىڭ سىرتىدا) دىنىي ئېتىقادىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، كوپېراتىپ نىزامنامىسىنى ئېتىراپ قىلسىلا، كوپېراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرسە بولىدۇ، كوپېراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرگۈچىلەر كوپېراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرىش ھەققى ۋە پاي پۇلى تاپشۇرۇشى، ھەربىر ئادەم ئاز دېگەندە بىر پاي قوشۇشى كېرەك، كۆپ بولسا چەك قويۇلمايدۇ. ئەزالار پاي پۇلىنى ئۆتۈنۈشكە، قەرز تۆلەشكە ئىشلىتىشكە بولمايدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

1962 - يىلى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى «ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسى»نى تۈزۈپ چىقتى، ئۇنىڭدا ناھىيىلىك كوپېراتىپ - ئاساسىي قائىدە كوپېراتىپلارنىڭ بىرلەشمە تەشكىلاتى، ئۇ ناھىيە بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا ئىقتىسادىي ۋە تەشكىلىي جەھەتتىن رەھبەرلىك قىلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. ئۇنىڭ ۋەزىپىسى جۈملىگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئىقتىسادنى راۋاجلاندۇرۇپ، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىپ، يېزا كوللېكتىپ ئىقتىسادىنى مۇستەھكەملەشتىن ئىبارەت، ئۇ — مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئورۇن. دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى — ئۇنىڭ تەشكىلىي پرىنسىپى، ئەزالار قۇرۇلتىيى ئۇنىڭ ھوقۇقلۇق ئاپپاراتى، كېڭەش ئۇنىڭ باشقۇرغۇچى ئاپپاراتى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئۇنىڭ رېۋىزىيە ئاپپاراتىدۇر. ناھىيىلىك كوپېراتىپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئەزا بولۇپ كىرسە بولىدۇ، ناھىيىلىك كوپېراتىپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا پاي پۇلى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %5ى بويىچە پاي پۇلى تاپشۇرىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

1963 - يىل 3 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق 2 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات- سودا كوپېراتىپ نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدا دوكلات» ماقۇللاندى. قۇرۇلتاي ئەسلىدىكى كوپېراتىپ نىزامنامىسىگە 1956 - يىلدىن 1963 - يىلغا قەدەر 6 يىل بولدى، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات- سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى ناھايىتى زور ئۆزگىرىشلەرنى باشتىن كەچۈردى، شۇڭا پارتىيەنىڭ يېزا ئىگىلىكىنى ئاساس، سانائەتنى يېتەكچى قىلىشتىن ئىبارەت خەلق ئىگىلىكى تەرەققىياتىنىڭ باش فائىجىنىغا ئاساسەن، ئەسلىدىكى نىزامنامىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈپ، ئۇنى دۆلەتنىڭ فائىجەن، سىياسىتى بىلەن بىردەك قىلىش كېرەك، دەپ ھېسابلىدى. يېڭى كوپېراتىپ نىزامنامىسىدا ئاساسلىقى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ خاراكتېرى، خىزمەت فائىجىنى، ئاساسىي ۋەزىپىسى، سىياسىي خىزمەت قائارلىق مەزمۇنلار تولۇقلاندى.

1984 - يىل 9 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە 3 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا 8 باب، 40 ماددىدىن تەركىپ تاپقان «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپ نىزامنامىسى» ماقۇللاندى. نىزامنامىنىڭ ئاساسىي يېتەكچى ئىدىيىسى: «ئومۇمىي خەلق مۇلۈكچىلىكى»نى «كوللېكتىپ مۇلۈكچىلىك» كە ئۆزگەرتىش، «ھۆكۈمەت باشقۇرۇش»نى «خەلق باشقۇرۇش»قا ئۆزگەرتىشتىن ئىبارەت بولدى، بۇ نىزامنامىدە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ 30 نەچچە يىلدىن بۇيان، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشتىكى تەجرىبىلىرى يەكۈنلىنىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ خىزمىتىدىكى مۇھىم پرىنسىپاللىق مەسىلىلەر ئۇستىدە ئېنىق بەلگىلىمە چىقىرىلدى.

ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ ئەزالىرىنىڭ پاي پۇلى ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 1 — 11

يىللار	ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ	ئەزالار (تۇمەن ئادەم)	پاي پۇلى (تۇمەن يۈەن)
1950	21	0.36	5.75
1951	88	4.54	72.5
1952	182	43.2	292.3
1953	262	48.2	375
1954	318	59.4	437.5
1955	404	62	437.5
1956	432	66.48	560
1957	430	66.48	560
1962	466	78.5	567.34
1963	465	78.5	628
1965	465	78.5	626
1975	560	78.5	603
1976	580	78.5	603
1978	595	78.6	603
1980	631	78.5	522
1981	629	78.5	495
1982	629	78.5	495
1983	628	93.7	649
1984	585	113	1016
1985	589	115.16	1050

ئىزاھات: 1983 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە بولغان ئەزا سانى «ئائىلە» بويىچە ھېسابلاندى.

قوشۇمچە: 1

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ نىزامنامىسى

(1956 - يىل 6 - ئاينىڭ 27 - كۈنى تۇنجى نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا ماقۇللاندى)

I باب ئومۇمىي پرىنسىپ

1 - ماددا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى (ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتىپ دەپ قىسقارتىپ ئېلىنىدى) — ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاست، ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە)، شەھەرلىك

تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ بىرلەشمە تەشكىلاتى، سوتسىيالىستىك خاراكتېردىكى ئىقتىسادىي تەشكىلات. ئۇ ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا ئىقتىسادىي ۋە تەشكىلىي جەھەتتىن رەھبەرلىك قىلىدۇ. ئۇنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى: تەمىنلەش - سېتىش مۇناسىۋىتى ئارقىلىق يېزا ئىشلەپچىقىرىشىغا مەدەت بېرىش؛ توختام تۈزۈمىنى قوللىنىش ئارقىلىق، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تەمىنلەش - سېتىۋېلىش كەسپىنى پىلانلىق تەشكىللەش؛ تىجارەت باشقۇرۇشنى پاكار ياخشىلاپ، مۇلازىمەت سۈپىتىنى ئۆستۈرۈپ، شەھەر - يېزا ئوتتۇرىسىدىكى ماددىي ئەشيا ئوبوروتىنى كېڭەيتىپ، دۆلەتنىڭ سوتسىيالىستىك سانائەتلەشتۈرۈش ئىشىغا ياردەم بېرىش؛ يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈپ، ئۇلارنى تەدرىجىي ھالدا سوتسىيالىستىك خاراكتېردىكى كوپېراتىپ سودىسىغا ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت.

2 - ماددا كوپېراتىپ دۆلەتنىڭ سودىغا رەھبەرلىك قىلىش ئورگىنىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئىقتىسادىي ھېسابات پرىنسىپى بويىچە تىجارەت قىلىدۇ.

3 - ماددا كوپېراتىپ 1 - ماددىدا بەلگىلەنگەن ۋەزىپىلەرنى ئورۇندىشى ئۈچۈن، تۆۋەندىكى تەدبىرلەرنى قوللىنىدۇ:

1) ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىش؛

2) دۆلەتنىڭ سودىغا رەھبەرلىك قىلىش ئورگىنىنىڭ بىر تۇتاش پىلانلىشى ئارقىسىدا، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئېھتىياجى ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئىقتىسادىي پىلانىنى تۈزۈش، ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاست، ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە)، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئىقتىسادىي پىلانىنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش ھەمدە پىلاننىڭ ئورۇندىلىشىنى تەشكىللەش ۋە نازارەت قىلىش؛

3) قارىمىقىدىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تەمىنلەش، سېتىۋېلىش، پىششىقلاپ ئىشلەش، تىرانسپورت قاتارلىق كەسپىي تىجارىتى ۋە مالىيە، بوغالتىرلىق، پىلان، ئىستاتىستىكا، مال باھا قاتارلىق خىزمەتلىرىگە يېتەكچىلىك قىلىش ۋە ئۇنى تەكشۈرۈش؛

4) دۆلەتنىڭ ھاۋالىسى بويىچە، قارىمىقىدىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سېتىۋېلىش ۋە تەمىنلەش كەسپىنى بىجىرىشىگە تەشكىلاتچىلىق ۋە يېتەكچىلىك قىلىش؛

5) دۆلەتنىڭ سودىغا رەھبەرلىك قىلىش ئورگىنىنىڭ بىر تۇتاش پىلانلىشى ئارقىسىدا، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانا، كوپېراتىپ تەشكىلى، قول ھۈنەرۋەنچىلىك كارخانىسى ۋە باشقا كارخانىلار بىلەن كېلىشىمنامە يۈزىسىدىن توختام ئىمزالاش، مال مەنبەسىنى تەشكىللەپ، تاۋار سېتىۋېلىپ، قارىمىقىدىكى ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش، دۆلەتنىڭ ئېھتىياجى ۋە ئەزالارنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىپ بېرىش تەلىپىگە ئاساسەن، قارىمىقىدىكى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى تەشكىللەپ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە باشقا سانائەت خام ئەشيالىرىنى سېتىۋېلىش ۋە سېتىش؛

6) كەسپىي ئېھتىياجغا ئاساسەن، تەمىنلەش ۋە سېتىۋېلىش تىجارەت تارماقلىرىنى شۇنىڭدەك ئامبار، پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى، تىرانسپورت قاتارلىق كەسپىي ئاپپاراتلارنى تەسىس قىلىش؛

7) ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تەشكىلىي قۇرۇلۇش لايىھىسىنى تۈزۈپ چىقىش، قارىمىقىدىكى ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارغا ئەزا قوبۇل قىلىش، تەشكىلىنى مۇستەھكەملەش ۋە ئەزالارغا بولغان تەشۋىق - تەربىيە خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلىش ۋە ئۇنى تەكشۈرۈش؛

8) قارىمىقىدىكى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كوپېراتىپ نىزامنامىسىنى ۋە دېموكراتىك تۈزۈمگە بويسۇنۇشىغا رەھبەرلىك ۋە نازارەتچىلىك قىلىپ، ئەزالارنىڭ ھوقۇقىنى كاپالەتلەندۈرۈش؛

9) قارىمىقىدىكى ھەرقەنجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئىلغار خىزمەتچى بولۇش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشىغا يېتەكچىلىك قىلىش؛

10) ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۈرلۈك باجلارنى پائال تاپشۇرۇپ، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش مەبلىغى توپلىشىغا يېتەكچىلىك قىلىش؛

11) تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ مال - مۈلكىنى قوغداش؛

12) كادىرلار مەكتىپى قۇرۇپ، قارىمىقىدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپ كادىرلىرىنى تەربىيىلەش خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلىش ھەمدە خىزمەتتىكى كادىرلارنى ئۆگىنىشكە تەشكىللەش.

4 - ماددا كوپىراتىپ جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىغا ئەزا كوپىراتىپ بولىدۇ ۋە ئۇنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلىدۇ.

5 - ماددا كوپىراتىپنىڭ بارلىق ھېسابات ۋە مەلۇمات جەدۋەللىرىنىڭ شەكلى ۋە قائىدىسى جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە بېجىرىلىدۇ.

6 - ماددا كوپىراتىپ «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى» دېگەن تامغىنى ئىشلىتىدۇ.

7 - ماددا كوپىراتىپنىڭ تۈرۈشلۇق ئورنى ئۈرۈمچىدە بولىدۇ.

II باب ئەزالار

8 - ماددا ئومۇمەن بۇ نىزامنامىنى ئېتىراپ قىلغان ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاست، ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە)، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى كوپىراتىپقا ئەزا بولۇپ كىرىشنى ئىلتىماس قىلسا بولىدۇ.

9 - ماددا ئەزالار كوپىراتىپىمىزغا شۇ كوپىراتىپ پاي پۇلى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %10ى بويىچە پاي پۇلى تاپشۇرىدۇ.

10 - ماددا ئەزالارنىڭ مەجبۇرىيەتلىرى:

1) بۇ نىزامنامىغا رىئايە قىلىش، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەزالار قۇرۇلتىيى، كېڭىشى ۋە جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ قارار ۋە كۆرسەتمىلىرىنى ئىجرا قىلىش؛

2) بەلگىلىمىگە ئاساسەن، كوپىراتىپقا تۈرلۈك پىلان، مەلۇمات جەدۋىلى ۋە دوكلاتلارنى سۇنۇش؛

3) كوپىراتىپ كېڭىشىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ئاپتونوم ئوبلاست، ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە)، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ۋاقتىلىق ئەزالار قۇرۇلتىيىنى ئېچىش؛

4) جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە كوپىراتىپىمىزغا تۈرلۈك فوندلارنى تاپشۇرۇش؛

5) كوپىراتىپىمىزنىڭ رەھبەرلىكى ۋە تەكشۈرۈشىنى قوبۇل قىلىش.

11 - ماددا ئەزالارنىڭ ھوقۇقلىرى:

1) ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئەزالار قۇرۇلتىيىغا ۋەكىل ئەۋەتىش؛

2) كوپىراتىپىمىزغا تاۋار سېتىۋېلىش ياكى سېتىشنى ھاۋالە قىلىش؛

3) كوپىراتىپىمىزدىن تۈرلۈك مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشقا ياردەملىشىشنى تەلەپ قىلىش؛

4) كوپىراتىپىمىزنىڭ خىزمەتلىرىگە تەكلىپ ۋە تەنقىد بېرىش؛

5) كوپىراتىپىمىزنىڭ كەسپىي ۋە باشقا جەھەتلەردىكى تۈرلۈك مۇئەسسەسىلىرىدىن پايدىلىنىش.

12 - ماددا ئەزالارنىڭ كوپىراتىپنىڭ قەرز ئىشلىرىدا ئۈستىگە ئالمىغان مەسئۇلىيىتى ئۈلارنىڭ

پاي پۈلى بىلەن چەكلىنىدۇ.

13 - ماددا ئەزالار ئاپتونوم ئوبلاست، ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە)، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيىنىڭ قارارى بىلەن كوپېراتىپتىن چېكىنىدۇ؛ كوپېراتىپتىن چېكىنگەندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ پاي پۈلى كوپېراتىپ يىل ئاخىرىدا راسچوت قىلغاندىن كېيىنكى 3 ئاي ئىچىدە قايتۇرۇپ بېرىلىدۇ، زىيان كۆرۈلگەن بولسا، چېچىلىدىغان پۈل تۆتۈپ قېلىنىدۇ، ئەمما تاپشۇرغان تۇرلۇك فوندى قايتۇرۇپ بېرىلمەيدۇ.

14 - ماددا بۇ نىزامنامىگە ياكى كوپېراتىپنىڭ قارارىغا خىلاپلىق قىلغان، قىلمىشى ئېغىر بولغان ئەزالارنى كېڭەش قايتا تەشكىللىنىشكە بۇيرۇيدۇ، ئۇلار زۆرۈر تېپىلغاندا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ماقۇللۇقى بىلەن كوپېراتىپتىن ھەيدەپ چىقىرىلىدۇ، ھەيدەپ چىقىرىلغان ئەزالار قايىل بولمىسا، جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىغا ئەرز قىلسا بولىدۇ.

III باب رەھبەرلىك ئورگىنى

A ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەزالار قۇرۇلتىيى

15 - ماددا ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى كوپېراتىپنىڭ ئالىي ھوقۇقلۇق ئورگىنى.

16 - ماددا ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىللىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاست، ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە)، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيىدا سايلاپ چىقىلىدۇ. ۋەكىللەر نامزاتى ۋە سايلام چارىسىنى ھەر نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى سايلىنىدىن ئىلگىرى كوپېراتىپىمىزنىڭ كېڭىشى بەلگىلەيدۇ، ۋەكىللەرنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 4 يىل بولىدۇ.

كوپېراتىپنىڭ كېڭەش ئەزالىرى ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرىدىن مۇشۇ نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى بولۇپ سايلانمىغانلىرى، مۇشۇ نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىدۇ، ئۇلارنىڭ پىكىر قىلىش ھوقۇقى بولىدۇ، ئاۋاز بېرىش ھوقۇقى بولمايدۇ.

17 - ماددا ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيىنىڭ خىزمىتى ھوقۇقلىرى:

1) كوپېراتىپ نىزامنامىسىنى ماقۇللاش ياكى ئۇنىڭغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش؛

2) كوپېراتىپ كېڭىشى ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ خىزمىتى دوكلاتى ۋە لايىھىسىنى تەكشۈرۈش ۋە تەستىقلاش؛

3) كېڭەش ئەزالىرى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرىنى ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئەزالار قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەرنى سايلاش ياكى قالدۇرۇش؛

4) ئەزالارنىڭ كوپېراتىپ كېڭىشى، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ قانۇنسىز قىلمىشلىرى ئۈستىدىكى ئەرزىنى قاراپ چىقىش ھەم بىر تەرەپ قىلىش؛

5) ئەزا قوبۇل قىلىش ياكى ھەيدەۋېتىشنى قارار قىلىش؛

6) باشقا مۇھىم مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلىش ۋە قارار قىلىش؛

18 - ماددا ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى يىلدا بىر نۆۋەت ئۆتكۈزۈلىدۇ، قۇرۇلتايىنى كېڭەش چاقىرىدۇ؛ تۆۋەندىكى ئەھۋاللارنىڭ بىرى كۆرۈلسە قۇرۇلتاي ۋاقتىلىق يىغىنى ئېچىلىدۇ:

1) كېڭەش قارار قىلسا؛

2) نازارەتچىلىك ھەيئىتى تەلەپ قىلسا؛
3) ئۇچتىن بىر قىسمىدىن ئارتۇق ئەزالار تەكلىپ بەرسە؛
4) يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپ يولىورۇق بەرسە.

19 - ماددا ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيىنى ئېچىش ۋاقتى، ئورنى ۋە مۇزاكىرە قىلىنىدىغان مەسىلىلەرنى كېڭەش يىغىن ئېچىلمىشتىن 2 ئاي ئىلگىرى ھەرقايسى ئەزالارغا، ۋەكىللەرگە ئۇقتۇرۇش قىلىدۇ. ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى بارلىق ۋەكىللەرنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى قاتناشقاندا ئاندىن ئېچىلىدۇ؛ ئەگەر نىزامنامىغا تۇزىتىش كىرگۈزۈش، كېڭەش ئەزالىرىنى ياكى نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرىنى سايلاش، ئەزالارنى ھەيدەشتىن توغرىسىدىكى تەكلىپلەر بولسا، ئۇچتىن ئىككى قىسمىدىن ئارتۇق ۋەكىل قاتناشقاندا ئاندىن ئېچىلىدۇ. ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيىدا، قۇرۇلتايغا قاتناشقان ۋەكىللەرنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى ماقۇللىغاندا، ئاندىن قارار چىقىرىلىدۇ.

20 - ماددا ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيى چاقىرىلغاندا، قۇرۇلتايغا قاتناشقان ۋەكىللەر سايلىغان ھەيئەت رىياسىتى قۇرۇلتايغا رىياسەتچىلىك قىلىدۇ، ۋەكىللەر سالاھىيىتىنى تەكشۈرۈش ھەيئىتى قۇرۇلتايغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەرنىڭ سالاھىيىتىنى تەكشۈرىدۇ.

قۇرۇلتاينىڭ قارارلىرى ۋە خاتىرىسىگە ھەيئەت رىياسىتى ئىمزا قويۇشى كېرەك. قارارلارنىڭ قوشۇمچە نۇسخىسى يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپقا مەلۇم قىلىنىپ ئەنگە ئالدۇرىلىدۇ. قۇرۇلتاينىڭ خاتىرىسى ۋە قۇرۇلتايغا قاتناشقان ۋەكىللەر تىزىملىكىنى كېڭەش ساقلايدۇ.

B كېڭەش

21 - ماددا كېڭەش كوپىراتىپنىڭ ئىجرائىيە ئورگىنىدۇر، ئۇ ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلانغان 9 دىن 13 كىچە كېڭەش ئەزاسىدىن تەركىپ تاپىدۇ. كېڭەشكە بىر مۇدىر، بىر قانچە مۇئاۋىن مۇدىر قويىلىدۇ، ئۇلار كېڭەش ئەزالىرى ئىچىدىن سايلاپ چىقىلىدۇ. كېڭەش ئەزالىرىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 4 يىل بولىدۇ.

22 - ماددا كېڭەشنىڭ خىزمەت مەسئۇلىيىتى:
1) ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرى ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپنىڭ يولىورۇقىنى ئىجرا قىلىش؛
2) ئەزالار قۇرۇلتىيىنى چاقىرىش؛
3) سىرتقا قارىتا كوپىراتىپقا ۋە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تەشكىلاتلىرىغا ۋەكىللىك قىلىش؛
4) ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۇرلۇك سانائىتى توغرىسىدا قارار چىقىرىش ۋە يولىورۇق بېرىش؛
5) ئەزالارنىڭ ۋە كوپىراتىپ مەمۇرىي ئورگانلىرى، كارخانا تارماقلىرىنىڭ تۇرلۇك پىلان ۋە دوكلاتلىرىنى تەستىقلاش؛
6) قارىمىقىدىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تەشكىلىي ئاپپاراتى ۋە شتاتىنى بەلگىلەش ياكى تەستىقلاش؛
7) كېلىشىم، توختام ئىمزالاش؛
8) ئەزالار تاپشۇرغان تۇرلۇك فوندلارنى بىر تەرەپ قىلىش؛
9) دۆلەت بانكىسى ۋە باشقا ئىناۋەتلىك قەرز ئورگانلىرىدىن قەرز پۇل ئېلىش ھەمدە قارىمىقىدىكى ئورۇنلارغا قەرز پۇل تەقسىملەپ بېرىش؛
10) كوپىراتىپنىڭ مال - مۈلكىنى قوغداش؛

11) كوپېراتىپنىڭ تۇرلۇك مال - مۇلۇكلىرىنى ئىجارىگە بېرىش، سېتىۋېلىش، ئۆتۈنۈپ بېرىش ياكى رەنگە قويۇشنى بەلگىلەش؛
12) ئەزالار ئوتتۇرىسىدىكى مال - مۇلۇك ماجىراسىنى كېسىم قىلىش؛
13) تۇرلۇك چارە ۋە نىزاملارنى تۈزۈش؛
14) كوپېراتىپنىڭ ئاساسلىق خىزمەتچىلىرىنى ۋەزىپىگە تەيىنلەش ۋە ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇش؛
15) خىزمەت ئېھتىياجىغا ئاساسەن، تۇرلۇك كەسىپي يېغىنلارنى ئېچىش؛
16) بۇ نىزامنامىدە بەلگىلەنگەن باشقا ئىشلارنى بېجىرىش.

23 - ماددا كېڭەش يېغىنىنى كېڭەش مۇدىرى ئاچىدۇ. يېغىننى بارلىق كېڭەش ئەزالىرىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى قاتناشقاندىن كېيىن ئاندىن ئېچىشقا بولىدۇ، يېغىنغا قاتناشقان كېڭەش ئەزالىرىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى ماقۇللىغاندىن كېيىن ئاندىن قارار چىقىرىشقا بولىدۇ. كېڭەشتە ئايرىم ئەزالارنىڭ مەلۇم تۈردىكى قارارلارغا باشقىچە پىكىرى بولسا، يازما پىكىرنى ئوتتۇرىغا قويسا بولىدۇ، ئۇنى خاتىرىگە قوشۇمچە قىلىپ كىرگۈزۈپ قويۇشقا بولىدۇ.

يېغىننىڭ قارارلىرىنى خاتىرىلەپ قويۇش ھەمدە ئۇنىڭغا كېڭەش مۇدىرى ۋە يېغىنغا قاتناشقان كېڭەش ئەزالىرى ئىمزا قويۇشى كېرەك. كېڭەش يېغىن ئاچقاندا نازارەتچىلىك ھەيئىتىگە ئوقتۇرۇش قىلىپ نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرىنى سىرتتىن قاتناشتۇرىدۇ.

24 - ماددا كوپېراتىپقا قاراشلىق ئاپتونوم ئوبلاست، ناھىيە (ئاپتونوم ناھىيە)، شەھەرلىك(تەمىنات-سودا كوپېراتىپىدىكى كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرى ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزۈپ، كوپېراتىپنى-مال-مۇلۇك ۋە خىزمەت جەھەتتە ئېغىر زىيانغا ئۇچراتسا، كوپېراتىپ كېڭىشى ئۇلارنى ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلايدۇ ھەمدە ۋاقتىلىق ۋاكالەتچى بەلگىلەپ بېرىدۇ.

ئەزالار مۇبادا دۆلەتنىڭ قانۇن - پەرمانى، كوپېراتىپ نىزامنامىسى، ئەزالار ئومۇمىيىتىنىڭ مەنپەئىتى ياكى يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپنىڭ يولىورۇقلىرىغا زىت كېلىدىغان خاتا قارار ماقۇللىسا، كوپېراتىپ كېڭىشى ئۇلارنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى بۇيرۇيدۇ.

Ⅳ باب نازارەتچىلىك ھەيئىتى

25 - ماددا نازارەتچىلىك ھەيئىتى كوپېراتىپنىڭ رەھبىرىيە ئورگىنىدۇر، ئۇ ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلانغان 7 نەپەر نازارەتچىدىن تەركىپ تاپىدۇ. نازارەتچىلىك ھەيئىتىگە بىر مۇدىر، بىر مۇئاۋىن مۇدىر قويۇلىدۇ، ئۇلار نازارەتچىلەر ئىچىدىن سايلاپ چىقىلىدۇ، ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 4 يىل بولىدۇ.

26 - ماددا نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ خىزمەت مەسئۇلىيىتى:
1) كېڭەشنىڭ بۇ نىزامنامىنى، ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرىنى ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپنىڭ يولىورۇقلىرىنى ئىجرا قىلىشى ئۈستىدە نازارەتچىلىك قىلىش؛
2) كېڭەشنىڭ ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق كارخانىلارنىڭ كەسىپي پائالىيىتى ۋە مالىيە پائالىيەتلىرىنى تەكشۈرۈش؛
3) ئەزالار قۇرۇلتىيىغا نازارەتچىلىك خىزمىتىدىن دوكلات بېرىش.

27 - ماددا نازارەتچىلىك ھەيئىتى ھەر قېتىملىق تەكشۈرۈش نەتىجىسى ھەققىدە يازما تەكلىپ ئوتتۇرىغا قويۇپ، كېڭەشكە تاپشۇرۇشى، كېڭەش بۇ تەكلىپنى تاپشۇرۇۋېلىپ 15 كۈن ئىچىدە، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرى قاتناشقان يېغىن ئېچىپ مۇزاكىرە قىلىشى كېرەك، ئۇنداق قىلمايدىكەن، ئۇلارنىڭ تەكلىپى بويىچە ئىجرا قىلىشى كېرەك.

28 - ماددا نازارەتچىلىك ھەيئىتى يېغىننىنى نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇدىرى چاقىرىدۇ.

يىغىنىنىڭ قارارلىرىدىن خاتىرە قالدۇرۇش ھەمدە ئۇنىڭغا نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇدىرى ۋە يىغىنغا قاتناشقان نازارەتچىلەر ئىمزا قويۇشى كېرەك؛ نازارەتچىلىك ھەيئەت ئايرىم ئەزالارنىڭ مەلۇم تۇرىدىكى قارارلارغا باشقىچە پىكىرى بولسا، ئۇنى قوشۇمچە خاتىرىلەپ قويۇشى كېرەك.

29 - ماددا نازارەتچىلىك ھەيئىتى كېڭەشنىڭ يىغىنلىرىغا سىرتتىن قاتنىشىشقا نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرىنى بەلگىلەيدۇ.

30 - ماددا نازارەتچىلىك ھەيئىتىگە كېرەكلىك خىراجەتنى، ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارار قىلىشى بىلەن كېڭەش ئاجرىتىپ بېرىدۇ.

V باب مەبلەغ

31 - ماددا كوپىراتىپنىڭ ئۆز مەبلىغىنىڭ كېلىش مەنبەسى:

(1) پاي پۇلى؛

(2) ئالاھىدە فوند؛

(3) پايدا جۇغلانمىسى؛

(4) قايتۇرۇلمايدىغان كىرىم.

32 - ماددا كوپىراتىپ ئالاھىدە فوندىنىڭ شەكىللىنىش ۋە چىقىم قىلىنىش چارىسى جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ.

33 - ماددا كوپىراتىپ قانۇنىي تەرتىپ بويىچە دۆلەت بانكىسى ۋە باشقا ئىناۋەتلىك قەرز ئورگانلىرىدىن قەرز پۇلغا ئېرىشىدۇ.

VI باب پايدا ۋە زىيان

34 - ماددا كوپىراتىپ يىل ئاخىرىدا نەق چوت قىلىپ، تاپشۇرۇشقا تېگىشلىك تاپاۋەت بېجىنى چىقىرىۋەتكەندىن كېيىن، پايدىنى كېڭەش جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ يولىيورۇقى بويىچە تەقسىملەيدۇ.

35 - ماددا كوپىراتىپنىڭ يىل ئاخىرىدىكى نەق چوتىدا زىيان كۆرۈلسە، جامائەت فوندى، پاي پۇلى ئارقىلىق تەرتىپ بويىچە تولۇقلىنىدۇ.

VII باب تارقىتىۋېتىش

36 - ماددا كوپىراتىپنى مۇھىم سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن تارقىتىۋېتىشكە توغرا كەلسە، ئەزالار قۇرۇلتىيىدا قارار قىلىش ئارقىلىق، قانۇنىي تەرتىپ بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. تارقىتىۋېتىلگەندە ئېنىقلانغاندىن كېيىنكى ئارتۇق مال - مۈلۈك جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىغا تاپشۇرۇلىدۇ.

VIII باب قوشۇمچە پرىنسىپ

37 - ماددا بۇ نىزامنامە ئەزالار قۇرۇلتىيىدا ماقۇللىنىپ، جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا

باش كوپىراتىپىغا يوللاپ تەستىقلىتىلغاندىن كېيىن ئىلان قىلىنىپ يولغا قويۇلىدۇ. تۈزىتىش كىرگۈزۈشتىمۇ شۇ تەرتىپ بويىچە ئىش كۆرۈلىدۇ.

قوشۇمچە: 2

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپىنىڭ نىزامنامىسى

(1984 - يىل 9 - ئاينىڭ 6 - كۈنى 3 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىدا ماقۇللاندى)

I باب ئومۇمىي پرىنسىپ

1 - ماددا شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى (تۆۋەندە كوپىراتىپنىمز دەپ قىسقارتىپ ئېلىنىدى) — ئاپتونوم رايون بويىچە ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلىك تەمىنات-سودا بىرلەشمە كوپىراتىپلىرىنىڭ بىرلەشمە ئىقتىسادىي تەشكىلاتى، دېھقان - چارۋىچىلار ئاممىسىنىڭ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكتىكى كوپىراتسىيە سودىسى، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنى.

2 - ماددا كوپىراتىپىمىز جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق كومىتېتى، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىكىدە، سوتسىيالىستىك تىجارەت يۆنۈلۈشىدە، «ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش، ئىشلەپچىقىرىشنى يېتەكلەش، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش، ئىقتىسادنى گۈللەندۈرۈش» فاڭجېنىدا، پىلانلىق ئىگىلىكنى ئاساس قىلىش، بازار ئارقىلىق تەڭشەشنى قوشۇمچە قىلىش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ئۈچۈن، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ.

3 - ماددا كوپىراتىپىمىز بىر تەرەپتىن، دۆلەتنىڭ پىلانلىق باشقۇرۇشىدىكى مەھسۇلاتلارنى سېتىۋېلىش - سېتىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالىدۇ، يەنە بىر تەرەپتىن، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىپ بېرىدۇ، ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەشنى تەشكىللەيدۇ، ئىشلەپچىقىرىشتىن ئىلگىرىكى، ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدىكى، ئىشلەپچىقىرىشتىن كېيىنكى مۇلازىمەت بىلەن تەمىنلەيدۇ. ھەرقايسى دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ كۆپ خىل شەكىلدىكى، كۆپ قاتلاملىق بىرلەشمە تىجارەتنى قانات يايدۇرۇشىغا تەشكىلاتچىلىق ۋە يېتەكچىلىك قىلىدۇ، تۈرلۈك كوللېكتىپ كارخانىلار، كەسىپي ئىشلىلەر، نۇقتىلىق ئاھالىلەرنى ئۆز ئەتراپىغا ئۈيۈشتۇرۇپ، ئۇلارنى تەدرىجىي ھالدا دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى تەمىنلەش - سېتىش، پىششىقلاپ ئىشلەش، ساقلاش، توشۇش، تېخنىكىنى ئومۇملاشتۇرۇش قاتارلىق ئۇنۇمۋېرسال مۇلازىمەت مەركىزىگە ئايلاندۇرۇپ، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى تاۋار ئىشلەپچىقىرىشنىڭ راۋاجلىنىشىغا مەدەت بېرىپ، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئىقتىسادىي پائالىيەتلەرنى پىلانلىق تەرەققىي قىلىش ئىزىغا چۈشۈشكە تەدرىجىي يېتەكلەيدۇ.

4 - ماددا كوپىراتىپىمىز يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپلار تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئۈچۈن،

ھەردەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ئۇچۇن، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار دېھقان - چارۋىچىلار ئاممىسى ئۇچۇن مۇلازىمەت قىلىش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، جانلىق، كۆپ خىل شەكىلدىكى تىجارەت ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، تاۋار ئوبوروت يوللىرىنى راۋانلاشتۇرۇپ، شەھەر - يېزا ئىقتىسادىنى گۈللەندۈرىدۇ.

5 - ماددا كوپىراتىپىمىز ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ كارخانا باشقۇرۇشىنى ياخشىلاپ، كوپىراتىپ سودىسىنىڭ خاراكتېرىگە ماس كەلمەيدىغان باشقۇرۇش چارىلىرىنى ئىسلاھ قىلىپ، تۇرلۇكقائىدە-تۈزۈملەرنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، مەسئۇلىيەت، ھوقۇق، مەنپەئەت ئۇزئارا بىرلەشتۈرۈلگەن ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇپ، كارخانىلارنىڭ ئىلمىي باشقۇرۇش سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆستۈرۈشكە يېتەكچىلىك قىلىدۇ.

6 - ماددا كوپىراتىپىمىز 4 ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇپ، سىستېما بويىچە ئىدىيەۋى - سىياسى خىزمەتكە يېتەكچىلىك قىلىپ، مەنۇى مەدەنىيەتنىڭ قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىدۇ. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى سىياسىي، مەدەنىيەت، كەسىپ، تېخنىكا، باشقۇرۇشنى ئۆگىنىشكە تەشكىللەپ، ھەم پارتىيىنىڭ فاكىجىن، سىياسەتلىرىنى بىلىدىغان، ھەم كەسىپىي تېخنىكىغا ماھىر، جان - دىلى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇننىنى يېتىشتۇرۇپ چىقىدۇ.

7 - ماددا كوپىراتىپىمىز تىرىشچانلىق - ئىقتىساتچىلىق بىلەن كوپىراتىپ باشقۇرۇش فاكىجىندا چىڭ تۇرىدۇ. بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر قانۇن - ئىنتىزامغا رىئايە قىلىپ، پاك - دىيانەتلىك بولۇشى، مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇپ، ئىقتىساد قىلىشنى دائىم قانات يايدۇرۇشى، خىيانەتچىلىك، ئىسراپچىلىققا قارشى تۇرۇپ، كوپىراتىپىمىزنىڭ ئىقتىسادىي مەنپەئىتىنى ھەقىقىي قوغدىشى لازىم.

8 - ماددا كوپىراتىپىمىز دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش پرىنسىپىغا ئاساسەن، تۇرلۇك دېموكراتىك باشقۇرۇش تۈزۈملىرىنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئەزالارنىڭ نازارەتچىلىك قىلىش، باشقۇرۇش ھوقۇقلىرىنى تولۇق يۈرگۈزۈشكە كاپالەتلىك قىلىدۇ. ئەزالار قۇرۇلتىيى كوپىراتىپىمىزنىڭ ئالىي ھوقۇقلۇق ئورگىنى بولىدۇ. ئەزالار قۇرۇلتىيى يېپىق مەزگىلدە، كېڭەش ئىجرائىيە ئورگىنى بولىدۇ، نازارەتچىلىك ھەيئىتى رېۋىزىيە ئورگىنى بولىدۇ.

9 - ماددا كوپىراتىپىمىز مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولىدىغان ئىقتىسادىي تەشكىلات بولۇپ، قانۇنىي ئىگىلىك ئورۇنغا ئىگە. ھەرقانداق ئورۇن ۋە شەخسنىڭ كوپىراتىپىمىزنىڭ نورمال تىجارەت پائالىيەتلىرىگە ئارىلىشىشغا، كوپىراتىپىمىزنىڭ مەبلەغ، تاۋار ۋە مال - مۈلكىنى يۆتكەپ ئىشلىتىۋېلىشغا، تەڭشەپ يۆتكىۋېتىشگە، ئىگىلىۋېلىشغا يول قويۇلمايدۇ.

10 - ماددا كوپىراتىپىمىز خىزمەت ئېھتىياجىغا ئاساسەن، مەمۇرىي مەھكىمىلەر تۇرۇشلۇق جايلاردا كوپىراتسىيە باشقارمىسى تۇرىدۇ، بۇ ئورۇن كوپىراتىپىمىزغا ۋاكالىتەن، قارىمىقىدىكى ناھىيە (شەھەر) لىك بىرلەشمە كوپىراتىپلارنىڭ خىزمىتىگە رەھبەرلىك قىلىدۇ.

11 - ماددا كوپىراتىپىمىز جۇڭخۇا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى (تۆۋەندە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى دەپ قىسقارتىپ ئېلىنىدى) غا ئەزا كوپىراتىپ بولىدۇ ۋە ئۇنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلىدۇ.

II باب ئەزا كوپىراتىپلار

12 - ماددا ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىكتەمىنات-

سودا بىرلەشمە كوپىراتىپلىرى ئومۇمەن كوپىراتىپمىز نىزامنامىسىنى ئېتىراپ قىلىپ پاي پۇلى تاپشۇرسىلا، كوپىراتىپمىزغا ئەزا بولالايدۇ. تاپشۇرىدىغان پاي سومىمىسىنىڭ سانى ئەزا كوپىراتىپ پاي سومىمىسىنىڭ 20% ىنى ئىگىلەيدۇ.

13 - ماددا ئەزا كوپىراتىپلارنىڭ ھوقۇقلىرى:

1) كوپىراتىپمىزنىڭ ئەزالار قۇرۇلتىيىغا ۋەكىل ئەۋەتىش؛

2) كوپىراتىپمىزغا تاۋار سېتىۋېلىش ۋە سېتىشنى ھاۋاله قىلىش؛

3) كوپىراتىپمىزدىن خىزمەتتىكى مەسىلىلەرنى ھەل قىلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىش؛

4) كوپىراتىپمىزنىڭ ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئۇچۇن مۇلازىمەت قىلىدىغان تۇرلۇك تىجارەت مۇئەسسەسىلىرىدىن بەھرىمەن بولۇش؛

5) كوپىراتىپمىزدىن تۇرلۇك كەسپىي خادىملارنى تەربىيىلەپ بېرىش ۋە يەتكۇزۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلىش؛

6) كوپىراتىپمىزنىڭ خىزمەتلىرىنى سۇرۇشتە قىلىش، تەنقىدلەش ۋە تەكلىپ بېرىش.

14 - ماددا ئەزا كوپىراتىپلارنىڭ مەجبۇرىيەتلىرى:

1) كوپىراتىپمىزنىڭ نىزامنامىسىغا بويسۇنۇش؛

2) كوپىراتىپمىز چۇشۇرگەن تۇرلۇك پىلان ۋە خىزمەت ۋەزىپىلىرىنى ئۆز ۋاقتىدا ئورۇندىش؛

3) كوپىراتىپمىزغا بەلگىلىمە بويىچە تۇرلۇك فوندىلارنى تاپشۇرۇش؛

4) ئەزالار ۋە تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ پىكىر ۋە تەكلىپىنى ئىنكاس قىلىش؛

5) كوپىراتىپمىزنىڭ رەھبەرلىكى ۋە تەكشۇرۇشىنى قوبۇل قىلىش.

III باب ئەزالار قۇرۇلتىيى

15 - ماددا كوپىراتىپمىز ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىللىرى ھەرقايسى ئاپتونوم ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلىك كوپىراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيىدا كوپىراتىپمىزنىڭ كېڭىشى بەلگىلىگەن نامزات، شەرت ۋە چارە بويىچە يوشۇرۇن ئاۋاز بېرىش ئۇسۇلى بىلەن سايلىنىدۇ، ئۇلارنىڭ ھەر نۆۋەتلىك ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 5 يىل بولۇپ، داۋاملىق سايلانسا، داۋاملىق ۋەزىپە ئۆتەيدۇ. پەۋقۇلئاددە ئەھۋالدا ۋەكىللەرنى رەھبەرلىك بىلەن ئامما بىرلىشىپ كېڭىشىپ بەلگىلىسە بولىدۇ، ئۇلارنى كېيىنكى قېتىملىق قۇرۇلتاي ئېتىراپ قىلىدۇ.

16 - ماددا ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ خىزمەت ھوقۇقلىرى:

1) كوپىراتىپمىزنىڭ نىزامنامىسىنى ماقۇللاش ۋە ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش؛

2) كوپىراتىپمىزنىڭ كېڭەش ئەزالىرىنى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرىنى ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات-سودا باش كوپىراتىپى ئەزالار قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەرنى سايلاش ياكى قالدۇرۇش؛

3) كوپىراتىپمىز كېڭىشىنىڭ ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى قاراپ چىقىش ۋە تەكشۇرۇش؛

4) ئالدىنقى نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ تۇرلۇك قارارلىرىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۇرۇش؛

5) كوپىراتىپمىزنىڭ مالىيە خىزمىتى توغرىسىدىكى دوكلاتىنى تەكشۇرۇش ۋە تەستىقلاش؛

6) باشقا مۇھىم مەسىلىلەرنى مۇھاكىمە قىلىش ۋە قارار قىلىش.

17 - ماددا كوپىراتىپمىزنىڭ ئەزالار قۇرۇلتىيى ھەر 5 يىلدا بىر نۆۋەت ئېچىلىدۇ، تۆۋەندىكى

ئەھۋاللارنىڭ بىرى كۆرۈلسە، ئارىلىقتا ئېچىشقىمۇ بولىدۇ:

1) كېڭەش قارار قىلسا؛

2) نازارەتچىلىك ھەيئىتى تەلەپ قىلسا؛

3) ئۈچتىن بىر قىسمىدىن كۆپرەك ئەزا كوپىراتىپلار تەكلىپ بەرسە؛

4) يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپ يولىيورۇق بەرسە.

18 - ماددا ئەزالار قۇرۇلتىيى ئۈچتىن ئىككى قىسمىدىن كۆپ ئەزالار قاتناشقاندا ئاندىن ئېچىلىدۇ، قۇرۇلتايغا قاتناشقان ۋەكىللەر سايلىغان ھەيئەت رىياسىتى قۇرۇلتايغا رىياسەتچىلىك قىلىدۇ. قۇرۇلتاينىڭ تۈرلۈك قارارلىرى قۇرۇلتايغا قاتناشقان ۋەكىللەرنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنىڭ ماقۇللۇقى بىلەن كۈچكە ئىگە بولىدۇ. قارارلارنىڭ قوشۇمچە نۇسخىسى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىغا يوللىنىپ ئەنگە ئالدۇرىلىدۇ.

IV باب كېڭەش

19 - ماددا كوپىراتىپىمىزنىڭ كېڭىشى ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلانغان 23 كىشىدىن تەركىپ تاپىدۇ. كېڭەشكە ئەزا كوپىراتىپلارنىڭ ۋەكىللىرى قاتنىشىدۇ، كېڭەش ئەزالىرى ئۆز ئىچىدىن بىر مۇدىر، بىر نەچچە مۇئاۋىن مۇدىر ۋە دائىمىي كېڭەش ئەزالىرىنى سايلايدۇ. كېڭەشنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ.

20 - ماددا كېڭەشنىڭ خىزمەت مەسئۇلىيىتى:

1) پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ يولىيورۇقلىرىنى ۋە ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىش؛

2) ئەزالار قۇرۇلتىيىغا تەييارلىق كۆرۈش ۋە ئۇنى ئېچىشقا مەسئۇل بولۇش، ئەزالار قۇرۇلتىيىدا مۇھاكىمە قىلىنىدىغان مەسىلىلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇش ھەمدە ئەزالار قۇرۇلتىيىغا ئۆز خىزمىتىدىن دوكلات بېرىش؛

3) ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۈرلۈك مەزگىللەردىكى خىزمەت ۋەزىپىلىرىنى ۋاقتى - ۋاقتىدا ئورۇنلاشتۇرۇش، ئۇلار ئۈستىدە ھەيدەكچىلىك، تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىش، ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ خىزمەت ئەھۋالىنى يەكۈنلەش ۋە ئالماشتۇرۇش؛

4) بەلگىلەنگەن تەرتىپ بويىچە ئۆز سىستېمىسىنىڭ تاۋار ئوبوروت پىلانى، ئەمگەك - ئىش ھەققى پىلانى، مالىيە پىلانى ۋە ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى تۈزۈش، تەكشۈرۈپ تەستىقلاش ھەمدە ئۇلارنىڭ ئىجرا قىلىنىشىغا تەشكىلاتچىلىق قىلىش، پىلاننىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى ۋە ئىستاتىستىكا ماتېرىياللىرىنى ئومۇملاشتۇرۇش ۋە يۇقىرىغا يوللاش.

5) كارخانا باشقۇرۇشنى ياخشىلاشقا دائىر تۈرلۈك قائىدە - تۈزۈملەرنى تارقىتىش ۋە يولغا قويۇش، ھەر دەرىجىلىك، ھەر خىل خادىملەرنىڭ ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى ئورنىتىش؛

6) سوتسىيالىستىك ئەمگەك مۇسابىقىسىنى ئۇيۇشتۇرۇش، قانات يايدۇرۇش، ئىلغار تەجرىبىلەرنى كېڭەيتىش، ئىلغار شەخسلەرنى تەقدىرلەش ھەم مۇكاپاتلاش؛

7) ھەر خىل تىپتىكى كەسپىي تېخنىكا مەكتەپلىرىنى ئېچىپ كادىرلار ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىنى تەربىيىلەش، ئاز سانلىق مىللەت كادىرلىرى ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنى نۇقتىلىق تەربىيىلەپ، كادىرلار ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ساپاسىنى ئۆستۈرۈش؛

8) كوپىراتىپىمىزغا ۋە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىغا ۋاكالىتەن مۇناسىۋەتلىك تارماقلار بىلەن تۈرلۈك توختام، كېلىشىملارنى ئىمزالاش ھەمدە ئالاقىدار ئورۇنلار بىلەن بىرلىشىپ تىجارەت قىلىشقا ئوخشاش ئىشلارنى قارار قىلىش، ھەرساھە بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنى ماسلاشتۇرۇش، ئەزالار ئوتتۇرىسىدىكى ئىقتىسادىي ماجىرالارنى كېسىم قىلىش؛

9) ھەردەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ شتات ۋە ئەمگەك نورمىسىنى بەلگىلىشىگە يېتەكچىلىك قىلىش، كادىر باشقۇرۇش ھوقۇق دائىرىسى بويىچە، قارىمىقىدىكى ئورۇنلارنىڭ كادىرلىرى، ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنى تەكشۈرۈش، يۆتكەش، ۋەزىپىدىن قالدۇرۇش، مۇكاپاتلاش ۋە جازالاش؛

10) كوپىراتىپىمىزنىڭ مال - مۈلكىنى قوغداش، كوپىراتىپىمىزنىڭ تۈرلۈك مال - مۈلۈكلىرىنى ئىجارىگە بېرىش، سېتىۋېلىش، ئۆتۈنۈپ بېرىش ياكى رەسمىگە قويۇشنى قارار قىلىش؛

11) دۆلەتنىڭ سىياسىتى ۋە قانۇنىغا خىلاپلىق قىلغان، كوپىراتىپىمىزنىڭ نىزامنامىسى ۋە قارارلىرىغا خىلاپلىق قىلغان، دۆلەت ۋە ئاممىنىڭ مەنپەئىتىگە زىيان يەتكۈزگەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنى قىلمىشىنىڭ ئېغىر - يېنىكلىكىگە قاراپ، تەكشۈرۈشكە ياكى تەرتىپكە سېلىشقا، قايتا تەشكىللەشكە بۇيرۇش؛

12) تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ كەسپىي پائالىيەتلەرنى قانات يايدۇرۇشىغا يېتەكچىلىك قىلىش، كېڭەش بېجىرىدىغان باشقا ئىشلارنى بېجىرىش.

21 - ماددا كېڭەش يىغىنىنى مۇدىر ياكى مۇئاۋىن مۇدىر ئاچىدۇ. كېڭەش يىغىنى ھەر يېرىم يىلدا بىر نۆۋەت ئېچىلىدۇ، زۆرۈر تېپىلغاندا، ئارىلىقتا ئېچىشقىمۇ بولىدۇ. يىغىنىنىڭ مەزمۇنى، كونكرېت ۋاقتىنى دائىمىي كېڭەش قارار قىلىدۇ.

دائىمىي كېڭەش يىغىنىنى مۇدىر ياكى مۇئاۋىن مۇدىر ئاچىدۇ. كېڭەش ۋە دائىمىي كېڭەش يىغىن ئاچقاندا، نازارەتچىلىك ھەيئىتىنى سىرتتىن قاتنىشىشقا خادىم ئەۋەتىشكە تەكلىپ قىلىدۇ.

22 - ماددا كېڭەش چوڭ - چوڭ مەسىلىلەرنى قارار قىلغاندا، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت ئالدىدا جاۋابكار بولۇش بىلەن ئەزالار قۇرۇلتىيى ئالدىدا جاۋابكار بولۇشنىڭ بىرەكلىكىدە چىڭ تۇرىدۇ. ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرىنى ئىجرا قىلىش داۋامىدا، ئۇ قارارلار پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ سىياسەتلىرى ۋە قانۇن - پەرمانلىرى بىلەن زىت كېلىپ قالسا، قارارلارنى ئىجرا قىلىشنى توختىتىپ قويىدۇ ھەم يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپ ۋە مۇناسىۋەتلىك تەرەپلەرگە دوكلات قىلىدۇ.

V باب نازارەتچىلىك ھەيئىتى

23 - ماددا كوپىراتىپىمىزنىڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالار قۇرۇلتىيىدا سايلانغان 7 نەپەر نازارەتچىدىن تەركىپ تاپىدۇ. نازارەتچىلەر ئىچىدىن بىر مۇدىر، بىرقانچە مۇئاۋىن مۇدىر سايلىنىدۇ. نازارەتچىلەرنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى ئەزالار ۋەكىللىرىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ.

نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ ئەزالىرى ئەزا كوپىراتىپلارنىڭ ۋەكىللىرىدىن بولۇشى كېرەك، كېڭەش ئەزالىرى نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ ئەزالىقىنى قوشۇمچە ئۇستىگە ئېلىشقا بولمايدۇ.

24 - ماددا نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مەسئۇلىيەتلىرى:

1) كېڭەشنىڭ پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ سىياسەت، قانۇن - پەرمانلىرىنى، تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ يوليورۇقلىرىنى ۋە ئەزالار قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرىنى ئىجرا قىلىش ئەھۋالىنى نازارەت قىلىدۇ ۋە تەكشۈرىدۇ ھەم ئەزالار قۇرۇلتىيىغا خىزمىتىدىن دوكلات بېرىدۇ؛

2) كوپىراتىپىمىز ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق كارخانىلارنىڭ تىجارەت فائالىيىتى، خىزمەت يۆنۈلۈشى، تىجارەت

ئىستىلى، مالىيە كىرىم - چىقىمى ۋە دۆلەت پىلانىنى ئورۇنداش ئەھۋالىنى نازارەت قىلىدۇ ۋە تەكشۈرىدۇ.

3) كوپىراتىپىمىزدىكى ۋە قاراشلىق ئورۇنلاردىكى خىزمەتچى خادىملارنىڭ قانۇن - ئىنتىزامغا خىلاپ ئىشلىرىنى نازارەت قىلىدۇ ۋە تەكشۈرىدۇ ھەم كوپىراتىپىمىزنىڭ كېڭىشىگە ياكى يۇقىرى دەرىجىگە بىر تەرەپ قىلىش پىكىرىنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ.

4) ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلاردىكى نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىنىڭ خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلىدۇ ۋە ئۇنى تەكشۈرىدۇ، نازارەتچىلىك خىزمىتىنىڭ تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەيدۇ ۋە ئالماشتۇرىدۇ.

5) ئەزالار ئاممىسىدىن، ئاساسىي قاتلام ئورۇنلاردىن ۋە ئەزا كوپىراتىپلاردىن كەلگەن خەت - چەكلەرنى بىر تەرەپ قىلىدۇ، كېڭەشنىڭ خىزمىتىنى سۈرۈشتۈرىدۇ ياكى ئۇنىڭغا تەكلىپ بېرىدۇ.

25 - ماددا نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ يىغىنىنى مۇدىر ياكى مۇئاۋىن مۇدىر ئاچىدۇ. يىغىن ھەر يېرىم يىلدا بىر نۆۋەت ئېچىلىدۇ. زۆرۈر تېپىلغاندا، ئارىلىقتا ئېچىشقىمۇ بولىدۇ. يىغىنىنىڭ قارارىنى كېڭەشكە يازما ئۇقتۇرۇش ھەم يۇقىرى دەرىجىلىك ئورۇنغا مەلۇم قىلىش كېرەك، كۇندىلىك خىزمەتلەرنى بىر تەرەپ قىلىشقا مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىر مەسئۇل بولىدۇ.

26 - ماددا كوپىراتىپىمىزنىڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالار قۇرۇلتىيى ۋە مەملىكەتلىك‌ئەمىنات-سودا باش كوپىراتىپى ئالدىدا جاۋابكار بولىدۇ. ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ باشقارمىلىرىدا بىردىن ناھىيە دەرىجىلىك نازارەتچى قويۇلىدۇ. ئۇ، كوپىراتىپىمىزنىڭ نازارەتچىلىك ھەيئىتىگە ۋاكالىتەن كوپىراتىپ باشقارمىسىنىڭ خىزمەتلىرىنى نازارەت قىلىدۇ. قارىمىقىدىكى ناھىيىلىك، شەھەرلىك بىرلەشمە كوپىراتىپ نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىنىڭ خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلىدۇ.

نازارەتچىلىك ھەيئىتى كۇندىلىك خىزمەتلەرنى بېجىرىدىغان ئىشخانا تەسىس قىلىدۇ.

VI باب كەسىپ

27 - ماددا كوپىراتىپىمىز دۆلەت ھاۋالە قىلغان پىلانلىق تاۋارلارنى سېتىۋېلىش - سېتىشقا مەسئۇل بولىدۇ. دۆلەتنىڭ باھا سىياسىتىنى ئىجرا قىلىپ، دۆلەت چوڭ‌ئورگەن سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانىنى ئورۇنداىدۇ.

28 - ماددا كوپىراتىپىمىز دۆلەت پىلانىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، شەھەر - يېزا بازارلىرىنىڭ ئېھتىياجىغا ۋە دېھقان - چارۋىچىلار ئاممىسىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، كەسپىي تىجارەتنى جانلىق، ئۆز ئالدىغا ئېلىپ بارىدۇ. ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى مۇناسۋەتلىك ئورۇنلار ۋە ھەرقايسى ئۇلكىلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپلار ئارا ئىقتىسادىي مۇناسىۋەت ئورنىتىپ، شەھەر - يېزا ئىقتىسادىنى راۋاجلاندۇرۇشتىكى ئاساسىي يوللۇق رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرىدۇ.

29 - ماددا كوپىراتىپىمىز مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا ماسلىشىپ سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى يېزىلارغا يەتكۈزۈش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەيدۇ. بولۇپمۇ مىللىي سودىنى كۈچەيتىش، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى بازارلارنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش، توپ سېتىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇش، كوللېكتىپ ۋە يەككە سودىنى قوللاش جەھەتتە كۆپ يوللۇق تىجارەتنى راۋاجلاندۇرىدۇ.

30 - ماددا ھەرخىل ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاش كارخانىلىرى كەسپى، زاپاس ساقلاش - توشۇش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. بازار ئۆچۈرى ۋە تېخنىكا مەسلىھەتچىلىكى مۇلازىمىتى بىلەن تەمىن ئېتىدۇ. يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى سودا مەركەزلىرىنى شۇنىڭدەك تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلار قۇرۇشقا مادارى يەتمىگەن تۇرلۇك تىجارەت مۇلازىمەت مۇئەسسەسىلىرىنى قۇرىدۇ.

31 - ماددا كوپىراتىپىمىز تەمىنات - سودا ئىشلىرىنىڭ راۋاجلىنىش ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ھەرخىل كەسپىي ئاپپاراتلارنى قۇرسا بولىدۇ. بۇ‌ئاستە قاراشلىق كەسپىي ئاپپاراتلار ھەردەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئۈچۈن

مۇلازىمەت قىلىدۇ، ئىقتىسادىي مەنپەئەتنى تەقسىم قىلىشتا يۇقىرىغا ئاز، تۆۋەنگە كۆپ بولۇش پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، يۇقىرى - تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى توغرا بىر تەرەپ قىلىدۇ.

VII باب مالىيە

32 - ماددا كوپېراتىپنىمز مەبلىغىنىڭ كېلىش مەنبەسى تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

1) ئەزا كوپېراتىپلار پاي پۇلى؛
2) پايدا - ئېشىندا جۇغلانمىسى؛
3) ئەزا كوپېراتىپلار تاپشۇرغان مەخسۇس مەبلەغ؛
4) قايتۇرۇلمايدىغان باشقا كىرىم؛
5) دۆلەت بۇيرۇپ بەرگەن مەبلەغ ۋە دۆلەت بانكىسى شۇنىڭدەك باشقا ئىناۋەتلىك قەرز ئاپپاراتلىرىدىن ئىلتىماس قىلىپ ئالغان قەرز پۇللار.

33 - ماددا كوپېراتىپنىمز يېزىلاردىكى تاۋار ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتىنى قوللاش يۇزىسىدىن، مەخسۇس تۇر بويىچە مەبلەغ توپلاش شەكلىنى قوللىنىپ، بىرلەشمە كارخانىلارنى قۇرسا بولىدۇ. ئۇلارتەمىنات- سودا كوپېراتىپىنىڭ ئالاقىدار تۇزۇملىرىگە ئاساسەن، مۇستەقىل ھېسابات قىلىدۇ، پايدا - زىيانغا بىرلەشمە تىجارەتكە قاتناشقان ھەرقايسى تەرەپ ئورتاق مەسئۇل بولىدۇ.

34 - ماددا كوپېراتىپنىمزنىڭ تۇرلۇك مەخسۇس فوندىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە چىقىم قىلىنىشى، مەخسۇس مەبلەغ توپلاش چارىسىنى كېڭەش بەلگىلەيدۇ.

35 - ماددا كوپېراتىپنىمز دۆلەتنىڭ پىلانى بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلغان ماددىي ئەشيا زاپاس ساقلاش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالىدۇ ۋە دۆلەت بۇنىڭغا ئاجراتقان مەخسۇس فوندىنى ئالاقىدار بەلگىلىمىگە ئاساسەن، مەخسۇس تۇر بويىچە باشقۇرىدۇ.

36 - ماددا كوپېراتىپنىمز كەسىپي پائالىيەتلەردە ئىقتىسادىي ھېساباتنى چېكىتىپ، ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەتنى كۈچەيتىپ، زىيان، ئىسراپچىلىقنى ئازايتىشى، ئىقتىسادىي ئۈنۈمگە ئەھمىيەت بېرىشى كېرەك. ئۇ سىياسەت خاراكتېرلىك زىيانىنى ئۈستىگە ئالمايدۇ.

37 - ماددا كوپېراتىپنىمزنىڭ يىللىق نەق چوتتا تاپاۋەت بىجىنى تاپشۇرۇپ ئاشقان پايدا (بىرلەشمە تىجارەت كارخانىلىرى تاپشۇرغان پايدىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) سىنى كېڭەش مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، تۆۋەندىكى تۇرلەر بويىچە تەقسىم قىلىدۇ:

1) كارخانا تەرەققىيات مەبلىغى؛
2) ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بېرىش فوندى؛
3) ئەزا كوپېراتىپلارنىڭ پاي ئۆسۈمى فوندى؛
4) ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىق، مۇكاپات فوندى.

38 - ماددا كوپېراتىپنىمزنىڭ يىل ئاخىرىدىكى نەق چوتتا كۆرۈلگەن زىيان، كېڭەش ئومۇمىي يىغىنىنىڭ قارارى ئارقىلىق، كوپېراتىپنىمزنىڭ ئۆز مەبلىغى ۋە ئەزالارنىڭ پاي پۇلى بىلەن تولۇقلىنىدۇ. ئەزا كوپېراتىپلارنىڭ كوپېراتىپنىمزنىڭ قەرزى ئالدىدا ئۈستىگە ئالىدىغان مەسئۇلىيىتى ئۇلارنىڭ پاي سوممىسى بىلەن چەكلىنىدۇ.

39 - ماددا كوپېراتىپنىمز مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ بىر تۇتاش مالىيە- بوغالتىرلىق تۇزۇمىنى ئىجرا قىلىدۇ. بىۋاستە قاراشلىق كارخانىلار مۇستەقىل ھېساباتنى يولغا قويىدۇ، پايدا - زىيانغا ئۆزى بىر تۇتاش ئىگە بولىدۇ.

VIII باب

40 - ماددا بۇ نىزامنامە ئەزالار قۇرۇلتىيىدا مۇزاكىرە قىلىنىپ ماقۇللانغاندىن كېيىن يولغا قويۇلىدۇ ھەمدە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىغا ئەنگە ئالدۇرۇلىدۇ، تۈزىتىش كىرگۈزۈلگەندىمۇ شۇنداق بولىدۇ.

قوشۇمچە: 3

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 1950 - يىلدىن 1990 - يىلغىچە بولغان كېڭەش مۇدىرى ۋە مۇئاۋىن مۇدىرلىرىنىڭ ئىسىملىكى

نامى	ۋەزىپىگە تەيىنلىنىش تەرتىپى	ئىسىم - فامىلىسى	مىللىتى	ۋەزىپىسى	ۋەزىپە ئۆتىگەن ۋاقتى
شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى	1 - قارار	خاۋ فېڭتيەن	خەنزۇ	ئىدارە باشلىقى	1950.10 — 1956.6
		شاۋان	ئۇيغۇر	1 - مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1953.8 — 1954.6
		رېن شېڭخۇا	خەنزۇ	1 - مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1954.10 — 1956.6
		ئەن دىلاڭ	خەنزۇ	2 - مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى	1953.6 — 1956.6
تۇنجى نۆۋەتلىك كېڭەش	2 - قارار	رېن شېڭخۇا	خەنزۇ	مۇدىر	1956.6 — 1962.5
		يولداشوپ ھامۇت	ئۇيغۇر	مۇئاۋىن مۇدىر	1956.8 — 1959.2
		ئەن دىلاڭ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1956.6 — 1958.4
ش ئۇ ئا ر تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	3 - قارار	رېن شېڭخۇا	خەنزۇ	مۇدىر	1962.5 — 1963.3
		ژاڭ شىيىڭ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1962.5 — 1963.3
		ھاممىدىن نىياز	ئۇيغۇر	مۇئاۋىن مۇدىر	1962.5 — 1963.3
		خۇي فېن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1962.5 — 1963.3
		كالك جۇاڭ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1962.8 — 1963.3
		لى چېڭگاۋ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1962.7 — 1963.3
2 - نۆۋەتلىك كېڭەش	4 - قارار	رېن شېڭخۇا	خەنزۇ	مۇدىر	1963.3 — 1966.3
		خۇي فېن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1963.3 — 1966.3
		ژاڭ شىيىڭ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1963.3 — 1966.3
		ھاممىدىن نىياز	ئۇيغۇر	مۇئاۋىن مۇدىر	1963.3 — 1966.1
		كالك جۇاڭ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1963.3 — 1966.3
		لى چېڭگاۋ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1963.3 — 1966.3
		بەي فېڭجالك	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1965.1 — 1966.1

2 - نۆۋەتلىك كېڭەش	5 - قارار	مېلك دياۋ	خەنزۇ	مۇدىر	1966.3 — 1967.3
		خوي فېن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1966.3 — 1968.4
		ژالك شىيلك	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1966.3 — 1968.4
		كالك جۇالك	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1966.3 — 1968.4
		لى چېڭگاۋ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1966.3 — 1967.4
ش ئۇ ئا ر تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	6 - قارار	مېلك دياۋ	خەنزۇ	ئىشلەپچىقىرىش ئىشخانىسى مۇدىرى	1967 — 1968.4
		لى چېڭگاۋ	خەنزۇ	ئىشلەپچىقىرىش ئىشخانىسى مۇئاۋىن مۇدىرى	1967 — 1968.4
		تۇردى سوپى	ئۇيغۇر	ئىشلەپچىقىرىش ئىشخانىسى مۇئاۋىن مۇدىرى	1967 — 1968.9
	7 - قارار	تۇردى سوپى	ئۇيغۇر	رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى باشلىقى	1968.9 — 1975.6
		جالك جىببېن	خەنزۇ	مۇئاۋىن گۇرۇپپا باشلىقى	1968.9 — 1975.6
	8 - قارار	گو يۈەن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1975.7 — 1978.9
		بەي فېڭجالك	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1975.7 — 1978.9
		توختى بەختى	ئۇيغۇر	مۇئاۋىن مۇدىر	1975.7 — 1978.9
		ژالك يىشىن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1975.7 — 1978.9
		شالك كېۋۇ	خەنزۇ	مەسلىھەتچى	1976.1 — 1978.9
		لى تىڭجى	خەنزۇ	مەسلىھەتچى	1976.2 — 1978.2
		ۋۇ لىچۈەن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1977.2 — 1978.9
ش ئۇ ئا ر تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	9 - قارار	جېلك زېيۇ	خەنزۇ	مۇدىر	1978.9 — 1979.3
		گو يۈەن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1978.9 — 1979.4
		بەي فېڭجالك	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1978.9 — 1979.4
		توختى بەختى	ئۇيغۇر	مۇئاۋىن مۇدىر	1978.9 — 1979.4
		ژالك يىشىن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1978.9 — 1979.4
		ۋۇ لىچۈەن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1978.9 — 1979.4
		لى چېڭگاۋ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1978.9 — 1979.4
		شالك كېۋۇ	خەنزۇ	مەسلىھەتچى	1978.9 — 1979.4
		سۇ سۈئىيى	خەنزۇ	مەسلىھەتچى	1978.9 — 1979.5
ش ئۇ ئا ر تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	10 - قارار	تۇردى سوپى	ئۇيغۇر	مۇدىر	1979.4 — 1981.4
		گو يۈەن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1979.4 — 1983.7
		بەي فېڭجالك	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1979.4 — 1980.6
		توختى بەختى	ئۇيغۇر	مۇئاۋىن مۇدىر	1979.4 — 1980.8

ش ئۇ ئا ر تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	10 - قارار	ۋالك يىشىن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1979.4 — 1982.9
		ۋۇ لىچۈەن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1979.4 — 1983.7
		جۇ جۇڭشىك	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1980.6 — 1983.7
		ھاجى ساببر	تاتار	مۇئاۋىن مۇدىر	1980.6 — 1983.7
		لى چېڭگاۋ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1979.4 — 1983.7
		شالك كېۋۇ	خەنزۇ	مەسلىھەتچى	1979.4 — 1979.11
3 - نۆۋەتلىك كېڭەش	11 - قارار	ۋالك چېڭفا	خەنزۇ	مۇدىر	1983.7 — 1986.6
		مۇھەممەت ئاۋۇدۇن	ئۇيغۇر	مۇئاۋىن مۇدىر	1983.8 — 1986.6
		چىەن شىغۇ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1983.8 — 1986.6
		جالك جىببېن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1983.9 — 1986.6
		مۇھەممەت سەلەي	ئۇيغۇر	مۇئاۋىن مۇدىر	1983.9 — 1984.9
		لى چېڭگاۋ	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1983.9 — 1984.6
ش ئۇ ئا ر تەمىنات-سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	12 - قارار	ما جۇنجيې	خۇيزۇ	مۇدىر	1986.6 —
		ۋالك چېڭفا	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1986.6 —
		مۇھەممەت ئاۋۇدۇن	ئۇيغۇر	مۇئاۋىن مۇدىر	1986.6 —
		جالك جىببېن	خەنزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1986.6 —
		يالك سۇڭتاۋ	مانجۇ	مۇئاۋىن مۇدىر	1986.6 —

قوشۇمچە: 4

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ بىر نەچچە نۆۋەتلىك نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇدىرى، مۇئاۋىن مۇدىرلىرىنىڭ ئىسىملىكى

نامى	ۋەزىپىگە تەينىلىنىش تەرتىپى	ئىسىم - فامىلىسى	مىللىتى	ۋەزىپىسى	ۋەزىپە ئۆتىگەن ۋاقتى
ش ئۇ ئا ر تەمىنات-سودا كوپىراتىپى	1 - قارار	ۋالك شىيىلك	خەنزۇ	مۇدىر	1956.6 — 1958.3
	2 - قارار	بەي فېڭجالك	خەنزۇ	مۇدىر رېۋىزىيە گۇرۇپپا باشلىقى	1963.8 — 1965.7 1966.1 — 1968.4
ش ئۇ ئا ر تەمىنات-سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى	3 - قارار	مۇھەممەت سەلەي ما جۇنجيې	ئۇيغۇر خۇيزۇ	مۇئاۋىن مۇدىر مۇئاۋىن مۇدىر	1984.9 — 1986.6 1984.9 — 1986.6
	4 - قارار	سۇن شيۇلەي چىەن شىغۇ	خەنزۇ خەنزۇ	مۇدىر مۇئاۋىن مۇدىر	1986.6— 1986.6—

قوشۇمچە: 5

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپ پارتكۇرۇپپا، پارتكوم شۇجىلىرىنىڭ ئىسىملىكى

ئىسىم - فامىلىسى	مىللىتى	ۋەزىپىسى	ۋەزىپە ئۆتىگەن ۋاقتى
خاۋ فېڭتيەن	خەنزۇ	شۆبە پارتكۇرۇپپا شۇجىسى	1954.6 — 1956.6
رېن شېڭخۇا	خەنزۇ	پارتكۇرۇپپا شۇجىسى	1956.7 — 1958.2 1962.5 — 1966.2
مېڭ دياۋ	خەنزۇ	پارتكۇرۇپپا شۇجىسى	1966.3 — 1968.4
خې جىگۇەن	خەنزۇ	پارتكۇرۇپپا شۇجىسى	1975.9 — 1978.9
جېڭ زىغۇ	خەنزۇ	پارتكۇرۇپپا شۇجىسى	1978.10 — 1979.9
لىۋ پېڭجيې	خەنزۇ	پارتكۇرۇپپا شۇجىسى	1979.12 — 1983.7
ژېن فۇتاڭ	خەنزۇ	پارتكۇرۇپپا مۇئاۋىنەت شۇجىسى	1980.12 — 1981.8
ژاڭ چېڭفا	خەنزۇ	ژاڭىتلىق پارتكوم شۇجىسى	1983.7 — 1985.10
سۈن شيۈلەي	خەنزۇ	پارتكوم شۇجىسى	1985.11 —
مۇھەممەت سەلەي	ئۇيغۇر	ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى شۇجىسى	1990.9 —
سۈن جىگاۋ	خەنزۇ	ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى شۇجىسى	1990.11 —

ئىككىنچى قىسىم

پاختا ـ چىگە سېتىۋېلىش ۋە سېتىش

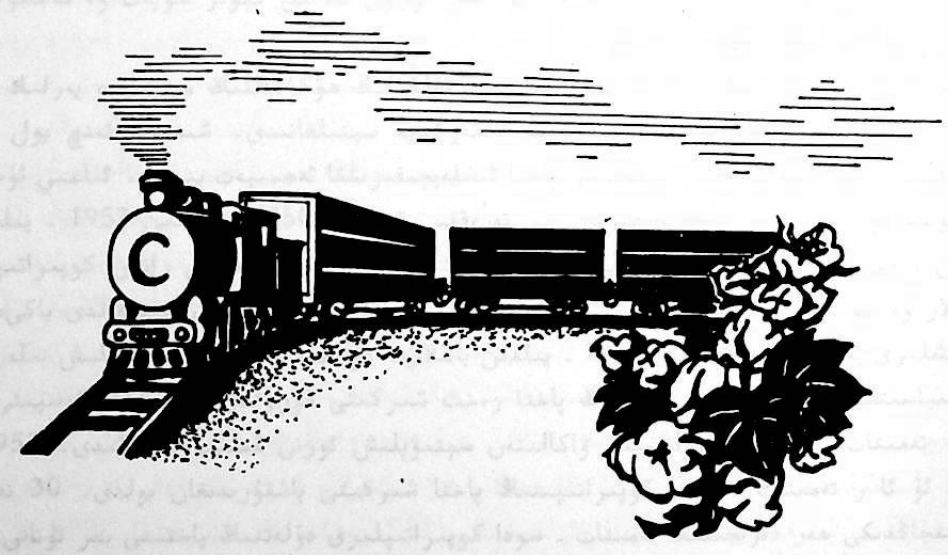

I باب

پاختا

كېۋەز — شىنجاڭنىڭ ئاساسلىق ئىقتىسادىي زىرائىتى بولۇپ، ئىشلەپچىقىرىش تارىخى ئۇزۇن. تارىخىي ماتېرىياللاردا يېزىلىشىچە، تەخمىنەن مىلادىيە I ئەسىردىن V ئەسىرگىچە بولغان ئارىلىقتا شىنجاڭنىڭ تۇرپان، كېرىيە قاتارلىق جايلىرىدا كەڭ كۆلەمدە كېۋەز تېرىلغان. شەرقىي خەن سۇلالىسى دەۋرىدىلا پاختىنى يىپ ئىگىرىش ۋە رەخت توقۇشقا ئىشلەتكەن ھەمدە مۇم بىلەن گۈل بېسىش ۋە بوياقچىلىق تېخنىكىسىنى ئىگىلىگەن. جەنۇبىي، شىمالىي سۇلالە دەۋرىدە شىنجاڭنىڭ پاختىسى ۋە پاختا رەختىنىڭ مەھسۇلاتى خېلى زور كۆلەمگە ئىگە بولۇپ، ئالماشتۇرىدىغان تاۋارغا ئايلانغان.

شىنجاڭ ئىچكى قۇرۇقلۇق كېلىماتىغا تەۋە بولۇپ، ھاۋاسى قۇرغاق، ھۆل - يېغىنى ئاز، كۈن نۇرىنىڭ چۈشۈش ۋاقتى ئۇزۇن، تېمپېراتۇرا پەرقى چوڭ بولۇپ، كېۋەز ئۈستۈرۈشتە ئەۋزەل شارائىتقا ئىگە، شىنجاڭ كېۋەز غوزىسىنىڭ چوڭلۇقى، تالاسىنىڭ ئۇزۇنلۇقى، رەڭگىنىڭ ئاقلىقى ۋە سۈپىتىنىڭ ياخشىلىقى بىلەن ھەممە يەرگە داڭلىق. تۇرپان قاتارلىق جايلاردا تېرىلغان ئۇزۇن تالالىق كېۋەز سۈپەت ۋە مەھسۇلات جەھەتتە مەملىكەت بويىچە ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدۇ.

مىنگو دەۋرىدە شىنجاڭنىڭ پاختا سېتىش كەسپىنى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ «يۇشىن» يەرلىك مەھسۇلاتلار شىركىتى باشقۇرغانىدى، بىر قىسىم پاختا چەت ئەللەرگىچە سېتىلغانىدى. شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، پارتىيە ۋە خەلق ھۆكۈمىتى پاختا ئىشلەپچىقىرىشقا ئەھمىيەت بېرىپ، ئىلمىي ئۇسۇلدا كېۋەز تېرىشنى يولغا قويدى، پاختا ئىشلەپچىقىرىش تېز تەرەققىي قىلدى. 1950 - يىلدىن 1953 - يىلغىچە، پاختا سېتىۋېلىش - سېتىش ئىشلىرىنى ئۆلكىلىك سودا شىركىتى باشقۇردى. ھەربىي رايون كوپېراتىپى، يەرلىك كوپېراتىپلار ۋە خۇسۇسىي ئىگىلىكتىكى سودىگەرلەر پاختىنى دۆلەتكە ۋاكالىتەن سېتىۋالدى ياكى سېتىۋېلىش-سېتىش ئىشلىرى ئىختىيارىي بولدى. 1954 - يىلدىن باشلاپ، دۆلەت بىر تۈتاش سېتىۋېلىش بىلەن بىر تۈتاش سېتىش سىياسىتىنى يولغا قويدى. شىنجاڭ پاختا رەخت شىركىتى قۇرۇلدى، ئۇ پاختا كەسپىنى بىر تۈتاش باشقۇردى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش ئورنى قىلىپ بەلگىلىدى. 1957 - يىلدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پاختا شىركىتى باشقۇرىدىغان بولدى. 30 نەچچە يىلدىن بۇيان، شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى دۆلەتنىڭ پاختىنى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش ۋە بىر تۈتاش سېتىش سىياسىتىنى قەتئىي ئىجرا قىلىپ، تاۋار ئوبوروتىنى ئۈيۈشتۇرۇش ۋە ئىشلەپچىقىرىشقا يار - يۆلەك بولۇش، سۈپىتىنى پېرىيوم قىلىش، پىششىقلاپ ئىشلەپ زاپاس ساقلاش ھەم ئېكسپورت قىلىش، سىرتقا سېتىش قاتارلىق جەھەتلەردە نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلىدى.

1985 - يىلنىڭ ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە پاختا مەھسۇلاتى 187 مىڭ 400 تونناغا يېتىپ، 1949 - يىلدىكىدىن 35 ھەسسە ئاشتى. 176 مىڭ 900 تونىنا پاختا سېتىۋېلىنىپ (بۇنىڭ ئىچىدە ئۇزۇن

تالالىق پاختا 17 مىڭ 800 تونىنا) ، 219 مىڭ 800 تونىنا پاختا سېتىلىپ (بۇنىڭ ئىچىدە ئېكسپورت قىلىنغىنى 67 مىڭ 400 تونىنا) ، تارىختا ئەڭ ياخشى سەۋىيە يارىتىلدى.

§ 1 . ئىشلەپچىقىرىشنى يۆلەش

1. پاختا مەھسۇلاتى

چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرىدىكى «شىنجاڭنىڭ خەرىتىلىك تەزكىرىسى. سودا - سانائەت تەزكىرىسى» دە خاتىرىلىنىشىچە، شىنجاڭنىڭ پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونى ئاساسلىقى تۇرپان ئويمانلىقى بىلەن تارىم ئويمانلىقىدىكى تۇرپان، پىچان، كورلا، لوپنۇر، يەكەن، قاغىلىق، خوتەن، قەشقەر يېڭىشەھەر، پەيزاۋات ۋە ئاقسۇ كونا شەھەر قاتارلىق 10 نەچچە ناھىيىگە تارقالغان، يىللىق مەھسۇلاتى 4 مىليون 230 مىڭ جىڭغا (2530 تونىنا) يەتكەنىدى. بۇنىڭ ئىچىدە تۇرپان 3 مىليون جىڭ (1794 تونىنا) پاختا ئىشلەپچىقىرىپ شىنجاڭ بويىچە پاختا مەھسۇلاتىنىڭ %70نى ئىگىلىگەن. مىنگونىڭ 7 - يىلى (1918 - يىلى) شىنجاڭنىڭ كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 400 مىڭ مودىن 420 مىڭ موغىچە بولۇپ، مەھسۇلاتى 12 مىڭ 500 تونىنغا يەتكەن. مىنگونىڭ 29 - يىلى (1940 - يىلى) سوۋېت ئىتتىپاقىدىن كېۋەزنىڭ ئېسىل سورتلىرى كىرگۈزۈلگەن، يېڭى تېرىقچىلىق تېخنىكىسى ئومۇملاشتۇرۇلغان، تۇرپان ۋە قەشقەردە سورتلۇق ئۇرۇق يېتىشتۇرۇش مەيدانى قۇرۇلغان، پاختىكارلارغا چىگىت سېتىۋېلىش ئۇچۇن قەرز پۇل تارقىتىلغان، كېۋەز تېرىغانلاردىن باجنى كەچۈرۈم قىلىش، ئازايتىش تەدبىرى يولغا قويۇلغانلىقى ئۇچۇن، تېرىلغۇ كۆلىمى بىراقلا 999 مىڭ موغا، يىللىق مەھسۇلاتى 16 مىڭ 700 تونىنغا يەتكەن، بىر قىسىم كېۋەزنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتى 45 كىلوگرامدىن 52 كىلوگرامغىچە يېتىپ، شۇ چاغدىكى شىنجاڭنىڭ كېۋەز تېرىقچىلىقىدا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلغان. مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى) دىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ سىياسىي ۋەزىيىتى قالايمىقانلىشىپ، پاختا ئىشلەپچىقىرىش بەك چېكىنىپ كەتكەن. مىنگونىڭ 38 - يىلى (1949 - يىلى) 501 مىڭ 200 مو كېۋەز تېرىلىپ، يىللىق پاختا مەھسۇلاتى 5010 تونىنا بولغان.

1950 - يىلى شىنجاڭدىكى 18 پاختىچىلىق ناھىيىسىنىڭ كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 589 مىڭ 600 مو، يىللىق پاختا مەھسۇلاتى 6450 تونىنا ئىدى. 1954 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمىنى كېڭەيتىپ، پاختا مەھسۇلاتىنى زور كۈچ بىلەن ئاشۇرۇپ، دۆلەتنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشىغا ياردەم بېرىشنى قارار قىلدى. جەنۇبىي شىنجاڭدا پاختا ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرغاندىن سىرت، شىمالىي شىنجاڭنىڭ جۇڭغار ئويمانلىقىدىكى شىخەنزە، كۇيتۇن، ماناس، ساۋەنلەردە يېڭى پاختىچىلىق رايونى قۇرۇدى، 1957 - يىلى كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 1 مىليون 680 مىڭ موغا كۆپەيىپ، يىللىق مەھسۇلاتى 35 مىڭ 700 تونىنغا يەتتى. 1959 - يىلى يەنە 2 مىليون 100 مىڭ موغا ئۇرلەپ، يىللىق مەھسۇلاتى 57 مىڭ تونىنغا يەتتى. 1960 - يىلدىن 1962 - يىلغىچە بولغان تەبىئىي ئاپەت مەزگىلىدە دۆلەت «ئاشلىق تېرىلغۇ كۆلىمىنى قوغداپ، كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمىنى ئازايتىش» تەدبىرىنى قوللاندى، 1962 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 1 مىليون 560 مىڭ موغا، مەھسۇلاتى 25 مىڭ تونىنغا چۈشۈپ قالدى.

1965 - يىلى 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى گوۋۇيۈەن زۇڭلىسى جۇئېنلەينىڭ 4 - قېتىملىق مەملىكەتلىك پاختا ئىشلەپچىقىرىش يىغىنىدا ئوتتۇرىغا قويغان «شىنجاڭ پاختىنى كۆپرەك راۋاجلاندۇرۇش

كېرەك» دېگەن يوليورۇقنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، شۇ يىلى 2مىليون 380 مىڭ مو كېۋەز تېرىپ، يىللىق مەھسۇلاتنى 75 مىڭ 900 تونىغا يەتكۈزدى.

1978 - يىلى پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، دۆلەت پاختا ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتتى، ئاپتونوم رايون گوۋۇيۈەننىڭ مەملىكەتلىك مەركەزلىك پاختا ئىشلەپچىقىرىش ناھىيىلىرى يىغىندا ئوتتۇرىغا قويغان «ئۆز يېرىنىڭ شارائىتىغا يارىشا ئىش كۆرۈش، مۇۋاپىق مەركەزلەشتۈرۈش، مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش، پىلانلىق تەڭشەش» تىن ئىبارەت يوليورۇقنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشتا ئۆزىنى تەمىنلەشنى ئالدىنقى شەرت قىلىش ئاساسىدا كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمىنى كېڭەيتىپ، پاختىنىڭ يىللىق مەھسۇلاتىنى ئاشۇرۇش ھەمدە ئۆزۈن مۇددەتلىك پىلان تۈزۈپ چىقىپ، شىنجاڭنى دۆلەتنىڭ پاختا ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قىلىپ قۇرۇپ چىقىش، يىلىغا 500 مىڭ توننا پاختا ئىشلەپچىقىرىش نىشانىغا يېتىش ئۈچۈن تىرىشىپ كۆرەش قىلىش تەدبىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

1979 - يىلى كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 2 مىليون 420 مىڭ موغا، پاختىنىڭ يىللىق مەھسۇلاتى 53 مىڭ توننىغا يەتتى، 1981 - يىلى كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 3 مىليون 470 مىڭ موغا يېتىپ، پاختىنىڭ يىللىق مەھسۇلاتى تۇنجى قېتىم 110 مىڭ توننىدىن ئېشىپ كەتتى. 1985 - يىلى كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 3 مىليون 650 مىڭ موغا، يىللىق مەھسۇلاتى 187 مىڭ 400 توننىغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆزۈن تالالىق پاختا مەھسۇلاتى 17 مىڭ 900 توننا. پاختا ئىشلەپچىقىرىدىغان جايلار ئالتاي ۋىلايىتىدىن باشقا 15 ۋىلايەت، ئوبلاست (شەھەر) دىكى 48 ناھىيىگە تەرەققىي قىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 100 مىڭ مودىن ئاشقان جاي شىخەنزە، يەكەن، كۇيتۇن، مارالبېشى، قاغىلىق، مەكىت، قەشقەر كونا شەھەردىن ئىبارەت 7 ناھىيە بولۇپ، شىخەنزە بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش رايونىنىڭ كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 413 مىڭ 100 موغا يەتتى، كۆپلىگەن پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا پاختىنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتى 45 كىلوگرامدىن 55 كىلوگرامغىچە يەتتى. شىنجاڭنىڭ پاختا ئومۇمىي مەھسۇلاتى مەملىكەت بويىچە 6 - ئورۇنغا ئۆتتى، ئۆزۈن تالالىق پاختا مەملىكەت بويىچە ئومۇمىي مەھسۇلاتنىڭ %95نى ئىگىلىدى.

2. پاختىنى ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى تارقىتىش

پاختا ئىشلەپچىقىرىشنى يۆلەش جەريانىدا، شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مەبلەغ، ماددىي ئەشيا، ئۇرۇق، دېھقانچىلىق ماشىنا - سايمانلىرى، خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىسى (سۈلياۋ يوپۇقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ، تېخنىكا قاتارلىق جەھەتلەردە پاختا ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلدى.

1954 - يىلى شىنجاڭدا پاختىنى ئالدىن سېتىۋېلىش سىياسىتى يولغا قويۇلدى. پاختىكارلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش مەبلىغى جەھەتتىكى قىينىچىلىقىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن زاكالەت پۇلى تارقىتىلدى.

پاختا ئىشلەپچىقىرىدىغان يېزا ئىگىلىك ھەمكارلىق كوپېراتىپى، ھەمكارلىق گۇرۇپپىلىرى ۋە يەككە ئائىلىلەر زاكالەت پۇلى تارقىتىش ئوبيېكتى قىلىندى. (ھاللىق دېھقان ئائىلىلىرىگە قارىتا «ئىناۋەتلىك زاكالەت» بويىچە زاكالەت پۇل بەرمەسلىك يولغا قويۇلدى) ، پاختىكارلار تېرىغان كېۋەزنىڭ كۆلىمى ۋە ئالدىن مۆلچەرلەنگەن ئىشلەپچىقىرىش مىقدارىغا ئاساسەن، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن پاختىكارلار توختام تۈزۈپ، پاختا سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە %10 نەق پۇلنى ئالدىن بېرىش، بۇ پۇلنى پاختا سېتىۋالغۇچى ئورۇن بىر تۇتاش بانكىدىن قەرز ئېلىپ بېرىش ھەمدە ئۆز قەرىلىدە قايتۇرۇپ بېرىشكە مەسئۇل بولۇش، قەرزنىڭ ئۆسۈمىنى ئۈستىگە ئېلىش چارىسى يولغا قويۇلدى. بۇ چارە 1954 - يىلى ئالدى بىلەن

كورلا، تۇرپاندا سىناق قىلىندى. 1955 - يىلى پىچان، كۇچا، مارالبېشى، مەكىت، يەكەن، پەيزاۋات، يوپۇغا، قەشقەر يېڭىشەھەر، قاراقاش قاتارلىق 11 نۇقتىلىق پاختىچىلىق ناھىيىسىدە ئومۇملاشتۇرۇلدى. 1956 - يىلى پاختىنى ئالدىن سېتىۋېلىش دائىرىسى 30 ناھىيىگە كېڭەيتىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بۇنىڭ ئىچىدىكى 23 ناھىيىگە مەسئۇل بولدى. 1957 - يىلدىن باشلاپ پاختا تىجارىتى كەسپى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاختا شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، پاختا شىركىتى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە پاختىنى ئالدىن سېتىۋېلىشقا زاكالەت پۇلى ئورۇنلاشتۇرۇش خىزمىتىنى بۇاستە ئۇستىگە ئالدى.

1954 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە جەمئىي تارقىتىلغان زاكالەت پۇل 13 مىليون 555 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئوتتۇرىچە ھەربىر پاختىچىلىق ناھىيىسىگە 216 مىڭ 500 يۈەندىن توغرا كەلدى، مارالبېشى ناھىيە سېرىق بۇيا يېزىسى يىلىغا 2375 مو كېۋەز تېرىپ، 58 مىڭ كىلوگرام پاختىنى ئالدىن سېتىپ، 8975 يۈەن زاكالەت پۇلىغا ئىگە بولدى. 1958 - يىلدىن 1960 - يىلغىچە شىنجاڭ بويىچە پاختىغا 48 مىليون 600 مىڭ يۈەن زاكالەت پۇلى تارقىتىلدى. 1961 - يىلدىن 1962 - يىلغىچە كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى تەڭشىلىپ، زاكالەت پۇلى تارقىتىلمىدى. 1963 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە پاختا زاكاز قىلغۇچى ئورۇن 39 ناھىيە (شەھەر) گە كۆپەيىپ، 3 يىلدا 24 مىليون 500 مىڭ يۈەن زاكالەت پۇلى تارقىتىلىپ، پاختا ئىشلەپچىقىرىدىغان ھەربىر ناھىيىگە 209 مىڭ يۈەندىن توغرا كەلدى. 1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى بىر تۇتاش پاختا سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئۇستىگە ئالغان دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرىغا بىر يولىلا زاكالەت پۇلى بېرىشنى بەلگىلىدى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى نامرات جايلارغا قارىتا، زاكالەت پۇل پىلانىنى كونترول قىلىش كۆرسەتكۈچىدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىك پرىنسىپى بويىچە، تارقىتىلمىدىغان زاكالەت پۇل ھەجمىنى سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىدىكى %10تىن %20كە كۆتۈردى.

1966 - يىلدىن 1976 - يىلغىچە بولغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، 1966 - 1974 - ۋە 1976 - يىللىرى 40 مىليون 140 مىڭ يۈەن زاكالەت پۇلى تارقىتىلدى.

1977 - يىلدىن 1980 - يىلغىچە پاختىنى ئالدىن سېتىۋېلىش ئىشلىرىنى ئاشلىق، مايلىقدان، چىگە، قىزىلچا، پىلە غوزىسى ۋە چوشقىنى ئالدىن سېتىۋېلىش بىلەن بىرگە ئاپتونوم رايونلۇق مەسئۇل ئورۇنلار بىرلىشىپ ئورۇنلاشتۇرىدىغان، يىلىغا 10 مىليون يۈەندىن ئارتۇق پاختا سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى بېرىدىغان بولدى. تەدبىر ئەمەلىيلەشمىگەنلىكى ئۈچۈن، ئەمەلىي بېرىلگەن زاكالەت پۇلى پىلاندىكى ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ %30 — %40 ئىگىلا يەتتى. 1981 - يىلى 1 مىليون 110 مىڭ يۈەنلا ئورۇندالدى. 1982 - يىلى پاختا سېتىۋېلىشتا ئەتراپتىلار تاپشۇرۇش، ئەتراپتىلار بىلەن ھېسابات قىلىش ئائىلىلەر تاپشۇرۇش، ئائىلىلەر بىلەن ھېسابات قىلىشقا ئۆزگەرتىلدى. قايتا زاكالەت پۇلى تارقىتىلمىدى.

1954 - يىلدىن 1981 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدىكى ئىستاتىستىكىغا قارىغاندا، پاختا سېتىۋېلىشقا تارقىتىلغان زاكالەت پۇل جەمئىي 150 مىليون يۈەن بولۇپ، ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى 1 مىليون 35 مىڭ يۈەن زاكالەت پۇل ئۆسۈمىنى ئۇستىگە ئالغان. 1963 - يىلى قەشقەر ئۇلايىتىدە كېۋەز مايىسىنى ئاز كۆرۈلىدىغان مۇلدۇر ئاپىتىگە ئۆچرىغاندا، مەمۇرىي مەھكىمە ئاشلىق ۋە پاختا سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلىدىن 2 مىليون 880 مىڭ يۈەن چىقىرىپ، 8000 تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىۋېلىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئارقىلىق ئۆز - ئۆزىنى قوتقۇزۇشقا ئاتىلانغان. 1964 - يىلى تۇرپاندا كېۋەزلىك كەڭ كۆلەمدە يەر يولۇسى ئاپىتىگە ئۇچرىغاندا، ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى پاختا سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلىغا دېھقانچىلىق دورىلىرىنى سېتىۋېلىپ ھاشارات زىياندىشىلىقىنى ۋاقتىدا يوقاتقان، ئاممىا زاكالەت پۇلى بېرىشنى «دەل ۋاقتىدا جانغا ئەسقاتىدىغان پۇل» ئىكەن دەپ ئىنكاس قىلىشقان.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ پاختا زاكالەت پۇلىنى تارقىتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 1 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار	تارقىتىلغان زاكالەت پۇل	يىللار	تارقىتىلغان زاكالەت پۇل
1954	3.6	1964	1090
1955	100	1965	1141
1956	602.29	1966	1447
1957	694.6	1974	1485
1958	835.2	1976	1082
1959	2869.65	1979	1098
1960	1162.22	1980	1098
1963	219.43	1981	111.5

ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمىدىن ئېلىنغان مەھسۇلات ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 2

يىللار	تېرىلغۇ كۆلىمى (10 مىڭ مو)		بىرلىك مەھسۇلاتى (كىلوگرام)		ئومۇمىي مەھسۇلاتى (10 مىڭ تونا)	
	جەمئىي	ئۈزۈن تالالىقى	ئونتۇرىچە بىرلىكى	ئۈزۈن تالالىقى	جەمئىي	ئۈزۈن تالالىقى
1950	58.96	—	11	—	0.64	—
1951	72.87	—	12.15	—	0.89	—
1952	97.59	—	13.45	—	1.32	—
1953	84.16	—	16.1	—	1.36	—
1954	83.85	—	17.75	—	1.49	—
1955	110.54	0.2	22.5	18.7	2.51	—
1956	180.62	0.96	25.15	21.85	4.58	0.021
1957	168.19	1.15	21.25	20.35	3.57	0.024
1958	182.96	1.4	25.35	19.4	4.14	0.033
1959	210.15	1.37	27.15	17.5	5.71	0.024
1960	239.79	7.2	13.5	15.5	3.19	0.11
1961	195.75	7.75	15.85	16.8	3.1	0.13
1962	156.17	12.24	16	15.8	2.5	0.19
1963	179.05	11.11	19	32.45	3.4	0.36
1964	203.68	23.82	21.6	18.29	4.4	0.44
1965	238.50	25.96	31.35	25.85	7.59	0.67
1966	253.23	34.63	31.3	25.65	7.93	0.89
1967	258.45	31.28	30.55	27.5	7.89	0.86
1968	243.72	23.95	24.95	—	6.08	0.62
1969	230.55	24.83	22.9	18.45	5.28	0.46

0.42	6.46	—	27.75	15.87	232.63	1970
0.57	6.2	20.5	26.5	28.15	234.22	1971
0.48	5.3	16	22.2	19.09	238.54	1972
0.58	6.71	27.1	29.4	21.31	228.41	1973
0.6	5.78	25.15	25.3	23.93	228.42	1974
0.39	4.67	18.85	21.1	20.5	221.52	1975
0.59	5.11	25.3	24.05	23.1	212.28	1976
0.7	4.87	25.3	22.65	27.69	215.07	1977
1.19	5.50	27.5	24.35	43.57	225.63	1978
1.49	5.3	22.5	21.9	66.21	242.21	1979
1.72	7.92	29.5	29	57.72	271.83	1980
1.76	11.36	26.85	32.5	65.37	346.86	1981
1.8	14.61	35.5	34	51.07	427.73	1982
1.4	15.7	43.2	38	32.4	415.01	1983
2	19.23	40.58	46	42.96	422.24	1984
1.79	18.74	50.21	49	35.65	380.28	1985

§ 2 . سېتىۋېلىش

مىنگو دەۋرىدە يېزا ئىقتىسادىنىڭ تايىنى يوق بولۇپ، پاختا مەھسۇلاتى ئىنتايىن مۇقىمسىز ئىدى. تاۋار پاختا مىقدارى ناھايىتى ئاز ئىدى. پاختىكارلار ۋە قول ھۈنەرۋەنلەر كۆپ ھاللاردا پاختىنى تور پاختا قىلىش ۋە ماتا توقۇش ئۈچۈن پىششىقلاپ ئىشلەپ، كىيىم - كېچەك تىكىپ، يىپ تاغار توقۇپ بازارغا سالاتتى ھەمدە پاختا ساھەسىدىكىلەر ۋە پاختا سودىگەرلىرى تەرىپىدىن قەرەللىك بازارغا كىرگۈزۈلۈپ مالغا مال ئالماشتۇرۇلاتتى، پاختا بازارلىرىدا باھانىڭ ئۆرلەش ياكى چۈشۈش ئەھۋالىدىن پايدىلىنىپ، پاختىنى تۆۋەن باھادا سېتىۋېلىپ، شىمالىي شىنجاڭدىكى شەھەر - بازارلارغا ئېلىپ بېرىپ، يۇقىرى باھادا ساتاتتى. يۇشىن يەرلىك مەھسۇلاتلار شىركىتى (1931 ~ 1944 - يىللىرى) ئېكسپورت قىلىپ مال ئالماشتۇرۇش ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، شۇبە - تارماق ئاپپاراتى ۋە سودىگەرلەر ئارقىلىق پاختىچىلىق رايونلىرىدىن كۆپلەپ پاختا سېتىۋالغان، بۇ شىركەتنىڭ يىلىغا سېتىۋالغان پاختىسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2000 تونىنا ئەتراپىدا بولغان.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن پارتىيە، ھۆكۈمەت يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشنى كەڭ ئۇيۇشتۇرۇپ، پاختىكارلارنى كۆپلەپ كېۋەز تېرىپ، دۆلەتكە «ۋەتەنپەرۋەرلىك پاختىسى» سېتىپ بېرىشكە ئىلھاملاندۇرۇپ، سېتىۋالىدىغان پاختا مىقدارىنى ئۈزلۈكسىز ئاشۇردى. 1950 - يىلدىن 1953 - يىلغىچە، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ بازىرىنى ئېچىش ئۈچۈن، 4 يىلدا 8900 تونىنا پاختا سېتىۋېلىندى، بۇ ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 22% نى ئىگىلەيدۇ. پاختا سېتىۋېلىش كەسپىنى يولغا قويۇش ئارقىلىق بازارنى تەمىنلەش ۋە سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئېكسپورت سودىسى مال مەنبەسىگە ئىگە قىلىندى، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ ھايانكەشلىك تىجارىتى توسۇۋېلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا مۇۋاپىق سېتىۋېلىش سىياسىتى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، پاختا بىلەن ئاشلىقنىڭ (بۇغداينىڭ) باھا نىسبىتى 1:4 دىن 7.6:1گە كۆتۈرۈلدى. سېتىۋېلىنىدىغان پاختىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسى 1.76 يۈەن بولۇپ، 1949 - يىلدىكىدىن بىر ھەسسىدىن كۆپرەك ئۆستۈرۈلدى،

بازاردا سېتىلغان پاختىنىڭ باھاسى 2.1 يۈەندىن 2.6 يۈەنگىچە بولۇپ، 1949 - يىلىدىكىدىن 30% تەن 50% كىچە تۆۋەنلىتىلدى.

1954 - يىلى پاختىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش سىياسىتى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، دۆلەت يېزا ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈش ھەرىكىتىنى ئومۇملاشتۇرۇپ، ئىقتىسادىي زىرائەتنىڭ تېرىلغۇ كۆلىمىنى ئاشۇردى، پاختا مەھسۇلاتى كۆپ مىقداردا ئاشتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا دۆلەت پاختىغا قارىتا بىر تۇتاش پىلانلاپ، تەڭ ئېتىبار بېرىش، مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش، پىلانلىق يۆتكەش، زىيانغا قوشۇمچە يارەم بېرىش قاتارلىق سىياسەت، تەدبىرلەرنى يولغا قويۇپ، شىنجاڭنىڭ پاختىسىنى ئىچكىرىگە يۆتكەشكە باشلىدى، ھەرقايسى ئۆلكە ۋە ئاپتونوم رايونلارنى سۈپەتلىك پاختا بىلەن تەمىنلەپ، سېتىۋېلىش مىقدارىنى زور ھەجمدە ئاشۇردى. 1954 - يىلى 6695 تونىنا پاختا سېتىۋېلىنغان بولسا، 1959 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى 51 مىڭ 795 تونىنغا يېتىپ، 6 يىلدا 7.6 ھەسسە ئېشىپ، سېتىۋېلىش مىقدارى ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 90.5% نى ئىگىلىدى.

1960 - يىلدىن 1962 - يىلغىچە يېزا ئىگىلىكىدە ئاپەت يۈز بېرىپ، مەھسۇلات كېمەيىپ كەتتى. پاختا سېتىۋېلىش مىقدارى 22 مىڭ تونىدىن 26 مىڭ تونىنىغىچە بولۇپ، 1959 - يىلىدىكىدىن ئوتتۇرىچە 51.8% كېمەيدى.

1963 - يىلدىن باشلاپ شىنجاڭنىڭ پاختا ئىشلەپچىقىرىشى قايتىدىن راۋاجلىنىپ سېتىۋېلىش مىقدارى ئاشتى، 1965 - يىلدىن 1967 - يىلغىچە سېتىۋېلىش مىقدارى ئۈدا 3 يىل 71 مىڭ تونىدىن 73 مىڭ تونىنغا، تاۋار پاختىنىڭ سېتىۋېلىنىش مىقدارى 93.5% كە يېتىپ، پاختىنى ئۈدا راۋاجلاندۇرۇشتا يېڭى سەۋىيە يارىتىلدى. 10 يىللىق «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، شىنجاڭنىڭ پاختا ئىشلەپچىقىرىشى بىر ئىزدا تۇرۇپ قالدى. 1968 - يىلدىن 1978 - يىلغىچە پاختا سېتىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ 42 مىڭ تونىنا بىلەن 63 مىڭ تونىنا ئارىلىقىدا بولۇپ، پاختا قىسچىلىقى پەيدا بولدى، زاۋۇتلار ئىشتىن توختىدى، دېھقانلارنىڭ كىرىمى كېمەيدى، ھەتتا ئىمپورت قىلىنغان پاختا توقۇلمىلىرىنى ئىشلىتىشكە مەجبۇر بولدى.

1978 - يىلى پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، پاختا ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىي قىلىپ، سېتىۋېلىش مىقدارى يىلمۇ - يىل ئېشىپ باردى. 1981 - يىلى 100 مىڭ تونىلىق چوڭ ئۆتكەلنى بۆسۈپ ئۆتۈپ، 116 مىڭ 500 تونىنغا يەتكۈزۈلدى، 1984 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى 194 مىڭ 700 تونىنغا يېتىپ، يىللاردىكى سېتىۋېلىش مىقدارى بويىچە ئەڭ يۇقىرى رېكورت يارىتىلدى. 1985 - يىلى دۆلەت پاختىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىشنى توختاتم بويىچە سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتتى، سېتىۋېلىش مىقدارى 177 مىڭ تونىنغا يېتىپ، ئومۇمىي مەھسۇلاتنىڭ 94.4% نى ئىگىلەپ، 1966 - يىلىدىكىدىن 1.42 ھەسسە، 1976 - يىلىدىكىدىن 2.67 ھەسسە ئاشتى، پاختىچىلىق رايونىدىكى ئاھالىنىڭ ئوتتۇرىچە كىرىمى ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا باشقا جايلارنىڭكىدىن ئېشىپ كەتتى. مەكىت ناھىيىسىدە كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن كىرىم 688 يۈەن بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە پاختا ئىشلەپچىقىرىشتىن قىلىنغان كىرىم 70% تەن كۆپرەكنى ئىگىلىگەن.

1. سېتىۋېلىش سىياسىتى

1) دۆلەت باشقۇرۇش، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشقا ھاۋالە قىلىش

1950 - يىلى پاختا سېتىۋېلىش كەسپىنى سودا شىركىتى باشقۇرۇپ، سېتىۋېلىش پىلانى بويىچە قەرز پۇل بىلەن تەمىنلەپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا ھەربىي رايون كوپېراتىپى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سېتىۋېلىشقا ھاۋالە قىلاتتى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يوق جايلاردا خۇسۇسىي سودىگەرلەرنى سېتىۋېلىشقا ئۈيۈشتۇراتتى. 1952 - يىلى «5 كە قارشى» تۇرۇش (پارىخورلۇققا، باج ئوغرىلاش، باج تاپشۇرماسلىققا،

دۆلەت مال - مۇلكىنى ئوغۇرلاشقا، ئىش ھالقىلىرىنى قىسقارتىپ، ماتېرىيال ئوغۇرلاشقا، دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي ئاخباراتىنى ئوغۇرلاشقا قارشى تۇرۇش) ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلغاندىن كېيىن، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ پاختا سېتىۋېلىشىغا قايتا يول قويۇلماي، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ۋاكالىتەن سېتىۋالىدىغان بىردىنبىر ئورۇنغا ئايلاندى.

2) ئالدىن سېتىۋېلىش، نەق ساقلاش

1952 - يىلى ئەتىيازدا ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى تۇرپان، كورلا، يەكەن قاتارلىق پاختىچىلىق ناھىيىلىرىدىكى 5 يېزىدا سىناق ئېلىپ بېرىپ، كېۋەز تېرىش ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى ياكى پاختىكارلار بىلەن بىۋاسىتە ئالدىن سېتىۋېلىش توختامى ئىمزالاپ، توختامدىكى ئومۇمىي قىممەت بويىچە %15تىن %50كىچە ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى تارقاتتى. 1954 - يىلدىكى ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى %10تىن %20كىچە بولدى.

1953 - يىلى پاختىنى «نەق ساقلاش» كەسپى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلدى. بۇنىڭ چارىسى مۇنداق بولدى: يېڭى پاختىنى بازارغا سېلىش ۋاقتىدا پەسىللىك پەرقلىق باھاسىنى ئېلان قىلىپ، دېھقانلارنىڭ پاختىنى تاپشۇرۇش ۋاقتىنى كېچىكتۇرۇشكە ئىلھام بېرىپ، ھەم دېھقانلارنىڭ كىرىمىنى ئاشۇرۇش، ھەم تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ پاختا ساقلاش قىيىنچىلىقىنى ئازايتىش. بۇ كەسىپ قەشقەر، يەكەن، قاغىلىق، ئاقسۇ قاتارلىق 12 ناھىيىدە يولغا قويۇلدى.

3) پىلانلىق سېتىۋېلىش

1954 - يىل 9 - ئاينىڭ 14 - كۈنى مەمۇرىي كېڭەش «پاختىنى پىلان بويىچە سېتىۋېلىش توغرىسىدا بۇيرۇق» ئېلان قىلىپ، 1954 - يىلى يېڭى پاختا بازارغا چىققان ۋاقىتتىن باشلاپ، پۈتۈن مەملىكەت بويىچە پاختىنى پىلان بويىچە سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. پاختىكارلار دېھقانچىلىق بېجىنى تاپشۇرغاندىن باشقا ۋە بەلگىلىمە بويىچە ئۆزىگە كېرەكلىك قىسمىنى قالدۇرغاندىن باشقا، قالغانلىرىنى دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسىدىكى سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە پۈتۈنلەي دۆلەتكە سېتىپ بەردى. پاختا سېتىۋېلىش خىزمىتىنى پاختا توقۇلما ماللار شىركىتى بىر تۇتاش بېجىردى ھەمدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا سېتىۋېلىش كەسپىنى ۋاكالىتەن بېجىرىشكە ھاۋالە قىلدى. دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش پىلانى ئورۇندالغاندىن كېيىن، پاختىكار ئۆزى ئىشلىتىشكە ئېلىپ قالغان پاختىدىن ئېشىنىپ سېتىشقا توغرا كەلسە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى داۋاملىق سېتىۋالدى، خۇسۇسىي ئىگىلىكتىكى پاختا سودىگەرلىرىنىڭ چىگىتلىك پاختا، ساپ پاختا سېتىۋېلىش ۋە يۆتكەش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشىغا بىردەك يول قويۇلمىدى. 1957 - يىلدىن باشلاپ پاختا سېتىۋېلىش كەسپىنى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسى بېجىرىدىغان بولدى.

1960 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايوننىڭ پاختىنى پىلانلىق سېتىۋېلىش ۋە پىلانلىق تەمىنلەش توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق چارىسى» نى ئېلان قىلىپ، ئاپتونوم رايوننىڭ پاختا سېتىۋېلىش ۋە سېتىش كەسپىنى دۆلەت سودا تارماقلىرى بېجىرىشنى، ئۇنىڭدىن باشقا ھەر قانداق كارخانا ئورۇنلىرىنىڭ پاختا تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشىغا روخسەت قىلماسلىقنى بەلگىلىدى. پاختا ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلار ئۆلچەم بويىچە ئۆزىگە كېرەكلىك پاختىنى ئېلىپ قالغاندىن باشقا، قالغانلىرىنى پۈتۈنلەي دۆلەتكە تاپشۇردى. جايلار سېتىۋېلىش داۋامىدا «ۋاقتىدا سېتىۋېلىش، بىرلا ۋاقىتتا ئورۇنلاشتۇرۇش» فاڭجېنىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇپ ۋە ئىجرا قىلىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئەمەلىي پاختا مەھسۇلاتىغا ئاساسەن، بەلگىلىمە بويىچە پاختىكارلارنىڭ ئۆزىگە قالدۇرغان قىسمىنى چىقىرىۋەتكەندىن كېيىن، ئارتۇق قىسمىنىڭ ھەممىسىنى سېتىۋالدى. پاختىنى كۆپ ساتقانلارغا سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش بېلىتى بەردى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاشلىق تارماقلىرىغا ھەمكارلىشىپ، چىگىت كۈنجۈرىسىنى

قايتۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، سېتىۋېلىش سىياسىتىنىڭ تولۇق ئەملىيلىشىشىگە كاپالەتلىك قىلدى. پىلانلىق سېتىۋېلىش سىياسىتىنى يولغا قويۇش داۋامىدا بەزى كونكرېت سىياسەت ۋە قوشۇمچە يارەملار ھەققىدە بىر قىسىم تەكشۈش ئېلىپ بېرىلدى. 1979 - يىلى تۆپ ساندىن ئاشۇرۇپ سېتىۋالغان قىسمىغا مۇكاپات بېرىلدى، شىمالدىكى پاختىچىلىق رايونلىرىغا باھا سىرتىدا قوشۇمچە يارەم بېرىلدى. 1984 - يىلى تۆپ سان ئەملدىن قالدۇرۇلۇپ، مۇقىم نىسبەتكە باھا قوشۇپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى.

4) توختام بويىچە سېتىۋېلىش

1985 - يىلىدىن باشلاپ دۆلەت يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى بىر تۇتاش ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى چۈشۈرمەي، تۇرلۇك ئەھۋالغا ئاساسەن، ئايرىم - ئايرىم ھالدا توختام بويىچە سېتىۋېلىش ۋە بازار ئارقىلىق سېتىۋېلىشنى يولغا قويدى. بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ئەملدىن قالدۇرۇلغاندىن كېيىن، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى ئەسلىدىكى تىجارەت ئىش تەقسىماتىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدىغان، كۆپ يول ئارقىلىق ئۇدۇل ئوبوروت قىلىنىدىغان بولدى، بۇ دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش سىياسىتىدىكى بىر چوڭ ئۆزگىرىش بولدى. مەركەزنىڭ ئالاقىدار ھۆججەتلىرىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون 1985 - يىلى پاختىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىشنى ئەملدىن قالدۇرۇپ، توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتتى. توختام بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋە تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جايلارنىڭ ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن سېتىۋېلىش توختامىدىكى تۆپ سانىنى تېزدىن دەرىجىمۇ دەرىجە پاختكار ئائىلىسىگە ۋە پاختا ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلارغا ئەملىيلەشتۈرۈشنى، ھەرقانداق ئورۇن ۋە شەخسنىڭ بەلگىلەنگەن ۋەزىپىدىكى سانىنى ئۆزگەرتمەسلىكىنى، قايسى دەرىجىلىك ئورۇن سېتىۋېلىش سانىنى كۆپەيتىشنى تەستىقلىسا، ئۇنىڭغا قوشۇلىدىغان باھا پۇلى، مۇكاپاتلىق خىمىيىۋى ئوغۇت، ئۆسۈم زاپچىسىنى ۋە خىراجەتنى شۇ دەرىجىلىك مالىيە ئورنى ئۈستىگە ئېلىشنى قارار قىلدى. ھەر دەرىجىلىك پاختا - چىگە شىركەتلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ھەرىيلى ئاپتونوم رايون بەلگىلىگەن سېتىۋېلىش سانىغا ئاساسەن، ئەتىيازلىق تېرىلغۇدىن بۇرۇن پاختكار ۋە پاختا ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇن بىلەن سېتىۋېلىش توختامى تۈزدى، توختامدا سورتى، دەرىجىسى، ئۆزۈنلۇقى، سانى، باھاسى، مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت ئۆلچىمى، چىگىتنى قايتۇرۇش، سېتىپ بېرىش ئورنى ۋە ۋاقتى قاتارلىقلارنى ئېنىق بەلگىلىدى. سېتىۋېلىش سىرتىدىكى پاختىنى دېھقانلارنىڭ بازاردا سېتىشىغا يول قويۇلدى، پاختا تىجارىتى تارماقلىرىنىڭ بازار ئارقىلىق تەڭشەشكە پائال قاتنىشىشى تەلەپ قىلىنىدى.

5) ئۆزىگە قالدۇرغان پاختىنى ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش

پىلانلىق سېتىۋېلىش سىياسىتىنى يولغا قويۇش جەريانىدا، ئاۋۋال ئۆزىگە قالدۇرۇش، كېيىن سېتىۋېلىش ۋە كۆپ ئىشلەپچىقارسا كۆپ قالدۇرۇش پرىنسىپى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، پاختكارلارنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىنكى ئارتۇق ئىشلەپچىقارغان پاختىسى ۋە ئۆزىگە قالدۇرۇلغان ئېشىندى پاختىسىغا قارىتا، رەخت بېلىتىگە ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش يولغا قويۇلدى.

پاختىچىلىق رايونىنىڭ ئۆزىگە پاختا قالدۇرۇش ئۆلچىمى: 1960 - يىل 6 - ئايدا ئاپتونوم رايون غۇلجا، بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، ئالتاي، تارباغاتاي ۋىلايىتى، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى، قۇمۇل ۋىلايىتى، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، ئۈرۈمچى شەھىرى، قاراماي شەھىرى، ئۈلۇغچات، ئاقچى، تاشقورغان، باي ناھىيىلىرىدە ھەربىر كىشىنىڭ نورما ئۆلچىمى 1.25 كىلوگرام؛ كورلا ناھىيىسى، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرى، ئاتۇش، ئاقتۇ، تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرىدە، ھەربىر كىشىنىڭ نورما ئۆلچىمى 1 كىلوگرام بولۇشنى، چارۋىچىلىق رايونىنىڭ نورمىسىنى دېھقانچىلىق رايونىدىن

ئازراق يۇقىرى قىلىشنى، ئۆزىگە قالدۇرۇلىدىغان پاختىنىڭ دەرىجىسى 4 - دەرىجىدىن 8 - دەرىجىگىچە بولۇشنى، ئوتتۇرىچە دەرىجىسى 6 - دەرىجىدىن ئېشىپ كەتمەسلىكنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى 9 - ئايدا ئاپتونوم رايون ئۆزىگە قالدۇرىدىغان پاختا ئۆلچىمىنى تەڭشەپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى جايلار ۋە شىمالىي شىنجاڭدىكى تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرىدە 1.25 كىلوگرام، شىمالىي شىنجاڭ ۋە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى باي، تاشقورغان، ئۇلۇغچات ۋە ئاقچى ناھىيىلىرىدە 1.5 كىلوگرام قىلىپ بەلگىلىدى. 1970 - يىل 9 - ئايدا جەنۇبىي شىنجاڭدىكى پاختىكارلارنىڭ ئۆزىگە قالدۇرىدىغان پاختا نورمىسى 750 گرامغا، شىمالىي شىنجاڭ رايونىنىڭ 1 كىلوگرامغا تەڭشەلدى، بۇ ئۆلچەم 1980 - يىلغىچە ئىزچىل ئىجرا قىلىندى.

1961 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم سودا نازارىتىنىڭ پاختا قالدۇرۇقى توغرىسىدىكى دوكلاتىنى تەستىقلاپ، پاختا ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىش ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇندىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ قالدۇرۇق مىقدارىنى مۇۋاپىق ئۆستۈرۈشكە بولىدىغانلىقىنى، بەلگىلىمە بويىچە قالدۇرۇلغاندىن باشقا ئاشۇرۇلغان قىسمىدىن يەنە 10% تىن 20% كىچە چىقىرىپ، ئەمگەككە قاراپ ھەق بېرىش پرىنسىپىگە ئاساسەن مۇكاپاتلاشنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى.

1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ قالدۇرۇق پاختىسىنى ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ئۇنىڭدا، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان ناھىيىلەر پاختا رەختكە قالدۇرۇق پاختىنى ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئېلىپ بارىدۇ، قالدۇرۇق پاختا گۇڭشې ئەزالىرىغا تەقسىملەپ بېرىلگەن بولسا، گۇڭشې ئەزالىرى ئالماشتۇرۇپ سېتىۋالىدۇ؛ گۇڭشې ئەزالىرىغا تەقسىملەپ بېرىلمىگەن بولسا، ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ ئېھتىياجى بويىچە، يىغىپ ئالماشتۇرۇپ سېتىۋالغاندىن كېيىن گۇڭشې ئەزالىرىغا تەقسىملەپ بېرىدۇ؛ قالدۇرۇق پاختىنىڭ ھەممىسىنى يىغىۋېلىپ ئاندىن تەمىنلەش چارىسى يولغا قويۇلغان جايلاردا، پاختىكارلار سېتىۋالغۇچى تارماق تارقاتقان پاختا بېلىتىگە ئاساسەن رەخت بېلىتى ئالماشتۇرۇۋالسا بولىدۇ؛ گۇڭشې ئەزالىرى قالدۇرۇق يەر ۋە پارچە - پۇرات بوز يەرلەردە ئىشلەپچىقارغان پاختىنىمۇ ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىشقا بولىدۇ، 2 - دەرىجىدىن 5 - دەرىجىگىچە بولغان 500 گرام ساپ پاختىغا 2 مېتىر، 6 - دەرىجىدىن 9 - دەرىجىگىچە بولغان ساپ پاختىغا 1.7 مېتىر، 10 - دەرىجىدىن 12 - دەرىجىگىچە بولغان ساپ پاختىغا 1.3 مېتىر رەخت بېلىتى ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 1969 - يىلى ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش ئۆلچىمى تەڭشىلىپ، ھەر 500 گرام ساپ پاختىغا 1 مېتىر رەخت بېلىتى ئالماشتۇرۇپ بېرىلدى. ئالماشتۇرۇش دائىرىسىدە گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ قالدۇرۇق پاختىسى ئاساس قىلىندى، قالدۇرۇق يەرگە تېرىلغان كېۋەزدىن ئېلىنغان ئاز مىقداردىكى پاختىمۇ ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىندى. 1972 - يىلى ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش ئۆلچىمى يەنە ئۆستۈرۈلۈپ 1.66 مېتىرغا يەتكۈزۈلدى. 1983 - يىلى پاختا رەخت بىلەن تەمىنلەش قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

6) مۇكاپات ئورنىدا سېتىش

1961 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ھەر 50 كىلوگرام قۇرۇقلۇق پاختىسى سېتىۋېلىنسا، شىمالى شىنجاڭدا 10 كىلوگرام ئاشلىق، جەنۇبىي شىنجاڭدا 15 كىلوگرام ئاشلىق بىلەن مۇكاپاتلاش، ئۇزۇن تالالىق پاختىنى جەنۇبىي شىنجاڭ ۋە شىمالىي شىنجاڭ دەپ ئايرىماي، ھەر 50 كىلوگرام ئۈچۈن 22.5 كىلوگرام ئاشلىق بېلىتى مۇكاپات بېرىشنى بەلگىلىدى. مۇكاپاتلاشتا، كوللېكتىپ ئورۇنغا ئاشلىق سېتىۋېلىش دوكمېنتى، شەخسىيلەرگە ئاشلىق بېلىتى تارقىتىپ بېرىش چارىسى قوللىنىلدى، قاچان سېتىۋالسا شۇ چاغدا تارقىتىپ بېرىلدى، كىم ساتسا شۇنىڭغا بېرىلدى. شۇ يىلى 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ھەر 50 كىلوگرام ساپ پاختا سېتىۋالسا، مۇكاپات ئورنىدا 3.3 مېتىر پاختا رەخت سېتىپ بېرىشنى، شۇ جاينىڭ پارچە سېتىش تاختاي باھاسى بويىچە 25 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى.

1962 - يىلى 50 كىلوگرام پاختا سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپات ئورنىدا 3.3 مېتىر پاختا رەخت، بىر كىشىلىك رېزىنكە ئايىغ، 1 مېتىر تاۋار، 32.5 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىلدى، ئۇنىڭدىن باشقا 1 كىلوگرام فوزا پاختىسى قالدۇرۇلدى، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى، گۇڭشې ئەزالىرى ۋە بىڭتۇەن، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شىركىچىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئوبيېكتى قىلىنىدى. 1963 - يىلى 50 كىلوگرام پاختا سېتىپ بەرگەنلەرگە، مۇكاپات ئورنىدا 42.5 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىش بەلگىلەندى.

1965 - يىلى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرى سېتىۋېلىشتا مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش دائىرىسى تارايدى، مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش ئۆلچىمى تۆۋەنلىتىلدى. 50 كىلوگرام پاختا سېتىۋېلىنسا، مۇكاپات ئورنىدا 1.5 مېتىر پاختا رەخت سېتىپ بېرىش بەلگىلەندى. 1973 - يىلى ئاپتونوم رايون مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش چارىسىنى ئىجرا قىلىپ، ھەر 50 كىلوگرام پاختا سېتىۋالسا، مۇكاپات ئورنىدا 35 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى يولغا قويدى. 1978- يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 50 كىلوگرام چىغىرىق پاختىسى سېتىۋېلىنسا، مۇكاپات ئورنىدا 40 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى، 50 كىلوگرام ھەرە چىشلىق پاختا سېتىۋېلىنسا، مۇكاپات ئورنىدا 42 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى.

1979 - يىل 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنى يېڭى پاختا بازارغا سېلىنغاندىن باشلاپ، گوۋۇيۈەننىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، پاختىنى ئاشۇرۇپ سېتىۋالغانلارنى مۇكاپاتلاش چارىسى يولغا قويۇلدى. بۇنىڭدا خەلق گۇڭشېسىنى ئاساسىي ھېسابات بىرلىكى قىلغان ئورۇنلار ۋە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ھەم تۇەن - مەيدانلارنىڭ 1976 - يىلدىن 1978 - يىلغىچە بولغان 3 يىلدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپىگە ئەمەلىي سېتىپ بەرگەن ئوتتۇرىچە پاختا مىقدارى تۇپ سان قىلىنىدى، ئاشۇرۇپ سېتىلغان پاختىغا (ئۇزۇن تالالىق پاختا بۇنىڭ سىرتىدا) قارىتا، 1979 - يىلى پاختا سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىنكى ئاساستا، ھەر بېرىم كىلوگرام ساپ پاختا سېتىپ بېرىلسە، دەرىجىسىنى ئايرىماي، بىرىدىك 0.4 يۈەندىن باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاش يولغا قويۇلدى، گۇڭشې ئەزالىرى ۋە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنىڭ ئىشچىلىرى ئۆزلىرىگە قالدۇرۇلغان پاختىنى ياكى قالدۇرۇق يەردىن چىققان پاختىنى دۆلەتكە سېتىپ بەرسە، ئۇلارغىمۇ باھا قوشۇپ مۇكاپات بېرىلدى ياكى بېرىم كىلوگرام ساپ پاختا سېتىپ بېرىلسە، 1.66 مېتىر رەخت بېلىتى تارقىتىپ بېرىلدى.

1980 - يىلى 50 كىلوگرام چىغىرىق پاختىسى سېتىۋېلىنسا، مۇكاپات ئورنىدا 40 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىلدى، 50 كىلوگرام ھەرە چىشلىق پاختا سېتىۋېلىنسا، مۇكاپات ئورنىدا 42 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىلدى. خىمىيىۋى ئوغۇت بېلىتىنى ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش بېسىپ تارقىتىپ، پاختا سېتىلغان ھامان بېلەت بېرىش ئەمەلىيلەشتۇرۇلدى. گۇڭشې ئەزالىرى قالدۇرۇق يېرىگە تېرىغان كېۋەزدىن ئالغان پاختىنى ساتسىمۇ، يۇقىرىقى ئۆلچەم بويىچە مۇكاپات ئورنىدا خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىلدى.

2. سېتىۋېلىش ئۇسۇلى

1950 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە ئائىلە بويىچە سېتىۋېلىندى. 1954 - يىلى ئۆلكىلىك پاختا توقۇلما ماللار شىركىتى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا پاختىنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشنى ھاۋالە قىلدى، 2 تەرەپ بۇ ھەقتە كېلىشىم ئىمزالىدى. ئۆلكە بويىچە تۇرپان، پىچان، مەكىت ناھىيىلىرىنىڭ يېزىلىرى ۋە ئاقسۇ ناھىيىسىدىن باشقا، قالغان پاختىچىلىق رايونلىرىنىڭ پاختىسىنى پۈتۈنلەي تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشنى، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش رەسمىيەت ھەققى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتىنىڭ

2.5%ى بويىچە بولۇشنى بەلگىلىدى. سېتىۋېلىش خىزمىتىدە مۇنداق تەدبىر قوللىنىلدى: مەركەزلىك ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا سېتىۋېلىش نۇقتىسى تەسىس قىلىنىپ سېتىۋېلىندى، تارقاق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا قەرەللىك ئايلىنىپ يۈرۈپ سېتىۋېلىندى؛ چەت - ياقا يېزا، كەنتلەر ۋە كوپېراتىپلار سېتىۋېلىشقا ئامالسىز قالغان جايلاردا تىجارەتتە ئېپى بار ئۇششاق سودىگەرلەرنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشقا ئۇيۇشتۇرۇپ، 1%تىن 1.5%كىچە رەسمىيەت ھەققى بېرىلدى. سېتىۋېلىشتا تېز سېتىۋېلىش، تېز پىششىقلاپ ئىشلەش، تېز يۆتكەش روھى ئىزچىللاشتۇرۇلدى، ئالدىن سېتىۋېلىش توختامىنى ئېنىقلاش چىك تۇتۇلۇپ، سېتىۋالماقچى بولغان پاختىنىك مىقدارى بويىچە سېتىۋېلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىندى.

1958 - يىلى «خەلق گۇڭشېسى» ئومۇملاشتۇرۇلغاندىن كېيىن، پاختا سېتىۋېلىش ئىشى ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپىنى بىرلىك قىلىپ ئېلىپ بېرىلدى. جايلار پاختىنى ئايرىم تېرىش، ئايرىم قۇرۇتۇش، ئايرىم ساقلاش ۋە ئايرىم سېتىشتىن ئىبارەت «4 ئايرىم» ئۇسۇلىنى يولغا قويدى، بەزى جايلار چىغىرىقتا ئايرىم چىقىرىشنىمۇ قوشۇپ، «5 ئايرىم» بولۇش چارىسىنى يولغا قويدى. پاختا تېرىش جەريانىدا، جايلار «كىرپىك پاختىسى، سامساق پاختىسى ۋە يەرگە چۈشۈپ كەتكەن پاختا» تېرىشتىن ئىبارەت «3نى تېرىش» ئۇسۇلىنى يولغا قويۇپ، پاختىنىك سۈپىتىنى ئاشۇرۇش، سېتىش مىقدارىنى كۆپەيتىش جەھەتتە ناھايىتى زور رول ئوينىدى. پاختا ئىشلەپچىقىرىدىغان نۇرغۇن جايلار گۇڭشې (ئەترەت) لاردا تۇرۇشلۇق ئالاقىچى بولۇش تۈزۈمى ئورنىتىلدى. ئالاقىچىلار ئىشلەپچىقىرىشتىن سېتىشقىچە بولغان ئارىلىقتا، سىياسەتنى تەشۋىق قىلىپ، ئەھۋاللارنى ئۇقۇشۇپ، تېخنىكا ئۆگىتىپ، ئالدىن سېتىۋېلىش رەسمىيەتلىرىنى ئېنىقلاپ، زاكالەت پۇلىنى يىغىپ، گۇڭشې-ئەترەتلەرنى پاختا سېتىپ بېرىشكە ئۈيۇشتۇردى.

1960 - يىلى جايلار «3 مەركەزلەشتۇرۇپ» سېتىۋېلىش ئۇسۇلىنى، يەنى مەركەزلەشتۇرۇپ تېرىش، مەركەزلەشتۇرۇپ سېتىش، مەركەزلەشتۇرۇپ پىششىقلاپ ئىشلەشنى يولغا قويدى. پىشقان ھامان تېرىش، تېز تېرىش، تېز ئۇزۇش ئىشقا ئاشۇرۇلدى ۋە بىر تەرەپتىن ئۇزۇش، بىر تەرەپتىن قۇرۇتۇش، بىر تەرەپتىن يۆتكەش، پاختا سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ۋاقتىدا، سان - سۈپەت بويىچە ئورۇندىتىش ئىزچىللاشتۇرۇلدى.

1963 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا مەھسۇلاتى ئاشۇرۇلدى، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىك پاختا - چىگە شىركەتلىرى پاختا سېتىۋېلىش سۇرۇتىنى تېزلىتىش ئۈچۈن، مۇددەتتىن بۇرۇن تەييارلىق كۆرۈش، كەڭ تەشۋىق قىلىش، نورمىلىق باشقۇرۇش ۋە «5 خىل خادىم» (بوغالتىر، پېرىيومچى، كاسسىر، گىرلىغۇچى، ساقلىغۇچى) نىك ساپاسىنى ئاشۇرۇش، تۈز لىنىيە بويىچە يۆتكەش قاتارلىق تەدبىرلەرنى قوللاندى. 1965 - يىلى دائىرىگە ئايرىپ، ۋاقىت بەلگىلەپ سېتىپ بېرىش ئۇسۇلى يولغا قويۇلۇپ، سېتىپ بېرىش ۋاقتى قىسقارتىلدى. بەزى جايلار سېتىۋېلىش راسچوتى رەسمىيەتلىرىنى ئاددىيلاشتۇرۇپ، راسچوت قىلىش مۇكاپاتلاپ رەخت بېلىتى مۇكاپات بېرىش ئىشىنى نەق مەيداندا ېېجىردى.

1979 - يىلى جايلاردىكى سېتىۋېلىش پونكىتلىرى ئاپتونوم رايونلۇق ئىنقىلابىي كومىتېتنىك سېتىۋېلىش ئۇسۇلى ۋە مۇلازىمەت پوزىتسىيەسىنى ياخشىلاش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنىنىك تەلىپىگە ئاساسەن، تېز پېرىيوم قىلىش، تېز گىرلاش، تېز راسچوت قىلىش، دەرىجىسىنى بېكىتىش توغرا بولۇش، گىرلاش توغرا بولۇش، دۆۋىلەش توغرا بولۇش، راسچوت توغرا بولۇش ۋە دەم ئېلىش، بايرام كۈنلىرى ئىشنى توختاتماسلىق، ئۆگىنىشتە ئىشنى توختاتماسلىق، يېغىن ئاچقاندا ئىشنى توختاتماسلىق، تاماق ۋاقتىدا ئىشنى توختاتماسلىقتىن ئىبارەت «3 تېز، 4 توغرا بولۇش، 5 توختاتماسلىق پائالىيىتى»نى قانات يايدۇرۇپ، گۇڭشې، ئەترەتلەرنىك ۋە ئاممىنىك پاختا سېتىپ بېرىشكە ئاسانلىق يارىتىپ بەردى.

1980 - يىلى يېزىلاردا مەھسۇلاتقا بىرلەشتۇرۇپ ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، پاختىنى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى سېتىپ بېرىش ئۇسۇلى ھۆددىگە ئالغۇچى گۇرۇپپا ياكى كەسپىي ئائىلىلەر سېتىپ بېرىشكە ئۈزگەرتىلدى، بۇنىڭ بىلەن، سېتىۋېلىش پونكىتىنىك خىزمەت مىقدارى تېز ئاشتى.

1981 - يىلى قەشقەر، خوتەن، تۇرپان، ئاقسۇدىن ئىبارەت 4 ۋىلايەتنى تەكشۈرۈپ ئىستاتىستىكا قىلىنىشىچە، مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، 24 مىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى پاختا سېتىپ بېرىدىغان ئەھۋال ئۈزگىرىپ، 1 مىليون 40 مىڭ ئائىلە پاختا سېتىپ بېرىدىغان بولغان. پاختا سېتىۋېلىشنىڭ يۇقىرى دولقۇنى مەزگىلىدە، سېتىۋېلىش پونكىتى سانجاق - سانجاق ئادەم ۋە ھارۋا، تراكتورلار بىلەن تولۇپ كەتكەن، بەزى سېتىۋېلىش پونكىتلىرى كۈنىگە 1000دىن 2000 ئادەم - قېتىمغىچە پاختا سانتۇچى ئامىنى ۋە 300 — 400 ھارۋا، تراكتورنى كۈتۈۋالغان. بۇ خىل يېڭى ئەھۋالغا قارىتا، نۇرغۇن سېتىۋېلىش پونكىتلىرى دائىرىگە ئايرىش، ئالدىن ۋەدىلىشىش ۋە ۋاقىت بەلگىلەپ سېتىۋېلىشنى، كوللېكتىپ بىلەن شەخسنىڭ پاختىسىنى ئايرىم سېتىۋېلىشنى يولغا قويدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئىچكى قىسىمدىكى يوشۇرۇن كۇچلارنى قېزىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، پاختا - چىگە شىركىتى ۋە پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرىدىكى ئىشخانا - بۆلۈم خادىملىرىنى ئاجرىتىپ، سېتىۋېلىش تور - نۇقتىلىرىنى كۆپەيتتى ھەمدە ئۇنۇملۇك تەدبىر قوللىنىپ پاختىكارلارنىڭ ئۆچىرەتتە تۇرۇپ پاختا سېتىش مەسلىسىنى ھەل قىلدى: 1) ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى كوللېكتىپ ھالدا پاختا ساتسا، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى بىرلىك قىلىنىپ راسچوت قىلىندى، باھاغا قوشۇلغان پۇلى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە بېرىلدى؛ 2) پاختىكارلار ئۆزى ئىشلەپچىقارغان پاختىنى پاختا سېتىش ئىسپاتى بويىچە ساتسا، باھا قوشۇپ بېرىلدى. 3) ھايانكەشلەرنىڭ دېھقانلار قولىدىن پاختىنى تۆۋەن باھادا سېتىۋېلىپ، قوشنا ناھىيىگە ئاپىرىپ سېتىپ باھا قوشۇش پۇلىنى ئېلىۋېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ناھىيە ئاتلاپ پاختا سانتۇچىلارنىڭ پاختىسى بىرەك تەكسە باھا بويىچە سېتىۋېلىندى.

1982 - يىلى پاختا سېتىۋېلىش خىزمىتىدە يەنە بەزى يېڭى چارىلەر قوللىنىلدى: 1) ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدىن توختام بويىچە سېتىۋېلىنىدىغان تۇپ سان مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى شەكلى بويىچە گۇرۇپپا (ئائىلە) لەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈپ، بوشلۇق قالدۇرۇلمىدى، راسچوت قىلىشتا ئەترەت سانقىنىنى ئەترەت، گۇرۇپپا (ئائىلە) سانقىنىنى ئەترەت، ۋە ياكى ئائىلە سانقىنىنى ئائىلە راسچوت قىلىش يولغا قويۇلدى؛ 2) ئۆز ئالدىغا پاختا ئىشلەپچىقىرىش گۇۋاھنامىسى تارقىتىپ بېرىلدى. ئۆزى ئىشلەپچىقارغان پاختىغا باھا قوشۇش ئۈلچىمى بېكىتىلدى، نورمىدىن ئېشىپ كەتكىنىگە باھا قوشۇپ بېرىلمىدى؛ 3) سېتىۋېلىشنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە باھا قوشۇلدى. كوللېكتىپ ئىشلەپچىقىرىلغان پاختا، قالدۇرۇق پاختا ياكى ئاشۇرۇپ ئىشلەپچىقىرىلغان پاختا بولۇشتىن قەتئىينەزەر، بىرەك ئاۋۇال تەكسە باھا بويىچە سېتىۋېلىندى، سېتىۋېلىش ئاساسەن ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، ئاندىن ئەترەتمۇ - ئەترەت ئاشۇرۇپ سېتىلغان مىقدار بويىچە راسچوت قىلىنىپ، «ئەترەت بويىچە ھېسابات‌تىنى توغرىلاپ، ئائىلىلەرگىچە راسچوت قىلىش» ئۇسۇلى قوللىنىلىپ، ئائىلىلەر بويىچە باھا قوشۇش پۇلى راسچوت قىلىندى. 1983 - يىلى مەھسۇلاتنى گۇرۇپپىلارغىچە بىرلەشتۈرگەن، مەھسۇلات ۋە ئىشنى ئائىلىلەرگىچە ھۆددىگە بېرگەن جايلاردا، سېتىۋېلىش تۇپ سانى گۇرۇپپا (ئائىلە) لەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى، ئائىلە تاپشۇرسا، ئائىلە راسچوت قىلىشتا چىڭ تۇرۇلدى ھەمدە مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلمىدىغان ماددىي ئەشيالار ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى. پاختىكارلارغا نەق پۇل كېرەك بولسا، نەق پۇل بېرىلدى، شۇنىڭدىن باشلاپ، قالدۇرۇق پاختىنى ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش خىزمىتى توختىتىلدى، دېھقانلار قالدۇرۇق پاختا ساتسا، قوشۇلغان باھادىن بەھرىمەن بولمىدىغان بولدى. پاختا سېتىش قىيىن بولۇش مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، سېتىۋېلىش مىقدارى ۋە سانتۇچىلارنىڭ ئاز، كۆپلىكىگە ئاساسەن، بىر سېتىۋېلىش پونكىتىنىڭ كۆپ جايدا سېتىۋېلىش ئورنى بولۇش، بىر ئورۇندا كۆپ گىر بولۇش، دائىرىگە ئايرىپ، نۇقتا بەلگىلەش، ۋەدە بويىچە ۋاقىتىدا سېتىپ بېرىش چارىسى يولغا قويۇلۇپ، شۇ كۈنى سېتىپ بەرسە، شۇ كۈنى ئېلىپ بولۇش ئىشقا ئاشۇرۇلدى.

1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاختا سېتىۋېلىش پونكىتىنى پاختا ئىشلەپچىقىرىدىغان

ناھىيىنىڭ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىگچە كېڭەيتىپ، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش رەسمىيەت ھەققىنى 3.5% كە تەڭشەشنى قارار قىلدى. ۋاكالىتەن سېتىۋالغان پاختىنىڭ بىۋاستە خىراجىتى، يۆتكەش ۋە پارچە - پۇرات ھەققى، ئۆسۈمى ۋە خوراش ئەملىي ئەھۋالىغا ئاساسەن تەكشۈرۈلۈپ ھۆددىگە بېرىلدى. زاۋۇت بىلەن پونكىتى بىرلەشكەن پاختا سېتىۋېلىش پونكىتى تۈرۈشلۇق ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى پاختىكارلارنى پاختا سېتىپ بېرىشكە ئۇيۇشتۇرۇش، ئالدىن سېتىۋېلىش توختامىنى ئىمزالاش، كېۋەز تېرىلىدىغان كۆلەمنى ئەملىيلەشتۈرۈش، پاختا مەھسۇلاتىنى ئالدىن ھېسابلاش، سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش قاتارلىق خىزمەتلەرنىلا ئۈستىگە ئالدى، ئۇلارغا ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى 0.5% تەشكىللەش ھەققى بەردى.

سېتىۋېلىنغان پاختا مىقدارىنىڭ كۆپەيمىشىگە ئەگىشىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ پاختا سېتىۋېلىش پونكىتلىرى تەدرىجىي كۆپەيدى. بولۇپمۇ مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتە تۈزۈمى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ھەر يىلى سېتىۋېلىش پونكىتى كۆپلەپ تەسىس قىلىنىپ، سېتىۋالغۇچى خادىملار تەربىيىلەندى. 1985- يىلغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىش پونكىتى 253كە، تەربىيىلەنگەن سېتىۋالغۇچى خادىم 879غا يەتتى.

§ 3 . پېرىيوم

1. پېرىيوم خىزمىتىدىكى تەرەققىيات

1) ئاپپارات

1951- يىلى دۆلەت مالىيە كومىتېتى دۆلەتنىڭ بىرلىككە كەلتۈرگەن ئۇلچىمى سۈپىتىدە پاختا پېرىيوم قىلىشنىڭ قائىدىسىنى تارقاتتى، توقۇمچىلىق سانائىتى مىنىستىرلىكى تالا پېرىيوم ئىدارىسى قۇرۇپ پاختىنى پېرىيوم قىلىشقا مەسئۇل قىلدى. 1952 - يىلى شىنجاڭ دېھقانچىلىق نازارىتى غەربىي - شىمال دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق بۆلۈمىدىن ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ 8 نەپەر پاختا پېرىيوم قىلىش تېخنىكا كادىرىنى يۆتكەپ كېلىپ، شىنجاڭ پاختا پېرىيوم ئاپپاراتىنى قۇردى. 1954 - يىلى دېھقانچىلىق نازارىتىدە پاختا پېرىيوم بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. 1955 - يىلى ئۆلكىلىك دېھقانچىلىق نازارىتى، كوپېراتسىيە ئىدارىسى ۋە توقۇلما مالالار شىركىتى بىرلىشىپ، 6 مىللەتتىن 100 نەپەر كۆرسانت قاتناشقان پاختا پېرىيوم قىلىش بويىچە تەربىيىلەش كۇرسى ئاچتى ھەمدە دۆلەتنىڭ ئۆلچىمىگە ئاساسەن چىگىتلىك پاختا ۋە ساپ پاختىنىڭ ئۆلچەملىرىنى تۈزۈپ چىقتى. 7 - ئايدا يېنىك سانائەت نازارىتىگە قاراشلىق توقۇلما تالالارنى پېرىيوم قىلىش ئورنى قۇرۇلۇپ، تەۋەلىكىدە ئۈرۈمچى خىزمەت گۇرۇپپىسى، تۇرپان، كۇچا پېرىيوم پونكىتى قۇرۇلدى، ئارقىدىن يەنە خوتەن، مەكىت، مارالبېشى، قەشقەر، ئاقسۇ، قاغىلىق، كورلا، قاراشەھەر، پىچان ۋە شىخەنزە قاتارلىق 13 ناھىيە (شەھەر) دە پاختا پېرىيوم قىلىش پونكىتى (گۇرۇپپىسى) قۇرۇلدى. ئاپپاراتنىڭ ئۈزگىرىشىگە ئەگىشىپ، يېنىك سانائەت نازارىتى پېرىيوم ئورنىدىكى كەسپى ۋە پېرىيوم قىلغۇچى خادىملارنىڭ كۆپىنچىسى 1956 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىم يىلىدا ئۆلكىلىك سېتىۋېلىش نازارىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، پېرىيوم بۆلۈمى قۇرۇلدى. 1957 - يىلى پاختا تىجارىتى كەسپى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاختا تىجارىتى باشقۇرۇش باشقارمىسى قارمىقىدا پېرىيوم بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. ئۇلايەت، ئوبلاست ۋە ناھىيىلەردىكى پاختا - چىگە تىجارەت بۆلۈمىدە پاختا پېرىيوم قىلىش بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىندى. 1964 - يىل 8 - ئايدا يېنىك سانائەت نازارىتىدە پاختا پېرىيوم ئورنى يەنە ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى خادىم ۋە ئۇسكۇنە - ئەسلىھە ئاجرىتىپ پونكىت

قۇرۇشقا ياردەم بەردى. 1965 - يىلى ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا مۇناسىپ ھالدا پېرىيوم قىلىش باشقارمىسى قۇرۇلۇپ، تايلانغان ساپ پاختىنى قايتا تەكشۈرۈش خىزمىتىنى ئېلىپ باردى. ھەر دەرىجىلىك پاختا - چىگە شىركەتلىرىنىڭ پېرىيوم تارماقلىرى 1 - سەپتەمبردىن پاختا سېتىۋېلىش، يۆتكەش ئىشلىرىنى داۋاملىق تەكشۈرۈپ، پاختا پېرىيومچىلىقىدىكى ئاساسلىق ۋەزىپىلەرنى ئۈستىگە ئالدى.

2) تېخنىكا قوشۇنى

1952 - يىلدىن بۇرۇن شىنجاڭدا پاختا پېرىيوم ئاپپاراتى يوق ئىدى، مەخسۇس پېرىيوم قىلىدىغان تېخنىك كادىرلىرىمۇ يوق ئىدى. 1952 - يىلى ۋاڭ جېنخۇا، چېن زوياۋ، گاۋ شىنچى، جۇ داۋشېڭ، يەن شۇمىڭ قاتارلىق 8 يولداش شىنجاڭغا كېلىپ پاختا پېرىيومچىلىقىنى ئېلىپ باردى، پاختا پېرىيوم كادىرلىرىنى تەربىيىلەش كۇرسى (50 - يىللاردا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ 6 قارار كۇرس ئېچىلىپ، 240 نەچچە پېرىيومچى كادىر تەربىيىلەندى) ئېچىش ۋە ئۇستاملار شاگىرت تەربىيىلەش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللىنىش ئارقىلىق پېرىيومچىلارنى تەربىيىلەپ چىقتى. 60 - يىللاردا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاختا تىجارىتى باشقارمىسى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئۇرۇمچى، ئاقسۇ سودا كادىرلار مەكتىپىدە پاختا پېرىيوم قىلىش خادىملىرىنى تۇركۈمگە بۆلۈپ تەربىيىلەپ چىقتى، خىزمەتتىكى كەسپىي كادىرلارنىڭ كۆپ قىسمى مەخسۇس تەربىيىلەندى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەمىنات - سودا تېخنىكومى قۇردى، 80 - يىللارنىڭ باشلىرىدا يەنە تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى قۇرۇلۇپ، پاختا پېرىيوم سىنىپى تەسىس قىلىنىپ، پاختا پېرىيوم قىلغۇچى خادىملارنى تەربىيىلەش تېزلىتىلدى. 1985 - يىلىغا بارغاندا ئاپتونوم رايون بويىچە ئەملىي بار پاختا پېرىيوم قىلغۇچى تېخنىك خادىم 798گە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە خەنزۇ 265، مىللىي 533، ئالىي تېخنىكوم مەلۇماتىغا ئىگە بولغىنى 4، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەلۇماتىغا ئىگە بولغىنى 98، تولۇق ئوتتۇرا ۋە تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىنى پۈتتۈرگىنى 226. تېخنىك ئۇنۇمى بويىچە 3 ئىنژېنېر، 19 ياردەمچى ئىنژېنېر، 110 تېخنىك بار ئىدى.

2. دەرىجىگە ئايرىش ئۇلچىمى

1953 - يىلىدىن باشلاپ شىنجاڭ پاختىسى نورمال دەپ قارالغاندا، ئىنچىكە تالالىق ئاق پاختا، يېرىك تالالىق ئاق پاختا، ئىنچىكە تالالىق ئۇششۇك تەككەن سېرىق پاختىدىن ئىبارەت 3 چوڭ تۈرگە، نورمالسىز پاختا دەپ قارالغاندا، ساغۇش پاختا، خام پاختا ۋە ھۆل پاختا قاتارلىقلارغا ئايرىلدى. 1956 - يىلى ئىنچىكە تالالىق ئاق پاختا بىلەن سېرىق پاختا بىرلەشتۈرۈلۈپ بىر تۈرگە ئايرىلدى، لېكىن 6 - دەرىجىلىكتىن تۆۋەنلىرى ئۇششۇك تەككەن سېرىق پاختا، ساغۇش پاختا ۋە كۆلرەڭ پاختا تۈرىگە ئايرىلدى. پىششىقلاپ ئىشلەش ئۇسۇلىغا ئاساسەن، يەنە چىغىرىق پاختا، ھەرە چىشلىق پاختىدىن ئىبارەت 2 چوڭ تۈرگە ئايرىلدى، كېيىن يېرىك پاختا ئەسلىدىن قالدۇرۇلۇپ، ئۇزۇن تالالىق پاختا قوشۇلدى.

1) سۈپەت - دەرىجە ئۆلچىمى

1953 - يىلىدىن باشلاپ شىنجاڭ دۆلەتلىك ئۆلچىمىنى ئىجرا قىلىپ، ئىككى دەرىجە ئارىلىقىدىكىنى 100% بويىچە ھېسابلىدى، 75%تىن ئاشقىنىنى بىر دەرىجە يۇقىرى ھېسابلىدى. 1956 - يىلىدىن باشلاپ سېرىق پاختىلىق سۈپەتلىك دەرىجىسى ئاق پاختىلىق 5 - دەرىجىلىكىگە تەڭ بولۇپ، شۇ بويىچە 12 دەرىجىگە ئايرىلدى، 12 دەرىجىگە يەتمىگەنلىرى ئۆلچەمگە توشمىغان دەرىجىگە ئايرىلدى (يەنە ئىككى دەرىجىگە ئايرىلدى)، باھا پەرقى نىسبىتى 40%تىن 50%كىچە بولدى ھەمدە ئىنچىكە تالالىق ئاق پاختىلىق ئوتتۇرا دەرىجىسى دەرىجە پەرقى باھا نىسبىتى ۋە ئاشلىق بىلەن پاختا باھا نىسبىتىنى بېكىتىشنىڭ ئاساسى قىلىندى. پاختا ئۆلچىمى چىغىرىق پاختىسى بىلەن ھەرە چىشلىق پاختا ئۆلچىمىگە ئايرىلدى. چىغىرىق پاختىلىق سۈپەت دەرىجىسى2- دەرىجىدىن 12 - دەرىجىگىچە بولدى، ھەرقايسى سورت دەرىجىلىرى دەرىجە ئاساسى قىلىندى. ھەرە چىشلىق

پاختا سورتىنىڭ دەرىجىسى 2 - دەرىجىدىن 9 - دەرىجىگىچە بولۇپ، 10 - دەرىجىدىن تۆۋەنلىرىنىڭ دەرىجىسى چىغىرىق پاختىسىغا ئاساسەن بېكىتىلدى. ئەملىيەت داۋاملىدا ھەرە چىشلىق چىغىرىقنىڭ ئەخلەت تازىلاش رولى بارلىقى بايقالغانلىقى ئۈچۈن، ھەرە چىشلىق پاختا چىغىرىق پاختىسىدىن پېرىم دەرىجە ئۈستۈن تۇردى، شۇڭا، سۈپەت دەرىجىسىنى بېكىتىشتە ئۇنى ئوتتۇرا لىنىيە، يەنى «ئوتتۇرا قاتلام دەرىجە» دەپ بېكىتىپ، دەرىجە باھالىغاندا 60% تىن يۇقىرىلىرى بىر دەرىجە يۇقىرى قىلىپ بېكىتىلدى. لېكىن ئۆلچەم دەرىجىلىرى بەك ئىنچىكە بولغاچقا، ئەملىيەت داۋاملىدا ئىگىلەش قىيىن بولۇپ، سودا سانائىتى، يېزا ئىگىلىك ۋە سودا ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ئاز بولمىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى1957- يىلى مەملىكەتلىك پاختا پېرىيوم يىغىندا ئىنچىكە تالالىق پاختىنىڭ 12 دەرىجىسىنى 5 - 6 ياكى 7 - 8 دەرىجىگە ئۆزگەرتىشنى، ئۆلچەم ئۇزۇنلۇق بىرلىكىنى 1/16 (دېيوم) نى بىرلىك قىلىشتىن، خەلقئارا مېتىر سىستېمىسى بويىچە 2 مىللىمېتىرنى بىرلىك قىلىشقا ئۆزگەرتىشنى، A ، B تۇردىكى ئەخلەتلەرنى بىرلەشتۈرۈش لايىھەسىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى بىلەن توقۇمچىلىق ئىدارىسى بىرلىكتە ئۇزۇن تالالىق پاختا سورتىنىڭ دەرىجىسىنى بەلگىلەپ چىقىپ، 1 — 5 دەرىجىگە ئايرىدى، ئۆلچەمگە توشمىغان دەرىجە دەپ ئايرىلمىدى. 3 - دەرىجىلىكى ئۆلچەملىك دەرىجە بولدى. 1965 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭ ئۇزۇن تالالىق پاختىسىغا قارىتا سۈپەت جەھەتتە، گەۋدە ئۇزۇنلۇقى 23/16 دېيومدىن يۇقىرى بولۇش، چىگلىق دەرىجىسى 5. 4 گرام بولۇش، ئىنچىكلىكى ھەر بىر گرامى 7000 مېتىردىن تۆۋەن بولماسلىق، ئەگەر بۇنداق بولمايدىكەن، ئىنچىكە تالالىق پاختا بويىچە باھاسىنى ھېسابلاش تەلىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

1966 - يىلى گوۋۇيۈەن پاختا ئۆلچىمىنى ئىسلاھ قىلىش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى شەندۇڭ، شىنجاڭ قاتارلىق 5 ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) گە بېرىپ سىناق ئېلىپ باردى. 1971 - يىلى شىنجاڭ گوۋۇيۈەن تونۇشتۇرغان ئۆلچەم (يېڭى 7 دەرىجە) نى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى بىكتۈەن يېزا ئىگىلىك 1 - شىسى، يېزا ئىگىلىك 7 - شىسىنىڭ 133 - ۋە 122 - تۈەنى، يېزا ئىگىلىك 8 - شىسى ۋە ئاقسۇ، تۇرپان قاتارلىق جايلارنى تەشكىللەپ، 7 دەرىجىلىك ئۆلچەمنى ئومۇمىيۈزلۈك سىناق قىلدى ھەمدە گوۋۇيۈەننىڭ «پاختىكارلارنىڭ كىرىمىنى ئازايتماسلىق، دۆلەتنىڭ چىقىمىنى ئاشۇرماسلىق پرىنسىپى» غا ئەمەل قىلىپ، شىنجاڭ پاختىسىنىڭ 1963 - يىلدىن 1966 - يىلغىچە بولغان باھا سەۋىيىسى بويىچە ئۆلچەملىك باھا تۈزۈپ چىقتى. 1972 - يىل 7 - ئايدا، ئاپتونوم رايون گوۋۇيۈەن تەستىقلىغان GB1103 — 72 ئىنچىكە تالالىق پاختىنىڭ دۆلەت ئۆلچىمىگە ئاساسەن، پۈتۈن شىنجاڭ بويىچە پاختىنىڭ يېڭى ئۆلچىمى يىغىنى چاقىرىپ، دۆلەتنىڭ يېڭى ئۆلچىمىنى ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويدى. بۇ قېتىمقى پاختا ئۆلچىمى ئىسلاھاتىدا پاختىنىڭ رەڭگى، پىششىقلاش ۋە ئەخلىتىگە قاراپ سۈپەت دەرىجىسىنى بېكىتىشنىڭ ئورنىغا پىششىقلىق دەرىجىسى، رەڭگىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە پىششىقلاش سۈپىتىدىن ئىبارەت 3 شەرتنى دەسستىپ، ئىچكى سۈپەتنىڭ پاختا سۈپەت دەرىجىسىنى باھالاشنىڭ نەزەرىيىۋى ئاساسى ئىكەنلىكىنى بېكىتتى.

2) ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى

1953 - يىلدىن باشلاپ شىنجاڭدا پاختا پېرىيوم خىزمىتى ئېلىپ بېرىلغاندىن بۇيان، 1/16 دېيوم بىرلىك قىلىنغان قول بىلەن ئۇزۇنلۇقنى ئۆلچەش ئۇسۇلى دەرىجىگە ئايرىش ۋە باھاسىنى ھېسابلاشنىڭ ئاساسى بولدى، ھەمدە ئۇنى توقۇمچىلىق مىنىستىرلىكى تالا پېرىيوم ئىدارىسى تۇزۇپ چىققان پاختا ئۇزۇنلۇقى ئەۋرىشكىسىنى توغرىلاش ئۆلچىمى قىلىپ ئىشلەتتى. 1972 - يىلى يېڭى پاختا بازارغا كىرگەندىن باشلاپ دۆلەتنىڭ يېڭى ئۆلچىمى ئىجرا قىلىندى، بۇنىڭدا دەرىجىگە ئايرىپ باھا ھېسابلاشتا خەلقئارالىق مېتىر سىستېمىسى بويىچە 2 مىللىمېتىر بىرلىك قىلىنىدىغان، 27 مىللىمېتىر ئۆلچەملىك ئۇزۇنلۇق قىلىنىدىغان بولدى. 1978 - يىلى ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى 33 مىللىمېتىرغا ئۆزگەرتىلدى.

3) نەملىك ۋە ئەخلەت ئۆلچىمى

دۆلەت چىغىرىق پاختىسى ئۆلچىمىدە ئەخلەت نىسبىتى 3%، چىشلىق چىغىرىق پاختىسىدىكى ئەخلەت نىسبىتى 2.5% بولۇشنى، ئېشىپ كەتكەن ياكى يەتمىگەن قىسمى ئۈچۈن تۆتۈپ قېلىش ياكى تولۇقلاش چارىسىنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى. ئۆلچەمدە نەملىك نىسبىتى 10% بولۇشنى، ئېشىپ كەتكەن ياكى يەتمىگەن قىسمى ئۈچۈن تۆتۈپ قېلىش ياكى تولۇقلاش چارىسىنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى.

3. سۈپەت تەكشۈرۈش

شىنجاڭ بوستانلىق يېزا ئىگىلىكىگە تەۋە بولۇپ، قۇرغاق، ھۆل - يېغىن ئاز، كۈن نۇرىنىڭ چۈشۈش ۋاقتى ئۇزۇن، ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرىسى يۇقىرى، بولۇپمۇ كېۋەزنىڭ ئۆسۈش پەسلىدە تۇرپان ۋىلايىتىنىڭ تېمپېراتۇرىسى 49℃قا يېتىدۇ، باشقا جايلارنىڭ تېمپېراتۇرىسىمۇ 33℃تىن ئاشىدۇ. كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ تېمپېراتۇرا پەرقى چوڭ. سۇغىرىش ئىشلىرىدا ئېگىز تاغنىڭ قار سۈيىگە تايىنىلىدۇ. بۇ كېۋەزنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىگە پايدىلىق. بۇلار شىنجاڭ پاختىسىنىڭ سۈپىتىنىڭ ياخشى بولۇشىدىكى تەبىئىي شەرت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

شىنجاڭ ئىنچىكە تالالىق پاختا سۈپىتىنىڭ ئۇزۇنلۇق دەرىجىسىدىن قارىغاندا، 1979 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئوتتۇرىچە سۈپەت دەرىجىسى 3.27، شىنجاڭنىڭ 2.17 دەرىجە بولغان، مەملىكەت بويىچە 1 - دەرىجىلىك پاختىنىڭ سېلىشتۇرما نىسبىتى 15.75%، شىنجاڭنىڭ 1 - دەرىجىلىك پاختىسىنىڭ سېلىشتۇرما نىسبىتى 64.80% بولغان، 1982 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئوتتۇرىچە سۈپەت دەرىجىسى 3.15، شىنجاڭنىڭ ئوتتۇرىچە سېلىشتۇرما نىسبىتى 1.81، مەملىكەت بويىچە 1 - دەرىجىلىك پاختىنىڭ سېلىشتۇرما نىسبىتى 18.78%، شىنجاڭنىڭ 1 - دەرىجىلىك پاختىسىنىڭ سېلىشتۇرما نىسبىتى 58.50% بولغان؛ 1985 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئوتتۇرىچە سۈپەت دەرىجىسى 4.12، شىنجاڭنىڭ ئوتتۇرىچە سۈپەت دەرىجىسى 2.64 بولغان، مەملىكەت بويىچە 1 - دەرىجىلىك پاختىنىڭ سېلىشتۇرما نىسبىتى 1.40%، شىنجاڭنىڭ 1 - دەرىجىلىك پاختىسىنىڭ سېلىشتۇرما نىسبىتى 33.40% بولغان.

1979 - يىلى مەملىكەت بويىچە پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە ئۇزۇنلۇقى 28.09mm بولۇپ، 29mm دىن يۇقىرىلىرى 44.86%نى ئىگىلىگەن، شىنجاڭ پاختىسىنىڭ ئوتتۇرىچە ئۇزۇنلۇقى 26.90mm بولۇپ، 29mmدىن يۇقىرىلىرى 27.45%نى ئىگىلىگەن.

1980 - يىلى مەملىكەت بويىچە پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە ئۇزۇنلۇقى 28.39mm بولۇپ، 29mmدىن يۇقىرىلىرى 56.45%نى ئىگىلىگەن. شىنجاڭ پاختىسىنىڭ ئوتتۇرىچە ئۇزۇنلۇقى 27.46mm بولۇپ، 29mmدىن يۇقىرىلىرى 37.10%نى ئىگىلىگەن.

1981 - يىلى مەملىكەت بويىچە پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە ئۇزۇنلۇقى 27.96mm بولۇپ، 29mmدىن يۇقىرىلىرى 43.09%نى ئىگىلىگەن، شىنجاڭ پاختىسىنىڭ ئوتتۇرىچە ئۇزۇنلۇقى 27.55mm بولۇپ، 29mm دىن يۇقىرىلىرى 42.00%نى ئىگىلىگەن.

1984 - يىلى مەملىكەت بويىچە پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە ئۇزۇنلۇقى 27.63mm بولۇپ، 29mmدىن يۇقىرىلىرى 34.07%نى ئىگىلىگەن. شىنجاڭ پاختىسىنىڭ ئوتتۇرىچە ئۇزۇنلۇقى 27.81mm بولۇپ، 29mmدىن يۇقىرىلىرى 48.09%نى ئىگىلىگەن. 1984 - يىلدىن بۇرۇن پاختىنىڭ سۈپىتى يۇقىرى، ئۇزۇنلۇقى قىسقا ئىدى، 1984 - يىلدىن باشلاپ شىنجاڭ پاختىسىنىڭ ئۇزۇنلۇقى مەملىكەتنىڭ ئوتتۇرىچە سەۋىيىسىگە يەتتى.

1985 - يىلى مەملىكەت بويىچە پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە ئۇزۇنلۇقى 27.21mm بولۇپ، 29mm دىن يۇقىرىلىرى 16.10%نى ئىگىلىگەن. شىنجاڭ پاختىسىنىڭ ئوتتۇرىچە ئۇزۇنلۇقى 27.68mm

بولۇپ، 29mmدىن يۇقىرىلىرى %10.16نى ئىگىلىگەن، ئوتتۇرىچە سۈپەت دەرىجىسى 2.54 بولۇپ، سۈپەت دەرىجىسى ۋە ئۇزۇنلۇقى مەملىكەتنىك سەۋىيىسىدىن ئېشىپ كەتكەن.

فىزىكىلىق خۇسۇسىيەتلىدىن ئالغاندا، شىنجاڭدا ئاساسلىق ئۆستۈرۈلگەن سورتلارنىك، مەسىلەن شىمالىي شىنجاڭدىكى «شىن لۇزاۋ»، قەشقەردىكى «فۇجۇاڭ 108»، مارالبېشىدىكى چوڭ غوزىلىق پاختا، ئاۋاتتىكى «جۇن مېيەن 1 - نومۇر» لۇق سورتلارنىك ئاساسىي گەۋدە ئۇزۇنلۇقى 29mmدىن يۇقىرى، دەرىجە ئۇزۇنلۇقى 29.67mm دىن 33.59mm غىچە بولغان. ئىنچىكىلىكى، پىشىشقلىق دەرىجىسى، ئۇزۇلۇش ئۇزۇنلۇقى ۋە ماكلۇن قىممىتى دۆلەت ئۆلچىمىگە يېتىپ، ئامېرىكا كالىفورنىيە، مىكسىكا ۋە ئۆزبېكىستانىنىك پاختىلىرىدىن قېلىشمىغان.

شىنجاڭنىك ئۇزۇن تالالىق پاختىسى ئاساسلىقى تۇرپان ۋىلايىتى، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، ئاقسۇ ۋە قەشقەر ۋىلايەتلىرىنىك بىر قىسىم ناھىيىلىرىگە تارقالغان بولۇپ، ئاساسلىق سورتلارنى ئۆلچەش ئەھۋالىدىن قارىغاندا، گەۋدە ئۇزۇنلۇقى، پىشىقلىق ۋە ئىنچىكىلىكى دۆلەتنىك ئۆلچىمىگە يەتكەن، چىگلىقى تېخى دۆلەتنىك 5.4 گراملىق (ئايرىم تۈر بويىچە) ئۆلچىمىگە يەتمىگەن. لېكىن تۇرپان، پىچاننىك «شىنخەي» 2 - نومۇرلۇق ۋە 5 - نومۇرلۇق پاختىسىنىك چىگلىقى ئۆلچەمگە يەتكەن.

1) سېتىۋېلىش داۋامىدا پېرىيوم قىلىش

پاختىنى سېتىۋېلىش داۋامىدا پېرىيوم قىلىش پاختىنىك تاۋارلىق سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىشنىك 1 - ئۆتكىلى، ئۇ تاۋار پاختىنىك سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىش، يېزا ئىگىلىك بىلەن سودىنىك مۇناسىۋىتىنى ياخشى بىر تەرەپ قىلىشتا مۇھىم رولغا ئىگە. شۇڭا ھەر دەرىجىلىك پاختا پېرىيوم تارماقلىرى بۇ خىزمەتكە ناھايىتى ئەھمىيەت بەردى ھەمدە پېرىيوم ئاپپاراتلىرىنى پەيدىنپەي تەسىس قىلىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، تېخنىك كۈچلەرنى سەپلەپ، ئىقتىساسلىقلارنى تەربىيىلەشكە ئۇيۇشتۇرۇپ، پېرىيوم خىزمىتىنى ئېلىپ باردى.

پاختا بازارغا كىرىشتىن بۇرۇن، ھەر دەرىجىلىك پاختا - چىگە شىركىتىنىك پېرىيوم تارماقلىرى زاۋۇت (پونكىت) نى بىرلىك قىلىپ «4 ئايرىم بولۇش» بويىچە ئۆگىنىش كۇرسى ئېچىپ، پاختا ئىشلەپچىقىرىدىغان گۇڭشې - ئەترەتلەرگە 4نى ئايرىغۇچى خادىملارنى تەربىيىلەپ بېرىپ، ئايرىم تېرىش، ئايرىم قۇرۇتۇش، ئايرىم ساقلاش، ئايرىم سېتىشنى ئىشقا ئاشۇردى. ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر يىلى دېھقانلار ئارىسىدىن دەرىجىگە ئايرىغۇچى خادىملارنى تەربىيىلەپ چىقتى. 50 - يىللاردا نۇرغۇن جايلار ئۆلچەمگە سېلىشتۇرۇپ سۈپەت دەرىجىسىنى بېكىتىش، قول بىلەن ئۆلچەپ ئۇزۇنلۇقىنى بېكىتىش، قول ۋە كۆز بىلەن ئۆلچەشنى ئەسۋاب ئارقىلىق توغرىلاش بىلەن بىرلەشتۈرۈش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، پاختىنىك ساپلىق نىسبىتى، شىرشىملىقى ۋە 2 - تۈرگە كىرىدىغان ئەخلەت چاۋارلارنى تەكشۈرۈپ چىقىپ، پاختىنىك سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلدى. 60 - يىللاردا دەرىجىگە ئايرىغۇچى دېھقاندىن جەمئىي 5000 نەچچىسى تەربىيىلەندى. 60 - يىللاردىن70- يىللارغىچە جايلار ئەترەت باھالاش، پونكىت تەكشۈرۈشتىن ئىبارەت تەكشۈرۈش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، بەزىلىرى تەجرىبىلىك دېھقان ۋەكىللىرىنى تەكلىپ قىلىپ، دېموكراتىك ئۇسۇل ئارقىلىق دەرىجە باھالاشنى يولغا قويدى؛ 1983 - يىلدىن كېيىن، «بىرنى سىناش، 5نى بېكىتىش» (يەنى: پىشىقلاش ئارقىلىق پاختىنىك ساپلىق نىسبىتىنى بېكىتىش، ئۆلچەمگە سېلىشتۇرۇپ سۈپەت دەرىجىسىنى بېكىتىش، توك ۋە كۆز بىلەن ئۆلچەپ شىرشىملىقىنى بېكىتىش، قول بىلەن ئۆلچەپ، ئۇزۇنلۇقىنى بېكىتىش، مۆلچەرىي تەكشۈرۈشنى ئەسۋاب بىلەن تەكشۈرۈشكە بىرلەشتۈرۈپ ئەخلەت - چاۋارلىرىنى بېكىتىش) شىفىرلىق تەكشۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇسۇل ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلۇپ، پاختا سېتىۋېلىش داۋامىدا پېرىيوم قىلىندى، ھەر دەرىجىلىك مەسئۇل كەسپىي تارماقلار سەييارە تەكشۈرۈشنى كۈچەيتىپ، تېخنىكا ئالماشتۇرۇش ئىشىنى ئۇيۇشتۇرۇپ، دۆلەتنىك سېتىۋېلىش سىياسىتىنى توغرا ئىجرا قىلدى.

2) پىششىقلاپ ئىشلەش داۋامىدا پېرىيوم قىلىش

پىششىقلاپ ئىشلەش داۋامىدا پېرىيوم قىلىش دېگىنىمىزدە، چىگىتلىك پاختىنى ساپ پاختا قىلىپ پىششىقلاپ ئىشلەش داۋامىدىكى ئۇدۇللۇق تەكشۈرۈش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئاساسلىقى خام پاختىنىڭ سۈپىتى، ئۇزۇنلۇقى ئەسلى تەكشۈرۈلگەن دەرىجىدىكى ئۇزۇنلۇقىغا يەتكەن، يەتمىگەنلىكى، نۇقسانلىرى (تۈگۈلۈپ قالغان پاختا، يېپكە ئايلىنىپ قالغان پاختا، پۈچەك چىگىت، ئۇۋۇلۇپ كەتكەن چىگىت ۋە تالالىق چىگىت ئۇۋاقلىرىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، سېرىق يىلتىزچىلار نىسبىتى، چىگىتتە قالغان مويى نىسبىتى، پۈچەك چىگىت، ساپ پاختا نىسبىتى، پاختىنىڭ ساپ قىسمىدىكى خوراش نىسبىتى قاتارلىق تۈرلەرنىڭ دۆلەت بەلگىلىمىسىدىكى تېخنىكىلىق تەلەپكە ئۇيغۇن ياكى ئۇيغۇن ئەمەسلىكى تەكشۈرۈلىدى. پاختا زاۋۇتلىرىدا مەخسۇس ئادەم سەپلىنىپ، ساندۇقتىن شۇ ھامان ئەۋرىشكە ئېلىپ تەكشۈرۈلدى. تەكشۈرۈلگەن تۈرلەرگە ئاساسەن، ئەگەر مەلۇم بىر تۈر تېخنىكىلىق ئۆلچەمگە يەتمىسە، پاختا زاۋۇتىغا دەرھال ئىشنى توختىتىپ تەڭشەشنى ئۇقتۇردى.

3) چىگىت تېۋىتىنى تەكشۈرۈش

چىگىت تېۋىتى دېگىنىمىزدە، چىغىرىقتىن چىققاندىن كېيىنكى چىگىتىنىڭ ئۈستىگە يېپىشقان تالا كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئۇ چىگىت ئۈستىدە قالغان مويى، چىگىتلىك پاختا پىششىقلاپ ئىشلىنىش داۋامىدا ئۇزۇلگەن تالا ۋە چىگىت ئۈستىدىكى تەبىئىي ئۆسۈپ يېتىلگەن بىر قات قىسقا ھەم قويۇق تالا ۋە تېۋىتتىن ئىبارەت 3 قىسىمدىن تەركىپ تاپىدۇ. چىگىت تېۋىتىنىڭ ئىشلىتىلىش دائىرىسى كەڭ، كىرىمى يۇقىرى بولىدۇ، چىگىت تېۋىتىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ۋە ئونىڭدىن پايدىلىنىش بىر تۈرلۈك مۇھىم ستراتېگىيىلىك بايلىق مەنبەسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

تۈرپان، كورلا، گۇما، قەشقەر يېڭىشەھەر قاتارلىق ناھىيىلەرنىڭ پاختا زاۋۇتلىرىدا 60 - يىللاردىن باشلاپ تېۋىت ئايرىش ماشىنىسى سەپلەنگەن بولسىمۇ، ئۇسكۇنىلەر يۈرۈشلەشمىگەنلىكى ياكى ئېنېرگىيە كۆچى كەمچىل بولغانلىقى ئۈچۈن، مەھسۇلاتى ناھايىتى ئاز بولدى.

1964 - يىل 7 - ئاينىڭ 9 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى، توقۇمىچىلىق سانائىتى مىنىستىرلىكى، 5 - ماشىنىسازلىق سانائىتى مىنىستىرلىكى بىرلىكتە چىگىت تېۋىتى ئۆلچىمىنى تۈزۈپ چىقتى. 1967 - يىل 6 - ئايدا تەكشۈرۈش تېخنىكا قائىدىسىنى ئاددىلاشتۇرۇش ئۈچۈن، دۆلەت پەن - تېخنىكا كومىتېتى، سودا، توقۇمىچىلىق تارماقلىرى چىگىت تېۋىتى ئۆلچىمىنى بېكىتتى. چىگىت تېۋىتىنى پېرىيوم قىلىش، ئەۋرىشكە ئېلىش، تۈرگە ئايرىش (1 - دىن 3 - تۈرگىچە)، دەرىجىگە ئايرىش (9 دەرىجە)، شىرشىملىقى، ئەخلىتى، پىششىقلىق دەرىجىسى، سۈلغات كىسلاتاسىدا ئېرىمەيدىغان مادداىلار، كۈل ۋە تۆمۈر مادداىلىرى قاتارلىق تۈرلەرگە ئايرىلدى. چىگىت تېۋىتىنىڭ سۈپەت دەرىجىسى ۋە پېرىيوم قىلىش ئۈسۈلى بىرلىككە كەلتۈرۈلگەنلىكى ئۈچۈن، چىگىت تېۋىتى ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى ۋە سۈپەتنىڭ ئۆسۈشى ئىلگىرى سۈرۈلدى.

70 - يىللاردا شىنجاڭ بويىچە پاختا، چىگە سىستېمىسىدىكى ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلەر چىگىت تېۋىتى ئىشلەپچىقىرىشقا ئەھمىيەت بېرىپ، ئىلگىرى كېيىن بولۇپ كۆچا، يەكەن ۋە 123 - تۈەن - مەيداندا نۇقتا بەلگىلەپ، ئايرىم يول ئارقىلىق تېۋىت ئايرىشنى يولغا قويۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، بۇ ناھىيىلەردىكى پاختا-چىگە شىركەتلىرىدە چىگىت تېۋىتى پېرىيومخانىسى قۇردى ھەمدە مەلۇم ساندا تەكشۈرۈش ئەسۋابلىرى ۋە پېرىيوم خادىملىرى سەپلەپ بەردى. 1976 - يىلىدىن كېيىن يەنە زاۋۇتنى يېڭىلاش - ئۆزگەرتىپ قۇرۇش بويىچە مەبلەغ سېلىنىپ، قەشقەر يېڭىشەھەر، ئاۋات، 148 - تۈەن (مەيدان) لارنىڭ تېۋىت ئايرىش ئەسۋابلىرى ۋە تەكشۈرۈش كۆچى كۆپەيتىلدى. 1984 - يىلى شىنجاڭ بويىچە پاختا مەھسۇلاتى زور دەرىجىدە ئېشىپ، سېتىۋېلىش ۋە سېتىش ئىشلىرىدا سۈلغۇنلۇق پەيدا بولدى، چىگىت تېۋىتى سېتىلماي ئىشلەپچىقىرىشتىن

توختىدى، پېرىيوم خادىملىرى ئاز - تولا تەڭشەلدى. 1985 - يىلدىن كېيىن مەملىكەت بويىچە چىگىت تېۋىتى بايلىقىدا ئۆكسۈش پەيدا بولۇپ، دۆلەت جايلاردىن چىگىت تېۋىتى ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنى ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشنى تەلەپ قىلدى، شۇنجاڭدا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، قەشقەر يېڭىشەھەر، پوسكام، يوپۇغا، مەكىت، يەكەن، قاغىلىق، مارالبېشى، كۆچا، شايار، گۇما، خوتەن ۋە باينىغولىن، بورتالا قاتارلىق جايلاردىكى 25 پاختا زاۋۇتىنىڭ تېۋىت ئايرىش سېخى كېڭەيتىپ قۇرۇلدى ۋە يېڭىدىن قۇرۇلدى، جايلاردىكى پېرىيوم ئاپپاراتلىرى شۇنىڭغا مۇناسىپ هالدا ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى ياكى قۇرۇلدى، ئىككى تۈركۈم پېرىيوم، تېخنىك خادىملىرى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈلدى. چىگىت تېۋىتىنى پېرىيوم قىلغۇچى خادىم ئەسلىدىكى 5تىن 50 نەچچىگە كۆپەيدى.

§ 4 . پىششىقلاپ ئىشلەش

پىششىقلاپ ئىشلەش دېگىنىمىزدە، بىخەتەر ساقلاش، يۆتكەش ۋە تەمىنلەشكە قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، سېتىۋېلىنغان چىگىتلىك پاختىنى چىگىتتىن ئايرىش، تايلاش قاتارلىق ئىش تەرتىپلىرى ئارقىلىق، پىششىقلاپ ئىشلەنگەن ساپ پاختا كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئاساسلىق مەھسۇلاتلىرى ساپ پاختا بىلەن چىگىت تېۋىتى بولۇپ، بۇلار يېنىك سانائەت، توقۇمچىلىق سانائىتى بىلەن خىمىيە - تالا سانائىتىنىڭ مۇھىم خام ئەشيالىرى، پاختا ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، شىنجاڭنىڭ پاختا پىششىقلاپ ئىشلىشى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن بىكتۇەندىن ئىبارەت ئىككى چوڭ پىششىقلاپ ئىشلەش سىستېمىسى بولۇپ شەكىللەندى، ئۇلار سېتىۋېلىنغان مۇتلەق كۆپ ساندىكى چىگىتلىك پاختىنى پىششىقلاپ ئىشلەش كەسپىنى (ئاز مىقداردىكى سورتلۇق چىگىتلىك پاختىنى دېھقانچىلىق تېخنىكىسىنى كېڭەيتىش پونكىتلىرى پىششىقلاپ ئىشلەشكە ئۈيۈشتۈردى) ئۈستىگە ئالدى.

1. پىششىقلاپ ئىشلەش ۋە ئۇسكۇنە ئىقتىدارى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، پاختا ئاساسلىقى، دېھقانلار ۋە قول ھۈنەرۋەنلەرنىڭ قول ياكى پۇت ئارقىلىق ھەرىكەتلەندۈرۈلىدىغان ياغاچ چىغىرىقى بىلەن پىششىقلىناتتى، ئۇسكۇنىلەر ئاددىي، ھۈنەر-سەنئىتى قالاق بولۇپ، پىششىقلاپ ئىشلەش سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولمايتتى. 1952 - يىلى ھەربىي رايون ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى ئىلىكتر ئېنېرگىيىسى ئارقىلىق ماڭىدىغان تاسمىلىق چىغىرىقنى قوراشتۇرۇپ، كۈنىگە 17 مىڭ 500 كىلوگرام چىگىتلىك پاختىنى پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان بولدى. 1954- يىلى تۇرپان ناھىيىلىك پاختا توقۇلما بۇيۇملىرى شىركىتى بىر سىملىق 2 دانە تايلاش ماشىنىسى قوراشتۇرۇپ، كۈنىگە 160 تاي پاختا تايلاپ، تايلانغان پاختىنىڭ ھەجمى چوڭ بولۇپ كېتىش ۋە توشۇشقا ئەپسىز بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلدى. ئۇلكىلىك پاختا توقۇلما بۇيۇملىرى شىركىتى سېتىۋالغان چىگىتلىك پاختىنى ئۆز ئالدىغا پىششىقلاپ ئىشلىگەندىن سىرت، كۆپىنچىسىنى بىكتۇەننىڭ پىششىقلاپ ئىشلەپ بېرىشىگە ھاۋالە قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا دۆلەت ئىگىلىكىدىكى پىششىقلاش زاۋۇتى قۇرۇشقىمۇ تەييارلىق كۆردى. 1956- يىلى تۇرپان، كۆچا، مەكىت ۋە مارالبېشىنىڭ سېرىقبۇيا يېزىسى، كورلا ناھىيىسى قاتارلىق جايلاردا ئىلىكتر ئېنېرگىيىلىك پىششىقلاش زاۋۇتىدىن 5ى قۇرۇلۇپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. ئادەم كۈچى بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان تاسمىلىق چىغىرىق ماشىنىسىدىن 88ى، ھەرە چىشلىق چىغىرىق ماشىنىسىدىن 2سى، دېزىل ماشىنىسىدىن 5ى سەپلەندى، ئۇنىڭدىن باشقا بىكتۇەن تۇرپان، ئاقسۇ، يەكەن، قەشقەر، قاراقاش ناھىيىلىرىدە

پىششىقلاش زاۋۇتىدىن 5ى قۇرۇلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي 23 چىغىرىق ماشىنىسى بولۇپ، يىللىق پىششىقلاپ ئىشلەش ئىقتىدارى 5500 تونىنىلا ئىدى، ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمايتتى. شۇ يىلى يېڭا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئورنىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق يەنە خوتەن، قەشقەر، يەكەن، قاغىلىق، مەكىت، مارالبېشى، پەيزاۋات، كۇچا، توقسۇدىن ئىبارەت 9 ناھىيىدە توك بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان 12 پاختا زاۋۇتى قۇرۇلدى، ھەرە چىشلىق چىغىرىقتىن 20سى ۋە قوش ساندۇقلۇق تايلاق ماشىنىسىدىن 20سى قوراشتۇرۇلۇپ، 1957 - يىلى ئىشلىتىشكە كىرىشتۇرۇلدى. 1957 - يىلى پاختا تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندە، جەمئىي 33 پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى بار ئىدى، ئاساسلىق ئەسلىھەلىرىدىن ھەرە چىشلىق 90 چىغىرىق، تاسمىلىق 61 چىغىرىق بولۇپ، ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 19 مىڭ 400 تونىنىغا يەتكەنىدى.

1958 - يىلدىن 1961 - يىلغىچە پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى يىلمۇ يىل كۆپەيىپ 56گە يەتتى، ھەرە چىشلىق 111 چىغىرىق (بىكتۇرىنىڭ ھەرە چىشلىق 25 چىغىرىقىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ، 68 تايلىغۇچ، 13 تېۋىت ئايرىغۇچىغا ئىگە بولۇپ، ئېلېكتر ئېنېرگىيە كۆچى 2894 ئات كۈچىگە، پاختا پىششىقلاش ئىقتىدارى 80 مىڭ تونىنىغا، چىگىت تېۋىتى 500 تونىنىغا يەتتى.

1962 - يىلى تەبىئىي ئاپەتنىڭ تەسىرى بىلەن، پاختا مەھسۇلاتى كېمەيىپ كەتتى. پىششىقلاش ئىقتىدارىمۇ پىششىقلاش مىقدارىدىن ئېشىپ كەتتى. تەڭشەش ئارقىلىق 4 پاختا زاۋۇتى بىرلەشتۇرۇۋېتىلدى، 52 پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى ساقلاپ قېلىندى، ھەرە چىشلىق 61 چىغىرىق ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلدى. قالغان 25 ئۇسكۇنە رېمونت قىلىنىپ ئۆز جايىدا پەيدىتلەندى. تەڭشەلگەندىن كېيىنكى پىششىقلاش ئىقتىدارى 47 مىڭ تونىنا بولدى. 1966 - يىلى مەملىكەتلىك 5 - قېتىملىق پاختا ئىشلەپچىقىرىش يىغىنىدا چىگىتلىك پاختىنى پىششىقلاپ ئىشلەشنى پەيدىنپەي گەۋدىلەندۈرۈش - ئەترەتلەرنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىش ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇرپان، ئاقسۇ، قەشقەر ۋە خوتەن ۋىلايەتلىرىدە بىردىن زاۋۇتنى تاللاپ سىناق قىلىپ، 1969 - يىلىغا قەدەر ئىلگىرى كېيىن بولۇپ 6 پاختا زاۋۇتىنى تۈۋەنگە ئۆتكۈزۈپ بەردى. 1973 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن بىكتۇرەن دېھقانچىلىق مەيدانلىرى يەنە بىر تۈركۈم پاختا زاۋۇتى قۇردى. ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا زاۋۇتى 133كە (بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنات- سودا كوپېراتىپىنىڭ 61، بىكتۇرەنىڭ 72) ، 80 چىشلىق چىگىت ئايرىش ماشىنىسى 221گە، 40 چىشلىق چىگىت ئايرىش ماشىنىسى 22گە، تېۋىت ئايرىش ماشىنىسى 78گە، تاسمىلىق چىغىرىق 560قا، يىغما پولات سىملىق تايلاق ماشىنىسى 119غا، چايقاش ماشىنىسى 31گە، چىش تازىلاش ماشىنىسى 23كە يېتىپ، پىششىقلاش ئىقتىدارى 170 مىڭ تونىنا بولدى.

1982 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى 156گە (بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنات- سودا كوپېراتىپىنىڭ 85، بىكتۇرەنىڭ 71) ، 80 چىشلىق چىگىت ئايرىش ماشىنىسى 194كە، 20 چىشلىقتىن 40 چىشلىققىچە بولغان چىگىت ئايرىش ماشىنىسى 32گە، 141 تېپلىق تېۋىت ئايرىش ماشىنىسى 171گە، تاسمىلىق چىغىرىق 831گە يەتتى. ئاپتونوم رايونىنىڭ پاختا مەھسۇلاتى تېز ئېشىپ، پىششىقلاش ۋەزىپىسى ئېغىرلىشىپ، پىششىقلاش ئۇسكۇنىلىرى پاختىنى زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلدۇرۇش ئېھتىياجىغا يېتىشەلمىگەنلىكى ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون پاختا پىششىقلاش ئۇسكۇنىلىرىنى يېڭىلاش ۋە ئۆزگەرتىش ھەمدە 80 چىشلىق چىگىت ئايرىش ماشىنىسىدىن 46نى، 141 تېپلىق تېۋىت ئايرىش ماشىنىسىدىن 24نى، ماي بېسىمى ئارقىلىق تايلاش ماشىنىسىدىن 6نى سېتىۋېلىش ئۈچۈن 1 مىليون يۈەن ئاجراتتى.

1983 - يىلى ئاپتونوم رايون 1 مىليون يۈەن يارىدەم مەبلىغى ئاجرىتىپ، ئۇنى جىددىي رېمونت قىلىش، ياساشقا تېگىشلىك پاختا زاۋۇتى ۋە پاختا سېتىۋېلىش پونكىتى ئۈچۈن ئىشلەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى مەبلەغ سېلىپ 49 كونا تايلاق ماشىنىسىنى يېڭىلىدى. 1984 - يىلى سودا

مىنىستىرلىكى، ئىقتىساد - سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ پاختىچىلىق رايونى بولغان كۇيتۇن، شىخەنزە، ئاقسۇ، تۇرپان، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، ساۋەن ناھىيىلىرىدە ئېكسپورت قىلىدىغان پاختىنى تايلاش زاۋۇتىدىن بىردىن قۇرۇشنى، 315 تېپتېكى ماي بېسىمى ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان تايلىغۇچتىن ۋە قوشۇمچە ئۇسكۇنىلىرىدىن بىردىن سەپلەپ بېرىشنى قارار قىلدى. 6 تايلاش زاۋۇتىغا جەمئىي 10 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىندى. 1985 - يىلى پاختا پىششىقلاش ئۇسكۇنىلىرىنىڭ قالاق ھالىتىنى ئۆزگەرتىپ، پاختىنى تۆجۈپىلەپ پىششىقلاش يولىنى كېڭەيتىپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، دۆلەت ئۇسۇمى مالىيىدىن قوشۇپ بېرىلىدىغان 10 مىليون يۈەن قەرز پۇل بەردى. بۇ پۇل، پاختا پىششىقلاش زاۋۇتىنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە ئۇسكۇنىلىرىنى يېڭىلاش - ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلدى. ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى پىششىقلاپ ئىشلەش بويىچە سۆھبەت يىغىنى ئېچىش ئارقىلىق 25 يېڭىلاش - ئۆزگەرتىش ئورنىنى ئەملىيلەشتۈردى، 15 زاۋۇت ئۆيىنى يېڭىلىدى.

1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى 200گە (بىكتۇرىنىڭمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، 80 چىشلىق چىگىت ئايرىش ماشىنىسى 294كە، تاسمىلىق چىغىرىق 962گە، 141 تېپلىق تېۋىت ئايرىش ماشىنىسى 265كە، تايلىغۇچى 254كە (ماي بېسىمى ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان 121 تايلاش ماشىنىسىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، 9197 ئات كۈچىگە ئىگە دىزىل ماتور 129غا، 15 مىڭ 546 كىلوۋاتلىق ئېلېكتر ماتور 2019غا، يىللىق ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى (ساپ پاختا بويىچە) 3 مىليون 370 مىڭ تونناغا، يىل ئاخىرىدىكى مۇقىم مۇلۇك 46 مىليون 260 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا پىششىقلاش زاۋۇتلىرى ۋە ئاساسلىق ئۇسكۇنىلەر

جەدۋەل: 2 — 3

يىللار / تۈرى / سانى	پىششىقلاش زاۋۇتى	دىزىل ماتور (ئات كۈچى)	ئېلېكتر ماتور (كىلوۋاتتا/دانە)	گىنېراتور (كىلوۋاتتا/دانە)	80 چىشلىق چىگىت ئايرىش ماشىنىسى	40 - 20 چىشلىق چىگىت ئايرىش ماشىنىسى	32 تېپلىق تاسمىلىق چىغىرىق	141 تېپلىق تېۋىت ئايرىش ماشىنىسى	يېغا پولات سىملىق تايلاش ماشىنىسى	ماي بېسىملىق تايلاش ماشىنىسى
1956	27	430			23	23	88			
1957	33	2275			48	42	61			
1958	33	2450			47	17	61	12	2	
1959	40	2894			86	18	37	13	68	
1960	40	2894			86	19	59	13	68	
1961	56	3255			86	20	78	13	68	
1962	52	3500			61	24	100	13	68	
1963	60	3640			86	24	150	13	68	
1964	65	3815			86	23	145	13	68	
1965	120	7920			86	15	200	13	68	
1966	120	3885			86	10	200	32	106	
1967	130	3710			90	8	220	19	123	
1968	130	3920			95	9	250	25	121	
1969	124	4515			101	6	250	36	126	
1970	130	4135	200/1540	8/302	92	5	286	32	96	

5	96	32	286	8	94.	8/302	195/1502	58/4135	130	1971
5	96	32	286	10	95	10/378	202/1555	58/4135	130	1972
5	119	78	560	22	221	10/378	212/1625	105/6060	133	1973
5	108	74	560	10	105	10/378	212/1652	105/7486	133	1974
8	144	76	560	10	107	48/808	400/3080	134/10250	134	1975
8	147	95	560	6	155	68/1832	585/3717	134/10256	136	1976
10	145	136	494	7	195	68/1832	585/3717	134/10256	140	1977
10	125	140	500	32	196	48/808	731/4795	152/9726	140	1978
15	122	144	500	8	196	42/2137	792/6205	114/8127	140	1979
20	125	167	500	5	196	44/2137	802/6355	114/8127	140	1980
36	126	171	500	22	194	84/5712	635/4889	114/8127	156	1981
36	127	171	831	32	194	40/2024	635/4889	61/4349	156	1982
42	133	195	831	32	240	40/2204	500/3850	61/4349	161	1983
76	133	257	910	32	254	96/4937	522/4020	111/11342	173	1984
121	133	265	962	32	294	114/13486	2019/15546	129/9197	200	1985

2. ئىشلەپچىقىرىشنىڭ باشقۇرۇلۇشى

1956 - يىلى ئاپتونوم رايوننىڭ پاختا پىششىقلاش مىقدارى 21 مىڭ تونىنا ئىدى. پاختا ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، پىششىقلاش مىقدارى ئۈزلۈكسىز ئېشىپ باردى. 1959 - يىلى پاختا پىششىقلاش ۋەزىپىسى 150 مىڭ تونىنىغا يەتتى، سودا نازارىتى پىششىقلاش كارخانىلىرىنىڭ مەسئۇلات سۈپىتىگە ئەھمىيەت بېرىپ، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشقا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرۇپ، تېجەشنى قاتتىق يولغا قويۇپ، ئۇسكۇنىلەرنىڭ ئىقتىدارىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، 1960 - يىل 4 - ئايدىن بۇرۇن ساپ پاختا پىششىقلاش ۋەزىپىسىنى تولۇق ئورۇندىاپ بولۇش ئۈچۈن تىرىشىشنى تەلەپ قىلدى. ساپ پاختا دەرىجىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ تەلىپى بويىچە ھەرە چىشلىق چىغىرىقتا چىقىرىلسا، ئۈتتۇرىچە بىر دەرىجە كۆتۈرۈش، 20% ئاشۇرۇشقا تىرىشىپ 2 دەرىجە كۆتۈرۈش؛ تاسمىلىق چىغىرىقتا چىقىرىلسا، ئەسلىدىكى پاختا دەرىجىسىنى ساقلاپ قېلىش، 10% ئاشۇرۇشقا تىرىشىپ، بىر دەرىجە كۆتۈرۈش تەلەپ قىلىنىدى.

1960 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە پاختا پىششىقلاش كارخانىلىرىدا ساپ پاختىنىڭ سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، «ئەلا سۈپەتلىك، يۇقىرى ھوسۇللۇق، تۆۋەن سەرپىياتلىق ۋە بىخەتەر بولۇش» فاكتورىنى يولغا قويۇلۇپ، چىگىتنىڭ تېۋىتىنى چىقىرىش، چىگىتتە قالغان موي نىسبىتى ۋە ئەشيالار سەرپىياتىنى تۆۋەنلىتىش مەقسەت قىلىنغان ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرۇش، تېجەشلىك بولۇش پائالىيىتى ئېلىپ بېرىلدى، 1961 - يىلى سودا نازارىتى پاختا - چىگە باشقارمىسى «ئاپتونوم رايوننىڭ پاختا پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرىنىڭ تۈرلۈك مەھسۇلاتلىرىغا قويۇلىدىغان سۈپەت تەلىپى» (لايىھە) نى ئېلان قىلدى، پاختا پىششىقلاش كارخانىلىرىدا «4نى ھۆددە قىلىش، 1نى مۇكاپاتلاش» (مەھسۇلاتنى ھۆددە قىلىش، سۈپەتنى ھۆددە قىلىش، تەننەرخنى ھۆددە قىلىش، بىخەتەرلىككە ھۆددە قىلىش، ئاشۇرغانلارنى مۇكاپاتلاش) ۋە «4نى بېكىتىش» (خادىمنى بېكىتىش، ۋاقىتنى بېكىتىش، سۈپەتنى بېكىتىش، مۇكاپات بىلەن جازانى بېكىتىش)؛ «5كە كاپالەتلىك قىلىش» (ھەر بىر ئۇسكۇنىنىڭ ئىش ۋاقتى مەھسۇلاتىغا كاپالەتلىك قىلىش، پىششىقلاش خىراجىتىدىن ئاشۇرماسلىققا كاپالەتلىك قىلىش، شتاتتىن ئاشۇرماسلىققا كاپالەتلىك قىلىش، ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسىدىن ئېشىپ كەتمەسلىككە كاپالەتلىك قىلىش، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشقا كاپالەتلىك قىلىش) تىن ئىبارەت مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. 1962 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا سىستېمىسىدىكى پاختا پىششىقلاش

كارخانىلىرىدا تەڭشەش ۋە ئىخچاملاش ئېلىپ بېرىلىپ، كارخانا كۆلىمى كىچىكلىتىلدى، ئۈسكۈنىلەرنى ئىشقا سېلىش ۋاقتى ئازايتىلىپ، پىششىقلاش ۋاقتى ئۇزارتىلدى؛ كارخانىلار بىرلەشتۈرۈلدى؛ ئورۇنلاشتۇرۇلىشى مۇۋاپىق بولمىغان، پىششىقلاش ۋەزىپىسى ئاز كارخانىلار تاقىۋېتىلدى؛ ئۈسكۈنىلەرنىڭ ئارتۇق - كېمى بولغان پىششىقلاش زاۋۇتلىرىدا مۇۋاپىق تەڭشەش ئېلىپ بېرىلدى؛ تەڭشەش ئارقىلىق، 4 پاختا زاۋۇتى تاقىۋېتىلدى، 1263 ئىشچى - خىزمەتچى ئىخچاملاندى. بۇ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 37.6% نى ئىگىلەيدۇ. كارخانىلارنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش ۋە ئىختىسادىي ھېسابات ئىشلىرى كۈچەيتىلدى. كورلا، كۇچا، يەكەن، مارالبېشى، يۇپۇغا، قاراقاش، شايار، پىچان قاتارلىق 8 ناھىيىدىكى 16 پىششىقلاش كارخانىسىدا مۇستەقىل ھېسابات يولغا قويۇلدى. قاغىلىق، قەشقەر يېڭىشەھەر، يېڭىسار، توقسۇ قاتارلىق 4 ناھىيىدىكى 7 پىششىقلاش كارخانىسىدا سېتىۋېلىش كەسپى بىلەن پىششىقلاش كەسپى بويىچە ئايرىم ھېساب تۇرغۇزۇش يولغا قويۇلدى، بەزى پىششىقلاش كارخانىلىرىدا نورمىلىق باشقۇرۇش يولغا قويۇلدى. «4نى بېكىتىش»، «5كە كاپالەتلىك قىلىش» نى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن، بىر قىسىم پىششىقلاش كارخانىلىرى پىلانلىق مائاشقا مۇكاپات قوشۇش چارىسىنىمۇ يولغا قويۇپ، ئىلگىرىكىدەك ھېساباتنى تەكىتلىمەيدىغان، پايدا - زىيان بىلەن كارى بولمايدىغان ئەھۋالنى ئۆزگەرتىپ پىششىقلانغان پاختا مەھسۇلاتىنىڭ سۈپىتىنى ئۆستۈردى، ساپ پاختىدىكى 2 - دەرىجىدىن 6 - دەرىجىگىچە بولغان ئەخلەت نىسبىتى 1.2%، 7 - دەرىجىدىن تۆۋەنلىرى (ئۆلچەمگە يەتمەيدىغان پاختا بۇنىڭ سىرتىدا) 2.4%؛ چىگىتتە قالغان موي نىسبىتى 2 - دەرىجىدىن 6 - دەرىجىگىچە بولغانلىرى 0.65%، 7 - دەرىجىدىن تۆۋەنلىرى (ئۆلچەمگە يەتمەيدىغان پاختا بۇنىڭ سىرتىدا) 0.9% بولۇپ، دۆلەت ئۆلچىمىگە يەتتى.

1963 - يىل 8 - ئايدا گوۋۇيۇەن «چىگىتلىك پاختا ۋە ساپ پاختا سېتىۋېلىشقا ئائىت بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا بەلگىلىمە» نى چىقىرىپ: «ئۇرۇقلۇققا قالدۇرىدىغان چىگىتلىك پاختىنى گۇڭشې - ئەترەتلەر ئۆزى چىغىرىقتىن ئايرىيدۇ، دۆلەت ساپ پاختىنىلا سېتىۋالىدۇ، چىگىتلىك پاختىنى سېتىۋالمايدۇ؛ ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ پاختا چىقىرىش ئۈسكۈنىلىرى كەمچىل بولغان جايلاردا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى پاختىنى ۋاكالىتەن ئايرىپ بەرسە بولىدۇ؛ ئۇرۇقلۇق پاختا چىگىتى سىرتىدىكى تاۋار پاختىغا قارىتا، دۆلەت چىگىتلىك پاختىنى سېتىۋېلىشنى ئاساس قىلىدۇ» دەپ كۆرسەتتى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى دېھقانچىلىق تارماقلىرىنىڭ ئۇرۇقلۇققا قالدۇرىدىغان چىگىتلىك پاختىنى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى پىششىقلاپ ئىشلەشنى ئاساس قىلىش فاڭجېنىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىشىغا ماسلىشىپ، چىگىتلىك پاختىنى پىششىقلاشتا مۇنداق 4 خىل تەدبىر قوللاندى: 1) گۇڭشې، ئەترەتلەر ئۆز ئالدىغا پىششىقلاپ ئىشلەش؛ 2) ئۇرۇقچىلىق پونكىتى، سورتلۇق ئۇرۇقچىلىق زاۋۇتى، دېھقانچىلىق تېخنىكا پونكىتىنىڭ پىششىقلاش زاۋۇتىدا پىششىقلاپ ئىشلەش؛ 3) ئۇرۇقلۇققا تاللانغان چىگىتلىك پاختىنى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ پاختا زاۋۇتىدا پىششىقلاپ ئىشلىشىگە ھاۋالە قىلىش؛ 4) ئۇرۇقى تاللانمىغان جايلاردا تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ پاختا زاۋۇتى2- دەرىجىلىكتىن 4 - دەرىجىگىچە بولغان تاۋار چىگىتلىك پاختىدىن ئايرىلغان چىگىتنى ئۇرۇقلۇققا قالدۇرۇپ، گۇڭشې - ئەترەتلەرنى تەمىنلەش، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ پاختا زاۋۇتى گۇڭشې - ئەترەتلەر ئۇرۇقلۇق پاختىنى قاچان ئېلىپ كەلسە، شۇ چاغدا پىششىقلاپ بېرىش، ئايرىم سېتىۋېلىش، ئايرىم ساقلاش، ئايرىم چىگىتىدىن ئايرىش، ئەسلى چىگىتنى ئەسلى دۈيگە قايتۇرۇپ بېرىپ، ئۇرۇقلۇق چىگىتنىڭ ساپلىق دەرىجىسىگە كاپالەتلىك قىلىشنى ئىشقا ئاشۇردى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، پاختا پىششىقلاش كارخانىلىرى پاراكەندىچىلىككە ئۇچراپ، ئىشلەپچىقىرىش نورمال بولمىدى، باشقۇرۇش قالايمىقانلاشتى، مەھسۇلات سۈپىتى تۆۋەنلەپ كەتتى. 1977 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى سودا مىنىستىرلىكى پاختا - چىگە ئىدارىسى قايتىدىن ئېلان قىلغان «پاختا پىششىقلاش كارخانىلىرىنىڭ تېخنىكىلىق ئىقتىسادىي كۆسەتكۈچى» نى تارقاتتى،

ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى ئاپتونوم رايونلۇق پاختا پىششىقلاش بويىچە پېرىيوم قىلىش يىغىنىدا «پاختا پىششىقلاش زاۋۇتىنىڭ باشقۇرۇش نىزامى»نى تۈزۈپ چىقىپ، پاختا پىششىقلاش سۈپىتىنى ئۆستۈرۈپ، تۇرلۇك ئىقتىسادىي - تېخنىكا كۆرسەتكۈچلىرىنى دۆلەت بەلگىلىگەن ئۆلچەمگە يەتكۈزدى.

1980 - يىلى پاختا پىششىقلاش كارخانىلىرى «ئەلا - سۈپەتلىك، يۇقىرى ھوسۇللۇق، بىخەتەر، تۆۋەن سەرپىياتلىق بولۇش» فاڭجېنىدا چىڭ تۇرۇپ، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىش شەرتى ئاساسىدا، مەھسۇلات سۈپىتىنى ئاشۇرۇش، سەرپىياتنى تۆۋەنلىتىشنى مۇھىم نۇقتا قىلىپ، پاختا پىششىقلاپ ئىشلەش تېخنىكا - ئىقتىسادىي كۆرسەتكۈچىنىڭ ئىجرا بولۇش ئەھۋالىنى ئەستايىدىل تەكشۈردى، «بىخەتەر بولۇش ئىشلەپچىقىرىش ئۇچۇندۇر، ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن چوقۇم بىخەتەر بولۇش كېرەك» دېگەن فاڭجېنىنىڭ ئىزچىللاشتۇرۇپ، تۇرلۇكقائىدە-تۈزۈملەرنى ئورناتتى ۋە مۇكەممەللەشتۈردى، ئىقتىسادىي ئۇنۇمنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، مەشغۇلات قائىدىسىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشقا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلدى ھەمدە چىگىت تەۋىتىنى پىششىقلاش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشنى قانات يايدۇردى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، گۈڭشې - ئەترەتلەرنىڭ پاختا پىششىقلاپ ئىشلىشىنى ياخشى ئىلىپ بېرىشىغا پىلانلىق ھالدا مەدەت بەردى. ھازىر شۇ چاغدىكىگۈڭشې-ئەترەتلەرنىڭ پاختا زاۋۇتلىرىغا مۇستەھكەملەش، ئۆستۇرۇش، ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ياخشىلاش، پىششىقلاش سۈپىتىنى ئۆستۇرۇش، ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخىنى تۆۋەنلىتىپ، كىرىمنى ئاشۇرۇش جەھەتتە ياردەم بەردى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پاختا زاۋۇتلىرى گۈڭشې - ئەترەتلەرنىڭ كىرىمنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن تۆۋەندىكى تەدبىرلەرنىمۇ قوللاندى: 1) پىششىقلاش ھەققىنى 1/3گە چۈشۈردى؛ 2) پايدىن پىرسەنت ئايرىدى. پىششىقلاش زاۋۇتىغا تېگىدىغان پايدا بەلگىلىمە بويىچە تاپاۋەت بېجى تاپشۇرۇلغاندىن سىرت، قالغانلىرى سېتىلىدىغان پاختىنىڭ نىسبىتى بويىچە بەلگىلەندى؛ 3) كاسىنغا ئىشلەشتىن بولغان پايدا ئايرىلىپ (قايتۇرۇلۇپ)، پاختا زاۋۇتى بىلەن كېڭەز تېرىغان گۈڭشې - ئەترەتلەر 3:7 نىسبەت بويىچە پىرسەنت ئايرىدى؛ 4) بىرلىشىپ زاۋۇت قۇردى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پىششىقلاش ئۆسكۈنىلىرى بىلەن تېخنىكا باشقۇرۇش كادىرلىرىنى چىقاردى، گۈڭشې - ئەترەتلەر زاۋۇت ئۈيى بىلەن ئەمگەك كۈچى چىقاردى.

1982 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە پاختا پىششىقلاش كارخانىلىرى ئومۇمىيۈزلۈك پىلانلاش، بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش فاڭجېنىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، كارخانا باشقۇرۇشنى كۈچەيتتى، رەھبەرلىكى ۋە پىلانى بولغان ھالدا تېخنىكا ئۆزگەرتىش ئىلىپ بېرىپ، بىخەتەر، سۈپەتلىك، يۇقىرى ئۇنۇملۇك ۋە تۆۋەن سەرپىياتلىق بولۇش تەلىپىگە يېتىش ئۈچۈن، ئىقتىسادىي ئۇنۇمنى ئۆزلۈكسىز ئۆستۈرۈپ بىرقەدەر قىسقا ۋاقىت ئىچىدە پاختا پىششىقلاش جەھەتتىكى قالاق قىياپەتنى ئۆزگەرتىشكە تىرىشتى.

پاختا پىششىقلاش سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش، «ئىشەنچىلىك» مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن، 1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى «پاختا پىششىقلاش سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى»نى تۈزۈپ چىقتى. 1984 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «پاختا پىششىقلاش سۈپىتىنى مۇكاپاتلاش - جازالاشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى» ۋە «پاختا پىششىقلاش زاۋۇتىنىڭ زاۋۇت باشلىقى مەسئۇل بولۇش تۈزۈمى ھەققىدىكى ۋاقىتلىق بەلگىلىمە»نى تارقىتىپ، پاختا پىششىقلاش سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشنى ئۇنۇملۇك ھالدا ئىلگىرى سۈردى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، پاختا سۈپىتىنى سەيياره تەكشۈرۈش ۋە سېلىشتۇرۇپ باھالاش تۈزۈمى، مەھسۇلاتنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش تۈزۈمى ئورناتتى. بىكتۇەننىڭ پاختا پىششىقلاش كارخانىلىرى بىلەنمۇ سۈپەت جەھەتتە توختام ئىمزالىدى، شۇنىڭ بىلەن پاختا پىششىقلاش ۋە پاختىنى تايلاش سۈپىتىدە روشەن يۈكسىلىش بولدى. 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا باشقۇرغان سانائەت يىغىنى چاقىرىپ، ئۆسۈمى مالىيىدىن قوشۇپ بېرىلىدىغان قەرز پۇل ئارقىلىقپاختا-چىگە سىستېمىسىنىڭ چىگىت ئايرىش، تايلاش ئۈسكۈنىلىرىنى يېڭىلاش - ئۆزگەرتىشنى، چىگىتتىن ماي چىقىرىپ ھەر تەرەپلىمە پايدىلىنىش خىزمىتىنى ئىلىپ بېرىشنى قارار قىلدى. پاختا پىششىقلاش بويىچە تېخنىكا

ئۆزگەرتىشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى سېخلاردىكى چاك - توزانلارنى چىقىرىۋېتىش، ئىشلەپچىقىرىش شارائىتىنى ياخشىلاش ۋە مەدەنىيلىك ئىشلەپچىقىرىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا بولىدۇ. چىگىتلىك پاختا ھاۋا ئېقىمى بىلەن ماڭدۇرۇلدى، ساپ پاختا تۇرۇبا يولى ئارقىلىق ماڭدۇرۇلدى، ساپ پاختىنى ساندۇققا قاچىلاش ماشىنىلاشتۇرۇلدى. سېخلاردا ئومۇمىيۈزلۈك چاك - توزانلارنى چىقىرىۋېتىش، ئوت ئاپىتىدىن ساقلىنىش سىگنالى بېرىش قۇرۇلمىسى ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشقا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىندى.

پاختا پىششىقلاش كارخانىلىرى بىرقانچە يىل تېخنىكا ئۆزگەرتىش ۋە ئەسلىھەلەرنى يېڭىلاش ئارقىلىق ئىشلەپچىقىرىش شارائىتىنى ئۆزگەرتتى، پاختا پىششىقلاش سۈپىتىنى ئۇنۇملۇك ئۆستۈرۈپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆزلۈكسىز ئاشۇردى، 1985 - يىلى پىششىقلاش ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 260 مىليون يۈەنگە، يىللىق پىششىقلاش مىقدارى 177 مىڭ تونىغا يەتتى، ئەخلەتنىڭ ئوتتۇرىچە نىسبىتى 2.46%، نۇقسانلارنىڭ ئوتتۇرىچە نىسبىتى 1200 تال/گېكتوگرام، تايلانغان پاختىنىڭ زىچلىقى 353 كىلوگرام/m^3 بولدى، ھەربىر تونىنا پاختىغا 12 كىلوگرام سىم، 34.6 كۋادرات مېتىر ئوراش لاتىسى سەرپ قىلىندى، ھەربىر تونىنا ساپ پاختا پىششىقلاش تەننەرخى 80 يۈەن بولدى.

ئاپتونوم رايوننىڭ پاختا پىششىقلاش ئومۇمىي ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 4

تۈرى / سانى / يىللار	ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى (10 مىڭ يۈەن)	ساپ پاختا پىششىقلاش مىقدارى (تونىنا)	چىگىت تېرىلغۇ ئىشلەش مىقدارى (تونىنا)	يىل ئاخىرىدىكى مۇقىم مۇلۇكنىڭ ئەسلى قىممىتى (10 مىڭ يۈەن)	يىل ئاخىرىدىكى كۆچمە مەبلەغ (10 مىڭ يۈەن)	يىللىق پايدا (10 مىڭ يۈەن)	يىل ئاخىرىدىكى خىزمەتچىلەر سانى (نەپەر)	يىل ئاخىرىدىكى ئىش ھەقلى ئومۇمىي سوممىسى (10 مىڭ يۈەن)	يىللىق ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقى (تاۋار/يۈەن)
1956	133	33400		10	27	2	796	35	1671
1957	151	32875		20	25	2	869	38	1738
1958	5046	38750		388	86	60	789	34	63954
1959	6724	50000		585	961	82	1455	63	46213
1960	2577	25000		287	430	32	1294	55	19915
1961	3280	26050		298	457	43	2986	210	10985
1962	3160	21650		287	527	25	2094	147	15091
1963	4395	26800		400	777	39	1955	137	22481
1964	6160	39450		684	880	51	2785	196	22118
1965	7349	71000		668	960	89	4895	344	15013
1966	8306	73108		755	1071	104	4903	344	16941
1967	8480	73800		1414	1413	103	5768	405	14702
1968	6603	54200		1101	1321	83	5983	420	11036
1969	5147	46400		858	1716	64	5804	412	8868
1970	3759	59050		2960	5901	117	1300	162	28915
1971	3961	59150		2960	7821	118	1870	169	21182
1972	3200	49800		2980	9204	80	1900	177	16842
1973	5564	63400	350	2850	3184	105	2980	275	18671
1974	6765	53500	180	2700	4629	92	3034	282	22297

33294	293	3100	69	7816	2700	170	42200	10321	1975
39885	276	2700	39	5812	2493	150	47700	10769	1976
38500	262	2860	62	23115	1200	190	44950	11011	1977
36985	219	3672	73	20702	1187	415	51000	13581	1978
41785	227	3580	73	21229	820	550	50250	14959	1979
42746	383	4060	24	4302	985	650	79600	17355	1980
36599	878	5052	14	8956	1050	1030	116500	18490	1981
36105	1007	5124	53	12413	4396	1605	143850	18500	1982
53719	1902	5265	38	5809	4750	1155	156400	27999	1983
55931	802	4492	173	5373	4595	565	194700	25124	1984
57675	323	4590	161	27016	4626	228	176950	26473	1985

3. پاختا زاۋۇتلىرىنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش

1) يەكەن ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتى

يەكەن ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتى 1957 - يىلى قۇرۇلۇپ، 1959 - يىلى رەسمىي ئىشقا كىرىشتۇرۇلدى. ئاساسلىق ئۇسكۇنىلىرىدىن 80 چىشلىق 2 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، 54 تېپلىق يېغما پولات سىملىق 1 تايلاش ماشىنىسى، بىر «تازاد» ماركىلىق بېنزىن ماشىنىسى بار، بۇ، چىگىت ئايرىش ۋە تايلاش يۇرۇشلەشتۇرۇلگەن پىششىقلاش زاۋۇتى بولۇپ، شۇ يىلى 883 تونىنا ساپ پاختا پىششىقلىدى. مەھسۇلات قىممىتى 2 مىليون 640 مىڭ يۈەنگە، پايدىسى 2900 يۈەنگە يەتتى.

1965 - يىلى ئاساسلىق پىششىقلاش ئۇسكۇنىلىرىدىن 80 چىشلىق 4 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، 56 تېپلىق يېغما پولات سىملىق 2 تايلاش ماشىنىسى، تاسمىلىق 24 چېغىرتىق، 80 ئات كۈچىگە ئىگە 1 دىزېل ماتور بولۇپ، يىلىغا 2323.8 تونىنا ساپ پاختا پىششىقلاپ چىقتى، مەھسۇلات قىممىتى 6 مىليون 971 مىڭ 400 يۈەنگە، پايدىسى 49 مىڭ 700 يۈەنگە، يىل ئاخىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىسى 203كە يەتتى.

1985 - يىلى زاۋۇت رايونىنىڭ ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 12 مىڭ 388 كۋادرات مېتىر بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە چىگىت ئايرىش سېخىنىڭ كۆلىمى 906 كۋادرات مېتىر، تېۋىت ئايرىش سېخىنىڭ كۆلىمى 1200 كۋادرات مېتىر، ئېنېرگىيە سېخىنىڭ كۆلىمى 80 كۋادرات مېتىر، ئامبار كۆلىمى 120 كۋادرات مېتىر، رېمونت سېخىنىڭ كۆلىمى 900 كۋادرات مېتىر، ئىشخانا ۋە ياتاق كۆلىمى 1292 كۋادرات مېتىر، يىلىغا 3023 تونىنا ساپ پاختا، 15.56 تونىنا تېۋىت پىششىقلىيالايدۇ، مەھسۇلات قىممىتى 9 مىليون 160 مىڭ 900 يۈەنگە، پايدىسى 85 مىڭ يۈەنگە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 154كە يەتتى. يىل ئاخىرىدا كۆچمە مەبلەغنىڭ ئىشلىتىلىشى 201 مىڭ 900 يۈەن، تۇراقلىق مۇلۇك 1 مىليون 100 مىڭ يۈەن بولدى.

2) مەكىت ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتى

مەكىت ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتى 1956 - يىلى قۇرۇلدى، زاۋۇت رايونىنىڭ ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 46 مىڭ 620 كۋادرات مېتىر، بۇنىڭ ئىچىدە، زاۋۇت ئۈيى-كۆلىمى 500 كۋادرات مېتىر، ئامبار كۆلىمى 1500 كۋادرات مېتىر، ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش ئۇسكۇنىلىرىدىن 80 چىشلىق 2 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، 32 سۇتكلۇق تاسمىلىق 20 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، يېغما پولات سىملىق بىر تايلاش ماشىنىسى بولۇپ، يىلىغا 1500 تونىنا ساپ پاختا پىششىقلاپ چىقىپ، مەھسۇلات قىممىتىنى 4 مىليون 500 مىڭ يۈەنگە، يىللىق پايدىنى 8000 يۈەنگە يەتكۈزدى. 1985 - يىلى 2000 تونىنا ساپ پاختا پىششىقلاپ چىقىپ، مەھسۇلات قىممىتىنى 6 مىليون يۈەنگە، پايدىنى 10 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى، يىل ئاخىرىدىكى كۆچمە مەبلىغى 7000 يۈەن، تۇراقلىق مۇلكى 200 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىسى 56گە يەتتى.

3) كۇچا ناھىيىلىك 2 - پاختا زاۋۇتى

كۇچا ناھىيىلىك 2 - پاختا زاۋۇتى 1958 - يىلى قۇرۇلۇپ، 1960 - يىلى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. زاۋۇت رايونىنىڭ ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 26 مىڭ 660 كۋادرات مېتىر، بۇنىڭ ئىچىدە زاۋۇت ئۆيى كۆلىمى 250 كۋادرات مېتىر، ئامبار كۆلىمى 240 كۋادرات مېتىر. ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۈنىلىرىدىن 80 چىشلىق 2 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، يىغما پولات سىملىق بىر تايلاش ماشىنىسى بار، يىلىغا 750 توننا ساپ پاختا پىششىقلاپ مەھسۇلات قىممىتىنى 2 مىليون 250 مىڭ يۈەنگە، پايدىنى 25 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى.

1985 - يىلى يېڭىلاش ۋە ئۆزگەرتىش ئارقىلىق زاۋۇتنىڭ قىياپىتى ۋە كۆلىمىنى ئۆزگەرتتى، ئىگىلىگەن يەر كۆلىمىنى 32 مىڭ 658.5 كۋادرات مېتىرغا يەتكۈزدى، بۇنىڭ ئىچىدە زاۋۇت ئۆيىنىڭ كۆلىمى 975 كۋادرات مېتىر، ئامبار كۆلىمى 580 كۋادرات مېتىر. 80 چىشلىق 2 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، ماي بېسىمى ئارقىلىق تايلاش ماشىنىسىدىن بىرى بار، مەھسۇلات قىممىتىنى 2مىليون 500 مىڭ يۈەنگە، پايدىسىنى 16 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى. تۇراقلىق مۇلكى 327 مىڭ يۈەن، كۆچمە مەبلىغى 60 مىڭ يۈەن بولۇپ يىل ئاخىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىسى 51گە يەتتى.

4) ئاۋات ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتى

ئاۋات ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتى 1957 - يىلى قۇرۇلدى. زاۋۇت رايونىنىڭ ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 10 مىڭ كۋادرات مېتىر. بۇنىڭ ئىچىدە، زاۋۇت ئۆيى كۆلىمى 300 كۋادرات مېتىر، ئىشخانا 30 كۋادرات مېتىر، ئامبار 20 كۋادرات مېتىر. ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۈنىلىرىدىن 80 چىشلىق 1 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، يىغما پولات سىملىق بىر تايلاش ماشىنىسى بار.

پاختا ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئۈزلۈكسىز ئېشىشىغا ئەگىشىپ، پىششىقلاش ئۈسكۈنىلىرى ئۈزلۈكسىز يېڭىلاندى، 1985 - يىلى زاۋۇت رايونىنىڭ كۆلىمى 66 مىڭ 700 كۋادرات مېتىرغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە زاۋۇت ئۆيى كۆلىمى 2130 كۋدرات مېتىر، ئامبار كۆلىمى 1680 كۋادرات مېتىر، ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۈنىلىرىدىن 80 چىشلىق 4 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، 141 تىپلىق 8 تىۋىت ئايرىش ماشىنىسى، 32 سۇڭلۇق تاسمىلىق 30 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، 200 تىپلىق ماي بېسىمى ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان 1 تايلاش ماشىنىسى، يىغما پولات سىملىق 2 تايلاش ماشىنىسى، 2 دىزېل گېنېراتورى بار، ئىشچى - خىزمەتچىسى 120گە يەتتى. 1985 - يىلى زاۋۇت ئۆيى، ئەسلىھە، خادىملار ئۆزگەرمىگەن ئەھۋال ئاستىدا، يەنە چىگىت ئايرىش، قوش تۇرۇبا ئارقىلىق پاختا يەتكۈزۈپ بېرىش ۋە تىۋىتنى سويۇپ چىقىرىپ يەتكۈزۈش، ئايرىم يول ئارقىلىق تىۋىت ئايرىش ئۈسكۈنىلىرىنى كۆپەيتىپ، يىلىغا 4218.55 توننا ساپ پاختا، 167 توننا تىۋىت ئىشلەپچىقىرىپ، مەھسۇلات قىممىتىنى 27 مىليون 842 مىڭ 500 يۈەنگە، پايدىنى 158 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى. تۇراقلىق مۇلكى 1 مىليون 468 مىڭ يۈەن، يىل ئاخىرىدىكى كۆچمە مەبلىغى 50 مىڭ يۈەن بولدى.

5) بىڭتۇەن يېزا ئىگىلىك 7 - شى 127 - تۇەن پاختا زاۋۇتى

بىڭتۇەن يېزا ئىگىلىك 7 - شى 127 - تۇەن پاختا زاۋۇتى 1957 - يىلى قۇرۇلۇپ، شۇ يىلى 10 - ئايدا ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. زاۋۇت رايونىنىڭ ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 13 مىڭ 660 كۋادرات مېتىر بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە، زاۋۇت ئۆيى كۆلىمى 450 كۋادرات مېتىر، ئامبار كۆلىمى 250 كۋادرات مېتىر. ئاساسلىق پىششىقلاش ئۈسكۈنىلىرىدىن 32 سۇڭلۇق تاسمىلىق 14 چىغىرىق، يەككە ساندۇقلۇق 1 تايلاش ماشىنىسى، 25 ئات كۈچىگە ئىگە 2 دېزىل ماتور، بىر چىگىت تازىلاش ماشىنىسى، 10 كىلوۋاتلىق 1 گېنېراتور بار. 86 ئىشچى - خىزمەتچىسى بولۇپ، يىلىغا 394.5 توننا ساپ پاختا پىششىقلاپ چىقىپ، يىللىق مەھسۇلات قىممىتىنى 2 مىليون 370 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى.

1965 - يىلى بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش مىنىستىرلىكى بىلەن يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى 127 -

تۇەن پاختا زاۋۇتىدا ماشىنا بىلەن چىگىتلىك پاختا ئۇزۇش ۋە پاختىنى پىششىقلاپ ئىشلەشنى يۇرۇشلەشتۇرۇش يۈيىچە سىناق ئېلىپ بارىدى. شۇ يىلى زاۋۇت رايونىنى كېڭەيتىپ قۇرۇپ، كۆلىمىنى 24 مىڭ 360 كۋادرات مېتىرغا يەتكۈزدى، بۇنىڭ ئىچىدە، زاۋۇت ئۆيىنىڭ كۆلىمى 406 كۋادرات مېتىر، چىگىتلىك پاختا ئامبىرىنىڭ كۆلىمى 380 كۋادرات مېتىر، تايلانغان پاختا مەيدانىنىڭ كۆلىمى 1200 كۋادرات مېتىر. ئاساسلىق پىششىقلاش ئۈسكۈنىلىرىدىن 80 چىشلىق 3 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، پولات سىملىق بىر تايلاش ماشىنىسى، بىر ساندۇقسىمان دەسسەش ماشىنىسى، ئىككى پاختا تازىلاش ماشىنىسى، بىر ژىنتىلىق پاختا تازىلاش ماشىنىسى، بىر ئىكەكلەش ماشىنىسى، بىر چىش تازىلاش ماشىنىسى، 8160 تېپلىق 2 دىزېل ماتور بولۇپ، يىلىغا 1170 تونىا ساپ پاختا پىششىقلاپ چىقىپ، مەھسۇلات قىممىتىنى 5 مىليون يۈەنگە، پايدىسىنى 280 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى.

1985 - يىلى زاۋۇت ئۆيلىرىنىڭ كۆلىمى 2900 كۋادرات مېتىرغا يەتتى. ئاساسلىق ئۈسكۈنىلىرىدىن 80 چىشلىق 4 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، ماي بېسىمى ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان 2 تايلاش ماشىنىسى، 141 تېپلىق 6 تېۋىت ئايرىش ماشىنىسى، 2 پاختا تازىلاش ماشىنىسى بولۇپ، يىلىغا 2610 تونىا ساپ پاختا، 73.7 تونىا تېۋىت پىششىقلاپ ئىشلەپ، مەھسۇلات قىممىتىنى 9 مىليون 513 مىڭ يۈەنگە، پايدىنى 845 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى، تۇراقلىق مۇلكى 298 مىڭ يۈەنگە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 95كە يەتتى.

6) بىكتۇەن يېزا ئىگىلىك 8 - شىسى 148 - تۇەن پاختا زاۋۇتى

148 - تۇەن پاختا زاۋۇتى ئۇنۇۋېرسال پىششىقلاش زاۋۇتى بولۇپ، 1960 - يىلى قۇرۇلدى، 70 - يىللارغا قەدەر، زاۋۇت رايونىنىڭ ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 32 مىڭ 340 كۋادرات مېتىر بولۇپ، تۇراقلىق مۇلكى 400 مىڭ يۈەنگە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 158گە يەتتى. يىلىغا 300 تونىا ساپ پاختا، 9 تونىا تېۋىت، 60 تونىا چىگىت مېيى پىششىقلاپ ئىشلىدى، مەھسۇلات قىممىتى 900 مىڭ يۈەنگە، پايدىسى 100 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

1985 - يىلى زاۋۇتنىڭ كۆلىمى كېڭەيىپ 56 مىڭ 760 كۋادرات مېتىرغا يەتتى. ئاساسلىق ئۈسكۈنىلىرىدىن 80 چىشلىق 6 چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، 3 تايلاش ماشىنىسى، 12 تېۋىت ئايرىش ماشىنىسى، 2 ياغ تارتىش ماشىنىسى، بىر يۇرۇش چەككىلەش ئۈسكۈنىسى، بىر يۇرۇش سوپۇن ياساش ئۈسكۈنىسى بولۇپ، تۇراقلىق مۇلكى 7 مىليون يۈەنگە، كۆچمە مەبلىغى 700 مىڭ يۈەنگە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 289غا يەتتى، يىلىغا 300 تونىا ساپ پاختا، 900 تونىا چىگىت تېۋىتى، 1300 تونىا چىگىت مېيى، 200 تونىا چەككىلەنگەن ماي، 100 تونىا سوپۇن پىششىقلاپ چىقىپ، مەھسۇلات قىممىتىنى 5 مىليون 850 مىڭ يۈەنگە، پايدىنى 352 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزدى.

ئاپتونوم رايونىنىڭ پاختا پىششىقلاش ئاساسىي ئىقتىسادىي كۆرسەتكۈچىنىڭ ئورۇندىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 5

يىللار / بىرلىكى / تۈرى		1956	1959	1962	1965	1970	1976	1978	1980	1982	1985
1. ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	10 مىڭ يۈەن	133	6724	3160	7349	3759	10769	13581	17355	18500	26473
2. ساپ پاختا مەھسۇلاتى	تونىا	33400	50000	21650	71000	59050	47700	51000	79600	143850	176950

3. 80 چىشلىق چىگىت ئايرىش ماشىنىسىنىڭ سائەتلىك مەھسۇلات مىقدارى	كىلوگرام	259	300	250	300	340	300	350	325	360	380
4. ساپ پاختىدىكى ئوتتۇرىچە ئەخلەت نىسبىتى	%	2	1.2	1.3	1.4	1.4	2	1.6	2.1	2.42	2.46
5. ئوتتۇرىچە چىگىتتە قالغان مېي نىسبىتى	%	3	1	0.65	0.33	0.4	0.5	0.3	0.35	0.4	0.32
6. ساپ پاختىدىكى ئوتتۇرىچە نۇقسان	گېكتوگرام/دان	2000	1800	1300	1500	1600	1530	1460	1300	1200	1200
7. چىگىت ئايرىش ماشىنىسىدىكى ئوتتۇرىچە ئايلىنىشى	%	85	86	90	92	92	95	95	96	96	96
8. تاينىك ئوتتۇرىچە ئېغىرلىقى	كىلوگرام	60	72	68	70	71	71	75	73	75	78
9. تاينىك ئوتتۇرىچە زىچلىقى	m^3/كىلوگرام	104	246	264	278	321	330	339.7	330.6	390.6	353
10. ھەربىر تونىنا ساپ پاختىنى تايلاشقا كېتىدىغان سىم	كىلوگرام	18.26	15.29	16.17	15.73	15.73	14	13.8	12.33	12	12
11. ھەربىر تونىنا ساپ پاختىنى تايلاشقا كېتىدىغان لاتا	m^3	59.4	45.87	44	42.9	42.9	39.2	37.24	37	34.8	34.8
12. ھەربىر تونىنا ساپ پاختىنى پىششىقلاش تەدبىرخېرى	يۈەن	120	100	100	100	100	100	100	72.40	80	80

§ 5 . سېتىش

شىنجاڭ پاختىسىنىڭ سۈپىتى ئېسىل بولۇپ، ئۇزاقتىن بۇيان شىنجاڭنىڭ ئىچى، سىرتى ۋە چەت ئەللەرگىچە سېتىلغان. تارىخنامىلەردە چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدە شىنجاڭدا «كېۋەز جەنۇبىي يولدا تېرىلغان، تۇرپاندىمۇ ئاز تېرىلمىغان، قوشنا ئەللەرنى تەمىنلەپلا قالماستىن، ئىچكى ئۆلكىلەرنىمۇ تەمىنلىگەن» دەپ خاتىرىلەنگەن. چىڭ سۇلالىسى چېيەنلۇڭنىڭ 20 - يىلى (1755 - يىل) شىنجاڭنىڭ ئىچكى جايلار بىلەن بولغان سودا ئالاقىسى كۆپ بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە يۈڭ، تېرە ۋە پاختا زور مىقدارنى ئىگىلىگەن، شۇ چاغلاردا گۈچۈڭ، ئۈرۈمچى، شىخۇ، غۇلجا، چۆچەك، تۇرپان قاتارلىق جايلاردا پاختا ساتىدىغان سارايلار تەسىس قىلىنىپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىن سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن، شۇ جايدا سېتىلغان. ئىچكىرىدىكى سودىگەرلەر تۆگە

بىلەن ئۇزۇن يوللارنى بېسىپ كېلىپ، پاختىنى قايتىش سەپىرىدىكى ئەشيا قاتاردا ئېلىپ، گەنسۇ، شەنشى، سەنشى ۋە خېبېي ئۆلكىلىرىدىن ئۆتۈپ، تېخنىكا ئېلىپ بېرىپ سانتاق، يىلىغا ئاز دېگەندە 300 مىڭ جىڭدىن كۆپرەك (تەخمىنەن 160 تونا) پاختا يۆتكەلگەن. مىنگونىڭ 19 - يىلىدىن 21 - يىلغىچە (1930 — 1932 - يىللىرى) ھەربىلى تۆگە بىلەن تېخنىكا يۆتكەلگەن پاختا 220 مىڭ جىڭ (تەخمىنەن 120 تونا) بولۇپ، قىممىتى جەمئىي 66 مىڭ يۈەن (كۈموش تەڭگە ھېسابىدىكى پۇل) بولغان، لېكىن مىنگونىڭ 16 - يىلىدىن 17 - يىلغىچە (1927 - يىلىدىن 1928 - يىلغىچە) بولغان ئارىلىقتا يۆتكەش مىقدارى 80% ئازېيىپ كەتكەن. مىنگونىڭ 20 - يىلى (1931 - يىلى) شىنجاڭ يۇشىن يەرلىك مەھسۇلاتلار شىركىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، يەرلىك مەھسۇلاتلار ۋە پاختىنى يۆتكەپ سېتىش، ئېكسپورت قىلىش كەسپىنى بىر تۇتاش باشقۇرۇپ، پاختا سېتىۋېلىش ۋە سېتىش مىقدارىنى زور دەرىجىدە ئاشۇرۇپ، مىنگونىڭ 28 - يىلى (1939 - يىلى) غا بارغاندا 3000 نەچچە تونىدىن ئاشۇرۇۋەتكەن. ئاساسلىقى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ شەرقىدىكى جايلىرىغا سېتىلغان. مىنگونىڭ 34 - يىلىدىن (1945 - يىلىدىن) كېيىن سودا شىركىتى «بارلىق يەرلىك مەھسۇلاتلارنى ھەربىي ئۇچۇن ئىشلىتىش، ئېكسپورت قىلىش ۋە باشقا ئۆلكىلەرگە چىقىرىشتىن باشقا، بىردەك خەلق ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلسا بولىدۇ» دەپ بەلگىلىگەن. شۇ يىلى تىجارەت پىلانىدا سېتىۋېلىنغان ۋە سېتىلغان پاختا 500 مىڭ جىڭ (تەخمىنەن 260 تونا) بولغان.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ پاختىسى ناھايىتى تېزلا مەملىكەت بويىچە بازار تېپىپ، ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنلەش ۋە سېتىش ئىشلىرى ئومۇميۈزلۈك تەرەققىي قىلىپ، ئېھتىياج تەمىنلەشتىن ئېشىپ كەتتى، پاختا شىنجاڭنىڭ ئىچى ۋە سىرتىغا قارىتا پىلانلىق تەمىنلىنىدىغان مۇھىم ئەشياغا ئايلاندى.

1. شىنجاڭنىڭ سىرتىغا يۆتكەش

1954 - يىلى دۆلەت پاختىنى پىلانلىق يۆتكەشنى يولغا قويغاندىن كېيىن، توقۇمىچىلىق سانائىتىگە ئىشلىتىلىدىغان پاختا تولىمۇ قىس بولۇپ كەتتى. سودا مىنىستىرلىكىنىڭ پىلانىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئاساسەن، شۇ يىلى شاڭخەي، گەنسۇ، چىڭخەي قاتارلىق 3 ئۆلكە، شەھەرگە 2563 تونا توقۇمىچىلىق پاختىسى بىلەن تور پاختا قىلىنىدىغان پاختا يۆتكەپ بېرىلدى. كېيىن پەيدىنپەي كۆپەيتىلدى، 1957 - يىلىغا بارغاندا، پىلان بويىچە ئېچكىرىگە 27 مىڭ 543 تونا توقۇمىچىلىق پاختىسى يۆتكىلىپ، 1954 - يىلىدىكىدىن 7.9 ھەسسە ئاشتى. شىنجاڭنىڭ پاختىسى شەنشى، خۇنەن، تېخنجن قاتارلىق 18 ئۆلكە ۋە شەھەرگە يۆتكەلدى. سودا مىنىستىرلىكى يۆتكىلىدىغان پاختىنىڭ مىقدارى، دەرىجىسى، ئۇزۇنلۇقى، سورتى، ئۆلچىمى ۋە راسچوت قىلىش ئۇسۇلى ھەققىدە قاتتىق بەلگىلىمە چىقىرىپ، يۆتكەپ چىقىرىلىدىغان پاختىنى تولۇق ئوراش، باش-ئايىقى ئېنىق بولۇش، ھەربىر تاينىڭ ئېغىرلىقى 75 كىلوگرامدىن 80 كىلوگرامغىچە بولۇش، بىر ماشىنا بىر تۇركۈم بولۇش، بىر تۇركۈمى بىر توپ بولۇش، يۆتكەپ بېرىش، ئېلىش تالونى، پۇل تالونى، تاۋار چىقىرىش تالونى ۋە تەكشۈرۈش گۇۋاھنامىسى ماشىنا بىلەن بىللە مېڭىش، تاۋار تاپشۇرۇۋالغۇچى ئورۇن تالون ۋە گۇۋاھنامىلار بويىچە تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش، تالون (گۇۋاھنامە) ۋە مال چوقۇم بىر - بىرىگە ماس بولۇش، بانكىنىڭ تاپشۇرۇۋېلىشىغا ھاۋالە قىلىش يولى بىلەن راسچوت قىلىش تەلەپ قىلىندى. 1957- يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاختا تىجارىتىنى يولغا قويغاندىن كېيىن، يۆتكەش پىلانىنى مەملىكەتلىك تەمىنات-سودا باش كوپېراتىپى چۈشۈردى.

1959 - يىلدىن 1961 - يىلغىچە تەبىئىي ئاپەت يۈز بېرىپ، پاختا مەھسۇلاتى كېمىيىپ كەتتى، 3 يىلدا ئېچكىرىدىكى ئۆلكە ۋە ئاپتونوم رايونلارغا جەمئىي 17 مىڭ 290 تونا پاختا يۆتكىلىپ، يۆتكەش پىلانىنىڭ 40.45% ى ئورۇندالدى. 1962 - يىلىدىن باشلاپ پاختا مەھسۇلاتى يىلمۇ يىل ئاشتى، 1967 - يىلى ئېچكىرىگە يۆتكەلگەن پاختا 50 مىڭ تونىدىن كۆپرەككە يەتتى. كېيىن «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ تەسىرى

تۈپەيلىدىن يۆتكىلىدىغان پاختا مىقدارى يەنە تۆۋەنلەپ كەتتى، 1968 - يىلدىن 1980 - يىلغىچە بولغان 13 يىلدا يىلىغا ئوتتۇرا ھېسابى بىلەن 25 مىڭ تونىنا پاختا يۆتكەپ چىقىرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1968 - يىلى ئەڭ ئاز بولۇپ، 10 مىڭ 323 تونىنا يۆتكەلدى، 1971 - يىلى ئەڭ كۆپ بولۇپ، 41 مىڭ 722 تونىنا يۆتكەلدى. 1981 - يىلى شىنجاڭنىڭ پاختا مەھسۇلاتى ئېشىپ، ئىچكىرىگە يۆتكەلگەن پاختا 59 مىڭ 100 تونىنىغا يېتىپ، مەملىكەتتىكى 28 ئۆلكە شەھەر ۋە ئاپتونوم رايونغا سېتىلدى.

1985 - يىلى يۆتكەلگەن پاختا 91 مىڭ 850 تونىنا بولۇپ، 1954 - يىلدىكىدىن 8 . 34 ھەسسە، 1984- يىلدىكىدىن 0 . 55 ھەسسە ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە، ئۇزۇن تالالىق پاختا 11 مىڭ 315 تونىنا. 1954 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ھەرقايسى ئۆلكە (شەھەر، ئاپتونوم رايون) لەر جەمئىي 856 مىڭ 900 تونىنا سۈپەتلىك پاختا بىلەن تەمىنلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇزۇن تالالىق پاختا 164 مىڭ 400 تونىنا بولۇپ، دۆلەتنىڭ توقۇمىچىلىق سانائىتىنىڭ تەرەققىياتىغا ياردەم بېرىلدى.

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى يىللاردىن بۇيان ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكىگەن پاختا مىقدارىنىڭ سانلىق مەلۇماتى

جەدۋەل: 2 — 6 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	يۆتكەپ چىقىرىلغىنى		يىللار	يۆتكەپ چىقىرىلغىنى	
	سانى	بۇنىڭدىن: ئۇزۇن تالالىقى		سانى	بۇنىڭدىن: ئۇزۇن تالالىقى
1954	2563 . 6		1970	32066 . 8	
1955	1815 . 7		1971	41721 . 95	
1956	6932 . 85		1972	24668 . 8	2853 . 7
1957	27543 . 8		1973	37235	6535
1958	21658 . 35		1974	37955	6440
1959	8138 . 15		1975	18517 . 7	5376 . 25
1960	8155		1976	17905	5210
1961	996 . 5	875 . 8	1977	18565	7740
1962	11626 . 1	3573 . 25	1978	12680	12310
1963	11860 . 2	3614	1979	14745 . 6	14252 . 8
1964	11780 . 3	3925 . 5	1980	21369 . 75	13093 . 55
1965	13188 . 65	4766 . 55	1981	59107 . 6	6507 . 75
1966	29942 . 85	5927 . 35	1982	82081 . 2	10938 . 15
1967	50366 . 75	17428 . 3	1983	74410	12215
1968	10232 . 25	5728 . 1	1984	25902	3137
1969	37450 . 75	5822 . 1	1985	91850	11315

2. ئېكسپورتنى تەمىنلەش ئەھۋالى

شىنجاڭنىڭ پاختىنى سىرتقا چىقىرىشى چىڭ سۇلالىسىدىن باشلانغان. گۇاڭشۇنىڭ 7 - يىلى (1891- يىلى) مەنچىڭ ھۆكۈمىتى چارروسىيە بىلەن «جۇڭگو — روسىيە ئىلى شەرتنامىسى» ئىمزالىغاندىن، روسىيە سودىگەرلىرى شىنجاڭنىڭ پاختىسىنى تۆۋەن باھادا ۋە باجسىز سېتىۋېلىپ، پاختىدىن رەخت توقۇپ شىنجاڭغا ئەكىلىپ يۇقىرى باھادا ساتاتتى، «جۇڭگو - سوۋېت ئىقتىسادىي مۇناسىۋىتى ھەققىدە ئومۇمىي مەلۇمات» تا

خاتىرىلىنىشىچە، 1904 - يىلى ئىلى 28 مىڭ 188 پۇت (450 تونىا) پاختا ئېكسپورت قىلغان، 1908- يىلى 2500 تونىغا يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە تۇرپان 1700 تونىا پاختا چىقارغان، 1909 - يىلى 3، 150 تونىا پاختا ئېكسپورت قىلىنىپ، 57 مىڭ 93 سەر كۈمۈش (ھەربىر جىڭ پاختىنىڭ تەخمىنەن كۈمۈش باھاسى 1 مىسقال 9 پۇڭ) پۇل بولغان.

مىنگونىڭ 1 - يىلى (1912 - يىلى) شىنجاڭ 516 تونىا پاختا ئېكسپورت قىلغان. مىنگونىڭ 9 - يىلى (1920 - يىل) جۇڭگو - سوۋېت (ئىككى تەرەپنىڭ يەرلىك ھۆكۈمەتلىرى) باراۋەرلىك، ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزۈش ئاساسىدىكى «جۇڭگو - رۇسىيە ئىلى ۋاقىتلىق سودا كېلىشىمى» ئىمزالاپ، ئىككى تەرەپ مالغا مال ئالماشتۇرۇش سودىسى ئېلىپ بارىدى. مىنگونىڭ 11 - يىلى (1922 - يىلى) 78.8 تونىا، 1923 - يىلى 105 تونىا (33 مىڭ ئالتۇن رۇبلى)، 1924 - يىلى 181 تونىا، 1925 - يىلى 2004 تونىا، 1926- يىلى 2676 تونىا، 1927 - يىلى 3100 تونىا، 1928 - يىلى 327 تونىا، 1929 - يىلى 297 تونىا، 1930- يىلى 1351 تونىا پاختا ئېكسپورت قىلىندى. بۇ مەزگىلدىكى ئېكسپورت سودىسى ئاساسلىقى خۇسۇسىي سودىگەرلەر تەرىپىدىن چېگرادا سوۋېت - شىنجاڭ سودا شىركىتى نامىدا ئېلىپ بېرىلدى. 1931 - يىلى شىنجاڭدا يۇشىن يەرلىك مەھسۇلاتلار شىركىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ ئىمپورت - ئېكسپورت سودىسىنى بىر تۇتاش باشقۇرۇپ، سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئېكسپورت قىلىنىدىغان پاختا مىقدارىنى ئاشۇردى. 1931- يىلدىن 1941 - يىلغىچە جەمئىي 17 مىڭ تونىدىن ئارتۇق پاختا ئېكسپورت قىلىنغان. مىنگونىڭ 31 - يىلى (1942 - يىل) شىنجاڭنىڭ سىياسىي ۋەزىيىتىنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ، سوۋېت ئىتتىپاقى شىنجاڭدىكى سودا ئاپپاراتلىرىنى تاقىۋەتكەچكە، ئېكسپورت ئاساسەن توختاپ قالدى.

شىنجاڭ ئازاد بولغاندىن كېيىن، بۇزغۇنچىلىقىغا ئۇچرىغان ئىگىلىكنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن، شىنجاڭ ئۆلكىلىك سودا شىركىتى 1951 - يىلدىن 1953 - يىلغىچە سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن بولغان يەرلىك سودىدا 330 تونىا پاختا ئېكسپورت قىلىپ، ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرى ۋە كۈندىلىك تاۋارلارنى ئالماشتۇردى. 1959 - يىلى جۇڭگو - سوۋېت مۇناسىۋىتى نورمال بولمىدى، دۆلەت سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئالغان قەرزنى قايتۇرۇش ئۈچۈن، قىيىنچىلىقنى يېڭىپ، ئىچكى سودىنى ئازايتىپ، 3 يىل ئىچىدە (1959 - يىلدىن 1961 - يىلغىچە) سوۋېت - ئىتتىپاقىغا 45 مىڭ 832 تونىا شىنجاڭ پاختىسى ئېكسپورت قىلدى. كونكرېت ئىشلاردا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مال مەنبەسى بىلەن تەمىنلىدى، تاشقى سودا تارمىقى ئېكسپورت كەسپىنى بىر تۇتاش بېجىردى، ئۆتكۈزۈپ بېرىش ۋە ئېلىش پورتى ئۈلۈغچات ناھىيىسىنىڭ تورغات ئېغىزى بولدى.

1981 - يىلى شىنجاڭنىڭ ئۆزۈن تالالىق پاختىسى خەلقئارا بازاردا يول تاپتى، گۈاڭجۇ سودا يەرمەنكىسىدە شىنجاڭ ياپونىيە، فىدىراتسىپ گېرمانىيە ۋە شىياڭگاڭ رايونىدىكى سودا ساھەسىدىكىلەر بىلەن 4500 تونىا پاختا ئېكسپورت قىلىشنى پۈتۈشتى، 1982 - يىلى رۇمىنىيىگە 10 مىڭ 800 تونىا ئۆزۈن تالالىق پاختا ئېكسپورت قىلدى، 1983 - يىلى ياپونىيە، پاكىستان، سوۋېت ئىتتىپاقى ۋە شىياڭگاڭغا 31 مىڭ 320 تونىا پاختا ئېكسپورت قىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆزۈن تالالىق پاختا 12 مىڭ 658 تونىا. 1984 - يىلى شىنجاڭ پۈتۈن مەملىكەتكە ئوخشاشلا پاختا مەھسۇلاتىنى زور دەرىجىدە ئاشۇردى، تەمىنلەش ئېھتىياجىدىن كۆپ بولدى، شىنجاڭنىڭ پاختىسى ئۆزىنىڭ سۈپەتلىك دەرىجىسى ئارقىلىق خەلقئارا بازار رىقابىتىگە قاتناشتى، شىنجاڭ ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ سوۋېت ئىتتىپاقى، فىدىراتسىپ گېرمانىيە، ئىسپانىيە، تۇنىس ۋە شىياڭگاڭ قاتارلىق 10 نەچچە دۆلەت ۋە رايون بىلەن پاختا ئېكسپورت قىلىش كېلىشىمى ئىمزالاپ، ئۇ يەرلەرگە جەمئىي 51 مىڭ 865 تونىا پاختا ئېكسپورت قىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆزۈن تالالىق پاختا 10 مىڭ 796 تونىا بولۇپ، خەلق پۇلى ھېسابىدا 110 مىليون يۈەن تاشقى پېرېۋوت يارىتىلدى. ئېكسپورت قىلىنغان پاختىنىڭ لاياقەتلىك بولۇش نىسبىتى 92.5% كە يەتتى، شىنجاڭنىڭ 1 - دەرىجىلىك 29mm ئۆزۈنلۇقتىكى ئىنچىكە تالالىق پاختىسى

ياپونىيە سودا ساھەسىدىكىلەر تەرىپىدىن «تۇرپان پاختىسى» دەپ تەرىپلەندى. 1985 - يىلى ئېكسپورت قىلىش مىقدارى 67 مىڭ 400 تونىنغا يېتىپ، شىنجاڭدا سېتىۋېلىنغان ۋە سېتىلغان پاختا مىقدارىنىڭ %1.38 نى ئىگىلىدى.

ئېكسپورت قىلىنىدىغان پاختىنىڭ سۈپىتىنى تۇراقلاشتۇرۇش ۋە ئۇستۇرۇش ئىۋچىۋن، 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن تاشقى سودا ئىدارىسى شىخەنزە، كۇيتۇن بوز يەر ئۇزلەشتۇرۇش رايونى، ساۋەن، يەكەن، مەكىت، كۇچا قاتارلىق 6 ناھىيە - شەھەرنى ئىنچىكە تالالىق پاختا بازىسى قىلىشنى، تۇرپان، ئاقسۇ، بايىنغولىندىن ئىبارەت 3 ۋىلايەت - ئوبلاستنى ئۇزۇن تالالىق پاختا بازىسى قىلىشنى بەلگىلىدى، 1985 - يىلى دۆلەت تاشقى سودا باشقۇرۇش تۇزۇلمىسىنى ئىسلاھ قىلىپ، يارىتىلغان پېرېۋوت كىرىمىدىن ئېكسپورت تاۋارلىرىدىن يارىتىلغان پېرېۋوت سوممىسىنىڭ نىسبىتى بويىچە پېرسەنت قالدۇرۇش چارىسىنى يولغا قويۇپ، يەرلىككە %50 قالدۇرىدىغان بولدى. پاختا ئېكسپورت قىلىش ئارقىلىق يەرلىك مالىيىگە 92 مىليون 400 مىڭ يۈەن تاشقى پېرېۋوت يارىتىپ بېرىلدى.

1981 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە جەمئىي 165 مىڭ 800 تونىنا پاختا ئېكسپورت قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇزۇن تالالىق پاختا 51 مىڭ 600 تونىنا بولدى، شۇنداق قىلىپ پاختا شىنجاڭنىڭ ئاساسلىق ئېكسپورت تاۋارلىرىدىن بىرى بولۇپ قالدى.

شىنجاڭنىڭ پاختا ئېكسپورت مىقدارىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 2 — 7 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	ئېكسپورت قىلىنغان پاختا		ئېكسپورت قىلىنغان دۆلەت ۋە رايونلار
	مىقدارى	بۇنىڭدىن: ئۇزۇن تالالىق پاختا	
1951	29.35		سوۋېت ئىتتىپاقى
1953	305.75		سوۋېت ئىتتىپاقى
1959	26512.15		سوۋېت ئىتتىپاقى
1960	9320.5		سوۋېت ئىتتىپاقى
1961	9999.25		سوۋېت ئىتتىپاقى
1981	4500	4500	شىياڭگاڭ، ياپونىيە، رۇمىنىيە
1982	10810	10810	شىياڭگاڭ، ياپونىيە، رۇمىنىيە
1983	31320	12658	شىياڭگاڭ، ياپونىيە، پاكىستان، سوۋېت ئىتتىپاقى
1984	51865	10796	شىياڭگاڭ، ياپونىيە، رۇمىنىيە، شۇېتسارىيە، غەربىي گېرمانىيە
1985	67400	12906	شىياڭگاڭ، ياپونىيە، شۇېتسارىيە، سوۋېت ئىتتىپاقى، پولشا، چېخوسلوۋاكىيە

3. ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئىچكى قىسمىنى تەمىنلەش

1) توقۇمىچىلىق پاختىسى

1952 - يىلى شىنجاڭ «1 - ئىيۇل» پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، سودا شىركىتى ئۈنى 528.65 تونىنا توقۇمىچىلىق پاختىسى بىلەن تەمىنلىدى. 1956 - يىلى 5006 تونىنا پاختا بىلەن تەمىنلىدى، 1957 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پاختا تىجارىتى باشقارمىسى دۆلەت پىلانىدىكى كۆرسەتكۈچ بويىچە يۆتكەپ، تەمىنلەش مىقدارىنى 5222 تونىنغا يەتكۈزۈپ، 1952 - يىلدىكىدىن 8.87 ھەسسە ئاشۇردى.

1958 - يىلدىن كېيىن شىنجاڭنىڭ توقۇمىچىلىق سانائىتى زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلدى، قەشقەر، ئاقسۇ، شىخەنزە قاتارلىق جايلاردا 6 پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسى قۇرۇلۇپ، ئوتتۇرا ئۈزۈنلۈقتىكى (4-دەرىجىدىن 6 - دەرىجىگىچە) توقۇمىچىلىق پاختىسى ئىشلەتتى. 1959 - يىلى 6371 تونىنا توقۇمىچىلىق پاختىسى بىلەن تەمىنلەنگەن بولسا، 1965 - يىلغا بارغاندا تەمىنلەش مىقدارى 33 مىڭ 770 تونىنغا يەتتى، ئىشلىتىلىش مىقدارى 3.4 ھەسسە ئېشىپ، پاختا ئىشلىتىش پىلانى 89.%117 ئورۇندالدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى توقۇمىچىلىق سانائىتىگە ئىشلىتىلىدىغان پاختىغا قارىتا ئىشلەپچىقىرىشقا قانچىلىك پاختا ئېھتىياجلىق بولسا، شۇنچىلىك تەمىنلەش پرىنسىپىغا ئاساسەن، دۆلەتنىڭ تېخنىكا ئۆلچىمىدە ئوتتۇرىچە ھەربىر تاختا پاختا يىپ ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان پاختا مىقدارى 194 كىلوگرام قىلىپ بەلگىلەنگەندى، ئەمما ئەمەلىيەتتە پاختا ئىشلىتىش مىقدارى 197 كىلوگرامدىن 200 كىلوگرامغىچە بولدى.

ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى توقۇمىچىلىق ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا مەدەت بېرىش ئۈچۈن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پاختا بىلەن تەمىنلەشتە سودا - سانائەت ئورۇنلىرى بىلەن زىچ ھەمكارلاشتى. توقۇمىچىلىق سانائىتى ئىشلىتىدىغان پاختىنىڭ مىقدارى، سۈپەت دەرىجىسى، ئۈزۈنلۈق تەلىپىگە ئاساسەن، «ئالدى كەينىگە قاراپ ئىش كۆرۈش، ئۈزاققىچە پىلانلاش، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش» روھى بويىچە، يۆتكەش، تەمىنلەش، ئامبارداا ساقلاشتىن تارتىپ، راسچوت قىلىشقىچە يۈرۈشلەشكەن مۇلازىمەتنى يولغا قويۇپ، نورمال ئىشلەپچىقىرىش تەرتىپىگە كاپالەتلىك قىلدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە ئىشلەپچىقىرىش نورمال بولماي، پاختا بىلەن تەمىنلەش يىلمۇ يىل ئازايدى، 1975 - يىلى تەمىنلەنگەن توقۇمىچىلىق پاختىسى 16 مىڭ 470 تونىنا بولۇپ، 1966 - يىلدىكىدىن 51.2% تۆۋەنلەپ كەتتى. 1980- يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى توقۇمىچىلىق كارخانىلىرى ئىشلەپچىقىرىشنى ئومۇمىيۈزلۈك ئىسلىگە كەلتۈردى. بۇنىڭ بىلەن پاختا يېتىشمەسلىك ئەھۋالى كۆرۈلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن يېنىك سانائەت ئىدارىسى پاختا بىلەن تەمىنلەش ۋە يۆتكەش بويىچە سۆھبەت يېغىنى ئۆتكۈزۈپ، كېڭىشىش ئارقىلىق دۆلەت ئامبىرىدىكى زاپاس پاختىدىن 2500 تونىنا، تۆۋەن دەرىجىلىك (4 - دەرىجىدىن 5 - دەرىجىگىچە) ئۈزۈن تالالىق پاختىدىن 1000 تونىنى تەڭشىدى، يەنە ئامبىرىكىدىن 700 تونىنا پاختا ئىمپورت قىلىپ، پاختا ئىشلىتىش جەھەتتىكى جىددىيلىكنى پەسەيتتى، شۇ يىلى فابرىكىلار 36 مىڭ تونىنا پاختا بىلەن تەمىنلەندى.

1985 - يىلدىن باشلاپ دۆلەت سانائەتتە ئىشلىتىلىدىغان پاختىنى زاۋۇتلار ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىشقا بولىدىغانلىقىنى قارار قىلدى. ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى توقۇمىچىلىقتا ئىشلىتىلىدىغان پاختىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پاختا - چىگە شىركىتى پىلان بويىچە يۆتكەپ يەتكۈزۈپ بەرگەندىن سىرت، باشقىلارنى توقۇمىچىلىق فابرىكىلىرى پاختىچىلىق ناھىيىلىرىدىكى پاختا - چىگە شىركىتى بىلەن بىۋاستە كېڭىشىپ تاللاپ سېتىۋالدى، شۇ يىلى فابرىكىلار 49 مىڭ 800 تونىنا توقۇمىچىلىق پاختىسى بىلەن تەمىنلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە فابرىكىلار ئۆز ئالدىغا تاللاپ سېتىۋالغىنى 5700 تونىنا بولۇپ، يىللىق پاختا ئىشلىتىش مىقدارىنىڭ 44.%11نى ئىگىلىدى. 1985 - يىلى ئىشلىتىلگەن پاختا مىقدارى 1954 - يىلدىكىدىن 22 ھەسسە كۆپەيدى.

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئاپتونوم رايون ئىچىدە تەمىنلىگەن توقۇمىچىلىق پاختىسىنىڭ ئىستاتىستىكا جەدۋىلى

جەدۋەل: 2 — 8 بىرلىكى: تونا

يىللار	مىقدارى	يىللار	مىقدارى	يىللار	مىقدارى
1952	528.65	1964	18758.3	1976	24240.4
1953	1306.35	1965	17556.35	1977	28589.45
1954	2207.5	1966	33770.4	1978	30224.95
1955	3997.55	1967	24509.6	1979	34105.65
1956	5006.1	1968	23155.6	1980	36021.4
1957	5222.3	1969	23119.3	1981	36566.4
1958	4720.25	1970	30311.55	1982	39486.4
1959	6371.45	1971	24739.5	1983	38588
1960	8405.3	1972	19060.5	1984	28907
1961	11033.2	1973	14431	1985	49800
1962	11650.05	1974	15063.5		
1963	15724.8	1975	16407		

2) خەلق تۇرمۇشىغا كېرەكلىك پاختا

شىنجاڭدا خەلق تۇرمۇشىغا كېرەكلىك پاختا ئۇزاقتىن بۇيان خۇسۇسىي ئىگىلىكتىكى سودا ئورۇنلىرى تەرىپىدىن باشقۇرۇلۇپ كەلگەنىدى. چارۋىچىلىق رايونى ۋە پاختا ئىشلەپچىقارمايدىغان رايونلاردىكى خەلقلەر كۆپ ھاللاردا كېگىز ۋە يۈڭنى كىيىم - كېچەك ۋە يوتقان - كۆرپە ئورنىدا ئىشلىتەتتى. 1951 - يىلى ئۆلكىلىك سودا شىركىتى بىلەن كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، باھانى تېزگىنلەپ، بازاردىكى ئارتۇق - كەمنى تەڭشەش ئۈچۈن، پاختىچىلىق رايونىدىن پاختا سېتىۋېلىپ شەھەر ئاھالىسىنى تەمىنلىدى. 1951 - يىلى 208 تونا، 1952 - يىلى 560 تونا، 1953 - يىلى 836 تونا پاختا بىلەن تەمىنلىدى.

1954 - يىلىدىن كېيىن، تۇرمۇشقا كېرەكلىك پاختا بىلەن تەمىنلەشكە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى بازار ئورۇنلاشتۇردى، شۇ جايدىكى پاختا توقۇلما بۇيۇملار شىركىتى تەمىنلەشكە مەسئۇل بولدى، توقۇلما بۇيۇملار شىركىتى قۇرۇلمىغان جايلاردا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەمىنلەشكە ئۈيۇشتۇردى، خۇسۇسىي سودا ئورۇنلىرىنىڭ يېزىلارغا بېرىپ پاختا سېتىۋېلىشىغا روخسەت قىلىنمىدى، بىراق سودا تارماقلىرى ئىگىگىرى تۇرمۇشقا كېرەكلىك پاختا تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانغان خۇسۇسىي سودىگەرلەرنى تۇرمۇشقا كېرەكلىك پاختىنى داۋاملىق سېتىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ، شۇ يىلى خەلقنى 1400 تونىدىن ئارتۇق پاختا بىلەن تەمىنلىدى. تەمىنلەش پرىنسىپى مۇنداق بولدى: پاختىچىلىق رايونىدا سېتىۋالغۇچى تارماقلار پاختا سېتىۋالغاندا بەلگىلەنگەن كۆرسەتكۈچ بويىچە شۇ جايدىكى قالدۇرۇق پاختا ئىچىدىن بىر قىسمىنى پىششىقلاپ بازارنى تەمىنلەشكە مەسئۇل بولدى، پاختا ئىشلەپچىقىرىلمايدىغان رايونلاردا، ئاساسلىقى ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالا، قۇمۇل، ئۈرۈمچى قاتارلىق 6 ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەرنىڭ پاختىسىنى توقۇلما بۇيۇملار شىركىتى مەخسۇس تۇردىكى پىلان بويىچە تەڭشەپ بېرىشكە، شۇ جايدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەمىنلەشكە مەسئۇل بولدى، نورمال بەلگىلەنمەي، كىنىشكىلىك تەمىنلەش، ئىختىيارىي سېتىش چارىسى يولغا قويۇلدى.

1958 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى موري، ئالتاي، موڭغۇلكۈرە، ئارىشاڭ، بارىكۆل، تولى،

ئولۇغچات، ئاقچى، تاشقورغان قاتارلىق 21 چارۋىچىلىق ناھىيىسىنى پاختا بىلەن تەمىنلەشتە پاختا بىلەن يۇڭنىڭ باھا نىسبىتىگە قوشۇمچە ياردەم بېرىشنى قارار قىلدى. پاختا بىلەن يۇڭنىڭ باھا نىسبىتى 1:1.7 (پاختا بىلەن قازاقلارنىڭ كۆزلۈك يۇڭ باھاسىنىڭ سېلىشتۇرمىسى) بويىچە باھا پەرقىنى ش ئۇ ئا رېپاختا. چىگە شىركىتى تولۇقلاپ بەردى. 1959 - يىلى يەنە پاختىنى نورما بەلگىلەپ، كىنىشكىلىك تەمىنلەش چارىسىنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى، تەمىنلەش ئۇلچىمى يېزىلارنىڭ قالدۇرۇق پاختا ئۇلچىمى بىلەن ئوخشاش بولدى، شەھەر - بازار ئاھالىلىرى ۋە پاختا ئىشلەپچىقىرىلمايدىغان جايلاردىكى دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ھەربىرى يىلىغا 0.5 كىلوگرام پاختا بىلەن تەمىنلەندى، شىمالىي شىنجاڭ ۋە قاتتىق سوغۇق بولىدىغان رايونلاردا 0.75 كىلوگرام پاختا بىلەن تەمىنلەندى. بېكتۇەن سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىشلىتىدىغان پاختىنى يۇقىرىقى ئۇلچەم بويىچە بېكتۇەننىڭ ئومۇمىي پاختا مەھسۇلاتىدىن تۇتۇپ قېلىپ، ئۇز ئالدىغا تەڭشەپ ئورۇنلاشتۇرۇش يولغا قويۇلدى؛ شۇ يىلى شىنجاڭغا ياردەم بېرىش ئۇچۇن كەلگەن ياش ۋە ئوتتۇرا ياشلار ھەم ئاققۇنلارنى، توي - تۇكۇن، ئۇلۇم يېتىم ئىشلىرى، تۇغۇت، ئوت ئاپىتى، ئوغرىلىنىش قاتارلىق ۋاقىتلىق قىينىچىلىققا ئۇچرىغانلارنى پاختا بىلەن تەمىنلەش جەھەتتە، شۇنىڭدەك ئەمگەك سۇغۇرتىسىغا ئىشلىتىدىغان پاختا جەھەتتە مۇۋاپىق ياردەم بېرىش چارىسى يولغا قويۇلدى. ياردەم بېرىش ئۇلچىمى مۇنداق بولدى: توي قىلغان، قازا قىلغان ھەربىر كىشى 1.5 كىلوگرام، تۇغۇلغان بوۋاق 0.75 كىلوگرام پاختا بىلەن تەمىنلەندى. ئالاھىدە قىينىچىلىقى بارلار ھەربىي سەپتىن بوشانغان - قايتقانلارنى، چەت ئەللىك مۇتەخەسسىسلەر، چەت ئەللەردە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلارنى، يېكىدىن تەقسىم قىلىنغان ئالىي مەكتەپ ۋە تېخنىكوملارنى پۈتتۇرگەنلەرنى ئۇز ئىچىگە ئالدى. 1958 - يىلى خەلق تۇرمۇشى ئۇچۇن 4663 تونىا پاختا ئىشلىتىلگەن بولسا، 1983 - يىلى 5440 تونىا پاختا ئىشلىتىلدى.

1983 - يىل 12 - ئايدىن باشلاپ دۆلەت خەلق تۇرمۇشىغا كېرەكلىك پاختا بىلەن تەمىنلەشنى قويۇۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، سودا مىنىستىرلىكى، خەلق ئىشلىرى مىنىستىرلىكى بىرلىكتە «نامرات جايلارنىڭ يول ياساش، سۇ ئىنشائاتى قۇرۇلۇشىغا ياردەم بېرىش ئۇچۇن ئامباردىكى ئاشلىق، پاختا، رەختنى ئىشلىتىش، قۇتۇلدۇرۇش قەرز پۇلى بېرىش ئورنىغا ئىش تېپىپ بېرىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، شىنجاڭغا 3600 تونىا (14 مىليون 400 مىڭ يۆەنلىك) پاختىنى نىسىيگە سېتىش كۆرسەتكۇچىنى ئورۇنلاشتۇردى، ئەمەلىيەتتە نىسىيگە بېرىلگىنى 1320 تونىا بولدى. 1985 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ 7500 تونىا سۇپەتلىك ھەم ئېتىبار باھالىق پاختىنى خەلق تۇرمۇشى ئۇچۇن ئىشلىتىلىدىغان پاختا قاتاردا بازارغا سېلىشنى ئورۇنلاشتۇردى، ھەربىر كىلوگرام پاختىنىڭ يۆتكەپ بۇيرۇپ بېرىش باھاسى 2 يۆەن بولۇپ، شۇ يىلى بازار 7776 تونىا پاختا بىلەن تەمىنلەندى.

1964 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە تەمىنلەنگەن پاختا تەخمىنەن 10 مىڭ تونىا بولدى، بۇنىڭ ئۇچۇن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 15 مىڭ يۆەنلىك زىياننىڭ ئورنىنى تولۇقلاپ بەردى. 1979 - يىلدىن باشلاپ دۆلەت خەلق تۇرمۇشى ئۇچۇن ئىشلىتىلىدىغان پاختىنىڭ سېتىش باھاسى ئۇستىدە سېتىۋېلىش بىلەن سېتىشتىكى تەتۇر باھانى ئىجرا قىلغانلىقى ئۇچۇن، 1979 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە جەمئىي 38 مىڭ تونىا پاختا سېتىلىپ، مالىيەدىن 22 مىليون يۆەن (يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 3 مىليون 500 مىڭ يۆەن) ياردەم بېرىلدى. 1985 - يىلى ئاھالىلەر تەمىنلىنىدىغان، «ئىككىدە ئېتىبار قىلىنغان» (سۇپەت ۋە باھادا ئېتىبار قىلىنغان) پاختىغا دۆلەت مالىيەسىدىن 7 مىليون 800 مىڭ يۆەن قوشۇمچە ياردەم بەردى، 3 تۇر بويىچە جەمئىي 44 مىليون 800 مىڭ يۆەن ياردەم بېرىلدى.

1951 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە خەلق جەمئىي 13 مىليون 480 مىڭ تونىا پاختا بىلەن تەمىنلەندى، 1985 - يىلى ئىشلىتىلگەن پاختا مىقدارى 1954 - يىلدىكىدىن 4.5 ھەسسە ئاشتى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ خەلق تۇرمۇشىغا كېرەكلىك پاختا بىلەن تەمىنلەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 9 بىرلىكى: تونىا

يىللار	مىقدارى	يىللار	مىقدارى	يىللار	مىقدارى
1951	208.2	1963	3741.55	1975	3064.15
1952	560.6	1964	3785.5	1976	4721.25
1953	836.55	1965	2820	1977	4545
1954	1402.05	1966	2885	1978	4514
1955	1074.2	1967	4810	1979	4755
1956	1573.65	1968	4835	1980	4970
1957	3000	1969	4650	1981	5055
1958	4635.05	1970	5445	1982	4765
1959	5437.7	1971	3140	1983	5440
1960	4570	1972	3312.85	1984	5165
1961	4535.4	1973	3843.25	1985	7776
1962	5897.95	1974	3522.55		

§ 6 . باھا

1. سېتىۋېلىش باھاسى

1) ئىنچىكە تالالىق پاختا

1950 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 5 - دەرىجىلىك، 7/8 دىيوملۇق ھەربىر كىلوگرام چىغىرىق پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىنىش باھاسى 1.156 يۈەن بولغان بولسا، 1952 - يىلى 1.309 يۈەن، 1953 - يىلى 1.764 يۈەن بولدى. پاختا پىلان بويىچە سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن، پاختا سېتىۋېلىش باھاسى تەڭشەلدى. 1963- يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ھەربىر كىلوگرامنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىنىش باھاسى 1.734 يۈەن بولدى.

1972 - يىلى دۆلەت شىنجاڭدا ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى 3 - دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىق پاختىنىڭ ھەربىر كىلوگرامىنى ئوتتۇرىچە 2.04 يۈەن باھا بويىچە سېتىۋېلىشنى بەلگىلىدى. ئاپتونوم رايون پاختىچىلىق رايونلىرىنىڭ پاختا باھاسىنى ئورۇنلاشتۇرغاندا، رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقىنى پەيدىنپەي ئازايتىپ، شەھەر بىلەن يېزىنىڭ پەرقلىق باھاسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، باھانى ئوتتۇرىچە %6.86 ئۆستۈردى. ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ھەربىر كىلوگرامىغا ئوخشاش دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختا بويىچە 0.09 يۈەن ياردەم بېرىلدى. 1978 - يىلى ئاپتونوم رايون يەنە پاختا سېتىۋېلىش باھاسىنى %12.75 ئۆستۈردى، ھەربىر كىلوگرام ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى پاختىنىڭ باھاسى 2.30 يۈەن بولدى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، باھا سىستېمىسى ئىسلاھاتىغا ئەگىشىپ، پاختىكارلارنىڭ كىرىمى ئاشۇرۇلدى، پاختا سېتىۋېلىش باھاسى زور ھەجىمدە ئۆستۈرۈلدى، 1979 - يىلى ھەربىر كىلوگرام پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 2.30 يۈەندىن 2.765 يۈەنگە ئۆستۈرۈلۈپ، %20 ئۆستى. ئۇنىڭدىن باشقا 1978 - يىلدىكى سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا يەنە دۆلەت بەلگىلىگەن شىمالدىكى پاختىچىلىق رايونغا باھا سىرتىدا %5 قوشۇمچە ياردەم قوشۇلۇپ، ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ھەربىر كىلوگرام باھاسىغا 0.11 يۈەن قوشۇمچە ياردەم بېرىلدى.

پاختا ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن، گۇۋۇيۈەن 1979 - يىلدىن باشلاپ پاختىنى ئاشۇرۇپ سېتىۋالسا، باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاش چارىسىنى يولغا قويۇشنى، ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرىتى ياكى ئىشلەپچىقىرىش

چوڭ ئەترىتىنى ۋە بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش تۈەن - مەيدانى ياكى شۆبە مەيدانىنى ھېسابات بىرلىكى قىلىشنى قارار قىلدى. 1976 - يىلدىن 1979 - يىلغىچە ئوتتۇرىچە ئەمەلىي سېتىلغان پاختا مىقدارى تۆپ سان قىلىنىپ، سېتىلغان مىقدارنىڭ تۆپ سانىدىن ئېشىپ كەتكەن قىسمىغا 30% باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاندى. گۇڭشې ئەزالىرى سانقان قالدۇرۇق پاختىغىمۇ باھا قوشۇلدى، باھا قوشۇپ مۇكاپاتلاش 1 - دەرىجىلىكتىن7- دەرىجىلىككىچە بولغان ئىنچىكە تالالىق پاختا بىلەنلا چەكلەندى، ئۇزۇن تالالىق پاختا بىلەن ئىنچىكە تالالىق پاختا ئۆلچىمىگە يەتمىگەنلىرىگە باھا قوشۇلمىدى.

1980 - يىلى ئاپتونوم رايون پاختا سېتىۋېلىش باھاسىنى 10% ئۆستۈردى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 2.765 يۈەندىن 3.062 يۈەنگە ئۆستى، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغانغا قوشۇلغان باھا مۇنداق بولدى: ھەر 500 گرام ئاشۇرۇپ سېتىلسا 0.40 يۈەن باھا قوشۇلىدۇ، 0.48 يۈەن قوشۇلسا ئۆستۈرۈلدى، شىمالدىكى پاختىچىلىق رايونىغا باھا سىرتىدىن 5% قوشۇمچە يارەم بېرىش ئۆزگەرتىلمىدى.

1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «پاختىغا باھا قوشۇش چارىسىنى ئۆزگەرتىش ۋە باھا سىرتىدا قوشۇمچە يارەم بېرىشنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، 1984 - يىلى يېڭى پاختا بازارغا چىقىشتىن باشلاپ، شىمالدىكى پاختىچىلىق رايونىغا باھا سىرتىدا بېرىلىدىغان قوشۇمچە يارەمنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى قارار قىلدى، ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى (3 - دەرىجە 27 مىللىمېتىرلىق) چىغىرىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 153.10 يۈەندىن 145.80 يۈەنگە تەڭشەپ، مۇقىم نىسبەت بويىچە باھا قوشۇشقا ئۆزگەرتتى، ئاپتونوم رايون «تەتۈر 20 دە 80» نىسبەت بويىچە، يەنى 20% تاختاي باھاسى بولۇش، 80% قوشۇلما باھا بولۇش، باھا قوشۇش ھەجمى يەنىلا 30% بولۇش پرىنسىپى بويىچە ھەر 50 كىلوگرام ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختىنىڭ ئارىلاشما ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى 180.80 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى. باشقا سۈپەت دەرىجە ۋە ئۇزۇنلۇقتىكى پاختىنى سېتىۋېلىش باھاسى يەنىلا ئىلگىرىكى دەرىجە پەرقى باھاسى بويىچە ھېسابلاندى. ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ساپ قىسمىدىكى خوراشقا بېرىلىدىغان قوشۇمچە يارەم ھەر 50 كىلوگرامى ئۈچۈن 6.10 يۈەن بېرىشتىن 5.80 يۈەن بېرىشكە تەڭشەلدى. 1985 - يىلى يېڭى پاختا بازارغا كىرىشتىن باشلاپ، پاختىغا «تەتۈر 30 دە 70» نىسبەت بويىچە باھا قوشۇلدى، يەنى 30% تاختاي باھاسى، 70% قوشۇلغان باھا بولۇپ، باھا قوشۇش ھەجمى يەنىلا 30% بولدى، ھەر 50 كىلوگرام ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختىنى سېتىۋېلىش باھاسى 180.80 يۈەندىن 176.42 يۈەنگە تەڭشەلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا پاختا سېتىۋېلىش باھاسىدىكى ئوتتۇرىچە رايون پەرق باھاسى 1.50 يۈەندىن 5.57 يۈەنگە كېڭەيتىلدى.

توختام بويىچە سېتىۋېلىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، توختام ئىچىدىكى پاختا يەنە 5 يۈەن تۆۋەنلەتكەندىن كېيىنكى تەتۈر 30 دە 70 باھا نىسبىتى بويىچە سېتىۋېلىنىپ راسچوت قىلىندى؛ توختام سىرتىدىكى پاختا يەنە 5 يۈەن تۆۋەنلەتكەندىن كېيىنكى تاختاي باھاسى بويىچە راسچوت قىلىنىپ، باھا قوشۇلمىدى. باشقا دەرىجىدىكى پاختىلار بەلگىلەنگەن دەرىجە پەرقى نىسبىتى بويىچە ھېسابلاندى. ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ھەربىر كىلوگرامىغا ساپ قىسمىدىكى خوراش نىسبىتى ئۈچۈن 0.116 يۈەن قوشۇمچە يارەم بېرىلدى.

ئاپتونوم رايوننىڭ يىللاردىن بۇيانقى پاختا سېتىۋېلىش ئوتتۇرىچە باھا ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 10 بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

يىللار	باھاسى	ئىزاھات
1950	1.156	5 دەرىجىلىك 7/8 دىيوملۇق ئىنچىكە تالالىق چىغىرىق پاختا
1951	1.218	5 دەرىجىلىك 7/8 دىيوملۇق ئىنچىكە تالالىق چىغىرىق پاختا
1952	1.309	5 دەرىجىلىك 7/8 دىيوملۇق ئىنچىكە تالالىق چىغىرىق پاختا
1953	1.764	5 دەرىجىلىك 7/8 دىيوملۇق ئىنچىكە تالالىق چىغىرىق پاختا
1957	1.668	5 دەرىجىلىك 7/8 دىيوملۇق ئىنچىكە تالالىق چىغىرىق پاختا
1962	1.67	5 دەرىجىلىك 7/8 دىيوملۇق ئىنچىكە تالالىق چىغىرىق پاختا

1963	1.734	5 دەرىجىلىك 7/8 دېيوملۇق ئىنچىكە تالالىق چىغىرىق پاختا
1972	2.04	3 دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىقى
1978	2.30	3 دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىقى
1979	2.765	3 دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىقى
1980	3.062	3 دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىقى
1984	2.916	3 دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىقى
1985	2.724	3 دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىقى

1957 - يىلى توقۇمىچىلىق سانائىتى مىنىستىرلىكى بىلەن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى پاختا بايلىقىدىن تولۇق پايدىلىنىش، تۆۋەن دەرىجىلىك پاختىنىڭ دەرىجە پەرقى باھاسىنى مۇۋاپىق تەڭشەش، پاختىكارلارنى پائال تۇرغۇزۇش تۆۋەن دەرىجىلىك پاختا تېرىش ۋە سېتىشقا ئىلھاملاندۇرۇش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. بۇ ئۇقتۇرۇش 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئىجرا قىلىندى.

1963 - يىل 8 - ئايدا 10 - دەرىجىلىكتىن تۆۋەن پاختىنىڭ دەرىجە پەرق نىسبىتى مۇۋاپىق ئۆستۈرۈلدى، 11 - دەرىجىلىكى %57تىن %60كە تەڭشەلدى، 12 - دەرىجىلىكى %46تىن %55كە تەڭشەلدى.

1971 - يىل 9 - ئايدا ئاپتونوم رايون پاختىنىڭ يېڭى ئۆلچىمى، يېڭى دەرىجە پەرق باھاسىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش لايىھەسىنى تۈزۈپ چىقىپ، ئۇنى 1972 - يىل 1 - ئايدىن باشلاپ يولغا قويدى.

1957 - يىللىق پاختا دەرىجىسىنىڭ پەرقلىق باھاسى

جەدۋەل: 2 — 11

ئۈزۈنلۈق پەرق باھا نىسبىتى		سۈپەت دەرىجىسى / قىممىتى (%) / ئۈزۈنلۈقى (دېيوم)	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
جەمئىي پەرقى	دەرىجە پەرقى												
+28	+8	$1\frac{3}{16}$	140	135	131	128	125	120					
+20	+8	$1\frac{1}{8}$	132	127	123	120	117	112					
+12	+5	$1\frac{1}{16}$	124	119	115	112	109	104	97	88			
+7	+4	1	119	114	110	107	104	99	92	88			
+3	+3	15/16	115	110	106	103	100	95	88	79			
0	0	7/8	112	107	103	100	97	92	85	76	65	57	46
−3	−3	13/16	109	104	100	97	94	89	82	73			
−6	−3	3/4	106	101	97	94	91	86	79	70			
−10	−4	11/16	102	97	93	90	87	82	75	66			
سۈپەت دەرىجە پەرق باھا نىسبىتى		دەرىجە پەرقى 5+ جەمئىي پەرقى 12+		+4 +4	+3 +3	0 0	−3 −3	−5 −8	−7 −15	−9 −24	−11 −35	−8 −43	− −54

1972 - يىلى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلغان پاختا يېڭى دەرىجىسىنىڭ پەرقلىق باھاسى

جەدۋەل: 2 — 12

جەمئىي ئۈزۈنلۈق پەرقى	ئۈزۈنلۈق دەرىجە پەرقى	ئۈزۈنلۈقى (ملليمېتىر)	1 - دەرىجىلىكى	2 - دەرىجىلىكى	3 - دەرىجىلىكى	4 - دەرىجىلىكى	5 - دەرىجىلىكى	6 - دەرىجىلىكى	7 - دەرىجىلىكى
+10	+5	31	122	116	110	104			
+5	+5	29	117	111	105	99			
0	0	27	112	106	100	94	82		
−5	−5	25	107	101	95	89	77		
−10	−5	23	102	96	90	84	72	58	44
سۈپەت دەرىجە پەرق باھاسى		دەرىجە پەرقى	+6	+6	0	−6	−12	−14	−14
		جەمئىي پەرقى	+16	+6	0	−6	−8	−32	−46

1972 - يىللىق ئىنچىكە تالالىق پاختا دەرىجىسىنىڭ پەرقلىق باھاسى

جەدۋەل: 2 — 13

ئۈزۈنلۈق پەرق باھا نىسبىتى		سۈپەت دەرىجە ئۈزۈنلۈقى (ملليمېتىر)	1	2	3	4	5	6	7
جەمئىي پەرقى	دەرىجە پەرقى								
+18	+6	33	130	124	118	112			
+12	+6	31	124	118	112	106			
+6	+6	29	118	112	106	100			
0	0	27	112	106	100	94	84		
−5	−5	25	107	101	95	89	79		
−10	−5	23	102	96	90	84	74	62	50
سۈپەت دەرىجە پەرق باھا نىسبىتى		دەرىجە پەرقى	+6	+6	0	−6	−10	−12	−12
		جەمئىي پەرقى	+12	+6	0	−6	−16	−28	−40

ئىزاھات: ئۈزۈنلۈقى 23 ملليمېتىرغا يەتمىگەنلىرىنىڭ باھاسى 23 ملليمېتىر بويىچە ھېسابلاندى. 1 - دەرىجىلىكتىن 4 - دەرىجىلىككىچە بولغان پاختىنىڭ ئۈزۈنلۈقى 33 ملليمېتىردىن ئۈزۈن بولسا، باھاسى 33 ملليمېتىر بويىچە ھېسابلاندى. 5 - دەرىجىلىكنىڭ ئۈزۈنلۈقى 27 ملليمېتىردىن ئۈزۈن بولسا، باھاسى 27 ملليمېتىر بويىچە ھېسابلاندى. 6 - ۋە 7 - دەرىجىدىكىلىرىنىڭ باھاسى ئۈزۈنلۈقى ئايرىلماي بىر دەك 23 ملليمېتىر بويىچە ھېسابلاندى.

2) ئۇزۇن تالالىق پاختا

شىنجاڭ مەملىكەت بويىچە ئۇزۇن تالالىق پاختىنى ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان بازا. 1954 - يىلى سىناق قىلىپ مۇۋەپپەقىيەت قازانغاندىن كېيىن، دۆلەت باھادا ئېتىبار بېرىش سىياسىتىنى يولغا قويغاچقا، كېيىز

تېرىلغۇ كۆلىمى تەدرىجي كېڭىيىپ، مەھسۇلات ئۈزلۈكسىز ئاشتى. 1955 - يىلى، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 2.82 يۈەن بولدى، 1960 - يىلى 5.62 يۈەنگە ئۆستۈرۈلۈپ، باھاسى 5 يىلدا بىر ھەسسە ئۆستۈرۈلدى، ئۈزۈن تالالىق پاختىنى سېتىۋېلىش باھاسى ئىنچىكە تالالىق پاختىنى سېتىۋېلىش باھاسىدىن 2.35 ھەسسە يۇقىرى بولدى. 1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئۈزۈن تالالىق پاختىدىن 5 - دەرىجىلىك ئۆلچەمگە يەتمىگەنلىرىنىڭ باھاسىنى ئىنچىكە تالالىق پاختا ئۆلچىمى بويىچە ھېسابلاشنى بەلگىلىدى. 1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى «1965 - يىللىق ئۈزۈن تالالىق پاختىنىڭ باھاسى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»تا، ئۈزۈن تالالىق پاختا ئىشلەپچىقىرىشتا ئەسلىدىكى كۆلەمنى مۇستەھكەملەش، سۈپەتنى ئۆستۈرۈش فاكتورىنى قوللىنىشنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئۈزۈنلۈقى 42/32 دىيومىدىن يۇقىرى، سۈپەت دەرىجىسى 3 - دەرىجىدىن يۇقىرى بولغانلىرىنى ئەسلىدىكى باھا بويىچە سېتىۋېلىش؛ بۇ ئۆلچەمگە يەتمىسە، ئىلگىرىكى دەرىجە ئۆلچىمى بويىچە باھانى 30% چۈشۈرۈپ سېتىۋېلىشنى بەلگىلىدى.

1968 - يىلى ئۈزۈن تالالىق پاختىنىڭ سۈپەت دەرىجە ئۈزۈنلۈقىدىكى ئۆزگىرىشكە ئەگىشىپ، ئەسلى بېكىتىلگەن 2 - دەرىجىلىك $1\frac{1}{4}$ (يەنى 40) دىيوملۇق ئۆلچەملىك دەرىجە مۇڭاپىق كەلمىگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئورنىغا 3 - دەرىجىلىك $1\frac{5}{16}$ (يەنى 42) دىيوملۇق ئۆلچەملىك دەرىجە ئۆلچەم قىلىنىدىغان بولدى.

1968 - يىللىق ئۈزۈن تالالىق پاختا دەرىجىسىنىڭ پەرقلىق باھاسى

جەدۋەل: 2 — 14

ئۈزۈنلۈقى (دىيوم)	سۈپەت دەرىجىسى				
	1 - دەرىجىلىك	2 - دەرىجىلىك	3 - دەرىجىلىك	4 - دەرىجىلىك	5 - دەرىجىلىك
$1\frac{7}{16}$ (46/32)	150	135	125	82	72
$1\frac{3}{8}$ (44/32)	135	120	110	72	61
$1\frac{5}{16}$ (42/32)	125	110	100	65	54
$1\frac{1}{4}$ (40/32)	85	70	65	58	47
$1\frac{3}{16}$ (38/32)	75	65	58	50	40

1981 - يىللىق ئۈزۈن تالالىق پاختا دەرىجىسىنىڭ پەرقلىق باھاسى

جەدۋەل: 2 — 15

ئۈزۈنلۈق پەرق باھا نىسبىتى		سۈپەت دەرىجىسى / ئۈزۈنلۈقى (دىيوم)		1	2	3	4	5
جەمئىي پەرقى	دەرىجە پەرقى							
+21	+11	$1\frac{7}{16}$	46/32	141	131	121		

		110	120	130	44/32	$1\frac{3}{8}$	+10	+10
		100	110	120	42/32	$1\frac{5}{16}$	0	0
		80	90	100	40/32	$1\frac{1}{4}$	−20	−20
40	50	60	70	80	38/32	$1\frac{3}{16}$	−20	−40
−10	−10	0	+10	+10	دەرىجە پەرقى		سۈپەت باھا پەرقى نىسبىتى	
−10	−10	0	+10	+20	جەمئىي پەرقى			

1981 - يىلى ئۈزۈن تالالىق پاختىنىڭ مەھسۇلاتى بەك تېز ئېشىپ كېتىپ، بېسىلىپ قېلىش ئەھۋالى كۆرۈلدى. گوۋۇيۈەن شىنجاڭدا ئۈزۈن تالالىق پاختا ئىشلەپچىقىرىشنى بازارنىڭ ئېھتىياجى بويىچە پىلانلىق تەرەققىي قىلدۇرۇش، سورتىنى ياخشىلاپ، سۈپەتنى ئۆستۈرۈش كېرەك، دەپ يوليورۇق بەردى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۈزۈن تالالىق پاختىنىڭ باھاسىنى ئوتتۇرىچە 10% چۈشۈرۈپ، ئىككى يىلغا بۆلۈپ تەڭشەشنى قارار قىلدى. ئاساسلىقى سۈپەت پەرق باھاسى كېچىكلىتىلىپ، 1 - ۋە 2 - دەرىجىلىك پاختىنى سېتىۋېلىش باھاسى نۆۋەتلىق چۈشۈرۈلدى. ئۆلچەملىك دەرىجىدىكىسىنىڭ ئەسلى باھاسى ساقلاپ قېلىندى.

1984 - يىلى 3 - دەرىجىلىك ئۈزۈن تالالىق پاختا تازا پېشمىغانلىقى، چىگلىقى ناچار بولغانلىقى ئۈچۈن بازىرى كاسات بولۇپ تۇرۇپ قالدى، ئاپتونوم رايون 3 - دەرىجىلىك ئۈزۈن تالالىق پاختىنىڭ ئۈزۈنلۈقىغا قارىماي، باھاسىنى بىرەڭ 31 مىللىمېتىر بويىچە ھېسابلاشنى قارار قىلدى. ھەربىر كىلوگرام پاختىنى سېتىۋېلىش باھاسى تۇرپان ۋىلايىتىدە 3.52 يۈەن، ئاقسۇ، قەشقەر ۋىلايىتى، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستىدا 3.46 يۈەن، خوتەن ۋىلايىتىدە 3.36 يۈەن بولدى. بۇ باھا 1985 - يىل 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنى يېڭى پاختا بازارغا كىرگەندىن باشلاپ ئىجرا قىلىندى.

2. تۇرمۇشقا ئىشلىتىلىدىغان پاختىنىڭ سېتىلىش باھاسى

1950 - يىلدىن 1955 - يىلغىچە ئۇرۇمچى شەھىرىدە بۇنداق پاختىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە پارچە سېتىلىش باھاسى 2.10 يۈەندىن 3.10 يۈەنگىچە بولدى، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 4.37 يۈەن بولدى.

1958 - يىلى ئاپتونوم رايون پاختىنىڭ سېتىش باھاسىنى ئىشلەپچىقارغان جايدا دىرىنى ساقلاپ قېلىش، سېتىلغان جايدا ئازراق پايدا ئېلىش پرىنسىپى بويىچە بېكىتىشنى بەلگىلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن پاختا سېتىۋېلىش باھاسى كۆپ قېتىم ئۆستۈرۈلدى، پاختا بېلىتىگە ئاساسەن نورمىلىق سېتىلىپ، باھاسى ئۇزاققىچە ئۆزگەرتىلمىدى، بولۇپمۇ «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە مال باھاسى كۆپ قېتىم توڭلىتىپ قويۇلۇپ، پاختا تىجارىتىدە زور زىيان كۆرۈلگەچكە، ھەممىسى سىياسەت خاراكتېرىدىكى زىيان قاتارىغا كىرگۈزۈلۈپ، دۆلەت مالىيىسىدىن تولۇقلاپ بېرىلدى.

1983 - يىل 12 - ئايدا گوۋۇيۈەن پاختىنى بىلەتكە قاراپ نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، تەمىنلەشنى قويۇۋېتىپ، پاختىنىڭ سېتىلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشنى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا چارۋىچىلىق ناھىيىلىرىدە تۇرمۇشقا ئىشلىتىلىدىغان پاختىنىڭ باھاسىنى پاختا بىلەن يۇڭنىڭ باھا نىسبىتى بويىچە بېكىتىدىغان چارىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى قارار قىلدى.

ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى پاختىنىڭ سېتىلىش باھاسى

جەدۋەل: 2 — 16 بىرلىكى: كىلوگرام\يۈەن

يىللار	پارچە سېتىش باھاسى	يىللار	پارچە سېتىش باھاسى	دەرىجىسى
1950	2.10	1960	2.83	ئاق سېرىق ئارىلاشما پاختا
1951	3.10	1962	2.83	ئاق سېرىق ئارىلاشما پاختا
1952	4.37	1965	2.68	4 - دەرىجىدىن 6 - دەرىجىگىچە «ئارىلاشما» پاختا
1953	3.62	1982	1.94	6 - دەرىجىلىك ئانقان پاختا
1954	3.10	1983	2.56	6 - دەرىجىلىك ئانقان پاختا
1955	3.10			

3. يۆتكەش باھاسى

يۆتكەش باھاسى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى كارخانىلار ئوتتۇرىسىدا يۆتكەش راسچوتى باھاسى بولۇپ، بۇ ئاپتونوم رايون ئىچىدە يۆتكەش باھاسى ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەش باھاسى دەپ ئايرىلدى.

1) ئاپتونوم رايون ئىچىدە يۆتكەش

پاختا يۆتكەش باھاسى سېتىۋېلىش باھاسىغا يۆتكەشتىن بۇرۇنقى تۇرلۇك خىراجەت، تىجارەت پايدىسى ۋە كىرا ھەققى ھەم پارچە - پۇرات خىراجەتلىرىنىڭ قوشۇلۇشىدىن تەركىپ تاپىدۇ.

1972 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان ئىدارىسى، سودا ئىدارىسى، يېنىك سانائەت ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، پاختىنىڭ يۆتكەش باھاسىنى تەڭشىدى. ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ يۆتكەش باھاسى خوتەن ۋىلايىتىنىڭ ھەممە ناھىيىلىرىدە ۋە يەكەن، مەكىت، پوسكام، قاغىلىق، چەرچەن، چاقىلىق ناھىيىلىرىدە 112.90 يۈەن بولۇش، قەشقەر، قەشقەر كونا شەھەر، قەشقەر يېڭىشەھەر، پەيزاۋات، يېڭىسار، يوپۇغا، مارالبېشى، ئاقتۇ ناھىيىلىرىدە ۋە ئاقسۇ ۋىلايىتىنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرى، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ ھەممە ناھىيىلىرىدە 113.7 يۈەن بولۇش؛ شىخۇ، ساۋەن، ماناس، قۇتۇبى، جىڭ، بورتالا، قارامايدىن ئىمارەت ناھىيە (شەھەر) لەردە 114.60 يۈەن بولۇش؛ تۇرپان، پىچان، توقسۇن، غۇلجا، قورغاس ناھىيىلىرىدە 116.70 يۈەن بولۇش؛ قۇمۇلدا 127.40 يۈەن بولۇش بەلگىلەندى. 1978 - يىل 10 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۆز سىستېمىسى ئىچىدىكى پاختىنىڭ يۆتكەش باھاسىنى تەڭشىدى. ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى خوتەن ۋىلايىتىنىڭ ھەممە ناھىيىلىرىدە ۋە يەكەن، مەكىت، پوسكام، قاغىلىق، چەرچەن، چاقىلىق ناھىيىلىرىدە 127.60 يۈەن بولغاندىن سىرت، باشقا ۋىلايەت (ئوبلاست، شەھەر) لەردە ئوخشاشلا 127.40 يۈەن بولدى. ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى ئۈچۈن يەنە ساپلىق قىسمىدىكى خوراش نىسبىتىگە 4.60 يۈەن قوشۇمچە يارەم بېرىلدى. 1979 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۆز سىستېمىسى ئىچىدىكى پاختىنىڭ يۆتكەش باھاسىنى تەڭشەپ، ئىلگىرىكى دائىرىگە ئايرىپ باھا قويۇشنى ئاپتونوم رايون بويىچە بىر تۇتاش باھا قويۇشقا ئۆزگەرتتى. ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ يۆتكەش باھاسى 127.40 يۈەندىن 151.45 يۈەنگە تەڭشەلدى. ھەرە چىشلىق پاختىنىڭكىگە

يەنە 5.50 يۈەن باھا قوشۇلدى. 1980 - يىل 8 - ئايدا يۇقىرىدىكى يۆتكەش باھاسى 166.30 يۈەنگە تەڭشەلدى، ھەرە چىشلىق پاختىغا يەنە 6.10 يۈەن باھا قوشۇلدى. 1983 - يىل 6 - ئايدا يۇقىرىدىكى يۆتكەش باھاسى 169.60 يۈەنگە تەڭشىلىپ، ھەرە چىشلىق پاختىغا يەنە 6.10 يۈەن قوشۇلدى.

1984 - يىل 9 - ئايدا پاختا سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ تەڭشىلىشىگە ئەگىشىپ، يۆتكەشكە پايدىلىق بولسۇن ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون پاختا يۆتكەش باھاسىنى چوڭ دائىرىدە رايونلار باھا پەرقى بويىچە ھېسابلاشنى ئەسلىگە كەلتۈردى، ئۇلچەملىك دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى تۇرپان، قۇمۇل ۋە سانجىدا 162.30 يۈەن؛ شىخەنزە، كۇيتۇن، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، شىخۇ ۋە ساۋەندە 161.66 يۈەن؛ ئاقسۇ، تارباغاتاي (شىخۇ، ساۋەن بۇنىڭ سىرتىدا)، ئالتاي، ئىلى (كۇيتۇن بۇنىڭ سىرتىدا)، بورتالادا 161.10 يۈەن؛ قەشقەر، قىزىلسۇدا 160.29 يۈەن؛ خوتەندە 159.89 يۈەن بولدى. ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى ئۈچۈن ساپلىقىنىڭ خوراش نىسبىتىگە 5.80 يۈەندىن قوشۇمچە يارەم قوشۇلدى.

1985 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونىدىن يۆتكىلىدىغان پاختا باھاسىنى تەڭشىدى. ئۇلچەملىك دەرىجىدىكى ھەر 50 كىلوگرام چىغىرىق پاختىنىڭ يۆتكەش باھاسى تۇرپان، قۇمۇل، سانجىدا 160.30 يۈەن؛ شىخەنزە، بايىنغولىن، كۇيتۇن، شىخۇ، ساۋەندە 159.66 يۈەن؛ ئاقسۇ، تارباغاتاي (شىخۇ، ساۋەن بۇنىڭ سىرتىدا)، ئالتاي، ئىلى (كۇيتۇن بۇنىڭ سىرتىدا)، بورتالادا 159.10 يۈەن؛ قەشقەر، قىزىلسۇدا 158.29 يۈەن؛ خوتەندە 157.89 يۈەن بولدى؛ ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ ساپلىقىنىڭ خوراش نىسبىتى 5.80 يۈەن ئايرىم قوشۇمچە يارەم قوشۇلدى. شۇ يىلى 9 - ئايدا يۇقىرىدىكى باھالار يەنە چۈشۈرۈلۈپ، تۇرپان، قۇمۇل، سانجى (ماناس بۇنىڭ سىرتىدا) دا 157.30 يۈەن، شىخەنزە، ساۋەن، ماناستا 155.20 يۈەن؛ كۇيتۇن، شىخۇدا 154.80 يۈەن؛ بايىنغولىندا 153.80 يۈەن؛ ئاقسۇ، بورتالا، ئالتاي، ئىلى (كۇيتۇن بۇنىڭ سىرتىدا)، تارباغاتاي (شىخۇ، ساۋەن بۇنىڭ سىرتىدا) دا 152.30 يۈەن؛ قەشقەر، قىزىلسۇدا 149.80 يۈەن؛ خوتەندە 148.80 يۈەن بولدى. ھەرە چىشلىق پاختىغا قوشۇلغىنى يەنىلا 5.80 يۈەن بولدى.

2) ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەش باھاسى

(1) ئىنچىكە تالالىق پاختا

1960 - يىلى گوۋۈيۈەن مالىيە - سودا ئىشخانىسى «سودا مىنىستىرلىكىنىڭ يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى يۆتكەش باھاسىنى تەڭشەش توغرىسىدا دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، شىنجاڭنىڭ سىرتقا يۆتكەيدىغان 7/8 دىيوملۇق 5 - دەرىجىلىك ئىنچىكە تالالىق ئۇلچەملىك دەرىجىدىكى ساپ پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ يۆتكەش باھاسىنى تۆۋەندىكىچە بەلگىلىدى.

1960 - يىللىق 7/8 دىيوملۇق 5 - دەرىجىلىك ساپ پاختىنىڭ يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 2 — 17 بىرلىكى: 50 كىلوگرام\يۈەن

مال تاپشۇرۇش ئورنى	ئەسلى يۆتكەش باھاسى	تەڭشەلگەندىن كېيىنكى يۆتكەش باھاسى
شاڭخەي ۋوگزالى	96.97	94.84
شىنىڭ ۋوگزالى	100.01	95.00
يىنچۈەن ۋوگزالى	120.00	95.00
شىئەن باچاۋ ۋوگزالى	88.60	87.68

سودا مىنىستىرلىكى شىنجاڭنىڭ يۇقىرىدىكى جايلارنى تەمىنلىگەن ھەر 50 كىلوگرام پاختىسىغا 23 يۈەن قوشۇمچە يارداەم بەردى. 1963 - يىل 9 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «پاختا يۆتكەش باھاسىنى تەڭشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»دا شىنجاڭدىن سىرتقا يۆتكىلىدىغان 7/8 دىيوملۇق 5 - دەرىجىلىك ئۇلىچەملىك ساپ پاختىنىڭ يۆتكەش باھاسىنى تۆۋەندىكىچە بەلگىلىدى.

1963 - يىللىق 7/8 دىيوملۇق 5 - دەرىجىلىك ساپ پاختىنىڭ يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 2 — 18 بىرلىكى: 50 كىلوگرام\يۈەن

يۆتكەلگەن جاي	مال تاپشۇرۇش ئورنى	يۆتكەش باھاسى	ئىزاھات
داخىيەن	شائخەي	106.40	مەركەزدىن قوشۇمچە يارداەم قىلىنغان 18 يۈەن تۆتۈپ قىلىندى
داخىيەن	شىئەن	103.67	مەركەزدىن قوشۇمچە يارداەم قىلىنغان 18 يۈەن تۆتۈپ قىلىندى
داخىيەن	يىنچۈەن	103.34	مەركەزدىن قوشۇمچە يارداەم قىلىنغان 18 يۈەن تۆتۈپ قىلىندى
داخىيەن	لەنجۇ	102.93	مەركەزدىن قوشۇمچە يارداەم قىلىنغان 18 يۈەن تۆتۈپ قىلىندى
داخىيەن	شىنىڭ	103.41	مەركەزدىن قوشۇمچە يارداەم قىلىنغان 18 يۈەن تۆتۈپ قىلىندى

مالىيە مىنىستىرلىكى شىنجاڭدىن يۇقىرىدىكى جايلارغا يۆتكەلگەن ھەر 50 كىلوگرام پاختا ئۈچۈن 23 يۈەن قوشۇمچە يارداەم بېرىشنى 18 يۈەن بېرىشكە ئۆزگەرتتى.

1967 - يىل 6 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «شىنجاڭنىڭ ئىنچىكە تالالىق پاختىسىنى يۆتكەش - تەمىنلەش باھاسى توغرىسىدىكى تەستىق جاۋاب»تا: شىئەنگە يۆتكەش باھاسى ھەر 50 كىلوگرامنىڭ 127.67 يۈەندىن ئۆزگەرتىلمەيدۇ. قېپقالغان 8.41 يۈەن دۆلەتنىڭ قوشۇمچە يارداەمىنى ئازايتىشقا ئىشلىتىلىدۇ، دۆلەتنىڭ قوشۇمچە يارداەمى 18 يۈەندىن 9.60 يۈەنگە چۈشۈرۈلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

1972 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان ئىدارىسى، سودا ئىدارىسى، يېنىك سانائەت ئىدارىسى پاختىنى سىرتقا يۆتكەش باھاسىنى تەڭشەپ، 3 - دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىق چىغىرىق پاختىنى ئۇرۇمچى، تۇرپاندىن ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى جايلارغا يۆتكىدى، ھەر 50 كىلوگرامنىڭ باھاسىنى تۆۋەندىكى جەدۋەلدىن كۆرۈۋېلىڭ.

1972 - يىللىق «327» چىغىرىق پاختىنىڭ يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 2 — 19 بىرلىكى: 50 كىلوگرام\يۈەن

يۆتكىلىدىغان جايلار	باھاسى	يۆتكىلىدىغان جايلار	باھاسى
يىنچۈەن	123.30	جېڭجۇ	124.20
شىنىڭ	123.30	باۋتۇ	123.70
لەنجۇ	123.20	تيەنجىن	124.50
شىئەن	123.80	شىجياجۇاڭ	124.50

چۈڭچاڭ	124.40	بېيجاڭ	124.40
چېڭدۇ	124.40	شاڭخەي	125.10
جىنەن	124.90	شىنيالاڭ	125.10
چېڭداۋ	124.90	مۇدەنجيالاڭ	125.90

ئوخشاش دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختىسى بويىچە ھەر 50 كىلوگرام ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ساپلىقتىن خوراش نىسبىتى ئۇچۇن 4.50 يۈەن قوشۇمچە يارداەم بېرىلدى. 1976 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى داخىيەن، پىچاندىن سىرتقا يۆتكىلىدىغان ئىنچىكە تالالىق 3 - دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ يۆتكەش باھاسىنى 129 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى، ئۇنىڭدىن باشقا بەلگىلەنگەن پويىز كىرا ھەققى قوشۇلدى. 1977 - يىل 6 - ئايدا دۆلەت پىلان كومىتېتىنىڭ شىنجاڭنىڭ ئىنچىكە تالالىق پاختىسىنى يۆتكەش باھاسىنى تەڭشەش ھەققىدىكى ئۇقتۇرۇشىدا، شىنجاڭدىن يۆتكەلگەن ئىنچىكە تالالىق پاختىغا ئىلگىرى دۆلەت مالىيىسىدىن ھەر 50 كىلوگرام ئۇچۇن 9.60 يۈەن قوشۇمچە يارداەم بېرىشنى 1971 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق مالىيىدىن بېرىشكە ئۆزگەرتكەنلىكى ئېيتىلغان. يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ يۆتكەش باھاسى ئىشلەپچىقىرىش ئورنىنىڭ دىرىنى ساقلاش ئاساسىدا بولۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن، زىيانغا بېرىلىدىغان قوشۇمچە يارداەم پۇلىنى پاختا ئالغۇچى ئورۇن ئوستىگە ئېلىشقا ئۆزگەرتىش قارار قىلىندى. ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختىنى شىنجاڭ تۆمۈر يول بويىدىكى ۋوگزاللارغا يۆتكەش ئاساس باھاسى ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ 129 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. يۆتكەش ئاساس باھاسىغا پويىزنىڭ كىرا ھەققى قوشۇلۇپ، پاختا يۆتكەلگەن جايلارنىڭ تەڭشەش باھاسى بولدى. ھەرە چىشلىق پاختىنى يۆتكەش باھاسى ئوخشاش دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختىنى يۆتكەش باھاسى بويىچە ھەر 50 كىلوگرام پاختىنىڭ ساپلىقتىن خوراش نىسبىتى ئۇچۇن 4.50 يۈەن قوشۇمچە يارداەم بېرىلدى.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئۇقتۇرۇشى بويىچە، شىنجاڭدىن ئىچكى ئۆلكىلەرگە پويىز بىلەن يۆتكىلىدىغان ھەر 50 كىلوگرام پاختىنىڭ كىرا ۋە پارچە - پۇرات ھەققى شەنشى ئۆلكىسىنىڭ 2.40 يۈەن، گەنسۇ، چىڭخەي، نىڭشالارنىڭ 2 يۈەن، ئىچكى موڭغۇلنىڭ 2.60 يۈەن، خېنەن، خېبېي، سىچۇەن، بېيجىڭ، تيەنجىننىڭ 3.50 يۈەن، شاڭخەي، جياڭسۇ، لياۋنىڭ، شەندۇڭنىڭ 4.40 يۈەن، خېيلۇڭجياڭ ئۆلكىسىنىڭ 5.40 يۈەن بولدى.

ئىنچىكە تالالىق چىغىرىق پاختىنى ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەشتىكى ئاساس باھا

جەدۋەل: 2 — 20 بىرلىكى: 50 كىلوگرام\يۈەن

ئۇزۇنلۇقى (mm)	1 - دەرىجىلىك	2 - دەرىجىلىك	3 - دەرىجىلىك	4 - دەرىجىلىك	5 - دەرىجىلىك	6 - دەرىجىلىك	7 - دەرىجىلىك
33	167.70	159.96	152.22	144.48			
31	159.96	152.22	144.48	136.74			
29	152.22	144.48	136.74	129			
27	144.48	136.74	129	121.26	108.36		
25	138.03	130.29	122.55	114.81	101.91		
23	131.58	123.84	116.10	108.36	95.46	79.98	64

ئىزاھات: ئۆلچەمسىز پاختا 7 - دەرىجىلىك پاختا باھاسىنىڭ %80ى بويىچە راسچوت قىلىندى، ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىغا 4.50 يۈەن باھا قوشۇلدى.

1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، شىنجاڭ تۆمۈر يول بويىدىن يۆتكىلىدىغان 3 - دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىق ئۇلچەملىك دەرىجىدىكى ھەر 50 كىلوگرام چىغىرىق پاختىنىڭ يۆتكەش ئاساس باھاسىنى 129 يۈەندىن 172 يۈەنگە تەڭشىدى. ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىغا ئوخشاش دەرىجىدىكى چىغىرىق پاختا باھاسى ئاساسىدا 4.60 يۈەن قوشتى.

1979 - يىلى يۇقىرىدىكى چىغىرىق پاختىنىڭ يۆتكىلىش باھاسى 167.25 يۈەنگە تەڭشىلىپ، ھەرە چىشلىق پاختىغا 5.50 يۈەن ئايرىم قوشۇلدى، 1980 - يىلى 182.50 يۈەنگە تەڭشىلىپ، ھەرە چىشلىق پاختىغا ئايرىم 6.10 يۈەن قوشۇلدى. 1983 - يىلى 179 يۈەنگە (شىمالدىكى پاختىچىلىق رايونىغا باھا سىرتىدىن بېرىلىدىغان 5% قوشۇمچە يارداەم پۇلى بۇنىڭ سىرتىدا) تەڭشىلىپ، ھەرە چىشلىق پاختىغا 6.10 يۈەن ئايرىم قوشۇلدى. 1985 - يىلى يەنە 172 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى. ھەرە چىشلىق پاختىغا 5.80 يۈەن قوشۇلدى.

(2) ئۇزۇن تالالىق پاختا

1960 - يىل 8 - ئايدا شىنجاڭدىن ئىچكى ئۆلكىلەرگە يۆتكىلىدىغان پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىغا سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن 23 يۈەن قوشۇمچە يارداەم بېرىش روھىغا ئاساسەن، شىنجاڭدىن ئىچكى ئۆلكىلەرگە يۆتكىلىدىغان ئۇزۇن تالالىق پاختىنىڭ باھاسىمۇ مۇشۇ چارە بويىچە ئىجرا قىلىندى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇزۇپ چىققان شاڭخەيگە يۆتكىلىدىغان ئۇزۇن تالالىق پاختىنىڭ دەرىجىلىرى بويىچە يۆتكەش باھاسى تۆۋەندىكىچە:

1960 - يىلى شاڭخەيگە يۆتكەلگەن ئۇزۇن تالالىق پاختىنىڭ باھا ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 21 بىرلىكى: 50 كىلوگرام\يۈەن

ئۇزۇنلۇقى (دىيوم)	1 - دەرىجىلىكى	2 - دەرىجىلىكى	3 - دەرىجىلىكى	4 - دەرىجىلىكى	5 - دەرىجىلىكى
(46/32)	453.43	408.30	378.21	333.08	287.95
(44/32)	408.30	363.17	333.08	287.95	242.80
(42/32)	378.21	333.08	302.99	257.86	212.73
(40/32)	348.13	302.99	272.91	227.78	182.60
(38/32)	318.04	272.91	242.82	197.69	152.50

1964 - يىل 5 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى شىنجاڭنىڭ 1 - دەرىجىلىكتىن 3 - دەرىجىلىككىچە بولغان ھەر 50 كىلوگرام ئۇزۇن تالالىق پاختىنىڭ يۆتكەش باھاسىنى 150.35 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى.

1976 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى سىرتقا يۆتكىلىدىغان ئۇزۇن تالالىق ئارىلاشما پاختىنى دەرىجىگە ئايرىپ، ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ باھاسىنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، ۋاقتىنچە ئۇزۇن تالالىق 3 - دەرىجىلىك (42/32 دىيوملۇق) تىن يۇقىرى پاختىنىڭ باھاسىنى 315 يۈەن، ئوتتۇرا تالالىق 3 - دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئۇزۇنلۇقى 38 مىللىمېتىردىن 40 مىللىمېتىرغىچە بولغان پاختىنىڭ باھاسىنى 185 يۈەن، 4 - دەرىجىلىكىنى 121 يۈەن، 5 - دەرىجىلىكىنى 108 يۈەن قىلىپ بېكىتتى.

1977 - يىل 1 - ئايدا دۆلەت پىلان كومىتېتى شىنجاڭنىڭ ئۇزۇن تالالىق پاختىدىكى زىيان تارتىش مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، 1 - دەرىجىلىكتىن 3 - دەرىجىلىككىچە بولغان 42/32 دىيومدىن يۇقىرى

ئۇزۇن تالالىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ تەڭشەش باھاسىنى 150.35 يۈەنگە ئۆستۈردى، مالىيىدىن يەنە ھەر 50 كىلوگرام پاختىنىڭ كىرا ۋە پارچە - پۈرات خىراجىتى ئۈچۈن 40 يۈەن قوشۇمچە يارەم بەردى.

1 - دەرىجىدىن 3 - دەرىجىگىچە بولغان 40/32 دىيومىدىن تۆۋەن پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى 150.35 يۈەندىن 185 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى، 4 - دەرىجىدىكى ھەر 50 كىلوگرام پاختا 117 يۈەن، 5 - دەرىجىدىكى ھەر 50 كىلوگرام پاختا 100 يۈەن بولۇپ، قوشۇمچە يارەم بېرىلمىدى.

1980 - يىل 6 - ئايدا 1 - دەرىجىدىن 3 - دەرىجىگىچە بولغان 42/32 دىيومىدىن يۇقىرى ھەر 50 كىلوگرام پاختىنىڭ باھاسى 335 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى. 1 - دەرىجىدىن 3 - دەرىجىگىچە بولغان 40/32 دىيومىدىن تۆۋەن ھەر 50 كىلوگرام پاختىنىڭ باھاسى 245 يۈەن بولدى، 4 - ۋە 5 - دەرىجىدىكى پاختىنىڭ باھاسى ئۆزگەرمىدى. 1984 - يىل 3 - ئايدا ئىنچىكە تالالىق پاختا باھاسىنىڭ تەڭشىلىشىگە ئەگىشىپ، ئىچكى ئۇلكىلەرگە يۆتكىلىدىغان ئۇزۇن تالالىق پاختىنىڭ باھاسى مۇناسىپ ھالدا تەڭشەلدى. 1 - دەرىجىدىن 3 - دەرىجىگىچە بولغان 33 مىللىمېتىرلىق ۋە ئۇنىڭدىن ئۇزۇن پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى 320 يۈەن بولدى، 1 - دەرىجىدىن 3 - دەرىجىگىچە بولغان 31 مىللىمېتىرلىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى 245 يۈەن بولۇپ ئۆزگەرتىلمىدى. 4 - دەرىجىلىك ھەر 50 كىلوگرام پاختىنىڭ باھاسى 117 يۈەندىن 153 يۈەنگە، 5 - دەرىجىلىك پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى 100 يۈەندىن 102 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى.

4. تەمىنلەش باھاسى

پاختا بىلەن تەمىنلەش باھاسى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سانائەت تارماقلىرىنى تەمىنلەيدىغان ساپ پاختىنىڭ راسچوت باھاسىدۇر. 1956 - يىل 6 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى قاتارلىق 8 ئورۇن «1956 - يىللىق پاختا، چىگە، تاماكا، چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرىدىن ئىبارەت 5 خىل تاۋار بىلەن تەمىنلەش باھاسىنى بېكىتىش چارىسى توغرىسىدىكى بىرلەشمە يولىيورۇق»نى تارقىتىپ، سېتىۋېلىش باھاسىغا مال تاپشۇرۇشتىن بۇرۇنقى پىلانلىق نورمۇ خىراجىتىنى قوشۇپ، ئۇنى سانائەت تارماقلىرىنى تەمىنلەش باھاسى قىلىشنى بەلگىلىدى.

1958 - يىل 3 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ھەر 50 كىلوگرام ئۆلچەملىك پاختىنىڭ تەمىنلەش باھاسىنى 109.38 يۈەن قىلىشنى قارار قىلدى.

1963 - يىل 8 - ئايدا دۆلەت مال باھا كومىتېتى 7/8 دىيوملۇق 5 - دەرىجىلىك ساپ پاختىنىڭ ئۇرۇمچىدىكى تەمىنلەش باھاسىنى 115 يۈەنگە، قەشقەر پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسىنى تەمىنلەش باھاسىنى 103.55 يۈەندىن 104.51 يۈەنگە ئۆستۈرۈشنى بەلگىلىدى. يېزا ئىگىلىك 7 - ۋە 8 - شىنى شىخەنزە1- ئاۋغۇست پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسى بىۋاستە تەمىنلەيدىغان پاختىنىڭ باھاسىنى 101.62 يۈەندىن 102 يۈەنگە ئۆستۈردى.

1967 - يىل 6 - ئايدا ئاپتونوم رايون پاختىنىڭ تەمىنلەش باھاسىنى تۆۋەنلەتتى. ئۇرۇمچى 1 - ئىيۇل پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسىنى تەمىنلەيدىغان ھەر 50 كىلوگرام پاختىنىڭ تەمىنلەش باھاسى 112 يۈەنگە چۈشتى، قەشقەر پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسىنى تەمىنلەش باھاسى 102.60 يۈەنگە چۈشتى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى شۇ جايدىن بىكىتۈەننىڭ توقۇمىچىلىق فابرىكىلىرىغا يۆتكەيدىغان پاختىغا سىستېما ئىچىدىكى يۆتكەش باھاسى بويىچە 0.6% باھا قوشۇپ، ئۇنى تەمىنلەش باھاسى قىلدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ «پاختىنىڭ يېڭى ئۆلچىمى سىناق قىلىنغان جايلارنىڭ باھاسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»ىدا، ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ ۋاقتىلىق تەمىنلەش باھاسى قەشقەر توقۇمىچىلىق فابرىكىسىدا 105.50 يۈەن بولۇشنى، شىخەنزىدە 112.50 يۈەن بولۇشنى، ئۇرۇمچىدە 126.60 يۈەن بولۇشنى بەلگىلىدى. 1968 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، تەمىنات -

سودا كوپېراتىپى پاختىنىڭ يېڭى ئۆلچىمىنى سىناق قىلىش تەجرىبىسىنى يەكۈنلەپ، يۇقىرىدىكى باھالارنى تەكشۈپ، شىخەنزىنىڭ تەمىنلەش باھاسىنى 60 . 112 يۈەنگە، ئۇرۇمچىنىڭ تەمىنلەش باھاسىنى 90 . 124 يۈەنگە ئۆزگەرتتى.

1972 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان ئىدارىسى، سودا ئىدارىسى، يېنىك سانائەت ئىدارىسى پاختىنىڭ تەمىنلەش باھاسىنى تەكشىدى. ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى ھەر 50 كىلوگرام ساپ پاختىنىڭ تەمىنلەش باھاسى ئۇرۇمچىدە 80 . 131 يۈەن، قەشقەردە 80 . 118 يۈەن، كورلىدا 70 . 118 يۈەن، شىخەنزە، كۇيىتۇندە 90 . 117 يۈەن بولدى، ھەرە چىشلىق ھەر 50 كىلوگرام پاختىنىڭ ساپلىقىدىن خوراش نىسبىتىگە ئايرىم 50 . 4 يۈەن قوشۇمچە يارەدەم بېرىلدى. 1978 - يىل 11 - ئايدا پاختا تەمىنلەش باھاسى سېتىۋېلىش باھاسىغا ئەگىشىپ ئۆزگىلدى، ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى 3 - دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىق چىغىرىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ تەمىنلەش باھاسى ئۇرۇمچىدە 70 . 145 يۈەن، قەشقەردە 30 . 133 يۈەن، كورلىدا 70 . 132 يۈەن، شىخەنزە، كۇيىتۇندە 80 . 130 يۈەن، خوتەندە 20 . 131 يۈەن، ئاقسۇدا 30 . 130 يۈەن بولدى، ھەرە چىشلىق پاختىغا 60 . 4 يۈەن ئايرىم قوشۇلدى.

1983 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قاتارلىق 4 ئورۇن ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئۆلچەملىك دەرىجىدىكى 3 - دەرىجىلىك 27 مىللىمېتىرلىق چىغىرىق پاختىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامىنىڭ تەمىنلەش باھاسىنى ئۇرۇمچىدە 184 يۈەن، شىخەنزىدە 30 . 171 يۈەن، كۇيىتۇندە 10 . 171 يۈەن، كورلىدا 90 . 172 يۈەن، ئاقسۇدا 172 يۈەن، قەشقەردە 173 يۈەن، خوتەندە 80 . 171 يۈەن قىلىپ تەكشىدى. ھەرە چىشلىق پاختىنىڭ ساپلىقىدىن خوراش نىسبىتىگە ئايرىم 10 . 6 يۈەن قوشۇمچە يارەدەم بېرىلدى. 1985 - يىل 9 - ئاينىڭ 6 - كۈنى پاختا سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ تۆۋەنلىشىگە ئەگىشىپ، يۇقىرىدىكى تەمىنلەش باھاسى تەكشىلىپ، ئۇرۇمچىدە 40 . 171 يۈەن، سانجىدا 171 يۈەن، خوتەندە 160 يۈەن، قەشقەردە 50 . 160 يۈەن، ئاقسۇدا 70 . 163 يۈەن، كورلىدا 40 . 164 يۈەن، شىخەنزىدە 20 . 164 يۈەن، كۇيىتۇندە 60 . 163 يۈەن بولدى. ھەرە چىشلىق پاختىغا يەنە 30 . 5 يۈەن قوشۇلدى.

ئاپتونوم رايونىنىڭ پاختا ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش ۋە سېتىش مىقدارىنى ئىستاتىستىكىلاش جەدۋىلى

جەدۋەل: 2 — 22 بىرلىكى: تونىا

يىللار	مەھسۇلاتى		سېتىۋېلىنغىنى		سېتىلغىنى			
	جەمئىي	بۇنىڭدىن: ئۇزۇن تالالىقى	جەمئىي	بۇنىڭدىن: ئۇزۇن تالالىقى	جەمئىي	ئىچكى قىسىمدا تەمىنلەنگىنى	سىرتقا يۆتكەلگىنى	بۇنىڭدىن: ئۇزۇن تالالىقى
1949	5070		25					
1950	6450		205		205	205		
1951	8865		505		238	208		
1952	13115		1515		1089	1089		
1953	13545		6695		2449	2143		
1954	14870		6835		6173	3609	2564	

	1816	5072	6888		18190		25410	1955
	6933	6580	13513		33429	210	45830	1956
	27544	8222	35766		32880	240	35740	1957
	21658	9355	31013		38790	270	41415	1958
	8138	11809	46459		51795	240	57070	1959
	8155	12975	30450		26190	1120	31900	1960
	997	15569	26585	887	26306	1310	31005	1961
3573	11626	17548	29174	1451	22359	1940	25060	1962
3614	11860	19466	31326	3164	30038	3600	34005	1963
3926	11780	22543	34323	4145	41204	4400	44010	1964
4767	13189	20376	33565	5049	71017	6700	75940	1965
5927	29943	26655	66598	6976	73100	8900	79310	1966
1743	50367	29320	79687	1708	73790	8600	78920	1967
5728	10232	33000	43232	6096	54175	6200	60810	1968
5822	37451	27770	65221	4363	46400	4600	52845	1969
	32067	35757	67824	3659	59060	4200	64575	1970
	41722	27880	69602	2938	59168	5700	62070	1971
2854	24669	22374	47016	3036	49806	4800	52950	1972
6535	37235	18274	55509	3451	63391	5800	67130	1973
6440	37955	18586	56523	3181	53499	6000	57410	1974
5376	18518	19472	37990	4471	42185	3900	46665	1975
5210	17905	28962	46867	6453	48180	5900	51075	1976
7774	18565	33134	51699	7358	44165	7000	48731	1977
12310	12680	34740	47420	11769	50805	11900	54955	1978
14253	14746	38801	53547	16237	50022	14900	52995	1979
13094	21370	40991	62361	18807	78600	17400	79205	1980
6508	59108	42501	106129	19317	116567	17600	113614	1981
10938	82081	44251	137142	18622	143851	18000	146100	1982
12215	74410	44028	131096	14624	156372	14000	157045	1983
3137	25902	34072	111839	20067	194733	20000	192310	1984
11315	9180	57576	216826	17864	176919	17900	187400	1985

II باب

كەندىر تېپىدىكىلەر

شىنجاڭدا كەندىر تېپىدىكىلەردىن ئاساسلىقى كەندىر، ياۋا كەندىر، زىغىر، لوپنۇر كەندىرى، كاناپ، قەغەز چىگە ۋە تالالىق قوۋزاق (كېۋەز ئاغىسى) دىن ئىبارەت تۈرلەر بار. باشقۇرۇلىدىغان تۈرلەردىن كەندىر، ياۋا كەندىر، لوپنۇر كەندىرى ۋە كاناپ قاتارلىقلار بار.

زىغىر جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدا ئومۇمىيۈزلۈك تېرىلىدۇ، ئاساسلىقى ماي تارتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ، ئۇنىڭ پوستىدىن ناھايىتى ئاز پايدىلىنىلىدى. 50 - يىللارنىڭ ئاخىرىدا كەندىر تېپىدىكى ماتېرىياللار قىس بولغاندا، زىغىر پوستى تولۇقلىما بايلىق قاتاردا دۆلەت تەرىپىدىن سېتىۋېلىنىپ پايدىلىنىلىدى. 1960 - يىلى زىغىر پوستى سىناق تەرىقىسىدە پىششىقلاندى، پوستى قول بىلەن سويۇلغاچقا، ئىش ئۈنۈمى تۆۋەن، تەننەرخى يۇقىرى بولۇپ، ئۈنۈمى ياخشى بولمىدى. قەغەز چىگە ئاساسەن شىمالىي شىنجاڭ رايونىغا تارقالغان بولۇپ، ئاساسلىقى تۇقۇزتارا ناھىيىسىگە ۋە قۇرغاس ناھىيىسىدىكى كەڭسايغا مەركەزلەشكەن، شۇ جايدىكى ئاممىا پوستىنى سويۇپ ئارغامچا (يىپ) ئىگىرىپ، ئاساسەن ئۆز ئالدىغا ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆز ئالدىغا ساتقان. تالالىق قوۋزاق ئاساسلىقى ئىلى، تارباغاتاي ۋىلايەتلىرىدە تېرىلغان. 1962- يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى تالالىق قوۋزاقنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تۆزۈپ چىقتى، بۇ خىل چىگىنىڭ تالاسى توم، تارتىش كۈچى ئاجىز بولغاچقا، ئۇنىڭ ئۇستىگە شىنجاڭنىڭ ھاۋاسى قۇرغاق بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنى ئىشلىتىش چەكلىمىگە ئۇچرىدى، 1966 - يىلدىن كېيىن تەدرىجىي شاللىۋېتىلدى.

1957 - يىلدىن بۇرۇن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە خۇسۇسىي ئىگىلىكتىكى سودا چىگىنى ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىپ ئۆز ئالدىغا ساتتى، 1957 - يىلدىن كېيىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتتى.

§ 1 . كەندىر

1. ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالى

كەندىر چىگە دەپمۇ ئاتىلىدۇ. چىگە تالاسى چوڭ، ئاسان چىرىمايدۇ، ئۇ يازلىق كىيىم - كېچەك، بېرزېنت، كاناپ تاغار، بېلىق توري توقۇشنىڭ ۋە ئارغامچا ئېشىشنىڭ خام ئەشياسى.

ئاپتونوم رايونىمىزدا كەندىر ئىشلەپچىقىرىلىدىغان جايلار ئاساسلىقى پىچان، قورغاس ناھىيىلىرى بولۇپ، گۇما، چىرا، قاغىلىق، ئۇچتۇرپان، يەنجى، غۇلجا، چۆچەك، قابا قاتارلىق ناھىيىلەر ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئورۇندا تۇرىدۇ، باشقا ناھىيىلەردە تارقاق تېرىلىپ، بازارغا سېلىنىش مىقدارى ئاز، كۆپ ھاللاردا ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلەش خاراكتېرىدە ئىشلەپچىقىرىلىدۇ.

1950 - يىلدىن 1952 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە كەندىرنىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق مەھسۇلاتى 592 تونىنا بولدى، 1953 - يىلدىن 1959 - يىلغىچە كەندىر ئىشلەپچىقىرىش ئېشىپ، يىللىق ئوتتۇرىچە مەھسۇلاتى 1130 تونىنغا يەتتى. 1959 - يىلدىن كېيىن كەندىر ئىشلەپچىقىرىش تۆۋەنلەپ كەتتى، پىچان ناھىيىسى ۋە ئىلى ۋىلايىتىدە ئېتىزغا كەندىر تېرىغاندىن باشقا، جايلارنىڭ كۆپىنچىسى ئېتىز قىرلىرى، يول ۋە ئېرىق بويلىرىغا تېرىدى، يېڭى ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا تېرىلغۇ كۆلىمى كېڭەيمەستىن، كونا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىنىڭ تېرىلغۇ كۆلىمىمۇ ئازىيىپ كەتتى. 1969 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە كەندىرنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە مەھسۇلاتى 1522 تونىنا بولدى. 1970 - يىلدىن كېيىن مەھسۇلات يەنە تۆۋەنلەپ كەتتى. 1976-يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت كەندىر تېرىيدىغان كۆلەمنى تەڭشەپ، ئىلى ۋىلايىتىنىڭ كونەس ناھىيىسى، توققۇزتارا ناھىيىسى، بېكتۇەننىڭ 68 -، 72 -، 73 - تۇەنى، تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ چۆچەك ناھىيىسى، دۆربىلجىن ناھىيىسى، شىخۇ ناھىيىسى، بېكتۇەننىڭ 123 -، 124 -، 127 -، 128 -، 167 -، 168 - تۇەنى، ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ قابا ناھىيىسى، بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىكى 83 - تۇەن، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ گۇچۇڭ ناھىيىسى، جىمسار ناھىيىسى، تۇرپان ۋىلايىتىنىڭ پىچان ناھىيىسى، ئاقسۇ ۋىلايىتىنىڭ ئۇچتۇرپان ناھىيىسى بولۇپ جەمئىي 10 ناھىيە، 10 تۇەن - مەيدانىنى ئاپتونوم رايونىنىڭ تاۋار كەندىرى ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قىلىشنى قارار قىلىپ، ھەربىر ناھىيىنىڭ كەم دېگەندە 2000 مودىن 3000 موغىچە كەندىر تېرىپ، دۆلەتكە 100 تونىنا ئېتراپىدا كەندىر سېتىپ بېرىشىنى، ھەربىر تۇەن - مەيدانىنىڭ كەم دېگەندە 1000 مودىن 1500 مو ئېتراپىدا كەندىر تېرىپ، دۆلەتكە 50 تونىنىدىن ئارتۇق كەندىر سېتىپ بېرىشىنى تەلەپ قىلدى. ئۇقتۇرۇش تارقىتىلغاندىن كېيىن، نۇرغۇن ناھىيە ۋە تۇەن - مەيدانلارنىڭ تېرىلغۇ كۆلىمى ئەملىيلەشمىدى، بازىلىق رولىنى جارى قىلدۇرالمىدى. 1970 - يىلدىن 1979 - يىلغىچە كەندىرنىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق مەھسۇلاتى 1082 تونىنا بولدى.

80 - يىللاردا بازاردا خىمىيۋى تالالىق بۇيۇملار كۆپەيىپ، كەندىر ئىشلەپچىقىرىش ئاساسەن توختاپ قالدى، كەندىر ئىشلەپچىقىرىش بازىسى 1981 - يىل 3 - ئايدا ئەملدىن قالدۇرۇلدى.

2. سېتىۋېلىش

1951 - يىلدىن 1953 - يىلغىچە يىلىغا 22 تونىنا كەندىر سېتىۋېلىنغان، 1954 - يىلدىن 1960 - يىلغىچە يىلىغا سېتىۋېلىش مىقدارى 370 تونىنغا يەتتى. 1960 - يىلدىن كېيىن مەھسۇلات مىقدارى تۆۋەنلەپ، بازاردىكى تەمىنلەش بىلەن تەلەپ ئوتتۇرىسىدا جىددىيچىلىك كۆرۈلدى. 1961 - يىلى دۆلەت كەندىرنى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نورمىلىق سېتىۋېلىش نىسبىتىگە ئاساسەن سېتىۋالىدۇ، دېھقانلار نورما ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، قالغىنىنى بازاردا ئىختىيارىي ساتسا بولىدۇ، دۆلەتكە ئېھتىياجلىق بولغاندا كېلىشىم باھادا مۇكاپات ئورنىدا تاۋار سېتىپ بېرىش ئۇسۇلى بىلەن سېتىۋېلىنىدۇ، باشقا ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ تەستىقسىز يۆتكەپ سېتىشىغا ۋە ئىشلەپچىقىرىش رايونىغا بېرىپ سېتىۋېلىشىغا بولمايدۇ، دەپ تەكىتلىدى. سېتىۋېلىش ۋە قالدۇرۇش سىياسىتىدە، كەندىر تېرىغان دېھقانلارنىڭ نوپۇسى بويىچە ھېسابلاپ، ھەربىر كىشىگە 1 جىڭ قالدۇرۇش، ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەتراپىدىكى قالدۇرۇش مىقدارى ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى نىسبىتىنىڭ 20% — 30%نى ئىگىلەش، قالدۇرۇش مىقدارى 1 جىڭغا يەتمىسە، سېتىۋېلىش نىسبىتىنى تۆۋەنلىتىش بەلگىلەندى. 1962 - يىلى سېتىۋېلىش، قالدۇرۇش نىسبىتى كەڭ قويۇۋېتىلىپ، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش مىقدارى ئومۇمىي مەھسۇلاتنىڭ 50%، 70%نى ئىگىلىدى، قالدۇرۇش مىقدارى 30%، 50%نى ئىگىلىدى، مەركەزلىك ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلاردا ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپرەك بولۇش، ئىشلەپچىقىرىشى تارقاق رايونلاردا ئازراق بولۇش، دېھقانلارنىڭ قالدۇرۇق يېرىگە تېرىغان كەندىرنى بىر تۇتاش سېتىۋالماسلىق، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋالماسلىق،

قالدۇرۇلغىنىغا ھېسابلىماسلىق بەلگىلەندى. 1961 - يىلدىن 1963 - يىلغىچە يىلىغا 266 تونىدىن كەندىر سېتىۋېلىندى. 1964 - يىلدىن 1969 - يىلغىچە يىللىق سېتىۋېلىش مىقدارى 496 تونىغا يەتتى. 1971- يىلدىن 1979 - يىلغىچە يىللىق سېتىۋېلىش مىقدارى 320 تونىغا بولدى، 1980 - يىلدىن كېيىن سېتىۋېلىش مىقدارى تېز تۆۋەنلەپ، 1980 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە يىلىغا 112 تونىدىن كەندىر سېتىۋېلىندى.

1961 - يىل 9 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى كەندىر سېتىۋېلىشتا مۇكاپات ئورنىدا خىمىيىۋى ئوغۇت ۋە سانائەت بۇيۇملىرى سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. ھەر 50 كىلوگرام كەندىر سېتىپ بەرسە، مۇكاپات ئورنىدا 15 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىش، ھەر 5 كىلوگرام كەندىر سېتىپ بەرسە، مۇكاپات ئورنىدا بىر لۆڭگە سېتىپ بېرىش، 10 — 25 كىلوگرام كەندىر سېتىپ بەرسە، مۇكاپات ئورنىدا بىر يۇڭ كۆينەك (ئىشتان) سېتىپ بېرىش، 30 كىلوگرامدىن 50 كىلوگرامغىچە سېتىپ بەرسە، مۇكاپات ئورنىدا بىر ئەدىيال سېتىپ بېرىش، 100 كىلوگرام سېتىپ بەرسە، مۇكاپات ئورنىدا بىر پاختىلىق چاپان سېتىپ بېرىش چارىسى يولغا قويۇلدى. 1962 - يىلى ھەر 50 كىلوگرام ساتقانلارغا مۇكاپات ئورنىدا 3.3 مېتىر پاختا رەخت، بىر كىشىلىك رېزىنكە ئاياق، 20 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى؛ 1965 - يىلى ھەر 50 كىلوگرام ساتقانلارغا مۇكاپات ئورنىدا 1.5 مېتىر پاختا رەخت سېتىپ بېرىشنى، 1973 - يىلى ھەر 50 كىلوگرام ساتقانلارغا مۇكاپات ئورنىدا 20 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى (گۈڭشې ئەزالىرى شەخسىي ساتقان بولسا، مۇكاپات ئورنىدا ئاشلىق، پاختا رەخت، شېكەر سېتىپ بېرىلدى، خىمىيىۋى ئوغۇت بېرىلمىدى). بۇ بەلگىلىمە 1983 - يىلغىچە ئىجرا قىلىندى.

كەندىر سېتىۋېلىش دەرىجە ئۆلچىمى مۇنداق بولدى: 1960 - يىلى بىر تۇتاش «پىچان كەندىرىنىڭ سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان ناتۇرال ئۆلچىمى» تۈزۈپ چىقىلدى، 1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەبىئىي سويۇلغان چىگىنى ئۈزۈنلۇقى، سويۇلۇشى، رەڭگى، ئېخلىتى ۋە داغلىرىغا قاراپ، 1 ـ، 2 ـ، 3 - دەرىجىگە ئايرىدى، ئۆلچەمگە يەتمىگەنلىرىنى دەرىجە سىرتىغا چىقاردى. بۇنىڭ ئىچىدە2- دەرىجىلىكىنىڭ ئۈزۈنلۇقى 1.20 مېتىردىن 1.60 مېتىرغىچە بولۇپ، چىگە سۈپىتى يۇمشاق بولۇش، رەتلىك كېسىلىش، ئايرىم بولۇش، ئىلاستىكلىقى كۆچلۈك بولۇش، پارقىراق بولۇش، تەبىئىي ئاق سېرىق بولۇش، ئېخلەت نىسبىتى 5% بولۇش، دېغى ئاز بولۇش تەلەپ قىلىندى. پىچان كەندىرىنىڭ 2 - دەرىجىلىكىنىڭ ئۈزۈنلۇقى 1.50 مېتىردىن 1.80 مېتىرغىچە بولۇش سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان ئۆلچەم قىلىندى.

1964 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىلى ۋىلايىتىنىڭ كەندىر ئىشلەپچىقىرىش ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، كەندىرنى ئۈزۈنلۇقى، سويۇلۇشى، رەڭگى، ئېخلەت نىسبىتى ۋە دېغى بويىچە 4 دەرىجىگە ئايرىپ، ئىلى كەندىرىنى دەرىجىگە ئايرىشنىڭ سىناق ئۆلچىمىنى تۈزۈپ چىقتى، بۇنىڭدا 2 - دەرىجىلىكىنىڭ ئۈزۈنلۇقى 1.5 مېتىردىن 1.80 مېتىرغىچە بولۇش، سۈپىتى يۇمشاق بولۇش، رەتلىك كېسىلىش، ئايرىم بولۇش، ئىلاستىكلىقى كۆچلۈك بولۇش، پارقىراق بولۇش، تەبىئىي ئاق سېرىق بولۇش، ئېخلەت نىسبىتى 5% بولۇش، دېغى ئازراق بولۇش لازىم، دەپ بەلگىلەندى.

1976 - يىل 8 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كەندىر پېرىيوم قىلىش ئۆلچىمىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشنىڭ دەسلەپكى لايىھىسىنى تۈزۈپ چىقىپ، ئۈزۈنلۇقى، سويۇلۇش شارائىتى، رەڭگى، دېغى، ئېخلەت نىسبىتىگە قاراپ، پىشىرىپ سويۇلغان چىگە بىلەن خام سويۇلغان چىگىنى ئايرىم- ئايرىم ھالدا 1 - دەرىجىدىن 3 - دەرىجىگىچە، 1 ـ، 2 ـ، 3 - دەرىجە ۋە ئۆلچەمگە يەتمەيدىغان دەرىجە دەپ 4 دەرىجىگە ئايرىپ چىقتى. پىشىرىپ سويۇلغان 2 - دەرىجىلىك چىگىنىڭ ئۈزۈنلۇقى 1.20 مېتىردىن 1.50 مېتىرغىچە بولۇش، پاكىز سويۇلغان بولۇش، سۈپىتى يۇمشاق بولۇش، قولغا سەل قاتتىق ئۇرۇلغان بولۇش، ئاندا - ساندا شادىلىرى بولۇش، رەتلىك كېسىلگەن بولۇش، ئايرىم بولۇش، تارتىش كۈچى سەل ئاجىزراق

بولۇش، پارقىراق بولۇش، تەبىئىي ئاق - سېرىق بولۇش، دېغى ئازراق بولۇش، ئەخلەت نىسبىتى 5% بولۇش لازىم، دەپ بەلگىلەندى. خام سويۇلغان 2 - دەرىجىلىك چىگىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 0.90 مېتىردىن 1.20 مېتىرغىچە بولۇپ، پاكىز سويۇلغان بولۇش، شادىسى ئازراق بولۇش، رەتلىك كېسىلگەن بولۇش، ئايرىم بولۇش، ئىلاستىكىلىقى كۇچلۇكرەك بولۇش، پارقىراق بولۇش، تەبىئىي ئاق - سېرىق بولۇش، دېغى ئاز بولۇش، ئەخلەت نىسبىتى 5% بولۇش لازىم، دەپ بەلگىلەندى.

ئاپتونوم رايونلۇق يىللاردىن بۇيانقى كەندىر ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 23 بىرلىكى: 10 مىڭ مو\تونا

يىللار	تېرىلغۇ كۆلىمى	مەھسۇلاتى	سېتىۋېلىش مىقدارى	يىللار	تېرىلغۇ كۆلىمى	مەھسۇلاتى	سېتىۋېلىش مىقدارى
1950	1.18	403	10	1968	8.80	1192	527
1951	1.60	718	10	1969	7.87	1649	442
1952	1.74	651	25	1970	7.62	1278	226
1953	1.94	1230	30	1971	8.01	1492	616
1954	1.90	936	367	1972	7.89	1196	499
1955	2.26	906	29	1973	7.85	1164	388
1956	2.19	586	429	1974	6.01	757	308
1957	4.52	1044	300	1975	5.37	750	216
1958	4.08	1472	412	1976	5.50	950	196
1959	7.97	1736	540	1977	6.06	1050	252
1960	10.47	1702	513	1978	6.39	1200	205
1961	7.3	1086	300	1979	4.65	1400	186
1962	7.48	1001	225	1980	3.31	900	169
1963	9.77	1448	274	1981	1.92	650	150
1964	9.59	1670	394	1982	1.38	250	105
1965	9.34	1554	475	1983	0.75	200	25
1966	10.34	1654	575	1984	0.26	60	10
1967	10.02	1402	570	1985	0.14	180	5

ئىزاھات: سېتىۋېلىش مىقدارى ئىچىدە بىكتۇن سىستېمىسىنىڭ يوق.

3. تەمىنلەش ئەھۋالى

شىنجاڭنىڭ كەندىرى ئاساسلىقى چىگە يىپ بىلەن چىگە توقۇمىچىلىقىغا ئىشلىتىلىدۇ، ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى ئاز، ئېھتىياج كۆپ بولغانلىقى ئۈچۈن، باشقا ئۆلكىلەردىن سېتىۋېلىشقا توغرا كېلەتتى.

50 - يىللارنىڭ ئاخىرىدا كەندىر ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجغا يېتىشەلمىگەچكە، بازاردا تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت گەۋدىلىنىپ قالغانىدى. 1960 - يىلى يالغۇز ئۈرۈمچى شەھىرىگىلا 3400 تونا چىگە ئېھتىياجلىق بولسىمۇ، ئەمما تەمىنلەش مىقدارى 300 تونىنغىمۇ يەتمىدى. 1957 - يىلدىن1964- يىلغىچە، باشقا ئۆلكىدىن جەمئىي 1334 تونا چىگە يۆتكەپ كېلىندى. چىگە بىلەن تەمىنلەشتە «مۇھىم نۇقتىغا كاپالەتلىك قىلىش، ئالاھىدە ئېھتىياجغا ئېتىبار بېرىش، ئادەتتىكىلىرىگە ئورۇنلاشتۇرۇپ بېرىش» پرىنسىپى قوللىنىلدى، ھەمدە 3 خىل تەمىنلەش رايونىغا ئايرىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۈرۈمچى شەھىرى، ئالتاي ۋىلايىتى

قاراماي شەھىرىگە ئاپتونوم رايون بىر تۈتاش يۆتكەپ تەمىنلىدى؛ قۇمۇل ۋىلايىتى بىلەن تۇرپان، توقسۇن ناھىيىلىرىدىن ئۆز ئۆزىنى تەمىنلەشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، سىرتتىن يۆتكەپ كەلمەسلىك تەلەپ قىلىندى. باشقا ۋىلايەت ۋە ئوبلاستلاردىن يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىشكە كاپالەتلىك قىلىش ئاساسىدا، شۇ جايىنىڭ تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش تەلەپ قىلىندى.

1961 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە كەندىر بايلىقى ئېھتىياجىنىڭ ئاران 15% نى قاندۇرالايدىغان ئەھۋال ئاستىدا، چىگە بىلەن تەمىنلەشتە «بىر تۈتاش پىلانلاپ تەڭ ئېتىبار بېرىش، ئومۇمىيۈزلۈك ئورۇنلاشتۇرۇش، مۇھىم نۇقتىغا كاپالەتلىك قىلىش، باشقا جەھەتتىكى ئېھتىياجغا مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىش» پرىنسىپى قوللىنىلىپ، ئاۋۋال ئارغامچا ئېشىشكە ئىشلىتىلىدىغان چىگىگە كاپالەتلىك قىلىندى، ئاندىن توقۇمىچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان چىگە ئورۇنلاشتۇرۇپ بېرىلدى. جايلاردا چىگە بىلەن تەمىنلەشنى شۇ جايدىكى سودا تارماقلىرى ئۈستىگە ئالدى. ئۈرۈمچى شەھىرىگە كېرەكلىكىنى سودا نازارىتى كۆرسەتكۈچنى تەڭشەپ، ئىشلەتكۈچى ئورۇنلارغا تەقسىملەپ بەردى، قايتىدىن پارچە تەمىنلەپ بېرىلمىدى. 1964 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ چىگە سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپەيدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە سىرتقى ئۆلكىلەر يارەم بەرگەچكە، كۆپلەپ سېتىش چارىسى قوللىنىلىپ، بازار ئېھتىياجى قاندۇرۇلدى.

70 - يىللاردا چىگە بىلەن تەمىنلەش ۋە ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت گەۋدىلىك بولدى، 1970- يىلى باشقا ئۆلكىلەردىن 250 تونىنا چىگە يۆتكەپ كېلىندى، يۆتكەپ كېلىشى يىلمۇ يىل ئېشىپ 1974 - يىلى 750 تونىغا، 1975 - يىلى 900 تونىغا يەتتى. 1976 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا كەندىر ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇرۇلغاچقا، يېزا ئىگىلىك ناھىيىلىرى ۋە تۈەن - مەيدانغا كېرەكلىك چىگىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەمىنلىمىدى. كەندىر تېرىمايدىغان چارۋىچىلىق رايونلىرىغا كېرەكلىك چىگىنى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ئۆزى تەڭشەپ ھەل قىلدى، شۇ يىللا 147 تونىنا چىگە يۆتكەپ كىرگۈزۈلدى. 1977 - يىلى 900 تونىنا چىگە يۆتكەپ كىرگۈزۈلدى. چىگە ئاساسلىقى خېنەن، گۇاڭشى، شەندۇڭ ۋە ئەنخوي قاتارلىق ئۆلكىلەردىن يۆتكەلدى.

80 - يىللاردا پولى ئېتىلىن بىلەن پولىپروپلىن خام ئەشيا قىلىنغان يىپ ۋە توقۇلما خالتىلىرى چىگىگە بولغان تەلەپنىڭ ئورنىنى باستى، ئاپتونوم رايون ئىچىدە چىگە ئىشلىتىش مىقدارى ئازىيىپ، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىش ئاساسەن تەڭپۇڭلاشتى.

4. سېتىۋېلىش باھاسى

1956 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يەكەن ۋىلايىتىدە چىگە سېتىۋېلىشتا 1 كىلوگرامىنى 0.84 يۈەندىن 0.70 يۈەنگە چۈشۈرۈشنى بېكىتتى.

1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى 1 كىلوگرام چىگىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى پىچاندا 1.20 يۈەن، يەنجىدە 1.40 يۈەن، يەكەندە 0.84 يۈەن، خوتەندە 0.57 يۈەن، غۇلجىدا 0.80 يۈەن، سۈيدۇڭدە 0.80 يۈەن، ئاقسۇدا 0.70 يۈەن قىلىپ بېكىتتى.

1958 - يىلى پىچان، غۇلجا، سۈيدۇڭ، خوتەن ۋە ئاقسۇدا چىگە بىلەن بۇغداينىڭ باھا نىسبىتى 1:4.94 (قەشقەر بۇنىڭ سىرتىدا) قىلىنىپ، قوشنا ئۆلكىنىڭ 1:5 سەۋىيىسىدىن تۆۋەن بەلگىلەندى. يەنە بىر قىسىم جايلاردا چىگە بىلەن بۇغداينىڭ باھا نىسبىتى 1:4.5دىن تۆۋەن بەلگىلەندى، خوتەن ۋىلايىتىنىڭ 1:2.85 نىسبەتكە چۈشۈرۈلدى، چىگە ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى چىگە بىلەن بۇغداينىڭ باھا نىسبىتى 1:5تىن تۆۋەن جايلارنىڭكىنى 1:5گە تەڭشىدى، بۇغداي باھاسى 0.10 يۈەندىن تۆۋەن جايلارنىڭكىنى 1:6 نىسبەت ئىچىدە تەڭشىدى، غۇلجا، سۈيدۇڭ ناھىيىسىنىڭكىنى 2%، پىچانىنىڭكىنى 8.33%، ئاقسۇنىڭكىنى 15.91%، يەكەنىنىڭكىنى 19.05%، قەشقەرنىڭكىنى

5.51%، خوتەننىڭكىنى 7.44% ئۆستۈردى.

1959 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى فۇكاڭنىڭ چىگە سېتىۋېلىش باھاسىنى پىچاننىڭكى بىلەن ئوخشاش قىلىپ، ھەر بىر كىلوگرام 2 - دەرىجىلىك چىگىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 1.30 يۈەن قىلىپ بېكىتتى، 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى تارباغاتاي ژىلايىتىنىڭ چىگە بىلەن بۇغداي باھاسىنىڭ نىسبىتىنى 1:9، ساۋەنىڭ ھەر 1 كىلوگرام چىگە باھاسىنى 1.40 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى.

1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى، شىنجاڭ بويىچە 18 چىگە بازىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشىدى، ھەر بىر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى ئىلگىرىكى 1.186 يۈەندىن 1.353 يۈەنگە تەڭشەلدى، باھانىڭ ئۆسۈش ھەجمى 7.93% بولدى، چىگە بىلەن بۇغداينىڭ ئوتتۇرىچە باھا نىسبىتى 1:5.93 بولدى.

1962 - يىلى 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى شىنجاڭدىكى 18 چىگە بازىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشىدى، ئوتتۇرىچە باھا 13.7% ئۆستۈرۈلدى، شىنجاڭ بويىچە چىگە بىلەن ئاشلىقنىڭ باھا نىسبىتى ئىلگىرىكى 1:5.37دىن 1:6.06كە ئۆستۈرۈلدى، جايلارنىڭ باھا ئەھۋالىنى تۆۋەندىكى جەدۋەلدىن كۆرۈۋېلىڭ.

1978 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى شىنجاڭ بويىچە ھەر 50 كىلوگرام 2 - دەرىجىلىك پىششىق چىگىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى 86 يۈەنگە ئۆستۈردى، ئۆستۈرۈش ھەجمى 12.4% بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە: ئۇرۇمچى، تۇرپان، قۇمۇل، سانجىنىڭ 88 يۈەن، شىخەنزە، بورتالا، غۇلجا شەھىرى، تارباغاتاي، ئالتاينىڭ 86 يۈەن، كورلا، ئاقسۇ، قەشقەر، ئاتۇشنىڭ 85 يۈەن، خوتەننىڭ 82 يۈەن بولدى. دەرىجە پەرقى بويىچە 2 - دەرىجىلىكى 100 يۈەن، 1 - دەرىجىلىكى 115 يۈەن، 3 - دەرىجىلىكى 85 يۈەن، ئۆلچەمگە توشمىغىنى 60 يۈەن بولدى، خام چىگىنىڭ باھاسى پىشقان چىگىنىڭ 50%ى بويىچە ھېسابلاندى.

1979 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىكتە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، شىنجاڭ بويىچە ھەر 50 كىلوگرام چىگىنىڭ (2 - دەرىجىلىك پىشقان چىگە) سېتىۋېلىش باھاسىنى 104 يۈەنگە تەڭشەپ، 18 يۈەن ئۆستۈردى، ئۆستۈرۈش ھەجمى 21% بولدى.

1981 - يىل 7 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە مال باھا ئىدارىسى چىگە بازىرىدا تەمىنلەش ئېھتىياجدىن ئېشىپ كەتكەن، ئېھتىياج ئازىيىپ كەتكەن ئەھۋالنى كۆزدە تۇتۇپ، چىگە سېتىۋېلىش باھاسىنى 1979 - يىلى باھا تەڭشىلىشتىن بۇرۇنقى سەۋىيىگە كەلتۈرۈپ، ھەر 50 كىلوگرام چىگىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 104 يۈەندىن 86 يۈەنگە تەڭشەشنى قارار قىلدى.

1983 - يىلى چىگە 3 - خىل تاۋار قاتارىغا چۈشۈرۈلۈپ، سېتىۋېلىش باھاسى بازارغا قاراپ يولغا قويۇلدى.

1960 - يىلى بىلەن 1962 - يىلدىكى چىگە سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 2 — 24 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام (2 - دەرىجە)

جايلار	1960 - يىلى	1962 - يىلى	جايلار	1960 - يىلى	1962 - يىلى
قۇمۇل	1.47	1.70	ئاقسۇ	1.33	1.49
پىچان	1.45	1.69	ئاتۇش	1.32	1.47
تۇرپان	1.45	1.68	قەشقەر	1.32	1.47
توقسۇن	1.45	1.68	يەكەن	1.10	1.32
يەنجى	1.40	1.60	خوتەن	1.10	1.27
كورلا	1.35	1.53	سانجى	1.45	1.68

ساۋەن	1.40	1.38	سۈيدۈك	1.20	1.40
بورتالا	1.20	1.38	ئالتاي	1.53	1.68
غۇلجا	1.20	1.40	تارباغاتاي	1.68	1.53

2 §. لوپنۇر كەندىرى

1. ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالى

لوپنۇر كەندىرى شورلۇق ۋە قۇمساق جايلاردا ئۆسۈدىغان كۆپ يىللىق ياۋا ئۆسۈملۈك. تەخمىنەن 300 يىل بۇرۇن كورلا، لوپنۇر، چاقىلىق قاتارلىق جايلاردىكى ئامما لوپنۇر كەندىرىدىن رەخت توقىغان. مىلك سۇلالىسىنىڭ «چۆللۈكتىكى دورا ئۆسۈملۈكلەر» دە: «يۇمران يوپۇرمىقىنى ھودۇقىپ قۇرۇتقاندىن كېيىن چاي ئورنىدا ئىستېمال قىلغىلى بولىدۇ» دەپ يېزىلغان. لوپنۇر كەندىرىنىڭ يەنە قىزىتمىنى پەسەيتىش، قوقاقنى توڭگىتىش، باش قېيىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە داۋالاشتىن ئىبارەت دورىلىق خۇسۇسىيىتىنىڭ بارلىقىمۇ بايقالغان.

شىنجاڭ مەملىكەت بويىچە لوپنۇر كەندىرى ئىشلەپچىقىرىدىغان ئەڭ چوڭ رايون، لوپنۇر كەندىرى شىنجاڭنىڭ لوپنۇر ناھىيىسىدە كۆپ چىقىدىغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق دەپ ئاتالغان. 50 - يىللاردىكى ئىستاتىستىكىدىن قارىغاندا، ئاپتونوم رايون بويىچە لوپنۇر كەندىرىنىڭ ئۆسۈش كۆلىمى پۈتۈن مەملىكەتتىكى لوپنۇر كەندىرى كۆلىمىنىڭ %37نى ئىگىلىگەن، يالغۇز جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدىكى لوپنۇر كەندىرىنىڭ ئۆسۈش كۆلىمىلا 8 مىليون 380 مىڭ موغا يەتكەن. بۇنىڭدىن 120 مىڭ تونىنا لوپنۇر چىگىسى ئىشلەپچىقارغىلى بولىدۇ، بۇنىڭ ئىچىدە ئاقسۇ ۋىلايىتىدىكى كۆلىمى (ئاقسۇ كوناشەھەر، ئاۋات، شايار قاتارلىق ناھىيىلەر ئاساس قىلىنىدۇ) 4 مىليون 150 مىڭ مو، خوتەن ۋىلايىتىدىكى كۆلىمى (كېرىيە، خوتەن، قاراقاش ناھىيىلىرى ئاساس قىلىنىدۇ) 2 مىليون 900 مىڭ مو، قەشقەر ۋىلايىتىدىكى كۆلىمى (مەكىت، مارالبېشى، يەكەن ناھىيىلىرى ئاساس قىلىنىدۇ) 630 مىڭ مو، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىتىكى كۆلىمى (كورلا، لوپنۇر، چاقىلىق، خوشۇت ناھىيىلىرى ئاساس قىلىنىدۇ) 250 مىڭ مونى ئىگىلىگەن.

1952 - يىلدىن بۇرۇن لوپنۇر كەندىرى ئامما تەرىپىدىن يېغىلغۇغا ۋە يول ياساش، سۇ دامبىلىرىنى توسۇش ئىشلىرىغا ئىشلىتىلگەن، ئاز قىسمى تاغار توقۇش ۋە ئارغامچا ئېشىش ئىشلىرىغا ئىشلىتىلگەن. 1952- يىلى شىنجاڭ سودا شىركىتىنىڭ يەنجى شۆبە شىركىتى يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار تىجارىتىنى يولغا قويۇپ، شۇ جايدىن لوپنۇر كەندىرى سېتىۋالغان ھەمدە لوپنۇر كەندىرى ئۈچۈن بازار ئىزدىگەن. 1953 - يىلى شاڭخەيدىكى توقۇمىچىلىق تارماقلىرى لوپنۇر كەندىرىنى توقۇمىچىلىق ئەشياسى قىلىپ پايدىلىنىش بويىچە سىناق قىلىشنى باشلىغان ھەمدە مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا لوپنۇر كەندىرىنى قوي يۇڭى بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ گاباردىئون (خادانى)، رەڭلىك سوكنو، ۋالتىن قاتارلىق ئالىي دەرىجىلىك توقۇلمىلارنى توقۇپ چىققان. 1954 - يىلى جۈڭگو يەرلىك مەھسۇلاتلار شىركىتىنىڭ شاڭخەي شۆبىسى شىنجاڭدىن 15 تونىنا لوپنۇر كەندىرىنى يۆتكەپ توقۇمىچىلىق تارماقلىرىنىڭ سىناقنى كېڭەيتىشىنى تەمىنلىگەن.

1958 - يىلى گوۋۇيۈەن ياۋا ئۆسۈملۈك خام ئەشيالىرىدىن تولۇق پايدىلىنىش ھەققىدە يولىيورۇق تارقاتقاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى توقۇمىچىلىق سانائىتىگە ياردەم بېرىش، شۇ

جايدىن ماتېرىيال ئېلىپ، شۇ جايدا پىششىقلاش ئۈچۈن، كورلا، مارالبېشى، لوپنۇر، كۆچا قاتارلىق جايلاردا كىچىك تېپتىكى تالا ئايرىش زاۋۇتلىرىنى قۇردى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا تۇرپان، پىچان، قۇمۇل، توقسۇن قاتارلىق ناھىيىلەردە كىچىك تېپتىكى تالا پىششىقلاش زاۋۇتلىرى قۇرۇلدى ھەمدە ئىچكىرىگە پىششىقلاش تېخنىكىسى ئۆگىنىشكە ئادەم ئەۋەتىلدى.

1959 - يىلى كەندىر بايلىقىدىكى يېتەرسىزلىكنى تولدۇرۇپ، لوپنۇر كەندىرىدىن پائال پايدىلىنىش ئۈچۈن، دائىملىق ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنى تەشكىللەپ، مەركەزلىك ھالدا كەندىرنى ئورۇش، ئېچىتىپ سويۇش ۋە سېتىپ بېرىشتىن ئىبارەت ئاممىۋى ھەرىكەت قانات يايدۇرۇلۇپ، مەھسۇلات خېلى زور دەرىجىدە ئاشۇرۇلدى، شۇ يىلى مەھسۇلات مىقدارى 1050 توننىغا يەتتى. 1960 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 12 ۋىلايەتتە لوپنۇر كەندىرى ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇرۇلدى، ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى بېكىتىلدى ھەمدە سۇنئىي يېتىلدۇرۇلۇپ، مەھسۇلات مىقدارى 1351 توننىغا يېتىشتەك يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى.

1962 - يىل 9 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېت غەربىي - شىمال بىيورۇسى سانائەت يېزا ئىگىلىكىگە يارەدەم بېرىش، سانائەت ئىشلەپچىقىرىش سۆھبەت يىغىنى ئېچىش جەريانىدا 5 ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) نىڭ يېنىك سانائەت، توقۇمىچىلىق سانائىتى نازارىتى (ئىدارىسى) نىڭ نازىرى (ئىدارە باشلىقى) قاتناشقان لوپنۇر كەندىرىدىن پايدىلىنىش مەسلىسى سۆھبەت يىغىنى چاقىردى. شۇ يىلى 12 - ئايدا شەنشى 2 - پاختا توقۇمچىلىق فابرىكىسىدا لوپنۇر چىگىسىنى رەخت توقۇشقا ئىشلىتىش بويىچە ئىشلەپچىقىرىش سىنىقى ئېلىپ بېرىلدى، 1963 - يىل 2 - ئايدا غەربىي شىمال بيۇروسى تەستىقلاپ تارقاتقان جۇڭگو پەنلەر ئاكادېمىيىسى غەربىي - شىمال شۆبىسىنىڭ «غەربىي - شىمال رايونىدىكى لوپنۇر كەندىرى بايلىقىدىن پايدىلىنىش ۋە ئۇنى تەرەققىي قىلدۇرۇش پىكىرى توغرىسىدا دوكلات»ىدا: شىنجاڭنىڭ لوپنۇر كەندىر بايلىقى ئىنتايىن مول، ئۇنىڭدىن پائال پايدىلىنىش غەربىي - شىمال خەلقىنىڭ كىيىم - كېچەك مەسلىسىنى ھەل قىلىشتا زور ئەھمىيەتكە ئىگە دەپ كۆرسىتىلدى، «لوپنۇر كەندىرى ئىشخانىسى» قۇرۇش قارار قىلىندى. سۆھبەت يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ھەرقايسى ئۆلكە ۋە ئاپتونوم رايونلاردىن لوپنۇر كەندىرى ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى تۇتۇش تەلەپ قىلىندى. ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مەخسۇس يولىورۇق تارقاتتى، بۇ ئاپتونوم رايونىنىڭ لوپنۇر كەندىرى ئىشلەپچىقىرىشىنى پائال ئىلگىرى سۈردى.

1966 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ھەر قايسى ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك پىلان كومىتېتلىرىغا لوپنۇر كەندىرى ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىشنى ئاپتونوم رايونىنىڭ خەلق ئىگىلىكى پىلانىغا رەسمىي كىرگۈزۈشنى ئۇقتۇردى. لوپنۇر كەندىرى بايلىقىنى ئاسراش ئۈچۈن، لوپنۇر كەندىرىنىڭ قاپلىنىش دائىرىسى %60تىن يۇقىرى جايلار بولسا، ئۇنى پىلانلاپ قوغداش كېرەك، 1 مو قوغدالسا، 1 مو بوز يەر ئاچقانلىق بىلەن باراۋەر، دەپ بەلگىلەندى. شۇ يىلى 3 - ئايدا غەربىي شىمال بيورۇسى پىلان كومىتېتى 130 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، شايار ناھىيىسىدىكى قارادۆڭدە لوپنۇر كەندىرى ئىشلەپچىقىرىش تەجرىبە بازىسى قۇردى، كەندىر يېغىشقا ئۈيۇشتۇرۇشقا خادىملار ئورۇنلاشتۇرۇلدى، كېيىن بازىنىڭ ئارقا سەپ خىزمىتى يېتىشەلمەسلىكتەك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق 1969 - يىل 3 - ئايدا بازا قۇرۇلۇشى ئىشتىن توختىدى.

لوپنۇر كەندىر بايلىقى شىنجاڭدا ناھايىتى مول بولسىمۇ لېكىن چىگىنى ماشىنا بىلەن سويۇش تېخنىكىسى ئۆتكەلدىن ئۆتەلمىدى، قول بىلەن سويۇشقا ئىش ۋە ۋاقىت كۆپ كېتىپ، لوپنۇر كەندىرىنىڭ مەھسۇلاتى بىر ئىزدا توختاپ قېلىپ، توقۇمىچىلىق سانائىتىنىڭ خام ئەشيا بىلەن نورمال تەمىنلەش ئىشقا ئاشمىدى. 70- يىللارنىڭ باشلىرىغا قەدەر، شەنشى 2 - پاختا توقۇمچىلىق فابرىكىسى لوپنۇر چىگىسى توقۇمچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى توختاتقاندىن كېيىن شىنجاڭنىڭ لوپنۇر كەندىرى ئىشلەپچىقىرىشى ئاساسەن توختاپ قالدى.

2. سېتىۋېلىش

1952 - يىلى شىنجاڭ سودا شىركىتى يەنجى شۆبىسى ئالدى بىلەن شۇ جايدا لوپنۇر كەندىرىنى سېتىۋالدى، سېتىۋېلىش خىزمىتى گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، چاي، رەخت قاتارلىق تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى ئېلىپ كېلىپ، ھەرقايسى جايلاردا ئالماشتۇرۇش تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، شۇ يىلى 25 تونىنا لوپنۇر كەندىرى سېتىۋالدى. 1954 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى يەنجى، بۇگۇر، كورلا، لوپنۇر قاتارلىق ناھىيىلىك‌تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرىنى لوپنۇر كەندىرى سېتىۋېلىشقا ئۈيۇشتۇردى. سېتىۋېلىش مەبلىغى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسىدىن تۇرکۈمگە بۆلۈپ ئاجرىتىلدى. رەسمىيەت ھەققى سېتىۋېلىش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %8ى بويىچە بېرىلدى. 1960 - يىلى لوپنۇر كەندىرىنى سېتىۋېلىشتا نۆقتىلىق ناھىيىلەردىن ئالدىن سېتىۋېلىش، زاكالەت پۇلىنى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتىنىڭ %15ى بويىچە تارقىتىش ھەمدە ئالدىن سېتىۋېلىش توختامى ئىمزالاپ، سودا تارماقلىرى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش، باشقا ئورۇنلارنىڭ سېتىۋېلىشىغا يول قويماسلىق ئچارىسى قوللىنىلدى. 1955 - يىلدىن 1961 - يىلغىچە، يىلىغا 657 تونىنا سېتىۋېلىندى، بۇ چىگىلەر ھارۋا بىلەن ئېزىش، توقماق بىلەن يۇمشىتىش، چارۋا بىلەن دەسستىش ئارقىلىق پىششىقلانغان بولۇپ، ئەخلەت نىسبىتى %30تىن %50كىچە بولدى، پايدىلىنىش ئۇنۇمى تۆۋەن، پىششىقلانغان ئارغامچىلارنىڭ سۈپىتى ناچار بولۇپ، كۆپ ئىشلىتىلمىدى؛ 1962 - يىلدىن كېيىن سېتىۋېلىش توختىتىلدى. قول بىلەن سويغاندا ئەخلەت نىسبىتى %10 ئىچىدە بولدى. قول بىلەن سويۇشقا ئىش ۋە ۋاقىت كۆپ سەرپ قىلىنىپ، كىرىمى ئاز بولغاچقا، دېھقانلارنىڭ ئاكتىپچانلىقى يۇقىرى بولمىدى، 1962 - يىلى ئاران 98 تونىنا چىگە سېتىۋېلىندى.

1963 - يىلى توقۇمچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى لوپنۇر كەندىرىدىن پايدىلىنىپ ئېلىپ بېرىلغاچقا سېتىۋېلىش مىقدارىدا ئازراق ئۆرلەش بولدى، 1963 - يىلدىن 1968 - يىلغىچە يىلىغا 240 تونىنا سېتىۋېلىندى، 1969-يىلدىن 1974 - يىلغىچە سېتىۋېلىش مىقدارى 110 تونىنغا چۈشۈپ قالدى. مۇكاپاتلاپ سېتىش سىياسىتى مۇنداق بولدى: 1964 - يىلى مۇكاپات ئورنىدا سېتىش سىياسىتى يولغا قويۇلۇپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرى سېتىپ بەرگەن چىگىدىن توقۇلغان ئارىلاشما توقۇلما رەخت 30 دا 70 نىسبەت بويىچە (يەنى دېھقانچىلىق مەيدانى %30نى، فابرىكا %70نى ئىگىلەش) ئايرىلدى. ئامما سېتىپ بەرگەن قول بىلەن سويۇلغان چىگىنىڭ ھەر 0.5 كىلوگرامىغا مۇكاپات ئورنىدا 0.16 مېتىردىن 0.33 مېتىرغىچە پاختا - چىگە ئارىلاش رەخت سېتىپ بېرىلدى، ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇنلارنىڭ سېتىۋېلىشىغا ئىلھام بېرىش ئۈچۈن، ئامما سېتىپ بەرگەن 0.5 كىلوگرام چىگىگە مۇكاپات ئورنىدا 0.33 مېتىر رەخت سېتىپ بېرىش چارىسى يولغا قويۇلدى، ئۇنى چىگە ئىشلەپچىقارغۇچى ئورۇندىكى سېتىۋېلىش تارماقلىرى ئىگىلەپ ئىشلەتتى، بىر يىلدا مۇكاپات ئورنىدا 25 مىڭ 800 مېتىر رەخت سېتىپ بېرىلدى.

لوپنۇر كەندىرىنى سېتىۋېلىش ئۆلچىمىنى 1954 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تۈزۈپ چىققان، چىگىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 0.60 مېتىردىن يۇقىرى، رەڭگى ئاق ھەم قىزغۇچ بولۇش تەلەپ قىلىندى. 1960-يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە لوپنۇر كەندىرىنىڭ خام چىگە ناتورالىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش ئۆلچىمى تۈزۈپ چىقىلىپ، خام چىگە ئۇزۇنلۇقى، رەڭگى ۋە ئەخلەت نىسبىتى بويىچە 1 - دەرىجىدىن 3 - دەرىجىگىچە ۋە ئۆلچەمگە توشمىغانلىرى A. B. C دەپ 3 خىلغا بۆلۈنۈپ جەمئىي 6 دەرىجىگە ئايرىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە 2 - دەرىجىلىك خام چىگىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 0.70 مېتىردىن 0.85 مېتىرغىچە، رەڭگى توق قىزىل، ئەخلەت نىسبىتى %7 بولدى. پىششىق چىگە ئۇزۇنلۇقى، سۈپىتى، ئەخلەت نىسبىتىگە ئاساسەن، 1 - دەرىجىدىن 3 - دەرىجىگىچە ئايرىلدى، ئۆلچەمگە توشمىغانلىرى 4 - دەرىجىگە ئايرىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە 2 - دەرىجىلىك پىشقان چىگىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 0.09 مېتىردىن 0.15 مېتىرغىچە بولۇش، سويۇلۇشى بىرقەدەر ياخشى بولۇش، سۈپىتى يۇمشاق بولۇش، خىلى ئايرىم بولۇش، ئىلاستىكىلىقى كۆچلۈك بولۇش، ئەخلىتى ئاز بولۇش، يىلتىزى

بىرقەدەر پاكىز بولۇش، سۈس ئاق ۋە پارقىراق بولۇش، دېغى ئاز بولۇش، ئەخلەت نىسبىتى 3% بولۇش، دەپ بەلگىلەندى.

1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى لوپنۇر كەندىرىنىڭ خام چىگىسىنى ئۆزۈنلۈقى، رەڭگى ۋە ئەخلەت نىسبىتى بويىچە 1 - دەرىجىدىن 3 - دەرىجىگىچە ۋە ئۆلچەمگە توشمىغانلىرىنى بىر دەرىجە قىلىپ جەمئىي 4 دەرىجىگە ئايرىپ چىقتى، بۇنىڭ ئىچىدە 2 - دەرىجىلىك خام چىگىنىڭ ئۆزۈنلۈقى 0.70 مېتىردىن 0.85 مېتىرغىچە بولۇپ، رەڭگى قىزىل، ئەخلەت نىسبىتى 5% بولدى.

يىللاردىن بۇيان لوپنۇر كەندىرىنى سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 25 بىرلىكى: تونا

يىللار	سېتىۋېلىش مىقدارى	يىللار	سېتىۋېلىش مىقدارى
1952	25	1964	328
1953		1965	225
1954		1966	110
1955	208	1967	255
1956	365	1968	291
1957	700	1969	153
1958	201	1970	115
1959	1050	1971	70
1960	1351	1972	131
1961	723	1973	96
1962	98	1974	97
1963	199	1975	21

3. تەمىنلەش ئەھۋالى

1952 - يىلدىن 1963 - يىلغىچە سېتىۋېلىنغان لوپنۇر چىگىسى ئاساسلىقى كاناپ تاغار توقۇش ۋە ئارغامچا ئېشىش ئۈچۈن ئىشلىتىلدى. بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايونىمىزدا چىگە بايلىقىنىڭ يېتىشمىگەن قىسمى تولدۇرۇلدى، چىگىنىڭ كۆپ قىسمى ئاپتونوم رايونىنىڭ ئۆزىدە ئىشلەپچىقىرىلىپ، ئۆزىدە سېتىلدى، ئاز قىسمى ئىچكى ئۆلكىلەردىكى توقۇمىچىلىق تارماقلىرىنىڭ تەجرىبە قىلىشىغا يۆتكەپ بېرىلدى، 1955 - يىلى 333 تونا لوپنۇر چىگىسى ئېكسپورت قىلىندى.

1963 - يىلى شەنشى 2 - پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسى چىگە يىپ ئىگىرىشكە كىرىشكەندىن كېيىن، شەنشى ئۆلكىسى لوپنۇر چىگىسى بىلەن بىۋاستە تەمىنلەندى. 1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن لوپنۇر كەندىرى ئىشخانىسى 2 يىللىق تەمىنلەش كېلىشىمى ئىمزالاپ، ئىككى تەرەپ تەمىنلەش مىقدارى، باھاسى، مال تاپشۇرۇش ئورنى ۋە راسچوت قىلىش ئۇسۇلى قاتارلىق جەھەتتە كېڭەشتى. 1964 - يىلى شەنشى 2 - پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسى قول بىلەن سويۇلغان 78 تونا چىگە بىلەن تەمىنلەندى،

1965 - يىلى 320 تونىنا تەمىنلەندى، 1964 - يىلى ئاپتونوم رايوندىن مەيلى قايسى رايون، قايسى ئورۇندىن يۆتكەلگەن لوپنۇر چىگىسى بولسۇن، شەنشى سەيجياپو پويىز ئىستانسىسىدا مال تاپشۇرۇش باھاسى بويىچە ھەربىر كىلوگرام چىگىنىڭ باھاسى 1.839 يۈەن بولدى. 1965 - يىلى تەمىنلەش باھاسى سانائەت تارماقلىرىنىڭ تەننەرخنى تۆۋەنلىتىشگە پايدىلىق بولۇش، سىناقنى داۋاملاشتۇرۇش ۋە سودىدا دىرىنى ساقلاپ ئازراق پايدا ئېلىش پرىنسىپىگە ئاساسەن، تەكشۈرۈپ بېكىتىلدى. بېكىتۈەن ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىكىدىكى ئورۇنلار تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ بىر تۇتاش ئۆلچىمى ۋە بىر تۇتاش تەمىنلەش باھاسى بويىچە لوپنۇر كەندىرى بىلەن تەمىنلەشنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، مالنى بېۋاستە فابرىكىغا تاپشۇرۇپ، بېۋاستە راسچوت قىلدى. 1961 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە شەنشى 2 - پاختا توقۇمچىلىق فابرىكىسىغا ئەۋەلىي يۆتكەلگەن لوپنۇر چىگىسى 283 تونىنا بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىنمىغاچقا 1967 - يىلغا قەدەر شەنشى 2 - پاختا توقۇمچىلىق فابرىكىسى ئىشلەپچىقىرىشىنى توختاتتى. 1980 - يىلدىن كېيىن، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىش بېۋاستە ئۇچرىشىپ، سېتىۋېلىش ۋە سېتىش ئىختىيارىي بولدى.

4. سېتىۋېلىش باھاسى

1954 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى لوپنۇر كەندىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئېلان قىلدى. بۇنىڭدا ھەر بىر كىلوگرام چىگىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى لوپنۇر ناھىيىسىدىكى 0.70 يۈەننى تۇپ باھا قىلىش ئاساسىدا، باشقا جايلاردا تىرانسپورت ۋە سۇيىت ئەھۋالىغا ئاساسەن بېكىتىلدى، 9 بازاردىكى لوپنۇر چىگىسىنىڭ ھەربىر كىلوگرامى ئوتتۇرىچە 0.64 يۈەندىن سېتىۋېلىندى.

1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى كورلىنىڭ 2 - دەرىجىلىك لوپنۇر چىگىسىنىڭ ھەربىر كىلوگرامىنى 0.805 يۈەن، خوتەننىڭكىنى 0.60 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. 1958 - يىلى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى چىگىنىڭ باھاسىنى ئۆستۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا مارالبېشى ناھىيىسىنىڭ لوپنۇر چىگىسىنى سېتىۋېلىش باھاسىنى 7.7% ئۆستۈردى.

1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى ياۋا كەندىر سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشەپ، ئاپتونوم رايون بويىچە 8 لوپنۇر چىگىسى بازىرىدا ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.951 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. 1961. يىلى ئاپتونوم رايون لوپنۇر كەندىرىنى 3 - خىل ئەشيا قىلىپ بېكىتىپ، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىشنى يولغا قويدى. ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتىنىڭ پاختا - چىگە باشقارمىسى پايدىلىنىش باھاسىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشنى ئوتتۇرىغا قويدى، ئاپتونوم رايون بويىچە قول بىلەن سويۇلغان 2 - دەرىجىلىك لوپنۇر چىگىسىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 1.152 يۈەن بولدى، قول بىلەن سويۇلغان چىگە بىلەن ئارىلاشما چىگىنىڭ باھا نىسبىتى 1:0.33 بولدى، ئاپتونوم رايون بويىچە 2 - دەرىجىلىك ئارىلاشما چىگىنىڭ ھەربىر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 0.376 يۈەن بولدى. 1962 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئاپتونوم رايون بويىچە لوپنۇر چىگىسى بازىرىدىكى قول بىلەن سويۇلغان 2 - دەرىجىلىك چىگىنىڭ ھەربىر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسىنى 1.107 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى. 1964 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، پىلان كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەركىزىي كومىتېت غەربىي - شىمال بيورۇسى، ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق كومىتېتىنىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، 16 بازاردىكى 2 - دەرىجىلىك لوپنۇر چىگىسىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى 1.15 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. بۇنىڭ ئىچىدە كورلىنىڭ 1.15 يۈەن، لوپنۇرنىڭ 1.10 يۈەن، ئاقسۇنىڭ 1.15 يۈەن، ئاۋاتنىڭ 1.10 يۈەن، مارالبېشىنىڭ 1.00 يۈەن بولدى. 1978 - يىل 5 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ئاپتونوم رايون چىگە سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشىدى، ياۋا كەندىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى كەندىر سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 75%ى بويىچە مۇناسىپ تەڭشەلدى، 2 - دەرىجىلىك لوپنۇر چىگىسىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى 64.50 يۈەن بولدى.

1979 - يىل 4 - ئايدا كەندىر باھاسى ئۆستۈرۈلۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا، 2 - دەرىجىلىك لوپنۇر چىگىسىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى مۇناسىپ ھالدا 78 يۈەنگە تەڭشىلىپ، باھاسى 21% ئۆستۈرۈلدى. 1981-يىلى لوپنۇر چىگىسىنىڭ ھەر 50 كىلوگرامى يەنە 50. 64 يۈەن بولدى.

§ 3 . كاناپ (بالدىرغان)

1. ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالى

كاناپنىڭ شىنجاڭدا تېرىلىش تارىخى قىسقىراق. 1963 - يىلى گۇاڭشىدىن چىگىپى (كۆك پوستلۇق) 3 - نومۇرلۇق سورت كىرگۈزۈلۈپ قورغاس ناھىيىسىدە سىناق تەرىقىسىدە تېرىلىشقا باشلىدى، 1972 - يىلى ئىلى ۋىلايىتىدە قىلىنغان سىناق مۇۋەپپەقىيەتلىك بولدى. 1973 - يىلى گۇاڭشى، خۇنەن ئۆلكىلىرىدىن 15 تونىنا كاناپ ئۇرۇقى كىرگۈزۈلۈپ، ئىلى ۋىلايىتى، گۇچۇڭ، توقسۇن قاتارلىق ناھىيىلەردە ئومۇملاشتۇرۇلدى، پىشقان كاناپنىڭ ئوتتۇرىچە بىرلىك مەھسۇلاتى 50 كىلوگرامدىن ئاشتى. 1975 - يىلى ئاپتونوم رايون چىگە يىپ توقۇمىچىلىق فابرىكىسى بار ئىلى، مارالبېشى، ئۇرۇمچىنىڭ كاناپ ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇپ، كاناپ تاغار ئىشلەپچىقىرىشتىكى خام ئەشيا يېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنى تەلەپ قىلدى ھەمدە ئىچكى ئۆلكىدىن 9 تونىنا كاناپ ئۇرۇقى كىرگۈزدى، 1976 - يىلى كاناپ شىنجاڭ بويىچە كەڭ كۆلەمدە تېرىلدى، ئىچكىرىدىن 5. 8 تونىنا كاناپ ئۇرۇقى كىرگۈزۈلۈپ، شىنجاڭ بويىچە ئەمەلىي تېرىلغان كاناپ كۆلىمى 4260 موغا يەتتى، غۇلجا، قورغاس، فۇكاڭ، مارالبېشى ناھىيىلىرى ئاپتونوم رايونىنىڭ مەركەزلىك كاناپ ئىشلەپچىقىرىش رايونى قىلىپ بېكىتىلىپ، دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈلدى. ھەر يىلى ئاز دېگەندە 3000 مو كاناپ تېرىش تەلەپ قىلىندى، شىخەنزە رايونىنىڭ 146 - تۈەن - مەيدانى 18 مو كاناپ تېرىپ، ئوتتۇرىچە بىرلىك مەھسۇلاتىنى 152 كىلوگرامغا يەتكۈزدى. 1977 - يىلى ئىچكى ئۆلكىدىن 50 تونىنا كاناپ ئۇرۇقى كىرگۈزۈلدى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئەمەلىي تېرىلغان كۆلەم 3770 موغا يەتتى. 1978 - يىلى گۇاڭشى قاتارلىق جايلاردىن 25 تونىنا كاناپ ئۇرۇقى كىرگۈزۈلدى، شىنجاڭ بويىچە كاناپنىڭ تېرىلغۇ كۆلىمى 7400 مودىن ئېشىپ، كاناپ ئەڭ كۆپ تېرىلغان بىر يىل بولدى. قورغاس ناھىيىسى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى تەرىپىدىن شىنجاڭ بويىچە كاناپ ئىشلەپچىقىرىشتىكى نۆۋەتلىق رايون قىلىپ بېكىتىلدى، بۇ ناھىيە ئەمەلىيەتتە 3500 مو كاناپ تېرىپ، 1977 - يىلى ئەمەلىي تېرىلغان 1500 مودىن بىر ھەسسىدىن كۆپرەك ئاشۇردى.

1980 - يىلدىن كېيىن شىنجاڭنىڭ كاناپ ئىشلەپچىقىرىشى تەرەققىي قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئىشلەپچىقىرىش رايونىنىڭ ھاۋاسى سوغۇق، ئېچىتىپ يۇيۇش ئەسلىھەلىرى كەمچىل بولغاچقا، سۈپەت ئۆلچىمىگە يەتمىدى، سېتىۋېلىش باھاسى تۆۋەن بولغاچقا، ئاساسىي قاتلامنىڭ سېتىۋېلىش ۋە يۆتكىشىگە تەسىر كۆرسەتتى. كەندىر تۇرىدىكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش بازىسىدا تېرىلغۇ كۆلىمى ئەمەلىيلەشمەي كاناپنىڭ مەھسۇلاتى تېزدىن تۆۋەنلەپ كەتتى. 1981 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق، غۇلجا، قورغاس، مارالبېشى، فۇكاڭ قاتارلىق كاناپ ئىشلەپچىقىرىش بازىلىرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، جايلار ئۆز جايىنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئىشلەپچىقىرىشنى سېتىلىشقا قاراپ بېكىتتى ياكى ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىشنى يولغا قويدى.

2. سېتىۋېلىش ۋە سېتىش

1974 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى «كاناپ سېتىۋېلىش، يۆتكەش باھاسى توغرىسىدا

ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە كاناپنىڭ دەرىجىسى ۋە سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتتى.

1978 - يىل 8 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كاناپنى پېرىيوم قىلىشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن ئۆلچىمىنى تۈزۈپ چىقتى. ئۇزۇنلۇقى، سۈپىتى، دېغى، ئەخلىتىگە ئاساسەن، پىششىق كاناپ بىلەن خام كاناپنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 1 - دەرىجىدىن 3 - دەرىجىگىچە، ئۆلچەمگە توشمىغان دەرىجە بىلەن قوشۇلۇپ جەمئىي 4 دەرىجىگە ئايرىپ چىقتى، بۇنىڭ ئىچىدە پىششان كاناپنىڭ 2 - دەرىجىلىكىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 1.50 مېتىردىن يۇقىرى بولۇش، دېغى ئاز بولۇش، چىگە سۈپىتى يۇمشاق بولۇش، كېسىلىشى رەتلىك بولۇش، پوستى ئازراق قاتتىق بولۇش، ئىلاستىكىلىقى كۆچلۈكرەك بولۇش، ئەخلەت نىسبىتى 1% بولۇش، دەپ بەلگىلەندى. خام كاناپنىڭ 2 - دەرىجىلىكىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 1.20 مېتىردىن يۇقىرى بولۇش، دېغى سەل كۆپ بولۇش، ئەخلەت نىسبىتى 2% بولۇش، دەپ بەلگىلەندى. 1977 - يىلى كاناپ ئىشلەپچىقىرىشتا مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش سىياسىتى يولغا قويۇلدى. ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى: ھەر 50 كىلوگرام كاناپ ساتسا، مۇكاپات ئورنىدا 15 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى، 50 كىلوگرام كاناپ ئۇرۇقى ساتسا، مۇكاپات ئورنىدا 50 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1978 - يىلى ھەر 50 كىلوگرام كاناپ ساتسا، مۇكاپات ئورنىدا 20 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىلدى.

1977 - يىلدىن 1979 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىمىز 657 تونىنا كاناپ سېتىۋالدى، بۇنىڭ ئىچىدە1978- يىلدىكى سېتىۋېلىش مىقدارى 565 تونىنا بولۇپ، 86%نى ئىگىلىدى.

60 - يىللاردىن 70 - يىللارغىچە شىنجاڭغا ھەر يىلى ئاز دېگەندە 500 تونىنا كاناپنى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىشكە توغرا كەلگەنىدى. ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ كاناپ سېتىۋېلىش جەھەتتىكى بوشلۇقى چوڭ بولغاچقا، فابرىكىلار ئىشنى توختىتىپ ماتېرىيال كۈتەتتى. 1980 - يىلدىن كېيىن، مەملىكىتىمىز ئىچىدە كاناپ بىلەن تەمىنلەش تەلەپتىن ئېشىپ كەتكەچكە، فابرىكا ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپلىرى بىۋاستە سېتىۋالمىغان ۋە ساتمىغان بولدى.

كاناپ تېرىش سىناق قىلىنغان جايلاردا بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 2 — 26

بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

دەرىجىسى	ئۆلچىمى	باھاسى	ئىلاۋە
1 - دەرىجىلىك پىششىق كاناپ	ئۇزۇنلۇقى 1.9 مېتىردىن يۇقىرى، سويۇلۇشى ياخشى، ئىلاستىكىلىقى كۆچلۈك، پارقىراق	1.20	1. سۈ تەركىبى: قول بىلەن تۇتۇپ كۆرگەندە، قۇرۇق بولسا مۇزاپىق بولغان بولىدۇ. 2. ئەخلەت تەركىبى: 1- دەرىجىلىكىدە 0.5% تىن ئاشماسلىقى؛ 2 - دەرىجىلىكىدە 1% تىن ئاشماسلىقى؛ 3 - دەرىجىلىكىدە 1.5% تىن ئاشماسلىقى، ئۆلچەمگە توشمىغىنىدا 2% تىن ئاشماسلىقى كېرەك. خام كاناپنىڭ ئەخلەت تەركىبىنى شۇ جاي ئۆزى بېكىتسە بولىدۇ.
2 - دەرىجىلىك پىششىق كاناپ	ئۇزۇنلۇقى 1.5 مېتىردىن يۇقىرى، سويۇلۇشى خېلى ياخشى، ئىلاستىكىلىقى كۆچلۈك، پارقىراقلىقى خېلى ياخشى	1.10	
3 - دەرىجىلىك پىششىق كاناپ	ئۇزۇنلۇقى 1.2 مېتىردىن يۇقىرى	1.00	
ئۆلچەمگە توشمىغان پىششىق كاناپ	ئۇزۇنلۇقى 1.2 مېتىردىن تۆۋەن	0.88	
1 - دەرىجىلىك خام كاناپ	ئۇزۇنلۇقى 1.70 مېتىردىن يۇقىرى	0.52	
2 - دەرىجىلىك خام كاناپ	ئۇزۇنلۇقى 1.20 مېتىردىن يۇقىرى	0.48	
3 - دەرىجىلىك خام كاناپ	ئۇزۇنلۇقى 0.80 مېتىردىن يۇقىرى	0.44	
ئۆلچەمگە توشمىغان خام كاناپ	ئۇزۇنلۇقى 0.80 مېتىردىن تۆۋەن	0.38	

پاختا، چىگە، كۆك تاماكا سېتىۋېلىش، سېتىش ۋە ساقلانغان سومما ئەھۋالى

جەدۋەل: 2 — 27 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار		ئاپتونوم رايۇنىدا ساپ سېتىۋېلىنغىنى	ئاپتونوم رايۇن سىرتىغا يۆتكەلگىنى	ئاپتونوم رايۇنىدا ساپ سېتىۋېلىنغىنى	ئاپتونوم رايۇن سىرتىغا يۆتكەلگىنى	ئېكسپورتنى تەمىنلىگىنى	يىل ئاخىرىدىكى ئامبارداقالغىنى
ئىقتىسادنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مەزگىلى	1950	*29	—	—	—	—	—
	1951	27	—	—	—	—	*88
	1952	38	—	—	—	—	*25
1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1953	146	—	132	—	—	*1403
	1954	625	—	985	—	—	*239
	1955	944	—	13	—	—	*712
	1956	1166	—	1614	1595	—	*2586
	1957	6713	—	1253	—	—	*2156
2 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1958	6741	—	42	—	—	*2283
	1959	9362	21	3067	1859	5020	5880
	1960	5661	34	3640	2175	3377	4287
	1961	4784	10	2939	292	2984	4926
	1962	4138	33	3040	1070	725	5438
تەڭشەش مەزگىلى	1963	5973	55	3765	5268	—	4400
	1964	5589	66	4425	2306	—	6187
	1965	11702	61	5243	3549	—	9670
3 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1966	13671	56	6531	7563	—	10416
4 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1971	8727	22	3986	9655	—	7931
	1972	6656	8	2705	8702	—	6949
	1973	10559	43	1494	9409	—	11094
	1974	8464	28	2649	10636	—	10820
	1975	8820	327	4101	10349	—	8572
5 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1976	12010	170	7842	4050	17	10058
	1977	13194	1061	9512	7989	—	13304
	1978	15811	509	11749	6950	—	10837
	1979	17465	648	12381	6276	—	12250
	1980	30727	1626	14308	9591	—	20881
6 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1981	44163	992	15783	13361	—	36624
	1982	53225	1918	16629	34329	3491	40044
	1983	61221	1281	19032	36481	10269	40600
	1984	76363	1421	19113	27596	14560	50195
	1985	69207	1440	17285	10763	31475	47395

ئىزاھات: «*» بەلگىسى مۇلچەر سانىنى بىلدۈرىدۇ. 1967 - يىلدىن 1970 - يىلغىچە بولغان ئىستاتىستىكا ماتېرىيالى يوق.

| | | |

ئۇچىنچى قىسىم

بىزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش

1949 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىدا مۇئەييەن تاۋار ئوبوروت يولى شەكىللەنمىگەچكە، ئاساسلىقى دېھقان - چارۋىچىلار ئۆزلىرى ياساپ ئۆزلىرى ئىشلىتىپ كەلدى ۋە قول سانائەتچىلەر ئۆزلىرى ئىشلەپچىقىرىپ ئۆزلىرى ساتتى، شەھەر - بازارلاردىكى مىلىچ مالالار كەسپىدە ئاز مىقداردىكى تۆمۈر، ياغاچ، تۇنىكە، چىگىنى خام ماتېرىيال قىلغان ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى ۋە ئات - ھارۋا جابدۇقلىرى قاتارلىقلار قوشۇمچە تىجارەت قىلىنغان بولسىمۇ، بۇلار ھەر مىللەت دېھقان - چارۋىچىلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجىنى قاندۇرالمىدى.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى دۆلەتنىڭ ھاۋالىسى بويىچە، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ئۈستىگە ئالدى. شىنجاڭدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى 1952 - يىلدىن ئېتىبارەن ئوتتۇرا ۋە كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى، چارۋىلارنى ئاسراش قوراللىرى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، قوشۇمچە كەسىپ، پىششىقلاپ ئىشلەش ماشىنا-سايمانلىرى قاتارلىقلار بىلەن تەمىنلەشكە باشلىدى. سېتىۋېلىش - سېتىش كەسىپىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، 1954 - يىلدىن بۇيان، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ئۆلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق)، ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، ناھىيىلىك (شەھەرلىك) يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تىجارەت ئاپپاراتلىرى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى ماگىزىنلىرى ياكى پۇكەيلىرى قۇرۇلدى ۋە تەسىس قىلىندى. 1978-يىلى پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرى تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئارقىلىق، شىنجاڭ بويىچە يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى ئاپپاراتلىرى، تور، نۇقتىلىرىنى كۆنسايىن مۇكەممەللەشتۈرۈپ ماڭدى، 1985 - يىلغا كەلگەندە، ناھىيىدىن يۇقىرى مەخسۇس ياكى قوشۇمچە تىجارەت قىلىدىغان شىركەت، پونكىت، دىرېكتور بۆلۈملىرى 84كە، ھەر دەرىجىلىك تەمىنلەش نۇقتىلىرى 764كە، مۇشۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىملار 2392گە يېتىپ، يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە، شەھەردىن يېزىلارغىچە يېيىلغان توپ تارقىتىش ۋە پارچە سېتىش تىجارەت تورى شەكىللەندى.

30 نەچچە يىلدىن بۇيان، شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت تۈرلىرىنىڭ دائىرىسى ۋە تەمىنلەش مىقدارى جەھەتتە خېلى زور تەرەققىيات بولدى. 50 — 60 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، ئۇلاقلا سۆرىتىلىدىغان يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاش ماشىنا - سايمانلىرى، چارۋىلارنى ئاسراش قوراللىرى، ئات - ھارۋا جابدۇقلىرى ۋە ھەرخىل ئوغۇتلار بىلەن تەمىنلەش ئاساس قىلىنغان بولسا، 60 — 70 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىغا كەلگەندە، خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرى، ئوتتۇرا ۋە ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى ۋە تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى تىجارىتى ئاساس قىلىنىدىغان بولدى؛ 70 - يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە ئەسلىدىكى كەسىپلەر داۋاملىق كېڭەيتىلگەندىن سىرت، يەنە «ئىككى يىلىم» (يىلىم ئارقىلىق رېمونت قىلىش، يەملەش)، «ئىككى يەرلىك ئۇسۇل» (يەرلىك ئۇسۇلدا خىمىيىۋى ئوغۇت ياساش، يەرلىك ئۇسۇلدا دېھقانچىلىق دورىلىرى ئىشلەش) نى تەشكىللەش كەسپى كەڭ قانات يايدۇرۇلدى؛ 80 - يىللاردا تەمىنلىگەن خىمىيىۋى ئوغۇت يەككە ئىلمىنتىلىق ئازۇتلۇق، فوسفورلۇق ئوغۇتتىن كۆپ ئىلمىنتىلىق ئارىلاشما ئوغۇت ۋە مىكرو مىقدارلىق ئىلمىنتىلىق ئوغۇت قاتارلىق 14 خىلغا كۆپەيىپ، تىجارەت مىقدارى ئىجتىمائىي ئومۇمىي مىقدارنىڭ 85%تىن كۆپرەكىنى ئىگىلىدى، دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەشتە ئونۇم تۆۋەن، زەھەرلەش ۋە زەخمىلەندۇرۇش دەرىجىسى يۇقىرى بولۇشتىن، ئونۇمى يۇقىرى، زەھەرلەش ۋە زەخمىلەندۇرۇشى تۆۋەن بولۇشقا ئۆتۈپ، دورا خىلى ئەسلىدىكى 30 نەچچە خىلدىن 70 نەچچە خىلغا كۆپەيتىلدى، ئەسلىدە تىجارەت قىلىپ كېلىۋاتقان ھاشارات يوقىتىش، باكتېرىيە ئۆلتۈرۈش، چاشقان يوقىتىش سۈيۇقلۇقىدىن باشقا، يەنە خىمىيىلىك ئۇسۇلدا ئوت - چۆپ يوقىتىش ۋە ئۇسۇملۇكلەرنىڭ ئۆسۈشىنى تەڭشەش سۈيۇقلۇقى بىلەن تەمىنلەش كېڭەيتىلدى ھەمدە سۈلياۋ يوپۇق، زىيادە نېپىز سۈلياۋ، كەڭ ئەنلىك

سۈلياۋ قاتارلىقلار بىلەن تەمىنلەشكە ئۇيۇشتۇرۇلدى. 80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىغا كەلگەندە، شىنجاڭ بويىچە خىمىيىۋى ئوغۇتنى باشلامچى، دېھقانچىلىق دورىلىرى، سۈلياۋ يوپۇقلارنى تايانچ قىلغان ھەمدە دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرى، ئوتتۇرا ۋە ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى تىجارىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كۆپ خىل تىجارەت ۋەزىيىتى شەكىللەندى. كەسىپىي تىجارەتنى كېڭەيتىش ۋە تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش بىلەن بىر ۋاقىتتا، تېخنىكىلىق مۇلازىمەت قانات يايدۇرۇلۇپ، دېھقانلارنىڭ ئىلمىي ئۇسۇلدا ئوغۇت بېرىش، دورىلارنى بىخەتەر، مۇۋاپىق ئىشلىتىشىگە يارەم بېرىلىپ، يېڭى تېخنىكا كەڭ قوللىنىلىپ، كەسىپىي جەھەتتىن تەربىيىلەش خىزمىتى ئىشلىنىپ، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىش ئىشى ئىلگىرى سۈرۈلدى، شۇنىڭ بىلەن دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى ئۇچۇن تېخىمۇ ياخشى مۇلازىمەت قىلىندى. تىجارەت كەسپىنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تاۋارلىرىنىڭ سېتىش سوممىسى ناھايىتى تېز ئۆستى، 1952 - يىلى شىنجاڭ بويىچە سېتىش سوممىسى 2 مىليون 150 مىڭ يۈەن بولغان بولسا، 1985 - يىلى 127 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 43 ھەسسە ئاشتى. 1952-يىلدىن 1985 - يىلغىچە، پارچە سېتىش يىغىندىسى 15 مىليارد 399 مىليون يۈەن بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنلىگەن خىمىيىۋى ئوغۇت 7 مىليون 450 مىڭ ئۇلچەملىك توننا، دېھقانچىلىق دورىسى 173 مىڭ توننا، دېھقانچىلىق دورا چېچىش سايمىنى 446 مىڭ دانە، ئوتتۇرا ۋە ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمىنى 36 مىليون 10 مىڭ دانە، تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى 3 مىليون 254 مىڭ تۇياق، دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلگەن سۈلياۋ يوپۇق 12 مىڭ 200 توننا. جەمئىيەتنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تاۋارلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى ئىچىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى تىجارەت قىلىش تارماقلىرىنىڭ پارچە سېتىش سوممىسى 70% ئەتراپىنى ئىگىلىدى، ئەڭ يۇقىرى بولغان يىلى 85%كە يەتتى. 80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تاۋارلىرى كۆپ خىل يوللار ئارقىلىق تىجارەت قىلىنغاندىمۇ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارىتى يەنىلا 60%تىن يۇقىرى بولۇپ، پۈتكۈل يېزىلارنى تاۋار بىلەن تەمىنلەشتە باشتىن - ئاخىر خېلى زور سالماقنى ئىگىلىگەچكە، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىدا مۇھىم ئاساسىي يوللۇق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىدىن ئۈدا 8 يىل ئومۇمىيۈزلۈك مول ھوسۇل ئېلىشى ئۈچۈن مۇھىم تۆھپە قوشتى.

يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش، سېتىش سوممىسى

جەدۋەل: 3 — 1 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار		رايون ئىچىدە سېتىۋېلىنغىنى	رايون سىرتىدىن يۆتكەلگىنى	ئىمپورتتىن قوبۇل قىلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى
ئىگىلىكنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مەزگىلى	1950	—	—	—	—	—
	1951	—	—	—	49	—
	1952	399	—	—	215	—
1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1953	449	—	—	343	—
	1954	620	7	—	717	—
	1955	1011	71	—	1199	—
	1956	1438	89	—	1586	—
	1957	1731	260	112	1797	—

—	1673	32	1262	806	1958	2 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى
2	3448	619	801	2016	1959	
—	5423	730	1288	4099	1960	
77	4613	220	1635	3988	1961	
187	3200	44	1113	1738	1962	
122	2965	171	891	1783	1963	ئىگىلىكنى تەرتىپكە سېلىش مەزگىلى
11	3420	36	756	2235	1964	
1	3212	350	1166	747	1965	
3	4040	—	1271	1456	1966	3 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى
7	3085	—	1202	1065	1967	
—	2564	—	1978	1032	1968	
—	2094	—	745	608	1969	
—	3087	—	1394	591	1970	
107	2857	—	1563	408	1971	4 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى
47	2373	—	870	631	1972	
7	2616	—	1388	739	1973	
9	3640	—	1673	709	1974	
15	4092	—	1799	1131	1975	
—	6006	—	1807	1628	1976	5 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى
3	7450	—	2774	2272	1977	
—	12397	—	5562	3496	1978	
4	12994	—	5923	2256	1979	
5	13370	—	5611	1384	1980	
102	12734	—	5451	1112	1981	6 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى
8	15218	—	6436	2772	1982	
5	18270	—	8491	3911	1983	
—	29660	3921	15083	5428	1984	
646	12714	4897	7221	6768	1985	

ئىزاھات: بۇ جەدۋەل تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش سومىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ.

I باب

ئوغۇت

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى شىنجاڭ يېزىلىرىدا خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلىتىلمەيتتى، مەھەللىۋى ئوغۇتنى ئىشلىتىشمۇ بىر قىسىم جايلار بىلەنلا چەكلەنگەچكە، دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتى مەملىكەتنىڭ ئوتتۇرىچە سەۋىيىسىدىن تۆۋەن ئىدى. 1951 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ھەر مىللەت دېھقانلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىنى تېز تەرەققىي قىلدۇرۇشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن ئوغۇت تىجارىتىنى باشلىدى. 1953 - يىلى مىڭۈەن، تۇرپان قاتارلىق 10 نەچچە ناھىيىلىك كوپېراتىپ ھەرخىل ئوغۇت تىجارىتى كەسپىنى قانات يايدۇردى، 1954 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇتنى سىناق تەرىقىسىدە ساتتى، ئەينى ۋاقىتتا تىجارەت قىلغان ئوغۇت — ئاربلاشما ئوغۇت ۋە خىمىيىۋى ئوغۇتتىن ئىبارەت 2 چوڭ تۈرگە ئايرىلاتتى: ئاربلاشما ئوغۇت — قىغ، كۈنجۈرە، چىگىت كۈنجۈرىسى، تېرە پۈرۈچلىرى (قىرىندىلىرى)، سۆڭەك كۈلى، باكتېرىيىلىك ئوغۇت قاتارلىق 10 نەچچە خىل ئىدى، كۈنجۈرە ۋە چىگىت كۈنجۈرىسىنى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى باشقۇرۇپ تەقسىم قىلغاندىن باشقا، قالغان كۆپ قىسمىنى ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك، ناھىيىلىك كوپېراتىپلار سېتىۋېلىپ تەمىنلىدى؛ 1958 - يىلى ئاممۇي خاراكتېرلىك يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىش ھەرىكىتى قانات يايدۇرۇلغاچقا، ئاربلاشما ئوغۇت تىجارەت كەسپى ئاستا - ئاستا توختاپ قالدى. خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارەت قىلىنغان دەسلەپكى مەزگىلدە سېتىش مىقدارى ۋە تۈرى ئاز بولۇپ، 1961 - يىلىغا كەلگەندە سېتىش مىقدارى پەقەت 12 مىڭ 600 تونىنا ئىدى. 70 - يىللاردا خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇش ئۈنۈمىگە ئىگە ئىكەنلىكىنى كەڭ دېھقانلار تونۇپ يەتكەچكە، بەس - بەستە سېتىۋېلىپ، ئىشلەتتى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، يېزىلاردا ھەرخىل ئىقتىسادىي سىياسەتلەر ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈپ، مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى يولغا قويۇلغانلىقتىن، دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپچانلىقى ئۆستى، خىمىيىۋى ئوغۇتقا بولغان ئېھتىياج مىقدارىمۇ كۈنسايىن كۆپەيدى. 1984 - يىلى يىللىق سېتىلىش مىقدارى 889 مىڭ 200 تونىنغا، تۈرلىرى ئازوتلۇق ئوغۇت، فوسفورلۇق ئوغۇت، بىرىكمە ئوغۇت قاتارلىق 12گە كۆپەيدى، ئازوتلۇق ئوغۇت بىلەن فوسفورلۇق ئوغۇتنى ئىشلىتىش نىسبىتىمۇ بارغانسېرى مۇۋاپىقلاشتى، شۇنىڭ بىلەن ئاشلىق، پاختا، ياغلىق دان، قىزىلچا قاتارلىق مەھسۇلاتلار زور ھەجىمدە ئاشتى، 1985 - يىلىغا كەلگەندە ئاپتونوم رايونىمىزدا ئۇدا 8 يىل مول ھوسۇل ئېلىندى.

§ 1 . ئاربلاشما ئوغۇتلار

50 - يىللارنىڭ دەسلىپىدە شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىقىدا ئاساسلىقى ئاربلاشما ئوغۇتلار ئىشلىتىلگەن ئىدى، لېكىن كەڭ دېھقانلارنىڭ ئوغۇت سېتىۋېلىشقا مەبلىغى يېتىشمەيتتى. 1951 - يىل 1 - ئايدا مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى دېھقانلارنىڭ ئاشلىق ۋەپاختا مەھسۇلاتىنى ئاشۇرۇشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن، مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى

جايلىرىدا ئوغۇت قەرز پۇلى تارقاتتى. مەركىزىي مالىيە ئىقتىساد كومىتېتى ئوغۇت قەرز پۇلى ۋە تىجارىتىنى يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكىدىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى. غەربىي شىمال رايونلۇق بىرلەشمە كوپېراتىپى شىنجاڭدا ئوغۇت قەرز پۇل تىجارىتى كەسپىنى سىناق تەرىقىسىدە بېجىرىپ، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئىككى قېتىمدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىگە 200 مىليون يۈەن (كونا خەلق پۇلى، تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) قەرز پۇل بەردى. ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى مىچۈەن ۋە تۇرپان ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردا نۆۋەتتىدا سىناق قىلىش جەريانىدا، قەرز پۇلىنىڭ %50نى ئالدىن ئوغۇت سېتىشقا، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش زاكالىتىگە ئىشلەتتى. ئاساسلىقى ئېتىبار بېرىش ئوبيېكتى نامرات دېھقانلار بولدى، ئوغۇت بىلەن تەمىنلەشتە توختام تۈزۈش ئۈسۈلى قوللىنىلدى، كۆزلۈك ھوسۇلدىن كېيىن يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى بازار باھاسى بويىچە سېتىۋېلىندى، بانكا ئۈسۈمى ھېسابلاندى، ئەگەر يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسى چۈشۈپ كەتسە، بېكىتىلگەن باھا بويىچە سېتىۋېلىندى، قالغان %50لىك قەرز پۇل خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ نەق پۇل سودىسىغا ئىشلىتىلدى.

1951 - يىلى مىچۈەن ناھىيىلىك كوپېراتىپ مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار بىلەن ئوغۇت قەرز پۇل ھەيئىتى تەشكىل قىلىپ، ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش، زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلىۋاتقان 3 - رايون، 1 - يېزا ۋە يەر ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلىۋاتقان 1 - رايوندىكى ساندوبا يېزىسىدا قەرز پۇل رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنى سىناق تەرىقىسىدە قۇردى، ئوغۇت قەرز پۇل گۇرۇپپىسى رايونلۇق، يېزىلىق خەلق ھۆكۈمەتلىرىنىڭ رەھبەرلىرىدىن تەشكىللەندى. مىچۈەن ناھىيىسىدە شال كۆپ ئىشلەپچىقىرىلغان بولسىمۇ، لېكىن قىڭ - گەندە، تېرە پۇرۇچى قىس بولغاچقا، شەھەر - بازارلاردىن سېتىۋېلىشقا توغرا كەلدى، 1952-يىل 1 - ئايدا ناھىيىلىك كوپېراتىپ 40 مىليون يۈەن قەرز ئېلىپ، 28 دادەن گۇرۇچ سېتىۋېلىپ ئۇرۇمچىگە توشۇپ تەخمىنەن 135 تونىنا گەندىگە ئالماشتۇرۇپ، ساندوبا يېزىسىدا سىناپ ساتتى، سودا سوممىسى 59 مىليون 600 مىڭ يۈەن بولدى. 2 - ئايدا يەنە شىنجاڭ ھەربىي رايون ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى خۇرۇم زاۋۇتى بىلەن توختام تۈزۈپ، 608 ھارۋا (تەخمىنەن 2.100 تونىنا) تېرە پۇرۇچى سېتىۋېلىشنى پۈتۈشتى (تەننەرخى 60 مىليون يۈەن)، پۇرۇچنى مىچۈەنگە توشۇپ گۇرۇچكە ئالماشتۇرۇپ، گۇرۇچنى يەنە شەھەرگە ئاپىرىپ گەندىگە تېگىشىش چارىسى ئارقىلىق، شالچىلارنىڭ ئوغۇت قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلدى.

1952 - يىلى تۇرپان ناھىيىسى ئوغۇت ھەيئىتى تەشكىل قىلدى، ناھىيىلىك كوپېراتىپ 2 - رايون 1 - يېزىدا نۆۋەتلىق سىناق ئېلىپ بارغاندا، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى 60 مىليون يۈەن ئوغۇت قەرز پۇلى بۇيرۇپ بەردى، ناھىيىلىك كوپېراتىپ 22 مىليون يۈەنگە 23 تونىنا كۈنجۈرە سېتىۋالدى. ئوغۇتنىڭ %50ى ئالدىن سېتىلدى، %50ى دېھقانلارنىڭ كېۋەزلىككە ئىشلىتىشى ئۈچۈن سېتىپ بېرىلدى.

1953 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى مىچۈەن، تۇرپان، قۇتۇبى، ماناس، توقسۇن، كورلا، بۈگۈر، توقسۇ، كۇچا، ئاقسۇ كوناشەھەر قاتارلىق ناھىيىلەردە ئوغۇت قەرز پۇلى تىجارەت كەسپىنى سىناق تەرىقىسىدە بېجىردى، مىچۈەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا 500 مىليون يۈەن قەرز پۇل بۇيرۇپ بەردى. ئۇرۇمچىدە گەندە، تېرە پۇرۇچى سېتىۋېلىشنى، جىمسار، قۇتۇبى، فۇكاڭ قاتارلىق ناھىيىلەردە كۈنجۈرە، چىگىت كۈنجۈرىسى سېتىۋېلىشنى بەلگىلىدى. نەق سېتىش، نەق ئالماشتۇرۇش، نېسى سېتىش، ئالدىن سېتىۋېلىش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق دېھقانلارنى تەمىنلىدى. شۇ يىلى 3 - ئايدا ئۆلكىلىك دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق نازارىتى 1 مىليارد 100 مىليون يۈەن ئوغۇت قەرز پۇلى ئاجراتتى، بانكا بۇ پۇلنى مىچۈەندىكى ناھىيىلىك، رايونلۇق، يېزىلىق مەمۇرىي تارماقلار بىلەن بىرلىكتە دېھقانلارغا قەرز ھېسابىدا بەردى. 1953 - يىلى ئالدىنقى يېرىم يىلدا مىچۈەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 544 تونىنا ئارىلاشما ئوغۇت ساتتى، بۇنىڭ ئىچىدە گەندە 443 تونىنا، تېرە پۇرۇچى 0.48 تونىنا، كۈنجۈرە ۋە چىگىت كۈنجۈرىسى 101 تونىنا. شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى 1791 تونىنا ئارىلاشما ئوغۇت ساتتى. 1954 -

يىلى 3615 تونىنا ئارىلاشما ئوغۇت سېتىلدى. 1955 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ بويىچە 2970 تونىنا ئارىلاشما ئوغۇت سېتىلدى.

1956 - يىلدىن ئىلگىرى ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى يېزىلارنىڭ ياغلىق دانلىرىنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش كەسپىنى ئۈستىگە ئېلىپ، بىر قىسىم ناھىيىلىك كوپېراتىپ ۋە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا جۇۋازخانا قۇرۇپ، كۇنجۇرە ۋە چىگىت كۇنجۇرلىرىنى ئوغۇت قاتاردا ساتتى. 1956- يىلى 2 - ئايدا دۆلەت سودىسى بىلەن كوپېراتسىيە سودىسى ئايرىلىپ، ئاشلىق، ياغ كەسپى ئاشلىق تارماقلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى كۇنجۇرە ۋە چىگىت كۇنجۇرىسىنى پارچە سېتىش كەسپى بىلەنلا شۇغۇللاندى. 1957 - يىلدىن كېيىن كۇنجۇرە ۋە چىگىت كۇنجۇرىسىنىڭ كۆپ قىسمى پىششىقلاپ ئىشلىنىپ يەم - خەشەك قىلىنىپ، ناھايىتى ئاز قىسمى ئوغۇت قىلىنغاچقا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تىجارەت كەسپى ئاستا - ئاستا توختىدى. 1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مىچۇەن ناھىيىسىدە دانلىق ئوغۇت (45% ئوت - چۆپ كۈلى، 20% كالتسىي سۇپېر فوسفات، 15% ئامموني سۇلفات، 20% گەندە - سۇيدۇك) نى سىناپ ياسىدى، ئۇنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن مىچۇەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىتىن ئىبارەت 2 دەرىجىلىك ئورۇن تىجارەت قىلدى، ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى باھا ھېسابلاپ، پايدا - زىيانغا ئىگە بولدى.

1958 - يىلى يېزا ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈش ھەرىكىتىنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، تېرىلغۇ كۆلىمى كېڭەيدى، ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكا سەۋىيىسى ئۆستى، ئوغۇتقا بولغان ئېھتىياج كۇنسايىن ئاشتى، جايلاردىكى ھۆكۈمەتلەرنىڭ چاقىرىقى ئاستىدا، شىنجاڭ بويىچە يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىش ئاممىۋى ھەرىكىتى قانات يايدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مۇناسىۋەتلىك تارماقلار بىلەن ھەمكارلىشىپ، خەلق گۇڭشېسى، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىدىكى ئەزالار ئاممىسىنى تەشكىللەپ، ئۆز جايىنىڭ شارائىتىغا يارىشا ئىش كۆرۈپ، ئوغۇت مەنبەلىرىنى كەڭ ئېچىپ، زور كۆچ بىلەن مەھەللىۋى ئوغۇت توپلىدى ۋە ئۆلارغا ئۆز جايىدا ئىش قوشۇپ، ئازوت، فوسفور، كالىي تەركىبىگە ئىگە يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ياساشقا ياردەم بەردى ۋە يېتەكچىلىك قىلدى. يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ تەمىنلەش مىقدارىنىڭ ئۆزلۈكسىز ئېشىشىغا ئەگىشىپ، ئارىلاشما ئوغۇتلارنىڭ سېتىلىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئازايدى.

§ 2 . خىمىيىۋى ئوغۇت

خىمىيىۋى ئوغۇت دۆلەت پىلانى، خەلق تۇرمۇشىغا مۇناسىۋەتلىك مۇھىم يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىسى بولۇپ، دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىم قىلىدىغان ماددىي ئەشيا. ج ك پ مەركىزى كومىتېتىنىڭ1951- يىلدىكى «يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ھەمكارلىق كوپېراتىپى ھەققىدە قارار»ى ۋە 1953 - يىلدىكى «يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش ھەققىدە قارار»دا: «خىمىيىۋى ئوغۇتنى تەقسىم قىلىش ۋە تەمىنلەش دېھقانلارنىڭ كوللېكتىپلىشىش يولىدا مېڭىشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشى، ھەمكارلىق كوپېراتىپلىرىنىڭ تەرەققىياتى بىلەن ماسلىشىشى كېرەك» دەپ كۆرسىتىلدى. 1954 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى: «خىمىيىۋى ئوغۇتتا پىلانلىق، نۇقتىلىق تەقسىم قىلىش ۋە تەمىنلەش يولغا قويۇلىدۇ» دەپ بەلگىلىدى ۋە بۇنى، دۆلەتنىڭ بۇيرۇق خاراكتېرىدىكى پىلانغا كىرگۈزۈپ، بىر تۇتاش تەقسىم قىلىش، بىر تۇتاش باشقۇرۇش، بىر تۇتاش تىجارەت قىلىشنى يولغا قويدى.

1. مال مەنبەسى

شىنجاڭنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت مال مەنبەسى ئاساسلىقى تۆۋەندىكى 3 يول ئارقىلىق كېلىدۇ:

1) دۆلەت تەقسىم قىلىپ بېرىش

50 - يىللاردا دۆلەت شىنجاڭغا تەقسىم قىلىپ بەرگەن خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ مىقدارى بىرقەدەر ئاز بولدى. 1956 - يىلى يۆتكەپ كىرگىنى 815 تونىا، 1958 - يىلى 1402 تونىا، 1960 - يىلى 17913 تونىا بولدى. تۈرلىرى ئاساسلىقى ئاممونىي نىترات، ئورىيا، ئاممونىي سۇلفات، كالتسىي سۇپېر فوسفات قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. شىنجاڭغا يۆتكەلگەن خىمىيىۋى ئوغۇت ئىچىدە، 58% ئى ئىتالىيە، بۇلغارىيە ۋە ماراكەش قاتارلىق ئەللەردىن ئىمپورت قىلىنغان، 42% ى دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن. 1961 - يىلى دۆلەت خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىشتا، ئادەتتە ئىشلىتىلىدىغان ئوغۇتتىن سىرت، ئاساسلىقى مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلىدىغان ئوغۇت، مەخسۇس تۇرغۇزۇلىدىغان ئوغۇت، ئاپەتتىن قوتۇلدۇرۇش ئوغۇتى ۋە باشقىلارغا ئىشلىتىلىدىغان ئوغۇت قاتارلىق تۈرلەر بويىچە كۆرسەتكۈچ چۈشۈرۈپ بەردى. 1965 - يىلىغا كەلگەندە، يىللىق تەقسىم قىلىش مىقدارى يىلمۇ - يىل ئېشىپ، يىللىق ئوتتۇرىچە تەقسىم قىلىپ بېرىلىدىغىنى 50 مىڭ تونىدىن ئاشتى، كۆپ قىسمى لەنجۇ خىمىيە سانائىتى زاۋۇتىدا ئىشلەپچىقىرىلغان ئاممونىي نىترات، قالغىنى نەنجىڭ، تەييۈەنلەردە ئىشلەپچىقىرىلغان كالتسىي سۇپېر فوسفات ۋە ياپونىيەدىن ئىمپورت قىلىنغان ئورىيا ئىدى. 1967- يىلدىن 1976 - يىلغىچە ھەر يىلى 160 مىڭ تونىا تەقسىم قىلىپ بېرىلدى. 1976 - يىلدىن كېيىن دۆلەت شىنجاڭدىكى چەت، يىراق رايونلار، ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىغا تەقسىم قىلىنىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ مىقدارى، تۈرى، يۆتكەش ۋاقتى قاتارلىق جەھەتلەردە ئېتىبار بەردى. 1977 - يىلى 233 مىڭ 400 تونىا تەقسىم قىلىپ بەردى، 1984 - يىلى 570 مىڭ تونىدىن ئېشىپ كەتتى. خىمىيىۋى ئوغۇت مال مەنبەسى — ئېلىمىزنىڭ يۇننەن، گەنسۇ، سىچۈەن، لياۋنىڭ قاتارلىق ئۇلكىلىرىدە ئىشلەپچىقىرىلغان ئورىيا، نەنجىڭدە ئىشلەپچىقىرىلغان كالتسىي سۇپېر فوسفات بولدى؛ ئىمپورت قىلىنغانلىرىدىن ئورىيا، ئۇچ ئېلىمېنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفات، ئىككى ئاممونىيلىق فوسفات قاتارلىق ئىككى ئېلىمېنتلىق، ئۇچ ئېلىمېنتلىق بىرىكمە ئوغۇتلاردىن ئىبارەت بولدى. 1985 - يىلى ئۇرۇمچى نېفىت - خىمىيە سانائىتى باش زاۋۇتى خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشكەنلىكتىن، دۆلەت پىلان بويىچە تەقسىم قىلىپ بەرگىنى 475 مىڭ 500 تونىا بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 90 مىڭ تونىدىن كۆپرەك ئازايدى. دۆلەت خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىشتا ھۆددىگە بېرىش چارىسىنى قوللاندى، ھەرخىل مۇكاپاتلىق سېتىش، ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋە مەخسۇس ئوغۇت ئىشلىتىش تۈرلىرىنى ۋە ئۇلارنىڭ ئۇلۇچمىنى بىر تۇتاش بەلگىلىمەيدىغان، ئاپتونوم رايون ئۆزى ئورۇنلاشتۇرىدىغان بولدى.

دۆلەتتىن بىر تۇتاش تەقسىم قىلىنغان خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ ئەمەلىي كىرگۈزۈلگەن مىقدارى

جەدۋەل: 3 — 2 بىرلىكى: ئۇلچەملىك تونىا

يىللار	جەمئىي	ئازوتلۇق ئوغۇت	فوسفورلۇق ئوغۇت	بىرىكمە ئوغۇت
1956	815	815		
1958	1402	1402		
1961	13146	11946	1200	
1965	105001	104911	90	
1966	120985	104575	16410	
1976	138530	104934	18946	14650

127058	30976	246580	404614	1978
37106	86139	323872	447117	1979
85709	104365	332534	522608	1980
244443	66796	188181	499420	1981
156392	44065	365032	565489	1982
248202	145948	243878	638028	1983
412777	164602	211102	788481	1984
229026	50	190444	419520	1985

2) ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىش ئەھۋالى

1) ئازوتلۇق ئوغۇت

شىنجاڭنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت سانائىتىنىڭ قەدىمى خېلىلا كېچىككەن بولۇپ، 1965 - يىلدىن ئېتىبارەن قۇرۇلۇشى باشلىنىپ، 70 - يىللارغا كەلگەندە ئىلگىرى - كېيىن پۈتۈپ ئىشقا كىرىشتۇرۇلگەن ئوتتۇرا ۋە كىچىك تىپتىكى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى 15كە يەتتى. 1966 - يىلدىن 1979 - يىلغىچە جەمئىي 413 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاممونىي گىدروكاربونات 170 مىڭ 800 تونىنا، ئاممونىي نىترات 241 مىڭ 600 تونىنا، ئۇرىيا 822 تونىنا. 1980 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇت كارخانىلىرى تەرتىپكە سېلىنىپ، 11 كىچىك تىپتىكى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ئىقتىسادىي ئۈنۈمى تۆۋەن، زىيان كۆپ بولۇش سەۋەبلىك، باشقا مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىشقا ئۆزگەرتىۋېتىلدى ياكى ئىشتىن توختىتىلدى، پەقەت 4 زاۋۇتنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى ساقلاپ قېلىندى. شىنجاڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى — ئوتتۇرا تىپتىكى زاۋۇت، ئۇ يىلىغا 68 مىڭ تونىنا سىنتېتىك ئاممىياك ئىشلەپچىقىرىدۇ، ئۇنىڭ ئاساسلىق مەھسۇلاتى ئاممونىي سولفات بىلەن ئورىيادىن ئىبارەت، بۇ زاۋۇت شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىدا ۋە ئۇنى خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەشتە تولۇقلاش رولىنى ئويناندى. سانجى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى، باي خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ۋە يېزا ئىگىلىك 1 - شى خىمىيە زاۋۇتى كىچىك تىپتىكى زاۋۇتلار بولۇپ، ئۇلار ئاممونىي گېدرو كاربونات ۋە ئاممونىي فوسفات ئىشلەپچىقىرىدۇ. 1980 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە 4 زاۋۇت جەمئىي 399 مىڭ 900 تونىنا ئازوتلۇق ئوغۇت ئىشلەپچىقاردى، بۇنىڭ ئىچىدە: ئاممونىي گېدرو كاربونات 127 مىڭ 500 تونىنا، ئاممونىي فوسفات 198 مىڭ 300 تونىنا، ئۇرىيا 71 مىڭ 900 تونىنا، سويۇقلاندۇرۇلغان ئاممىياك 2090 تونىنا. 1985 - يىل 8 - ئاينىڭ 1 - كۈنى يىلىغا 1 مىليون 40 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىدىغان ئۇرۇمچى نېفىت - خىمىيە باش زاۋۇتىنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى سىناپ ئىشلەپچىقىرىشتا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىپ، شۇ يىلى 80 مىڭ تونىنا ئۇرىيا ئىشلەپچىقاردى. 1985 - يىلى شىنجاڭ بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئازوتلۇق ئوغۇت 275 مىڭ 600 تونىنا بولۇپ، 1975 - يىلدىكىنىڭ 7 ھەسسىسىگە توغرا كەلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاممونىي گېدرو كاربونات 5700 تونىنا، ئاممونىي فوسفات 52 مىڭ 400 تونىنا، سۇيۇقلاندۇرۇلغان ئاممىياك 2070 تونىنا، ئۇرىيا 215 مىڭ 400 تونىنا.

1967 - يىلدىن 1975 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى باشقارمىسى شىنجاڭ تەجرىبە خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى، سانجى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى، ئۇرۇمچى خىمىيە سانائىتى زاۋۇتى قاتارلىق كىچىك تىپتىكى ئازوتلۇق ئوغۇت زاۋۇتلىرى ئىشلەپچىقارغان ئاممونىي گېدرو كاربوناتتىن 32 مىڭ 500 تونىنا سېتىۋالدى. 1976 - يىلى شىنجاڭ بويىچە يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان ئازوتلۇق ئوغۇتتىن 50 مىڭ تونىنا سېتىۋېلىندى. 1978 - يىلى 68 مىڭ تونىنا، 1979 - يىلى 78 مىڭ تونىنا سېتىۋېلىنىپ، يىللىق ئازوتلۇق ئوغۇت سېتىۋېلىش ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 8.%21نى ئىگىلىدى. 1980- يىلى

ئاپتونوم رايون سىرتىدىن فوسفور مقدارى يۇقىرى بىرىكمە ئوغۇت يۆتكەپ كىرىش مقدارى ئېشىپ، يەرلىكتە ئىشلەنگەن ئازوتلۇق ئوغۇتلارنى سېتىۋېلىش مقدارى ئازايدى، شۇ يىلى پەقەت 37 مىڭ تونىنا سېتىۋېلىنىپ، ئازوتلۇق ئوغۇت سېتىۋېلىش ئومۇمىي مقدارىنىڭ 9.6%نى ئىگىلىدى.

يەرلىكتە ئىشلەنگەن ئازوتلۇق ئوغۇتنىڭ ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخى يۇقىرى، زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى نىسبەتەن ئۆستۈن ئىدى، شىنجاڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان ئاممونىي فوسفات ۋە ئورىيانىڭ ھەربىر تونناسى مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن زاۋۇت باھاسىدىن 25 — 50 يۈەن يۇقىرى بولدى. شىنجاڭ تەجرىبە خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ۋە سانجى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتىدا ئىشلەنگەن ئاممونىي گېدرو كاربوناتنىڭ ھەر تونناسىدا 16 يۈەن چۈشۈپ كەتتى. 1976 - يىلىدىن 1979 - يىل 9 - ئايغىچە ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى يەرلىكتە ئىشلەنگەن ئازوتلۇق ئوغۇتتىن 178 مىڭ تونىنا سېتىۋېلىپ، 11 مىليون 687 مىڭ 600 يۈەن زىيان تارتتى، يەرلىك مالىيەدىن تولۇقلاپ بېرىشكە مادارى يەتمىگەچكە، تىجارەت تارماقلىرىنىڭ زىيىنى ئېغىر بولدى. 1981 - يىلى شىنجاڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ۋە سانجى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سېتىۋالماي، زاۋۇت تەرەپ ئۆزلىرى ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆزلىرى ساتتى.

1983 - يىلى شىنجاڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ۋە باي خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى تېخنىكا ئۆزگەرتكەندىن كېيىن، مەھسۇلاتلارنىڭ سۈپىتى ئۆستى، 1984 - يىل 2 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ۋە باي خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان خىمىيىۋى ئوغۇتلارنى يەنە ئۆزلىرى ساتماي، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش تىجارەت قىلىدۇ، دەپ ئۇقتۇرۇش چىقاردى. شۇ يىلى شىنجاڭ بويىچە 78 مىڭ تونىنا ئازوتلۇق ئوغۇت سېتىۋېلىندى، بۇ يىللىق ئازوتلۇق ئوغۇت سېتىۋېلىش ئومۇمىي مقدارىنىڭ 16.8%نى ئىگىلىدى. 1985 - يىلى ئۇرۇمچى نېفىت - خىمىيە سانائىتى باش زاۋۇتى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتىدا ئىشلەپچىقىرىلغان ئورىيانى پۈتۈنلەي ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سېتىۋالدى، شۇ يىلى شىنجاڭ بويىچە سېتىۋېلىنغان ئازوتلۇق ئوغۇت 150 مىڭ 800 تونىنا بولۇپ، يىللىق سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈلگەن ئازوتلۇق ئوغۇت ئومۇمىي مقدارىنىڭ 30.5%نى ئىگىلەپ، تارىختا يەرلىكتە ئىشلەنگەن خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ سېتىۋېلىش مقدارى ئەڭ كۆپ، سۈپىتى ئەڭ ياخشى بولغان بىر يىل بولدى، شۇنىڭدىن باشلاپ ئازوتلۇق ئوغۇتتا پۈتۈنلەي ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەشكە تايىنىپ كەلگەن ۋەزىيەتتە ئۆزگىرىش بولدى.

2) فوسفورلۇق ئوغۇت

شىنجاڭنىڭ فوسفورلۇق ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىش ئۇسكۇنىلىرى ئاددىي، تېخنىكا كۆچى ئاجىز، مەھسۇلاتىنىڭ لايىقەتلىك نىسبىتى تۆۋەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە فوسفور كان بايلىقى ئاز بولۇپ، كۆپ قىسىم فوسفور رودىسى يۇننەن، گۈيجۇ ۋە سىچۈەن قاتارلىق ئۆلكىلەردىن سېتىۋېلىناتتى، بۇ رودىلارنىڭ تەننەرخى يۇقىرى، فوسفور مقدارى تۆۋەن ئىدى. 1970 - يىلدىن كېيىن، يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان فوسفورلۇق ئوغۇتنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش تىجارەت قىلماي، شۇ جايدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سېتىۋېلىپ تەمىنلىدى. 1979 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭ بويىچە فوسفورلۇق ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىدىغان 27 نۇقتا بار ئىدى، 1980 - يىلى تەرتىپكە سېلىش، تەڭشەش ئېلىپ بېرىلغاندىن كېيىن، سانجى، قۇمۇل، جىڭ، ئاقسۇ (2 نۇقتا) شىخەنزە، يېزا ئىگىلىك 1 - شى، 7 - شى، 8 - شىلارغا تارقالغان 9 ئىشلەپچىقىرىش نۇقتىسى داۋاملىق ئىشلەپچىقاردى. 1980 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە شىنجاڭ بويىچە جەمئىي 60 مىڭ تونىنىدىن ئارتۇق كالتسىي سۈپىر فوسفات ئىشلەپچىقىرىلدى. يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان ھەرخىل فوسفورلۇق ئوغۇتلاردىن جەمئىي 79 مىڭ 100 تونىنا سېتىۋېلىندى.

3) پىلان سىرتىدا سېتىۋېلىش

(1) تاشقى پېرىۋوت ئارقىلىق ئىمپورت قىلىش: مەركەز بىر تۇتاش تەقسىم قىلىپ بەرگەن ۋە يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان خىمىيىۋى ئوغۇت شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجىنى قاندۇرالمىغانلىقتىن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ھەر يىلى مۇئەييەن مىقدارىدا يەرلىك تاشقى پېرىۋوت ئاجرىتىپ خىمىيىۋى ئوغۇت ئىمپورت قىلدى. 1957 - يىلدىن 1961 - يىلغىچە يەرلىك تاشقى پېرىۋونتا قورغاس ۋە تورغات ئېغىزلىرى ئارقىلىق سوۋېت ئىتتىپاقىدىن 17 مىڭ 300 تونىنا ئاممونىي نىترات، 14 مىڭ 500 تونىنا كالتسىي سوۋېرفوسفات ئىمپورت قىلدى، 1984 - ۋە 1985 - يىللىرى يەرلىك تاشقى پېرىۋوت ۋە بىكتۇەننىڭ ئۆزى تەييارلىغان تاشقى پېرىۋوتى ئارقىلىق تېمەنجىندىن 65 مىڭ تونىنا ئىمپورت قىلىنغان ئورىيا سېتىۋالدى.

(2) مالغا مال ئالماشتۇرۇش سودىسى قىلىش: 1983 - يىلى شىنجاڭنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن بولغان يەرلىك چېگرا سودىسى رەسمىي ئەسلىگە كەلدى. مالغا مال ئالماشتۇرۇش سودا شەكلى ئارقىلىق 1984-، 1985 - يىللىرى سوۋېت ئىتتىپاقىدىن 322 مىڭ 500 تونىنا ئورىيا ئىمپورت قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە قورغاس ۋە تورغات ئېغىزلىرىدىن 239 مىڭ تونىنا، تېمەنجىن پورتىدىن 83 مىڭ 400 تونىنا يۆتكەپ كىرىلدى.

(3) كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش: 1983 - يىلى دۆلەت پىلان سىرتىدا ئىمپورت قىلىنغان خىمىيىۋى ئوغۇتقا قارىتا يۇقىرى باھادا كىرگۈزۈلسە، يۇقىرى باھادا سېتىش سىياسىتىنى يولغا قويدى. 1983 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە شىنجاڭغا 261 مىڭ 100 تونىنا ئورىيا، ئۈچ ئىلمىنتلىق كالتسىي سوۋېر فوسفات ۋە ئىككى ئاممونىيلىق فوسفات يۇقىرى باھادا سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈلدى.

(4) ئاپتونوم رايون سىرتىدىن تەڭشەش: 1980 - يىلى ھەرقايسى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى خىمىيىۋى ئوغۇتنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش، سېتىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، ھەر خىل يوللار ئارقىلىق گەنسۇ، نىڭشيا، چىڭخەي، يۇننەن قاتارلىق ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلاردىن پىلان سىرتىدا خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىۋالدى. 1982 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئاپتونوم رايونمىز بىلەن سىرتقى ئۆلكىلەر ئوتتۇرىسىدا يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى تەڭشەشنى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى بىر تۇتاش مەسئۇل بولۇپ بېجىرىدىغان بولدى. 1981 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە شىنجاڭ بويىچە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەلگەن خىمىيىۋى ئوغۇت 150 مىڭ 900 تونىنا بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە ئورىيا 23 مىڭ 200 تونىنا، ئاممونىي نىترات 22 مىڭ تونىنا، ئاممونىي سۇلفات 5538 تونىنا، ئاممونىي گېدرو كاربونات 7389 تونىنا، كالتسىي سوۋېر فوسفات 51 مىڭ 500 تونىنا، ئۈچ ئىلمىنتلىق كالتسىي سوۋېر فوسفات 39 مىڭ تونىنا، بىرىكمە ئوغۇت 1906 تونىنا.

2. يۆتكەش

1) تەقسىم قىلىش

شىنجاڭدا خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىشتا، ئوخشاش بولمىغان تارىخىي مەزگىللەردىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئالاھىدىلىكى ۋە خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش - ئېھتىياج ئەھۋالىغا ئاساسەن، نۆۋەتلىق مەدەت بېرىش، مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىش سىياسىتى يولغا قويۇلدى.

50 - يىللاردا خىمىيىۋى ئوغۇت سىناق قىلىش، كېڭەيتىش باسقۇچىدا تۇرغاچقا، تەقسىم قىلىش ۋە تەمىنلەشتە پىلانلىق باشقۇرۇش تېخى يولغا قويۇلمىغانىدى. 1958 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جايلارنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلىتىش ئارقىلىق مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇش ئۇنۇمى ۋە دېھقانلار ئاممىسىنىڭ ئادەتلىنىشى ھەمدە قاتناش - ترانسپورت شارائىتىغا ئاساسەن، خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى ۋە ئاشلىقتا يۇقىرى مەھسۇلات ئالىدىغان رايونلاردىكى يېزا ئىگىلىك

ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپلىرىدىن ئىبارەت، دەپ بەلگىلىدى. 1961 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىشتا ئاشلىق، پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى مۇھىم نۇقتا قىلىنىدى، كۆكتات ۋە باشقا ئىقتىسادىي زىرائەتلەرگە مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىلدى. شىمالىي شىنجاڭدا ئاساسلىقى تۆمۈر يول بويلىرى ۋە تاۋار ئاشلىق بازىلىرى، جەنۇبىي شىنجاڭدا ئاساسلىقى پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى كۆزدە تۇتۇلدى. كۆكتاتقا خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلىتىشتە ئاساسلىقى تۆمۈر يول بويلىرى ۋە ئۇرۇمچى، غۇلجا، قۇمۇل، قەشقەر شەھىرىدىكى ئىشلەپچىقىرىش بازىلىرى، ئىقتىسادىي زىرائەتلەرگە خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلىتىشتە ئاساسلىقى پاختا، چىگە، تاماكا، قىزىلچا ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلار تەمىنلەندى.

1961 - يىلى گوۋۇيۈەن يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى يولغا قويدى، خىمىيىۋى ئوغۇتنى مۇكاپاتلاش ماددىي ئەشياسى قاتارىغا كىرگۈزدى، تەقسىم قىلىش ۋە تەمىنلەشنى پىلان ئىزىغا سېلىپ، ئوغۇتنى مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىپ، مەخسۇس تۈر بويىچە ئىشلىتىشنى ئاساس، ئادەتتە ئىشلىتىشنى قوشۇمچە قىلىپ، بىر تۇتاش ئۇرۇنلاشتۇرۇشنى يولغا قويدى. ئاپتونوم رايون دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش تەقسىماتى ۋە يەرلىكنىڭ مال مەنبەسىگە ئاساسەن، دۆلەتنىڭ مۇكاپاتلىق ئوغۇت ۋە مەخسۇس ئوغۇت ئىشلىتىشنىڭ دائىرىسى توغرىسىدا بەلگىلىگەن ئۇلچىمى بويىچە، ئومۇمەن ئوغۇت ئىشلىتىلىدىغان تېرىلغۇ كۆلىمى ھەمدە ئاپەتتىن قوتقۇزۇش ئوغۇتى قاتارلىق ئاساسلىق كۆرسەتكۈچلەر بويىچە بىر تۇتاش تەقسىم قىلىشنى يولغا قويدى. (1) مۇكاپاتلىق سېتىش ۋە مەخسۇس ئوغۇتنى ئۆز ۋاقتىدا نەقلەشتۇرۇشكە كاپالەتلىك قىلىنىدى؛ (2) «مەركەزلەشتۇرۇپ ئىشلىتىش، مۇھىم نۇقتىغا كاپالەتلىك قىلىش، ئادەتتىكىلىرىنمۇ ئېتىبارغا ئېلىش» پرىنسىپى بويىچە بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، مۇۋاپىق تەقسىم قىلىپ، چەكلىك خىمىيىۋى ئوغۇتنى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئەڭ ئېھتىياجلىق جايلىرىغا ۋە مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇش ئۈنۈمى كۆرۈنەرلىك بولغان جايلارغا ئىشلىتىش ئىزچىللاشتۇرۇلدى.

1962 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىشتا ئالدى بىلەن پاختا، چىگە، ياڭيۇ، قىزىلچىدىن ئىبارەت 4 خىل ئىقتىسادىي زىرائەتكە مۇكاپاتلىق سېتىپ بېرىش كۆرسەتكۈچىگە، ئۇنىڭدىن قالسا، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى بېكىتكەن 5 ناھىيە (سانجى، قۇتۇبى، ماناس، ساۋەن، خۇشۇت) ۋە بىر ماشىنىلاشقان خەلق گوڭشىسى (لوپنۇر ناھىيە تارىم گوڭشىسى) نىڭ تاۋار ئاشلىق بازىسىغا، چوڭ، ئوتتۇرا شەھەر، زاۋۇت - كان رايونلىرىنىڭ كۆكتات ئىشلەپچىقىرىشىغا كاپالەتلىك قىلىندى. 1965 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىشتا سانجى، ئىلى ئوبلاستلىرىغا بىۋاستە قاراشلىق ناھىيىلەر، تارباغاتاي ۋىلايىتى ۋە تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرىدىكى يەرلىك دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق مەيدانلىرى ۋە تۆمۈر يول بويلىرىدىكى خەلق گوڭشىلىرىغا ئالدى بىلەن ئېتىبار قىلىندى. زىرائەت جەھەتتە شال، بۇغداي قاتارلىق ئاق ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان جايلارغا ئاۋۋال ئېتىبار بېرىلدى. 1975 - يىلى «ئاشلىقنى تۇنقا قىلىپ، ئومۇمىيۈزلۈك راۋاجلاندۇرۇش» فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلار، تاۋار ئاشلىقى يۆتكىلىدىغان رايونلار ئاۋۋال تەمىنلەندى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، چەت، يىراق، نامرات رايونلار، مەھسۇلاتى تۆۋەن، ئاشلىقى يېتىشمەيدىغان نامرات گوڭشې - ئەتراپتىلەرگىمۇ ئېتىبار بېرىلدى. 1985 - يىل خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىشتا مۇكاپاتلىق سېتىش، ئالماشتۇرۇپ سېتىش، مەخسۇس تۈر بويىچە سېتىش ئاساس قىلىنىدى. مۇكاپاتلىق سېتىش دائىرىسى پاختا، چوشقا، كالا تېرىسى، ئالتۇن، مېۋە قاتارلىق تۈرلەردىن ئىبارەت بولدى. مەخسۇس تۈرده ئىشلىتىش قىزىلچا ئۈرۈقى، ئورمانچىلىق، جۇڭگوچە دورا ماتېرىياللىرى، مېۋە، سۇلياۋ يوپۇق يېپىپ كېۋەز ئۆستۈرۈش، پىلىچىلىك، ئەلا سورت يېتىشتۇرۇش، خىمىيىۋى ئوغۇت تەجرىبە توري، نامراتلارنى يۆلەش قاتارلىق تۈرلەردىن ئىبارەت. ئاپتونوم رايون جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىنىڭ دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى تېزلىتىپ، قالاق قىياپەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن،

ئاتوش، پەيزاۋات، قەشقەر كونائەھەر، مارالبېشى، قەشقەر يېڭىشەھەر، لوپ، قاراقاش، خوتەن قاتارلىق 8 ناھىيىنى نامراتلارنى يۆلەش بويىچە نۆقتىلىق ئېتىبار بېرىش ئوبيېكتلىرىغا كىرگۈزدى.

1961 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون پاختا، چىگە، ياڭيۇ، قىزىلچا، پىلىچىلىك، چارۋا مەھسۇلاتلىرى، مېۋە، ياغلىق دان مەھسۇلاتلىرى، ئاشلىق قاتارلىق 20 خىلدىن ئارتۇق يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتىنى سېتىۋېلىشقا قارىتا خىمىيۋى ئوغۇتنى مۇكاپاتلىق سېتىپ بېرىشنى يولغا قويدى.

1961 - يىلى دۆلەت ئاپتونوم رايونىمىزغا تەقسىم قىلغان مۇكاپاتلىق خىمىيۋى ئوغۇت 1355.9 تونىنا بولۇپ، يىللىق تەقسىم قىلغان ئومۇمىي سانىنىڭ %73نى ئىگىلىدى. پاختا، چىگە، ياڭيۇ، قىزىلچىدىن ئىبارەت 4 خىل ئىقتىسادىي زىرائەت سېتىۋېلىشتا خىمىيۋى ئوغۇتنى مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىشنى يولغا قويدى. 1962 - ۋە 1963 - يىللىرى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى پاختا ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بېرىش ئۇچۇن، گوۋۇيۈەننىڭ بەلگىلىمىسى ئاساسىدا، پاختىغا قارىتا مۇكاپاتلىق سېتىپ بېرىش ئۇلچىمىنى مۇۋاپىق ئۆستۈردى. ھەر 50 كىلوگرام ساپ پاختا سېتىپ بەرگەنلەرگە 25 كىلوگرام خىمىيۋى ئوغۇتنى مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىشنى، 32.5 كىلوگرام ۋە 42.5 كىلوگرامغا ئۆستۈردى. 1964 - يىلى تەقسىم قىلىنغان مۇكاپاتلىق خىمىيۋى ئوغۇت 32185 تونىنا بولۇپ، يىللىق تەقسىم قىلىش پىلانىنىڭ %67.6نى ئىگىلىدى.

1969 - يىلدىن 1972 - يىلغىچە دۆلەت تەقسىمات پىلانىنىڭ ئۇنىۋېرسال كۆرسەتكۈچىنى چۈشۈردى، كونكرېت تەقسىم قىلىش لايىھىسىنى ئاپتونوم رايون ئورۇنلاشتۇردى. 1973 - يىلى دۆلەت مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىغا قارىتا مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش چارىسىنى قايتا تارقىتىپ، مۇكاپاتلىق سېتىش دائىرىسى، مىقدارىنى مۇناسىپ ھالدا ئازايتتى ۋە تۆۋەنلەتتى. 1974 - يىلى ئاپتونوم رايونغا تەقسىم قىلىنغان مۇكاپات ئورنىدا سېتىلىدىغان خىمىيۋى ئوغۇت 47 مىڭ 100 تونىنا بولۇپ، يىللىق تەقسىمات پىلانىنىڭ %23.5نى ئىگىلىدى. 1980 - يىلى تەقسىم قىلىنغان مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلىدىغان خىمىيۋى ئوغۇت 204 مىڭ 500 تونىنا بولۇپ، يىللىق تەقسىمات پىلانىنىڭ %35.9نى ئىگىلىدى. پاختىكارلارنى مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش سىياسىتىنىڭ تەسىرىگە ئۇچراتماسلىق ئۇچۇن، ئەزالارنىڭ قالدۇرۇق يەرلىرىگە تېرىلغان كېۋەزلىرىگىمۇ مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش ئۇلچىمى ئىجرا قىلىندى. 1985 - يىلى دۆلەت مۇكاپات ئورنىدا سېتىش، ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش ۋە مەخسۇس تۇر بويىچە ئوغۇت ئىشلىتىشكە بىر تۇتاش بەلگىلىمە چىقارماي، ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇردى. شۇ يىلى تەقسىم قىلىنغان مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلىدىغان خىمىيۋى ئوغۇت 150 مىڭ تونىنا بولۇپ، يىللىق تەقسىمات پىلانىنىڭ %19نى ئىگىلىدى. پاختا، چوشقا، كالا تېرىسى، ئالتۇن، مېۋە قاتارلىق تۇرلەرنى سېتىۋېلىشقا قارىتا مۇكاپاتلىق سېتىش يولغا قويۇلدى، باشقا يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىدا خىمىيۋى ئوغۇت بىلەن ئالماشتۇرۇپ سېتىۋېلىش چارىسىنى قوللىنىش ئارقىلىق تەمىنلەش نەقلەشتۇرۇلدى.

سېتىۋالغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئۇچۇن مۇكاپات ئورنىدا خىمىيۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىش ئۇلچىمى

جەدۋەل: 3 — 3 بىرلىكى: كىلوگرام

مۇكاپاتلىق سېتىش مىقدارى / سېتىۋېلىنغان تۇرى يىللار	پاختا (دەن)	چىگە (دەن)	ياڭيۇ (دەن)	قىزىلچا (تونىنا)	پىلە غوزىكى (دەن)	ئۇرۇق مېغىزى (دەن)	ياڭاق (دەن)	كاناپ (دەن)	كاناپ ئۇرۇقى (دەن)
1961	25	15		0.5					
1962	32.5	15	15	10					

					10		20	42.5	1963
					10		20	35	1972 — 1964
		7.5	10	50	12.5		20	35	1973
50	15				50		20	35	1977
							20	40	1981 — 1978
							20	35	1982
							20	35	1983
								35	1985 — 1984

ئىزاھات: ھەربىر دەن 50 كىلوگرام.

ئاشلىق، ياغ سېتىۋېلىشتا يولغا قويۇلغان مۇكاپات ئورنىدا خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىش ئۆلچىمى: 1964 - يىلى پىلان ئىچىدە 1 كىلوگرام ئاق ئاشلىق، 1.5 كىلوگرام قارا ئاشلىق؛ پىلان سىرتىدا 1.5 كىلوگرام ئاق ئاشلىق، 2 كىلوگرام قارا ئاشلىق سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپات ئورنىدا بىر كىلوگرامدىن خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىلدى. 1967 - يىلى شۇ يىللىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندىلىپ بولغاندىن كېيىن، سېتىپ بەرگەن ھەر 5 كىلوگرام ئاشلىق، 1 كىلوگرام ياغ ئۈچۈن مۇكاپات ئورنىدا 1 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىلدى. ھەر 100 كىلوگرام قىچا ياكى زىغىر ئۈچۈن 30 كىلوگرام، 100 كىلوگرام ئاپتاپپەرەس (گازىر) ياكى زاراڭزا ئۈچۈن 20 كىلوگرام ئوغۇت سېتىپ بېرىلدى. 1983 - يىلى شۇ يىللىق ئاشلىق سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئېشىندى ئاشلىقلارنى دۆلەتكە داۋاملىق سېتىپ بەرگەن ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى (ئەترەت، گۇرۇپپا، ئائىلە) ئارتۇق سېتىپ بەرگەن ھەر 100 كىلوگرام بۇغداي ياكى گۈرۈچ ئۈچۈن خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرى ۋە قىزىلسۇ ئوبلاستلىرىدا 25 كىلوگرام؛ باشقا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە 20 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلدى، ئەگەر يەنە 100 كىلوگرام قارا ئاشلىقنى كۆپ سېتىپ بەرسە، خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرى ۋە قىزىلسۇ ئوبلاستىدا 15 كىلوگرام؛ باشقا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە 10 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلدى.

1964 - يىلدىن ئىلگىرى، خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىش پىلانىنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى چۈشۈرەتتى، 1965 - يىلدىن 1980 - يىل 5 - ئايغىچە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى چۈشۈردى. 1980 - يىل 6 - ئايدىن باشلاپ، ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق كومىتېتى، دېھقانچىلىق ئىدارىسى، تەمىنات-سودا كوپېراتىپى، خىمىيە سانائىتى ئىدارىسى، يېنىك سانائەت ئىدارىسى، بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش باش ئىدارىسىدىن خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىش گۇرۇپپىسى تەشكىللەندى. خىمىيىۋى ئوغۇتنى تەقسىم قىلىش يىللىق پىلانى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك كومىتېتى تەرىپىدىن تەقسىمات لايىھەسى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، تەمىنات-سودا كوپېراتىپى بىلەن كېڭەشكەندىن كېيىن تەقسىم قىلىش گۇرۇپپىسىنىڭ تۆۋەنگە چۈشۈرۈشىگە يوللاندى. پەسىللىك پىلان ھەققىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەقسىمات لايىھەسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، يېزا ئىگىلىك كومىتېتى بىلەن كېڭىشىپ، تەقسىم قىلىش گۇرۇپپىسىنىڭ تەكشۈرۈپ تۆۋەنگە چۈشۈرۈشىگە يوللىدى. 1984-يىل 5 - ئايدا خىمىيىۋى ئوغۇت باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىدە ئۆزگىرىش بولۇپ، خىمىيىۋى ئوغۇتنى تەقسىم قىلىش ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق نازارىتىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئايرىپ بېرىلدى. يىللىق پىلان (دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىم قىلغان، يەرلىك تاشقى پېرېۋونقا ئىمپورت قىلغان، يەرلىكتە ئىشلەنگەن خىمىيىۋى ئوغۇت ھەمدە جايلار،

ئورۇنلار ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋالغان خىمىيىۋى ئوغۇتلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق نازارىتى تەرىپىدىن تەقسىمات لايىھەسى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن كېڭەشكەندىن كېيىن بىرلىشىپ چۈشۈرۈلدى، پەسىللىك پىلان ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ تەرىپىدىن تەقسىمات لايىھەسى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، دېھقانچىلىق نازارىتى بىلەن كېڭەشكەندىن كېيىن بىرلىكتە چۈشۈرۈلدى.

2) توشۇش

خىمىيىۋى ئوغۇتنى يىللىق تەقسىم قىلىش، پىلانلىق يۆتكەش يولغا قويۇلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايونلۇق يىللىق تەقسىمات پىلانىغا ئاساسەن، ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ پەسىللىك يۆتكەش پىلانىنى تەڭپۇڭلاشتۇردى. ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاستلار يوللىغان ناھىيە، شەھەرلەرنىڭ پىلانى بويىچە ئايمۇ - ئاي تەڭشەپ يۆتكەپ، يىل ئاخىرىدا ھېسابىنى ئۈزدى. بىر تۇتاش تەقسىم قىلىنغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇشتا مال يەتكۈزۈپ بېرىش تۈزۈمى قوللىنىلىپ، كىرا ھەققى دۆلەت مالىيىسىدىن تولۇقلاپ بېرىلدى.

شىنجاڭنىڭ زېمىنى كەڭ، توشۇش مۇساپىسى ئۇزۇن بولۇپ، خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇشتا ئاساسلىقى ئاپتوموبىلغا تايىنىلدى. 1954 - يىلى تۇنجى قېتىم ئىچكىرىدىن خىمىيىۋى ئوغۇت توشۇغاندا، پويىز بىلەن گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ ۋۇ ۋېي بېكىتىگە توشۇپ، ئاندىن ئاپتوموبىل بىلەن ئاپتونوم رايون ئىچىگە يۆتكەلدى. لەنجۇ - شىنجاڭ تۆمۈر يولىنىڭ پۈتۈشىگە ئەگىشىپ، 1960 - يىلى قۇمۇل ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى تەسىس قىلىندى. 1961 - يىلى تۇرپان سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى ۋە ئۈرۈمچى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى تەسىس قىلىندى، دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىم قىلغان خىمىيىۋى ئوغۇتلار ئاپتونوم رايون سىرتىدىن بۇ 2 پونكىتقا توشۇپ كېلىندى، ئاندىن ئاپتوموبىل ئارقىلىق جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا توشۇلدى.

1956 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇتنى ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت (ئوبلاست)، ناھىيە (شەھەر) دىن ئىبارەت 3 دەرىجە تىجارەت قىلىش يولغا قويۇلدى، بەزى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارمۇ تىجارەت قىلدى. 4 ھالقا، 8 قېتىم قاچىلاپ - چۈشۈرۈشتەك رەسمىيەتلەر ئارقىلىق، تەئۇر توشۇش، تەكرارلانىش يۈز بېرىپ، ئوتتۇرىدىكى ھالقىلار كۆپ، مۇساپە ئۇزۇن، زىيان ئېغىر بولدى. 1959 - يىلى 16 مىڭ 900 تونىا خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇشتا 1 مىليون 800 مىڭ يۈەن؛ 1960 - يىلى 17 مىڭ 200 تونىا خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇشتا 4 مىليون 240 مىڭ يۈەن؛ 1961 - يىلى 9438 تونىا خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇشتا 1 مىليون 580 مىڭ يۈەن زىيان كۆرۈلدى. ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىدە كۆرۈلگەن زىيانىنى سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان دەپ قاراپ يەرلىك مالىيىدىن تولۇقلاپ بەردى. 1962 - يىلى 20 مىڭ تونىدىن كۆپرەك خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇشتىكى خوراش نىسبىتى %10، زىيان سوممىسى 1 مىليون 100 مىڭ يۈەن بولۇپ، پەقەت كىرا ھەققى ئۈچۈنلا يەرلىك مالىيەدىن تولۇقلاپ بېرىلگىنى 2 مىليون 866 مىڭ يۈەنگە يەتتى، بۇ سىياسەت خاراكتېرلىك زىياننىڭ %75نى ئىگىلىدى. ھەر تونىا خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ تۇرپان پونكىتىدىن ئاقسۇ ۋىلايىتىگە بارغىچە بولغان كىرا ھەققى ئۈچۈن 182.68 يۈەن، قەشقەر ۋىلايىتىگە بارغىچە 362.75 يۈەن، خوتەن ۋىلايىتىگە بارغىچە 445.74 يۈەن تولۇقلاپ بېرىلدى.

1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش جەريانىدا، 3-ئاينىڭ 30 - كۈنى «ئوتتۇرىدىكى ھالقىلارنى ئازايتىپ، تۇز لىنىيە ئارقىلىق يۆتكەشنى قانات يايدۇرۇش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، تۇز لىنىيە ئارقىلىق توشۇش دائىرىسىنى بەلگىلىدى، بۇ: (1) بىۋاستە ئاپتوموبىل قاتنايدىغان جايلار ئىمكانقەدەر تۇز لىنىيە بويىچە يۆتكەش؛ (2) بىر ئاپتوموبىلغا توشمىسا، باشقا تارماقلار بىلەن ئالاقىلىشىپ، ئاپتوموبىلنى تولدۇرۇپ ئۇدۇل توشۇش؛ (3) ھەرقايسى ناھىيىلەرگە بارىدىغان پۈتۈن ئاپتوموبىللىق ماللارنى مەمۇرىي رايونلار بويىچە ئايرىماي، بىردەك بىۋاستە توشۇش، ئوتتۇرا ھالقىدىن

يۆتكىمەسلىك؛ (4) بىۋاسىتە قاتناشقا قىيىنچىلىق بولسا ھەمدە ۋىلايەت (ئوبلاست) تە مەركەزلەشتۇرۇپ زاپاس ساقلايدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتلاردا ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك دىرېكتور بۆلۈملىرى مال كىرگۈزۈشنى بېجىرىشتىن ئىبارەت. شۇ يىلى شىنجاڭ بويىچە 83 ناھىيە، شەھەر ئىچىدە 50 ناھىيە خىمىيىۋى ئوغۇتنى تۈز لىنىيە بويىچە توشۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، ۋىلايەت (ئوبلاست) تىن ئىبارەت ئوتتۇرىدىكى بىر ھالقا ئازايدى. خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇشتا «ئاپتوموبىل بويىچە تولۇق قاچىلاش» ۋە «3 خىل ئەھۋالدا ئاپتوموبىلغا قاچىلىماسلىق» (بىرزېنت يېپىلمىسا، چاتما كوزۇپ بولمىسا، تۈز لىنىيە بويىچە ماڭمىسا ئاپتوموبىلغا قاچىلىماسلىق) چارىسى قوللىنىلدى. بۇنىڭ بىلەن بىر يىلدا ئۇدۇل توشۇش مىقدارى 8000 توننا بولۇپ، 280 مىڭ يۈەنلىك ھەرخىل تىجارەت تېجەپ قىلىندى. ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزال ئىسكىلاتىدىكى بىر قىسىم خىمىيىۋى ئوغۇتلارگۈڭشې-ئەترەتلەرگىچە بىۋاسىتە توشۇلدى. تۇرپان 2 - دەرىجىلىك پونكىت ئەسلىدە مەمۇرىي رايونلار بويىچە ئايرىلىپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى ۋىلايەت (ئوبلاست) لەر ھەرقايسى ناھىيىلەرنى خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش بىۋاسىتە تەمىنلەشكە ئۆزگەرتىلدى. قۇمۇل ۋىلايىتى لەنجۇ ۋوگزالىدىن بىۋاسىتە توشۇيدىغان بولدى. تۇرپان پونكىتىنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش دائىرىسى 1962 - يىلدىكى 5 ۋىلايەت (ئوبلاست)، 3 بىۋاسىتە قاراشلىق ناھىيىدىن 45 ناھىيە (شەھەر) گە كېڭەيدى. 1962 - يىلى ئوتتۇرا ھالقا ئارقىلىق يۆتكەلگەن خىمىيىۋى ئوغۇت 16 مىڭ 200 توننا، زىيان 224 توننا، خوراش نىسبىتى 1.38% بولدى. 1963 - يىلى ئوتتۇرا ھالقا ئارقىلىق توشۇلغىنى 15 مىڭ 300 توننا، زىيان 20 توننىدىن سەل كۆپرەك بولۇپ، خوراش نىسبىتى پەقەت 0.013% لا بولدى.

1964 - يىلى شىنجاڭ بويىچە توشۇلغان خىمىيىۋى ئوغۇت 21 مىڭ 900 توننا بولدى، ۋىلايەت (ئوبلاست) لەر ئارقىلىق يۆتكەلگىنى 24% نى ئىگىلەپ، 1963 - يىلدىكىدىن 68% تۆۋەنلىدى. ناھىيىلىك كوپىراتىپ ۋە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارغىچە بىۋاسىتە يۆتكەلگىنى 75% بولۇپ، 1963 - يىلدىكىدىن 32% ئاشتى. «ئاپتوموبىل بويىچە تولۇق قاچىلاش» نىڭ توشۇش سالمىقى ئېشىپ، ئومۇمىي توشۇش مىقدارىنىڭ 73% نى ئىگىلىدى. ناھىيىلىك كوپىراتىپ ۋە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارغا بىۋاسىتە توشۇلغان خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ مىقدارى كۆپەيگەنلىكتىن، خوراش نىسبىتى كۆرۈنەرلىك تۆۋەنلىدى، خىراجەت - چىقىملار ئازايدى.

1965 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇتنى تۈز لىنىيە بويىچە يۆتكەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 4

تارقىتىش نۇقتىسى	يۆنۈلۈشى
ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزال ئامبىرى	ئۇرۇمچى شەھىرى، قاراماي شەھىرى، سانجى، مىچۇەن، فۇكاڭ، جىمىسار، مورى، قۇتۇبى، ماناس، گۇچۇڭ، سۇيدۇڭ، قورغاس، بورتالا، جىڭ، ئارىشاڭ، چۆچەك، شىخۇ، ساۋەن، دۆربىلجىن، تولى، چاغانتوقاي، قۇبۇقسار، بۇرچىن، غۇلجا، ئىلى ئوبلاستلىق ئۇنىۋېرسال پونكىت، ئالتاي توشۇش - يۆتكەپ بېرىش پونكىتى
تۇرپان 2 - دەرىجىلىك پونكىتى	تۇرپان، پىچان، توقسۇن، يەنجى، خېجىڭ، خوشۇت، كورلا، بۇگۇر، لوپنۇر، كۇچا، توقسۇ، شايار، باي، ئاقسۇ، ئۇچتۇرپان، ئاقسۇ كوناشەھەر، كەلپىن، ئاۋات، ئاتۇش، ئاقتۇ، ئۇلۇغچات، ئاقچى، قەشقەر، قەشقەر كوناشەھەر، مارالبېشى، يوپۇغا، پەيزاۋات، يېڭىسار، يەكەن، پوسكام، قاغىلىق، مەكىت، خوتەن، قاراقاش، گۇما، لوپ، چىرا، كىرىيە، نىيە، قەشقەر ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتى، قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئۇنىۋېرسال پونكىت، باينغولىن ئوبلاستلىق كوپىراتىسىيە ئىش باشقارمىسى

1965 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇتنى يۆتكەپ توشۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 5

يۆتكەپ توشۇغۇچى ئورۇن	يۆتكەپ توشۇلىدىغان نۇقتا	مېڭىش يوللۇشى
قۇمۇل ۋىلايەتلىك ئۇنىۋېرسال پونكىت	قۇمۇل ناھىيىسى	بارىكۆل، ئاراتۇرۇك
ئالتاي يۆتكەپ توشۇش پونكىتى	بۇرچىن ناھىيىسى	ئالتاي، جىمۇنەي، بۇرۇلتوقاي، قابا، چىڭگىل، كۆكتوقاي
ئىلى ئوبلاستلىق ئۇنىۋېرسال پونكىتى	غۇلجا شەھىرى	غۇلجا، چاپچال، تېكەس، موڭغۇلكۈرە، توققۇزتارا، كۆنەس، نىلقا
بايىنغولىن ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە باشقارمىسى	كورلا ناھىيىسى	چەرچەن، چاقىلىق
قەشقەر ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتى	قەشقەر شەھىرى	تاشقورغان

1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قەشقەر، تۇرپان، قۇمۇل، پىچانلاردا خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش بويىچە تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاشنى نۇقتىدا سىناق قىلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى. قەشقەر ۋىلايىتىدىكى 11 ناھىيىلىك، 87 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ ئىچىدىكى چەت، يىراق، قاتمىشى قولايسىز بولغان 11 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپتا يەنىلا ئاپتونوم رايون، ناھىيە، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپتىن ئىبارەت 3 دەرىجە بويىچە تىجارەت قىلىش يولغا قويۇلغاندىن سىرت، 33 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپتا ئاپتونوم رايون، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپتىن ئىبارەت 2 دەرىجە بويىچە تىجارەت قىلىش، 32 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپتا ئاپتونوم رايون، ناھىيىدىن ئىبارەت 2 دەرىجە بويىچە تىجارەت قىلىش يولغا قويۇلۇپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى بىۋاستە تەمىنلەندى. ۋىلايەت بويىچە نامۇۋاپىق توشۇش لىنىيىسىدىن جەمئىي 16سى قىسقارتىلىپ، 2 دەرىجە بويىچە تىجارەت قىلىش يولغا قويۇلۇپ، تۇز لىنىيە ئارقىلىق توشۇلغان خىمىيىۋى ئوغۇت ئومۇمىي تەمىنلەش مىقدارىنىڭ %93نى ئىگىلىدى. مۇساپە 3 — 5 كۈن قىسقاردى؛ خوراش نىسبىتى 0.8% — 1.2% دىن 0.2% — 0.4%كە تۆۋەنلىدى؛ زىيان 116 تونىنا ئازايدى؛ توشۇش مۇساپىسىدىن 199 مىڭ 800 تونىنا - كىلومېتىر، كىرا ھەققىدىن 45 مىڭ يۈەن، قاچىلاش - چۈشۈرۈش، يۆتكەش خىراجىتىدىن 85 مىڭ يۈەن تېجەپ قىلىندى. 1965 - يىلى شىنجاڭ بويىچە 145 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ ۋە 16 شۆبە سېتىش دۇكىنىدا خىمىيىۋى ئوغۇتنى بىۋاستە يۆتكەش كەسپى قانات يايدۇرۇلۇپ، توشۇش مۇساپىسى 1500 كىلومېتىردىن كۆپرەك قىسقارتىلدى، خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ خورىشى 170 تونىنا ئازايدى، ھەرخىل خىراجەتتىن 177 مىڭ يۈەن تېجەپ قىلىندى.

1966 — 1973 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى زور كۆپ قىسىم جايلاردا خىمىيىۋى ئوغۇتنى 2 دەرىجە بويىچە تىجارەت قىلىش، تۇز لىنىيە بويىچە يۆتكەش يولغا قويۇلدى. ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزال ئامبىرىدىن شىمالىي شىنجاڭدىكى 37 ناھىيە، شەھەرگە تۇز لىنىيە بويىچە توشۇلدى. بورتالا، جىڭ، غۇلجا، چاپچال، شىخۇ قاتارلىق ناھىيە، شەھەرلەردىكى بىر قىسىم ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارمۇ تۇز لىنىيە بويىچە توشۇپ، بىۋاستە ھېسابلاشتى. داخىيەن 2 - دەرىجىلىك پونكىتىدىن جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 45 ناھىيە، شەھەر ۋە 211 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپقا تۇز لىنىيە بويىچە توشۇلۇپ، بىۋاستە ھېسابات قىلىندى. شىنجاڭ تەجرىبە خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى، سانجى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى، ئۇرۇمچى خىمىيە سانائىتى زاۋۇتى قاتارلىق يەرلىك زاۋۇتلاردا ئىشلەپچىقىرىلغان خىمىيىۋى ئوغۇتلاردىمۇ زاۋۇتتىن بىۋاستە يۆتكەش چارىسى قوللىنىلىپ، ئۆتكەنكىدەك زاۋۇتتىن سېتىۋالغاندىن كېيىن ئامبارغا كىرگۈزۈپ ئاندىن يەنە يۆتكەپ، قاچىلاپ توشۇش چارىسى

ئۆزگەرتىلدى.

بىۋاستە يۆتكەش دائىرىسىنىڭ ئۆزلۈكسىز كېڭىيىشى خىمىيىۋى ئوغۇتنى پىلانلىق باشقۇرۇش ۋە تەشكىللىك باشقۇرۇشقا تەسىر قىلدى. كۆپ ساندىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ يوللىرى ناچار بولغانلىقتىن، توشۇشنى ئۇستىگە ئالغان ئورۇنلار بېرىشنى خالىمىدى. بەزى شوپۇرلار مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلىپ، مالنى بەلگىلەنگەن نۇقتىغا ۋە سېتىۋالغان ئورۇنغا تاپشۇرمايدىغان، خاتا قاچىلايدىغان، خاتا توشۇيدىغان، ئىز - دېرەكسىز يوقۇلۇپ كېتىدىغان ۋە 2 تەرەپنىڭ رەسمىيەتلىرى ئۈزاققىچە ئېنىق بولمايدىغان قالايمىقانچىلىق ھادىسىلىرى يۈز بەردى. 1974 - يىلدىن كېيىن، خىمىيىۋى ئوغۇتنى توز لىنىيە بويىچە توشۇش، ھېسابنى بىۋاستە ئۆزۈش خىزمىتى پەيدىنپەي توختاپ قىلىپ، خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ زور كۆپ قىسمى يەنىلا ناھىيىلىك كوپېراتىپ ئارقىلىق ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپقا يەتكۈزۈلىدىغان بولدى.

1957 — 1977 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىدە ئىزچىل زىيان تارتتى. 1978 - يىلى زىيانىنى پايدىغا ئايلاندۇرۇپ، 500 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك پايدا ئالدى. پايدا كۆرۈشتىكى سەۋەب: (1) ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەلگەن ئۇنۇملۇك مىقدارى يۇقىرى بولغان خىمىيىۋى ئوغۇت كۆپەيدى، يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ سېتىۋېلىش مىقدارى ئازايدى، سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان ئازايدى، تىجارەت چىقىمى ئازايدى؛ (2) بىكىتۈەننىڭ خىمىيىۋى ئوغۇتىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تىجارەت قىلدى. چۈنكى بىكىتۈەننىڭ توشۇش ئارىلىقى يېقىن بولغاچقا، شىنجاڭ بويىچە خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇش مۇساپىسى بۇرۇنقى ئوتتۇرىچە 950 كىلومېتىردىن 750 كىلومېتىرغا قىسقىراپ، كىرا ھەققى چىقىمى ئازايدى؛ (3) كارخانىلارنىڭ تىجارەت باشقۇرۇشى كۈچەيتىلىپ، «ئەلا سۈپەتلىك ئوغۇتنى يىراقتا توشۇش، سۈپىتى تۆۋەنرەكنى يېقىندا سېتىش» تىن ئىبارەت يۆتكەش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرغانلىقتىن، خىمىيىۋى ئوغۇتتىكى زىيان ئازىيىپ، توشۇش كۈچى ۋە خىراجەت تېجەلدى.

1980 - يىلى تۇرپاندىن كورلىغىچە بولغان تۆمۈر يول لىنىيىسىدە ۋاقىتلىق ترانسپورت تىجارىتى يولغا قويۇلۇپ، يۈەرگۈ بىلەن كورلىدا 2 يۆتكەش پونكىتى تەسىس قىلىندى. خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇشتا پويىز ئارقىلىق بىۋاستە توشۇش ۋە پويىز، ئاپتوموبىل بىرلىشىپ توشۇش چارىسى قوللىنىلدى. تۆمۈر يول بويىدىكى بايىنغولىن ئوبلاستىغا قاراشلىق 4 ناھىيە ۋە يېزا ئىگىلىك 2 - شىىسنىڭ 8 - تۈەن - مەيدانغا پويىز ئارقىلىق بىۋاستە توشۇش چارىسى قوللىنىلىپ، بىر يىلدا 9946 تونىا خىمىيىۋى ئوغۇت توشۇلدى، بۇنىڭ بىلەن 416 مىڭ يۈەنلىك كىرا ھەققى چىقىمى ئازايدى. ئاقسۇ، قىزىلسۇ، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى ناھىيە ۋە تۈەن - مەيدانلارغا پويىز، ئاپتوموبىل بىرلىشىپ توشۇش چارىسى قوللىنىلىپ، بىر يىلدا 39 مىڭ 800 تونىا ئوغۇت توشۇلدى، بۇنىڭ بىلەن 1 مىليون 773 مىڭ يۈەنلىك كىرا ھەققى چىقىمى ئازايدى. يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان خىمىيىۋى ئوغۇتتىمۇ ئۆز جايىدىن ئاپتوموبىلغا قاچىلاپ توشۇش چارىسى ئۆزگەرتىلىپ، تۆمۈر يول بويلىرىدىكى قۇمۇل، تۇرپان، كورلا قاتارلىق ناھىيە، شەھەرلەر 1210 تونىا خىمىيىۋى ئوغۇتنى پويىز ئارقىلىق بىۋاستە توشۇپ، كىرا ھەققى چىقىمىنى 73 مىڭ يۈەن ئازايتتى.

1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ «خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىنى باشقۇرۇشتا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان تاپشۇرۇپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش راسچوتى ھەققىدىكى چارىسى» دە: خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇشتا ئاك ئىقتىسادچىل، ئاك مۇۋاپىق توشۇش لىنىيىسى ۋە توشۇش ئۈسۈلىنى قوللىنىش، جايلاردىكى تىجارەت تارماقلىرى ئۆز جايىنىڭ توشۇش لىنىيىسىنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش ئاساسىدا، ئاساسىي قاتلام نۇقتىلىرىغا بىۋاستە يەتكۈزۈش ئۈچۈن شارائىت يارىتىشى، باشقىلارنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇتنى قەتئىي چۈشۈرۈۋالماسلىق ۋە قوبۇل قىلماسلىق پرىنسىپىنى قاتتىق ئىجرا قىلىشى كېرەك، دەپ بەلگىلىدى. توشۇش ھېسابات‌ىدا مالنى قاچىلاپ ماڭغاندا خىراجەت تۆلەشنى مال يېتىپ بارغاندىن كېيىن ئاندىن

چىقىم قىلىشقا ئۆزگەرتتى ھەمدە خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ يول ئۈستىدىكى ۋاقتى ھەققىدە كونكرېت بەلگىلىمىلەرنى چىقاردى. شۇ يىلى تۆمۈر يولدىن پايدىلىنىپ جەنۇبىي شىنجاڭغا يۆتكەپ توشۇلغان خىمىيىۋى ئوغۇت 31 مىڭ 400 تونىنا بولۇپ، 1 مىليون 380 مىڭ يۈەنلىك كىرا ھەققى تېجەپ قىلىندى.

1984 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەرقايسى مال تارقىتىش نۇقتىلىرى ناھىيىلەرگە توشۇلىدىغان بىر تۇتاش تەقسىم قىلىنغان خىمىيىۋى ئوغۇتلار ئومۇمەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ تەمىنلەش نۇقتىلىرى ناھىيە دەرىجىلىك تىجارەت تارماقلىرى تۈرۈشلۇق جايدىن ئۆتمىسە، بىردەك بۆلۈشتە توشۇلدى. لېكىن مال پۇلى راسچوتى يەنىلا ناھىيە دەرىجىلىك تىجارەت تارماقلىرى ئارقىلىق بېجىرىلدى. پۈتۈن يىلدا تۆمۈر يولدىن پايدىلىنىپ يۆتكەلگەن خىمىيىۋى ئوغۇت 38 مىڭ 300 تونىنا بولدى. تېجەپ قېلىنغان كىرا ھەققى 1 مىليون 730 مىڭ يۈەنگە يەتتى. جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭ ئېغىزلىرىدىن ئورىيا بۆلۈشتە توشۇلۇپ، بۇنىڭدىن 2مىليون 830 مىڭ يۈەنلىك كىرا ھەققى تېجەپ قىلىندى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا خىمىيىۋى ئوغۇت توشۇش نۇقتىلىرى كۆپەيدى، تورغات ۋە قورغاس ئېغىزلىرىدىكى خىمىيىۋى ئوغۇت گۇرۇپپىلىرى سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئىمپورت قىلىنغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى تاپشۇرۇۋېلىش ھەمدە يۆتكەش، توشۇشنى ئۈيۈشتۇرۇشقا مەسئۇل بولدى. ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزال ئامبىرى، داخىيەن يۆتكەپ توشۇش گۇرۇپپىسى ۋە كورلا سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىم قىلغان، يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان، پىلان سىرتىدىكى خىمىيىۋى ئوغۇتلارنى يۆتكەپ توشۇشقا مەسئۇل بولدى. شىنجاڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ۋە ئۈرۈمچى نېفىت - خىمىيە سانائىتى باش زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان خىمىيىۋى ئوغۇتلار زاۋۇتتىن بۆلۈشتە يۆتكەلدى. بۇنىڭ بىلەن ھەم خىراجەت تېجەپ قېلىندى ھەم توشۇش سۈرئىتى تېزلەشتى.

1985 - يىلدىكى خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ يۆتكىلىش يۆنۈلۈشى

جەدۋەل: 3 — 6

مال تارقىتىش نۇقتىسى	يۆنۈلۈشى
ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزال ئامبىرى	شىمالىي شىنجاڭدىكى ھەر قايسى ناھىيە، شەھەر، بېكەتۈەنىڭ ئۈرۈمچىدىكى باشقۇرۇش ئىدارىسى، يېزا ئىگىلىك 4 - شى ۋە 10 - شىگە قاراشلىق تۈەن - مەيدانلار
كورلا سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى	جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى ناھىيە، شەھەر، بېكەتۈەنىڭ خوتەن باشقۇرۇش ئىدارىسى، يېزا ئىگىلىك 1 - ۋە 3 - شىسىگە قاراشلىق تۈەن - مەيدانلار
داخىيەن يۆتكەپ توشۇش گۇرۇپپىسى	تۇرپان شەھىرى، توقسۇن ناھىيىسى، 221 - تۈەن
قورغاس ئېغىزى	ئىلى ۋىلايىتىدىكى ھەرقايسى ناھىيە، شەھەرلەر، يېزا ئىگىلىك 4 - شىسىگە قاراشلىق تۈەن - مەيدانلار، بورتالا ئوبلاستىدىكى ھەرقايسى ناھىيە، شەھەر، يېزا ئىگىلىك 5- شىسىگە قاراشلىق تۈەن - مەيدانلار
تورغات ئېغىزى	قىزىلسۇ ئوبلاستى، خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرىگە قاراشلىق ھەرقايسى ناھىيە، شەھەرلەر ۋە ئاقسۇ ۋىلايىتىنىڭ غەربىدىكى 5ناھىيە، يېزا ئىگىلىك 3 - شىسىگە قاراشلىق تۈەن- مەيدانلار، يېزا ئىگىلىك 1 - شىسىنىڭ غەربىدىكى تۈەن - مەيدانلار
شىنجاڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى	جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى ناھىيە، شەھەر، تۈەن - مەيدانلار
ئۈرۈمچى نېفىت - خىمىيە ئوغۇت زاۋۇتى	شىنجاڭدىكى ھەرقايسى ناھىيە، شەھەر، تۈەن - مەيدانلار

3. سېتىش

1) تەمىنلەش چارىسى

50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا يار - يۆلەك بولۇش ئۈچۈن، خىمىيىۋى ئوغۇت ئەك ئاۋۇال كوپېراتىپ، ھەمكارلىق گۇرۇپپا ۋە نامرات دېھقانلارغا تەمىنلەپ بېرىلدى. نامرات جايلاردا نېسى سېتىش چارىسى قوللىنىلدى، ھال ئەھۋالى ياخشىراق جايلارغا قارىتا خىمىيىۋى ئوغۇتنى ئالدىن سېتىش چارىسى قانات يايدۇرۇلدى.

1957 - يىلدىن كېيىن ئىشلەپچىقىرىش راۋاجلانغانلىقتىن، يېزا ئىگىلىك قەرز پۇلى كۆپەيدى ۋە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى ئالدىن سېتىۋېلىش يولغا قويۇلدى، يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىنىڭ مەبلەغ ئەھۋالى ياخشىلاندى، خىمىيىۋى ئوغۇتقا بولغان ئېھتىياج كۈنسايىن ئاشتى، ئايرىم جايلاردا تەمىنلەش ئېھتىياجىنى قاندۇرالماسلىق ئەھۋالى كېلىپ چىقتى. 1958 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «نېسى سېتىشنى تىزگىنلەپ، يىغىلىپ قالغان نېسى پۇللارنى قايتۇرۇۋېلىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش»ىنىڭ روھىغا ئاساسەن، خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەشتە نەق پۇل سودىسى قىلىش، پۇل بىلەن مال نەق بولۇش چارىسى قوللىنىلدى. 1959 - يىلى بىكتۇەنگە ئېھتىياجلىق بولغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى يەرلىك تەمىنلەش دۆلەت بىۋاستە بۇيرۇپ بېرىشكە ئۆزگەرتىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاساسلىقى خەلق گۇڭشىسى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرى، ھەربىي قىسىملارنىڭ دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ۋە جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى سىستېمىسىنىڭ ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى تەمىنلىدى.

1962 - يىلى خەلق گۇڭشىلىرىنىڭ كوللېكتىپ ئىگىلىكىنى مۇستەھكەملەش ئۈچۈن، خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن كوللېكتىپلا تەمىنلەندى، شەخسلەر تەمىنلەنمىدى. مۇكاپات ئورنىدا سېتىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتتىمۇ مۇكاپات ئورنىدا سېتىش بىلىتى تارقىتىپ، «كىم سېتىپ بەرسە، شۇنىڭغا سېتىپ بېرىش»، «ئۇدۇللۇق سېتىۋېلىپ، ئۇدۇللۇق بىلەت تارقىتىش» چارىسى يولغا قويۇلدى، گۇڭشى - ئەترەتلەر مۇكاپاتلىق سېتىش بىلىتىگە خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىۋالدى. 1974 - يىلى پاختىغا مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت — كېۋەز تېرىش پىلانىغا ئاساسەن، ھەر مو يەرگە ئالدىن 20 كىلوگرام بۇيرۇپ بېرىلدى، كۆزدە ئەملي سېتىپ بېرىش مىقدارى ۋە مۇكاپاتلىق سېتىش ئۆلچىمى بويىچە ھېسابلاپ نەقلەشتۇرۇلدى. 1976- يىلى بىكتۇەن تۇزۇلمىسى ئەملدىن قالدۇرۇلۇپ، خىمىيىۋى ئوغۇت كەسپى يەرلىكنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى شىركىتى 10 يېزا ئىگىلىك شىسى، 3 يېزا ئىگىلىك مەيدانى باشقۇرۇش ئىدارىسىغا قاراشلىق 150 تۇەن - مەيدانىنى خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەشنى بىۋاستە ئۈستىگە ئالدى. 1979 - يىلى پاختىغا مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت پىلانىدىكى كۆلەم بويىچە ئالدىن بۇيرۇپ بېرىلمەي، ئالدىنقى يىلدىكى ئەملي سېتىپ بېرىلگەن مىقدار بويىچە گۇڭشى - ئەترەتلەرگە ئالدىن 2 قېتىم بۇيرۇپ بېرىلىپ، يىل ئاخىرىدا راسچوت قىلىش ئارقىلىق، كېۋەز تېرىيدىغان گۇڭشى - ئەترەتلەرنىڭ دۆلەت پىلانى بويىچە كېۋەزنى كۆپ تېرىپ، پاختىنى كۆپ سېتىپ بېرىشىگە ئىلھام بېرىلدى. پاختا، چىگە، پىلە غوزىكى قاتارلىق ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنىڭ سېتىۋېلىش مىقدارى ۋە مۇكاپاتلىق سېتىپ بېرىش ئۆلچىمى بويىچە مۇكاپاتلىق سېتىش بىلىتى تارقىتىلىپ، مۇكاپات ئورنىدا خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنىڭ نەقلەشتۇرۇلۇشىگە كاپالەتلىك قىلىندى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، يېزا ئىگىلىك

ئىشلەپچىقىرىشىدا مەسئۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددە بېرىش مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش ئوبيېكتىدا ئۆزگىرىش بولدى. ئۆتكەنكى گۈڭشې - ئەترەت كوللېكتىپىنى تەمىنلەشتىن ئائىلىلەرنى تەمىنلەشكە قاراپ بۇرۇلۇش بولدى. 1981 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا رتەمىنات. سودا كوپېراتىپى «خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشىلاش توغرىسىدا پىكىر» دە، خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش چارىسىنى مۇنداق تەكشىدى: «(1) مەھسۇلات ئائىلىلەرگە ياكى گۇرۇپپىلارغا ھۆددە بېرىلگەن جايلاردا ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى پىلان بويىچە ئەزالارغا تەقسىم قىلىپ بېرىدۇ. ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ئەزالارغا سېتىپ بەرسىمۇ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ئەزالارغا سېتىپ بەرسىمۇ بولىدۇ. مەيلى كوللېكتىپ ياكى شەخسلەر بولسۇن، بۇ قولدا پۇلنى بېرىپ، ئۇ قولدا مالنى ئېلىش كېرەك، نېسى سېتىشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ؛ (2) دۆلەت بىر تۈتاش تەقسىم قىلغان خىمىيىۋى ئوغۇتتا بىر تۈتاش بەلگىلەنگەن پارچە سېتىش باھاسى يولغا قويۇلىدۇ، ئەزالارغا سېتىپ بېرىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ مىقدارى ۋە تۈرلىرى كوللېكتىپنىڭكىگە ئوخشاش بولۇپ، مال مەنبەسى ئەھۋالىغا ئاساسەن پىلان بويىچە تەمىنلىنىدۇ». شۇ يىلى 8 - ئاينىڭ 17 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشى ئىشلەش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» نىدا: كوللېكتىپنىلا تەمىنلەپ، شەخسلەرنى تەمىنلىمەسلىكتەك ئۇسۇلنى ئۆزگەرتىش ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، مەيلى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى ياكى كەسپىي گۇرۇپپىلار، يېزا ئىگىلىك كەسپىي ئائىلىلىرى ۋە شەخسلەر بولسۇن ھەممىسىگە ئوخشاش مۇئامىلە قىلىش كېرەك دەپ بەلگىلەندى. 1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى خىمىيىۋى ئوغۇتنى ئاپتونوم رايون، ناھىيە، ئاساسىي قاتلامدىن ئىبارەت 3 دەرىجە بويىچە تىجارەت قىلىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى قارار قىلدى. ئاممىغا ئاسانلىق يارىتىش ئۈچۈن خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش تور - نۇقتىلىرىنى كۆپەيتتى. 1983 - يىلى 68 ناھىيىنىڭ ئىستاتىستىكىسىغا قارىغاندا، 426 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانغان، بۇ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئومۇمىي سانىنىڭ %79نى ئىگىلىگەن. بەزى چوڭ ئەترەتلەردىكى شۆبە سېتىش دۇكانلىرىمۇ خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتى قىلغان. تىجارەت جەريانىدا پارچىلاپ سېتىشنى يولغا قويۇپ، ئەترەتكە كەلسە ئەترەتلەرنى تەمىنلەش، گۇرۇپپىلار كەلسە، گۇرۇپپىلارنى تەمىنلەش، ئائىلىلەر كەلسە، ئائىلىلەرنى تەمىنلەش ئىشقا ئاشۇرۇلۇپ، ئوخشاش مۇئامىلە قىلىندى. ئايرىم چەت - يىراق جايلارغا مال ئىشىك ئالدىغچە يەتكۈزۈپ بېرىلدى. 1984 - يىل 7 - ئايدا خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەشتە «پىلاننى كەنتلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۇرۇش، كۆرسەتكۈچنى ئائىلىلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۇرۇش، باك چېقىرىپ ئېلان قىلىپ تۇرۇش، كارتۇچكا (بىلەت) بويىچە تەمىنلەش، ئامما نازارەت قىلىش» چارىسى يولغا قويۇلۇپ، سىياسەت بويىچە كۆرسەتكۈچ ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگىچە ئەمەلىيلەشتۇرۇلدى، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى كۆرسەتكۈچنى ئائىلىلەرگىچە تەقسىم قىلىپ بەردى. مۇكاپاتلىق خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىشتا كىم سېتىپ بەرسە، شۇنىڭغا مۇكاپاتلىق سېتىپ بېرىش، كۆپ سېتىپ بەرگەنلەر كۆپرەككە ئىگە بولۇش، ئاز سانقانلار ئازراققا ئېرىشىش چارىسى يولغا قويۇلدى، مۇكاپاتلىق سېتىش بېلىتى ناھىيىنى بىرلىك قىلغان ھالدا بىر تۈتاش بېسىلدى. باشقا ئوغۇت ئىشلىتىلىدىغانلارغا تېرىلغۇ كۆلىمى ۋە سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا قاراپ تەمىنلەش كىنىشكىسى تارقىتىلدى ياكى توختام بويىچە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ نۆۋەتا بەلگىلەپ تەمىنلىدى. خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىش پىلانى، سېتىش سانى ۋە پىلاننىڭ ئورۇندىلىش ئەھۋالى قەرەللىك ھالدا باك چېقىرىپ ئېلان قىلىنىپ، دېھقانلارنىڭ نازارەتچىلىكى قوبۇل قىلىنىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرىغا ماسلىشىپ بازار باشقۇرۇش كۈچەيتىلىپ، خىمىيىۋى ئوغۇتنى ھايىنىغا سېتىش ھەرىكەتلىرىگە زەربە بېرىلدى.

2) تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياجنىڭ ئۆزگىرىشى

1954 - يىلى ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش بۆلۈمى خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىنى باشلاپ، شۇ يىلى 2 تونىا ساتتى. 1956 - يىلى 802 تونىا سېتىپ چىقاردى، سېتىش تۇرى ئاممونىي سۇلفات، ئاممونىي نىترات ۋە كالتسىي سوپېر فوسفات قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولدى. يېزا ئىگىلىك تارماقلىرى بىلەن ھەمكارلىشىپ تەجرىبە قىلىش، ئۇلۇغ كۆرسىتىش ۋە كېڭەيتىش ئارقىلىق، خىمىيىۋى ئوغۇتنى سېتىپ چىقىرىش يىلدىن - يىلغا ئاشتى. 1965 - يىلى شىنجاڭ بويىچە 126 مىڭ تونىا سېتىلىپ، تۇرى 4كە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئازوتلۇق ئوغۇت 124 مىڭ 100 تونىا، فوسفورلۇق ئوغۇت 1906 تونىا. بۇ ئىككىسىنىڭ سېلىشتۇرما نىسبىتى 1:0.01، ئورىيانىڭ سېتىلىش مىقدارى ئازوتلۇق ئوغۇتنىڭ سېتىلىشى ئومۇمىي مىقدارىنىڭ %15نى ئىگىلىدى. 1966 - يىلى سېتىلغان خىمىيىۋى ئوغۇت 203 مىڭ 300 تونىغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئازوتلۇق ئوغۇت 185 مىڭ 500 تونىا، فوسفورلۇق ئوغۇت 17 مىڭ 800 تونىا. بۇ ئىككىسىنىڭ سېلىشتۇرما نىسبىتى 1:0.07 بولدى. 1966 — 1976 - يىلغىچە بولغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ئېغىر دەرىجىدە توسقۇنلۇق ۋە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ، خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ مال مەنبەسى ئازىيىپ، سېتىش مىقدارى تۆۋەنلەپ كەتتى. 1968 — 1971 - يىلغىچە يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىش سوممىسى 94 مىڭ 300 يۈەندىن توغرا كەلدى، 1976 - يىلغا كەلگەندە ئاران 186 مىڭ 600 تونىا سېتىلىپ، 1966 - يىلدىكىدىن يەنە 16 مىڭ 700 تونىا ئاز سېتىلدى. 1977 - يىلى سېتىش مىقدارى ئۆرلەشكە يۈزلىنىپ 239 مىڭ 600 تونىغا يەتتى. 1984 - يىلغا كەلگەندە، ئوتتۇرىچە ھەر يىلى %16 ئېشىپ، تەمىنلەش ئېھتىياجنى قاندۇرالماسلىق ۋەزىيىتى داۋاملاشتى. خىمىيىۋى ئوغۇت تۈرلىرى: ئاممونىي نىترات، ئاممونىي سۇلفات، ئاممونىي گېدرو كاربونات، ئورىيا، كالتسىي سوپېر فوسفات، ئۈچ ئىلمەنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفات، ئىككى ئىلمەنتلىق، ئۈچ ئىلمەنتلىق بىرىكمە ئوغۇت قاتارلىق 12 خىلغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئورىيا، ئۈچ ئىلمەنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفات، ئىككى ئاممونىيلىق فوسفات قاتارلىق فوسفور مىقدارى يۇقىرى ئەلا سۈپەتلىك بىرىكمە ئوغۇتلارنىڭ سېتىلىش مىقدارى خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىش ئومۇمىي مىقدارىنىڭ %85نى ئىگىلىدى. 1978 - يىلى 452 مىڭ 800 تونىا سېتىلىپ، ئازوتلۇق ئوغۇت بىلەن فوسفورلۇق ئوغۇت نىسبىتى 1:0.2 بولۇپ، شىنجاڭ بويىچە ئوتتۇرىچە ھەر مو ئېتىزغا 9.9 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى. 1984 - يىلى 889 مىڭ 200 تونىا سېتىلىپ 1978 - يىلنىڭ 2 ھەسسىسىگە، 1966 - يىلدىكىنىڭ 4.4 ھەسسىسىگە، 1961 - يىلدىكىنىڭ 70 ھەسسىسىگە يېقىنلىشىپ، تارىختا خىمىيىۋى ئوغۇت ئەڭ كۆپ سېتىلغان بىر يىل بولدى. ئازوتلۇق ئوغۇت بىلەن فوسفورلۇق ئوغۇتنىڭ نىسبىتى 1:0.62 بولۇپ، شىنجاڭ بويىچە ئوتتۇرىچە ھەر مو ئېتىزلىققا 20.6 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى. 1985 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇت بازىرىدا بۇرۇلۇش خاراكتېرلىك ئۆزگىرىش بولۇپ، تەمىنلەش ئېھتىياجنى قاندۇرالماسلىقتىن تەمىنلەش ئېھتىياجدىن ئېشىپ كېتىشكە ئۆزگەردى. بىر يىلدا 708 مىڭ 900 تونىا سېتىلىپ (سىرتقى ئۆلكىلەردىن يۆتكەلگەن 26 مىڭ 700 تونىا ئورىيانى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ)، 1984 - يىلدىكىدىن 180 مىڭ 300 تونىا ئازايدى. سېتىش مىقدارىنىڭ تۆۋەنلەپ كېتىشىدىكى سەۋەب: (1) يېزىلارنىڭ كەسىپ قۇرۇلمىسى تەرتىپكە سېلىنىپ، تېرىلغۇ كۆلىمى ئازايغاچقا، خىمىيىۋى ئوغۇتقا بولغان ئېھتىياج مىقدارى مۇناسىپ تۇردە ئازايدى؛ (2) يېزا كرىدىت مەبلىغى قىسقىلىپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ مال كىرگۈزۈشىگە ۋە دېھقانلارنىڭ سېتىۋېلىش ئاكتىپچانلىقىغا تەسىر يەتتى؛ (3) دېھقانلار سېلىنما ۋە ھاسىلاتتىن ئىبارەت ئىقتىسادىي ھېسابانقا، ئوغۇت بېرىشنىڭ پەسىل

خاراكتېرىنى ۋە تۈرلىرىنى تاللاشقا ئەھمىيەت بېرىدىغان بولدى؛ خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ باھاسى يۇقىرى، تۈرى ئاز بولۇپ، مەھەللىۋى ئوغۇت ۋە يېشىل ئوغۇتنىڭ ئىشلىتىش مىقدارى كۆپەيدى. 1978 — 1985 - يىلى 8 - ئايغىچە بولغان ئارىلىقتا جەمئىي سېتىلغان خىمىيىۋى ئوغۇت 4 مىليون 986 مىڭ 500 تونىنا بولۇپ، 1954 — 1985 - يىلغىچە بولغان سېتىش ئومۇمىي مىقدارىنىڭ %61نى ئىگىلىدى.

خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ 1954 -يىلدىن 1985 -يىلغىچە بولغان سېتىلىش مىقدارى

جەدۋەل: 3 — 7 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	جەمئىي	ئازوتلۇق ئوغۇت	فوسفورلۇق ئوغۇت	بېرىكمە ئوغۇت	كالىلىق ئوغۇت
1954	2	2			
1956	802	797	5		
1958	3035	2926	100		
1961	12686	9136	3550		
1965	126033	124127	1906		
1966	203383	185524	17859		
1976	186619	154122	26465	6032	
1978	452846	349041	46411	57394	
1979	530549	363941	85214	81373	21
1980	565222	401529	116024	47669	
1981	522562	227672	74808	220082	
1982	586161	379452	87230	119469	10
1983	730867	373360	145315	212192	
1984	889296	404893	203630	280764	9
1985	708963	383931	46389	278592	51

ئىزاھات: خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ سېتىلىش مىقدارى دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق تارماقلىرىنىڭ سېتىش مىقدارىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ.

خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ سېتىلىش مىقدارى، ئوتتۇرىچە ھەر مو يەرگە بېرىلگەن ئوغۇت مىقدارى ۋە ئاشلىقنىڭ ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى

جەدۋەل: 3 — 8 بىرلىكى: كىلوگرام، 100 مىليون كىلوگرام، 10 مىڭ مو

يىللار	ئومۇمىي تېرىلغۇ كۆلىمى (10 مىڭ مو)	خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىش مىقدارى (ئۆلچەملىك تونا)	ئازوتلۇق: فوسفورلۇق	ئوتتۇرىچە ھەر مو يەرگە بېرىلگىنى (كىلوگرام)	ئاشلىق ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى (100 مىليون كىلوگرام)
1954	2103.75	2			14.57
1956	2428.99	802	1:0.0006	0.03	15.83
1958	2848.01	3035	1:0.03	0.11	19.61
1961	4306.09	12686	1:0.3	0.29	17.45
1965	4184.35	126033	1:0.01	3	26.18
1966	4522.78	203383	1:0.09	4.5	33.24

1976	4361.12	186619	1:0.13	4.3	33.97
1978	4532.51	452846	1:0.2	9.9	37
1979	4526.71	530549	1:0.32	11.7	38.94
1980	4490.56	565222	1:0.3	12.6	38.66
1981	4452.26	522562	1:0.69	11.7	38.77
1982	4493.63	586161	1:0.35	13.04	40.55
1983	4358.04	730867	1:0.52	16.77	45.35
1984	4317.48	889296	1:0.62	20.6	49.50
1985	4270	708963	1:0.39	16	49.67

ئىزاھات: 1. ئومۇمىي تېرىلغۇ كۆلىمى ئاشلىق، پاختا، مايلىق دانىنىڭكىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.
2. 1985 - يىلى سېتىلغان مىقداردىن ئۆلكە سىرتىغا يۆتكەلگەن 26702 تونىنا ئوغۇت چىقىرىۋېتىلدى.

4. باھا

1) يۆتكەش باھاسى

(1) يۆتكەش باھاسىنى دۆلەت بېكىتتى دۆلەت خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىدە «بىر تۇتاش پىلانلاش، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، بىر تۇتاش يۆتكەش، بىر تۇتاش ھېسابات قىلىش» تىن ئىبارەت باشقۇرۇش چارىسىنى يولغا قويۇپ، پىلان ئىچىدىكى خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇشتا مال يەتكۈزۈپ بېرىش تۈزۈمىنى قوللاندى، ئاساسلىق تۈرلەردە مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنى يولغا قويدى. 1975 - يىلى، مەملىكەتلىك 1 - دەرىجىلىك پونكىتنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت يۆتكەش باھاسى پارچە سېتىش باھاسىدىن ئۆلكىدىن تۆۋەن دەرىجىلىك خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىدىكى ھەرخىل خىراجەت نورما نىسبىتى ۋە كىرا ھەققى نورمىسىنى كېمەيتىپ بېرىشتىن ئىبارەت باھا چىقىرىش چارىسى بويىچە چىقىرىلدى.

شىنجاڭنىڭ ھەرخىل خىراجەت نورما نىسبىتى ۋە كىرا ھەققى نورما نىسبىتى

جەدۋەل: 3 — 9

يىللار	ھەرخىل خىراجەت نورما نىسبىتى				كىرا ھەققى نورمىسى (يۈەن/تونا)
	ئاممونىي سۇلفات، ئاممونىي خىلورىد، ئورىيا، كالىي سۇلفات، ئۈچ ئىلمەنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفات، ئوراغلىق (ئىمپورت قىلىنغان) كالتسىي سوپېر فوسفات	ئاممونىي نىترات	كالتسىي نىترات، ئىلىمىزدە ئىشلەنگەن ئوراغلىق كالتسىي سوپېر فوسفات	ئوراغسىز كالتسىي سوپېر فوسفات	
1957	13.7%	19.7%	14.7%	15.7%	32
1964	14.13%	16.03%	16.03%	17.03%	200

1971 - يىلى دۆلەتنىڭ يۆتكەش باھاسى مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش پارچە سېتىش باھاسىدىن ھەرخىل ئۇنۇمۇبرسال خىراجەتلەر نىسبىتىنى كېمەيتىش ئارقىلىق چىقىرىلدى. ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى 53% بولدى. 1983 - يىلى 48%كە تەڭشەلدى. 11 - ئايدا شىنجاڭغا يۆتكەپ بېرىلىدىغان ئازوتلۇق، كالىيلىق بىرىكمە ئوغۇت، ئازوتلۇق، فوسفورلۇق بىرىكمە ئوغۇت، ئىككى ئاممونىيلىق فوسفات، ئۇچ ئىلمەنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفات، كالىي خلورىد، كالىي سۇلفاتتىن ئىبارەت 6 تۈرنىڭ ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى تەڭشىلىپ 40% قىلىندى. 1984 - يىلى مەملىكەتلىك 1 - دەرىجىلىك پونكىتتىن يۆتكىلىدىغان ئورىيا ۋە ئاممونىي نىتراتتا رايونلار بويىچە مۇقىم يۆتكەش باھاسى يولغا قويۇلدى. شىنجاڭغا يۆتكەلگەن ئورىيانىڭ يۆتكەش باھاسى: قېلىن سۇلياۋ خالتىغا قاچىلانغىنىنىڭ ھەر تونناسى 279 يۈەن، توقۇلما خالتا ئىچىگە سۇلياۋ خالتا ئىلىپ قاچىلانغىنى، نىلۇڭ رەخت خالتا ۋە كاناپ خالتىغا قاچىلانغىنىنىڭ ھەر تونناسى 284 يۈەن. قېغەز خالتىغا قاچىلانغان ئاممونىي نىتراتنىڭ ھەر تونناسى 187 يۈەن بولدى.

(2) ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى يۆتكەش باھاسى بېكىتىلدى 1957 - يىلى ئاپتونوم رايون يېقىن جايلارنىڭكى ئارقىلىق يىراق جايلارنىڭكىنى تولۇقلاپ بېرىش چارىسىنى قوللىنىپ، شىنجاڭ بويىچە بىر تۇتاش يۆتكەش باھاسىنى بېكىتتى. ناھىيىلەرنىڭ يۆتكەش باھاسى — پارچە سېتىش باھاسىغا ئاساسەن ناھىيە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپتىن ئىبارەت 2 دەرىجىنىڭ نورمىلىق خىراجىتى، پايدىسى ۋە ئۆسۈمىنى كېمەيتىپ ھېسابلاش ئۇسۇلى بويىچە بېكىتىلدى. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنىڭ يۆتكەش باھاسى — پارچە سېتىش باھاسىغا ئاساسەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنىڭ نورمىلىق خىراجىتى، پايدىسى ۋە ئۆسۈمىنى كېمەيتىپ ھېسابلاش بويىچە بېكىتىلدى. ناھىيىلىك كوپېراتىپنىڭ ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى 2.95%، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنىڭ 4.55% بولدى. 1961 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنىڭ ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى 5.5%كە ئۆستۈرۈلدى. 1962 - يىلى ئۇلايەت (ئوبلاست) لەرنىڭ ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى 2.2%، ناھىيە (شەھەر) لەرنىڭ 7.5% بولدى. 1963 - يىلى ئۇلايەت (ئوبلاست) لەرنىڭ ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى 3.1%، ناھىيە (شەھەر) لەرنىڭ 9% بولدى. 1964 - يىلى 6 - ئايدا خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش دائىرىسى كېڭىيىپ، توشۇش مۇساپىسى ئۇزۇراپ يېزىلارنىڭ توشۇش باھاسى ئۆسۈپ، ئوراش سۇپىتى تۆۋەنلەپ كەتكەچكە، ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى مۇناسىپ ھالدا ئۆرلىدى.

خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ 1964 — 1965 - يىللىرىدىكى ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى

جەدۋەل: 3 — 10

تۈرى / ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى	ئاممونىي سۇلفات، ئاممونىي خلورىد، ئورىيا، كالىي سۇلفات، ئىمپورت قىلىنغان ئوراغلىق كالتسىي سوپېر فوسفات		ئاممونىي نىترات، كالتسىي نىترات، ئىلمىزدە ئىشلەنگەن ئوراغلىق كالتسىي سوپېر فوسفات		ئوراغسىز كالتسىي سوپېر فوسفات	
	ئۇلايەت (ئوبلاست)	ناھىيە (شەھەر) لىك ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ	ئۇلايەت (ئوبلاست)	ناھىيە (شەھەر) لىك ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ	ئۇلايەت (ئوبلاست)	ناھىيە (شەھەر) لىك ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ
1964-يىل 6-ئاي	2.3%	10.03%	2.8%	11.23%	3.1%	11.73%
1965-يىل 1-ئاي	3.8%	10.33%	4.5%	11.53%	5%	12.03%

1965 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇت ئاپتونوم رايون، ناھىيىدىن ئىبارەت 2 دەرىجە بويىچە تىجارەت قىلىنىپ، ئەسلىدىكى ۋىلايەت (ئوبلاست)، ناھىيە (شەھەر) دىن ئىبارەت 2 يۆتكەش باھاسى ناھىيە (ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ) دىن ئىبارەت بىر يۆتكەش باھاسىغا ئۆزگەرتىلدى. ۋىلايەت (ئوبلاست) تۇرۇشلۇق جايدىكى ناھىيە، شەھەرلەرنى خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەشتە ناھىيە (ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ) نىڭ يۆتكەش باھاسى ئىجرا قىلىندى. يۆتكەش باھاسى — بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن پارچە سېتىش باھاسىغا ئاساسەن ناھىيە (ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ) نىڭ ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتىنى كېمەيتىپ ھېسابلاش بويىچە بېكىتىلدى. ئاممونىي سۇلفات، ئاممونىي خلورىد، ئورىيا، كالىي سۇلفات، ئىمپورت قىلىنغان خالتىلىق كالتسىي سوپېر فوسفاتلارنىڭ ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى 33.% 9؛ ئاممونىي نىتراتلار، كالتسىي نىتراتلار، ئېلىمىزدە ئىشلەنگەن خالتىلىق كالتسىي سوپېر فوسفاتلارنىڭ 83.% 9؛ خالتىسىز كالتسىي سوپېر فوسفاتنىڭ 83.% 10 بولدى. 1971 - يىلى ناھىيە (ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ) نىڭ ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى 5.% 9 بولدى.

1983 - يىلى 11 - ئايدا ئاپتونوم رايون ناھىيە (ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ) نىڭ ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتىنى تەرتىپكە سېلىپ، يۇقىرىغا ئاز، تۆۋەنگە كۆپ بولۇشتىن ئىبارەت پەرقلىق نىسبەتتە تەقسىم قىلىش چارىسىنى يولغا قويدى. ئورىيا، ئاممونىي نىتراتنى ناھىيە (ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ) لەرگە يۆتكىگەندە كېمەيتىپ ھېسابلاش نىسبىتى 12.%؛ ئازوت، فوسفور، كالىيلىق بىرىكمە ئوغۇت، ئازوت، فوسفورلۇق بىرىكمە ئوغۇت، ئۇچ ئېلىمېنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفات، كالىي خلورىد، كالىي سۇلفاتلارنىڭ ناھىيە (ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ) گە يۆتكەشتە كېمەيتىپ ھېسابلاش نىسبىتى 10.% بولدى. پەرقلىق نىسبەت تەقسىماتى ناھىيىلىك كوپېراتىپنىڭ 4.%، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنىڭ 6.% بولدى. 1984 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇتنى ناھىيە (ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ) گە يۆتكەشتە كېمەيتىپ ھېسابلاش نىسبىتىنىڭ ھەممىسى 10.%، پەرقلىق نىسبەت تەقسىماتى ناھىيىلىك كوپېراتىپنىڭ يەنىلا 4.%، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنىڭ 6.% بولدى.

پىلان سىرتىدىكى خىمىيىۋى ئوغۇت ۋە يەرلىكتە ئىشلەنگەن خىمىيىۋى ئوغۇتتا مال ئېلىش تۇزۇمى يولغا قويۇلدى. ناھىيە (تۇمەن - مەيدان) لەرنىڭ يۆتكەش باھاسىنى چىقىرىشتا كىرگۈزۈش باھاسىغا ئەملىي كىرا ھەققىنى قوشۇپ، يەنە 3.% ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى (يەرلىكتە ئىشلەنگەن خىمىيىۋى ئوغۇتلاردا زاۋۇتتىن مال ئالسا 2.%) قوشۇپ ھېسابلاندى. ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ پىلان سىرتىدىكى خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىدە ئۇنۇمۇبرسال خىراجەت نىسبىتى 10.%، پەرقلىق نىسبەت تەقسىماتى ناھىيىلىك كوپېراتىپنىڭ 4.%، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنىڭ 6.% بولدى.

2) پارچە سېتىش باھاسى

50 - يىللاردا شىنجاڭدىكى خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ كۆپ قىسمى چەت ئەلدىن ياكى ئىچكىرىدىن يۆتكەلگەچكە، سېتىش باھاسى يۇقىرى بولدى. 1954 - يىلى ئۈرۈمچى رايونىدا ئاممونىي سۇلفاتنىڭ ھەر تونناسىنىڭ پارچە سېتىش باھاسى 1140 يۈەن ئىدى، 1955 — 1956 - يىللىرى 750 يۈەنگە تۆۋەنلىدى، ئاممونىي فوسفاتنىڭ 960 يۈەن، كالتسىي سوپېر فوسفاتنىڭ 690 يۈەن بولدى. 1957 - يىلى شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش، چەت - يىراق جايلاردىكى دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلىتىشلەيدىغان بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش، ئەمما ئۇلارنىڭ ئىقتىسادىي سېلىقىنى ئاشۇرۇشتەك ئۇچۇن، ئاپتونوم رايون شىنجاڭ بويىچە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن پارچە سېتىش باھاسىنى يولغا قويدى. 1958-

يىلى خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلىتىشنى كېڭەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىدىكى زىيانىنى سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان قاتاردا يەرلىك مالىيەدىن تولۇقلاپ بېرىش ھەققىدە قارار چىقىرىپ، خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ سېتىش باھاسىنى زور ھەجىمدە تۆۋەنلەتتى. ئاممونىي سۇلفات، ئاممونىي نىترات، كالتسىي سوپېر فوسفاتتىن ئىبارەت 3 تۈرنىڭ پارچە سېتىش باھاسى ئوتتۇرىچە %50 تۆۋەنلىتىلدى. 1963 — 1983 - يىلغىچە دۆلەت ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ سېتىش باھاسىنى 4 قېتىم تۆۋەنلەتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى زور ھەجىمدە ئۆستۈرۈپ، كەڭ دېھقانلارنى ئىقتىسادىي جەھەتتە ئەمەلىي نەپكە ئېرىشتۈردى.

1984 - يىل 2 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى مەملىكەتلىك مال باھا باش ئىدارىسىنىڭ ئۇقتۇرۇشىنىڭ روھىغا ئاساسەن، خىمىيىۋى ئوغۇت باھاسىنى تەرتىپكە سالدى: (1) دۆلەت پىلانى ئىچىدىكى ئوريىانىڭ پارچە سېتىش تاختاي باھاسى ھەر تونناسىنىڭ 450 يۈەندىن 510 يۈەنگە (يۇقىرى بېسىملىق ئېتىلمەن تاغارغا قاچىلانغىنى)؛ كاناپ تاغار، نىلۇن تاغار، توقۇلما تاغارغا قاچىلانغىنىنىڭ ھەر تونناسىنىڭ باھاسى 458 يۈەندىن 520 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى ھەمدە پىلان ئىچىدىكى تاختاي باھا بىلەن پىلان سىرتىدىكى، يۇقىرى باھا سانغا ئاز ۋەزىنلىك ئوتتۇرىچە قىممەت ئۈسۈلىغا تايىنىپ، ئوريىانىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە بىرلىككە كەلگەن ئۇنۇمۇبرسال باھاسى ھەر تونناسىنىڭ 630 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى؛ (2) ئاممونىي نىترات، قويۇقلۇق دەرىجىسى يۇقىرى فوسفورلۇق بىرىكمە ئوغۇتلارنىڭ پارچە سېتىش باھاسى جەھەتتە قوش يوللۇق تۈزۈم يولغا قويۇلدى. يەنى دۆلەت پىلانى ئىچىدە تەقسىم قىلىنغان خىمىيىۋى ئوغۇتتا تاختاي باھاسى بويىچە تەمىنلەش داۋاملىق يولغا قويۇلۇپ، ئاممونىي نىتراتنىڭ ھەر تونناسى 310 يۈەندىن 360 يۈەنگە (قەغەز قاپ، توقۇلما قاپقا قاچىلانغانلىرىنىڭ ھەر تونناسى 324 يۈەندىن 374 يۈەنگە) ئۆستۈرۈلدى؛ 2 ئاممونىيلىق فوسفاتنىڭ ھەر تونناسى 560 يۈەندىن 700 يۈەنگە؛ 3 ئىلمىنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفاتنىڭ ھەر تونناسى 350 يۈەندىن 470 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى؛ 0 — 20 — 20 ئوڭچەمدىكى بىرىكمە ئوغۇتنىڭ ھەر تونناسى 350 يۈەندىن 440 يۈەنگە، 15 — 15 — 15 لىكنىڭ ھەر تونناسى 320 يۈەندىن 440 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى. پىلان سىرتىدا سېتىۋېلىنغان خىمىيىۋى ئوغۇتلار يۇقىرى باھادا كىرگىنىنى يۇقىرى باھادا چىقىرىش پرىنسىپى بويىچە يۇقىرى باھادا تەمىنلەندى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەر قايسى جايلارغا ھالقىلارنى ئىمكانقەدەر ئازايتىپ، خىراجەتنى قىسىپ، تىجارەتتە ئازراق پايدا كۆرۈش ئاساسىدا ئۆز جايىدىكى سېتىش باھاسىنى بېكىتىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش چىقاردى. يۇقىرى باھادا كىرگۈزۈپ يۇقىرى باھادا چىقىرىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتلاردا مال ئېلىش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، چۈنكى توشۇش ئارىلىقى يىراق - يېقىن بولغاچقا، سېتىش باھاسىدىمۇ پەرق ناھايىتى چوڭ بولدى، 2 ئاممونىيلىق فوسفاتنىڭ ئۈرۈمچى رايونىدىكى پارچە سېتىش باھاسى ھەر تونناسىنىڭ 940 يۈەن ئەتراپىدا، قەشقەر ۋىلايىتىدە 1280 يۈەن، خوتەن ۋىلايىتىدە 1500 يۈەن بولدى. 3 ئىلمىنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفاتنىڭ ئۈرۈمچى رايونىدىكى تونا باھاسى 720 يۈەن، خوتەن ۋىلايىتىدە 1100 يۈەن بولۇپ، تاختاي باھاسىدىن 1.39 ھەسسە يۇقىرى توختىدى. شىنجاڭ بويىچە ئوتتۇرىچە توشۇش مۇساپىسى بويىچە ھېسابلىغاندا، يۇقىرى باھادىكى 2 ئاممونىيلىق فوسفاتنىڭ ھەر تونناسىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 1200 يۈەن، 3 ئىلمىنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفاتنىڭ 930 يۈەن، ئاممونىي نىتراتنىڭ 520 يۈەن بولدى.

خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ شىنجاڭ بويىچە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 3 — 11

بىرلىكى: يۈەن\تونىا

مەھسۇلات ئىسمى	ئۆلچىمى	1957 - يىل		1958 - يىل	1963 - يىل		1964-يىل 6-ئاي		1965-يىل 1-ئاي		1965 - يىل 7 - ئاي	1966 - يىل 2 - ئاي	1967 - يىل ناھىيە	1971 — 1983-يىللىرى	1984 — 1985-يىللىرى
		ناھىيىلىك كوپىراتىپ	ئاساسى قاتلام كوپىراتىپ	ناھىيىلىك كوپىراتىپ	ۋىلايەت (ئۇبلاست)	ناھىيە (شەھەر)	ۋىلايەت (ئۇبلاست)	ناھىيە (شەھەر)	ۋىلايەت (ئۇبلاست)	ناھىيە (شەھەر)	ناھىيە (ئاساسى قاتلام كوپىراتىپ)	ناھىيە (ئاساسى قاتلام كوپىراتىپ)	ناھىيە (ئاساسى قاتلام كوپىراتىپ)	ناھىيە (ئاساسى قاتلام كوپىراتىپ)	ناھىيە (ئاساسى قاتلام كوپىراتىپ)
ئاممونىي نىترات	ئازوت تەركىبى 34%	820	840	456	424	439	411	428	408	422	431	371	303	279	
ئاممونىي سۇلفات	ئازوت تەركىبى 21%	650	670	358	325	337	321	333	318	328	331	295	268	242	
ئورىيا	ئازوت تەركىبى 46%			732	642	664	637	657	633	651	658	540	449	405	576
ئاممونىي خلورىد	ئازوت تەركىبى 25%				325	337	321	333	318	328	331	295	268	251	
كالتسىي نىترات	ئازوت تەركىبى 20.5%				316	327	306	319	303	314	320	276	248		
ئاممونىي گىدرو كاربونات	ئازوت تەركىبى 16%												204	134	
كالىي سۇلفات	كالىي ئوكسىدى تەركىبى 48% — 52%			468	375	388	371	383	367	378	382	322	295	295	
ئوراغلىق كالتسىي سوپېر فوسفات	فوسفور (V) ئوكسىد 18%تىن يۇقىرى	570	585	179	179	186	172	181	170	176	180	149		143	
ئوراغلىق كالتسىي سوپېر فوسفات	فوسفور (V) ئوكسىد 14% — 18%			162	162	167	155	163	153	159	176	131		125	
ئوراغسىز كالتسىي سوپېر فوسفات	فوسفور (V) ئوكسىد 14% — 18%				146	154	116	154	142	149	151	121		116	
ئوراغسىز كالتسىي سوپېر فوسفات	فوسفور (V) ئوكسىد 18%تىن يۇقىرى				163	172	163	172	159	167	169	139		134	
3 ئىلمېنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفات	فوسفور (V) ئوكسىد 43%													315	423
بىرىكمە ئوغۇت	20 — 20 — 0													298	396
بىرىكمە ئوغۇت	15 — 15 — 15													298	396
2 ئاممونىلىق فوسفات	18 — 46 — 0													496	630

خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ شىنجاڭ بويىچە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن پارچە سېتىش باھاسى

جەدۋەل: 3 — 12 بىرلىكى: يۈەن\تونا

مەھسۇلات ئىسمى	ئۆلچىمى	1957 - يىل	1958 - يىل	1963 — 1965 - يىلغىچە	1966 - يىل	1967 -- 1970 - يىلغىچە	1971 — 1983 - يىلغىچە
ئاممونىي نىترات	ئازوت تەركىبى 34%	890	499.20	482	416	340	310
ئاممونىي سۇلفات	ئازوت تەركىبى 21%	700	396	370	330	300	270
ئورىيا	ئازوت تەركىبى 46%		792	730	600	500	450
ئاممونىي خلورىد	ئازوت تەركىبى 25%		396	370	330	300	280
كالتسىي - ئاممونىي نىترات	ئازوت تەركىبى 20.5%		499.20	359	310	280	260
ئاممونىي گىدرو كاربونات	ئازوت تەركىبى 16%					224	150
كالىي سۇلفات	كالىي ئوكسىد 48% — 52%		486	426	360	330	330
كالتسىي سوپېر فوسفات	فوسفور (V) ئوكسىد 18%تىن يۇقىرى	610	204	204	170	170	160
كالتسىي سوپېر فوسفات	فوسفور (V) ئوكسىد 14% — 18%		184	184	150	150	140
3 ئېلىمېنتلىق كالتسىي سوپېر فوسفات	فوسفور (V) ئوكسىد 43%						350
2 ئاممونىي فوسفات	16 — 48 — 0 18 — 46 — 0						560
بىرىكمە ئوغۇت	20 — 20 — 0						350
بىرىكمە ئوغۇت	15 — 15 — 15						320

II باب

دېھقانچىلىق دورىلىرى ۋە دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرى

خىمىيىۋى دېھقانچىلىق دورىلىرى (تۆۋەندە دېھقانچىلىق دورىلىرى دەپ قىسقارتىپ ئېلىندى) — دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىقتىكى ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ماددىي ئەشيا بولۇپ، ئاساسلىقى زىرائەتلەردىكى كېسەللىك، زىياندا ش ھاشارات، ئوت - چۆپ ۋە چاشقان قاتارلىقلارنىڭ زىيىنىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنىڭ زىيىنىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىق، زاپاس ساقلاش قاتارلىق جەھەتلەرگە شۇنىڭدەك ئادەم ۋە چارۋىلاردىكى يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرنىڭ تارقىلىپ كېتىشىنى تىزگىنلەشكە ئىشلىتىلىدۇ. دېھقانچىلىق دورىلىرى — دۆلەت پىلان ئارقىلىق بىر تۇتاش تەقسىم قىلىدىغان تاۋار بولۇپ، خىمىيە سانائىتى تارماقلىرى ئىشلەپچىقىرىشنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ، يېزا ئىگىلىك تارماقلىرى ئومۇملاشتۇرۇپ ئىشلىتىشكە مەسئۇل بولىدۇ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەمىنلەشنى ئۈيۇشتۇرىدۇ.

دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرى — دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىشتىكى زۆرۈر قورال بولۇپ، قول بىلەن ھەرىكەتلەندۈرىلىدىغان ۋە ئېنېرگىيىلىك دورا چېچىش سايمانلىرى دەپ 2 خىلغا ئايرىلىدۇ. 50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرى تىجارىتى بىلەن بىر تۇتاش شۇغۇللاندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئېنېرگىيىلىك دورا چېچىش سايمانلىرى 1964 - يىلى چوڭ تىپتىكى يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى بىلەن بىرگە، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى بىلەن تەمىنلەش شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ راۋاجلىنىشىغا، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىشنىڭ ئومۇملىشىشىغا ۋە كېسەللىك، زىياندا ش ھاشارەت ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىش ئېھتىياجىغا ئەگىشىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى تەمىنلەيدىغان دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ مىقدارى ۋە تۈرى يىلدىن - يىلغا كۆپەيدى.

شىنجاڭدا دېھقانچىلىق دورىلىرى، دورا چېچىش سايمانلىرى تىجارىتى تۈزۈلمىسىدە ئاپتونوم رايون (ۋىلايەت، ئوبلاست)، ناھىيە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىنى ئىبارەت 3 دەرىجە بويىچە تىجارەت قىلىش، باھاسىنى بىر دەرىجە بېكىتىش، مۇستەقىل ھېسابات قىلىپ، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولۇش چارىسى يولغا قويۇلدى. تىجارەتتىكى ئومۇملاشتۇرۇلغان پەرق نىسبىتى يۇقىرىغا ئاز، تۆۋەنگە كۆپ بولۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن بېكىتىلدى.

§ 1. دېھقانچىلىق دورىلىرى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى تىجارەت

قىلىش ۋە ئومۇملاشتۇرۇش خىزمىتىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بەردى. ئۆلكىلىك دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق نازارىتى بىلەن كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئورگان قۇرۇپ، يېزىلارغا خادىم ئەۋەتىپ، «ئاۋۇال تەجرىبە قىلىپ، ئاندىن ئومۇملاشتۇرۇش، ئالدى بىلەن تېخنىكا قوبۇل قىلىپ، ئارقىدىن تەمىنلەش» پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، دېھقانچىلىق دوڭلىرىنى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ 1 - سېپىگىچە تەمىنلىدى. 1954 - يىلى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت ئورنى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئىككىنچى يىلى 167 تونىنا دېھقانچىلىق دورىسى سېتىۋېلىنىپ، 18 تونىنا سېتىپ چىقىرىلدى. 60 -، 70 - يىللاردا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ راۋاجلىنىشى ۋە يېزا پەن - تېخنىكىسىنىڭ ئومۇملىشىشىغا ئەگىشىپ، دېھقانچىلىق دوڭلىرى تىجارىتى ۋە ئومۇملاشتۇرۇش خىزمىتى تەدرىجىي تەرەققىي قىلدى، 1985 - يىلغا كەلگەندە ئاپتونوم رايونىنىڭ دېھقانچىلىق دوڭلىرىنى سېتىش تور - نۇقتىلىرى پۈتۈن ئاپتونوم رايونىنى قاپلىدى، تېخنىكا مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرىمۇ تەدرىجىي بەرپا قىلىندى.

1. مال مەنبەسى

1) ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىش

1955 - يىلى دۆلەتنىڭ پىلانلىق تەقسىم قىلغان دېھقانچىلىق دورىسىدىن 96 تونىنا يۆتكەپ كىرگۈزۈلدى (تۆۋەندە سېتىۋېلىش دەپ قىسقارتىپ ئېلىندى). 1956 - يىلدىن 1960 - يىلغا قەدەر، 9047 تونىنا دېھقانچىلىق دورىسى سېتىۋېلىندى، يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىنغىنى 1809.4 تونىنا بولۇپ، 1955 - يىلدىكىدىن 18.8 ھەسسە كۆپەيدى. ئاساسلىقى «666» دورا پاراشوكى سېتىۋېلىنىپ، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى پىششىقلاشقا ئىشلىتىلدى. 1961 - يىلدىن كېيىن «666» دورا پاراشوكىنى سېتىۋېلىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئازلاپ، تەييار دېھقانچىلىق دوڭلىرىنى كىرگۈزۈش مىقدارى يىلمۇ - يىل كۆپەيدى. 1961-يىلدىن 1965 - يىلغا قەدەر 11 مىڭ تونىنا تەييار دورا سېتىۋېلىنىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2200 تونىنا سېتىۋېلىندى. 1966 - يىلدىن 1976 - يىلغىچە بولغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، دېھقانچىلىق دورىسى سانائىتى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ئىنتايىن زور تەسىرگە ئۇچراپ، دېھقانچىلىق دوڭلىرىنى سېتىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ كەتتى. 10 يىلدا جەمئىي 5527 تونىنا، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 552.7 تونىنا دېھقانچىلىق دورىسى سېتىۋېلىندى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ3-ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، يېزىلاردا مەھسۇلاتقا بىرلەشتۇرۇپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتى يولغا قويۇلدى، دۆلەت يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا قارىتا ئېتىبار بېرىش سىياسەتلىرىنى يۈرگۈزۈپ، دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپلىقىنى زور دەرىجىدە ئۆستۈردى، دېھقانچىلىق دوڭلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش مىقدارى تېزدىن كۆپەيتىپ، 1980 - يىلى 6282 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، سېتىۋېلىش بويىچە ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى.

80 - يىللاردا دېھقانچىلىق دورىسىنىڭ يېڭى تۈرلىرى ئۇزلۇكسىز كىرگۈزۈلۈپ، دېھقانچىلىق دوڭلىرىنىڭ يېڭىلىنىشى تېزلىتىلدى، ئامىنو فورمىن كىسلاتاسى ئېستېرى ۋە پىرېترىن قاتارلىق ئۇنۇمى يۇقىرى، زەھەرلەش قالدۇق تەسىرى تۆۋەن دېھقانچىلىق دوڭلىرىنى ئىشلىتىش ئومۇملاشتۇرۇلدى، بۇلار تەدرىجىي ھالدا تەركىبى تۆۋەن، قالدۇقى يۇقىرى دېھقانچىلىق دوڭلىرىنىڭ ئورنىنى ئىگىلىدى. 1981 - يىلدىن 1983 - يىلغا قەدەر، 10 مىڭ 679 تونىنا، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 3560 تونىنا دېھقانچىلىق دورىسى سېتىۋېلىندى. 1983 - يىلى گوۋۇيۈەن «666»، «ددت» دېھقانچىلىق دوڭلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىلىشىنى توختىتىشنى قارار قىلغاندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق دوڭلىرىنى سېتىۋېلىشى كۆرىنەرلىك تۆۋەنلىدى، 1984 - يىلدىن 1985 - يىلغا قەدەر 1290 تونىنا، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 645 تونىنا سېتىۋېلىندى. لېكىن، قۇيۇقلۇق دەرىجىسى، تەركىبى يۇقىرى دېھقانچىلىق دوڭلىرىنى سېتىۋېلىش مىقدارى

كۆرىنەرلىك ئاشتى.

2) ئاپتونوم رايون ئىچىدە پىششىقلاش ۋە سېتىۋېلىش

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، كېسەللىك، زىيانداش ھاشارات ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىش ئېھتىياجى بىلەن، جايلار ئۆزلىرىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن، كىچىك تېپتىكى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنى قۇردى. 1952 - يىلى شىنجاڭدا زور كۆلەمدە چېكەتكە ئاپىتى يۈز بەرگەندە، ئۆلكىلىك دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق نازارىتى ئۈرۈمچى شەھىرىدە دېھقانچىلىق دورىلىرى پىششىقلاش زاۋۇتى قۇرۇپ، تەركىبى ھەرخىل «666» پاراشوكىدىن 82.116 تونىنا پىششىقلاپ، چېكەتكە يوقىتىش ئېھتىياجىنى تەمىنلىدى. 1954 - يىلى 2.632 تونىنا «666»، 72.4 تونىنا «ددت» پىششىقلىدى، 1956 - يىلى ئۈرۈمچى خىمىيە سانائىتى زاۋۇتى قۇرۇلۇپ، ئۈرۈمچى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى پىششىقلاش زاۋۇتى ئۇنىڭغا قوشۇۋېتىلدى.

1959 - يىلدىن باشلاپ ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاستلار كەينى - كەينىدىن كىچىك تېپتىكى دېھقانچىلىق دورىلىرى پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنى قۇردى، ئۇلار: كۇيتۇن خىمىيە سانائىتى زاۋۇتى، ئاقسۇ قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى خىمىيە سانائىتى زاۋۇتى، بارىكۆل خىمىيە سانائىتى زاۋۇتى، تۇرپان 48 - شى دېھقانچىلىق دورىلىرى زاۋۇتى قاتارلىقلار. كىرا ھەققىنى تېجەش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسى بىر قىسىم پىششىقلانمىغان «666» دورا پاراشوكىنى بىۋاستە ھەرقايسى جايلاردىكى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى پىششىقلاش زاۋۇتلىرىغا يۆتكەپ، شۇ جاينىڭ ئۆزىدە پىششىقلاپ، سېتىپ چىقاردى.

1955 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈمى يەرلىكتە ئىشلەنگەن دېھقانچىلىق دورىلىرىنى سېتىۋېلىشقا باشلاپ، شۇ يىلى 71 تونىنا سېتىۋالدى. 1956 - يىلدىن 1960 - يىلغا قەدەر، 105 مىڭ تونىنا سېتىۋالدى، بۇ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2115 تونىدىن توغرا كەلدى. 1961 - يىلدىن 1965 - يىلغا قەدەر، 130 مىڭ تونىنا سېتىۋالدى، بۇ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2600 تونىدىن توغرا كەلدى، 1966 - يىلدىن 1975 - يىلغا قەدەر، 458 مىڭ تونىنا سېتىۋالدى، بۇ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 4581 تونىدىن توغرا كەلدى، 1976 - يىلدىن 1980 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىشى ئەڭ تېز تەرەققىي قىلىپ، تۇرى، ئۆلچىمى، مىقدارى كۆپىيىپلا قالماستىن، سۈپىتىمۇ ناھايىتى زور دەرىجىدە ئۆستى. ئاپتونوم رايون ئۈرۈمچى خىمىيە سانائىتى زاۋۇتىنىڭ دېھقانچىلىق دورىلىرى سېخىغا 480 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ ئۈسكۈنىلىرىنى يېڭىلاپ بەردى. دەسلەپتە نوقۇل ھالدا «666» دورا پاراشوكى ئىشلەپچىقىرىشتىن تارتىپ، تەركىبى ھەرخىل بولغان نەملىنىشچان «666» دورىسىنى ئىشلەپچىقاردى، 5 يىلدا يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان جەمئىي 35 مىڭ 410 تونا دېھقانچىلىق دورىسى سېتىۋېلىندى، بۇ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 7083 تونىدىن توغرا كەلدى. بۇ، ئالدىنقى مەزگىلدىكىدىن يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 57% كۆپەيدى. بۇنىڭ ئىچىدە، 1977 - يىلى 9360 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان دېھقانچىلىق دورىلىرىنى سېتىۋېلىش بويىچە ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى.

70 - يىللاردا ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق دورىسى ئىشلەپچىقىرىشتا، ئەسلىدىكى ئاساسلاردىن پايدىلىنىپ، ماتېرىيال ئۆز جايىدىن ئېلىنىدىغان بولدى، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى دېھقانچىلىق دورىلىرى مال مەنبەسى زور كۈچ بىلەن كېڭەيتىلدى. شىنجاڭ ئىشقار زاۋۇتى كۆيدۈرگۈچى ئىشقار قىلىنىدىغان قوشۇمچە مەھسۇلاتلاردىن پايدىلىنىپ تېرى خلورۇفون پىششىقلاپ، 1970 - يىلى تەجرىبە قىلىپ مۇۋەپپەقىيەت قازاندى ھەمدە رەسمىي ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈردى، 1980 - يىلغا قەدەر جەمئىي 3593 تونىنا تېرى خلورۇفون ئىشلەپچىقىرىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئالدىنى ئېلىش، يوقىتىش ئېھتىياجىنى قاندۇرغاندىن سىرت، يەنە

باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارغا يۆتكىدى. 1973 - يىلى قەشقەر ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى 2 كونا گېنېراتور بىلەن بىر ئۆزىتىش ماشىنىسىدىن پايدىلىنىپ «666» دېھقانچىلىق دورىسى پىششىقلاش سېخى قۇرۇپ، نەملىنىشچان «666» دورا پاراشوكى ئىشلەپچىقاردى، يىللىق پىششىقلاش ئىقتىدارى تەخمىنەن 300 تونىنغا يەتتى.

سانائەت ئىشلەپچىقىرىشنى قوللاپ، دېھقانچىلىق دورىلىرى زاۋۇتلىرىنىڭ ئامبار يېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى ھەل قىلىشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسى 1964 - يىلى 100 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق مەبلەغ سېلىپ ئۇرۇمچى خىمىيە سانائىتى زاۋۇتىدا كۆلىمى 500 كۆتۈراتمېتىر كېلىدىغان ئىككى كورپۇس دېھقانچىلىق دورىلىرى ئامبىرى قۇرۇپ، زاۋۇتنىڭ دېھقانچىلىق دورىلىرى ئوبوروتى ئۈچۈن ئىشلىتىشىگە بەردى ھەمدە1973- يىلدىن باشلاپ، زاۋۇتقا كەسپىي خادىم ئەۋەتىپ، زاۋۇتنىڭ ئۆزىدە سېتىۋېلىپ ۋە مال تارقىتىپ، ھەم ھالقىلارنى ئازايتىپ خىراجەتنى تېجىدى ھەم دېھقانچىلىق دورىلىرىنى تۆۋەنگە يۆتكەش سۈرئىتىنى تېزلەتتى.

80 - يىللاردا ئۇنۇمى يۇقىرى، قالدۇق زەھەر تەسىرى تۆۋەن دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ يېڭى تۈرلىرى ئۆزلۈكسىز كىرگۈزۈلۈپ ئومۇملاشتۇرۇلغانلىقتىن، بۇ دورىلار تەدرىجىي تۈردە ئۇنۇمى تۆۋەن، قالدۇق زەھەر تەسىرى يۇقىرى دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ ئورنىنى ئىگىلىدى. 1983 - يىلى گوۋۇيۈەن «666»، «ددت» دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىلىشىنى توختاتقانلىقتىن، يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا تۆۋەنلىدى. 1981 - يىلدىن 1983 - يىلغا قەدەر، يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان دېھقانچىلىق دورىسىدىن يىلىغا 5780 تونىنا سېتىۋېلىنىدى. 1984 - يىلى 864 تونىنا، 1985- يىلى 265 تونىنا سېتىۋېلىنىدى.

خىمىيىۋى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى سېتىۋېلىش مىقدارى

جەدۋەل: 3 — 13 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	جەمئىي	ئاپتونوم رايون ئىچى	ئاپتونوم رايون سىرتى	يىللار	جەمئىي	ئاپتونوم رايون ئىچى	ئاپتونوم رايون سىرتى
1955	167	71	96	1979	13700	7994	5706
1956	1192	62	1130	1980	8365	2079	6286
1958	2731	1375	1356	1981	8866	4439	4427
1961	8585	4994	3591	1982	10125	8035	2090
1965	5808	4183	1625	1983	7618	4865	2953
1966	6384	5768	616	1984	2327	864	1463
1976	7404	6950	454	1985	564	265	299
1978	12234	9032	3202				

2. تەمىنلەش

دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەشتە پىلانلىق تەقسىملەش چارىسى يولغا قويۇلۇپ، مال مەنبە ئەھۋالىغا ئاساسەن، تېرىلغۇ كۆلىمى ۋە ئالدىنى ئېلىش، يوقىتىش ئېھتىياجى بويىچە بىر تۇتاش تەقسىم قىلىپ، بىر تۇتاش يۆتكەلدى. يۆتكەش ۋە تەمىنلەشتە «جىددىيلىرىنى ئاۋۋال، جىددىي ئەمەسلىرىنى كېيىن، يىراقتىكىلىرىنى ئاۋۋال، يېقىنداكىلىرىنى كېيىن تەمىنلەش»؛ «مۇھىم نۇقتىلارغا كاپالەتلىك قىلىش، ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇشنى ئالدىن تەمىنلەش، ئادەتتىكىلىرىگە تەڭ ئېتىبار بېرىش» پرىنسىپى ئىزچىللاشتۇرۇلدى.

قەيەردە كېسەللىك، ھاشارات ئاپىتى بولسا، شۇ يەردە دېھقانچىلىق دورىسى بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش، ئالدىن تەييارلاپ قويۇش، ئېھتىياجغا كاپالەتلىك قىلىش تەلەپ قىلىنىدى. دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ۋە خەلق گۇڭشېلىرى ئاساسلىق تەمىنلەش ئوبيېكتى قىلىنىدى.

شىنجاڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى يىللاردىن بۇيان تەمىنلەپ كەلگەن دېھقانچىلىق دورىلىرى: ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى دورا، باكتېرىيە يوقاتقۇچى دورا، چاشقان ئۆلتۈرۈش دورىسى، ئوت - چۆپ يوقاتقۇچى دورا، ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىنى تەڭشەش دورىسى قاتارلىق 5 چوڭ تۈردىن ئىبارەت بولدى.

1) تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياجدىكى ئۆزگىرىش

1955 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈمى تىجارەت قىلىدىغان دېھقانچىلىق دورىلىرى پەقەت «666»، «ددت»، مىس سۇلفات قاتارلىق بىر نەچچە تۈردىنلا ئىبارەت بولۇپ، تەمىنلەش مىقدارى ئاران 18 تونىنا ئىدى. 1959 - يىلى شىنجاڭنىڭ بىر قىسىم جايلىرىدا ئېغىر ھالدا يەر يولۇسى، چېكەتكە ئاپىتى يۈز بەردى. «ھەر تەرەپلىمە ئالدىنى ئېلىش، يەرلىك ئۆسۈل بىلەن زامانىۋى ئۆسۈلنى بىرلەشتۈرۈش، نۆقتىلىق تازىلاش» تىن ئىبارەت مۇداپىئەلىنىش فاكتورىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى باشقارمىسى 3490 تونىنا دېھقانچىلىق دورىسى بىلەن تەمىنلەپ كېسەللىك، زىيانداش ھاشارات ئاپىتىنىڭ يامراپ كېتىشىنى ئۈنۈملۈك تىزگىنلىدى.

1960 - يىلدىن 1962 - يىلغا قەدەر دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەشتە، ئاساسلىقى «ئۇچ خىل ھاشارات» (كۆك پىت، چېكەتكە، يەر يولۇسى)، «بىر خىل كېسەللىك» (بۇغدايدىكى ھال كېسىلى) نىڭ ئالدىنى ئېلىش ئاساس قىلىنىپ، ئالدى بىلەن پاختىدىكى كېسەللىك، زىيانداش ھاشارات ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئېھتىياجغا كاپالەتلىك قىلىنىدى. بۇ مەزگىلدە، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت تارماقلىرى «666»، «ددت»، تېرى خلورووفون، «1605»، «1059» قاتارلىق دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن 17 مىڭ 700 تونىنا تەشكىللەپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 5912 تونىدىن تەمىنلىدى.

1964 - يىلدىن 1965 - يىلغا قەدەر ئىلى، تارباغاتاي، سانجى، قۇمۇل قاتارلىق جايلاردىكى زىرائەتلەردە زور كۆلەمدە كۆك پىت، چېكەتكە ئاپىتى يۈز بېرىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 7 — 8 مىليون مو يەردىكى زىرائەت ئاپەتكە ئۇچرىدى. ئاپتونوم رايون: «يەرلىك ئۆسۈل بىلەن زامانىۋى ئۆسۈلنى بىرلەشتۈرۈشتە چىڭ تۇرۇش، بايلىق مەنبەسىنى ئېچىپ، چىقىمنى تېجەش، مۇۋاپىق پايدىلىنىش، مۇھىم نۆقتىلارغا كاپالەتلىك قىلىش» تىن ئىبارەت ئالدىنى ئېلىش فاكتورىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت تارماقلىرى ئۆز ۋاقتىدا ھەرخىل دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن 9167 تونىنا تەشكىللەپ يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 4584 تونىنا تەمىنلەپ، ھاشارات يوقىتىش ئېھتىياجغا كاپالەتلىك قىلدى. تازىلىق دورىلىرى ۋە ئالىلىق ئامبارلىرىدىكى ھاشاراتلەرنى يوقىتىش دورىلىرى بىلەن تەمىنلەشتە، سودا مىنىستىرلىكى، سەھىيە مىنىستىرلىكى، ئالىلىق مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ئۇقتۇرۇشىدىكى: «تازىلىق دورىلىرىدا، ناھىيىدىن يۇقىرى بازارلار مۇھتاج بولىدىغان دېھقانچىلىق دورىلىرى مەسىلەن(ددۇ)، تېرى خلورووفون، (666)، (ددت) قاتارلىقلارنى بىر تۇتاش جۇڭگو تىببىي دورا شىركىتى تىجارەت قىلىدۇ. سودا سىستېمىسىنىڭ ئالاقىدار تارماقلىرى قوشۇمچە تىجارەت قىلىدۇ، ناھىيىدىن تۆۋەن ئورۇنلارغاتەمىنات- سودا كوپېراتىپى پارچە ساتىدۇ. ئالىلىق ئامبارلىرىغا كېرەكلىك دورىلار مەسىلەن: خلوروپىكرىن، بروموميتان، ئالىيومىن فوسفىد، رىندەن دورىلىرى، مارانالفوس دورىلىرى تىجارىتى بىلەن يەنىلا ئالىلىق سىستېمىسى شۇغۇللانغاندىن سىرت، باشقا دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ھەرقايسى ئۆلكە، ئاپتونوم رايون، بۆلۈستە قارىلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپلار تەمىنلەيدۇ» دەپ بەلگىمە ئىجرا قىلىنىدى.

1966 - يىلدىن 1975 - يىلغا قەدەر تەمىنلىگەن تۈرلۈك دېھقانچىلىق دورىلىرى 52 مىڭ تونىنىغا يېتىپ،

يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 5200 تونىدىن تەمىنلەندى. بولۇپمۇ 1975 - يىلى يازدا ئىلى، تارباغاتاينىڭ چېگرا ناھىيىلىرىدىكى زىرائەت ۋە ياياقلاردا ئېغىر چېكەتكە ئاپەتى يۈز بەرگەندە، گوۋۇيۈەننىڭ غەمخورلۇقى بىلەن جۇڭگو يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى شائخەيدىن مەخسۇس ئايرۇپلان ئاجرىتىپ ئۇرۇمچىگە 20 تونىنا ماراسون دېھقانچىلىق دورىسى يەتكۈزۈپ بەردى؛ ئارقىدىنلا يەنە شائخەيدىن ئۇرۇمچىگە ماڭىدىغان يولۇچىلار پويىزىغا مەخسۇس ۋاگون چېتىپ 30 تونىنا ماراسون دېھقانچىلىق دورىسى توشۇپ، چېكەتكە يوقىتىش ئېھتىياجىغا ئۆز ۋاقتىدا كاپالەتلىك قىلدى.

1976 - يىلدىن 1979 - يىلغا قەدەر ئاپتونوم رايونىمىز يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 11 مىڭ 400 تونىنا دېھقانچىلىق دورىسى بىلەن تەمىنلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە 1978 - يىلى تەمىنلەنگىنى 13 مىڭ تونىنا بولۇپ، تارىختا دېھقانچىلىق دورىسى بىلەن ئەڭ كۆپ تەمىنلەنگەن بىر يىل بولدى.

80 - يىللار يېڭى - كونا دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ يېڭىلىنىشى ئەڭ تېز بولغان مەزگىل بولدى. فورادان، سامسىدىن، دېساس قاتارلىق يۇقىرى ئۈنۈملۈك، تۆۋەن قالدۇقلۇق دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ۋەكىل قىلغان تەركىبى يۇقىرى ۋە يېڭى تۈردىكى دېھقانچىلىق دورىلىرى «666» ، «ددت» قاتارلىق ئۈنۈمى تۆۋەن، قالدۇق زەھەر تەسىرى يۇقىرى ئورگانىك خلورلۇق دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ ئورنىنى ئىگىلىدى، دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ تەمىنلىنىش مىقدارى ئازايغان بولسىمۇ، ئەمما دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ تەركىبى، قۇيۇقلۇق دەرىجىسىدىكى ئۈنۈملۈك تەركىبى زور ھەجمىدە ئۆستۈرۈلدى. يەنە كېلىپ، يېزىلاردا ئائىلىلەرگە مەسئۇلانقا بىرلەشتۈرۈپ ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتە تۈزۈمىنىڭ يولغا قويۇلۇشى بىلەن، دېھقانلار دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بەكرەك تاللايدىغان بولدى، شۇنىڭ بىلەن دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەش مىقدارىيىلدىن-يىلغا تۆۋەنلەپ كەتتى. 1980 - يىلدىن 1982 - يىلغا قەدەر يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 11 مىڭ 200 تونىنا تەمىنلەندى؛ 1983 - يىلى 8476 تونىنا، 1984 - يىلى 4035 تونىنا، 1985 - يىلى 1821 تونىنا تەمىنلەندى. دېھقانچىلىق دورىلىرىدىكى تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياجدا ئۆزگىرىش بولغان يېڭى ۋەزىيەتكە ماسلىشىش ئۈچۈن، سودا مىنىستىرلىكى 80 - يىللاردىن باشلاپ ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش توختام تۈزۈمىنى يولغا قويۇپ، «ئىشلەپچىقىرىشنى ئېھتىياجغا قاراپ بەلگىلەش، سېتىۋېلىشنى سېتىلىشىغا قاراپ بەلگىلەش» پرىنسىپى بويىچە، پىلانلىق تەقسىمات جەھەتتە بۇيرۇق خاراكتېرلىك پىلاننى يېتەكچى خاراكتېرلىك پىلانغا ئۆزگەرتىشنى بەلگىلىدى. شىنجاڭدىكى دېھقانچىلىق دورىلىرى تىجارەت يوللىرىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تارماقلىرى ئاساسلىق باشقۇرغاندىن باشقا، دېھقانچىلىق نازارىتىگە قاراشلىق ھەرقايسى يېزا ئىگىلىك پەن - تېخنىكىسىنى ئومۇملاشتۇرۇش پونكىتلىرى، بېكەتچىلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى.

دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەش مىقدارى

جەدۋەل: 3 — 14 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	مىقدارى	يىللار	مىقدارى
1955	18	1979	10986
1956	156	1980	10102
1958	1693	1981	11957
1961	7435	1982	11174
1965	4443	1983	8476
1966	4834	1984	4035
1976	9654	1985	1821
1978	13003		

2) تۇرلەرنىڭ ئالمىشىشى

50 - يىللاردا ئېلىمىزنىڭ خىمىيىۋى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىشى يېڭى باشلىنىش باسقۇچىدا تۇراتتى. ئەينى ۋاقىتتا، شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىدە ئاساسلىقى چېكەتكە ئاپىتى بىرقەدەر ئېغىر بولۇپ، تىجارەت قىلىنىۋاتقان دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ «666» ، «ددت» ، مىس سۇلفات قاتارلىق بىر نەچچە تۈرلا بار ئىدى. 60 - يىللاردا خىمىيىۋى دېھقانچىلىق دورىلىرى سانائىتىنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، تىجارەت تۈرلىرىدە «1605» ، «1059» ، مالاتىرىن، «ددۋ» ، روگور، دېپتېرېكس قاتارلىق 30 نەچچە خىل ھاشارات ئۆلتۈرۈش دورىسى كۆپەيىپ، تەدرىجىي ھالدا ئورگانىك خلورلۇق دورىلاردىن ئورگانىك فوسفورلۇق دېھقانچىلىق دورىلىرىغا ئۆتتى. 70 — 80 - يىللارغا قەدەم قويغاندا، ھاشارەت ئۆلتۈرۈش دورىسى تېپىدىكى دېھقانچىلىق دورىلىرى تەدرىجىي ھالدا يۇقىرى ئۈنۈملۈك بولۇش، سۈمۈرۈشچان بولۇشقا قاراپ راۋاجلاندى، مەسىلەن: فۇرادان، مېتاكرات، ئىسوپروكارب، دېساس قاتارلىقلار. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، مىكروپ ئۆلتۈرۈش، ئوت - چۆپ يوقىتىش تۈرىدىكى دېھقانچىلىق دورىلىرىمۇ ئومۇمىيۈزلۈك ئىشلىتىلدى، مىكروپ ئۆلتۈرۈش دورىسى مەسىلەن: شىلشىن، سەرسەن، مىس سۇلفات، توبۇجىن، تېرىئادىمبغون قاتارلىقلار؛ ئوت-چۆپ يوقىتىش سۈيۇقلۇقى، مەسىلەن: پروپانىل، خېدونال ناترى، 2.4 — دج بوتىل قاتارلىقلار. 1985-يىلىغا كەلگەندە ئاپتونوم رايون بويىچە تىجارەت قىلىنغان دېھقانچىلىق دورىلىرى 5 چوڭ تۈرگە، 70 نەچچە خىلغا يەتتى.

(1) ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى ئورگانىك فۇلۇسانلىق دورىلار

شىنجاڭدا 50 - يىللاردىن 80 - يىللارنىڭ دەسلىپىگىچە، ئاساسلىق بالدۇر تىجارەت قىلىنغان، مىقدارى ئاز كۆپ، ئىشلىتىش ئاساسلىق ئۈمۈملاشقان تۈرلەر «666» دورا پاراشوكى، «ددت» دىن ئىبارەت 2 خىل بولدى. «666» دورا پاراشوكى 1955 - يىلدىن باشلاپ رەسمىي تىجارەت قىلىنىپ، شۇ يىلى 7 تونىنا، 1960 - يىلى 3385 تونىنا، 1971 - يىلى 4247 تونىنا تەمىنلەندى. 1977 - يىلى 9307 تونىنا تەمىنلىنىپ، شۇ يىللىق دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەش مىقدارىنىڭ %88نى ئىگىلەپ، تەمىنلەش ئاساسلىق كۆپ بولغان بىر يىل بولدى. ئۇنۈمى يۇقىرى، قالدۇق زەھەر تەسىرى تۆۋەن بولغان دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئۆزلۈكسىز كىرگۈزۈش ۋە ئومۇملاشتۇرۇپ ئىشلىتىشكە ئەگىشىپ، 1985 - يىلىغا كەلگەندە، ئەسلىدىكى «666» پاراشوكىنىڭ يىللىق سېتىلىشى 131 تونىنا بولۇپ، يىللىق تەمىنلەش مىقدارىنىڭ ئاران %7نى ئىگىلىدى. سۈتسىمان «ددت» مېيى 1960 - يىلى 622 تونىنا، 1971 - يىلى 25 تونىنا تەمىنلەندى. 1977 - يىلى 936 تونىنا تەمىنلىنىپ، تەمىنلەش ئاساسلىق كۆپ بولغان بىر يىل بولدى، 1984 - يىلى تەمىنلەش مىقدارى تۆۋەنلەپ 9 تونىغا چۈشۈپ قالدى.

يۇقىرىقى قالدۇق زەھەر تەسىرى يۇقىرى بولغان 2 خىل دورىنى گۇۋۇيۈەن 1983 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئىشلەپچىقىرىشنى توختىتىش، ئامبار قالدۇرۇقىنى ئىشلىتىپ بولغاندىن كېيىن بولدى قىلىشنى قارار قىلدى. ئاپتونوم رايونىمىزدا 1985 - يىلىغا كەلگەندە سېتىش توختىتىلدى.

(2) ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى ئورگانىك فوسفورلۇق دورىلار

60 - يىللاردىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى ئورگانىك فوسفورلۇق دورىلارنى تىجارەت قىلدى. ئاساسلىق تۈرلىرىدىن: «1605» ، «1059» ، مارانالفوس، «ددۋ» ، روگور، سامتىيون، خلوروفوس (دېپتېرېكس) ، «3911» قاتارلىقلار بولۇپ، بۇلار — ئۈنۈمى يۇقىرى، قالدۇق زەھەر تەسىرى تۆۋەن، كەڭ ئومۇملاشقان ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى دورىلاردۇر.

خلوروفوس زىرائەتلەردىكى كۆپ خىل كېسەللىك، زىياندا ھاشاراتلارنىڭ ئالدىنى ئېلىشتا كەڭ تۈردە

قوللىنىلىدۇ. 70 - يىللاردا ئاساسلىقى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەلدى، 70 - يىللاردىن كېيىن ئۇرۇمچى شەھەن دېھقانچىلىق دورىلىرى زاۋۇتىدا ئىشلەپچىقىرىش باشلىنىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرغاندىن سىرت، يەنە باشقا ئۆلكىلەرگە يۆتكەلدى. 1960 - يىلى 6 تونна، 1971 - يىلى 180 تونна، 1982 - يىلى 592 تونна، 1985 - يىلى 180 تونна تەمىنلەندى.

«ددۋ» — شىنجاڭدا ئەڭ كەڭ ئىشلىتىلگەن ھاشارات ئۆلتۈرۈش دورىسى. 1966 - يىلى 19 تونна، 1971 - يىلى 138 تونна، 1980 - يىلى 381 تونна، 1985 - يىلى 262 تونна تەمىنلەندى. بۇ دورا ئائىلىلەرنىڭ ھاشارات يوقۇتۇشىدا بىرقەدەر كەڭ قوللىنىلغاچقا، ئاپتونوم رايون بىخەتەرلىكنى كۆزدە تۇتۇپ، شەخسلەرگە سېتىپ بېرىشتە گۇڭشې - ئەترەتلەردىن يۇقىرى ئورۇنلارنىڭ ياكى ئىدارە - ئورگانلارنىڭ ئىسپاتى بىلەن سېتىپ بېرىش كېرەك، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى.

روگور — ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى ئورگانىك فوسفورلۇق كاربونات تۇرىدىكى دورا بولۇپ، يۇقىرى ئۇنۇملۇك سالجا ئۆلتۈرگۈچى دورا. 40%لىك ئوكسىدلانغان سۇتسىمان روگور بىلەن تەمىنلەش مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئاشتى. 1966 - يىلى 10 تونна، 1970 - يىلى 20 تونна، 1979 - يىلى 50 تونна تەمىنلەندى، 1982 - يىلى 618 تونна تەمىنلىنىپ، تەمىنلەش ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولدى، 1985 - يىلى 252 تونна تەمىنلەندى.

(3) ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى ئېىستېر كارباماتلىرى خىلىدىكى دورىلار

فورادان، مېتاكرات، ئىسوپروكارب قاتارلىقلار يۇقىرى ئۇنۇملۇك، كەڭ دائىرىدە سۈمۈرۈشچانلىققا ئىگە ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى ئېىستېر كارباماتلىرى خىلىدىكى دورىلاردۇر. بۇلار ئاساسلىقى شال كۆك پىتى، ئۇچقۇر پىت، يۇپۇرماق پىتى، چۈمۈلىسىمان قۇرت قاتارلىق زىيانداش ھاشاراتلارنى تىزگىنلەيدىغان ئورگانىك خلورىدلىق ھاشارات ئۆلتۈرۈش دورىلىرىنىڭ ئورنىغا دەسسىتىلگەن بىر قەدەر ياخشى دورىلار بولۇپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1980 - يىلدىن باشلاپ تەمىنلىدى. فورادان — 80 - يىللاردىن كېيىن تىجارەت قىلىنغان ئاساسلىق تۇردۇر. 1981 - يىلى 100 تونна، 1982 - يىلى 97 تونна، 1983- يىلى 122 تونна، 1985 - يىلى 40 تونна تەمىنلەندى.

(4) ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى پىرېتىرىن خىلىدىكى دورىلار

دېساس، فىلوتسىرنات قاتارلىقلار ئورگانىك خلورىدلىق ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى دورا ئورنىدا ئىشلىتىلىدىغان ئەڭ ياخشى تۇرلەردۇر.

1983 - يىلدىن ئېتىبارەن دېساس تۇرىدىكى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش كېڭەيتىلىپ، شۇ يىلى 6 تونна تەمىنلەندى، بۇنىڭ ھاشارات ئۆلتۈرۈش ئۇنۇمى ناھايىتى ياخشى بولدى، 1984 - يىلى 37 تونна، 1985 - يىلى 12 تونна تەمىنلەندى.

(5) مىكروب ئۆلتۈرگۈچى دورىلار

مىس سۇلفات، سەرسەن، شىللىرشىن دورىلىرى 50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدىن باشلاپ تىجارەت قىلىندى. مىس سۇلفات 1960 - يىلى 46 تونна، 1965 - يىلى 23 تونна، 1971 - يىلى 12 تونна، 1979 - يىلى 35 تونна تەمىنلەندى. سەرسەن 1967 - يىلى 66 تونна، 1972 - يىلى 225 تونна، 1973- يىلى 80 تونна تەمىنلەندى. سەرسەن، شىللىرشىن دورىلىرىنىڭ قالدۇق تەسىرى يۇقىرى، ئۇزاق ۋاقىت ئىشلىتىلسە ئادەم تېنىگە زىيان يەتكۈزىدىغان بولغاچقا، سالامەتلىكنى ئاسراش ئۈچۈن، گوۋۇيۈەن 1971 - يىلدىن باشلاپ ئىشلىتىشنى توختىتىشنى قارار قىلدى.

توبۇجىن — كەڭ سۈمۈرۈشچانلىققا ئىگە مىكروب ئۆلتۈرگۈچى دورا بولۇپ، بۇغداي، ئارپىلاردىكى كۈيە

باش كېسىلى، قوغۇن - تاۋۇز تۇرلىرىدىكى ھال كېسىلى، شالدىكى داغ كېسىلى قاتارلىقلارنىڭ ئالدىنى ئېلىشتا ياخشى ئونۇمگە ئىگە. 1975 - يىلدىن ئېتىبارەن تىجارەت قىلىنىپ، شۇ يىلى 0.4 تونىنا تەمىنلىگەن، 1981- يىلى 93 تونىنا تەمىنلەندى، بۇ - تەمىنلەش ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولدى، كېيىن پەيدىنپەي ئازايدى. 1983 - يىلى 32 تونىنا، 1985 - يىلى 16 تونىنا تەمىنلەندى.

(6) ئوت - چۆپ يوقىتىش دورىسى

1972 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئوت - چۆپ يوقاتقۇچى دورىلار بىلەن تەمىنلەشنى باشلىدى. تىجارەت تۇرلىرىدىن پروپانىل، خېدونال، «2.4 — دج» بوتىلدىن ئىبارەت 4 خىل بولۇپ، شۇ يىلى 1.6 تونىنا تەمىنلەندى. خىمىيىلىك ئۇسۇلدا ئوت - چۆپ يوقىتىشنى ئەڭ ئاۋۋال بېكتۇەننىڭ يېزا ئىگىلىك 1 -، 2 - شىلىرى كېڭەيتىپ قوللاندى. دەسلەپتە شاللىققا پروپانىل ۋە «2.4 — دج» بوتىل قاتارلىق دورىلارنى ئىشلىتىپ، ئۇچ قۇلاق ئوت، تۆكلۈك ئوت قاتارلىق ئوت - چۆپلەرنى يوقاتتى. 1972 - يىلى ئوت- چۆپ يوقىتىش كۆلىمى 17 مىڭ 100 موغا، ھەر مو يەرنىڭ تەننەرخى 1 يۈەنگە، ئوت - چۆپ يوقىتىش ئونۇمى 70% — 90%كە يەتتى، ھەر مو يەردىن ئوتتۇرىچە 14 كىلوگرام ئاشلىق ئېشىپ، ھەم ۋاقىتنى تېجەيدىغان، ھەم مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇپ، كىرىمنى كۆپەيتىدىغان يېڭى تېخنىكا بولۇپ قالدى. 1976 - يىلى خىمىيىلىك ئۇسۇلدا ئوت - چۆپ يوقىتىش پەيدىنپەي يەرلىك دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرى ۋە يېزىلاردىكى گۈڭشې - ئەتىرەتلەرگە كېڭەيتىلىپ، شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوت - چۆپ يوقىتىش كۆلىمى 300 مىڭ موغا، تەمىنلىگەن ئوت - چۆپ يوقاتقۇچى دورا 60 تونىنغا، ئوت - چۆپ يوقىتىش ئونۇمى 80%كە يەتتى. 1978 - يىلى 217 تونىنا، 1980 - يىلى 228 تونىنا، 1984 - يىلى 328 تونىنا، 1985- يىلى 230 تونىنا تەمىنلەندى. تەمىنلەش تۇرلىرى 7 خىلغا كۆپەيدى.

3) تۆۋەن باھادا سېتىش سىياسىتى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن بۇيان، پارتىيە، ھۆكۈمەت يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى باھاسىغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلدى. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا يار - يۆلەك بولۇش ئۈچۈن، دۆلەت دېھقانچىلىق دورىلىرىغا قارىتا ئىزچىل ھالدا «تۆۋەن باھادا سېتىش، دىرىغا كاپالەتلىك قىلىش ياكى ئازراق پايدا ئېلىپ تىجارەت قىلىش» تىن ئىبارەت باھا سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇردى. 50 - يىللاردىن بۇيان ئاپتونوم رايون دېھقانچىلىق دورىلىرىنى سېتىش باھاسىنى كۆپ قېتىم تەڭشىدى.

1958 - يىل 7 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مەملىكەت بويىچە دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىر تۇتاش سېتىش باھاسىنى ئىجرا قىلىپ، باھانى 36.23% ھەجمىدە تۆۋەنلىتىشنى قارار قىلدى. 1964- يىل 5 - ئاينىڭ 22 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان مەملىكەتلىك مال باھا كومىتېتى، خىمىيە سانائىتى مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات- سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ باھاسىنى تۆۋەنلىتىش مەسىلىسى ھەققىدە دوكلات» نىڭ ئاساسەن، ئاپتونوم رايونىمىزدا بىر نەچچە خىل دېھقانچىلىق دورىسىنىڭ سېتىش باھاسىنى تەڭشىدى. يەنى، نەملىكى 6%لىك «666» پاراشوكىنىڭ سېتىش باھاسى ھەر تونناسى 700 يۈەندىن 600 يۈەنگە؛ 6% لىك «666» سۈيۈقلۇقىنىڭ ھەر تونناسى 640 يۈەندىن 560 يۈەنگە؛ خلورووفوسنىڭ (تەركىبى 50%لىك، بىر كىلوگراملىق قۇتىغا قاچىلانغىنى) ھەر تونناسىنىڭ سېتىش باھاسى 4150 يۈەندىن 3510 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى.

1967 - يىل 1 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «666» ۋە «ددت» دورىلىرىنىڭ پارچە سېتىش باھاسى ۋە يۆتكەش باھاسىنى تەڭشىدى.

1967 - يىلى «666»، «ددت» دورىلىرىنىڭ باھاسىنى تەڭشەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 15 بىرلىكى: يۈەن\تونا

ئىسمى	ئۆلچىمى (تەركىبى %)	ۋىلايەتلەرگە يۆتكەلگەن باھا		ناھىيە (شەھەر) گە يۆتكەلگەن باھا		ئاپتونوم رايون بويىچە بىر تۇتاش پارچە سېتىش باھاسى	
		ئەسلى باھا	تەڭشەلگەن باھا	ئەسلى باھا	تەڭشەلگەن باھا	ئەسلى باھا	تەڭشەلگەن باھا
666	0.5	140	140	145	145	160	160
666	1	192	175	200	181	220	200
666	2	315	280	326	290	360	320
666	6	469	377	485	390	535	430
ددت	5	237	200	245	207	270	228
ددت	10	473	399	489	413	540	456

1971 - يىل 9 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، سودا نازارىتى گوۋۇيۈەننىڭ «بىر قانچە خىل يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش مەھسۇلاتىنىڭ باھاسىنى تەڭشەش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» نغا ئاساسەن، مەركەز، ئاپتونوم رايون باشقۇرۇۋاتقان دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ سېتىش ۋە يۆتكەش باھاسىنى تەڭشىدى. مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش پارچە سېتىش باھاسى يولغا قويۇلۇۋاتقان دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ باھاسى 10% — 18.75% ھەجمىدە چۈشۈرۈلدى. ئاپتونوم رايون باشقۇرۇۋاتقان تۈرلەرمۇ مۇناسىپ ھالدا تەڭشەلدى.

1974 - يىل 4 - ئاينىڭ 12 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان دۆلەت پىلان كومىتېتىنىڭ ئالاقىدار تارماقلار باشقۇرۇشىدىكى مەھسۇلاتلارنىڭ باھا مۇندەرىجىسىگە ئاساسەن، دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش پارچە سېتىش باھاسىنى بەلگىلىدى: نەملىكى 6% لىك «666» (قەغەز قاپقا قاچىلانغىنى) نىڭ ھەر تونناسى 400 يۈەن؛ 45% — 50%لىك سۇتسىمان «1605» (بىر كىلوگراملىق قۇتىغا قاچىلانغىنى) نىڭ ھەر تونناسى 6600 يۈەن؛ 45% — 50%لىك سۇتسىمان «1059» (بىر كىلوگراملىق قۇتىغا قاچىلانغىنى) نىڭ ھەر تونناسى 7700 يۈەن؛ 90%لىك خلوروفوس (بىر كىلوگراملىق قۇتىغا قاچىلانغىنى) نىڭ ھەر تونناسى 3500 يۈەن بولدى.

1958 — 1974 - يىلغىچە دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ باھاسى كۆپ قېتىم تەڭشەلدى، باھانى چۈشۈرۈش ھەجمىمۇ بىر قەدەر زور بولدى. نەملىكى 6%لىك «666» (قەغەز قاپلىق) نىڭ ھەر تونناسىنىڭ سېتىش باھاسى 1965 - يىلى 700 يۈەن، 1974 - يىلى 400 يۈەن بولۇپ، تۆۋەنلەش ھەجمى 42.86% بولدى؛ خلوروفوس (تەركىبى 50%، بىر كىلوگراملىق قۇتىغا قاچىلانغىنى) نىڭ ھەر تونناسىنىڭ سېتىش باھاسى 1958 - يىلى 4150 يۈەن بولسا، 1971 - يىلى 2100 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى، تۆۋەنلەش ھەجمى 49.40% بولدى.

1984 - يىل 10 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى بىر قىسىم دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ يۆتكەش باھاسىنى تەڭشىدى. 20%لىك تىرسكلازول، 40%لىك دىئازىنون، 50%لىك سامتېيون، 90%لىك فوسفامىدون مېيى، 40%لىك سۇتسىمان فۇجى 1 - نومۇرلۇق دورا، 40%لىك كېۋېنسەن، 50%لىك پىرىمىكارب، 73%لىك ئۆمىد قاتارلىق 9 خىل دېھقانچىلىق دورىسىنىڭ يۆتكەش باھاسىنى بىر قېتىمدىلا 10% تۆۋەنلەتتى.

1983 — 1985 - يىلغىچە مەملىكەت ئىچىدە دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ مال مەنبەسى قىسلىقىنى تولدۇرۇپ، تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن، دۆلەت ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ، تاشقى پىرېۋوت چىقىرىپ، بىر قىسىم دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىمپورت قىلىپ، يۇقىرى باھادا

كىرگۈزۈلسە يۇقىرى باھادا چىقىرىشنى يولغا قويۇپ، دۆلەت مالىيىسىدىن تولۇقلاش جەھەتتىكى سېلىقىنى ئازايتىشنى بەلگىلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىياتىغا، ئىگىلىك باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنىڭ ئىسلاھ قىلىنىشىغا ۋە كارخانىلارنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ، مەركەز بىر قىسىم دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ باھاسىنى باشقۇرۇش ھوقۇق دائىرىسىنى تۆۋەنگە چۈشۈردى، بۇنىڭدىكى پرىنسىپلار مۇنۇلاردىن ئىبارەت:

(1) مەھسۇلات مىقدارى كۆپ، تەرەققىيات ئىستىقبالىغا ئىگە، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا بولغان تەسىرى چوڭقۇراق مەھسۇلات تۈرلىرىنى يەنىلا سودا مىنىستىرلىكى باشقۇرۇش؛ مەھسۇلات مىقدارى ئازراق، رايون خاراكتېرلىكى كۆچلۈكرەك، دۆلەت بىر تۇتاش يۆتكىمەيدىغان ياكى يۆتكەش مىقدارى ئازراق بولغان تۈرلەرنىڭ سېتىش باھاسىنى يەرلىكنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈش.

(2) زاۋۇتنىڭ سېتىش باھاسىنى ئېغىزلار بويىچە باشقۇرۇش پرىنسىپىگە ئاساسەن، خىمىيە سانائىتى مىنىستىرلىكى بىلەن مېتاللورگىيە مىنىستىرلىكى زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنى يەرلىكنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بېرىش. مۇشۇ روھقا ئاساسەن، 1985 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسىنىڭ ماقۇللىقىدىن ئۆتكۈزۈپ، دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ باھاسىنى تەڭشەپ، بىر تۇتاش پارچە سېتىلىدىغان تۈرلەرنى پەيدىنپەي ئازايتتى، يۇقىرى باھادا كىرگۈزۈلسە يۇقىرى باھادا چىقىرىشنى يولغا قويدى، ئەسلىدە بەلگىلىگەن 12 خىل دېھقانچىلىق دورىسىغا قارىتا داۋاملىق بىر تۇتاش پارچە سېتىش باھاسىنى يولغا قويغاندىن سىرت، باشقىلىرىدا مال كەلتۈرۈشنى يولغا قويدى، دۆلەت تولۇقلاپ بەرمىدى.

(3) دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ يۆتكەش باھاسى ۋە پارچە سېتىش باھاسىنى تۆۋەنلىتىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاپتونوم رايونىمىزدا ئىشلەنگەن دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىمۇ كۆپ قېتىم تۆۋەنلىتىلدى. %1لىك «666» دورىسىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى 1959 - يىلى ھەر تونناسى 190 يۈەن بولغانىدى، 1967 - يىلىغا كەلگەندە 104 يۈەنگە تۆۋەنلىدى.

شىنجاڭدا ئىشلەپچىقىرىلغان دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ تەننەرخى يۇقىرى بولۇپ كەتكەچكە، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن، قېرىنداش ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارنىڭ باھا سەۋىيىسىدىن پايدىلىنىپ، زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى بىرقەدەر تۆۋەن بېكىتىلدى. شىنجاڭ ئىشقار زاۋۇتىدا ئىشلەپچىقىرىلغان «ددۋ»نىڭ ھەر تونناسىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخى 6665 يۈەن بولۇپ، مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى بولغان 4500 يۈەندىن 2165 يۈەن يۇقىرى بولدى. ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى يەرلىك سانائەتنى قوغداش ئۈچۈن، شىنجاڭدا ئىشلەنگەن «ددۋ»نىڭ ھەر تونناسىنىڭ باھاسىنى 4680 يۈەن قىلىپ بېكىتتى، بۇ، مەملىكەت بويىچە زاۋۇتتىن چىقىش بىر تۇتاش باھاسىدىن %4 يۇقىرى بولدى.

3. زاپاس ساقلاش

دېھقانچىلىق دورىلىرى — دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدا تەييارلاپ قويۇشقا تېگىشلىك ماددىي ئەشيا بولۇپ، نورمال يىللاردا مۇۋاپىق زاپاس ساقلىغاندىن باشقا، تاسادىپى كېسەللىك ۋە زىياندىن ھاشارانلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت، ئوبلاست (شەھەر) لىق، ناھىيىلىك كوپېراتىپ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركەتلىرى ھەرىيلى مۇئەييەن مىقدارداۋ زاپاس ساقلاپ، جىددىي ئېھتىياجغا كاپالەتلىك قىلىدى. شىنجاڭنىڭ يېرى كەڭ، توشۇش لىنىيىسى ئۇزۇن بولغاچقا، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى زاپاس ساقلاش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئىنتايىن مۇھىم. دېھقانچىلىق دورىلىرىنى زاپاس ساقلاش پرىنسىپى: يۇقىرىدا كۆپ، تۆۋەندە ئاز ساقلاش، كېسەللىك، ئاپەت بولسا، بولمىسا تەييارلىق

بولۇش، كىچىك ئاپەتكە چوڭ ئاپەت تەييارلىقىنى كۆرۈشتىن ئىبارەت بولدى. زاپاس ساقلاش نۇقتىسى: قاتناش تۈگۈنىگە مەركەزلەشتۈرۈلۈپ، جانلىق يۆتكەپ، ۋاقتىدا ئىشلىتىشكە پايدىلىق بولۇشتىن ئىبارەت بولدى.

50 - يىللاردا ئاپتونوم رايونىمىزدىكى دېھقانچىلىق دورىلىرى ئالاھىدە ئەھۋالدا ئالدىنى ئېلىش ۋە كىچىك دائىرىدە كېڭەيتىپ ئىشلىتىش باسقۇچىدا تۇردى. زاپاس ساقلاش مىقدارى ھەرىيلى 1000 تونىدىن كۆپرەك بولۇپ، سېتىش مىقدارىنىڭ %80ى ئۆچۈرىسىنى ئىگىلىدى. 1961 - يىلى ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت (ئوبلاست) تىن ئىبارەت 2 دەرىجىنىڭ دېھقانچىلىق دورا زاپىسى يىللىق سېتىۋېلىش، سېتىش مىقدارىنىڭ %30 — %40نى، ناھىيە دەرىجىلىكنىڭ %20 ئەتراپىنى ئىگىلىدى. 1964 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات-سودا باش كوپېراتىپى دېھقانچىلىق دورىلىرىدا «بىرسى سېتىلسا، بىرنى تەييارلاش»نى تەلەپ قىلدى. شىنجاڭنىڭ مال مەنبەسى قىس بولۇشتەك ئەھۋالغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەركەزلەشتۈرۈپ بىرلىككە كەلتۈرۈش، مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش، جانلىق يۆتكەش، ياخشى ئىشلىتىش چارىسىنى قوللىنىپ، تارقاق ھالدا زاپاس ساقلاش ۋە «قۇرۇق ئۇن چېچىشتەك» ئۇسۇللارنىڭ ئالدىنى ئالدى. دېھقانچىلىق دورىلىرى زاپاس مىقدارىنىڭ %70نى ئاپتونوم رايون ۋە ۋىلايەت (ئوبلاست) تىن ئىبارەت 2 دەرىجە تىزگىنلەپ، داخىيەن، ئۈرۈمچى، ئىلى، قۇمۇل، ئاقسۇ، قەشقەردىن ئىبارەت 6 نۇقتىلىق جاي ۋە 2 - دەرىجىلىك پونكىتقا ئورۇنلاشتۇردى، زاپاس ساقلىغۇچىسى ئورۇنلاردا مەخسۇس خادىم مەسئۇل بولدى، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى يۆتكەش ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىگە مەركەزلەشتۈرۈلۈپ، ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئېھتىياجى ھەقىقىي كاپالەتلەندۈرۈلدى.

1975 — 1980 - يىللىرى ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ سېتىلىش مىقدارى ۋە زاپاس ساقلاش مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان مەزگىل بولدى. يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىش ۋە زاپاس ساقلاش مىقدارى 10 مىڭ تونىنغا يېقىنلىشىپ، سېتىش بىلەن زاپاس ساقلاش نىسبىتى 1:1 بولدى. ئەينى ۋاقىتتا، ئاپتونوم رايون بويىچە ئومۇمىيۈزلۈك تەمىنلەنگىنى «666» بولۇپ، ئۇنىڭ دورىلىق خۇسۇسىيىتى بىر قەدەر تۇراقلىق، ساقلاش مۇددىتى ئۇزاق، خەۋپ - خەتىرى ئاز، جايلار زاپاس ساقلايدىغان ئاساسلىق تۈر بولغانىدى.

1981 — 1985 - يىلغىچە دېھقانچىلىق دورىلىرىنى زاپاس ساقلاشتا ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت، ناھىيىلەر ئۆز ئالدىغا ئامبار قۇرۇپ، مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش، ئاپتونوم رايون بويىچە بىر تۇتاش پىلانلاپ، بىر تۇتاش يۆتكەش، ئارتۇق - كەمنى تەڭشەش چارىسى قوللىنىلىپ، ئامبار قۇرۇلمىسى مۇۋاپىقلىشىشقا قاراپ يۈزلەندى. 5 يىلدا ئوتتۇرىچە سېتىش مىقدارى 7493 تونىنا، زاپاس ساقلاش مىقدارى 5912 تونىنا بولۇپ، يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىش مىقدارىنىڭ %80 ئەتراپىنى ئىگىلىدى. ئۇنۇملۇك ۋاقتى قىسقا، زاپاس ساقلاش شەرتىنىڭ تەلىپى يۇقىرى بولغان بەزى يېڭى دورىلار ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىدە زاپاس ساقلاندى. بۇ شىركەتتە زاپاس ساقلانغان دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ مىقدارى ئاپتونوم رايون زاپىسىنىڭ %70تىن كۆپرەكىنى ئىگىلىدى. دېھقانچىلىق دورا زاپىسىنىڭ تۈرلىرىدىمۇ ئۆزگىرىش بولۇپ، قويۇقلۇق دەرىجىسى يۇقىرى، يۇقىرى تەركىبلىك ھاشارات ئۆلتۈرۈش ۋە ئوت - چۆپ يوقىتىش دورىلىرىنىڭ زاپاس ساقلاش مىقدارى ئاشتى.

4. باشقۇرۇش

- شىنجاڭدا 60 - يىللاردىن ئېتىبارەن «1605»، «1059» قاتارلىق ئورگانىك فوسفورلۇق، زەھەرى كۈچلۈك دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەش باشلاندى. ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەت ۋە ئالاقىدار تارماقلار دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر ئىشلىتىش خىزمىتىگە ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلۈپ، مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلەرنى تۈزۈپ، كۈچلۈك تەدبىرلەرنى قوللاندى.

1960 - يىل 1 - ئايدا، ئاپتونوم رايونلۇق دېھقانچىلىق، خىمىيە ساناۋىتى، ئەمگەك، جامائەت

خەۋپسىزلىكى، سەھىيە، سودا، قاتناشتىن ئىبارەت نازارەت (ئىدارە) لەر مەركەزدىكى 8 مىنىستىرلىكنىڭ «دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ھەققىدە بەلگىلىمە» سىنى تارقىتىپ، ھەرقايسى جايلاردىن خىمىيىۋى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنلەش، زاپاس ساقلاش، ئىشلىتىش، باشقۇرۇش قاتارلىق جەھەتلەردە مەركەزدىكى 8 مىنىستىرلىكنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە قەتئىي ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت باشقارمىسى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «1605»، «1059» دورىلىرىنىڭ توپ، پارچە سېتىش ھالقىلىرىدا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار» ھەققىدىكى ئۇقتۇرۇشنى تارقىتىپ، خىمىيىلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنى تەكشۈرۈپ ئۇتكۈزۈۋېلىش، زاپاس ساقلاش، ساقلاش، يۆتكەش ۋە سېتىش قاتارلىق جەھەتلەردە بىخەتەر باشقۇرۇشنى قاتتىق كۈچەيتىش ھەققىدە بەلگىلىمە چىقىرىپ، مەسئۇلىيەتچانلىقى كۈچلۈك، تاۋار بىلىمىگە پىشىق خادىملارنى مەسئۇل قىلىش؛ مەخسۇس ئامبار، مەخسۇس پۈكەي تەسىس قىلىپ، يېمەكلىك، ئاشلىق، كۈندىلىك تۇرلۇك ماللار قاتارلىق تاۋارلارنى ئايرىم ھالدا زاپاس ساقلاش؛ «1605»، «1059» دورىلىرىنى ئىدارە ئىسپات قەغىزى ئارقىلىق سېتىش ھەمدە سېتىۋالغۇچىلارغا دورىنىڭ خۇسۇسىيىتى، ئىشلىتىش ئۇسۇلى، دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى ئېنىق تاپشۇرۇشنى تەلەپ قىلدى.

1964 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت باشقارمىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ئىدارىسىنىڭ «زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر باشقۇرۇشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش نىزامى» توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنى تارقىتىپ، تەمىنلەش، يۆتكەش، زاپاس ساقلاش، ساقلاش قاتارلىق جەھەتلەردە، جايلارنىڭ ئۆز ئەھۋالىغا بىرلەشتۇرۇپ ئەستايىدىل ئىزچىل ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ماگىزىنلىرىنىڭ زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنى تىجارەت قىلىشتا مۇنۇلارنى ئورۇندىشى شەرت قىلىندى؛ «ئىككى مەخسۇس بولۇش» (مەخسۇس خادىم ساقلاش ۋە سېتىش، مەخسۇس ئامبار دا ساقلاش)، «3 نى بىلىش» (دورىنىڭ خۇسۇسىيىتىنى، بىخەتەر ساقلاشنى، زەھەرنىڭ تەسىرىنى يوقىتىش ھەققىدىكى ساۋاتنى بىلىش)، «3كە كاپالەتلىك قىلىش» (خاتا ساتماسلىققا، ئىسپات ئارقىلىق سېتىشقا، سانتان چاغدا بىخەتەر ئىشلىتىش تېخنىكىسىنى ئۆگىتىشكە كاپالەتلىك قىلىش) تىن ئىبارەت.

1965 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى باشقۇرۇشنى ياخشى ئىشلەش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن زەھەرلىنىش ۋەقەلىرى ئۇستىدە جايلارغا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش قىلىپ، زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر باشقۇرۇشنى ھەقىقىي كۈچەيتىپ، دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن زەھەرلىنىش ۋەقەلىرىنىڭ يۈز بېرىشىدىن قاتتىق ساقلىنىشنى تەلەپ قىلدى. 1982 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى تارقاتقان «ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش تارماقلىرىنىڭ زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەش، ئۇنى يۆتكەش، ساقلاش ۋە ئىشلىتىشتە دىققەت قىلىدىغان ئىشلار ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» تا: زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ ئاساسلىق تۈرلىرى «1605»، «سۇخۇا 203»، «3911»، مېتامىدوفوس، «1059»، جيۇشياۋلىك، فورادان، فوسفامىدون قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەش، ئۇنى يۆتكەش ۋە ساقلاشتا ئورالمىغا «زەھەرلىك» دېگەن خەتنى ئېنىق يېزىش، سانتان چاغدا ئورۇننىڭ ئىسپاتى بولۇش، يۆتكىگەن چاغدا ئاۋايلاپ ئېلىپ، ئاۋايلاپ قويۇش، ساقلاش ۋە سېتىشتا يېمەكلىك، ئاشلىق، مېۋە، كۈندىلىك لازىملىق تۇرلۇك مال قاتارلىق تاۋارلاردىن ئايرىۋېتىش. سايمان، قاچا، دورىسى ئىشلىتىلىپ تۈگىگەن قۇتا، تۇك، سۇلياۋ خالتا قاتارلىق ئورالمىلارنى ئامبارچىغا تاپشۇرۇپ، يىغىپ كۆيدۈرۈۋېتىش، ماي، ھاراق، سۇ ۋە يېمەكلىك قاتارلىقلارنى قاچىلاشقا يول قويماسلىق تەلەپ قىلىندى. ئىشلىتىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىشقا قارىتامۇ مۇناسىپ بەلگىلىمىلەر چىقىرىلدى.

خىمىيىلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنى سېتىۋېلىش، سېتىش، ساقلاش مىقدارىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 3 — 16 بىرلىكى: تونىا

يىللار	سېتىۋېلىنغىنى	سېتىلغىنى	ئامبار قالدۇقى	يىللار	سېتىۋېلىنغىنى	سېتىلغىنى	ئامبار قالدۇقى
1955	167	18	15	1971	3762	4858	6788
1956	1192	156	919	1972	4106	5379	7612
1957	3504	1050	1565	1973	5159	6228	7032
1958	2731	1693	1782	1974	5062	5167	5948
1959	4018	3490	3708	1975	6760	6862	7861
1960	8169	5963	5125	1976	7404	9654	5763
1961	8585	7435	6217	1977	10959	12336	7242
1962	4175	4339	5075	1978	12234	13003	8783
1963	2138	2961	4601	1979	13700	10986	10780
1964	3299	4724	3163	1980	8365	10102	9609
1965	5808	4443	3987	1981	8866	11957	7720
1966	6384	4834	6768	1982	10125	11174	7202
1967	6843	5906	4530	1983	7818	8476	6572
1968	6559	5375	5878	1984	2327	4035	4634
1969	4379	3841	6288	1985	564	1821	3432
1970	2327	3241	4453				

§ 2 . دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىدىكى كېسەللىك، زىياندا‌ش ھاشارات ئاپىتى ئاساسلىقى چېكەتكە ئاپىتىدىن ئىبارەت ئىدى، دېھقانچىلىق دورا چېچىش سايمانلىرىنى ئىشلىتىش مىقدارى ناھايىتى ئاز ئىدى، مال مەنبەسى ئاساسەن سوۋېت ئىتتىپاقىدىن كېلەتتى. 1955 - يىلى دورا چېچىش سايمانلىرىنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىر تۇتاش باشقۇرۇپ، بىر تۇتاش مال زاكاز قىلىپ، تەقسىمات پىلانى بويىچە يۆتكىدى. شۇ يىلى ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈمى دورا چېچىش سايمانلىرى تىجارىتىنى باشلىدى. ئاساسلىقى قول بىلەن ھەرىكەتلەندۈرىدىغان دورا چېچىش ئەسۋابى، پۈركۈپ تۇمانلىتىش ئەسۋابى ۋە ئۇلارنىڭ زاپچاسلىرىنى تىجارەت قىلدى ھەمدە مال مەنبەسىنى بىر تۇتاش تەشكىللەش، بىر تۇتاش تەقسىم قىلىپ يۆتكەش ئۇسۇلىنى

قوللىنىپ، ئاپتونوم رايون (ۋىلايەت، ئوبلاست)، ناھىيە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپتىن ئىبارەت 3 دەرىجە بويىچە تىجارەت قىلىشنى يولغا قويدى. 1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت باشقارمىسى دورا چېچىش سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەشنى كېڭەيتىش ئۇچۇن، ھەرقايسى ناھىيىلىك كوپېراتىپلارغا دورا چېچىش سايمانلىرىنى ئىشلىتىشنىڭ ياخشىلىقىنى كەڭ تۇرده تەشۋىق قىلدى ھەمدە دورا چېچىش سايمانلىرىنى سېتىشتا جانلىق چارىلارنى قوللاندى، دورا چېچىش سايمانلىرىغا ئېھتىياجلىق، ئەمما مەبلەغ قېينىچىلىقى بار يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىغا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ناھىيىلىك بانكا بىلەن ئالاقىلىشىپ قەرز ياكى ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت پۇلى ھەل قىلىپ بەردى، ئاپەت ئەھۋالى ئېغىرراق بولۇپ مەبلەغ ھەل قىلالمىغانلارغا، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش تارماقلىرى، يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرى بىلەن «ئۇچ بۇرجەكلىك توختام» ئىمزالاپ، سېتىشنى يولغا قويدى ھەمدە قەرزنى ئۆز قەرىلىدە قايتۇرۇۋالدى.

1964 - يىلى، قەشقەر، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىدىكى دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىدە كېسەللىك، زىيانداش ھاشاراتلار پەيدا بولۇپ، دورا چېچىش سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش قىس بولغاندا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت باشقارمىسى ئىلى ۋىلايىتى قورغاس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن 200 دانە دورا چېچىش سايمىنى يۆتكەپ كېلىپ، شۇ جايلارنىڭ زىيانداش ھاشاراتلار زىيىنىنى تۇگىتىش ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىشىغا ئۆز ۋاقتىدا ياردەم قىلدى. توقسۇ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۇچۇن 257 دانە دورا چېچىش سايمىنى، 1260 دانە زاپچاس بىلەن تەمىنلىدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، قول سانائەت كەسپى قاتارلىق مۇناسىۋەتلىك تارماقلارغا ماسلىشىپ، دورا چېچىش سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، گۇڭشې - ئەترەتلەرگە بېرىپ رېمونت قىلىپ بېرىپ، ئەزالار ئاممىسىنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى.

1971 - يىلى ئاپتونوم رايون يەرلىك دورا چېچىش سايمانلىرى ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇپ، مال مەنبەسىنى كۆپەيتىش ئۇچۇن، ئۇرۇمچى رايونىدا شەھەرلىك دورا چېچىش ئەسۋابلىرى زاۋۇتى قۇرۇپ، ئۇنىڭ يىللىق ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىنى 10 مىڭ دانىگە يەتكۇزدى. بۇ زاۋۇت ئاساسلىقى «تەڭرىتاغ — 17» تىپلىق يۇدمە دورا چېچىش ئەسۋابى ۋە يۇقىرى بېسىملىق تومانلىتىپ چېچىش ئەسۋابىدىن ئىبارەت 2 خىلنى ئىشلەپچىقاردى، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ دورا چېچىش سايمانلىرى مال مەنبەسىنى كۆپەيتىپ، زىرائەتلەردىكى زىياندا ش ھاشاراتلارنى يوقىتىش ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىشتا سايمانلارنىڭ ئاكتىپ رولىنى جارى قىلدۇردى. لېكىن مەھسۇلاتنىڭ ھۇنەر - سەنئەت سەۋىيىسى تۆۋەن، تەننەرخى يۇقىرى بولۇپ، سۈپەت تەلىپىگە يەتمىگەچكە، مەھسۇلاتلار سېتىلماي قالدى، بۇنىڭ بىلەن زاۋۇت 1985 - يىلى ئىشلەپچىقىرىشنى ئۆزگەرتتى، 1980 - يىلدىن كېيىن يېزىلاردا ئىقتىسادىي تۇزۇلمە ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلىپ، كىچىك تىپتىكى دورا چېچىش سايمانلىرىغا بولغان ئېھتىياج مىقدارى ئاشقانلىقتىن، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى دورا چېچىش سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەشتە پەيدىنپەي «توختام تۇزۇمى»نى يولغا قويۇپ، ھەرقايسى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركەتلىرى بىلەن «تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج توختامى» ئىمزالاپ، توختامغا ئاساسەن مال كىرگۈزۈش ۋە يۆتكەپ تەمىنلەشنى تەشكىللىدى. 1983 — 1985 - يىلىغىچە يېزىلاردا مەھسۇلاتقا بىرلەشتۇرۇپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتە تۇزۇمى يولغا قويۇلغاندا، دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپلىقى ئۆسۈپ، دورا چېچىش سايمانلىرى سېتىۋېلىشقا بولغان ئېھتىياجى ئاشتى، مەملىكەت بويىچە دورا چېچىش سايمانلىرى بازىرى قويۇقېتىلىپ، كۆپ خىل يوللار بىلەن كۆپ ئورۇن تىجارەت قىلىشتەك رىقابەت ۋەزىيىتى مەيدانغا كەلدى. ئاپتونوم رايونىمىزدا يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى شىركىتى ئاساسلىق يول بولغاندىن باشقا، بىكتۇمەن ماددىي ئەشيالار باشقارمىسى، ھەرقايسى ناھىيىلەردىكى ئۆسۈملۈك ئاسراش، دېھقانچىلىق تېخنىكىسىنى كېڭەيتىش پونكىتى، ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتلىرى

ۋە يەككە تىجارەتچىلەر دورا چېچىش سايمانلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى.

1. تۈرلىرى

دورا چېچىش سايمانلىرى ئوخشاش بولمىغان شەكىل ۋە ئىشلىتىش ئۇسۇلىغا قاراپ، تۇمانلىتىپ چېچىش ۋە پۈركۈپ چېچىش سايمىنىدىن ئىبارەت 2 تۈرگە ئايرىلىدۇ. 1955 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈمى دورا چېچىش سايمانلىرى تىجارىتىنى باشلىغان چاغدا، ئۇنىڭ تۈرى پەقەت قول بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان پۈركۈپ چېچىش ۋە تاق تۈكلۈك تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنىدىن ئىبارەت 2 خىللا ئىدى. 1960 - يىلدىن كېيىن، دېھقانچىلىق دورىلىرى پەيدىنپەي كېڭەيتىلىپ ئىشلىتىلگەچكە، دورا چېچىش سايمانلىرىنىڭ خىللىرىمۇ «مول ھوسۇل — 5» تىپلىق قول بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان دورا چېچىش سايمىنى، «مول ھوسۇل — 10» تىپلىق يۇدما شەكىلدىكى تۇمانلىتىپ چېچىش ئەسۋابى، «552» تىپلىق يۇدما شەكىلدىكى بېسىملىق تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى قاتارلىقلارغا كۆپەيدى. 1970 - يىلدىن كېيىن، دېھقانچىلىق دورا تىپلىرىنىڭ ۋە ئىشلىتىش مىقدارىنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، ئۇرۇمچى دورا چېچىش سايمانلىرى زاۋۇتى پۈتۈپ ئىشقا كىرىشتۇرۇلۇپ، دورا چېچىش سايمانلىرىنىڭ خىللىرىدىن «تەڭرىتاغ — 17» تىپلىق يۇدما شەكىلدىكى تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى، «مول ھوسۇل — 3» تىپلىق يۇقىرى بېسىملىق تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى، «ئىشچى - دېھقان — 16» تىپلىق يۇدما شەكىلدىكى تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى، «WD — 0.55» تىپلىق تاق تۈكلۈك تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى قاتارلىقلار كۆپەيدى. بۇنىڭ ئىچىدە «552» تىپلىق ۋە «ئىشچى - دېھقان — 16» تىپلىق يۇدما شەكىلدىكى بېسىملىق تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنىنىڭ جۇغى كىچىك، ئىش ئۈنۈمى يۇقىرى، ئىشلىتىشكە ئەپلىك بولغاچقا، ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارنىڭ دورا چېچىش سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەشتىكى ئاساسلىق تۈرلىرىدىن بولۇپ قالدى.

1980 - يىلدىن كېيىن، ئىلىمىزنىڭ سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى تەرەققىي قىلىپ، يېڭى خىلدىكى دېھقانچىلىق دورىلىرى ئۈزلۈكسىز كۆپەيگەچكە، دېھقانچىلىق دورا چېچىش سايمانلىرىدا سىغىمچانلىقى ئاشۇرۇلغان تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى ۋە ماتورلۇق تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى قاتارلىقلار كۆپەيتىلدى. بۇ مەزگىللەردە دېھقانچىلىق - دورىلىرى پەيدىنپەي سۈتسىمان، سۇمۇرۇشچانلىقتا ئىگە بولۇشقا قاراپ يۈزلەندى، ئۇنىڭ ئۈستىگە پۈركەپ چېچىش سايمىنىنى ئىشلەتكەندە، شامال، يامغۇر قاتارلىق تەبىئىي شارائىتلارنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىشى بىرقەدەر چوڭ بولۇپ، دورىنىڭ خوراش مىقدارى تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنىغا قارىغاندا 4 — 6 ھەسسە يۇقىرى بولدى، ئادەم ۋە ھايۋانلارنىڭ بىخەتەرلىكىگىمۇ تەسىر يەتتى. شۇڭا، ئاپتونوم رايونىمىزدا دورا چېچىش سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەشتە پۈركۈپ چېچىش سايمىنىنىڭ ئورنىنى پەيدىنپەي تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى ئىگىلىدى. 1985 - يىلغا كەلگەندە ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى شىركىتى تىجارەت قىلىۋاتقان دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرىنىڭ تۈرلىرى ئاساسلىقى: «مول ھوسۇل — 5» تىپلىق، «مول ھوسۇل — 10» تىپلىق پۈركۈپ چېچىش سايمىنى؛ «مول ھوسۇل — 3» تىپلىق يۇقىرى بېسىملىق تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى؛ «ئىشچى - دېھقان — 16» تىپلىق، «55» تىپلىق يۇدما شەكىلدىكى بېسىملىق تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى؛ «WD — 0.55» تىپلىق تاق تۈكلۈك تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى، سىغىمچانلىقى ئاشۇرۇلغان تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى ۋە ئاز مىقداردىكى ماتورلۇق تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنى قاتارلىق 10 نەچچە خىلغا يەتتى.

دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن،

ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى دورا چېچىش سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەشنى ياخشى ئىشلەش بىلەن بىر ۋاقىتتا، دورا چېچىش سايمانلىرىنىڭ ھەرخىل زاپچاسلىرىنىمۇ تىجارەت قىلدى. بۇلارنىڭ خىللىرى: تۆگە، تاسما، ئوق، چوڭ - كىچىك يۇرۇشلەشكەن ھالقا، پۇركۇگۈچ بېشى، پۇركۇگۈچ ياپراقچىسى، رېزىنكە تۇرۇبا تۇتاشتۇرغۇچ قاتارلىق 100 خىلدىن ئاشتى.

2. مىقدارى

1955 - يىلى قول بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان پۇركۇپ چېچىش سايمىنى ۋە تاق تۆگىلىك تۇمانلىتىپ چېچىش سايمىنىدىن 222 دانە تەمىنلىدى. 1956 — 1959 - يىلغىچە دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرىدىن 22 مىڭ 841 دانە تەمىنلىدى، بۇ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 5710 داندىن توغرا كەلدى.

60 — 70 - يىللاردا ئاپتونوم رايون «3 خىل ھاشارات»، «بىر خىل كېسەل»نى تىزگىنلەشنى ئاساس قىلىش فاكتورىنى ئوتتۇرىغا قويدى، ھەرقايسى جايلاردا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلار دورا چېچىش سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەشنى ئاكتىپلىق بىلەن تەشكىللىدى. 1964 - يىلى قەشقەر، ئاقسۇ ئۆلايەتلىرىدە ئېغىر دەرىجىدە كېسەللىك، ھاشارات ئاپىتى يۈز بەردى، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ يېزا ئىگىلىك ۋاسىتىلىرى بىلەن تەمىنلەش تارماقلىرى مال مەنبەسىنى ۋاقتىدا تەشكىللەپ، ئاپەت يۈز بەرمىگەن ئايرىم ناھىيىلەرنىڭ ئامبىرىدىن يۆتكەپ ئىشلىتىش قاتارلىق چارىلارنى قوللىنىپ، جايلارنى 10 مىڭ 200 دانە دورا چېچىش سايمىنى بىلەن تەمىنلەپ، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ كېسەللىك، زىياندىش ھاشارات ئاپىتىنى تۇغدۇرۇش ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئېھتىياجىغا ئۆز ۋاقتىدا ياردەم بەردى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە ھەرىيلى ئوتتۇرىچە تەمىنلىگەن دورا چېچىش سايمىنى 14 مىڭ 546 داندىن توغرا كەلدى. 1975 - يىلى مەملىكەت بويىچە ھەرقايسى ساھە ۋە كەسىپلەر تەرتىپكە سېلىنىپ، خەلق ئىگىلىكىنى يۈكسەلدۈرۈش ۋەزىيىتى ئاستىدا، دورا چېچىش سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش جىددىي ئۆرلىدى، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى 30 مىڭ 100 دانە دورا چېچىش سايمىنى بىلەن تەمىنلىدى.

1980 - يىلى يېزىلاردا ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى يولغا قويۇلۇپ، مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتە تۈزۈمى يۈرگۈزۈلگەندە، دورا چېچىش سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەشنىڭ ئوبيېكتلىرى گۇڭشې - ئەترەت كوللېكتىپى، شۇنداقلا ھەرخىل كەسىپىي ئائىلىلەر بولۇپ، شۇ يىلى 17 مىڭ 400 دانە تەمىنلەندى، 1981 - يىلى 24 مىڭ دانە تەمىنلەندى. 1982 - يىلى يېزىلاردا مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتە تۈزۈمى ئومۇميۈزلۈك يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، دېھقانلار ئاكتىپلىق بىلەن سېتىۋېلىپ، سېتىش مىقدارى يىلسېرى ئۆرلىدى، شۇ يىلى 27 مىڭ 300 دانە سېتىلدى. 1983 - يىلى 34 مىڭ 800 دانە تەمىنلىنىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 23% ئاشتى. 1984 - يىلى تەمىنلىگەن دورا چېچىش سايمىنى 41 مىڭ 800 دانە بولۇپ، تەمىنلەش ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولدى. 1985 - يىلى 38 مىڭ 400 دانە تەمىنلەندى.

ئاپتونوم رايونىمىزدىكى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرىنىڭ ئىجتىمائىي كاپالەتلىك مىقدارى 1980 - يىلدىن ئىلگىرى، ئادەتتىكى يىللاردا 50 — 60 مىڭ دانە ئەتراپىدا بولۇپ كەلدى. 1983 - يىلدىن كېيىن 110 مىڭ دانە بولۇپ، 1980 - يىلدىن ئىلگىرىكىدىن بىر ھەسسە كۆپەيدى، 1984 - يىلى 150 مىڭ دانىگە، 1985 - يىلى 160 مىڭ دانىگە يېتىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىدىكى كېسەللىك، ھاشارات زىيىنىنى تۇغدۇرۇش ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىشتىكى تىزگىنلەش ئىقتىدارىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن ماددىي ئاساس بىلەن تەمىن ئەتتى.

قول بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان دورا چېچىش سايمانلىرىنى سېتىۋېلىش، سېتىش، ساقلاش مىقدارى

جەدۋەل: 3 — 17 بىرلىكى: دانە

يىللار		دېھقانچىلىق دورىلىرىنى چېچىش سايمانلىرى			بۇنىڭ ئىچىدە: تۇمانلاشتۇرۇپ چېچىش سايمىنى			پۈركۈپ (توزۇتۇپ) چېچىش سايمىنى		
		رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	يىل ئاخىرىدىكى ئامبار قالدۇقى	رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	يىل ئاخىرىدىكى ئامبار قالدۇقى	رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	يىل ئاخىرىدىكى ئامبار قالدۇقى
1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1953	300	—	—	—	—	—	300	—	—
	1954	500	700	600	—	—	—	500	700	600
	1955	100	222	200	—	200	100	100	22	100
	1956	4800	9100	13000	4800	8300	12200	—	800	800
	1957	—	3600	7000	—	2500	5300	—	1100	1700
2 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1958	1914	5641	5400	600	5400	5400	1314	241	—
	1959	7000	4500	25500	1000	4500	14400	6000	—	11100
	1960	1465	15354	21406	1465	9200	15700	—	6154	5706
	1961	691	7576	15885	—	3000	7800	691	4576	8085
	1962	102	3950	13295	—	1900	7500	102	2050	5795
ئىگىلىكنى تەڭشەش مەزگىلى	1963	330	7707	11863	152	3834	9267	178	3873	2596
	1964	390	10214	11251	390	7311	9008	—	2903	2243
	1965	3234	11902	11530	2230	8494	7754	1004	3408	3776
3 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1966	32157	13900	28800	18057	10701	16386	14100	3199	12414
	1967	20400	14954	19640	10400	9288	10698	10000	5666	8942
	1968	6500	17819	56178	6500	12139	35485	—	5680	20693
	1969	20000	2948	87512	10000	2696	44430	10000	252	43082
	1970	1056	5199	70057	1056	3481	42637	—	1718	27420
4 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1971	103	15992	73298	95	11879	43611	8	4113	29687
	1972	475	14071	61096	454	9304	34008	21	4767	27088
	1973	2028	14610	56392	2028	9867	32306	—	4743	24086
	1974	2895	15931	58063	1395	10115	32522	1500	5816	25541
	1975	2664	30138	42351	2064	15309	22179	600	14829	20172
5 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1976	724	21756	39032	724	14240	20113	—	7516	18919
	1977	7294	25314	29344	7294	15162	18606	—	10152	10738
	1978	8500	28900	39400	8500	22600	28000	—	6300	11400
	1979	9370	22743	25556	9370	17843	23995	—	4900	11561
	1980	377	17416	20736	377	13870	12155	—	3546	8581
6 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1981	1871	24042	21395	1877	20139	12899	—	3903	8496
	1982	7572	27377	18827	7542	23643	13772	30	3734	5055
	1983	11844	34872	23811	11751	31333	16756	93	3539	7055
	1984	20720	41883	30231	20720	38671	24968	—	3212	5263
	1985	22926	38406	27774	22886	36372	24507	40	2036	3267

III باب

ئوتتۇرا ـ كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى ۋە دېھقانچىلىقتا ئىشلەتىلىدىغان سۇلياۋ يۇپۇق

§ 1 . ئوتتۇرا ـ كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر ئوتتۇرا، كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش ۋە تەمىنلەش خىزمىتىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بەردى. 1954 ـ يىلدىن باشلاپ تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى تىجارەت قىلىدىغان بولدى، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپلىرى «شۇ جايدىن ماتېرىيال ئېلىپ، شۇ جايدا ئىشلەپچىقىرىپ، شۇ جاينى تەمىنلەش» قائىدىنى ئاساسىدا، يەرلىك سانائەت ئىشلەپچىقىرىشنى ئاكتىپ قوللاپ، مال مەنبەسىنى تەشكىللىدى، 1952 — 1985 ـ يىلغىچە تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى ئوتتۇرا ـ كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىدىن 30 مىليون 598 مىڭ دانە سېتىۋېلىپ، 36 مىليون 42 مىڭ دانە سېتىپ چىقىرىپ (قىسمەن ۋاكالىتەن سېتىلغانلىرىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ، پەسلىدىن بۇرۇن ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆز پەسلىدە تەمىنلەش تۈرلىرى تولۇق، سانى تولۇق بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، ھەر مىللەت دېھقان ـ چارۋىچىلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجىنى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇردى.

1. مال مەنبەسى

1) يەرلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىش

مىنگو دەۋرىدە ئۇرۇمچى قاتارلىق جايلارنىڭ تۆمۈردىن ئىشلەنگەن كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى تۆۋەن بولۇپ، ئاساسلىق مەھسۇلاتلاردىن پەقەت يەرلىك ساپان (ئىككى كالا قوشىدىغان) ، ھارۋا لاڭگازىسى، بەللىك — قوشقۇن (كالا ھارۋىسىغا ئىشلىتىلىدۇ) قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولۇپ، قول سانائەت ئىشلەپچىقارغۇچىلار ئۆزى ئىشلەپچىقىرىپ ئۆزى ساتاتتى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، ئۇرۇمچى رايونىدىكى ئوتتۇرا ـ كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئاساسلىقى شەھەرلىك يېزا ئىگىلىك ماشىنىسازلىق زاۋۇتى (يەنى شىنجاڭ ماشىنا ـ سايمان زاۋۇتى) ئىشلەپچىقىراتتى. كوپېراتسىيەلىشىش ھەرىكىتى جەريانىدا قەشقەر، ئىلى، خوتەن، سانجى قاتارلىق جايلاردا ئىلگىرى ـ ئاخىر بولۇپ تۆمۈرچىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى (گۇرۇپپىسى) قۇرۇلۇپ، ئوتتۇرا ـ كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئىشلەپچىقاردى. 1954 ـ يىلى شىنجاڭدا كەتمەن، ئوغاق، ساپان، ئارا، ھارۋا،

ئىگەر - توقۇم، تاغار قاتارلىقلارنى ئىشلەپچىقىرىدىغان يەككە قول سانائەتچىلەر 5042 ئائىلە بولۇپ، بۇلارنىڭ مەھسۇلاتلىرى شىنجاڭ بويىچە قول سانائەت كەسپى ئومۇمى قىممىتىنىڭ 18.8% نى ئىگىلىدى. ئەينى يىللاردا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ۋە ھەرقايسى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پەيدىنپەي يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى تىجارەت قىلىش ئورگانلىرىنى قۇرۇپ، پىششىقلاپ ئىشلەشكە مال بۇيرۇتۇش، توختاملىشىپ سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش، سېتىشنى ھۆددە قىلىش قاتارلىق شەكىللەرنى قوللىنىپ، قول سانائەت كەسپى ئىشلەپچىقارغان دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن ئوبوروت يولىغا كىرگۈزدى، شۇندىن ئېتىبارەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئوتتۇرا - كىچىك تېپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى تىجارەت قىلىدىغان ئاساسلىق ئوبوروت يولى بولۇپ قالدى. 1954 - يىلى 437 مىڭ دانە سېتىۋېلىندى.

1955 — 1960 - يىلغىچە يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان دېھقانچىلىق سايمانلىرىنىڭ تۈرى ئاز بولۇپ، سېتىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ كەتتى. 1958 - يىلى 104 مىڭ دانىلا سېتىۋېلىندى. دېھقانچىلىق سايمانلىرىنىڭ سۈپەت مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ھەرقايسى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېزا ئىگىلىكى ئۈچۈن خىزمەت قىلىش پائالىيىتىنى ئاكتىپ قانات يايدۇرۇپ، يېزا ئىگىلىكىنىڭ 1 - سېپىگە چوڭقۇر چۆكۈپ، قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى (گۇرۇپپىسى) بىلەن ھەمكارلىشىپ، دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى رېمونت قىلدى، جايلاردا دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش پونكىتى ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا تەسىس قىلىنىپ، دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش توري پەيدىنپەي شەكىللەندى.

60 — 70 - يىللاردا يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات ئېھتىياجىغا ماسلىشىپ، يەرلىك سانائەت تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، مال مەنبەسىنى ئېچىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت باشقارمىسىدا دېھقانچىلىق سايمانلىرى بۆلۈمى تەسىس قىلىپ، قول سانائەت كەسىپي تارماقلىرى بىلەن زىچ ماسلىشىپ، شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا چوڭقۇر چۆكۈپ، ئىشلەپچىقىرىشنى، خام ئەشيا بىلەن تەمىنلەشنى ئەمەلىيلەشتۈردى ۋە مەھسۇلاتنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى ھەمدەشەرقىي-شىمال، شاڭخەي قاتارلىق جايلاردىكى مۇناسىۋەتلىك دېھقانچىلىق سايمانلىرى زاۋۇتلىرى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش مۇناسىۋىتى ئورناتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇرۇمچى رايونىدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئاساسلىق ئىشلەپچىقارغۇچى زاۋۇتلار بىلەن ئىچكىرىگە بېرىپ تېخنىكا ئۆگىنىپ، تېخنىك يېتىشتۈردى ھەمدە ئۇلارنىڭ گۈرجەك، چالغا ئىشلەشكە ئېھتىياجلىق بولغان بىر قىسىم ئۇسكۇنە، خام ئەشيا ۋە مەبلىغىنى ھەل قىلىپ بەردى. كۆپ يىل تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ئارقىلىق، گۈرجەك مەھسۇلات مىقدارى 100 مىڭ داندىن 550 مىڭ دانىگە يەتتى، چالغا ئىشلەپچىقىرىش يوقلۇقتىن بارلىققا كېلىپ، يىللىق مەھسۇلات مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 120 مىڭ دانىگە يېتىپ، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرغاندىن باشقا، يەنە بىر قىسمى سىرتقا يۆتكەلدى ياكى ئېكسپورت قىلىنىدى، بۇنىڭ بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئىمپورت قىلىش ۋەزىيىتى ئۆزگەرتىلدى.

1965 - يىلى خەلق ئىگىلىكىدە تەڭشەش ئېلىپ بېرىلغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئوتتۇرا-كىچىك تېپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنىڭ مەھسۇلات مىقدارى يۇقىرى كۆتۈرىلدى. 5 - ئايدا شىنجاڭ بويىچە كىچىك دېھقانچىلىق سايمانلىرى باھالاپ سېلىشتۇرۇلدى، سۈپەت ئومۇمىيۈزلۈك ئۆستى. ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ گۈرجەك بىلەن ئوغىقى، مارالبېشى ناھىيىسىنىڭ كەتمىنى، كۆچانىڭ قوي قىرقىش قايچىلىرى (شوشاڭ) ئايرىم - ئايرىم ھالدا مەھسۇلاتنىڭ سۈپىتىدە 1 - لىككە ئېرىشتى. بولۇپمۇ ئۇرۇمچى گۈرجەك زاۋۇتىدىكى ھوشۇر ئۇستام ۋە گۈچۈڭ ناھىيىلىك تۆمۈرچىلىك كوپېراتىپىدىكى قۇربان ئۇستاملار سوققان ئوغاقلارنىڭ بىسى ئۆتكۈر، قېلىن - نېپىزلىكى تەكشى، شەكلى كۆركەم بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە بولۇپ، تەڭرىتاغنىڭ جەنۇبى ۋە شىمالىدا كەڭ سېتىلىپ، ھەر مىللەت ئاممىسى ئارىسىدا يۇقىرى ئابروي قازاندى.

1966 - يىلى ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى سېتىۋېلىش مىقدارى 2 مىليون 480 مىڭ دانىگە كۆپەيسە، 1954 - يىلدىكىنىڭ 5.6 ھەسسىسىگە توغرا كەلدى.

70 - يىللاردىن كېيىن ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى ئىشلەپچىقىرىشنى ئۆز جايىدىكى قول سانائەت بىرلەشمە كوپېراتىپلىرى ئۈستىگە ئالدى. ئاساسلىق تۈرلىرى: كەتمەن، ئوغاق، جۈتۈ (مىتىن)، ساپان، گۈرجەك، تۆمۈر ئارا، ئوتىغۇچ، تىرنا قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولدى. 1974 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ پىلان چۈشۈرۈشى ئارقىلىق ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى ئۈرۈمچى شەھەرلىك دېھقانچىلىق سايمانلىرى زاۋۇتىدا چالغا ئىشلەپچىقىرىشنى ئورۇنلاشتۇردى، 1975 - يىلى رومىنىيىگە 50 مىڭ دانە چالغا ئېكسپورت قىلىندى، 1976 - يىلى پاكىستانغا 6000 دانە گۈرجەك، 2000 دانە 4 چىشلىق تۆمۈر ئارا ئېكسپورت قىلىندى. 1975 — 1979 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە يىللىق ئوتتۇرىچە ئىشلەپچىقىرىلغان ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمىنى 1 مىليون 638 مىڭ دانە بولۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1 مىليون 460 مىڭ دانە سېتىۋالدى.

1980 - يىلى ئىشلەپچىقىرىلغان گۈرجەكلەرگە تۆۋەن تېمپېراتۇرىلىق كۆمۈرده تاۋلانغان پولات خام ئەشيا قىلىنغانلىقتىن، مەھسۇلاتنىڭ قاتتىقلىقى يېتەرسىز بولۇپ، ئىلاستىكىلىقى يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكى تارقاتقان ئۆلچەمگە يەتمەي، سېتىش قىينغا چۈشتى. گۈرجەك ئىشلەپچىقارغان ئاساسلىق زاۋۇت ئۈرۈمچى گۈرجەك زاۋۇتى ئىشلەپچىقىرىشنى توختىتىپ بىر يىل تەرتىپكە سېلىندى. ئاپتونوم رايون بويىچە تۆمۈردىن ياسالغان ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرىنىڭ مەھسۇلات مىقدارى 980 مىڭ دانىگە، سېتىۋېلىش مىقدارى 740 مىڭ دانىگە چۈشۈپ قالدى. 1981 — 1984 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى سېتىۋېلىش مىقدارى 627 مىڭدىن 1 مىليون دانىگىچە بولدى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرا، كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتى 43، ئۈمۈمىي مەھسۇلات مىقدارى 10 مىليون 960 مىڭ يۈەن، سېتىۋېلىش مىقدارى 900 مىڭ دانە بولۇپ، ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى بىلەن ئاساسىي جەھەتتىن تەڭپۇڭلاشتى. 1985 - يىل 7 - ئايدا ئۈرۈمچى شەھەرلىك گۈرجەك زاۋۇتى شېنىياڭ گۈرجەك زاۋۇتى بىلەن بىرلىشىپ، ئەلا سۈپەتلىك «پىل» ماركىلىق گۈرجەك ئىشلەپچىقاردى، بۇنىڭ سۈپىتى يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكىنىڭ ئۆلچىمىگە لايىق كېلىپ، سېتىلىش يولى ياخشى بولۇپ، دېھقانلارنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى.

2) ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىش

ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى بازارلىرىنى تەمىنلەشكە، كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون ئىچىدە ۋاقتىنچە ئىشلەپچىقىرىشقا بولمايدىغان بامبۇك، ياغاچتىن ئىشلەپچىقىرىلىدىغان دېھقانچىلىق سايمانلىرى، باغۋەنچىلىك سايمانلىرى ۋە تەمىنلەش ئېھتىياجىنى قاندۇرالمىغان گۈرجەك، جۈتۈ، ئوتىغۇچ، ئوغاق، ئارا ۋە بىر قىسىم يۇرۇشلەشكەن جابدۇقلار، ئىگىر - توقۇم قاتارلىقلارنى ئاپتونوم رايونلۇق يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى شىركىتى مۇناسىۋەتلىك ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) لەردىن مال مەنبەسى تەشكىللەپ، تەڭشەپ تەمىنلىدى. 1955 - يىلى 28 مىڭ دانە يۆتكەپ كىردى. 1965 - يىلى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىيىتى ياخشىلىنىپ، ئوتتۇرا، كىچىك دېھقانچىلىق سايمانلىرىغا بولغان ئېھتىياج مىقدارى ناھايىتى زور بولۇپ، ئېچكىرىدىن 230 مىڭ دانە سېتىۋېلىندى، 1968 - يىل 190 مىڭ دانە يۆتكەپ كېلىندى. 1976 — 1979 - يىلغىچە شىنجاڭدا ھەر يىلى 1 مىليون ئەمگەك كۈچى ئېتىز - ئېرىق، سۇ ئىشلىرى ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا

ئاتلانغاچقا، گۈرجەك، جۆتۈلار بىلەن تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت گەۋدىلىك بولدى، ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن 1976 - يىل 210 مىڭ دانە، 1978 - يىلى 230 مىڭ دانە، 1979 - يىلى 240 مىڭ دانە يۆتكەپ كېلىندى. 1983 - يىلى 300 مىڭ دانە يۆتكەپ كىرىلىپ، تارىختا ئىچكىرىدىن ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى ئەڭ كۆپ يۆتكەلگەن بىر يىل بولدى.

2. تەمىنلەش

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، شىنجاڭ يېزىلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرى قالاق، يەنە كېلىپ ئىنتايىن كەمچىل ئىدى. تەكشۈرۈشكە ئاساسلانغاندا، جەنۇبىي شىنجاڭدا 40% دېھقان ئائىلىسىدە كەتمەن يوقكەن، ناھايىتى نۇرغۇن نامرات دېھقانلار ياغاچتىن ياسالغان دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تېرىقچىلىق قىلىدىكەن. يېزىلاردا ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش، زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش ھەرىكىتى ۋە يەر ئىسلاھاتىنىڭ تاماملىنىشىغا ئەگىشىپ، ھەر مىللەت دېھقانلىرى بىر قىسىم دېھقانچىلىق سايمانلىرىغا ئىگە بولغان بولسىمۇ، ئىشلەپچىقىرىشتىكى ئېھتىياجنى قاندۇرغىلى بولمىدى.

1950 — 1952 - يىلغىچە خەلق ھۆكۈمىتى ئىشلەپچىقىرىش سايمانلىرى قىيىنچىلىقىنى پەيدىنپەي ھەل قىلىۋېلىشقا ياردەم بېرىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشنى تېزدىن ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن، يېزىلاردا سايمانلارنى ئۆزگەرتىش، ئالماشتۇرۇپ ئىشلىتىش، ئۆز ئارا ياردەملىشىش ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇپ، نامرات دېھقانلارنىڭ دېھقانچىلىق سايمانلىرى يېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى دەسلەپكى قەدەمدە پەسەيتتى. بۇ مەزگىلدە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «كونا شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى تولۇقلاشنى ئاساس قىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۈچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىشنى سىناق قىلىش» تىن ئىبارەت فاڭجېننى ئىزچىللاشتۇرۇپ، دۆلەتتىن قەرز ئېلىپ، شىنجاڭ بويىچە 1 مىليون 10 مىڭ دانە يەرلىك ساپان، كەتمەن، ئوغاق قاتارلىق كونا شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلىدى. 1952 - يىل 7 - ئايدا ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى سودا شىركىتىنىڭ 1500 توننا پولات - تۆمۈر ئاجرىتىپ ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ 1 مىليون دانە كەتمەن، گۈرجەك، ئوغاق، ئوتىغۇچ بىلەن تەمىنلىشىنى قارار قىلدى. ۋىلايەت، ناھىيىدىن ئىبارەت 2 دەرىجىدە قۇرغاقچىلىققا تاقابىل تۇرۇش ئىشخانىسى، دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ياساش گۇرۇپپىسى ۋە سېتىش گۇرۇپپىسى تەسىس قىلىندى، كوپىراتىپلار مەخسۇس كادىر سەپلىدى ھەمدە شۇ جايدىكى تۆمۈرچىلەرنى تەشكىللەپ، دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ياساش، پىششىقلاپ ئىشلەش گۇرۇپپىلىرىنى قۇردى؛ ئالاقىدار تارماقلار يېزىلارغا چوڭقۇر چۆكۈپ تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىپ، دېھقانلار ئېھتىياجلىق سايمانلارنىڭ تۈرلىرى، سانى ۋە سېتىۋېلىش كۈچى جەھەتتىكى ئەھۋاللىرىنى ئىگىلەپ، دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ياساش پىلانى ۋە سېتىش چارىلىرىنى بېكىتىپ، ھەمكارلىق گۇرۇپپىلىرى بىلەن تەمىنلەش - سېتىش توختامى تۈزۈپ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈشتە ئاكتىپ رول ئوينىدى.

1953 - يىلى يېزا ئىگىلىكىنى كوپىراتسىيىلەشتۈرۈش ھەرىكىتىنىڭ قانات يېيىشىغا ئەگىشىپ، تەشكىللەنگەن دېھقانلارنىڭ يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىغا بولغان تەلىپى كۈنسايىن جىددىيلەشكەن بولسىمۇ، لېكىن ھەر تەرەپتىكى شارائىتلارنىڭ يېتەرسىزلىكى تۈپەيلىدىن، ئومۇمىيۈزلۈك كېڭەيتىپ ئىشلىتىشكە ئىمكانىيەت بولمىدى، يەنىلا كونا شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى تولۇقلاشنى ئاساس قىلىشقا، يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۈچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى پەيدىنپەي سىناق قىلىپ، سالماق قەدەم بىلەن

ئومۇملاشتۇرۇشقا توغرا كەلدى. شۇ يىلى 770 مىڭ دانە تەمىنلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۆچى دېھقانچىلىق سايمىنى 850 دانە بولدى. 1954 - يىل 1 - ئايدا ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى بىلەن دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق نازارىتىنىڭ «يېڭى شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى تىجارەت قىلىش چارىسى ھەققىدە بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» نىدا مۇنداق بەلگىلەندى: يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۆچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىشتە 23 - نومۇرلۇق يەككە گەۋدىلىك ساپان، 28 - نومۇرلۇق بوز يەر ئۆزلەشتۇرۇشكە ئىشلىتىلىدىغان ساپان، كولتىۋاتور، قورلاپ كېۋەز تېرىش سىيالكىسى، كىچىك تىپتىكى كۆممىقوناق دېنى ئايرىش ماشىنىسى، 7 سۈڭلۈق ساپان قاتارلىقلار ئىشلىتىلىدۇ. ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتلىرىغا پىششىقلاپ ئىشلەشكە مال بۇيرۇتۇپ، رايونلار بويىچە يۆتكەپ بەردى. ھالقىلارنى ئازايتىش ئۇچۇن، تەمىنات-سودا كوپېراتىپى ئۇلكە، ناھىيىدىن ئىبارەت 2 دەرىجە تىجارەت قىلىپ، 1 دەرىجە ھېسابات قىلىش، پايدا-زىيانىنى بىر تۇتاش ئاجرىتىش چارىسىنى قوللاندى. 3 خىل رايون بويىچە كېڭەيتىلدى، بۇنىڭدىكى تىجارەت قىلىش ئۇسۇلى ئاساسى بار جايلار (1 - خىلدىكى رايونلار ۋە 2 - خىلدىكى بىر قىسىم رايونلارمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) دا، پۇتۇنلەي ئۆزلىرى تىجارەت قىلىشنى ھۆددە قىلىش ئۇسۇلىنى قوللىنىش، 3 - خىلدىكى رايونلار ۋە 2 - خىلدىكى بىر قىسىم رايونلاردا بىر قىسمىنى ئۆزلىرى تىجارەت قىلىپ تولۇقلىما قوشۇپ بېرىش چارىسىنى قوللىنىشتىن ئىبارەت بولدى. ئۇنىڭدىن باشقا، يەنە دېھقانلار بىلەن ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش بىرلەشمە توختامى تۈزۈپ، دېھقانلارغا ئالدىن سېتىپ بەردى. شۇ يىلى 564 مىڭ دانە تەمىنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۆچى دېھقانچىلىق سايمىنى 6 خىل، 1876 دانىگە كۆپەيدى. 1950 — 1954-يىللىرىنىڭ ئاخىرىغىچە ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش سايمانلىرى جەھەتتىكى قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلىشقا يارىدەم بېرىش ئۈچۈن 40 مىليارد يۈەندىن (كونا خەلق پۇلى، تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) ئارتۇق مەبلەغ سالدى، بۇنىڭ ئىچىدە يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۆچى سايمىنىغا سېلىنغىنى 32 مىليارد يۈەندىن كۆپرەك، كونا شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىغا سېلىنغىنى 10 مىليارد يۈەنگە يېقىنلىشىدۇ. تەمىنلىگەن پولات ماتېرىيال 3314 تونىا، چۆيۈن 4971 تونىا. 1955 - يىلدىن باشلاپ كونا شەكىلدىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى تولۇقلاش خىزمىتى پۈتۈنلەي تۆۋەنگە چۈشۈرۈلدى، ھەرقايسى ناھىيىلەر ئۆز جايىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ۋە ئاممىنىڭ ئېھتىياجى، ئىشلىتىش ئادىتىگە ئاساسەن ئىشلەپچىقىرىشنى ئۆزلىرى ئورۇنلاشتۇرۇپ، شۇ جايدا پىششىقلاپ، شۇ جايدا ساتىدىغان بولدى. شۇ يىلى 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق نازارىتى چۈشۈرگەن بىرلەشمە ئۇقتۇرۇشتا: «1955 - يىلى يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۆچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىشتە بىرقەدەر ياخشى جايلار (ئۇرۇمچى، ئىلى، تارباغاتاي) نى تەمىنلەشنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش تەشكىللەيدۇ. دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى پونكىتى ھەمكارلىشىش - كوپېراتسىيىلىشىش ھەرىكىتىنىڭ تەرەققىياتىغا بىرلەشتۇرۇپ، تەشكىللىك ھالدا تېخنىكا ئۆگىتىشنى ئېلىپ بېرىشى ھەمدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپقا ماسلىشىپ يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۆچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىشى كېرەك» دەپ ئوتتۇرىغا قويۇلدى. يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۆچى دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەشتە بىر تۇتاش پىلانلاش، بىر تۇتاش تەقسىم قىلىش، بىر تۇتاش باھا بېكىتىش ئۇسۇلى قوللىنىلىپ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ بىر تۇتاش رەھبەرلىكىدە ئۇيۇشتۇرۇپ يولغا قويۇلدى. ئومۇمەن ئۇلچىمى، سۈپىتى دۆلەت تەرىپىدىن بىر تۇتاش بېكىتىلگەن تۇرلەر پۈتۈنلەي دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈلۈپ، زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى، يۆتكەش باھاسى، پارچە

سېتىش باھاسى مەملىكەت بويىچە ئاساسەن بىرلىككە كەلتۈرۈلدى. شۇ يىلى 560 مىڭ دانە تەمىنلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە يېڭى تىپتىكى ئۇلاق كۇچى دېھقانچىلىق سايمانلىرى 15 خىلغا، 38 مىڭ دانىغا كۆپەيدى. 1956 - يىل يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشتىن مول ھوسۇل ئېلىنغان شۇنداقلا يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۇچى دېھقانچىلىق سايمانلىرى كېڭەيتىلىپ، تەمىنلەش خىزمىتى بىر قەدەر ياخشى ئىشلەنگەن بىر يىل بولدى، يىل بېشىدا، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى قارار چىقىرىپ، شىنجاڭدا يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۇچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى 50 مىڭ دانىگە كېڭەيتىش ئۈچۈن ھەر قايسى جايلاردىن بۇ سايمانلارنىڭ زاپچاسلىرى بىلەن تەمىنلەش ۋە ئۇنى ياساش - رېمونت قىلىش خىزمىتىنى ئاكتىپلىق بىلەن ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى. كۆپ تەرەپلىمە تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ئارقىلىق، يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۇچى دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن ئەمەلىيەتتە تەمىنلەنگىنى 52 مىڭ دانە بولۇپ، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىنكى 6 يىلدىن بۇيان كېڭەيتىلگەن ئومۇمىي يىغىندىغا باراۋەر كەلدى. يېزا ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيەلەشتۇرۇشنىڭ تەرەققىياتى، ئالىي دەرىجىلىك يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپلىرىنىڭ قۇرۇلۇشى، يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۇچى دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تېرىقچىلىق قىلىشنىڭ ئۇنۇمىنى دېھقانلار ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا قوبۇل قىلدى، بۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش ئېھتىياجنى قاندۇرالماي، نۇرغۇن جايلاردا ئۆكسۈپ قېلىش ئەھۋالى كېلىپ چىقتى. 1957 - يىلى يېزا ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيەلەشتۇرۇش ھەرىكىتى زور دەرىجىدە راۋاجلىنىپ، ئۇلاق كۇچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىشتە تېخىمۇ ياخشى شارائىت يارىتىلدى، ئەسلىدىكى پىلاندا 20 مىڭ دانە كېڭەيتىلمەكچى ئىدى، ئەمەلىيەتتە 32 مىڭ دانە تەمىنلەندى. 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كادىر ئاجرىتىپ، خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ، قىزىلسۇ، بايىنغولىن، كورلا، ئىلى، بورتالا، تارباغاتاي، ئالتاي قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى 45 ناھىيىنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بولۇپمۇ يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۇچى دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى 4 ئاي تەكشۈردى، ساقلانغان ئاساسلىق مەسىلىلەر مۇنۇلار: (1) ئاز ساندىكى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۇچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىش، تەمىنلەش خىزمىتىگە يېتەرلىك دەرىجىدە ئەھمىيەت بەرمىگەن، مەخسۇس كادىر سەپلىمىگەن، خىزمەتنى چوڭقۇر، ئىنچىكە ئىشلىمىگەن؛ (2) زاپچاسلار بىلەن تەمىنلەش ياخشى بولمىغان؛ (3) دېھقانچىلىق تېخنىكىسىنى كېڭەيتىش پونكىتلىرى بىلەن ياخشى ماسلاشمىغان، تېخنىكا ئۆگىتىش، تېخنىكا جەھەتتىن يېتەكلەشنى تېزدىن قانات يايدۇرۇش زۆرۈر؛ (4) دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى قاچىلاش، چۈشۈرۈش، ساقلاش مۇزاپىق بولمىغان، داتلىشىش، زەخمىلىنىش ئېغىر بولغان.

1958 — 1963 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردا ئاممىۋى خاراكتېرلىك ئىشلەپچىقىرىش قورالىرىنى ئىسلاھ قىلىش ھەرىكىتى قانات يايدۇرۇلۇپ، «يەرلىك ئۇسۇلدا ئاتلىنىش، يەرلىك ئۇسۇل بىلەن زامانىۋى ئۇسۇلنى بىرلەشتۇرۇش، ماشىنا - ئات - كالىنى بىرلەشتۇرۇش»تىن ئىبارەت دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئىسلاھ قىلىش فاكتىنى يولغا قويۇلدى، «يېڭى بىلەن كونىنى ئۆزئارا بېقىندۇرۇش، ماشىنا بىلەن ئۇلاقنى بىرلەشتۇرۇش» ئارقىلىق يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۇچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى كېڭەيتىشكە داۋاملىق ئەھمىيەت بېرىش، بولۇپمۇ قوش چاقلىق، قوش چىشلىق ساپان، 28 - نومۇرلۇق ساپان، 5 - نومۇرلۇق ساپان، 23 - نومۇرلۇق ساپان، ئانتا سۆرىتىلمىدىغان 10 قۇرلۇق سىيالكا قاتارلىقلار نۇقتىلىق كېڭەيتىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۇچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش خىزمىتىمۇ كۇچەيتىلدى. ئىشلىتىش تېخنىكىسى بىر قەدەر مۇرەككەپ بولغان

كومپايىندىن باشقا يېڭى شەكىلدىكى ئۇلاق كۆچى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئىشلىتىش تېخنىكىسىنى دېھقانلار ئاساسىي جەھەتتىن ئىگىلىۋالدى. 1963 - يىلى دېھقانلار 18 مىڭ دانە يېڭى شەكىلدىكى ھەرخىل ئۇلاق كۆچى دېھقانچىلىق سايمىنى بىلەن تەمىنلەندى. 1964 - يىل 4 - ئايدا چوڭ - ئوتتۇرا تىپتىكى (تراكتور، ئىچىدىن يانار دېۋىگاتېل، سۇغىرىش، سۇ چىقىرىۋېتىش ماشىنىلىرى، ماشىنىغا سۆرىتىلىدىغان دېھقانچىلىق سايمانلىرى ۋە زاپچاس قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) دېھقانچىلىق ماشىنا - سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش كەسپى ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى بىلەن تەمىنلەش شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

1964 — 1966 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەتنىڭ دېھقانچىلىق سايمانلىرى ئىشلەپچىقىرىش ھەققىدىكى «كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇش، رېمونت قىلىشنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇش، مەھسۇلاتنىڭ سۈپىتىنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇش» فاكتىنى داۋاملىق ئىزچىللاشتۇردى. 1965 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئىقتىسادىي كومىتېت، قول سانائەت بىرلەشمە كوپېراتىپى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، ھەر قايسى جايلاردىن پىلانلىق باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىشنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، خام ئەشيا بىلەن تەمىنلەشنى ھەل قىلىشنى، مەھسۇلات سۈپىتىگە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىشنى، ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرىنىڭ باھاسىنى مۇۋاپىق چۈشۈرۈپ، ئامبار قالدۇقىنى ئاكتىپ بىر تەرەپ قىلىشنى تەلەپ قىلدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتى تۈمۈردىن ئىشلەنگەن كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىغا، بولۇپمۇ كەتمەن، گۇرجەك، جۆتۈ، ئوغاق، ئوتىغۇچنى ئاساس، باشقا تۈرلەرنى قوشۇمچە قىلىشقا قاراپ بۇرۇلۇش ياسىدى. ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئىقتىسادىي كومىتېت، قول سانائەت بىرلەشمە كوپېراتىپى، ماددىي ئەشيالار ئىدارىسى قاتارلىق تارماقلار بىلەن ماسلىشىپ، قەشقەر، ئاقسۇ، بايىنغولىن، ئۈرۈمچى، سانجى، ئىلى، تارباغاتاي قاتارلىق كىچىك دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى نۇقتىلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان جايلارغا بېرىپ تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق، پىلاننى ئەملىيلەشتۈرۈپ، سانائەت بىلەن سودا مۇناسىۋىتىنى تەڭشىدى. شۇندىن كېيىن، جايلار ئومۇمىيۈزلۈك رەھبەرلىكنى كۈچەيتتى، خام ئەشيا بىلەن تەمىنلەش ياخشىلاندى، ئەنئەنىۋى مەھسۇلاتلار، ئەنئەنىۋى ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇللىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، باھا ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈپ بېكىتىلدى، سانائەت بىلەن سودىنىڭ مۇناسىۋىتى زىچلاشتى. شۇنىڭ بىلەن كىچىك دېھقانچىلىق سايمانلىرىنىڭ سانى ۋە سۈپىتى يۇقىرى كۆتىرىلىپ، تەمىنلەش مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئاشتى، 1966 - يىلى تەمىنلىگەن تۈمۈردىن ياسالغان كىچىك دېھقانچىلىق سايمىنى 1 مىليون 260 مىڭ دانىگە يەتتى.

1967 — 1976 - يىلغىچە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ تەسىرىدە، تۆمۈردىن ياسالغان كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش تەسىرگە ئۇچراپ، تەمىنلەش مىقدارى تۆۋەنلەپ كەتتى، 1970 - يىلى تەمىنلىگىنى 560 مىڭ دانىلا بولۇپ، تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت بىرقەدەر گەۋدىلىك بولدى، گۇرجەك، جۆتۈلاردا بىرمەھەل پىلانلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلدى، بەزى ناھىيە، گۇڭشې، چوڭ ئېتىزلىقلار ئەمگەك نەمۇنىچىلىرىنى ۋە ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچىلارنى مۇكاپاتلاشتا كەتمەننى مۇكاپات بۇيۇمى قىلغاچقا، ئادەم ئۆۋەتىپ ھەممە جاينى ئىزدىسىمۇ تاپماق تەسكە چۈشتى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئالدى - كەينىدە، يېزىلاردا زور

كۆلەملىك ئېتىز - ئېرىق، سۇ ئىنشائاتى ئاساسىي قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىلىپ، گۈرجەك، جۈتۈ قاتارلىق تۆمۈردىن ياسالغان كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىغا بولغان ئېھتىياج مىقدارى شىددەت بىلەن ئاشتى. 1978 - يىلى شىنجاڭ بويىچە تۆمۈردىن ياسالغان كىچىك دېھقانچىلىق سايمانلىرىدىن 1 مىليون 550 مىڭ دانە سېتىلدى، تىجارەت خىللىرى 30 نەچچىگە كۆپەيدى. بۇ سايمانلارنى گۈڭشې - ئەترەتلەر سېتىۋېلىپ، ئەزالار ئىشلەتكەچكە، خوراش بىر قەدەر زور بولۇپ، تەمىنلەش مىقدارىنى كۆپەيتىۋەتتى.

1980 — 1985 - يىلغىچە پارتىيىنىڭ يېزىلارغا قارىتىلغان ئىقتىسادىي سىياسەتلىرىنىڭ ئەمەلىيلىشىشى، ئائىلىلەرگە مەسئۇلىتىنى بىرلەشتۈرۈپ ھۆددىگە بېرىپ مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنىڭ پەيدىنپەي چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ، تۆمۈردىن ياسالغان كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئىشلىتىش مىقدارى جەھەتتە بىر قەدەر زور ئۆزگىرىش يۈز بېرىپ، بازارنىڭ ئېھتىياجى ئاشتى، خىللىرى، سۈپەت جەھەتلەردىمۇ يېڭى تەلەپلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ئەسلىدىكى بىرلا ئورۇن تىجارەت قىلىشتىن كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشقا قاراپ بۇرۇلۇش بولدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يەنىلا ئاساسلىق ئوبوروت يولى بولغاندىن باشقا، يەنە يېنىك سانائەت كارخانىلىرى، گۈڭشې - ئەترەت كارخانىلىرى ۋە يەككە قول سانائەتچىلەر ئۆزلىرى ئىشلەپچىقىرىپ ئۆزلىرى ساتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا باھا سىياستى قويۇۋېتىلىپ، خام ئەشيانى دۆلەت تەقسىم قىلىپ بېرىدىغان مەھسۇلاتلاردا دېرىگە كاپالەتلىك قىلىش ئاساسىدا ئازراق پايدا كۆرۈش، پىلان سىرتىدا ئىشلەپچىقىرىلغان مەھسۇلاتلارنى كېلىشىم باھا بويىچە سېتىۋېلىش - سېتىش، بازارغا قاراپ باھاسىنى بېكىتىش چارىسى يولغا قويۇلدى. 1980 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىلغان تۆمۈردىن ياسالغان كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى 3 مىليون 990 مىڭ دانە (يۇقىرىدىكى 4 يول ئارقىلىق سېتىلغان سانىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) بولۇپ، تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. ئىقتىسادىي كومىتېت، پىلان كومىتېتلارنىڭ 1981 - يىل 11 - ئايدا سۆجۈدا چاقىرىلغان كىچىك تاۋار، ئوتتۇرا - كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى سۆھبەت يىغىنىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان «ئوتتۇرا، كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنلەشنى ياخشى تۇتۇش ھەققىدە پىكىر» نى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى شىركىتى 1982 - يىل 1 - ئايدا «كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى پىكىر» نى ئوتتۇرىغا قويۇپ ھەرقايسى جايلاردىكى يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تارماقلىرىدىن كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەشنى، تەكشۈرۈپ تەنقىد قىلىشنى كۈچەيتىپ، ئىجتىمائىي ئېھتىياجنى ئىگىلەپ، ئۆز جايىدىن ماتېرىيال ئېلىپ، ئۆز جايىدا پىششىقلاپ ئىشلەپ، ئۆز جايىنى تەمىنلەش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش، ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتلىرىغا ياردەملىشىپ خام ئەشيا بىلەن تەمىنلەشنى ياخشى ھەل قىلىپ، كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى. 1984 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ئوتتۇرا، كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش چارىسى» نى تارقاتتى. يېزىلاردا تاۋار ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىي قىلغانلىقى، كەسىپي ئائىلە ۋە نۇقتىلىق ئاشلىق ئىشلەپچىقارغۇچى ئائىلىلەرنىڭ كۆتۈرۈلۈشى ئارقىلىق، نۇرغۇن دېھقان ئائىلىلىرى كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىپ، يەرلەر پەيدىنپەي تېرىقچىلىق ماھىرلىرىنىڭ قولىغا مەركەزلەشتى. شۇڭلاشقا، دېھقانلارنىڭ ماشىنىلاشقان ۋە يېرىم ماشىنىلاشقان دېھقانچىلىق سايمانلىرىغا بولغان ئېھتىياجى ئېشىپ، ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرىغا بولغان ئېھتىياجى ئازايدى، تەمىنلەش مىقدارىمۇ تۆۋەنلىدى، 1985 - يىلى 1 مىليون 240 مىڭ دانە سايمان بىلەن تەمىنلەندى.

ئوتتۇرا، كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى سېتىۋېلىش، سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 18

بىرلىكى: 10 مىڭ دانە

يىللار		ئوتتۇرا، كىچىك دېھقانچىلىق سايمانلىرى		بۇنىڭ ئىچىدە: تۆمۈردىن ئىشلەنگەن كىچىك دېھقانچىلىق سايمانلىرى		گۇرجەك		كەتمەن		ئوغاق		جۇتۇز		چالغا	
		رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى
1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1952	45	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1953	45	77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1954	44	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1955	2	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1956	16	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1957	25	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1958	10	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1959	34	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1960	41	56	41	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1961	90	84	90	84	5	14	—	—	—	—	—	—	—	—
	1962	72	74	61	60	6	9	21	19	15	16	—	—	—	—
3 - بەشىنچى مەزگىلى	1963	143	72	15	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1964	62	91	28	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1965	211	191	90	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

3 . بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1966	248	250	148	126	28	30	39	31	42	37	—	—
	1967	107	89	107	89	14	18	13	7	39	25	9	5
	1968	114	64	114	64	38	29	13	5	24	14	25	7
	1969	46	64	46	64	19	20	4	2	12	21	1	2
	1970	59	56	59	56	24	25	2	2	14	13	2	5
	1971	61	95	41	60	27	33	—	3	3	13	4	4
4 . بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1972	72	105	72	105	34	48	6	15	16	22	3	5
	1973	72	109	72	109	33	42	7	17	18	25	2	7
	1974	93	117	73	105	30	37	7	17	24	27	3	8
	1975	113	175	106	156	48	62	11	19	27	38	5	14
	1976	143	185	129	163	49	62	17	21	44	43	6	10
	1977	184	179	175	157	51	54	22	25	71	40	8	11
5 . بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1978	183	190	160	155	69	62	24	23	22	32	13	11
	1979	111	172	93	129	48	52	13	16	10	24	5	9
	1980	74	153	60	114	36	48	5	10	7	20	3	5
	1981	62	135	47	98	23	42	2	7	8	15	1	4
	1982	83	159	67	120	43	62	2	8	6	13	1	6
	1983	110	154	80	118	47	57	5	8	9	16	2	6
	1984	115	158	88	128	48	63	4	9	11	16	5	7
6 . بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1985	89	143	76	124	40	61	2	4	11	12	3	7

§ 2 . دېھقانچىلىققا ئىشلىتىدىغان سۈلياۋ يۇپۇق

دېھقانچىلىققا ئىشلىتىدىغان سۈلياۋ يۇپۇق (قىسقارتىلىپ سۈلياۋ يۇپۇق دەپ ئاتالدى) نى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپ يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى سىستېمىسى 1977 ـ يىلدىن باشلاپ تىجارەت قىلدى، بۇنىڭ ئاساسلىق تۈرلىرى: يەرگە ئىشلىتىدىغان يۇپۇق، لاپاس يۇپۇق، سۇ سىڭدۈرگۈچ يۇپۇق، زىيادە نېپىز يۇپۇق قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپېراتىپى 1976 ـ يىل 8 ـ ئايدا ئاز مىقداردىكى سۈلياۋ يۇپۇقنى شىنجاڭنىڭ ئىقتىسادىي زىرائەتلىرىدە مايسا يېتىشتۈرۈشنى سىناق قىلىش ئۈچۈن تەقسىم قىلىپ بەردى. سۈلياۋ يۇپۇق ئىشلىتىشنى كېڭەيتىشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، ئۇنى دېھقانچىلىق سىستېمىسى تەقسىم قىلدى، يېنىك سانائەت سىستېمىسى ئىشلەپچىقىرىش ۋە تەمىنلەشنى ئۈيۇشتۇردى. 1980ـ يىلدىن باشلاپ تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تارماقلىرى تىجارەت قىلىدىغان بولدى.

1. يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىش ۋە سېتىۋېلىش

شىنجاڭنىڭ سۈلياۋ يۇپۇق ئىشلەپچىقىرىش قەدىمى بىر قەدەر كېيىن بولدى، 1966 ـ يىلى تېخنىكا سۈلياۋ زاۋۇتىنىڭ ياردىمىدە شىنجاڭ سۈلياۋ زاۋۇتى قۇرۇلدى، بۇ زاۋۇت زىرائەت مايسىلىرىنى يېپىشقا ئىشلىتىلىدىغان فۇلۇساتلىق نېپىز سۈلياۋ يۇپۇق ئىشلەپچىقاردى، 1967 ـ يىللىق مەھسۇلات مىقدارى 134 تونىنا بولدى، 1975 — 1978 ـ يىلغىچە، غۇلجا شەھىرى، بايىنغولىن ئوبلاستى، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىدە زاۋۇت قۇرۇلدى، ئۇرۇمچىدە 4 سۈلياۋ زاۋۇتى قۇرۇلدى. 1978 ـ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 9 زاۋۇت قۇرۇلدى، ئۇلارنىڭ يىللىق مەھسۇلات مىقدارى 3200 تونىنغا يەتتى.

1979 ـ يىلى شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىكىدە سۇنىڭ سىڭىپ كېتىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، شىنجاڭ سۈلياۋ زاۋۇتى تېخنىكا 2 ـ سۈلياۋ زاۋۇتىنىڭ ياردىمىدە 2 — 6 مېتىرلىق سۇ سىڭدۈرگۈچ يۇپۇق ئىشلەپچىقاردى، نەق مەيدانda ئىشلىتىپ كۆرگەندە ئۇنۇمى ناھايىتى ياخشى بولۇپ چىقتى. كېيىن شىنجاڭ كوئىنلۇن سۈلياۋ زاۋۇتىمۇ ئىشلەپچىقىرىدىغان بولدى، 1982 ـ يىلىغا كەلگەندە شىنجاڭ بويىچە 1129 تونىنا سۇ سىڭدۈرگۈچ يۇپۇق ئىشلەپچىقىرىلدى، بۇ، سۈلياۋ ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ %11 نى ئىگىلىدى. 1980ـ يىلى ئېلىمىزدە سۈلياۋ يۇپۇق يېپىپ زىرائەت يېتىشتۇرۇش تېخنىكىسى تەرەققىي قىلدۇرۇلۇپ، پاختا، خاسىڭ، كۆكتات، قىزىلچا، تاماكا قاتارلىق ئىقتىسادىي زىرائەتلەرگە قوللىنىلىپ مەھسۇلات ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا %20 — %30 ئاشۇرۇلدى. شۇ يىلى شىنجاڭ سۈلياۋ زاۋۇتى يەرگە ياپىدىغان سۈلياۋ يۇپۇقنى سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقاردى، شىخەنزە بوز يەر ئۆزلەشتۇرۇش رايونىدىكى 15 ئورۇن سۈلياۋ يۇپۇق يېپىپ كېڭەز ئۆستۇرۇپ، ھەرمو يەردىن 160 كىلوگرام ساپ پاختا ئېلىپ، سۈلياۋ يۇپۇق ئىشلەتمىگەنگە قارىغاندا، مەھسۇلاتنى بىر ھەسسە ئاشۇردى. باشقا جايلاردىمۇ خاسىڭ، تاۋۇز، ياڭيۇ، ئۇزۇم، پۇرچاق، پەمىدۇر قاتارلىقلار يۇپۇق يېپىپ ئۆستۇرۇلدى، بۇلار مۇددەتتىن 15 — 20 كۈن بالدۇر پىشتى، مەھسۇلات ئەك تۆۋەن بولغىنىنىڭ %7.15، زور كۆپ قىسمىنىڭ %30 — %70، ئەك يۇقىرىسىنىڭ %3.118 ئاشتى. تەجرىبە قىلىش، كېڭەيتىشنىڭ چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ، سۈلياۋ يۇپۇق يېپىپ ئۆستۇرۇلىدىغان زىرائەتلەر پەيدىنپەي كۆپەيىپ، ئالدىنقى يىلدىكى 9 خىلدىن 20 نەچچە خىلغا كۆپەيدى. شەكىللىرىمۇ لاپاس ئىچىدە يېپىش، پارنىك ئىچىدە يېپىش، يەر يۈزىگە يېپىش قاتارلىقلارغا كېڭەيدى. ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىيات ئېھتىياجىغا

ماسلىشىش ئۇچۇن شىنجاڭ سۇلياۋ زاۋۇتى بىلەن شىنجاڭ كوئىنلۇن سۇلياۋ زاۋۇتى تەرەققي قىلىپ، شىنجاڭنىڭ سۇلياۋ يۇپۇق ئىشلەپچىقىرىشتىكى تايانچ كارخانىلاردىن بولۇپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە قۇمۇل، ئاقسۇ، غۇلجا، بورتالالاردا ۋە بىكتۇەن سىستېمىسىدىمۇ نۇقتا قۇردى. 1981 - يىلى يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تارماقلىرى 521 تونىنا يۇپۇق سېتىۋالدى. 1982 - يىلى سۇلياۋ بۇيۇملىرى ئىشلەش كارخانىلىرى 15كە، مەھسۇلات مىقدارى 5596 تونىنغا يېتىپ، مەملىكەت بويىچە 3 - ئورۇنغا ئۆتۈپ ئاپتونوم رايون بويىچە سۇلياۋ بۇيۇملىرى ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 77.% 54نى ئىگىلىدى. مۇشۇ مەزگىلدە، شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىدا سۇلياۋ يۇپۇق يېپىپ تېرىش كۆلىمى 1980 - يىلدىكى 700 مودىن 500 مىڭ موغا كۆپەيدى. شۇ يىلى سۇلياۋ يۇپۇق سېتىۋېلىش مىقدارى 1881 تونىنغا يەتتى. شۇندىن كېيىن سۇلياۋ يۇپۇق يېپىپ زىرائەت تېرىش كۆلىمىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ يۇپۇق مەھسۇلات مىقدارى ئۆرلىدى، سېتىۋېلىش مىقدارىمۇ ئېشىپ باردى. دېھقانچىلىققا ئىشلىتىدىغان يۇپۇقنىڭ سېتىۋېلىش مىقدارى 1983 - يىلى 1633 تونىنا، 1984 - يىلى 3421 تونىنا بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە يەرگە ئىشلىتىدىغىنى 2752 تونىنا. 1985- يىلى شىنجاڭ بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان يۇپۇق 10 مىڭ 900 تونىنا، سېتىۋېلىنغىنى 4423 تونىنا بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە يەرگە ئىشلىتىدىغىنى 4031 تونىنا. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايوندا سۇلياۋ زاۋۇتىدىن ئۇرۇمچىدە 6سى، قەشقەردە بىرى، ئاقسۇدا بىرى، بىكتۇەندە 3ى بارلىققا كەلدى، ئۇلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى تەخمىنەن 15 مىڭ تونىنا بولۇپ، نوقۇل بىرلا خىل سۇلياۋ يۇپۇق ئىشلەپچىقىرىشتىن يەرگە يېپىلىدىغان يۇپۇق، لاپاس يۇپۇقى، سۇ سىڭمەس يۇپۇق، دەرىجىدىن تاشقىرى نەپىز يۇپۇق قاتارلىقلارنى ئىشلەپچىقىرىشقا قاراپ تەرەققي قىلدى.

2. سېتىش

يېزا ئىگىلىكىگە ئىشلىتىدىغان يۇپۇق — يىل بويى ئىشلەپچىقىرىپ، پەسىللىك سېتىلىدىغان تاۋار. 1980- يىلدىن ئىلگىرى، شىنجاڭدا يۇپۇقنىڭ ئوبوروت يولى ئاساسلىقى مۇنداق بولدى: يېنىك سانائەت تارماقلىرى ئۆزلىرى ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆزلىرى ساتتى، ئۇنىڭدىن قالسا بىكتۇەن، دېھقانچىلىق تارماقلىرى ۋەتەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرى ساتتى. 1980 - يىل 12 - ئايدا يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى، يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكى، خىمىيە سانائىتى مىنىستىرلىكى، تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى يۇپۇقنى يېزا ئىگىلىك سىستېمىسى تەقسىم قىلىش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تىجارەت قىلىش ھەققىدە بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. 1981 - يىلى 404 تونىنا سېتىلدى. يېزا ئىگىلىكىدە زىرائەت ئۆستۇرۇش تېخنىكىسىنىڭ ئىسلاھ قىلىنىشىغا ئەگىشىپ، يۇپۇق يېپىپ زىرائەت تېرىش تېخنىكىسى يېزا ئىگىلىكىدە مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇشتىكى بىر خىل تەدبىر بولۇپ قالدى، شۇنىڭ بىلەن يۇپۇق يېپىپ تېرىش كۆلىمى ئۆزلۇكسىز كېڭىيىپ، سېتىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئېشىپ ماڭدى. 1982 - يىلى 1266 تونىنا، 1983 - يىلى 1912 تونىنا، 1984 - يىلى 4243 تونىنا سېتىلدى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سۇلياۋ يۇپۇق يېپىپ تېرىلغان كېۋەز كۆلىمى 1 مىليون 500 مىڭ موغا يەتتى، يۇپۇق سېتىش مىقدارى 5914 تونىنغا يەتتى.

3. باھا

1977 - يىلدىن ئىلگىرى، سۇلياۋ يۇپۇقنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنى يېنىك سانائەت تارماقلىرى باشقۇرغانىدى، ھەرقايسى جايلارنىڭ سېتىش باھاسىدىكى پەرق ناھايىتى چوڭ ئىدى. مەھسۇلات مىقدارى ئاز، تەننەرخى يۇقىرى، باھاسىمۇ يۇقىرى بولۇپ، دېھقانلارغا قىممەت توختىدى، مەھسۇلات ئاشسىمۇ، كىرىم

ئاشمىغاچقا، دېھقانلار باھانى چۈشۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. 1977 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى دۆلەت پىلان كومىتېتىنىڭ 432 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنىڭ روھىغا ئاساسەن، دۆلەت بىلەن دېھقانلار، ئىشلەپچىقىرىش رايونى بىلەن ئىستېمال رايونى، سانائەت بىلەن سودا ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن، يۇپۇقنىڭ باھاسىنى تەڭشىدى. شىنجاڭدا ئىشلەپچىقىرىلغان دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان يۇقىرى بېسىملىق ئېتىلىنلىق نېپىز يۇپۇقنىڭ ھەر تونناسى 5100 يۈەندىن 3600 يۈەنگە چۈشۈرۈلۈپ، فۇلۇساتلىق ئېتىلىن يۇپۇق بىلەن ئوخشاش باھا ئىجرا قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە، باھانى ماددىي ئەشيا تارماقلىرى بەلگىلەيدۇ دېگەن پرىنسىپ بويىچە، يېنىك سانائەت تارماقلىرى تىجارەت قىلىۋاتقان يۇقىرى بېسىملىق ئېتىلىنلىق سۇلياۋ بۇيۇملىرىنىڭ تەمىنلەش باھاسىنى زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنى تۆۋەنلىتىش ئاساسىدا، مۇناسىپ ھالدا تەڭشەش لازىم دەپ بەلگىلەندى. قانچە ھالقىدىن ئۆتكەن، قايسى دەرىجە تەمىنلىگەن بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، بەلگىلىمە بويىچە كىرا ھەققى قوشۇلغاندىن سىرت، ئىستېمالچىلاردىن زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنىڭ 3%ى بويىچە باشقۇرۇش ھەققىلا ئېلىنىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى يۇقىرى بېسىملىق ئېتىلىنلىق نېپىز يۇپۇقنىڭ سېتىش باھاسىنى مۇشۇ ئاساستا مۇۋاپىق تۆۋەنلەتتى. يۇپۇق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ مىقدارى ۋە خىللىرىنىڭ ئۆزلۈكسىز كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، بازاردىكى تەمىنلەش ئېھتىياجىدىن ئېشىپ كېتىشتەك زىددىيەت پەيسىيىشكە باشلىدى. 1980 - يىل12- ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى بىلەن يېنىك سانائەت ئىدارىسى يۇقىرى بېسىملىق ئېتىلىنلىق يۇپۇقنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنىڭ تونناسىنى 3500 يۈەندىن 3100 يۈەنگە چۈشۈرۈش، لەيلىمە باھانى 5% قىلىش ھەققىدە بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى، ئەمما زاۋۇت تەرەپ 5% يۇقىرى قىلىشتا چىڭ تۇردى. باھاسەل- پەل يۇقىرى بولغاچقا، تىجارەت قىلىش مۇمكىن بولمىدى، شۇنىڭ بىلەن ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى شىركىتى بىلەن زاۋۇت ئوتتۇرىسىدىكى توختام بىكار قىلىنىپ، زاۋۇت ئۆزلىرى ساتتى. ھەر دەرىجىلىك يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تارماقلىرى سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق باھاسىنى مۇناسىپ ھالدا تەڭشەپ، كىرا ھەققىنى قوشۇپ، ۋىلايەت، ناھىيە ۋە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار 4% ۋە 2%لىك سېتىۋېلىش- سېتىش پەرق باھاسىنى قوشۇپ پارچە سېتىش باھاسى قىلدى.

IV باب

تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى

شىنجاڭنىڭ ئېتىز - ئېرىق تېرىلغۇ ۋە ترانسپورت ئىشلىرىغا ئىشلىتىلىدىغان ئۆي ھايۋانلىرى كالا، ئات، خېچىر، ئېشەك ۋە تۆگە قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. يېزىلاردىكى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى تارىختىن بۇيان ئۇلاق بېدىكلىرى ئارقىلىق ۋە خەلق ئارىسىدىكى ئەركىن سودا ئارقىلىق تەڭشىلىپ تۇردى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن خەلق ھۆكۈمىتى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى تىجارىتى خىزمىتىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بەردى. 1954 - يىلى

ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى تىجارىتىنى باشلىدى. تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى بازىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، دۆلەت تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيا قاتارىغا كىرگۈزۈپ، بىر تۈتاش پىلانغا كىرگۈزۈش، بىر تۈتاش سېتىۋېلىش، بىر تۈتاش يۆتكەشنى يولغا قويدى. دۆلەتنىڭ يۆتكەش پىلانى ئورۇندىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئۆزلىرى ئىختىيار قىلىش، ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزۈش، تەڭ قىممەتتە ئالماشتۇرۇش پرىنسىپى ئاساسىدا، ئېھتىياجلىق رايونلار چارۋىچىلىق رايونلىرى بىلەن رەھبەرلىكى بولغان، پىلانلىق هالدا تەڭشىدى. 1983 - يىلى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيادىن 3 - خىلدىكى ماددىي ئەشياغا تەڭشىلىپ، تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى بازىرى قويۇۋېتىلىپ، كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يېزىلاردا تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنىڭ ئۆزلىكىدىن كۆپەيمىشى ۋە بىقىپ كۆپەيتىلىشى تېزلەشكەچكە، سېتىۋېلىش - سېتىش مىقدارى كۈنسېرى ئازايدى. 1985 - يىلغا كەلگەندە، كۆپ قىسىم جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تىجارەتنى توختاتتى. تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى شىنجاڭدىن چىقىرىشنى تەستىقلاش خىزمىتىنى يەنىلا ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى شىركىتى بېجىردى.

1951 — 1985 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى سېتىۋالغان تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى 970 مىڭ 900 تۇياق (1963 - يىلى ئىمپورت قىلىنغان 13 مىڭ 100 تۇياق موڭغۇل ئېتىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) قا، سېتىپ چىقارغىنى 791 مىڭ تۇياق (هەربىي قىسىمغا توشۇپ بېرىلگەن 25 مىڭ 300 تۇياق هەربىي ئاتنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) قا يەتتى. رايون ئىچىدە سېتىلغىنى 339 مىڭ 700 تۇياق، رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى 451 مىڭ 200 تۇياق (ئىمپورت قىلىنغان موڭغۇل ئېتىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ) قا يەتتى، تېرىلغۇ ئۇلاق تىجارىتى ئەڭ ياخشى بولغان يىل 1965 - يىل بولۇپ، 95 مىڭ 300 تۇياق سېتىۋېلىنىدى، 84 مىڭ تۇياق سېتىلدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 19 بىرلىكى: تۇياق

يىللار	سېتىۋېلىنغىنى	سېتىلغىنى	
		جەمئىي	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى
1951	216	216	216	
1952	8750	8750	8750	
1953	4582	6868	6868	
1954	17586	5601	5601	
1955	17707	2930	2930	
1956	12189	9479	5505	3974
1957	9500	9000	7896	1104
1958	50991	72650	5875	66775
1960	22556	15560	11035	4525
1962	13806	15701	10775	4926

9154	17469	26623	29757	1963
19979	19191	39170	39614	1964
65458	18423	83881	95272	1965
17465	14897	32362	51238	1966
5707	18370	24077	38257	1967
	14926	14926	28379	1968
3848	16980	20828	33646	1969
2728	15101	17829	29857	1970
12700	11012	23712	24194	1971
14371	8666	23037	24902	1972
11723	6445	18168	21057	1973
14045	5622	19667	28558	1974
11485	5461	16946	20545	1975
30616	4717	35333	61528	1976
28263	8102	36365	58110	1977
16496	8498	24994	36951	1978
13532	4333	17865	18833	1979
21600	10700	32300	32500	1980
6900	13800	20700	21500	1981
5900	10000	15900	16500	1982
21300	12900	34200	32200	1983
9900	3300	13200	11500	1984
2600	1100	3700	3500	1985

§1. تېرىلغۇ ئېتىز

قەدىمدىن تارتىپ شىنجاڭدىن نەسىللىك ئات چىقىدۇ. غەربىي خەن سۇلالىسى دەۋرىدە جاڭ چيەن غەربىي يۇرتقا ئىككى قېتىم كېلىپ، ئۇيسۇن (هازىرقى ئىلىدە تەۋە جايلار) پادىشاهى لىي جاۋفېينىڭ پادىشاھ ۋۇدىغا تەقدىم قىلغان سورتلۇق ئېتىنى ئېلىپ بارغان. ۋۇدى بۇنى «دۇلدۇل» دەپ تەرىپلىگەن. كېيىنچە، ئوردا ئارقىلىق ۋە يىپەك، چاي، ئاتلارنىڭ بازارغا كىرىشىدەك يوللار ئارقىلىق، شىنجاڭنىڭ نەسىللىك ئاتلىرى ئۇزلۇكسىز هالدا ئىچكىرىگە توشۇلغان. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئىجارە كېمەيتىش. زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش، يەر ئىسلاهاتىنىڭ تاماملىنىشىغا ئەگىشىپ، 1954 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە

ئىدارىسى كەلگە دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش ئېھتىياجىغا ماسلىشىپ، دېھقانلارنى تېرىلغۇ ئاتلىرى بىلەن ۋاقىتلىق تەمىنلەش ئۇچۇن، تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى كۆپەيتىش ۋە سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى مۇناسىپ هالدا راۋاجلاندۇردى. هازىر يېتىشتۇرۇلۇۋاتقان ئىلى ئېتى «دۇلدۇل» نىڭ كېيىنكى ئەۋلادلىرى بولۇپ، بەستىلىك، كۆچلۈك هەم چىدامليق بولۇشى بىلەن داڭ چىقىرىپ، مەملىكەت بويىچە 20 نەچچە ئۆلكە، ئاپتونوم رايوندا سېتىلدى.

1. سېتىۋېلىش

1) سېتىۋېلىش چارىسى

1954 — 1957 - يىلغىچە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇپ، دېھقانلارنى هەمكارلىق كوپېراتىپ يولىدا مېڭىشقا يېتەكلەش ئۇچۇن، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭلاردىكى توپ تارقىتىش پونكىتلىرىنى ئاساس قىلغان هالدا، خادىم ئاجرىتىپ سېتىۋېلىش گۇرۇپپىسى ئۇيۇشتۇرۇپ، ئىلى، بايىنغولىندىن ئىبارەت 2 جايدا، بىر تەرەپتىن سېتىۋېلىش، بىر تەرەپتىن يۆتكەش، يەنە بىر تەرەپتىن تەمىنلەش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ، تېرىلغۇ ئاتلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىدى. 1958 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «1958 - يىللىق تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىلىرى هەققىدە ئورۇنلاشتۇرۇش» تا مۇنداق بەلگىلىمە چىقاردى: تەمىنلىگۈچى تەرەپ بىلەن ئېھتىياجلىق (ئا، ب) تەرەپ توختام تۈزۈشىدۇ، ئۆزئارا ۋەكىل ئەۋەتىپ سېتىۋېلىش نۇقتىسىنى كېڭىشىپ بېكىتىدۇ، ب تەرەپ چارۋا دوختۇرى، دورا، جابدۇق قاتارلىقلارنى ئۆزلىرى ئېلىپ كېلىدۇ؛ ئا تەرەپ كارانتىن قىلىش، يايلاق، هەيدەپ ماڭغۇچى ئىشچىلار قاتارلىقلارنى هەل قىلىشقا ياردەم بېرىدۇ.

1963 - يىلدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت باشقارمىسى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، تۇز لىنىيە بويىچە يۆتكەش چارىسىنى قوللاندى، سېتىۋالغۇچى تەرەپ يۆتكەپ بەرگۈچى ناهىيىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سېتىۋېلىش نۇقتىسىغا كېلىپ تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى. تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى مەركەزلەشمىگەن رايونلاردا سېتىۋېلىش، تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش چارىسى مۇنداق بولدى: (1) توپ ئىچىدىن تاللاپ ئۇدۇللۇق كارانتىن قىلىپ، ئۇدۇللۇق ئۆتكۈزۈۋېلىش؛ (2) توپ بويىچە تولۇق كارانتىن قىلىپ، لايالەتسىزلىرىنى چىقىرىۋەتكەندىن سىرت باشقىلىرىنى دۆلەت بەلگىلىگەن دەرىجە ئۆلچىمى بويىچە تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش؛ (3) ئۆزىگە قالدۇرۇلغان ئاتلارنى بىر - بىرلەپ تەكشۈرۈپ، يۇز تۇرانە باهالاپ دەرىجە بېكىتىش.

1966 - يىلى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى پىلان بويىچە سېتىۋېلىش يولغا قويۇلۇپ، هەرقايسى ناهىيىلىك پىلان تارماقلىرى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى سېتىۋېلىش، سىرتقا يۆتكەش كۆرسەتكۈچىنى چۈشۈرۈپ، تۇرى، سانى بويىچە گۇڭشې، چارۋىچىلىق فېرمىسى، سانتۇچى ئورۇنلارغا ئەمەلىيلەشتۇرۇپ، سېتىلمىغان تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى تۇرلىرى بويىچە يىغىپ باشقۇرۇپ، تەكشۈرۈشتە لايالەتلىك بولغاندىن كېيىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سېتىۋېلىپ يۆتكىدى. تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش - تاپشۇرۇپ بېرىش جەريانىدا، ئىشلەپچىقىرىش رايونىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ، گۇڭشې ياكى چارۋىچىلىق فېرمىسى، مال دوختۇرلۇق تارماقلىرى بىلەن تاپشۇرۇپ ئالغۇچى ئورۇنلارنىڭ ۋەكىللىرى دۆلەتنىڭ دەرىجە ئۆلچىمى ۋە كارانتىن بەلگىلىمىسى بويىچە ئورتاق هالدا تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى.

1966 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق، سىرتقا يۆتكۈلىدىغان تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى يۆتكەيدىغان ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) لەر ئۆزلىرى يۆتكەپ كېتىشنى ئىشلەپچىقىرىش رايونى ئۇرۇمچى پويىز ئىستانسىسى غەربىي ۋوگزالغا يەتكۈزۈپ مال تاپشۇرۇشقا ئۆزگەرتتى، تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىشتا

يەنىلا ئىشلەپچىقىرىش رايونىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ بىلەن يۆتكەيدىغان ئورۇنلارنىڭ ۋەكىللىرى دۆلەتنىڭ تاختاي باھاسى ۋە دەرىجە ئۆلچىمى بويىچە تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى مەركەزلەشكەن جايدا ئورتاق تەكشۈرۈپ تاپشۇرۇۋېلىش چارىسى قوللىنىلدى. بۇ چارە ئىزچىل ھالدا 1985 - يىلغىچە داۋاملاشتى.

2) ئۆلچەم سۈپىتى

1956 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسى تېرىلغۇ ئاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا: 5 — 8 چىشلىق، ئېگىزلىكى 100 سانتىمېتىردىن يۇقىرى بولۇش، ھەممە ئەزاسى ساق بولۇش، كېسەل بولماسلىق كېرەك، دەپ بەلگىلىدى. 1958 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ دەرىجە ئۆلچىمىگە قارىتا تەكشەش ئېلىپ باردى. چىشى: ئايغىر 4 — 9 ياشقىچە، بايتال 3 — 9 ياشقىچە بولۇش؛ ئېگىزلىكى: ئايغىرنىڭ 1 - دەرىجىلىكى 140 سانتىمېتىردىن يۇقىرى بولۇش، 2 - دەرىجىلىكى 135 — 140 سانتىمېتىر، 3 - دەرىجىلىكى 120 — 135 سانتىمېتىر بولۇش؛ دەرىجە سىرتىدىكىلىرى: ئايغىر 10 — 12 ياشقىچە، ئېگىزلىكى 135 سانتىمېتىرغىچە بولغانلىرى يۇقىرى دەرىجە، 120 — 135 سانتىمېتىرغىچە بولغانلىرى تۆۋەن دەرىجە؛ بايتالنىڭ كۆپىيىش ئىقتىدارىغا ئىگە، ئېگىزلىكى 135 سانتىمېتىردىن يۇقىرىلىرى 1 - دەرىجە، 130 — 135 سانتىمېتىرغىچە بولغانلىرى 2 - دەرىجە، 120 — 130 سانتىمېتىرغىچە بولغانلىرى 3 - دەرىجە؛ رەڭگى ئايرىلمايدۇ، 4 تۇيىقى تەكشى، كۆز- ئاياغلىرى ساق، بەللىرى توز بولۇش، ئاستا خاراكتېرلىك يۇقۇملۇق كېسەل ۋە تېرە كېسەل بولمىغان بولۇش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. 1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ دەرىجە، ئۆلچىمىنى يەنە تەكشىدى.

1965 - يىلىدىكى تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ دەرىجە ئۆلچىمى

جەدۋەل: 3 — 20 بىرلىكى: سانتىمېتىر

دەرىجىسى / ئېگىزلىكى / يېشى	1 - دەرىجە	2 - دەرىجە	3 - دەرىجە	4 - دەرىجە	5 - دەرىجە
4 ~ 6 ياشقىچە	138 دىن يۇقىرى	137 ~ 136	136 ~ 135	135 ~ 134	133 ~ 132
3 ياش	135 تىن يۇقىرى	134 ~ 133	133 ~ 132	132 ~ 131	131 ~ 129
7 ياش	140 تىن يۇقىرى	139 ~ 138	137 ~ 136	136 ~ 134	135 ~ 132
8 ياش		140 تىن يۇقىرى	138 ~ 137	136 ~ 135	135 ~ 133
9 ياش			138 دىن يۇقىرى	137 ~ 136	136 ~ 134
10 ياش				138 دىن يۇقىرى	137 ~ 135

ئىزاھات: 1. يۇقىرىدىكى دەرىجە پۈتۈنلەي ئايغىر، بايتاللارغا قارىتىلغان بولۇپ، ئېگىزلىكى 2 سانتىمېتىر تۆۋەنلىتىلدى؛
2. ئاياقلىرى تەكشى، زەخمىلەنمىگەن، بەستى قاۋۇل، كېسەل يوق؛
3. ئورۇق - سېمىزلىكى ئوتتۇراھال.

1966 - يىل 7 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنىڭ دەرىجە ئۆلچىمىنى تەكشىدى، ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ شۇ چارە بويىچە ئىجرا قىلدى ھەمدە 1985 - يىلغىچە داۋاملاشتۇردى.

1966 - يىلىدىكى تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ دەرىجە ئۇلچىمى

جەدۋەل: 3 — 21 بىرلىكى: سانتىمېتىر

ئۇلچىمى / دەرىجىسى		چىشى (ياش)	ئېگىزلىكى (سانتىمېتىر)	ئۇستىخان قۇرۇلۇش ئەھۋالى
1 - سورت	1 - دەرىجە	5 ~ 4	135 تىن يۇقىرى	ئۇستىخان قۇرۇلۇشى ياخشى، ئاياغلىرى تەكشى، قاۋۇل، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق
		8 ~ 6	137 دىن يۇقىرى	
	2 - دەرىجە	5 ~ 4	134 ~ 131	ئۇستىخان قۇرۇلۇشى ياخشى، ئاياغلىرى تەكشى، قاۋۇل، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق
		8 ~ 6	136 ~ 134	
	3 - دەرىجە	5 ~ 4	130 ~ 125	ئۇستىخان قۇرۇلۇشى ئادەتتىكىدەك، ئاياغلىرى تەكشى، روشەن زەخمىلەنگەن جايلىرى يوق، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق
		8 ~ 6	133 ~ 128	
2 - سورت	1 - دەرىجە	12 ~ 9	137 دىن يۇقىرى	ئۇستىخان قۇرۇلۇشى ياخشى، ئاياغلىرى تەكشى، قاۋۇل، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق
	2 - دەرىجە	12 ~ 9	136 ~ 134	ئۇستىخان قۇرۇلۇشى ياخشى، ئاياغلىرى تەكشى، قاۋۇل، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق
	3 - دەرىجە	12 ~ 9	128 دىن يۇقىرى	ئۇستىخان قۇرۇلۇشى ئادەتتىكىدەك، ئاياغلىرى تەكشى، روشەن زەخمىلەنگەن جايلىرى يوق، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق

3) سېتىۋېلىش مىقدارى

1954 — 1956 - يىلغىچە ئىستاتىستىكا تۇزۇمى مۇكەممەل بولمىغانلىقتىن، تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ سانى ئەكس ئەتتۈرۈلمىگەنىدى. 1957 - يىلى سېتىۋېلىنغان تېرىلغۇ ئېتى 7000 تۇياق بولدى. 1958 - يىلى قېرىنداش ئۇلكىلەرنىڭ يېزا ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇش ئېھتىياجىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپەيتىلىپ 45 مىڭ 300 تۇياققا يەتكۈزۈلدى. 1962 - يىلى تەبىئىي ئاپەت تەسىرىدە، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىدا مەھسۇلات كەمەيىپ كېتىپ، سېتىۋېلىش تۈۋەنلەپ 2939 تۇياققا چۈشۈپ قالدى. 1963- يىلى خەلق ئىگىلىكىدە تەڭشەش ئېلىپ بېرىلىپ، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى مۇقىم ھالدا ئېشىپ، سېتىۋېلىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئۆستى، 1976 - يىلغا كەلگەندە سېتىۋېلىش مىقدارى 49 مىڭ تۇياققا يېتىپ، سېتىۋېلىش مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان يىل بولدى.

1957 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى جەمئىي سېتىۋالغان تېرىلغۇ ئېتى 418 مىڭ 800 تۇياققا يەتتى.

2. كارانتىن قىلىش

1967 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى سېتىۋېلىش، يۆتكەش خىزمىتى سۆھبەت يېغىنى چاقىردى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىلەن يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى ئورتاق چۈشۈرگەن ئاتتىكى يۇقۇملۇق قان ئاجىزلىق كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ھەققىدىكى بەلگىلىمىسىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىش يۈزىسىدىن، يېغىندا جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن چارۋىچىلىق، مال دوختۇرلۇق تارماقلىرى بىلەن بولغان ھەمكارلىقنى كۈچەيتىشنى، كەسپىي خادىملارغا، قىسقا مۇددەتلىك تەربىيىلەش كۈرسلىرىدا كارانتىن قىلىش بىلىملىرىنى ئۆگىتىپ، كارانتىن سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشنى

تەلەپ قىلىدى.

1968 - يىلدىن باشلاپ شىنجاڭدىن يۆتكىلىدىغان ئاتلار بىردەك يۇقۇملۇق قان ئاجىزلىق كارانتىنىدىن ئۆتكەندىن كېيىن سىرتقا يۆتكەلدى، ئۆز جايىدىكى چارۋىچىلىق، مال دوختۇرلۇق پونكىتلىرىدا كارانتىن قىلىنغاندىن سىرت، چارۋىچىلىق نازارىتىنىڭ ئۇرۇمچى تۆمۈر يول مال دوختۇرلۇق كارانتىن پونكىتى ۋوگزالغا كەلتۈرۈلگەن ئاتلارنى تەكشۈردى ۋە قايتا تەكشۈردى، ئۆز جايىدا كارانتىن قىلىنمىغان ياكى كارانتىندىن ئۆتكەن بولسىمۇ، شۇ رايوندا تارقىلىشچان كېسەل بولغان ياكى كارانتىن رەسمىيىتى تولۇق بولمىغانلىرىنى ئۇرۇمچى تۆمۈر يول چارۋىچىلىق مال دوختۇرلۇق پونكىتى تەكشۈردى، شىنجاڭدىن چىقىرىشقا بولمايدىغان ئاتلار يېمەكلىكلەر شىركىتى تەرىپىدىن گۆش ئېتى قىلىپ بىر تەرەپ قىلىندى.

1976 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن چارۋىچىلىق نازارىتىنىڭ «1976-يىلى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى يۆتكەشتىكى كارانتىن خىزمىتى ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» نىدا تېرىلغۇ ئاتلىرىنى كارانتىن قىلىشتا يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى ئېلان قىلغان ئاتلاردىكى يۇقۇملۇق قان ئاجىزلىق كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىشتا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان چارە بويىچە ئىش كۆرۈش، چارۋىچىلىق نازارىتىنىڭ تېرىلغۇ ئاتلىرىدىكى 4 - نومۇرلۇق كېسەلنى تەكشۈرۈش ئۇسۇلى ھەققىدىكى ئەسلىدىكى بەلگىلىمىسىنى ئىجرا قىلىشنى توختىتىپ، بىردەك ئاگار تارقىتىپ ئىنكاس قايتۇرۇش ئۇسۇلىنى قوللىنىش، سېتىۋېلىش نۇقتىلىرىدا ھەرقايسى ناھىيىلىك چارۋا مال دوختۇرلۇق پونكىتلىرى تەكشۈرۈش، ئاتلاردىكى ماڭقا كېسىلىنى كارانتىن قىلىش بەلگىلىمىسىنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، 1 - قېتىم كارانتىن قىلىش، 2 - قېتىم كۆزدىن كۆچۈرۈشتە چىڭ تۇرۇش لازىم، دەپ بەلگىلىدى. 1977 - يىلى يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى بىلەن مەملىكەتلىك تەمىنات-سودا باش كوپېراتىپى تېرىلغۇ ئاتلىرىنى يۆتكەشتە كارانتىن قىلىشقا قارىتا: «ئاۋۇال كارانتىن قىلىپ، كېيىن سېتىۋېلىش، ئاندىن يۆتكەش» نى بەلگىلىدى. بۇ بەلگىلىمە 1985 - يىلغىچە ئىزچىللاشتۇرۇلدى. تېرىلغۇ ئاتلىرىنى سېتىۋېلىش، سىرتقا يۆتكەش، سېتىش جەريانىدىكى كارانتىن خىزمىتىنى ھەقىقىي تۇرده ياخشى ئىشلەپ، كارانتىن قىلىش ۋاقتىنى قىسقارتىپ، خىراجەتنى تېجەش، گۇڭشې، ئەترەتلەرنىڭ يۇكىنى يەڭگىللىتىپ، ئاممىغا قولايلىق يارىتىش ئۈچۈن، شىنجاڭدا ئاتلاردا بولىدىغان ماڭقا كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش، داۋالاش خىزمىتىدە، كۆنەس ناھىيىسىنىڭ كارانتىن قىلىش تەجرىبىسى كېڭەيتىلدى، ماڭقا كېسىلگە گىرىپتار بولغان ئاتلار فېرمىسى قۇرۇلۇپ، شۇنداق ئاتلار ئايرىپ بېقىلىپ، ساغلام تايلار يېتىشتۇرۇلدى؛ دېھقانچىلىق رايونلىرىدا كارانتىن قىلىپ ئايرىش، كېسەل ئاتلارنى يېغىپ، تۆمېيسۇ ئارقىلىق داۋالاش قاتارلىق ئۇنۇملۇق ئالدىنى ئېلىش - داۋالاش تەدبىرلىرىنى قوللىنىپ، كېسەل ئاتلارنىڭ ئىچكىرىگە كىرىشى توسۇپ قىلىندى.

3. سېتىش

1954 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى جەنۇبىي شىنجاڭ توپ تارقىتىش پونكىتى تۇنجى قېتىم ئىلىدىن تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى سېتىۋېلىپ قەشقەرگە ھەيدەپ ئاپىرىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى، ھەمكارلىق گۇرۇپپىلىرىنى تەمىنلىدى. 1956 — 1957 - يىللىرى تېرىلغۇ ئاتلىرى تىجارەت كەسپى پەيدىنپەي ئىزغا چۈشۈپ، تەمىنلەش پرىنسىپى ئالدى بىلەن رايون ئىچىدىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشتىن ئىبارەت بولدى. 1957 - يىلى 5896 تۇياق ئات سېتىلدى. 1959-يىلى ئىچكىرى ئۆلكىلەرنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجى ۋە ئاپتونوم رايونىمىز چارۋىچىلىقىنىڭ تەرەققىياتىغا ئاساسەن، تېرىلغۇ ئاتلىرى ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغاندىن سىرت، يەنە ئەنخۇي، جېجياڭ، خېبېي، خۇبېي، يۇننەن، گەنسۇ، چىڭخەي، ئىچكى موڭغۇل قاتارلىق ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) لەرگە جەمئىي 13 مىڭ تۇياق يۆتكەلدى. 1960 — 1962 - يىلغىچە تەبئىي ئاپەت تەسىرىدە، تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ سېتىلىش

مىقدارى يىلدىن - يىلغا تۆۋەنلەپ كەتتى، 1960 - يىلى 7155 تۇياق، 1961 - يىلى 4955 تۇياق، 1962- يىلى 3934 تۇياق ئات سېتىلدى.

خەلق ئىگىلىكىدە «تەرتىپكە سېلىش، مۇستەھكەملەش، تولۇقلاش، ئۆستۈرۈش» فائىجىنىنىڭ يولغا قويۇلۇشىغا ئەگىشىپ، تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ سېتىلىش مىقدارى كۆرۈنەرلىك ھالدا ئاشتى، 1963 - يىلى 11 مىڭ 500 تۇياق، 1964 - يىلى 12 مىڭ 600 تۇياق، 1965 - يىلى 17 مىڭ 600 تۇياق سېتىلىپ، سېتىش ئەڭ ياخشى بولغان 1959 - يىلدىكى 13 مىڭ تۇياقتىن 33% ئاشتى.

1966 — 1971 - يىلغىچە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» سەۋەبىدىن تېرىلغۇ ئاتلىرىنى سىرتقا يۆتكەش ئېغىر تەسىرگە ئۇچرىدى. 1972 - يىلدىن باشلاپ، تېرىلغۇ ئاتلىرىنى سىرتقا يۆتكەش خىزمىتى يىلدىن - يىلغا ياخشىلاندى. 1972 - يىلى 13 مىڭ 100 تۇياق سېتىلدى، 1977 - يىلى 32 مىڭ تۇياق سېتىلىپ، تارىختا سېتىش مىقدارى ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولدى.

1983 - يىلدىن كېيىن تېرىلغۇ ئاتلىرى 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيادىن 3 - خىلدىكى ماددىي ئەشياغا ئۆزگەرتىلىپ، كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تېرىلغۇ ئاتلىرىنى سېتىشى تۆۋەنلىدى. 1984 - يىلى 1057 تۇياقلا سېتىلدى. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتىغا ۋە دېھقانلارنىڭ ئىقتىسادىي كۆچىنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ، 1985 - يىلى تېرىلغۇ ئاتلىرىنى سېتىۋېلىش مىقدارى سەل يۇقىرىلىدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، كەڭ دېھقانلار ئات سېتىۋېلىشتىن باھاسى ئەرزان، بېقىش ئاسان بولغان ئېشەك سېتىۋېلىشقا يۈزلەندى، بىر قىسىم بېيىغان دېھقانلار قول تراكتورى ياكى كىچىك تىپتىكى تراكتورلارنى سېتىۋالدى، بۇنىڭ بىلەن تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىغا بولغان ئېھتىياج كۈنسايىن ئازايدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تېرىلغۇ ئات سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 22 بىرلىكى: تۇياق

يىللار	سېتىۋالغىنى	ساتقىنى	رايون ئىچىدە ساتقىنى	رايون سىرتىغا يۆتكىگىنى
1957	7000	5896	5896	
1958	45381	5375	5375	
1959	38361	13088		
1960	15468	7155	7155	
1961	7192	4955	3190	1765
1962	2937	3934	2008	1926
1963	10358	11560	9253	2307
1964	11642	12627	9831	2796
1965	20134	17653	10370	7313
1966	13614	14588	10311	4277
1972	13670	13185	4804	8381
1973	13914	11465	3755	7710
1974	15701	13953	2043	11910
1975	17948	13696	2930	11039

1976	48999	32030	1801	30229
1977	46296	32245	4712	27533
1978	26770	18529	3273	15256
1979	15972	14744	2256	12488
1980	16682	3837	3837	
1981	8098	3388	3388	
1982	4644	1870	1870	
1983	9849	2884	2884	
1984	5107	1057	1057	
1985	3131	3131		3131

4. باھا

1955 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭدا تېرىلغۇ ئاتلىرىغا قارىتا بىر تۇتاش باھا بەلگىلەنمىدى. 1956 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى توپ باھا بويىچە ئىلىنىڭ ھەربىر تۇياق تېرىلغۇ ئېتىنىڭ باھاسىنى 172 يۈەن، ھەربىر تۇياق قاراشەھەر تېرىلغۇ ئېتىنىڭ باھاسىنى 185 يۈەن قىلىشنى بەلگىلىدى. 1958 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تېرىلغۇ ئاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھاسىنى 145 — 200 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى. باھا چىقىرىش پرىنسىپى: دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىغا پايدىلىق بولۇش ئاساسىدا، زىيانمۇ تارتماسلىق، پايدىمۇ ئالماسلىق ياكى ئازراق پايدا كۆرۈشتىن ئىبارەت بولدى. 1960 - يىل 6 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى قارار چىقىرىپ، شىنجاڭدىكى 7 بازاردا ئايغىرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرىچە %30 ئۆستۈردى. دەرىجە پەرق نىسبىتى 1 - دەرىجىلىكى 100 يۈەن، 2 - دەرىجىلىكى 85 يۈەن، 3 - دەرىجىلىكى 70 يۈەن قىلىندى، خېچىرنىڭ باھاسى ئايغىرنىڭ %80ى بويىچە ھېسابلاندى؛ ھارۋا ئېتى، ھەربىي ئاتلار 1 - دەرىجىلىك ئايغىر باھاسىدىن %20 — %25 يۇقىرى باھا بويىچە ھېسابلاندى؛ مىنىدىغان ئات %50 — %100 يۇقىرى باھادا ھېسابلاندى.

1958 - يىلى ئىلى، يەنجى تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 3 — 23 بىرلىكى: يۈەن\تۇياق

جايلار	ئايغىر			خېچىر			10 — 12 ياشلىق دەرىجىدىن سىرت ئايغىر	
	1 - دەرىجە	2 - دەرىجە	3 - دەرىجە	1 - دەرىجە	2 - دەرىجە	3 - دەرىجە	ئېگىزلىكى 135 سانتىمېتىر ئۇقىرى	ئېگىزلىكى 120 سانتىمېتىر ئۇقىرى
ئىلى	200	170	155	150	130	110	160	140
يەنجى	220	190	165	170	150	120	180	145

ئىزاھات: تارباغاتاي، ئالتاي، بارىكۆللەردىن سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن غۇلجىدىن سېتىۋېلىش باھاسى ئوخشاش بولدى.

1960 - يىلى تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 3 — 24 بىرلىكى: يۈەن\تۇياق

تۈرى / ئىسمى	دەرىجىسى	ئۇلچىمى		بازار	
		چىشى (ياش)	ئېگىزلىكى (سانتىمېتىر)	ئىلى، تارباغاتاي، بورتالا، ئالتاي، خۇشۇت	بارىكۆل، سانجى
ئايغىر	1	9 ~ 4	135 تىن يۇقىرى	300 — 260	320 ~ 280
	2	9 ~ 4	135 ~ 130	255 ~ 221	272 ~ 238
	3	9 ~ 4	130 ~ 120	210 ~ 182	224 ~ 196
خېچىر	1	9 ~ 3	132 دىن يۇقىرى	240 ~ 208	256 ~ 224
	2	9 ~ 3	132 ~ 128	204 ~ 177	218 ~ 190
	3	9 ~ 3	128 ~ 120	168 ~ 146	179 ~ 157

تارىختىن بۇيان يەنجى ئېتىبنىڭ باھاسى ئىلى ئېتىنىڭ باھاسىدىن ئىزچىل يۇقىرى بولۇپ كەلگەنلىكىدەك ئەھۋالنى نەزەرگە ئېلىپ، 1960 - يىل 8 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ئاپتونوم رايون ئوتتۇرا دەرىجىلىك يەنجى ئېتىنىڭ باھاسىنى 238 يۈەن ئاساسىدا 20 يۈەن قوشۇپ 258 يۈەن قىلىشنى بەلگىلىدى. 1961 - يىل3- ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى شىنجاڭ تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئىچكىرىنىڭ باھا سەۋىيىسىدىن يەنىلا تۆۋەن بولۇشتەك ئەھۋالغا ئاساسەن، 1 - دەرىجىلىك ئايغىرنىڭ شىنجاڭ بويىچە ئوتتۇرىچە باھاسىنى 258 يۈەندىن 408 يۈەنگە كۆتۈرۈپ، ئۆسۈش ھەجمىنى 43.4% قىلىشنى قارار قىلدى. قەشقەر، خوتەن، ئاتۇش، ئاقسۇ قاتارلىق جايلاردىكى باھانى، ۋىلايەت، ئوبلاستلار قوشنا رايونلارنىڭ باھاسىدىن پايدىلىنىپ ئۆزلىرى ئورۇنلاشتۇردى، لېكىن 1 - دەرىجىلىك ئايغىرنىڭ باھاسى ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 500 يۈەندىن ئېشىپ كەتمىدى، خېچىرنىڭ باھاسى ئايغىر باھاسىنىڭ 80%ى بويىچە ھېسابلاندى.

1966 - يىل 5 - ئايدا تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنىڭ باھاسىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 344 — 400 يۈەن قىلىپ تەڭشىدى.

1978 - يىل 9 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ئىچكى موڭغۇل ئېتى ۋە خېچىرنىڭ سېتىۋېلىش دەرىجە ئۆلچىمى ۋە باھاسىنى تەڭشەش پىكىرى ھەققىدىكى تەستىقىدىن پايدىلىنىپ، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ ماقۇللۇقىدىن ئۆتكۈزۈپ، 1 - دەرىجىلىك تېرىلغۇ ئېتىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرىچە 406.66 يۈەندىن 365 يۈەنگە چۈشۈرۈپ، 10.2% تۆۋەنلىتىش، باشقا دەرىجىدىكىلەرنى ئەسلىدىكى دەرىجە پەرق باھاسى بويىچە ھېسابلاش، يۆتكەش ۋە سېتىش باھاسىنى مۇناسىپ ھالدا تەڭشەشنى قارار قىلدى. 1979 - يىل 11 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش ئەھۋالىدىكى ئۆزگىرىشكە ئاساسەن تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى يەنە 10.9% تۆۋەنلىتىش ھەققىدە قارار چىقىرىپ، سانجى، بارىكۆللەردە ھەربىر ئاتنىڭ باھاسى 385 يۈەندىن 345 يۈەنگە تەڭشىلىپ، 10.4%؛ غۇلجا، كۈنەس، موڭغۇلكۈرە، بورتالا، تارباغاتاي، ئالتاي، خېجىڭلاردا 360 يۈەندىن 320 يۈەنگە تەڭشىلىپ، 11% چۈشۈرۈلدى، دەرىجە پەرق نىسبىتى 1 - سورت 1 - دەرىجىلىكى 100، 2 - دەرىجىلىكى 95، 3 - دەرىجىلىكى 90، 2 - سورت 1 - دەرىجىلىكى 90، 2 - دەرىجىلىكى 85، 3 - دەرىجىلىكى 80 قىلىندى.

1966 - يىلى تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 3 — 25 بىرلىكى: يۈەن\تۇياق

تۈرى / ئىسمى	دەرىجىسى	دەرىجە پەرقى	بازار					
			ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالا، خۇشتۇت			باركۆل، سانجى، ئۇرۇمچى، توقسۇن، پىچان، قۇمۇل		
			1 - دەرىجە	2 - دەرىجە	3 - دەرىجە	1 - دەرىجە	2 - دەرىجە	3 - دەرىجە
ئايغىر	1	100	400	380	360	430	409	387
خېچىر	2	90	360	340	320	387	366	344

تېرىلغۇ ئاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 3 — 26 بىرلىكى: يۈەن\تۇياق

يىللار	دەرىجە	جايلار	
		باركۆل، سانجى، ئۇرۇمچىلەردىكى ئۆلچەملىك باھا	ئىلى، تارباغاتاي، ئالتايلاردىكى ئۆلچەملىك باھا
1958 ~ 1957	1 - سورت 1 - دەرىجە	215	200
1959	1 - سورت 1 - دەرىجە	295	200
1960	1 - سورت 1 - دەرىجە	300	280
1975 ~ 1961	1 - سورت 1 - دەرىجە	430	400
1976	1 - سورت 1 - دەرىجە	430	400
1977	1 - سورت 1 - دەرىجە	430	400
1979 ~ 1978	1 - سورت 1 - دەرىجە	385	360
1980	1 - سورت 1 - دەرىجە	345	320

ئاپتونوم رايون بويىچە ئونتۇرىچە ئۆلچەملىك باھا
202
214
286
408
408
406
365
325

§2 . تېرىلغۇ كالىسى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت تېرىلغۇ كالىلىرىنى قوغداش ۋە راۋاجلاندۇرۇش سىياسىتىنى قوللىنىپ، تېرىلغۇ كالىلىرىنى كۆپەيتىش، راۋاجلاندۇرۇشنى ئىلگىرى سۈردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1954 - يىلى تېرىلغۇ كالا تىجارىتى كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، 1985 - يىلغىچە تېرىلغۇ كالىسىدىن جەمئىي 281 مىڭ 869 تۇياق سېتىۋالدى، 219 مىڭ 929 تۇياق كالا ساتتى.

1. سېتىۋېلىش

1) سېتىۋېلىش چارىسى

1954 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى سېتىپ چىقىرىش دىرېكتور بۆلۈمى سېتىۋېلىش گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ تاربا‌غاتاي ۋىلايىتىدىن 1600 تۇياق تېرىلغۇ كالىسى سېتىۋېلىپ، ھەرمىللەت دېھقانلىرىنىڭ تېرىقچىلىقتا ئىشلىتىشى ئۈچۈن تەمىنلىدى. 1956 — 1957 - يىللىرى يېزا ئىگىلىكىدە كوپېراتسىيىلىشىش ھەرىكىتىنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە تېرىلغۇ كالا تىجارىتى كەسپىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت ئورگانلىرىمۇ كۆنسايىن مۇكەممەللەشتى. سېتىۋېلىشتىن ئىلگىرى، ئەگەر ئاۋۇال شۇ جايدىكى ھۆكۈمەتنىڭ ماقۇللىقىدىن ئۆتكۈزۈپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپلىرىنىڭ تەرەققىيات پىلانىغا بىرلەشتۈرۈپ، ناھىيىلىك كوپېراتىپنى بىرلىك قىلغان ھالدا تەكشۈرۈپ ئېنىقلاپ، سېتىۋېلىش، تەڭشەش پىلانلىرىنى تۈزۈپ، يۇقىرى دەرىجىلىك كەسپىي تارماقلارغا يوللاپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن يولغا قويۇشنى تەشكىللىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەشكىللەش، يېتەكچىلىك قىلىشقا ۋە پايدا - زىيانغا بىر تۇتاش مەسئۇل بولدى، ناھىيىلىك كوپېراتىپ سېتىۋېلىش، تەڭشەش، ۋاكالىتەن بېقىش قاتارلىق خىزمەتلەرگە مەسئۇل بولدى. جايلاردىكى ناھىيە بازارلىرى ۋە چوڭراق بازارلاردا تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى خىزمەت بۆلۈملىرى تەسىس قىلىندى، كىچىك بازارلاردىمۇ جاي ئاجرىتىلىپ، باشقۇرۇش كۈچەيتىلىپ، بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىپ، ئىشلەپچىقارغۇچىلار بىلەن ئىستېمالچىلار بىۋاستە يۈز كۆرۈشتى.

1963 — 1965 - يىلغىچە كوللېكتىپ ئىگىلىكىنى مۇستەھكەملەش ئۈچۈن، تېرىلغۇ كالىلىرىنى سېتىۋېلىشتا، ئاۋۇال كوللېكتىپنى (گۇرۇپپا، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى، چارۋىچىلىق فېرمىلىرى) ، كېيىن شەخسنى ئويلىشىش چارىسى قوللىنىلىپ، كوللېكتىپنىڭ تېرىلغۇ كالىلىرىنى سېتىۋالغاندا، ئاۋۇال مۇئەييەن نىسبەتتە زاكالەت سوممىسى بېرىلدى؛ ھەقىقەتەن قېينىچىلىقتا قالغان چارۋىچىلار ئۆزلىرىگە قالدۇرۇلغان چارۋىلىرىنى سېتىشنى تەلەپ قىلسا، بۇمۇ سېتىۋېلىنىدى. رايونلار بويىچە ئايرىپ سېتىۋېلىش يولغا قويۇلۇپ، ۋىلايەت تەقسىم قىلغان سان ۋە ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى تەمىنلىگەن سېتىۋېلىش مىقدارىغا ئاساسەن، ناھىيىلىك كوپېراتىپ، مەركەزلىك رايوننى بېكىتىپ بىر تۇتاش سېتىۋالدى.

1966 — 1967 - يىللىرى 2 خىل چارە ئارقىلىق سېتىۋېلىش يولغا قويۇلدى: (1) سېتىۋېلىش كۆرسەتكۈچى گۇرۇپپا، چارۋىچىلىق فېرمىلىرىغىچە ئەملىيلەشتۈرۈلۈپ، ئۇدۇللۇق سېتىۋېلىپ، ئۇدۇللۇق يۆتكەلدى، كوپېراتىپ ئامبار قالدۇقى قالدۇرمىدى؛ (2) پىلاندىكى ۋەزىپىلىرىگە ئاساسەن، سېتىۋېلىش پەسلىدەتەمىنات. سودا كوپېراتىپى سېتىۋېلىشنى ئۇيۇشتۇرۇپ (ئادەتتىكى چاغلاردىمۇ ئاز ساندا سېتىۋالدى) ، بىر تۇتاش يۆتكىدى.

1978 - يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون تىرىك كالىنى يېمەكلىكلەر شىركىتى بىر تۇتاش سېتىۋالىدۇ، تېرىلغۇ كالىلىرىنى يۆتكەش ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاشتۇرغاندا، يېمەكلىكلەر شىركىتى سېتىۋالغان كالىلار ئىچىدىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاللىۋالىدۇ دەپ بەلگىلىمە چىقاردى.

2) ئۆلچەم سۈپىتى

1954 - يىلى تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ ئۆلچەم سۈپىتى ھەققىدە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن كونكرېت تەلەپلەر يوق بولۇپ، ئومۇمەن 5 — 10 ياشقىچە، قاۋۇل، سېمىز بولسىلا بولىۋېرەتتى. 1956 - يىلى سېتىۋېلىش، سېتىش كەسپى يەنمۇ تەرەققىي قىلىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت باشقارمىسىنىڭ بەلگىلىمىسىدە تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ سۈپەت تەلىپىدە 3 — 6 ياشقىچە بولۇش، كۆزلىرى ساق، ئاقسىمىغان بولۇش، كېسىلى بولماسلىق بىلەن چەكلەندى.

1958 — 1959 - يىلغىچە تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ سىرتقا يۆتكەش ۋەزىپىسى كۆپ بولغاچقا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇلچەم تەلىپىنى بەك قاتتىق قىلمۇەتمەي، 4 ئەزايى راۋرۇس، كۆزى ساق، پۇتلىرى بېجىرىم، بەللىرى تۈز بولسا؛ ئاستا خاراكتېرلىك كېسەل، يۇقۇملۇق كېسەل ۋە تېرە كېسەل بولمىسىلا لايىقەتلىك بولىدۇ، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى. 4 — 9 ياشقىچە بولغان تورپاقنىڭ ئېغىرلىقى 200 — 250 كىلوگرام، سىيىرنىڭ 150 — 200 كىلوگرام بولۇش ئۇلچەم قىلىندى. دەرىجىسىنى بېكىتمىشتە، ئۇستىخان قۇرۇلمىسى، شەكلى قاتارلىقلارغا بىرلەشتۈرۈپ، ئومۇمىي جەھەتتىن باھالاندى. بۇنىڭ بىلەن تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ دەرىجىسى، سۈپىتى، پەسىللىك پەرق باھاسى تېخىمۇ مۇۋاپىقلاشتى، 1965 - يىلىنىڭ بېشىدا، ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ دەرىجە ئۇلچىمىگە قارىتا بەلگىلىمە چىقاردى. شۇ يىلى 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت باشقارمىسى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتىنىڭ بەلگىلىمىسى ۋە سېتىۋېلىش ئەھلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن، تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ دەرىجە ئۇلچىمىنى تەڭشىدى.

1965 - يىلى تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ دەرىجە ئۇلچىمى، سۈپىتىنى تەڭشەش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 27 بىرلىكى: ياش، سانتىمېتىر

دەرىجىسى / چىشى (ياش)	1 - دەرىجە	2 - دەرىجە	3 - دەرىجە	4 - دەرىجە	5 - دەرىجە
6 ~ 4	124 تىن يۇقىرى	123 ~ 121	120 ~ 118	117 ~ 115	114 ~ 112
3	122 دىن يۇقىرى	121 ~ 119	118 ~ 116	115 ~ 113	112 ~ 110
7	125تىن يۇقىرى	124 ~ 123	123 ~ 121	120 ~ 118	117 ~ 115
8		125 تىن يۇقىرى	124 ~ 123	123 ~ 121	120 ~ 118
9			124 تىن يۇقىرى	123 ~ 121	120 دىن تۆۋەن
10					122 دىن تۆۋەن

ئىزاھات: يۇقىرىدىكى جەدۋەلدە بەلگىلەنگەنلىرى تورپاقلارنى كۆرسىتىدۇ، ئاپتونوم رايون ئىچىدە تەڭشەلگەن سىيىر كالىلاردا يۇقىرىدىكى ھەرقايسى ئۇلچەمدىن 2 سانتىمېتىر تۆۋەنلىتىلىدى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى ئېھتىياج مىقدارى ئازايغاچقا، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى تېرىلغۇ كالىلىرى زور مىقدارداپېسىلىپ قالدى. 1967 - يىل 6 - ئاينىڭ 23 - كۈنى شىنجاڭ ھەربىي رايون ئىشلەپچىقىرىش ئىشخانىسى يۇقىرىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق، تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ دەرىجە ئۇلچىمىنى تەڭشەپ، ئەسلىدىكى 3 خىل سورت، 3 خىل دەرىجىنى بىر دەرىجىگە ئۇزگەرتتى، يەنى: 4 — 5 ياشلىق تېرىلغۇ كالىسىنىڭ ئېگىزلىكى 115 سانتىمېتىردىن يۇقىرى بولۇش؛ 6 — 8 ياشلىق تېرىلغۇ كالىسىنىڭ ئېگىزلىكى 122 سانتىمېتىردىن يۇقىرى، ساغلام، 4 ئەزاسىنىڭ قۇرۇلمىسى تەكشى، قاۋۇل، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق بولۇش ئۇلچەم قىلىندى. 1970 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت يەرلىك سورتلۇق كالىلاردىكى تېرىلغۇ كالا، گۆش كالىسىدىن ئىبارەت 2 خىل تاۋار نامىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، بىر تۈتاش ھالدا تىرىك كالا دەپ ئۇزگەرتىش، دەرىجىگە ئايرىشتا يېشى، ئېغىرلىقىغا قاراپ ئايرىش، باھاسىنى كىلوگرام بويىچە ھېسابلاش ھەققىدە بەلگىلىمە چىقاردى.

1980 - يىلىنىڭ بېشىدا، گۈڭيۈەننىڭ «ئىلىمىزدە يېزا ئىگىلىكىنىڭ ماشىنىلىشىش سەۋىيىسى تېخى يۇقىرى بولمىغان ئەھۋالدا، تېرىلغۇ كالىلىرى يەنىلا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىدا مۇھىم ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچ، شۇڭا تېرىلغۇ كالىلىرىنى قوغداش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش سىياسىتىنى داۋاملىق ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئۇنۇملۈك ھالدا بېقىش، باشقۇرۇش، ئەلا سورت يېتىشتۇرۇش ۋە مۇكاپاتلاش چارىسىنى يولغا قويۇشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش كېرەك» دېگەن يولىيورۇقىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون تېرىلغۇ كالىلىرى بىلەن گۆش كالىلىرىنى ئايرىپ تىجارەت قىلىش ھەققىدە قارار چىقاردى.

1980 - يىلى تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ دەرىجە ئۆلچىمى

جەدۋەل: 3 — 28　　بىرلىكى: ياش، سانتىمېتىر

دەرىجىسى	چىشى (ياش)	ئۆلچىمى		
		ئېگىزلىكى (سانتىمېتىر)	ئېغىرلىقى (كىلوگرام)	تەن قۇرۇلۇش ئەھۋالى
1 - دەرىجە	4 ~ 3	120 دىن يۇقىرى	300 دىن يۇقىرى	تەن قۇرۇلۇش ئەھۋالى ياخشى، 4 پۇتنىڭ قۇرۇلمىسى تەكشى ھەم پۇختا، زىيان - زەخمىتكە ئۇچرىمىغان، يۇقۇملۇق كېسەلگە گىرىپتار بولمىغان
	6 ~ 5	122 دىن يۇقىرى	300 دىن يۇقىرى	
2 - دەرىجە	4 ~ 3	119 ~ 116	300 ~ 250	
	6 ~ 5	121 ~ 118	300 ~ 250	
3 - دەرىجە	4 ~ 3	115 دىن تۆۋەن	250 ~ 200	
	6 ~ 5	117 دىن تۆۋەن	250 ~ 200	
	8 ~ 7	118 دىن تۆۋەن	250 ~ 200	

1980 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بەلگىلىگەن تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ دەرىجە ئۆلچىمىنى ئىجرا قىلىش ئۈچۈن، ئەسلىدىكى 3 دەرىجىنى 3 سورت، 3 دەرىجە قىلىپ ئايرىدى. (جەدۋەل: 3 — 29 غا قارالسۇن).

3) سېتىۋېلىش سانى

50 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، يېزا ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈش ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، تېرىلغۇ كالىلىرى تىجارىتى كەسپى كۇنسايىن كېڭەيدى. 1957- يىلى 2500 كالا سېتىۋېلىندى، 1958 - يىلى 5610 تۇياق سېتىۋېلىندى. 1959 - يىلىدىن كېيىن، تەبىئىي ئاپەت تەسىرىدە تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ سېتىۋېلىش سانى يىلمۇ - يىل ئازىيىپ، 1960 - يىلى 975 تۇياقلا سېتىۋېلىندى. خەلق ئىگىلىكىنى تەرتىپكە سېلىش ئارقىلىق، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى ۋە راۋاجلاندۇرۇلدى، بۇنىڭ بىلەن تېرىلغۇ كالىلىرىنى سېتىۋېلىش سانىمۇ يىلدىن - يىلغا ئۆرلىدى، 1963 - يىلى 18 مىڭ 900 تۇياق، 1964 - يىلى 27 مىڭ 500 تۇياق سېتىۋېلىندى، 1965- يىلى 72 مىڭ 900 تۇياق سېتىۋېلىنىپ، سېتىۋېلىش سانى ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولدى. 1967- يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى ئېھتىياج زور ھەجمىدە تۆۋەنلىگەچكە، تېرىلغۇ كالىلىرى سېتىلمىدى، بازاردا بولسا، كالا گۆشى بىلەن تەمىنلەش جىددىيلەشتى، بۇ زىددىيەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن، تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ دەرىجە ئۆلچىمىنى ئۆستۈرۈپ، سېتىۋېلىش باھاسىنى تۆۋەنلىتىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، سويىلىدىغان گۆش كالىسىنىڭ يېشى كەڭرەك قىلىندى؛ 1970 - يىلى يەرلىك كالىلارنى تېرىلغۇ كالىسى، گۆش كالىسى دەپ ئاتاش ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، بىر تۇتاش تىرىك كالا دەپ ئاتاشقا ئۆزگەرتىلدى، بىر تۇتاش پىلانلاش، بىر

تۇتاش تىجارەت قىلىش، بىر تۇتاش ئۇلچەم بېكىتىش، بىر تۇتاش باھا بېكىتىش چارىسى يولغا قويۇلدى، يۇنىك بىلەن تېرىلغۇ كالىلىرىنى سېتىۋېلىش تەسىرگە ئۇچرىدى. 1981 - يىلىغا كەلگەندە سېتىۋېلىش سانى تۆۋەنلەپ 1113 تۇياقتا چۈشۈپ قالدى. 1982 - يىلدىن كېيىن يېزىلاردا ئىقتىسادىي سىياسەتلەر ئەمەلىيلىشىپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش راۋاجلانغانلىقتىن، تېرىلغۇ كالىلىرىنى سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپەيدى، 1985 - يىلى 32 مىڭ 500 تۇياق كالا سېتىۋېلىندى.

1980 - يىلى تېرىلغۇ كالىلىرىنىڭ دەرىجە ئۆلچىمى جەدۋىلى

جەدۋەل: 3 — 29

دەرىجە	1 - دەرىجە	2 - دەرىجە	3 - دەرىجە
1 - سورت	3 — 4 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 120 سانتىمېتىردىن يۇقىرى، 5 — 6 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 122 سانتىمېتىردىن يۇقىرى، ساغلام، 4 ئەزا قۇرۇلمىسى تەكشى، ماسلاشقان، قاۋۇل، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق	3 — 4 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 116 — 119 سانتىمېتىرغىچە، 5 — 6 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 118 — 121 سانتىمېتىرغىچە؛ ساغلام، 4 ئەزا قۇرۇلمىسى ماسلاشقان، قاۋۇل، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق	3 — 4 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 115 سانتىمېتىردىن تۆۋەن، 5 — 6 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 117 سانتىمېتىردىن تۆۋەن؛ ئەھۋالى ناچارراق، 4 ئەزا قۇرۇلمىسى ماسلاشقان، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق
2 - سورت	7 — 8 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 122 سانتىمېتىردىن يۇقىرى، ساغلام، 4 ئەزا قۇرۇلمىسى ماسلاشقان، قاۋۇل، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق	7 — 8 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 118 — 121 سانتىمېتىرغىچە؛ ساغلام، 4 ئەزا قۇرۇلمىسى ماسلاشقان، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق	7 — 8 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 117 سانتىمېتىردىن تۆۋەن، ئەھۋالى ناچارراق، 4 ئەزا قۇرۇلمىسى ماسلاشقان، نۇقسانسىز، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق
3 - سورت	9 — 10 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 122 سانتىمېتىردىن يۇقىرى، كۆرۈنەرلىك نۇقسان يوق، ئەھۋالى بىرقەدەر ياخشى	9 — 10 ياشلىقىنىڭ ئېگىزلىكى 121 سانتىمېتىردىن تۆۋەن، ئەھۋالى ناچارراق، كۆرۈنەرلىك نۇقسانى يوق، يۇقۇملۇق كېسىلى يوق	

2. كارانتىن قىلىش

1964 - يىلى دۆربىلجىن، تولى، چۆچەك، شىخۇ، جىمسار، قاباـ خېجىك قاتارلىق ناھىيىلەردە يۇقۇملۇق تېشىرقاش كېسىلى يۈز بەرگەندە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تېرىلغۇ كالىلىرىنى سېتىۋالغاندا، شۇ جايدىكى چارۋىچىلىق مال دوختۇرلۇق پونكىتلىرى كالىلارنىڭ ئۆپكىسىنى دىسفانىتىر قىلىپ، تاياقچە باكتېرىيىسىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈلى سېلىشتى ھەمدە ئۇنۇملۇك مەزگىل ئىچىدە قان تەكشۈرۈش ئارقىلىق ساغلاملىقى ئىسپاتلانغان كالىلارنى سېتىۋېلىش كېرەك، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى. شۇنىڭ بىلەن بىرۋاقىتتا، ئاپتونوم رايونلۇق چارۋىچىلىق تارماقلىرىغا ماسلىشىپ، تۆۋەندىكى تەدبىرلەرنى قوللاندى: (1) كېسەل تارقالغان جايلاردا سېتىۋېلىش، يۆتكەشنى قەتئىي توختىتىپ، ئومۇمىيۈزلۈك قامال قىلىش؛ (2) ئۇرۇمچى پويىز ئىستانسىسىدا قامال قىلىپ، بارلىق تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى توشۇشنى توختىتىش ھەمدە توشۇش نۇقتىسىنى ئۆزگەرتىش؛ (3) ئۇرۇمچى پويىز ئىستانسىسىغا يېتىپ كەلمىگەن تېرىلغۇ كالىلىرىنى يۆتكەشتىن بۇرۇن ئەسلىدىكى ئىشلەپچىقىرىش رايونىدا تەپسىلىي تەكشۈرۈپ، ژاكسىنا ئۇرۇپ، بىخەتەر، ئىشەنچلىك بولغاندىن كېيىن توشۇش؛ (4) ھەر قايسى جايلارغا جىددىي ئۆقتۇرۇش چۈشۈرۈپ، ئومۇمەن كېسەل تارقالغان جايلاردا كېسەللىك تۇغمەي تۇرۇپ، سېتىۋېلىش، يۆتكەشكە بىردەك رۇخسەت قىلماسلىق.

1966 - يىلى ش ئۇ ئا ر چارۋىچىلىق نازارىتى ھەرقايسى جايلاردىكى مال دوختۇرلۇق تارماقلىرىدىن

تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى سېتىۋېلىش جەريانىدا، يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى ۋە ئاپتونوم رايونلىق تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى كارانتىن قىلىشقا دائىر بەلگىلىمىلىرىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ، بىر - بىرلەپ كارانتىن قىلىشنى، كارانتىن قىلىش ۋاقتىدا ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك مال دوختۇرلۇق پونكتى سېتىۋېلىش نۇقتىلىرىغا ئادەم ئەۋەتىپ، نەق مەيدانغا يىغىپ قان ئېلىش ياكى سەييارە قان ئېلىپ تەكشۈرۈپ، كارانتىن قىلىش سۈپىتىگە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

1980 - يىلى يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى بىلەن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، شىنجاڭدىن ئىچكىرىگە يۆتكىلىدىغان تېرىلغۇ كالىلىرىنى «ئاۋۋال كارانتىن قىلىپ، كېيىن سېتىۋېلىش، ئاندىن يۆتكەش» تىن ئىبارەت بەلگىلىمە قاتتىق ئىجرا قىلىنىپ، ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا چارۋا مال دوختۇرلۇق پونكتىلىرى كارانتىن قىلدى ھەمدە بەلگىلىمە بويىچە كارانتىن ئىسپاتى بېرىپ، ئۇرۇمچى پويىز ئىستانسىسىغا كەلگەندە، چارۋىچىلىق نازارىتى مال دوختۇرلۇق پونكتىسى قايتا تەكشۈرگەندىن كېيىن شىنجاڭدىن چىقىرىش رەسمىيىتى بېجىرىپ بېرىلدى.

3. سېتىش

1954 - يىلى ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تېرىلغۇ كالىلىرىنى سېتىۋېلىش كەسپىنى قانات يايدۇردى. 1957 - يىلى 2000 تۇياق كالا سېتىلدى، كېيىن سېتىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئۆرلىدى، بولۇپمۇ1963- يىلدىن كېيىن خەلق ئىگىلىكىنى تەرتىپكە سېلىش، مۇستەھكەملەش، تولۇقلاش، ئۇستۇرۇش ئارقىلىق دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىقنىڭ تەرەققىياتى تېزلىشىپ، تېرىلغۇ كالىلىرىنى سېتىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا كۆپەيدى. 1963 - يىلى 13 مىڭ 949 تۇياق، 1964 - يىلى 26 مىڭ 264 تۇياق سېتىلدى، 1965 - يىلى سېتىش مىقدارى 65 مىڭ 345 تۇياقتا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى 7347 تۇياق، ئىچكىرى ئۇلكە (رايون) لەرگە يۆتكەلگىنى 57 مىڭ 998 تۇياق بولۇپ، تارىختا سېتىش مىقدارى ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولدى. 1967 - يىلدىن كېيىن تىرىك كالىنى يېمەكلىكلەر شىركىتى تىجارەت قىلىپ، تېرىلغۇ كالىلىرى، گۆش كالىلىرىغا قارىتا بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى يولغا قويۇلدى. تېرىلغۇ كالىلىرىنى تەمىنات- سودا كوپېراتىپى يېمەكلىكلەر شىركىتى سېتىۋالغان كالىلار ئىچىدىن تاللىۋالدى؛ لېكىن يىراقتا يۆتكەپ ساتقاندا، تېرىلغۇ كالىسى بىلەن گۆش كالىسىدا مۇئەييەن پەرق باھا بولغاچقا، گۆشلۈك - ئەترەتلەر ۋە دېھقانلار تىرىك كالىنى تېرىلغۇ كالىسى ئورنىدا ساتقاندا نەپ يوق، دەپ قارىدى، بۇنىڭ بىلەن تېرىلغۇ كالىلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش يىلدىن - يىلغا تۆۋەنلىدى. 1973 - يىلى 2782 تۇياق، 1974 - يىلى 2259 تۇياق سېتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىچكىرىگە يۆتكەلگىنى پەقەت 63 تۇياق، 1982 - يىلى سېتىلغىنى 631 تۇياق بولدى.

4. باھا

1950 — 1954 - يىلغىچە تېرىلغۇ كالىلىرىنى سېتىۋېلىش، سېتىشتا خەلق ئارىسىدىكى ئەركىن سودا ئاساس قىلىندى. بازاردىكى باھاغۇ ئىنتايىن تۇراقسىز بولدى. كالا، تېرە، گۆش ئوتتۇرىسىدىكى سېلىشتۇرما باھا ناموۋاپىق، گۆشنىڭ باھاسى قىممەت، تېرىلغۇ كالىسىنىڭ باھاسى ئەرزان بولدى. 1950 - يىلى 1 - دەرىجىلىك تورپاقنىڭ شىنجاڭ بويىچە ئوتتۇرىچە بازار باھاسى ھەر كىلوگرامى 0.351 يۈەن، 1954 - يىلى 0.665 يۈەن بولدى. 1956 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا - نازارىتى، تاشقى سودا ئىدارىسى، كوپېراتسىيە ئىدارىسى، سودا سانائەت مەھسۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى گوۋۇيۈەننىڭ تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى قوغداش ھەققىدىكى يولىورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنى قالايمىقان ئۆلتۈرۈشنى توختىتىش ئۈچۈن، تېرىلغۇ كالىسىنىڭ باھاسىنى تەڭشەشنى قارار قىلدى. بۇنىڭدا تېرىلغۇ كالىسىنىڭ باھاسى تېرە، گۆشلىرىنىڭ ئايرىم- ئايرىم سېتىلغاندىكى بارلىق كىرىمىدىن يۇقىرراق بولدى؛ ب دەرىجىلىك تېرىلغۇ كالىسىنىڭ سېتىۋېلىش

باھاسى: ئۈرۈمچىدە 142 يۈەن، ئىلىدا 115 يۈەن، تارباغاتايدا 115 يۈەن، ئالتايدا 150 يۈەن، سانجىدا 135 يۈەن، بايىنغولىندا 125 يۈەن، قۇمۇل، قەشقەرلەردە 140 يۈەن، يەكەندە 130 يۈەن، ئاقسۇدا 120 يۈەن، خوتەندە 113 يۈەن بولدى. دەرىجە پەرق نىسبىتى ئا دەرىجىلىكى 100، ب دەرىجىلىكى 70، س دەرىجىلىكى 55 قىلىپ بەلگىلەندى.

1960 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تېرىلغۇ كالىلىرىنى بىردەك 12 ياشتىن ئاشقاندا سويۇشقا رۇخسەت قىلىش، سېتىۋېلىش باھاسىنى سۇپىتىگە قاراپ دەرىجىگە ئايرىش، ھەربىر تۇياق كالىنىڭ باھاسىنى ئايرىم چىقىرىش، ئەسلىدىكى كىلوگرام بويىچە باھا ھېسابلاش ئاساسىدا، شىنجاڭ بويىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرىچە 25% ئۆستۈرۈشنى بەلگىلىدى. 1965 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى تېرىلغۇ كالىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرىچە 13.4% چۈشۈرۈپ، شىنجاڭدىكى 16 بازاردا 1 - دەرىجىلىك تورپاقنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرىچە 195 يۈەندىن 169 يۈەنگە چۈشۈردى، سېتىش باھاسىنىمۇ مۇناسىپ تۈردە تەڭشىدى.

1965 - يىلى 1 - دەرىجىلىك تورپاقنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنىڭ تەڭشىلىشى

جەدۋەل: 3 — 30 بىرلىكى: يۈەن\تۇياق

بازار	ئەسلى باھا	تەڭشەلگەن باھا	تۆۋەنلەش ھەجمى (%)
ئۈرۈمچى، سانجى، تۇرپان، توقسۇن، قۇمۇل	203	170	16.3
كورلا، يەنجى	195	160	17.9
ئاقسۇ	195	190	2.6
قەشقەر، ئاتۇش، خوتەن	190	190	
تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالا، غۇلجا	185	150	18.9

1967 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى دۆلەت مال باھا كومىتېتىنىڭ قوشۇلۇشى ئارقىلىق، تېرىلغۇ كالىسى سېتىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرىچە 10% چۈشۈرۈپ، شىنجاڭدىكى ئاساسلىق 16 بازاردا 1 - دەرىجىلىك تورپاقنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسىنى 169 يۈەندىن 152 يۈەنگە چۈشۈرۈپ دەرىجە ئۆلچىمىنى 3 سورت، 3 دەرىجىدىن بىر دەرىجىگە ئۆزگەرتتى. دەرىجە پەرق نىسبىتى تورپاقنىڭ 100، سىيىرنىڭ 90، موزاينىڭ قورامىغا يەتكەن كالىنىڭ 5% — 30%گىچە قىلىندى.

1967 - يىلى 1 - دەرىجىلىك تورپاقنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنىڭ تەڭشىلىشى

جەدۋەل: 3 — 31 بىرلىكى: يۈەن\تۇياق

بازار	ئەسلى باھا	تەڭشەلگەن باھا	تۆۋەنلەش ھەجمى (%)
قۇمۇل، ئۈرۈمچى	170	150	11.70
سانجى	170	148	12.94
تۇرپان، پىچان، توقسۇن	170	154	9.41
كورلا، يەنجى	160	145	9.37
ئاقسۇ، قەشقەر، ئاتۇش، خوتەن	190	170	10.50
ئالتاي، تارباغاي، بورتالا، غۇلجا	150	137	8.67

1970 - يىل 8 - ئاينىڭ 21 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت يەرلىك كالىلارنىڭ تېرىلغۇ كالىسى، گۆش كالىسىدىن ئىبارەت 2 خىل تاۋار نامىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، بىر تۈتاش تىرىك كالا دەپ ئۆزگەرتكەندىن كېيىن، دەرىجىسىنى يېشى ۋە ئېغىرلىقى بويىچە، باھاسىنى كىلوگرام بويىچە بېكىتتى؛ سېتىۋېلىش باھاسى سەل - پەل ئۆستۈرۈلۈپ، 1 - دەرىجىلىكنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ ئاساسىي باھاسى 0.40 يۈەن، 2 - دەرىجىلىكنىڭ 0.38 يۈەن، 3 - دەرىجىلىكنىڭ 0.36 يۈەن، 4 - دەرىجىلىكنىڭ 0.32 يۈەن؛ دەرىجە پەرق نىسبىتى: 1 - دەرىجىلىكى 100، 2 - دەرىجىلىكى 95، 3 - دەرىجىلىكى 90، 4 - دەرىجىلىكى 80 قىلىندى. 1975 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى تېرىك كالىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈپ، ياخشىلىرىنىڭ باھاسىنى كۆپرەك ئۆستۈرۈش، ناچارلىرىنىڭ باھاسىنى ئازراق ئۆستۈرۈش، جايلار ئوتتۇرىسىدىكى باھانى مۇۋاپىقلاشتۇرۇش پرىنسىپى ئاساسىدا، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدا تېرىك كالىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرىچە 20% ئۆستۈردى، جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا 10% ئۆستۈردى، شىنجاڭ بويىچە 1 - دەرىجىلىك كالىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسىنى 0.40 يۈەندىن 0.46 يۈەنگە يەنى 15.8% ئۆستۈردى. 1979 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى شىنجاڭ بويىچە ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى بازارلاردا 1 - دەرىجىلىك كالىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ ھەر كىلوگرامىنى 0.466 يۈەندىن 0.60 يۈەنگە تەڭشەپ، 36% ئۆستۈرۈشنى، جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا سېتىۋېلىش باھاسىنى ۋاقتىنچە ئۆستۈرمەسلىكنى قارار قىلدى.

ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ تېرىلغۇ كالا سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 3 — 32 بىرلىكى: تۇياق

يىللار	سېتىۋېلىنغىنى	سېتىلغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى
1957	2500	2000	2000	
1958	5610	500	500	
1959	2915	2951	2951	
1960	975	2333	2333	
1961	5983	9289	4791	4498
1962	3015	5887	2887	3000
1963	18978	13949	7115	6834
1964	27509	26264	9081	17183
1965	73933	65345	7347	57998
1966	36624	26408	3265	23143
1972	5459	5196	3406	1790
1973	1958	2782	2147	635
1974	8824	2259	2228	31
1975	2597	2977	2531	446
1976	9752	1600	1394	206
1977	10821	3614	3066	543
1978	8759	5530	4552	977
1979	2220	2562	1520	1042
1980	2673	959	959	

1981	1113	543	543	
1982	2171	631	631	
1983	10273	2252	2252	
1984	5688	1589	1589	
1985	32519	32519		32519

ئىزاھات: 1967 — 1971 - يىلغىچە بولغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدىكى ماتېرىياللار تولۇق بولمىغاچقا، ئىستاتىستىكا قىلىنمىدى.

§ 3 . ھەربىيلەر ئېتى

خەن، تاڭ سۇلالىلىرىدىن بۇيان شىنجاڭنىڭ سورتلۇق ئاتلىرى ئېچكىرىگە ئۇزلۇكسىز توشۇلۇپ، ئېچكىرىنىڭ مول ھەربىيلەر ئېتى مەنبەسى بولۇپ كەلدى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، 1955 - يىلدىن باشلاپ، شىنجاڭدا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئاراتۇرۇك، موڭغۇلكۇرە، نىلقا، تېكەستىن ئىبارەت 4 ھەربىي ئات فېرمىسى قۇرۇلدى، 1984 - يىلغىچە جەمئىي 19 مىڭ 600 تۇياق ئات فېرمىدىن چىقىرىلدى؛ شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، 1963 — 1966 - يىلغىچە يەرلىكتىن 25 مىڭ 200 تۇياق ھەربىي ئات توشۇلدى. بۇلار ئايرىم - ئايرىم ھالدا مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىغا بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار، ئۆلكىلىك ھەربىي رايون ۋە شىنجاڭ ھەربىي رايوندىكى ھەرقايسى ئاتلىق قىسىم، چېگرا رايون قاراۋۇلخانلىرىغا يۆتكەپ بېرىلدى. يەرلىك ئورۇن تەمىنلەش ۋە ھەربىي قىسىم ئۆزلىرى يېتىشۇرۇش — شىنجاڭ ھەربىي ئاتلىرىنىڭ كېلىش مەنبەسىدىكى 2 يول بولۇپ قالدى. 1966 - يىلدىن كېيىن، شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ ھەرقايسى ئات فېرمىلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى تەرەققىي قىلىپ، ھەربىي ئېھتىياجىغا ئاساسىي جەھەتتىن كاپالەتلىك قىلىدىغان بولدى، سورتلىرىنى تەڭشىگەندىن سىرت، يەرلىكنىڭ ھەربىي ئاتلىرى بىلەن تەمىنلىشى‌كۆندىن- كۈنگە ئازايدى.

1. ئۆلچەم، سۈپەت ئەھۋالى

ھەربىي ئاتلىرى يۈك ئارتىش، ھارۋىغا قوشۇش، مىنىش قاتارلىقلارغا ئىشلىتىلىدۇ، ھەربىي ئات ھەربىي يۈرۈشتە چىدامлىق، يەم - خەشەككە ماسلىشىشچانلىقى كۈچلۈك بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئات سېتىۋېلىشتا، تارىختىن بۇيان، تېرىلغۇ ئاتلىرىنى ئاساس قىلغاچقا، ھەربىي ئاتلىرى تېرىلغۇ ئاتلىرى (1 - دەرىجىلىك ئايغىر) ئېچىدىن تاللىۋېلىندى. مىنىدىغان ئات، ھارۋىغا قوشىدىغان ئات، ھەربىي ئاتلىرىنىڭ ئۆلچەملىرى ئوخشىمايدۇ، دەرىجە، ئۆلچەملىرىمۇ مۇرەككەپ بولغاچقا، سېتىۋالغۇچى خادىملار ئاسانلىقچە ئىگىلىيەلمەيدۇ. 1964 - يىل 8 - ئاينىڭ 21 - كۈنى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى ھەربىي ئات بۆلۈمى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ھەربىي ئاتلىرىنى‌تاپشۇرۇش- ئۆتكۈزۈۋېلىش ھەققىدىكى بىر قانچە مەسىلە» دەپ مۇنداق بەلگىلىمە چىقاردى: (1) ھەربىي ئاتلىرىنىڭ ئۆلچىمى 4 — 8 ياش، بويىنىڭ ئېگىزلىكى 130 سانتىمېتىردىن يۇقىرى ئايغىر بولۇش؛ (2) رەڭگى ئاق رەڭلىكتىن باشقا رەڭدە بولۇش؛ (3) سۈپەت تەلىپى ئوتتۇراھالدىن يۇقىرى بولۇش كېرەك.

1965 - يىل 5 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى ھەربىي ئات بۆلۈمىنىڭ «ھەربىي ئات سېتىۋېلىش خىزمىتىدىكى بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»دا مۇنداق بەلگىلەندى: ھەربىي ئاتلىرىنىڭ ئۆلچىمى: (1) ئايغىر بولۇش؛

(2) بويىنىڭ ئېگىزلىكى 130 سانتىمېتىردىن يۇقىرى بولۇش؛ (3) 4 — 6 ياشقىچە بولۇش؛ (4) تاغىل، كاراشنىۋاي، قارا، بوز، كۆلرەڭ بولۇش؛ (5) ئۇزۇقلىنىشى ئونتۇراھالدىن يۇقىرى بولۇش؛ (6) 4 ئەزاسىنىڭ قۇرۇلمىسى ماسلاشقان، قاۋۇل، تۇياقلىرى پۇختا، نۇقسانسىز، ھەرخىل كېسەللىكتىن خالى بولغان بولۇش كېرەك. 1966 - يىل 5 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، شىنجاڭ ھەربىي رايون ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمىنىڭ «ھەربىي ئاتلارنى تاللاپ سېتىۋېلىشتىكى ئالاقىدار مەسىلىلەر ھەققىدە ئۇقتۇرۇش»ىدا مۇنداق تولۇقلىما بەلگىلىمە چىقىرىلدى: (1) ئايغىر ۋە كۆپۈيۈش ئىقتىدارىغا ئىگە بايتال بولۇش؛ (2) بويىنىڭ ئېگىزلىكى 130 سانتىمېتىردىن يۇقىرى بولۇش؛ (3) 4 — 7 ياشقىچە بولۇش؛ (4) ئۇزۇقلىنىشى ئونتۇراھالدىن يۇقىرى بولۇش؛ (5) قاۋۇل، كېسىلى يوق بولۇش؛ (6) ئاق رەڭلىكتىن باشقا رەڭدە بولۇش.

2. كارانتىن قىلىش، سېتىۋېلىش، باھا ئەھۋالى

1) كارانتىن قىلىش

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەربىي ئاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا «ئاۋۋال كارانتىن قىلىش، كېيىن سېتىۋېلىش، ئاندىن يۆتكەش» پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ كەلدى. ھەربىي ئات سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئەملىيلەشتۈرگەندە، ئاتلاردا يۇقۇملۇق كېسەل تارقالغان جايلارغا سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇنلاشتۇرۇلمىدى. سېتىۋېلىش جەريانىدا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى شۇ جايدىكى چارۋا مال دوختۇرلۇق پونكىتلىرى بىلەن زىچ ماسلىشىپ، سېتىپ بېرىلگەن ئاتلارنىڭ كۆزگە مارايىن تېمىتىش سىنىقى قىلىپ، غەيرىي ئەھۋال كۆرۈلمىسە، لايىقەتلىك قىلىپ تاللىدى. ھەربىي قىسىم ئاتلارنى تاپشۇرۇۋالغاندا، يەنە بىر قېتىم سىناق قىلىپ تەكشۈرۈپ، مەنپىيلىك ئات ئىكەنلىكى بېكىتىلگەندىن كېيىن، تاپشۇرۇپ ئۇتكۈزۈۋېلىش، يۆتكەش رەسمىيىتى بېجىرىپ بېرىلدى. مۇسبەتلىك ئاتلارنى ساقلۇچى تەرەپ بىر تەرەپ قىلدى.

2) سېتىۋېلىش

ھەربىي قىسمىدىكى ئات تاپشۇرۇپ ئالغۇچى ئورۇنلار ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ھەرقايسى جايلارغا تەقسىم قىلىپ بەرگەن سان بويىچە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىدىن بۇاستە سېتىۋالدى. قىيىنچىلىق تۇغۇلغان چاغدا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلدى. ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش جەريانىدا، ھەربىي قىسمىنىڭ ئات ئالغۇچى خادىملىرى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاپشۇرۇش - ئۇتكۈزۈۋېلىش چارىسىنى بىرلىكتە مۇھاكىمە قىلدى. ئات تاپشۇرۇپ ئالغۇچىسى ئورۇن تەكشۈرۈپ ئۇتكۈزۈۋالغاندىن كېيىن، يېغىپ توشۇشتىن ئىلگىرى ۋە ھەيدەش جەريانىدا ئېھتىياجلىق بولغان ئىشچى، يايلاق قاتارلىق جەھەتلەردىكى مەسىلىلەرنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇناسىۋەتلىك تارماقلار بىلەن ھەمكارلىشىپ ھەل قىلىپ بەردى.

تاپشۇرۇۋېلىشتىن ئىلگىرىكى بارلىق خىراجەتلەرنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۈستىگە ئالدى. تاپشۇرۇۋېلىش جەريانىدىكى ئېھتىياجلىق بولغان كارانتىن قىلىش خىراجىتى ۋە تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىنكى بارلىق خىراجەت (جۈملىدىن ئاتنىڭ باھا پۇلى، باج، ئىشچىلارنىڭ ئىش ھەققى، يايلاق ئىجارىسى ۋە باشقا خىراجەتلەر) لەرنى ئات تاپشۇرۇۋالغۇچى تەرەپ ئۈستىگە ئالدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ قوتىنىدىن تاللىۋېلىنغان ئاتلار تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت چارىسى بويىچە ھېسابلاندى (ھەربىي ئات باھاسىغا يەنە 12.47% ئۇنىۋېرسال خىراجەت نىسبىتى قوشۇلدى).

3) باھا

1961 - يىل 3 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنىڭ سېتىۋېلىش

باھاسىنى تەڭشەش ھەققىدە» ئۇقتۇرۇش»نى تارقىتىپ، ھەربىي ئاتلارنىڭ باھاسى 1 - دەرىجىلىك ئايغىر باھاسىدىن %20 — %25كىچە يۇقىرى بولسا بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. بۇ بەلگىلىمە 1966 - يىلغا قەدەر ئىجرا قىلىندى.

§ 4 . موڭغۇلىيەدىن ئات يۆتكەش

1963 - يىل 8 - ئاينىڭ 25 - كۈنى گوۋۇيۈەن موڭغۇلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتىدىن 80 مىڭ تۇياق ئات ئىمپورت قىلىشنى تەستىقلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭغا ئىمپورت قىلىنغىنى 15 مىڭ تۇياق بولۇپ، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى بىلەن گەنسۇ ئۆلكىسى يۆتكەشنى ئۈيۈشتۇردى.

1. تەشكىلىي رەھبەرلىك

ئىمپورت قىلىنغان موڭغۇلىيە ئېتىنى تاپشۇرۇۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ش ئۇ ئا ر موڭغۇلىيە ئېتىنى تاپشۇرۇۋېلىش كومىتېتى (سىرتقا قارىتا ئاتلىشى ئات تاپشۇرۇۋېلىش باش پونكىتى) قۇرۇلدى، ئۇ، ش ئۇ ئا ر تاشقى سودا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، چارۋىچىلىق نازارىتى، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆسى ھەربىي ئات بۆلۈمى، گەنسۇ ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، لەنجۇ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات بۆسى ھەربىي ئات بۆلۈمى ھەمدە ئالتاي مەمۇرىي مەھكىمىسىدىن تەركىب تاپتى. ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق ش ئۇ ئا ر جامائەت خەۋپسىزلىكى باش ئەترىتى ۋە تاموژنا خارباچىك ئىغىزىدا ۋاقىتلىق چېگرا مۇداپىئە پونكىتى ۋە تاموژنا تەسىس قىلىندى، ئۇ خادىملار ۋە ئاتلارنىڭ كىرىپ - چىقىشىنى تەكشۈرۈشكە ۋە چېگرا ئىشلىرىغا مەسئۇل بولدى.

2. كارانتىن قىلىپ تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش

گوۋۇيۈەننىڭ «ئىمپورت قىلىنغان موڭغۇلىيە ئاتلىرىنى كارانتىن قىلىش مەسىلىسى ھەققىدىكى بەلگىلىمە» ۋە «ئىمپورت قىلىنغان موڭغۇلىيە ئاتلىرىنى بىر تەرەپ قىلىشقا دائىر پىكىر توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نىڭ روھىغا ئەمەل قىلىش يۈزىسىدىن چېگرا ئىغىزىدا كارانتىن قىلىش بەلگىلىمىسى تۈزۈلۈپ، مەشغۇلات قائىدىسىدە چىڭ تۈرۈلدى. تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش سۈرئىتىنى تېزلىتىپ، سۈپەتكە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، نەق مەيداندا ئاقما مەشغۇلات تەرتىپى بويىچە تەكشۈرۈش ئۈسۈلى قوللىنىلدى: يەنى ئاتلارنى تەكشۈرۈش يولىغا ھەيدەپ كىرىپ، كېسەللىك ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش، ئۇزۇقلىنىشىغا ھۆكۈم قىلىش، چىشىنى كۆرۈش، جىنس ئايرىمىسىنى كۆزىتىش، ئېگىزلىكىنى ئۆلچەش، كۆزىگە مارايىن تېمىتىش، دۇمبىسىگە تامغا بېسىش قاتارلىق ھەرقايسى باسقۇچلار ئارقىلىق مەخسۇس تۈرلەر بويىچە تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىندى، 13 ياشتىن ئېشىپ كەتكەن، ئورۇق - ئاجىز ۋە ئېغىر كېسەلگە گىرىپتار بولغان ئاتلارنىڭ كۆكرەك قىسمىغا «0» بەلگىسى بېسىلىپ، براك قىلىنغانلىق چەمبىرىكى ئېسىلىپ، موڭغۇلىيە تەرەپكە قايتۇرۇلدى؛ 2 تەرەپ پىكىرده بىرلىككە كېلەلمىگەن ئاتلارنىڭ كۆكرەك يان تەرىپىگە «—» بەلگىسى ئۇرۇلۇپ، چەمبىرەك ئېسىلىپ، 2 تەرەپ ئورتاق ھۆكۈم چىقارغاندىن كېيىن قايتۇرۇش ياكى ئېلىپ قېلىشنى قارار قىلدى؛ تەكشۈرۈشتە كېسەل چىققان ئاتلارنىڭ كېسەللىك ئەھۋالىغا قاراپ، باھاغا سۈندۈرۈپ ئېلىندى، بۇنداق ئاتلار ئۆز ۋاقتىدا داۋالىتىلدى؛ توختامدىكى بەلگىلىمە بويىچە، مارايىن مۇسىبەت رېئاكسىيە قىلغان ئات ۋە ئادەتتىكى

كېسەل ئاتلار ئايرىم قوتانغا سولىنىپ ۋە ئايرىم بېقىلىپ، مەخسۇس دوختۇرلار، باققۇچىلار مەسئۇل قىلىنىپ يۇقۇملۇق كېسەل تارقىلىشنىڭ ئالدى ئېلىندى.

1963 - يىل 7 - ئاينىڭ 27 - كۈنىدىن 8 - ئاينىڭ 27 - كۈنىگىچە جەمئىي 27 تۈركۈمدە 15 مىڭ 775 تۇياق موڭغۇل ئېتى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈلۈپ، موڭغۇلىيە تەرەپكە قايتۇرۇلغان لايىقەتسىز ئاتلار ۋە توختامدىكى بەلگىلىمىگە ئويغۇن كەلمىگەن قېرى، كېسەل، ئورۇق، مېيىپ ئاتلاردىن 2626 تۇياقنى چىقىرىۋەتكەندە، ئەمەلىيەتتە تاپشۇرۇپ ئېلىنغىنى 13 مىڭ 149 تۇياق بولۇپ، توختامدىكى 15 مىڭ تۇياق ئاتنىڭ %87.66ى ئورۇندالدى، پۇلى 960 مىڭ 58 روبلى (خەلق پۇلىغا سۇندۇرغاندا 4 مىليون 30 مىڭ يۈەن) بولۇپ، توختامدىكى سوممىنىڭ %93.73ى ئورۇندالدى. تاپشۇرۇپ ئالغان موڭغۇلىيە ئاتلىرى ئومۇمىي سانى ئىچىدە، ئەلا سورتلۇق (ھەربىي قىسىم ئىشلىتىدىغان) ئات 3000 تۇياق بولۇپ، %82.22نى؛ لايىقەتلىك (خەلق ئىشلىتىدىغان) ئات 8246 تۇياق بولۇپ، %62.7نى؛ باھاغا سۇندۇرۇلغان ئاتلار 1393 تۇياق بولۇپ، %10.59نى؛ مۇسىبەتلىك ئات 510 تۇياق بولۇپ، نەقلەشكەن ئومۇمىي سانىنىڭ %3.8نى ئىگىلىدى.

3. تەقسىم قىلىپ توشۇش

گوۋۇيۈەننىڭ تەقسىمات پىلانى بويىچە، 4 ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) دىكى 8 ئورۇنغا يۆتكەپ بېرىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە لەنجۇ ھەربىي رايونىغا 1100 تۇياق، شىنجاڭ ھەربىي رايونىغا 1500 تۇياق، شىنجاڭ جامائەت خەۋپسىزلىكى باش ئەترىتىگە 400 تۇياق، بىڭتۈەنگە 698 تۇياق (مۇسىبەتلىك ئاتلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)، گەنسۇ ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا 3823 تۇياق، شەنشى ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا 4191 تۇياق، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا 1224 تۇياق (مۇسىبەتلىك ئاتلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)، نىڭشيا ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپقا 195 تۇياق تەقسىم قىلىندى.

ھەيدەش لىنىيىسى 2 يول بويىچە بولدى: بىر يول چېگرا ئېغىزىدىن چىقىپ بېيتاشەن تاغ يولى ئارقىلىق قۇمۇلغا كىردى؛ يەنە بىر يول كۆكتوقاي، ئالتاي ئارقىلىق ئىلى ۋىلايىتىنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگە كەلدى. ھەيدەش جەريانىدا، ھەيدەپ توشۇش قائىدىسى ئەستايىدىللىق بىلەن ئىجرا قىلىندى: ھەربىر ئات توپىغا 100 ئات، ھەر 10 ئاتقا بىردىن چارۋا ئىشچىسى سەپلەندى؛ ئات توپلىرى ئوتتۇرىسىدا مۇئەييەن ئارلىق قالدۇرۇلدى شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ھەيدەپ كېتىۋېتىپ بېقىش چارىسى قوللىنىلىپ، ئوتلاش ۋە سۇغىرىش تولۇق كاپالەتلەندۇرۇلدى، سۇرئەت كۈنىگە 25 كىلومېتىر ئەتراپىدا بولدى.

ئاپتوموبىل بىلەن توشۇشتا، چېگرا ئېغىزىدىن چىگگىل ناھىيىسىنىڭ «سۇنئىي ھەمراھ» گۈڭشىسىغا ئېلىپ كېلىندى، ئاندىن ئەرتەي، گۈچۈڭلار ئارقىلىق ئۈرۈمچى پويىز ئىستانسىسىغا ئېلىپ كېلىنىپ، ئاندىن پويىز ئارقىلىق ئىچكىرىگە توشۇلدى، سائەتلىك سۈرئىتى 30 — 35 كىلومېتىر بولۇپ، بىللە ماڭغۇچى خادىملار ۋاگون ئىچىدە ئاتلارغا ياخشى قاراپ، ۋەقە يۈز بېرىشنىڭ ئالدىنى ئالدى. شىنجاڭنىڭ كىلىماتى قۇرغاق، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ تېمپېراتۇرا پەرقى چوڭ بولغاچقا، ئاپتوموبىل بىلەن توشۇشتا كۆپرەك كېچىدە ئېلىپ مېڭىلدى. جەمئىي ئۈيۈشتۇرۇلغىنى 1200 ئاپتوموبىل (قېتىم) بولۇپ، 7695 تۇياق ئات توشۇلدى.

ئىمپورت قىلىنغان موڭغۇلىيە ئېتىنى يۆتكەشتە ۋاقىت قىسقا، توشۇش لىنىيىسى ئۇزۇن، چېتىشلىق دائىرىسى ئۇزۇن بولسىمۇ، 9 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە، ھەرقايسى ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) لەرگە تەقسىم قىلىنغان موڭغۇلىيە ئاتلىرى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ بىخەتەر ھالدا ئۇز جايلىرىغا يەتكۈزۈلۈپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋە دۆلەت مۇداپىئەسى قۇرۇلۇشىغا ئۇز ۋاقتىدا قاتناشتۇرۇلدى.

تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش، سېتىش سوممىسى

جەدۋەل: 3 — 33 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار		رايون ئىچىدە سېتىۋېلىنغىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى
ئىگىلىكنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مەزگىلى	1950	—	—	—
	1951	—	3	—
	1952	219	87	—
1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1953	115	106	—
	1954	247	150	—
	1955	334	83	—
	1956	305	113	131
	1957	143	—	36
2 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1958	1251	—	1503
	1959	1021	—	592
	1960	841	434	178
	1961	507	326	246
	1962	180	152	194
ئىگىلىكنى تەرتىپكە سېلىش مەزگىلى	1963	784	763	223
	1964	931	882	446
	1965	1675	773	1119
3 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1966	1025	707	534
	1967	1429	724	225
	1968	1060	288	—
	1969	1256	669	151
	1970	1115	595	107
4 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1971	905	434	500
	1972	701	245	497
	1973	647	231	450
	1974	807	225	484
	1975	766	215	452
5 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1976	1741	142	1167
	1977	1383	188	1039
	1978	809	220	650
	1979	580	145	475
	1980	665	120	483
6 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1981	356	199	133
	1982	312	146	153
	1983	633	224	475
	1984	281	106	229
	1985	79	20	57

تۆتىنچى قىسىم

كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا-لارنى سېتىۋېلىش - سېتىش

I باب

كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى

كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ تۈرى كۆپ، رەڭگى ھەرخىل، رايون خاراكتېرى كۈچلۈك. شىنجاڭدىكى ھەرمىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇش ئادىتى ئوخشىمىغاچقا، كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىغا بولغان ئېھتىياجمۇ ئوخشىمايدۇ. 1949 - يىلدىن ئىلگىرى، شىنجاڭنىڭ كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ تولىسى شىنجاڭنىڭ ئۆزىدە ئىشلەپچىقىرىلاتتى ياكى ئىچكىرىدىن كىرگۈزۈلەتتى، ئاز قىسمى سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئىمپورت قىلىناتتى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشى ۋە تىجارىتى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تەشكىللىشى، يېتەكلىشى ۋە يۆلىشى ئارقىسىدا تەرەققىي قىلدى. كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتىنى ئاساسلىقى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى باشقۇردى.

1954 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسىنىڭ تىجارەت بۆلۈمى ئۇرۇمچىدە قاتنالتىر، قۇيمىچىلىق بۇيۇملىرى قاتارلىقلارنى ئىشلەپچىقىرىشنى كوپېراتىپقا (گۇرۇپپىغا) زاكاز قىلدى. 1955 - يىلى ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنلەش دىرېكتور بۆلۈمىنى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارەت بۆلۈمىگە ئۆزگەرتتى، بۇ بۆلۈم مال مەنبەسىنى پىلانلىق تەشكىللەپ، توپ سېتىش، يۆتكەش كەسپىنى قانات يايدۇردى، خۇسۇسىي ئىگىلىكتىكى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى توپ تارقىتىش سودا ئورۇنلىرى قول سانائەت كارخانىلىرىدا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ باردى. شۇ چاغدا تىجارەت تۇرىدىن قول ئارقىلىق ئىشلەنگەن يەرلىك قەغەز، فارفور بۇيۇملار، ئاشخانا سايمانلىرى، كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، ئاياغ - باش كىيىمى قاتارلىق بەش چوڭ تۈر بولۇپ، ئۇلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى شەھەر - يېزىلارغا كېرەكلىك قول سانائەت بۇيۇملىرى ئىدى، بەزىلىرى شىنجاڭدا ئىشلەپچىقىرىلمايتتى ياكى شىنجاڭدا كەمچىل ئىدى، شۇڭا باشقا جايلاردىن كىرگۈزۈلەتتى.

1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارەت بۆلۈمى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى. 1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى باشقارمىسى، يەرلىك مەھسۇلاتلار ۋە قوشۇمچە يىمەكلىكلەر تىجارىتى باشقارمىسى، كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسى بىرلەشتۇرۇلۇپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك ۋە قوشۇمچە مەھسۇلاتلار تىجارىتى باشقارمىسى قىلىندى. 1958 - يىلى يەرلىك مەھسۇلات ۋە كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى (تۆۋەندە قىسقارتىپ يەرلىك مەھسۇلات باشقارمىسى دەپ ئاتىلىدۇ)، بۇ باشقارما شىنجاڭ بويىچە يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار، كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ۋە كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىگە مەسئۇل بولدى.

1958 - يىلدىن 1960 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون تەۋەسىدە كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى مەھسۇلاتى

زور ھەجمدە تۆۋەنلەپ كەتتى. باشقا جايلاردىن يۆتكەپ كېلىنىدىغان مىقدارىمۇ تېز سۈرئەتتە ئازلاپ كەتتى. كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى، چۆيۈن قازان، يەرلىك قەغەز، ئاشخانا سايمانلىرى، قومۇش - ياغاچتىن ياسالغان تۇرمۇش بۇيۇملىرى قاتارلىق كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ مال مەنبەسى ئېغىر دەرىجىدە يېتىشمىدى، بەزىلىرى ئۈزاققىچە ئۆكسۈپ قالدى.

1961 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايوندىكى كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارماقلىرى جايلاردىكى پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىنىڭ رەھبەرلىكىگە تايىنىپ، زاۋۇت - كارخانىلارنى قۇرۇپ، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى ئىشلەپچىقىرىشنى باشلىدى؛ تېخنىكا خادىملىرىنى تەشكىللەپ، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشنى ئەسلىگە كەلتۈردى ھەمدە زاۋۇتلارنىڭ خام ئەشيا ۋە تېخنىكا مەسىلىلىرىنى ھەل قىلىشىغا ياردەم بېرىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈردى. 1962 - يىلى يەرلىكىنىڭ يەرلىك مەھسۇلاتلار، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ مال مەنبەسى قىممىتى 15 مىليون 740 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %80نى ئىگىلىدى. چۆيۈن قازان بىلەن تەمىنلەشتە ئىلگىرى باشقا جايلارغا تايىنىدىغان بولسا، ئەمدى ئۆز ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ تۇرلىرىمۇ تەدرىجىي كۆپەيدى. 1965 - يىلى ئەنئەنىۋى ئىشلەپچىقىرىش رايونى، مەھسۇلات، تىجارەت شەكلى ۋە تەمىنلەش - سېتىش يولى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشى يەنىمۇ ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى ۋە راۋاجلاندۇرۇلدى. سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈلىدىغان ئاساسلىق تۇرلەر روشەن ھالدا كۆپەيدى، چۆيۈن قازان، فارفور بۇيۇملار، يەرلىك قەغەز، قىڭراق ۋە باشقا كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەش بىر قەدەر كەڭتاشا بولدى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»نىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى ئىشلەپچىقىرىش بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ، مەھسۇلات زور ھەجمدە كەملەپ كەتتى، كۇندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك فارفور بۇيۇملىرى، ئاشخانا سايمانلىرى، تۆنىكە مەش، چۆيۈن مەش، كاناي، ئەگرى كاناي، پىلتە، شالا، قەلەي چېلەك، ھاۋانچا قاتارلىقلار بازاردا ئۈزاققىچە قىس بولدى. 1976 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار شىركىتىگە 600 تونىنا چۆيۈن ئىمپورت قىلىپ، مەخسۇس ئاشخانا سايمانلىرى ۋە چۆيۈن مەش، پىلتە، شالا ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسىنى تەقسىم قىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يەنە بىر قىسىم يېغۇزلىنغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈر ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئالاقىدار زاۋۇتلارنى پىلتە، شالا، ھاۋانچا قاتارلىق تاۋارلارنى ئىشلەپچىقىرىشقا تەشكىللىدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن تۆمۈردىن ئىشلەنگەن كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا كۆپىيىپ، بازارنى تەمىنلەش ئەھۋالى تەدرىجىي ياخشىلاندى.

1977 - يىلدىن 1981 - يىلغىچە بازار ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشىغا ئەھمىيەت بېرىپ ۋە يار - يۆلەك بولۇپ، بازىرى ئىنتىك مەھسۇلات تۇرلىرىنى كۆپەيتتى، بۇنىڭ بىلەن كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش ۋە سېتىلىش مىقدارى زور ھەجمدە ئاشتى. 1981 - يىلى شىنجاڭ بويىچە 39 مىليون 10 مىڭ يۈەنلىك كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈلدى. بۇ، 1976 - يىلدىكى 20 مىليون 94 مىڭ يۈەندىن %29. 86 كۆپەيدى. ساپ سېتىش سوممىسى 48 مىليون 520 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1976 - يىلدىكى 30 مىليون 50 مىڭ يۈەندىن %46. 61 كۆپەيدى. شىنجاڭ بويىچە كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى بازىرى ئاۋاتلىشىپ، بازاردا تاۋارلار كەڭتاشا بولدى، ئۈزاقتىن بۇيان قىس بولۇپ كېلىۋاتقان بەزى تاۋارلار كۆپىيىشكە باشلىدى. ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش تەرەققىياتىغا ۋە خەلقنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، كۇندىلىك

تۇرمۇش بۇيۇملىرى يېڭىلىنىپ تۇرۇشقا باشلىدى. يېڭى خام ئەشيا، يېڭى تېخنىكا ئارقىلىق ئىشلەپچىقىرىلغان ئونتۇرا، ئالىي دەرىجىلىك نۇرغۇن تۇرمۇش بۇيۇملىرى بازارغا كىرگۈزۈلۈپ، زور بىر قىسىم ئەنئەنىۋى قول سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ ئورنىنى ئاستا - ئاستا ئىگىلىدى. ئىلگىرى سېتىلىپ كېلىۋاتقان قومۇش، ياغاچ، چىغ بۇيۇملىرى، يامغۇرلۇق، يەلپۈگۈچ ۋە كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىدىغان ئۇششاق تاۋارلارنىڭ خېرىدارلىرى ئازايدى، بەزى تاۋار تۈرلىرى تەدرىجىي قاتاردىن قالدى. كۆپ ئىستېمال قىلىنىدىغان بەزى ئەنئەنىۋى تاۋارلار، مەسىلەن، يەرلىك قەغەز، چىغ قالپاق قاتارلىق تاۋارلار كۆپ خىل يول ئارقىلىق ئوبوروت قىلىنغانلىقتىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش سوممىسى زور ھەجمىدە ئازىيىپ كەتتى. ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭ بويىچە ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى بىلەن مەخسۇس شۇغۇللىنىدىغان ياكى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتىنى ئاساس قىلىدىغان كەسىپي شىركەتلەر، سودا سارايلىرى، ماگىزىنلار، مەخسۇس پۇكەيلەر قۇرۇلۇپ، تىجارەت تور - نۇقتىلىرى كۆپەيدى، تىجارەت دائىرىسى كېڭەيدى، تىجارەت تاۋار تۈرلىرى كۆپىيىپ، سېتىۋېلىش - سېتىش ئىشلىرىدا يېڭى تەرەققىيات بارلىققا كەلدى. 1985 - يىلغا كەلگەندە، شىنجاڭ بويىچە كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ ساپ سېتىۋېلىش سوممىسى 83 مىليون 260 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1976 - يىلدىكىدىن %298 ئاشتى، ساپ سېتىش سوممىسى 82 مىليون 997 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1976 - يىلدىكىدىن %176.19 ئاشتى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش سوممىسى

جەدۋەل: 4 — 1 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار	سېتىۋېلىش سوممىسى	سېتىش سوممىسى	يىللار	سېتىۋېلىش سوممىسى	سېتىش سوممىسى	يىللار	سېتىۋېلىش سوممىسى	سېتىش سوممىسى
1955	81	337	1968	664	1078	1977	1575	3620
1956	119	697	1969	342	1163	1978	2024	4249
1957	1187	1293	1970	723	1215	1979	2361	4112
1961	32	280	1971	859	1609	1980	3019	4793
1962	886	1293	1972	774	1160	1981	3901	4852
1963	437	967	1973	767	1193	1982	3284	5595
1964	701	1104	1974	859	1563	1983	3746	5908
1965	847	1404	1975	1152	2426	1984	4694	6928
1966	890	1441	1976	2094	3005	1985	8326	8299
1967	618	1283						

§1. فارفور بۇيۇملار

شىنجاڭنىڭ ساپال فارفور بۇيۇملىرىنى ئىشلەپچىقىرىش تارىخى ئۇزۇن، بۇنىڭ ئىچىدە قەشقەرنىڭ ساپال فارفور بۇيۇملىرى ئەڭ داڭلىق بولۇپ، خەن، جىن سۇلالىلىرى دەۋرلىرىدىلا گۈللۈك فارفور بۇيۇملىرىنى ئىشلەپچىقارغان. قەشقەردە قەدىمكىگە تەقلىت قىلىپ ئىشلەنگەن فارفور بۇيۇملىرى ئۇزۇنچە مىللىي ئالاھىدىلىككە ئىگە بولۇپ، ھوزۇرلىنىش ۋە پايدىلىنىش قىممىتىگە ئىگە.

1949 - يىلدىن ئىلگىرى خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ، ئىلى، گۇچۇڭ قاتارلىق جايلاردا ئۇششاق - چۈششەك ساپال فارفور بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىلاتتى، بىر قىسىم دېھقانلار ۋە قول ھۈنەرۋەنلەر ئۆز جايىدىن ماتېرىيال ئېلىپ رەڭلىك سىر بېرىلگەن ساپال قاچا، ساپال تەخسە، ساپال كوزا، ساپال كۈپ ئىشلەپ ئۆزى ئىشلىتەتتى ياكى بازاردا ساتاتتى. بىر قەدەر باي شەھەر ئاھالىلىرى ئىشلىتىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنىڭ بىر قىسمى ئىچكى جايلاردىن كىرگۈزۈلەتتى، بىر قىسمى سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئىمپورت قىلىناتتى. «جۇڭگونىڭ غەربىي يۇرتىنى ئىدارە قىلىش تارىخى»دا بايان قىلىنىشىچە، مىنگونىڭ 19 — 21 - يىللىرىغىچە (1930 — 1932 - يىللىرىغىچە) بولغان 3 يىلدا ئىچكىرىدىن شىنجاڭغا ئولاغقا ئارتىپ توشۇپ كېلىنگەن ماللار ئىچىدە 1560 جىڭ ئېغىرلىقتىكى 12 يۈرۈش فارفور بۇيۇمى بار ئىكەن. جۇڭگو — سوۋېت سودىسىدا سوۋېت ئىتتىپاقى كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىغا شىنجاڭنىڭ پاختا، تېرە، يۇڭ قاتارلىق مەھسۇلاتلىرىنى ئالماشتۇرۇپ كېتىدىكەن. شۇ چاغدا ئىمپورت قىلىنغان كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ئىچىدە، ئاساسلىقى چوڭ چىنە، قەدەھ، چۆگۈن قاتارلىق فارفور بۇيۇملىرى بار ئىكەن. مىنگونىڭ 33 - يىلى (1944 - يىلى)، شىنجاڭ سودا بانكىسى ئۈرۈمچىدە قوشۇمچە فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى قۇرۇپ، كۇندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك فارفور بۇيۇملىرى ۋە ئەينەك بۇيۇملىرىنى ئىشلەپچىقارغان. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭ بازارلىرىدا تەمىنلەنگەن كۇندىلىك تۇرمۇشقا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا بىر مەزگىل ش ئۇ ئا ر تۇرلۇك ماللار سودا باشقارمىسى ۋە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق سودا ئىدارىلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن باشقا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى بۆلۈمى تەرىپىدىن باشقۇرۇلدى. ئاساسلىق تاۋار تۇرلىرى كوزا، داس، تەشتەك، كۈپ، قاچا، پەتنۇس، چۆگۈن، تەخسە، چۈمۈچ - قوشۇق قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولدى. 1980 - يىلدىن كېيىن، باغۋەنچىلىك فارفور بۇيۇملىرى، بىناكارلىق - تازىلىق فارفور بۇيۇملىرى، ھەيكەلتاراشلىقتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى ۋە گۈزەل - سەنئەت فارفور بۇيۇملىرى قاتارلىقلار قوشۇلدى.

1. مال مەنبەسى

1) ئاپتونوم رايون دائىرىسى ئىچىدە

شىنجاڭدا فارفور بۇيۇملىرىنى ئىشلەپچىقىرىشقا كېرەكلىك بولغان سېغىز توپا، كۆارتىس، دالا شپاتى قاتارلىقلارنىڭ زاپىسى كۆپ، يېقىلغۇ ۋە قوشۇمچە ماتېرىياللار تولۇق. 60 - يىللارغا بارغاندا، جەنۇبىي شىنجاڭ ۋە شىمالىي شىنجاڭدا فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى قۇرۇلۇپ، ساپال بۇيۇملار، يېرىك فارفور بۇيۇملار ئىشلەپچىقىرىلىشقا باشلىدى. ئىشلەپچىقىرىلغان مەھسۇلات تۇرلىرى تاۋاق، سىر بېرىلگەن ساپال چىنە، كوزا، گۈل تەشتىكى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولدى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنىلا ئىشلەپ قالماستىن، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئەينەك بۇيۇملىرىنىمۇ ئىشلەپچىقاردى. لېكىن، فارفور سانائىتىنىڭ ئاساسى ئاجىز، تەرەققىياتى ئاستا، كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنىڭ تۈرى ئاز بولغاچقا، مىقدار ۋە سۈپەت جەھەتتە بازار ئېھتىياجىنى قامدىيالمىدى.

70 - يىللاردا قەشقەر، ئاقسۇ، بايىنغولىن، ئىلى، سانجى، ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلاردا فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى تەرەققىي قىلىپ 7گە يەتتى. ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا شىركىتى ئۈرۈمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتلارنىلا سېتىپ بېرىشنى ھۆددىگە ئالدى. زاۋۇتتا ئامبار قۇرۇپ مالنى ساقلاپ، يېقىن ئەتراپتىلا مالنى ئۆتكۈزۈۋېلىپ ۋە تارقىتىپ، جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭلاردا ساتتى. 1972 — 1973 - يىللىرى ئاپتونوم رايون ئىككى قېتىمدا 1 مىليون 350 مىڭ يۈەن مەبلەغ ئاجرىتىپ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتىنى كېڭەيتىپ

قۇرۇپ، تونىل خۇمدان ۋە ياندا شما زاۋۇت ئۆيى، ئۇسكۇنىلەرنى ياساپ، كوندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنى ئىشلەپچىقىرىشنى كۆپەيتتى.

1977 - يىلى ش ئۇ ئا ر كوندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا شىركىتى قەشقەر، ئاقسۇ، سانجى، ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ قوشۇمچە كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىپ فارفور بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشتا مەبلەغ يېتىشمەسلىك ئەھۋالىنى كۆزدە تۇتۇپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى كوندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇشقا يار - يۆلەك بولۇش ئۈچۈن مەخسۇس چۈشۈرۈپ بەرگەن 150 مىڭ يۈەندىن يەكەن ناھىيىسىگە 40 مىڭ يۈەن، شايار ناھىيىسىنىڭ گۈلباغ گۈڭشېسىغا 30 مىڭ يۈەن، جىمىسار ناھىيىسىنىڭ سەنتەي گۈڭشېسىغا 20 مىڭ يۈەن، گۈچۈڭ ناھىيىسىنىڭ كونا گۈچۈڭ گۈڭشېسىغا 20 مىڭ يۈەن، ئۈرۈمچى ناھىيىسىنىڭ داۋانچىڭ گۈڭشېسىغا 40 مىڭ يۈەن ئاجرىتىپ بەردى.

1978 - يىلدىن كېيىن ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتىدا جايلارنىڭ مەھسۇلاتىنى ھۆددىگە ئېلىپ سېتىپ بېرىش توختام تۈزۈپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى. 80 - يىللاردا ئۈرۈمچى شەھىرى، جىمىسار، قەشقەر قاتارلىق جايلاردىكى فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتلىرى شىنجاڭدىكى مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق بولغان نېلۇپەر گۈللۈك گەردىن چىنە (شىنجاڭ گەردىن چىنىسى) نى ئىشلەپچىقىرالايدىغان بولدى. 1982 - يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە ئىشلەپچىقىرىلغان نېلۇپەر گۈللۈك گەردىن چىنە بازار ئېھتىياجىنى قامدىيالايدىغان بولدى.

2) ئاپتونوم رايون سىرتى

ئاپتونوم رايونىمىزغا سىرتتىن كىرگۈزۈلىدىغان فارفور بۇيۇملار، ئاساسلىقى جياڭشى، خۇنەن، گۈاڭدۇڭ، خېبېي، ئىچكىيا قاتارلىق ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلاردىن كىرگۈزۈلەتتى. 50 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلگەن فارفور بۇيۇملىرى سېتىۋېلىنغان فارفور بۇيۇملىرى ئومۇمىي مىقدارىنىڭ %90تىن كۆپرەكىنى ئىگىلىدى. 1958 - يىلدىن كېيىن، مەملىكەت بويىچە فارفور بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشى تۆۋەنلەپ كەتكەچكە، يۆتكەش مىقدارىمۇ ئازىيىپ، كۆپلىگەن مەھسۇلات تۈرلىرى ئۈزاققىچە ئۆكسۈپ قالدى. 1961 - يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 790 مىڭ تېڭىق فارفور بۇيۇمى يۆتكەپ كېلىندى، 1962 - يىلى 2 مىليون 500 مىڭ تېڭىق، 1963 — 1966 - يىلغىچە يىلىغا 2 مىليون 900 مىڭ تېڭىق فارفور بۇيۇمى يۆتكەپ كېلىندى، 1967 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە مەملىكەتنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا فارفور بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشى زەربىگە ئۇچراپ، مال مەنبەسى ئىنتايىن قىس بولغاچقا، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن فارفور بۇيۇمى 740 مىڭ تېڭىققا چۈشۈپ قالدى. 1969 - يىلى ئۈرلەپ 2 مىليون 170 مىڭ تېڭىققا يەتتى. 1970 — 1976 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 5 مىليون 713 مىڭ 900 تېڭىق فارفور بۇيۇمى كىرگۈزۈلدى، لېكىن سان، مەھسۇلات تۈرى جەھەتتىن بازار ئېھتىياجىنى قاندۇرغىلى بولمىدى. 1977 - يىلدىن كېيىن مال يۆتكەپ بېرىدىغان جايلار يۆتكەپ بېرىلىدىغان مال مىقدارىنى كۆپەيتتى. ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى ئاساسلىق فارفور ئىشلەپچىقىرىدىغان بەزى رايونلار مال زاكاز قىلىش يېغىنى تۈزۈمىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، ئىستېمال رايونلىرىغا بېرىلىدىغان مالنىڭ مىقدارىنى تەدرىجي كۆپەيتتى. 1977 — 1985 - يىلغىچە بولغان 9 يىلدا، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلگەن فارفور بۇيۇمى 121 مىليون 673 مىڭ 900 تېڭىق بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 13 مىليون 519 مىڭ 300 تېڭىق فارفور بۇيۇمى كىرگۈزۈلدى.

2. سېتىۋېلىش

50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا، شىنجاڭدا ئىشلەپچىقىرىلغان كوندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور

بۇيۇملىرىنىڭ تۈرى، مىقدارى ئاز ئىدى. 1953 — 1955 - يىلغىچە، ھەرىيلى ئاران 80 — 140 مىڭ تېڭىق فارفور بۇيۇمى سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈلگەچكە، بازار ئېھتىياجىنى قاندۇرغىلى بولمىدى. زور كۆپ قىسمى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈلەتتى، توشۇش ھالقىسى كۆپ، توشۇش مۇددىتى ئۇزۇن بولغاچقا، جياڭشىنىڭ جېندېجېن، خۇنەننىڭ يىلىن قاتارلىق جايلىرىدىن كىرگۈزۈلگەن كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى 1 ئاي ئەتراپىدا توشۇپ كېلىنىدىغان بولغاچقا، بازار ئېھتىياجىنى قامداش قىيىن ئىدى. لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولىنىڭ ئۇزلۇكسىز ھالدا غەربكە ئۇزارتىلىشىغا ئەگىشىپ، ئەھۋال تەدرىجىي ياخشىلاندى.

1956 - يىلى كىرگۈزۈلگەن كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇمى 4 مىليون 50 مىڭ تېڭىق (ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلگىنى 3 مىليون 900 مىڭ تېڭىق بولۇپ، %3.96نى ئىگىلىدى) بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە چىنە 3 مىليون 60 مىڭ تېڭىق (ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلگىنى 3 مىليون تېڭىق بولۇپ، %98.03نى ئىگىلىدى) بولۇپ، كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى بازىرىدا مال مەنبەسى كەڭتاشا بولدى. 1958 - يىلى مەملىكەت بويىچە كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشى زور ھەجىمدە تۆۋەنلەپ، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى سېتىۋېلىش مىقدارى 250 مىڭ تېڭىققا، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈش مىقدارى 2 مىليون 280 مىڭ تېڭىققا چۈشۈپ قېلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 2 مىليون 970 مىڭ تېڭىق، %25.93 تۆۋەنلەپ، بازارنى تەمىنلەشتە جىددىيچىلىك كۆرۈلۈشكە باشلىدى. 1961 - يىلى كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىدىن 1 مىليون 400 مىڭ تېڭىق كىرگۈزۈلدى، 3 مىليون 650 مىڭ تېڭىق سېتىلدى، بازارنى تەمىنلەشتە ئاساسلىقى ئامبار زاپىسىغا تايىنىلىپ، تەمىنلەش بىلەن تەلەپ ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت گەۋدىلىنىپ قالدى.

1962 - يىلى 1 - پەسلىدە، تۇرلۇك قاچا، تەخسە، چۆگۈن، ئىستاكان بىلەن تەمىنلەش جەھەتتە جىددىيلىك كۆرۈلدى. بازاردىكى تەمىنلەشنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايوندىكى سودا - سانائەت تارماقلىرى زىچ ماسلىشىپ، فارفور بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشىنى قوللاپ، فارفور بۇيۇملىرىنى سېتىۋېلىش مىقدارىنى كۆپەيتىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ يىللىق كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىش مىقدارىنى 2 مىليون 525 مىڭ تېڭىققا يەتكۈزۈپ، ئالدىنقى يىلدىكى 950 مىڭ تېڭىقتىن %165.8 ئاشۇردى. سودا تارماقلىرى 2 مىليون 500 مىڭ تېڭىق سېتىۋېلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %216.5 ئاشۇردى، بۇنىڭ بىلەن بازار ئەھۋالىدا ياخشىلىنىش بولۇپ، ئادەتتىكى چوڭ چىنە جەھەتتە ئېھتىياج ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرۇلۇپ، كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى بىلەن بازارنى تەمىنلەش جەھەتتىكى جىددىيچىلىك پەسىيىشكە قاراپ يۈزلەندى. ھەرمىللەت خەلقى تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنىڭ تۈرى، ئۇلچىمى، رەڭگىگە قارىتا يېڭى تەلەپلەرنى قويدى، مىللىي ئۆرپ - ئادەتكە ئويغۇن كېلىدىغان سوۋېت پوسۇندىكى چىنە بىلەن گۈللۈك چىنىگە ئېھتىياجى چوڭتى.

سوۋېت پوسۇندىكى چىنە سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئىمپورت قىلىنغان چىنىگە تەقلىد قىلىپ ئىشلەنگەن چىنە. 50 - يىللاردا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىغا مەسئۇل تارمىقى سوۋېت پوسۇندىكى چىنىنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى ۋە جياڭشى ئۆلكىسىنىڭ جېندېجېن فارفور بۇيۇملىرىنى سېتىش شىركىتىگە تەقلىد قىلىپ ئىشلەپچىقىرىشنى ھاۋالە قىلدى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى تەقلىد قىلىپ ئىشلەپچىقارغان چىنە «سوۋېت پوسۇندىكى چىنە» دەپ ئاتالدى. 60 - يىللاردا جېندېجېن شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى سوۋېت پوسۇندا نېلۇپەر ماركىلىق چىنە ئىشلەپچىقىرىپ، ئۇنىڭ ئىسمىنى نېلۇپەر چىنىسى دەپ ئۆزگەرتتى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتىدا ئىشلەنگەن سوۋېت پوسۇندىكى چىنىنىڭ ئىسمى شىنجاڭ چىنىسى دەپ ئۆزگەرتىلدى.

نېلۇپەر ماركىلىق چىنە چوڭ چىنە، ئارا چىنە ۋە شورپا چىنىسى دەپ 3 تۈركە ئايرىلدى. شىنجاڭ چىنىسى چوڭ چىنە، ئارا چىنە ۋە پىيالە دەپ 3 تۈركە ئايرىلدى. نېلۇپەر گۈللۈك چوڭ چىنە، شىنجاڭ چوڭ چىنىسى خوتەن، قەشقەر، ئاتۇش، ئاقسۇ قاتارلىق جايلارغا سېتىلدى، نېلۇپەر گۈللۈك ئارا چىنە، شورپا چىنىسى، شىنجاڭ ئارا چىنىسى، شىنجاڭ پىيالىسى ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالا، سانجى، ئۈرۈمچى قاتارلىق شىمالىي شىنجاڭ رايونلىرىدا سېتىلدى.

گۈللۈك چىنە — ئېكسپورت مەھسۇلاتى بولۇپ، ئۇنىڭ گىرۇنكى توز، تېگى چوڭقۇر، قورساقلىق كېلىدۇ ھەم تېگىدە تۆتىدىغان يېرى بار، ئۇ ئېنگىلىزچە ئۆلچەم بىرلىكى بويىچە 3 — 9ئىنگلىز سۆڭلۈق قىلىپ 11 خىل ئۆلچەمدە ئىشلىنىدۇ. ئىچكى قىسىمدا سېتىلىدىغىنى كۆپىنچىسى ئېكسپورت سۈپەت ئۆلچىمىگە يەتمىگەن، دەرىجىگە توشمايدىغان مەھسۇلات بولۇپ، باھاسى بىرقەدەر ئەرزان. 3 ئىنگلىز سۆڭلۈق، 3.5 ئىنگلىز سۆڭلۈق گۈللۈك چىنە خوتەن ۋىلايىتىدە سېتىشقا باب كېلىدۇ، 4.5، 5، 5.5 ئىنگلىز سۆڭلۈق گۈللۈك چىنىنى ئاز سانلىق مىللەتلەرلا ياخشى كۆرۈپ قالماستىن، خەنزۇ ئاھالىلارمۇ ياخشى كۆرىدۇ.

1965 - يىلى ئۈرۈمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان كۆك گىرۇھكلىك 3 خىل چوڭ چىنىنى سېتىشنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك، كېرەكسىز مەھسۇلات تىجارەت باشقارمىسى ھۆددىگە ئالدى. تۇرى بىر خىللا، سۈپىتى ناچار بولغاچقا، 700 نەچچە مىڭى بېسىلىپ قېلىپ، باھاسىنى چۈشۈرۈپ سېتىپ 100 نەچچە مىڭ يۈەن زىيان تارتتى. 1966 — 1976 - يىلغىچە بولغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، مەملىكەت بويىچە فارفور بۇيۇملىرى سانائىتى ئىشلەپچىقىرىشى زەربىگە ئۇچراپ، مال مەنبەسىدە جىددىيلىك يۈز بەردى. ئاەتتىكى قاچىدىمۇ تەمىنلەش تەلەپنى قاندۇرالمىدى، مىللىيچە فارفور بۇيۇملىرى تېخىمۇ قىس بولدى. 1977 - يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا 980 مىڭ تېڭىق كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇمى كىرگۈزۈلۈپ، بازاردا تەمىنلەش تەلەپنى قاندۇرالماسلىق مەسىلىسى ئىنتايىن گەۋدىلىك بولدى.

1977 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىن سېتىۋېلىنغان فارفور بۇيۇمى 18 مىليون 854 مىڭ 400 تېڭىق بولۇپ، 1966 - يىلدىكى 6 مىليون 23 مىڭ 500 تېڭىقتىن %210.96 ئاشتى، لېكىن، مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق بولغان فارفور بۇيۇملىرى يەنىلا كەمچىل بولدى، بۇنىڭدىكى سەۋەب جېنىدىجېنىدا نېلۇپەر گۈللۈك چوڭ چىنىنى ئىشلەپچىقىرىش توختىتىلدى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى سىر بېرىلگەن 3 خىل چوڭ چىنىنىلا ئىشلەپچىقىرالايتتى. «لوخەن» شورپا چىنىسى، ئانار گۈللۈك چىنە، گۈللۈك چىنە، چەينەك قاتارلىق شىنجاڭ خەلقى ياخشى كۆرىدىغان كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنىڭ مال مەنبەسى كەمچىل، كىرگۈزۈلۈش مىقدارى ئاز بولغاچقا، بازاردا فارفور بۇيۇملىرى ئۆكسۈپ قالدى.

1979 — 1980 - يىلغىچە ئۈرۈمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى ئىشتىن توختىتىلىپ كېڭەيتىپ قۇرۇلۇۋاتقان مەزگىلدە، ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا شىركىتى ۋە خوتەن، ئاقسۇ، داخپەن، ئىلى، قۇمۇل قاتارلىق سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتلىرى سېتىۋېلىش كۆچىنى كۆچەيتىپ، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنىڭ مىقدارىنى كۆپەيتتى. 1980- يىلى ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىن كىرگۈزۈلگەن كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇم 18 مىليون 576 مىڭ 100 تېڭىق بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكى 8 مىليون 244 مىڭ 100 تېڭىقتىن %125.32 ئاشتى، فارفور بۇيۇملىرىنىڭ تۇرلىرىمۇ ئالدىنقى يىلدىكىدىن كۆپەيدى. بۇنىڭ ئىچىدە جىياڭشىنىڭ جېنىدىجېنى، گۇاڭدۇڭنىڭ شەنتۇدىن كۆپ يىلدىن بۇيان ئۆكسۈپ قالغان لېگەن، ساماۋەر قاتارلىق مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق بولغان فارفور بۇيۇملىرىنى كىرگۈزۈپ بازارنى تەمىنلىدى.

1981 - يىل 9 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتى مەھسۇلاتىنىڭ

زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنى 22.2% تۆستۇرگەچكە، سېتىشقا تەسىر يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭ چولۇق چىنىسى باھاسى تۆستۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى كۈنىگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2892 دانە سېتىلاتتىسى، باھا تۆستۇرۇلگەندىن كېيىن كۈنىگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئاران 536سى سېتىلىدىغان بولدى. يول كۆپ بولۇش، ھالقا ئاز بولۇش پرىنسىپى بويىچە، سانائەت، سودا تارماقلىرى مەسلىھەتلىشىش ئارقىلىق، ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا شىركىتىنىڭ يۆتكەش ھالقىسى ئەملدىن قالدۇرۇلۇپ، 3 - دەرىجىلىك پونكىت بىۋاستە زاۋۇتتىن مال كىرگۈزىدىغان بولدى. شۇ يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى «فارفور بۇيۇملىرى تىجارىتى دائىرىسىنى كېڭەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى تىجارىتىنى ياخشى قىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، بازارغا ئېھتىياجلىق بولغان قۇرۇلۇش - تازىلىق، باغۋەنچىلىك، ھەيكەلتاراشلىق، گۈزەل - سەنئەت ئىشلىرىغا كېرەكلىك فارفور بۇيۇملىرى تىجارىتىنىمۇ يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى. شىنجاڭنىڭ بازار ئەھۋالىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا شىركىتى جېندېجېندىن گۈل تەشتىكى، جېجىياڭنىڭ شېڭشىيەن ناھىيىسىدىن سۆسۈن رەڭلىك گۈل تەشتىكى قاتارلىق باغۋەنچىلىك فارفور بۇيۇملىرى كىرگۈزۈشنى ۋە گۈاڭ لوخەن، ۋۇزى لوخەن ماركىلىق فارفور بۇيۇملىرى، تۇرلۇك لوڭقا، قۇش ۋە ھايۋان شەكلىدە ياسالغان فارفور بۇيۇملىرى، فارفور كوزا قاتارلىق ھەيكەلتاراشلىققا ۋە گۈزەل سەنئەتكە ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى تىجارىتىنى كۆپەيتتى.

1983 - يىلى كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنى بۇيرۇق خاراكتېرلىك پىلان بويىچە باشقۇرۇش يېتەكچى خاراكتېرلىك پىلان بويىچە باشقۇرۇشقا ئۆزگەرتىلدى. ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا شىركىتى ۋە خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ، ئىلى، داخېيەن، قۇمۇل قاتارلىق جايلاردىكى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتلىرى جياڭشى، خۇنەن، گۈاڭدۇڭ، خېبېي قاتارلىق فارفور بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى چاقىرغان ئىچكى قىسىمدا سېتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنى نۆسخىغا قاراپ زاكاز قىلىش يىغىنىغا قاتنىشىپ، شىنجاڭ ئېھتىياجلىق بولىدىغان كۆندىلىك فارفور بۇيۇملىرىنى تاللاپ سېتىۋالدى ھەم ئادەتتىكى چىنە، تەخسە، چۆگۈن، ئىستاكان قاتارلىق كۆپ ئىستېمال قىلىنىدىغان مالالارنى كىرگۈزۈپ، ھەم كۆركەم، پوسۇنى يېڭى ئوتتۇرا، ئالىي دەرىجىلىك تاۋار تۇرلىرىنى كىرگۈزۈپ، شىنجاڭدىكى ھەرمىللەت خەلقىنىڭ كۆپ قاتلاملىق ئىستېمال ئېھتىياجىنى قاندۇردى.

ئىدىش، كوزا، كۇب، تەشتەك قاتارلىق ھەرخىل فارفور بۇيۇملىرى تىجارىتى مىقدارى ئاز بولغاچقا، 1970 - يىلى ۋە 1981 - يىلى جياڭسۇنىڭ يىشىڭ دېگەن يېرىدىن 2 قېتىمدا ھەرخىل فارفور بۇيۇمىدىن 25 مىڭ 668 ۋە 22 مىڭ 84 تېڭىق كىرگۈزۈلگەن بولسىمۇ، بازىرى ئىتتىك بولمىدى. جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرى كېرەكلىك بولغان ئىدىشنىڭ كۆپ قىسمىنى جايلاردىكى فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتلىرى ئۆزى ئىشلەپ ئۆزى ساتتى. 1984 - يىلدىن كېيىن ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش‌بۇيۇملىرى-كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا شىركىتى ھەرىلى گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ لياڭداڭ ناھىيىسىدىن 30 مىڭ دانە ئەتراپىدا تۇزلانغان كۆكتات چىلايدىغان كوزا كىرگۈزدى، 1985 - يىلى خېنەن ئۆلكىسىنىڭ جياۋزۇ شەھىرىدىن 1540 ئىدىش كىرگۈزدى.

3. سېتىش

شىنجاڭدا كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى ھەرىلى باھار بايرىمى ھارپىسىدا كۆپ سېتىلغاندىن باشقا، يەنە يىلدا بىر قېتىم كېلىدىغان روزى ھېيت، قۇربان ھېيت ھارپىسىدىمۇ كۆپ سېتىلىدۇ. 50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا، شىنجاڭدىكى شەھەر - يېزا ئاھالىسىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى تاۋاق ۋە قوپالراق ئىشلەنگەن چىنە ئىشلىتەتتى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى

دىرېكتور بۆلۈمى كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى قاتارلىق تاۋارلارنى سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى كۈچەيتىپ، شۇ يىلىلا 3 مىليون 240 مىڭ تېڭىق فارفور بۇيۇمى ساتتى. 1958 - يىلى سېتىلغان كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇمى 2 مىليون 280 مىڭ تېڭىق بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 23.23% ئازلاپ كەتتى. 1959 - يىلى 2 - ئايدا گوۋۇيۈەن سودا مىنىستىرلىكى، ئاشلىق مىنىستىرلىكى، تاشقى سودا مىنىستىرلىكى، سەھىيە مىنىستىرلىكى، سۇ مەھسۇلاتلىرى مىنىستىرلىكى، يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكىنىڭ «تاۋارلارنى دەرىجىگە ئايرىپ باشقۇرۇش چارىسى توغرىسىدىكى دوكلات»ىدا كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى 2 - خىلدىكى تاۋار، ئۇ پىلان بويىچە باشقۇرىلىدۇ، دەپ ئېنىق بېكىتىلدى. بۇنىڭ بىلەن شىنجاڭ بازىرىنى تەمىنلەيدىغان كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى جەھەتتە سودا مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىدىن ئاپتونوم رايونغىچە قاتلاممۇ - قاتلام تەقسىم قىلىش، يۆتكەش يولغا قويۇلغان بولسىمۇ، لېكىن، كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنى يۆتكەپ بېرىدىغان جايلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش پىلانى ئورۇندالمىغانلىقى ئۈچۈن، شىنجاڭغا چۈشۈرۈپ بېرىلگەن ھەريىللىق يۆتكەش پىلانى ئورۇندالمىدى. 1959 — 1961 - يىلغىچە كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنىڭ سېتىلىش مىقدارى 5 مىليون 630 مىڭ تېڭىق بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1 مىليون 877 مىڭ يۈەنلىك مال سېتىلدى.

1962 - يىلنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن باشلاپ، ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش ئەھۋالىدا ياخشىلىنىش بولۇپ، بازار تەمىناتىدىكى جىددىيلىك پەسىيىشكە قاراپ يۈزلەندى. 1962 — 1965 - يىلغىچە ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنى سېتىش مىقدارى 13 مىليون 860 مىڭ تېڭىق، يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىش مىقدارى 3 مىليون 460 مىڭ تېڭىق بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1965 - يىلى 3 مىليون 830 مىڭ 200 تېڭىققا يېتىپ، 1958 - يىلدىكىدىن 67.99% ئاشتى.

1966 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنى سېتىش مىقدارى تۆۋەنلەپ، شۇ يىلى 1 مىليون 985 مىڭ 600 تېڭىق سېتىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 92.89% تۆۋەنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاقسۇ ۋىلايىتىدە ئاران 10 مىڭ تېڭىقلا سېتىلدى. تەمىنلەش جەھەتتە يوچۇق بەك چوڭ بولغاچقا، شەھەر - يېزا ئاھالىلىرىنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنى سېتىۋېلىشى قىيىن بولدى، قەشقەر، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىدىكى ئاشپۇزۇللاردا تاۋاق ئىشلىتىلدى، ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى چوڭ ئاشخانىلارنىڭ كۆپ قىسمىدا قوپال چىنە ئىشلىتىلدى. خېرىدارلار تاماق يىگەندە چىنە ئۈچۈن رەنە قويىدىغان، تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن رەنىنى قايتۇرۇپ ئالىدىغان بولدى.

1977 - يىلى نېلۇپەر گۈللۈك چىنە، ئانار گۈللۈك چىنە، لوخەن چىنىسى، چەينەك، ساماۋەر قاتارلىقلار مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق فارفور بۇيۇملىرى قىلىپ بېكىتىلدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ھەر يىلى پىلان چۈشۈرگەندە تاۋارنىڭ ئىسمى، سانىنى ئاتاپ چۈشۈردى. ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسى تولۇق ئورۇندالمىغاچقا، بەزى تۈرلەردە ئىشلەپچىقىرىش توختىتىلغاچقا، يۆتكەش پىلانى ئۇدا نەچچە يىل ئەمەلىيلەشمىدى. جياڭشى جېندېجېن، خۇنەننىڭ يىلىڭ، خېڭياڭ، گۇاڭدۇڭنىڭ سەنتۇ قاتارلىق جايلىرى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى چۈشۈرگەن يۆتكەش مىقدارى پىلانىنى ئىجرا قىلغاندا، شىنجاڭدا سېتىشقا باب كەلمەيدىغان ساپلىق ھاراق رۇمكىسى، قۇتا، يىرىك ئىشلەنگەن 3 خىل چوڭ چىنە، خۇنەننىڭ خېڭياڭ چىنىسى، ئارا چىنە قاتارلىقلارنى قوشۇپ بەرگەچكە، مال بېسىلىپ قېلىش ئەھۋالى كۆرۈلدى. 1978 - يىللىق ئىستاتىستىكىغا قارىغاندا، بازىرى كاسات فارفور بۇيۇملىرى ئامبار زاپىسىنىڭ 40%ىنى ئىگىلىگەچكە، باھاسىنى چۈشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىشقا توغرا كەلگەن. يالغۇز ش ئۇ ئا ر كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا شىركىتىلا بازىرى كاسات تاۋارلارنىڭ باھاسىنى چۈشۈرۈپ سېتىپ 26 مىڭ يۈەن زىيان تارتقان.

ئىسلاهات، ئېچىۋېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭدىكى ھەرمىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسى ئۆزلۈكسىز ئۆستى، كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنىڭ سېتىلىش مىقدارىمۇ يىلدىن-يىلغا ئاشتى. 1980 - يىلى سېتىلىش مىقدارى 15 مىليون 330 مىڭ 600 تېڭىققا يەتتى، بۇ، ئاپتونوم رايونىنىڭ شۇ يىللىق نوپۇس سانى بويىچە ھېسابلىغاندا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بىر ئادەمگە بىر تېڭىقتىن توغرا كېلىدۇ. تاۋار تۇرى ۋە خىلمۇ يىلدىن - يىلغا كۆپىيىپ باردى.

1981 - يىلدىن كېيىن مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق فارفور بۇيۇملىرى ئېھتىياجى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرۇلدى، شەھەر - يېزا خەلقىنىڭ تۇرمۇش شارائىتىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، فارفور بۇيۇملىرىنىڭ سېتىلىش تۇر قۇرۇلمىسىمۇ بىرقەدەر زور ئۆزگىرىش بولدى، بىر قاچىنى كۆپ ئىشقا ئىشلىتىش ئەھۋالى ئۆزگەرتىلىپ، مەخسۇس تاماق قاچىسى، قورما تەخسىسى، چاي قاچىسى ئىشلىتىش ۋەزىيىتى شەكىللەندۇرۇلدى. 1981 - يىلدىن ئىلگىرىكى بەزى يىللاردا چىنىنىڭ سېتىلىش نىسبىتى كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى ئىچىدە 89.63%كە يەتكەنىدى. 1985 - يىلى تۆۋەنلەپ 55.99%كە چۈشۈپ قالدى. شەھەر - يېزا خەلقى يالغۇز چىنە، پەتنۇس، چەينەك، ئىستاكان، تەخسە، چۆمۈچ - قوشۇق قاتارلىق فارفور بۇيۇملىرىغىلا ئېھتىياجلىق بولۇپ قالماستىن، بەلكى ئالىي دەرىجىلىك يۇرۇشلەشكەن چىنە-چەينەك، قازان - قومۇچ، قاچا - قۇچا ۋە فارفور سەنئەت بۇيۇملىرىغا ئېھتىياجلىق بولدى. 1981 —1985-يىلغىچە بولغان بەش يىلدا جەمئىي 82 مىليون 180 مىڭ تېڭىق فارفور بۇيۇمى سېتىلىپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 16 مىليون 438 مىڭ تېڭىقتىن توغرا كەلدى، 1985 - يىلى 14 مىليون 760 مىڭ تېڭىق سېتىلدى.

كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش - سېتىلىش مىقدارى

جەدۋەل: 4 — 2

بىرلىكى: 10 مىڭ تېڭىق

يىللار		فارفور بۇيۇملىرى		بۇنىڭ ئىچىدە: چىنە	
		رايون ئىچىدىن كىرگۈزۈلگىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون ئىچىدىن كىرگۈزۈلگىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى
1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1953	8	9	5	4
	1954	14	10	12	10
	1955	12	49	10	8
	1956	15	324	6	245
	1957	54	248	4	219
2 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1958	34	228	3	162
	1959	64	124	2	97
	1960	13	134	1	29
	1961	79	305	40	48
	1962	250	370	182	278
ئىگىلىكنى تەرتىپكە سېلىش مەزگىلى	1963	72	353	59	223
	1964	229	280	194	235
	1965	217	383	204	338

3 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1966	311	199	269	157
	1967	158	493	134	419
	1968	93	438	91	360
	1969	93	299	92	229
	1970	226	379	223	286
4 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1971	282	598	273	536
	1972	175	544	170	456
	1973	119	630	97	482
	1974	75	533	61	360
	1975	162	717	139	498
5 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1976	279	765	263	523
	1977	416	1174	401	785
	1978	344	1198	322	815
	1979	283	1244	234	851
	1980	819	1533	548	996
6 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1981	1102	1571	747	997
	1982	1400	1630	816	958
	1983	1234	1786	734	1028
	1984	922	1756	603	1009
	1985	1048	1476	698	871

§ 2 . چويۇن قازان

چويۇن قازان — كۆندىلىك تۇرمۇشتىكى زۆرۈر لازىمەتلىك. شىنجاڭ خەلقى ئىشلىتىدىغان چويۇن قازاننىڭ كۆپىنچىسى قۇيما قازان بولۇپ، شىنجاڭدا ئىشلەپچىقىرىلغاندىن باشقا، تارىختا ئىچكى ئۆلكىلەردىن كىرگۈزۈلەتتى ۋە چەت ئەللەردىن ئىمپورت قىلىناتتى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى يەككە تىجارەتچىلەر ئالدىنى دۆكان، كەينىنى زاۋۇت قىلىشتەك تىجارەت شەكلىنى قوللىنىپ، ئۆزى ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆزى ساتتى. 1955 - يىلدىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تارماقلىرى قازانچىلىق تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانىدى ھەمدە ئۇنى ئۆزاققىچە بۇيرۇق خاراكتېرلىق پىلان بويىچە باشقۇرۇلىدىغان تاۋارلار قاتارىدا باشقۇردى.

1 . سېتىۋېلىش

1955 — 1958 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىن 256 مىڭ 300 قازان سېتىۋېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىنغىنى 173 مىڭ 300 بولۇپ، 67.6%نى ئىگىلىدى، بۇ چويۇن قازانلار ئىچىدە ھەم خۇنەن چاڭسا، سەنشى ياڭچۇەن ۋە تيەنجىن شەھىرىدىن كىرگۈزۈلگەن تۆت قۇلاقلىق چويۇن قازان بار، ھەم شۇنىڭ شەھىرىدىن كىرگۈزۈلگەن يىنگو قازىنى، خېنەن كەيفېڭدىن كىرگۈزۈلگەن داش قازان، تاۋا قاتارلىقلار بار. 1958 - يىلدىكى «پولات - تۆمۈر تاۋلاش»تىن كېيىن چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىشى تۆۋەنلەپ كەتتى. 1959 - يىلدىن باشلاپ ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىدا ئۆزگىرىش بولغانلىقتىن،

ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلىدىغان چويۇن قازانلىق مال مەنبەسى ئازلاپ، بازارغا ئاساسلىقى ش ئۇ ئا ر قىزىل يۇلتۇز تۆمۈرچىلىك زاۋۇتى، تيەنلۇك پولات - تۆمۈر زاۋۇتىدىن چويۇن قازان كىرگۈزۈلدى. كېيىن، قىزىل يۇلتۇز تۆمۈرچىلىك زاۋۇتى يېنىك سانائەت ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلگەچكە، چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىش توختىتىلدى، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون ئىچىدە چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىشىدا جىددىيچىلىك يۈز بەردى. 1958 — 1960 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغان چويۇن قازان 134 مىڭ بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كىرگۈزۈلگەن چويۇن قازان 45 مىڭغا يەتمەي، تەمىنلەش تەلەپنى قاندۇرالماسلىق مەسىلىسى ئىنتايىن گەۋدىلىك بولدى.

1960 - يىلى قۇمۇل، قۇتۇبى ناھىيىسى ۋە ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى بەزى گۈڭشي، زاۋۇتلاردا ئېلىپ بېرىلغان تەكشۈرۈشتىن قارىغاندا، قازان يېتىشمەسلىك ئەھۋالى ئېغىر بولغان. قۇتۇبى ناھىيىسىنىڭ قىزىلبايراق گۈڭشىسىدىكى چېگىرا رايونغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن كەلگەن ياشلارنىڭ %80دە قازان يوق ئىكەن، قۇمۇل ناھىيىسىنىڭ داۋەن گۈڭشىسىدىكى چېگرا رايونغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن كەلگەن ياشلار ئەترىتىدىكى 70 ئائىلە ئىچىدە 49 ئائىلىنىڭ قازىنى يوق بولۇپ، قازىنى يوق ئائىلىلەر %70نى ئىگىلىگەن؛ ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى 8 ئورۇندا ئېلىپ بېرىلغان تەكشۈرۈشكە قارىغاندا، 25 مىڭ 880 ئادەم تاماق يەيدىغان 41 كوللېكتىپ ئاشخانىدا ئاران 211 قازان بولۇپ، پۈچۈق قازان %69.6نى ئىگىلىگەن، ئۆكتەبىر تراكتور زاۋۇتىنىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 570 ئادەم تاماق يەيدىغان 2 - ئاشخانىسىدا ساق قازاندىن ئاران بىرسى بار ئىكەن؛ «1 - ئاغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىنىڭ 18 مىڭ ئادەم تاماق يەيدىغان 32 ئاشخانىسىدا 150 قازان بولۇپ، %90ى پۈچۈق قازان بولغاچقا، ئالماشتۇرۇپ ئىشلەتكىلى بولمىغان.

ئاپتونوم رايون ئىچىدە چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىشىغا يار - يۆلەك بولۇپ، جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدا چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى جەھەتتىكى مەسىلىلەرنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، 1961 - يىلىنىڭ باشلىرىدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسى تېخنىكا خادىملىرىنى تەشكىللەپ، قەشقەردە چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى بويىچە تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىپ، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرى ئۈچۈن 20 نەپەر چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىش تېخنىك ئىشچىسى تەربىيىلەپ بەردى ھەمدە ئىلى، فۇكاڭ قاتارلىق جايلاردىكى چويۇن قازان زاۋۇتلىرىغا بېرىپ ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسىنى ئۆگەتتى، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، ئىلى، تارباغاتاي، سانجى قاتارلىق جايلارنىڭ چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىشىنى ئىلگىرى سۈردى. يېنىك سانائەت ماشىنىسازلىق زاۋۇتى قىزىل يۇلتۇز مېتال بۇيۇملىرى زاۋۇتىغا ئۆزگەرتىلىپ، چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. بۇ تەدبىرلەرنى قوللىنىش نەتىجىسىدە، ئاپتونوم رايونىنىڭ چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى ئاشتى. 1961 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدىن 30 مىڭ چويۇن قازان سېتىۋېلىنىپ، بازاردىكى تەمىنلەش ئەھۋالى تېزلا ياخشىلاندى.

چويۇن قازان قىس بولغان مەزگىلدە بەزى ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى سانىنلا قوغلىشىپ سۈپەتكە ئەھمىيەت بەرمىگەچكە، مەھسۇلاتنىڭ سۈپىتى تۆۋەن، باھاسى يۇقىرى بولۇش، ئۇلچىمى بازارغا لايىق بولماسلىق ئەھۋالى كۆرۈلۈپ، 1962 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن باشلاپ چويۇن قازان بېسىلىپ قېلىش، بازاردىكى پارچە سېتىلىش باھاسى تۆۋەنلەپ كېتىش ئەھۋالى يۈز بەردى.

1963 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىشنى تىزگىنلەشنى، قىزىل يۇلتۇز مېتال بۇيۇملىرى زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان 30 مىڭ قازاننى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇم تىجارىتى باشقارمىسى سېتىۋېلىشنى ھۆددىگە ئالغاندىن سىرت، باشقا جايلار ئىشلەپچىقىرىشنى قارىغۇلارچە ئورۇنلاشتۇرماسلىق ۋە سېتىۋالماسلىقنى قارار قىلدى. 1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان يىغىندا چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىدىغان تارماقلار پىلان بويىچە ئىشلەپچىقىرىشى، تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرى پىلان بويىچە سېتىۋېلىشى كېرەك، دەپ ئېنىق بەلگىلەندى.

1966 — 1969 - يىلغىچە چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى تۆۋەنلىدى، ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغان چويۇن قازان 580 مىڭ بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 144 مىڭدىن توغرا كەلدى، 1969 - يىلدىكى پۈتۈن شىنجاڭنىڭ شەھەر - يېزا نوپۇس سانى بويىچە ھېسابلىغاندا، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر 17 نوپۇسقا بىر چويۇن قازان توغرا كېلىپ، خەلقنىڭ تۇرمۇشىغا ئىنتايىن قولايسىزلىق ئېلىپ كەلدى. 1970 - يىلى چويۇن قازان جەھەتتە تەمىنلەش تەلەپنى قاندۇرالماسلىق مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسى سانائەت تارماقلىرىغا ماسلىشىپ ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى، مەبلەغ، ئۇسكۇنە، خام ئەشيا - ماتېرىيال قاتارلىق جەھەتلەردە فۇكالك ناھىيىلىك شەرق شامىلى دېھقانچىلىق سايمانلىرى زاۋۇتىدا چويۇن قازان سېخى قۇرۇپ، چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىشقا يار - يۆلەك بولدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە چويۇن قازان سېتىۋېلىش مىقدارى 310 مىڭغا يەتتى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 250 مىڭ چويۇن قازان سېتىۋېلىندى، بۇنىڭ بىلەن چويۇن قازان جەھەتتىكى تەمىنلەش بىلەن تەلەپ ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت پەسىيىشكە قاراپ يۆزلەندى. 1971 — 1975 - يىلغىچە بولغان 5 يىلدا 2 مىليون 178 مىڭ 700 چويۇن قازان (ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىنغىنىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) سېتىۋېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە 1975 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىن 667 مىڭ 800 چويۇن قازان سېتىۋېلىنىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى رېكورت يارىتىلدى.

شىنجاڭ بازارلىرىدا سېتىلىۋاتقان چويۇن قازانلارنىڭ 1 — 1.8 گەزگىچە بولغانلىرى شەھەر - يېزا ئاھالىلىرىنىڭ ئائىلىدە ئىشلىتىشىگە باب كېلەتتى، 2 گەزدىن يۇقىرى چوڭ، ئارا چويۇن قازانلار ھەم كوللېكتىپ ئاشخانىلىرىغا، ھەم ھاراق ئېچىتىش، پۇرچاق يېمەكلىكلىرىنى پىششىقلاپ ئىشلەش ۋە يېزىلاردا چوشقا يەم - خەشەكلىرىنى تەييارلاشقا ئىشلىتىلەتتى. 1976 - يىلى 1 — 1.1 گەزگىچە بولغان كىچىك قازان جەھەتتە بازار ئېھتىياجى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرۇلدى. 2 گەزدىن يۇقىرى چوڭ، ئارا قازان جەھەتتە تەمىنلەش تەلەپنى قامدىيالمىدى. 1977 - يىلى قازان ئىشلەپچىقىرىشنى ئۇرۇنلاشتۇرغاندا، چوڭ، ئارا، كىچىك قازاننىڭ نىسبىتى تەڭشەلدى، شۇ يىلى جەمئىي ئىشلەپچىقىرىلغان چويۇن قازان 669 مىڭ 200، بۇنىڭ ئىچىدە چوڭ، ئارا قازان 281 مىڭ 600 بولۇپ، ئاپتونوم رايوندا چويۇن قازان بىلەن ئۇزۇنىنى ئۆزى تەمىنلەش ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇرۇلدى.

1979 - يىل 3 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «چويۇن قازان قاتارلىق 13 خىل كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇمىنى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزمەسلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى تارقاتقاندىن كېيىن، چويۇن قازانىنى ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىپ بازارنى تەمىنلەش يولغا قويۇلدى. شۇ يىلى كۈزدە، قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق كاڭسۇ قۇيمىچىلىق زاۋۇتىنىڭ چويۇن قازان سېخىدا قازاننى ماشىنىدا پىرىسلاپ قۇيۇش تەجرىبىسى مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئۇنۇمى ئىككى ھەسسە ئۆستى، سۈپىتىمۇ قولدا قۇيغان قازاننىڭكىدىن ياخشى بولدى.

1980 - يىلنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا، كىچىك قازان ئىشلەپچىقىرىشتا زىيان كۆرۈلگەنلىكتىن، قىزىل يۇلتۇز قۇيمىچىلىق زاۋۇتى چوڭ، ئارا قازاننى كۆپ، كىچىك قازاننى ئاز ئىشلەپچىقاردى، بۇنىڭ بىلەن چوڭ قازان سېتىلمىدى، كىچىك قازان جەھەتتە تەمىنلەش تەلەپنى قامدىيالمىدى. قەشقەر، خوتەن بازارلىرىنى چويۇن قازان بىلەن تەمىنلەش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغان قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق كاڭسۇ قۇيمىچىلىق زاۋۇتى خام ئەشيانى ھەل قىلالماسلىق تۈپەيلىدىن ئىشلەپچىقىرىشتىن توختىدى. فۇكالك ناھىيىلىك «شەرق شامىلى» دېھقانچىلىق سايمانلىرى زاۋۇتىنىڭ چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىش سېخى ئىشلەپچىقارغان قازانلار ۋاقتىدا سېتىلمىغاچقا، مەبلەغ ئوبوروتىدا قىيىنچىلىق كۆرۈلۈپ، 1980 - يىلنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا ئىشلەپچىقىرىشتىن توختىتىلدى، بۇنىڭ بىلەن چويۇن قازان جەھەتتە تەمىنلەش بىلەن تەلەپ ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت بىرقەدەر گەۋدىلىك بولدى. بازار تەمىناتىنى ئۇرۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى،

كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار شىركىتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ماقۇللىقىنى ئالغاندىن كېيىن، سەنئىي ئۆلكىسىنىڭ ياڭچۈەن ناھىيىسىدىن 84 مىڭ دانە چويۇن قازان كىرگۈزۈپ، تەمىنلەش بىلەن تەلەپ ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى پەسەيتتى.

1981 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىن 569 مىڭ 600 چويۇن قازان سېتىۋېلىندى. ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى قازان زاۋۇتلىرى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش توختامى تۈزگەندە ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن چويۇن قازان سېتىۋالغاندا، قازان تۇرلىرى ۋە سانى بازار ئېھتىياجىغا ئاساسەن تەڭشەلدى. شۇ چاغدا ئاپتونوم رايون تەۋەسىدە قوش قۇلاقلىق چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىلمىغاچقا، ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار شىركىتى ۋە قۇمۇل، داخىيەن سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتلىرى سەنئىي ئۆلكىسىنىڭ ياڭچۈەن ناھىيىسىدىن 205 مىڭ 600 قوش قۇلاقلىق چويۇن قازان كىرگۈزدى.

1981 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغان چويۇن قازان يىلدىن - يىلغا كۆپەيىشكە باشلاپ، 5 يىلدا جەمئىي 2 مىليون 636 مىڭ 700 چويۇن قازان سېتىۋېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى 2 مىليون 44 مىڭ بولۇپ، 77.4% نى ئىگىلىدى.

2. سېتىش

1955 — 1960 - يىلغىچە جەمئىي 374 مىڭ چويۇن قازان سېتىلدى، بۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلغا 62 مىڭدىن توغرا كېلىدۇ، شىنجاڭ بويىچە شەھەر - يېزىلاردىكى 1960 - يىللىق نوپۇس بويىچە ھېسابلىغاندا، ھەر 27 ئائىلىگە بىر چويۇن قازان توغرا كېلىپ، بازاردا چويۇن قازان ئېغىر دەرىجىدە ئۆكسۈپ قالدى. 1961 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە چويۇن قازان كۆپ ئىشلەپچىقىرىلىپ، سېتىلىش مىقدارى 170 مىڭغا يېتىپ، ئالدىنقى يىلغا قارىغاندا 100% ئاشتى، 1962 - يىلى چويۇن قازانىنىڭ سېتىلىش مىقدارى 270 مىڭغا يېتىپ، 10 - ئايدىن باشلاپ خوتەن، تارباغاتاي قاتارلىق جايلاردا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ تەمىنلەش مول بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە خوتەن ۋىلايىتىدە 39 مىڭ 881 چويۇن قازان سېتىلىپ، ئالدىنقى يىلغا قارىغاندا، سېتىلىش مىقدارى 5.5 ھەسسە ئاشتى.

1963 — 1965 - يىلغىچە چويۇن قازان بىلەن تەمىنلەش ناھايىتى مول بولۇپ، 3 يىلدا جەمئىي 567 مىڭ چويۇن قازان سېتىلدى. تاۋا قازان، تاۋا يەنىلا قىس بولغاندىن سىرت، باشقا تۈرلەردە بازار ئېھتىياجى قاندۇرۇلدى. 1966 - يىلى 200 مىڭ چويۇن قازان سېتىلدى، 1967 - يىلى ئىشلەپچىقىرىش تەسىرگە ئۇچراپ، مال مەنبەسى تەدرىجىي ئازلاپ، 310 مىڭ چويۇن قازان سېتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئامبار زاپىسىدىن تەمىنلىگىنى 240 مىڭ. 1968 - يىلى چويۇن قازاندىن 170 مىڭى سېتىلىپ، يىل ئاخىرىدا ئامبار زاپىسى تۆۋەنلەپ 42 مىليون 957 مىڭغا چۈشۈپ قالدى. 1969 - يىلدىن كېيىن ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى ياخشىلىنىپ، چويۇن قازانىنىڭ سېتىلىش مىقدارى تەدرىجىي كۆپەيدى. 1969 — 1976 - يىلغىچە بولغان 8 يىلدا چويۇن قازان يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 369 مىڭدىن جەمئىي 2 مىليون 957 مىڭ دانە سېتىلىپ، 1966 - يىلدىكىدىن 85.65% ئاشتى. بۇنىڭ ئىچىدە 1975 - يىلى سېتىلىش مىقدارى 547 مىڭغا يېتىپ، تارىختا چويۇن قازان ئەڭ كۆپ سېتىلغان يىل بولۇپ قالدى. 1977 — 1980 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 441 مىڭ چويۇن قازان سېتىلدى.

3. باھا

شىنجاڭدا چويۇن قازانىنىڭ سېتىۋېلىنىش - سېتىلىش باھاسىنى ئاپتونوم رايوندىكى مال باھا تارماقلىرى باشقۇردى. ئۇرۇمچى رايونىدىكى چويۇن قازان زاۋۇتلىرىدا چويۇن قازانىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى تەييار

چويۇن قازانىنىڭ ئېغىرلىقى بىلەن ماتېرىيال (چويۇن) نىڭ باھاسىنى سېلىشتۇرۇش ئۈسۈلى ئارقىلىق بېكىتىلدى. فۇكالك، شىخۇ قاتارلىق جايلاردا ئىشلەپچىقىرىلغان چويۇن قازانىنىڭ باھاسى ئۇرۇمچى رايونىدىكى چويۇن قازان زاۋۇتلىرىدا ئىشلەپچىقىرىلغان چويۇن قازانىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىغا شۇ جايدىن ئۇرۇمچىگىچە بولغان ئارىلىقنىڭ كىراسىنى قوشۇپ ھېسابلاش ئۈسۈلى بىلەن بېكىتىلدى.

1957 - يىلى ئۇرۇمچى رايونىدىكى چويۇن قازان زاۋۇتلىرىدا ئىشلەپچىقىرىلغان چويۇن قازانىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى تەييار چويۇن قازانىنىڭ ئېغىرلىقى بىلەن چويۇننىڭ سېلىشتۇرما باھاسى بويىچە 3.2:1 قىلىپ بېكىتىلدى، كېيىن چويۇننىڭ باھاسى تۆۋەنلەپ كەتكەچكە، چويۇن قازانىنىڭ باھاسىمۇ 20% تۆۋەنلىدى. 1959-يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇم تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئىشلەپچىقىرىلغان 2 ~ 3.4 گەزلىك چويۇن قازانىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنىڭ ھەر كىلوگرامىنى 1.54 يۈەندىن 1.26 يۈەنگە چۈشۈرۈپ، سانقاندا ھەر بىر قازانىنىڭ ئوتتۇرىچە ئېغىرلىقىغا قاراپ باھا بېكىتىشنى قارار قىلدى. ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلگەن چويۇن قازانىنىڭ سېتىلىش باھاسى ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىلغان چويۇن قازانىنىڭ سېتىلىش باھاسىدىن تۆۋەن بولغاچقا، چويۇن قازانىنىڭ سېتىلىش باھاسىنى بىردەك قىلىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلگەن چويۇن قازانىنىڭ سېتىلىش باھاسىنى 30% ئۈستۈرۈشنى قارار قىلدى.

1962 - يىل 12 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ «1963 - يىلى ئۇرۇمچىدە چويۇن قازانىنىڭ باھاسىنى ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ىدا مۇنداق كۆرسىتىلدى: 1960 - يىلدىن بۇيان ئۇرۇمچى شەھىرىدە چويۇن قازانىنىڭ باھاسى 1957 - يىلدىكىدىن 52% ئۆرلەپ كەتتى، تەييار چويۇن قازانىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى بىلەن خام ئەشيا (چويۇن) نىڭ سېلىشتۇرما باھاسى 1957 - يىلدىكى 3.2:1 تىن 3.3:1كە ئۆرلەپ، باھا بەك يۇقىرى بولۇپ كەتكەچكە، قارىغۇلارچە ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنلەش تەلەپتىن ئېشىپ كېتىش، مەھسۇلات كۆپلەپ بېسىلىپ قېلىش ئەھۋالى يۈز بەردى. چويۇن قازان زاۋۇتلىرى بېسىلىپ قالغان چويۇن قازانلارنى سېتىۋېتىش ئۈچۈن، چويۇن قازانىنى زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىدىنمۇ تۆۋەنلىتىپ بازارغا سېلىپ، قازان بازىرىدا باھا جەھەتتە قالايمىقانچىلىق پەيدا قىلدى. چويۇن قازانىنىڭ باھاسىنى مۇۋاپىق قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرى مۇھاكىمە قىلىش ئارقىلىق تەييار چويۇن قازانىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنى تەييار چويۇن قازانىنىڭ ئېغىرلىقى بىلەن چويۇننىڭ سېلىشتۇرما باھاسى 2.44:1 ئاساسىدا بېكىتىش، 4 قۇلاقلىق 1.2 گەزلىك چويۇن قازانى ئۆلچەم قىلىپ، ھەربىر قازانىنىڭ ئېغىرلىقىنى 3.5 كىلوگرام قىلىپ، زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنى 3.85 يۈەن، كىرگۈزۈش باھاسى بىلەن سېتىش باھاسىنىڭ پەرقىنى 11%، توپ سېتىش باھاسى بىلەن پارچە سېتىش باھاسىنىڭ پەرقىنى 12% قىلىش، زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنى ئەسلىدىكىدىن 37%، پارچە سېتىش باھاسىنى 34% تۆۋەنلىتىشنى بېكىتتى. 1964 - يىل 7 - ئاينىڭ31-كۈنى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتىنىڭ «ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى چويۇن قۇيما بۇيۇملىرىنىڭ باھاسىنى تەڭشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» ىدا مۇنداق كۆرسىتىلدى: ئۇرۇمچى شەھىرىدە قۇيما قازانىنىڭ باھاسى 1963 - يىل 1 - ئايدا تۆۋەنلىتىلگەندىن كېيىن، شۇ يىلى 8 - ئايدا قۇيما چويۇن بۇيۇملىرىنىڭ باھاسى 47.78% تۆۋەنلەپ، ئىشلەپچىقىرىشقا، تىجارەتكە ۋە خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاشقا پايدىلىق بولدى، شۇڭا، چويۇن قازانىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش باھاسىنى تۆۋەنلىتىپ، 4 قۇلاقلىق 1.2 گەزلىك قازانىنى ئۆلچەم قىلىپ، ھەربىر دانىسىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسىنى 3.85 يۈەندىن 2.10 يۈەنگە چۈشۈرۈپ، 45.45% تۆۋەنلىتىش، سېتىش باھاسىدا كىرگۈزۈش باھاسى بىلەن سېتىش باھاسىنىڭ پەرق نىسبىتىنى

%11تىن %10كە تەڭشەش، توپ سېتىش باھاسى بىلەن پارچە سېتىش باھا پەرقى نىسبەتنى %12تىن ئۆزگەرتمەسلىك قارار قىلىندى. 1966 - يىل 6 - ئاينىڭ 29 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇم تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى چويۇن قازان تىجارىتىنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلگەن چويۇن قازانلىنىڭ سېتىلىش باھاسىنى تەڭشىدى، سەنشىنىڭ ياڭچۈەن شەھىرىدە ئىشلەپچىقىرىلغان قوش قۇلاقلىق، 4 قۇلاقلىق چويۇن قازان ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئىشلەپچىقىرىلغان چويۇن قازاندا ئوخشاش باھانى يولغا قويغاندىن سىرت، باشقا چويۇن قازانلارنىڭ باھاسىنى سۇپىتىگە قاراپ باھا قويۇش پرىنسىپى بويىچە مۇڭاپىق تەڭشىدى.

80 - يىللارغا قەدەم قويغاندىن كېيىن، چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىشىغا كېرەكلىك بولغان چويۇن، كوكۇس كۆمۈرنىڭ باھاسى ئۆسۈپ كەتتى، ئەسلىدىكى چويۇن باھاسى بويىچە بېكىتىلگەن 1 — 1.8 گەزلىك چويۇن قازانلىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى ھەربىر كىلوگرامى 0.50 يۈەن، ئەمەلىيەتتىكى تەننەرخى 0.56 يۈەن بولغاچقا، 0.06 يۈەن زىيان كۆرۈلدى. 1984 - يىل 12 - ئاينىڭ 17 - كۈنى چويۇن قازان ئىشلەپچىقىرىشىغا كېتىدىغان خام ئەشيا، يېقىلغۇنىڭ باھاسى ئۆسۈپ كېتىش، ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخى يۇقىرى بولۇش ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققىنى تەڭشەش قاتارلىق ئامىللارغا ئاساسەن، ئۇرۇمچى شەھىرىدە چويۇن قازانلىنىڭ باھاسىنى تەڭشەپ، باھانىڭ ئۆسۈش ھەجمى %37.08 — %50.21 بولۇش قارار قىلىندى.

3 § . ئاشخانا سايمانلىرى

ئاشخانا سايمانلىرىنىڭ تۈرى كۆپ، يەرلىك خاراكتېرى كۈچلۈك. شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇش ئادىتى ئوخشاشمايدۇ. ئاشخانا سايمانلىرىمۇ روشەن مىللىي ئالاھىدىلىككە ئىگە. قازان، تەڭنە، چېلەك، چۈمۈچ - قوشۇق، قىڭراق قاتارلىقلارنى ھەممە مىللەتلەر ئورتاق ئىشلەتكەندىن سىرت، تونۇر، كاۋاپدان، ياغاچ تاۋاق، تەۋەك، ياغاچ كورۇشكا، مىس چۆگۈن قاتارلىق مىللىيچە ئالاھىدە تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى جايلار ئۆزى ئىشلەپچىقىرىپ ئۆزى ساتىدۇ، ئاز ساندىكىلىرىنى جايلار تەڭشەيدۇ.

1. سېغىزدىن، ياغاچتىن ياسالغان ئاشخانا سايمانلىرى

1) تونۇر

شىنجاڭدىكى ئۇيغۇر، قازاق قاتارلىق مىللەتلەر ناننى ئاساسلىق يېمەكلىك قىلىدۇ. شىنجاڭ نان يېقىش جەھەتتە ئۆزاق تارىخقا ئىگە. نان تونۇردا پىشۇرىلىدۇ. جەنۇبىي شىنجاڭ بىلەن شىمالىي شىنجاڭدا تونۇر سېلىشقا كېتىدىغان ماتېرىيال ئوخشىمايدۇ، تونۇرنىڭ شەكلىمۇ ئوخشاشمايدۇ. تونۇر ئومۇمەن قوي يۇڭى بىلەن ئەت توپا ئارىلاشتۇرۇپ يۇغۇرۇلغان لاي بىلەن دۇم قىلىپ قويۇلغان ئىدىش شەكلىدە ياسىلىدۇ، ئۇنىڭ ئېگىزلىكى بىر مېتىر ئەتراپىدا بولۇپ، تۆت ئەتراپى كېسەك بىلەن سۇپا قىلىپ قوپۇرىلىدۇ. جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ بەزى جايلىرىدا شۇ جايدىكى شور توپىنى تاللاپ لايغا ئارىلاشتۇرۇپ تونۇر سالىدۇ. ئۇرۇمچى رايونىدىكى ئۇيغۇر ئاھالىلار پىششىق خىش بىلەن تونۇر سالىدۇ. كۇندىلىك تۇرمۇشتا كۆپىنچە ھاللاردا تونۇرنى ئۆزى سېلىپ ئۆزى ئىشلىتىدۇ ياكى قوشنىلار بىلەن ئورتاق ئىشلىتىدۇ، ئۇنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تىجارەت قىلمايدۇ. ئۇرۇمچى، غۇلجا قاتارلىق شەھەرلەردە بەزى ئۇيغۇر ھۇنەرۋەنلەر چاقلىق تونۇر سېلىپ

ساتىدۇ، ئۇنىڭ باھاسىنى ئۆزلىرى كېڭىشىپ بېكىتىدۇ. تونۇردا نان ياققاندىن باشقا، يەنە تونۇر كاۋىپى پىشۇرغىلى، سامسا ياققىلى بولىدۇ.

2) ياغاچتىن ياسالغان ئاشخانا سايمانلىرى ۋە قاچا - قۇچىلار

شىنجاڭدىكى دېھقان - چارۋىچىلار ئىشلىتىدىغان ياغاچ ئاشخانا سايمانلىرى ۋە قاچا - قۇچىلارنىڭ تۈرى كۆپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ناھايىتى سىلىق، نەپىس ئىشلىنىدۇ. قەشقەر، ئاقسۇ قاتارلىق جايلاردا ياغاچ ئاشخانا سايمانلىرى ۋە قاچا - قۇچىلارنى مەخسۇس ياسايدىغان ھۈنەرۋەنلەر بولۇپ، ئۇلار ھەرخىل نۇسخىدىكى نەپىس قاچا، تەۋەك، تەڭنە، چۆمۈچ - قوشۇق قاتارلىقلارنى ياساپ بازاردا ساتىدۇ.

قېمىز قاچىلايدىغان سوغا، قېمىز ئىچىدىغان ياغاچ تاۋاق، رومكا قاتارلىقلار قېيىن ياغىچىدىن ياسىلىدۇ. قېيىن ياغىچىدىن ياسالغان سوغا، قاچا - قۇچىغا قېمىز قاچىلانسا، قېمىز بۇزۇلمايدۇ، قېمىزنىڭ مەزىلىك تەمى ساقلاپ قېلىنىدۇ. قېمىز قاچىلايدىغان ياغاچ سوغا — دەستىلىگىلى بولىدىغان 3 ~ 2 يەككە سوغا بولۇپ، ئۇلارنىڭ تېگى تۆتاشتۇرۇلغان، ئۇلارنىڭ ئىسمى چوڭ، ئارا، كىچىك بولۇشىغا ۋە ئاتىنىڭ ياش قورامىغا قاراپ، «توم تۇۋاق» (موڭغۇلچە 4 ياشلىق ئات دېگەن سۆز)، «قونتاي» (موڭغۇلچە 3 ياشلىق ئات دېگەن سۆز)، «تونتاق» (موڭغۇلچە 2 ياشلىق ئات دېگەن سۆز) دەپ ئاتىلىدۇ. دەستىلىك ياغاچ رومكا بىلەن مېھمانلارنى كۈتۈش — مېھماننىڭ ھۆرمىتىنى قىلغانلىقنى بىلدۈرىدۇ. ياغاچتىن ياسالغان ئاشخانا سايمانلىرى، قاچا - قۇچىلارنىڭ كۆپىنچىسىنى ئۆز جايىدا ئىشلەپ ئۆز جايىدا ساتىدۇ، ساياھەتچىلىكنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، ئۇرۇمچى، قەشقەر قاتارلىق جايلاردا ھۈنەر - سەنئەت، گۈزەل سەنئەت ماگىزىنلىرى ياغاچ تاۋاق، قوشۇق كىرگۈزۈپ ساياھەتچىلەرنى تەمىنلەيدىغان بولدى.

2. تۆمۈردىن ياسالغان ئاشخانا سايمانلىرى

1) قىڭراق

ئۇرۇمچى، قەشقەر، ئاقسۇ، ئىلى، تارباغاتاي قاتارلىق جايلاردا ھەرخىل ئۆلچەمدىكى قىڭراقلار ئىشلەپچىقىرىلىدۇ. ھەم شىنجاڭنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشتا يېمەكلىك قىلىنىدىغان كالا، قوي گۆشىنىڭ مىقدارىغا ئاساسەن، ئالاھىدە «تاجىلىق» شىنجاڭ قىڭرىقى ئىشلەپچىقىرىلىدۇ، ھەم قېرىنداش مىللەتلەرنىڭ ئىشلىتىشىگە باب كېلىدىغان ياغاچ ساپلىق قىڭراق ئىشلەپچىقىرىلىدۇ. 50 — 60 - يىللارنىڭ ئوتتۇرا مەزگىللىرىدە، قىڭراقنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش مىقدارى ئاز بولغاچقا، بازار تەمىناتى يېتەرلىك بولمىدى. 1962 - يىلى 70 مىڭ قىڭراق سېتىۋېلىندى، شىنجاڭنىڭ شەھەر - يېزىلىرىنىڭ شۇ چاغدىكى نوپۇسى بويىچە ھېسابلىغاندا، ھەر 25 ئائىلىگە ئاران بىردىن قىڭراق توغرا كېلەتتى.

1964 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون ئىچىدە قىڭراق ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى كۆپەيتىلگەچكە، يىللىق سېتىلىش مىقدارىمۇ يىلدىن - يىلغا كۆپەيدى. شىنجاڭدا نوپۇسنىڭ كۆپىيىشى ۋە تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، ھەرمىللەت خەلقىنىڭ جايلارنىڭ داڭلىق قىڭراقلىرىنى سېتىۋېلىش تەلىپىمۇ ئاشتى. بۇنىڭغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار شىركىتى خېبېي ئۆلكىسىنىڭ باۋدىڭ شەھىرىدىن «ۋاڭ سەننىڭ» ماركىلىق قىڭراق كىرگۈزدى، سەنشى ئۆلكىسىنىڭ شىئەن شەھىرىدىن «شۇاڭگو» ماركىلىق قىڭراق، بېيجىڭ شەھىرىدىن «شۇاڭ شىزى» ماركىلىق قىڭراق كىرگۈزدى. 1967 — 1980 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار شىركىتى 145 خىل ئۆلچەمدىكى قىڭراق تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. 1979 - يىلدىن باشلاپ تۇرلۇك

ئۆلچەمدىكى قىڭراق بىلەن بازار ئېھتىياجى قاندۇرۇلدى، ھەر يىلى ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىن كىرگۈزۈلگەن قىڭراق تەخمىنەن 162 مىڭ 500 دىن 392 مىڭ 200 گىچە بولدى، سېتىلىش مىقدارى تەخمىنەن 236 مىڭدىن 287 مىڭغىچە بولدى.

2) چېلەك

50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا، شىنجاڭنىڭ شەھەر - يېزىلىرىدىكى زور قىسىم ئاھالىلارنىڭ ئۆيىدە سۇ تۇرۇبىسى ۋە يۇندا يولى يوق ئىدى، كۆندىلىك ئىستېمال قىلىندىغان ئىچىملىك سۇنى قاچىلاشقا ياكى باشقا سۇ قاچىلاش سايمانلىرىغا سۇ قاچىلاشتا، قۇدۇق، جامائەت سۇ تۇرۇبىسى، كۆل قاتارلىقلاردىن سۇ توشۇشقا چېلەك لازىم بولاتتى، قەلەي چېلەك ھەممە ئائىلىدە سۇ ساقلاش، سۇ توشۇشتا ئىشلىتىلىدىغان سايمان ئىدى. ئۇرۇمچى، سانجى، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، ئىلى، تارباغاتاي قاتارلىق جايلاردا قەلەي چېلەك ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكا كۆچلىرى بولسىمۇ، بىر مەزگىل خەلق تۇرمۇشىغا ئىشلىتىلىدىغان قەلەي قىس بولۇپ كەتكەچكە، قەلەي چېلەك جەھەتتە تەمىنلەش بىلەن تەلەپ ئوتتۇرىسىدا گەۋدىلىك زىددىيەت يۈز بەردى. 1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلاتلار - كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى خېيلۇڭجيالىق ئۆلكىسىنىڭ خاربىن شەھىرىدىن سىنىكلەنگەن تۇنىكە چېلەكتىن 200 مىڭنى، ئاپتونوم رايون ئىچىدىن 218 مىڭ 800نى كىرگۈزۈپ، 353 مىڭنى سېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 51% ئاشۇرۇپ، بازار تەمىناتىدىكى جىددىيلىكنى سەل پەسەيتتى.

1966 — 1967 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدە چېلەك ياسايدىغان خام ئەشيا - ماتېرىيال قىس بولدى، خەلق تۇرمۇشىغا ئىشلىتىلىدىغان تۇنىكە كۆرسەتكۈچىنى مىددىي ئەشيالار ئىدارىسى جايلارغا تەقسىم قىلىپ بەرگەچكە، بەزى جايلاردا باشقا ئىشلارغا ئىشلىتىلىپ كېتىپ، ھەقىقەتەن چېلەك ياساشقا ئىشلىتىلگىنى ئاز بولدى. ئاپتونوم رايون سىرتىدا تۇنىكە چېلەك قىس بولغاچقا، بازاردا تەمىنلەش تەلەپنى قاندۇرالماسلىق مەسىلىسى ئېغىر بولدى. 1976 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئادەم تەشكىللەپ جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭغا بېرىپ تۇنىكە چېلەك قاتارلىق تاۋارلار جەھەتتىكى تەمىنلەش ۋە تەلەپ ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش ئارقىلىق تۆۋەندىكىچە ئەھۋاللارنى بايقىغان: يېڭسار ناھىيىسىنىڭ ماڭشىن گۇڭشي 2 - چوڭ ئەتراپ 5 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدىكى 37 دېھقان ئائىلىسىدە ئاران 4 چېلەك بار ئىكەن؛ ئۇچار گۇڭشي ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر يىلدا ئاران 12 چېلەك كىرگۈزگەن؛ گۇچۇڭ ناھىيىسىنىڭ كونا گۇچۇڭ گۇڭشىسىدىكى بىر گۇڭشي ئەزاسىنىڭ ئۆيىدە بىرلا قارا تۇنىكە چېلەك بولۇپ، سۇ ئەكىرگەندە ئەپكەشنىڭ بىر ئۇچىغا تاشتىن بىرنى ئېسىپ ئېغىرلىقنى تەڭپۇڭلاشتۇرىدىكەن؛ قەشقەردە بەزى ئاھالىلار كۆلدىن قاپاقتا سۇ توشۇيدىكەن. تۇنىكە چېلەك قىس بولغاچقا، بازاردا بىر قاپاقنىڭ باھاسى 7 — 8 يۈەنگە ئۆرلەپ كەتكەن، يەككە مىسكەرلەر كۆز بويامچىلىق قىلىپ سېتىۋالغان ھەربىر تۇنىكە چېلەكنى 12 — 15 يۈەنگىچە يۇقىرى باھادا سېتىپ، دۆلەتنىڭ تاختاي باھاسىدىن 2 — 3 ھەسسە يۇقىرى ئۆرلىتىۋەتكەن.

1977 - يىلدىن باشلاپ خەلق تۇرمۇشىغا ئىشلىتىلىدىغان تۇنىكە تەدرىجىي ھەل قىلىنىپ، ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپەيدى، شۇ يىلىلا ئاپتونوم رايون ئىچى - سىرتىدىن 688 مىڭ 500 چېلەك سېتىۋېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى 610 مىڭ 700 دانە بولۇپ، 88.7%نى ئىگىلىدى. 1978 - يىلى 1 مىليون 66 مىڭ 500 دانە چېلەك سېتىۋېلىنىپ، 996 مىڭ 500 چېلەك سېتىلىپ، سېتىۋېلىش - سېتىش مىقدارى جەھەتتە تارىختا ئەڭ يۇقىرى رېكورت يارىتىلدى. شۇنىڭدىن باشلاپ، تۇنىكە چېلەك بىلەن تەمىنلەش شىنجاڭنىڭ ھەممە جايلىرىدا مول بولدى. شەھەر - يېزا ئاھالىلىرىنىڭ

ئولتۇراق ئۆي شارائىتى ۋە سۈ بىلەن تەمىنلەش ئۈسكۈنىلىرىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، تۆنكە چېلەك سېتىۋېلىش - سېتىش مىقدارى سەل ئازايدى، 1985 - يىلى 384 مىڭ چېلەك سېتىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 18% تۆۋەنلىدى.

3. ئوچاق - مەش ۋە ئۇنىڭ سايمانلىرى

1) ئوچاق - مەش

شىنجاڭنىڭ شەھەر - يېزىلىرىدىكى ئاھالىلار ئىشلىتىدىغان ئوچاق - مەش ئومۇمەن ئوچاق، تۆنكە مەش ۋە چويۇن مەشتىن ئىبارەت. 50 — 60 - يىللاردا يېزا ۋە شەھەرلەردىكى ئاھالىلارنىڭ كۆپىنچىسى ئائىلىسىدە كېسەك ئوچاقنى سۇپا ياكى تام مەشكە ئۇلاپ ئىشلىتەتتى. قاتتىق سوغۇق كۈنلەردە ئوچاقتا ئوت قالاپ ھەم تاماق ئېتەتتى ھەم ئىسسىناتتى. تەڭرىتاغنىڭ جەنۇبىي بىلەن شىمالىنىڭ تېمپېراتۇرا پەرقى بىرقەدەر چوڭ بولغاچقا، ئوچاق - مەشلەرنىڭ تۈرىمۇ كۆپ ئىدى. شىنجاڭدىكى ئەڭ چوڭ مەش — تام مەش ئىدى، ئۇنىڭ دىئامېتىرى 1 مېتىردىن يۇقىرى، ئېگىزلىكى 2 مېتىردىن يۇقىرى بولۇپ، قارا تۆنكە بىلەن ئۇرالغان سىلىندىر شەكىللىك يەرلىك مەش ئىدى. تام مەش كۆپىنچە ئىلى، ئۈرۈمچى، تارباغاتاي، ئالتاي قاتارلىق جايلاردا قىش كۈنلىرى ئىشلىتىلەتتى. خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ قاتارلىق جايلاردىكى ئۇيغۇرلار ئىشلىتىدىغان ئوچاقنىڭ ئېغىزى ئات تۇيىقى شەكىللىك بولۇپ، يۇز تەرىپى شورلاي بىلەن سۇۋالىدۇ، ئوتۇن - چاۋا يېقىلغۇ قىلىنىدۇ، تاماق ئېتىپ بولغاندىن كېيىن نان ياققىلى بولىدۇ. كۆچۈپ تۇرىدىغان چارۋىچىلار ۋە گېئولوگىيىلىك چارلاش ئورۇنلىرى ۋە قەۋەتسىز ئۆيدە ئولتۇرىدىغان شەھەر - يېزا ئاھالىلىرى قارا تۆنكىدىن ياسالغان مەش ياكى چويۇن مەش ئىشلىتىدۇ. مەش ياساشقا كېتىدىغان ماتېرىيال قىس بولغاچقا، تۆنكە مەشمۇ خېلى ئۇزاققىچە قىس بولدى. چارۋىچىلار ۋە دالىدا ئىشلەيدىغان ئورۇنلارنىڭ ئىسسىنىش ئېھتىياجىغا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، جايلار مۇھىم نۇقتىغا كاپالەتلىك قىلىش چارىسىنى قوللىنىپ، تۆنكە مەش بىلەن چارۋىچىلار ۋە دالىدا ئىشلەيدىغان ئورۇنلارنى ئالدىن تەمىنلىدى. 1962 - يىلى سانجى ناھىيىلىكتەمىنات-سودا كوپېراتىپى سىرتتىن 200 تاختا قارا تۆنكە كىرگۈزۈپ، مەخسۇس ئوتۇن قالايدىغان مەش ياساپ چارۋىچىلىق رايونلىرىنى تەمىنلەپ، چارۋىچىلارنىڭ قارشى ئېلىشىغا سازاۋەر بولدى. 1967 - يىلى تۆنكە مەشتىن 55 مىڭ 400 دانە، 1965 - يىلى 55 مىڭ 500 دانە، 1966 - يىلى 61 مىڭ 200 دانە سېتىلدى. دېھقانلارنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ تەدرىجىي ئۆسۈشى ۋە ئولتۇراق جاي شارائىتىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، بەزى دېھقانلار ئوچاق ۋە ئوچاقلىق سۇپىنى چېقىپ، چويۇن مەش قويدى. 1979 - يىلدىن باشلاپ چويۇن مەشنىڭ سېتىلىش مىقدارى يىلمۇ - يىل كۆپىيىشكە باشلىدى.

2) كاناي، ئەگرى كاناي

ئوچاقتا كاناي ئىشلىتىلمىگەندىن باشقا، چارۋىچىلار تۇرىدىغان چېدىر - بارىگاھ، دالىدا ئىشلەيدىغانلار تۇرىدىغان ئۆي - ئىمارەتلەر، پارۇاي ئۈسكۈنىلىرى بولمىغان ئاھالە ئۆيلىرى، ماگىزىن قاتارلىقلاردا ئىشلىتىلىدىغان تۆنكە مەش، چويۇن مەشلەرگە چوقۇم كاناي، ئەگرى كاناي ئىشلىتىلىدۇ. 1962 - يىلدىن ئىلگىرى، كاناي، ئەگرى كاناي ئىشلەشكە كېتىدىغان تۆنكىنى ش ئۇ ئا ر تۇرلۇك مېتال شىركىتى بىر تۇتاش پىلان بويىچە تەمىنلەيتتى، 1962 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1964 — 1966 - يىلغىچە يىلىغا 250 — 290 مىڭ دانە كاناي سېتىلدى. بازار تەمىناتىدا يوچۇق بولغانلىقتىن، ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسى ئىلگىرى - كېيىن

بولۇپ، جياڭشىنىڭ فۇجۇ، شەندۇڭنىڭ جۇچېڭ، جىنەن دېگەن يېرىدىن، خېبېينىڭ بوجېن، ئەنخۇينىڭ يىشاڭ دېگەن يېرىدىن كاناي، ئەگرى كاناي كىرگۈزۈپ بازارنى تەمىنلىدى. 1978 - يىلدىن كېيىن، خام ئەشيا بىلەن تەمىنلەش جەھەتتە ياخشىلىنىش بولغاچقا، كاناي، ئەگرى كاناي ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىلىپ، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلمىدى.

3) پىلتە، شالا

پىلتە، شالا - ئوچاق، تۇنكە مەش، چويۇن مەش ۋە كوللېكتىپ ئاشخانىلىرىنىڭ چوڭ تىپتىكى ئوچاقلىرىغا كېرەكلىك بولغان زۇرۇر سەپلىمە.

50 — 60 - يىللاردا مەش ئىشلەپچىقىرىشقا كېتىدىغان ماتېرىيال كەم بولغاچقا، تۇنكە مەش پەقەتلا چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ۋە دالىدا مەشغۇلات ئېلىپ بارىدىغان ئورۇنلارغا يەتكۈزۈپ بېرىلەتتى، يېزا ۋە شەھەرلەردىكى ئاھالىلارغا ئاساسلىقى ئوچاققا كېرەكلىك بولغان پىلتە، شالا يەتكۈزۈپ بېرىلەتتى. 1957 - يىلدىن باشلاپ، ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنىڭ كېرەكسىز بۇيۇملارنى پىششىقلاش زاۋۇتى، قەشقەر شەھەرلىك كېرەكسىز بۇيۇملارنى پىششىقلاش زاۋۇتى، شىخەنزە شەھەرلىك كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى قاتارلىق ئورۇنلار كېرەكسىز پولات - تۆمۈرلەرنى يىغىپ پىلتە، شالا ئىشلەپ، بازارنى تەمىنلىگەنىدى.

1961 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارمىقى جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدىكى پولات - تۆمۈر قۇيمىچىلىقى بىلەن شۇغۇللىنىش ئىقتىدارى بار رايونلارغا 300 تونىنا (تەخمىنەن 20 مىڭ يۈرۈش) پىلتە، 100 تونىنا (تەخمىنەن 30 مىڭ دانە) شالاسۇن، 200 تونىنا (تەخمىنەن 50 مىڭ تال) شالا ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئاشخانا ئوچاقلىرى ۋە ئىسسىنىش مەشلىرىنىڭ ئېھتىياجىنى ھەل قىلدى. 70 - يىللاردا قۇيمىچىلىققا كېرەكلىك چويۇن يېتىشمەسلىك تۆپەيلىدىن پىلتە، شالاسۇن بىلەن تەمىنلەشتە چوڭ يوچۇق كۆرۈلدى. 1976 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتىگە 600 تونىنا چويۇن تەقسىم قىلىپ بەردى، بۇنىڭ ئىچىدە 300 تونىسى پىلتە ئىشلەپچىقىرىشقا ئىشلىتىلدى.

4) كۆمۈر گۈرجىكى، لاخشىگىر، تۆمۈر كۈسەي قاتارلىق ئوچاق - مەش سايمانلىرى

ئوچاق - مەش سايمانلىرىنىڭ كۆپىنچىسىنى جايلار ئۆزى ئىشلەپ ئۆزى ساتتى. 60 - يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىللىرىدە، بېيجىڭ، تيەنجىن، شەنشى، ئىچكى موڭغۇل قاتارلىق جايلاردىن ھەرخىل ئۇلچەمدىكى كۆمۈر گۈرجىكى كىرگۈزۈلدى، خۇنەننىڭ شۇاڭخېك، فۇجيەننىڭ فۇجۇ دېگەن يەرلىرىدىن ۋە شاڭخەيدىن لاخشىگىر كىرگۈزۈلدى. بىنالىق ئۆيلەرنىڭ كۆپىيىشىگە، ئاشخانا - ئوچاق سايمانلىرىنىڭ ئەۋلاد ئالماشتۇرۇشىغا ئەگىشىپ، كۆمۈر گۈرجىكى، لاخشىگىر قاتارلىق ئوچاق - مەش سايمانلىرىغا بولغان ئېھتىياج يىلمۇ - يىل ئازلىدى.

4. قاسقان

شىنجاڭنىڭ ئېچىلىشى، گۈللىنىشى، نوپۇسنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، قومۇش قاسقانغا بولغان ئېھتىياج ئۆزلۈكسىز كۆپەيدى. شىنجاڭدىكى شەھەر - يېزا ئاھالىلىرى ئۆندىن تەييارلانغان يېمەكلىكنى

ئىستېمال قىلىشنى ئاساس قىلىدۇ، قاسقان — كوللېكتىپ ئاشخانا ۋە خەنزۇ، خۇيزۇ ئاھالىلار ھازىرلاشقا تېگىشلىك ئاشخانا سايمانلىرىنىڭ بىرى. 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارمىقى فۇجۇ، كەيفېڭ، لوياڭ، گۇاڭخەن، مىيەنياڭ، چىڭدۇ، جيەنياڭ قاتارلىق جايلاردىن ھەرخىل ئۆلچەمدىكى قاسقانلارنى كىرگۈزۈپ بازارنى تەمىنلىدى. 1967 —1980- يىلغىچە ش ئۇ ئا ر كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار شىركىتى ساتقان قاسقاننىڭ تۈرى 130 خىلغا يەتتى، سېتىش مىقدارىمۇ يىلدىن - يىلغا كۆپەيدى، 1982 - يىلى قاسقاندىن 39 مىڭ 100 يۈرۈش، 1983 - يىلى 53 مىڭ 200 يۈرۈش سېتىلدى، 1984 - يىلى كۆپىيىپ 59 مىڭ 400 يۈرۈشكە يەتتى.

5. ئاشخانا ماشىنىلىرى

ئاشخانا ماشىنىلىرى يېڭىدىن گۈللىنىۋاتقان تاۋارلارنىڭ بىرى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسى ئاشخانا ماشىنىلىرى تىجارىتىنى 1964 - يىلى باشلىغانىدى، دەسلەپتە نەنجىندىن گۈرۈچ قورۇش ماشىنىسىنى كىرگۈزدى. 1967 - يىلدىن باشلاپ كوللېكتىپ ئاشخانىلاردا ئىشلىتىلىدىغان چۆپ كېسىش ماشىنىسى تىجارىتىنى ئاساس قىلدى، ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە خەلقنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، ئاشخانا ماشىنىلىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش - سېتىلىش مىقدارىمۇ تەدرىجىي كۆپىيىشكە باشلىدى. 1972 - يىلى شىنجاڭ «1 - ئىيۇل» پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسىنىڭ ئائىلىلىكلەر ئەترىتى توك ۋە قول ئارقىلىق ماڭىدىغان چۆپ كېسىش ماشىنىسى ۋە ئائىلىدە ئىشلىتىلىدىغان كىچىك تىپتىكى چۆپ كېسىش ماشىنىسىنى ئىشلەپچىقاردى. 1980 - يىلدىن باشلاپ ش ئۇ ئار كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار شىركىتىنىڭ كېرەكسىز بۇيۇملارنى ئۇنىۋېرسال پىششىقلاش زاۋۇتىمۇ تىك ۋە يانتۇ شەكىللىك چۆپ كېسىش ماشىنىسىنى ئىشلەپچىقاردى، ئۇنى ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت ساتتى. ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت يەنە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن گۆش قىيما قىلىش ماشىنىسى، كۆكتات توغراش ماشىنىسى، خېمىر يۇغۇرۇش ماشىنىسى، ھور نېنى سېلىش ماشىنىسى، توك قاسقان، توك دوخوپكا، ماي چەككىلەش قازىنى، ئاشخانا توڭلاتقۇسى قاتارلىقلارنى سېتىۋېلىپ بازارنى تەمىنلىدى. 80 - يىللارغا كەلگەندە توك دوخوپكا، كىچىك تىپتىكى چۆپ كېسىش ماشىنىسى، كۆپ ئىقتىدارلىق توغراش، ئېزىش ماشىنىسى، توڭلاتقۇ قاتارلىق ئاشخانا ئۈسكۈنىلىرى ئاھالىلارنىڭ ئۆيلىرىگە تەدرىجىي كىرىشكە باشلىدى.

چويۇن قازان، قىڭراق، تۈنىكە چېلەكلەرنىڭ سېتىۋېلىنىش - سېتىلىش مىقدارى

جەدۋەل: 4 — 3

يىللار		چويۇن قازان (10 مىڭ)		قىڭراق (10 مىڭ)		تۈنىكە چېلەك (10 مىڭ)	
		ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى
1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1953						
	1954						
	1955	0.3	1.2				
	1956	1.0	5.0				
	1957	2.0	7.5				

				8.0	5.0	1958	2 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى
				7.1	6.4	1959	
				8.6	2.0	1960	
				17.2	3.1	1961	
	19.4	6.0	7.0	27.0	38.9	1962	
23	18.9	4.0	1.0	10.6	6.4	1963	ئىگىلىكنى تەڭشەش مەزگىلى
35.3	21.1	9.0	11.0	18.1	9.4	1964	
39.9	21.8	13.0	16.0	28.0	24.0	1965	
21.6	20.5	14.0	18.0	20.0	28.0	1966	3 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى
38.0	15.0	15.0	5.0	31.0	7.0	1967	
20.0	11.0	8.0	3.0	17.0	11.0	1968	
28.0	12.7	10.0	6.0	23.0	12.0	1969	
29.0	22.0	12.0	9.0	31.0	31.0	1970	
40.4	27.4	16.0	15.0	36.0	34.0	1971	4 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى
38.4	29.3	14.0	8.0	32.0	24.0	1972	
26.9	16.0	15.0	8.0	29.0	22.0	1973	
31.3	28.8	20.0	5.0	43.0	23.0	1974	
23.7	12.3	19.9	5.8	54.7	33.1	1975	
27.0	26.8	19.0	4.0	52.0	47.0	1976	5 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى
57.4	61.1	25.0	9.0	47.0	56.0	1977	
99.7	82.5	20.1	10.9	41.0	32.0	1978	
70.3	57.9	23.6	10.0	39.2	24.2	1979	
62.5	68.4	24.8	12.2	49.2	41.2	1980	
46.4	32.8	24.8	12.8	52.7	35.4	1981	6 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى
40.4	26.3	28.2	21.8	45.7	39.4	1982	
42.3	27.1	28.7	20.3	51.0	45.8	1983	
47.0	34.0	26.8	23.7	53.7	40.4	1984	
38.4	35.7	22.7	16.6	34.4	43.2	1985	

ئىزاھات: بۇ جەدۋەلدىكى سېتىۋېلىنغان سان ئىچىدە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىنغان سان يوق.

§ 4 . باشقا كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى

كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ تۈرى كۆپ، كۆندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى، چويۇن قازان، ئاشخانا سايمانلىرىدىن سىرت، يەنە باشقا كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى بار، بۇلار ئۆي جاھازلىرى، قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى، ئائىلىگە كېرەكلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، مىللىيچە تۇرمۇش بۇيۇملىرى، پوجاكىزا، سالىيوت قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

1. ئۆي جاھازلىرى

50 - يىللاردا ئۆي جاھازلىرى ئىشلەپچىقىرىشى ۋە تىجارىتىنىڭ تەرەققىياتى ئاستا بولغان ئىدى. ئورگان،

كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىشلىتىدىغان كارۋات، شىرە، ئۈستەل، ئورۇندۇقنى ئۆزى تۇرۇشلۇق ئورۇنلار زاۋۇتتىن بىۋاستە سېتىۋالدى. ئاپتونوم رايونلۇق كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارماقلىرى 60 - يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىدىن باشلاپ ئۆي جاھازلىرى تىجارىتىنى باشلىدى. دەسلەپتە ساندۇق، ئىككى تاتمىلىق شىرە، ئالتە پۇتلۇق ئىش شىرەسى قاتارلىقلارنى ساتتى. ياغاچ ماتېرىياللىرى يېتىشمىگەچكە، ياغاچ ئۆي جاھازلىرى ئىشلەپچىقىرىشى تەسىرگە ئۇچراپ، ئۆي جاھازلىرى بىلەن تەمىنلەش ۋە ئۇنىڭغا بولغان تەلەپ ئوتتۇرىسىدا زىددىيەت گەۋدىلىك بولدى.

1979 - يىلدىن باشلاپ ئۆي جاھازلىرى ئىشلەپچىقىرىش ۋە تەمىنلەش ئەھۋالىدا تەدرىجىي ياخشىلىنىش بولدى، 1981 - يىلى ئۇرۇمچى رايونىدا ئۆي جاھازلىرى ياسايدىغان زاۋۇت تەرەققىي قىلىپ 31گە يەتتى. 1982 - يىلى ئۆي جاھازلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ماگىزىن، سودا سارىيى 60 نەچچىگە يەتتى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سودا مەركىزى شىنجاڭ بويىچە ئۆي جاھازلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كۆلىمى بىرقەدەر چوڭ ماگىزىنلارنىڭ بىرى بولۇپ، ئىشكاپ، ئالتە پۇتلۇق شىرە، ئىش شىرەسى، ماشىنا ئارقىلىق ھەل بېرىلگەن قاتلىما ئۈستەل، ھەرخىل پوسۇندىكى كىرسىلو قاتارلىق 80 نەچچە خىل ئۆي جاھازلىرى تىجارىتى قىلدى. 1982 - يىل 4 - ئايدا تىجارەتنى باشلاپ، 1984 - يىل4- ئايغىچە 63 مىڭ 900 دانە ھەرخىل ئۆي جاھازلىرى ساتتى، بۇنىڭ ئىچىدە 1984 - يىل 4 - ئايدا 15 مىڭ 800 دانە ئۆي جاھازىسى ساتتى.

1985 - يىلى شىنجاڭنىڭ ھەممە جايلىرىدىكى ئۆي جاھازلىرى بازارلىرى تېخىمۇ جانلاندى. ئاپتونوم رايونىمىزدا ھەم ياغاچ ئۆي جاھازلىرى، ھەم تۆمۈر ئۆي جاھازلىرى، تۆمۈر، ياغاچ ئارىلاش ياسالغان ئۆي جاھازلىرى ۋە باشقا يېڭى تىپتىكى ماتېرىياللىرىدىن ياسالغان ئۆي جاھازلىرى ئىشلەپچىقىرىلىپ، تۇرى، سانى ئۆزلۈكسىز كۆپەيگەن بولسىمۇ، بازار ئېھتىياجىنى يەنىلا قاندۇرالمىدى. ئاپتونوم رايونىمىزدىكى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارماقلىرى شاڭخەي، گۇاڭجۇ، تيەنجىن، ۋۇخەن قاتارلىق جايلاردىن ھەرخىل پوسۇندىكى ئۆي جاھازلىرى ۋە يېرىم تەييار ئۆي جاھازلىرىنى كىرگۈزۈپ، يەرمەنكە قىلىپ سېتىش، مالنى ئاپىرىپ بېرىش قاتارلىق شەكىللەرنى قوللىنىپ، ھەرمىللەت ئاھالىلىرىنىڭ ئۆي جاھازلىرىنى تاللاپ سېتىۋېلىشى ئۈچۈن قولايلىق يارىتىپ بەردى. 1979 - يىلى ئاپتونوم رايونىدىكى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارماقلىرى 77 مىڭ 600 دانە ئۆي جاھازىسى كىرگۈزدى، 80 مىڭ 700 دانە ئۆي جاھازىسى ساتتى. 1985 - يىلى 1979 - يىلغا قارىغاندا 7.16 ھەسسە كۆپ ئۆي جاھازىسى كىرگۈزۈلۈپ، 4.99 ھەسسە كۆپ سېتىلدى.

1979 — 1985 - يىلغىچە سېتىۋېلىنغان - سېتىلغان ئۆي جاھازلىرىنىڭ مىقدارى

جەدۋەل: 4 — 4 بىرلىكى: 10 مىڭ دانە

يىللار	سېتىۋېلىنغىنى	سېتىلغىنى	يىللار	سېتىۋېلىنغىنى	سېتىلغىنى
1979	7.76	8.07	1983	35.86	26.74
1980	10.15	11.88	1984	47.34	39.52
1981	13.89	14.95	1985	62.59	48.37
1982	21.98	19.07			

2. قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى

1980 - يىل 5 - ئاينىڭ 2 - كۈنى دۆلەت قۇرۇلۇش كومىتېتى، قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى سانائىتى مىنىستېرلىكى، دۆلەت ماددىي ئەشيا باش ئىدارىسى ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىرلىشىپ ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ ئۆلكە، شەھەرلىك، ئاپتونوم رايونلۇق قۇرۇلۇش تارماقلىرىدىن يېزا ئىگىلىك ئۆي قۇرۇلۇشىغا مەسئۇل تارماقلار، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىلەن بىرلىكتە يېزا ئىگىلىك ئۆي - ئىمارەتلىرىگە كېتەرلىك ماتېرىياللارنىڭ ئۆلچىمى، تۈرى، سانىنى تەكشۈرۈپ، سېتىلىشىغا قاراپ ئىشلەپچىقىرىشنى بېكىتمىشنى تەلەپ قىلدى. 1981 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى «كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى خىزمىتىنى يەنمۇ كۆچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى تارقىتىپ، يېزىلاردىكى ئۆي قۇرۇلۇشىغا كېتەرلىك ماتېرىياللار بىلەن تەمىنلەشنى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى دائىرىسىگە كىرگۈزدى. ئاپتونوم رايوندىكى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارماقلىرى يېزىلارنىڭ ئۆي قۇرۇلۇشىنى ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەشتە ئاساسلىقى ئاينەك تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. 1981 - يىلى دۆلەت شىنجاڭنىڭ يېزا ئۆي قۇرۇلۇشى ئۈچۈن 230 مىڭ كۋادرات مېتىر ئاينەك تەقسىم قىلىپ بەرگەن بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە 220 مىڭ كۋادرات مېتىر كىرگۈزۈلدى، 1982 - يىلى 102 مىڭ 400 كۋادرات مېتىر ئاينەك كىرگۈزۈلۈپ، 229 مىڭ 200 كۋادرات مېتىر ئاينەك سېتىلدى. 1983 - يىلى شىنجاڭ بويىچە يېزا ئۆي قۇرۇلۇشىغا كېتەرلىك ئاينەكنى ئاپتونوم رايوندىكى قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى سىستېمىسى بىر تۇتاش يۆتكەپ تەمىنلىدى. بازاردىكى ئاينەك پېتىشمەسلىكنى تولۇقلاش ئۈچۈن، جايلاردىكى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارماقلىرى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ئاينەك كىرگۈزۈپ بازارنى تەمىنلىدى. 1983 - يىلى 116 مىڭ كۋادرات مېتىر ئاينەك كىرگۈزدى. 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى يېزىلاردا ئۆي سېلىشقا كېتىدىغان ئاينەك بىلەن تەمىنلەشنى ش ئۇ ئا ر شەھەر - يېزا قۇرۇلۇشى، مۇھىت ئاسراش نازارىتىنىڭ باشقۇرۇشىنى قارار قىلدى. 1985 - يىلى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى شىركىتى 272 مىڭ كۋادرات مېتىر ئاينەك كىرگۈزدى.

چارۋىچىلار كىگىز ئۆي ياساشقا كېتىدىغان ماتېرىياللارنىڭ بىر قىسمىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تەمىنلىدى. 1984 - يىلى تولى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كىگىز ئۆينىڭ رامكىسىنى ياسايدىغان زاۋۇتتىن بىرنى قۇرۇپ كىگىز ئۆينىڭ رامكىسىنى ياساپ چارۋىچىلارنى تەمىنلىدى.

شىنجاڭ بويىچە يېزىلارنىڭ ئۆي قۇرۇلۇشىغا كېتىدىغان ماتېرىيال جەھەتتە ئاينەكنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ياغاچ ماتېرىياللىرى، پولات ماتېرىياللىرىنمۇ ئىنتايىن قىس بولدى. ئاپتونوم رايوندىكى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارماقلىرى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن پەنەركە، قىرىندا تاختاي كىرگۈزۈپ ئۆي ئىشىكى ياسايدىغانلارنى تەمىنلىدى. يىغۇۋېلىنغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتى بىلەن پولات ماتېرىياللىرىغا ئالماشتۇرۇپ شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا يۆتكەپ بەردى، 1985 - يىل 6 - ئايدىن 12 - ئايغىچە جەمئىي 236.68 تونىا پولات ماتېرىيال يۆتكىدى.

3. مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق بۇيۇملار

شىنجاڭدا مىللەتلەر كۆپ، ئۇرۇپ - ئادەتنىمۇ ئوخشاشمايدۇ، ھەرمىللەت خەلقىنىڭ كۆندىلىك تۇرمۇشىغا ئېھتىياجلىق بۇيۇملارمۇ ئۆزگىچە ئالاھىدىلىككە ئىگە. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارماقلىرى ئاساسلىقى مىللىيچە فارفور بۇيۇملار (مەسىلەن: نېلۇپەر گۈللۈك

چىنە، لوخەن سۈيۈقئاش چىنىسى، ئانارگۈللۈك چىنە، چەينەك قاتارلىقلار)، مىللىيچە ئۆي جاھازلىرى (مەسىلەن: گۈللۈك ياغاچ ساندۇق، بۆشۈك، مىللىيچە كارىۋات، مىللىيچە ئىشكاپ قاتارلىقلار) ۋە ئاپتۇۋا، چىلاپچا، ساماۋەر، تۈكچە (چەككۈچ)، چىلان گۈللۈك ياغاچ قوشۇق قاتارلىق مىللىيچە تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. مىللىيچە فارفور بۇيۇملىرىنى جايلاردىكى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارماقلىرى جياڭشىنىڭ جىڭدېجېن، خۇنەننىڭ يىلىڭ دېگەن يېرىدىن ۋە ئۇرۇمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملىرى زاۋۇتىدىن كىرگۈزۈپ بازارنى تەمىنلىدى؛ مىللىيچە ئۆي جاھازلىرىنى، تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى ئۇرۇمچى، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، ئىلى، تارباغاتاي قاتارلىق جايلاردىكى قول سانائەت زاۋۇتلىرى، يەككە ھۈنەر - سەنئەت ماھىرلىرى ئۈزلىرى ئىشلەپچىقىرىپ ئۈزلىرى ساتتى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىشلەپچىقىرىشقا كېرەكلىك خام ماتېرىياللارنى تەشكىللەپ، شۇ جايدا كەم تۇرلەرنى سېتىۋېلىپ بازارنى تەمىنلىدى. 1981- يىلى ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى ئىچكى موڭغۇل ئاپتونوم رايونىدىن 3481 دانە ساماۋەر كىرگۈزدى، كۆزدىن كېيىن تېكەس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 4 - گۇڭشېدا مال ئالماشتۇرۇش يەرمەنكىسى ئېچىپ، 300 ساماۋەرنى بازارغا سېلىپ، يېرىم كۈن ۋاقىت ئىچىدە ھەممىنى سېتىپ بولدى.

4. ئائىلىدە ئىشلىتىلىدىغان تۇرمۇش بۇيۇملىرى

شىنجاڭ بازارلىرىدا سېتىلىدىغان ئائىلە تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ كۆپ قىسمى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلىدۇ، تىجارەت تۈرلىرى يىلدىن - يىلغا كۆپەيمەكتە.

چىنى قالپاق ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى 1956 - يىلدىن ئېتىبارەن چىنى قالپاق تىجارىتىنى باشلىدى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن تۇنجى تۇركۈمدە كىرگۈزۈلگەن چىنى قالپاق ناھايىتى تېز سېتىلدى. شۇ يىلى چىنى قالپاق كىرگۈزۈش پىلانى 3 قېتىم كۆپەيتىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن چىنى قالپاق ئاپتونوم رايونىمىزدا ئاساسلىق سېتىلىدىغان كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىڭ بىرى قىلىندى. خەلقنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، ئەنئەنىۋى پوسۇندىكى چىنى قالپاق سېتىلغاندىن سىرت، ئەمگەك قالپىقى، ياشلار قالپىقى، بالىلار قالپىقى ۋە مودا كىيىمگە مۇۋاپىق كېلىدىغان يېڭى پوسۇندىكى چىنى قالپاقلار تەدرىجىي كۆپلەپ ئىشلەپچىقىرىلدى، 1982 - يىلى 344 مىڭ چىنى قالپاق سېتىلدى.

بورا 1955 - يىلى بورا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى باشقۇرىدىغان تاۋارلارنىڭ بىرى قىلىپ بېكىتىلدى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى بۆلۈمى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن بورا كىرگۈزۈپ بازارنى تەمىنلەپ، يىلغا 15 مىڭ پارچە بورا ساتتى. 1957 - يىلى گوۋۇيۈەن سودا مىنىستىرلىكى قاتارلىق 6 مىنىستىرلىكنىڭ «تاۋارلارنى دەرىجىگە ئايرىپ باشقۇرۇش چارىسى توغرىسىدىكى دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، بورىنى 2 - تۈردىكى تاۋار قاتارىغا كىرگۈزۈپ پىلان بويىچە باشقۇردى. شىنجاڭ بازارلىرى ئېھتىياجلىق بولغان بورا جەھەتتە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى پىلان چۈشۈرۈپ، جېجياڭ، سىچۈەن قاتارلىق ئۆلكىلەردىن كىرگۈزدى. بورىنىڭ يىللىق سېتىلىش مىقدارى 16 — 47 مىڭ پارچە ئارىلىقىدا بولدى.

قومۇش مىلەڭزە شىنجاڭ بازارلىرى ئېھتىياجلىق بولغان قومۇش مىلەڭزە گۇاڭشىنىڭ لىڭشى، خۇنەننىڭ لىيۈياڭ، خېنەننىڭ لوياڭ، لىنيى، ژۈياڭ قاتارلىق جايلىردىن كىرگۈزۈلدى. ئولتۇراق ئۆي شارائىتىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، بىنادا ئولتۇرىدىغان ئاھالىلاردىن قومۇش مىلەڭزە ئىشلىتىدىغانلار

ئازلاپ كەتكەچكە، ئۇنىڭ سېتىلىش مىقدارىمۇ ئازلىدى. 1981 - يىلى شىنجاڭ بويىچە 80 مىڭ پارچە بورا سېتىلدى، 1982 - يىلى تۆۋەنلەپ 50 مىڭ پارچىگە چۈشۈپ قالدى.

داس، چۆگۈننى ئۇرۇمچى، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، ئىلى، تارباغاتاي قاتارلىق جايلار ئىشلەپچىقىرالىغاچقا، كۆپ قىسمىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىكتە ئىشلەپ، يەرلىكتە سېتىشقا تەشكىللىدى. داس، پالما تالاسى چوتكىسى، يۇڭ چوتكا، پول سۈرتكۈ، شازا، پەي سۈپۈرگە قاتارلىق تازىلىق سايمانلىرىنىڭ كۆپ قىسمى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلدى، ئاز قىسمىنى ئاپتونوم رايون تەۋەسىدىكى قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىش تارماقلىرى ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆزلىرى ساتتى. 1979 - يىلدىن كېيىن يېڭى بىر ئەۋلاد تازىلىق بۇيۇملىرى، مەسىلەن: كىر ئالغۇ، چاڭ - توزان سۈمۈرگۈ قاتارلىقلار بازارغا سېلىنغانلىقتىن داس، كىر تاختىسى قاتارلىق تازىلىق بۇيۇملىرىنىڭ سېتىلىش مىقدارى يىلمۇ - يىل ئازلاپ كەتتى.

5. پوجاڭزا، سالىيوت

ئاپتونوم رايونلۇق كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى تارماقلىرى پوجاڭزا، سالىيوت تىجارىتىنى1956- يىلى باشلاپ، دەسلەپتە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ئاز مىقداردا كىرگۈزۈپ سېتاق تەرىقىسىدە ساتتى. بازار تاپقاندىن كېيىن، خۇنەننىڭ لىيۇياڭ، يىلىڭ قاتارلىق جايلىرىدىن پوجاڭزا، سالىيوت كىرگۈزۈپ بازارنى تەمىنلىدى. 1979 - يىلدىن كېيىن پوجاڭزا، سالىيوتنىڭ سېتىلىش مىقدارى يىلمۇ - يىل كۆپەيىشكە باشلىدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە تارباغاتاي، تۇرپان، ئۇرۇمچى ناھىيىسى، يېزا ئىگىلىك 6 - شىىسىنىڭ 102 - تۈەنى، يېزا ئىگىلىك 7 - شىىسىنىڭ 131 - تۈەنى، يېزا ئىگىلىك 4 - شىىسىنىڭ 69 - تۈەنى قاتارلىق جاي ۋە ئورۇنلار ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ زاۋۇت قۇرۇپ پوجاڭزا، سالىيوت ئىشلەپچىقىرىپ، 1984 - يىلى يىللىق مەھسۇلات قىممىتىنى 2 مىليون يۈەن ئەتراپىغا يەتكۈزدى.

ئاپتونوم رايون تەۋەسىدىكى پوجاڭزا زاۋۇتلىرى ئىشلەپچىقارغان پوجاڭزىنى شۇ جايدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۆز جايىدا ساتتى. 1984 - يىل 1 - ئاينىڭ 6 - كۈنىسى گوۋۇيۈەن «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ خەلق ئىشلىتىدىغان پارتلاش بۇيۇملىرىنى باشقۇرۇش نىزامى»نى ئېلان قىلدى. ش ئۇ ئا ر جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى پارتلاش بۇيۇملىرىنى باشقۇرۇش خىزمىتى يېغىنى ئېچىپ، پوجاڭزا، سالىيوت ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش ۋە ئاسان ئوت ئالدىغان بۇيۇملار ھەققىدە مۇنداق ئېنىق بەلگىلىمە چىقاردى: پوجاڭزا، سالىيوتنى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى شىركىتى بىر تۇتاش سېتىشى كېرەك؛ تىجارەت داۋامىدا دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسىنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، ئۆزى تۇرۇشلۇق جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىغا بېرىپ «پارتلىتىش بۇيۇملىرى سېتىۋېلىش كىنىشكىسى»، «پارتلىتىش بۇيۇملىرىنى توشۇش كىنىشكىسى»، «پارتلىتىش بۇيۇملىرىنى سېتىش ئىجازەتنامىسى» ۋە «پارتلىتىش بۇيۇملىرىنى ساقلاش ئىجازەتنامىسى» بېجىرىپ، مەخسۇس ئامبارىدا ساقلاش، مەخسۇس ئادەم باشقۇرۇشنى يولغا قويۇشى كېرەك. ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى شىركىتى 1980 - ۋە 1985 - يىلى ئىلگىرى- كېيىن بولۇپ شەھەر رايونىدىن 33 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى سەنگېجۇاڭ كەنتىدە پوجاڭزا، سالىيوت ساقلاش ئۇچۇن كۆلىمى 614 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان 2 ئامبار ياساپ، مەخسۇس پوجاڭزا، سالىيوت ساقلىدى. شەھەر- يېزا خەلقىنىڭ سېتىۋېلىش كۇچىنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ، پوجاڭزا، سالىيوت يالغۇز چاغاننى تەبرىكلەش ئۇچۇن ئىشلىتىلىدىغان بۇيۇم بولۇپلا قالماستىن، بەلكى شەھەر - يېزا ئاھالىلىرى مول ھوسۇلنى، يېڭى ئۆينى، تويىنى تەبرىكلەشتىمۇ ئىشلىتىدىغان بۇيۇم بولۇپ قالدى، بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ سېتىلىش مىقدارى يىلمۇ - يىل ئېشىپ باردى.

II باب

كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار

يېڭى جۈڭگو قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى شىنجاڭدا كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار ناھايىتى ئاز يېغىۋېلىناتتى. 50 - يىللاردا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەتنىڭ ھاۋالىسى بىلەن سېتىۋېلىش، سېتىش، پىششىقلاش، ئىشلەپچىقىرىش قاتارلىق تىجارەت پائالىيەتلىرى ئارقىلىق كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا بايلىقىنى قېزىپ، ئۇنى يېڭىباشتىن ئىشلەپچىقىرىپ، ئىستېمال ساھەسىگە كىرگۈزۈپ، جەمئىيەت ئۈچۈن بايلىق يارىتىپ، ئىجتىمائىي بۇلغىنىشنى ئازايتىش، بايلىقتىن داۋاملىق پايدىلىنىشقا كاپالەتلىك قىلىشتا ئاكتىپ رول ئوينىدى.

§ 1 . ئومۇمىي ئەھۋال

1. تىجارەت دائىرىسى

1954 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئۇرۇمچىدىكى زاۋۇت، كان، كارخانىلار ۋە ئاھالىلار رايونلىرىدا كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يېغىۋېلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى، 1956 - يىلى بۇ رايونلار تەدرىجىي كېڭەيتىلدى. 1958 - يىلدىن باشلاپ شەھەر - يېزىلاردا ئاساسلىقى كېرەكسىز پولات - تۆمۈر، ھەرخىل مىس، كېرەكسىز قوغۇشۇن، قەلەي، نىكېل، بالۇن، كاۋچۇك، ھەرخىل سۆڭەك، كالا-قوي مۈڭگۈزى، ئاشلىمىغان تېرە پارچىسى، كېرەكسىز كىگىز پارچىسى، ھەرخىل يۇڭ، لاتا، كونا لاتا كەش، ماز، توقۇمىچىلىقتا چىقىرىۋېتىلگەن كېرەكسىز پاختا، كېرەكسىز چىگە ۋە ئوننۇقدىن ياسالغان بۇيۇم قاتارلىقلار يېغىۋېلىندى. 60 - يىللاردا كېرەكسىز ئالىيۇمىن، سىنك، ھەرخىل قېتىشما، دات باسماس پولات، ئاز ئۇچرايدىغان كېرەكسىز مېتال، چوشقا يايلى، ئادەم چېچى، چارۋىنىڭ قۇرۇق تۇيىقى، كېرەكسىز سۇلياۋ، قەغەز قاتارلىق تۇرلەر قوشۇلدى، بازىرى ئىنتىك باشقا تۇرلەرنى جايلار سېتىلىشىغا قاراپ توختام تۈزۈپ سېتىۋالدى.

1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى چاقىرغان كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، يېغىۋېلىش دائىرىسىنى تۆۋەندىكىچە بېكىتتى: شەھەر - يېزا ئاھالىلىرى ۋە ئورگان، تەشكىلات، مەكتەپلەر سېتىپ بەرگەن كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالاردىن ئومۇمەن ئىشلەتكىلى بولىدىغانلىرىنى پائال سېتىۋېلىش؛ زاۋۇت، كان، كارخانىلاردىكى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى ئالدى بىلەن كارخانىلار ئۆزى ئىشلىتىش، كارخانىلار ئىشلەتمەيدىغانلىرىنى پىششىقلاپ تاللاش ئارقىلىق داۋاملىق ئىشلىتىش قىممىتىگە ئىگە بولغانلىرىنى پائال

سېتىۋېلىش؛ زاۋۇت، كان، كارخانىلار ئىشلەپچىقارغان براك، سۇپەتسىز مەھسۇلاتنى ۋە تۇرۇپ قالغان خام ماتېرىيالنى پرىنسىپ جەھەتتە يىغماسلىق كېرەك، ئەگەر مىقدارى كۆپ بولمىسا، يەرلىك ھۆكۈمەتكە تەستىقلىتىش ئارقىلىق يىغۇۋېلىشقىمۇ بولىدۇ.

1977 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت تەستىقلاپ تارقاتقان ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ «جۇڭخىنلەي زۇڭلىنىڭ كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغۇۋېلىش خىزمىتى ھەققىدە يېزىپ بەرگەن بىغىشلىما ئەھۋالى ھەققىدىكى دوكلات» نىڭ ئىشلەپچىقىرىش تارماقلىرى ئىشلەپچىقىرىش داۋامىدا چىققان قىرىندىلارنى بىرەك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئوتكۈزۈشى كېرەك، دەپ تەكىتلەندى. 1979 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتى دائىرىسىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش توغرىسىدىكى بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ چىقتى، ئۇنىڭ مەزمۇنىغا يەنە 1965 - يىلى يولغا قويۇلغان تىجارەت دائىرىسى ئاساسىدا مەيلى كوللېكتىپ ياكى شەخس بولسۇن تۆمۈر يول، نېفىت ئوچۇن مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان سايمانلارنى سېتىۋېلىش قاتتىق مەنئىي قىلىنىدۇ، يىغۇۋېلىنغان كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى تاللاپ پىششىقلاپ، قوپاللىرىنى سىيلىق قىلىپ ئىشلەپ، دەرىجىگە ئايرىپ تەمىنلەش، يىغۇۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش شەرتى ئاستىدا، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالاردىن ئونۇۋېرسال پايدىلىنىشنى پائال قانات يايدۇرۇش كېرەك، دېگەن مەزمۇن قوشۇلدى.

1982 - يىل 12 - ئايدا مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپ «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغۇۋېلىش سىستېمىسىنىڭ تىجارەت دائىرىسى توغرىسىدىكى ۋاقتىلىق بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ مۇنۇلارنى بېكىتتى: 1) زاۋۇت، كان قاتارلىق كارخانا، كەسپىي ئورۇنلار ئىشلەپچىقىرىش داۋامىدا ھاسىل بولغان مېتال ۋە غەيرىي مېتال قاتارلىقلارنىڭ قىرىندىلىرى، براككا چىقىرىشقا مەلۇم قىلغان ماشىنا - ئىلېكتر ئۇسكۇنىلىرى، قاتناش قوراللىرى ۋە ئوراش، قاچىلاش قاتارلىق پايدىلىنىش قىممىتىگە ئىگە كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار (تۆمۈر يولغا مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان سايمانلاردىن باشقا)نى يىغۇۋېلىش كېرەك؛ 2) ئورگان، تەشكىلات، قىسىم، مەكتەپ، ماگىزىن، دوختۇرخانا، يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى ئورۇنلىرى قاتارلىق ئورۇنلار ۋە پويىز، پاراخوت، شەھەر - يېزا ئاھالىلىرى سېتىپ بەرگەن «كېرەكسىز بۇيۇملار» ۋە «كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار»نى يىغىش كېرەك؛ 3) زاۋۇت، كان قاتارلىق كارخانا، كەسپىي ئورۇنلار بىر تەرەپ قىلغان براك تاۋار، تۇرۇپ قالغان خام ماتېرىيال، زاپاس ساقلاش مۇددىتى ئېشىپ كەتكەن ماددىي ئەشيا، ئامبارىدىن تارىلىنىدىغان ماددىي ئەشيا ۋە كارخانىلار كەسىپتىن كەسپىكە ئۆتۈش، كەسپىنى ئۆزگەرتىش تۈپەيلىدىن كېلىپ چىققان ئېشىنچە ماددىي ئەشيالارنى تاللاپ سېتىۋېلىشقا ياكى ۋاكالىتەن سېتىپ بېرىشكە بولىدۇ؛ 4) سوت مەھكىمىسى كىم ئارتۇق قىلىپ سېتىپ بىر تەرەپ قىلىدىغان ماددىي بۇيۇملار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشقا بولىدۇ؛ 5) دۆلەت بەلگىلىگەن دائىرە ئىچىدىكى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى ئىمپورت - ئېكسپورت قىلىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشقا ۋە چەت ئەل مەبلىغى بىلەن شېرىكلىشىپ سېتىۋېلىش، سېتىش، پىششىقلاش، قايتا پايدىلىنىش قاتارلىق بىرلىشىپ باشقۇرۇش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشقا بولىدۇ؛ 6) تۇرلۇك كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى تاللاش، پىششىقلاش ۋە قايتا مەھسۇلات قىلىپ ئىشلەپچىقىرىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشقا بولىدۇ؛ 7) خام ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەش تۈپەيلىدىن قايتۇرۇپ بېرىلگەن ماددىي ئەشيالار ۋە ھەمكارلىشىش، ئالماشتۇرۇشقا ئىشلىتىش ئۇچۇن تەمىنلىنىدىغان يېڭى تۇرلەر تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشقا بولىدۇ؛ 8) يۇقىرىقى ئاساسلىق كەسىپلەر بىلەن شۇغۇللانغاندىن باشقا، ئەنئەنىۋى تىجارەت ئادىتىگە ئىگە ۋە كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار بىلەن باغلىنىشلىقى بار بەزى كەسىپلەر ۋە يەرلىك ھۆكۈمەت تەستىقلىغان باشقا تاۋار تىجارىتى بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىشقا بولىدۇ. 1985 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يۇقىرىقى بەلگىلىمىنى تارقاتتى، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۆز جايىنىڭ ئەھۋالىيىتىنى چىقىش قىلىپ، تىجارەت دائىرىسىنى كېڭەيتتى.

2. فاڭجېن، سىياسەتلەر

1958 - يىل 6 - ئايدا گوۋۇيۇەن «كېرەكسىز، تاشلىۋېتىلگەن بۇيۇملارنى يىغىۋېلىش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى يوليورۇق»نى ئېلان قىلىپ مۇنۇلارنى ئوتتۇرىغا قويدى: دۆلەت بىر تۇتاش ئىگىلەيدىغان مۇھىم ماددىي ئەشيالارنى دۆلەت بىر تۇتاش تەقسىم قىلىپ پىششىقلاپ ئىشلىگەندىن باشقا، ئادەتتە كېرەكسىز قىلىپ تاشلىۋېتىلگەن بۇيۇملارنى ئۆز جايىدا سېتىۋېلىپ، ئۆز جايىدا پىششىقلاش ۋە پايدىلىنىش فاڭجېنىنى يولغا قويۇش كېرەك. 7 - ئايدا جۇئېنلەي زۇڭلى گۇاڭدۇڭدا خىزمەتلەرنى كۆزدىن كەچۈرگەندە، شىنخۇي ناھىيىسى ئۇيۇشتۇرغان كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىپ پايدىلىنىش كۆرگەزمىسىنى ئېكسكۇرسىيە قىلدى ھەمدە مۇنداق دەپ بېغىشلىما يېزىپ بەردى: «پۇتۇن مەملىكەتتىكى سودا تارماقلىرى پارتىيىنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش باش لۇشيەنىنىڭ شانلىق نۇرى ئاستىدا، شىنخۇي ناھىيىسىدىن ئۆگىنىپ، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالاردىن پايدىلىنىشتىن ئىبارەت ھالقىنى چىڭ تۇتۇپ، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىشنى يولغا قويۇپ، كېرەكسىز نەرسىلەرنى كېرەكلىك نەرسىگە ئايلاندۇرۇشى، بىر ئىشقا ئىشلىتىشنى كۆپ ئىشقا ئىشلىتىشكە ئۆزگەرتىشى؛ تىرىشچان، ئىقتىسادچىل بولۇپ، كونىنى يېڭىلىشى؛ سانائەت، يېزا ئىگىلىك، سودا، مائارىپ، ئارمىيىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، زىچ ھەمكارلىشىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئومۇمىيۇزلۇك تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن خىزمەت قىلىپ، بۇ ئارقىلىق دۆلەتنى ئىقتىسادچىللىق بىلەن گۈللەندۈرۈپ، جەمئىيەتنى ئۆزگەرتىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىشى كېرەك». جۇئېنلەي زۇڭلى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار خىزمىتىگە يېزىپ بەرگەن بېغىشلىمىسىدا كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش خىزمىتىنىڭ يۆنىلىشى، ۋەزىپىسى ۋە تەلىپىنى ئېنىق كۆرسىتىپ بەردى. 1977 - يىل 7 - ئايدا «بېغىشلىما» ئاشكارا ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت «جۇئېنلەي زۇڭلىنىڭ كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش خىزمىتىگە يېزىپ بەرگەن بېغىشلىمىسىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇش ۋە ئەمەلىيلەشتۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. شۇنىڭدىن كېيىن ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش خىزمىتى يەنىمۇ تەرەققىي قىلدى. 1984 - يىلى مەملىكەتلىك كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار خىزمىتى يىغىنىدا كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار تارماقلىرى «بىر كەسىپنى ئاساس قىلىپ، كۆپ خىل تىجارەتنى يولغا قويۇش» فاڭجېنىنى ئىجرا قىلىشى كېرەك، دەپ بېكىتىلدى.

3. باھا

باھا بېكىتىش پرىنسىپى پايدىلانغۇچىغا مۇۋاپىق بولۇش، سېتىۋالغۇچىغا پايدىلىق بولۇش، ساتقۇچىغا مەنپەئەت تېگىشتىن ئىبارەت بولدى. باھا سەۋىيىسىدە كونا ماددىي ئەشيانىڭ باھاسى يېڭىسىنىڭكىدىن ئېشىپ كەتمەسلىك، كېرەكسىز ماددىي ئەشيانىڭ باھاسى كونىسىنىڭكىدىن ئېشىپ كەتمەسلىك، سۈپىتىگە قاراپ باھا قويۇش، سۈپىتىگە قاراپ باھا سېلىشتۇرۇش ئىگىلەندى. سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتىشتە سودا ئورۇنلىرى تەمىنلىگەن باھانى ئاساس قىلىپ، تۈرلۈك بىۋاسىتە ۋە ۋاسىتىلىق خىراجەت ۋە مۇۋاپىق پايدىنى چىقىرىۋېتىپ بېكىتىش زۆرۈر.

60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا شىنجاڭ 4 سېتىۋېلىش باھا رايونىغا ئايرىلغان بولۇپ، ناھىيىدىن يۇقىرى شەھەرلەردە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋە تەڭشەش باھاسى يولغا قويۇلدى. 1 - تۈردىكى باھا رايونى قۇمۇل ۋىلايىتىگە قاراشلىق ناھىيىلەر، تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرى، ئۈرۈمچى، سانجى ئوبلاستىغا قاراشلىق ناھىيىلەر، شىخۇ، ساۋەن ناھىيىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 2 - تۈردىكى باھا رايونى بايىنغولىن، بورتالا ئوبلاستلىرىغا قاراشلىق ناھىيىلەر، قاراماي شەھىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 3 - تۈردىكى باھا رايونى ئىلى،

ئالتاي، تارباغاتاي ۋىلايىتىگە قاراشلىق ناھىيىلەر (شىخۇ، ساۋەن ناھىيىلىرى بۇنىڭ سىرتىدا) نى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 4 - تۈردىكى باھا رايونى خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرى، قىزىلسۇ ئوبلاستىغا قاراشلىق ناھىيىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 1980 - يىل 12 - ئايدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت ۋە تۈمۈر يول بويلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار ئامبارلارنىڭ قوبۇل قىلىش باھاسىنى بازار ئەھۋالىغا قاراپ بېكىتىپ يۇقىرى - تۆۋەن تۇراقسىز قىلىش چارىسىنى يولغا قويدى.

4. باج

1956 — 1983 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندىكى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ تاپقان پايدىنى ئاپتونوم رايونىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە ئۆزلىرى تۇرۇشلۇق جايدىكى مالىيە تارماقلىرىغا تاپشۇردى. 1984 - يىل 8 - ئايدا گوۋۇيۈەن دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى، سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ «سودا ئورۇنلىرى باشقۇرغان سانائەتنى زور كۆچ بىلەن تەرەققىي قىلدۇرۇش توغرىسىدىكى دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، «كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى پىششىقلاش كارخانىلىرىدىن ئوخشاش بولمىغان ئەھۋالغا ئاساسەن، تاپاۋەت بېجىنى كېمەيتىپ ئېلىشقا بولىدۇ» دەپ بەلگىلىدى. 1985 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مالىيىسىنى باشقۇرۇشقا دائىر بىرقانچە بەلگىلىمە توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى بېسىپ تارقىتىپ، ئۆز ئالدىغا ھېسابات قىلىدىغان ياكى پايدا - زىيانىنى ئۆز ئالدىغا ھېسابلايدىغان كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا كارخانىلىرىدىن ئېلىنىدىغان تاپاۋەت بېجىنىڭ يېرىمى كەچۈرۈم قىلىنىدۇ، دەپ بەلگىلىدى.

5. ئەمگەك مۇھاپىزىتى

1978 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سودا ئىدارىسى، ئەمگەك ئىدارىسى كېرەكسىز بۇيۇملار خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان سېتىۋېلىش خادىملىرى، ئامبارچى، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى تاللاش، رەتلەش، قاچىلاش، چۈشۈرۈش، توشۇش، كېرەكسىز مېتاللارنى تاللاش قاتارلىقلار بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئىشچىلارغا كالتا جۇۋا، قىشلىق ئاياغ، ھەمدە ھەر ئايدا شېكەر، گۈش قاتارلىق ساقلىقنى ساقلاش يېمەكلىكلىرىنى تارقىتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ئەمگەك ئىدارىسى، مالىيە ئىدارىسى بىرلىشىپ ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يېغىش، پىششىقلاش ۋە ئونىڭدىن پايدىلىنىش خىزمىتى بىلەن مەخسۇس ۋە قوشۇمچە شۇغۇللىنىدىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ئىش ئورنى ياردەم پۇلى بېرىشنى بەلگىلىدى.

6. تىجارەت شەكلى

1) سېتىۋېلىش

ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى دۆلەت ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئالاقىدار بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئاساسلىق تۇرلەرنى يىللىق سېتىۋېلىش پىلانى ۋە باھاسى بويىچە باشقۇرۇشنى يولغا قويدى. تىجارەت داۋامىدا جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى نۇقتا بەلگىلەپ سېتىۋېلىش بىلەن كۆچمە سېتىۋېلىشنى ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇش؛ كەسىپي سېتىۋېلىش بىلەن ھاۋالىگە ئاساسەن ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشنى ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇش، دائىملىق سېتىۋېلىش بىلەن زەربىدارلىق بىلەن سېتىۋېلىشنى ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇشتەك ئەنئەنىۋى سېتىۋېلىش ئۇسۇلىنى قوللاندى.

چوڭ تىپتىكى زاۋۇت، كان، كارخانىلارنىڭ كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالىرىغا قارىتا زاۋۇتتا تۈرۈشلۇق ئادەم ئەۋەتىپ ئالاقىلىشىش ياكى مەخسۇس ئادەم بەلگىلەپ ئالاقىلىشىش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، كارخانىلارنىڭ يېغىشى ۋە تۈرگە ئايرىپ ساقلىشىغا ھەمكارلىشىپ، ۋاقىت بەلگىلەپ سېتىۋالدى؛ ئوتتۇرا، كىچىك تىپتىكى كارخانىلار، ئورگانلار، تەشكىلاتلار، ھەربىي قىسىملاردىكى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار. شۇ جايدىكى ياكى قوشنا جايلاردىكى سېتىۋېلىش نۇقتىلىرى ئارقىلىق يېقىن ئەتراپتىن ھۆددە قىلىپ سېتىۋېلىندى؛ شەھەر - بازارلاردا ئاھالىلەرنىڭ ئولتۇراقلىشىش ئەھۋالىغا ئاساسەن سېتىۋېلىش دۇكانلىرى قۇرۇپ، نۇقتا بەلگىلەپ سېتىۋېلىندى؛ يېزىلاردا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مەخسۇس نۇقتا تەسىس قىلىپ سېتىۋالدى. ئاممىنىڭ سېتىپ بېرىشىگە قولايلىق يارىتىش ئۈچۈن، يېغىۋېلىش تارماقلىرى سەييارە سېتىۋېلىش گۇرۇپپىلىرى ئەۋەتىپ، كوچمۇ - كوچا يۈرۈپ سېتىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، شەھەر - بازارلاردىكى ئاھالىلەر كومىتېتىغا ئادەم تەشكىللەپ نۇقتا قۇرۇپ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشنى ۋە يەككە يىغقۇچىلارنى تەشكىللەپ ۋاكالىتەن سەييارە سېتىۋېلىشنى ھاۋالە قىلدى. ئومۇمەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش مەبلىغىنى ئالدىن بەردى، ئوراش، قاچىلاش بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلىدى، ترانسپورت قورالىلىرىنى ھەل قىلىشقا يارەم بەردى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يولغا قويغان بىر تۈتاش سېتىۋېلىش تاختاي باھاسىنى ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى تەشكىللەپ يېزىلارغا ئايرىپ سېتىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يېغىۋېلىشنى قانات يايدۇردى. چوڭ - چوڭ ھېيت - بايرام كۈنلىرى، ۋەتەنپەرۋەرلىك تازىلىق ھەرىكىتىگە بىرلەشتۈرۈپ ۋە كارخانا، كەسپىي ئورۇنلار ئامبارىنى ئېنىقلىغان پايدىلىق پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ يېغىۋالدى.

2) سېتىش

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى دەرىجىگە ئايرىپ باشقۇرۇپ، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى بىر تۈتاش ئورۇنلاشتۇرۇش لايىھىسىنى تۈزۈپ چىقتى. شىمالىي شىنجاڭدا ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يېغىۋېلىش شىركىتى (تۆۋەندە ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت دەپ ئاتىلىدۇ) يېغىۋالدى؛ جەنۇبىي شىنجاڭدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ داخىيەن يەرلىك مەھسۇلاتلار، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى (تۆۋەندە 2 - دەرىجىلىك پونكىت دەپ ئاتىلىدۇ) يېغىۋالدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باش كوپېراتىپنىڭ يۆتكەش پىلانى بويىچە مەركەز بىر تۈتاش باشقۇرىدىغان تۈرلەرنى بەلگىلەنگەن ئۇلۇك، شەھەرلەرگە يۆتكىدى. ئاپتونوم رايون پىلان بويىچە باشقۇرىدىغان تۈرلەرنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى بىر تۈتاش تەڭپۇڭلاشتۇردى ۋە يۆتكىدى. ئادەتتىكى تۈرلەرنى ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت ۋە 2 - دەرىجىلىك پونكىت تەشكىللەپ ساتتى. سېتىش يولى ئاساسلىقى مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپ چاقىرغان 3 - تۈردىكى ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇش يىغىندىدا ئېھتىياجلىق تەرەپ بىلەن ئىمزالانغان مال بىلەن تەمىنلەش توختامى بويىچە بولدى. كۆپ يىللاردىن بۇيان، ئاپتونوم رايوندا بىر قەدەر مۇقىم بولغان لاتا، كېرەكسىز كاۋچۇك، بالون، ھەرخىل سۆڭەك، كالا، قوي مۈڭگۈزى قاتارلىق خام ئەشيالار بىلەن تەمىنلەش رايونى ۋە ئۇلارنى پىششىقلاش زاۋۇتى شەكىللەندى. پىششىقلاش ئارقىلىق بىۋاستە پايدىلانغىلى بولىدىغان ۋە رېمونت قىلغاندىن كېيىن پايدىلانغىلى بولىدىغان تەييار بۇيۇملارنىڭ كۆپىنچىسى بازارغا سېلىنىدى ياكى جايلاردىكى تەمىنات - سودا ماگىزىنلىرى تەرىپىدىن سېتىلدى.

7. ئاپپارات، خادىم

ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى 1954 - يىلدىن باشلاپ كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتى

بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىدى، ئۇنىڭغا تەمىنات - سودا باشقارمىسىنىڭ تىجارەت بۆلۈمى مەسئۇل بولدى. 1956-يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار تىجارىتى باشقارمىسى قۇرۇلۇپ، 100 دىن ئارتۇق ئادەم كەسىپ بىلەن شۇغۇللاندى. شۇنىڭدىن كېيىن كۆپ قېتىملىق ئۆزگىرىش ئارقىلىق ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلاتلار - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار تىجارىتى باشقارمىسى، يەرلىك مەھسۇلاتلار - كېرەكسىز ماددىي ئەشيا شىركىتى، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار شىركىتى، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ۋە كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى قاتارلىقلارغا ئۆزگەرتىلدى. شىركەت ئۆز تىجارىتىنى قىلىشتىن باشقا، شىنجاڭ بويىچە كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش خىزمىتىنى ئاساسلىق باشقۇردى. 1958 - يىلى «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» مەزگىلىدە، شىنجاڭ بويىچە نۇرغۇن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ قارىمىقىدا يەرلىك مەھسۇلاتلار ۋە كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار بۆلۈمچىسى (ئۇنىۋېرسال تىجارەت بۆلۈمى) ياكى سېتىۋېلىش پونكىتلىرى قۇرۇلۇپ، 500دىن ئارتۇق ئادەم ئىشلىدى. 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق داخىيەن، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن، ئىلى، قۇمۇل قاتارلىق جايلاردىكى ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش ۋە تەمىنلەش پونكىتلىرى ئۆزى تۇرۇشلۇق جايلاردىكى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش ۋە يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىش ئىشىغا مەسئۇل بولدى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك ۋە شىخەنزە شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، 1975 - يىلى ۋە 1983 - يىلى كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار تىجارىتى بۆلۈملىرىنىڭ ئاساسىدا ئايرىم ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى قۇردى. كەسىپي ئاپپاراتلار قۇرمىغان ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىمۇ يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز ماددىي ئەشيا، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇمى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى قاتارلىق كەسىپلەر بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئۇنىۋېرسال ئىگىلىك باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرىنى قۇردى. 1985 - يىلى سېتىۋېلىش ئاپپاراتى، تور - نۇقتىسى 531 (بۇنىڭ ئىچىدە سېتىۋېلىش نۇقتىسى 439) گە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 2076گە يەتتى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش ئاپپاراتلىرى ۋە خادىملىرىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 4 — 5

بىرلىكى: دانە

يىللار / تۈرلەر	1980		1985	
	ئاپپارات	خادىم	ئاپپارات	خادىم
جەمئىي	420	1763	531	2076
1. باشقۇرۇش ئاپپاراتى	1	5	1	10
ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت	1	5	1	10
2. تىجارەت ئاپپاراتى	87	354	91	751
1) ئاپتونوم رايونلۇق شىركەتكە قاراشلىق كارخانا	1	36	1	57
2) ۋىلايەت، شەھەرلىك شىركەت	8	81	10	569
3) ناھىيە، شەھەرلىك شىركەت	78	237	80	125
3. سېتىۋېلىش تور - نۇقتىلىرى	325	1393	439	1315

1) شەھەردىكى تور - نۇقتىلار	105	1126	150	684
بۇنىڭ ئىچىدە: سىستېمىغا قاراشلىق كارخانا تور - نۇقتىسى	89	730	126	602
مەھەللە، ژاكالىتەن يېغىش نۇقتىسى	16	396	24	82
2) پېزا	208	208	229	294
بۇنىڭ ئىچىدە: ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	208	208	215	277
ھەمكارلىق سودا تور - نۇقتىلىرى			14	17
3) شەھەر - يېزىلاردىكى يەككىلەر	12	59	60	337
4. سېتىش تور - نۇقتىلىرى	7	11		

8. تەشۋىقات، تەربىيىلەش

1) ئىجتىمائىي تەشۋىقات

50 - يىللاردىن باشلاپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مال مەنبەسىگە ئىگە بولۇشنى تەشۋىق قىلىپ، ئاممىنى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يېغىش، سېتىپ بېرىشكە سەپەرۋەر قىلىشنى بىر تۈرلۈك دائىملىق خىزمەت قىلدى. ئادەتتە زاۋۇتلار، مەھەللىلەر، يېزىلارغا بېرىپ سېتىۋالغاندا تەشۋىقات خىزمىتىنى قانات يايدۇردى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا چوڭ - چوڭ ھېيت - بايرام كۈنلىرىدە ۋەتەنپەرۋەرلىك تازىلىق ھەرىكىتىگە بېرلەشتۈرۈپ، ئاپتوموبىل ئارقىلىق سەييارە تەشۋىق قىلدى ھەمدە گېزىت - ژورنال، رادىئو ئارقىلىق تەشۋىق قىلىپ، پۈتكۈل جەمئىيەتنىڭ ئەھمىيەت بېرىشى ۋە قوللىشىنى قولغا كەلتۈرۈپ، جەمئىيەتتە ئىقتىسادچىللىقنى ئىلگىرى سۈردى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ھەرخىل مىسلارنى زەربىدارلىق بىلەن سېتىۋېلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇپ، ئاممىغا ھەرخىل مىسلارنى سېتىپ بېرىپ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا ياردەم بېرىش ھەققىدە چوڭقۇر تەشۋىق قىلدى، بۇنىڭ بىلەن ئاممىغا بەس - بەستە ھەرخىل مىسلارنى سېتىپ بەرگەچكە، 20 كۈندىلا 3 تونىنىدىن ئارتۇق ھەرخىل مىس سېتىۋېلىندى. 1970 - يىلى ئاپتونوم رايوندا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يېغىۋېلىش ھەرىكىتى قانات يايدۇرۇلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كەڭ، چوڭقۇر تەشۋىق قىلغاچقا يېغىۋېلىش مىقدارى ئالدىنقى يىلدىكىدىن بىر ھەسسىدىن كۆپرەك ئاشتى. 1972 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلاتلار، كېرەكسىز بۇيۇملار شىركىتى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالاردىن پايدىلىنىش سەييارە كۆرگەزمىسى ئۇيۇشتۇرۇپ، سانجى، قۇتۇبى، گۈچۈڭ قاتارلىق ناھىيىلەردە كۆرگەزمە قىلدى، ئۇنىڭغا قاتناشقان ئاممىا 13 مىڭدىن ئېشىپ كەتتى. 1973 - يىل 6 - ئايدا بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىدا كۆرگەزمە قىلىشقا بارغاندا دەل سايرام كۆلىنىڭ غەربىدىكى يايلاقتا مال ئالماشتۇرۇش يەرمەنكىسى ئېچىلىۋاتقان پەيتكە توغرا كېلىپ قېلىپ، كۆرگەزمىمۇ كۆلىنىڭ غەربىدىكى يايلاققا يۆتكەپ ئېلىپ بېرىلدى، كۆرگەزمىگە قاتناشقانلار 2000 ئادەم (قېتىم) گە يەتتى. 8 - ئايدا غۇلجا شەھىرى، كۆنەس، توققۇزتارا، تېكەس، موڭغۇلكۆرە قاتارلىق ناھىيىلەردە كۆرگەزمە قىلىنىپ، 12 مىڭ ئادەم (قېتىم) كۆتىۋېلىندى. 1977 - يىل 7 - ئايدا جۇئېنلەي زۇڭلىنىڭ كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار خىزمىتىگە ئاتاپ يېزىپ بەرگەن يېغىلمىسى ئاشكارە ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك،

ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلار،، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى تەشۋىقات پائالىيەتلىرىنى كۆپ خىل شەكىل بىلەن قانات يايدۇردى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 40 تەشۋىقات ۋە يۈك ئاپتوموبىلى ئاجرىتىپ، 800دىن ئارتۇق ئىشچى - خىزمەتچىنى تەشكىللەپ، مەھەللە، ئورگان، زاۋۇت، مەكتەپلەرگە چوڭقۇر چۆكۈپ، بىر تەرەپتىن تەشۋىق قىلىپ، بىر تەرەپتىن سېتىۋالدى. ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى ۋە كەسپىي شىركەتلەردىكى بىر قىسىم رەھبىرىي كادىرلار ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەر بۇ پائالىيەتكە ئاكتىپ قاتناشتى. 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى جۇزۇڭلىنىڭ «بېغىشلىمىسى» نى خاتىرىلەش ئىشخانىسى قۇردى ھەمدە خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ ئۇرۇمچى شەھىرىدە تەشۋىق قىلدى. ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ تېلېفون يىغىنىنى چاقىرىپ، جۇزۇڭلىنىڭ «بېغىشلىمىسى» نى تەشۋىق قىلىشنى يۇقىرى دولقۇنغا كۆتىرىپ، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش خىزمىتىنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇشقا چاقىردى. 7 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ۋە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتلار ھەرقايسى تارماقلارنىڭ رەھبىرىي كادىرلىرى ياكى ھەر ساھەدىكى ئاممىنى قاتناشتۇرۇپ چوڭ يىغىن ئېچىپ، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىشنىڭ مۇھىم ئەھمىيىتىنى كەڭ تەشۋىق قىلدى. ش ئۇ ئا ر كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىپ قايتا پايدىلىنىش تەشۋىق قىلىنغان سۈرەتتىن 240 مىڭ پارچە، تەشۋىقات قوللانمىسىدىن 50 نۇسخا ۋە پرويىكسىيە فېلىمىدىن 200 يۈرۈش تارقاتتى. ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى زەربىدارلىق بىلەن يىغىۋېلىش ئېيى پائالىيىتىنى قانات يايدۇردى، رەھبىرىي كادىرلار كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى باشلامچىلىق بىلەن سېتىپ بەردى. كەڭ ئامما ئارىسىدا كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىش، سېتىپ بېرىش كەيپىياتقا ئايلاندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات- سودا كوپىراتىپى، ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى بىلەن بىرلىشىپ شەھەرلىك ئىشچىلار مەدەنىيەت سارىيىدا كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىپ ئۇنىڭدىن ئۇنىۋېرسال پايدىلىنىش كۆرگەزمىسى ئۆتكۈزدى، ئاپتونوم رايوننىڭ بىر قىسىم رەھبەرلىرى كۆرگەزمىنىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىغا قاتناشتى، كۆرگەزمىنىڭ كۆلىمى 400 كۋادرات مېتىردىن ئاشىدۇ، ئۇنىڭغا قويۇلغان رەسىملىك تاختا 55 پارچە، كۆرگەزمە قىلىنغان قايتىدىن ئىشلەپچىقىرىلغان مەھسۇلات 1000غا يېقىن بولۇپ، ئىككى يېرىم ئاي ۋاقىت ئىچىدە كۈتۈۋېلىنغان تاماشىبىن 28 مىڭ ئادەم (قېتىم) غا يەتتى.

2) كەسپىي جەھەتتە تەربىيىلەش

كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنىڭ تۈرى كۆپ، ئۆلچىمى مۇرەككەپ بولغاچقا، يىغىۋېلىش خادىملىرىغا سېتىۋېلىش سىياسىتىنى توغرا ئىجرا قىلىشتا بىر تۇتاش بولغان يىغىۋېلىش ئۆلچىمىنى ئىگىلىتىش ئۈچۈن، يۇقىرى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئاساسىي قاتلامغا ئادەم ئەۋەتىپ كەسپىي جەھەتتە يېتەكچىلىك قىلدى ۋە كەسپىي جەھەتتە قىسقا مۇددەتلىك تەربىيىلەش كۇرسى ئاچتى. 60 - يىللاردا تەربىيىلەشتە نەق مەيداننى كۆرسىتىشنى ئاساس، سۆزلەپ چۈشەندۈرۈشنى قوشۇمچە قىلدى. 1977 - يىلدىن باشلاپ پېشقەدەم ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئورنىغا يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئالمىشىشى ۋە تىجارەت دائىرىسىنىڭ كېڭەيتىلىشىگە ئەگىشىپ، سېتىۋېلىنىدىغان تۈرلەر تەدرىجىي كۆپەيدى، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى كەسپىي جەھەتتىكى تەربىيىلەشنى كۈچەيتىپ، مەھسۇلاتنىڭ ئىقتىدارى، رولى، ئۆلچىمىنى ئايرىش، سۈپەتنى پەرقلەندۈرۈش، پىششىقلاپ ئىشلەش ئارقىلىق ئۇنىڭ ئارىسىدىكى كېرەكسىز نەرسىلەرنى چىقىرىۋېتىش قاتارلىق جەھەتلەردىكى ئاساس بىلىملەرنى ئۆگەتكەندىن سىرت، يەنە ئالاقىدار فاڭجېن، سىياسەتلەرنى ۋە تىجارەت باشقۇرۇش بىلىملىرىنى ئۆگەتتى. جايلارنىڭ بايلىق ئەھۋالىغا ئاساسەن، تەربىيىلەش مەزمۇنىدىمۇ مۇھىم نۇقتىنى گەۋدىلەندۈردى. 1978 - يىل 3 - ئايدا بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم

ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 40 كىشىلىك قىسقا مۇددەتلىك تەربىيىلەش كۇرسى ئاچتى. ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت، داخىيەن 2 - دەرىجىلىك پونكىتى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق موزىي، مەدەنىي يادىكارلىقلار ماگىزىنى ئادەم ئەۋەتىپ ياردەم بەردى. تەربىيىلەش مەزمۇنىغا ھەرخىل مىس ئىچىدىكى مەدەنىي يادىكارلىقلارنى پەرقلەندۇرۇش ۋە ئۇنى قوغداشقا دائىر بىلىملەر قوشۇلدى. 1980 - يىل 2 - ئايدا، 1981 - يىل 5 - ئايدا قۇمۇل ۋىلايىتى ۋە ئىلى ئوبلاستى، سانجى ئوبلاستى تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىپ، تەربىيىلەش مەزمۇنىغا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال ۋە چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى يىغىۋېلىش بىلىملىرىنى نۇقتىلىق قوشتى. 1983 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى 4 قارار قىسقا مۇددەتلىك تەربىيىلەش كۇرسى ئاچتى، ئۇنىڭغا شىركەت قارمىقىدىكى ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىرى ۋە كەسپىي تايانچلار بولۇپ 103 كىشى قاتناشتى، تەربىيىلەشتە ئوتتۇرا، كىچىك تېپتىكى كارخانىلارنىڭ تۇرۇپ قالغان ماددىي ئەشيالىرىنى، كېرەكسىز، كونا مېتاللارنى يىغىۋېلىش ۋە ئۇنى پىششىقلاش، پارتلايدىغان خەتەرلىك بۇيۇملارنى پەرقلەندۇرۇش ۋە يەككە تىجارەتچىلەرگە باشقۇرۇش بىلىملىرىنى ئۆگىتىشنى نۇقتا قىلدى. كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى ۋاكالىتەن سېتىۋالغۇچى خادىملار ۋە يەككە سېتىۋالغۇچى خادىملارنى تەربىيىلەشتە سېتىۋېلىش سىياسىتى، سېتىۋالىدىغان تۇرلەر ۋە سۈپەت جەھەتتىكى تەلەپنى ئاساس قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا سىياسەتنى ئىجرا قىلىش، ئىنتىزامغا رىئايە قىلىش تەربىيىسىنى گەۋدىلەندۇردى. كۆنەس، بورتالا، جىمسار، سانجى، كورلا، كۇچا، باي، ئاقسۇ قاتارلىق ناھىيە، شەھەرلەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت شۇيەردە سەييارە كۆرگەزمە قىلغاندا، كەسپىي جەھەتتە تەربىيىلەشكە بىرلەشتۇرۇپ، ئېكسكۇرسىيە قىلىش، سۆھبەت ئۆتكۈزۈش، نەق مەيداننى كۆرۈش قاتارلىق شەكىللەر ئارقىلىق نەزەرىيىنى ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۇرۇپ، ياخشى ئۇنۇم ھاسىل قىلدى.

9. تىجارەت ئۇنۇمى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى 1956 — 1985 - يىلغىچە جەمئىي 1 مىليون تونىنا كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا يىغىۋالدى، بۇنىڭ ئىچىدە 14 خىل ئاساسلىق تۇر 599 مىڭ تونىنا بولۇپ، ئومۇمى قىممىتى 225 مىليون يۈەن.

ئاپتونوم رايوندىكى ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار ۋە كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى (ياكى يەرلىك مەھسۇلات، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى) ئۇنۇمۇبرسال تىجارىتىنى يولغا قويۇپ، مۇستەقىل ھېسابات قىلمىغانلىقى، مەبلەغنى بىر تۇتاش تەييارلىمىغانلىقى، باج - پايدىنى بىر تۇتاش تاپشۇرمىغانلىقى ئۇچۇن، سىياسەت خاراكتېرلىك زىيانىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، مەلۇم پايدىغا ئېرىشتى. ئۇرۇمچى، شىخەنزە شەھەرلىك كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركەتلىرى مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئورۇن بولدى. ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت 1979 - يىلدىن باشلاپ، كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىدا ئايرىم ھېسابات قىلغاچقا، 3 ئورۇن 1983 - يىلى 2 مىليون 238 مىڭ يۈەن، 1985 - يىلى 2 مىليون 582 مىڭ يۈەن پايدا يارىتتى.

§ 2. كېرەكسىز رەڭلىك مېتال

1. سېتىۋېلىش

1954 - يىل 1 - ئايدا ئۇلكىلىك مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتى ھەرخىل مىسلارنى سېتىۋېلىش يىغىنى ئېچىپ، ھەرخىل مىس سېتىۋېلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى، سېتىۋېلىنىدىغان تۇرلەرنى

قىزىل مىس، قىزىل مىس تەڭگە، سېرىق مىس، مىس مۇشەككە ئايرىدى. يىغىندىن كېيىن ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى كوپېراتىپ سىستېمىسىدا مىس سېتىۋېلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇردى. شۇ يىلىلا تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان مىس بۇيۇملار ۋە پارچە - پۇرات مىس بولۇپ 100 تونىنغا يېقىن مىس يىغىۋېلىندى. 1956 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم تارقاتقان كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ «دۆلەتنىڭ سانائەتلەشتۈرۈش قۇرۇلۇشىغا ياردەم بېرىش ئۆچۈن، كېرەكسىز مىسلارنى يىغىش خىزمىتىنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇش ئەھۋالى توغرىسىدىكى دوكلات»ىدا ئېلايەت (ئوبلاست)، ناھىيىلەردە ھەرخىل مىس سېتىۋېلىشقا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەسئۇل بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى ھەمدە جايلاردىكى تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرىدىن ھەرخىل مىس سېتىۋېلىش خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىپ، جەمئىيەتتە تەشۋىقات ۋە سەپەرۋەرلىكنى قانات يايدۇرۇپ، ھەرخىل مىس سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى. 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسى كېرەكسىز - كونا بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسى قۇردى ھەمدە 2 خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ ئېلايەتلىرىگە ۋە ئىلى ئوبلاستىغا ئەۋەتىپ، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ رەھبەرلىك مېتال يىغىۋېلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشىغا ياردەملەشتى. 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ھەرخىل مىس ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش پونكىتى قۇرۇپ، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ۋە شىمالىي شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يىغقان ھەرخىل مىسلارنى ئۆتكۈزۈۋالدى (قۇمۇل ئېلايىتى، تۇرپان، پىچان ناھىيىلىرى يىغقان ھەرخىل مىس بىۋاستە گەنسۇ جيۇچۈەن ھەرخىل مىس ئۆتكۈزۈۋېلىش پونكىتىغا ئۆتكۈزۈلدى). 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ھەرخىل مىس يىغىۋېلىش ئېيى پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇپ، بىر ئايدا جەمئىي 3264 كىلوگرام ھەرخىل مىس يىغىۋالدى. يىل ئاخىرىغا بارغاندا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى بويىچە جەمئىي 300 تونىنا ھەرخىل مىس، 2 تونىنا كېرەكسىز ئالىيۇمىن، 87 تونىنا كېرەكسىز قوغۇشۇن، سىنك يىغىۋېلىندى. 1958 — 1959 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا ھەرخىل مىس ۋە كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋېلىش مەركەز قىلىنغان كېرەكسىز بۇيۇملارنى يىغىۋېلىش پائالىيىتى قانات يايدۇرۇلدى. 1959 - يىل 8 - ئايدا قەشقەر شەھىرى، قۇمۇل ناھىيىسى، كۇچا ناھىيىسىدە سېتىۋېلىنغان ھەرخىل مىسلارنى سېتىۋېلىپ مەركەزلەشتۈرۈش نۇقتىسىدىن ئۆچى كۆپەيتىپ قۇرۇلۇپ، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا توشۇش كۈچى يېتىشمەسلىك تۇپەيلىدىن ۋاقتىدا يۆتكەپ بېرەلمەسلىك جەھەتتىكى قىيىنچىلىق ھەل قىلىندى.

1960 - يىلدىن باشلاپ شىنجاڭنىڭ يېزا - بازارلىرىدا ئاساسلىقى كېرەكسىز ئالاھىدە قىزىل مىس، كېرەكسىز قىزىل مىس، كېرەكسىز سېرىق مىس، مىس باك، مىس سىم، مىس پارچىسى، ئۇۋاق مىس، شاخا مىس، كېرەكسىز ئالىيۇمىن، كېرەكسىز خام ئالىيۇمىن، قېتىشما قوغۇشۇن، يۇمشاق ئارىلاشما قوغۇشۇن، قاتتىق ئارىلاشما قوغۇشۇن، شاخا قوغۇشۇن، كېرەكسىز قەلەي، كېرەكسىز سىنك، سىنك قېتىشمىسى، يېڭى ۋە كونا نېكىل پۇل قاتارلىقلار يىغىۋېلىندى. ھەرخىل مىس يىغىش دائىرىسىنى كېڭەيتىش ئۆچۈن، سودا مىنىستىرلىكى يەرلىك مەھسۇلاتلار - كېرەكسىز بۇيۇملار ئىدارىسى ئاپتونوم رايونغا بىر تۇركۈم ئالىيۇمىن بۇيۇملىرىنى مەخسۇس ئاجرىتىپ بېرىپ، خەلق ئارىسىدىكى مىس بۇيۇملارغا ئالماشتۇرۇشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئالىيۇمىن چەينەك 7752 دانە، ئالىيۇمىن داس 9200 دانە، ئالىيۇمىن كەپكۇر 2340 دانە، ئالىيۇمىن چۈمۈچ 11 مىڭ 880 دانە، ئالىيۇمىن قوشۇق 17 مىڭ 280 دانە. 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى بۇ بىر تۇركۈم ئالىيۇمىن بۇيۇملىرىنى مەخسۇس تۇر بويىچە ئۇرۇمچى شەھىرى، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، قۇمۇل ئېلايەتلىرى ۋە ئىلى ئوبلاستلىق سودا ئىدارىسى يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇملار دىرېكتور بۆلۈمىگە

ئاجرىتىپ بېرىپ، بۇ جايلاردا سېتىۋېلىش، ئالماشتۇرۇش پائالىيىتىنى قانات يايدۇردى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك سودا ئىدارىسى يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى بۆلۈمى بىر سېتىۋېلىش - ئالماشتۇرۇش نۇقتىسىغىلا 2500 دانە ئالىيۇمىن بۇيۇمى كىرگۈزۈپ، 22 كۈن ۋاقىت ئىچىدىلا 5.643 كىلوگرام ھەرخىل مىس يىغىۋالدى. قەشقەر شەھىرى قاتارلىق جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى مەخسۇس تۇر بويىچە ئالىيۇمىن بۇيۇملىرىغا ئالماشتۇرغان، سېتىۋالغاندىن سىرت، يەنە فارفور بۇيۇملىرى ۋە تۇنىكە چېلەك، تۇنىكە داس، چويۇن قازان، جىن چىراق قاتارلىق تاۋارلارغا ئاساسا بىلەن كونا مىس بۇيۇملىرىنى تېگىشتى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي 691 تونىنا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال يىغىۋېلىنىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ھەرخىل مىس 604 تونىنا. يىغىۋېلىش داۋامىدا بەزى قانۇنسىز ئۇنسۇرلار زاۋۇت، كان، كارخانىلاردىكى رەڭلىك مېتاللدىن ياسالغان سايمانلارنى ئوغرىلاپ كېرەكسىز بۇيۇملارنى يىغىۋېلىش پونكىتلىرىغا ئاپىرىپ سېتىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلدى. دۆلەت مال - مۈلكىنىڭ بىخەتەرلىكىنى قوغداش ئۈچۈن، 1963 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ يولىيورۇقىغا بىنائەن، ئاپتونوم رايوندىكى ناھىيىدىن يۇقىرى شەھەرلەر ۋە سانائەت، كان رايونلىرىدا كارخانىلار ۋە شەخسىلەردىن تۇرلۇك كېرەكسىز، كونا رەڭلىك مېتال سايمانلار ۋە قىرىندا ماتېرىياللارنى سېتىۋېلىشنى توختىتىشنى قارار قىلدى ھەمدە جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدىن پىكىر ئېلىپ «كېرەكسىز رەڭلىك مېتاللارنى باشقۇرۇش چارىسى» نى تۈزۈپ چىقتى. 1964 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان دۆلەت پىلان كومىتېتى، ئىقتىساد كومىتېتى قاتارلىق تارماقلارنىڭ «كېرەكسىز مېتاللارنى يىغىۋېلىش بويىچە باشقۇرۇش خىزمىتىنى ياخشىلاش تۇغرىسىدىكى دوكلات» نى تارقاتتى. 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيالار ئىدارىسى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قاتناشقان خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، ئۇرۇمچى رايونىنىڭ «كېرەكسىز رەڭلىك مېتاللارنى باشقۇرۇش چارىسى» نى ئىجرا قىلىش ئەھۋالىنى تەكشۈردى، تەكشۈرۈلگەن مەركەزگە بىۋاستە قاراشلىق 9 ئورۇن، 24 يەرلىك ئورۇن، 3 كوللېكتىپ ئورۇن ۋە يەككىلەر ئارىسىدا 22 ئورۇن بىلگىلىمىگە خىلاپلىق قىلىپ، 7 ئۆلكە، شەھەردىكى 24 ئورۇن بىلەن ئۆزئارا تەڭشەپ، كېرەكسىز، كونا رەڭلىك مېتاللارنى يەنى 19.2 تونىنا ھەرخىل مىس، 235.8 تونىنا كېرەكسىز قوغۇشۇننى بىر تەرەپ قىلىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىش ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا تەسىر يەتكۈزگەن. بۇنىڭ بىلەن ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيالار ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىن كېرەكسىز، كونا رەڭلىك مېتال باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، «كېرەكسىز رەڭلىك مېتالنى باشقۇرۇش چارىسى» نى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، شىنجاڭدىن چىقىرىش رەسمىيىتىنى يوللاپ تەستىقلىتىش تۈزۈمىدە چىڭ تۇرۇشنى تەلەپ قىلدى.

1966 — 1976 - يىلغىچە داۋام قىلغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە كېرەكسىز رەڭلىك مېتال مەنبەسى بىراقلا ئازلاپ كەتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ماتېرىيال ئىشلىتىدىغان نۇرغۇن ئورۇنلار ئۆز ئالدىغا يىغىپ ئىشلەتتى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ يىللىق كېرەكسىز رەڭلىك مېتال يىغىش مىقدارى 310 تونىنغا چۈشۈپ قېلىپ، 10 يىلنىڭ ئالدىدىكى مەزگىلگە قارىغاندا 37.5% تۆۋەنلىدى.

1977 - يىلى جۇڭخېنلەي زۇڭلىنىڭ كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار خىزمىتىگە ئاتاپ يېزىپ بەرگەن بىغىشلىمىسىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم بىلەن ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ ئاخىر بولۇپ 4 قېتىم مۇججەت تارقىتىپ، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش ۋە ئونىڭدىن پايدىلىنىشنى كۈچەيتىشكە چاقىرىق قىلدى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسى يىغىۋېلىش نۇقتىلىرى ۋە خادىملىرىنى كۆپەيتىشنى قارار قىلدى. بۇنىڭ بىلەن يىل ئاخىرىدا 596 تونىنا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال يىغىۋېلىنىدى. 1978 - يىلى يىغىۋېلىش مىقدارى 1044 تونىنغا يەتكۈزۈلۈپ، تۇنجى قېتىم 1000 تونىنىدىن ئاشۇرۇۋېتىلدى. 1979 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى نېفىت باشقۇرۇش ئىدارىسى

بىلەن بىرلىشىپ «ماددىي ئەشيا باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ۋە سېتىۋېلىش سىياسىتىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، يىل ئاخىرىدا 716 توننا ھەرخىل مىس يىغىۋالدى. 1980-يىل 5 - ئايدا كېرەكسىز خام ئالىيۇمىن سېتىۋېلىشتىن سىرت، باشقا رەڭلىك مېتاللارنى سېتىۋېلىش ۋاقتىنچە توختىتىلدى. 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «رادىئو مۇئەسسەسىلىرى ۋە سىم يوللىرىنىڭ بىخەتەرلىكىنى قوغداش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى. 1981 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى قاتارلىق تارماقلارنىڭ «شەخسلەر تېپىۋالغان ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى كېرەكسىز، كونا مېتال سايمانلارنى سېتىۋېلىش سىياسىتىنى ياخشىلاش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى بېسىپ تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشتا شەخسلەردىن كېلىش مەنبەسى ئېنىق بولمىغان ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى كېرەكسىز، كونا مېتال ماتېرىياللار ۋە سايمانلارنى سېتىۋالماسلىق بەلگىلەندى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى كارخانىلار، تارماقلار ماددىي ئەشيا باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، سايمانلارنىڭ يوقاپ كېتىشى، ئوغرىلىنىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشى، يىغىۋېلىش تارماقلىرى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش دائىرىسى توغرىسىدىكى بەلگىلىمىنى قاتتىق ئىجرا قىلىشى كېرەكلىكىنى؛ رادىئو، ئالاقىلىشىش ئەسلىمىلىرى ۋە مۇئەسسەسىلىرىنى سېتىۋېلىشنى قاتتىق چەكلەپ، رادىئو مۇئەسسەسىلىرى ۋە سىم يوللىرىنىڭ بىخەتەرلىكىنى قوغداشنى تەلەپ قىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئەستايىدىل ئىزچىل ئىجرا قىلىشى ھەققىدە ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. بۇنىڭ بىلەن جايلاردىكى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش تارماقلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئەستايىدىل ئۆگىنىپ، تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، يىغىۋېلىش دائىرىسى - چېكىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، تەبىئىي ھالدا بىراكا چىقىرىلغان ماددىي ئەشيا بىلەن كىشىلەر تەرىپىدىن بۇزۇۋېتىلگەن ماددىي ئەشيانى پەرقلەندۈرۈش ئىقتىدارىنى ئۆستۈردى. شۇ يىلى 12 - ئايدا رەڭلىك مېتال سېتىۋېلىش ئىشى يەنە ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

1982 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايونىنىڭ سانائەت قۇرۇلۇشىنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، كېرەكسىز رەڭلىك مېتال مەنبەسى كۆپەيمىشكە باشلىدى. 1983 - يىلى 2249 توننا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال يىغىۋېلىندى. 1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا يىغىۋېلىش شىركىتى يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىدىغان كېرەكسىز رەڭلىك مېتالدا پايدا ئۇتۇنۇپ بېرىش ۋە مۇكاپاتلاش چارىسىنى يولغا قويۇپ، جايلارنىڭ كېرەكسىز رەڭلىك مېتال يىغىۋېلىش ئاكتىپلىقىنى يەنمۇ قوزغاشنى قارار قىلدى، بۇنىڭ بىلەن 2197 توننا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال يىغىۋېلىندى.

ھەرخىل مىس يىغىۋېلىش داۋامىدا يىغىلغان ھەرخىل مىسلار ئاساسىدا مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى بارلىقى بايقالدى. قىممەتلىك تارىخىي مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى قوتقۇزۇۋېلىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايوندىكى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا يىغىۋېلىش تارماقلىرى ئاپتونوم رايونلۇق مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ماگىزىنى بىلەن بىرلىشىپ، 1977 - يىلدىن باشلاپ ئۇرۇمچى شەھىرى، قۇمۇل شەھىرى، داخىيەن بازىرى قاتارلىق جايلاردىكى ھەرخىل مىس ئامبارلىرىغا بېرىپ مىستىن ياسالغان مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى پەقلەندۈرۈپ تاللاپ، 1985 - يىلغىچە جەمئىي 200دىن ئارتۇق مەدەنىيەت يادىكارلىقىنى تاللاپ چىقتى. بۇنىڭ ئىچىدە قىممىتى يۇقىرىراق بولغىنى چىن، خەن سۇلالىلىرى دەۋرىدىكى مىس پۇل، جەنۇبىي - شىمالىي سۇلالىلەرگە مەنسۇپ، مىستىن ياسالغان بۇت، سۇي سۇلالىسى دەۋرىگە مەنسۇپ، قىزىل مىستىن ياسالغان تىك شەكىللىك بۇت، تاڭ سۇلالىسى دەۋرىگە مەنسۇپ، مىستىن ئۇزۇم شەكىلدە ياسالغان رۇيشۇ ئەينىكى، گۈل ۋە قۇش ئويۇپ چىقىرىلغان مىس ئەينەك ۋە ئۇيغۇرلارنىڭ مىستىن ياسالغان سايمانلىرى قاتارلىقلار بار بولۇپ، بۇ ئىچكى ئۆلكىلەر بىلەن شىنجاڭنىڭ ئىقتىسادىي ئالاقىسى ۋە مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش ئۇستىدىكى تەتقىقاتنى ماددىي ماتېرىيال بىلەن تەمىنلىدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ كېرەكسىز رەڭلىك مېتال سېتىۋېلىش مىقدارى

جەدۋەل: 4 — 6 بىرلىكى: توننا

يىللار	ھەرخىل مىس	كېرەكسىز ئالىيۇمىن	كېرەكسىز قوغۇشۇن، سىنك	جەمئىي	يىللار	ھەرخىل مىس	كېرەكسىز ئالىيۇمىن	كېرەكسىز قوغۇشۇن، سىنك	جەمئىي
1956	300	2	87	389	1971	174	56	49	279
1957	250	9	115	374	1972	131	41	60	232
1958	318		51	369	1973	116	44	90	250
1959	603	23	50	676	1974	100	55	109	264
1960	604	32	55	691	1975	148	53	113	314
1961	178	50	56	284	1976	153	133	161	447
1962	174	50	93	317	1977	254	138	207	596
1963	148	50	142	340	1978	474	273	297	1044
1964	168	72	389	629	1979	716	338	493	1547
1965	291	98	357	746	1980	439	311	443	1193
1966	338	71	239	648	1981	775	323	404	1502
1967	219	45	155	419	1982	917	485	675	2077
1968	100	48	33	181	1983	1095	502	652	2249
1969	94	59	21	174	1984	907	438	566	1911
1970	113	52	41	206	1985	1058	390	749	2197

2. سېتىش

1956 — 1965 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يىغۋالغان 4939 توننا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال (بۇنىڭ ئىچىدە ھەرخىل مىس 3060 توننا) نى يىللىق يىغۋېلىش مىقدارىنىڭ %25 ۋە %75لىك نىسبىتى بويىچە ئاپتونوم رايون ۋە دۆلەتكە تاپشۇردى، ئاپتونوم رايون ۋە جايلارغا قالدۇرۇلغان قىسمىنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى پىلان بويىچە تەمىنلىدى. 1959 - يىل 9 - ئايدىن باشلاپ دۆلەتكە تاپشۇرۇلىدىغان كېرەكسىز رەڭلىك مېتاللار ھەرخىل مىس بىلەن مەركەزلىك تەمىنلەيدىغان 4 نۇقتا (ئۈرۈمچى، قۇمۇل، قەشقەر، كۇچا) دىن دۆلەت پىلانى بويىچە يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىلدى. 1963 - يىل 7- ئايدا ھەرخىل مىس بىلەن مەركەزلىك تەمىنلەيدىغان نۇقتا خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ، قۇمۇل، ئىلى ئوبلاستلىق يەرلىك مەھسۇلاتلار پونكىتى، ش ئۇ ئا ر تۇرپان سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇم تىجارىتى باشقارمىسىدىن ئىبارەت 7 نۇقتا قىلىپ بېكىتىلدى. 10 - ئايدىن كېيىن دۆلەت مېتال يىغىش ئىدارىسىنىڭ غەربىي شىمال ئىش بېجىرىش باشقارمىسى بېكىتكەن تۇر، سان بويىچە ئاپتونوم رايون بېكىتكەن مېتال تاۋلاش زاۋۇتلىرىغا ئاپىرىپ بېرىشكە ئۆزگەرتىلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇم تىجارىتى باشقارمىسى، قۇمۇل ۋە تۇرپان سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتلىرى كېرەكسىز مېتاللارنى يىغۋېلىش ئىدارىسىنىڭ غەربىي شىمال ئىش باشقارمىسى بىلەن ھېسابات قىلىشتى. 1963 — 1965 - يىلغىچە يىللىغا 300 — 500 تونىنغىچە مال لەنجۇ، چۇڭچىڭ، جۇجۇ، تيەنجىن قاتارلىق جايلاردىكى مېتال تاۋلاش زاۋۇتلىرىغا يۆتكەپ بېرىلدى.

1966 — 1976 - يىلغىچە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، جايلاردىكى تەمىنات - سودا

كوپىراتىپلىرى يىغىۋالغان كېرەكسىز رەڭلىك مېتاللارنىڭ بىر قىسمى شۇ جايدا يۆتكەپ ئىشلىتىلگەندىن سىرت، قالغان قىسمى بىردەك تۆمۈر يول بويلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارغا يۆتكەپ بېرىلدى، 2 - دەرىجىلىك پونكىتلاردىن ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ بېرىلىدىغان كېرەكسىز مېتالنىڭ مىقدارىمۇيىلمۇ- يىل ئازلاپ كەتتى. 1970 - يىلى دۆلەت كېرەكسىز رەڭلىك مېتاللارنى باشقۇرۇش هوقۇقىنى ئاپتونوم رايونغا چۈشۈرۈپ بەردى، بۇنىڭ بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يىغقان كېرەكسىز رەڭلىك مېتالنىڭ هەممىسى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ پىلانى بويىچە يۆتكەپ ئىشلىتىلدى. يۆتكەپ بولالمىغان قىسمىنى ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيا ئىدارىسى قوبۇل قىلدى، كېرەكسىز مېتال يىغىش تارماقلىرىغا سېتىش ۋە يۆتكەپ ئىشلىتىش هوقۇقى بېرىلمىدى. ئاپتونوم رايوندىكى كېرەكسىز مېتالدىن پايدىلىنىپ ئىشلەپچىقىرىش ئېلىپ بارىدىغان كارخانىلار ئىشلەپچىقىرىشتىن توختىغانلىقى ئۈچۈن، مىس كۆپ ئىشلىتىلمەي ئامباردا بېسىلىپ قالدى. 1976 - يىلنىڭ ئاخىرىدا ئامبار زاپىسى كۆپىيىپ 855 توننىغا يەتتى.

1977 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئالاقىدار تارماقلارغا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال يۆتكەش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى هەمدە ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيا ئىدارىسىنى 5 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن بۇرۇن تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئامبىرىدا بېسىلىپ قالغان كېرەكسىز رەڭلىك مېتالنىڭ هەممىسىنى يۆتكەپ كېتىشكە بەلگىلىدى. بۇنىڭ بىلەن يىل ئاخىرىدا 227 توننىلا تەقسىم قىلىندى، 223 توننا سېتىلدى، يەنە 628 توننا ئامبار زاپىسى قالدى. 1978 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىغا يۆتكەش، تەقسىم قىلىش مەسىلىسىنى ۋاقتىدا هەل قىلىش هەققىدە دوكلات سۇندى. بۇنىڭ بىلەن شۇ يىلى ئاپتونوم رايون تەۋەسىدە 370 توننا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال يۆتكەپ كېتىلىپ ۋە سېتىلىپ، يىل ئاخىرىدا ئامبار زاپىسى كۆپىيىپ 930 توننىغا يەتتى. 1979 - يىلى ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدا كېرەكسىز مىس، كېرەكسىز تەييار ئالىيۇمىن سېتىلماي، يىل ئاخىرىدا ئامبار زاپىسى كۆپىيىپ 1453 توننىغا يېتىپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مەبلەغ ئوبوروتى ۋە داۋاملىق يىغىۋېلىشىغا ئېغىر تەسىر يەتتى. سېتىلماسلىقنىڭ ئاساسلىق سەۋەبى شۇكى، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى سانائەت كارخانىلىرى تەڭشەش، ئىسلاهات ئېلىپ باردى، ماتېرىيال ئىشلىتىدىغان ئورۇنلار ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، ئىقتىسادىي هېساباتنى چىڭىتىپ، كارخانىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى خام ئەشيا جەهەتتىكى يوشۇرۇن كۈچنى ئىمكانقەدەر ئىشقا سېلىپ، مال كىرگۈزۈش مىقدارىنى ئازايتتى.

1980 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئاپتونوم رايوندىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارنىڭ شۇ جايدىكى سانائەت كان، كارخانىلىرىغا (جۈملىدىن تۇرمۇش بۇيۇملىرى ياساشقا) كېرەكلىك كېرەكسىز رەڭلىك مېتاللارنى بىۋاسىتە سېتىپ بېرىشكە قوشۇلدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت بىلەن 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار پىلان بويىچە يۆتكەش ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلغاندىن سىرت، يەنە ئاپتونوم رايون تەۋەسىدە سېتىش دائىرىسىنى كېڭەيتتى، بىراق، ئۇنىڭ سېتىلىش مىقدارى ناهايىتى ئاز بولدى. 2- ئاينىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، كېرەكسىز رەڭلىك مېتال ئامبار زاپىسى يەنىلا 1400 توننا بولۇپ، 3 مىليون 650 مىڭ يۈەن كۆچمە مەبلەغنى ئىگىلەپ تۇردى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ قوشۇلۇشى ئارقىلىق كېرەكسىز رەڭلىك مېتالنى شىنجاڭدىن چىقىرىشقا رۇخسەت قىلىندى.

ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت ۋە 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار هەرخىل مىسلارنى كەينى - كەينىدىن چۈڭچىڭ، لوياڭ شەهەرلىرىگە ساتتى؛ كېرەكسىز ئالىيۇمىن، كېرەكسىز قوغۇشۇننى يىشىڭ، بېيجىڭ قاتارلىق جايلاردىكى زاۋۇتلارغا ساتتى. داۋاملىق يىغىۋېلىنغانلىقتىن ئامبار زاپىسى يەنىلا كۆپىيىپ باردى. 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ش ئۇ ئا ر خەلق هۆكۈمىتىگە بۇ ئەهۋالنى مەلۇم قىلىپ، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ يۆتكەشنى تېزدىن ئورۇنلاشتۇرۇشى هەققىدە تەكلىپ بەردى. 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق هۆكۈمىتى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئامبىرىدا بېسىلىپ قالغان كېرەكسىز رەڭلىك مېتاللارنىڭ

ھەممىسىنى ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيا ئىدارىسى كېرەكسىز مېتاللارنى يىغىۋېلىش شىركىتى سېتىۋېلىشى كېرەك، دەپ تەستىقلىي جاۋاب بەردى، لېكىن، ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيا ئىدارىسى كېرەكسىز مېتاللارنى يىغىۋېلىش شىركىتىنىڭ يىغىۋېلىش مەبلىغى ۋە كۆرۈلگەن زىيانىنى تولدۇرۇش مەسلىسى ھەل بولمىغاچقا، ئۆتكۈزۈپ بېرىش ۋە ئۆتكۈزۈۋېلىش ئىشى ئورۇندالمىدى. 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەرخىل مىسىنىڭ باھاسىنى %12 تۆۋەنلىتىپ، ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدا پائال تۇرده سېتىشنى قارار قىلدى. يىل ئاخىرىدا جەمئىي 335 تونىنا ھەرخىل مىس، 382 تونىنا كېرەكسىز ئالىيۇمىن، 516 تونىنا كېرەكسىز قوغۇشۇن بولۇپ جەمئىي 1278 تونىنا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال سېتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلغىنى 1000 تونىنا بولۇپ، %78.25نى ئىگىلىدى. سېتىۋېلىش مىقدارى سېتىلىش مىقدارىدىن كۆپ بولغاچقا، يىل ئاخىرىدا كېرەكسىز رەڭلىك مېتالنىڭ ئامبار زاپىسى 1516 تونىنا (بۇنىڭ ئىچىدە ھەرخىل مىس 921 تونىنا) غا يېتىپ، ئامبار قالدۇقى تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى مىقدارغا يەتتى. 1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار سېتىشنى كېڭەيتىش ئۈچۈن، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ھەرخىل مىسنى بەييىك، لوياك، شۇجۇ، ژۇخۇ، چۈڭچىڭ قاتارلىق شەھەرلەردىكى مېتال تاۋلاش زاۋۇتلىرى (رەڭلىك مېتال شىركەتلىرى) غا بىر يىلدا جەمئىي 966 تونىنا ساتتى، بۇ، يىللىق سېتىش مىقدارىنىڭ %92.53نى ئىگىلىدى؛ ئاپتونوم رايون سىرتىغا 246 تونىنا كېرەكسىز ئالىيۇمىن، 31 تونىنا كېرەكسىز قوغۇشۇن، قەلەي ساتتى. ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىغا مۇشۇ بىر يىلدا جەمئىي 1890 تونىنا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال سېتىلدى. بۇنىڭ بىلەن 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارنىڭ ئامبار زاپىسى ئازىيىشقا باشلىدى. يىل ئاخىرىدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا ئامبار زاپىسى تۆۋەنلەپ 1024 تونىغا چۈشتى.

1982 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سانائىتىنىڭ ئۇزلۇكسىز تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، ئاپتونوم رايوندا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال بىلەن ئۇنىڭغا بولغان ئېھتىياج مىقدارى مۇناسىپ ھالدا كۆپەيدى. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 2019 تونىنا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال سېتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون ئىچىدە تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن 796 تونىنا كېرەكسىز رەڭلىك مېتال يۆتكەپ ئىشلىتىلدى، بۇ %39.43نى ئىگىلىدى، قالغانلىرى ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلدى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1223 تونىنا سېتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ھەرخىل مىس 646 تونىنا. 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى كېرەكسىز رەڭلىك مېتال ئامبار زاپىسى 1473 تونىنا بولدى.

3. باھا

1954 - يىل 1 - ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتى ھەرخىل مىسنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتىپ، مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى ئىجرا قىلىپ، مىس مۇشەك، قىزىل مىس تەڭگە، قىزىل ھەرخىل مىسنىڭ ھەربىر تونىسىنى 2640 يۈەندىن سېتىۋېلىشنى بېكىتتى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەت بەلگىلىگەن باھادىن %0.5 تەشكىللەش ھەققىنى تۇتۇپ قالغاندىن كېيىن، ئۇرۇمچى شەھىرىدە 1 - دەرىجىلىك ھەرخىل مىسنىڭ ھەربىر تونىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 2953 يۈەن، 2 - دەرىجىلىكىنىڭ باھاسىنى 2659 يۈەن، 3 - دەرىجىلىكىنىڭ باھاسىنى 2362 يۈەن، 4 - دەرىجىلىكىنىڭ باھاسىنى 2159 يۈەن، 5 - دەرىجىلىكىنىڭ باھاسىنى 1749 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ قوبۇل قىلىش باھاسىغا ئاساسەن، تۇرلۇك خىراجەتنى چىقىرىۋەتكەن ئاساستا ئۆز جايىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتتى. 1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەت بەلگىلىگەن ھەرخىل مىسنى ئۆتكۈزۈۋېلىش پونكىتلىرىنىڭ مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن ئۆتكۈزۈش - ئۆتكۈزۈۋېلىش، يۆتكەش، تەمىنلەش باھاسىنى ئىجرا قىلدى.

1957 - يىللىق ھەرخىل مىسنى ئۆتكۈزۈش - ئۆتكۈزۈۋېلىش، يۆتكەش، تەمىنلەش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 7

بىرلىكى: تونىنا/يۈەن

باھاسى / تۈر نامى	ئۆتكۈزۈش - ئۆتكۈزۈۋېلىش باھاسى	يۆتكەش باھاسى	تەمىنلەش باھاسى
ئالاھىدە قىزىل ھەرخىل مىس	2933	3156	3720
قىزىل ھەرخىل مىس	2640	2848	3360
ئادەتتىكى قىزىل ھەرخىل مىس	2346	2540	3000
مىس مۇشەك	2180	2365	2790
ئادەتتىكى ھەرخىل مىس	1737	1900	2400

ئاپتونوم رايون 1958 - يىل 5 - ئايدا ھەرخىل مىسنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈردى. 11 - ئايدا ھەرخىل مىسنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى يەنە بىر قېتىم ئۆستۈردى. ئىلگىرىكى ناھىيىنى بىرلىك قىلىپ باھا بېكىتىشنى ژىلايەت (ئوبلاست) نى بىرلىك قىلىپ باھا بېكىتىشكە ئۆزگەرتتى، ئۆتكۈزۈش - ئۆتكۈزۈۋېلىش پونكىتلىرى قانچە يىراق بولسا، باھانى ئۆستۈرۈش نىسبىتىنى شۇنچە يۇقىرى قىلدى. ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 29.75%، خوتەن ژىلايىتىدە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 57.92% ئۆستۈرۈلدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ئامما سېتىپ بەرگەن، داۋاملىق ئىشلەتكىلى بولىدىغان مىس بۇيۇملارنىڭ باھاسىغا سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا يەنە 50% تولۇقلىما قوشۇپ بېرىلدى. باھا 2 قېتىم ئۆستۈرۈلگەن بولسىمۇ، سېتىۋېلىش باھاسى يەنىلا تۆۋەنرەك بولدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، 1959 - يىل 8 - ئايدا ناھىيە بازارلىرىدا سېتىۋېلىنىدىغان ھەرخىل مىسنىڭ بىرلىككە كەلگەن سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتىپ، ئۇرۇمچى شەھىرى، قەشقەر شەھىرى، قۇمۇل ناھىيىسى، كۇچا ناھىيىسىدىن ئىبارەت مەركەزلەشتۈرۈپ سېتىۋېلىش نۇقتىلىرىنىڭ قوبۇل قىلىش باھاسىنى مۇناسىپ ھالدا تەڭشىدى.

1959 - يىللىق ھەرخىل مىسنى سېتىۋېلىش، قوبۇل قىلىش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 8

بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

باھاسى / تۈرى	ناھىيە بازارلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى	مەركەزلەشتۈرۈپ يىغىۋېلىش نۇقتىلىرىنىڭ قوبۇل قىلىش باھاسى
قىزىل مىستىن ياسالغان بۇيۇملار	5.90	6.55
ئالاھىدە قىزىل ھەرخىل مىس	4.80	5.33
ئادەتتىكى قىزىل ھەرخىل مىس	4.20	4.66
سېرىق مىستىن ياسالغان بۇيۇملار	4.40	4.88
ئادەتتىكى سېرىق ھەرخىل مىس	3.00	3.33

شۇ يىلى 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى كېرەكسىز ئالىيۇمىن، كېرەكسىز قوغۇشۇن، كېرەكسىز قەلەينى سېتىۋېلىش ۋە يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسىنى بېكىتتى. شىنجاڭ بويىچە: سانجى ئاپتونوم ئوبلاستىغا قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، قۇمۇل ۋىلايىتى؛ ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى، ئالتاي، تارباغاتاي ۋىلايەتلىرى؛ ئاقسۇ ۋىلايىتى، قەشقەر ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستى، خوتەن ۋىلايىتىدىن ئىبارەت 5 باھا رايونىغا ئايرىلدى. بىر باھا رايونىدا ھەرقايسى ناھىيە (شەھەر)لەر بىرخىل سېتىۋېلىش، يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسىنى يولغا قويدى.

1959 - يىلدىكى كېرەكسىز ئالىيۇمىن، كېرەكسىز قوغۇشۇننى سېتىۋېلىش، يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 9

بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

رايونلار	كېرەكسىز تەييار ئالىيۇمىن		كېرەكسىز خام ئالىيۇمىن		ھەرخىل قوغۇشۇن		ساپ قوغۇشۇن تاختاي		قوغۇشۇن چىش پاراشوكى قۇتىسى	
	سېتىۋېلىش	يۆتكەش	سېتىۋېلىش	يۆتكەش	سېتىۋېلىش	يۆتكەش	سېتىۋېلىش	يۆتكەش	سېتىۋېلىش	يۆتكەش
سانجى ئوبلاستى، ئاپتونوم رايونغا بېۋاستە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر	2.40	2.66	1.60	1.78	1.10	1.28	0.77	0.88		1.44
بايىنغولىن ئوبلاستى، بورتالا ئوبلاستى، قۇمۇل ۋىلايىتى	2.34	2.60	1.54	1.71	1.04	1.15	0.71	0.79		1.23
ئىلى ئوبلاستى، ئالتاي ۋىلايىتى، تارغاتاي ۋىلايىتى	2.30	2.55	1.50	1.67	1.00	1.11	0.67	0.74		1.19
ئاقسۇ ۋىلايىتى	2.23	2.48	1.43	1.59	0.96	1.07	0.64	0.71		1.11
قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرى، قىزىلسۇ ئوبلاستى	2.07	2.30	1.27	1.41	0.92	1.02	0.60	0.57		0.94

1961 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەسئۇلات - كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارىتى باشقارمىسى ھەرخىل مىسلارنى يۆتكەش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش باھاسىنى تەكشىدى. ھەرقايسى باھا رايونلىرىنىڭ باھا پەرقى 6% ئەتراپىدا بولدى. 1963 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ھەرخىل مىسنىڭ باھاسىنى تەكشەپ شىنجاڭ بويىچە شەھەر - يېزىلاردا بىرلىككە كەلگەن سېتىۋېلىش باھاسىنى يولغا قويدى. ئادەتتىكى سېرىق مىسنىڭ باھاسىنى تەكشىمىدى، ئادەتتىكى قىزىل مىسنىڭ ھەربىر تونناسىنىڭ باھاسىنى تەكشەپ 4000 يۈەن قىلىپ بېكىتىپ، مىس سايمانلار بىلەن ئادەتتىكى مىسنىڭ باھا پەرقىنى ئەمەلدىن قالدۇردى، ئالاھىدە قىزىل مىسنىڭ ھەر بىر تونناسىنىڭ باھاسىنى تەكشەپ 4400 يۈەن قىلىپ بېكىتىپ، ھەربىر تونناسىنىڭ باھاسىنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 5.26% تۆۋەنلەتتى. ناھىيە (شەھەر)لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېغىۋالغان ھەرخىل مىسنىڭ يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسىنى ناھىيە بازارلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىغا 10% مۇقىملاشتۇرۇش ھەققى قوشۇش ئۇسۇلى بويىچە ھېسابلىدى، تەمىنلەش باھاسىنى تەكشەپ 18.2% تۆۋەنلەتتى.

ھەرخىل مىسنىڭ 1963 - يىلدىكى سېتىۋېلىپ يۇقىرىغا يۆتكەش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 10 بىرلىكى: تونىا/يۈەن

باھاسى / تۈرى	تەڭشەشتىن ئىلگىرىكى سېتىۋېلىش باھاسى	تەڭشەلگەندىن كېيىنكى سېتىۋېلىش باھاسى	ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسى	تەمىنلەش باھاسى
ئادەتتىكى ھەرخىل سېرىق مىس	3000	3000	3300	3750
ئادەتتىكى ھەرخىل قىزىل مىس	4200	4000	4400	4960
ئالاھىدە ھەرخىل قىزىل مىس	4800	4400	4840	5460

10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، شىنجاڭنى يەنە 4 باھا رايونىغا ئايرىپ، ھەرخىل باھا يولغا قويۇلىدىغان ۋىلايەت، ناھىيىدىن يۇقىرى شەھەرلەرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتتى.

كېرەكسىز ئالىيۇمىن، قوغۇشۇن، قەلەينىڭ 1963 - يىللىق سېتىۋېلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 11 بىرلىكى: تونىا/يۈەن

باھاسى / تۈرى	باھا رايونى			
	1 - خىل	2 - خىل	3 - خىل	4 - خىل
كېرەكسىز تەييار ئالىيۇمىن	1300	1150	1000	800
كېرەكسىز خام ئالىيۇمىن	600	450	400	300
ھەرخىل يۇمشاق قوغۇشۇن	1210	1090	980	890
ھەرخىل قاتتىق قوغۇشۇن	1050	950	860	770
كېرەكسىز سىنك	750	680	580	490

1964 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېرەكسىز ئالىيۇمىن، قوغۇشۇن ۋە قەلەينىڭ باھاسىنى تەڭشىدى. يېقىن جايىنىڭكىدىن تۇتۇپ قىلىپ يىراق جايىنىڭكىنى تولۇقلاش ئاساسىدىكى «رايونغا ئايرىپ باھا بېكىتىش»نى شىنجاڭ بويىچە ناھىيىدىن يۇقىرى شەھەرلەردە يېغىۋېلىپ يۆتكەشنىڭ بىرلىككە كەلگەن باھاسىنى يولغا قويۇشقا ئۇزگەرتتى. تەڭشەلگەندىن كېيىنكى سېتىۋېلىش باھاسى تەڭشەشتىن ئىلگىرىكى باھادىن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 18.5% يۇقىرى بولدى. يەنە ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مال ئاپىرىپ بېرىش تۇزۇمى يۆتكەپ بېرىش تۇزۇمىگە ئۇزگەرتىلىپ، يۆتكەپ بېرىش باھا پەرقى نىسبىتى 13% ئۆستۈرۈلدى.

كېرەكسىز ئالىيۇمىن، قوغۇشۇننىڭ 1964 - يىلدىكى سېتىۋېلىنىش، يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 12 بىرلىكى: كىلوگرام/يۈەن

تۈرى / باھاسى	سېتىۋېلىش باھاسى			ناھىيە (شەھەر) دىن يۇقىرىلارنىڭ يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىش باھاسى	2 - دەرىجىلىك پونكىتلارنىڭ تەمىنلەش باھاسى
	ناھىيىدىن يۇقىرى شەھەرلەرنىڭ ئونتۇرىچە	تەڭشەش باھاسى	تەڭشەش نىسبىتى %		
كېرەكسىز تەييار ئالىيۇمىن	1.0625	1.55	+45.5	1.75	2.20
كېرەكسىز خام ئالىيۇمىن	0.4375	0.66	+50.9	0.75	1.00
ھەرخىل يۇمشاق قوغۇشۇن	1.0425	1.10	+5.5	1.24	1.60
ھەرخىل قاتتىق قوغۇشۇن	0.9075	1.10	+10.2	1.13	1.50
كۆلىمىزلەندۈرۈلگەن قۇتۇپ تاختىلىق قوغۇشۇن		0.77		0.87	1.15

1965 — 1979 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندا رەڭلىك مېتالنىڭ تەمىنلەش باھاسى نىسپىي مۇقىم بولدى.

1980 - يىل 4 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ھەرخىل مىس، كېرەكسىز ئالىيۇمىننى سېتىۋېلىش، يۆتكەش ۋە ئونىڭ بىلەن تەمىنلەش باھاسىنى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلار باشقۇرىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا شىركىتى باھا قويۇش ئۇسۇلىنى تۆمۈر يول بويلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار مال ئۆتكۈزۈۋېلىش تۈزۈمىگە ئۆزگەرتتى ھەمدە ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى رەڭلىك مېتالنىڭ تەمىنلەش باھاسىنى ئاساس قىلىپ، تۇرلۇك خىراجەتلەرنى چىقىرىۋېتىپ، ئۇرۇمچى، داخىيەن، قۇمۇلدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارنىڭ ئامبارلىرىنىڭ مال قوبۇل قىلىش باھاسىنى بېكىتتى. جايلار ئۆز جايىدىكى قوبۇل قىلىش باھاسىغا ئاساسەن، سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆز ئالدىغا بېكىتتى. 1981 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچىنىڭ ھەرخىل مىس، كېرەكسىز تەييار ئالىيۇمىن، كېرەكسىز قوغۇشۇن سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشىدى. بىر تونىنا ھەرخىل مىسنىڭ باھاسىنى 3500 يۈەندىن 3050 يۈەنگە تەڭشەپ، 12.9% تۆۋەنلەتتى، ھەربىر تونىنا كېرەكسىز تەييار ئالىيۇمىننىڭ باھاسىنى 1300 يۈەندىن 1100 يۈەنگە تەڭشەپ 15.4% تۆۋەنلەتتى.

1982 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىدا رەڭلىك مېتالنىڭ تەمىنلەش باھاسىنىڭ تەدرىجىي ئۆرلىشىگە ئەگىشىپ، ئاپتونوم رايوندىمۇ قوبۇل قىلىش باھاسى بىلەن تەمىنلەش باھاسى تەدرىجىي ئۆرلىدى. 1984 - يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى جايلاردا تەمىنلەش باھاسى 70 - يىللاردىكى بىلەن ئاساسەن تەڭلەشتى.

ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت، داخىيەن ۋە قۇمۇلدىكى پونكىتلارنىڭ ئاساسلىق تۇرلەرنى قوبۇل قىلىش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 13 بىرلىكى: تونىنا/يۈەن

تۈرى / يىللار	1981	1982	1983	1984	1985
قىزىل مىس	3600	3800	4000	4300	4400
سېرىق مىس	2800	2800	2850	3200	3200
قىزىل مىس باك	2600	2800	2900	3000	3200

سېرىق مىس باك	1900	2000	2200	2250	2400
كېرەكسىز سىنك	650	650	700	700	700
كېرەكسىز تەييار ئالىيۇمىن	1300	1400	1500	1500	1600
كېرەكسىز خام ئالىيۇمىن	800	900	1000	900	1000
ھەرخىل قاتتىق قوغۇشۇن	1200	1200	1200	1100	1200
ئارلاشما يۇمشاق قوغۇشۇن	1300	1300	1300	1300	1300
كۆللۈك قۇتۇپ تاختىلىق قوغۇشۇن	600	600	600	600	600
كۆلسىز قۇتۇپ تاختىلىق قوغۇشۇن	916	916	916	916	916

ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكىلىدىغان كېرەكسىز رەڭلىك مېتالنىڭ تەمىنلەش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 14 بىرلىكى: تونىا/يۈەن

تۈرى / يىللار	1979 — 1965	1982	1984	1985
قىزىل مىس	4960	4650	4960	5800
سېرىق مىس	3750	3350	3750	3860
كېرەكسىز تەييار ئالىيۇمىن	2200	1800	1850	2525
كېرەكسىز خام ئالىيۇمىن	1000	1200	1300	1675
يۇمشاق قوغۇشۇن	1600	1400	1600	1900
ھەرخىل قاتتىق قوشۇغۇن	1500	1300	1500	1900

§3. كېرەكسىز پولات - تۆمۈر

1. بايلىق مەنبەسى

ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۈر مەنبەسى — مېتاللورگىيە كارخانىلىرى ئىشلەپچىقىرىش داۋامىدا شاللىۋەتكەن كېرەكسىز ماتېرىيال، سانائەت تارماقلىرى چىقىرىۋەتكەن پولات كېپەكسى، پولات قىرىندىسى، براككا چىقىرىلغان ئۇسكۇنە، سايمان، قاتناش قورالى، ئىمارەت ۋە شەھەر - يېزىلاردا تارقاق ساقلىنىپ قالغان پولات - تۆمۈردىن ئىبارەت. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى يىللاردىن بۇيان سانائەت، كان كارخانىلىرى شاللىۋەتكەن پولات - تۆمۈر قىرىندىلىرى ۋە جەمئىيەتتە تارقاق ساقلىنىپ كەلگەن كېرەكسىز پولات - تۆمۈرلەرنى يىغىۋېلىشنى ئاساس قىلدى.

ئاپتونوم رايوندا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بايلىق مەنبەسى خەلق ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ ئۈزلۈكسىز كۆپەيدى. 60 - يىللاردا ھەرىيلى 40 — 50 مىڭ تونىا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بارلىققا كېلەتتى، 70 - يىللاردا تەخمىنەن 60 مىڭ تونىغا كۆپەيدى. 1983 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەكشۈرۈپ ھېسابلاپ كېرەكسىز پولات - تۆمۈر 80 مىڭ تونىدىن كۆپ دەپ مۆلچەرلىدى، پولات-تۆمۈر بايلىق مەنبەسى قۇرۇلمىسى مۇنداق بولدى: 1) چوڭ - چوڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۈر تەخمىنەن 40 مىڭ تونىا، بۇنىڭ ئىچىدە ھەرىيلى براككا چىقىرىلىدىغان ئاپتوموبىللاردىن نەچچە مىڭ تونىا كېرەكسىز

پولات يىغىۋالغىلى بولىدۇ؛ لېفىت، تۆمۈر يول، قىسىم ئورۇنلىرى ۋە ساناقەت كان - كارخانىلىرىدىن براكقا چىقىرىلغان ماشىنىسازلىق ئۈسكۈنىلىرى تەخمىنەن 20 مىڭ تونىنا كېلىدۇ؛ براكقا چىقىرىلغان چوڭ - چوڭ يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى 10 مىڭ تونىدىن ئاشىدۇ؛ 2) يېنىك، نېپىز ماتېرىيال ۋە قىرىندىلار تەخمىنەن 10 مىڭ تونىنا كېلىدۇ. ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى 17 زاۋۇتتا ئېلىپ بېرىلغان تەكشۈرۈشكە ئاساسلانغاندا، ھەرىيلى بارلىققا كەلگەن يېنىك، نېپىز ماتېرىيال ۋە تۆمۈر كېپەكى 7400 تونىنغا يېتىدۇ؛ 3) ئاپتونوم رايون يىلىغا 200 مىڭ تونىدىن كۆپرەك پولات ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇنىڭدىن 15 — 20 مىڭ تونىنا قىرىندا چىقىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا جەمئىيەتتە پارچە - پۇرات ساقلىنىپ تۇرغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بار. كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بايلىق مەنبەسىنىڭ ئومۇمىي جايلىشىشى مۇنداق بولدى: شىمالىي شىنجاڭدا تەخمىنەن 60 — 70 مىڭ تونىدىن كۆپرەك بار، (ئۇنىڭ %60 — %70ى ئۇرۇمچى ۋە قاراماي شەھىرىگە مەركەزلەشكەن)، جەنۇبىي شىنجاڭدا 10 — 20 مىڭ تونىنا بار. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى كېرەكسىز پولات - تۆمۈر 100 مىڭ تونىنغا يەتتى.

2. سېتىۋېلىش

1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى شەھەر - بازارلاردا كېرەكسىز پولات-تۆمۈرلەرنى سېتىۋېلىشنى باشلاپ، بىر يىلدا جەمئىي 1291 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىۋالدى. 1957-يىل 9 - ئايدا دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى كېرەكسىز پولات - تۆمۈر — دۆلەت بىر تۈتاش سېتىۋالىدىغان ۋە تەقسىم قىلىدىغان ماددىي ئەشيا دەپ بېكىتىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ بىر تۈتاش يىغىۋېلىشىغا ھاۋالە قىلدى.

1958 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى شەھەر - يېزىلاردا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىۋېلىش پائالىيىتى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇلۇپ، بىر يىلدا 2281 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىۋېلىندى، 1959 - يىلى 3386 تونىنغا يەتتى، 1960 - يىلى كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋېلىش دولقۇنى كۆتۈرۈلۈپ، شۇ يىلى يىللىق يىغىۋېلىش مىقدارى تۇنجى قېتىم 10 مىڭ تونىدىن ئېشىپ كەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە 4287 تونىنا يۇقىرى گۈڭگۈرتلۇك نوكچا پولات ۋە يەرلىك پولات قارىغۇلارچە كىرگۈزۈلدى، گۈڭگۈرت تەركىبى ئۆلچەمدىن ئېشىپ كەتكەچكە ۋە نوكچا پولاتنىڭ ئېغىرلىقى بەك ئېشىپ كەتكەچكە (ھەربىر نوكچا پولاتنىڭ ئېغىرلىقى 50 — 100 كىلوگرام) تاۋلاشقا باب كەلمەي ۋە تەننەرخى بەك يۇقىرى بولۇپ كېتىپ، ئۇزاققىچە سېتىلماي قالدى، بۇنىڭ بىلەن باھاسى تۆۋەنلىتىلىپ بىر تەرەپ قىلىنىپ، 2 مىليون 710 مىڭ يۈەن زىيان بولدى. 1961 - يىلى كېرەكسىز بۇيۇملارنى يىغىۋېلىش تارماقلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر لەۋھەچىلىك تىجارەت ئىستىلىنى تەنقىد قىلىپ، قارىغۇلارچە يىغىشنىڭ ساۋۇقىنى يەكۈنلىگەندىن كېيىن، يىغىلغان كېرەكسىز پولات-تۆمۈرنىڭ سۈپىتى ئاز - تولا ئۆسكەن بولسىمۇ، لېكىن، تىجارەتتە دادىل بولالمىغانلىقتىن، نورمال كەسپىي خىزمەتنىڭ قانات يايدۇرۇلۇشىغا تەسىر يەتتى. بۇنىڭ بىلەن يىل ئاخىرىدا يىغىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ 3319 تونىنغا چۈشۈپ قالدى.

1962 — 1964 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ساناقەت ئىشلەپچىقىرىشىدا تەڭشەش ئېلىپ بېرىلىپ، كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى ئىشلىتىش مىقدارى ئازايتىلىپ، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بېسىلىپ قالدى، نۇرغۇن جايلاردا يىغىۋېلىش توختىتىلىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئاران 611 تونىنا يىغىۋېلىندى.

1965 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئېغىر ساناقەت نازارىتى، ماددىي ئەشيا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايوندىكى ھەرقايسى ئورۇنلار (مەركەزدىكى 12 مىنىستىرلىككە قاراشلىق ئورۇنلارمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) دىكى كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۈتاش يىغىۋالىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. ئاپتونوم رايوندىكى ھەرقايسى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كېرەكسىز بۇيۇملارنى

يىغىۋېلىش تارماقلىرى زور كۆچ بىلەن يىغقانلىقى ئۈچۈن، بىر يىلدا جەمئىي 7008 تونىنا كېرەكسىز پولات. تۆمۈر يىغىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 2.13 ھەسسە ئاشتى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بەزىدە كۆپ، بەزىدە ئاز يىغىۋېلىندى. 1966 - يىلى يىغىۋېلىش مىقدارى 12 مىڭ 600 تونىنغا يەتتى، 1967 — 1969 - يىلغىچە يىللىق ئوتتۇرىچە يىغىۋېلىش مىقدارى يەنە 7000 تونىنا ئەتراپىغا چۈشۈپ قالدى. 1970 - يىلدىن باشلاپ دۆلەت كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى يۇقىرىغا تاپشۇرۇش پىلانىنى ئاپتونوم رايونىمىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بەردى. 4 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق ئىنقىلابىي كومىتېت گۇۋۇيۈەننىڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۈرلەرنى زور كۆچ بىلەن يىغىۋېلىش توغرىسىدىكى يوليورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، «كېرەكسىز پولات - تۆمۈر، مېتاللارنى يىغىۋېلىش خىزمىتىنى ھەقىقىي تۇرده ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا جىددىي ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، شىنجاڭدىكى ھەرقايسى جايلاردىن كېرەكسىز پولات - تۆمۈرلەرنى يىغىۋېلىش ئاممىۋى ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى، ش ئۇ ئا رتەمىنات. سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ كېرەكسىز بۇيۇملارنى يىغىۋېلىش تارماقلىرى ۋەتەنپەرۋەرلىك تازىلىق ھەرىكىتىگە ماسلىشىپ، ئامبار ئېنىقلاشقا ۋە تەكشۈرۈشكە بىرلەشتۈرۈپ، شاللىۋېتىلگەن ۋە براكقا چىقىرىلغان ئۇسكۇنە، مېتال سايمانلار ۋە جەمئىيەتتە تارقاق ھالدا ساقلىنىپ تۇرغان كېرەكسىز مېتاللارنى يىغىپ، مەركەزلەشتۈرۈپ يۆتكەشنى تەشكىللەپ، بىر يىلدا جەمئىي 16 مىڭ تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋالدى. 1971 - يىل 4 - ئايدا ۋە 1973 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئىلگىرى - كېيىن ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، جايلاردىن كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋېلىش ھەرىكىتىنى داۋاملىق چوڭقۇر قانات يايدۇرۇپ، كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى يىغىپ يۇقىرىغا تاپشۇرۇش دولقۇنى قوزغاپ، پولات - تۆمۈر سانائىتىگە ياردەم بېرىشنى تەلەپ قىلدى. لېكىن، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە بەزى جايلار ۋە ئورۇنلاردا ئىشلەپچىقىرىش نورمال ئېلىپ بېرىلمىغاچقا، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىش مىقدارى تۆۋەنلەپ كەتتى. 1971 —1976-يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېسابىي بىلەن ئاران 9246 تونىنا پولات - تۆمۈر يىغىلىپ، 1970 - يىلدىكىدىن 42.2%، 1966 - يىلدىكىدىن 26.49% تۆۋەنلەپ كەتتى. 1975 - يىلى ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيا ئىدارىسىدا كېرەكسىز مېتال يىغىۋېلىش ئاپپاراتى قۇرۇلدى، شۇنىڭدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايوندا كېرەكسىز مېتالنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن ماددىي ئەشيا تارمىقى تەڭ يىغىدىغان بولدى.

1977 — 1979 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر پارتكوم بىلەن ئىنقىلابىي كومىتېت جۇزۇڭلىنىڭ كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالاردىن پايدىلىنىش خىزمىتى ھەققىدىكى بىغىشلىمىسىنىڭ روھىنى ئەستايىدىل ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن، جايلاردىن كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش خىزمىتىنى يېڭى سەۋىيىگە كۆتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. ھەرساھە، ھەر كەسىپلەرنىڭ قوللىشى ۋە ماسلىشىشى ئارقىسىدا، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىش مىقدارى يىلمۇ-يىل ئاشتى، 1977 - يىلى 11 مىڭ تونىنا، 1978 - يىلى 21 مىڭ 700 تونىنا يىغىۋېلىندى. 1979 - يىلى كۆپەيتىپ 24 مىڭ 400 تونىنغا يەتتىپ، 1976 - يىلدىكىدىن 131.6% ئاشتى. 1979 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى، ئۇرۇمچى تۆمۈر يول ئىدارىسى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىشىپ گۇۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان «تۆمۈر يول مۇئەسسەسلىرىنىڭ ئوغرىلىنىپ كېتىش ئەھۋالى ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرى توغرىسىدىكى دوكلات»نى تارقىتىپ، جايلاردىن كارخانا باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، تۆمۈر يول سايمانلىرىنى سېتىۋېلىشنى قاتتىق چەكلەشنى تەلەپ قىلدى. ئۇرۇمچى ۋە تۇرپان ۋىلايىتى، بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستى قاتارلىق جەنۇبىي شىنجاڭ تۆمۈر يولى بويىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۆزى ئەستايىدىل ئىجرا قىلدى.

1980 - يىلىنىڭ باشلىرىدا، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بازىرى كاساتلاشتى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇنۇلارنى قارار قىلدى: 1 - ئايدىن باشلاپ سېتىۋېلىشنى تىزگىنلەش كېرەك، ئومۇمەن

يۇقىرىغا يۆتكەش ۋەزىپىسى بارلار ئىشلىتىدىغان ئورۇنلارغا بىۋاستە يۆتكىسە بولىدۇ، يۇقىرىغا يۆتكەش ۋەزىپىسى يوقلار ئۆز جايىنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن يىغىۋېلىشنى ئۆز ئالدىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۆز جايىدا ئىشلىتىشى كېرەك، ئۆز جايىنىڭ ئېھتىياجى بولمىسا، يىغىۋېلىشنى ئورۇنلاشتۇرماسلىق كېرەك، بۇنى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا ئۇقتۇرۇش لازىم، دەپ قارار قىلدى. شۇنىڭ بىلەن شۇ يىلى يىغىۋېلىش مىقدارى 11 مىڭ 100 تونىغا چۈشۈپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 54.56% تۆۋەنلىدى، 1981 - يىلى ۋە 1982 - يىلى يىغىۋېلىش مىقدارى يەنىلا 10 — 15 مىڭ تونىنا ئېچىدە تىزگىنلەندى.

1983 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندا سانائەتنىڭ تېز تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، ماشىنا - ئۈسكۈنىلەر ئۈزلۈكسىز يېڭىلىنىپ ۋە پولات - تۆمۈر قىرىندىلىرى كۆپەيىپ، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر مەنبەسىمۇ كۆپەيدى. 1983 - يىلى 27 مىڭ 300 تونىنا سېتىۋېلىندى. 1984 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايوندا كېرەكسىز پولات - تۆمۈرگە بولغان ئېھتىياج ئاشتى. 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى يىغىن ئېچىپ، جايلاردىن كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى كۆپ يىغىۋېلىپ، كۆپ يۆتكەپ، شىنجاڭنىڭ پولات - تۆمۈر سانائىتىگە يارەدەم بېرىشنى تەلەپ قىلدى. 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋېلىش، يۆتكەش خىزمىتىنى كونكرېت ئورۇنلاشتۇردى، شۇ يىلى يىغىۋېلىنغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈر 30 مىڭ تونىدىن ئېشىپ كەتتى، بۇنىڭ ئېچىدە ئۈرۈمچى، شىخەنزە رايونى ۋە سانجى، بايىنغولىن ئوبلاستى ھەممىدىن كۆپ يىغىۋالدى. 1985 - يىلى شىنجاڭنىڭ پولات - تۆمۈر سانائىتىدە كېرەكسىز پولات - تۆمۈر خام ماتېرىيالى قىس بولدى. 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى شىركىتى كېرەكسىز پولات-تۆمۈر بويىچە مال زاكاز قىلىش يىغىنى ئاچتى، يىغىندا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پولات - تۆمۈر زاۋۇتلىرى بىلەن بىۋاستە توختام تۈزدى ھەمدە كېرەكسىز پولات - تۆمۈر باھاسىنى مۇۋاپىق ئۆستۈرۈپ، كىرا ھەققىنى تەڭشەپ تۆۋەنلەتتى، بۇنىڭ بىلەن چەت، يىراق جايلارنىڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋېلىش، يۆتكەش ئاكتىپلىقى قوزغىتىلدى. 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەت پىلان كومىتېتى، دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى، مېتاللورگىيە سانائىتى مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكى، ماددىي ئەشيا باش ئىدارىسىنىڭ «پولات - تۆمۈر باشقۇرۇش خىزمىتىنى ياخشىلاش توغرىسىدىكى دوكلات»نى بېسىپ تارقاتتى، ئۇنىڭدا 1985 - يىلدىن باشلاپ كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى مىنىستىرلىك پىلان بويىچە باشقۇرىدىغان تۆر قاتارىغا رەسمىي كىرگۈزۈشنى قارار قىلدى. كېرەكسىز پولات - تۆمۈر پىلانىنى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن، ئاپتونوم رايوندىكى تىجارەت تۈزۈلمىسىدە يەنىلا ھازىرقى ھالەت ساقلاپ قېلىنىپ، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر تىجارىتى بىلەن يەنىلا ماددىي ئەشيا ئىدارىسى ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەڭ شۇغۇللاندى، باشقا ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۈر تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشىغا يول قويۇلمىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى يىغىۋېلىش، يۆتكەشنى تاپشۇرۇشىنى پولات-تۆمۈر ماتېرىيالىرىنى بىر تۇتاش تەقسىملەش پىلانى بىلەن بىرلەشتۈرۈش چارىسى يولغا قويۇلۇپ، پولات - تۆمۈر ماتېرىيالىرىنى تەقسىملەش پىلان كۆرسەتكۈچىنى چۈشۈرۈش بىلەن بىرگە، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋېلىش، يۆتكەشنى تاپشۇرۇش پىلانى كۆرسەتكۈچى چۈشۈرۈلۈپ، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋېلىش، يۆتكەشنى تاپشۇرۇش خىزمىتى كۆچلۈك نازارەت قىلىندى. 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋېلىشنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋېلىش پائالىيىتىنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇشنى ھەمدە ئاپتونوم رايون بەلگىلىگەن كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىغا يۆتكەپ بېرىش، پولات - تۆمۈر زاۋۇتى جايلار تاپشۇرغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈر مىقدارىنىڭ 15%ى بويىچە كېرەكسىز پولات - تۆمۈر تاپشۇرغان ئورۇنلارغا پولات - تۆمۈر ماتېرىيالىرى قايتۇرىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى كېرەكسىز پولات - تۆمۈرگە پولات - تۆمۈر ماتېرىيالىرىنى تېگىشىش ئىلھامى

ئاستىدا، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىش، يۇقىرىغا تاپشۇرۇش خىزمىتىنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇردى. يىل ئاخىرىدا 13 رايوننىڭ يىغۇلىش مىقدارى 1984 - يىلدىكىدىن كۆپەيدى. بىر مەسىدىن كۆپ ئاشۇرغان جايلار قۇمۇل، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرى، بورتالا، قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىرى ۋە شىخەنزە، قاراماي شەھەرلىرىدىن ئىبارەت بولۇپ، شۇ يىلى شىنجاڭ بويىچە جەمئىي 34 مىڭ 300 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغۇۋېلىنىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى رېكورت يارىتىلدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىۋېلىش مىقدارى

جەدۋەل: 4 — 15 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	سېتىۋېلىش مىقدارى	يىللار	سېتىۋېلىش مىقدارى	يىللار	سېتىۋېلىش مىقدارى
1956	1291	1966	12603	1976	10519
1957	1547	1967	7733	1977	11049
1958	2281	1968	7295	1978	21671
1959	3386	1969	6500	1979	24364
1960	10086	1970	16034	1980	11072
1961	3319	1971	9583	1981	11811
1962	1124	1972	10426	1982	15163
1963	179	1973	8758	1983	27264
1964	530	1974	7372	1984	30014
1965	7008	1975	8928	1985	34319

3. سېتىش

ئاپتونوم رايوندا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىشتا دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش پىلانى ئاستىدا، رايونلار بويىچە تەڭپۇڭلاشتۇرۇش، كەم قىسمىنى يۆتكەش، تۇرلەر بويىچە تەڭشەش، يۇقىرىغا تاپشۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىش چارىسى يولغا قويۇلدى.

1970 - يىلدىن كېيىن، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر جايلارنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بېرىلدى. يېزىلاردا يىغۇۋېلىنغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈرلەر ئىچىدە كىچىك يېزا ئىگىلىك سايمانلىرىنى ياساشقا باب كېلىدىغانلىرى جايلارنىڭ ئىشلىتىشىگە قالدۇرۇلدى.

1955 — 1965 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوننىڭ سانائەت ئاساسى ئاجىز بولغاچقا، يىغۇۋېلىنغان ۋە ئىشلىتىلگەن كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ مىقدارى بىر قەدەر ئاز بولۇپ، جەمئىي 24 مىڭ 500 تونىنا (يۇقىرى گۈڭگۈرتلۇك چوكا پولاتنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) سېتىلدى. 1963 - يىلى لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولى ئۇرۇمچى شەھىرىگە ئۈزارتىلغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۈنجى قېتىم ئاپتونوم رايون سىرتىغا 16 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يۆتكىدى. 1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىچكى سانائەت نازارىتى، ماددىي ئەشيا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئىشلىتىپ ئېشىپ قالغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ماددىي ئەشيا مىنىستىرلىكى مېتال يىغۇۋېلىش ئىدارىسىنىڭ شىئەن ئىش باشقارمىسىغا يۆتكەپ بەرسە بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىغا 473 تونىنا يۆتكەپ چىقىرىلدى. يىل ئاخىرىدا ئامبارىدا 1398 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر قالدى.

1966 — 1975 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىغا جەمئىي 102 مىڭ 100 تونىنا كېرەكسىز

پولات - تۆمۈر سېتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون ئىچىدە يۆتكەپ تەمىن ئېتىلگىنى 95% نى ئىگىلىدى. 1966 — 1968 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىغا 4581 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يۆتكەپ بېرىلدى. 1969 — 1979 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندىن سىرتقا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يۆتكەش ئاساسىي جەھەتتىن توختىتىلدى، يېزىلاردا يېغىۋېلىنغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈردىن كىچىك تېپتىكى يېزا ئىگىلىك سايمانلىرى ياساشقا باب كېلىدىغانلىرى شۇ جايىنىڭ ئۆزىدە قالدۇرۇپ ئىشلىتىلدى.

1976 — 1985 - يىلغىچە 170 مىڭ 300 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى 78.2% نى ئىگىلىدى، مۇتلەق كۆپ قىسمىنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتى، ئۈرۈمچى 2 - پولات - تۆمۈر زاۋۇتى، قۇمۇل پولات - تۆمۈر زاۋۇتى، تىەنلۇك پولات - تۆمۈر زاۋۇتى، «سەكرەپ ئىلگىرىلەش» پولات - تۆمۈر زاۋۇتى قاتارلىق پولات - تۆمۈر زاۋۇتلىرىغا يۆتكەپ بەردى، «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتى ئەڭ كۆپ ئىشلەتتى. ئاز قىسمى ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى قول سانائەت كارخانىلىرىدا، يېزا ئىگىلىكىدە ئىشلىتىلدى ۋە غەربىي - شىمال كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بويىچە مال زاكاز قىلىش يېغىنى ئارقىلىق ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلدى. 1979 - يىل 5 - ئايدا ئاپتونوم رايون سانائىتىدە تەڭشەش ئېلىپ بېرىلدى، ش ئۇ ئا ر پولات - تۆمۈر شىركىتى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىغا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يۆتكەشنى ۋاقتىنچە توختىتىشنى ئۇقتۇردى. بۇنىڭ بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر ئامبار زاپىسى تېز كۆپەيدى، يىل ئاخىرىدا 10 مىڭ 500 تونىنغا يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 36.3% ئاشتى. كېرەكسىز پولات - تۆمۈر ئوبوروتىنى جانلاندۇرۇپ، پىلان ئارقىلىق تەڭشەش بىلەن بازار ئارقىلىق تەڭشەشنى بىرلەشتۇرۇش پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1980 - يىلى 9 - ئايدا جايلارغا يۆتكەش پىلانىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى ئاپتونوم رايون ئىچى - سىرتىدا ئۆز ئالدىغا سېتىشقا بولىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. شۇنىڭدىن كېيىن، جايلار ئۆزىنى قامداش شەرتى ئاستىدا، كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى پائال تۇرده ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىكى ئورۇنلارغا ساتتى. 1982 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە جەمئىي 34 مىڭ 200 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە تۆمۈر يول بويىغا جايلاشقان ئۈرۈمچى شەھىرى، قۇمۇل ۋىلايىتى، سانجى ئاپتونوم ئوبلاستىدىكى تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرى ۋە داخىيەن 2 - دەرىجىلىك پونكىت شاڭخەي، شىنىڭ، سىچۈەن قاتارلىق جايلاردىكى پولات - تۆمۈر زاۋۇتلىرىغا 14 مىڭ 700 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر ساتتى، يىلىغا ئورتۇرا ھېساب بىلەن 4912 تونىنىدىن توغرا كەلدى، بۇ، ئومۇمىي سېتىلىش مىقدارىنىڭ 43.04% نى ئىگىلىدى. لېكىن، ئامبار زاپىسى كۆپىيىپ 13 مىڭ 300 تونىنغا يەتتى. 1983 - يىلدىن باشلاپ «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىنىڭ ئىشلىتىش مىقدارى كۆپەيدى. 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى مېتال يېغىۋېلىش ئىشخانىسى كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بويىچە مال زاكاز قىلىش يېغىنى ئېچىپ، ئاپتونوم رايوندىن سىرتقا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر چېقىرىشنى چەكلەش ئارقىلىق، ئاپتونوم رايوندىكى نۆۋەتلىق پولات - تۆمۈر زاۋۇتلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلدى. 1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى 35 مىڭ 200 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر ساتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى پولات - تۆمۈر زاۋۇتلىرىغا 26 مىڭ تونىنا، قول سانائەت كارخانىلىرىغا، يېزا ئىگىلىك تارماقلىرىغا تەخمىنەن 3000 تونىنا، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 5844 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر ساتتى، بۇ، يىللاردىن بېرى كېرەكسىز پولات - تۆمۈر ئەڭ كۆپ سېتىلغان بىر يىل بولدى. بۇنىڭ بىلەن ئامبار زاپىسى تۆۋەنلەپ 3879 تونىنغا چۈشتى. 1984 - يىلى 28 مىڭ تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى پولات - تۆمۈر زاۋۇتلىرىغا 17 مىڭ تونىنا، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 4215 تونىنا، قالغانلىرى يېنىك سانائەت، قول سانائەت تارماقلىرىغا سېتىلدى. 1985 - يىلى كېرەكسىز پولات-

تۆمۈر تەلەپنى قالدۇرالماي، ئاپتونوم رايوندىكى پولات - تۆمۈر كارخانىلىرىنىڭ ئېھتىياجى جىددىيلىشىپ، يېڭا - بازار كارخانىلىرىدا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر تالىشىش ئەھۋالى كۆرۈلدى، يېزىلاردا ئۆي قۇرۇلۇشىغىمۇ نۇرغۇن كېرەكسىز پولات ماتېرىياللىرى تاللاپ ئىشلىتىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى يېڭى ۋەزىيەت ئاستىدا، پائال تۇردە مال مەنبەسى تەشكىللەپ، بىر يىلدا جەمئىي 26 مىڭ 800 تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈر ساتتى، بۇنىڭ كۆپىنچىسىنى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى پولات - تۆمۈر زاۋۇتلىرىغا ساتتى، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ 1876 تونىغا چۈشۈپ قالدى.

4. باھا

1955 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكىلىك مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتى كېرەكسىز پولاتنىڭ ھەربىر تونىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 220 يۈەن، كېرەكسىز تۆمۈرنىڭكىنى 180 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. 1956 - يىل 11- ئاينىڭ 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى مەركەزنىڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۈر يىغىۋېلىش خىزمىتىنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇش توغرىسىدىكى يولىيورۇقىغا ۋە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىغا ئاساسەن، شىنجاڭدا ھەربىر تونىنا كېرەكسىز پولاتنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 100 يۈەن، كېرەكسىز تۆمۈرنىڭكىنى 80 يۈەن قىلىپ بېكىتىشنى قارار قىلدى. 1957 - يىل 4 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ھەربىر تونىنا كېرەكسىزپولات- تۆمۈرنىڭ باھاسىنى 100 — 200 يۈەنگە ئۆستۈردى. 1958 - يىل 5 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى سۇر چويۇننى قوشۇپ، ئاق چويۇننى قوشۇپ، ھەربىر تونىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 300 يۈەن، 200 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. 10 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئۆرۈمچى شەھىردە كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى 50% ئۆستۈردى، يەنى ھەربىر تونىنا سۇر چويۇننىڭ باھاسىنى 450 يۈەن، ئاق چويۇننىڭكىنى 350 يۈەن، كېرەكسىز پولاتنىڭكىنى 200 يۈەن، كېرەكسىز ئارىلاشما تۆمۈرنىڭكىنى 120 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. ژىلايەت، ئوبلاستلار، بىۋاستە قاراشلىق ناھىيىلەر سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆرۈمچى شەھىردە يولغا قويۇلغان باھادىن پايدىلىنىپ بېكىتتى. 1965 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھاسى كومىتېتىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر ئىچكى سانائەت نازارىتى، ماددىي ئەشيا ئىدارىسى ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى سېتىۋېلىش ۋە يۆتكەش باھاسىنى تەڭشىدى.

كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ 1965 - يىللىق بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 16 بىرلىكى: تونىنا/يۈەن

تۈر ئىسمى	تۈلچىمى (مىللىمېتىر)	يەككە ئېغىرلىقى (كىلوگرام)	ناھىيە، شەھەر- لەرنىڭ سېتىۋې- لىش باھاسى	يۆتكەش باھاسى
1 - دەرىجىلىك كېرەكسىز پولات	قېلىنلىقى 4تىن چوڭ، دىئامېتىرى 8دىن چوڭ	2000 — 1	70	100
2 - دەرىجىلىك كېرەكسىز پولات	قېلىنلىقى 2دىن چوڭ، دىئامېتىرى 4تىن چوڭ	1 — 0.25	40	60
كېرەكسىز سۇر چويۇن		2000 — 0.5	50	80
كېرەكسىز ئاق چويۇن		2000 — 0.5	30	60
ئۇششاق - چۈششەك ئارىلاشما تۆمۈر	ئۇزۇن - كەڭلىكى 250دىن چوڭ، قېلىنلىقى 2دىن كىچىك ئەمەس		20	40

1967 - يىل 8 - ئاينىڭ 10 - كۆنى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ [1967] 92 - نومۇرلۇق ھۆججىتىدە كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ باھاسىنى ئۆستۈرۈشتىكى مەقسەت، ئاساسلىقى، يېزىلاردا سېتىۋېلىش باھاسى تۆۋەن بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش، دەپ ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ئۇرۇمچىنىڭ شەھەر رايونى ۋە شەھەر ئەتراپى رايونلىرىدا شەھەرلەرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ئىجرا قىلىنىدى. ھەربىر تونىنا ئاق چويۇن 70 يۈەن؛ سۇر چويۇن 90 يۈەن، كېرەكسىز پولات 100 يۈەن بويىچە سېتىۋېلىنىدى. ئۇرۇمچىدىن باشقا ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەر ۋە ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەن يېزىلاردا يېزىلارنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئىجرا قىلىنىدى، يەنى ھەربىر تونىنا كېرەكسىز ئاق چويۇننىڭ باھاسى 60 يۈەن؛ كېرەكسىز سۇر چويۇننىڭ باھاسى 80 يۈەن؛ كېرەكسىز پولاتنىڭ باھاسى 90 يۈەن بويىچە ئىجرا قىلىنىدى. ئاساسىي قائىدە بىلەن ناھىيە بازىرى ئارىلىقىدىكى كىرا ھەققىنى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۈستىگە ئالدى. ھەربىر تونىنا كېرەكسىز ئاق چويۇننىڭ باھاسى 90 يۈەن؛ كېرەكسىز سۇر چويۇننىڭ باھاسى 115 يۈەن؛ كېرەكسىز پولاتنىڭ باھاسى 125 يۈەن بويىچە ئىجرا قىلىنىدى. مال تاپشۇرۇش ئورنى ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئامبىرى بولدى.

1974 - يىل 8 - ئاينىڭ 12 - كۆنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ [1967] 92 - نومۇرلۇق ھۆججىتىدىكى بەلگىلىمىلەرنى قايتا تەكشىلىدى ھەمدە پولات - تۆمۈر كېپىكى ۋە يېنىك، نېپىز ماتېرىياللارنى پىششىقلاپ ئىشلەپ تاختىلاپ يۆتكەش باھاسىنى تولۇقلىدى.

1974 - يىللىق پولات - تۆمۈر قىرىندىلىرى ۋە يېنىك، نېپىز ماتېرىياللارنى پىششىقلاپ، تاختىلاپ يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 17 بىرلىكى: تونىنا/يۈەن

تۈر نامى	ئۆلچىمى	يۆتكەش باھاسى
1 - دەرىجىلىك سوغۇق پىركاتلاش غان تاختاي	سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى>1.5T/m³	85
2 - دەرىجىلىك سوغۇق پىركاتلاش غان تاختاي	سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى>1.0T/m³	70
تۆمۈر پارچىلىرىدىن پىركاتلانغان تاختاي	سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى>3.0T/m³	70
تۆمۈر پارچىلىرىدىن پىركاتلانغان تاختاي	سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى>2.0T/m³	50
تاختاي قەلەي	باغلاغلىق، ماشىنىغا قاچىلاش - چۈشۈرۈشتە چۈۋۈلۈپ كەتمەيدىغان، پىچقا بىۋاستە سالغىلى بولىدىغان بولۇش	45
يېنىك، نېپىز ماتېرىياللار باغلىمى	باغلاغلىق، ماشىنىغا قاچىلاش - چۈشۈرۈشتە چۈۋۈلۈپ كەتمەيدىغان، پىچقا بىۋاستە سالغىلى بولىدىغان بولۇش	45
1 - دەرىجىلىك قىزىتىپ پىركاتلىغان تاختاي	سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى>2T/m³ ئوكسىدلاشتۇرۇپ كۆيدۈرۈلۈشى 5%تىن ئاشماسلىق	95
2 - دەرىجىلىك قىزىتىپ پىركاتلىغان تاختاي	سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى>1.5T/m³ پىركاتلانغان تاختاينىڭ ئوكسىدلاشتۇرۇپ كۆيدۈرۈلۈشى 10% — 15%تىن ئاشماسلىق	80
تۆمۈر قىرىندىلىرى، يېنىك، نېپىز ماتېرىياللار	ئىزاھات: شەھەرلەرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 20 يۈەن	30

1985 - يىللىق ئۇرۇمچى، سانجى ۋە تۆمۈر يول بويلىرىدىكى كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى سېتىۋېلىش، يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 18 بىرلىكى: تونىا/يۈەن

تۈر ئايرىمىسى	كېرەكسىز پولات - تۆمۈر جەھەتتىكى تىپىك مىسالار	يەككە ئېغىرلىقى (كىلوگرام)	تاشقى تەرىپىنىڭ ئۇلچىمى (مىللىمېتىر)	سېتىۋېلىش باھاسى: ئاھالىلاردىن سېتىۋېلىش پارچە سېتىۋېلىش	سېتىۋېلىش باھاسى: كارخانا، ئورگانلاردىن سېتىۋېلىش	يۆتكەش باھاسى
كىچىك تىپتىكى كېرەكسىز پولات	تۇرلۇك پولات ماتېرىيالىنى ۋە قىرىندى-سى، ماشىنىنىڭ كېرەكسىز پولات دېتالى، گۈرجەك، پالتا، ئوتۇغۇچ قاتارلىقلار	<39	تاختاي ماتېرىيالىنىڭ قېلىنلىقى ⩽4 مىللىمېتىر	160	185	220
بىر تۈتاش تەقسىملەنگەن كېرەكسىز پولات			تاختاي ماتېرىيالىنىڭ قېلىنلىقى >4 مىللىمېتىر	150	170	205
1 - دەرىجىلىك ئۆز پېتى تايلانغان تاي	پېنىك تاختاي ۋە قىرىندىلار، ئورالغان پولات سىم قاتارلىق پېنىك، نېپىز ماتېرىياللار	سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى⩽ 2.0T/m³	⩽800×500×400			165
2 - دەرىجىلىك ئۆز پېتى تايلانغان تاي		سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى⩽ 1.5T/m³	⩽800×500×400			155
3 - دەرىجىلىك ئۆز پېتى تايلانغان تاي		سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى⩽ 1.0T/m³	⩽800×500×400			145
بىر تۈتاش تەقسىملەنگەن ماتېرىيال	نېپىز تاختاي ۋە قىرىندىلار		قېلىنلىقى 2 — 3.9 مىللىمېتىر	130	145	180
بىر تۈتاش تەقسىملەنگەن ماتېرىيال	نېپىز تاختاي، قىرىندا، كاللەك پولات سىم، پېنىك ماتېرىيال		قېلىنلىقى 2 مىللىمېتىردىن تۆۋەن	80	90	
ئۆز پېتى پىرىسلانغان تاختاي		سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 2.5T/m³	⩽800×500×400			150
1 - دەرىجىلىك قىزىتىپ تايلىغان تاي		سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 2.0T/m³	⩽800×500×400			145
2 - دەرىجىلىك قىزىتىپ تايلىغان تاي		سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 1.5T/m³	⩽800×500×400			140
پولات قىرىندىلىرى			⩽120	100	105	140
پولات قىرىندىلىرى			⩽250	90	95	130
پولات قىرىندىسى، ئارىلاشما قىرىندىلار				80		

كېرەكسىز سۇر چويۇن (كىچىك تىپلىق)	كېرەكسىز چويۇن دېتالار، قۇيما چويۇن، تۇرۇبا، توك قۇرۇلۇشىدىكى كېرەكسىز قۇيما چويۇن، قۇيما دېتال	<60	500×150×100	190	225	260
كېرەكسىز سۇر چويۇن				160	185	220
كېرەكسىز ئاق چويۇن		<60	500×150×100	140	165	200
كېرەكسىز ئاق چويۇن				120	135	170
تۆمۇر قىرىندىلىرى	داتلاشمىغان، ئېغىر تەسىر			100	110	145
يۇقىرى گۈگۈرتلۇك، يۇقىرى فوسفورلۇق كېرەكسىز تۆمۇر	يۇقىرى گۈگۈرتلۇك، فوسفورلۇق تۆمۇر، كېرەكسىز چويۇن قازان، يۇقىرى فوسفورلۇق قۇيما چويۇن، سەنئەت بۇيۇملىرى، چويۇن شالا، ئىسقىلىق چىقىرىش ئەسۋابى قاتارلىقلار		1200 دىن تۆۋەن	90	95	135

1981 - يىل 12 - ئاينىك 11 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۇرنى سېتىۋېلىش باھاسىنى 20% تۆۋەنلەتتى. تەڭشىگەندىن كېيىن، ھەربىر تونىنا ئاق چويۇننىڭ باھاسى 70 يۈەندىن 55 يۈەنگە؛ سۇر چويۇن 90 يۈەندىن 70 يۈەنگە، كېرەكسىز پولات 100 يۈەندىن 80 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى. جايلار سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىدىن پايدىلىنىپ ئۆزلىرى تۈزدى. 1982 - يىلى كېرەكسىز پولات - تۆمۇرنىڭ ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلىش مىقدارى كۆپەيتىلگەچكە، ئەسلىدىكى سېتىۋېلىش - سېتىش جەھەتتىكى باھا پەرقى تۆۋەنرەك بولۇپ قېلىپ، تىجارەتتە زىيان كۆرۈلدى. يېغىۋېلىش تارماقلىرىنىڭ ئاكتىپلىقىنى قوزغاپ، نورمال سېتىۋېلىش ھالىتىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسىنىڭ ماقۇللىقىنى ئېلىپ، 4 - ئاينىك 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئۇرۇمچىدە كېرەكسىز پولات - تۆمۇرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 12.5% تۆۋەنلىتىپ، ھەر بىر تونىنىسىنىڭ باھاسىنى 70 يۈەنگە چۈشۈردى، باشقا كېرەكسىز پولات - تۆمۇر بۇيۇملىرىنىڭ باھاسىنىمۇ نىسبەت بويىچە مۇناسىپ ھالدا تۆۋەنلەتتى.

1983 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى 1 - ئاينىك 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئۇرۇمچى شەھىردە كېرەكسىز پولات - تۆمۇر بىلەن تەمىنلەش باھاسىنى تەڭشەشنى بەلگىلىدى. بۇنىڭ بىلەن سانتۇچى تەرەپنىڭ

ئامبارغا مال تاپشۇرۇش باھاسىدا ھەربىر تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ باھاسى 125 يۈەندىن 108 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى، «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىغا ئاپىرىپ بېرىلمىغان ھەربىر تونىنا كېرەكسىز پولات- تۆمۈر ئۈچۈن 50 . 118 يۈەن بېرىلدى. كېيىنكى يېرىم يىلدىن باشلاپ كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ بازىرى ئىتتىك بولۇشقا قاراپ يۈزلەندى، ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى ماددىي ئەشيا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن مۇھاكىمە قىلغاندىن كېيىن، 12 - ئاينىڭ 10 - كۈنى يەنە ئۇرۇمچى شەھىرىدە كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ باھاسىنى تەڭشىدى. ئورگان، تەشكىلات، ئاھالىلاردىن پارچە - پۇرات سېتىۋېلىنمىغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ ھەربىر تونىسىنىڭ باھاسى 70 يۈەندىن 90 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى، سانائەت كان، كارخانىلىرىدىن سېتىۋېلىنمىغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ ھەربىر تونىسىنىڭ باھاسى 100 يۈەن قىلىندى؛ كېرەكسىز ئاق چويۇننىڭ ھەربىر تونىسىنىڭ باھاسى 55 يۈەندىن 70 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى؛ كېرەكسىز سۇر چويۇننىڭ باھاسى كېرەكسىز پولاتنىڭ باھاسى بىلەن ئوخشاش قىلىندى. ھەربىر تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ تەمىنلەش باھاسى 125 يۈەن قىلىندى؛ كېرەكسىز ئاق چويۇننىڭ تەمىنلەش باھاسى 90 يۈەندىن 100 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى. ئۇرۇمچى، سانجى، قۇمۇل، تۇرپاندىن «1 - ئاۋغۇست» پولات- تۆمۈر زاۋۇتىغا توشۇلغان ھەربىر تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ باھاسى 125 يۈەن بولدى، ئۇنىڭغا يەنە 50 . 10 يۈەن ھۆددە ھەققى (توشۇش ھەققى) قوشۇلدى. كورلىدىن «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىغا توشۇپ كېلىنگەن ھەربىر تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ باھاسى 150 يۈەن قىلىندى (ھۆددە ھەققىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) . ۋىلايەت (ئوبلاست) ، شەھەر (ناھىيە) لەرنىڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىۋېلىش ۋە ئونىڭ بىلەن تەمىنلەش باھاسىنى جايلاردىكى مال باھا تارماقلىرى ئۇرۇمچى شەھىرى بېكىتكەن باھادىن پايدىلىنىپ بېكىتتى.

1985 - يىل 2 - ئاينىڭ 1 - كۈنى كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىۋېلىشتا سۈپىتىگە قاراپ باھا قويۇش پرىنسىپى يولغا قويۇلدى. ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ باھاسىنى تەڭشىگەندە دۆلەتنىڭ ئۆلچىمىنى قوللىنىپ، تۇرگە ئايرىپ باھا بېكىتىشنى يولغا قويدى. ئۇرۇمچى، سانجى، تۇرپان، قۇمۇل قاتارلىق تۆت رايوندا (تۆۋەندە ئۇرۇمچى دائىرىسى دەپ ئاتىلىدۇ) كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى سېتىۋېلىش باھاسى ئاھالىلاردىن پارچە سېتىۋېلىش باھاسى ۋە سانائەت كان، كارخانىلار، كەسىپىي ئورۇنلار، ئورگانلار، تەشكىلاتلاردىن سېتىۋېلىش باھاسى دەپ ئايرىلدى، بىر تۇتاش ماتېرىيال قىلىنمىغان ھەربىر تونىنا كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنىڭ باھاسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 150 يۈەن ۋە 170 يۈەن قىلىندى؛ بىر تۇتاش ماتېرىيال قىلىنمىغان ھەربىر تونىنا سۇر چويۇننىڭ باھاسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 160 يۈەن ۋە 185 يۈەن قىلىندى؛ ئاھالىلاردىن پارچە سېتىۋېلىنمىغان ھەربىر تونىنا ئاق چويۇننىڭ باھاسى 120 يۈەن قىلىندى. ئۇرۇمچى دائىرىسىدە يۆتكەش باھاسى بىر تۇتاش ماتېرىيال قىلىنمىغان ھەر بىر تونىنا كېرەكسىز پولاتنىڭ باھاسى 205 يۈەن قىلىندى؛ بىر تۇتاش ماتېرىيال قىلىنمىغان 1 - تۇردىكى بىر تونىنا كېرەكسىز سۇر چويۇننىڭ باھاسى 220 يۈەن قىلىنىپ، سانتۇچى تەرەپ ئامبارغا مال تاپشۇرىدىغان بولدى، «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىغا تاپشۇرۇلسا ھەربىر تونىسى ئۈچۈن 50 . 10 يۈەن كىرا ھەققى قوشۇپ بېرىلدى. ئۇرۇمچى دائىرىسىدىن باشقا ۋىلايەت (ئوبلاست) ، شەھەر (ناھىيە) لەرنىڭ كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىۋېلىش، يۆتكەش باھاسىنى شۇ جايدىكى مال باھا تارماقلىرى ئۇرۇمچى باھاسىدىن پايدىلىنىپ بېكىتتى. «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىغا يۆتكەش باھاسىنى ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇردى.

1985 - يىلى كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى «1 - ئاۋغۇست» پولات - تۆمۈر زاۋۇتىغا يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 19 بىرلىكى: توننا/يۈەن

تۈر نامى	ئۆلچىمى	شىخەنزە شەھىرى	كۈيتۈن شەھىرى	قاراماي شەھىرى	ئىلى ئوبلاستى	بورتالا ئوبلاستى	تارباغاتاي ۋىلايىتى	ئالتاي ۋىلايىتى	بايىنغولىن ئوبلاستى	ئاقسۇ ۋىلايىتى	قىزىلسۇ ئوبلاستى	قەشقەر ۋىلايىتى	خوتەن ۋىلايىتى
بىر تۇتاش ماتېرىيال قىلىنىدىغان كېرەكسىز پولات	قېلىنلىقى 4mm دىن يۇقىرى	215.5	230	235	240	240	240	245	230	250	275	275	295
پولات قىرىندىلىرى	پارچە قاچىلانغان ≤120mm	150.5	165	170	175	175	175	180	165	185	210	210	230
بىر تۇتاش ماتېرىيال قىلىنىدىغان كېرەكسىز سۇر چويۇن		230.5	245	250	255	255	255	260	245	265	290	290	310
بىر تۇتاش ماتېرىيال قىلىنىدىغان كېرەكسىز ئاق چويۇن		180.5	195	200	205	205	205	210	195	215	240	240	260
تۆمۈر قىرىندىلىرى	داتسىز، ئەخلەتسىز	155.5	170	175	180	180	180	185	170	190	215	215	235

5. پىششىقلاش

كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى پىششىقلاپ پايدىلىنىشتا «توم كىرگۈزۈپ ئىنچىكىلەپ چىقىرىش، دەرىجىگە ئايرىپ تەمىنلەش»، «ئاۋۋال پايدىلىنىپ ئاندىن ئېرىتىش» پرىنسىپى بويىچە، پايدىلانغىلى بولىدىغان كېرەكسىز مېتال ماتېرىياللار، سايمانلار، زاپچاسلارنى تاللاپ، سەپلەپ رېمونت قىلغاندىن كېيىن بازارغا سېلىش، بىۋاسىتە پايدىلىنىش قىممىتى بولمىغانلىرىنى يېڭىباشتىن ئېرىتىش ئۇسۇلى يولغا قويۇلدى.

1) تاللاپ رەتلەش

1956 - يىلدىن باشلاپ جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يىغىۋالغان كېرەكسىز پولات - تۆمۈرلەرنى قول سانائەت تارماقلىرى ئېھتىياجىغا ئاساسەن ئۆزى تاللىۋالدى. 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بازار ئېھتىياجىغا ئاساسەن، كېرەكسىز پولات - تۆمۈرلەرنى تاللاپ تۈرگە، دەرىجىگە ئايرىپ تەمىنلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى ياساشقا ئىشلىتىلىدىغان كېرەكسىزپولات- تۆمۈرنى ئاساس قىلدى. 1960 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يېزىلارنى ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى ياساش ئۈچۈن 10 مىڭ توننىدىن كۆپرەك كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بىلەن تەمىنلىدى. 70 - يىللاردىن باشلاپ، ئۈرۈمچى قاتارلىق شەھەر - بازارلاردا ھەرىيلى كېرەكسىز ماشىنا ئۈسكۈنىلىرى، ئېلېكتر

سايمانلىرىنىڭ دېتاللىرى ئىچىدىن 20 توننا ئەتراپىدا مىس، ئالىيۇمىن، قوغۇشۇن، سىنىك قاتارلىق كېرەكسىز، كونا رەڭلىك مېتاللارنى پىششىقلاپ چىقتى. ھەرىيلى 1000 توننىدىن ئارتۇق كېرەكسىز پولات تۇرۇبا، پولات چىۋىق، ئۈچ قىرلىق تۆمۈر قاتارلىق يېزا ئۆي قۇرۇلۇش ماتېرىيالى ۋە قول سانائەت ماتېرىيالى ۋە 200 توننا پارچە - پۇرات ماشىنا زاپچاسلىرىنى تاللاپ چىقىپ، ئالاقىدار تارماقلارنىڭ تاللاپ ئىشلىتىشى ئۈچۈن تەمىنلەپ بەردى.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1956 - يىلدىن باشلاپ جايلارغا كېرەكسىز مېتاللارنى مېتال تاۋلاش زاۋۇتىغا تاپشۇرۇشتىن ئىلگىرى، پارتلايدىغان خەتەرلىك بۇيۇملارنى تازىلاپ چىقىرىۋېتىش كېرەك، دەپ ئۇقتۇردى. 1983 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك كېرەكسىز، كونا ماددىي - ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى كېرەكسىز تۆمۈرلەر ئارىسىدىن 200دەك ئاسان پارتلايدىغان بويۇمنى تازىلاپ چىقىرىۋېتىپ، ھادىسە يۈز بېرىشنىڭ ئالدىنى ئالدى.

2) رېمونت قىلىپ سەپلەپ ئۆزگەرتىپ ياساش

ئۇرۇمچى، غۇلجا، كۈيتۈن، شىخەنزە، سانجى، مىچۈەن، ساۋەن، جىمىسار، كورلا، ئاقسۇ، قەشقەر قاتارلىق شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئاپتوموبىلنىڭ كېرەكسىز چاق قازىنى ۋە زاپچاسلىرىدىن پايدىلىنىپ يۇرۇشلەشكەن ئات ھارۋىسىنىڭ ئوقىنى ياساپ يېزىلارنى تەمىنلىدى؛ كېرەكسىز تۈنىكىدىن پايدىلىنىپ تۈنىكە مەش، دوخوپكا، قۇرۇلۇشتا ئىشلىتىلىدىغان لاي چېلىكى ياسىدى؛ كېرەكسىز پولات چىۋىق، ئۈچ قىرلىق تۆمۈرنى ئىشلىتىپ لاخشىگىر، كۆمۈر گۈرجىكى ياسىدى، مال جاھازلىرىنى، پۈكەيلەرنى ياسىدى؛ گۈرجەك، جوتۇ، كەتمەن قاتارلىقلارنى ياساپ، بازاردىكى مال مەنبەسىنى تولۇقلىدى. ئۇنىڭ باھاسى ئەرزان بولغاچقا، ئاممىنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كېرەكسىز مېتال يىغىۋېلىش پونكىتى 1956 - يىلدىن باشلاپ كېرەكسىز نېفىت باكلىرىنى داغماللاپ، سوقۇپ رېمونت قىلىشنى يولغا قويۇپ، يىلىغا 3000 — 4000نى رېمونت قىلىپ، ماددىي ئەشيانىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، جەمئىيەت ئۈچۈن كۆپلەپ بايلىق ياراتتى.

3) كېرەكسىز پولات - تۆمۈر پارچىلىرىنى، قىرىندىلىرىنى ئېرىتىپ قۇيۇش، پىرىسلاپ كاللەك قىلىش

يېنىك، نېپىز كېرەكسىز پولات - تۆمۈر ماتېرىياللىرى، تۆمۈر پارچىلىرىنى پىششىقلاپ پايدىلىنىش ئىشى 70 - يىللاردا باشلاندى. پىششىقلاش ئورۇنلىرى پولات - تۆمۈر بايلىق مەنبەسى بىرقەدەر كۆپ بولغان شەھەر-بازارلاردا قۇرۇلدى. 1973 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قىسىش تاختىسى، بازغان ياساپ، يېنىك، نېپىز پولات ماتېرىياللارنى قىسىپ كاللەك قىلدى. 1978 - يىلغىچە جەمئىي 1300 پارچە كاللەك پولات - تۆمۈرنى سىناق تەرىقىسىدە پىرىسلىدى. 1984 - يىلى 100 توننا سىمنى قىسىپ پىششىقلاپ ئىشلىدى، بىر يىلدا جەمئىي 750 توننا كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى قىسىپ كاللەك قىلدى، كاللەكنىڭ ھەجىمى كىچىك، ئۆزى ئېغىر بولغاچقا، قاچىلاش مىقدارى كۆپىيىپ، ماتېرىيال تاۋلاشقا قولايلىق يارىتىلدى. شۇ يىلى 100 توننا كېرەكسىز كاللەك پولات - تۆمۈر ئوكسىگېن ئارقىلىق ئاجىرىتىلدى، 150 توننا پارچە-پۇرات پولات - تۆمۈر كاللەك قىلىندى.

4) پىششىقلاش ئارقىلىق تەييار مەھسۇلات ئىشلەش

كېرەكسىز پولات - تۆمۈردىن ياسالغان تەييار مەھسۇلات تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى باشقۇرۇشىدىكى زاۋۇت (سېخ) ۋە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ھاۋالە قىلغان قول سانائەت تارماقلىرى ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلات، دەپ ئىككىگە ئايرىلىدۇ. 1958 - يىلى بىر قىسىم ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى «بىر قولدا سېتىۋېلىشنى، يەنە بىر قولدا پىششىقلاشنى تۇتۇش» دېگەن روھقا

ئاساسەن، كېرەكسىز بۇيۇملارنى پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنى قۇرۇپ، كېرەكسىز پولات - تۆمۈرلەرنى ئىشلىتىپ، ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇشقا كېرەكلىك بۇيۇملارنى ياسىدى ۋە رېمونت قىلدى. تېخنىكا كۆچى ئاجىز، تەجرىبە يېتەرسىز بولغاچقا، كېرەكسىز بۇيۇملارنى پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنىڭ كۆپىنچىسى 1962 - يىلى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئىش توختاتتى. 1963 - يىلدىن باشلاپ، كېرەكسىز پولات - تۆمۈرنى پىششىقلاشتا ئىشلەپچىقىرىش تارماقلىرىنى خام ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەش، مەھسۇلاتنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھۆددىگە ئېلىپ سېتىش شەكلى قوللىنىلدى. ئاساسلىقى چويۇن قازان، چويۇن مەش، چويۇن پىلتە، چويۇن شالا، چويۇن ساپان قۇيۇلدى؛ تۆمۈردىن كەتمەن، ئوغاق، تىرنا، جوتۇ، ئىسكاپ، ئوچاق سايمانلىرى سوقۇلدى؛ تونىكىدىن چېلەك، مەش، مەش كانىيى سوقۇلدى، سىمدىن چويلا، غالۋۇر، يۈگەن، تىكەنلىك سىم قاتارلىقلار توقۇلدى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۆز جايىنىڭ ئەھلىي ئېھتىياجىغا ئاساسەن، پىششىقلاش تۈرلىرىنى بېكىتىپ، تەييار مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىپ بازارنى تەمىنلىدى.

§ 4. ھەرخىل سۆڭەكلەر

1. بايلىق مەنبەسى

ھەرخىل سۆڭەك — شىلىم ئىشلەش سانائىتىنىڭ مۇھىم خام ئەشياسى بولۇپ ئۇنىڭدىن يەنە يىلىك ئالغىلى، سۆڭەك پاراشوكى ياسغىلى بولىدۇ. شىنجاڭدا چارۋىچىلىق تەرەققىي قىلغان، گۆش كۆپ ئىستېمال قىلىنىدۇ، ھەرخىل سۆڭەك بايلىقى مول. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، كالا، قوي قاتارلىق چارۋىلارنىڭ سانى تېز كۆپەيدى، بۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۇنىڭ سويۇلۇش مىقدارىمۇ مۇناسىپ ھالدا كۆپەيدى. 50 - يىللاردا ئاپتونوم رايوندا يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن تەخمىنەن 11 مىڭ تونىنا ھەرخىل سۆڭەك يېغىۋېلىناتتى، 60-يىللاردا تەخمىنەن 16 مىڭ تونىنا، 70 - يىللاردا تەخمىنەن 19 مىڭ تونىنا يېغىۋېلىنىدى، 80 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا 40 مىڭ تونىنىغا يەتتى.

ھەرخىل سۆڭەك بايلىق مەنبەسى جەنۇبىي شىنجاڭغا قارىغاندا شىمالىي شىنجاڭغا كۆپرەك تارقالغان بولۇپ، ئىلى ۋىلايىتىدە ئەڭ كۆپ، ئۇ، ئاپتونوم رايون بايلىق مەنبەسىنىڭ تەخمىنەن 15% نى ئىگىلەيدۇ؛ ئۇنىڭدىن قالسا ئالتاي، قەشقەر ۋىلايەتلىرىدە كۆپ بولۇپ، ھەرقايسىسى 11% نى ئىگىلەيدۇ؛ ئۇرۇمچى رايونى 10% نى؛ تارباغاتاي، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 9% نى ئىگىلەيدۇ؛ سانجى، بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە خوتەن ۋىلايىتى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 7% — 8% نى ئىگىلەيدۇ.

ئاپتونوم رايوندا ھەرخىل سۆڭەك بايلىقى تارقاق جايلاشقان بولۇپ، ئۇنى تاشيول ئارقىلىق توشۇش ئاساس قىلىنىدۇ، ئارىلىق يىراق، كىرا ھەققى يۇقىرى بولغاچقا، سېتىۋېلىش چەكلىمىگە ئۇچراپ، يېغىۋېلىش مىقدارى بايلىق مەنبەسىنىڭ ناھايىتى ئاز قىسمىنى ئىگىلىدى. 60 - يىللاردا 62.17% نى، 70 - يىللاردا 40.19% نى ئىگىلىدى. 1980 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندا چارۋىچىلىق تېز تەرەققىي قىلىپ، قولدا قالغان چارۋا سانى زور دەرىجىدە كۆپەيدى، بۇنىڭغا ئەگىشىپ ھەرخىل سۆڭەك بايلىقىمۇ يىلمۇ - يىل كۆپەيدى، لېكىن، قوبۇل قىلىش باھاسىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچراپ، يېغىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ كەتتى، بۇنىڭ بىلەن يېغىۋېلىش مىقدارى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بايلىق مەنبە مىقدارىنىڭ 8.91% نى ئىگىلىدى.

ئاپتونوم رايوندا ھەرخىل سۆڭەكتىن پايدىلىنىش نىسبىتى ناھايىتى تۆۋەن بولدى. 1949 - يىلدىن ئىلگىرى سۆڭەكلەر ئىشلىتىلمەي، شامالدا قۇرۇپ توگىگەن ئىدى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇرۇمچى شەھىرى، ئىلى، شىخەنزە، قەشقەر قاتارلىق جايلاردا سۆڭەكتە شىلىم، سۆڭەك پاراشوكى ئىشلەش

زاۋۇتىدىن ئاران بىر قانچىسىلا بار ئىدى. 1981 - يىلدىن باشلاپ، ئىلى سۆڭەك يىلمى زاۋۇتىدىن باشقا زاۋۇتلار ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئىشلەپچىقىرىشتىن توختىتىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار يىغۇالغان ھەرخىل سۆڭەكلەرنى ئاساسلىقى ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى شىلىم ئىشلەش زاۋۇتلىرىغا يۆتكىدى.

2. سېتىۋېلىش

1956 - يىلدىن بۇرۇن، شىنجاڭدا ھەرخىل سۆڭەكلەرنى يىغىۋېلىش ئىشى قانات يايدۇرۇلمىغان ئىدى، بىكتۇەن يېزا ئىگىلىك بوز يەر ئۆزلەشتۇرۇش رايونى ھەممىدىن ئاۋۋال ھەرخىل سۆڭەكلەرنى يىغىپ، ئوتتا كۆيدۈرۈپ كۈل قىلغاندىن كېيىن ئوغۇت ئورنىدا ئىشلەتتى، جايلاردىكى بىر قىسىم دېھقانلار ئۇلارنى دوردى. بەزى دېھقانلار بوش ۋاقتىدا ئۆزى يەرلىك سۆڭەك پاراشوكى ئىشلەپ بازارغا ئېلىپ بېرىپ سانتى ياكى باشقا نەرسىلەرگە ئالماشتۇردى.

1956 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «ھەرخىل سۆڭەكنى سېتىۋېلىشنى كۈچەيتىپ يېزا ئىگىلىكىدە مول ھوسۇل ئېلىشقا ياردەم بېرىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نىڭ ئاساسەن، ئۇرۇمچى شەھىرىدە تۇنجى قېتىم ھەرخىل سۆڭەك سېتىۋېلىندى. 1957 - يىلى 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «ھەرخىل سۆڭەكلەرنى سېتىۋېلىش ۋە ئونىڭ بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىدە ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەر ۋە ئونى ھەل قىلىش توغرىسىدىكى پىكىر ھەققىدىكى دوكلات» نىڭ تارقاتتى، ئۇنىڭدا ھەرخىل سۆڭەك يىغىش ۋە سۆڭەك پاراشوكى ئىشلەپچىقىرىشنى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلار ئۆز ئالدىغا ئورۇنلاشتۇرىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. ئەينى چاغدا سۆڭەككە بولغان ئېھتىياج ناھايىتى ئاز بولغاچقا، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سېتىۋېلىشنى كەڭ قانات يايدۇرمىدى. 1960 - يىلى لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولى داخىلىغا بازىرىغچە ئۇزارتىلىپ، ھەرخىل سۆڭەكلەرنى ئاپتونوم رايون سىرتىغا توشۇپ ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش ئۇچۇن پايدىلىق شارائىت يارىتىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەر، ناھىيىلەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى ھەرخىل سۆڭەكلەرنى زور كۆچ بىلەن سېتىۋېلىشقا تەشكىللەپ، شۇ يىلىلا 1228 تونىنا ھەرخىل سۆڭەك سېتىۋالدى. ئاممىنى سۆڭەك يىغىپ سېتىشقا ئىلھاملاندۇرۇش ئۇچۇن، سانجى ناھىيىسىنىڭ يۇشۇگۇ يېزىسى قاتارلىق جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى 1962 - يىلى سۆڭەك سېتىۋېلىشتا مۇكاپات تەرىقىسىدە ياڭاق سېتىپ بېرىش چارىسىنى قوللىنىپ، شەھەر - يېزىلاردىكى ھەرخىل سۆڭەك بايلىق مەنبەسىنى قازدى.

1963 - يىلى گوۋۇيۈەن دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى قاتارلىق ئالاقىدار تارماقلارنىڭ دوكلاتىنى تەستىقلاپ تارقىتىپ، سۆڭەكنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى پىلان بويىچە باشقۇرىدىغان تۇر قاتارىغا كىرگۈزدى، ئۇنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىر تۇتاش سېتىۋالىدىغان بولدى. شۇ يىلى 12 - ئايدا باش كوپېراتىپنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چەت، يىراق جايلارنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى سېتىش باھاسىدىن يۇقىرى بولۇش تۇپەيلىدىن كۆرۈلگەن زىيانغا قارىتا سىياسەت خاراكتېرلىك ياردەم بېرىشنى يولغا قويدى. 1964 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىدە بىكىتىلگەن سېتىۋېلىش رايونلىرىدىن باشقا، ئىلى ئوبلاستىغا بۇ ئاستە قاراشلىق شەرقتىكى بەش ناھىيىگە، ئالتاي، ئاقسۇ ۋىلايىتىدىكى ناھىيىلەرگە كېڭەيتىشنى قارار قىلدى. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات-سودا كوپېراتىپى «ھەرخىل سۆڭەكنى زەربىدارلىق بىلەن سېتىۋېلىش توغرىسىدىكى جىددىي يولىيورۇق» نى تارقىتىپ، بىر قىسىم رايونلار پايدىنى ئاز دەپ سېتىۋېلىشنى توختىتىپ قويۇش ئەھۋالىنى تۇزەتتى.

1965 - يىلى باھاردا باش كوپېراتىپ ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدا يولغا

قويۇلغان سۆزەك تىجارىتىدە كۆرۈلگەن سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان ئۈچۈن قوشۇپ بېرىلمىدىغان قوشۇمچە يارەمنى توختاتتى. ئىلى ئوبلاستىغا قاراشلىق شەرقىتكى 5 ناھىيە ۋە ئاقسۇ ژىلايىتىنىڭ غەربىدىكى 5 ناھىيىنىڭ سۆزەك تىجارىتىدە ھەربىر تونىنىسىدا ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 138 يۈەن ۋە 112 يۈەن زىيان كۆرۈلدى. 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سۆزەك تىجارىتىدە دىرىگە كاپالەتلىك قىلىپ زىيان تارتماسلىق پرىنسىپىغا ئاساسەن، توققۇزتارا، كۆنەس، نىلقا، تېكەس، موڭغۇلكۆرە، ئۈچتۇرپان، كەلپىن، ئاقسۇ، ئاقسۇ كوناشەھەر، ئاۋات قاتارلىق 10 ناھىيىدە سېتىۋېلىشنى توختىتىشنى قارار قىلدى. باش كوپېراتىپ ئاپتونوم رايونغا چۈشۈرۈپ بەرگەن يۆتكەش پىلانىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 8 - ئايدا «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سۆزەك تىجارىتى لايىھىسى»نى تارقاتتىپ، سۆزەكنىڭ باش كوپېراتىپ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرغان، بىر تۇتاش يۆتكەيدىغان ماددىي ئەشيا ئىكەنلىكىنى، ئۇنى ئاپتونوم رايونىنىڭ بىر تۇتاش پىلانلايدىغانلىقى، بىر تۇتاش باشقۇرىدىغانلىقىنى، دەرىجىگە ئايرىپ ھېسابلايدىغانلىقىنى ئايدىڭلاشتۇردى. ئۇنىڭ كونكرېت ئۇسۇلى مۇنداق بولدى: 1) يىللىق سېتىۋېلىش، يۆتكەش پىلانىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چۈشۈردى، ئاپتونوم رايون سىرتىنى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار تەمىنلىدى؛ 2) ناھىيە بازارلىرىدىكى سېتىۋېلىش باھاسى ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى ئورۇنلارنى تەمىنلەش باھاسىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش بېكىتتى؛ 3) نورمال ئەھۋال ئاستىدا، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ۋە ناھىيىلىك كوپېراتىپلار تىجارەتتە دىرىنى ساقلاپ، ئاز - تولا پايدا ئالدى، جايلار ئاپتونوم رايونغا يۆتكەپ بېرىدىغان سۆزەك تىجارىتىدە كۆرۈلگەن پايدا - زىيانىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئومۇملاشتۇرۇپ تەڭپۇڭلاشتۇردى؛ 4) تىجارەتتە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ناھىيىلىك كوپېراتىپ ۋە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقۇرۇش يولغا قويۇلدى. 1966 - يىلدىن ئېتىبارەن، ئاپتونوم رايوندىكى شەھەر - بازارلاردا سۆزەك سېتىۋېلىش ئومۇمىيۈزلۈك قانات يايدۇرۇلۇپ، 1969 - يىلغىچە، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 4179 تونىنا ھەرخىل سۆزەك سېتىۋېلىندى. 1970 — 1974 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە يېغىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ كەتتى، چەت، يىراق جايلاردا سۆزەك سېتىۋېلىشتا توشۇش كۈچى يېتەرلىك بولمىغاچقا، سۆزەكلەر ئاساسىي قاتلامدا بېسىلىپ قالدى، يالغۇز كۆنەس ناھىيىسىنىڭ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىدىلا 106 تونىنا سۆزەك بېسىلىپ قېلىپ، سېتىۋېلىش توختىتىلدى، 1977 - يىلى ئاندىن سېتىۋېلىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ نورمالاشتى. قەشقەر، خوتەن ژىلايىتىدىمۇ شۇنداق بولدى. 1978 - يىلى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى جۈرۈئەتلىنىڭ «بېغىشلىما» سىنىڭ روھىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇپ، سېتىۋېلىش تور - نۇقتىلىرىنى كۆپەيتىپ، سېتىۋېلىش خادىملىرىنى تولۇقلاپ، سېتىۋېلىش رايونلىرىنى كېڭەيتىپ، بىر يىلدا 6125 تونىنا ھەرخىل سۆزەك سېتىۋالدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار 2749 تونىنا سېتىۋېلىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى رېكورت يارىتتى. «ئاپتونوم رايونىنىڭ سۆزەك تىجارىتى لايىھىسى» يولغا قويۇلغان 15 يىلىنىڭ ئالدى - كەينىدە، يېغىۋېلىش مىقدارى كۆرۈنەرلىك دەرىجىدە كۆپەيگەن بولسىمۇ، لېكىن تۆمۈر يول بويلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلاردىن ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ چىقىرىلغان سۆزەك تىجارىتىدە زىيان كۆرۈلدى. شىنجاڭنىڭ زېمىنى كەڭ بولغاچقا، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ناھىيە بازىرى بىلەن بولغان ئارىلىقى يىراقراقلىرىنىڭ 100 كىلومېتىر كېلىدۇ، سۆزەكلەر ئات ھارۋىسى بىلەن توشۇلىدۇ؛ ناھىيە بازارلىرى بىلەن تۆمۈر يول بويلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارنىڭ ئارىلىقى شىمالىي شىنجاڭدا ئەڭ يىراق بولغاندا 800 نەچچە كىلومېتىر كېلىدۇ، جەنۇبىي شىنجاڭدا بولسا، 2000 كىلومېتىر كېلىدۇ. ھەربىر تونىنا ھەرخىل سۆزەكنىڭ ئوتتۇرىچە كىرا ھەققى 50 . 217 يۈەنگە يەتتى. ھەربىر تونىنا سۆزەكتىن 50 . 27 يۈەن زىيان كۆرۈلدى. ئارىلىقى يىراق، توشۇش مىقدارى ئاز بولغاچقا، ئاپتونوم رايوندا سۆزەك سېتىۋېلىش چەكلىمىگە ئۇچرىدى.

1980 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سوۋېت تىجارىتىدە زىيان كۆرۈلۈش ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، تىجارەت تۈزۈلمىسىنى ئىسلاھ قىلىپ، يېقىن جايىنىڭكىنى تۆتۈپ قېلىپ، يېراق جايىنىڭكىگە تولۇقلاش، پايدا ئارقىلىق زىيانىنى تولۇقلاشتەك «داش قازانىنىڭ تامىقىنى يېيىش» ئاساسىدىكى سېتىۋېلىش ئۇسۇلىنى تۈمۈر يول بويىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلاردىكى ئامبارغا مال قويۇل قىلىش (تاپشۇرۇش) تۈزۈمىگە ئۆزگەرتىپ، قويۇل قىلىش باھاسىنى باھا رايونى بويىچە بېكىتتى ھەمدە بازار ئارقىلىق تەڭشەشكە قاتناشتۇردى. ئىسلاھ قىلىنغاندىن كېيىن، چەت، يېراق ناھىيىلەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تىجارەتتە زىيان تارتقانلىقى ئۈچۈن، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ سېتىۋېلىشنى توختاتتى. 1981 — 1984 - يىلغىچە، يىلنىغا 3100 — 3400 تونىنا ئارىلىقىدا سوۋېت يېغىۋېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار 400 — 500 تونىنا سېتىۋالدى. 1985 - يىلدىن باشلاپ سوۋېت يېغىۋېلىش، يۆتكەش پىلانىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقۇردى. 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار دېرىگە كاپالەتلىك قىلىپ، ئازراق پايدا ئېلىش شەرتى ئاستىدا، سېتىلىشىغا قارىتا سېتىۋېلىشنى بېكىتىپ، باھاسىنى بازارغا قاراپ بەلگىلەپ، تىجارەتتە ئۆز ئىشىغا ئۆزى خوجا بولدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى سېتىۋالغان سوۋېت مىقدارى

جەدۋەل: 4 — 20 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	مىقدارى	يىللار	مىقدارى	يىللار	مىقدارى
1956	31	1966	4455	1976	3988
1957	389	1967	4291	1977	4134
1958	150	1968	4158	1978	6125
1959	342	1969	3813	1979	4236
1960	1228	1970	2798	1980	3400
1961	1000	1971	3491	1981	3097
1962	912	1972	3049	1982	3116
1963	3538	1973	2722	1983	3376
1964	1905	1974	2338	1984	3076
1965	2885	1975	3957	1985	2641

3. سېتىش

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى چۈشۈرگەن يىللىق سوۋېت يۆتكەش پىلانىغا ئاساسەن، مەملىكەتلىك 3 - خىل ماددىي ئەشيالارنى ئالماشتۇرۇش يېغىنىدا تەڭپۇڭلاشتۇردى ھەمدە مالغا ئېھتىياجلىق ئورۇنلار بىلەن سېتىۋېلىش - سېتىش توختامى ئىمزالىدى. ئاپتونوم رايون سىرتىدا ئاساسلىقى شاڭخەي، جەنەن يىلىم زاۋۇتلىرىغا، چىڭداۋ «شەرق شامىلى» سۈزۈك يىلىم زاۋۇتى، خېڭفۇ خىمىيە سانائىتى زاۋۇتىغا يۆتكىدى. كۆپ يىللاردىن بۇيان تىرىشىش نەتىجىسىدە بىرقەدەر مۇقىم بولغان سېتىۋېلىش - سېتىش يولى شەكىللەندۈرۈلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ش ئۇ ئا ر يىلان كومىتېتىمۇ ھەرىيلى بىر قىسىم سوۋېتكىنى ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى سوۋېتك يىلىمى، سوۋېتك پاراشوكى زاۋۇتلىرىغا يۆتكەشنى ئورۇنلاشتۇردى.

1963 - يىل 10 - ئايدا گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى قاتارلىق تارماقلارنىڭ دوكلاتىدا سوۋېتكىتىن ئاۋۋال يىلىم ئىشلەپ، ئاندىن ئوغۇت ئىشلەپ ئونۈبرسال پايدىلىنىش پرىنسىپىغا

ئاساسەن، ئاۋۋال يىلىم زاۋۇتلىرىغا پىلانلىق ئوزۇنلاشتۇرۇش، ئاندىن سۆڭەك پاراشوكى زاۋۇتلىرىنىڭ سۆڭەك پاراشوكى ئىشلەپچىقىرىشىغا ياكى دېھقانلارنىڭ سۆڭەكتىن ئوغۇت ئىشلەش ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشقا ئوزۇنلاشتۇرۇش كېرەك، دەپ بەلگىلەندى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى كىچىك تىپتىكى سۆڭەك پاراشوكى ئىشلەش زاۋۇتلىرىنى خام ئەشيا بىلەن تەمىنلەشنى تىزگىنلەپ، باش كوپېراتىپنىڭ يۆتكەش پىلانىغا ئەمەل قىلىپ، ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى دۆلەتنىڭ نۆقتىلىق يىلىم زاۋۇتلىرىغا ئاۋۋال يۆتكەپ بەردى. 1963 - يىلى تەمىنلىگەن ھەرخىل سۆڭەك 3152 تونىنا بولۇپ، پۈتۈن يىللىق سېتىش مىقدارىنىڭ 92.14% نى ئىگىلىدى. 1964 - يىلى چەت، يىراق دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ھەرخىل سۆڭەك بايلىق مەنبەسىدىن پايدىلىنىش ئۈچۈن، غۇلجا شەھەرلىك، غۇلجا ناھىيىلىك، چاپچال ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سېتىۋالغان ھەرخىل سۆڭەك بىلەن ئىلى سۆڭەك پاراشوكى زاۋۇتىنى تەمىنلەيدۇ، دەپ قارار قىلىندى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە تىرانسپورت كۆچى قىس بولغاچقا، سۆڭەكنى يۆتكەش چەكلىمىگە ئۇچرىدى، 1971 - يىلدىن باشلاپ ئۇرۇمچى شەھەرلىك كېرەكسىز كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى ماي، نېفىت - خىمىيە زاۋۇتلىرىنى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 700 تونىنا ھەرخىل سۆڭەك بىلەن تەمىنلىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى ئاپتونوم رايون سىرتىغا يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يۆتكىگەن ھەرخىل سۆڭەك 2374 تونىنا بولۇپ، سېتىش مىقدارىنىڭ 85.68% نى ئىگىلىدى. 1967 - يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگەن ھەرخىل سۆڭەك 635 تونىنا بولۇپ، 1965 - يىلدىكىنىڭ ئاران 24.26% نى ئىگىلىدى، ئامبار زاپىسى كۆپەيمەي 2283 تونىنغا يەتتى. 1976 - يىلى سېتىلغان ھەرخىل سۆڭەك 4413 تونىنا بولۇپ، ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ چىقىرىلغىنى 3102 تونىنا. 1978 - يىلى سېتىلغىنى 5940 تونىنا، ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ چىقىرىلغىنى 4170 تونىنا بولدى، بۇ، ئەڭ كۆپ چىقىرىلغان يىل بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. شۇ يىلى دۆلەت پىلان كومىتېتى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى، سودا مىنىستىرلىكى، يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكى يىلىم ئىشلەش سانائىتى تەمىنلىگەن سۆڭەك مىقدارىنىڭ 60% گە توغرا كېلىدىغان سۆڭەك پاراشوكى ۋە سۆڭەك يىلىمى مەھسۇلاتىنىڭ 15% نى سۆڭەك يۆتكەپ بەرگەن ئورۇنغان قايتۇرۇشى كېرەك، دەپ بەلگىلىدى، ئاپتونوم رايونلۇق كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى سۆڭەك يىلىمى زاۋۇتلىرى قايتۇرغان سۆڭەك پاراشوكى، سۆڭەك يىلىمىنى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ بازارلارنى تەمىنلىشىگە يۆتكەپ بەردى، ئاپتونوم رايون ئىچىدە سۆڭەك پاراشوكىغا بولغان ئېھتىياج ئاز بولغاچقا، 1979 - يىلى ۋە 1980 - يىلى يەنە قايتۇرۇشقا تېگىشلىك 3400 تونىنا سۆڭەك پاراشوكىنى جېجياڭ، گۇاڭشى، فۇجيەن قاتارلىق ئۆلكىلەرگە يۆتكەپ بېرىپ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا ياردەم بەردى.

1982 - يىلى دۆلەت ئىچىدە ئىشلىتىۋاتقان سۆڭەك يىلىمىنىڭ ئورنىنى دەرەخ قوۋزىقىدىن ئىشلەنگەن يىلىم ئالدى، بۇنىڭ بىلەن سۆڭەك يىلىمىنىڭ بازىرى كاساتلاشتى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى سۆڭەك يىلىمى زاۋۇتلىرىدا تەڭشەش ئېلىپ بېرىلىپ، سۆڭەك يۆتكەش مىقدارى ئازايتىلدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى بىر قىسىم سۆڭەك يىلىمى زاۋۇتلىرى ئىشتىن توختىتىلىقتىن ئاپتونوم رايون ئىچىدە سۆڭەك بېسىلىپ قالدى. 1984 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا سۆڭەك ئامبار زاپىسى 3981 تونىنغا يېتىپ، تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. ئىلى ۋىلايىتىنىڭ سۆڭەك يىلىمى ئىشلەپچىقىرىشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى 4 - ئايدىن باشلاپ ئالتاي، تارباغاتاي ۋىلايەتلىرى، بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستىغا قاراشلىق ناھىيىلەر، قاراماي، كۇيتۇن شەھەرلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يىغىۋالغان سۆڭەكلەرنى ئاپتونوم رايونغا يۆتكىمەي غۇلجا شەھەرلىك سۆڭەك يىلىمى زاۋۇتىغا يۆتكەشكە ئۆزگەرتىشنى قارار

قىلدى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايوندا باقمىچىلىق كەسىپىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، يەم - خەشەك تەڭشەشكە كېتىدىغان سوممىنى پاراشوكىغا بولغان ئېھتىياج ئاشتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى يىلىم زاۋۇتلىرىنىڭ ئۇسكۇنىلىرى يېڭىلانغاچقا، سوممىكە بولغان ئېھتىياجمۇ ئاشتى، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايونىمىزدا سوممىڭ سېتىش راۋانلىشىپ، بىر يىلدا 4963 تونىنا سوممىڭ سېتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون سىرتىغا يوتكەپ چىقىرىلغىنى 3864 تونىنا.

4. باھا

1) سېتىۋېلىش باھاسى

سوممىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بېكىتتى. شەھەر - بازارلارنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ش ئۇ ئا ر مال باھاسى كومىتېتىنىڭ ماقۇللۇقىدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئىجرا قىلىشىغا چۈشۈرۈپ بەردى. يېزىلار، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ناھىيە بازارلىرىدىكى سېتىۋېلىش باھاسىدىن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىن ناھىيە بازىرىغىچە بولغان ئارىلىقتىكى قىسقا لىنىيىلىك كىرا ھەققىنى تۆتۈۋالغاندىن كېيىن بېكىتىپ، ناھىيىلىك، شەھەرلىك مال باھا كومىتېتىغا يوللاپ تەكشۈرۈپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن ئىجرا قىلدى.

1959 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ھەربىر تونىنا سوممىكىنىڭ باھاسى 20 يۈەن بولدى. 1963 - يىلى 1 -، 2 -، 3 - خىلدىكى باھا رايوندا ناھىيە بازارلىرىنىڭ ھەربىر تونىنا سوممىكىنى سېتىۋېلىش باھاسى ئايرىم-ئايرىم ھالدا 90 يۈەن، 70 يۈەن، 60 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. 1964 - يىل 4 - ئايدىن 1980 - يىل 12 - ئايغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش باھا رايونى بويىچە ناھىيە بازارلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتتى، 1 - خىلدىكى باھا رايوندا بىر تونىنىسىنىڭ باھاسىنى 90 يۈەن، 2 -، 3 -، 4 - خىلدىكى باھا رايوندا 70 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. 1980 - يىل12- ئايدىن باشلاپ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تۆمۈر يول بويىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلىرىنىڭ قوبۇل قىلىش باھاسىغا ئاساسەن، ناھىيە بازارلىرىدىن 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارغىچە بولغان ئارىلىقتا كەتكەن تۇرلۇك خىراجەتنى چىقىرىۋېتىپ، ئۆز جايىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆز ئالدىغا بېكىتتى.

2) يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىغا شۇ جايدا كەتكەن تۇرلۇك خىراجەتنى قوشۇپ يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسىنى بېكىتتى. 1962- يىل 3 - ئايدا قۇمۇل ژىلايىتىدە ھەربىر تونىنىسىنىڭ باھاسى 194 يۈەن؛ ئىلى، بورتالا، بايىنغولىن ئوبلاستلىرىدا 173 يۈەن، ئۇرۇمچى شەھىرى، تۇرپان، پىچان، توقسۇن ناھىيىلىرىدە 150 يۈەن؛ سانجى ئوبلاستىغا قاراشلىق ناھىيىلەردە، قاراماي شەھىرىدە، شىخۇ، ساۋەن ناھىيىلىرىدە 130 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. 1966 — 1980 - يىلغىچە، 1 - خىلدىكى باھا رايوندا 121.50 يۈەن، 2 -، 3 -، 4 - خىلدىكى باھا رايوندا 94.50 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن ئاپتونوم رايونغا يۆتكەشكە كەتكەن تۇرلۇك خىراجەتلەرنى ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت (پونكىت) ئۈستىگە ئالدى. 1980 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تۆمۈر يول بويلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىت ئامبارلىرىنىڭ قوبۇل قىلىش باھاسى يولغا قويۇلدى. 1 -، 2 - خىلدىكى باھا رايونلىرىنىڭ ھەربىر تونىنىسى 215 يۈەندىن قوبۇل قىلىندى؛ 3 - خىل باھا رايونلىرىنىڭ ھەر تونىنىسى 285 يۈەندىن قوبۇل

قىلىندى. مال تاپشۇرۇشتىن بۇرۇنقى مال پۇلى ۋە تۇرلۈك خىراجەتلەرنى يۆتكەپ بەرگەن ئورۇن ئۈستىگە ئالدى. 1981 — 1984 - يىلغىچە 3 - خىلدىكى باھا رايونىنىڭ ھەر تونىنىسى 237 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى. 1985 - يىلى باھا رايونىغا ئايرىلماي، ھەر تونىنىسىنىڭ قوبۇل قىلىش باھاسى 155 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى.

تەمىنلەش باھاسى: ئۇرۇمچى شەھەرلىك كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى شۇ جايدىكى خىمىيە سانائىتى زاۋۇتلىرىغا ھەربىر تونىنا سۆڭەكنى 180 — 230 يۈەنگىچە ساتتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ 2 - دەرىجىلىك پونكىتلىرى ھەربىر تونىنا سۆڭەكنى ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى ئورۇنلارغا 260 — 280 يۈەنگىچە ساتتى.

§ 5 . كېرەكسىز كاۋچۇك

1. سېتىۋېلىش

ئاپتونوم رايونىنىڭ كېرەكسىز كاۋچۇك مەنبەسى — سانائەت ماتېرىياللىرىدىن چىقىرىۋېتىلگەن قىرىندا ۋە ئاھالىلار تاشلىۋەتكەن كاۋچۇك بۇيۇملىرى، بىراكقا چىقىرىلغان بالوندىن ئىبارەت. 1955 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى سېتىش دېرىكتور بۆلۈمى ئۇرۇمچىنى مۇھىم نۇقتا قىلىپ، كېرەكسىز بالون يىغىۋېلىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇپ، بىر يىلدا 40 مىڭ كېرەكسىز بالون يىغىۋالدى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تەستىقلاپ تارقاتقان ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ «ئاپتونوم رايوندا كېرەكسىز كاۋچۇك يىغىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش ھەم كاۋچۇك بازارلىرىنى باشقۇرۇش چارىسى» دا كېرەكسىز كاۋچۇكنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقۇرىدۇ، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يىغىۋالىدۇ ۋە تەمىنلەيدۇ، دەپ بەلگىلەندى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جايلارنى يىغىۋېلىشقا تەشكىللەپ، شۇ يىلى 1594 تونىنا كېرەكسىز كاۋچۇك يىغىۋالدى. 1959 - يىلدىن باشلاپ كېرەكسىز كاۋچۇكنى بىر مەھەل ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيا ئىدارىسى يىغىۋالغاچقا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر يىلدا يىغىۋالغان كېرەكسىز كاۋچۇك 200 تونىنىغىمۇ يەتمىدى. 1962 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ كېرەكسىز بالون، كېرەكسىز ھەرخىل كاۋچۇكنى يەنىلا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى باشقۇرىدۇ، ھەرقانداق ئورۇنىنىڭ ئۆز ئالدىغا بىر تەرەپ قىلىشى ۋە سېتىشىغا يول قويۇلمايدۇ، دەپ تەكىتلىدى.

60 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئاپتونوم رايوندا تاشيول تىرانسپورت ئىشلىرى تەرەققىي قىلىپ، ئاپتوموبىللار كۆپەيدى، بۇنىڭغا ئەگىشىپ كاۋچۇك بۇيۇملىرىمۇ كۆپەيدى، جايلارنىڭ كېرەكسىز كاۋچۇك يىغىش، يۇقىرىغا يۆتكەش مىقدارى كۆپەيدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 2 - دەرىجىلىك پونكىتلىرىدىكى ئامبار زاپىسىمۇ كۆپىيىپ، مەبلەغ ئوبوروتىغا تەسىر يەتتى. 1963 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپىنىڭ يەرلىك مەھسۇلاتلار باشقارمىسى جايلارغا يىغىۋېلىش ۋە يۇقىرىغا يۆتكەشنى توختىتىشنى ئۇقتۇردى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى كېرەكسىز كاۋچۇكنى يىغىۋېلىش ئىشىنىڭ توختاپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، 1964 - يىل 1 - ئايدا ئاپتونوم رايونىمىزدا بېسىلىپ قالغان بىر قىسىم كېرەكسىز كاۋچۇكنى تېخنىكا سودا سارىيىنىڭ سېتىۋېلىشى، ساقلىشىنى قارار قىلدى. ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى ئارقىدىنلا ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ باش كوپېراتىپ بەلگىلىگەن تۈر ئۆلچىمى بويىچە ئىلى، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەندىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارغا يۆتكەشنى، ھەرقايسى پونكىتلار ئاندىن داخىيەن پونكىتى ۋە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلاتلار باشقارمىسىغا مەركەزلەشتۈرىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. 3 - ئايدا باش كوپېراتىپىنىڭ كېرەكسىز كاۋچۇكنى

مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرىدىغان، بىر تۇتاش يۆتكەيدىغان تاۋارلار قاتارىغا كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى روھىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىرلىشىپ ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، مەركەزنىڭ ئاپتونوم رايونىمىزدا تۇرۇشلۇق ئورۇنلىرى، ش ئۇ ئا ر قاتناش نازارىتى، بىڭتۇەننىڭ ماتۇرلۇق ماشىنا ترانسپورت باشقارمىسىنىڭ ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەر، ناھىيىلەردە تۇرۇشلۇق ترانسپورت ئورۇنلىرىنىڭ كېرەكسىز بالونلىرىنى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى سېتىۋالىدۇ، دەپ ئۇقتۇردى.

8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كېرەكسىز بالوندا 1 - دەرىجىلىك تىجارەتنى يولغا قويۇپ، ئاپتونوم رايوندا مەركەزلەشتۇرۇپ يىغىۋېلىش نۇقتىسىدىن 6نى يەنى ئۇرۇمچى، غۇلجا، قەشقەر، ئاقسۇ، تۇرپان، قۇمۇل قاتارلىق جايلاردا مەركەزلەشتۇرۇپ يىغىۋېلىش نۇقتىسى تەسىس قىلىشنى قارار قىلدى. ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭكىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يەرلىك مەھسۇلات باشقارمىسى سېتىۋالغاندىن سىرت، باشقا 5 نۇقتىنىڭكىنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا شۇ جايدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار قوبۇل قىلدى. باشقا كېرەكسىز كاۋچۇك مەھسۇلاتلىرى تۇرىنى ئاپتونوم رايونلۇق 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار بىلەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى 2 قاتلام بويىچە تىجارەت قىلدى، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يىغىۋالغان كېرەكسىز كاۋچۇكلارنى پرىنسىپ جەھەتتە شۇ جايدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارغا يۆتكىشى كېرەك ئىدى. تەتۇر ئوبوروت يۇز بېرىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، بىر قىسىم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى نورمال تاۋار ئوبوروتى يۆنىلىشى بويىچە يۇقىرىغا يۆتكىدى. شۇ يىلى يىغىۋېلىنغان كېرەكسىز كاۋچۇك 3600 توننىغا يېتىپ (بالونمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، 1963 - يىلدىكىدىن 173.95% ئاشتى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2389 توننا كېرەكسىز كاۋچۇك يىغىۋېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە كېرەكسىز بالون 1266 توننا. 1967 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يىغىۋالغان كېرەكسىز بالونلارنى بىۋاسىتە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا يۆتكەشنى قارار قىلدى. ئۇرۇمچى شەھىرى، ناھىيە دائىرىسىدە يىغىۋېلىنغان كېرەكسىز بالونلارنى بىردەك ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يىغىۋالىدىغان بولدى. 1968 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئارقا سەپ تەمىنات ترانسپورت بۆلۈمى بىلەن بىرلىكتە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ شىنجاڭ ھەربىي رايونىغا قاراشلىق قىسىملار تەڭشەپ پايدىلانغان ئېشىنچە كېرەكسىز بالونلارنىڭ ھەممىسىنى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يىغىۋالىدۇ، دەپ ئۇقتۇردى. كېرەكسىز بالوندىن باشقا كېرەكسىز كاۋچۇكنىڭ يىغىۋېلىنىش مىقدارى1965- يىلى 1095 توننا، 1971 - يىلى 2486 توننا بولدى. 1972 — 1976 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئاران 581 توننا يىغىۋېلىندى.

1977 — 1980 - يىلغىچە كېرەكسىز كاۋچۇك سېتىۋېلىش مىقدارى زور دەرىجىدە كۆپىيىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 4442 توننا (بۇنىڭ ئىچىدە كېرەكسىز بالون 2945 توننا) يىغىۋېلىندى. 1978 - يىلى 5282 توننا يىغىۋېلىنىپ، تارىختا ئەڭ كۆپ يىغىۋېلىنغان بىر يىل بولدى. سېتىۋېلىش مىقدارى سېتىلىش مىقدارىدىن كۆپ بولغاچقا، 1979 - يىل 12 - ئايدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى جايلارغا كونا ئاياغ، كونا كالاچ، يۇمشاق ھەرخىل كاۋچۇك، سۈزۈك كاۋچۇك، ئۇۋاق كاۋچۇك، پارچە بالون قاتارلىق تۇرلەرنى يۇقىرىغا يۆتكەشنى ۋاقتىنچە توختىتىشنى ئۇقتۇردى. 1980 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كېرەكسىز، كونا ماددىي - ئەشيالارغا باھا قويۇش چارىسىنى ئىسلاھ قىلغاندىن كېيىن يىغىۋېلىشنى ئەسلىگە كەلتۈردى. 1980 — 1985 - يىلغىچە چەت، يىراق جايلاردىكى كېرەكسىز كاۋچۇك قوبۇل قىلىش باھاسىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچراپ، شۇ جاينىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرغاندىن كېيىن يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىلمىگەچكە، ئاپتونوم رايوندا كېرەكسىز كاۋچۇكنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە يىغىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ 2946 توننىغا چۈشۈپ قالدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ كېرەكسىز كاۋچۇك يىغىۋېلىش مىقدارى

جەدۋەل: 4 — 21 بىرلىكى: تونا

يىللار	كېرەكسىز بالون	كېرەكسىز كاۋچۇك	يىللار	كېرەكسىز بالون	كېرەكسىز كاۋچۇك	يىللار	كېرەكسىز بالون	كېرەكسىز كاۋچۇك
1955		1216	1966	1089	1215	1977	2877	1379
1956		1594	1967	600※	1058	1978	3409	1873
1957		800	1968	620※	1362	1979	3064	1384
1958		485	1969	620※	1530	1980	2430	1351
1959		391	1970	710※	1764	1981	1711	908
1960		410	1971	926※	2486	1982	2450	1188
1961		152	1972	1669	664	1983	2001	1087
1962		193	1973	1918	709	1984	1485	992
1963	700	636	1974	1586	460	1985	1665	1159
1964	2087	1573	1975	2039	589			
1965	1822	1095	1976	2195	485	جەمئىي	39614	32238

ئىزاھات: (1) ※ بەلگىسى ئۇرۇمچىنىڭ سانىنىلا كۆرسىتىدۇ.

(2) 1955 — 1962 - يىللىرىدىكى كېرەكسىز كاۋچۇك گىراپىسىدىكى سانلار كېرەكسىز بالوننىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

2. سېتىش

1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى كېرەكسىز كاۋچۇكنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش باشقۇرىدۇ، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پىلان بويىچە تەمىنلەيدۇ، دەپ قارار قىلدى. 1963 - يىلدىن باشلاپ كېرەكسىز كاۋچۇكنى مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرىدىغان، بىر تۇتاش يۆتكەيدىغان بولدى. 1985 - يىلدىن باشلاپ كېرەكسىز كاۋچۇك ئاپتونوم رايونلىك باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بېرىلدى. ئاپتونوم رايونلىك كېرەكسىز كاۋچۇك بىلەن تەمىنلەش پرىنسىپى — ئاپتوموبىل بالونلىرىنى يېڭىلاشقا، رېمونت قىلىپ ياماشقا كاپالەتلىك قىلىش، ئات ھارۋىسى بالونىنى ۋە قول سانائەت ماتېرىياللىرىنى تاللاشقا ئېتىبار بېرىشتىن ئىبارەت بولدى.

1) ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىش

1955 — 1957 - يىلغىچە قول سانائىتى ۋە يېزا ئىگىلىكىدە ئات ھارۋىسىنىڭ چاقىنىڭ بالونى قىلىش ئۈچۈن يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن تەخمىنەن 700 تونا كېرەكسىز كاۋچۇك يەتكۈزۈپ بېرىلدى. ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە تەمىنلەش تولۇق بولغانلىقى ئۈچۈن، بەزى ئورۇنلار كېرەكسىز بالونلارنى يۇمىن قاتارلىق جايلارغا ئاپىرىپ ساتتى، ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى بەزى ئورۇنلارمۇ شىنجاڭغا كېلىپ يۇقىرى باھادا سېتىۋالدى. 1957 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى گوۋۇيۈەننىڭ ماددىي ئەشيالارنى دۆلەت پىلانى بويىچە سېتىۋېلىش ۋە بىر تۇتاش سېتىۋېلىشتا ئەركىن بازارغا كىرىشكە بولمايدىغانلىقى توغرىسىدىكى بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، كېرەكسىز كاۋچۇكنى ئەركىن بازارغا كىرگۈزۈشكە بولمايدۇ، سېتىۋېلىش ۋە مال مەنبەسىنى تەقسىم قىلىشنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرىدۇ، دەپ بېكىتتى. بازار باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ئۇرۇمچى، تۇرپان، قۇمۇل

قاتارلىق جايلاردا تەكشۈرۈش پونكىتلىرى تەسىس قىلىنىپ، كېرەكسىز بالونلارنىڭ سىرتقا ئېقىپ كېتىشى چەكلەندى. 1960 - يىلى ئاپتونوم رايون قايتا كاۋچۇك ئىشلەش كەسپىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن، كېرەكسىز كاۋچۇكتىن پايدىلىنىش يولىنى كېڭەيتكەن بولسىمۇ، لېكىن، ئېھتىياج كۆپ بولمىدى. 1963- يىلى كونا بالوننى يېڭىلاش، ياماش، ئات ھارۋىسىنىڭ چاقى ۋە قول سانائىتىدە ياماقچىلىق ماتېرىيالى قىلىش ئۈچۈن 20 مىڭ 600 بالون يەنى تەخمىنەن 780 توننا كېرەكسىز بالون يەتكۈزۈپ بېرىلدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 955 توننا كېرەكسىز كاۋچۇك سېتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە كېرەكسىز بالون سېتىش مىقدارىدا داۋالغۇش بىر قەدەر زور بولدى، دەسلەپكى مەزگىلدە 1000 توننىدىن ئېشىپ كەتتى، كېيىن 400 — 700 توننا ئارىلىقىدا بولدى. 1977 — 1980 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە پايدىلىنىش مىقدارى ئازلاپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 600 توننا سېتىلدى، بۇ، ئومۇمىي سېتىلىش مىقدارىنىڭ 12.85%نى ئىگىلىدى. 1981 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە پايدىلىنىش مىقدارى كۆپىيىپ، يىللىق ئوتتۇرىچە تەمىنلەش مىقدارى 960 توننىغا يېتىپ، ئومۇمىي سېتىلىش مىقدارىنىڭ 32.55%نى ئىگىلىدى.

2) ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىش

1957 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە كېرەكسىز كاۋچۇك بىلەن تەمىنلەش تەلەپتىن ئېشىپ، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 600 توننا كېرەكسىز كاۋچۇك سېتىلدى. 1959 — 1962 - يىلغىچە كېرەكسىز بالونلارنى ئاساسلىقى ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيا ئىدارىسى تەقسىم قىلىپ تەمىنلىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يىلىغا ئاپتونوم رايون سىرتىغا ساتقان كېرەكسىز بالون 50 توننىغا يەتمىدى. 1963 - يىلى كېرەكسىز كاۋچۇك ئامبار زاپىسى ئۈزلۈكسىز كۆپەيگەنلىكى ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئاپتونوم رايون سىرتىغا 5000 دانە كېرەكسىز بالون سېتىلدى. 1964 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، بېسىلىپ قالغان بىر قىسىم كېرەكسىز كاۋچۇكنى كەينى - كەينىدىن مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپنىڭ تيەنجىندىكى مال سارىيىغا يۆتكەپ ساقلىدى. 1966 — 1976 - يىلغىچە بېيجىڭ، تيەنجىن، جېجياڭ، گەنسۇ قاتارلىق ئۆلكە (شەھەر) لەرگە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1400 توننا كېرەكسىز كاۋچۇك يۆتكەپ بېرىلدى، 1977 - يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىغا 4784 توننا كېرەكسىز كاۋچۇك سېتىلىپ، ئۇ يىلى ئەڭ كۆپ سېتىلغان بىر يىل بولدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇدا 3 يىل 3000 — 4000 توننا ئارىلىقىدا سېتىلدى. 1981 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلىش مىقدارى مۇناسىپ ئازىيىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1989 توننا سېتىلدى.

3. باھا

1956 - يىلدىن ئىلگىرى، كېرەكسىز بالونلارنى سېتىۋېلىشتا شىنجاڭ بويىچە بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى يولغا قويۇلدى.

1957 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كېرەكسىز بالون سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشىدى. كېرەكسىز بالوننىڭ ئوبوروت يۆنىلىشىگە ئاساسەن، يېقىن جايدا باھانى يۇقىرىراق قىلىش، يىراق جايدا تۆۋەنرەك قىلىش ياكى ئۆستۈرمەسلىك پرىنسىپىنى ئىگىلەپ، ئاپتونوم رايوننى 5 باھا رايونىغا ئايرىدى، ھەرخىل باھا رايونىدا بىردەك بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى يولغا قويدى. ئۇرۇمچى ۋىلايىتى، سانجى ئاپتونوم ئوبلاستىدا 33%؛ قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ تەڭشەلگەندىن كېيىنكى سېتىۋېلىش باھاسىغا ئەمەلىي كىرا ھەققىنى قوشۇش ئارقىلىق بېكىتىلىپ، ئەسلىدىكى سېتىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 65%؛ بايىنغولىن، كورلا، تارباغاتاي، ئىلى، بورتالا، ئالتاي قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا 20%؛ ئاقسۇ ۋىلايىتىدە 10% ئۆستۈردى؛ قەشقەر، خوتەن ۋىلايىتى ۋە قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستىدا ئەسلىدىكى باھا

ئۆزگەرتىلمەي ئىجرا قىلىنىدى.

1959 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى كېرەكسىز بالون، كېرەكسىز كاۋچۇك سېتىۋېلىش باھاسىنى تەكشۈپ، «يېقىن جايدىن تۇتۇۋېلىپ يېراق جايىنىڭكىنى تولۇقلاش» ئاساسىدىكى ھېسابات ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، يېراق جايلارغا تولۇقلاپ بېرىدىغان قىسمىنى ئۇرۇمچى شەھىرىدە سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈشكە ئىشلىتىپ، سېتىۋېلىش باھاسىنى 40% — 60% ئۆستۈردى. سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن سېتىش باھاسىنىڭ پەرقى 14.88% بولدى. باشقا جايلار سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ باھاسىدىن پايدىلىنىپ ئۆز ئالدىغا بېكىتىپ، يەرلىك خەلق كومىتېتىغا تەستىقلاتقاندىن كېيىن ئىجرا قىلدى.

كېرەكسىز بالوننىڭ 1956 - يىللىق سېتىۋېلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 22 بىرلىكى: دانە/يۈەن

ئۆلچىمى	سېتىۋېلىش باھاسى	ئۆلچىمى	سېتىۋېلىش باھاسى
600 — 16	4.40	900 — 20	20.32
700 — 16	4.80	975 — 20	20.32
600 — 20	5.20	1000 — 20	24.97
650 — 20	7.50	1050 — 20	25.60
700 — 20	11.20	1100 — 20	27.22
750 — 20	13.82	1200 — 20	28.53
625 — 20	17.39	1400 — 20	36.00

ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ 1959 - يىللىق كېرەكسىز بالون سېتىۋېلىش، قوبۇل قىلىش ۋە تەمىنلەش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 23 بىرلىكى: دانە/يۈەن

باھاسى / تۈرى	كېرەكسىز بالون			رېمونت قىلىنغان بالون		
	سېتىۋېلىش باھاسى	قوبۇل قىلىش باھاسى	تەمىنلەش باھاسى	سېتىۋېلىش باھاسى	قوبۇل قىلىش باھاسى	تەمىنلەش باھاسى
600 — 16	8.20	8.89	9.42	13.00	14.08	14.91
700 — 16	12.05	13.06	13.84	26.75	28.95	30.67
600 — 20	9.69	10.51	11.13	15.36	16.62	17.61
650 — 20	13.97	15.15	16.05	22.16	23.99	25.41
700 — 20 32 × 6	20.86	22.62	23.96	33.08	35.81	37.93
750 — 20 34 × 7	25.73	27.90	29.56	40.82	44.18	46.80
900 — 20 975 — 20 260 — 20	43.25	46.91	49.69	60.00	64.94	68.79
1000 — 20	53.14	57.63	61.05			
1100 — 20	57.92	62.81	66.54			
1200 — 20	59.98	65.00	69.81			
1400 — 20	76.61	83.08	88.01			

كېرەكسىز بالوندىن باشقا كېرەكسىز كاۋچۇك يەنىلا 5 باھا رايونى بويىچە سېتىۋېلىنىپ، سېتىۋېلىش باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 17.68% ئۆستۈرۈلدى. يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسى جايلارنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىغا قوشۇلغان 12% ئومۇمىي پەرق نىسبىتى بويىچە ئىجرا قىلىندى.

كېرەكسىز كاۋچۇكنىڭ 1959 - يىللىق سېتىۋېلىنىش ۋە تەمىنلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 24 بىرلىكى: توننا/يۈەن

رايون / باھاسى / تۇر نامى	سېتىۋېلىش باھاسى					تەمىنلەش باھاسى
	ئاپتونوم رايونغا بىۋاسىتە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر، سانجى ئوبلاستى	بايىنغولىن ئوبلاستى، كورلا، قۇمۇل ۋىلايىتى	ئىلى، ئالتاي، تارباغاتاي ۋىلايىتى	ئاقسۇ ۋىلايىتى	قەشقەر، خوتەن ۋىلايىتى، قىزىلسۇ ئوبلاستى	ئۇرۇمچى شەھىرى
بالون يۈزى	1170	1110	1070	1000	840	1680
بالون سىرتى	1060	990	950	890	720	1520
بالون پارچىسى	610	550	500	440	280	920
A دەرىجىلىك	840	780	730	670	510	1230
B دەرىجىلىك	570	510	470	400	240	870
A دەرىجىلىك ئاپتوموبىل كامىرى	1690	1630	1580	1520	1360	2380
B دەرىجىلىك ئاپتوموبىل كامىرى	990	930	890	820	660	1440
ئارىلاشما يۇمشاق كاۋچۇك	590	530	480	420	260	890
سۈزۈك كاۋچۇك	1380	1320	1270	1210	1050	1950
A دەرىجىلىك بالون يۈزى كاۋچۇكى	610	550	500	440	280	920
B دەرىجىلىك بالون يۈزى كاۋچۇكى	450	380	340	280	120	700
ساپ رېزىنكا چەم	360	300	250	190		580

1960 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يەرلىك مەھسۇلات - كېرەكسىز بۇيۇملارنى يىغىۋېلىش باشقارمىسى ھەرخىل يۇمشاق كاۋچۇك، قاتتىق كاۋچۇك، رېزىنكا چەم يىغىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 51.06% ئۆستۈردى. 1963 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسى ناھىيە، شەھەر بازارلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىغا مۇقىم خىراجەت نىسبىتى قوشۇش ئاساسىدا بېكىتىلدى، كېرەكسىز بالوننىڭ باھاسى 13%، قالغان كېرەكسىز كاۋچۇكلارنىڭ 23% ئۆستۈرۈلىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1964 - يىل 8 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى «كېرەكسىز بالون، كېرەكسىز كاۋچۇكنى بىر تۇتاش يۆتكەش باھاسى» نى بېكىتتى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى باش كوپىراتىپنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، باھانى مۇناسىپ ھالدا تەڭشەپ، ئەسلىدىكى باھا رايونى بويىچە باھا قويۇش ئۇسۇلىنى كېرەكسىز

بالونىنى 6 نۆقتىدا مەركەزلەشتۈرۈپ يىغىپ بىر تۆتاش سېتىۋېلىش باھاسىنى يولغا قويۇشقا ئۆزگەرتتى؛ كېرەكسىز كاۋچۇك يىغىۋېلىشتا ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ناھىيىدىن يۇقىرى شەھەرلەردە بىرلىككە كەلگەن سېتىۋېلىش باھاسىنى يولغا قويدى ھەمدە جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسى، ناھىيىدىن 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارغىچە بولغان ئارىلىقتا كەتكەن تۇرلۇك خىراجەتنى بېكىتتى، ئۇنى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار ئۈستىگە ئېلىشنى، تەمىنلەش باھاسىدا باش كوپېراتىپ بەلگىلىگەن تۆمۈر يول بويلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ بىر تۆتاش يۆتكەش باھاسى بويىچە ئىجرا قىلىشنى بەلگىلىدى.

1965 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «كېرەكسىز كاۋچۇكنىڭ بىر تۆتاش تەمىنلەش باھاسى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش»نى تارقاتتى، ئۇرۇمچى، داخىيەن، قۇمۇل قاتارلىق 3 جايدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلاردىن ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ چىقىرىلىدىغان كېرەكسىز كاۋچۇكنىڭ باھاسى باش كوپېراتىپ بەلگىلىگەن بىرلىككە كەلگەن تەمىنلەش باھاسى بويىچە ئىجرا قىلىندى.

1966 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنىڭ ئاساسلىق تۈرلىرىنىڭ باھاسىنى چۈشۈرۈپ، ئاپتونوم رايونىنى 4 باھا رايونىغا ئايرىپ، ھەرخىل باھا رايونىدا كېرەكسىز بالون، كېرەكسىز كاۋچۇكنىڭ ئاساسلىق تۈرلىرىدە 1964 - يىل 8 - ئايدا چۈشۈرۈلگەن سېتىۋېلىش باھاسىنى ئىجرا قىلدى. بالون يۇزى، بالوننىڭ يېنى، كېرەكسىز رېزىنكا چەم، ھەرخىل قاتتىق كاۋچۇك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھاسى 3 -، 4 - خىلدىكى رايونلارنىڭ 1 -، 2 - خىلدىكى رايونلارغا قارىغاندا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 55.6% تۆۋەنلىتىلدى. بۇ باھا 1980 - يىل 11 - ئايغىچە ئىجرا قىلىندى. شۇنىڭدىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىدە بېكىتكەن جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسىنى تۆمۈر يول بويلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلاردا قوبۇل قىلىش باھاسىغا ئۆزگەرتتى ھەمدە يىلمۇ - يىل بازار ئەھۋالىغا قاراپ باھانى تەڭشىدى. سېتىۋېلىش باھاسىنى جايلاردىكى تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرى قوبۇل قىلىش باھاسىغا ئاساسەن ئۆزلىرى بېكىتتى.

كېرەكسىز كاۋچۇكنىڭ 1964 - يىللىق سېتىۋېلىنىش، يۇقىرىغا يۆتكىلىش ۋە تەمىنلىنىش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 25 بىرلىكى: تونىنا/يۈەن

تۇر نامى / باھاسى	سېتىۋېلىش باھاسى	ناھىيە (شەھەر) لەرنىڭ يۇقىرىغا يۆتكەش باھاسى	تەمىنلەش باھاسى	
			ناھىيە (شەھەر)	ئۇرۇمچى، داخىيەن، قۇمۇل
1 - دەرىجىلىك كېرەكسىز بالون	750		862.50	960
2 - دەرىجىلىك كېرەكسىز بالون	380		437	520
3 - دەرىجىلىك كېرەكسىز بالون	260		299	380
كېرەكسىز ئىچ كامىر	960		1104	1200
A دەرىجىلىك بالوننىڭ يۇزى تەرىپى	390	468	487.50	710
B دەرىجىلىك بالوننىڭ يۇزى تەرىپى	250	300	312.50	500
تىكەنلىك رېزىنكا چەم	160	192	200	350

سلىق رېزىنكا چەم				480
سۈزۈك كاۋچۇك	530	636	662.50	940
ھەرخىل يۇمشاق كاۋچۇك	280	336	350	540
ھەرخىل قاتتىق كاۋچۇك	100	120	125	160

ئۇرۇمچى، قۇمۇل، داخىيەننىڭ كېرەكسىز كاۋچۇك قوبۇل قىلىش باھاسى

جەدۋەل: 4 — 26 بىرلىكى: تونىا/يۈەن

تۈر نامى / باھاسى	باھا رايونى (خىل)	1981 - يىل	1982 - يىل	1983 - يىل	1984 - يىل	1985 - يىل
1 - دەرىجىلىك كېرەكسىز بالون	2 — 1	800	800	800	800	800
	4 — 3	850	850	850	850	850
2 - دەرىجىلىك كېرەكسىز بالون	2 — 1	430	430	430	430	430
	4 — 3	470	470	470	470	470
3 - دەرىجىلىك كېرەكسىز بالون	2 — 1	320	320	320	320	320
	4 — 3	340	340	340	340	340
4 - دەرىجىلىك كېرەكسىز بالون	2 — 1	250	250	250	250	250
	4 — 3	270	270	270	270	270
1 - دەرىجىلىك بالوننىڭ يان تەرىپى	4 — 1	400	400	400	400	400
1 - دەرىجىلىك بالوننىڭ دۇمبە تەرىپى	4 — 1	370	370	370	370	370
1 - دەرىجىلىك بالوننىڭ يۇزى تەرىپى	4 — 1		500	550	600	600
1 - دەرىجىلىك بالوننىڭ پارچىسى	4 — 1	240	300	300	300	300
ھەرخىل قاتتىق كاۋچۇك	4 — 1			70	70	70
ھەرخىل يۇمشاق كاۋچۇك	4 — 1	300	330	400	400	400
قونجۇلۇق كالاچ	4 — 1	180	180	250	250	250
قونجۇسىز كالاچ	4 — 1		140	200	200	200

4. پىششىقلاش

شىنجاڭدىكى مۇتلەق كۆپ قىسىم يېزىلار ناھىيە بازىرىدىن بىرقەدەر يىراق، قىسقا مۇساپىلىق ترانسپورتتا ئاساسلىقى ئات ھارۋىسى ئىشلىتىلىدۇ. 50 - يىللاردا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېغۇزالغان براكقا چىقىرىلغان ئاپتوموبىل بالونى ئىچىدىن ئات ھارۋىسىغا ئىشلەتكىلى بولىدىغانلىرىنى تاللاپ رېمونت قىلغاندىن كېيىن يېزىلارغا ئاپىرىپ ساتتى. 1955 - يىلى 3607 دانە بالون تاللىۋېلىندى، شۇنىڭدىن كېيىن تاللاش مىقدارى يىلدىن - يىلغا كۆپەيدى. 60 - يىللاردىن باشلاپ، ئاپتونوم رايوندا بالون يېڭىلاش كەسپىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، يېڭىلانغان بالونغا بولغان ئېھتىياج ئاشتى، بۇنىڭ بىلەن ئات ھارۋىسى بالونى بىلەن تەمىنلەش

ئازلاپ، ھەرىيلى 10 مىڭ دانە ياماق بالون بالون يېڭىلاش زاۋۇتىغا ئاپىرىپ بېرىلدى. 80 - يىللاردىن باشلاپ، يېڭىلانغان بالون يېتەرلىك تەمىنلەپ بېرىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سانائەتنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ بالون ماتېرىياللىرىنى تاللاشنى ئورۇنلاشتۇردى.

1966 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كاۋچۇك تىجارىتى بۆلۈمى كېرەكسىز، كونا بالوندىن پايدىلىنىپ 4000 جۈپ ھەرخىل رېزىنكا چەم ئىشلەپچىقاردى، 1969 - يىلى 164 مىڭ جۈپ ئىشلەپچىقاردى. 1971 - يىلى تىجارەت بۆلۈمى 22 پىششىقلاش ماشىنىسىنى يېڭىلاپ، بالون كېسىش، بالون پارچىلاش، رېزىنكا قىرىش، چەمنى پىرىسلاش ۋە ۋۇلكانىزاتسىيە قىلىش قاتارلىق مەشغۇلاتلارنى يېرىم ماشىنىلاشتۇرۇپ، شۇ يىلىلا 188 مىڭ جۈپ ھەرخىل رېزىنكا چەم ئىشلەپچىقاردى. بۇنىڭ بىلەن رېزىنكا چەمنىڭ ھەربىر جۈپىنىڭ تەننەرخى 1.32 يۈەندىن 0.53 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى. 1972 - يىلى ئەڭ كۆپ ئىشلەپچىقىرىلىپ، 240 مىڭ جۈپكە يەتكۈزۈلدى، 1985 - يىلغىچە جەمئىي 2 مىليون جۈپكە يېقىن رېزىنكا چەم ئىشلەپچىقىرىلدى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 90 مىڭ جۈپتىن ئارتۇق ئىشلەپچىقىرىلىپ، ئاياغ زاۋۇتلىرىغا يەتكۈزۈپ بېرىلدى. 80 - يىللاردىن باشلاپ رېزىنكا چەمگە بولغان ئېھتىياج ئازلىغاچقا، مەھسۇلاتمۇ يىلمۇ - يىل ئازلاشقا باشلىدى.

1970 - يىلدىن باشلاپ ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كېرەكسىز بۇيۇملارنى يىغىۋېلىش تارماقلىرى ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت بىلەن ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، كونا بالوننى پىششىقلاش ئىشىنى قانات يايدۇرۇپ، سانائەت تارماقلىرىنىڭ تەلىپى بويىچە كېسىپ، قىرىپ، ھەرىيلى نەچچە 100 تونىنا زاپاس بالون گەۋدىسى، بالون يۈزى، بالون يېنى قاتارلىق مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقىرىپ، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدىكى ئورۇنلارنى تەمىنلىگەندىن سىرت، يەنە سەندۇق، ئەنجۈي، تيەنجىن قاتارلىق ئۆلكە، شەھەرلەرگە سېتىپ، قول سانائىتى تارماقلىرىنى يېرىم تەييار مەھسۇلات ۋە ماتېرىياللار بىلەن تەمىنلىدى.

1976 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى ش ئۇ ئا ر خىمىيە سانائىتى ئىدارىسىنىڭ قوللىشى ۋە ياردەم بېرىشى ئارقىسىدا، ئۇرۇمچى شەھەرلىك قايتا كاۋچۇك ئىشلەش زاۋۇتى قۇرۇپ، كاۋچۇك ئېزىش، سۈزۈش، ماتېرىيال قوشۇش، چەككىلەش ماشىنىسى قاتارلىق ماشىنىلارنى سېتىۋېلىپ، ئۆز ئالدىغا كاۋچۇك ئاجرىتىپ ئېلىش، ماتېرىيال ئارىلاشتۇرۇش ماشىنىسى ۋە ۋۇلكانىزاتسىيە قۇرۇلمىسىنى ياساپ چىقىپ، كاۋچۇك ۋە بالون يۈزى خام ماتېرىيال قىلىنىدىغان كاۋچۇكنى قايتا ئىشلىدى. 1978 - يىلى قايتا ئىشلەنگەن كاۋچۇك مەھسۇلاتى 167 تونىنغا يەتتى، 1982 —1985- يىلغىچە يىلىغا 200 تونىدىن كۆپرەك كاۋچۇك قايتا ئىشلەپچىقىرىلىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى بالون يېڭىلاش زاۋۇتلىرىغا ئاپىرىپ بېرىلدى.

80 - يىللاردىن باشلاپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى شەھەر - يېزىلاردا قۇرۇلۇش ئىشلىرى تېز تەرەققي قىلدى، ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت قاتارلىق ئورۇنلار كېرەكسىز بالوندىن پايدىلىنىپ رېزىنكا چېلەك ئىشلەپچىقىرىپ، قۇرۇلۇشتا سۇ قاچىلاش ياكى لاي قاچىلاش ئۈچۈن يەتكۈزۈپ بەردى، يىلىغا 25 — 30 مىڭغىچە رېزىنكا چېلەك ئىشلەپچىقاردى، رېزىنكا چېلەك ماكچىيىپ كەتمەسلىك، سۇنۇپ كەتمەسلىكتەك ئالاھىدىلىككە ئىگە بولغاچقا ۋە باھاسى ئەرزان بولغاچقا مەھسۇلات ناھايىتى تېز سېتىلدى.

§ 6 . قەغەز ئىشلەشكە ئىشلىتىلىدىغان كېرەكسىز، كونا خام ئەشيالار

قەغەز ئىشلەشكە ئىشلىتىلىدىغان كېرەكسىز، كونا خام ئەشيا — لاتا، كونا رەخت ئاياغ، كېرەكسىز

چىگە، ماز، كېرەكسىز قەغەز قاتارلىق ئۆسۈملۈك تالاسى بۇيۇملىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 1964 — 1984-يىلغىچە لاتا، كونا رەخت ئاياغ، ئەسكى چىگە سودا تارماقلىرى باشقۇرىدىغان پىلان ئىچىدىكى تاۋار قىلىنىپ، ئۇنى يۆتكەش پىلانىنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىلەن يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكى بىرلىكتە ئورۇنلاشتۇرۇپ، دۆلەتنىڭ نۆقتىلىق قەغەز زاۋۇتلىرىنى تەمىنلىدى. 1985 - يىلدىن باشلاپ ئۇنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقۇرۇپ، قەغەز زاۋۇتلىرى بىلەن تەمىنلەش - ئېھتىياج توختامى ئىمزالىدى. 1956 — 1985 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سانائەت تارماقلىرىنى 85 مىڭ تونىنا قەغەز ئىشلەش خام ئەشياسى بىلەن تەمىنلىدى.

1. سېتىۋېلىش

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشىنىڭ ئالدى - كەينىدە، شىنجاڭدا قەغەز ئىشلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان خام ئەشيا بايلىقى ناھايىتى ئاز ئىدى. قەغەزچىلىك تەرەققىي قىلمىغاچقا، خام ئەشيا ئاز ئىشلىتىلەتتى. ئۇرۇمچى، غۇلجا، قەشقەر قاتارلىق شەھەرلەردە كىچىك قول سانائەتچىلەر لاتا پارچىلىرىنى سېتىۋېلىپ خام ماتېرىيال قىلىپ رەخت ئاياغ چەمى قىلدى ۋە چىگە سېتىۋېلىپ ئارغامچا ئەشتى.

1956 - يىلدىن باشلاپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى شەھەر - بازارلاردا لاتا، مازلارنى سېتىۋېلىشنى، ئارقىدىنلا كېرەكسىز چىگە، كونا لاتا ئاياغ سېتىۋېلىشنى، 60 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا كېرەكسىز قەغەز سېتىۋېلىشنى باشلىدى.

قەغەز ئىشلەشكە ئىشلىتىلىدىغان كېرەكسىز، كونا خام ماتېرىياللارنى سېتىۋېلىش مىقدارى

جەدۋەل: 4 — 27 بىرلىكى: تونىنا

تۈرى / يىللار	لاتا	كونا رەخت ئاياغ	كېرەكسىز چىگە ۋە چىگە مەھسۇلاتلىرى	ماز	كېرەكسىز قەغەز	جەمئىي
1956	52			73		125
1957	91			688		779
1958	90			246		336
1959	103	154	71	454		782
1960	1200		208	1191		2599
1961	527		132	492		1151
1962	233	61	87	220		601
1963	197	24	138	330		659
1964	341		262	531		1134
1965	677	4	262	552		1495
1966	435	130	229	865	393	2052
1967	590	50	210※	434	150	1434
1968	523	50※	158※	347	150	1228
1969	297	50※	158※	316	150	971
1970	417	55※	158※	623	150	1398
1971	559	161	360	600	196	1876

1357	192	300	203	176	486	1972
1299	166	143	203	133	654	1973
1738	268	262	450	154	604	1974
1933	137	442	494	225	635	1975
2862	261	499	492	270	1340	1976
3747	490	907	773	427	1150	1977
7439	2061	1064	1257	786	2271	1978
6735	2560	922	873	543	1837	1979
5182	1985	834	868	277	1218	1980
4993	2264	938	583	197	1011	1981
5541	2663	767	785	191	1135	1982
7218	4231	637	896	270	1184	1983
7880	5076	583	818	133	1270	1984
8878	5781	623	1002	87	1385	1985

ئىزاھات: ※ ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ سانىنى بىلدۇرىدۇ.

1956 — 1959 - يىلغىچە جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 84 توننا لاتا، 365 توننا ماز يىغىۋالدى. 1960 - يىلى قەغەز ئىشلەشكە ئىشلىتىلىدىغان كېرەكسىز، كونا خام ماتېرىيال يىغىشنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇردى ھەمدە ئۇنى يۇقىرىغا يۆتكىدى. بىر يىلدا جەمئىي 2599 توننا كېرەكسىز، كونا خام ماتېرىيال يىغىۋالدى، بۇنىڭ ئىچىدە لاتا 120 توننا، ماز 1191 توننا، كېرەكسىز چىگە مەھسۇلاتلار 208 توننا. سېتىۋېلىنغىنى سېتىلغىنىدىن كۆپ بولغاچقا، بېسىلىپ قېلىش ئەھۋالى كۆرۈلدى. ئامبار زاپىسىنى ئازايتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1962 - يىل 9 - ئايدا جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا جايلارنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ سېتىۋېلىش، يۇقىرىغا يۆتكەشنى ۋاقتىنچە توختىتىشنى ئۇقتۇردى. بۇنىڭ بىلەن شۇ يىلى يىغىۋېلىش مىقدارى ئازلاپ 601 توننىغا چۈشتى.

1964 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكى بىلەن بىرلىكتە قەغەز خام ماتېرىياللىرىنى يۆتكەش، تەقسىم قىلىش پىلانىنى چۈشۈرۈپ، ئاپتونوم رايون يىغىۋالغان لاتا، كونا لاتا ئاياغ، كېرەكسىز چىگە مەھسۇلاتلىرىنى ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى دۆلەتنىڭ نۇقتىلىق قەغەز زاۋۇتلىرىغا يۆتكەپ بېرىدىغانلىقىنى ئايدىڭلاشتۇردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يەرلىك مەھسۇلاتلار باشقارمىسى تەقسىم قىلىش پىلانىغا ئاساسەن، قۇمۇل ۋىلايىتى، سانجى، بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستى، تارغاباتاي ۋىلايىتىنىڭ شىخۇ ناھىيىسى، ساۋەن ناھىيىسى ۋە ئاپتونوم رايونغا بىۋاسىتە قاراشلىق ناھىيە، شەھەرلەر لاتا، كېرەكسىز چىگە بۇيۇملىرىنى يىغىۋېلىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ يۇقىرىغا يۆتكەشنى ئورۇنلاشتۇردى. شۇ يىلى 1134 توننا كونا، كېرەكسىز قەغەز خام ماتېرىيالى يىغىۋېلىندى. 1966 - يىلدىن باشلاپ، كونا لاتا ئاياغ 1 - خىلدىكى باھا رايونىدا يىغىپ يۇقىرىغا يۆتكەش بىلەنلا چەكلەندى، قالغان تۈرلەرنى يىغىۋېلىش شىنجاڭ بويىچە كېڭەيتىلدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، قەغەزچىلىك كەسىپلىرىنىڭ كېرەكسىز، كونا قەغەز خام ماتېرىياللىرىغا بولغان ئېھتىياجى بەزىدە جىددىي، بەزىدە سۇس بولغاچقا، تەمىنات- سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ يىغىۋېلىش مىقدارى مۇقىم بولماسلىق ئەھۋالى كېلىپ چىقتى. يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1643 توننا يىغىۋېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە لاتا %36نى، كېرەكسىز چىگە بۇيۇمى %17نى، كېرەكسىز قەغەز %12نى ئىگىلىدى، 1969 - يىلىلا 971 توننا يىغىۋېلىندى، 1976 - يىلى ئەڭ كۆپ يىغىۋېلىنىپ، 2862 توننىغا يەتتى.

1977 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى ئورۇنلارنىڭ كېرەكسىز، كونا قەغەز خام

ماتېرىياللىرىغا بولغان ئېھتىياجى كۆپەيسە، يېغىۋېلىش مىقدارى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 6401 تونىغا يەتتى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدىكىگە سېلىشتۇرغاندا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىللىق يېغىۋېلىش مىقدارى 2.88 ھەسسە ئاشتى. بۇنىڭ ئىچىدە كېرەكسىز قەغەز يېغىۋېلىش مىقدارى 14 ھەسسىگە يېقىن ئاشتى. كېرەكسىز چىگە بۇيۇملىرى 2.08 ھەسسە ئاشتى. لاتا، كونا لاتا ئاياغ، مازىنىڭ يېغىۋېلىنىش مىقدارى تەرتىپ بويىچە 1.33 ھەسسە، 1.46 ھەسسە، 0.84 ھەسسە ئاشتى. 1977 - يىلدىن ئىلگىرى جايلاردىكى يېغىۋېلىش تارماقلىرىنىڭ تايلاش ئۇسكۇنىلىرى ئومۇميۈزلۈك كەمچىل، ئۇنىڭ ئۈستىگە كۆپىنچىسى شاللىۋېتىلگەن پاختا تايلاش ماشىنىلىرى ياكى ئۆزى ياسىغان ئاددىي ئۇسكۇنىلەر بولغاچقا، جىسمانىي كۈچ كۆپ سەرپ قىلىنىپلا قالماستىن، بەلكى تايلاش ئۈنۈمىمۇ تۆۋەن ۋە تاينىڭ ھەجىمىمۇ چوڭ بولۇپ كەتتى، تايلاش خادىملىرىنىڭ ئەمگەك سىجىللىقىنى يەڭگىللىتىپ، توشۇش، قاچىلاش مىقدارىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، باش كوپېراتىپ ۋە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1977 - يىلى ۋە 1978 - يىلى ھەرخىل تېپتىكى ماتورلۇق تايلاش ماشىنىسى، توشۇش ماشىنىسى ۋە يۇرۇشلەشكەن ئۇسكۇنىدىن 30 نەچچىنى تۇركۈمگە بۆلۈپ ئاجرىتىپ بېرىپ، 1 -، 2 - خىل باھا رايونلىرىدىكى بىر قىسىم يېغىۋېلىش تارماقلىرىغا نۆۋەتلىق تەقسىم قىلىپ بەردى ھەمدە پۇل ئاجرىتىپ پىششىقلاش ئورنى ۋە تايلاش ماشىنىسى ئۆيىنى كېڭەيتىپ ياسىدى؛ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پاختا - چىگە ماشىنىلىرى زاۋۇتى 50 نەچچە ماتورلۇق تايلاش ماشىنىسىنى ياساپ چىقىپ جايلارنى تەمىنلىدى، بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون بويىچە تايلاش جەھەتتە ماشىنىلىشىش ياكى يېرىم ماشىنىلىشىش تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇلدى. 1980 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ئىشلىتىپ ئېشىپ قالغان كېرەكسىز، كونا قەغەز خام ماتېرىياللىرىنى تۆمۈر يول بويلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارغا تاپشۇرۇش تۈزۈمىنى يولغا قويغاندىن كېيىن، 1 - خىل باھا رايونىدىكى يېغىۋېلىش تارماقلىرى بايلىق مەنبەسى مول بولۇش، توشۇش مۇساپىسى قىسقا بولۇش، توشۇش باھاسى تۆۋەن بولۇشتەك ئۈستۈنلۈكىنى جارى قىلدۇرۇپ، يېغىۋېلىش مىقدارىنى تېز ئاشۇرۇشنى زور كۈچ بىلەن ئىلگىرى سۈردى؛ 3 -، 4 - خىل باھا رايونىدىكى كېرەكسىز، كونا قەغەز خام ماتېرىياللىرىنى سېتىۋېلىش باھاسى چەكلىمىگە ئۇچرىغانلىقتىن ئاپتونوم رايوندىن يۇقىرىغا يۆتكەشكە بولمىدى. 80 - يىللارغا قەدەم قويغاندىن كېيىن، ئەنئەنىۋى لاتا ئاياغلارنىڭ چەمى كۆپىنچە سۈلياۋدىن قىلىنغاچقا، كونا لاتا ئاياغ بايلىق مەنبەسى تەدرىجىي ئازلاپ، يېغىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلىدى، 1980 - يىلى 277 تونىنا يېغىۋېلىنىدى، 1985 - يىلى ئاران 87 تونىنا يېغىۋېلىنىدى.

2. سېتىش

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېغىۋالغان كېرەكسىز، كونا قەغەز خام ماتېرىياللىرىنى ماددىي ئەشيالارنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش پرىنسىپى بويىچە ئىشلىتىلىش رولىغا قاراپ تەمىنلەش يولغا قويۇلۇپ، چوڭ لاتىلار ماشىنا - سايمانلارنى ئېيتىشقا، ئاياغ چەمى، باش كىيىمنىڭ چېكىلىكى قىلىشقا ئىشلىتىلدى. يېڭى رەخت پۇرۇچلىرى ۋە توقۇلما پۇرۇچلىرىدىن پايدىلىنىپ پول سۈرتكۈچ ياسالدى. كېرەكسىز چىگىلەر كونا تاغارلارنى ياماشقا، چىگە شوينىلار كەندىر مېزى قىلىندى ۋە ئۇنىڭدىن چىگە تانا ئېشىلدى. ماز ئىچىدىكى تالاسى بىرقەدەر ئۇزۇنلىرى توقۇمىچىلىق فابرىكىلىرىنىڭ 10 - نورمۇلۇق يىپ توقۇشىغا ئاپىرىپ بېرىلدى، تور پاختا ئېتىشكە ۋە كىرىسلو ماتېرىيالى قىلىشقا ئاپىرىپ بېرىلدى.

1956 — 1963 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېغىۋالغان كېرەكسىز، كونا قەغەز خام ماتېرىياللار ئاساسلىقى ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى ئورۇنلارغا سېتىپ بېرىلدى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 471 تونىنا سېتىلدى. 1960 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە تەمىنلەش ئېھتىياجىدىن ئېشىپ كەتكەچكە، يىل ئاخىرىدا 1575 تونىنا بېسىلىپ قالدى. 1961 - يىلى جايلار سېتىۋېلىش مىقدارىنى تىزگىنلەپ، چوڭ لاتىلاردىن

پايدىلىنىپ لاتا ئاياغ تىككەچكە، يىل ئاخىرىدا ئامبار زاپىسى 1147 تونىنغا چۈشتى، 1962 - يىلى ئۇرۇمچىگە پويىز قاتنىغاندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلاتلار باشقارمىسى ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى ئورۇنلارغا پائال تۈردە سانتى، تەننەرخى يۇقىرى، بازىرى كاسات بولغاچقا، بىر يىلدا ئاران 413 تونىنا سېتىلدى.

1964 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىلەن يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكى كېرەكسىز، كونا قەغەز خام ماتېرىياللىرىنى يۆتكەش پىلانىنى بىرلىكتە چۈشۈردى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى شەندۇڭغا 369 تونىنا لاتا يۆتكەپ بەردى. شۇنىڭدىن كېيىن، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىلەن يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكى يىلمۇ - يىل چۈشۈرگەن يۆتكەش پىلانى بويىچە كېرەكسىز، كونا قەغەز خام ماتېرىياللىرى شەندۇڭ، ئەنخۇي، ھېيجىڭ، تيەنجىن قاتارلىق شەھەرلەردىكى قەغەز زاۋۇتلىرىغا سېتىپ بېرىلدى. ئېشىپ قالغان ماز، كېرەكسىز قەغەزلەر يەنە مەملىكەتتىكى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلاردا ئېچىلغان 3 - خىل مال ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئارقىلىق ئېھتىياجلىق تەرەپلەر بىلەن توختام ئىمزالىنىپ ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلدى.

1966 — 1976 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 1580 تونىنا قەغەز ماتېرىيالى سېتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلغىنى 800 تونىنا. ش ئۇ ئا ر كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى - كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى ھەرىلى نەچچە 10 تونىنا پاختىنى ۋە بىر قىسىم دەرىجىگە توشمايدىغان پاختىنى ژېنجۇ ژىلايىتىگە توشۇپ ئاپىرىپ 10 - نومۇرلۇق تۇز يوللۇق رەخت، پاختا يىپ تاغاز، خۇرجۇن قاتارلىق مىللىيچە ئالاھىدە بۇيۇملارنى توقۇتۇپ، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئارقىلىق بازارنى تەمىنلىدى. 1966 - يىلىلا 400 مىڭ مېتىر تۇز يوللۇق پاختا رەخت، 100 مىڭ تاغار، 20 مىڭ دانە خورجۇن توقۇپ چىقتى. 1976 - يىلى 280 مىڭ مېتىر تۇز يوللۇق رەخت، 40 مىڭ دانە خورجۇن، 40 مىڭ مېتىر گۈللۈك زەدىۋال توقۇپ چىقتى.

1977 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە كېرەكسىز، كونا قەغەز ماتېرىياللىرىغا بولغان ئېھتىياج كۆپەيدى، مىچۇەن ناھىيىلىك قەغەز زاۋۇتى ئەسكى لاتىلاردىن پايدىلىنىپ قۇرۇلۇشتا ئىشلىتىلىدىغان ماي قەغەز ئىشلەپچىقاردى. ئۇرۇمچى، شىخەنزە، كورلا قاتارلىق شەھەرلەر كېرەكسىز قەغەزلەردىن پايدىلىنىپ تازىلىق قەغىزى ئىشلەپچىقاردى، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئومۇميۈزلۈك ھالدا كېرەكسىز پاختىنى ئىشلىتىپ تور پاختا، كۆپە قاتارلىق قىشلىق بۇيۇملارنى ئىشلىدى. يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىلىش مىقدارى 4000 تونىنغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە كېرەكسىز قەغەزنىڭ سېتىلىش مىقدارى ئەڭ كۆپ بولۇپ، 1977 - يىلى 207 تونىنا، 1981 - يىلى 1875 تونىنا سېتىلدى، 1985 - يىلى كۆپىيىپ 5264 تونىنغا يېتىپ، 1977 - يىلدىكىدىن 25.43 ھەسسە ئاشتى. ئاپتونوم رايون سىرتىغا يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2074 تونىنا كېرەكسىز قەغەز ماتېرىيالى سېتىلىپ، سېتىلىش مىقدارىنىڭ 21.33% نى ئىگىلىدى.

3. باھا

1962 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يەرلىك مەھسۇلاتلار باشقارمىسى ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ قوبۇل قىلىش باھاسىنى بېكىتتى، يەنى ھەربىر تونىنا چوڭ پارچە لاتىنىڭ باھاسىنى 1300 يۈەن، كىچىك پارچە لاتىنىڭ ھەربىر تونىسىنىڭ باھاسىنى 870 يۈەن، ھەربىر تونىنا پۈرۈچىنىڭ باھاسىنى 200 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى قوبۇل قىلىش باھاسىدىن تۇرلۇك خىراجەتلەرنى چىقىرىۋېتىپ، ئۆز جايىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتتى. شۇ يىلى 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا

كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلاتلار باشقارمىسى، قۇمۇل 2 - دەرىجىلىك پونكىت شاڭخەي شەھەرلىك يەرلىك مەھسۇلاتلار شىركىتىگە سېتىپ بەرگەن كېرەكسىز قەغەز ماتېرىياللىرىنىڭ تۇز كۆل پويىز ئىستانسىسىدا تاپشۇرۇلۇش باھاسى مۇنداق بېكىتىلدى: ھەربىر تونىنا لاتىنىڭ 342 يۈەن، لاتا ئايىغىنىڭ 230 يۈەن، كېرەكسىز چىگە بۇيۇملىرىنىڭ 380 يۈەن بولدى. 1963 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايونىغا يۆتكەپ كېلىنىدىغان لاتا، كېرەكسىز چىگە بۇيۇملىرى 1 -، 2 - خىل باھا رايونى بىلەنلا چەكلىنىدۇ، دەپ بەلگىلىدى ھەمدە ناھىيە، شەھەرلەرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى بەلگىلەشتە ھەربىر تونىنا رەختنىڭ باھاسىنى 150 يۈەن، كېرەكسىز چىگە بۇيۇملىرىنىڭ باھاسىنى 200 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلاتلار باشقارمىسى، داخىيەن، قۇمۇل 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارغا يۆتكەش باھاسىغا سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە 35% مۇقىم خىراجەت نىسبىتىنى قوشۇپ ھېسابلاپ، ئۇرۇمچى شەھىرىگە يۆتكەيدىغان لاتىلارنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 36. 342 يۈەن، كېرەكسىز چىگە تاغارنىڭ باھاسى 43. 388 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە مىچۈەن ناھىيىسىنىڭ باھاسى ئەڭ تۆۋەن بولۇپ، ئايىرىم - ئايىرىم ھالدا 266 يۈەن ۋە 333 يۈەن بولدى. ئارىشاڭ ناھىيىسىنىڭ ئەڭ يۇقىرى بولۇپ، ئايىرىم - ئايىرىم ھالدا 551 يۈەن ۋە 518 يۈەن بولدى. 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى، يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكى ئورۇنلاشتۇرغان يۆتكەش پىلانى ۋە باھا قويۇش چارىسىنى ئىجرا قىلىپ، ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىش تۈپەيلىدىن كۆرۈلگەن زىيانىنى باش كوپېراتىپ تولۇقلاپ بەردى. 1965 - يىلدىن باشلاپ باش كوپېراتىپ يۆتكەشتىن كۆرۈلگەن زىياننىڭ ئورنىنى تولۇقلاپ بېرىشنى يولغا قويۇشنى توختاتتى. 6 - ئايدا 1 -، 2 - خىل باھا رايونلىرىدا كېرەكسىز چىگە سېتىۋېلىش باھاسى 220 يۈەندىن تەڭشەپ 150 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى.

1966 — 1980 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ناھىيە، شەھەر بازارلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتتى. 1 -، 2 - خىل باھا رايونلىرىدا ھەربىر تونىنا لاتىنىڭ باھاسى 150 يۈەن، 3 -، 4 - خىل رايونلاردا 100 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. كونا لاتا ئايىغلار 1 - خىل باھا رايونلىرىدىلا سېتىۋېلىنىپ، ھەربىر تونىسىنىڭ باھاسى 100 يۈەن قىلىندى. كېرەكسىز چىگە بۇيۇملىرىنىڭ باھاسى 1 -، 2 - خىل باھا رايونلىرىدا 150 يۈەن، 3 -، 4 - خىل باھا رايونلىرىدا 120 يۈەن بولدى. ئاپتونوم رايونغا يۆتكەش باھاسى سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە 35% مۇقىم خىراجەت نىسبىتى قوشۇپ ھېسابلاندى. ماز، كېرەكسىز قەغەزنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسىنى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۆزى ئورۇنلاشتۇردى. سېتىۋېلىش باھاسى ھەربىر تونىنا لاتىنىڭ 260 يۈەن، كېرەكسىز چىگە تاغارلارنىڭ 320 يۈەن، كېرەكسىز چىگە ئارغامچىلارنىڭ 380 يۈەن، كونا لاتا ئايىغىنىڭ 150 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرىغا بارغاندا، سېتىلىش باھاسى سەل ئۆرلىدى.

1981 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى سېتىلىش باھاسىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت، داخىيەن، قۇمۇل 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارنىڭ ئامبارغا قوبۇل قىلىش باھاسىنى بېكىتتى. ھەربىر تونىنا لاتىنىڭ باھاسىنى 160 — 190 يۈەن ئارىلىقىدا، كونا لاتا ئايىغىنىڭ باھاسىنى 103 يۈەن، كېرەكسىز چىگە تاغارنىڭ باھاسىنى 240 يۈەن، كېرەكسىز چىگە ئارغامچىنىڭ باھاسىنى 280 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. تۈرلەرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۆزى بېكىتتى. 1981 — 1984 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىغا ھەربىر تونىنا لاتا 210 — 234 يۈەن، كېرەكسىز چىگە تاغار پارچىلىرى 312 يۈەن، كېرەكسىز چىگە ئارغامچىلار 364 يۈەندىن سېتىلدى. 1985 - يىلى سېتىش باھاسى يۇقىرى ئۆرلەپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 10.02% ئۆستۈرۈلدى.

كېرەكسىز، كونا ماددىي - ئەشيا سېتىۋېلىش - سېتىش سومىمىسى

جەدۋەل: 4 — 28 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار		رايون ئىچىدە كىرگۈزۈلگىنى	رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كىرگۈزۈلگىنى	رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	رايون سىرتىغا يۆتكەپ چىقىرىلغىنى
1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1953				
	1954				
	1955	28			
	1956	191		253	
	1957	210		330	67
2 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1958	300		253	49
	1959	544		499	32
	1960	1162		755	10
	1961	396	14	460	25
	1962	370	43	275	17
ئىگىلىكنى تەڭشەش مەزگىلى	1963	334	72	346	188
	1964	348	39	289	173
	1965	460	19	355	259
3 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1966	577		471	163
	1967	512		380	50
	1968	370		334	
	1969	381		403	
	1970	352		428	
4 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1971	384	44	434	218
	1972	400	80	339	214
	1973	317	48	211	311
	1974	321	59	279	210
	1975	376	108	361	299
5 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1976	483	83	374	33
	1977	686	104	933	119
	1978	1315		1343	100
	1979	1220		1416	65
	1980	1333		1424	98
6 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1981	1275		1523	233
	1982	1579	1	1918	151
	1983	1681		2072	199
	1984	1964		2263	169
	1985	2651	295	2792	97

بەشىنچى قىسىم

يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە، چاي سېتىۋېلىش - سېتىش

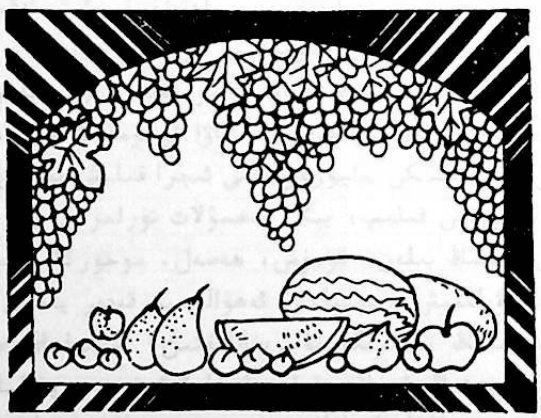

I باب

يەرلىك مەھسۇلات

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە يەرلىك مەھسۇلاتلارنىڭ سېتىلىش يولىنى ھەل قىلىش — شىنجاڭدىكى كوپېراتسىيە سىستېمىسىنىڭ بىرخىل مۇھىم ۋەزىپىسى قىلىنىدى. ئەينى ۋاقىتتا، يەرلىك مەھسۇلاتلار ئاساسلىقى، قۇرۇق ئۈزۈم، تىرىك چارۋا، قوي يۇڭى، قوي تېرىسى، ئاشلىق، ياغ، ھۆل - قۇرۇق مېۋە، قومۇش، بورا، ماتا، شور، جۇڭگوچە ئوت - چۆپ دورا ماتېرىياللىرى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالاتتى. 1953 - يىل شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى دېرېكتور بۆلۈمى يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى سېتىش كەسپىنى‌قانات يايدۇرۇپ، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى ساتقاندىن باشقا، يەنە دېھقان-چارۋىچىلارنىڭ پارچە - پۇرات، تارقاق يەرلىك، ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى سېتىشىغا ياردەم بەردى. 1955 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسى گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان «مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سېتىۋېلىش كەسپى خىزمىتىدىن دوكلات» قا ئاساسەن، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سودىسى تاۋار بىلەن رايونلارنى بىرلەشتۇرۇپ ئىش تەقسىم قىلىش پرىنسىپى بويىچە، يەرلىك مەھسۇلاتلارنى سېتىۋېلىش، تەمىنلەش خىزمىتىنى ئۈيۈشتۈردى.

1958 — 1959 - يىللىرى گوۋۇيۈەننىڭ «ياۋا ئۆسۈملۈك ماتېرىياللىرىدىن پايدىلىنىش ۋە يېغىش ھەققىدىكى يولىيورۇق»ى ۋە «ئاممىنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ، ياۋا ئۆسۈملۈك ماتېرىياللىرىنى كەڭ تۈردە يېغىش ۋە ئۇنىڭدىن تولۇق پايدىلىنىش توغرىسىدىكى يولىيورۇق»نى ئىجرا قىلىش ئۈچۈن، ئاممىنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ، «قاقاس تاغ، چۆل - بایاۋان»غا يۈرۈش قىلىپ، يېڭى مەھسۇلات تۈرلىرىنى زور كۆچ بىلەن قېزىپ، تىجارەت تۈرلىرىنى تېزلىكتە كېڭەيتتى. بۇنىڭ بىلەن، قومۇش، ھەسەل، موخوركا، چىغ، پاخال تاغار قاتارلىق كۆپ مىقدارلىق مەھسۇلاتلارنىڭ سېتىۋېلىنىش، سېتىلىش ئەھۋالى بىرقەدەر ياخشى بولدى، ئەمما كۆپ ساندىكى مەھسۇلاتلار بازاردىكى ئۆزگىرىشنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغانلىقتىن، سېتىلماي بېسىلىپ قالدى. بازارنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە ئوبوروت تۇزۇلمىسىنىڭ ئىسلاھ قىلىنىشىغا ئەگىشىپ، يەرلىك مەھسۇلات بويىچە تىجارەت قىلىنىدىغان تۈرلەرنىڭ بىر قىسمى باشقا تارماقلار تەرىپىدىن تىجارەت قىلىنىدى، بىر قىسمىنىڭ ئورنىنى يېڭىلانغان مەھسۇلاتلار ئىگىلىدى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدا، تىجارەت تۈرلىرى تەخمىنەن 150 خىل بولۇپ، ئۇلارنىڭ خاراكتېرى ۋە تەبىئىي خۇسۇسىيەتلىرى بويىچە ئايرىغاندا مۇنداق بولدى: ھەسەل مەھسۇلاتلىرى ھەمدە قورال - جابدۇقلار 30 نەچچە خىل، قومۇش، چىغ ۋە ئۇنىڭدىن ياسالغان مەھسۇلات تۈرلىرى 29 خىل، پاختا، چىگىدىن ئىشلەنگەن بۇيۇملار 4 خىل، بامبۇك، ياغاچتىن ياسالغان بۇيۇم تۈرلىرى 60 نەچچە خىل، باشقا يەرلىك مەھسۇلاتلار 18 خىل.

1978 - يىلدىن كېيىن، پارتىيەنىڭ «ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى سىرتقا ئېچىۋېتىش، جانلاندۇرۇش» فاكتورىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، تاۋار ئوبوروت ساھەسىدە چوڭقۇر ئۆزگىرىش بولۇپ، كۆپ خىل ئىگىلىك شەكلى، كۆپ خىل تىجارەت ئۇسۇلى، كۆپ خىل ئوبوروت يوللىرى ۋەزىيىتى شەكىللىنىپ، ئۇزۇن

مۇددەتكىچە بېكىنمە ھالەتتە تۇرغان تىجارەت ئۇسۇلى ۋە ئاساسىي جەھەتتىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇستەقىل تىجارەت قىلىدىغان ئەندىزە بۇزۇپ تاشلاندى. دۆلەت يەرلىك مەھسۇلاتلارنى سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى تەڭشەپ، پىلانلىق باشقۇرۇش دائىرىسىنى پەيدىنپەي كېڭەيتتى. 1982 - يىل 1 - ئاينىڭ1- كۈنى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى تەستىقلاپ چۈشۈرگەن «مەملىكەتلىك يېزا خىزمىتى يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى» دە مۇنداق كۆرسىتىلدى: «كۆپ تەرەپلىمە چارە - ئامىللارنى قوللىنىش ئارقىلىق ئوبوروت يوللىرىنى راۋانلاشتۇرۇش ۋە ئېچىش لازىم، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ھازىرقى تىجارەت باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرىدىن تولۇق پايدىلىنىپ، جايلارنىڭ قامال قىلىشىنى بۇزۇپ تاشلاپ، تاۋار ئوبوروتىنى ئىقتىسادىي قانۇنىيەت بويىچە تەشكىللەپ، تاۋار سېتىش خىزمىتىنى زور كۆچ بىلەن قانات يايدۇرۇشى لازىم» . 1985 - يىلى يەرلىك مەھسۇلاتلارنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇميۈزلۈك يولغا قويۇلدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، تىجارەت دائىرىسى ئەنئەنىۋى يەرلىك، ئالاھىدە مەھسۇلاتلاردىن باشقا، يەنە سىياسەتتە يول قويۇلغان يېزىلاردا ۋە ئورمانچىلىق رايونلىرىدا ئىشلەپچىقىرىلغان مەھسۇلاتلار، يېزا بىناكارلىق قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى ۋە يېگىلانغان مەھسۇلاتلار ھەمدە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى خام ئەشيا قىلىنىپ پىششىقلاپ ئىشلەنگەن بەزى مەھسۇلات قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. مۇشۇ بىر يىلدا سېتىۋېلىنغىنى 23 مىليون 680 مىڭ يۈەن، سېتىلغىنى 19 مىليون 110 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1955 - يىلى سېتىۋېلىنغان 2 مىليون يۈەننىڭ 11.8 ھەسسىسىگە، سېتىلغان 3 مىليون 170 مىڭ يۈەننىڭ 6.3 ھەسسىسىگە توغرا كەلدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ يەرلىك مەھسۇلاتلارنى سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 1 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار	سېتىۋېلىنغىنى			سېتىلغىنى		
	جەمئىي	ئاپتونوم رايون ئىچى	ئاپتونوم رايون سىرتى	جەمئىي	ئاپتونوم رايون ئىچى	ئاپتونوم رايون سىرتى
1952	65	65				
1953	60	60				
1954	77	77				
1955	200	200		317	317	
1957	1419	1275	144	1250	1250	
1959	1766	1685	81	2969	2868	101
1960	4420	3474	946	4843	4238	605
1961	2396	2253	143	3104	2947	157
1962	789	756	33	1381	1333	48
1963	887	847	40	1278	1269	9
1964	1004	956	48	1409	1399	10
1965	1061	937	124	1305	1294	11
1966	1451	1353	98	1583	1565	18
1967	925	925		1461	1397	64
1968	1304	1304		1696	1689	7
1969	1487	1487		1663	1663	

24	1751	1775		1341	1341	1970
	2252	2252	173	1533	1706	1971
150	1871	2029	178	1103	1281	1972
3	1225	1228	260	910	1170	1973
169	1372	1541	210	1107	1317	1974
58	2234	2292	284	1351	1635	1975
133	2589	2722	237	1447	1684	1976
145	2466	2611	482	1699	2181	1977
135	3569	3704	807	2078	2885	1978
146	2920	3066	377	1841	2218	1979
84	2516	2600	447	1717	2194	1980
114	2084	2189	140	1608	1748	1981
258	2597	2855	371	1899	2270	1982
312	2141	2453	545	1903	2449	1983
97	2452	2549	426	2223	2654	1984
160	1751	1911	410	1958	2368	1985

§ 1 . ھەسەل مەھسۇلاتلىرى

1. ھەسەل

شىنجاڭنىڭ ھەسەل مەنبەسى مول، ھەسەل مەنبەسى ئۆسۈملۈكلىرىدىن: كېۋەز، قىچا، ئاپتاپپەرەس ۋە تاغ گۈللىرى قاتارلىقلار بولۇپ، بۇ ئۆسۈملۈكلەردىن چىقىدىغان ھەسەلنىڭ كۆپ قىسمى 2 - دەرىجىلىك ھەسەلگە كىرىدۇ.

1) مال مەنبەسى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى، شىنجاڭدا ھەسەل ئاساسلىقى ئىلىدىن چىقاتتى، يىللىق مەھسۇلات مىقدارى 40 توننا ئەتراپىدا ئىدى. 1950 - يىلدىن بۇيان يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، ھەسەل چىقىدىغان جايلار پەيدىنپەي كېڭەيدى، ئىلىدىن باشقا، خوتەن، قاراقاش، قاغىلىق، قەشقەر كونا‌شەھەر، قەشقەر يېڭىشەھەر، مارالبېشى، باي، ئاقسۇ، كۇچا، كورلا، قۇمۇل، تۇرپان، پىچان، سانجى، ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلاردىمۇ ھەسەل ئىشلەپچىقىرىلىدىغان بولدى. 1958 - يىلدىن 1963 - يىلغىچە شىنجاڭ بويىچە ھەرىيلى ئوتتۇرىچە 213 توننا ھەسەل ئىشلەپچىقىرىلغان بولسا، 1964 - يىلدىن 1970 - يىلغىچە كۆپىيىپ 500 تونىنغا يەتتى. 1971 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار شىركىتى يېزا ئىگىلىك تارماقلىرىغا ماسلىشىپ، مەبلەغ، ئەسۋاب قاتارلىق جەھەتلەردە ھەسەلچىلىك كەسىپىگە يار - يۆلەك بولغانلىقتىن، شۇ يىلى 600 توننا ھەسەل ئىشلەپچىقىرىلدى. 1972 - يىلى ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق ئىدارىسى بىلەن سودا ئىدارىسى ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرگە ھەسەل ھەرىسى بېقىشنى ئىشلەپچىقىرىش پىلانىغا كىرگۈزۈش ھەققىدە تەكلىپ بەردى. 1973 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ھەسەل مەھسۇلاتى 758 تونىنغا يەتتى. 1974 - يىلدىن 1977 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 1100 تونىنىدىن توغرا كەلدى. 1978- يىلدىن 1981 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن شىنجاڭغا كىرىپ ھەسەل ھەرىسى باققۇچىلارنىڭ

سانى يىلدىن - يىلغا كۆپەيمەپ، ئوتتۇرىچە ھەرىللىق ھەسەل ھەرە توپى 37 مىڭ 500 توپقا، ئىشلەپچىقىرىلغان ھەسەل 1550 تونىنغا يەتتى. بۇ مەزگىلدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەسەل ھەرىسى بېقىشقا 570 مىڭ يۇەن مەدەت بېرىش مەبلىغى سالدى، ھەسەل ھەرە ساندۇقى ياساش ئۈچۈن 350 كۈب مېتىر ياغاچ ماتېرىيالى، ھەسەل چېلىكى ياساش ئۈچۈن 500 تونىنا قاتالتىر، ھەسەل ھەرە ئۇزۇقى قىلىش ئۈچۈن 200 تونىنا ئاق شېكەر، 8 تونىنا سۈت پاراشوكى بىلەن تەمىنلىدى ھەمدە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ھەرە بېقىشقا كېرەكلىك ھەرخىل جابدۇقلار، ھەرە ساندۇقى، چېلەك، كۆنەك ئۇلى، دورا قاتارلىقلارنى كىرگۈزۈش ئارقىلىق مەدەت بەردى. 1982 - يىلى ھەسەل ئېكسپورت ۋەزىپىسى ئازايغانلىقتىن، ئاپتونوم رايونىمىز ئىچىدىكى ھەسەل ھەرىسى باققۇچىلارنىڭ مەنپەئەتىنى قوغداپ قىلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، دېھقانچىلىق نازارىتى، بوزەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چۈشۈرۈپ، ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى ئورۇنلارنىڭ شىنجاڭغا كېلىپ ھەسەل ھەرىسى بېقىشىنى تىزگىنلىدى، شۇ يىلى مەھسۇلات مىقدارى 1876 تونىنغا يەتتى. 1985 - يىلى ھەسەل مەھسۇلات مىقدارى 1066 تونىنغا چۈشۈپ قالدى.

2) سېتىۋېلىش

1954 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسى دىرېكتور بۆلۈمى ئىلىدىن 2 تونىنا ھەسەل سېتىۋېلىپ ئورۇمچىدە سىناق تەرىقىسىدە ساتتى. 1955 - يىلى رەسمىي تىجارەت قىلىپ، شۇ يىلى 259 تونىنا ھەسەل سېتىۋالدى، 1956 - يىلى 93 تونىنا، 1957 - يىلى 50 تونىنا، 1958 - يىلى 120 تونىنا ھەسەل سېتىۋالدى. 1959 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى تۈرگە ئايرىپ باشقۇرۇش ھەققىدە بەلگىلىمە» چىقىرىپ، ھەسەل بىلەن مۇمنى «2 - خىل» ماددىي ئەشيا قاتارىغا كىرگۈزدى، دۆلەت تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ بىر تۈتاش سېتىۋېلىپ تىجارەت قىلىشىغا ھاۋالە قىلىپ، باشقا ئورۇن ياكى شەخسلەرنىڭ سېتىۋېلىشىغا رۇخسەت قىلمىدى. شۇ يىلى سېتىۋېلىش 186 تونىنغا كۆپەيدى. 1961 - يىلى ھەسەل سېتىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ 24 تونىنغا چۈشۈپ قالدى. ج ك پ مەركىزي كومىتېتى «مۇھىم ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنى ستىۋېلىشتا ئاشلىق بىلەن مۇكاپاتلاشنى يولغا قويۇش ھەققىدە يولىيورۇق» تارقاتتى، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى 1962 - يىلى «1962 - يىلى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشنى يولغا قويۇش ھەققىدە بىر قانچە بەلگىلىمە» چىقىرىپ، بىر كىلوگرام ھەسەل سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپات ئورنىدا 200 گرام ئاشلىق (ياكى چاي) سېتىپ بېرىشنى قارار قىلدى، شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ھەر دەرىجىلىك يەرلىك مەھسۇلات تىجارەت تارماقلىرى چوڭلىرىغا ئەھمىيەت بېرىپ، ئۇششاقلىرىغا سەل قاراش، بازىرى ئىنتىك مەھسۇلاتلارغا ئەھمىيەت بېرىپ، كاساتلىرىغا سەل قاراشتەك بىر تەرەپلىمە ئىدىيىنى تۈگىتىپ سېتىۋېلىشنى ئاكتىپلىق بىلەن يولغا قويدى. 1963 - يىلى ھەسەل سېتىۋېلىش مىقدارى تىزلىكتە ئېشىپ 122 تونىنغا يەتتى، 1964 - يىلى 271 تونىنا سېتىۋېلىنىپ 1963 - يىلدىكىدىن 1 ھەسسىدىن كۆپرەك ئاشتى. كېيىنچە سېتىشتا كاساتچىلىق يۈز بېرىپ، مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشمۇ توختىدى. 1965 - يىلى سېتىۋېلىش باھاسى تۆۋەنلىتىلگەچكە، سېتىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ 197 تونىنغا چۈشتى. 1966 - يىلدىن 1976 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلغا 6 . 363 تونىنا ھەسەل سېتىۋېلىندى، 1978 - يىلدىن كېيىن، سېتىۋېلىش مىقدارى پەيدىنپەي ئۆرلەپ، شۇ يىلى 831 تونىنا سېتىۋېلىندى. 1979 - يىلى شىددەت بىلەن ئۆرلەپ 1082 تونىنغا يېتىپ، بازار تويۇنۇپ، بەزى جايلاردا سېتىۋېلىشنى توختىتىش ۋە سېتىۋېلىشقا چەك قويۇش ئۇسۇلى قوللىنىلدى. ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا ئىشخانىسى ھەسەل ھەرىسى باققۇچىلارنىڭ مەنپەئەتىنى قوغداش ئۈچۈن، 1980 - يىل 7 - ئايدا ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارغا گۇڭشې - ئەترەتلەر سانقان ھەسەل ئومۇمەن بەلگىلىمىدىكى سۈپەت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن كەلسىلا ھەرقانداق سەۋىيەدىكى بىلەن سېتىۋېلىشقا چەك قويۇشقا ياكى سېتىۋېلىشنى توختىتىپ قويۇشقا بولمايدىغانلىقى ھەققىدە ئۇقتۇرۇش قىلىپ، جايلاردىن سېتىۋېلىش

پىلانىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش، سېتىشنى قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى 762 تونىنا مەسەل سېتىۋېلىنىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 29.58% تۆۋەنلىدى. 1981 - يىل11- ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى خارېندا مەملىكەت بويىچە مەسەل سېتىش ۋە ئونىڭدىن پايدىلىنىش تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنى چاقىرىپ، «ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش، ئىستېمالنى كۆپەيتىش، پاكىز سېتىۋېلىش، سېتىشنى كۆچەيتىش، پايدىلىنىشنى كېڭەيتىش» تىن ئىبارەت مەسەلچىلىك تىجارەت فاكىجىنىنى ئوتتۇرىغا قويدى، شۇ يىلى 870 تونىنا سېتىۋېلىندى. 1983 - يىلى 1219 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. 1984 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئېچىلغان-مالىيە- سودا خىزمىتى يىغىندا مەسەلنى «3 - خىل» تاۋارغا ئۆزگەرتىپ، كۆپ يول ئارقىلىق ئوبوروتنى راۋانلاشتۇرۇش، سېتىۋېلىش ھالقىلىرىنى ئىمكانقەدەر ئازايتىپ، ئاساسىي قاتلامغا، مەسەلچى دېھقانلارغا پايدا ئۆتۈنۈپ بېرىش قارار قىلىندى. مەسەل سېتىۋېلىش قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، شەخسى، كوللېكتىپ مەمدە ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى تىجارەت ئورۇنلىرى مەسەل تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى، بەزىلىرى بىۋاستە ئاساسىي قاتلامغا بېرىپ سېتىۋالدى. ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سېتىۋالغان مەسەل ئازىيىپ 648 تونىنغا چۈشتى. 1985 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى داۋاملىق تۆۋەنلەپ 513 تونىنغا چۈشۈپ قالدى.

3) سۈپەت ئۆلچىمى

50 - يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە، رەڭگى بويىچە دەرىجىسىنى بېكىتىش يولغا قويۇلدى، يەنى 1 - دەرىجىلىك مەسەلنىڭ رەڭگى ئاق، نۇقسانسىز، غەيرىي پۇراق بولماسلىق، ئۆلگەن ھەرە بولماسلىق؛ 2 - دەرىجىلىك مەسەلنىڭ رەڭگى سېرىق، نۇقسانسىز، غەيرىي پۇراق بولماسلىق ياكى رەڭگى ئاق، نۇقسان ئازراق بولۇش، غەيرىي پۇراق بولماسلىق، ئۆلگەن ھەرە بولماسلىق؛ 3 - دەرىجىلىك مەسەلنىڭ رەڭگى قىزغۇچ، نۇقسانسىز، غەيرىي پۇراق بولماسلىق ياكى رەڭگى سېرىق، نۇقسان ئازراق بولۇش، غەيرىي پۇراق بولماسلىق، ئۆلگەن ھەرە بولماسلىقتىن ئىبارەت بولدى.

1965 - يىلى رەڭگىگە قاراپ دەرىجىسىنى بېكىتىشنى يولغا قويۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، بوممېتىر ئارقىلىق مەسەلنى پېرىيوم قىلىش، قۇيۇقلۇق دەرىجىسى بويىچە دەرىجىسىنى بېكىتىش، (1 - دەرىجىلىكى 43 گرادۇستىن يۇقىرى، 2 - دەرىجىلىكى 41 — 42 گرادۇس، 3 - دەرىجىلىكى 40 گرادۇس، 4 - دەرىجىلىكى 37 — 39 گرادۇس) سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلۇشقا باشلىندى. 1983 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى ئىلان قىلغان مەسەل ئۆلچىمى ئىجرا قىلىنىشقا باشلىدى، يەنى گۈل تۇرى بويىچە سورتىنى بېكىتىش، قويۇقلۇق گرادۇسى بويىچە دەرىجىسىنى بېكىتىش، مەسەل مەنبەسىنىڭ گۈل تۇرى ۋە رەڭگى، پۇرىقى، تەمى مەمدە قۇيۇقلۇق دەرىجىسىگە ئاساسەن، مەسەل 3 سورت، 4 دەرىجىگە ئايرىلدى، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى مەسەل مەنبەسىنىڭ گۈل تۇرى كۆپىنچىسى قىچا، ئاپتاپپەرەس، كېۋەزدىن ئىبارەت بولۇپ، 2 - سورتلۇق گۈل تۇرىگە مەنسۇپ. 1 - دەرىجىلىكىنىڭ بوملىق دەرىجىسى 42 گرادۇستىن يۇقىرى، 2 - دەرىجىلىكىنىڭ 41 گرادۇس، 3 - دەرىجىلىكىنىڭ 40 گرادۇس، 4 - دەرىجىلىكىنىڭ 39 گرادۇس. سۇ تەركىبى 25%تىن تۆۆەن، يەنە ئەسلى قەنت تەركىبى 65%تىن يۇقىرى، شېكەر قومۇچى قەنت تەركىبى 5%تىن تۆۆەن، فېرمېنت قىممىتى 8دىن يۇقىرى، كىسلاتالىقى 4تىن تۆۆەن بولۇش، ئومۇمەن يۇقىرىدىكى ئۆلچەمگە ئويغۇن كەلگەنلىرى لاياقەتلىك مەسەل ھېسابلاندى. يالغانىنى ئارىلاشتۇرۇشنى چەكلەش، دۆلەت ۋە خەلقنە زىيان سېلىشتەك قانۇنسىز قىلمىشلارنى توسۇش ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى 1983 - يىل 6 - ئايدا «مەسەلنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىشنى كۈچەيتىش ھەققىدە جىددىي ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، مىنىستىرلىك بېكىتكەن مەسەل ئۆلچىمى ۋە يېمەكلىكلەر تازىلىقى قانۇنىنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، مەسەلنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، سۈپەت ئۆتكىلىنى قاتتىق ئىگىلەپ، ئومۇمەن قويۇقلۇق دەرىجىسى

39 گرادۇسقا يەتمىگەن ھەسەلنى ياخشى باھادا سېتىۋالماسلىق، 39 گرادۇستىن يۇقىرى ھەسەلنى تۆۋلار بويىچە تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش، رەڭگى، پۇرىقى، تەمىنىڭ نورماللىقىنى كۆزىتىپ، تۆۋلار بويىچە گۈل تۇرى، سورتى، قۇيۇقلۇق دەرىجىسى ھەققىدە بەلگە قويۇش ھەمدە سانتۇچى ۋە سېتىۋالغۇچىنىڭ ئىسمى، ۋاقىت، جاي، ئورۇننى ئىزاھلاپ، مەسئۇلىيەتنى ئايدىڭلاشتۇرۇش، پېرىيوم قىلىش جەريانىدا ئەگەر ساختىلىق قىلمىشلىرى سېزىۋېلىنسا، سودا سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى تەرىپىدىن مۇسادىرە قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئاساسىي قاتلاملارنىڭ ھەسەل پېرىيوم قىلىش تېخنىكىلىرىنى تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىپ، پېرىيوم خىزمىتىنى كۇچەيتتى.

4) سېتىش

1955 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە 68 تونىنا سېتىلدى. 1956 - يىلى ئۇرۇمچىدە جۇڭگوچە دورىلارغا ئىشلىتىلىدىغان ھەسەل مىقدارى كۆپەيىپ، شۇ يىلى 288 تونىنا ھەسەل سېتىلدى. 1957 — 1958 - يىللىرى مال مەنبەسى قىس بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 67.5 تونىنا سېتىلدى. 1959 - يىلى ئاپتونوم رايون ھەسەلنى 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيا قاتارىغا كىرگۈزۈپ، پىلان بويىچە يۆتكەش، بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشنى يولغا قويۇپ، دورا ياساش ئېھتىياجىغا ۋە ھەربىي ئېھتىياج قاتارلىقلارغا كاپالەتلىك قىلدى. بىر يىلدا ئاپتونوم رايون ئىچىدە 253 تونىنا سېتىلدى. 1960 — 1961 - يىللىرى ئوتتۇرىچە سېتىش مىقدارى تۆۋەنلەپ 60 نەچچە تونىنغا چۈشۈپ قالدى. 1962 — 1965 - يىلغىچە يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىش مىقدارى 3.146 تونىنا، 1966 — 1976 - يىلغىچە يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىش مىقدارى 2.270 تونىنا بولدى. 1978 - يىلى يىللىق سېتىش مىقدارى 596 تونىنغا كۆپەيگەن بولسىمۇ، 1980 - يىلى دورا ياساشقا ئىشلىتىدىغان ھەسەل ئازايدى، بازارنى تەمىنلەيدىغان شېكەر تولۇق بولدى، شۇنىڭ بىلەن ھەسەلنىڭ سېتىلىش مىقدارى 345 تونىنغا تۆۋەنلىدى، ئېكسپورتقا 228 تونىنا ئورۇنلاشتۇرۇلدى، شىنجاڭ بويىچە ئامبار قالدۇقى 786 تونىنغا يەتتى. سېتىشنى كېڭەيتىش ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا ئىشخانىسى 7 - ئايدا «ھەسەلنى پائال سېتىۋېلىپ، سېتىشنى كېڭەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» چۈشۈرۈپ، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن گېزىت، رادىئو، تېلېۋىزوردا ئېلان بېرىش، ئېلان چاپلاش قاتارلىق كۆپ خىل شەكىللەرنى قوللىنىپ ھەسەل سېتىشنى كەڭ تەشۋىق قىلىشنى؛ شەھەر - يېزىلاردا پارچە سېتىش نۇقتىلىرىنى كۆپەيتىپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى يېمەكلىك، مىلىچ مال قاتارلىق سودا دۇكانلىرى ۋە كوپېراتىپ سودا دۇكانلىرى ھەمدە يېزىلاردىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ، شۇنىڭدەك سېتىش دۇكانلىرى قاتارلىقلارمۇ ھەسەل تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشنى؛ قاچىلاشنى ياخشىلاپ، ئاممىغا قولايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىشنى؛ تاشقى سودا تارماقلىرىدىن خەلقئارا بازارنى تەكشۈرۈپ تەنتەق قىلىشنى كۇچەيتىپ، ئېكسپورت مىقدارىنى تېرىشىپ كۆپەيتىشنى؛ داۋالاش-سەھىيە تارماقلىرىدىن ھەسەل ئىشلىتىدىغان كۇمۇلاچ دورىلارنى ئىشلەشنى، ھەسەل مىقدارى كۆپرەك بولغان يېڭى دورىلارنى سىناق تەرىقىسىدە ياساپ چىقىشنى؛ يېمەكلىك پىششىقلاپ ئىشلەش تارماقلىرىدىن ھەسەل قاتلاملىق پېچىنە - بولكىلارنى ئىشلەپ، ھەسەلنىڭ ئىشلىتىلىش ئورنىنى ئىمكانقەدەر كېڭەيتىشنى تەلەپ قىلدى. 1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى تېلېۋىزور ئارقىلىق ھەسەل ھەرىسى بېقىشنىڭ ئەھمىيىتى ۋە ھەسەلنىڭ ئىشلىتىلىش ئورنى توغرىسىدا كەڭ تەشۋىقات ئېلىپ باردى ھەمدە ئۇرۇمچى تەڭرىتاغ يېمەكلىكلەر زاۋۇتى ۋە يېزا ئىگىلىك قۇرۇلۇشى يېمەكلىكلەر زاۋۇتى قاتارلىق ئورۇنلار بىلەن ئاكتىپ ئالاقىلىشىپ، ھەسەل ئارىلاشتۇرۇپ پېچىنە ياساشنى كېڭەيتكەن بولسىمۇ، لېكىن بازارنى تەمىنلەيدىغان شېكەر يېتەرلىك، باھاسى ئەرزان بولغانلىقتىن، نۇرغۇن زاۋۇتلار بۇلارنى ياساشنى خالىمىدى، شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە 390 تونىنا ھەسەل سېتىلدى. سېتىش يوللىرىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات-مېۋە شىركىتى شاڭخەي، خاڭجۇ، بېيجىڭ، تيەنجىن قاتارلىق جايلار بىلەن پائال ئالاقىلىشىپ 46 تونىنا ھەسەل

ساتتى. 1982 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئىشخانىسى «ھەسەل سېتىش ۋە ئونىڭدىن پايدىلىنىشنى يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا كېڭەيتىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» چۈشۈرۈپ، ھەرقايسى جايلار ۋە ئالاقىدار تارماقلاردىن ھەسەلدىن پايدىلىنىشنىڭ ئەھمىيىتى ۋە ھەسەلنى پارچە سېتىشنى كېڭەيتىشنى داۋاملىق كەڭ تەشۋىق قىلىشنى تەلەپ قىلغاندىن باشقا، يەنە پېچىنە - پېرەنىك، سوغۇق ئىچىملىك كەسىپلىرىدىن ھەسەل بىمەكلىكلىرىنى پىششىقلاپ ئىشلەشنى ئاكتىپ ئىلگىرى سۈرۈپ، ھەسەلنىڭ ئىشلىتىلىش ئورنىنى كېڭەيتىشنى تەلەپ قىلدى. ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى يەنە بىر قېتىم ئۇرۇمچى مۇسۇلمانچە پېرەنىك 2 - زاۋۇتى بىلەن ئالاقىلىشىپ، كۆپ خىل پېچىنە - پېرەنىك ئەۋرىشكىلىرىنى سىناپ ياسىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە 454 تونىا، ئاپتونوم رايون سىرتىدا 768 تونىا سېتىلدى. 1983 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە 366 تونىا سېتىلدى، ئاپتونوم رايون سىرتىدا 1018 تونىا سېتىلىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. 1984 - يىلى ھەسەل 3 - خىلدىكى تاۋار قىلىپ ئۆزگەرتىلىپ، كۆپ يوللۇق تىجارەت ۋە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ۋە سېتىش سىياسىتى يولغا قويۇلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ھەسەل سېتىپ چىقىرىشى تۆۋەنلەپ كەتتى، ئاپتونوم رايون ئىچىدە 310 تونىا، ئاپتونوم رايون سىرتىدا 83 تونىا ساتتى، 1985 - يىلى سېتىش سەل ئۆرلەپ، ئاپتونوم رايون ئىچىدە 340 تونىا، ئاپتونوم رايون سىرتىدا 296 تونىا سېتىلدى.

5) ئېكسپورتنى تەمىنلەش

1965 - يىلدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر تاشقى سودا ئىدارىسى ئارقىلىق 137 تونىا ھەسەل ئېكسپورت قىلىندى. 1966 — 1976 - يىلغىچە بولغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، ئونتۇرا ھېساب بىلەن ھەر يىلى 106.8 تونىا ھەسەل ئېكسپورت قىلىندى، 1978 - يىلى 150 تونىا، 1979 - يىلى 555 تونىا ئېكسپورت قىلىنىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. 1981 - يىلى ھەسەل تاشقى سودا ئارقىلىق ئېكسپورت قىلىنمايدىغان، ئورۇنلار ئۆزلىرى ساتىدىغان بولدى، بىراق ئۇ ئورۇنلار پىششىقلاپ ئىشلەش ئىقتىدارىغا ئىگە بولمىغاچقا ۋە ئەسلى ھەسەل خەلقئارا بازارىنىڭ تەلىپىگە يەتمىگەچكە، ئېكسپورت يىلدىن - يىلغا تۆۋەنلەپ، 1983 - يىلىغا كەلگەندە، 60 تونىغا چۈشۈپ قالدى، 1984 - يىلى ئېكسپورت قىلىش توختىدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ھەسەل سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 2 بىرلىكى: تونىا

يىللار	ھەرە توپى (10 مىڭ توپ)	مەھسۇلات مىقدارى	سېتىۋېلىش مىقدارى	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىدا سېتىلغىنى	ئېكسپورت قىلىنغىنى
1949	0.2	40				
1955			259	68		
1956			93	288		
1957	0.9	205	50	50		
1958	1.25	250	120	85		
1959	2.02		186	253		
1960	2.34	800	162	67		
1961			24	69		
1962	1	200	27	131		
1963	1	200	122	104		
1964	1.6	500	271	138		
1965	1.6	500	197	212		137

142		132	326	870	3.4	1966
		183	270			1967
		280	245			1968
116		426	388			1969
80		260	291			1970
154		378	490	600	1.8	1971
51		258	304	600	1.9	1972
45		233	385	758	2.1	1973
107		274	314	900	2.75	1974
63.8		253	275	1000	3.2	1975
73		295	349	1200	3.6	1976
72		435	434	1390	3.81	1977
150		596	831	1924	3.4	1978
555		567	1082	1680	4.2	1979
228		345	762	1500	4	1980
149	46	390	870	1100	3.8	1981
20	768	454	1056	1876	3.9	1982
60	1018	366	1219	2021	4.2	1983
	83	310	648	1754	3.7	1984
	296	340	513	1066	3.6	1985

6) قاچىلاش

50 — 60 - يىللاردا ھەسەل سېتىمك يالتىلغان كىچىك چاسا باكقا قاچىلاندى، باكنىمك سىغىمچانلىقى 25 كىلوگرام بولۇپ، ئېغىزى قوغۇشۇن بىلەن كەپشەرلەنگەچكە، ئانچە پۇختا بولمايدۇ، دائىم دېگۈدەك ھەسەل تەپچەپ چىقىپ كېتەتتى. 60 - يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدا سىغىمچانلىقى 30.5 كىلوگرامىلىق، سېتىمك يالتىلغان ئېغىزى بۇرمىلىق يۇمۇلاق قەلەي باكقا قاچىلاشقا ئۆزگەرتىلدى. خەلقئارا بازارنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە قوغۇشۇن بىلەن كەپشەرلەش %1تىن ئېشىپ كەتمەيتتى. 1979 - يىل 4 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىلەن تاشقى سودا مىنىستىرلىكى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، سېتىمك يالتىلغان قەلەي باك ئىشلەتمەسلىكنى ئوتتۇرىغا قويدى، 1980 - يىلدىن باشلاپ، ئىچكى، تاشقى سودىدا بىردەك سىرلانغان قارا قەلەي باك ئىشلىتىلدى. 1980 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتى دالىيەن، شېنيامك، خۇايىن قاتارلىق جايلاردىكى نۇقتىلىق زاۋۇتلاردا ئىشلەپچىقىرىلغان تۆمۈر باكنى ئىشلەتتى، ئۇنىمك سىغىمچانلىقى 100 كىلوگرام بولۇپ، باكقا «مەخسۇس ھەسەل قاچىلاشقا ئىشلىتىلىدۇ» دېگەن خەت بېسىلدى. ئۇ چاغدا كۆپۈش كوئېففىتسېنتى ئويلىشىلمىغاچقا، ھەسەل ئىسسىقىنىمك تەسىرى بىلەن سىرتقا سىرغىپ، ئىسراپچىلىق چوڭ بولدى. 1982 - يىلى باك يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا ئۆزگەرتىلىپ، %10 كۆپۈش كوئېففىتسېنتى قالدۇرۇلۇپ، باكنىمك سىرتىغا گۈل تۇرى، قۇيۇقلۇق دەرىجىسى، ساپ ئېغىرلىقى يېزىلدى. شۇ يىلى سېتىشقا قولايلىق تۇغدۇرۇش ئۈچۈن، ھەسەلنى 500 گرامىلىق قۇتىغا قاچىلاش كۆپەيتىلدى.

2. مۇم، ھەسەل جەۋھىرى

مۇم — ھەسەل ھەرىسى بېقىش، ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدا، ھەسەل ھەرە كۆنىكى ياساشتىن سىرت،

سىمسىز تېلېگراف، ئاۋىئاتسىيە، توقۇمىچىلىق، دورىگەرلىك، يېنىك سانائەت، ماشىنا - ئۈسكۈنە، رادىئاكتىپ ئىلمى ئەسۋابلىرى قاتارلىق سانائەتتە كەڭ قوللىنىلىدۇ. ھەربىر ھەرە ساندۇقىنىڭ يىللىق مەھسۇلاتى 200 — 300 گرام بولۇپ، شىنجاڭ بويىچە يىللىق مەھسۇلات 10 تونىنا ئەتراپىدا بولدى، 50 - يىللاردا تىجارەت قىلىنمىغانىدى. 60 — 70 - يىللاردا خېنەن، خېبېي قاتارلىق ئۆلكىلەردىكى مۇم ئىشلەتكۈچى ئورۇنلار شىنجاڭغا كېلىپ ھەسەل ھەرىسى باققۇچىلاردىن يىلىغا بىۋاستە 3 — 4 تونىنا سېتىۋالدى. 80 - يىللارنىڭ بېشىدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتى ھاجەتمەن ئورۇنلارنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن ھەر يىلى 4 — 5 تونىنا سېتىۋالدى.

ھەسەل جەۋھىرى ئالىي دەرىجىلىك ئوزۇقلۇق. 70 - يىللاردا ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 130 — 150 يۈەن بولۇپ، بىر تونىنا ھەسەل جەۋھىرى ئېكسپورت قىلىپ، 100 مىڭ ئامېرىكا دوللىرى تاشقى پېرېۋوت تاپقىلى بولاتتى. 60 - يىللاردىن ئىلگىرى شىنجاڭنىڭ ھەسەل مەھسۇلاتى نوقۇل بولۇپ، پەقەتلا ھەسەل ۋە ئاز مىقدارىدا مۇم ئىشلەپچىقىرىلاتتى. 70 - يىللار ۋە 80 - يىللارنىڭ باشلىرىدا جېجيالىڭ، فۇجيەن، سىچۈەنلىك ھەسەل ھەرىسى باققۇچىلار شىنجاڭغا كېلىپ ھەسەل ھەرىسى بېقىپ، ھەسەل جەۋھىرى ئىشلىدى، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارىدا ھەسەل جەۋھىرىنى پېرېيوم قىلىش تېخنىكىسى بولمىغاچقا، كۆپىنچىسى بىرلىشىپ تىجارەت قىلىشنى قوللاندى. 1977 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات مېۋە شىركىتى فۇجيەن ئۆلكىسىنىڭ جاڭجۇ دورا زاۋۇتى بىلەن 5 يىللىق بىرلەشمە تىجارەت توختامى ئىمزالاپ، ھەرىيىلى 2000 كىلوگرام ھەسەل جەۋھىرى ئىشلەپچىقىرىش، دورا زاۋۇتى ئادەم ئەۋەتىپ بىۋاستە تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش، ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتى تەشۋىقات ۋە ژاكالىتەن مەبلەغ چىقىرىپ تۇرۇشنى توختاملاشتى، بىر يىل سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، مۇساپە يىراق، خىراجەت بەك كۆپ بولغانلىقتىن توختاپ قالدى. 1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتى يەنە شاڭخەي «يىمىن» يېمەكلىكلەر 5 - زاۋۇتى بىلەن ھەسەل جەۋھىرى بىرلەشمە تىجارەت توختامى ئىمزالاپ، يۇقىرىدىكى ئۇسۇلنى قوللاندى. 2 ئايغا يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە 1706 كىلوگرام ھەسەل جەۋھىرى سېتىۋېلىندى. ئۇنىڭدىن باشقا، گۈچۈڭ، ئۇرۇمچى قاتارلىق ناھىيىلەرمۇ ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، تېيەنجىن، ئەنجىڭ قاتارلىق جايلاردىكى دورا زاۋۇتلىرى بىلەن ھەسەل جەۋھىرى سېتىۋېلىش - سېتىش توختامى ئىمزالىدى.

2 §. قومۇش، پاخال ۋە ئۇنىڭدىن ياسالغان مەھسۇلاتلار

1. قومۇش

شىنجاڭ قومۇشىنىڭ غولى ئۇزۇن، توم، پوستى قېلىن، مال مەنبەسى مەركەزلەشكەن بولۇپ، يېڭى جۈڭگو قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى، ناھايىتى ئاز قىسمى ئىشلىتىلگەنىدى. 50 - يىللاردىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ قەغەزچىلىك، توقۇش كەسپى ئېھتىياجىنى قاندۇرغاندىن سىرت، خېبېي، خېنەن، شەندۇڭ، سەنشى، شەنشى، لياۋنىڭ، ئىچكى موڭغۇل، تېيەنجىن قاتارلىق ئۆلكە (شەھەر)، ئاپتونوم رايونلار خېلى ئۇزۇنغىچە ئادەم ئەۋەتىپ ئورۇش، توشۇش بىلەن شۇغۇللاندى.

1) مال مەنبەسى

شىنجاڭنىڭ قومۇشى ئىلى، تارباغاتاي، بورتالا، سانجى، قومۇل، بايىنغولىن، ئاقسۇ، قەشقەر قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا بولۇپ، بۇلارنىڭ ئىچىدە باغراش كۆلى، ئېبىنۇر كۆلى، لوپنۇر كۆلى قاتارلىق 3 مەھسۇلات رايونىنىڭ يىللىق قومۇش مەھسۇلاتى 1 مىليون تونىنغا يېتىدۇ. باغراش كۆلىنىڭ قومۇشى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت پىلانىغا كىرگۈزۈلدى، بايىنغولىن ئوبلاستلىق‌تەمىنات-سودا كوپېراتىپى قومۇشلۇق رايونىدىكى ھەرقايسى ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ پىلان بويىچە ئورۇپ يىغىۋېلىشىنى تەشكىللىدى.

باغراش كۆلىدىكى قومۇشلۇق رايونىنىڭ كۆلىمى 44 كۋادرات كىلومېتىر، قومۇش مەنبەسى 300 مىڭ تونىنا كېلىدۇ. 50 — 60 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە، كۆل ئەتراپىغا يېقىن ئاھالىلار قومۇشتىن بورا توقۇپ ئىشلەتكەندىن باشقا، قومۇشنىڭ كۆپ قىسمى ئۆزى ئۆسۈپ ئۆزلۈكىدىن يوقۇلاتتى ياكى ئوت قويۇپ كۆيدۈرىۋېتىلەتتى. 1964 - يىلدىن كېيىن، قومۇشنىڭ سېتىلىش يولى ئېچىلىپ، ئۆز رايونىمىزدا قەغەز ياساش ۋە باشقا ئىشلارغا ئىشلىتىلگەندىن سىرت، يەنە ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكىلىدىغان بولدى، شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، ئورۇش مىقدارى يىلمۇ يىل ئاشتى، ھەرىيلى بايىنغولىن ئوبلاستىدىكى 5 ناھىيە، 12 تۈەن- مەيدان ھەمدە باشقا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلاردىن ئورۇشقا كەلگەن ئادەم سانى 22 مىڭ 500 (بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كەلگەنلەر 2500) گە يەتتى. ئورۇش مەزگىلى مۇز توڭلىغاندا باشلىنىپ، مۇز ئېرىگەنگە قەدەر پەقەت 2 ئاي ئىدى. ھەر يىلى بىر قىسىم قومۇشلار توشۇلماي قالاتتى، ئەمەلىيەتتە 100 مىڭ تونىنا قومۇشتىنلا پايدىلانغىلى بولاتتى، بۇ، بايلىق مەنبەسى ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 33.3% نىلا تەشكىل قىلاتتى. 1964 - يىلى 4600 تونىنا، 1967 - يىلى 38 مىڭ 600 تونىنا، 1977 - يىلى 78 مىڭ 600 تونىنا ئورۇلىندى، 1978 - يىلى 114 مىڭ 400 تونىنا ئورۇلىنىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. 1979 - يىلدىن كېيىن، كۆل ئەتراپلىرىدا ئېتىز بەرپا قىلىنىپ، كۆل سۈيى ئورنى تۆۋەنلەپ كەتكەنلىكتىن، قومۇش مەنبەسى مۇناسىپ ھالدا ئازىيىپ، ئورۇش مىقدارى يىلدىن - يىلغا تۆۋەنلىدى، 1980 - يىلى 74 مىڭ 500 تونىنا بولغان بولسا، 1985 - يىلى 54 مىڭ 200 تونىغا چۈشۈپ قالدى.

باغراش كۆلىدىكى قومۇش مەنبەسىنى تولۇق قېزىش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش ئۈچۈن ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپېراتىپى 1967 - يىلى قومۇشلۇق رايونىغا 40 مىڭ يۈەن مەدەت بېرىش مەبلىغى بۈيرۇپ بەردى، بۇ، ئاساسلىقى يول قۇرۇلۇشىغا ئىشلىتىلدى، 1975 - يىلى 100 مىڭ يۈەن مەبلەغ بۈيرۇپ بەردى، 1976- يىلى 100 مىڭ يۈەننى داۋاملىق يول ياساش ئۈچۈن بۈيرۇپ بەرگەندىن باشقا، يەنە ئاساسلىق قومۇش توشۇشقا ئىشلىتىش ئۈچۈن 4 ئاپتوموبىلنى ھەقسىز بۈيرۇپ بەردى. ئىلى، تارباغاتاي، بورتالا، سانجى، قۇمۇل، ئاقسۇ قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى مەھسۇلات رايونلىرى تارقاق بولغاچقا، ناھىيىلىك كوپېراتىپلار شۇ جاينىڭ سانائەت ۋە بازار ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئورۇش مىقدارىنى ئۆزلىرى ئورۇنلاشتۇردى.

2) سېتىۋېلىش

1964 - يىلى باغراش كۆلى ئەتراپىدا قەغەز زاۋۇتى قۇرۇلدى، بەزى ئۆلكە، شەھەرلەرمۇ شىنجاڭغا كېلىپ يارەم سورىدى، قومۇشنىڭ ئىشلىتىلىش مىقدارى ئېشىپ باردى. مال مەنبەسىدىن مۇزاپىق پايدىلىنىش ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش، مال مەنبەسىنى قوغداش، پىلان بويىچە سېتىۋېلىش، ئېھتىياجغا كاپالەتلىك قىلىش» تىن ئىبارەت تىجارەت فاڭجېنىنى يولغا قويدى. توختام تۈزۈش ئارقىلىق، شۇ يىلى 3900 تونىنا سېتىۋېلىندى. تىجارەت ھالقىلىرىنى ئازايتىپ ئوبوروت خىراجىتىنى تۆۋەنلىتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئومۇمەن قەغەز خام ئەشيالىرىنى ۋە كۆپ مىقدارلىق بىناكارلىق قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرىنى ناھىيىلىك كوپېراتىپ تەشكىللەش، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار تىجارەت قىلىپ زاۋۇتلار بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋەتلىشىش؛ ئاز مىقدارلىق بىناكارلىق قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرىنى ياكى ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكىلىدىغان قومۇشنى ناھىيىلىك كوپېراتىپ تىجارەت قىلىپ، تىجارەت ھالقىلىرىنى ئىمكانقەدەر ئازايتىشنى بەلگىلىدى. 1965 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى 10 مىڭ 200 تونىنغا كۆپەيدى. 1966 — 1976 - يىلغىچە جەمئىي 345 مىڭ تونىنا قومۇش سېتىۋېلىنىپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 31 مىڭ 300 تونىدىن توغرا كەلدى. سېتىۋېلىش جەريانىدا، ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىغا ئاسانلىق تۇغدۇرۇپ بېرىش

ئۈچۈن، ۋاقىتلىق سېتىۋېلىش نۇقتىسى تەسىس قىلىنىپ، نۆۋەتما بېكىتىپ سېتىۋېلىنىدى. 1977 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپەيتىپ 65 مىڭ 500 تونىنغا يەتتى. شۇ يىلى ناھىيىلەرگە ئايرىپ تىجارەت قىلىش چارىسى قوللىنىلدى. نەتىجىدە مەرقايىسى بىر پارچىدىن ئىگىلەپ، مال مەنبەسىنى تالىشىشتەك ھادىسىلەر يۈز بەردى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا قومۇش يۆتكەيدىغان بەزى ئەترەتلەر يەنە ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى بىلەن بىۋاسىتە ئالاقىلىشىپ سېتىۋالدى. بۇ خىل قالايمىقان ھالەتنى توسۇش ئۈچۈن، 1978 - يىل 4 - ئايدا باغراش ناھىيىلىك كوپېراتىپ «بىر تۇتاش تىجارەت قىلىش، بىر تۇتاش يۆتكەش» چارىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. باغراش ناھىيىلىك كوپېراتىپنىڭ تەكلىپىگە ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى شۇ يىلى11- ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە «بايىنغولىن ئوبلاستىدىكى قومۇشلۇقنى ئاپتونوم رايونىنىڭ بىر تۇتاش پىلانىغا كىرگۈزۈپ باشقۇرۇش ھەققىدە دوكلات» سۇنۇپ، «قومۇشنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش باشقۇرۇش، بىر تۇتاش پىلانلاش، بىر تۇتاش تەقسىم قىلىش، بىر تۇتاش يۆتكەش، دەرىجىگە ئايرىپ باشقۇرۇش» نى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى قومۇش سېتىۋېلىش مىقدارى 95 مىڭ 300 تونىنغا يېتىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. 1979 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلىدى، 1980 - يىلى 62 مىڭ 100 تونىنا سېتىۋېلىنىدى، 1985 - يىلى تۆۋەنلەپ 45 مىڭ 100 تونىنغا چۈشۈپ قالدى.

3) سېتىش

1964 - يىلدىن باشلاپ، قومۇش ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلىپ، شۇ يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىغا 94 تونىنا، ئاپتونوم رايون ئىچىدە 3300 تونىنا سېتىلدى. 1965 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە 12 مىڭ 700 تونىنا، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 2100 تونىنا سېتىلدى. 1966 - يىل 10 - ئايدا تەشكىللەش خىزمىتىنى كۈچەيتىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى پىلانلىق ھالدا كېڭەيتىپ، زىيانىنى ئازايتىش ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارەت باشقارمىسى مۇنۇلارنى تەلەپ قىلدى: (1) تۆمۈر يول لىنىيىسىگە يىراق جايلار گۈڭشې - ئەترەتلەرنى قوش جىيەكلىك بورا توقۇشقا ئۇيۇشتۇرۇپ، يۇقىرىغا يۆتكەپ، شۇ جاينىڭ بورا ئىشلەپچىقىرىشىنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش ئاساسىدا، يەنە قومۇشنى سىرتقا سېتىشنى ئويلىشىش؛ (2) بايىنغولىن، سانجىغا ئوخشاش تۆمۈر يول لىنىيىسىگە يېقىن جايلار ئاپتونوم رايون سىرتىغا قومۇش يۆتكەشتە چوڭ تېڭىقنى چۈۋۈپ قاچىلاپ، تونىنا زىيىنىنى ئازايتىش. 1966 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىش 1965 - يىلدىكىدىن %57 تۆۋەنلىدى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىش 1966 - يىلى 6700 تونىنىدىن 18 مىڭ 400 تونىنغا كۆپەيدى. 1971 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى 1972 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ ئومۇمەن قېرىنداش ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارغا يۆتكىلىدىغان ھەرخىل ئۆلچەمدىكى قومۇشلارنى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات شىركىتىنىڭ بىر تۇتاش تىجارەت قىلىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. مەھسۇلات رايونى ئاپتونوم رايونغا يىللىق ئىشلەپچىقىرىش، سىرتقا يۆتكەش پىلانىنى تۈزۈپ يوللىدى؛ ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى مال ئالغۇچى ئورۇنلار ئۆلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق) سودا ئىدارىلىرى ئارقىلىق ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسىغا مال ئېلىش پىلانىنى ئەۋەتىپ، ئاپتونوم رايون تەڭپۇڭلاشتۇرغاندىن كېيىن، ئىشلەپچىقارغۇچى، سانتۇچى 2 تەرەپ سېتىۋېلىش - سېتىش توختامى ئىمزالاپ، بىۋاسىتە يۆتكىدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى سېتىۋېلىش، يۆتكەش، تەمىنلەشنى يەنىلا شۇ جايدىكى ئاساسلىق باشقۇرغۇچى تارماقلار باشقۇردى. 1972 - يىلى، ئاپتونوم رايون ئىچىدىكى سېتىش تۆۋەنلەپ 2200 تونىنغا چۈشۈپ قالدى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلغىنى 31 مىڭ 600 تونىنغا كۆپەيدى، 1974 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچى، سىرتىدا سېتىش كۆپەيدى، ئاپتونوم رايون ئىچىدە 26 مىڭ 800 تونىنا، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 47 مىڭ 600 تونىنا سېتىلدى. 1976 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 2442 تونىنا قومۇشنى يەر تەۋرەش ئاپىتىگە ئۇچرىغان تاڭشەنگە ياردەم قىلدى. 1978 - يىلى پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى3- ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى 47 مىڭ 200 تونىنغا، ئاپتونوم رايون سىرتىغا

سېتىلغىنى 29 مىڭ تونىنغا كۆپەيدى. شۇ يىلى 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ئەلگ ئاۋۇال قەغەزچىلىك سانائىتىنى تەمىنلەش، 2 - قەدەمدە بىناكارلىق قۇرۇلۇش كەسپى ۋە توقۇش كەسىپلىرىنى تەمىنلەش، ئالدى بىلەن ئاپتونوم رايون ئىچىنى، كېيىن سىرتىنى، ئالدى بىلەن سانائەتنى، كېيىن خەلقنىڭ ئېھتىياجىنى تەمىنلەش»تىن ئىبارەت قومۇش تەقسىم قىلىش پرىنسىپىنى بېكىتتى. 1979 - يىلدىن1985- يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىش مىقدارى 36 مىڭ تونىدىن 67 مىڭ تونىنغىچە بولۇپ كەلدى؛ ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلغىنى 1979 - يىل 16 مىڭ تونىنا بولۇپ، 1980 - يىلى 9000 تونىنغا چۈشۈپ قالدى. 1982 - يىلى 39 مىڭ تونىنغا كۆپەيدى، 1985 - يىلى يەنە 6000 تونىنغا چۈشۈپ قالدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ قومۇش سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 3 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	سېتىۋېلىش	سېتىپ چىقىرىش		
		جەمئىي	ئاپتونوم رايون ئىچى	ئاپتونوم رايون سىرتى
1964	3869	3476	3382	94
1965	10224	14839	12705	2134
1966	13652	12181	5430	6751
1967	32200	23593	5186	18407
1968	6890	8417	7271	1146
1969	17442	10875	5542	5333
1970	13736	10800	3962	6838
1971	20000	5040	5040	
1972	33692	33896	2261	31635
1973	49710	37476	9005	28471
1974	78980	74515	26856	47659
1975	45222	46024	34944	11080
1976	32826	33535	10113	23422
1977	65503	41727	26454	15273
1978	95372	76301	47223	29078
1979	51225	74399	58284	16165
1980	62118	58219	49164	9055
1981	83293	82512	67026	15486
1982	70585	98350	58828	39522
1983	51733	43798	37025	6773
1984	49595	48993	36926	12076
1985	45138	45752	38845	6907

2. بورا

شىنجاڭ بورىسىنىڭ ئىشلىتىلىش مىقدارى بىرقەدەر ئاز بولۇپ، كۆپ قىسمى ئۆي سېلىشقا ئىشلىتىلىدۇ، ھەرقايسى ناھىيىلەر ئۆز يېرىدە ئىشلەپچىقىرىپ، شۇ يەردە سېتىۋېلىپ، شۇ يەردە ساتىدۇ، ئۆزئارا تەڭشەيدۇ.

1959 - يىل 2 - ئايدا گوۋژيۈەن بورىنى 2 - خىل تاۋار قىلىپ بىر تۈتاش تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ، يېتىشمىگەن قىسمىنى تولۇقلاپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1961 - يىلى گوۋژيۈەن بورىنى يەنە 3 - خىل تاۋارغا ئۆزگەرتىپ، ئەركىن هالدا سېتىۋېلىش - سېتىشنى يولغا قويدى. ئاپتونوم رايون بورىنىڭ تىجارەت باشقۇرۇشىنى ياخشىلاش ئۈچۈن «پائال تىجارەت قىلىش، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش، سۈپەتنى ئۆستۈرۈش، تەننەرخىنى تۆۋەنلىتىش، دەرىجىگە ئايرىپ ھېسابات قىلىش، پايدا - زىيانغا ئۆزى مەسئۇل بولۇش»تىن ئىبارەت بورا تىجارەت فاكتورىنى ئوتتۇرىغا قويدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا «ئىشلەپچىقىرىشتىن سېتىشقىچە 2 توپ تارقىتىش هالقىسىدىن ئېشىپ كەتمەسلىك، ناھىيە ئىچىدە سېتىلىدىغانلىرىنى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىشنى چېتىلدۇرۇشنى تەشكىللەش؛ ئاپتونوم رايون ئىچىدە تەقسىملەنگەن تەۋەلىرىنى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ئىشلەپچىقارغۇچى، سانئوچى 2 تەرەپنىڭكىنى ناھىيىلىك كوپېراتىپ تىجارەت قىلىش؛ ئاپتونوم رايون پەسىللىك زاپاس ساقلايدىغانلىرى ياكى ئاپتونوم رايون سىرتىغا ساتىدىغانلىرىنى ناھىيىلىك كوپېراتىپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشنى ئۈيۇشتۇرۇش، ش ئۇ ئا ر سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى تىجارەت قىلىش»نى ئوتتۇرىغا قويدى. شىنجاڭ بورىسىنىڭ ئۇلچىمى كۆپ قىسمى 4 × 6 ۋە 5 × 7 (چى)، تاق جىيەكلىك ۋە قوش جىيەكلىك 2 خىل بولىدۇ. 1965 - يىل 6 - ئايدا يەرلىك مەھسۇلات، كىرەكسىز مالالار تىجارەت باشقارمىسى خېبېي ئۇلكىسىدىن 19 نەپەر تېخنىك ئىشچىنى تەكلىپ قىلىپ ئەكەلدى. ئۇلارنىڭ ئاقسۇ، قۇمۇل، قەشقەر، سانجى، خوتەن قاتارلىق جايلاردا بورا توقۇش تېخنىكىسىنى ئۆگىتىشى ئارقىلىق، تاق جىيەكلىك بورىنىڭ كۆپ قىسمى قوش جىيەكلىك بورىغا ئۆزگەرتىلىپ، سۈپەت جەھەتتىن ياخشىلىنىش بولدى.

1956 - يىلى 150 مىڭ پارچە بورا سېتىۋېلىندى. 1960 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى 1 مىليون 360 مىڭ پارچىگە يەتتى. 1961 — 1977 - يىلغىچە، يىللىق سېتىۋېلىش مىقدارى 429 مىڭ — 960 مىڭ پارچە ئەتراپىدا بولۇپ كەلدى. 1978 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى ئېشىپ 1 مىليون 132 مىڭ پارچىگە يەتتى. 1979 - يىلدىن كېيىن، ئاساسىي قۇرۇلۇشقا ئىشلىتىلىدىغان بورا يىلدىن - يىلغا ئازايدى، سېتىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ، شۇ يىلى 654 مىڭ پارچىگە، 1983 - يىلى 221 مىڭ پارچىگە، 1985 - يىلى يەنە تۆۋەنلەپ 125 مىڭ پارچىگە چۈشۈپ قالدى.

بورىنىڭ سېتىلىش مىقدارى 1956 - يىلى 130 مىڭ پارچە، 1957 — 1959 - يىلغىچە 110 مىڭ — 568 مىڭ پارچە ئارىلىقىدا بولدى، 1960 - يىلى شىددەت بىلەن ئۇرلەپ 1 مىليون 143 مىڭ پارچىگە يېتىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. 1961 - يىلى سېتىلغىنى 1 مىليون 28 مىڭ پارچە، 1962 —1977- يىلغىچە يىللىق سېتىلىش مىقدارى 389 مىڭ پارچىدىن 887 مىڭ پارچە ئارىلىقىدا بولدى، 1978 - يىلى 1 مىليون 44 مىڭ پارچىگە كۆپەيدى، 1979 - يىلى تۆۋەنلەپ 628 مىڭ پارچىگە، 1982 - يىلى 243 مىڭ پارچىگە، 1985 - يىلى 133 مىڭ پارچىگە چۈشتى.

3. پاخال تاغار

بۇ — ئاساسلىقى كەلكۈندىن مۇداپىئەلىنىشكە ئىشلىتىلىدۇ، يىللىق ئېھتىياج 300 — 500 مىڭ دانە بولۇپ، ئاپتونوم رايون ئىچىدە يىللىق ئىشلەپچىقىرىلىدىغىنى 50 — 60 مىڭ دانە، قالغىنى پۈتۈنلەي ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنىدى.

شىنجاڭدا شال پاخلى مەنبەسى بىرقەدەر مول، مىچۈەن ناھىيىسىدىنلا ھەرىيلى 25 مىڭ تونىنا شال پاخلى چىقىدۇ، ئۇ، ئاپتونوم رايونىنىڭ پاخال توقۇمىچىلىق مەھسۇلات بازىلىرىنىڭ بىرى. ئۇنىڭدىن باشقا، بىڭتۈەننىڭ يېزا ئىگىلىك 1 - شىسى، 2 - شىسىدىكى بەزى تۈەن - مەيدانلاردىمۇ شال پاخلى خام ئەشياسى ئىنتايىن مول.

1) مال مەنبەسى

1958 - يىلى كۆزدە ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز مالىلار تىجارەت باشقارمىسى مىچۇەن ناھىيىلىك كوپېراتىپ بىلەن بىللە تۆۋەنگە كادىر ئەۋەتىپ، گۇڭشې - ئەترەتلەرگە چوڭقۇر چۆكۈپ، نۇقتىدا تۇرۇپ، دېھقانلارنى پاخال تاغار ئىشلەپچىقىرىشقا تەشكىللىدى، 1959 - يىلى جياڭسۇدىن 2 تېخنىك ئىشچى تەكلىپ قىلىپ، مىچۇەن ناھىيىسىدە كۆلا ئېشىش ۋە پاخال تاغار توقۇش تەجرىبە زاۋۇتى قۇردى. 1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز مالىلار سودا باشقارمىسى يەنە مىچۇەننىڭ شالچىلىق رايونىغا كادىر ئەۋەتىپ پاخال تاغار توقۇشقا تەشكىللىدى. 1966 - يىلى مىچۇەن ناھىيىلىك كوپېراتىپ رەھبەرلىرى 6 كادىرنى باشلاپ سەنداۋبا گۇڭشېسىدا نۇقتىدا تۇرۇپ، ئاممىنى تەشكىللەپ كۆپ خىل ئىگىلىكنى قانات يايدۇردى ھەمدە ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بېرىش مەبلىغىگە پاخال تاغار توقۇش ماشىنىسىدىن 300 دانە، كۆلا ئېشىش ماشىنىسىدىن 300 دانە سېتىۋالدى، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ 3 قارار تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىپ، گۇڭشې - ئەترەتلەرگە بىر تۇركۇم تېخنىك خادىم يېتىشتۇرۇپ بەردى. 1967 - يىلى مىچۇەن ناھىيىسى 130 مىڭ دانە پاخال تاغار توقىدى، 70 مىڭ كىلوگرام كۆلا ئەشتى. 1971 - ۋە 1974 - يىللىرى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز مالىلار شىركىتى يەنە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ 2 قېتىم مىچۇەننىڭ شالچىلىق رايونىغا ئادەم ئەۋەتىپ، دېھقانلارنى پاخال تاغار توقۇشقا تەشكىللىدى ھەمدە ئۇسكۇنىلەرنى تولۇقلاش ئۈچۈن 30 مىڭ يۈەن مەدەت بېرىش مەبلىغى بۇيرۇپ بەرگەن بولسىمۇ، پاخال تاغارغا قارىغاندا پاخالنىڭ ئۆزى كۆپرەك پۇلغا يارىغانلىقتىن، ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپلىقىغا تەسىر يەتتى. 1978 - يىلى پاخال تاغارنىڭ سېتىۋېلىنىش باھاسى 0.72 يۈەندىن 0.81 يۈەنگە تەڭشەلگەن بولسىمۇ، دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپلىقى يەنىلا قوزغالمىدى. مىچۇەن ناھىيىسىنىڭ پاخال تاغار توقۇشىغا يار يۆلەك بولۇش ئۈچۈن، كۆپ يىلدىن بېرى ھەردەم رىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئادەم كۆچى، ماددىي كۈچ جەھەتلەردىن ناھايىتى زور بەدەللەرنى تۆلىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنۇمى چوڭ بولمىدى، ئەڭ ئاخىرىدا پەقەت بازار گۇڭشېسىدىكى پاخال تاغار زاۋۇتىلا ساقلاپ قېلىنىپ، يىلىغا 40 مىڭ داندىن كۆپرەك پاخال تاغار توقىدى.

2) ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىۋېلىش

شىنجاڭدا پاخال تاغار 1962 - يىلى ئوبوروت ساھەسىگە كىرگەن بولۇپ، شۇ يىلى 4000 دانە سېتىۋېلىندى. 1967 - يىلى 42 مىڭ دانە، 1969 - يىلى 30 مىڭ دانە، 1971 - يىلى 92 مىڭ دانە سېتىۋېلىندى، كېيىنكى يىلى يەنە 89 مىڭ دانىگە تۆۋەنلىدى. 1973 — 1977 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 45 مىڭ 600 دانە سېتىۋېلىندى. 1978 — 1982 - يىلغىچە ھەرىيىلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 70 مىڭ دانە سېتىۋېلىندى، 1985 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ 41 مىڭ دانىگە چۈشتى.

3) ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىش

ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئۆزىدە توقۇلغان پاخال تاغار چەكلىك بولغاچقا، كەلكۈندىن مۇداپىئەلىنىپ ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، 60 - يىللاردىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن مال كىرگۈزۈشكە ئۇيۇشتۇرۇلدى. 1967 - يىلى 30 مىڭ دانە، 1968 — 1972 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 160 مىڭ دانە كىرگۈزۈلدى. 1973 — 1974 - يىللىرى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 78 مىڭ دانە، 1975 — 1984 - يىلغىچە يىلىغا 238 مىڭ داندىن كىرگۈزۈلدى، 1985 - يىلى كۆپەيتىلىپ 536 مىڭ دانىگە يەتكۈزۈلدى.

4) سېتىش

1967 — 1985 - يىلغىچە بولغان 19 يىل ئىچىدە جەمئىي 4 مىليون 356 مىڭ دانە پاخال تاغار سېتىلىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 229 مىڭ 200 دانە سېتىلدى. ھەرىيىلى كەلكۈن يېتىپ كېلىشتىن بۇرۇن،

ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى 200 — 300 مىڭ دانە پاخال تاغارنى ئاز دېگەندە يېرىم يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت زاپاس ساقلاپ، ساقلاش ھەققى ۋە بانكا قەرز ئۆسۈمىگە ھەرىيلى 40 مىڭ يۈەن ئەتراپىدا چىقىم قىلدى. تىجارەتتىكى زىيانىنى ئازايتىش ئۈچۈن، 70 - يىللارنىڭ ئاخىرلىرى، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتى ش ئۈ ئا ر كەلكۇننىڭ ئالدىنى ئېلىش قوماندانلىق شتابىنىڭ تولۇقلىما بېرىشىگە ئىلتىماس قىلدى. 1986 - يىلى كەلكۇننىڭ ئالدىنى ئېلىش قوماندانلىق شتابى ھەرىيلى 200 مىڭ يۈەنلىك پاخال تاغارنى زاپاس ساقلاش ئۈچۈن بانكىدىن ئالغان قەرز پۇلىنىڭ ئۆسۈمىنى تۆلەپ بېرىشكە قوشۇلدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ پاخال تاغار سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 4 بىرلىكى: 10 مىڭ دانە

يىللار	سېتىۋېلىش			سېتىش
	جەمئىي	ئاپتونوم رايون ئىچى	ئاپتونوم رايون سىرتى	
1962	0.4	0.4		0.6
1967	7.2	4.2	3	7.1
1968	14.6	1.9	12.7	14.6
1969	21.3	3	18.3	21.3
1970	16.3	2.1	14.2	16.3
1971	23.2	9.2	14	23.2
1972	30.1	8.9	21.2	14
1973	8.6	4	5.6	12.9
1974	15.1	5.2	9.9	11.8
1975	23.4	3.4	20	19.5
1976	20.1	4.7	15.4	24.5
1977	42.1	5.5	36.6	33.5
1978	49.7	6	43.7	47.5
1979	39.4	8.9	30.5	43.6
1980	46	8.9	37.1	33.1
1981	25.1	7.1	18	21.2
1982	23.2	3.5	19.7	18.6
1983	23.3	6.3	17	17.7
1984	28.2	7.7	20.5	31.9
1985	57.7	4.1	53.6	23.3

4. سۇپۇرگە

شىنجاڭ سۇپۇرگە قوناق ئۆستۇرۇشتە ياخشى تەبىئىي شارائىتقا ئىگە. سۇپۇرگە قوناقنىڭ رەڭگى قىزىل، ئەۋرىشىم، چىداملىق بولىدۇ. ئەمما باغلاش تېخنىكىسى ناچار، ستاندارتى ئۆلچەمسىز، باھاسى يۇقىرى، سانى بەزىدە كۆپ، بەزىدە ئاز بولغاچقا، بازارنى دائىملىق تەمىنلىيەلمەي، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىپ كىرگۈزۈشكە توغرا كەلدى.

1) مال مەنبەسى

شىنجاڭنىڭ سۇيۇرغە بايلىق مەنبەسى بىر قەدەر كەڭ تارقالغان، كۆپ قىسىم ۋىلايەت (ئوبلاست)، ناھىيىلەردە سۇيۇرغە قوناق ئىشلەپچىقىرىلىدۇ، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ سۇيۇرغە ئىشلەپچىقىرىش تارىخى خىلى ئۇزۇن، ئۇنىڭ سۇيۇرغىلىرىنىڭ مىقدارى كۆپ، سۇيىتى ياخشى، شۇڭا ئۇ، شىنجاڭدىكى سۇيۇرغە ئىشلەپچىقىرىدىغان نۇقتىلىق رايون. ئۇنىڭدىن باشقا شىخەنزە، ۋۇجياچۇ، ئۇرۇمچى قاتارلىق جايلاردىمۇ ئىشلەپچىقىرىلىدۇ. 1966 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يىللىق ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى 322 مىڭ دانە، 1970 - يىلى 180 مىڭ دانە، 1974 - يىلى 417 مىڭ دانە، 1978 - يىلى 1 مىليون 339 مىڭ دانە، 1982 - يىلى 558 مىڭ دانە بولدى، 1985 - يىلى تۆۋەنلەپ 328 مىڭ دانىگە چۈشۈپ قالدى.

شىنجاڭ سۇيۇرغىسىنىڭ مەھسۇلات مىقدارى بەزىدە كۆپ، بەزىدە ئاز بولۇپ، بازارنى تەمىنلەشكە تەسىر يەتتى. ئۆزىمىزدە ئىشلەپچىقىرىپ ئۆزىمىزنى تەمىنلەشنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، 1964 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سۇيۇرغىنىڭ ستاندارت سۇيىت ئۆلچىمىنى پۈتۈكىنىڭ ئۆزۈنلۇقى 25 — 35 سانتىمېتىر بولۇش، 5 ئۆرۈمدىن تەشكىل تېپىش، 15 — 17گىچە بوغۇلۇش، ئېغىرلىقى 500 گرام بولۇش كېرەك، دەپ بەلگىلىدى. 1971 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق پىلان يىغىنىدا سۇيۇرغە قوناق تېرىش كۆلىمى 40 مىڭ مو ئورۇنلاشتۇرۇلدى، ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز ماللار شىركىتى كادىر ئەۋەتىپ يېزا ئىگىلىك 7 - شىسى، 8 - شىسىدىكى تۈەن - مەيدانلارنىڭ سۇيۇرغە قوناق ئۇرۇقىنى سانجى ئوبلاستىنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگە تەڭشەپ بېرىپ، تېرىش كۆلىمىنى ئەملىيلەشتۇرغەن بولسىمۇ، لېكىن مەھسۇلات مىقدارى تۆۋەن، ئىقتىسادىي ئۈنۈمى ناچار بولۇپ، دېھقانلار تېرىشنى خالىمىغاچقا، تېرىش كۆلىمى پەقەت %10لا ئەملىيلەشتى. 1972 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتى ئىشلەپچىقىرىشقا قوماندانلىق قىلىش گۇرۇپپىسىغا دوكلات يېزىپ، سۇيۇرغە قوناقتىن 20 مىڭ مو تېرىش ھەققىدە تەكلىپ بەردى. 1978 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىدىن سۇيۇرغە ئىشلەپچىقىرىشنى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش پىلانىغا كىرگۈزۈپ، ھەر يىلى 6250 مو يەرگە سۇيۇرغە قوناق تېرىش ئارقىلىق 1 مىليون 200 مىڭ دانە سۇيۇرغە ئېلىش ھەققىدە يوليورۇق سورىدى. بۇنىڭ بىلەن سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى، شىخەنزە، ئۇرۇمچى شەھەرلىرى ئاساسلىق مەھسۇلات رايونى قىلىندى، 3480 مو يەرگە سۇيۇرغە قوناق تېرىلىپ 695 مىڭ دانە سۇيۇرغە ئىشلەپچىقىرىلدى، ئۇنىڭ 450 مىڭ دانىسى سېتىۋېلىندى، شۇ يىلى سۇيۇرغە قوناق تېرىش ۋەزىپىسى پىلاندىن %4.73 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋۇجياچۇيدە «شىمالىي شىنجاڭ بويىچە مەركەزلىك سۇيۇرغە ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش سۆھبەت يىغىنى» ئېچىپ، مال مەنبەسىنى ئەملىيلەشتۇرۇپ، ئىشلەپچىقارغۇچى ۋە سانقۇچى 2 تەرەپنى توختام ئىمزالاشقا تەشكىللەپ، زاپاسنى كۆپەيتىپ، ئاساسىي قاتلاملارنىڭ يۈكىنى يېنىكلەتتى. يىغىن مەزگىلىدە سۇيۇرغىنىڭ سۇيىتىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، پىششىقلاپ ئىشلەش تېخنىكىسى ئالماشتۇرۇلدى. شۇ يىلى ئىشلەپچىقىرىلغان سۇيۇرغە 1 مىليون 339 مىڭ دانىگە يەتتى.

2) سېتىۋېلىش

50 - ۋە 60 - يىللارنىڭ دەسلىپىدە دېھقانلار ئىشلەپچىقارغان سۇيۇرغىنىڭ كۆپ قىسمىنى ئۆزلىرى ئىشلىتىپ ئاشقان قىسمىنى بازارغا ئاپىرىپ ساتاتتى، شۇڭا بازاردا تەمىنلەش تەلەپنى قالدۇرالمايتتى. بازاردىكى تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىشقا زور كۈچ بىلەن مەدەت بەرگەندىن سىرت، سېتىۋېلىشنى پائال كۈچەيتتى، شىنجاڭ بويىچە ئىشلەپچىقىرىشقا زور كۈچ بىلەن مەدەت بەرگەندىن سىرت، سېتىۋېلىشنى پائال كۈچەيتتى، شىنجاڭ بويىچە 1966 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى 239 مىڭ دانە بولدى، 1967 - يىلى كۆپەيىپ، 420 مىڭ دانىگە يەتتى.

1968 — 1971 - يىلغىچە سېتىۋېلىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا تۆۋەنلەپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 175 مىڭ داندىن توغرا كەلدى. 1972 — 1974 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 398 مىڭ دانە، 1975 — 1977 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 229 مىڭ دانە، 1978 - يىلى 992 مىڭ دانە سېتىۋېلىندى. 1979 - يىلدىن كېيىن سېتىۋېلىش مىقدارى يەنە تۆۋەنلەشكە باشلىدى، 1982 - يىلى 413 مىڭ دانە بولغان بولسا، 1985 - يىلى 243 مىڭ دانىگە چۈشتى. ئاپتونوم رايون بويىچە سۈپۈرگىدە يېزىلار ئۆزلىرىنى قامدىغان قىسمىنى چىقىرىۋەتكەندە شەھەر، زاۋۇت - كان رايونلىرىغا 1 مىليون — 1 مىليون 200 مىڭ دانىگىچە سۈپۈرگە كېتىدۇ، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز بىر قىسمىنىڭ ئورنىغا باشقا ھەرخىل سۈپۈرگىلەر ۋە چاڭ - توزان سۈمۈرگۈچ ئىشلىتىلگەننى چىقىرىۋەتكەندە، يىلىغا 800 مىڭ دانە سۈپۈرگە كېرەك بولىدۇ. ئاپتونوم رايونىمىز ئىچىدە سۈپۈرگە مەھسۇلات مىقدارى يېتەرسىز، سېتىۋېلىش بەزىدە كۆپ، بەزىدە ئاز بولغاچقا، يەنە 400 مىڭ دانە سۈپۈرگىنى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىشقا توغرا كېلىدۇ. ئاپتونوم رايون سىرتىدىن1972- يىلى 284 مىڭ دانە، 1977 - يىلى 318 مىڭ دانە، 1978 - يىلى 838 مىڭ دانە سېتىۋېلىندى، 1979 — 1981 - يىللىرىغىچە سېتىۋېلىش تۆۋەنلەشكە باشلاپ، يىللىق سېتىۋېلىش مىقدارى 59 مىڭ دانىگە چۈشۈپ قالدى، 1982 - يىلى 582 مىڭ دانە سېتىۋېلىندى، 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىش تۆۋەنلەپ 228 مىڭ دانىگە چۈشتى.

3) سېتىش

سۈپۈرگىنىڭ سېتىلىش مىقدارى 1966 - يىلى 711 مىڭ دانە بولدى. 1967 - يىلدىن كېيىن يىلدىن-يىلغا تۆۋەنلەپ، 1971 - يىلى 34 مىڭ دانىگە چۈشتى. 1972 - يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن زور كۆلەمدە كىرگۈزۈلۈپ، سېتىلىش مىقدارى 697 مىڭ دانىگە يېتىپ، بازاردىكى تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت پەسەيمىشكە باشلىدى. 1977 - يىلى سۈپۈرگىنىڭ يىللىق سېتىلىشى 600 مىڭ دانە ئەتراپىدا مۇقىملاشتى. 1978 - يىلى سېتىلىش مىقدارى 1 مىليون 157 مىڭ دانىگە كۆپەيدى، 1979 — 1985 - يىلغىچە يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىلىش مىقدارى 720 مىڭ دانە ئەتراپىدا بولدى. 50 — 60 - يىللاردا سۈپۈرگە، قوناق سۈپۈرگىسىدىن باشقا، يەنە چىغ سۈپۈرگە بولۇپ، ئۇ كۆپىنچە يول، ھويلا، مەيدان قاتارلىق جايلارنى سۈپۈرۈشكە ئىشلىتىلىپ، يېزا - شەھەرلەردە كەم بولسا بولمايدىغان تازىلىق قورالى ئىدى. 50 - يىللاردا ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلار چىغنى پائال سېتىۋېلىپ، سۈپۈرگە ئىشلەشكە تەشكىللەپ، شەھەر - يېزا بازارلىرىنى تەمىنلىدى، كېيىن بىنەم ئېچىپ ئېتىز بەرپا قىلىنىشى بىلەن، چەكسىز چىغلىقلار پەيدىنپەي ئېتىزلىققا ئايلاندى. 70 - يىللاردىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن بامبۇك سۈپۈرگە سېتىۋېلىشنى تەشكىللەپ، بىر قىسىم چىغ سۈپۈرگىنىڭ ئورنىغا دەسسەتتى، ئەمما مۇھىت تازىلىق تارماقلىرى چىغ سۈپۈرگىنى ئىشلىتىشكە ئادەتلىنىپ كەتكەن بولسىمۇ، سېتىۋېلىش، پىششىقلاپ ئىشلەشكە ئامال قىلالمىغانلىقتىن، بازارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرغىلى بولمىدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ سۈپۈرگە سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 5 بىرلىكى: 10 مىڭ دانە

يىللار	سېتىۋېلىش		سېتىش
	جەمئىي	ئاپتونوم رايون ئىچى	ئاپتونوم رايون سىرتى
1966	23.9	23.9	71.1
1967	42	42	41.2
1968	21.1	21.1	40

20		17.6	17.6	1969
5.1		13.3	13.3	1970
3.4		18	18	1971
69.7	28.4	42	70.4	1972
62.3	19.3	46.5	65.8	1973
56.1	16.3	30.9	47.2	1974
78	38.2	16.8	55	1975
60.8	22	22	44	1976
66.8	31.8	44.9	76.7	1977
115.7	83.8	99.2	183	1978
81.3	12.4	84	96.4	1979
66.7	0.9	32.1	33	1980
55.9	4.4	28.9	33.3	1981
102.2	58.2	41.3	99.5	1982
62.3	36.1	63.7	99.8	1983
67.3	1.6	20.6	22.2	1984
69.6	22.8	24.3	47.1	1985

§3. پاختا، چىگىدىن توقۇلغان يەرلىك توقۇلما بۇيۇملار

ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى تىجارەت قىلىدىغان پاختا، چىگىدىن توقۇلغان يەرلىك توقۇلما بۇيۇملار ماتا، سەگەز، خورجۇن، يۈك - تاق تاغىرى، زەدىۋال، چەكمەن، يىپ تاغار، يىپ ئارغامچا، چىگە ئارغامچا قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، بۇلار مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق تاۋارلار بولۇپ، ھەرمىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇشىدا كەم بولسا بولمايدىغان بۇيۇملار ئىدى، 80 - يىللاردا بەزىلىرىنىڭ ئورنىنى يېڭى مەھسۇلاتلار ئىگىلىدى، بەزىلىرى پەيدىنپەي ئىشلىتىشتىن قالدى.

1. ماتا، يىپ تاغار

1) مال مەنبەسى

50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە، يەرلىك توقۇلما بۇيۇملار ئەركىن سودا قىلىناتتى، ماتا، يىپ تاغارلارنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاللاپ سېتىۋالدى. پاختىنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، يەرلىك توقۇلما بۇيۇملار يىلمۇ - يىل ئازىيىپ، ئۆكسۈپ قالدى. 1961 - يىل10- ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى 350 توننا يېڭى پاختا كۆرسەتكۈچى چۈشۈرۈپ، ماتا، يىپ تاغار قاتارلىق مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقىرىشنى ئورۇنلاشتۇردى. 1962 - يىل 6 - ئايدا گوۋۇيۈەن ئاپتونوم رايونىمىزدا ماتا توقۇشقا ئىشلىتىش ئۈچۈن 1000 توننا پاختا كۆرسەتكۈچى تەستىقلاپ بەردى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قەشقەر ۋىلايىتىگە 200 توننا، خوتەن ۋىلايىتىگە 150 توننا، ئاقسۇ ۋىلايىتىگە 125 توننا، بايىنغولىن ئوبلاستىغا 50 توننا ئورۇنلاشتۇردى. ماتادىن 500 مىڭ توپ، يىپ تاغاردىن 200 مىڭ دانە توقۇش ئورۇنلاشتۇرۇلدى. لېكىن توقۇش پىلانى ئەمەلىيلەشمەسلىك، بەزى پىششىقلاپ ئىشلەنگەنلىرىنىڭ سۈپىتى

ناچار، باھاسى يۇقىرى بولۇش، خام ئەشيا ئىسراپ بولۇپ كېتىش، بەزىلىرىنى ئۆزلىرى سېتىش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، سېتىۋېلىش پىلانى ئورۇندالمىدى. 1963 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تارقاتقان «دۆلەت بۇيرۇپ بەرگەن تولۇقلىما پاختىدىن ماتا، تاغار توقۇش مەسلىسى ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» تا مۇنداق بەلگىلەندى: (1) دۆلەت بۇيرۇپ بەرگەن پاختىدىن توقۇلغان ماتا، تاغارلارنىڭ ئەركىن بازارغا كىرىشىگە بىردەك رۇخسەت قىلىنمايدۇ؛ (2) دۆلەت بۇيرۇپ بەرگەن پاختىدىن توقۇلغان ماتا، تاغارلارنىڭ يۇقىرىغا يۆتكىلىش باھاسى توقۇلۇش تەننەرخىگە مۇقىم 10% خىراجەت نىسبىتىنى قوشۇش بويىچە ھېسابلىنىدۇ، بازاردىكى سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە يۇقىرىغا يۆتكەشكە بولمايدۇ؛ (3) سۈپەتنى ئۆستۈرۈپ، توقۇشقا ۋە يۇقىرىغا يۆتكەش پىلانىنىڭ ئورۇندىلىشىغا ھەقىقى كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. شۇ يىلى 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز مالىلار تىجارەت باشقارمىسى ھەرقايسى جايلاردىن ئومۇمەن توقۇلغان ماتا، تاغارلار 1957 - يىلى بەلگىلەنگەن ستاندارت، سۈپەتكە ئۈيغۇن كېلىشنى يەنى ماتانىڭ 1 - دەرىجىلىكىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 550 سانتىمېتىر، كەڭلىكى 45 سانتىمېتىر، ئېغىرلىقى 4.0 كىلوگرام كېلىشى، ھەر كۋادرات سانتىمېتىر ئۆرۈش، ئاقاق يىپلارنىڭ ھەرقايسىسى 12 تالدىن بولۇشى؛ تاغارنىڭ 1 - دەرىجىلىكىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 120 سانتىمېتىر، كەڭلىكى 78 سانتىمېتىر، ئېغىرلىقى 1.1 كىلوگرام كېلىشى، ھەر كۋادرات سانتىمېتىردا ئۆرۈش يىپ 9 تال، ئاقاق يىپ 5 تالدىن بولۇشنى تەلەپ قىلدى. يۇقىرىدىكى بەلگىلىمىگە ئۈيغۇن كەلگەنلىرى يۇقىرىغا يۆتكەلدى، يۇقىرىدىكى ستاندارت، سۈپەت تەلىپىگە يەتمىگەنلىرىنى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى شۇ جايدىكى بازارلاردا ساتتى، خالىغانچە ئالماشتۇرۇشقا رۇخسەت قىلىنمىدى.

60 — 70 - يىللارنىڭ دەسلىپىدە، يىپ تاغار بىلەن تەمىنلەش تەلەپنى قاندۇرالمىدى، تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن، 1967 - يىل 7 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى شىنجاڭدا يىپ تاغار توقۇش ئۈچۈن مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان 150 تونىنا پاختا تەقسىملەپ بەردى، ھەربىر تاغارغا 1.5 كىلوگرامدىن پاختا بويىچە ھېسابلىغاندا، 100 مىڭ دانە تاغار توقۇلۇپ، تارباغاتاي، ئالتاي، سانجى، بورتالا، تۇرپان قاتارلىق ۋىلايەت (ئوبلاست) لەردىكى يېزىلار نۆۋەتلىك تەمىنلەندى. 1969- يىل 2 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ قوشۇلۇشى ئارقىلىق، ئىلى، بايىنغولىن، ئاقسۇ، قىزىلسۇ، قەشقەر، خوتەنلەر ئۆز جايىدا تاغار توقۇپ، ئۆز يېرىنى تەمىنلەش ئۈچۈن 400 تونىنا پاختا ئورۇنلاشتۇردى. 1974 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ قوشۇلۇشى ئارقىلىق، 400 تونىنا پاختا كۆرسەتكۈچى ئىشلىتىلىپ، مەخسۇس تاغار توقۇلۇپ، ئىلى، بايىنغولىن، ئاقسۇ، قىزىلسۇ، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلار تەمىنلەندى. 70 - يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە، چىگە تاغارنىڭ مال مەنبەسى تولۇق بولدى، چىگە تاغارنىڭ باھاسى يىپ تاغاردىن ئەرزان ھەم چىداملىق بولغاچقا، يىپ تاغارنىڭ ئىشلىتىلىش مىقدارى پەيدىنپەي ئازايدى. 80 - يىللاردىن كېيىن، سۈلياۋ تاغارلار دۇنياغا كېلىپ، يىپ تاغار شاللاپ چىقىرىلدى.

2) سېتىۋېلىش، سېتىش

(1) يىپ تاغار 1952 - يىلى 250 مىڭ دانە، 1953 — 1954 - يىللىرى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 55 مىڭ دانە، 1955 — 1960 - يىلغىچە ھەرىيلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 260 مىڭ دانە، 1961 —1965- يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 148 مىڭ 600 دانە سېتىۋېلىندى. 1968 - يىلى 689 مىڭ دانە سېتىۋېلىنىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى رېكورت يارىتىلدى. 1969 - يىلدىن كېيىن، خام ئەشيا قىس ۋە بازارنىڭ ئۆزگىرىشى تۈپەيلىدىن، سېتىۋېلىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا تۆۋەنلىدى، 1975 - يىلى 309 مىڭ دانە، 1980 - يىلى 112 مىڭ دانە، 1984 - يىلى 24 مىڭ دانىگە چۈشۈپ قالدى.

1953 - يىلى 45 مىڭ دانە يىپ تاغار سېتىلدى، 1954 — 1960 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 270 مىڭ دانە، 1961 — 1970 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 317 مىڭ دانە، 1971 —

1975 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 283 مىڭ دانە سېتىلدى. 1976 - يىلدىن كېيىن سېتىلىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا تۆۋەنلىدى. 1977 - يىلى 274 مىڭ دانە، 1980 - يىلى 205 مىڭ دانە، 1984- يىلى 52 مىڭ دانە سېتىلدى.

(2) ماتا 1957 - يىلى شىنجاڭ بويىچە 3 مىليون 100 مىڭ توپ سېتىۋېلىندى، 2 مىليون 100 مىڭ توپ سېتىلدى، بۇنىڭ بىلەن بازارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرغىلى بولمىدى. 1959 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ماتانى 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيا قاتارىغا كىرگۈزۈپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۈتاش تىجارەت قىلىدىغان، باشقا ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ سېتىۋېلىشىغا رۇخسەت قىلىنمايدىغان بولدى. 1961- يىلى قالدۇرۇق پاختا ئازايغاچقا، ماتا سېتىۋېلىش تۆۋەنلىدى، ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، كىرەكسىز ماللار تىجارەت باشقارمىسىنىڭ ئىستاتىستىكىسىغا قارىغاندا، ئاپتونوم رايونلۇق شىركەت 1957 - يىلى 575 مىڭ توپ، 1958 - يىلى 125 مىڭ توپ، 1959 - يىلى 98 مىڭ توپ، 1960 - يىلى 68 مىڭ توپ، 1961 - يىلى 1 - ئايدىن 9 - ئايغىچە ئاران 2000 توپ سېتىۋالغان. 1965 - يىلى ماتا 2 - خىلدىن3- خىلدىكى ماددىي ئەشياغا ئۆزگەرتىلىپ، بازار باشقۇرۇش بەلگىلىمىسى بويىچە شەخسلەرنىڭ ئۆزلىرى سېتىشىغا رۇخسەت قىلىنىدى. 70 - يىللارغا كەلگەندە، خىمىيىۋى تالالىق رەختلەرنىڭ تۇرلىرى كۆپەيىپ، ماتاغا بولغان ئېھتىياج يىلدىن - يىلغا ئازايدى.

2. خۇرجۇن

خۇرجۇن — دېھقان - چارۋىچىلار لازىمەتلىك ماددىي بۇيۇملارنى قاچىلاپ مۇرىسىگە ئارتىپ يۈرۈدىغان بىر خىل تۇرمۇش قورالى. 50 - يىللاردا جەنۇبىي شىنجاڭدا ئۆز جايىدا توقۇلۇپ ئۆز جايىدا سېتىلىپ، بازاردا تەمىنلەش تەلەپنى قاندۇرالمايتتى. 60 - يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە، ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات چەرچىن ماللار شىركىتى ھەرىيلى پاختا كۆرسەتكۈچىدىن 50 — 100 تونىنا ئىلتىماس قىلىپ، جېجيانىڭنىڭ ۋېنجۇ شەھىرىدە خۇرجۇن توقۇتتى. 1976 - يىلى ئاپتونوم رايون پاختا كۆرسەتكۈچىدىن 60 تونىنا، 1977- يىلى 100 تونىنا بۇيرۇپ بېرىپ، 70 مىڭ دانە خۇرجۇن، 5000 دانە يۈك - تاق تاغىرى توقۇتتى. 80- يىللاردا بۇ خىل تاۋارلارنىڭ ئورنىغا كۆپ خىل شەكىلدىكى سۈلياۋ توقۇلما تاغارلار، سۇنئىي خۇرۇمدىن ئىشلەنگەن بۇيۇملار دەسسەپچە، توقۇشقا ئۇيۇشتۇرۇشمۇ يىلدىن - يىلغا ئازايدى.

3. چىگە ئارغامچا، چىگە تاغار

1) چىگە ئارغامچا

50 - يىللارنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مەدەت بېرىشى بىلەن «قىزىل نۇر» ئارغامچا زاۋۇتى قۇرۇلۇپ، ھەرخىل ستاندارتتىكى چىگە ئارغامچا ئىشلىپ، بازار تەمىنلەندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە پاراۋانلىق زاۋۇتىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ياردەم بېرىپ، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنى چىگە شوينا ئېشىشقا تەشكىللەپ بازارنى تەمىنلىدى. لېكىن تەمىنلەش تەلەپنى قاندۇرالمىغاچقا، ھەرىيلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 30 — 80 تونىنا چىگە شوينا؛ 60 — 100 تونىنا چىگە ئارغامچا (ئاق ئارغامچىلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) سېتىۋېلىندى.

2) چىگە (كاناپ) تاغار

60 - يىللاردا، ئېھتىياجلىق چىگە تاغارلارنىڭ ھەممىسى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلدى. چىگە تاغار گىرەلەشمە تىجارەت قىلىنىدىغان تاۋار بولۇپ، كۇندىلىك چەرچىن مال، ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى، سودا ساراي قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى تىجارەت قىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تىجارەت قىلغان چىگە تاغار 60 - يىللاردا ھەر يىلى 300 مىڭ دانە، 70 - يىللاردا ھەرىيلى 600 مىڭ دانە، 80 - يىللاردا

ھەربىلى 1 مىليون دانە سېتىۋېلىندى، 1985 - يىلى 1 مىليون 189 مىڭ دانە سېتىۋېلىندى، 1 مىليون 393 مىڭ دانە سېتىلدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ يىپ تاغار سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 6 بىرلىكى: 10 مىڭ دانە

يىللار	سېتىۋېلىش	سېتىش	يىللار	سېتىۋېلىش	سېتىش
1952	25		1970	22.2	33
1953	5.1	4.5	1971		30
1954	5.9	9.6	1972	10.8	25.4
1955	18.5	18.8	1973	17.4	27.4
1957	29	12.1	1974	24.4	26
1959	27	15.9	1975	30.9	32.8
1960	29.6	80.1	1976	24	31.6
1961	10.5	19.9	1977	24.5	27.4
1962	10.9	24.4	1978	24.2	24.6
1963	14	33.8	1979	14.1	21.4
1964	13.2	36.8	1980	11.2	20.5
1965	25.7	25.6	1981	13.1	17.4
1966	35.7	32.5	1982	8.9	16.6
1967	13	35.6	1983	5	13.9
1968	68.9	40.2	1984	2.4	5.2
1969	47.2	33.4			

4 §. باشقا يەرلىك مەھسۇلاتلار

1. موخوركا

موخوركا — تاماكىنىڭ غولى ئېزىلىپ ئۇنىتىغا، تاماكا يۇپۇرمىقى ئارىلاشتۇرۇلۇپ ياسىلىدۇ. 1939 - يىلى جۇڭگو مۇھاجىرى ئېلىپ كەلگەن تاماكا ئۇرۇقى ئىلىدا تېرىلىپ، مەخسۇس موخوركا ياساش ئىشخانىسى ئېچىلىپ سېتىلدى. 1940 - يىلى موخوركا شىنجاڭ بويىچە سېتىلدى، بۇگۈنگە قەدەر مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق تاۋار، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات بولۇپ شەكىللەندى.

1) مال مەنبەسى

1952 - يىلى شىنجاڭ بويىچە موخوركا ئىشلەيدىغان ئىشخانا 32گە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە خۇسۇسىيلار ئىگىلىكىدىكىسى 29، ئومۇمىي ئىگىلىكتىكىسى 3. 1954 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكىلىك سودا نازارىتىنىڭ غۇلجا شەھىرىنىڭ موخوركا ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈشىدىن مەلۇم بولۇشىچە، غۇلجا شەھىرىدە موخوركا ياسايدىغان كارخانىدىن جەمئىي 23ى بولۇپ، يىلىغا 186 تونىا موخوركا ئىشلەپچىقىرىلغان. 1956 - يىلى شىنجاڭ بويىچە ئاساسلىق موخوركا ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرى غۇلجا شەھەرلىك، جىمىسار، قورغاس، تېكەس، سۈيدۇڭ، ئۈچتۇرپان ناھىيىلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى قاتارىمقىدا قۇرۇلغان بولۇپ، بۇ كارخانىلار يىلىغا 600 تونىدىن كۆپرەك موخوركا ياسىيالايتتى.

1957 — 1971 - يىلغىچە، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ بۇرچىن موخوركا زاۋۇتى، يەنجى ناھىيىلىك تاماكا، چىگە پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى، مورى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى موخوركا زاۋۇتى، قۇمۇل ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى موخوركا زاۋۇتى، چاپچال ناھىيىلىك يېمەكلىكلەرنى ئۇنۇمبرسال پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى، ئۇرۇمچى ناھىيىلىك سودا ئىدارىسى ئۇنۇمبرسال پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى قۇرۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا بىكتۇەندىمۇ موخوركا ياساش زاۋۇتىدىن 11ى قۇرۇلدى. 1971 - يىلى شىنجاڭ بويىچە موخوركا زاۋۇتى 37گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە يەرلىكىنىڭ 26، بىكتۇەننىڭ 11 بولۇپ، يىللىق موخوركا مەھسۇلاتى 1865 تونىغا يەتتى.

موخوركا ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت دائىرىسىگە كىرىدۇ. 70 - يىللاردا بىر مەھەل ئۆكسۈپ قالدى. 1977 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىلتىماس قىلىشى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش پىلانىغا كىرگۈزۈلۈپ، ھەرىيلى 60 مىڭ مو يەرگە تاماكا تېرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىلى ۋىلايىتىدە تېرىلغىنى 25 مىڭ مو. 1978 - يىلى شىنجاڭ بويىچە موخوركىنىڭ تاۋار مەھسۇلات مىقدارى 3000 تونىا، سېتىۋېلىش مىقدارى 2629 تونىا بولۇپ، تەمىنلەش ئېھتىياجىنى قاندۇرالماسلىقتەك ۋەزىيەت ئاساسىي جەھەتتىن ئوڭشالدى.

1956 — 1985 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ موخوركا ئىشلەپچىقىرىشقا سالغان مەبلىغى 1 مىليون 248 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، موخوركا ئىشلەپچىقىرىش شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغىچە ئومۇملاشتۇرۇلدى.

2) سېتىۋېلىش، سېتىش

1954 - يىلى 73 تونىا موخوركا سېتىۋېلىندى، 90 تونىا سېتىلدى. 1955 - يىلى 877 تونىا سېتىۋېلىنىپ، 288 تونىا سېتىلدى. 1958 - يىلى ھەرقايسى جايلار ئارقا - ئارقىدىن زاۋۇت قۇرۇپ، ئۆز جايىدا ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆز جايىنى تەمىنلەپ، بازاردىكى تەمىنلەش بىلەن تەڭپ مۇناسىۋەتنى نورماللاشتۇردى. مۇشۇ بىر يىلدا 763 تونىا سېتىۋېلىنىپ، 928 تونىا سېتىلدى. 1959 - يىل 8 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ «دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق يەرلىك، ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى تۇرلەر بويىچە باشقۇرۇش ھەققىدىكى بەلگىلىمە» سىدە، موخوركا خام ئەشياسى 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيا قاتارىغا كىرگۈزۈلۈپ، بىر تۇتاش سېتىۋېلىندى، شۇ يىلى 1040 تونىا سېتىۋېلىنىپ، 1230 تونىا سېتىلدى. 1961- يىل 5 - ئايدا دېھقانلارنىڭ تاماكا تېرىشىغا ئىلھام بېرىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتىنىڭ «مۇھىم ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنى سېتىۋېلىشتا ئاشلىق بىلەن مۇكاپاتلاشنى يولغا قويۇش چارىسى» دا، 50 كىلوگرام

تاماكا (تاماكا غولى، يۇپۇرمىقى) سېتىۋېلىنسا، 5 كىلوگرام ئاشلىق مۇكاپات بېرىلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. كېيىنكى يىلى مۇكاپاتلاش توختىتىلدى. 1963 - يىلى موخورکا ئوبوروتىنى بىر تۇتاش باشقۇرۇش چارىسى تۈزۈپ چىقىلدى ھەمدە موخورکا پىششىقلاپ ئىشلەش ئالاھىدە ئېھتىياجنى تەمىنلەيدىغان تاۋارلار دائىرىسىگە كىرگۈزۈلدى. 1964 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى موخورکا تىجارىتىنى سىناق تەرىقىسىدە ئېلىپ بېرىش لايىھەسىنى يولغا قويۇپ، موخورکا ئىشلەپچىقىرىش ۋە تىجارىتىدە «بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش، پىلان بويىچە يۆتكەش، دەرىجىگە ئايرىپ تىجارەت قىلىش، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولۇش» تىن ئىبارەت فاكتورنى ۋە «بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش، دەرىجىگە ئايرىپ تىجارەت قىلىش، ھالقىلارنى ئازايتىش، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن ئىستېمالنى ئوخشاش نەزەرگە ئېلىش» پرىنسىپىنى بېكىتىپ يولغا قويدى. ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى شۇ جايىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن، تىجارەت ھالقىسى جەھەتتە، ئىشلەپچىقىرىشتىن سېتىشقىچە 2 تۇپ سېتىش ھالقىسىدىن ئاشۇرۇۋېتىدى. مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىدىغان رايوندىكى ناھىيە ئىچىدە سېتىلىدىغانلىرىنى ناھىيىلىك كوپېراتىپ تىجارەت قىلدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ پارچە ساتتى؛ ئۆلايەت، ئوبلاست (شەھەرلەر) تا سېتىلىدىغانلىرىنى 2 - دەرىجىلىك پونكىت تىجارەت قىلدى، ھەرقايسى ماگىزىنلار پارچە ساتتى، مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىدىغان رايوندا پەقەت بىرلا تۇپ سېتىش ھالقىسى قالدۇرۇلدى؛ سېتىش رايونىدا 2 - دەرىجىلىك پونكىت ۋە ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن ئىبارەت 2 تۇپ سېتىش ھالقىسى ئارقىلىق بولدى. ئومۇمەن توختامدىكى پىلانغا كىرگۈزۈلگەن موخورکا زاۋۇتلىرىنىڭ ئۆزى ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆزى سېتىشىغا بىردەك رۇخسەت قىلىنمىدى. خام ئەشيا بىلەن تەمىنلەش جەھەتتە، ئالدى بىلەن ئاشۇ زاۋۇتلارنىڭ نورمال ئىشلەپچىقىرىشىغا كاپالەتلىك قىلىندى. 1965 - يىل9- ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى «موخورکىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش سېتىش باھاسىنى تەڭشەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ئاساسلىق مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىدىغان رايون غۇلجا، سۈيدۇڭ، قورغاستىن ئىبارەت 3 ناھىيىنىڭ موخورکىسىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى (ئورالمىغان) ئالاھىدە دەرىجىلىكىنى 4.20 يۈەن، 1 - دەرىجىلىكىنى 3.70 يۈەن، 2 - دەرىجىلىكىنى 2.90 يۈەن، 3 - دەرىجىلىكىنى 2.50 يۈەن قىلىشنى؛ ئورالغان موخورکىنىڭ ھەر كىلوگرامىغا 0.35 يۈەن ئوراش ھەققى قوشۇشنى؛ سېتىش باھاسىنى بېكىتىشتە يۆتكەش باھا پەرقى نىسبىتى 7.5%، توپ سېتىش بىلەن پارچە سېتىش پەرق نىسبىتى جەھەتتە ئورالمىغان موخورکىنى 14%، ئورالغان موخورکىنى 12% قىلىشنى تەلەپ قىلدى. باشقا جايلارنىڭ موخورکا باھاسىنى ھەرقايسى ئۆلايەتلىك، ئوبلاستلىق، بۆلۈستە قاراشلىق شەھەرلىك، ناھىيىلىك مال باھا تارماقلىرى يۇقىرىدىكى روھ بويىچە، شۇ جايىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش ئەھۋالىغا قاراپ ئۆزلىرى بەلگىلىدى. 1963 — 1975 - يىلغىچە يىللىق سېتىۋېلىش مىقدارى 1386 تونىنا، يىللىق سېتىش مىقدارى 1313 تونىنا بولدى. 1978 - يىلى بازار سودىسى قويۇۋېتىلىپ، ھەرقايسى ئۆلايەت، ناھىيىلەر كۆپلەپ موخورکا ئىشلەپچىقاردى، بەزى گۈڭشې - ئەترەت ۋە ئەزالارمۇ موخورکا ياساپ بازاردا ساتتى، شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى 2629 تونىنا موخورکا سېتىۋالدى، 1850 تونىنا ساتتى، بازاردا موخورکا بىلەن تەمىنلەش ئېھتىياجدىن ئېشىپ كەتتى. قارىغۇلارچە ئىشلەپچىقىرىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن «سېتىشقا قاراپ ئىشلەپچىقىرىشنى بېكىتىش» يولغا قويۇلۇپ، 1980 - يىل 1 - ئايدا موخورکا 2 - خىلدىكى تاۋاردىن 3 - خىلدىكى تاۋارغا ئۆزگەرتىلدى ھەمدە كېلىشىم باھا بويىچەسېتىۋېلىش- سېتىش يولغا قويۇلدى. 1983 - يىلدىن كېيىن، سېتىۋېلىش - سېتىش زور ھەجىمدە تۆۋەنلەپ، 1984- يىلى 812 تونىنا سېتىۋېلىندى، 1137 تونىنا سېتىلدى؛ 1985 - يىلى 476.8 تونىنا سېتىۋېلىندى، 833.7 تونىنا سېتىلدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ موخورکا سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 7 بىرلىكى: تونىا

يىللار	سېتىۋېلىش	سېتىش	يىللار	سېتىۋېلىش	سېتىش
1952	116		1970	1960	1429
1954	73	90	1971	1843	1478
1955	877	288	1972	1591	1717
1956		314	1973	1580	1503
1957		320	1974	1764	1611
1958	763	928	1975	2704	2104
1959	1040	1230	1976	1444	1691
1960	620	1334	1977	1972	1787
1961	667	974	1978	2629	1850
1962	897	1274	1979	1319	1510
1963	808	1071	1980	1032	1551
1964	828	1206	1981	1359	1794
1965	830	799	1982	1715	2065
1966	1012	951	1983	1361	1596
1967	1150	889	1984	812	1137
1968	861	1114	1985	476.8	833.7
1969	1090	1200			

2. بامبۇك

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى تىجارەت قىلىدىغان بامبۇك ئاساسلىقى، جېجياڭ، فۇجيەن، گۇاڭشى، يۈننەن، گۈيجۇ، سىچۈەن، خۇنەن قاتارلىق جايلاردىن كىرگۈزۈلۈپ، قۇدۇق قېزىش، بىناكارلىق قۇرۇلۇش، چېدىر ياساشقا ئىشلىتىلدى.

1) سېتىۋېلىش

بامبۇك 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيا قاتارىغا كىرىدۇ، ئۇنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىر تۇتاش تەقسىم قىلدى. 1956 - يىلدىن كېيىن، ھەرىيلى 10 مىڭ تال كىرگۈزۈلدى. 1962 - يىلدىن كېيىن يىلدىن - يىلغا كۆپەيدى، 1963 - يىلى 16 مىڭ تالغا كۆپەيدى. 1965 — 1974 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەرىيلى 25 مىڭ تال، 1975 — 1979 - يىلغىچە ھەرىيلى 71 مىڭ تالدىن سېتىۋېلىندى. 1980 - يىلى 111 مىڭ تال سېتىۋېلىنىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى رېكورت يارىتىلدى. 1981 - يىلى ئېھتىياج مىقدارى ئازىيىپ كەتكەچكە، 53 مىڭ تال سېتىۋېلىندى، ئۇنىڭدىن كېيىن يىلدىن - يىلغا تۆۋەنلىدى، 1984 — 1985 - يىللىرى تېخىمۇ تۆۋەنلەپ، يىلغا 14 مىڭ تالدىن سېتىۋېلىندى.

2) سېتىش

بامبۇك ئالدى بىلەن دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىدا قۇرغاقچىلىققا تاقابىل تۇرۇپ قۇدۇق قېزىش ئۈچۈن سېتىپ بېرىلدى، ئۇنىڭدىن قالسا، خەلقنىڭ بىناكارلىق قۇرۇلۇش ئىشلىرى تەمىنلەندى. 1962 — 1974 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا، جەمئىي 285 مىڭ تال بامبۇك سېتىلىپ، يىلغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن

21 مىڭ 800 تالدىن سېتىلدى. 1975 — 1978 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 63 مىڭ 500 تالدىن سېتىلدى. 1980 - يىلى 98 مىڭ تال سېتىلىپ، بامبۇك ئىشلەتكۈچى ھەممە ئورۇنلىرىنىڭ ئېھتىياجى قاندۇرۇلدى. 1981 - يىلدىن كېيىن، قۇدۇق قېزىشتا ۋە خەلق بىناكارلىق قۇرۇلۇشلىرىغا بامبۇك ئىشلىتىش ئازىيىپ، سېتىش تۆۋەنلەپ 35 مىڭ تالغا چۈشتى، 1985 - يىلىغا كەلگەندە، سېتىش تېخىمۇ تۆۋەنلەپ 25 مىڭ تالغا چۈشۈپ قالدى.

3. چوڭ - كىچىك بامبۇك تاياقچىلار

چوڭ بامبۇك تاياق — بايراق سېپىغا ئىشلىتىدىغان، كىيىم يېيىشقا ئىشلىتىدىغان، گۈللۈكلەرگە ئىشلىتىدىغان، پاشىلىققا ئىشلىتىدىغان بامبۇك تاياقلارنى كۆرسىتىدۇ؛ كىچىك بامبۇك تاياق — ئاساسلىقى، كۆكتاتلىققا تېرەك قىلىدىغان، بېلىق قارمىقىغا ساپ قىلىدىغان بامبۇك تاياقلارنى كۆرسىتىدۇ. چوڭ بامبۇك تاياقتىن ھەر يىلى 60 مىڭدىن — 100 مىڭ تالغىچە، كىچىك بامبۇك تاياقتىن 500 مىڭ تالدىن 800 مىڭ تالغىچە كىرگۈزۈلدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى خوتەن، جياڭشى قاتارلىق جايلاردىن سېتىۋېلىندى. 1979 - يىلدىن كېيىن، كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلۇپ، بەزى ھاجەتمەن ئورۇنلار بامبۇك چىقىدىغان جايدىن بىۋاستە مال كىرگۈزگەچكە، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئازايدى.

4. سايمان ساپلىرى

1966 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن ئورمانچىلىق نازارىتى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى يېزا ئىگىلىك ئىشخانىسى ۋە مالىيە - سودا ئىشخانىسىنىڭ «ئۇششاق يەرلىك مەھسۇلاتلارنى پىششىقلاپ ئىشلەش، سېتىۋېلىشقا دائىر بىرقانچە مەسىلىنى ھەل قىلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تا ئوتتۇرىغا قويۇلغان «ئورمانلارنىڭ ئۆسۈشىگىمۇ كاپالەتلىك قىلىپ، ھەم ئورمان مەنبەسىدىن مۇڭاپىق پايدىلىنىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا مەدەت بېرىش» دېگەن يولىيورۇقنىڭ روھىغا ئاساسەن، بازارغا ئېھتىياجلىق سايمان ساپلىرىنىڭ ماتېرىياللىرى ئوستىدە، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ بىلەن ئورمانچىلىق مەيدانى تەرىپىدىن بىر تۇتاش تەمىنلەش - سېتىش توختامى تۈزۈلىدۇ، ئورمانچىلىق مەيدانلىرى ئىشلەپچىقىرىشنى ئۈيۈشتۇرىدۇ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سېتىۋېلىپ تەمىنلەيدۇ. ئورمانچىلىق مەيدانلىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا سېتىپ بېرىدىغان سايمان ساپلىق ماتېرىياللىرى (خام ماتېرىيال، يېرىم تەييار مەھسۇلات) نىڭ باھاسى پەقەت ئورمان ئاسراش ھەققى، ئىش ھەققى، باج، باشقۇرۇش ھەققى (10%) نىلا ئۆز ئىچىگە ئېلىش كېرەك، پايدا كۆرۈشكە، يەنە باشقا خىراجەتلەرنى قوشۇشقا بولمايدۇ، دەپ بەلگىلىدى. ئورمانچىلىق تارماقلىرىنىڭ ماسلىشىشى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەرخىل سايمان سېپىدىن 1967 - يىلى 460 مىڭ دانە، 1968 - يىلى 594 مىڭ دانە، 1969 - يىلى 339 مىڭ دانە، 1970 - يىلى 134 مىڭ دانە سېتىۋالدى، سېتىۋېلىش مىقدارى ئاز بولغانلىقتىن، جۆتۈ، تۆمۈر گۈرجەك ساپلىرى ئۆكسۈپ قالدى. 1971- يىل 7 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق ئىدارىسى بىلەن سودا ئىدارىسى بىرلىشىپ «سايمان ساپلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» چۈشۈرۈپ، «1- ئاۋغۇست» يېزا ئىگىلىك ئىنستىتۇتى، ماناس، قۇتۇبى، ئىلى قاتارلىق جايلاردىكى ئورمانچىلىق مەيدانلىرىغا پىلانلىق ھالدا غولى قاتتىق ئورمان بەلبېغى يېتىشتۇرۇپ، تۈركۈم بويىچە كېسىشنى يولغا قويۇپ، ئاپتونوم رايونىمىزنى سايمان ساپلىرى بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشنى ئۇقتۇردى.

1971 - يىلى 330 مىڭ دانە سايمان ساپ سېتىۋېلىنغان بولسا، 1975 - يىلى 41 مىڭ دانىگە تۆۋەنلىدى. مەۋقەنى ئاپتونوم رايون ئىچىگە قارىتىپ، سايمان ساپلىرى ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن، 1977- يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى 110 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، قۇمۇل،

ماناس، شىخەنزىلەردە سايمان سېپى ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇردى، قۇمۇل ناھىيىسىدىكى بۇلۇڭتوغراق ۋە بوغازلاردا 110 مو يەردە تۈخۈمەك، ئەرمۇدۇن ئۆستۇرۇش، سۆگەت ۋە سېرىق سۆگەتتىن 1 مىليون تۈپ يېتىشتۇرۇش؛ ماناس ناھىيىسىدىكى خۇڭشېلىك گۈڭشېسىدا 80 مو يەردە ئەرمۇدۇن بادرىسى ئۆستۇرۇش؛ شىخەنزە 145 - تۈەننىك تۈزلەڭلىك ئورمانچىلىق مەيدانىدا 20 — 30 مىڭ دانە سايمان سېپى ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسىنى كونكرېت ئورۇنلاشتۇردى. لېكىن، ھەرقايسى ئىشلەپچىقىرىش بازىلىرى چىڭ تۈتۈلمىغانلىقتىن، سايمان سېپى ئىشلەپچىقىرىش ئىزچىل تەرەققىي قىلالمىدى. 1977 — 1984 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر يىلى 171 مىڭ 500 دانە سېتىۋېلىندى، 1985 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى كۆپەيىپ 534 مىڭ دانىگە يەتتى. ئاپتونوم رايونىمىز سايمان سېپى بىلەن ئىزچىل ھالدا ئۆزىنى تەمىنلىيەلمەي كەلدى. بۇنىڭ بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن مال كىرگۈزۈشكە مەجبۇر بولدى. 1967 — 1985 - يىلغىچە شەرقىي شىمال، فۇجيەن، جياڭشى قاتارلىق جايلاردىن 11 مىليون 80 مىڭ دانە سېتىۋالدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 580 مىڭ داندىن توغرا كەلدى. بۇ ئاپتونوم رايونىمىزدىكى يىللاردىن بۇيانقى سېتىۋېلىش مىقدارىنىڭ %70.9نى ئىگىلىدى. 1967 — 1985 - يىلغىچە سېتىلغان سايمان سېپى جەمئىي 13 مىليون 418 مىڭ دانە بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 706 مىڭ داندىن توغرا كەلدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ سايمان سېپى سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 8 بىرلىكى: 10 مىڭ دانە

يىللار	سېتىۋېلىش			سېتىش
	جەمئىي	ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەلگىنى	
1967	58.3	46	12.3	58.3
1968	114.1	59.4	54.7	59.9
1969	63.4	33.9	29.5	58.6
1970	43.6	13.4	30.2	55.8
1971	76	33	43	58
1972	82.5	30.9	51.6	64.7
1973	108.4	15	93.4	68.5
1974	65.8	10.8	55	68.1
1975	53.8	4.1	49.7	63.1
1976	34	17	17	71.2
1977	133.2	11.6	121.6	81.2
1978	145.8	13.3	132.5	96.4
1979	51	6.1	44.9	79
1980	77.3	9.1	68.2	70.5
1981	23.5	11.8	11.7	57.5
1982	66.8	25.1	41.7	81
1983	153.6	29.9	123.7	90.2
1984	122	30.3	91.7	94
1985	89	53.4	35.6	65.8

5. ئارىلاشما بادىر

ئارىلاشما بادىر قاتتىق دۇب، شەرقىي شىمال ياسىنى قاتارلىق دەرەخلەردىن كېسىلىدىغان بادىر بولۇپ، ستاندارتلىك ئۇزۇنلۇقى 2.5 — 4 مېتىر، كىچىك بېشىنلىك دىئامېترى 6.12 سانتىمېتىر كېلىدۇ. ئاساسلىقى، شەرقىي شىمال، يۇننەن قاتارلىق جايلاردىن چىقىدۇ. شىنجاڭنىڭ تەڭرىتاغ، ئالتاي تاغلىرىدىكى قېلىن ئورمانلىقلاردا بۇنىڭ بايلىق مەنبەسى بىرقەدەر مول. ئەمگەك كۈچى ۋە توشۇش قاتارلىق شارائىتلارنىڭ چەكلىمىسى سەۋەبىدىن بۇ بايلىقلارنى ئېچىشقا ئىمكانىيەت يار بەرمىدى. شۇڭا 1965 - يىلدىن باشلاپ ھەرىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 10 مىڭ تالدىن ئارتۇق بۇنداق بادىر سېتىۋېلىندى. 1973 - يىلى يۇننەندىن 60 مىڭ تال كىرگۈزۈلدى. 1974 — 1979 - يىلغىچە شەرقىي شىمالدىن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەرىلى 140 مىڭ تال كىرگۈزۈلدى. (بۇنىڭ ئىچىدە 1979 - يىلى سېتىۋېلىنغىنى 247 مىڭ تال). 80 - يىللاردىن كېيىن ئۇي سېلىشتا كۆپىنچە سېمونت تاختا ئىشلىتىلىدىغان بولدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇنداق بادىرنىڭ باھاسى يۇقىرى بولغاچقا، ئىشلىتىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئازىيىپ، 1984 - يىلى مال كىرگۈزۈش توختىتىلدى.

Ⅱ باب

مېۋە - چېۋە، قۇرۇتۇلغان كۆكتاتلار

1949 - يىلى شىنجاڭ بويىچە قوغۇن - تاۋۇز تېرىش كۆلىمى 232 مىڭ 600 مو، مېۋىلىك دەرەخ كۆلىمى 250 مىڭ مو بولۇپ، قوغۇن - تاۋۇزنىڭ يىللىق مەھسۇلاتى 116 مىڭ 300 تونىنا ئىدى. 1985- يىلى قوغۇن - تاۋۇز تېرىش كۆلىمى كۆپەيىپ، 805 مىڭ 400 موغا، مېۋىلىك دەرەخ كۆلىمى 1 مىليون 200 مىڭ موغا، قوغۇن - تاۋۇزنىڭ يىللىق مەھسۇلاتى 1 مىليون 20 مىڭ (مەھسۇلات قىممىتى 150 مىليون يۈەن) تونىنغا، مېۋە 492 مىڭ (مەھسۇلات قىممىتى 190 مىليون يۈەن) تونىنغا، گازىر 82 مىڭ (مەھسۇلات قىممىتى 139 مىليون يۈەن) تونىنغا يېتىپ، كىشى بېشىغا 74.53 كىلوگرامدىن قوغۇن - تاۋۇز توغرا كېلىپ، مەملىكەت بويىچە كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان 6.52 كىلوگرامدىن 11.43 ھەسسە، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان مېۋە 36 كىلوگرام بولۇپ، مەملىكەت بويىچە كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان 10 كىلوگرامدىن 3.6 ھەسسە ئېشىپ كەتتى.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، مېۋە، قۇرۇتۇلغان كۆكتاتلار كۆپ يول ئارقىلىق تىجارەت قىلىنىدى. 1956 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپتا يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىكلەر تىجارەت باشقارمىسى قۇرۇلۇپ يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. 1958 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا قوشۇۋېتىلگەندە، كۆكتات - مېۋە تىجارەت باشقارمىسى تەسىس قىلىنىدى. 1959 - يىل 8 - ئايدا ئاپتونوم رايون قۇرۇق ئۇزۇم، گۈلە (قاق)، مېغىز، ياڭاق، قوغۇن قېقى، خاسىلىك، ئىلى ئالمىسى، كورلا نەشپۈتى، پىنتوزا، كىراخمالالارنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان ماددىي ئەشيالار قاتارىغا كىرگۈزدى. 1962 - يىل تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

بىلەن سودا نازارىتى ئايرىلغاندا، ھۆل - قۇرۇق مېۋە تىجارەت باشقارمىسى قۇرۇلۇپ، سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى داۋاملىق قانات يايدۇردى. بىر يىلدا 12 مىليون 600 مىڭ يۈەنلىك مال سېتىۋېلىپ، 19 مىليون 480 مىڭ يۈەنلىك مال ساتتى. مۇشۇ مەزگىلدە، قۇرۇق مېۋە سېتىۋېلىشتا، تاۋار - دۇردۇن، پاختا رەختلەرنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش يولغا قويۇلۇپ، مېۋىچى دېھقانلارنىڭ مەھسۇلات سېتىپ بېرىش ئاكتىپلىقى قوزغىتىلدى. 70 - يىللاردا مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش سىياسىتى داۋاملىق يولغا قويۇلۇپ، قۇرۇق ئۈزۈم، ياڭاق سېتىپ بەرگەنلەرگە ئاشلىق، خىمىيىۋى ئوغۇت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. 1970 - يىلى 16 مىليون 300 مىڭ يۈەنلىك سېتىۋېلىنىپ، 22 مىليون 530 مىڭ يۈەنلىك سېتىلدى. 1978 - يىلى 24 مىليون 860 مىڭ يۈەنلىك سېتىۋېلىنىپ، 35 مىليون 420 مىڭ يۈەنلىك سېتىلدى. يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش سىياسىتى پەيدىنپەي قويۇۋېتىلىپ، مېۋە - چېۋە، قۇرۇتۇلغان كۆكتاتلارنى سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپى پەيدىنپەي كېڭىيىپ، سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي قىممىتى تېزدىن ئاشتى. 1985 - يىلى 86 مىليون 660 مىڭ يۈەنلىك مال سېتىۋېلىندى، ئاساسلىق تۈرلەردىن قوغۇن 16 مىڭ 53 تونىا، تاۋۇز 37 مىڭ 131 تونىا، ئالما 1135 تونىا، نەشپۈت 1246 تونىا، قارا گازىر 10 مىڭ 796 تونىا، قۇرۇق ئۈزۈم 7633 تونىا، گۈلە 3576 تونىا سېتىۋېلىندى. 87 مىليون 340 مىڭ يۈەنلىك مال سېتىلدى. ئاپتونوم رايون سىرتىغا 12 مىڭ 600 تونىا قوغۇن، 22 مىڭ 500 تونىا تاۋۇز، 7830 تونىا قارا گازىر يۆتكەلدى. سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي قىممىتى 1962 - يىلدىكىدىن 5.82 ھەسسە، سېتىلىش قىممىتى 3.48 ھەسسە ئاشتى. تىجارەت تۈرلىرى 228 خىلغا يەتتى. بۈنىڭ ئىچىدە، ھۆل - قۇرۇق مېۋە 158 خىل، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەم تەڭشىگۈچ 70 خىل.

§1. قۇرۇق ئۈزۈم

قۇرۇق ئۈزۈم شىنجاڭنىڭ داڭلىق يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتى. «غەربىي يۈرت تەزكىرىسى»، «فەرغانە تەزكىرىسى» قاتارلىق تارىخىي ماتېرىياللاردىكى خاتىرىلەرگە ئاساسلانغاندا، شىنجاڭدا بۈنىڭدىن 2000 نەچچە يۈز يىل ئىلگىرىلا ئۈزۈم ئۆستۈرۈلگەن ھەمدە تارتۇق بۇيۇمى قىلىنىپ ئىچكىرىگە توشۇلغان. يېشىل كىشمىش يۇمشاق، گۆشلۈك، تەملىك بولۇپ، خەلقئارادا «يېشىل مەرۋايىت» دېگەن ئىسىل نامغا ئىگە. 1949 - يىلدىن ئىلگىرى قۇرۇق ئۈزۈم ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىياتى ئاستا ئىدى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، دۆلەت مەبلەغ، ماددىي ئەشيا، تېخنىكا قاتارلىق جەھەتلەردىن يار - يۆلەك بولۇپ، سانتۇچىلارنى مۇكاپاتلاش تەدبىرىنى يولغا قويغاچقا، ئىشلەپچىقىرىش تېز راۋاجلاندى.

80 - يىللاردا شىنجاڭنىڭ ئۈزۈم ئۆستۈرۈش كۆلىمى، مەھسۇلات مىقدارى، سورتى جەھەتلەردە مەملىكەت بويىچە ئالدىنقى قاتاردا تۇرۇپ كەلدى، ئاساسلىق مەھسۇلات رايونى تۇرپان، خوتەن ۋىلايەتلىرى بولۇپ، ھەر يىلى ئېلىنغان ئۈزۈمنىڭ 70% ئەتراپىدىكىسى قۇرۇتۇلۇپ پىششىقلاپ ئىشلەندى، 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى 7633 تونىا قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋالدى.

1. مال مەنبەسى

1) مەھسۇلات رايونى ۋە سورتلىرى

تۇرپان، پىچاندىن ئىبارەت 2 ناھىيە مەملىكەت بويىچە داڭلىق كىشمىش ئۈزۈم رايونى. 1962 - يىلى ئۈزۈم كۆلىمى 26 مىڭ 374 موغا، 1978 - يىلى 54 مىڭ 500 موغا يەتتى. 1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر

خەلق ھۆكۈمىتى تۇرپان ۋىلايىتىنى ئېكسپورت تاۋارلىرىنى ئۈنۈمبرسال ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قاتارىغا كىرگۈزۈپ، كىشمىش ئاق ئۈزۈمنى راۋاجلاندۇرۇشنى ئاساس قىلىش، ئۈزۈمنى كۆپ ئىشلەپچىقىرىپ، كىشمىشنى كۆپ قۇرۇتۇشنى ئېنىق كۆرسەتتى. 1985 - يىلى تۇرپان ۋىلايىتىنىڭ ئۈزۈملۈك كۆلىمى 125 مىڭ موغا، يىللىق ئىشلەپچىقىرىلغان قۇرۇق ئۈزۈم 6000 تونىنىدىن كۆپرەككە يەتتى. ئاپتونوم رايون ھەر يىلى ئېكسپورت قىلىدىغان قۇرۇق كىشمىش ئۈزۈمنى مۇشۇ ۋىلايەت تەمىنلەپ كەلدى.

خوتەن ۋىلايىتى شىنجاڭنىڭ داڭلىق قىزىل ئۈزۈم ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونى بولۇپ، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى مەھسۇلات مىقدارى شىنجاڭ بويىچە ئالدىنقى ئورۇننى ئىگىلەپ كەلدى، ئاساسلىق مەھسۇلات رايونلىرى كىرىيە، خوتەن، گۇما، قاراقاش قاتارلىق ناھىيىلەردىن ئىبارەت. 1978 - يىلى ۋىلايەت بويىچە 40 مىڭ 700 مو يەردە ئۈزۈم ئۆستۈرۈلدى. 1983 - يىل 11 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى خوتەن ۋىلايىتىنى ئاپتونوم رايون بويىچە تاۋار ئۈزۈم ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قىلىپ تەستىقلاپ، ئاشلىقتا ئۆزىنى تەمىنلەپ ئېشىنىشقا ھەقمقي كاپالەتلىك قىلىش شەرتى ئاستىدا، ئۈزۈم ئىشلەپچىقىرىشنى ئاكتىپ، سالماق راۋاجلاندۇرۇپ، تەرەققىيات يۆنۈلۈشى جەھەتتە تاۋار قۇرۇق ئۈزۈم بىلەن تەمىنلەشنى ئاساس قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 1985 - يىلى ئۈزۈم كۆلىمىنى 123 مىڭ موغا كۆپەيتىپ، ئاساسىي سورتنى «قىزىل ئۈزۈم» قىلىپ، يىللىق مەھسۇلاتنى 4000 تونىغا يەتكۈزدى. ئۈنىڭدىن باشقا، قەشقەر، قۇمۇل، ئاقسۇ، بايىنغولىن قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىمۇ ئىشلەپچىقىرىلدى.

شىنجاڭ ئۈزۈمى ئۇرۇقلۇق ئۈزۈم ۋە كىشمىش ئۈزۈمدىن ئىبارەت 2 چوڭ تۈرگە بۆلۈنىدۇ. 1959 - يىلدىن ئىلگىرى يېشىل كىشمىش، قىزىل كىشمىش، قەشقەر قۇرۇق ئۈزۈمى، يېشىل مۇناقى ئۈزۈم، قىزىل مۇناقى ئۈزۈم، غۇنچە ئۈزۈم، ئۇرۇقلۇق چوڭ قىزىل ئۈزۈم، ساغۇچ كىشمىش قاتارلىق تۈرلەر بار ئىدى. 1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى تۇرپان ناھىيىسىدە ئاق كىشمىشكە گىبېرىلىن ئۈكۈلى ئۇرۇش سىنىقى ئېلىپ بېرىپ مۇۋەپپەقىيەت قازاندى، بۇنىڭ بىلەن ھۆل ئۈزۈم مەھسۇلاتى ئوتتۇرا ھېسابى بىلەن %50دىن كۆپرەك ئاشىدىغان بولدى. 1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى بىلەن ش ئۇ ئا ر ھۆل - قۇرۇق مېۋە تىجارەت باشقارمىسى تۇرپانىنىڭ قۇدۇقتا ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدە ئېلىپ بارغان قۇرۇق ئۈزۈمنى ئىسلاش تېخنىكىسى سىنىقى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ، مەھسۇلات ئالتۇن رەڭلىك، پارقىراق، تازىلىق ئۆلچىمىگە لايىق بولدى.

2) كۆلىمى ۋە مەھسۇلات مىقدارى

مىنگونىڭ 38 - يىلى (1949 - يىلى)، شىنجاڭ بويىچە ھۆل ئۈزۈمنىڭ ئومۇمىي مەھسۇلاتى 38 مىڭ 400 تونىنا ئىدى، 1957 - يىلىغا كەلگەندە 64 مىڭ 600 تونىغا يەتتى، 1963 - يىلى 44 مىڭ 800 تونىنا، 1965 - يىلى 55 مىڭ 200 تونىنا، 1967 — 1978 - يىلغىچە ئوتتۇرىچە يىللىق مەھسۇلات 41 مىڭ 400 تونىنا ئەتراپىدا بولدى. 1979 - يىلى يېزىلاردا مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، مېۋىچى دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپلىقى زور دەرىجىدە قوزغىتىلدى، بۇنىڭ بىلەن ئۈزۈم كۆلىمى 168 مىڭ 700 موغا، مەھسۇلات مىقدارى 55 مىڭ 100 تونىغا يەتتى. 1985 - يىلى ئۈزۈم كۆلىمى 395 مىڭ 200 موغا، مەھسۇلات مىقدارى 149 مىڭ 600 تونىغا يېتىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە كىشى بېشىغا 92 . 10 كىلوگرامدىن توغرا كېلىپ، مەملىكەت بويىچە ئوتتۇرىچە كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان 29 . 0 كىلوگرامنىڭ 38 ھەسسىسىگە باراۋەر كەلدى.

شۇ يىلى، ھۆل ئۈزۈمنىڭ مەھسۇلات مىقدارى پىچان، تۇرپان، خوتەن، كۇچاردىن ئىبارەت 4 ناھىيىدە 10 مىڭ تونىنىدىن ئېشىپ كەتتى. (بۇنىڭ ئىچىدە پىچاننىڭ 20 مىڭ تونىنىدىن، تۇرپاننىڭ 15 مىڭ تونىنىدىن ئېشىپ كەتتى) . كىرىيە، قاراقاش، لوپ ناھىيىلىرىدە 5000 تونىنىدىن ئېشىپ كەتتى. 1979 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە مو بېشىدىن ئېلىنغان ئوتتۇرىچە ھۆل ئۈزۈم 444 كىلوگرام، 1985 - يىلى 729 كىلوگرام

بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 10.7% تىن ئاشتى.

3) ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بېرىش

ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېزىلاردا كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان مەخسۇس ۋە قوشۇمچە ئاپپارات ياكى مەخسۇس خادىملارنى سەپلەپ، ئۇزۇمچىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا مەبلەغ، كۆچەت، خىمىيىۋى ئوغۇت ۋە تېخنىكا جەھەتلەردىن مەدەت بېرىدى.

1953 — 1965 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مېۋىچى دېھقانلارنىڭ چۈنچە ياساش، ئۇزۇمنى جازىغا ئېلىشقا كېرەكلىك ياغاچ ماتېرىياللىرىنى ھەل قىلىپ بېرىدى ھەمدە ھەرخىل ئورگانىك ئوغۇتلارنى توشۇشقا ئاپتوموبىل چىقىرىش، گېبرېلىن ئوكۇلى، دېھقانچىلىق دورىلىرى ۋە باشقا ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرىنى سېتىۋېلىش قاتارلىق جەھەتلەردە ياردەم بېرىدى. 1966 — 1982 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى توقسۇن، كۆچا، مارالبېشى، يەكەن، قاراقاش، لوپ، خوتەن، كىرىيە قاتارلىق ناھىيىلەرنىڭ ئۇزۇمچىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا مەدەت بېرىش يۈزىسىدىن 79 مىڭ يۈەن مەبلەغ ياردەم قىلدى. 1967 — 1981 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېزا ئىگىلىك تارماقلىرىغا ياردەملىشىپ، تۇرپان، پىچانلاردىن كىشمىش ئۇزۇم كۆچىتىدىن 1 مىليون 270 مىڭ تۈپ، نوتىسىدىن 130 مىڭ تالنى جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تېكىش ئۈچۈن يۆتكەپ بېرىدى. خوتەن ۋىلايىتىدە 1980 - يىلى كىشمىش ئاق ئۇزۇم كۆلىمى پەقەت 1900 مو ئىدى، 1985 - يىلىغا كەلگەندە 26 مىڭ 431 موغا يەتتى، 5 يىلدا 12 ھەسسە ئاشتى. 1976 — 1983 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە مېۋە ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن مەخسۇس تۇرە ئورۇنلاشتۇرۇلغان خىمىيىۋى ئوغۇت 13 مىڭ 900 تونىنا بولۇپ، بۇنىڭ كۆپ قىسمى ئۇزۇمچىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ئۈچۈن ئىشلىتىلدى. 1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە پىچان ناھىيىسىنىڭ «قىزىل يۇلتۇز» گۈڭشې 2 - چوڭ ئېتىزلىقىنىڭ 10 ماشىنىلاشقان قۇدۇق قېزىشىغا مەبلەغ ۋە مادىدىي ئەشيا جەھەتلەردىن ياردەم بەردى ھەمدە يۇرۇشلەشكەن سۇ چىقىرىش ئەسلىھەلىرىنى پۈتۈنلەي ھەل قىلىپ بېرىپ، يېڭىدىن ئۇزۇم كۆچىتى تىكىلگەن 500 مودىن كۆپرەك ئۇزۇمزارلىقىنى سۇغا ئىگە قىلدى. 1977 — 1980 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇزۇمچى دېھقانلارغا ياردەم بېرىپ، جازىغا ئېلىشقا ئېھتىياجلىق پولات ماتېرىياللىرىدىن 366 تونىنا، سىمدىن 293 تونىنا، سېمونتتىن 600 تونىنا، ھەرخىل بادىرلاردىن 10 مىڭ داندىن كۆپرەك ھەمدە ھەرخىل تېپتىكى تراكتوردىن 25نى ھەل قىلىپ بېرىدى. 1979 - يىل 8 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئۇزۇم ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى گۈڭشې ئەزالىرىنى تۇرپاننىڭ ئۇزۇم ئىشلەپچىقىرىشتىكى ئىلغار تەجرىبىلىرىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىش ۋە ئۇگىنىپ كېلىشكە ئۇيۇشتۇردى.

2. سېتىۋېلىش

1951 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسى قۇرۇق ئۇزۇم سېتىۋېلىش كەسپىنى بىجىرىشكە باشلاپ، شۇ يىلى 349 تونىنا سېتىۋالدى. 1952 - يىلى 323 تونىنا سېتىۋالدى. 1955 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تۇرپان قۇرۇق ئۇزۇمىنى ئالدىن سېتىۋېلىشقا باشلاپ، ئۇزى مەلۇم قىلىش يىغىنىدا ئامما دېموكراتىك ھالدا باھالاش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، 30% — 50% زاكالەت سوممىسى تارقاتتى. 1957 - يىلى ئاپتونوم رايون قۇرۇق ئۇزۇمنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ پىلانلىق تەقسىم قىلىدىغان تاۋارلار قاتارىغا كىرگۈزۈپ، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇپ، سېتىۋېلىش پىلانىنى دەرىجىمۇ - دەرىجە تاكى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە قەدەر چۈشۈرۈپ، قۇرۇق ئۇزۇم مەھسۇلاتىنىڭ 40%نى يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىغا قالدۇرۇش، 60%نى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى شۇ يىلدىن باشلاپ، نۆۋەتا تەسىس قىلىپ سېتىۋالغاندىن باشقا، يەنە سەييارە

سېتىۋېلىش گۇرۇپپىلىرىنى تەشكىللەپ، سۈپەت تەكشۈرۈش خادىملىرىنى تەربىيىلەش كۇرسلىرىنى ئاچتى؛ دەرىجىگە ئايرىش ئۇلچەم ئەۋرىشكىلىرىنى بېكىتتىپ، مېۋىچىي دېھقانلار قاتناشقان سۈپەت تەكشۈرۈش گۇرۇپپىلىرىنى تەشكىللەپ، ئۇلچەم بويىچە دەرىجىسىنى بېكىتتى. 1953 — 1957 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2256 تونىنا قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋېلىندى. 1958 - يىلى گۈڭشىلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن، مېۋىلىك دەرەخلەر گۈڭشېنىڭ كوللېكتىپ ئىگىلىكىگە ئوتتى. مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىدە ئۈزگىرىش بولغانلىقتىن، گۈڭشې ئەزالىرى ئۆزى ئىشلىتىدىغان قۇرۇق ئۈزۈمنى گۈڭشې بېرىدىغان بولدى، تۇرپاندا ئۇزۇمگە قالدۇرۇلغىنى %24.5 قىلىندى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇق ئۈزۈمنى ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت سومىمىسىنىڭ ئۆلچىمىنى ئاسلىدىكى %30 — %50تىن ئالدىن سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتىنىڭ %12گە ئۆزگەرتتى. بىر يىلدا 3624 تونىنا قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋېلىندى. 1960 — 1962 - يىلغىچە تۇرپان، پىچانلاردا قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋېلىشتا سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش تەدبىرى يولغا قويۇلۇپ، ھەر 50 كىلوگرام قۇرۇق ئۈزۈم سېتىپ بەرگەنلەرگە 2 مېتىر يىپەك رەخت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. 1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «نۆۋەتتە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش خىزمىتى جەريانىدىكى بىرقانچە سىياسەت مەسىلىلىرى ھەققىدە بەلگىلىمە» سىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋالغاندا، قۇرۇق ئۈزۈم چىقىدىغان ئاساسلىق رايونلاردا، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنى ھېسابات بىرلىكى قىلىپ، كىشى بېشىغا 3 كىلوگرامدىن قۇرۇق ئۈزۈم توغرا كەلمىگەن گۈڭشې - ئەترەتلەردىن سېتىۋالماسلىق، قۇرۇق ئۈزۈم مەھسۇلات مىقدارى كىشى بېشىغا 3 كىلوگرامدىن ئاشقان گۈڭشې - ئەترەتلەردە ئالدى بىلەن ھەربىر كىشىگە 3 كىلوگرامدىن قالدۇرغاندىن كېيىنكى ئاشقان قىسمىنىڭ %94 (%6 ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە قالدۇرۇلمىدۇ) نى سېتىۋېلىشنى يولغا قويدى. مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئۆلچىمى يەنە ھەر 50 كىلوگرام قۇرۇق ئۈزۈم سېتىپ بەرگەنلەرگە 1 مېتىر يىپەك رەخت، 1 مېتىر پاختا رەختنى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشكە تەگىشىلدى. 1964 - يىلى تۇرپان، پىچان، خوتەن، كىرىيە، قاراقاش قاتارلىق ناھىيىلەردە مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئۆلچىمى يەنە بىر قېتىم تەگىشىلىپ، ئومۇمەن 50 كىلوگرام پىشىل ئۈزۈم، 1 — 2 - دەرىجىلىك قىزىل ياكى مۇناقى ئۈزۈم سېتىپ بەرگەنلەرگە 1 مېتىر پاختا رەخت مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىلدى. 1963 — 1965 - يىلغىچە بولغان خەلق ئىگىلىكىنى تەرتىپكە سېلىش مەزگىلىدە، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 5030 تونىنا قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋېلىندى. 1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلىنىپ، مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش خىزمىتى ئۈزۈلۈپ قالدى. 1966 — 1970 - يىلغىچە يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش تۆۋەنلەپ 3329 تونىنغا چۈشتى. 1973 - يىلى مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش تۈزۈمى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەن بولسىمۇ، ئاشلىقنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشكە ئامال بولمىغاچقا، نەقلەشتۈرۈلمىدى. شۇ يىلى قۇرۇق ئۈزۈم مەھسۇلاتى زور ھەجمىدە كېمەيىپ كەتتى، شۇ يىلى 1908 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، 1953 - يىلى قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋېلىنغاندىن بۇيانقى مىقدارى ئەڭ ئاز بولغان بىر يىل بولدى. 1971 — 1975 - يىلغىچە، يىللىق ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ 2570 تونىنغا چۈشتى. 1976 — 1980 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 3027 تونىنا قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋالدى. 1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تۇرپان ۋىلايىتىدىكى قۇرۇق ئۈزۈمنى 1 - خىلدىكى ماددىي ئەشيا بويىچە باشقۇرۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ تىجارەت قىلىدىغانلىقىنى، باشقا ھەرقانداق ئورۇننىڭ ۋە شەخسلەرنىڭ قول تىقىشىغا بىردەك رۇخسەت قىلىنمايدىغانلىقىنى، كوللېكتىپ ئىگىلىكتىكى ئورۇنلارنىڭ قۇرۇق ئۈزۈمنى ئەركىن بازارغا ئېلىپ كىرىشىگە رۇخسەت قىلىنمايدىغانلىقىنى قارار قىلدى. شۇ يىلى قۇرۇق ئۈزۈمنى ئالدىن سېتىۋېلىش زاكالەت سومما ئۆلچىمى %15كە ئۇزگەرتىلدى. 1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا خىزمەت يىغىنىدا: قۇرۇق ئۈزۈم سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشقا رۇخسەت قىلىش

قارار قىلىندى. شۇ يىلى پىچان ناھىيە لەمجىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى دېھقانلار بىلەن بىرلىشىپ قۇرۇق ئۇزۇم تىجارىتى قىلىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، بېكىتىلگەن سېتىۋېلىش تۈپ سانى ئىچىدىكىنىتەمىنات- سودا كوپىراتىپ تاختاي باھاسى بويىچە سېتىۋېلىش، تۈپ ساندىن ئارتۇق قىسمىنى بىرلەشمە تىجارەت قىلىدىغان ئورۇنلار بازار باھاسىدىن سەل تۆۋەنرەك باھادا سېتىۋېلىشنى يولغا قويدى. قۇرۇق ئۇزۇم سېتىلغاندىن كېيىن، ئېرىشكەن ساپ پايدىنىڭ %65ى ئىشلەپچىقارغۇچىلارغا قايتۇرۇلۇپ، %35ى تەمىنات - سودا كوپىرتىپىغا قالدۇرۇلدى. 1984 - يىلنىڭ ئاخىرىدا، تۇرپان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 207 توننا كېلىشىم باھالىق قۇرۇق ئۇزۇم تىجارىتى قىلىپ، 56 مىڭ يۈەن پايدىغا ئېرىشىپ، كېلىشىم باھا بويىچە قۇرۇق ئۇزۇم سېتىپ بەرگەن 400 ئائىلىگە 25 مىڭ يۈەن پايدىنى قايتۇرۇپ بەردى.

1985 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تۇرپان ۋىلايىتى جۈملىدىن بىڭتۈەننىڭ 221 - تۈەن - مەيدانى ئىشلەپچىقارغان قۇرۇق كىشمىشقا قارىتا تۈپ سان بەلگىلەپ سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. تۈپ سان 2500 توننا قىلىپ بېكىتىلدى. تۈپ سان سىرتىدىكى قىسمىنى كېلىشىم باھاداسېتىۋېلىش- سېتىش يولغا قويۇلدى. شۇ يىلى 7633 توننا سېتىۋېلىنىپ، تارىختا ئەڭ ياخشى نەتىجە يارىتىلدى.

تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ قۇرۇق ئۇزۇم سېتىۋېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 9 بىرلىكى: توننا

يىللار	سېتىۋېلىش مىقدارى	يىللار	سېتىۋېلىش مىقدارى	يىللار	سېتىۋېلىش مىقدارى
1951	349	1963	3493	1975	3385
1952	323	1964	6683	1976	3221
1953	752	1965	4915	1977	3156
1954	2003	1966	4185	1978	2868
1955	2689	1967	3833	1979	3082
1956	3425	1968	3055	1980	3060
1957	3910	1969	3050	1981	3904
1958	3624	1970	2525	1982	4431
1959	7337	1971	3011	1983	6705
1960	5541	1972	2234	1984	6875
1961	3026	1973	1908	1985	7633
1962	2552	1974	2313		

سۈپەت ئۆلچىمى

50 - يىللاردا تۇرپان، پىچانلارنىڭ يېشىل كىشمىشىنى دەرىجىگە ئايرىشتا، ئاساسلىقى قىزغۇچ دانىلىرى بىلەن يېشىل دانىلىرىنىڭ نىسبىتى بويىچە دەرىجىگە ئايرىلاتتى. 1 - دەرىجىنىڭ يېشىل ساغۇچ دانىلىرى %80نى، 2 - دەرىجىنىڭ %70نى، 3 - دەرىجىنىڭ %60نى، 4 - دەرىجىنىڭ %50نى ئىگىلەيتتى.

1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قۇرۇق كىشمىش دەرىجىسىنىڭ ستاندارت ئۆلچىمىنى مۇنداق بېكىتتى: 1 - دەرىجىلىك يېشىل كىشمىشنىڭ رەڭگى يېشىل ياكى ئالتۇنرەڭ، پارقىراق بولۇش، قىزىل ياكى قارامتۇل دانچىلىرى %20تىن ئېشىپ كەتمەسلىك، دانىلىرى توق، چوڭ - كىچىكلىكى تەكشى، تەمى چۈچۈمەل تاتلىق، چۈنچىدە قۇرۇتۇلغان بولۇش، شىر - شىملىقى %16تىن ئېشىپ كەتمەسلىك؛ پاكىزە بولۇش، ياغاچ، يۇپۇرماق، قۇم، توپا قاتارلىق ئەخلەت قىسمى %0.2تىن ئاشمىغان، قۇرت چۈشمىگەن

بولۇش، ساپاق ياغىچى ئاز بولۇش؛ 2 - دەرىجىلىكىنىڭ رەڭگى يېشىل ياكى ئالتۇنرەڭ بولۇش، قارامتۇل ياكى قىزغۇچ دانىلىرى %30تىن ئاشماسلىق، دانىلىرى توق، چوڭ - كىچىكلىكى تەكشى بولۇش، شىر - شىملىقى %16تىن ئاشماسلىق، پاكىزە بولۇش، ياغاچ، يۇپۇرماق، قۇم، توپا قاتارلىق ئەخلەت قىسمى %0.4تىن ئاشماسلىق؛ قۇرت چۈشمىگەن، ساپاق ياغىچى ئاز بولۇش؛ 3 - دەرىجىلىكىنىڭ رەڭگى يېشىل ياكى ساغۇچ بولۇش، قىزىل ياكى قارامتۇل دانىلىرى %40تىن ئېشىپ كەتمەسلىك، دانىلىرى توق، چوڭ-كىچىكلىكى تەكشى بولۇش، تەمى چۈچۈمەل تاتلىقتىن چۈچۈمەلرەڭ بولۇش، چۈنچىدە قۇرۇتۇلغان بولۇش، شىرشىملىقى %16تىن ئاشماسلىق، پاكىزە بولۇش، ياغاچ - يۇپۇرماق، قۇم - توپا قاتارلىق ئەخلەت قىسمى %0.6تىن ئاشماسلىق، قۇرت چۈشمىگەن، ساپاق ياغىچى ئاز بولۇش؛ 4 - دەرىجىلىكىنىڭ رەڭگى يېشىل ياكى سېرىق بولۇش، قىزىل ياكى قارامتۇل دانىلىرى %50تىن ئاشماسلىق، دانىلىرى ئادەتتىكىچە توق، چوڭ-كىچىكلىكى ئاساسىي جەھەتتىن تەكشى بولۇش، پىشمىغان دانىلىرى %1تىن ئاشماسلىق، تەمى چۈچۈمەل تاتلىقتىن سەل چۈچۈمەل بولۇش، چۈنچىدە قۇرۇتۇلغان بولۇش، شىرشىملىقى %16تىن ئاشماسلىق، پاكىزە بولۇش، ياغاچ، يۇپۇرماق، قۇم - توپا، ئەخلەت قىسمى %0.8تىن ئاشماسلىق، ساپاق ياغىچى ئاز، قۇرت چۈشمىگەن بولۇش.

1 - دەرىجىلىك قىزىل كىشمىشنىڭ رەڭگى قىزغۇچ، تەمى تاتلىق سەل چۈچۈمەل، دانىلىرى توق، چوڭ-كىچىكلىكى تەكشى، دانىسىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 1.1 سانتىمېتىرلىقلىرى %80تىن ئارتۇق بولۇش؛ چۈنچىدە قۇرۇتۇلغان بولۇش، شىرشىملىقى %16تىن ئاشمىغان بولۇش، پاكىزە بولۇش، ياغاچ، يۇپۇرماق، قۇم، توپا، ئەخلەت قىسمى %0.6تىن ئاشماسلىق، قۇرت چۈشمىگەن بولۇش؛ 2 - دەرىجىلىكىنىڭ رەڭگى قىزغۇچ، تەمى تاتلىق سەل چۈچۈمەل، دانىلىرى توق، چوڭ - كىچىكلىكى تەكشى، ئۇزۇنلۇقى 1.1 سانتىمېتىرلىقلىرى %70تىن يۇقىرى، چۈنچىدە قۇرۇتۇلغان بولۇش، شىرشىملىقى %16تىن ئاشماسلىق، پاكىزە بولۇش، ياغاچ، يۇپۇرماق، قۇم، توپا ئەخلەت قىسمى %0.8تىن ئاشماسلىق، قۇرت چۈشمىگەن بولۇش؛ 3 - دەرىجىلىكىنىڭ رەڭگى قىزغۇچ، تەمى تاتلىق سەل چۈچۈمەل، دانىلىرى توق، چوڭ - كىچىكلىكى ئاساسىي جەھەتتىن تەكشى، ئۇزۇنلۇقى 1.1 سانتىمېتىرلىقلىرى %60تىن يۇقىرى، چۈنچىدە قۇرۇتۇلغان بولۇش، شىرشىملىقى %16تىن ئاشماسلىق، پاكىزە بولۇش، قۇم، توپا، ئەخلەت قىسمى %1تىن ئاشماسلىق، پىشمىغان دانىلىرى %1تىن ئاشماسلىق، قۇرت چۈشمىگەن بولۇش. باشقا ھەرخىل كىشمىشلارنىڭ ستاندارت ئۆلچەملىرىمۇ بېكىتىلسۇن، 60 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن 80 - يىللارنىڭ باشلىرىغىچە قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋېلىشتا يۇقىرىدىكى ئۆلچەم بويىچە تەكشۈرۈپ سېتىۋېلىنىدى.

3. سېتىش

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، شىنجاڭ قۇرۇق ئۈزۈمىنىڭ كۆپ قىسمى ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلدى، 1952 - يىلى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى 48 تونىنا، 1953-يىلى 243 تونىنا قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋالدى، 1954 - يىلدىن باشلاپ ئېكسپورتنى تەمىنلىدى. 1957 - يىلى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش، پىلان بويىچە تەقسىم قىلىش يولغا قويۇلدى.

1) ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىش

50 - يىللاردا قۇرۇق ئۈزۈم كەڭ - كۆشادە تەمىنلەندى. 1954 — 1959 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدە ھەر يىلى 1600 تونىدىن ئارتۇق سېتىلدى. 1960 - يىلى 1326 تونىنا سېتىلدى، لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولىنىڭ پۈتۈشكە ئەگىشىپ، شىنجاڭدىن ئىچكىرىگە ماڭغانلار ئۈرۈق - تۇغقان، دوست - بۇرادەرلىرىگە سوغاتلىق ئۈچۈن قۇرۇق ئۈزۈم ئالغاچ باردىغان ئىشلار كۆندىن - كۈنگە كۆپىيىپ تەمىنلەش ئېھتىياجىنى قاندۇرالمايدىغان ئەھۋال كېلىپ چىقتى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىشتىمۇ نۇقتىلىق ھالدا ھەربىي ئالاھىدە ئېھتىياج ۋە چوڭ شەھەر، سانائەت، كان رايونلىرىنى تەمىنلىدى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئادەتتىكى شەھەر - بازارلار تەمىنلەندى. 1965 - يىلى 3722 تونىنا سېتىلدى. 1967 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە 2387 تونىنا سېتىلدى،

1971 - يىلى 1615 تونىنا سېتىلدى، تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى پەرق چوڭ بولغانلىقتىن، ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بايرام كۈنلىرى بازارغا مەركەزلەشتۈرۈپ سېلىش ۋە چەكلىك تەمىنلەش ياكى مال سېتىۋېلىش كىنىشكىسى تارقىتىپ تەمىنلەش قاتارلىق تەدبىرلەرنى قوللاندى.

1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتى پىلان ئېچىگە مەخسۇس تۇردىكى كۆرسەتكۈچ ھەمدە مەخسۇس تۇرده تەمىنلىنىدىغان ئورۇنلارنى كىرگۈزدى. شۇ يىلى مەخسۇس تەمىنلىنىدىغان ئورۇنلاردىن «8023» - قىسىم، ھەربىي رايون ئارقا سەپ تەمىنات بۆلۈمى بار ئىدى. 1980 - يىلى كۆپىيىپ 14كە يەتتى، بۇنىڭ ئېچىدە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئورگان خوجۇلۇق ئىشلىرى باشقۇرۇش ئىدارىسى، ھەربىي سەپتىن كەسىپ ئالماشتۇرغان خادىملار كەسپىي ئىشخانىسى، دوسلۇق سودا ساربىيى، ئېگىز تۆپلىك چېگرا مۇداپىئە قىسمى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپېراتىپ مۇھاجىرلار پېرېزوت مەخسۇس پۇكىيى، خەلقئارا ئايرودروم قاتارلىقلار، يەنە ۋاقتىلىق ئالاھىدە ئېھتىياج بىر يىلدا جەمئىي 115 تونىنا يېشىل قۇرۇق ئۇزۇم بىلەن تەمىنلەندى. 1984 - يىلى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇنلانغاندىن كېيىنكى ئاشقان قىسمىغا كېلىشىم باھا بويىچە سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلۇپ، 2686 تونىنا سېتىلدى. 1985 - يىلى 3580 تونىنا سېتىلدى، بازاردا كېلىشىم باھادىكى قۇرۇق ئۇزۇم كەمچىل. كۆشاده تەمىنلەنگەچكە، تەمىنلەش بىلەن ئېھتىياج ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت پەسىيىشكە قاراپ يۈزلەندى.

2) ئاپتونوم رايون سىرتىدا سېتىش

1956 - يىلى شىنجاڭ قۇرۇق ئۇزۇمى ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلىشقا باشلىدى، 1957 - يىلدىن باشلاپ پىلان بويىچە يۆتكەلدى: (1) مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپ يۇقىرىغا يۆتكەش ۋەزىپىسىنى تەقسىم قىلدى؛ (2) مەملىكەت بويىچە 3 - خىلدىكى ماددىي مالىلارنى ئالماشتۇرۇش يىغىنىدا توختام ئىمزالاندى؛ (3) ئاپتونوم رايونىمىز بىلەن سىرتقى ئۆلكە، ئاپتونوم رايون تاۋارلىرى ئۇزۇتارا تەڭشەلدى. 1959 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىغا 17 مىڭ تونىنا قۇرۇق ئۇزۇم يۆتكىلىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 567 تونىنىدىن توغرا كەلدى، 1985 - يىلى سىرتقا يۆتكەش مىقدارى ئەڭ كۆپ بولۇپ، جەمئىي 2637 تونىنا يۆتكىلىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى.

3) ئېكسپورتنى تەمىنلەش

1954 — 1985 - يىلغىچە ئېكسپورتنى تەمىنلىگەن قۇرۇق ئۇزۇم جەمئىي 35 مىڭ 600 تونىنا بولۇپ، شىنجاڭ بويىچە سېتىۋېلىش مىقدارىنىڭ 47.28%نى ئىگىلىدى.

شىنجاڭنىڭ ئېكسپورت قىلىنغان قۇرۇق ئۇزۇمى ئۇرۇقلۇق ۋە ئۇرۇقسىز دەپ ئىككىگە ئايرىلدى. ئېكسپورت قىلىنغان ئۇرۇقلۇق قىزىل قۇرۇق ئۇزۇمنى كىرىيە، خوتەن ناھىيىلىرى تەمىنلىدى. 50 - يىللاردا سوۋېت ئىتتىپاقىغا سېتىلاتتى، كېيىن جۇڭگو بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقى ئوتتۇرىسىدىكى سودا ئازايغانلىقتىن، ئېكسپورت مىقدارىمۇ مۇناسىپ ھالدا ئازايدى، 60 - يىللاردا ئېكسپورت قىلىش توختىدى. يېشىل كىشمىشنىڭ ئەنت تەركىبى يۇقىرى بولۇپ، خەلقئارا بازاردا ئوتتۇرىچە ھەر تونىسىنىڭ باھاسى 3000 ئامېرىكا دوللىرى بولدى. 1962 — 1985 - يىلغىچە جەمئىي 17 مىڭ 500 تونىنا ئېكسپورت قىلىنىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 730 تونىنىدىن توغرا كەلدى، ياپونىيە، سىنگاپور، ھىندونېزىيە، ھىندىستان قاتارلىق دۆلەتلەرگە سېتىلدى. مال مەنبەسىنى پىچان، تۇرپان 2 ناھىيە تەمىنلىدى. ئېكسپورت قىلىنىشتىن ئىلگىرى تېيەنجىنده پىششىقلاپ ئىشلەندى.

4) سېتىش باھاسى

50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، قۇرۇق ئۇزۇمنىڭ سېتىلىش باھاسىنى تەمىنلىگۈچى تەرەپ بىلەن ئېھتىياجلىق تەرەپ كېڭىشىپ بېكىتتى. 1959 - يىلدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى بىر تۇتاش باشقۇرىدىغان بولدى. 1967 - يىلى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇق ئۇزۇمنىڭ يۆتكەش باھاسى مەھسۇلات رايونىنىڭ ناھىيە بازىرىدىكى سېتىۋېلىش باھاسىغا 12%

ئۈنۈمىرسال پەرق نىسبىتىنى قوشۇش؛ توپ سېتىش باھاسى سانقۇچى جاينىڭ مال كىرگۈزۈش باھاسىغا كىرا ھەققىنى قوشۇپ يەنە 8% ئۈنۈمىرسال پەرق باھا نىسبىتىنى قوشۇش؛ پارچە سېتىش باھاسى توپ سېتىش باھاسىغا 14% قوشۇش بويىچە بېكىتىلىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى.

پىچان، تۇرپان كىشمىشىنىڭ يۆتكەش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 10 بىرلىكى: كىلوگرام\يۈەن

يىللار	يېشىل كىشمىش		قىزىل كىشمىش	
	دەرىجىسى	يۆتكەش باھاسى	دەرىجىسى	يۆتكەش باھاسى
1962	ئارىلاش (پىچان)	1.122	1 - دەرىجە	0.56
	ئارىلاش (تۇرپان)	1.19	1 - دەرىجە	0.59
1975	1 - دەرىجە	1.39	1 - دەرىجە	0.73
1981	1 - دەرىجە	2.37	1 - دەرىجە	1.08
1983	1 - دەرىجە	2.38	1 - دەرىجە	1.09
1984	1 - دەرىجە	2.62	1 - دەرىجە	1.19
1985	1 - دەرىجە	3.89	—	—

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ قۇرۇق ئۈزۈم سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 11 بىرلىكى: تونىا

يىللار	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى	ئېكسپورتنى تەمىنلىگىنى	يىللار	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى	ئېكسپورتنى تەمىنلىگىنى
1951	9			1969	2107	369	915
1952	48			1970	1840	140	693
1953	416			1971	1615	514	952
1954	2105		746	1972	2196	116	613
1955	2432		139	1973	1490	370	963
1956	1648	352	1208	1974	1498	201	353
1957	2132	150	1570	1975	1431	141	1018
1958	3628	63	323	1976	1835	482	779
1959	2009	896	2457	1977	1802	323	620
1960	1326	247	2773	1978	1948	365	930
1961	2351	157	1931	1979	1413	283	899
1962	1476	103	1048	1980	1993	257	945
1963	1892	163	997	1981	1649	359	853
1964	2511	349	1305	1982	2508	1063	1178
1965	3722	1071	2243	1983	1966	251	928
1966	3083	407	1520	1984	2686	2488	832
1967	2387	267	1378	1985	3580	2637	1053
1968	2161	176	1449				

ئۈرۈمچى شەھىرىدە قۇرۇق ئۈزۈمنى پارچە سېتىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 12 بىرلىكى: كىلوگرام\يۈەن

يىللار	ستاندارتى	پارچە سېتىش باھاسى	يىللار	ستاندارتى	پارچە سېتىش باھاسى
1956	ئارىلاش كىشمىش	1.58	1981	1 - دەرىجىلىك كىشمىش	3.07
1960	ئارىلاش كىشمىش	1.66	1983	1 - دەرىجىلىك كىشمىش	3.12
1964	1 - دەرىجىلىك كىشمىش	1.78	1984	1 - دەرىجىلىك كىشمىش	3.42
1965	1 - دەرىجىلىك كىشمىش	1.70	1985	1 - دەرىجىلىك كىشمىش	4.93
1975	1 - دەرىجىلىك كىشمىش	1.86	1985	2 - دەرىجىلىك يېشىل كىشمىش	4.49
1978	1 - دەرىجىلىك كىشمىش	2.21	1985	3 - دەرىجىلىك يېشىل كىشمىش	3.84
1979	1 - دەرىجىلىك كىشمىش	2.69			

ئىزاھات: يۇقىرىدىكى كىشمىشلار تۇرپان، پىچانلاردا ئىشلەپچىقىرىلغان يېشىل كىشمىشنى كۆرسىتىدۇ.

4. قاچىلاش

1951 — 1958 - يىلغىچە يېپ تاغار ياكى چىگە تاغارلارغا قاچىلاندى، تاغارلارنىڭ ستاندارتى ئوخشاش بولمىغاچقا، ئادەتتە ھەربىر تاغارغا 60 — 80 كىلوگرامغىچە قاچىلاندى. 1959 - يىلى، ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى كۆكتات - مېۋە سودا باشقارمىسى 50 كىلوگرامىلىق ئۆلچەمدىكى چىگە تاغارغا قاچىلاشقا ئۆزگەرتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، سىناق تەرىقىسىدە يېپ خالتا ئىشلىتىپ، ھەربىر خالتىغا 25 كىلوگرام قاچىلاشنى بېكىتتى. 1962 - يىلى قەغەز قاپقا قاچىلاش بارلىققا كەلدى، قەغەز قاپنىڭ ستاندارتىنى 500 گرام، 200 گرام، 100 گراملىقتىن ئىبارەت 3 خىل قىلدى. تاۋار ماركىسىنى «يالقۇنتاغ» دېگەن نام بىلەن رۇيخەيكە ئالدۇردى. قەغەز قاپقا قاچىلانغاندىن كېيىن يەنە سىرتىدىن قەغەز يەشىككە قاچىلاندى. 1975 - يىلى ش ئۇ ئا ر ھۆل، قۇرۇق مېۋە شىركىتى شاڭخەيدىن بۇيرۇتۇپ سېتىۋالغان 500 گرامىلىق، بىر كىلوگرامىلىق سۇلياۋ خالتىغا قاچىلىدى، 250 گرامىلىق ۋە 500 گرامىلىقلىرى قەغەز قاپقا قاچىلىنىپ، تاۋار ماركىسى «كۆكۈلدىكىدەك» نامىدا رۇيخەتكە ئېلىندى. قۇرۇق ئۈزۈم پىششىقلانغاندىن كېيىن كىچىك ئورالمىغا قاچىلىنىپ يەنە «ۋالىك» ماركىلىق 15 كىلوگرامىلىق قەغەز يەشىككە قاچىلاندى.

§ 2. قوغۇن، تاۋۇز

1. قوغۇن

شىنجاڭنىڭ قوغۇن تېرىش تارىخى ئۇزۇن بولۇپ، بۇنىڭدىن 2000 نەچچە يۈز يىللار ئىلگىرىلا قوغۇن تېرىلغان. چىك سۇلالىسىدىكى «شىنجاڭ مۇسۇلمانلار تەزكىرىسى»دە خاتىرىلىنىشىچە: كاڭشىنىڭ دەسلەپكى

يىللىرىدا قۇمۇلنىڭ قوغۇنى ئوردىغا تارتۇق قىلىنىپ، قۇمۇل قوغۇنى دەپ ئاتالغان. كېيىنچە كىشىلەر شىنجاڭدىن ئېچكىرىگە توشۇلغان قوغۇنلارنى ئومۇملاشتۇرۇپ «قۇمۇل قوغۇنى» دەپ ئاتايدىغان بولغان.

1) مال مەنبەسى

(1) ئىشلەپچىقىرىش رايونى ۋە سورتلىرى

50 - يىللاردىن ئىلگىرى، شىنجاڭدا قوغۇن ئۆستۈرگەن جايلار ئاساسلىقى، تۇرپان ئويمانلىقىدىكى تۇرپان، پىچان ناھىيىلىرى، قۇمۇل ئويمانلىقىدىكى قۇمۇل ناھىيىسى، تارىم ئويمانلىقىدىكى كۇچا، يەكەن، يۈپۈغا، گۇما، خوتەن قاتارلىق ناھىيىلەر ئىدى. 50 - يىللاردىن باشلاپ، دۆلەتنىڭ مەدەت بېرىشى ھەمدە كەڭ قوغۇنچى دېھقانلار ۋە پەن - تېخنىكا خادىملىرىنىڭ كۆڭۈل قويۇپ يېتىشتۇرۇشى بىلەن، قوغۇن ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىي قىلىپ جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدا ئومۇملاشتى. ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى: قۇمۇل ناھىيىسىنىڭ بوغاز، پىچان ناھىيىسىنىڭ باغۇەنچىلىك مەيدانى، لۈكچۈن، ھوك يېزىلىرى، تۇرپان ۋە پەيزاۋات ناھىيىلىرى، بىڭتۈەننىڭ 101 ،، 102 ،، 103 ،، 222 ،، 121 - تۈەن - مەيدانلىرىدىن ئىبارەت. بۇ جايلارنىڭ قوغۇن يېتىشتۇرۇشى مەركەزلىك، مەھسۇلات مىقدارى كۆپ بولۇپ ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ سىرتقا قوغۇن ساتىدىغان تاۋار بازىسى بولۇپ قالدى.

شىنجاڭدىكى ھەرمىللەت خەلقى ئۇزۇندىن بۇيانقى ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكى جەريانىدا، تەمى ئالاھىدە بولغان نۇرغۇن ئېسىل سورتلارنى يېتىشتۇردى، مەسىلەن: قۇمۇل ناھىيىسىنىڭ جاغدا، تۇرپان، پىچانلارنىڭ قىزىل كۆكچى، قاراقاش مىجگان، پەيزاۋاتنىڭ قارا كۆسەي (يەنە بىر ئىسمى قىزىل قەھرىۋا) قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى جۇڭگو ۋە چەت ئەللەرگە داڭقى چىققان ئېسىل سورتلاردۇر. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، كەڭ پەن - تېخنىكا خادىملىرى ۋە قوغۇنچى دېھقانلار يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا «نەشپۈتسىمان سېرىق قوغۇن»، بەشەكچى، «تاتلىق ئانار 401 -»، «تورلۇق نەشپۈت»، «پاۋتەيخۇك» (سىرتقى نامى سېرىق كۆكچى)، «قىزىل چۈرۈك»، «چۈرۈك كۆكچى»، «ئوينىغۇچ»، «مەلىكە»، «فۇرۇك»، «يۇجىن»، «خەنشياۋ»، «لاۋتىپىپى»، «بايىشياك» قاتارلىق يېڭى ئەلا سورتلارنى يېتىشتۇردى، بۇلارنىڭ ھەممىسى تەمى ئېغىزدا قالىدىغان ياخشى سورتلار. بولۇپمۇ قىزىل كۆكچى ۋە كۆكچى قوغۇنلارنىڭ خەلقئارا بازاردا داڭقى چىقتى. 1979 — 1981 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ قوغۇن، تاۋۇز مەنبەسىنى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى 13 ۋىلايەت، ئوبلاست ھەمدە بىڭتۈەننىڭ ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىپ، ھەرخىل قوغۇن سورتلىرىنىڭ 214 خىلغا يېتىدىغانلىقىنى ئېنىقلىدى.

شىنجاڭ قوغۇنى بالدۇر پىشىدىغان، ئوتتۇرا مەزگىللىك، كەنجى قوغۇندىن ئىبارەت 3 خىلغا ئايرىلىدۇ. بالدۇر پىشىدىغان قوغۇن ئورتاق ھالدا «چىلگە» دەپ ئاتىلىدۇ، ئۇنىڭ قارا چىلگە، چار چىلگە، سېرىق چىلگە، تاشقوغۇن، ناشپىكەر، شېكەر سۈيى قاتارلىق سورتلىرى بار. ئوتتۇرا مەزگىللىك قوغۇن ئورتاق ھالدا «يازلىق قوغۇن» دەپ ئاتىلىدۇ، ئۇنىڭ بەشەكچى، يازلىق سېرىق قوغۇن، «نەشپۈتسىمان سېرىق قوغۇن»، «خۇاڭجىنلۇك»، قارا كۆكچى، «خۇابادىك»، «چىنباڭزى» قاتارلىق سورتلىرى بار. كەنجى قوغۇن ئورتاق ھالدا «كۈزلۈك قوغۇن» دەپ ئاتىلىدۇ، ئۇنىڭ، «قاراقاش مىجگان»، «كۆك تولۇق» («كۆك تولۇق مىجگان»)، «پاۋتەيخۇك» (سىرتقا سېتىش نامى سېرىق كۆكچى)، «قارا كۆسەي» قاتارلىق سورتلىرى بار.

(2) كۆلىمى ۋە مەھسۇلات مىقدارى

70 - يىللاردىن ئىلگىرى، قوغۇننىڭ تېرىلىش كۆلىمى، مەھسۇلات مىقدارى تاۋۇز بىلەن «قوغۇن - تاۋۇز تۇرى» ئىچىدە ئومۇملاشتۇرۇپ ئىستاتىستىكا قىلىناتتى، قوغۇن تېرىلىدىغان مو سانى 45%نى ئىگىلەيتتى. 1966 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «سۈپەتنى تېرىشىپ يۇقىرى كۆتۈرۈپ، قوغۇن ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش ھەققىدە يولىورۇق» تارقىتىپ، «قوغۇن شىنجاڭنىڭ ئەنئەنىۋى ئالاھىدە مەھسۇلاتى بولۇپ، ھەرمىللەت خەلقى ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ، دۆلەت ئىچىدە ۋە چەت ئەللەردە ناھايىتى

يۇقىرى ئىناۋەتكە ئىگە، شۇنداقلا ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ خەلق تۇرمۇشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش، تاشقى پېرېۋوت يارىتىش، دۆلەتنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشىغا ياردەم بېرىشتە كەم بولسا بولمايدىغان بىر خىل مەھسۇلات، ھەرقايسى جايلار قوغۇن ئىشلەپچىقىرىشقا چوقۇم ئەھمىيەت بېرىپ، رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشى لازىم» دەپ ئوتتۇرىغا قويدى. 1976 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق ئىدارىسى، يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى، تاشقى سودا ئىدارىسى، بوزيەر ئۆزلەشتۇرۇش باش ئىدارىسى، تەمىنات- سودا كوپىراتىپىنىڭ «ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مېۋە ئىشلەپچىقىرىش بازىسى پىلان لايىھەسى ھەققىدىكى دوكلات»ىنى تەستىقلىدى. تۇرپان، قۇمۇل، سانجىدىن ئىبارەت ئۇچ ۋىلايەت، ئوبلاستتا قۇمۇل قوغۇنى ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇرۇلدى ھەمدە مۇقىم تېرىلغۇ يەر قالدۇرۇلۇپ، زور كۆلەملىك ماشىنىلاشقان ئىشلەپچىقىرىش يولغا قويۇلۇپ، مەھسۇلات مىقدارى كەڭ كۆلەمدە ئاشۇرۇلدى. 1983 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 204 مىڭ 100 مو يەرگە قوغۇن تېرىلىپ، 136 مىڭ 600 توننا (ئوتتۇرىچە بىرلىك مەھسۇلاتى 0.66 توننا) قوغۇن ئېلىندى. 1984 - يىلى 255 مىڭ 800 مو يەرگە قوغۇن تېرىلىپ، 209 مىڭ 800 توننا (ئوتتۇرىچە بىرلىك مەھسۇلاتى 0.82 توننا) قوغۇن ئېلىندى. 1985 - يىلى 419 مىڭ 200 مو يەرگە قوغۇن تېرىلىپ، 461 مىڭ 300 توننا (ئوتتۇرىچە بىرلىك مەھسۇلات 1.1 توننا) قوغۇن ئېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە پەيزاۋاتتا 50 مىڭ مو يەرگە قوغۇن تېرىلىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە تېرىلغان قوغۇن مو سانىنىڭ 11.9%ىنى ئىگىلىدى. قۇمۇل ۋىلايىتى ئوتتۇرىچە ھەرمو يەرنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتىنى 1.66 توننىغا يەتكۈزۈپ، ئاپتونوم رايون بويىچە بىرلىك مەھسۇلاتتا ئەڭ يۇقىرى رېكورت ياراتتى.

2) سېتىۋېلىش

50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، قوغۇن سودىسى ئەركىن ھالدا ئېلىپ بېرىلىپ، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى بازارنى تەمىنلەيدىغان قوغۇننى ئاساسلىقى دېھقانلار يەتكۈزۈپ بېرىش؛ كوپىراتىپ خادىم ئەۋەتىپ تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىپ يۆتكەش؛ مېۋە سودا بازىرى قۇرۇش، كېلىشىم باھا بويىچە سېتىۋېلىش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق سېتىۋېلىندى. 1956 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى 1270 توننا قوغۇن سېتىۋالدى، 1958 - يىلى 3100 توننىغا يەتتى. 1959 - يىل 8 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ «دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى تۈرگە ئايرىپ باشقۇرۇش ھەققىدە بەلگىلىمە»سىدە قوغۇن 3 - خىلدىكى ماددىي ئەشيا قاتارىغا كىرگۈزۈلدى، يەنى دۆلەتكە ئېھتىياجلىق قىسمىنى توختام شەكلى ئارقىلىق خەلق گۇڭشېسى، بىڭتۇەن، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرىدىن سېتىۋالدى. ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى ئالدى بىلەن دۆلەتنىڭ سودا ئورۇنلىرىغا سېتىپ بېرىپ، دۆلەتنىڭ توختام ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ، دۆلەتنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىش شەرتى ئاستىدا، بازار باشقۇرۇش بەلگىلىمىسى بويىچە بازاردا ئەركىن سېتىشقا رۇخسەت قىلىندى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ھەربىي ئالاھىدە ئېھتىياج، شەھەر، سانائەت - كان رايونلىرى ۋە ئېكسپورتنى تەمىنلەشكە ھەقىقى كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، مەركەزلىك قوغۇن ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلارنىڭ سېتىۋېلىش، يۇقىرىغا يۆتكەش كۆرسەتكۈچىنى پىلانغا كىرگۈزۈپ باشقۇردى. 1960 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا قوغۇندىن مول ھوسۇل ئېلىنىپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى 5200 توننا قوغۇن سېتىۋالدى. 1965 - يىلى 6700 توننا سېتىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كۈزلۈك قوغۇن سېتىۋېلىشنىڭ ستاندارت ۋە سۈپەت تەلىپىنى قوغۇننىڭ شەكلى تۈز، دانىسىنىڭ ئېغىرلىقى 2.5 كىلوگرامدىن يۇقىرى، كۆكۈش، سېرىق تورلۇق بولۇش، تەمى تاتلىق، شىرنىسى كۆپ، پىشقان بولۇش، تاتۇق يېرى ئىككىدىن ئېشىپ كەتمەسلىك كېرەك، دەپ بېكىتتى. 1966 - يىلى 10 مىڭ 600 توننا قوغۇن سېتىۋېلىنىپ، 1965 - يىلدىكى سېتىۋېلىش مىقدارىدىن 1.58 ھەسسە ئاشۇرۇلدى. 1972 - يىلى ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى كۈزلۈك قوغۇننىڭ سۈپىتىنى

قەنت تەركىبى، يەككە ئېغىرلىقى، تورلىنىش دەرىجىسى، قوغۇن شەكلى، زېدە ئىزى، تاتۇق كۆلىمى، ساپاقنىڭ ئۇزۇنلۇقى، پىشىش دەرىجىسى، سۈغۇرۇش تەلىپى قاتارلىق جەھەتلەرگە ئاساسەن، 4 دەرىجىگە ئايرىپ سېتىۋېلىشنى يولغا قويدى. 1973 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقلابىي كومىتېت ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسىنىڭ «يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىدا بىر تۇتاش مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش چارىسىنى يولغا قويۇش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش»نى تەستىقلاپ تارقاتتى، ئۇقتۇرۇشقا ئاساسەن، ئېكسپورت قىلىنىدىغان قوغۇنغا قارىتا مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش چارىسى يولغا قويۇلۇپ، سېتىۋېلىنغان ھەر 50 كىلوگرام قوغۇن ئۈچۈن مۇكاپات ئورنىدا 10 كىلوگرام ئاشلىق سېتىپ بېرىلدى. مۇكاپات ئورنىدا سېتىپ بېرىش چارىسىنىڭ ئىجرا قىلىنىشى بىردەك بولمىغانلىقتىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ قوغۇن سېتىۋېلىشىدا بەزى قىيىنچىلىقلار يۈز بەردى. شۇ يىلى 7000 تونىنا قوغۇن سېتىۋېلىندى. 1976 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا تاۋار قوغۇن بازىسى قۇرۇلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قوغۇننىڭ ستاندارت، سۈپەت ئۆلچىمى جەھەتتە داڭلىق، ئەلا سۈپەتلىك، ئادەتتىكى دەپ 3 خىلغا ئايرىشنى بېكىتتى. شۇ يىللىق سېتىۋېلىش مىقدارى 15 مىڭ 400 تونىنا بولۇپ، 1975 - يىلدىكىدىن %37.5 ئۆستى. 1979 - يىلى كېلىشىم باھا بويىچە سېتىۋېلىش - سېتىش يولغا قويۇلۇپ، ئىشلەپچىقارغۇچى بىلەن سانقۇچى 2 تەرەپ باھانى كېڭىشىپ بېكىتتى ھەمدە توختام تۈزۈمىنى ئاكتىپ يولغا قويدى. 1982 - يىلى قوغۇندىن ياخشى ھوسۇل ئېلىندى، 18 مىڭ 900 تونىنا سېتىۋېلىنىپ تارىختا ئەڭ يۇقىرى رېكورت يارىتىلدى. 1984 - يىل 7 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلچەم ئىدارىسى «پاۋتەيخۇڭ» (سېرىق كۆكچى)، «كۆكچى»، كۆك تورلۇق (يەنە بىر ئاتىلىشى كۆك تورلۇق چۈرۈك كۆكچى)، قاراقاش مىجىگان، (تورلۇق نەشپۈت)، كىچىك پوستى پىياز، «تېپچى»، قۇمۇل جاغدىسى (يەنە بىر ئاتىلىشى كۆزلۈك تولۇق قوغۇن)، «نەشپۈتسىمان سېرىق قوغۇن» قاتارلىق 9 خىلنىڭ سۈپەت ئۆلچىمى جەھەتتە تەپسىلىي بەلگىلىمە چىقاردى. سۈپەت كۆرسەتكۈچ تۈرلىرى: نۇرلۇق - پارقىراق، قەنت تەركىبى، ئېغىرلىقى، يات سورتلۇق قوغۇن بىلەن شالغۇتلىشىش نىسبىتى، پىشىش دەرىجىسى، تاشقى كۆركەملىك تەلىپى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولدى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون دېھقانلارنىڭ شۇھەرگە كىرىپ نۇقتا قۇرۇپ ئۆزلىرى ئىشلەپچىقارغان قوغۇن - تاۋۇزلىرىنى سېتىشىنى، ئىشلەپچىقارغۇچى بىلەن سانقۇچى 2 تەرەپنىڭ بىۋاستە ئالاقىلىشىشىنى تەشەببۇس قىلدى. شۇ يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى 16 مىڭ تونىنا قوغۇن سېتىۋالدى. بۇ، يىللىق قوغۇن مەھسۇلاتىنىڭ %48.3 نىنلا ئىگىلىدى. 1956 - يىلدىكى سېتىۋېلىش مىقدارىنىڭ 12.64 ھەسسىگە توغرا كەلدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ قوغۇن سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 13 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	سېتىۋېلىش	سېتىش		
		جەمئىي	ئاپتونوم رايون ئىچى	ئاپتونوم رايون سىرتى	ئېكسپورتنى تەمىنلىگىنى
1956	1270				
1958	3100				300
1960	5190				
1965	6712	5753	5193	560	
1966	10618	8800	7825	757	218
1967	6322	5334	4781	553	
1968	8359	6619	5917	702	

	543	5395	5938	7270	1969
	712	6694	7406	8750	1970
404	727	6905	8036	7923	1971
305	661	5372	6338	5763	1972
332	140	5959	6431	7022	1973
362	229	5561	6153	5586	1974
	1388	7779	9167	11289	1975
987	2433	11348	14768	15450	1976
1548	4131	10553	16232	17137	1977
2377	3536	10174	16077	17162	1978
3174	5019	7430	15623	11508	1979
2034	7819	3214	13067	10460	1980
	12315	2908	15223	15032	1981
تاشقى سودا تەمىنلەشنى بۇاسىتە تەشكىللىدى	16713	2407	19120	18837	1982
	13410	2165	15575	15821	1983
	9765	2400	12165	13231	1984
	12635	2551	15186	16053	1985

3) سېتىش

(1) ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىش

1959 - يىلى تۆمۈر يول ۋېيياغا تۇتاشتۇرۇلغاندا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پويىز ئارقىلىق ئاپتونوم رايون سىرتىغا قوغۇن توشۇشقا باشلىدى، شۇ يىلى سىرتقا 490 تونىا قوغۇن يۆتكىدى. 1965 — 1974 - يىلغىچە، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 558.4 تونىا يۆتكىدى، بۇ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا قۇمۇل، پىچان، تۇرپان، ئۈرۈمچى پويىز ئىستانسىلىرىدىن توشۇلدى. 1973 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى ھەرقايسى ئۆلكە، شەھەرلەرگە يۆتكىلىدىغان قوغۇنلارغا شۇ كۈنىدىكى بازار باھاسىغا 5% رەسمىيەت ھەققى قوشۇلۇپ يۆتكەش باھاسى قىلىدۇ ھەمدە ش ئۇ ئا ر مېۋە شىركىتى، ئۈرۈمچى سودا ئىدارىسى، سانجى ئوبلاستلىق سودا باشقارمىسى، بىڭتۈەن تۇرمۇش تەمىنات پونكىتىدىن تەركىب تاپقان قوغۇن يۆتكەش ئىشخانىسى يۆتكەش، تەمىنلەشنىڭ تەشكىلىي رەھبەرلىك خىزمىتىگە مەسئۇل بولىدۇ، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى. 1975 — 1978 - يىلغىچە ئوتتۇرىچە يىلىغا 2872 تونىا يۆتكەلدى. سىرتقا يۆتكەلگەن قوغۇن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئوخشاش مەزگىلدىكى ئوتتۇرىچە سېتىش مىقدارى بولغان 14 مىڭ 100 تونىنىڭ 20.4% نى ئىگىلىدى. 1978 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەرقايسى ئۆلكە، شەھەرلەرگە قوغۇن يۆتكەش باھاسىنى تەڭشىدى، ئۈرۈمچى پويىز ئىستانسىسىدا مال تاپشۇرسا، مۇقىم باھاغا 8% يۆتكەش ئۇنۇمىنى پەرق نىسبىتىنى قوشۇپ باھا چىقاردى. 1979 - يىلدىن كېيىن، شىنجاڭ قوغۇنىنىڭ مەھسۇلات مىقدارى ئېشىپ، بېيجىڭ، شاڭخەي، تيەنجىن، لياۋنىڭ، گۇاڭدۇڭ قاتارلىق 24 ئۆلكە شەھەر، ئاپتونوم رايونغا توشۇپ سېتىلدى.

1982 - يىلى 16 مىڭ 700 تونىا قوغۇن سىرتقا يۆتكىلىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئومۇمەن سىرتقا يۆتكىلىدىغان تاۋار قوغۇنلار سۈپەت تەكشۈرۈشتىن ئۆتكۈزۈلۈشى كېرەك، لاياقەتلىك كىنىشكىسى يوقلارنى بىردەك سىرتقا يۆتكەشكە بولمايدۇ، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى. شۇ يىلى سىرتقا 9765 تونىا يۆتكىلىپ، 1983 - يىلدىكىدىن 27.18% ئازايدى. سىرتقا يۆتكىلىدىغان قوغۇنلاردا مۇقىم باھا يولغا قويۇلۇپ، بازارغا كىرگەندىن باشلاپ، يۆتكەش ئاخىرلاشقانغا قەدەر

يۆتكەش باھاسى مۇقىم بولۇپ، ئۆزگەرمىدى. ئالاھىدە ئەلا سۈپەتلىك قوغۇنلىنىڭ ئۇرۇمچىدە سېتىۋېلىش باھاسى ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.24 يۈەنگە 8% مۇقىم رەسمىيەت ھەققىنى قوشۇپ، ئۇرۇمچى پويىز ئىستانسىسىدا مال تاپشۇرۇلدى. 1985 - يىلى 12 مىڭ 600 تونىنا قوغۇن سىرتقا يۆتكەلدى، سۈپىتىگە قاراپ باھا بېكىتىش يولغا قويۇلۇپ، ئۇرۇمچى رايونىدىكى قوغۇن مەركىزىدە قەنت تەركىبى 14%تىن يۇقىرى بولغانلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ھەركىلوگرامىنىڭ 0.4 يۈەن بولۇپ، بۇنىڭغا 8% مۇقىم رەسمىيەت ھەققى قوشۇلدى. قۇمۇل، تۇرپان، كورلا قاتارلىق جايلار ئۇرۇمچىنىڭ باھاسىدىن پايدىلىنىپ ئۆزلىرى ئورۇنلاشتۇردى. 1985- يىلى 3 - ئاي ۋە 11 - ئايلاردا پەيزاۋات ناھىيىلىك مېۋە شىركىتى بېيجىڭ مىللەتلەر مەدەنىيەت سارىيى قاتارلىق جايلاردا 2 نۆۋەت تېتىپ كۆرۈش يىغىنى ئېچىپ، پەيزاۋات قوغۇنىنى مەملىكەتكە تونۇتۇپ، ماختاشقا ئېرىشتۇردى.

(2) ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىش

ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىش ئاساسلىقى ھەربىي ئالاھىدە ئېھتىياج ۋە چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەردە بولۇپ، 1956 — 1964 - يىلغىچە، ھەر يىلى 1000 — 1500 تونىنا ئۆچۈرىسىدە سېتىلدى. 1959 - يىل 12- ئاينىڭ 14 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى «دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپچىقىرىلغان جايدا سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق باھاسى ۋە شەھەر - يېزا پەرق باھا لايىھەسى ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، يازلىق قوغۇنىنىڭ يېزىلاردىكى سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق نىسبىتى 15%، ناھىيە بازىرىدا 20%؛ كۈزلۈك قوغۇنىنىڭ يېزىلاردىكى سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق نىسبىتى 18%، ناھىيە بازىرىدا 25% بولىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. 1964 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇرپانىنىڭ قوغۇن يۆتكەش باھاسىغا قارىتا ۋاقىت بويىچە مۇنداق قوشۇمچە بەلگىلىمە چىقاردى: 1 - دەرىجىلىك قوغۇنىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ يۆتكەش باھاسى 10 - ئايدىن 11 - ئاينىڭ 25 - كۈنگىچە 0.124 يۈەن؛ 11 - ئاينىڭ 26 - كۈنىدىن كېيىنكى يىلى 1 - ئاينىڭ 15 - كۈنگىچە 0.157 يۈەن؛ 1 - ئاينىڭ 16 - كۈنىدىن3- ئايدىن كېيىنگە قەدەر 0.18 يۈەن بولىدۇ. ئىشلەپچىقىرىلغان جايدىن مال ئېلىنغاندا، ئاساسىي قاتلام‌تەمىنات- سودا كوپېراتىپى سېتىۋېلىش باھاسىغا 5% رەسمىيەت ھەققى قوشتى، قوغۇن گەمىسىدىن مال تاپشۇرسا، ئايرىم ھالدا 7% ئۇنۇمۇرسال پەرق نىسبىتى قوشتى. 1965 — 1975 - يىلغىچە ئۇرۇمچى مېۋە شىركىتى قوغۇن بازىرى تەسىس قىلىپ، ئىشلەپچىقارغۇچى بىلەن سانتۇچىلارنى يۇز كۆرۈشتۇرۇپ، بىۋاسىتە سودىلىشىشقا تەشكىللىدى، باھا جەھەتتە ئەلا سۈپەتكە ياخشى باھا قويۇش، دەرىجىگە ئايرىپ باھا بېكىتىش، بازارغا قاراپ ئىش كۆرۈش، ئالغۇچى - سانتۇچى 2 تەرەپنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداش يولغا قويۇلدى. مۇشۇ مەزگىلدە يىلىغا ئوتتۇرىچە 6125 تونىنا قوغۇن سېتىلدى.

1975 — 1980 - يىلغىچە ئوتتۇرىچە يىللىق سېتىش مىقدارى كۆپەيىپ 8543 تونىغا يەتتى. 1976- يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يازلىق قوغۇن سېتىۋېلىشقا قارىتا مۇنداق بەلگىلىمە چىقاردى: سېتىۋېلىشتىن پارچە سېتىشقىچە بىر تىجارەت ھالقىسى بولىدۇ. شۇ يەردە ئىشلەپچىقىرىلىپ شۇ يەردە سېتىلىدىغانلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىغا 20% سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق باھا نىسبىتى قوشۇلۇپ، پارچە سېتىش باھاسى قىلىنىدۇ. ئۇرۇمچىدە شۇ جايدىكى سېتىۋېلىش باھاسىغا 30% سېتىۋېلىش - سېتىش پەرق باھاسى قوشۇلۇپ، پارچە سېتىش باھاسى قىلىنىدۇ، ئاۋات پەسلىدە ئەڭ يۇقىرى بولغاندىمۇ 35%تىن ئېشىپ كەتمەيدۇ.

1981 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 2486 تونىنا قوغۇن سېتىلىپ، ئالدىنقى 5 يىلدىكىدىن 70.9% تۆۋەنلىدى. ئازىيىپ كېتىشتىكى سەۋەب شۇكى، ئىدارە، ئورگان، تەشكىلاتلار، زاۋۇت - كان، مەكتەپلەر ئىشلەپچىقىرىلغان جايلارغا بۇاستە بېرىپ سېتىۋالدى. قوغۇنچى دېھقانلار شەھەرگە كىرىپ، نۇقتا تەسىس قىلىپ ساتتى.

(3) ئېكسپورتنى تەمىنلەش

1958 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تاشقى سودا تارماقلىرىنى ئېكسپورت قوغۇنى بىلەن تەمىنلەشكە باشلىدى، شۇ يىلى 300 توننا قاراقاش مىجىگان ئېكسپورت قىلىندى. 1959 - يىلى 113 توننا، 1964 - يىلى 134 توننا، 1966 - يىلى 218 توننا ئېكسپورت قوغۇنى بىلەن تەمىنلىدى. 1971 — 1974 - يىلغىچە ئوتتۇرىچە يىلىغا 351 توننا، 1978 — 1980 - يىلغىچە ھەر يىلى 2528 توننا قوغۇن بىلەن تەمىنلىدى. ئېكسپورت قىلىنغان قوغۇن سورتلىرى: قاراقاش مىجىگان، «خۇاڭ جىنلۇڭ»، قىزىل چۈرۈك، كۈزلۈك قىزىل چۈرۈك (پاۋتەيخۇڭ) قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. 1980 - يىلدىن كېيىن، تاشقى سودا تارماقلىرى مال مەنبەسىنى بىۋاسىتە تەشكىللىدى.

(4) ئوراش - قاچىلاش، توشۇش

1956 — 1978 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندىن ھەرقايسى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا يۆتكىلىدىغان قوغۇنلار ئالدى بىلەن ئاپتوموبىل ياكى تراكتورلار ئارقىلىق قوغۇنلۇقتىن پويىز ئىستانسىسىغا توشۇلۇپ، ئاندىن ئۈستى يېپىق ۋاگونغا قاچىلىنىپ توشۇلدى، ۋاگوننىڭ ئاستىغا سامان يېيىتىلغاندىن كېيىن، ۋاگوننىڭ پايدىلىنىش نىسبىتىنىڭ 40% — 50%ىگىچە تىزىلدى. 1979 - يىلدىن كېيىن، بىر قىسىم جايلار ماشىنىلاشقان سوغۇق ساقلاش ئۈسكۈنىلىرى بار ۋاگونلاردىن پايدىلىنىپ سىرتقا يۆتكەيدىغان بولدى. 1980 — 1985 - يىللىرىغىچە تور خالتىغا سېلىنىپ، يەنە قەغەز يەششىكلەرگە قاچىلىنىپ يۆتكەلدى. پەيزاۋات قوغۇنى پۈتۈنلەي قەغەز يەششىككە قاچىلاندى، ھەر بىر يەششىككە 20 كىلوگرام ئەتراپىدا قاچىلاندى، بۇنداق قىلغاندا، قاچىلاش، چۈشۈرۈشكە ئەپلىك بولدى، يەنە، مۇئەييەن ھالدا بېسىمغا بەرداشلىق بېرىش كۈچىگە ئىگە بولغاچقا زىيان - زەخمەت ئازايدى.

(5) پىششىقلاپ ئىشلەش، ساقلاش

شىنجاڭ قوغۇنىنى پىششىقلاپ قوغۇن قېقى قېلىش تارىخى ئۇزۇن، قوغۇن قېقى چىڭ سۇلالىسىنىڭ كاڭشى يىللىرىدىلا ئوردىغا تارتۇق قىلىناتتى. ئاساسلىق قوغۇن قېقى پىچان ھوڭدىن چىقاتتى. 60 - يىللاردا سانجى، شىخەنزە، ئاقسۇ قاتارلىق جايلاردىمۇ قوغۇن قېقى ئىشلەندى. 1964 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 70 توننا قوغۇن قېقى سېتىۋالدى. 70 — 80 - يىللاردا تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى قوغۇن پەشمىتى، قوغۇن قىيامى، قوغۇن شەربىتى، قوغۇن كونسېرۋاسى قاتارلىقلارنى ئىشلىيەلەيدىغان بولدى.

قوغۇننى يەرلىك ئۇسۇلدا ساقلاش ئومۇمەن 3 خىل بولىدۇ.

ئېسىپ ساقلاش: ئالدى بىلەن شاپىقى قاتتىق، پىشقان، زەخمىلەنمىگەن، دانىسى چوڭ كۈزلۈك قوغۇنلار تاللىۋېلىنىپ، 7 — 10 كۈن ئەتراپىدا ئاپتاپقا سېلىنىدۇ، گەمە ئىچىگە جازا ئورنىتىپ، توملىقى 10 مىللىمېتىر كېلىدىغان 3 تال ئارغامچىنى چىگىپ، بىر ئۇچى جازا ئۈستىگە باغلىنىدۇ، ھەر 50 سانتىمېتىر ئارىلىقتا بىر تۈگۈن تۈگۈلۈپ، قوغۇننىڭ ئۇچ تەرىپى ئۈستى تەرەپكە، ساپاق تەرىپى ئاستىغا قارىتىلىپ، ئۇچ تال ئارغامچىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇلىدۇ، ھەربىر ئېسىققا 3 — 4 قوغۇن ئېسىلىدۇ، گەمە ئىچىگە ھاۋا ئۆتۈشۈش تۆشۈكى ۋە تېمپېراتۇرا ئۈسكۈنىسى ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ، تېمپېراتۇرا 0 — 3°C ئەتراپىدا بولىدۇ، نەملىك دەرىجىسى 70% — 80% ئارىلىقىدا بولىدۇ.

جازىدا ساقلاش: گەمە ئىچىگە جازا ئورنىتىلىپ، تاختاي قويۇلۇپ، ھەربىر جازا 6 — 9 قەۋەت قىلىنىدۇ، ھەربىر قەۋەتنىڭ ئارىلىقى 30 — 40 سانتىمېتىر بولىدۇ، ھەر قەۋەتكە بىرقەۋەت قوغۇن تىزىلىدۇ، قەرەللىك ھالدا تەكشۈرۈپ، ئۆرۈپ، بۇزۇلغانلىرى سېزىلسە، ۋاقتىدا ئايرىۋېلىپ بىر تەرەپ قىلىنىدۇ.

قۇمدا ساقلاش: گەمىنىڭ تەكتىگە بىرقەۋەت قۇم يېيىتىلىپ، قوغۇننىڭ ئۇچ تەرىپى ئۈستىگە قارىتىلىپ، رەت بويىچە تىزىلىدۇ، گەمىدىن چىقارغان چاغدا، يۇمشاپ قالغانلىرى ۋە زېدە بولغانلىرى ئالدىدا، قاتتىق ۋە زەخمىلەنمىگەنلىرى كېيىن چىقىرىلىدۇ.

يۇقىرىدىكى ھەرخىل يەرلىك ئۈسۈل ئارقىلىق ساقلىغاندا، 5 ئاي ساقلىغىلى بولىدۇ. 1963 — 1971-يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ئۈرۈمچى، تۇرپان، پىچانلاردا 8 جايدا 11 مىڭ 100 كۈادرات مېتىرلىق ھەرخىل گەمە ئامبار ياسىدى. 1973 - يىلى ش ئۇ ئا ر مېۋە شىركىتى بىلەن شىنجاڭ بىئولوگىيە، تۇپراق - قۇرۇم تەتقىقات ئورنى بىرلىشىپ، قۇمۇل قوغۇنىنى يېڭى پېتى ساقلاشتا ئىلمىي تەجرىبە ئېلىپ بېرىپ، ياخشىلاش ئۇسۇللىرىنى تەتقىق قىلدى. 1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر مېۋە شىركىتى ئېسىپ ساقلاش ئۇسۇلى ئارقىلىق 66 تونىنا قوغۇننى 106 كۈن ساقلاپ، ئېسىپ ساقلاشقا دائىر سانلىق ئاساسلارغا ئېرىشتى، زىيان %14 بولدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى شىمالىي ۋوگزالدا 6200 كۈادرات مېتىرلىق گەمە ياسىدى. 1982 - يىلى ئۈرۈمچى شەھەرلىك مېۋە شىركىتى 500 تونناللىق مېۋە سوغۇق ساقلاش ئامبىرى سالدى. 1984 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى بىلەن ئاپتونوم رايون مەبلەغ چىقىرىپ، كورلا يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە 2 - دەرىجىلىك پونكىتىنىڭ مال مەيدانى ئىچىگە 2000 تونناللىق مېۋە سوغۇق ساقلاش ئامبىرى سالدى. 1985 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى تۇرپان شەھىرى بىلەن پىچان ناھىيىلىرىنىڭ يېڭى شەھەر رايونلىرىدا ئايرىم - ئايرىم ھالدا 500 تونناللىق مېۋە سوغۇق ساقلاش ئامبىرى سېلىشنى تەستىقلىدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى 3000 تونناللىق مېۋە سوغۇق ساقلاش ئامبىرى سېلىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ قوغۇننى يېڭى پېتى ساقلاش شارائىتىنى ياخشىلىدى.

2. تاۋۇز

1) مال مەنبەسى

ئېلىمىز بويىچە تاۋۇز شىنجاڭدا ئەڭ بۇرۇن يېتىشتۇرۇلگەن. مىڭ سۇلالىسىنىڭ شۇيگۇاڭ يىللىرىدا خاتىرىلەنگەن «يېزا ئىگىلىك قامۇسى»دا: «تاۋۇز غەربىي يۇرتتا تېرىلىدۇ، ئۇنىڭ نامى دۇنياغا داڭلىق» دەپ قەيت قىلىنغان. مەھمۇد قەشقىرىنىڭ «تۈركىي تىللار دىۋانى»دا خاتىرىلىنىشىچە: مىلادىي X ئەسىردە جەنۇبىي شىنجاڭ رايونلىرىدا تاۋۇز كەڭ كۆلەمدە تېرىلغان. مىنگونىڭ 38 - يىلى (1949 - يىلى)، 128 مىڭ مو يەرگە تاۋۇز تېرىلىپ، مەھسۇلات مىقدارى 47 مىڭ تونناغا يەتكەن. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاۋۇز سېتىۋېلىش - سېتىش تىجارەت كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىپ، مەبلەغ، تېخنىكا جەھەتلەردىن ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بەردى. لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولىدا قاتناش باشلانغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون سىرتىغا تاۋۇز سېتىش يولى ئېچىلىپ، تېرىش كۆلىمى ئۈزلۈكسىز كېڭىيىپ باردى، شىنجاڭ بويىچە موڭغۇلكۇرە، تاشقورغان قاتارلىق 8 چارۋىچىلىق ناھىيىسىدە تاۋۇز تېرىشقا بولمىغاندىن سىرت، قالغان 77 ناھىيە، شەھەرنىڭ ھەممىسىدە تېرىلىپ، مەھسۇلات مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئاشتى. 50 — 60 - يىللاردا شىنجاڭ بويىچە ھەر يىللىق تاۋۇز مەھسۇلاتى 130 مىڭ تونىنا ئۆچۈرىسىدە بولۇپ كەلدى. 70 - يىللاردا يىللىق مەھسۇلات مىقدارى 200 مىڭ تونىنا ئەتراپىدا، 1983 — 1984 - يىللىرى يىللىق مەھسۇلات مىقدارى 380 مىڭ تونىنا بولۇپ، 1984 - يىللىق مەھسۇلات مەملىكەت بويىچە يىللىق مەھسۇلات مىقدارىنىڭ %8.1نى ئىگىلىدى. شۇ يىلى شىنجاڭدا كىشى بېشىغا 28.57 كىلوگرامدىن تاۋۇز توغرا كېلىپ، مەملىكەت بويىچە كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن 4.63 كىلوگرامنىڭ 6.17 ھەسسىسىگە تەڭلەشتى. 1985 - يىلى تاۋۇزنىڭ يىللىق مەھسۇلات مىقدارى تېخىمۇ ئېشىپ 559 مىڭ 500 تونناغا يەتتى. ئاساسلىق سورتلىرى: «خوتېيۇ 2 - نومۇر»، «ئوششاق قىزىل ئۇرۇق»، «چوڭ قىزىل ئۇرۇق»، «ئاق تاۋۇز» (ئاق شاپاق)، «كۆكتاۋۇز» (كۆك شاپاق)، «چىپار» (چار تاۋۇز)، «گۈزەل»، «چىلگە تاۋۇز»، «ھەسەل جەۋھىرى» قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

2) سېتىۋېلىش

1956 - يىلى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى تاۋۇز سېتىۋېلىشنى باشلىدى. 1964 - يىلغىچە يىللىق سېتىۋېلىش مىقدارى 10 مىڭ تونىنىدىن ئاشمىدى. 1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى 1 - دەرىجىلىك كۆزلۈك تاۋۇزلۇك تۇرپاندىكى ئاۋات پەسلىدە ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.12 يۈەن قىلىپ بېكىتتى، 1962 - يىلى 0.15 يۈەنگە ئۆستۈردى. 1963 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى تۇرپاننىڭ 1 - دەرىجىلىك كۆزلۈك تاۋۇزنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.09 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. 1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇرپاننىڭ 1 - دەرىجىلىك كۆزلۈك تاۋۇزنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.08 يۈەن، يۆتكەش باھاسىنى 0.09 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى. 1965 — 1978 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى جەمئىي 184 مىڭ 100 تونىنا تاۋۇز سېتىۋالدى، يىلنىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 13 مىڭ 100 تونىنىدىن توغرا كەلدى. 1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئادەتتىكى 1 - دەرىجىلىك تاۋۇزنىڭ ئاۋات پەسلىدىكى ھەر كىلوگرامىنىڭ ئەڭ تۆۋەن سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.073 يۈەن، ئىلا سۇپەتلىك تاۋۇزنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 4 مەزگىلگە بۆلۈپ، دەسلەپتە بازارغا چىققاندا ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسىنى 0.23 يۈەن، ئاۋات پەسلىدە 0.104 يۈەن، سوغۇق چۈشكەندە 0.14 يۈەن، قىش كىرگەندە 0.21 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى. 1979 — 1985 - يىلغىچە جەمئىي 115 مىڭ 700 تونىنا تاۋۇز سېتىۋېلىنىپ، يىلنىڭ ئوتتۇرىچە 16 مىڭ 500 تونىنىدىن توغرا كەلدى. 1985 - يىلى 31 مىڭ 700 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، 1965 - يىلدىكى سېتىۋېلىش مىقدارىنىڭ 3.07 ھەسسىسىگە توغرا كېلىپ، يېڭى جۈگگو قۇرۇلغاندىن بۇيان سېتىۋېلىش مىقدارى ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولدى. شۇ يىلى ئىلا سۇپەتلىك تاۋۇزنىڭ ئۇرۇمچىدە ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 0.16 يۈەن بولۇپ، سىرتقا يۆتكەش رەسمىيەت ھەققى ئۈچۈن 8% قوشۇلۇپ، تۆمۈر يول سۇپىسىدا مال تاپشۇرۇلدى.

1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاۋۇزنىڭ سۇپەت ئۆلچىمىنى مۇنداق بەلگىلىدى:

1 - خىل مەھسۇلات: دانىسىنىڭ ئېغىرلىقى 5 كىلوگرامدىن يۇقىرى، پىشىش دەرىجىسى 80% — 90%، قەنت تەركىبى 8°تىن يۇقىرى، ئېتى يېڭى ھەم تەملىك، گۈشلۈك، چۇرۇك بولۇش، تالالىرى بولمىغان بولۇش، شاپىقىنىڭ قېلىنلىقى 1 سانتىمېتىردىن ئاشماسلىق. تاۋۇزنى ئۈزۈشتىن بۇرۇن سۇغارماسلىق. 2- خىل مەھسۇلات: دانىسىنىڭ ئېغىرلىقى 3 كىلوگرامدىن يۇقىرى، قەنت تەركىبى 7°تىن يۇقىرى، پىشقان بولۇش، ئېتى، شاپىقىنىڭ قېلىنلىقى 1 - خىل بىلەن ئوخشاش بولۇش، 3 - خىل مەھسۇلات دانىسىنىڭ ئېغىرلىقى 2 كىلوگرامدىن يۇقىرى، قەنت تەركىبى 6°تىن يۇقىرى، پىشقان بولۇش، ئېتى، شاپىقىنىڭ قېلىنلىقى 1 - خىل بىلەن ئوخشاش بولۇش.

3) سېتىش

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاۋۇز سېتىشتا «بىر تۇتاش باشقۇرۇش، دەرىجە بويىچە تىجارەت قىلىش» پرىنسىپىنى يولغا قويۇپ، بازارنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش شەرتى ئاستىدا، ئاپتونوم رايون سىرتىغا تاۋۇز يۆتكىدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى: ھەربىي ئالاھىدە ئېھتىياج، چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەر، سانائەت - كان رايونلىرى بولۇپ، ھەر يىلى ئۇرۇمچىدىكى سېتىش مىقدارى شىنجاڭ بويىچە سېتىش ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 50%تىن كۆپرەكىنى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايون سىرتىدا سېتىشتا، 70 - يىللاردا ئاساسلىقى گەنسۇ، چىڭخەي قاتارلىق ئۆلكە شەھەرلەرگە يۆتكەلدى. 80 - يىللاردا، ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىش مىقدارى يىلدىن - يىلغا كۆپەيىپ، بېيجىڭ، تيەنجىن، شېنيالڭ، دالىيەن، بېنشى، ئەنشەن، چاڭچۇن، خاربىن، چىچىخار، چۇڭچىڭ، چېڭدۇ، شىنىڭ قاتارلىق شەھەرلەرگە يۆتكەپ بېرىلدى. 1965 —1978-

يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدا 161 مىڭ تونىنا سېتىلىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 11 مىڭ 500 تونىنا، 1979 — 1985 - يىلغىچە 110 مىڭ تونىنا سېتىلىپ، يىلىغا 15 مىڭ 800 تونىدىن توغرا كەلدى. يۇنىڭ ئىچىدە 1985 - يىلى 32 مىڭ تونىنا سېتىلدى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 22 مىڭ 600 تونىنا سېتىلىپ، شىنجاڭ بويىچە سېتىلىش مىقدارىنىڭ %70گە توغرا كەلدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ تاۋۇز سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 14 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	سېتىۋېلىش	سېتىش			
		جەمئىي	ئاپتونوم رايون ئىچى	ئاپتونوم رايون سىرتى	ئېكسپورت قىلىنغىنى
1965	12090	9354	9354		
1966	19125	14191	14093	98	
1967	11388	8936	8610	326	
1968	15056	12197	10656	1541	
1969	13093	11316	9716	1600	
1970	15760	13572	12058	1514	
1971	10574	10890	8345	2545	
1972	15573	14696	8783	5913	
1973	12587	11123	9158	1965	
1974	13310	12774	11957	817	
1975	9483	7799	6862	937	72
1976	10313	10339	10068	271	10
1977	12368	12056	11433	623	63
1978	13387	11532	11440	92	
1979	11508	11301	9226	2075	
1980	7028	7073	4478	2595	
1981	7777	7583	5498	2085	
1982	11640	11735	6390	5345	
1983	18399	17560	9950	7610	
1984	22235	23126	11123	12005	
1985	37131	32402	9824	22578	

§ 3 . باشقا مېۋىلەر

ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى تىجارەت قىلىدىغان باشقا مېۋىلەر يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغىنى ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كىرگىنى دەپ 2 خىلغا بۆلۈندى. يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلىدىغان ئاساسلىق مەھسۇلاتلاردىن: ئالما، نەشپۈت، گۈلە، ياڭاق، قارا گازىر قاتارلىقلار، ئۈنىڭدىن باشقا، شاپتۇل قېقى، خاسىك، ئۈرۈك مېغىزى، كىچىك چىلان، قارا ئۈرۈك، بادام، قوغۇن قېقى،

ئەنجۇر ھەمدە ئۆرۈك، شاپتۇل، ئانار قاتارلىقلار بار. ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كىرىدىغان مېۋىلەردىن: ئالما، نەشپۈت، ماندارىن، ئاپلىسىن، بانان، چىلان، ئاناناس، كاشتان قاتارلىقلار بار.

1. ئالما

1) مال مەنبەسى

شىنجاڭ — ئالما ئەڭ بۇرۇن ئىشلەپچىقىرىلغان جايلارنىڭ بىرى، ئاساسلىق مەھسۇلات رايونلىرى ئىلى، ئاقسۇ، قەشقەر ۋىلايەتلىرى. بۇنىڭ ئىچىدە ئىلىنىڭ ئالما ئۆستۈرۈش تارىخى ئۇزۇن، سورتلىرى ئېسىل، مەھسۇلات مىقدارى كۆپ بولۇپ، «ئالما ماكانى» دېگەن نامى بار. شىنجاڭ ئالمىلىرىنىڭ يەرلىك سورتلىرى تەخمىنەن 200 خىل ئەتراپىدا بولۇپ، يازلىق لىمۇن، كۈزلۈك لىمۇن، ئاپورت، مەنپەزە، يازلىق سانتار (يازلىق سۇت ئالما)، كۈزلۈك سانتار قاتارلىقلار، يەنە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلگەن «دۆلەتنۇرى»، «كۆك بانان»، «سېرىق مارشال»، «ئالتۇن تاج»، «فۇشى» قاتارلىق نۇرغۇن سورتلار بار. شىنجاڭدا ئالمىنىڭ مەھسۇلات مىقدارى 1949 - يىلى 3394 تونىنغا، 1957 - يىلى 7600 تونىنغا، 1965 - يىلى 12 مىڭ 700 تونىنغا، 1978 - يىلى 40 مىڭ 500 تونىنغا، 1985 - يىلى 129 مىڭ 500 تونىنغا يەتتى.

1968 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 24 مىڭ يۈەن مەبلەغ چىقىرىپ باينىغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ شىمالىدىكى 3 ناھىيىدە ئالما ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇرۇشقا ياردەم بەردى. ئالما ئىشلەپچىقىرىشقا يېتەكچىلىك قىلىش ئۈچۈن لياۋنىڭ ئۆلكىسىدىن 3 تېخنىك خادىم تەكلىپ قىلدى، 100 مىڭ تۈپتىن كۆپرەك ئالما كۆچىتى كىرگۈزدى، تىكىش كۆلىمىنى 5000 مودىن كۆپرەك قىلىپ بېكىتتى، بۇنىڭ ئىچىدە يەنجى ناھىيىسى 2400 مو، خېجىڭ ناھىيىسى 2000 مو، خۇشۇت ناھىيىسى 1000 مو يەرگە تىكىدىغان بولدى. 1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت ئۇرۇمچى ناھىيىسى، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ گۈچۈڭ، جىمسار، مورى ناھىيىلىرىدە، باينىغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ يەنجى، خۇشۇت، خېجىڭ، باغراش ناھىيىلىرىدە ئالما ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇرۇشنى قارار قىلدى. 1982 —1983- يىللىرى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ئالما ئىشلەپچىقىرىش مەبلىغىدىن 200 مىڭ يۈەننى ئاقسۇ، قەشقەر ۋىلايەتلىرى ھەمدە باينىغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە خۇشۇت ناھىيىسىنىڭ ئالما ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىشكە بۇيرۇپ بەردى.

2) ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىش ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كىرىش

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە، ئالما ئەركىن سودا قىلىندى. 1955 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان ئالمىدىن 40 تونىنا، 1956 - يىلى 867 تونىنا سېتىۋالدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 35 تونىنا ئالما يۆتكەپ كىردى. 1957 - يىلى يەرلىك ئالمىدىن 860 تونىنا سېتىۋالدى، بۇ ئاپتونوم رايون بويىچە ئالما مەھسۇلاتىنىڭ 31.1% نى ئىگىلىدى. 1959 - يىل 8 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ «دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى تۈرگە ئايرىپ باشقۇرۇش ھەققىدە بەلگىلىمە» سىدە: ئىلى ئالمىسى دۆلەت بىر تۈتاش سېتىۋالىدىغان مەھسۇلات بولغاچقا، 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيا قىلىش قارار قىلىندى. 1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى غۇلجا شەھىرىدە 2 - دەرىجىلىك ئالمىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.58 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى. 1961 - يىلى تەبىئىي ئاپەت سەۋەبىدىن ئالما ھوسۇلى كەملەپ كېتىپ، يەرلىك ئالمىدىن 269 تونىنا سېتىۋېلىندى.

شىنجاڭ ئالمىلىرىنىڭ كېيىن پىشىدىغان، سورتلىرى ئاز بولغاچقا، بازارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرغىلى بولمىدى، ھەر يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ئالما يۆتكەپ بازارنى تەمىنلەشكە توغرا كەلدى. 1962 - يىلى لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولى ئۇرۇمچىگە تۆتاشتۇرۇلۇپ، ئالما يۆتكەشكە پايدىلىق شارائىت تۇغۇلدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ تەقسىمات پىلانى بويىچە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مېۋە باشقارمىسى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك مېۋە تىجارەت بۆلۈمى، قۇمۇل ئۇنۇمۇبرسال‌سېتىۋېلىش-تەمىنلەش پونكىتى، تۇرپان يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە پونكىتى قاتارلىق ئورۇنلار بىۋاستە يۆتكەپ كىرىپ، تىجارەت ھالقىلىرىنى ئازايتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 1963 - يىلى 156 تونىا، 1964 - يىلى 552 تونىا ئالما يۆتكەپ كەلدى، بۇ، سېتىۋېلىش مىقدارىنىڭ 28.79% نى ئىگىلىدى. 1966 — 1977 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 36 مىڭ 500 تونىا ئالما يۆتكەپ كېلىندى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 3043 تونىدىن توغرا كېلىپ، ئوخشاش مەزگىلدىكى يەرلىك ئالما سېتىۋېلىش مىقدارىنىڭ 144%گە باراۋەر بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە 1976 - يىلى باش كوپېراتىپ تەقسىم قىلغان پىلان 3000 تونىا، ئەملىيەتتە يۆتكەلگىنى 5301 تونىا بولۇپ، تارىختا ئەڭ كۆپ يۆتكەلگەن بىر يىل بولدى.

پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئالمىدا ئۆزىنى تەمىنلەش دەرىجىسى ئۆستى، 1978 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 17 مىڭ 300 تونىا ئالما يۆتكەپ كېلىندى، بۇ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2157.25 تونىدىن توغرا كەلدى. 1984 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى ئالمىغا قارىتا ئەركىن سودىلىشىشنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى، شۇ يىلى پەقەت 419 تونىا يۆتكەپ كېلىندى.

3) سېتىش

ئالما سېتىش پرىنسىپى: تەمىنلەش ئېھتىياجىنى قاندۇرالمىغان چاغدا، ئاساسلىقى ھەربىي ئالاھىدە ئېھتىياج، چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەر ۋە سانائەت - كان رايونلىرىنى تەمىنلەپ، ئادەتتىكى جايلارغا مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش. تەمىنلەش ئېھتىياجدىن ئېشىپ كەتكەن چاغدا، كەڭ - كۆشادە تەمىنلەشتىن ئىبارەت بولدى. 1955 — 1961 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى 3144 تونىا ئالما ساتتى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 449.14 تونىدىن توغرا كەلدى. 1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇنداق بەلگىلىمە چىقاردى: ئاپتونوم رايون سىرتىدىن سېتىۋېلىنغان ھۆل مېۋە (ئالمىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) لەرنىڭ ئۇنۇمۇبرسال پەرق نىسبىتى مەھسۇلات رايونىدىن قۇمۇلغىچە 14% — 24%كىچە، مەھسۇلات رايونىدىن داخىيەن، ئۇرۇمچىلەرگىچە 16% — 26%كىچە، مەھسۇلات رايونىدىن غۇلجا شەھرىگىچە 17% — 28%كىچە، مەھسۇلات رايونىدىن قەشقەر شەھرىگىچە 17% — 29%كىچە بولىدۇ. يۆتكەش باھاسى خىراجەت نىسبىتى ئۇرۇمچى، داخىيەن پونكىتلىرى باشقا پونكىتلارغا يۆتكەپ بەرسە 10%، ھەرقايسى سېتىۋېلىش تەمىنلەش پونكىتلىرىدىن ناھىيە، شەھەرلەرگە يۆتكەلسە 8% باھا كېمەيتىپ بېرىلىدۇ. ئوتتۇرا ھېسابتە يۆتكەش خىراجىتى 5%، توپ - پارچە سېتىش پەرق نىسبىتى 20% بولىدۇ. 1965 — 1983 - يىلغىچە ئالما باھاسى مۇشۇ بەلگىلىمە بويىچە ئىجرا قىلىندى. 1962 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغان ئالما 85 مىڭ 300 تونىا بولۇپ، ئوتتۇرىچە يىلىغا 3551.1 تونىدىن توغرا كەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1976 - يىلى 7336 تونىا ئالما سېتىلىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. ئالمىنىڭ سېتىلىش باھاسى ئۇرۇمچىدە 1 - دەرىجىلىك «دۆلەتنۇرى» ئالمىسىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى 1965 - يىلى 1.00 يۈەن، 1968 - يىلى 1.02 يۈەن، 1978 - يىلى 1.02 يۈەن، 1979 - يىلى 1.13 يۈەن، 1980 - يىلى 1.29 يۈەن، 1983 - يىلى 1.79 يۈەن، 1985 - يىلى 1.80 — 2.50 يۈەنگىچە بولدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئالما سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 15 بىرلىكى: تونىا

يىللار	ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەلگىنى	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى
1955	40		11	
1956	867	35	414	
1957	860	100	820	
1958	172		83	
1959	354	25	486	
1960	1538	44	1110	
1961	269	11	220	
1962	365	60	353	
1963	354	156	576	
1964	1365	552	1436	
1965	1051	522	2011	32
1966	2667	1463	3173	
1967	1083	602	2424	
1968	1186	1484	2652	
1969	587	2935	3415	
1970	3048	2274	5886	
1971	1911	3563	4429	
1972	1868	2883	4647	34
1973	2394	3208	4696	59
1974	993	2864	4573	8
1975	2993	4949	5217	
1976	3362	5301	7336	
1977	3256	5000	6375	
1978	3417	3204	6138	
1979	1767	4011	4390	
1980	1076	2945	4673	
1981	1056	2348	2593	
1982	1070	1663	3169	
1983	843	1787	1552	2
1984	926	881	2442	
1985	716	419	1083	

2. نەشپۈت

1) مال مەنبەسى

شىنجاڭنىڭ نەشپۈت دەرىخى ئۆستۈرۈش تارىخى ئۇزۇن، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن بۇيان، ئارخېئولوگىيە خىزمەتچىلىرى تۇرپاننىڭ ئاستانە قەدىمكى قەۋرىستانلىقىدىن نەشپۈت ياغىچىنى قېزىپ چىققان، بۇ تاك

سۇلالىسى دەۋرىدە شىنجاڭدا نەشپۈت دەرىخى يېتىشتۇرۇلگەنلىكىنى ئىسپاتلىدى.

شىنجاڭدا ئاساسلىقى، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە ئاقسۇ، قەشقەر ۋىلايەتلىرىدە نەشپۈت ئىشلەپچىقىرىلىدۇ. ئالاقىدار تارماقلارنىڭ تەكشۈرۈشىگە ئاساسلانغاندا، نەشپۈتنىڭ سورتى 55كە يېتىدىكەن. ھۆنىڭ ئىچىدە كورلا نەشپۈتى، قىزىل نەشپۈت، بۈگۈر ئاق نەشپۈتى، پىچاننىڭ سىركىب نەشپۈتى، قاغىلىقنىڭ چىپان ئامۇتى، قورغاسنىڭ كۆزلۈك سېرىق نەشپۈتى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى ئەلا سورتلۇق نەشپۈت ھېسابلىنىدۇ. بولۇپمۇ كورلا نەشپۈتىنىڭ پوستى نېپىز، ئېتى يۇمشاق، شىرنىسى كۆپ بولۇپ، چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدە ئوردىغا تارتۇق قىلىنىپ، داڭقى چىققان. سۇپىتى ياخشى بولغانلىقتىن مەملىكەت بويىچە كۆپ قېتىملىق نەشپۈت خىلىدىكى مېۋىلەرنى باھالاپ سېلىشتۇرۇشتا ئالدىنقى قاتاردا تۇرۇپ كەلدى.

1976 - يىل 8 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق ئىدارىسى، يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى، تاشقى سودا ئىدارىسى، بوز يەر ئۆزلەشتۇرۇش باش ئىدارىسى، تەمىنات- سودا كوپېراتىپىنىڭ «ئاپتونوم رايونىمىزدا مېۋە ئىشلەپچىقىرىش بازىسىنى پىلانلاش لايىھەسى ھەققىدە دوكلات» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىدا نەشپۈت ئىشلەپچىقىرىش بازىسى قۇرۇشقا قوشۇلدى. 1976 — 1977 - يىللىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى نەشپۈت ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بېرىش مەبلىغىدىن 25 مىڭ يۈەن ھەمدە 200 تونىنا مەخسۇس خىمىيىۋى ئوغۇت بۈيرۇپ بەردى. 1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپېراتىپقا سايدۆڭ باغۋەنچىلىك مەيدانىدا يىللىق ساقلاش ئىقتىدارى 160 تونىنا، كۆلىمى 2000 كۆتىدرات مېتىر كېلىدىغان نەشپۈت گەمە قۇرۇلۇشى ئۈچۈن 100 مىڭ يۈەن بۈيرۇپ بەردى. شىنجاڭ بويىچە نەشپۈت مەھسۇلات مىقدارى1978- يىلى 6700 تونىنغا، 1980 - يىلى 10 مىڭ 900 تونىنغا، 1984 - يىلى 29 مىڭ تونىنغا، 1985 - يىلى 52 مىڭ 600 تونىنغا يەتتى.

2) ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىش ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىش

(1) ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىش 1955 - يىلى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى 5 تونىنا نەشپۈت سېتىۋالدى، 1956 - يىلى 188 تونىنا سېتىۋالدى، 1957 - يىلى سېتىۋېلىش مىقدارى 499 تونىنغا كۆپەيىپ، مەھسۇلات مىقدارىنىڭ %24.7نى ئىگىلىدى. شۇ يىلى 1 - دەرىجىلىك نەشپۈتنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 0.70 يۈەن ئىدى، 1958 - يىلى 0.60 يۈەنگە تەڭشىلدى. 1959 - يىلى 8 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى كورلا نەشپۈتىنى دۆلەت بىر تۈتاش سېتىۋالىدىغان مەھسۇلات قىلىپ بەلگىلىدى. 1962 - يىلى سېتىۋېلىش باھاسى يەنە بىر قېتىم تەڭشىلىپ، 1 - دەرىجىلىك نەشپۈت باھاسى 0.50 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى. 1964 - يىلى كورلا نەشپۈتىدىن مول ھوسۇل ئېلىنىپ، 824 تونىنا سېتىۋېلىندى. 1966 — 1976 - يىلغىچە 4235 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېسابىلەن 385 تونىدىن توغرا كەلدى. 1978 — 1985 - يىلغىچە 5499 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 687 تونىدىن توغرا كەلدى. 1985 - يىل 9 - ئايدا بايىنغولىن ئوبلاستلىق مال باھا ئىدارىسى «نەشپۈتكە قارىتا تۆپ سان بېكىتىپ سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇش ھەمدە باھانى تەڭشەش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» چىقىرىپ، نەشپۈتكە قارىتا تۆپ سان بېكىتىپ سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇش، سېتىۋالىدىغان نىسبەت يىللىق مەھسۇلات مىقدارىنىڭ %30ى بويىچە بولۇش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ياكى ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى پىلان كومىتېتى چۈشۈرگەن پىلان بويىچە تەمىنلەشنى ئورۇنلاشتۇرۇشنى قارار قىلدى. 1 -

دەرىجىلىك نەشپۈتنىڭ ئاۋات پەسلىدىكى ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 0.70 يۈەن، كېيىنكى يىلى 1 - ئاينىڭ 16 - كۈنىدىن كېيىن 1.26 يۈەن قىلىنىدى. ستاندارت، سۈپەت ئۆلچىمى: مېۋىسى پىشقان بولۇش، رەڭگى نورمال بولۇش ھەمدە مېۋە شەكلىنىڭ دۇرۇسلۇق دەرىجىسى، ساقلىنىش ئەھۋالى، سۇركۈلۈپ زەخمىلىنىش، بېسىلىپ زەخمىلىنىش، سۇ ئۆتۈپ كېتىش، دورا دېغى، مۆلدۈرده زەخمىلىنىش، قۇرت چۈشۈش، ئۇزۇش جەريانىدىكى زەخمىلىنىش دەرىجىسىگە ئاساسەن، 1 - ۋە 2 - دەرىجىلىك سۈپەت ئۆلچەملىرى بېكىتىلدى.

(2) ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىش 1963 - يىلدىن باشلاپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى خېبېي، لياۋنىڭ، شەندۇڭ، ئەنخۇي قاتارلىق ئۆلكىلەردىن ھەرخىل نەشپۈت يۆتكەپ كېلىپ بازارنى تەمىنلىدى. 1963 — 1981 - يىلغىچە 20 مىڭ 760 تونىنا نەشپۈت يۆتكەپ كەلدى. يىلىغا 1092 تونىدىن توغرا كەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1977 - يىلى 2312 تونىنا يۆتكەپ كەلدى، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى تەرەققىي قىلىپ، مال مەنبەسىنىڭ كۆپەيىشىگە ئەگىشىپ، يۆتكەپ كېلىش نىسبىي ھالدا ئازايدى، 1982 — 1985 - يىلغىچە 1361 تونىنا يۆتكەپ كېلىندى، يىلىغا ئوتتۇرىچە 340 تونىدىن توغرا كەلدى. 1963 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 22 مىڭ 121 تونىنا يۆتكەپ كېلىندى، بۇ سېتىۋېلىش مىقدارىنىڭ 61.79%نى ئىگىلىدى.

3) سېتىش

شىنجاڭ نەشپۈتىنى سېتىشتا ئىزچىل كەڭ - كۈشادە تەمىنلەش يولغا قويۇلۇپ، ئاممىنىڭ ئېھتىياجى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرۇلدى. 1962 - يىلدىن ئىلگىرى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ تىجارەت قىلغان نەشپۈتنىڭ ھەممىسى يەرلىك مەھسۇلات بولۇپ، توشۇش شارائىتى ۋە ئوراش - قاچىلاش قاتارلىق چەكلىمىلەر سەۋەبىدىن سېتىش مىقدارى ناھايىتى ئاز بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 338.71 تونىدىن توغرا كەلدى. 1963- يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ھەرخىل نەشپۈت يۆتكەپ كېلىنگەندىن كېيىن، سېتىش مىقدارى پەيدىنپەي كۆپەيدى، 1963 — 1978 - يىلغىچە 19 مىڭ 828 تونىنا سېتىلىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 1239 تونىدىن توغرا كەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1976 - يىلى 2159 تونىنا سېتىلىپ، ئەڭ كۆپ سېتىلغان بىر يىل بولدى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، نەشپۈت ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى ناھايىتى تېز بولدى، 1979 — 1985 - يىلغىچە 9143 تونىنا سېتىلىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 1306 تونىدىن توغرا كەلدى.

1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بەلگىلىمە چىقىرىپ، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكىلىدىغان نەشپۈتكە باھا قويۇش چارىسىنى بېكىتتى، ئۇنىڭدىن بىرسال پەرق نىسبىتى مەھسۇلات رايونىدىن قوزغالغىچە 14% — 24%، مەھسۇلات رايونىدىن داخىلەن، ئۇرۇمچى شەھىرىگىچە 16% — 26% بولدى، ئۇرۇمچى — داخىلەنلەردىن ھەرقايسى پونكىتلارغا يۆتكەلگەندە 10%، ھەرقايسى ناھىيىلەرگە يۆتكەلگەندە 8% باھا كېمەيتىپ بېرىلدى، توپ سېتىش بىلەن پارچە سېتىش پەرق نىسبىتى 20% بولدى. كورلا نەشپۈتىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى 1957 - يىلى 0.90 يۈەن، 1958 - يىلى 0.77 يۈەن، 1959 — 1961 - يىلغىچە 0.80 يۈەن، 1962 — 1964 - يىلغىچە 0.63 يۈەن، 1985 - يىلى 0.84 يۈەن بولدى. ئۇرۇمچى شەھىرىدە نەشپۈتنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى 1978 - يىلى 1.48 يۈەن، 1980 - يىلى 1.20 يۈەن، 1982 - يىلى 1.00 يۈەن، 1983 - يىلى 1.40 يۈەن، 1985 - يىلى 1.75 يۈەن بولدى. ئىچكىرىنىڭ نەشپۈتنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى

1965 - يىلى 0.80 يۈەن، 1978 - يىلى 0.80 يۈەن، 1980 - يىلى 1.16 يۈەن، 1981 - يىلى 1.20 يۈەن، 1982 - يىلى 1.16 يۈەن، 1984 - يىلى 1.10 يۈەن بولدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ نەشپۈت سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 16 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەلگىنى	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى
1955	5		46	
1956	188		267	
1957	449		441	
1959	248		227	
1960	721		619	
1961	422		496	
1962	247		275	
1963	197	136	311	
1964	824	140	761	
1965	344	414	605	
1966	681	779	1052	
1967	653	529	1231	
1968	156	586	860	26
1969	122	1172	1444	
1970	341	503	1326	
1971	151	1641	1098	
1972	171	1232	898	
1973	286	1132	1450	
1974	558	1456	1576	
1975	469	1834	1610	
1976	647	1812	2159	
1977	301	2312	1897	
1978	746	1065	1570	
1979	361	1299	1502	
1980	581	1288	1586	
1981	442	1430	1641	9
1982	1064	487	1695	
1983	683	400	1069	
1984	550	282	743	
1985	1072	192	907	

3. گۈلە (ئۆرۈك قېقى)

1) مال مەنبەسى

گۈلە — شىنجاڭنىڭ داڭلىق يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتى. ھەر 3.5 — 5 كىلوگرام ئۆرۈكتىن بىر

كىلوگرام گۈلە قۇرۇتىلىدۇ. گۈلە قۇرۇتۇشقا باب كېلىدىغان ئۇرۇق سورتلىرىدىن ئاق كىشمىش، مانتا ئۇرۇق، قىزىل قۇممەت، قىزىل دالاز قاتارلىقلار بار. ئاساسلىق مەھسۇلات رايونلىرى: بۇگۇر، ئاقسۇ، توقسۇ، كۇچا، شايار، ئاۋات، ئۇچتۇرپان، كەلپىن، قەشقەر كوناشەھەر، يېڭىشەھەر، يېڭىسار، يەكەن، پوسكام، قاغىلىق، مارالبېشى، مەكىت، ئاتۇش، ئاقتۇ، گۇما، قاراقاش، خوتەن، لوپ، كىرىيەلەردىن ئىبارەت. بولۇپمۇ كۇچا، بۇگۇر، قاغىلىقلارغا ناھايىتى مەركەزلەشكەن. 1942 - يىلى شىنجاڭ بويىچە مەھسۇلات مىقدارى 979 تونىنا ئىدى، 1985 - يىلىغا كەلگەندە 6000 تونىنىدىن ئېشىپ كەتتى.

گۈلە — قارا گۈلە، سېرىق (ئىسلىغان) گۈلە دەپ 2 خىل بولىدۇ. قارا گۈلىنى قۇرۇتۇش ئۈسۈلى 80% — 90% پىشقان ئۇرۇكنى ئۇزۇۋالغاندىن كېيىن توپا - چاڭلارنى چىقىرىۋېتىپ، بۇرغا سېلىپ 5 — 8 كۈن ئاپتاپقا يېيىلىدۇ. سېرىق گۈلىنى پىششىقلاش ئۈسۈلى، ئۇرۇكنى پاكىزە يۇيغاندىن كېيىن ئىسلاش ئۈيىدە ھەر تونىنا گۈلىنى 3 — 4 كىلوگرام گۈگۈرت بىلەن 4 — 5 سائەت ئىسلىغاندىن كېيىن ئاپتاپقا ئېلىپ چىقىپ قۇرۇتۇلىدۇ. بۇنداق گۈلىنىڭ رەڭگى سېرىق، تەمى تاتلىق - چۇچۇمەلرەڭ بولىدۇ. 1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ھۆل - قۇرۇق مېۋە باشقارمىسى بۇگۇر، كۇچالاردا گۈگۈرتلەش ئۈسۈلى ئارقىلىق سېرىق گۈلە پىششىقلاشنى سىناق قىلىپ مۇۋەپپەقىيەت قازاندى، بۇنىڭ ئۈسۈلى: ئۇرۇق ناترىي سولفىد ئېرىتمىسىگە چىلىنىدۇ، ھەر 100 كىلوگرام سوغۇق سۇغا 0.5 كىلوگرام ناترىي سولفىد قۇيۇپ ئېرىتمە تەييارلىنىدۇ، ئۇرۇق ئېدىش، چېلەك، سېمونت كۆلچەكلەردىكى ئېرىتمىگە 6 — 12 سائەت چىلىغاندىن كېيىن سۇزۇۋېلىنىپ، ئاپتاپقا سېلىپ ياكى قاقلاپ قۇرۇتۇلىدۇ.

2) سېتىۋېلىش

50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، شىنجاڭ گۈلىسىنى خۇسۇسىي سودىگەرلەر تىجارەت قىلدى، 1952- يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ تىجارەت قىلىشقا باشلاپ، شۇ يىلى 28 تونىنا سېتىۋالدى. 1954 - يىلى تاشقى سودا ئېكسپورتى ئۈچۈن 458 تونىنا تەمىنلەپ بەردى. 1955 - يىلى 137 تونىنا سېتىۋېلىندى. 1956 - يىلى 808 تونىنا سېتىۋېلىندى ھەمدە ئاپتونوم رايون سىرتىغا سىناق تەرىقىسىدە سېتىلىشقا باشلىدى. 1957- يىلى 1250 تونىنا سېتىۋېلىندى. 1958 - يىلى ئاپتونوم رايون گۈلىنى 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيا قىلىپ، تەمىنات- سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى تىجارەت قىلىشقا مەسئۇل بولۇشنى، دۆلەتنىڭ سېتىۋېلىش پىلانى ئورۇندىلىشتىن ئىلگىرى باشقا ئورۇن ياكى شەخسلەرنىڭ سېتىۋېلىشىغا بولمايدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. 1959- يىلى 3827 تونىنا سېتىۋېلىندى، تاشقى سودا ئېكسپورتى ئۈچۈن 1600 تونىنا گۈلە تەمىنلەندى. 1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى بۇگۇر، كۇچا، قەشقەر، خوتەنلەرنىڭ 2 - دەرىجىلىك قارا گۈلىسىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسىنى 0.335 يۈەندىن 0.34 يۈەنگە تەڭشەشنى، ئىسلانغان 2 - دەرىجىلىك گۈلىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسىنى 0.525 يۈەن قىلىشنى بەلگىلىدى. شۇ يىلى 1669 تونىنا گۈلە سېتىۋېلىندى. 1961- يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى گۈلە سانتۇچى دېھقانلارغا مۇكاپات ئورنىدا ئاشلىق سېتىپ بېرىش تەدبىرىنى يولغا قويۇپ، ھەر تونىنا گۈلە سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپات ئورنىدا 25 كىلوگرام ئاشلىق سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1962 - يىلى، ئاشلىق مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش توختىتىلىپ گۈلىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلدى، گۇما، خوتەن، قاراقاش، لوپ قاتارلىق ناھىيىلەردە 1 - دەرىجىلىك قارا گۈلىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسى 0.25 يۈەندىن 0.32 يۈەنگە تەڭشىلىپ، 28%؛ 1 - دەرىجىلىك ئىسلاق گۈلە 0.32 يۈەندىن 0.42 يۈەنگە تەڭشىلىپ، 31.25% ئۆستۈرۈلدى.

1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاقسۇ، قەشقەر ۋىلايەتلىرىنىڭ ئىسلاق گۈلىسىنىڭ ستاندارت ئۆلچىمىنى مۇنداق بەلگىلىدى: 1 - دەرىجىلىكى: رەڭگى تۇم سېرىق، پارقىراق، تەمى تاتلىق - چۇچۇمەل، شەكلى مۇكەممەل، دانىسىنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى تەكشى، گۆشى قېلىن، ھەر 100 كىلوگرام گۈلىدىن 70 كىلوگرامدىن ئارتۇق ئەت چىقىدىغان بولۇش؛ تولۇق قۇرىغان، شىرشىملىقى 16%تىن ئاشمىغان

بولۇش؛ پاكىزە بولۇش، قۇم - لاي، ئەخلەت بولماسلىق، قۇرت چۈشمىگەن، بۇزۇلمىغان، ئۇرۇقچىسى كۆرۈنۈپ قالمىغان بولۇش. 2 - دەرىجىلىكى: رەڭگى سېرىق، تەمى تاتلىق - چۈچۈمەل، شەكلى مۇكەممەل، دانىسىنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى ئاساسەن تەكشى؛ گۈشى قېلىن، ھەر 100 كىلوگرام گۈلدىن 65 كىلوگرامدىن ئارتۇق ئەت چىقىدىغان بولۇش؛ تولۇق قۇرىغان، شىرشىملىقى %16دىن ئاشمىغان بولۇش؛ پاكىزە بولۇش، قۇم - لاي، ئەخلەت بولماسلىق، قۇرت چۈشمىگەن، بۇزۇلمىغان، ئۇرۇقچىسى كۆرۈنۈپ قالمىغان بولۇش. 3 - دەرىجىلىكى: رەڭگى سۇس سېرىق، تەمى تاتلىق - چۈچۈمەل، شەكلى ئاساسەن مۇكەممەل بولۇش، ئۇرۇقچىسى كۆرۈنۈپ قالغانلىرى %4دىن ئاشمىغان بولۇش؛ گۈشى بىرقەدەر قېلىن، ھەر 100 كىلوگرام گۈلدىن 60 كىلوگرامدىن ئارتۇق ئەت چىقىدىغان بولۇش، تولۇق قۇرىغان، شىرشىملىقى %16تىن ئاشمىغان بولۇش؛ پاكىزە، قۇم - لاي، ئەخلەت بولماسلىق، قۇرت چۈشمىگەن، بۇزۇلمىغان بولۇش. قارا گۈلىنىڭ ئۇلچىمى جەھەتتىمۇ بەلگىلىمە چىقىرىلدى. شۇ يىلى 4146 تونىنا گۈلە سېتىۋېلىندى، 1963 — 1965 - يىلغىچە 10 مىڭ 523 تونىنا گۈلە سېتىۋېلىنىپ، يىلىغا 3507 تونىنىدىن توغرا كەلدى.

1966 - يىل 6 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى گۈلىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشىدى، بۇگۈر، كۆچا، قەشقەر كونا شەھەر، قاغىلىق، گۇما، خوتەن ناھىيىلىرىنىڭ قارا گۈلىسىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 0.343 يۈەندىن 0.315 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى. ئىسلاق گۈلىنىڭ ھەر كىلوگرامى 0.46 يۈەندىن 0.45 يۈەنگە تەڭشەلدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، گۈلە سېتىۋېلىش مىقدارى ئازىيىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن پەقەت 1418 تونىنىدىن توغرا كەلدى. 1977 — 1979 - يىلغىچە سېتىۋېلىش مىقدارى داۋاملىق تۆۋەنلەپ، 3 يىلدا پەقەت 2988 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، يىلىغا 996 تونىنىدىن توغرا كەلدى. 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بۇگۈر، كۆچا، قەشقەر كونا شەھەر، قاغىلىق، گۇما ۋە خوتەن ناھىيىلىرىنىڭ 2 - دەرىجىلىك ئىسلاق گۈلىسىنىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.58 يۈەندىن 0.68 يۈەنگە تەڭشەپ، تەڭشەش ھەجمىنى %17، 2 - دەرىجىلىك قارا گۈلىنى 0.43 يۈەندىن 0.53 يۈەنگە تەڭشەپ، تەڭشەش ھەجمىنى %23 قىلىشنى بەلگىلىدى.

1980 - يىلدىن باشلاپ، گۈلە سېتىۋېلىش - سېتىشتا كېلىشىم باھا يولغا قويۇلدى، 1980 —1985- يىلغىچە، گۈلە سېتىۋېلىش مىقدارى بىرقەدەر تېز ئاشتى، 6 يىلدا 13 مىڭ 825 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2304 تونىنىدىن توغرا كەلدى. بولۇپمۇ 1983 - يىلى گۈلىدىن مول ھوسۇل ئېلىنىپ، سېتىۋېلىش مىقدارى 4822 تونىنىغا يېتىپ، تارىختا ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى.

3) سېتىش

ئاپتونوم رايونىمىز گۈلە سېتىشتا ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىش، ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىش ۋە ئېكسپورتنى تەمىنلەشتىن ئىبارەت 3 يول بولۇپ، سېتىش پرىنسىپى ئېكسپورتقا كاپالەتلىك قىلىش، ئالدى بىلەن ھەربىي ئالاھىدە ئېھتىياج، چوڭ شەھەرلەر، سانائەت - كان رايونلىرىغا ئېتىبار بېرىش، ئادەتتىكى شەھەر - بازار ۋە دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىنى تەمىنلەشنى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت بولدى.

1954 — 1980 - يىلغىچە بولغان 27 يىلدا تاشقى سودا ئېكسپورتى 11 مىڭ 900 تونىنا گۈلە بىلەن تەمىنلەندى، بۇ، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ سېتىۋېلىش مىقدارىنىڭ %42.20نى ئىگىلىدى. ئېكسپورت ھەر يىلى ئوتتۇرىچە 443.8 تونىنا گۈلە بىلەن تەمىنلەندى. 1964 — 1966 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىغا ھەرىيلى ئوتتۇرىچە 394 تونىنا گۈلە يۆتكەلدى، باشقا يىللاردا ھەرىيلى ئوتتۇرىچە 100 تونىنا ئۆپچۆرىسىدە يۆتكەلدى. 1980 — 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون سىرتىغا 2584 تونىنا يۆتكىلىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 431 تونىنىدىن توغرا كەلدى. 1954 — 1985 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون ئىچىدە

37 مىڭ 700 تونىنا سېتىلىپ، ئوتتۇرىچە يىلىغا 1179 تونىمدىن توغرا كەلدى، 1985 ـ يىلى 2747 تونىنا سېتىلىپ، سېتىشتا ئەڭ ياخشى نەتىجە يارىتىلدى. شۇ يىلى ئۈرۈمچىنىڭ بازار سودىسىدا 1 ـ دەرىجىلىك قارا گۈلىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىلىش باھاسى 2.20 — 2.50 يۈەنگىچە، 1 ـ دەرىجىلىك ئىسلاق گۈلىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسى 2.30 — 3.80 يۈەنگىچە بولدى.

تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ گۈلە سېتىۋېلىش ـ سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 17 بىرلىكى: تونىنا

يىللار	سېتىۋېلىش	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىش	ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىش	ئېكسپورتى تەمىنلەش	يىللار	سېتىۋېلىش	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىش	ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىش	ئېكسپورتى تەمىنلەش
1952	28				1970	1586	682	27	216
1954	400	100		458	1971	1197	960	35	60
1955	137	480		7	1972	1552	822	25	290
1956	808	450	30	188	1973	2515	2050	70	224
1957	1250	696		536	1974	1850	1571	88	245
1958	1160	684		1000	1975	1976	1334	49	268
1959	3827	1195	100	1600	1976	790	1065	21	128
1960	1669	1718	40	643	1977	1753	960	17	189
1961	3935	1087	15	1261	1978	988	1154	52	91
1962	1799	2601	20	786	1979	247	524	41	28
1963	4146	1976	59	829	1980	1235	657	110	17
1964	2688	1825	250	744	1981	1510	965	460	
1965	3689	1441	722	735	1982	1209	897	360	
1966	1393	1250	241	630	1983	4822	2025	762	
1967	1257	450	19	479	1984	1473	1717	436	
1968	1675	944	20	187	1985	3576	2747	456	
1969	679	761	30	144					

4. ياڭاق

1) مال مەنبەسى

ياڭاق — شىنجاڭنىڭ ئالاھىدە مەھسۇلاتى، ئاساسلىق مەھسۇلات رايونلىرى ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرى بولۇپ، شىنجاڭ بويىچە ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ %95 تىن كۆپرەكىنى ئىگىلەيدۇ. تۇرپان، بايىنغولىن، ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىمۇ ئاز مىقداردا ئۆستۈرۈلىدۇ. ئەلا سورتلۇق خىللىرىدىن، شاكىلى نېپىز ياڭاق، رۇجەكلىك ياڭاق، قەغەز ياڭاق، چىلگە ياڭاق، باشاقسىمان ياڭاق، مول ھوسۇللۇق چىلگە ياڭاق، مۇما ياڭاق (سويما ياڭاق) قاتارلىقلار بار. بۇلارنىڭ ھەممىسى شاكىلى نېپىز، مېغىزى چوڭ، ماي نىسبىتى يۇقىرى بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە. ئاپتونوم رايوننىڭ ئىچى ۋە سىرتىدا سېتىلغاندىن سىرت، يەنە ياۋروپا، ئامېرىكا، ياپونىيىلەرگە ۋە شياڭگاڭ، ئاۋمىن رايونلىرىغىمۇ سېتىلىدۇ. 1942 ـ يىلى شىنجاڭ بويىچە ياڭاق مەھسۇلاتى 907 تونىنا، 1949 ـ يىلى 4000 تونىنا ئىدى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن

كېيىن، ياڭاق ئىشلەپچىقىرىش دۆلەتنىڭ ئېتىبارىغا ئېرىشتى. 1950 — 1967 - يىلغىچە ياڭاق مەھسۇلاتى 74 مىڭ 100 تونىنغا يېتىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 4664 تونىنىدىن توغرا كەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1966 - يىللىق مەھسۇلاتى 6100 تونىنا. ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلار ياڭاق ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىغا مەبلەغ، كۆچەت، خىمىيىۋى ئوغۇت قاتارلىق جەھەتلەردىن پاكار مەدەت بەردى. 1974 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ 80 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرى ۋە توققۇزتارا ناھىيىسىنىڭ ياڭاقلىق كۆلىمىنى كېڭەيتىشگە مەدەت بەردى. 1970 — 1985 - يىلغىچە شىنجاڭ بويىچە مەھسۇلات مىقدارى 46 مىڭ 800 تونىنغا يېتىپ، ئوتتۇرىچە يىلىغا 2925 تونىنىدىن توغرا كەلدى.

2) تىجارەت ئەھۋالى

1954 - يىلى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلار 560 تونىنا ياڭاق سېتىۋالدى، بۇ، مەھسۇلات مىقدارىنىڭ %3.13نى ئىگىلىدى، 1955 - يىلى 414 تونىنا سېتىۋالدى، بۇ، %85.9نى ئىگىلىدى، 1956- يىلى 960 تونىنا سېتىۋالدى. 638 تونىنا ئېكسپورت قىلىپ، 1955 - يىلدىكىدىن ئايرىم - ئايرىم ھالدا 1.3 ھەسسە ۋە 1.2 ھەسسە ئاشۇردى. 1957 - يىل 10 - ئاينىڭ 26 - كۈنى گوۋۇيۈەن ياڭاقنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان مالىدىي ئىشيالار قاتارىغا كىرگۈزدى، ھەرقايسى جايلاردىن ياڭاقنى دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش چارىسى بويىچە باشقۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى 2 - دەرىجىلىك ياڭاقنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسىنى بۇگۈر، كۆچالاردا 0.60 يۈەن، قاغىلىق، خوتەنلەردە 0.35 يۈەن، ئوتتۇرىچە 0.475 يۈەن قىلىشنى بەلگىلىدى. 1959 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلىرىنى تۈرگە ئايرىپ باشقۇرۇش ھەققىدە بەلگىلىمە» چىقىرىپ، ياڭاقنى دۆلەت بىر تۇتاش سېتىۋالىدىغان 2 - خىلدىكى مالىدىي ئەشيا قىلىپ بەلگىلىدى. 1960 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى قاغىلىق، خوتەنلەردە ياڭاق بىلەن ئاشلىقنىڭ سېلىشتۇرما باھاسىنى 1:1.8 قىلىپ، قاغىلىق، خوتەنلەرنىڭ 2 - دەرىجىلىك ياڭاقلىرىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.35 يۈەندىن 0.40 يۈەنگە تەڭشەشنى بەلگىلىدى، شۇ يىلى 2269 تونىنا ياڭاق سېتىۋېلىندى.

1961 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ «مۇھىم ئىقتىسادىي زىرائەتلەرنى سېتىۋېلىشتا ئاشلىق بىلەن مۇكاپاتلاشنى يولغا قويۇش چارىسى» دا ھەر تونىنا ياڭاق سانقانلارغا 50 كىلوگرام ئاشلىق مۇكاپات بېرىشنى بەلگىلىدى. 1962 - يىل 9 - ئاينىڭ 12 - كۈنى يەنە 25 كىلوگرام ياڭاق سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپات ئورنىدا بىر مېتىر يىپەك رەخت، بىر مېتىر پاختا رەخت سېتىپ بېرىش ھەققىدە بەلگىلىمە چىقىرىلىپ، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەندىن ئىبارەت 3 ۋىلايەتتە يولغا قويۇلدى. 1963 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئوقتۇرۇش چىقىرىپ، سېتىۋېلىش باھاسى بىرقەدەر تۆۋەن بولغان قاغىلىق، خوتەنلەردە ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.40 يۈەندىن 0.45 يۈەنگە ئۆستۈردى.

1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى گوۋۇيۈەننىڭ يېڭا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش دائىرىسىنى پەيدىنپەي كېڭەيتىش، مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش ئۆلچىمىنى تۆۋەنلىتىش ھەققىدىكى يوليورۇقىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ياڭاقتا مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىشنى ئەمەلدىن قالدۇردى. 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ياڭاقنىڭ دەرىجە ستاندارتىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش ئۆلچىمىنى تارقاتتى. 1 - دەرىجە: شاكىلىنىڭ رەڭگى سۇس كۈلرەڭ ياكى ھالرەڭ بولۇش، بۇدۇر - چوقۇرلىرى بولماسلىق، شاكال سىرتىدا پوستى بولماسلىق، دانىسى چوڭ، دېئامېتىرى 4 سانتىمېتىردىن يۇقىرى بولۇش، ھەر كىلوگرامغا 60 دانە ئەتراپىدا توغرا كېلىش، مېغىزى پىشقان ھەم توق بولۇش، مېغىز نىسبىتى %40تىن يۇقىرى بولۇش، مېغىزنىڭ رەڭگى ئاق، قۇرۇق، تاتلىق، چۈرۈك بولۇش، مېغىزنى چىقىرىش ئاسان بولۇش، پۈچەك، بۇزۇلغانلىرى بولمىغان، قۇرت چۈشمىگەن بولۇش.

2 - دەرىجە: شاكىلى سۈس كۆلرەڭ ياكى قىزغۇچ بولۇش، نېپىزرەك بولۇش، شاكىلىنىڭ يۈزىدىكى پوستى ۋە داغلىرى %5تىن تۆۋەن، دانىسىنىڭ دىئامېتىرى 3.5 سانتىمېتىردىن يۇقىرى بولۇش، ھەر كىلوگرامىغا 70 دانە ئەتراپىدا توغرا كېلىش، مېغىزى پىشقان ھەم توق بولۇش، مېغىز نىسبىتى %36تىن يۇقىرى، مېغىزىنىڭ رەڭگى ئاق - ساغۇچ، قۇرۇق، تاتلىق، چۈرۈك، مېغىزى ئاسان چىقىدىغان بولۇش؛ پوچەك، بۈزۈلغان، قۇرت چۈشكەنلىرى بولماسلىق. 3 - دەرىجە: شاكىلى سۈس كۆلرەڭ ياكى ھالرەڭ، شاكىلى قىلىنراق بولۇش، شاكال يۈزىدىكى پوستى ۋە داغلار %10تىن تۆۋەن بولۇش، دانىسىنىڭ چوڭ - كىچىلىكى تەكشىسىز، مېغىزى پىشقان ھەم توق، مېغىز نىسبىتى %32تىن يۇقىرى، مېغىزىنىڭ رەڭگى ساغۇچ ئاق، مېغىزى يۇمشاقراق، تەمى تاتلىق بولۇش، بەزىلىرىنىڭ شاكال بىلەن مېغىزىنى ئايرىش تەس، ئىچى قۇرۇق ياكى چىققان شاكال %3.0تىن ئاشمىغان، بۈزۈلمىگەن بولۇش. 5 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن ئورمانچىلىق نازارىتى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چۈشۈرۈپ، كۆچا ناھىيىسىدە نۆقتا تاللاپ ئەلا سورتلۇق ياڭاق كۆچەت بازىسى قۇرۇشنى بېكىتتى.

1963 — 1965 - يىلغىچە 4189 تونىنا ياڭاق سېتىۋېلىنىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 1396 تونىدىن توغرا كەلدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە ياڭاق سېتىۋېلىش مىقدارى بىر ئىزدا توختاپ قالدى، يەنى پەقەت 13 مىڭ 615 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، يىلىغا 1237 تونىدىن توغرا كەلدى. 1971 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان ئىدارىسى بىلەن سودا ئىدارىسى خوتەنلىك 2 - دەرىجىلىك ياڭىقىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.45 يۈەندىن 0.50 يۈەنگە تەڭشەشنى قارار قىلدى. 1973 - يىل 7 - ئاينىڭ 10 - كۈنى يەنە بۈگۈر، كۆچا، قاغىلىق، خوتەنلەرنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.58 يۈەندىن 0.73 يۈەنگە تەڭشەپ، %25.86 ئۆستۈردى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابى كومىتېت مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «مۇڭاپىق بولغان مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى داۋاملىق ئىجرا قىلىش، خالىغانچە ئۆزگەرتمەسلىك» ھەققىدىكى يوليورۇقىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ھەر 50 كىلوگرام ياڭاق سېتىپ بەرگەنلەرگە مۇكاپات ئورنىدا 15 كىلوگرام ئاشلىق، 7.5 كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى قارار قىلدى. 1978 - يىل 10 - ئاينىڭ26- كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ياڭاقنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» چۈشۈرۈپ، بۈگۈر، كۆچالاردا ھەر كىلوگرامىنى 0.80 يۈەندىن 0.90 يۈەنگە، قاغىلىق، خوتەنلەردە 0.65 يۈەندىن 0.80 يۈەنگە تەڭشىدى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.73 يۈەندىن 0.86 يۈەنگە تەڭشەپ، %16 ئۆستۈردى.

1978 — 1982 - يىلغىچە، مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش سىياسىتى ياخشى ئەملىيلەشتۈرۈلمىگەچكە، ئۇنىڭ ئۈستىگە سېتىۋېلىش باھاسى تۆۋەن بولغاچقا، ياڭاق سېتىۋېلىش مىقدارى ئازىيىپ كەتتى، 5 يىلدا پەقەت 4854 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 970 تونىدىن توغرا كەلدى.

1983 - يىلى ئاپتونوم رايون ياڭاقنى 2 - خىلدىكى مەھسۇلاتتىن 3 - خىلدىكى مەھسۇلاتقا ئۆزگەرتىپ، مۇكاپاتلاپ سېتىپ بېرىش، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، كېلىشىم باھا بويىچە سېتىۋېلىش - سېتىشنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى. 1983 — 1985 - يىلغىچە 4708 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 1569 تونىدىن توغرا كېلىپ، ئالدىنقى 5 يىل بىلەن سېلىشتۇرغاندا %61 ئاشتى.

ياڭاق سېتىش پرىنسىپى ئېكسپورتقا كاپالەتلىك قىلىش، ھەربىي ئالاھىدە ئېھتىياج، چوڭ شەھەر ۋە سانائەت - كان رايونلىرىغا ئەڭ ئاۋۋال ئېتىبار بېرىشتىن ئىبارەت بولدى. 1954 — 1982 - يىلغىچە تاشقى سودا ئېكسپورتىنى تەمىنلىگىنى 7783 تونىنا بولۇپ، سېتىۋېلىش مىقدارىنىڭ %23.28نى ئىگىلىدى. 1954 — 1960 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون ئىچىدە ياڭاق كەڭ تاشا تەمىنلەندى، ئەمما خەلق تۇرمۇشىنىڭ ياخشىلىنىشى ۋە ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، ئېھتىياجمۇ كۈندىن - كۈنگە كۆپەيىپ، مال مەنبەسى يېتىشمىدى. 1961 — 1982-

يىلغىچە ئۆرۈمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بايرام كۈنلىرى مەركەزلەشتۈرۈپ بازارغا سېلىش، نورما بەلگىلەپ تەمىنلەش چارىسىنى قوللاندى. 1983 - يىلى كېلىشىم باھا يولغا قويۇلۇپ، باھا ئۆرلىدى، 1985 - يىلى ئۆرۈمچىنىڭ بازار سودىسىدا ھەر كىلوگرام يانغاقنىڭ باھاسى 2.20 يۈەن بولۇپ، تەمىنلەش بىلەن تەلەپ ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت پەسەيدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ يانغاق سېتىۋېلىش - سېتىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 18 بىرلىكى: تونىا

يىللار	ئاپتونوم رايون ئىچىدىن سېتىۋېلىنغىنى	ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغىنى	ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەلگىنى	ئېكسپورت تەمىنلەنگىنى
1954	560			550
1955	414	358		279
1956	960	545		638
1957	1132	493		325
1958	657	505		404
1959	1223	653	3	684
1960	2269	383	5	1220
1961	956	531	7	168
1962	1173	1094	3	159
1963	829	1243	7	99
1964	1776	760	17	153
1965	1534	1064	216	212
1966	1608	948	121	305
1967	1134	755	28	356
1968	1795	877	2	304
1969	1129	792	2	154
1970	1438	749	13	230
1971	1261	776	408	31
1972	834	782	103	47
1973	976	546	81	208
1974	962	675	37	111
1975	1370	684	1	353
1976	1108	766	3	193
1977	1422	827	5	199

1978	565	992	16	94
1979	708	1562	1	106
1980	1223	1189	2	94
1981	1194	1313		10
1982	1164	1395		97
1983	1613	1494	69	
1984	1745	1618	144	
1985	1350	1466	18	

5. قارا گازىر

1) مال مەنبەسى

1960 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭدا تاۋۇز گازىرى تېرىش كۆلىمى ئاز بولغاچقا، قارا گازىرنىڭ تاۋار مىقدارى چەكلىك ئىدى. 1960 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ «بىر قىسىم تاغ مەھسۇلاتلىرى ۋە يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈرۈش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» بىدا، قارا گازىرنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1.08 يۈەندىن 1.83 يۈەنگە تەڭشەلدى، بۇنىڭ بىلەن دېھقانلارنىڭ تاۋۇز گازىرى تېرىش ئاكتىپلىقى قوزغىلىپ، ئىشلەپچىقىرىش رايونى تېزلىكتە كېڭەيىپ، ئەسلىدىكى مەھسۇلات رايونلىرى يەنجى، ساۋەن، جىمىسار قاتارلىق ناھىيىلەردىن باينىغولىن، سانجى، تارغاباتاي، بورتالا، ئىلى ۋىلايەت (ئوبلاست) لىرىنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگە كېڭەيدى. پارتىيىنىڭ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاۋۇز گازىرى تېرىغۇچى دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىنى ئىلگىرىكى، ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدىكى ۋە ئىشلەپچىقىرىشتىن كېيىنكى مۇلازىمەتلىرىنى تىرىشىپ ياخشى ئىشلەش ئۇچۇن، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا ئارقا - ئارقىدىن كۆپ خىل ئىگىلىك مۇلازىمەت بۆلۈملىرىنى قۇرۇپ، سىستېما بويىچە 70 تىن ئارتۇق مەخسۇس خادىم سەپلەپ، ئۇچۇر يەتكۈزۈپ، توختام ئىمزالاپ، ئۇرۇق ۋە خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلىدى. 1980 - يىلى بېكتۇن 102 - ۋە 62 - تۇەنلىرى ئىلگىرى ئاخىر بولۇپ ئۇرۇق ئايرىش ماشىنىسى ياساپ، قول بىلەن چېقىرىشنى ماشىنىلاشتۇرۇپ، ئىش ئۇنۇمىنى 20 ھەسسە يۇقىرى كۆتۈرۈپ، خىراجەتنى تۆۋەنلىتىپ، ئەمگەك سىجىللىقىنى ئازايتتى. 1984 - يىلىغا كەلگەندە ئاپتونوم رايون بويىچە تاۋۇز گازىرى تېرىش كۆلىمى 538 مىڭ 800 موغا، قارا گازىرنىڭ ئوتتۇرىچە مو بېشى مەھسۇلاتى 41.46 كىلوگرامغا، ئومۇمىي مەھسۇلاتى 22 مىڭ 200 تونناغا يەتتى. 1985 - يىلى تېرىش كۆلىمى 1 مىليون 541 مىڭ 400 موغا كېڭەيىپ، ئومۇمىي مەھسۇلاتى 82 مىڭ 300 تونناغا يەتتى. ماناس ناھىيىلىك كوپېراتىپ بىلەن بېزا - بازار كارخانىلىرى دېھقانلار بىلەن 5000 تونناسلىق قارا گازىر ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش توختامى تۈزۈپ، كىرىمنى 11 مىليون يۈەندىن كۆپرەك ئاشۇردى.

2) تىجارەت ئەھۋالى

1963 - يىلى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى 16 تونىا قارا گازىر سېتىۋالدى، يەنە ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 9 تونىا يۆتكەپ كەلدى. 1964 - يىلى 41 تونىا سېتىۋالدى، سىرتتىن 6 تونىا يۆتكەپ كەلدى. 1965 - يىلى 74 تونىا سېتىۋېلىپ، سىرتتىن 15 تونىا يۆتكەپ كەلدى. 1966 - يىلى 107

تونىنا، 1970 - يىلى 30 تونىنا سېتىۋالدى. پارتىيىنىڭ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، مەملىكەت بويىچە قورۇما مالىلار سانائىتىنىڭ گۈللىنىشىگە ئەگىشىپ، قارا گازىر ئىشلەپچىقىرىش تېز تەرەققىي قىلىپ، سېتىۋېلىش مىقدارىمۇ يىلدىن - يىلغا ئاشتى. ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى 1981 - يىلى 273 تونىنا، 1982 - يىلى 960 تونىنا سېتىۋالدى. 1985 - يىلى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى، سېتىۋالغان قارا گازىر 10 مىڭ 797 تونىنا بولۇپ، 1965- يىلدىكىنىڭ 145 ھەسىسىگە توغرا كېلىپ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ %11.13نى ئىگىلىدى. بېيجىڭ، تيەنجىن، شاڭخەي، ئەنخۇي، جياڭسۇ، فۇجيەن گۇاڭدۇڭ قاتارلىق جايلارغا قىممىتى 19 مىليون 600 مىڭ يۈەنلىك 7833 تونىنا قارا گازىر يۆتكەپ بېرىلدى.

3) ستاندارتى

1964 - يىلى سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق مال باھا كومىتېتى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىش باشقارمىسى قارا گازىرنىڭ ستاندارتىغا قارىتا مۇنداق تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: 1 - دەرىجىلىك مەھسۇلات: رەڭگى قارا، دېنى توق ھەم تەكشى، قۇرۇق، قۇرت چۈشمىگەن، شىرشىملىقى %5تىن ئاشمىغان، قۇم - توپا، ئەخلەتلەر بولمىغان، گازىرنىڭ دىئامېتىرى 1.2 سانتىمېتىرلىقلىرى %80نى ئىگىلىگەن بولۇش؛ 2 - دەرىجىلىك مەھسۇلات: رەڭگى قارا، دېنى توق ھەم تەكشى، قۇرۇق، قۇرت چۈشمىگەن، شىرشىملىقى %5تىن ئاشمىغان، قۇم - توپا، ئەخلەتلەر %2تىن ئاشمىغان، گازىرنىڭ دىئامېتىرى بىر سانتىمېتىرلىقلىرى %80نى ئىگىلىگەن بولۇش؛ 3 - دەرىجىلىك مەھسۇلات: قۇرۇق، قۇرت چۈشمىگەن، شىرشىملىقى %5تىن ئاشمىغان، قۇم، توپا، ئەخلەت %4تىن ئاشمىغان بولۇش. 1985 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قارا گازىرنىڭ پايدىلىنىش باھاسىنى چۈشۈرگەن چاغدا، سۈپەت ئۆلچىمىنى مۇنداق بەلگىلىدى: 1 - دەرىجە (چوڭ) لىكىنىڭ رەڭگى قارا، مېغىزى ئاق، دانىلىرى چوڭ ھەم تەكشى، مېغىزى توق، قۇرۇق، يېڭى، پاكىزە، ئەخلەتسىز، لاي - قۇم ئارىلاشمىغان، قۇرت چۈشمىگەن، بۇزۇلمىغان، پۈچەكلىرى %1تىن ئاشمىغان، ساغۇچ، ئاق، مايماقلىرى %1تىن ئاشمىغان بولۇش، 9 دانىسىنى رەتكە تىزغاندا دىئامېتىرى 10 سانتىمېتىردىن ئاشقان بولۇش؛ 2 - دەرىجە (ئوتتۇراھال) لىكىنىڭ پۈچەكلىرى %1تىن ئاشمىغان، ساغۇچ، ئاق، مايماقلىرى %2تىن ئاشمىغان، 9 دانىسىنى رەتكە تىزغاندا دىئامېتىرى 9.5 سانتىمېتىردىن ئاشقان، باشقا تەرەپلەر 1 - خىلدىكى بىلەن ئوخشاش بولۇش؛ 3- دەرىجە (كىچىك) لىكىنىڭ پۈچەكلىرى %3تىن ئاشمىغان، ساغۇچ، ئاق، مايماقلىرى %3تىن ئاشمىغان، 9 دانىسىنى رەتكە تىزغاندا دىئامېتىرى 9 سانتىمېتىردىن يۇقىرى بولۇش، باشقا تەرەپلىرى 1 - دەرىجە بىلەن ئوخشاش بولۇش.

4) باھا

1959 - يىلى يەنجى، ماناس، قۇتۇبى، ساۋەنلەردە 2 - دەرىجىلىك قارا گازىرنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 0.92 يۈەن، 1964 - يىلى ماناس، جىمىسارلاردا 0.92 يۈەن، قۇتۇبىدا 0.94 يۈەن بولدى. 1971 - يىلى يەنجىدە ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 0.90 يۈەن، ئاقسۇدا 0.70 يۈەن بولدى. 1978 - يىلى يەنجى، ماناس، قۇتۇبى، ساۋەنلەردە 2 - دەرىجىلىك قارا گازىرنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 1.83 يۈەن بولۇپ، %69 ئۆستى. 1979 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئالاھىدە دەرىجىلىك قارا گازىرنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى قۇتۇبى، ماناسلاردا 2.31 يۈەن، ساۋەن، يەنجىلەردە 2.25 يۈەن قىلىشنى بەلگىلىدى. 1985 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قارا گازىرنىڭ پايدىلىنىش باھاسى جەھەتتە ئۈرۈمچى شەھىرىدە 1 - دەرىجىلىك قارا گازىرنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 2.50 يۈەن، 2 - دەرىجىلىكىنىڭ 2.15 يۈەن،

3 - دەرىجىلىكىنىڭ 1.80 يۈەن، ئارىلاش مالنى 2 - دەرىجىنىڭ باھاسى بىلەن ئوخشاش قىلىشنى، باشقا جايلار ئۇرۇمچىنىڭ باھاسىدىن پايدىلىنىپ سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتىشنى ئورۇنلاشتۇردى.

ئۇرۇمچى شەھىرىدە قارا گازىرنىڭ سېتىلىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 19 بىرلىكى: كىلوگرام\يۈەن

يىللار	مەھسۇلات رايونى	1 - دەرىجىلىك قارا گازىر				2 - دەرىجىلىك قارا گازىر			
		يۆتكەش باھاسى		توپ سېتىش	پارچە سېتىش	يۆتكەش باھاسى		توپ سېتىش	پارچە سېتىش
		پونكىت	ناھىيە			پونكىت	ناھىيە		
1964	سانجى ئوبلاستى	1.34	1.40	1.51	1.74	1.24	1.27	1.37	1.58
	يەنجى	1.42	1.45	1.57	1.81	1.29	1.32	1.43	1.74
1965	سانجى ئوبلاستى	1.32	1.35	1.46	1.68	1.21	1.23	1.33	1.53
	يەنجى	1.37	1.40	1.51	1.74	1.29	1.32	1.43	1.64
1973	سانجى ئوبلاستى		1.53	1.61	1.84		1.33	1.40	1.6
	يەنجى		1.6	1.69	1.93		1.42	1.50	1.71
1979	ماناس							2.82	3.21
1980	سانجى ئوبلاستى							2.82	3.21
1982	قۇتۇبى							2.70	3.08
1984	قورغاس							2.60	2.96
1985	سانجى ئوبلاستى							2.60 — 2.30	
	تارباغاتاي							2.60 — 2.30	
	ئىلى ئوبلاستى							2.60 — 2.30	
	بورتالا ئوبلاستى							2.60 — 2.30	

§ 4 . قۇرۇتۇلغان كۆكتات ۋە تەمتۇرۇچلار

1. مال مەنبەسى

ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى تىجارەت قىلغان كۆكتات ۋە تەمتۇرۇچلار ئاپتونوم رايونىمىزدا ئىشلەپچىقىرىلغان ۋە سىرتتىن يۆتكەلگەن دەپ 2 تۈرگە ئايرىلدى. ئاپتونوم رايونىمىزدا ئىشلەپچىقىرىلغانلىرى: موگۇ، چاچسىمان كۆكتات، پىنتوزا، كراخمال، زىرە، قۇرۇق لازا، ئۇۋاق لازا، سامساق، ھېدىيان، ئاشكۆكى ئۇرۇقى، تېتىتقۇ قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. سىرتتىن يۆتكىلىدىغانلىرى: چېچەكسەي، قارا مور (قارا ساڭراۋ قۇلاق)، ئاق مور، ئېتىز موري، چىلىغان كۆكتات، توڭلىتىلغان كۆكتات، قۇرۇتۇلغان زەمبۇرۇغ سەي، قۇرۇتۇلغان بامبۇك نوتىسى، سۇ چامغۇرى، لېنتىنۇس موگۇسى، چىملىق موگۇسى، ماگنولىيە يالپاقچىسى، قۇرۇتۇلغان گۈلسامساق، بامبۇك بونقىسى، قىزىل پۇرچاق پىشلىقى، ئىنچىكە پىنتوزا، لەڭپۇك، نېلۇپەر يىلتىز تالقىنى، كاۋاۋچىسىن، شاكال ھېدىيان، قۇرۇق زەنجىۋىل، ھۆل زەنجىۋىل، بۆلجۇرگەن، دارچىن قوۋزىقى، زەرچۆە، ئاقمۇچ، قارىمۇچ، قەلەمپۇر، قىزىل ئاسپېرگىن، كۆپتۈرمە پۇرچاق، لازا مېيى، قۇتىلىق ئاچچىقسۇ، خاسىيەت قىيامى، كۈنجۇت قىيامى، تېتىتقۇ،

كاۋاۋېچىن تالقىنى، زەنجىۋىل تالقىنى، يەسمەن گۈل تالقىنى، قەھۋە تالقىنى، خۇشبۇي قىلىنغان لازا تالقىنى قاتارلىق نەچچە ئون خىلغا يېتىدۇ.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايون ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىلىدىغان قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەمتۇرۇچلار ئۈچۈن مەبلەغ، ماددىي ئەشيا جەھەتلەردىن مەدەت بەردى. 1967 - يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 59 تونىنا چېچەكسىمان يىلتىزى، 124 مىڭ 700 تۇپ كاۋاۋېچىن كۆچىتى، 150 كىلوگرام كاۋاۋېچىن ئۇرۇقى سېتىۋېلىپ، تەجرىبە قىلىپ تېرىتتى. 1977 - يىلى يەنە 282 كىلوگرام كاۋاۋېچىن ئۇرۇقى، 30 مىڭ كىلوگرام چېچەكسىمان يىلتىزى يۆتكەپ كەلدى، كاۋاۋېچىن ئىشلەپچىقىرىشىغا مەدەت بېرىش مەبلىغىدىن 30 مىڭ يۈەن بۇيرۇپ بەردى. 1979 — 1980 - يىللىرى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى ئۇرۇمچىنىڭ غەربىدىكى 1 - ماي دېھقانچىلىق مەيدانى، قورغاس ناھىيىسىدىكى داشگۈدا ۋە لوسگۇڭ 6 - چوڭ ئەترىتىدە 18 مىڭ يۈەن خىراجەت چىقىم قىلىپ مور يېتىشتۇرۇش سىنىقى ئېلىپ بېرىپ، مۇۋەپپەقىيەت قازانغان بولسىمۇ، ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخى بەك يۇقىرى بولۇپ كەتكەچكە، كېڭەيتىشكە مۇمكىن بولمىدى.

2. سېتىۋېلىش

50 - يىللاردا ئاپتونوم رايونىمىزدا ئىشلەپچىقىرىلغان قۇرۇق كۆكتات، تەمتۇرۇچلار بىلەن بازارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرغىلى بولمىغاچقا، سىرتتىن يۆتكەپ كېلىشكە توغرا كەلدى، لېكىن قاتناش شارائىتىنىڭ چەكلىمىسى سەۋەبلىك يۆتكەش مىقدارى ۋە خىللىرى كۆپ بولمىدى. 1957 - يىلى چېچەكسىمان، مور، چىلىغان سەي، كاۋاۋېچىن، شاكال بېدىيان، قۇرۇق زەنجىۋىل ۋە قارىمۇچلاردىن جەمئىي 188 تونىنا يۆتكەپ كېلىندى. 1959 - يىلى گوۋۇيۈەن تەستىقلىغان سودا مىنىستىرلىكىنىڭ دوكلاتىدا چېچەكسىمان، چىلىغان كۆكتات، مور، ئىنچىكە پىنتوزا، قۇرۇتۇلغان بامبۇك نوتىسى، ماگنولىيە يالپاقچىسى، توڭلىتىلغان بامبۇك نوتىسى، كاۋاۋېچىن، شال بېدىيان قاتارلىقلار 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيالار قاتارىغا كىرگۈزۈلدى، شۇ يىلى 110 تونىنا يۆتكەپ كېلىندى. 1964 - يىلى 364.5 تونىنا يۆتكەلدى، 70 - يىللاردا يۆتكەش مىقدارى كۆپەيدى، 1978- يىلى 2045 تونىنا يۆتكەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە چىلىغان كۆكتات 1285.9 تونىنا، كاۋاۋېچىن 483 تونىنا. يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش سىياسىتىنىڭ قويۇۋېتىلىشىگە ئەگىشىپ، بازارلاردا قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەمتۇرۇچلارنىڭ مال مەنبەسى مول بولدى. 1983 - يىلى 1436.5 تونىنا يۆتكەلدى. شىنجاڭ بويىچە كوپېراتىپ سىستېمىسى سېتىۋالغان قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەمتۇرۇچلارنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 1963 - يىلى 7 مىليون 200 مىڭ يۈەن، 1966 - يىلى 4 مىليون 820 مىڭ يۈەن، 1978 - يىلى 11 مىليون 300 مىڭ يۈەن، 1985 - يىلى 13 مىليون 390 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

تەمىنات - سودا سىستېمىسىنىڭ قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەمتۇرۇچلارنى سېتىۋېلىش مىقدارى

جەدۋەل: 5 — 20 بىرلىكى: تونىنا

تۈرلىرى / يىللار	چېچەكسىمان	مور (ساغراۋ قۇلاق)	چىلىغان كۆكتات	كاۋاۋېچىن	شاكال بېدىيان	قۇرۇق زەنجىۋىل	قارىمۇچ
1956	7	43		20		35	
1957	28.4	5.9	81.7	23.6	38	5.8	4.4
1958	30	8.4	151.9	3		70.2	
1959	31.3		10	56.8	2.9	8.7	

	41.5	31.7	23.4	35	0.4	30.9	1960
		7	18.2		0.3	4.4	1961
		16.1	4.9	15.1		32.2	1962
	36.7	36.4	123.6	3.9	1.4	11.4	1963
5.9	141	35	80.8	72.5	9.4	18	1964
	75.1	63.2	101.6			31.9	1965
	127.5	38.4	136	141.2	4.1	23.9	1966
4.9	50.3	29.1	46.3	126.7	7.5	40.3	1967
35.2	25.8	79.2	153.6	291.6	1.4	61.1	1968
18	21.9	132.1	23.2	327.3	10.1	56.2	1969
37	41.6	73.2	90	126.9	4.7	58.6	1970
	54.8	242.2	87.7	469.1	2.3	52.4	1971
50.1	144.2	95.9	91.2	715.1	1.8	27	1972
20.5	103.3	180.8	108.2	902	2.1	89.8	1973
5.6	145.7	75.3	110.5	175.2	4	48.9	1974
4.2	259.9	142	246.3	787.2	6.1	75.1	1975
1.2	227.4	123.4	110.1	318	4.3	29.1	1976
11.9	104.9	90.9	217.1	350	7.7	46.4	1977
2.2	16.3	20	483.1	1285.9	12.7	44.7	1978
5.6	108.2	98.3	216.7	1125.9	10.6	84.3	1979
44	515.2	38.2	144.6	1129.3	19.7	57.4	1980
30.5	196.2	118.6	84.9	1360.4	46.6	64.1	1981
35.5	145.3	76.1	290.8	1681.1	75.8	157.5	1982
12.6	63.4	182.5	200.4	2019.8	99.5	188	1983
10.8	167.8	82.4	193	173.3	97.5	108.8	1984
18.7	434.6	52.2	309.9	454.6	79.5	87.3	1985

3. سېتىش

ئاپتونوم رايون قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەمتۇرۇچلار بىلەن تەمىنلەشتە ھەربىي ئالاھىدە ئېھتىياج، چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەر، سانائەت - كان رايونلىرىنى ئاساس قىلدى، ئادەتتىكى رايونلارنى تەمىنلەشنىمۇ مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇردى. 1956 — 1958 - يىلغىچە چېچەكسەي، مور، چىلىغان كۆكتات، كاۋاۋېچىن، شاكال بېدىيان، قۇرۇق زەنجۇبىل ۋە قارىمۇچلاردىن 860 تونىنا ساتتى. 1959 — 1970 - يىلغىچە 2980 تونىنا ساتتى، يىلىغا ئوتتۇرىچە 248 تونىدىن توغرا كەلدى. بۇ مەزگىلدە چېچەكسەي، مور، كاۋاۋېچىن، شاكال بېدىيان بىلەن تەمىنلەش ئېھتىياجنى قاندۇرالمىغانلىقتىن، ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھېيىت - بايراملاردا مەركەزلەشتۈرۈپ بازارغا سېلىش، نورمىلىق تەمىنلەش چارىسىنى قوللاندى، باشقا تۇرلەرنى كەڭرى تەمىنلىدى. 1971 — 1978 - يىلغىچە 7400 تونىنا سېتىلدى، يىلىغا ئوتتۇرىچە 925 تونىدىن توغرا كەلدى. بۇ مەزگىلدە مور بىرقەدەر قىس بولغاندىن سىرت، باشقا تۇرلەر بىلەن نورمال تەمىنلەندى. 1979 — 1985 - يىلغىچە 12 مىڭ 700 تونىنا سېتىلىپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 1815 تونىدىن توغرا كەلدى، ھەرخىل قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەمتۇرۇچلار بىلەن كەڭرى تەمىنلەندى. 1957 - يىلى سېتىش ئومۇمىي قىممىتى 4 مىليون 560 مىڭ يۈەن، 1962 - يىلى 7 مىليون 290 مىڭ يۈەن، 1966 - يىلى 5 مىليون 250 مىڭ

يۈەن، 1978 - يىل 15 مىليون 810 مىڭ يۈەن بولدى، 1985 - يىلى 17 مىليون 380 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 2.18 ھەسسە ئاشتى.

1965 — 1979 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون يۆتكەپ كەلگەن قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەمتۈرۈچلارنىڭ توپ سېتىش ئۇنۇمبرسال پەرق نىسبىتى ئىشلەپچىقىرىش رايونىدىن ئۇرۇمچىگىچە چېچەكسەي، مورنىڭ 13%، ماگنولىيە يالپاقچىسى، قۇرۇتۇلغان بامبۇك نوتىسىنىڭ 14%، ئىنچىكە پىنتوزا ۋە ئادەتتىكى پىنتوزىنىڭ 15%، شاكال بېدىيان، كاۋاۋېچىن، قۇرۇق زەنجۇبللارنىڭ 12.5%، قارىمۇچنىڭ 11.8%، تېتىتقۇنىڭ 12.3% بولدى. ئۇرۇمچى، داخىيەن پونكىتلىرى ھەرقايسى پونكىتلارغا يۆتكەپ بەرگەندە باھانى كېمەيتىپ بېرىش نىسبىتى 7%، ناھىيە، شەھەرلەرگە يۆتكەلگەندە 5% قىلىنىدى. توپ سېتىش بىلەن پارچە سېتىش پەرق نىسبىتى ھۆل زەنجۇبل بىلەن قىزىل پۇرچاق پىشلىقىنىڭ 18%، چىلغان كۆكتات، تۇزلانغان كۆكتاتلارنىڭ 15%، باشقا تۇرلەرنىڭ ئوتتۇرىچە 14% قىلىنىدى. 1983 - يىلدىن باشلاپ، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەمتۈرۈچلارغا قارىتا پۈتۈنلەي كېلىشىم باھا يولغا قويۇلدى.

ئۇرۇمچى شەھىرىدە ئاساسلىق قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەمتۈرۈچلارنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى

جەدۋەل: 5 — 21 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

ئۇرلىرى / يىللار	1 - دەرىجىلىك چېچەكسەي	1 - دەرىجىلىك قارا مور	چىلغان كۆكتات	1 - دەرىجىلىك كاۋاۋېچىن	1-دەرىجىلىك شاكال بېدىيان	قۇرۇق زەنجۇبل	قارىمۇچ
1960	2.16	6.45	1.39	9.12	2.05		
1965	2.34	8.33	1.24	7.11	2.28	2.42	17.10
1977	2.69	13.56	1.15	7.11	2.28	3.37	17.01
1985	5.72—5.59	36.13—28.63	1.22—1.11	9.51—8.68	12.11	6.83—5.92	26.57—17.50

1) زىرە

شىنجاڭدىكى ھەرمىللەت خەلقى زىرە تېرىپ ئۆستۈرۈپ، يېمەكلىكلەرگە ئىشلىتىپ ئادەتلەنگەن، زىرە، شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ئىشلەپچىقىرىلىدۇ. 1964 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تونجى قېتىم 2.4 تونىا، 1965 - يىلى 18 تونىا زىرە ئېكسپورت قىلىنىدى. 1966 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تاشقى سودا ئىدارىسى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ئېكسپورت قىلىنىدىغان زىرىنى بىردەك تاشقى سودا ئىدارىسى بۇاستە سېتىۋالىدىغانلىقىنى قارار قىلدى. بازارنى تەمىنلەيدىغانلىرىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سېتىۋالدى. 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى بىلەن مال باھا كومىتېتى شىنجاڭنىڭ زىرەسېتىۋېلىش-سېتىش پەرق باھا نىسبىتىنى 20% قىلىپ بەلگىلىدى. 1969 - يىلى ئاپتونوم رايون زىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تۆۋەنلىتىپ، تۇرپاندا ھەر كىلوگرامىنى 2.96 يۈەندىن 2.38 يۈەنگە چۈشۈردى، كورلا، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن، سانجىلاردا 20% چۈشۈردى. 1976 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى زىرىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى قۇمۇل، تۇرپانلاردا 2.38 يۈەن، كورلىدا 2.34 يۈەن، ئاقسۇدا 2.25 يۈەن، ئاتۇش، قەشقەرلەردە 2.21 يۈەن، خوتەندە 2.11 يۈەن، ئۇرۇمچى، سانجىلاردا 2.30 يۈەن، شىخەنزە، كۇيتۇنلەردە 2.20 يۈەن، بورتالا، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتايلاردا 2.10 يۈەن قىلىپ بەلگىلىدى. 1979 - يىل 5 - ئايدا ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 3.00 يۈەن قىلىپ بېكىتىپ، شىنجاڭ بويىچە بىر تۇتاش باھا ئىجرا قىلىنىدى.

زىرائەتنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى: 1967 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىدە 1.84 يۈەن، 1982 - يىلى 5.73 يۈەن، 1983 - يىلى 4.80 يۈەن، 1984 - يىلى 5.00 يۈەن بولدى.

1980 - يىلى 1109 تونىنا، 1983 - يىلى 30.49 تونىنا ئېكسپورت قىلىندى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچىدە 100 تونىنا سېتىلدى.

2) قۇرۇق لازا

ئاساسلىق مەھسۇلات رايونلىرى قورغاس، شىخۇ، قۇتۇبى، فۇكاڭ، ماناس، شايار قاتارلىق جايلاردىن ئىبارەت. تەمىنات - سودا كوپېراتىپ 50 - يىللاردىن باشلاپ قۇرۇق لازا تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. 1963- يىلى كوپېراتىپ قۇرۇق لازىنىڭ دەرىجە ستاندارت ئۆلچىمىنى بەلگىلىدى. ئۇششاق لازا: 1 - دەرىجىلىكىنىڭ رەڭگى توق قىزىل، تەمى ئاچچىق، قۇرۇق، ئۇزۇنلۇقى 6 سانتىمېتىردىن يۇقىرى بولۇش، ساپىقىدا يۇپۇرماق، ئەخلەتلەر بولمىغان بولۇش. 2 - دەرىجىلىكىنىڭ رەڭگى قىزىل، تەمى ئاچچىق، قۇرۇق، ئۇزۇنلۇقى 5.5 سانتىمېتىردىن يۇقىرى بولۇش، ساپىقىدا يۇپۇرماق، ئەخلەت بولماسلىق. 3 - دەرىجىلىكىنىڭ رەڭگى سۇس قىزىل، تەمى ئاچچىق، قۇرۇق، ئۇزۇنلۇقى 5 سانتىمېتىردىن تۆۋەن بولۇش، ساپىقىدا يۇپۇرماق، ئەخلەتلەر بولماسلىق. 1964 - يىلى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى 6.15 تونىنا قۇرۇق لازا سېتىۋالدى، ئاپتونوم رايون ئىچىدە 1.95 تونىنا ساتتى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 0.7 تونىنا يۆتكىدى، 1965 — 1972 - يىلغىچە ھەر يىللىق سېتىۋېلىش مىقدارى 2.5 — 10 تونىنا ئارىلىقىدا بولدى. 1973 - يىل 241.6 تونىنا سېتىۋالدى. ئاپتونوم رايون ئىچىدە 168 تونىنا ساتتى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا 8 تونىنا يۆتكىدى. 1974 - يىلى 143.5 تونىنا سېتىۋېلىپ، 103.7 تونىنا ساتتى، 1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى 16.5 تونىنا، 1983 - يىلى 100 تونىنا يۆتكەپ كەلدى. سۈپىتى بىر قەدەر ناچار بولغاچقا، بېسىلىپ قېلىپ، كېيىن بىر قىسمىنى لازا تالقىنى قىلىپ پىششىقلاپ ساتتى.

ئۇرۇمچى شەھىرىدە قۇرۇق لازىنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ پارچە سېتىش باھاسى: 1967 - يىلى 1.48 يۈەن، 1977 - يىلى 1.54 يۈەن، 1982 - يىلى 2.52 يۈەن، 1983 - يىلى 2.80 يۈەن، 1985 - يىلى 1.84 — 2.80 يۈەنگىچە بولدى.

3) چاچسىمان كۆكتات

چاچسىمان كۆكتات — قىممەتلىك، ياۋا قۇرۇق كۆكتات شۇنداقلا ئېلىمىزنىڭ ئېكسپورت قىلىنىدىغان ئەنئەنىۋى ماددىي ئەشيالىرىنىڭ بىرى. ئۇ ئاساسلىقى شياڭگاڭ، ئاۋمېن ھەمدە شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا ئەللىرىگە ئېكسپورت قىلىنىدۇ.

1979 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى سودا تارماقلىرى تۇنجى قېتىم چاچسىمان كۆكتات سېتىۋالدى. مەھسۇلات رايونلىرى: قۇمۇل ناھىيە تاشۇېلىق گۈڭشېسىنىڭ قاراقوتان، بەيشەنتاڭ، قۇندۇل تاغلىرى، ئۇرۇمچى ناھىيىسىنىڭ نەنسەن، بۇرۇلتوقاي ناھىيىسىنىڭ ساۋۇر تاغ چۆللۈكى ھەمدە قۇبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىسىدىكى ئوتېۋلاقنىڭ شەرقىدىكى دىلۇنسەن قاتارلىق جايلاردىن ئىبارەت. قۇبۇقسار ۋە بۇرۇلتوقاي ناھىيىلىرىنىڭ چاچسىمان كۆكتات مەنبەسى مول بولۇپ، ھەر يىلى 3 — 4 تونىنا يېغىۋالغىلى بولىدۇ. 1980- يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چاچسىمان كۆكتاتنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ باھاسىنى 30 يۈەن، يۆتكەش ئۇنۇمۇبرسال پەرق نىسبىتىنى 12% قىلىپ بەلگىلىدى. 1981 - يىل 2 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ئالتاي ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمە «چاچسىمان كۆكتات تىجارىتى مەسلىسى ھەققىدە ئۇقتۇرۇش» چۈشۈرۈپ، چاچسىمان كۆكتاتنى بىردەك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تىجارەت قىلىدۇ، تاشقى سودا ۋە باشقا تارماقلار يەنە سېتىۋالماسلىقى كېرەك، دەپ بەلگىلىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى مەھسۇلات رايونلىرى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات مېۋە شىركىتىگە 337 كىلوگرام چاچسىمان كۆكتات يۆتكەپ بەردى. ھەرىيلى

يايلاقلاردا قار - مۇز ئېرىگەن مەزگىل چاچسىمان كۆكتاتنى يىغىۋېلىشنىڭ ياخشى پەسلى شۇنداقلا چارۋىچىلارنىڭ تۆل ئېلىش بىلەن ئالدىراش بولغان ۋاقتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە چاچسىمان كۆكتات يىغىۋېلىش ئىنتايىن جاپالىق بولغاچقا، نۇرغۇن چارۋىچىلار بۇ خىل قوشۇمچە كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىشنى خالىمىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە سېتىۋېلىش باھاسى تۆۋەنرەك بولغاچقا، سېتىۋېلىش مىقدارىمۇ ناھايىتى ئاز بولدى. 1981 — 1985 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ھەر يىللىق سېتىۋېلىش مىقدارى 500 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولدى.

ئۇرۇمچى بازىرىدا چاچسىمان كۆكتاتنىڭ ھەر كىلوگرامىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى: 1977 - يىلى 17.72 يۈەن، 1979 - يىلى 28.82 يۈەن، 1980 - يىلى 41.88 يۈەن، 1982 - يىلى 38.37 يۈەن، 1983 - يىلى 43.82 يۈەن، 1985 - يىلى 54.72 يۈەن بولدى.

Ⅲ باب

چاي

چاي — شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇشىغا جىددىي ئېھتىياجلىق تاۋار، خەلق ئارىسىدا «بىر كۈنمۇ چايسىز ئۆتكىلى بولماس»، «چاي ئىچمىسە باش ئاغرىيدۇ» دەيدىغان گەپلەر بار. تارىختىن بۇيانقى ھۆكۈمەتلەر چاي تىجارىتىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بەرگەن. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، خەلق ھۆكۈمىتى چاي بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى مىللىي سىياسەتنى ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۇرۇشتىكى چوڭ ئىش قاتارىدا قاراپ كەلدى.

§1 . سېتىۋېلىش

شىنجاڭ بىلەن ئىچكىرىنىڭ چايغا ئات ئالماشتۇرۇش سودىسىنىڭ تارىخى ئۇزۇن. چىڭ سۇلالىسىنىڭ چېيەنلۇڭ يىللىرىدا، چىڭ خاندانلىقى ھۆكۈمىتى زور مىقداردىكى زاپاس چاينى شىنجاڭغا سېلىپ ئوفىتسېر-ئەسكەرلەرگە تەمىنات قىلىپ تارقىتىپ «ئوردا چېيى» دەپ ئاتىدى، ئۇ، ئەينى چاغدا شىنجاڭ چېيىنىڭ مۇھىم مەنبەسى بولۇپ قالدى. چىڭ خاندانلىقى ھۆكۈمىتى سودىگەرلەرنىڭ ئوردا چايلىرىنى شىنجاڭغا توشۇپ نۇقتا بەلگىلەپ سېتىشىغا رۇخسەت قىلىپ، ئۇنى «ئوردا چېيىنىڭ سودىغا كىرىشى» دەپ ئاتىدى. ھەر يىللىق سېتىۋېلىش مىقدارى 50 — 60 تونىنا ئارىلىقىدا بولدى. تۆۋەنجى 13 - يىلى (1874 - يىلى) سودىگەرلەر چاي بېجىنى تاپشۇرسىلا، ئوردىنىڭ چاي بېلىتى ئارقىلىق ھەرقايسى جايلاردا چاي ساتالايتتى. كېيىن خۇنەن، خۇبېيلارنىڭ چاي سودىگەرلىرى خۇنەننىڭ چاي ئۆسۈملۈكلىرىنى چاي قىلىپ پىششىقلاپ ئىشلەپ شىنجاڭغا توشۇپ سېتىپ «ئوردا - خۇنەن چېيى» دەپ ئاتىدى. شەنشى سودىگەرلىرى موڭغۇلىيىدە سېتىۋاتقان چايلىرىنى شىنجاڭغا توشۇپ، «ئادەتتىكى چاي» دەپ ئاتىدى. تۆۋەنجى، گۇاڭشۇي يىللىرىدا شىنجاڭغا توشۇلغان چاي

ھەرىيلى 200 — 300 تونىنغا كۆپەيدى. XIX ئەسىرنىڭ 70 - يىللىرىدا رۇسىيە سودىگەرلىرى ئېلىمىزنىڭ چايلىرىنى شىنجاڭدا ساتىدىغان بولدى، دەسلەپكى قەدەمدە ھەر يىلى 100 — 200 تونىنا ئەتراپىدا ساتتى. مىنگونىڭ 25 - يىلى (1936 - يىلى) غا كەلگەندە جۇڭگو چېيى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ شىنجاڭغا ئېكسپورت قىلىدىغان سودىسىنىڭ مۇھىم تۈرلىرىدىن بىرى بولۇپ قالدى. مىنگونىڭ 25 — 30 - يىللىرى (1936 — 1941 - يىللىرى) شىنجاڭغا قايتۇرۇپ ساتىدىغان چاي يىلىغا ئوتتۇرىچە 1100 تونىنغا يەتتى. 1940 - يىلى جۇڭخۇا مىنگو مەمۇرىي پالاتاسى شىنجاڭنى تەمىنلەيدىغان چېگرا رايون چېيىدا خۇنەنلىك ئەنخۇا چېيىنى ئاساس قىلىشنى، جۇڭگو چاي شىركىتى بىر تۈتاش پىششىقلاپ، بىر تۈتاش يۆتكەش - توشۇشنى بەلگىلىدى. تۈنجى تۈركۈمدە 2 مىليون پېچەت ئەنخۇا، تاۋيۈەن قارا چېيى، 600 مىڭ پېچەت تاش چاي، 400 مىڭ كىلوگرام چوڭ چاي، 400 مىڭ كىلوگرام كىچىك چاي جۇڭگو چاي شىركىتىنىڭ غەربىي شىمال شۆبە شىركىتى ئارقىلىق شىنجاڭغا يۆتكەلدى. مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) مالىيە مىنىستىرلىكى ھەمدە غەربىي شىمال مەمۇرىي مەھكىمىسى غەربىي شىمال خەلق تۈرمۇشى ئوقەتچىلىك شىركىتىنى قۇردى، بۇ شىركەت شىنجاڭدا چاي تىجارىتى قىلىدىغان بولدى. 1948 - يىل 5 - ئايدىن 1949 - يىلى 7 - ئايغىچە خەلق تۈرمۇشى ئوقەتچىلىك شىركىتى شىنجاڭغا 75 مىڭ پېچەت چاي يۆتكىدى.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، 1949 - يىل 11 ئايدا، غەربىي شىمال ھەربىي - مەمۇرىي كومىتېت سودا بۆلۈمى شىنجاڭغا 30 مىڭ پېچەت (60 تونىنا) تاختا چاي يۆتكىدى. 1950 - يىلى جۇڭگو چاي شىركىتى غەربىي شىمال رايونلۇق شىركىتى شىنجاڭنى چاي بىلەن تەمىنلەشكە مەسئۇل بولۇپ، بىر يىلدا 400 مىڭ پېچەت (800 تونىنا) چاي يۆتكىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ شىنجاڭغا چاي يۆتكىشىگە ئىلھام بېرىلدى، خۇسۇسىي سودىگەرلەر بىر يىلدا 283 مىڭ پېچەت چاي توشۇدى، بۇ شىنجاڭدا سېتىلغان چاي مىقدارىنىڭ %30نى ئىگىلىدى. 1957 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپتا چاي باشقارمىسى قۇرۇلۇپ، شۇ يىلى 4200 تونىنا چاي كىرگۈزۈلدى، 1958 - يىلى 3000 تونىنا، 1959- يىلى 3990 تونىنا كىرگۈزۈلدى. 1960 - يىلى ئېلىمىز ئىقتىسادىي جەھەتتىن قېيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغان مەزگىلدە، «ئىچكى قىسىمدا سېتىشنى سىرتقا سېتىشقا بويسۇندۇرۇش» تىن ئىبارەت چاي سىياسىتى يولغا قويۇلغان بولسىمۇ، شىنجاڭغا ئېھتىياجلىق چاي جەھەتتە دۆلەت ئېتىبار بېرىپ، يەنىلا تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش تەدبىرىنى قوللانغاچقا، شۇ يىلى 3650 تونىنا چاي كىرگۈزۈلدى. 1961 - يىلى 4100 تونىنغا، 1962- يىلى يەنە 4300 تونىنغا كۆپەيتىلدى، پىلان بويىچە يۆتكەپ كىرگەندىن باشقا، يەنە ئۇششاق (يۈمران) چاي، پەمىل چاي، قىزىل چاي، يېشىل چاي، گۈل چاي، قىزىل تاختا چاي، يېشىل تاختا چاي قاتارلىقلاردىن 200 تونىنا كۆپەيتىلدى.

1963 — 1964 - يىللىرى يىلىغا ئوتتۇرىچە 4340 تونىنا يۆتكەلدى، 1965 - يىلى دۆلەت شىنجاڭنى چاي بىلەن نۇقتىلىق تەمىنلەيدىغان رايون قاتارىغا كىرگۈزدى. 1975 — 1979 - يىلغىچە يۆتكەپ كىرىش مىقدارى 8500 تونىنغا كۆپەيدى، 1979 - يىلى 11 مىڭ 200 تونىنغا يەتتى، شۇ يىلى چاينىڭ ئامبار زاپىسى 17 مىڭ 100 تونىنغا يېتىپ، 2 يىل تەمىنلەشكە يېتەتتى. 1980 — 1983 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 8400 تونىنا (بۇنىڭ ئىچىدە 1983 - يىلى 10 مىڭ 400 تونىنا) يۆتكەلدى. 1984 - يىلى مەملىكەت بويىچە تىجارەتنى قويۇۋېتىش سىياسىتى يولغا قويۇلدى، دۆلەت شىنجاڭدا سېتىلىدىغان چايغا قارىتا، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش، سودا مىنىستىرلىكى ئىشلەپچىقارغۇچى - ساتقۇچى 2 تەرەپنى توختام ئىمزالاشقا ئۇيۇشتۇرۇش چارىسىنى يولغا قويدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى چېگرا رايوندا چاي سېتىشنى ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ چاي - چارۋا مەھسۇلات شىركىتى بىر تۈتاش باشقۇرۇش، سودا مىنىستىرلىكى كۆرسىتىپ بەرگەن نۇقتىلىق چاي زاۋۇتلىرىدىن مال كىرگۈزگەندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا بۇيرۇپ بېرىشنى بەلگىلىدى. 1985 - يىلى 12 مىڭ 600 تونىنا چاي كىرگۈزۈلدى.

§ 2 . سېتىش

1. سېتىش مىقدارى

مىنگونىڭ تۇنجى يىلى (1912 - يىلى)، يىللىق سېتىلىدىغان چاي 500 ساندۇق (ھەربىر ساندۇق تەخمىنەن 40 كىلوگرام) بولدى، بۇ چاينى شىنجاڭنىڭ چاي سودىگەرلىرى لەنجۇدىن بېلەت ئارقىلىق سېتىۋېلىپ ئەكىردى. مىنگونىڭ 22 — 33 - يىللىرىغىچە (1933 — 1944 - يىللىرىغىچە) چاينى يۇشىن يەرلىك مەھسۇلات شىركىتى تىجارەت قىلىپ، قوشۇپ سېتىشنى يولغا قويدى، خۇسۇسىي سودىگەرلەر چاي سېتىشتا، تەستىق ئارقىلىق مەخسۇس سېتىش كىنىشكىسى ئالغاندىن كېيىن سېتىش بىلەن شۇغۇللىنالايتتى. 12 يىلدا جەمئىي سېتىلغان چاي 6250 تونىنا بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرىچە 520 تونىنىدىن توغرا كەلدى. مىنگونىڭ 34 — 38 - يىللىرى (1945 — 1949 - يىللىرى) غىچە بولغان مەزگىلدە، شىنجاڭ ۋەزىيىتىدە داۋالغۇش بولۇپ، چاينىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش مىقدارىمۇ جىددىي تۆردە ئازىيىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 100 — 200 تونىنىدىنلا توغرا كەلدى. 1947 - يىلى مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ فۇشىڭ شىركىتى ۋە غەربىي شىمال خەلق تۇرمۇشى ئوقەتچىلىك شىركىتى ئۇرۇمچى شۆبە شىركىتى توپ سېتىش كەسپىي تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، 185 تونىنا ساتتى.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن 1950 - يىلى چاي سېتىش مىقدارى جىددىي ئۆرلەپ 7.666 تونىنغا يەتتى، ئاساسلىقى شىنجاڭ ئۆلكىلىك سودا شىركىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە خۇسۇسىي سودىگەرلەر ئايرىم - ئايرىم تىجارەت قىلدى. 1954 - يىلى يىللىق سېتىش مىقدارى 3300 تونىنغا كۆپەيدى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن كوپېراتىپنىڭ تىجارەت سالمىقى يىلدىن - يىلغا ئېشىپ، خۇسۇسىي سودىنىڭ تىجارەت سالمىقى تۆۋەنلىدى.

1954 - يىلى جۇڭگو چاي شىركىتى شىنجاڭ شۆبىسى قۇرۇلۇپ، چاينى توپ سېتىش كەسپىنى بىر تۇتاش باشقۇردى، لېكىن ئۇنىڭ تارماق ئاپپاراتلىرى بولمىغاچقا، شەھەر - يېزىلاردىكى پارچە سېتىش كەسپىنى يېمەكلىكلەر شىركىتى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت قىلىشىغا ھاۋالە قىلدى. 1955 — 1956 - يىللىرى ئوتتۇرىچە يىلىغا 3328 تونىنا سېتىلدى.

1957 - يىلى چاي كەسپى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. شىنجاڭ چاي شۆبە شىركىتى ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپقا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن چاي تىجارەت باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلىپ «بىر قوللۇق» تىجارەت ئۇسۇلى قوللىنىلىپ، شۇ يىلى 3908 تونىنا سېتىلدى.

1958 - يىل 4 - ئايدا چاي كەسپى 2 - سودا نازارىتى يېمەكلىكلەر شىركىتى بىلەن قوشۇۋېتىلىپ، شۇ يىلى 3385 تونىنا سېتىلدى. 1964 - يىلى چاي كەسپى يەنە تاشقى سودا ئىدارىسى يېمەكلىكلەر ۋە يەرلىك مەھسۇلاتلار باشقارمىسىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، بۇ مەزگىلدە (14 يىل) چاينىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق سېتىلىش مىقدارى 6260 تونىنغا كۆپەيدى.

1978 - يىلى تاشقى سودا تۇرۇلمىسىنىڭ ئىسلاھ قىلىنىشىغا ئەگىشىپ، چاي كەسپى جۇڭگو ئاشلىق، ماي ئىمپورت - ئېكسپورت شىركىتى شىنجاڭ شۆبە شىركىتىگە تەۋە بولغاندىن كېيىن، چاينىڭ سېتىلىش مىقدارى 8500 تونىنغا يەتتى.

1984 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭنىڭ چاي تىجارەت كەسپىنى يەنىلا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى، شۇ يىللىق چاي سېتىش مىقدارى 10 مىڭ 326 تونىنغا، 1985 - يىلى 10 مىڭ 880 تونىنغا يېتىپ، 1954- ۋە 1978-

يىللاردىكىدىن ئايرىم - ئايرىم ھالدا 1.8 ھەسسە ۋە 0.5 ھەسسە ئاشتى.

1950 — 1954 - يىلغىچە چاي سېتىۋېلىش - سېتىش مىقدارى

جەدۋەل: 5 — 22 بىرلىكى: تونىا

يىللار	جەمئىي	دۆلەت ئىگىلىكى	%	تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	%	خۇسۇسىي ئىگىلىك	%
1950	1666.7	1000	60	166.7	10	500	30
1951	1732.5	1041	60	344.45	19.8	347	20
1952	2005.2	1328	66.2	456.95	22.7	220.2	10.9
1953	3023.8	1872.8	61.9	1081	35.7	70	2.3
1954	3286	1493	45.4	1750	53.26	43	0.81

چاي سېتىۋېلىش - سېتىش مىقدارى، سوممىسىنى ئىستاتىستىكىلاش جەدۋىلى

جەدۋەل: 5 — 23 بىرلىكى: تونىا، 10 مىڭ يۈەن

يىللار	سېتىۋېلىش		سېتىش		ئونتۇرىچە ئىستېمال مىقدارى (كىلوگرام)
	مىقدارى	سوممىسى	مىقدارى	سوممىسى	
1950	1880	486	1667	550	0.37
1951	1780	560	1733	585	0.39
1952	2100	642	2005	697	0.45
1953	3208	742	3023	820	0.64
1954	3420	743	3286	777	0.66
1955	3245	746	3383	684	0.66
1956	3408	780	3273	763	0.62
1957	4200	840	3908	908	0.70
1958	3000	768	3385	804	0.58
1959	3990	820	3920	810	0.61
1960	3650	803	4124	942	0.60
1961	4100	890	4040	925	0.57
1962	4500	1026	6633	1512	0.95
1963	4205	1075	4724	1330	0.66
1964	4475	1383	4857	1170	0.66
1965	5130	1313	4820	1350	0.61
1966	4627	1375	4350	1192	0.52
1967	5200	1442	4950	1205	0.57
1968	6630	1650	5100	1220	0.56
1969	7872	1731	9000	1920	0.92
1970	6840	1504	4100	1067	0.43
1971	6520	1434	3680	894	0.37
1972	7030	1682	8294	1603	0.79
1973	6707	1680	7130	1772	0.66

0.71	1825	7989	1834	7240	1974
0.68	1938	7793	1910	8500	1975
0.65	1964	7704	1900	8260	1976
0.66	2100	7889	1921	8150	1977
0.63	1809	8500	1955	6500	1978
0.75	1983	9368	2046	11220	1979
0.84	2244	10787	1942	7280	1980
0.77	1980	10013	1994	8460	1981
0.82	2043	10820	2050	8030	1982
0.82	2511	10845	2062	10400	1983
0.77	2635	10326	2379	10330	1984
0.82	3588	10880	3208	12615	1985

2. تۇرلىرى

شىنجاڭدا سېتىلغان چايلارنىڭ قارا چاي، تاش چاي، كىرپىك چاي، كۇرەك چاي، قىزىل چاي، يېشىل چاي، گۈل چاي قاتارلىق تۇرلىرى بار.

1) قارا چاي

قارا چاي خۇنەندە ئىشلەپچىقىرىلىدۇ. ئۇيغۇر، خۇيزۇ، شىبە، تاتار قاتارلىق مىللەتلەر ئىستېمال قىلىپ ئادەتلەنگەن، سېتىلىش مىقدارى شىنجاڭ بويىچە سېتىلىش ئومۇمىي مىقدارىنىڭ %50تىن كۆپرەكىنى ئىگىلەيدۇ. 1950 - يىلى جۇڭگو چاي شىركىتى غەربىي شىمال رايونلۇق شىركىتى شەنشىنىڭ جىڭياڭ ۋە شەنيانڭدىن ئىبارەت 2 جايدىكى چاي زاۋۇتلىرىدا باستۇرۇشنى ھاۋالە قىلغان، ماركىسى «خەلق ماركىلىق» قارا چاي ئىدى، كېيىن خۇنەننىڭ ئۈزىدە پىششىقلاپ ئىشلەشكە ئۆزگەرتىلدى. 1952 - يىلى «بەش يۇلتۇز» ماركىلىق قارا چاي كۆپەيتىلدى. 1954 - يىلى قارا چاينىڭ يىللىق سېتىلىش مىقدارى 2015 توننىغا يەتتى. 60 - يىللاردا خۇنەننىڭ يېياڭ ناھىيىسى «جۇڭگو چېيى» ماركىلىق قارا تاختا چاينى كۆپەيتىپ شىنجاڭنى تەمىنلەيدىغان بولدى. 1976 — 1979 - يىلغىچە ئوتتۇرىچە يىلىغا 6575 توننا سېتىلدى، 1980 — 1983 - يىلغىچە ئوتتۇرىچە يىلىغا 8600 توننا، 1985 - يىلى 8500 تونىا سېتىلدى.

2) تاش چاي

تاش چاي، قىزىل تاختا چاي دەپمۇ ئاتىلىدۇ، بۇ چاينى خۇبەي تەمىنلىدى. بۇ چاينى قازاقلار ئىستېمال قىلىپ ئادەتلەنگەن. 1954 - يىلى 765 توننا سېتىلىپ، ئاپتونوم رايونىمىزدا سېتىلغان چېگرا رايون چايلىرى ئومۇمىي مىقدارىنىڭ %18.4نى ئىگىلىدى. 60 - يىللاردا ئوتتۇرىچە يىلىغا 850 توننا سېتىلدى. 70 - يىللاردا بۇ خىل چاينىڭ ئورنىغا قارا چاي دەسسىتىلدى. 1984 - يىلى تاش چاينىڭ سېتىلىش مىقدارى 700 توننىغا يەتتى.

3) كىرپىك چاي

بۇ چاي كىرپىك چاي، چوڭ چاي، كونا ماركىلىق چاي دەپمۇ ئاتىلىدۇ، بۇ چاينى خۇبەي ئۆلكىسى تەمىنلىدى. موڭغۇللار ئىستېمال قىلىپ ئادەتلەنگەن، 1954 - يىلى 160 توننا سېتىلىپ، شىنجاڭدا سېتىلغان چاي ئومۇمىي مىقدارىنىڭ %3.85نى ئىگىلىدى، 1984 - يىلى 200 توننا سېتىلدى، 1985 - يىلى تۆۋەنلەپ 150 توننىغا چۈشۈپ قالدى.

4) كۆرەك چاي

بۇ چاينىڭ خۇنەن ئەنخۇادا ئىشلەپچىقىرىلغىنى داڭلىق. خۇيزۇ، خەنزۇ مىللەتلىرى ئىستېمال قىلىپ ئادەتلەنگەن، 1954 - يىلى 660 تونىنا سېتىلىپ، شىنجاڭدا سېتىلغان چاي ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 15.9% نى ئىگىلىدى. 1984 - يىلى 500 تونىنا سېتىلدى.

5) قىزىل چاي

قىزىل چاينى قىرغىز، تاجىك، رۇس مىللەتلىرى ئىستېمال قىلىپ ئادەتلەنگەن. 1954 - يىلى شىنجاڭ بويىچە 535 تونىنا سېتىلىپ، شىنجاڭدا سېتىلغان چاي ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 12.9% نى ئىگىلىدى. 60 - يىللارغا كەلگەندە سېتىلىش مىقدارى تۆۋەنلەشكە باشلىدى، 1980 - يىلى 3.13 تونىنغا چۈشۈپ قالدى. 1984- يىلى 700 كىلوگرامغا تۆۋەنلىدى، ئامبار قالدۇقى 20.85 تونىنا بولۇپ، باھاسى 25% چۈشۈرۈپ سېتىلدى.

6) گۈل چاي

سۇرلەنگەن چاي ياكى پۇراقلىق يۇمران چاي دەپمۇ ئاتىلىدۇ. شىنجاڭغا كىرگەن گۈل چايلار يەسمەن گۈل چاي ۋە ماگنولىيە چېچەك چايلىرىنى ئاساس قىلىدۇ. 1954 - يىلى 115 تونىنا سېتىلىپ، سېتىلغان چاي ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 2.7% نى ئىگىلىدى. 1980 - يىلى 150 تونىنا سېتىلدى. كۆپ يوللۇق مال كىرگۈزۈش سەۋەبىدىن، گۈل چاي زور مىقداردا بېسىلىپ قېلىپ، 1984 - يىلى شىنجاڭ بويىچە ئامبار قالدۇقى 755 تونىنغا يېتىپ، باھاسى 45% چۈشۈرۈلۈپ سېتىلىپ، 2 مىليون 960 مىڭ يۈەن زىيان بولدى.

7) يېشىل چاي

شىنجاڭغا كىرگەن يېشىل چاي لۈكچۈن، گۈاپىيەندىن ئىبارەت بولۇپ، 1980 - يىلى شىنجاڭ بويىچە 52.95 تونىنا سېتىلدى، سېتىلىش مىقدارى تۆۋەنلەپ، بېسىلىپ قالغاچقا، 1985 -يىلى باھاسى 55% چۈشۈرۈپ سېتىلىپ، 330 مىڭ يۈەن زىيان كۆرۈلدى.

3. ئىستېمال سەۋىيىسى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن شىنجاڭدىكى ھەردەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرى ھەمدە چاي تىجارەت ئورۇنلىرى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ چايغا بولغان ئېھتىياجىنى ئىگىلەپ، تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن كۆپ قېتىم تەكشۈرۈش ئېلىپ باردى. 1950 - يىلى تارباغاتاي ۋىلايىتى دۆربىلجىن ناھىيىسىدە ئوخشاش بولمىغان قاتلاملارنىڭ چاي ئىستېمال ئەھۋالى ئۈستىدە تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى. كەمبەغەل دېھقان سىدىق ئائىلىسى 1949 - يىلى قاينىقسۇ ئىچىدىكەن، 1950 - يىلى بىر ئائىلە جەمئىي 5 تاختا چاي ئىستېمال قىلىدىغان بولغان؛ ئوتتۇرا دېھقان نىياز ئائىلىسى 1949 - يىلى 3 تاختا چاي ئىستېمال قىلغان بولسا، 1950 -يىلى 12 تاختا چاي ئىستېمال قىلغان؛ 1948 - يىلى باي دېھقان مۇسا ئاغرىپ قېلىپ، چاي ئىنتايىن قىس ئەھۋال ئاستىدا، ئۇچ ياشلىق تورپاقنا بىر تاختا چاي ئالماشتۇرۇپ دورا ئورنىدا ئىستېمال قىلغان، 1950 - يىلى ئۇ، سودا شىركىتىدىن ئوخشاش 3 ياشلىق تورپاقنا 21 تاختا چاي ئالماشتۇرغان.

1953 - يىلى جۇڭگو چاي شىركىتى غەربىي شىمال رايونلۇق شىركىتىنىڭ تەكشۈرۈشچە، شىنجاڭغا يىلىغا ئېھتىياجلىق چاي 3820 تونىنا بولۇپ، ئۇلكىدىكى 4 مىليون 760 مىڭ نوپۇس بويىچە ھېسابلىغاندا، كىشى بېشىغا 0.8 كىلوگرام ئىستېمال قىلىنغان، شۇ يىلى يەنە چارۋىچىلىق رايونلىرىدىن تېكەس ناھىيىسى، يېزا ئىگىلىك رايونىدىن ئۇرۇمچى ناھىيىسىنىڭ سىشخۇ يېزىسى ھەمدە سۈيدۇڭ ناھىيىسىدىكى ھەر مىللەت دېھقان - چارۋىچىلىرىنىڭ چاي ئىستېمال سەۋىيىسى نۇقتىلىق تەكشۈرۈلدى. تىپىك تەكشۈرۈش ئارقىلىق شىنجاڭدا ئىستېمال سەۋىيىسى ئەڭ يۇقىرى بولغان جايلار چارۋىچىلىق رايونلىرى بولۇپ، كىشى بېشىغا يىللىق ئىستېمال قىلىنغان چاي 2.56 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەن. ئىستېمال مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان مىللەت

موڭغۇللار (كىشى بېشىغا ھەر يىلى 3.18 كىلوگرام)، قازاقلار (3.12 كىلوگرام)، ئۇزبېكلەر (2.6 كىلوگرام)، ئۇيغۇرلار (2.53 كىلوگرام) دىن ئىبارەت بولغان. جايلار ئارا ئىستېمال سەۋىيىسىدىمۇ پەرق بولۇپ، تارباغاتاي، ئالتايلاردا يىللىق ئونتۇرىچە ئىستېمال مىقدارى 3.15 كىلوگرام، ئىلى، ئۇرۇمچىلەردە 1.5 كىلوگرام ئەتراپىدا بولغان. ئاقسۇ، قەشقەر، يەكەن، خوتەنلەردە كىشى بېشىغا 0.5 كىلوگرامدىن تۆۋەنرەك توغرا كەلگەن.

1953 - يىلى دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن چاي ئىستېمال مىقدارىنى تەكشۈرۈش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 24

بىرلىكى: كىلوگرام

جايلار / مىللەتلەر	چارۋىچىلىق رايونى	دېھقانچىلىق رايونى		ئونتۇرىچە
	تېكەس ناھىيىسى	ئۇرۇمچى ناھىيە سىنىخۇ يېزىسى	سۇيدۇڭ ناھىيىسى	
ئۇيغۇر	3.02	2.0	2.57	2.53
خەنزۇ		0.5	0.73	0.62
قازاق	2.4	5.5	1.46	3.12
موڭغۇل	4.89		1.46	3.18
خۇيزۇ		2.2	0.73	1.47
ئۇزبېك			2.60	2.60
شىبە		0.5	2.60	1.55
رۇس			0.73	0.73
باشقا مىللەتلەر			0.73	0.73

شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا 1953 - يىللىق چاي ئىستېمال مىقدارىنى تەكشۈرۈش ئەھۋالى

جەدۋەل: 5 — 25

جايلار	نوپۇس	ئىجتىمائىي ئېھتىياج مىقدارى (تونا)	ئونتۇرىچە ئىستېمال مىقدارى (كىلوگرام)
ئومۇمىي جەمئىي	4763293	3818.3	0.8
ئۇرۇمچى	540905	813.85	1.5
ئىلى	544937	953.65	1.85
تارباغاتاي	174433	549.45	3.15
ئالتاي	73465	231.4	3.15
قۇمۇل	78245	93.85	1.2
يەنجى	147394	191.6	1.3
قەشقەر	1086207	271.55	0.25
ئاقسۇ	719465	151.1	0.21
خوتەن	721410	360.7	0.5
يەكەن	678832	283.65	0.3

1956 - يىلى تارباغاتاي ۋىلايىتى داغۇر يېزىسىدىكى 2 يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپىنى تەكشۈرگەندە، ھەربىر ئائىلىنىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق چاي ئىستېمال مىقدارى 22.25 تاختا بولۇپ، 1955 - يىللىق ئىستېمال مىقدارى بولغان 19.75 تاختا چايدىن %12.7 ئاشقان. 1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىلى ۋىلايىتى سۇيدۇك ناھىيىسىنىڭ 5 - رايون (لوسگۇك يېزىسى) نى تەكشۈرگەندە ئەھۋال مۇنداق بولۇپ چىققان: 5 نوپۇسلۇق بىر قازاق ئائىلىسى ھەر ئايدا بىر تاختا تاش چاي (1.13 كىلوگرام) ئىستېمال قىلىپ، يىللىق ئوتتۇرىچە چاي ئىستېمال مىقدارى 2.7 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەن؛ 5 نوپۇسلۇق بىر ئۇيغۇر ئائىلىسى ھەرئايدا بىر تاختا قارا چاي (2 كىلوگرام) ئىستېمال قىلىپ، يىللىغا ئوتتۇرىچە 4.8 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەن؛ خەنزۇ، خۇيزۇلارنىڭ 5 نوپۇسلۇق بىر ئائىلىسى ھەر يېرىم يىلدا بىر تاختا (2 كىلوگرام) قارا چاي ئىستېمال قىلىپ، ئوتتۇرىچە يىللىق ئىستېمال مىقدارى 0.8 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەن.

1980 - يىلدىكى تەكشۈرۈشكە ئاساسلانغاندا، شىنجاڭ بويىچە يىللىق سېتىلغان چاي 10 مىڭ 800 تونىنا بولۇپ، ئوخشاش مەزگىلدىكى نوپۇس بويىچە ئوتتۇرىچە ئىستېمال مىقدارى 0.84 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەن. 1984 - يىللىق تەكشۈرۈشتە، بىر يىلدا 10 مىڭ 300 تونىنا چاي سېتىلىپ، ئوتتۇرىچە ئىستېمال 0.77 كىلوگرامدىن توغرا كېلىپ، ئىستېمال سەۋىيىسى بىرقەدەر مۇقىم ھالەتتە تۇرغان.

4. سېلىشتۇرما باھا

شىنجاڭدا چاي بىلەن چارۋا ئالماشتۇرۇش سېلىشتۇرما باھاسى ئۇزاق مەزگىللىك سودا جەريانىدا تەبىئىي شەكىللەندى. چىڭ خاندانلىقىنىڭ چېيىنلۇك يىللىرىدا، شىمالىي شىنجاڭ رايونىدىكى چارۋىچىلار بىر چوڭ قويغا بىر پېچەت چاي سېتىۋالدى. بىر ئات ساتسا 5 قوي ياكى 5 تاختا چايغا سۇندۇرۇلاتتى. گۇاڭشۇنىڭ 18 - يىللىرىدىن 34 - يىللىرى (1892 — 1908 - يىللىرى) غىچە، بىر تاختا چايغا 0.6 تۇياقتىن — 2.5 تۇياقتىچە قوي ئالماشتۇرۇلدى. شۆھنتۇڭ يىللىرىنىڭ باشلىرىدا (1909 - يىلى)، ئۈرۈمچى، ئىلى، تارباغاتاي، قەشقەرلەردە ھەربىر تاختا چايغا 0.2 — 0.25 تۇياقتىچە قوي ئالماشتۇرۇلدى. مىنگونىڭ 14 — 21 - يىللىرى (1925 — 1932 - يىللىرى) غىچە تارباغاتايدىكى چارۋىچىلار بىر تاختا چاي سېتىۋېلىش ئۈچۈن 69 جىڭ (41 كىلوگرام) قوي يۇڭى ساتتى. مىنگونىڭ 19 - يىلى (1930 - يىلى)، ئۈرۈمچىدە دېھقانلار بىر تاختا چاي سېتىۋېلىشقا 152 جىڭ (91 كىلوگرام) بۇغداي ياكى 87 جىڭ (52 كىلوگرام) ئۇن ساتتى. مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى)، يەكەن، قاغىلىق، مارالبېشى، قارىقاش، چىرالاردا دېھقانلار بىر تاختا چاي سېتىۋېلىش ئۈچۈن 2 چىشلىق قويدىن 4 — 5 نى ساتتى. ئوخشاش مەزگىلدە كۆچا، چۆچەك، يەكەن، پەيزاۋات، قەشقەر، سانجى، ئاقسۇ، مارالبېشى، دۆربىلجىن، قۇمۇل قاتارلىق ناھىيىلەردىكى چارۋىچىلار بىر پېچەت قارا چاي سېتىۋېلىش ئۈچۈن 25 پارچىدىن ئارتۇق قوي تېرىسى ساتتى. بارىكۆل، قاراقاش، چىرا، يەنجى، تۇرپان، شىخۇلاردا 50 پارچە، نىيەدە 83 پارچە قوي تېرىسى سالقاندىلا، ئاندىن بىر پېچەت قارا چايغا ئېرىشەلمىدى. شىنجاڭدىكى ئاساسلىق 25 دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ناھىيىسىدە بىر پېچەت چاي سېتىۋېلىش ئۈچۈن چارۋىچىلار ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 97 جىڭ (58 كىلوگرام) قوي يۇڭى، دېھقانلار 200 جىڭ ئەتراپىدا ئۇن ساتتى.

1950 — 1953 - يىلغىچە ئۈرۈمچى، قەشقەر، غۇلجىلاردا چاي بىلەن چارۋىنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى چۈشتى. غۇلجىدا 2 چىشلىق پاقلانغا بىر پېچەت تاش چاي؛ قەشقەردە 2.2 پارچە قوي تېرىسى ياكى 9 جىڭ قوي يۇڭىغا بىر پېچەت قارا چاي ئالماشتۇرۇلدى.

1954 - يىلى شىنجاڭ بويىچە چارۋا مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1950 - يىلدىكىدىن %64 ئۆستى، چاي 1950 - يىلدىكىدىن %45.5 چۈشتى. ئاپتونوم رايون بويىچە سودا ئورۇنلىرى زور كۆلەمدە مال تەشكىللەپ، چاي باھاسىنى تۇراقلاشتۇردى. 1959 - يىلى 1.85 كىلوگرام قوي يۇڭىغا بىر كىلوگرام

چاي ئالماشتۇرۇلدى، 1978 - يىلى تاختا چاينىك ھەر كىلوگرامى 2.28 يۈەنگە تەڭشەلدى، خوتەندە يازلىق ئاق قوي يۇڭىنىك ھەر كىلوگرامىنىك سېتىۋېلىش باھاسى 3.16 يۈەنگە ئۆستۈرۈلۈپ، 0.72 كىلوگرام قوي يۇڭىغا بىر كىلوگرام چاي تېگىشكىلى بولدى.

1960 - يىلى شىنجاڭدىكى ئاساسلىق ناھىيە، شەھەرلەردە تىرىك قوينىك سېتىۋېلىش باھاسى ھەر كىلوگرامى 0.56 يۈەن، ھەر كىلوگرام بۇغداينىك بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى 0.1244 يۈەن، ھەر كىلوگرام ئۇننىك بىر تۇتاش سېتىش باھاسى 0.1318 يۈەن، ھەر كىلوگرام چاي 2.24 يۈەن بولدى. چاي بىلەن قوينىك سېلىشتۇرما باھاسى 1:4، چاي بىلەن بۇغداينىك 1:18، چاي بىلەن ئۇننىك 1:17 بولدى. 1978 - يىلى تىرىك قوينىك ھەر كىلوگرامىنىك سېتىۋېلىش باھاسى 0.61 يۈەن، ئوخشاش مەزگىلدە تاختا چاينىك ھەر كىلوگرامىنىك سېتىلىش باھاسى 2.28 يۈەن، سېلىشتۇرما باھاسى 1:3.73 بولدى. 1984- يىلى ھەر كىلوگرام قارا چاي 2.44 يۈەن، ھەر 100 كىلوگرام بۇغداي 33.8 يۈەن، ھەر 100 كىلوگرام ئۇن 36.12 يۈەن، چاي بىلەن ئاشلىقنىك سېلىشتۇرما باھاسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 1:7.2 ۋە 1:6.7 بولدى.

مىسالىنىك 34 - يىلى (1945 - يىلى) شىنجاڭدىكى ئاساسلىق ناھىيە بازارلىرىدا چاي بىلەن چارۋا، چاي بىلەن ئاشلىقنىك سېلىشتۇرما باھاسى

جەدۋەل: 5 — 26

جايلار	بىر پىچەت چاينىك باھاسى (يۈەن)	چاي بىلەن قوينىك سېلىشتۇرما باھاسى		چاي بىلەن قوي تېرىسىنىك سېلىشتۇرما باھاسى		چاي بىلەن قوي يۇڭىنىك سېلىشتۇرما باھاسى		چاي بىلەن ئۇننىك سېلىشتۇرما باھاسى	
		بىر قوينىك باھاسى (يۈەن)	سېلىشتۇرما باھا	قوي تېرىسىنىك باھاسى (پارچە)	سېلىشتۇرما باھا	قوي يۇڭىنىك باھاسى (جىڭ)	سېلىشتۇرما باھا	ئاق ئۇن (جىڭ)	سېلىشتۇرما باھا
كۇچا	2500	1500	1:1.67	100	1:25	65	1:38.5	25	1:100
باي	1200	800	1:1.5	80	1:15	20	1:60	12	1:100
ئاقسۇ كونا-شەھەر	1200	800	1:1.5	80	1:15	12.5	1:96	15	1:80
يېڭىسار	2500			120	1:21	12.5	1:200	12	1:208
توقسۇ	1000	1000	1:1	80	1:12.5	21.5	1:47	15	1:67
چۆچەك	2000	2000	1:1	75	1:26	12.5	1:16	26	1:77
شىخۇ	2500	1500	1:1.6	50	1:50	25	1:100	70	1:36
يەكەن	1600	400	1:4	60	1:26	22.5	1:71	10	1:160
قاغىلىق	2000	500	1:4	100	1:20	30	1:67	11	1:180
پەيزاۋات	2500	800	1:3.1	60	1:41	20	1:125	15	1:160
قەشقەر	2200	1200	1:1.8	50	1:44	325	1:6.8		
سانجى	1200	1500	1:0.8	35	1:34	7	1:171	30	1:40
تۇرپان	2500	1200	1:2	50	1:50	40	1:63	25	1:100
پىچان	1200	1300	1:0.9	50	1:24	32.5	1:37	30	1:40
خوتەن	1400			80	1:17	22.5	1:62	16	1:88
يەنجى	1200	1400	1:0.86	25	1:48	25	1:48	14	1:86
ئاقسۇ	2500	700	1:3.6	100	1:25	25	1:100	10	1:250

بۇگۇر	1600	1500	1:1.1	80	1:20	20	1:80	20	1:80
مارالبېشى	2000	500	1:4	50	1:40				
دۆربىلجىن	2100	1600	1:1.3	80	1:26	40	1:53	20	1:105
ئۈرۈمچى	1200					40	1:30	38	1:32
قۇمۇل	1100	1500	1:0.7	40	1:28	27	1:42		
بارىكۆل	1500	500	1:3	30	1:50	8	1:19	5	1:300
نىيە	5000			60	1:83	11	1:455	8	1:625
قارىقاش	2000	500	1:4	35	1:57	20	1:100	10	1:200
چىرا	3000	400	1:7.5	60	1:50	14.5	1:206	16	1:188

1950 ~ 1953 - يىلغىچە ئۈرۈمچى، قەشقەر، ئىلىدىكى چاي بىلەن چارۋىنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى

جەدۋەل: 5 — 27

جايلار	ئالماشتۇرۇلغان مەھسۇلات	ئالماشتۇرۇلغۇچى مەھسۇلات	بىرلىكى	سېلىشتۇرما باھا			
				1950	1951	1952	1953
ئۈرۈمچى	1 پېچەت كۆرەك چاي	قوي تېرىسى	پارچە	6.67	1.79	1.5	1.29
		قوي يۈڭى	جىڭ	13.33	8.77	6.8	7.18
قەشقەر	1 پېچەت قارا چاي	قوي تېرىسى	دانە	8.33	5.1	4.98	2.25
		قوي يۈڭى	جىڭ	33.33	17.7	9.66	9.22
غۇلجا	1 پېچەت تاش چاي	قوي يۈڭى	جىڭ	24.1	15.15	9.3	4.08
		ئىككى چىشلىق قوي	باش	0.38	0.27	0.25	0.15

1959 — 1978 - يىلغىچە چاي بىلەن يۈڭنىڭ خوتەندىكى سېلىشتۇرما باھاسى

جەدۋەل: 5 — 28

يىللار	تاختىلىق چاينىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى يۈەن\كىلوگرام	قوي يۈڭىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى يۈەن\كىلوگرام	سېلىشتۇرما باھا
1959	2.24	1.21	1:1.85
1960	2.24	1.41	1:1.59
1966	1.98	1.31	1:1.51
1967	2.10	1.40	1:1.50
1974	2.28	2.24	1:1.02
1975	2.28	2.60	1:0.88
1977	2.28	2.62	1:0.87
1978	2.28	3.16	1:0.72

1960 — 1979 - يىلغىچە چاي بىلەن قوينىڭ سېلىشتۇرما باھاسى

جەدۋەل: 5 — 29

يىللار	تاختىلىق چاينىڭ سېتىش باھاسى يۈەن\كىلوگرام	تېرىك قوينىڭ سېتىۋېلىش باھاسى يۈەن\كىلوگرام	سېلىشتۇرما باھا
1960	2.24	0.56	1:4
1963	2.00	0.56	1:3.57
1964	2.12	0.52	1:4.4
1965	2.52	0.46	1:5.14
1966	1.98	0.46	1:4.24
1968	2.10	0.46	1:4.51
1970	2.30	0.49	1:4.94
1972	2.24	0.49	1:4.57
1975	2.28	0.40	1:4.65
1978	2.28	0.51	1:4.56
1979	2.28	0.61	1:3.73

1961 — 1984 - يىلغىچە چاي بىلەن ئاشلىقنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى

جەدۋەل: 5 — 30

يىللار	تاختىلىق چاينىڭ باھاسى يۈەن\كىلوگرام	بۇغداينىڭ بىر تۇتاش سېتىۋېلىش باھاسى يۈەن\100 كىلوگرام	چاي بىلەن بۇغداينىڭ سېلىشتۇرما باھاسى كىلوگرام/كىلوگرام	ئۇننىڭ بىر تۇتاش سېتىش باھاسى يۈەن\100 كىلوگرام	چاي بىلەن ئۇننىڭ سېلىشتۇرما باھاسى كىلوگرام/كىلوگرام
1961	2.24	24.88	1:9	36.36	1:6.2
1964	2.12	24.88	1:8.5	36.12	1:5.9
1967	2.1	27.1	1:7.7	37.22	1:5.6
1970	2.3	27.1	1:8.5	37.22	1:6.2
1973	2.28	26.68	1:8.5	37.2	1:6.1
1976	2.28	27.1	1:8.4	36.66	1:6.2
1984	2.44	33.8	1:7.2	36.12	1:6.7

1984 - يىلى شىنجاڭ بويىچە تاختا چاينىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىش باھاسى 2.436 يۈەن قىلىنىپ، ئوخشاش مەزگىلدە قوي يۈڭىنىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 3.73 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى، شۇنىڭ بىلەن چاي بىلەن قوي يۈڭىنىڭ ئوتتۇرىچە ئالماشتۇرۇش سېلىشتۇرما باھاسى 1:0.65 بولۇپ، 1978 - يىلدىكىگە قارىغاندا 10.26% تۆۋەنلىدى. 1985 - يىلى شىنجاڭدا قوي يۈڭى قاتارلىق چارۋا مەھسۇلاتلىرىغا قارىتا تۆپ سان بېكىتىپ سېتىۋېلىش چارىسى يولغا قويۇلۇپ، تۆپ سان ئىچىدىكىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئۆرلىتىلدى، تۆپ سانىنىڭ سىرتىدىكىلىرىگە كېلىشىم باھا بويىچە سېتىۋېلىش يولغا قويۇلدى. قوي يۈڭىنىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 4.63 يۈەن قىلىنىپ، تاختا چاينىڭ ئوتتۇرىچە ھەر كىلوگرامىنىڭ سېتىش باھاسى 2.94 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى، چاي بىلەن يۈڭنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى 1:0.63 بولدى.

5. باھاسى

شىنجاڭ تارىخىدا سىياسىي داۋالغۇش بولۇپ، ئوبوروت يوللىرى توسقۇنلۇققا ئۇچراش ھەمدە پۇلنىڭ قىممىتى چۈشۈپ كېتىشتەك سەۋەبلەرنىڭ تەسىرىدە، چاينىڭ باھاسىمۇ مۇقىم بولمىدى. 30 — 40 - يىللاردا چاينىڭ باھاسى شىددەت بىلەن ئۆرلەپ كەتتى. 1934 - يىلى شېڭ شىسەي ھاكىمىيەتنى قولغا كىرگۈزۈۋالغان دەسلەپكى مەزگىللەردە چۆچەكتە 5 -، 8 - ئايلار ئارىلىقىدا چاينىڭ باھاسى 7 ھەسسە ئۆرلىدى. 1944 - يىلى ئۈرۈمچىدە 1 — 9 - ئايغىچە تاش چاينىڭ باھاسى 11.8 ھەسسە ئۆرلىدى. 1945 — 1949 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا تاختا چاي شەكلى ئۆزگەرگەن پۇلغا ئايلىنىپ، چاي باھاسىنىڭ ئۆرلەش - چۈشۈش ھەجمى بارلىق تاۋارلارنىڭ باھاسىنى تەڭشەشتىكى ئاساس بولۇپ قالدى. جەمئىيەتتە: «قولۇڭدا "8" خەتلىك چاي بولسا، ئائىلەڭنىڭ بېيىغىنى شۇ» دېگەندەك سۆزلەر تارقالدى.

1945 - يىلى شىنجاڭ قۇرۇلۇش نازارىتى سودا كېڭىشىنىڭ ماقۇللۇقىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئىلى، ئالتايدىن باشقا ھەر قايسى جايلاردىكى چاينىڭ باھاسىنى تەكشۈردى. ئۈرۈمچىدە ھەربىر پېچەت چاي 1200 يۈەن (يېڭى پۇل) بولۇپ، 32 جىڭ ئۇننىڭ باھاسىغا باراۋەر كەلدى. شىنجاڭدىكى 26 ئاساسلىق ناھىيە بازارلىرىدا ئوتتۇرىچە ھەربىر پېچەت چاي 5.1988 يۈەن بولۇپ، 105 جىڭ ئۇننىڭ باھاسىغا باراۋەر كەلدى. چاي باھاسى ئەڭ يۇقىرى بولغان جاي نىيە بولۇپ، بىر پېچەت چاي 5000 يۈەندىن سېتىلدى. چاي باھاسى ئەڭ تۆۋەن بولغان جاي قۇمۇل بولۇپ، 1100 يۈەندىن سېتىلدى.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، خەلق ھۆكۈمىتى چېگرا رايوندا سېتىلىدىغان چاي باھاسىغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلۈپ، چاي باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئاساسىدا، نامۇۋاپىق سېلىشتۇرما باھانى تەڭشىدى. 1950- يىل 11 - ئايدا جۇڭگو چاي شىركىتىنىڭ غەربىي شىمال رايونلۇق شىركىتى شىنجاڭدا سېتىلىدىغان چاي باھاسىنى بېكىتىشتە «تارىختىكى ۋە ھازىرقى ئالماشتۇرۇش سېلىشتۇرما نىسبىتىدىن پايدىلىنىپ، مۇۋاپىق بولغان ئالماشتۇرۇش سېلىشتۇرما قىممىتىنى تېپىش، يەنە جايلار ئوتتۇرىسىدىكى پەرق باھا ۋە ئىچكى - تاشقى بازارلاردىكى تەمىنلەش - سېتىش ئەھۋالىغا ئاساسەن، مۇۋاپىق تاختاي باھانى بېكىتىش» تىن ئىبارەت پرىنسىپنى بەلگىلىدى. شىنجاڭدا تاختاي باھاسىنى بېكىتىشتە ئاساسلىقى چاي رايونى بىلەن شىنجاڭدىكى سېتىش رايونلىرىنىڭ پەرق باھاسىنىڭ ئۆزگىرىشى ئاساس قىلىنىدى. خۇبەي ئۆلكىسىدىكى خەنكۇدا ئىشلەپچىقىرىلغان چاينى مىسالغا ئالساق: كۆرەك چاينىڭ خەنكۇدىكى مەھسۇلات رايونى باھاسىغا ئىشەنگىچە بولغان ھەرخىل كىرا ھەققىنى قوشۇپ ئىشەننىڭ تاختاي باھاسىغا يەنە ئىشەندىن ئۈرۈمچىگىچە بولغان ئەمەلىي توشۇش كىرا ھەققى ۋە يول ئۈستىدىكى يۆتكەش چىقىمى (كىرا ھەققى، قاچىلاش، چۈشۈرۈش ھەققى قاتارلىقلارنى بۇنىڭ ئىچىدە) غا يەنە 14% ئۇنىۋېرسال خىراجەت (تىجارەت بېجى، ماركا بېجى، ساپ پايدا قاتارلىقلار) نى قوشۇپ ئۈرۈمچىدىكى چاي سېتىش تاختاي باھاسى قىلىنىدى. شىنجاڭدىكى باشقا ھەرقايسى جايلارنىڭ چاي سېتىش تاختاي باھاسىمۇ ئۈرۈمچىنىڭ تاختاي باھاسىنى ئاساس باھا قىلىپ، يەنە ئەمەلىي توشۇش خىراجىتى ۋە 5% ساقلاش خىراجىتىنى قوشۇپ شۇ جاينىڭ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى چاينىڭ تاختاي باھاسى قىلىنىدى.

چاي تىجارىتى كەسىپىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ، چاينىڭ باھاسى تەكرار ھالدا تۆۋەنلىدى. قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ بارىكۆل ناھىيىسىدە ئەنخۇادا ئىشلەپچىقىرىلغان ھەر بىر پېچەت قارا چاي شىنجاڭ پۇلى بويىچە 190 يۈەن (خەلق پۇلىغا سوندۇرغاندا 8.55 يۈەن) دىن 100 يۈەنگە (خەلق پۇلى بويىچە 4.50 يۈەن) تۆۋەنلىدى. جەنۇبىي شىنجاڭدىمۇ داۋاملىق تۆۋەنلىدى، ئاقسۇ ناھىيىسىدە ھەربىر پېچەت قارا چاينىڭ ئوتتۇرىچە بازار باھاسى 12.8 يۈەن خەلق پۇلى بولۇپ، 1953 - يىلىغا كەلگەندە 8.60 يۈەنگە تۆۋەنلىدى. 1952 - يىل 10 - ئايدا پويىز لەنجۇغىچە يېتىپ كەلگەندە، شىنجاڭدا سېتىلىدىغان چاينىڭ كىرا ھەققى تۆۋەنلەپ، تاختاي باھاسىمۇ مۇناسىپ ھالدا چۈشتى. ئۈرۈمچىدە «بەش يۈلتۇز ماركىلىق» قارا چاي 6.20 يۈەندىن 4.38 يۈەنگە، يەكەن ناھىيىسىدە «خەلق» ماركىلىق قارا چاي 13.50 يۈەندىن 8.10 يۈەنگە تۆۋەنلىدى. شۇ يىلى

شىنجاڭنىڭ تۇنجى قېتىملىق مال باها يىغىندا ھەرخىل تاختىلىق چايلارنىڭ توپ ۋە پارچە سېتىش پەرق نىسبىتى 12% قىلىپ بەلگىلەندى. پارچە سېتىش باھاسىدا بازارنى يېتەكچى قىلىش پرىنسىپى قوللىنىلىپ، ئىككىسىنى ئۆزئارا بىرەك قىلىش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. چاي بىلەن تەمىنلەش بەزىدە يېتەرلىك بولمىغاچقا، پارچە سېتىش باھاسى ھەمىشە دېگۈدەك بەلگىلەنگەن تاختاي باھاسىدىن ئۈستۈن بولۇپ كەتتى. ئالتاي، كۆكتوقاي ناھىيىلىرىدە بازار باھاسى تاختاي باھاسىدىن 3 ھەسسە يۇقىرى بولدى. 1954 - يىلى شىنجاڭدا تاختاي باھاسى بىلەن بازار باھاسىنىڭ پەرق نىسبىتى 14% قىلىنىپ بېكىتىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ چاي تىجارىتىنى باشقۇرۇش كۈچەيتىلىپ، مال مەنبەسى پەيدىنپەي تولۇقلىنىپ، تاختاي باھاسى بىلەن بازار باھاسى ئاستا - ئاستا مۇۋاپىقلاشتۇرۇلدى.

1955 - يىلى جۇڭگو چاي شىركىتى «شىنجاڭدا چاي باھاسىنى بېكىتىشتە، شىنجاڭ ئۇلكىلىك سودا شىركىتىنىڭ ئەسلىدىكى توپ سېتىش تاختاي باھاسىنى ئاساسىي جەھەتتىن ئۆزگەرتمەسلىك ئاساسىدا، ئالاھىدە نامۇۋاپىق بولغانلىرىنى ئەھۋالغا قاراپ تەڭشەش، ئەمما تەڭشىگەن چاغدا، قوي يۈڭى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات قاتارلىقلار بىلەن بولغان تارىخىي ۋە ھازىرقى ئالماشتۇرۇش سېلىشتۇرما باھاسىغا بىرلەشتۇرۇپ، ئومۇمىيۈزلۈك ئويلىنىپ، ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئىش كۆرۈش كېرەك» لىكى ھەققىدە بەلگىلىمە چىقاردى. شىنجاڭ ئۇلكىلىك چاي شىركىتى يۇقىرىدىكى پرىنسىپقا ئاساسەن، ئۇرۇمچى ۋە يەنجىدىن ئىبارەت 2 جاينىڭ چاينى توپ سېتىش تاختاي باھاسىنى بېكىتتى ھەمدە جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى تىجارەت ئورۇنلىرى ئۇرۇمچى ۋە يەنجىنىڭ باھاسىغا سېلىشتۇرۇپ چاينىڭ تاختاي باھاسىنى بېكىتىپ، جايلار ئوتتۇرىسىدىكى ۋە شەھەر - يېزا ئوتتۇرىسىدىكى پەرق باھانى كىچىكلىتىش، ھايانكەش سودىگەرلەرنىڭ توشۇپ سېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ھەققىدە ئومۇمىي بۇيرۇق چۈشۈردى. 1956 - يىلى مەملىكەت بويىچە چاي باھاسى 13.03% ئۈستۇرۇلۇپ، شىنجاڭنىڭ سېتىش باھاسى تەسىرگە ئۇچرىدى، ش ئۇ ئا ر تاشقى سودا ئىدارىسى بىلەن سودا نازارىتىنىڭ بىرلەشمە دوكلاتىدا «نۆۋەتتە شىنجاڭنىڭ مال باھا ئومۇمىي سەۋىيىسى مۇقىم ھالدا تۆۋەنلىدى، بولۇپمۇ چارۋا مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسى تۆۋەنلەپ، چاينىڭ باھاسى ئۆزگەرمىدى، ئەمەلىيەتتە چاينىڭ باھاسى مۇناسىپ ھالدا ئۆستى، ئەگەر ھازىر چاينىڭ باھاسى ئۆزلىسە جايلار ئوتتۇرىسىدىكى پەرق باھانىڭ نامۇۋاپىقلىقى تېخىمۇ روشەنلىشىدۇ، شەك - شۈبھىسىزكى، چېگرا رايوندا سېتىلىدىغان چاي بولۇپمۇ بۇنىڭ ئىچىدىكى تاش چاي، قارا چاي ۋە كىرپىك چايلارنىڭ ھەممىسى دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ تۇرمۇشىدىكى زۆرۈر تاۋار» دەپ قەيت قىلىنىپ، باھانى يەنە ئۆستۈرمەسلىك ھەققىدە ئىلتىماس قىلىندى. بۇ دوكلات ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق ئىجرا قىلىندى.

1957 - يىلى لەنجۇ - شىنجاڭ تۆمۈر يولى داۋاملىق غەربكە سوزۇلۇپ، چاينىڭ كىرا ھەققى تۆۋەنلىدى، شىنجاڭ ئەمەلىي ئەھۋالغا ئاساسەن، چاينىڭ باھاسىنى 5% تۆۋەنلەتتى. 1958 - يىلى چېگرا رايوندا سېتىلىدىغان چاينىڭ خام ئەشيا باھاسى 88.17% ئۆستى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چاي تىجارەت باشقارمىسى 5% تۆۋەنلىتىش بەلگىلىمىسىنى ئەمەلدىن قالدۇردى. شۇ يىلى سودا مىنىستىرلىكى بۇنىڭدىن كېيىن چاينىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆزگەرتمەسلىك، نورمىلىق تاۋارلارنىڭ ئوبوروت خىراجىتىنىيىلدىن-يىلغا تۆۋەنلىتىش، چاينىڭ يۆتكەش باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇپ، بىر قېتىم بېكىتىپ بىرنەچچە يىلغىچە ئۆزگەرتمەسلىك ھەققىدە ئۇقتۇرۇش چىقاردى. 1962 - يىلى مەملىكەت بويىچە چاي خام ئەشياسىنىڭ باھاسى ئۆسكەنلىكتىن، چاي ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتلىرى يۆتكەش باھاسىنى ئۆستۈردى. خۇبېيدىكى چاي زاۋۇتلىرى شىنجاڭغا يۆتكەيدىغان كىرپىك چاي ۋە «پاراۋۇز» ماركىلىق تاش چاي قاتارلىقلارنىڭ يۆتكەش باھاسىنى ئەسلىدىكى ھەر 50 كىلوگرامى 79.72 يۈەن ۋە 176.29 يۈەندىن 95.66 يۈەن ۋە 211.55 يۈەنگە ئۆستۈردى. داخىيەن توپ سېتىش پونكىتىنىڭ توپ سېتىش باھاسى يەنىلا ھەر 50 كىلوگرامى 91.35 يۈەن ۋە 192.70 يۈەن سەۋىيىسىدە ساقلاپ قېلىندى، ئېشىپ كەتكەن قىسمى چاينىڭ كىرا ھەققىدىن تولۇقلاندى. 1963 - يىل 9 - ئايدا پويىز ئۇرۇمچىگە يېتىپ كەلگەندە، ھەر 50 كىلوگرام چاينىڭ يۆتكەش خىراجىتى 22.44 يۈەن ئازايدى، بۇ پۇل ئاساسلىقى چېگرا رايوندا سېتىلىدىغان چاينىڭ زىيىنىنى تولۇقلاشقا

ئىشلىتىلدى.

1984 - يىلى چاينىڭ زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى يەنە بىر قېتىم ئۆسۈپ، سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىدا تەتۇرلۇك يۈز بەردى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىدىن يولىورۇق سوراش ئارقىلىق 1985 - يىلدىن باشلاپ تەڭشەش ئېلىپ بېرىلدى.

6. چېگرا رايوندا سېتىلىدىغان چاينىڭ سىياسەت خاراكتېرلىك زىيىنىنى تولۇقلاپ بېرىش

مىنگونىڭ 35 - يىلى (1946 - يىلى) غەربىي شىمال مەمۇرىي مەھكىمىسىنىڭ مۇدىرى قوشۇمچە شىنجاڭ ئۆلكىسىنىڭ رەئىسى جاڭ جىنجۇڭ ھۆكۈمەتكە شىنجاڭغا توشۇلىدىغان چاي، شېكەر، رەخت قاتارلىقلارغا نىسبەتەن ھۆكۈمەت مالىيىسىدىن مۇڭايىق تولۇقلىما بېرىش تەلىپىنى ئوتتۇرىغا قويىدى. 1947 - يىلى گومىنداڭ ھۆكۈمىتى ئېچكىرىدىن يۆتكەلگەن چاي قاتارلىق ماددىي ئەشيالارنى بىرەك غەربىي شىمال خەلق تۈرمۇشى ئوقەتچىلىك شىركىتى ئۈرۈمچى شۆبە شىركىتى تەننەرخ باھاسى بويىچە تەقسىم قىلىپ سېتىشقا مەسئۇل بولىدۇ، زىيانىنى ھۆكۈمەت مالىيىسىدىن تولۇقلاپ بېرىدۇ، دەپ قارار قىلدى. 1949 - يىل 7 - ئايدا غەربىي شىمال خەلق تۈرمۇشى ئوقەتچىلىك شىركىتى چاي بىلەن تەمىنلەشنى توختاتتى، تولۇقلاپ بېرىشمۇ شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا توختىدى.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭنى چېگرا رايوندا سېتىلىدىغان چاي بىلەن تەمىنلەشتە ئاز پايدا ئېلىپ سېتىشنى يولغا قويىدى ھەمدە ھەرخىل ئۆسۈللار ئارقىلىق تەننەرخنى ئۆزلۇكسىز تۆۋەنلەتتى. 1960 - يىلى چاينىڭ خام ئەشيا باھاسى 17% ئۆسكەچكە، يۆتكەش باھاسىمۇ مۇناسىپ ھالدا ئۆستى، توپ سېتىش ۋە پارچە سېتىش باھاسى تەڭشەلمىدى، بۇنىڭ بىلەن سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان شەكىللەندى. شىنجاڭدىكى ئەڭ چوڭ چاي بازىرى — ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى 1961 — 1962 - يىللىرى 120 مىڭ يۈەن زىيان تارتتى. 1962 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە چاي باھاسى تەڭشەلگەنلىكى ئۈچۈن مالىيىدىن 2 مىليون 35 مىڭ يۈەن تولۇقلاپ بېرىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە داخىيەن توپ سېتىش پونكىتى سېتىۋالغان 1175 تونىنا چاينىڭ سېتىش كىرىمى مال كىرگۈزۈش تەننەرخىدىن 175 مىڭ يۈەن تۆۋەن بولۇپ، يۆتكەلگەن ھەر 50 كىلوگرام قارا چايدىن 26 يۈەن زىيان كۆرۈلدى. 1978 - يىلى ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا چاي خام ئەشياسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئۆسۈپ، چېگرا رايون چېيىنىڭ تەننەرخى ئاشقانلىقتىن، يۆتكەش باھاسىمۇ مۇناسىپ ھالدا ئۆستۈرۈلۈپ، سېتىش رايونلىرىدا تىجارەتتە يەنە بىر قېتىم زىيان كۆرۈلدى. 1982- يىل5- ئايدا مەملىكەتلىك مال باھا ئىدارىسى، سودا مىنىستىرلىكى، مىللەتلەر ئىشلىرى كومىتېتى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، مەملىكەت بويىچە چېگرا رايونلاردا سېتىلىدىغان چاينىڭ سېتىش باھاسىنى تەڭشىمەسلىكنى بەلگىلىدى. يۆتكەش باھاسىنىڭ خام ئەشيا سېتىۋېلىش باھاسى ئۆسۈش سەۋەبىدىن كېلىپ چىققان ئۆسكەن قىسمى سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان قاتارىغا كىرگۈزۈلدى، ئۇ مەركەز مالىيىسىدىن مال باھا تولۇقلىمىسى قىلىپ بۇاستە چىقىم قىلىندى. 1978 — 1984 - يىلغىچە مەركەز مالىيىسى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ چېگرا رايون چاي تىجارىتىگە بۇاستە چىقىم قىلغان مال باھا تولۇقلىمىسى يىغىندىسى 37 مىليون 260 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1984 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ، چاي سېتىۋېلىش - سېتىش شىنجاڭنىڭ يەرلىك ھېساباتىغا ئۆتكۈزۈلۈپ، زىيانىنى مەركەز تولۇقلاپ بەرمەيدىغان بولدى. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى «ئاپتونوم رايونىمىزدا چاينىڭ سېتىش باھاسى چۈشۈپ كېتىش مەسلىسىنى ھەل قىلىش ھەققىدە دوكلات» يازدى، 1985 - يىل 4 - ئاينىڭ 24 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق، تاختا چاينىڭ سېتىش باھاسى ئۆستۈرۈلۈپ، چېگرا رايوندا سېتىلىدىغان چاينىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى ئاساسىي جەھەتتىن تەڭپۇڭلاشتۇرۇلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، زىيانىنى تولۇقلاپ بېرىش ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى.

1985 - يىلى ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ چاي باھاسىنى تەڭشەش جەدۋىلى

جەدۋەل: 5 — 31

بىرلىكى: يۈەن

جايلار	«جۇڭگو چېيى» ماركىلىق ئالاھىدە قارا چاي			«جۇڭگو چېيى» ماركىلىق ئادەتتىكى قارا چاي			«بەش يۇلتۇز» ماركىلىق كۆرەك چاي			«چۆەنزى» ماركىلىق كىرپىك چاي			«پارا‌ۋۇز» ماركىلىق تاش چاي			«پەيغاك» ماركىلىق تاش چاي		
	توپ سېتىش باھاسى (50 كىلوگرام)	پارچە سېتىش باھاسى		توپ سېتىش باھاسى (50 كىلوگرام)	پارچە سېتىش باھاسى		توپ سېتىش باھاسى (50 كىلوگرام)	پارچە سېتىش باھاسى		توپ سېتىش باھاسى (50 كىلوگرام)	پارچە سېتىش باھاسى		توپ سېتىش باھاسى (50 كىلوگرام)	پارچە سېتىش باھاسى		توپ سېتىش باھاسى (50 كىلوگرام)	پارچە سېتىش باھاسى	
		كىلوگرام	(تاڭما)		كىلوگرام	(تاڭما)		كىلوگرام	(تاڭما)		كىلوگرام	(تاڭما)		كىلوگرام	(تاڭما)		كىلوگرام	(تاڭما)
ئۈرۈمچى	134.60	3.10	6.20	122.08	2.81	5.62	132.04	2.96	5.92	120.51	2.70	5.40	214.69	4.81	5.41	256.67	5.75	6.47
قاراماي	141.44	3.25	6.50	128.67	2.96	5.92	138.83	3.11	6.22	127.07	2.85	5.70	223.13	5.00	5.63	265.95	5.96	6.71
شىخەنزە	139.00	3.20	6.40	126.23	2.90	5.80	136.39	3.06	6.12	124.63	2.79	5.58	220.69	4.94	5.56	203.51	5.90	6.64
سانجى	137.90	3.17	6.34	125.13	2.88	5.76	135.29	3.03	6.06	123.53	2.77	5.54	219.59	4.92	5.54	262.41	5.88	6.62
داخپىيەن	134.50	3.09	6.18	121.98	2.81	5.62	131.94	2.96	5.92	120.40	2.70	5.40	214.59	4.81	5.41	256.57	5.75	6.47
قۇمۇل	133.09	3.06	6.12	120.58	2.77	5.54	130.56	2.92	5.84	118.91	2.66	5.32	212.20	4.75	5.34	253.76	5.68	6.39
تۇرپان	137.92	3.17	6.34	125.15	2.88	5.76	135.31	3.03	6.06	123.54	2.77	5.54	219.61	4.92	5.54	262.43	5.88	6.62
غۇلجا	145.09	3.34	6.68	132.23	3.04	6.08	142.46	3.19	6.38	130.64	2.93	5.86	227.18	5.09	5.73	270.21	6.05	6.81
تارباغاتاي	144.54	3.32	6.64	131.70	3.03	6.06	141.91	3.18	6.36	130.09	2.91	5.82	226.63	5.08	5.72	269.66	6.04	6.80
ئالتاي	146.20	3.36	6.72	133.36	3.07	6.14	143.57	3.22	6.44	131.75	2.95	5.90	228.29	5.11	5.75	271.32	6.08	6.84
بورتالا	143.40	3.30	6.60	130.56	3.00	6.00	140.77	3.15	6.30	128.95	2.89	5.78	225.49	5.05	5.68	208.52	6.01	6.76
كورلا	141.63	3.26	6.52	128.80	2.96	5.92	139.01	3.11	6.22	127.18	2.85	5.70	223.72	5.01	5.64	266.75	5.98	6.73
ئاقسۇ	147.01	3.38	6.76	134.18	3.09	6.18	144.39	3.23	6.46	132.56	2.97	5.94	229.10	5.13	5.77	272.13	6.10	6.86
ئاتۇش	152.34	3.50	7.00	139.44	3.21	6.42	149.70	3.35	6.70	137.81	3.09	6.18	234.84	5.26	5.92	278.07	6.23	7.01
قەشقەر	152.34	3.50	7.00	139.44	3.21	6.42	149.70	3.35	6.70	137.81	3.09	6.18	234.84	5.26	5.92	278.07	6.23	7.01
خوتەن	152.34	3.50	7.00	139.44	3.21	6.42	149.70	3.35	6.70	137.81	3.09	6.18	234.84	5.26	5.92	278.07	6.23	7.01

§ 3 . تىجارەت باشقۇرۇش

1. تىجارەت سىياسىتى

1949 - يىلى شىنجاڭدا چاي سېتىۋېلىش، سېتىش ئەركىن هالدا ئېلىپ بېرىلاتتى. 1950 - يىلى مەركىزي خەلق هۆكۈمىتى جۇڭگو چاي شىركىتى قۇردى، بۇ شىركەت مەملىكەت بويىچە چاي ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش، توشۇپ سېتىشنى باشقۇرۇپ، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ چاي سېتىۋېلىش - سېتىش تىجارىتىنى قانۇن بويىچە تىزگىنلىدى. 1954 - يىلى شىنجاڭنىڭ چاي تىجارەت فاكتورىنى: «مال مەنبەسىنى ۋاقتىدا ئىگىلەپ، يۆتكەپ توشۇشنى زور كۈچ بىلەن تەشكىللەپ، ئېچىكى قىسىمدا سېتىشنى سىرتقا سېتىشقا بويسۇندۇرۇش ئالدىنقى شەرتى ئاستىدا، چېگرا رايونلاردا سېتىشقا پىلانلىق كاپالەتلىك قىلىش. شىنجاڭنىڭ توشۇش لىنىيىسى ئۇزۇن، قاتناش شارائىتى ناچار بولۇشتەك كونكرېت ئەھۋاللارغا ئاساسەن، مال مەنبەسىنى ئىگىلەپ، توشۇشنى ئۈيۇشتۇرۇش» تىن ئىبارەت بولدى.

1955 - يىلى خۇسۇسىي سودىغا قارىتا هۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكلىشىپ تىجارەت قىلىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، دۆلەت چاينى ۋەزىپە چۇشۇرۇپ سېتىۋېلىش سىياسىتىنى يولغا قويۇپ، شىنجاڭنىڭ چاي سېتىۋېلىشىنى دۆلەتنىڭ پىلانلىق ئىگىلىك ئىزىغا سالدى. 1958 - يىلى گوۋۇيۈەن «يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يېمەكلىكلەر، چارۋا مەھسۇلاتلىرى، يېپەك رەخت قاتارلىق تاۋارلارنى دەرىجىگە ئايرىپ باشقۇرۇش چارىسى ھەققىدە بەلگىلىمە» تۇزۇپ، چاينى مەركەز تەرىپىدىن مەركەزلەشتۇرۇپ باشقۇرىدىغان2- خىل ماددىي ئەشيا قىلدى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى تارماقلار بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ، بىر تۇتاش پىششىقلاپ ئىشلەپ، بىر تۇتاش ساتىدىغان بولدى. 1972 - يىلى يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى بىلەن سودا مىنىستىرلىكى بىرلەشمە هۆججەت چۇشۇرۇپ، هەرقانداق تەشكىلات ۋە شەخسلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش رايونىدىن بۇاستە چاي سېتىۋېلىشىغا بولمايدىغانلىقىنى قايتا تەكىتلىدى. 1980 - يىلى گوۋۇيۈەن ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، هەرقايسى ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارنىڭ پىلان سىرتىدا چاي سېتىش چارىسى ھەققىدە ئۆزلىرى بەلگىلىمە چىقىرىشقا رۇخسەت قىلدى. بۇنىڭ بىلەن ئەسلىدىكى دۆلەت بىر تۇتاش سېتىۋېلىش - سېتىشتىن ئىبارەت چاي تىجارەت سىياسىتى تەڭشەلدى. 1984 - يىل 6 - ئايدا گوۋۇيۈەن «سودا مىنىستىرلىكىنىڭ چاي سېتىۋېلىش - سېتىش سىياسىتىنى تەڭشەش ۋە ئوبوروت تۇزۇلمىسىنى ئىسلاھ قىلىش پىكىرى ھەققىدە دوكلات» نى تەستىقلاپ، چېگرا رايونلاردا سېتىلىدىغان چاينى ۋەزىپە چۇشۇرۇپ سېتىۋېلىش، يۆتكەپ بېرىشنى داۋاملىق يولغا قويۇش، ئېچىكى قىسىمدا سېتىلىدىغان چاينى قويۇۋېتىپ، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىشنى يولغا قويۇش، ئىقتىسادىي رايونلار بويىچە كۆپ يوللۇق ئوبوروتنى تەشكىللەش، مەملىكەت بويىچە چاي تىجارىتىدە دۆلەت مەخسۇس تىجارەت قىلىشتىن دۆلەت تىجارەت قىلىشنى ئاساس قىلغان هالدا كۆپ يوللۇق تىجارەت قىلىشقا ئۆتۈش، بىكىنمە شەكىلدىن ئېچىۋېتىش شەكلىگە قاراپ مېڭىشنى قارار قىلدى.

2. تىجارەت تۇزۇلمىسى ۋە باشقۇرۇش ئورگانلىرى

مىنگونىڭ 23 - يىلى (1934 - يىلى) 9 - ئايدا شىنجاڭ يۇشىن يەرلىك مەھسۇلات شىركىتى شىنجاڭنىڭ چاي سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى باشقۇردى.

مىنگونىڭ 32 - يىلى (1943 - يىلى) 1 - ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك هۆكۈمەت بەلگىلىمە چىقىرىپ، هەرخىل چايلار هۆكۈمەتنىڭ مەخسۇس سېتىش بۇيۇملىرى قاتارىغا كىرگۈزۈلىدۇ، يۇشىن يەرلىك مەھسۇلات

شىركىتى مۇستەقىل تىجارەت قىلىدۇ، دەپ بېكىتتى. مىنگونىڭ 34 - يىلى (1945 - يىلى) 1 - ئايدا يۇشىن يەرلىك مەھسۇلات شىركىتى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. مىنگونىڭ 36 - يىلى (1947 - يىلى) 7 - ئايدا، غەربىي شىمال خەلق تۇرمۇشى ئوقەتچىلىك شىركىتىنىڭ ئۈرۈمچى شۆبە شىركىتى قۇرۇلدى، 7 - ئاينىڭ 20 - كۈنى بۇ شىركەت شىنجاڭغا يۆتكەپ بەرگەن تاختا چاينى ئۈرۈمچى شۆبە شىركىتى شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تەقسىملەپ سېتىپ بەردى. مىنگونىڭ 37 - يىلى (1948 - يىلى) 1 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت غەربىي شىمال خەلق تۇرمۇشى ئوقەتچىلىك شىركىتى بىلەن توختام تۈزۈپ، شىركەتكە شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە ۋاكالىتەن ئىچكىرىدىن چاي سېتىۋېلىش، چاي يۆتكەشنى ھاۋالە قىلغانىدى، بۇ ئىش 1949 - يىل 7 - ئايدا توختاپ قالدى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، جۇڭگو چاي شىركىتى غەربىي شىمال رايونلۇق شىركىتى قارمىقىدىكى لەنجۇ تارماق شىركىتى شىنجاڭغا چاي يۆتكەشكە مەسئۇل بولدى. 1954 - يىل 12 - ئايدا ئۈرۈمچىدە جۇڭگو باش چاي شىركىتىنىڭ شىنجاڭ چاي شىركىتى تەسىس قىلىندى، ئۇنىڭ ئاساسلىق كەسپى چاي سېتىۋېلىش ۋە توپ سېتىشتىن ئىبارەت بولدى. چاي شىركىتى شىنجاڭنىڭ چاي بازارلىرىنى مۇنداق كونكرېت ئورۇنلاشتۇردى: (1) ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى چاينى توپ سېتىش كەسپىگە چاي شىركىتى مەسئۇل بولۇش، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دۇكان كوپېراتسىيە سودا دۇكىنى ۋە خۇسۇسىي سودا دۇكانلىرىدا پەقەت پارچە سېتىش؛ (2) جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدىكى ۋىلايەت دەرىجىلىك توپ سېتىش كەسپىنى چاي شىركىتى شۇ جايدىكى سودا شىركەتلىرىنىڭ مەسئۇل بولۇپ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ھاۋالە قىلىش؛ (3) چاي شىركىتى ئايرىم - ئايرىم ھالدا گەنسۇنىڭ ژۇژۈبى (كېيىن جاڭيى ناھىيىسى) بىلەن شىنجاڭنىڭ يەنجى ناھىيىسىدە يۆتكەپ توشۇش پونكىتى تەسىس قىلىپ، جەنۇبىي شىنجاڭغا يۆتكىلىدىغان چايلارنى بىر دەك يەنجى ناھىيىسىدىكى يۆتكەپ توشۇش پونكىتىدا ئۆتكۈزۈپ بېرىش. شىمالىي شىنجاڭغا بارىدىغان چايلار بىر دەك ئۈرۈمچىدە ئۆتكۈزۈلىدىغان بولدى. شەرقىي شىنجاڭدىكى قۇمۇل ۋىلايىتى ۋە تۇرپان، پىچان، توقسۇن، مورى، گۇچۇڭ، جىمىسارداىن ئىبارەت 6 ناھىيىگە ژۇژۈبىدىكى پونكىتتىن بىرىلىپ، تەكرار توشۇشنىڭ ئالدى ئېلىندى.

1956 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسى بىلەن سودا نازارىتىنىڭ «چاي بازارلىرىنىڭ تىجارەت ئىش تەقسىماتى بەلگىلىمىسى توغرىسىدا بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» نى، ئۇمۇمەن ش ئۇ ئا ر چاي شىركىتىنىڭ ئورگىنى تەسىس قىلىنمىغان ۋىلايەت، ئوبلاستلاردا، سودا شىركىتى ئورگىنى تەسىس قىلىنغان ناھىيە بازارلاردا چاينىڭ توپ سېتىش ۋە پارچە سېتىش كەسپى ھەمدە باھاسىغا سودا شىركەتلىرى بىر تۇتاش مەسئۇل بولىدۇ، سودا شىركەت ئورگىنى يوق ناھىيە بازارلىرىدا توپ سېتىش، پارچە سېتىش ۋە بازارنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەسئۇل بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 12 - ئايدا يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش مىنىستىرلىكى بىلەن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش چۈشۈرۈپ، «پاختا، چىگە، تاماكا، چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرى كەسپىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش ھەققىدىكى لايىھە» نى ئوتتۇرىغا قويدى، بۇنىڭدا، چاي تىجارەت كەسپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، ھەرقايسى ئۆلكىلەر 1956 - يىلنىڭ ئاخىرىغىچە ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش خىزمىتىنى تاماملاپ بولۇشى كېرەك، دەپ بەلگىلەندى. 1957 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى شىنجاڭ چاي شىركىتىنى ئۆتكۈزۈۋېلىپ، ئىسمىنى «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چاي تىجارەت باشقارمىسى» قىلىپ بېكىتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا نازارىتى بىرلىشىپ چۈشۈرگەن «چاينىڭ تىجارەت ئىش تەقسىماتى، ئۆتكۈزۈپ بېرىش ھەمدە باھا باشقۇرۇش قاتارلىق مەسىلىلەر ھەققىدە بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» تا مۇنۇلار بەلگىلەندى:

(1) شىنجاڭدا چاي تىجارىتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ بىر قوللۇق باشقۇرۇشىغا ئايرىپ

بېرىلدى، ھەرقايسى جايلاردىكى چاي بازارلىرىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۈتاش ئورۇنلاشتۇرىدۇ. بۇ يىل 5 - ئاينىك 1 - كۈندىن باشلاپ، ھەرقايسى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى چاي بازارلىرىنى ئومۇميۈزلۈك ئورۇنلاشتۇرۇشنى ھەقىقىي تۈردە ئۈستىگە ئېلىشى كېرەك، ئەسلىدە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا تارماقلىرىنىك مەسئۇل بولۇشىغا ئايرىپ بېرىلگەن شەھەر - بازارلاردىكى پارچە سېتىش كەسپىگىمۇ مۇناسىپ ھالدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەسئۇل بولىدۇ.

(2) سودا شىركىتى چاينىك توپ سېتىش ۋە پارچە سېتىش كەسپىنى توختاتقاندىن كېيىن، بارلىق زاپاس چاينى پرىنسىپ جەھەتتىن شۇ جايدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا پۈتۈنلەي ئۆتكۈزۈپ بېرىدۇ.

(3) ھەرقايسى جايلار چاي كىرگۈزۈشتە، شۇ جايدىكى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىگىلىگەن تىرانسپورت ئەھۋالى ۋە تاۋار ئوبوروت يوللىرىغا ئاساسەن، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چاينى چاي تجارەت باشقارمىسىدىن بىۋاستە يۆتكەش ياكى توپ سېتىش پونكىتىدىن يۆتكەشتىن ئىبارەت 2 خىل ئۇسۇلنى قوللىنىش، تەكرار كىرگۈزمەسلىك، مال مەنبەسىنى ئۈزۈپ قويماسلىق پرىنسىپ قىلىنىدۇ.

(4) تجارەت ئورگانلىرى ۋە كەسىپلەر ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن، شىنجاڭدا چاي باھاسىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۈتاش ئىگىلەيدۇ. مەركەز ئىگىلەپ تۇرۇۋاتقان ئۇرۇمچىدىكى «48» لىك تاش چاي، «خەلق» ماركىلىق قارا چاي، «27» لىك كىرپىك چاي، «بەشيۇلتۇز» ماركىلىق كۈرەك چاي ھەمدە خۇنەننىڭ 5 - دەرىجىلىك قىزىل چېيىنىڭ باھاسىدىن باشقا، ئەسلىدىكى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى، تاشقى سودا ئىدارىسى ئىگىلەپ تۇرۇۋاتقان ئاساسلىق بازارلاردىكى ئاساسلىق تۇرلەرنىڭ باھاسى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئورتاق ئىگىلىشىگە ئۆزگەرتىلىدۇ.

1958 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چاي تجارەت باشقارمىسى ئاپتونوم رايونلۇق سودا نازارىتىگە قوشۇۋېتىلدى، ئۇنىڭ ئىسمى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يېمەكلىكلەر شىركىتى چاي بۆلۈمى قىلىپ ئۆزگەرتىلدى.

1961 - يىلى مەركەز چاينىك سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى تاشقى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئايرىپ بېرىشنى قارار قىلدى. 1962 - يىل 4 - ئاينىك 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق، شىنجاڭدا چاينى داۋاملىق ھالدا سودا تارماقلىرى تجارەت قىلىدىغان، تاشقى سودا ئىدارىسىگە ئۆتكۈزۈپ بەرمەيدىغان، تجارەت ئورگانلىرى ۋە كەسپىي مۇناسىۋەتلەردە ئەسلىدىكى ھالەت ساقلاپ قېلىنىدىغان، چاي سېتىۋېلىش - سېتىش، يۆتكەش ھەمدە يىللىق، پەسىللىك تەكلىپ سانلىرى ۋە پىلان لايىھەسى قاتارلىقلارنى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى تاشقى سودا مىنىستىرلىكى ۋە جۇڭگو چاي، يەرلىك مەھسۇلات ئىمپورت - ئېكسپورت شىركىتىنىڭ تەلىپى بويىچە تۈزۈپ يۇقىرىغا يوللايدىغان بولدى.

1964 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭنىڭ چاي تجارەت كەسپىنى ش ئۇ ئا ر تاشقى سودا ئىدارىسى يېمەكلىك - يەرلىك مەھسۇلاتلار باشقارمىسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى تەستىقلىدى. 1979 - يىلى ئىسلاھات ئېلىپ بېرىلىپ، ئىشىك ئېچىۋېتىلگەندىن كېيىن، تاشقى سودا تۈزۈلمىسى ئىسلاھ قىلىنىپ، ئاشلىق - ماي - يېمەكلىك - يەرلىك مەھسۇلاتلار باشقارمىسىنىڭ نامى جۇڭگو ئاشلىق - ماي - يېمەكلىكلەر ئىمپورت - ئېكسپورت شىركىتى ش ئۇ ئا ر شۆبە شىركىتىگە ئۆزگەرتىلدى. چاي يۆتكەش - تەمىنلەش تۈزۈلمىسى ۋە ئوبوروت يوللىرىدا ئۆزگىرىش بولمىدى. 1979 - يىل 10 - ئايدا ئىچكى، تاشقى سودا تجارەت يوللىرىنى راۋانلاشتۇرۇش ۋە يۇقىرى بىلەن تۆۋەننىڭ كەسپىنى ئودۇللاشتۇرۇش پرىنسىپىنى يولغا قويۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكوم شىنجاڭدا چاي بىلەن چارۋا مەھسۇلاتلىرى تجارەت كەسپىنى تاشقى سودا ئىدارىسىدىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى قارار قىلدى. 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مالىيە سودا ئىشخانىسى يازما ھۆججەت چىقىرىپ، كونكرېت ئۆتكۈزۈپ بېرىش

چارىسىنى بەلگىلىگەن بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە ئۆتكۈزۈپ بېرىش - ئۆتكۈزۈۋېلىش خىزمىتى 1984 - يىلغا قەدەر سوزۇلۇپ كەتتى. 1984 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭ بويىچە چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىمپورت - ئېكسپورت شۆبە شىركىتى تىجارەت قىلىۋاتقان ئىچكى قىسىمدا سېتىلىدىغان چاي كەسپىنى چاي بۆلۈمىدىكى خادىملار بىلەن بىرلىكتە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى، مۇشۇ ئاساستا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى قۇرۇلدى، شىركەت قارىمىقىدا چاي بۆلۈمى تەسىس قىلىندى، ئۇنىڭغا 17 شتات بېرىلدى، ئۇ شىنجاڭ بويىچە چاي يۆتكەش - تەمىنلەش كەسپىگە مەسئۇل بولدى، دۆلەتنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپ تۈزۈلمىسىنى ئىسلاھ قىلىشقا ئالاقىدار بەلگىلىمىلىرىگە ئاساسەن، شىنجاڭ چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكتىكى كارخانا قىلىپ ئۆزگەرتىلدى. 10 - ئايدىن باشلاپ بۇ شىركەت شىنجاڭنىڭ چاي تىجارىتىنى باشقۇرۇشقا ئومۇمىيۈزلۈك كىرىشىپ كەتتى.

ئالتىنچى قىسىم

تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش

I باب

دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىنى تۇرمۇش ۋاسىتىلىرى بىلەن تەمىنلەش

1949 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭ يېزىلىرىدا تۇرمۇش ۋاسىتىلىرىنى يەككە سودا - سانائەتچىلەر كىچىك بازارلارنى مەركەز قىلغان ئاساستا يايما يېيىپ دۇكان ئېچىپ ساتاتتى، دېھقانلار بازارغا بېرىپ سودا - سېتىق قىلغاچ، ئۆزى ئىشلەپچىقارغان دېھقانچىلىق - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىغا تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى ئالماشتۇراتتى؛ ئادەتتىكى چاغلاردا ئۇششاق تىجارەتچىلەر كەنتمۇ - كەنت، ئۆيمۇ - ئۆي يۇرۇپ چاي، قەنت، رەخت، تۇرلۇك ماللارغا دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، يەرلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ئالماشتۇراتتى. 50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا تور - نۇقتىلىرى ۋە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى قۇرۇلمىغاچقا، تۇرمۇش ۋاسىتىلىرى تىجارىتىدە يەنىلا خۇسۇسىي سودىگەرلەر ئاساس قىلىناتتى. 1950 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكىلىك سودا شىركىتى شەھەر - يېزا بازارلىرىغا رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان، ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇش ۋاسىتىلىرى بىلەن تەمىنلەيدىغان تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنى قۇردى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى شۇ يىلى 740 مىڭ يۇەنلىك تۇرمۇش ۋاسىتىلىرىنى ساتتى. 1952 - يىلى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 144كە، پارچە سېتىش تور - نۇقتىسى 288گە يەتتى، ئۇلار تەمىنلەشنى يېزىلارغا، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا، دېھقان - چارۋىچىلارغا يۈزلەندۈردى. 1954 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن كوپىراتىپنىڭ ئىش تەقسىماتىنى شەھەر - يېزىلار بويىچە ئايرىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنى يېزا بازارلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا ۋە خۇسۇسىي سودىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشكە مەسئۇل قىلدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېزا بازارلىرىغا رەھبەرلىك قىلىشتەك مۇھىم ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئېلىپ، رايون، بازارنى ئاساس قىلغان ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ۋە تىجارەت تور - نۇقتىلىرىنى تېزدىن ئومۇمىيۈزلۈك قۇرۇپ، تۇرمۇش ۋاسىتىلىرى بىلەن تەمىنلەش كەسپىنىڭ دائىرىسىنى يىلدىن - يىلغا كېڭەيتتى، بۇنىڭ بىلەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېزا سودىسىدا ئاساسىي يولغا ئايلاندى.

35 يىلدىن بۇيان، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى شەھەر - يېزىلاردىكى ھەرمىللەت ئاممىسىنىڭ كۈنسايىن ئېشىپ بېرىۋاتقان ماددىي ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، تەشكىللەش، تەمىنلەش خىزمىتىنى تىرىشىپ ياخشى ئىشلەپ، تۇرمۇش ئىستېمال بۇيۇملىرىنىڭ سانى، تۈرىنى يىلمۇ - يىل كۆپەيتتى، سۈپىتىنىمۇ پۇختا قەدەم بىلەن ئۆستۈردى.

§ 1 . پارچە سېتىش سوممىسى ۋە تىجارەت تۇرلىرى

1. پارچە سېتىش ئەھۋالى

1958 - يىلدىن ئىلگىرى شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى پۈختا قەدەم بىلەن راۋاجلاندى، يېزا بازارلىرىدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئاساس، ئۇششاق سودىگەرلەر تولۇقلىما قىلىندى، تاۋار ئامبار زاپىسى بىلەن پۇل ئوبوروتىنىڭ نىسبىتى مۇۋاپىق بولغاچقا، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا بازار ئاۋات بولۇپ، ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇش جانلاندى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى يىلدىن - يىلغا كۆپىيىشكە قاراپ يۇزلىنىپ، 1950 - يىلى 740 مىڭ يۈەن، 1952 - يىلى 13 مىليون 620 مىڭ يۈەن بولدى، 1957 - يىلى 130 مىليون 400 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1957 - يىلى 1952 - يىلدىكىگە قارىغاندا 9 ھەسسە ئاشتى. 1958 - يىلى «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» ھەرىكىتى باشلىنىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش سوممىسى 189 مىليون 200 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1959 — 1961 - يىلغىچە دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىدا قىيىنچىلىق كۆرۈلگەن مەزگىلدە، بىر تەرەپتىن ئىشلەپچىقىرىش تۆۋەنلەپ كەتتى، يەنە بىر تەرەپتىن، بىرلا ئورۇن تىجارەت قىلىش يولى تۇتۇلۇپ، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى سودا بازىرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، ئۇششاق سودىگەرلەرگە چەك قويۇلغاچقا، ئوبوروت يوللىرى راۋان بولماي، يېزا بازارلىرىدا تەمىنلەشتە جىددىيلىك يۈز بېرىپ، سېتىش مىقدارى تۆۋەنلەپ كەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى 1958 - يىلى 189 مىليون 200 مىڭ يۈەن بولغان بولسا، 1961 - يىلغا كەلگەندە 132 مىليون 800 مىڭ يۈەنگە چۈشۈپ، 29.8% تۆۋەنلىدى. 1962 - يىلدىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى يىلدىن - يىلغا ئېشىپ باردى. 1965 - يىلى 220 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1958 - يىلدىكىدىن 17% ئاشتى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرى پالەچ ھالەتكە چۈشۈپ قېلىپ، كەسپى تەسىرگە ئۇچرىدى، 1969 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى 278 مىليون 800 مىڭ يۈەنگە يەتتى، 1974 - يىلى 240 مىليون يۈەنگە چۈشۈپ قالدى. بۇ مەزگىلدە خوتەن، قەشقەردىكى بەزى چەت، يىراق رايونلاردا پاختا رەخت، چەرچەن مال قاتارلىق تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش ئۆكسۈپ قېلىپ، دېھقانلار ماتانى بويۇپ كىيىم تىكىپ كەيدى. 1975- يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، يېزىلاردا تەمىنلەش ياخشىلىنىشقا باشلاپ، تۇرمۇش ۋاستىلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش سوممىسى 331 مىليون 900 مىڭ يۈەنگە ئۆرلىدى، 1978 - يىلى يەنە 428 مىليون 600 مىڭ يۈەنگە يەتتى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، پارتىيەنىڭ يېزىلارغا قارىتان تۇرلۇك سىياسەتلىرى ئەمەلىيلىشىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ئاشتى، كۆپ خىل تىجارەت تەرەققي قىلدى، دېھقانلارنىڭ سېتىۋېلىش كۈچى ئاشتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى يىلمۇ - يىل پۈختا قەدەم بىلەن ئېشىپ، 1985 - يىلى 643 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1978 - يىلدىكىدىن 50% ئاشتى. تۇرمۇش ۋاستىلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش سوممىسى 1985 - يىلى 1953 - يىلغا قارىغاندا 18.6 ھەسسە ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە شەھەر 38.8 ھەسسە، پاختا رەخت 5.9 ھەسسە، ۋېلىسىپىت 965 ھەسسە ئاشتى. 1957 - يىلغا قارىغاندا، 1985 - يىلى تاۋار - دۇردۇنىنىڭ پارچە سېتىلىش مىقدارى 6 ھەسسە، چايداننىڭ 7.10 ھەسسە، كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ 25 ھەسسە، قول سائىتىنىڭ 5.50 ھەسسە ئاشتى. 1975 - يىلغا قارىغاندا، 1985 - يىلى خەمىيۋى

تالالىق رەخت، دىلون - پاختا ئارىلاشتۇرۇپ توقۇلغان رەختنىڭ پارچە سېتىلىش مىقدارى 1.6 ھەسسە ئاشتى.

2. تىجارەت تۇرلىرى

50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە، شىنجاڭغا كۈندىلىك سانائەت بۇيۇملىرى پۈتۈنلەي ئىچكى ئۆلكىلەردىن كىرگۈزۈلەتتى، بىر قىسمى سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئىمپورت قىلىناتتى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات. سودا كوپېراتىپلىرى ساتىدىغان تۇرمۇش ۋاستىلىرىنىڭ تۇرلىرىمۇ بىرقەدەر ئاز ئىدى، يېمەكلىك تۇرلىرىدىن ئاساسلىقى: سۇ يېغى، تۇز، شېكەر، چاي، تەمتۇرۇچ قاتارلىقلار بار ئىدى؛ كىيىم - كېچەك تۇرلىرىدىن رەخت، تور پاختا، ئىلمە توقۇلما بۇيۇمى، ئاياغ، باش كىيىم قاتارلىقلار بار ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە بەزى كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، مەدەنىيەت بۇيۇملىرى قاتارلىقلار بار ئىدى. چەت، يىراق جايلاردىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مال كىرگۈزۈشى قىيىن بولغاچقا، ئاران 70 — 80 خىللا تاۋار ساتاتتى. ئەينى چاغدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى سانائەت بۇيۇملىرىنى تەشكىللەپ تۆۋەنگە ئېلىپ بارغاندىن سىرت، يەنە شىنجاڭدىكى مىللەتلەرنىڭ ئۆرپ - ئادىتىگە بىرلەشتۈرۈشكە ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىپ، يەرلىك مال مەنبەسىنى ئېچىپ، سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ كەم ئورنىنى تولدۇراتتى. 50 - يىللاردا يەرلىكنىڭ مال مەنبەسى ئاساسلىق قول سانائەت بۇيۇملىرى ۋە ئائىلىۋى قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى بولۇپ، ماتا، گىلەم، پېيما، ئۆتۈك، كىيىم - كېچەك (چاپان)، كەمەر، ئۆزمە قوۋزىقىدىن ئىشلەنگەن قەغەز، يەرلىك سوپۇن، مىس چۆگۈن، كەتمەن، مەش، تاماكا قاتارلىقلاردىن ئىبارەت ئىدى. يەرلىك مالنىڭ %30نى ئىگىلەيتتى. يەرلىك سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېزىلارنى تەمىنلەيدىغان يەرلىك سانائەت مەھسۇلاتلىرىمۇ تەدرىجىي كۆپەيدى. 1963 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ تىجارەت باشقۇرۇشىنى كۈچەيتىپ، تەمىنلەيدىغان تاۋار تۇرلىرىنى كۆپەيتىش ئۈچۈن، مىللەتلەرنىڭ ئىستېمال ئادىتىگە ئاساسەن، «ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ماگىزىنلىرىدا بولۇشقا تېگىشلىك 290 خىل تاۋار مۇندەرىجىسى»نى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ناھىيىلەردىن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ماگىزىنلىرىدا بولۇشقا تېگىشلىك تاۋارلار مۇندەرىجىسىنى تۈزۈپ چىقىپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ئىجرا قىلىشىغا چۈشۈرۈپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى ھەمدە ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تىجارەت باشقۇرۇشنى ئۈزلۈكسىز ياخشىلاپ، ساتىدىغان تاۋار تۇرلىرىنى كۆپەيتىپ، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشى كېرەك، سانائەت مەھسۇلاتلىرى جەھەتتە، ئومۇمەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرىدا مال بولسا، دېھقان - چارۋىچىلار ئېھتىياجلىق بولسىلا، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار سېتىشنى ئۈزۈپ قويماسلىقى لازىم؛ ئومۇمەن ئامما ئېھتىياجلىق بولۇپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرىدا بىر مەھەل مال بولمىسا، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرىغا پائال ئىنكاس قىلىپ، مال مەنبەسىنى ۋاقتىدا تەشكىللەپ، ئاممىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشى كېرەك، دەپ بەلگىلىدى. بىر قانچە يىل تىرىشىش ئارقىلىق، يېزا ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا تاۋار تۈرى تەدرىجىي كۆپەيىپ 400 — 600 خىلغا يەتتى. 1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ قاراقاش ناھىيىسىدە ئېلىپ بارغان تەكشۈرۈشىدىن قارىغاندا، ئادەتتىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا بار كۈندىلىك سانائەت بۇيۇملىرى 600 — 1200 خىلغا يەتكەن، شۇبە سېتىش دۆكىنى 160 — 280 خىلغا، ۋاكالىتەن سېتىش دۆكىنى 150 نەچچە خىلغا يەتكەن. 1982 - يىلى يېزا ئىقتىسادى كۈنسايىن گۈللىنىپ، دېھقانلارنىڭ سېتىۋېلىش كۈچى ئاشتى، كۆپ خىل ئىگىلىك تەركىبى، كۆپ خىل ئوبوروت يولى تەڭ مەۋجۇت بولۇپ، تۇرۇۋاتقان يېڭى ۋەزىيەتتە، سانائەت بۇيۇملىرى تۆۋەنگە كۆپ ئاپىرىلىپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار تىجارەت قىلىدىغان تاۋار تۇرلىرى 600 — 700 خىلدىن 1200 — 1400 خىلغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە كۈندىلىك

تۇرمۇش بۇيۇملىرى، فارفور بۇيۇملىرى ئەڭ كۆپ بولۇپ، 400 نەچچە خىلغا يەتتى. يەرلىك سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى تەرەققىي قىلغاچقا، ئاپتونوم رايوندا ئىشلەپچىقىرىلغان چويۇن قازان، قىڭراق، پىلتە، چۆپ كېسىش ماشىنىسى، شالا، تازىلىق قەغىزى، سىرلىق قەلەي تۇۋاق، ھاۋانچا، دەزمال، بىخەتەر ئىشكاپ، كۆپ - ئىدىش، قەلەي بۇيۇملىرى قاتارلىق تاۋارلار بىلەن ئۆزىنى ئۆزى قامدىيالايدىغان بولدى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىمۇ ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزمەيدىغان بولدى.

1983 - يىلدىن كېيىن يېزىلارنى كۇندىلىك سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتى ناھايىتى زور دەرىجىدە ياخشىلاندى، ساپ پاختىدىن ئىشلەنگەن توقۇلما بۇيۇملار ۋە كىيىم تىكىش ماشىنىسىدىن باشقا، زور قىسىم كۇندىلىك سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ سېتىلىشى ئاشتى. دېھقانلارنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسى ئۆسكەندىن كېيىن، ئىستېمال بۇيۇملىرىغا بولغان ئېھتىياجىدىمۇ يېڭى ئۆزگىرىش بولۇپ، تەدرىجي ھالدا ئالي، ئوتتۇرا دەرىجىلىك تاۋارلارغا تەرەققىي قىلدى، سۇپەت ۋە رەڭگىگىمۇ يېڭى تەلەپلەر قويۇلدى. تېلېۋىزور، ۋېلىسىپىت، كىرئالغۇ، ئۇنئالغۇ، ئۆي جاھازىلىرى ۋە دىلۇن — پاختا رەخت، خىمىيىۋى تالالىق رەخت، تاۋار - دۇردۇن قاتارلىقلارغا بولغان ئېھتىياجمۇ يىلدىن - يىلغا ئاشتى. 1985 - يىلى گۈچۈك ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ۋەكىللىك خاراكتېرىگە ئىگە 50 دېھقان ئائىلىسىنى تەكشۈرۈش نەتىجىسى شۇنى چۈشەندۈرۈپ بەردىكى، ئىستېمال خاراكتېرلىك چىقىم 1984 - يىلدىكىدىن 21.67 يۈەن كۆپەيگەن. پاختا رەختە بولغان ئېھتىياج %2.3 ئازايغان، خىمىيىۋى تالالىق رەخت %13.6، دىلۇن ئارىلاش پاختا رەخت %13.2، تاۋار- دۇردۇن %8.9، كىيىم - كېچەك %21.2 ئاشقان. 50 ئائىلىلىك دېھقاندىن بەشى كىرئالغۇ، ئۇچى ئۇنئالغۇ، 15ى تېلېۋىزور سېتىۋالغان، بۇنىڭ ئىچىدە 8 ئائىلە رەڭلىك تېلېۋىزور سېتىۋالغان. ئۇنىڭ ئۈستىگە سېتىۋالغان كىرئالغۇسى قوش داسلىق كىرئالغۇ، رادىئوسى، ئۈستەل ئۈستىگە قويىدىغان چوڭ رادىئو، ئۇنئالغۇسى قوش دەي سالىدىغان ستىرېئو ئاۋازلىق ئۇنئالغۇ، تېلېۋىزورى چوڭ ئېكرانلىق تېلېۋىزور ئىكەن. يېزىلاردا ھەر خىل ئۆي جاھازىلىرىنىڭ سېتىلىشى كۆپەيدى، مەسىلەن: لۆم - لۆم ئورۇندۇق، ئېگىز - پەس ئىشكاپ، يېمەكلىك ئىشكاپى قاتارلىقلار بولۇپ، سۇپەتلىك، چاققان بولۇشنى تەلەپ قىلدى. دېھقانلار كىيىم - كېچەك سېتىۋېلىشتا مودا كىيىملەرگە ئەھمىيەت بېرىدىغان، ئوتتۇراھال دەرىجىدىكى رەخلەردە تىكىلگەن كىيىملەرنى تاللاپ سېتىۋالىدىغان بولدى.

تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يېزا بازارلىرىنى تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش داۋامىدا، باشقا تارماقلارنىڭ بىر قىسىم تاۋارلىرىنى ۋاكالىتەن سېتتى. 1982 - يىلدىكى ئىستاتىستىكىدىن قارىغاندا، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ 544 ماگىزىنىدا كىتاب ۋە دورا ئىشكاپى قويۇلغان بولۇپ، 400 خىل كىتاب، 50 نەچچە خىل جۇڭگوچە - غەربچە دورا تىزىلغان.

قوشۇمچە: 1963 - يىلى ئاساسي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ماگىزىنىدا بولۇشقا تېگىشلىك تاۋارلارنىڭ مۇندەرىجىسى، جەمئي 290 خىل.

1) تۇرمۇش ۋاستىلىرى تۈرى 258 خىل

1. قوشۇمچە يېمەكلىك 20 خىل: بۇلار ئاساسلىقى ئاق شېكەر، قارا شېكەر، مېۋە كەمپىت، پېچىنە، قاراچاي، كۆرەك چاي، پەمىل چاي، ئاق ھاراق، قىزىل ھاراق، ياڭاق، قۇرۇق ئۈزۈم، كاۋاۋېچىن، شاكال بېدىيان، لازا، سىگارت، موخوركا قاتارلىقلار.

2. داكا ۋە تۇرلۇك كىيىم رەخلىرى 115 خىل: بۇلار ئاساسلىقى تېيانشان ماركىلىق خەسە، ئاقارتىلغان رەخت، سۇنئىي پاختا رەخت، ھەر خىل گۈللۈك رەخت، مىللىيچە گۈللۈك رەخت، ھەر خىل رەڭلىك كاجى، بىجى، خۇادانى، قىيپاش يوللۇق رەخت، گوڭنى، چىپەرقۇت، مەخمەل، يوللۇق سوكنو، داكا، گۈللۈك فۇچۇ، كۆينەكلىك رەخت، كىرلىك رەخت، يوللۇق رەخت، بىرزېنت رەخت، يىپ سوكنو، دوڭقاڭلى، گۈللۈك فۇچۇ، يىپەك يونقان تېشى، گىرىپ - جارجات، تور پاختا، ياستۇق كىرلىكى، لۆڭگە، قول ياغلىق،

ياستۇق قېپى، كارىۋات ئەدىيىلى، پاختا ئەدىيال، يىپ ئەدىيال، ھەرخىل پايپاق، ناسكا پايپاق، پەلەي، شارپا، باش ياغلىقى، مايكا كۆينەك، يەڭسىز مايكا كۆينەك، تازىلىق ئىشتان - چاپىنى، پاختا يىپ - يۆگدىن توقۇلغان پوپايكا، ئىشتان، ئەرەنچە - ئايالچە ئىشتان - چاپان، مىللىيچە يىپەك كۆينەك، يېلىك، پاختىلىق ئىشتان- چاپان، ھەرخىل پوسۇندىكى كۆينەك، چىمەن دوپپا، بادام دوپپا، ئېگىز ۋە قىسقا قونجۇلۇق ئۆتۈك، توپلەي، لاتا ئاياغ، بالىلار ئايىقى، توپ ئايىقى قاتارلىقلار.

3. كۈندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك ئۇششاق تاۋارلار 122 خىل: بۇلار چايدان، چايدان شىشىسى، چايدان پروپكىسى، پاختا يىپ، يىپەك يىپ، گۇل جىيەك، يىپ - يىڭنە خالتىسى، كىيىم تىكىش ماشىنىسى يىڭنىسى، ئىلگەك، ئويماق، سىزغۇچ، قايچا، توگمە، پىسپىلداق، سېرىتما، ياقا ئىلمىكى، كەمەر، ئاياغ شوينىسى، رېزىنكا، ئاياغ مىقى، ئاياغ تىكىش يىپى، چاچ قىسقۇچ، چاچ لېنتىسى، گىلاستۇك، پەشتاما، سۇت پوتۇلكىسى، قول سومكىسى، پوپكا، سەرەڭگە، جىن چىراق (پىلىك، زوزا)، شام، چوك - كىچىك قازان، روچۇگۇن، كەپكۇر، چۇمۇچ، سىرلىق قەلەي داس، قىڭراق، تۇمۇر چۇمۇچ، قەلەي چېلەك، ماي تۇڭى، كىردەسى، قومۇش چوكا، پىچاق، ئۇستىرا، مىللىيچە قەلەمتۇراچ، تۇمۇر قۇلۇپ، تاغاق، ئەينەك، سوپۇن، ئۈپا، يۇز مېيى، تام سائىتى، قول چىراغ، قول چىراغ لامپۇچكىسى، باتارىيە، سوپۇن قۇتىسى، موخوركا قۇتىسى، ھەرخىل بوياق خالتىسى، ھەرخىل قەغەز، كونۇبرت، خاتىرە دەپتەر، تاپشۇرۇق دەپتىرى، قەلەم، قېرىنداش قەلەم، موي قەلەم، بور، سىياھ، قارا سىياھ، قەلەم قۇتىسى، باسما مىق، يىڭنە مىق، بالىلار ئويۇنچۇقى، توپ، تىكتاك توپ، پالاق قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

2) دېھقانچىلىق سايمانلىرى، ئۆي جاھازىلىرى تۈرى 32 خىل

بۇلار ئەينەك، سىم، مىق، پالتا، ياغاچ سىزغۇچ، گىرە، ئىلغۇچ، گۈرجەك، ئوتىغۇچ، تۇمۇر ئارا، كەتمەن، ئوغاق، ساپان، ياغاچ گۈرجەك، ياغاچ ئارا، سۈپۈرگە، چىغ قالپاق، يىپ تاغار، بويۇنتۇرۇق، بەللىك، تاقا، قامچا دەستىسى، تاسما قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

§ 2. شەھەر بىلەن يېزىلارنىڭ ئىستېمال نىسبىتى

1950 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكىسىنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە ئىشلىرى ئەمدىلا باشلانغاچقا، تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى سېتىش نىسبىتى ناھايىتى تۆۋەن بولۇپ، پارچە سېتىش سوممىسى ئۆلكە بويىچە ئىستېمال بۇيۇملىرىنىڭ پارچە سېتىلىش سوممىسىنىڭ ئاران 0.42%نى ئىگىلەيتتى. 1951 — 1953 - يىلغىچە يېزىلاردا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كەسپىنىڭ قانات يايدۇرۇلۇشىغا ئەگىشىپ، تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش نىسبىتى يىلدىن - يىلغا ئۆستى، 1951 - يىلى 2.13%، 1952 - يىلى 4.18%، 1953 - يىلى 8.74% بولدى. 1954 - يىلدىن كېيىن يېزىلاردا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپپارات تور - نۇقتىلىرىنىڭ ئومۇملاشتۇرۇلۇشىغا ۋە يېزا بازارلىرىنىڭ كېڭەيتىلىشىگە ئەگىشىپ، تۇرمۇش ۋاستىلىرى تىجارىتىنىڭ نىسبىتى ئۆرلىدى، 1958 - يىلغا كەلگەندە 21.16%كە يەتتى.

1959 — 1961 - يىلغىچە ئىقتىساتتا قىيىنچىلىق كۆرۈلگەن 3 يىلدا، بازاردا تەمىنلەش جىددىي بولۇپ، مال مەنبەسى قىس بولغاچقا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېزىلارنى تەمىنلىگەن تۇرمۇش ۋاستىلىرى يىلغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئاران 13%نى ئىگىلىدى. 1962 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، يېزا بازارلىرىغا بولغان رەھبەرلىك ۋە باشقۇرۇش كۈچەيتىلىپ، بازارنى تەمىنلەش ئىشىدا ياخشىلىنىش بولدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى

تەدرىجىي كۆپەيدى، 1962 — 1967 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 20% ئۆچۈرىسىنى ئىگىلىدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى نىسبىتى 1967 - يىلدىكى 21.86%تىن تۆۋەنلەپ، 1974 - يىلى 16.07%كە چۈشۈپ قالدى. 1975 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى نىسبىتى يەنە ئۆرلەپ 20.12%كە يەتتى.

1978 - يىلدىن كېيىن يېزىلاردا مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، كۆپ خىل تىجارەت قانات يايدۇرۇلدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسى ئۆستۈرۈلگەچكە، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ كىرىمى تېز كۆپەيدى، 1979 - يىلدىن كېيىن، يېزىلارنىڭ سېتىۋېلىش كۈچى يىلىغا 20% — 30% ئۆستى، يېزىلاردا پۇلنىڭ ئوبوروت مىقدارى پۈتكۈل پۇل ئوبوروتىنىڭ 60%نى ئىگىلىدى. ۋاھالەنكى، يېزىلارغا تەقسىم قىلىپ بېرىلگەن سانائەت بۇيۇملىرى نىسپىي ئاز بولۇپ، 1978 - يىلى ئاران 25.10%نى، 1979 - يىلى 25.08%نى، 1981 - يىلى 23.56%نى ئىگىلىدى.

1982 - يىلى ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش فاكتورىنىڭ ئىزچىللاشتۇرۇلۇشى ۋە ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈشىگە ئەگىشىپ، تاۋار ئوبوروت ساھەسىدە كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلۇپ، يېزا - بازار كوللېكتىپ سودىسى ۋە يەككە سودا تېز تەرەققىي قىلىپ، ئەركىن بازارلار جانلاندى، بۇنىڭ بىلەن كۆپ تەرەپ رىقابەتلىشىش ۋەزىيىتى بارلىققا كەلدى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى ئاشقان بولسىمۇ، لېكىن ئىگىلىگەن نىسبىتى يىلمۇ - يىل تۆۋەنلىدى. 1984 - يىلى 12.97%، 1985- يىلى 13% بولدى. دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىدا تاۋار تەمىناتى يېتەرلىك بولماسلىقتىكى سەۋەب شۇكى، يېزىلارنى سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن ئالدىن تەمىنلەش پىرىنسىپى دېگەندەك ياخشى ئىزچىللاشتۇرۇلمىدى، شەھەرگە ئەھمىيەت بېرىلىپ، يېزىلارغا سەل قارالدى. مەسىلەن: 1977 - يىلى يېزىلارنى تەمىنلىگەن 42 خىل ئاساسلىق سانائەت بۇيۇمى ئىچىدە ھاراق 6% تۆۋەنلىدى، پاختا رەخت، تازىلىق كۆينىكى ۋە ئىشتىنى، كالاچ، سەرەڭگە، سوپۇن، كىيىم تىكىش ماشىنىسى 11% — 15% تۆۋەنلىدى، كىرسىن، شېكەر، تاۋار - دۇردۇن، يەڭسىز مايكا، سىرلىق قەلەي ئىستاكان، 16% — 20% تۆۋەنلىدى، پاختا - يۇڭ ئارىلاشتۇرۇپ توقۇلغان مايكا، ئىشتان، قول چىراق باتارىيىسى، قېرىنداش قەلەم 20% — 30% تۆۋەنلەپ كەتتى. شەھەر - يېزىلارغا قىلىنغان تەقسىمات نىسبىتىدىن قارىغاندا، كىرسىن شەھەرلەردە 56.2%نى، يېزىلاردا 43.8%نى ئىگىلىگەن، بەزى يېزىلاردا چىراق مېيىمۇ ھەل قىلىنمىغان. شېكەر شەھەرلەردە 87.5%نى، يېزىلاردا ئاران 12.5%نلا ئىگىلىگەن. ھەربىر يېزا نوپۇسى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئاران 0.47 كىلوگرام شېكەر سېتىۋالالىغان. ئۇنۇك چارۋىچىلاردا كەم بولسا بولمايدىغان تاۋار بولۇپ، دائىم تەمىنلەش تەلەپنى قاندۇرالمىدى. پېيما، رو چەينەك دائىم دېگۈدەك كەمچىل بولدى. بەزى ناھىيىلەردىكى سودا شىركەتلىرى سانائەت بۇيۇملىرىغا بازىرى كاسات مالالارنى قوشۇپ تۆۋەنگە چۈشۈرۈپ بەردى. ئۇچتۇرپان ناھىيىسى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارغا 20% بازىرى ئىنتىك مالغا 80% بازىرى كاسات مالنى قوشۇپ توپ تارقىتىپ بەرگەن. 1981 - يىلى تەمىنلىگەن بىرقانچە خىل ئاساسلىق تۇرمۇش ۋاستىلىرىنىڭ شەھەر - يېزىلاردا سېتىلىش مىقدارىنىڭ سېلىشتۇرمىسى مۇنداق بولدى: ۋېلىسىپىت ھەر 100 ئائىلىگە شەھەردە بەشتىن، يېزىدا بىردىن توغرا كەلگەن. كىيىم تىكىش ماشىنىسى ھەر 100 ئائىلىگە شەھەردە ئىككىدىن، يېزىدا 0.5تىن توغرا كەلگەن. تاۋار - دۇردۇن ھەر 100 ئائىلىگە شەھەردە 2.92 مېتىردىن، يېزىدا 0.91 مېتىردىن توغرا كەلگەن. خىمىيىۋى تالالىق رەخت ھەر 100 ئائىلىگە شەھەردە 8.99 مېتىردىن، يېزىدا 0.12 مېتىردىن توغرا كەلگەن. شېكەر ھەر 100 ئائىلىگە شەھەردە 13.8 كىلوگرامدىن، يېزىدا 1.1 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەن. سەرەڭگە ھەر 100 ئائىلىگە شەھەردە 5.1 بولاقتىن، يېزىدا 1.7 بولاقتىن توغرا كەلگەن. ھاراق

ھەر 100 ئادەمگە شەھەردە 7.5 كىلوگرامدىن، يېزىدا 0.82 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەن.

80 - يىللارغا قەدەم قويغاندىن كېيىن، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ تاۋارغا بولغان ئېھتىياجى ئوتتۇرا ۋە ئالىي دەرىجىلىككە قاراپ يۇزلەندى، ئومۇمەن دېھقانلار كاتتا ياتماي كارىۋاتتا ياتىدىغان، ئۆينىڭ دېرىزىسىگە قەغەز چاپلىماي ئەينەك سالدۇرىدىغان بولدى. لېكىن، يېزىلار ئۇزاققىچە ئەينەك بىلەن تەمىن ئېتىلمىدى. ئۇنىڭدىن باشقا، پەنەركە، سىر، يار يېلىم، ئۆي جاھازىلىرى ۋە مىللىيچە بۇيۇملار ئىچىدىكى ئۆتۈك، قول بىلەن چۆرۈيدىغان كىيىم تىكىش ماشىنىسى، ئارىلاشما يىپتىن توقۇلغان باش ياغلىقى، كەمەر، چۆگۈن، ئۇزۇن پايپاق قاتارلىقلار تەلەپنى قاندۇرالمىدى.

1981 - يىلى قارىقاش ناھىيىسىدە ئىلىپ بېرىلغان تەكشۈرۈشتىن قارىغاندا، ناھىيە بازىرىدا تىجارەت قىلىنىدىغان سانائەت بۇيۇملىرى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار سانقان تاۋارلارنىڭ 4 ھەسسىسىگە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار سانقان تاۋار شۆبە دۇكانلار سانقان تاۋارنىڭ 3 ھەسسىسىگە، شۆبە دۇكانلار سانقان تاۋار ۋاكالىتەن سېتىش دۇكانلىرى سانقان تاۋارنىڭ 2 ھەسسىسىگە، ۋاكالىتەن سېتىش دۇكانلىرى سانقان تاۋار ناھىيىلىك كوپېراتىپ سانقان تاۋارنىڭ 20دىن بىر قىسمىغا توغرا كەلگەن. بازىرى ئىتتىك تاۋارلار كەمچىل بولغاچقا، بازاردا يەككە تىجارەتچىلەر يېراقتىن يۆتكەپ سېتىش ئەھۋالى كۆرۈلدى. شىنجاڭدىن شاڭخەيگە بېرىپ مىللىيچە بۇيۇم ۋە كۇندىلىك سانائەت بۇيۇملىرىنى ئۇقۇشۇپ سېتىۋېلىش ئىشى بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 300دىن ئاشتى. ئۇلار پوچتا، ئاۋتاتسىيە، تۆمۈر يول ئارقىلىق تاۋارلارنى شىنجاڭغا توشۇپ كېلىپ، بازاردا يۇقىرى باھادا ساتتى. بىر پوسۇلكىغا 700 نىلۇك ياغلىق قاچىلاپ، ھەر بىرسىنى 4 — 5 يۈەندىن ساتتى.

1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تەكشۈرۈشىدىن قارىغاندا، قەشقەردە «شياڭگاڭ بازىرى» دېگەن يەككە تىجارەتچىلەر بازىرى بولۇپ، ئۇنىڭدا جەمئىي 302 يايما بار ئىكەن، 1981 - يىللىق سودا سوممىسى 21 مىليون يۈەن بولغان. يەككە تىجارەتچىلەرنىڭ شاڭخەي، گۇاڭجۇ، فۇجۇ، سۇجۇ، خاڭجۇ، نەنجىڭ، چىڭداۋ، تيەنجىن قاتارلىق جايلاردا دائىم تۇرىدىغان 1000دىن ئارتۇق مال ئۇقۇشۇپ سېتىۋالغۇچىسى بولۇپ، 300 نەچچە خىل تاۋار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىكەن، ئۇلار ئاساسلىقى ئاز سانلىق مىللەتلەر ياخشى كۆرىدىغان يىپەك، دىلۇن، نىلۇن بۇيۇملىرى، سارجا كىيىملەر، خۇرۇم ئاياغ، سەھنە پايپىقى قاتارلىق تاۋارلارنى ئىلىپ - سېتىپ، باھاسىنى جانلىق ئىگىلەيدىكەن، مەسىلەن: خاڭجۇدا ئىشلەنگەن گۇللۇك تاۋارنىڭ بىر مېتىرىنى يەككە تىجارەتچىلەر تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن 3.5 يۈەندىن سېتىۋېلىپ، ئۇنى ئادەتتىكى، ئوتتۇراھال، ئالىي دەپ 3 دەرىجىگە ئايرىپ، ئالىي دەرىجىلىكىنىڭ مېتىرىنى 8 — 20 يۈەنگىچە، ئوتتۇراھالدىكى ۋە ئادەتتىكىلىرىنىڭ مېتىرىنى 3.5 يۈەندىن تۆۋەن ساتقان.

1985 - يىلى يېزا بازارلىرىدا تەمىنلەش ئەھۋالى بىرقەدەر ياخشى بولدى. ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەرقايسى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى «خەلققە قولايلىق يارىتىپ بېرىدىغان» مۇھىم ۋەزىپە قىلدى. تەكشۈرۈپ تەنقىد قىلىش، ئىستېمال ئەھۋالىنىڭ ئۆزگىرىشىنى ئىگىلەش ئاساسىدا، تۇرلۇك شەكىللەرنى قوللىنىپ، تىجارەت قىلىدىغان تاۋارلارنىڭ دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، زور مىقداردا بازىرى ئىتتىك تاۋارلارنى تەشكىللەپ، يېزا بازارلىرىغا سالدى. يىل ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى 643 مىليون يۈەنگە يەتتى. دېھقان - چارۋىچىلار ياخشى كۆرىدىغان نىلۇن دۇخاۋا، ئائىلە ئېلېكتر سايمانلىرى، كۇندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى قاتارلىقلارنىڭ سېتىلىش سوممىسى بىر قەدەر زور دەرىجىدە ئېشىپ، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىغا بولغان ئېھتىياجى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرۇلدى.

§ 3 . سىياسەت ۋە تەدبىرلەر

30 نەچچە يىلدىن بۇيان، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سانائەت بۇيۇملىرىنى يېزىلارغا ئاپىرىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، مەركەز ۋە ئاپتونوم رايون بەلگىلىگەن تۈرلۈك سىياسەتلەرنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇپ، نۇرغۇن تەدبىر قوللىنىپ، تاۋارلارنى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىغا بىۋاستە يەتكۈزۈپ بەردى.

1. مال تەقسىملەش

1) تەقسىملەش پرىنسىپى

1955 - يىل 12 - ئايدا مەركىزىي مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتى شەھەر - يېزا بازارلىرىنى تاۋار بىلەن تەمىنلەشكە قارىتا «ئىككىگە ئېتىبار بېرىش» تىن ئىبارەت تەقسىملەش پرىنسىپى يەنى «شەھەر - يېزا بازارلىرى ئۆزئارا ياردەم بېرىش، قوشۇمچە يېمەكلىك تەمىناتى يېتەرلىك بولمىغاندا، ئوتتۇرا، كىچىك شەھەرلەر ۋە بازارلاردىكى قوشۇمچە يېمەكلىك ئىستېمالىنى قىسقارتىپ، ئالدى بىلەن چوڭ شەھەرلەر ۋە زاۋۇت، كان رايونلىرىنى تەمىنلەش؛ شەھەر - يېزىلار ئېھتىياجلىق بولغان سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن ئاۋۇال يېزىلارنى تەمىنلەش كېرەك، بۇ، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشقا پايدىلىق» دېگەن پرىنسىپنى ئوتتۇرىغا قويدى. ش ئۇ ئا ر پارتكوم بىلەن خەلق ھۆكۈمىتى ھەر يىلى دېگۈدەك سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن ئاۋۇال يېزىلارنى تەمىنلەشتىن ئىبارەت تەقسىمات پرىنسىپىنى تەكىتلەپ، مال بىلەن يېزىلارنى تەمىنلەش نىسبىتى 80%تىن تۆۋەن بولماسلىقنى ئوتتۇرىغا قويدى. ۋىلايەت بىلەن ناھىيىلەر مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتى باشچىلىقىدىكى تاۋار تەقسىملەش گۇرۇپپىسى قۇرۇپ، تاۋارلارنىڭ تەقسىملىنىش ئەھۋالىنى دائىم تەكشۈرۈپ، تەقسىمات مۇۋاپىق بولمىغان ئەھۋاللارنى سەزگەن ھامان ۋاقتىدا تەڭشىدى. سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن يېزىلارنى تەمىنلەش خىزمىتى داۋاملىدا، چېگرا رايونلارنى تەمىنلەش ۋە مىللىيچە ئالاھىدە تاۋارلار بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى گەۋدىلىك ئورۇنغا قويدى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، يېزىلارنى تەمىنلەيدىغان سانائەت بۇيۇملىرى كۆپەيگەن بولسىمۇ، لېكىن، بەزى تاۋارلار يەنىلا قىس بولدى، يېزىلارنى قىس تاۋارلار بىلەن تەمىنلەش نىسبىتىدە ھەتتا تۆۋەنلەش بولدى. 1980 - يىلى يېزا بازارلىرىنى يەنىمۇ ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن، شەھەر - يېزىلار تەڭ ئېھتىياجلىق بولغان ۋېلىسىپىت، كىيىم تىكىش ماشىنىسى، يېرىم ئوتكۈزگۈچلۈك رادىئو، ياغاچ سائەت، كىرسىن، سىم، مىق، لامپۇچكا، چايدان قاتارلىق يېگىدىن كۆپەيتىلگەن تاۋارلارنىڭ ھەممىسى ياكى زور بىر قىسمى يېزىلارغا يەتكۈزۈپ بېرىلدى. دېھقانلار ياخشى كۆرىدىغان پاختا رەخت، خىمىيىۋى تالالىق رەخت، دىلۇن پاختا ئارىلاش رەختلەرنىڭ كۆپ قىسمى يېزىلارغا يەتكۈزۈپ بېرىلدى.

1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، سودا نازارىتى 21 خىل ئاساسلىق سانائەت بۇيۇمىنى ئايرىم تەقسىملەش كۆرسەتكۈچىگە كىرگۈزۈپ، يېزىلارنى تەمىنلەشنى بەلگىلىدى. بۇ 21 خىل ئاساسلىق سانائەت بۇيۇمى: پاختا رەخت، خىمىيىۋى تالالىق رەخت، ئارىلاشما يىپتىن توقۇلغان رەخت، تاۋار - دۇردۇن، تازىلىق ئىشتان - كۆينەك، قول سائەت، كالاچ، كىيىم تىكىش ماشىنىسى، سوپۇن، سوپۇن پاراشوكى، چايدان، سىم، مىق، ۋېلىسىپىت، سىگارت، شېكەر، سەرەڭگە، يۇڭ يىپ، كىرسىن، چويۇن قازان، چىنە - قاچىدىن ئىبارەت. چوڭ تىپتىكى ۋېلىسىپىت بىلەن ئاۋۇال يېزىلارنى تەمىنلەش، قول بىلەن چۆرۈيدىغان كىيىم تىكىش

ماشىنىسىنىڭ ھەممىسىنى چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ئورۇنلاشتۇرۇشنى بەلگىلىدى.

2) شەھەر بىلەن يېزىلار ئىش تەقسىم قىلىۋېلىپ زىچ ھەمكارلىشىش

1953 - يىل 12 - ئايدا مەركىزىي مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتى تەستىقلاپ تارقاتقان سودا مىنىستىرلىكى، مەمۇرىيەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ سانائەت بۇيۇملىرى ۋە قول سانائەت بۇيۇملىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىش دائىرىسىنى ئايرىش توغرىسىدىكى ئورتاق قارار»ىدا دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى سانائەت بۇيۇملىرى تىجارىتىدە ئالدى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشى ۋە ئۇلارغا ئېتىبار بېرىشى كېرەك، دەپ بەلگىلەندى. 1954 - يىلدىن باشلاپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى تىجارەت قىلمىدىغان سانائەت بۇيۇملىرىدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاۋۋال ئالمىدىغان مال پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى جەمئىيەتىدىن كېيىن، دەرىجىمۇ - دەرىجە جېپسىلاشتۇرۇپ، پەسىل بويىچە تەمىنلىدى. مەسىلەن: مال ئېلىش پىلانىنى ۋاقتىنچە ئوتتۇرىغا قويۇپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرىدا مال بولسىلا يېزىلارنى دەرھال تەمىنلىدى ۋە باھادا ئېتىبار بەردى. بۇنىڭ بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كەسپىي جەھەتتىكى رەھبەرلىك مۇناسىۋىتى ئورنىتىلىپ، مال بىلەن تەمىنلەش يولى راۋانلاشتۇرۇلدى. كۆپ يىللاردىن بۇيان، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىلەن زىچ ماسلىشىپ، سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن يېزىلارنى تەمىنلەش خىزمىتىنى ئورتاق ياخشى ئىشلەپ، مال مەنبەسى تولۇق بولغان تاۋارلارنى تاللاش، مال مەنبەسى كەمچىل تاۋارلارنى شەھەر - يېزىلارغا تەقسىم قىلىش نىسبىتى ئۈستىدە كېڭىشىشنى يولغا قويۇپ، قىس تاۋارلار ۋە مىللىيچە تاۋارلاردا ئىمكانقەدەر يېزىلارنىڭ ئېھتىياجىغا ئېتىبار بەردى. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرىنىڭ توپ سېتىش تارماقلىرى مال كىرگۈزۈش پىلانىنى تۈزگەندە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ مۇدىر ۋە مال سېتىۋالغۇچىلىرىنى مەسلىھەتكە تەكلىپ قىلدى.

سودا توپ سېتىش كارخانىلىرى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنى تاۋار بىلەن تەمىنلىگەندە، مال مەنبەسى، تەقسىمات نىسبىتى، ئامبار زاپىسى ۋە ھېسابات ئاشكارا بولۇشنى يولغا قويۇپ، تالون يېزىش، پۇل ئېلىش، مال تارقىتىشتا ئېتىبار بېرىپ، توپ سېتىش مىقدارى، مال كىرگۈزۈش سوممىسى، ئوراش، قاچىلاش مىقدارىغا چەك قويماي، شۇ جايدىلا ئەۋرىشكە كۆرۈش، تالون يېزىش، پۇل تۆلەش، تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىشنى يولغا قويۇپ، بارلىق چارە - ئامالارنى قوللىنىپ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ مال كىرگۈزۈشىگە قولايلىق يارىتىپ بەردى. مەسىلەن: بەزى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى شىركەتلەر ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار كىرسىن كىرگۈزۈشتە بىر قېتىمدا 500 كىلوگرام كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىنى قانچىلىك كىرگۈزۈشكە توغرا كەلسە، شۇنچىلىك كىرگۈزۈشكە ئۆزگەرتتى. قەغەزنى تاختا، بورنى قۇتا، چايدانىنى دانە بويىچە ھېسابلاپ كىرگۈزدى.

بەزى ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى توپ سېتىش تارماقلىرى بىلەن سانائەت بۇيۇملىرىنى يېزىلارغا ئاپىرىپ بېرىش كېلىشىمنامىسى ئىمزالاپ، مەبلەغنى سودا ئورۇنلىرى چىقىرىشنى، نورمىدىن ئېشىپ كەتكەنلىرىنىڭ تۇتۇۋېلىش نىسبىتىنى ئۆستۈرۈشنى بەلگىلىدى. ئادەتتىكى تاۋارلارنى ئاۋۋال سېتىپ ئاندىن پۇلىنى تۆلەش ياكى مۇددەتتىنى ئۇزارتىپ تۆلەش چارىسىنى يولغا قويدى. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار كىرگۈزگەن ماللار زىيادە كۆپ بولۇپ كەتسە، مالنى قايتۇرۇپ بېرىشكە ياكى ئالماشتۇرۇپ بېرىشكە يول قويدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىمۇ سودا تارماقلىرىغا يارەملىشىپ بېسىلىپ قالغان تاۋارلارنى پائال سېتىپ بەردى. بەزى جايلاردىكى سودا تارماقلىرى مالنىڭ ئەۋرىشكىسىنى ئېلىپ، بازارغا ئاپىرىپ مال ئالماشتۇرۇش يىغىنىغا قاتناشتۇرۇپ، سەييارە توپ تارقىتىشنى قانات يايدۇرۇپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا قولايلىق يارىتىپ بەردى.

1981 - يىلى بىر مۇنچە جايلار ئامباردىن يۆتكەپ سىناق تەرىقىسىدە سېتىش چارىسىنى قوللاندى. توقسۇن ناھىيىلىك تۇرلۇك مالىلار شىركىتى «بوستان» تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن توختام ئىمزالاپ، ئامباردىن يۆتكەپ سىناق تەرىقىسىدە سېتىشنى قانات يايدۇرۇپ، شىركەت ئامبىرىدا بار، لېكىن تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىدا يوق تاۋارلارنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ماگىزىنلىرىغا سېلىپ سىناق تەرىقىسىدە ساتتى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ھەم پارچە، ھەم توپ ساتتى، ساتالمىغان تاۋارلارنى تۇرلۇك مالىلار شىركىتىگە قايتۇرۇپ بەردى. ئامباردىن يۆتكەپ سىناق تەرىقىسىدە سېتىش پائالىيىتى قانات يايدۇرۇلۇش نەتىجىسىدە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ساتىدىغان تاۋار تۈرى 291 خىلدىن 900 خىلغا يەتتى، سېتىش سوممىسىمۇ 1 ھەسسە ئاشتى.

3) مىللىيچە بۇيۇملار بىلەن تەمىنلەشكە ئەھمىيەت بېرىش

سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن يېزىلارنى تەمىنلەش خىزمىتى داۋامىدا ئاپتونوم رايون مىللەتلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش ئېھتىياجىغا ئاساسەن، نۇرغۇن تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، مىللىي رايونلار ۋە مىللەتلەرنى سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلدى. (1) مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق بۇيۇملار. مەسىلەن: دۇخاۋا، قول بىلەن چۆرۈيدىغان كىيىم تىكىش ماشىنىسى قاتارلىقلارنى پىلانغا كىرگۈزۈپ، ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلدى. (2) قىس تاۋارلار، ئالايلۇق: داڭلىق ۋېلىسىپىت قاتارلىقلارنى مەخسۇس تۈرگە كىرگۈزۈپ تەمىنلىدى؛ (3) مىللىيلارنىڭ ھېيىت - بايراملىرى، ئالايلۇق: روزى ھېيىت، قۇربان ھېيىت مەزگىللىرى ياكى ئاپتونوم رايون، ئاپتونوم ئوبلاستلارنىڭ قۇرۇلغانلىقىنى تەبرىكلەش بايراملىرىدا تاۋارلارنى كۆپەيتتى؛ (4) مىللىي ئۆرپ - ئادەتكە ئۇيغۇنلىشىپ، سەييارە تەمىنلەشنى تەشكىللەش، مەسىلەن: بازار كۈنلىرى ۋە موڭغۇللارنىڭ نادام بايرىمىدا سەييارە تەمىنلەشنى تەشكىللىدى؛ (5) دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ سودا بىلەن شۇغۇللىنىشىنى قوللاپ، كوللېكتىپ ۋە يەككە تىجارەتنى راۋاجلاندۇرۇپ، يېزا بازارلىرىنى جانلاندۇردى.

4) بازار قوغلۇشۇپ سەييارە سېتىش

شىنجاڭنىڭ زېمىنى كەڭ، يېزىلاردا سودا تور - نۇقتىلىرى نىسپىي ئاز. ھەر مىللەت دېھقان - چارۋىچىلار ئەزەلدىن بازار قىلىش ئادىتىگە ئىگە بولغاچقا، سەييارە مال سېتىش — سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن يېزىلارنى تەمىنلەشنىڭ بىرخىل ئاساسلىق شەكلى بولۇپ قالغان. ئاۋات ناھىيە غورۇچۆل يېزا مۇزلۇق چارۋىچىلىق مەيدانىنىڭ كۆلىمى 5000 نەچچە يۈز كۋادرات كىلومېتىر بولۇپ، بۇ مەيداندا 105 چارۋا بېقىش نۇقتىسى بار. چارۋىچىلىق مەيدان تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇرۇشلۇق جايدىن ئەڭ يىراق چارۋا بېقىش نۇقتىسىغا بېرىش ئۈچۈن 7 — 8 كۈن، ئەڭ يېقىن چارۋىچىلىق نۇقتىسىغا بېرىش ئۈچۈنمۇ 1 — 2 كۈن كېتىدۇ. ئىنتايىن قىيىن شارائىتتا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر مالنى سەييارە سېتىشنى ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇپ كەلدى. ھەر يىلى 3 -، 4 -، 5 - ئايلار تۆل ئالىدىغان، 8 -، 9 -، 10 - ئايلار يايلاق كۆچىدىغان قاتلاق مەزگىلىدىمۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر مالنى تۆگىگە ئارتىپ نۇقتىمۇ - نۇقتا يۈرۈپ، مالنى چارۋىچىلارنىڭ قولىغا يەتكۈزدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەر يىلى سانتان تاۋارنىڭ %80ى سەييارە مال سېتىش ئۈسۈلى بىلەن سېتىلدى. ئاقتۇ ناھىيىسىنىڭ بولۇڭكۆل يېزىسى دېڭىز يۈزىدىن 4000 مېتىر ئېگىز بولغان پامىر ئېگىزلىكىگە جايلاشقان، بۇ يېزىدىكى تەمىنات- سودا كوپېراتىپى ئاقتۇ ناھىيىسىدىن مال كىرگۈزۈش ئۈچۈن 250 كىلومېتىر كېلىدىغان خەتەرلىك تاغ يولىنى بېسىپ، بولۇڭكۆل ئارقىلىق مالنى چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ئاپىرىپ سەييارە ساتتى، يېقىنراقلىرىغا بېرىش ئۈچۈن نەچچە 10 كىلومېتىر، يىراقراقلىرىغا بېرىش ئۈچۈن 100 — 200 كىلومېتىر يول يۈردى. تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پىركازچىكلىرى ۋە مال سېتىۋالغۇچىلىرى ئۇزاق يىلغىچە قار - بوراناردا بەرداشلىق

بېرىپ، سانائەت بۇيۇملىرىنى توڭگە، قوتازلارغا ئارتىپ يېزىلارغا ئاپاردى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىشىغا ياردەم بەردى.

2. «ئۇچ جەھەتتە ئېتىبار بېرىش»

دۆلەت ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىدىكى تاۋار سېتىۋېلىش - سېتىش خىزمىتىگە ئىزچىل تۈرتە ئەھمىيەت بېرىپ، مەبلەغ، پايدا قالدۇرۇش، باھا قاتارلىق جەھەتلەردە ئالاھىدە ئېتىبار بەردى ھەمدە ناھىيىدىن تۆۋەن دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىنى تاۋار بىلەن تەمىنلەشكە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى مەسئۇل قىلدى. 1958 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى چەت، يېراق ۋە نامرات تاغلىق رايونلارغا قارىتا يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە سانائەت بۇيۇملىرىنى سېتىپ بېرىشتە قوغداش باھاسىنى يولغا قويۇش كېرەك، دەپ يولىيورۇق بەردى. يەنى بۇ جايلارنىڭ ئىقتىسادى بىرقەدەر ئارقىدا قېلىش، قاتناش لىنىيىسى ئۇزۇن ياكى شارائىتى ناچار بولۇش، تاۋار توشۇش ھەققى يۇقىرى بولۇش تۈپەيلىدىن كېلىپ چىققان مەسىلىنى، يەنى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھاسى ئارىلىق يېراق بولغانلىقىنى ئەرزان بولۇش، سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ سېتىلىش باھاسى ئارىلىق يېراق بولغانلىقىنى قىممەت بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىپ، بۇ جايلاردىكى خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى دۆلەتنىڭ باھا جەھەتتە قوشۇمچە ياردەم بېرىشى ئارقىلىق ياخشىلاش ئۈچۈن، سېتىۋېلىنىدىغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنىڭ ئەك تۆۋەن باھاسىنى ۋە سېتىلىدىغان سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ ئەك يۇقىرى باھاسىنى بەلگىلىدى. ئاپتونوم رايون تۈنجى تۈركۈمدە چاقلىق، چەرچەن، ئاقچى، نىيە، تاشقورغاندىن ئىبارەت 5 ناھىيىنى قوغداش باھاسى يولغا قويۇلىدىغان رايون دەپ بېكىتتى.

1963 - يىل 8 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكى «1963 - يىلى چەت، يېراق تاغلىق رايونلار، چەت، يېراق چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى مىللىي سودا كارخانىلىرىغا 3 جەھەتتە ئېتىبار بېرىش توغرىسىدا» بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئېتىبار بېرىشكە تېگىشلىك رايونلارنىڭ شارائىتى، مەبلىغىنى ئېنىقلاپ بېكىتىش، پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش، باھا ئۆچۈن قوشۇمچە ياردەم پۇلى بېرىش قاتارلىق مەسىلىلەر ھەققىدە ئېنىق بەلگىلىمە چىقاردى، بۇ بەلگىلىمە 20 نەچچە يىلدىن بۇيان ئىجرا قىلىش داۋامىدا بەزى جەھەتتىن تەڭشەلدى، تولۇقلاندى ۋە ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى.

1) «3 خىل ئېتىبار» دىن بەھرىمەن بولىدىغان جايلار

1963 - يىل 8 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، «3 خىل ئېتىبار» دىن بەھرىمەن بولىدىغان رايونلارنىڭ شەرتىنى تۆۋەندىكىدەك بەلگىلىدى:

(1) ئاز سانلىق مىللەتلەر ئولتۇراقلاشقان چەت، يېراق، تاغلىق رايونلار، چەت، يېراق چارۋىچىلىق رايونلىرى، قاتنىشى قولايسىز، ترانسپورت ئىشلىرىدا قىيىنچىلىق بار بولۇپ، ناھىيە بازىرىدىن ئاساسىي قاتلام سېتىش نۇقتىلىرىغىچە بولغان ئارىلىقتا تاۋار يۆتكەشتە ئات، ئۇلاقتا تايىنىدىغان ناھىيىلەر؛ (2) ئاز سانلىق مىللەتلەر ئولتۇراقلاشقان چەت، يېراق تاغلىق رايونلار، چەت، يېراق چارۋىچىلىق رايونلىرى، ئىقتىسادى بىرقەدەر ئارقىدا قالغان، ئاممىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇشى بىرقەدەر قىيىن بولغان ناھىيىلەر؛ (3) ئاز سانلىق مىللەتلەر ئولتۇراقلاشقان چەت، يېراق تاغلىق رايونلار، چەت، يېراق چارۋىچىلىق رايونلىرى، مىللىي ئالاھىدىلىكى كۆرۈنەرلىك بولغان، مىللەتلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش جەھەتتىكى پەرقى بىرقەدەر چوڭ بولغان ناھىيىلەر.

ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى بۇ شەرتلەرگە ئاساسەن، شىنجاڭدىكى «3 خىل ئېتىبار» دىن بەھرىمەن بولۇش شەرتىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان 55 ناھىيىنى يۇقىرىغا يوللىدى، بۇنىڭ ئىچىدە 21 ناھىيىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەيدىغان بولدى. شۇ يىلى 10 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى،

مالىيە مىنىستىرلىكى، 27 ناھىيىنى تەستىقلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون تۈنجى تۈركۈمدە بەلگىلىگەن چەرچەن ناھىيىسى قاتارلىق 5 ناھىيە بار. 1964 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى شىنجاڭدا سانائەت بۆيۈملىرىنىڭ قوغداش باھاسى يولغا قويۇلىدىغان رايونلارنىڭ دائىرىسىنى كېڭەيتىپ ئۇنى 40قا يەتكۈزدى. 1966 - يىل 10 - ئايدا ئاپتونوم رايون مەملىكەتلىك مال باھا كومىتېتىغا تەستىقلىتىش ئارقىلىق ئاپتونوم رايون بويىچە سانائەت بۆيۈملىرىنىڭ قوغداش باھاسىنى يەنە بىر قېتىم تەڭشەپ 2 تۈرگە ئايرىدى: بىر خىلى ئۇرۇمچى ياكى تۈرپان ناھىيىسى، داخىيەن پويىز ئىستانسىسىنى مەركەز قىلغان، ئومۇمەن ئارىلىقى 1400 كىلومېتىردىن ئارتۇق بولغان چەت، يىراق رايونلار قوغداش باھاسى يولغا قويۇلىدىغان رايون قىلىندى، بۇ 18 ناھىيىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. يەنە بىر خىلى سوۋېت ئىتتىپاقى، موڭغۇلىيە چېگرىسىغا يېقىن يېزىلار، چارۋىچىلىق رايونلىرى بولۇپ، ئۇ دائىرىگە 24 ناھىيە ئايرىلدى. 1978 - يىل 7 - ئايدا ئاپتونوم رايون سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ تەستىقىدىن ۋە ماقۇللۇقىدىن ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق شىنجاڭدا «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلىدىغان ناھىيىنى كۆپەيتىپ 50كە يەتكۈزدى. 1986 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە تەستىقلىتىش ئارقىلىق، «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلىدىغان ناھىيە 55كە كۆپەيتىلدى.

ئاپتونوم رايون بويىچە «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان 55 ناھىيە شىنجاڭدىكى 11 ۋىلايەت ۋە ئاپتونوم ئوبلاستقا جايلاشقان، بۇنىڭ ئىچىدە ئالتاي، خوتەن، قىزىلسۇ، قەشقەر قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىكى 31 ناھىيە، شەھەرنىڭ ھەممىسى «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلىدىغان ناھىيە قاتارىغا كىرگۈزۈلدى. «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان ناھىيىلەر ئاپتونوم رايوندىكى ناھىيە، شەھەر ئومۇمىي سانىنىڭ %64.7نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ 387 بولۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ئومۇمىي سانىنىڭ %66.5نى ئىگىلىدى، ئۇنىڭدىكى نوپۇس 7 مىليون 168 مىڭ بولۇپ، ئاپتونوم رايون ئومۇمىي نوپۇسىنىڭ %52.66نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەتلەر نوپۇسى 5 مىليون 508 مىڭ بولۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ئاز سانلىق مىللەتلەر نوپۇسىنىڭ %66.67نى ئىگىلىدى.

2) «3 خىل ئېتىبار»نىڭ مەزمۇنى

(1) مەبلەغ. 1963 - يىلى دۆلەت مۇنداق بەلگىلىدى: ئومۇمەن «3 خىل ئېتىبار»نى يولغا قويۇش تەستىقلانغان رايونلاردىكى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى مىللىي سودا كارخانىلىرى (تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) نىڭ مەبلىغىنى ھەرقايسى ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلار سودا مىنىستىرلىكى تەكشۈرۈپ بېكىتكەن مەبلەغ چارىسىگە ئاساسەن بېكىتىدۇ ھەمدە بەلگىلەنگەن نىسبەت بويىچە ئۆزىگە تەئەللۇق مەبلەغنى ئاجرىتىپ بېرىدۇ. لېكىن «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان رايونلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كۆپ يىلدىن بۇيان ئۆزىدە بار مەبلىغى ئومۇمىيۈزلۈك ئاز بولغاچقا، تاۋار ئوبوروتىغا تەسىر يەتتى. 1982 - يىلدىكى ئىستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان رايونلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ بارلىق تاۋار مەبلىغى 243 مىليون 920 مىڭ يۈەن بولغان، بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيە دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ 141 مىليون 800 مىڭ يۈەن، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ 102 مىليون 120 مىڭ يۈەن. تاۋار ئوبوروتىغا قاتناشتۇرۇلغان ئۆزىدە بار مەبلەغ 74 مىليون 360 مىڭ يۈەن بولۇپ، تاۋار مەبلىغىنىڭ %30.16نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيە دەرىجىلىك كوپېراتىپلار (توپ سېتىش كارخانىلىرى) نىڭ 28 مىليون 260 مىڭ يۈەن، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ 46 مىليون 100 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا تاۋار مەبلىغىنىڭ %20نى ۋە %45.1نى ئىگىلىدى. سىياسەتتە بەلگىلەنگەن نىسبەت (پارچە سېتىش كەسپىنىڭ %80، توپ سېتىش كەسپىنىڭ %50) بىلەن سېلىشتۇرغاندا، يوچۇق بىرقەدەر چوڭ بولدى. شۇنىڭ ئۈچۈن، 1981 - يىل 7 - ئايدا جۇڭگو خەلق بانكىسى مۇنداق بەلگىلىدى: تەستىقلىتىش ئارقىلىق «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان ناھىيىلەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن ئۆزىدە بار

مەبلىغى كەمچىل بولغان، تىجارىتىدە قىيىنچىلىق كۆرۈلگەنلەرگە بانكا تۆۋەن ئۆسۈملۈك ئېتىبارلىق قەرز پۇل بېرىپ، ئايلىق ئۆسۈمنى 3.3% بويىچە ھېسابلايدۇ. بىر بېكىتكەنچە 3 يىلغىچە ئۆزگەرمەيدۇ. «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان ناھىيىلەردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا تۆۋەن ئۆسۈملۈك قەرز پۇل يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، 1982- يىلدىكى ئوتتۇرىچە قەرز پۇل قالدۇقى 124 مىليون 500 مىڭ يۈەن بويىچە ھېسابلىنىپ، ئادەتتىكى سودا قەرز پۇلىنىڭ ئايلىق 6%لىك ئۆسۈم نىسبىتى بىلەن سېلىشتۇرغاندا، بىر يىلدا 4 مىليون 30 مىڭ يۈەن ئۆسۈم چىقىمىنى ئازايتقىلى بولىدۇ، بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيە دەرىجىلىك كوپىراتىپلار 2 مىليون 560 مىڭ يۈەن، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار 1 مىليون 470 مىڭ يۈەن ئاز چىقىم قىلىدۇ.

(2) پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش. 1963 - يىلى دۆلەت مۇنداق بەلگىلىمە چىقاردى: ئومۇمەن تەستىقلاش ئارقىلىق «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان ناھىيىلەر كارخانا يارانقان پايدا (قوغداش باھاسى ئۆچۈن بېرىلگەن قوشۇمچە يارەم پۇلىنمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) دىن 20% ئاجىرىتىپ ئېلىپ ئۇنى كارخانىغا قالدۇرۇلغان پايدا قىلىدۇ. 1980 - يىلدىن باشلاپ قالدۇرۇلىدىغان پايدا 50%كە ئۆستۈرۈلىدۇ، بۇ، مۇقىم مۇلۇكنى يېڭىلاش، ئاددىي قۇرۇلۇش، مۇلۇك سېتىۋېلىش، سودا باشقۇرۇشىدىكى سانائەت قاتارلىق تەكرار ئىشلەپچىقىرىش چىقىمىغا ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىق مۇئەسسەسىلىرىنى كۆپەيتىشتىكى قوشۇمچە يارەمگە ئىشلىتىلىدۇ. 1979 - يىلدىن بۇيان دۆلەت چېگرا رايونلاردىكى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ تىجارەت مۇئەسسەسىلىرى ۋە قاتناش قوراللىرىنى پىلانلىق ھالدا يېڭىلاش ۋە كۆپەيتىش ئۈچۈن جەمئىي 5 مىليون يۈەندىن ئارتۇق مەبلەغ سالدى. 1981 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتى «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان ناھىيىلەردىكى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار تاپشۇرىدىغان تاپاۋەت بېجى ھازىرقى 39% ئاساسىدا 20% كېمەيتىپ ئېلىنىپ، 31.2%كە چۈشۈرۈلىدۇ، بۇنىڭ بىلەن ھەرىيلى 300 نەچچە مىڭ يۈەن تاپاۋەت بېجىنى ئاز تاپشۇرىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. لېكىن، 1984 - يىلى ئېلىپ بېرىلغان تەكشۈرۈشكە ئاساسلانغاندا، «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى مالىيە تۈزۈلمىسىدىكى بەلگىلىمە بويىچە پايدا قالدۇرۇش نىسبىتىنى يەنىلا 43% بويىچە ئىجرا قىلىپ، دۆلەت بەلگىلىگەن پىرسەنتتىن تۆۋەن قىلدى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ نۆقتىسى كۆپ، تارقاق، قاتناش لىنىيىسى ئۈزۈن بولغاچقا، خىراجەت كۆپ كېتىش، تاۋارلارنىڭ باھاسى تۆۋەن بولۇش، پايدا بىرقەدەر ئاز بولۇش ئەھۋالى كۆرۈلدى. «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان 50 ناھىيىلىك كوپىراتىپتا ئېلىپ بېرىلغان تەكشۈرۈشكە ئاساسلانغاندا، ھەربىر ناھىيىنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە كىرىمى 100 مىڭ يۈەنگە يەتمىگەن، 327 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپىنىڭ ھەربىرىنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە پايدىسى 11 مىڭ يۈەن (بۇنىڭ ئىچىدە 40 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ زىيان تارتقان) بولغان، ئەگەر قالدۇرۇلغان پايدا نىسبىتىنى 50% بويىچە ھېسابلىغاندا، كۆپ ساندىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا قالدۇرۇلغان پايدا ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە بېرىدىغان مۇكاپات پۇلى ۋە كارخانا فوندى قىلىپ ئىشلىتىلگەندىن كېيىن، تەكرار ئىشلەپچىقىرىشنى كېڭەيتىش ئېھتىياجىنى قاندۇرالمىدى.

(3) تاۋار سېتىش باھاسىغا قوشۇمچە يارەم پۇلى تولۇقلاپ بېرىش. ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ 1958 - يىل 12 - ئايدىكى «چاقىلىق ناھىيىسى قاتارلىق 5 ناھىيىدە قوغداش باھاسىنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى يولىيورۇق»دا: سىرتتىن يۆتكەپ كېلىنىدىغان تاۋارلارغا چەك قويۇلىدۇ، ئىچكى ئۆلكىلەردىن كىرگۈزۈلگەن مەھسۇلات ۋە ئاپتونوم رايون تەۋەسىدىكى باشقا جايلاردىن كىرگۈزۈلگەن مەھسۇلاتلار قوغداش باھاسى دائىرىسىگە كىرگۈزۈلىدۇ، نىيە ناھىيىسىنىڭ باھاسى كىرىيىنىڭ باھاسى بىلەن، ئاقچىنىڭ باھاسى ئوچتۇرپاننىڭ باھاسى بىلەن تەڭ قىلىنىدۇ، چاقىلىق قاتارلىق 3 ناھىيىدە شۇلار قاراشلىق ۋىلايەتتىكى باھا ئاساس قىلىنىدۇ، ئۇنىڭغا 50% — 80%كېچە ئاپتوموبىل كىرا ھەققى قوشۇپ بېرىلىپ تاختاي باھاسى قىلىنىپ، دىرىغا كاپالەتلىك قىلىپ ئاز پايدا ئېلىش، پايدىمۇ ئالماسلىق، زىيانمۇ تارتماسلىق پرىنسىپى يولغا قويۇلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 1963 - يىل 1 - ئايدا چاقىرىلغان مەملىكەتلىك 5 - قېتىملىق مىللىي سودا

خىزمىتى يېغىندا بېرىلگەن دوكلاتتا مۇنداق كۆرسىتىلدى: بىر قىسىم ئاساسلىق سانائەت بۇيۇملىرى (مەسىلەن: تۆز، كىرسىن، چاي قاتارلىقلار) دا ئەڭ يۇقىرى باها چېكى يولغا قويۇلىدۇ، كۆرۈلگەن زىيانىنى دۆلەت مالىيىسى تولۇقلاپ بېرىدۇ. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تىجارەت قىلىندىغان تاۋارلارغا قوشۇمچە يارەم پۇلى بېرىشكە توغرا كەلسە، ئۇلكە (ئاپتونوم رايون) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپنىڭ ھەل قىلىپ بېرىشىگە يوللايدۇ. 1964 - يىلى دۆلەت يەنە مۇنداق بەلگىلىدى: قوغداش باھاسىنى يولغا قويۇش تۈپەيلىدىن كۆرۈلگەن باھا پەرقى جەھەتتىكى زىيان سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان قاتارىغا كىرگۈزۈلىدۇ، ئۇنى سودا تارماقلىرىنىڭ توپ سېتىش ھالقىلىرى ئۈستىگە ئالىدۇ.

1966 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى ئاپتونوم رايون بويىچە سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ قوغداش باھاسى چارىسىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈپ مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: مەركىزىي رايون بىلەن بولغان ئارىلىقى 1400 كىلومېتىردىن ئاشىدىغان 18 ناھىيىدىكى بارلىق شەھەر، يېزا بازارلىرىدا تىجارەت قىلىنىدىغان تۈرلۈك مال، ئىلمە توقۇلما بۇيۇم، مەدەنىيەت بۇيۇمى ۋە ۋېلىسىپىت، رادىئو، لامپۇچكا، سىم، باسما مىق، سىگارت، قاراچاي، شېكەر، كەمپىت، سوت پاراشوكى، كونسېرۋا قاتارلىق تاۋارلاردا، چەرچەن ناھىيىسىنىڭ‌شەھەر- يېزا بازارلىرىدا چاقلىق ناھىيىسىنىڭ باھاسىنى ئىجرا قىلغاندىن سىرت، باشقا جايلاردا بىرەڭ قەشقەر شەھىرىنىڭ باھاسى ئىجرا قىلىنىپ، شەھەر - يېزا بازارلىرىدا بىرخىل باھا يولغا قويۇلىدۇ. سوۋېت ئىتتىپاقى، موڭغۇلىيە بىلەن چېگرىلىنىدىغان 24 ناھىيىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ ھەممىسىدە ئىستېمال قىلىنىدىغان سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ باھاسىدا شەھەر بىلەن يېزىلاردا ئوخشاش باھا يولغا قويۇلىدۇ.

1978 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى تارقاتقان «ئاپتونوم رايوندىكى 3 خىل ئېتىبار يولغا قويۇلىدىغان ناھىيىلەردە قوغداش باھاسىنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» تا «3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان 50 ناھىيىدىكى بارلىق دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئىستېمال قىلىنىدىغان بارلىق سانائەت بۇيۇملىرىدا ناھىيە بازىرىدىكى پارچە سېتىلىش باھاسى ئىجرا قىلىنىدۇ، كىرا ھەققىدىن كۆرۈلگەن زىيانىنى شۇ جايدىكى ناھىيىلىك سودىنىڭ توپ سېتىش تارمىقى مال بىلەن تەمىنلىگەندە بۇاستە تولۇقلاپ بېرىدۇ، ئومۇمەن ئەڭ يۇقىرى باھا چېكى يولغا قويۇلغان، ئاپتونوم رايون بويىچە بىر تۇتاش باھا يولغا قويۇلغان ياكى باھاسى بۆلەكلەر بويىچە بېكىتىلگەن تاۋارلاردا ئايرىم قوغداش باھاسى يولغا قويۇلمايدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

1983 - يىل 4 - ئايدىن باشلاپ دۆلەت 179 خىل ئۇششاق تاۋارنىڭ باھاسىنى قويۇۋېتىشنى بەلگىلىدى، سودا - سانائەت تارماقلىرى باھانى ئۆزى بېكىتىپ، شەھەرلەر بىلەن يېزىلار ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقىنى ئەسلىگە كەلتۈردى، بۇنىڭ بىلەن سانائەت بۇيۇملىرى ئىچىدە باھاسى قوغدىلىدىغان تاۋارلارنىڭ دائىرىسى تازىيېشقا باشلىدى.

«3 خىل ئېتىبار» يولغا قويۇلغان ناھىيىلەر

جەدۋەل: 6 — 1

يىللار	تەستىقلانغان ناھىيە سانى	ناھىيىلەرنىڭ نامى
1958 - يىل 10 - ئاي	5	چەرچەن، چاقىلىق، نىيە، ئاقچى، تاشقورغان*
1963 - يىل 10 - ئاي	27	يېڭىدىن قوشۇلغىنى: موڭغۇلكۆرە، قورغاس، توققۇزتارا، تېكەس، كونەس، نىلقا، چۆچەك، ئالتاي، ئۈچتۇرپان، شايار، بارىكۆل، خېجىلگ، خوتەن، گۇما، قاراقاش، لوپ، چىرا، كىرىيە، قاغىلىق، مەكسىت، يوپۇرغا، پەيزاۋات

1964 - يىل 6 - ئاي	40	يېڭىدىن قوشۇلغىنى: ئاقتۇ، ئۇلۇغچات، ئاراتۇرۇك، دۆربىلجىن، چاغانتوقاي، تولى، قۇبۇقسار، ئارىشاڭ، جىمىنەي، بۇرۇلتوقاي، كۆكتوقاي، قابا، چىڭگىل، كەلپىن، ئاۋات توختىتىلغىنى: قورغاس، شايار
1966 - يىل 10 - ئاي	42	يېڭىدىن قوشۇلغىنى: قورغاس، بورتالا، مورى، گۈچۈڭ، چاپچال، ئاقسۇ كوناشەھەر، ئاتۇش، بۇرچىن، پوسكام، يەكەن توختىتىلغىنى: توققۇزتارا، تېكەس، كۈنەس، نىلقا، خېجىڭ، كەلپىن، بۇرۇلتوقاي، ئاۋات
1978 - يىل 12 - ئاي	50	يېڭىدىن قوشۇلغىنى: توققۇزتارا، تېكەس، كۈنەس، نىلقا، خېجىڭ، كەلپىن، بۇرۇلتوقاي، يېڭىسار
1983 - يىل 9 - ئاي		يېڭىدىن قوشۇلغىنى: خوتەن شەھىرى
1986 - يىل 1 - ئاي	55	يېڭىدىن قوشۇلغىنى: قەشقەر شەھىرى، مارالبېشى، قەشقەر كوناشەھەر، قەشقەر يېڭىشەھەر

ئىزاھات: جەدۋەلگە پەقەت ھەر يىلى قوشۇلغان ۋە تەڭشەلگەن ناھىيىلەرلا كىرگۈزۈلدى.

3. مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىش ئەھۋالى

1961 - يىلدىن باشلاپ ئاپتونوم رايون گوۋۇيۈەننىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئاساسلىق يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا سانائەت بۇيۇملىرىنى مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى قوللىنىپ، بىرقەدەر قىس سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن دېھقانلارنى ۋاقتىدا تەمىنلەپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، دېھقانلارنى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ئاكتىپ سېتىپ بېرىشكە ئىلھاملاندۇرۇپ، سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى، بازار ئىستېمالى ۋە ئېكسپورتنى مال مەنبەسى بىلەن تەمىنلىدى. مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىشنىڭ كونكرېت چارىسىنى شۇ يىللىق دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى، دۆلەتنىڭ ئېھتىياجى ۋە سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەش ئەھۋالىغا ئاساسەن بېكىتىپ، مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىدىغان مال تۈرى، دائىرىسى، ئۆلچىمىنى ئۆز قەرەلىدە تەڭشەپ تۈردى.

1961 - يىلى ئاپتونوم رايون مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بەرگەن يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتى 18 خىل بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تىجارەت قىلىدىغان پاختا، چىگە، ياۋا كەندىر چىگىسى، ھەسەل قاتارلىق 4 خىل تاۋار بار. خىمىيىۋى ئوغۇت، پاختا رەخت، چىبەرقۇت، تاۋار - دۇردۇن، تەييار كىيىم، ئىلمە توقۇلما بۇيۇمى، چاي، شېكەر قاتارلىقلارنى مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بەردى. 1962 - يىلى 15 خىل يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتىغا مۇكاپات سۈپىتىدە تاۋار سېتىپ بېرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تىجارەت دائىرىسىگە كىرىدىغان پاختا، چىگە، ياڭاق، قۇرۇق ئۈزۈم، ھەسەلدىن ئىبارەت 5 خىل مەھسۇلات بار. مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىلگەن سانائەت بۇيۇمى پاختا رەخت، خىمىيىۋى ئوغۇت، تاۋار - دۇردۇن، شېكەر، چاي، كالاچ، خۇرۇم ئاياغ قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە بەزى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىغا مۇكاپات سۈپىتىدە تاۋار سېتىپ بېرىلىدىغان جايلارنىڭ دائىرىسى ئېنىق بېكىتىلدى. 1963 - يىلى 32 خىل يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتى ئۈچۈن مۇكاپات سۈپىتىدە تاۋار سېتىپ بېرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تىجارەت دائىرىسىگە كىرىدىغان يۇقىرىقى 5 خىل مەھسۇلاتتىن باشقا يەنە ئېكىن كالا، ئېكىن ئات كۆپەيتىلدى. مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىلگەن سانائەت بۇيۇملىرىغا ئالدىنقى يىلدىكى مال تۈرىدىن باشقا يەنە سىگارت قوشۇلدى. ئۇنىڭدىن باشقا، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ ئۆتۈك كىيىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئەسلىدە مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىلىدىغان كالاچنىڭ ئورنىغا

خۇرۇم ئۆتۈك سېتىپ بېرىلمەيدىغان بولدى. 1964 - يىلى سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى پەيدىنپەي ئېشىپ، بازار تەمىناتى ياخشىلىنىپ، زور بىر قىسىم تاۋارلار بىلەن كەلگ - كۆشادە تەمىنلەش ئىشقا ئاشۇرۇلدى، ئاپتونوم رايوندا مۇكاپات سۈپىتىدە تاۋار سېتىپ بېرىدىغان يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتى ئازبىيپ 9 خىلغا چۈشتى، بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت دائىرىسىگە كىرىدىغىنى پاختا، چىگە، قۇرۇق ئۈزۈمدىن ئىبارەت. پاختا رەخت مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىلمەيدىغان سانائەت بۇيۇمى قىلىپ بەلگىلەندى. خەمىيۇي ئوغۇت پىلانلىق تەقسىم قىلىش ئىزىغا سېلىنىپ مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىش دائىرىسىگە كىرگۈزۈلمىدى.

1965 - يىلى مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىش دائىرىسى تارايتىلىپ، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتى 7 خىلغا چۈشۈرۈلدى، بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت دائىرىسىگە كىرىدىغىنى پاختا، چىگە بولدى. مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىلمەيدىغان سانائەت بۇيۇملىرىدىن پەقەت پاختا رەختلا قالدى. 1966 - يىلدىن باشلاپ، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» تۈپەيلىدىن مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىش چارىسى ئىزچىللاشمىدى. 1971 - يىلى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 82 - نومۇرلۇق ھۆججىتىدە «مۇڭاپىق بولغان مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىش سىياسىتىنى داۋاملىق ئىجرا قىلىش كېرەك، ئۆز مەيلىچە ئۆزگەرتىۋېتىشكە بولمايدۇ» دەپ كۆرسىتىلدى. 1973 - يىلى ئاپتونوم رايون ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ۋە گوۋۈيۈەننىڭ يولىيورۇقىنىڭ روھىغا ئاساسەن، مۇكاپات سۈپىتىدە تاۋار سېتىپ بېرىلمەيدىغان يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتىنى 38 خىل قىلىپ بېكىتتى، بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت دائىرىسىگە كىرىدىغىنى پاختا، چىگىدىن ئىبارەت بولدى. پاختا رەخت، خەمىيۇي ئوغۇت، شېكەر مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىلدى. 1977- يىلى ئاپتونوم رايوندا يەنىلا 38 خىل يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتى ئۈچۈن مۇكاپات سۈپىتىدە تاۋار سېتىپ بېرىلدى، ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە كاناپ تېرىش مۇۋاپىقلىشىلگ بولغاچقا، 1977 - يىلدىن باشلاپ كاناپقا مۇكاپات سۈپىتىدە سانائەت بۇيۇمى سېتىپ بېرىش، يەنى خەمىيۇي ئوغۇت سېتىپ بېرىش يولغا قويۇلدى، بۇ چارە 1978 - يىلغىچە ئىجرا قىلىندى.

1979 — 1980 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون مۇكاپات سۈپىتىدە سانائەت بۇيۇمى سېتىپ بەرگەن يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتى 3 خىل بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت قىلىدىغىنى پاختا، قۇرۇق ئۈزۈمدىن ئىبارەت بولدى. خەمىيۇي ئوغۇتنى مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىدىغان سانائەت بۇيۇمى قىلدى. 1981 - يىلى سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى تەرەققىي قىلىپ، بازاردا تەمىنلەش ياخشىلانغاچقا، گوۋۈيۈەننىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، مۇكاپات سۈپىتىدە سېتىپ بېرىش سىياسىتى ئىجرا قىلىشتىن توختىتىلدى. لېكىن، 1983 - يىلى ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش، دېھقانلارنى ئېشىنچە ئاشلىقنى كۆپرەك سېتىپ بېرىشكە ئىلھاملاندۇرۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون ئاشلىق سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ، دۆلەتكە داۋاملىق ئاشلىق سېتىپ بەرگەن دېھقانلارغا مۇكاپات سۈپىتىدە خەمىيۇي ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى قارار قىلدى.

4. ئوبوروت يوللىرىنى راۋانلاشتۇرۇش

گوۋۈيۈەننىڭ 1982 - يىل 6 - ئايدا چىقىرىلغان «شەھەر - يېزىلار ئوتتۇرىسىدىكى تاۋار ئوبوروت يوللىرىنى راۋانلاشتۇرۇپ، سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن يېزىلارنى تەمىنلەش دائىرىسىنى كېڭەيتىش توغرىسىدا قارار» بىدا ئىلگىرى يولغا قويۇلغان، شەھەرلەر بىلەن يېزىلار ئوتتۇرىسىدىكى ئىش تەقسىماتىنى ئاساس قىلغان ئوبوروت تۈزۈلمىسى دۆلىتىمىز قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە خۇسۇسىي ئىگىلىككە ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈلىدىغان مۇئەييەن تارىخىي شارائىتقا ئۇيغۇنلىشىش يۈزىسىدىن شەكىللەنگەن، ئۇ ھازىر سانائەت، يېزا ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىيات ئېھتىياجىغا ماسلىشالمىدى، شۇڭا ئۇنى تاۋار بويىچە ئىش تەقسىماتى قىلىدىغان،

شەھەردىمۇ، يېزىدىمۇ ئوبوروت قىلىدىغان يېڭى تۈزۈلمىگە ئۆزگەرتىش قارار قىلىندى. رايونلار بويىچە قامال قىلىشنى بۇزۇپ تاشلاپ، تاۋار ئوبوروتىنى ئىقتىساتچىل بولۇش، مۇۋاپىق بولۇش پرىنسىپى بويىچە تەشكىللەش كېرەك دەپ كۆرسىتىلدى. ئاپتونوم رايون بۇ قارارنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، شىنجاڭنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، ئورۇنلاشتۇرۇش ئېلىپ باردى. (1) ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ رولىنى جارى قىلدۇرۇش كېرەك. ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى شەھەرلەر بىلەن يېزىلارنىڭ ئىقتىسادىنى ئالماشتۇرۇشتىكى ئاساسلىق يول. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى توپ سېتىش شىركەتلىرى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يېزىلارنى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە كۈندىلىك سائادەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش جەھەتتىكى ئۇزلۇكسىز ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشنى پائال قوللىشى كېرەك. (2) شەھەر ۋە يېزىلار تەك ئېھتىياجلىق بولغان سائادەت بۇيۇملىرى بىلەن ئاۋۋال يېزىلارنى تەمىنلەش، شەھەر ۋە يېزىلار تەك ئېھتىياجلىق بولغان قوشۇمچە يېمەكلىكلەر بىلەن ئاۋۋال شەھەرلەرنى تەمىنلەش پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، كۈندىلىك سائادەت بۇيۇملىرىنى تەقسىم قىلىشتا خەلقنىڭ تۇرمۇشىغا مۇناسىۋەتلىك بولغان پىلان ئىچىدىكى بەزى مۇھىم تاۋارلارنى سېتىش كۆرسەتكۈچىنى يۇقىرىدىن - تۆۋەنگىچە، شەھەردىن يېزىلارغىچە چۈشۈرۈش كېرەك. (3) دۆلەت ئىگىلىكىدىكى توپ سېتىش شىركەتلىرى ئامبار زاپىسىنى، مال مەنبەسىنى ئاشكارىلاشتا چىڭ تۇرۇپ، توپ سېتىش چېكىنى تۆۋەنلىتىپ، مالالارنى يېزىلارغا ئاپىرىپ سەييارە سېتىشى كېرەك، نۇقتىلىق بازارلاردا ناھىيىلىك شىركەتلەر ياكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار بىلەن ئۆزى ئىختىيار قىلىش، ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزۈش پرىنسىپى ئاستىدا، توپ ۋە پارچە سېتىش بىرلەشمە تىجارەت ماگىزىنلىرىنى قۇرسا بولىدۇ. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش - سېتىش دۇكانلىرىنى ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىدىغان دۇكانلارغا ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ، بۇ دۇكانلار قائىدە بويىچە باج تاپشۇرۇپ، دۆلەتنىڭ باھا سىياسىتىنى ئىجرا قىلىپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ يېتەكچىلىكىنى قوبۇل قىلىشى كېرەك.

شىنجاڭدىكى بەزى چارۋىچىلىق ناھىيىلىرىدە نەچچە ئون مىڭلا نوپۇس بار، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ كەسىپ مىقدارى ئاز، سودا توپ سېتىش شىركەتلىرى توپ سېتىش چېكىنى تۆۋەنلىتىپ مالنى پارچىلاپ يەششكىتىن چىقىرىپ، ئەۋرىشكە ئۆيى تەسىس قىلىپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا مال كىرگۈزۈشتە قولايلىق يارىتىپ بەردى. چارۋىچىلىق رايونلىرىدا ئەتىياز ۋە كۈز پەسىللىك يايلاق كۆچۈش پۈرسىتىدىن پايدىلىنىپ، مال ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئاچتى، تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ دۆربىلجىن ناھىيىسىنىڭ «ئۆكتەبىر» گۈڭشىسى مال ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئېچىپ، 2 كۈندە چارۋىچىلارنى 100 نەچچە مىڭ يۆنىلىك تاۋار بىلەن تەمىنلىدى. يەنە نەچچە يۈز تۈياق كالا سېتىۋالدى. بىر مۇنچە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار دۆلەت ئىگىلىكىدىكى توپ سېتىش شىركەتلىرى بىلەن بىرلىشىپ تىجارەت قىلدى، ئىلى ۋىلايىتى كۈنەس ناھىيىسىنىڭ زوكىتاي تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ناھىيىلىك تۇرلۇك مالالار شىركىتى بىلەن بىرلىشىپ، توپ ۋە پارچە سېتىش بىرلەشمە تىجارەت دۇكىنى قۇرۇپ، يېزىلارنى سائادەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەشنى ئىلگىرى سۈرۈپ، تاۋار ئوبوروت يوللىرىنى راۋانلاشتۇردى. بۇنداق قىلىش — دۆلەت ئىگىلىكىدىكى توپ سېتىش شىركەتلىرىنىڭ مەبلەغ، مال مەنبەسى جەھەتتىكى ئۈستۈنلۈكىنى جارى قىلدۇرۇشقا، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكى خادىملار، ئۈسكۈنىلەرنىڭ رولىنى جارى قىلدۇرۇشقا پايدىلىق بولدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا قارىشىلىق ماگىزىنلار ۋە شۇبە سېتىش دۇكانلىرىنىڭ ناھىيىدىن مال كىرگۈزۈشكە قارىغاندا بىرلەشمە تىجارەت ماگىزىنلىرىدىن مال كىرگۈزۈشى قولايلىق، ۋاقتىدا بولدى. ئىلگىرى بىرلا مال سېتىۋالغۇچى خادىم مال كىرگۈزەتتى، بىرلەشمە تىجارەت دۇكىنى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ھەرقايسى ماگىزىنلار، دۇكانلاردىكى پىركازچىكلار بىرلەشمە تىجارەت ماگىزىنلىرىدىن ئۆرىشكە كۆرۈپ مال كىرگۈزىدىغان بولدى، بۇنىڭ بىلەن

كىرگۈزگەن تاۋارلارنىڭ بازىرى ئىتتىك بولۇپ، ئۇزاقتىن بۇيان ساقلىنىپ كەلگەن سېتىۋېلىش بىلەن سېتىش بىر - بىرىدىن ئايرىلىپ كېتىش مەسىلىسى ھەل قىلىندى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ يىللاردىن بۇيانقى تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 6 — 2 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار	پارچە سېتىش سوممىسى	ئاپتونوم رايوندا ئىستېمال بۇيۇملىرىنىڭ پارچە سېتىش سوممىسىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى %	يىللار	پارچە سېتىش سوممىسى	ئاپتونوم رايوندا ئىستېمال بۇيۇملىرىنىڭ پارچە سېتىش سوممىسىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى %
1950	74	0.42	1968	22052	18.46
1951	531	2.13	1969	23454	18.36
1952	1362	4.18	1970	23738	18.41
1953	3443	8.74	1971	22721	16.86
1954	6977	14.18	1972	21052	15.02
1955	11027	18.68	1973	23674	15.64
1956	10332	15.29	1974	24848	16.07
1957	13042	15.98	1975	33194	20.12
1958	18925	21.16	1976	33102	18.66
1959	13735	12.76	1977	36081	19.20
1960	16224	14.07	1978	42867	20.19
1961	13285	13.34	1979	46772	19.59
1962	17727	17.60	1980	51794	18.54
1963	19046	19.59	1981	54536	16.77
1964	28269	20.71	1982	55695	16.03
1965	22111	20.05	1983	55714	14.24
1966	23282	19.76	1984	56095	12.79
1967	27485	21.86	1985	64307	13.00

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئاساسلىق سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەش مىقدارى

جەدۋەل: 6 — 3

مال نامى	بىرلىكى	1953	1955	1957	1962	1965	1970	1975	1978	1980	1982	1984	1985
شېكەر	تونا	217	1564	2098	3794	2174	4089	3171	5976	8523	8418	8383	8632
كەمپىت	تونا	50	212	737	510	921	820	1930	3652	5417	5229	4220	4396
پېچىنە - پەرەنىك	تونا								1024	1418	1635	1568	1600
ھاراق	تونا	94	318	420	598	811	581	888	3296	5792	7062	6932	7387
تاماكا	يەشىك	2210	2704	3500	1570	4349	8561	7120	12049	12785	11131	12628	15600

پاختا رەخ	10 مىڭ مېتىر	865	1950	2871	2254	3805	4844	5234	5419	5839	5071	3444	2460
خىمىيىلىك تالالىق رەخ	10 مىڭ مېتىر						110	126	134	118	106	201	253
دىلۇن، پاختا ئارىلاش رەخ	10 مىڭ مېتىر							154	67	115	196	228	480
نىلۇن	10 مىڭ مېتىر		1	2.3	4.8	12	8	12	20	31	55	60	56
تاۋار - دۇردۇن	10 مىڭ مېتىر	12	39	115	219	221	203	206	243	647	911	1081	806
يۇڭ يىپ	100 كىلوگرام			19	100	51	75	110	320	350	380	246	386
كىيىم-كېچەك	10 مىڭ قۇر	1	2.7	6.7	7	14	25	62	110	197	232	199	172
تازىلىق ئىشتان-كۆينەكى	10 مىڭ قۇر		4	7	7	13	25	27	28	42	55	59	52
پاختا - يۇڭ ئىشتان-كۆينەك	10 مىڭ قۇر		2	2	7	14	24	29	49	64	71	71	76
يەڭسىز مايكا	10 مىڭ دانە	3	8	12	41	81	159	123	117	150	153	140	137
يىپ پايپاق	10 مىڭ جۈپ	35	115	62	66	98	112	118	130	165	186	183	188
كالاچ	10 مىڭ جۈپ	0.6	20	21	87	120	155	184	137	179	140	136	146
خۇرۇم ئاياغ	10 مىڭ جۈپ	4	19	25	20	27	25	31	46	88	104	133	112
سۇلياۋ ئاياغ	10 مىڭ جۈپ						18	42	55	77	96	83	82
ئەدىيال	10 مىڭ دانە		2	5	3	4	6	6	11	17	19	15	20
لۆڭگە	10 مىڭ دانە	8	29	32	40	48	58	110	183	217	215	183	196
سەرەڭگە	يەشىك	6330	20143	18140	33472	48751	80100	100630	114872	129330	119420	116082	99517
سوپۇن	يەشىك	3200	14830	11040	62031	88340	62350	88200	106387	114800	100590	93890	103900
سوپۇن پاراشوكى	تونىنا					120	880	1896	2470	2729	3537	4101	4109
چايدان	100 دانە	20	113	245	575	631	669	1938	1698	2729	2714	2867	2858
سىرلىق كوزا	100 دانە	24	226	1052	1096	1156	1644	1708	1985	2922	2432	2439	2340
سىرلىق قەلەي داس	100 دانە	10	182	924	1116	1342	1600	2233	3616	4810	4000	4442	4280
مانتا كورىسى	100 دانە		45	161	267	45	262	416	850	892	812	967	1017
كىيىم تىكىش ماشىنىسى	دانە	200	181	1017	1310	13352	18720	33119	31726	40535	53820	27603	25779
قول سائىتى	100 دانە	10	10	13	2	7	30	180	358	529	701	561	669
تام سائىتى	100 دانە					5	22	83	135	179	157	166	216

قول چىراق	100 دانە	52	171	490	514	525	830	1075	1435	2547	2795	3279	3964
قول چىراق باتارىيىسى	يەشىك	1200	3300	3800	7762	14230	20255	37280	55320	95871	110570	115262	120250
ۋېلىسىپىت	دانە	100	214	872	395	2589	5507	35000	56240	45408	64854	84844	62768
رادىئولۇق ئۈن-ئۇلغۇ	دانە					562	2374	28809	20496	40487	94000	43363	46362
لامپۇچكا	100 دانە				24	251	813	5755	7819	13681	16224	18086	21394
كىرئالغۇ	دانە											3788	22560
تېلېۋىزور	دانە										3583	12179	25097
توڭلاتقۇ	دانە												1262
توك شامالدۇر-غۇچ	دانە												3704
سىم	تونىا			59	103	214	94	529	632	1288	1065	972	856
مىق	تونىا			58	117	318	118	511	698	775	811	807	875
ساپ شۇلتا	تونىا					56	52	250	423	331	313	363	435
كىرسىن	تونىا	566	903	3000	5307	7036	3260	6023	6213	5239	4439	4571	4038

II باب

يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت كەسپى

شىنجاڭدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت كەسپى ئاساسلىقى، يېمەك - ئىچمەك، مېھمانخانا، سۈرەت تارتىش، سەترلاچلىق، بوياقچىلىق، مۇنچا قاتارلىق 6 جەھەتتىكى كەسىپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇ يەنە تەدرىجىي ھالدا رېمونتچىلىق، ھاۋالە بويىچە سېتىش، تامغا ئويۇش قاتارلىق تۈرلەرنى قانات يايدۇردى. يېزىلاردىكى يەككە يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت كەسپىنى سىستېما بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى باشقۇردى.

§ 1 . تور - نۇقتىلار

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا سودا تور - نۇقتىلىرىنى قۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاشخانا، ناۋايخانا، مېھمانخانا، دەك

قاتارلىق يېزا يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرىنى قۇرۇپ، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى، تۇرمۇشى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلدى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «يېزىلارنىڭ سودا تور - نۇقتىلىرىنى تەڭشەش توغرىسىدىكى دوكلات»ىدا، ئاممىنىڭ سودا - سېتىق قىلىشىغا قولايلىق بولۇش، شەھەر بىلەن يېزىلار ئوتتۇرىسىدا مال ئالماشتۇرۇشقا پايدىلىق بولۇش، ئىقتىسادىي ھېساباتقا ئۈيغۇن بولۇش، خۇسۇسىي سودىنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇشتىن ئىبارەت يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك تور - نۇقتىلىرىنى قۇرۇش پرىنسىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى. يىل ئاخىرىدا ماگىزىن، شۆبە دۇكانلارنى كۆپەيتىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، نۇقتىلىق ھالدا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تۇرۇشلۇق بازارلار ۋە قاتناش تۇگۈنلىرىدە يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك تور - نۇقتىسىدىن 270نى قۇردى.

1962 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش توغرىسىدا بەرگەن يوليورۇقىدا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەن يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىپ، يېزىلارنىڭ بازار سودىسىغا رەھبەرلىك قىلىشى ۋە ئۇنى باشقۇرۇشى كېرەك، دەپ كۆرسەتتى. 1963 - يىلغا كەلگەندە، 440 يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت كەسپى تور - نۇقتىسى ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ، 1208 ئادەم ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە يېمەك - ئىچمەك كەسپى تور - نۇقتىسى 338گە، مۇلازىمەتچىلىك تور - نۇقتىسى 102گە يەتتى. 1966 — 1976 - يىلغىچە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»نىڭ كاشىلىسى تۆپەيلىدىن، ئاپتونوم رايوندا ئاشلىق كېمەيىپ، بىر قىسىم جايلار ئاشلىق بىلەن ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلىيەلمىدى، بۇنىڭ بىلەن يېمەك - ئىچمەك كەسپىدە ئاشلىق، ياغ، گۆش تەمىناتى قىس بولۇپ، ئەنئەنۋىي يېمەكلىكلەرنىڭ تۈرى ئازلاپ كەتتى، نەتىجىدە دېھقانلار پىشۇرۇلغان يېمەكلىك سېتىۋالالماسلىق، يولۇچىلارنىڭ تاماق يېيىشى قىيىن بولۇشتەك ئەھۋال كۆرۈلۈپ، يېمەك - ئىچمەك كەسپىي تىجارىتى توختاپ قېلىشتەك ۋەزىيەت شەكىللەندى.

1977 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپ چاقىرغان شىمالىي جۇڭگودىكى 16 ئۆلكە، ئاپتونوم رايونىنىڭ يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك خىزمىتىدىن دوكلات بېرىش يىغىنىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان «ئاممىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاپ، بازارنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك» دېگەن تەلەپنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، يېزىلاردىكى يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەتچىلىك خىزمىتىنى مۇھىم ئىشلار كۈن تەرتىپىگە كىرگۈزدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئاساسىي قاتلام خىزمىتى باشقارمىسى مەخسۇس ئادەم بەلگىلەپ، ئىلى، قەشقەر، سانجى، بايىنغولىن، قىزىلسۇ، بورتالا، تارباغاتاي، ئاقسۇ، ئالتاي قاتارلىق ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاستلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، ئايرىم-ئايرىم ھالدا ئاساسىي قاتلام خىزمەت بۆلۈمى تەسىس قىلدى ياكى مەخسۇس باشقۇرۇش خادىمى قويدى. يەكەن، كۇچا، ئۇرۇمچى قاتارلىق ناھىيىلەردە ئاساسىي قاتلام خىزمىتى بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىپ، ئۇنى يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك كەسپىگە مەسئۇل قىلدى. 1977 - يىلدىن باشلاپ مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ئاساسىي قاتلام خىزمىتى ئىدارىسى ۋە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئاساسىي قاتلام خىزمىتى باشقارمىسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا گۇچۇڭ ناھىيىسىنىڭ بەنجەيگۇ، جىمسار ناھىيىسىنىڭ سەنتەي، كۇچا ناھىيىسىنىڭ چىمەن، بۈگۈر ناھىيىسىنىڭ چېدىر، قورغاس ناھىيىسىنىڭ لۇساۋگۇ، قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسىنىڭ يايچان، پوسكام ناھىيىسىنىڭ 9 - گۇڭشېلىرىدا «يېزا يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك ئالاقىلىشىش نۇقتىسى» قۇرۇپ، تىجارەت ئەھۋالىنى تەھلىل قىلىپ، تەكشۈرۈپ تەنقىد قىلىپ، تور - نۇقتا قۇرۇلۇشىنى قانات يايدۇردى، يىل ئاخىرىدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا قاراشلىق يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك تور - نۇقتىسى 465كە، ئىشقا ئورۇنلاشقانلار 1436گە يەتتى. چوڭ تىپتىكى 3 يېمەك - ئىچمەك نۇقتىسىنىڭ تىجارەت سوممىسى 300 مىڭ يۈەندىن ئاشتى، ئوتتۇرا تىپتىكى

5 يېمەك - ئىچمەك نۇقتىسىنىڭ تىجارەت سوممىسى 100 — 300 مىڭ يۈەنگىچە بولدى، قالغانلىرى كىچىك تىپتىكى تور - نۇقتىلار بولۇپ، 97.7%نى ئىگىلىدى. كارىۋىتى 100دىن ئارتۇق چوڭ تىپتىكى مېھمانخانىدىن بىرسى، كارىۋىتى 40 — 100گىچە بولغان ئوتتۇرا تىپتىكى مېھمانخانىدىن 5ى، كارىۋىتى 40تىن تۆۋەن بولغان كىچىك تىپتىكى مېھمانخانىدىن 8ى قۇرۇلۇپ، ئومۇمىي كارىۋات سانى 720گە يەتكۈزۈلدى.

1978 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قاتلام خىزمىتى يىغىنىدا ھەربىر ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ ئۆزى تۇرۇشلۇق جايدا يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك تور - نۇقتىسى قۇرۇشى، قاتناش تۈگۈنلىرىدە، بىرقەدەر چوڭ بازارلاردا ئاشخانا، مېھمانخانا، سەتىراچخانا قۇرۇشى، پەيدىنپەي بەزى سۈرەتخانا، مۇنچىلارنىمۇ قۇرۇشى كېرەك، دەپ تەلەپ قىلىندى. 1979 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەيدانلىرى ۋە يېزىلاردىكى گۈڭشې، ئەترەتلەر، شەھەرلەر ۋە قاتناش لىنىيىلىرى بويلىرىدا ئاشخانا، مېھمانخانا ئاچسا بولىدۇ، دەپ ئۇقتۇرۇش چىقاردى. ئۇنىڭدىن كېيىن، يەنە خەلق گۈڭشېلىرى شەھەر - بازارلاردا، قاتناش لىنىيىسى بويلىرىدايېمەك- ئىچمەك دۇكانلىرىنى، مېھمانخانا، دەڭ - ساراي، مۇنچا، سەتىراچخانا، سۈرەتخانا، رېمونتخانا قاتارلىق مۇلازىمەتچىلىك كەسىپلىرىنى يولغا قويسا بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1979 - يىل 7 - ئايدا قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك خىزمىتى يىغىنى ئېچىپ، يېمەك - ئىچمەك كەسپىگە كېرەكلىك ئاشلىق كۆرسەتكۈچىنى كۆپەيتتى ھەمدە يېزا ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىدىكى ئاشپەزلەرنى تەربىيىلىدى. مەكىت، مارالبېشى، قەشقەر يېڭىشەھەر، قەشقەر كوناشەھەر، يوپۇغا ناھىيىلىرى ۋە قەشقەر شەھىرىگە قاراشلىق يېڭى ئۆستەڭ، قورغان گۈڭشېلىرىدا كېلىشىم باھادىكى يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك كەسپى قانات يايدۇرۇلۇپ، ئەنئەنىۋى يېمەك - ئىچمەك كەسپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. پوسكام، قاغىلىق ناھىيىلىرىدىكى بىر قىسىم ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردا سەتىراچلىق، سەيپۇڭلۇق، ياماقچىلىق، دەڭ - ساراي قاتارلىق تور - نۇقتىلار كۆپەيتىپ قۇرۇلدى. شۇ يىلى مالىيە مىنىستىرلىكى قەشقەرنىڭ يېمەك - ئىچمەك كەسپىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش تەجرىبىسىنى كېڭەيتىپ، يېزىلارنىڭ يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرىنىڭ قۇرۇلۇشىنى تېزلىتىپ، بازارنى قويۇۋېتىش ئېھتىياجىغا ئۇيغۇنلىشىش ئۈچۈن، 1979 - يىل 1 - ئايدىن باشلاپ، ئاساسىي قاتلامتەمىنات- سودا كوپىراتىپلىرىغا قاراشلىق يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك، رېمونتچىلىق ساھەسىدىن ئېلىنىدىغان تاپاۋەت بېجىنى 39%تىن 20%كە چۈشۈرۈشنى قارار قىلدى، ھەمدە يېزىلارنىڭ يېمەك - ئىچمەك كەسپىدىن ئېلىنغان پايدىنىڭ 80%نى تور - نۇقتىلارنى كۆپەيتىشكە ئىشلىتىشنى بەلگىلىدى. بۇنىڭ بىلەن يېزىلاردا يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرى تېز كۆپەيدى. 1979 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قۇرغانيېمەك- ئىچمەك مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى 612گە، ئورۇنلاشقان خادىم 2077گە يېتىپ، 1965 - يىلدىكىدىنئايرىم- ئايرىم ھالدا 45% ۋە 95% ئاشتى، بۇ، شىنجاڭدىكى 9 مىليون 880 مىڭ يېزا نوپۇسىنىڭ 10 مىڭدىن 2 پىرسەنتىنى ئىگىلەپ، يەنىلا مەملىكەت بويىچە يېزىلارنىڭ يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت كەسپىدىكى خادىملارنىڭ يېزا ئىگىلىك نوپۇسىدا ئىگىلىگەن نىسبىتىدىن تۆۋەن بولدى.

1980 - يىل 5 - ئايدا مەملىكەتلىك سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى باشلىقلىرى يىغىنىدا «يېزا بازارلىرىدىكى يېمەك - ئىچمەك كەسپى تور - نۇقتىلىرى تولۇق بولمىغان جايلاردا ۋە يېڭى سانائەت، كان رايونلىرىدا كەسىپنى باشقۇرغۇچى تارماقنىڭ پىكىرىنى ئالغان ۋە سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن، گۈڭشې، ئەترەتلەرنىڭ يېمەك - ئىچمەك تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشىغا رۇخسەت قىلىنىدۇ» دەپ بەلگىلەندى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ ئۇقتۇرۇشىدا «ئومۇمەن تور - نۇقتىلار، خادىملار كەمچىل بولغان، ئۇنىڭ ئۈستىگە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئۇنى تولۇقلاشقا كۈچى يەتمىگەن جايلاردا ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ يېمەك - ئىچمەك،

مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرىنى قۇرۇشىغا ياردەم بېرىش كېرەك» دەپ قارار قىلىنىدى. بۇنىڭغا ئاساسەن، يەكەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئالدى بىلەن 11 - گۈڭشىدا مەبلەغ سېلىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرى بىلەن بىرلىشىپ ئاشخانا، ناۋايخانا قۇردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا خەلق گۈڭشىلىرى، ئىشلەپچىقىرىش چوڭ ئەترەتلىرىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ قوللىشى بىلەن يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تور - نۇقتىسىدىن 331ى قۇرۇلدى. بۇنىڭ بىلەن 625 ئادەم ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇلدى، يەككەيەمەك- ئىچمەك، مۇلازىمەت يايمىلىرى كۆپەيمەك 4684كە يەتتى، بۇنىڭ بىلەن يېزا يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت بازىرى جانلىنىشقا باشلىدى. شۇ يىلى 6 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى چاقىرغان يېزا يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت خىزمىتى يېغىندا مۇنۇلار تەلەپ قىلىندى: «جايلار ناھىيىنى بىرلىك قىلىپ، ئىشلەپچىقىرىشقا پايدىلىق بولۇش، ئاممىغا قولايلىق بولۇش، ھېسابات مۇڭاپىق بولۇش، ئۆز جايىنىڭ ئەھۋالىغا يارىشا ئىش كۆرۈش پرىنسىپى بويىچە، يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرىنى مۇڭاپىق كۆپەيتىپ، ھەربىر ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىنىڭ يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى بولۇش، بىرقەدەر چوڭ بازارلار، قاتناش تۈگۈنلىرىدە ئومۇمەن ئاشخانا، مېھمانخانا، سۈرەتخانا، سەتىراچخانا، رېمونتخانا قاتارلىق مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرى بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇشى كېرەك». ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى شىنجاڭنىڭ كونكرېت ئەھۋالىغا ئاساسەن، جايلاردىن ئۆز ئەھۋالىغا يارىشا ئىش كۆرۈپ كىچىك ئاشخانا، مېھمانخانا قاتارلىقلارنى كۆپەرەك قۇرۇپ، ئاز پۇل خەجلەپ، كۆپ ئىش قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 1980 — 1981 - يىلغىچە، جەمئىي 50 ئاشخانا، 20 مېھمانخانا ۋە باشقا مۇلازىمەت تور - نۇقتىسىدىن 200ى قۇرۇلدى، قەشقەر ۋىلايىتىدە شۇ يىلى 60 بازاردا سوغۇق ئىچىملىك دۇكىنى، چايخانا، سەتىراچخانا، رېمونتخانا قاتارلىق مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرى قۇرۇلدى. قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاقچى، ئۇلۇغچات، پەيزاۋات ناھىيىلىرىنىڭ قاتناش ئېغىزلىرى ۋە بازارلىردا ناۋايخانا، سامسىخانا، سەتىراچخانا، سۈرەتخانا قاتارلىق مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرىنى قۇردى. 1980 - يىلى ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى قۇرغان يېزىلاردىكى يەمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى 1979 - يىلدىكى 612دىن كۆپەيىپ 713كە يەتتى، ئۇنىڭدىكى خادىم 1979 - يىلدىكى 2077 ئادەمدىن 2347 ئادەمگە كۆپەيدى، شىنجاڭ بويىچە ئوچتىن ئىككى قىسىم خەلق گۈڭشىسى ۋە يەرلىك دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق مەيدانلىرىدا يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرى قۇرۇلدى.

1982 - يىلى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا تەرتىپكە سېلىش ۋە تەڭشەش ئېلىپ بېرىلدى، يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرىدىن ئۈزاق مۇددەت زىيان تارتىپ كەلگەن 53تور- نۇقتا تەرتىپكە سېلىش، بىرلەشتۈرۈش ئارقىلىق ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، سۈرەتخانا، رېمونتخانا، سوغۇق ئىچىملىك دۇكىنى قاتارلىق مۇلازىمەت تور - نۇقتىسىدىن 58ى كۆپەيتىلدى.

يېزىلاردا يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمىتى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تىجارەت سوممىسى تۆۋەنلەپ كەتتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى قۇرغان يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى 1981 - يىلدىكى 678دىن تۆۋەنلەپ1983- يىلى 500گە چۈشۈپ قالدى. 1984 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تارقاتقان «مەملىكەتلىك يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت خىزمىتى سۆھبەت يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسى» دا زىيان تارتىپ كېلىۋاتقان يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت كەسىپدە تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش ئارقىلىق زىيان تارتىشنى پايدا ئېلىشقا ئۆزگەرتىش، دۆلەت ۋە ئاممىنىڭ مەنپەئەتىگە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان پاسسىپ، ئىشتىن توختاپ قالغان، تارقاق ھالەتتە تۇرۇۋاتقان، تاقىلىپ قالغان مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرىنى تەرتىپكە سېلىپ تىجارىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش كېرەك، دەپ كۆرسىتىلدى. شۇنىڭ بىلەن شۇ يىل ئاخىرىدا 538 يەمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسى قارىمىقىدىكى يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى 627گە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 1160قا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە يېمەك - ئىچمەك تور - نۇقتىسى 386، مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى 260، رېھونتچىلىق تور - نۇقتىسى 41. مۇلازىمەت كەسپىدە مېھمانخانا 44، سۈرەتخانا 33، سەيراچخانا 62، باشقىلىرى 121 بولۇپ، بارلىق تور - نۇقتىلار 1956 - يىلدىكىدىن 1.4 ھەسسە، 1977 - يىلدىكىدىن 38% كۆپەيدى. چوڭ تىپتىكى 12 يېمەك - ئىچمەك‌تور- نۇقتىسىنىڭ تىجارەت سوممىسى 300 مىڭ يۈەندىن ئاشتى، ئوتتۇرا تىپتىكى 5 يېمەك - ئىچمەك تور - نۇقتىسىنىڭ تىجارەت سوممىسى 100 — 300 مىڭ يۈەن ئارىلىقىدا بولدى، قالغانلىرى كىچىك تىپتىكى‌يېمەك- ئىچمەك تور - نۇقتىسى بولۇپ، يېمەك - ئىچمەك تور - نۇقتىسى ئومۇمىي سانىنىڭ 95.4% نى ئىگىلىدى. 100دىن ئارتۇق كارىۋىتى بار چوڭ تىپتىكى مېھمانخانا 3كە يەتتى، 40 — 100گىچە كارىۋىتى بار ئوتتۇرا تىپتىكى مېھمانخانا 7گە يەتتى، 40تىن تۆۋەن كارىۋىتى بار كىچىك تىپتىكى مېھمانخانا 34كە يەتتى. كىچىك تىپتىكى مېھمانخانىلار مېھمانخانا ئومۇمىي سانىنىڭ 77.3% نى ئىگىلىدى، ئومۇمىي كارىۋات سانى 2320 بولۇپ، 1977 - يىلدىكىدىن 2.2 ھەسسە كۆپەيدى. يېزىلاردا يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت قويۇۋېتىلىپ، كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، بىرلا ئورۇن تىجارەت قىلىشتىن كۆپ ئورۇن تىجارەت قىلىشقا تەرەققىي قىلىپ، دۆلەت، كوللېكتىپ، شەخسلەر بىرلىكتە ئاتلىنىشتەك ئاۋات ۋەزىيەت بارلىققا كەلدى. يەككە يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت كەسپى تور - نۇقتىلىرى تېز تەرەققىي قىلدى، 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە شەھەر - يېزىلاردىكى يەككە يېمەك - ئىچمەك تور - نۇقتىسى 17 مىڭدىن كۆپرەككە، ئۇنىڭدا ئىشلەيدىغانلار 26 مىڭغا، تىجارەت سوممىسى 30 مىليون يۈەنگە يەتتى؛ مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى 9200گە، ئۇنىڭدا ئىشلەيدىغانلار 13 مىڭغا، تىجارەت سوممىسى 42 مىليون يۈەنگە يەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە يەككە يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ 40 ھەسسىسىگە تەڭلەشتى. يەككە يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تىجارەت سوممىسى 72 مىليون يۈەن بولۇپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ 20 ھەسسىسىگە باراۋەر كەلدى.

§ 2 . تىجارەت

1. يېمەك - ئىچمەك كەسپى

شىنجاڭ كۆپ مىللەتلىك رايون، تارىختا يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت كەسپى بازار ئىقتىسادىي پائالىيەتلىرىنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، بازارغا كىرىپ «سودا - سېتىق قىلىش، ئۇنى - بۇنى ئېلىپ يېيىش، ئىچىش، ئۆيىگە ئازراق ئېلىپ كېتىش» دېھقانلارنىڭ ئادەتتىكە ئايلاندى. 1952 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى مىللىي ئالاھىدىلىككە ئاساسەن مۇسۇلمان ئاشخانىسى، ناۋايخانا، كالا - قوي گۆشى دۇكىنى قاتارلىق كەسىپلەرنى يولغا قويدى.

1966 — 1976 - يىلغىچە بولغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، ئۇزاققىچە خام ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەش پېتەرلىك بولمىغاچقا، ئەنئەنىۋى تىجارەت تۈرلىرى ئازىيىپ، تىجارەت ۋاقتى قىسقارتىلىپ زىيان ۋە ئىسراپچىلىق كۆرۈلدى. بۇنىڭ بىلەن ناھايىتى چوڭ يوچۇق پەيدا بولۇپ، چۆپقەتچىلىك قىلىش، ئارقا ئىشىكتىن مېڭىش، ئەمەلدارلارچە سودىگەرلىك ئىستىلى بىرقەدەر ئومۇمىيۈزلۈك ساقلاندى. بەزى تىجارەت ئاشخانىلىرى كۆتۈۋېلىش ئاشخانىلىرىغا ئايلىنىپ قىلىپ، بىكارغا يېيىش، بىكارغا ئىگىلىۋېلىش ۋە خىيانەت قىلىش، ئوغرىلاش ئەھۋاللىرى ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە ساقلىنىپ، نۇرغۇن يېمەك - ئىچمەك تور -

نۇقتىلىرىدا زىيان كۆرۈلدى. مەسىلەن: جىمىسار ناھىيىلىك سەنتەي تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئاشخانىسى 1973 — 1977 - يىلغىچە 27 مىڭ يۈەن زىيان تارتتى. 1979 - يىل 10 - ئايدا ئاپتونوم رايون شىنجاڭ بويىچە يىمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت خىزمىتى يېغىنى ئېچىپ، يېزىلارنىڭ يىمەك - ئىچمەك كەسىپىدە ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەرگە ئاساسەن، تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاشنى تېما قىلىپ، مۇستەقىل ھېساباتنى يولغا قويۇپ، مىللىيچە يىمەك - ئىچمەك كەسىپىنى ئىسلىگە كەلتۈرۈپ، ئۆز جايىنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن، مۇلازىمەت ۋاقتىنى ئۇزارتىپ، بىر ھەپتىدە ئاران 2 كۈن (بازار كۈنى ۋە يەكشەنبە كۈنى) لا تىجارەت قىلىش ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىشنى تەلەپ قىلدى. 1979 - يىلى قەشقەر ۋىلايىتىدىكى 29 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ تاختاي ۋە كېلىشىم باھادا تىجارەت قىلىش كەسپىنى يولغا قويۇپ، كەچلىك تىجارەت كەسپىنى قانات يايدۇردى ھەمدە يېڭى مۇلازىمەت تۈرىنى يەنى ئۇنغا نان تېگىشىش تۈرىنى يولغا قويدى. ئارقىدىنلا ئاقسۇ، بايىنغولىن، قىزىلسۇ قاتارلىق ۋىلايەت - ئوبلاستلار بۇ تەجرىبىنى ئارقا - ئارقىدىن كېڭەيتتى ھەمدە تىجارەت ۋاقتىنى ئۇزارتىپ، ئاممىنى ئاشلىق بىلىتى بولمىغان ئەھۋالدىمۇ تاماق يېيەلەيدىغان قىلدى. 1980 - يىلى يەككەيىمەك- ئىچمەك كەسپى تېز كۆپەيىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە 4684 كە يەتتى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى باشقۇرۇشىدىكى يىمەك - ئىچمەك كەسپىنىڭ زىيان تارتىش دائىرىسى رىقابەت داۋامىدا %30 كە يەتتى. پۈتۈن يىللىق پايدا 1979 - يىلدىكى 587 مىڭ يۈەندىن تۆۋەنلەپ 235 مىڭ يۈەنگە چۈشۈپ قالدى. قەشقەر ۋىلايىتىگە قاراشلىق 11 ناھىيە، شەھەرنىڭ يېزا يىمەك - ئىچمەك كەسپىنىڭ ھەممىسى زىيان تارتتى، ھەتتا تىجارەت سوممىسى قانچە كۆپ بولغانسېرى شۇنچە كۆپ زىيان تارتىپ، تىجارىتىنى داۋاملاشتۇرۇشقا ئامالسىز قالدى. ئاقسۇ بىر يىلدا 62 مىڭ يۈەن زىيان تارتتى، كۇچا ناھىيىسىدىكى 14 ئاشخانىنىڭ ھەممىسى زىيان تارتتى. بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستى يېزا يىمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت كەسپىدىن ئېلىنغان پايدىنى يېغىندىلاپ ھېسابلاپ كۆرۈپ، يەككە تۈر بويىچە يىمەك - ئىچمەك كەسپىدە كۆرۈلگەن زىيانىنى تەھلىل قىلدى. بۈگۈر ناھىيىسىدىكى يېڭىسار، چېدىردىكى ئىككى ئاشخانىنىڭ تىجارەت سوممىسى 61 مىڭ 600 يۈەن بولۇپ، 1600 يۈەن زىيان تارتقان، ئۇنىڭ زىيان تارتىش نىسبىتى %9.9 كە يەتكەن. خېجىڭ ناھىيىسىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى 5 ئاشخانا ۋە 2 مېھمانخانا جەمئىي 14 مىڭ 800 يۈەن پايدا ئالغان، بۇ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2000 يۈەندىن تۇغرا كەلگەن. تۇرپان ناھىيىسىدىكى 13 يېزا ئاشخانىسىدا زىيان كۆرۈلگەن.

1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقۇرۇشىدىكى زىيان تارتقان يېزا يىمەك - ئىچمەك كەسپى 62 گە يېتىپ، زىيان تارتىش دائىرىسى %1.9 نى ئىگىلىدى. 1982 - يىلى زىيان تارتقان كارخانا 51 گە، زىيان تارتىش دائىرىسى %8 كە يېتىپ، 2 يىلدا 164 مىڭ يۈەن زىيان كۆرۈلدى. 1983 - يىلى تىجارەتنى ھۆددىگە بېرىش، ھېسابات بىرلىكىنى كىچىكلىتىش، تىجارەت باشقۇرۇشنى ياخشىلاش، تىجارەت تۈرىنى كۆپەيتىش ئارقىلىق زىيان تارتىش ئەھۋالى دەسلەپكى قەدەمدە تىزگىنلەندى. 1984 - يىلى تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرى باشقۇرۇشىدىكى يېزا يىمەك - ئىچمەك كەسپىنىڭ يىللىق پايدا سوممىسى 450 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1982 - يىلدىكىدىن %28.6 ئاشتى. 1984 - يىلى ئېچىلغان مەملىكەتلىك يىمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت سۆھبەت يىغىنىدا مۇنداق 4 تۈرلۈك تەلەپ ئوتتۇرىغا قويۇلدى: 1) كارخانىلارنى داۋاملىق تۈزەپ ياخشى تەرتىپكە سېلىپ، تىجارەت باشقۇرۇش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يەنمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈپ، يىل ئاخىرىدا زىيان تارتقان كارخانىلار زىيان تارتىشنى پايدا ئېلىشقا ئۆزگەرتىشى كېرەك؛ 2) تىجارەت قۇرۇلمىسىنى تەڭشەپ، مۇلازىمەت ساھەلىرىنى ئېچىش كېرەك. يېزىلارنىڭ يىمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت كەسپىدە ئۆز جايىنىڭ ئەھۋالىغا يارىشا ئىش كۆرۈپ، كۆپ خىل شەكىلدىكى بىرلىشىپ تىجارەت قىلىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇش كېرەك. دېھقانلارنىڭ ئېھتىياج ئالاھىدىلىكىنى كۆزدە تۇتۇپ، بىر تۈركۈم ئەنئەنىۋى داڭلىق، ئالاھىدە يىمەكلىكلەر ۋە مۇلازىمەت تۈرلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش كېرەك؛ 3) كەسپىي - تېخنىك خادىملارنى

تەربىيىلەشنى تېزلىتىش كېرەك؛ 4) كارخانىلاردا مۇئەسسەسىلەرنى يېڭىلاش، ئۆزگەرتىش، كېڭەيتىش، ئۇسكۇنىلەرنى يېڭىلاش ئىشنى ياخشى ئېلىپ بېرىش كېرەك؛ بۇ قېتىمقى يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېزا يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى خىزمىتى ۋەزىپىسىنى زىيادە پايدىغا ئۆزگەرتىشتىن ئىبارەتنۇر. يېمەكلىكلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، كەسپىي - تېخنىك خادىملارنى تەربىيىلەش، كارخانىدا يېڭىلاش، ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشقا ئۆزگەرتىش. تېخنىك خادىملارنى تەربىيىلەشنى تېزلىتىش ئۈچۈن، 62 ئادەمنى خېيلۇڭجيالىڭ، جېجيالىڭ، سىچۈەن، شەنشى قاتارلىق ئۆلكىلەردىكى تەمىنات-سودا تېخنىكا ئىشچىلار مەكتىپى (ياكى سودا مەكتىپى) يېمەك - ئىچمەك كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش، يېمەك-ئىچمەك، قورما قورۇش تېخنىكىسى قاتارلىق تېخنىكىلارنى ئۆگىنىشكە ئەۋەتتى. قەشقەر ۋىلايىتى ۋە سانجى ئاپتونوم ئوبلاستىمۇ ئاشپەزلەرنى تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىپ، 100دىن ئارتۇق ئادەمنى ئۆگىنىشكە قاتناشتۇردى. شىنجاڭ تەمىنات - سودا مەكتىپىمۇ 40 نەچچە يېزا يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمىتى بويىچە تېخنىك خادىم تەربىيىلىدى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت تىجارەت سومىسى 3 مىليون 600 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1978 - يىلدىكىدىن 20.35% تۆۋەنلىدى.

2. مۇلازىمەت كەسپى

ئاپتونوم رايونىنىڭ زىمىنى كەڭ، ئىقتىسادى تەرەققىي قىلمىغان، دېھقان - چارۋىچىلار تارقاق ئولتۇراقلاشقان بولغاچقا، يېزىلاردىكى مۇلازىمەت كەسپىنىڭ تەرەققىياتى تولىمۇ تەكشى ئەمەس. ئاساسىي ئەھۋالى مۇنداق: جەنۇبىي شىنجاڭدا كۆپ، شىمالىي شىنجاڭدا ئاز؛ ناھىيە بازارلىرى، بازارلاردا ۋە قاتناش لىنىيىسى بويلىرىدا مۇلازىمەت تۈرى كۆپ، تەرەققىياتى تېز، يېزىلاردا بولۇپمۇ چارۋىچىلىق رايونلىرىدا مۇلازىمەت تۈرى ئاز، تەرەققىيات ئاستا بولغاچقا، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى ۋە تۇرمۇشى ئۈچۈن تولىمۇ قولايسىز.

50 - يىللاردا خۇسۇسىي سودا - سانائەتكە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈلۈشتىن ئىلگىرى، بەزى ناھىيە بازارلىرى ۋە مۇھىم بازارلاردا شەخسىي مېھمانخانىلار بار ئىدى، خۇسۇسىي ئىگىلىك ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن، ئۇلار تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتتى. مەسىلەن: گۈچۈڭ ناھىيىسىنىڭ لىخۇا جېيەن دېگەن يېرىدە ئەسلىدە دېڭ گاسەن ناملىق بىر مېھمانخانا بولۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكەندىن كېيىن نامى ئۆشۈك مېھمانخانىسىغا ئۆزگەرتىلگەن. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىن كېيىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مېھمانخانىسىغا ئۆزگەرتىلگەن. 50 — 60 - يىللاردا شىنجاڭ يېزىلىرىدىكى مېھمانخانىلارنىڭ ئۇسكۇنىلىرىنىڭ كۆپىنچىسى بىرقەدەر ئاددىي ئىدى؛ ساراي ۋە مېھمانخانىلار كېسەك - ياغاچ قۇرۇلمىلىق ئىمارەتلەر بولۇپ، كۆپىنچىسىدە كالا بار ئىدى، ياخشىراقلىرىدا ئادەم بېشىغا بىر يۈرۈشتىن يوتقان - كۆرپە، يۇز يۇيىدىغان داس بار ئىدى. قاتناش لىنىيىسى بويلىرىدىكى مېھمانخانىلارنىڭ كۆپىنچىسىنى قاتناش تارماقلىرى قۇرغان، بۇنداق جايلاردا بىرلا مېھمانخانا بولغاچقا، ياكى باشقا مېھمانخانىلار بولسىمۇ يولۇچىلارنىڭ تاللاش ئىمكانىيىتى بولمىغاچقا، يولۇچىلارنىڭ مۇلازىمەت سۈپىتى ۋە پوزىتسىيىگە بولغان ئىنكاسىمۇ ياخشى ئەمەس ئىدى.

1978 - يىلدىن كېيىن، ئىقتىسادنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا، يېزىلاردا بازارلارنىڭ قويۇقلىشىشىگە ئەگىشىپ، بەزى بازارلار، قاتناش لىنىيىسى بويلىرى ۋە ساياھەت نۇقتىلىرىدىكى مېھمانخانىلارنىڭ تەرەققىياتى تېز بولدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى، قاتناش تارماقلىرى، ساياھەت تارماقلىرى، يېزا - بازار كوللېكتىپى ۋە شەخسلەر بىرلىكتە ئاتالمىش، كۆپ ئورۇنلار رىقابەتلىشىش ۋەزىيىتى بارلىققا كەلدى. ئۈرۈمچى — ئىلى تاشيولىغا جايلاشقان قورغاس ناھىيىسىنىڭ لۇساۋگۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ

18 ياتاق، 88 كارىۋاتلىق مېھمانخانىسى بار، بۇ مېھمانخانا كۈنىگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 100دىن ئارتۇق يولۇچىنى كۈتۈۋالغان. ئۇنىڭ مۇلازىمەت سۈپىتى ياخشى بولۇپ، مېھمانلارغا قىزغىن، ئەتىراپلىق مۇلازىمەت قىلغان، ياتاقلىرىنى پاكىزە تۇتقان، ئۇنىڭ ئۈستىگە كىچىك ماگىزىن، كەچلىك تاماقخانا، يېمەكلىكنى ۋاكالىتەن سېتىش دۇكىنى، مىللىيچە مالالار دۇكىنى، دائىم ئىشلىتىلىدىغان دورا سېتىش پۈكىيى قۇرغان، پوچتا ماركىسى سېتىش، خەت - چەكلەرنى ۋاكالىتەن سېلىش كەسپىنى يولغا قويغان، يېرىم كېچىدە كەلگەن مېھمانلارغىمۇ تاماق، ئەتكەن چاي تەييارلاپ بەرگەن، شۇڭا بۇ مېھمانخانا، يولۇچىلارنىڭ راسا ئالقىشىغا ئېرىشكەن، بەزىدە كارىۋات تۈگەپ كەتسە، ئىشخانا ۋە دېزۇرنىخانىنى بوشۇتۇپ، يولۇچىلارغا ياتاق ئورۇنلاشتۇرۇپ بەرگەن. بۇ مېھمانخانىدا خەنزۇ، قازاق، موڭغۇل بولۇپ جەمئىي 26 ئىشچى - خىزمەتچى ئىشلەيدۇ، ئۇلار يىللىق پايدىنى 10 مىڭ يۈەندىن ئاشۇرۇپ، كۆپ قېتىم مەسئۇل تارماقلارنىڭ تەقدىرلىشىگە ئېرىشتى.

كەسكىن رىقابەت داۋامىدا، شىنجاڭدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مېھمانخانا كەسپىدە ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلغان بولسىمۇ، لېكىن بەزى جايلار يەنىلا قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلالمىدى. سانجى ئاپتونوم ئوبلاستىدا 1985 - يىلغىچە پەقەت كونا گۈچۈك، بەنجەيگۈ، سەنتەي ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا داۋاملىق مېھمانخانا ئاچتى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدا 1979 - يىلى 30 مېھمانخانا بار ئىدى، 1981 - يىلى 49غا يەتتى، 1985 - يىلى 44گە چۈشۈپ قالدى.

50 — 60 - يىللاردا يېزا، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا مۇلازىمەت كەسپى ناھايىتى ئاز ئىدى. 1978 - يىلدىن كېيىن بەزى مۇلازىمەت تۈرلىرى تەدرىجىي كۆپەيدى. نوپۇس بىرقەدەر كۆپ مەركەزلەشكەن جايلاردىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ساتىراچخانا، سۈرەتخانا قاتارلىقلارنى ئاچتى. 1982 - يىلى قەشقەر كونائەھەر ناھىيىسىدىكى 10 گۈڭشي ئىچىدە ئاران بىر گۈڭشي ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلا ساتىراچخانا ئاچتى. ئۇنى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىنىڭ تۈرلۈك مالالار ماگىزىنى قوشۇمچە باشقۇردى، 2 گۈڭشىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپى كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ماگىزىنىدا قوشۇمچە سۈرەتخانا تەسىس قىلدى.

قورغاس ناھىيىسىنىڭ چىڭسخوزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1976 - يىلى سۈرەتخانا ئاچقان. ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، بۇ سۈرەتخانا مۇلازىمەت سۈپىتىنى ئۆستۈرۈپ، مۇلازىمەت پوزىتسىيەسىنى ياخشىلاپ، سەييارە مۇلازىمەتنى قانات يايدۇرۇپ، تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئورگان، مەكتەپ، كەنت، ئائىلىلەرگە بېرىپ، يېزا - قىشلاقلارغا چۆكتۈر چۆكۈپ، ئۆيلەرگە بېرىپ سۈرەت تارتقان. «مىڭ ئائىلە بىر ئائىلىگە كەلمەي، بىر ئائىلە مىڭ ئائىلىگە بېرىش» تەدبىرىنى قوللىنىپ، ئاممىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرغان ھەمدە مۇلازىمەت تۈرىنى تېرىشىپ كېڭەيتىپ، سۈرەتنى چوڭايتىش، رەڭلىك قىلىش، نىگاتىۋنى يۇيۇش قاتارلىق كەسىپلەرنى كۆپەيتكەن، تېخنىكا سەۋىيىسىنى ئۈزلۈكسىز ئۆستۈرۈپ، ئۈسكۈنىلىرىنى تەدرىجىي ياخشىلاپ، دەسلەپكى كۆلەمگە ئىگە يېزا سۈرەتخانىسى بولۇپ قالغان. 1979 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقۇرۇشىدىكى ساتىراچخانا 76 ئىدى، 1985 - يىلى 62گە چۈشۈپ قالدى. 1979 - يىلى 23 سۈرەتخانا بار ئىدى. 1985 - يىلى 33كە يەتتى.

3. رېمونتچىلىق كەسپى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقۇرۇشىدىكى رېمونتچىلىق كەسپى سائەت، ۋېلىسىپىت، ئات ھارۋىسى، ئېشەك ھارۋىسى، تراكتور، دېھقانچىلىق سايمانلىرى رېمونت قىلىش، كامىر ياماش، كامىر يەملەش، ئائىلە ئېلېكتر سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. بۇ تۈرلەرنىڭ كۆپىنچىسى 1979 - يىلدىن كېيىن يولغا قويۇلدى. مۇھىم بازارلار ۋە قاتناش لىنىيىسى بويلىرىدا بىرقەدەر كۆپ يولغا قويۇلدى. قەشقەر ۋىلايىتىگە قاراشلىق 12 ناھىيە، شەھەردىكى 132 گۈڭشىدا ئاران 19 رېمونتچىلىق

گۇرۇپپىسى قۇرۇلۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 7 گۇڭشېغا بىر رېمونتچىلىق گۇرۇپپىسى توغرا كەلدى. پوسكام ناھىيىسىنىڭ 5 - گۇڭشېسى ناھىيە بازىرىدىنلا قالسا، مۇھىم بازار بولۇپ، يېزىلاردا بازار قويۇلتىلگەندىن كېيىن، بازار تەدرىجىي ئاۋاتلىشىپ، ھەركۈنى بازارغا سودا - سېتىق ئۇچۇن كېلىدىغانلار 10 مىڭغا يەتتى. گۇڭشې تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىشقا ياردەم بېرىپ، ئاممىغا قولايلىق يارىتىش ئۇچۇن، ۋېلىسىپىت، ئات ھارۋىسى، ئېشەك ھارۋىسى، تراكتور رېمونت قىلىش ۋە موزدۇزلۇق كەسپىنى قانات يايدۇردى. قاغىلىق ناھىيىسىنىڭ چارباغ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە كامىر يەملەش ۋە دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش قاتارلىق كەسپلەرنى قانات يايدۇردى. 80 - يىللارغا قەدەم قويغاندىن كېيىن، رېمونتچىلىق بازىرىدا رىقابەت كەسكىن بولدى. 1981 - يىلى غەربىي شىمالدىكى 5 ئۆلكە، ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۈيۇشتۇرغان سائەت رېمونت قىلىش تەربىيىلەش كۇرسىنى پۈتتۇرگەن 20 كۇرسانت سانجىدا رېمونتچىلىق كەسپى بىلەن شۇغۇللاندى، سىرتتىن كەلگەن يەككە سائەت رېمونتچىلىرى بەك كۆپ بولۇپ كەتكەچكە، كەسپىنى داۋاملاشتۇرۇشقا ئامالسىز قېلىپ، ئۇلاردىن 18ى 1985 - يىلى كەسىپ ئۆزگەرتتى، ئاران ئىككىسى سائەت رېمونت قىلىش كەسپىنى داۋاملاشتۇردى.

ئائىلە ئېلېكتر سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش كەسپى بولسا، 80 - يىللاردا بارلىققا كەلگەن يېڭى تۇر. 1984 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ھاۋالىسى ئارقىلىق خېلىۋۇچىياك ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا مەكتىپى بىلەن جېجياك ئۆلكىسىنىڭ شاۋشىڭ تەمىنات - سودا مەكتىپى، تېلېۋىزور ۋە سائەت رېمونتچىلىق كۇرسى ئاچتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بۇ كۇرسقا 18 كۇرسانتنى تاللاپ ئۆەتتى. 1985- يىلى يەنە سىچۇەن ۋە شەنياڭ تەمىنات - سودا مەكتەپلىرىگە ئائىلە ئېلېكتر سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش تېخنىكىسىنى ئۆگىنىشكە كۇرسانت ئەۋەتتى. سانجى، قەشقەر قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاستلارمۇ كۆپ قېتىم يېمەك- ئىچمەك مۇلازىمەت تېخنىكىسى بويىچە تەربىيىلەش كۇرسى ئاچتى، لېكىن يەككە رېمونتچىلار تېز كۆپەيىپ كەتكەچكە، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ رېمونتچىلىق كەسپى ناھايىتى زور تەسىرگە ئۇچرىدى.

1981 - يىلى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى باشقۇرۇشىدىكى رېمونتچىلىق تور - نۇقتىسى 36 ئىدى، 1984 - يىلى كۆپەيىپ 51گە يەتتى، 1985 - يىلى يەنە ئازىيىپ 33كە چۈشۈپ قالدى.

§ 3 . خام ئەشيانىڭ كېلىش مەنبەسى

1. ئاشلىق ۋە ياغ

يېمەك - ئىچمەك كەسپىگە كېرەكلىك خام ئەشيا مەنبەسى دۆلەتنىڭ ھەربىر مەزگىلدىكى ئىقتىسادىي سىياسىتى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. 50 - يىللاردا ئاشلىق ۋە ياغ — بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان ۋە بىر تۇتاش سېتىلىدىغان ماددىي ئەشيا بولۇپ، ئۇنى جايلاردىكى ئاشلىق - ياغ تارماقلىرى پىلان بويىچە تەمىنلەيتتى. سۇ يېغى ھەر 100 جىڭ ئۇنىنىڭ 2% — 3%ى بويىچە تەمىنلىنەتتى. 1960 - يىلدىن كېيىن، بىر قىسىم يېزا ئىگىلىك ناھىيىلىرىدە ئاشلىق مەھسۇلاتى كېمەيىپ كەتكەچكە ئۇلار ئۇزۇنسىغا ئۇزى تەمىنلىيەلمىدى. شۇنىڭ بىلەن جايلاردىكى ئاشلىق - ياغ تارماقلىرى يېمەك - ئىچمەك كەسپىگە ئىشلىتىلىدىغان ئاشلىقنى يىلمۇ - يىل ئازايتتى. 1979 - يىلدىن ئىلگىرى قەشقەر ۋىلايىتىدىكى 11 ناھىيە، شەھەرگە ھەر ئايدا 234 تونىنا ئاشلىق يەتكۈزۈپ بېرىلەتتى، 1979 - يىلى ئازايتىلىپ 154 تونىنغا چۈشۈپ قالدى. قاغىلىق، يەكەن، پوسكام، يېڭىسارىدىكى 58 ئاشخانىغا ھەر كۈنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 24 جىڭدىن ئاشلىق بېرىلگەن، بۇ يېرىم كۈن تىجارەت قىلىشقا يېتىپ، مەخسۇس تاماق ئېتىشكىلا يەتكەن، نان يېقىشقا يەتمىگەن.

1979 - يىل 1 - ئايدا شىنجاڭدا يېزا بازار سودىسى قويۇۋېتىلدى، ئومۇمەن دۆلەت بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ، دۆلەتنىڭ ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن، بازارغا كىرىشكە يول قويۇلدى. 1979 - يىلى گۇڭيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش باش ئىدارىسىنىڭ «مەملىكەتلىك سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارە باشلىقلىرى يىغىنى توغرىسىدىكى دوكلات»ىدا: «يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىنى ئاساسلىقى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى باشقۇرىدۇ، بازاردىن خام ئەشيا سېتىۋېلىشقا يول قويۇلىدۇ» دەپ كۆرسىتىلدى.

1979 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئاشلىق ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاشلىق مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى باشقۇرۇشىدىكىيېمەك-ئىچمەك كەسپىنى ئاشلىق، ياغ بىلەن تەمىنلەش مەسىلىسىنى مۇزاپىق ھەل قىلىش توغرىسىدىكى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش»نىڭ ئاساسەن، ۋىلايەت، ئوبلاست (شەھەر)، ناھىيىلەردىن يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىگە كېتىدىغان خام ماتېرىيالنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى: 1) ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى بىرلىك قىلىپ، ئاشلىق پىلانىنى يىل، ئاي بويىچە تۇزۇپ چىقىش، يەرلىك ئاشلىق - ياغ تارماقلىرى تەمىنلەشنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، نورمال تىجارەتكە كاپالەتلىك قىلىپ، يېزا بازارلارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشى كېرەك؛ 2) ناھىيە بازىرىدىكى يېمەك - ئىچمەك كەسپىنى ياغ بىلەن تەمىنلەشتە شۇ جايىنىڭ ياغ مەنبەسىدىن پايدىلىنىپ تەمىنلەش كېرەك؛ 3) ئاشلىق تارماقلىرى كېلىشىم باھادىكى ئاشلىق، ياغ تىجارىتىنى يولغا قويغان جايلاردىكى ئاشلىق تارماقلىرىغا كېلىشىم باھادىكى ئاشلىقنى ئاۋۋال ئورۇنلاشتۇرۇشى كېرەك. ئاشلىق - ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن يېزا ئاشلىق - ياغ سودا بازارلىرى قويۇۋېتىلگەن جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سودا بازارلىرىدىن سېتىۋالسا بولىدۇ. شۇ يىلى قەشقەر ۋىلايىتى ۋە قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستى ئەسلىدىكى يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كۆرسەتكۈچىدىن سىرت، 121 تونىنا ئاشلىقنى كۆپەيتىپ تەمىنلىدى. سانجى ئوبلاستىدىكى ناھىيىلەر ئاشلىق - ياغ سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغان ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىدىن كېلىشىم باھادا ئاشلىق - ياغ سېتىۋالدى، بورتالا، بايىنغولىن، قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىرى ۋە قەشقەر، ئاقسۇ، خوتەن ۋىلايەتلىرىدە يېمەك - ئىچمەك كەسپى ئۈچۈن شۇ يىللا جەمئىي 75.843 تونىنا ئاشلىق، 8.39 تونىنا سۇ يېغى ئىشلىتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋالغان ئاشلىق 85.557 تونىنا، سۇ يېغى 7.27 تونىنا بولۇپ، بۇ ئاشلىق، ياغ سەرپىياتىنىڭ 27%.66نى ئىگىلىدى.

1981 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يۇقىرىغا يوللىغان «ئاپتونوم رايوندىكى يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىنىڭ ئەھۋالى ۋە ئۇ ھەقتىكى پىكىر توغرىسىدا دوكلات»تا «شەھەر بىلەن يېزىلارغا تەڭ ئېتىبار بېرىش، ئوخشاش مۇئامىلە قىلىش» پرىنسىپى بويىچە ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش كۆرسەتكۈچىنى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يىللىق پىلانىنى مەلۇم قىلىش، ئاشلىق تارماقلىرى پەسىل، ئاي بويىچە ئاشلىق - ياغ بىلەن تەمىنلەش تەلەپ قىلىندى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بۇ دوكلاتنى تەستىقلاپ تارقاتتى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى باشقۇرۇشىدىكى يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىگە ئېھتىياجلىق ئاشلىق ۋە ياغ ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ تەمىنلىشى ۋە سودا بازارلىرىدىن سېتىۋېلىش چارىسى ئارقىلىق ھەل قىلىندى. بۇنىڭدا تاختاي باھاسىدا كىرگۈزۈلگىنىنى، تاختاي باھاسىدا سېتىش، يۇقىرى باھادا كىرگۈزۈلگىنىنى يۇقىرى باھادا سېتىش يولغا قويۇلدى. دۆلەت تەمىنلەيدىغان ئاشلىق بىلەن تەمىنلەشتە ئاشلىق بېلىتى ئارقىلىق تاختاي باھادا تەمىنلەش يولغا قويۇلدى؛ كېلىشىم باھادا كىرگۈزۈلگەن ئاشلىق ئاشلىق بېلىتسىز كېلىشىم باھادا سېتىلدى. بۇنىڭ بىلەن پۈتۈن يىللىق ئاشلىق سەرپىياتى 1568 تونىنغا، سۇ يېغى سەرپىياتى 87 تونىنغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىق ۋە ياغ 674 تونىنا (ياغ 25 تونىنا) بولۇپ، 40.7%نى ئىگىلىدى.

1983 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ گوۋۇيۇەن ئىشخانىسى تەستىقلاپ تارقاتقان «ئاشلىق، ياغنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندالغاندىن كېيىن، كۆپ خىل تىجارەتنى يولغا قويۇشقا دائىر بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدىكى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان بەلگىلىمە ھەققىدىكى ئۇقتۇرۇش» تا «دېھقانلار ئاشلىق سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىنكى ئېشىنچە ئاشلىقىنى كۆپ خىل يول ئارقىلىق ساتسا بولىدۇ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ۋە يېزىلاردىكى باشقا سودا ئورۇنلىرى سېتىۋېلىش - سېتىشنى جانلىق يولغا قويسا بولىدۇ، يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىدە ماتېرىيال كەلتۈرۈپ، پىششىقلاپ ئىشلەشنى يولغا قويغاندىن باشقا، ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىپ، پىششىقلاپ تەييار مەھسۇلات قىلىپ ساتسا بولىدۇ، ئۇنى تەستىقلىتىش ھاجەتسىز» دەپ كۆرسىتىلدى. بۇنىڭ بىلەن يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىدە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ كېلىشىم باھادا سېتىش نىسبىتى تەدرىجىي ئۆستى، قەشقەر قاتارلىق ۋىلايەتلەردىكى ئاشلىق تارماقلىرى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنى ئاشلىق - ياغ بىلەن تەمىنلەشنى ئاساسىي جەھەتتىن توختاتتى. 1985- يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەت كەسپىدە سەرىپ قىلىنغان ئاشلىق 5565 توننىغا، سۇ يېغى 167 توننىغا يەتتى.

2. گۆش

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىدە كالا - قوي گۆشى ئىشلىتىش ئاساس قىلىندى. 50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا، شەھەرلەرنىڭ يېمەك - ئىچمەك كەسپىگە ئىشلىتىلىدىغان گۆشنى يېمەك - ئىچمەك شىركىتى پىلان بويىچە تەمىنلىدى، يېزىلاردا بولسايېمەك- ئىچمەك كەسىپلىرى ئۆزى ھەل قىلدى. 1959 - يىلدىن كېيىن، گۆش مەنبەسىدە تەدرىجىي جىددىيچىلىك كۆرۈلدى. 1960 — 1976 - يىلغىچە، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار تىرىك چارۋا سېتىۋېلىش ئارقىلىق تەڭشىدى، 1976 - يىلدىن كېيىن، تىرىك چارۋا سېتىۋېلىش كەسپى يېمەك - ئىچمەك شىركەتلىرىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى باشقۇرۇشىدىكى يېمەك - ئىچمەك كەسىپلىرىنى يېمەك - ئىچمەك شىركىتى گۆش بىلەن تەمىنلىدى. 1978 - يىلى بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستى بۇگۈر ناھىيىسىنىڭ يېڭىسار، چېدىرلاردىكى يېمەك - ئىچمەك تور - نۇقتىلىرى يېمەك - ئىچمەك شىركىتىنىڭ كالا - قوي گۆشى بىلەن تەمىنلەش مىقدارىنى ئازايتىۋەتكەنلىكىنى، قاتناش غول لىنىيىسىگە جايلاشقان تور - نۇقتىلارنى كۈنىگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئاران 4 كىلوگرام ئورۇق گۆش بىلەن تەمىنلىگەنلىكىنى، بۇ گۆش يەتمەيلا قالماي، بەلكى سۈپىتىنىڭ ئۆلچەمگە يەتمەيدىغانلىقىنى ئىنكاس قىلدى. سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىمۇ گۆش بىلەن تەمىنلەش مىقدارىنىڭ بەك ئازلاپ كەتكەنلىكىنى، ھەربىر تور - نۇقتا تەمىنلەنگەن گۆش مىقدارىنىڭ 3 — 6 كىلوگرامدىن تۆۋەن بولۇۋاتقانلىقىنى ئىنكاس قىلدى.

1978 - يىل 1 - ئايدا مەملىكەتلىك سودا نازارىتى نازىرلىرى يىغىنىدا سودا مىنىستىرلىكى جايلاردىن مۇنۇلارنى تەلەپ قىلدى: يېمەك - ئىچمەك كەسپىگە كېتىدىغان خام ماتېرىياللارنى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، تەمىنلەيدىغان ئورۇننى مۇقىملاشتۇرۇپ، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك. تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى شۇ جايدىكى سودا، ئاشلىق تارماقلىرى بىلەن زىچ ئالاقىلىشىپ، يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىنى خام ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەشنى ھەقىقىي تۈردە ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشى كېرەك. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش روھىنى جارى قىلدۇرۇپ، يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىدىكى پايدىلىق شارائىتتىن تولۇق پايدىلىنىپ، ئۆزى قول سېلىپ ئىشلەپ، چارۋا بېقىش قاتارلىق قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىنى قانات يايدۇرۇپ، يوشۇرۇن كۈچلەرنى قېزىپ، كەم خام ماتېرىياللارنى تولۇقلاش كېرەك.

1979 - يىلى قەشقەر، ئاقسۇ كالا - قوي گۆشىنى كېلىشىم باھادا ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش كەسپىنى قانات يايدۇردى، مەكىت، پوسكام، بۈگۈر، قورغاس، جىمىسار، چۆچەك، قۇمۇل قاتارلىق ناھىيىلەردىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار چارۋا بېقىشنى باشلىدى. مەكىت ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1981 - يىلغىچە 180 تۈياق كالا، 300 نەچچە تۈياق قوي بېقىپ، يېمەك - ئىچمەك تور - نۇقتىلىرىغا كېرەكلىك گۆشنىڭ 60%نى ھەل قىلدى. شۇ يىلى 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سودا نازارىتىنىڭ «يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىنى خام ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەش مەسلىسىنى مۇزاكىرە قىلىش توغرىسىدىكى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش»ىدا، ئۇلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك سودا تارماقلىرى «شەھەر بىلەن يېزىلارغا تەڭ ئېتىبار بېرىش، بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش» پرىنسىپىغا ئاساسەن، يېزىلاردىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار باشقۇرۇشىدىكى يېمەك - ئىچمەك كەسپى (تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقۇرىدىغان ھەمكارلىق تۈزۈمىدىكى مېھمانخانا - ئاشخانىلارنىڭ بۇنىڭ ئىچىدە) نى تەمىنلەيدىغان گۆش مىقدارىنى كۆپەيتىشى كېرەك، دەپ تەلەپ قىلىندى. 1979 - يىلى يېزىلاردا ئەركىن بازار قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىنى گۆش بىلەن تەمىنلەش جەھەتتىكى جىددىيلىك پەسەيمەكە قاراپ يۈزلەندى. مۇشۇ بىر يىلدا يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىدە سەرىپ قىلىنغان كالا - قوي گۆشى 249.7 تونىنغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرى بازىرىدىن سېتىۋېلىنغىنى 221.9 تونىنا بولۇپ، يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىدە ئىشلىتىلگەن كالا - قوي گۆشى ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 88.8%نى ئىگىلىدى.

1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ «يېزايېمەك- ئىچمەك كەسپىنىڭ ئەھۋالى ۋە ئۇ ھەقتىكى پىكىر توغرىسىدا دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقاتقاندىن كېيىن، جايلار يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىگە ئىشلىتىلىدىغان گۆشنى ئورۇنلاشتۇردى، بۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش ئەھۋالىدا ياخشىلىنىش بولدى. مۇشۇ بىر يىلدا ئاپتونوم رايوندىكى يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىگە ئىشلىتىلگەن كالا - قوي گۆشى 255 تونىنغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە يېمەك - ئىچمەك شىركىتى تەمىنلىگىنى 204 تونىنا بولۇپ، 80%نى ئىگىلىدى. 1982 - يىلدىن كېيىن، يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىنى گۆش بىلەن كۆپ يول ئارقىلىق تەمىنلەش يولغا قويۇلدى، ئاساسلىقى ئەركىن بازاردىن سېتىۋېلىش ئارقىلىق، گۆش مەسلىسى ھەل قىلىندى. 1985 - يىلى يېزا يېمەك - ئىچمەك كەسپىگە ئىشلىتىلگەن كالا - قوي گۆشى 700 تونىنا بولۇپ، 1979 - يىلدىكىدىن 1.8 ھەسسە ئاشتى.

4 §. باشقۇرۇش

1. تىجارەت باشقۇرۇش مەسئۇلىيەت تۇزۇمىنى يولغا قويۇش

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى باشقۇرۇشىدىكى يېمەك - ئىچمەك كەسپىدە ئىزچىل تۈردە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى «ماددىي بۇيۇمغا مەسئۇل بولۇش، ئومۇملاشتۇرۇپ ھېسابلاش، پايدا - زىيانغا بىر تۇتاش مەسئۇل بولۇش» ئۇسۇلىنى قوللىنىپ كەلگەنىدى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، كۆپ تەركىپلىك، كۆپ يوللۇق بولۇش رىقابىتىدە، كونا ئۇسۇللار ئوبېيېكتىپ ۋەزىيەتنىڭ تەلىپىگە ماسلىشالماي قالدى. 1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات -

سودا كوپىراتىپى چاقىرغان يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت خىزمىتى يېغىندا مۇنۇلار ئوتتۇرىغا قويۇلدى: 1980-يىلدىن باشلاپ يېمەك - ئىچمەك كەسپى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردىن ئايرىلىپ چىقىپ مۇستەقىل ھېسابات قىلىپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئۇنىۋېرسال مۇكاپات سوممىسى ۋە كارخانا فوندى ئاجرىتىدۇ. ھازىرچە مۇستەقىل ھېسابات قىلىش شەرتىنى ھازىرلىمىغانلىرى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار بىلەن پايدا - زىيان ھېساباتىنى ئايرىم قىلىپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا تاپاۋەت بېجى تاپشۇرۇشى كېرەك.

1980 - يىل 7 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى چاقىرغان مەملىكەتلىك يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت خىزمىتى يېغىندا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: «ھېسابات بىرلىكى بەك چوڭ بولمىغىنى تۈزۈك، شارائىتى بارلىرى مۇڭاپىق كىچىكلەتسە بولىدۇ، كىچىكلىتىشكە باب كەلمەيدىغانلىرىدا نورمىنى گۈرۈپپىغا چۈشۈرۈپ، مەسئۇلىيەتنى شەخسلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈش كېرەك، ھېسابات تۈزۈلمىسىدە ئىمكانقەدەر مۇستەقىل ھېساباتنى يولغا قويۇش كېرەك. ۋاقتىنچە مۇستەقىل ھېسابات قىلىش شارائىتى يوقلاردىمۇ ئاددىي ھېساباتنى يولغا قويۇش كېرەك» - ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى جايلاردىن بۇنى ئىزچىللاشتۇرۇپ ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 10 - ئايدا يەكەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېزا يېمەك - ئىچمەك خىزمىتى يېغىنى ئېچىپ، يېمەك - ئىچمەك كەسپىدە ئىقتىسادىي ئۇنۇمنى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ مەنپەئەتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولۇش، پايدىنى ھۆددىگە بېرىش، گۈرۈپپىلارغىچە نورما بەلگىلەپ، مەسئۇلىيەتنى شەخسلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈش چارىسىنى بېكىتتى. 1981-يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت كەسپىدە تىجارەتنى ھۆددىگە بېرىپ باشقۇرۇش تۈزۈمىنى نۆۋەتتىدا سىناق قىلىپ، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات- سودا كوپىراتىپلىرىدىن ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمى مەركەز قىلىنغان تۈرلۈك قائىدە - تۈزۈملەرنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، گۈرۈپپىلارغىچە نورما بەلگىلەپ بېرىش، مەسئۇلىيەتنى شەخسلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈش، 5نى بېكىتىپ، 1نى مۇكاپاتلاش، نورمىنى ئاشۇرغانلارنى مۇكاپاتلاشتىن ئىبارەت تىجارەتنى ھۆددىگە بېرىپ باشقۇرۇش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى كۈچا ناھىيىسىنىڭ چىمەن، توقسۇ ناھىيىسىنىڭ دايۇلتۈز ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت كەسپىدە نورما بەلگىلەپ ھۆددىگە بېرىش، نورمىنى ئاشۇرغانلارنى مۇكاپاتلاشتەك تىجارەت باشقۇرۇش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويدى. قەشقەر ۋىلايىتىدىكى 11 ناھىيە، شەھەردىكى 164 ئاشخانىنىڭ 133نده ھەرخىل شەكىلدىكى ھۆددىگەرلىك تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. بۇنىڭ ئىچىدە مارالبېشى، يوپۇغا، پەيزاۋات، مەكىت ناھىيىلىرى ۋە قەشقەر شەھىرىدە 73 ئاشخانا ۋە 97 ناۋايخانىدا ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. 1982 - يىلىنىڭ ئاخىرى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى 729 يېزا يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت نۆۋەتسىنىڭ 696سىدا تىجارەتنى ھۆددىگە بېرىپ باشقۇرۇش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، بۇ، ئومۇمىي تور - نۆۋەتنىڭ 95.5%نى ئىگىلىدى. يولغا قويۇلغان تىجارەتنى ھۆددىگە بېرىپ باشقۇرۇش شەكلى ئومۇمەن تۆۋەندىكى بىرقانچە خىلدىن ئىبارەت بولدى:

1) پايدىنى ھۆددىگە بېرىش، زىيىنىغا ئۆزى ئىگە بولۇش. ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ھۆددىگە ئالماقچى بولغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئۆزى، ئۆزى جاھازىسى، مەبلەغ بىلەن تەمىنلىدى ھەمدە خام ماتېرىيال بىلەن تاختاي باھاسىدا تەمىنلىدى. ھۆددىگە ئالغان ئىشچى - خىزمەتچىلەر بەلگىلەنگەن پايدا ۋە ئۇستىگە ئالغان باج سوممىسى، يوللاپ ئىشلەتكەن خادىملارنىڭ ئىش ھەققى، پاراۋانلىق فوندى ئامورتىزاتسىيە، قەرز پۇل ئۆسۈمى قاتارلىق چىقىملارغا كاپالەتلىك قىلدى. پايدا پىلانىنى ئورۇندىيالمىسا، ئۇنىڭغا ھۆددىگە ئالغۇچى مەسئۇل بولدى، بەلگىلەنگەن پايدىدىن ئېشىپ كەتكەن قىسمى ھۆددىگە ئالغۇچىغا قالدى ياكى ئۇنىڭدىن پىرسەنت

ئايرىلدى. بۇ خىل شەكىل ھۆددىگەرلىك ئومۇمىي سانىنىڭ %70 ئۆپچۆرىسىنى ئىگىلىدى. 2) بىر تۇتاش باشقۇرۇش، نۇقتا بويىچە ھېسابات قىلىش، پايدىنى ھۆددىگە بېرىش، ئاشۇرغان قىسمىدىن پىرسەنت ئايرىش، بۇ خىل ھۆددىگەرلىك شەكلىدە، يېزا يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرى (بولۇپمۇ ئارىلاشما ھېسابات يولغا قويۇلغان تور - نۇقتىلار) تىجارەت باشقۇرۇش تۈرى بويىچە بىرقانچە ھېسابات بىرلىكىگە ئايرىلدى، ۋەزىپە ھەرقايسى ھېسابات نۇقتىلىرىغىچە چۈشۈرۈلۈپ، پايدا ھۆددىگە بېرىلدى. ۋەزىپىسىنى ئورۇندىيالمىغانلارنىڭ ئىش ھەققى، مۇكاپات پۇلى تۇتۇپ قېلىنىدى. 3) بەن - گۇرۇپپىلار بويىچە ھېسابلاش، سېتىش سوممىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ ئىش ھەققى ھېسابلاش، پايدا - زىيانغا بىر تۇتاش ئىگە بولۇپ، نومۇر قويۇپ مۇكاپات ھېسابلاش. بۇ خىل ھۆددىگەرلىك شەكلىدە ئىش ئورنىغا قاراپ ئەمگەك نورمىسى بەلگىلىنىپ، مەسئۇلىيەت شەخسلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى ۋە ئۇ ئاساسىي نومۇر قىلىندى، نورمىدىن ئاشۇرغانلارغا نومۇر قوشۇپ بېرىلىپ، نورمىسى توشمىغانلارنىڭ نومۇرى تارتىلىپ، ئېرىشكەن نومۇرىغا ئاساسەن ئىش ھەققى ۋە مۇكاپات ھېسابلاندى. ناۋايخانىلارنىڭ تولىسىدا مۇشۇنداق ھۆددىگەرلىك شەكلى قوللىنىلدى. 4) ئىش ھەققىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش تۈزۈمى. بۇنىڭدا ئىش ھەققىدىن %15 — %20 تۇتۇپ قېلىنىپ تۇراقسىز ئىش ھەققى قېلىنىپ، پايدا تىجارەت سوممىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈلدى. 5) ئىشقا قاراپ ھەق ھېسابلاش ياكى مەلۇم نىسبەت بويىچە (3:7,4:6,2:8) پىرسەنت ئايرىپ، بىر قىسمى مۇكاپات ئىش ھەققى، بىر قىسمى جۇغلانما قېلىنىدى. بۇ خىل ئۇسۇل كۆپىنچە ساتىراچلىق، سائەت رېمونت قىلىش قاتارلىق كەسىپلەردە قوللىنىلدى.

تىجارەتنى ھۆددىگە بېرىپ باشقۇرۇش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ خوجايىنلىق ئىدىيىسى كۈچەيدى، ئۇلار ئىنچىكە ھېسابات قىلىدىغان، ئىقتىساد قىلىشقا ئەھمىيەت بېرىپ بارلىق ئامالالار بىلەن تەننەرخنى تۆۋەنلىتىپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆستۈرىدىغان بولدى، بۇنىڭ بىلەن زىيان تارتىش پايدا ئېلىشقا ئۆزگەرتىلدى. 1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ستىتىمىسىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت كەسىپىدە يارىتىلغان پايدا 350 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1984 — 1985 - يىلغىچە يىللىق ئوتتۇرىچە پايدا 450 مىڭ يۈەن بولدى.

2. مۇلازىمەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش

ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى ئاشخانىلاردا ئىلگىرى «ھۆكۈمەت سودىسى» ئىستىلى ئېغىر بولۇپ، خېرىدارلارنىڭ ئالدىغا كېلىشىنى ساقلاپ ئولتۇرۇش، يەنى «تامىقى، قورۇمىسى ۋە پوزىتسىيىسى سوغۇق بولۇش» ئەھۋالى ئېغىر ئىدى. ئىسلاھات ئېلىپ بېرىلغاندىن كېيىن، خېرىدارلارنىڭ ئالدىغا ئىللىق چىراي بىلەن چىقىدىغان ۋە ئۇلارغا چاي قۇيىدىغان بولدى. ئىلگىرى ئاشخانىنى بىرلا ئورۇن باشقۇراتتى، ئۇنىڭ تاماق تۈرى ئاز ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە خام ماتېرىيالنىڭ چەكلىمىسى تۈپەيلىدىن لەغمەن بىلەن نانلا ساتاتتى. بازار قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، تاماق تۈرلىرى كۆپەيتىلدى. ئاساسلىقى قورۇما چۆپ، سۈيۈق ئاش، خۈيمەن، لەغمەن، مانتا، قۇيماق، تاتلىق قاتلىما، گۈرۈچ تامىقى، ھورنان قاتارلىقلار سېتىلىدىغان بولدى. قورۇملارمۇ ئىلگىرىكىدەك داش قازاندا قورۇشتىن ساپلىقتا قورۇشقا ئۆزگەرتىلدى. بەزى ئاشخانىلار تېخى سەييارە تاماق سېتىشنى، تاماق ئاپېرىپ بېرىشنى يولغا قويدى ھەمدە تىجارەت ۋاقتىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئۇزارتتى. قەشقەر ۋىلايىتىدىكى يېزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرى بازار كۈنىدىن پايدىلىنىپ، تىجارەت ۋاقتىنى 8 سائەتتىن 11 سائەتكە ئۇزارتتى. جىنىسار ناھىيىسى سەنتەي تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى ئاشخانىلار ئىلگىرى ئەتىگەن ۋە كەچتە تاماق ئەتمەيتتى، دەم ئېلىش كۈنلىرى ئاشخانا پۈتۈن كۈن تاقىلاتتى،

ھۆددىگەرلىك يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، دەم ئېلىش كۈنىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، كۈندە تىجارەت قىلىدىغان بولدى، بۇنىڭ بىلەن مېھمانلار ھەر ۋاقىت ئىسسىق قورۇما، تاماق يېيەلەيدىغان بولدى. توقسۇ ناھىيە دايۇلتۇز تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى ئاشخانىدا قورۇما ۋە تاماق تۈرى كۆپ بولۇپلا قالماستىن، بەلكى تاختاي باھا ۋە كېلىشىم باھادا ساتتى. يېمەك - ئىچمەك تازىلىقى جەھەتتە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «بەشتە ياخشى، تۆتتە پاكىز» بولۇش تەلىپىگە ئاساسەن، چۈشىنىڭ، چىرىشنىڭ، چاڭ - توزاڭنىڭ ئالدىنى ئېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىدى. تاماق، قورۇما، گۆشلەرنى داكا بىلەن چۆمكەپ، پىششىق بىلەن خامنى ئايرىم قويۇشقا دىققەت قىلدى، قازان، چوكا، قاچا، قاسقانلارنى پاكىز تۇتتى، شەخسىي تازىلىق ۋە مۇھىت تازىلىقىغا ئەھمىيەت بەردى.

3. مىللىيچە تائاملارنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش

شىنجاڭدا ئاز سانلىق مىللەتلەر نوپۇسى %60تىن كۆپرەكنى ئىگىلەيدۇ. ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ تۇرمۇش ئادىتىمۇ ئوخشاشمايدۇ. يېمەك - ئىچمەك جەھەتتە، تارىختا شەكىللەنگەن مىللىيچە ئەنئەنىۋى تائاملار مول بولۇپ، ئۆزگىچە يەرلىك ئالاھىدىلىككە ئىگە. ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مىللىيچە ئەنئەنىۋى يېمەك - ئىچمەكلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشقا ئىنتايىن ئەھمىيەت بەردى. پولۇ، كاۋاپ، پېتىر مانتا، سامسا، شورپىلىق گۆش، ئۆپكە-ھېسىپ، يوتازا، تونۇر كاۋىپى، چوڭ تەخسىلىك قورۇما، كىچىك تەخسىلىك قورۇما، قازان كاۋىپى، پەرمۇدە قاتارلىقلار دائىم سېتىلدى.

شىنجاڭ يېزىلىرىدا كۆپىنچە مۇسۇلمانچە ئاشخانىلار ئاساس قىلىنىدۇ، خەلقنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، ئاز سانلىق مىللەتلەر ياقتۇرۇپ يەيدىغان تائاملارمۇ تەدرىجىي كۆپەيدى. مەسىلەن: ئەتكەن چاي، شورپا، قېنىتاق، لەڭپۇك، راڭپىزا، سوۋزىمەن، قورۇما چۆپ، خۇيمەن، لەغمەن، چۆچۈرە، ئۆپكە-ھېسىپ، ساڭزا، قېتىق قاتارلىقلار دائىم سېتىلدى. نان ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ مۇھىم يېمەكلىكى، مىللىي ئاشخانىلارنىڭ ھەممىسىدە ناۋايخانا بولۇپ، نان بىلەن تەمىنلەشنى ئۈزۈپ قويمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە خام ماتېرىيالنىڭ موللىششىغا ئەگىشىپ، تائام تۈرلىرىمۇ ئۈزلۈكسىز كۆپەيدى. ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغان ئاھالىلار يەيدىغان كالا - قوي گۆشىنى مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەر تەييارلايدۇ. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بەزى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ باشقۇرۇشىدىكى مىللىي ئاشخانىلارنىڭ ئىمارەتلىرى يەنىلا ئەسلىدىكى مىللىي پوسۇنىنى ساقلاپ كەلمەكتە. مەسىلەن: مارالبېشى ناھىيىسى سېرىقبۇيا تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى ئاشخانىلار ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ ئادىتى بويىچە سېلىنغان. ئاشخانا ئۆيىنىڭ ئىككى تەرىپىدە سۇپا، ئوتتۇرىسى يول بولۇپ، سۇپا ئۈستىگە كىچىك شىرە قويۇلغان، مېھمانلار سۇپا ئۈستىدە پۇتىنى قوشتۇرۇپ ئولتۇرۇپ تاماق يەيدۇ، بۇ تىپىك يەرلىك مىللىي پوسۇن قىياپىتىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىدۇ.

بەزى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى يېمەك - ئىچمەك كەسىپلىرى ئەسلىدىكى مىللىيچە ئەنئەنىۋى تەمنى ساقلاپ كەلگەندىن باشقا، يەنە داڭلىق، ئەلا، يېڭى، ئۆزگىچە تەملىك مەھسۇلاتلارنى ئامالىنىڭ بارىچە كەشپ قىلدى. بورتالا شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇلازىمەت شىركىتىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى ئاشخانا تەملىك قوي سېنى كاۋىپىنى تەملىك توخۇ، بېلىق كاۋىپى ئاساسىدا كەشپ قىلغان. بۇ يېڭى مەھسۇلات بازارغا سېلىنغاندىن كېيىن، جەمئىيەتتىكى ھەرقايسى ساھەلەرنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ماختىشىغا ئېرىشكەن، نۇرغۇن ئورۇن ۋە ئائىلىلەر توي - تۆكۈن، چاي ئۆتكۈزگەندە بۇ خىل قورۇمىنى ئالدى بىلەن زاكاز قىلغان.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ يىللاردىكى يېمەك - ئىچمەك - مۇلازىمەت تور - نۇقتىلىرىدىكى خادىملار سانىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 6 — 4

بىرلىكى: نەپەر

يىللار	جەمئىي		ناھىيە بازىرىدىن يۇقىرى						ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەن					
	جەمئىي		يېمەك - ئىچمەك		مۇلازىمەت		رېمونتچىلىق		جەمئىي		يېمەك - ئىچمەك		مۇلازىمەت	رېمونتچىلىق
	تور- نۇقتا	ئادەم سانى	تور- نۇقتا	ئادەم سانى	تور- نۇقتا	ئادەم سانى	تور- نۇقتا	ئادەم سانى	تور- نۇقتا	ئادەم سانى	تور- نۇقتا	ئادەم سانى	تور- نۇقتا	ئادەم سانى	تور- نۇقتا	ئادەم سانى
1963	440	1208	338	1035	102	173			88	379	61	306	27	73		
1964	451	1427	351	1252	100	175			82	362	43	275	39	87		
1965	421	1063	325	898	96	165			45	202	21	131	24	71		
1977	465	1436	344	1038	121	398			22	150	15	73	7	77		
1978	228	1388	285	1140	43	248			32	169	30	74	2	95		
1979	612	2077	443	1694	169	383			23	125	6	78	17	47		
1980	713	2347	461	1708	252	639			45	253	15	99	80	154		
1981	678	1743	451	1220	227	523			35	227	8	69	27	158		
1982	641	1326	407	821	234	505			26	165	8	59	18	106		
1983	500	1152	326	600	140	490	34	62	33	173	12	43	16	105	5	25
1984	538	1103	292	611	169	383	77	109	40	211	11	75	19	112	10	24
1985	687	1160	386	599	260	496	41	65	43	201	15	72	20	111	8	18

ناھىيە بازىرىدىن تۆۋەن									
جەمئىي		يېمەك - ئىچمەك		مۇلازىمەت		رېمونتچىلىق			
تور- نۇقتا	ئادەم سانى	تور- نۇقتا	ئادەم سانى	تور- نۇقتا	ئادەم سانى	تور- نۇقتا	ئادەم سانى		
352	829	277	729	75	100				
369	1065	308	977	61	88				
376	861	304	767	72	94				
443	1286	329	965	114	321				
296	1219	255	1066	41	153				
589	1952	437	1616	152	336				
668	2094	446	1609	222	485				
643	1518	443	1151	200	365				
615	1161	399	762	216	399				
467	979	314	557	124	335	29	37		
498	892	281	536	150	271	67	85		
644	959	371	527	240	385	33	47		

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ يېزىلاردىكى يېمەك - ئىچمەك كەسپى، مېھمانخانا كۆلىمىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 6 — 5

بىرلىكى: دانە

يىل	يېمەك - ئىچمەك تور - نۇقتىسى				مېھمانخانا							
	جەمئىي	چوڭ تىپتىكى	ئوتتۇرا تىپتىكى	كىچىك تىپتىكى	جەمئىي	كارۋات	چوڭ تىپتىكى		ئوتتۇرا تىپتىكى		كىچىك تىپتىكى	
							سانى	كارۋات	سانى	كارۋات	سانى	كارۋات
1977	344	3	5	336	14	720	1	100	5	300	8	320
1978	285				38	1335			1	40	37	1295
1979	443		6	437	38	1455	1	104	6	263	31	1088
1980	461				49	1798	1	108	6	262	42	1428
1981	451	12	5	438	49	2150	2	202	8	583	39	1365
1982	407				49	2150			10	730	39	1420
1983	326				49	2210	2	223	8	622	39	1365
1984	292				49	2210	2	223	8	622	39	1365
1985	386	12	5	369	44	2320	3	310	7	650	34	1360

تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى يېمەك - ئىچمەك - مۇلازىمەتچىلىك كەسپىنىڭ تىجارەت ئەھۋالىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 6 — 6

يىللار	سىستېما بويىچە باشقۇرۇلىدىغان يېمەك - ئىچمەك، مۇلازىمەتچىلىك تور - نۇقتىلىرىنىڭ ئومۇمىي سانى	تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تور - نۇقتىلىرى			كوللېكتىپنىڭ تور - نۇقتىلىرى			تىجارەت سوممىسى (10 مىڭ يۈەن)		پايدا (10 مىڭ يۈەن)		تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ پايدا نىسبىتى %	تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسى	
		جەمئىي	ناھىيىدىن يۇقىرى	ناھىيىدىن تۆۋەن	جەمئىي	ناھىيىدىن يۇقىرى	ناھىيىدىن تۆۋەن	تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	كوللېكتىپ	تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	كوللېكتىپ		زىيان تارتقان ئورۇن	زىيان تارتىش سوممىسى (10 مىڭ يۈەن)
1977	465	465	22	443				438		44.3		10.1		
1978	332	328	32	296	4	4		452		40.9		9.05		
1979	614	612	23	589	2	2		1115	0.5	56.7	0.1	5.26		
1980	746	713	45	668	33			921	16	35.3	1.7	3.83		
1981	773	678	35	643	95	3	92	495	54	35	14	7.07	62	9.2
1982	736	641	26	615	95	3	92	511	54	35	14	6.85	51	7.2
1983		500	33	467										
1984		538	40	498				360		45		12.5		
1985	698	687	43	644	11			360	10.9	45	1.06	12.5	1	0.3

III باب

سودا سارايلىرى

تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ سودا سارايلىرى — دۆلەتنىڭ ئوخشاش بولمىغان تارىخىي شارائىتلاردا ئىقتىسادنى راۋاجلاندۇرۇپ، بازارنى جانلاندۇرۇش ئۈچۈن، دېھقان - چارۋىچىلار ۋە باشقا سودىگەرلەرنى سودا مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەش يۈزىسىدىن يولغا قويغان بىر خىل تەشكىلىي شەكىلدۇر. سودا سارايلىرى «ئىقتىسادنى راۋاجلاندۇرۇپ، تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلىش» فاكتورىنىڭ ئىزچىللاشتۇرۇپ، يېزىلارغا، ئىشلەپچىقىرىشقا، بازارغا يۈزلىنىپ، ئاساسلىقى ئاز مىقدارلىق يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسپىنى ۋە سودا - سانائەتچىلەرگە قارىتا ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، سېتىش، ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىش، ۋاكالىتەن توشۇپ بېرىش كەسپىنى پائال قانات يايدۇرۇپ، ئالاقە دائىرىسى كەڭ بولۇش، ئۇچۇر راۋان بولۇش، تىجارەتتە جانلىق بولۇش، سېتىۋېلىش - سېتىش قولايلىق بولۇشتەك ئالاھىدىلىكىنى جارى قىلدۇرۇپ، بار - يوقنى تەڭشەپ بازارنى جانلاندۇرۇشتا ئاكتىپ رول ئوينىدى.

§ 1 . ئۇچ تەرەققىيات باسقۇچى

1. 1951 — 1957 - يىلغىچە، شەھەرلەر بىلەن يېزىلار ئوتتۇرىسىدا مال ئالماشتۇرۇش قانات يايدۇرۇلغان مەزگىل

1951 - يىل 3 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «يەرلىك مەھسۇلاتلارنى سېتىش توغرىسىدا يولىيورۇق»ىدا، سودا سارايلىرى - يېراقتىن كېلىدىغان سودىگەرلەر تۇرىدىغان جاي، سانائەت - يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى قوبۇل قىلىش، چىقىرىش ۋە ئونىڭ بىلەن سودىلىشىشتىكى ۋاستە بولۇپ، شەھەرلەر بىلەن يېزىلار ئوتتۇرىسىدا مال ئالماشتۇرۇشتا زور رول ئوينايدۇ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى سودا سارايلىرىنى قۇرۇپ، يەرلىك مەھسۇلاتلارنى سېتىۋېلىپ ۋە سېتىپ، ئاممۇي خاراكتېرلىك مال ئالماشتۇرۇشنى تەشكىللەپ، يەرلىك مەھسۇلاتلارنى سېتىش يولى مەسىلىسىنى ھەل قىلىشى كېرەك، دەپ كۆرسىتىلدى. شۇنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتىسىيە ئىدارىسى قۇرۇلۇپلا سودا ساراىيى كەسپى بىلەن بۇاستە شۇغۇللىنىپ، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى تەشكىللەپ شەھەرلەرگە كىرگۈزۈپ، ئۇرۇمچى شەھىرى ۋە باشقا شەھەرلەردىكى خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى مۇقىملاشتۇرىدىغان ئۇچ ئىقتىسادىي تارماقنىڭ① بىرسىگە ئايلاندى. تەمىنات-

① ئىزاھات: «ئۇچ ئىقتىسادىي تارماق» دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا شىركىتى، ھەربىي رايون باش كوپىراتىپى ۋەتەمىنات-سودا كوپىراتىپىنى كۆرسىتىدۇ.

سودا كوپىراتىپى سېتىۋالغان (ۋاكالىتەن سېتىۋالغان) يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئىجتىمائىي سېتىۋېلىش ئومۇمىي مىقدارىنىڭ 14.5% نى ئىگىلىدى.

1952 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك، غۇلجا، كۇچا، ئاقسۇ كونا شەھەر، تۇرپان قاتارلىق ناھىيىلىك تەمىنات-سودا كوپىراتىپلىرى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ سودا ساربىي قۇرۇپ، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك، ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ۋاكالىتەن سېتىۋالدى ۋە ساتتى. 1954 - يىلى شىنجاڭ كوپىراتسىيە ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، ئۇرۇمچى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يەرلىك مەھسۇلاتلار ۋە قوشۇمچە يېمەكلىكلەر سودا ساربىي قۇرۇپ، ئۇنىڭ قارىمىقىداقوغۇن-تاۋۇز، مېۋە بازارلىرىنى قۇردى، كېيىن ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئۇنىڭ نامىنى قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە توپ سېتىش پونكىتىغا ۋە قۇرۇق، ھۆل مېۋە مۇلازىمەت - سودا ئورۇنغا ئۆزگەرتتى. 1955 - يىلى شىنجاڭدا ئاشلىق، پاختا، ياغنى بىر تۈتاش سېتىۋېلىپ، بىر تۈتاش سېتىش يولغا قويۇلغاچقا، بىر قىسىم مۇھىم يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى پىلان بويىچە سېتىۋېلىش يولغا قويۇلدى، بۇنىڭ بىلەن دېھقانلارنىڭ پىلان بويىچە سېتىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن ئېشىپ قالغان يېزائىگىلىك-قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ۋە بەزى ئۇششاق يەرلىك مەھسۇلاتلارنى سېتىشنى قىيىن بولۇپ، شەھەرلەر بىلەن يېزىلار ئوتتۇرىسىدا مال ئالماشتۇرۇشتا «چوڭ جەھەتتە راۋان، كىچىك جەھەتتە توساق بولۇش» ئەھۋالى كۆرۈلدى. ئاپتونوم رايون دېھقانلارنىڭ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىشىغا قولايلىق يارىتىپ بېرىش ئۈچۈن، گوۋۇيۈەننىڭ «يېزا بازارلىرىنى كەڭ قويۇۋېتىپ باشقۇرۇش توغرىسىدىكى يولىيورۇق» نىغا ئاساسەن، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى بازارلىرىنى قويۇۋەتتى، بۇنىڭ بىلەن بىر مۇنچە جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى سودا سارايلىرى ۋە دېھقانلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش ئورۇنلىرىنى قۇردى. 1955 — 1957-يىلغىچە سودا سارايلىرىنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە تاۋار سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي قىممىتى 8 مىليون يۈەن بولۇپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتىنىڭ 13% — 15% نى ئىگىلىدى.

1958 - يىلى، «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش»، «خەلق گۈڭشىلاشتۇرۇش» دولقۇنى داۋاملىنىپ، دېھقانلارنىڭ قالدۇرۇق يەرلىرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، گۈڭشي ئەزالىرىنىڭ ئائىلە قوشۇمچە كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشى چەكلەندى. سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىرلەشتۇرۇۋېتىلىپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار خەلق گۈڭشىلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، بۇنىڭ بىلەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سودا سارايلىرىنىڭ كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپى توختاپ، تاۋار ئوبوروتى راۋان بولماسلىق كېلىپ چىقتى.

2. 1962 — 1965 - يىلغىچە، بازار سودىسى قويۇۋېتىلگەن باسقۇچ

1961 - يىل 6 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى «سودا خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشىلاشقا دائىر بىر قانچە بەلگىلىمە (سىناق لايىھىسى)»نى تارقاتتى، بەلگىلىمىدە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، تاۋار ئوبوروت يوللىرىنى كېڭەيتىپ، يېزىلاردا بازار سودىسىنى قويۇۋېتىپ، 3 يىللىق تەبىئىي ئاپەت تۈپەيلىدىن بازارنى تاۋار بىلەن تەمىنلەش جەھەتتە پەيدا بولغان قىيىنچىلىقنى يېڭىشنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1962 - يىل 5 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى، گوۋۇيۈەن «تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تىجارەت كەسپىنى پائال قانات يايدۇرۇش ۋە شەھەرلەردە ئىستېمال كوپىراتىپلىرىنى قۇرۇش توغرىسىدا يولىيورۇق» تارقاتتى، ئۇنىڭدا، ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، شەھەر - يېزىلار ئوتتۇرىسىدا مال ئالماشتۇرۇشنى جانلاندۇرۇپ، ھايانكەشلەرگە زەربە بېرىش ئۈچۈن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى دۆلەت چۇشۇرگەن يېزا ئىگىلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداشقا كاپالەتلىك

قىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، تىجارەت پائالىيىتىنى پائال قانات يايدۇرۇشى كېرەك، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى شەھەرلەردە مال ساريىي قۇرۇپ، توپ سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللانسا، مەلۇم دەرىجىدە قوشۇمچە پارچە سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللانسىمۇ بولىدۇ، دەپ كۆرسەتتى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى شەھەرلەردە، بازارلاردا، قاتناش توگۇنلىرىدە مال ساريىي قۇرسا، ناھىيە بازارلىرى ۋە ئادەتتىكى بازارلاردا دەك - ساراي ۋە مۇلازىمەت بۆلۈملىرىنى قۇرۇپ، تىجارەت كەسپىنى قانات يايدۇرسا بولىدۇ، دەپ ئوتتۇرىغا قويدى. يۇقىرىقى روھقا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قورغاس، گۇچۇك، جىمسار قاتارلىق ناھىيىلەرنى سىناق نۇقتىسى قىلىپ، يېزىلاردىكى سودا بازارلىرىنى قويۇۋېتىپ، سودا سارايلىرىنى ئەسلىگە كەلتۇرۇپ، تىجارەت كەسپىنى قانات يايدۇردى. 1962 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا مەركىزى قۇردى. ئۇنىڭ ئالدى - كەينىدە، ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىمۇ باش سودا ساريىي قۇرۇپ، قارىمىقىدا ئوتتۇرا كۆۋرۈك سودا ساريىي، غەربىي - شىمال يولى بەرلىك مەھسۇلاتلار سودا ساريىي ۋە ئەڭلىك ئوت، تىرىك چارۋا سېتىۋېلىش - سېتىش پونكىتى قۇردى. ئاقسۇ، كۇچا، توقسۇ، باي، قەشقەر، يەكەن، قۇمۇل، پىچان قاتارلىق 31 ناھىيە، شەھەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تىجارەت كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، جەمئىي 34 سودا ساريىي، 33 جايدا دېھقانلار ئۇچۇن مۇلازىمەت قىلىش ئورنى ياكى دېھقانلار سودا - سېتىق ئورنى قۇردى. جايلاردىكى سودا سارايلىرىنىڭ يىللىق سودا سوممىسى 26 مىليون يۈەندىن ئېشىپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئومۇمىي سېتىش سوممىسىنىڭ 13% نى ئىگىلىدى. لېكىن، «سول» چىل ئىدىيىنىڭ تەسىرى تۈپەيلىدىن، 3 - خىل يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىشنى يولغا قويۇش ۋە سودا ساريىنىڭ رولىنى تونۇش جەھەتتە ئېغىش پەيدا بولدى، بۇنىڭ بىلەن 1964 - يىلدىن كېيىن تاۋار سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانىغا بولغان باشقۇرۇش يەنمۇ كۈچەيتىلىپ، بازار سودىسى ۋە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش دائىرىسى پەيدىنپەي كېچىكتۈرۈلۈپ، سودا سارايلىرىنىڭ كەسپى تەدرىجي ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1965 - يىل 3 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى سودا ساريىي ئاپپاراتلىرىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى قارار قىلىپ، ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى سودا سارايلىرىنىڭ تىجارەت كەسپىنى توختاتتى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» داۋامىدا «ئۇچ ئۆز، بىر كۆتۈرە» تەنقىد قىلىنىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، سودا سارايلىرىمۇ «كاپىتالىزم» دەپ قارىلىپ تەنقىد قىلىندى، بۇنىڭ بىلەن ئەمدىلا جانلانغان بازار يوللىرى يەنە ئېتىلىپ قالدى.

3. 1978 — 1985 - يىلغىچە، بار - يوقنى تەڭشەش يولغا قويۇلۇپ، بازار ئىگىلىكى تەرەققىي قىلدۇرۇلدى

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «سودا سارايلىرى خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە بازار سودىسىنى قويۇۋېتىپ، سودا سارايلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى. 1979 - يىلى دۆلەت بىر قىسىم يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى قويۇۋېتىپ، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىشنى يولغا قويۇپ، سودا سارايلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە قۇرۇش ئۈچۈن پايدىلىق شارائىت يارىتتى. 6 - ئايدا ئېچىلغان مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا سارايلىرى خىزمىتى سۆھبەت يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسىدە مۇنداق كۆرسىتىلدى: سودا سارايلىرى سودىسى جۈڭگودا ئۇزاق تارىخقا ئىگە. يېڭى جۈڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، تەدرىجي تەرەققىي قىلغان سودا ساريىي خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇش، خۇسۇسىي سودىنى ئۆزگەرتىپ، بازار بازىسىنى ئىگىلەپ، شەھەر بىلەن يېزا ئوتتۇرىسىدا مال ئالماشتۇرۇشنى جانلاندۇرۇپ، سانائەت - يېزا ئىگىلىك

ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈشتە مۇھىم رول ئويناندى. يېڭى تارىخىي مەزگىلدە، سودا سارىيى سودىسى ئوبوروت يوللىرىنى راۋانلاشتۇرۇش، سودىدا ئۆزئارا ئەھۋال ئالماشتۇرۇش، ۋاستە بولۇش، سودىنىڭ ئويۇشتۇرۇش، بار - يوقنى تەڭشەش، قوبۇل قىلىش - چىقىرىشنى جانلاندۇرۇش، مال باھاسىنى تىزگىنلەش، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىشنى ماسلاشتۇرۇش، ئىقتىسادنى جانلاندۇرۇش رولىنى جارى قىلدۇرۇشى كېرەك.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باش كوپېراتىپىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، 1979 — 1980 - يىلغىچە 2 قېتىم يېغىن ئېچىپ، سودا سارايلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە قۇرۇش مەسلىسىنى مۇھاكىمە قىلىپ، سودا سارايلىرىنى ياخشى باشقۇرۇشنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى، تىجارەت دائىرىسى ۋە تىجارەت شەكلى ئۈستىدە ئورۇنلاشتۇرۇش ئېلىپ باردى ھەمدە ئۇرۇمچى شەھىرىدە بازار سودىسىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇپ، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئوتتۇرا كۆۋرۈك سودا سارىيىنى ئەسلىگە كەلتۈردى.

1980 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا مەركىزىي سارىيىنى قۇردى، يىل ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە 24 سودا سارىيى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى ۋە قۇرۇلدى. بۇلار خوتەن، يەكەن، قەشقەر، كۇچا، ئاقسۇ، يەنجى، بورتالا، تۇرپان، پىچان، قۇمۇل، گۇچۇڭ، غۇلجا، قورغاس قاتارلىق ئولايەت، ناھىيە (شەھەر) لەرگە تارقالغان.

1981 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «سودا سارايلىرىنى باشقۇرۇشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى»نى تۈزۈپ چىقىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى قارىمىقىدىكى سودا سارايلىرىنىڭ خاراكتېرى، ۋەزىپىسى، تىجارەت دائىرىسى، تىجارەت شەكلى، باھا قويۇش پرىنسىپى قاتارلىقلار ئۈستىدە يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا كونكرېت بەلگىلىمىلەرنى تۈزۈپ چىقتى. 1) مەمۇرىي رايون چەكلىمىسىنى بۇزۇپ تاشلاپ، ئىقتىسادىي رايون ۋە ئەھلىي ئېھتىياجغا ئاساسەن، چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەردە، قاتناش تۈگۈنلىرىدە ۋە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى يىغىلىدىغان ۋە تارقىلىدىغان جايلاردا سودا سارىيى قۇرۇش كېرەك. 2) سودا سارايلىرىدا ئادەتتە ئۈنۈمۈرسال تىجارەتنى يولغا قويۇش كېرەك. بىر شەھەردە تىجارەت دائىرىسى ئوخشىشىدىغان تەكرار ئاپپاراتلارنى قۇرماسلىق كېرەك. چوڭ، ئوتتۇرا شەھەرلەردە قۇرۇق، ھۆل، مېۋىلەردە ئىشلەپچىقارغۇچىلار بىلەن سېتىۋالغۇچىلارنى بىۋاستە يۈز كۆرۈشتۇرۇش ئۈچۈن مېۋە بازارلىرى ياكى سودا سارايلىرىنى قۇرۇشقا بولىدۇ. 3) شىنجاڭنىڭ ئەھلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن، سودا سارايلىرىنى ئايرىم قۇرۇپ، مۇستەقىل ھېساباتنى يولغا قويۇشقا، كەسىپي شىركەتلەر بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، ئايرىم ھېسابات قىلىشقىمۇ بولىدۇ. كەسىپ مىقدارى ئاز ناھىيىلەردە مال سارىيى قۇرماسلىق كېرەك. سودا سارايلىرىنى قارىغۇلارچە قۇرۇشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سودا سارىيى قۇرۇشقا توغرا كەلسە، ئاۋۋال ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا مەلۇم قىلىپ تەستىقلىتىپ ماقۇللۇقىنى ئالغاندىن كېيىن، شۇ جايدىكى سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسىغا يوللاپ تەستىقلىتىپ، تىجارەت ئىجازەتنامىسى ئالغاندىن كېيىن تىجارەتنى باشلاشقا بولىدۇ. 1981 - يىلنىڭ ئاخىرى، يۇقىرىدىكى تەلەپكە بىنائەن، ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي 21 سودا سارىيى قۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۈنۈمۈرسال سودا سارىيى 19، كەسىپي سودا سارىيى 2، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىقى 1، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا قاراشلىقى 10، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا قاراشلىقى 10.

1982 — 1983 - يىللىرى جەمئىيەتتىكى ئىقتىسادىي تارماقلارغا قاراشلىق ھەرسالە، ھەر كەسىپلەر سودا سارىيى قۇرۇپ، ئۇنى قاتتىق باشقۇرمىغاچقا، تىجارەتتە قالايمىقانچىلىق چىقتى. بەزى سودا سارايلىرى قانۇنغا خىلاپ تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا قاراشلىق سودا سارايلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا تەسىر يەتكۈزدى. 1982 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى «سودا سارايلىرىنى ۋە ھاۋالە كەسىپنى ياخشى باشقۇرۇش تەجرىبىلىرىنى ئەستايىدىل يەكۈنلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، ش ئۇ ئا رتەمىنات-

سودا كوپىراتىپى يۇقىرىقى ھۆججەتنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا قاراشلىق سودا سارايلىرىنى ئىستايىدىل تەرتىپكە سالدى. 1985 - يىلى شىنجاڭدا يېزا ئىگىلىك. قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىدا پاختا، چارۋا مەھسۇلاتلىرى، قۇرۇق ئۈزۈم قاتارلىق چوڭ تۈردىكى بىرنەچچە خىل مەھسۇلاتنى ھېسابقا ئالمىغاندا، قالغانلىرىنىڭ ھەممىسىدە تىجارەت قويۇۋېتىلدى. بۇنىڭ بىلەن سودا سارايلىرىنىڭ تىجارەت دائىرىسىدە ئۆزگىرىش بولۇپ، بەزىلىرى سودا مەركىزىگە ئۆزگەرتىلىپ كۆپ تەرەپلىك، كۆپ ئىقتىدارلىق ئۇنىۋېرسال تىجارەت قانات يايدۇرۇلدى. بەزىلىرى ئۇنىۋېرسال سودا شىركەتلىرى ياكى سانائەت بۇيۇملىرىنى بىرلىشىپ سېتىۋېلىپ ئۆز ئالدىغا سېتىش شىركەتلىرىگە ئۆزگەرتىلىپ، يېزىلارنى سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلىدى؛ بەزىلىرى توپ سېتىش سودا بازارلىرىغا ئۆزگەرتىلىپ، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى تەشكىللەپ شەھەرنى تەمىنلىدى. يىل ئاخىرىغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدا 18 سودا سارىيى قۇرۇلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا قارايدىغىنى 1، ئۆلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا قارايدىغىنى 4، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا قارايدىغىنى 13. سودا سارايلىرىنىڭ مال سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 145 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 6 مىليون 500 مىڭ يۈەن پايدا - باج يارىتىلدى، بۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ تاۋار سېتىش ئومۇمىي قىممىتىنىڭ 74.10% نى ئىگىلىدى.

§ 2 . تىجارەت

سودا سارايلىرى ۋاستىچىلىق ۋە مۇلازىمەتچىلىك خاراكتېرىدىكى سودا كارخانىسى بولۇپ، تاۋار ئوبوروتىنى تەشكىللەشتىكى قوشۇمچە يول، ئۇنىڭ تىجارەت دائىرىسى ۋە تىجارەت شەكلى ئىجتىمائىي ئېھتىياجنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ ئۆزگىرىدۇ.

1. تىجارەت دائىرىسى

50 - يىللاردا شىنجاڭ كوپىراتسىيە سودا سارايلىرىدا ئاساسلىقى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك، ئالاھىدە مەھسۇلاتلار، قول سانائەت بۇيۇملىرى ۋە بىر قىسىم كوندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك سانائەت بۇيۇملىرى تىجارىتى قىلىناتتى. يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك، ئالاھىدە مەھسۇلاتلىرىدىن قۇرۇق ۋە ھۆل مېۋىلەر، مەسىلەن: ئۈزۈم، تاۋۇز، قوغۇن، نەشپۈت، قۇرۇق ئۈزۈم، گۈلە، ياڭاق قاتارلىقلار بار ئىدى. يەنە گۆش، سۈ مەھسۇلاتلىرى، كۆكتات، دورا - دەرمەك قاتارلىقلار بار ئىدى. قول سانائىتى بۇيۇملىرىدىن ماتا، ئۈزمە دەرىخى قوۋزىقىدىن ياسالغان قەغەز، كىگىز، پالاز، تاغار، خۇرجۇن قاتارلىقلار بار ئىدى. يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى شەھەرلەرگە كىرگۈزۈلۈش ئارقىلىق، مال ئالماشتۇرۇلاتتى. دېھقانلار سودا قىلىدىغان بازارلارنىڭ كەسىپ دائىرىسى خېرىدارلارغا ۋاكالىتەن سودا - سېتىق قىلىش، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىشنى تەشكىللەش، مال ساقلاپ بېرىشتىن ئىبارەت ئىدى. بازارلاردا قوشۇمچە دەك - سارايلار بولۇپ، تاماق - ياتاق ئىشلىرىنى بېجىرەتتى، خېرىدارلارغا ۋاكالىتەن مال پۇلىنى ھېسابلاپ، باج پۇلىنى تاپشۇراتتى.

60 - يىللاردا سودا سارايلىرىنىڭ تىجارەت دائىرىسى كېڭەيتىلدى، 1962 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى سودا سارايلىرىنىڭ تىجارەت دائىرىسىنى مۇنداق بەلگىلىدى: 1) 3 - خىلدىكى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى تىجارىتى 1 - ئورۇنغا قويۇلىدۇ، 1 - ، 2 - خىلدىكى ماددىي

ئەشيالار تىجارىتىنى دۆلەتنىڭ پىلانىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن يولغا قويۇشقا بولىدۇ؛ 2) دۆلەت ئۆزىنىڭ سېتىشىغا رۇخسەت قىلغان سانائەت مەھسۇلاتلىرى؛ 3) قول سانائىتى كوپېراتىپلىرى ۋە يەككە قول سانائەتچىلەر ئۆزى ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆزى ساتىدىغان مەھسۇلاتلار؛ 4) دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى سودا سارايلىرىنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشى ۋە سېتىشىنى ھاۋالە قىلغان ماددىي ئەشيالار.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى تىجارەت قىلىدىغان تاۋار جەمئىي 11 خىل بولۇپ، بۇلار قۇرۇق ۋە ھۆل كۆكتات، قۇرۇق - ھۆل مېۋە، گۆش، تۇخۇم، سۇ مەھسۇلاتلىرى، چارۋا مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمىنى، جۇڭيى دورا ماتېرىيالى، قول سانائىتى بۇيۇمى، سانائەت بۇيۇمى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرىنىڭ كەسىپدە گۆش ۋە قوشۇمچە يېمەكلىك مۇھىم نۇقتا قىلىنىدى، يەنە تېرىك چارۋا ۋە ئەڭلىك ئوت سېتىۋېلىش - سېتىش كەسىپى قاتارلىق يايدۇرۇلدى، ئۇنىڭدىن باشقا بۇ سارايلار يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى بازىرىدىكى ئاشلىق - ياغ تىجارىتىگىمۇ قاتناشتى. 1962 - يىلىنىڭ ئاخىرى تىجارەت تۈرى 164 خىلغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە 3- خىلدىكى ماددىي ئەشيا 95 ،73% نى ئىگىلىدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى كەسىپنى پائال قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرىنىڭ كەسىپدە گۆش ۋە قوشۇمچە يېمەكلىك مۇھىم نۇقتا قىلىنىدى، يەنە تېرىك چارۋا ۋە ئەڭلىك ئوت سېتىۋېلىش - سېتىش كەسىپى قاتارلىق يايدۇرۇلدى، ئۇنىڭدىن باشقا بۇ سارايلار يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى بازىرىدىكى ئاشلىق - ياغ تىجارىتىگىمۇ قاتناشتى. 1962 - يىلىنىڭ ئاخىرى تىجارەت تۈرى 164 خىلغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە 3- خىلدىكى ماددىي ئەشيا 95 ،73% نى ئىگىلىدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى كەسىپنى پائال قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. بازار رىقابىتىگە قاتنىشىپ، مال باھاسىنى تىرىشىپ تىزگىنلىگەنلىكى ئۈچۈن، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى بازىرىدا باھا 1961 - يىلدىكىدىن 50% ئەتراپىدا تۆۋەنلىدى. 1963 - يىلى سودا سارايلىرىنىڭ ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسىپى كېڭەيتىلدى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى ئاپتونوم رايونىمىز ئىچىدىكى 25 شەھەر، ناھىيە ۋە ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى 9 ئۆلكە، شەھەردىكى ئالاقىدار ئورۇنلار بىلەن كەسىپىي ئالاقە ئورناتتى. سودىغا قاتناشقان خېرىدار 100دىن كۆپىيىپ 426گە يەتتى. ئاپتونوم رايون سىرتىغا سېتىلغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار 1120 تونىنا بولۇپ، 1 مىليون 90 مىڭ يۈەن قىممەت يارىتىلدى. سودا سارايلىرىنىڭ ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسىپىدە 1- خىلدىكى ماددىي ئەشيالار 2 ،4% نى، 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيالار 16 ،6% نى، 3 - خىلدىكى ماددىي ئەشيالار 81% نى ئىگىلىدى.

1962 — 1965 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسىپىنى قانات يايدۇردى. مال تۈرى ئاز بولغاندا 40 — 50 خىلغا، كۆپ بولغاندا 200 نەچچە خىلغا يەتتى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ۋە ئاكالىتەن سېتىش شەكلىنى قوللىنىپ، شەھەر ئەتراپى رايونى ۋە يېقىن ئەتراپتىكى خەلق كۆمۈشخانىلىرىنىڭ 7100 تونىنا ئەڭلىك ئوتىنى سېتىپ بەردى. گۈچۈك ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايى شۇ جايدىن زەمبىل سېتىۋېلىپ، شىخەنزىنىڭ سۇ قۇرۇلۇشىغا يارەدەم بەردى. پىلان سىرتىدا قوي، چوشقا، تۇخۇم، تاماكا قاتارلىقلارنى سېتىۋېلىپ، بازارنى تەمىنلەپ، بازاردا باھانى تىزگىنلىدى. ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ سودا بازارلىرىدا بىركىلوگرام تاماكىنىڭ باھاسى 12 يۈەن، بىر توخۇ 10 نەچچە يۈەن ئىدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسىپىنى قانات يايدۇرغاندىن كېيىن، تاماكىنىڭ باھاسى 5 يۈەنگە، توخۇنىڭ باھاسى 6 — 7 يۈەنگە تۆۋەنلىدى. قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسىنىڭ خانئېرىق بازىرىدا بىر كىلوگرام گۆشنىڭ باھاسى 8 يۈەن ئىدى، سودا ساراي تىجارەتكە قاتناشقاندىن كېيىن 2 ،8 يۈەنگە تۆۋەنلىدى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسىپىنى قانات يايدۇرغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايوندىكى يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى بازىرىدىكى باھا بىلەن دۆلەت پىلانى ئىچىدىكى باھانىڭ پەرقى 1962 - يىلدىكى بىر ھەسسىدىن كۆپرەكتىن تۆۋەنلەپ، 1964 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا 18% كە چۈشتى.

بۇ مەزگىلدە، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى شەنشى، گەنسۇ، چىڭخەي، گۇاڭدۇڭ، گۇاڭشى، سىچۈەن، يۈننەن، لياۇنىڭ، خېيلۇڭجياڭ، ژۇخەن، تيەنجىن، شاڭخەي قاتارلىق 18 ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايوندىكى 120 نەچچە ناھىيە بىلەن سېتىۋېلىش - سېتىش كەسىپي مۇناسىۋىتىنى تەرەققىي قىلدۇردى. 3 - خىلدىكى يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا قاتارلىقلارنى يۆتكەپ چىقاردى. چىلان، ئامۇت، ئالما، توشقان ياڭىقى، بانان، ئېتنىئولىياتسىيە، زەمبۇرۇغ، كاۋاۋېنجىن، دېڭىز مەھسۇلاتلىرىنى كىرگۈزدى.

1978 - يىلدىن كېيىن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى قويۇۋېتىلگەن ئۇنۇۋېرسال تىجارەتنى يولغا قويدى. تىجارەت دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، مال تۇرنىنى كۆپەيتىپ، جانلىق ئۈسۈل قوللىنىپ، ئوبوروت يوللىرىنى راۋانلاشتۇردى. 1980 - يىل 5 - ئايدا ئېچىلغان مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كەسىپي بۆلۈم باشلىقلىرى ۋە سودا ساراي دىرېكتورلىرى سۆھبەت يىغىنىنىڭ مۇھىم خاتىرىسىدە مۇنۇلار بەلگىلەندى: سودا سارايلىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سىستېما بويىچە باشقۇرىدىغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى 3 - خىلدىكى يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشنى ئاساس قىلىدۇ ھەمدە كەسىپ ھالقىغان تىجارەت بىلەن ئارىلاپ شۇغۇللانسا بولىدۇ. پىلان ئورۇندالغاندىن كېيىنكى 1 -، 2 - خىلدىكى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە تەستىقلاتقاندىن كېيىن، سودا سارايلىرى ئېلىپ ساتسا بولىدۇ. مال سارايلىرى 1 -، 2 - خىلدىكى كۇندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك سانائەت بۇيۇملىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانماسلىقى كېرەك. لېكىن، شىنجاڭنىڭ مىللىي ئالاھىدىلىكىگە بىرلەشتۈرۈپ، تارىختىكى تىجارەت ئادىتىنى ۋە جۇغراپىيىلىك شارائىتىغا ئاساسەن، شۇ جايدا ئېھتىياجلىق ئاز ساندىكى مال تۇرلىرى تىجارىتى بىلەن مەسئۇل تارماق شۇغۇللانسا، ياكى يېزىلارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمىسا، يەرلىك ھۆكۈمەتنىڭ رۇخسىتىنى ئېلىش ئارقىلىق، سودا سارايلىرى ۋاكالەتەن ساتسا ياكى بىر قىسمىنى ئۆز ئالدىغا ساتسا بولىدۇ. 3 - خىلدىكى سانائەت بۇيۇملىرىنىمۇ سودا سارايلىرى ۋاكالەتەن ساتسا ياكى بىر قىسمىنى ئۆز ئالدىغا ساتسا بولىدۇ، سودا سارايلىرى ماددىي ئەشيا تارماقلىرى باشقۇرىدىغان 1 -، 2 - خىلدىكى سانائەت بۇيۇملىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانسا بولمايدۇ. لېكىن، بۇنىڭ ئېچىدىكى ئاز ساندىكى سانائەت بۇيۇملىرىغا يەرلىك ھەقسىقەتەن ئېھتىياجلىق بولسا، مەسئۇل تارماقنىڭ ماقۇللۇقى ياكى يەرلىك ھۆكۈمەتنىڭ رۇخسىتىنى ئالغاندىن كېيىن، ۋاكالەتەن سېتىۋالسا ۋە ساتسا بولىدۇ.

1981 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ «سودا سارايلىرىنى باشقۇرۇشنىڭ سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويىلىدىغان چارىسى»دا تىجارەت دائىرىسى مۇنداق بەلگىلەندى: 1) تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېما بويىچە باشقۇرىدىغان 3 - خىلدىكى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، قۇرۇق، ھۆل مېۋە، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، دورا - دەرمەك، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، ئۇششاق يېزا ئىگىلىك سايمىنى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا قاتارلىقلار. پىلان ئورۇندالغاندىن كېيىنكى 1 -، 2 - خىلدىكى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى يەرلىك ھۆكۈمەتلەرگە تەستىقلىتىش ئارقىلىق ساتسىمۇ بولىدۇ. 2) مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق تاۋارلار جۇملىدىن ئاز سانلىق مىللەتلەر ياخشى كۆرىدىغان مەھسۇلاتلار، ھەرقايسى مىللەتلەر ئېھتىياجلىق بولغان تۇر، رەڭ، پوسۇنىنى ھەقمقىي ئىگىلەش ئاساسىدا، مال كىرگۈزۈشكە ياكى پىششىقلاشقا بولىدۇ. 3) پىلان سىرتىدىكى كۇندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك سانائەت بۇيۇملىرى جۇملىدىن سانائەت تارماقلىرىنىڭ ئۆز ئالدىغا سېتىشىغا رۇخسەت قىلىنغان تاۋارلار، سودا ئورۇنلىرى تاللاپ ئېلىش ئەتىجىسىدە ئېشىپ قېلىپ سانائەت ئورۇنلىرىدا بېسىلىپ قالغان تاۋارلار، گۇڭشى - ئەترەت كارخانىلىرىنىڭ دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈلمىگەن، مەسئۇل شىركەت سېتىۋالمىغان تاۋارلىرى، ئېچكى قىسىمدا سېتىشقا ئۆزگەرتىلگەن ئېكسپورت تاۋارلىرى، ھەربىي سانائەت تارماقلىرى ئىشلەپچىقارغان تاۋارلار، باش كوپېراتىپ

ۋە جايلار تىجارەت قىلىش ئۈچۈن تەقسىم قىلغان ئىمپورت تاۋارلىرى، سودا، ماددىي ئەشيا تارماقلىرى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، سېتىشنى ھاۋاله قىلغان تاۋارلار. 4) كېلىشىم باھادىكى ئاشلىق، ياغنى سودا سارايلىرى ئاشلىق - ياغ تارماقلىرىنىڭ ھاۋالىسىغا ئاساسەن ۋاكالىتەن سېتىۋالسا، ۋاكالىتەن ساتسا بولىدۇ. يەرلىك ھۆكۈمەتكە تەستىقلىتىش ئارقىلىق ئۇششاق قارا ئاشلىق ۋە گازىر - پۈرچاق قورۇش كەسپىگە كېرەكلىك بىر قىسىم خام ماتېرىيال تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانسا بولىدۇ، تۇرلەرنى تەڭشەش ئۈچۈن، سودا سارايلىرى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن ئاشلىق كىرگۈزسە بولىدۇ، بىراق سېتىش باھاسى ئاشلىق تارماقلىرىنىڭ كېلىشىم باھاسىدىن يۇقىرى بولماسلىقى كېرەك. 5) ئىمپورت تاۋارلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان سودا سارايلىرى چېگرا ئېغىزى ياكى مۇھاجىرلار جايلاشقان ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارنىڭ سودا مەمۇرىي تارماقلىرى بەلگىلىگەن تىجارەت ئورۇنلىرىدىن تاۋار كىرگۈزسە، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تەقسىم قىلىپ بەرگەن ئىمپورت تاۋارلىرى ۋە تاشقى پېرېۋوت ئىشلىتىپ تاشقى سودا ياكى چەت ئەل سودىگەرلىرى بىلەن بىۋاسىتە سۆزلىشىش ئارقىلىق ئىمپورت قىلىنغان تاۋارلار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانسا بولىدۇ.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا قاراشلىق 21 سودا سارىيىنىڭ ئىستاتىستىكىسىغا قارىغاندا، 1981 - يىلى ۋاكالىتەن تىجارەت قىلىش كەسپىدە پۈتۈشۈلگەن سومما 3 مىليون 460 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %76.164 ئاشتى. ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسپىنىڭ سېتىش سوممىسى 67 مىليون 900 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، %285 ئاشتى. بۇنىڭ ئىچىدە قوشۇمچە تىجارەتتە، سېتىلغان تاۋار سوممىسى 40 مىليون 150 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسپىنىڭ %59.14نى ئىگىلىدى.

1982 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى: سودا سارايلىرى جۈڭگو مۇھاجىرلىرى ۋە شياڭگاڭ، ئاۋمېنلىق قېرىنداشلار ئېلىپ كىرگەن، پوچتا ئارقىلىق ئەۋەتكەن ماددىي بۇيۇملار ۋە بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان، سېتىلىدىغان، بىر تۇتاش تەقسىم قىلىنىدىغان تاۋارلار ۋە تېلېۋىزور، رادىئولۇق ئۇنئالغۇ، كومپيۇتېر، قول سائىتى، ئاپتوموبىل، ئۇرىيا، ئاممونىي سۇلفات، ئاممونىي نېترات قاتارلىق تاۋارلار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانماي، دۆلەت پىلانىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، بازار ئارقىلىق تەڭشەش رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇشتا داۋاملىق چىڭ تۇرۇپ، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش، ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىش، ۋاكالىتەن توشۇپ بېرىشنى ئاساس قىلىش، 3 - خىلدىكى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ئاساس قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ، شىنجاڭنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسپىنى مۇۋاپىق قانات يايدۇرۇشى كېرەك، دەپ ئۇقتۇرۇش چىقاردى.

1984 - يىلى سودا سارايلىرىنىڭ تىجارەت دائىرىسى ۋە شەكلىدە بىرقەدەر زور بۆسۈش ھاسىل قىلىنىپ، ئوچۇق تىجارەت ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلدى. دۆلەتنىڭ سىياسىتى يول قويسىلا، رايون، تارماق، كەسىپ چەكلىمىسىگە ئۇچرىماي، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرىنىڭ مال ئالماشتۇرۇشىنى جانلاندۇرۇش ۋە بازاردىكى كەم تاۋارلارنى تولۇقلاش قاتارلىق جەھەتلەردە ئىجابىي رول ئوينىشىنى ئىلگىرى سۈردى. ئۇلار تۆۋەندىكى چارىلارنى قوللاندى:

1) كەمنى تولۇقلاپ، بازارنى جانلاندۇرۇش. ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىن ھەر مىللەت ئاممىسى ياخشى كۆرىدىغان بەزى تاۋارلارنى يەنى كۈنجۈت مەلھىمى، كۈنجۈت مېيى، قوي يېغى، ھاك بىلەن پىشۇرۇلغان تۇخۇم، جۇخارگۈل، قالپاقلىق مېدوزا، زەمبۇرۇغ قاتارلىقلارنى كىرگۈزدى؛ بەزىلىرى ئاممىنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاشقا كېرەكلىك بولغان يېشىل ماش، پۈرچاق، يەر قالپىقى، چوشقا كاللىسى، چوشقا زاسۇيى قاتارلىقلارنى كىرگۈزدى؛ بەزىلىرى ئۇزۇندىن بۇيان تەمىنلەش تەلەپنى قامدىيالمايۋاتقان قول سائىتى، ۋېلىسىپىت، كېيىم تىكىش ماشىنىسى، تېلېۋىزور، رەسىم لېنتىسى، كالا پېيىدىن ئىشلەنگەن كەمەر، نىلۇك

باش ياغلىقى قاتارلىقلارنى كىرگۈزدى.

1966 - يىلدىن كېيىن، شەھەر خەلقى ئۇزۇندىن بۇيان كۆرۈپ باقمىغان ئۇششاق قارا ئاش، قورۇلغان گازىر - پۇرچاق ۋە دېگىز قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى داستىخانغا چىقىرىلمىدىغان بولدى. 1983 — 1985 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەركىزىي سودا ساربىيى 18 مىڭ يۈرۈش تۇرلۇك ئۆي جاھازىسى، 120 مىڭ تاختا تالالىق پەنەركە، 120 مىڭ قۇر كىيىم، 70 مىڭ پار ئۆتۈك، شىبلىت، 20 مىڭ ۋېلىسىپىت، 3 مىليون دانە تاغار، 2640 يەشىك قۇرۇلۇش ئەينىكى، 3200 پارچە سۇنئىي يېپەك گىلەم، 13 مىڭ پارچە ئۆردەك تېۋىتىدىن توقۇلغان تام گىلىمى، 20 دانە 15 ئات كۈچىگە ئىگە تراكتور، 400 يۈرۈش ئات ھارۋىسى تەگلىكى كىرگۈزدى. يۇقىرىقى تاۋارلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى بىلەن يېزىلارنى تەمىنلىدى ھەمدە جايلارغا 6589 رەڭلىك تېلېۋىزور، 771 دانە كىرىئالغۇ، گۇللۇك پەنەركە ۋە كىيىم ئىشكاپ ئەينىكى قاتارلىقلارنى يۆتكەپ بەردى. يەنە ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىكى ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ كىيىم - كېچەك، پايپاق، دىلۇن رەخت، شىپىك دۇخاۋا، خۇرۇم ئاياغ، سوپۇن، ئاق ھاراق، ئۆي جاھازىسى، پول سۇرتكۈچ، سۇپۇرگە، ماي قاچىسى قاتارلىق 100 خىلدىن كۆپ تاۋارلىرىنى ۋاكالىتەن سېتىپ بەردى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات-سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرىدا سېتىلىدىغان تاۋار 900 خىلدىن كۆپىيىپ 1300 خىلغا يەتتى. كۆپەيتىلگەن ماللار ئاشخانا ئۈسكۈنىلىرى، فارفور تازىلىق بۇيۇملىرى، سۇ تۇرۇبىسى، پارىۋاي سەپلىمىلىرى، توز ئەينەك، ھارۋا، توڭلاتقۇدىن ئىبارەت بولدى.

2) تاۋار كىرگۈزۈپ ۋە چىقىرىپ، مال باھاسىنى تىزگىنلەش. يەنجى ناھىيىسى بازىرىدا بىر كىلوگرام سۇ يېغىنىڭ باھاسى 8 يۈەن ئىدى، سودا ساربىيى شەنشى، سىچۈەن قاتارلىق جايلاردىن سۇ يېغى كىرگۈزۈپ، زور مىقداردا تەمىنلىگەندىن كېيىن، سۇ يېغىنىڭ باھاسى ناھايىتى تېزلىكتە 6 يۈەن، 5 يۈەن ۋە 4 يۈەنگە چۈشتى. تارباغاتاي ۋىلايىتىدە سېغىز كەمپىت ناھايىتى قىس بولغاچقا، ئۇششاق ئوقەتچىلەر بىر تال سېغىز كەمپىتنى 1 مو 5 فۇڭغا سانقان، سودا ساربىيى ئىچكى ئۆلكىلەردىن زور مىقداردا كىرگۈزۈپ تەمىنلىگەندىن كېيىن، ھەربىر تېلى 3 — 5 فۇڭغا چۈشۈپ قالغان، بازاردا نىلۇك باش ياغلىقى قىس بولغاچقا، شەخسىي سودىگەرلەر ئۇنىڭ ھەربىرىنى 6 — 8 يۈەنگىچە سانقان، سودا سارايلىرى گۇاڭجۇدىن 40 مىڭ نىلۇك باش ياغلىقى كىرگۈزگەندىن كېيىن، بىر باش ياغلىقىنىڭ باھاسى 3.50 يۈەنگە چۈشۈپ، بازاردىكى باھا ئۇنىڭغا ئەگىشىپ زور ھەجمىدە تۆۋەنلىگەن.

3) مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق تاۋارلار بىلەن تەمىنلەشنى كۈچەيتىش. سودا سارايلىرى تىجارەتتە جانلىق بولۇش، ئالاقىلىشىش دائىرىسى كەڭ بولۇش ئالاھىدىلىكىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، ئاز سانلىق مىللەتلەر ياخشى كۆرىدىغان زىرە، بىلەيزۈك، ئەگرى تاغاق، ئۇزۇن كۆينەك، ئۆتۈك، چەينەك، سىرلىق روچۇگۇن، نىلۇك باش ياغلىقى، شىپىك دۇخاۋا، پىچاق، چاقماق قەنت قاتارلىق تاۋارلارنى ئاپتونوم رايون ئىچى ۋە سىرتىدىن كىرگۈزۈپ ياكى زاۋۇتلارغا ھاۋالە قىلىپ ياستىپ، ئاز سانلىق مىللەت ئاممىسىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇردى. شۇنداقلا مىللىيچە قول سانائەت بۇيۇملىرى ئۆچۈن سېتىش يولى ئاچتى.

4) يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ئۆچۈن مۇلازىمەت قىلىش. خوتەن ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى سېتىۋېلىش ۋە سېتىش كەسپىنى يولغا قويۇپ، كۆپ سېتىش، ئاز پايدا ئېلىشتا چىڭ تۇردى. 1983 - يىلى 163 تونна ئۇرۇك مېغىزى، 180 تونна ياڭاق، 729 تونا قۇرۇق ئۈزۈم، 4239 پارچە گىلەم، 16 مىڭ 400 دانە تاغار سېتىۋالدى. ئۇلار ئوتتۇرا، كىچىك تىپتىكى يېزا ئىگىلىك سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەشكە ئىنتايىن ئەھمىيەت بەردى. 1983 - يىلى 3261 دانە ئورغاق، 7949 دانە گۇرجەك، 5882 دانە تۆمۇر ئارا، 475 دانە جۆتۈ، 6096 كىلوگرام سۇلياۋ يۇپۇق بىلەن تەمىنلەپ، دېھقانلارنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى.

5) ۋاكالىتەن تىجارەت قىلىش كەسپىنى پائال قانات يايدۇرۇش. رايونلار ئوتتۇرىسىدا، شەھەر بىلەن

يېزىلار ئوتتۇرىسىدا، يېزا ئىگىلىك بىلەن سودا ئوتتۇرىسىدا، سانائەت بىلەن سودا ئوتتۇرىسىدا، سودا ئورۇنلىرى ئوتتۇرىسىدا تاۋار ئالماشتۇرۇشتىكى ياخشى ۋاستىچى بولۇش ئۈچۈن، ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى سودا سارايلىرى مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى 314 ئورۇن بىلەن «تۆتىنى ۋاكالىتەن سېتىش» مۇناسىۋىتى ئورنىتىپ، 1500 خىل تاۋارنى ۋاكالىتەن ساتتى. بۇلار گۈرۈچ، ماشىنا - ئېلېكتر ئۈسكۈنىلىرى، سۇ تۇرۇبىسى، پارىۋاي ماتېرىياللىرى، ئېلېكتر سايمانلىرى ماتېرىياللىرى، تۆمۈر تۇرۇبا، رېزىنكا شىلانكا، خىش پىشۇرۇش ماشىنىسى، ئىچىملىك سۇ پار قازىنى، بىرزىنت رەخت، كىيىم - كېچەك، ئىلمە - توقۇلما بۇيۇملىرى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. يەكەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قارىمىقىدىكى سودا سارايلىرى قول بىلەن چۈرۈيدىغان شامالدۇرغۇچ، پىيما، ساپما كەش، ئورۇندۇق قاتارلىقلارنى ۋاكالىتەن ساتتى، يەنە نېفىت تارماقلىرىنى تۆمۈر كارىۋات، ئارخىپ ئىشكاپى، موتسىكلىت ۋە تۈرلۈك مەدەنىيەت بۇيۇملىرى، چېرتيوژ سىزىش سايمىنى، قەغەز قاتارلىقلار بىلەن تەمىنلىدى.

2. تىجارەت شەكلى

شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى جانلىق، كۆپ خىل تىجارەت شەكىللىرىنى قوللانىدى. بىرىنچىدىن، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش شەكلى. ئۇلار بازار ئېھتىياجىغا ئاساسەن، پۈرسەتنى چىڭ تۇتۇپ كەم تاۋارلارنى تولۇقلاپ، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولدى؛ ئىككىنچىدىن، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش، ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىش، ۋاكالىتەن توشۇپ بېرىش كەسپىنى يولغا قويدى؛ ئۈچىنچىدىن، بىرلىشىپ تىجارەت قىلىش. ئۇلار باشقا كارخانىلار بىلەن بىرلىشىپ تىجارەت قىلىپ، بىرلىشىپ سېتىۋېلىپ ئۆز ئالدىغا سېتىش ياكى ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىپ بىرلىشىپ سېتىشنى يولغا قويدى؛ تۆتىنچىدىن، ئىشلەپچىقارغۇچى ۋە سانقۇچى 2 تەرەپنى بىۋاسىتە سودىلىشىپ پۈتۈشۈشكە تەشكىللەش. ئۇلار دۆلەتنىڭ سىياسىتى ۋە سودا سارايلىرىنىڭ ۋەزىپىسىنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ، ھەرقايسى مەزگىللەردە ئوخشاش بولمىغان تىجارەت شەكلىنى قوللانىدى.

50 - يىللاردا سودا سارايلىرىنىڭ كەسپىدە ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش ئاساس قىلىنىپ، 4نى ۋاكالىتەن سېتىش كەسپىمۇ يولغا قويۇلدى. مەسىلەن: ئۈرۈمچى، كۇچا، ئونسۇ قاتارلىق شەھەر، ناھىيىلەردىكىتەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرىغا قاراشلىق سودا سارايلىرىمۇ تىجارەت شەكلىدە ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسپىنى ئاساس قىلدى، شۇنداقلا ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش، ۋاكالىتەن ساقلاپ بېرىش قاتارلىق كەسىپلەرنى قانات يايدۇردى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك قۇرۇق، ھۆل مېۋە مۇلازىمەت ئورنى دېھقانلار ئەكەلگەن تاۋارلارنى قاچان كەلسە شۇ ھامان سېتىۋېلىش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، ئىختىيارىي كېڭىشىش، مۇڭاپىق باھا كېلىشىش، ئۆزى ئىختىيارىي قىلىش، ئىككىگە پايدىلىق بولۇش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، ۋاقتىنچە سېتىپ بولالمىغان تاۋارلارنى ۋاكالىتەن ساقلاپ، ۋاكالىتەن سېتىپ بەردى.

1962 - يىل 9 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «سودا سارايلىرىنىڭ تىجارەت لايىھەسى» دە مۇنداق بەلگىلەندى: سودا سارايلىرى %90 كۆچمىنى ئىشقا سېلىپ ۋاكالەتچىلىك، ھاۋالە قىلىش كەسپى بىلەن يەنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش، ۋاكالىتەن ساقلاش، ۋاكالىتەن توشۇش قاتارلىق كەسىپلەر بىلەن شۇغۇللىنىشى، قوشۇمچە ئاز مىقدارىدا ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشى كېرەك. جايلار ئۆز ئەھۋالىغا قاراپ ئىش كۆرسە بولىدۇ. شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى شىنجاڭنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە شەھەر - يېزا بازارلىرىنىڭ ئەمەلىيىتىگە ئاساسەن، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىشنى ئاساس، ۋاكالىتەن تىجارەت قىلىشنى قوشۇمچە قىلىشتىن ئىبارەت تىجارەت شەكلىنى قوللانىدى.

1978 - يىلدىن كېيىن سودا سارايلىرىنىڭ تىجارەت شەكلىدە ناھايىتى زور ئۆزگىرىش بولدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى سودا سارايلىرى تىجارەت شەكلىدە «4 ۋاكالىتەن» نى ئاساس

قىلىشى كېرەك، دەپ بەلگىلىدى، 1983 - يىلى يەنە «4 ۋاكالىتەن» بىلەن ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش، بىرلىشىپ تىجارەت قىلىشنى تەك يولغا قويۇشنى ئوتتۇرىغا قويدى. شىنجاڭ چېگرا رايونغا جايلاشقان، قاتنىشى قولايسىز بولغاچقا، «4 ۋاكالىتەن»نى ياخشى يولغا قويۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش كەسپىنى، سودا سارايلىرى ئارا، سودا سارايلىرى بىلەن شىركەتلەر ئارا، سودا سارايلىرى بىلەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ئارا، سودا سارايلىرى بىلەن زاۋۇت، كارخانىلار ئارا بىرلەشمە تىجارەت كەسپىنى قانات يايدۇردى. رايونلار ئارا، يېزا ئىگىلىك بىلەن سودا ئورۇنلىرى ئارا، سودا - سانائەت ئارا، سودا ئورۇنلىرى ئارا تاۋار ئالماشتۇرۇش ئۇچۇن يول ئاچتى. شۇنىڭدىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كارخانىلىرىدا ئوچۇق تىجارەتنىڭ يولغا قويۇلۇشىغا ئەگىشىپ، سودا سارايلىرىدا يەنىلا ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش ئاساسلىق شەكىل قىلىندى.

1981 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۈزگەن «سودا سارايلىرىنى باشقۇرۇشتا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى» دە مۇنداق بەلگىلەندى: سودا سارايلىرىنىڭ تىجارەت شەكلى جانلىق، كۆپ خىل بولۇشى كېرەك. مەسىلەن: ئىشلەپچىقارغۇچىلار بىلەن سانتۇچىلارنى، تەمىنلىگۈچى بىلەن ھاجەتمەننى يۈز كۆرۈشتۇرۇپ، بۇاستە سودىلىشىشقا تەشكىلاتچىلىق قىلىش؛ ئالاقە، تېلېگرامما ئارقىلىق ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، سېتىشنى ھاۋالە قىلىش؛ ۋاكالىتەن ساقلاش، ۋاكالىتەن توشۇش، ۋاكالىتەن پىششىقلاش كەسىپلىرىنى قانات يايدۇرۇش؛ مال ئالماشتۇرۇش يىغىنى ۋە تاۋار يەرمەنكىسى ئېچىش؛ ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزۈش پرىنسىپى ئاستىدا، بىرلەشمە تىجارەت كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ ياكى بىرلىشىپ سېتىۋېلىپ ئۆز ئالدىغا سېتىش شەكلىنى قوللىنىپ، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا تاۋار تەشكىللەپ بېرىش. 1982 - يىلى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك سودا ساربىي 2 قېتىم ئەۋرىشكە تاللاپ مال زاكاز قىلىش يىغىنى ئېچىپ، 450 مال ئەۋرىشكىسى ۋە تاۋار مۇنەۋۋەرجىسى، ئىشلەپچىقىرىلغان جاينىڭ نامى، تاۋار سانى، توپ - پارچە سېتىش باھاسى بىلەن تەمىنلىدى. 1985 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سودا مەركىزى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى تەۋەسىدە «ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىش، بىرلىشىپ سېتىش، بىرلىشىپ سېتىۋېلىپ، ئۆز ئالدىغا سېتىش»تىن ئىبارەت تىجارەت شەكلىنى يولغا قويدى. يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا قاراشلىق سودا سارايلىرى سېتىۋالدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سودا مەركىزى خېرىدار تېپىشقا مەسئۇل بولدى. سودا مەركىزى كوندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك سانائەت بۇيۇملىرىنى جايلار يوللىغان مال ئېلىش پىلانى بويىچە تەشكىللىدى.

3. باھا

1962 - يىل 9 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «سودا سارايلىرىنىڭ تىجارەت لايىھەسى» دە مۇنداق بەلگىلەندى: 1) يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى سودىسىدا باھانى مۇئەييەن رەھبەرلىك ئاستىدا مەسلىھەتلىشىپ بېكىتىش ھەم ئىشلەپچىقىرىشقا پايدىلىق بولۇش، ھەم تاۋار ئوبوروتىغا پايدىلىق بولۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن، شۇ چاغدىكى مال باھاسىنىڭ ئۆزگىرىش ئەھۋالى ۋە تاۋار سۇپىتىگە بىرلەشتۇرۇپ، سېتىۋالغۇچى ۋە ساتقۇچى تەرەپنى باھانى مەسلىھەتلىشىپ بېكىتىشكە ئۇيۇشتۇرۇش كېرەك. سودا سارايلىرى پۈتۈشۈش باھاسىنى زورمۇ - زور بېكىتىپ، 2 تەرەپنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇرلاشقا بولمايدۇ. لېكىن، باھانى ئۆزلىتىۋالغان ساتقۇچى تەرەپ ۋە باھانى چۈشۈرمەكچى بولغان سېتىۋالغۇچى تەرەپكە سىياسەتنى چۈشەندۈرۈپ تەربىيە بېرىشى كېرەك. سودا سارايلىرى ئۆز ئالدىغا ساتىدىغان يېزا ئىگىلىك -

قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسىنىمۇ مەسلىھەتلىشىپ بېكىتىشى كېرەك. كېلىشىم باھا بازاردىكى باھادىن تۆۋەن بولۇشى، لېكىن، سېتىۋالغۇچى قوبۇل قىلالايدىغان بولۇش ۋە مەھسۇلاتنى ساتقىلى بولۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن بەك يۇقىرى ياكى بەك تۆۋەن بولۇپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىشى كېرەك. 2) سانائەت بۇيۇملىرى ۋە قول سانائەت بۇيۇملىرى باھاسى. دۆلەت سانائەت ئورۇنلىرىنىڭ ئۆز ئالدىغا سېتىشىغا رۇخسەت قىلغان مەھسۇلاتلار ۋە قول سانائەت كوپېراتىپلىرى، يەككە قول سانائەتچىلەر ئۆزى ئىشلەپچىقىرىپ ئۆزى ساتىدىغان مەھسۇلاتلارنىڭ باھاسىنى مەھسۇلات سۈپىتى ۋە ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخىگە ھەم ئىككىلا تەرەپ تىجارەتنى داۋاملاشتۇرۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن، مەسلىھەتلىشىپ بېكىتىش كېرەك. 3) باھا بېكىتىش ھوقۇق دائىرىسى، ئومۇمەن، تاۋارلارنىڭ باھاسىنى سودا سارايلىرىنىڭ كەسىپي تارماقلىرى بېكىتىشى، چوڭ تۈردىكى تاۋارلار، دۆلەت پىلانى، خەلق تۇرمۇشىغا مۇناسىۋەتلىك مۇھىم ماددىي ئەشيالارنىڭ باھاسىنى سودا سارايلىرىنىڭ باھا تارماقلىرى بىلەن كەسىپي تارماقلىرى ئورتاق مۇھاكىمە قىلىپ ئۆز پېكىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېڭىشىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا يوللاش كېرەك. 4) ھاۋاله كەسىپى (ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش، ۋاكالىتەن ساقلاش، ۋاكالىتەن توشۇش) نىڭ رەسمىيەت ھەققىنى تۆۋەنرەك ئىگىلەش، تىجارەتنى داۋاملاشتۇرغىلى بولۇش ۋە ئاز پايدا ئېلىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، يەرلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، قول سانائىتى مەھسۇلاتلىرى ئۈچۈن 1% — 2%كىچە، سانائەت بۇيۇملىرى ئۈچۈن 0.2% — 1%كىچە، يېڭى، تىرىك تاۋارلار ئۈچۈن 3% — 5%كىچە ھەق ئېلىش، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىدىن ئېلىنمىدىغان رەسمىيەت ھەققىنى تۆۋەنرەك ئىگىلەش كېرەك.

1980 - يىل 5 - ئايدا ئېچىلغان ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كەسىپي بۆلۈم باشلىقلىرى ۋە سودا ساراي دىرېكتورلىرى سۆھبەت يىغىنىدا مۇنداق بېكىتىلدى: سودا سارايلىرىنىڭ باھا قويۇش پرىنسىپى تەمىنلەش ۋە تەلەپ ئەھۋالىغا ئاساسەن، باھادا ئۆسۈشمۇ بولۇش، تۆۋەنلەشمۇ بولۇش، كېلىشىپ سېتىۋېلىش، كېلىشىپ سېتىش، يۇقىرى باھادا كىرگۈزۈپ يۇقىرى باھادا سېتىش، زىيانمۇ بولۇش، پايدىمۇ بولۇشتىن ئىبارەت بولدى. 1981 - يىل 7 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا قاراشلىق سودا سارايلىرىنى باشقۇرۇشتا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان چاردە مۇنداق بەلگىلەندى: سودا سارايلىرى مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش فائىجىنىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇپ، دۆلەتنىڭ باھا سىياسىتىنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، شەكىلنى ئۆزگەرتىپ باھا ئۆستۇرۇشنى، ئۆزى خالىغانچە باھا ئۆستۇرۇشنى، ھە - ھۇ بىلەن باھا ئۆستۇرۇشنى مەنئىي قىلىشى كېرەك. 1982 - يىلى ئاقسۇ ۋىلايىتىلىك سودا سارىيى 400 نەچچە خىل تاۋار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، 50% تاۋارنىڭ باھاسىنى كەسىپي شىركەتلەرنىڭكى بىلەن ئوخشاش قىلدى. 30% تاۋارنىڭ باھاسىنى كەسىپي شىركەتلەرنىڭكىدىن تۆۋەنرەك قىلدى، 15% — 20% تاۋارنىڭ باھاسىنى كەسىپي شىركەتلەرنىڭكىدىن يۇقىرىراق قىلدى. تاۋار ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا قاراشلىق سودا سارايلىرىنىڭ تىجارەت دائىرىسى تەدرىجىي كېڭىيىپ، تىجارەت قىلىدىغان مال تۈرى ۋە سانى كۆنسايىن كۆپەيىپ، تىجارەت تېخىمۇ جانلاندى. ئومۇمەن دۆلەت سىياسىتى تىجارەت قىلىشقا رۇخسەت قىلغان تاۋارلار رايون، كەسىپ ۋە تارماقلارنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمىدى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا مەركىزىنىڭ مال سېتىش سوممىسى 27 مىليون 250 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1981 - يىلدىكىدىن 14 مىليون 960 مىڭ يۈەن كۆپەيىپ 82.15% ئاشتى، پايدىسى 2 مىليون 401 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1981 - يىلدىكىدىن 1 مىليون 269 مىڭ يۈەن كۆپەيىپ 89.2% ئاشتى. پايدا نىسبىتى 8.79%كە يەتتى.

3 § . ئۇنىۋېرسال سودا مەركىزى

شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا قاراشلىق ئۇنىۋېرسال سودا مەركەزلىرى سودا سارايلىرى ئاساسىدا تەرەققىي قىلدى. 1981 - يىلدىن 1985 - يىل ئاخىرىغىچە شىنجاڭ بويىچە 16 ئۇنىۋېرسال سودا مەركىزى قۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەردە تۇرۇشلۇقى 12، ناھىيە بازىرىدا تۇرۇشلۇقى 4. جايلاردا ئۇنىۋېرسال سودا مەركەزلىرى قۇرۇلغاندىن بۇيان، تىجارەت دائىرىسى ئۇزلۇكسىز كېڭەيدى، تىجارەت قىلىنىدىغان تاۋار تۈرلىرىمۇ يىلمۇ - يىل كۆپەيدى، تىجارەت شەكلى جانلىق ۋە كۆپ خىل بولدى، بۇ، تاۋار ئوبوروتىنى جانلاندۇرۇشتا ياخشى رول ئوينىدى.

1981 - يىل 10 - ئايدا ئۈرۈمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا مەركىزى قۇرۇشنى باشلاپ، 1982 - يىلى پۈتتۈرۈپ رەسمىي تىجارەت باشلىدى، بۇ ئاپتونوم رايون بويىچە تۇنجى قېتىم قۇرۇلغان سودا مەركىزى. ئۇنىڭدىن كېيىن، بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستلىق، سانجى ئاپتونوم ئوبلاستلىق، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك، تارباغاتاي ۋىلايەتلىك ۋە قاغىلىق ناھىيىلىك، كۇچا ناھىيىلىك، يەنجى ناھىيىلىك، كورلا شەھەرلىكتەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرى ئارقا - ئارقىدىن سودا مەركىزى قۇردى. 1985 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىدىكى سودا مەركىزى ئاساسىدا، شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىسودا-مۇلازىمەت مەركىزى قۇردى.

شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا سودا مەركىزى قۇرۇلۇپ، ئەسلىدىكى تاۋارغا قاراپ ئىش تەقسىم قىلىش تۈزۈلمىسى بۇزۇپ تاشلاندى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ تەدرىجىي راۋاجلىنىپ ئوبوروت، تەرەققىيات، مۇلازىمەت ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلگەن ئۇنىۋېرسال كارخانىغا ئايلاندى. تىجارەت دائىرىسى: سانائەت بۇيۇملىرى، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە ئوچۇر، ھاۋالە مۇلازىمىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان سودا، يېمەك - ئىچمەك بىر گەۋدە قىلىنغان ئۇنىۋېرسال مۇلازىمەت مەركىزىگە ئايلاندى. سانائەت بۇيۇملىرى جەھەتتە دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش ئېھتىياجىغا ئاساسەن كەسىپنى قانات يايدۇردى. ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە خەلقنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، تىجارەت تۈرلىرى ئۈزلۈكسىز كۆپەيدى. بۇ، كۈندىلىك تۇرمۇشقا ئىشلىتىلىدىغان تۇرلۇك ماللار، ئىلمە توقۇلما، خىمىيىۋى تالالىق رەخت، كىيىم - كېچەك، ئاياغ، باش كىيىم، نىلۇك تاۋار - دۇردۇن، مەدەنىيەت بۇيۇملىرى، ئائىلە ئېلېكتر سايمانلىرى، مېتال - قاتناش - ئېلېكتر ئوسكۇنىلىرى، خىمىيە سانائەت خام ئەشياسى، سۇ تۇرۇبىسى، پاراۋاي سەپلىمىلىرى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، پولات - ياغاچتىن ياسالغان ئۈي جاھازلىرى، تاماكا، ھاراق، شېكەر، چاي، قول سانائەت، گۈزەل - سەنئەت بۇيۇملىرى، يېزا قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى، كىنو ئاپپاراتى، تېلېۋىزور سايمانلىرى ۋە ماتېرىياللىرى، مىللىيلار ئالاھىدە ئېھتىياجلىق بۇيۇملار قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى جەھەتتە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇپ، تاۋار ئوبوروتىنى جانلاندۇرۇپ، دېھقانلارنىڭ سېتىشى قىيىن بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىپ، دېھقانلارنىڭ بېيىشىغا يارىدەم بېرىش ئۆچۈن، ئۇنىۋېرسال مۇلازىمەتنى ياخشى ئىشلىدى. يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار، قۇرۇق، ھۆل مېۋە، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، دورا - دەرمەك، تاغ مېلى، ئارىلاشما مال، سۇ مەھسۇلاتلىرى، تۇخۇم، ئۈي قۇشلىرى، كونسېرۋا، كېلىشىم باھادىكى ئاشلىق - ياغ قاتارلىقلار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى.

جايلاردىكى سودا مەركەزلىرى يەنە ئوچۇر، ھاۋالە مۇلازىمىتىنى قانات يايدۇرۇپ، تاۋار ئوچۇرى ۋە باھا

ئەھۋالىنى ۋاقتىدا ئىگىلەپ ۋە ئۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ، سودا مەركىزىنىڭ كەسپىنى چۈرىدەپ، مۇلازىمەتنى ياخشى يولغا قويىدى، مەسىلەن: خېرىدارلارنى كۆتۈۋېلىش، ئولارغا تاماق، ياتاق ئورۇنلاشتۇرۇش قاتارلىقلار. شارائىتى بار جايلار يەنە سىرتقا قارىتىلغان مۇلازىمەتنى قانات يايدۇردى. ئاساسلىق مۇلازىمەت تۈرلىرىدىن مېھمانخانا، ئاشخانا، ئاپتوموبىل ئىجارىگە بېرىش، ماشىنا بېلىتى، ئايروپىلان بېلىتىنى، پوچتا - تېلېگراف ئىشلىرىنى ۋاكالەتەن بېجىرىش قاتارلىقلار بار بولدى.

سودا مەركەزلىرى جانلىق، كۆپ خىل تىجارەت شەكلىنى قوللاندى، مەسىلەن: ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش، بىرلىشىپ تىجارەت قىلىش، ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالەتەن سېتىش، ۋاكالەتەن ساقلاش، ۋاكالەتەن توشۇش، ۋاكالەتەن مال پۇلى ھېساباتىنى بوغۇش، ۋاكالەتەن توختام ئىمزالاش، ئەۋرىشكىسىنى ئېسىپ يەرمەنكە قىلىپ سېتىش، تىجارەت سورۇنلىرىنى ئىجارىگە بېرىش قاتارلىقلارنى يولغا قويىدى. تارباغاتاي ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا مەركىزى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار بىلەن سېتىۋېلىش - سېتىش توختامى ئىمزالىدى، توختامدا: 74 تۈردىكى 1200 خىل تاۋار بولۇش، ئۇزاققىچە مال بىلەن نورمال تەمىنلەش كېرەك. ئەگەر مال مەنبەسىدە مەسىلە كۆرۈلسە، سودا مەركىزى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا 20 كۈن بۇرۇن ئۇقتۇرۇش قىلىدۇ، ئۇنداق قىلمىغاندا، سودا مەركىزى ئىقتىسادىي زىيانىنى تۆلەپ بېرىدۇ. توختامدا بەلگىلەنگەن مالنى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار باشقا ئورۇندىن كىرگۈزمەيدۇ، ئۇنداق قىلمىسا تاپقان ئېتىبارلىق پايدىنى قايتۇرىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. بۇنىڭ بىلەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار پەسلىلەر بويىچە مال كىرگۈزۈش پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويىدى، سودا مەركىزى پىلان بويىچە تاۋار بىلەن تەمىنلىدى. سودا مەركەزلىرى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا تاۋارلارنى توپ تارقىتىشتا باھادا دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرىنىڭ توپ تارقىتىش باھاسى ئاساسىدا ئېتىبار بەردى. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا بېسىلىپ قالغان تاۋارلارنى تەكشەش، سېتىشقا سودا مەركىزى ياردەم بەردى. شۇ جايدىكى دېھقان - چارۋىچىلار جىددىي ئېھتىياجلىق بولغان، بىراق ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا قىس بولغان مالللاردا سودا مەركىزى ئوبوروت يولىنى راۋانلاشتۇرۇپ، مالنى ئۇقۇشۇپ بەردى ياكى مالنى بۇاستە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا ئاپىرىپ بەردى. سودا مەركىزى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنى بەزى يېڭى مەھسۇلاتلارنىڭ ئەۋرىشكىسى بىلەن تەمىنلەپ، ئولارغا تاۋارلارنىڭ خۇسۇسىيىتى ۋە سۈپىتىنى تونۇشتۇردى. بەزى چوڭ تاۋارلاردا رېمونت قىلىپ بېرىش، ئالماشتۇرۇپ بېرىشنى ھۆددىگە ئېلىش تۈزۈمىنى يولغا قويىدى، توپ سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنى توپ سېتىش باھاسى ئاساسىدا 2% — 4%كىچە پەرق نىسبىتىنى تۇتۇپ قېلىپ مال بىلەن تەمىنلىدى. سودا مەركەزلىرى مەبلەغ ئوبوروتىدا ۋاقتىنچە قىيىنچىلىقى بار ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا قارىتا ئاۋۋال مال بىلەن تەمىنلەش، ئاندىن پۇلىنى يېغىش چارىسىنى قوللاندى. سودا مەركەزلىرى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنى تاۋار بىلەن تەمىنلىگەندە، توپ سېتىش باھاسى چېكىنى تۆۋەنلەتتى، يەشكىنى ئېچىپ مالنى پارچە ئېلىپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ تېزراق سېتىشىغا ياردەم بېرىپ، مال بېسىلىپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىپ، مەبلەغ ئوبوروتىنى تېزلەتتى. جايلاردىكى سودا مەركەزلىرى تۈرلۈك شەكىلدىكى ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەت تۈزۈمى ۋە ئىگىلىكنى ھۆددىگە بېرىپ باشقۇرۇش تۈزۈمىنى يولغا قويۇپ، مەسئۇلىيەت، ھوقۇق، مەنپەئەتنى ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇشنى، دۆلەت، كارخانا، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇشنى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئەمگەك نەتىجىسى بىلەن شەخسلەرنىڭ كىرىمىنى بىرلەشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇردى. ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات- سودا كوپېراتىپى سودا مەركىزى «پايدىنى ھۆددىگە بېرىش، ئاشقان قىسمىدىن پىرسەنت ئايرىش، كەم قىسمىنى تولۇقلاش» پرىنسىپىغا ئاساسەن، يۇقىرى بىلەن شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھۆددىگەرلىك توختامى تۈزۈپ، تۆۋەن بىلەن ئۆز ئالدىغا ھېسابات قىلىدىغان ئورۇنلار ھەتتا ئىسمىنا، گۇرۇپپىلار ھۆددىگەرلىك توختامى تۈزۈپ، مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى قاتلاموۇ - قاتلام ئەمەلىيلەشتۈردى. تىجارەت بۆلۈملىرى، گۇرۇپپىلىرىغا قارىتا «پايدىنى ھۆددىگە ئېلىپ

يۇقىرىغا تاپشۇرۇش، ئاشقان پايدىدىن پىرسەنت ئايرىش، كۆرسەتكۈچنى تەكشۈرۈش، نومۇر قويۇپ ھەق ھېسابلاش» چارىسىنى يولغا قويدى. باشقۇرۇش خادىملىرىغا قارىتا «خىراجەتنى ھۆددىگە بېرىش، تېجەپ قالغان قىسمىدىن پىرسەنت ئايرىش، خىراجەتنى ئاشۇرۇۋۈەتسە ئىش ھەققىنى تۆتۈپ قېلىش» چارىسىنى يولغا قويدى. ھەربىر پىركازچىكتىن «سودىدا مەدەنىيەتلىك بولۇش، خېرىدارلارغا ئەدەبلىك مۇئامىلە قىلىش، سۈپەتلىك مۇلازىمەت قىلىش، ئاممىغا قولايلىق يارىتىش» نى تەلەپ قىلدى. سودا مەركىزى كۆپ يىل تىرىشىپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە جۇغراپىيىلىك ئۈستۈنلۈكىگە، مۇئەسسەسىلىرى ئىلغار، تاۋار تۈرى تولۇق، تىجارەت ئۇسۇلى جانلىق، باھاسى مۇۋاپىق بولۇشتەك ئۈستۈنلۈكىگە تايىنىپ، تاۋار تۈرىنى 14 مىڭ 800 نەچچە خىلغا يەتكۈزدى. 1985-يىلى مال سېتىش سوممىسى 30 مىليون 980 مىڭ يۈەنگە، پايدا 2 مىليون260 مىڭ يۈەنگە، كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە يارانقان پايدا 6751 يۈەنگە يەتتىپ، 1982 - يىلدىكىدىن 2 ھەسسىدىن كۆپرەك ئېشىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى بويىچە ئەڭ چوڭ ۋە ئىلغار ئۇنۇمۇرسال سودا مەركىزىگە ئايلىنىپ، ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى بىر قەدەر داڭلىق چوڭ تىپتىكى سودا سارىيىنىڭ بىرى بولۇپ قالدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا قاراشلىق سودا مەركەزلىرى (سودا سارايلىرى) نىڭ ئەھۋالى

جەدۋەل: 6 — 7

رايونلار	قۇرۇلغان ۋاقتى	تىجارەت دائىرىسى	تور - نۇقتا سانى	ئىشچى - خىزمەتچى سانى	يىللىق تىجارەت سوممىسى (10 مىڭ يۈەن)	پايدا (10 مىڭ يۈەن)
شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا مەركىزى سارىيى	1981.1	ئۇنۇمۇرسال	2	121	2725	239
ئۇرۇمچى شەھىرى	1978.8	يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى	2	55	281	3
ئۇرۇمچى شەھىرى	1981.10	ئۇنۇمۇرسال	7	409	3098	226
خوتەن ۋىلايىتى	1980.6	ئۇنۇمۇرسال	1	10	155	1
غۇلجا شەھىرى	1980.3	ئۇنۇمۇرسال	4	57	1150	32
ئاقسۇ ۋىلايىتى	1980.1	ئۇنۇمۇرسال	14	40	1602	53
كۇچا ناھىيىسى	1981.5	ئۇنۇمۇرسال	3	71	370	9
پىچان ناھىيىسى	1980.5	ئۇنۇمۇرسال	4	23	255	9
قەشقەر ۋىلايىتى	1981.1	ئۇنۇمۇرسال	2	16	621	9
يەكەن ناھىيىسى	1981.1	ئۇنۇمۇرسال	4	37	317	4.2
يەنجى ناھىيىسى	1980.8	ئۇنۇمۇرسال	5	20	141	3.8
داخىيەن يەرلىك مەھسۇلات پونكتى	1980.6	يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە	1	5	270	8

داخېيەن كۈندىلىك تۈر-مۇش بۇيۇملىرى پونكىتى	1980.6	يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە	1	4	150	3
قاغىلىق ناھىيىسى	1984.1	ئۇنىۋېرسال	1	11	140	1.7
نىيە ناھىيىسى	1984.9	ئۇنىۋېرسال	1	17	45	—3.6
شىخۇ ناھىيىسى	1985.1	ئۇنىۋېرسال	1	16	64	1
كورلا شەھىرى	1985.2	ئۇنىۋېرسال	3	44	1676	38.3

ئىزاھات: ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى (كۈيتۈن)، بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، قۇمۇل ۋىلايىتى، تارباغاتاي ۋىلايىتى، تۇرپان شەھىرى، گۇچۇڭ، قورغاس، جىڭ، سانجى، ماناس، بۇگۇر، موڭغۇلكۈرە، خوتەن قاتارلىق ناھىيىلەردىكى سودا مۇلازىمەت مەركەزلىرى (سودا سارايلىرى) نىڭ تىجارەت ئەھۋالى مەلۇم قىلىنمىغان.

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سودا مەركىزى سارىيىنىڭ يىللاردىن بۇيانقى تىجارەت ئۇنۇمى

جەدۋەل: 6 — 8 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار	1981	1982	1983	1984	1985
كىرگۈزۈش ئومۇمىي قىممىتى	1529	1023	794	1711	2287
سېتىش ئومۇمىي قىممىتى	1496	1123	983	1738	2725
خىراجەت	91	77	65	85	186
ئوبوروت قېتىم سانى	2.6	1.99	2.4	3.49	5.94
پايدا ئومۇمىي سوممىسى	126	17	50	94	239

يەتتىنچى قىسىم

ئاساسىي قۇرۇلۇش ۋە سانائەت

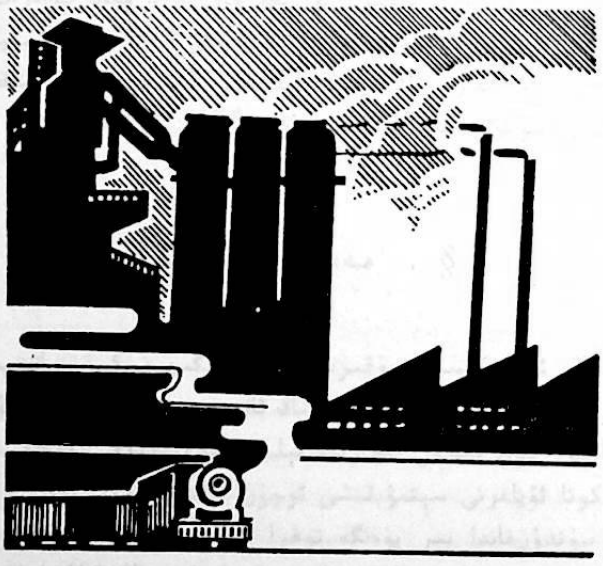

تەلەلله ەۋ يۇنۇغۇچە رىسالىسى

I باب

ئاساسىي قۇرۇلۇش

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش تەرەققىياتى بىرقەدەر ئەگرى توقاي يوللارنى بېسىپ ئۆتتى. 1978 ـ يىلدىن بۇرۇن مەبلەغ بىرقەدەر ئاز سېلىنىدى، 1979 ـ يىلدىن كېيىن مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپىراتىپى ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ كۆچلۈك قوللىشى بىلەن، ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنىدىغان مەبلەغ كۆپەيتىلدى. 1979 ـ يىلدىن 1985 ـ يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا سېلىنىغان مەبلەغ 35 يىلدا سېلىنغان ئومۇمىي مەبلەغ سوممىسى 110 مىليون يۈەننىڭ %25. 80نى ئىگىلىدى. 1985 ـ يىلغا قەدەر جەمئىي 1 مىليون 840 مىڭ كۆادرات مېتىر كېلىدىغان تۇرلۇك مۇئەسسەسىلەر قۇرۇلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئامبار كۆلىمى 500 مىڭ كۆادرات مېتىر، ئامبار لاپىسى 176 مىڭ كۆادرات مېتىر، تىجارەت مۇئەسسەسىلىرى 380 مىڭ كۆادرات مېتىر، يېمەك ـ ئىچمەك مۇلازىمەت تور ـ نۇقتا قۇرۇلۇشى 56 مىڭ كۆادرات مېتىر، ئىشخانا 171 مىڭ كۆادرات مېتىر، تۇرالغۇ جاي 503 مىڭ كۆادرات مېتىر، باشقا قۇرۇلۇش مۇئەسسەسىلىرى 55 مىڭ كۆادرات مېتىر. سېتىۋالغان ئاپتوموبىلى 2000غا، خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىسىنى يىللىق زاپاس ساقلاش ئىقتىدارى 450 مىڭ تونناغا، پاختىنى زاپاس ساقلاش ئىقتىدارى 175 مىڭ تونناغا، مېۋىلەرنى يېڭى پېتى سوغۇق ساقلاش ئىقتىدارى 3000 تونناغا يەتتى.

§1. مەبلەغ سېلىش

1950 ـ يىلى شىنجاڭ ئۆلكىسىدە يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە كوپىراتىپ قۇرۇلدى، ھەرقايسى كوپىراتىپلارنىڭ ئىشخانىلىرى ۋە ماگىزىن، ئامبارلىرىنىڭ ئاز قىسمىنى ھۆكۈمەت دۆلەت ئىلكىدىكى ئۆيلەردىن تەقسىم قىلىپ بەرگەندىن باشقا، كۆپ قىسمى ئىجارىگە ئېلىپ ئىشلىتىلدى. 1951 ـ يىلى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت كوپىراتىسىيە ئىدارىسىنىڭ كونا ئۆيلەرنى سېتىۋېلىشى ئۈچۈن 189 مىليون يۈەن (كونا خەلق پۇلى، ھەر 10 مىڭ يۈەننى خەلق پۇلىغا سۈندۇرغاندا بىر يۈەنگە توغرا كېلىدۇ، تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) مەبلەغ سېلىشنى تەستىقلىدى. 1952 ـ يىلى غەربىي شىمال بىرلەشمە كوپىراتىپى شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتىسىيە ئىدارىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا 2 مىليارد 600 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىش پىلانىنى تەستىقلىدى. ئەمەلىي سېلىنغان مەبلەغ 3 مىليارد 390 مىليون يۈەن بولدى، بۇنىڭغا كۆلىمى 2436 كۆادرات مېتىر كېلىدىغان ئىمارەت ۋە ئامبار سېلىندى، 6 ئاپتوموبىل سېتىۋېلىندى.

1953 ـ يىلى ئۆلكىلىك كوپىراتىسىيە ئىدارىسى سىستېممىسى بويىچە ئاساسىي قۇرۇلۇشقا 5 مىليارد 890 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلىك كوپىراتىسىيە ئىدارىسى سالغان مەبلەغ 4 مىليارد

170 مىليون يۈەن بولۇپ، سېلىنغان ئومۇمىي مەبلەغنىڭ 70.8% نى ئىگىلىدى. جەمئىي 44 ئاپتوموبىل سېتىۋېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە ۋىلايەت، ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ سېتىۋالغىنى 15.

1954 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى سىستېمىسى بويىچە 11 مىليارد 250 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى سالغان مەبلەغ 6 مىليارد 750 مىليون يۈەن بولۇپ، ئومۇمىي سېلىنغان مەبلەغنىڭ 60% نى ئىگىلىدى. 75 ئاپتوموبىل سېتىۋېلىندى. يىل ئاخىرىغا قەدەر ئۆلكە بويىچە ھەرقايسى دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ ئىلكىدىكى ساقلاش مۇئەسسەسىلىرىنىڭ كۆلىمى 14 مىڭ 486 كۋادرات مېتىرغا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئامبار 7228 كۋادرات مېتىر، مال مەيدانى 7258 كۋادرات مېتىر، ئاپتوموبىل 126. 1955 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى كادىرلار مەكتىپى قۇرۇش، ئاپتوموبىل سېتىۋېلىش، ئامبار، ماگىزىن ۋە ئىدارە ئىشخانا كۆلىمىنى كېڭەيتىشنى ئاساسىي قۇرۇلۇشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى قىلىپ بەلگىلىدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سالىدىغان مەبلىغىنى 1 مىليون 450 مىڭ يۈەن (خەلق پولى، تۆۋەندىمۇ ئوخشاش) قىلىپ تەستىقلىدى، يىل ئاخىرىدا ئەمەلىي سېلىنغىنى 1 مىليون 743 مىڭ يۈەن بولۇپ، پۈتتۈرۈلگەن قۇرۇلۇش كۆلىمى 7968 كۋادرات مېتىرغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئامبار ۋە كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپىنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 66.8% نى ئىگىلىدى. 35 ئاپتوموبىل سېتىۋېلىندى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كەسىپىنىڭ قانات يايدۇرۇلۇشىغا ئەگىشىپ، ئاساسىي قۇرۇلۇش ۋەزىپىسىمۇ تەدرىجىي كۆپەيىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشقا مەبلەغ سېلىش پىلانى 2 مىليون 990 مىڭ يۈەن قىلىپ بەلگىلەندى. بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 1 مىليون 276 مىڭ يۈەن، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارنىڭ 1 مىليون 144 مىڭ يۈەن، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ 570 مىڭ يۈەن. يىل ئاخىرىدا ئەمەلىي سېلىنغان مەبلەغ 1 مىليون 952 مىڭ يۈەن بولۇپ، پىلاننىڭ 65.2% ى ئورۇندالدى، بۇنىڭدىكى ئاساسلىق سەۋەب قۇرۇلۇش قىلغۇچى ئورۇن بەك ئاز بولۇپ، قۇرۇلۇش قىلىش كۈچى يېتىشمىگەچكە پىلان ئورۇندالمىدى. 1957 - يىل 5 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات- سودا باش كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنىدىغان ئومۇمىي مەبلىغىنى 4 مىليون 733 مىڭ يۈەن قىلىپ تەستىقلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلارنىڭ 4 مىليون 133 مىڭ يۈەن، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ 600 مىڭ يۈەن. 1958 - يىلدىن 1962 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن بىرلەشتۈرۈۋېتىلىپ، ئەسلىدىكى ئاساسىي قۇرۇلۇش ئاپپاراتلىرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. قېلىنىۋاتقان قۇرۇلۇشلار يېرىمياتا تاشلاپ قويۇلدى، ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغى باشقا ئىشلارغا ئىشلىتىپ كېتىلدى. 1962 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا 690 مىڭ يۈەن ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىنى قايتۇرۇپ بەردى. 1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنىدىغان مەبلەغ پىلانى 2 مىليون 320 مىڭ يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلارنىڭ 1 مىليون 770 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئاساسلىقى ئامبار، پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ئىشلىتىلدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ 550 مىڭ يۈەن بولدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجەت كۆرسەتكۈچى ئۈچۈن 600 مىڭ يۈەن ئاجرىتىپ بېرىلدى. يىل ئاخىرىدا ئەمەلىي سېلىنغان مەبلەغ 1 مىليون 245 مىڭ 800 يۈەن بولۇپ، ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلار پىلاننىڭ 77.18% نى ئورۇندىدى. 1964 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا سېلىنىدىغان مەبلەغ پىلاننى 3 مىليون 780 مىڭ يۈەن قىلىپ تەستىقلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە 1

مىليون 500 مىلك يۈەننى مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپ ئاجرىتىپ بەردى، بۇ ئاساسلىقى پاختا، چىگە، تاماكا ۋە مېۋە ئامبارلىرىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ئىشلىتىلدى. ناھىيىدىن يۇقىرى كوپىراتىپلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلغىنى 3 مىليون 220 مىلك يۈەن، چېگرا ناھىيىلەردىكى كوپىراتىپلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلغىنى 560 مىلك يۈەن. ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى كۆرسەتكۈچى 660 مىلك يۈەن بولۇپ، مەبلەغنى ئۆزى غەملەش، ئوبوروت خىراجىتى ئىچىدىن چېچىپ تەقسىملەش ئورۇنلاشتۇرۇلدى. 1965 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپ: «نۇقتىلىق قۇرۇلۇشقا كاپالەتلىك قىلىش، تىرىشچان - ئىقتىسادچىل بولۇش، ئاز پۇل بىلەن كۆپ ئىش قىلىش، كۆچنى مەركەزلەشتۈرۈپ يوقىتىش جېڭى ئېلىپ بېرىش، مۇھىم نۇقتىنى دېھقانچىلىق دوربىسى، خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى ۋە زۇرۇر بولغان زاپاس ساقلاش ئامبارلىرىغا قارىتىش، غەيرىي ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى قۇرۇلۇشلارنى قاتتىق كونترول قىلىش» تىن ئىبارەت ئاساسىي قۇرۇلۇش فاڭجېنىنى ئوتتۇرىغا قويدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا سېلىنىدىغان مەبلەغنى 2 مىليون 400 مىلك يۈەن قىلىپ تەستىقلىدى (باش كوپىراتىپ 1 مىليون 500 يۈەن ئاجرىتىپ بەردى، ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ئۆزى 900 مىلك يۈەن توپلىدى). ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 2 مىليون 219 مىلك يۈەن مەبلەغنى ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى قۇرۇلۇش مەبلىغى قىلىپ نۇقتىلىق ئورۇنلاشتۇردى. بۇنىڭ ئىچىدە دېھقانچىلىق دوربىسى، خىمىيىۋى ئوغۇت، پاختا - چىگە زاپاس ساقلاش ئامبىرى ۋە پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى ئۈچۈن 1 مىليون 589 مىلك يۈەن ئورۇنلاشتۇرۇلدى، بۇلارنىڭ ئومۇمىي قۇرۇلۇش كۆلىمى 15 مىلك 842 كۋادرات مېتىر كېلىدۇ. يىل ئاخىرىغا قەدەر ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى ئىلكىدىكى ئامبار كۆلىمى 155 مىلك كۋادرات مېتىرغا (ئامبار لاپاسلىرى شۇنىڭ ئىچىدە)، ئۆزىدە بار ئاپتوموبىل 203كە يەتتى. 1966 - يىلى دۆلەت پىلان كومىتېتى ئۆلكىلىك، ئولايەتلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈپ، مەبلىغنى دۆلەت مالىيىسىدىن ئاجرىتىپ بېرىدىغانلىقى؛ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىنىمۇ پۈتۈن سىستېما ساپ سېتىش سوممىسىنىڭ مىڭدە ئۈچ پىرسەنتى بويىچە ئاجرىتىشقا بولىدىغانلىقى توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى. بۇنى ئورۇنلاشتۇرۇش پرىنسىپى، 3 - سەپتىكى رايونلارغا نۇقتىلىق ئېتىبار بېرىش، 1 -، 2 - سەپتىكى رايونلارغا مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت بولدى. ناھىيىدىن يۇقىرى كوپىراتىپلار ئورۇنلاشتۇرىدىغان مۇھىم نۇقتا مەركەز بېكىتكەن ئۇرۇش تەييارلىقى ئامبىرى؛ ئۇنىۋېرسال ئامبار؛ جىددىي ئېھتىياجلىق پاختا - چىگە ئامبىرى، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار ۋە كېرەكسىز بۇيۇملاردىن پايدىلىنىپ مەھسۇلات پىششىقلايدىغان زاۋۇتلاردىن ئىبارەت بولدى، ئۇرۇش تەييارلىقى ئامبارلىرىنىڭ مەبلىغىنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ئورۇنلاشتۇرغاندىن سىرت، قالغان ئاساسىي قۇرۇلۇش تۇرلىرىگە كېرەكلىك مەبلەغنى ئاز دېگەندە ناھىيىدىن يۇقىرى كوپىراتىپلار مەبلەغ ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %60ىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلىشى كېرەك، دەپ بەلگىلەندى. يۇقىرى دەرىجىلىك ئورۇنلارنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا سېلىنىدىغان مەبلەغ پىلانى 3 مىليون 90 مىلك يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيىدىن يۇقىرى كوپىراتىپلارنىڭ 2 مىليون 170 مىلك يۈەن (مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى 1 مىليون 770 مىلك يۈەن ئاجرىتىپ بېرىدۇ، ئۆزلىرى 400 مىلك يۈەن توپلايدۇ) قىلىپ بېكىتىلىپ، 70 تۇر (29 ئامبار) ئورۇنلاشتۇرۇلدى؛ ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ 920 مىلك يۈەن قىلىپ بېكىتىلىپ، مەبلەغنى ئۆزلىرىنىڭ غەملىشى بەلگىلەندى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپ ش ئۇ ئا ركوپىراتىپىنىڭ ئاددىي ئامبار لاپاس قۇرۇلۇش خىراجىتىنى 400 مىلك يۈەن قىلىپ چۈشۈردى ھەمدە بۇ كۆرسەتكۈچنى پەقەت ناھىيىدىن يۇقىرى كوپىراتىپلارغا ئىشلىتىشنى بەلگىلىدى. 1967 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا

كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا سېلىنىدىغان مەبلەغ پىلانى 1 مىليون 850 مىڭ يۈەن قىلىپ بەلگىلەندى. قۇرۇلۇش كۆلىمى 25 مىڭ 981 كۋادرات مېتىر بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە ئامبار قۇرۇلۇشىغا 648 مىڭ يۈەن، پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى قۇرۇلۇشىغا 476 مىڭ يۈەن ئورۇنلاشتۇرۇلدى. يىل ئاخىرىدا ئەمەلىي ئورۇندالغىنى 1 مىليون 143 مىڭ يۈەن بولۇپ، پىلاننىڭ 61.8%ى ئورۇندالدى.

1968 - يىلى ئاساسىي قۇرۇلۇش تۈرلىرى تەدرىجىي ئازايتىلدى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىنى دۆلەت مالىيىسىدىن ئاجرىتىپ بېرىش ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئۆزگەرتىلىپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىنى يەرلىك ئۆزى غەملەش پىلانى ئىچىگە كىرگۈزۈلدى. لېكىن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى شىنجاڭنىڭ قىسمەن رايونلىرىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئۆي - ئىمارەت قۇرۇلۇشىغا مەبلەغ سېلىش جەھەتتىكى قىيىنچىلىقنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئۆي - ئىمارەت قۇرۇلۇشىغا مەخسۇس ئىشلىتىش ئۈچۈن 500 مىڭ يۈەن مەبلەغنى كۆپەيتىپ ئاجراتتى. 1973 - يىلى مالىيە مىنىستىرلىكى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئۆي - ئىمارەت، ئامبار، گەمە قۇرۇلۇشى ۋە مۇقىم مۇلۇك سېتىۋېلىشىدا يەنىلا ئاۋۋال چىقىم قىلىش ئاندىن چېچىش ئۇسۇلىنى يولغا قويۇپ، ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىدىن چېچىپ كۆتۈرۈۋېتىش، ھېسابتىن كۆتۈرۈۋېتىش يىل چەكلىمىسىنى ئەھۋالغا قاراپ 3 — 5 يىلغىچە قىلىپ بېكىتىش، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار يەنە ئامورتىزاتسىيە خىراجىتى ئاجراتماسلىق توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى. 1976 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلارنىڭ قۇرۇلۇش تۈرى ۋە چېگرا رايونلاردىكى ناھىيىلىك كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا سېلىنىدىغان ئومۇمىي مەبلەغ پىلاننى 2 مىليون 870 مىڭ يۈەن قىلىپ بېكىتىپ، چېگرا رايون قۇرۇلۇش مەبلىغىنى 170 مىڭ يۈەن؛ يەرلىكنىڭكىنى 2 مىليون 150 مىڭ يۈەن (1 مىليون 650 مىڭ يۈەننى دۆلەت بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش، 500 مىڭ يۈەننى ئاپتونوم رايون غەملەش)؛ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 550 مىڭ يۈەننى ئۆزى غەملەشنى ئورۇنلاشتۇردى. 1977 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ۋە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا سېلىنىدىغان مەبلەغنى 2 مىليون 40 مىڭ يۈەن قىلىپ تەستىقلىدى. (يەرلىك مالىيە 1 مىليون 700 مىڭ يۈەن ئاجرىتىدىغان، ئورۇنلار ئۆزلىرى 340 مىڭ يۈەن توپلايدىغان بولدى). 4 تۈر يېڭىدىن قۇرۇلدى، 8 تۈرنى قۇرۇش داۋاملاشتۇرۇلدى، يىل ئاخىرىدا ئەمەلىي سېلىنغان مەبلەغ 2 مىليون 230 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاساسىي قۇرۇلۇش خىزمىتى ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئەسلىدىكى ئاساسىي قۇرۇلۇش ئاپتوموبىل ئەترىتى ئاساسىدا يەنە ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپ ئاساسىي قۇرۇلۇش باشقارمىسى قارىمىقىدا ماددىي ئەشيالار بىلەن تەمىنلەش پونكىتى قۇردى، ئۇنى بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلار ۋە باش كوپىراتىپ بىۋاسىتە تەمىنلەيدىغان تۈرلەردە ئېھتىياجلىق بولغان ئاساسىي قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرىنى كىرگۈزۈش ۋە تەقسىملەشكە مەسئۇل قىلدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ۋە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سالىدىغان مەبلەغ پىلاننى 3 مىليون 233 مىڭ يۈەن قىلىپ تەستىقلاپ، مەركەزنىڭ 700 مىڭ يۈەن، يەرلىك مالىيىنىڭ 2 مىليون 530 مىڭ يۈەن ئاجرىتىشىنى؛ بۇنىڭ ئىچىدە 653 مىڭ يۈەننى ئۆزگەرتىش، يېڭىلاش مەبلىغى قىلىپ، ئۇنى ئاپتونوم رايون ئۆزى غەملەشنى، يىل ئاخىرىدا مەبلەغ سېلىش پىلاننى تولۇق ئورۇنداشنى بەلگىلىدى. 1979 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى بىلەن ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلەغ پىلاننى 4 مىليون 500 مىڭ يۈەن قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى. مەركەز 900 مىڭ يۈەن، يەرلىك مالىيە 2 مىليون 485 مىڭ يۈەن (ئاپتونوم رايوننىڭ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرىدىغىنى 1 مىليون 243 مىڭ يۈەن، ئۆزىمىز غەملەيدىغىنى 1

مىليون 245 مىڭ يۈەن) ئاجراتتى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۆزى 1 مىليون 115 مىڭ يۈەن توپلاپ، يىل ئاخىرىدا مەبلەغ سېلىش پىلانىنى ئورۇندىاپ، 4 مىليون 29 مىڭ 200 يۈەنلىك مۇقىم مۇلۇكنى ئىشلىتىشكە تاپشۇردى. بۇنىڭ ئىچىدە مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپ ئورۇنلاشتۇرغان «513» پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرى 6 - ئايدا ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇلدى. بۇنىڭغا 236 مىڭ 800 يۈەن مەبلەغ سېلىنىدى.

1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سالىدىغان ئومۇمىي مەبلىغى 8 مىليون يۈەن قىلىپ بەلگىلەندى. مەركەز 1 مىليون 930 مىڭ يۈەن، يەرلىك مالىيە 2 مىليون 580 مىڭ يۈەن ئاجراتتى (ئاپتونوم رايون 2 مىليون 220 مىڭ يۈەننى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇردى، 360 مىڭ يۈەننى ئۆزىمىز توپلىدۇق) ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1 مىليون 550 مىڭ يۈەننى ئۆزى توپلىدى. مەركەز ئاجرىتىپ بەرگەن مەبلەغدىن 910 مىڭ يۈەن چېگرا رايون قۇرۇلۇشى ئىشلىرىغا ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن ئاجرىتىلغان مەبلەغ 1 مىليون 20 مىڭ يۈەن تەرەققىيات فوندىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. يىل ئاخىرىدا مەبلەغ سېلىش تۈرلىرى پىلان بويىچە تاماملاندى. 1981 - يىلى گوۋۇيۈەن «ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئاساسىي قۇرۇلۇش كۆلىمىنى تىزگىنلەش توغرىسىدا بىرقانچە بەلگىلىمە» نى تارقىتىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «بۇنىڭدىن كېيىن ئاساسىي قۇرۇلۇش مەركەز ۋە ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلارغا مەركەزلەشتۈرىلىدۇ..... كارخانا، كەسپىي ئورۇنلارنىڭ ئۆزىدە بار مەبلىغى ئاساسلىقى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ياتىقى، كەسپىي ماۋارىپ قۇرۇلۇشىغا ئىشلىتىلىدۇ». ش ئۇ ئا ر قۇرۇلۇش بانكىسى دۆلەتنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىدە، مەمۇرىي، كەسپىي ئورۇنلار ۋە ئاز ساندىكى تۈرلەردىن باشقىلىرىدا مالىيىدىن پۇل ئاجرىتىپ بېرىش ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا بانكىدىن قەرز ئېلىش تۈزۈمىگە ئۆزگەرتىلىدۇ، دەپ ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ يىللىق ئاساسىي قۇرۇلۇش ئومۇمىي مەبلىغى 3 مىليون 708 مىڭ يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. يىل ئاخىرىدا ئەمەلىي ئورۇندالغان مەبلەغ 5 مىليون 648 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، پىلاندىن 52.39% ئېشىپ كەتتى (مەركەزنىڭ سالغان مەبلىغى 2 مىليون 300 مىڭ يۈەن بولۇپ، 28.64% ئېشىپ كەتتى، ئورۇنلارنىڭ ئۆزى توپلىغىنى 1 مىليون 560 مىڭ يۈەن بولۇپ، بىر يېرىم ھەسسە ئېشىپ كەتتى). 1982 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش ئومۇمىي مەبلىغىنى 4 مىليون 630 مىڭ يۈەن قىلىپ بېكىتتى، يەنى تەرەققىيات فوندى 2 مىليون يۈەن، مەركەز بىلەن يەرلىكنىڭ ئاجراتقان مەبلىغى 1 مىليون 530 مىڭ يۈەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئۆزى توپلايدىغىنى 1 مىليون 100 مىڭ يۈەن بولۇپ، يىل ئاخىرىدا ئەمەلىي ئورۇندالغىنى 4 مىليون 360 مىڭ يۈەن بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى قۇرۇلۇش تۈرلىرىگە كەتكەن مەبلەغ 1 مىليون 600 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئومۇمىي مەبلەغنىڭ 37.3% نى ئىگىلىدى.

1983 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش ئومۇمىي مەبلىغىنى 4 مىليون 890 مىڭ يۈەن قىلىپ بېكىتتى. يىل ئاخىرىدا ئەمەلىي ئورۇندالغىنى 5 مىليون 150 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، پىلان 105% ئورۇندالدى. 1984 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ۋە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىنى 8 مىليون 330 مىڭ يۈەن قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى، يەنى باش كوپىراتىپ 3 مىليون 70 مىڭ يۈەن، يەرلىك 3 مىليون 760 مىڭ يۈەن ئاجراتتى (بانكىدىن 1 مىليون يۈەن قەرز ئېلىندى)، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1 مىليون 500 مىڭ يۈەن توپلىدى. يىل ئاخىرىدا ئەمەلىي ئورۇندالغىنى 9 مىليون 730 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، پىلاندىكىدىن 16.8% ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. يىل ئاخىرىغا قەدەر ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ

سىستېمىسى ئىلكىدىكى ئامبار كۆلىمى 641 مىڭ 700 كۇادرات مېتىرغا (ئامبار لاپاسلىرىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، ئۆزىدە بار ئاپتوموبىل 1090گە، ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇلغان نۇقتىلىق قۇرۇلۇش تۈرى ئىككىگە يەتتى. يەنى: 1) كورلا تەمىنات - سودا ماددىي ئەشيالارنى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى ئەسلىدىكى مەبلەغ پىلانى ياغاچ - تاش قۇرۇلما بويىچە 3 مىليون يۈەن ھېسابلانغانىدى. كېيىن راملىق قۇرۇلما قىلىپ ئۆزگەرتىلىپ 7 مىليون 750 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىپ پىلاندىكىدىن 158.3% ئاشۇرۇۋېتىلدى. بۇنىڭغا كەتكەن مەبلەغنىڭ ھەممىسى يەرلىك مالىيىدىن ئاجرىتىلدى. ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 772 مىڭ 600 كۇادرات مېتىر، ئامبار ۋە لاپاس قۇرۇلۇش كۆلىمى 20 مىڭ 159 كۇادرات مېتىر، ئامبار رايونى ئىچىدىكى تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى 1030 مېتىر، تاش يول لىنىيىسى 3000 مېتىر، يىللىق مال يۆتكەش مىقدارى 320 مىڭ تونىنا كېلىدۇ. 2) كورلا ئارا بېكەتتە پاختا يۆتكەش زاپاس ساقلاش ئامبىرى. بۇ قۇرۇلۇشقا 2 مىليون 630 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىش پىلانلانغانىدى. يەنى 2 مىليون 10 مىڭ يۈەننى مەركەز چىقىرىدىغان، 620 مىڭ يۈەننى ئاپتونوم رايون ئۆزى غەملەيدىغان بولغانىدى، ئەمەلىيەتتە 2 مىليون 750 مىڭ يۈەن مەبلەغ ئىشلىتىلىپ، پىلاندىكىدىن 4.6% ئاشۇرۇۋېتىلدى، ئامبار رايونىنىڭ ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 22 مىڭ 998 كۇادرات مېتىر كېلىدۇ. 12 كورپۇس ئامبار بار بولۇپ، بۇنىڭ كۆلىمى 10 مىڭ 767 كۇادرات مېتىر كېلىدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە 10 مىڭ 804 كۇادرات مېتىر كېلىدىغان ۋوگزال سۇپا لاپىسى بار، بۇ ئامبارغا 9250 تونىنا پاختا سىغىدۇ.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلەغ پىلانى 26 مىليون 961 مىڭ يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە 10 مىليون 106 مىڭ يۈەننى مەركەز، 10 مىليون 470 مىڭ يۈەننى (بانكىدىن 1 مىليون يۈەن قەرز ئېلىنىدى) يەرلىك ئاجراتتى، ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ 6 مىليون 385 مىڭ يۈەننى ئۆزى توپلىدى. يىل ئاخىرىدا قۇرۇلۇش تۈرلىرى مەبلەغ سېلىش پىلانى بويىچە تاماملىنىپ، 9 مۇھىم تۈر ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇلدى. 1) داخىيەن پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرى. بۇ قۇرۇلۇشقا ئەسلىدە 2 مىليون 850 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىش پىلانلانغانىدى، (سودا مىنىستىرلىكى مەبلەغنىڭ 75%ىنى چىقىرىش، قالغان قىسمىنى ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن ھەل قىلىش) ئەمەلىيەتتە 3 مىليون 220 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىپ پىلاندىكىدىن 370 مىڭ يۈەن ئېشىپ كەتتى (بۇنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۆزى غەملەپ ھەل قىلدى). ئەمەلىي قۇرۇلغان ئامبار ۋە مال قويۇش لاپاسلىرى كۆلىمى 11 مىڭ 148 كۇادرات مېتىرغا، يېڭىدىن كۆپەيگەن زاپاس ساقلاش ئىقتىدارى 12 مىڭ 500 تونىنغا يەتتى. 2) مارالبېشى، ئاقسۇ، كورلا، شىخەنزە، ساۋەن، كۇيتۇڭدىن ئىبارەت 6 ئۇرۇندىكى ئېكسپورت پاختىسىنى تايلاش ماشىنىسى زاۋۇتىنىڭ قۇرۇلۇشىغا مەبلەغ سېلىش پىلانى 6 مىليون يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى (باش كوپېراتىپ 3 مىليون يۈەن ئاجرىتىش، قالغان قىسمىنى ئاپتونوم رايون مالىيىسى ھەل قىلىش)، ھەرقايسى زاۋۇتلار ئايرىم - ئايرىم ھالدا 11 - ئاي ئەتراپىدا پۈتۈپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى، پاختا پىششىقلاش ئىقتىدارى يېڭىدىن 24 مىڭ تونىنا كۆپەيدى. 3) ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزىي بىناسىغا سېلىنىدىغان مەبلەغ ئەسلىدە 4 مىليون 800 مىڭ يۈەن پىلانلىنىپ، مەبلەغنىڭ ھەممىسىنى تەمىنات-سودا كوپېراتىپى ئۆزى توپلاش بېكىتىلگەنىدى، قۇرۇلۇش كۆلىمى 10 مىڭ 800 كۇادرات مېتىر بولۇپ، ئەمەلىي سېلىنغان مەبلەغ 7 مىليون 800 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، پىلاندىكىدىن 62.5% ئېشىپ كەتتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 5 مىليون 800 مىڭ يۈەننى ئۆزى غەملىدى، 2 مىليون يۈەننى قۇرۇلۇش بانكىسىدىن قەرز ئالدى. 4) ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزال خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرىغا سېلىنىدىغان مەبلەغ ئەسلىدە 4 مىليون 200 مىڭ يۈەن پىلانلانغانىدى، ئەمەلىيەتتە 2 مىليون 800 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىپ، 33.3% مەبلەغ ئازايتىلدى، مەبلەغنىڭ ھەممىسىنى ئاپتونوم رايون مالىيىسى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇردى. ئامبار قۇرۇلۇش كۆلىمى 4000 كۇادرات مېتىر، لاپاس قۇرۇلۇش كۆلىمى 6900 كۇادرات مېتىر ئورۇندالدى.

2 §. باشقۇرۇش

1952 — 1957 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۆزى غەملىگەن مەبلەغ بىلەن چەكلىك بولغان ئاساسىي قۇرۇلۇشلارنى ئېلىپ باردى، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى ئۆلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق) كوپىراتسىيە ئىدارىسى ئومۇملاشتۇرۇپ، غەربىي شىمال تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى بىلەن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ تەڭپۇڭلاشتۇرۇشىغا يوللىدى، قوشۇمچىسىنى شىنجاڭ مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتىغا يوللاپ ئەنگە ئالدۇردى.

1958 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن بىرلەشتۇرۇۋېتىلىپ، ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىغا ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدىكى كارخانىلىرىنىڭكىگە ئوخشاش مۇئامىلە قىلىنىدى. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۇرۇلگەندىن كېيىن، ناھىيىدىن يۇقىرى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلاردا پايدىنى خەزىنىگە تاپشۇرۇش داۋاملىق يولغا قويۇلۇپ، تۇرلۇك مەخسۇس فوندلار ئاجرىتىلمايدىغان بولدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ «تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ 1962 - يىللىق ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش مەسىلىسى توغرىسىدىكى تولۇقلىما ئۇقتۇرۇشى» دا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: «تەمىنات- سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشى بىلەن ئوخشاش مۇئامىلە قىلىنىشى كېرەك»، يەنى 1962 - يىللىق ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانى دۆلەت پىلانى ئىچىگە كىرگۈزۈلىدۇ، ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىنى دۆلەت مالىيىسى ئاجرىتىدۇ. ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانى ئايرىم تۈزۈلۈپ يەنىلا «ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارنىڭ مەخسۇس فوند ئاجرىتىش ۋە ئىشلىتىشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى» داۋاملىق يولغا قويۇلىدۇ. 1964- يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى باشقۇرۇشنى باشلىدى. ئومۇمەن ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى تەستىقلىمىغان تۈرلەرگە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى پۇل بەرمىدى. 1965 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات- سودا باش كوپىراتىپى، دۆلەت پىلان كومىتېتى «تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ 1965 - يىللىق ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى چۈشۈرگەنلىك توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش تەرتىپىنى تۆۋەندىكىدەك بەلگىلىدى: «مەركەزگە بېۋاستە قاراشلىق تۈرلەر مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا يوللىنىدۇ. يەرلىككە قاراشلىق تۈرلەرنى ئۆلكىلىك، ئاپتونوم رايونلۇق، بېۋاستە قاراشلىق شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلار ئۆلكىلىك، ئاپتونوم رايونلۇق، بېۋاستە قاراشلىق شەھەرلىك پىلان كومىتېتىغا يوللايدۇ، ئۆلكىلىك، ئاپتونوم رايونلۇق، بېۋاستە قاراشلىق شەھەرلىك پىلان كومىتېتى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش بىلەن بىر ۋاقىتتا دۆلەت پىلان كومىتېتىغا ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىغا يوللاپ ئەنگە ئالدۇرىدۇ». شۇنىڭ بىلەن مۇشۇ ۋاقىتقىچە ئومۇمەن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى مەبلەغ سالمىغان تۈرلەر ۋە كېرەكلىك ماددىي ئەشيالارنى دۆلەت پىلان كومىتېتى ماقۇللىغاندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئورۇنلاشتۇرىدى.

1966 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانى يەرلىكىنىڭ پىلانىغا كىرگۈزۈلۈپ، مەبلىغىنى مەركەز مالىيىسى ئاجرىتىپ بېرىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىنى ئاپتونوم

رايون بويىچە ساپ تاۋار سېتىش سوممىسىنىڭ 2% نىسبىتى بويىچە ئاجرىتىپ، «كونترول قىلىش كۆرسەتكۈچى»نى ۋىلايەتلەرنى بىرلىك قىلىپ چۈشۈرۈپ، ئۇنى يېڭىدىن كۆپەيگەن مۇقىم مۇلۇكتىكى ئۆزى توپلىغان مەبلەغ قىلدى.

1970 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سودا ئىدارىسى «تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ قۇرۇلۇۋاتقان، يېڭىدىن قۇرۇلىدىغان تۈرلۈك قۇرۇلۇش پىلانىنى ئاپتونوم رايونلۇق پىلان يىغىنى روھىغا ئاساسەن ھەرقايسى جايلاردىكى ئىنقىلابىي كومىتېتلار بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلىپ ئورۇنلاشتۇرىدۇ» دەپ ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى. شۇنىڭدىن باشلاپ ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى شۇ جاي باشقۇرىدىغان بولدى.

1975 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانى تۆۋەندىكىدەك ئايرىلدى: 1) مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بۈاسىتە قاراشلىق تۈرلەردە قۇرۇلۇش قىلغۇچى ئورۇن ئۆز پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ، ئاپتونوم رايون قوشۇلغاندىن كېيىن مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپىنىڭ تەكشۈكلاشتۇرۇپ بېرىشىگە يوللايدۇ، نەق چوتنى قۇرۇلۇش بانكىسى دەللەپ بېرىدۇ، مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپ (سودا مىنىستىرلىكى) تەستىقلىغاندىن كېيىن ھېسابات-تىن كۆتۈرۈۋېتىلىدۇ. 2) ئاپتونوم رايونىنىڭ خام چوتى ئىچىدىكى يەرلىك ئورۇنلارنىڭ قۇرۇلۇش تۈرلىرى «ئاساسىي قۇرۇلۇش يىللىق پىلانى»غا كىرگۈزۈلىدۇ، يىل ئاخىرىدا نەق چوتنى ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتى تەكشۈرۈپ بېكىتىدۇ. 3) ئۆزلىرى توپلىغان مەبلەغ تۈرلىرىدە مەبلەغ توپلىغان ئورۇن ئىلتىماس سۇنىدۇ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئومۇملاشتۇرىدۇ، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، مالىيە نازارىتى تەستىقلىغاندىن كېيىن، «ئۆزى توپلىغان مەبلەغ بىلەن ئاساسىي قۇرۇلۇش قىلىش پىلانى»غا كىرگۈزۈلىدۇ، يىل ئاخىرىدا نەق چوتنى تەكشۈرۈشكە مالىيە نازارىتى مەسئۇل بولىدۇ. 4) ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارنىڭ ئۆي - ئىمارەت قۇرۇلۇش تۈرلىرى توغرىسىدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىشىپ «كونترول قىلىش كۆرسەتكۈچى» چۈشۈرگەندىن كېيىن، ۋىلايەت، ئوبلاست (شەھەر)لار ئورۇنلاشتۇرىدۇ. يۇقىرىدا دېيىلگەن 4 تۈردىكى پىلاندىن باشقا يەنە ۋاقىتلىق، قەرەلسىز چېگرا ئىشلىرى خىراجىتى ۋە تەرەققىيات مەبلىغىدىن مەخسۇس بۆيرۇپ بېرىلىدىغان قۇرۇلۇش تۈرلىرىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ۋە مەبلەغ تەرەققىيات كومىتېتى بىرلىكتە قۇرۇلۇش تۈرلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ماتېرىيال تەقسىم قىلىش، نەق چوت قىلىشقا مەسئۇل بولىدۇ.

1982 - يىلى ئاپتونوم رايونىنىڭ مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى ئىسلاھ قىلىنىپ، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات-سودا كوپېراتىپلارنىڭ پايدىسى شۇ دەرىجىلىك مالىيىنىڭ كىرىمى - چىقىمىغا كىرگۈزۈلدى. ناھىيە دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلار ئاجرىتىدىغان تۈرلۈك فوندلاردىن «تەڭشەش فوند»نىڭ ھەممىسى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارغا تاپشۇرۇلغاندىن باشقا، يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپ بىلەن تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپ ئوتتۇرىسىدا يۇقىرىغا تاپشۇرۇش - تۆۋەنگە مەبلەغ ئاجرىتىپ بېرىش مۇناسىۋىتى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەرنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى شۇ دەرىجىلىك پىلان كومىتېتلىرى تەكشۈكلاشتۇرغاندىن كېيىن، شۇ جايدىكى خەلق ھۆكۈمىتى تەكشۈرۈپ بېكىتىدىغان بولدى. شۇنىڭدىن باشلاپ ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيە (شەھەر)لىك كوپېراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىۋاسىتە مەبلەغ بۆيرۇپ بەرمەيدىغان ھەمدە ئاساسىي قۇرۇلۇشقا كەسپىي جەھەتتىن يېتەكچىلىك قىلمايدىغان بولدى. 1984 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىدا ۋاقىتلىق يولغا قويۇلىدىغان چارە»نى تارقاتتى، ئۇنىڭدا مۇنداق بەلگىلىدى: «ئاساسىي قۇرۇلۇش دەرىجە بويىچە باشقۇرۇلىدۇ،

يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپ تۆۋەن دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا يېتەكچىلىك قىلىدۇ، ھەردەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى كېڭەش ئوتتۇرىغا قويغاندىن كېيىن، ئەزالار قۇرۇلتىيىدا قارار قىلىنىپ يۇقىرى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا يوللىنىدۇ». شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەنە 300 مىڭ يۇەندىن تۆۋەن بولغانلىرىنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش ھوقۇقى ۋىلايەت، ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپلاردا بولىدۇ. 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى «مەمۇرىيەتنى ئىخچاملاپ، ھوقۇقنى تۆۋەنگە بېرىش» تەلىپىگە ئاساسەن ئومۇمىي مەبلەغ 5 مىليون يۇەندىن تۆۋەن بولغان، ئۆزى مەبلەغ توپلاپ قۇرىدىغان ئاساسىي قۇرۇلۇش تۈرلىرىنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش ھوقۇقىنى نازارەت، ئىدارىلەر ۋە ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرگە بەردى. كوللېكتىپ تۈرلىرىنىڭ مەبلىغى دۆلەتنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش كۆلىمى ئىچىگە كىرگۈزۈلمىدى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا دۆلەتنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش كۆلىمىنى قاتتىق كونترول قىلىش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىسى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، ئۆزى مەبلەغ توپلاپ قۇرىدىغان قۇرۇلۇش تۈرلىرىنىڭ پىلان كۆرسەتكۈچىنى داۋاملىق ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى تەقسىملەپ بەردى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەمىنات-سودا كوپىراتىپىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش خىزمىتىگە قارىتا 2 تۈرلۈك بەلگىلىمە چىقاردى: 1) يېڭىدىن قۇرۇلىدىغان تۈرلەرنىڭ ھەممىسىدە مەبلەغ ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويىلىدۇ، قۇرۇلۇش قىلغۇچى ئورۇن بىلەن ئاساسىي مەسئۇل ئورۇن مەبلەغ ھۆددىگەرلىك توختامى ئىمزالايدۇ؛ 2) ئومۇمەن، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن، دۆلەت خامچوتى ئىچىدىكى مەبلەغ، زاپاس مالىيە كۆچىدىن ئورۇنلاشتۇرۇلغان مەبلەغنى ھەقلىق ئىشلىتىش پرىنسىپىگە ئاساسەن، مالىيىدىن پۇل بۇيرۇپ بېرىش بانكىدىن قەرز ئېلىشقا ئۆزگەرتىلىدۇ، ئېلىنغان قەرز قۇرۇلۇش تۈرلىرى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەندىن كېيىن دېرىگە ئۆسۈمى قوشۇلۇپ يېلمۇ - يىل قايتۇرىلىدۇ، پىلاندا بەلگىلەنگەن قۇرۇلۇش قىلىش مۇددىتىدىن ئېشىپ كەتكەنلەرنىڭكىنى پۇل قەرز ئالغۇچى ئورۇننى ئاساسلىق باشقۇرۇدىغان ئورۇن ئۆزىدە بار مەبلىغىدىن چىقىم قىلىدۇ.

§ 3 . مەبلەغ

1. مەبلەغنىڭ كېلىش مەنبەسى

1) مەركەز پۇل بۇيرۇپ بېرىش

1952 - يىلدىن 1967 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانى دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈلمىگەچكە، مەبلەغ يېتىشمىگەن ئەھۋالدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى 16 مىليون 200 مىڭ يۇەن بۇيرۇپ بەردى، بۇ پۇل ئاپتوموبىل سېتىۋېلىش، مەكتەپ قۇرۇش ۋە ناھىيىدىن يۇقىرى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارنىڭ ئامبار، ماگىزىن، كەسپىي ئىشخانا قۇرۇش قاتارلىق مۇئەسسەسىلەرگە ئىشلىتىلدى. 1983 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە سودا مىنىستىرلىكى نورمىلىق قۇرۇلۇش شەكلى بىلەن مەبلەغ ئاجرىتىپ مۇھىم نۇقتىنى پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرى ۋە مېۋىلەرنى سوغۇق ساقلاش ئامبىرى قۇرۇلۇشىغا قارىتىپ 15 مىليون 680 مىڭ يۇەن مەبلەغ سالدى. بۇ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئوخشاش مەزگىلدە ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سالغان مەبلىغىنىڭ %36نى ئىگىلەيدۇ. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ نورمىلىق مەبلەغ بۇيرۇپ بېرىپ مەدەت بېرىشى ئاستىدا يېڭىدىن كورلا، داخىيەن، ئۈرۈمچى، ئاقسۇ ۋە كۇيىتۇڭدىكى

يۆتكەپ توشۇش، پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرى ۋە يىللىق تايلاش ئىقتىدارى 24 مىڭ تونىنىدىن ئاشىدىغان ئالتە ئورۇندىكى تايلاش زاۋۇتى ۋە ئۇرۇمچى، كورلىدىكى مېۋىلەرنى سوغۇق ساقلاش ئامبىرى قاتارلىقلارنى قۇردى.

2) ئاپتونوم رايونىمىز يەرلىك خام چوتى ئىچىدىن مەبلەغ ئاجرىتىپ بېرىش

1970 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە جەمئىي 34 مىليون 935 مىڭ يۈەن ئاجرىتىلىپ (چېگرا ئىشلىرى خىراجىتى، تېخنىكا تەدبىرلىرى ئۈچۈن ئاجرىتىلغان پۇللارمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى، مېۋىلەرنى يېڭى پېتى ساقلاش ئامبىرى، سودا باشقۇرۇشىدىكى سانائەت، تەمىنات - سودا مەكتەپ ياتاق بىناسى، كورلا يۆتكەپ توشۇش پونكىتى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرالغۇ جايى قاتارلىقلارغا ئىشلىتىلدى. 1964- يىلدىن 1981 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون 35 چېگرا ناھىيىسىگە 3 مىليون 780 مىڭ يۈەن بۇيرۇپ بەردى. 10 ۋىلايەت، ئوبلاست چېگرا رايوندىكى 67 ئورۇندا سودا تور - نۇقتىسى قۇردى، بۇ ئورۇنلاردا قۇرۇلغان ئامبار، ماگىزىن، ياتاقلارنىڭ كۆلىمى 22 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدۇ.

3) ئۆزى مەبلەغ توپلاش

1957 - يىلى ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارنىڭ ئۆزلىرى توپلىغان مەبلىغى ئاساسلىقى مۇقىم مۇلۇك ئامورتىزاتسىيىدىن ئاجرىتىلدى، ئۇنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ ئىشلەتتى. 1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەر يىلى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ سېتىش سوممىسىنىڭ 2‰تى بويىچە (يىلىغا تەخمىنەن 600 مىڭ يۈەن ئەتراپىدا) ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىنى كونترول قىلىش كۆرسەتكۈچىنى چۈشۈرۈپ، ئۆز ئالدىغا مەبلەغ توپلاش ئىقتىدارىغا ئىگە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا تەقسىم قىلىپ بېرىپ، ئاۋۋال قۇرۇلۇش قىلىپ، كېيىن مۇددەتكە بۆلۈپ تاۋار ئوبوروتى خىراجىتىدىن كۆتۈرۈەتتى.

1975 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ تۈزۈلمىسى يەنە ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن ئۆزلىرى توپلىغان مەبلەغ بىلەن ئېلىپ بېرىلىدىغان قۇرۇلۇش تۈرلىرى ئاساسلىقى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بېۋاستە قاراشلىق كارخانىلارغا مەركەزلەشتى. ئېلىپ بېرىلغان قۇرۇلۇش تۈرلىرى: ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ماددىي ئەشيالار پونكىتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا ترانسپورت شىركىتىنىڭ ئاپتوموبىل رېمونتخانىسى، كورلا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتىنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت لاپىسى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ بىرلەشمە ئىش باشقارمىسى شۇنىڭدەك ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپقا قاراشلىق كارخانا، كەسپىي ئورۇنلارنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئائىلىكلەر بىناسى ۋە پار تارقىتىش ئۇسكۇنىلىرىدىن ئىبارەت. 1985 - يىلىغا قەدەر جەمئىي 27 مىليون 450 مىڭ يۈەن مەبلەغ توپلاندى.

4) مەخسۇس تۇرده تەرەققىيات مەبلىغى بۇيرۇپ بېرىش

1980 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە دۆلەت ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا 6 مىليون 663 مىڭ يۈەن تەرەققىيات مەبلىغى بۇيرۇپ بەردى. بۇ پۇلدا ھەقسىز يارەم بېرىش، ھەقلىق ئىشلىتىش پرىنسىپى يولغا قويۇلۇپ، ئىقتىسادى تەرەققىي تاپمىغان رايونلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارنىڭ تور - نۇقتا قۇرۇلۇشىغا ئىشلىتىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر تەرەققىيات مەبلىغى كومىتېتىغا ماسلىشىپ ئىقتىسادى تەرەققىي تاپمىغان 43 ناھىيىدىكى 141 ئورۇندا سودا تور - نۇقتىسىنى يېڭىدىن ۋە ئۆزگەرتىپ قۇردى.

5) ئاساسىي قۇرۇلۇش قەرز پۇلى

1952 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە جەمئىي 4 مىليون 500 مىڭ يۈەن ئاساسىي قۇرۇلۇش قەرزى ئىشلىتىلدى. 50 - يىللاردا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپ سىستېما ئىچىدىكى ئاساسىي

قۇرۇلۇش فوندىغا قارىتا ھەقلىق ئىشلىتىشنى يولغا قويدى، ئاپتونوم رايون بانكىدىن 2 قېتىمدا 1 مىليون 500 مىلك يۈەن قەرز ئېلىپ، ناھىيىدىن يۇقىرى ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ ئامبار، ماگىزىن قۇرۇلۇشىغا ئىشلەتتى. 1982 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە كورلىدىكى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى ۋە تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى قۇرۇلۇشىنى تېزلىتىش ئۈچۈن بانكىغا 3 مىليون يۈەن قەرز ئېلىش ھەققىدە ئىلتىماس سۇندى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايون ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنمىدىغان مەبلەغنى ئومۇميۈزلۈك ئىسلاھ قىلدى. دۆلەتنىڭ خام چوت ئىچىدىكى مەبلىغى، مەركەزنىڭ قوشۇمچە يارىدەم بەرگەن مەبلىغى، ئاپتونوم رايون زاپاس مالىيە كۈچىدىن ئورۇنلاشتۇرغان مەبلەغ ھەقلىق ئىشلىتىلىپ، مالىيىدىن پۇل بۆيرۇپ بېرىش بانكىدىن قەرز ئېلىشقا ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى دۆلەت ئاپتونوم رايونىنىڭ «مالىيىدىن پۇل بۆيرۇپ بېرىشنى بانكىدىن قەرز ئېلىشقا ئۆزگەرتىش» بويىچە مەبلەغ سالغان تۈرلىرىگە قارىتا كەچۈرۈم قىلىشنى يولغا قويدى. كەچۈرۈم قىلىنغان تۈرلەر: پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرى، ئېكسپورت قىلىنمىدىغان پاختىنى تايلاش زاۋۇتى، مېۋىلەرنى سوغۇق ساقلاش ئامبىرى، قاراچاي ئامبىرى، خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى، ماددىي ئەشيالارنى يۆتكەپ توشۇش ئامبىرىدىن ئىبارەت بولۇپ، 11 مىليون يۈەن كەچۈرۈم قىلىندى.

يۇقىرىدىكى ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىنى ئىشلىتىش يولىغا ئاساسەن، تۆۋەندىكىدەك نىسبەتكە ئايرىشقا بولىدۇ: 1952 - يىلى ئىشلەپچىقىرىش، تىجارەت خاراكتېرىدىكى ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنغان مەبلەغ %59نى، تىرانسپورت سايمانلىرىغا سېلىنغان مەبلەغ %39نى، تۇرالغۇ جاي قۇرۇلۇشىغا سېلىنغان مەبلەغ %2نى ئىگىلىدى. 1957 - يىلى ئىشلەپچىقىرىش تىجارەت خاراكتېرىدىكى ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنغان مەبلەغ %78.6نى، ماشىنا - ئۇسكۇنە تىرانسپورت سايمانلىرىغا سېلىنغان مەبلەغ %17.2نى، مەدەنىيەت - مائارىپ ئىشلىرى قۇرۇلۇشىغا سېلىنغان مەبلەغ %3.2نى، تۇرالغۇ - جاي قۇرۇلۇشىغا سېلىنغان مەبلەغ %2.8نى ئىگىلىدى. 1965 - يىلى ئىشلەپچىقىرىش، تىجارەت خاراكتېرىدىكى ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنغان مەبلەغ %92نى، مەدەنىيەت - مائارىپ ئىشلىرى قۇرۇلۇشىغا سېلىنغان مەبلەغ %6نى، ئۇسكۇنە سېتىۋېلىشقا كەتكەن مەبلەغ %2نى ئىگىلىدى. 1981 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە ئىشلەپچىقىرىش تىجارەت خاراكتېرىدىكى ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سېلىنغان مەبلەغ %80نى، مەدەنىيەت - مائارىپ ئىشلىرى قۇرۇلۇشىغا سېلىنغان مەبلەغ %6نى، تۇرمۇش پاراۋانلىق ئىشلىرى قۇرۇلۇشىغا سېلىنغان مەبلەغ %14نى ئىگىلىدى.

2. ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندى ئاجرىتىش نىسبىتى

1952 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ۋاقىتلىق مالىيە تۈزۈمىنى تۈزۈپ چىقىپ، يېڭىدىن كۆپەيتىلگەن مۇقىم مۇلۇكتىن ئامورتىزاتسىيە ئاجرىتىشنى يولغا قويدى. ئۇيغۇر - ئىمارەت بويىچە %8.5، ئامبار بويىچە %12.5، ئاپتوموبىللار بويىچە %50 ئامورتىزاتسىيە ئاجرىتىلدى. ئامورتىزاتسىيە ئاجرىتىش ۋاقتى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 30 يىل، 20 يىل، 5 يىل قىلىپ بېكىتىلدى. 1954 - يىلى «شىنجاڭ ئۆلكىسىدىكى ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ پايدا تەقسىملەشتە يولغا قويۇلىدىغان ۋاقىتلىق چارىسى»گە ئاساسەن، ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندى ئاجرىتىلىشقا باشلىدى. ئاجرىتىش نىسبىتى ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلار پايدىسىنىڭ %20ى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ %10ى بويىچە ئاجرىتىلدى. 1955 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 200 مىلك يۈەن ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندى ئاجراتتى. بۇ، يىللىق ئاساسىي قۇرۇلۇش ئومۇمىي مەبلىغىنىڭ %14نى ئىگىلەيدۇ. 1956 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 700 مىلك يۈەن ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندى ئاجرىتىپ ئىشلەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ توپلىغىنى 140 مىلك يۈەن. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات-

سودا باش كوپىراتىپىنىڭ «ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۈرلۈك مەخسۇس فوندىلارنى ئاجرىتىپ ئىشلىتىشنى ۋاقىتلىق يولغا قويۇش چارىسى»نى تارقىتىپ، ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارغا ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندىنى ئاجرىتىش نىسبىتى پايدىنىڭ %17ى بويىچە، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردا %9ى بويىچە ئاجرىتىلىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئامورتىزاتسىيە فوندى، ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى «4 تۈرلۈك خىراجەت» (تەشكىللەش خىراجىتى، بىخەتەرلىك ئەمگەك مۇھاپىزىتى خىراجىتى، يېڭى مەھسۇلاتلارنى سىناپ ئىشلەپچىقىرىش خىراجىتى، پارچە - پۈرات مۇقىم مۇلۇك سېتىۋېلىش خىراجىتى) لىرىنى ئاساسىي قۇرۇلۇشتا ئۆزى توپلىغان مەبلەغ قىلىپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشقا ئىشلەتكەن بارلىق فوندى 1 مىليون 280 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، شۇ يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپ چوشۇرغەن يىللىق كونترول كۆرسەتكۈچىنىڭ 1/3ىنى ئىگىلىدى. 1965 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى: «مۇقىم مۇلۇكتىن ئاجرىتىلغان ئامورتىزاتسىيە فوندى باش كوپىراتىپ ۋە ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتىپقا مەركەزلىشىدۇ، ناھىيىدىن يۇقىرى كوپىراتىپلار دەرىجىمۇ - دەرىجە باش كوپىراتىپقا تاپشۇرىدۇ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردىن ئاجرىتىلغان قىسمى دەرىجىمۇ - دەرىجە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا تاپشۇرىلىدۇ» دەپ بەلگىلىدى. بۇ پۇل ئايرىم - ئايرىم ھالدا ناھىيىدىن يۇقىرى ۋە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغى قىلىنىپ ئىشلىتىلدى. 1976 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى مالىيە مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «سودا كارخانىلىرىنىڭ مالىيىسىنى باشقۇرۇشقا دائىر بىرقانچە مەسىلە ھەققىدىكى بەلگىلىمە»نى ئېلان قىلغانلىق توغرىسىدىكى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇشىنى تارقىتىپ مۇنداق بەلگىلىدى: «ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئۆي - ئىمارەت قۇرۇلۇشى، ئامبار، گەمە ۋە مۇقىم مۇلۇك سېتىۋېلىش قاتارلىق چىقىملىرىدا يەنىلا ئاۋۋال چىقىم قىلىپ ئاندىن چېچىش ئۇسۇلى يولغا قويۇلۇپ ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىدىن كۆتۈرۈۋېتىلىدۇ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار يەنە ئامورتىزاتسىيە خىراجىتى ئاجراتمايدۇ. ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئۆي - ئىمارەت سېلىش چىقىمىدا يەنىلا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى بەلگىلىگەن ساپ سېتىش سوممىسىنىڭ %2ى بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ». يۇقىرىدىكى بەلگىلىمىگە ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ۋىلايەت، ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىلىرىغا 5 مىليون 370 مىڭ يۈەن كونترول كۆرسەتكۈچى چوشۇردى. 1980-يىل 1 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى، مالىيە مىنىستىرلىكى ساپ سېتىش سوممىسىنىڭ %2ى بويىچە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ ئۆي - ئىمارەت قۇرۇلۇش كۆرسەتكۈچىنى ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، مۇقىم مۇلۇكتىن ئاساسىي قۇرۇلۇش ئامورتىزاتسىيە فوندى ئاجرىتىشنى ئەسلىگە كەلتۈردى. شۇ يىلى يەنە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندى تاپاۋەت بېجىدىن كېيىنكى پايدا تەقسىماتىدىن ئاجرىتىلىدۇ. ئاجرىتىش نىسبىتى پايدا تەقسىماتىنىڭ %25ىدىن ئېشىپ كېتىشكە بولمايدۇ، بۇ، ئامورتىزاتسىيە فوندى بىلەن قوشۇپ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ ئىشلىتىلىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1982-يىلى ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا پايدىدىن پىرسەنت قالدۇرۇش، ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغى، ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتىنى يەرلىك مالىيىدىن بۇيرۇپ بېرىش يولغا قويۇلدى. 1983 - يىلى 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىدا پايدا تاپشۇرۇش باج تاپشۇرۇشقا ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغى باجدىن كېيىنكى پايدىدىن ھەل قىلىنىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىدا ساقلانغان مەسىلىلەرنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىگە دوكلات قىلدى، ئۇنىڭدا، ئاساسلىقى، ئامبار، تىجارەت ئۆيلىرى ۋەئىشچى-

خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرالغۇ جايلىرى ئېغىر دەرىجىدە يېتىشمىگەنلىكتىن ھەر يىلى يېڭىلاشقا 5 مىليون 500 مىڭ يۈەن ئېھتىياجلىق بولىدىغانلىقى، يېڭىلاشقا تېگىشلىك بولغانلىرىنىڭ كۆپ قىسمى 50 — 60 - يىللاردا سېلىنغان ياغاچ - كېسەك قۇرۇلمىلىق ئۆيلەر ئىكەنلىكىنى ئىنكاس قىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ مۇقىم مۇلۇك ئامورتىزاتسىيە نىسبىتى %7 بولۇپ، ھەر يىلى 3 مىليون يۈەن ئامورتىزاتسىيە فوندى ئاجرىتىلدى، بۇنىڭدىكى ئۆز-ئارا پەرق 2 مىليون 500 مىڭ يۈەن بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ باجدىن كېيىنكى بىر يىللىق پايدىسى 4 مىليون يۈەن بولۇپ، %25 نىسبەت بويىچە 1 مىليون يۈەن ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندى ئاجرىتىشقا بولىدۇ، بۇ پۇل بىلەن پەقەت ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۈچۈن 10 مىڭ كۋادرات مېتىرلىق تۇرالغۇ - جاي قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىلىپ، ئاران 200 ئائىلىلىك ئىشچى - خىزمەتچىنىڭ ئۆي مەسىلىسىنى ھەل قىلىشقىلا بولىدۇ. ئىشچى - خىزمەتچىلەر ساننىڭ كۆپىيىش سۈرئىتىگە يېتىشىپ ماڭالمىغاچقا، تىجارەت ئۆيلىرى، ئامبار ۋە باشقا تىجارەت مۇئەسسەسىلىرىنى قۇرۇشقا ئامال بولمىدى. بىر ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنىڭ بىر يىللىق ئوتتۇرىچە پايدىسى 12 مىڭ يۈەن بولۇپ، 1200 يۈەن ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغى ئاجرىتىلمىدىغان بولغاچقا، بۇنىڭ بىلەن ئاساسىي قۇرۇلۇش ئېلىپ بېرىشقا ئامال بولمىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە يەنە بىر قىسىم ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىدا زىيان كۆرۈلدى ياكى پايدىسى ئىنتايىن ئاز بولدى. بارلىق ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ئىچىدە پايدىسى 10 مىڭ يۈەنگە يەتمەيدىغانلىرى 1/3قىسمىنى، زىيان تارتقانلىرى %11نى ئىگىلەيدۇ. 1985 - يىلى دۆلەت ئاساسىي قۇرۇلۇش كۆلىمىنى كونترول قىلدى، مالىيە مىنىستىرلىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ باجدىن كېيىنكى پايدىسىدىن ئېنېرگىيە، قاتناش نۇقتىلىق قۇرۇلۇش فوندىنى %15 قوشۇپ ئېلىشنى بەلگىلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن تەقسىملەش تەرتىپى بويىچە تۈتۈپ قېلىنىپ پاي پۇلىغا تەقسىملەنگەن پايدا ئاساسىي سان قىلىنىپ، جامائەت جۇغلانمىسى، ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندى قاتارلىقلار ئاجرىتىلدى.

§ 4 . ماددىي ئەشيالار

ئاساسىي قۇرۇلۇشقا كېرەكلىك پولات ماتېرىياللار، سېمونت، ياغاچ ماتېرىياللارنى دۆلەت پىلانلىق ھالدا بىر تۇتاش تەقسىملەپ بەردى. 50 — 60 - يىللاردا ئاساسلىقى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ۋە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ماددىي ئەشيا تارماقلىرى پىلان بويىچە تەقسىملەپ بەردى، يەتمىگەن قىسمىنى ئۆزلىرى سېتىۋالدى.

1964 - يىلى دۆلەت پىلان كومىتېتى ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغىدە ئۆزلىرى توپلىغان مەبلەغقە تايىنىدىغانلىقىدىن ئىبارەت ئالاھىدە ئەھۋالنى نەزەردە تۇتۇپ، يىللىق ماددىي ئەشيا تەقسىمات پىلانىنى چۈشۈرگەندە قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى كۆرسەتكۈچىنى قالدۇرۇپ، يەرلىك ئارقىلىق بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇردى. 1965 — 1966 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە قىسمەن رايونلار تەقسىماتىنىڭ ئۆز ۋاقتىدا بولمىغانلىقىنى، مال مەنبەسىنىڭ يېتىشمىگەنلىكىنى ۋە ئېنىق - ئېنىق سۇ ئىنشائاتى ۋە باشقا تۇرلەرگە ئىشلىتىۋېلىنغانلىقىنى ئىنكاس قىلغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيا ئىدارىسى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات- سودا كوپېراتىپى «بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش» چۈشۈرۈپ، ئايرىم ھېساب بويىچە تەقسىملەش چارىسىنى قوللاندى.

70 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ش ئۇ ئا ر ماددىي ئەشيا ئىدارىسى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا

كوپىراتىپلىرىغا ماتېرىيال تەقسىم قىلىشتىكى دەرىجىمۇ - دەرىجە تەقسىم قىلىش ئۇسۇلىنى سىستېما بويىچە تەقسىم قىلىشقا ئۆزگەرتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1978 - يىلى ماددىي ئەشيالار بىلەن تەمىنلەش پونكتى قۇرۇپ، ئومۇمەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىدا بىر تۇتاش باشقۇرۇلىدىغان پولات ماتېرىياللار، سېمونت، ياغاچ ماتېرىياللارنى شۇ پونكىت ئارقىلىق تەمىنلىدى. بۇ ۋاقىتتا ئاساسىي قۇرۇلۇشنى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىدە ئۆزگىرىش بولغانىدى. ۋىلايەتتىن تۆۋەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشى يەرلىكنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىغا كىرگۈزۈلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پەقەت «مەخسۇس تۇرگە مەبلەغ بۇيرۇپ بېرىش»، «تەرەققىيات مەبلىغى»، چېگرا قۇرۇلۇشى ۋە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ 2% ئۆي قۇرۇلۇشى خىراجىتى قىلىپ ئىشلىتىلىدىغان «ئۈچ خىل ماتېرىيال» كۆرسەتكۈچىنى تەقسىملەشكە مەسئۇل بولدى. ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش ماتېرىيالى شۇ جايدىكى پىلان كومىتېتىنىڭ ماددىي ئەشيالار بىلەن تەمىنلەش تارماقلىرىغا ئىلتىماس سۇنۇش ئارقىلىق ھەل قىلىندى.

80 - يىللاردا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلەغ سانى، قۇرۇلۇش قىلىش تەرتىپىگە ئاساسەن قۇرۇلۇش ماتېرىيالىنى تۇرکۈمگە بۆلۈپ ئورۇنلاشتۇردى. ئومۇمەن ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن «3 خىل ماتېرىيال» نى ش ئۇ ئا ر ئاساسىي قۇرۇلۇش كومىتېتى ياكى ماددىي ئەشيا ئىدارىسى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا بۆلۈپ بېرىپ، رايونلارنىڭ پىلان تۇرىگە كىرگۈزدى. ئالايلۇق: كورلىدىكى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى، شىخەنزىدىكى تەمىنات - سودا مەكتىپى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ قۇرۇلۇش پىلانىغا ئاساسەن شۇ جايدىكى ئالاقىدار ئورۇنلار قۇرۇلۇش قىلىشنى ئورۇنلاشتۇرۇش بىلەن بىرگە ماتېرىيالنىمۇ ئورۇنلاشتۇردى. سودا مىنىستىرلىكى بىلەن ئاپتونوم رايون نورمىلىق قۇرۇلۇش تۇرلىرىدە نورما نىسبىتى بويىچە يەرلىكنىڭ پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن قىسمىنىڭ بىر قىسمىنى ئاپتونوم رايون، يەنە بىر قىسمىنى سودا مىنىستىرلىكى ئۈستىگە ئېلىپ، سودا مىنىستىرلىكى بۇ ئاستە تەمىنلىدى. 1984 - يىلى ئاپتونوم رايون نۇقتىلىق قۇرۇلۇشلارنىڭ تېزرەك پۈتۈشىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەشنى مەركەزلەشتۇرۇپ، قۇرۇلۇش قىلغۇچى ئورۇنلارنى بۇ ئاستە تەمىنلىدى. 1985 - يىلى ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى ماتېرىيالغا ئائىت كۆپ ئېرىشكەن بىر يىل بولدى.

1. پولات ماتېرىياللىرى

1) پىلان ئىچىدە تەقسىملەش

1975 — 1978 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا تەقسىملەنگىنى 250 تونىنغا يەتمىدى. 1979- يىلدىن كېيىن يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 493 تونىنىدىن تەقسىم قىلىندى. 1980 - يىلدىن كېيىن ھەر يىلى ئاددىي قۇرۇلۇش خىراجىتى تۇرىگە 100 تونىنىدىن پولات ماتېرىيال تەقسىم قىلىندى، 1980 - يىلى، 1981 - يىلى ۋە 1984 - يىللىرى تەرەققىيات مەبلىغىدىن قەرەلسىز ھالدا پۇل ئاجرىتىلىپ 528 تونىا پولات ماتېرىيال تەقسىم قىلىندى.

2) سودا مىنىستىرلىكى (مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى) بۇ ئاستە تەمىنلىگەن تۇرلەر

1983 — 1985 - يىلغىچە 1101 تونىا تەمىنلىدى. 1980 - يىلى ئاددىي قۇرۇلۇش مەخسۇس تۇرى بويىچە 120 تونىا پولات ماتېرىيال تەقسىم قىلىپ بەردى، 1981 - يىلى، 1982 - يىلى ۋە 1984 - يىلى يىلىغا 100 تونىنىدىن تەقسىم قىلىپ بەردى.

3) ئۆزلىرى پولات ماتېرىيال جەملەش

1976 — 1978 - يىلغىچە ھەر يىلى ئۆزلىرى جەملىگەن پولات ماتېرىيالى 100 تونىغا يەتمىدى. 1979 — 1985 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر يىلى ئۆزلىرى 234 تونا پولات ماتېرىيالى جەملىدى. 1985 - يىلى ئەڭ كۆپ بولۇپ، 688.5 تونىغا يەتتى. پولات ماتېرىياللىرىنى ئۆزلىرى جەملەش دېگىنىمىز ئاساسلىقى پىلان سىرتىدا كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان ۋە ئۆزئارا تولۇقلاشنى مەقسەت قىلىپ تەڭشىگەن ھەمدە قۇرۇلۇش قىلغۇچى ئورۇنلار ئۆزلىرى تەييارلاپ قويغان ماتېرىياللارنى كۆرسىتىدۇ.

2. سېمونت

(1) پىلان ئىچىدە تەقسىملەش ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى «10 مىڭ يۆنىلىك سېمونت نورمىسى» بويىچە تەقسىم قىلدى، ئادەتتە 6 تونىنا، ئەڭ كۆپ بولغاندا 7 تونىنا، ئەڭ ئاز بولغاندا 4 تونىندىن بولدى. 1975 — 1978 - يىلغىچە يىللىق ئوتتۇرىچە تەقسىمات مىقدارى 1110 تونا بولدى. 1979 — 1985 - يىلغىچە يىللىق ئوتتۇرىچە مىقدارى 4070 تونا بولدى. 1985 - يىلى تەقسىمات مىقدارى ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولۇپ، 7314 تونا بولدى. ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى يىللىق ئىشلەپچىقىرىش، رېمونت پىلانى ئىچىدە يەنە بىر قىسىم سېمونتنى تەقسىم قىلىپ بەردى. 1980 - يىلدىن باشلاپ ھەر يىلى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشى ئۈچۈن 1000 تونىنا، ئاددىي قۇرۇلۇش ئۈچۈن 600 تونا سېمونت بىلەن تەمىنلىدى. 1980 — 1985 - يىلغىچە ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئاددىي قۇرۇلۇش قاتارلىق قۇرۇلۇشلىرى ئۈچۈن مەخسۇس تۇرده يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 794 تونىندىن جەمئىي 4762 تونا سېمونت تەقسىم قىلدى.

(2) سودا مىنىستىرلىكى بىۋاستە تەمىنلەيدىغان تۇرلەر 1983 — 1985 - يىلغىچە نورمىلىق تۇرلەردە جەمئىي 6875 تونا سېمونت تەقسىم قىلىندى. 1985 - يىلى نورمىلىق تەقسىم قىلىنغان سېمونت ئەڭ كۆپ بولۇپ، 4090 تونىنا يەتتى. نورمىلىق تەمىنلىگەندىن سىرت، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى 1980 — 1984 - يىلغىچە بولغان مەزگىلده ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاددىي قۇرۇلۇشىغا 4 قېتىمدا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر يىلى 350 تونىندىن جەمئىي 1400 تونا سېمونت يارده‌م بەردى.

(3) ئۆزلىرى سېمونت جەملەش 1976 - يىلدىن ئىلگىرى ھەر يىلى 300 تونا ئەتراپىدا سېمونتنى ئۆزلىرى جەملىدى، 1976 — 1978 - يىلغىچە بولغان مەزگىلده يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 329 تونىندىن سېمونت جەملىدى. 1979 — 1985 - يىلغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 1292 تونىندىن سېمونت جەملىدى. بۇنىڭ ئىچىدە 1985 - يىلى ئۆزلىرى جەملىگىنى 3443 تونىنا يەتتى.

3. ياغاچ ماتېرىياللىرى

(1) پىلان ئىچىدە تەقسىملەش ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ھەر يىلى مەبلەغ سوممىسى «10 مىڭ يۆنىلىك نورما» بويىچە تەقسىم قىلدى. 1975 - يىلدىن ئىلگىرى ياغاچ ماتېرىياللىرىنىڭ «10 مىڭ يۆنىلىك نورما» سى $1.1m^3$ — $1.2m^3$ ئىدى. يىلىغا $150m^3$ — $200m^3$ غىچە تەقسىم قىلدى. 1975 —1978- يىلغىچە تەقسىمات مىقدارى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا $231m^3$ گە كۆپەيدى. 1979 — 1985 - يىلغىچە يىللىق تەقسىمات مىقدارى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن $554m^3$ گە كۆپەيدى. 1985 - يىلى ياغاچ ماتېرىياللىرىنىڭ «10 مىڭ يۆنىلىك نورمىسى» $0.8m^3$ گە چۈشۈپ قالدى، يىللىق تەقسىمات مىقدارى $1870m^3$ گە ئۆرلەپ، تارىختىكى تەقسىمات مىقدارى ئەڭ كۆپ بولغان بىر يىل بولدى. ئىشلەپچىقىرىش، رېمونت پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا كېرەكلىك ياغاچ ماتېرىياللىرى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ياكى ماددىي ئەشيا بىلەن تەمىنلەش تارماقلىرى ھەرىيلى جەدۋەللەشتۈرۈپ تەمىنلىدى. 1978 - يىلى $300m^3$

ياغاچ ماتېرىيال تەقسىم قىلىندى، 1981 — 1984 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 420m³دىن جەمئىي 1682m³تەقسىم قىلىندى. تەرەققىي تاپمىغان رايونلارنىڭ سودا تور - نۇقتا قۇرۇلۇشى ئۈچۈن مەخسۇس تۇرە 1981 — 1982 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە 3 قېتىمدا 1249m³ياغاچ ماتېرىيالى تەقسىم قىلىندى. 1979 — 1985 - يىلغىچە ئاددىي قۇرۇلۇش ئۈچۈن مەخسۇس تۇرە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 268m³ دىن جەمئىي 1880m³ياغاچ ماتېرىيال تەقسىم قىلىندى.

(2) سودا مىنىستىرلىكى (مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى) بۇاستە تەمىنلەيدىغان تۇرلەر سودا مىنىستىرلىكى مەبلەغ نىسبىتى بويىچە دۆلەتنىڭ شۇ يىللىق ياغاچ ماتېرىيالى «10 مىڭ يۈەنلىك نورما»غا ئاساسەن، 1983 — 1985 - يىلغىچە جەمئىي 825m³ياغاچ ماتېرىيالى بۇيرۇپ بەردى. 1980 — 1984 - يىلغىچە شىنجاڭنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا 340m³ياغاچ ماتېرىيالى يارىم بەردى.

(3) ئۆزلىرى ياغاچ ماتېرىيال تەييارلاش 1976 — 1978 - يىلغىچە ئۆزلىرى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 100m³ياغاچ ماتېرىيال تەييارلىدى. 1979 — 1985 - يىلغىچە ئۆزلىرى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن توپلىغان ياغاچ ماتېرىيال 277m³غا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە 1985 - يىلى توپلىغىنى 551m³.

§5. تۇرلەر ۋە ئۇنۇم

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشى ئاساسىي قۇرۇلۇش ۋە ئۆسكۈنە سېتىۋېلىشتىن ئىبارەت 2 چوڭ تۈرگە بۆلىنىدۇ. 35 يىلدا ئاساسىي قۇرۇلۇشقا 99 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىندى، بۇ ئومۇمىي مەبلەغ سوممىسىنىڭ 90%نى ئىگىلەيدۇ. ئۆسكۈنە سېتىۋېلىشقا 11 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىندى، بۇ ئومۇمىي مەبلەغ سوممىسىنىڭ 10%نى ئىگىلەيدۇ. ئاساسىي قۇرۇلۇش ماگىزىن، ئامبار، سودا باشقۇرغان سانائەت زاۋۇتلىرىنىڭ ئۆيلىرى، مەدەنىيەت - ماۋارىپ مۇئەسسەسىلىرى، تۇرالغۇ ئۆي قۇرۇلۇشى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

1. تىجارەت مۇئەسسەسىلىرى

1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە سودا تىجارەت ئاپپاراتى تور - نۇقتىسى 143 مىڭ 591 گە يەتتى. ماگىزىن ۋە كەسىپى ئىشخانىلارنىڭ كۆلىمى 550 مىليون كۋادرات مېتىر بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەربىر تىجارەت ئاپپاراتى ئىگىلىگەن ماگىزىن ۋە تىجارەت ئىشخانا كۆلىمى 33 كۋادرات مېتىردىن توغرا كەلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى 892گە، تىجارەت مۇئەسسەسىلىرىنىڭ كۆلىمى 56 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يېتىپ، ھەربىر تور - نۇقتىغا 63 كۋادرات مېتىردىن توغرا كەلدى. 80 - يىللارغا كەلگەندە ناھىيىدىن يۇقىرى ئورۇنلاردا يېڭىدىن قۇرۇلغان تىجارەت مۇئەسسەسىلىرى بىرقەدەر كۆپەيدى ھەمدە بىر قىسىم كۆپ قەۋەتلىك بىنالار شەھەر - بازار سودا مەركەزلىرىدە قەد كۆتەردى، مەسىلەن: ئۈرۈمچى سودا مەركىزى، كورلا سودا مەركىزى بىناسى، سانجى گۈاڭخۇا سودا سارىيى. . . . . ئۈرۈمچى سودا مەركىزى داشمېندىكى ئاۋات جايدا قۇرۇلدى، بۇ ئەسلىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ يەرلىك مەسئۇلاتلار شىركىتىنىڭ توپ تارقىتىش ئورنى ئىدى. 1971 - يىلى 3 - دەرىجىلىك توپ تارقىتىش كەسپىنى ئۈرۈمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بەرگەندە بۇ يەرنىمۇ قوشۇپ ئۆتكۈزۈپ بەرگەندىن كېيىن سودا مەركىزى بىناسى قۇرۇلدى. قۇرۇلۇش كۆلىمى 7800 كۋادرات مېتىر بولۇپ، جەمئىي 2 مىليون 100 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىندى. 1982 - يىل 4 - ئايدا قۇرۇلۇش پۈتۈپ تىجارەت باشلاندى. 1985 -

يىلغا كەلگەندە كۇندىلىك خېرىدار 30 مىڭ ئادەمگە، كۇندىلىك سېتىش سوممىسى 300 مىڭ يۈەنگە، يىللىق پايدا - ېېجى 6 مىليون يۈەنگە يەتتى.

2. ئامبار

1957 - يىلدىن ئىلگىرى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى ئامبار قۇرۇلۇشىدا رېمونت قىلىپ ئۆزگەرتىشنى ئاساس قىلىپ، ناھايىتى ئاز مىقدارىدا يېڭىدىن قۇرۇلۇش ئېلىپ بارغانىدى. 1963 - يىلدىن باشلاپ يېڭىدىن ئامبار قۇرۇلۇشى ئېلىپ بارىدى، ھەربىر كورپۇس ئامبارنىڭ كۆلىمىنى 500 كۋادرات مېتىردىن ئاشۇرۇۋەتمەي، جەمئىي 15 كورپۇس ئامبار قۇردى، بۇ ئامبارلارنىڭ سىغىمى 8000 تونىنا كېلىدۇ. 1964 - يىلى كۆلىمى 10 مىڭ 500 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان بىرلەشمە ئامبار قۇرۇلۇپ، ئىچكى - تاشقى تۇرۇبا لىنىيىسى، ئوت ئاپېتىدىن مۇداپىئە كۆرۈش، ئوت ئۆچۈرۈش مۇئەسسەسىلىرى ئورنىتىلدى. 1965- يىلى ۋىلايەتلىك 2 - دەرىجىلىك پونكىت ۋە نۇقتىلىق دېھقانچىلىق ناھىيىلىرىدە خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىسى، توز، پاختا ئامبارلىرى قۇرۇلدى. ھەربىر ئامبارغا 8000 يۈەندىن 30 مىڭ يۈەنگىچە مەبلەغ سېلىندى، ھەربىر ئامبارنىڭ كۆلىمى 100 كۋادرات مېتىردىن 300 كۋادرات مېتىرغىچە كېلىدۇ.

1971 - يىلى ئۇرۇش تەييارلىقى ئېھتىياجى ئۈچۈن سودا مىنىستىرلىكىنىڭ مەبلەغ سېلىشى بىلەن توقسۇندا كۆلىمى 11 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدىغان «513» پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرى قۇرۇلدى. 1977- يىلى سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى يېقىندىن يۆتكەشكە ماسلىشىش ئۈچۈن زاۋۇت ئىچىدە قازان ئامبىرى، تازىلىق قەغىزى ئامبىرى قۇرۇلدى. 1979 - يىلى ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغ تۇرلىرىدە ئامبارنىڭ ئىگىلىگەن سالمىقى 53% ئىدى، 1982 - يىلغا كەلگەندە 97%كە كۆپەيدى. 1983 - يىلدىن كېيىن، خام چوت ئىچىدىكى بارلىق تۇرلەر ئامبار قۇرۇلۇشى تۇرى قىلىندى. 1984 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى بىلەن ئاپتونوم رايون كورلا پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرى، ئۇرۇمچى مېۋىلەرنى سوغۇق ساقلاش ئامبىرىدىن ئىبارەت زامانىۋىلاشقان 2 ئامبار قۇردى. 1985 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئامبار كۆلىمى 500 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە يېڭىلاپ ئۆزگەرتىلگەن ئامبار كۆلىمى 150 مىڭ كۋادرات مېتىر.

1) خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى

1965 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇتنى بۇاستە لىنىيە بويىچە يۆتكەشكە ماسلىشىش ئۈچۈن، خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى قۇرۇش باشلاندى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى داخىيەن سېتىۋېلىش - سېتىش باش پونكىتى ۋە ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزالدىن ئىبارەت 2 ئورۇندا ھەربىرسىنىڭ كۆلىمى 1000 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان، خىمىيىۋى ئوغۇتنى ئارىدا يۆتكەش ئامبىرى قۇردى. ئىلى، قۇمۇل، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەنلەردىكى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلىرىدا كۆلىمى 200 كۋادرات مېتىردىن 500 كۋادرات مېتىرغىچە بولغان، خىمىيىۋى ئوغۇتنى زاپاس ساقلاش ئامبىرى قۇرۇلدى. قىسمەن دېھقانچىلىق ناھىيىلىرىدىمۇ كىچىك تىپتىكى خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى قۇرۇلدى.

1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچىنىڭ جىجىساۋزا دېگەن يېرىدىكى شىنجاڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ئىچىدە خىمىيىۋى ئوغۇتنى ئارىدا يۆتكەش ئامبىرى قۇردى. 1977 — 1979 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سانجى خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتىدا كۆلىمى 500 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان ئوغۇت ئۆتكۈزۈپ ئېلىش ئامبىرى ۋە ۋوگزال سۇپىسى ئامبىرى قۇردى، 1981 - يىلى ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزالدا تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى ۋە كۆلىمى 4000 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان لاپاس قۇردى. 1985 - يىلى ئۇرۇمچى نېفىت - خىمىيە سانائىتى زاۋۇتىدا كۆلىمى 2137 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت ئۆتكۈزۈپ ئېلىش ئامبىرى، كورلىدا كۆلىمى 3007 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى، كۆلىمى 15 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدىغان لاپاس قۇرۇلدى. شۇ يىلى يەنە

ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزالدا 42 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇتنى زاپاس ساقلايدىغان ئامبار ۋە كورلىدا 30 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇتنى زاپاس ساقلايدىغان ئامبار قۇرۇلدى. 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۇرۇلگەن ئامبار كۆلىمى 25 مىڭ كۇبادرات مېتىرغا، خىمىيىۋى ئوغۇت ساقلاش ئىقتىدارى 30 مىڭ توننىغا يەتتى.

2) پاختا ئامبىرى

1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى پاختىچىلىق رايونلىرى — مارالبېشى، قاراقاش، يەكەن، كۇچا، توقسۇ قاتارلىق جايلاردا كۆلىمى 1250 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان، ئەڭ كۆپ زاپاس ساقلاش مىقدارى 1000 تونىنا بولغان پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرى قۇرۇشقا مەبلەغ سېلىشنى تەستىقلىدى. 1971 - يىلى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن ئايرىم - ئايرىم ھالدا خېجىڭ، توقسۇن ناھىيىلىرىدە كۆلىمى 11 مىڭ كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان پاختا - چىگە، يەرلىك مەسئۇلات، كۇندىلىك چەرچىن مال، ئۇرۇش تەييارلىقى ئامبىرى قۇرۇلدى، بۇنىڭغا 2 مىليون 100 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىندى. بۇ ئامبارلار چەت - ياقا جايغا ئورۇنلاشقانلىقى ئۈنىڭ ئۈستىگە ئادەتتە ئىشلىتىلمەيدىغانلىقى ئۈچۈن كېيىن يەرلىكىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1975 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزالدا كۆلىمى 300 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان پاختا - چىگە ئامبىرى قۇردى. 1980 — 1982 - يىلغىچە ئۇرۇمچى پاختا - چىگە پونكىتىدا كۆلىمى 3600 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان ۋوگزال سۇپىسى ئامبىرى، كۆلىمى 500 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان ئامبار، كۆلىمى 450 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان پىششىقلاش زاۋۇتى قۇردى. كورلا پاختا - چىگە پونكىتىدا كۆلىمى 5530 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان لاپاس، كۆلىمى 67 مىڭ 950 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان سېمونت ياتقۇزۇلغان مال قويۇش مەيدانى قۇرۇلدى.

1984 - يىلى دۆلەت پىلان كومىتېتى شىنجاڭدا 15 مىڭ تونىنا پاختىنى زاپاس ساقلاشنى ئورۇنلاشتۇردى، شۇنىڭ بىلەن كورلا، داخىيەن، ئۇرۇمچى، قەشقەر، ئاقسۇ، كۇيتۇن، مارالبېشىدىن ئىبارەت 7 ئورۇندا ئومۇمىي كۆلىمى 65 مىڭ كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان، يىللىق زاپاس ساقلاش مىقدارى 77 مىڭ 700 تونىنا بولغان پاختا زاپاس ساقلاش ئىسكىلاتى قۇرۇلدى، بۇنىڭغا جەمئىي 24 مىليون 630 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىندى. 1984 — 1985 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا كورلا ۋە داخىيەنلەردىكى پاختا زاپاس ساقلاش ئامبارلىرى پۈتۈپ ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇلدى، قالغان ئامبارلارنى قۇرۇش باشلاندى ياكى قۇرۇلۇش ئېلىپ بېرىش ئالدىدىكى تەييارلىق خىزمەتلىرى ئىشلەندى.

3) مېۋە ئامبىرى ۋە مېۋىنى سوغۇق ساقلاش ئامبىرى

1962 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچىدە مېۋە، يەرلىك مەسئۇلات ئامبىرى قۇردى. 1963 - يىلى پىچاندا كۆلىمى 500 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان قۇرۇق مېۋە ئامبىرى، ئۇرۇمچىدە كۆلىمى 1053 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان ھۆل - قۇرۇق مېۋە ئامبىرى قۇردى. 1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەسئۇلات، مېۋە شىركىتى ئۇرۇمچىدە كۆلىمى 6000 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە زاپاس ساقلاش ئامبىرى ۋە ئۇزۇنلۇقى 4000 مېتىر كېلىدىغان تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى قۇردى. 1977 - يىلى پىچاندا كۆلىمى 600 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان مېۋىلەرنى ئاردا يۆتكەش ئامبىرى ۋە ئۇرۇمچى لىيۇداۋاندا كۆلىمى 1000 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان پىششىقلانغان مېۋە ساقلاش ئامبىرى قۇرۇلدى. 1984- يىلدىن باشلاپ كورلىدىكى مېۋە پونكىتىدا كۆلىمى 1503 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان ئادەتتىكى ئامبار، كۆلىمى 1047 كۇبادرات مېتىر كېلىدىغان ھارارەت ساقلاش ئامبىرى قۇرۇلدى. 1985 - يىلى كورلا ۋە ئۇرۇمچىدە مېۋىنى سوغۇق ساقلاش ئامبىرى يېڭىدىن قۇرۇلدى. ئۇرۇمچىدىكى مېۋىنى سوغۇق ساقلاش ئامبىرىنىڭ لايىھەدىكى سىغىمى 3000 تونىنا، ئاساسلىق ئامبار كۆلىمى 3575 كۇبادرات مېتىر، مېۋە تاللاش ئۆيلىرىنىڭ

كۆلىمى 542 كۇادرات مېتىر، قوشۇمچە قۇرۇلۇشلارنىڭ كۆلىمى 749 كۇادرات مېتىر بولۇپ، بۇلارغا 4 مىليون 820 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىدى. بۇلارنى سودا مىنىستىرلىكى بىلەن ئاپتونوم رايون بىرلىشىپ قۇردى، 3 مىليون 500 مىڭ يۈەننى سودا مىنىستىرلىكى ئۈستىگە ئالدى. قۇرۇلۇش پۈتكەندىن كېيىن ھەر يىلى ئۇرۇمچىنىڭ ھېيت - بايراملىق بازارلىرىنى 5000 تونىنا نەشپۈت، ماندارىن، ئاناناس، كۆكتات بىلەن تەمىنلىدى. كورلىدىكى مېۋە سوغۇق ساقلاش ئامبىرىنىڭ لايىھەدىكى سىغىمى 2000 تونىنا، ئاساسلىق ئامبار كۆلىمى 3267 كۇادرات مېتىر بولۇپ، بۇنىڭغا سودا مىنىستىرلىكى بىلەن ئاپتونوم رايون بىرلىكتە 3 مىليون 920 مىڭ يۈەن مەبلەغ سالدى.

4) كۈندىلىك چەرچىن مالىلار ئامبىرى

1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچىدە كۆلىمى 3000 كۇادرات مېتىر كېلىدىغان كۈندىلىك چەرچىن مالىلار ئامبىرى قۇرۇپ، ئۇنى «بىرلەشمە ئامبار» نىڭ بىر قىسمى قىلدى. بۇ ئامبار تەڭشىلىپ، كېڭەيتىپ قۇرۇلغاندىن كېيىن، 18 كورپۇسقا، كۆلىمى 9000 كۇادرات مېتىرغا يەتتى. شۇ يىلى يەنە ئۇرۇمچىدىكى يىقىلغان تاشقا كۆلىمى 5258 كۇادرات مېتىر كېلىدىغان، لاپىسى 1368 كۇادرات مېتىر كېلىدىغان 11 كۇرپۇس كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار ئامبىرى قۇرۇلدى. 1985 - يىلى ئۇرۇمچىنىڭ سەنگېجۇاڭ دېگەن يېرىدە كۆلىمى 500 كۇادرات مېتىر كېلىدىغان پوجاڭزا ئامبىرى، كورلىدىكى ماددىي ئەشيالارنى يۆتكەپ توشۇش پونكىتىدا كۆلىمى 1002 كۇادرات مېتىر كېلىدىغان كۈندىلىك چەرچىن مال ۋە كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغۇۋېلىش ئامبىرى، كۆلىمى 441 كۇادرات مېتىر كېلىدىغان پوجاڭزا ئامبىرى، كۆلىمى 1410 كۇادرات مېتىر كېلىدىغان لاپاس قۇرۇلدى. ئومۇمىي ئامبار كۆلىمى 16 مىڭ كۇادرات مېتىرغا، لاپاس كۆلىمى 2800 كۇادرات مېتىرغا يەتتى.

5) كورلا تەمىنات - سودا ماددىي ئەشيالار يۆتكەپ توشۇش پونكىتى

1978 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ تۆمۈر يولىغا رېلىس ياتقۇزۇلۇپ كورلىغا يېتىپ بارغاندا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جەنۇبىي شىنجاڭدا ماددىي ئەشيالارنى يۆتكەپ توشۇشقا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ تەستىقىنى ئېلىپ، يېللىق يۆتكەش ئىقتىدارى 320 مىڭ تونىنا بولغان كورلا تەمىنات - سودا ماددىي ئەشيالارنى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى قۇردى. بۇ پونكىت ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، پاختا - چىگە پونكىتى، كۈندىلىك چەرچىن مال پونكىتى، مېۋە - چېۋە پونكىتىدىن ئىبارەت 4 پونكىتنى ۋە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كورلىدىكى ئىش باشقارمىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 773 مىڭ كۇادرات مېتىر كېلىدۇ، تاۋار ئامبىرى، لاپاس كۆلىمى 20 مىڭ 159 كۇادرات مېتىر، تۇرمۇشتىكى يۇرۇشلەشكەن مۇئەسسەسىلەر كۆلىمى 14 مىڭ 477 كۇادرات مېتىر بولۇپ، پونكىت ئىچىدىكى يولىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 3 كىلومېتىر، تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 1120 مېتىر كېلىدۇ. 1984- يىل 12 - ئايدا قۇرۇلۇش پۈتۈپ رەسمىي ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى، بارلىق قۇرۇلۇش 5 يىلدا پۈتتى، جەمئىي 7 مىليون 550 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىدى. بۇ پونكىت قۇرۇلغاندىن كېيىن، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئاپتوموبىلدا يۈك توشۇش مۇساپىسى قىسقىراپ، تاۋار توشۇش كىرا ھەققى ئازايدى، شۇنىڭ بىلەن ھەر يىلى دۆلەتكە 6 مىليون 420 مىڭ يۈەن مەبلەغ تېجەپ بېرىشكە ئىمكانىيەت يارىتىلدى.

3. مەدەنىيەت - مائارىپ مۇئەسسەسىلىرى

1955 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچىدە كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپى قۇردى،

بۇ مەكتەپ ئۆيلىرىنىڭ كۆلىمى 4038 كۋادرات مېتىر كېلەتتى، 1964 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە شىخەنزە ۋە ئاقسۇدا يېڭىباشتىن كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپى قۇردى. ئاقسۇدىكى كادىرلار مەكتىپى ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغى ئارقىلىق شۇ جايدىكى مالىيە - سودا مەكتىپىنى سېتىۋالدى ھەمدە ئوقۇتۇش ئىشخانىلىرىنى يېڭىدىن سېلىپ، ئوقۇتۇش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى. شىخەنزىدىكى كادىرلار مەكتىپىگە بىرقانچە يىلدا جەمئىي 1 مىليون 280 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىپ، كۆلىمى 5890 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان ئوقۇتۇش بىناسى قاتارلىق قۇرۇلۇش پۈتتۈرۈلدى.

1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى قۇرۇلدى. مەكتەپنىڭ ھازىرقى ئورنى ئۈرۈمچى ناھىيىسى ئەرگۈڭ يېزىسىدا بولۇپ، جەمئىي 4 مىليون 800 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىدى، قۇرۇلۇش كۆلىمى 12 مىڭ 642 كۋادرات مېتىر بولۇپ، 1985 - يىلى 1 مىليون 20 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىدى.

1979 — 1985 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىرانسپورت شىركىتى ۋە كورلىدىكى يۆتكەپ توشۇش پونكىتىدا پەرزەنتلەر مەكتىپى قۇرۇلدى، بۇ 2 مەكتەپنىڭ كۆلىمى 1436 كۋادرات مېتىر بولۇپ، 237 نەپەر ئوقۇغۇچى ئورۇنلاشتۇرۇشقا بولىدۇ. يۇقىرىدىكى مەدەنىيەت، ماۋارىپ مۇئەسسەسىلىرى ئۈچۈن جەمئىي 3 مىليون 525 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىدى، قۇرۇلۇش كۆلىمى 23 مىڭ 378 كۋادرات مېتىر بولۇپ، پۈتۈپ ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇلغىنى 10 مىڭ 300 كۋادرات مېتىر.

4. تۇرالغۇ ئۆي

1952 — 1957 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كۆلىمى 5070 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان تۇرالغۇ ئۆي سالدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1956 - يىلى كۆلىمى 1140 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان بىر قەۋەتلىك 40 ئېغىز ئۆي سالدى. بۇنىڭغا 74 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىنىدى، بۇ، يىللىق ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلەغ سوممىسىنىڭ 2.5% نى ئىگىلىدى.

1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدا خادىملار كۆپىيىپ تۇرالغۇ ئۆي جىددىي بولغاچقا، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ تەستىقى بىلەن، 250 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ كۆلىمى 3000 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان ياغاچ - خىش قۇرۇلمىلىق تۇرالغۇ ئۆي سالدى، بۇ يىللىق مەبلەغ پىلانىنىڭ 8.5% نى ئىگىلىدى، تۇرالغۇ ئۆي قۇرۇلۇشىغا مەبلەغ سېلىش نىسبىتى ئىنتايىن ئاز بولغاچقا، بىر قىسىم ناھىيىلەر «رېمونت قىلىش خىراجىتى» نامى بىلەن كۆچمە مەبلەغنى ۋە يىللاردىن بۇيان تېجەپ قالغان ئاساسىي قۇرۇلۇش ئېشىنچە پۇلىنى ئىشلەتتى. يەنە بەزىلىرى بولسا يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپقا تاپشۇرۇلىدىغان ئامورتىزاتسىيە فوندىنى تۇتۇپ قېلىپ، تۇرالغۇ ئۆي قۇرۇلۇشىغا ئىشلەتتى. 1966 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات- سودا باش كوپېراتىپى «يېڭىدىن تۇرالغۇ ئۆي سالغاندا، شۇ جايدىكى ئاممىنىڭ سۈيىنىگە قاراپ ئىش كۆرۈش كېرەك، ئاممىدىن ئايرىلىپ قېلىشقا بىردەك بولمايدۇ» دەپ تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى ناھىيە (شەھەر) دىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تۇرالغۇ ئۆي قۇرۇلۇشىغا 30 مىڭ يۈەن مەبلەغ سالدى، قۇرۇلۇش كۆلىمى 600 كۋادرات مېتىرغا يەتتى.

1976 — 1977 - يىلغىچە ئاساسىي قۇرۇلۇشتىكى ئۇزلىرى توپلىغان مەبلەغ تۇرىگە كىرگۈزۈلگەن تۇرالغۇ ئۆي نىسبىتى سەل كەڭرەك بولدى. 1979 — 1985 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇرالغۇ ئۆي قۇرۇلۇشى ئۈچۈن 8 مىليون 430 مىڭ يۈەن مەبلەغ سالدى، قىلغان قۇرۇلۇش كۆلىمى 67 مىڭ 400 كۋادرات مېتىر بولۇپ، بۇ ئۆيلەرگە 1600 ئائىلىلىك ئىشچى - خىزمەتچى ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى كۆلىمى 500 مىلك كۆادرات مېتىر كېلىدىغان تۇرالغۇ ئۆي سالدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ تۇرالغۇ ئۆيى 150 مىلك كۆادرات مېتىر.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ 1985 - يىلدىكى قۇرۇلۇش كۆلىمىنى ئىستاتىستىكىلاش جەدۋىلى

جەدۋەل: 7 — 1 بىرلىكى: 10 مىلك كۆادرات مېتىر

تۈرلەر	قۇرۇلۇش كۆلىمى	ئومۇمىي ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى %
جەمئىي	184.2	100
ئامبار	50	27
لاپاس	17.6	9.55
ماگىزىن	38	20.63
تىجارەت ئىشخانىلىرى	17.2	9.33
يېمەك - ئىچمەك تور - نۇقتىسى	5.6	3.04
تۇرالغۇ جاي	50.3	27.3
باشقا ئۆيلەر	5.5	2.99
بۇنىڭ ئىچىدە: مەكتەپ	1	0.52

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشقا مەبلەغ سېلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 7 — 2 بىرلىكى: 10 مىلك يۈەن

ۋاقتى	مەبلەغ ئومۇمىي سوممىسى	بۇنىڭ ئىچىدە				
		مەركەزنىڭ سالغىنى	يەرلىكنىڭ سالغىنى	ئۆزلىرى توپلىغىنى	مەخسۇس تۇرده بۇيرۇق بېرىلگىنى	قۇرۇلۇش ئۆچۈن بانكىدىن ئېلىنغان قەرز	ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ كونترول قىلىش كۆرسەتكۈچى
خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مەزگىلى	36	11				25	
1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	1033	471		437		125	
2 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	19	19					
خەلق ئىگىلىكىنى تەرتىپكە سېلىش مەزگىلى	1084.5	622		391.5	71		
3 - بەش يىللىق، 4 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	992.6	523	297.6	172			

5 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	2552	67	1403.8	442.1	102.1		537
6 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى	5455.4	1567.6	1792.1	1302.5	493.2	300	
جەمئىي	11172.5	3280.6	3493.5	2745.1	666.3	450	537
سالمىقى (%)	100	29.36	31.27	24.57	5.96	4.02	4.81

II باب

كوپىراتىپ باشقۇرغان سانائەت

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى 1950 — 1985 - يىلغىچە بولغان ئۇزاق تەرەققىيات داۋامىدا تەدرىجىي ھالدا بىر تۈركۈم سانائەت كارخانىلىرىنى قۇردى. بۇ سانائەت كارخانىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىلىدىغان مەھسۇلاتلىرىنىڭ تۈرى بويىچە ئايرىغاندا بۇلار: پاختا پىششىقلاش، يەرلىك مەھسۇلات- كۈندىلىك چەرچىن مال، مېۋە مەھسۇلاتلىرى، قوشۇمچە يېمەكلىك، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالاردىن پايدىلىنىپ مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرى ۋە چارۋا مەھسۇلاتلىرى كارخانىلىرىدىن ئىبارەت. 30 نەچچە يىللىق تەرەققىيات داۋامىدا كوپىراتىپ باشقۇرغان سانائەت تەدرىجىي ھالدا سېتىۋېلىش، پىششىقلاش، ساقلاش، سېتىش ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلگەن يولغا مېڭىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يېزا ئىقتىسادىنى راۋاجلاندۇرۇپ، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ كىرىمىنى ئاشۇرۇپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئىقتىسادىي ئەمەلىي كۈچىنى ئاشۇرۇپ، دېھقان - چارۋىچىلار ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشى مۇلازىمەت قىلىش قاتارلىق جەھەتلەردە پائال رول ئوينىدى.

§ 1 . باشقۇرۇش ئاپپاراتى ۋە ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى

1. باشقۇرۇش ئاپپاراتى

1950 - يىلنىڭ ئاخىرىدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ ئۆلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق، شەھەرلىك) تەمىنات - سودا كوپىراتىپلاردا پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرىنى باشقۇرىدىغان مەخسۇس ئاپپارات تەسىس قىلىش توغرىسىدىكى تەلىپىگە ئاساسەن، ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىدا تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى قۇرۇلۇپ، تۈرلۈك پىششىقلاش كارخانىلىرىنى باشقۇردى، ئۇنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى ئىگىلەپ، يىللىق ئىستاتىستىكىلاپ، پىششىقلاش كەسپى

ئېھتىياجلىق بولغان خام ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەپ، كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنى پىلانلىق، تەشكىللىك هالدا تەرەققىي قىلدۇرۇشقا مەسئۇل بولۇشتىن ئىبارەت بولدى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاش كارخانىلىرى باشقارمىسىنى تەسىس قىلدى، بۇ باشقارما، جايلاردىكى كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنى باشقۇردى ۋە ئولارغا يېتەكچىلىك قىلدى. هەرقايسى ژىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا پىششىقلاش كارخانىلىرىنى باشقۇرۇشقا مەخسۇس ئادەم سەپلەندى. 1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كېڭىشى ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنى پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئوتكۈزۈپ بېرىشنى هەمدە ئېھتىياجلىق ئوسكۇنە ۋە پاختا پىششىقلاشتىكى مەسىلىلەرنى هەل قىلىپ بېرىشنى قارار قىلدى. 1958 — 1961 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىرلەشتۈرۈلدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1 - قېتىم ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، سىستېما بويىچە كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنى ئونۇبرسال كەسپىي باشقارما باشقۇردى. 1965 - يىلى ئونۇبرسال كەسپىي باشقارما قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىغا يېتەكچىلىك قىلىش باشقارمىسى قىلىپ ئۆزگەرتىلدى. 1975 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 2 - قېتىم ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت قايتىدىن تەرتىپكە سېلىندى ۋە تەشكىللەندى. 1979 - يىلى ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپېراتىپىنىڭ قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىغا يېتەكچىلىك قىلىش باشقارمىسى پەن - تېخنىكا، كۆپ خىل تىجارەت باشقارمىسى قىلىپ ئۆزگەرتىلدى، 1985 - يىلى يەنە پەن - تېخنىكا، سانائەت باشقارمىسى قىلىپ ئۆزگەرتىلىپ كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنى باشقۇردى ۋە ئونىڭغا يېتەكچىلىك قىلدى.

2. ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائىتىنى ئومۇمىي جەهەتتىن 3 تەرەققىيات باسقۇچىغا بۆلۈشكە بولىدۇ:

1) 1950 — 1954 - يىلغىچە بولغان مەزگىل

1951 - يىل 10 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قول سانائىتى ئىشلەپچىقىرىش خىزمىتى يىغىنىدا: «ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش — كاپىتالىزم يولىدا ماڭغانلىق بولماستىن بەلكى سوتسىيالىزم يولىدا ماڭغانلىق، قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش — ئىقتىسادىي مەسىلە بولۇپلا قالماي، بەلكى سىياسىي مەسىلە، قول سانائىتى ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپلىرى ئاساسلىقى ئوتتۇرا، كىچىك شەهەرلەر ۋە يېزىلاردا قۇرۇلىدۇ، تەشكىللەش ئۇبيېكتى قول سانائىتى بىلەن شۇغۇلانغۇچىلاردۇر» دەپ ئېنىق ئوتتۇرىغا قويۇلدى. شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى بۇ يىغىنىڭ روهىغا ئاساسەن، تۇرلۇك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپلىرىنى (گۇرۇپپىلىرىنى) پائال قۇرۇپ، شۇ جايىنىڭ ئېهتىياجىغا ئاساسەن، شۇ جايىنىڭ ئۆزىدىن ماتېرىيال ئېلىپ، شۇ جايىنىڭ ئۆزىدە ئىشلەپچىقىرىپ، شۇ جايىنىڭ ئۆزىدە سېتىپ، كەڭ كوپېراتىپ ئەزالىرى ۋە ئەمگەكچى خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلدى.

50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا شىنجاڭنىڭ قول سانائىتى تەرەققىي قىلمىغان، ئىشلەپچىقىرىش خادىملىرى ئاز، كۆلىمى كىچىك بولۇپ، كۆپ ساندىكىلىرى ئائىلىۋى كىچىك دۇكانلارنى ئاساس قىلىدىغان بولغاچقا، پىششىقلاش تېخنىكىسى قالاق، ئىشلەپچىقىرىش ئۈسۈلى ئاددىي ئىدى. پەقەت بىر قىسىم ئاددىي ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرى ۋە تۇرمۇش بۇيۇملىرىنىلا پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىپ، ئۆزلىرى ئىشلەپچىقارغىنىنى ئۆزلىرى ساتاتتى. ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى 1951 - يىلدىن باشلاپ ئورگان، هەربىي قىسىملارنىڭ بىر قىسىم ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرىنى ئۆتكۈزۈۋېلىشقا باشلىدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، بىر قىسىم شەخسلەرنىڭ دۇكانلىرىنى سېتىۋالدى ياكى ئىجارىگە ئالدى، مۇشۇ ئاساستا بىر قىسىم يېڭى پىششىقلاش ئورۇنلىرىنى

تەدرىجىي قۇردى. يىل ئاخىرىغا كەلگەندە، پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىش ئورنى 77گە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 291گە، يىللىق پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىش ئومۇمىي قىممىتى 406 مىڭ يۈەنگە يەتتى. ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش تارماقلىرى قەشقەر تېرە - يۇڭ زاۋۇتى، تۆمۈرچىلىك زاۋۇتى، تارباغاتاي ياغ زاۋۇتى قاتارلىقلار بولۇپ، بۇلارنىڭ كۆپىنچىسى پەسىل خاراكتېرلىك پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللىناتتى.

1954 - يىل 6 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ 2 - نۆۋەتلىك كوپېراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنىدا: «ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش، زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش، يەر ئىسلاھاتى قاتارلىق ھەرىكەتلەردىن كېيىن، دېھقانلارنىڭ تۇرمۇش ۋە ئىشلەپچىقىرىش جەھەتتىكى جىددىي ئېھتىياجى ئۆستى ۋە ياخشىلاندى، ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلار تۆمۈر - ياغاچتىن ياسالغان دېھقانچىلىق سايمانلىرى ئىشلەپچىقىرىشنى پائال كېڭەيتىپ، يەرلىك مال مەنبەسىنى تەشكىللەپ، يەرلىك مەھسۇلاتلارنى پىششىقلاشنى تەرەققىي قىلدۇرۇپ، سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ يېتىشمەسلىكىنى تولۇقلىشى لازىم» دەپ ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، 400دىن ئارتۇق قول سانائەت ئىشلەپچىقارغۇچىلارنى پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىشقا تەشكىللەپ، 19 ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى ۋە 28 ئىشلەپچىقىرىش گۇرۇپپىسى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش توختامى ئىمزالاپ، تۆمۈرچىلىك، ياغاچچىلىق، خۇرۇم ئىشلەش، شورنىك، (ھارۋا جابدۇقلىرى)، پاختا، كېيىم تىكىش، مەتبەئە، گىلەم، يەرلىك قەغەز، قۇيمىچىلىق قاتارلىق كەسىپلەر بويىچە پىششىقلاشنى يولغا قويۇپ، 1 مىليون 700 مىڭ دانە تۇرلۇك دېھقانچىلىق سايمىنى، 1 مىليون 440 مىڭ كىلوگرام تۇرلۇك ئوغۇت، 100 مىڭ كىلوگرام چىگە شوينا، 8000 دانە چاپان، 6000 دانە كېيىم - كېچەك ئىشلەپچىقاردى. ئۇنىڭدىن باشقا ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلار يەنە 1 مىليون قۇردىن ئارتۇق ھەرخىل كېيىم تىكىپ، ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنى 4 مىليون يۈەندىن ئاشۇردى. ئىشلەپچىقىرىشنى تەشكىللەش داۋامىدا، كۆپ ساندىكىلىرى خام ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەپ، پۈتكەن مەھسۇلاتلارنى تاپشۇرۇپ ئېلىش، قىلغان ئىشىغا قاراپ ئىش ھەققى تارقىتىش، قىسمەن مەھسۇلاتلارنى پىششىقلاپ بېرىشنى زاكاز قىلىپ، سېتىشنى ھۆددىگە ئېلىش چارىسىنى قوللاندى. 3 يىلدا جەمئىي 238 پىششىقلاش ئورنى قۇرۇلۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىسى 3088گە، مەبلىغى 750 مىڭ يۈەنگە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيىلىك كوپېراتىپلار قۇرغان پىششىقلاش ئورۇنلىرىنىڭ سالمىقى بىرقەدەر چوڭراق بولۇپ، 60%نى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ 25%نى، ۋىلايەتلىك كوپېراتىپلارنىڭ 15%نى ئىگىلىدى.

بۇ مەزگىلدە پىششىقلاش كارخانىلىرىدىمۇ بەزىبىر مەسىلەر ساقلاندى، ئاساسلىقى، تەۋەككۈلچىلىك ئېغىر بولۇپ، تەمىنلەش، ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش بىر - بىرىدىن ئايرىلىپ كەتتى، بىر قىسىم پىششىقلاش زاۋۇتلىرى قۇرۇلغاندىن كېيىن يەنە تارقىتىۋېتىلىپ، ئادەم كۆچى ۋە ماددىي كۈچ ئىسراپ بولدى؛ ئۇزۇن مۇددەتلىك پىلانى بولماي، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشقا كۆڭۈل بۆلمىگەچكە، يارىلىنىش - ئۆلۈش ھادىسىلىرى ھەمىشە كۆرۈلۈپ تۇردى؛ ئىقتىسادىي ھېساباتقا كۆڭۈل بۆلمەي، مۆلچەرىي ھېسابلاپ، پايدا - زىيانىنى توغرا ھېسابلاپ چىقمىدى، تىجارەت باشقۇرۇش ناچار بولۇپ، زۆرۈر بولغان قائىدە - تۈزۈملەر ئورنىتىلمىدى.

2) 1955 — 1977 - يىلغىچە بولغان مەزگىل

1955 - يىل 1 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ج ك پ مەركىزى كومىتېتى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپ تەشكىلىي سىستېمىسىنى مۇستەقىل قۇرۇشقا دائىر بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدىكى دوكلات» نى تەستىقلاپ تارقاتتى. ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى يۇقىرىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپلىرىنى قول سانائەت تارماقلىرىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى، 10 تۆمۈرچىلىك زاۋۇتى، 3 كېيىم تىكىش گۇرۇپپىسى، 5 خۇرۇم زاۋۇتى ۋە باشقا بىر قىسىم كارخانىلارنى

ئۆتكۈزۈپ بەردى، بۇلارنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىسى 431. شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەنە تۇرپان، كورلا، مارالبېشى، مەكىت قاتارلىق جايلاردىكى ماشىنىلاشقان پاختا زاۋۇتلىرى سودا نازارىتىنىڭ توقۇلما بۇيۇملار شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن تاماملانغاندىن كېيىن، مەركەزلەشتۈرۈپ ئىشلەپچىقىرىش زىيادە تەكتلىنىپ، قول سانائىتى ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئالاھىدىلىكىگە سەل قارالغاچقا، ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىش تارماقلىرىنى ئۆتكۈزۈپ بەرگەندىن كېيىن، مەھسۇلات يېتىشمەسلىك، قىسمەن ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرىدا ئېھتىياجنى قاندۇرالماسلىق، قىسمەن پىششىقلاپ ئىشلىنىدىغان خام ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەش ئۆز ۋاقتىدا بولماسلىقتەك ئەھۋال كېلىپ چىقتى، قىسمەن پىششىقلاش كارخانىلىرى خام ماتېرىيال بولمىغاچقا، ئىشتىن توختاپ قالدى. 1955 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرى ئازىيىپ 163كە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 1325كە چۈشۈپ قالدى. 1956 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بەلگىلىگەن ۋەزىپىلىرىگە ئاساسەن، شىنجاڭنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىش فاكتورىنى بەلگىلىدى: «پاختا، كېرەكسىز بۇيۇم، ئوغۇت ۋە چىگە پىششىقلاشنى مەركەز قىلىپ، قۇرۇلۇپ بولغان پىششىقلاش كارخانىلىرىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە مۇستەھكەملەش، پىلانلىق باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، پىششىقلاش كارخانىلىرىنى تۈرگە ئايرىپ رەتكە تۇرغۇزۇپ، باشقۇرۇشقا تېگىشلىكلىرىنى ئوبدان باشقۇرۇش، مۇڭلۇق كەلمەيدىغانلىرىنى ئىخچاملاش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا تەۋە بولمىغان دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ۋە قول سانائەتچىلەردىن تەشكىللەنگەن پىششىقلاش ئورۇنلىرىنى ئۆز ئالدىغا تارتىۋالماسلىق، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بىۋاسىتە قاراشلىق تۈرلۈك پىششىقلاش كارخانىلىرىغا قارىتا ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ كېڭىشى بىلەن شۇ جايدىكى كوپېراتىپ قوش رەھبەرلىك قىلىشنى يولغا قويۇشتىن ئىبارەت» ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پائال تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى ئارقىلىق، كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت تەرتىپكە سېلىنغاندىن كېيىن، يېڭى تەرەققىياتلارغا ئېرىشتى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ سانائەت كارخانىلىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى 58 ناھىيە (شەھەر) گە تارقالغان بولۇپ، شىمالىي شىنجاڭدا قوشۇمچە يېمەكلىك پىششىقلاشنى، جەنۇبىي شىنجاڭدا چىگىت ئايرىش، ياغ تارتىش، تېرە - يۇڭ، پىششىق خىش كەسپىنى ئاساس قىلدى.

1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 2 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدىكى كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنىڭ ئومۇمىي فاكتورىنى بەلگىلىدى: بۇ، تىرىشچانلىق - ئىقتىسادچانلىق بىلەن زاۋۇت قۇرۇپ، زاۋۇت ئارقىلىق زاۋۇتنى بېقىش، تېخنىكا ئۆزگەرتىشنى كۈچەيتىپ، باشقۇرۇش سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش، شۇنىڭ بىلەن بىرگە «ئىشچىلارنىڭ بىخەتەرلىكى»، «ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ يارلىنىش - ئۆلۈش ھادىسىلىرىنى دوكلات قىلىشتا يولغا قويۇلىدىغان تەپسىلىي پرىنسىپ» قاتارلىق باشقۇرۇش تۈزۈملىرىنى ئورنىتىپ، جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭغا خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، جايلارنىڭ پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنى تەرتىپكە سېلىش ۋە يېڭىدىن قۇرۇش ئىشىغا مەدەت بېرىشتىن ئىبارەت. خىزمەت گۇرۇپپىسى جايلارنىڭ ئوغۇت ئىشلىتىش ئېھتىياجىغا ئاساسەن، قەشقەر، ئىلى، مىچۇەن، گۇچۇڭ قاتارلىق جايلاردا سوڭغاك ئوغۇت ۋە دانىچە ئوغۇتلارنى ئىشلىتىشنى نۇقتىدا سىناق قىلىپ، تەدرىجىي ھالدا سوڭغاك ئوغۇت ۋە دانىچە ئوغۇت زاۋۇتى قۇردى. جايلاردا پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنى قۇرۇش داۋامىدا ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىپ ئىشلەپچىقارغۇچى، تىجارەتچى ۋە ئىستېمالچىدىن ئىبارەت ئۈچكە پايدىلىق بولۇش پرىنسىپى تەكتىلەندى.

1962 - يىل 5 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئۇ قىسمەن دۆلەت

ئىگىلىكىدىكى سودىدىن بۆلۈنۈپ چىققان پىششىقلاش كارخانىلىرىنى ئۆتكۈزۈۋېلىپ، خەلق ئىگىلىكىنى «تەرتىپكە سېلىش، مۇستەھكەملەش، تولۇقلاش، ئۆستۈرۈش» فاكتورىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىپ، يۇقىرىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ئاپپاراتلارنى ئىخچاملاپ، خادىملارنى قىسقارتتى. كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت، پاختا پىششىقلاش كەسىپىدىن باشقىلىرى ئىنتايىن نورمالسىز ئورۇنغا چۈشۈپ قالدى. 1963 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چاقىرغان ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇدىرلىرى يىغىنىدا مۇنداق دەپ قارار قىلىندى: تەمىنات - سودا كوپېراتىپ قارمىقىدىكى پىششىقلاش كارخانىلىرى كەسىپي بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋەتلىك بولغان پاختا، تاماكا، يەرلىك مەھسۇلات، كىرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش قاتارلىقلارنى داۋاملىق ياخشى باشقۇرغاندىن سىرت، قالغانلىرىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىشكە تېگىشلىكلىرىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىش، توختىتىشقا تېگىشلىكلىرىنى توختىتىش، ئىخچاملاشقا تېگىشلىكلىرىنى ئىخچاملاش كېرەك. شۇنىڭدىن باشلاپ كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنىڭ دائىرىسى كىچىكلەپ، كارخانىلارنىڭ سانى كېمەيتىپ، مەھسۇلاتلىرىنىڭ تۈرى ئازايدى.

3) 1978 — 1985 - يىلغىچە بولغان مەزگىل

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت يېتەرلىك تەرەققىياتقا ئېرىشتى. يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاش كەسىپى تەدرىجىي ھالدا ئىنچىكە پىششىقلاش ۋە تۈجۈپلەپ پىششىقلاش يولىغا يۈزلەندى. بىر تۈركۈم ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ۋە سوغۇق ساقلاش سانائىتى تەدرىجىي گۈللىنىپ، پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ماشىنىلىشىش دەرىجىسى تەدرىجىي ئۆستى. 1980 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرى ئەسلىگە كېلىپ 100گە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 2829غا، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 120 مىليون يۈەنگە يەتتى. 1982 - يىلى ئاپتونوم رايون تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پاختا پىششىقلاش ئۈسكۈنىلىرىنى يېڭىلاپ ئۆزگەرتىش ئۈچۈن مالىيىدىن 1 مىليون يۈەن ئاجرىتىپ بەردى. 1983 - يىلى يېزا ئىقتىسادىي ئىسلاھاتىنىڭ چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى ۋە گوۋۈيۈەننىڭ ئالاقىدار ھۆججەت روھىغا ئاساسەن، يېزا ئىگىلىكى بىلەن سودىنىڭ بىرلەشمە تىجارىتى ئارقىلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى دېھقان - چارۋىچىلار بىلەن ئىقتىسادىي مەنپەئەت جەھەتتە ئورتاق گەۋدە قىلىپ قۇرۇپ چىقىشنى قارار قىلدى ھەمدە ئالدى بىلەن پاختا، مېۋە پىششىقلاشتىن باشلاپ، جەنۇبىي شىنجاڭدا مېۋە شىرنىسى چىقىرىش زاۋۇتىنى سىناق قىلىپ قۇردى، چىگىتتىن پايدىلىنىپ موگۇ ئىشلەپچىقىرىش، كېۋەز شادىسىدىن پايدىلىنىپ تالالىق تاختا ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇردى؛ چارۋىچىلىق رايونلىرىدا چارۋىچىلارنىڭ سۈت مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىشنى قانات يايدۇرۇشىغا ياردەم بەردى. پاختا پىششىقلاش كەسىپىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى پاختا پىششىقلاش زاۋۇتلىرىنى ئۆزگەرتىپ قۇرۇش ۋە ئۈسكۈنىلەرنى يېڭىلاش ئۈچۈن 1 مىليون يۈەن مەبلەغ ئاجرىتىپ بېرىپ ياردەم بەردى. يىل ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت كارخانىسى 129غا، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 7554كە، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 210 مىليون يۈەنگە يەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات-سودا كوپېراتىپىغا تەۋە پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى 85كە، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاش زاۋۇتى 17گە، باشقا پىششىقلاش زاۋۇتى 27گە يەتتى.

1984 - يىل 8 - ئايدا گوۋۈيۈەن دۆلەت ئىقتىساد كومىتېتى، سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكىنىڭ «سودا باشقۇرغان سانائەتنى زور كۈچ بىلەن تەرەققىي قىلدۇرۇش توغرىسىدىكى دوكلات»

نى تەستىقلاپ تارقاتقاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قەتئىي هالدا سېتىۋېلىش - پىششىقلاش - سېتىش يولىدا مېڭىپ، هەرقايسى تەرەپلەرنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى جارى قىلدۇرۇپ، كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنى ئورتاق ياخشى باشقۇرۇشنى ئوتتۇرىغا قويدى. پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرىنىڭ ئاساسلىق كەسپىنىڭ پاختا، چارۋا مەھسۇلاتلىرى، يەم - خەشەك، مېۋىلەرنى هۆل پېتى ساقلاش، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىپ ئۇنۇمۇبرسال پايدىلىنىش، قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى كەسپىنى مۇڭاپىق تەرەققىي قىلدۇرۇش ئىكەنلىكىنى بېكىتتى. رەھبەرلىك كۆڭۈل بۆلۈپ، نىشان ئايدىڭ بولغاچقا، كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت يەنمۇ تەرەققىي قىلدى. يىل ئاخىرىدىكى سانائەتنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش ئىستاتىستىكىسىدىن مەلۇم بولۇشىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت كارخانىسى 132گە، خادىملىرى 10 مىڭ 313كە، مۇقىم مۇلكى 46 مىليون 120 مىڭ يۈەنگە، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 240 مىليون يۈەنگە، مەھسۇلات سېتىش پايدىسى 5 مىليون 121 مىڭ يۈەنگە، پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى 89غا، يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك چەرچىن مال پىششىقلاش زاۋۇتى 25كە، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاش زاۋۇتى 14كە، يېمەكلىك پىششىقلاش زاۋۇتى 3كە، سودا ماشىنىسازلىق زاۋۇتى بىرگە يەتكەن.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق هۆكۈمىتى «تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنى زور كۆچ بىلەن تەرەققىي قىلدۇرۇش لايىهەسى»نى تەستىقلاپ تارقاتتى. ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپېراتىپى 3 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا ئۇيلايەتلىك، ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرىنىڭ سۆھبەت يىغىنىنى چاقىرىپ، ئاساسلىقى كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرى مەسلىسىنى مۇهاكىمە قىلدى. قايتا - قايتا كېڭىشىش ئارقىلىق ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 19 ناهىيىلىك كوپېراتىپ بىلەن زاۋۇت قۇرۇش توختامى ئىمزالاپ، 123 مۇددەتلا خاراكتېرلىك قۇرۇلۇش تۈرلىرىنى تاللاپ چىقتى. كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن، دۆلەت تۆۋەندىكى ئېتىبار بېرىش سىياسەتلىرىنى قوللاندى: 1) ئۆسۈمىنى ئاپتونوم رايون تولدۇرۇپ بېرىش؛ 2) تېخنىكا تەدبىرى قەرز پۇلىنىڭ %80نى ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشكەندىن كېيىن، يېڭىدىن كۆپەيگەن پايدىدىن قايتۇرۇش؛ 3) ناهىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتتىن باج ئېلىشتا، سودا باشقۇرغان سانائەتتىن باج ئېلىش ئۇسۇلىدىن پايدىلىنىپ باجنى كېمەيتىش ۋە كەچۈرۈم قىلىش، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار دۆلەتنىڭ يېڭا - بازار باشقۇرغان سانائەتتىن باج ئېلىشتا قوللانغان باجنى كېمەيتىش - كەچۈرۈم قىلىشتىكى ئېتىبار بېرىشىدىن بەهرىمەن بولۇش. 1985-يىلى دۆلەت ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى قۇرۇشى ۋە ئوسكۇنىلەرنى يېڭىلىشى ئۈچۈن ئۆسۈمى تولدۇرۇپ بېرىلىدىغان 10 مىليون يۈەن قەرز پۇل بۇيرۇپ بەردى (بۇ پۇلنىڭ ئۆسۈمىنى ئاپتونوم رايون مالىيىسى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تولدۇردى). سانائەتنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش ئىستاتىستىكىسىغا ئاساسلانغاندا، 1985 -يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت كارخانىلىرى تەرەققىي قىلىپ 148گە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 10 مىڭ 266گە، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 290 مىليون يۈەنگە، مۇقىم مۇلۇك ئومۇمىي قىممىتى 55 مىليون 620 مىڭ يۈەنگە، مەھسۇلات سېتىش پايدىسى 7 مىليون 280 مىڭ يۈەنگە يەتكەن. بىر قانچە يىللىق تېخنىكا ئۆزگەرتىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش ئارقىلىق بىر تۈركۈم زاۋۇت ئۈيلىرى ۋە كونىراپ كەتكەن ئۆسكۇنىلەرنى يېڭىلاپ، ئىشلەپچىقىرىش قىياپىتىدە چوڭ ئۆزگىرىش ياساپ، مەھسۇلات قۇرۇلمىسىنى زور دەرىجىدە ياخشىلىدى. لېكىن ئومۇمەن ئالغاندا، كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنىڭ ئاساسى ئاجىز، تېخنىكا كۈچى يېتىشسىپ ماڭالمىغان، تىجارەت باشقۇرۇش ناچار بولغاچقا، كارخانىلارنىڭ ئىقتىسادىي ئۈنۈمى يۇقىرى بولمىدى. پاختا ۋە چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاش كەسپى دەسلەپكى كۆلەمگە ئىگە بولغاندىن سىرت، قالغان پىششىقلاش كەسپى تارقاق، هەرقايسىسى

ئۆز ئالدىغا ئىش تۈتۈش ھالىتىدە تۇرغان بولۇپ، ئۇلاردا سىستېمىلىق باشقۇرۇش ۋە ئۇنۇملۈك ھالدا پىلانلىق يېتەكلەش كەمچىل بولدى.

تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەت ئەھۋالى

جەدۋەل: 7 — 3 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار	كارخانا سانى	ئىشچى ـ خىزمەتچى سانى	سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	باج ـ پايدا ئومۇمىي سوممىسى
1951	7	291	40.6	
1952	174	840	127.2	
1953	238	1465	295.9	
1954	270	1939	518.2	
1955	163	1325	656.4	
1956	118	2233	700	44
1957	114	2300	378	
1980	100	2829	12000	
1981	100	3514		
1982	127	3937	22000	
1983	105	7554	21000	
1984	132	7709	22000	562
1985	148	10266	29000	728.3

2 §. پىششىقلاش كەسىپى ۋە مەھسۇلات

50 ـ يىللارنىڭ باشلىرىدا، ئىشلەپچىقىرىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق جايلاردىكى كوپېراتىپلار دېھقان ـ چارۋىچىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئۆز جايىنىڭ بايلىق مەنبە شارائىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، ئۆزلىرىنىڭ مادارى يېتىدىغان ئىشلەپچىقىرىش تۈرلىرىنى يولغا قويۇپ، دېھقان ـ چارۋىچىلار نىمىگە ئېھتىياجلىق بولسا شۇنى ئىشلەپچىقاردى. ئىشلەپچىقىرىش دائىرىسى بىرقەدەر كەڭ بولدى. قول سانائەتچىلىرنى پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىشقا كۆپرەك ئۈيۇشتۇرۇپ، بۇ ئارقىلىق كوپېراتىپ تاۋارلىرىنىڭ كېمىنى تولۇقلاپ، دېھقان ـ چارۋىچىلارنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇردى. ئەينى چاغدا ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ياساش، ياغاچ ماتېرىيال پىششىقلاش، چىگىت ئايرىش، كون ـ خۇرۇم ئىشلەش، كىيىم تىكىش، ئۇن تارتىش، يېمەكلىك ئىشلەش، ياغ تارتىش ۋە ئۇششاق قول ھۈنەرۋەنچىلىكتىن ئىبارەت 9 پىششىقلاش كەسىپى بار ئىدى. ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىدىغان مەھسۇلاتلىرى: ئۇن، سۇ يېغى، بولكا، پېچىنە، ئاچچىقسۇ ـ جاڭيۇ، فېنتوزا، كەسمە

چۆپ، تاۋا نېنى، نان، شورنىك، قەلەيدىن ئىشلەنگەن بۇيۇملار، جۇۋا، پىيما، كىگىز پايپاق، ئۆتەك، ماتا، تېرە ئەيلەش، پىچاق، كىيىم - كېچەك، دوپپا قاتارلىقلاردىن ئىبارەت ئىدى. 1953 - يىلى كۆمۈر قېزىش كەسپى قوشۇلدى. 1954 - يىلى ماشىنا رېمونت قىلىش، خىش پۈشۈرۈش، باسما بۇيۇملار ۋە تۇرلۇكھۇنەر-سەنئەت بۇيۇملىرى قوشۇلدى. پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىشنى تەشكىللەش داۋامىدا جايلارنىڭ ئۆرپ - ئادەتى، ئەھلىي ئەھۋالىغا قاراپ ئىش كۆرۈلدى. ئالايلۇق، جەنۇبىي شىنجاڭدا دېھقانلار سۇ قاينىتىشتا ئىشلىتىدىغان مىس چۆگۈن، كەتمەن، پەرەنجە، شىمالىي شىنجاڭدا بولسا دېھقانلار ئىشلىتىدىغان گۈرجەك ۋە سۇ قاينىتىدىغان تۆمۈر چۆگۈنلەر ئىشلەپچىقىرىلدى. 1955 - يىلى قول سانائەت كەسپى كوپېراتىپتىن ئايرىلىپ چىققاندىن كېيىن، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى سىستېمىسىنىڭ كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائىتىدە ئاساسلىقى — پاختا، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار، ئوغۇت ۋە چىگە پىششىقلاش كەسپىلا قالدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، بىر قىسىم يېڭى پىششىقلاپ ئىشلەپچىقىرىش تۈرلىرى يېڭىباشتىن تەشكىللەندى. ئالايلۇق، ئىلى توپ سېتىش پونكىتى پىششىقلاشتا مال زاكاز قىلىش ئارقىلىق 20 خادىمك، 450 دانە ئىگەر، 4000 دانە جۇمبۇ، 3710 دانە جادۇ، قاپقان، گۈرجەك، 500 مىڭ بولاق موخورکا قاتارلىقلارنى ئىشلەپچىقاردى. قاغىلىق ناھىيىلىك كوپېراتىپ 1919 دانە چاپان، 4081 جۈپ چورۇق، 529 جۈپ خۇرۇم ئايىق ئىشلەپچىقاردى. تارباغاتاي ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى 52 مىڭ يۈەنلىك ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمىنى ۋە قەلەي بۇيۇم ئىشلەپچىقاردى.

1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن، يەنە ئاپتوموبىل رېمونت قىلىش، گىلەم توقۇش ۋە قوشۇمچە يېمەكلىك پىششىقلاش كەسپى كۆپەيدى. 1957 - يىلىدىن كېيىن كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنىڭ تەرەققىياتى بىرقەدەر تېز بولدى. قەشقەر ۋىلايىتى بىر قۇرۇق مېۋە پىششىقلاش زاۋۇتى ۋە 10دىن ئارتۇق ۋاقىتلىق ئىسلاش ئۈيلىرىنى قۇردى، كورلىدا مېۋە ھارىقى ۋە كونسېرۋاسى زاۋۇتى قۇرۇلدى، ئىلى، شىخەنزە، تۇرپان قاتارلىق جايلاردا ئۈزۈم ھارىقى زاۋۇتى ۋە مېۋە خۇرمىسى زاۋۇتى سىناق تەرىقىسىدە قۇرۇلدى، بايىنغولىن ئوبلاستى گۈڭشې، ئەترەتلەرنى ۋە بىڭتۈەننىڭ ھەرقايسى تۈەن - مەيدانلىرىنى بورا، قومۇش سۇپۇرگە، قومۇش مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپچىقىرىشقا تەشكىللىدى. مىچۈەن ناھىيىسى دېھقانلارنى كۆلا، كۆشۈك توقۇشقا تەشكىللىدى. سانجى ئوبلاستى سۇپۇرگە ئىشلەپچىقىرىشنى چىڭ تۇتتى. پاختا ئىشلەپچىقىرىش، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشنى زور كۈچ بىلەن تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى مىنىستىرلىكى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ مەبلەغ سېلىپ 19 ئورۇندا پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى قۇردى. يىل ئاخىرىدا ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا زاۋۇتى 33كە، چىگىت ئايرىش ئۈسكۈنىسى 151گە، جۇۋازخانا 20گە، قوشۇمچە يېمەكلىك پىششىقلاش زاۋۇتى 8گە، يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى زاۋۇتى 51گە، ئوغۇت زاۋۇتى 2گە، كېرەكسىز بۇيۇملارنى پىششىقلاش زاۋۇتى 2گە يەتتى. يىللىق پىششىقلاپ ئىشلەش ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 3 مىليون 780 مىڭ يۈەنگە يەتتى. شۇ يىلى 19 مىڭ تونىا پاختىنىڭ چىگىتى ئايرىلدى. 832 تونىا ياغ تارتىلدى. 32 مىڭ كۈادرات مېتىر گىلەم توقۇلدى. 8.16 تونىا يەرلىك قەغەز، 28 تونىا دانىچە ئوغۇت، 18.6 تونىا سۆڭەك ئوغۇتى ئىشلەپچىقىرىلدى. 1951 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە جەمئىي 674 مىڭ دانە تۇرلۇك دېھقانچىلىق سايمىنى، 19 مىڭ جۈپ ئۆتۈك، 3348 تونىا سۇ يېغى ئىشلەپچىقىرىلدى. 60 مىڭ تونىدىن ئارتۇق پاختىنىڭ چىگىتى ئايرىلدى، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 26 مىليون يۈەندىن كۆپرەككە يەتتى.

60 - يىللاردا، كوپېراتىپ باشقۇرغان سانائەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسى پاختا، مېۋە، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى پىششىقلاشقا قارىتىلدى. خەلق ئىگىلىكىنى «تەڭشەش، مۇستەھكەملەش، تولۇقلاش، ئۆستۈرۈش» فاڭجېنى ۋە مۇھىم نۇقتىغا كاپالەتلىك قىلىپ، ئادەتتىكىلىرىگە ئېتىبار بېرىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، پاختا

پىششىقلاش زاۋۇتلىرى مۇڭاپىق ھالدا تەرتىپكە سېلىنىدى. بەزىلىرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ قوشۇۋېتىلدى. بەزىلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. مېۋە ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئۈزلۈكسىز تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، ش ئۇ ئا ر مېۋە شىركىتى قۇرۇق مېۋە پىششىقلاش زاۋۇتى، تۇرلۇك قۇرۇق مېۋە ۋە گازىر - پۇرچاق قورۇش كەسپىنى يولغا قويدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئادەم ئەۋەتىپ باغۋەنلەرگە مېۋە پىششىقلاش ئۇسۇلى ۋە پايدىسىنى تەشۋىق قىلىپ، باغۋەنلەرنى مېۋە پىششىقلاش كەسپىنى پائال تەرەققى قىلدۇرۇشقا سەپەرۋەر قىلدى. مېغىز ئايرىش ئونۇمىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر مېۋە شىركىتى 100 مىڭ يۆندىن كۆپرەك مەبلەغ ئاجرىتىپ، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ 150 دانە ئۆرۈك مېغىزى ئايرىش ماشىنىسى ۋە 20 دانە شاپتۇل مېغىزى ئايرىش ماشىنىسى سېتىۋالدى. تۇرپان، پىچان، خوتەن قاتارلىق جايلارغا 30 داندىن ئارتۇق قۇرۇق ئۈزۈم ئەخلىتىنى ئايرىش شامال ساندۇقى ئېلىپ بەردى. ئاساسلىق مېۋە چىقىدىغان رايونلاردا بىر قىسىم ئىسلاش، قۇرۇتۇش ئۈيلىرى ۋە قۇرۇتۇش مەيدانلىرىنى تەسىس قىلدى. يۇقىرىقى تەدبىرلەرنى قوللانغاندىن كېيىن، قۇرۇق - ھۆل مېۋە پىششىقلاش مىقدارى يىلدىن - يىلغا كۆپىيىپ، سۇپىتىمۇ زور دەرىجىدە ئۆسۈپ ھەرقايسى ساھەلەرنىڭ ماختىشىغا ئېرىشتى. 1960 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە جەمئىي 26 مىڭ تونىنا ئۈزۈم، 16 مىڭ تونىنا گۈلە، 5500 تونىنا شاپتۇل قېقى قۇرۇتۇلدى. كېرەكسىز كونا ماددىي ئەشيالار كەسپىدە «ئاۋۇال پايدىلىنىش، ئاندىن يېڭىباشتىن ئېرىتىش» پرىنسىپىغا ئاساسەن، پايدىلىنىشقا ياكى رېمونت قىلىپ ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە بولىدىغان تۇرلۇك زاپچاسلارنى تاللىۋېلىش ياكى پىششىقلاش ئارقىلىق دېھقان - چارۋىچىلارنى تەمىنلىدى. يېزىلارنى ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى ياساشقا بولىدىغان 20 مىڭ تونىنىدىن ئارتۇق كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بىلەن تەمىنلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا كېرەكسىز قىلىنغان ئاپتوموبىللارنىڭ پولات چەمبەر (شايبا) ۋە پارچە زاپچاسلىرىنى ئات ھارۋىسى ئوقى قىلىپ ئۈزگەرتىپ ياساپ يېزىلارنى تەمىنلىدى؛ كېرەكسىز قىلىنغان قەلەيلەردىن پايدىلىنىپ، مەش، دوخوپكا، چېلەك ياساپ شەھەر خەلقىنى تەمىنلىدى؛ كېرەكسىز قىلىنغان پولات دېسكا، بۇرجەكلىك تۆمۈرلەردىن پايدىلىنىپ لاخشىگەر، چۆخچىلىغۇچ، تۇرلۇك ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى ۋە گۈرجەك، جۆتۈ، مېتىن قاتارلىقلارنى ياساپ، بازاردا مال مەنبەسى يېتىشمەسلىكنى ھەل قىلدى. ئۇنىڭدىن باشقا زاۋۇتلارنى خام ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەپ، قازان، چويۇن مەش، پىلىتە، كەتمەن، چىشلىق تىرنا، ئىسكاپ قاتارلىقلار بويىچە زاكاس قوبۇل قىلىپ، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىنى تەمىنلىدى. يەرلىك مەھسۇلات پىششىقلاش كەسپىمۇ يىلدىن - يىلغا تەرەققى قىلدى. 1960 - يىلى 1 مىليون 360 مىڭ دانە بورا توقۇدى ۋە سېتىۋالدى، 1969 - يىلى 900 مىڭ داندىن ئارتۇق بورا توقىدى ۋە سېتىۋالدى. 1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار باشقارمىسى 300 دانە كۆشۈك توقۇش ماشىنىسى، 300 دانە كۆلا توقۇش ماشىنىسى سېتىۋالىپ، مىچۇەن ناھىيىسىنىڭ سەندۇاڭا گۈڭشىسىغا بېرىپ، دېھقانلارنى كۆلا ۋە كۆشۈك ئىشلەپچىقىرىشقا تەشكىللىدى. بازارنى 70 مىڭ كىلوگرام كۆلا، 130 مىڭ دانە كۆشۈك بىلەن تەمىنلىدى. 1961 - يىلى ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپېراتىپىنىڭ يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار باشقارمىسى يۇقىرىغا يېڭى پاختا كۆرسەتكۈچى ئىلتىماس قىلىپ، پىلان بويىچە جايلارغا ماتا، يىپ تاغار، ئات خورجۇنى ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسىنى چۈشۈردى. 1962 - يىلى 472 مىڭ دانە يىپ تاغار توقىدى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپېراتىپى باشقۇرغان سانائەت تەدرىجىي ھالدا نورمال ئىزغا چۈشتى. 1978 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا زاۋۇتى 140قا (بىكتۇەننىڭمۇ شۇنىڭ ئىچىدە)، 80 ھەرە چىشلىق چىگىت ئايرىش ماشىنىسى 217گە، «20 — 40» تېپلىق ھەرە چىشلىق ماشىنا 32گە، چىغىرىق ماشىنىسى 500گە، يىللىق پاختا پىششىقلاش ئىقتىدارى 175 مىڭ تونىنىغا يەتتى. مەركەز ۋە ئاپتونوم رايون كۆپ قېتىم مەبلەغ ئاجرىتىپ، ئۇسكۇنىلەرنى يېڭىلاپ زاۋۇت ئۈيلىرىنى يېڭىدىن قۇردى. 1985 - يىلغا قەدەر ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا

كوپىراتىپىنىڭ پاختا پىشىشقىلاش زاۋۇتى 77گە، تۇرلۇك ئۈسكۈنىلىرى 1686 دانىگە (سەلىيارگا ماتورى، دېۋىگاتىل، دېنام ۋە ترانسپورماتور 679 دانە)، يىل ئاخىرىدىكى مۇقىم مۇلكى 46 مىليون 260 مىڭ يۈەنگە، يىللىق پىشىشقىلاپ ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 337 مىڭ تونىنغا يەتتى. مېۋە پىشىشقىلاش كەسپى ئورنى1978- يىلغا كەلگەندە تەرەققىي قىلىپ 15كە، يىللىق پايدىسى 500 مىڭ يۈەنگە يەتتى. مېۋە پىشىشقىلاش زاۋۇتلىرىنىڭ كۆپىنچىلىرى شىمالىي شىنجاڭدا قۇرۇلدى. 1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر مېۋە شىركىتى يېڭىدىن مېۋە پىشىشقىلاش زاۋۇتى قۇرۇپ (لىيۇداۋان ئامبىرىدا) مېۋە مۇرابباسى، قوغۇن شىرنىسى، ئىچىملىك، قوغۇن قېقى، ئۈرۈك خۇرمىسى، قورۇلغان گازىر - پۇرچاق قاتارلىقلارنى ئىشلەپچىقاردى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۈرۈمچى، تۇرپان، پىچان، كۇچا، ئاقسۇدىن ئىبارەت 5 ئورۇندا مېۋىلەرنى ھۆل پېتى سوغۇق ساقلاش ئامبىرى قۇرۇلدى. بۇ ئامبارنىڭ ئومۇمىي كۆلىمى 5000 كۇدرات مېتىر كېلىدۇ. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە مېۋە پىششقىلاش كارخانىلىرى جەمئىي 19 مىڭ 900 تونىنا ئۈزۈم ھارىقى، 2200 تونىنا ئۈزۈم كونسېرۋاسى، 7615 تونىنا قۇرۇق ئۈزۈم، 358 تونىنا تۇرلۇك ئىچىملىك، 600 تونىنا مېۋە خۇرمىسى، 12 مىڭ 815 تونىنا تۇرلۇك قۇرۇق مېۋە ئىشلەپچىقىرىپ، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنى 50 مىليون يۈەنگە يەتكۈزدى.

يەرلىك مەھسۇلات پىششقىلاش كەسپىنى باشقۇرۇش ياخشى بولمىغانلىقتىن، مەھسۇلات قىممىتى تۆۋەنلەپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمى يۇقىرى بولماي، پىششقىلاش مىقدارى يىلدىن - يىلغا ئازىيىپ كەتتى. 1978- يىلى 89 مىڭ دانە كۆشۈك، 838 مىڭ دانە سۈپۈرگە ئىشلەپچىقارغان بولسا، 1985 - يىلغا كەلگەندە كۆشۈك 41 مىڭ دانىگە، سۈپۈرگە 228 مىڭ دانىگە چۈشۈپ قالدى. كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى پىششقىلاش كەسىپىدە 1977 — 1979 - يىلغىچە زۇڭلى جۇئېنلەينىڭ كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار خىزمىتىگە ئاتاپ بېرىپ بەرگەن بېغىشلىمىسىنىڭ روھىنى ئىزچىل ئەملىيلەشتۈرۈش ئارقىلىق، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى پىششقىلاش خىزمىتى يېڭى بىر سەۋىيىگە كۆتۈرۈلدى.

ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن مال، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى يىقىلغان تاشتا كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى پىششقىلاش زاۋۇتى قۇردى. جايلاردا كېرەكسىز كونا ماددىي ئەشيالارنى پىششقىلاش گۈرۈپپىسى قۇرۇلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى1983- يىلى 400 مىڭ يۈەن ئاجرىتىپ، پىششقىلاش ئاساسى بار 17 ناھىيىنىڭ پىششقىلاش ئۈسكۈنىلىرى سېتىۋېلىشى ئۈچۈن تەقسىملەپ بەردى. 1985 - يىلغا كەلگەندە ئاپتونوم رايون بويىچە كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى پىششقىلاش زاۋۇتى 15كە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 2068گە يەتتى. تاللاپ رەتلەش، رېمونت قىلىپ سەپلەپ ئۈزگەرتىپ ياساش، پرىسلاش، ئاجرىتىپ ئېلىپ تاۋلاش، قۇيمىچىلىق، قايتا ئىشلەپچىقىرىپ قايتا پايدىلىنىش قاتارلىق ئۈسۈللارنى قوللىنىش ئارقىلىق مېتالچىلىق تارماقلىرىنى تۇرلۇك رەڭلىك مېتاللار بىلەن، پولات- تۆمۈر زاۋۇتىنى كېرەكسىز پولات - تۆمۈر بىلەن، جەمئىيەتنى ھەرخىل تېپتىكى پولات، پولات ماتېرىياللىرى بىلەن، خىمىيە سانائىتى تارماقلىرىنى قەغەز ئىشلەشتە كېرەك بولىدىغان ھەرخىل سۆڭەك، كاۋچۇك، كېرەكسىز سۈلياۋ قاتارلىقلار بىلەن تەمىنلەپ، كېرەكسىز نەرسىلەرنى كېرەكلىك نەرسىگە، بىرخىل ئىشلىتىشنى كۆپ خىل ئىشلىتىشكە ئۆزگەرتىپ، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشقا ياردەم بەردى.

1985 - يىلى مەملىكەت بويىچە سانائەتنى 2 - قېتىم ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشتىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ كوپىراتىپ باشقۇرغان سانائەت كارخانىسى 148گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە پاختا - چىگە، چارۋا مەھسۇلاتلىرى، مېۋە، ئىچىملىك، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار، كۇندىلىك چەرچىن مال، ماشىنا رېمونت قىلىش قاتارلىق كەسىپلەر بار بولۇپ، بۇ كەسىپلەر ئاپتونوم رايونىمىزدىكى 15 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرگە تارقالدى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىدىكى سانائەت كارخانىلىرىنىڭ ئاساسىي ئەھۋالى

جەدۋەل: 7 — 4 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

رايونلار	كارخانا سانى	سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى	ئىشچى - خىزمەتچىلەر سانى	مۇقىم مۇلۇك	كارخانىغا قالدۇرۇلغان پايدا	پايدا - باج ئومۇمىي سوممىسى
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار	6	694.2	1001	956.7	97.2	348.5
ئۈرۈمچى شەھىرى	2	228.8	162	109.3		
شىخەنزە شەھىرى	1	145.8	100	90.9		29.7
تۇرپان ۋىلايىتى	9	2545	991	258		12.3
قۇمۇل ۋىلايىتى	4	418.6	458	259.2	13.6	47.6
بورتالا ئوبلاستى	4	1478.8	138	135.2	26	26
سانجى ئوبلاستى	17	357.6	206	97.4	3.2	6.2
ئىلى ۋىلايىتى	12	809.4	1494	641.2	32.2	78.3
تارباغاتاي ۋىلايىتى	7	1053.9	305	152.1		
ئالتاي ۋىلايىتى	2	28	329	5.9		
بايىنغولىن ئوبلاستى	9	930.7	297	211.6	13.3	20.8
ئاقسۇ ۋىلايىتى	19	3955.7	1154	547.5	10.5	16.1
قىزىلسۇ ئوبلاستى	5	423.2	184	126.1	4.2	12.2
قەشقەر ۋىلايىتى	41	10027.4	2920	1554	54.1	113.5
خوتەن ۋىلايىتى	10	2079.1	625	417	3.4	17.1
جەمئىي	148	25176.2	10365	5562.3	257.5	728.3

§ 3 . زاۋۇتلارنى تاللاپ تونۇشتۇرۇش

1. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىنىڭ ئاپتوموبىل رېمونت زاۋۇتى

بۇ زاۋۇتنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 4408 كۋادرات مېتىر بولۇپ، ئاسما كىران، تۆمۈرچىلىك، سىرلاش، ياغاچچىلىق ئۆيلىرى بار. ئاساسلىق ئىش تۈرلىرى: ماتور، تەگلىك، ئومۇمىي قۇراشتۇرۇش، چۈۋۈپ يۇيۇش،

تۆمۈرچىلىك، پەرچىملەش، ياغاچچىلىق، مانتىيورلۇق، سىرچىلىق قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. 84 دانە ماشىنا رېمونت قىلىش ئۇسكۇنىسى بار. بۇنىڭ ئىچىدە سوۋۇتۇپ سىلىقلاش، قىزىتىپ بىر تەرەپ قىلىشنى سىناق قىلىش ئۇسكۇنىسى 1. مۇقىم مۇلكى 534 مىڭ يۈەن، يىللىق پايدىسى 50 مىڭ يۈەن. بۇ زاۋۇت1953- يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، زاۋۇت قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە 9 نەپەر خادىمى بار ئىدى، ئۇسكۇنىلىرى ئاددىي بولغاچقا، پەقەت ئادەتتىكى ئاپتوموبىل ئاسراش، رېمونت قىلىش ئىشى بىلەن شۇغۇللىناتتى. 1954- يىلى لەنجۇدىكى خۇسۇسىي ئاپتوموبىل رېمونت زاۋۇتىنى بىر دانە كونا شەكىلدىكى قىرىش ئىستانوكى ۋە 20دىن ئارتۇق ئىشچى - خىزمەتچىسى بىلەن قوشۇپ ئۆتكۈزۈۋالدى. 1956 - يىلى خىزمەتچىسى كۆپەيىپ 70تىن ئاشتى. شىركەت ئاپتوموبىللىرىنى ھۆددىگە ئېلىپ رېمونت قىلىشقا باشلىدى. ئاپتوموبىل رېمونت قىلىش تېخنىكىسى يىلدىن - يىلغا ئۆسۈپ، بىر ئاپتوموبىلنى 30 كۈن ئىچىدە چوڭ رېمونت قىلىپ بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، رېمونت قىلىپ ئەسلىگە كەلتۈرۈش نىسبىتى 98.4%كە يەتكۈزۈلدى. 1980 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 45 ئاپتوموبىلنى چوڭ رېمونت قىلدى. ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتىدىن كېيىن، تىجارىتى ھۆددىگە بېرىلىپ، سىرتقا قارىتا ئاپتوموبىل رېمونت قىلىشنى ئاساس قىلدى.

2. شىخەنزە شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىچىملىك زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت 1981 - يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، يەر كۆلىمى 5600 كۋادرات مېتىر، قۇرۇلۇش كۆلىمى 3200 كۋادرات مېتىر كېلىدۇ، 94 ئىشچى - خىزمەتچىسى، بىر يۈرۈش كاربونلۇق ئىچىملىك ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى بار. يىللىق مەھسۇلات مىقدارى 300 تونىنا. 1985 - يىلى مەھسۇلات قىممىتى 1 مىليون 2600 يۈەنگە، ئىشقا ئاشۇرغان پايدا - ببجى 95 مىڭ 900 يۈەنگە يەتتى. مەھسۇلات مىقدارى: ئۈزۈم ھارىقى 152 تونىنغا، مېۋە ھارىقى 158 تونىنغا، كاربونلۇق ئىچىملىك 241 تونىنغا، مېۋە شىرنىسى 19 تونىنغا، گازلىق سۇ 57 تونىنغا يېتىپ، مەھسۇلات سۈپىتى، فىزىكا - خىمىيىلىك كۆرسەتكۈچى دۆلەت ئۆلچىمىگە يەتتى. كارخانا نوقۇل ھالدىكى ئىشلەپچىقىرىش تىپىدىن ئىشلەپچىقىرىش تىپىدىن تىجارەت قىلىش، پەن تەتقىقات تىپىدىن ئىبارەت كۆپ ئىختىدارلىق يۆنىلىشكە قاراپ تەرەققىي قىلدى. مەھسۇلات سېتىشى شەھەر ئىچىدىن ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيە ۋە دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق، تۈەن-مەيدانلارغىچە كېڭەيدى، بەزىدە يەنە ئىچكى ئۆلكىلەرگىمۇ سېتىلدى.

3. ش ئۇ ئ ا ر مېۋە شىركىتىنىڭ ئىچىملىك زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت 1981 - يىلى قۇرۇلغان. زاۋۇت قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە گازىر - پۈرچاق قورۇش كەسپىنى ئاساس قىلاتتى. ئۇسكۇنىلىرى ئاددىي بولۇپ، قول بىلەن مەشغۇلات قىلغاچقا، يىللىق سېتىش سوممىسى 300 مىڭ يۈەن ئىدى. 1985 - يىلى مۇقىم مۇلكى 1 مىليون 400 مىڭ يۈەنگە، ئۈزىدە بار مەبلىغى 1 مىليون يۈەنگە يەتتى. ئاساسلىق مەھسۇلاتلىرى شېكەرلەنگەن مېۋە، ئىچىملىك، قۇرۇق مېۋە ۋە قورۇلغان گازىر - پۈرچاقتىن ئىبارەت 4 چوڭ تۈر بويىچە 70 خىلغا يېقىنلاشتى. يەر كۆلىمى 12 مىڭ كۋادرات مېتىر، قۇرۇلۇش كۆلىمى 5000 كۋادرات مېتىر. شېكەرلەنگەن مېۋە، PET، ئىستاكانلىق ئىچىملىكتىن ئىبارەت 3 ئىشلەپچىقىرىش لىنىيىسى، جەمئىي 38 دانە ئۇسكۇنىسى، 117 ئىشچى - خىزمەتچىسى بار. يىللىق پىششىقلاش ئىقتىدارى 1000 تونىنغا يېتىدۇ. مەزكۇر زاۋۇت ئىشلەپچىقارغان «كۆكۈلدىكىدەك ماركىلىق» ئۈزۈك خۇرمىسى، PET كاربونات كوكۇكولا ئىچىملىكى، ئىستاكانلىق بۆلدۈرگەن شىرنىسى، «تەڭرىتاغ» ماركىلىق ھەسەل قاتارلىق مەھسۇلاتلار مىنىستىرلىك دەرىجىلىك ئەلا مەھسۇلات بولۇپ باھالاندى ھەمدە ئۈرۈمچى شەھىرى بويىچە 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى. مەھسۇلاتى مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا

سېتىلدى. 1981 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە، سېتىش سوممىسى 30 مىليون 380 مىڭ يۈەنگە، ئىشقا ئاشۇرۇلغان پايدا - بېجى 2 مىليون 500 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

4. ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تىۋىت زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت ئوتتۇرا تىپتىكى A دەرىجىلىك كارخانا بولۇپ، يەر كۆلىمى 80 مىڭ 156 كۋادرات مېتىر، قۇرۇلۇش كۆلىمى 54 مىڭ 187 كۋادرات مېتىر كېلىدۇ. مۇقىم مۇلكى 25 مىليون 219 مىڭ يۈەن بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە پىششىقلاش ئۈسكۈنىسى 14 مىليون 600 مىڭ يۈەن. ئاساسلىق مەھسۇلاتلىرى تەبىئىي يۇڭلۇق تېرە، تارالغان ساپ يۇڭ پىلتىسى، يۇيۇلغان ساپ يۇڭ ۋە يۇڭ - تۆتتىن ئىشلەنگەن يونتان - كۆرپە قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. ئىشچى - خىزمەتچىسى 581 بولۇپ، يىلىغا 500 مىڭ مېتىر تەبىئىي يۇڭلۇق تېرە ئىشلەپچىقىرىدۇ. 2000 تونىنا يۇڭ يۇيىدۇ.

بۇ زاۋۇت 50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا قۇرۇلغان بولۇپ، شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش باش كوپېراتىپىنىڭ يەرلىك مەھسۇلات بۆلۈمىگە قارايتتى. 1952 - يىلى شىنجاڭ ئۆلكىلىك ئېكسپورت شىركىتىنىڭ ئۇرۇمچى يۇڭ - تېرە زاۋۇتى قىلىپ ئۆزگەرتىلدى. 1954 - يىلى زاۋۇت ئۆيلىرى قۇرۇلۇشى باشلاندى. 1955 - يىل 7 - ئايدا ئۇرۇمچى ئۇچەي زاۋۇتى بىلەن بىرلەشتۇرۇپتىلىپ، ئۇرۇمچى يۇڭ -تېرە- ئۇچەي زاۋۇتى قىلىپ ئۆزگەرتىلىپ، ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىگە تەۋە بولدى. 1959- يىل 7 - ئايدا ئۇچەي زاۋۇتىدىن ئايرىلىپ چىقتى. 1981 - يىلى 4 - ئايدىن باشلاپ ئۆز ئالدىغا ئېكسپورت كەسپىنى يولغا قويدى، ئۆچكە تىۋىتى، ئات قۇيرۇقى، ئات يايلى قاتارلىق تاۋارلارنى ياپونىيە ۋە شەرقىي ياۋروپاغا ئېكسپورت قىلدى. 1982 - يىلى ئېكسپورت قىلغان ئۆچكە تىۋىتى ۋە ئات قۇيرۇقى تاشقى سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن «ئېكسپورتتىكى ئەلا مەھسۇلات» مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. 1984 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تاشقى سودا ئىدارىسى تەرىپىدىن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1985 - يىلى سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 78 مىليون يۈەنگە، مۇقىم مۇلكى 6 مىليون 510 مىڭ يۈەنگە، ئىشقا ئاشۇرغان پايدا - بېجى 4 مىليون 620 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

5. باينغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ پىششىقلاش زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت 1957 - يىلى قۇرۇلغان. يەر كۆلىمى 18 مىڭ 644 كۋادرات مېتىر، قۇرۇلۇش كۆلىمى 1360 كۋادرات مېتىر، ئىشچى - خىزمەتچىسى 71 بولۇپ، تۈرلۈك ئۈسكۈنىلىرى 60تىن ئاشىدۇ. بۇ شىركەت ئەسلىدە تاشقى سودىنىڭ يۇڭ - تېرە پىششىقلاش زاۋۇتى ئىدى. 1984 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. بۇ شىركەت چارۋا مەھسۇلاتلىرى، چاي تىجارىتى بىلەن شۇغۇللانغاندىن باشقا، يەنە ئۆچكە تىۋىتى، قوي يۇڭى، ئۇچەي، تېرە، گىلەم قاتارلىقلارنى پىششىقلايدۇ. يىلىغا 40 تونىنا ئۆچكە تىۋىتى، 200 تونىنا قوي يۇڭى، 100 مىڭ دانە ئۇچەي، 600 كۋادرات مېتىر گىلەم، 2000 دانە ھەرخىل تېرە پىششىقلايدۇ. بۇ زاۋۇت توقىغان گىلەم ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلغاندىن سىرت، يەنە ئامېرىكا، ياپونىيە قاتارلىق دۆلەتلەرگە سېتىلىدۇ. «لىخوا» ماركىلىق خۇرۇم چاپىنى ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن داڭلىق ئەلا مەھسۇلات دەپ نامغا ئېرىشتى.

1985 - يىلى بۇ شىركەتنىڭ مۇقىم مۇلكى 363 مىڭ يۈەنگە، تاۋارنىڭ سېتىلىش سوممىسى 5 مىليون 510 مىڭ يۈەنگە، ئىشقا ئاشۇرغان پايدا - بېجى 239 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

6. ئىلى ۋىلايەتلىك يۇك - تېرە، ئۇچەي زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت 1953 - يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، ئەسلىدە تاشقى سودا ئىدارىسىغا قارايتتى. 1984 - يىلى ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن، يوشۇرۇن كۆچلەرنى قېزىپ ئوسكۇنىلەرنى ئۆزگەرتىش، يېڭىلاش ئارقىلىق كارخانىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش كۆلىمى كېڭەيتىپ، ئىلى ۋىلايىتى بويىچە چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاشتىكى تايانچ كارخانىغا ۋە ئاپتونوم رايون بويىچە ئېكسپورت قىلىنىدىغان چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى پىششىقلاش بازىسىغا ئايلاندى. ئىشچى - خىزمەتچىسى 600دىن ئاشتى، مۇقىم مۇلكى 8 مىليون 100 مىڭ يۈەن، ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 141 مىڭ كۋادرات مېتىر بولۇپ، 6 ئىشلەپچىقىرىش سېخى بار. ئاساسلىقى قوي ئۇچىيى، سۇنئىي تېرە، خۇرۇم، قاتارلىق 3 چوك تۈردە 60 خىلدىن ئارتۇق مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىدۇ. يىلىغا 100 مىڭ دانە ئۇچەي، 200 مىڭ دانە تېرە، 10 مىڭ دانە قىرقىپ تەكشىلەنگەن گىلەم، 100 مىڭ پارچە قىرقىپ تەكشىلەنگەن سېلىنجا، 150 مىڭ پارچە خۇرۇم، 10 مىڭ دانە خۇرۇم كېيىم، 100 مىڭ جۈپ خۇرۇم پەلەي ئىشلەپچىقىرىدۇ. ئىشلەپچىقىرىش ھۈنەر - سەنئىتى ئىلغار، ئىشلىگەن مەھسۇلاتلىرى نەپىس بولغاچقا، دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى خېرىدارلارنىڭ ماختىشىغا ئېرىشىپ، مال زاكاز قىلىش مىقدارى كۈنسايىن كۆپەيىپ، كارخانىنىڭ داڭقى چىقتى. بۇ زاۋۇتنىڭ مەھسۇلاتى يەنە ياپونىيە، شىياڭگاڭ قاتارلىق 14 دۆلەت ۋە رايونغا سېتىلدى. ئېكسپورت قىلىدىغان مەھسۇلات مەھسۇلات مىقدارىنىڭ %8.67نى ئىگىلىدى. مەھسۇلات مىقدارى جەھەتتە كۆپ يىللاردىن بۇيان، ئاپتونوم رايون بويىچە ئالدىنقى قاتاردا تۇرۇپ كەلمەكتە. بۇ زاۋۇتنىڭ يىللىق سېتىش سوممىسى 11 مىليون يۈەنگە، يارانقان تاشقى پېرىۋوتى 1 مىليون 800 مىڭ دوللارغا، ئىشقا ئاشۇرغان پايدا - بېجى 1 مىليون 80 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

7. قۇمۇل ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ قىزىل يۇلتۇز خۇرۇم زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت 1969 - يىلى قۇرۇلغان، ئىشچى - خىزمەتچىسى 267. زاۋۇتنىڭ يەر كۆلىمى 38 مىڭ 500 كۋادرات مېتىر، 216 دانە ئوسكۇنىسى، 2 مىليون 685 مىڭ يۈەنلىك مۇقىم مۇلكى بار. ئاساسلىقى ھەرخىل سۇنئىي تېرە، خۇرۇم كېيىم، خۇرۇم شەپكە - قۇلاقچا، خۇرۇم پەلەي، قىرقىپ تەكشىلەنگەن گىلەم، سېلىنجا ۋە تۇرلۇك ئۇششاق بۇيۇملارنى ئىشلەپچىقىرىدۇ. ئىشلەپچىقىرىش ھۈنەر - سەنئىتى ئىلغار، تاللاپ ئىشلەتكەن خام ماتېرىياللىرى ياخشى، سۈپىتى مۇقىم بولغاچقا، كۆپ قېتىم يۇقىرى دەرىجىلىك ئورۇنلار ۋە تاشقى سودا تارماقلىرىنىڭ تەقدىرلىشىگە ۋە مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. بۇ زاۋۇت ئاپتونوم رايون تەرىپىدىن ئەمگەك مۇھاپىزەت بۇيۇملىرىنى ئىشلەپچىقىرىدىغان نۇقتىلىق زاۋۇت قىلىپ بېكىتىلدى. يىلىغا 300 مىڭ دانە سۇنئىي تېرە، خۇرۇم، 57 خىل تۈر بويىچە 25 مىڭ قۇر كېنىم - كېچەك ئىشلەپچىقىرىدۇ. مەھسۇلاتى شەنشى، گەنسۇ، چىڭخەي، خېنەن شۇنداقلا شەرقىي شىمالدىكى 3 ئۆلكە ۋە ياپونىيە، ئامېرىكا قاتارلىق دۆلەتلەرگە سېتىلىدۇ.

1985 - يىلى ئىشلەپچىقىرىش ئومۇمىي قىممىتى 2 مىليون 717 مىڭ يۈەنگە، سېتىش سوممىسى 3 مىليون 868 مىڭ يۈەنگە، دۆلەتكە تاپشۇرغان پايدا - بېجى 482 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

8. ئۇرۇمچى شەھەرلىك پاختا - چىگە زاۋۇتى

ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كۇندىلىك چەرچىن مال، پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ پاختا چىگە زاۋۇتى مەخسۇس ئاھالىلەرگە كېرەكلىك ئانقان پاختا ۋە تور پاختا ئىشلەپچىقىرىدىغان زاۋۇت. قۇرۇلۇش كۆلىمى 21 مىڭ كۋادرات مېتىر بولۇپ، 100 دانە مەخسۇس تور پاختا ئىشلەپچىقىرىشقا

ئىشلىتىلمەيدىغان ئۇسكۇنىسى، 77 نەپەر ئىشچى - خىزمەتچىسى بار. بۇ زاۋۇت 1956 - يىلى قۇرۇلغان. ئەسلىدە ئۇرۇمچى شەھەرلىك يۇمىن پاختا ئېتىش زاۋۇتى دەپ ئاتىلاتتى. ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئۇرۇمچى شەھەرلىك پاختا توقۇلما بۇيۇملار شىركىتى ۋە ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1971 - يىلى ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. زاۋۇت قۇرۇلغان 30 نەچچە يىلدىن بۇيان، ئۇسكۇنىلەرنى يېڭىلاش ئارقىلىق، مەھسۇلات سۈپىتى دۆلەت ئۆلچىمىگە يېتىپ، شەھەرلىك ئىستېمالچىلار جەمئىيىتى تەرىپىدىن ئەڭ قارشى ئېلىنىدىغان ۋە «ئىشەنچىلىك» مەھسۇلات دېگەن نامغا، شەھەر دەرىجىلىك يېڭى مەھسۇلات مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. ئاساسلىق مەھسۇلاتلىرى تور پاختا، ئاتقان پاختىدىن ئىبارەت. يىللىق ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى 600 تونىا، مەھسۇلات قىممىتى 1 مىليون 200 مىڭ يۈەن. مۇقىم مۇلكى 2 مىليون 500 مىڭ يۈەن، كۆچمە مەبلىغى 100 مىڭ يۈەن بولۇپ، يىلىغا دۆلەتكە 100 مىڭ يۈەن پايدا. باج تاپشۇرىدۇ.

9. كورلا شەھەرلىك پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ يېڭىشەھەر پاختا زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت 1982 - يىلى قۇرۇلغان. يەر كۆلىمى 28 مىڭ كۋادرات مېتىر بولۇپ، 55 نەپەر ئىشچى-خىزمەتچىسى بار. ئاساسلىق ئۇسكۇنىلىرىدىن: بىر دانە 200 تونلىق سۈيۇقلۇق بېسىم ئارقىلىق پاختا تايلاش ماشىنىسى، 40 دانە 32 سۇغلۇق چىغىرىق ماشىنىسى بار. يىلىغا 1700 تونا پاختا پىششىقلىيالايدۇ. مەھسۇلات سۈپىتىنىڭ لاياقەتلىك بولۇش نىسبىتى 98% كە يەتتى. مەھسۇلاتى دۆلەت ئىچىدە سېتىلغاندىن باشقا، يەنە ياپونىيە ۋە شياڭگاڭلارغا سېتىلىدۇ. يىللىق سېتىش سوممىسى 4 مىليون 560 مىڭ يۈەنگە، مەھسۇلات قىممىتى 3 مىليون 946 مىڭ يۈەنگە، ئىشقا ئاشۇرغان پايدا - بېجى 298 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

10. بايىنغولىن ئوبلاستلىق پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ پىششىقلاش زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت 50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا قۇرۇلغان. يەر كۆلىمى 18 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدۇ. ئاساسلىق ئۇسكۇنىلىرىدىن بىر دانە 604 تېپلىق چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، بىر دانە پاختا تايلاش ماشىنىسى، بىر دانە سەلىيارکا ماتورى، 11 ئېغىز ئۆيى بار. بۇ زاۋۇت 1958 - يىلى ئۆلايەتلىك سودا ئىدارىسىغا قارايتتى. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1976 - يىلى يەنە ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پاختا - چىگە شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى.

1985 - يىلى ئىشچى - خىزمەتچىسى 24كە يەتتى، يەر كۆلىمى 43 مىڭ 890 كۋادرات مېتىرغا، قۇرۇلۇش كۆلىمى 26 مىڭ 640 كۋادرات مېتىرغا كېڭەيدى. يىلىغا 294 تونا ئۈزۈن تالالىق پاختا، 159 تونا ئىنچىكە تالالىق پاختا پىششىقلاپ چىقىرىدۇ. سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 2 مىليون 270 مىڭ يۈەنگە، مەھسۇلات سېتىش سوممىسى 2 مىليون 230 مىڭ يۈەنگە، ئىشقا ئاشۇرغان پايدىسى 100 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

11. ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئىككىلەمچى كاۋچۇك زاۋۇتى

بۇ زاۋۇت ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتىگە قارايدۇ. 1971 - يىلى كونا كاۋچۇك، سۆڭەك يىغىۋېلىش پونكىتىدا ئىككىلەمچى كاۋچۇك سېخى قۇرۇلۇپ، يەرلىك ئۇسۇلدا كاۋچۇك مەھسۇلاتلىرى سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىلدى. 1977 - يىل 2- ئايدا شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تەستىقى بىلەن، ئىككىلەمچى كاۋچۇك زاۋۇتى رەسمىي

قۇرۇلۇپ، شىركەتكە قاراشلىق كاۋچۇك تىجارەت ئورنىنىڭ باشقۇرۇشىغا تەۋە بولدى. تېخنىكا ئۆزگەرتىش، ئۈسكۈنىلەرنى يېڭىلاش، تەكرار سىناق قىلىش ئارقىلىق بۇ زاۋۇت 1978 - يىلى رەسمىي ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. ئاساسلىقى تاختا رېزىنكە، رېزىنكە شايبا، رېزىنكە تۇرۇبا، ھىملىگۈچى رېزىنكە ۋە 20 خىلدىن ئارتۇق 100 گە يېقىن رەزمىلىك ئايال چەمى ئىشلەپچىقىرىدۇ. 1980 - يىلى سىناق تەرىقىسىدە ماي قەغەز ۋە مېۋە قاچىلاش ساندۇقى ھەمدە كىسلاروت باكىنى ئاسراش ھالقىسى ئىشلەپچىقارىدى. 1982 - يىلى سىناق تەرىقىسىدە سۈلياۋ دانچىلىرىنى ئىشلەپچىقارىدى. بۇ زاۋۇتتا 160 نەپەر ئىشچى - خىزمەتچى بار. مۇقىم مۇلكى 2 مىليون 500 مىڭ يۈەن، كۆچمە مەبلىغى 1 مىليون 400 مىڭ يۈەن، يىللىق مەھسۇلات قىممىتى 3 مىليون يۈەن، يىللىق پايدىسى 100 مىڭ يۈەن.

12. شىنجاڭ پاختا - چىگە ماشىنىسازلىق زاۋۇتى

بۇ زاۋۇتنىڭ يىر كۆلىمى 60 مىڭ كۋادرات مېتىر، قۇرۇلۇش كۆلىمى 7000 كۋادرات مېتىر كېلىدۇ. بۇ زاۋۇت ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ پاختا - چىگە شىركىتىگە قاراشلىق پىششىقلاش كارخانىسى، شۇنداقلا ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا - چىگە ماشىنا - ئۈسكۈنىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىدىغان بىردىنبىر كەسىپىي زاۋۇت. بۇ زاۋۇت 1971 - يىلى يېڭى قۇرۇلغاندا، پەقەت بىر قىسىم ئاددىي پاختا ماشىنا زاپچاسلىرىنى ئىشلەپچىقىراتتى. 1978 - يىلدىن كېيىن، شىركەت تەدرىجىي ھالدا ئۈسكۈنىلىرىنى يېڭىلاپ، تېخنىكا ئۆزگەرتىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارىنى ئۈزلۈكسىز ئۆستۈردى. زاۋۇتتا ياساش، قۇيمىچىلىق، قوراشتۇرۇش- سەپلەش، بازغانلاش، كەپشەرلەش، سىلىسارلىق، يارەمچى قاتارلىق 6 سېخ تەسىس قىلىندى. بۇ زاۋۇت ئاساسلىقى چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، تىۋىت ئايرىش ماشىنىسى، چىغىرىق ماشىنىسى، تايلاش ماشىنىسى قاتارلىق ماشىنا - زاپچاسلارنى ئىشلەپچىقىرىدۇ. مەھسۇلاتى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى 11 ۋىلايەت، ئوبلاستتىكى 200دىن ئارتۇق پاختا زاۋۇتىغا سېتىلىدۇ. خېرىدارلارنى تۇرلۇك تېخنىكا مەسلىھەتى بىلەن ۋە ئۈسكۈنىلەرنى قوراشتۇرۇش، رېمونت قىلىش مۇلازىمىتى بىلەن تەمىنلەيدۇ. بۇ زاۋۇتنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىسى 120، مۇقىم مۇلكى 4 مىليون يۈەن، يىللىق مەھسۇلات قىممىتى 1 مىليون يۈەن.

سەككىزىنچى قىسىم

تىرانسپورت، ئامبارداش ساقلاش ۋە ئۇلاپ توشۇش

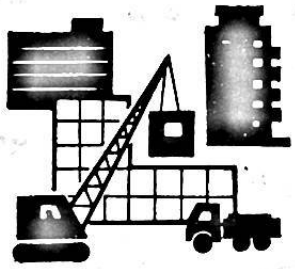

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ترانسپورت، ئامبارداش ساقلاش، ئۇلاپ توشۇش خىزمىتى ئاساسلىقى كەسىپىي تىجارەت ئۇچۇن مۇلازىمەت قىلىدىغان، تاۋار ئوبوروتىنى تەشكىللەيدىغان مۇھىم ھالقا. 50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا، كەسىپىي ئىشلارنىڭ ئۇزلۇكسىز تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، تەدرىجىي ئاپتوموبىل سېتىۋېلىنىپ، ئاپتوموبىل ئەترىتى قۇرۇلدى. ئامبار، لاپاس، يۈك مەيدانى، يۆتكەپ توشۇش ئاپپاراتى قۇرۇلدى. 1985 - يىلغا قەدەر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدا يۈك ئاپتوموبىلى 1510غا، ئامبار 500 مىڭ كۋادرات مېتىرغا، لاپاس 175 مىڭ كۋادرات مېتىرغا، مال مەيدانى 1 مىليون 239 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتتى. 1985 - يىلى يۆتكەپ توشۇلغان تاۋار 175 مىڭ تونناغا يەتتى.

I باب

ترانسپورت، ئامبارداش ساقلاش

1§ . ترانسپورت ئەھۋالى

شىنجاڭنىڭ يەر كۆلىمى كەڭ، ترانسپورت لىنىيىسى ئۇزۇن. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن خوتەن ۋىلايىتى نىيە ناھىيىسىنىڭ ترانسپورت مۇساپىسى 2277 كىلومېتىر كېلىدۇ، ئاپتونوم رايون بويىچە ماددىي ئەشيانى مەركەزلەشتۈرۈش ۋە تارقىتىش مەركىزى بولغان ئۈرۈمچى، داخىلەن بىلەن بولغان ئارىلىقى 1400 كىلومېتىردىن يۇقىرى ناھىيە 18گە يېتىدۇ. ماددىي ئەشيانى ئاپتونوم رايونىنىڭ سىرتىغا توشۇش ۋە ئاپتونوم رايونغا يۆتكەپ كېلىش ئۇچۇن چۇڭ - جەزىرە، قۇملۇقتىن، دۇنياغا مەشھۇر «ئوت يۇرتى» ۋە يىل بويى مۇز قاپلاپ تۇرىدىغان داۋاندىن ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ. ترانسپورت شارائىتى ئىنتايىن جاپالىق.

1. تاشيول ترانسپورتى

1952 - يىلى ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىدا ئاپتوموبىل ئەترىتى قۇرۇلۇپ، ئاپتوموبىل يىلدىن يىلغا تەدرىجىي كۆپەيىشكە باشلىدى، 1965 - يىلغىچە ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ كۆپىنچىسىدە ئاپتوموبىل بار بولدى. 50 - يىللاردا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا تاۋار ۋە ماددىي ئەشيانى توشۇش ئىشى ① ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىش؛ ② ئاپتونوم رايونىنىڭ سىرتىغا يۆتكەش؛ ③ ئۈرۈمچىدىن پۈتۈن شىنجاڭغا يۆتكەش؛ ④ ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەردىن ئۈرۈمچىگە يۆتكەپ كېلىشتىن ئىبارەت 4 لىنىيە بويىچە بولدى. 1955 - يىلى ئىستاتىستىكا قىلىنىشچە يىللىق يۈك توشۇش مىقدارى 9000 تونىا بولغان، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايونىنىڭ سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگىنى 3000 تونىا، ئاپتونوم رايونىنىڭ سىرتىغا يۆتكەلگىنى 1900 تونىا، ئۈرۈمچىدىن ھەرقايسى ۋىلايەتلەرگە يۆتكەلگىنى 1800 تونىا، ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىن ئۈرۈمچىگە يۆتكەپ كېلىنگەن يەرلىك مەھسۇلات،

قۇرۇق مېۋە قاتارلىق يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى 2300 تونىنا بولدى، ئاپتونوم رايونلىق سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن ماددىي ئەشيا پۈتۈن يىللىق توشۇش مىقدارىنىڭ %3.33نى، ئاپتونوم رايونلىق سىرتىغا يۆتكەلگەن ماددىي ئەشيا %1.21نى، ئاپتونوم رايوندىن تۆۋەنگە ۋە تۆۋەندىن يۇقىرىغا يۆتكەلگەن ماددىي ئەشيا توشۇش مىقدارىنىڭ %45.6نى ئىگىلىدى.

60 - يىللاردا جەنۇبىنىڭ پاختىسىنى شىمالغا يۆتكەش، شەرقنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇتىنى غەربكە يۆتكەشتەك تاۋار يۆنىلىشى شەكىللىنىپ، يىلدا جەنۇبىي شىنجاڭدىن توشۇشقا تېگىشلىك پاختا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 46 مىڭ 600 توننىغا يەتتى. ئاپتونوم رايونلىق سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىشكە تېگىشلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 118 مىڭ توننىغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە %80ى جەنۇبىي شىنجاڭغا يۆتكەشكە تېگىشلىك بولۇپ، يول ئۇزۇن، ترانسپورت ھەققى ئۇچۇن قوشۇپ بېرىلىدىغان پۇل كۆپ بولغاچقا، زىيان كۆپ بولدى. 1961-يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇرپان پويىز ئىستانسىسى ۋە ئۇرۇمچىدە سېتىۋېلىش، تەمىنلەش پونكىتى قۇرۇپ، جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭ رايونلىرىغا تاۋار يۆتكەپ بېرىش ۋە ئۇ جايلاردىن تاۋار يۆتكەپ كېلىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 1964 - يىلى توشۇلغان يۈك مىقدارى كۆپەيىپ 135 مىڭ توننىغا يەتتى. 1967 - يىلى ئاپتوموبىل ئاز، يۈك كۆپ بولغاچقا، داخىيەندىكى 11 مىڭ تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت توشۇلماي ېپسىلىپ قالدى.

70 - يىللاردا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا ترانسپورت ئىقتىدارى 1963 - يىلدىكىگە قارىغاندا، 2.9 ھەسسە ئاشتى، شۇ مەزگىلدە توشۇلغان خىمىيىۋى ئوغۇت 320 مىڭ توننىغا يېتىپ، 1963-يىلدىكىدىن 2.45 ھەسسە ئاشتى، ترانسپورت كۈچى يەنىلا يېتىشمىدى. كۆپلەپ توشۇلىدىغان تاۋارلاردىن خىمىيىۋى ئوغۇت، پاختىدىن باشقا يەنە تاۋۇز، قوغۇن، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى، قومۇچ، تۇز، سۆڭەك كۆپەيتىلدى. ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كۆپىنچىسىدە پەقەت بىرلا ئاپتوموبىل بولغاچقا، ئېھتىياجنى قامدىيالمىدى.

80 - يىللاردا توشۇش كۈچى 39 مىڭ 720 توننىغا يېتىپ، كۆرۈنەرلىك ياخشىلانغان بولسىمۇ، لېكىن ئاپتونوم رايوندا «ئۇچنى بىر تۇتاش» باشقۇرۇش (ئاپتونوم رايون بويىچە ترانسپورت پىلانىنى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش، بىر تۇتاش يۆتكەش، توشۇش باھاسىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش) يولغا قويۇلدى. ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ترانسپورت پىلانىنى قاتناش سىستېمىسى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇردى.

2. قىسقا مۇساپىلىق ترانسپورت

1954 - يىلى تەمىنات - سودا سىستېمىسىدا تۆمۈر، ياغاچ ۋە رېزىنكە چاقلىق چوك ھارۋا 245كە، تۆگە 261 تۇياقلا، ئات 500 تۇياقلا، ئېشەك 121 تۇياقلا يەتتى. 1956 - يىلى چوك ھارۋا 600 نەچچىگە يەتتى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىن ئۇلاغ كۆچى ئارقىلىق توشۇشنى تەلەپ قىلغاندىن باشقا، توشۇش كۈچى يېتەرلىك بولمىغان جايلاردىن ترانسپورت ئورۇنلىرىغا قىسقا مۇساپىلىق توشۇش پىلانىنى يوللاپ، مەسلىنى تاشيول ترانسپورتى ئارقىلىق ھەل قىلىشنى تەلەپ قىلدى. قىسقا مۇساپىلىق توشۇشتا ئارىلىق قىسقا، يول ناچار، بىرلا تەرەپكە توشۇش كۆپ، زىيان ئېغىر بولغاچقا، بۇ ئىشنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئاپتوموبىل ترانسپورتى ئارقىلىق ئورۇنداشقا توغرا كەلدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون يېزىلارغا قارىتىلغان قىسقا مۇساپىلىق توشۇش ھەققىنى ئۆستۈرۈپ، ئۆستۈرۈش نىسبىتىنى غول لىنىيىدە توشۇش ھەققىنىڭ %50دىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكنى بېكىتتى.

1975 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دېھقانلارنىڭ پاختا سېتىشىغا قولايلىق يارىتىش ئۈچۈن، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى نۆۋەتلىق پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدا ۋاقىتلىق پاختا سېتىۋېلىش نۆۋەتنىسىدىن 200نى قۇردى، بۇنىڭ بىلەن قىسقا مۇساپىلىق توشۇش مىقدارى كۆپەيگەنلىكتىن، ش ئۇ ئا ر

تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى بىۋاستە قاراشلىق ھەرقايسى ئورۇنلاردىن پاختا سېتىۋېلىش مەزگىلىدە، ئاپتوموبىللىرىنى قىسقا مۇساپىلىق توشۇشقا يارەملىشىشكە سەپەرۋەر قىلىدى. ھەر يىلى 3 ـ 4 ئاي مۇشۇنداق قىلىش تۈزۈملىشىپ قالدى.

1980 ـ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدا قىسقا مۇساپىلىق توشۇشقا ئىشلىتىلىدىغان ئاپتوموبىلدىن 627سى بولۇپ، 784 يۈك توشۇش ئاپتوموبىلىنىڭ 79.9% نى ئىگىلىدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر ئىقتىساد كومىتېتى ناھىيە بازىرىدىن يېزىلارغا بارىدىغان يول 20 كىلومېتىردىن ئېشىپ كەتسە، خىمىيىۋى ئوغۇت توشۇشنى ش ئۇ ئا ر ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ئۈستىگە ئالىدۇ، دەپ قارار قىلدى. 1981 ـ يىلدىن باشلاپ مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپىراتىپى شىنجاڭتەمىنات-سودا كوپىراتىپىغا خىمىيىۋى ئوغۇت توشۇش ھەققى ئۈچۈن يىلدا 40 مىليون يۈەن قوشۇپ بەردى

تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ قىسقا مۇساپىلىق توشۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 8 — 1 بىرلىكى: 10 مىڭ تونىا

يىللار	قىسقا مۇساپىلىق توشۇش مىقدارى	يىللار	قىسقا مۇساپىلىق توشۇش مىقدارى
1977	1.9	1983	7
1980	3.5	1984	5.3
1981	3.3	1985	ئىستاتىستىكا قىلىنمايدىغان بولدى
1982	5.1		

3. تۆمۈر يول ترانسپورتى

1959 ـ يىلى لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولى شىنجاڭغا تۇتاشتۇرۇلغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپىراتىپى شىنجاڭغا كىرگۈزۈلىدىغان ۋە شىنجاڭدىن چىقىرىلىدىغان ماددىي ئەشيانى توشۇشنى تۆمۈر يول مىنىستىرلىكىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە پويىز پىلانى ئىلتىماسى سۇنۇش ئارقىلىق ئورۇنلاشتۇردى. 1963-يىلى ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات ـ سودا سىستېمىسى تۆمۈر يول ئارقىلىق شىنجاڭدىن 17 مىڭ تونىا ماددىي ئەشيانى سىرتقا يۆتكىدى، بۇ، ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات ـ سودا سىستېمىسىنىڭ 92 مىڭ تونىلىق ئومۇمىي توشۇش مىقدارىنىڭ 18.4% نى ئىگىلىدى. 1964 ـ يىلى 37 مىڭ تونىغا يېتىپ، ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات-سودا سىستېمىسىنىڭ ئومۇمىي توشۇش مىقدارىنىڭ 28% نى ئىگىلىدى (بۇنىڭ ئىچىدە پاختا 8500 تونىا، يەرلىك مەھسۇلات 12 مىڭ تونىا، يېڭى، تىرىك ۋە ئاسان بۇزۇلۇپ كېتىدىغان ماددىي ئەشيا 7400 تونىا، باشقا ماددىي ئەشيا 9400 تونىا). 1978 ـ يىلى شىنجاڭدىن سىرتقا يۆتكەلگەن ماددىي ئەشيا 80 مىڭ 500 تونىغا، ۋاگون ئومۇمىي سانى 2426گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە تېرىلغۇ ئىشلىرىغا ئىشلىتىلىدىغان چارۋا 796 ۋاگون، تاۋۇز ـ قوغۇن 340 ۋاگون، پاختا، يەرلىك مەھسۇلات قاتارلىقلار 1290 ۋاگون. 1979 ـ يىلى تۆمۈر يولغا بولغان چەكلىمە كۆپەيگەنلىكتىن، شاڭخەي، جىنەنگە توشۇلىدىغان پاختا ۋە كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار چەكلىمىگە ئۇچرىدى، ش ئۇ ئا ر كوندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى شىركىتىنىڭ شىنجاڭدىن سىرتقا يۆتكىلىدىغان 2500 تونىا ماددىي ئەشياسى بېسىلىپ قالدى، شۇ يىلى ئىشلىتىلگەن ۋاگون 1725 بولۇپ، 1978 ـ يىلدىكىدىن 701سى ئازىيىپ كەتتى، پاختا، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە قاتارلىقلاردىن 44 مىڭ 800 تونىا يۆتكەلدى. 1981 ـ يىلدىن باشلاپ، ھەر يىلى باھار

بايرىمى ئالدىدا بايراملىق تاۋارلار زەربىدارلىق بىلەن يۆتكىلىپ، شۇ يىلى 164 ۋاگونلۇق 4877 تونىنا بايراملىق تاۋار توشۇلدى. ئاساسلىقى چىلان، ئەبنوس قېقى، خاسبك مېغىزى، تەم تەڭشىگۈچ، سۇپۇرگە، چاق - چۇق بۇيۇملار، بامبۇك - ياغاچ ئۆي جاھازلىرى، شېكەر قومۇچى، مېۋە - چېۋە، پوجاڭزا، توڭلىتىلغان توخۇ گۆشى، كۆك تاماكا، ئەينەك بۇيۇم قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 1982 - يىلى ۋاگون يەنىلا جىددىي بولدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى 65 مىڭ تونىنا پاختا يۆتكەشنى پىلانلاپ، 1852 ۋاگونغا ئېھتىياجلىق بولغان بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە 1460 ۋاگون تەستىقلاندى، ئەمەلىيلەشكەن ۋاگوندىن يەنە 1050ى كېمەيتىپ، ئاران 36 مىڭ 600 تونىنا پاختا يۆتكىلىپ، پىلاننىڭ %56نى ئىگىلىدى. 1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر مېۋە - چېۋە شىركىتى 21 مىڭ 500 تونىنا قوغۇن - تاۋۇز تەييارلاپ بېيجىڭ، شاڭخەي، گۇاڭجۇ، تيەنجىن قاتارلىق جايلارغا ساتماقچى بولۇپ، 400 ۋاگون ئىشلىتىش ھەققىدە ئىلتىماس سۇنغان بولسىمۇ ئەمەلىيەتتە 305 ۋاگون تەقسىم قىلىنىپ، 15 مىڭ تونىنا قوغۇن - تاۋۇز توشۇلدى، ۋاگون قىس بولغاچقا، تاۋۇز، قوغۇنلار ۋوگزال سۇپىسىدا ئۇزۇن تۇرۇپ قالغانلىقتىن، %40ى سېسىپ كەتتى. 1985 - يىلغا قەدەر ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېڭىدىن ياسىغان تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى 8گە، ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 6380 مېتىرغا يەتتى.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسىنى ئىستاتىستىكىلاش جەدۋىلى

جەدۋەل: 8 — 2 بىرلىكى: مېتىر

تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسىنىڭ نامى	ئۇزۇنلۇقى	ياسالغان يىلى
تۇرپان، داخبىەن تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى	1100	1963
ئۈرۈمچى مېۋە - چېۋە تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى	400	1976
كورلا سېتىۋېلىش پونكىتى تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى	1120	1984
بۇنىڭ ئىچىدە: يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى	(80)	1984
پاختا - چىگە سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى	(380)	1984
ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى	(560)	1984
كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى	(100)	1984
ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزال پاختا - چىگە تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى	3600	1985
ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزال خىمىيۋى ئوغۇت تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسى	160	1981
ئومۇمىي جەمئىي	6380	

§ 2 . پىلان بويىچە باشقۇرۇش

1955 - يىلى ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ترانسپورت پىلانى كومىتېتىنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تاۋار ترانسپورتى پىلانىنى تۈزۈپ چىقتى، پىلان ئۆزى توشۇش ۋە توشۇشنى ھاۋالە قىلىشتىن ئىبارەت 2 خىلغا بۆلۈندى. توشۇشنى ھاۋالە قىلىش پىلانىنى ترانسپورت پىلانى كومىتېتى تەستىقلىغاندىن كېيىن، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ترانسپورت تارماقلىرى توشۇشنى ئورۇنلاشتۇردى. ئۆزى توشۇش پىلانىنى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسى ئۆزى ئورۇنلاشتۇردى. 1957- يىلى لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولى غەربكە ئۇزارتىلىپ ئاپتوموبىل بىلەن توشۇش ئارىلىقى قىسقارتىلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 85 ئاپتوموبىلى 19 مىڭ توننا تاۋارنى ئۆزى توشۇدى. كوپىراتىپ ئىدارىسى ھەرقايسى سىستېمىلاردىن ئۆزىنىڭ يۈكىنى ئۆزى توشۇش، توشۇش كۈچى يېتىشمىگەندە ئاندىن توشۇشنى ھاۋالە قىلىش پىلانىنى سۈنۈشنى تەلەپ قىلدى.

1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى ش ئۇ ئا ر ترانسپورت پىلانى كومىتېتىنىڭ «ترانسپورت پىلانىنى ۋاقىتلىق يولغا قويۇش چارىسى»نى تەستىقلاپ تارقاتتى، ئۇنىڭ مەركىزىي مەزمۇنى «توشۇش كۈچىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، يۈك مەنبەسىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش، بىر تۇتاش پىلانلاش»تىن ئىبارەت بولدى. 1964 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: 1. ماددىي ئەشيالارنى ئاساسلىق باشقۇرغۇچى تارماقلار جايلارنىڭ يۇقىرىغا ۋە تۆۋەنگە يۆتكەيدىغان ماددىي ئەشيالارنى توشۇش پىلانىنى تۈزۈپ چىقىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ساقلاش - توشۇش باشقارمىسىغا يوللايدۇ، بۇ باشقارما ئۇنى جەملىگەندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر ترانسپورت پىلانى كومىتېتىغا يوللايدۇ؛ 2. جايلارنىڭ ترانسپورت پىلانىدىكى ھاۋالە بويىچە توشۇلىدىغان يۈكنى ش ئۇ ئا ر ترانسپورت پىلانى كومىتېتىنىڭ ھەر ئايدا چۈشۈرۈپ بەرگەن پىلانى بويىچە، توشۇشنى ئۈستىگە ئالغان ئورۇن توشۇيدۇ، ئۆزى توشۇيدىغان يۈكنى ش ئۇ ئا ر ترانسپورت پىلانى كومىتېتىغا تەستىقلاتقاندىن كېيىن، ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىش بېجىرىش ئورۇنلىرى ئورۇنلاشتۇرىدۇ؛ 3. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسى ئۆز ئاپتوموبىللىرى بىلەن غول لىنىيىدىكى ئۈزۈن يوللۇق ترانسپورتنى ئۈستىگە ئالماقچى بولسا، توشۇش پىلانىنى ئورۇنلاشتۇرغاندا، بىر تۇتاش يۇقىرىغا يوللاشقا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ھەر ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت باشقارمىسىغا ئۆز پىلانىنى مەلۇم قىلىدۇ.

1976 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ ترانسپورت پىلانىنى ش ئۇ ئا ر ترانسپورت قوماندانلىق شتابى تەڭپۇڭلاشتۇردى، ش ئۇ ئا ر مالىيە - سودا ئىشخانىسى ئۇنىڭ ئىجرا قىلىنىشىغا نازارەتچىلىك قىلدى. شۇ يىلى توشۇش مىقدارى 32 مىڭ توننا بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۆزى توشىغىنى 17 مىڭ توننا بولۇپ، شۇ يىلقى تەمىنات - سودا ماددىي ئەشيالىرىنىڭ ئومۇمىي توشۇش مىقدارىنىڭ 53%نى ئىگىلىدى. توشۇلغان خىمىيىۋى ئوغۇت 18 مىڭ 300 توننا، دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان چارۋا 7400 توننا، يەرلىك مەھسۇلات، قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋىلەر 6000 توننىغا يەتتى، ھەر ئايلىق ترانسپورت ئۈچۈن 260 ئاپتوموبىل ئېھتىياجلىق بولدى، بۇنىڭ ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ترانسپورت شىركىتى 108 ئاپتوموبىل ئورۇنلاشتۇردى. 1977 — 1978 - يىللىرى خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ توشۇلۇش مىقدارى تېز ئاشتى، ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىلىرىنىڭ ئۆز ئالدىغا توشۇش مىقدارى 1976 - يىلدىكى 53%تىن 25% — 29%كە چۈشۈپ قالدى. 1979 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر قاتناش ئىدارىسى: «ئاپتونوم رايوننىڭ يۇقىرىغا ۋە تۆۋەنگە يۆتكەيدىغان ھەرخىل ماددىي ئەشيالىرى ۋە جايلار

رايون هالقىپ توشۇيدىغان ماددىي ئەشيالارنى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەر ۋە ش ئو ئا ر ماددىي ئەشيالارنى ئاساسلىق باشقۇرۇش ئىدارىسى ش ئو ئا ر قاتناش ئىدارىسىنىڭ تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا يوللايدۇ، ش ئو ئا ر قاتناش ئىدارىسى 20 كۈنگىچە ئونئوبرسال تەڭپۇڭلاشتۇرغاندىن كېيىن، ش ئو ئا ر ئىقتىساد كومىتېتىغا تەستىقلىتىپ ئىجرا قىلىشقا چۈشۈرىدۇ» دەپ بەلگىلىدى.

1980 - يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايوندا تراڭسپورت كۆچى ئېشىندى، ئاپتوموبىل كۆپ، يۈك ئاز بولغاچقا، شىمالىي شىنجاڭدا خىمىيىۋى ئوغۇتنى پىلانسىز هالدا تالىشىپ توشۇش، جەنۇبىي شىنجاڭدا پاختىنى پىلانسىز هالدا تالىشىپ توشۇش ئەھۋالى كۆرۈلدى، بۇنىڭ بىلەن نۇرغۇنلىغان پاختا ئۇرۇمچى ياكى داخىيەنگە توشۇپ كېلىنىپ، پاختا ئېغىر دەرىجىدە ئامباردا بېسىلىپ قالدى. 1981 - يىلى ش ئو ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ تاشيول تراڭسپورتى بازىرىنى باشقۇرۇش چارىسى»نى تۈزۈپ چىقىپ «ئاپتونوم رايون يۇقىرىغا ياكى تۆۋەنگە يۆتكەيدىغان ياكى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەرگە چۈشۈرىدىغان ماددىي ئەشيالارنى، بولۇپمۇ ئاشلىق، خىمىيىۋى ئوغۇت، نېفىت، تۇرلۇك مالالار، يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى، پولات ماتېرىيال، سېمونت، ياغاچ ماتېرىيال، پاختا قاتارلىق كۆپ مىقدارلىق ماددىي ئەشيالارنى توشۇش..... ۋە ھەرقايسى ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەر رايون هالقىپ يۆتكەيدىغان ماددىي ئەشيالارنى توشۇشنى ش ئو ئا ر قاتناش ئىدارىسى بىر تۇتاش تەڭپۇڭلاشتۇرىدۇ، باشقا تارماق ۋە ئورۇنلارنىڭ ئۆز ئالدىغا ئورۇنلاشتۇرۇشىغا يول قويۇلمايدۇ» دەپ بەلگىلىدى. ئۆزىنىڭ يۈكىنى ئۆزى توشۇشنى ئۇزۇن مۇددەت يولغا قويۇپ كەلگەن تەمىنات - سودا سىستېمىسى ئۆزىنىڭ يۈكىنى ئۆزىنىڭ ئاپتوموبىلىرى بىلەن توشۇش ئىقتىدارىغا ئىگە بولسىمۇ، كۆرسەتكۈچنى قاتناش نازارىتى ۋىلايەت، ئوبلاستلارنىڭ تراڭسپورت پىلانىغا كىرگۈزۈپ، ۋەزىپىنى ۋىلايەت، ئوبلاستلارغا چۈشۈرۈپ بەرگەندىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ كۆرسەتكۈچىنى ئەملىيلەشتۈرۈش قىيىن بولدى. قەشقەر ۋىلايىتىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان توشۇش ۋەزىپىسى ۋىلايەتكە چۈشۈرۈپ بېرىلگەن توشۇش ۋەزىپىسىنىڭ ئاران 19% نى، داخىيەن، ئۇرۇمچىدىن قەشقەرگە يۆتكىلىدىغان ماددىي ئەشيا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ماددىي ئەشياسىنىڭ ئاران 10%نى ئىگىلىدى. ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپتوموبىل ئەترەتلىرى تراڭسپورت ئارقىلىق ئۆزىنى قامدىيالمىغانلىقتىن، ش ئو ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن بۆلۈنۈپ چىققان ئورۇنلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. قىسمەن ئورۇنلار پاختىنى يەنىلا قارغۇلارچە تالىشىپ توشىغانلىقتىن، ش ئو ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى پىلانسىز يۆتكەلگەن پاختىغا ھەرەرىجىلىك پاختا - چىگە شىركەتلىرى، 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار كىرا ھەققى تۆلىمەيدۇ، دەپ تەكىتلەشكە مەجبۇر بولدى.

1982 - يىل 6 - ئاينىڭ 17 - كۈنى گوۋۇيۈەن «شەھەر - يېزىلارنىڭ تاۋار ئوبوروتى يوللىرىنى راۋانلاشتۇرۇپ، سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى يېزىغا كۆپلەپ چۈشۈرۈش توغرىسىدا قارار»ىدا ناھىيىلىك كوپېراتىپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار 2 -، 3 - دەرىجىلىك توپ تارقىتىش پونكىتلىرىدىن بۆلۈنۈپ چىققان كىرگۈزمە، شۇ جايدىكى ئىقتىساد كومىتېتى (قاتناش نازارىتى) گە ئۆز ئالدىغا توشۇش پىلانىنى يوللاپ، يول خېتى رەسمىيىتىنى ئۆتىسە بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ تاۋار توشۇش مىقدارى 325 مىڭ تونىنغا يەتتى. ئۆز ئالدىغا توشۇغىنى 106 مىڭ تونىنا بولۇپ، توشۇلغان ئومۇمىي تاۋار مىقدارىنىڭ 33%نى ئىگىلىدى. 1983 - يىلى ش ئو ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا يۈك توشۇش ئىشلىرىنى بەلگىلەش ئىشخانىسى قۇرۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تاۋارلىرى ۋە ماددىي ئەشيالىرىنى توشۇشنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۆز سىستېمىسىدا بار ئاپتوموبىللارنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى. ش ئو ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1979 - يىلدىن بۇيان خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ماددىي ئەشيالىرىنى تۆنجى قېتىم ئۆز ئالدىغا توشۇش پىلانىغا كىرگۈزدى. 1984-

يىلى ئومۇمىي توشۇش مىقدارى 484 مىڭ تونناغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە داخىيەن، ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزالى ئارقىلىق ھەرقايسى جايلارغا يۆتكەلگەن خىسىمىۋى ئوغۇت 377 مىڭ تونناغا؛ كورلا، داخىيەن، ئۇرۇمچى ئارقىلىق يۇقىرىغا يۆتكەلگەن ئىشلەپچىقىرىشقا ئىشلىتىلىدىغان پاختا ۋە زاپاس ساقلىنىدىغان پاختا 38 مىڭ تونناغا، تۆۋەنگە يۆتكەلگەن سانائەت بۇيۇملىرى، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، چاي، توقۇمىچىلىق ماشىنىلىرىنىڭ زاپچاسلىرى، يۇقىرىغا يۆتكەلگەن يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، تاۋۇز، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار 16 مىڭ تونناغا، ۋوگزالدا توشۇلغان ماددىي ئەشيا 53 مىڭ تونناغا يەتتى. شۇ يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان تاشيول تىرانسپورتى يۈكى 116 مىڭ تونا بولۇپ، پىلاندىكى يىللىق توشۇش مىقدارىنىڭ %24نى ئىگىلىدى. تىرانسپورت تارماقلىرى ئارقىلىق توشۇلغان تاۋار ۋە ماددىي ئەشيالار 368 مىڭ تونا بولۇپ، پىلاندىكى توشۇش مىقدارىنىڭ %76نى ئىگىلىدى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا سىستېمىسىنىڭ تاشيول تىرانسپورت پىلانىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەڭپۇڭلاشتۇردى، ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا سىستېمىسىنىڭ ئىچكى قىسمىدا يۈك توشۇش بىرلەشمە تىجارىتى يولغا قويۇلدى، پىلانىنى جىپسىلاشتۇرۇش ئۇچۇن، ۋىلايەتلىك ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ يۈك توشۇش بىرلەشمە تىجارىتى ئىشخانىسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا كورلا، ئۇرۇمچىگە ئادەم ئەۋەتىپ، ئالاقىنى كۇچەيتىپ، ئۇچۇر ئالماشتۇرۇپ، ماددىي ئەشيالارنى ۋاقتىدا ئاپتوموبىلغا بېسىشقا كاپالەتلىك قىلىپ، يۈك كۇتۇپ تۇرۇش ۋاقتىنى قىسقارتتى. شۇ يىلى پاختا - چىگە شىركىتى، داخىيەن، ئۇرۇمچى پاختا - چىگە 2 - دەرىجىلىك پونكىتى قاتارلىق ئورۇنلار پاختىنى ئۆز ئالدىغا توشۇش ئىشلىرىنى باشقۇرۇشنى كۇچەيتىش ئۇچۇن، پاختا توشۇشنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەڭپۇڭلاشتۇرىدىغانلىقىنى بېكىتتى. توشۇش نىسبىتى: ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا قاراشلىق ئورۇنلارغا %40، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا %20، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا %40 قىلىپ تەقسىملەپ بېرىلدى. داخىيەن، ئۇرۇمچى پاختا - چىگە 2 - دەرىجىلىك پونكىتى تىرانسپورت گۇۋاھنامىسىنى باستۇرۇپ ھەر قايسى توشۇغۇچى ئورۇنلارغا تارقاتتى، مۇددەت ئىچىدە توشۇپ كېلىنمىسە، 2 - دەرىجىلىك پونكىت يۇكنى تاپشۇرۇپ ئېلىش، كىرا ھەققى بېرىشنى رەت قىلدى، زىيانىنى توشىغۇچى ئورۇن ئۆزى ئۇستىگە ئالدى. 1976 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق تاشيول تىرانسپورت مىقدارى 186 مىڭ 300 تونا بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆز ئالدىغا توشۇغىنى 53 مىڭ 300 تونا بولۇپ، شۇ يىللىق توشۇش مىقدارىنىڭ %28.6نى ئىگىلىدى. سىستېما سىرتىدىكى ئورۇنلارغا ھاۋالە قىلىپ توشۇلغان يۈك 133 مىڭ تونا بولۇپ، شۇ يىللىق توشۇش مىقدارىنىڭ %71.4نى ئىگىلىدى.

1976 — 1985 - يىللىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ تاشيول تىرانسپورت مىقدارىنى ئىستاتىستىكىلاش جەدۋىلى

جەدۋەل: 8 — 3 بىرلىكى: 10 مىڭ تونا

يىللار	جەمئىي	توشۇش مىقدارى				بۇنىڭ ئىچىدىكى ئاساسلىق تاۋارلارنىڭ توشۇلۇش مىقدارى				
		ئۆزى توشۇغان قىسمى		ھاۋالە قىلىپ توشۇلغىنى		خىمىيىۋى ئوغۇت	پاختا	كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى	قوغۇن - تاۋۇز	كاملاپ قالغانلىقتىن توشۇلغىنى
		توشۇش مىقدارى	نىسبىتى %	توشۇش مىقدارى	نىسبىتى %					
1976	3.2	1.7	53	1.5	47	1.8		0.4	0.1	
1977	3.4	1	29	2.4	71	2.4		0.4	0.1	1.8

		0.4		3.7	75	3.6	25	1.2	4.8	1978
	0.3	0.1		6.4	88	6	12	0.8	6.8	1979
3.5	0.3	0.2	1.5	12.4	82	12	18	2.6	14.6	1980
3.3		0.1	1.5	10.9	70	8.9	30	3.8	12.7	1981
5.1	0.2	0.5	5.3	20.6	67	21.9	33	10.6	32.5	1982
7		0.5	5.9	25.4	67	26.4	33	12.8	39.2	1983
5.3	0.1	1.1	3.8	37.7	76	36.8	24	11.6	48.4	1984
		0.2	1.7	18.6	65	13.5	25	7.2	20.7	1985

3 § . مۇۋاپىق توشۇشنى تەشكىللەش

50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا جەنۇبىي شىنجاڭغا يۆتكىلىدىغان يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ئالدى بىلەن ئۇرۇمچىگە توشۇلۇپ، ئاندىن جەنۇبىي شىنجاڭغا يۆتكىلىدىغان بولغاچقا، تەكرار توشۇش كېلىپ چىققان ئىدى. 1963 - يىلى ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاڭشەننىڭ تاۋارنى ئىقتىسادىي رايونلار بويىچە ئوبوروت قىلىش تەجرىبىسىنى يولغا قويۇپ، 46 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپتا رايون ھالقىپ مال كىرگۈزۈش تەدبىرىنى قوللىنىپ، توشۇش مۇساپىسىنى 2880 كىلومېتىر قىسقارتتى. شۇ يىلى 3 - ئايدا ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ئارىلىقتىكى ھالقىلارنى ئازايتىپ، بۇئاستە يۆتكەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى چىقىرىپ، بۇئاستە ئاپتوموبىل قاتنايدىغان جايلار بۇئاستە يۆتكەشنى قانات يايدۇرۇشى لازىم؛ لىق يۈك ماشىنىلىغان ئاپتوموبىللار ھەرقايسى ناھىيىلەرگە توشۇلىدىغان يۈكنى مەمۇرىي رايونغا ئايرىماي، ئارىلىقتا توختاتماي بىر دەك بۇئاستە توشۇشى كېرەك، دەپ بەلگىلىدى. شۇ يىلى 50 ناھىيىدە خىمىيىۋى ئوغۇتنى بۇئاستە يۆتكەش يولغا قويۇلۇپ، ئۇلاپ توشۇش ئازايتىلىپ، «شۇ جاينىڭ ئۆزىدە ئاپتوموبىل ھەل قىلىپ توشۇش چارىسى» قوللىنىلدى، كۆپ مىقدارلىق تاۋارلارغا قارىتا مال كىرگۈزۈش مۇناسىۋىتىنى سىخىمسى ۋە توشۇش لىنىيىسى خەرىتىسى كۆرسىتىپ بېرىلىپ، سىخىما بويىچە توشۇش، بۇئاستە يۆتكەش يولغا قويۇلدى. 1964 - يىلى ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى داخىيەن 2 - دەرىجىلىك پونكىتىنىڭ ئامبار قۇرۇلۇشىنى كۆچەيتىپ، داخىيەن پونكىتىنىڭ بايىنغولىن، قىزىلسۇ ئوبلاستى، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن ۋىلايەتلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك پونكىتلىرىغا كېرەكلىك ماددىي - ئەشيالارنى سېتىۋېلىشقا تەشكىللەشكە مەسئۇل ئىكەنلىكىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، تەكرار توشۇش ئەھۋالىنى تۈگەتتى. 1965 - يىلى بۇئاستە لىنىيىلىك يۆتكەش خىزمىتى ئومۇمىيۈزلۈك قانات يايدۇرۇلدى، ش ئۈ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى شىنجاڭ بويىچە بۇئاستە يۆتكەش نۇقتىسىدىن 340نى قۇردى، بۇنىڭ ئىچىدە جەنۇبىي شىنجاڭدىكىسى 240، شىمالىي شىنجاڭدىكىسى 100. يېرىم يولدا باشقا ئاپتوموبىلغا يۆتكەپ قاچىلاشنى ئازايتىش ئۈچۈن، بىراقلا ئاخىرقى نۇقتىغا يەتكۈزۈش يولغا قويۇلدى. شۇنىڭدىن ئىتىبارەن بۇگۈرنىڭ يېڭىشەھەر، چېدىر دېگەن جايلىرىدىكى تاۋارلار ئالدى بىلەن ناھىيىگە توشۇپ كەلگەندىن كېيىن، ئاندىن ياندۇرۇپ توشۇش ئەھۋالى تۈگىتىلدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە بۇئاستە يۆتكەش نۇقتىلىرىنىڭ بىر قىسمى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، توشۇشنى ئارقىغا سۈرۈش، خاتا توشۇش، خاتا چۈشۈرۈش ئەھۋالى كۆرۈلۈپ، شىنجاڭ بويىچە 1300 ئاپتوموبىل خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ ئىز - دېرىكى بولماي، ئۇنى تەكشۈرۈپ تېپىش قىيىن بولغانلىقتىن، ئەسلىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى بىلەن ھېساب كىتاب قىلىش شەكلى ناھىيىنى بىرلىك قىلىپ ھېساب كىتاب قىلىشقا ئۆزگەرتىلدى، بۇئاستە يۆتكەش كەسپى ئۆزلىكىدىن ئەمەلدىن قالدى. 1979 - يىلى ئىستاتىستىكا قىلىنىشچە بۇئاستە يۆتكەش

نۇقتىلىرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلغاندىن كېيىن، قاچىلاش - چۈشۈرۈشتىن كېلىپ چىققان زىيان 1 مىليون يۈەندىن ئېشىپ كەتكەن.

1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «تاۋار تراڭسپورتىنى باشقۇرۇش توغرىسىدىكى بىر قانچە بەلگىلىمە» سىدىكى «تاۋار تراڭسپورتىنى ئىقتىسادىي رايونلار بويىچە تەشكىللەپ، مۇڭاپىق تراڭسپورت لىنىيىسىنى تاللاش، . . . . . ئۆز جايىنىڭ تاۋارلىرىنى مۇڭاپىق يۈرۈشتۇرۇش سىخىمىسىنى تاۋارنى ئىشلەپچىقىرىش، توشۇش، سېتىش ئەھۋالىغا قاراپ تۈزۈپ، تاۋارلارنى تەكرار توشۇش، ياندۇرۇپ توشۇش، ئوخشاش لىنىيىدە تەكرار توشۇشتەك نامۇڭاپىق توشۇشتىن ساقلىنىپ، بۇڭاستە يەتكۈزۈش، بۇڭاستە لىنىيىنى تاللاش، ئۆز جايىدىكى زاۋۇتتىن ئۆز جايىدىكى ئامباردىن، ئۆز جايىدىكى ۋوگزالدىن ئېلىش، ئۆز جايىدىكى ئاپتوموبىلغا قاچىلاپ بۇڭاستە توشۇشنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇپ، قاچىلاش، چۈشۈرۈش، ئامباردىن چىقىرىش، ئامبارغا كىرگۈزۈش ھالقىلىرىنى ئازايتىش كېرەك» دېگەن يوليورۇقلارنى ئىزچىللاشتۇردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يۇقىرىقى روھنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، بۇڭاستە يۆتكەش كەسپىنى قايتا يولغا قويۇپ، شۇ جايىدىكى زاۋۇت، پونكىتتىن بۇڭاستە يۆتكەشنى بەلگىلىدى. 1979 - يىلى ئىستاتىستىكا قىلمىشىچە ئاپتونوم رايونىنىڭ سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن تاۋار 224 مىڭ تونىغا يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە بۇڭاستە يۆتكەلگىنى 211 مىڭ 700 تونىا بولۇپ، ئومۇمىي تاۋارنىڭ 94.5% نى ئىگىلىگەن. قۇمۇل ۋىلايىتىدىكى 13 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئىچىدە باركۆلنىڭ شەرقىدىكى كۈيسۇ، قىزىلتاغ، شىرىنزى ۋە ئارا تۈرۈكنىڭ غەربىدىكى 2 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ 2 - دەرىجىلىك پونكىتتىن بۇڭاستە مال كىرگۈزۈپ، بىر يىل ئىچىدە قايتىش يولى مۇساپىسىنى 7477 تونىا/كىلومېتىر قىسقارتتى. يەكەنىڭ نېرىسىغا توشۇلىدىغان ماددىي ئەشيا قەشقەردىن ئەمەس بەلكى بىردەك مارالبېشىدىن بۇڭاستە توشۇلدى ھەمدە كىرا ھەققى بىردەك بۇڭاستە لىنىيە بويىچە ھېساب كىتاب قىلىندى.

1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى بىلەن تراڭسپورت شىركىتى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى خىمىيىۋى ئوغۇت يۆتكەش نۇقتىلىرىنى يېڭىباشتىن تەكشۈرۈپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى نامۇڭاپىق لىنىيىلەرنى تەڭشىدى، تۈرپاندىن ئىلى ۋىلايىتىگە يۆتكىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت ئاپتوموبىل بىلەن ئەمەس، پويىز ئارقىلىق بالغۇنتايغا توشۇلۇپ ئاندىن ئاپتوموبىلغا بېسىلىپ 503 - دۆلەت يولى ئارقىلىق ئىلىدىكى ھەرقايسى جايلارغا يۆتكەلدى. مۇشۇ تۈردىلا توشۇش مۇساپىسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 300 كىلومېتىر قىسقارتىلدى، بىر يىلدا 700 نەچچە مىڭ يۈەن تېجەپ قىلىندى.

§ 4 . ئۆزىمىزدە بار ئاپتوموبىل

1952 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسى 8 ئاپتوموبىل سېتىۋالدى. 1955 - يىلى ئاپتوموبىل كۆپەيمەپ 145كە، 1963 - يىلى 192گە، تونناژى 695 تونىغا يەتتى. 1975 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا يەنە 179 ئاپتوموبىل كۆپەيدى. 1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا 46 ئاپتوموبىل تەقسىم قىلىپ بەردى. بۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا ئاپتوموبىل 518گە، تونناژى 1735 تونىغا يەتتى.

1977 - يىلى دۆلەت پىلان كومىتېتى شىنجاڭدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا تەقسىم قىلىپ بەرگەن 126 ئاپتوموبىل نۇقتىلىق ھالدا جەنۇبىي شىنجاڭغا تەقسىم قىلىپ بېرىلدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئاپتوموبىل 592گە، تونناژى 2075 تونىغا يەتتى.

1978 - يىلدىن 1979 - يىلغىچە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىغا 102 ئاپتوموبىل تەقسىملەپ بەردى. بۇنىڭ ئىچىدىكى 62 ئاپتوموبىل «خەلق سودىسىدا 3كە ئېتىبار بېرىلىدىغان ناھىيە (پايدا، مەيلەغ، باھاغا ئېتىبار بېرىلىدىغان) ۋە يېزائىگىلىك-قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلىرى كۆپ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا بېرىش بەلگىلەنگەن بولغاچقا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپىنىڭ مۇددىئاسىغا ئاساسەن قۇرۇق ئۈزۈم، خاسىك، نەشپۈت، ئالما، قوغۇن، چىلان ئىشلەپچىقىرىش بازىسى بولغان ناھىيىلەرگە تەقسىم قىلىپ بەردى. 1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى يۇك ئاپتوموبىللىرى 1074كە، تونناژى 4009 تونناغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا بىۋاستە قاراشلىق ئورۇنلار (جۈملىدىن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تىرانسپورت شىركىتى) دىكى 285كە، ئۆلىيەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىكى 166گە، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىكى 398گە، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىدىكى 225كە يەتتى. ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىدىكى ئاپتوموبىل ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات-سودا سىستېمىسىدىكى بارلىق ئاپتوموبىللارنىڭ %21نى ئىگىلىدى. شۇ يىللىق سانلىق مەلۇماتتىن قارىغاندا، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ئاپتوموبىللار ئىچىدە بەك كونىراپ كەتكەن، ماي سەرپىياتى بەك كۆپ، يېڭىلاشقا تېگىشلىك ئاپتوموبىل 644 بولۇپ، %60نى ئىگىلىگەن. 1984 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى ۋە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا تەقسىم قىلىپ بەرگەن مال سېتىۋېلىش، مال سېتىش، ترانسپورتتا ئىشلىتىلىدىغان 3 خىل ئىقتىدارلىق ئاپتوموبىل، يۇك ئاپتوموبىلى، ئىككى رەت ئورۇندۇقلۇق ئاپتوموبىل 77 بولۇپ، شۇ يىلى كېرەكسىز بولغان ئاپتوموبىل بىلەن يېڭىدىن كۆپەيگەن ئاپتوموبىل بالانىست بولغان.

1985 - يىلى ھەرەپجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ دۆلەت ئاپتوموبىل بازارلىرىدا ئەركىن ھالدا ئاپتوموبىل سېتىۋېلىشىغا يول قويۇلغاچقا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدا بار ئاپتوموبىل 1537گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە يۇك ئاپتوموبىلى 1493كە، تونناژى 5632 تونناغا يەتتى. ئاپتوموبىل ئەترىتى 39غا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە تىرانسپورت شىركىتى ئاپتوموبىل ئەترىتى 3كە، كەسىپى شىركەت ئاپتوموبىل ئەترىتى 5كە، ئۆلىيەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتوموبىل ئەترىتى 8گە، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتوموبىل ئەترىتى 23كە يەتتى.

1985 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدا بار ئاپتوموبىللارنىڭ ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 8 — 4 بىرلىكى: دانە

سانى / ئورۇنلار	ئومۇمىي سانى	بۇنىڭ ئىچىدە		
		يۇك ئاپتوموبىلى	ماي ئاپتوموبىلى	باشقىلار
ئومۇمىي سانى	1537	1493	3	41
1. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا بىۋاستە قاراشلىق كارخانىلار	319	300	1	18
بۇنىڭ ئىچىدە: ترانسپورت شىركىتى	(208)	(189)	(1)	(18)

2. ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	422	410	1	11
3. ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	471	459	1	11
4. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار	325	324		1

§ 5. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بىۋاسىتە قاراشلىق ترانسپورت

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ترانسپورت شىركىتى پۈتۈن شىنجاڭدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا يۆتكىلىدىغان كۆپ مىقدارلىق ماددىي ئەشيالارنى توشۇپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ترانسپورت تارماقلىرىنىڭ كۆچى يېتىشمەيدىغان تارماق لىنىيەلەرنىڭ ترانسپورت ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 30 نەچچە يىلدىن بۇيان، توشۇلغان ئومۇمىي يۈك مىقدارى 896 مىڭ تونناغا، ئوبوروت قىلغان مال 416 مىليون 936 مىڭ توننا/كىلومېتىرغا، يارىتىلغان پايدا 13 مىليون 658 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

1. ئۆزىمىزدە بار ئاپتوموبىل

1951 - يىل 7 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسى تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى «داداۋجى» ماركىلىق كونا ئاپتوموبىلدىن 1نى سېتىۋالدى، 1952 - يىلى يەنە شىئەن، لەنجۇ، ئۈرۈمچى قاتارلىق جايلاردىن «داداۋجى»، «شوداۋجى» ماركىلىق ئاپتوموبىلدىن 3نى سېتىۋېلىپ، ئاپتوموبىل ئەترىتى تەشكىللىدى. 1953- يىل 1 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتىپ ئىدارىسى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقارمىسى ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى قۇرۇپ، يىل ئاخىرىدا سوۋېت ئىتتىپاقىدىن «زىس 150» تېپلىق 4 تونناىلىق ئاپتوموبىلدىن 15نى سېتىۋالدى. 1954 - يىلى قاتناش مىنىستىرلىكى، دۆلەت تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىرلىشىپ «كوپېراتىپلار ماددىي ئەشيانى ۋاقتىدا يەتكۈزۈپ بېرىشكە كاپالەتلىك قىلىش ئۇچۇن، تىجارەت خاراكتېرلىك ترانسپورتنى مەقسەت قىلماي، ئاپتوموبىل، پاراخوت قاتارلىق ترانسپورت قوراللىرىنى ئۆز ئالدىغا سېتىۋالسا بولىدۇ، قاتناش، ترانسپورت تارماقلىرى ئۇنى چەكلىمەسلىكى كېرەك» دەپ ئۇقتۇرۇش چىقاردى. 1956 - يىلى كوپېراتىپ ئىدارىسى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باشقارمىسىنىڭ ترانسپورت بۆلۈمى ترانسپورت باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلىپ، كونا ئاپتوموبىلدىن 16سى ئىشلىتىشتىن توختىتىلىپ، سوۋېت ئىتتىپاقىدىن «زىس 150» تېپلىق 4 تونناىلىق ئاپتوموبىلدىن 48ى سېتىۋېلىندى. يىل ئاخىرىدا يۈك ئاپتوموبىلى كۆپەيىپ 70كە يەتتى.

1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا ئىدارىسى ئايرىۋېتىلگەندە سابىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىكى 89 ئاپتوموبىل يەنىلا تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قالدۇرۇلدى. 1966 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ترانسپورت شىركىتى دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن «ئازاد» ماركىلىق 4 تونناىلىق ئاپتوموبىلدىن 20نى سېتىۋالدى. 1971 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا ئىدارىسى 2 - قېتىم قوشۇۋېتىلگەندىن كېيىن، سابىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ترانسپورت شىركىتى سودا ئىدارىسىنىڭ 3 - ترانسپورت شىركىتى قىلىپ ئۆزگەرتىلدى، سودا ئىدارىسى 3 - ترانسپورت شىركىتىگە ياپونىيەدە ئىشلەنگەن كونا ئاپتوموبىلدىن 63نى ئاجرىتىپ بەردى (بۇنىڭ ئىچىدە 17 ئاپتوموبىلنى زاپچاسلىرى بۇزۇلۇپ كەتكەنلىكتىن ئىشلەتكىلى بولمىدى). 1975 - يىلى سودا ئىدارىسىنىڭ 3 - ترانسپورت شىركىتى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ترانسپورت شىركىتى قىلىپ ئۆزگەرتىلدى. 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۆزىگە بىۋاستە قاراشلىق ترانسپورت ئاپتوموبىللىرىنى تەدرىجىي ھالدا يېڭىلىدى. 1981 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، 52 دانە كونا، شالغۇت ئاپتوموبىل 2 تۇركۈمگە ئايرىلىپ كېرەكسىز قىلىندى. 1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتوموبىللارنى يېڭىلاشقا 500 مىڭ يۈەن مەبلەغ ئاجراتتى. 1985 - يىلى جەمئىي 95 ئاپتوموبىل يېڭىلىنىپ ئاپتوموبىل ئومۇمىي سانىنىڭ %50نى ئىگىلىدى.

1985 - يىلىغا قەدەر، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ترانسپورت شىركىتى 580 نەچچەئىشچى-خىزمەتچىگە، 189 دانە يۈك ئاپتوموبىلىغا، 3 ئاپتوموبىل ئەترىتىگە، 1 ئاپتوموبىل رېمونت زاۋۇتىغا ئىگە بولۇپ، كەسپىي ترانسپورت كارخانىسىغا ئايلاندى. يۈك ئاپتوموبىللىرى ئىچىدە دۆلىتىمىزدە ئىشلەنگەن «شەرق شامىلى — 140» تىپلىق 5 تونناىلىق ئاپتوموبىل 48گە، «ئازاد — CA10B» تىپلىق 4 تونناىلىق ئاپتوموبىل 20گە، ئىمپورت قىلىنغان 4 تونناىلىق ئاپتوموبىل 92گە، 6 تونناىلىق ئاپتوموبىل 4كە، 8 تونناىلىق ئاپتوموبىل 21گە، 9 تونناىلىق ئاپتوموبىل 4كە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە بېنزىن ماشىنىسى 142، دىزىل ماشىنىسى 47، ئومۇمىي تونناژى 916 تونناغا، 4 تونناىلىق چاتما كوزۇپ 92گە، تونناژى 363 تونناغا يەتتى.

2. ماددىي ئەشيا ۋە توشۇش لىنىيىسى

50 - يىللاردا ئاپتوموبىللارغا جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى ناھىيىلەردىن يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار، پاختا، چىگە، ھەسەل، دورا ماتېرىياللىرى، قۇرۇق ئۆزۈم، كونا، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار بېسىلىپ «خېشى كارىدورى»نى بويلاپ لەنجۇ، شىئەن قاتارلىق جايلارغا توشۇلاتتى، ئاندىن ئىچكىرىدىن تۇرلۇك ماللار، يېمەكلىكلەر، رەخت، دورا، چاي، كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى ۋە دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ تۇرمۇشىغا كېرەكلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى يۆتكەپ كېلىنەتتى. ئاپتونوم رايوندىكى ماددىي ئەشيالارنى توشۇش كۆپ ھاللاردا پەسىل خاراكتېرىنى ئالغان ئىدى. ھەر يىلى ئەتىيازلىق ۋە كۈزلۈك تېرىلغۇ مەزگىللىرىدە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتوموبىل تەشكىللەپ يېزىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارغا خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىسى، يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى، ئۇرۇقلۇق چىگىت قاتارلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى توشىدى. 7 -، 8 - ئايلاردا تۇرپان، پىچاندا ئۆزۈم پىشقان، تاۋۇز، قوغۇنلار كۆپلەپ بازارغا كىرگەن مەزگىللەردە بۇ جايلاردىن ئۇرۇمچىگە توشۇلدى. 8 -، 9 - ئايلاردىكى پاختا سېتىۋېلىشنىڭ ئاۋات مەزگىلىدە يەكەن، قاغىلىق، پوسكام قاتارلىق نۇقتىلىق پاختا ئىشلەپچىقىرىلىدىغان ناھىيىلەرگە ئاپتوموبىل ئەۋەتىلىپ، چىگىتلىك پاختا ئېتىزلاردىن قاچىلىنىپ ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتلىرىغا توشۇلدى.

1956 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى قاراماي نەپتلىكىگە يازدەم بېرىش ئۈچۈن، تەمىنات-سودا كوپىراتىپىدىن 30 ئاپتوموبىل ئاجرىتىپ، 5011 تونىا ماددىي ئەشيانى توشۇپ بېرىشنى قارار قىلدى. شوپۇرلار ئۆزلىرى ئامال تېپىپ، 4 تونناىلىق ئاپتوموبىلغا 12 مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى نەپت ئاققۇزۇش تۇرۇبىلىرىنى ئەپچىللىك بىلەن مۇۋەپپەقىيەتلىك قاچىلاپ، نەپتلىك قوماندانلىق شتابىنىڭ تەقدىرلىشىگە ئېرىشتى. 1957 - يىلى ئاپتونوم رايوندا تاشيول ترانسپورت كۆچى يېتىشمىگەنلىكتىن، شىنجاڭغا يۆتكەپ كېلىنىدىغان نۇرغۇن ماددىي ئەشيالار گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ يۇمېن ماددىي ئەشيالارنى يۆتكەپ توشۇش پونكىتىدا بېسىلىپ قالدى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتوموبىل تەشكىللەپ زەربىدارلىق بىلەن توشۇپ، «بۇاستە يۆتكەش» چارىسىنى قوللىنىپ، تەكرار توشۇش مۇساپىسىنى 286 كىلومېتىر قىسقارتتى. 1962 - يىلى پويىز ئۇرۇمچىگە قاتنىغاندىن كېيىن، ھەرىيلى ئىچكىرىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن قۇرۇق، يېڭى مېۋە - چېۋە، تەم تەڭشىگۈچ، ياغاچ، بامبۇك خادا قاتارلىقلار ئوگزالغا يېتىپ كېلىشى بىلەنلا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

ئاپتوموبىل ئاجرىتىپ زەربىدارلىق بىلەن توشۇدى. مالنى جەنۇبىي ۋوگزالدىن ئايرىم - ئايرىم ھالدا يەرلىك مەھسۇلات ئامبىرى بىلەن مېۋە - چېۋە ئامبىرىغا توشۇدى. 60 - ۋە 70 - يىللاردا، شىنجاڭ بويىچە ناھىيىلىك كوپىراتىپلاردىمۇ ئاپتوموبىل بار بولدى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا بېۋاستە قاراشلىق تىرانسپورت ئورۇنلىرى ئاساسلىقى خىمىيىۋى ئوغۇت، پاختا، تۇرلۇك مال، يەرلىك مەھسۇلات قاتارلىق كۆپ مىقدارلىق ماددىي ئەشيالارنى توشۇدى. يۇكنى ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزال، داخىيەن ئۇلاپ توشۇش پونكىتىدىن قاچىلاپ، جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭنىڭ يېزىلىرىغا يۆتكىدى، ئاندىن ناھىيىلىك كوپىراتىپلار، چېگىت ئايرىش زاۋۇتلىرىدىن پاختا، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى قاچىلاپ ئۇرۇمچى ۋە داخىيەندىكى ماددىي ئەشيالارنى ئۇلاپ توشۇش پونكىتلىرىغا توشىدى.

1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تىرانسپورت شىركىتى بەلگىلەش ئىشلىرىنى ئۆز ئالدىغا باشقۇردى. ئاپتوموبىللار يىلمۇ يىل يېڭىلاندى، توشۇش مىقدارى مۇناسىپ ھالدا كۆپەيدى. يىللىق توشۇش مىقدارى 27 مىڭ تونناغا، يۈك ئوبوروت مىقدارى 19 مىليون 239 مىڭ توننا/كىلومېتىرغا يەتتى، 1985 - يىلغا كەلگەندە، يىللىق توشۇش مىقدارى 34 مىڭ تونناغا، يۈك ئوبوروت مىقدارى 31 مىليون 438 مىڭ تونا/كىلومېتىرغا يەتتى.

3. ئاپتوموبىللارنى باشقۇرۇش

1) تېخنىكىلىق باشقۇرۇش

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا بېۋاستە قاراشلىق ئورۇنلارنىڭ ئاپتوموبىللىرى كەسىپىي ئىشلار ئۈچۈن خىزمەت قىلغاندىن باشقا، يەنە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەقسىم قىلىپ بەرگەن ۋاقتىلىق زەربىدارلىق ۋەزىپىلىرىنىمۇ ئۈستىگە ئالدى. ئاپتوموبىللار ئۇزۇن مۇددەت ئاشۇرۇپ ئىشلەپ يولى ناچار رايونلاردا قاتناپ يۈرۈپ ۋاقتىدا رېمونت قىلىنمىغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاپتوموبىل زاپچاسلىرى بىر مەھەل كەم بولۇپ كەتكەنلىكى، رېمونت قىلىش تېخنىكىسى قالاق بولۇپ، ئاپتوموبىل ئېھتىياجىدىن - يىلغا ناچارلاپ كەتكەنلىكتىن، رېمونتقا چۈشكەن ئاپتوموبىل قاتناۋاتقان ئاپتوموبىلدىن ئېشىپ كەتتى. 1957 - يىلى ئاپتوموبىللارنىڭ ساق بولۇش نىسبىتى 62.85%، قاتناش نىسبىتى 57.85% بولدى.

1962 - يىلى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئايرىۋېتىلگەندە ئاپتوموبىللارنىڭ ساق بولۇش نىسبىتى 30.91%كە، قاتناش نىسبىتى 28.15%كە چۈشۈپ قالدى، تەمىنات-سودا كوپىراتىپى ئاپتوموبىللارنىڭ تېخنىكىلىق ئېھتىياجىغا قارىتا، «بەشتە ياخشى ئاپتوموبىل بولۇش» ئاساسلىق مەزمۇن قىلىنغان ئاپتوموبىل رېمونت قىلىش، ئاپتوموبىلنى ئاسراش ھەرىكىتىنى قانات يايدۇردى. ئاپتوموبىللارنى تېخنىكىلىق باشقۇرۇش ئاپپاراتى قۇرۇپ، كەسىپىي كادىرلارنى سەپلەپ، ئاپتوموبىللارنى تېخنىكىلىق باشقۇرۇش ئارخىپى تۈرغۇزۇپ، 14 تۈرلۈك قائىدە، تۈزۈمنى بەلگىلىدى. ئاپتوموبىللارغا قارىتا «بەشنى بېكىتىش، ئالتىنى تەكشۈرۈش» (راسخوتنى بېكىتىش، مەبلەغنى بېكىتىش، پايدىنى بېكىتىش، خادىمنى بېكىتىش، ۋەزىپىنى بېكىتىش، ئورۇندىلىشىنى تەكشۈرۈش، ماي سەرپىياتىنى تەكشۈرۈش، چاقنى ئاسراش ئېھتىياجى ۋە ئاپتوموبىل تازىلىقىنى تەكشۈرۈش، بىخەتەر يول يۈرۈشنى تەكشۈرۈش، تەننەرخ ۋە يەككە ئاپتوموبىل ھېسابىتىنى تەكشۈرۈش) تەك باشقۇرۇش چارىسىنى يولغا قويدى. 1965 - يىلى ئاپتوموبىللارنىڭ ساق بولۇش نىسبىتى ۋە قاتناش نىسبىتى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 77% ۋە 73%كە يەتتى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، ئاپتوموبىللارنىڭ تېخنىكىلىق ئېھتىياجى تۆۋەنلەشكە قاراپ يۈزلەندى. 1976 - يىلغا قەدەر ئاپتوموبىللارنىڭ ساق بولۇش نىسبىتى 41.19%، قاتناش نىسبىتى 36.62% بولدى. 1978 - يىلدىن كېيىن، ئاپتوموبىللارنى تېخنىكىلىق باشقۇرۇش ئىشى تەدرىجىي ئۆزگەرتىلىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلۈپ، ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈملىرى بېكىتىلدى. شوپۇرلاردىن ماشىنىنى توغرا

ھەيدەش، نورمىدىن ئاشۇرۇپ قاچىلاشنى قاتتىق مەنئىي قىلىش، كوزۇپنى مۇزاپىق چېتىش، قەرەللىك رېمونت قىلىش، دائىم تەكشۈرۈش، ۋاقتىدا ئوڭشاش تەلەپ قىلىندى. 1979 - يىلى «يۈك ئاپتوموبىللىرىنى ئىشلىتىش نىزامى»غا قايتا تۈزىتىش كىرگۈزۈلدى. 1981 - يىلدىن كېيىن، ئاپتوموبىللار ئومۇمىيۈزلۈك تېخنىكىلىق باھالىنىپ، رېمونت قىلغىلى بولمايدىغان ياكى رېمونت قىلغان تەقدىردىمۇ ئىشلىتىش قىممىتى تۆۋەن بولىدىغان، ئىقتىسادىي ئۈنۈمى ناچار كونا، ئەبجەخ، شالغۇت ئاپتوموبىللار ھەر يىلى يېڭىلىنىپ تۇردى. 1985- يىلنىڭ ئاخىرى ئاپتوموبىللارنىڭ ساق بولۇش نىسبىتى 19.76%كە، قاتناش نىسبىتى 34.57%كە يەتتى.

2) بىخەتەرلىك تەدبىرلىرى

1957 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بېۋاستە قاراشلىق ئاپتوموبىل ئەترىتىدە بىخەتەرلىكنى تېخنىكىلىق تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى قۇرۇلۇپ، بىخەتەرلىكنى باشقۇرۇش توزۇمى تۈزۈپ چىقىلدى. 1. ئاپتوموبىل مەيدانى رېمونت قىلىنىدىغان ئاپتوموبىل مەيدانى، ئاسرىلىدىغان ئاپتوموبىل مەيدانى، ساق ئاپتوموبىل مەيدانى دەپ 3كە ئايرىلدى. بۇ ھەم ئاپتوموبىللارنى بەلگىلەش ۋە تەكشۈرۈش، رېمونت قىلىشقا پايدىلىق بولدى، ھەم ئوتتىن مۇداپىئەلىنىش، سوقۇلۇپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا پايدىلىق بولدى. ئاپتوموبىللار مەيدانغا كىرگەندە بىخەتەرلىك تېخنىكىلىرى ئاپتوموبىلنى تەكشۈردى ھەمدە تىزىملاپ تامغا بېسىپ، ماشىنا توختىتىش ئورنىنى كۆرسىتىپ بېرىپ، ئاپتوموبىل ئەھۋالى رەسمىيىتىنى بېجىردى. ئاپتوموبىل مەيداندىن چىقىش ئالدىدا تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى بىخەتەرلىك خادىملىرى بىلەن بىرلىكتە ئاپتوموبىل ماتورىنىڭ ھەرىكەت ئىقتىدارىنىڭ بىخەتەرلىك ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ، بىخەتەرلىك ئۇلچىمىگە توشمىغان ئاپتوموبىللارنى مەيداندىن چىقارمىدى. 2. «شەرەپ مۇنبىرى» تەسىس قىلىنىپ، پەسىللىك مۇكاپاتلاش يېغىنى ئارقىلىق، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىش نەتىجىسىنى يارىتقان شوپۇرلار تەقدىرلەندى ۋە مۇكاپاتلاندى، بىخەتەر يول يۈرمىگەن شوپۇرلارغا تەنقىد، تەربىيە ۋە جازا بېرىلدى. ۋەقە تۈغدۇرغان ئاپتوموبىللارغا قارىتا، نەق مەيدان يېغىنى ئېچىلىپ، ۋەقە تۈغدۇرۇش سەۋەبى تەھلىل قىلىنىپ، تەجرىبە- ساۋاقلار يەكۈنلەندى ھەمدە ۋەقەنىڭ خاراكتېرىگە بىرلەشتۈرۈپ، شوپۇرلارغا مەمۇرىي ئىنتىزام جازاسى، دەرىجىسىنى تۆۋەنلىتىش جازاسى بېرىلدى. 3. ھەر ھەپتىنىڭ 1 - كۈنى چۈشتىن بۇرۇنقى ۋاقىت بىخەتەرلىك ئۇچۇنلىشىش ۋاقتى قىلىنىپ، تېپىك مىساللارغا بىرلەشتۈرۈلۈپ، شوپۇرلارغا بىخەتەرلىك ئىدىيىسى تەربىيىسى بېرىلدى. ھەرىيلى قىش پەسلى يېتىپ كېلىش ئالدىدا، قىش پەسلىدە يول يۈرۈش ۋە يول يۈرۈش ساۋاتلىرى توغرىسىدا بىر قېتىملىق تەربىيە ئېلىپ بېرىلدى. «يول يۈرۈش بىخەتەرلىكى بويىچەمۇكاپاتلاش- جازالاش ۋاقتىلىق چارىسى» تۈزۈپ چىقىلدى. 1980 - يىلى تىرانسپورت شىركىتىدە بىخەتەرلىك ئىشلەپچىقىرىش كومىتېتى قۇرۇلۇپ، بىخەتەرلىك تېخنىكىسى بۆلۈمى تەسىس قىلىندى، ئاپتوموبىل ئەترىتىلىرىدە مەخسۇس ۋەزىپىدىكى بىخەتەرلىك خادىمى قويۇلدى. بىخەتەرلىك خىزمىتى يېغىنى قەرەللىك ياكى قەرەلسىز ھالدا ئېچىلىپ تۇردى ھەمدە قاتناش لىنىيىلىرىگە بېرىپ بىخەتەر يول يۈرۈش خىزمىتى تەكشۈرۈلدى، بىخەتەرلىك تەدبىرلىرى ئەملىيلەشتۈرۈلۈپ، ھەر پەسىلدە بىر قېتىم بىخەتەرلىك بويىچە باھالاش ئېلىپ بېرىلدى. ھەرئاينىڭ20- كۈنى قىسقا يولغا قاتنايدىغان شوپۇرلار مەركەزلەشتۈرۈلۈپ، بىخەتەرلىك ئۆگىنىشىگە قاتناشتۇرۇلدى، ھەر ھەپتىنىڭ 4 - كۈنى چۈشتىن كېيىنكى ۋاقىت بىخەتەرلىك پائالىيىتى كۈنى قىلىندى. 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تىرانسپورت شىركىتى دۆلەتنىڭ قاتناش بىخەتەرلىكىگە مۇناسىۋەتلىك قانۇن، سىياسەت، قائىدە - نىزاملىرىغا ئاساسەن، ئەملىي ئەھۋالغا بىرلەشتۈرۈپ، «بىخەتەر يول يۈرۈشنى باشقۇرۇش تەپسىلىي پرىنسىپى»نى تۈزۈپ چىقتى. بۇ تەپسىلىي پرىنسىپ: 1. بىخەتەرلىك تەربىيىسى؛ 2. ماتورلۇق ئاپتوموبىل ۋە شوپۇر، شاگىرتلارنى باشقۇرۇش؛ 3. بىخەتەر يۈرگەن يول كىلومېتىر سانىنى تەكشۈرۈش؛ 4. قاتناش ۋەقەلىرىنى تۇرگە ئايرىش؛ 5. ۋەقەلەرنى بىر تەرەپ قىلىش؛ 6. بىخەتەرلىك بويىچە مۇكاپاتلاش؛ 7. بىخەتەر ماشىنا ھەيدەشكە قويۇلىدىغان ئاساسىي تەلەپتىن ئىبارەت 7 مادداً،

61 تارماقنى ئۆز ئىچىگە ئالىدى. شۇ يىلى قاتناش مىنىستىرلىكىنىڭ «1 مىليون كىلومېتىر يولنى بىخەتەر يۈرۈش» شەرەپ گۇۋاھنامىسىغا ئېرىشكەن شوپۇر 12گە، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «1 مىليون كىلومېتىر يولنى بىخەتەر يۈرگەن ئۇلگە» شەرەپ گۇۋاھنامىسىغا ئېرىشكەن شوپۇر 10غا يەتتى.

ش ئ ا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى تىرانسپورت شىركىتىنىڭ ماددىي ئەشيا توشۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 8 — 5 بىرلىكى: 10 مىڭ تونىنا، 10 مىڭ يۈەن

يىللار	توشۇلغان يۈك مىقدارى	ماددىي ئەشيا ئوبوروت مىقدارى (10 مىڭ تونىنا/كىلومېتىر)	ئاپتوموبىللارنىڭ ساق بولۇش نىسبىتى %	ئاپتوموبىللارنىڭ قاتناش نىسبىتى %	پايدا ـ زىيان		ھەر تونىنا كىلومېتىر تەننەرخى (يۈەن)
					پايدا	زىيان	
1953	0.2						
1954	0.7				25		0.18
1955	0.9	1013.9			54.5		0.16
1957	1.9	1421	63	58	44.5		0.19
1962	2.5	292	31	28		18.5	0.23
1963	1.5	963	54	49	25.5		0.22
1964	2.1	1153.2	61	53	44.3		0.19
1965	2.6	2084	77	73	177.5		0.15
1966	4.1	2507.5	78	73	257.3		0.11
1967	3.5	1659.9	63	42	96.7		0.13
1968	3.1	1010.5	46	34	33.6		0.15
1969	4.8	959.9	54	44		11.8	0.19
1970	3.7	280.8	63	60	6.8		0.15
1971	6.1	795.4	66	56		5	0.14
1972	5.4	607.9	57	50		17.9	0.20
1973	3.4	708.2	41	32		55.8	0.24
1974	2.7	758.6	57	39		14.2	0.20
1975	1.9	969.5	46	36		31.3	0.21
1976	2.1	893.9	41	37		44	0.23
1977	2.7	1480.9	66	56	40.1		0.18
1978	2.7	1923.9	69	66	68.1		0.16
1979	10	2027.7	68	64	77		0.16
1980	3	1504.6	68	53	12.3		0.18
1981	2.7	1876.3	68	52	42.7		0.15
1982	3.1	3414.5	60	48	183.2		0.12
1983	3.4	3297.6	67	52	141.8		0.14
1984	3.4	3719.6	64	61	153		0.14
1985	3.4	3148.8	76	57	25.1		0.15
جەمئىي	89.6	41693.1			1564.3	198.5	

§ 6 . ئامبار

1. ئامبار ئەسلىھەلىرى

1952 - يىلى ئۇلكىلىك كوپىراتىپ ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسى ئامبار قۇرۇشقا باشلىدى. 1957 - يىلى شىنجاڭ بويىچە كوپىراتىپ سىستېمىسىدا 40 مىڭ كۋادرات مېتىرلىق ئامبار بار ئىدى. 1963- يىلى كۆپەيتىپ 80 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە رەسمى ئامبار 16 مىڭ كۋادرات مېتىر بولۇپ، قالغانلىرى ئامبار ئورنىدا ئىشلىتىلگەن ئۆيلەر ئىدى. 1964 -، 1965 - يىللىرى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى شىنجاڭدىكى 29 ناھىيە (شەھەر) دە خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىسى ۋە پاختا ئامبىرى قۇرىدى؛ قۇمۇل، ئىلى، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق جايلاردا 2 - دەرىجىلىك پونكىت ئامبىرى قۇردى، كۇنەس ناھىيىسىدە تۇز ئامبىرى، ئۈرۈمچىدە خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى ۋە قوغۇن - تاۋۇزنى يېڭى پېتى ساقلاش ئامبىرى، داخىيەندە خىمىيىۋى ئوغۇتنى زاپاس ساقلاپ ئۇلاپ توشۇش ئامبىرى ۋە پاختا مەيدانى قۇردى. 1965 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونىمىڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ئامبار كۆلىمى كۆپەيتىپ 155 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتتى. 1966 — 1978 - يىللىرى ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزالىداپاختا- چىگە ئامبىرى، توقسۇندا پاختىنى زاپاس ساقلاش ئامبىرى، داخىيەندە پاختا - چىگە سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش يۇك مەيدانى، ئۈرۈمچىدە قوغۇن - تاۋۇز گەمىسى، تەييار مېۋە - چېۋە ئامبىرى، پىچاندا قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋىنى ئۇلاپ توشۇش ئامبىرى، ئۈرۈمچى شەھىرىدە چويۇن قازان ئامبىرى، تازىلىق قەغىزى ئامبىرى، جىجىسوزىدا خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى، سانجىدا خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى قۇرۇلدى، بۇنىڭ بىلەن ئامبار سانى كۆپەيتىپ 270 مىڭ كۋادرات مېتىرغا، لاپاس 62 مىڭ كۋادرات مېتىرغا، يۇك مەيدانى 700 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك ئامبار 36 مىڭ كۋادرات مېتىر، لاپاس 8000 كۋادرات مېتىر، يۇك مەيدانى 330 مىڭ كۋادرات مېتىر. ئامبار ئەسلىھەلىرى يېتىشمىگەچكە، ئامبار، لاپاستا ساقلانغان تاۋار ئومۇمىي تاۋار مىقدارىنىڭ %40نى ئىگىلىدى، قالغان %60 تاۋار تالادا قويۇلدى.

1979 — 1985 - يىللىرى سودا مىنىستىرلىكى بىلەن ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بىر تۈركۈم پاختىنى زاپاس ساقلاش ئامبىرى قۇرۇشنى ئورۇنلاشتۇردى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى چېگرا سودا نۇقتىلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، بىر قىسىم كىچىك تېپتىكى ئامبارلارنى قۇرۇشنىمۇ ئورۇنلاشتۇردى، بۇنىڭ بىلەن شىنجاڭنىڭ تەمىنات - سودا سىستېمىسىدىكى ئامبار يەنە 230 مىڭ كۋادرات مېتىر كۆپەيدى. يېڭىدىن كۆپەيگەن ئامبار 500 مىڭ كۋادرات مېتىرلىق ئومۇمىي ئامبار كۆلىمىنىڭ %46نى ئىگىلىدى. بۇنىڭدىن باشقا يەنە 175 مىڭ كۋادرات مېتىرلىق لاپاس، 1 مىليون 240 مىڭ كۋادرات مېتىرلىق يۇك مەيدانى قۇرۇلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا بېۋاستە قاراشلىق كەسىپىي شىركەتلەرنىڭ ئامبىرى 107 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يېتىپ، %21.4نى ئىگىلىدى. ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئامبىرى 42 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يېتىپ، %8.4نى ئىگىلىدى. ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئامبىرى 173 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يېتىپ، %34.6نى ئىگىلىدى. ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئامبىرى 178 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يېتىپ، %35.6نى ئىگىلىدى.

50 — 60 - يىللاردا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئامبارلىرىنىڭ كۆپىنچىسى كېسەك - ياغاچ قۇرۇلمىلىق ئىدى، 70 - يىللاردا يېڭىدىن سېلىنغان ئامبارلار خىش - ياغاچ قۇرۇلمىلىق قىلىپ ياسالدى. 1979 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى خاجىۋدا ئاساسىي قۇرۇلۇش، ساقلاش،

توشۇش يەغىنى ئاچقاندىن كېيىن، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئورۇنلار يېڭى ئامبارنىڭ كۆپىنچىسىنى خىش، بېتون قۇرۇلمىلىق قىلىپ سالدى، 1984 — 1985 - يىللىرى يېڭىدىن پاختىنى زاپاس ساقلاش ئامبىرى قۇرۇشتا جازا قۇرۇلمىلىق قىلىپ سېلىش ئۇسۇلى قوللىنىلدى، كورلىدىكى پاختىنىي زاپاس ساقلاش ئامبىرىنىڭ ئىچكى ئېگىزلىكى 16 مېتىرغا يەتتى. 1985 - يىلى ئىلايەت، ناھىيە دەرىجىلىكتىن تۆۋەن ئورۇنلارنىڭ كېسەك - ياغاچ قۇرۇلمىلىق ئامبىرى %79نى، خىش - ياغاچ قۇرۇلمىلىق ئامبىرى %20.6نى، خىش - بېتون قۇرۇلمىلىق ئامبىرى %0.3نى ئىگىلىدى، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردىكى ئامبارلارنىڭ كۆپىنچىسى يامغۇر، بوراندىن مۇداپىئەلىنىش رولىنىلا ئويناپتتى. تارىختا ئاپپاراتلاردا ئۆزگىرىش بولغانلىقتىن، بىر مۇنچە ئىلايەتلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئامبارلىرى بىلەن دۆلەت ئىگىدارلىقىدىكى سودا ئورۇنلىرىنىڭ ئامبارلىرى گىرەلىشىپ كېتىپ، بىر - بىرىگە كاشىلا بولدى.

مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ ئامبارلارنى تېپقا ئايرىش بەلگىلىمىسىگە ئاساسلانغاندا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ چوڭ تېپتىكى ئامبىرىدىن جەمئىي 7سى بار، ئۇلار: كورلا، داخپىەن، ئۈرۈمچى، قەشقەر، توقسۇنلاردىكى پاختىنى زاپاس ساقلاش ئامبىرى، ئۈرۈمچى شىمالىي ۋوگزال ۋە داخپىەندىكى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتى خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرىدىن ئىبارەت. ئوتتۇرا تېپتىكى ئامبار 6 بولۇپ، ئۇلار: ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى ئامبىرى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك پاختا - چىگە شىركىتى ئامبىرى، ش ئۇ ئا ر مېۋە - چېۋە شىركىتى مېۋە - چېۋىنى يېڭى پېتى ساقلاش ئامبىرى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى يېزا ئىگىلىك، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ئامبىرى، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى شىركىتى كونا، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار ئامبىرى، چاي - چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرى شىركىتى قاراچاي ئامبىرىدىن ئىبارەت، قالغان ئامبارلار كىچىك تېپتىكى ئامبار ھېسابلاندى. بۇنىڭدىن باشقا، 60 - يىللاردا ياسالغان «3 - سەپ» ئۇرۇش تەييارلىقى ئۈچۈن ماددىي ئەشيالارنى زاپاس ساقلاش ئامبىرى ۋە 70 - يىللاردا زاۋۇتلاردا ياسالغان ئامبارلارنىڭ تىجارەت ئەھۋالىدا ئۆزگىرىش بولغانلىقتىن، ئىشلەتكىلى بولمايدىغان 20 مىڭ كۋادرات مېتىرلىق ئامبار بار.

تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ئامبار ئەسلىھەلىرىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 8 — 6 بىرلىكى: 10 مىڭ كۋادرات مېتىر

يىللار	ئامبار	لاپاس	يۇك مەيدانى
1952	0.05		
1954	0.72		0.7
1957	4.1		0.7
1965	15.5	2.8	46.5
1975	20.6	4	54.6
1978	27.48	6.2	70.7
1980	35.9	6.57	77.5
1983	37.7	6.8	77.5
1984	47.1	17.1	123.9
1985	50	17.5	123.9

2. ئامبارداش ساقلاش تۈزۈمى

ئاپتونوم رايونىنىڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدا ئامبارنى دەرىجىگە ئايرىپ باشقۇرۇش يولغا

قويۇلدى. 1952 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ھەر دەرىجىلىك ئامبارلىرىدا تۇزۇم ئورنىتىلىشقا باشلىدى. 1957 - يىلى قاراۋۇل ئىش ئورنى مەسئۇلىيىتى، كادىرلار دىئورىنلىكتە تۇرۇش ۋە ئامبار كەسپى خىزمىتى مەسئۇلىيىەت تۇزۇمى قاتارلىق تۇزۇملەر ئورنىتىلدى. 1958 - يىلى ش ئۇ ئا رتەمىنات. سودا كوپىراتىپىنىڭ 3 - قېتىملىق كېڭەش يىغىندا «ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ساقلاش، توشۇش ئىشلىرى ۋە ئامبارلارنى باشقۇرۇش ۋاقىتلىق چارىسى (لايىھە)» ماقۇللاندى.
1963 - يىل 2 - ئايدا شىنجاڭدىكى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى مەملىكەتلىكتەمىنات. سودا باش كوپىراتىپىنىڭ بېيجىڭدا ئېچىلغان ساقلاش، توشۇش خىزمىتى يىغىندا تۇزۇپ چىقىلغان «تەمىنات. سودا كوپىراتىپى ئامباردا ساقلاش خىزمىتى ۋاقىتلىق نىزامى»، «ئاساسىي قائىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئامبارلارنى باشقۇرۇش ۋاقىتلىق چارىسى»، «تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى پاختا ئامبارلىرىنىڭ ۋاقىتلىق يولغا قويۇش چارىسى»، «تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ئامبارلىرىنى باشقۇرۇشتا ۋاقىتلىق يولغا قويۇلىدىغان چارە»، «تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار ئامبارلىرىدا ۋاقىتلىق يولغا قويۇلىدىغان چارە»، «تاۋارلارنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش، توشۇش، باشقۇرۇشقا دائىر مەسىلىلەر توغرىسىدىكى بەلگىلىمە» نى ئىزچىللاشتۇرۇپ، مۇناسىپ نىزاملارنى تۇزۇپ چىقتى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسى ئاپتونوم رايونلۇق ئامبارلارنى ئېنىقلاش، مەبلەغنى تەكشۈرۈش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ئوتتۇرىغا قويغان «ئامبارلارنى ئېنىقلاش، مەبلەغنى تەكشۈرۈش سۇرئىتىنى تېزلىتىش توغرىسىدىكى پىكىر» دىكى تەلەپكە ئاساسەن، «ئامبارغا كىرگۈزۈلىدىغان تاۋارلارنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش» ۋە «قەرەللىك ھالدا مالنى تىزىملىك بىلەن سېلىشتۇرۇش» تۇزۇمىنى ئومۇميۈزلۈك ئورناتتى.
1975 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، «مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ئامبار خىزمىتىگە دائىر بىرقانچە بەلگىلىمە» گە ئاساسەن، تۇرلۇك ئامبار تۇزۇملىرى يېڭىۋاشتىن ئىسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە ساقلاش، توشۇش، ئاساسىي قۇرۇلۇش خىزمىتى يىغىنى ئېچىپ، «تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئامبارلىرىنى باشقۇرۇشقا دائىر بىرقانچە بەلگىلىمە» نى تۇزۇپ چىقىپ، ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ۋە كەسىپى شىركەتلەردىن ئامبار شارائىتىغا ئاساسەن، ئۇزلىرىنىڭ باشقۇرۇش بەلگىلىمىلىرىنى تۇزۇپ چىقىشنى تەلەپ قىلدى.
1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى داخىيەندە بىخەتەرلىك خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، «ئامبارلارنىڭ بىخەتەرلىكىنى باشقۇرۇش تەدبىرلىرى»، «ئامبار مۇدىرلىرى ئىش ئورنى مەسئۇلىيىەت تۇزۇمى» نى تۇزۇپ چىقتى. ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى «ئالدىنى ئېلىش ئاساس» قىلىنغان دەرۋازىۋەنلىك، قاراۋۇللۇق، دىئورىنلىك، سەييارە چارلاش، يورۇتۇشنى باشقۇرۇش، بىخەتەرلىكىنى تەكشۈرۈش، ئوت ئۆچۈرۈش ئەسلىھەلىرىنى باشقۇرۇش ۋە رېمونت قىلىش تۇزۇملىرىنى تۇزۇپ چىقتى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۆزىگە بىۋاستە قاراشلىق شىركەتلەرنىڭ ئامبارلىرىنى تەرتىپكە سېلىپ، ئىش ئورنى مەسئۇلىيىەت تۇزۇمى مەركەز قىلىنغان تۇرلۇك قائىدە، تۇزۇملەرنى ئورنىتىپ، «تۆت بولماسلىق» (تاۋارلارنى باشقۇرۇشتا ئوت ئاپىتى، ئوغرىلىنىش ئەھۋالى بولماسلىق، چىرىپ، سۇپىتى ئۆزگىرىپ كېتىش ئەھۋالى بولماسلىق، مىتە - چاشقان بولماسلىق، سەۋەنلىك بولماسلىق) مۇسابىقىسىنى قانات يايدۇردى. 1980- يىلدىن كېيىن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى، سودا مىنىستىرلىكى «تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئامبارلىرىنى باشقۇرۇشقا دائىر بىرقانچە بەلگىلىمە»، «سودا ئامبارلىرى ۋاقىتلىق نىزامى»، «پاختىنى زاپاس ساقلاش ئامبارلىرىنى باشقۇرۇش ۋاقىتلىق نىزامى»، «ئوت ئۆچۈرۈش، بىخەتەرلىكىنى باشقۇرۇش ۋاقىتلىق نىزامى»، «سودا ئورۇنلىرىدىكى ئاساسىي قاتلام ماگىزىنلىرىنىڭ ئوت ئۆچۈرۈش

بىخەتەرلىكىنى باشقۇرۇشقا دائىر ۋاقىتلىق بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ چىقتى. 1985 - يىلغا قەدەر، ئاپتونوم رايوندا ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئامبار تۈزۈملىرى مۇكەممەل بولدى، ئاز سانداكى ناھىيىلەر ئامبار يېتىشمىگەنلىكتىن ۋە مۇھىت چەكلىمىسى تۈپەيلىدىن، تاۋارلارنى تۈرگە ئايرىپ ئامبارىدا ساقلاشنى ئەملىيلەشتۈرەلمىگەندىن باشقا، كۆپ سانداكى ئامبارلار سودا مىنىستىرلىكى بەلگىلىگەن ھەرخىل تۈزۈملەرنى ئىزچىللاشتۇردى. داخىيەن پاختا - چىگە پونكىتى، توقسۇ ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى، قۇمۇل قارادۆۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، مەملىكەت بويىچە ئامبارىدا ساقلاشتىكى ئىلغار ئورۇن دېگەن نامغا ئېرىشتى.

3. ئامبار بىخەتەرلىكى

1) ئوت ئۆچۈرۈش ئەسلىھەلىرى

شىنجاڭدا بوران كۆپ، ھاۋا قۇرغاق بولغاچقا، تاۋارلارنى توشۇش، ئۇلاپ توشۇش، ساقلاش جەريانىدا ئوت ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش بىخەتەرلىك خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى قىلىندى. 50 - يىللاردا ھەر دەرىجىلىك ئامبارىدا ئوت ئۆچۈرۈش چېلىكى، ئوت ئۆچۈرۈش سايمانلىرى، ئوت ئۆچۈرگۈچ تەييارلاندى. 60 — 70 - يىللاردا بىرقەدەر چوڭ ئامبارلاردا ئوت ئۆچۈرۈشكە ئىشلىتىلىدىغان سۇ كۆلچىكى، ئوت ئۆچۈرۈش پومپىسى، ئوت ئۆچۈرۈش تۇرۇبىسى، ئوت ئۆچۈرۈش تاسمىسى ھازىرلاندى. 1973 - يىلى ئاساسلىق پاختا ئامبارلىرىغا ئوت ئۆچۈرۈش ئاپتوموبىلى سەپلەندى. 1978 - يىلى يېڭىدىن ياسالغان ئامبارلارغا چاقماقتىن مۇداپىئەلىنىش ئۈسكۇنىسى، كەلكۈننى چىقىرىۋېتىش ئېغىزى، ئوت ئۆچۈرۈشكە ئىشلىتىلىدىغان سۇ كۆلچىكى ئورۇنلاشتۇرۇلدى. 80 - يىللاردا ئاپتونوم رايوندا پاختىنىڭ سېتىۋېلىنىش مىقدارى يىلدىن يىلغا كۆپەيگەچكە، ئوت ئۆچۈرۈش ۋەزىپىسى ئېغىر بولدى. داخىيەن پاختا - چىگە ئىسكىلاتىدا ئوت ئۆچۈرۈش تۇرۇبىسى، ئوت ئۆچۈرۈشكە ئىشلىتىلىدىغان سۇ كۆلچىكىدىن بىر نەچچىسى ياسالدى ھەمدە ئوت ئۆچۈرۈش ئاپتوموبىلى سەپلەندى. 1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى سىستېما ئىچىدە مەبلەغ ئاجرىتىپ يۇقىرى بېسىملىق پومپا ۋە ئوت ئۆچۈرۈش سايمانلىرىنى سېتىۋالدى. ئاۋات، توقسۇ، كۇچا، قەشقەر يېڭىشەھەر، يەكەن، قاغىلىق، چىرا، كىرىيە، ساۋەن، كورلا قاتارلىق ناھىيىلەردىكى پاختا پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرى، پاختا ئامبارلىرىدا ئايرىم - ئايرىم ھالدا قۇدۇق قېزىپ سۇ مۇنارى ياسالدى. 1983 - يىلى داخىيەن پاختا - چىگە ئامبىرىدا سىگنال بېرىپ مەلۇم قىلىش ئەسۋابى، ماتورلۇق چاقما پومپا، ماتورلۇق كۆتۈرمە پومپا ئورنىتىلىپ، سۇ كەمچىل بولغان ئەھۋالدىمۇ، قاتتىق ئوت ئاپىتىنى ئۆچۈرەلەيدىغان بولۇش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىناكارلىق لايىھىسىدىكى ئوتتىن مۇداپىئەلىنىش قائىدىسىدىكى تەلەپلەر بويىچە يېڭىدىن سېلىنغان كورلا پاختىنى ئۇلاپ توشۇش، زاپاس ساقلاش ئامبىرىدا چوڭقۇر قۇدۇقلۇق پومپا ئۆيى، ئوت ئۆچۈرۈشكە ئىشلىتىلىدىغان سۇ كۆلچىكى، ئوت ئۆچۈرۈش تۇرۇبىسى ۋە سۇ چىقىرىۋېتىش ئېغىرقى ياساپ، 8.5 — 9 ئات كۈچىگە ئىگە ئوت ئۆچۈرۈش پومپىسىنى بىر تۇتاش سېتىۋالدى ھەمدە خادىملارنى ئۈسكۇنىنى ئىشلىتىش ئۈسۇلىنى ئۆگىنىشكە تەشكىللەپ، چوڭ تېپتىكى پاختا ئامبارلىرىنىڭ يول، چىراق، چاقماقتىن مۇداپىئەلىنىش ئۈسكۇنىسى، سۈنى چىقىرىۋېتىش ئەسۋابى قاتارلىق يۈرۈشلەشكەن ئۈسكۇنىلىرىنى يەنمۇ مۇكەممەللەشتۈردى. كورلا، داخىيەن، ئۇرۇمچى، قەشقەردىكى پاختىنى زاپاس ساقلاش ئامبارلىرى ئاپتونوم رايوندىكى زامانىۋى ئوت ئۆچۈرۈش ئۈسكۇنىلىرى تولۇق بولغان ئامبارلارغا ئايلاندى. 1985 - يىلى داخىيەندىكى پاختىنى زاپاس ساقلاش ئامبىرى ئەسلىدىكى 6 ئوت ئۆچۈرۈش تۇرۇبىسى ئاساسىدا، يەر ئاستى ئوت ئۆچۈرۈش تۇرۇبىسىدىن يەنە 10نى، 100 مىللىمېتىرلىق سۇ مەنبەسى تۇرۇبىسىدىن 1نى، ئوت ئۆچۈرۈش تۇرۇبىسىدىن 420 مېتىر ئورنىتىپ، ئامبار رايونىدا ئايلانما شەكىللىك ئوت ئۆچۈرۈش تۇرۇبىسى لىنىيىسىنى شەكىللەندۈرۈپ، يۇك مەيدانىنىڭ ھەر قانداق بىر يېرىدە

ئوت ئاپىتى سىگنالى بېرىلسە بىرلا ۋاقىتتا 2 - 4كىچە بولغان ئوت ئۆچۈرۈش تۈرۈبىسى بىلەن ئوت ئۆچۈرەلەيدىغان بولۇشنى ئىشقا ئاشۇردى.

2) بىخەتەرلىك خىزمىتى

50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەيىلى ھېيىت - بايرام ئالدىدا كادىر، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەشكىللەپ ئامبارلارنى ئوتتىن مۇداپىئەلىنىش بويىچە تەكشۈرۈشكە قاتناشتۇرۇپ، قۇتقۇزۇش، ئالاقىلىشىش قاتارلىق ئوت ئۆچۈرۈش تەشكىلاتلىرىنى قۇرۇپ، دېزورنىلار تىزىملاش تۈزۈمىنى يولغا قويىدى. 1962 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات-سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ساقلاش، توشۇش يېغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ساقلىنىۋاتقان تاۋارلارنىڭ بىخەتەرلىكىگە ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئۆزى قاراشلىق ئامبارلاردىن سەرەڭگە، چاقماقنى ئامبارغا ئېلىپ كېرىشنى مەنئىي قىلىش، ئامبارداردا تاماكا چېكىش، ئوت يېقىپ يورۇق چوشۇرۇشنى مەنئىي قىلىش، خەتەرلىك بۇيۇملار بىلەن باشقا تاۋارلارنى ئارىلاشتۇرۇپ ئامبارداردا ساقلاشنى قاتتىق چەكلەپ، ئامبارغا كىرىدىغانلارنى تەكشۈرۈش، تىزىملاش، دېزورنى قويۇش، سەييارە چارلاش تۈزۈمىنى قاتتىق ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى. ئوتتىن مۇداپىئەلىنىش، ئوغرىلىقنىڭ ئالدىنى ئېلىش، دەرۋازىۋەنلىك تۈزۈمىنى ئورنىتىپ، لايىقەتلىك ئامبار خادىملىرىنى سەپلىدى. 1963 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئامبار بىخەتەرلىكى تېلېفون يېغىنى ئېچىپ، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى رەھبەرلىرىنى ئۆزى ئامبارغا بېرىپ تەكشۈرۈپ، خەتەرلىك ئامىللارنى توغىتىشكە ئورۇنلاشتۇردى. ئامبار ئىش ئورنىدا مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلغان خادىملارنى قەتئىي يۆتكىۋېتىپ، ئوت ئۆچۈرۈش ئۇسكۇنىسى يوق ئورۇنلاردىن دەرھال ئۇسكۇنە سېتىۋېلىپ، دېزورنىلىك قىلىش، سەييارە چارلاش تۈزۈمىنى ئورنىتىپ، بىكار تەلەپ كىشىلەرنى ئامبارغا كىرگۈزمەسلىك، پاختا ئامبىرى ئەتراپىدا پوجاڭزا ئېتىشنى قاتتىق مەنئىي قىلىپ، ئاپەتنى ھادىسە يۈز بېرىشتىن بۇرۇن توغىتىشنى تەلەپ قىلدى. ئۇرۇمچى پاختا - چىگە ئامبىرى يۈك مەيدانىنى بىر نەچچە بىخەتەر كىچىك رايونلارغا ئايرىپ، مەسئۇلىيەتنى كادىرلار، ئىشچىلار ۋە قاراۋۇللارغا ھۆددىگە بەردى.

1977 - يىلى بىر قىسىم ناھىيىلىك كوپېراتىپلار، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى، پاختا - چىگە سېتىۋېلىش پونكىتلىرى مەخسۇس قاراۋۇللارنى سەپلىدى. 1978 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپ ئاچقان ئوت ئۆچۈرۈش بىخەتەرلىكى تېلېفون يېغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، «ئالدىنى ئېلىشنى ئاساس قىلىش» تەك ئوت ئۆچۈرۈش خىزمىتى فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئۇدىيىنى، مەسلىنى، تۈزۈمنى، ئەمەلىيلەشتۈرۈشنى، يوشۇرۇن ئاپەتنى تەكشۈرۈش مەزمۇن قىلىنغان بىخەتەرلىك، ئوت ئۆچۈرۈش بويىچە چوڭ تەكشۈرۈشنى قانات يايدۇرۇپ، ئامباردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئوت ئۆچۈرۈش بىلىملىرى جەھەتتە تەربىيىلىدى ۋە ئوت ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش جەھەتتە مەشىق قىلدۇردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىخەتەرلىك، ئوت ئۆچۈرۈش بويىچە تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، ئۆزىگە بېۋاستە قاراشلىق شىركەتلەر، داخىيەن، ئۇرۇمچىگە قاراشلىق نۇقتىلىق پاختا - چىگە ئامبىرى، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، مېۋە - چېۋە ئامبارلىرىنىڭ ئوت ئۆچۈرۈش تەشكىلاتى، ئەسۋاب، ئەسلىھەلەر ۋە ساقلىنىش ئېھتىمالى بولغان يوشۇرۇن خەۋپلەرنى تەكشۈردى. پاختا - چىگە سىستېمىلىرىدىن ئۇزۇندىن بېرى رېمونت قىلىنماي قالغان ئوت ئۆچۈرۈش ئەسلىھەلىرى ۋە ئوت ئۆچۈرۈش ئاپتوموبىللىرىنى رېمونت قىلىشنى تەلەپ قىلدى. ھەرقايسى ئامبارلاردا ئوت ئۆچۈرۈشكە ئىشلىتىلىدىغان سۇ كۆلچىكى ياسالدى، ئامبارلارغا مەخسۇس ياكى قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى ئوت ئۆچۈرۈش خادىملىرى قويۇلدى. ئەنزىگو بىرلەشمە ئامبار رايونى قاراۋۇللۇقنى، تۈزۈمنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، بىرلەشمە مۇداپىئەنى بىر تۇتاش باشقۇرۇشنى يولغا قويدى ھەمدە بەزى ئامبارلاردىكى ياغاچچىلىق سېخى، ماي قاچىلاش پونكىتىنى ئامباردىن كۆچۈرۈۋەتتى، ئۇرۇمچى شىمالىي ئوگزال پاختا - چىگە ۋە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى

ئامبىرى ئامبار رايونى ئىچىدە ئاپتوموبىل بىلەن پىيادىلەر يولىنى بەلگىلىدى. 1979 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ساقلاش، توشۇش، ئاساسىي قۇرۇلۇش يىغىنى ئېچىپ، ئامبار بىخەتەرلىكى خىزمىتىگە ھەر دەرىجىلىك ئامبارلاردىن پەسلىدە بىر قېتىم بىخەتەرلىك تەكشۈرۈشى ئېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. تەكشۈرۈش ئارقىلىق شىمالىي ژوگزال پاختا - چىگە ئامبىرى بىلەن خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى رايونى ئايرىۋېتىلدى. نەتىجىگە ئامبىرغا قويۇلغان ئاسان ئوت كېتىدىغان تاۋارلار يۆتكىۋېتىلدى، خەتەرلىك توك سىملىرى رېمونت قىلىندى، ئوق دورىسى، پوجاڭزا، سەرەڭگە قاتارلىق ئاسان ئوت كېتىدىغان، ئاسان پارتلايدىغان تاۋارلار شەھەر رايونىدىن يۆتكىۋېتىلدى. مەخسۇس ئامبارغا مەخسۇس ساقلاش خادىمى قويۇلدى.

1980 - يىلدىن باشلاپ ھەر يىلى قىش پەسلى يېتىپ كېلىشتىن ئىلگىرى، بىخەتەرلىك، ئوت ئۆچۈرۈش ئۈسكۈنىلىرى بىر قېتىم تەكشۈرۈلدى. ئوت ئاپىتى يۈز بەرگەندە ئوت ئاپىتىنىڭ سەۋەبى تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئېنىقلىنىپ جايلارغا ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش قىلىندى. ئامبارنىڭ بىخەتەرلىكى ئۈچۈن، ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى بىلەن سودا ئىدارىسى مەسلىھەتلىشىپ، نەتىجىگە ئامبىرنى تەكشۈردى، ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈپ، بىر - بىرىگە تەسىر يەتكۈزۈشنىڭ ئالدىنى ئالدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، پاختا - چىگە ۋە قۇرۇق مېۋە - چېۋە ئامبارلىرىنىڭ جايلاشتۇرۇلۇشىنى تەكشىدى. پاختا سېتىۋېلىشنىڭ ئالدىراش مەزگىلىدە، ئوت ئاپىتى يۈز بېرىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى بىلەن جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتى بىرلىشىپ، جايلاردىكى جامائەت خەۋپسىزلىكى ئورگانلىرىغا پاختا سېتىۋېلىش، پىششىقلاپ ئىشلەش جەريانىدىكى بىخەتەرلىككە نازارەتچىلىك قىلىشقا ماسلىشىشنى ئورۇنلاشتۇردى. 1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۆزىگە بۆلۈنگەن قاراشلىق شىركەتلەر ۋە داخىلىەن 2 - دەرىجىلىك پونكىتىدا ئىقتىسادىي ساقچى ئوتتۇرا ئەترىتى قۇردى. 1983 - يىل 5 - ئايدا مەملىكەتلىك 4 - «بىخەتەرلىك ئېيى» داۋامىدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا «بىخەتەرلىك ئېيى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى» قۇرۇلدى. داخىلىەن ئامبىرى ئامبار رايونى ئەتراپىدىكى ئوت - چۆپ، كېرەكسىز قەغەز قاتارلىق ئاسان ئوت كېتىدىغان نەرسىلەرنى تازىلاپ، ئاممىۋى خاراكتېرلىك ئوت ئۆچۈرۈش تەشكىلاتى قۇرۇپ، ئوت ئۆچۈرۈش مائارىپى ئۆتكۈزدى. كورلا ئۇلاپ توشۇش پونكىتى تەييارلىق كۆرۈش باشقارمىسى بىخەتەر رايون ئىچىدە يېرىمى يەر ئاستىدا بولغان پوجاڭزا ئامبىرى ياسىدى. بايىنغولىن ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى بىرلىشىپ ئوت ئۆچۈرۈش، بىخەتەرلىك بويىچە تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، بۈگۈر، لوپنۇر، كورلا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا ئوت ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش مەركەز قىلىنغان بىخەتەرلىك تەكشۈرۈشى ئېلىپ بارىدى، كورلا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قومۇچ مەيدانىدا ئوت ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويدى. لوپنۇر ناھىيىلىك پاختا پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىدا كادىرلار نۆۋەت بىلەن دېژورنىلىك قىلىش يولغا قويۇلۇپ، ۋاقىتلىق ئىشچىلارغا بىخەتەرلىك، ئوت ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەربىيىسى ئېلىپ بېرىلدى.

3) ئامبارلاردا يۈز بەرگەن ۋەقەلەر

1952 - يىلى بۈگۈر ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ پاختا ئامبىرىدا تۇرخۇندىن ئۇچقۇن چىقىپ پاختىغا ئوت كېتىپ، 1500 يۈەنلىك زىيان كېلىپ چىقتى.

1952 - يىل 6 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى باشقارمىسى ئۇرۇمچى شىخابا ئارقا كوچا ئامبىرىغا ئوت كەتتى. ئوق دورىسىغا ئوت كېتىپ پارتلاش يۈز بېرىپ 5 ئادەم ئۆلدى، 32 ئادەم يارىلاندى، 12 ئائىلە زىيانغا ئۇچراپ، 25 ئېغىز ئۆي ۋەيران بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە

12 ئېغىز پۇقرا ئۆيى، ئوۋ مىلتىقى دورىسى، دېھقانچىلىق دورىسى ئەسۋابى، كىچىك يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى بولۇپ، 656 مىك يۆەن قىممىتىدە زىيان كېلىپ چىقتى. بۇ قېتىمقى ئوت ئاپىتى ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى ئەك ئېغىر ئوت ئاپىتى بولۇپ، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى شەھەر رايونى ئىچىدە خەتەرلىك بۆيۈملارنى ئامبارداا ساقلاش جاۋابكارلىقىنى سۈرۈشتە قىلىپ، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىك مۇئاۋىن مۇدىرى ئەن دېگىنىك، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسىنىك مۇئاۋىن باشلىقى لى گۈيشىنىك ۋەزىپىسىنى ئېلىپ تاشلىدى ھەمدە شىنجاڭ بويىچە ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش چىقاردى.

1977 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىنىك 4436 دانە پوتۇلكىلىق دېھقانچىلىق دورىسى توڭلاپ يېرىلىپ كەتكەنلىكتىن ئېقىپ كېتىپ 35 مىك يۆەنلىك زىيان كېلىپ چىقتى.

1983 - يىل 4 - ئاينىك 26 - كۈنى داخىيەن پاختا - چىگە پونكىتى قورۇ تېمى سىرتىدىكى ئاشخانىنىك تورخۇنىدىن چىققان ئوت پاختا دۆۋىسىگە تۆتۈشۈپ كېتىپ، 390 تاي پاختىغا ئوت كېتىپ، 3 تونىا پاختا كۆيۈپ، 21 مىك يۆەنلىك زىيان كېلىپ چىقتى.

1985 - يىل 5 - ئاينىك 10 - كۈنى دۆربىلجىن ناھىيىسى شەرق شامىلى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئامبىرىغا ئوت كېتىپ بىر قاتار ئۆي كۆيۈپ كەتتى، تاۋار زىمىنىنى قوشقاندا، 280 مىك يۆەنلىك زىيان كېلىپ چىقتى.

1985 - يىل 7 - ئاينىك 8 - كۈنى كۈيتۈن يەرلىك مەھسۇلاتلار شىركىتىنىك ئامبارچىسى پوجاڭزا قاچىلانغان ساندۇقنى بولقا بىلەن ئورغانلىقتىن پارتلاش يۈز بېرىپ، 108 كۋادرات مېتىرلىق ئامبار، 20 تونىا پوجاڭزا پارتلاپ كېتىپ، 140 مىك يۆەنلىك زىيان كېلىپ چىقتى.

4. تاۋار ئاسراش

50 - يىللارنىك دەسلەپكى مەزگىللىرىدە، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا تاۋارلارنى ئاسراشتا سۇدىن، زەيدىن ساقلىنىش، شامال ئۆتۈشتۈرۈش ئاساسلىق مەزمۇن قىلىنىدى. ئاستىغا بورا سېلىش، يۇك دۆۋىلىرىنى يۆتكەش، ئاپتاپقا سېلىش تەدبىرى قوللىنىلدى. 1957 - يىلى شامال ئۆتكۈزۈش، ئوراش، ئاپتاپقا سېلىش، دورا چېچىش چارىسى قوللىنىلىپ، توشۇش، ساقلاش، چىرىپ كېتىشنىك ئالدىنى ئېلىش، قۇرتلاپ كېتىشنىك ئالدىنى ئېلىش، كەلكۈننىك ئالدىنى ئېلىش، داتلىشىپ كېتىشنىك ئالدىنى ئېلىش خىزمىتى ياخشى ئىشلەندى. تاماكىنىك نەملىكى %13تىن ئېشىپ كەتسە، ئاپتاپقا سېلىندى، %10تىن تۆۋەنلەپ كەتسە، ئامبارغا سۇ قويۇلغان داس قويۇلۇپ نەملىك ئاشۇرۇلدى.

پاختىنىك ئاستىغا ۋە ئۈستىگە بورا سېلىنىپ، تېمپېراتۇرا، نەملىك ھەر ۋاقىت ئۆلچەپ تۇرۇلدى. ئۆزلىكىدىن چىرىپ كېتىشنىك ئالدى ئېلىندى. پاختا ئامبارغا كىرگۈزۈلۈشتىن ئىلگىرى يۇك چۈشۈرۈش مەيدانىدا كۆزىتىلدى، ئامباردىن چىقىرىشتىن بۇرۇن بىخەتەر سۇپىدىكى يۇك لەمپىسىگە قويۇلۇپ، تېمپېراتۇرا تۆۋەنلىتىلدى. پاختا دۆۋىسىنىك ئارىلىقى 2 — 3 مېتىر بولۇپ، بۆلگۈچ شەكىلدە، مۇنار شەكىلدە، يۇمىلاق شەكىلدە ۋە تىك شەكىلدە تىزىلىپ، ئاستىغا سېلىنغان بورىغا سۇ يىغىلىپ قېلىش، بوران چىققاندا توك توختاپ قېلىشنىك ئالدى ئېلىندى ھەم يوپۇق چىك تارتىلىپ، قار - يامغۇر ياغقاندا يامغۇر سۈيى ۋە قار ۋاقتىدا تازىلىۋېتىلدى، ئامبار رايوندىكى ئوت - چۆپلەر دائىم يولۇۋېتىلدى.

دېھقانچىلىق دورىلىرى تۇرگە ئايرىپ ساقلاندى. ئۇنىسمان دورىلارنىك نەملىشىپ كېتىشى، بولاقلىرىنىك چوۋۇلۇپ كېتىشنىك ئالدى ئېلىندى، سۈيۇق دورىلارنىك توڭلاپ قېلىشنىك ئالدى ئېلىندى. خىمىيۋى

ئوغۇت ئۈستىگە بورا يېپىلىپ نەملىك ۋە سۇنىڭ ئالدى ئېلىنغاندىن باشقا، ئامبارغا ئاۋۇال كىرگۈزۈلگىنى ئامباردىن ئاۋۇال چىقىرىلىپ، ئامباردىكى ۋاقتى قىسقارتىلدى. داتلىشىپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ئەھۋال پەرقلەندۈرۈلۈپ تۆمۈردىن ياسالغان يېزا ئىگىلىك سايمانلىرى ۋە تۆمۈر بۇيۇملارغا شام يالىتىلدى ياكى سىر بېرىلدى. سىرتقا قويۇلغان چويۇن قازاننىڭ ئاغزى تۆۋەنگە قارىتىلىپ كۆتەرمە ئۈستىگە قويۇلدى. چاق-چۇق ۋە ئېينەك بۇيۇملار بەلگىلەنگەن سان بويىچە ياتقۇزۇلۇپ ئۈستى - ئۈستىگە قويۇلدى.

60 - يىللاردا قۇرۇق مېۋىلەر سىرتقا قويۇلاتتى، نەملىشىپ كېتىش، چىرىپ كېتىش ۋە قۇرتلاپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئاستىغا ياغاچ قويۇلۇپ، ئۈستىگە يوپۇق يېپىلىپ قەرەللىك ھالدا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ۋە ئاپتاپقا سېلىنىپ تۇردى. 70 - يىللاردىن باشلاپ ئامباردىكى قۇرۇق مېۋىنىڭ دۆڭسى يۇتكەپ تۇرۇلغاندىن باشقا، ھەر يىلى ياز ۋە كۈز پەسلىدە ئامبار گۈڭگۈرت بىلەن ئىسلاندى. چاپلىشىپ كېتىش ۋە قۇرتلاپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، قۇرۇق ئۈزۈم قەرەللىك ھالدا ئارىلاشتۇرۇپ تۇرۇلدى. ئېرىپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئەنجۈر مۇرابباسى، ھەسەل، قۇم شېكەر، كەمپىت قاتارلىقلارنىڭ نەملىكى كونترول قىلىندى.

سۇسىمان تاۋار، مەسىلەن سىياھ، قارا سىياھ، رەڭلىك بويياق، مېۋە كونسېرۋاسى قاتارلىقلار قىش پەسلىدە 4 ℃ ئەتراپىدا ساقلىنىپ تېمپېراتۇرا بەك تۆۋەنلەپ كېتىپ بوتۇلكىسى توڭلاپ يېرىلىپ كېتىشنىڭ ئالدى ئېلىنىدى.

چاي، تور پاختا، پوجاڭزا ۋە زەھەرلىك تاۋارلار مەخسۇس ئامبارda ساقلاندى. ژوگزالغا پوجاڭزا كىرىشى بىلەنلا پويىزدىن چۈشۈرۈپ ئاپتوموبىلغا قاچىلاپ پوجاڭزا ئامبىرىغا ئاپىرىپ ساقلاندى.

1964 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ساقلىنىۋاتقان تاۋارنى تەبىئىي خوراش بويىچە سىناق قىلىشنى ئورۇنلاشتۇرۇۋاتقاندا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قەشقەردە پاختا، خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىسى، ئۆرۈك قېقى، شاپتۇل قېقى، ياڭاق، چىلان، ھەسەل قاتارلىق 8 خىل تاۋارنى 2 يىل ساقلاپ تەجرىبە قىلىپ، ئوخشاش بولمىغان شارائىتتىكى خوراش ئەھۋالىنى ئېگىلىدى. 1975 - يىلى سىستېما ئىچىدە «زاجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ قىسمەن تاۋارلارنى ئاددىي ساقلاش چارىسى» بويىچە تارقىتىلىپ، ھاك چېچىپ نەملىكتىن ساقلىنىش، بېنزىن، دېئېرقاي، قارامای بىرىكمىسى سۈيۈقلۇقى ئارقىلىق داتلىشىپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشتىن ئىبارەت تاۋارلارنى ئاددىي ئۇسۇلدا ساقلاش، ئاسراش چارىسى ئومۇميۈزلۈك كېڭەيتىلدى.

1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا مىنىستىرلىكى بىلەن ئاپتونوم رايونىنىڭ «سودا سىستېمىسىدا ئوراش - قاچىلاشنى چوڭ تەكشۈرۈش» توغرىسىدىكى تەلىپى بويىچە، 1983 —1984- يىللىرى ئوراش، قاچىلاش، ئامبارda ساقلاش، باشقۇرۇش، قاچىلاش - چۈشۈرۈش توشۇش سەۋەبىدىن ھەرخىل تاۋارلارنىڭ خوراش ئەھۋالىنى ئېگىلىدى. نەتىجىدە خىمىيىۋى ئوغۇت 0.2 %، دېھقانچىلىق دورىسى 0.1%، چاق - چۇق بۇيۇم 2.74 %، ھۆل مېۋە 17 %، ئۈي جاھازلىرى 0.5 %، پوجاڭزا 0.2 %، پاختا 0.008 % خورايدىغانلىقى ئېنىقلاندى. ئوراش - قاچىلاشتىن چىققان زىيان ھەرىيلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 135 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتى بامبۇكنى ساقلاپ كۈزىتىپ ۋە تەجرىبە قىلىپ، تالادا ساقلىغاندىن كۆرە لاپاس ئاستىدا ساقلىسا، خوراش نىسبىتىنى 80 % تۆۋەنلىتىپ، قۇرۇپ يېرىلىپ كېتىشتىن پۈتۈنلەي ساقلانغىلى بولىدىغانلىقىنى ئېنىقلىدى. مېۋە - چېۋىنى گەمىدە ساقلاپ تەجرىبە قىلىپ، قەرەللىك ھالدا گەمە ئىچىدىكى كونا توپىنى چىقىرىۋېتىپ يېڭى توپا سالسا مېۋە - چېۋىنىڭ چىرىپ كېتىشىنى ئاستىلاتقىلى بولىدىغانلىقىنى ئېنىقلىدى.

II باب

ئۇلاپ توشۇش

1953 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتىپ ئىدارىسى لەنجۇدا يۆتكەپ توشۇش پونكىتى قۇرۇپ، شىئەن سېتىۋېلىش گۇرۇپپىسىنىڭ ۋەزىپىسىنى ئۈتكۈزۈۋېلىپ، شىنجاڭ تەمىنات - سودا سىستېمىسىنىڭ شىنجاڭغا كىرگۈزىدىغان ۋە شىنجاڭدىن چىقىرىدىغان ماددىي ئەشيالىرىنى ئۇلاپ توشۇش ئىشىغا مەسئۇل بولدى. لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولىنىڭ غەربكە ئۇزىرىشىغا ئەگىشىپ، يۆتكەپ توشۇش پونكىتى داسەيگۇ، ۋۇۋېي، جاڭيې، يۈمىن، شيادۇڭ، خۇڭ لیۇخې، ۋېيىيا، قۇمۇل، پىچانغا يۆتكىلىپ، 1961 - يىل 1 - ئايدا تۇرپان، داخېيەنگە مۇقىملاشتۇرۇلدى، ئۇ 7 يىلدا 11 جايغا كۆچۈرۈلدى.

يۆتكەپ توشۇش پونكىتى داخېيەنگە مۇقىملاشتۇرۇلغاندىن كېيىن، ئامبار ۋە يۈرۈشلەشكەن ئەسلىھەلەر ياسىلىپ، 1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى داخېيەن ئىش بېجىرىش ئورنى قۇرۇلدى. 1964 - يىلى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئونىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى، پاختا - چىگە سېتىۋېلىش ۋە ئونىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە، كوندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش ۋە ئونىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى قۇرۇلۇپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 6 ۋىلايەت، ئوبلاست، 40 نەچچە ناھىيە ۋە بىڭتۇەننىڭ 50 نەچچەتۇەن-مەيدانغا ئاپىرىدىغان ماددىي ئەشيانى ئۇلاپ توشۇشقا مەسئۇل قىلىندى. سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتلىرى ئاساسلىق كەسىپ بىلەن شۇغۇللانغاندىن باشقا، ۋاكالىتەن يۆتكەش، ۋاكالىتەن توشۇش كەسپى بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللاندى. 1985 - يىلى سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتلىرىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىسى 382گە، مۇقىم مۇلكى 14 مىليون 730 مىڭ يۈەنگە، سېتىش سوممىسى 309 مىليون يۈەنگە، ئۇلاپ توشۇغان يۈكى 175 مىڭ تونناغا، پايدىسى 9 مىليون 90 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

§ 1 . تەرەققىيات تارىخى

1. يۆتكەپ توشۇش پونكىتى

1953 - يىل 3 - ئايدا شىنجاڭ كوپىراتسىيە ئىدارىسى لەنجۇ يۆتكەپ توشۇش پونكىتى قۇرۇلۇپ، 12- ئايدا داسەيگۇغا كۆچۈرۈلدى. 1954 - يىل 5 - ئايدا ۋۇۋېيغا، 1955 - يىل 11 - ئايدا يۈمىنگە كۆچۈرۈلۈپ، ئۇلاپ توشۇش كەسپى يىلدىن - يىلغا كېڭەيتىلدى. يۆتكەپ توشۇش پونكىتىدا پاختا گۇرۇپپىسى، تەمىنات-سودا كەسپىي گۇرۇپپىسى، چاي گۇرۇپپىسى، مالىيە گۇرۇپپىسى، كادىرلار - كاتىبات گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى. 1957 - يىلى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى شيادۇڭغا كۆچۈرۈلدى، 1958 - يىل يۆتكەپ توشۇش پونكىتى بىلەن مۇلازىمەت نازارىتى شيادۇڭ ئىش بېجىرىش ئورنى قوشۇۋېتىلىپ، 2 - سودا نازارىتى شيادۇڭ ئىش بېجىرىش

ئورنى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىكنى ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى قۇرۇلدى. پونكىت ئىچىدە كەسىپىي بۆلۈم، مالىيە بۆلۈمى، كادىرلار ـ كاتىبات بۆلۈمى تەسىس قىلىندى، كەسىپىي بۆلۈم قوشۇمچە يېمەكلىكلەر گۇرۇپپىسى، پاختا گۇرۇپپىسى، ئۇلاپ توشۇش كەسىپىي گۇرۇپپىسىغا ئايرىلدى.

1961 ـ يىل 1 ـ ئايدا يۆتكەپ توشۇش پونكتى تۇرپاندىكى داخىيەنگە كۆچۈرۈلۈپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپلىرىنى ماددىي ئەشيا بىلەن تەمىنلەش ۋە ئۇلاپ توشۇش كەسىپىگە مەسئۇل قىلىندى. 40% ئىشچى ـ خىزمەتچى تۇمۇر يولىنىڭ غەربكە ئۇزارتىلىشىغا ئەگىشىپ يەنخوغا كۆچۈپ بېرىپ، شىمالىي شىنجاڭ ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىگە يۆتكىلىدىغان ماددىي ئەشيانى ئۇلاپ توشۇش بىلەن شۇغۇللاندى. 1962 ـ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا نازارىتى ئايرىۋېتىلدى، 8 ـ ئايدا داخىيەن سېتىۋېلىش پونكتى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا كەسىپىي بۆلۈم، مالىيە بۆلۈمى، كادىرلار ـ كاتىبات بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. ئۇلارنىڭ كەسىپى ماددىي ئەشيانى ئۇلاپ توشۇشتىن تىجارەت قىلىشقا ئۆزگەرتىلدى، مالىيە ھېساباتى ئاتچوت قىلىش تۇزۇمىدىن مۇستەقىل ھېسابات قىلىش، پايدا ـ زىيانغا ئۆزى مەسئۇل بولۇشقا ئۆزگەرتىلدى. 1964 ـ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى داخىيەندە بىرقەدەر مۇكەممەل بولغان سېتىۋېلىش ـ تەمىنلەش سىستېمىسىنى شەكىللەندۈردى.

2. داخىيەن ئىش باشقارمىسى

1964 ـ يىل 4 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى داخىيەن سېتىۋېلىش ـ سېتىش باش پونكتى قۇرۇلۇپ، سىرتقا قارىتا داخىيەن ئىش باشقارمىسى دەپ ئاتالدى، ئۇنىڭغا ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپ كېڭىشى بىۋاستە رەھبەرلىك قىلدى. باش پونكىت ئاستىدا ئىشخانا ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، پاختا ـ چىگە، كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتىدىن ئىبارەت 3 پونكىت تەسىس قىلىنىپ، ئىشخانا، شىپاخانا، يەسلى قاتارلىق ئۇنىۋېرسال خاراكتېرلىك مۇلازىمەت ئاپپاراتى قوشۇمچە قۇرۇلدى.

1971 ـ يىلى سېتىۋېلىش ـ سېتىش باش پونكتى سودا نازارىتى داخىيەن ئىش باشقارمىسىغا قوشۇۋېتىلدى. 1976 ـ يىلى سودا نازارىتى بىلەن تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپىنىڭ يەنە ئايرىۋېتىلىشىگە ئەگىشىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى داخىيەن ئىش باشقارمىسى ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ، قارىمىقىدا سىياسىي ئىشخانا، مەمۇرىي ئىشخانا (كېيىن خوجىلىق بۆلۈمىگە ئۆزگەرتىلدى)، ئەمگەك ـ ئىش ھەققى بۆلۈمى، قوغداش بۆلۈمى تەسىس قىلىندى، ئۇ ھەرقايسى پونكىتلارنىڭ كەسىپىنى نازارەت قىلدى ۋە تەكشۈردى، بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلدى ۋە كادىر باشقۇرۇش ئىشىنى بىرلىككە كەلتۈردى. 1982 ـ يىلى سىياسىي ئىشخانا ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى ۋە ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى خىزمەت كومىتېتى قۇرۇلدى.

1985 ـ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى داخىيەن ئىش باشقارمىسى ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق ھەرقايسى پونكىتلار، پەرزەنتلەر مەكتىپىنىڭ ئىشچى ـ خىزمەتچىسى 382گە يەتتى.

1) يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى

1964 ـ يىلى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى چوڭ تىپتىكى يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى كەسىپىنى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، دورا سايمانلىرى ۋە كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق سايمانلىرى تىجارىتى بىلەن مەخسۇس شۇغۇللاندى، نامى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتىغا ئۆزگەرتىلدى. كەسىپىي جەھەتتە ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش

ۋاستىلىرى شىركىتىگە تەۋە بولىدى. 1976 - يىلى سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپى كېڭەيتىلىپ، خادىملىرى كۆپەيتىلدى، پونكىت ئاستىدىكى ئاپپارات بۆلۈمچىدىن بۆلۈمگە ئۆزگەرتىلدى. 1982 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ تۆمۈر يولى كورلىغا تۇتاشتۇرۇلغاندىن كېيىن، كورلىدا ئولاپ توشۇش گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى. 1984 - يىلى كارخانا تەرتىپكە سېلىنغاندىن كېيىن، كەسپىي بۆلۈم، ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى، مالىيە بۆلۈمى، كادىرلار-قوغداش بۆلۈمى، مەمۇرىي بۆلۈم، مېھمانخانا تەسىس قىلىندى. 1985 - يىل 6 - ئايدا داخىيەندىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى كورلىغا كۆچۈرۈلۈپ، نامى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى كورلا سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى دەپ ئاتالدى، داخىيەندە ئولاپ توشۇش گۇرۇپپىسى تەسىس قىلىندى.

2) پاختا - چىگە سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى

1964 - يىل 1 - ئايدا پاختا - چىگە سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى قۇرۇلۇپ، كەسپىي جەھەتتە ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىگە تەۋە قىلىندى. ئۇنىڭ قارىمىقىدا كەسپىي بۆلۈمچە، ساقلاش-توشۇش بۆلۈمچىسى، مالىيە بۆلۈمچىسى، كادىرلار - كاتىبات بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىندى، 1976 - يىلى بۆلۈمچە بۆلۈم ۋە ئىشخانىغا ئۆزگەرتىلدى. 1984 - يىلى كارخانا تەرتىپكە سېلىنغاندىن كېيىن، كەسپىي بۆلۈم، مالىيە بۆلۈمى، كادىرلار - قوغداش بۆلۈمى، مەمۇرىي بۆلۈم تەسىس قىلىندى. 1985 - يىلى كورلىدا پاختىنى زاپاس ساقلاش ئامبىرى قۇرۇلدى.

3) كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى

1964 - يىل 1 - ئايدا يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى قۇرۇلۇپ، كەسپىي جەھەتتە ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار شىركىتىگە تەۋە قىلىندى. ئۇنىڭ قارىمىقىدا كەسپىي بۆلۈم، ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى، مالىيە بۆلۈمى، كادىرلار - كاتىبات بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. كەسپ تۇرى كۇندىلىك تۇرمۇشقا ئىشلىتىلىدىغان چاق - چۇق بۇيۇملار، يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز نەرسىلەر، قۇرۇق مېۋە - چېۋە، تەم تەڭشىگۈچ تۇرىگە ئايرىلدى. 1979 - يىل 8 - ئايدا كەسپىنى سىستېما بويىچە باشقۇرۇشقا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە پونكىتلىرى ئايرىم قۇرۇلدى. 1984-يىلى كارخانا تەرتىپكە سېلىنغاندىن كېيىن، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى بۆلۈمى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار بۆلۈمى، ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى، مالىيە بۆلۈمى، كادىرلار - قوغداش بۆلۈمى، مەمۇرىي بۆلۈم ۋە سودا سارىيى تەسىس قىلىندى.

4) يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتى

بۇ پونكىت 1979 - يىل 8 - ئايدا قۇرۇلۇپ، كەسپىي جەھەتتە ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە-چېۋە شىركىتىگە تەۋە قىلىندى. ئۇنىڭ قارىمىقىدا كەسپىي بۆلۈم، مالىيە بۆلۈمى، كادىرلار - كاتىبات بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. 1984 - يىلى كارخانا تەرتىپكە سېلىنغاندىن كېيىن، يەرلىك مەھسۇلات كەسپىي بۆلۈمى، مېۋە - چېۋە كەسپىي بۆلۈمى، ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى، مالىيە بۆلۈمى، كادىرلار - قوغداش بۆلۈمى، سودا سارىيى قۇرۇلدى. 1985 - يىلى كورلىدا تىجارەت ئورنى قۇرۇلدى.

3. كورلا تەييارلىق كۆرۈش ئورنى

جەنۇبىي شىنجاڭ تۆمۈر يولى كورلىغا ئۇزارتىلغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

داخىيەن ئىش بېجىرىش ئورنى ۋە ھەرقايسى پونكتلارنى جەنۇبقا كۆچۈرۈشكە ياخشى تەييارلىق كۆرۈش ئۈچۈن، 1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كورلا تەييارلىق كۆرۈش ئورنى قۇرۇلدى. 1982- يىلنىڭ ئاخىرى كورلا تەييارلىق كۆرۈش ئورنىنىڭ ئاساس مۇئەسسەسىلىرى ئاساسىي جەھەتتىن پۈتتۈرۈلدى. شۇ يىلى پەرزەنتلەرنىڭ ئىشقا ئورۇنلىشىش مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، شىنجاڭ تەمىنات - سودا تېخنىكومى كورلا شۆبىسى ئاددىي قىلىپ قۇرۇپ چىقىلدى. 1985 - يىل 5 - ئايدا داخىيەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى كورلىغا كۆچۈرۈلدى. شۇ يىلى داخىيەن مېۋە - چېۋە سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى كورلىدا تىجارەت ئورنى قۇردى.

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يۆتكەپ توشۇش پونكتى ئاپپاراتىنىڭ تەرەققىيات تارىخى

جەدۋەل: 8 — 7

ئاپپارات نامى	ژوگزال ئادرىسى	پونكتنىڭ قۇرۇلغان ۋاقتى
شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى لەنجۇ يۆتكەپ توشۇش پونكتى	لەنجۇ يەنجياچياۋ	1953.3 — 12
شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتىپ ئىدارىسى داسەيگۇ يۆتكەپ توشۇش پونكتى	تىيەنجۇ داسەيگۇ پويىز ئىستانسىسى	1953.12 — 1954.5
شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتىپ ئىدارىسى ژۇژۇپ يۆتكەپ توشۇش پونكتى	ژۇژۇپ پويىز ئىستانسىسى	1954.5 — 1955.11
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى جاڭيې يۆتكەپ توشۇش پونكتى	جاڭيې پويىز ئىستانسىسى	1955.11 — 1956.11
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يۈمىن يۆتكەپ توشۇش پونكتى	يۈمىن شەرقىي ژوگزال	1956.11 — 1957.7
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى شيادۇك يۆتكەپ توشۇش پونكتى	شيادۇك پويىز ئىستانسىسى	1957.7 — 1958.4
ش ئۇ ئا ر 2 - سودا نازارىتى شيادۇك يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىك سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى	شيادۇك پويىز ئىستانسىسى	1958.5 — 1958.10
ش ئۇ ئا ر 2 - سودا نازارىتى خۇڭلىۋخې يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىك ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى	خۇڭلىۋخې پويىز ئىستانسىسى	1958.10 — 1959.2
ش ئۇ ئا ر 2 - سودا نازارىتى ژېيىا يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى	ژېيىا پويىز ئىستانسىسى	1959.2 — 1960.1
ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى قۇمۇل يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى	قۇمۇل پويىز ئىستانسىسى	1960.1 — 1961.1
ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى قۇمۇل سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى	قۇمۇل پويىز ئىستانسىسى	1960.4 — 1961.1
ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى	پىچان پويىز ئىستانسىسى	1960.7 — 1961.1
ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى تۇرپان قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى ئۇنىۋېرسال سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى	تۇرپان پويىز ئىستانسىسى	1961.1 — 1962.8
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تۇرپان سېتىۋېلىش - سېتىش پونكتى	تۇرپان پويىز ئىستانسىسى	1962.9 — 1963.12
ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى تۇرپان سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى	تۇرپان پويىز ئىستانسىسى	1961.1 — 1962.8

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى تۇرپان سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى	تۇرپان پويىز ئىستانسىسى	1962.9 — 1985.5
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تۇرپان سېتىۋېلىش - سېتىش باش پونكتى	تۇرپان پويىز ئىستانسىسى	1963.4 — 1971.12
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پاختا - چىگە شىركىتى تۇرپان سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى	تۇرپان پويىز ئىستانسىسى	1964.1 — 1985.12
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكتى	تۇرپان پويىز ئىستانسىسى	1964.1 — 1979.8
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كورلا تەييارلىق كۆرۈش ئورنى	كورلا غەربىي ۋوگزال	1979 — 1985.12
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتى داخىلەن سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى	تۇرپان پويىز ئىستانسىسى	1979.8 — 1985.12
ش ئۇ ئار تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار شىركىتى داخىلەن سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى	تۇرپان پويىز ئىستانسىسى	1979.8 — 1985.12
ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى كورلا سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى	كورلا غەربىي ۋوگزال	— 1985.6
ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتى داخىلەن سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكتى كورلا تىجارەت ئورنى	كورلا غەربىي ۋوگزال	— 1985.6

§ 2 . ئەسلىمە

1953 - يىلدىن 1961 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يۆتكەپ توشۇش پونكتى ۋاقتىلىق ئۆتكۈنچى ئاپپارات بولۇپ، ھەممە يەردە ئادەم چېدىر، گەمە ئىچىدە ياتاتتى، يۈك دالاغا دۆۋىلىنىپ قويىلاتتى، يۈك توشۇپ كېتىلگەندىن كېيىن، ۋاقتىلىق ئەسلىمەلەر پۈتۈنلەي بۇزۇپ تاشلىنىپ، يېڭىۋاشتىن پونكت ياسىلاتتى. 1961 - يىلى پونكت تۇرپاندىكى داخىلەنگە كۆچۈرۈلگەندىن كېيىن، مەڭگۈلۈك ئاساسىي قۇرۇلۇش ئىلىپ بېرىشقا باشلاندى.

1. داخىلەن ئامبار رايونى

ئامبار رايونىنىڭ يەر كۆلىمى 279 مىڭ كۋادرات مېتىر بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە يۈك مەيدانى 213 مىڭ كۋادرات مېتىر، جەمئىي ئامبار 28 كورپۇس، 19 مىڭ كۋادرات مېتىر، ئامبار سىغىمچانلىقى 25 مىڭ تونىنا. ئاددىي لاپاس 8 كورپۇس، 4000 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 4000 تونىنا. 1963 - يىلى 1100 مېتىر مەخسۇس تۆمۈر يول لىنىيىسى ياسالدى.

يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ئامبىرى: 1985 - يىلى كۆلىمى 2678 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 2000 تونىنا كېلىدىغان 6 كورپۇس خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى، كۆلىمى 1000 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 1000 تونىنا كېلىدىغان 2 كورپۇس لاپاس، 825 كۋادرات مېتىرلىق سېمونت يەر، 1 دانە يەرگىرى بار ئىدى.

پاختا - چىگە ئامبىرى: 1984 - يىلى كۆلىمى 10 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدىغان خىش قۇرۇلمىلىق،

13 مىڭ 800 تونىنا پاختا سىغىدىغان 11 كورپۇس ئامبار ياسالدى.

يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار ئامبىرى: 1961 — 1963 - يىللىرى كۆلىمى 2000 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 2000 تونىنا كېلىدىغان 4 كورپۇس لاپاس ياسالدى. 1979 - يىلى يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە پونكىتى كۆلىمى 500 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان 1 كورپۇس ئامبار، كۆلىمى 1000 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 1000 تونىنا كېلىدىغان 2 كورپۇس ئاددىي لاپاس ياسىدى.

تۇرمۇش رايونى: بۇ رايوننىڭ يەر كۆلىمى 66 مىڭ كۋادرات مېتىر بولۇپ، شىپاخانا، يەسلى، توك چىقىرىش ئۆيى ۋە كوللېكتىپ ئاشخانا قاتارلىق جامائەت پاراۋانلىقى ئەسلىمىلىرى ياسالدى. 1985 - يىلدىن ئىلگىرى كېسەك قۇرۇلمىلىق 1 كورپۇس ئىشخانا ۋە 10 كورپۇس ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئولتۇراق ئۆيى بار ئىدى. 1984 - يىلى پاختا - چىگە، يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتلىرى كۆلىمى 5000 كۋادرات مېتىر كېلىدىغان خىش قۇرۇلمىلىق 20 كورپۇس ئولتۇراق ئۆي سالدى.

2. كورلا ئامبار رايونى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كورلىدا تۇرۇشلۇق سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتلىرىنىڭ ئومۇمىي يەر كۆلىمى 775 مىڭ 600 كۋادرات مېتىر. بۇنىڭ ئىچىدە: يۇك مەيدانىنىڭ ئومۇمىي يەر كۆلىمى 434 مىڭ 800 كۋادرات مېتىر، پاختا مەيدانىنىڭ كۆلىمى 113 مىڭ كۋادرات مېتىر، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى مەيدانىنىڭ كۆلىمى 67 مىڭ كۋادرات مېتىر، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە مەيدانىنىڭ كۆلىمى 61 مىڭ كۋادرات مېتىر، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى مەيدانىنىڭ كۆلىمى 143 مىڭ كۋادرات مېتىر.

ئامبار، لاپاس كۆلىمى 57 مىڭ كۋادرات مېتىر. بۇنىڭ ئىچىدە: خىش قۇرۇلمىلىق ئامبار 33 كورپۇس، كۆلىمى 48 مىڭ كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 61 مىڭ تونىنا، خىش قۇرۇلمىلىق لاپاس 19 كورپۇس، كۆلىمى 9000 مىڭ كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 9000 تونىنا. تاۋار بويىچە تۇرگە ئايرىغاندا: خىمىيىۋى ئوغۇت ئامبىرى 4 كورپۇس، كۆلىمى 3000 كۋادرات مېتىر. زاپاس ساقلاش ئامبىرى 8 كورپۇس، كۆلىمى 21 مىڭ كۋادرات مېتىر. ۋوگزالدىكى لاپاس كۆلىمى 5000 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 10 مىڭ تونىنا؛ پاختا - چىگە ئامبىرى 13 كورپۇس، كۆلىمى 10 مىڭ 700 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 13 مىڭ 900 تونىنا، لاپاس كۆلىمى 1800 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 270 تونىنا؛ مېۋە - چېۋە ئامبىرى 3 كورپۇس، كۆلىمى 1500 كۋادرات مېتىر، سىغىمچانلىقى 1500 تونىنا. تېمپېراتۇرا كونترول قىلىنىدىغان ئامبار 2 كورپۇس، كۆلىمى 1070 كۋادرات مېتىر. لاپاس كۆلىمى 705 كۋادرات مېتىر. 1984 - يىلى مېۋە - چېۋىنى سوغاق ساقلاش ئامبىرىدىن بىرى ياسالدى، ئۇنىڭ كۆلىمى 9800 كۋادرات مېتىر (ماتور ئۆيى، پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى، پار قازان ئۆيى قاتارلىق يۇرۇشلەشكەن ئەسلىمىلەرمۇ بۇنىڭ ئىچىدە)، سىغىمچانلىقى 2000 توننىغا يەتتى؛ كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار ئامبىرى 2 كورپۇس، كۆلىمى 1000 كۋادرات مېتىر، لاپاس 3 كورپۇس، كۆلىمى 1400 كۋادرات مېتىر، پوچاقزا ئامبىرى 2 كورپۇس، كۆلىمى 441 كۋادرات مېتىر.

تۇرمۇش رايونىنىڭ يەر كۆلىمى 210 مىڭ كۋادرات مېتىرغا، ئامبار رايونى ئىچىدىكى تاشيولنىڭ كەڭلىكى 14 مېتىرغا يەتتى، 1410 كۋادرات مېتىرلىق ئۇنىۋېرسال ئىشخانا بىناسى، 930 كۋادرات مېتىرلىق پاختا-چىگە ئىشخانا بىناسى، 369 كۋادرات مېتىرلىق يازلىق كىنوخانا، 935 كۋادرات مېتىرلىق پەرزەنتلەر مەكتىپى قاتارلىق جامائەت پاراۋانلىقى ئەسلىمىلىرى بەرپا قىلىندى.

مەخسۇس تۆمۈر يولنىڭ ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 1120 مېتىرغا (يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتىنىڭ 560 مېتىر، پاختا ـ چىگە پونكىتىنىڭ 380 مېتىر، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە ـ چېۋە پونكىتىنىڭ 80 مېتىر، كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى پونكىتىنىڭ 100 مېتىرغا) يەتتى، بۇ تۆمۈر يول 1985 ـ يىلى ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇلدى.

§ 3 . تىجارەت

1953 ـ يىل 3 ـ ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى ئۇلاپ توشۇش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشقا باشلىدى، بۇ پونكىت تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ شىنجاڭغا كىرگۈزۈلىدىغان ۋە شىنجاڭدىن چىقىرىلىدىغان ماددىي ئەشيالارنى ئۇلاپ توشۇش كەسپىنى بېجىرىشكە مەسئۇل بولدى؛ ۋاكالىتەن يۆتكەش، ۋاكالىتەن توشۇش كەسپىنى ئۈستىگە ئالدى؛ مەسئۇل تارماقنىڭ ھاۋالىسىگە بىنائەن، تاۋارلارنى سېتىۋالدى ۋە ساتتى، ۋاكالىتەن يۆتكەش، ۋاكالىتەن توشۇشتىن رەسمىيەت ھەققى ئالغاندىن باشقا، ئۇلاپ توشۇش ھەققىنى نەق ئاتچوت قىلدى. 1954 ـ يىلنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، شىنجاڭغا يۆتكەپ كېلىنگەن تاۋار 11 مىڭ تونىغا، شىنجاڭدىن چىقىرىلغان تاۋار 2500 تونىغا يەتتى. تەم تەڭشىگۈچ، قوشۇمچە يېمەكلىك قاتارلىق تاۋارلاردىن 400 تونىنا سېتىۋېلىنىپ، قۇرۇق ئۈزۈم، ئۆرۈك قېقى، كېرەكسىز بالۇندىن 800 تونىنا سېتىلدى. شۇ چاغدا، شىنجاڭغا كىرگۈزۈلىدىغان ئاساسلىق تاۋارلار رەخت، چاي، سەرەڭگە، تاماكا، شېكەر، چاق ـ چۆق، چويۇن قازان، كېيىم تىكىش ماشىنىسى قاتارلىقلار ئىدى. 1954 ـ يىلى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى كەسپى كۆپەيتىلىپ، 13 مىڭ 700 دانە يېزا ئىگىلىك سايمىنى، 80 مىڭ دانە كونا يېزا ئىگىلىك سايمىنى، 24 تونىنا دېھقانچىلىق دورىسى ۋە خىمىيىۋى ئوغۇت، 500 دانە كېيىم تىكىش ماشىنىسى يۆتكەپ كېلىندى. 1955 ـ، 1956 ـ يىللىرى شىنجاڭغا 5876 تونىنا تاۋار يۆتكەپ كېلىندى، شىنجاڭدىن قۇرۇق ئۈزۈم، ئۆرۈك قېقى، ھەسەل، گازىر قاتارلىق 3000 تونىنا يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات چىقىرىلدى، 330 مىڭ يۈەن قىممەتلىدىكى كېرەكسىز بۇيۇم ۋاكالىتەن سېتىلدى. 1956 ـ يىلى كومبايىن، دان ئايرىش ماشىنىسى، قوش چاقلىق قوش چىشلىق ساپان، تراكتور، چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، چىگىتتىن تېتۈت ئايرىش ماشىنىسى ۋە يەر سۈغىرىش ماشىنىسى، دېھقانچىلىق دورىسى، خىمىيىۋى ئوغۇت كۆپلەپ كىرگۈزۈلدى. يەرلىك مەھسۇلات، كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز بۇيۇملار باشقارمىسى ئۈچۈن 145 مىڭ يۈەن قىممەتلىدىكى تاۋار، 4 مىليون 980 مىڭ يۈەن قىممەتلىدىكى يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات ۋاكالىتەن سېتىپ بېرىلدى.

1957 ـ يىلدىن باشلاپ پاختا ئۇلاپ توشۇلۇپ، سىرتقا 27 مىڭ 600 تونىنا پاختا يۆتكەلدى. شۇ يىلى 41 مىڭ 200 تونىنا تاۋار ئۇلاپ توشۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايوندىكى توپ تارقىتىش پونكىتىلىرى، ناھىيىلىك تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپلىرى ۋە سىستېما سىرتىدىكى ئورۇنلار ئۈچۈن 1800 تونىنا ماددىي ئەشيا ۋاكالىتەن توشۇلدى. يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى، پاختا جەھەتتىكى پايدا ـ زىيانىنى ھەرقايسى كەسىپنىي باشقارمىلار بىر تۇتاش ھېسابات قىلدى؛ چاي كەسپىدە ھېساباتنى يوللاش تۇزۇمى يولغا قويۇلدى؛ يەرلىك مەھسۇلات، كۆندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىدىن رەسمىيەت ھەققى ئېلىنىدى؛ ئىلگىرىكى نەق ئاتچوت قىلىش چارىسى ئۆزگەرتىلدى. شۇ يىلى ئۇلاپ توشۇش كىرىمى 170 مىڭ يۈەنگە، چىقىم 137 مىڭ يۈەنگە، باجدىن كېيىنكى پايدا 31 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1958 ـ يىلى مۇلازىمەت نازارىتىنىڭ شىيادۇڭ سېتىۋېلىش ـ تەمىنلەش پونكىتى بىلەن تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپىنىڭ پاختا، چاي، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، كۆندىلىك تۇرمۇش

بۇيۇملىرى، يەرلىك مەھسۇلات، قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋە يۆتكەش كەسپى قوشۇمچىلىگەن بولسىمۇ، لېكىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەرقايسى كەسپىي باشقارمىلار بىلەن كەسىپ، مالىيە، ئىستاتىستىكا جەدۋىلى جەھەتتە يەنىلا بىر سىستېمىلىق مۇناسىۋەتنى ساقلاپ قالدى. يۆتكەپ توشۇش پونكىتى جايلار بىلەن تۈزگەن كەسپىي توختامغا ئاساسەن، ئىشلەپچىقارغۇچى جايلارغا ئادەم ئەۋەتىپ سېتىۋېلىشنى سۈيلىدى ۋە تاۋارلارنى تەكشۈردى، ئۇلاپ توشۇش كەسپىنى يېجىردى، شۇ يىلى سودا نازارىتى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى قىسمەن تاۋارلارنى ئۆز ئالدىغا سېتىۋېلىپ كەسپىي باشقارمىسى كىرگۈزىدىغان مالنىڭ قوشۇمچىسى قىلىپ بولىدۇ، دەپ يوليورۇق بەردى. شۇ يىلى سىستېما سىرتىدىكى ئۇلاپ توشۇلغان تاۋار كۆپلەپ ئاشتى، يۆتكەپ توشۇش پونكىتى كىرىمنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ژاكالىتەن باشقۇرۇش، ژاكالىتەن ساقلاش كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، شىنجاڭغا 10 مىڭ 400 تونىنا تاۋار يۆتكەپ كىردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى 3397 تونىنا، يەرلىك مەھسۇلات 3434 تونىنا، چاي 2499 تونىنا، سىستېما سىرتىدىكى ئورۇنلارنىڭ ماددىي ئەشياسى 1100 تونىنا. شىنجاڭدىن چىقارغان تاۋار 24 مىڭ 400 تونىنا، بۇنىڭ ئىچىدە پاختا 21 مىڭ 600 تونىنا، كالا - قوي گۆشى 319 تونىنا، قۇرۇق ئۈزۈم 84 تونىنا، كېرەكسىز پاختا 240 تونىنا، بۇنىڭدىن باشقا شۇلتا، گەج، زەمچە، كېرەكسىز كاۋچۇك، ياۋا چىگە قاتارلىقلارمۇ بار.

يۆتكەپ توشۇش پونكىتى سودا نازارىتىنىڭ رەھبەرلىكىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنى باشقۇرۇش تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، كەسپىي باشقارمىلار يۆتكىگەن تاۋارلاردىن ئۇلاپ يۆتكەش ھەققى ئېلىنمىدى، بىۋاستە يۆتكەلگەن تاۋارلارغا قارىتا يۆتكەپ كەلگۈچى ئورۇنىنىڭ سېتىش باھاسىدىن 6% لىك باھا تۆتۈپ قېلىنىدى، يۆتكەپ توشۇش پونكىتلىرى كەسپىي گۇرۇپپىلىرىنىڭ پايدا - زىيىنىنى كەسپىي باشقارمىلار بىر تۇتاش ھېسابات قىلدى. 1959 - يىلى شىنجاڭغا يۆتكەپ كىرگۈزۈلگەن ماددىي - ئەشيا 16 مىڭ 600 تونىنا، شىنجاڭدىن يۆتكەپ چىقىرىلغان ماددىي ئەشيا 18 مىڭ 700 تونىنا بولدى. سىستېما سىرتىدىكى ئورۇنلار شىنجاڭغا يۆتكەپ كەلگەن ۋە شىنجاڭدىن چىقارغان ماددىي ئەشيا 20 مىڭ 400 تونىنىغا يەتتى، سىستېما ئىچىدىكى ئورۇنلار سىرتقا يۆتكىگەن تاۋار 953 تونىنا كالا - قوي گۆشى، 1820 تونىنا قۇرۇق - مۆلمېۋە-چېۋە، 4954 تونىنا گەج، 110 تونىنا شۇلتا، 3100 تونىنا پاختىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇ يىلى مەملىكەتلىك سودا سىستېمىسى زاپاس ساقلاش، توشۇش يېغىندا «ئىلگىرى قىسقا ۋاقىتتا، ئىلگىرى قىسقا يول، ئىلگىرى ئاز خىراجەت بىلەن ئىلگىرى چوڭ ئۇنۇم ھاسىل قىلىش» ئوتتۇرىغا قويۇلدى، بىۋاستە يۆتكەش خىزمىتى قانات يايدۇرۇلۇپ، كۆپ ھالقىلار ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، تەكرار توشۇشنى ئازايتىش، تاۋار خىراجىتىنى تۆۋەنلىتىش جەھەتتە كۆچ سەرپ قىلىندى. شۇ يىلى بىۋاستە توشۇلغان تاۋار ئۇلاپ توشۇلغان ئومۇمىي تاۋارنىڭ 54% نى ئىگىلىدى. 3 بۇرجەك ھاۋالە كىرىمى بىۋاستە ھېسابىتا ئۆزگەرتىلدى، پارچە - پۇرات كىرىم ۋە خىراجەتنى كەسپىي باشقارمىلار بىر تۇتاش يېغىدى ۋە بىر تۇتاش تۆلىدى. شۇ يىلى بىۋاستە يۆتكەلگەن تاۋارلارنى سېتىش كىرىمى 14 مىليون 460 مىڭ يۈەنگە يەتتى، پايدا 975 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، سېتىش سوممىسىنىڭ 6.7% نى ئىگىلىدى. 1960 - يىلى ماددىي ئەشيا ئېغىر دەرىجىدە كەمچىل، تىرانسپورت جىددىي بولۇپ، يۆتكەپ كىرىش پىلانى ئورۇندالمىدى. شىنجاڭدىن سىرتقا يۆتكەلگەن ماددىي ئەشيا 10 مىڭ 775 تونىنا بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 6825 تونىنا كېمەيىپ كەتتى، شىنجاڭغا يۆتكەپ كېلىنگەن ماددىي ئەشيا 11 مىڭ 344 تونىنا بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 5056 تونىنا كېمەيىپ كەتتى.

1961 - يىلى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى ئۇلاپ توشۇشتىن باشقا، سېتىۋېلىش، سېتىش دائىرىسىنى پەيدىنپەي كېڭەيتىپ، كەسىپ خاراكتېرىنى نوقۇل ئۇلاپ توشۇش خاراكتېرىدىن تىجارەت خاراكتېرىگە ئۆزگەرتتى. شۇ يىلى شىنجاڭدىن چىقىرىلغان، شىنجاڭغا كىرگۈزۈلگەن ماددىي ئەشيا 24 مىڭ 100 تونىنىغا، سېتىۋېلىنغان ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى 15 مىليون 780 مىڭ يۈەنگە، سېتىش سوممىسى 12 مىليون 810 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1962 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تۈرپان‌سېتىۋېلىش-

سېتىش پونكىتى قۇرۇلدى. ئەسلىدىكى ئۇلاپ توشۇش، يۆتكەپ توشۇش خىزمىتى ئاساسىدا پاختاسېتىۋېلىش- سېتىش كەسپى قانات يايدۇرۇلۇپ، مۇستەقىل ھېسابات قىلىش، پايدا - زىيانغا ئۆزى مەسئۇل بولۇش، ئۇنىۋېرسال تىجارەت قىلىش يولغا قويۇلدى. پاختىچىلىق ئاساسلىق كەسىپ قىلىنغاندىن باشقا، يەرلىك مەھسۇلات، كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز بۇيۇملارنى ۋاكالىتەن ساقلاش، ۋاكالىتەن توشۇش كەسپىمۇ بېجىرىلدى.

1963 - يىلى لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولى ئۇرۇمچىگە تۇتاشتۇرۇلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تۇزكۆل ئۇلاپ توشۇش گۇرۇپپىسىدىكى خادىملار ۋە ئېشىندا ماددىي ئەشيالارنى كەسىپداش باشقارمىلارغا ئۆتكۈزۈپ بەردى، شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، شىمالىي شىنجاڭغا ماددىي ئەشيانى ئۇلاپ توشۇش خىزمىتىنى ھەرقايسى كەسپىي باشقارمىلار بىۋاسىتە بېجىردى.

1964 - يىل 1 - ئايدا داخېيەندە ئايرىم - ئايرىم ھالدا پاختا - چىگە، يەرلىك مەھسۇلات، كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى سېتىۋېلىش، ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پونكىتلىرى قۇرۇلۇپ، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 6 ۋىلايەت ۋە بىڭتۇەننىڭ 1 -، 2 -، 3 - شىلىرىنى ماددىي ئەشيا بىلەن تەمىنلەش ۋە يېزا ئىگىلىك — قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشقا مەسئۇل قىلىندى.

1. پاختا

1957 - يىلى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى پاختىنى ئۇلاپ توشۇشقا باشلاپ، شۇ يىلى سىرتتىن 30 مىڭ 500 توننا پاختا يۆتكەپ كەلدى، ئىچكى جايلارغا 27 مىڭ 700 توننا پاختا يۆتكىدى. 1958 - يىلى ئىچكى جايلارغا 21 مىڭ 700 توننا پاختا يۆتكىدى. 1958 - يىلىدىن كېيىن، شىنجاڭدىن سوۋېت ئىتتىپاقىغا پاختا يىپ ئېكسپورت قىلىنغانلىقتىن، ئۇلاپ توشۇش مىقدارى ئازايدى. 1959 - يىلدىن 1962 - يىلغىچە بولغان 4 يىلدا ئاپتونوم رايوننىڭ سىرتىغا جەمئىي 20 مىڭ توننا پاختا يۆتكەلدى. 1963 - يىلى پاختا ئېكسپورت قىلىنمىغاچقا، مەملىكەت ئىچىدە پاختىنى ئۇلاپ توشۇش كەسپى قايتا جانلاندى. 1966 - يىلدىن 1976 - يىلغىچە، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە جەمئىي 223 مىڭ 300 توننا پاختا يۆتكىلىپ، يىلىغا 22 مىڭ 300 توننىدىن توغرا كەلدى. 50 كىلوگرام پاختىنى توشۇش ھەققى 1966 - يىلدىكى 6.80 يۈەندىن 17.40 يۈەنگە كۆپەيدى. 1976 — 1978 - يىللىرى سىرتقا 42 مىڭ توننا پاختا يۆتكىلىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 14 مىڭ توننا يۆتكەلدى. 1979 — 1985 - يىللىرى يېزىلاردا مەھسۇلاتقا بىرلەشتۇرۇپ ھۆددىگە بېرىش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، سىرتقا 233 مىڭ توننا پاختا يۆتكىلىپ، يىلىغا 33 مىڭ 300 توننىدىن توغرا كەلدى، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»دىن ئىلگىرىكىگە قارىغاندا 49% ئاشتى.

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يۆتكەپ توشۇش پونكىتى ئۇلاپ توشۇغان ماددىي ئەشيالار ئەھۋالى

جەدۋەل: 8 — 8 بىرلىكى: توننا

تۈرلەر / يىللار	شىنجاڭغا كىرگۈزۈلگەن، شىنجاڭدىن چىقىرىلغان ماددىي ئەشيا يىغىندىسى	شىنجاڭغا كىرگۈزۈلگەن ماددىي ئەشيا يىغىندىسى	يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى	يەرلىك مەھسۇلات، كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى	ۋاكالىتەن يۆتكەش، ۋاكالىتەن توشۇش	شىنجاڭدىن چىقىرىلغان ماددىي ئەشيا يىغىندىسى	پاختا	كېرەكسىز بۇيۇملار	مېۋە - چېۋە	ۋاكالىتەن يۆتكەش، ۋاكالىتەن توشۇش
1954—1953	13500	11000				2500				
1955	6200	4300				1400				

				1593				1576	3169	1956
			27700	29096				12190	41286	1957
			21700	24400				10440	34840	1958
			8150	17600				16400	34000	1959
			8300	10775				11344	22119	1960
			1300	12000				12100	24100	1961
			2200	2954				19341	22295	1962
			20450	26174				21556	47730	1963
300	100	100	7300	7800	500	1000	15200	16700	24500	1964
300	500	600	12700	14100	500	3100	14400	18000	32100	1965
300	500	600	17850	18980	600	3700	49000	53300	57700	1966
400	400	400	12300	13500	600	3700	47000	51300	64800	1967
500	200	300	8500	9500	700	1800	38000	40500	50000	1968
600	500	600	22500	24500	700	3300	39000	43500	67700	1969
600	600	700	34500	36400	800	4500	28000	33300	69700	1970
800	500	700	30000	32000	900	4100	47000	52000	84000	1971
700	300	500	19500	21000	1000	2700	29000	32700	58700	1972
800	400	500	20500	22200	1000	3000	40000	44000	66200	1973
800	400	400	27500	29100	1100	2700	41000	44800	73900	1974
1000	300	400	30000	31700	1200	3700	35000	39900	71600	1975
2600	500	600	9000	12700	1600	3300	38000	42900	55600	1976
2600	800	700	18000	22100	1700	4600	53000	59300	81400	1977
1200	500	1100	15000	17800	2000	5200	92000	99200	117000	1978
1500	400	1100	9000	12000	2500	3100	122000	127600	139600	1979
1500	800	1300	12500	16100	2500	4400	142000	148900	165000	1980
1700	900	700	14500	17800	2300	5100	88000	95900	113700	1981
1800	1700	900	46000	50400	3000	6500	125000	134500	184900	1982
3500	4100	700	52000	60300	5000	7500	133000	150500	210800	1983
3600	4000	900	50000	58500	5300	8500	158000	171800	230300	1984
3600	2300	700	49000	55600	5300	10100	104000	119400	175000	1985

1) ئاپتوموبىلغا يۈك قاچىلاش نىسبىتى

50 - يىللاردا شىنجاڭدا پاختا قاچىلانغان بولاقنىڭ ھەجمى چوڭ، يېنىك بولغاچقا، 4 تونناىلىق ئاپتوموبىلغا ئاران 2 تونا پاختا باسقىلى، 30 تونناىلىق ئۇستى ئوچۇق ۋاگونغا ئاران 15 تونا پاختا قاچىلىغىلى بولغاچقا، 50% زىيان كېلىپ چىقاتتى، توشۇش ھەققى پۈتكۈل تاۋار ئوبوروت ھەققىنىڭ 85% — 90%نى ئىگىلەيتتى. 60 - يىللاردا پاختىنى تاغار، يېپ خالتىغا قاچىلاپ توشۇش تارىخىغا خاتىمە بېرىلگەن بولسىمۇ، ۋاگوندىن پايدىلىنىش نىسبىتى يەنىلا يۇقىرى بولمىدى، ھەربىر پاختا بولىقىنىڭ ھەجمى (43×61×104cm)، ئېغىرلىقى 70 — 75 كىلوگرام بولغاچقا، 50 تونناىلىق ئۆلچەملىك ۋاگونغا 23 — 25 تونا پاختا قاچىلاندى، ۋاگوندىن پايدىلىنىش نىسبىتى 46% — 50% بولدى.

70 - يىللاردا، ئاپتونوم رايوندا پاختىنى بولاقلاش ماشىنىسى ئۈلاغ ئارقىلىق ھەرىكەتلەندۈرۈشتىن ئېلېكتر قۇۋۋىتى ئارقىلىق ھەرىكەتلەندۈرۈشكە ئۆزگەرتىلىپ، پاختا بولىقىنىڭ ھەجمى (42×58×93cm)، ئېغىرلىقى

80 كىلوگرامغا يەتكۈزۈلگەنلىكتىن، 30 تونناىلىق ئۆلچەملىك ئۈستى يېپىق ۋاگونغا 16 — 17 تونىنا پاختا قاچىلاندى، ۋاگوندىن پايدىلىنىش نىسبىتى 53% — 57%كە يەتتى. تاۋار ئوبوروتى ھەققى ئونتۈرا ھېساب بىلەن 7.3% تۆۋەنلىدى. 1981 — 1985 - يىللىرى پاختا بولىقى ئۆلچەملەشتۈرۈلۈپ (40×60×80cm) قىلىندى، ھەجمى كىچىكلىتىلدى، زىچلىقى، ئېغىرلىقى ئاشۇرۇلدى، ھەربىر تاي پاختا بولىقىنىڭ ئېغىرلىقى 80 كىلوگرامغا يەتكۈزۈلۈپ، 30 تونناىلىق ئۈستى يېپىق ئۆلچەملىك ۋاگونغا 22.8 تونىنا پاختا قاچىلاندى. ئۈستى يېپىق ۋاگوندىن پايدىلىنىش نىسبىتى ئونتۈرا ھېساب بىلەن 61% — 76%كە، ئۈستى ئوچۇق ۋاگوندىن پايدىلىنىش نىسبىتى 69% — 76%كە يەتتى، تاۋارنىڭ ئوبوروت ھەققى يەنە 5.4% تۆۋەنلىدى.

2) ئۇنۇم

پاختا بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىپ، بىر تۇتاش سېتىلىدىغان ماددىي ئەشيا بولغاچقا، دۆلەت بىكىتكەن باھا بويىچە قويۇلدى. شىنجاڭدا ئۇلاپ توشۇش لىنىيىسى ئۇزۇن، توشۇش ھەققى يۇقىرى بولۇپ، 1957 - يىلدىن باشلاپ سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان كېلىپ چىققانلىقتىن، زىيان مالىيىدىن پۈتۈنلەي تولۇقلاپ بېرىلدى. 1957 — 1959 - يىللىرى سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان 28 مىليون 510 مىڭ يۈەنگە، يىللىق ئونتۈرىچە زىيان 9 مىليون 500 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، ھەر بىردەن پاختىنى ئۇلاپ توشۇشتىن ئونتۈرا ھېساب بىلەن 23.82 يۈەن زىيان كېلىپ چىقتى.

60 - يىللاردا سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان 62 مىليون 990 مىڭ يۈەنگە، يىللىق ئونتۈرىچە زىيان 6 مىليون 299 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، ھەربىر دەن پاختىنى توشۇشتىن 29.36 يۈەن زىيان كېلىپ چىقتى. 70 - يىللاردا سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان 82 مىليون 680 مىڭ يۈەنگە، يىللىق ئونتۈرىچە زىيان 8 مىليون 268 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، ھەربىر دەن پاختا توشۇشتىن 21.66 يۈەن زىيان كېلىپ چىقتى. دۆلەت1978-يىلدىن باشلاپ پاختا سېتىش باھاسىنى تەڭشىگەنلىكتىن، 1982 - يىلدىن تارتىپ پايدا كۆرۈلۈشكە باشلىدى. 1982 — 1985 - يىللىرى جەمئىي 197 مىڭ تونىنا پاختا يۆتكىلىپ، 31 مىليون 500 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىندى، يۆتكەلگەن ھەربىر دەن پاختىدىن 8.05 يۈەن پايدا ئېلىندى.

2. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى

1953 - يىلدىن باشلاپ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى يولغا قويۇلدى، تىجارەت دائىرىسى كومبايىن، ئوت ئورۇش ماشىنىسى، دان ئايرىش ماشىنىسى، سىيالكا، قوش چاقلىق قوش چىشلىق ساپان، دېزىل ماشىنىسى، قول ھارۋىسى، ھەرخىل سۇ پومپىسى، تراكتور، ئىچىدىن يانىدىغان دېۋىگاتىل (جۈملىدىن زاپچاسلار)، پاختا تازىلاش ماشىنىسى، چىگىت ئايرىش ماشىنىسى، چىگىت تۇتىتىنى ئايرىش ماشىنىسى، يۇڭ قىرقىش ماشىنىسى، سوت ئايرىش ماشىنىسى ۋە ئونتۈرا، كىچىك تىپتىكى يېزا ئىگىلىك سايمانلىرىدىن ئىبارەت 2300 نەچچە خىل تۈرنى ئۆز ئىچىگە ئالدى.

1962 - يىلدىن تارتىپ كۆپ مىقدارلىق خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، دورا چېچىش سايمانلىرى تىجارىتى يولغا قويۇلدى. 1964 - يىلى چوڭ تىپتىكى يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى ۋە زاپچاسلىرى تىجارىتى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1965 - يىلى كىچىك تىپتىكى يېزا ئىگىلىك سايمانلىرى كۆپلەپ سېتىلدى. يىللىق سېتىلىش سوممىسى ئالدىنقى يىلدىكى 9 مىليون 60 مىڭ يۈەندىن كۆپەيىپ، 19 مىليون 780 مىڭ يۈەنگە يەتتى.

1978 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ سېتىلىش مىقدارى ئالدىنقى يىلدىكى 51 مىڭ تونىدىن كۆپەيىپ، 91 مىڭ تونناغا يەتتى. سېتىلىش سوممىسى 1977 - يىلدىكى 19 مىليون 10 مىڭ يۈەندىن 39 مىليون 530 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1979 - يىلى يېزىلاردا مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش تۈزۈمى يولغا قويۇلغانلىقتىن، كىچىك تىپتىكى يېزا ئىگىلىك سايمانلىرىغا بولغان ئېھتىياج ئاشتى. 1979 —1985-يىللىرى يىلدا ئوتتۇرىچە 2 مىليون 300 مىڭ دانا كىچىك تىپتىكى يېزا ئىگىلىك سايمانلىرى ئىشلەپچىقىرىلىپ، 1985-يىلى 3 مىليون 500 مىڭ دانا ئىشلەپچىقىرىلدى.

يىللىرى كىچىك تىپتىكى يېزا ئىگىلىك سايمانلىرىدىن 410 مىڭ دانە سېتىلدى، يىللىق سېتىلىش مىقدارى 58 مىڭ دانىگە يەتتى، جەنۇبىي شىنجاڭ 863 مىڭ 500 تونىنا ئەلا سۈپەتلىك خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەندى، يىللىق تەمىنلەش مىقدارى 123 مىڭ تونىنغا يەتتى.

داخىيەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتىنىڭ ئۇلاپ توشۇش مىقدارىنى ئىستاتىستىكىلاش جەدۋىلى

جەدۋەل: 8 — 9

تۇرلەر / يىللار	سېتىلىش ئومۇمىي سوممىسى (10 مىڭ يۈەن)	خىمىيىۋى ئوغۇت (تونىنا)	دېھقانچىلىق دورىسى (تونىنا)	كىچىك تىپتىكى يېزا ئىگەلىك سايمانلىرى (دانە)	تۇرلەر / يىللار	سېتىلىش ئومۇمىي سوممىسى (10 مىڭ يۈەن)	خىمىيىۋى ئوغۇت (تونىنا)	دېھقانچىلىق دورىسى (تونىنا)	كىچىك تىپتىكى يېزا ئىگەلىك سايمانلىرى (دانە)
1960	2115	3622	1008		1973	1610	31000		
1961	1287	1532	550		1974	1505	39297	143	5495
1962	1302	16399	316		1975	1495	33147	309	
1963	928	12782	967		1976	1604	36927	71	13658
1964	906	11660	1228		1977	1901	51800	477	11413
1965	1978	12170	274	7500	1978	3953	91405	505	921
1966	1368	46841	300	1500	1979	4788	117360	1593	43468
1967	1525	36925	70	13700	1980	5522	139520	1913	73342
1968	1677	34700	75	7300	1981	4034	85742	1583	56540
1969	1005	22303	262	1834	1982	5394	125603	850	42011
1970	1945	36300	800	1800	1983	6376	136025	322	77759
1971	1689	74112	200		1984	10057	156015	150	58407
1972	1252	24818	226	9530	1985	6365	103279	226	54966

1) بىۋاستە يۆتكەش

ئاپتونوم رايوندا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ئەسلىدە 3 دەرىجە بويىچە (ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت - ئوبلاست، ناھىيە) تىجارەت قىلىناتتى. يەر كۆلىمى چوڭ بولۇپ، كۆپ قىسىم ناھىيىلەر تىجارەتنى ئۆز ئالدىغا ئاساسىي قاتلامغىچە ئۇزارتقاچقا، ئەمەلىيەتتە 4 دەرىجىلىك تىجارەت شەكىللەندى. 1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، ۋىلايەت (ئوبلاست) تىن ئىبارەت بۇ دەرىجىنى قىسقارتىۋەتتى. داخىيەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش پونكىتى

ئەسلىمە ۋىلايەت، ئوبلاست بىلەنلا مۇئامىلە قىلىشتىن 45 ناھىيە ۋە بىكتۇەننىڭ تۇەن - مەيدانلىرى بىلەن بىۋاستە مۇئامىلە قىلىشقا ئۆزگەردى. بىر ھالقا قىسقارتىلغانلىقتىن، تاۋارنىڭ ئۇلاپ توشۇش سۈرئىتى بىر ھەپتە قىسقاردى، بىر قېتىملىق قاچىلاش، چۈشۈرۈش ئازايدى، قىسمەن ناھىيىلەر تەكرار توشۇشنى ئازايتىپ، يىللىق چىقىمنى 450 مىڭ يۈەن تېجەپ قالدى. شۇ يىلى قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇدىكى 38 ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تەكرار توشۇش ئەھۋالى داۋاملىق ئۆزگەرتىلىپ، داخىيەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش پونكىتىدىن كادىر ئاجرىتىلىپ قەشقەر ۋىلايىتىگە بىۋاستە يۆتكەش نۇقتىدا سىناق قىلىندى، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، يەكەن، مارالبېشى، مەكىت ۋە پەيزاۋات قاتارلىق ناھىيىلەرنىڭ تاشيول ئەھۋالى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ تىجارەت ئىقتىدارى، خىزمەتنى ئۇستىگە ئېلىش شارائىتى، يۆتكەپ توشۇش ئەسلىھەلىرىنى تەكشۈردى. 1964 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا رتەمىنات. سودا كوپېراتىپى ئىشلەپچىقىرىش باشقارمىسى بىلەن داخىيەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتى بىرلىكتە «سىناق تەرىقىسىدە يۆتكەش گۇرۇپپىسى» تەشكىللىدى. نۇقتىدا سىناق قىلىش ئاساسىدا «تاشيول بويىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇتنى بىۋاستە يۆتكىشىگە دائىر سىناق چارىسى» نى تۈزۈپ چىقتى ھەمدە ئۇنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا تەستىقلىتىپ سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويدى. شۇ يىلى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى سىناق نۇقتىسى قىلىنغان 15 ناھىيە، 72 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپتا بىۋاستە يۆتكەشنى يولغا قويۇش ئارقىلىق، يۈك توشۇش لىنىيىسىنى 1137 كىلومېتىر، تەكرار توشۇش مىقدارىنى 73 مىڭ 600 توننا/كىلومېتىر قىسقارتتى، بىر پەسلىدە قاچىلاش - چۈشۈرۈش، ساقلاش ھەققىنى 40 مىڭ 300 يۈەن تېجەپ قالدى، ناھىيە بازىرىغا يېراق بولغان ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپلىرىمۇ ئۆز جايىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىن خىمىيىۋى ئوغۇت ئالالايدىغان بولدى.

1966 - يىلى داخىيەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش پونكىتى جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ تاشيول بويلىرىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا بىۋاستە يۆتكەش كەسپىنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇپ، 28 ناھىيىدىكى 120 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپتا بىۋاستە يۆتكەش كەسپىنى يولغا قويدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلىك بەنزىلىرى پالەچ ھالەتكە چۈشۈپ قالغانلىقتىن، بىۋاستە يۆتكەش كەسپى تەدرىجىي ئۈزۈلۈپ قالدى. 1985 - يىلى داخىيەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتى توقسۇننىڭ جەنۇبى، كورلىنىڭ شىمالىدىكى 3 ناھىيە ۋە تۇەن - مەيدانلارغا يۆتكىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى پويىز بىلەن بىۋاستە توشۇش چارىسىنى قوللىنىپ، شۇ يىلى توشۇش ھەققىنى 3 مىليون 490 مىڭ يۈەن تېجەپ قالدى.

2) ئۇنۇم

60 - يىللاردا دۆلەت چەت - يېراق رايونلارنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا ئېتىبار بېرىپ، خىمىيىۋى ئوغۇت ۋە قىسمەن دېھقانچىلىق دورىسى قاتارلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنىڭ ياھاسىنى بىرلىككە كەلتۈردى. داخىيەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتى پىلان ئىچىدە تەمىنلىنىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى قاتارلىقلارنى ئۇلاپ توشۇش ئارقىلىق جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى (جۈملىدىن قىسمەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار) غا بىۋاستە يۆتكىدى. توشۇش ھەققىنى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش پونكىتى بىر تۇتاش تۆلىدى، سىياسەت خاراكتېرلىك زىيانىنى ئاپتونوم رايون مالىيىدىن تولۇقلاپ بەردى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاقسۇنىڭ نەرىسىدىكى جايلارنىڭ توشۇش لىنىيىسى ئۇزۇن، توشۇش ھەققى يۇقىرى بولغانلىقتىن، 1962 - يىللىق ئىستاتىستىكىغا قارىغاندا، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ھەققى سېتىش سوممىسىنىڭ %57 نى ئىگىلىگەن، سېتىۋېلىش ۋە سېتىش باھا پەرقى %3. 20 كە يەتكەن. 1963 - يىلى ئوربىيانىڭ بىر تونناسى 297 يۈەن بولسا قەشقەرگە بارغىچە ھەربىر تونناسىنىڭ باھاسى توشۇش ھەققى بىلەن قوشۇلۇپ 360.50

يۈەنگە، خوتەنگە بارغىچە 50 . 443 يۈەنگە يەتكەن، ھەربىر تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ يۆتكەپ كېلىنىش باھاسى توشۇش ھەققى بىلەن قوشۇلۇپ 50 . 657 — 50 . 740 يۈەنگىچە بولغان بولسىمۇ، دېھقانلارغا 450 يۈەندىن سېتىپ بېرىلگەن، بۇنىڭ بىلەن، قەشقەردە ھەربىر تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇتتىن 50 . 207 يۈەن، خوتەندە 50 . 290 يۈەن زىيان كېلىپ چىققان.

1980 - يىلى زىيانىنى ئازايتىش ئۈچۈن «ئەلا سۈپەتلىك خىمىيىۋى ئوغۇتنى يىراقتا يۆتكەش، سۈپىتى تۆۋەن خىمىيىۋى ئوغۇتنى يېقىن جايدا سېتىش» ۋە پويىز ئارقىلىق توشۇشنى تاشيول ئارقىلىق توشۇشنىڭ ئورنىغا دەسسىتىشتىن ئىبارەت 2 تۈرلۈك تەدبىر قوللىنىلدى. ھەربىر تەبىئىي تونىنا «2 ئامىياكلىق خىمىيىۋى ئوغۇت» نىڭ تەركىبىدىكى ئامىياك 3 تونىنا ئۇلچەملىك خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭكىگە تەڭ كېلىش، ھەربىر تونىنا ئورنىيە 2 تونىنا ئۇلچەملىك خىمىيىۋى ئوغۇتقا تەڭ كېلىش ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئەلا سۈپەتلىك ئوغۇت خوتەن، قەشقەر، قىزىلسۇغا يۆتكەلدى. بۇنىڭ بىلەن توشۇش مىقدارى ۋە توشۇش ھەققى يېرىمدىن كۆپرەك ئازايدى. 1982 - يىلى توشۇش ھەققى 1 مىليون 90 مىڭ يۈەن تېجەپ قېلىندى. 1980 - يىلى تۆمۈر يول خوشۇنقا تۇتاشتۇرۇلۇپ، ئاپتوموبىل بىلەن توشۇلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت پويىز بىلەن توشۇلۇپ، بىر يىلدا 49 مىڭ 800 تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇت يۆتكەلگەنلىكتىن، ھەربىر تونىنا خىمىيىۋى ئوغۇتنى توشۇش ھەققى 44 يۈەن تېجەپ قىلىندى. 1985 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ تۆمۈر يولىدا ۋاقىتلىق قاتناش باشلىنىپ، داخىيەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتى كورلىغا كۆچۈرۈلگەنلىكتىن، خىراجەت سەۋىيىسى يەنمۇ تۆۋەنلىتىلدى، 1979 - يىلى توشۇش ھەققى سېتىش سوممىسىنىڭ %52نى ئىگىلىدى، 1985 - يىلى %31كە تۆۋەنلىدى.

1960 — 1985 - يىللىرى سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان 35 مىليون 870 مىڭ يۈەنگە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە 1960 - 1968 - يىللىرى ۋە 1973 - 1981 — 1985 - يىللىرى 19 مىليون 850 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىندى.

3. يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە

1953 — 1964 - يىللىرى يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە، كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كونا، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى ئۇلاپ توشۇش كەسپىدە ئۈنۈمۈرسال تىجارەت يولغا قويۇلۇپ، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە كەسپى يەرلىك مەھسۇلات، كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى پونكىتىغا قوشۇۋېتىلدى. ئەينى ۋاقىتتا، ئۇلاپ توشۇلغان تاۋارلارنىڭ كۆپىنچىسى يەرلىك مەھسۇلات بولۇپ، تۇرى كۆپ، باھاسى تۆۋەن، قاچىلىنىشى ئاددىي بولۇپ، تىجارەت تۇرى تۆۋەندىكىچە ئىدى: 1. قۇرۇتۇلغان، يېگى قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋە (ئۈزۈك قېقى، قۇرۇق ئۈزۈم، ياڭاق، شاپتۇل قېقى، مېغىز، گازىر، چىلان، ئالپلسىن، ئالما، قوغۇن)؛ 2. يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات (سايمان سېپى، چىگە تاغار، پاخال تاغار، سۇپۇرگە، موخورکا)؛ 3. قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەم تەڭشىگۈچ (چېچەك سەي، ساڭراۋ قۇلاق، تۇگىنەك قىچا، كاۋاۋچىن، شاكال بىدىيان، ئاقچاچكا قېقى، قارىمۇچ، ماش ئۈگرە).

1964 - يىلى يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە كەسپىدە مۇستەقىل تىجارەت يولغا قويۇلۇشقا باشلاپ، پايدا - زىيانغا ئۆزى مەسئۇل بولۇش تەلەپ قىلىندى. دەسلەپتە يېگى مېۋە كەسپى يولغا قويۇلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا كەسىپ دائىرىسىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون ئىچىدە دورا ماتېرىياللىرى، ياۋا چىگە، چىغ، موگو، يەرلىك شولتا، شور، ھەسەل، كۆك تاماكا، ئارپا بىدىيان قاتارلىقلار يېغىۋېلىندى. شۇ يىلى يەرلىك مەھسۇلاتنى سېتىش سوممىسى 252 مىڭ يۈەنگە، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەم تەڭشىگۈچنىڭ يىللىق سېتىلىش سوممىسى 306 مىڭ يۈەنگە، قۇرۇتۇلغان، يېگى قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋىلەرنىڭ سېتىلىش سوممىسى 194 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1966 — 1975 - يىللىرى يەنى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»

مەزگىلىدە قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەم تەڭشىگۈچىنىڭ يىللىق سېتىلىش سوممىسى 571 مىڭ 300 يۈەنگە، قۇرۇق، يېڭى قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋىلەرنىڭ يىللىق سېتىلىش سوممىسى 288 مىڭ 400 يۈەنگە، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنىڭ يىللىق سېتىلىش سوممىسى 125 مىڭ 800 يۈەنگە يەتتى. 1965 - يىلدىكىگە قارىغاندا، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تەم تەڭشىگۈچ %86.6، قۇرۇق، يېڭى قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋە %48.65 ئاشتى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات %50.1 تۆۋەنلىدى. 1978 - يىلىغا كەلگەندىلا يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات تىجارىتى ئەسلىگە كەلدى ھەمدە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىن ئىلگىرىكى سەۋىيىدىن ئېشىپ كەتتى.

1979 - يىل 8 - ئايدا يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە پونكىتى بىلەن كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى كونا، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالار پونكىتى ئايرىم - ئايرىم تەسىس قىلىنىپ، ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە شىركىتى داخىلەن 2 - دەرىجىلىك پونكىتى قۇرۇلدى، شۇ يىلىلا سېتىلىش سوممىسى 738 مىڭ يۈەنگە، پايدا 81 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1980 - يىلى دۆلەت يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش، سېتىش سىياسىتى ۋە باھا سىياسىتىنى كەڭ قويىۋېتىپ، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە كەسپىدە تۇنجى بولۇپ قوش لىنىيىلىك تۈزۈمنى يولغا قويدى، بۇنىڭ بىلەن يىللىق سېتىلىش سوممىسى كۆپەيىپ 2 مىليون 510 مىڭ يۈەنگە يەتتى. پونكىت قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرىكىگە قارىغاندا 1978 - يىلى %31.4 ئاشقان، پايدا 220 مىڭ يۈەنگە، سېتىلىش پايدا نىسبىتى %8.7كە يەتتى. 1981 - يىلى سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى 2 مىليون 90 مىڭ يۈەن ئورۇندىلىپ، پىلاننىڭ %160.7نى ئىگىلىدى. سېتىلىش سوممىسى 2 مىليون 710 مىڭ يۈەن ئورۇندىلىپ، پىلاننىڭ %171.5نى ئىگىلىدى، پايدا 250 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزۈلۈپ، پىلان %127 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. 1982 - يىلى دۆلەت پىلان ئىچىدىكى تاۋارلارنى ئازايتتى، قۇرۇق يېشىل ئۇزۇم بىلەن ساڭىراۋ قۇلاق پىلان ئىچىدە قېلىپ، قالغان تۈرلەر بازارغا باغلىق بولۇپ قالدى. كۆپ يوللۇق تىجارەتكە ماسلىشىش ئۈچۈن، %40 ئىشچى - خىزمەتچى كەسىپكە ئارىلىشىپ، بىر يىلدا 1566 تونىا ئۈزۈك قېقى، قىزىل قۇرۇق ئۈزۈم، شاپتۇل قېقى، مېغىز قاتارلىقلارنى ساتتى. شۇ يىلى 4 مىليون 430 مىڭ يۈەنلىك مېۋە - چېۋە سېتىۋېلىندى، 5 مىليون 250 مىڭ يۈەنلىك مېۋە - چېۋە سېتىلدى، پايدا 372 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1983 - يىلى ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، 4100 تونىا قۇرۇق، يېڭى قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋە ئولاپ توشۇلدى. شۇ يىلى 9 مىليون 190 مىڭ يۈەنلىك يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە سېتىۋېلىنىپ پىلان %148 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. 9 مىليون 380 مىڭ يۈەنلىك يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە سېتىلدى؛ پىلان %99.5 ئاشۇرۇلدى؛ پايدا 613 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزۈلۈپ، پىلاندىكىدىن %83 ئاشۇرۇلدى؛ مەبلەغ يىلدا 5.2 قېتىم ئوبوروت قىلىندى. قۇرۇق مېۋىنىڭ سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، خوتەن، قەشقەردىن سېتىۋېلىنغان 400 تونىا قارا ئۈزۈك قېقىنى پىششىقلاپ ئىشلەش، تاللاش ئارقىلىق دەرىجىسى ئاشۇرۇلدى. 800 تونىا ئۈزۈقلۇق قۇرۇق ئۈزۈم تاللاش ئارقىلىق ئىچكىرى جايلارغا سېتىلدى.

1984 - يىلى 6 مىليون 580 مىڭ يۈەنلىك مال سېتىۋېلىندى، 9 مىليون 780 مىڭ يۈەنلىك مال سېتىلدى، 450 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىندى. خىراجەت نىسبىتى %15.3 بولۇپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %0.2 تۆۋەنلىدى، 1985 - يىلى 7 مىليون 404 مىڭ يۈەنلىك مال سېتىۋېلىنىپ، پىلان %77.9 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى؛ سېتىلىش سوممىسى 8 مىليون 767 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزۈلۈپ، پىلان %44 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى؛ پايدا 153 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزۈلدى. شۇ يىلى ئىشلەپچىقىرىلغان جايدىكى سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ھېسابلاش چارىسى داخىلەن يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە پونكىتىنىڭ ئامبارىدىن مال تاپشۇرۇش باھاسى بويىچە ھېسابلاشقا ئۆزگەرتىلدى. تاۋار ئوبوروتى خىراجىتى زور ھەجىمدە تۆۋەنلىدى. سېتىۋېلىش - سېتىشتىكى باھا پەرقى %22.7تىن %13.4كە، خىراجەت نىسبىتى ئالدىنقى يىلدىكى %15.3تىن %9.55كە تۆۋەنلىدى.

داخىيەن يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە پونكىتىنىڭ تىجارەت ئەھۋالى

جەدۋەل: 8 — 10

يىللار / تۈرلەر ۋە نامى	بىرلىكى	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
1. مېۋە - چېۋە تۈرى، قىممىتى	10 مىڭ يۈەن	33.9	55.2	105.6	107	207.4	529	523.7	403.2
ئۈرۈك قېقى	تونىا			55	282	246	180	422	
قۇرۇق ئۈزۈم	تونىا	76	8	98	436	807	1211	532	
ياڭاق	تونىا			67	10	54	27	132	11
شاپتۇل قېقى	تونىا		21	12	13	30	306	61	300
مېغىز	تونىا			14	11	6	20	61	2.6
قارا گازىر	تونىا								160
چىلان	تونىا	89	134	73	50	56	46	15	
ئاپلىسىن	تونىا	72	99	104	112	92	115	35	55
ئالما	تونىا	152	129	180	104	90	8	28	
قوغۇن	تونىا								63
نەشپۈت	تونىا	4							
2. يەرلىك مەھسۇلات تۈرى قىممىتى	10 مىڭ يۈەن	24.6	22.3	35	49.4	48.1	97.6	159.7	269.8
سايمان سېپى	10 مىڭ تال	2.5	10	1.6	1.6	3.9	7.5	8.8	3.6
چىگە تاغار	10 مىڭ تال			1.9	0.2	3.5	6	10.8	15.8
پاخال تاغار	10 مىڭ تال	6.1	1.4	1.8	2.1	1.4	2.6	1.5	0.3
سۈپۈرگە	10 مىڭ دانە	12	1.3	1.9	5.2	0.4	0.5		
موخوركا	تونىا	4.8	0.07		0.12				
3. قۇرۇتۇلغان كۆك-تات، تەم تەڭشىگۈچ تۈرى، قىممىتى	10 مىڭ يۈەن	129.1	88.9	86.9	114.6	171	209	150.1	123.8
چىچەك سەي	تونىا	6	9.5	20	5	21	26	9.5	6.8
ساڭراۋ قۇلاق	تونىا	0.25	1.28	1.28	1.54	8.3	10.7	11.38	7.8
تۇگمىنەك قىچا	تونىا	96	87	127	337	482	251	182	1.67
كاۋاۋچىن	تونىا	40	49	6.7	19	25	43	21	29
شاكال بىدىيان	تونىا	20	16.8	8.4	8.5	8.6	27.7	13.6	7.9
ئاق چاشكا قېقى	تونىا	5	5.5	37.9	3.3	16.7	27.8	8.8	21.5
قارامۇچ	تونىا		0.08	4.67	1.3	0.2	0.78	0.38	1.2
ماش ئۇگرە	تونىا			26	118	62	98	154	30

4. كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز بۇيۇملار

1953 - يىلى كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ۋە كېرەكسىز كونا ماددىي ئەشيالارنى ئۇلاپ توشۇش ۋە سېتىش كەسپى قانات يايدۇرۇلۇپ، بۇ كەسىپ يەرلىك مەھسۇلات، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى پونكىتىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، يەرلىك مەھسۇلاتلار يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1700 تونىنا توشۇلدى، 1958 — 1960 - يىللىرى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2833 تونىنا توشۇلدى، 1961 — 1963 - يىللىرى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 4000 تونىنا توشۇلدى.

1964 - يىلى رەڭلىك مېتالنى يىغىۋېلىپ توشۇشتا بەلگىلىمە بويىچە رەسمىيەت پۈلى ئېلىنغاندىن باشقا، قالغان كەسىپلەردە مۇستەقىل ھېسابات قىلىش، پايدا - زىيانغا ئۆزى مەسئۇل بولۇش يولغا قويۇلدى. شۇ يىلى كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى سېتىش سوممىسى 705 مىڭ يۈەنگە، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى سېتىش سوممىسى 242 مىڭ يۈەنگە، پايدا 94 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزۈلدى. 1965 - يىلى كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى تىجارىتى ئىقتىدارىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىدىن يەرلىكتە سۈپۈرگە، بورا، سايمان سېپى، تۇرلۇك ماتا، چىگە تاغار، يىپ تاغار قاتارلىقلار كۆپەيتىلىپ، شۇ يىلى كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى سېتىش سوممىسى 1 مىليون 610 مىڭ يۈەنگە، كونا، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى سېتىش سوممىسى 650 مىڭ يۈەنگە، پايدا 160 مىڭ يۈەنگە يەتكۈزۈلدى.

1966 - يىلدىن 1975 - يىلغىچە داۋاملاشقان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، جەمئىي 18 مىليون 673 مىڭ يۈەنلىك كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا سېتىلدى (بۇنىڭ ئىچىدە كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى 12 مىليون 407 مىڭ يۈەن، كونا، كېرەكسىز ماددىي ئەشيا 6 مىليون 266 مىڭ يۈەن) يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1 مىليون 240 مىڭ 700 يۈەنلىك كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇمى، 626 مىڭ 600 يۈەنلىك كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا سېتىلدى، 1965 - يىلى سېتىلغان كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىغا قارىغاندا 370 مىڭ يۈەن تۆۋەنلىدى، كونا، كېرەكسىز ماددىي ئەشيا سوممىسىغا قارىغاندا 23 مىڭ يۈەن تۆۋەنلىدى.

1976 — 1978 - يىللىرى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1 مىليون 763 مىڭ يۈەنلىك كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، 564 مىڭ 600 يۈەنلىك كونا، كېرەكسىز ماددىي ئەشيا سېتىلىپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 258 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىنىدى. 1979 - يىلى داخىيەن ئىش باشقارمىسىدا كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كونا، كېرەكسىز ماددىي ئەشيانى سېتىۋېلىش 2 - دەرىجىلىك پونكىتى قۇرۇلۇپ، بۇ كەسىپ ئۇنۇمۇبرسال تىجارەتتىن كەسىپىي تىجارەتكە ئۆزگەرتىلدى. ئىشچى - خىزمەتچى 33كە، ئۆز مەبلىغى 492 مىڭ يۈەنگە، شۇ يىللىق سېتىش سوممىسى 3 مىليون 670 مىڭ يۈەنگە، يۆتكەپ توشۇلغان تاۋار 2400 نەچچە تونىنىغا، پايدا 54 مىڭ يۈەنگە يەتتى. شۇ يىلى دۆلەت كېرەكسىز رەڭلىك مېتال تىجارىتى سىياسىتىنى كەڭ قويۇۋەتكەنلىكتىن، ش ئۇ ئا ر رەڭلىك مېتال شىركىتى كۆپ يىل داۋاملىشىپ كەلگەن رەڭلىك مېتالنى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ۋە بىر تۇتاش تەقسىم قىلىش چارىسىنى ئەمەلدىن قالدۇردى.

1979 — 1983 - يىللىرى يىللىق سېتىش سوممىسى 4 مىليون 11 مىڭ يۈەنگە، پايدا 90 مىڭ 400 يۈەنگە يەتتى. 1983 - يىلى كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش خىزمىتىدە يەككە تۇر بويىچە پىرسەنت قالدۇرۇپ مۇكاپاتلاش يولغا قويۇلدى.

داخىيەن كوندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار پونكىتىنىڭ ئاساسلىق مالىيە كۆرسەتكۈچلىرى ئەھۋالى

جەدۋەل: 8 — 11 بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

تۈرلەر / يىللار	تاۋار سېتىش ئومۇمىي سومىسى	سېتىشتىن كېلىپ چىققان پايدا	پايدا نىسبىتى (%)	تاۋار ئوبوروتى خراجىتى	خراجەت نىسبىتى (%)	پايدا ئومۇمىي سومىسى
1979	367	92	25.1	85	23.1	5.4
1980	329.4	68	20.6	62.2	18.8	7.4
1981	383.1	47.8	12.4	39.7	10.2	7.4
1982	407	65.8	16.2	53.3	13	6.6
1983	519	89.2	17	72	13.8	18.4
1984	614.4	105.7	17	85.2	13	25.8
1985	851.6	166.5	19.5	112	13	33.7

1984 - يىلى تاختا ئەينەك، 3 قاتلىق پەنەركە، قارا ۋە ئاق تونىكە قاتارلىق يېزا قۇرۇلۇشى ماتېرىياللىرى تىجارىتى يولغا قويۇلغانلىقتىن، يىلدا سېتىش سومىسى 1 مىليون يۈەنگە يەتتى. شۇ يىلى كوندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى پونكىتى بىخەتەرلىك شارائىتىنى ياخشىلىغاندىن كېيىن، پوچاقچا تىجارىتى ئىجازەتنامىسىنى ئېلىپ، تىجارەت سائىتىنى ھەر يىلى بىر ۋاقونلۇق پوچاقچىدىن 5 ۋاقونلۇق پوچاقچىغا كۆپەيتىپ، پايدىنى 100 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك ئاشۇردى.

شۇ يىلى 23 ناھىيە ۋە بىر يېزا ئىگىلىك شىستىمىڭ تاۋارغا بولغان ئېھتىياجىنى تەكشۈرۈش ئارقىلىق، توك شامالدۇرغۇچ، سىرلىق بۇيۇم قاتارلىق 30 نەچچە خىل تۇر كۆپەيدى. سودا پونكىتلىرى شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە، راك قېقى، تېتىتقۇ، قۇرۇتۇلغان ۋە يېگىلى قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋىلەر، كىراخمالالار بولۇپ 20 خىلغا يېقىن تاۋارنى كۆپەيتتى. 1985 - يىلى كېرەكسىز كاۋچۇك بازىرى كاساتلىشىپ قالغانلىقتىن ببسلىپ قالغان مالنى ئازايتىش ئۈچۈن، 75 تونىنا كېرەكسىز بالون ئايال چەمى، يېپ، رېزىنكە قىلىپ پىششىقلاپ ئىشلىنىپ، 18 مىڭ 600 يۈەن ساپ پايدا ئېلىنىپ، كېرەكسىز بۇيۇملارنى پىششىقلاپ ئىشلەپ قايتا پايدىلىنىشتىن ئىبارەت يېڭىچە يول ئېچىلدى.

§ 4. باشقۇرۇش

1. تاۋار بىخەتەرلىكىنى باشقۇرۇش

50 - يىللاردا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى لەنجۇ — شىنجاڭ تۆمۈر يولى بويىدا ۋاقىتلىق پونكىت قۇرۇپ، ماددىي ئەشيانى ئۇلاپ توشىغان بولسىمۇ، يىللىق توشۇش مىقدارى 20 مىڭ تونىنىغا يەتمىدى. ئامبار ئەسلىھەلىرى ئاددىي بولۇپ، تاۋار تالاغا دۆۋىلىنىپ قويۇلدى، تاۋار چىرىپ كېتىش، چۈۋۈلۈپ كېتىش،

ئوت كېتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئاساسلىقى تېز كىرگۈزۈپ تېز سېتىش ۋە ئاستىغا بورا سېلىش، ئامبارغا چاقماق، سەرەڭگە ئېلىپ كىرىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش، دېزورىنلىك قىلىش، سەييارە چارلاش تەدبىرلىرى قوللىنىلدى. 1957 - يىلى پاختا ئولاپ توشۇلدى، ئوت ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئولاپ توشۇش پونكىتلىرىنىڭ تاۋارلارنى بىخەتەر باشقۇرۇشتىكى ئاساسلىق تېمىسىغا ئايلاندى.

60 - يىللاردا پونكىت بوران ئېغىزى بولغان، دائىم 10 بالدىن يۇقىرى بوران چىقىپ تۇرىدىغان داخىيەنگە كۆچۈرۈلدى، بۇ جاي ماشىنا، ئادەم كۆپ، سۇ مەنبەسى يېتەرسىز جاي بولۇپ، ئاسان ئوت كېتىدىغان تاۋارلارنى بىخەتەر باشقۇرۇشقا پايدىسىز ئىدى. 1964 - يىلى سېتىۋېلىش، تەمىنلەش پونكىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، تاۋار ۋە ماددىي ئەشيالار يىلدىن - يىلغا كۆپەيدى، نورمال ئەھۋالدا زاپاس پاختا مىقدارى 20 مىڭ تونىنا ئەتراپىدا بولۇپ، بىخەتەر باشقۇرۇش ۋەزىپىسى ئېغىرلاشتى. 1961 — 1985 - يىللىرى داخىيەندە ھەر يىلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 6 قېتىمدىن كۆپرەك ئوت ئاپىتى يۈز بەردى (ۋەقە كەلتۈرۈپ چىقارمىغان بىر نەچچە قېتىملىق ئاپەتمۇ بۇنىڭ ئىچىدە)، 1982 - يىلى 37 قېتىم ئوت ئاپىتى يۈز بەردى، بۇ ئاپەتلەرنىڭ ھەممىسىدە پاختىغا ئوت كەتتى. ئوت كېتىشتىكى ئاساسلىق سەۋەب تۆۋەندىكىچە: 1. پاراۋۇز چىقارغان ئىستىن ئوت كېتىش؛ 2. بوران چىققاندا يۇقىرى بېسىملىق توك سىمى بىر - بىرىگە تېگىپ كېتىپ چاقنىغان چاقماقتىن ئوت كېتىش؛ 3. مايدا بۇلغانغان پاختىغا يۇقىرى تېمپېراتۇرا شارائىتىدا ئۆزلىكىدىن ئوت كېتىش؛ 4. تۇرمۇش رايونىنىڭ تۇرخۇنىدىن چىققان ئۇچقۇن شامالدا يۇك مەيدانىغا كىرىپ كېتىپ ئوت كېتىش؛ تاۋارلارنىڭ تاسادىپىي زىيانغا ئۇچرىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، داخىيەن سېتىۋېلىش - سېتىش باش پونكىتىغا قاراشلىق ھەرقايسى پونكىتلار تۆۋەندىكى تەدبىرلەرنى قوللانىدى: 1. يۇك مەيدانىدىكى ئاسان ئوت كېتىدىغان بۇيۇملار يەنى كىرەكسىز قەغەز، ئوت - چۆپ، پارچە - پۇرات پاختا قاتارلىقلارنى ھەر ۋاقىت تازىلاپ تۇرۇش — كۆپ يىللاردىن بۇيان تازىلاپ يىغىۋېلىنغان پاختا 30 مىڭ جىڭغا يەتتى؛ 2. «بىخەتەر باشقۇرۇش تۈزۈمى»، «ئوت ئۆچۈرۈش سايمانلىرىنى باشقۇرۇش تۈزۈمى»، «دېزورىنلىك تۈزۈمى» ئورنىتىلدى ھەمدە بوران چىققاندا تۈرمۇش رايونىدا ئوت ئىشلىتىش مەنئىي قىلىندى؛ 3. قوماندانلىق قىلىش، ئالاقىلىشىش گۈرۈپپىسى، جىددىي قۇتقۇزۇش گۈرۈپپىسى، ماتۇرلۇق ئوت ئۆچۈرۈش ئەترىتى، قورال، سايمانلار بىلەن ئوت ئۆچۈرۈش ئەترىتى قاتارلىقلار تەشكىللەندى؛ 4. ھەر يىلى قەرەللىك ياكى قەرەلسىز ھالدا بىخەتەرلىك يىغىنى ئېچىلىپ، بىخەتەرلىك بويىچە تەكشۈرۈش ئورۇنلاشتۇرۇلدى؛ 5. ھەر يىلى ئىلغار ئورۇن، ئىلغار شەخسلەرنى باھالاشتا بىخەتەرلىك ئېنگى باھالاش شەرتى قاتارىغا كىرگۈزۈلدى؛ 6. ئوت ئۆچۈرۈش قورال - سايمانلىرى ھەر ۋاقىت تەييار قىلىنىپ، مۇۋاپىق، ئىشلىتىشكە ئەپلىك قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلدى، ماتورلۇق ئەسلىھەلەرگە ماي، توك يېتەرلىك قاچىلاندى، ئوت ئۆچۈرۈشكە ئىشلىتىلىدىغان سۇ تولۇق تەييارلىنىپ، قىشتا توڭلاپ قالمايدىغان قىلىندى. يۇقىرىدىكى تەدبىرلەردىن باشقا، ئوت ئۆچقۇنلىرىنىڭ يۇك مەيدانىغا كىرىپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشى ئۈچۈن، داخىيەن ئىش باشقارمىسىغا تەۋە تۈرمۇش رايونىدىكى تۇرخۇنلارغا بىخەتەرلىك قاپقىقى بېكىتىش تەلەپ قىلىندى. يەنە تۆمۈر يول تارماقلىرىغا پاراۋۇزنىڭ تۇرخۇنىغا بىخەتەرلىك قاپقىقى بېكىتىش تەكلىپى بېرىلدى.

داخىيەن سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى ئۇزاق مۇددەتلىك ئوت ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش خىزمىتى داۋامىدا بوران چىقىشغاندا يۇك مەيدانىدا ئوت ئەھۋالىنى كۆزىتىش، بوران چىققاندا تەرەپ - تەرەپتە تەكشۈرۈشتىن ئىبارەت يوشۇرۇن ئاپەتنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن توگىتىش چارىسىنى تېپىپ چىقتى. 80 - يىللارغا كەلگەندە، ئوت ئاپىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئىدىيىسى ئىشچى - خىزمەتچىلەر، ئائىلە تاۋابىئاتلىرى، ئوقۇغۇچىلارغا چوڭقۇر سىڭدۈرۈلۈپ، ھەممە ئادەم كوللېكتىپقا كۆڭۈل بۆلۈشتەك بىر خىل ياخشى كەيپىيات شەكىللەندۈرۈلدى. بۇنىڭ بىلەن، پاختا مەيدانىدا ئوت ئاپىتى يۈز بېرىش ئەھۋالى ئازايدى. 1985 - يىلغا قەدەر داخىيەننىڭ پونكىت رايونىدا خالىسانە ئوت ئۆچۈرۈش ئەترىتى، مەخسۇس ۋەزىپىدىكى ئوت ئۆچۈرگۈچى،

مەخسۇس ئوت ئۆچۈرۈش ماشىنىسى، ئايلانما شەكىللىك ئوت ئۆچۈرۈش تۈرۈبىسى بارلىققا كەلدى، ئوت ئاپىتى يۈز بەرگەندە 10 مىنۇت ئىچىدە ئوت ئۆچۈرۈش خادىملىرى ئۆز ئورنىدا تەييار بولالايدىغان، چوڭ ئوت ئاپىتى يېرىم سائەت ئىچىدە ئۆچۈرۈلۈپ بولىدىغان بولدى.

2. ئامبار باشقۇرۇش

1) تاۋارلارنى ئامبارغا كىرگۈزۈش

1. پاختىنى ئامبارغا كىرگۈزۈشتىن بۇرۇن ئالدى بىلەن يۈك مەيدانىنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىپ، يۈك تالونىغا ئاساسەن، ئىشلەپچىقارغان جايغا قاراش، تۈركۈم نومۇرىغا قاراش، سورتىغا قاراش، تاي سانىغا قاراش، بولاق نومۇرىغا قاراش، ئېغىرلىقىغا قاراش، مايدا بۇلغانغان - بۇلغانمىغانلىقىنى تەكشۈرۈش، توشۇش رەسمىيىتىنىڭ تولۇق بولغان - بولمىغانلىقىنى تەكشۈرۈشتىن ئىبارەت «ئالتىگە قاراش، ئىككىنى تەكشۈرۈش» ئېلىپ بېرىلدى. پاختا مايدا بۇلغانغان بولسا، ئامبۇر بىلەن قىسىپ چىقىرىپ ئايرىم جايغا قويۇلدى، رەسمىيەت تولۇق بولمىسا سەۋەب سۈرۈشتە قىلىنىدى.

2. خىمىيىۋى ئوغۇت پونكىتتا يېتىپ كەلگەندىن كېيىن، پونكىتتىكى خادىملار يۈك چۈشۈرگۈچىلەرگە ئۇقتۇرۇش قىلىپ، پويىزنىڭ ئورنى بويىچە، خىمىيىۋى ئوغۇتنى ئوخشاش بولمىغان ساندا تىزىپ دۆۋىلەپ، يۆكنى تاپشۇرۇپ ئېلىش ئۇقتۇرۇشنامىسىدىكى سان بويىچە ساناپ تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى، پونكىتتىكى خادىملار مال ساقلىغۇچىغا تاپشۇرۇپ بېرىش، تاپشۇرۇپ ئېلىش رەسمىيىتىنى بېجىرگۈزۈپ، تالون يازغۇزدى، يۈك بەلگىلىمە بويىچە ئادەتتىن تاشقىرى كۆپ كەم چىقسا، پونكىتتىكى خادىملار زىيان ھەققىدە تالون يېزىپ، تۆمۈر يول تارمىقىدىن ئىسپات ئېلىپ يۈك بىلەن تەمىنلىگۈچى تەرەپكە تۆلەتتى.

3. كىچىك تىپتىكى يېزا ئىگىلىك سايمانلىرىنى ئامبارغا كىرگۈزۈشتە ئامبارچى خادىملار توختام بويىچە سۈپەت، سانىنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى. تاۋار توختام بىلەن ئوخشاش چىقمىسا، ئامبارچى تاپشۇرۇپ ئېلىشنى رەت قىلىشقا ياكى پۇل تۆلەش رەسمىيىتىنى بېجىرىپ بېرىشنى رەت قىلىشقا ھوقۇقلۇق.

2) تاۋارنى ئامباردىن چىقىرىش

1. پاختىنى ئامباردىن چىقىرىشتا ئامبارچى يۆتكەش پىلانىغا ئاساسەن، تاي تىزغۇچىغا مال تاپشۇرىدۇ. تاي تىزغۇچى مال ماگدۇرۇش تەرتىپى بويىچە تاي تىزىدۇ. قاچىلاشقا نازارەت قىلغۇچى نازارەت قىلىپ، رەسمىيەتنىڭ تولۇق بولۇشى، تاپشۇرۇش، تاپشۇرۇپ ئېلىشنىڭ توغرا بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. پاختىنى ماشىنىغا بېسىشتىن ئىلگىرى مۇتلەق بىخەتەر بولۇشقا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، بىخەتەر لاپاستا 24 — 48 سائەت تۈرغۇزۇلۇپ تېمپېراتۇرا تۆۋەنلىتىلىدۇ.

2. خىمىيىۋى ئوغۇتنى ئامباردىن چىقىرىش، تالون كەسكۈچى خادىم يۆتكەش پىلانى ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، مال ساقلاش ئىشخانىسىنىڭ ئاپتوموبىل ئورۇنلاشتۇرۇش تالونىغا قارap، 6 نۇسخىلىق يۈك ماگدۇرۇش تالونى يېزىپ بېرىدۇ، ئامبارچى تالونغا يېزىلغان تۈر، سانغا ئاساسەن نازارەت قىلغۇچىغا يۈك قاچىلاشنى ئۇقتۇرىدۇ. يۈك قاچىلىغۇچى توشۇش تالونىدىكى تەرتىپىنى تىزىملاپ بولغاندىن كېيىن يۆكنى قاچىلاپ ئىمزا قويۇپ شوپۇرغا تاپشۇرىدۇ. ھەر كۈنى چۈشتىن كېيىن ئامبارچى بىلەن تالون يازغۇچى ھېساباتنى سېلىشتۇرىدۇ، تالون يازغۇچى ھەر كۈنى يۈك تالونىنى جەملەپ قايتا تەكشۈرۈپ، 6 نۇسخىلىق تالون يېزىپ بوغالتىرلىق تارمىقىغا تەكشۈرتكۈزۈپ، ئاندىن تاپشۇرۇپ ئېلىشنى ھاۋالە قىلىش ھېساباتى رەسمىيىتىنى بېجىرىدۇ. ئامبارچى، يۆتكىگۈچى بىلەن بوغالتىر ھەر ئايدا بىر قېتىم ھېسابات سېلىشتۇرىدۇ، پەسلىدە بىر قېتىم ئىدىتلايدۇ، يىلدا بىر قېتىم ئومۇمىيۈزلۈك ئىدىتلايدۇ. ئامباردىكى تاۋار ئارتۇق ياكى كەم چىقسا، ئامبارچى زىيان ياكى پايدا تالونى يېزىپ، مەمۇرىي يىغىنىنىڭ مۇزاكىرە قىلىپ بىر تەرەپ قىلىشىغا سۇنىدۇ.

3) تاۋارنى تۇرگە ئايرىپ تىزىش

1. پاختا: تالاغا قويۇلمىغان ئۇزۇن تالالىق پاختا، قۇرۇقلۇق پاختىسى، تور پاختا تۇرگە ئايرىپ قويۇلمۇ، ئاستىغا ياغاچ قويۇلمۇ، ئۈستىگە يوپۇق يېپىلمۇ، تاينىك خەت بېسىلغان بېشى سىرتقا قارىتىلمۇ، تىزىپ قويۇلغان ۋاقىت، يۈك ئورنى، نومۇرى، تۇركۈم سانى، ئولچەم مىقدارى ئېنىق يېزىلىپ، كارتوچكا بىلەن يۈك ئورنى بىردەك بولۇش ئىشقا ئاشۇرۇلمۇ. شامال ئۆتۈشۈپ تۇرۇش، ئوت ئۆچۈرۈش، قاچىلاش-چۈشۈرۈشكە قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، پاختا ئامبارىدا 5×5 ئولچىمى بويىچە تىزىلمۇ، ھەربىر دۆۋە ئارا 3 مېتىر ئارىلىق قويۇلمۇ.

2. خىمىيىۋى ئوغۇت: خىمىيىۋى ئوغۇت ئازوت، فوسفور، كالىي ئوغۇت ۋە بىرىكمە ئوغۇت بويىچە تۇرگە ئايرىپ ساقلىنىمۇ. مال ئورنى نومۇرى بىلەن ھېسابات، كارتوچكا، مال بىردەك بولمۇ. ۋوگزال سۇپىسىدا خىمىيىۋى ئوغۇت ۋاگوننىك سىغىمچانلىقىغا ئاساسەن تىزىلمۇ، تالاغا قويۇلمىغان خىمىيىۋى ئوغۇت ئوخشاش بولمىغان سورت بويىچە دۆۋىلىنىمۇ، ئادەتتە «A» شەكلىدە (ئېگىزلىكى 25 خالتا، كەڭلىكى 30 خالتا، ئۇزۇنلۇقى 40 خالتا) 1320 تونىنا قىلىپ دۆۋىلىنىمۇ. دۆۋىلەش شەكلى تەك سان بويىچە چەك باستۇرۇپ دۆۋىلەش، شامال ئۆتۈشىدىغان قىلىپ دۆۋىلەش، ئۈستى ئۇچلۇق قىلىپ دۆۋىلەش، ئۇزۇنچاق دۆۋىلەشتىن ئىبارەت. كۆپ ھاللاردا ئۈستى ئۇچلۇق ۋە چەك باستۇرۇش شەكلىدە تىزىلمۇ. ئۈستىگە يوپۇق يېپىلمۇ، ئەتراپىغا ئېرىق كولىنىمۇ.

3. دېھقانچىلىق دورىسى: دېھقانچىلىق دورىسى ئۇۋاق ۋە سۈيۈق دەپ 2 خىلغا ئايرىلمۇ. ئىشلىتىلىش رولىغا قاراپ يەنە ھاشارەت ئۆلتۈرۈش دورىسى، كانا ئۆلتۈرۈش دورىسى، باكتېرىيە ئۆلتۈرۈش دورىسى، ئوت-چۆپ ئۆلتۈرۈش دورىسى، چاشقان ئۆلتۈرۈش دورىسى، ئۈسۈملۈك ئۈستۈرۈش دورىسى دەپ بىر نەچچە خىلغا بۆلۈنىمۇ. ھەم ئورگانىك دېھقانچىلىق دورىسى، ئانئورگانىك دېھقانچىلىق دورىسى، ئۈسۈملۈككە ئىشلىتىلىدىغان دېھقانچىلىق دورىسى ۋە مىكرو ئورگانىزملىق دېھقانچىلىق دورىسى دەپ ئايرىلمۇ. ئوخشاش بولمىغان تۈردىكى دېھقانچىلىق دورىسى ئايرىم ئامبارىدا ساقلىنىمۇ. 60 - يىللاردا «666» يىلغا 5000 تونىدىن كۆپرەك ساقلانسا، ۋاقتى ئۆتۈپ ئۈنۈمى يوقاپ كېتىشىنىك ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، بالدۇر كىرگۈزۈلگىنىنى بالدۇر چىقىرىش ۋە يېڭىسىنى ساقلاپ كونىسىنى چىقىرىش چارىسى قوللىنىلاتتى.

4) تاۋارلارنى ساقلاش

1. پاختا: ھەر ئايدا بىر قېتىم «تۆت بولماسلىق بويىچە تەكشۈرۈش» ئېلىپ بېرىلمۇ ۋە ئامبار خىزمەتچىدىن كىچىك خۇلاسە چىقىرىلمۇ. بوران چىققاندا يوپۇق پۈختىلىنىمۇ، يامغۇر، قار ياغقاندا يامغۇر سۈيى ۋە قار ۋاقتىدا تازىلىنىمۇ. سۇ تەركىبى 10%تىن ئېشىپ كەتسە، پاختىنىك كۆكۈرۈپ كېتىشىنىك ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، پاختا ئامبارىدىن چىقىرىلىپ ئاپتاپقا سېلىنىمۇ. مالنى تاپشۇرۇپ ئېلىش ۋە مال ماڭدۇرۇشتا تاي چۈۋۈلۈپ كېتىش، سىم ئۈزۈلۈپ كېتىش ئەھۋالى كۆرۈلسە ۋاقتىدا بىر تەرەپ قىلىنىمۇ، ئامبار رايونىدا چېچىلىپ يانقان پاختا، ئۇت - چۆپ ۋە يېپلار ۋاقتىدا تازىلىنىمۇ.

2. خىمىيىۋى ئوغۇت: خالتا چۈۋۈلۈپ كەتسە، تاسقاش، جىڭلاش ئارقىلىق قايتا قاچىلىنىمۇ، توپا ئارىلىشىپ كەتكەن ئوغۇت خالتىغا سېلىنىپ ئايرىم بىر تەرەپ قىلىنىمۇ.

3. دېھقانچىلىق دورىسى: زەھەرلىك كۈچلۈك بولغان «1059» تېپلىق دېھقانچىلىق دورىسى ئايرىم ساقلىنىمۇ. زەھەرلىك دەرىجىسى تۆۋەن دېھقانچىلىق دورىلىرى سانى كۆپ بولۇپ ئامبارغا پاتمىسا، تالاغا قويۇلمۇ، شامالدا قەغەز خالتا يىرتىلىپ زىيان كېلىپ چىقىشىنىك ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئۈستىگە يوپۇق يېپىلىپ ئارغامچا بىلەن چەك باغلىنىمۇ.

4. دېھقانچىلىق سايمانلىرى: ئۇ ئاساسەن تۆمۈر سايمان ۋە كۆن - خۇرۇم سايمان دەپ 2 چوك تۇرگە

ئايرىلىدۇ. 1965 — 1968 - يىللىرى يەرلىك مەھسۇلاتلارنى يۆلەش ئۈچۈن ئات ھارۋىسى جابدۇقلىرى سېتىۋېلىندى، 1975 - يىلى تراكتور دېھقانچىلىقتا ئىشلىتىلىدىغان قاتناش قورالىرىنىڭ ئورنىنى ئىگىلىگەچكە، ئات ھارۋىسى جابدۇقلىرىنىڭ بازىرى كاساتلىشىپ قالدى. كۆن - خۇرۇم بۇيۇملىرىنىڭ قۇرۇپ كېتىشى، نەم تارتىپ قېلىشى، چىرىپ كېتىشى ۋە مىتە چۈشۈپ قېلىشى، چاشقان غاجاپ قويۇشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، دورا چېچىش، سىرلاش چارىسى قوللىنىلدى. تۆمۈر بۇيۇملار سىرلاندى.

5. قۇرۇق مېۋە - چېۋە: 60 — 70 - يىللاردا قۇرۇق مېۋىلەر ئامبار يېتىشمىگەنلىكتىن تالاغا دۇچۇلەپ قويۇلاتتى، يامغۇر، قاردىن ئاسراش ۋە نەم تارتىپ چىرىپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئاستىغا ياغاچ قويۇلدى، ئۈستىگە يوپۇق يېپىلدى. 70 - يىللاردا ئاددىي ئامبار ياسىلىپ، ئامبارغا قويۇلدى، ئۇزۇن ۋاقىت تۇرۇپ قالغان قۇرۇق مېۋىلەر ئاپتاپقا سېلىنىپ، قۇرتلاپ كېتىشنىڭ ئالدى ئېلىندى.

6. يېڭى مېۋە - چېۋە: 50 — 60 - يىللاردا يىلدا 500 تونىنا يېڭى مېۋە سېتىلدى. ئاپېلسىن، ئالما، شېكەر قومۇچى ئاساسلىقى ئوردىدا ساقلاندى، مۇز تۇتۇش مەزگىلىدە ئورا ئىچىگە ئوت قالاندى ياكى بىر نەچچە قەۋەت كىگىز يېپىلدى. 80 - يىللاردا كورلىدا سىغىمچانلىقى 2000 تونىنا كېلىدىغان سوغۇق ساقلاش ئامبىرى ياسالدى.

٤) تاۋارلارنى ساقلاش

1. پاختا، ھەر قانداق يېزا ئىشلەپچىقىرىش بىرلەشمىسى ۋە ئاساسىي ئىشلەپچىقىرىش گۇرۇپپىسىدىن كېيىنكى ھۆلنامە پەسىللىرىدە، بولۇپ چىققاندا يۇقۇق پوسلىنىدۇ. ياغۇر، قار ياغقاندا پاختا سۇغا ۋە قار راقتىا تارىلىدۇ. سۇ تەرتىپى ئاساس قىلىنىدۇ. پوسلىغاق كۆكۈرۈش كېچىسىدە ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، پاختا ئامبارىدىن چىقىرىلىپ ئايلىنا سېلىنىدۇ. مالنى ئامبارغا كىرگۈزۈپ ئېلىش ۋە ساقلاش ئورۇنلىرى ياكى چوڭ ئۆيلۈك كېسىش، ھەم ئورۇنلۇق كېرەك ئەھۋالى ئورۇنلىرىغا ۋاقىتلىرا سىر تەرىپ قىلىنىدۇ. قامبار رايونىدا چېچىلىپ ياتقان پاختا، ئۇن ۋە ئېغىلار ۋاقتىدا تارىلىدۇ.

2. خىمىيەۋى ئوغۇت، خالتا چۈۋۈلۈپ كەتسە، تامغىلىرى ئۆرىلىپ قالا ماسلىشىدۇ، چوڭ قارىلىسىپ كەتكەن ئوغۇت خالتىغا سېلىنىپ ئاندىن بىر تەرەپ قىلىنىدۇ.

3. دېھقانچىلىق بورىسى، ئەمگەك كۈچىگە بولغان «ئاپتو» تېخنىكا دېھقانچىلىق بورىسى ئاساسىي ساقلىنىدۇ، رەھبەرلىك دەرىجىسى ئۆزىنى دېھقانچىلىق بورلىرى نامى كۆپ يۇنۇپ ئامبارغا باشقا قويۇلىدۇ، ئامبالدا قەغەز خالتا بېرىلىپ زىيان كېلىپ چىققاندا ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئوتتىگە بوغۇچ پېيىلىپ ئامبارغا يەنى بىلا ئەكىلىنىدۇ.

4. دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرى، ئۇ ئامباسى، ئۆيلەر ساپىلىن ۋە ئۆزۈن - قورۇم ساپىلىن دەپ 2 خىلغا بۆلۈنۈ

توققۇزىنچى قىسىم

ئۇنىۋېرسال باشقۇرۇش

I باب

پىلان ۋە ئىستاتىستىكا

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ پىلان خىزمىتىدە ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىي پائالىيىتى بىر پۈتۈن گەۋدە قىلىنغان ھالدا يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش - سېتىش مىقدارى ۋە ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن دېھقان - چارۋىچىلارنى تەمىنلەش مىقدارى ئەكس ئەتتۈرىلىدۇ. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پىلانلىق ئىقتىسادىي پائالىيەت ئارقىلىق دۆلەتنىڭ ئېھتىياجى بىلەن دېھقانلارنىڭ ئېھتىياجىنى بىرلەشتۈرۈپ، يېزا ئىشلەپچىقىرىش كۆچلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش ۋە دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاشنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن تەڭ ئىستاتىستىكا خىزمىتى ئارقىلىق كونكرېت سانلار ۋە ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىدىن پايدىلىنىپ يېزىلارنىڭ ئىقتىسادىي پائالىيىتى ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالىنى ۋاقتىدا، ئەتراپلىق ۋە توغرا تەھلىل قىلىدۇ ۋە ئەكس ئەتتۈرىدۇ ھەمدە ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلىكنىڭ ئەھۋال ئىگىلىشى، سىياسەت بەلگىلىشى ۋە خىزمەتلەرگە يېتەكچىلىك قىلىشنى ئىشەنچىلىك ئاساسلار بىلەن تەمىن ئېتىدۇ.

شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى 1951 - يىل 8 - ئايدا پىلان بۆلۈمى قۇرۇپ پەيدىنپەي پىلانلىق باشقۇرۇش ۋە ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى قانات يايدۇرغاندىن كېيىن، شىنجاڭ بويىچە ھەردەرىجىلىكتەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرىدىمۇ، پىلان - ئىستاتىستىكا ئاپپاراتلىرى قۇرۇلدى. 1953 - يىلى پىلان - ئىستاتىستىكا خادىمى 35كە يەتتى، 1954 - يىلى پىلان - ئىستاتىستىكا خادىمى 98گە، پىلان - ئىستاتىستىكا ئاپپاراتى 15كە يەتتى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسى قۇرۇلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدا پىلان - ئىستاتىستىكا خادىمى 292گە يەتتى. 1963- يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى پىلان - ئىستاتىستىكا خادىمى كوپەيىپ 624كە يەتتى، 600 نەچچە پىلان - ئىستاتىستىكا ئاپپاراتى تەسىس قىلىندى. 1978 - يىلى پىلان - ئىستاتىستىكا خادىمى 951گە يەتتى، بۇنىڭ %77ى قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى خادىم ئىدى، ئاپتونوم رايون بويىچە مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ئومۇملاشتۇرىدىغان ئورۇندىن 918ى بار ئىدى. 1980 - يىلى پىلان - ئىستاتىستىكا خادىمى 982گە يەتتى. 1982 - يىلى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى پىلان - ئىستاتىستىكا خادىمى 1050كە يەتتى، بۇنىڭ ئېچىدە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكىسى 636. 1985 - يىلىغا كەلگەندە ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى پىلان - ئىستاتىستىكا خادىمى 1102گە يەتتى، بۇنىڭ ئېچىدە قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى خادىم 607 بولۇپ، %55نى تەشكىل قىلدى، تولۇق ئوتتۇرا، تېخنىكومدىن يۇقىرى مەلۇماتقا ئىگە خادىم 419 بولۇپ %38نى تەشكىل قىلدى.

§ 1. پىلان

1. پىلان تۈزۈلمىسى

1952 - يىلى ئۆلكىلىك تۇنجى نۆۋەتلىك كوپېراتىپ خىزمەتچىلىرى قۇرۇلتىيى چاقىرىلغاندىن كېيىن پىلان خىزمىتى كۈچەيتىلدى. 1954 - يىل 3 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى 1 - قېتىملىق پىلان-ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ «ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ پىلان خىزمىتى توغرىسىدىكى بىرقانچە تۈرلۈك ۋاقىتلىق بەلگىلىمىسى»نى تۈزۈپ چىقتى. بۇ بەلگىلىمىنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنلىرى مۇنداق: 1) ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پىلان تۈزۈش، ئىجرا قىلىش، تەكشۈرۈش ۋە يەكۈنلەش ئىشلىرى كېڭەشنىڭ رەھبەرلىكىدە ئېلىپ بېرىلىدۇ؛ 2) شارائىت ھازىرلانمىغان ئەھۋالدا ۋىلايەتلىك تەمىنات-سودا كوپېراتىپى پىلان تۈزۈش ئورنى بولىدۇ؛ 3) ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى قوللىنىدىغان پىلان جەدۋىلى ۋە ئۇسۇلىنىڭ ھەممىسىدە ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ بىر تۇتاش بەلگىلىمىسى ئۆلچەم قىلىنىدۇ؛ 4) تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى، ئىستېمال كوپېراتىپلىرىنىڭ پىلانى ۋاقتىنچە تەشكىلىي تەرەققىيات پىلانى، تەمىنلەش پىلانى، سېتىۋېلىش پىلانى ۋە مالىيە پىلانىدىن ئىبارەت 4 خىل بولىدۇ، پىلان لايىھەسى ھەققىدە ئىزاھات بېرىلىشى كېرەك؛ 5) پىلاننى دەرىجىمۇ دەرىجە يۇقىرىغا يوللاش، دەرىجىمۇ دەرىجە تەكشۈرۈپ تەستىقلاش لازىم. ئىجرا قىلىش داۋامىدا ئۆزگەرتىش لازىم بولسا، يۇقىرىغا يوللاپ تەستىقلىتىش كېرەك؛ 6) رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش، قەرەللىك ھالدا تەكشۈرۈپ يەكۈنلەش لازىم.

ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى 1955 - يىل 2 - ئايدا 2 - قېتىملىق پىلان - ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنى ئاچتى. يىغىندا كوپېراتىپلارنىڭ پىلاننى خەلق ئىگىلىكى پىلانى بىلەن بىرلەشتۈرۈشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يىللىق ۋە پەسىللىك پىلاننى تۈزۈش توغرىسىدىكى قوشۇمچە بەلگىلىمە»سىگە ئاساسەن، شىنجاڭنىڭ ئەھۋالى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، كوپېراتىپلاردىن پىلان تۈزۈمىنى قاتتىق ئىجرا قىلىش، يۇقىرىغا يوللايدىغان ئورۇنلارنى تېز كېڭەيتىش، تاۋار زاپاس نورمىسى چارىسىنى يولغا قويۇش، يېزىلارنىڭ ئېھتىياجىنى تەكشۈرۈش خىزمىتىنى كۈچەيتىش، پىلان - ئىستاتىستىكا كادىرلىرىنى زور كۈچ بىلەن تەربىيىلەش، ئۇستازلار شاگىرت يېتىشتۈرۈش چارىسى ئارقىلىق پىلان خادىملىرىنىڭ ساپاسىنى ئۆستۈرۈش، ئەمگەك مۇسابىقىسىنى پائال تۈردە قانات يايدۇرۇش تەلەپ قىلىندى. شۇ يىلى 11 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى «پىلان باشقارمىسى ۋە فۇنكسىيىلىك باشقارما - ئىشخانىلارنىڭ پىلان خىزمىتىدىكى ئىش تەقسىماتى چارىسى»نى تۈزۈپ باشقارمىلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ كەسپىي پىلاننى ئۆزلىرى ئومۇملاشتۇرۇشنى بەلگىلىدى شۇنىڭدەك «كوپېراتىپ سىستېمىسى پىلانىنىڭ تۈزۈلۈشى (لايىھە)» دېگەن ھۆججەتنىمۇ تۈزۈپ چىقىپ، ئاساسلىقى «رەھبەرلىكنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، پىلاننى بىرلىككە كەلتۈرۈش، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش، ھەر قايسىسى ئۆز ئالدىغا ھېسابات قىلىش» پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ تەمىنلەش بىلەن سېتىۋېلىش كەسپى مەركەز قىلىنغان، بىرلىككە كەلگەن ئورگانىك گەۋدىنى شەكىللەندۈردى. «تۈزۈم»دە پىلانىنىڭ تۆرى 9 قىلىپ بېكىتىلدى. پىلانلارنى ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ تۈزۈش، بەزىلىرىگە قارىتا يىللىق پىلان تۈزۈش، شۇنىڭ بىلەن تەڭ پەسىللىك پىلانمۇ تۈزۈش، بەزىلىرىگە قارىتا يەنە ھالقا پىلانمۇ تۈزۈش بەلگىلەندى. 12 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى سۈيدۇك ناھىيىسى لوسىگۇك ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن گۈچۈك ناھىيىسى 2 - رايون تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى ئاساسىي قاتلام پىلان - ئىستاتىستىكا خىزمىتىدىكى نۆقتىلىق ئالاقىلىشىدىغان ئورۇن قىلىپ، ئۇلارنىڭ بەلگىلەنگەن مۇددەتتە ئالاقىدار ماتېرىياللارنى

ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىغا يوللاپ تۇرۇشنى قارار قىلدى. 1956 - يىلى 70 نەچچە ناھىيىلىك‌تەمىنات-سودا كوپېراتىپى پىلانىنى يۇقىرىغا يوللىيالايدىغان ۋە ئالاقىدار كەسىپىي ئەھۋاللارنى يەتكۈزۈپ تۇرالايدىغان بولدى. شۇنداق بىلەن ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلىك كەسىپىي خىزمەتلەرگە تېخىمۇ ياخشى يېتەكچىلىك قىلالايدىغان بولدى.

1957 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 4 - قېتىملىق پىلان يىغىنى چاقىرىپ مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى 3 - قېتىملىق پىلان - ئىستاتىستىكا خىزمىتىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈپ، مەركەز ۋە يەرلىك ئورۇننىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش ھوقۇق دائىرىسىنى تەڭشەش توغرىسىدىكى يوليورۇقلىرىنىڭ روھىغا ئاساسەن، پىلان باشقۇرۇش جەھەتتە، «تۆۋەنگە مۇڭاپىق ھالدا ھوقۇق بېرىش، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش ۋە يۇقىرى توم، تۆۋەن ئىنچىكە بولۇش» پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇش، پىلان كۆرسەتكۈچىنى بۆيرۇق خاراكتېرلىك پىلان كۆرسەتكۈچى، تەڭشەش خاراكتېرىدىكى پىلان كۆرسەتكۈچى ۋە پايدىلىنىش خاراكتېرىدىكى پىلان كۆرسەتكۈچى دېگەنگە ئوخشاش 3 كۆرسەتكۈچكە بۆلۈپ باشقۇرۇشنى تەكتىلىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پىلان خىزمىتى توغرىسىدا: «پىلان خىزمىتى تۈزۈمىنى ئاساسىي قائىلامغىچە ئىزچىللاشتۇرۇپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام‌تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرىدا پىلان خادىملىرىنى يەنمۇ ئىلگىرىلەپ تەربىيىلەپ ۋە سەپلەپ، تۈرلۈك مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ۋاقتىدا، ئېتراپلىق، توغرا مەلۇم قىلىشنى ئىمكانقەدەر ئىشقا ئاشۇرۇش، تەڭشەش قىلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش، پىلان سۈپىتى ۋە پىلان خادىملىرىنىڭ خىزمەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش، شۇ ئارقىلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يېللىق ۋەزىپىسىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش» تىن ئىبارەت خىزمەت ۋەزىپىسىنى بەلگىلىدى ھەمدە ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پىلان خىزمىتىدىكى ئىش تەقسىمات پرىنسىپىنى مۇنداق بەلگىلىدى: كىم قانداق كەسىپنى باشقۇرسا، شۇ كەسىپنىڭ پىلانىنى تۈزۈش، كەسىپىي تارماقلار ئۆزلىرىنىڭ تىجارەت كەسىپىنىڭ پىلان خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش، پىلان تارماقلىرى زېھنىنى پەيدىنپەي تۈرلۈك پىلانلارنى ئومۇملاشتۇرۇپ تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ۋە تەكشۈرۈش، تەھلىل قىلىش، مۇھاكىمە قىلىش قاتارلىق خىزمەتلەرگە قارىتىش.

1963 - يىل 1 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پىلان يىغىنى چاقىرىپ مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى پىلان يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى؛ ئالدىنقى يېللىق پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ چىقتى؛ 1963 - يىللىق تاۋار ئوبوروت پىلانىنى ئورۇنلاشتۇردى؛ يېڭى پىلان خىزمىتى تۈزۈمىنى مۇزاكىرىگە قويدى.

5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ج ك پ 8 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى10- ئومۇمىي يىغىنىنىڭ «سودا خىزمىتى مەسىلىسى توغرىسىدا قارار»ىدىكى دۆلەت سودىسى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودىسىنى ئايرىش لازىم دېگەن روھقا ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ پىلان باشقۇرۇشقا دائىر بەلگىلىمىسىنىڭ روھىغا ئاساسەن «پىلان خىزمىتى تۈزۈمىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى»نى تارقاتتى. بۇ «چارە»دە: تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پىلانى خەلق ئىگىلىكى پىلانىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تاۋار، مەبلەغ، ئاساسىي قۇرۇلۇش، ئەمگەك - ئىش ھەققى پىلانلىرىنى دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈش لازىم، تۈرلۈك پىلانلارنى بىر بىرىگە جىپسلاشتۇرۇش، ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلىش، ئاكتىۋال ھەم ئىشەنچلىك تۈزۈش، ئىمكانىيەت قالدۇرۇش، «يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپ تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپ ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ كوپېراتىپ ئەزالىرى ئۈچۈن خىزمەت قىلىش» روھىنى گەۋدىلەندۈرۈش ئوتتۇرىغا قويۇلدى. يەنە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پىلانىغا قارىتا بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلىش، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش پرىنسىپىنى يولغا قويۇش؛ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پىلانىنى سودا - ئوبوروت پىلانى، مالىيە پىلانى،

ئەمگەك - ئىش ھەققى پىلانى، ترانسپورت پىلانى، پىششىقلاش پىلانى، ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانى، ماددىي ئەشيا تەقسىملەش پىلانىدىن ئىبارەت 7 تۈرگە ئايرىش؛ پىلان تۈرلىرى بويىچە ئۇزاق مۇددەتلىك پىلان، يىللىق پىلان، پەسىللىك پىلان، ئايلىق پىلاندىن ئىبارەت 4كە ئايرىش؛ پىلاننى ئىش تەقسىماتى بويىچە تۈزۈش، ھەر كىم ئۆز مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىش؛ پىلان يوللاش تەرتىپى جەھەتتە 2 لىنىيە تۈزۈمى چارىسىنى يەنى كەسپىي سىستېما ۋە مەمۇرىي سىستېما بويىچە يوللاش چارىسىنى قوللىنىش ئوتتۇرىغا قويۇلدى ھەمدە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپى پىلان تۈزۈشتىكى ئاساسىي قاتلام ئورۇن قىلىپ بەلگىلەندى. شۇ يىلى 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق تىجارەت ئاپپاراتلىرىنى تەڭشەپ ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق يەرلىك مەھسۇلات، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈملىرىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى قۇردى. بۇ پونكىتلارنىڭ يىللىق پىلاننى تاۋار ئوبوروتى پىلانى، مالىيە پىلانى، ئەمگەك - ئىش ھەققى پىلانى، ترانسپورت پىلانى ۋە ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىدىن ئىبارەت 5 خىلغا ئايرىپ تۈزىدىغان قىلدى. تاۋار ئوبوروت پىلانى، مالىيە پىلانى پەسىل بويىچە، ترانسپورت پىلانى ئايلار بويىچە تۈزۈلدى.

1964 - يىلنىڭ بېشىدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تۈرمۇش ۋاستىلىرى تىجارىتى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى ھەم شەھەر - يېزىلارغا تاۋار تەقسىم قىلىش خىزمىتىگە بولغان پىلانلىق باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن 1964 - يىلدىن باشلاپتەمىنات- سودا سىستېمىسىنىڭ پارچە سېتىش پىلانى ۋە خۇسۇسىي سودىنىڭ توپ سېتىۋېلىش پىلاننى تۈزۈشنى قارار قىلدى. 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى سىستېمىسى پىلان - مالىيە يىغىنى چاقىرىلىپ پىلان خىزمىتى تۈزۈمىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈلدى، پىلان خىزمىتىنىڭ ئاساسىي چارىسى: ئومۇملاشتۇرۇپ تەڭپۇڭلاشتۇرۇش، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش، ئاممىۋى لۇشيەندە مېڭىش، دەپ تەكىتلەندى. يەنە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ۋە ناھىيىدىن يۇقىرى ئۆز ئالدىغا ھېسابات قىلىدىغان ھەر دەرىجىلىك ئورۇنلار ئاساسىي قاتلام پىلان ئورۇنلىرى قىلىنىدۇ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ پىلانى 8 خىل بولىدۇ، دەپ بېكىتىلىپ، مائارىپ پىلانى بىلەن تەشكىلىي تەرەققىيات پىلانى ھەم سودا تورلىرى پىلانى قوشۇلدى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن سودا ئىدارىسى بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى. پىلاننىڭ تۈزۈلۈشى ۋە يوللىنىشى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىغا قارىتىلغان بەلگىلىمىدىكى تەرتىپ بويىچە ئېلىپ بېرىلدى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن قايتىدىن «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ پىلان باشقۇرۇش خىزمىتىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى» تۈزۈپ چىقىلدى. بۇ چارىدە مۇنداق بەلگىلەندى: پىلان خىزمىتىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى جەھەتتە ماركسىزم، لېنىنىزم، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىنى يېتەكچى قىلىش كېرەك، «يېزا ئىگىلىكىنى ئاساس، سانائەتنى يېتەكچى قىلىش»، «ئاشلىقنى تۇتقا قىلىش، ئومۇمىيۈزلۈك راۋاجلاندۇرۇش» فاڭجېنىنى ئىزچىللاشتۇرۇش لازىم، «شەھەر - يېزىلار ئېھتىياجلىق بولغان سانائەت مەھسۇلاتلىرى جەھەتتە ئاۋۋال يېزىلارنى تەمىنلەش، شەھەر- يېزىلار ئېھتىياجلىق بولغان قوشۇمچە يېمەكلىكلەر جەھەتتە ئاۋۋال شەھەرلەرنى تەمىنلەش» پرىنسىپى بويىچە يېزا بازارلىرىنى ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇش لازىم؛ ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ، «بىر تۇتاش پىلانلاش، تەڭ ئېتىبار بېرىش، ئومۇمىيۈزلۈك ئورۇنلاشتۇرۇش»، «پىلاننى بىرلىككە كەلتۈرۈش، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش» پرىنسىپىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىش، پىلان تۈزۈشتە ئاممىغا تايىنىش، ئىمكانىيەت قالدۇرۇش، ئاممىنىڭ پىكىرىگە قۇلاق سېلىش لازىم. «چارە»دە پىلاننىڭ تۈرى 11 قىلىپ بېكىتىلىپ سودا ماشىنىسازلىقى پىلانى، ئىلمىي تەتقىقات پىلانى، ماددىي ئەشيا تەقسىم قىلىش پىلانى قاتارلىق پىلانلار يېڭىدىن قوشۇلدى. تاۋار ئوبوروت پىلاننى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تۈزىدۇ، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى

قوشۇلغاندىن كېيىن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا يوللىنىدۇ؛ باشقا پىلانلارنى ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنى باشقۇرغۇچى تارماقلار تۈزىدۇ، تەڭ دەرىجىلىك ئاساسلىق باشقۇرغۇچى تارماق تەكشۈرۈپ تەستىقلىغاندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا قوشۇمچە يوللايدۇ، دەپ بەلگىلەندى. «دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن، 2 -، 3 - تۈردىكى 25 خىل تاۋار ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پىلانى ئارقىلىق باشقۇرىدىغان تاۋار قاتارىغا كىرگۈزۈلدى.

1979 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پىلان يىغىنى چاقىردى، يىغىندا مۇنۇلار تەكىتلەندى: 1979 - يىلى پۈتۈن پارتىيە خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا يۆتكەلگەن يىللارنىڭ تۈنجى يىلى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن قوللىشى، خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى ھەقىقىي تۈردە يېزا ئىگىلىكىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش ئۈچۈن خىزمەت قىلىشقا قارىتىشى كېرەك. گۈڭشې - ئەترەتلەرنىڭ كۆپ خىل ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشىغا پائال تەشكىلاتچىلىق قىلىپ ۋە يار - يۆلەك بولۇپ، يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، دېھقانلارنىڭ كىرىمىنى ئاشۇرۇشى لازىم، شۇنىڭ بىلەن تەڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىشى كېرەك. خەلق گۈڭشېسى خىزمەت نىزامىدىكى بەلگىلىمىلەر بويىچە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنى تۆۋەنگە چۈشۈرۈشنى نۇقتىدا ئوبدان سىناق قىلىش، گۈڭشې - ئەترەتلەرنىڭ پاختا پىششىقلاش كارخانىلىرىنى ئوبدان باشقۇرۇشىغا مەدەت بېرىش لازىم. يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا، مەركەزنىڭ قارارى بويىچە «ئاشلىق، پاختا، مايلىقدان قاتارلىق بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىدىغان ماددىي ئەشيالاردىن باشقا يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش ۋە كېلىشىم باھا بويىچە سېتىۋېلىش شەكلىنى قوللىنىش لازىم، مەجبۇرىي بۇيرۇق بىلەن سېتىۋېلىشقا بولمايدۇ، 2 - خىلدىكى يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ئاپتونوم رايون چۈشۈرگەن پىلان بويىچە سېتىۋېلىش كېرەك. سېتىۋېلىشتا زاكالەت پۇلى بېرىش چارىسىنى قوللىنىش لازىم. كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنىدىغان تاۋار، ئاساسلىقى، 3- خىلدىكى ماددىي ئەشيالار ۋە 2 - خىلدىكى ماددىي ئەشيالار سېتىۋېلىنىپ بولغاندىن كېيىن قېلىپ قالغان قىسمىنى كۆرسىتىدۇ.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن سودا نازارىتى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئۇزلۇكسىز راۋاجلىنىۋاتقانلىقى، توقۇلما مالىلار مەنبەسىنىڭ كۆنسېرى ئاۋۇۋاتقانلىقى، نۇرغۇن مەھسۇلاتنىڭ ئامبار زاپىسى كۆپەيگەنلىكى قاتارلىق ئەھۋاللارغا ئاساسەن، مەھسۇلاتنىڭ سېتىلىشىنى كېڭەيتىش، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن 1981 - يىلى 4 - پەسلدىن باشلاپ قىسمەن تاۋارلارنى پىلانلىق ھالدا بېلەت - كىنىشكا بىلەن تەمىنلەش ۋە پىلانلىق تەمىنلەش سىياستىنى مۇۋاپىق ھالدا كەڭ قويۇپ بېرىشكە باشلىدى. 1982- يىلى بۇنداق قويۇپ بېرىپ تەمىنلىگەن تاۋارنىڭ تۈرىنى 30غا يەتكۈزۈپ، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدىن 7 -، 8 - ئايلارنىڭ ئاخىرىدا ئامبار زاپىسىنىڭ 20% ۋە 40% كۆرسەتكۈچى بويىچە بىر تەرەپ قىلىش، بىر تەرەپ قىلىشنى ئاۋۋال يېزىلاردا، ئاندىن شەھەرلەردە يولغا قويۇشنى تەلەپ قىلدى. 12- ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق مالىيە - سودا خىزمىتى يىغىنىنىڭ يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش سىياستىنى كەڭ قويۇۋېتىشكە دائىر روھ بويىچە، پاختىنى بىر تۈتاش سېتىۋېلىش، بىر تۈتاش سېتىش سىياستىدە چىڭ تۇرغاندىن باشقا، چىگە، ياڭاق، خۇاسىڭ، ھەسەل، موخۇركا، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى قاتارلىق 6 خىل مەھسۇلاتنى 2 - خىلدىكى مەھسۇلاتتىن 3 - خىلدىكى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنىدىغان مەھسۇلاتقا ئۆزگەرتتى. كىشىمىش سېتىۋېلىشنى قويۇۋېتىپ، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش ياكى 2 - خىلدىكى تاۋار قاتارىغا قوشۇش، پىلان بويىچە سېتىۋېلىشنى يولغا قويدى. مەيلى بىر تۈتاش سېتىۋېلىنىدىغان تاۋار

بولسۇن، پىلان بويىچە سېتىۋېلىنىدىغان تاۋار بولسۇن ياكى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنىدىغان تاۋار بولسۇن، ھەممىسىدە توختام بويىچە سېتىۋېلىشنى يولغا قويۇش، كۆپ يول ئارقىلىق توشۇپ سېتىشقا يول قويۇش لازىم. بىر قىسىم يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسىنى مۇۋاپىق ھالدا قويۇۋېتىش، بازار ئارقىلىق تەڭشەش، باھانى كېڭىشىپ بېكىتىش لازىم. يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى شەھەرلەرگە ئېلىپ كىرىپ سېتىش مىقدارىنى ئاشۇرۇپ، يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئۈدا راۋاجلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش لازىم.

1983 - يىل 4 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن سودا نازارىتىنى قوشۇۋېتىشنى، نازارەت ئاستىدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى تەسىس قىلىشنى، ئۇنى ھەمكارلىق خاراكتېرىدىكى ئىقتىسادىي بىرلەشمە گەۋدە قىلىشنى قارار قىلدى. مۇلۇكچىلىك تۈزۈمى ۋە ئاپپاراتلارنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ پىلان ئارقىلىق باشقۇرۇشمۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى ئەسلىدىكى ئاساسىي ئالاھىدىلىكىدىن مەھرۇم قىلدى. 1985 - يىلى شەھەر - بازار ئوبوروت تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنىڭ چوڭقۇر راۋاجلىنىشىغا، ھۆكۈمەت بىلەن كارخانىنىڭ مەسئۇلىيىتىنى ئايرىش، مەمۇرىي ئورۇنلارنى ئىخچاملاش، تۈۋەنگە ھوقۇق بېرىش سىياسىتىنىڭ ئەمەلىيلىشىشىگە ئەگىشىپ يوللىرى كۆپ، ھالقىلىرى ئاز بولغان، ئوچۇق ھالەتتىكى ئوبوروت تۈزۈلمىسى پەيدىنپەي شەكىللەندى، پىلان يېتەكچىلىكى ئاستىدىكى بازار ئارقىلىق تەڭشىلىدىغان دائىرە زورايدى، شۇنىڭ بىلەن ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپېراتىپى تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى چوڭقۇر قانات يايدۇرۇپ، ئەمگەك تۈزۈمى، دېھقانلار پاي قوشۇش، ئەمگەك تەقسىماتى، باھا ۋە ئىگىلىك باشقۇرۇش دائىرىسى جەھەتتە «بەش بۆسۈش ھاسىل قىلىش»نى ئومۇميۈزلۈك ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، ھۆكۈمەت باشقۇرۇشنى پۈقرالار باشقۇرۇشقا ئۆزگەرتىش، ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدە بولۇشنى كوللېكتىپ ئىگىلىكتە بولۇشقا ئۆزگەرتىشنى تامامليدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پىلان تارماقلىرى پىلان تۈزۈلمىسى جەھەتتە «كونا رامكىلار»نى بۇزۇپ تاشلاپ ئاساسلىقى ئالدىن مۆلچەرلەشنى كۆچەيتىش، ئوتتۇرا ۋە ئۇزاق مەزگىللىك پىلانلارنى تۈزۈش، ئومۇملاشتۇرۇپ تەڭپۇڭلاشتۇرۇش ۋە ماكرو جەھەتتىن ماسلاشتۇرۇش قاتارلىق جەھەتلەرگە يۈزلەندى. يىللىق ئومۇمىي قىممەت پىلانىدا ئومۇمىي نورمىنىلا تىزگىنلىدى، ئەمما بۇيرۇق خاراكتېرلىك پىلان چوڭۇرمىدى. ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، شەھەرلىك ۋە ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك كەسىپي شىركەتلەرگە ئومۇمىي قىممەت كۆرسەتكۈچى باشقۇرۇش ھوقۇقىنى بەردى، پىلان تۆۋەندىن يۇقىرىغا قەدەر تۈزۈلۈپ ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپقا ئەنگە ئالدۇرۇلمىدىغان، كۆرسەتكۈچلەرنى تەكشۈرۈشتە كۆرسەتكۈچلەرنىڭ ئاشۇرۇلۇش ئەھۋالىنى ئالدىنقى يىلدىكىسى بىلەن سېلىشتۇرۇش ئاساس قىلىنمىدىغان بولدى.

2. پىلاننىڭ تۈزۈلۈشى

(1) يىللىق پىلان

1950 - يىل 11 - ئايدا شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلغاندا تۈرلۈك خىزمەتلەر تەشكىللەش باسقۇچىدا تۇرۇۋاتقان بولغاچقا، ئاساسلىق كەسىپي خىزمەتلەر ئاپتونوم رايون سىرتىدىن تاۋار سېتىۋېلىش ۋە ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش كەسىپىدىن ئىبارەت ئىدى. تەمىنلەش ئوبيېكتلىرى كوپېراتىپ ئەزالىرى بىلەنلا چەكلىنەتتى. «كوپېراتىپلارنىڭ بىرلىشىپ مال سېتىۋېلىش چارىسى» غا ئاساسەن، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى، ھەربىي رايون تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى، شەھەرلىك بىرلەشمە كوپېراتىپنىڭ قاتنىشىشى بىلەن مال سېتىۋېلىش، يۆتكەش، تەقسىم قىلىش كومىتېتى قۇرۇلدى. بۇ كومىتېت سېتىۋالىدىغان مالالارنىڭ رويخېتىنى كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ رەھبىرى تەستىقلايتتى. 1951 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى «كوپېراتسىيە ئىشلىرى پىلانى»نى تۈزۈپ ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ

ئاپپاراتلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ۋە تۇرغۇزۇش، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنى سىناق تەرىقىسىدە قۇرۇشنى مۇھىم نۇقتا قىلدى. ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدىن تەمىنات - سودا ماگىزىنى ئېچىپ كوپىراتىپ ئەزالىرىغا ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى توپ ۋە پارچە سېتىپ بېرىشنى ھەمدە سودا شىركىتىگە ماسلىشىپ دېھقان - چارۋىچىلار ئىشلەپچىقارغان يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىپ بېرىش ۋە مال سېتىش يوللىرىنى ئېچىپ بېرىشنى ھەم كوپىراتىپ ئەزالىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇش جەھەتتىكى ئېھتىياجىنىڭ مىقدارىنى تەكشۈرۈپ ۋە ئىستاتىستىكىلاپ، كونكرېت كەسپىي پىلان تۈزۈپ «ئوبوروتنى جانلىق ئېلىپ بېرىش، ئاز پايدا ئېلىپ كۆپ سېتىش، تەڭ قىممەتتە ئالماشتۇرۇش، نوقۇل پايدا نۇقتىئىينەزەرىنى تۇگىتىش»نى ئىشقا ئاشۇرۇشنى تەلەپ قىلدى.

ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ پىلان تۈزۈش خىزمىتى 1953 - يىلنىڭ ئاخىرىدا باشلاندى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ۋە غەربىي شىمال رايونلۇق كوپىراتسىيە باشقارمىسىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى 1954 - يىللىق (پەسىللىك) تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى تەشكىلىي كەسپىي پىلانىنى تۈزۈپ چىقتى. بۇ پىلان 6 تۈرگە بۆلىنىدۇ: 1) تەشكىلىي تەرەققىيات پىلانى؛ 2) پارچە سېتىلىدىغان تاۋارلارنى سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانى؛ 3) يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانى؛ 4) ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ تەشكىلىي تەرەققىيات پىلانى؛ 5) ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار پارچە سېتىلىدىغان تاۋارلارنى سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانى؛ 6) ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانى. پىلان تۈزىدىغان ئورۇن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بولۇپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ پىلانىنى ۋاكالىتەن تۈزۈپ بەردى، شارائىتى بار ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئۆز پىلانىنى ئۆزى سىناق تەرىقىسىدە تۈزۈشىگە يول قويۇلدى. كېيىن يەنە تەمىنلەش كەسپىدىكى ماللارنىڭ بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن مۇندەرىجىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈلۈپ، تۇرمۇش ۋاستىلىرى 24 خىلغا، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى 20 خىلغا يەتكۈزۈلدى. يىللىق پىلان تۈزۈلگەندىن باشقا يەنە پەسىللىك پىلان ۋە ئالدىنقى يېرىم يىللىق پىلان تۈزۈلدى. 1955 - يىلى ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى كارخانا پىلانى تۈزدى ۋە شۇنىڭ بىلەن تەڭ خۇسۇسىي سودىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش پىلانىنىمۇ تۈزۈپ چىقتى. بۇ كارخانا پىلانى مۇنداق 8 قىسىمغا بۆلۈندى: 1) تەشكىلىي تەرەققىيات پىلانى؛ 2) يېزا - ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش پىلانى، بۇنىڭ تۈرى 61؛ 3) پارچە سېتىلىدىغان تاۋارلار ئوبوروت پىلانى، بۇنىڭ تۈرى 57؛ 4) توپ سېتىلىدىغان تاۋارلار ئوبوروت پىلانى، بۇنىڭ تۈرى 76؛ 5) سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى پىلانى؛ 6) ئەمگەك - ئىش ھەققى پىلانى؛ 7) ئۆزىدىكى ئاپتوموبىل بىلەن توشۇش پىلانى؛ 8) مالىيە پىلانى، 1954 - يىلىدىكىگە قارىغاندا، يۇقىرىدا دېيىلگەن تۈرلەر ئىچىدىكى يوللاشقا تېگىشلىك تەمىنلىنىدىغان تاۋارلار مۇندەرىجىسىگە 45 تۈرلۈك تاۋار قوشۇلدى. سېتىۋېلىنىدىغان يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى مۇندەرىجىسىگە 41 خىل مەھسۇلات قوشۇلدى. توپ سېتىلىدىغان تاۋارلار مۇندەرىجىسىگە 50 نەچچە خىل مەھسۇلات قوشۇلدى.

1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «بىر تۇتاش پىلانلاش، تەڭ ئېتىبار بېرىش، ئومۇمىيۈزلۈك ئورۇنلاشتۇرۇش، پائال تۈردە ئۆزگەرتىش» فاڭجېنىغا ئاساسەن، 1955 - يىللىق پىلاننىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئومۇملاشتۇرۇلغان پىلانىنى تۈزۈپ چىقتى. بۇ پىلان 10 تۈرگە بۆلۈندى: 1) تاۋار ئوبوروتى؛ 2) پىششىقلاش كارخانىلىرى؛ 3) تەشكىلىي تەرەققىيات؛ 4) ئەمگەك - ئىش ھەققى؛ 5) ئوبوروت خىراجىتى؛ 6) مەبلەغدىن پايدىلىنىش؛ 7) پايدا؛ 8) ئاساسىي قۇرۇلۇش؛ 9) كادىر تەربىيىلەش؛ 10) ترانسپورت.

1957 - يىلى دۆلەت پىلان كومىتېتىنىڭ ئالاقىدار بەلگىلىمىلىرىگە ئاساسەن تەمىنات - سودا

كوپېراتىپلىرىنىڭ پىلان جەدۋەللىرى ۋە تاۋار مۇنەۋۋىرجىسى يەنە تەكشىلىپ، سېتىۋېلىش پىلانى بىلەن تەمىنلەش پىلانىنى ئايرىم تۈزۈش ئۈسۈلى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، ئومۇمىي سېتىۋېلىنىش ۋە ئومۇمىي سېتىلىش ئەھۋالى ئارقىلىق تاۋار سېتىۋېلىش، سېتىش ۋە ساقلاش مۇناسىۋىتى گەۋدىلەندۈرىلىدىغان قىلىندى. يېڭى پىلان تۈزۈش ئۇچۇن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ۋىلايەت - ئوبلاستلار، شىركەتلەر، توپ سېتىش پونكىتلىرى بىرلىكتە پىلان تۈزۈش چارىسىنى قوللىنىپ، پىلاننى ئۈزۈكارا جىپسلاشقان، ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كېلىدىغان قىلدى ھەم پىلانىنىڭ سۈپىتىنىمۇ ئۆستۈردى. ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزۈلگەن پىلان مۇنداق 5 خىلغا بۆلۈندى: 1) تاۋار سېتىۋېلىش پىلانى، بۇ 18 تۈرگە ئايرىلدى؛ 2) تاۋار سېتىش پىلانى، بۇ 12 تۈردىكى 92 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالدى (بۇنىڭدا 8 خىل ئاساسلىق تاۋارنى رايونلارغا ئايرىپ سېتىش توغرىسىدىكى پىكىر ئوتتۇرىغا قويۇلدى)؛ 3) تاۋارلارنى سېتىۋېلىش - سېتىشنىڭ ئومۇمىي مىقدارى پىلانى (بۇنىڭدا ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ پىلانى ئايرىم كۆرسىتىلدى، تاۋار مۇنەۋۋىرجىسى چوقۇم يوللاشقا تېگىشلىك مۇنەۋۋىرجە قىلىندى)؛ 4) ئىقتىسادىي پىلانىنىڭ ئاساسلىق كۆرسەتكۈچلىرىنى ئومۇملاشتۇرۇپ تەڭپۇڭلاشتۇرۇش جەدۋىلى 2 قىسمىغا بۆلۈنگەن بولۇپ، بىر قىسمى تۇرلۇك كەسىپلەرنىڭ ئومۇمىي مىقدارى، يەنە بىر قىسمى ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرىنىڭ تۇرلۇك سانلىق مەلۇماتلىرىدىن ئىبارەت بولدى؛ 5) ئىجتىمائىي سېتىۋېلىش كۈچلىرىنى ھېسابلاش جەدۋىلى.

1958 - يىلدىن 1962 - يىل 9 - ئايغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا نازارىتى بىلەن قوشۇۋېتىلگەنلىكتىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پىلانى ئايرىم تۈزۈلمىدى، پەقەت ئاساسلىق تاۋارلارنى سېتىۋېلىش، سېتىش ۋە ساقلاش پىلانىلا تۈزۈلدى ھەمدە پىلان ئارقىلىق كونترول قىلىش كۆرسەتكۈچى ۋىلايەت، (ئوبلاست) لەرنىڭ پىلان تۈزگەندە پايدىلىنىشى ئۈچۇن چۈشۈرۈپ بېرىلدى. 1962 - يىلى تەمىنات- سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ فۇنكسىيىسى 1957 - يىلدىكىدىن بۇرۇنقى ئەھۋال بويىچە ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «1963 - يىللىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تاۋار ئوبوروت جەدۋىلى ۋە تاۋار مۇنەۋۋىرجىسى لايىھەسى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»ى ۋە «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پىلان خىزمىتىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى (لايىھەسى)» دىكى تەلەپلەرگە ئاساسەن ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پىلان يىغىنى چاقىردى، يىغىندا 1963 - يىللىق تاۋار ئوبوروت پىلانى تۈزۈپ چىقىلدى، ئاساسلىقى خەلق ئىگىلىكىدە يېزا ئىگىلىكىنى ئاساس قىلىش ۋە «ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇپ، تەمىنلەشنى كاپالەتلەندۈرۈش» دېگەن تەلەپلەر بۇ پىلانىنىڭ ئاساسى قىلىنىپ، «شۇ يىلى تەڭپۇڭلاشتۇرۇش، ئامبارغا بىر ئاز قايتۇرۇش» قاتارلىق ئىجرا قىلىندى. تاۋار ئوبوروتى پىلانى مۇنۇلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى: 1) تاۋار سېتىۋېلىش ۋە تەقسىم قىلىش پىلانى ئومۇمىي جەدۋىلى (بۇنىڭدا ۋىلايەتلەرنىڭ پىلانى ئايرىم كۆرسىتىلدى)؛ 2) پاختا، چىگە سېتىۋېلىش ۋە تەقسىم قىلىش ئومۇمىي پىلانى جەدۋىلى (بۇ جەدۋەل 3 تۈرگە بۆلۈندى)؛ 3) پاختا كىرىم - چىقىمىنى ۋىلايەتلەر بويىچە تەڭپۇڭلاشتۇرۇش پىلانى جەدۋىلى؛ 4) ۋىلايەتلەرنىڭ پاختا - چىگە سېتىۋېلىش، يۇقىرىغا يۆتكەش پىلانى جەدۋىلى؛ 5) قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋە سېتىۋېلىش ۋە تەقسىم قىلىش پىلانى ئومۇمىي جەدۋىلى (بۇ 24 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 6) يەرلىك مەھسۇلاتلار ۋە كوندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى سېتىۋېلىش ۋە تەقسىم قىلىش پىلانى جەدۋىلى (بۇ 36 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 7) ناھىيە بازىرىدىن تۇرۇنلارنى سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن تەمىنلەش پىلانى جەدۋىلى (52 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 8) ۋىلايەتلەرنىڭ خۇسۇسىيلارنىڭ ئۆز ئالدىغا تىجارەت قىلىش ۋە ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش پىلانى (بۇ 27 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 9) جۇڭگوچە داۋالاش دورا ماتېرىياللىرى، چارۋا مەھسۇلاتلىرى، گۆش، تۇخۇم تۇرىدىكى مەھسۇلاتلارنى ۋىلايەتلەر بويىچە ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش پىلانى. يۇقىرىدىكى 10 پىلان 180 خىل مەھسۇلاتنى

ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، بۇلاردىن ېبزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى پىلانى مۇندەرىجىسىگە كىرگۈزۈلگىنى 58 خىل، سانائەت مەھسۇلاتلىرى پىلانى مۇندەرىجىسىدە كۆرسىتىلگىنى 88 خىل.

1964 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى پىلان يېغىنىدا تاۋار ئوبوروتى پىلانىنى تۈزگەندە تاۋارلارنى مۇۋاپىق تەقسىم قىلىش، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن زىچ بىرلەشتۈرۈش، دۆلەت بىلەن كوپېراتىپلارنىڭ مۇناسىۋىتىنى قويۇقلاشتۇرۇش، ئاكتىۋال، ئىشەنچىلىك بولۇش، ئىمكانىيەت قالدۇرۇش، مول هوسۇل ئارقىلىق كاملىغان قىسمىنى تولۇقلاش ۋە «پۈتۈن مەملىكەت بىر تاختا شاهمات بولۇش» روهى پرىنسىپ قىلىندى. يىللىق تاۋار ئوبوروت پىلانىغا مۇنۇلار كىرگۈزۈلدى: 1) تاۋار ئوبوروت ئومۇمىي قىممىتى پىلانى؛ 2) تاۋار سېتىۋېلىش ۋە تەقسىم قىلىش پىلانى مۇندەرىجىسى (بۇ 101 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 3) سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانى مۇندەرىجىسى (بۇ 42 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 4) ېبزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش پىلانى مۇندەرىجىسى (بۇ 40 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 5) پارچە سېتىش مىقدارى پىلانى؛ 6) پارچە سېتىلىدىغان تاۋارلار مىقدارى پىلانى مۇندەرىجىسى (بۇ 35 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 7) ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش كەسپى پىلانى (بۇ پىلان 10 خىلغا بۆلۈندى)؛ 8) ېبزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ۋىلايەتلەر بويىچە سېتىۋېلىش پىلانى؛ 9) ئاساسلىق تاۋارلارنى ۋىلايەتلەر بويىچە سېتىش پىلانى؛ 10) ۋىلايەتلەر بويىچە تاۋار سېتىۋېلىش ۋە تەقسىم قىلىش جەدۋىلى مۇندەرىجىسى (بۇ 54 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ). 1964 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرغان پىلاندىكى تاۋار 143 خىل مەھسۇلاتتىن تەركىپ تاپقان بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە قوشۇمچە ئېلىپ سېتىلىدىغان سانائەت مەھسۇلاتى 42 خىل. 1965 - يىلى تۈزۈلگەن تاۋار ئوبوروت پىلانىغا بەزى تۈزىتىشلەر كىرگۈزۈلۈپ رولى چوڭ بولمىغان بەزى كۆرسەتكۈچلەر قىسقارتىلدى. بۇ پىلاننىڭ مەزمۇنى مۇنۇلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى: 1) تاۋار ئوبوروتى ئومۇمىي جەدۋىلى، بۇ 11 مۇندەرىجىگە بۆلۈنگەن بولۇپ، 75 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 2) پارچە سېتىلىدىغان تاۋارلار ۋە ېبزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى جەدۋىلى؛ 3) ۋىلايەتلەر بويىچە سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي قىممىتىنىڭ پىلانى؛ 4) سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن تەمىنلەش پىلانى، بۇنىڭ مۇندەرىجىسى 24 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، ۋىلايەت بويىچە تەمىنلىنىدۇ؛ 5) ئاساسلىق تاۋار دورا - دەرمەكلىرى ۋە يەرلىك مەھسۇلاتلارنى تەقسىملەش پىلانى، بۇنىڭ مۇندەرىجىسى 24خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، ۋىلايەتلەر بويىچە تەقسىملىنىدۇ. 6) دېھقانچىلىق دورىلىرى ماشىنا - سايمانلىرى ۋە فوسفور ئوغۇتى تەقسىملەش ۋە بۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پىلانى؛ 7) ئۇششاق ېبزا ئىگىلىك سايمانلىرىنى تەقسىملەش ۋە بۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پىلانى؛ 8) ئاساسلىق ېبزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە يۇقىرىغا يۆتكەش پىلانى مۇندەرىجىسى، بۇ 16 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 9) پاختا تەقسىم قىلىش ۋە يۆتكەپ بېرىش پىلانى؛ 10) تېرىلغۇ ئۇلاغلىرىنى تەقسىم قىلىش ۋە بۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پىلانى؛ 11) ئاساسلىق كېرەكسىز بۇيۇملارنى سېتىۋېلىش ۋە يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىش پىلانى مۇندەرىجىسى، بۇ، 9 خىل بۇيۇمنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 12) ئازوت ئوغۇتى تەقسىم قىلىش ۋە بۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پىلانى. 1965 - يىلىنىڭ پىلانىدىكى تاۋار 100 بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە قوشۇمچە ئېلىپ ساتىدىغان سانائەت مەھسۇلاتى 25 خىل.

1966 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پىلان خىزمىتى يېغىنى چاقىرىپ، يىللىق تاۋار ئوبوروتى پىلانىنى ئەملىيلەشتۈردى، دۆلەتنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت تەقسىم قىلىش پىلانى تېخىمۇ تۈزۈلمىگەنلىكى سەۋەبلىك خىمىيىۋى ئوغۇت پىلانى ئايرىم ئورۇنلاشتۇرۇلغاندىن باشقا، يىللىق پىلاننىڭ باشقا قىسىملىرى تۆۋەننىڭ ئىجرا قىلىشى ئۈچۈن رەسمىي چوشۇرۇپ بېرىلدى. كېيىن «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلىنىپ كەتكەچكە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئورگىنىنىڭ خىزمەتلىرى پەيدىنپەي پالەچ هالغا

چۈشۈپ قالدى. 1967 - يىلى شىنجاڭ ھەربىي رايونى ئىشلەپچىقىرىش ئىشخانىسىنىڭ بىر تۈتاش ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن، 1966 - يىللىق پىلاننىڭ ئەملىي ئورۇندىلىش ئەھۋالىنى ئومۇملاشتۇرۇپ تەكشۈرۈلاشتۇرۇش ئاساسىدا، مۇنداق پىلان تۈزۈلدى: 1) يىللىق تاۋار ئوبوروتى پىلانى (لايىھە)، ئۇنىڭ مۇندەرىجىسى 11 خىل بولۇپ، 78 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 2) ئۇلايەتلەر بويىچە تاۋار ئوبوروتى ئومۇمىي قىممىتى پىلانى، بۇ 8 خىل؛ 3) يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىش پىلانى مۇندەرىجىسى، بۇ 30 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 4) ئىچكى ئۇلكىلەرگە يۆتكەپ بېرىلىدىغان تاۋار پىلانى، بۇ 13 خىل مەھسۇلاتنى ئۆزئىچىگە ئالىدۇ؛ 5) تېرىلغۇ ئۇلاغلىرىنى سېتىۋېلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەش پىلانى؛ 6) يېزا ئىگىلىك دورىلىرى تەقسىم قىلىش ۋە سېتىش پىلانى؛ 7) ئاساسلىق تاۋارلارنىڭ تەقسىمات پىلان جەدۋىلى مۇندەرىجىسى، بۇ 55 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 1968 - يىلى مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپ چۈشۈرگەن ئاساسلىق تاۋارلارنى سېتىۋېلىش، يۆتكەپ بېرىش كۆرسەتكۈچىگە ئاساسەن، 1967 - يىللىق كەسىپي پائالىيەتلەرنىڭ ئەھۋالى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ يىللىق تاۋار ئوبوروتى پىلانى تۈزۈلدى، ئاپتونوم رايون بويىچە 53 خىل مەھسۇلاتنىڭ پىلانى ئومۇملاشتۇرۇلىدىغان پىلان قىلىنىدى. 33 خىل مەھسۇلاتنىڭ پىلانى ئۇلايەتلەر بويىچە تۈزۈلدى، ئۇنىڭدىن باشقا 26 خىل مەھسۇلات تەقسىم قىلىنىدىغان ياكى يۆتكەپ بېرىلىدىغان مەھسۇلات پىلانىغا كىرگۈزۈلدى. كونكرېت پىلان مۇنۇلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى: 1) يىللىق تاۋار ئوبوروتى پىلانى مۇندەرىجىسى، بۇ 52 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 2) ئاساسلىق تاۋارلارنى تەقسىم قىلىش پىلانى مۇندەرىجىسى، بۇ 26 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 3) ئاساسلىق يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش، يۇقىرىغا يۆتكەپ بېرىش پىلانى مۇندەرىجىسى، بۇ 26 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 4) تېرىلغۇ ئۇلاغلىرىنى سېتىۋېلىش، يۆتكەپ بېرىش پىلانى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كەسىپ دائىرىسىنىڭ ئۇزلۇكسىز زورىيىشىغا ئەگىشىپ، 1976 - يىل3-ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاۋار ئوبوروت پىلانى تۈزدى، ئۇنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنلىرى مۇنداق: تاۋار سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى 454 مىليون يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون مىقياسىدىن سېتىۋېلىنىدىغىنىنىڭ 405 مىليون يۈەن، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كىرىدىغىنىنىڭ 48 مىليون 500 مىڭ يۈەن. سېتىش ئومۇمىي قىممىتى 518 مىليون يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون دائىرىسىدە سېتىلىدىغىنىنىڭ 459 مىليون يۈەن، ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ بېرىلىدىغىنىنىڭ 57 مىليون 380 مىڭ يۈەن، ئېكسپورتقا بېرىلىدىغىنىنىڭ 2 مىليون 100 مىڭ يۈەن، يىللىق ئامبار زاپىسىنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 199 مىليون يۈەن. ئاساسلىق تاۋارلار دېھقانچىلىق دورىلىرى، خىمىيىۋى ئوغۇت، يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى (پاختا، كەندىر، قۇرۇق ئۆزۈم، مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، يەرلىك مەھسۇلاتلار)، كۆندىلىك تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرى (چويۇن قازان، چىنە - قاچا) قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

1977 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پىلان يىغىنلىرىنىڭ روھى ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۈستىگە ئالغان يېزا سودىسى خىزمىتىنىڭ ۋەزىپىلىرىگە ئاساسەن، 3 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى مۇدىرلار يىغىنىدا مەخسۇس مۇھاكىمە قىلىش ئارقىلىق يىللىق تاۋار ئوبوروتى پىلانى تۈزۈپ چىقىلدى، ئۇنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنلىرى مۇنۇلار: تاۋار سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى 539 مىليون يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون تەۋەسىدىن سېتىۋېلىنىدىغىنىنىڭ 485 مىليون يۈەن، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كىرىلىدىغىنىنىڭ 54 مىليون 100 مىڭ يۈەن. تاۋار سېتىش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى 606 مىليون يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون تەۋەسىدە سېتىلىدىغىنىنىڭ 538 مىليون يۈەن، ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ بېرىلىدىغىنىنىڭ 65 مىليون 290 مىڭ يۈەن. ئېكسپورتنى تەمىنلەيدىغان تاۋارنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 9.9% ئاشۇرۇلىدۇ. يىل ئاخىرىدىكى ئامبار زاپىسىنىڭ ئومۇمىي قىممىتى پىلانى 148 مىليون يۈەن، بۇ، پاختا، چىگە، موخۇركا،

ھەسەل، قۇرۇق يەل - يەمىش پىلانىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. يېزا ئىگىلىك ماددىي ئەشيالىرى بىلەن تەمىنلەش سومىسى 70 مىليون 490 مىڭ يۈەن. تۇرمۇش ۋاستىلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش سومىسى 368 مىليون يۈەن، كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش پىلانى ئۆچۈن كېتىدىغان پۇل 6 مىليون يۈەن.

1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «پىلاننى بىرلىككە كەلتۈرۈش، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇش» پرىنسىپىغا بىنائەن، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بېكىتكەن تۈرلۈك كۆرسەتكۈچ ۋە ئاپتونوم رايونىمىز خەلق ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىيات تەلىپىگە ئاساسەن، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يوللىغان پىلان لايىھەسىگە بىرلەشتۈرۈپ، يىللىق تاۋار ئوبوروتى پىلانىنى تۈزۈپ چىقتى. ئۇنىڭدىكى ئاساسلىق ئورۇنلاشتۇرۇش مۇنداق بولدى: تاۋار سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى 607 مىليون يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون تەۋەسىدىن سېتىۋېلىنىدىغىنىنىڭ 533 مىليون يۈەن، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىدىغىنىنىڭ 74 مىليون يۈەن.

تاۋار سېتىش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى 719 مىليون يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون تەۋەسىدە سېتىلىدىغىنىنىڭ 619 مىليون يۈەن، ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ بېرىلىدىغىنىنىڭ 100 مىليون يۈەن، يىل ئاخىرىدىكى ئامبار زاپىسى ئومۇمىي سومما پىلانى 327 مىليون يۈەن. يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى 185 مىليون يۈەن، بۇ، پاختا، چىگە، بورا، موخۇركا، ھەسەل، قۇرۇق ۋە ھۆل مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز پىلانىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. يېزا ئىگىلىك ماددىي ئەشيالىرى بىلەن تەمىنلەش پىلانى 90 مىليون 150 مىڭ يۈەن، بۇ، خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى، ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى، بامبۇك پىلانىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش پىلانى سومىسى 412 مىليون يۈەن. كوندىلىك تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرى پىلانى بويىچە 650 مىڭ قازان سېتىۋېلىنىدۇ. ئاپتونوم رايون سىرتىدىن 100 مىڭ قازان يۆتكەپ كېلىنىدۇ، پىلان بويىچە 650 مىڭ قازان سېتىلىدۇ. 14 مىليون 500 مىڭ دانە چىنە - قاچا سېتىلىدۇ، 7 مىليون يۈەنلىك كېرەكسىز ماددىي ئەشيا سېتىۋېلىنىدۇ.

1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تېز تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشنى يېتەكچى ئىدىيە قىلىپ، يىللىق تاۋار ئوبوروت پىلانى تۈزگەندە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىلەن بىللە مۇھاكىمە قىلىپ تاۋار سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتىنى 688 مىليون يۈەن قىلىپ بېكىتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون تەۋەسىدىن سېتىۋېلىنىدىغىنىنىڭ 563 مىليون يۈەن، ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىدىغىنىنىڭ 125 مىليون يۈەن. تاۋار سېتىش ئومۇمىي سومىسى 840 مىليون يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون تەۋەسىدە سېتىلىدىغىنىنىڭ 770 مىليون يۈەن، ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ بېرىلىدىغىنىنىڭ 68 مىليون يۈەن. ئامبار زاپىسى سومىسى 333 مىليون يۈەن. يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى 216 مىليون يۈەن، بۇ، پاختا، كەندىر، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى قاتارلىقلارنىڭ پىلانىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش پىلانى ئومۇمىي قىممىتى 110 مىليون يۈەن. تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش پىلانى ئومۇمىي قىممىتى 450 مىليون يۈەن. كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش پىلانى ئومۇمىي قىممىتى 12 مىليون 100 مىڭ يۈەن.

1981 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «نۆۋەتتە يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش جەھەتتىكى بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا دوكلات»نىڭ: 1 - خىلدىكى مەھسۇلات پاختا (پاختا قىسقا تىۋىتىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) بولۇپ، بۇ دۆلەت مەركەزلىك باشقۇرىدىغان تاۋار ھېسابلىنىدۇ، داۋاملىق بىر تۇتاش سېتىۋېلىش، بىر تۇتاش سېتىش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىر تۇتاش سېتىۋېلىش يولغا قويۇلىدۇ؛

2 ـ خىلدىكى مەھسۇلاتلار ۋەزىپە چۈشۈرۈپ سېتىۋېلىنىدۇ؛ 3 ـ خىلدىكى مەھسۇلاتلارغا قارىتا داۋاملىق كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ كېلىشىم باھادا سېتىش يولغا قويۇلىدۇ دېگەنگە ئوخشاش روھقا ئاساسەن، يىللىق تاۋار ئوبوروت پىلانى تۈزىدى: سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى 870 مىليون يۈەن قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش قىممىتى 315 مىليون يۈەن بولىدىغان بولدى. تاۋار سېتىش ئومۇمىي قىممىتى 960 مىليون يۈەن ئورۇنلاشتۇرۇلدى. سودا مىنىستىرلىكىنىڭ 1983 ـ يىلى گۇۋېيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان «يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ـ سېتىش سىياسەتلىرىنى تەرتىپكە سېلىپ كۆپ يوللۇق تىجارەت تەشكىللەش توغرىسىدا دوكلات»نىڭ: يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش پائالىيىتىدە پىلانلىق ئىگىلىكنى ئاساس، بازار ئارقىلىق تەڭشەشنى قوشۇمچە قىلىش، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ يېتەكچىلىك ئورنىنى كاپالەتلەندۈرۈش ۋە تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش بىلەن بىللە كۆپ يوللار بىلەن تىجارەت قىلىشقا يول قويۇلىدۇ، يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سىرتقا توشۇشنى سىستېمىلار تەستىقلاش ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدۇ، سودا مىنىستىرلىكى باشقۇرىدىغان 1 ـ، 2 ـ خىلدىكى مەھسۇلات 46 خىلدىن 21 خىلغا، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ كېلىشىم باھادا ساتىدىغان 3 ـ خىلدىكى مەھسۇلات 25 خىلغا چۈشۈرۈلىدۇ. دۆلەت چۈشۈرگەن سېتىۋېلىش ۋەزىپىسى ئورۇندىلىشتىن ئىلگىرى ھەرقانداق ئورگان، قىسىم، كارخانا ـ كەسىپنىڭ ئورۇنلارنىڭ سېتىۋېلىش ئىشلىرىغا قول تىقىشىغا رۇخسەت قىلمىنايدۇ، سودىگەرلەرنىڭ دۆلەت بىلەن مال مەنبەلىرىنى تالىشىشىغا رۇخسەت قىلمىنايدۇ، دەپ كۆرسىتىلدى. ش ئو ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ سانائەت، يېزا ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىيات تەلىپى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ تاۋار ئوبوروتى پىلانىنى مۇنداق تۈزىدى: سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليارد 198 مىليون يۈەن، سېتىش ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليارد 342 مىليون يۈەن. بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى 638 مىليون يۈەن. بۇ، پاختا، پاختا قىسقا تىۋىتى، قۇرۇق ئۈزۈم، ھەسەلنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى 142 مىليون يۈەن، تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى 575 مىليون يۈەن. پىلان مۇنۇ تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ: 1) تاۋار سېتىۋېلىش ـ سېتىش، يۆتكەش ۋە زاپاس ساقلاش پىلانى، بۇ پىلان پاختا ـ چىگە تۈرلىرىدىكى مەھسۇلاتلار، سىرىق تاماكا تۈرىدىكى مەھسۇلاتلار، يەرلىك مەھسۇلاتلار، مېۋە ـ چېۋە، قوغۇن ـ تاۋۇز تۈرىدىكى مەھسۇلاتلار، كۈندىلىك لازىمەتلىكلەر، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى، سانائەت مەھسۇلاتلىرى ۋە باشقا تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ؛ 2) تاۋار سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى؛ 3) پاختا، چىگە، تاماكا تۈرىدىكى تاۋارلار قىممىتى پىلانى؛ 4) ئاساسلىق تاۋارلارنىڭ ئۆلايەتلەرگە بۆلۈنگەن پىلانى؛ 5) يەرلىك مەھسۇلات تۈرىدىكى تاۋارلار قىممىتى پىلانى؛ 6) ئاساسلىق يەرلىك مەھسۇلات ۋە مېۋە ـ چېۋە تاۋارلىرىنى سېتىۋېلىش، يۆتكەپ بېرىش، يۆتكەپ ئىلىش پىلانى؛ 7) قۇرۇق ـ ھۆل مېۋە، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تاۋار دورا ـ دەرمەكلىرى تۈرىدىكى تاۋارلار قىممىتى پىلانى؛ 8) ئاساسلىق يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە ـ چېۋە تاۋارلىرىنى يۆتكەپ كىرىش پىلانى؛ 9) كېرەكسىز، كونا كۈندىلىك لازىمەتلىكلەر تۈرىدىكى تاۋارلار قىممىتى پىلانى؛ 10) ئاساسلىق كۈندىلىك لازىمەتلىكلەر تەقسىمات پىلانى؛ 11) كېرەكسىز، كونا تاۋارلارنى سېتىۋېلىش، يۆتكەپ بېرىش پىلانى؛ 12) يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى قىممىتى پىلانى؛ 13) يېزا ئىگىلىك دورىلىرى تەقسىم قىلىش، يۆتكەپ بېرىش پىلانى؛ 14) كىچىك تېپتىكى تۆمۈر ئەسۋاب ـ سايمانلار، دېھقانچىلىق دورىلىرى ماشىنا ـ سايمانلىرىنى تەقسىم قىلىش، يۆتكەپ بېرىش پىلانى؛ 15) تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەپ بېرىش پىلانى؛ 16) ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ سانائەت مەھسۇلاتلىرى تۈرىدىكى تاۋار قىممىتى پىلانى؛ 17) سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى يېزىلارغا ئىلىپ بېرىش، تەقسىم

قىلىش پىلانى.

1984 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى 8 تۈردىكى 52 خىل مەھسۇلاتنى ئاساسلىق باشقۇرىدىغان بولدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۈزۈپ يوللىغان تاۋار مۇندەرىجىسى 7 تۈرلۈك بولۇپ 63 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالدى، يەنى پاختا - چىگە تۈرىدىكىسى 4 خىل (پاختا، ئۈزۈن تالالىق پاختا، قىسقا تىئوت، سېرىق تاماكا)؛ يەرلىك مەھسۇلات تۈرىدىكىسى 4 خىل (بامبۇك، خاۋجۇ بامبۇكى، سىر، زۇڭپېيەن يەنى پالما دەرىخىدىن چىقىدىغان مەھسۇلات)؛ مېۋە - چېۋە تۈرىدىكىسى 3 خىل (ئالما، ئاپېلسىن، قۇرۇق ئۈزۈم)؛ كۈندىلىك بۇيۇم تۈرىدىكىسى 5 خىل (چويۇن قازان، كۈندىلىك تۈرمۇشقا ئىشلىتىلىدىغان فارفور بۇيۇملىرى، قاچا - قۇچا، بورا، تازىلىق قەغىزى)؛ كېرەكسىز بۇيۇم تۈرىدىكىسى 10 خىل (تۈرلۈك سۆڭەك، ئەسكى لاتا، ئەسكى لاتا كەش، ئەسكى چىگە، كېرەكسىز بالون، كېرەكسىز كاۋچۇك، كېرەكسىز پاختا (ماز)، كالا، قوي مۈڭگۈزى، كېرەكسىز سۈلياۋ، كېرەكسىز پولات-تۆمۈر)؛ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تۈرىدىكىسى 35 خىل (خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، دېھقانچىلىق دورا ماشىنا - سايمانلىرى، ئۇششاق دېھقانچىلىق ماشىنا - سايمانلىرى، دېھقانچىلىقتا ئىشلىتىلىدىغان سۈلياۋ يوپۇق، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ سانائەت مەھسۇلاتلىرى تۈرىدىكىلەر ۋە باشقا تۈردىكىلەر. ۋىلايەتلەرگە ئايرىپ چۈشۈرۈپ بېرىلگەن تاۋار تۈرى 6 خىل، بۇ، 37 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، يەنى پاختا - چىگە تۈرىدىكىسى 3 خىل (پاختا، قىسقا تىئوت، سېرىق تاماكا)؛ يەرلىك مەھسۇلات تۈرىدىكىسى 1 خىل (بامبۇك)؛ مېۋە - چېۋە تۈرىدىكىسى 3 خىل (ئالما، ئاپېلسىن، قۇرۇق ئۈزۈم)؛ كۈندىلىك لازىمەتلىكلەر تۈرىدىكىسى 4 خىل (فارفور بۇيۇملىرى، قاچا - قۇچا، تازىلىق قەغىزى)؛ كېرەكسىز بۇيۇم تۈرىدىكىسى 10 خىل؛ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تۈرىدىكىسى 16 خىل (يېزا ئىگىلىك دورىلىرى، دورىگەرلىك ماشىنا - سايمانلىرى، مېتىن - گۈرجەك، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى قاتارلىقلار). پىلاندا تاۋار سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليارد 438 مىليون يۈەن، سېتىش ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليارد 560 مىليون يۈەن، يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش سوممىسى 700 مىليون 50 مىڭ يۈەن، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا سېتىۋېلىش سوممىسى 16 مىليون يۈەن، تۈرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش سوممىسى 579 مىليون يۈەن، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش ئومۇمىي قىممىتى 202 مىليون 400 مىڭ يۈەن قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلدى. بۇ پىلان مۇنۇ تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ: 1) تاۋار سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى؛ 2) تاۋار سېتىش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى؛ 3) پاختا، چىگە، تاماكا تۈرىدىكىلەرنىڭ قىممىتى پىلانى؛ 4) مېۋە - چېۋە، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تاماق دورا - دەرمەكلىرى تۈرىدىكىلەرنىڭ قىممىتى پىلانى؛ 5) يەرلىك مەھسۇلات تۈرىدىكىلەرنىڭ قىممىتى پىلانى؛ 6) كۈندىلىك لازىمەتلىكلەر تۈرىدىكىلەرنىڭ قىممىتى پىلانى؛ 7) كېرەكسىز بۇيۇم تۈرىدىكىلەرنىڭ قىممىتى پىلانى؛ 8) يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تۈرىدىكىلەرنىڭ قىممىتى پىلانى؛ 9) تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى تۈرىدىكىلەرنىڭ قىممىتى پىلانى؛ 10) سانائەت مەھسۇلاتلىرى تۈرىدىكىلەرنىڭ قىممىتى پىلانى؛ 11) باشقا تۈرىدىكىلەرنىڭ قىممىتى پىلانى. 1984 - يىلى گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان «دۆلەت تۈزۈلمە ئىسلاھاتى كومىتېتى، سودا مىنىستىرلىكى، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق - بېلىقچىلىق مىنىستىرلىكلىرىنىڭ يېزا تاۋار ئوبوروتى خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى دوكلاتى»دا: بىر تۇتاش سېتىۋېلىنىدىغان، ۋەزنىچە چۈشۈرۈپ سېتىۋېلىنىدىغان مەھسۇلات تۈرلىرى داۋاملىق تۈردە ئازايتىلىدۇ، سودا مىنىستىرلىكى سىستېمىسى باشقۇرىدىغان 1 -، 2 - خىلدىكى يېزا ئىگىلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى 21 خىلدىن 12 خىلغا، ۋەزنىچە بىلەن سېتىۋېلىنىدىغان مەھسۇلات 18 خىلدىن 9 خىلغا چۈشۈرۈلىدۇ، دەپ كۆرسىتىلگەچكە، ئۆچكە تېرىسى، قوي تېرىسى، ئۆچكە تېۋىتى، كالا، قوي گۆشى، يېڭى تۇخۇم، ئالما، ئاپېلسىن، تۈڭگۇ دەرىخى يېغى قاتارلىق 9 خىل مەھسۇلات باھاسى قويۇۋېتىلىپ، ئەركىن

سېتىۋېلىنىدىغان، سېتىلىدىغان قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

1985 - يىلى تاۋار ئوبوروتى پىلانى توزۇشتە ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «ئىقتىسادىي توزۇلمە ئىسلاھاتى توغرىسىدا قارار»ىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇپ، توزۇلمە ئىسلاھاتىنى ياخشى يولغا قويۇپ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈپ، سېتىۋېلىش ئىشلىرىنى كۈچەيتىپ، سېتىش مىقدارىنى ئاشۇرۇپ، تەمىنلەشنى ياخشى ئېلىپ بېرىپ، خەلق توزمۇشىنى ياخشىلاش ئۈچۈن خىزمەت قىلىش تەلەپ قىلىنىدى. ئاپتونوم رايونلۇق پىلان توزۇلمىسىنى ياخشىلاش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، بۇيرۇق خاراكتېرلىك پىلان دائىرىسى يەنمۇ ئىلگىرلىگەن ھالدا كىچىكلىتىلىپ، يېتەكچى خاراكتېرلىك پىلان دائىرىسى تېخىمۇ زورايتىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تاۋار ئوبوروت پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن مەھسۇلات تۈرلىرى دۆلەتلىك ۋە ئاپتونوم رايونلۇق پىلان كومىتېتى ئاساسلىق باشقۇرىدىغان 15 خىل تاۋار بىلەنلا چەكلىنىپ، يېڭىدىن مەھسۇلات تۈرلىرى كۆپەيتىلمىدى، ئىلايەتلەر بويىچە ئومۇمىي قىممەت پىلانى چوشۇرۇلمىدى، ئومۇمىي قىممەت پىلانىنى باشقۇرۇش ھوقۇق دائىرىسى، كارخانىلارنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇشتا ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈش ھوقۇقىنىڭ زورايتىلىشىغا ئەگىشىپ، ئىلايەتلەرگە چوشۇرۇپ بېرىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تاۋار ئوبوروتى پىلانىدىكى ئومۇمىي قىممەتكە يېڭىدىن چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرى ۋە چاي مەھسۇلاتلىرى كىرگۈزۈلمىدى، سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى 1 مىليارد 825 مىليون يۈەن، سېتىش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى 1 مىليارد 924 مىليون يۈەن، يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى پىلانى 900 مىليون يۈەن، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى 16 مىليون يۈەن، تۈرمۇش ۋاستىلىرى پارچە سېتىش ئومۇمىي قىممىتى 538 مىليون يۈەن قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ئېكسپورتنى تەمىنلەش ئومۇمىي قىممىتى 175 مىليون يۈەن قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلدى، بۇنىڭدا ئاساسلىق ئورۇنلاشتۇرۇلغان تاۋارلار پاختا، سېرىق تاماكا، كالا تېرىسى، قوي يۇڭى، تاش چاي، خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، كۈندىلىك فارفور بۇيۇملىرى، چويۇن قازان، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر، بامبۇك، خاۋجۇ بامبۇكى، قۇرۇق ئۈزۈم قاتارلىق 14 خىل مەھسۇلاتتىن ئىبارەت. پىلان مۇنداق تۈرلەرگە بۆلۈندى: 1) تاۋار ئوبوروت ئومۇمىي قىممىتى پىلانى؛ 2) ئاساسلىق تاۋار پىلانى؛ پاختا سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەش، زاپاس ساقلاش ۋە تەڭپۇڭلاشتۇرۇش پىلانى؛ 4) پاختا سېتىۋېلىش پىلانى؛ 5) چاي يۆتكەپ كېلىش پىلانى؛ 6) قۇرۇق ئۈزۈم، بامبۇك، تاماكا پىلانى؛ 7) قوي يۇڭى سېتىۋېلىش، تەقسىم قىلىش پىلانى؛ 8) كالا تېرىسى سېتىۋېلىش، سېتىش پىلانى؛ 9) ئۆچكە تۈتىتى، ئۆچكە تېرىسى، قوي تېرىسى سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانى؛ 10) چويۇن قازان، چىنە - قاچا، كېرەكسىز پولات - تۆمۈر سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانى ۋە يېزا ئىگىلىك دورىلىرىنى تەقسىم قىلىش پىلانى.

1979 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كەسىپ دائىرىسىنىڭ ئۈزلۈكسىز زورىيىشىغا ئەگىشىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پىلانىنىڭ تۆرى 11گە كۆپەيتىلدى، يەنى تاۋار ئوبوروت پىلانى، مالىيە پىلانى، ئەمگەك، ئىش ھەققى پىلانى، ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانى، سودا ماشىنىلىرى پىلانى، ماددىي ئەشيا تەقسىمات پىلانى، تىرانسپورت پىلانى، پىششىقلاش كارخانىلىرى پىلانى، ئىلمىي تەتقىقات پىلانى، سودا تور - نۇقتىلىرى پىلانى ۋە ماۋارىپ پىلانى دەپ ئايرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە تاۋار ئوبوروت پىلانى مۇنۇلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى: 1) يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى؛ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ۋە تۈرمۇش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش ئومۇمىي قىممىتى ۋە ئېكسپورتنى تەمىنلەش ئومۇمىي قىممىتى؛ 2) ئاساسلىق باشقۇرۇلىدىغان تاۋار تۈرىدىكىلەرنى سېتىۋېلىش قىممىتى پىلانى، بۇ، پاختا، كەندىر، تاماكا، يىپەك، چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، تائام دورا - دەرمەكلىرى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالار، كۈندىلىك تۈرمۇش لازىمەتلىكلىرى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش

ۋاستىلىرى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان 10 چوڭ تۈردىكى مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 3) ئاساسلىق باشقۇرۇلىدىغان تاۋار سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەپ بېرىش پىلانى، ئۇنىڭ ئاساسلىق كۆرسەتكۈچى: سېتىۋېلىش، سېتىش، يۆتكەپ بېرىش، يۆتكەپ كېلىش، ئېكسپورتنى تەمىنلەش ۋە ئامبارداا زاپاس ساقلاش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 4) ئاساسلىق تاۋارلارنى پارچە سېتىش پىلانى.

(2) ئۇزاق مۇددەتلىك پىلان

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پىلانى، ۋاقىت جەھەتتىن ئايرىغاندا، ئۇزاق مۇددەتلىك پىلان، يىللىق پىلان، پەسىللىك (ئايلىق) پىلان دەپ ئايرىلىدۇ. ئۇزاق مۇددەتلىك پىلان نىشان خاراكتېرلىق پىلان بولۇپ، ئۇنىڭ ۋەزىپىسى خەلق ئىگىلىكىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئومۇمىي پىلانىدىكى باش فاكتېن، باش ۋەزىپىلەرگە ئاساسەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىگىلىكىنىڭ نىشانى، سەۋىيىسى ۋە مۇلچېرى مۇھاكىمە قىلىپ تۈزۈپ چىقىلىدۇ. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك پىلانى يەنە ئوتتۇرا مۇددەتلىك 5 يىللىق پىلان ۋە ئۇزاق مۇددەتلىك 10 يىللىق پىلان ياكى 10 يىللىقتىن يۇقىرى مۇددەتلىك پىلان دەپ 2 خىلغا بۆلىنىدۇ.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇزاق مۇددەتلىك پىلان تۈزۈشنى 1956 - يىلى باشلىغان بولۇپ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ «1956 - يىلدىن 1967 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدىكى يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات پروگراممىسى لايىھەسى» گە ئاساسەن «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 1956 - يىلدىن1967- يىلغىچە بولغان مەزگىلدىكى يېراق كەلگۈسى پىلانىنىڭ پروگراممىسى لايىھەسى»نى تۈزۈپ چىقتى، ئۇنىڭ مەزمۇنى 30 ماددىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. 1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى«تەمىنات-سودا كوپېراتىپىنىڭ 1963 - يىلدىن 1972 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدىكى تاۋار ئوبوروتى 10 يىللىق يېراق مەزگىللىك پىلانى»نى تۈزۈپ چىقتى، بۇ پىلان ئاساسلىقى يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي پىلانىنى ئۆز ئىچىگە ئالاتتى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» ئېلىپ بېرىلغان ۋە ئاپپاراتلار بىرلەشتۇرۇۋېتىلگەنلىكتىن بۇ پىلان داۋاملىق ئىجرا قىلىنمای قالدى.

1953 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى «سودىنىڭ 7 - بەش يىللىق پىلانى ۋە كېيىنكى 10 يىللىق تەسەۋۋۇرنى مۇھاكىمە قىلىپ تۈزۈپ چىقىش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدا پىكىر»نى تارقاتتى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى «7 - بەش يىللىق پىلان ۋە كېيىنكى 10 يىللىق خىزمەتلەر ھەققىدىكى تەسەۋۋۇرنى ئورۇنلاشتۇرۇش ھەققىدىكى دوكلات»نى تارقىتىپ تارماقلاردىن ئۇزاق مۇددەتلىك پىلان تۈزۈشنى تەلەپ قىلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ئۇزاق مۇددەتلىك ئومۇمىي پىلان تۈزۈش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ھەققىدىكى پىكىر»نى ئوتتۇرىغا قويدى ھەمدە ئومۇمىي پىلان تۈزۈش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇپ، 1985- يىل 11 - ئايغا كەلگەندە «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سىستېمىسىنىڭ 7 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە ئاساسلىق تاۋارلارنى سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانى توغرىسىدىكى تەكلىپ»نى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ تەكلىپ، مۇنۇ 5 ئاساسىي مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالدى: 1) 6 - بەش يىللىق پىلانىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى ھەققىدىكى مۇلچەر؛ 2) 7 - بەش يىللىق پىلانىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى ۋە مۇھىم ئاساسلىرى؛ 3) تاۋارسېتىۋېلىش- سېتىش كۆرسەتكۈچى ھەققىدىكى تەسەۋۋۇر. بۇنىڭ ئىچىدىكى 1 - كۆرسەتكۈچ 1990 - يىلى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتىنى 2 مىليارد 498 مىليون يۈەنگە يەتكۈزۈش؛ 2 - كۆرسەتكۈچ يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتىنى 1990 - يىلى 1 مىليارد 113 مىليون يۈەنگە يەتكۈزۈش، (بۇ كۆرسەتكۈچ پاختا، ئالما، قۇرۇق ئۈزۈم كۆرسەتكۈچىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 3 - كۆرسەتكۈچ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش سوممىسىنى 1990 - يىلى 350 مىليون يۈەنگە يەتكۈزۈش؛ 4 - كۆرسەتكۈچ تۈرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش سوممىسىنى 1990 - يىلى 757 مىليون يۈەنگە يەتكۈزۈش (بۇ چويۇن قازان، چىنە - قاچا، قۇرۇتۇلغان كۆكتات، دورا - دەرمەك،

چاي قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 4) ساقلانغان مەسىلىلەر؛ 5) تەكلىپ ۋە تەدبىرلەر، ۋەھاكازا.

(3) ئۇچۇر مۇلچەرلەش

تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش، بازارنى تەمىنلەش ۋە بازار تەلىپىنىڭ يۆزلىنىشىنى تەھلىل قىلىپ‌تۇرۇش- ئىزچىل تۈردە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پىلان خىزمىتىنىڭ مۇھىم مەزمۇنلىرىنىڭ بىرى بولۇپ كەلدى. 1956 - يىل 6 - ئايدىن باشلاپ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ يوليورۇقىغا ئاساسەن ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) تەمىنات - سودا كوپېراتىپ باشقارمىلىرى ۋە 35 نۇقتىلىق ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەمدە 10 نۇقتىلىق ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىدا سودا ئەھۋالىنى خەۋەر قىلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى. سودا ئەھۋالىنى خەۋەر قىلىش خىزمىتىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى: يېزىلاردىكى بازارلارنىڭ ئۆزگىرىش ۋە ئاممىنىڭ ئىستېمال تەلىپىدىكى ئۆزگىرىش ئەھۋاللىرىنى سىستېمىلىق مۇھاكىمە قىلىش ۋە ئەكس ئەتتۈرۈش، كەڭ دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇش ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، پىلاننى تەكشۈرۈشكە ماسلىشىپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ‌كەسىپ- تىجارەت ئىشلىرىدا ساقلانغان مەسىلىلەرنى ئومۇملاشتۇرۇپ تەھلىل قىلىشتىن ئىبارەت بولدى.

1962 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن بازار ئەھۋالىنى ئاي، پەسىل بويىچە مەلۇم قىلىشنى، يېزا ۋەزىيىتى ئۈستىدە ئېلىپ بېرىلغان تەھلىللەر، يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش، سېتىۋېلىش توغرىسىدىكى ئەھۋاللار، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش توغرىسىدىكى ئەھۋاللار، تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش ۋە ئۇنىڭغا بولغان تەلەپ جەھەتتىكى ئۆزگىرىشلەر، ئاساسلىق تاۋارلارنى زاپاس ساقلاش ئەھۋالى، تاۋارلارنىڭ ئىجتىمائىي پارچە سېتىلىش سوممىسىنىڭ ئېشىشى ياكى كېمىيىشىگە دائىر ئەھۋاللار، كادىرلار ۋە كوپېراتىپ ئەزالىرىنىڭ تەلەپ - پىكىرلىرى ۋە يېزىلارغا پۇل سېلىش ۋە پۇلنى غەزىنىگە قايتۇرۇش ئەھۋالى قاتارلىقلارنى دائىم توپلاش ۋە رەتلەشنى تەلەپ قىلدى. 15 ناھىيىلىك‌تەمىنات- سودا كوپېراتىپى ۋە 6 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىنى ئاساسىي قاتلام مەلۇم قىلىش نۇقتىسى قىلىپ بېكىتتى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، يېزا تاۋار ئىگىلىكىدە بىر قەدەر زور ئۆزگىرىشلەر بولدى، تاۋار ئالماشتۇرۇش كۆلىمى تېزلىكتە زورايدى. پىلاننى توغرا، ئىلمىي ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1981 - يىل 1 - ئايدا «يېزا - بازارلىرىنىڭ قىسقىچە ئەھۋالى» ناملىق ژۇرنالنى نەشر قىلىپ يېزىلاردىكى سىياسەتنى كەڭ قويۇۋېتىش، ئوبوروت يوللىرىنى كېڭەيتىش، باھانى مۇقىملاشتۇرۇش ئاساسىدا تۆۋەنلىتىش، بازارلارنى جانلاندۇرۇش، تاۋارلارنى كۆپەيتىش، يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ھەم سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن تەمىنلەش قاتارلىق جەھەتلەردىكى ئەھۋاللارنى ئەكس ئەتتۈرۈپ تۇردى، شۇنىڭدەك بازارلاردىكى ھايانكەشلىك ئېغىر بولۇش، سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن تەمىنلەش كەمچىل بولۇشتەك ئەھۋاللارنىمۇ ئىنكاس قىلىپ تۇردى.

1982 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «بازاردىكى باھا ئەھۋالىنى دوكلات قىلىش چارىسى» نى تۆۋەنگە چۈشۈرۈپ جايلاردىن باھا ئەھۋالىنى مەلۇم قىلغۇچى خادىم قويۇشنى، باھا ئەھۋالىنى مەلۇم قىلغۇچىلارنىڭ ئاساسلىقى 2 -، 3 - خىلدىكى يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى‌سېتىۋېلىش- سېتىش ئەھۋالى، كۈندىلىك لازىمەتلىكلەر، ئوتتۇرا، كىچىك تىپتىكى دېھقانچىلىق ماشىنا - سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەش ئەھۋالى، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش، كېلىشىم باھادا سېتىش ئەھۋالى قاتارلىقلارنى مەلۇم قىلىشنى تەلەپ قىلدى، مەلۇم قىلىدىغان مەھسۇلاتلار مۇندەرىجىسى 4 تۈرلۈك بولۇپ، 40 خىل مەھسۇلاتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. مەلۇم قىلىش 10 كۈنلۈك (10 كۈندە بىر قېتىم مەلۇم قىلىنىدۇ، 5 دېگەن سان كەلگەن چىسلالاردا شۇ كۈنلۈك باھا مەلۇم قىلىنىدۇ)، ئايلىق ۋە يىللىق مەلۇم قىلىشقا بۆلۈنىدۇ، 1982 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ بازار ئەھۋالىنى

ئالدىن مۆلچەرلەش خىزمىتىدە سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان چارە»نى تۈزۈپ چىقتى، بۇنىڭدىكى ئاساسلىق مەقسەت بازارنى تەمىنلەش ۋە بازارنىڭ تەلىپى جەھەتتىكى ئۆزگىرىش ۋە تەرەققىيات قانۇنىيىتىنى ئېگىلەپ، ئىشلەپچىقىرىشنى پىلانلىق ھالدا، جەمئىيەتنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن ئىلگىرى سۈرۈپ ۋە يېتەكلەپ، سانائەت، يېزا ئېگىلىكى ئىشلەپچىقىرىشى، خەلق تۇرمۇشىنىڭ ھەم ئېكسپورتنى تەمىنلەشنىڭ ئۈزلۈكسىز ئېشىپ بېرىۋاتقان ئېھتىياجىنى قاندۇرۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ باشقۇرۇش سەۋىيىسى ۋە ئىقتىسادىي ئۈنۈمىنى ئۆستۈرۈشتىن ئىبارەت. «سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان چارە» مۇنداق 5 ماددىغا بۆلۈنگەن: 1) ئالدىن مۆلچەرلەش خىزمىتىنىڭ ۋەزىپىسى يېزىلارنىڭ تاۋار سېتىۋېلىش كۆچىنىڭ ئېشىشى ۋە بۇ كۆچلەرنىڭ يۆزلىنىش ئەھۋالى ھەم دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئىستېمال قۇرۇلمىسىدىكى ئۆزگىرىش ئەھۋالىنى ئالدىن مۆلچەرلەپ مەلۇم قىلىش؛ 2) ئالدىن مۆلچەرلەش مەزمۇنى: تاۋار سېتىۋېلىش كۆچى ۋە تاۋارغا بولغان تەلەپنىڭ مىقدارى؛ پاختا قاتارلىق يېزا ئېگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ھەم كېرەكسىز كونا ماددىي ئەشيالارنى خام ئەشيا قىلىدىغان سانائەتلەرنىڭ تەرەققىيات نىشانى، كۆلىمى ۋە ئۇنىڭغا بولغان تەلىپىنىڭ مىقدارى، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرىغا بولغان تەلىپىنىڭ مىقدارى، ئېكسپورت تاۋارلىرىغا بولغان تەلەپنىڭ مىقدارى ۋە ئېكسپورتنى تەمىنلىگىلى بولىدىغان تاۋارلارنىڭ مىقدارىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ 3) ئالدىن مۆلچەرلەش ماتېرىياللىرىنى توپلاشتا، ئاساسلىقى ئۆز تارمىقىنىڭ ماتېرىياللىرىنى توپلاش، تاۋار ئارخىپى تۇرغۇزۇش، شۇنىڭ بىلەن بىللە سىرتقى ئورۇنلارنىڭ ماتېرىياللىرىدىن تولۇق پايدىلىنىش؛ 4) ئالدىن مۆلچەرلەشتە تەجرىبىگە ئاساسەن مۆلچەرلەش ئۇسۇلى، مەجلىس ئېچىپ مۆلچەرلەش ئۇسۇلى، تەكشۈرۈپ مۆلچەرلەش ئۇسۇلى، بىۋاستە مۆلچەرلەش ئۇسۇلى، قەرەللىك ھالدا ئىز قوغلاپ مۆلچەرلەش ئۇسۇلى ۋە سانلىق مەلۇماتلارغا ئاساسەن مۆلچەرلەش ئۇسۇلىنى قوللىنىش كېرەك؛ 5) تەشكىلىي رەھبەرلىك ۋە ئىش تەقسىماتى جەھەتتە ھەر كىم ئۆز مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىپ، ئۆزئارا ماسلىشىپ، بىر نىيەتتە ھەمكارلىشىپ، پەيدىنپەي مۇكەممەل مۆلچەر تورى شەكىللەندۈرۈشى لازىم.

1984 - يىل 3 - ئايدا بازار ئەھۋالىنى ئالدىن مۆلچەرلەش خىزمىتىنى تېخىمۇ ياخشى قانات يايدۇرۇپ، بازار ئەھۋالىنى ئالدىن مۆلچەرلەش خىزمىتى تورىنى بەرپا قىلىش، ئۇچۇر تورلىرىنى كۆچەيتىش ئۇچۇن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «بازار ئەھۋالىنى ئالدىن مۆلچەرلەش خىزمىتىنىڭ ۋاقىتلىق نىزامى»غا ئاساسەن، «شىنجاڭ يېزىلىرىدىكى بازار ئەھۋالىنى ئالدىن مۆلچەرلەش خىزمىتى تەپسىلىي پرىنسىپى»نى تۈزۈپ چىقتى، بۇ پرىنسىپ مۇنداق 8 ماددىدىن تەركىپ تاپتى: 1) بازار ئەھۋالىنى ئالدىن مۆلچەرلەش ۋە بازار ئۇچۇرى خىزمىتىنىڭ مۇھىملىقى؛ 2) تەشكىلىي رەھبەرلىك (بۇ جەھەتتە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن ئالدىن مۆلچەرلىگۈچى قويۇش تەلەپ قىلىندى)؛ 3) بازار ئەھۋالىنى ئالدىن مۆلچەرلەش ۋە ئۇچۇر تورى بەرپا قىلىش؛ 4) ئالدىن مۆلچەرلەش مەزمۇنلىرى ۋە ئىش تەقسىماتى (مۆلچەرلەش مەزمۇنى تاۋار سېتىۋېلىش كۆچىنىڭ يۆزلىنىشى، ئاساسلىق تاۋارلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىلىشى ۋە ئۇنىڭغا بولغان تەلەپنى مۆلچەرلەش، ئېكسپورت تاۋارلىرى بىلەن تەمىنلەش ۋە ئۇنىڭغا بولغان تەلەپنى مۆلچەرلەشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ)؛ 5) مۆلچەرلەش ئۇسۇلى؛ 6) ئېلان قىلىش ۋە يەتكۈزۈش؛ 7) ئارخىپ تۇرغۇزۇش؛ 8) مۆلچەرلەش كادىرلىرىنى تەربىيىلەش. يۇقىرىقى خىزمەتلەر ئارقىلىق بازار ئەھۋالىنى ئالدىن مۆلچەرلەش خىزمىتى كۆچەيتىلىپ، ئۇچۇر ئالماشتۇرۇش دائىرىسى زورايتىلدى. يېزا بازارلىرى ئالاقىلىشىش نۇقتىلىرى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا 21گە يەتتى. شۇ يىلى 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بازار ئەھۋالىنى ئالدىن مۆلچەرلەش كۇرسى ئاچتى، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن كەلگەن 28 كىشى يېرىم ئاي ئوقىدى.

1985 - يىل 4 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۇچۇر مۇلچەرلەش خىزمىتى يېغىنى چاقىرىپ1985-يىلىدىكى يېزا بازارلىرىنىڭ تەرەققىيات يۆزلىنىشىنى تەھلىل قىلدى، «تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ ئۇچۇر مۇلچەرلەش خىزمىتىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان چارە» ۋە كېيىنكى قەدەمدىكى خىزمەتلەرنى مۇزاكىرە قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە 3 - قېتىملىق دولقۇن (ئۇچۇر ئىنقىلابى) توغرىسىدا تونۇشتۇرۇلغان بىلىملەر ۋە ئۇچۇر مۇلچەرلەش كەسپىگە دائىر دەرسلەرنى ئاڭلىدى. يىغىن ئىستاتىستىكىسىدىن قارىغاندا، ئاپتونوم رايون بويىچە 5 كەسپىي شىركەت، 12 ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق كوپىراتىپ، 55 ناھىيىلىك تەمىنات-سودا كوپىراتىپىدا 300 نەچچە كەسپىي (قوشۇمچە) ئۇچۇرچى سەپلەنگەن، ئۇچۇرغا دائىر 20 خىل نەشر بۇيۇمى توزۇپ تارقىتىلغان.

3. پىلاننىڭ ئىجرا قىلىنىشى ۋە تەكشۈرۈلۈشى

پىلان توزۇش، پىلان ئىجرا قىلىش ۋە پىلاننىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش — پىلان خىزمىتىنىڭ پۈتكۈل جەريانىدىن ئىبارەت، بۇ يەنە پىلان باشقۇرۇشنىڭ 3 تۈرلۈك مۇھىم مەزمۇنى ھېسابلىنىدۇ. پىلاننىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى ئۇزلۇكسىز ئەستايىدىللىق بىلەن تەكشۈرۈش، يەكۈنلەش — پىلان باشقۇرۇش خىزمىتىنى كۈچەيتىشنىڭ زۆرۈر ۋاستىسى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى1954-يىلدىن 1985 - يىلغىچە بولغان 30 نەچچە يىلدا ئۆز سىستېمىسىنىڭ تاۋار ئوبوروت پىلاننىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى يىل ۋە پەسىل بويىچە ئەستايىدىللىق بىلەن تەكشۈرگەندىن باشقا، يەنە قەرەللىك ۋە قەرەلسىز ھالدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا قاراشلىق كەسپىي تىجارەت تارماقلىرىنىڭ مەسئۇللىرىنى يېغىپ پىلاننىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى دوكلات قىلغۇزۇپ تۇردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى چاقىرغان بىرقانچە قېتىملىق كوپىراتىپ ئەزالىرى ۋەكىللىرى يېغىنى، مۇدىرلار يېغىنى، پىلان يېغىنى ۋە تۈرلۈك كەسپىي يېغىنلارنىڭ ھەممىسىدە پىلاننىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى ۋە يېزا بازارلىرىنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدىكى مۇلچەرنى تەكشۈرۈش كۈندىلىك ئىشلار كۈن تەرتىپىگە كىرگۈزۈلدى. ئۇنىڭدىن باشقا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تۆۋەنگە ئۆتكەن خىزمەت گۇرۇپپىلىرىنىڭ كۆپ ساندىكىسى پىلاننى ئىجرا قىلىش ۋە كەسىپ جەھەتتە ساقلانغان مەسىلىلەرنى ۋاقتىدا ھەل قىلىپ پىلاننىڭ ئەملىيلىشىشىنى ئىلگىرى سۈردى.

1954 - يىلى پىلاننىڭ ئورۇندىلىش ئەھۋالى مۇنداق بولدى: تاۋار سېتىۋېلىش - سېتىش سوممىسى 266 مىليون يۈەنگە يېتىپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى تەستىقلىغان 124 مىليون يۈەندىن 5%. 11 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى، بۇنىڭ ئىچىدە پارچە سېتىلىش سوممىسى 77 مىليون 590 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، پىلان 103.21% ئورۇندىلىپ (شەھەرلەرنىڭ 85.28%نى، يېزىلارنىڭ 71.15%نى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنىڭ 92.89%نى تەشكىل قىلدى)، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئۇچۇن خىزمەت قىلىش فاكتورىنى ئاساسىي جەھەتتىن ئىزچىللاشتۇرۇلدى. يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش سوممىسى 49 مىليون 730 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، پىلان 102.51% ئورۇندالدى. تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى، ئوغۇت، ئۇرۇقلۇق ۋە چارۋا مەھسۇلاتلىرى ھەم ماتا پىلانى ناچارراق ئورۇندالدى. 1957 - يىلى ئەملىي سېتىۋېلىنغان تاۋار سوممىسى 254 مىليون يۈەنگە يېتىپ، پىلان 0.7% ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش سوممىسى 118 مىليون يۈەنگە يېتىپ، پىلاننىڭ 95.12%ى ئورۇندالدى. پاختا، چىگە مەھسۇلاتلىرى، كېرەكسىز بۇيۇملار، قورۇق، يېڭى مېۋە - چېۋە، تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى، جۇڭگوچە تىبابەتچىلىك دورا ماتېرىياللىرى، ھەسەل قاتارلىقلارنىڭ پىلانى ئورۇندالمىدى. پارچە سېتىش سوممىسى 148 مىليون يۈەنگە يېتىپ، پىلان 99% ئورۇندالدى. لېكىن چاي، يەرلىك مەھسۇلات، ھۆل - قۇرۇق مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى قاتارلىق ئاساسلىق

تاۋارلارنىڭ سېتىش پىلانى تولۇق ئورۇندالمىدى. يىل ئاخىرىدىكى زاپاس تاۋار سوممىسى 127 مىليون يۈەن بولۇپ، سېتىش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %4.44نى ئىگىلەپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 1 ھەسسىدىن كۆپرەك ئاشتى. بۇنىڭدىكى ئاساسىي سەۋەپ پاختا، چىگە، تاماكا، چاي كەسپى قاتارلىق يېڭى كەسىپلەرنىڭ قوشۇلغانلىقىدا ئىدى. شۇنىڭدەك قىسمەن تاۋارلار قارىغۇلارچە سېتىۋېلىندى ۋە بېسىلىپ قالدى.

1965 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا سىستېمىسىدا سېتىۋېلىش - سېتىش پىلانى ئورۇندالدى ۋە ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى 405 مىليون يۈەنگە يەتتى، پىلان %16.6 ئاشۇرۇپ ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %27.4 ئاشۇرۇلدى. يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش سوممىسى 174 مىليون يۈەنگە يېتىپ، پىلان %65.8 ئاشۇرۇپ ئورۇندالدى. سېتىش ئومۇمىي قىممىتى 415 مىليون يۈەنگە يەتتى، پىلان ئاشۇرۇپ ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %14.8 ئاشۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە پارچە سېتىش سوممىسى 265 مىليون يۈەنگە يېتىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %6.9 ئاشتى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش سوممىسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن %2.5، تۇرمۇش ۋاستىلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش سوممىسى، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %3.9 ئاشتى.

1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا خەلق ئىگىلىكىنىڭ «تەڭشەش، ئىسلاھ قىلىش، تەرتىپكە سېلىش، ئۇستۇرۇش» فاكتورىنى ئىزچىل ئەملىيلەشتۈرۈلۈپ، يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى باشقۇرۇش چارىسى ئىسلاھ قىلىنىپ، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىش - سېتىش ئىشلىرى قانات يايدۇرۇلۇپ، يېزا بازارلىرى ئاۋاتلاشتى، يېزا سودىسى خىزمىتىمۇ ناھايىتى زور دەرىجىدە ئىلگىرى سۈرۈلدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش ئىقتىسادىي كۆرسەتكۈچلىرى ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئاشتى. تاۋار سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى 728 مىليون يۈەنگە يەتتى، پىلان %108.7 ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %6.1 ئاشتى. بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئومۇمىي قىممىتى 218 مىليون يۈەنگە يەتتى، پىلان %97 ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %10 ئاشتى. تاۋار سېتىش ئومۇمىي قىممىتى 866 مىليون يۈەنگە يەتتى، پىلان %113.3 ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %9.1 ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش ئومۇمىي سوممىسى 130 مىليون يۈەن بولۇپ، پىلان %124.32 ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %4.8 ئاشتى؛ تۇرمۇش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەش سوممىسى 468 مىليون يۈەنگە يەتتى، پىلان %104.27 ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %9.11 ئاشتى. يىل ئاخىرىدىكى زاپاس تاۋار ئومۇمىي قىممىتى 394 مىليون يۈەن بولۇپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %4.9 ئاشتى.

1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا تاۋار ئوبوروت پىلانى ئاشۇرۇپ ئورۇندىلىپ، سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي قىممىتى ئالدىنقى يىلدىكىدىن ئاشتى، بولۇپمۇ سېتىۋېلىنغان پاختا مىقدارى خېلى زور ھەجمىدە ئاشتى. تاۋار سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليارد 238 مىليون يۈەن بولۇپ، پىلان %122.47 ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %15.3 ساپ ئاشتى، بۇنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى سېتىۋېلىش سوممىسى 583 مىليون يۈەن بولۇپ، پىلان %136.43 ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %21.34 ئاشتى. سېتىلغان تاۋارنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليارد 389 مىليون يۈەن بولۇپ، پىلان %115.29 ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %30.38 ئاشتى. بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنلىگەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سوممىسى 152 مىليون يۈەن بولۇپ، پىلان %113.4 ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %18.6 ئاشتى؛ پارچە سېتىلغان تۇرمۇش ۋاستىلىرى سوممىسى 557 مىليون يۈەن بولۇپ، پىلان %95.53 ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %2.13 ئاشتى. يىل ئاخىرىدىكى زاپاس تاۋارنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 723 مىليون يۈەنگە يېتىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %9.63 ئاشتى.

1985 - يىلى يېزا كەسىپ قۇرۇلمىسىنى تەڭشەشكە ئەگىشىپ يېزا ئىقتىسادى تېخىمۇ راۋاجلاندى.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا سېتىۋېلىش - سېتىش كەسىپ دائىرىسى كېڭەيتىلىپ، كوپېراتىپلارنىڭ ئاساسىي يوللۇق رولى جارى قىلدۇرۇلۇپ، تاۋار سېتىۋېلىش - سېتىش ۋەزىپىسى ئومۇميۈزلۈك ئورۇندالدى. 1 مىليارد 772 مىليون يۈەن قىممىتىدىكى تاۋار سېتىۋېلىنىپ، پىلان %97.71 ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %9.48 ئاشۇرۇلدى. بۇنىڭ ئىچىدە سېتىۋېلىنغان يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى ئومۇمىي قىممىتى 928 مىليون يۈەن بولۇپ، پىلان %103.2 ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %10.6 ئاشتى. بۇنىڭ بىلەن بىرقانچە يىل مۇقىم ئېشىشتەك ياخشى ۋەزىيەت شەكىللەندى. سېتىلغان تاۋارنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليارد 910 مىليون يۈەنگە يېتىپ، پىلان %106.79 ئورۇندىلىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن %17.07 ئاشتى. بۇنىڭ ئىچىدە تەمىنلىگەن ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سوممىسى 233 مىليون يۈەن بولۇپ، پىلان %92.65 ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %18.05 تۆۋەنلەپ كەتتى؛ تۇرمۇش ۋاستىلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش سوممىسى 643 مىليون يۈەنگە يېتىپ، پىلان %109.36 ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %14.64 ئاشتى. يىل ئاخىرىدىكى زاپاس تاۋار ئومۇمىي قىممىتى 1 مىليارد 7 مىليون يۈەنگە يېتىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن %11.89 ئاشتى. ئاساسلىقى خىمىيۋى ئوغۇت زاپىسى ئاشتى.

2 §. ئىستاتىستىكا

1. ئىستاتىستىكا تۈزۈلمىسى

1951 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىدا ئىستاتىستىكا بۆلۈمى قۇرۇلدى، 1952 - يىلى 1 ئىستاتىستىكا كادىرى سەپلەندى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىمۇ قىسمەن ئىستاتىستىكا خادىملىرى سەپلەندى. ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئىستاتىستىكا خادىمى يېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ئۆلكىلىك كادىرلار مەكتىپىگە 6 مىللەتتىن ئىستاتىستىكا خادىملىقىغا 74 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىپ 2 يىل تەربىيىلەپ بېرىشنى ھاۋالە قىلدى، بۇ ئوقۇغۇچىلار ئوقۇشنى تاماملىغاندىن كېيىن جايلاردىكى تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرىغا تەقسىم قىلىندى. 1954 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئىستاتىستىكا ئاپپاراتى قۇرۇش ۋە ئۇنى مۇكەممەللەشتۈرۈشنى قارار قىلدى، ئۈلگەتلەردىكى ئىش باشقارمىلىرىدا ئىستاتىستىكا بۆلۈمچىسى تەسىس قىلىندى، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا كەسىپىي ئىستاتىستىكا كادىرى سەپلەندى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىدا ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى بەزىلەر قوشۇمچە ئۆتىدى. 1955 - يىلى ئۆلكىلىك ھەمكارلىق ئىدارىسىگە قاراشلىق جەنۇبىي شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەكتىپىنىڭ بىر يىللىق ئىستاتىستىكا سىنىپىغا 50 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى، يىل ئاخىرىغا قەدەر ئۆلكە بويىچە %70تىن ئارتۇق ئۈلگەتلىك (ئوبلاستلىق) ئىش باشقارمىلىرى ۋە %30تىن ئارتۇق ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا ئىستاتىستىكا ئاپپاراتى قۇرۇلۇپ، 150 ئىستاتىستىكا خادىمى سەپلەندى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پىلان - ئىستاتىستىكا بۆلۈمى پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى، بۇ باشقارمىدا ئوبوروت بۆلۈمى، ئومۇملاشتۇرۇش بۆلۈمى، ئىستاتىستىكا بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. ئىستاتىستىكا كادىرلىرى ئاز بولۇش ۋە ئۈلارنىڭ ساپاسى تۆۋەن بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بۇ مەسىلىنى مۇنداق 4 جەھەتتىن ھەل قىلىشنى ئوتتۇرىغا قويدى: 1) كەسىپىي ئىستاتىستىكا كادىرلىرىنى ئاساسلىقچە باشقا ئىشلارغا سالماسلىق؛ 2) ئىستاتىستىكا كەسىپىدە ئوقۇغانلارنى ئۆز خىزمىتىگە قايتۇرۇپ كېلىش؛ 3) تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىچكى قىسمىدىن تاللاپ تەربىيىلەپ يېتىشتۇرۇش؛ 4) پىلانلىق ھالدا ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىپ تەربىيىلەش ۋە خىزمەتتىكى

كادىرلارنى تەربىيىلەش ھەمدە قىسقا مۇددەت تەربىيىلەش ۋە ئۇستىلار شاگىرت تەربىيىلەش ئۇسۇللىرىنى قوللىنىپ تېخنىكا كۆپ ئىستاتىستىكا خادىمى يېتىشتۈرۈپ چىقىش. ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپ رەھبەرلىكىنىڭ ئەھمىيەت بېرىشى ۋە تىرىشىشى ئارقىسىدا، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپېراتىپلاردا ئىستاتىستىكا كادىرى ئاساسىي جەھەتتىن تولۇق سەپلىنىپ بولدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى ئىستاتىستىكا خادىمى 160 نەچچىگە يېتىپ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا سەپلەپ بېرىشكە تېگىشلىك خادىملارنىڭ %37 نى تەشكىل قىلدى. ئىستاتىستىكا جەدۋىلى يوللايدىغان ئورۇنلار (ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار بۇنىڭ ئىچىدە) %90 تىن ئېشىپ كەتتى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دا ئىستاتىستىكا خىزمىتى كاشىلىغا ئۇچرىدى ۋە ئاجىزلاپ كەتتى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا ئىستاتىستىكا خادىمى 951گە يەتتى، 1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا ئىستاتىستىكا خادىمى 951گە يەتتى، 1985 - يىلى 1102گە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدىكى كەسپىي ئىستاتىستىكا كادىرى 400، تولۇق ئوتتۇرا، تېخنىكوم مەلۇماتىغا ئىگە ئىستاتىستىكا خادىمى 419، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا قوشۇمچە ئىستاتىستىكىچىلىق ۋەزىپىسى ئۈتەيدىغانلار 607. ئاپتونوم رايون بويىچە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرى (ئىش باشقارمىلىرى) نىڭ ھەممىسىدە پىلان - ئىستاتىستىكا بۆلۈمى قۇرۇلدى، %80 ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا ئىستاتىستىكا بۆلۈمچىسى قۇرۇلدى، %90 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىدا قوشۇمچە ئىستاتىستىكا خادىمى سەپلەندى.

2. ئىستاتىستىكا تۈزۈمى

1952 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى «تەشكىلاتنى راۋاجلاندۇرۇش، كەسپىنى كۈچەيتىش، كادىرلارنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈش» فائجېنىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئىستاتىستىكا خىزمىتىدە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، ئىلگىرى - ئاخىر 5 خىل مەلۇمات جەدۋىلى ۋە تۈرلۈك ئۇنىۋېرسال يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈپ چىقىلغان بولسىمۇ، بۇ، ئۆلكە، شەھەرلىك كوپېراتىپلار بىلەنلا چەكلەندى. ئۆلكىنىڭ زېمىنى كەڭ، قاتنىشى قولايسىز، ئالاقىلارنىڭ يوللاش ۋە يېتىپ كېلىش ۋاقتى ئۇزاق، مىللىي ۋە خەنزۇ يېزىقىدىكى مەلۇماتلارنى تەرجىمە قىلىشتا قىيىنچىلىق كۆپ بولغانلىقتىن، 1953 - يىل 6 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تۇنجى قېتىملىق ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى بىرلەشتۈرۈپ 13 خىلغا چۈشۈردى ھەمدە مەلۇمات جەدۋىلىنىڭ تۈرى، ئىجرا قىلىش ۋاقتى، يۇقىرىغا يوللاش ۋاقتى قاتارلىقلارغا قارىتا تۈرلۈك تەلەپلەرنى قويدى ۋە بەلگىلىمىلەرنى چىقىرىپ كوپېراتىپلارنى 3 گۇرۇپپىغا بۆلدى: 1 - گۇرۇپپا ئۇرۇمچى شەھىرى، ئۇرۇمچى ۋىلايىتى، قۇمۇل ۋىلايىتى، شىخو ناھىيىسى، غۇلجا شەھىرىدىن تەشكىل تاپقان بولۇپ، شارائىتى بىر قەدەر ياخشى جايلار ھېسابلىنىدۇ، بۇ گۇرۇپپا 13 خىل مەلۇمات جەدۋىلىنىڭ ھەممىسىنى تولدۇرۇپ يوللايدۇ. 2 - گۇرۇپپا ئاقسۇ ۋىلايىتى، قەشقەر ۋىلايىتى، يەنجى ۋىلايىتى، يەكەن ۋىلايىتىدىن تەركىپ تاپقان بولۇپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى مەلۇمات جەدۋىلىدىن باشقا مەلۇمات جەدۋەللىرىنىڭ ھەممىسىنى تولدۇرۇپ يوللايدۇ. 3 - گۇرۇپپا خوتەن ۋىلايىتى، تارباغاتاي ۋىلايىتى، ئالتاي ۋىلايىتى، ئىلى ۋىلايىتىدىن تەركىپ تاپقان بولۇپ، 5 خىل مەلۇمات جەدۋىلىنى تولدۇرۇپ يوللايدۇ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى مەلۇمات جەدۋىلىنى تولدۇرمايدۇ، قىسقارتىلغان لايىھەدە مۇنۇلار ئېنىق بەلگىلەندى: مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ۋاقتىدا، تولۇق يوللاش ئۈچۈن مەلۇماتنى چۈشۈرۈپ قويغان ئورۇنلارنىڭ ئىستاتىستىكا سانلىرىنى مۆلچەرلەش ئاساسىدا مەلۇمات جەدۋىلىگە تولدۇرۇشىغا رۇخسەت قىلىنىدۇ، ناھىيىلىك كوپېراتىپ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ سانلىق ئاساسلىرىنى مۆلچەرلىسە بولىدۇ، ۋىلايەتلىك كوپېراتىپ ناھىيىلىك

كوپىراتىپلارنىڭ سانلىق ئاساسلىرىنى مۆلچەرلىسە بولىدۇ، لېكىن ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ سانلىرىنى مۆلچەرلەشكە بولمايدۇ. ئۆلكىلىك كوپىراتىپنىڭ مەلۇمات جەدۋىلىنى سانلارنى مۆلچەرلەش ئۈسۈلى بىلەن تولدۇرۇشقا بولمايدۇ.

1954 - يىل 3 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى 2 - قېتىملىق ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنى ئېچىپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا، ئىستېمال كوپىراتىپى ئىستاتىستىكا جەدۋەللىرى تۈزۈمىگە ئاساسەن، «تۆۋەن تەلەپ قويۇش، قاتتىق ئىزچىللاشتۇرۇش» تەك خىزمەت فاكتىنىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ بۇ فاكتىنىنى شىنجاڭدا يولغا قويۇشنىڭ لايىھەسىنى تۈزۈپ چىقتى. ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى يۇقىرىغا يوللاشتا قىمىنچىلىق كۆپ بولغاچقا، 4 - ئايدىن باشلاپ بۇ لايىھەنى ئۇرۇمچى ۋىلايىتىدە سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇپ، تەجرىبە ھاسىل قىلغاندىن كېيىن ئاندىن ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويماقچى بولدى. شىنجاڭدىكى باشقا ۋىلايەتلەرگە قارىتا، تۈرلۈك ئەھۋالنى نەزەردە تۇتۇپ 3 تۈرلۈك مەلۇمات جەدۋىلىنى يوللاشنى بەلگىلىدى. 1 - تۈردىكىسى بەلگىلىمە بويىچە يۇقىرىغا يوللىيالايدىغان ھەم بىرقەدەر ياخشى تولدۇرالايدىغان، ئۇرۇمچى، قەشقەر، ئىلى، تارباغاتاي، يەكەن ۋىلايەتلىرى ۋە گۇچۇڭ، توقسۇن، قۇتۇبى ناھىيىلىرى تولدۇرىدىغان جەدۋەللەر. 2 - تۈردىكىسى مەلۇمات جەدۋىلى يوللىيالايدىغان، لېكىن دائىم يوللىيالمايدىغان ياكى دېگەندەك تولۇق يوللىيالمايدىغان ئۇرۇمچى شەھىرى، ئاقسۇ ۋىلايىتى، قۇمۇل ۋىلايىتى قاتارلىق يەتتە ۋىلايەت، شەھەر ۋە يوپۇغا، يېڭىسار، غۇلجا، قاغىلىق، بۇگۇر قاتارلىق يەتتە ناھىيىلىك كوپىراتىپ تولدۇرىدىغان جەدۋەل. 3 - تۈردىكىسى بىر خىللا مەلۇمات جەدۋىلى ياكى بىر يىللىقلا مەلۇمات جەدۋىلى يوللىيالايدىغان جىمىسار، كۇچا، چىرا، تېكەس، تولى، چاغانتوقاي قاتارلىق 18 ناھىيىلىك كوپىراتىپ تولدۇرىدىغان جەدۋەل.

1955 - يىل 2 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى 3 - قېتىملىق ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ «ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلىنى يولغا قويۇش لايىھەسى»نى تۈزۈپ چىقىپ مۇنداق ئاساسىي ۋەزىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى: يولغا قويۇش لايىھەسىنى قاتتىق ئىزچىللاشتۇرۇپ، مەلۇمات جەدۋىلى يوللايدىغان ئورۇنلارنى داۋاملىق تۇرغۇزۇپ، مەلۇمات جەدۋىلىنىڭ سۈپىتىنى كۆچەيتىش ۋە ئۈستۈرۈش، جەدۋەلدە مۆلچەر سانلارنى ئازايتىپ توغرا تولدۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش لازىم، بۇنىڭدا ئالدى بىلەن نۇقتىلىق ۋىلايەتلەردە مەلۇمات جەدۋەللىرى ھەققىدە يازما چۈشەنچە بېرىشنى تەدرىجى يولغا قويۇش كېرەك. مەملىكەتلىك تەمىنات-سودا باش كوپىراتىپىنىڭ ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى شەھەر - يېزا بويىچە ئايرىش چارىسىگە، يەنى نوپۇسى 20 مىڭدىن ئارتۇق شەھەرلەردىكى ئىستېمال كوپىراتىپلىرى، شەھەر ئەتراپى رايونلىرىدىكى ئىدارە-ئورگانلار، تەشكىلاتلار، مەكتەپلەردىكى ئىشچى، خىزمەتچىلەر ئىستېمال كوپىراتىپلىرى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسىنىڭ مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ئىستېمال كوپىراتىپلىرى قاتاردا ئومۇملاشتۇرۇپ يوللاش لازىم، نوپۇسى 20 مىڭدىن يۇقىرى شەھەرلەرنىڭ ئەتراپلىرىدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ۋە نوپۇسى 20 مىڭدىن تۆۋەن شەھەرلەردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مەلۇمات جەدۋەللىرىگە يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مەلۇماتىنى قوشۇپ يوللاش لازىم، دېگەن تەلەپكە ئاساسەن، شىنجاڭنىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۇرۇپ ئۇرۇمچى، قەشقەر، غۇلجا، يەكەنلەر نوپۇسى 20 مىڭدىن ئارتۇق شەھەر قاتلىپ بېكىتىلدى. يولغا قويۇش لايىھەسىدە ناھىيىلىك كوپىراتىپ مەلۇمات يوللايدىغان ئاساسىي قاتلام ئورۇن قاتلىنىدۇ، ۋىلايەت، ئوبلاستلار ئومۇملاشتۇرۇپ يوللايدىغان ئورۇن بولىدۇ دەپ بەلگىلەندى ھەمدە بەزى مەلۇمات جەدۋەللىرى ئاددىيلاشتۇرۇلدى. ئايلىق جەدۋەل پەسىللىك جەدۋەلگە ئۆزگەرتىلىپ، مەلۇمات جەدۋىلى 9 خىل قاتلىپ بېكىتىلدى. بۇلار: ناھىيە دەرىجىلىكتىن تۆۋەن ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى تەمىنلىگەن تاۋارلارنىڭ پارچە سېتىلىش ئەھۋالى ئايلىق جەدۋىلى، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار تەمىنلىگەن تاۋارلارنىڭ سېتىۋېلىنىش، سېتىلىش ۋە زاپاس ساقلىنىش ئەھۋالى پەسىللىك جەدۋىلى، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار تەمىنلىگەن تاۋارلارنىڭ توپ سېتىلىش ئەھۋالى پەسىللىك جەدۋىلى، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ يېزا ئىگىلىك ۋە

قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئەھۋالى ئايلىق (پەسىللىك) جەدۋىلى، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئەمگەك - ئىش ھەققى ئەھۋالى پەسىللىك جەدۋىلى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى مەلۇمات جەدۋىلى تەمىنلەيدىغان تاۋارلارنىڭ توپ سېتىلىش ئەھۋالى ئايلىق جەدۋىلى، تەمىنلەيدىغان تاۋارلارنىڭ سېتىۋېلىنىش، توپ سېتىلىش، زاپاس ساقلىنىش ئەھۋالى پەسىللىك جەدۋىلى، يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىنىش، توپ سېتىلىش، زاپاس ساقلىنىش ئەھۋالى پەسىللىك جەدۋىلى، تەشكىلىي ئاپپاراتلار ئەھۋالى پەسىللىك جەدۋىلى، ئەمگەك ئىش ھەققى ئەھۋالى پەسىللىك جەدۋىلى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 1955 - يىلدىن باشلاپ ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى: ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ 8 خىل جەدۋىلى، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتىپلارنىڭ 7 خىل جەدۋىلى، ئاز سانلىق مىللەتلەر ئولتۇراقلاشقان رايونلارنىڭ كەسىپ ۋە تەشكىل ئەھۋالىنىڭ ئومۇملاشتۇرۇلغان بىر خىل يىللىق مەلۇمات جەدۋىلىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بىر يىللىق تىرىشچانلىق ئارقىلىق 75% ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يۇقىرىغا مەلۇمات جەدۋىلى يوللىيالايدىغان بولدى، شۇنىڭدەك قىسمەن ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارمۇ جەدۋەل يوللىيالايدىغان بولدى، مەلۇمات جەدۋەللىرىنىڭ سۈپىتى بۇرۇنقىدىن ئۆستى. 1956- يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى «ئىستاتىستىكا سانلىرىنىڭ بارلىققا كېلىشىگە دائىر ۋاقىتلىق يولغا قويۇلىدىغان چارە» نى تۆۋەنگە چۈشۈردى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «ئىستاتىستىكا ئىپتىدائىي ماتېرىياللىرىنى تىزىملاش چارىسى (لايىھەسى)» ۋە «ئىستاتىستىكا تۈزۈمى» نى تۈزۈپ چىقتى. 4 - ئايدا جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدا ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئىستاتىستىكا يىغىنى چاقىردى. يىل ئاخىرىدا مەلۇمات جەدۋىلى يوللىيالايدىغان ئورۇنلارنىڭ سانى 90%تىن ئاشتى، كەسىپ تېلېگرامما ئۇچۇرلىرى ۋاقىتىدا يېتىپ كېلىدىغان بولدى.

1957 - يىلدىكى ئىستاتىستىكا خىزمىتىنىڭ مەركىزىي ۋەزىپىسى: «ھەرقانداق ئاماللارنى قىلىپ ئىستاتىستىكا خىزمىتى ئاساس قىلىنىدىغان پىلان ۋە ئىستاتىستىكا تۈزۈمىنى ئاساسىي قاتلام ئورۇنلارغا قەدەر ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئىستاتىستىكا خادىملىرىنى يېتىشتۇرۇپ ۋە سەپلەپ، ئىستاتىستىكا جەدۋەللىرىنى ۋاقىتىدا، ئومۇمىيۈزلۈك، توغرا يوللاش» تىن ئىبارەت بولدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى تارقاتقان «ئىستاتىستىكا خىزمىتى تۈزۈمى» گە ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 1957 - يىللىق «ئىستاتىستىكا خىزمىتى تۈزۈمى» تۈزۈپ چىقىلىپ، ئاساسىي مەلۇمات جەدۋىلى 3 تۈرلۈك، 7 خىل قىلىپ بەلگىلەندى.

1962 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ مەملىكەتلىك مالىيە - سودا ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈپ ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ 1963 - يىللىق ئىستاتىستىكا خىزمىتى تۈزۈمىنى تۈزدى، 1962 - يىللىق ئىستاتىستىكا يىللىق مەلۇمات جەدۋىلىنى تۈزۈش چارىسىنى مۇزاكىرە قىلدى ۋە بېكىتتى. يىغىن مۇنداق ھېسابلىدى: دۆلەت ئىگىلىكى سودىسى بىلەن كوپىراتىپ سودىسىدا ئىش تەقسىماتىنى ئايرىشتىن بۇرۇن ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىدىكى ماتېرىياللار بىرقەدەر قالايمىقان بولۇپ كەلدى. يىللىق ئىستاتىستىكا يىللىق جەدۋەللىرىنى ئوبدان رەتلەپ چىقىش ھەردەرىجىلىك كوپىراتىپلارنىڭ مۇھىم خىزمىتى بولۇپ قالدى، شۇڭا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ئەتراپلىق، سانلارنى توغرا تولدۇرۇش، جەدۋەلنى ۋاقىتىدا يوللاش تەلەپ قىلىندى. يىغىندا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تىجارەت باشقارمىلىرى بىلەن ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق دىرېكتور بۆلۈملىرىنىڭ ئىستاتىستىكا خىزمىتى جەھەتتىكى مۇناسىۋىتى مۇزاكىرە قىلىنىپ ھەرقايسى دىرېكتور بۆلۈملىرى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تىجارەت باشقارمىسى «2 دەرىجىلىك تىجارەت، بىر دەرىجىلىك ھېسابات» نى يولغا قويىدۇ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

تىجارەت باشقارمىسى ۋە ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق قوش رەھبەرلىكنى قوبۇل قىلىدۇ، تىجارەت باشقارمىلىرى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق دىرېكتور بۆلۈملىرىنى ئۆزىگە قاراشلىق «2 - دەرىجىلىك پونكىت» دەپ قارىشى لازىم، ئۇنىڭ مەلۇمات جەدۋەللىرىگە ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) دىرېكتور بۆلۈملىرى ئۆزىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك سانلىق مەلۇماتلىرىنى كىرگۈزۈش كېرەك، دەپ ئايدىڭلاشتۇرۇلدى. 1963 - يىل 3 - ئايدا گوۋۇيۈەن «ئىستاتىستىكا خىزمىتىنىڭ سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان نىزامى»نى ئېلان قىلدى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى 1963 - يىل 1 - ئايدا «قەرەللىك مەلۇمات جەدۋەللىرىدىكى سانلارنى تۆزىتىش لايىھەسىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى» ۋە «ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى بىرقانچە پىكىر»نى تۆزۈپ چىقتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 3 - ئايدا ئىستاتىستىكا خىزمىتى تەجرىبىلىرىنى ئالماشتۇرۇش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى. 4 - ئايدا ئىستاتىستىكا سانلىرىنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرۈش خىزمىتىنى قانات يايدۇردى، 8 - ئايدا ئىستاتىستىكا خىزمىتىگە دائىر بىرقانچە كونكرېت بەلگىلىمىنى تۆزۈپ چىقتى. بۇ ئاساسلىقى ئاساسىي مەلۇمات جەدۋەللىرى ۋە كەسىپ مەلۇمات جەدۋەللىرىنى تولدۇرۇشتىن ئىبارەت بولۇپ، تېلېگراممىا مەلۇماتلىرىنى 10 كۈندە بىر قېتىم يوللاش، ئايلىق جەدۋەلنى ئايىنىڭ 12 - كۈنى ياكى يېڭى ئايىنىڭ بېشىدىكى 3 كۈن ئىچىدە يوللاش، جەدۋەل شەكلىدىكى مەلۇماتنى ئايىنىڭ بېشىدىكى 7 كۈن ئىچىدە يوللاش بەلگىلەندى. ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئىش باشقارمىلىرى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، يەرلىك مەھسۇلات تاۋارلىرى ئىستاتىستىكا ماتېرىياللىرىنى تەكشۈرۈش، ئومۇملاشتۇرۇپ يۇقىرىغا يوللاش ۋە ماتېرىيال ئارخىپلىرىنى ساقلاشقا مەسئۇل بولىدۇ، سېتىۋېلىش پونكىتلىرى ئىستاتىستىكا مەلۇماتلىرىنى بىۋاستە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تىجارەت باشقارمىلىرىغا يوللايدۇ، پاختا- چىگە دىرېكتور بۆلۈملىرى ئۆزىنىڭ جەدۋەللىرىنى تولدۇرۇپ يوللىغاندىن باشقا، يەنە پۈتۈن ۋىلايەت (ئوبلاست) نىڭ ئاساسلىق باشقۇرىدىغان تاۋارلار جەدۋىلىنى ئومۇملاشتۇرۇپ ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) ئىش باشقارمىلىرىغا يوللايدۇ، ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) سودا سارايلىرىنىڭ مەلۇماتى ئىش باشقارمىلىرىغا يوللىنىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە «ئاساسىي قاتلام ئىستاتىستىكا ئىپتىدائىي خاتىرىلىرىگە ئائىت سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويىلىدىغان چارە لايىھەسى»نى تۆزۈپ چىقتى، بۇ: مال سېتىۋېلىش، مال سېتىش، زاپاس ساقلاش، پىششىقلاش قاتارلىقلارغا دائىر مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. مال سېتىۋېلىش توغرىسىدىكى بەلگىلىمە يەنە يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ھەم كېرەكسىز بۇيۇملارنى سېتىۋېلىش، تۆۋەننى تەمىنلەيدىغان تاۋارلارنى سېتىۋېلىش ۋە يۆتكەپ كېلىشكە دائىر مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. مال سېتىۋېلىش توغرىسىدىكى بەلگىلىمە ئامباردىن يۆتكەپ چىقىلغان تاۋارلار ۋە سېتىش، پارچە سېتىش ئورۇنلىرىنىڭ تاۋار سېتىشىغا دائىر مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. زاپاس ساقلاش توغرىسىدىكى بەلگىلىمە ئامباردىكى زاپاس تاۋارلار ئومۇمىي قىممىتىگە دائىر سانلار، تاۋار سانى قاتارلىقلارغا دائىر سانلىق مەلۇماتلارغا ئىگە بولۇش ئۈسۈلىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتى يېغىنى چاقىردى، يېغىندا خىزمەتلەر يەكۈنلىنىپ، كېيىنكى يىللىق خىزمەتلەر ئورۇنلاشتۇرۇلدى. يەكۈندە نۆۋەتلىق ھالدا دۆلەت ئېگىلىكىدىكى سودا بىلەن كوپېراتىپلار سودىسى ئايرىۋېتىلگەندىن كېيىنكى بىر يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت ئىچىدە ئاپپاراتلارنىڭ ئەسلىگە كېلىشى ۋە تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، ئىستاتىستىكا خىزمىتىمۇ بىر تەرەپتىن ئەسلىگە كەلتۈرۈش، بىر تەرەپتىن قۇرۇشتەك ياسقۇچنى ئۆز بېشىدىن كەچۈردى. ئۇنىڭ ئاساسلىق ئىپادىسى شۇكى، دۆلەت ئىستاتىستىكا ئىدارىسى بىلەن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىرلىكتە ئېلان قىلغان ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى تۆزۈمى ۋاقتىدا، ئومۇمىيۈزلۈك ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، تۈرلۈك ئىستاتىستىكا جەدۋەللىرى ئەستايىدىللىق بىلەن تولدۇرۇلدى ۋە يوللاندى؛ ئالاقىدار ئورۇنلارغا تۈرلۈك ئىستاتىستىكا ماتېرىياللىرى ۋە تەھلىل ئەھۋاللىرى يەتكۈزۈپ بېرىلدى؛ ئىستاتىستىكا سانلىرىنىڭ سۈپىتى ۋە مەلۇمات جەدۋەللىرىنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرۈش،

مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈش خىزمىتىنى تەكشۈرۈش كەلگۈسىدە قانات يايدۇرۇلدى؛ ئىستاتىستىكا ماتېرىياللىرىنىڭ ئېتىبارلىقى خاتىرىسى تۈزۈمى دەسلەپكى قەدەمدە ئورنىتىلدى ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلدى.

1964 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر ئىستاتىستىكا ئىدارىسىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن ئورۇنلاردىن ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى بىر قېتىم ئۈزۈل - كېسىل ئېنىقلاپ چىقىشنى، ئېنىقلاش پرىنسىپى جەھەتتە 1963 - يىل 10 - ئاينى چەك قىلىشنى، 10 - ئايدىن ئىلگىرىكى مەلۇمات جەدۋەللىرىنى بىردەك بىكار قىلىشنى (مىنىستىرلىكلەرنىڭ گۇۋاھنامىسى تەستىقلىغان جەدۋەللىرىنى داۋاملىق تولدۇرۇپ يوللاش بۇنىڭ سىرتىدا)، مۇڭاپىققا كەلمەيدىغان بولۇپ قالغان جەدۋەل ياكى كۆرسەتكۈچلەرنىڭ ئورنىغا يېڭى جەدۋەللەر تۈزۈپ چىقىلغان بولسا، مۇڭاپىق كەلمەيدىغان بولۇپ قالغانلىرىنى يۇقىرىغا يوللاپ بىكار قىلىشنى، ئۆز ئورنى تۈزگەن جەدۋەللەرنىڭ ھەممىسىنى ئېنىقلاپ بىكار قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھۆججەت تارقىتىپ يىللىق ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى خىزمىتىنى ياخشىلىدى. 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات-سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ئاددىيلاشتۇرۇش» توغرىسىدىكى يوليورۇقنىڭ روھىغا ئاساسەن ش ئۇ ئا ر ئىستاتىستىكا ئىدارىسىنىڭ قارار قىلىشى بىلەن ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ئاددىيلاشتۇرۇپ ئاساسىي مەلۇمات جەدۋەللىرى ئىچىدىكى تېلېگرامما ئارقىلىق يوللىنىدىغان ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلىنى، ئومۇمىي قىممەت جەدۋىلى ئىچىدىكى «بىر تۇتاش سېتىلىدىغان تاۋارلار ئومۇمىي قىممىتى جەدۋىلى» نى، جەدۋەل شەكلىدىكى ئايلىق مەلۇماتلاردىن تاۋارلارنىڭ «دۆلەت ئىچىدىن سېتىۋېلىنىش ساپ سوممىسى» كۆرسەتكۈچىنى چىقىرىپ تاشلىدى، «ئاپتونوم رايون ئىچىگە يۆتكەپ بېرىلگەن تاۋارلار يىغىندىسى» دېگەن جەدۋەلنى بىكار قىلدى. كەسپىي مەلۇمات جەدۋەللىرىدىن «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سانائەت كارخانىلىرى ئاساسلىق مەھسۇلات مىقدارىنىڭ پەسىللىك جەدۋىلى»، «3-خىلدىكى تاۋارلار ئايلىق ئىستاتىستىكا جەدۋىلى» ۋە ئاساسىي قورۇلۇشلارنىڭ پۈتۈش ئەھۋالى جەدۋىلى ئىچىدىكى «جەمئىي يېڭىدىن ئاشقان تۇراقلىق مۇلۇك» دېگەن گىراپىنى بىكار قىلدى ۋە يوللاش ۋاقتىنىمۇ ئۆزگەرتتى، 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتى يېغىنى چاقىرىپ مەملىكەتلىك ئىستاتىستىكا خىزمىتى يېغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى، يېڭى ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈمىنى ئۆگەندى، 1964 - يىللىق ئىستاتىستىكا جەدۋەللىرىنى تولدۇرۇش خىزمىتى، 1965 - يىللىق ئىستاتىستىكا خىزمىتى ۋەزىپىلىرىنى ئورۇنلاشتۇردى. يىغىندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ 1965 - يىللىق قەرەللىك ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى تۈزۈمى ئېلان قىلىندى. بۇ جەدۋەللەر 8 خىلغا بۆلۈندى.

1968 - يىلى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يۇقىرىنىڭ يوليورۇقىغا ئاساسەن. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ «كۆرەش قىلىش، تەنقىد قىلىش، ئۆزگەرتىش» باسقۇچىنى قانات يايدۇرۇپ، ئىستاتىستىكا خىزمىتى ۋە ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى تۈزۈمىنى ئۆگىنىش ئاساسىدا، شۇڭا جايلار يېڭى ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى تۈزۈمى ئورنىتىلىشتىن بۇرۇن 1967 - يىلىدىكى تۇرلۇك ئىستاتىستىكا جەدۋەللىرى تۈزۈمىنى داۋاملىق ئىجرا قىلدى، ھەمدە ھەر قايسى تەرەپلەرنىڭ ئىسلاھ قىلىش پىكىرىنى ئاڭلىدى.

1972 - يىلى ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى «سودا ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى پىكىر» نى تۈۋەنگە چۈشۈرۈپ «سانائەتتە داۋاملىق ئۆگىنىش»، «يېزا ئىگىلىكىدە داۋاملىق ئۆگىنىش» ئاممىۋى ھەرىكىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، ئاممىغا تايىنىپ ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى.

1973 - يىلى ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى ئاپتونوم رايون بويىچە سودا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سىستېمىسىغا بىرلىككە كەلگەن سودا ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈمىنى ئورۇنلاشتۇردى. بۇنىڭدىكى

ئاساسىي جەدۋەل 3 خىل بولۇپ، تېلېگراممۇ ئارقىلىق يوللىنىدىغان ئايلىق جەدۋەل، گرافىلىق ئايلىق جەدۋەل ۋە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى ئاساسلىق تاۋارلار ئايلىق جەدۋىلىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 1974 - يىلى كەسىپ مەلۇمات جەدۋىلى 24 خىلغا يەتكۈزۈلدى. تېلېگراممۇ ئارقىلىق يوللىنىدىغان ئايلىق جەدۋەل، گرافىلىق جەدۋەلگە تولدۇرۇلغان ئومۇمىي قىممەت ۋە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ مەلۇماتىنى ش ئۇ ئا ر سودا ئىدارىسى مەسئۇل بولۇپ تەكشۈرۈپ، ئومۇملاشتۇرۇپ يۇقىرىغا يوللايدىغان بولدى. جەدۋەل شەكلىدىكى ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلىدىكى تاۋارلار ھەمدە ھەرخىل كەسىپلەر مەلۇمات جەدۋىلىنى سودا ئىدارىسىدىكى مەسئۇل باشقارمىلار، شىركەتلەر تەكشۈرۈپ ئومۇملاشتۇرۇپ يۇقىرىغا يوللايدىغان بولدى. تاۋار مۇنەررىجىلىرى جەھەتتە «پەرقلىق مۇئامىلە قىلىش» پرىنسىپى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، ئومۇمىي قىممەتنى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىن باشلاپ مەلۇم قىلىش، ئەملىي تىجارەت ئەھۋالىغا دائىر سانلار تولدۇرۇلىدىغان قىلىندى. ئىستاتىستىكا سانلىرىنىڭ تەكرارلىنىپ كەتمەسلىكى ۋە چۈشۈپ قالماسلىقىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن يوللاش زۆرۈر بولغان تاۋار مۇنەررىجىلىرىگە قارىتا «كىم ئېلىپ - ساتسا، شۇ تولدۇرۇش، كىم ئاساسلىق باشقۇرسا، شۇ ئومۇملاشتۇرۇش»، «سىستېمىلار بىلەن رايونلارنى بىرلەشتۈرۈش، رايونلارنى ئاساس قىلىش» تەك ئومۇملاشتۇرۇپ يوللاش چارىسى قوللىنىلدى. 1975 - يىل 9 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا ئاپپاراتلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، 1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا تۈزۈمى تۈزۈدى. ئۇنىڭدىكى ئاساسىي ۋەزىپە ۋە تەلەپلەر مۇنداق بولدى: ئىستاتىستىكا ئاپپاراتلىرىنى قۇرۇش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش، ئىستاتىستىكا خادىملىرىنى سەپلەش، يېڭى كۆچلەرنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈش لازىم. ئىستاتىستىكا خادىملىرىدىن ئۆز خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقانلارنى مۇقىملاشتۇرۇش، قوشۇمچە ۋەزىپە ئۈتەۋاتقانلارنىڭ ئورنىغا ئادەم قويۇش، كەسىپ ئۆزگەرتكەنلەرنى ئۆز خىزمىتىگە قايتۇرۇش لازىم. ئىستاتىستىكا ماتېرىياللىرىنى توغرا، ۋاقتىدا تولدۇرۇپ، دېگەن مۇددەتتە ئومۇملاشتۇرۇپ يۇقىرىغا يوللاش لازىم، ئومۇملاشتۇرۇپ تەھلىل قىلىشنى قانات يايدۇرۇپ، ئاساسىي ئىستاتىستىكا بىلەن تېپىك تەكشۈرۈشنى بىرلەشتۈرۈشنى ئىشقا ئاشۇرۇش لازىم. ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تۇرلۇك زۆرۈر بولغان ئىپتىدائىي خاتىرە ۋە تاۋارلارنى ساناپ تەكشۈرۈش تۈزۈمىنى ئورنىتىشى ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈشى كېرەك. پارچە سېتىش كارخانىلىرى ئايدا تاۋار ساناپ تەكشۈرۈشنى قەتئىي داۋاملاشتۇرۇشى لازىم. ئاساسىي جەدۋەللەر تاۋار ئوبوروتىنىڭ تېلېگراممۇ ئارقىلىق يوللىنىدىغان ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى، تاۋار ئوبوروتىنىڭ گرافىلىق ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىلەن ئىش ھەققى يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى، ئاپپارات خادىملىرى ئەھۋالى يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى، كوپېراتسىيە ماگىزىنلىرى خادىملىرىنىڭ تور - نۇقتىلىرى يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى تاۋار ئوبوروتى گرافىلىق ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 1977 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ئىستاتىستىكا خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى» دېگەن ھۆججەتنى چۈشۈرۈپ تۇرلۇك ئاساسىي ئىستاتىستىكىنى ھەقىقىي تۇرە ياخشى تۇتۇپ، ئىستاتىستىكا سانلىرىنىڭ سۈپىتىنى ئۆستۈرۈپ، ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنىڭ توغرا ۋە ۋاقتىدا تولدۇرۇلۇشىغا كاپالەتلىك قىلىشنى، تۇرلۇك ئىستاتىستىكا جەدۋەللىرىنى ئايمۇ - ئاي تۇزۇپ يوللاشنى، شارائىتى بار ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئاي بويىچە تەكشۈرۈش، ئومۇملاشتۇرۇش چارىسىنى قوللىنىشنى، شۇنىڭدەك ئىستاتىستىكا ماتېرىياللىرىغا ئائىت قائىدە - تۈزۈملەرنى، تاۋار ساناپ تەكشۈرۈش تۈزۈمى، ماتېرىيال تىزىملاش ۋە يوللاپ بېرىش تۈزۈمىنى تۈرغۇزۇشى ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈشى ھەم ئىستاتىستىكا سانلىرىنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلاردىن تېپىك ئورۇنلارنى يېتىشتۈرۈش ۋە بۇ ئورۇنلارنىڭ تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەش خىزمىتىنى ياخشى تۇتۇشنى، نۇقتىلىق ھالدا يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتىنىڭ دائىرىسى ۋە ئىستاتىستىكا جەدۋەللىرىدە سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى يېزىلارغا چۈشۈرۈش ئەھۋالى ۋە شەھەر - يېزىلارنىڭ

ئىستېمال سەۋىيىسى ئەھۋالىنىڭ قانداق ئەكس ئەتتۈرۈلگەنلىكىنى تەكشۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا تۈزۈمىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈپ، جايلاردىن بۇ تۈزۈمنى ئىجرا قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنىڭ ۋاقتىدا يوللىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن تېلېگراممىا ئارقىلىق يوللىنىدىغان ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلىگە قارىتا ئالدىن ۋاقىپلاندۇرۇش، نۆۋەت بىلەن دېژورنىلىك قىلىش ۋە تېلېگراممىا بېرىدىغان ۋاقىتنى بەلگىلەش قاتارلىق چارىلارنى قوللاندى؛ گرافىلىق مەلۇمات جەدۋەللىرىگە قارىتا پوچتا مۇساپىسى ئۇزاق ناھىيىلەردىكى ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ مەلۇماتىنى ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ بىۋاستە ئومۇملاشتۇرۇشى لازىم، ئۇلار مەلۇماتنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئەكىلىپ بېرىشى لازىم، خوتەن، قەشقەر ۋىلايەتلىرى، قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستى، ئالتاي قاتارلىق جايلار مەلۇمات جەدۋەللىرىنى بىرەك خەلق ئاۋىئاتسىيىسى ئارقىلىق ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا يوللاپ بېرىشى لازىم دېگەن تەلەپنى ئوتتۇرىغا قويدى. 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھۆججەت چوشۇرۈپ ئۇنىۋېرسال 2 - دەرىجىلىك پونكىتلارنىڭ ئىستاتىستىكا خىزمىتى توغرىسىدا مۇنداق كونكرېت بەلگىلىمە چىقاردى: قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، قۇمۇل، ئىلى ۋىلايەتلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك 5 ئۇنىۋېرسال پونكىتىنىڭ ھەممە ئىقتىسادىي پائالىيىتى شىركەتكە بىۋاستە قاراشلىق كارخانىنىڭ ئىقتىسادىي پائالىيىتى دەپ قارىلىدۇ، ئۇلارنىڭ بارلىق ئىستاتىستىكىسىنى2- دەرىجىلىك پونكىتىنىڭ مەلۇمات جەدۋەللىرى دائىرىسىگە كىرگۈزۈش كېرەك. ئاقسۇ ۋە قۇمۇلدىكى ئۇنىۋېرسال 2 - دەرىجىلىك پونكىت ش ئۇ ئا ر كوندىلىك بۇيۇملار شىركىتىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىدۇ؛ خوتەن، قەشقەر، ئىلىدىكى ئۇنىۋېرسال 2 - دەرىجىلىك پونكىتلار ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىدۇ. ئىستاتىستىكا سانلىرىنىڭ بىر تەرەپ قىلىنىشىدا، تاۋار تىپىدىكى مەھسۇلاتلار قىممىتىنى سىستېمىدىكى كەسىپىي شىركەت بىر تۇتاش ئومۇملاشتۇرىدۇ، ئومۇمىي قىممىتىنى ھېسابات بويىچە سىستېمىدىكى شىركەت ئومۇملاشتۇرىدۇ. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتى يېغىنى چاقىرىپ مەملىكەتلىك ئىستاتىستىكا ئىدارە باشلىقلىرى يېغىنىنىڭ ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا يېغىنىنىڭ ھەم ش ئۇ ئا ر ئىستاتىستىكا خىزمىتى يېغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈپ نۆۋەتلىق ھالدا 1980 - يىللىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى تۈزۈمى، ئىستاتىستىكا خىزمىتىنىڭ ۋەزىپىلىرىنى ھەمدە ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى ۋە ئىستاتىستىكا خىزمىتى بويىچە باھالاپ - سىلىشتۇرۇش، مۇسابىقىلىشىش ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇش قاتارلىق مەسىلىلەرنى ئىزچىل ئەملىيلەشتۈردى. يېغىندا ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتىنىڭ 1980 - يىلدىكى مۇھىم نۆۋەتلىرى بېكىتىلدى: ئىستاتىستىكا سانلىرىنىڭ سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشنى مەركەز قىلىپ ئىستاتىستىكا ئاساس قۇرۇلۇشىنى داۋاملىق كۈچەيتىپ، تەكشۈرۈش، تەتقىق قىلىش ۋە ئىستاتىستىكا قىلىپ تەھلىل يۈرگۈزۈشنى قانات يايدۇرۇپ، كەسىپ ئۆگىنىش، تېخنىكا ئۆگىنىشكە كەڭ كۆلەمدە تەشكىللەش، ئاكتىپ تۈردە كادىر تەربىيىلەش ۋە يېتىشتۈرۈش، ئىستاتىستىكا خىزمىتىنىڭ سەۋىيىسىنى تىرىشىپ ئۆستۈرۈش لازىم. يەنە «تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرى تاۋار ئوبوروتى ئىستاتىستىكا ئىپتىدائىي ماتېرىياللىرىنى تىزىملاش چارىسى»نى تۈزۈپ چىقىپ، ئۈچتىن بىرگە يېقىن ناھىيىلەردە ئىپتىدائىي ماتېرىياللارنى تىزىملاش پۈكىيى قۇردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە «تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرى تاۋار ئوبوروتى ئاساسىي ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى تەكشۈرۈش چارىسى»نى تۈزۈپ چىقتى. ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلار بۇ چارىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىن مەيلى تېخنىكا جەھەتتىكى خاتالىق بولسۇن ياكى مەنتىقىي خاتالىق بولسۇن، ھەممىسى زور دەرىجىدە ئازايدى. ئىستاتىستىكا سانلىرىنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە 136 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ تەكشۈرۈلدى. يەنە تېز، توغرا ساناپ تەكشۈرۈش ئۈسۈلى قوللىنىلىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە 632 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنىڭ 43دە

ماگىزىننى تېز ئېچىش، توغرا ساناپ تەكشۈرۈش ئىشقا ئاشتى، 270 كومپىراتسىپ ئاي بويىچە ساناپ تەكشۈرۈپ چىقىدىغان بولدى.

1981 - يىلى ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى داۋامىدا بەزى يېڭى ئىگىلىك تۈرلىرى بارلىققا كەلدى. دۆلەت ئىستاتىستىكا ئىدارىسى، دۆلەت سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش باش ئىدارىسىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كومپىراتىپى «ئىستاتىستىكىدا ئىگىلىك تۈرلىرىنى ئايرىشقا دائىر ۋاقىتلىق بەلگىلىمە توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى تارقىتىپ ئىگىلىك تۈرلىرىنى ئومۇمىي خەلق مۈلۈكچىلىكى، كوللېكتىپ مۈلۈكچىلىك، ئومۇمىي خەلق مۈلۈكچىلىكى بىلەن كوللېكتىپ مۈلۈكچىلىكتىكى بىرلەشمە تىجارەت، ئومۇمىي خەلق مۈلۈكچىلىكى بىلەن خۇسۇسىي مۈلۈكچىلىكتىكى بىرلەشمە تىجارەت، كوللېكتىپ مۈلۈكچىلىك بىلەن خۇسۇسىي مۈلۈكچىلىكتىكى بىرلەشمە تىجارەت، جۇڭگو بىلەن چەت ئەل شېرىكچىلىكىدىكى تىجارەت، مۇھاجىرلار، شياڭگاڭ - ئاۋمېن سودا - سانائەتچىلىرى تىجارىتى، چەت ئەللىلىك سودىگەرلەر تىجارىتى، خۇسۇسىي تىجارەت، يەككە تىجارەت ۋە باشقىلار دەپ ئايرىدى. 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كومپىراتىپى ئاپتونوم رايون بويىچە ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى باھالاپ سىلىشتۇرۇش يېغىنى ئاچتى، 7 - ئايدا ئۈرۈمچى شەھىرىدە غەربىي شىمالدىكى 5 ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) تەمىنات - سودا كومپىراتىپلىرى ئىستاتىستىكا يېغىنى چاقىرىلدى، يېغىندا تەجرىبە ئالماشتۇرۇش، تاۋارنى ئىلمىي باشقۇرۇشنى قانات يايدۇرۇش، تاۋارنى توغرا ھەم تېز ساناپ تەكشۈرۈشنى يولغا قويۇش، تەكشۈرۈش - تەقىق قىلىش خىزمىتى ۋە ئىستاتىستىكا ئارقىلىق تەھلىل قىلىش خىزمىتىنى كۆچەيتىش ئاساسلىق مەزمۇن قىلىندى.

1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كومپىراتىپى يېڭى ئىستاتىستىكا تۈزۈمى تۈزۈپ مۇنۇلارنى تەلەپ قىلدى: كەسىپي مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ھەر دەرىجىلىك كومپىراتىپلار ۋە كەسىپي شىركەتلەر ئورۇنلاشتۇرۇپ ۋە ئومۇملاشتۇرۇپ يۇقىرىغا پوللىشى لازىم، قاتنىشى قولايسىز يېراق - چەت جايلاردىن مەلۇمات جەدۋەللىرىنى يوللاشتا قىيىنچىلىق تارتىدىغانلىرى بىر ئاي مۇقىم ھالدا گىرەلەشتۇرۇپ ئومۇملاشتۇرۇش (بىر ئاي يۇقىرى كۆتۈرۈش) چارىسىنى قوللىنىپ، ئىستاتىستىكا قىلسا بولىدۇ. مەسىلەن: ئاساسىي قاتلام-تور-نۇقتىلىرىنىڭ گىرەلەشتۇرۇپ قىلغان ئىستاتىستىكىسىنى ناھىيىلىك شىركەت ۋە ئاساسىي قاتلام كومپىراتىپلار تەستىقلاپ ناھىيىلىك كومپىراتىپقا ئەنگە ئالدۇرسا بولىدۇ. ئاساسىي قاتلام كومپىراتىپلار ۋە شىركەتلەرنىڭ گىرەلەشتۇرۇپ قىلغان ئىستاتىستىكىسىنى ناھىيىلىك كومپىراتىپ تەستىقلاپ ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) كومپىراتىپقا يوللاپ ئەنگە ئالدۇرسا بولىدۇ، ناھىيە (شەھەر)لىك كومپىراتىپنىڭ گىرەلەشتۇرۇپ قىلغان ئىستاتىستىكىسىنى ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) كومپىراتىپ تەستىقلاپ ش ئۇ ئا ر كومپىراتىپقا يوللاپ ئەنگە ئالدۇرسا بولىدۇ. گىرەلەشتۇرۇش ۋاقتى، ئايرىملىرىدا بىر ئاي بولغاندىن باشقا، قالغانلىرىدا 5 كۈندىن ئېشىپ كەتمەسلىكى لازىم. تەستىقلانمىغان ئورۇننىڭ ئۆز ئالدىغا گىرەلەشتۇرۇپ ئىستاتىستىكا قىلىشىغا بىرەك يول قويۇلمايدۇ. بۇ تۈزۈمدە ئاساس جەدۋەللەر تاۋار ئوبوروتىنىڭ تېلېگراممىا ئارقىلىق يوللىنىدىغان 50 خىل جەدۋەل، 16 خىل گراپىلىق ئايلىق جەدۋەل، 173 خىل تاۋارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، تېلېگراممىا ئارقىلىق يوللىنىدىغان ئايلىق جەدۋەل ئاساسىي قاتلام كومپىراتىپىدىن باشلاپ يوللىنىدۇ، گراپىلىق ئايلىق مەلۇمات جەدۋىلى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كومپىراتىپلار ۋە ئۇلارنىڭ قارىمىقىدىكى كارخانىلاردىن باشلاپ يوللىنىدۇ، ئومۇمىي قىممەت قىسمىنى كارخانا تولدۇرۇپ يوللايدۇ، تۈرلەرنىڭ قىممىتى ئېچىدىكى دۆلەت ئېچىدىن ساپ سېتىۋېلىنغان تاۋارلار كۆرسەتكۈچىنى كارخانا تولدۇرىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. 1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كومپىراتىپىنىڭ ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى تۈزۈمىدە مۇنۇلار تەلەپ قىلىندى: ئاپپاراتلاردا ئۆزگىرىش بولغاندا خىزمەتنى قالايمىقانلاشتۇرماسلىق، مەلۇمات جەدۋەللىرىنى يوللاشنى ئۇزۇپ قويماسلىق لازىم، يەنىلا ئايرىم تۈزۈش، ئايرىم چوشۇرۇش، ئايرىم ئىجرا قىلىش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، ئاپپاراتلارنىڭ قايسى دەرىجىدە بىرلەشتۇرۇلىشىدىن قەتئىينەزەر، ھەممىدە ئىستاتىستىكا سانلىرىنى تەكرار

قىلىپ قويماسلىق، چۈشۈرۈپ قويماسلىق، بىر يىل ئىجرا قىلىش، ئارىلىقتا ئۈزۈپ قويماسلىق پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش لازىم، تۈرلۈك مەلۇمات جەدۋەللىرىنىڭ تولدۇرۇلۇپ يوللىنىشىغا تارماقلار مەسئۇل بولۇشى كېرەك. تىجارەت دائىرىسى تەڭشەلگەن، ئەمما يەنىلا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ئاساسلىق باشقۇرىدىغان تاۋارلارنى ئېلىپ - سېتىۋاتقانلىكى كوپىراتىپلار تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى مەلۇمات جەدۋەللىرىنى تولدۇرۇپ يوللايدۇ. ئومۇمىي قىممەت ئەھۋالىنى ھەرقايسى ئورۇنلار تولدۇرۇپ يوللايدۇ. تۈرلەر قىممىتى ئەھۋالىنى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ۋە يۇقىرىدا ئېيتىلغان تەمىنات - سودا كوپىراتىپى جەدۋەللىرىنى تولدۇرۇپ يوللايدىغان سېتىۋېلىش، توپ سېتىش ئورۇنلىرى تولدۇرۇپ يوللايدۇ. باشقا كۆرسەتكۈچلەردىن ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارغا يۆتكەپ بېرىلگەنلىرىنى «ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارغا يۆتكەپ بېرىلگىنى» دېگەن گراپىغا تولدۇرۇش كېرەك. دۆلەت ئىچىدىن ساپ سېتىۋېلىنغان تاۋارلارنىڭ سېتىلىش ئەھۋالىنى تولدۇرۇشتا «توپ سېتىشنى پارچە سېتىش ئورنىغا دەسسىتىش» چارىسىنى قوللىنىش لازىم.

1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى تۈزۈمىگە «ئاساسىي جەھەتتىن مىدىراتماسلىق، ئايرىملىرىنى تەرتىپكە سېلىش» پرىنسىپى بويىچە تۈزىتىش كىرگۈزدى. ئاساسلىقى ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى، كۆرسەتكۈچلەر سىستېمىسى ۋە تاۋار تۈرلىرى مۇندەرىجىسىگە مۇناسىپ ھالدا تۈزىتىش كىرگۈزۈپ، ئۇنى سودا نازارىتىدىن ئايرىپ تۆۋەنگە چۈشۈردى. 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «ئىستاتىستىكا قانۇنى» ۋە «گوۋۇيۈەننىڭ ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى قارارى»نى ئىزچىللاشتۇرۇش يۈزىسىدىن ھۆججەت تارقاتتى. 6 - ئايدا ھۆججەت تارقىتىپ ئىستاتىستىكا سانلىرىنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈردى، تەكشۈرۈشتە مەلۇمات جەدۋەللىرىنى يوللاپ بولغاندىن كېيىنكى بوش ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ، مۇددەت ۋە تۈركۈمگە بۆلۈپ تەكشۈرۈش، ياكى مەلۇمات جەدۋەللىرىنى بىرلىشىپ سېلىشتۇرۇپ ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزۈش پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ ئۆزئارا تەكشۈرۈش ئۇسۇلىنى قوللاندى. 10- ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتى يىغىنى چاقىردى، يىغىندا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باشَ كوپىراتىپىنىڭ مەلۇمات جەدۋەللىرى تۈزۈمى ئۆگىنىلدى ۋە ئىزچىللاشتۇرۇلدى، «ئىستاتىستىكا قانۇنى» ۋە «گوۋۇيۈەننىڭ ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى قارارى» توغرىسىدا سۆھبەت ئۆتكۈزۈلدى، ئىستاتىستىكا خىزمىتىنىڭ تەجرىبىلىرى ۋە1984- يىللىق ئىستاتىستىكا يىللىق مەلۇمات جەدۋىلىنى تۈزۈش ئەھۋالى قاتارلىقلار ئالماشتۇرۇلدى. يىغىندا مۇنۇلار تەلەپ قىلىندى: ئىستاتىستىكا خىزمىتىدە ئىسلاھاتقا قاتنىشىش، ئىسلاھاتنى مۇھاكىمە قىلىش، ئىسلاھاتنى ئەكس ئەتتۈرۈش، ئەمەلىيەت داۋامىدا تەجرىبە توپلاش ۋە ئىستاتىستىكا خىزمىتىنىڭ يېڭى يوللىرىنى ئۈزلۈكسىز ئېچىش كېرەك.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تۈزگەن ئىستاتىستىكا تۈزۈمىگە يەنىلا «ئاساسىي جەھەتتىن مىدىراتماسلىق، ئايرىم جايلىرىنى تەرتىپكە سېلىش» پرىنسىپى بويىچە تۈزىتىش كىرگۈزۈلدى. تەرتىپكە سېلىنغان ئايرىم ئاساسلىق مەزمۇنلار مۇنۇلار: ئۇقۇم ئېنىق بولمىغان، تولدۇرۇش قىيىن بولغان، ئەكس ئەتتۈرۈلگەن ئەھۋاللار راست بولمايدىغان كۆرسەتكۈچلەرنى چىقىرىۋېتىش؛ ئوبيېكتىپ ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان كۆرسەتكۈچ ناملىرىنى ئۆزگەرتىش؛ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن كۆرسەتكۈچ تۈرلىرىنى بىكار قىلىش؛ تارماقلار كۆرسەتكۈچ ئۆلچىمىنى تەرتىپكە سېلىش؛ چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى ئاساسلىق باشقۇرۇلىدىغان تاۋار سۈپىتىدە تۈزۈم ئىچىگە كىرگۈزۈش، تاۋار مۇندەرىجىلىرى ۋە قوشۇمچە ماتېرىياللارنىڭ بەزىلىرىنى ئازايتىش، بەزىلىرىنى كۆپەيتىش؛ سودا مەركەزلىرى ۋە تىجارەت كەسپى جەھەتتىكى مەلۇمات جەدۋەللىرىنى كۆپەيتىش. تۈزىتىلگەندىن كېيىنكى ئىستاتىستىكا تۈزۈمىدە ئىسلاھاتنىڭ پەيدىنپەي چوڭقۇرلىشىپ تەرەققىي قىلىۋاتقانلىقىدەك ئەھۋال نەزەرگە ئېلىنىپ ھەم جايلار، تارماقلار، ئورۇنلارنىڭ ئېھتىياجى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى ياخشىلاش ئوتتۇرىغا قويۇلدى. 5 - ئايدا

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا ماتېرىياللىرى توپلىمى»نى بېسىپ تارقىتىپ ئاساسلىقى ئاپتونوم رايون قۇرۇلغان 36 يىل مابەينىدىكى يېزا تاۋار تەرەققىياتى جەھەتتىكى ئۆزگىرىشلەرگە دائىر ئاساسىي ئەھۋاللارنى ئەكس ئەتتۇردى، شۇڭا بۇ توپلام ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ تارىخىدىكى ئەڭ مۇكەممەل بىر ئىستاتىستىكا ماتېرىياللىرى توپلىمى ھېسابلىنىدۇ. 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتى يەغىنى چاقىرىپ، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش، ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى مەركەز قىلغان ھالدا ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى، مۇلازىمەت ئوبيېكتى، مۇلازىمەت مەزمۇنى، مۇلازىمەت ئۇسۇلى جەھەتتە يېڭى بۆسۈش ھاسىل قىلىشنى، مۇلازىمەت دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، ئىسلاھاتنىڭ يېڭى نەتىجىلىرىنى ئەكس ئەتتۇرۇپ، ئۇچۇر مەنبەلىرىنى كەڭ ئېچىپ، ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈشنى تىپىك تەكشۈرۈش، ئارىلاپ تەكشۈرۈش بىلەن بىرلەشتۈرۈش يولىدا مېڭىشنى، ئىستاتىستىكا تەھلىلىنى كەڭ قانات يايدۇرۇپ، تەھلىل سەۋىيىسىنى تىرىشىپ ئۆستۈرۈشنى تەلەپ قىلدى.

3. مۇسابىقە ئېلىپ بېرىش، ياھالاپ سىلىشتۇرۇش

1956 - يىل 3 - ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «پىلان - ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى يوللاپ بېرىش، ئەكىلىپ بېرىش بويىچە مۇكاپاتلاش - جازالاش چارىسى (لايىھە)»نى تۈزدى. 11 - ئايدا «پىلان - ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ياھالاپ سىلىشتۇرۇشتا نومۇر خاتىرىلەش چارىسى (لايىھە)»نى تۈۋەنگە تارقاتتى. مۇكاپاتلاش - جازالاش چارىسىدا مۇكاپاتلاش - جازالاشنىڭ قانچە خىلغا بۆلىنىدىغانلىقى ۋە ئۆلچىمى، مۇكاپاتلاش، جازالاش ۋاقتى قاتارلىقلار بەلگىلەندى. 1978 - يىل 3 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتىدىكى ياھالاش، سىلىشتۇرۇش چارىسىنى تۈزدى، كېيىنكى يېرىم يىلدا چاقىرىلغان ئىستاتىستىكا يىغىنىدا 9 ئىلغار ئورۇن، 2 ئىلغار شەخس ۋە 15 مۇنەۋۋەر ئورۇن، 3 مۇنەۋۋەر خىزمەتچىنى ياھالاپ چىقتى. 1979 - يىلى «ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتى بويىچە ياھالاش، سىلىشتۇرۇشتا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان چارە»نى تۈزدى، بۇ «چارە»دە مۇسابىقە مەزمۇنى ئاساسىي مەلۇمات جەدۋەللىرى، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشتىكى ئىستاتىستىكىلىق تەھلىل، خىزمەت خۇلاسىسى، تىپىك تەجرىبىلەر، ياھالاش، سىلىشتۇرۇشتا نومۇر قويۇش ئۇسۇلىنىڭ قوللىنىش قاتارلىقلار بەلگىلەندى. «ياھالاش، سىلىشتۇرۇش چارىسى» تۈۋەنگە چۈشۈرۈلگەندىن كېيىن ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى جايلارنىڭ ئەھۋالى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، ئۆز جايىنىڭ ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى ياھالاپ سىلىشتۇرۇش چارىسىنى تۈزۈپ چىقتى. بىر مۇنچە ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ياھالاش نەتىجىسىنى پەسىل ياكى ئاي بويىچە مەلۇم قىلىپ تۇردى.

1980 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1979 - يىللىق ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى ياھالاش - سىلىشتۇرۇش، مۇسابىقىلىشىش پائالىيىتىنى يەكۈنلەش يىغىنى ئېچىپ، 6 ئىلغار ئورۇن، 2 مۇنەۋۋەر ئورۇننى ياھالاپ چىقىپ تەقدىرنامە ۋە مۇكاپات پۇلى بەردى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئاپتونوم رايون بويىچە 11 ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەردىكى كوپېراتىپلارمۇ ئايرىم - ئايرىم ھالدا، ئۆزىگە قاراشلىق ئورۇنلارنىڭ ياھالاپ سىلىشتۇرۇش يىغىنلىرىنى ئېچىپ 34 ئورۇننى ئىلغار ئورۇن دەپ ياھالاپ چىقتى. ياھالاپ سىلىشتۇرۇش ئارقىلىق ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلار تېلېگرامما ئارقىلىق يوللىنىدىغان مەلۇماتلار ۋە گرافىلىق ئايلىق جەدۋەللەرنىڭ ھەممىسىنى ۋاقتىدا ياكى مۇددەتتىن بۇرۇن يوللايدىغان بولدى. ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپقا يوللايدىغان گرافىلىق ئايلىق جەدۋەلنى مۇددەتتىن 1 — 3 كۈن بۇرۇن يوللايدىغان بولدى. 1980 - يىلى يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى باش كوپېراتىپ بەلگىلىگەن يوللاش ۋاقتىدىن 7 كۈن بۇرۇن يوللاندى. جايلارنىڭ مەلۇمات جەدۋەللىرىنىڭ سۈپىتىمۇ ئوخشاشمىغان دەرىجىدە ئۆستى. شۇڭا

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسى ش ئۇ ئا ر ئىستاتىستىكا ئىدارىسى تەرىپىدىن 1980 - يىللىق ئىستاتىستىكا خىزمىتى بويىچە ئىلغار ئورۇن قىلىپ باھالاندى، مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپ چاقىرغان ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى باھالاپ سىلىشتۇرۇش يىغىنى (ۋۇشى يىغىنى) دا ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتىپ تەقدىرلەندى.

1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئۆلىيەتلىك (ئوبلاستلىق)، ناھىيىلىك تەمىنات- سودا كوپىراتىپلىرى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتىپقا قاراشلىق كەسىپي شىركەتلەر ئارا ئىستاتىستىكا خىزمىتى مۇسابىقە پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇشنى قارار قىلدى ھەم مۇسابىقە چارىسىنى تۆۋەنگە تارقاتتى. مۇسابىقە مەزمۇنى: ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى، ئىستاتىستىكىلىق تەھلىل، خىزمەت خۇلاسىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. شۇ يىلى 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتى مۇسابىقىسىنىڭ نەتىجىسىنى ئېلان قىلدى: 15 ئۆلىيەتلىك (ئوبلاستلىق)، شەھەرلىك كوپىراتىپ بىر گۇرۇپپا قىلىنىپ، ئالدىنقى 5 كوپىراتىپ ئىلغار ئورۇن قىلىپ تاللاندى، ئۇلار تۇرپان، خوتەن، سانجى، ئاقسۇ ۋە ئىلى قاتارلىق ئۆلىيەت - ئوبلاستلاردىكى كوپىراتىپلاردىن ئىبارەت بولۇپ، بۇ كوپىراتىپلارنىڭ پىلان - ئىستاتىستىكا بۆلۈملىرى ئۇنۇمبرسال مۇكاپاتقا ئېرىشتى، تۇرپان ئۆلىيەتلىك كوپىراتىپ، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئاستىلىرى شىركىتى ۋە ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتىپىلان- ئىستاتىستىكا بۆلۈملىرى ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋىلى ۋە ئىستاتىستىكىلىق تەھلىل بويىچە يەككە تۇردىكى مۇكاپاتقا ئېرىشتى. 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «ئىستاتىستىكا خىزمىتىنى باھالاش- سىلىشتۇرۇش مۇسابىقىسى چارىسى» نى تارقاتتى. باھالاش - سىلىشتۇرۇش مەزمۇنى: ئىستاتىستىكا تۈزۈمىنى ئىزچىللاشتۇرۇش، تەشكىلي رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش خىزمىتى ئەھۋالى؛ مەلۇمات جەدۋەللىرىنىڭ ئېتراپلىق بولۇش، ۋاقتىدا تولدۇرۇلۇش، توغرا بولۇش دەرىجىسى؛ تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىش، ئىستاتىستىكىلىق تەھلىل قىلىش ئەھۋالىدىن ئىبارەت بولدى. ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئومۇملاشتۇرۇش، ئىستاتىستىكا قىلىش تارماقلىرى ۋە ئاساسي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئىستاتىستىكا ئورۇنلىرى مۇسابىقىگە قاتناشتى، باھالاپ سىلىشتۇرۇشتا دەرىجە بويىچە باھالاپ سىلىشتۇرۇش، دەرىجە بويىچە تاللاش، ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتىپ ئومۇمي جەھەتتىن باھالاش چارىسى قوللىنىلدى. بىر يىللىق ئەملىيەت ئارقىلىق ھەممە ئورۇن مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ئاقتىدا، سانلارنى توغرا تولدۇرۇپ تولۇق يوللاپ، ئىستاتىستىكا ۋەزىپىسىنى بىرقەدەر ياخشى ئورۇندىدى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىستاتىستىكا خىزمىتى مۇسابىقىسىنىڭ چارىسى 1983 - يىلدىكى باھالاپ سىلىشتۇرۇش چارىسى ئاساسىدا تۈزىتىلگەن بولۇپ، ئۇنىڭدا ئۆلىيەتلىك (ئوبلاستلىق)، شەھەرلىك كوپىراتىپلار ۋە ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك شىركەتلەر 3 گۇرۇپپا قىلىندى. مۇسابىقىنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى ۋە ئىستاتىستىكىلىق تەھلىلدىن تەركىپ تاپتى. ئۇنىڭدا نومۇر قويۇش ئۇلچىمى بەلگىلىنىپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسىنىڭ ئادەتتىكى چاغلاردا نومۇر قويۇشى، پەسىل بويىچە مەلۇم قىلىپ تۇرۇشى ۋە يىل ئاخىرىدا ئومۇمي باھالاش بەلگىلەندى. جايلار يوللىغان تېلېگراممىلا مەلۇماتلىرى ۋە گرافىلىق ئايلىق جەدۋەللەرگە قويۇلغان نومۇر ئەھۋالىدىن قارىغاندا، 1985 - يىلى 144 خاتالىق كۆرۈلگەن بولۇپ، 1984 - يىلدىكىدىن 252 خاتالىق ئازايغان، بۇ ھال ھەر دەرىجىلىك ئىستاتىستىكا - پىلان خادىملىرىنىڭ خىزمەت مەسئۇلىيەتچانلىقىنىڭ كۈچەيگەنلىكى، مەلۇمات جەدۋەللىرىنى قايتا تەكشۈرۈش، ئەھۋال ئۇقۇش ۋە خاتالىقلارنى تۈزىتىشكە ئەھمىيەت بېرىدىغان بولغانلىقىنى، ئىستاتىستىكا سانلىرى سۈپىتىنىڭ كۆرۈنەرلىك دەرىجىدە ئۆسكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. شۇ يىلى تۇرپان ئۆلىيەتلىك كوپىراتىپ، سانجى ئوبلاستلىق كوپىراتىپ، ش ئۇ ئا ر ئىشلەپچىقىرىش ئاستىلىرى شىركىتى ئۇنۇمبرسال 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى؛ قۇمۇل ئۆلىيەتلىك كوپىراتىپ، ئىلى ئۆلىيەتلىك كوپىراتىپ، قەشقەر ئۆلىيەتلىك كوپىراتىپ، ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلاتلار شىركىتى ئۇنۇمبرسال 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى؛ شىخەنزە شەھەرلىك كوپىراتىپ، ئالتاي ئۆلىيەتلىك كوپىراتىپ، ئاقسۇ ئۆلىيەتلىك كوپىراتىپ، ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك بۇيۇملار شىركىتى مەلۇمات جەدۋىلى بويىچە يەككە تۇردىكى مۇكاپاتقا ئېرىشتى؛ ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپىراتىپ، خوتەن ئۆلىيەتلىك كوپىراتىپ ئىستاتىستىكىلىق تەھلىل بويىچە يەككە تۇردىكى مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى سېتىۋېلىش - سېتىش ئومۇمىي ئەھۋالىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

جەدۋەل: 9 — 1

پىللار	سېتىۋېلىش ئەھۋالى			سېتىلىش ئەھۋالى				
	ئومۇمىي سېتىۋېلىش سوممىسى (تۆمەن يۈەن)	بۇنىڭ ئىچىدە: يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئومۇمىي سوممىسى (تۆمەن يۈەن)	ئاپتونوم رايون بويىچە سېتىۋېلىنغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئومۇمىي سوممىسىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى (%)	ئومۇمىي سېتىۋېلىش سوممىسى (تۆمەن يۈەن)	بۇنىڭ ئىچىدە: پارچە سېتىلىش ئومۇمىي سوممىسى (تۆمەن يۈەن)	ئاپتونوم رايون بويىچە پارچە سېتىلغان ئىجتىمائىي تاۋار ئومۇمىي قىممىتىدە ئىگىلىگەن نىسبىتى (%)	بۇنىڭ ئىچىدە: ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش ئومۇمىي سوممىسى (تۆمەن يۈەن)	ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى پارچە سېتىش ئومۇمىي سوممىسى ئىچىدە ئىگىلىگەن نىسبىتى (%)
1950	137	32	0.68	74	74	0.42		
1951	812	317	4.07	733	583	2.32	52	20.80
1952	2448	1254	15.35	2300	1664	5.03	302	62.40
1953	3883	1816	19.69	5423	3892	9.71	449	64.51
1954	12640	4973	30.39	13970	7759	15.38	782	62.21
1955	16363	6077	37.39	18999	12148	19.94	1121	59.95
1956	15843	6108	35.94	19723	12019	17.22	1687	6.89
1957	25400	11890	46.86	28547	14850	17.39	1817	47.92
1958		9202	26.67		19739	21.12	814	20.35
1959		12455	27.28		15731	15.89	1996	35.17
1960		11452	31.00		18133	14.67	1909	23.11
1961		12812	39.25		14516	13.77	1231	21.15
1962	25435	7717	27.57	29239	20223	19.25	2496	57.42
1963	27254	9582	29.53	35353	21822	21.50	2776	64.68

61.23	3486	22.84	24755	36147	29.12	11332	31765	1964
57.18	4362	22.45	20473	41485	37.76	17444	40484	1965
50.48	5004	22.14	28286	43560	37.65	19271	42902	1966
54.19	4440	23.83	31925	47116	39.03	19674	43902	1967
55.07	3760	20.44	25818		37.43	14891		1968
45.27	3909	20.07	27363		33.41	11213		1969
29.21	3956	19.44	27694		29.58	11732		1970
28.36	3727	17.90	26508		27.54	10848		1971
30.90	3509	16.21	24561		24.69	9044		1972
31.31	3946	16.85	27620		28.46	12185		1973
30.26	4141	17.22	28989		34.46	13450		1974
26.79	4760	20.77	37954	56345	26.82	11789	29142	1975
27.69	5492	19.57	38594	56136	28.82	16280	26179	1976
26.51	5970	19.98	42051	69153	31.68	18050	60195	1977
29.70	8461	21.31	51328	79346	29.43	19848	68590	1978
30.47	9362	20.83	56134	86553	28.23	21827	72814	1979
26.61	9326	19.75	61120	98712	34.18	35375	92057	1980
26.86	7749	17.59	62285	106508	39.51	48043	107395	1981
25.27	8081	16.80	63776	138867	39.62	58294	123819	1982
27.94	10193	15.41	65907	156995	41.66	68283	138181	1983
29.25	14793	14.67	70888	163085	43.77	83910	157899	1984
38.67	15595	12.85	79902	190958	28.47	92844	177151	1985

II باب

مالىيە ۋە بوغالتىرلىق ئىشلىرى

§ 1 . مالىيە ئىشلىرىنىڭ باشقۇرۇلۇشى

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مالىيە خىزمىتىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى - مەبلەغ مەنبەلىرىنى تەشكىللەپ، مەبلەغنى ئەقىلگە مۇۋاپىق تەقسىم قىلىپ ۋە ئىشلىتىپ، تاۋار ئوبوروتى پىلانى ۋە تۇرلۇك پىلانلارنىڭ ئورۇندىلىشىغا تۈرتكە بولۇش ھەم پىلانىنىڭ ئورۇندىلىشىنى نازارەت قىلىش، ئىقتىسادچىللىقنى يولغا قويۇش، مەبلەغ جۇغلانمىسىنى كۆپەيتىش، دۆلەت قۇرۇلۇشىغا ياردەم بېرىش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭمال-مۇلكىنى قوغداشتىن ئىبارەت. 1951 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ مەبلىغى 1 مىليون 750 مىڭ يۈەندىن كۆپىيىپ 538 مىليون يۈەنگە يېتىپ 306 ھەسسە ئاشتى. لېكىن باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى بىرقانچە قېتىم ئۆزگەرتىلگەنلىكتىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى ئىزچىللىقتىن مەھرۇم بولۇپ، مەبلەغ جۇغلانمىسى ۋە ئىقتىسادىي تەرەققىيات مۇئەييەن تەسىرلەرگە ئۇچرىدى.

1. باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قەدەر بىر سىستېما قىلىنىپ تارقاق ئاساسىي قاتلام تەشكىلاتلار پەيدىنپەي رەھبەرلىك ۋە باشقۇرۇش بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن مالىيە تۈزۈلمىسى ئىزىغا سېلىندى. 1951 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى مالىيە بوغالتىرلىرى كۇرسى ئېچىپ مالىيە بوغالتىرلىق كادىرلىرىنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈردى. 1952 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى «ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ مالىيە باشقۇرۇش ۋاقىتلىق ئومۇمىي نىزامى»نى تارقىتىپ ھەر دەرىجىلىك بىرلەشمە كوپېراتىپلارنىڭ مۇستەقىل ئىقتىسادىي ھېسابات ئورنى بولىدىغانلىقىنى ئېنىق بېكىتىپ، مالىيە باشقۇرۇش خىزمىتىنىڭ مۇندىق 4 ئاساسىي ۋەزىپىسىنى بەلگىلىدى: 1) كەسىپ تەرەققىياتىغا ماسلىشىپ، ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ياخشىلاپ، ئىقتىسادىي ھېسابات تۈزۈمىنى يولغا قويۇش؛ 2) مەبلەغ مەنبەلىرىنى تەشكىللەش ۋە كېڭەيتىش، مەبلەغدىن توغرا پايدىلىنىش، مالىيە پىلانىنىڭ ئورۇندىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش؛ 3) مەبلەغ ئوبوروتىنى تېزلىتىپ، ئوبوروت خىراجىتىنى ئازايتىپ، مەبلەغ جۇغلانمىسىنى مۇۋاپىق رەۋىشتە كۆپەيتىش؛ 4) خىيانەتچىلىك ۋە ئىسراپچىلىقنى توسۇشتىن، كوپېراتىپ مال - مۇلكىنى قاتتىق ئاسراش. ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى «شىنجاڭ ئۆلكىسىدىكى ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ يېڭى مالىيە - بوغالتىرلىق تۈزۈمىنى يولغا قويۇش پىلانى»، «شىنجاڭ ئۆلكىسىدىكى ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ چېقىم ئۆلچىمىنىڭ سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان چارىسىنىڭ لايىھەسى»، «شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ مال - مۇلۇك تىزىملاپ باشقۇرۇش ۋاقىتلىق چارىسى»نى تۈزۈپ، ھەر

دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مەبلىغى ۋە مال - مۈلكىنى باشقۇردى. 1953 - يىلدىن باشلاپ يېڭى مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. ئالدى بىلەن مەبلەغ، مال - مۈلۈك ئېنىقلىنىپ، رويخەت بويىچە ھېسابقا كىرگۈزۈلۈپ، مالىيە پىلانى تۈزۈلۈپ ۋە «تۆت نىسبەت» (تاۋار ئوبوروت خىراجىتى نىسبىتى، مەبلەغ ئوبوروتى نىسبىتى، تاۋار ئوبوروتى نىسبىتى ۋە ساپ پايدا نىسبىتى) بېكىتىلىپ مەبلەغقە بولغان باشقۇرۇش ۋە بوغالتىرلىق مەلۇمات جەدۋەللىرىنى تۈزۈش خىزمىتى كۆچەيتىلدى. مەبلەغ ئىشلىتىش، بانكىدىن پۇل قەرز ئېلىش، خىراجەت چىقىم قىلىش ۋە پايدا تەقسىم قىلىش قاتارلىقلارنىڭ مالىيە پىلانى پىلانلىق باشقۇرۇش ئىزىغا سېلىنىشقا باشلاپ، رەھبەرلىك، پىلان بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن، دەرىجە بويىچە ھېسابات قىلىنىدىغان، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولىدىغان، مەبلەغ تەڭشەپ تۇرۇلىدىغان مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى دەسلەپكى قەدەمدە ئورنىتىلدى. 1951 - يىلدىن 1955 - يىلغىچە جەمئىي 20 مىليون 670 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىندى، خىراجەت نىسبىتى %12 چامىسىدا ئىگىلەندى، تاۋار، مەبلەغ ئوبوروتى 3.6 قېتىمغا يەتتى. ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلار كوپېراتىپ نىزامنامىسىدىكى بەلگىلىمىلەرگە بىنائەن مالىيە پىلانى، خام چوت، نەق چوتتىكى مەبلەغ، پايدا تەقسىماتى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسىدە كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيىنىڭ تەكشۈرۈشى ۋە قاراپ چىقىشىنى قوبۇل قىلدى. مالىيە خادىملىرى يېتىشمىگەنلىكتىن، مىللىي تىل - يېزىقتا يوللاشتا قىينىچىلىق بولغانلىقتىن مالىيە پىلان - ئىستاتىستىكا مەلۇمات جەدۋەللىرى بىر قەدەر ئاز يوللىنىپ قالدى. 1955 - يىلى ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردىن ئاران 8 ئورۇن ئاپتونوم رايونغا مالىيە پىلانى تۈزۈپ يوللىدى، 19 ئورۇن يىللىق نەق چوت جەدۋىلى تۈزۈپ يوللىدى. 1956 - يىلدىن باشلاپ بوغالتىرىيە تۈزۈمىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش كېرەك دېگەن تەلەپكە ئاساسەن مالىيە پىلانى تۈزۈش رەسمىي باشلىنىپ كەتتى. ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى 35 تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يۇقىرىغا مالىيە پىلانى يوللىدى، بۇ سان پىلان يوللاشقا تېگىشلىك ئورۇننىڭ %38نى تەشكىل قىلدى.

1958 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىرلەشتۈرۈۋېتىلگەندىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈمى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ رەھبەرلىكىنى، ھېسابىاتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، پايدا - زىيانىنى بىر تۇتاش ھۆددىگە ئېلىش چارىسى بويىچە باشقۇرۇلدى. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن 1957 - يىلدىن بۇرۇنقى مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈمى ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ مالىيە خىزمىتى پەيدىنپەي مۇكەممەللىشىپ كەلدى. 1964- يىلى %80تىن يۇقىرى ناھىيىلىك كوپېراتىپ مالىيە پىلانى ۋە يىللىق مەلۇمات جەدۋىلى تۈزىدى، قىسمەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار قەرەللىك مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈپ يوللىدى. 1966 - يىلى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مالىيىنى يەنە بىر قېتىم دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ چارىسى بويىچە باشقۇرۇپ، پايدىنى يۇقىرىغا تاپشۇرۇش ۋە پىرسەنت قالدۇرۇش، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار داۋاملىق تۇرۇپ پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولۇپ دۆلەتكە تاپاۋەت ببجى تاپشۇرۇش تۈزۈمىنى يولغا قويدى. 1979 - يىلدىن كېيىن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ۋە سودا مىنىستىرلىكى مالىيە باشقۇرۇش جەھەتتە تۆۋەنگە ھوقۇق بەردى. 1985 - يىلغا كەلگەندە، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپېراتىپلاردا ئاندىن كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىدىكى، رەھبەرلىك، پىلان بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن، مۇستەقىل ھېسابات قىلىنىدىغان، ھەرقايىسى كوپېراتىپ پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولىدىغان ئەنئەنىۋى مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈمى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

1985 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مالىيە باشقۇرۇشىغا دائىر بىرقانچە بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا قارىتا كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكنى يولغا قويغاندىن كېيىن، يەنە ئۆزىدىكى مەبلەغ، كوپېراتىپ ئەزالىرى قوشقان پاي، دۆلەتكە تاپشۇرۇلىدىغان باج - پايدا، ئىناۋەتلىك قەرز باشقۇرۇش، پايدا - قالدۇق تەقسىم قىلىش،

سىياسەت خاراكتېرلىق زىيان، يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىش خىراجىتى، مەمۇرىي، كەسپىي ئورۇنلار خىراجىتى ۋە تۇرلۇك مەخسۇس مەبلەغنىڭ باشقۇرۇلۇشى قاتارلىقلار توغرىسىدا مۇكەممەل بەلگىلىمىلەرنى چىقاردى.

2. مەبلەغ باشقۇرۇش ئەھۋالى

تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مەبلىغى كوپېراتىپ ئەزالىرى قوشقان پاي ۋە كوپېراتىپلار ئۆزىنىڭ تىجارىتى ئارقىلىق توپلىغان جامائەت فوندىدىن كېلىدۇ، يېتىشمىگەن قىسمى ئۇچۇن بانكىدىن پۇل قەرز ئالىدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا دۆلەت ۋە يەرلىك قوشقان ئاز مىقداردىكى مەبلەغ ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپ تەڭشىگەن مەبلەغدىنمۇ كېلىدۇ.

(1) كوپېراتىپ ئەزالىرى قوشقان پاي پۇلى

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كوپېراتىپ ئەزالىرى ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن پۇل چىقىرىپ تەشكىللەنگەن ھەمكارلىق سودا تەشكىلاتى، كوپېراتىپ ئەزالىرى قوشقان پاي پۇلى — تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كوپېراتىپ باشقۇرۇش ئاساسى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دېھقان - چارۋىچىلارنى پاي قوشۇش، پاينى كۆپەيتىشكە سەپەرۋەر قىلىش ئارقىلىق ئىقتىسادىي كۆچىنى ئاشۇرىدۇ. كوپېراتىپ ئەزالىرىنىڭ پاي پۇلى1950-يىلدىكى 57 مىڭ 500 يۈەندىن كۆپىيىپ 1985 - يىلغا كەلگەندە، 10 مىليون 580 مىڭ يۈەنگە يەتتى. بۇ جەريانداا پاي قوشۇش، پاينى كۆپەيتىش 3 قېتىم كەڭ كۆلەمدە ئېلىپ بېرىلدى: 1951 - يىلدىن1955-يىلغىچە رەھبەرلىكى، پىلانى بولغان ھالدا كوپېراتىپلارغا ئەزا كۆپەيتىپ، پاي قوبۇل قىلىندى، پاي كىشى بېشىغا قاراپ قوبۇل قىلىندى، ھەر بىر پاينىڭ پۇلى 3 -5 يۈەن بولدى، نامرات دېھقان - چارۋىچىلار ئەمەلىي نەرسىلىرىنى پاي پۇلى ئورنىدا قوشتى. پاي پۇلى 1951 - يىلدىكى 720 مىڭ يۈەندىن كۆپىيىپ، 1955-يىلغا بارغاندا 4 مىليون 370 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، كوپېراتىپلارنىڭ ئۆزىدىكى مەبلەغنىڭ %53نى تەشكىل قىلىدىغان بولدى، 1958 - يىلى كوپېراتىپلار بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى بىرلەشتۈرۈلگەندىن كېيىن، پاي پۇلى ئازىيىپ 4 مىليون 60 مىڭ يۈەنگە چۈشۈپ قالدى. 1962 - يىلدىن 1963 - يىلغىچە يەنە بىر قېتىم پىلانلىق ھالدا پاي ئېنىقلاش، پاي كۆپەيتىش خىزمىتى ئېلىپ بېرىلىپ پاي پۇلى 6 مىليون 280 مىڭ يۈەنگە يەتتى، ئۇنىڭدىن كېيىنكى 20 يىلدا پاي كۆپەيمىدى، بەلكى يىلمۇ - يىل ئازىيىپ، 1982-يىلى 4 مىليون 930 مىڭ يۈەنگە چۈشۈپ قالدى.

1982 - يىلدىن باشلاپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى «ھۆكۈمەت باشقۇرۇش» نى «خەلق باشقۇرۇش» قا ئۆزگەرتىش داۋامىدا پاي ئېنىقلاش، پايغا قاراپ پايدا تەقسىم قىلىش خىزمىتى ئېلىپ بېرىلىپ يەنە بىر قېتىم دېھقان - چارۋىچىلار پاي قوشۇشقا سەپەرۋەر قىلىنىپ، «ئائىلە» بويىچە پاي قوشۇش، پاي سانىغا چەك قويماسلىق يولغا قويۇلغانلىقتىن، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا پۇل چىقىرىش قىزغىنلىقى ئۆرلىدى. ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىمۇ 1983 - يىلدىن باشلاپ جەمئىيەتتىن مەبلەغ توپلاپ ئىشلەپچىقىرىش ئىشلىرىنى يولغا قويدى، 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە كوپېراتىپ ئەزالىرىنىڭ پاي پۇلى 10 مىليون 580 مىڭ يۈەنگە، جەمئىيەتتىن توپلانغان مەبلەغ 5 مىليون 710 مىڭ يۈەنگە يەتتى. ئەزالارنىڭ پاي پۇلى 1982 - يىلدىكىدىن 1.2 ھەسسە ئاشتى. پاي پۇلى ۋە توپلانغان مەبلەغ كوپېراتىپلارنىڭ ئۆزىدىكى پۇلنىڭ %3.2نى ئىگىلىدى.

(2) كوپېراتىپلارنىڭ ئۆزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغ

شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى كوپېراتىپ قۇرۇلغان دەسلەپكى چاغلاردىن باشلاپلا ئۆزىنىڭ تىجارەت پائالىيىتىگە تايىنىپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن جامائەت فوندى ئايرىپ ئۆزىنىڭ مەبلىغى قىلىپ ۋە بۇ مەبلەغنى سېتىۋېلىش - سېتىش

كەسپىنى كېڭەيتىشكە سەرپ قىلىپ جۇغلانمىنى يىلمۇ يىل ئاشۇرۇپ كەلدى. مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپ 1952 - يىلدىن 1954 - يىلغىچە جەمئىي 430 مىڭ يۈەن مەبلەغ ئاجرىتىپ بەردى، 1950 - يىلدىن1955- يىلغىچە جايلاردا كوپېراتىپ قۇرۇش مەزگىلىدە يەرلىك ھۆكۈمەتلەر كوپېراتىپلارغا مەبلەغ قىلىش، مۇلۇك سېتىۋېلىش ئۈچۈن تەخمىنەن 580 مىڭ يۈەن مەبلەغ ئاجرىتىپ بەردى. يۇقىرىدا ئېيتىلغان مەبلەغلەر1956- يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە قايتۇرۇپ بولۇندى.

1958 - يىلى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى بىلەن كوپېراتىپلار قوشۇۋېتىلگەندە، ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ جامائەت فوندى ۋە ئىشلىتىپ بولالمىغان باشقا مەخسۇس مەبلىغى دۆلەت مەبلىغىگە ئايلاندۇرۇلدى. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپېراتىپلارغا 28 مىليون 400 مىڭ يۈەن مەبلەغ قايتۇرۇپ بېرىلدى. 1963 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ جامائەت فوندى تۇراقسىز مەبلەغقە ۋە يۇقىرىغا تاپشۇرۇلىدىغان فوندقا ئۆزگەرتىلدى. 1975- يىلى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا پايدىدىن پىرسەنت ئايرىش تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، جامائەت فوندى قالدۇرۇلمايدىغان بولدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى يۇقىرىغا تاپشۇرۇلغان پايدىدىن ئوبوروت مەبلىغى (تۇراقسىز مەبلەغ)، سودىنى ماشىنىلاشتۇرۇش ۋە ماشىنىلارنى يېڭىلاش، ئۆزگەرتىش مەبلىغى، يەرلىك مەھسۇلاتلار ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىشىغا يار - يۆلەك بولۇش مەبلىغىنى تولۇقلاش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىگە ئاساسەن، تۇرلەر بويىچە مەبلەغ تولۇقلاپ، 1966 - يىلى شىنجاڭدىكى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرىغا كوپېراتىپلارغا تۇراقسىز مەبلەغ ئۈچۈن 12 مىليون يۈەن ئاجرىتىپ بەردى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى ئېلىپ سېتىشتا سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان تارتىپ بىرقەدەر كۆپ پۇل چىقىم تارتىدىغان، يۇقىرىغا پايدىنى ئازراق تاپشۇرىدىغان بولغاچقا، مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپنىڭ 1966 - يىلدىن 1979 - يىلغىچە شىنجاڭدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا تولۇقلاپ بەرگەن تۇراقسىز مەبلەغنىڭ نىسبىتى پىرسەنت قالدۇرۇپ يۇقىرىغا تاپشۇرۇلغان پۇل نىسبىتىدىن كۆپ بولدى. 1977 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 3 مىليون 350 مىڭ يۈەن ئاجرىتىپ ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالا، بايىنغولىن، قىزىلسۇ، خوتەندىن ئىبارەت 7 ئۆلايەت، ئوبلاستتىكى ئۆز مەبلىغى %40كە يەتمەيدىغان ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ئۆزىدىكى مەبلەغنى تولۇقلاشقا ئىشلەتتى.

1985 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئۆزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغ 262 مىليون 570 مىڭ يۈەنگە يېتىپ 1951 - يىلدىكىدىن 172 ھەسسە ئاشتى ۋە ئۇلارنىڭ ئۆزىدىكى مەبلەغ ئاۋار تۇراقسىز مەبلىغى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %5.15نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئۆزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغ 100 مىليون 150 مىڭ يۈەنگە يېتىپ ئاۋار تۇراقسىز مەبلىغى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %6.35نى ئىگىلىدى.

(3) بانكىدىن ئېلىنغان قەرز

تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تىجارەت پائالىيىتى ۋە ئاۋار زاپاس ساقلاش ئېھتىياجى ئۈچۈن كېتىدىغان مەبلەغ مەسلىسىنىڭ بىر قىسمى ئۇلارنىڭ ئۆزىدىكى مەبلەغ ئارقىلىق ھەل قىلىنغاندىن باشقا، قالغىنى دۆلەت بانكىلىرىدىن پۇل قەرز ئېلىش ئارقىلىق ھەل قىلىنىدى. شىنجاڭدا كوپېراتىپ قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ بانكىدىن يەككە تۈر بويىچە پۇل قەرز ئېلىش پىلانى ئوخشاش دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكەندىن كېيىن، دەرىجىمۇ - دەرىجە، يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپلارغا يوللاندى. يىللىق پۇل قەرز ئېلىش پىلانى ئۇلكىلىك كوپېراتىسىيە ئىدارىسىگە يوللاندى، ئاندىن كوپېراتىسىيە ئىدارىسى ئۇنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىغا يوللىدى. مەملىكەتلىك تەمىنات- سودا باش كوپېراتىپى تەستىقلىغاندىن كېيىن جايلارنىڭ ئىجرا قىلىشى ئۈچۈن دەرىجىمۇ - دەرىجە تۆۋەنگە چۈشۈرۈپ

بېرىلدى. پەسىللىك پۇل قەرز ئېلىش پىلانى بانكىنىڭ ماقۇللىقىدىن ئۆتكەندىن كېيىن مالىيە كومىتېتىغا تەستىقلىتىپ جايلارنىڭ ئىجرا قىلىشى ئۈچۈن چۈشۈرۈپ بېرىلدى. 1951 - يىلى قەرز ئېلىنغان پۇل 460 مىڭ يۈەنگە، 1957 - يىلى ئېشىپ 144 مىليون يۈەنگە يېتىپ، ئايرىم - ئايرىم هالدا تۇراقسىز مەبلەغنىڭ 33%نى ۋە 66%نى ئىگىلىدى. قەرز ئېلىنغان پۇل ئاساسلىقى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلدى. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن يەنىلا بۇرۇنقىدەك پۇل قەرز ئېلىش چارىسى يولغا قويۇلۇپ، تاۋار ئوبوروتى پىلانى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ پۇل قەرز ئېلىش پىلانى بىر تۇتاش تۈزۈپ چىقىلدى، بۇ پۇل مەملىكەتلىك تەمىنات- سودا باش كوپېراتىپى ۋە باش بانكىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە ش ئۇ ئا ر بانكا تەرىپىدىن جايلارنىڭ ئىجرا قىلىشى ئۈچۈن چۈشۈرۈپ بېرىلدى.

1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن بۇنداق پۇل قەرز ئېلىش چارىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1973 - يىلى جۇڭگو خەلق بانكىسى سودا ئۈچۈن پۇل چۈشۈرۈپ بېرىش چارىسىنى ئىلان قىلىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پۇل قەرز ئېلىشتا ئاساسلىق باشقۇرغۇچى تارماق قايتىدىن بىر تۇتاش هالدا پىلان تۈزمەيدۇ، پۇل قەرز بېرىشنى بانكا باشقۇرىدۇ، كارخانىلارغا لازىملىق قەرز پۇلىنى كارخانا شۇ جايدىكى ئۇزى هېساب ئاچقان بانكىغا ئىلتىماس سۇنۇپ هەل قىلىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1962 - يىلدىن 1979 - يىلغىچە قەرز ئېلىنغان پۇل 200 مىليون يۈەن ئەتراپىدا بولۇپ كەلدى.

1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بانكىلاردىن ئالغان قەرز پۇل قالدۇقى 1 مىليارد 65 مىليون يۈەنگە يېتىپ شۇ يىللىق تاۋار تۇراقسىز مەبلىغىنىڭ 62.8%نى ئىگىلىدى. 1979 - يىلدىن كېيىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئېلىپ - ساتقان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى يىلمۇ يىل ئاشتى، تاۋارنىڭ ئوبوروت مەزگىلى ئۇزارىدى، ئىگىلىگەن مەبلەغ كۆپەيدى، شۇنىڭ بىلەن هەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مەبلەغ قۇرۇلمىسىدا ئۆزگىرىش بولدى. 35 يىلدا بانكىدىن ئېلىنغان قەرز پۇلىنىڭ ئۆسۈمى ئۈچۈن 220 مىليون يۈەن تۆلەندى.

3. دۆلەتكە تاپشۇرۇلغان باج - پايدا

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەت بىلەن بولغان مالىيە مۇناسىۋىتى داۋامىدا نىزام بويىچە تىجارەت بېجى، مەھسۇلات بېجى قاتارلىق باجلارنى تاپشۇرغاندىن باشقا، ئالغان پايدىسىدىن دۆلەتنىڭ «سودا - سانائەت بېجى ۋاقىتلىق نىزامى»دا بەلگىلەنگەن باج نىسبىتى بويىچە دۆلەتكە تاپاۋەت بېجى تاپشۇردى، باج پەسىل بويىچە ئېلىنىپ، يىل بويىچە نەق چوت قىلىنىدى. دۆلەت كوپېراتىپلارنىڭ تەرەققىياتىغا مەدەت بېرىش ئۈچۈن باجنى مۇئەييەن مەزگىلدە كەچۈرۈم قىلدى ياكى ئازايتىپ ئالدى. 1950 - يىل 12 - ئايدا ۋە 1951 - يىل11- ئايدا ئۆلكىلىك باج ئىدارىسى بىلەن كوپېراتسىيە ئىدارىسى 2 قېتىم بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ مەملىكەتلىك باش باج ئىدارىسىنىڭ «كوپېراتىپلاردىن باج ئېلىشتا ئېتىبار بېرىش توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق چارە» سىنى تارقىتىپ، كوپېراتىپلاردىن ئېلىنىدىغان تىجارەت بېجى تىجارەت سوممىسىنىڭ 2%ى بويىچە ئېلىنىدۇ هەم باج سوممىسىنىڭ 20%ى كېمەيتىلىدۇ، دۆلەتنىڭ باها سىياسىتىنى ئىجرا قىلىپ «مەھسۇلاتلارنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىپ زىيان تارتقان ئاز ساندىكى كوپېراتىپلاردىن، زىيان تارتىش دەرىجىسىگە قاراپ، باج يەنە كېمەيتىلىدۇ، كېمەيتىپ ئېلىنىدىغان باج پۇلى، ئەڭ كۆپ بولغاندىمۇ، 50%تىن ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ؛ 1950 - يىل 8 - ئايدىن كېيىن يېڭى قۇرۇلغان كوپېراتىپلاردىن تاپاۋەت بېجى بىر يىل كەچۈرۈم قىلىنىدۇ، كوپېراتىپ سىستېمىسى ئىچىدە ئەسلى باهاسى بويىچە يۆتكەپ بېرىلگەن تاۋار ماللاردىن تىجارەت بېجى ئېلىش كەچۈرۈم قىلىنىدۇ؛ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئورۇنلاردىن تاۋار سېتىپ رەسمىيەت پۇلى ئالغانلار ۋە باها پەرقىدىن مەنپەئەتكە ئېرىشكەنلەردىن ئېرىشكەن مەنپەئەتنىڭ 6%ى بويىچە باج ئېلىنىدۇ؛ ھۆكۈمەتنىڭ

ھاۋالىسى بويىچە ژاكالىتەن مال سېتىپ، پايدا قوشمىغانلاردىن تىجارەت بېجى ئېلىنمايدۇ، دەپ بەلگىلىدى.
1953 - يىل 1 - ئايدا يېڭى باج تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، تىجارەت بېجىنى %20 كېمەيتىپ ئېلىش ۋە ھەر يىل تاپاۋەت بېجى ئالماسلىق توغرىسىدىكى بەلگىلىمە ئەملدىن قالدۇرۇلدى. 1955 - يىلدىن باشلاپ تىجارەت بېجى %2تىن %3كە ئۆستۈرۈلدى. 1956 - يىلدىن باشلاپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاپاۋەت بېجىنىڭ نىسبىتى ئۆستۈرۈلۈپ، ئوتتۇرىچە %33تىن %50كە كۆتىرىلدى ھەم تاپاۋەت بېجى قوشۇپ ئېلىش چارىسى قوللىنىلدى. ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يەنە ھەر قىسىم جۇغلانما ئايرىپ دۆلەتكە تاپشۇردى. قوشۇپ ئېلىش نىسبىتى ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپنىڭ %30.5، ناھىيە (شەھەر) لىك كوپېراتىپلارنىڭ %17، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ %14 بولدى، تاپاۋەت سوممىسى 10 مىڭ يۈەنگە يەتمەيدىغانلاردىن تاپاۋەت بېجى %10 قوشۇپ ئېلىندى، 5000 يۈەنگە يەتمەيدىغانلاردىن قوشۇپ ئېلىنمىدى.
1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر باج ئىدارىسى يەنە تاپاۋەت بېجىنى قوشۇپ ئېلىشنىڭ ئومۇملاشتۇرۇلغان باج نىسبىتىگە ئاساسەن ھېسابلاپ: ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلاردىن يىللىق تاپاۋەت سوممىسى 3000 يۈەنگە يەتمەيدىغانلاردىن %25؛ 3000 يۈەندىن ئاشقان، 5000 يۈەنگە يەتمەيدىغانلاردىن %30؛ 5000 يۈەندىن ئاشقان، 10 مىڭ يۈەنگە يەتمەيدىغانلارنىڭ ئىچىدىكى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپېراتىپلاردىن %40، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىن %35؛ 10 مىڭ يۈەندىن ئاشقان، 50 مىڭ يۈەنگە يەتمەيدىغانلار ئىچىدىكى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپېراتىپلاردىن %55، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىن %45؛ 50 مىڭ يۈەندىن ئاشقانلار ئىچىدىكى ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپتىن %65، ناھىيە دەرىجىلىك كوپېراتىپتىن %60، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىن %50 باج ئالدى. چارۋىچىلىق رايونلىرىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ۋە شۇ يىلى قۇرۇلغان يېڭى كوپېراتىپلاردىن باجنى %5 كېمەيتىپ ئالدى.

1951 — 1957 - يىللىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ دۆلەتكە باج تاپشۇرۇش ئەھۋالى

جەدۋەل: 9 — 2 بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

يىللار	تىجارەت ۋە ئىشلەپچىقىرىش بېجى	سودا - سانائەت تاپاۋەت بېجى
1951	0.47	
1952	37	44
1953	109	121
1954	267	231
1955	354	296
1956	638	640
1957	673	798

1958 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا قوشۇۋېتىلىپ، يۇقىرىغا تاپشۇرىلىدىغان پايدا دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ مالىيە تۈزۈمى بويىچە تاپشۇرۇلدى، تاپاۋەت بېجى تاپشۇرۇش تۈزۈمىنى ئىجرا قىلىش توختىتىلدى.
1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن يۇقىرىغا پايدا تاپشۇرۇش يەنە تاپاۋەت بېجى تاپشۇرۇشقا ئۆزگەرتىلدى، ئەسلىدىكى جۇغلىنىپ بارىدىغان باج نىسبىتى نىسبەتلىك باج نىسبىتىگە ئۆزگەرتىلىپ باج نىسبىتى %39 قىلىندى، ئۇنىڭغا %1 يەرلىك قوشۇمچە باج قوشۇلدى، شۇنىڭ

بىلەن تاپاۋەت بېجى نىسبىتى جەمئىي %39.39 قىلىندى، بۇ نىسبەتنى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار1962- يىلدىن باشلاپ، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتىپلار 1963 - يىلدىن باشلاپ ئىجرا قىلدى. 1966- يىل 1 - ئايدىن باشلاپ ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتىپلار دۆلەتكە پايدا تاپشۇرىدىغان، پايدىدىن پىرسەنت ئايرىيدىغان، كارخانىلار ئالغان پايدىسىنىڭ %57نى دۆلەت مالىيىسىگە تاپشۇرىدىغان، %43نى ئۆزىگە قالدۇرىدىغان، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشىغا كېتىدىغان سەرمايە، مەۋرىي، كەسىپىي خىراجەتنى مالىيەدىن ئاجرىتىپ بېرىدىغان، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار يەنىلا %39لىك باج نىسبىتى بويىچە دۆلەتكە تاپاۋەت بېجى تاپشۇرىدىغان بولدى.

1975 - يىل 9 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يەنە بىر قېتىم ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن يەنىلا دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنى باشقۇرۇش تۈزۈمى يولغا قويۇلۇپ، بارلىق پايدا دۆلەتكە تاپشۇرۇلدى، پايدىدىن قالدۇرۇلىدىغان پىرسەنتنى دۆلەت تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى دۆلەت مالىيە مىنىستىرلىكى بىلەن بىرلىكتە ئاتچوت قىلىپ، مەركەزلىك ھالدا تەڭشەپ پايدىدىن %43 پىرسەنت قالدۇرۇش نىسبىتى بويىچە تۇرگە ئايرىپ تۇراقسىز مەبلەغ، ئاددىي ئامبار، لاپاسلارنى رېمونت قىلىش مەبلىغى، پارچە - پۇرات تۇراقلىق مۇلۇك سېتىۋېلىش مەبلىغى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىش ۋە سودىنى ماشىنىلاشتۇرۇش مەبلىغى قاتارلىقلارنىڭ غەزىنىگە قايتۇرۇش كۆرسەتكۈچىنى تولۇقلاش ئۈچۈن تۆۋەنگە قايتۇرۇپ بېرىدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاندىن بۇ پۇلنى بىر تۇتاش ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك كوپىراتىپلارغا تەقسىم قىلىپ بېرىدى. 1975 — 1978 - يىللىرى باش كوپىراتىپ شىنجاڭغا قايتۇرۇپ بەرگەن پايدىدىن قالدۇرۇلغان ئۈچ تۈردىكى مەبلەغ 28 مىليون 750 مىڭ يۈەن بولۇپ، شىنجاڭ شۇ مەزگىلدە ئالغان 57 مىليون 320 مىڭ يۈەن پايدىسىنىڭ %50نى ئىگىلىدى. بۇ نىسبەت پىرسەنت قالدۇرۇش نىسبىتىدىن يۇقىرى. 1979- يىلى يېزىلاردىكى يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتىدىن سودا - سانائەت تاپاۋەت بېجى %20لىك نىسبەت بويىچە ئېلىندى.

1983 - يىلدىن باشلاپ ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا پايدا ئورنىغا باج تاپشۇرۇش يولغا قويۇلۇپ، ئېلىنغان پايدىدىن كوللېكتىپ ئىگىلىكتىكى كارخانىلارنىڭ 8 دەرىجىدىن ئېشىپ كۆپەيمەپ باردىغان باج نىسبىتى بويىچە دۆلەتكە تاپاۋەت بېجى تاپشۇرۇلدى، پىرسەنت ئايرىش نىسبىتى: 1983- يىلى %31.54، 1984 - يىلى %47، 1985 - يىلى %50.3 بولدى، باج تاپشۇرۇپ بولغاندىن كېيىن دۆلەتكە يەنە پايدا تاپشۇرۇلمايدىغان، دۆلەت مالىيەسى قايتىدىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا پۇل قايتۇرۇپ بەرمەيدىغان، كارخانىلار تارتقان زىيانىنى كېيىنكى 3 يىلدا ئالغان پايدىسىدىن تولۇقلىسا بولىدىغان بولدى، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار 1984 - يىلدىن باشلاپ كوللېكتىپ ئىگىلىكتىكى كارخانىلارنىڭ 8 دەرىجىلىك نورمىسىدىن ئېشىپ كۆپەيمەپ باردىغان باج نىسبىتى بويىچە تاپاۋەت بېجى تاپشۇرىدىغان بولدى. 1985 - يىلدىن باشلاپ باج تاپشۇرۇپ بولغاندىن كېيىنكى پايدىدىن %15لىك نىسبەت بويىچە ئېنېرگىيە، قاتناش قۇرۇلۇشى نۇقتىلىق مەبلىغى ئېلىندى، بۇ پۇل تاپاۋەت بېجى تاپشۇرغان چاغدا تۆتۈپ قېلىندى.

4. پايدىنىڭ تەقسىم قىلىنىشى

كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكتىكى چاغدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ھەممىسى مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئورۇن بولۇپ، مۇستەقىل ھېسابات قىلىپ، پايدا - زىيانغا ئۆزى ئىگە بولۇپ، فوندىنى تەڭشەشتىن ئىبارەت مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈمىنى ئىجرا قىلدى، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى ھەر يىلى تىجارەتتىن ئالغان پايدىدىن باج تاپشۇرۇپ بولۇپ قېپقالغان پايدا قالدۇقى ياكى پايدىدىن ئايرىغان پىرسەنتتىن ئەزالارغا پايدا تەقسىم قىلىپ بەردى ۋە تۇرلۇك مەخسۇس تۈردىكى فوندلارنى قالدۇرۇپ تىجارەت ۋە باشقا ئىشلارنى كېڭەيتىشكە ئىشلەتتى. ئەمما تۇرلۇك مەزگىلدە تۇرلۇك فوندلارنىڭ ئايرىش نىسبىتى ئۆزگىرىپ

تۈردى.

(1) پاي فوندى ئۈچۈن پايدا تەقسسم قىلىش

1952 - يىلدىن باشلاپ ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار پۈتۈن يىلدا پايدىلىنىدىغان، باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىن قېپقالغان پايدا قالدۇقىدىن %10 — %15لىك نىسبەت بويىچە پايدا مەبلىغى ئاجرىتىپ كوپىراتىپ ئەزالىرىغا پاي ئۈسۈمى قىلىپ تارقىتىپ بەردى. 1954 - يىلى %20كە ئۆستۈرۈلدى. ھەربىر پاي ئۈچۈن بېرىلگەن پايدا پاي دىرىنىڭ %50ىدىن ئېشىپ كەتمەسلىك لازىم، دەپ چەك قويۇلدى. 1962 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، 1958 - يىلى كوپىراتىپ بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىرلەشتۈرۈلگەن مەزگىلدە شەخسلەرنىڭ بانكىغا ئامانەت قويغان پۇلىنىڭ يىللىق ئۈسۈم نىسبىتى بويىچە ئۈسۈم بېرىش بەلگىلەندى. 1962 - يىلى %20لىك نىسبەت بويىچە پايدا تەقسسم قىلىپ بېرىلدى، 1963- يىلى %14كە چۈشۈرۈلدى، 1964 - يىلدىن 1968 - يىلغىچە %6كە چۈشۈرۈلدى. بۇ مەزگىلدە مالىيە تۈزۈمى مۇكەممەل بولمىغاچقا، ئەزالارغا مۇددەت بويىچە پايدا تەقسسم قىلىپ بېرىش تەسىرگە ئۇچرىدى. 1956- يىلى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ ئەزالىرىنىڭ %60ىگە پايدا تەقسسم قىلىپ بېرىلگەن ئىدى. 1964 - يىلى ئاران %25 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ پايدا تەقسسم قىلالمىدى. 1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن پايدا تەقسسم قىلىش توختاپ قالدى.

1979 - يىلى فوندىغا قاراپ پايدا تەقسسم قىلىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، شۇ يىلى پايدىنىڭ %6ى ئايرىلدى، 1980 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە %10ى ئايرىلدى، يۇقىرى بولغاندىمۇ پاي فوندىنىڭ %15ىدىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى. 1985 - يىلدىن باشلاپ ئۈسۈمىنى ساقلاپ قېلىپ پايدا تەقسسم قىلىش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، ئۈسۈمى ساقلاپ قېلىنىدىغان قىسمى بانكىنىڭ 1 يىللىق قەرەللىك ئامانەت پۇلىنىڭ ئۈسۈم نىسبىتى بويىچە خىراجەتلەر چىقىمىغا كىرگۈزۈلدى، پايدا ئورنىدا تەقسسم قىلىپ بېرىلىدىغان قىسمى باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىدىن %10لىك نىسبەت بويىچە ئايرىلدى، ئۈسۈمنى ساقلاپ قېلىپ پايدا تەقسسم قىلىش نىسبىتىنىڭ ئېگ يۇقىرى چېكى پاي فوندىنىڭ %15ىدىن ئاشۇرۇۋېتىلمىدى. بۇ مەزگىلدە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار پايدا تەقسسم قىلىشقا ئەھمىيەت بەرگەن بولسىمۇ، لېكىن %50 ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپنىڭ پايدا قالدۇقى بىرقەدەر تۆۋەن بولغاچقا، پايدا تەقسسم قىلىنمىدى، كوپىراتىپ ئەزالىرىنىڭ پاي فوندى ئۈچۈن ئۈسۈم بېرىلدى.

(2) جامائەت فوندى

جامائەت فوندى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى مەبلەغ جۇغلايدىغان ئاساسلىق مەنبە. 1952 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ھەر يىلى باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىنىڭ %55ىنى، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتىپلار %67ىنى پىرسەنت قىلىپ ئايرىدى. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يەنىلا مۇشۇ نىسبەت بويىچە پىرسەنت ئايرىدى. 1963 - يىلدىن باشلاپ ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى بۇ نىسبەتنى بىردەك %40كە چۈشۈردى، 1965 - يىلدىن باشلاپ جامائەت فوندى تۇراقسىز مەبلەغ تۇرلىرىنى تولۇقلاش ئۈچۈن ئاجرىتىلىدىغان پىرسەنتتەك ئۆزگەرتىلدى، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ ئۆزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغنىڭ تاۋار تۇراقسىز مەبلىغىدە ئىگىلىگەن نىسبىتى %20كە يەتمىگەنلەردىن %40 پىرسەنت ئايرىلدى، %20 — %40نى ئىگىلىگەنلەردىن %30 پىرسەنت ئايرىلدى، %40 — %70نى ئىگىلىگەنلەردىن %20 پىرسەنت ئايرىلدى، %70تىن ئېشىپ كەتكەنلەردىن %10 پىرسەنت ئايرىلدى. ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرىتەمىنات- سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئايرىلىدىغان پىرسەنتنى %30تىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكى بەلگىلەندى. ئەمما ئۆزىدىكى مەبلەغنىڭ تاۋار تۇراقسىز مەبلىغىدە ئىگىلىگەن نىسبىتى %60تىن ئېشىپ

كەتكەنلەر پىرسەنت ئايرىماي، بۇ پۇلنىڭ ھەممىسىنى تەڭشەش فوندى ئورنىدا يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپقا تاپشۇردى. 1966 - يىلدىن 1982 - يىلغىچە تۇراقسىز مەبلەغنى تولۇقلاش چارىسى قوللىنىلىپ، 40% كە يەتمىگەن ھەجىم ئىچىدە پىرسەنت ئايرىلدى. 1983 - يىلى بۇ چارە تۇراقسىز مەبلەغ ۋە تۇراقلىق مۇلۇكنى يېڭىلاش، ئۆزگەرتىش مەبلىغىنىڭ 75% نى تولۇقلاش ئۈچۈن 75% ئاجرىتىشقا ئۆزگەرتىلدى. 1985 - يىلى باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدىدىن ئېنېرگىيە، قاتناش قۇرۇلۇشى فوندى چىقىرىۋېتىلگەن ۋە پاي فوندىغا پايدا تەقسىم قىلىپ بېرىلگەندىن كېيىنكى 50% لىك پىرسەنت پۇلى تۇراقسىز مەبلەغ، ئاساسىي قۇرۇلۇش مەبلىغى، پەن - ماۋارىپ ياردەم مەبلىغى ۋە يېزا - ئىگىلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىشىغا مەدەت بېرىش مەبلىغى قاتارلىق تۇرلەردىكى فوندى ئۈچۈن ئىشلىتىلدى. 1985 - يىلى ھەربىر ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپتىن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 3000 يۈەن ئاجرىتىلدى، 120 كوپىراتىپ جۇغلانمىغا ئېرىشەلمىدى، ھەتتا ئۇلارنىڭ ئەسلىدىكى جامائەت فوندى ئازىيىپ كەتتى.

(3) تۇراقسىز مەبلەغنى تولۇقلاش

1966 - يىلدىن باشلاپ تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكتە بولۇشتىن ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدە بولۇشقا ئۆزگەرتىلدى. ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىدىن ئەزالارنىڭ پاي فوندى ئۈچۈن تەقسىم قىلىپ بېرىلىدىغان پايدا ۋە مۇكاپات پۇلى چىقىرىۋېتىلگەندىن قېيىنالغان قالدۇق بويىچە ھېسابلىنغاندا، يىل ئاخىرىدا ئۆزىدىكى مەبلەغ 40% كە يەتمىگەنلەرنىڭ ھەممە پۇلى تۇراقسىز مەبلەغنى تولۇقلاشقا ئىشلىتىلدى، ئۆزىدىكى مەبلەغ 40% — 70% نى ئىگىلىگەنلەردىن 40% پىرسەنت ئايرىلدى، 70% تىن ئېشىپ كەتكەنلەردىن پىرسەنت ئايرىلمىدى، ئۇ پۇل يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپنىڭ تەڭشىشىگە تاپشۇرۇلدى ۋە مەبلىغى ئاز ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى ئۈچۈن ئىشلىتىلدى. 1975 - يىلدىن 1978 - يىلغىچە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ پايدا قالدۇقىنىڭ ھەممىسى تۇراقسىز مەبلەغنى تولۇقلاشقا ئىشلىتىلدى. 1979 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردا پىرسەنت 40% ئايرىلدى، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتىپلاردا 30% ئايرىلدى، بۇ پۇللار تۇراقسىز مەبلەغنى تولۇقلاش ئۈچۈن ئىشلىتىلدى.

(4) ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندى

1952 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىدىن 10% ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندى ئايرىشى، بۇ فوندىنى ناھىيە (شەھەر) لىك كوپىراتىپنىڭ مەركەزلەشتۇرۇپ ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ قۇرۇلۇشى ئۈچۈن ئىشلىتىشى بەلگىلەندى. ناھىيە (شەھەر) لىك كوپىراتىپلار بۇ پۇلنىڭ 10% — 20% نى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپنىڭ تەڭشەپ ئىشلىتىشىگە تاپشۇردى. 1963 - يىلى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى 9% پىرسەنت ئايرىدى، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى 17% پىرسەنت ئايرىدى. 1979 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىدىن 20% — 25% پىرسەنت ئايرىدى. 1984 - يىلى ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندى جامائەت فوندىغا كىرگۈزۈلۈپ، ئايرىم قالدۇرۇلمايدىغان بولدى.

(5) ماۋارىپ فوندى

1952 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ماۋارىپ فوندى كوپىراتىپ ئەزالىرى ۋە كادىرلارنى تەربىيىلەشكە ئىشلىتىلدى، دەپ بەلگىلىدى. ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار، يىللار بويىچە، باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىنىڭ 10% نى ئايرىپ، ئۇنىڭ 20% نى ئۇزى ئېپقېلىپ، 80% نى يۇقىرىغا تاپشۇردى. ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 10% ئايرىپ، ئۇنى ئاساسىي

قاتلام كوپىراتسىيلار تاپشۇرۇغان %70 پۇلغا قوشۇپ ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىغا تاپشۇردى. 1955 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپىراتسىيلار %5 ئايرىش، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتسىيلار %7 ئايرىش، ئۇنىڭ %70نى تۆۋەندىكىلەرنىڭ ئاز، يۇقىرىدىكىلەرنىڭ كۆپ بولۇشتەك قالدۇرۇش - يۇقىرىغا تاپشۇرۇش نىسبىتى بويىچە ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتسىيغا تاپشۇرۇشقا ئۆزگەرتىلدى. 1963 - يىلى ھەر دەرىجىلىك كوپىراتسىيلارنىڭ ھەممىسى %1 ئايرىش، %50نى ئۆزى ئېھتىياپ ئىشلىتىشكە ئۆزگەرتىلدى. 1965 - يىلدىن كېيىن ئايرىم پىرسەنت ئايرىلمىدى.

(6) يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بېرىش ۋە سودىنى ماشىنىلاشتۇرۇشقا يارەم بېرىش فوندى

1977 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپىراتسىيلار باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىنىڭ %15 — %20نى ئايرىپ يەرلىك مەھسۇلات ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىش ۋە سودىنى ماشىنىلاشتۇرۇشىغا مەدەت بېرىش فوندى قىلدى. بۇنىڭ %70نى تەمىنات - سودا كوپىراتسىيلىرى ئېلىپ-ساتىدىغان يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن، %30نى سودىنى ماشىنىلاشتۇرۇش مەبلىغىنى تولۇقلاش ئۈچۈن ئىشلەتتى. 1980 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە ئاساسىي قاتلام كوپىراتسىيلارنىڭ يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلار ئىشلەپچىقىرىش مەبلىغى ئۈچۈن باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىدىن %15 ئايرىش، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتسىيلار %5 ئايرىش بەلگىلەندى. سودىنى ماشىنىلاشتۇرۇش فوندى ئاساسىي قۇرۇلۇش فوندىغا قوشۇپ ئىشلىتىلدى.

(7) تەڭشەش فوندى

1951 - يىلى مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپ تەڭشەش فوندىنى ئاساسەن مەبلىغى ئاز ۋە ئاپەتكە ئۇچرىغان رايونلاردىكى نامرات كوپىراتسىيلار ئۈچۈن ئىشلىتىش، بۇ فوندىنى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتىپ باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىدىن ئاجرىتىش، دەرىجىلەر بويىچە ئىگىلەش، دەرىجىلەر بويىچە قەرز ئېلىپ ئىشلىتىشنى بەلگىلىدى. شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتسىيلىك ئىقتىسادىي كۆچى ئاجىز بولغاچقا، 1951 - يىلدىن 1954 - يىلغىچە بۇنداق فوند ئاجراتمىدى، مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپ، ئىلگىرى - ئاخىر شىنجاڭغا 650 مىڭ يۈەن ئاجرىتىپ بەردى، بۇ پۇل 18 ناھىيىلىك كوپىراتسىيلىك ئىشلىتىشى ئۈچۈن بۆلۈپ بېرىلدى. 1955 - يىلدىن ئېتىبارەن ئاساسىي قاتلام كوپىراتسىيلار %6، ناھىيىلىك كوپىراتىپ %7 فوند ئاجرىتىپ دەرىجىمۇ دەرىجە يۇقىرىغا تاپشۇردى.

1962 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپىراتسىيلار باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىنىڭ %5 — %14 تەڭشەش فوندى ئايرىپ (10 مىڭ يۈەندىن تۆۋەن بولغانلىرى %5، 50 مىڭ يۈەن بولغانلىرى %10، 50 مىڭ يۈەندىن يۇقىرى بولغانلىرى %14 ئايرىپ) ناھىيىلىك كوپىراتسىيغا تاپشۇردى. 1963 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپىراتسىيلار %5، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتسىيلار %7 ئايرىغاندىن باشقا، مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپ «تەڭشەش فوندىنى قوشۇپ ئايرىش»، ئۇنى بىرقانچە تاۋاردا كۆرۈلگەن زىيانىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىش، بۇ فوندىنى مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپ ۋە ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتىپ باشقۇرۇش، ئاساسىي قاتلام كوپىراتسىيلارنىڭ باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقى 5000 يۈەنگە يەتمىسە فوند ئايرىماسلىق، 5000 يۈەندىن يۇقىرى بولسا، ئايرىم - ئايرىم ھالدا، %10 — %30 ئايرىش، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتسىيلارنىڭ باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىدىن تەڭشەش فوندىنى %20 — %35 قوشۇپ ئايرىشنى بەلگىلىدى.

1965 - يىلى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتسىيلار %70 تەڭشەش فوندى ئاجرىتىپ، ھەممىنى ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتسىيلىك ئىگىلەپ تەقسىم قىلىشىغا تاپشۇردى. ئاساسىي قاتلام كوپىراتسىيلار ئەزالارنىڭ

پاي فوندىغا بېرىلمىدىغان پايدا، پاراۋانلىق فوندى، مۇكاپات فوندى ۋە تۇراقسىز مەبلەغنى تولۇقلاش فوندى قاتارلىق 4 تۈرلۈك فوند ئايرىغاندىن باشقا، پايدا قالدۇقىنىڭ قالغان قىسمىنىڭ ھەممىسىنى تەڭشەش فوندى قاتارىدا يۇقىرىغا تاپشۇردى، بۇنىڭ %50نى مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپقا تاپشۇرۇپ، %25نى ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپقا، %25نى ناھىيىلىك كوپېراتىپلارغا قالدۇرۇپ، بۇنى ئۆزىدىكى مەبلەغ %40كە يەتمەيدىغان ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارغا ئىشلەتتى. 1966 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا ئۆزىدىكى مەبلەغ ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا %40كە يەتمەسلىكتەك ئەھۋالغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون ۋە ناھىيە باشقۇرىدىغان تەڭشەش فوندىنىڭ ھەممىسىنى ناھىيىلىك كوپېراتىپنىڭ ئىگىلىپ ئىشلىتىشىگە بېرىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ مۇنداق فوندنى قايتا ئىگىلىمىدى.

1979 - يىلدىن 1982 - يىلغىچە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار %20 تەڭشەش فوندى ئاجراتتى، بۇنىڭ %50نى ناھىيە (شەھەر) لىك كوپېراتىپ تەڭشەپ، %50نى ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تەڭشەپ تىجارەتتە قىيىنچىلىق تارتقان كوپېراتىپلارغا بەردى. 1984 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار %10 ئايرىدى. 1985- يىلى تەڭشەش فوندىنىڭ نامى ئۆزگارا ياردەملىشىش، ھەمكارلىشىش فوندى دەپ ئۆزگەرتىلىپ، %10 ئايرىلىپ دەرىجىمۇ - دەرىجە يۇقىرىغا تاپشۇرۇلدى. باج تاپشۇرۇپ بولغاندىن كېيىنكى پايدىسى بىر قەدەر كۆپ بولغان ناھىيىلىك، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق كوپېراتىپلارنىكىمۇ تەڭشەش فوندى ئايرىشىغا، ئەڭ كۆپ بولغاندا %30تىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكىگە ھەم جامائەت فوندى ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەر فوندىنىڭ نىسبىتىنى ئازايتىشقا يول قويۇلدى.

(8) مۇكاپات فوندى

1952 - يىلى ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلار باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىدىن %5 مۇكاپات فوندى ئاجراتتى. 1954 - يىلى پاراۋانلىق فوندىغا قوشۇپ ئاجرىتىلدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار %5، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپېراتىپلار %3 ئاجراتتى. شۇ يىلى 11 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى «تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كارخانىلىرىنىڭ مۇكاپات فوندى ئاجرىتىپ ئىشلىتىشى توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق چارە»نى تۈزۈپ يىل ئاخىرىدىكى پايدا قالدۇقى دېگەن تۈر بويىچە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ مۇكاپات فوندىنى ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %10ىدىن ئاشۇرۇۋەتمەي ئاجرىتىشنى، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپېراتىپلارنىڭ ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %6ىدىن ئاشۇرۇۋەتمەي ئاجرىتىشنى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ مۇكاپات فوندىنىڭ %12نى، ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ مۇكاپات فوندىنىڭ %8نى تاپشۇرۇشنى بەلگىلىدى. بۇ پۇل ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىغا يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ تۇۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنى مۇكاپاتلاش ۋاقتىدا تەڭشەپ ئىشلىتىشىگە بېرىشى ئۈچۈن تاپشۇرۇلدى. 1963 - يىلى ۋە 1967 - يىلى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار، ئايرىم - ئايرىم ھالدا، %9 ۋە %6 ئاجرىتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىش ھەققى سوممىسىنىڭ %5ىدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكنى، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپېراتىپلار %5 ئاجرىتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىش ھەققى سوممىسىنىڭ %8ىدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكنى ئۆلچەم قىلدى.

(9) كارخانا ئىشچى - خىزمەتچىلىرى فوندى

بۇ خىلدىكى فوندى، ئاساسلىقى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئۆزىنى مۇكاپاتلاش، كوللېكتىپ پاراۋانلىق ئىشلىرىنى يولغا قويۇش ۋە ئىشلەپچىقىرىشتا تېخنىكا تەدبىرلىرىنى قوللىنىشقا ئىشلىتىلدى. 1979 - يىلدىن باشلاپ ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ ھەممىسى ھېسابات قىلىدىغان ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىش ھەققى سوممىسىنىڭ %3 — %5ى بويىچە كارخانا فوندى ئاجراتتى ھەمدە 1980 - يىلدىن باشلاپ شۇ

يىللىق پايدىنىڭ ئالدىنقى يىللىق پايدىدىن ئاشقان قىسمىدىن %10 كارخانا فوندى ئاجراتتى. 1985 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى، ش ئۇ ئا ر مالىيە نازارىتى بىرلىشىپ «ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مالىيە باشقۇرۇشىغا دائىر بىرقانچە بەلگىلىمە»نى تۆۋەنگە چۈشۈرۈپ كوپىراتىپلارنىڭ باج تاپشۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىدىن ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە تەقسىم قىلىپ بېرىش ئۈچۈن ئەمگەك پايدا فوندى ئاجرىتىشىغا رۇخسەت قىلدى ھەمدە «ئەمگەك پايدا فوندى تەقسىم قىلىپ بېرىش ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى كارخانا باشقۇرۇش مېۋىلىرىدىن بەھرىمەن قىلغانلىق، ئۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى تۇزۇلمىسىنى ئىسلاھ قىلىشتىكى بىر تۈرلۈك بۆسۈش بولۇپ، كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك تۇزۇمىنىڭ ئەۋزەللىكىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىدۇ» دەپ كۆرسەتتى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى: باج تاپشۇرۇلغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىنىڭ %40ىدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىك، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان پايدىنىڭ ئاز - كۆپلۈكى بويىچە ھېسابلاش شەرتى بىلەن، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان پايدا 500 يۈەندىن تۆۋەن بولغان كوپىراتىپلار ئاجرىتىلىدىغان فوند پۇلىنى 60 يۈەندىن ئاشۇرىۋەتمەسلىكى؛ 500 يۈەندىن 3000 يۈەنگىچە بولغان كوپىراتىپلار 100 — 150 يۈەندىن ئاشۇرىۋەتمەسلىكى؛ 2000 يۈەندىن 5000 يۈەنگىچە بولغان كوپىراتىپلار 200 — 300 يۈەندىن ئاشۇرىۋەتمەسلىكى؛ 5000 يۈەندىن 10 مىڭ يۈەنگىچە بولغانلار 300 يۈەن ئاجرىتىشى لازىم؛ 10 مىڭ يۈەندىن يۇقىرى بولغان كوپىراتىپلار، ئەڭ كۆپ بولغاندا، 400 يۈەن ئاجرىتىشى لازىم، بۇ پۇللارنىڭ %60ىنى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە تەقسىم قىلىپ بېرىش، %40ىنى پاراۋانلىق ئىشلىرى ئۈچۈن ئىشلىتىش لازىم، دەپ بەلگىلىدى.

(10) پاراۋانلىق فوندى

ئاساسىي قائىدە كوپىراتىپلار پاراۋانلىق فوندىنى باج تاپشۇرۇلغاندىن كېيىنكى پايدا قالدۇقىدىن ئاجرىتىپ، ئاساسلىقى، كوپىراتىپ ئەزالىرىنىڭ كوللېكتىپ مەدەنىيىتى، پاراۋانلىق ئىشلىرى ئۈچۈن سەرپ قىلدى. 1952-يىلدىن 1954 - يىلغىچە يىلدا %5، 1955 - يىلى %3، 1962 - يىلى %2، 1965 - يىلى %1 ئاجرىتىلدى، 1966 - يىلدىن كېيىن ئاجرىتىلمىدى، بۇرۇنقى پاراۋانلىق فوندى قالدۇقى تۇراقسىز مەبلەغقە قوشۇۋېتىلدى.

5. ئىشلەپچىقىرىشقا يار - يۆلەك بولۇش

(1) ئەمەلىي نەرسىلەر ئىناۋەتلىك ئامانىتى كەسپىنى قانات يايدۇرۇش

1952 - يىل 12 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ «ئەمەلىي نەرسىلەرنى ئامانەت قويۇش كەسپىنى قانات يايدۇرۇشنىڭ پرىنسىپال چارىسى»غا ئاساسەن كوپىراتىپ ئەزالىرى بىر مەھەل ساتالماي قالغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى، ئاساسلىقى بۇغداي، پۇرچاق، پاختا، يۇڭ، ياغلىقدان قاتارلىق دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى، ئامما ئۆزى ئىختىيار قىلىش ئاساسىدا ئامانەت قويۇش كەسپىنى قانات يايدۇردى، بۇنىڭدا باھاغا سۈندۇرۇپ ئامانەت قويۇش، دىرىنى ساقلاپ ئوبدان مەنپەئەت يەتكۈزۈش، پارچە قويسىمۇ، پۇتۇن قويسىمۇ ئاساسلىق يارىتىپ بېرىش، پۇل ئالسىمۇ، ئامانەت قويۇلغان نەرسىنى ئالسىمۇ ماقۇل دېيىش، رەسمىيەتنى ئاددىيلاشتۇرۇش، ئاممىغا قولايلىق يارىتىپ بېرىشتىن ئىبارەت ئاساسلىق چارە قوللىنىلدى. 1952 - يىلنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن1953-يىلغىچە قەشقەر، يەكەن، ئاقسۇ، ئىلى، يەنجى ئۆلكەيتلىرىدىكى 18 ناھىيىلىك كوپىراتىپ مۇنداق ئامانەت كەسپىنى قانات يايدۇردى، ئامانەت قويۇلغان ئەمەلىي نەرسىلەرنىڭ باھاغا سۈندۇرۇلغان پۇلى 78 مىڭ يۈەنگە يەتتى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى بۇ نەرسىلەرنىڭ ئۆسۈمى ئۈچۈن 2200 يۈەن تۆلەپ، قىسمەن ئاممىنىڭ يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىشى قىيىن بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىپ، سېتىۋېلىش- سېتىش كەسپىنىڭ راۋاجلىنىشىغا مەدەت بەردى.

(2) يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئۈچۈن زاكالەت پۇلى تارقىتىش

1952 - يىلدىن باشلاپ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باش كوپېراتسىيىسى «ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىشنى بىرلەشتۈرۈش توختىمى»غا ئاساسەن مىچۇەن، پىچان، تۇرپان قاتارلىق جايلاردا زاكالەت پۇلى تارقىتىپ بۇغداي، گۈرۈچ، پاختا، سۇ يېغى، قۇرۇق ئۇزۇم، گۈلە قاتارلىق يېزا ئىگىلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە يەرلىك، ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى سېتىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە دېھقانلارنى يېگىچە دېھقانچىلىق ماشىنا - سايمانلىرى، تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى ۋە كۈندىلىك بۇيۇملار بىلەن تەمىنلىدى. سېرىقتال ۋاقىتلىرىدا دېھقانلارغا ئاشلىق، ئۇرۇقلۇق، قوي - كالا قاتارلىقلارنى ھەل قىلىپ بەردى. يەككە دېھقانلار ۋە ھەمكارلىق گۇرۇپپىلىرىنى ئوبيېكت قىلىپ، شۇ يىلى 30 مىڭ يۈەن زاكالەت پۇلى تارقاتتى. 1954 - يىلى نېسىي مال سېتىش ئۇسۇلىنى تۈزىتىپ، «ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىشنى بىرلەشتۈرۈش توختىمى» تۈزۈشنى توختىتىپ، «زاكاز توختىمى» تۈزۈپ ۋە ئۇنىڭ دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، 15 ناھىيىلىك كوپېراتىپ، 28 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ، 120 يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپى، 292 ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى ۋە 700 نەچچە ئائىلىلىك يەككە دېھقان بىلەن زاكاز توختىمى تۈزۈپ 240 مىڭ يۈەن زاكالەت پۇلى تارقاتتى، سېتىۋېلىنغان ئاشلىق، پاختا، ياغ، قۇرۇق مېۋە قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 320 مىڭ يۈەنگە يەتتى. 1955 - يىلى دۆلەت سودىسى بىلەن كوپېراتىپ سودىسىدا تاۋارنى ئايرىپ ئىلىپ سېتىش تىجارىتىنىڭ يولغا قويۇلۇشىغا ئەگىشىپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىدا پاختا ۋە مېۋە - چېۋە زاكاز قىلىش خىزمىتىنى كۈچەيتتى، تۇرپان، پىچان، كۇچا، مارالبېشى، مەكىت، يەكەن، قارىقاش قاتارلىق پاختا ئىشلەپچىقىرىدىغان 11 نۇقتىلىق ناھىيىدە 1 مىليون 290 مىڭ يۈەن زاكالەت پۇلى تارقىتىلدى، ئۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئىش يىلمۇ - يىل ئومۇملاشتۇرۇلدى، 1957 - يىلى 5 مىليون يۈەن زاكالەت پۇلى تارقىتىلىپ، پاختا ۋە يەل - يېمىش ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىياتىغا مەدەت بېرىلدى.

1962 - يىلدىن كېيىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بانكا بىلەن بىرلىشىپ پاختا، كەندىر، قۇرۇق ئۇزۇم، قۇرۇق مېۋە، قوغۇن - تاۋۇز قاتارلىق ئاساسلىق يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى چىقىدىغان رايونلاردا گۈڭشې، ئەترەت (مەيدان) نى ئاساس قىلىپ زاكاز توختىمى تۈزۈپ، ھەر يىلى 11 — 12 مىليون زاكالەت پۇلى تارقاتتى. 1952 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە 210 مىليون زاكالەت پۇلى تارقىتىلىپ يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى نورمال سېتىۋېلىش خىزمىتىگە كاپالەتلىك قىلىندى.

(3) ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بېرىش مەبلىغى

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلغاندىن كېيىن ئىزچىل تۇردە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىشىغا مەدەت بېرىشكە ئەھمىيەت بېرىپ مەبلەغ يارىدەم قىلىپ كەلدى. 1954 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە جەنۇبىي شىنجاڭ قۇرۇق مېۋىلىرىنىڭ سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن گۈلىنى گۈڭگۈرت بىلەن ئىسلاش تۈزۈمىنى يولغا قويدى. بۇنىڭغا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى 50 مىڭ يۈەن چىقىم قىلدى. دېھقان-چارۋىچىلار ئارىسىدا يېگىچە يېزا ئىگىلىك ماشىنا - سايمانلىرى ئىشلىتىشنى ئومۇملاشتۇرۇش ئۈچۈن 250 مىڭ يۈەن چىقىم قىلدى.

1962 - يىلدىن 1968 - يىلغىچە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش ۋە ئالاھىدە، يەرلىك مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن 830 مىڭ يۈەن چىقىم قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە باغراش، شايار، مارالبېشى قاتارلىق ناھىيىلەردە لوپ كەندىرى ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن 230 مىڭ يۈەن، باغراش كۆلى قومۇچ بايلىقىنى ئېچىش ئۈچۈن 80 مىڭ يۈەن چىقىم قىلىندى.

1972 - يىلدىن 1978 - يىلغىچە ھەسەلچىلىك، مېۋە - چېۋە پىششىقلاپ ئىشلەش، قومۇچ بايلىقى ئېچىش، پاخال تاغىرى توقۇش، سايمان سېپى ئىشلەش ۋە ئىچكى جايلاردىن تۇرلۇك مېۋە كۆچىتى، ئۈزۈم كۆچىتى، كاۋاۋۇچىن قاتارلىقلارنى كىرگۈزۈش ئۈچۈن جەمئىي 1 مىليون 820 مىڭ يۈەن چىقىم قىلىندى. بۇنىڭ ئىچىدىكى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئاجرىتىپ بەرگەن 280 مىڭ يۈەن پۇل كونا - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى پىششىقلاش ئۈسكۈنىلىرى ۋە خەلق تۇرمۇشىغا كېرەكلىك كولالچىلىق بۇيۇملىرى ئىشلەپچىقىرىشىغا ئىشلىتىلدى. 1976 - يىلدىن باشلاپ ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سېستېما بويىچە ئېلىپ - سېتىلىدىغان يەرلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش ۋە پىششىقلاپ پايدىلىنىشنى كۈچەيتىپ، ھەر يىلى 300 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق سەرمايە سالدى. 7 يىلدا جەمئىي 2 مىليون 800 مىڭ يۈەن چىقىم قىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە 1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپلا 590 مىڭ يۈەن ئاجرىتىپ تۇرپان، باغراش، خېجىڭ، جىمسار قاتارلىق 11 ناھىيىنىڭ ئۈزۈم، نەشپۈت، ئالما، ھەسەل، سامساق، قوغۇن - تاۋۇز، زىرە، قارا گازىر قاتارلىقلارنى ئىشلەپچىقىرىش ئىشلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا سەرپ قىلدى.

1951 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، يەرلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىشى ئۈچۈن 6 مىليون 500 مىڭ يۈەن مەبلەغ سەرپ قىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە: 2 مىليون يۈەننى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار چىقىم قىلدى. ئىشلەپچىقىرىشقا مەدەت بېرىش ئارقىلىق يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنىڭ تۇرى ۋە مىقدارى بىرقەدەر زور دەرىجىدە راۋاجلاندى. مېۋىلەردىن چوڭ چىلان، ئالما، نەشپۈت قاتارلىقلارنىڭ بىرمۇنچە يېڭى سورتلىرى بارلىققا كەلدى.

6. سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان ئەھۋالى

تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سېتىۋالغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىدىن پاختا (ئۈزۈن تالالىق پاختىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ)، كېرەكسىز، كونا بۇيۇملار ئىچىدىكى رەڭلىك مېتال، ھەرخىل سۆڭەك، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى ئىچىدىكى خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، دېھقانچىلىق دورا ماشىنىلىرى، كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ئىچىدىكى چاقچۇق بۇيۇملار، چويۇن قازان ۋە شەھەر، يېزا خەلق تۇرمۇشىدا ئىشلىتىلىدىغان ئاش تۇزى، گۆش، تور پاختا قاتارلىقلاردا سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن سېتىش باھاسى ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ كېتىش، شەھەر بىلەن يېزىلاردىكى باھا ئوخشاش بولۇش، شۇنىڭدەك توشۇش ھەققى ئۈچۈن قوشۇمچە يارىدەم بېرىش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان كۆرۈلگەچكە، دۆلەت مالىيىسىدىن قىسمەن قوشۇمچە يارىدەم بېرىلگەندىن باشقا، زىياننىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ نورمال تىجارەت پايدىسى ئىچىدىن كۆتۈرۈۋېتىلدى. شۇڭا ئازىيىپ كەتكەن پايدىنى توغرا ھېسابلاشقا مۇمكىن بولمىدى. 1957 - يىلى ئاپتونوم رايون سىرتىغا يۆتكەپ بېرىلگەن پاختا (ئۈزۈن تالالىق پاختىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) باھاسى جەھەتتە پەرق ۋە ترانسپورت خىراجىتى ئۈچۈن 4 مىليون 700 مىڭ يۈەن زىيان كۆرۈلدى. 1962 - يىلدىن 1970 - يىلغىچە پاختا، خىمىيىۋى ئوغۇت قاتارلىقلارنى يۆتكەپ بېرىش باھا پەرقى ۋە توشۇش خىراجىتى ئۈچۈن 132 مىليون يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 14 مىليون 710 مىڭ يۈەن قوشۇمچە يارىدەم بېرىلدى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، بۇ تۇردىكى قوشۇمچە يارىدەم پۈلى ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ ۋە ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردا گەۋدىلەندى. 9 يىل ئىچىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ پايدىسى قوشۇمچە يارىدەم پۈلى بىلەن ئورۇنلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن 17 مىليون 860 مىڭ يۈەن قېپقالدى، بۇنىڭ ئىچىدە

ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ئالغان پايدىسى 38 مىليون 120 مىڭ يۈەن، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپېراتىپلارنىڭ تارتقان زىيىنى 20 مىليون 260 مىڭ يۈەن. 1975 — 1976 - يىللىرى تارتقان زىيان 41 مىليون 580 مىڭ يۈەن، 1977 - يىلى دۆلەت پاختىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىنى تەڭشىگەندىن كېيىن زىيان ئازايدى، پاختىدا شۇ يىلى 1 مىليون 500 مىڭ يۈەن زىيان كۆرۈلدى، 1981 - يىلى 1 مىليون 590 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىندى. خىمىيىۋى ئوغۇت جەھەتتە دۆلەت زاۋۇتتىن چىقىش باھاسى ۋە ئىمپورت باھاسى پەرقىنى ئۈستىگە ئالغاندىن باشقا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، دۆلەتنىڭ بىرلىككە كەلگەن سېتىش باھاسى بويىچە، جەنۇبىي شىنجاڭ (ئاقسۇدىن يېراق جايلار) غا يۆتكەلگەن خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ كىراسى ئۈچۈن ھەرىيلى ساپ 2 مىليون يۈەن زىيان تارتتى. 1977 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پاختا، خىمىيىۋى ئوغۇت ۋە چاي قاتارلىقلارنىڭ سىياسەت خاراكتېرلىق زىيىنى ئۈچۈن 100 مىليون يۈەن، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 11 مىليون 130 مىڭ يۈەن زىيان تارتتى.

1957 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەتنىڭ 280 مىليون يۈەنلىك سىياسەت خاراكتېرلىق زىيىنىنى ئۈستىگە ئالدى.

§ 2 . بوغالتىرلىق

1. بوغالتىرلىق تۈزۈمى

50 - يىللارنىڭ كوپېراتىپ قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللىرىدە بوغالتىرلار ئومۇمىيۈزلۈك كەمچىل بولۇپ، كوپېراتىپلارنىڭ مۇتلەق كۆپ ساندىكىسىدە ھېساب خاتىرلەيدىغان ئادەم يوق ئىدى، بوغالتىرلىق تۈزۈمى ئورنىتىلمىغان بولۇپ، ھېسابات خىزمىتى تەسىرگە ئۇچرىغانىدى. 1951 - يىلى ئۆلكىلىك ھەمكارلىق ئىدارىسىدا مالىيە - بوغالتىرلىق ئاپپاراتى قۇرۇلدى، كادىرلار كۇرسى ئېچىلىپ بوغالتىرلار تەربىيىلەندى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېڭى بوغالتىرلىق تۈزۈمىنى ئورنىتىش ۋە ئىقتىسادىي ھېساباتنى يولغا قويۇش ئۈچۈن تەييارلىق قىلدى. 1952 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تارقاتقان «ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپلىرىنىڭ بوغالتىرلىق تۈزۈمى»گە ئاساسەن «شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتىپنىڭ ۋاقىتلىق بوغالتىرلىق تۈزۈمى» تۈزۈپ، «ھوقۇق، مەسئۇلىيەتنى باغلاش تۈزۈمى»نى ئاساس قىلىپ، قوش نۇسخىلىق ھېساب دەپتىرى ئارقىلىق كىرىدىت ۋە دېبىت ھېسابىنى خاتىرلەش قائىدىسى بويىچە ھېساب خاتىرلەپ، بوغالتىرلىق ھېسابىنى مال - مۇلۇك ھېسابى، قەرز ھېسابى، پايدا ھېسابى ۋە زىيان ھېسابى دېگەندىن ئىبارەت 4 ھېسابقا ئايرىدى، بالانس مۇناسىۋىتى فورمۇلىسى «ساپ قىممەت + قەرز = مال مۇلۇك» تىن ئىبارەت بولدى، تاۋار باشقۇرۇشقا قارىتا «داۋاملىق قالدۇق تەكشۈرۈش» ئۇسۇلى قوللىنىلدى، تۇرلۇك مۇلۇكنىڭ قىممىتىنى ھېسابلاش ئۆلچىمى بەلگىلىنىپ ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردىن 1953 - يىلدىن باشلاپ بۇ ئۆلچەمنى يولغا قويۇش تەلەپ قىلىندى. بۇ چاغقا كەلگەندە ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپېراتىپلاردا 135 بوغالتىر خادىم بارلىققا كېلىپ، يېڭىچە ھېساب دەپتىرى ئارقىلىق ھېساب خاتىرىلىدى ۋە مەلۇمات جەدۋەللىرىنى تۈزدى.

1953 - يىلى مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپ «ناھىيە دەرىجىلىك شەھەرلەردىكى ئىستېمال كوپېراتىپلىرىنىڭ بوغالتىرلىق تۈزۈمى»، «يېزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ بوغالتىرلىق تۈزۈمى»گە تۈزىتىش كىرگۈزۈپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بوغالتىرلىق خىزمىتىنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى:

ئىقتىسادىي ھېسابات تۈزۈمىنى توغرا ئىزچىللاشتۇرۇش، پىلانلىق ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى ئەكس ئەتتۈرۈش ۋە نازارەت قىلىش، مال - مۈلۈكنىڭ كۆپىيىش ۋە ئازىيىش ئەھۋالىنى ۋاقتىدا، توغرا خاتىرىلەش، تەمىنات-سودا كوپېراتىپى مال - مۈلكىنىڭ بىخەتەرلىكىنى قاتتىق قوغداشتىن ئىبارەت، دەپ بەلگىلىدى ھەمدە قىسمەن ھېساب تۈرلىرىنى تەڭشىدى. 1954 - يىلى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن بوغالتىرلىق مەلۇمات جەدۋىلى تۈزگەنلەر 19غا يەتتى، بۇ، مەلۇمات تۈزۈشكە تېگىشلىك ئورۇنلارنىڭ %22 نى ئىگىلىدى. 1956 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇنجى قېتىملىق مالىيە - بوغالتىرلىق خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تارقاتقان «ھەر دەرىجىلىك تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ بىرلىككە كەلگەن بوغالتىرلىق تۈزۈمى» نى ئىزچىللاشتۇردى ھەمدە بىر تۇتاش ھالدا كىرىدىت، دېبىت ئۇسۇلى بويىچە ھېساب خاتىرىلەشنى يولغا قويدى. بىر يىل ئەملىي قوللانغاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئىچىدىكى مۇرەككەپ مەلۇمات جەدۋىلى كۆرسەتكۈچلىرى ۋە تۈرلىرىنى ئاددىيلاشتۇردى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مالىيە - بوغالتىرلىق خادىمى 1160قا يەتتى، ھەربىر ناھىيىلىك كوپېراتىپتىكى بوغالتىرى 2 - 3كە يەتتى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپتا 1گە يەتتى. ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئورۇنلاردا يېڭى بوغالتىرلىق تۈزۈمى ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلدى، %70 ئورۇن بوغالتىرلىق مەلۇمات جەدۋىلى تۈزەلەيدىغان بولدى. كۆپ سانىدىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مۇستەقىل ھېساباتنى يولغا قويدى. قىسمەن چەت، يىراق جايلار ۋە يېڭىدىن قۇرۇلغان ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار يەنىلا ھېسابنى ناھىيىلىك كوپېراتىپقا مەلۇم قىلدى.

1958 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن قوشۇبتىلگەندىن كېيىن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىغا خاس بوغالتىرلىق تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا جامائەت فوندى، پاراۋانلىق فوندى، مۇكاپات فوندى، تەڭشەش فوندى، يۆتكەپ كېلىنگەن مەبلەغ، يۆتكەپ بېرىلگەن مەبلەغ، ئالدىن تاپشۇرۇلغان تاپاۋەت بېجى قاتارلىق 7 بوغالتىرلىق ھېسابى تۈرى كۆپەيتىلدى. چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش مەزگىلىدە، قىسمەن ئورۇنلاردا «تالوننى ھېساب ئورنىغا دەسستىش» ۋە ئۇزاققىچە ھېساب خاتىرىلىمەسلىك، بوغالتىرلارنىڭ كەسپىنى ئۆزگەرتىۋېتىش ئەھۋالى كېلىپ چىقىپ ھېساب قالايمىقانلىشىپ كەتتى.

1962 - يىل تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى «ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار مالىيە بوغالتىرلىق تۈزۈمى توغرىسىدىكى ۋاقتىلىق بەلگىلىمە»، «ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ بوغالتىرلىق ھېساباتىغا دائىر بىرقانچە بەلگىلىمە»، «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بوغالتىرلىق تۈزۈمى» نى تۈزدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بۇ بىر تۈزۈمنى ئىزچىللاشتۇرغاندا ئاپتونوم رايون، ناھىيە (شەھەر)، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى ھېساباتىدىن ئىبارەت 3 دەرىجىلىك ھېساباتنى يولغا قويۇش، پايدا- زىيانغا ئۆزى ئىگە بولۇشنى قارار قىلدى ھەمدە «ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يەككە تۇردىكى ھېساباتى ۋە چوڭ تۇردىكى تاۋارلار ھېساباتى چارىسى» نى تۈزۈپ كېۋەز (جۇملىدىن ساپ پاختا، تور پاختا، قىسقا پاختا تۆۋىتى)، كەندىر، خىمىيىۋى ئوغۇت، يېزا دېھقانچىلىق دورىلىرى، دېھقانچىلىق دورا ماشىنا - سايمانلىرى قاتارلىق 5 خىل مەھسۇلات ھېساب تۈزۈمىنى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە تىجارەت باشقارمىسى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت باشقارمىسى مەسئۇل بولۇپ يولغا قويۇشنى قارار قىلدى.

1965 - يىلى «باج تاپشۇرۇشنى پايدا تاپشۇرۇشقا ئۆزگەرتىش» نى يولغا قويۇشنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى «ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى

بوغالتىرلىق تۈزۈمنى ئىسلاھ قىلىش توغرىسىدىكى پىكىر» ۋە «ئاساسىي قاتلام تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرى بوغالتىرلىق تۈزۈمى (سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش لايىھەسى)» نى تارقاتتى ۋە قوبۇل قىلغان ۋە تۆلىگەن پۇلنى ھېسابقا ئولتۇرغۇزۇش چارىسىنى قوللاندى. ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات ـ سودا كارخانىلىرىدا مۇستەقىل ھېسابات، پايدا ـ زىيانغا ئۆزى ئىگە بولۇش يولغا قويۇلدى، ھېسابلارنى بىر تەرەپ قىلىش جەھەتتىمۇ «ھوقۇق بىلەن مەسئۇلىيەتنى باغلاش تۈزۈمى»ى «تاپشۇرۇۋېلىش بىلەن تۆلەشنى ئىشقا ئاشۇرۇش» تۈزۈمىگە ئۆزگەرتىلدى. ئەسلىدىكى تۈزۈمدە بەلگىلەنگەن 11 تۈرلۈك بوغالتىرلىق مەلۇمات جەدۋىلى، 795 كۆرسەتكۈچ ئىخچاملىنىپ 8 مەلۇمات جەدۋىلى، 340 كۆرسەتكۈچكە ئازايتىلدى، بوغالتىرلىق ھېسابىنىڭ تۈرىمۇ ئەسلىدىكى ئىقتىسادىي مەزمۇنغا قاراپ ئايرىلغان 14 تۈر، 130 ھېساب تۈرى، 93 تارماق تۈر، 10 تەپسىلىي تۈر ئۆزگەرتىلىپ مەبلەغدىن پايدىلىنىش ئەھۋالى ۋە مەبلەغ مەنبەسىگە قاراپ 6 تۈر، 72 ھېساب تۈرى، 28 تارماق تۈرگە قىسقارتىلدى، تەپسىلىي ھېساب تۈرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات سودا ـ كوپىراتىپلىرىدىن 1967 ـ يىل 1 ـ ئايدىن باشلاپ ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا «كىرىم ـ چىقىمنى ھېسابقا خاتىرىلەش ئۇسۇلى»نى يولغا قويۇشنى، ناھىيىلەرنىڭ 1دىن 2گىچە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپنى تاللاپ بىرلا ۋاقىتتا «ئېشىش ـ كېمىيىش ئەھۋالىنى ھېسابقا ئولتۇرغۇزۇش ئۇسۇلى»نى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇشنى تەلەپ قىلدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە كرېدىت ـ دېبىت ئۇسۇلى بويىچە ھېساب خاتىرىلەش تەنقىد قىلىندى ھەم ئۇ ئۇسۇل ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، شۇنىڭ بىلەن مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈمى بوشاپ كەتتى، قائىدە ـ تۈزۈملەر بۇزۇپ تاشلىنىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا يېڭى تۈزۈملەر ئورنىتىلمىدى، بوغالتىرلىق ئاساس خىزمەتلىرى ئېغىر دەرىجىدە ئاجىزلاپ كەتتى، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپ مال ـ مۇلكى ناھايىتى ئېغىر زىيانلارغا ئۇچرىدى.

1976 ـ يىلىدىن باشلاپ قايتىدىن مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپىراتىپى تارقاتقان «تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرى بوغالتىرلىق تۈزۈمى» ئىجرا قىلىندى. بۇ تۈزۈم دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بوغالتىرلىق تۈزۈمى ئاساسىدا تۈزۈلگەن بولۇپ، ئۇنىڭدا ئېشىش ـ كېمىيىش ئەھۋالىنى ھېسابقا خاتىرىلەش ۋە كىرىم ـ چىقىم ئەھۋالىنى ھېسابقا خاتىرىلەش ئۇسۇلى قوللىنىلغان بولۇپ، مەلۇمات جەدۋىلى مۇنداق 8 خىل بولدى: 1) مالىيە ئاساسلىق كۆرسەتكۈچلىرىنىڭ تېلېگرامما ئارقىلىق يوللىنىدىغان دوكلاتى؛ 2) مەبلەغ جەدۋىلى؛ 3) تىجارەت ئەھۋالى جەدۋىلى؛ 4) سانائەت كارخانىلىرىنىڭ تىجارەت ئەھۋالى جەدۋىلى؛ 5) يېزائىگىلىك ـ قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى كارخانىلىرىنىڭ تىجارەت ئەھۋالى جەدۋىلى؛ 6) ساقلاش ـ توشۇش كارخانىلىرىنىڭ تىجارەت ئەھۋالى جەدۋىلى؛ 7) شىركەتلەرنىڭ ئاساسلىق كۆرسەتكۈچلىرىنى تۈرلەر بويىچە ئومۇملاشتۇرۇش جەدۋىلى؛ 8) كوپىراتسىيە دۇكان، گۇرۇپپىلىرىنىڭ ئاساسلىق مالىيە كۆرسەتكۈچى جەدۋىلى، 1978 ـ يىلدىن باشلاپ مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپىراتىپى «بوغالتىرلىق خىزمىتىنىڭ ‹24 مادىلىق نىزامى›»نى تارقاتتى، تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرى بۇنىڭغا ئاساسەن بوغالتىرلىق خىزمىتىنى تەرتىپكە سېلىپ، بوغالتىرلىق ئاساس خىزمىتىنى كۈچەيتتى. پارتىيە 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرى پەيدىنپەي كوپىراتسىيە سودىسى خاراكتېرىنى ئەسلىگە كەلتۈردى، ھەر دەرىجىلىك كوپىراتىپلار مۇستەقىل ھېساباتنى يولغا قويۇپ پايدا ـ زىيانغا ئۆزى ئىگە بولدى.

1985 ـ يىل 11 ـ ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپىراتىپى يېڭى «تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرى بوغالتىرلىق تۈزۈمى»نى ئېلان قىلىپ كرېدىت ـ دېبىت بويىچە ھېساب خاتىرىلەش ئۇسۇلىنى قوللىنىشنى ئەسلىگە كەلتۈردى.

2. پارچە سېتىلىدىغان تاۋار ھېساباتى

يېزا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى 50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا پارچە سېتىلىدىغان تاۋارلار ھېساباتى ۋە ئۇنى باشقۇرۇشتا «مەڭگۈ داۋاملاشتۇرۇپ قالدۇق تەكشۈرۈش تۈزۈمى» نى يولغا قويدى، پېركازچىكلار تاۋار نامى، سانى، پۇلىنى بىر - بىرلەپ خاتىرىلەپ ماڭدى، بوغالتىرلار تاۋارنىڭ نامى، سانى ۋە پۇلى بويىچە تەپسىلىي ھېساب دەپتىرى ئېچىپ ھېسابات قىلدى. بۇنىڭغا ئىش، ئادەم ۋە ۋاقىت كۆپ كېتىدىغان بولغاچقا، ھېساب ېپسىلىپ قېلىش، ئەملىي ئەھۋال بىلەن ھېساب ئۇيغۇن كەلمەسلىك ئەھۋالى كۆرۈلۈپ، كەسىپ تەرەققىياتى ۋە بوغالتىرلىق ھېساباتىنىڭ سۈپىتىگە تەسىر يەتتى.

1954 - يىلى ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تۈزگەن «بۇيرۇپ بېرىلگەن مال باھاسىنى ھېسابلاشتىكى ئەملىي بۇيۇم مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى (لايىھە)» نى تارقاتتى (بۇ تۈۋەندە قىسقارتىپ «بۇيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» دەپ ئاتىلىدۇ). بۇ تۈزۈم ئۇرۇمچى شەھىرى ۋە پىچان ناھىيىسىدە نۇقتىدا سىناق قىلىندى، شۇنىڭ بىلەن بىللە ھەربىر ۋىلايەتتىن 1 — 2 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپنى تاللاپ «بۇيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» نى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش تەلەپ قىلىندى. «بۇيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» چارىسى مۇنداق بولدى: تاۋار سېتىۋېلىنغاندىن كېيىن، ئەملىي بۇيۇم، پارچە سېتىش باھاسى بويىچە، ئەملىي بۇيۇمغا مەسئۇل بولىدىغان ئادەمگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلىدۇ، مالىيە تارماقلىرى تاۋارنىڭ پارچە سېتىش ئومۇمىي سوممىسى بويىچە، ئەملىي بۇيۇمغا مەسئۇل ئادەمنىڭ ساتىدىغان تاۋار مۇلكىنى كونترول قىلىپ، ئاي ئاخىرىدا قالدۇق تەكشۈرىدۇ، كەم چىققان ئەملىي بۇيۇمنى، ئۇنىڭغا مەسئۇل بولغۇچى كىشى تۆلەيدۇ. شۇ يىلى 25 ئاساسىي قاتلام دۇكان - ماگىزىنلىرىدا بۇ تۈزۈم سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلۇش نەتىجىسىدە تاۋارنىڭ سېتىلىش سوممىسى، ئونتۇرا ھېساب بىلەن 10% — 15% ئاشتى. بۇ ھال بۇ تۈزۈمنىڭ شىنجاڭنىڭ ئاز سانلىق مىللەتلەر ئولتۇراقلاشقان جايلاردىكى سودا تور - نۇقتىلىرى تارقاق، ئادەم ئاز بولۇش، بولۇپمۇ بىر دۇكاندا بىر ئادەم بولۇشتەك ئالاھىدىلىككە ناھايىتى باب كەلدى. «بۇيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» نى يولغا قويۇش ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ بوغالتىرلىق ھېسابلىرىنى ئادەتىلاشتۇرۇش، بوغالتىرلار ۋە پېركازچىكلارنىڭ ئەمگەك سىجىللىقىنى يېنىكلىتىش، تاۋارنىڭ سېتىلىش مىقدارىنى ئاشۇرۇش، خىراجەتنى تۆۋەنلىتىش، سەرپىيات، دۇكان تەكشۈرۈش ۋاقتىنى ئازايتىش، پېركازچىكلارنىڭ مەسئۇلىيەتچانلىقىنى ئاشۇرۇشقا قارىتا بىرقەدەر ئوبدان رول ئوينىدى. 1955 - يىلى مالنى پارچە ساتىدىغان دۇكانلارنىڭ 50% دە «بۇيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» يولغا قويۇلدى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مالىيە خىزمىتى يىغىندا بۇ تۈزۈمنى ئاساسىي قاتلامدىكى مالنى پارچە ساتىدىغان ئورۇنلارنىڭ ھەممىسىدە ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇش ئونتۇرىغا قويۇلدى ھەمدە بۇ تۈزۈم يولغا قويۇلغان ئورۇنلاردا مۇستەھكەملەش، ئۆستۈرۈش خىزمىتى تۈتۈلدى. «بۇيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، بۇغالتىرلارنىڭ ھېساب بىلەن كارى بولمىدى، ئاي ئاخىرىدا دۇكانلاردىكى قالدۇق ۋاقتىدا تەكشۈرۈلمىدى، ھېساب بىلەن ئەملىي نەرسە توغرا چىقمىدى، ئەھۋالنى ۋاقتىدا تەكشۈرۈپ ئېنىقلىغىلى بولمىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يېتەكچىلەر كۇرسى ئېچىپ، دەرسلىك تۈزۈپ گېزىت - ژۇرناللاردا تەشۋىق قىلغان ۋە نۇقتىدا تۇرۇپ يېتەكچىلىك قىلغاندىن كېيىن خاتالىق نىسبىتى ئۆزلۈكسىز ئازايدى، بۇ تۈزۈمنى يولغا قويغان ئورۇنلار 82% كە يەتتى.

1958 - يىلى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا كوپېراتسىيە بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەندىن كېيىن ئاساسىي قاتلام ماگىزىنلاردا داۋاملىق تۇرۇدە «بۇيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» يولغا قويۇلدى. «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش»

مەزگىلىدە چوڭ بۇزۇش، چوڭ تىكلەش يولغا قويۇلغاچقا، مالىيە تۈزۈمىنى قاتتىق ئىجرا قىلغىلى بولمىدى. نۇرغۇن مالىيە - بوغالتىرلىق خادىملىرى يۆتكىلىپ كەتتى، تاۋار قالدۇقى ئۇزاققىچە تەكشۈرۈلمىدى، «بۈيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» ئاجىزلاپ كەتتى، مەسئۇلىيەت ئېنىق ئايرىلمىدى، تاۋارلار بىرقەدەر كۆپ دەرىجىدە زىيانغا ئۇچرىدى. 1963 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «بۈيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» نىڭ تۈزىتىلگەن نۇسخىسىنى قايتىدىن بېسىپ تارقىتىپ ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ مالىنى پارچە ساتىدىغان ماگىزىنلارنى تەرتىپكە سېلىشى، مۇستەھكەملىشى ۋە ئۆستۈرۈشىنى تەكىتلىدى. 1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن «بۈيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» يەنە بىر قېتىم زەربىگە ئۇچراپ، تاۋار باشقۇرۇشنىڭ ھەربىر ھالقىسىدىكى رەسمىيەت تۈزۈمى بوشاپ كېتىپ، تاۋارنى ئامبارغا كىرگۈزۈشتە تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالماسلىق، ئامبارىدىن چىقىرىدىغان چاغدا تىزىملىماسلىق، باھا باشقۇرۇش قاتتىق بولماسلىق، ئۆسكەن پايدىنى ھېسابقا ئولتۇرغۇزماسلىق، دۇكان قالدۇقى تەكشۈرۈشنى نازارەت قىلماسلىقتەك ئەھۋاللار كېلىپ چىققاچقا، ئۇنىڭ ئۈستىگە خادىملار تولا يۆتكىۋېتىلىش، زور تۈركۈمدىكى يېڭى پىركازچىكلارنى تېخنىكا - كەسىپ جەھەتتىن تەربىيىلىمەسلىك، خىيانەتچىلىك، ئوغرىلىق ۋە مال ھەم - پۇل كەم چىقىش ۋەقەلىرى دائىم كۆرۈلۈش، مەسئۇلىيەتنى ئېنىق ئايرىغىلى بولماسلىقتەك ئەھۋاللار كۆرۈلگەچكە، مال - مۇلۇك ئېغىر دەرىجىدە زىيانغا ئۇچرىدى، 1979 - يىلى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ھەر تۈرلۈك قائىدە - تۈزۈملەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش ئاساسىدا، «بۈيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» نى تەكشۈرۈپ تەرتىپكە سېلىشنى كارخانا باشقۇرۇشتىكى بىر تۈرلۈك مۇھىم ۋەزىپە قىلىپ، مالنى پارچە ساتىدىغان ماگىزىنلاردا ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇش بىلەن نورمىلىق باشقۇرۇشتىكى ئاددىي ھېسابات بىرلەشتۈرۈپ، ۋەزىپىنى بېكىتىش، ئىلىپ ساتىدىغان مەھسۇلات تۈرلىرىنى بېكىتىش، مەبلەغنى بېكىتىش، خاتالىقنى بېكىتىش، ئىقتىساد قىلىش نورمىسىنى بېكىتىش ۋە مۇكاپاتلاش، جازالاش بىلەن بىرلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت «بەشنى بېكىتىش، مۇكاپاتلاش، جازالاش» نى يولغا قويۇپ، كەسپىي خادىملارنى تېخنىكا، باشقۇرۇش بىلىمى ئۆگىنىشكە تەشكىللىدى. قورغاس ناھىيىسى لوسىگۈك ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپىنىڭ بەزى پىركازچىكلىرى خىزمەتكە قاتنىشىپ بىر يىلدىن كېيىن تېز ھەم توغرا دۇكان تەكشۈرۈش ئۇسۇلىنى ئۆگەنگەندىن كېيىن 400 نەچچە خىل تاۋارنى 20 مىنۇتتا توغرا تەكشۈرۈپ بولغان.

1982 - يىلدىن باشلاپ ئاساسىي قاتلام كارخانىلاردا ھۆددىگە بېرىپ ئىگىلىك باشقۇرۇش يولغا قويۇلغاندىن كېيىن «بۈيرۇپ بېرىش تۈزۈمى» بىر خىل ئاساسىي ھېسابات شەكلى سۈپىتىدە كىشىلەرنىڭ ئومۇميۈزلۈك ئەھمىيەت بېرىشىگە سازاۋەر بولدى ھەمدە كۇنسايىن مۇكەممەللەشتى.

3. مال - مۇلۇك ئېنىقلاش

مال - مۇلۇك ئېنىقلاش، ئامبار قالدۇقىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش، زىيانىنى بىر ياقلىق قىلىش — ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ياخشىلاش، مەبلەغنىڭ ئىشلىتىلىش ئۈنۈمىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇشتىكى بىر تۈرلۈك دائىملىق خىزمەت.

1952 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىكى خىيانەتچىلىك، ئىسراپچىلىق ۋە بىيوروكراتلىققا قارشى تۈرۈشتىن ئىبارەت 3كە قارشى تۈرۈش ھەرىكىتىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە، ئۆلكىلىك مالىيە كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئامبار قالدۇقىنى تىزىملاش ۋە ئېنىقلاش ئىلىپ بېرىلدى. ئىلايەت، ناھىيىلىك كوپېراتىپلار قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە مال - مۇلۇك مۇناسىۋىتى ئېنىق بېكىتىلمىگەنلىكتىن ئېنىقلاش خىزمىتى نۇقتىلىق ھالدا ئۆلكىلىك كوپېراتىپنىڭ ماددىي ئەشيالىرى ۋە مەبلىغىگە قارىتىپ ئىلىپ بېرىلدى، ئېنىقلاش ئارقىلىق

تۇراقلىق مۇلۈك باشقۇرۇش، مال كىرگۈزۈپ سېتىش، يىل ئاخىرىدا مۇلۈك ئېنىقلاش ۋە دۇكان تەكشۈرۈش قاتارلىقلارغا دائىر تۇزۇم ۋە چارىلار تۇزۇپ چىقىلدى. ھۆكۈمەت پېيى ئۇچۇن دۆلەت بۇيرۇپ بەرگەن ۋە جايلار بۇيرۇپ بەرگەن 290 مىڭ يۈەن مەبلەغ تۇرلەر بويىچە ھېسابقا كىرگۈزۈلدى، 12 مىڭ يۈەنلىك بېسىلىپ قالغان مەھسۇلات، 37 مىڭ يۈەنلىك تەسادىپىي زىيان ئېنىقلاپ چىقىلدى، 7 خىيانەتچى، ئوغرىغا جازا بېرىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرۇپ، ئىقتىسادچىللىقنى يولغا قويۇش ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇش ۋە كوپىراتىپلارنى تىرىشچانلىق، ئىقتىسادچىللىق بىلەن باشقۇرۇش ئۇچۇن بىر قەدەر ئوبدان ئاساس سېلىندى.

1962 - يىل 5 - ئايدا دۆلەت سودىسى بىلەن كوپىراتىپلار ئايرىۋېتىلگەندىن كېيىن، 1958 - يىلدىن 1960 - يىلغىچە داۋام قىلغان «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» مەزگىلىدە كۆرۈلگەن تاۋار زىيانلىرى ۋە ساختا ئامبار قالدۇقىغا قارىتا «3 نى ئېنىقلاش» (تاۋار ئېنىقلاش، مەبلەغ ئېنىقلاش، ھېسابات ئېنىقلاش) ئېلىپ بېرىلدى. ئېنىقلاش ئارقىلىق 51 مىليون 720 مىڭ يۈەنلىك تاۋاردا مەسىلە بارلىقى ئېنىقلاندى، بۇ ئامباردىكى زاپاس تاۋارنىڭ 2.2% 27نى ئىگىلىدى. بۇ تاۋارلار ئىچىدىكى 21 مىليون 730 مىڭ يۈەنلىك تاۋار زاۋۇتتىن چىقىش ۋاقتىدىلا بىراك تاۋار، 10 مىليون 730 مىڭ يۈەنلىك تاۋار سۈپىتى ناچار، باھاسى يۇقىرى تاۋار، 2 مىليون 90 مىڭ يۈەنلىك تاۋار ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن تاۋار بولۇپ چىقتى، چۈشۈرۈش، قاچىلاش، ساقلاش ياخشى بولماسلىقتىن بولغان 3 مىليون 430 مىڭ يۈەنلىك زىيان، چەت جايلاردا بېسىلىپ قالغان 570 مىڭ يۈەنلىك تاۋار ئېنىقلاندى. «3نى ئېنىقلاش» ئارقىلىق مالنىڭ باھاسىنى چۈشۈرۈش، كېرەكسىز قاتارغا چىقىرىشتىن كۆرۈلگەن زىيان 34 مىليون 670 مىڭ يۈەنگە يەتتى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ۋە دۆلەت مالىيىسى تەكشۈرۈپ كۆرۈپ بۇ زىيانلارنىڭ 25 مىليون 240 مىڭ يۈەنىنى ھېسابتىن كۆتىرىۋەتتى، قالغىنى يېلمۇ - يىل تىجارەت كىرىمىدىن كۆتىرىۋېتىلدى. 1963 - يىلى 3 مىليون 950 مىڭ يۈەن، 1964 - يىلى 11 مىليون 730 مىڭ يۈەن كۆتىرىۋېتىلدى. «3نى ئېنىقلاش» تا ئېنىقلانغان مەسىلە بار تاۋارلار ۋە ساختا ئامبار قالدۇقى زىيىنى چىقىرىۋېتىلگەندىن كېيىن، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردا بېسىلىپ قالغان بازىرى كاسات سانائەت بۇيۇملىرى ۋە ئوتتۇرا، ئۇششاق دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق سايمانلىرى تېپىدىكى تاۋارلارنىڭ باھاسىنى چۈشۈرۈشتىن كۆرۈلگەن 45 مىليون يۈەنلىك زىياننۇ يېلمۇ - يىل تىجارەت كىرىمىدىن تولۇقلاپ ھەل قىلىندى. ئۇنىڭدىن باشقا 1962 - يىلى ئىلى، تارباغاتايدا چېگرا ئاھالىسى چەتكە قېچىش ۋەقەسى يۈز بەرگەندە، قورغاس، چۆچەك، چاغانتوقاي ناھىيىلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ 370 مىڭ يۈەنلىك مال - مۈلكى زىيانغا ئۇچرىدى، يۇقىرىدىكى زىيانلار ئارقىلىق1963- يىلدىن 1965 - يىلغىچە بولغان تىجارەت پايدىسى تۆۋەنلەپ كەتتى.

1977 - يىلدىن 1978 - يىلغىچە مەملىكەتلىك باش كوپىراتىپ يېزىلاردىكى 3 تۇرلۇك قەرز پۇل (بۇ 1961 - يىلدىن بۇرۇن تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يىغىۋالمىغان تاۋار سېتىۋالغان نەسىي پۇل، ئالدىن تۆلەنگەن پۇل ۋە زاكالەت پۇلىنى كۆرسىتىدۇ) نى ئېنىقلاش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى. قورغاس، ئۇچتۇرپان، پەيزاۋات، دوربىلجىن قاتارلىق 15 ناھىيە يۇقىرىغا بۇنداق قەرز پۇلدىن 1 مىليون 350 مىڭ يۈەن بارلىقىنى مەلۇم قىلدى، بۇ پۇلنىڭ ھەممىسىنى دۆلەت كەچۈرۈم قىلىۋەتتى.

1979 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ «تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مال - مۈلۈك ۋە مەبلەغ ئېنىقلىشىغا دائىر سىناق چارىسى» ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچەتەمىنات- سودا كوپىراتىپلىرىدا ئومۇميۈزلۈك مال - مۈلۈك ۋە مەبلەغ ئېنىقلاش خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى، يىل ئاخىرىدا 599 كارخانا بۇ خىزمەتنى تاماملىدى، ئۇلارنىڭ سانى مال - مۈلۈك ۋە مەبلەغ ئېنىقلاشقا تېگىشلىك

كارخانىلار سانىنىڭ %68نى ئىگىلىدى؛ 14 ئورۇندا مال - مۇلۈك ۋە مەبلەغ ئېنىقلاش نۇقتىدا سىناق قىلىندى، بۇ ئارقىلىق نەچچە يىلدىن بېرى قېيقالغان 36 مىليون 800 مىڭ يۇەنلىك مەسىلە بار تاۋار ئېنىقلاپ چىقىلدى. بىر يىلدا جەمئىي 18 مىليون 590 مىڭ يۇەنلىك مەسىلە بار تاۋار بىر تەرەپ قىلىندى. بۇ، مەسىلە بار تاۋارنىڭ %51.1نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە كۆرۈلگەن زىيان 7 مىليون 238 مىڭ يۇەن بولۇپ، بىر تەرەپ قىلىنغان تاۋارنىڭ %38.94نى ئىگىلىدى، لېكىن مۇشۇ يىل ئىچىدە 12 مىليون 20 مىڭ يۇەنلىك تاۋاردا مەسىلە بارلىقى يېڭىدىن بايقالدى، يىل ئاخىرىدا يەنە جەمئىي 29 مىليون 830 مىڭ يۇەنلىك مەسىلە بار تاۋار ئېنىقلاندى، بۇ ھەممە تاۋار ۋە ماتېرىيالنىڭ %7.23نى ئىگىلىگەن بولۇپ، ئالدىنقى يىلنىڭ بېشىدىكىدىن %1.93 تۆۋەنلىدى. يەنە 8 مىليون 90 مىڭ يۇەنلىك مەسىلە بار تاۋار ئېنىقلاپ چىقىلدى. مال- مۇلۈك ۋە مەبلەغ ئېنىقلاش ئارقىلىق ئەھۋال ئاساسىي جەھەتتىن ئېنىقلاپ چىقىلدى ھەمدە مۇناسىپ ھالدا باشقۇرۇش تۈزۈمى ئورنىتىلىپ تىجارەتتە كۆرۈلگەن زىيان يىل ۋە پەسىل بويىچە تىجارەت پايدىسىدىن كۆتىرىۋېتىلدى.

1982 - يىلدىن كېيىن كارخانىلاردا ئىگىلىك باشقۇرۇش مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تارىخىي تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، مەسىلە بار تاۋار ۋە مەبلەغنى ئېنىقلاشنى ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ياخشىلاشتىكى بىر تۈرلۈك دائىملىق ۋەزىپە قىلىپ تۇتۇپ، ۋاقتىدا ئېنىقلاپ، مەلۇم قىلىپ، تەستىقلىتىپ ۋە ھېسابقا ئولتۇرغۇزۇپ، ھېسابنى ئېسىپ قويماسلىق، ئامباردا بېسىپ قويماسلىق ئۇچۇن تىرىشتى. 1982 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە تىجارەت خاراكتېرلىك زىياندىن 44 مىليون 610 مىڭ يۇەن ھېسابتىن كۆتىرىۋېتىلدى. 1985 - يىل 8 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئۇلۇغچات ناھىيىسى ۋە كوناشەھەر ناھىيىسىنىڭ ئوپال يېزىسى، مۇش يېزىسىدا قاتتىق يەر تەۋرەپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مال - مۇلۈك جەھەتتە 400 مىڭ يۇەنلىك زىيان تارتقاندا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پۇل ئاجرىتىپ بۇ زىياننىڭ ئورنىنى تولدۇردى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تىجارىتى قويۇپ بېرىلىپ جانلاندۇرۇلغاندىن كېيىن، تاۋار يېڭىلىنىپ ۋە كۆپ يوللۇق تىجارەت يولغا قويۇلۇپ، قارىغۇلارچە مال سېتىۋېلىش ئەھۋالى كېلىپ چىققانلىقتىن سېتىلمايدىغان ماللار سېتىۋېلىنىپ ۋە سېتىۋېلىنغان مال سېتىلىدىغان مالدىن كۆپ بولۇپ كېتىش، تاۋارلار بېسىلىپ قېلىش، بۇزۇلۇپ كېتىش ۋە سۇيىتى ئۆزگىرىپ كېتىش، ئالدامچىلار تاۋار مەبلىغىنى ئالداپ كېتىش، ساختا، ناچار تاۋارلارنى سېتىۋېلىش قاتارلىق ئەھۋاللار دائىم كۆرۈلىدىغان بولۇپ قالدى. 1985- يىلغا قەدەر تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سىستېمىسىدا 47 مىليون 500 مىڭ يۇەنلىك مەسىلە بار تاۋار ئامباردا بېسىلىپ قالدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىدا 22 مىليون 120 مىڭ يۇەنلىك مەسىلە بار تاۋار بېسىلىپ قالدى. بۇ ئىككى سان، ئايرىم - ئايرىم ھالدا، %4 ۋە %11.8نى ئىگىلىدى.

4. پايدا

تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پايدا ئېلىشنىڭ مەقسەت قىلماي كوپېراتىپ ئەزالىرىغا مەنپەئەت يەتكۈزۈشنى مەقسەت قىلىدۇ. لېكىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىقتىسادىي ھېسابات ۋە ئىگىلىك باشقۇرۇش ئارقىلىق مۇۋاپىق پايدىغا ئېرىشىپ، مۇئەييەن ساندا مەبلەغ جۇغلاپ كەسىپنى راۋاجلاندۇرۇشقا، تىجارەت ۋە مۇلازىمەت دائىرىسىنى كېڭەيتىشكە ئىشلىتىشى كېرەك. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى دەسلەپكى قۇرۇلغان مەزگىللەردە، خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ ئوتتۇرىدا ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىشىنى ئازايتىش ئۈچۈن، ئاز پايدا ئېلىپ سېتىشنى يولغا قويدى، يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپ تۈۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپقا توپ سېتىپ بېرىپ

مەنپەئەت يەتكۈزۈشنى يولغا قويدى ئاساسي قاتلام كوپىراتىپلار كوپىراتىپ ئەزالىرىغا مالنى باھادا 5% ئېتىبار بېرىپ ساتتى، شۇڭا پايدا بىرقەدەر تۆۋەن بولدى.

1952 - يىلى 1 مىليون 330 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىندى (بۇ سان تاپشۇرۇشقا تېگىشلىك سودا - سانائەت تاپاۋەت بېجىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالدى، تۆۋەندىمۇ شۇنداق)، پايدا نىسبىتى 4% بولدى. 1952 - يىل 11 - ئايدا ئۆلكە بويىچە چاقىرىلغان تۇنجى قېتىملىق كوپىراتىپ خىزمەتچىلىرى ۋەكىللىرى يىغىنىدا ئىقتىسادىي ھېسابات‌نى يولغا قويۇش تەكتلىنىپ، «4 تۈرلۈك بېكىتىلگەن نىسبەت» چۈشۈرۈلۈپ، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كوپىراتىپلارنىڭ 2 ئايدا بىر قېتىم ئوبوروت قىلىش، ئاساسي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ بىر ئايدا بىر قېتىم ئوبوروت قىلىش ئۇچۇن تىرىشىشى تەلەپ قىلىندى. 1953 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى تىرىشچانلىق ۋە ئىقتىسادچىللىق بىلەن ئىش كۆرۈپ، ئىقتىساد قىلىشنى يولغا قويۇپ، سېتىۋېلىش ۋە سېتىش كەسپىنى يىلمۇ - يىل ئاشۇردى، پايدا نىسبىتى 4% — 6% ئەتراپىدا بولدى. يىلدا كىشى بېشىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يارىتىلغان پايدا 1100 يۈەنگە يەتتى. 1957- يىلى پايدا 14 مىليون 250 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1952 - يىلدىكىدىن 9.7 ھەسسە ئاشتى، مەبلەغ ئوبوروتى 3.8 قېتىمغا، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى نىسبىتى 12%كە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ پايدىسى 4 مىليون 900مىڭ يۈەن بولۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى سودىسىنىڭ 34.4%نى ئىگىلىدى. مەبلەغ ئوبوروتى 4.4 قېتىم، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى نىسبىتى 6% — 7% بولدى.

1962 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى سىستېمىسىنىڭ پايدىسى 11 مىليون 590 مىڭ يۈەن بولدى، يىللىق پايدا 2 مىليون 900 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئالدىنقى 5 يىللىق پايدىنىڭ ئاران 31%نگە تەڭ بولدى. بۇنىڭدىكى ئاساسلىق سەۋەب شۇكى، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى ئېلىپ سېتىپ تارتقان سىياسەت خاراكتېرلىك زىيىنى ۋە «كۆپ مىقداردا سېتىۋېلىپ كۆپ مىقداردا سېتىش» تىن كېلىپ چىققان زىيىنى مۇۋاپىق تىجارەت پايدىسىنى يوقىتا چىقاردى. شۇ مەزگىلدە مەبلەغ ئوبوروتى ئاستىلاپ 1.76 قېتىمغا چۈشۈپ قالدى. تاۋار ئوبوروت خىراجىتى نىسبىتى 1.16%كە ئۆرلىدى. ئاساسي قاتلام كوپىراتىپلار سىياسەت خاراكتېرلىك زىيانغا ئىگە بولمايدىغان بولغاچقا، 1962 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە 20 مىليون 70 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىپ ئالدىنقى 5 يىللىق ئوتتۇرىچە ئېشىش نىسبىتىدىن 73% ئاشۇردى، ئاساسي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ پايدىسى پۈتۈن ئاپتونوم رايوندىكى كوپىراتىپلار پايدىسىنىڭ 60.6%نى ئىگىلىدى. 1966 - يىلدىن 1970 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە كارخانىلارنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇشى ئېغىر ھالدا بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە سىياسەت خاراكتېرلىك زىياننىڭ ئورنى تولدۇرۇلدى، ئاساسي قاتلام كوپىراتىپلار يىلىغا 5 مىليون 300 مىڭ يۈەنلىك پايدا ئېلىشنى ساقلاپ قالغاندىن باشقا، ناھىيە دەرىجىلىك كوپىراتىپلار تارتقان ساپ زىيان 50 مىليون 260 مىڭ يۈەنگە، يىللىق ئوتتۇرىچە زىيان 10 مىليون 850 مىڭ يۈەنگە يەتتى، تاۋار ئوبوروتى تۆۋەنلەپ 1.23 قېتىمغا چۈشۈپ قالدى، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى نىسبىتى 16.5%كە يەتتى.

1975 - يىلدىن 1976 - يىلغىچە، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، تىجارەت ئەھۋالىدا يېڭىدىن ياخشىلىنىش بولمىدى، 2 يىلدا ئاساسي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى جەمئىي 15 مىليون 440 مىڭ يۈەن پايدا ئالدى، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يەنىلا زىيان تارتىش ھالىتىدە تۇردى. 1976 - يىل 11 - ئايدىن باشلاپ، دۆلەت قىسمەن يېزا ئىگىلىك، قوشۇمچە

كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىنى يۇقىرى كۆتۈرگەندىن كېيىن پاختا تىجارىتى جەھەتتىكى كۆپلەپ زىيان تارتىش پەيدىنپەي ئازايدى. 1977 - يىلدىن باشلاپ ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى (بولۇپمۇ ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك كارخانىلار) 15 يىل ئەتراپىدا پايدا ئالماسلىق ۋەزىيىتىگە خاتىمە بېرىلىشكە باشلىدى. 1977 - يىلى 23 مىليون 430 مىڭ يۈەن، 1978 - يىلى 27 مىليون 170 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ئالغان پايدا 7 مىليون 998 مىڭ يۈەن ۋە 8 مىليون 660 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئومۇمىي سىستېما بويىچە ئېلىنغان پايدىنىڭ 34% ۋە 31.87%نى ئىگىلىدى. مەبلەغ ئوبوروتى 1.72 قېتىمغا، تاۋار ئوبوروتى خراجەت نىسبىتى 13.88% بولۇپ، بىرقەدەر يۇقىرى تىجارەت ئۈنۈمى يارىتىلدى.

1979 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە بولغان مەزگىل تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئالغان پايدىسى بىرقەدەر تېز كۆپەيگەن مەزگىل بولدى. بۇ 7 يىلدا 427 مىليون يۈەن پايدا ئېلىنىپ، يىلىغا ئېلىنغان ئوتتۇرىچە پايدا 61 مىليون 600 مىڭ يۈەن بولۇپ، 27 يىللىق (دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەنتەمىنات- سودا كوپېراتىپ سودىسى بىرلەشتۈرۈلگەن 8 يىل بۇنىڭ سىرتىدا) پايدا يىغىندىسىنىڭ 25.76%نى، يىللىق ئوتتۇرىچە پايدىسىنىڭ 4.68%نى ئىگىلىدى، كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن پايدا 1900 يۈەن بولدى، مەبلەغ ئوبوروتى 1.76 قېتىم بولۇپ، 1976 - يىلدىكىدىن 0.4 قېتىم كۆپ بولدى؛ تاۋار ئوبوروتى خراجەت نىسبىتى 12.6% بولۇپ، 1976 - يىلدىكىدىن 1.12% چۈشتى. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ 7 يىلدا ئالغان پايدىسى جەمئىي 51 مىليون يۈەن بولۇپ، 35 يىللىق پايدا يىغىندىسىنىڭ 33.28%نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1980 - يىلى ئالغان پايدا 9 مىليون 740 مىڭ يۈەن بولۇپ، سىستېما بويىچە شۇ يىلى ئېلىنغان پايدىنىڭ 29.2%نى تەشكىل قىلدى؛ مەبلەغ ئوبوروتى 2.64 قېتىمغا يەتتى، تاۋار ئوبوروت خراجىتى 6.18% بولۇپ ئەڭ ياخشى تىجارەت ئۈنۈمى يارىتىلدى. 1981 - يىلدىن كېيىن ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تىجارەت ئۈنۈمى ئۆرلەش بىلەن بىللە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ تىجارەت ئۈنۈمى تۆۋەنلەپ كەتتى، 1985 - يىلى پايدا 5 مىليون 220 مىڭ يۈەنگە چۈشۈپ قالدى. ھەربىر ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ ئالغان ئوتتۇرىچە پايدا 8900 يۈەن بولۇپ، سىستېما بويىچە ئېلىنغان پايدىسىنىڭ ئاران 6.18%نىلا تەشكىل قىلدى، مەبلەغ ئوبوروتى 2.07 قېتىم، تاۋار ئوبوروت خراجىتى 6.93% بولۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پايدىسى يۇقىرىدىكىلەردە كۆپ بولۇش، تۆۋەندىكىلەردە ئاز بولۇشتەك پەرق روشەن ھالدا زورىيىپ كەتتى. ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پايدىسىنىڭ تۆۋەنلەپ كېتىشىدە مۇنداق سەۋەبلەر بار: 1) ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى كۆپ مىقدارلىق يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە يېزا ئىگىلىكى تەمىنلىنىدىغان ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى بۇۋاستە ئۆزلىرى سېتىۋالدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار، ئاساسلىقى، يېزىلارنى سانائەت بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەش ۋە ئاز مىقدارلىق يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش بىلەن شۇغۇللانغانلىقتىن، تىجارىتى نوقۇل بولۇپ، ئالغان پايدىسى بىرقەدەر ئاز بولدى؛ 2) 1982- يىلى يېزا بازارلىرى قويۇۋېتىلگەندىن كېيىن، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرى، كوللېكتىپ ئىگىلىكتىكى سودا ئورۇنلىرى ۋە يەككە تىجارەتچىلەردىن ئىبارەت كۆپ تەرەپ تىجارەت قىلىش ئەھۋالى تەدرىجىي ھالدا شەكىللىنىپ، دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرى بازارلىرى جانلاندى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئىسلاھات قارىشى كۆچلۈك بولمىغاچقا، بازارغا قاتنىشىشتىكى رىقابەت ئىقتىدارى تۆۋەن، تىجارەت مىخانىزمى قالاق، ماسلىشىش ئىقتىدارى بىرقەدەر ئاجىز بولغاچقا، ھەربىر ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپى باج تۆلەپ بولغاندىن كېيىن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئالغان پايدا ئاران 4000 يۈەن ئەتراپىدا بولدى، تەكرار ئىشلەپچىقىرىشنى

كېڭەيتىشكە سەرپ قىلغان مەبلىغى 2000 يۈەن بولدى، شۇنىڭ بىلەن ئىقتىسادىي يۈكى ئېغىرلىشىپ، مەبلەغ ئوبوروتى ئاستىلاپ، خىراجەت ئېشىپ كەتتى؛ ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى، باھا ئۆچۈن قوشۇپ بېرىلىدىغان قوشۇمچە ياردەم، قەرز پۇل ئۈسۈمى ۋە توپ سېتىش ھالقىسىدىن ئېلىنىدىغان باج قاتارلىق ئامىللار تۈپەيلىدىن چىقىم كۆپەيىپ كەتتى، كۆپ ساندىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرىگە مۇكاپات بەرگىلى، پايدا تەقسىملەپ بەرگىلى بولمىدى؛ 3) دۆلەتنىڭ 3 تۈر بويىچە ئېتىبار بېرىلىدىغان ژىلايەتلەرنىڭ 55 ناھىيە (شەھەر) سىدىكى 378 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپقا قارىتىلغان ئېتىبار بېرىش سىياسىتى تولۇق ئەمەلىيلەشمىدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى شەھەرلەر ۋە يېزىلاردىكى باھا ئوخشاش بولۇش سىياسىتى ۋە قوغداش باھاسى سىياسىتىنى ئىجرا قىلغانلىقتىن ناھايىتى ئاز پايدا ئالدى ياكى زىيان تارتتى. دۆلەتنىڭ مەبلەغ، قالدۇرۇلىدىغان پايدا، باھا ئۆچۈن قوشۇمچە ياردەم بېرىش، قەرز پۇل ئۈچۈن ئۈسۈم تۆلەش قاتارلىق جەھەتلەرگە قارىتىلغان سىياسەتلىرى تولۇق ئەمەلىيلەشمىدى. چەت، يىراق جايلار ۋە تاغلىق رايونلار، چارۋىچىلىق رايونلىرى ۋە چېگرا جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا، ئادەم شالاڭ بولۇش سەۋەبىدىن، تىجارەت مىقدارى ئاز، مەبلەغ ئوبوروتى ئاستا، سەرپىيات سەۋىيىسى يۇقىرى بولدى. كۆپ يىللاردىن بۇيان ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن 10 مىڭ يۈەندىن يۇقىرى پايدا ئالغانلىرى ئاران %25 ئەتراپىدا بولدى، 1000 يۈەندىن 10 مىڭ يۈەنگىچە پايدا ئالغانلىرى %40نى، پايدا ئالمىغان ياكى زىيان تارتقانلىرى %35نى ئىگىلىدى. 1985 - يىلى زىيان تارتقان كوپېراتىپ 20 بولۇپ، زىيان سوممىسى 204 مىڭ يۈەن بولدى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدا 84 مىليون 430 مىڭ يۈەن پايدا ئېلىندى (بۇنىڭ ئىچىدە چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرى كەسپىدە ئېلىنغان پايدا 12 مىليون 530 مىڭ يۈەن)، ئومۇمىي تۇراقسىز مەبلەغ ئۆچۈن 1 مىليارد 260 مىليون يۈەن ئىشلىتىلدى، مەبلەغ ئوبوروتى 1.39 قېتىمغا يەتتى، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى 213 مىليون يۈەن، خىراجەت نىسبىتى %12.22 بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە كىرا قاتارلىق خىراجەت %30نى، ئۈسۈم چىقىمى %12نى، ئىش ھەققى، سۇغۇرتا ۋە پاراۋانلىق خىراجىتى %18نى، باشقا خىراجەتلەر %8نى ئىگىلىدى. يۇقىرىدا ئېيتىلغان 4 تۈرلۈك چىقىم تاۋار ئوبوروت خىراجىتىدە جەمئىي %68نى ئىگىلىدى. 1985 - يىلى پايدا 1978 - يىلدىكىدىن 2.9 ھەسسە، 1952 - يىلدىكىدىن 62 ھەسسە ئاشتى. ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى 1985 - يىلى 5 مىليون 220 مىڭ يۈەن پايدا ئالدى، بۇ مەبلەغ پايدىسى نىسبىتىنىڭ ئاران %95.0نىلا ئىگىلىدى. مەبلەغ ئوبوروتى 2.07 قېتىم بولدى، تاۋار ئوبوروت خىراجىتى چىقىمى 37 مىليون 870 مىڭ يۈەن، خىراجەت نىسبىتى %6.93 بولدى، ئالغان پايدا 1952 - يىلدىكىدىن 2.8 ھەسسە ئاشتى، 1978 - يىلدىكى پايدىدىن %34 كېمەيىپ كەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە كىرا قاتارلىق تۈرلۈك خىراجەت %12نى، ئۈسۈم چىقىمى %15نى، ئىش ھەققى، پاراۋانلىق خىراجىتى %44نى، باشقا خىراجەتلەر %12.5نى ئىگىلىدى، يۇقىرىدا ئېيتىلغان 4 تۈرلۈك خىراجەت 14 تۈرلۈك تاۋار ئوبوروت خىراجىتىنىڭ %84.5نى ئىگىلىدى.

شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1950 - يىلى كوپېراتىپ قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1985 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا جەمئىي 557 مىليون يۈەن پايدا ئالدى، دۆلەتنىڭ مالىيە بەلگىلىمىسى بويىچە پايدىدىن جەمئىي 302 مىليون يۈەن ئاجرىتىپ ئۈزىدىكى مەبلەغ قىلىپ ئىشلەتتى، دۆلەتكە جەمئىي 245 مىليون پايدا ۋە تاپاۋەت بېجى تاپشۇردى، ئۇنىڭدىن باشقا تىجارەت داۋامىدا جەمئىي 255 مىليون يۈەن سودا - سانائەت تىجارەت بېجى ۋە مەھسۇلات بېجى تاپشۇردى، 3نى ئېنىقلاشتا كۆرۈلگەن زىيان قاتارلىق غەيرىي نورمال زىياندىن 117 مىليون يۈەننى ھېسابتىن كۆتۈرۈۋەتتى.

تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ مالىيە ئەھۋالى

(1951 ـ يىلدىن 1985 ـ يىلغىچە)

جەدۋەل: 9 — 3

بىرلىكى: 10 مىڭ يۈەن

يىللار / تۈرلەر	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1962	1963	1964	1965	1966
بارلىق ئىگىلەپ ئىشلىتىلگەن تۇراقسىز مەبلەغ سوممىسى	230	526	1512	3481	5818	11376	7963	28587	26616	27188	31529	34432
بۇنىڭ ئىچىدىكى: تاۋار ۋە ماتېرىيال مەبلىغى	205	490	1285	2739	4728	9842	14039	19900	18249	19024	25986	28125
مەبلەغ ئوبوروتىنىڭ قېتىم سانى	5.15	6.00	6.05	3.96	3.21	2.87	2.88	1.86	1.82	1.62	1.74	1.41
ئۆزىدىكى تۇراقسىز مەبلەغ	152	428	996	1248	2083	2347	3915	4140	7852	8605	8950	8914
بانكىدىن قەرز ئالغان پۇل	46	190	406	2050	3015	5006	14417	21214	15969	15419	21809	23440
تاۋار سېتىلغان ساپ پۇل سانى	1125	3152	9145	13769	18579	20134	29144	29330	35400	36165	41485	48560
ئومۇمىي پايدا	282	718	1916	2644	3810	4145	5392	6144	6889	6645	7817	8077
ئومۇمىي پايدا نىسبىتى %	25.10	22.39	21.26	19.22	20.36	20.65	18.52	21.01	19.49	18.38	18.84	16.63
خىراجەت	197	378	933	1244	2353	2757	4371	5176	5677	5245	6642	7779
خىراجەت نىسبىتى %	16.30	12.30	11.18	9.74	12.60	13.70	12.90	17.70	16.06	14.51	16.01	16.02
باج پۇلى	0.47	37	109	267	354	638	673	720	758	802	307	895
تاۋار تىجارىتى پايدىسى	17	150	367	625	857	1260	1430	248	454	597	868	−597
مۇلۈكتىن كۆرۈلگەن زىيان	30	3.7	8	11.4	27.5	103	93	303	395	788	800	311
پايدا ئومۇمىي سانى	19	133	368	650	897	1284	1425	242	132	648	137	521
بۇنىڭ ئىچىدە: ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ پايدىسى			134	180	266	380	490	583	606	436	382	682
تۇراقلىق مەبلەغ	23	138	308	530	738	822	965	1477	1513	1683	1777	1686

يىللار / تۈرلەر	1967	1968	1969	1970	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
بارلىق كۆچمە مەبلەغنىڭ ئىگىلىنىش نورمىسى	37471	45496	41379	38501	39969	43834	46425	48715	50777	56904	74030	83548	91094	115848	169478
بۇنىڭ ئىچىدىكى: تاۋار ۋە ماتېرىيال مەبلىغى	30931	38158	33191	30005	32049	34283	38453	39723	41293	47287	62625	69579	73758	92704	120232
مەبلەغنىڭ ئوبوروت قېتىم سانى	1.26	1.04	0.93	0.95	1.57	1.55	1.62	1.84	1.89	1.92	1.68	1.87	1.92	1.66	1.39
ئۆزىدىكى كۆچمە مەبلەغ	8872	10823	10676	10307	15242	16644	18978	19708	20865	20076	20.044	20743	21449	22448	26257
بانكا قەرز پۇلى	21120	27727	24365	20001	16073	18627	19695	21084	20987	27546	41502	42403	47304	70451	106560
تاۋارلارنىڭ ساپ سېتىلىش سوممىسى	47116	30730	32970	31557	56346	54136	66760	80507	86143	91014	96989	130594	147567	147866	176014
ئومۇمىي پايدا	7455	5708	6956	8031	9346	9906	12547	15398	15367	15582	15343	20907	26697	28284	32338
ئومۇمىي پايدا نىسبىتى %	15.82	18.57	21.21	25.45	16.39	18.28	18.79	19.13	17.84	17.12	15.82	16.01	18.09	19.13	18.37
خىراجەت	6613	6056	6467	7257	7688	7903	9294	11150	11491	12614	12085	15366	17558	19732	21336
خىراجەت نىسبىتى %	14.04	19.58	19.61	23.00	13.64	14.59	13.92	13.85	13.34	13.86	12.46	11.74	11.90	12.67	12.22
باج پۇلى	900	758	759	783	1093	1146	1224	1310	1413	1541	1582	1605	1570	1552	2242
تاۋار تىجارىتى پايدىسى	-58	-1065	-270	-84	594	857	2029	2938	2463	1427	1676	3966	7569	8000	8259
مال - مۇلۇك زىيىنى	288	132	110	202	274	255	598	825	1102	785	708	945	1028	1308	1179
ئومۇمىي پايدا سوممىسى	358	-770	-429	536	104	562	2349	2717	2956	3314	4178	7362	8097	8352	8443
بۇنىڭ ئىچىدىكى: ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ پايدىسى	425	571	579	623	780	764	800	866	940	975	883	738	617	445	522
مۇقىم مەبلەغ	1767	1862	1988	2047	4547	5822	6700	7716	9468	11403	13274	14827	16742	18561	27545

ئىزاھات: 1958 - يىلىدىن 1961 - يىلغىچە، 1971 - يىلىدىن 1974 - يىلغىچە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىغا قوشۇۋېتىلگەن.

III باب

مال باھاسى

§ 1 . فاكتورى - سىياسەتلەر

1950 - يىلدىن 1952 - يىلغىچە بولغان مەزگىل خەلق ئىگىلىكى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەن مەزگىل بولدى. دۆلەت مەمۇرىي كېڭىشى مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش ھەر دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىنىڭ ئاڭ تەخىرسىز ۋەزىپىلىرىنىڭ بىرى دەپ، بەلگىلىدى. شۇ ۋەجدىن شىنجاڭ ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى نۇرغۇن مۇھىم تەدبىرلەرنى قوللاندى، جۈملىدىن كۆپلەپ تاۋار كىرگۈزۈپ بازارغا سېلىپ، مال باھاسىنى تەكشىلىدى؛ پۇل تۈزۈمىنى مۇقىملاشتۇرۇپ، ئۇلكىنىڭ كۈمۈش تەڭگە پۇلى بىلەن خەلق پۇلى ئوتتۇرىسىدىكى نىسبەت قىممىتىنى ۋاقتىدا مۇۋاپىق تەڭشىدى؛ مەركەز يەنە ئۇيغۇر يېزىقى بار خەلق پۇلىنى ۋاقتىدا تارقىتىپ، ھايانكەشلىكنى چەكلەپ، ئالتۇن - كۈمۈچ ھايانكەشلىرىگە زەربە بەردى؛ مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش يولغا قويۇلغان باج سىياستىنى ئىجرا قىلدى؛ سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن سودا مۇناسىۋىتىنى ئورناتتى؛ چارۋىچىلىق رايونلىرى سودىسىنى قانات يايدۇردى ۋەھاكازا. شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى زور كۈچ بىلەن سېتىۋېلىپ ۋە سېتىپ، سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى پائال تۈردە يېزىلارغا چۈشۈرۈپ، ھايانكەشلىككە زەربە بېرىپ، پۇل پاخاللىقىنى تىزگىنلەشتە تېگىشلىك رول ئوينىدى. 1952 - يىلغا كەلگەندە، شىنجاڭدا مال باھاسىدىكى داۋالغۇش ۋەزىيىتى تۈپتىن ياخشىلاندى. ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردىكى سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ پارچە سېتىلىش باھا سەۋىيىسى 1951 - يىلى 1950 - يىلدىكىدىن 7.4% تۆۋەنلىدى، 1952 - يىلى 1951 - يىلدىكىدىن 1.9% ئۆرلىدى.

1953 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە بولغان مەزگىل 1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلى بولدى. بۇ مەزگىلدە شىنجاڭدا باھانى مۇقىملاشتۇرۇش فاكتورىنى داۋاملىق ئىزچىللاشتۇرۇلدى. سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسى ئاساسىي جەھەتتىن مۇقىم بولدى، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى مۇۋاپىق ئۆستۈرۈلدى، تۇرلۇك باھا پەرقى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، كاپىتالىستىك سودا - سانائەتتىن پايدىلىنىش ۋە ئۇنى چەكلەش، ئۆزگەرتىش سىياستى ئىزچىللاشتۇرۇلدى. 1955 - يىلى لەنجۇ - شىنجاڭ تۆمۈر يولىنىڭ غەربىي بۆلۈكى پۈتكەندىن كېيىن توشۇش ھەققى تۆۋەنلەپ، سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسى 1 - قېتىم ئومۇميۈزلۈك چۈشتى، تۇرلۇك سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 8.85% چۈشتى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، بىر قىسىم رايونلاردىكى باھاسى سەل يۇقىرى بولغان بىر قىسىم يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى مۇۋاپىق تۆۋەنلىدى، بۇلار ئىچىدە پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1.08% چۈشتى. 1956 - يىل 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى يەنە 15 خىل يېڭى دېھقانچىلىق

سايمىنىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسىنى تۆۋەنلەتتى. 1957 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردىكى سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى ئومۇمىي سەۋىيىسى 1952 - يىلدىكىدىن %14.9 تۆۋەنلىدى، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئومۇمىي سەۋىيىسى %26.7 ئۆستى.

1958 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە بولغان 2 - بەش يىللىق پىلان يولىغا قويۇلغان ۋە خەلق ئىگىلىكى تەڭشەلگەن مەزگىلدە، «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» ۋە مۇبالىغىلەشتۈرۈۋېتىش شامىلى خاتالىقى تۈپەيلىدىن، ئۇنىڭ ئۆستىگە تەبىئىي ئاپەت يۈز بەرگەنلىكتىن، ئىشلەپچىقىرىش زور دەرىجىدە تۆۋەنلەپ، بازار تەمىناتى جىددىيلىشىپ، مال باھاسى ئۆستى. ئاپتونوم رايون تۆمۈر يولىنىڭ غەربكە ئۇزۇرىشىغا بىرلەشتۈرۈپ مال باھاسى جەھەتتە بەزى كونكرېت تەدبىرلەرنى قوللاندى. 1958 - يىلدىن باشلاپ چاقىلىق قاتارلىق 5 چەت، يىراق ناھىيىدە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ ئاق تۆۋەن باھا چېكى ۋە سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ ئاق يۇقىرى باھا چېكى يولىغا قويۇلدى، 1959 - يىلى ۋە 1960 - يىلى پاختا، كەندىر، ياۋا كەندىر، قوي يۇڭى، تېرىلغۇ ئېتى ۋە بىر قىسىم قۇرۇق مېۋىلەرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلۈپ، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى بىلەن سېتىلىش باھاسى ئوتتۇرىسىدىكى پەرق سەل چوڭ بولۇش ۋە سېتىۋېلىشتا دەرىجە ۋە باھانى تۆۋەنلىتىشتەك ئەھۋاللار دەسلەپكى قەدەمدە تۈزىتىلدى. 1960 - يىلى سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىلىش باھاسى 2 - قېتىم ئومۇمىيۈزلۈك تۆۋەنلىگەندە 9 خىل تاۋارنىڭ باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن %5.6 چۈشۈپ، قوشنا ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارنىڭكى بىلەن بولغان باھا پەرقى يەنمۇ كىچىكلىدى. 1961- يىلى تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى يەنە بىر قېتىم ئۆستۈرۈلدى، 1962 - يىلى پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلدى ھەمدە پاختا ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردا يولىغا قويۇلغان پەرقلىق باھا ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1962 - يىل 5 - ئايدا ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، مەركەز ۋە ئاپتونوم رايوننىڭ بازاردىكى مال باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش سىياسىتىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇردى. 18 خىل تاۋارنىڭ باھاسىنى مۇقىملاشتۇرۇش بىلەن بىرگە، يېزىلاردا يۇقىرى باھالىق تاۋارلار بىلەن تەمىنلەشنى قانات يايدۇرۇپ، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا مۇكاپاتلىق سېتىش سىياسىتىنى يولىغا قويدى، ئۇ خىل يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتى ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتىغا قارىتا سودا سارىيى كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ، كېلىشىم باھادا سېتىشنى يولىغا قويدى، يېزىلاردىكى بازار سودىسىغا بولغان باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، بازاردىكى مال باھاسى تەكشىلىنىپ، شەھەر - يېزىلارنىڭ ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇشىنى ئىلگىرى سۈردى.

پويىز ئۇرۇمچىگە قاتنىغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىز سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن تاۋارلارنىڭ سېتىلىش باھاسى 3 - قېتىم مۇددەت، تۇركۈمگە بۆلۈپ تۆۋەنلىتىلىپ، نەسىللىك قوي تېرىسى بىلەن بىر قىسىم قۇرۇق مېۋىلەرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى چۈشۈرۈلدى. بازاردىكى مال باھاسى مۇقىملىشىشقا قاراپ يۆزلىنىپ، مۇقىم باھالىق تاۋارلارنىڭ باھاسى تۆۋەنلەپ، يۇقىرى باھالىق تاۋارلارنىڭ باھاسى بىرقانچە قېتىم چۈشۈپ، بازار باھاسى بىلەن دۆلەتنىڭ تاختاي باھاسى ئوتتۇرىسىدىكى پەرق كۈنسايىن كىچىكلىدى. 1965- يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئومۇمىي سەۋىيىسى1957- يىلدىكىدىن %18.2 ئۆستى، ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردا سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى %9 تۆۋەنلىدى.

1966 - يىلدىن 1976 - يىلغىچە بولغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، مال باھاسى ئۇزاق مۇددەت توڭلىتىلغان ھالەتتە تۇرغانلىقتىن، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىلىش باھاسىغا قارىغاندا، بارغانسېرى كۆرۈنەرلىك تۆۋەنلەپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتى ۋە دېھقانلار تۇرمۇشىنىڭ ياخشىلىنىشىغا پايدىسىز بولۇپ قالدى. 1966 -

يىلى ئاپتونوم رايون خەمىيۇي ئوغۇتلارنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسىنى تۆۋەنلىتىپ، مەملىكەتنىڭكى بىلەن بىرلىككە كەلتۈردى. 1971 - يىلى خەمىيۇي ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى يەنە %10 ئەتراپىدا تۆۋەنلىدى. 1973 - يىلى ياڭاق قاتارلىق 11 خىل قۇرۇق مېۋىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى %18 ئۆستى. كەندىر، كاناپ، تاختىلانغان ئۆچكە تېرىسى، قوي يۇڭى، تېرىلغۇ ئۇلاقلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى %10 — %20 ئۆستى، ئايرىم مەھسۇلاتلارنىڭ باھاسى %30 ئۆستى. 1974 - يىلى ۋە 1975 - يىلى ئاپتونوم رايون يەنە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ قوي يۇڭى، قوي تېرىسى ۋە تېرىلغۇ كالىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈردى. يۇقىرىقى پاختا، كەندىر ۋە چارۋا مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسى ئۆسكەندىن كېيىن، سېتىلىش باھاسى ئومۇمەن ئۆزگەرتىلمىدى. 1976 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئومۇمىي سەۋىيىسى 1965 - يىلدىكىدىن ئاران %7.16 ئۆستى.

1978 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە، دۆلەت نۇرغۇن تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ ئالماشتۇرۇشتىكى باھا پەرقىنى كىچىكلەتتى، بۇ تەدبىرلەرنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاكتىپ ئىزچىللاشتۇردى. 1979 - يىلدىن باشلاپ پاختا، چارۋا مەھسۇلاتى قاتارلىق يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى بىرقەدەر زور دەرىجىدە ئۆستۈرۈلدى. باھا ئىسلاھاتىمۇ كۈندىلىك ئىشلار تەرتىپىگە كىرگۈزۈلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا باھاسى 3 قېتىم ئۆستۈرۈلدى، يەنە 1978 - يىلى %12.75، 1979 - يىلى %15، 1980 - يىلى %10 ئۆستۈرۈلدى. كەندىر، ياۋا كەندىر باھاسى %21، كالا تېرىسى، قوي يۇڭى قاتارلىق چارۋا مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسى %20 — %80، ئۇزۇم، قۇرۇق ئۇزۇم باھاسى 1 — 2 ھەسسىدىن ئارتۇق ئۆستۈرۈلدى. 1977 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئومۇمىي سەۋىيىسى %72.34 ئۆستى.

§2. ئاساسلىق تاۋارلارنىڭ باھاسى

1. پاختا

(1) ئىنچىكە تالالىق پاختا

7/8 ئىنگلىس سۇڭى كېلىدىغان ھەر كىلوگرام 5 - دەرىجىلىك توزۇندى پاختىنىڭ ئاپتونوم رايوندىكى ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 1950 - يىلى 1.156 يۈەن، 1951 - يىلى 1.218 يۈەن، 1952 - يىلى 1.309 يۈەن، 1953 - يىلى 1.764 يۈەن بولۇپ بارغانسېرى ئۆرلىدى. 1954 - يىل 9 - ئايدا دۆلەت مەمۇرىي ئىشلار كېڭىشى پاختىنى پىلانلىق سېتىۋېلىش بۇيرۇقىنى ئېلان قىلىپ يولغا قويغاندىن كېيىن، پاختا باھاسى مۇقىملىشىشقا باشلىدى. 1954 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە 1.658 — 1.686 يۈەن بولدى. 1957 - يىلى پاختا بىلەن ئاشلىقنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى (7/8 ئىنگلىس سۇڭى كېلىدىغان 5 - دەرىجىلىك ئىنچىكە تالالىق ساپ پاختا بىلەن ئوتتۇرا دەرىجىلىك بۇغداينىڭ سېلىشتۇرما باھاسى) 1:8 بولدى.

1960 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىغا ئاساسىي جەھەتتىن تەگمەسلىك، ئايرىم رايونلاردىلا ئۇنى مۇۋاپىق تەڭشەشنى بەلگىلىدى ھەمدە ئاپتونوم رايونىنىڭ نۇقتىلىق باشقۇرۇش دائىرىسىگە كىرمەيدىغان پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى ۋە ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 0.20 يۈەندىن يۇقىرى بولغان رايونلاردا پاختا بىلەن ئاشلىقنىڭ سېلىشتۇرما باھاسىنى 8—7:1 بويىچە ئىگىلەش، ھەر كىلوگرام بۇغداي باھاسى 0.20 يۈەندىن تۆۋەن بولغان رايونلاردا پاختا بىلەن ئاشلىقنىڭ

سېلىشتۇرما باھاسىنى 8.5 — 1:8 بويىچە ئىگىلەشنى بەلگىلىدى. 1963 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مەملىكەتلىك مال باھا كومىتېتىنىڭ ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى بىلەن گوۋۇيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان دوكلاتنىڭ روھىغا ئاساسەن، يېڭى پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 3.83% ئۆستۈرۈشنى، ئاپتونوم رايون بويىچە 7/8 ئىنگلىس سوئالى كىلىدىغان 5 - دەرىجىلىك، ئۇزۇن تالالىق ھەر كىلوگرام ساپ پاختىنىڭ باھاسىنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1.67 يۈەندىن 1.734 يۈەنگە ئۆستۈرۈشنى، پاختا بىلەن ئاشلىقنىڭ سېلىشتۇرما باھاسىنى 6.9:1دىن 7.17:1گە ئۆستۈرۈشنى بەلگىلىدى. ئاپتونوم رايونىنىڭ باشقۇرۇش دائىرىسىگە كىرمەيدىغان رايونلارنىڭ ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 0.24 يۈەندىن يۇقىرى بولغانلىرىدا پاختا بىلەن ئاشلىقنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى 7.5:1دىن ئاشۇرىۋېتىلمەسلىك تەلىپى بويىچە ئىگىلەندى، ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 0.24 يۈەندىن تۆۋەن بولغانلىرىدا پاختا بىلەن ئاشلىقنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى 7.9:1دىن ئاشۇرىۋېتىلمەسلىك تەلىپى بويىچە ئىگىلەندى.

1967 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قاغىلىق ناھىيىسى بىلەن شىخەنزىدە پاختىنى ئۆلچەملەشتۇرۇش ئىسلاھاتىنى نۇقتىدا سىناق قىلىش بىلەن بىرگە پاختا باھاسىنى ھېسابلاش ئۇسۇلىنى مۇناسىپ ئىسلاھ قىلىشنى قارار قىلدى.

1972 - يىل 7 - ئايدا دۆلەت ئاپتونوم رايونىمىزدىكى 3 - دەرىجە 27 سانتىمېتىر (تۆۋەندە قىسقارتىپ «327» دېيىلىدۇ) ئۆلچەملىك پاختىنىڭ، ھەر كىلوگرامىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ 2.04 يۈەن بولۇشنى بەلگىلىدى. ئاپتونوم رايون باھا يۇقىرى رايونلاردا باھاغا تەگمەسلىك، باھا تۆۋەن رايونلاردا باھانى مۇۋاپىق ئۆستۈرۈش، رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقىنى تەدرىجىي كىچىكلىتىش ھەمدە شەھەر بىلەن يېزا ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقىنى تۇغىتىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، جايلارنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرام پاختىنىڭ باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 0.131 يۈەن ئۆستى، ئۆسۈش ھەجمى 6.86% بولدى.

1978 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۆلچەملىك ھەر كىلوگرام پاختا (327) نىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى 1972 - يىلدىكى 2.04 يۈەندىن 2.30 يۈەنگە ئۆستۈردى، ئۆسۈش ھەجمى 12.75% بولدى. 1979 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە بىر قېتىم ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرام پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 2.30 يۈەندىن 2.765 يۈەنگە، يەنى 15% ئۆستۈردى. بۇنىڭدىن باشقا يەنە 1978 - يىلدىكى سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا شىمالدىكى پاختا رايونلىرىغا 5% باھا قوشۇمچە يارداىمى بېرىشنى بەلگىلىدى.

1979 - يىل 7 - ئايدا گوۋۇيۈەن پاختىنى ئاشۇرۇپ سېتىۋالغان قىسىم ئۈچۈن مۇكاپات بېرىش چارىسىنى يولغا قويۇپ، 1976 - يىلدىن 1978 - يىلغىچە ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىنغان مىقدارىنى ئاساسىي سان قىلىپ، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان قىسمىغا 30% باھا قوشۇشنى قارار قىلدى.

1980 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 10% ئۆستۈردى، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان قىسمىغا 30% باھا قوشۇش ۋە شىمالدىكى پاختا رايونلىرىغا 5% قوشۇمچە يارداىم بېرىش سىياسىتىنى ئۇزگەرتمىدى، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرام پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 2.765 يۈەندىن 3.062 يۈەنگە ئۆستۈردى، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان قىسمىغا باھا قوشۇشتا ئارتۇق تاپشۇرۇلغان ھەر 50 كىلوگرامغا قوشۇلىدىغان 40 يۈەننى 48 يۈەنگە ئۆستۈردى. 1953-يىلدىن 1980 - يىلغىچە، ئاپتونوم رايون ھەر كىلوگرام پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 1.764 يۈەندىن 3.062 يۈەنگە ئۆستۈردى، ئۆسۈش ھەجمى 73.6% بولدى، بۇ، ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان قىسمىغا قوشۇلغان باھانى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ. 1984 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاختىنىڭ

سېتىۋېلىش باھاسىنى مۇۋاپىق تۆۋەنلەتتى، يەنى ھەر كىلوگرام پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 3.062 يۈەندىن 2.916 يۈەنگە چۈشۈردى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا 5% باھا قوشۇمچە يارداىمىنى ئەمەلدىن قالدۇردى ھەمدە ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان قىسمىغا باھا قوشۇش ئۇسۇلىنى تەتۇر 2 دە 8 مۇقىم نىسبەت بويىچە باھا قوشۇش، يەنى 20%نى تاختاي باھاسى بويىچە، 80%نى باھا قوشۇپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتتى، باھا قوشۇش ھەجمى يەنىلا 30% بولدى. باھا قوشۇلغاندىن كېيىن ھەر كىلوگرام ئۇلچەملىك چىغرىق پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 3.616 يۈەن بولدى. بۇندىن باشقا يەنە رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقى مۇۋاپىق ئىسلىگە كەلتۈرۈلدى.

1985 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى يەنە بىر قېتىم تۆۋەنلەتتى. ھەر كىلوگرام پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 2.916 يۈەندىن 2.724 يۈەنگە تۆۋەنلىتىلدى، باھا قوشۇش ئۇسۇلى تەتۇر 7 دە 3 نىسبەت بويىچە باھا قوشۇش، 30%نى تاختاي باھاسى بويىچە، 70%نى باھا قوشۇپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىلدى، باھا قوشۇش ھەجمى يەنىلا 30% بولدى. باھا قوشۇلغاندىن كېيىن ھەر كىلوگرام ئۇلچەملىك پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 3.616 يۈەندىن 3.528 يۈەنگە تۆۋەنلىدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى باھا پەرقى مۇۋاپىق كېڭەيدى.

(2) ئۇزۇن تالالىق پاختا

ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرام ئۇزۇن تالالىق پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 1955 - يىلدىن 1956 - يىلغىچە 2.82 يۈەن بولدى، 1957 - يىلدىن 1958 - يىلغىچە ئۇسۇپ 2.90 يۈەنگە يەتتى، 1959- يىلى 4.26 يۈەنگە يېتىپ 47.5% ئۆستى، 1960 - يىلى 5.62 يۈەنگە يېتىپ 31.9% ئۆستى. 1968- يىلغا كەلگەندە، ئۇزۇن تالالىق پاختا ئىشلەپچىقىرىش ناھايىتى تېز تەرەققىي قىلغانلىقتىن، ئىشلەپچىقىرىش سېتىشتىن ئېشىپ كېتىشتەك ئەھۋال كېلىپ چىقىپ، سېتىۋېلىش باھاسى تۆۋەنلەشكە باشلىدى، 1968 - يىلى ئىسلىدىكى ھەر كىلوگرامى 5.62 يۈەندىن 4.90 يۈەنگە چۈشتى، 1969 - يىلى 4.32 يۈەنگە چۈشتى. 1981 - يىلدىن 1982 - يىلغىچە يەنە 10% تۆۋەنلىدى. ئاساسلىقى دەرىجە باھا پەرقى كىچىكلىدى، 1 -، 2 - دەرىجىلىكلىرىنىڭ باھاسى نۇقتىلىق تۆۋەنلىدى، ئۇلچەملىكلىرىنىڭ ئەسلى باھاسى ساقلاپ قېلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە 1982 - يىلدىن باشلاپ ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان قىسمىنىڭ باھاسىنى چۈشۈرۈش يولغا قويۇلدى، يەنى ئاشۇرۇپ تاپشۇرۇلغان قىسمى تاختاي باھاسىدىن 20% تۆۋەنلىتىپ سېتىۋېلىندى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۇزۇن تالالىق پاختا ئىشلەپچىقىرىشتا يەنە بېسىلىپ قېلىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، بازار ئېھتىياجى بويىچە پىلانلىق راۋاجلاندۇرۇش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، قارىغۇلارچە راۋاجلاندۇرىدىغان ئىشنى قىلمىدى. 1985 - يىلى ھەر كىلوگرام ئۇزۇن تالالىق پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى تۇرپاندا 3.52 يۈەن، ئاقسۇ، قەشقەردە 3.46 يۈەن، خوتەندە 3.36 يۈەن بولدى.

(3) پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى

ئۇرۇمچى شەھىرىدە ھەر كىلوگرام پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە پارچە سېتىلىش باھاسى 1950 - يىلى 2.10 يۈەن، 1951 - يىلى 3.10 يۈەن، 1952 - يىلى 4.37 يۈەن، 1953 - يىلى 3.62 يۈەن، 1954 - يىلدىن1955- يىلغىچە 3.10 يۈەن بولدى.

1958 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مۇنداق بەلگىلىدى: پاختا ئىشلەپچىقىرىلىدىغان جايلاردا پاختىنىڭ سېتىلىش باھاسى دەسمايىگە كاپالەتلىك قىلىش پرىنسىپى بويىچە بېكىتىلىدۇ، ساپ پاختا بىلەن پاختا ئوتتۇرىسىدىكى سېتىۋېلىش - سېتىش باھا پەرقى 20% — 25% بولىدۇ. پاختا سېتىلىدىغان جايلاردا پاختىنىڭ سېتىلىش باھاسى دەسمايىگە كاپالەتلىك قىلىپ سەل پايدا ئېلىش پرىنسىپى بويىچە بېكىتىلىدۇ، چارۋىچىلىق رايونلىرىدا پاختىنىڭ سېتىلىش باھاسى، پاختا بىلەن يۇڭنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى 2.06 : 1دىن 1.7 : 1گە تەڭشىلىدۇ. يەنى پارچە سېتىلىدىغان ئوتتۇرا دەرىجىلىك 1 كىلوگرام پاختىنى 1.7 كىلوگرام قازاق

قويى كۆزلۈك يۇڭىغا ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ. ئوتتۇرا دەرىجىلىك پاختىنىك پارچە سېتىلىش باھاسىنى مۇشۇنىڭغا ئاساسلىنىپ بېكىتىشكە بولىدۇ.

1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى ھەر كىلوگرام سېرىق - ئاق ئارىلاشما پاختىنىك ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى توپ سېتىلىش باھاسىنى 2.62 يۈەن، پارچە سېتىش باھاسىنى 2.83 يۈەن، ساپ ئاق ئارىلاشما پاختىنىك توپ سېتىش باھاسىنى 2.91 يۈەن، پارچە سېتىش باھاسىنى 3.14 يۈەن قىلىپ بېكىتتى. 1962- يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى ھەر كىلوگرام ئادەتتىكى ساپ ئاق پاختىنىك پارچە سېتىلىشى 3.14 يۈەن، ئوتتۇرا دەرىجىلىك پاختىنىڭكىنى 2.83 يۈەن، ئارىلاشما پاختىنىڭكىنى 2.66 يۈەن قىلىپ بېكىتتى، 1965 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى ھەر كىلوگرام ساپ ئاق پاختىنىك پارچە سېتىلىش باھاسىنى 3.05 يۈەن، 4تە 6 ئارىلاش پاختىنىڭكىنى 2.68 يۈەن، 2 دە 8 ئارىلاشما پاختىنىڭكىنى 2.47 يۈەن قىلىپ بېكىتتى.

1983 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، مال باھا ئىدارىسى گوۋۇيۈەننىڭ بەلگىلىمىسى ۋە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئوقتۇرۇشىغا ئاساسەن، پاختا تىجارىتىدە ئېغىر زىيان تارتىش مەسىلىسىنى نەزەردە تۇتۇپ، پاختىنى بېلەتكە قاراپ نورمىلىق سېتىش ئۇسۇلىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، كەڭ كۆشادە تەمىنلەش ھەمدە پاختىنىڭ سۈپىتىنى ۋە پارچە سېتىلىش باھاسىنى مۇۋاپىق ئۇستۇرۇپ، 1979- يىلدىن بۇرۇنقى سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان تارتىش مەسىلىسىنى ھەل قىلدى. 1979 - يىلى ۋە1980- يىلى پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 2 قېتىم ئۆستۇرۇشتىن ئىبارەت مالىيىدىن نورمىلىق قوشۇمچە يارىدەم پۇلى بېرىش يەنىلا ئۆزگەرتىلمەي ساقلاپ قېلىندى. دۆلەتلىك مال باھا ئىدارىسى، سودا مىنىستېرلىكى، مالىيە مىنىستېرلىكىنىڭ بىرلەشمە ئوقتۇرۇشىغا ئاساسەن، 1983 - يىل 12 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ھەر كىلوگرام 6 - دەرىجىلىك ئېتىلغان پاختىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى 1.94 يۈەندىن 2.56 يۈەنگە، يەنى 32% ئۆستۇرۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا چارۋىچىلىق ناھىيىلىرىدە پاختا بىلەن يۇڭىنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى بويىچە پاختىنىڭ سېتىلىش باھاسىنى بېكىتىش ئۇسۇلى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، پاختىنىڭ سېتىلىش باھاسىنى پاختىغا باھا قويۇش ئۇسۇلى بويىچە بەلگىلەشكە ئۆزگەرتىلدى.

ئاپتونوم رايون پاختىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى كۆپ قېتىم ئۆستۇرۇشنى، خەلق تۇرمۇشىغا كېرەكلىك پاختىنىڭ سېتىلىش باھاسىنى ئۆزگەرتمەسلىكنى، زىيانىنى ھەر دەرىجىلىك مالىيىدىن قوشۇمچە يارىدەم بېرىش يولى بىلەن تۆلەشنى قارار قىلدى. مەركەز مالىيىسىدىن ھەر يىلى خەلق تۇرمۇشىغا كېرەكلىك پاختىدا كۆرۈلگەن زىيان ئۈچۈن چىقىم قىلغان قوشۇمچە يارىدەم پۇل 1979 - يىلى 810 مىڭ يۈەن، 1980 - يىلى 2 مىليون 510 مىڭ يۈەن، 1981 - يىلى 2 مىليون 770 مىڭ يۈەن، 1982 - يىلى 3 مىليون 200 مىڭ يۈەن، 1983 - يىلى 3 مىليون 360 مىڭ يۈەن، 1984 - يىلى 2 مىليون 410 مىڭ يۈەن، 1985 - يىلى 820 مىڭ يۈەن بولدى.

2. . كەندىر

شىنجاڭدا ئىشلەپچىقىرىلىدىغان كەندىر تۇرلىرىدىن چوڭ كەندىر، ياۋا كەندىر، لوپنۇر كەندىرى، پىشىل كەندىر، قىزىل كەندىر قاتارلىق 5 خىلى بار. 50 - يىللاردىن 70 - يىللارغىچە چوڭ كەندىر بىلەن ياۋا كەندىرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى تەدرىجىي ئۆستى، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرام 2 - دەرىجىلىك چوڭ كەندىرنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 1957 - يىلى 0.90 يۈەن، 1958 - يىلى 0.984 يۈەن، 1959- يىلى 1.206 يۈەن، 1960 - يىلىدىن 1961 - يىلغىچە 1.356 يۈەن، 1962 - يىلى 1.53 يۈەن بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرام 2 - دەرىجىلىك ياۋا كەندىرنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى1957- يىلى 0.669 يۈەن، 1958 - يىلى 0.698 يۈەن، 1959 - يىلى 0.801 يۈەن، 1960 - يىلىدىن1961-

يىلغىچە 0.968 يۈەن، 1962 - يىلى 1.154 يۈەن بولدى. 1978 - يىلدىن 1979 - يىلغىچە چوڭ كەندىرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى يەنە ئۆستى.

1978 - يىلدىن 1979 - يىلغىچە 2 - دەرىجىلىك چوڭ كەندىر سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 4 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

بازار	1978 - يىلى	1979 - يىلى
ئوتتۇرىچە	1.72	2.08
ئۈرۈمچى، تۇرپان، قۇمۇل، سانجى	1.76	2.12
شىخەنزە، غۇلجا، تارباغاتاي، ئالتاي، بورتالا	1.72	2.08
كورلا، ئاقسۇ، ئاتۇش، قەشقەر	1.70	2.06
خوتەن	1.64	2.00

چوڭ كەندىرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشەش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ياۋا كەندىرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى چوڭ كەندىر باھاسىنىڭ %70ى بويىچە مۇناسىپ تەڭشەش بەلگىلەندى. 1981 - يىل 9 - ئايدا چوڭ كەندىرنىڭ سېتىلىش مىقدارى ئازىيىپ، تەمىنلەش تەلەپتىن ئېشىپ كەتكەچكە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، مال باھا ئىدارىسى سېتىۋېلىش باھاسىنى يەنە 1978 - يىلدىكى سەۋىيىگە قايتۇرۇپ كېلىپ، ياۋا كەندىرنىڭ باھاسىنى مۇناسىپ تۆۋەنلەتتى. دەرىجە باھا پەرقى 2 - دەرىجىلىك مەھسۇلاتنىڭ 100، 1 - دەرىجىلىك مەھسۇلاتنىڭ 115، 3 - دەرىجىلىك مەھسۇلاتنىڭ 85، دەرىجە سىرتىدىكى مەھسۇلاتنىڭ 60 بولدى. خام كەندىرنىڭ باھاسى ئوخشاش دەرىجىلىك پىششىق كەندىر باھاسىنىڭ %50ى بويىچە ئېگىلەندى. يۇقىرىقى باھا 1985 - يىلغا قەدەر ئىزچىللاشتۇرۇلدى.

3. مېۋە

شىنجاڭنىڭ مېۋە - چېۋە ماكانى دېگەن نامى بار، شىنجاڭدىن چىقىدىغان قوغۇن - تاۋۇز، نەشپۈت، ياڭاق، بولۇپمۇ تۇرپان، پىچاننىڭ ئۈزۈم، قوغۇنى، كورلىنىڭ نەشپۈتى قاتارلىقلارنىڭ جۇڭگو - چەت ئەللەردىمۇ داڭقى بار.

1949 - يىلدىن بۇرۇن، شىنجاڭدا قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋە باھاسى بەك تۆۋەن بولغاچقا، ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى ئاستا بولغان. 50 - يىللاردىن كېيىن، قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى سەل ئۆسكەن بولسىمۇ، لېكىن مېۋىنىڭ ئەرزان بولۇشى دېھقانلارنىڭ ئاكتىپلىقىغا بەرھەم بېرىش مەسلىسى تۈپتىن ھەل بولمىدى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ھەسسىلەپ ئۆسۈپ، باغۋەنلەرنىڭ ئاكتىپلىقىنى زور دەرىجىدە قوزغىدى، مەھسۇلات مىقدارى ئۈزلۈكسىز ئۆسۈپ، سورتى ئۈزلۈكسىز ياخشىلىنىپ،

شىنجاڭنىڭ قوغۇن - تاۋۇز، مېۋە - چېۋە بازىرى تېخىمۇ ئاۋاتلىشىپ رەڭدار تۈس ئالدى.

(1) ئۈزۈم

1960 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى تۈرپان - پىچاندىن ئىبارەت 2 ئاساسلىق ئۈزۈم ئىشلەپچىقىرىدىغان رايوندا ھۆل ئۈزۈمنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى بەلگىلىدى. پىچاندا ھەر كىلوگرام ئۈزۈمنىڭ ئاۋات مەزگىلدىكى ئەڭ تۆۋەن باھاسى تۈرپاندىكىدىن 0.02 يۈەن تۆۋەن بولدى. ئۈزۈم ئىشلەپچىقىرىدىغان رايونلاردىكى سېتىۋېلىش بىلەن سېتىش ئوتتۇرىسىدىكى پەرق نىسبىتى 25% بولدى.

1974 - يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئېكسپورت قىلىنىدىغان كىشمىش ئۈزۈم ئۈچۈن باھا قوشۇش يارەم پۇلى بېرىشنى، باھا قوشۇلغاندىن كېيىن باھانى تۈرپان - پىچاندا ئەڭ يۇقىرى بولغاندىمۇ 0.32 يۈەندىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكنى بەلگىلىدى. شۇندىن كېيىن ئاپتونوم رايون ئۈزۈم باھاسىنى كۆپ قېتىم ئۆستۈردى. 1985- يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۈرپان ۋىلايىتى ۋە بىڭتۈەننىڭ 221 - تۈەن - مەيدانىدىن ئېكسپورت قىلىنىدىغان كىشمىش ئۈزۈمنى تۆپ سان بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش تۆپ سانى ئىچىدە سېتىۋېلىش باھاسىنى مۇۋاپىق ئۆستۈرۈش ھەمدە دېھقانلارنى ئاشلىق، ماي بىلەن بەلگىلىمە بويىچە تەمىنلەپ، تۆپ سان سىرتىدىكى باشقا مەھسۇلاتلارنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ، كېلىشىم باھادا سېتىشنى قارار قىلدى.

تۈرپان كىشمىش ئۈزۈمىنى سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 5 بىرلىك: يۈەن\كىلوگرام

يىللار	ئىچكى قىسمىدا سېتىلىشى	ئېكسپورت قىلىنىشى	يىللار	ئىچكى قىسمىدا سېتىلىشى	ئېكسپورت قىلىنىشى
1960	0.16		1981		0.56
1974		0.32	1984	0.32	0.56
1978	0.23	0.40	1985	0.55	0.80
1979	0.26	0.48			

(2) قوغۇن - تاۋۇز

شىنجاڭدىن چىقىدىغان قوغۇن - تاۋۇزلارنىڭ سۈپىتى ياخشى، قەن تەركىبى يۇقىرى، قوغۇنلار ئىچىدە «قۇمۇل قوغۇنى» ۋەكىل سورت ھېسابلىنىدۇ، ئۇنىڭ مەركىزىي قەن تەركىبى ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 14% كە يېتىدۇ، تاۋۇزنىڭ قەن تەركىبى ئادەتتە 9% بولىدۇ. 1960 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى قوغۇننىڭ ئاۋات مەزگىلدىكى سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتتى. تۈرپان، پىچاندا 1 - دەرىجىلىك قىشلىق قوغۇننىڭ كىلوگرامى 0.13 يۈەن، 1 - دەرىجىلىك قىشلىق تاۋۇزنىڭ كىلوگرامى 0.12 يۈەن بولدى. 1- دەرىجىلىك يازلىق قوغۇن، يازلىق تاۋۇزنىڭ باھاسى تۈرپاندا 0.083 يۈەن، پىچاندا 0.08 يۈەن بولدى.

1962 - يىلدىن كېيىن يەنە ئارقا - ئارقىدىن بەزى تەڭشەشلەر ئېلىپ بېرىلدى. 1972 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يەنە قىشلىق قوغۇننىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشەپ، تۈرپان، پىچاندا ھەر

كىلوگرام 1 - دەرىجىلىك قىشلىق قوغۇنلىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 0.12 يۈەندىن 0.13 يۈەنگە ئۆستۈرۈشنى ھەمدە دەرىجە باھا پەرقىنى ۋە پەسىل باھا پەرقىنى بەلگىلىدى. دەرىجە باھا پەرقى ئالاھىدە دەرىجىلىك (ئېكسپورت قىلىنىدىغان، ئالاھىدە ئېھتىياجلىق بولغانلار) نىڭ 140، 1 - دەرىجىلىكىنىڭ 100، 2 - دەرىجىلىكىنىڭ 80، 3 - دەرىجىلىكىنىڭ 60 بولدى. پەسىل باھا پەرقى ئاساسىي مەزگىل 9 - ئايىدىن10- ئاينىڭ 5 - كۈنىگىچە 100، 1 - مەزگىل 10 - ئاينىڭ 6 - كۈنىدىن 11 - ئاينىڭ 20 - كۈنىگىچە 130، 2 - مەزگىل 11 - ئاينىڭ 21 - كۈنىدىن 1 - ئاينىڭ 5 - كۈنىگىچە 150، 3 - مەزگىل 1 - ئاينىڭ6- كۈنىدىن كېيىن 170 بولدى.

1972 - يىلى تۇرپان - پىچان قوغۇنىنىڭ ئاۋات پەسىلدە سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 6 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

مەھسۇلات نامى	دەرىجىسى	ئۆلچىمى	ئەسلى باھاسى	تەكشىلىگەن باھاسى
قاراقاش، بۇچىڭ، قىزىل كۆكچى، سېرىق كۆكچى	ئالاھىدە دەرىجىلىك	قەنت تەركىبى 12%تىن يۇقىرى، بېجىرىم، تولۇق تورلاشقان، سورتى ساپ، زىددىسىز، تارتۇقسىز، 2 سانتىمېتىر ساپىقى بار، ئۇزۇشتىن ئىلگىرى سۇغۇرۇلمىغىنىغا 10 كۈن بولغان، پىشىش دەرىجىسى 80% — 90%كە يەتكەن، تورلاشمىغان پېرى بولمىغان بولۇش	0.19	0.18
	1 - دەرىجىلىك	قەنت تەركىبى 10%تىن يۇقىرى، بېجىرىم، تولۇق تورلاشقان، سورتى ساپ، زىددىسىز، تارتۇقى بىردىن ئېشىپ كەتمىگەن بولۇش، 2 سانتىمېتىر ساپىقى بار، ئۇزۇشتىن ئىلگىرى سۇغۇرۇلمىغىنىغا 7 — 10 كۈن بولغان، پىشىش دەرىجىسى 80%كە يەتكەن، تورلاشمىغان پېرى بولمىغان بولۇش	0.12	0.13
	2 - دەرىجىلىك	قەنت تەركىبى 8%تىن يۇقىرى بولۇش، شەكلىگە چەك قويۇلمايدۇ، روشەن تورلاشقان، ھەربىرى 2 كىلوگرامدىن ئاشمىغان، سورتى ساپ، زىددىلەنگەن پېرى 5 سانتىمېتىردىن ئېشىپ كەتمەسلىك، تارتۇقى 2دىن ئېشىپ كەتمەسلىك، 2 سانتىمېتىر ساپىقى بولۇش، ئۇزۇشتىن ئىلگىرى سۇغۇرۇلمىغىنىغا 7 — 10 كۈن بولغان، پىشقان، تورلاشمىغان پېرى 10 مىللىمېتىردىن ئېشىپ كەتمىگەن بولۇش		0.10
	3 - دەرىجىلىك	قەنت تەركىبى، شەكلى، تورلىشى دەرىجىسىگە چەك قويۇلمايدۇ، سورتى بىرقەدەر ساپ بولۇش، زىددىلەنگەن پېرى 2دىن ئېشىپ كەتمەسلىك، تارتۇقىغا چەك قويۇلمايدۇ، ئۇزۇشتىن ئىلگىرى سۇغۇرۇلمىغىنىغا 7 كۈن بولغان، پىشقان بولۇش، تورلىشى جەھەتتە چەك قويۇلمايدۇ		0.08

1976 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يازلىق قوغۇن - تاۋۇزنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەكشۈلاشتۇرۇپ ئورۇنلاشتۇردى، تەكشەش ھەجمى چوڭ بولمىدى. 1978 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، تاۋۇز، قوغۇنىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىدا 1977 - يىلدىكى سەۋىيە ساقلاپ قېلىنىدىغانلىقى، شارائىتى بار جايلاردا مۇڭاپىق چوشۇرۇشكە بولىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. شۇنىڭ بىلەن ئاپتونوم رايون باشقۇرىدىغان بازار ۋە مەھسۇلاتلارنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى، 1 - دەرىجىلىكىنىڭ 0.147 يۈەن بولۇپ، ھەر كىلوگرامدا 0.01 يۈەن تۆۋەنلىدى. ئۇرۇمچىدە 0.17 يۈەن، سانجىدا 0.16 يۈەن، قۇمۇلدا 0.15 يۈەن، شىخەنزىدە 0.14 يۈەن، تۇرپان، پىچاندا 0.13 يۈەن بولدى.

يازلىق تاۋۇز - قوغۇننىڭ 1978 - يىلى تەڭشەلگەن سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 7 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

سېتىۋېلىش باھاسى / مەھسۇلات دەرىجىسى / پەسىللەر			ئەلا سۈپەتلىكى (1 - دەرىجىلىك مەھسۇلات)		ئادەتتىكىسى (1 - دەرىجىلىك مەھسۇلات)	
			ئۇرۇمچى	سانجى	ئۇرۇمچى	سانجى
يازلىق تاۋۇز	ئاۋات پەسىلدىكى ئەڭ تۆۋەن باھا	ئەسلى باھا	0.104	0.094	0.087	0.081
		تەڭشەلگەن باھا	0.094	0.084	0.08	0.075
	دەسلەپتە بازارغا سېلىنغان مەھسۇلاتلارنىڭ ئەڭ يۇقىرى باھاسى	ئەسلى باھا	0.23	0.218	0.194	0.18
		تەڭشەلگەن باھا	0.22	0.21	0.184	0.17
يازلىق قوغۇن	ئاۋات پەسىلدىكى ئەڭ تۆۋەن باھا	ئەسلى باھا	0.123	0.113	0.103	0.094
		تەڭشەلگەن باھا	0.113	0.103	0.093	0.084
	دەسلەپتە بازارغا سېلىنغان مەھسۇلاتلارنىڭ ئەڭ يۇقىرى باھاسى	ئەسلى باھا	0.274	0.259	0.228	0.216
		تەڭشەلگەن باھا	0.25	0.24	0.208	0.198

1985 - يىل 5 - ئايدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «ئاپتونوم رايونلۇق تاۋار قوغۇن - تاۋۇز ئىشلەپچىقىرىش - سېتىشنى ماسلاشتۇرۇش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى يىغىنىنىڭ خاتىرىسى» نى ئەمەلىيلەشتۇرۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون ئىچىدە سېتىلىدىغان قوغۇن، تاۋۇزنىڭ باھاسىنى ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەر ئۆزى ئورۇنلاشتۇرىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. شۇنىڭ بىلەن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ كېلىشىم باھادا سېتىش، باھانى بازار ئەھۋالىغا قاراپ بەلگىلەش، سېتىۋالغۇچى بىلەن ساتقۇچى مەسلىھەتلىشىپ باھا قويۇش يولغا قويۇلدى. سىرتقا يۆتكىلىدىغان قوغۇن - تاۋۇزغا قارىتا پايدىلىنىش باھاسى بەلگىلەندى. ئۇرۇمچى رايونىدا ئەلا سۈپەتلىك تاۋۇزنىڭ قەنت تەركىبى %9تىن يۇقىرى بولسا، ھەر كىلوگرامىنىڭ 0.16 يۈەنلىك سېتىۋېلىش باھاسى ساقلاپ قېلىندى. قوغۇنغا مەركىزىي قەنت تەركىبى بويىچە سۈپىتىگە قاراپ باھا قويۇلدى، يەنى قەنت تەركىبى %14تىن يۇقىرى بولغانلىرىنىڭ 0.40 يۈەن، %13 — %14كىچە بولغانلىرىنىڭ 0.36 يۈەن، %12 — %13كىچە بولغانلىرىنىڭ 0.24 يۈەن، %12تىن تۆۋەن بولغانلىرىنىڭ 0.20 يۈەن بولدى. ئومۇمىي قوغۇننىڭ تەكشىلىك دەرىجىسى %90 يۇقىرى بولسا، يۇقىرىقى باھا ئىجرا قىلىندى، تەكشىلىك دەرىجىسى %90كە يەتمىسە، بىر دەرىجە تۆۋەنلىتىپ باھا قويۇلدى. قۇمۇل، تۇرپان، كورلا سىرتقا يۆتكىلىدىغان قوغۇن، تاۋۇز باھاسىنى ئۇرۇمچىدىكى باھادىن پايدىلىنىپ ئۆزى ئورۇنلاشتۇردى.

(3) قۇرۇق ئۈزۈم

قۇرۇق ئۈزۈم شىنجاڭنىڭ ئالاھىدە مەھسۇلاتى، ئازادلىقتىن بۇرۇن باھا ئۇزاق مۇددەت سەل تۆۋەن بولۇپ كەلدى، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى كۆپ قېتىم ئۆستۈرۈلدى.

ھەر كىلوگرام قۇرۇق ئۇزۇمنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 1950 - يىلى 0.502 يۈەن، 1951- يىلى 1.126 يۈەن، 1952 - يىلى 0.536 يۈەن، 1953 - يىلى 1.122 يۈەن، 1954 - يىلى 0.974 يۈەن، 1955 - يىلى 0.98 يۈەن بولدى.

70 - يىللاردىن كېيىن، بولۇپمۇ 1978 - يىلدىن كېيىن، قۇرۇق ئۇزۇمنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسى كۆپ قېتىم ئۆستى، تۈرپان بازارلىرىدىكى 2 - دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام يېشىل قۇرۇق كىشمىشنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1960 - يىلى 0.98 يۈەن بولغان بولسا، 1985 - يىلى ئۆسۈپ 3.15 يۈەنگە يەتتى.

1981 - يىلى ئاپتونوم رايون قۇرۇق ئۇزۇمنى 2 - خىل مەھسۇلات قاتارىغا كىرگۈزۈپ 1 - خىل مەھسۇلاتلارنى باشقۇرۇش چارىسى بويىچە باشقۇردى ھەمدە دۆلەت تەمىنلەيدىغان ئاشلىق - ماي بىلەن قۇرۇق ئۇزۇم سېتىۋېلىشنى چېتىش ۋە سېتىۋېلىش پىلانىنىڭ %50ى بويىچە زاكالەت پۇلى بېرىش سىياسىتىنى يولغا قويۇپ، تۈپ ساندىن ئاشۇرۇپ سېتىۋېلىنغان قۇرۇق ئۇزۇمگە يەنىلا %30 باھا قوشۇش ئۇسۇلىنى يولغا قويدى؛ شۇ يىلى يەنە قۇرۇق ئۇزۇمنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشىدى، ئاساسلىقى ئەسلىدە مۇزاپىق بولغان دەرىجە باھا پەرقى بىلەن سورت باھا پەرقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە كۆپرەك ئېتىبار بەردى.

1981 - يىلدىكى قۇرۇق ئۇزۇم دەرىجە پەرق نىسبىتىنىڭ تەڭشىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 9 — 8

دەرىجىسى	1 - دەرىجىلىك	2 - دەرىجىلىك	3 - دەرىجىلىك	4 - دەرىجىلىك
تارىختا شەكىللەنگىنى	110	100	90	70
تەڭشىلىشتىن بۇرۇنقى باھا	115	100	74	52
تەڭشەلگەندىن كېيىنكى باھا	110	100	85	60

يېشىل قۇرۇق كىشمىشنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى بىرقانچە قېتىم تەڭشىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، باشقا قۇرۇق ئۇزۇملەرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىمۇ مۇناسىپ تەڭشەلدى.

1984 - يىلى ئاپتونوم رايون تۈرلۈك قۇرۇق ئۇزۇم سورتلىرىنىڭ پەرق نىسبىتىنى مۇنداق بەلگىلىدى: يېشىل قۇرۇق كىشمىشنىڭ 100، گىببېرىللىنلىك قۇرۇق كىشمىشنىڭ 80، قىزىل قۇرۇق كىشمىشنىڭ 45، قۇرۇق يېشىل سايۇنىڭ 75، قۇرۇق قىزىل سايۇنىڭ 65، قۇرۇق قاشقىرنىڭ 38 بولىدۇ. 1985- يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى بەنگۈتتىكى مۇنداق ئۇقتۇرۇش چىقاردى: تۈرپان ۋىلايىتى (221- تۈەنمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) دە ئىشلەپچىقىرىلغان قۇرۇق كىشمىش تۈپ سان بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنىدۇ، تۈپ سان بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنغاندىن باشقا سورتتىكى قۇرۇق ئۇزۇملەر كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ، كېلىشىم باھادا سېتىلىدۇ. تۈپ سان ئىچىدىكى سېتىۋېلىش باھاسى مۇزاپىق ئۆستۈرۈلىدۇ ھەمدە دېھقانلار ئاشلىق، ماي بىلەن بەلگىلىمە بويىچە تەمىنلىنىدۇ. سېتىۋېلىش باھاسى ئۆسكەندىن كېيىن، سېتىش باھاسى مۇناسىپ ئۆسىدۇ. ئۇزۇمچىدە ھەر كىلوگرام قۇرۇق ئۇزۇمنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى 1 - دەرىجىلىكنىڭ 3.42 يۈەندىن 4.93 يۈەنگە، 2 - دەرىجىلىكنىڭ 3.12 يۈەندىن 4.49 يۈەنگە، 3 - دەرىجىلىكنىڭ 2.69 يۈەندىن 3.84 يۈەنگە ئۆستۈرۈلىدۇ.

تۇرپاننىڭ 2 ـ دەرىجىلىك قۇرۇق يېشىل كىشمىشنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 9 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

يىللار	سېتىۋېلىش باھاسى	ئۆسۈش ھەجمى %
1960	0.98	
1975	1.13	15.3
1978	1.30	15.0
1979	1.60	23.1
1981	1.93	20.6
1984	2.12	9.8
1985	3.15	48.6

(4) نەشپۈت

كورلىنىڭ 2 ـ دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام نەشپۈتنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1957 ـ يىلى 0.70 يۈەن، 1958ـ يىلى 0.60 يۈەن، 1962 ـ يىلى 0.50 يۈەن بولدى. 1964 ـ يىل 8 ـ ئايدا ھەر كىلوگرام نەشپۈتنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 0.45 يۈەن بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە دەرىجە باھا پەرقى ۋە پەسىل باھا پەرقى بەلگىلەندى. پەسىل باھا پەرقى ساقلىنىدىغان 5 ئاي بويىچە ھېسابلاندى. ئاۋات پەسىلدىن كېيىنكى ۋاقىت 3 مەزگىلگە بۆلۈندى:

1964 ـ يىلدىكى نەشپۈتنىڭ پەسىللىك پەرق نىسبىتى

جەدۋەل: 9 — 10

	ۋاقتى	پەسىللىك پەرق نىسبىتى
ئاۋات پەسىل	9 ـ ئايدىن 10 ـ ئاينىڭ 14 ـ كۈنگىچە	100
1 ـ مەزگىل	10 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنىدىن 11 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنگىچە	120
2 ـ مەزگىل	11 ـ ئاينىڭ 11 ـ كۈنىدىن 12 ـ ئاينىڭ 31 ـ كۈنگىچە	145
3 ـ مەزگىل	1 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن 2 ـ ئايدىن كېيىنگىچە	160

كورلا نەشپۈتىنىڭ 1964 - يىلدىكى سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 11 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

دەرىجىسى	ئاۋات پەسىل	1 - مەزگىل	2 - مەزگىل	3 - مەزگىل	پەرق نىسبىتى
1 - دەرىجىلىك	0.50	0.60	0.73	0.80	110
2 - دەرىجىلىك	0.45	0.54	0.65	0.72	100
دەرىجە سىرتىدىكىسى	0.20	0.24	0.29	0.32	45

1985 - يىل 9 - ئايدا بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق مال باھا ئىدارىسى مۇنداق ئۇقتۇرۇش چىقاردى: 1985 - يىلدىن باشلاپ نەشپۈت تۈپ سان بويىچە ۋەزنىچە بەلگىلەپ سېتىۋېلىنىدۇ، تۈپ سان ئىچىدىكى باھا مۇڭاپىق ئۆستۈرۈلىدۇ، ئاۋات پەسلىدە 1 - دەرىجىلىك نەشپۈتنىڭ ھەر كىلوگرامى 0.47 يۈەندىن 0.70 يۈەنگە، يەنى 49% ئۆستۈرۈلىدۇ، تۈپ سان سىرتىدىكى باھا قويۇۋېتىلىدۇ. سېتىش باھاسىنى جايلار بەلگىلەيدۇ.

(5) ئالما

1960 - يىلى غۇلجا شەھىرىدە 2 - دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام ئالمىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 0.58 يۈەن بولدى. 1964 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى غۇلجا شەھىرى، غۇلجا، توققۇزتارا، تېكەس ناھىيىلىرىدە قىشلىق ئالمىنىڭ باھاسىنى بەلگىلىدى. 2 - دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام قىشلىق لىمۇننىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 0.33 يۈەن، 2 - دەرىجىلىك كۆزلۈك لىمۇننىڭ 0.24 يۈەن، 2 - دەرىجىلىك ئاپۇرتنىڭ 0.35 يۈەن بولدى. دەرىجە پەرق نىسبىتى 2 - دەرىجىلىكنىڭ 100، 1 - دەرىجىلىكنىڭ 110، 3 - دەرىجىلىكنىڭ 85 بولدى. سورت دەرىجىسىنىڭ پەرق نىسبىتى 2 - دەرىجىلىك قىشلىق لىمۇننىڭ 100، 2 - دەرىجىلىك كۆزلۈك لىمۇننىڭ 75، 2 - دەرىجىلىك ئاپۇرتنىڭ 105 بولدى. پەسىل پەرق نىسبىتى ساقلىنىدىغان مەزگىلدىكى 5 ئاي بويىچە ھېسابلاندى، 9 - ئايدىن كېيىن يىلى 2 - ئايغىچە بولغان ۋاقىت 3 مەزگىلگە بۆلۈپ تەڭشەلدى، ئومۇمىي ھەجىم جەھەتتە 50% تەڭشەلدى.

1964 - يىلدىكى قىشلىق ئالمىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 12 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

سورت تۈرى	دەرىجىسى	غۇلجا شەھىرى	غۇلجا ناھىيىسى	توققۇزتارا ناھىيىسى، تېكەس ناھىيىسى
قىشلىق لىمۇن	1	0.40	0.39	0.34
	2	0.36	0.35	0.31
	3	0.31	0.30	0.26
كۆزلۈك لىمۇن	1	0.30	0.29	0.24
	2	0.27	0.26	0.22
	3	0.23	0.22	0.19

ئاپۇرت	1	0.42	0.41	0.36
	2	0.38	0.37	0.33
	3	0.32	0.31	0.28

1976 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەسىنات - سودا كوپىراتىپى سۇپىتىگە قاراپ باھا قويۇش، دەرىجىگە ئايرىپ باھا بېكىتىش پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇش، سورتىنى ياخشىلاشنى ئىلگىرى سۈرۈپ، بازارنى تېخىمۇ كۆپ، تېخىمۇ ياخشى ئالما بىلەن تەمىن ئېتىش ئۈچۈن ئەلا سورتلۇق قىشلىق ئالمىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى مۇۋاپىق ئۆستۈردى. ئاپتونوم رايوندىكى ئاساسلىق ئالما ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردىكى قىشلىق ئالما مونداق 4 خىلغا بۆلۈندى:

1 - خىلى: سېرىق مارشال، قىزىل مارشال، كۆك بانان، قىزىل بانان، قىزىل يۇلتۇز، رېنىدۇك، چېنگۇەن.

2 - خىلى: چوك - كىچىك «دۆلەت نۇرى»، كېكۇشياك، ئالتۇن يۇلتۇز، يېشىل ياقۇت، ناۋات، قىزىل كۇن.

3 - خىلى: توخۇ تاجى، ۋېيجىن، شىنپىك، گەنلۇ، چىلۇك، لىيۇيۇ، شياڭيۇ، ۋەنشا، بۇجۇگۇاك، قىشلىق لىمۇن.

4 - خىلى خۇاڭكۇي، چوك مارجان، «سۇمرۇغ تۇخۇمى»، خۇڭگۇي، داجىن، دەندىك، يۇشيا، قىشلىق ئەرچىيۇزا.

تۇر ئايرىمىسىنىڭ پەرق نىسبىتى: 1 - خىلىنىڭ 100، 2 - خىلىنىڭ 90، 3 - خىلىنىڭ 85، 4- خىلىنىڭ 75 بولدى. دەرىجە باھا پەرقى، يەنى يۇقىرى بىلەن تۆۋەن ئوتتۇرىسىدىكى پەرق 0.03 يۇەن بولدى. پەسىل پەرق نىسبىتى: 9 - ئاينىڭ 25 - كۈنىدىن 10 - ئاينىڭ 20 - كۈنگىچە ئاساسىي مەزگىل بولدى، ئاساسىي مەزگىل بولغان پەسىلدىكى پەرق نىسبىتى 100 بولدى. 10 - ئاينىڭ 21 - كۈنىدىن 11 - ئاينىڭ 30 - كۈنگىچە 120، 12 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن 1 - ئاينىڭ 10 - كۈنگىچە 130، 1 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن 2 - ئاينىڭ 10 - كۈنگىچە 140، 2 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن كېيىن 150 بولدى.

1976 - يىلدىكى قىشلىق ئالمىنى سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 13 بىرلىكى: يۇەن\كىلوگرام

دەرىجىسى		ئۇرۇمچى	غۇلجا	شىخەنزە	گۇچۇك
1 - خىل	1 - دەرىجىلىك	0.60	0.40	0.56	
	2 - دەرىجىلىك	0.57	0.37	0.53	
	3 - دەرىجىلىك	0.54	0.34	0.50	
2 - خىل	1 - دەرىجىلىك	0.54	0.36	0.50	
	2 - دەرىجىلىك	0.51	0.33	0.47	
	3 - دەرىجىلىك	0.48	0.30	0.44	
3 - خىل	1 - دەرىجىلىك	0.51	0.34	0.48	
	2 - دەرىجىلىك	0.48	0.31	0.45	
	3 - دەرىجىلىك	0.45	0.28	0.42	
4 - خىل	1 - دەرىجىلىك	0.45	0.32	0.42	0.40
	2 - دەرىجىلىك	0.42	0.29	0.39	0.37
	3 - دەرىجىلىك	0.39	0.26	0.36	0.34

(6) باشقا قۇرۇق مېۋىلەر

شىنجاڭدا كېلىماتنىڭ قۇرغاق، قۇياشنىڭ يورۇتۇش ۋاقتىنىڭ ئۇزاق بولغانلىقى قۇرۇق مېۋە پىشىشقىلاپ ئىشلەشنى ئەۋزەل تەبىئىي شارائىت بىلەن تەمىن ئېتىمدۇ. قۇرۇق مېۋىنىڭ سورتى كۆپ، سۈپىتى ياخشى. تەمى مەشھۇر قۇرۇق ئۈزۈمدىن باشقا ئۆرۈك قېقى، ئۆرۈك خۇرمىسى، ئۆرۈك مېغىزى، ياڭاق، شاپتۇل قېقى، قارا گازىر، ئۇششاق چىلان، قارا ئۆرۈك، بادام قاتارلىقلار بار. 1957 - يىلى 2 - دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام ياڭاقنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى بۇگۈر، كۆچادا 0.60 يۈەن، قاغىلىق، خوتەنده 0.35 يۈەن بولدى. 1959 - يىلى قاغىلىق، خوتەنده 0.40 يۈەن قىلىپ تەڭشەلدى. 1960 - يىلى خوتەن، قاغىلىق، كۆچا، بۇگۇردە شاپتۇل قېقىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن %30 ئۆستۈرۈلدى. قاغىلىق، خوتەنده ياڭاقنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى %14.28 ئۆستى، ياڭاق مېغىزنىڭ باھاسى مۇناسىپ تەڭشەلدى. بۇگۇردە قارا ئۆرۈك قېقىنىڭ باھاسى %7.14 ئۆستۈرۈلدى. تاتلىق ئۆرۈك قېقىنىڭ باھاسى %2.68 ئۆستۈرۈلدى. كۆچادا تاتلىق ئۆرۈك مېغىزنىڭ باھاسى %8 تۆۋەنلىتىلىپ، رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى باھا تۇتاشتۇرۇلدى.

1962 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى قىسمەن قۇرۇق مېۋىلەرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئۆستۈردى. خوتەنده 1 - دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام قارا ئۆرۈك قېقىنىڭ باھاسى 0.25 يۈەندىن 0.32 يۈەنگە، 1 - دەرىجىلىك سېرىق ئۆرۈك قېقىنىڭ باھاسى 0.32 يۈەندىن 0.42 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى. تاتلىق ۋە ئاچچىق ئۆرۈك مېغىزنىڭ 4 بازاردىكى باھاسى %60.3 — %82.2كىچە ئۆستۈرۈلدى. 1964 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى باھانى تۇتاشتۇرۇش ئۇچۇن، قۇرۇق مېۋىلەرنىڭ دەرىجە جەھەتتىكى پەرقلىق باھاسىنى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، بەزى رايونلاردا بەزى سورتلارنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى سەل ئۆزگەرتتى. 1966 - يىلى ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى قىسمەن قۇرۇق مېۋىلەرنىڭ باھاسىنى تۆۋەنلەتتى، بىراق تۆۋەنلەش ھەجمى چوڭ بولمىدى.

1973 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سودا ئىدارىسى، پىلان ئىدارىسى دۆلەت ئىچى بازارلىرى ۋە ئېكسپورت ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۇچۇن، 11 خىل قۇرۇق مېۋىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن %18 ئۆستۈردى. 1978 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تەمىنات- سودا كوپېراتىپى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئۆرۈك مېغىزى، گازىر، ئۆرۈك قېقى، ئۆرۈك خۇرمىسى، شاپتۇل قېقى، ئۇششاق چىلان، قارا ئۆرۈك، بادام، قۇرۇق قىزىل سايۋا قاتارلىق 9 خىل يەرلىك ئالاھىده مەھسۇلاتنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن %30.6 ئۆستۈرۈشنى قارار قىلدى. بۇنىڭ ئىچىده ياڭاقنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسىنى ئاپتونوم رايون بويىچە 0.73 يۈەندىن 0.86 يۈەنگە تەڭشىدى.

1978 - يىلدىكى 2 - دەرىجىلىك قۇرۇق مېۋىنى سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ تەڭشىلىشى

جەدۋەل: 9 — 14 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

مەھسۇلات نامى	تەڭشەلگەندىن بۇرۇنقى باھا	تەڭشەلگەندىن كېيىنكى باھا	+%
تاتلىق ئۆرۈك مېغىزى	1.93	2.23	15.54
ئاچچىق ئۆرۈك مېغىزى	1.19	1.49	25.21
قارا گازىر	1.08	1.83	69.44
سېرىق ئۆرۈك قېقى	0.58	0.68	17.24

قارا ئۆرۈك قېقى	0.43	0.53	23.26
سېرىق ئۆرۈك خۇرمىسى	0.83	0.93	12.05
قارا ئۆرۈك خۇرمىسى	0.64	0.74	15.63
شاپتۇل قېقى	0.58	0.63	8.62
قارا ئۆرۈك	0.51	1.00	96.08
ئۇششاق چىلان	0.58	0.78	34.48
بادام	1.96	2.35	19.90

1985 - يىلى قۇرۇق مېۋىنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ، كېلىشىم باھادا سېتىش يولغا قويۇلدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قارا گازىرنىڭ سېتىۋېلىشتا پايدىلىنىش باھاسىنى ئورۇنلاشتۇردى، ئاساسلىقى مەۋقەنى سېتىشقا قويۇپ، دېھقانلارنىڭ قارا گازىرنى سېتىشى قىيىن بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلدى. 1 - دەرىجىلىك (چوڭ) ھەر كىلوگرام قارا گازىرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 2.50 يۈەن، 2 - دەرىجىلىك (ئوتتۇرا) ھەر كىلوگرام قارا گازىرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 2.10 يۈەن، 3 - دەرىجىلىك (ئۇششاق) ھەر كىلوگرام قارا گازىرنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1.80 يۈەن، ئۆلچەملىك گازىرنىڭ 2.15 يۈەن بولدى.

4. تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى

(1) قوش كالىسى

1955 - يىلىدىن ئىلگىرى، ئاپتونوم رايون قوش كالىسىنىڭ باھاسىنى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرمىغان، ئەركىن بازار باھاسى مۇقىم بولمىغانلىقتىن، قوش كالىسىنىڭ باھاسى سەل تۆۋەن بولدى، تېرە بىلەن گۆشنىڭ باھاسى سەل يۇقىرى بولغانلىقتىن جەمئىيەتتە قوش كالىسىنى قالايمىقان ئۆلتۈرۈش ئەھۋالى بەك ئېغىرلىشىپ كەتتى. 1956 - يىل 3 - ئايدا ئاپتونوم رايون گوۋۇيۈەننىڭ تېرىلغۇ ئۇلاغلىرىنى قوغداش توغرىسىدىكى يوليورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، قوش كالىسىنىڭ باھاسىنى تېرە - گۆشنىڭ ئايرىم سېتىلىش باھاسىدىن سەل يۇقىرى قىلىش پرىنسىپىگە ئاساسەن، قوش كالىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشىدى. كونكرېت باھا مۇنداق بولدى: ھەربىر تۇياق كالىنىڭ باھاسى ئورۇمچىدە 142 يۈەن، ئالتايدا 150 يۈەن، قۇمۇل بىلەن قەشقەردە 140 يۈەن، سانجىدا 135 يۈەن، يەكەندە 130 يۈەن، بايىنغولىندا 125 يۈەن، ئاقسۇدا 120 يۈەن، خوتەندە 118 يۈەن، ئىلى بىلەن تارباغاتايدا 115 يۈەن بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەربىر تۇياق كالىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1957 - يىلىدىن 1959 - يىلغىچە 90 .124 يۈەن بولدى.

1960 - يىل 9 - ئايدا ئاپتونوم رايون قوش كالىسىنى قوغداش ئۈچۈن، تېرىلغۇ كالىسىنى 12 ياشتىن ئاشقاندا ئاندىن سويۇشقا بولىدۇ ھەمدە قوش كالىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئۆستۈرۈلىدۇ، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەربىر تۇياق كالىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 50 .172 يۈەن بولىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1961 - يىلى يەنە 195 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى. 1965 - يىل 4 - ئايدا ئاپتونوم رايون قوش كالىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 4 .% 13 چۈشۈردى، يەنى ھەربىر تۇياق كالىنىڭ باھاسىنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 195 يۈەندىن 169 يۈەنگە چۈشۈردى. 1967 - يىل 7 - ئايدا يەنە بىر قېتىم 10% چۈشۈردى، يەنى ھەربىر تۇياق كالىنىڭ باھاسىنى 169 يۈەندىن 152 يۈەنگە چۈشۈردى.

1970 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت قوش كالىسىنى سويۇش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىنىڭ چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىغا ماس كەلمەس بولۇپ قېلىشىدەك ئەھۋالنى ئۆزگەرتىپ، كالا باقمىچىلىقىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، قوش كالىسىنىڭ تاۋار نامىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ قوش كالىسى بىلەن گۆش كالىسىنى بىر تۈتاش تىرىك كالا دەپ ئاتاشقا ئۆزگەرتىپ، بىر تۈتاش ئۆلچەم، بىر تۈتاش باھانى يولغا قويدى.

1961 - يىلدىن 1967 - يىلغىچە قوش كالىسى سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 15 بىرلىكى: تۈياق\يۈەن، 1 - دەرىجىلىك ئۆكۈز

بازار	1961 - يىلى	1965 - يىلى	1967 - يىلى
ئوتتۇرىچە	195	169	152
ئۇرۇمچى، قۇمۇل	203	170	150
سانجى	203	170	148
تۇرپان، پىچان، توقسۇن	203	170	154
كورلا، يەنجى	195	160	145
ئاقسۇ	195	190	170
قەشقەر، خوتەن، ئاتۇش	190	190	170
ئىلى	185	150	137

(2) تېرىلغۇ ئېتى

ئاپتونوم رايون بويىچە ھەربىر تېرىلغۇ ئېتىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئوتتۇرا ھېسابى بىلەن 1957 - يىلدىن 1958 - يىلغىچە 205 يۈەن، 1959 - يىلى 223 يۈەن بولدى. 1960 - يىل 6 - ئايدا ئاپتونوم رايونىمىز ئىچى - سىرتىنىڭ تېرىلغۇ ئېتىغا بولغان ئېھتىياجىغا ماسلىشىش، تېرىلغۇ ئېتى ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تېرىلغۇ ئېتىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 30%، يەنى 1 - دەرىجىلىك ھەربىر ئاتنا ئاتىنىڭ باھاسىنى ئوتتۇرا ھېسابى بىلەن 285 يۈەنگە ئۆستۈردى. 1961 - يىل 3 - ئايدا يەنە بىر قېتىم ئۆستۈردى، يەنى ھەربىر ئاتنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 408 يۈەنگە كۆتۈردى. 1978- يىل 9 - ئايدا ۋە 1979 - يىل 11 - ئايدا، ئاپتونوم رايون ئىچى - سىرتىدىكى ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش ئەھۋالىدا يۇز بەرگەن ئۆزگىرىشلەرگە ئاساسەن، تېرىلغۇ ئېتىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 2 قېتىم تۆۋەنلىتىلدى. 1978 - يىلى 10.2% تۆۋەنلىتىلدى، يەنى ئوتتۇرا ھېسابى بىلەن ھەربىر ئات 365 يۈەن بولدى، 1979- يىلى يەنە 10.9% تۆۋەنلىتىلدى، يەنى ھەربىر تۈياق ئات 325 يۈەن بولدى. بۈ ھال 1985 - يىلغىچە ئۆزگەرمىدى.

5. چارۋا مەھسۇلاتلىرى

شىنجاڭ تارىخىدا چارۋا مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىمۇ باشقا يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭكىگە ئوخشاش كۆرۈنەرلىك تۆۋەن ئىدى. ئازادلىقتىن كېيىن تەدرىجىي ئۆسكەن بولسىمۇ، لېكىن ئۆسۈش ھەجمى چوڭ بولمىدى، ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىنلا، سېتىۋېلىش

باھاسى زور ھەجمىدە ئۆستى. 1985 - يىلىغا كەلگەندە، ش ئۇ ئا ر پارتكوم بىلەن ھۆكۈمەت مۇنۇلارنى قارار قىلدى: 5 خىل چارۋا مەھسۇلاتىغا نىسبەتەن تۆپ سان بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش يولغا قويۇلىدۇ، تۆپ سان ئىچىدە سېتىۋېلىش باھاسى ئۆرلەپ تۇرىدۇ، ئەڭ يۇقىرى ئۆرلەش ھەجمى: كالا تېرىسى بىلەن يەرلىك نەسىللىك قوي يۇڭىنىڭ %40، قوي تېرىسىنىڭ %30، نەسلى ياخشىلانغان قوي يۇڭى بىلەن ئۆچكە تۈتىنىڭ %20 بولىدۇ، تۆپ سان سىرتىدا سېتىۋېلىنىدىغانلىرى ۋە باشقا چارۋا مەھسۇلاتلىرى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنىپ كېلىشىم باھادا سېتىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن شىنجاڭ چارۋا مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئۇزاق مۇددەت تۇرغۇن بولۇشتەك ئەھۋالى تۈپتىن ئۆزگەردى.

(1) كالا تېرىسى

ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1 - دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام ئۆكۈز تېرىسىنىڭ بازاردىكى پۇتۇشۇش باھاسى 1950 - يىلى 1.585 يۈەن، 1951 - يىلى 2.24 يۈەن، 1955 - يىلى 1.82 يۈەن بولدى. 1956 - يىلى ئاپتونوم رايون مەملىكەت بويىچە قوش كالىسىنى قوغداش تەدبىرلىرىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن كالا تېرىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى %6 تۆۋەنلەتتى. 1962 - يىلىغا كەلگەندە ئاپتونوم رايون بويىچە1- دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام كالا تېرىسىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 1.70 يۈەن بولدى.

60 - يىللاردا ئاپتونوم رايون سېرىق كالا تېرىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 2 قېتىم ئۆستۈردى. 1964- يىلى %11، 1966 - يىلى %9.47 ئۆستۈرۈلدى، ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىن ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرام تېرىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 2.08 يۈەن بولدى. 1979 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ھەر كىلوگرام سېرىق كالا تېرىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 2.20 يۈەندىن 3.80 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن %75.5 ئۆستۈرۈلدى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىلوگرام تېرىنىڭ ئەڭ يۇقىرى تۇراقسىز باھاسى 5.11 يۈەن بولدى.

1 - دەرىجىلىك سېرىق كالا تېرىسىنى سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ تەڭشىلىش ئەھۋالى

جەدۋەل: 9 — 16 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

يىللار / بازار	1956	1964	1966	1979
ئوتتۇرىچە	1.70	1.90	2.08	3.65
ئۇرۇمچى	1.71	2.03	2.20	3.80
تۇرپان	1.66	1.99	2.16	3.77
پىچان	1.64	1.97	2.14	
توقسۇن	1.67	1.99	2.16	
سانجى	1.68	2.02	2.19	3.78
قۇمۇل	1.59	1.96	2.13	3.80
غۇلجا	1.79	1.87	2.04	3.63

بورتالا	1.72	1.90	2.07	3.65
چۆچەك	1.79	1.88	2.05	3.64
ئالتاي	1.71	1.84	2.01	3.60
كورلا	1.59	1.92	2.10	3.65
ئاقسۇ	1.66	1.80	2.00	3.55
قەشقەر	1.79	1.79	2.00	3.50
ئاتۇش	1.75	1.75	2.00	3.50
خوتەن	1.79	1.79	1.95	3.45

(2) قوي تېرىسى

ئاپتونوم رايون بويىچە ئۈزۈن يۈڭلۇق 1 - دەرىجىلىك يەرلىك قوينىڭ ھەربىر پارچە تېرىسىنىڭ پۈتۈشۈش باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1950 - يىلى 1.80 يۈەن، 1951 - يىلى 2.23 يۈەن، 1952 - يىلى 2.54 يۈەن، 1953 - يىلى 3.13 يۈەن، 1954 - يىلى 3.10 يۈەن، 1955 - يىلدىن 1956 - يىلغىچە 3.00 يۈەن، 1957 - يىلدىن 1962 - يىلغىچە 3.02 يۈەن بولدى. 1964 - يىلى ئاپتونوم رايون يەرلىك قوي تېرىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 8.28% ئۆستۈرۈپ، ئۈزۈن يۈڭلۇق نەسىللىك قوي تېرىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 10% تۆۋەنلەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - دەرىجىلىك يەرلىك قوي تېرىسىنىڭ ھەربىر پارچىسىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 3.02 يۈەندىن 3.27 يۈەنگە ئۆستۈرۈلدى. 4 - ئەۋلاد 1 - دەرىجىلىك ئۈزۈن يۈڭلۇق قوينىڭ ھەربىر پارچە تېرىسىنىڭ باھاسى 9.20 يۈەندىن 8.10 يۈەنگە تۆۋەنلىتىلدى. 1985 - يىلى 1 - دەرىجىلىك ئۈزۈن يۈڭلۇق يەرلىك قوينىڭ ھەربىر پارچە تېرىسىنىڭ ئوتتۇرىچە ئەك يۇقىرى تۇراقسىز باھاسى 4.25 يۈەن بولدى. 4 - ئەۋلاد 1 - دەرىجىلىك ئۈزۈن يۈڭلۇق نەسىللىك قوينىڭ تېرىسى 10.52 يۈەن بولدى.

(3) ئۆچكىنىڭ تاختا تېرىسى

1 - دەرىجىلىك ئۆچكىنىڭ ھەربىر پارچە تاختا تېرىسىنىڭ باھاسى 1951 - يىلدىن 1954 - يىلغىچە غۇلجىدا 2.30 يۈەن، قەشقەردە 3.20 يۈەن بولدى. 1955 - يىلى غۇلجىدا 2.35 يۈەن، قەشقەردە 3.04 يۈەن بولدى. 1956 - يىلى غۇلجىدا 2.32 يۈەن، قەشقەردە 2.25 يۈەن بولدى. 1957 - يىلدىن 1963- يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - دەرىجىلىك ئۆچكىنىڭ ھەربىر پارچە تاختا تېرىسىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 2.14 يۈەن بولدى.

1964 - يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايون ئۆچكە تېرىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەدرىجىي ئۆستۈردى. 1964 - يىلى 3.74%، 1974 - يىلى 32.1%، 1980 - يىلى 31.4% ئۆستۈردى. يۇقىرىقىدەك تەكشەش نەتىجىسىدە، 1 - دەرىجىلىك ئۆچكىنىڭ ھەربىر پارچە تاختا تېرىسىنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 2.14 يۈەندىن 3.81 يۈەنگە ئۆسۈپ، ئۆسۈش ھەجمى 78.04%كە يەتتى.

1983 - يىل 7 - ئايدا ئاپتونوم رايون دۆلەتلىك مال باھا ئىدارىسىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ئۆچكىنىڭ تاختا تېرىسىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تۆۋەنلەتتى، تۆۋەنلەش ھەجمى 15.8% بولدى. 1985 - يىلى ھەربىر پارچە ئۆچكە تېرىسىنىڭ ئەك يۇقىرى تۇراقسىز باھاسى 4.12 يۈەن بولدى.

ئۇچكىنىڭ تاختا تېرىسىنى سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 17 بىرلىكى: يۈەن\پارچە

بازار	1963 - يىل	1964 - يىل	1974 - يىل	1980 - يىل	1983 - يىل
ئوتتۇرىچە	2.14	2.22	2.92	3.81	3.17
ئۈرۈمچى	2.26	2.32	3.10	4.00	3.36
تۇرپان	2.14	2.22	3.10	3.98	3.34
سانجى	2.21	2.30	3.10	3.98	3.34
قۇمۇل	1.95	2.25	3.10	4.00	3.36
غۇلجا	2.32	2.32	2.90	3.80	3.16
تارباغاتاي	2.32		2.90	3.80	3.16
ئالتاي	2.28		2.85	3.75	3.11
بورتالا	2.11	2.25	2.90	3.85	3.16
شىخەنزە			2.83	3.95	3.31
قاراماي			2.82	3.90	3.26
كورلا	1.82	2.10	2.90	3.80	3.16
ئاقسۇ	2.00	2.00	2.85	3.70	3.06
قەشقەر	2.25	2.15	2.80	3.60	2.96
ئاتۇش	2.20	2.20	2.80	3.60	2.97
خوتەن	2.11	2.11	2.80	3.50	2.86

(4) يەرلىك قوي يۇڭى

ئاپتونوم رايون بويىچە يەرلىك قوي بىلەن قازاق قويىنىڭ ھەر كىلوگرام يازلىق يۇڭى (ئاق) نىڭ بازاردىكى ئوتتۇرىچە پۇتۇشۇش باھاسى 1950 - يىلى 0.856 يۈەن، 1951 - يىلى 1.01 يۈەن، 1952 - يىلى 1.28 يۈەن، 1953 - يىلى 1.41 يۈەن، 1954 - يىلى 1.44 يۈەن، 1956 - يىلدىن 1959 - يىلغىچە 1.25 يۈەن بولدى. 1960 - يىلدىن كېيىن، ئاپتونوم رايون يەرلىك قوي يۇڭىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 4 قېتىم ئۆستۈردى، يەنى 1960 - يىلى 5%، 1967 - يىلى 6.87%، 1975 - يىلى 10% — 16%، 1978 - يىلى 20% ئەتراپىدا ئۆستۈردى.

ئەلا سۈپەتلىكلىرىگە يۇقىرى باھا قويۇش پرىنسىپىنى ئىزچىللاشتۇرۇش، خوتەننىڭ ئىنچىكە ۋە يېرىك يۇڭلۇق قويىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئىلھام بېرىش، گېلەم توقۇيدىغان تېخنىكا كۆپ ئەلا سۈپەتلىك خام ئەشيا بىلەن تەمىن ئېتىش ئۈچۈن، دەرىجە باھا پەرقى يەنە كېڭەيتىلدى. يازلىق، كۈزلۈك يۇڭىنىڭ دەرىجە نىسبىتى 42:76:100 دىن 107:100گە تەڭشەلدى. ئاق، ئالا، ئۇششاق يازلىق يۇڭىنىڭ دەرىجە پەرق نىسبىتى 76:100دىن 63:100گە دىن 35:63:100گە كېڭەيتىلدى. ئاق، ئالا كۈزلۈك يۇڭىنىڭ دەرىجە پەرق نىسبىتى 76:100دىن 63:100گە

كېڭەيتىلدى. 1978 - يىلىغا كەلگەندە، خوتەن قويىنىڭ ھەر كىلوگرام يازلىق يۇڭى (ساپ ئاق يۇڭ) ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 3.16 يۈەنگە، كۆزلۈك يۇڭىنىڭ 3.39 يۈەنگە يەتتى.

1985 - يىلى خوتەن قويىنىڭ ھەر كىلوگرام ئاق كۆزلۈك يۇڭىنىڭ ئوتتۇرىچە ئەڭ يۇقىرى تۇراقسىز باھاسى 4.73 يۈەن بولدى.

(5) نەسلى ياخشىلانغان قوي يۇڭى

شىنجاڭدا نەسلى ياخشىلانغان قوي يۇڭىنىڭ ئۇلچىمى ۋە دەرىجىسى بىرقانچە قېتىم تۈزىتىش كىرگۈزۈش ئارقىلىق، 50 - يىللاردا نەسىللىك قوي يۇڭى دەپ ئاتالغان. ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - ئەۋلاد نەسىللىك قوينىڭ ھەر كىلوگرام يۇڭىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 1957 - يىلدىن 1959 - يىلغىچە 2.05 يۈەن، 1960 - يىلدىن 1966 - يىلغىچە 2.17 يۈەن بولدى. 1979 - يىلغا كەلگەندە ئۇ، مەملىكەت بويىچە بىر تۈتاش بەلگىلەنگەن بەلگىلىمە بويىچە ئىجرا قىلىشقا ئۆزگەرتىلدى. ئىنچىكە تالالىق قوي يۇڭى 3 دەرىجىگە يەنى ئالاھىدە دەرىجە، 1 - دەرىجە، 2 - دەرىجىگە؛ نەسلى ياخشىلانغان قوي يۇڭى 2 دەرىجىگە، يەنى 1 - دەرىجە ۋە 2 - دەرىجىگە ئايرىلدى. ئۇلارنىڭ دەرىجە پەرق نىسبىتى مۇنداق بولدى: نەسلى ياخشىلانغان قوينىڭ 1 - دەرىجىلىك يۇڭىنىڭ 100، 2 - دەرىجىلىك يۇڭىنىڭ 75، ئىنچىكە يۇڭلۇق قوينىڭ ئالاھىدە دەرىجىلىك يۇڭىنىڭ 124، 1 - دەرىجىلىك يۇڭىنىڭ 114، 2 - دەرىجىلىك يۇڭىنىڭ 107 بولدى. سېتىۋېلىش باھاسى 1979 - يىلى يېڭى ئۇلچەم ۋە دەرىجە بويىچە تەڭشەلدى.

1979 - يىلدىكى ئىنچىكە تالالىق قوي يۇڭى، نەسلى ياخشىلانغان قوي يۇڭىنى سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 18 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

مەھسۇلات نامى / دەرىجىسى / بازار	ئىنچىكە يۇڭلۇق قوي يۇڭى			نەسلى ياخشىلانغان قوي يۇڭى	
	ئالاھىدە دەرىجە	1 - دەرىجىلىك	2 - دەرىجىلىك	1 - دەرىجىلىك	2 - دەرىجىلىك
ئوتتۇرىچە	4.53	4.16	3.19	3.65	2.74
ئۈرۈمچى	4.17	4.33	4.07	3.80	2.85
تۇرپان	4.67	4.30	4.03	3.77	2.83
سانجى	4.69	4.31	4.04	3.78	2.84
شىخەنزە	4.66	4.29	4.02	3.76	2.82
قاراماي	4.58	4.21	3.95	3.69	2.77
قۇمۇل	4.71	4.33	4.07	3.80	2.85
غۇلجا	4.50	4.14	3.88	3.63	2.72
بورتالا	4.53	4.16	3.91	3.65	2.74
تارباغاتاي	4.51	4.15	3.89	3.64	2.73
ئالتاي	4.46	4.10	3.85	3.60	2.70
كورلا	4.53	4.16	3.91	3.65	2.74
ئاقسۇ	4.40	4.05	3.80	3.55	2.66
قەشقەر	4.34	3.99	3.75	3.50	2.63
ئاتۇش	4.34	3.99	3.75	3.50	2.63
خوتەن	4.28	3.93	3.69	3.45	2.59

1983 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى دۆلەتلىك مال باھا ئىدارىسى بىلەن سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئەسلى ياخشىلانغان قوي يۇڭىنىڭ باھاسىنى تەڭشەش ھەققىدىكى بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، ئەسلى ياخشىلانغان شىنجاڭ قوي يۇڭىنىڭ يۇيۇپ تازىلاش نىسبىتى يۇقىرى بولۇشتەك ئەھۋالىنى ئەزەردە تۇتۇپ، ئەسلى ياخشىلانغان ئىنچىكە يۇڭلۇق قوي يۇڭىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى يەنە %6.85 ئۆستۈردى. ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرام يۇڭىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 3.65 يۈەندىن 3.89 يۈەنگە ئۆستى. 1985- يىلى يولغا قويۇلغان ھەر كىلوگرام يۇڭىنىڭ ئەڭ يۇقىرى تۇراقسىز باھاسى 4.67 يۈەن بولدى.

(6) ئۆچكە تېۋىتى

ئۇرۇمچىدە ھەر كىلوگرام كۆكۈش ئۆچكە تېۋىتىنىڭ بازار باھاسى 1952 - يىلى 4.24 يۈەن، 1953- يىلى 5.20 يۈەن، 1954 - يىلى 5.88 يۈەن، 1955 - يىلدىن 1956 - يىلغىچە 6.20 يۈەن بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرام 1 - دەرىجىلىك ئاق ئۆچكە تېۋىتىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 1957 - يىلى 6.78 يۈەن، 1959 - يىلدىن 1961 - يىلغىچە 6.85 يۈەن، 1962 - يىلدىن 1977 - يىلغىچە 7.52 يۈەن بولدى. 1979 - يىل 4 - ئايدا ئاپتونوم رايون ئۆچكە تېۋىتىنىڭ باھاسىنى ئۆستۈردى، ئۆسۈش ھەجمى %49.3 بولدى. شۇندىن كېيىن يەنە 1980 - يىلى %12.96، 1983 - يىلى %11.4 ئۆستى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر كىلوگرام تېۋىتىنىڭ ئەڭ يۇقىرى تۇراقسىز باھاسى 19.91 يۈەن بولدى.

ئاق ئۆچكە تېۋىتى (1 - دەرىجىلىك تېۋىت) نىڭ سېتىۋېلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 19 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

بازار	1979 - يىلى	1980 - يىلى	1983 - يىلى
ئوتتۇرىچە	13.27	14.99	16.59
ئۇرۇمچى	13.44	15.12	16.80
تۇرپان	13.39	15.09	16.74
سانجى	13.43	15.10	16.79
شىخەنزە	13.40	15.03	16.76
قاراماي	13.34	15.03	16.68
قۇمۇل	13.32	15.10	16.65
غۇلجا	13.27	14.98	16.59
بورتالا	13.31	15.00	16.64
تارباغاتاي	13.30	14.99	16.62
ئالتاي	13.32	14.96	16.56
كورلا	13.20	15.02	16.65

ئاقسۇ	13.20	14.92	16.50
قەشقەر	13.08	14.82	16.35
ئاتۇش	13.09	14.83	16.37
خوتەن	12.96	14.77	16.20

(7) تۆگە يۇڭى

شىنجاڭدا تۆگە يۇڭىنىڭ باھاسى ئۇزاق مۇددەت تۆۋەن بولۇپ كەلدى. 60 - يىللاردىن 70 - يىللارغىچە گەرچە 3 قېتىم ئۆستۈرۈلگەن بولسىمۇ، لېكىن باشقا چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭكى بىلەن، مۇناسىۋەتلىك مەھسۇلاتلارنىڭكى بىلەن سېلىشتۇرغاندا، يەنىلا كۆرۈنەرلىك تۆۋەن بولدى.

1 - دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام تۆگە يۇڭىنىڭ ئۇرۇمچى بازىرىدىكى پۈتۈشۈش باھاسى 1950 - يىلى 1.51 يۈەن، 1951 - يىلى 2.31 يۈەن، 1952 - يىلدىن 1956 - يىلغىچە 2.54 يۈەن، 1957 - يىلدىن1959- يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 2.49 يۈەن بولدى.

1960 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تۆگە يۇڭىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 10% ئۆستۈردى، ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام تۆگە يۇڭىنىڭ ئوتتۇرىچە باھاسى 2.74 يۈەن بولدى. 1963- يىلى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى تۆگە يۇڭىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى يەنە 46% ئۆستۈرۈپ 3.97 يۈەنگە چىقاردى، 1974 - يىلى يەنە 26.1% ئۆستۈردى، ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام تۆگە يۇڭىنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 5.06 يۈەن بولدى. 1978 - يىلدىن كېيىن، تۆگە يۇڭى مەملىكىتىمىز ئىچى ۋە سىرتىدا بازارلىق مەھسۇلات بولۇپ قالدى، لېكىن ئىچكى ئۆلكە - ئاپتونوم رايونلار بىلەن سېلىشتۇرغاندا باھا يەنىلا كۆرۈنەرلىك تۆۋەن بولدى، شۇ ۋەجىدىن ئاپتونوم رايون تۆگە يۇڭىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى يەنە 2 قېتىم ئۆستۈردى؛ 1980 - يىلى 35.3%، 1982 - يىلى 44% ئۆستۈردى. 1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر كىلوگرام تۆگە يۇڭىنىڭ ئەڭ يۇقىرى تۇراقسىز باھاسى 11.84 يۈەن بولدى.

6. ھەسەل

ئاپتونوم رايونىنىڭ جەنۇبىي ۋە شىمالىي رايونلىرىنىڭ ھەممىسىدە ھەسەل ئىشلەپچىقىرىلىدۇ. 1954 - يىلى ئاساسلىق ھەسەل ئىشلەپچىقىرىلىدىغان رايونلاردا ھەر كىلوگرام ھەسەلنىڭ ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 1.40 يۈەن بولدى. 1957 - يىلدىن كېيىن، بىرقانچە قېتىم تەڭشەلدى، ئۆسۈش ھەجمى بىرقەدەر زور بولدى. 1962 - يىلغا كەلگەندە، غۇلجا، ئالتايدىن ئىبارەت ئاساسلىق ھەسەل چىقىدىغان 2 رايوندا ھەر كىلوگرام ئاق ھەسەلنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1.92 يۈەن بولدى. 1963 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ھەسەلنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى يەنە بىر قېتىم ئۆستۈردى. غۇلجا بىلەن ئالتايدا ئاق ھەسەلنىڭ ھەر كىلوگرامى 1.92 يۈەندىن 2.30 يۈەنگە، يەنى 20% ئۆستى. سېرىق ھەسەلگە ئاق ھەسەلنىڭ 90%ى بويىچە باھا قويۇلۇپ، ھەر كىلوگرامى 2.07 يۈەن قىلىندى. ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىنكى سېتىۋېلىش باھاسى بويىچە ھېسابلىغاندا، ھەسەلنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى مۇنداق بولدى: ئاق ھەسەلنىڭ 1:1.22، سېرىق ھەسەلنىڭ 1:1.10. 1965 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سېتىۋېلىنغان ھەسەلنىڭ پىلاندىكىدىن كۆپ ئېشىپ كېتىپ ئامبار زاپاسىنىڭ كۆپىيىپ كەتكەنلىكىنى نەزەردە تۇتۇپ، ھەسەلنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى مۇۋاپىق تۆۋەنلىتىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. 1 - خىلدىكى

1 - دەرىجىلىك ھەسەل (43 گرادۇستىن يۇقىرى) نىڭ ھەر كىلوگرامى 2.50 يۈەندىن 2.10 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئىلى بىلەن ئالتايدا 2.30 يۈەندىن 1.90 يۈەنگە، قەشقەردە 3.00 يۈەندىن 2.40 يۈەنگە، كورلىدا 2.20 يۈەندىن 1.80 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 19% تۆۋەنلىدى.

1973 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان ئىدارىسى بىلەن سودا ئىدارىسى ھەسەل ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، ئېكسپورت ۋە بازارنى تەمىنلەش مىقدارىنى ئاشۇرۇش مەقسىتىدە، ھەسەلنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 20.43% ئۆستۈردى، يەنى 1 - دەرىجىلىك ھەر كىلوگرام ھەسەلنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى 1.91 يۈەندىن 2.30 يۈەنگە ئۆستۈردى. 1979 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەسەل سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، ستاندارت - سۈپەت ئۆلچىمى ۋە دەرىجە باھا پەرقىنى ئۆزگەرتتى. ستاندارت - سۈپەت ئۆلچىمى جەھەتتە گرادۇسقا قاراپ دەرىجىگە، رەڭگىگە قاراپ خىلغا ئايرىلدى. خىل جەھەتتىكى باھا پەرقى 1 - خىلىنىڭ 100، 2 - خىلىنىڭ 90 بولدى. دەرىجە جەھەتتىكى باھا پەرقى 1 - دەرىجىلىكىنىڭ 100، 2 - دەرىجىلىكىنىڭ 90، 3 - دەرىجىلىكىنىڭ 65 بولدى.

1981 - يىلى ھەسەل ياغشى سېتىلماي ئامباردا بېسىلىپ قالدى. ئاپتونوم رايون سېتىۋېلىش باھاسىنى 15% تۆۋەنلەتتى. 1984 - يىلى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەسەلنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش باھاسىنى تەڭشىدى، ئاساسلىقى قويۇقلۇق باھا پەرقىنى كىچىكلەتتى، 40 گرادۇسنى ئۆلچەم قىلدى. ئەسلىدە بەلگىلەنگەن ھەر كىلوگرامدا ئاشقان 1 گرادۇس ئۈچۈن 0.20 يۈەن قوشۇش 0.10 يۈەن قوشۇشقا ئۆزگەرتىلدى. 40 گرادۇسلۇق ھەسەل ئىشلەپچىقىرىدىغان جايلاردا ھەر كىلوگرام ھەسەلنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى 1.50 يۈەندىن ئۆزگەرتىلمىدى، 41 گرادۇسلۇقنىڭ 1.70 يۈەندىن 1.60 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى. 42 گرادۇسلۇقنىڭ 1.90 يۈەندىن 1.70 يۈەنگە چۈشۈرۈلدى. ئىلى ۋىلايىتىدە دەرىجىگە قاراپ ھەق ھېسابلاش ئۇسۇلىمۇ قويۇقلۇق باھا پەرقى بويىچە ھەق ھېسابلاشقا ئۆزگەرتىلىپ، ھەر كىلوگرام ھەسەلنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى تۇرپان قاتارلىق جايلاردىكىدىن 0.50 يۈەن يۇقىرى قىلىندى. 1985 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەسەلنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى قويۇۋېتىپ، كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ، كېلىشىم باھادا سېتىشنى يولغا قويدى.

7. باستۇرۇلغان چاي

باستۇرۇلغان چاي كېسەك چاي دەپمۇ ئاتىلىدۇ، ئۇ ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ تۇرمۇشىغا كېرەكلىك مەھسۇلات، شىنجاڭدا ئۇ ئىزچىل تۇردە مۇھىم تاۋارلار قاتارىغا كىرگۈزۈلۈپ پىلانلىق باشقۇرۇش يولغا قويۇلۇپ كەلدى، ئۇنىڭ سېتىلىش باھاسىنى ئاپتونوم رايون باشقۇرۇپ كەلدى. 1951 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىدە ھەربىر تاختا دۇقچاق كېسەك چاينىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى 6.50 يۈەن، 24 پارچىلىق «بەشيۇلتۇز» ماركىلىق كېسەك چاينىڭ 6.13 يۈەن بولدى. 1955 - يىلى 24 پارچىلىق «بەشيۇلتۇز» ماركىلىق چاينىڭ باھاسى 5.50 يۈەن بولدى. باستۇرۇلغان چاينىڭ ھەممىسى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن كىرگۈزۈلىدۇ. بۇ چاي ئاساسلىقى خۇبەي، خۇنەن ۋە شەنشىدىن ئىبارەت 3 ئۆلكىدىن چىقىدۇ. 1950 - يىللاردىن 80 - يىللارغىچە بولغان مەزگىلدە، ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى باستۇرۇلغان چاينىڭ زاۋۇت باھاسى ۋە سېتىلىش باھاسى بىرقانچە قېتىم ئۆستۈرۈلدى، ئاپتونوم رايون ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ تۇرمۇشىغا ئىتىبار بېرىش يۈزىسىدىن باستۇرۇلغان چاينىڭ سېتىلىش باھاسىنى ئىزچىل تۇردە تەڭشىمىدى، شۇنىڭ بىلەن كىرگۈزۈپ سېتىشتا تەتۇر باھا شەكىللەندى، كېلىپ چىققان زىيان سىياسەت خاراكتېرلىك زىيان قاتارىغا كىرگۈزۈلۈپ مەركەز مالىيىسىدىن قوشۇمچە ياردەم بېرىلدى. ئاپتونوم رايونغا 1978 - يىلى 4 مىليون 450 مىڭ يۈەن، 1979- يىلى 4 مىليون 310 مىڭ يۈەن، 1980 - يىلى 6 مىليون 440 مىڭ يۈەن، 1981 - يىلى 4 مىليون 440 مىڭ يۈەن، 1982 - يىلى 4 مىليون 880 مىڭ يۈەن، 1983 - يىلى 6 مىليون 740 مىڭ يۈەن، 1984-

يىلى 6 مىليون يۈەن قوشۇمچە يارىدەم پۇلى بېرىلدى.

1985 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھاسى ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باستۇرۇلغان چاينىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى تەڭشىدى، 5 ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تولۇقلىما ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، باستۇرۇلغان چاي باھاسى تەڭشەلگەندىن كېيىن، قوغداش باھاسىنى داۋاملىق ئىجرا قىلدى. ئۇلۇغچات قاتارلىق 17 ناھىيىنىڭ بازار - يېزىلىرىدا بىرەك قەشقەردىكى باھا ئىجرا قىلىندى، چەرچەن ناھىيىسىنىڭ بازار - يېزىلىرىدىكى بازارلاردا چاقىلىق ناھىيىسى بازىرىدىكى باھا ئىجرا قىلىندى.

1985 - يىلى ئۇرۇمچىدە چاينىڭ سېتىلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 20 بىرلىكى: يۈەن\كىلوگرام

مەھسۇلات نامى	توپ سېتىش باھاسى		پارچە سېتىش باھاسى	
	تەڭشىلىشتىن بۇرۇن	تەڭشەلگەندىن كېيىن	تەڭشىلىشتىن بۇرۇن	تەڭشەلگەندىن كېيىن
جۇڭچا ماركىلىق ئالاھىدە ئىشلەنگەن پوم چاي	2.14	2.69	2.46	3.10
جۇڭچا ماركىلىق ئادەتتىكى پوم چاي	1.75	2.44	2.02	2.81
بەشيۈلتۈز ماركىلىق قاراچاي	1.97	2.64	2.21	2.96
چۈەنزى ماركىلىق كۆك چاي	1.89	2.41	2.12	2.70
پاراۋۇز ماركىلىق دانە چاي	3.77	4.29	4.22	4.81
پەيپاك ماركىلىق دانە چاي	4.49	5.13	5.03	5.75

8. خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى

(1) خىمىيىۋى ئوغۇت

50 - يىللاردا شىنجاڭنىڭ يېزا ئىگىلىكىگە ئىشلىتىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇت ئاساسلىقى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنىدىغان ياكى ئىمپورت قىلىنىدىغان بولغاچقا، باھاسى ناھايىتى يۇقىرى ئىدى، دېھقانلار كۆپ ئىشلەتمەيتتى، 60 - يىللارغا كەلگەندە، خىمىيىۋى ئوغۇت ئومۇمىيۈزلۈك ئىشلىتىلىدىغان بولدى. دۆلەت ۋە ئاپتونوم رايون خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ سېتىلىش باھاسىنى كۆپ قېتىم تۆۋەنلەتتى. ئورنىا ئوغۇتنى ئالساق، 1958 - يىلى ئاپتونوم رايوندا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر تونىنا ئوغۇتنىڭ سېتىلىش باھاسى 792 يۈەن ئىدى، 1963 - يىلى 730 يۈەن، 1966 - يىلى 600 يۈەن، 1967 - يىلى 500 يۈەن بولدى. 1971 - يىلى 450 يۈەنگە چۈشتى. باھانىڭ 4 قېتىم تۆۋەنلەش ھەجمى %18.43كە يەتتى.

1966 - يىلدىن باشلاپ مەملىكەت بويىچە بىر تۆتاش سېتىش باھاسى يولغا قويۇلدى. ئاپتونوم رايون يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتقا نىسبەتەنمۇ بىرقەدەر تۆۋەن زاۋۇت باھاسى ۋە سېتىش باھاسىنى بەلگىلىدى. زاۋۇت باھاسى بىلەن سېتىش باھاسى بەك تۆۋەن بولۇپ، خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىدىغان كارخانا زىيان تارتقاچقا، مالىيىدىن قوشۇمچە يارىدەم بېرىلدى. شىنجاڭ خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان ئاممونىي نىترات بىلەن ئۇرىيىنىڭ ئىشلەپچىقىرىلىش تەننەرخى يۇقىرى بولغاچقا، مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن زاۋۇت باھاسىنى يولغا قويۇشقا شارائىت يار بەرمىدى. 1975 - يىل8- ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئاممونىي نىتراتنىڭ ھەر تونناسى 250 يۈەن، ئۇرىيىنىڭ ھەر تونناسى

400 يۈەن (سۈلياۋ خالتا سىرتىغا چىگە تاغار قاپلانغان) ژاقتىنچە زاۋۇت باھاسى قىلىنىدۇ دەپ قارار قىلدى. زاۋۇت تارتقان زىيان ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن تولۇقلاپ بېرىلدى. ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى مەزكۇر زاۋۇت ئىشلەپچىقارغان خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ زىيان تارتسا، ئۇ سىياسەت خاراكتېرلىك زىيانغا كىرگۈزۈلدى. 1976 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، مالىيە ئىدارىسى، نېفىت - خىمىيە سانائىتى ئىدارىسى ھەر تونىنا فوسفورلۇق پاراشوك ئوغۇتىنىڭ زاۋۇت باھاسى 26.5 يۈەن بولىدۇ، سېتىلىش باھاسىمۇ 26.5 يۈەن بولىدۇ، زاۋۇت بىلەن تىجارەت تارماقلىرى تارتقان زىيان مالىيىدىن تولۇقلاپ بېرىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا سانائەت ۋە سودا بېجى كەچۈرۈم قىلىنىدۇ، دەپ بەلگىلىدى. 1980 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى خىمىيىۋى ئوغۇتنى كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ، كېلىشىم باھادا سېتىش كەسپىنى قانات يايدۇرغاندىن كېيىن، ئۇرىيە قاتارلىقلاردا تەدرىجىي ھالدا مۇقىم باھا بىلەن يۇقىرى باھادىن ئىبارەت 2 خىل تۈزۈم يولغا قويۇلدى. 1984 - يىل 2 - ئايدا ئاپتونوم رايون گوۋۈيۈەن تەستىقلاپ تارقاتقان دۆلەتلىك مال باھا ئىدارىسىنىڭ دوكلاتىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەر تونىنا ئۇرىيىنىڭ بىر تۈتاش سېتىلىش باھاسىنى 630 يۈەن قىلىپ بېكىتتىپ، 1971 - يىلدىكىدىن %40 ئۆستۈردى. ھەر تونىنا ئامۇنىي نىتراتىنىڭ سېتىلىش باھاسىنى 330 يۈەندىن 360 يۈەنگە، يەنى %13.16 ئۆستۈردى. دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، بۇ قېتىم ئۇرىيىنىڭ باھاسىنى ئۆستۈرۈش بىلەن بىرگە، ئۇرىيىنىڭ پىلان سىرتىدا ئىمپورت قىلىنغان قىسمى يەنە يۇقىرى باھادا سېتىلمايدىغان بولدى، ئاپتونوم رايون بويىچە بىر تۈتاش سېتىش باھاسى مۇقىم باھا ۋە پىلان سىرتىدا ئىمپورت قىلىنغانلىرىنىڭ يۇقىرى باھاسى بويىچە ۋەزىپىنى ئوتتۇرچىلاشتۇرغان ھالدا بېكىتىلىدىغان بولدى. ئومۇملاشتۇرۇلغان ئوتتۇرىچە سېتىش باھاسىنى يولغا قويۇش ئۇرىيە بىلەنلا چەكلەندى. پىلان سىرتىدا ئىمپورت قىلىنغان باشقا خىمىيىۋى ئوغۇتلار (يەرلىك تاشقى پېرېۋوتقا ئىمپورت قىلىنغان قىسمىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) غا قارىتا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى يەنىلا دىرىنى ساقلاپ ئاز پايدا ئېلىش پرىنسىپى بويىچە قىممەت سېتىۋېلىپ قىممەت سېتىش بويىچە باھا بېكىتسە ھەمدە مۇڭاپىق رايون باھا پەرقى ۋەشەھەر-يېزا باھا پەرقىنى ساقلاپ قالسا بولىدىغان بولدى.

5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر باج ئىدارىسى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن شۇغۇللىنىشتىكى ئەھلىي ئەھۋالىغا ئېتىبار بېرىش ئۈچۈن، كېلىشىم باھادىكى خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن مۇقىم باھادىكى خىمىيىۋى ئوغۇتلارنىڭ ئومۇمەن مال باھا تارماقلىرى بەلگىلىگەن باھا بەلگىلەش ئۇسۇلى بويىچە سېتىلغانلىرىغا قارىتا سودا پارچە سېتىش ھالقىلىرىدىكى سانائەت - سودا بېجىنى كەچۈرۈم قىلدى. شىنجاڭنىڭ ئىقتىسادىنى راۋاجلاندۇرۇشىغا ياردەم بېرىش مەقسىتىدە، 1985 - يىل 4 - ئاينىڭ 23 - كۈنى تامۇژنا باش مەھكىمىسى ئاپتونوم رايون سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئىمپورت قىلغان 100 مىڭ تونىنا ئۇرىيىدىن تامۇژنا بېجى نىسبىتىنى %3 بويىچە، مەھسۇلات بېجى نىسبىتىنى %1.5 بويىچە كېمەيتىپ ئېلىشنى تەستىقلىدى.

(2) دېھقانچىلىق دورىلىرى

دېھقانچىلىق دورىسىمۇ خىمىيىۋى ئوغۇتقا ئوخشاش مۇھىم ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىسى، دۆلەت ئۇنىڭغا قارىتا تۆۋەن باھا سىياسىتىنى يولغا قويدى. 50 - يىللاردىن كېيىن، ئاپتونوم رايون دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ باھاسىنى كۆپ قېتىم تۆۋەنلەتتى. 1958 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ سېتىلىش باھاسىنى تۆۋەنلىتىشنى، تۆۋەنلىتىش ھەجمىنىڭ %36.23 بولىدىغانلىقىنى قارار قىلدى. %6لىك نەملەشكە بولىدىغان ھەر تونىنا «666» پاراشوكى (قەغەز خالتىغا قاچىلانغان) نىڭ سېتىلىش باھاسى 1958 - يىلى 700 يۈەن بولغان بولسا، 1974 - يىلى 400 يۈەن بولدى، تۆۋەنلەش ھەجمى %42.86 بولدى. ھەرتونىنا دىپتېرېكس (%50لىك، بىر كىلوگراملىق پوتۇلكىغا قاچىلانغان) نىڭ سېتىلىش باھاسى

1958 - يىلى 4150 يۈەن بولغان بولسا، 1971 - يىلى تۆۋەنلەپ 2100 يۈەنگە چۈشتى، تۆۋەنلەش ھەجمى 49.4% بولدى.

ئاپتونوم رايوندا ئىشلەپچىقىرىلغان دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ زاۋۇت باھاسىمۇ كۆپ قېتىم تۆۋەنلىتىلدى. 1%لىك ھەر توننا «666» پاراشوكىنىڭ زاۋۇت باھاسى 1959 - يىلى 190 يۈەندىن 172 يۈەنگە چۈشتى، 1960 - يىلى 157 يۈەن، 1967 - يىلى 104 يۈەن بولدى. ئاپتونوم رايوندا ئىشلەپچىقىرىلغان دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن بىر قىسىم تۈرلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخى سەل يۇقىرى بولدى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن، قېرىندىاش ئۆلكە، ئاپتونوم رايونلارنىڭ باھا سەۋىيىسىدىن پايدىلىنىپ، بىرقەدەر تۆۋەن زاۋۇت باھاسىنى بېكىتتى. 1980 - يىل 7 - ئاينىڭ 18 - كۈنى شىنجاڭ كۆيدۇرگۈچى ئىشقار زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان ھەر توننا «ددۋ» نىڭ ئىشلەپچىقىرىلىش تەننەرخى 6665 يۈەن بولدى، مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن زاۋۇت باھاسى 4500 يۈەن، شاڭخەي، بېيجىڭ قاتارلىق جايلاردا بولسا ئىشلەپچىقىرىلىش تەننەرخى 3800 — 4000 يۈەنلا بولدى. شىنجاڭدا ئىشلەپچىقىرىلغان «ددۋ» ئاپتونوم رايونىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىلا سېتىلىدىغان بولغاچقا، ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى شاڭخەيدىكى زاۋۇت باھاسى بويىچە شاڭخەيدىن ئۇرۇمچىگىچە بولغان توشۇش ھەققىنى قوشۇپ، شىنجاڭدا ئىشلەپچىقىرىلغان ھەر توننا «ددۋ» نىڭ زاۋۇت باھاسىنى 4680 يۈەن قىلىپ بېكىتتى، بۇ مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن زاۋۇت باھاسىدىن 4% يۇقىرى، لېكىن ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخىدىن يەنىلا 29.78% تۆۋەن.

9. فارفور بۇيۇملار

1964 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى فارفور بۇيۇملارنىڭ سېتىلىش باھاسىنى ئوتتۇرا ھېسابىدا 18.93% تۆۋەنلەتتى. ئاپتونوم رايون ئىگىلەيدىغان 18 بازاردىكى 3 ئۆلچەملىك مەھسۇلاتنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى مۇنداق بولدى: نېلۇپەر ماركىلىق ھەربىر لاياقەتلىك 3 - خىل چوڭ چىننىنىڭ تەڭشىلىشتىن بۇرۇنقى باھاسى 1.86 يۈەن، تەڭشەلگەندىن كېيىنكى باھاسى 1.36 يۈەن بولدى؛ نېلۇپەر ماركىلىق ھەربىر لاياقەتلىك 3 - خىل شورپا چىنىسىنىڭ تەڭشىلىشتىن بۇرۇنقى باھاسى 0.84 يۈەن، تەڭشەلگەندىن كېيىنكى باھاسى 0.73 يۈەن بولدى؛ لاياقەتلىك 3 - خىل چوڭ توپ شەكىللىك ھەربىر چاي چاينىكىنىڭ تەڭشىلىشتىن بۇرۇنقى باھاسى 3.55 يۈەن، تەڭشەلگەندىن كېيىنكى باھاسى 2.95 يۈەن بولدى. دەرىجە پەرق نىسبىتى: لاياقەتلىكلىرىنىڭ 100، يارامسىزلىرىنىڭ 90 بولدى. خىل پەرق نىسبىتى: 1 - خىل گۈللۈكىنىڭ 63، 2 - خىل گۈللۈكىنىڭ 83، 3 - خىل گۈللۈكىنىڭ 100، 4 - خىل گۈللۈكىنىڭ 126، 5 - خىل گۈللۈكىنىڭ 191، 6 - خىل گۈللۈكىنىڭ 253، 7 - خىل گۈللۈكىنىڭ 370، 8 - خىل گۈللۈكىنىڭ 530، 9 - خىل گۈللۈكىنىڭ 800 بولدى. 1981 - يىل 9 - ئايدا خام ئەشيا بىلەن يېقىلغۇنىڭ باھاسى ئۆسكەنلىكتىن ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى يەرلىكتە ئىشلەپچىقىرىلغان فارفور بۇيۇملارنىڭ زاۋۇت باھاسى ۋە سېتىلىش باھاسىنى ئۆستۈردى. 1982 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى، تەمىنات- سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچى شەھەرلىك فارفور بۇيۇملار زاۋۇتى ئىشلەپچىقارغان كۈندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك فارفور بۇيۇملارنىڭ زاۋۇت باھاسىنى 7% تۆۋەنلەتتى. توپ سېتىش باھاسى بىلەن پارچە سېتىش باھاسى بىرلا ۋاقىتتا تۆۋەنلىتىلدى. باھا تەڭشىلىش بىلەن بىرگە يەنە دەرىجە پەرق نىسبىتى بىلەن سورت پەرق نىسبىتىگە تۆزىتىش كىرگۈزۈلدى. تۆزىتىش كىرگۈزۈلگەندىن كېيىنكى دەرىجە پەرق نىسبىتى: 1 - دەرىجىلىك مەھسۇلات 100، 2 - دەرىجىلىك مەھسۇلات 90، 3 - دەرىجىلىك مەھسۇلات 80 بولدى. تۆزىتىش كىرگۈزۈلگەندىن كېيىنكى سورت پەرق نىسبىتى: لېۋىگە ئالتۇندىن ھەل بېرىلگەن چىنە 100، لېۋىگە ئېلېكتىرلىك ھەل بېرىلگەن چىنە 98، سىدام لەۋلىك چىنە 96 بولدى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى يەنە ئىشلەپچىقىرىشقا، سېتىشقا پايدىلىق بولسۇن ئۈچۈن، زاۋۇتنىڭ تەننەرخى يۇقىرى بولۇش، تىجارەتتە زىيان

تارتىش ئەھۋالىنى نەزەردە تۇتۇپ، 2 يىل باجنى كېمەيتىپ ئېتىبار بېرىشنى تەستىقلىدى. شۇنىڭ بىلەن 12% باج كېمەيتىلىپ 5%كە چۈشۈرۈلدى.

1982 - يىلى ئۇرۇمچى شەھىرىدىكى يەرلىك مەھسۇلات فارفور قاچا - قۇچىلارنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى

جەدۋەل: 9 — 21 بىرلىكى: يۈەن

مەھسۇلاتنىڭ نام - دەرىجىسى	باھا تەڭشىلىشتىن بۇرۇن	باھا تەڭشەلگەندىن كېيىن	چۈشۈش ھەجمى %
ئالتۇن گىرۋەكلىك 1 - دەرىجىلىك شىنجاڭ گۈللۈك چوڭ پىيالىسى	0.70	0.66	5.7
ئالتۇن گىرۋەكلىك 1 - دەرىجىلىك شىنجاڭ گۈللۈك ئوتتۇرا پىيالىسى	0.56	0.53	5.4
ئالتۇن گىرۋەكلىك 1 - دەرىجىلىك شىنجاڭ گۈللۈك كىچىك پىيالىسى	0.44	0.41	6.8
ئالتۇن گىرۋەكلىك 1 - دەرىجىلىك شىنجاڭ گۈللۈك قىزىل تاغ پىيالىسى	0.59	0.55	6.8

§ 3 . مال باھا ئىندېكسى

1. يېزا سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ سېتىلىش باھا ئىندېكسى

(1) ئىچكى جايلارنىڭكى بىلەن بولغان باھا پەرقىنى كىچىكلىتىش

50 — 60 - يىللاردا مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ مال باھا فاكتورى، سىياسەتلىرىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، سانائەت ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتى ۋە قاتناش شارائىتىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ بىرقانچە قېتىم بىرقەدەر زور باھا تەڭشەش تەدبىرى قوللىنىلدى.

بىرىنچى قېتىم 1955 - يىلى ھەرخىل سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى ئومۇمىيۈزلۈك تۆۋەنلىدى، يەنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 8.85% تۆۋەنلىدى. 2 - قېتىم 1960 - يىلى 9 خىل سانائەت بۇيۇمىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 5.6% تۆۋەنلىدى. 3 - قېتىم 1964 - يىلى پويىز ئۇرۇمچىگە قاتىنىغاندا، ئاپتونوم رايونىمىز سىرتىدىن يۆتكەپ كېلىنىدىغان تاۋارلارنىڭ سېتىلىش باھاسى تۆۋەنلەپ، شىنجاڭدىكى مال باھاسى بىلەن ئىچكى جايلاردىكى مال باھاسى ئوتتۇرىسىدىكى پەرق كۆرۈنەرلىك كىچىكلىدى.

(2) قوغداش باھاسىنى يولغا قويۇش

1958 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى «چاقىلىق قاتارلىق 5 ناھىيىدە قوغداش باھاسىنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى يولىيورۇق»نى بۇ جايلاردا يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشنىڭ ئەڭ تۆۋەن باھا چېكى بىلەن سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى سېتىشنىڭ ئەڭ يۇقىرى باھا چېكىنى بەلگىلىدى. بۇ جايلاردىكى خەلقنىڭ تۇرمۇشى دۆلەتنىڭ مال باھاسى جەھەتتىكى قوشۇمچە ياردەم بېرىشى ئارقىسىدا ياخشىلاندى. باھا چېكى بەلگىلەنگەن 5 ناھىيە چاقىلىق، چەرچەن، نىيە، ئاقچى، تاشقورغاندىن ئىبارەت.

1964 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر مال باھا كومىتېتى «سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ قوغداش باھاسى يولغا قويۇلمىغان رايونلارنىڭ دائىرىسىنى كېڭەيتىش توغرىسىدىكى بىرقانچە بەلگىلىمە» سىدە ئەسلىدىكى 5 ناھىيىدىن 40 ناھىيىگە كېڭەيتتى. 1966 - يىل 10 - ئايدا يەنە ئۇنىڭغا ئۇرۇمچى ياكى داخىيەن مەركەز قىلىنىپ، ئومۇمەن ئارىلىق 1400 كىلومېتىردىن ئېشىپ كەتكەن چەت - يېراق رايونلار، يەنى 18 ناھىيە قوغداش باھاسى يولغا قويۇلمىغان رايونلار قاتارىغا كىرگۈزىلمىدۇ دەپ تۇزىتىش كىرگۈزۈلدى، بەزى ناھىيىلەردىكى سوۋېت ئىتتىپاقى، موڭغۇلىيە چېگرىسىغا يېقىنلىشىپ قالغان يېزا - قىشلاقلاردىمۇ قوغداش باھاسى يولغا قويۇلۇپ ناھىيە بازىرىدىكى باھا بىلەن ئوخشاش قىلىنىپ، يېزا - بازارلار ئوتتۇرىسىدىكى پەرقلىق باھا ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، بۇنداق ناھىيە 24كە يەتتى. قوغداش باھاسى يولغا قويۇلغان تاۋارلار پۈتۈنلەي تۇرلۇك ماللار، مەدەنىيەت بۇيۇملىرى، ئىلمە - توقۇلما بۇيۇملار ۋە ۋېلىسىپىت، رادىئو، ئېلېكتر لامپىسى، سىم، توم مىق، پاپىروس، چىگدالغان چاي، شېكەر، قەن - گېزەك، كەمپۇت، سۇت پاراشوكى، كونسېرۋا قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

1978 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى «ئاپتونوم رايونىمىزدىكى 3 تۇر بويىچە ئېتىبار بېرىلمىغان ناھىيىلەردە قوغداش باھاسىنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» بىدا 50 ناھىيىدە سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى قوغداش باھاسىنى يولغا قويۇشنى بەلگىلىدى. بۇ 50 ناھىيىنىڭ بارلىق يېزا - قىشلاقلىرىدا پۈتۈن ئىستېمال سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ ھەممىسىدە ناھىيە بازىرىدىكى پارچە سېتىلىش باھاسى ئىجرا قىلىنىدى.

1978 - يىلدىن كېيىن، ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن چىقىم قىلىنمىغان چەت - يېراق رايونلارغا ھەر يىلى توشۇش ھەققى ۋە قوغداش باھاسى ئۇچۇن 20 مىليون يۈەن ئەتراپىدا زىيان خاراكتېرلىك قوشۇمچە يارەم بېرىلدى. يۇقىرىقىدەك فاكتىن ۋە سىياسەتلەر ئىزچىللاشتۇرۇلغانلىقتىن، ئاپتونوم رايون يېزىلىرىدىكى سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسىنىڭ ئومۇمىي ئىندېكسى تۆۋەنلەشكە قاراپ يۇزلەندى. يەنى1950- يىلى 100، 1985 - يىلى 2.81 بولدى.

2. يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھا ئىندېكسى

يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھاسى جەھەتتە، 50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا باھا سەۋىيىسى سەل يۇقىرى بولدى، ئاز ساندىكى يىللاردا سەل تۆۋەنلىدى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دا ئاساسىي جەھەتتىن توغرا ھالەتتە تۇردى. 30 نەچچە يىلدىن بۇيانقى ئومۇمىي يۇزلىنىش — تەدرىجى ئۆسۈشتىن ئىبارەت بولدى. ئاپتونوم رايوندىكى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ ئومۇمىي ئىندېكسى 1950 - يىلى 100، 1985 - يىلى 343.3 بولدى. ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھاسى زور ھەجمىدە ئۆستى. ئاپتونوم رايوندىكى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھاسىنىڭ ئومۇمىي ئىندېكسى 1978 - يىلى 100 بولغان بولسا، 1985- يىلى 167 بولدى. 1950 - يىلدىن 1977 - يىلغىچە بولغان 27 يىلدا ئاپتونوم رايوندىكى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھاسى 99.2% ئۆستى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 3.67% ئۆستى. 1978- يىلدىن 1985 - يىلغىچە بولغان 7 يىلدا ئاپتونوم رايوندىكى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھاسى 67% ئۆستى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 9.57% ئۆستى.

3. سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى

يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھاسى ئۆسكەنلىكتىن، يېزىلاردىكى سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ

پارچە سېتىلىش باھاسى تۆۋەنلەپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى سانائەت، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېلىشتۇرما باھاسى زور دەرىجىدە كىچىكلىدى

(1) يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى بىلەن سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ ئونئوبرسال سېلىشتۇرما باھا ئىندېكسى

ئاپتونوم رايوندىكى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش باھا ئىندېكسى ئاساسىي سان قىلىنغان سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ ئونئوبرسال سېلىشتۇرما ئىندېكسى 1950 - يىلى 100، 1985 - يىلى 23.7 بولدى. يېزىلاردىكى سانائەت بۇيۇملىرىنىڭ پارچە سېتىلىش باھا ئىندېكسى ئاساسىي سان قىلىنغان سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ ئونئوبرسال سېلىشتۇرما باھا ئىندېكسى 1950 - يىلى 100، 1985 - يىلى 423.2 بولدى. دېھقانلار ساتقان ئوخشاش مىقداردىكى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىغا ئالماشتۇرۇلغان سانائەت بۇيۇملىرى 1985 - يىلى 1950 - يىلدىكىدىن 3 ھەسسىدىن كۆپ ئاشتى.

(2) ئاساسلىق يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى بىلەن سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ ئالماشتۇرۇلۇش باھا نىسبىتى

ئاساسلىق يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى بىلەن سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ ئالماشتۇرۇلۇش باھا نىسبىتىدىن قارىغاندا، 1985 - يىلى 1950 - يىلىغا قارىغاندا، پاختىنى توزغا ئالماشتۇرۇش باھا نىسبىتى %157.2، شېكەرگە ئالماشتۇرۇش باھا نىسبىتى %131.9، ئاق رەختكە ئالماشتۇرۇش باھا نىسبىتى %46.2، سەرەڭگىگە ئالماشتۇرۇش باھا نىسبىتى %193، كىرسىنگە ئالماشتۇرۇش باھا نىسبىتى %628.1، قارا چايغا ئالماشتۇرۇش باھا نىسبىتى %439.5 ئاشتى. كالا تېرىسىنىڭ قارا چايغا ئالماشتۇرۇلۇش باھا نىسبىتى %409 ئاشتى. يەنە خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن بۇغداينىڭ ئالماشتۇرۇلۇش باھا نىسبىتىدىن قارايدىغان بولساق، 1958 - يىلى ھەر تونىنا ئوريا ئوغۇتىنىڭ ئاپتونوم رايوندىكى ئوتتۇرىچە سېتىلىش باھاسى 792 يۈەن بولغان بولسا، 1985 - يىلىغا كەلگەندە 630 يۈەنگە چۈشتى، 1958 - يىلى ھەر كىلوگرام بۇغداينىڭ ئاپتونوم رايوندىكى ئوتتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى 0.20 يۈەن بولغان بولسا، 1985 - يىلىغا كەلگەندە 0.48 يۈەنگە ئۆستى. 1958 - يىلى دېھقانلار 3960 كىلوگرام بۇغدايىنى 1 تونىنا ئوريا ئوغۇتقا ئالماشتۇرغان بولسا، 1985 - يىلىغا كەلگەندە دېھقانلار 1312.5 كىلوگرام بۇغدايىنى 1 تونىنا ئوريا ئوغۇتقا ئالماشتۇرىدىغان بولدى، يەنى چىقىم قىلىنىدىغان بۇغداي 2/3 قىسىم ئازايدى. 1958 - يىلى ھەر تونىنا %6لىك نەم «666» پاراشۇكىنىڭ ئاپتونوم رايونىمىزدىكى سېتىلىش باھاسى 700 يۈەن بولغان بولسا، 1985- يىلى 400 يۈەنگە چۈشتى، 1958 - يىلى دېھقانلار 3500 كىلوگرام بۇغدايىنى 1 تونىنا «666» پاراشۇكىغا ئالماشتۇرغان بولسا، 1985 - يىلى 833 كىلوگرام بۇغدايغا 1 تونىنا «666» پاراشۇكى ئالماشتۇرىدىغان، يەنى %76.2 بۇغدايىنى ئاز چىقىم قىلىدىغان بولدى.

دۆلىتىمىز قۇرۇلغان 30 نەچچە يىلدىن بۇيان، بولۇپمۇ ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسى ئۆسۈپ، يېزىلاردىكى سانائەت بۇيۇملىرى بولۇپمۇ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنىڭ باھاسى تۆۋەنلەپ، سانائەت مەھسۇلاتلىرى بىلەن يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى ئوتتۇرىسىدىكى «قايچاسىمان پەرق» زور دەرىجىدە كىچىكلىگەنلىكتىن، دېھقانلار ئەمەلىي نەپكە ئېرىشتى.

§ 4 . مال باھاسىنى باشقۇرۇش

1. باشقۇرۇش تۈزۈمى ۋە ھوقۇق دائىرىسى

1956 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مال باھا خىزمىتى توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق چارىسى»نى تۈزۈپ چىقىپ، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مال باھاسى خىزمەت ۋەزىپىسى، مەسئۇلىيىتى ئىش تەقسىماتى، تەشكىلىي ئاپپاراتى، باھانى باشقۇرۇش ۋە تەكشۈرۈپ تەستىقلاش، مال باھا ئىستاتىستىكىسى ۋە ماتېرىيال باشقۇرۇش قاتارلىقلار ئۈستىدە ئېنىق بەلگىلىمە چىقاردى.

شۇ يىلى 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى بىلەن تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تاۋار باھاسى ھوقۇق دائىرىسى بويىچە تۆۋەندىكى مەھسۇلاتلارنى ئىگىلەيدىغانلىقىنى ئېنىق بەلگىلىدى («△» بەلگىسى قويۇلغانلىرى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن سودا نازارىتى بىرلىكتە ئىگىلەيدىغان مەھسۇلاتلار).

(1) يەرلىك مەھسۇلاتلار

ھەسەل، ھۆل ئۈزۈم، قۇرۇق ئۈزۈم، ئۆرۈك مېغىزى، مېغىزلىق ئۆرۈك قېقى، ئۆرۈك قېقى، ياڭاق، قوغۇن قېقى، شاپتۇل قېقى، قارا گازىر، بورا، ئالما، نەشپۈت، تاۋۇز، قوغۇن، سېرىق مۇم.

(2) كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى

سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ چوڭ پىيالىسى، △ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ چاقچۇق پىيالىسى، △ ئىشلەنمىگەن تۇز، △ ساپ تۇز، قايچا، قىڭراق، چوكا، قازان، يەرلىك ئۈسۈلدا ئىشلەنگەن قەغەز، ئۆزمە پوستىدىن ئىشلەنگەن قەغەز، تۇتاش ئىدىش، قوش قۇلاقلىق ئىدىش، چىگىدىن ئىشلەنگەن قەغەز.

(3) ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى

تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى: △ تېرىلغۇ ئېتى △ تېرىلغۇ كالىسى. خىمىيىۋى ئوغۇتلار: △ ئاممونىي سۇلفات، △ ئاممونىي نېتىرات، △ كالتسىي سۇپېر فوسفات، ئاممونىي خلورىد، ئورىيە، كالىي سۇلفات، دېھقانچىلىق ماشىنا - سايمانلىرى: ئوتتۇرا تىپلىق ئىككى چاقلىق تاق چىشلىق ساپان، △ ئوتتۇرا تىپلىق ئىككى چاقلىق قوش چىشلىق ساپان، دېسكىلىق سۈرەم، ئەگرى چىشلىق تىرنا، تەۋرەنمە يەلكىلىك كومبايىن، 10 ۋە 12 قۇرلۇق سيالكا، لوكوموبىل، سۇ پومپىسى، سۇ تارتىش ماشىنىسى، ئوت ئوتاش ماشىنىسى، پوتاش قايچىسى، تۆمۈر ئۆتكەمە، چارۋىلارنى قوغداش قوراللىرى: ئۇۋ مىلتىقى، ئوق مىلتىقى، مىلتىق دورىسى، يوڭ قىرقىش قايچىسى، يوڭ تاراش تاغىقى، ئىگەر، تۇزاق.

(4) براك ماللار: (قىسقارتىلدى)

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1964 - يىل 12 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ئېلان قىلغان «ئاساسىي قائىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مال باھاسىنى باشقۇرۇشتا سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدىغان چارە»نى تارقاتتى. 1977 - يىل 5 - ئاينىڭ 24 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات-سودا باش كوپىراتىپى «ئاساسىي قائىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مال باھاسىنى باشقۇرۇش تۈزۈمى» چۈشۈرۈلگەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مال باھاسىنى تەكشۈرۈشنى زور كۈچ بىلەن ياخشى تۇتۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاساسىي قائىدە مال باھاسى خادىملىرىنى سەپلەپ، ئاساسىي قائىدە مال باھاسى خىزمىتىنى تۇتىدىغان ئادەم بولۇشنى

ھەقىقىي ئىشقا ئاشۇرۇپ، مال باھاسى سىياسىتىنى ئاساسىي قاتلاملارغىچە ئەملىيلەشتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى.

1984 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى مال باھا ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ «ئۇششاق تاۋارلارنىڭ باھاسىنى يەنمۇ قويۇۋېتىش توغرىسىدىكى دوكلات»نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، بازار ئارقىلىق تەڭشەشنى يولغا قويۇشنى بەلگىلەپ، كارخانا باھا قويىدىغان ئۇششاق تاۋارلارنى ئەسلىدىكى 179 خىلدىن 548 خىلغا كۆپەيتتى. 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇششاق تاۋارلارنىڭ باھاسىنى قويۇۋېتىشنى يولغا قويۇش چارىسىنى تارقاتتى. مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان پارچە سېتىش دۇكانلىرى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە ناھىيىدىن يۇقىرى كەسىپىي شىركەتلەرنىڭ قويۇۋېتىلگەن ئۇششاق تاۋارلارغا باھا قويۇش ھوقۇقى بولۇشنى، لېكىن مەخسۇس ۋەزىپىدىكى باھا قويغۇچى خادىم بولمىغان ئورۇنلارغا باھا قويۇش ھوقۇقى بەرمەسلىكنى بەلگىلىدى. مال كىرگۈزۈش تەننەرخى ئوخشاش بولمىغانلىقتىن، بىرخىل تاۋارنىڭ ئوخشاش بىر بازاردا ھەرخىل باھادا پارچە سېتىلىشىغا يول قويۇلدى. لېكىن پارچە ساتىدىغان كارخانىلارنىڭ مالنى پارچە سېتىش باھاسى بويىچە كىرگۈزۈپ يەنە باھا چاپلاپ سېتىپ، باھانىسى بەك ئۆرلىتىۋېتىشىگە يول قويۇلمىدى. 6 - ئاينىڭ 25 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى، مال باھا باش ئىدارىسى «يېزىلاردىكى باھا باشقۇرۇشنى ئىسلاھ قىلىش توغرىسىدىكى سىناق چارىسى»نى تارقىتىپ، مال باھاسىنى باشقۇرۇش چارىسى بىلەن يېزىلاردىكى تاۋار ئوبوروتى تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى تەڭ قەدەمدە ئېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى؛ پىلانلىق ئىگىلىكنى ئاساس، بازار ئارقىلىق تەڭشەشنى قوشۇمچە قىلىپ، بازار باھاسىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن مۇقىم بولۇشنى ساقلاش پرىنسىپى ئارقىسىدا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ باھا باشقۇرۇش ھوقۇق دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، شەھەر - يېزىلارنىڭ تاۋار ئالماشتۇرۇشىنى قىممەت قانۇنىيىتىدىن پايدىلىنىپ يەنمۇ جانلاندۇرۇپ يېزىلارنىڭ تاۋار ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشنى تەلەپ قىلدى؛ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن مال باھا ئايپاراتى تەسىس قىلىشنى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلاردىن مەخسۇس ۋەزىپىدىكى مال باھاسى خادىمى سەپلەشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭ بىلەن مال باھاسى خادىمى، كەسىپىي خادىم، مالىيە - بوغالتىرلىق خادىمى قاتارلىق مۇناسىۋەتلىك خادىملاردىن تەشكىللەنگەن مال باھا گۇرۇپپىسى مال باھا مەسىلىلىرىنى مۇھاكىمە قىلىپ ھەل قىلدى. زۆرۈر بولغان باھا بېكىتىش، باھا تەڭشەش، باھا چۈشۈرۈشنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش ۋە تىزىملاش رەسمىيىتى ئورنىتىلىپ، مال باھاسىنى باشقۇرۇش، تەكشۈرۈش تۈزۈمى بەرپا قىلىندى.

2. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تاۋارلارغا باھا قويۇشى

(1) سانائەت مەھسۇلاتلىرى

ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پارچە ساتىدىغان تاۋارلارنىڭ باھاسى توپ سېتىش باھاسى ئاساسىدا تۈرلۈك تىجارەت خىراجەتلىرى قوشۇلغاندىن كېيىن بېكىتىلدى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋاستىلىك توپ سانتان بىر قىسىم تاۋارلاردا توپ سېتىش باھاسى بويىچە مەلۇم نىسبەتتە ئېتىبار بېرىلدى: يەنى تۈرلۈك مالىلار، مەدەنىيەت بۇيۇملىرى، ئىلمە - توقۇلما بۇيۇملىرىدا 2.5%، تاۋار - دۇردۇن، خەلق تۈرمۇشىغا كېرەكلىك يېپتا 1%، ئاق رەخت، گۈللۈك رەخت، رەڭدار رەخت ۋە كىيىم - كېچەكلەردە 2%، ھەر خىل مېتال، قاتناش، ئېلېكتر، خىمىيەت سانائىتى بۇيۇملىرىدا 2.5%، ساپال، فارفور بۇيۇملاردا 3%، كۈندىلىك تۈرمۇشقا كېرەكلىك بۇيۇملار، ئۇششاق يەرلىك مەھسۇلاتلاردا 2.5% ئېتىبار بېرىلدى. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى تاۋار بىلەن تەمىنلەشتە، شۇ جايدىكى پارچە سېتىش تاختاي باھاسى بويىچە مەلۇم نىسبەتتە پىرسەنت ئايرىپ قايتۇردى. تۈرلۈك مال، مەدەنىيەت بۇيۇملىرىدا 7%، ھەر خىل مېتال، قاتناش، ئېلېكتر، خىمىيە سانائىتى بۇيۇملىرىدا 50% قايتۇردى.

(2) يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى

دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىشنى ھاۋالە قىلىپ، ئۇلارغا ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش رەسمىيەت ھەققى بەردى، ئوخشاش بولمىغان مەھسۇلاتلارغا پەرقلەندۈرۈپ مۇئامىلە قىلدى، ئادەتتە 4% — 6% بويىچە ئىگىلىدى، كۆپ خورايدىغان ئايرىم مەھسۇلاتلار ئۈچۈن كۆپرەك رەسمىيەت ھەققى بېرىپ، ۋاكالىتەن سېتىۋالغان ئورۇننىڭ پايدا ئېلىشىغا كاپالەتلىك قىلدى.

1963 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تاۋارلارغا باھا قويۇش مەسىلىسى ئۈستىدە مۇنداق بەلگىلىمە چىقاردى: 1) دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئىپپاراتى تەسىس قىلىنمىغان ناھىيىلەردە ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سانائەت بۇيۇملىرىنى تىجارەت قىلىدىغان توپ سېتىش كەسپى 2 - دەرىجىلىك توپ سېتىش پونكىتلىرى ياكى مەخسۇس شىركەتلەردىن مال كىرگۈزىدۇ، توپ سېتىش ۋە پارچە سېتىش دەپ ئايرىماي، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا سىستېمىسىنىڭ ئىچكى قىسمىدا يۆتكەشتىكى باھا قويۇش ئۇسۇلىغا ئاساسەن، ناھىيىلىك شىركەت يۆتكەشتىن تۇتۇپ قالىدىغان نىسبەت بويىچە باھا قويىدۇ؛ 2) ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئورۇنلىرىدىن كىرگۈزگەن مالىلارنىڭ بازاردىكى پارچە سېتىلىش قىسمىغا توپ سېتىشنىڭ تاختاي باھاسى بويىچە باھا قويىدۇ؛ خۇسۇسىي سودىگەرلەر، ھۆپىگەرلەردىن ۋاستىلىك توپ سېتىۋالغان قىسمىغا ناھىيىلىك شىركەت يۆتكەشتىن تۇتۇپ قالىدىغان نىسبەت بويىچە باھا قويىدۇ، تالونغا قاراپ راسچوت قىلىدۇ. 3) تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنى تەمىنلەيدىغان تاۋارلارنىڭ پارچە سېتىلىش قىسمىغا توپ سېتىش باھاسى بويىچە باھا قويىدۇ، ۋاستىلىق توپ سېتىلىدىغان قىسمىغا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئىچكى قىسمىدا يۆتكەش بويىچە باھا قويۇش ئۇسۇلى ئاساسىدا باھا قويۇلىدۇ. ئەينى يىللاردا بەزى سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ پارچە سېتىلىش باھاسى بىرقەدەر زور ھەجمىدە تۆۋەنلىگەنلىكى، بولۇپمۇ بەزى كونا مەھسۇلاتلارنىڭ باھاسى زور ھەجمىدە چۈشكەنلىكى ئۈچۈن، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تىجارىتىدە قېيىنچىلىق تۇغۇلدى. سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ يېزىلارغا يەتكۈزۈلۈشىگە پايدىلىق بولسۇن ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، مۇنداق بەلگىلىمە چىقاردى: 1964 - يىل 5 - ئايدىن ئېتىبارەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا يەتكۈزۈپ بەرگەن تاۋارلارنىڭ ئومۇمەن چۈشكەن باھا ھەجمى 15%تىن ئېشىپ كەتكەن، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا باھانى چۈشۈرۈشتىن 10 كۈن بۇرۇن كىرگۈزگەن مالىلارنىڭ سېتىلماي قالغان قىسمىدا باھا تۆۋەنلىتىشتىن كېلىپ چىققان زىيانىنى مال بىلەن تەمىنلىگەن ئورۇن تولۇقلاپ بېرىدۇ. يۇقىرىقى ئۇسۇلدا تولۇقلاپ بېرىش دائىرىسىنى چەكلەش بىرقەدەر قاتتىق، رەسمىيەت ئۆتەش چۈۋالچاق بولغاچقا، 1965 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يەنە سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن تولۇقلاپ بېرىش دائىرىسىنى يەنمۇ كېڭەيتتى. باھانىڭ چۈشۈش ھەجمى 15%تىن ئېشىپ كەتكەن دېگەن بەلگىلىمە 10%تىن ئېشىپ كەتكەن دەپ، تولۇقلاپ بېرىش مۇددىتى باھانى چۈشۈرۈشتىن 10 كۈن بۇرۇن دېگەن بەلگىلىمە باھانى چۈشۈرۈشتىن 1 ئاي بۇرۇن كىرگۈزۈلگەن مالىلارنىڭ ھەممىسى دەپ ئۆزگەرتىلدى. 1978 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سودا نازارىتى بىرلىكتە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئايرىۋېتىلگەندىن كېيىن، 1965 - يىلدىكى چۈشكەن باھانى تولۇقلاپ بېرىش چارىسى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، دەپ ئۇقتۇرۇش تارقاتتى.

3. يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ تەننەرخىنى تەكشۈرۈش

يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ تەننەرخى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى قىممىتىنىڭ ئاساسلىق تەركىبى

قىسمى، شۇنداقلا يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىۋېلىش باھاسىنى بېكىتىش ۋە تەڭشەشنىڭ مۇھىم ئاساسى. يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ تەننەرخىنى تەكشۈرۈش مال باھا خىزمىتىدىكى بىر تۈرلۈك ئاساسىي خىزمەت. 1957 - يىلدىن باشلاپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن مال باھا ئىدارىسى قاتارلىق مۇناسىۋەتلىك تارماقلار ئاساسلىق يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ تەننەرخىنى تەكشۈرۈپ ھېسابلىدى، تەمىنات-سودا كوپېراتىپى باشقۇرىدىغان مەھسۇلات پاختا بىلەن كەندىردىن ئىبارەت بولدى. 1964 - يىلى قۇرۇقلۇق پاختىسى، ئۇزۇن تالالىق پاختا، كەندىر، قۇرۇق ئۇزۇم قاتارلىق 4 خىلغا كۆپەيدى. 1965 - يىلدىن1975-يىلغىچە يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ تەننەرخىنى تەكشۈرۈش خىزمىتى ئۇزۇلۈپ قېلىش ھالىتىگە چۈشۈپ قالدى. 1976 - يىلى تەكشۈرۈش خىزمىتى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى ھەمدە تەكشۈرۈلىدىغان سورتلار قۇرۇقلۇق پاختىسى، ئۇزۇن تالالىق پاختا، كەندىر، قۇرۇق ئۇزۇم، ئۆرۈك قېقى، ياڭاق، ھەسەل قاتارلىق 8 خىلغا كۆپەيدى.

1978 - يىلدىن كېيىن، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ تەننەخنى تەكشۈرۈش خىزمىتىگە يەنمۇ ئەھمىيەت بېرىلدى ۋە ئۇ كۆچەيتىلدى، دۆلەتلىك مال باھا ئىدارىسى، سودا مىنىستىرلىكى ھەمدە ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قاتارلىق ئورۇنلار ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ تەننەرخىنى تەكشۈرۈپ تەھلىل قىلىش سۆھبەت يىغنى ئېچىپ، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ تەننەرخىنى تەكشۈرۈش خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشى ئىشلەشنى مۇھاكىمە قىلىپ، تەكشۈرۈش نۇقتىسى ۋە تەكشۈرۈش تۈرلىرىنى تەدرىجىي كۆپەيتتى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ھەرىيلى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ تەننەرخىنى تەكشۈرۈش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ ۋە تەكشۈرۈپ تۇردى، 1985 - يىلى تەكشۈرۈش ماتېرىيالى يىغىنچاقلانغاندا، كۆپىيىپ مەھسۇلات تۈرى 16گە، تەكشۈرۈش نۇقتىسى 166گە، تەكشۈرۈش ئائىلىسى 434كە يەتتى. بۇندىن باشقا، ئوخشاش بولمىغان مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقىرىدىغان ئاساسلىق جايلارغا ئاساسەن، مۇناسىۋەتلىك ژىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەردە ھەرىيلى ئۇزۇلدۇرمەي نۇقتا بەلگىلەپ تەكشۈرۈش ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، تەكشۈرۈش نۇقتىلىرىنىڭ قۇرۇلۇشى ياخشى تۇتۇلدى. دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى تەكشۈرۈش ماتېرىيالىنىڭ راستچىللىقى ۋە ئۇدالىقىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، تەكشۈرۈلىدىغانلاردىن مەھسۇلاتلارنىڭ ماددىي ئەشيا خىراجىتى ۋە ئەمگەك بويىچە قويۇلغان باھانى مەلۇم جەدۋەل بويىچە ھەر يىلى تىزىملاپ تۇرۇش تەلەپ قىلىندى.

ئاپتونوم رايوندىكى يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ 1985 - يىلدىكى ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخى

جەدۋەل: 9 — 22

تۈرى / نامى	مو بېشى مەھسۇلات مىقدارى (كىلوگرام)	مو بېشى مەھسۇلات قىممىتى (يۈەن)	مو بېشى تەننەرخى (يۈەن)	مو بېشى ساپ كىرىمى (يۈەن)	ئەمگەك كۈنىدىكى ساپ مەھسۇلات قىممىتى (يۈەن)	ئونتۇرىچە سېتىۋېلىش باھاسى (50 كىلوگرام \ يۈەن)
قۇرۇقلۇق پاختىسى	55	199.93	98.64	98.65	6.24	171.29
ئۇزۇن تالالىق پاختا	37	196.92	103.72	90.81	6.53	242.39
قوغۇن	1758	295.96	145.45	148.44	5.21	8.14
ئۇزۇم	1191	800.79	194.68	598.81	16.20	33.62

قۇرۇق ئۈزۈم	255	825.13	204.28	613.55	15.24	161.47
نەشپۈت	655	608.25	209.65	396.58	11.21	45.68
ئالما	624	282.63	118.84	163.07	6.78	22.66
ياڭاق	314	286.51	65.49	209.82	9.72	45.62
تاۋۇز گازىرى	64	140.44	56.38	81.93	8.4	110.30

4. ئۇچۇر ئالماشتۇرۇش

1980 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «بازار ئەھۋالىنى دوكلات قىلىش ۋە تارقىتىش چارىسى»نى تۈزۈپ چىقتى. 1984 - يىل 4 - ئايدا «شىنجاڭنىڭ تەمىنات - سودا ئەھۋالىنى دوكلات قىلىش چارىسى» تۆۋەنگە چۈشۈرۈلۈپ، ئاساسلىق ئىشلەپچىقىرىش - سېتىش رايونلىرىنىڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى تىجارەت قىلىدىغان يېزا ئىگىلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار، قۇرۇق، ھۆل مېۋىلەر، كۈندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك ھەرخىل بۇيۇملار، ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى، تېرىلغۇ ئۇلاقلىرى، سودا - سانائەت كارخانىلىرى مەسلىھەتلىشىپ باھا قويغان ئۇششاق تاۋارلار، دۆلەت سېتىۋېلىش ۋەزىپىسىنى ئورۇندىغاندىن كېيىن كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىپ، كېلىشىم باھادا سېتىشقا رۇخسەت قىلىنغان 2 - خىلدىكى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە 3 - خىلدىكى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى بازىرىنىڭ تاۋار ئەھۋالىنى ۋاقتىدا دوكلات قىلىپ تۇرۇش تەلەپ قىلىنىدى. ھەر دەرىجىلىك كەسىپى شىركەتلەر، 2 - دەرىجىلىك توپ سېتىش پونكىتلىرىنىڭ بازار ئەھۋالى خەۋەرچىسى قويۇپ، بازار ئەھۋالىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا ۋاقتىدا دوكلات قىلىپ تۇرۇشى تەلەپ قىلىنىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1980 - يىلدىن باشلاپ «بازار ئەھۋالى»نى چىقىرىپ تارقاتتى، 1984 - يىلى ئۇنى «شىنجاڭ تەمىنات - سودا ئەھۋالى»، «شىنجاڭ بازار ئەھۋالى»غا ئۆزگەرتتى.

IV باب

ئەمگەك ئىش ھەققى

1950 - يىل 10 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىدا كادىرلار بۆلۈمى تەسىس قىلىندى، ئۇ پۈتۈن ئۆلكىدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئەمگەك ئىش ھەققى خىزمىتىگە مەسئۇل بولدى. 1955- يىل 1 - ئايدا كوپىراتسىيە ئىدارىسىدا كادىرلار باشقارمىسى قۇرۇلدى، ژىلايەتلىك، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى تەشكىللەش، يېتەكچىلىك قىلىش بۆلۈمچىسىگە كادىرلار خىزمىتىنى باشقۇرىدىغان مەخسۇس كادىر قويدى. 1964 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا سىياسىي بۆلۈم قۇرۇلدى، ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا سىياسىي ئىشخانا قۇرۇلدى ۋە سىياسىي يېتەكچى قويۇلدى، ئۇلار ئىش تەقسىماتى بويىچە ئەمگەك ئىش ھەققى خىزمىتىگە مەسئۇل بولدى. 1975 - يىل 9 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن،

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا سىياسىي باشقارما تەسىس قىلىندى، 1982 - يىلى ئەمگەك ئىش ھەققى باشقارمىسى تەسىس قىلىندى، 1983 - يىلى كادىرلار، ئەمگەك ئىش ھەققى باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا كادىرلار - كاتىبات بۆلۈمى ياكى سىياسىي خىزمەت بۆلۈمى تەسىس قىلىندى. پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ مۇناسىۋەتلىك فاكتورى، سىياسەتلىرى بويىچە، شىنجاڭنىڭ ئەملىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئەمگەك ئىش ھەققىگە دائىر تۈزۈم ۋە ئۇسۇللار تۈزۈپ چىقىلىپ، ئەمگەك ئىش ھەققى باشقۇرۇلدى.

§1. ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنى

1. ئىشچى - خىزمەتچىلەر سانى

1950 - يىلى ئۆلكە بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا 317 خادىم بار ئىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ۋە تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىدىكى خادىم 51، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى خادىم 114، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى خادىم 152. 1951 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بىلەن غەربىي شىمال رايونلۇق كوپېراتسىيە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى: شىنجاڭدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشتا ئىگە ئاۋۋال كادىرلارنى زور كۈچ بىلەن تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈش ھەم شۇ جايدىكى كادىرلارنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈش، باشقا جايلاردىكى كادىرلارنىمۇ قوبۇل قىلىش، بولۇپمۇ ئاز سانلىق مىللەت كادىرلىرىنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈشكە ئەھمىيەت بېرىش شەرت، دەپ يوليورۇق بەردى. يىل ئاخىرىدا ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن 130ى قۇرۇلدى، بۇنىڭ 88ى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ بولۇپ، مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچى 850كە يەتكەن بولسىمۇ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەربىر كوپېراتىپقا 7دىن توغرا كەلمەيتتى. 1952 - يىلى ئۆلكە بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچى 2315كە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىدىكى خادىم 168، ۋىلايەت (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى خادىم 274، ناھىيىلىك ھەمكارلىق كوپېراتىپلىرىدىكى خادىم 855، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكى خادىم 1018. ئومۇمىي ئىشچى-خىزمەتچى ئىچىدىكى ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى - خىزمەتچى 1640 بولۇپ %70.8نى ئىگىلەيتتى. ئايال ئىشچى - خىزمەتچى 95 بولۇپ، %4.1نى ئىگىلەيتتى.

1957 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچى كۆپەيىپ 13 مىڭ 911گە يەتتىپ، 1952 - يىلدىكىدىن 5 ھەسسىدىن ئارتۇق كۆپەيدى. بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 8201گە، يېزا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 5710غا يەتتى. ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى - خىزمەتچى 9320 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %67نى ئىگىلىدى، ئايال ئىشچى خىزمەتچى 1120 بولۇپ، ئىشچى-خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %7.7نى ئىگىلىدى. بۇ مەزگىلدە كۆپەيگەن ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە كەلسەك، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە - ھۆكۈمەت ئورگانلىرىدىن رەھبىرىي تايانچىلارنى داۋاملىق سەپلەش، كوپېراتىپ كادىرلىرى مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن كەسپىي كادىرلارنى تەقسىم قىلىش ۋە دېھقان - چارۋىچىلاردىن ئاكتىپلارنى قوبۇل قىلىپ ئىشچى - خىزمەتچىلەر كەم سانىنى تولۇقلاشتىن باشقا، پاختا سېتىۋېلىپ پىششىقلاپ ئىشلەش ۋە چاي شىركىتىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەردىنمۇ 2270 كىشى قوبۇل قىلىندى. سىستېمىلار بويىچە ئۇششاق سودىگەرلەرنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش داۋامىدا 369 كىشى بىۋاستە قوبۇل قىلىنىپ كوپېراتىپ

ئىشچى - خىزمەتچىسى قىلىندى، شەندۇڭ، خېنەن، جياڭسۇ ئۆلكىلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا 428 ئوقۇغۇچىنى ۋاكالىتەن تەربىيىلەپ بېرىشنى ھاۋالە قىلدى.

1965 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 24 مىڭ 135كە يەتتى (بۇنىڭ ئىچىدە مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچى 19 مىڭ 741 كىشى، ۋاقىتلىق ئىشچى، سودا بىلەنمۇ، دېھقانچىلىق بىلەنمۇ شۇغۇللىنىدىغان ئىشچى قاتارلىقلار 4387). مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەت خادىم 12 مىڭ 610 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %8.63ىنى ئىگىلىدى، ئايال ئىشچى - خىزمەتچى 3730 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %8.18ىنى ئىگىلىدى. مەدەنىيەت سەۋىيىسى جەھەتتە: ئالىي تېخنىكوم مەلۇماتىغا ئىگىلەر 178، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 793، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 5350، يۇقىرىدىكى 3 تۈرنى قوشقاندائىشچى- خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %32ىنى ئىگىلەيدۇ. باشلانغۇچ مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 9738، ساۋاتسىزلار 3682 كىشى، يۇقىرىدىكى 2 تۈرنى قوشقاندا ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %68ىنى ئىگىلەيدۇ. ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 10 مىڭ 447گە (بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر 1624كە)، ئاساسىي قاتلامتەمىنات- سودا كوپىراتىپىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 9294كە يەتتى.

1978 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 32 مىڭ 938گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچى 22 مىڭ 702، ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى - خىزمەتچى 14 مىڭ 50 بولۇپ ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %8.61ىنى ئىگىلىدى. ئايال ئىشچى - خىزمەتچى 6323كە يېتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %8.27ىنى ئىگىلىدى. ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 10 مىڭ 630 (بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 1823)غا، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچى 12 مىڭ 72گە، ۋاقىتلىق ئىشچى 7983كە، دېھقانچىلىق بىلەنمۇ، سودا بىلەنمۇ شۇغۇللىنىدىغان خادىم 2253كە يەتتى. دۆلەت ئىشچى - خىزمەتچى قوبۇل قىلىش، كېمەيگەن خادىملارنى تولۇقلاش قاتارلىق ئۇسۇللارنى پىلانلىق ئورۇنلاشتۇرۇش ئارقىلىق 2700 ئىشچى - خىزمەتچىنى كۆپەيتتى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە خىزمەتتىن ئايرىپ دەم ئېلىشقا چىقىرىش، پېنسىيىگە چىقىرىش، تەبىئىي كېمىيىش قاتارلىق يوللار بىلەن 1200 خادىم ئازايتىلدى.

1985 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىدا كونىلار بىلەن يېڭىلار ئالماشتى، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 49 مىڭ 255كە يېتىپ، 1952 - يىلدىكىدىن 52.5 ھەسسە كۆپەيدى. بۇنىڭ ئىچىدە مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچى 41 مىڭ 956، توختام تۈزۈمىدىكى ئىشچى 5581، ۋاقىتلىق ئىشچى 1720. ئاز سانلىق مىللەت ئىشچى - خىزمەتچى 25 مىڭ 958 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %8.61ىنى ئىگىلىدى. مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەر 1952 - يىلدىكىدىن 14.8 ھەسسە كۆپەيدى، ئايال ئىشچى - خىزمەتچى 14 مىڭ 353 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %2.34ىنى ئىگىلەپ، 1952 - يىلدىكىدىن 150 ھەسسە كۆپەيدى. ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىچىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 3624، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق (شەھەرلىك) تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ 5480، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ 13 مىڭ 287، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ 19 مىڭ 565. پارتىيە ئەزاسى 7580گە، ئىتتىپاق ئەزاسى 5830غا يەتتى، پارتىيە، ئىتتىپاق ئەزالىرى %9.31نى ئىگىلىدى. مەدەنىيەت سەۋىيىسى: ئالىي تېخنىكوم مەلۇماتىغا ئىگىلەر 560، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەلۇماتىغا ئىگىلەر (بەلگىلىمە بويىچە تولۇقلاپ ئېچىلغان ئوتتۇرا تېخنىكوم ئوقۇش تارىخىنىمۇ ئۆز ئىچىگە

ئالىدۇ) 4680، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 2259، بۇ 3 تۈرنى قوشقاندا ئىشچى - خىزمەتچىلەر سانىنىڭ 17.8% نى ئىگىلىدى؛ تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 22 مىڭ 550 بولۇپ، ئىشچى-خىزمەتچىلەر سانىنىڭ 53.7% نى ئىگىلىدى؛ باشلانغۇچ مەكتەپ يۇقىرى يىللىق سىنىپى مەلۇماتىغا ئىگىلەر 8565، باشلانغۇچ مەكتەپ تۆۋەن يىللىق سىنىپى مەلۇماتىغا ئىگىلەر، ساۋاتسىزلار 3342، يۇقىرىقى 2 تۈرنى قوشقاندا ئىشچى - خىزمەتچىلەر سانىنىڭ 28.4% نى ئىگىلىدى.

2. خادىملارنىڭ جايلىشىشى

1952 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىدا 48 مەمۇرىي خادىم، 43 كەسپىي خادىم، 17مالىيە-بوغالتېرلىق، پىلان - ئىستاتىستىكا كەسپىي خادىمى بار ئىدى. ئۇلايەتلىك كوپېراتىپلاردا 66 مەمۇرىي خادىم، 105 كەسپىي خادىم، 35 مالىيە - بوغالتېرلىق، پىلان - ئىستاتىستىكا كەسپىي خادىمى بار ئىدى. ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردا 155 مەمۇرىي خادىم، 272 كەسپىي خادىم، 136 نەپەر مالىيە - بوغالتېرلىق (كۆپرەك قوشۇمچە پىلان - ئىستاتىستىكا خىزمىتى ئىشلەيدىغان) خادىم بار ئىدى. ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلاردىكى مەمۇرىي خادىملار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 20%نى ئىگىلەيتتى. كەسپىي خادىملار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 26.3%نى، مالىيە - بوغالتېرلىق، پىلان - ئىستاتىستىكا كەسپىي خادىمى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 13%نى ئىگىلەيتتى.

1957 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا مەمۇرىي خادىم 150كە، كەسپىي خادىم 280گە يەتتى، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىش باشقارمىلىرىدا مەمۇرىي خادىم 280گە، كەسپىي خادىم 310غا يەتتى، ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردا مەمۇرىي خادىم 1170كە، كەسپىي خادىم 3834كە يەتتى. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا مەمۇرىي خادىم 856گە، كەسپىي خادىم 3754كە يەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلاردىكى مەمۇرىي خادىم 2416 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 17.3%نى ئىگىلىدى؛ كەسپىي خادىم 8187 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 59%نى ئىگىلىدى، ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاش، توشۇش، يىمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى خادىملىرى 3270 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 23%نى ئىگىلىدى. 1952 - يىلغا قارىغاندا، مەمۇرىي خادىم 7 ھەسسە، كەسپىي خادىم 7.2 ھەسسە كۆپەيدى. 1957 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 572 ھېسابات ئورنىغا سەپلەنگەن مالىيە - بوغالتېرلىق، پىلان - ئىستاتىستىكا، مال باھاسى كەسپىي خادىمى 1072 بولۇپ، 1952 - يىلدىكىدىن 5 ھەسسە كۆپەيدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەربىر ھېسابات ئورنىغا 2دىن كەسپىي خادىم توغرا كەلدى.

1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىمى 3711غا، كەسپىي خادىم 10 مىڭ 663كە، پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 3217گە، يىمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى خادىمى 1012گە، ساقلاش - توشۇش ئىشچى - خىزمەتچىسى 775كە يەتتى. 830 مۇستەقىل ھېسابات ئورنىغا سەپلەنگەن مالىيە بوغالتېرلىق، پىلان - ئىستاتىستىكا، مال باھاسى كەسپىي قاتارلىق ھەرخىل كەسىپ خادىمى 1675 بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 59% كۆپەيدى. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قوشۇۋېتىلگەن مەزگىلدە، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن مەلىكىلىك كەسپىي خادىملار ۋە كەسپىي تايانچلار بىرقەدەر كۆپ يۆتكەپ كېتىلدى، يېڭىدىن تولۇقلانغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كۆپىنچىسى مەخسۇس كەسىپ بويىچە تەربىيىلەنمىگەچكە، ئۇلارنىڭ كەسپىي ساپاسى تۆۋەن ئىدى. كېيىنكى 10 نەچچە يىلدا، سوتسىيالىستىك تەربىيە ۋە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىر تەرەپتىن تولۇقلانسا، يەنە بىر تەرەپتىن قىسقارتىلغاچقا، خادىملارنىڭ جايلىشىشىدا چوڭ ئۆزگىرىش بولمىدى.

1976 - يىلى ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلاردا مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىمى 2087 (ش ئۇ ئا رتەمىنات. سودا كوپېراتىپىنىڭ 195) بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %7.8نى، سودا كارخانىلىرىدىكى خادىم 19 مىڭ 570 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %72.8نى، ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاش كارخانىلىرىدىكى خادىم 3238 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %12.1نى، يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى ئىشچى - خىزمەتچىسى 1013 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %38نى ئىگىلىدى. 810 مۇستەقىل ھېسابات كارخانىسىدىكى مالىيە - بوغالتىرلىق، پىلان- ئىستاتىستىكا، مال باھاسى كەسپىي خادىمى 2100گە يەتتى.

1982 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئارىسىدا، ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلاردىكى مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىمى 2152 (ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 157) بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %5.6نى، سودا كارخانىلىرىدىكى خادىم 29 مىڭ 656 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %76نى، ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاش كارخانىلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 3478 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %3.2نى، تىرانسپورت كارخانىلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى 808 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %2.1نى ئىگىلىدى. شۇ يىلى مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان كارخانا 920گە، مالىيە - بوغالتىرلىق، پىلان - ئىستاتىستىكا، مال باھاسى كەسپى خادىملىرىدىن تۇرلۇك كەسىپلەر بويىچە مەخسۇس تەربىيىلەش ئارقىلىق تولۇقلانغانلار 2840قا يەتتى، ئۇنىڭ ئىچىدە ھېسابات بىلەن ھەربىر ھېسابات ئورنىغا 3تىن ئادەم توغرا كەلدى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى كادىر، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئارىسىدا، ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىمى 3047 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %6.8نى ئىگىلىدى، سودا كارخانىلىرىدىكى خادىم 34 مىڭ 833 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %70.7نى ئىگىلىدى (بۇنىڭ ئىچىدە: پاختا - كەندىر تىجارىتى خادىمى 5264، چاي، چارۋا مەھسۇلاتى تىجارىتى خادىمى 5977، يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە - چېۋە تىجارىتى خادىمى 3257، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى خادىمى 1050، كۇندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك ئۇششاق - چۈشەك ماددىي ئەشيالارنى يېغىۋېلىش تىجارىتى خادىمى 1258)، ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاش كارخانىلىرىدىكى خادىم 6363 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %12.9نى ئىگىلىدى. يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى خادىمى 1169 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %2.3نى ئىگىلىدى. تىرانسپورت خادىمى 1277 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %2.6نى ئىگىلىدى، تەمىنات - سودا ئۇنتۇرا تېخنىكومىلىرى، تېخنىك - ئىشچىلار مەكتەپلىرىدىكى ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچى 382گە يەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مۇستەقىل ھېسابات ئورنى 1802گە يەتتى، سەپلەنگەن مالىيە - بوغالتىرلىق، پىلان - ئىستاتىستىكا، مال باھاسى كەسپى قاتارلىق تۇرلۇك كەسىپ خادىملىرى 5238 بولۇپ، 1957 - يىلدىكىدىن 4 ھەسسە، 1966- يىلدىكىدىن 4.1 ھەسسە كۆپەيدى.

3. كادىرلارنىڭ ساپاسى

1950 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا ئاران 157 كادىر، 25 رەھبىرىي تايانچ بولۇپ، بۇنىڭ 1ى ئۆلكىلىك كوپېراتىسىيە ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، 1ى ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ مۇدىرى (ناھىيە، باشقارما دەرىجىلىك)، 4ى بۆلۈمچە باشلىقى، 11ى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ دىرېكتورى، 8ى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ دىرېكتورى ئىدى.

كادىرلار ئارىسىدا 5 كومپارتىيە ئەزاسى، 5 ياشلار ئىتتىپاقى ئەزاسى بار ئىدى.

1952 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى كادىر 1739غا، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى رەھبىرىي تايانچ 297گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلىك ھەمكارلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى 1، باشقارما باشلىقى 1، بۆلۈم، بۆلۈمچە باشلىقى 14، ۋىلايەت (شەھەر) لىك تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇدىرى 15، بۆلۈمچە باشلىقى 22، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇدىر - دىرېكتورى 51، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇدىر، دىرېكتورى 193، كادىرلار ئارىسىدىكى پارتىيە ئەزاسى 33 (ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا 24، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا 9) كە، ياشلار ئىتتىپاقى ئەزاسى 279 (ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا 88، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا 191) غا يەتتى. 1956 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى كادىر 5710غا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە پارتىيە ئەزاسى 802، ئىتتىپاق ئەزاسى 1428، پارتىيە ئەزالىرى بىلەن ئىتتىپاق ئەزالىرى كادىرلار سانىنىڭ %30.2 نى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا باش مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىر 629غا يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە پارتىيە ئەزاسى 498، ئىتتىپاق ئەزاسى 60، پارتىيە ئەزاسى بىلەن ئىتتىپاق ئەزاسى %88.7 نى ئىگىلىدى. ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلاردا باشقارما، بۆلۈم، بۆلۈمچە باشلىقلىرى (دىرېكتورلىرى) 625كە، پارتىيە ئەزاسى 298گە، ئىتتىپاق ئەزاسى 60قا يەتتى، پارتىيە ئەزاسى بىلەن ئىتتىپاق ئەزاسى %58.9 نى ئىگىلىدى. رەھبىرىي كادىرلار ئارىسىدىكى 39 كىشى تەڭ دەرىجىلىك پارتىيە كومىتېتىنىڭ ئەزاسى بولدى. رەھبىرىي تايانچ كادىرلارنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسى مۇنداق: 6 كىشى ئالىي تېخنىكوم مەلۇماتىغا، 16 كىشى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا، 482 كىشى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا، 750 كىشى باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ يۇقىرى يىللىقىدىن تۆۋەن مەلۇماتقا ئىگە بولدى. تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگە بولغانلار %40.2 نى، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ يۇقىرى يىللىقىدىن تۆۋەن مەلۇماتقا ئىگە بولغانلار %59.8 نى ئىگىلىدى.

1964 - يىل 8 - ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى كادىرلارنىڭ قۇرۇلمىسى ۋە ساپاسىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشنىڭ نەتىجىسى مۇنداق چىقتى: ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىكى كادىر 7385 بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %34.15 نى ئىگىلىدى، كومپارتىيە ئەزاسى 2354كە، كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقى ئەزاسى 1243كە يەتتى، پارتىيە ئەزاسى بىلەن ئىتتىپاق ئەزاسىنى قوشقاندا كادىرلار سانىنىڭ %40.6 نى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى 1943 رەھبىرىي تايانچ كادىر ئىچىدە پارتىيە ئەزاسى 1027، ئىتتىپاق ئەزاسى 108، پارتىيە ئەزاسى بىلەن ئىتتىپاق ئەزاسىنى قوشقاندا %76 نى ئىگىلىدى، مەدەنىيەت سەۋىيىسى جەھەتتە ئالىي تېخنىكوم مەلۇماتىغا ئىگىلەر 22، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 61، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 808، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ تۆۋەن يىللىق مەلۇماتقا ئىگە كىشى 608. تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپتىن يۇقىرى مەلۇماتقا ئىگىلەر %59.6 نى، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ تۆۋەن يىللىق مەلۇماتقا ئىگىلەر %40.4 نى ئىگىلىدى.

1980 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى كادىر كۆپەيىپ 9169غا يېتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %25.68 نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ 843ى ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات- سودا كوپېراتىپىدا، 957سى ۋىلايەت (شەھەر) لىك، ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى باشقارمىلىرىدا، 4819ى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا، 2550ى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا

ئىشلەيدۇ، كادىرلار ئارىسىدا پارتىيە ئەزاسى 2760قا، ئىتتىپاق ئەزاسى 1940قا يېتىپ، كادىرلار ئومۇمىي سانىنىڭ 41.12%نى ئىگىلىدى، رەھبىرىي كادىر 2359غا يەتتى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى كادىر 11 مىڭ 505كە يېتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 23.35%نى ئىگىلىدى. كادىرلار ئارىسىدا پارتىيە ئەزاسى 2898گە، ئىتتىپاق ئەزاسى 1380گە يەتتى، پارتىيە ئەزاسى بىلەن ئىتتىپاق ئەزاسىنى قوشقاندا، 37.2%نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كادىرى 1285، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك كوپېراتىپ، ئىش باشقارمىلىرىنىڭ كادىرى 1880، ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ 5490، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ 2850، 1982 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ھەردەمرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كارخانىلارنى تەرتىپكە سېلىشنى قانات يايدۇرۇشى ئارقىسىدا، كادىرلارنىڭ ياش قۇرۇلمىسى، مەدەنىيەت ساپاسى كۆرۈنەرلىك ئۆزگەردى ۋە ئۆستى. ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا رەھبىرىي كادىر 2907گە، ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇدىرىيەتلىرىدە باش مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىر 287گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە پارتىيە ئەزاسى 278، ئىتتىپاق ئەزاسى 3 بولۇپ، 97.9%نى ئىگىلىدى. 25 ياشتىن تۆۋەنلەر 3، 26 ياشتىن 35 ياشقىچە بولغانلار 42، 36 ياشتىن 45 ياشقىچە بولغانلار 85 بولۇپ، بۇ ئۇچىنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا 45.3%نى ئىگىلىدى؛ 46 ياشتىن 55 ياشقىچە بولغانلار 143، 56 ياشتىن 60 ياشقىچە بولغانلار 14 بولۇپ، بۇ ئىككىسىنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا، 54.7%نى ئىگىلىدى. مەدەنىيەت سەۋىيىسى مۇنداق بولدى: ئالىي تېخنىكوم ياكى ئالىي تېخنىكومدىن يۇقىرى مەلۇماتقا ئىگىلەر 9، ئوتتۇرا تېخنىكوم مەلۇماتىغا ئىگىلەر 130، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 36 بولۇپ، بۇ ئۇچىنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا، 62%نى ئىگىلىدى؛ تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 626 بولۇپ، 53%نى، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ يۇقىرى يىللىق سىنىپىدىن تۆۋەن مەلۇماتقا ئىگىلەر 172 بولۇپ 14.7%نى ئىگىلىدى. ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مۇدىرىيەتلەرنىڭ 1440 نەپەر باش مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرى (بۇنىڭ ئىچىدە دېھقانلار ئىچىدىن بۇاستە تاللاپ تەينىلەنگىنى 36 نەپەر، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىچىدىن يېڭىدىن تاللاپ تەينىلەنگىنى 280 نەپەر) ئارىسىدا پارتىيە ئەزاسى 1180گە، ئىتتىپاق ئەزاسى 30غا يەتتى، پارتىيە ئەزاسى بىلەن ئىتتىپاق ئەزاسىنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا 84%نى ئىگىلىدى. 25 ياشتىن تۆۋەن بولغانلار 17، 26 ياشتىن 35 ياشقىچە بولغانلار 320، 36 ياشتىن 45 ياشقىچە بولغانلار 547 بولۇپ، بۇ ئۇچىنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا 54.4%نى ئىگىلىدى؛ 46 ياشتىن 55 ياشقىچە بولغانلار 578 كىشى، 56 ياشتىن 60 ياشقىچە بولغانلار 78 كىشى بولۇپ، بۇ ئىككىسىنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا 45.6%نى ئىگىلىدى. مەدەنىيەت سەۋىيىسى مۇنداق بولدى: ئوتتۇرا تېخنىكوم مەلۇماتىغا ئىگىلەر 204، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 134 بولۇپ، بۇ ئىككىسىنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا، 23.4%نى، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 940 بولۇپ 50.16%نى، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ يۇقىرى يىللىق سىنىپىدىن تۆۋەن مەلۇماتقا ئىگىلەر 162 بولۇپ 11.3%نى ئىگىلىدى.

ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى نازارەتچىلىك ئۇيۇشمىلىرىنىڭ 640 نەپەر باش مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرى (دېھقانلار ئىچىدىن بۇاستە تاللاپ تەربىيىلەنگەن، مەخسۇس ۋە قوشۇمچە ۋەزىپە ئۆتەيدىغان باش مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىر 170 نەپەر) ئىچىدىكى پارتىيە ئەزاسى 93%نى ئىگىلىدى. 45 ياشتىن تۆۋەنلەر 28.5%نى، 46 ياشتىن يۇقىرىلار 71.5%نى ئىگىلىدى. مەدەنىيەت سەۋىيىسى جەھەتتە: تولۇق ئوتتۇرا (ئوتتۇرا تېخنىكوم) مەكتەپتىن يۇقىرى مەلۇماتقا ئىگىلەر 8.8%نى، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپتىن تۆۋەن مەلۇماتقا ئىگىلەر 91.2%نى ئىگىلىدى.

§ 2 . ئەمگەك - كادىرلار

1. ئادەم ئىشلىتىش تۈزۈمى

1950 - يىل 11 - ئايدا شىنجاڭ ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇشنى قارار قىلىپ، خاۋ فېڭتيەننى ئىدارە باشلىقلىقىغا تەينىلىدى، غەربىي شىمال كوپېراتسىيە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسى بىر تۈركۈم كەسپىي تايانچلارنى خىزمەتلەرگە ھەمكارلىشىشقا ئۆتەتتى، ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى يەنە مەمۇرىي كەسىپ بويىچە تەربىيىلەش سىنىپى، مالىيە كەسپى بويىچە تەربىيىلەش سىنىپىدا ئوقۇغان بىر تۈركۈم شتاتنا قالدۇرۇلغان خادىملارنى تەقسىم قىلدى، خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ تۆۋەنگە ئەۋەتىپ، ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنى قۇردى. 1951 - يىل 6 - ئايدا ئىدارە باشلىقى خاۋ فېڭتيەن شىئەن شەھىرىدىن 47 پىركازچىك ۋە نامرات زىيالىنى قوبۇل قىلدى، غەربىي شىمال رايونلۇق كادىرلار مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن 100 ئوقۇغۇچى تەقسىم قىلىنىپ، كوپېراتىپ قۇرۇش كۆچلىرى تولۇقلاندى. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ كادىرلىرى (ئىشچى - خىزمەتچىلىرى) رايون، يېزا كادىرلىرى ۋە مەلۇم سىياسىي ئاڭغا ئىگە ئاكتىپ دېھقانلاردىن تاللاندى، گۇڭشې ئەزالىرى دېموكراتىك ھالدا كۆرسىتىتى، كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ۋە گۇڭشې ئەزالىرى يىغىنلىرىدا مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاندى، خىزمەتنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىپ كېتەلمىگەنلەرنى شۇ جايىنىڭ ئۇزىدىلا ئالماشتۇرۇۋېتىشقا بولىدىغان بولدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپلارمۇ تەربىيە كۆرگەن كەسپىي خادىملارنى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا ئىشلەشكە تەقسىم قىلدى. 50 - يىللاردا ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ تەشكىلىي لۇشىەنى «كەمبەغەل دېھقان، يالالانما دېھقانلارغا تايىنىپ، ئوتتۇرا دېھقانلار بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، باي دېھقانلارنى يېتىم قالدۇرۇش، خۇسۇسىي سودىگەرلەرگە قارشى كۈرەش قىلىپ، ھايانكەشلىككە زەربە بېرىش» بولۇپ، كوپېراتىپقا كادىر قوبۇل قىلىشتا كېلىپ چىقىش تەركىبىگە ئېتىبار بېرىلدى. 1952 - يىلدىكى ئىستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كادىرلىرىنىڭ تەركىبى مۇنداق بولغان: كەمبەغەل دېھقان، يالالانما دېھقاندىن كېلىپ چىققانلار 40.5%نى، ئوتتۇرا دېھقاندىن كېلىپ چىققانلار 46%نى، پومېشچىك، باي دېھقاندىن كېلىپ چىققانلار 2.5%نى، ئۇششاق سودىگەردىن كېلىپ چىققانلار 11%نى ئىگىلىگەن. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئاساسلىقى يېزىلاردىكى ھەر مىللەت دېھقان - چارۋىچىلار ئارىسىدىن كەلگەن، شۇ جايدا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بولغاچقا، شۇ جايىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى ۋە خەلقىنىڭ ئۇرۇپ - ئادەت ئەھۋالىغا پىششىق بولۇپ دېھقانلارنىڭ ئېھتىياجىنى چۈشەنگەن، كادىرلار بىلەن ئاممىنىڭ مۇناسىۋىتى بىرقەدەر زىچ بولغانلىقتىن ئاممىنىڭ ھىمايىسىگە چوڭقۇر سازاۋەر بولغان.

1953 - يىل 9 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كۆپىنىش ئەھۋالىغا ئاساسەن، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ خىزمەتچى قوبۇل قىلىش توغرىسىدا يولىيورۇق بەلگىلىمىسىنى ئېلان قىلدى: 1) ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى كەسپىنىڭ چوڭ - كىچىكلىكىگە قاراپ خادىم ۋە نورما بەلگىلەشنى يولغا قويۇشى، مەمۇرىي ئورۇنلاردا شتاتنى تىرىشىپ قىسقارتىشى، كادىرلارنى كۆپەيتىشكە توغرا كەلگەندە، ئاۋۋال پىلان تۈزۈپ يۇقىرى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تەكشۈرۈپ تەستىقلىشىغا سۇنۇشى لازىم. 2) قوبۇل قىلىنغان خىزمەتچىلەرنى قاتتىق تەكشۈرۈش، قوبۇل قىلىشتىن ئىلگىرى تۆۋەندىكىدەك ماتېرىياللارنى ئېلىش كېرەك: ① تەپسىلىي تارىخىي تەرجىمھالى ۋە زۆرۈر بولغان كەچۈرمىش ئىسپاتى؛ ② شۇ جايدىكى (رايون دەرىجىلىك) خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تونۇشتۇرۇشى ۋە ئىسپاتى؛ ③ ھۆكۈمەت دوختۇرخانىسىنىڭ بەدەن تەكشۈرۈش ئىسپاتى،

قوبۇل قىلىنغۇچىنىڭ سىياسىي قىياپىتى، تارىخىي ئەھۋالى، ئىجتىمائىي مۇناسىۋىتى، ئىدىيىۋى ئېڭى، خىزمەت ئىقتىدارى، مەدەنىيەت سەۋىيىسى ۋە سالامەتلىك ئەھۋالى قاتارلىقلار تولۇق، ئېنىق تەكشۈرۈلگەندىن كېيىن قوبۇل قىلىش رەسمىيىتىنى بېجىرىش كېرەك. 3) تەكشۈرۈپ تەستىقلاش رەسمىيىتى مۇنداق بولىدۇ: ① ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار خادىم قوبۇل قىلىشتا كېڭەشنىڭ قوشۇلۇشىنى ئېلىشى، مۇدىر ئىمزا قويغاندىن كېيىن، ناھىيىلىك كوپىراتىپقا تەستىقلىتىشى لازىم؛ ② ناھىيىلىك كوپىراتىپلار خادىم قوبۇل قىلىشتا كادىرلار تارماقلىرىنىڭ تەكشۈرۈشى، كېڭەشنىڭ قوشۇلۇشىدىن ئۆتكۈزۈشى، مۇدىر ئىمزا قويغاندىن كېيىن ئۆلكىلىك كوپىراتىپقا تەستىقلىتىشى ياكى ئۆلكىلىك كوپىراتىپ ھاۋالە قىلغان ۋىلايەتلىك ئىش باشقارمىسىغا تەستىقلىتىشى كېرەك؛ ③ ئۆلكىلىك كوپىراتىپ خادىم قوبۇل قىلىشتا كوپىراتىپنىڭ ئۆزىدىكى كادىرلار تارمىقى تەكشۈرۈشى، كېڭەشكە تەستىقلىتىشى كېرەك. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى يۇقىرىقى بەلگىلىمىنى ئېلان قىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە كادىرلارنى باشقۇرۇش خىزمىتىدە شۇ جايدىكى پارتىيە كومىتېتىنىڭ تەشكىلات تارمىقى ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ كادىرلار تارمىقى ئاساس قىلىنىدۇ، دەپ يوليورۇق بەردى. شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتىپ سىستېمىسى پارتىيە كومىتېتى ۋە خەلق ھۆكۈمىتىگە تايىنىپ، 1952- يىلدىن 1954 - يىلغىچە جەمئىي 3850 ئىشچى - خىزمەتچى قوبۇل قىلىپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن ئاساس سالدى.

1954 - يىلدىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا قارىتا «پايدىلىنىش، چەكلەش، ئۆزگەرتىش» ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى، سودا تور - نۇقتىلىرىنى كېڭەيتىش ۋەزىپىسى ئېغىرلاشتى، خادىملارنى كۆپەيتىشكە توغرا كەلدى. 1956 - يىلنىڭ ئاخىرىغىچە، ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى سىستېما بويىچە باشقۇرىدىغان ۋە ئۆزگەرتىدىغان يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكى، ھەمكارلىق ماگىزىنى، ھەمكارلىق گۇرۇپپىسىغا قاتناشقانلىرىدىن باشقا، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا بىۋاسىتە ئۆتكۈزىۋېلىنغانلىرى ئاران 369 كىشى بولۇپ، خۇسۇسىي سودىگەرلەردىن كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقانلار ئومۇمىي سانىنىڭ 1.04% ىنى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1955 - يىلى ۋە 1956 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ۋە ش ئۇ ئا ر پارتىيە كومىتېتىنىڭ تەستىقىنى ئېلىپ، جياڭسۇ، گۇاڭدۇڭ ئۆلكىلىرىدىن تولۇقسىز ئوتتۇرىنى پۈتتۈرگەن 1000 زىيالىي ياشنى قوبۇل قىلىپ، كەسىپ بويىچە تەربىيىلىگەندىن كېيىن ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا خىزمەتكە تەقسىم قىلدى. 1956 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بىلەن كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقنىڭ ش ئۇ ئا ر كومىتېتى بىرلىكتە: ھەر دەرىجىلىك ياشلار ئىتتىپاقى تەشكىلاتلىرى مۇنەۋۋەر ياش ئىتتىپاق ئەزالىرى، ئاساسىي قاتلام ئىتتىپاق كادىرلىرى ۋە يېزىلاردىكى ياش ئاكتىپلارنى پىلانلىق تاللاپ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا ئەۋەتىپ بېرىشى كېرەك، دەپ ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. تاللاش شەرتى مۇنداق بولدى: 1) يېزىلاردىكى ئىتتىپاق ئەزالىرىدىن باشلانغۇچنىڭ يۇقىرى يىللىقىدىن يۇقىرى مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە ئىگە، تارىخى ئېنىق، سەمىمىي- سادىق، ئىشەنچىلىك تايانچلار؛ 2) شەھەر - بازارلاردىكى ياش ئىتتىپاق ئەزالىرى (پىركازچىك، شاگىرتلارمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) دىن تولۇقسىز ئوتتۇرا ياكى باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ يۇقىرى يىللىق مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە ئىگە بولغان، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارغا بېرىپ ئىشلەشنى خالايدىغانلار؛ 3) باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ يۇقىرى يىللىق سىنىپىدىن يۇقىرى مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە ئىگە بولغان، يېزىلارغا قايتىپ ئىشلەپچىقىرىشقا قاتناشقان ئوقۇغۇچىلاردىن ئىدىيىسى پاك - دۇرۇس، تېنى ساغلام، تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا ئىشلەشنى خالايدىغانلارنىڭ مىللىتى، جىنىس ئايرىمىسىنى سۈرۈشتۈرمەسلىك، يېشى 18دىن 30غىچە بولۇش، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ئېھتىياجىغا قاراپ پىلان تۈزۈش، ئىتتىپاق كومىتېتى كۆرسىتىش، ناھىيىلىك تەمىنات- سودا كوپىراتىپى تەكشۈرۈپ شۇ جايدىكى پارتىيە كومىتېتىغا تەستىقلىتىپ قوبۇل قىلىپ ئىشلىتىش، سىناپ

ئىشلىتىش (مەشىق قىلدۇرۇش) مۇددىتى 6 ئاي بولۇش، سىناپ ئىشلىتىش مۇددىتى توشقاندىن كېيىن، لايىقەتلىك بولغانلارغا رەسمىي ئىش ھەققى دەرىجىسى باھالاپ بېكىتىش.

1958 - يىل 4 - ئايدا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىرلەشتۈرۈۋېتىلدى، 10 - ئايدا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى خەلق گۈزىشىي تەمىنات - سودا بۆلۈمى دەپ ئۆزگەرتىلدى، خادىملارنى باشقۇرۇش ھوقۇق چېكى تەڭلا تۆۋەنگە بېرىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تايانچلىرى بىرقەدەر كۆپ يۆتكۈلۈپ كەتتى. 1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىدا رەھبىرىي تايانچ كادىرلار ئاز، كەسپىي خادىملار ئاز، كەسىپ ساپاسى تۆۋەن بولۇش، شۇنىڭ بىلەن بىرگە «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» داۋامىدا قارغۇلارچە كۆپلەپ يېڭى ئىشچى - خىزمەتچى قوبۇل قىلىش قاتارلىق ئەھۋاللارغا قارىتا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ چىقىپ، رەھبەرلىكنى كۈچەيتىپ، ساپانى ئۆستۈرۈش، قوشۇننى خىللاشتۇرۇپ، ئىچكى قىسمىنى پاكلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت كادىرلار خىزمىتى فاكتىنى ۋە يۇقىرى قاتلامنى ئىخچاملاپ، ئاساسىي قاتلامنى تولۇقلاش، ئاجىزلارنى چىقىرىۋېتىپ كۈچلۈكلەرنى ئېلىپ قېلىش، سودا خادىملىرىنى كۆپەيتىش تەدبىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1963 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنى يىغىنى ئېچىپ، «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كادىرلىرىنى باشقۇرۇش پىكىرى»نى تۈزۈپ چىقىپ، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كادىرلىرى تەڭ دەرىجىلىك پارتىيە كومىتېتىنىڭ باشقۇرۇشىنى ئاساس قىلىش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پارتىيە كومىتېتىنىڭ باشقۇرۇشىغا ھەمكارلىشىش پرىنسىپىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، ئۆزى باشقۇرۇاتقان كادىرلارنى ۋەزىپىگە تەينىلەش، ۋەزىپىدىن قالدۇرۇش، يۆتكەش ئۇستىدە پارتىيە كومىتېتىغا تەكلىپ بەردى. كونكرېت ئۇسۇل مۇنداق بولدى: 1) ناھىيىدىن يۇقىرى ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلار دەرىجە بويىچە ھەر دەرىجىلىك پارتىيە كومىتېتلىرىنىڭ ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلاردىكى رەھبىرىي كادىرلارنى باشقۇرۇشىغا ھەمكارلىشىدۇ. يەنى: ① ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ش ئۇ ئا ر پارتىيە كومىتېتىنىڭ ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپلاردىكى باشقارما، مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى، ۋىلايەتلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئىش باشقارمىلىرى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپېراتىپىنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىر دەرىجىلىك كادىرلىرىنى باشقۇرۇشىغا ھەمكارلىشىدۇ؛ ② ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئىش باشقارمىلىرى، شەھەرلىك كوپېراتىپلار ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك پارتىيە كومىتېتلىرىنىڭ ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك كوپېراتىپلار، ئىش باشقارمىلىرىدىكى بۆلۈم باشلىقى، مۇئاۋىن بۆلۈم باشلىقى، بۆلۈمچە باشلىقى، دىرېكتور، مۇئاۋىن دىرېكتور، ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردىكى مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىر دەرىجىلىك كادىرلارنى باشقۇرۇشىغا ھەمكارلىشىدۇ؛ ③ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ناھىيىلىك پارتىيە كومىتېتىنىڭ ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردىكى بۆلۈمچە، مۇئاۋىن بۆلۈمچە باشلىقى، دىرېكتور، مۇئاۋىن دىرېكتور، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىرىنى باشقۇرۇشىغا ھەمكارلىشىدۇ. 2) ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جايلاردا تەسىس قىلغان سېتىۋېلىپ تەمىنلەش پونكىتلىرى ۋە ۋاكالىتەن ئاپپاراتلىرىدىكى كادىرلارنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاساسلىق باشقۇرىدۇ، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى بارلىق كادىرلارنى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىر تۇتاش باشقۇرىدۇ. 3) ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى بوغالتىرلىق، ئىستاتىستىكا، مال باھاسى، پاختا پېرىيوم قىلىش، ساقلاش كادىرلىرى ۋە تۇرلۈك كەسپىي تېخنىك كادىرلارنى تەرىشىپ مۇقىملاشتۇرۇش، يەڭگىللىك بىلەن يۆتكەۋەتمەسلىك ياكى باشقا خىزمەتكە ئاجرىتىۋەتمەسلىك لازىم. 4) ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلار پارتىيە كومىتېتىنىڭ ھەر دەرىجىلىك ئاساسلىق رەھبىرىي تايانچلارنى ياخشى باشقۇرۇشىغا ھەمكارلاشقاندىن باشقا، يەنە ئۆز ئىشچى - خىزمەتچىلىرى

قوشۇننىڭ باشقۇرۇش خىزمىتىنى، سىياسىي ئىدىيە، سىياسەت سەۋىيىسىنى ۋە كەسپىي ئىقتىدارىنى كۈچەيتىشى لازىم.

1963 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە، سوتسىيالىستىك تەلىم - تەربىيە ھەرىكىتىدە، «تەڭشەش، مۇستەھكەملەش، تولۇقلاش، ئۆستۇرۇش» فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىدىن جەمئىي 3560 كىشى (چارە كۆرۈلگەن 541 كىشىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) قىسقارتىۋېتىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ھۆپىگەرلەردىن (1958 - يىلدىن كېيىن قوبۇل قىلىنغان) 235 كىشى چېكىندۈرۈلدى، 2800 ئىشچى - خىزمەتچى تولۇقلاندى، لېكىن يەنىلا 4200 سان كەم قالدى. 1965 - يىلى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى مالىيە - سودا مىنىستىرلىكى چېگرا رايونلاردا مالىيە - سودا ئىشچى - خىزمەتچىلىرى يېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن شىنجاڭغا كەسىپ ئالماشتۇرغان، ھەربىي سەپتىن چېكىنگەن 3000 خادىمنى تەقسىم قىلدى، ش ئۇ ئا ر پارتكوم مالىيە - سودا بۆلۈمى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىغا 827 كىشىنى ئورۇنلاشتۇردى، بۇ شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى-خىزمەتچىلەرنى پىلانلىق - تەشكىللىك ھالدا ئەڭ كۆپ ئورۇنلاشتۇرغان بىر قېتىم ھېسابلىنىدۇ. بۇ بىر تۈركۈم خادىملار ئىچىدە 416 كومپارتىيە ئەزاسى، 317 كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقى ئەزاسى بار. مەدەنىيەت سەۋىيىسى جەھەتتە: تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگىلەر 235، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ يۇقىرى يىللىق مەلۇماتىغا ئىگىلەر 411، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ تۆۋەن يىللىق مەلۇماتىغا ئىگىلەر 98.

1975 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە بىر قېتىم ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن 6000 ئىشچى - خىزمەتچىنىڭ ئورنى كەم قالدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۇزاق مۇددەت تولۇقلانماسلىق، ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنى تەدرىجىي قېرىلىشىش، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىغىر دەرىجىدە يېتىشمەسلىك ۋە كۆپلەپ ۋاقىتلىق ئىشچى ئىشلىتىش ئەھۋالىغا قارىتا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر ئىنقلابىي كومىتېتقا يېزا سودا خادىملىرىنى كۆپەيتىپ بېرىش ھەققىدە دوكلات سۇندى. 1977 - يىلى ئاپتونوم رايون يېڭى قۇرۇلغان يېزا - قىشلاقلاردىكى چەت - يىراق 25 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپقا 150 ئىشچى - خىزمەتچىنى كۆپەيتىش كۆرسەتكۈچىنى چۈشۈرۈپ بەردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاز سانلىق مىللەتلەر %60نى ئىگىلىدى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەربىر كوپېراتىپقا 6دىن توغرا كەلدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، ئەمگەك ئىدارىسىنىڭ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردا تەبىئىي كېمەيگەن خادىملارنى تولۇقلاشقا رۇخسەت قىلىش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى بويىچە، 1966 - يىلدىن 1978 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە پېنسىيەگە چىقىش، خىزمەتتىن چېكىنىش ۋە ئۆلۈش تۈپەيلىدىن كېمەيگەن خادىملارنىڭ ئورنىغا جەمئىي 348 ئادەم سەپلىدى. تولۇقلاش ئوبيېكتى جەھەتتە ئالدى بىلەن بەلگىلىمە بويىچە تەستىقلىنىپ شەھەر - بازارلاردا قېپقالغان، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلار ۋە تاغ - يېزىلارغا بېرىپ 2 يىلدىن ئوشۇق ئەمگەك قىلىپ چىنىققان زىيالىي ياشلار قوبۇل قىلىندى؛ ئاندىن كېيىن ئىش ئۈستىدە ئۆلۈپ كەتكەن، يارىلانغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىشلەشكە ئۈيغۇن كېلىدىغان بىردىن پەرزەنتى قوبۇل قىلىندى، پەرزەنتى بەك كىچىك، ئائىلە تۇرمۇشى بەك قىيىن بولسا، ئۆلارنىڭ ياش ھەم ئىشلەش شەرتىگە ئۈيغۇن كېلىدىغان جۈرىلىرىمۇ ئېتىبار بىلەن قوبۇل قىلىندى؛ كېسەل بىلەن ئۆلۈپ كەتكەن ياكى سىياسىتى ئەمەلىيلەشتۇرۇلگەن ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭمۇ بىر نەچەردىن پەرزەنتى يۇقىرىقى بەلگىلىمىدىن پايدىلىنىپ خىزمەتكە قوبۇل قىلىندى.

1979 - يىلى گوۋزۇيۈەننىڭ گ [1978] 104 - نومۇرلۇق ھۆججىتىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر پېنسىيەگە چىقىقاندىن كېيىن، ئۆلارنىڭ بىردىن پەرزەنتىنى خىزمەتكە قاتناشتۇرۇشقا بولىدۇ، دېگەن بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، «ئورنىغا سېلىپ» خادىم تولۇقلاش يولغا قويۇلۇشقا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن 50 - يىللاردا خىزمەتكە قاتناشقان پىشقەدەم ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن، بولۇپمۇ پەرزەنتلىرىنىڭ نوپۇس - ئاشلىق مۇناسىۋىتى

يېزىدىكىلەردىن پېنسىيىگە چىقىشنى تەلەپ قىلىدىغانلار كۆپەيدى. 1979 - يىلدىن 1982 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن 2543 ئىشچى - خىزمەتچى پېنسىيىگە چىقتى، 2543 خادىم تولۇقلاندى، بۇ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %8.7 نى ئىگىلىدى.

1979 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئوتتۇرىغا قويغان «گۈللىشىلارنىڭ ھەممىسىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بولۇشى، بىرقانچە چوڭ ئەتراپ مەركىزىدە تەمىنات - سودا دۇكىنى، چوڭ ئەتراپلاردە ژاكالىتەن سېتىۋېلىپ ژاكالىتەن سېتىش دۇكىنى بولۇشى لازىم» دېگەن تەلىپىگە ئاساسەن، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ۋە ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتىغا ئىشچى قوبۇل قىلىش پىلانىنى يوللىدى، 1979 - يىلدىن 1981 - يىلغىچە يېگىدىن 25 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ، 138 تەمىنات - سودا شۆبە دۇكىنى، 139 مەركىزىي ماگىزىنى قۇرۇلدى، سودا تور - نۇقتىلىرىدىكى خادىملارنى تولۇقلاپ، يېزىلاردىكى يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى كەسپىنى راۋاجلاندۇرۇپ، يېزا ئىگىلىك ۋە قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئىشىنى كۈچەيتىش ۋە يېزىلارنى نېغىت بىلەن تەمىنلەش كەسپىنى قانات يايدۇرۇش ئۈچۈن جەمئىي 3732 ئادەمنى كۆپەيتىشكە توغرا كەلدى. شۇ يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىغا ئومۇمىي خەلق شتاتى بويىچە ئىشچى قوبۇل قىلىش كۆرسەتكۈچىدىن 2000نى، كوللېكتىپ شتاتى بويىچە ئىشچى قوبۇل قىلىش كۆرسەتكۈچىدىن 4000نى چۈشۈرۈپ بەردى. بۇ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەتنىڭ بىراقلا مەخسۇس تەستىقلىشى بىلەن ئادەمنى ئەڭ كۆپ كۆپەيتكەن بىر قېتىم بولۇپ قالدى. ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى تەقسىمات لايىھىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى، ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى ئۇنى ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا چۈشۈرۈپ بەردى، بۇ بىر تۈركۈم ئىشچى قوبۇل قىلىش كۆرسەتكۈچىنىڭ %70نى يېزا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا ئىشلىتىشنى بەلگىلىدى. ئىشچى قوبۇل قىلىش پىلانى بىرقەدەر كېچىكىپ چۈشۈرۈلگەچكە، 1980 - يىلى ئاساسىي جەھەتتىن ئىشلىتىلىپ بولدى، يېزىلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا سودا خادىملىرى كەمچىل بولۇش ئەھۋالى پەسەيمىشكە قاراپ يۈزلەندى. بۇ قېتىمقى ئىشچى قوبۇل قىلىشتا مەدەنىيەت سەۋىيىسى، ئىچكى قىسىمدىن قوبۇل قىلىش ۋە سىرتتىن قوبۇل قىلىش نىسبىتىگە قارىتا قاتتىق بەلگىلىمە چىقىرىلدى، ئاز سانلىق مىللەتلەر نىسبىتى شۇ رايوندىكى ئاز سانلىق مىللەتلەر ئاھالىسى نىسبىتىدىن تۆۋەن بولمىدى، يېگى قوبۇل قىلىنغان ئايال ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئادەتتە ئىشچى - خىزمەتچى قوبۇل قىلىش كۆرسەتكۈچىنىڭ %40 — %50نى ئىگىلىدى.

1982 - يىل 9 - ئايدا ئەمگەك - كادىرلار مىنىستىرلىكى «كادىر قوبۇل قىلىشقا دائىر بىرقانچە بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ چىقتى، ئۇنىڭدا كارخانا ئورۇنلىرىنىڭ كادىر مەسىلىسىنى ھەل قىلىشتا ئاساسلىقى ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكومىلارنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنى تەقسىم قىلغاندىن سىرت، ئىشچىلار ئارىسىدىن تەكلىپ قىلىپ ئىشلىتىشكە ۋە قوبۇل قىلىشقا (ئىشچىلار كادىرلىققا ئىمتىھان بېرىشكە) بولىدۇ، لېكىن كادىر كۆپەيتىش پىلانىنى يۇقىرىغا مەلۇم قىلىپ، بەلگىلەنگەن تەستىقلاش تەرتىپى بويىچە بېجىرىش شەرت، ئىشچىلاردىن كادىرلىققا ئىمتىھان بېرىدىغانلار تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە ئىگە بولۇشى كېرەك، ئاز سانلىق مىللەتلەر ۋە چەت - يىراق رايونلاردىن كادىر قوبۇل قىلىشتا دائىر ئىسىنى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەنلەر مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە كېگەيتىشكە بولىدۇ، دەپ بەلگىلەندى. شۇ يىلى ئىلگىرى ئۇزاق مۇددەتتىن بۇيان قېيىقالغان كادىر بولۇپ ئىشلەۋاتقان ئىشچىلار ئېنىقلاپ چىقىلدى، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا 1700 نەپەر ئىشچىنى كادىرلىققا ئۆزگەرتىش زەمىنىتى بېجىرىلدى.

1982 - يىلدىن كېيىنكى تۈزۈلمە ئىسلاھاتىدا، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا كادىرلار - ئەمگەك تۈزۈمى دەسلەپكى قەدەمدە ئىسلاھ قىلىندى. 1. كادىرلارنى تەيىنلەش تۈزۈمى

تاللاپ تەكلىپ قىلىش تۈزۈمىگە ئۆزگەرتىلدى، ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىرى كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيىدا سايلام ئارقىلىق ۋۇجۇدقا چىقىرىلىدىغان، ۋەزىپىدىن قالدۇرۇشقىمۇ، ئۇدا ۋەزىپىگە تەينىلەشكىمۇ بولىدىغان بولدى. سايلامدىن قېچىپ قالغانلار يەنىلا ئەسلى خىزمەت (ئىشلەپچىقىرىش) ئورنىغا قايتىپ باردى. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىرى ناھىيىلىك بىرلەشمە كوپېراتىپقا يوللىنىپ تەستىقلىتىلىدىغان، ناھىيە - شەھەرلىك كوپېراتىپلارنىڭ مۇدىر - مۇئاۋىن مۇدىرلىرى ناھىيە - شەھەرلەرگە يوللىنىپ تەستىقلىتىلىدىغان بولدى. ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا يېڭىدىن كۆپەيگەن ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە قارىتا ئەمگەك توختامى تۈزۈمى (تەكلىپ قىلىش تۈزۈمىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) يولغا قويۇلدى. توختام تۈزۈمىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئاساسلىقى شۇ كوپېراتىپ تۇرۇشلۇق يېزىلاردىن قوبۇل قىلىندى، نوپۇس - ئاشلىق مۇناسىۋىتى يۆتكەلمىدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە شەھەر - بازارلاردىكى بىر قىسىم ئىش كۈتۈپ تۇرغان ياشلارمۇ قوبۇل قىلىندى (ئادەم سانى %30تىن ئېشىپ كەتمىدى). ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جايلارغا ئۈزاق مۇددەت ئىشلىتىلگەن ۋاقىتلىق ئىشچىلار ئېنىقلاپ تەرتىپكە سېلىنىدۇ، ئومۇمەن يېشى 35تىن تۆۋەن، تېنى ساغلام، ئىپادىسى ياخشى، سىناق، ئىمتىھانلاردا لاياقەتلىك بولغانلارنى توختام تۈزۈمىدىكى ئىشچىلىققا ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ ھەمدە خىزمەت ئىستاژى ئۆلاپ ھېسابلىنىدۇ، ئىش ئورنىدا ياخشىلار بىلەن ناچارلار ئالمىشىپ كېتىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، سىناق، ئىمتىھانلاردا شەرتكە ئۇيغۇن بولمىغانلار ئېنىقلاپ قايتۇرۇلىدۇ، دەپ ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. بۇ مەزگىلدە ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ھەرقايسى ئورۇنلارنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پەرزەنتلىرىنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش مەسىلىسىنى ئاساسىي جەھەتتىن شۇ ئورۇن ئۆزى مەسئۇل بولۇپ ھەل قىلىشنى تەلەپ قىلدى. 5 يىلدا سىستېما ئىچى ۋە سىرتىدىن جەمئىي 10 مىڭ 168 كىشى قوبۇل قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئومۇمىي خەلق شتاتىدىكىسى 5920 كىشى، كوللېكتىپ شتاتىدىكىسى 3760 كىشى، 488 ئىشچى تولۇقلاندى، تەبىئىي كېمەيگەن خادىملاردىن 2640 كىشى تولۇقلاندى. «بىر تۇتاش ھۆددىگە ئېلىپ، بىر تۇتاش تەقسىم قىلىش» چارىسىنى يولغا قويۇش — شۇ چاغدا جەمئىيەتتىكى ياشلاردىن ئىش كۈتۈپ تۇرغانلار كۆپ بولغان ئەھۋالدا، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پەرزەنتلىرىنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى غەم - ئەندىشىدىن خالاس قىلىش ۋە جەمئىيەتتىكى تېنچ-ئىتتىپاقلىقنى ئىلگىرى سۈرۈشتە مەلۇم رول ئوينىدى. لېكىن «بىر تۇتاش ھۆددە ئېلىنغان» خادىملارنىڭ بەزىلىرىنىڭ ساپاسى يۇقىرى ئەمەس ئىدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەنە شەھەر - بازارلاردىكى سودىدا ئادەم ئىشتىن كۆپ بولۇپ كېتىش، يېزا ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىدا خادىم يېتىشمەسلىك ئەھۋالى كېلىپ چىقتى.

1984 - يىل 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكىدىكى ئەمگەك ئىش ھەققى پىلانى بويىچە باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى رەسمىي يولغا قويدى، ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدىكى ئورۇنلار قاتارىدا ئىستاتىستىكا قىلىنمايدىغان بولدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە كونىلارنى كونا ئۇسۇلدا، يېڭىلارنى يېڭى ئۇسۇلدا باشقۇرۇش يولغا قويۇلدى. 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەستىقلاپ تارقاتقان «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۈزۈلمىسى ئىسلاھاتىنى چوڭقۇر ئېلىپ بېرىش توغرىسىدىكى بىرقانچە ۋاقىتلىق بەلگىلىمە» دە يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا مۇنداق بەلگىلەندى: ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى رەھبىرىي كادىرلارنى تەينىلەش تۈزۈمى سايلام تۈزۈمىگە ئۆزگەرتىلدى، ئىجرائىيە ھەيئىتى، نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئەزالىرى ۋە مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلار كادىرلارنىڭ «تۆتلىشىش» (ئىنقىلابلىشىش، ياشلىشىش، بىلىم ئەھلىگە، كەسىپ ئەھلىگە ئايلىنىش) تەلىپىگە ئۇيغۇن بولۇشى، كوپېراتىپ ئەزالىرى قۇرۇلتىيىدا سايلام ئارقىلىق ۋۇجۇدقا چىقىرىلىشى شەرت، سايلانغان كادىرلار تەڭ دەرىجىلىك دۆلەت كادىرلىرىغا ئوخشاش سىياسىي تەمىناتتىن بەھرىمەن بولىدۇ، ۋەزىپە قوشۇمچە ياردەمى بېرىلىدۇ، سايلامدا قېپقالغان ياكى ۋەزىپىدىن قالدۇرۇلغاندىن كېيىن ئەسلىدىكى خىزمەت ئورنى بويىچە

ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ، كادىرلار ھەم چېقالايدىغان، ھەم چۈشەلەيدىغان بولۇش ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ. ناھىيىلىك، شەھەرلىك بىرلەشمە كوپېراتىپلارنىڭ مۇدىرى، مۇئاۋىن مۇدىر نامزاتلىرى سايلامدىن ئىلگىرى ناھىيىلىك، شەھەرلىك پارتكوملارنىڭ تەكشۈرۈپ قوشۇلۇشىغا مەلۇم قىلىنىدۇ، سايلامدىن كېيىن ئەنگە ئالدۇرۇلىدۇ. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىر نامزاتلىرى سايلامدىن ئىلگىرى ناھىيىلىك پارتكوم تەشكىلات تارماقلىرىنىڭ تەكشۈرۈپ قوشۇلۇشىغا مەلۇم قىلىنىدۇ، سايلامدىن كېيىن ئەنگە ئالدۇرۇلىدۇ. ناھىيىلىك بىرلەشمە كوپېراتىپ بىرلەشمە كوپېراتىپتىكى بۆلۈمچە، مۇئاۋىن بۆلۈمچە باشلىقلىرى، شىركەتنىڭ دىرېكتور، مۇئاۋىن دىرېكتورلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىرىنى باشقۇرۇشقا مەسئۇل بولغاندىن باشقا، يەنە بىرلەشمە كوپېراتىپلار ۋە ئۇلارنىڭ قارمىقىدىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى بىر تۇتاش باشقۇرىدۇ. ناھىيىلىك پارتكوم بىرلەشمە كوپېراتىپنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىرىنى سەپلىگەن ۋە يۆتكىگەندە، يۇقىرى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپنىڭ ماقۇللىقىدىن ئۆتكۈزۈشى لازىم.

2. خادىم بېكىتىش شتاتى

تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ شتات پرىنسىپى مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرى ئىشلارنى تەرەققىيات ئېھتىياجى بويىچە خادىم بېكىتىش شتاتىنى يولغا قويۇش؛ كەسىپى ئورۇنلار كەسىپى خىزمەت مىقدارى بويىچە سان بېكىتىش شتاتىنى يولغا قويۇشتىن ئىبارەت بولدى. 1950 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ دەسلەپكى شتاتى 30 بولۇپ، 3 بۆلۈم تەسىس قىلىنغان، كوپېراتسىيە ئىشلىرىنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ، 1951 - يىلى مەمۇرىي شتات 51 بولدى. 1952 - يىلى مەمۇرىي شتات 70 بولدى. تەمىنات - سودا باشقارمىسىنىڭ شتاتى 90 بولدى. ھەرقايسى ۋىلايەتلىك كوپېراتىپلارنىڭ مەمۇرىي شتاتى 4تىن 7گىچە بولدى. 1954 - يىلى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىرقەدەر تېز راۋاجلاندى، ئىشچى - خىزمەتچى 5715كە يەتتى، ئۆلكىلىك ھەمكارلىق ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ خادىم بېكىتىش، سان بېكىتىش شتاتى توغرىسىدىكى بەلگىلىمىسى ۋە شۇ جايىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالى بويىچە، «شىنجاڭ ئۆلكىسىدىكى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مەمۇرىي ئاپپارات شتاتى ھەققىدىكى ۋاقتىلىق بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ چىقىپ، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ شتاتىنى 120، جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمىسى كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسىنىڭكىنى 30، ئىلى ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسىنىڭكىنى 20، ئۈرۈمچى شەھىرى، خوتەن، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىنىڭكىنى 12دىن، ئۈرۈمچى، يەكەن، تارباغاتاي، ئالتاي ۋىلايەتلىرىنىڭكىنى 10دىن، كورلا ۋىلايىتىنىڭكىنى 9، قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭكىنى 6، سانجى، بورتالا، بايىنغولىن، قىزىلسۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىرىنىڭكىنى 4تىن قىلىپ بېكىتتى. ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ مەمۇرىي خادىم شتاتى قارمىقىدىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئاز-كۆپلىكى، سېتىۋېلىش - سېتىش ۋەزىپىسىنىڭ ئېغىر - يېنىكلىكىگە ئاساسەن، ئىخچام - تېجەشلىك بولۇش، خىزمەت ئۇنۇمىنى ئۆستۈرۈش پرىنسىپى بويىچە 3 خىلغا ئايرىلىپ، خادىملار شتات سانىنىڭ ئەڭ يۇقىرى چېكى مۇنداق بەلگىلەندى: 1 - خىل ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردا 12دىن ئادەم بولدى، ئۇلار تۇرپان، كۇچا، يەكەن، گۇچۇڭ قاتارلىق 18 ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن ئىبارەت؛ 2 - خىل ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردا 9دىن ئادەم بولدى، ئۇلار جىمىسار، بۇگۇر، باي قاتارلىق 40 ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن ئىبارەت؛ 3 - خىل ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردا 7دىن ئادەم بولدى، ئۇلار: مورى، ئارىشاڭ قاتارلىق 18 ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن ئىبارەت. ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا ئومۇمەن مۇدىر، بوغالتىر، ئىستاتىستىكا (قوشۇمچە كاسسىر) خادىمدىن باشقا مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىمى قويۇلمىدى. يۇقىرىدا ئېيتىلغان خادىم بېكىتىش شتاتى تۈۋەندىكى خادىملارنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ: 1) كوپېراتسىيە ئىدارىسىدا تەسىس قىلىنغان قول سانائىتى

بۆلۈمىدىكى ۋە ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردىكى قول سانائىتىنى باشقۇرۇش كادىرلىرى؛ 2) خىزمەتتىن ئايرىلىپ نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىنىۋاتقان، كېسەل بولۇپ دەم ئېلىۋاتقان ۋە پارتىيە - ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىدىن ئاجرىتىلىپ مەركىزىي خىزمەت ئىشلىگەن ۋاقتى يېرىم يىلدىن ئېشىپ كەتكەن خادىملار؛ 3) ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپىنىڭ ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلىرى 30 كىشى (ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىلەن ئوقۇغۇچىلار 1:7) قېلىپ بېكىتىلدى، قەشقەر، ئىلى كوپېراتسىيە بويىچە يېتىشتۇرۇش سىنىپلىرىنىڭ ھەر بىرىگە 5تىن ئادەم (ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىلەن ئوقۇغۇچىلار 1:9) بېكىتىلدى، ئاشپەز، قارا خىزمەتچىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالمىدى. 4) ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىدىكى قارا خىزمەتچىلەر 7 بولدى، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك كوپېراتىپلارغا ۋاقتىنچە 1دىن خادىم بېكىتىلدى، ئاشپەز سانى تاماق يەيدىغان ئادەمنىڭ ئاز - كۆپلىكىگە قاراپ، ئىخچام بولۇش پرىنسىپى بويىچە بەلگىلەندى.

1956 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلدى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ئۆلكىلىك (ئاپتونوم رايونلۇق) تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپلىرىغا چۈشۈرۈپ بەرگەن شتات ئۆلچىمى 100 ئادەم بولدى، شىنجاڭدا خىزمەت ئېھتىياجى تۈپەيلىدىن تەرجىمان سەپلەش ۋە ئاز سانلىق مىللەت كادىرلىرىنى تەربىيىلەش زۆرۈر بولغانلىقتىن، شتات يەنىلا 120 ئادەم بولدى، جەمئىي 9 باشقارما، 1 ئىشخانا، 1 بۆلۈم تەسىس قىلىندى، باشقارما قارمىقىدا 18 بۆلۈم تەسىس قىلىندى. كەسپىي ئاپپاراتتىن 5 تىجارەت باشقارمىسى ۋە 2 پونكىت قۇرۇلدى. خادىم بەلگىلەش شتاتى 280 ئادەم بولدى (تىرانسپورت ۋە ئىشلەپچىقىرىشقا بىۋاسىتە قاتناشقان ئىشچىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ). كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپىنىڭ شتاتى 70 ئادەم بولدى، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئىش باشقارمىلىرىدىكى مەمۇرىي ئاپپارات خادىملىرىنىڭ ئەسلىدىكى شتاتى سەل جىددىي بولغاچقا، بۇ قېتىم بىر ئاز كۆپەيتىلدى، ئىلى ئوبلاستلىق ئىش باشقارمىسىدا ئەسلىدىكى شتات ئاساسىدا 10 ئادەم كۆپەيتىلدى، باشقا ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق ئىش باشقارمىلىرىدا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2 — 3 ئادەم كۆپەيتىلدى. كەسپىي ئاپپارات جەھەتتە، ئىلى، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، قۇمۇلدا تەسىس قىلىنغان سېتىۋېلىپ توپ تارقىتىش پونكىتلىرىدا 18 — 25 خادىم بېكىتىلدى. ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مەمۇرىي ئاپپارات خادىملىرى جەھەتتە ئەسلىدىكى ھالەت ساقلاپ قېلىندى، كەسپىي ئاپپارات جەھەتتە چوڭ ناھىيىلەردە 3 — 4 سېتىۋېلىپ تەمىنلەش دىرېكتور بۆلۈمى تەسىس قىلىنىپ، شتاتى 40 — 60قا يەتتى، ئادەتتىكى ناھىيىلەردە 2 — 3 دىرېكتور بۆلۈمى تەسىس قىلىنىپ، شتاتى 30 — 40قا يەتتى، كىچىك ناھىيىلەردە 1 — 2 دىرېكتور بۆلۈمى تەسىس قىلىنىپ، شتاتى 15 — 30غىچە بولدى. ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىملىرى 3 — 5كىچە بولدى.

1957 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاپپاراتلارنى قىسقارتىپ، خادىملارنى ئىخچاملاش لايىھىسىنى تۈزۈپ چىقتى، مەمۇرىيەت بىلەن كارخانىنى بىرلەشتۈرۈش پرىنسىپى بويىچە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىخچاملاش ھەجمى 32% بولۇپ، مەمۇرىي خادىم 40% ئازايتىلدى، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق (شەھەرلىك)، ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردا 25% ئەتراپىدا ئازايتىلدى، 1957 - يىل 10 - ئايدىن 1958 - يىل 3 - ئايغىچە شەھەرلەردىكى مۇلازىمەتخانىلار بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەن چاغدا، جەمئىي 2340 خادىم قىسقارتىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە يېزىغا چۈشۈرۈلگىنى 60%نى ئىگىلەيدۇ، مەمۇرىي خادىم نىسبىتى 1956 - يىلدىكى 21.4%تىن 17.3%كە چۈشۈرۈلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا1958- يىل 3 - ئايدا 784 كادىر، ئىشچى - خىزمەتچى بولۇپ، ئىخچاملىشىشتىن بۇرۇنقىغا قارىغاندا، 424 ئادەم ئازايدى، يەنى 35% ئازايدى، بۇنىڭ ئىچىدە مەمۇرىي خادىم 265 بولۇپ، 45% ئازايدى. 1962 - يىلدىن 1963 - يىلغىچە، «تەڭشەش، مۇستەھكەملەش، تولۇقلاش، ئۇستۇرۇش» فاكتورى

ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ شتاتى ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپ ئاپپاراتلىرىنىڭ تور - نۇقتىلىرى ۋە خىزمەت مىقدارى بويىچە، سودا خادىملىرىنىڭ يېزا خادىملىرى ئىچىدە ئىگىلەشكە تېگىشلىك نىسبىتىدىن پايدىلىنىپ، ش ئۇ ئا ر پارتكومغا تەستىقلىتىپ 24 مىڭ ئادەم قىلىپ بېكىتىلدى. 2 يىلدا جەمئىي 3526 ئىشچى - خىزمەتچى ئىخچاملىنىپ، 2355 ئىشچى - خىزمەتچى تولۇقلاندى، ئىخچاملانغان خادىم بىلەن تولۇقلانغان خادىمنى بالانس قىلغاندا، 1144 ئادەم ساپ ئازايدى. ئىخچاملاشتۇرۇش كېيىن كارخانىلارنىڭ ئەمگەك ئۇنۇمدارلىقى ئۆسكەن بولسىمۇ، لېكىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا بەلگىلەنگەن خادىم ناھايىتى كۆپ كەم ئىدى، 1963 - يىلى ئەملىي مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچى 19 مىڭ 358 بولۇپ، ئاپتونوم رايون بېكىتكەن شتاتتىن 4642 ئادەم كەم ئىدى. 1965 - يىلى ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېرتىپىدا سىياسىي بۆلۈم قۇرۇلۇپ، 17 مەمۇرىي شتات كۆپەيىپ، ئادەم 155كە يەتتى، بۇندىن باشقا خىراجەتنى ئۆزى چىقىرىدىغان 29 مۇلازىمەت خادىمى قويىدى.

1975 - يىلدىن كېيىن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ خادىم شتاتى رايونلارنىڭ تەۋەلىك مۇناسىۋىتى بويىچە ئاساسلىق مەسئۇل تارماق شۇ جايدىكى مۇناسىۋەتلىك تارماقلارنىڭ تەكشۈرۈپ بېكىتىشىگە مەلۇم قىلىشقا ئۆزگەرتىلىپ، سىستېما بويىچە باشقۇرۇش لايىھىسى تۈزۈلمەيدىغان بولدى، ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مەمۇرىي شتاتىنى 140 ئادەم قىلىپ تەستىقلىدى.

1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا نازارىتىگە قارايدىغان بولۇپ، مەمۇرىي شتاتى قىسقارتىلىپ 100 ئادەمگە چۈشۈرۈلدى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر شتات كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مەمۇرىي شتاتىنى 142 ئادەم قىلىپ بېكىتتى، ئەملىي بار ئادەم 147 ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا خىراجەتنى ئۆزى چىقىرىدىغان 27 مۇلازىمەت خادىمى قويۇلدى.

3. ۋاقىتلىق ئىشچىلارنى باشقۇرۇش

تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېزا - قىشلاقلاردا تاۋار سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى ئۈستىگە ئالغاچقا، ئۇلاردا يىل بويى ئىشچىغا مۇھتاج بولغاندىن باشقا، پەسىل خاراكتېرلىك ۋاقىتلىق ئىشچى ئىشلىتىشمۇ بىرقەدەر كۆپ بولىدۇ. 1952 - يىلى شتاتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كېلىش مەنبەسى تولۇق بولمىغان ئەھۋالدا، ۋاقىتلىق ئىشچى قوبۇل قىلىش چارىسى قوللىنىلىپ مۇلازىمەت خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى، ھەمكارلىق كوپېراتىپى ئاچقان ناۋايخانا، جۈۋازخانا، تۈگمەن، ئۈن دۇكىنى، ئاشخانا، گۆش دۇكىنى، تىككۈچىلىك، تۆمۈرچىلىك گۈرۈپپىسى، پىيما گۈرۈپپىسى قاتارلىق ھەرخىل شەكىلدىكى پىششىقلاپ ئىشلەش، ئىشلەپچىقىرىش، مۇلازىمەت گۈرۈپپىسى 292گە يەتتى ۋە كېچىلىك كۈزەتكۈچى، ھارۋىكەش، ئات باققۇچى قاتارلىق ۋاقىتلىق ئىشچىلار 1125گە يېتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 32.7% نى ئىگىلىدى. 1953 - يىلى تۇرلۇك ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاپ ئىشلەش، مۇلازىمەت قىلىش گۈرۈپپىلىرى كۆپەيىپ 529غا، ۋاقىتلىق ئىشچى 1289غا يەتتى. بۇ ئىشچى - خىزمەتچىلەر خىزمەت شارائىتى جاپالىق بولسىمۇ تىرىشچ - تىرمىشچ ياخشى ئىشلەپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇپ، دېھقان - چارۋىچىلار ئۈچۈن خىزمەت قىلىشتا مۇھىم رول ئوينىدى. 1953 - يىل 11 - ئايدا ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، جايلارغا مۇنداق ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى: 1) ئومۇمەن پەسىل خاراكتېرلىك ياكى باشقا ۋاقىتلىق كەسىپلەردە ۋاقىتلىق خىزمەت خادىمى يالالاش، ئاۋۋال پىلان تۈزۈپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا تەستىقلاتقاندىن كېيىن ئىشلىتىش شەرت؛ 2) خادىم يالالاشتا بىرەك شۇ جايدىكى ھۆكۈمەت ئورگىنىنىڭ تونۇشتۇرۇش خېتىنى ياكى باشقا ئىسپات ھۆججەتنى ئېلىش ھەمدە ئۇلارنىڭ سىياسىي ئىدىيىسى

ۋە كەسىپ ئىقتىدارىنى تەپسىلىي تەكشۈرۈش كېرەك؛ 3) خادىم ياللاشتا «ئەمگەك توختىمى» تۈزۈش، توختام مەزمۇنىغا ياللاش مۇددىتى، ئىش ھەققى، خىزمەت ۋاقتى، ئەمگەك ئىنتىزامى قاتارلىق تۈرلەرنى كىرگۈزۈش، ھەر ئىككى تەرەپ ئىمزا قويۇپ تامغا بېسىپ بىر نۇسخىدىن ئېلىش شەرت؛ 4) توختام مۇددىتى توشقان ھامان ئىشتىن بوشىتىش، مۇبادا 2 تەرەپنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن خىزمەت مۇددىتىنى ئۇزارتىشقا توغرا كەلسە (داۋاملىق) توختام تۈزۈش كېرەك، ئۇنىڭدىن باشلاپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋاقىتلىق ئىشچىلارنى تەرتىپلىك باشقۇرىدۇ.

1956 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ياللىغان ۋاقىتلىق ئىشچى 1978گە يېتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 15.6% نى ئىگىلىدى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەسئۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش، پىششىقلاپ ئىشلەش ئورۇنلىرىدىكىلەر 440 كىشى، مۇلازىمەت ساھەسىدىكىلەر 820 كىشى، قاچىلاش - چۈشۈرۈش ئىشچىلىرى، ئات بېقىۋچى، جەمەكچىلەر 718 كىشى.

1962 - يىل 8 - ئايدا مەركەزدىكى مۇناسىۋەتلىك تارماقلارنىڭ يوليورۇقىغا ئاساسەن، يېزىلاردىكى سودا تارماقلىرى پەسىل خاراكتېرلىك پىششىقلاپ ئىشلەش خادىملىرىغا قارىتا ئىمكانىيەتنىڭ بېرىچە سانائەت بىلەنمۇ، يېزا ئىگىلىكى بىلەنمۇ شۇغۇللىنىش ئۇسۇلىنى قوللاندى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پاختا پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرى 1962 - يىلدىن 1964 - يىلغىچە بولغان «قوشۇنلارنى خىل، مەۋرىي ئورۇنلارنى ئىخچام قىلىش» ئارقىلىق، 400دىن ئارتۇق ئۇزۇن يىللىق مۇقىم ئىشچىنى ئازايتىپ، سانائەت بىلەنمۇ، يېزا ئىگىلىكى بىلەنمۇ شۇغۇللىنىدىغان 178 خادىمنى ئىشلەتتى. 1965 - يىلغا كەلگەندە سانائەت بىلەنمۇ، يېزا ئىگىلىكى بىلەنمۇ شۇغۇللىنىدىغان خادىم كۆپەيىپ 1230غا يېتىپ، شۇ يىلدىكى ۋاقىتلىق ئىشچى ئومۇمىي سانىنىڭ 28% نى ئىگىلىدى. يەكەن، كۇچا ناھىيىلىرىنىڭ پاختا پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرى بەسىس بىلەن سېتىۋېلىپ پىششىقلاپ ئىشلەش پەسلىدە ياللىغان ۋاقىتلىق ئىشچى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 30% — 50% نى ئىگىلىدى. بۇ خادىملارنىڭ زور كۆپچىلىكى ئىشلەپچىقىرىش ئەتىتىدىن كەلدى، «ئەتىتىن كېلىپ ئەتىكە قايتتى»، ئىشلەپچىقىرىش ئەتىتى كۆرسەتسە، توختام ئىمزالاندى، سېتىۋېلىش، پىششىقلاپ ئىشلەش ئىياغلاشسا، ئۇلار يېزىغا قايتىپ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا قاتناشتى. 1969 - يىلدىن كېيىن جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى «كەمبەغەللەر باشقۇرۇش»نى يولغا قويۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، بىر تۈركۈم كەمبەغەل دېھقان، تۆۋەن - ئوتتۇرا دېھقانىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا ئىشلەشكە قوبۇل قىلىپ، ئۇلارنى سانائەت بىلەنمۇ، سودا بىلەنمۇ شۇغۇللىنىدىغان دېھقان ئىشچىلار دەپ ئاتىدى، كىرىم ئەتىتىكە تەۋە بولدى، ئۇلارغا گۈڭشي ئەزالىرى بىلەن باراۋەر ئەمگەك بويىچە ئىش نومۇرى خاتىرىلەپ مۇۋاپىق تۈرمۇش خىراجىتى بېرىلدى، 1979 - يىلغا كەلگەندە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى سانائەت بىلەنمۇ، سودا بىلەنمۇ شۇغۇللىنىدىغان خادىم 1760قا يەتتى، بۇلارمۇ ئەملىيەتتە ئۇزاق مۇددەتلىك ۋاقىتلىق ئىشچى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پەسىل خاراكتېرلىك ۋاقىتلىق ئىشچى (ئاساسلىقى شەھەر - بازارلاردىكى غەيرىي يېزا نوپۇسى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئائىلە تەۋەلىرى قاتارلىقلار)نى ئىشلىتىشنى يولغا قويدى. نۇرغۇن ۋاقىتلىق ئىشچىلار ئىش ئالدىراش پەسلىدە كېلىپ، ئىش سىلىككەندە قايتتى، ھەرىيلى كونىلار بىلەن يېڭىلارنىڭ ئورۇن ئالماشتۇرۇشى ئارقىسىدا، نۇرغۇن دېھقانلار ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى ۋە سودا بىلىملىرىنى ئۆگىنىپ ئىشلەپچىقىرىش ئەتىتىنىڭ تېخنىكا ماھىرىغا ئايلاندى. بىر قىسىم ئۇزاق مۇددەتلىك ۋاقىتلىق ئىشچىلار تەمىنات - سودا كوپېراتىپى خادىملىرى يېتىشمىگەنلىكتىن مۇھىم ئىش ئورۇنلىرىغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، داۋاملىق قوبۇل قىلىنىپ مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچى قاتارىدا ئىشلىتىلدى.

1979 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جايلارغا مۇنداق ئۇقتۇرۇش تارقاتتى: دېھقان

ئىشچىلارنى ئېنىقلاپ قايتۇرغاندا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا كۆپ يىل مۇلازىمەت قىلغان، كەسىپ - تېخنىكا تايانچىسى بولۇپ قالغان خادىملارنى ئېھتىياج بىلەن بىر تەرەپ قىلىپ، ئىشچى ئىشلىتىش شەرتىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان، تېنى ساغلام، يېشى 35 ياشتىن تۆۋەن بولغانلارنى ئىشچى ئىشلىتىدىغان ئورۇن ئەمگەك تارماقلىرىغا تەستىقلىتىپ مۇقىم ئىشچى قىلىپ ئۆزگەرتىپ، سېتىۋېلىش - سېتىش پائالىيىتىگە تەسىر يېتىپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم. ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى بويىچە1979-يىلدىن 1982 - يىلغىچە ئوزاق مۇددەتلىك ۋاقىتلىق ئىشچىلاردىن 3045 كىشى رەسمىي ئىشچىلىققا ئۆزگەرتىلدى، 1230 كىشى ئېنىقلاپ قايتۇرۇلدى.

1983 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۇزۇلمىسى ئىسلاھ قىلىنغاندىن كېيىن، ئىشچى ئىشلىتىش تۇزۇمى يەنىمۇ جانلىنىپ، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پەسىل خاراكتېرلىك دېھقان ئىشچى ئىشلىتىشكە يول قويۇلدى. 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرى ياللانغان ھەرخىل ۋاقىتلىق ئىشچى 7269غا يېتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 12.7% نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە 4371 ئادەم يېزىدىن كەلگەن. ئاساسلىقى ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرىغا 1570 ئادەم، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرى، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشقا 3664 ئادەم، سودا، يېمەك - ئىچمەك كەسىپىگە 1840 ئادەم، تىرانسپورت، جىسەكچىلىك، قاچىلاش - چۈشۈرۈش قاتارلىق ئىشلارغا 1765 ئادەم ئىشلىتىلدى.

§ 3 . ئىش ھەققى تۇزۇمى

شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سىستېمىسىنىڭ ئىش ھەققى تۇزۇمى جەھەتتە 1950 - يىل11-ئايدا كوپېراتىپ قۇرۇلغاندىن باشلاپ، كۆپ قېتىم ئىسلاھ قىلىش ۋە تەڭشەش ئارقىلىق، ناھىيىدىن يۇقىرى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مەمۇرىي تارماقلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۈستىدە دۆلەت ئورگان خادىملىرىنىڭ ئىش ھەققى تۇزۇمى ئۇزاق مۇددەت ئىجرا قىلىندى، ناھىيىدىن يۇقىرى ھەرەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ كەسپى، تىجارەت ئاپپاراتلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە قارىتا تەمىنات - سودا كارخانىلىرىنىڭ ئالاھىدىلىكى بويىچە دۆلەت ئورگانلىرىنىڭكى بىلەن ئوخشىمايدىغان كارخانا ئىش ھەققى تۇزۇمى تۇزۇپ چىقىلدى.

1. ئىش ھەققى ئۆلچىمى

50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا، ئۆلكە بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كادىرلىرى ئىچىدە دۆلەت ئەۋەتكەنلىرى كۆپ بولغاچقا، ئاساسىي جەھەتتىن دۆلەت بىرلىككە كەلتۈرگەن ئىش ھەققى تۇزۇمى ئىجرا قىلىنغاندى، تەمىنات تۇزۇمى بىلەن مۇئاش تۇزۇمى تەڭ مەۋجۇد بولۇپ تۇرغاندى. ناھىيىلىك ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۆز ئالدىغا قوبۇل قىلغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە قارىتامۇ ئىش ھەققىنى ئۆز ئالدىغا بېكىتكەن، ئۆلچەممۇ بىردەك بولمىغاندى. غەربىي شىمالدىكى كونا رايونلاردىن يۆتكىلىپ كەلگەن كادىرلار، قوبۇل قىلىنغان ئوقۇغۇچىلار، ئارمىيىدىن يەرلىككە ئۆتكەن كادىرلارغا قارىتا تەمىنات تۇزۇمى يولغا قويۇلغان، كىچىك، ئوتتۇرا، چوڭ قازان ئۆلچىمىدىن ئىبارەت 3 خىلغا ئايرىلغان، ھۆكۈمەت تەقسىماتى بىلەن قالدۇرۇپ ئىشلىتىلگەن خادىملارغا مۇئاش بېرىلگەنىدى. كادىرلارغا ھاكىم، رايون باشلىقى، بۆلۈم

باشلىقى، بۆلۈمچە باشلىقى ۋە بۆلۈم ئەزاسى، ئىش بېجىرگۈچى بويىچە دەرىجە بەلگىلەپ، تېرىق باھاسى ئەملىي نەرسىگە سۈندۇرۇپ ھېسابلاندى. 1950 - يىل 9 - ئايدىن باشلاپ، شىنجاڭدا ئىشلەۋاتقان ئىشچى-خىزمەتچىلەرگە ئۆلچەملىك ئىش ھەققى بويىچە 15% چېگرا رايون مۇلازىمەت قوشۇمچە يارداەم پۇلى كۆپەيتىپ بېرىلدى. 1951 - يىل 1 - ئايدا ئىش ھەققى نومۇرىغا ئۆزگەرتىلدى، ئەڭ يۇقىرى ئۆلچەم 400 نومۇر، ئەڭ تۆۋەن ئۆلچەم 120 نومۇر بولدى. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇشىنى ئاساسىي جەھەتتىن مۇقىم قىلىش، مال باھاسىدىكى داۋالغۇشنىڭ تەسىرىگە ئۇچراتماسلىق ئۈچۈن، ئىش ھەققى نومۇرىنىڭ قىممىتى ئۇن، ماي، توز، كۆمۈر، رەخت قاتارلىق ئاساسلىق زۆرۈر تۇرمۇش بۇيۇملىرىدىن تەركىب تاپتى، ھەر ئايلىق ئەملىي بۇيۇمغا سۈندۇرۇش تاختاي باھاسى ئوخشاش بولمىدى، بۇ ئۇسۇل تا 1956 - يىل 3 - ئايغىچە يولغا قويۇلۇپ، ئاندىن ئەملدىن قالدۇرۇلدى. 1952 - يىل 7 - ئايدا مەمۇرىي ئىشلار كېڭىشى «ھەر دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىنىڭ تەمىنات تۈزۈمىدىكى خىزمەتچىلەرگە قوشۇمچە يارداەم پۇلى بېرىش ئۆلچىمى ۋە مۇئاش تۈزۈمىدىكى خىزمەتچىلەرگە مۇئاش بېرىش ئۆلچىمى»نى تارقىتىپ، تەمىنات تۈزۈمىدىكى كادىرلارغا قارىتا ھۆددىگە ئېلىپ ئىشلەش دائىرىسىنى كۆپەيتىپ، ئۇنى ئومۇميۈزلۈك ھۆددىگە ئېلىپ ئىشلەش تۈزۈمى، دەپ ئاتىدى. يېڭى خىزمەتكە قاتناشقان كادىرلارغا قارىتا مۇئاش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە مۇناسىۋەتلىك ئىش ھەققى ئۆلچىمىنى ئىجرا قىلىش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئىش ھەققى دەرىجىسىنى باھالىغاندا، شۇ جايدىكى مەمۇرىي ئورگانلاردىكى تەڭ دەرىجىلىك كادىرلارنىڭ ئىش ھەققى دەرىجىسىدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكنى، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ رايون - يېزا كادىرلىرى ۋە باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمىدىن پايدىلىنىپ باھالاپ - بېكىتىشنى تەلەپ قىلدى.

1954 - يىل 11 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى «يېزا تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق بەلگىلىمە»نى تارقىتىپ، يېزىلاردىكى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ كەسىپىي تىجارەت ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، ھەر بىر كوپىراتىپتىكى ئومۇمىي خادىمغا توغرا كېلىدىغان ئوتتۇرىچە ئىش مىقدارىنىڭ ئاز - كۆپلۈكى بويىچە، ئىش ھەققى تۆرىنى ھەربىر ئادەمنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە تەمىنلەش، سېتىش نورمىسىنىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە قاراپ قارار قىلدى. ئىش ھەققى ئۆلچىمى 5 خىلغا بۆلۈندى، ئىش ھەققى دەرىجىسى 16گە بۆلۈندى، ئەڭ يۇقىرى دەرىجە 250 ئىش ھەققى نومۇرى، ئەڭ تۆۋەن دەرىجە 80 ئىش ھەققى نومۇرى بولدى. ئۇ چاغدا ھەربىر ئىش ھەققى نومۇرىنىڭ قىممىتى 0.4189 يۈەن (1954 - يىل 7 - ئايدا) بولدى. ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى شىنجاڭ يېزىلىرىدىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى بىرقەدەر كېچىكىپ تەرەققىي قىلىش، سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپى چوڭ بولماسلىق، ئوتتۇرىچە ئىش مىقدارى بىرقەدەر تۆۋەن بولۇشتەك ئەملىي ئەھۋالغا ئاساسەن، كۆپ ساندىكى ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلارنىڭ 3 ،، 4 ،، 5 - خىل ئىش ھەققى ئۆلچىمىنى ئىجرا قىلىشنى، مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلارنىڭ 6 ئىش ھەققى دەرىجىسى سىزىقىنى ئىگىلەپ، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 3 - دەرىجە، 215 ئىش ھەققى نومۇرى ئېلىشنى، ئەڭ تۆۋەن بولغاندا 8 - دەرىجە، 128 ئىش ھەققى نومۇرى ئېلىشنى بەلگىلىدى. بوغالتىرلىق، ئىستاتىستىكا، تىجارەت گۇرۇپپىلىرىنىڭ باشلىقلىرى 6 ئىش ھەققى دەرىجىسى سىزىقىنى ئىگىلىدى، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 170 ئىش ھەققى نومۇرى، ئەڭ تۆۋەن بولغاندا 107 ئىش ھەققى نومۇرى ئالدى. تىجارەتچىلەر 5 ئىش ھەققى دەرىجىسى سىزىقىنى ئىگىلىدى، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 130 ئىش ھەققى نومۇرى، ئەڭ تۆۋەن بولغاندا 87 ئىش ھەققى نومۇرى ئالدى. قارا خىزمەتچى، پراكتىكانت ئوقۇغۇچىلارغا 95دىن 80گىچە بولغان ئارىلىقتا ئىش ھەققى نومۇرى

باھالاپ بېكىتىلدى. بۇ قېتىم دەرىجە بېكىتىش ئارقىلىق ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئاساسىي جەھەتتىن بىرلىككە كەلدى.

1955 - يىل 2 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «ناھىيىدىن يۇقىرى ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ كەسپى تىجارەت ئاپپاراتلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى توغرىسىدا» دېگەن ھۆججىتىنى تارقاتتى، مەزكۇر ئىش ھەققى ئۆلچىمىدە، دۆلەت ئورگانلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمىدىن پايدىلىنىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كەسپىي تىجارەت ئاپپاراتلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى 21 دەرىجە سىزىقىغا ئايرىلىپ، 1 - دەرىجە 800 ئىش ھەققى نومۇرىدىن 21 - دەرىجە 90 ئىش ھەققى نومۇرىغىچە بولدى، يېڭى ئۆلچەمدىكى 6 — 12 دەرىجە دۆلەت ئورگانلىرىنىڭ 14 — 29 دەرىجىسىدىكى ھەربىر دەرىجە پەرقىدىن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1 — 2 ئىش ھەققى نومۇرى تۆۋەن بولدى. بۇ ئۆلچەم ناھىيىدىن يۇقىرى ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلاردىكى دىرېكتور بۆلۈمى، توپ تارقىتىش پونكىتى قاتارلىق كەسپىي ئورۇنلاردا يولغا قويۇلدى. ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مەمۇرىي شتاتلىق خادىملارغا قارىتا دۆلەت ئورگىنىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئىجرا قىلىندى.

1955 - يىل 7 - ئايدا ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، بارلىق دۆلەت ئورگانلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ تەمىناتىنى ئىش ھەققى تۈزۈمىدىكى تەمىناتقا ئۆزگەرتتى، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى كادىرلاردىن ئەسلى ھۆددىگە ئېلىپ ئىشلەش تۈزۈمى يولغا قويۇلغان 114 كىشىگە قارىتا پۈتۈنلەي ئىش ھەققى تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، شۇنىڭدىن كېيىن ھۆددىگە ئېلىپ ئىشلەش تۈزۈمى بىلەن ئىش ھەققى تۈزۈمى تەڭ مەۋجۇد بولغان ئىش ھەققى تۈزۈمىگە خاتىمە بېرىلدى. ھۆددىگە ئېلىپ ئىشلەش تۈزۈمى ئىش ھەققى تۈزۈمىگە ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن، پەرزەنتى كۆپ كادىرلارنىڭ ئىش ھەققى كىرىمى سەل ئازايدى، پەرزەنتى ئاز كادىرلارنىڭ كىرىمى كۆپەيدى.

1956 - يىل 3 - ئايدا ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى دۆلەتنىڭ بەلگىلىمىسىگە ئاساسەن، خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققىنى پۇل بىلەن تۆلىنىدىغان ئىش ھەققى تۈزۈمىگە ئۆزگەرتتى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا يېڭى قوبۇل قىلىنغان كەسپىي تىجارەت ئاپپاراتى خىزمەتچىلىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى بىر دەرىجە كۆپەيتىلدى، يەنى ئىلگىرىكى 21 دەرىجە كۆپەيتىپ 22 دەرىجە قىلىندى، 1 - دەرىجە 260 يۆەن، 22 - دەرىجە 4 . 23 يۆەن بولدى (تۈرمۇش قوشۇمچە ياردەم پۇلى ۋە چېگرا رايون ياردەم پۇلى بۇنىڭ سىرتىدا) ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمىمۇ مۇناسىپ ھالدا بىردەرىجە كۆپەيتىلدى، ئەسلىدىكى 16 دەرىجە كۆپەيتىپ 17 دەرىجە قىلىندى. شۇنىڭدىن باشلاپ، تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئاساسىي جەھەتتىن بىرلىككە كەلدى، لېكىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى، بولۇپمۇ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى سەل تۆۋەن بولۇش مەسىلىسى ھەل بولمىدى.

7 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى گۇۋۇيۈەننىڭ «ئىش ھەققى ئىسلاھاتىنى توغرىسىدىكى قارار» غا ئاساسەن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمىگە تۈزىتىش كىرگۈزدى، ئوخشاش بولمىغان ئىش تۈرلىرى بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ 6 يۈرۈش يېڭى ئىش ھەققى ئۆلچىمىنى ئىجرا قىلىشنى بەلگىلىدى، يەنى: 1) ناھىيىدىن يۇقىرى ھەردەرىجىلىكتەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مەمۇرىي باشقۇرۇش تارماقلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى؛ 2) ناھىيىدىن يۇقىرى كەسپىي تىجارەت ئاپپاراتلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى؛ 3) چوڭ -

ئوتتۇرا شەھەر ئەتراپى رايونلىرىدىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىملىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى؛ 4) ناھىيىدىن تۆۋەن ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىملىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى؛ 5) ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى تىجارەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى دەرىجە ئۆلچىمى؛ 6) قارا خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى. يەنە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشچى - خىزمەتچىلىرى ئارىسىدىكى ئاپتوموبىل شوپۇرى، تېخنىك ئىشچى، ئاشپەز، تېلېفونىست، قوغدىغۇچى خادىم، دوختۇر، ئوقۇتقۇچى، يەسلى - بالىلار باغچىسى خادىمى قاتارلىق خادىملارنىڭ ئىش ھەققى دۆلەت تارقاتقان ئوخشاش خىلدىكى خادىملارنىڭ يېڭى ئىش ھەققى ئۆلچىمى جەدۋىلى ۋە مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلەر بويىچە ئىجرا قىلىنىدى. بۇ قېتىم تۈزىتىش كىرگۈزۈپ بېكىتىلگەن ئىش ھەققى ئۆلچىمى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىش ھەققى تۈزۈمىدىكى زور بىر ئىسلاھات ھېسابلىنىدۇ، 1954 - يىلى بېكىتىلگەن ئىش ھەققى ئۆلچىمىگە قارىغاندا زور ياخشىلىنىش بولدى، ئاساسلىقى مۇنۇ جەھەتلەردە ئىپادىلەنىدى: 1) تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ھەرخىل خىزمەتچىلەرنىڭ ئوخشاش بولمىغان خىزمەت ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، ئوخشاش بولمىغان ئىش ھەققى ئۆلچىمى بېكىتىلدى، مەمۇرى باشقۇرۇش خادىملىرىغا قارىتا ۋەزىپە دەرىجىسى يولغا قويۇلىدىغان ئىش ھەققى تۈزۈمى، كەسىپ (تىجارەت) خادىملىرىغا قارىتا تېخنىكا دەرىجىسى يولغا قويۇلىدىغان ئىش ھەققى تۈزۈمى يەنىمۇ ئايدىڭلاشتۇرۇلدى ھەمدە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېللىق تاۋار ئوبوروتى پىلانىدىكى ئومۇمىي سوممىنىڭ ئاز كۆپلۈكى بويىچە 4 خىلغا ئايرىلدى، ئۆلاردىكى مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىملىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچەم تۈرى بېكىتىلدى، تىجارەت خادىملىرى تىجارەت قىلىۋاتقان تاۋارلارنىڭ خىلى بويىچە 3 خىل 5 دەرىجىگە ئايرىلدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ ماگىزىن، تارماق ماگىزىن، سېتىۋېلىش پونكىتلىرىدىكى تىجارەتكە بىۋاسىتە قاتنىشىدىغان دىرېكتور، گۇرۇپپا باشلىقلىرىغا تىجارەتچى خادىملارغا بېرىلىدىغان تېخنىكا دەرىجە ئىش ھەققى باھالانغاندىن باشقا، ھەر ئايدا ۋەزىپە يارىدەم پۇلى بېرىلدى، ۋەزىپە يارىدەم پۇلىنىڭ سانى ئۆلچەملىك ئىش ھەققىنىڭ 6% — 12%ى بويىچە بولدى. 2) دۆلەتنىڭ مەمۇرىي ئورگانلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمىگە سېلىشتۇرۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مەمۇرى باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ دەرىجە پەرقى ۋە كەسىپى ئاپپاراتلاردىكى خىزمەتچىلەرنىڭ دەرىجە پەرقى بەلگىلەندى. ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىملىرىغا قارىتا دۆلەت ئورگانلىرىدىكى مەمۇرىي خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمىدىكى 9 — 27 دەرىجە ئىجرا قىلىنىپ، كەسىپى تارماقلاردىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى 1 — 19 دەرىجە قىلىنىدى، چوڭ - ئوتتۇرا شەھەر ئەتراپى رايونلىرى ۋە ناھىيىدىن تۆۋەن ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى مەمۇرىي باشقۇرۇش خادىملىرىغا قارىتا مۇناسىپ ئىش ھەققى ئۆلچىمى بەلگىلىنىپ، ئوخشاش ئىش تۈرىدىكى ۋەزىپە دەرىجىسىنى سېلىشتۇرۇشقا قولايلىق يارىتىلدى. 3) تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ قوشۇمچە ئىشلار، مۇلازىمەت تارماقلىرىدىكى خىزمەتچىلەرگە قارىتا «ئوخشاش ئىشقا ئوخشاش ھەق بېرىش» پرىنسىپى بويىچە، دۆلەت بەلگىلىگەن ئوخشاش كەسىپلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئىجرا قىلىنىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۆلچەرىي ھېسابلاش ئارقىلىق دەرىجە، خىلغا ئايرىپ ئىش ھەققىنى كۆپەيتىش كۆرسەتكۈچىنى بىۋاسىتە ناھىيىلەرگە تەقسىم قىلىپ بېرىدى. بۇ قېتىمقى ئىش ھەققى ئىسلاھاتى ئارقىلىق، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆستى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكىلەرنىڭ ئۆسۈش ھەجمى بىرقەدەر چوڭ بولدى، كەسىپى تارماقلاردىكىلەرنىڭ ئۆسۈش ھەجمى مەمۇرىي تارماقلاردىكىلەرنىڭكىدىن چوڭ بولدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئىش

ھەققى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا تارماقلىرىنىڭكىدىن تۆۋەن بولۇشتەك پەرق كىچىكلىدى.

1963 - يىلى دۆلەت ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققىنى تەڭشەشكە بىرلەشتۈرۈپ، 1956 - يىلى تۈزۈلگەن ئىش ھەققى تۈزۈمىنى ئۆزگەرتتى. مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ئەسلىدىكى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ تىجارەت قىلىنمىدىغان تاۋارلار بويىچە خىلغا ئايرىلغان 3 خىل 5 دەرىجىلىك ئىش ھەققى ئۆلچىمىنى ئادەتلاشتۇرۇپ بىر يۈرۈش 8 دەرىجىلىك ئىش ھەققى ئۆلچىمىگە ئۆزگەرتتى، شىنجاڭ 11 - خىل رايون بولغاچقا، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى 1 - دەرىجىلىك بولسا 79.5 يۈەن، 8 - دەرىجىلىك بولسا 30 يۈەن بولدى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىرىغا قارىتا دۆلەت ئورگىنىدىكى مەمۇرىي خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئىجرا قىلىنغاندىن باشقا، بوغالتىر، كاسسىر، ئىستاتىستىكا خادىمى، دوكان دىرېكتورلىرىغا قارىتا مۇشۇ ئۆلچەم يولغا قويۇلدى.

9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ئەمگەك ئىدارىسى بۇ قېتىمقى ئىش ھەققى ئىسلاھاتىغا قارىتا يەنە تولۇقلىما ئۇقتۇرۇش تارقاتتى: 1) ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېڭى ئىش ھەققى ئۆلچىمىنى دەرىجە ئۆستۈرۈش بىلەن بىرلەشتۈرۈپ ئىجرا قىلىدۇ، دەرىجە ئۆستۈرۈش دائىرىسىنىڭ %40تىن تۆۋەن بولۇپ قالماسلىقىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ، جايلارغا تەقسىم قىلىپ بەرگەن كۆرسەتكۈچ ئاۋۋال ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ دەرىجىسىنى ئۆستۈرۈش مەسلىسىنى ھەل قىلىشقا ئىشلىتىلىپ، ئالدى بىلەن دەرىجە ئۆستۈرۈش ئارقىلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى دەرىجىسى يېڭى ئۆلچەمگە سېلىنىدۇ، دەرىجە ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىن ئېشىپ قالغان كۆرسەتكۈچ يېڭى ئۆلچەم بويىچە دەرىجىلەشتۈرۈلىدۇ، بۇ قېتىم دەرىجىگە سالغىلى بولمىسا، يەنىلا ئەسلىدىكى ئىش ھەققى ئۆلچىمى بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ، كېيىنكى قېتىم ئىش ھەققى تەڭشىگەندە، ئاندىن پەيدىنپەي يېڭى ئىش ھەققى ئۆلچىمىگە سېلىنىدۇ. 2) ئاساسىي قاتلام تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىغا قاراشلىق ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرى ناھىيە ئىگىلىكىدىكى سانائەت كارخانىلىرىنىڭ يېڭى ئىش ھەققى ئۆلچىمى بويىچە ئىجرا قىلىدۇ، 1958 - يىلدىن بۇرۇنقى كونا ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە قارىتا يەنىلا كونا ئىش ھەققى ئۆلچىمى بويىچە ئىجرا قىلىنىدۇ. 3) ئۇرۇمچى شەھىرىگە قاراشلىق ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ سودا نازارىتى تەرىپىدىن تارقىتىلغان ئوتتۇرا دەرىجىلىك شەھەرلەردىكى ئوخشاش خىل سودا خادىملىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى بويىچە ئىجرا قىلىدۇ. يېڭى ئېلان قىلىنغان ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئىلگىرىكى مۇرەككەپ، چۈۋالچاق، كۆپ خىل ئىش ھەققى ئۆلچىمىنى ئادەتلاشتۇردى، ئىش ھەققى تۈزۈمىنى بىرلىككە كەلتۈردى. بۇ قېتىم ئىش ھەققى تەڭشەلگەندىن كېيىن ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن بىرلىككە كەلگەن ئۆلچەملىك ئىش ھەققى تەدبىقلانغان ئادەم 17 مىڭ 800گە يەتتى، بۇ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %92نى ئىگىلىدى، ۋەزىپە دەرىجە سىزىقى بىرقەدەر مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇلدى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات- سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرىنىڭ ئىش ھەققى تەڭشەلگەندىن كېيىن %2.14 ئۆستى، تەڭشىلىشتىن بۇرۇن ۋەزىپە دەرىجە سىزىقىدىن تۆۋەنلەر مۇشۇ دەرىجىلىك كادىرلارنىڭ %68نى ئىگىلەيتتى، تەڭشەلگەندىن كېيىن %26كە چۈشتى.

1971 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت گوۋۇيۈەننىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، دۆلەت ئورگانلىرى ۋە كارخانا، كەسىپىي ئورۇنلاردىكى كۆپ يىللاردىن بۇيان ئىش ھەققى تەڭشەلمىگەن، ئىش ھەققى تۆۋەن ئىشچى- خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققىنى تەڭشىدى. 1963 - يىلى تۈزۈلگەن ئىش ھەققى ئۆلچىمىنىڭ ئاساسىدا تۆۋەن دەرىجە سىزىقى قوشۇۋېتىلدى، يېڭى خىزمەتكە قاتناشقان خادىملارغا دەرىجە بېكىتىشتە ئەسلىدىكى 8 دەرىجە تۈزۈملۈك

ئىش ھەققىدىكى 8 - دەرىجە بىلەن 7 - دەرىجە بىرلەشتۈرۈلۈپ «ئوخشاش بىر دەرىجە» بويىچە بېكىتىش بەلگىلەندى، شۇنىڭ بىلەن ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى 8 دەرىجىلىك تۈزۈمدىن 7 دەرىجىلىك تۈزۈمگە ئۆزگەردى، ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كەسپىي ئاپپاراتلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمىمۇ ئەسلىدىكى 22 دەرىجىدىن ئۆزگارا قوشۇپ 18 دەرىجىگە ئۆزگەرتىلدى. 1982 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىقتىسادىي خەلق ساقچىلىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئىشلەپچىقىرىش ئورنىدىكى ئىشچىلارنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمىگە ئۆزگەرتىلىپ ئىجرا قىلىنىدى، يېڭى ئىشچىلارغا مەلىكىلىك بولۇش مەزگىلىدىن بىر يىل كېيىن، ئومۇمەن ئەك يۇقىرى بولغاندا 2 - دەرىجە بېكىتىلدى.

1983 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى دۆلەتلىك ئەمگەك - كادىرلار مىنىستىرلىكىنىڭ «1983 - يىلى كارخانىلاردا ئىش ھەققىنى تەڭشەش ۋە ئىش ھەققى تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدىكى دوكلات»نى تارقىتىپ، 1983 - يىلى ۋە 1984 - يىلى كارخانىلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى بىر قېتىم تەكشۈرۈپ ئۇلارنىڭ دەرىجىسىنى ئۆستۈرۈشنى ھەمدە يېڭىدىن كارخانا كادىرلىرىنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى جەدۋىلىنى تۈزۈپ، بىر قىسىم ئىش ھەققى دەرىجىسىنى قوشۇۋەتكەندىن باشقا يەنە ھەربىر دەرىجە ئايرىمىسىنىڭ سوممىسىنى تەڭشەشنى قارار قىلدى. ئەك تۈۋەن دەرىجە بولغان 23 - دەرىجە 43 يۈەن قىلىپ بېكىتىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى 290 مىڭ ئىشچى - خىزمەتچىنىڭ ئىش ھەققى تەڭشەلدى، ھەر ئايلىق ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسى 575 مىڭ يۈەن كۆپەيتىپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەربىر كىشىنىڭ ئايلىق ئىش ھەققى 42.12 يۈەن ئاشتى. خىزمەتتە تايانچلىق رول ئوينىغان ئوتتۇرا ياش زىيالىيلار ۋە ئالىي مەكتەپلەرنى، ئوتتۇرا تېخنىكوملارنى پۈتتۈرگەن كادىرلارغا ئىش ھەققى تەڭشەش كۆرسەتكۈچى بىرقەدەر كۆپ بېرىلدى. بۇ قېتىمقى ئىش ھەققى تەڭشەشتە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئاساسى ئۆسكەنلىكتىن، 1985 - يىلدىكى ئىش ھەققى ئىسلاھاتىدا بىر قىسىم ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى بىردەرىجە ئۆستۈرۈلدى، شۇنىڭ بىلەن ناھىيىدىن يۇقىرى ۋە ناھىيىدىن تۆۋەن كەسپىي تارماقلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى بىردەك بولماسلىق زىددىيىتى ھەل بولدى، ئوخشاش كەسىپ، ئوخشاش ئىش تۈردىكى ئىش ھەققى ئۆلچىمىمۇ بىردەك بولدى.

1984 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئەمگەك - كادىرلار ۋە تەقسىمات تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىش توغرىسىدىكى بىرقانچە بەلگىلىمە»سىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ۋەزىپە يارىدەم پۇلى تۈزۈمىنى يولغا قويۇپ، سايلانغان تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىجرائىيە، نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىرى (تەك دەرىجىلىك كادىرلارمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) غا ۋەزىپە يارىدەم پۇلى بەردى، ناھىيىلىك بىرلەشمە كوپېراتىپلارنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىرىنىڭ ھەربىرىگە ئىپتىغا 10 — 15 يۈەن، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىرىنىڭ ھەربىرىگە ئىپتىغا 8 — 12 يۈەن بەردى، بۇ پۇل ئىش ھەققى فوندىدىن چىقىم قىلىندى. ۋەزىپە يارىدەم پۇلى ئىقتىسادىي ئۇنۇم بىلەن چېتىلدى، زىيان تارتقان كارخانىلاردا ۋەزىپە يارىدەم پۇلى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، رەھبىرىي خادىملار سايلانمای قالغان ياكى ۋەزىپىدىن قالدۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇلارغا بېرىلىۋاتقان ۋەزىپە يارىدەم پۇلى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. 1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بىۋاستە قاراشلىق كارخانىلاردىكى دىرېكتورلار، بۆلۈم باشلىقلىرى، بۆلۈمچە باشلىقلىرىغىمۇ ۋەزىپە يارىدەم پۇلى بېرىلدى، ئۆلچىمى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 15 يۈەن، 12 يۈەن، 10 يۈەن، 8 يۈەن بولدى، 1985 - يىل 10 - ئايغا كەلگەندە كارخانىلاردا ئىش ھەققى ئىسلاھ قىلىنغاندىن كېيىن توختىتىلدى، ئاپتونوم رايون

بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدا بىر يىلدىن بۇيان تەخمىنەن 2500 ئادەمگە ۋەزىپە ياردەم پۇلى بېرىلدى.

1985 - يىل 7 - ئايدىن ئېتىبارەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى كارخانىلاردا ئىش ھەققى ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىلدى، ناھىيىدىن يۇقىرى ھەردەرىجىلىك كوپىراتىپلار ۋە ئوتتۇرا تېخنىكوم، تېخنىك ئىشچىلار مەكتەپلىرىدە دۆلەت ئورگانلىرى، كەسپىي ئورۇنلاردىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئىجرا قىلىنىپ، ئەسلىدىكى ۋەزىپە دەرىجىسى ئىش ھەققى ۋەزىپە ئىش ھەققى ئاساس قىلىنغان قۇرۇلما ئىش ھەققىگە ئۆزگەرتىلدى، قۇرۇلما ئىش ھەققى ئاساسىي ئىش ھەققى، ۋەزىپە ئىش ھەققى، ئىستاژ ياردەم پۇلى، مۇكاپات ئىش ھەققىدىن ئىبارەت 4 قىسىمدىن تەركىب تاپتى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ھەر دەرىجىلىك كارخانىلاردىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى كارخانىلارنىڭ دەرىجە ئىش ھەققى تۈزۈمىگە سېلىندى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يەنە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا، ئاشلىق كارخانىلىرىدىكى كەسپىي خادىملارغا قارىتىلغان يېڭى ئىش ھەققى ئۆلچىمى توغرىسىدىكى بەلگىلىمىلەر بىلەن كونا ئىش ھەققى ئۆلچىمى توغرىسىدىكى بەلگىلىمىلەرنىڭ ماسلىق مۇناسىۋىتىگە ئاساسەن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ خىزمەت ۋەزىپىسى ۋە كونا خادىملار بىلەن يېڭى خادىملارنىڭ قۇرۇلمىسى شۇنىڭدەك ھازىر يولغا قويۇلىۋاتقان ئىش ھەققى دەرىجىسىنىڭ جايلىشىشى قاتارلىق ئەھۋاللارغا بىرلەشتۈرۈپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى كارخانىلارنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ئىش ھەققى ئىسلاھاتىغا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر ھەققىدە قوشۇمچە بەلگىلىمە چىقىرىپ، «شىنجاڭتەمىنات- سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى كارخانىلاردىكى كەسپىي خادىملارنىڭ ئىش ھەققىنى ئۆزگەرتىپ ئىشچىلارنىڭ يېڭىدىن تۈزۈلگەن ئىش ھەققى ئۆلچەم دەرىجىسىگە سېلىش سېلىشتۇرما جەدۋىلى» ۋە «شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى كادىرلارنىڭ ۋەزىپە ئۆلچىمىنىڭ ئەڭ يۇقىرى دەرىجە جەدۋىلى» نى تۈزۈپ چىقىپ، ش ئۇ ئا ر ئىش ھەققى ئىسلاھاتى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىغا تەستىقلىتىپ يولغا قويدى.

بۇ قېتىمقى ئىش ھەققى ئىسلاھاتىدىكى تىزگىنلەش كۆرسەتكۈچىگە نىسبەتەن يەرلىك تەڭپۇڭلاشتۇرۇش يولغا قويۇلدى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئىش ھەققى ئۆلچىمى سودا، ئاشلىق كارخانىلىرىدىكى كەسپىي خادىملارنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى بىلەن بىردەك قىلىندى، كادىرلارنىڭ ئۆلچەملىك ئىش ھەققى سوممىسى كارخانا كادىرلىرىنىڭ يېڭىدىن تۈزۈلگەن ئىش ھەققى ئۆلچىمىگە يېقىنلاشتۇرۇلدى، ئەگەر كۆپەيتىلگەن ئىش ھەققى بىر يېڭى دەرىجە پەرقىگە توشمىسا، ئىپادىسى ناچار ۋە ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزگەن كىشىلەردىن باشقىلارغا يەنە ئۆستۈرۈپ بىر قوشۇمچە دەرىجە بېرىلدى. ئىش ھەققى ئىسلاھاتى ئارقىلىق كادىرلار ئارىسىدا ئۇزاق مۇددەت ساقلىنىپ كەلگەن ۋەزىپە دەرىجىسى ماس كەلمەسلىك مەسىلىسى ئاساسىي جەھەتتىن ھەل بولدى. تەمىنات- سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ھەردەرىجىلىك شىركەتلەر، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى، مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانا ئورۇنلىرىدىكى كادىر شتاتلىق 2105 دىرېكتور، مۇئاۋىن دىرېكتور، مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىر، زاۋۇت باشلىقى، مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقىنىڭ 1775ى ئەڭ تۆۋەن ۋەزىپە دەرىجىسى سىزىقىغا يەتتى، بۇ 85.2%نى ئىگىلىدى، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىچە ئايلىق ئىش ھەققى 28.45 يۈەن كۆپەيدى. بۆلۈم باشلىقى، بۆلۈمچە باشلىقى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتەۋاتقان ئوتتۇرا قاتلامدىكى 2760 تايانچىنىڭ 2190ى ئەڭ تۆۋەن ۋەزىپە دەرىجىسى سىزىقىغا يەتتى، بۇ 79.3%نى ئىگىلىدى، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىچە ئايلىق ئىش ھەققى 22.15 يۈەن كۆپەيدى، ئىلگىرىكى ۋەزىپە ئۆسسىمۇ مۇئاش ئۆسمەيدىغان ئەھۋال ئۆزگەردى. رەھبىرىي كادىرلارنىڭ ۋەزىپىسى تۆۋەنلىسە ئىش ھەققىمۇ شۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۆزگىرىدىغانلىقى بەلگىلىنىپ، ئىش ھەققى تۈزۈمى جەھەتتىكى باقىمەندىلىك ئەمەلدىن قېلىشقا باشلىدى.

1963 ـ يىلدىكى ناھىيىدىن تۆۋەن ئاساسىي قاتلام تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپلىرىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى

جەدۋەل: 9 — 23 بىرلىكى: يۈەن

ئىش ھەققى دەرىجە پەرقى	1	2	3	4	5	6	7	8
ئىش ھەققى ئۆلچىمى	79.5	70	61	53.5	47	40.5	35	30
ۋەزىپە نامى ۋە ئىش ھەققى دەرىجە سىزىقى	باش بوغالتىر، دىرېكتور، گۇرۇپپا باشلىقى، سېتىۋېلىش پونكىتى باشلىقى							
		بوغالتىر، ئىستاتىستىكا خادىمى، كاسسىر، سېتىۋالغۇچى، ئامبارچى، يىغىۋالغۇچى، تىجارەتچى، مۇلازىمەتچى						
	دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، قوشۇمچە كەسىپ، يەرلىك مەھسۇلاتلار، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى تەكشۈرىدىغان تېخنىكلار							
	يېمەك ـ ئىچمەك كەسپىدىكى ئاشپەز، ئاشخانا ئىشچىسى، مۇلازىمەت كەسپىدىكى تېخنىكا ئۈستىسى، تېخنىكا ئىشچىلار							

1985 ـ يىلدىكى تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى كارخانىلاردىكى كەسپىي خادىملار ئىش ھەققى دەرىجىسىنىڭ ماسلىق جەدۋىلى

جەدۋەل: 9 — 24 بىرلىكى: يۈەن

دەرىجە ئايرىمىسى / خىل ئايرىمىسى		1	2		3		4		5		6		7		8	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
يېڭى ئىش ھەققى ئۆلچىمى	3	41	45	49	54	59	64	69	75	81	87	94	101	108	115	123
	4	40	44	48	53	58	63	68	73	79	85	91	98	105	112	120
	5	39	43	47	52	57	62	67	72	78	84	90	96	103	110	117
كەسپىي خادىملار	دەرىجە					8		7	6	5		4	3		2	1
	ئۆلچەم					47		53.50	61	70		79.50	88.50		99	112
ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ خادىملىرى	دەرىجە					5		4	3	2		1				
	ئۆلچەم					47		53.50	61	70		79.50				

2. ئىش ھەققى سەۋىيىسى

1951 ـ يىلى شىنجاڭ ھەمكارلىق كوپىراتىپى قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە ھەربىر ئادەمنىڭ ئوتتۇرىچە ئايلىق ئىش ھەققى 51.2 يۈەن بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلىك، ۋىلايەتلىك كوپىراتىپتىكىلەرنىڭ 70 يۈەن،

ناھىيىلىك كوپېراتىپتىكىلەرنىڭ 48.3 پىرسەنتى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپتىكىلەرنىڭ 41.8 پىرسەنت بولدى. ئۇ چاغدا مال باھاسى تولىمۇ تۇراقسىز بولغاچقا، ھەرقايسى جايلاردا ھەر ئايلىق ئىش ھەققى بىرلىكى قىممىتىمۇ ئوخشاش بولمىدى. 1952 - يىل 7 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى مۇنداق ئۇقتۇرۇش تارقاتتى: ناھىيىدىن يۇقىرى ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلاردىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى سەۋىيىسىنى تەڭ دەرىجىلىك ھۆكۈمەت خادىملىرىنىڭ تەمىنات ئۇلچىمىدىن پايدىلىنىپ، ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلاردىكى خىزمەتچىلەرنىڭ كونكرېت ئەھۋالى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ باھالاشقا بولىدۇ. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكى خىزمەتچىلەرنىڭ تەمىنات ئۇلچىمىنى رايونلۇق، يېزىلىق ھۆكۈمەتلەردىكى خىزمەتچىلەر ۋە كەنت باشلانغۇچ مەكتەپلىرىدىكى ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ئۇلچىمىدىن پايدىلىنىپ، كوپېراتىپنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى، تىجارەت ئەھۋالى، كادىر ساپاسى قاتارلىق شەرت - شارائىتلارغا قاراپ باھالاشقا بولىدۇ. ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە دەرىجە باھالاش شەرتى ئەخلاق، قابىلىيەت، ئىستاژدىن ئىبارەت 3 جەھەتتە ئۇلچىنىدۇ. 1952 - يىلقى ئىش ھەققى باھالاشتىن كېيىن، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكى خادىملارنىڭ ئىش ھەققى 90 ئىش ھەققى نومۇرىدىن 120 ئىش ھەققى نومۇرىغا ئۆستۈرۈلدى، ناھىيە دەرىجىلىك كوپېراتىپلاردىكىلەرنىڭ 110 ئىش ھەققى نومۇرىدىن 140 ئىش ھەققى نومۇرىغا ئۆستۈرۈلدى، ئۆلكىلىك، ۋىلايەتلىك كوپېراتىپلاردىكىلەرنىڭ 130 ئىش ھەققى نومۇرىدىن 165 ئىش ھەققى نومۇرىغا ئۆستۈرۈلدى، ئۆلكە بويىچە كوپېراتىپلاردىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ئوتتۇرىچە ئايلىق ئىش ھەققى 56.8 يۈەن بولدى. بۈنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلىك، ۋىلايەتلىك كوپېراتىپتىكىلەرنىڭ 75.2 يۈەن، ناھىيە دەرىجىلىك كوپېراتىپتىكىلەرنىڭ 56 يۈەن، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپتىكىلەرنىڭ 44.6 يۈەن. 1953 - يىلدىن كېيىن، مال باھاسى مۇقىملىققا قاراپ يۇزلەندى، ئىش ھەققى بىرلىكى قىممىتى تۆۋەنلىدى (ھەر ئايلىق ئىش ھەققى بىرلىكى قىممىتى 0.4400 يۈەندىن 0.3610 يۈەنگىچە بولۇپ ئوخشاش بولمىدى)، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئايلىق ئوتتۇرىچە ئىش ھەققى پۇلى بويىچە ھېسابلىغاندا1952- يىلدىكىدىن تۆۋەن بولدى. 1953 - يىل 6 - ئايدا ۋە يىل ئاخىرىدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە ئىلغار خىزمەتچىلەرنى باھالاپ مۇكاپاتلاش ۋە يىل ئاخىرىدا باھالاپ دەرىجە ئۆستۈرۈش (دەرىجە بېكىتىشمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) كە بىرلەشتۈرۈپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققىنى 1952 - يىلى بېكىتىلگەن دەرىجە ئاساسىدا مۇۋاپىق تەڭشىدى، 30% ئىشچى - خىزمەتچىنىڭ ئىش ھەققى 1 — 2 دەرىجە ئۆستى، دەرىجە ئۆسۈش سوممىسى 2.5% بولدى.

1955 - يىل 2 - ئايدا ئۆلكە بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا ناھىيىدىن يۇقىرى كەسىپ باشقۇرۇش ئاپپاراتلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكى خىزمەتچىلەرگە نىسبەتەن 2 ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكى كادىرلارنىڭ دەرىجىسى سەل تۆۋەن بېكىتىلدى، كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە توغرا كېلىدىغان ئايلىق ئىش ھەققى 115 نومۇر (خەلق پۇلىغا سۇندۇرغاندا 44 يۈەن) بولۇپ، تەڭشەلگەندىن كېيىنكى باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرىنىڭ كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئايلىق ئىش ھەققى 130 نومۇردىن 13% تۆۋەن بولدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى تەڭ دەرىجىلىك دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا، ئاشلىق تارماقلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققىدىن 15%چە تۆۋەن بولدى. 1956 - يىلى دۆلەت 1 - قېتىم ئىش ھەققى تۈزۈمى ئىسلاھاتى ئېلىپ بارىدى، تەمىنات- سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا 1953 - يىلدىن 1955 - يىلغىچە يېڭى ئىشچى - خىزمەتچى بەك كۆپ كۆپەيگەچكە، 5600 ئادەمنىڭ ئىش ھەققى بىرقەدەر تۆۋەن ئىدى، بەزىلەرنىڭ تېخى دەرىجىسىمۇ بېكىتىلمىگەنىدى. گۇرۇپپىنىڭ بالىلىمىسى بويىچە، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىش ھەققى بىرقەدەر تۆۋەن ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى بىرقەدەر كۆپ ئۆستى، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى 8424 ئىشچى - خىزمەتچى ئىش ھەققى ئىسلاھاتىغا قاتناشتى، ئىسلاھاتتىن ئىلگىرى ئايلىق ئوتتۇرىچە ئىش ھەققى 58.30 يۈەن ئىدى، ئىسلاھاتتىن كېيىن 67.72 يۈەنگە يەتتى،

دەرىجىسى ئۆسكەن ئىشچى - خىزمەتچى %72.4 نى ئىگىلىدى. ئاپتونوم رايونلۇق، ۋىلايەتلىك كوپېراتىپلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئىسلاھاتتىن بۇرۇنقىدىن %14.6، ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردىكىلەرنىڭ %17.7، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكىلەرنىڭ %23.86 ئۆستى، ناھىيىلىك كوپېراتىپلاردىكىلەرنىڭ ئىش ھەققى بىلەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئوتتۇرىسىدىكى پەرق ئەسلىدىكى 11 يۈەندىن 6.40 يۈەنگە چۈشتى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە باشقا سىستېمىلاردىكىلەرنىڭ ئىش ھەققى بىلەن بولغان پەرقمۇ كىچىكلىدى. 1957 - يىلغا كەلگەندە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكىلەرنىڭ ئوتتۇرىچە ئىش ھەققى 55.40 يۈەنگە يېتىپ، 1952 - يىلى دەرىجە بېكىتىلىشتىن بۇرۇنقى 42 يۈەندىن %30 كۆپەيدى.

1958 - يىلى ئاپتونوم رايون كادىرلارنىڭ ئىش ھەققىدىكى %15 چېگرا رايون يارىدەم پۇلى بىلەن %7.35 ئۆلچەملىك ئىش ھەققىنى ئەمەلدىن قالدۇردى. 17 - دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كادىرلارنىڭ ئىش ھەققى يەنە ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە تۆۋەنلىدى، ئىشچىلارنىڭ ئەسلىدىكى ئۆلچىمى ساقلاپ قېلىندى، لېكىن يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە قارىتا تۆۋەنلىتىلگەندىن كېيىنكى ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئىجرا قىلىندى، شۇنىڭ بىلەن كادىرلار بىلەن ئىشچىلارنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمىنى ھېسابلاش ئوخشاش بولماسلىق، كونا ئىشچىلار بىلەن يېڭى ئىشچىلارنىڭ ئىش ھەققى ئۆلچىمى ئوخشاش بولماسلىق ئەھۋالى كېلىپ چىقىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى سەۋىيىسى تۆۋەنلەپ كەتتى. 1963 - يىل 8 - ئايدا خەلق ئىگىلىكى ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن، گوۋۇيۈەن «1963 - يىلى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققىنى تەڭشەش توغرىسىدا قارار»نى چىقاردى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى 18 مىڭ 620 ئىشچى - خىزمەتچىنىڭ ئىش ھەققى تەڭشەلدى، ئىش ھەققى تەڭشەلگەندىن كېيىن 11 مىڭ 362 كىشىنىڭ ئىش ھەققى ئۆستى، بۇ، %61.2 نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە دەرىجىسى ئۆسكەنلەر %42.6 نى، دەرىجە بەلگىلەنگەن، دەرىجىگە سېلىنغانلار %18 نى ئىگىلىدى. ئادەتتىكىلەرنىڭ بىر دەرىجە ئۆستى، ۋەزىپىسى ئۆسكەندىن كېيىن ئىش ھەققى سەل تۆۋەن بولۇپ قالغان ئاز سانداكىلەرنىڭ ئەڭ كۆپ بولغاندا 2 دەرىجە ئۆستى. دەرىجە ئۆسكەندىن كېيىن، تەمىنات-سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئايلىق ئىش ھەققى جەمئىي 830 مىڭ يۈەن كۆپەيدى، ئىش ھەققى ئۆسكەن ھەربىر خادىمنىڭ ئېيىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 6.8 يۈەن ئىش ھەققى كۆپەيدى، كۆپىيش ھەجمى %4.2 بولدى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكىلەرنىڭ ئىش ھەققى تەڭشەلگەندىن كېيىن، كىشى بېشىغا ئوتتۇرىچە توغرا كېلىدىغان ئىش ھەققى 62.2 يۈەن بولۇپ، 1952 - يىلدىكىدىن %9.5 ئاشتى، لېكىن يەنىلا 1956 - يىلدىكى ئىش ھەققى سەۋىيىسىدىن تۆۋەن بولدى، بۇ ھال ئاساسلىقى يېڭى ئىشچى - خىزمەتچى بىرقەدەر كۆپ تولۇقلىنىش، ئىش ھەققى تۆپ سانى تۆۋەن بولۇش، رايون يارىدەم پۇلى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇش، تۇرمۇش قوشۇمچە يارىدەمنى ئازايتىش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن كېلىپ چىقتى.

1966 - يىلدىن 1976 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە ئىش ھەققى ئاساسىي جەھەتتىن توڭلىتىۋېتىلدى، 1971 - يىلى پەقەت ئىش ھەققى تۆۋەن بىر قىسىم ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى كۆپەيتىلدى ۋە رەسمىيلەشتۈرۈلۈپ دەرىجە بەلگىلەنگەن خادىملارنىڭ ئىش ھەققى تەڭشەلدى، 1966 - يىلنىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن رەسمىيلەشتۈرۈلۈپ دەرىجىسى 25 كە يېتمىگەنلەرنىڭكىنى 25 قېلىپ تەڭشەش، 1962 - يىلنىڭ ئاخىرىدىن خىزمەتكە قاتنىشىپ دەرىجىسى 25 كە يېتمىگەنلەرنىڭكىنى 24 قېلىپ تەڭشەش، 1956 - يىلنىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن خىزمەتكە قاتنىشىپ دەرىجىسى 24 كە يېتمىگەنلەرنىڭكىنى 23 قېلىپ تەڭشەش بەلگىلەندى. ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىسى تارماقلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى بىرقەدەر كۆپ تەڭشەلدى، بەزىلەرگە 2 دەرىجە قوشۇلدى، ئىش ھەققى تۆۋەن بىر قىسىم ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئۆستى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردىكىلەرنىڭ ئوتتۇرىچە ئىش ھەققى 54 يۈەنگە يەتتى.

1977 - يىلى، خىزمەتكە قاتناشقىنىغا كۆپ يىل بولغان بولسىمۇ ئىش ھەققى تۆۋەن ئىشچى -

خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى تەڭشەلدى، دەرىجە ئۆستۈرۈش دائىرىسى %52 بولدى (ئۇ چاغدا ئۆستۈرۈلگەن ھەربىر دەرىجە پەرقى 7 يۈەن بولدى، 7 يۈەندىن ئېشىپ كەتكەنلەرگە ئاۋۋال 7 يۈەن بېرىپ تۇرۇلدى).
1978 - يىلنىڭ ئاخىرى، ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىكىدىكى ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئارىسىدىكى نەتىجىسى ئەلا، تۆھپىسى بىرقەدەر چوڭ بولغان، ۋەزىپىسى ئۆستۈرۈلگەندىن كېيىنكى ئىپادىسى بىرقەدەر ياخشى بولغان، ئەمما ئىش ھەققى ئالاھىدە تۆۋەن بولغان خادىملار بىرقېتىم تەكشۈرۈلدى ۋە ئۇلارنىڭ دەرىجىسى ئۆستۈرۈلدى، %20چە خادىمنىڭ دەرىجىسى ئۆستۈرۈلدى. 1979 - يىلى دۆلەت ئورگانلىرى ۋە كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردىكى 1978 - يىلنىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن خىزمەتكە قاتناشقان ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىر قېتىم تەكشۈرۈلۈپ، دەرىجىسى ئۆستۈرۈلدى، تەكشۈرۈشتە ئەمگەك پوزىتسىيىسى، تېخنىكىسىنىڭيۇقىرى- تۆۋەنلىكى ۋە تۆھپىسىنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى ئاساس قىلىندى، دەرىجە ئۆستۈرۈش دائىرىسى %40 بولدى. ئوخشاش قاتلامدىكى خادىملارنىڭ دەرىجە ئۆستۈرۈش كۆرسەتكۈچىنى ئۆزئارا ئىگىلىۋالماي، مۇۋاپىق ئىشلىتىش ئۈچۈن، كادىرلار بىلەن ئىشچىلار، مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىلەن خەنزۇ ئىشچى - خىزمەتچىلەر، رەھبىرىي كادىرلار بىلەن ئادەتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ دەرىجە ئۆستۈرۈش دائىرىسىنى بەلگىلەشتە ئادەم سانى نىسبىتى بويىچە ئايرىم - ئايرىم باھالاندى. 3 يىلدا ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئۆسكەن ئوتتۇرىچە دەرىجە دائىرىسى %118 بولدى.

1981 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە، دۆلەت 3 قېتىم ئايرىم - ئايرىم ھالدا مائارىپ، سەھىيە، دۆلەت ئورگانلىرى، كارخانا، كەسپى ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققىنى تەڭشەپ، ئومۇمىيۈزلۈك بىر دەرىجىدىن ئىش ھەققى قوشتى، 1983 - يىلى 1977 - يىلى ئىش ھەققى تەڭشىگەندە ئېشىپ كەتكەن 7 يۈەنلىك پەرقنى تۈگەتتى ھەمدە كۆپ يىلدىن بۇيان مۇئاشى تۆۋەنرەك بولۇپ كېلىۋاتقان ئوتتۇرا ياشلىق زىيالىيلارنىڭ ئىش ھەققىنى ۋە 1956 -، 1960 - ۋە 1966 - يىللىرىدىن ئىلگىرىكى ئۈچ تۈرلۈك خىزمەت يىل چەكلىمىسى بويىچە، ئىش ھەققى 21 -، 22 - ۋە 23 - دەرىجىدىن تۆۋەن باشقارما، بۆلۈم دەرىجىلىك كادىرلارنىڭ ئىش ھەققىنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا يەنە بىر دەرىجە ئۆستۈردى. 1984 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى «زىيالىيلار ۋە چېگرا رايوندىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇش تەمىناتىنى يەنىمۇ ياخشىلاش توغرىسىدا بەلگىلىمە» چىقىرىپ، شىنجاڭدا خىزمەت قىلىۋاتقان زىيالىيلارغا لەيلىمە ئىش ھەققى بەردى، رايوننىڭ چەت - يىراقلىقى ۋە جاپالىق شارائىتىغا قاراپ خىزمەت قىلىش چېكىنى ئايرىم - ئايرىم بېكىتتى، ئىشلىگەن ۋاقتى 5 - 8 يىلغا توشقاندىن كېيىن لەيلىمە ئىش ھەققىنى مۇقىملاشتۇرۇپ، يەنە بىر دەرىجە لەيلىمە ئىش ھەققى قوشۇپ بەردى. شىنجاڭدا ئىشلىگىنىگە 25 يىل بولغان دۆلەت كادىرلىرىغىمۇ بىردەرىجە لەيلىمە ئىش ھەققى قوشۇپ، 8 يىلدىن كېيىن مۇقىم ئىش ھەققى قىلدى. يەنە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى چېگرا رايون خىزمەت ئىستاژى قوشۇمچە ياردەم پۇلىدىن بەھرىمەن قىلىش ئۈچۈن، شىنجاڭدا ئەمەلىي ئىشلىگەن ۋاقتى بىر يىلغا توشۇپ، بەش يىلغا يەتمىگەن بولسا، ھەرئايدا 2 يۈەن، بەش يىلغا توشقان بولسا 3 يۈەن، كېيىن ھەر بەش يىلدا 3 يۈەن قوشۇشنى بەلگىلىدى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى بۇ بەلگىلىمىنى ئىجرا قىلغاندىن كېيىن، ئوتتۇرىچە ئىش ھەققى 81.85 يۈەنگە يېتىپ، 1976- يىلدىكىدىن %31.56 كۆپەيدى، بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ ئوتتۇرىچە ئايلىق ئىش ھەققى 98.74 يۈەن، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئايلىق ئىش ھەققى 78.60 يۈەن بولۇپ ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى1976- يىلدىكىدىن %39.28 ئۆستى.

1985 - يىلى دۆلەت ئىش ھەققى تۈزۈمىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئىسلاھ قىلغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىنىڭ مەمۇرىي، كەسپىي ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئايلىق ئىش ھەققىنىڭ ئومۇمىي سوممىسى 89 مىڭ 780 مىڭ يۈەن كۆپىيىپ، ھەربىر ئىشچى - خىزمەتچىنىڭ

ئىش ھەققى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 29.5 يۈەن كۆپەيدى، بۇنىڭ ئىچىدە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىكىلەرنىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 33.01 يۈەن، ۋىلايەتلىك، ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكىلەرنىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 31.72 يۈەن، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكىلەرنىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 27.85 يۈەن، مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 29.12 يۈەن كۆپەيدى. ئىسلاھات ئارقىلىق، ئەسلىدىكى ئۆلچەملىك ئىش ھەققى %26.4 ئۆستى. ناھىيىدىن يۇقىرى ھەرقايسى شىركەت، ئاساسى قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرىدا ئىش ھەققى تەڭشىلمىدىغان جەمئىي 38 مىڭ 728 ئوبيېكت بولۇپ (توختاملىق ئىشچىلار، ئۇزۇن مۇددەتلىك ۋاقىتلىق ئىشچىلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالمىدۇ)، كارخانا ئورۇنلىرىنىڭ ئىش ھەققى چارىسى بويىچە ئىش ھەققى ئۆستۈرۈلۈپ، ئېيىغا 688 مىڭ 350 يۈەن قوشۇلۇپ، كىشى بېشىغا 18.72 يۈەندىن كۆپىيىپ، ئەسلىدىكى ئۆلچەملىك ئىش ھەققىدىن %31.14 ئۆستى، قوشۇمچە قىسمى بىلەن ساقلاپ قېلىنغان ئىش ھەققىنى ئۆزئارا چېقىشتۇرغاندا، سوممىسى 8640 يۈەن بولۇپ، ئەمەلىيەتتە ھەربىر كىشىنىڭ ھەرئايلىق ئىش ھەققىگە 18.62 يۈەن قوشۇلدى.

1985 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە ئىش ھەققى 1462.2 يۈەن بولۇپ، 1976 - يىلدىكى كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن 747.2 يۈەندىن %95.66 ئۆستى، ھەرىلى %7.8 ئۆسكەن بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنىڭ يىللىق ئوتتۇرىچە ئىش ھەققى 226.4 يۈەن بولۇپ 1976 - يىلدىكىدىن %83.8 كۆپەيدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى سەۋىيىسىنى ئىستاتىستىكىلاش جەدۋىلى

جەدۋەل: 9 — 25

يىللار	ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسى (10 مىڭ يۈەن)	كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوتتۇرىچە ئىش ھەققى (يۈەن)	بۇنىڭ ئىچىدە	
			ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
1951	56	615	644	496
1952	212	646	685	520
1953	326	657	696	532
1956	994	809	832	665
1962	1126	714	748	572
1963	1839	745	785	604
1976	1915	748	788	618
1980	2934	816	912	722
1984	4552	1136	1310	1063
1985	5315	1462	1568	1226

ئىزاھات: ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسى كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوتتۇرىچە ئىش ھەققى تۆرلۈك قوشۇمچە يارداەم پۇلى، مۇكاپات سوممىلىرىنى ئۆزئىچىگە ئالمىدۇ.

2. مۇكاپات

1953 - يىلىدىن باشلاپ ئۇلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى ھەردەرىجىلىك كوپىراتىپلارغا كادىرلارنى يىل ئاخىرىدا باھالاشقا بىرلەشتۇرۇپ، ئىلغار خىزمەتچى (ئىشلەپچىقارغۇچى) لەرگە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ 10% — 15%ى بويىچە شەرەپلىك نام ۋە ماددىي مۇكاپات بېرىشنى ئۇقتۇردى. 1954 - يىل 12 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىتېمىسى ئەمگەك مۇسابىقىسى، يىل ئاخىرىدىكى نەمۇنىچى سايلاشقا ئوخشاش خىزمەتلەر ئارقىلىق، ھەرىيلى 15% ئىشچى - خىزمەتچىنى مۇكاپاتلىشى، مۇكاپات سوممىسى ئوتتۇرىچە 20 يۈەن ئىچىدە بولۇشى كېرەك، دەپ بەلگىلىمە چىقارغاندى. 1956 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سېتىۋالغۇچى، سانتۇچى (ۋاكالىتەن سېتىۋالغۇچى ۋە ۋاكالىتەن سانتۇچىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) لاردىن نورمىسىنى ئاشۇرغانلىرىنى مۇكاپاتلاش سىناق چارىسىنى تۈزۈپ، نورمىسىنى 1% — 10%كىچە ئاشۇرغانلارغا بېرىلىدىغان مۇكاپاتنى شۇ كىشىنىڭ ئايلىق ئىش ھەققىنىڭ 5% — 20%لىك نىسبىتى بويىچە، 11% — 20%كىچە ئاشۇرغانلارغا بېرىلىدىغان مۇكاپاتنى شۇ كىشىنىڭ ئايلىق ئىش ھەققىنىڭ 21% — 30%لىك نىسبىتى بويىچە ھېسابلاپ، كۆپ ئاشۇرغانلارغا كۆپ مۇكاپات بېرىش ھەققىدە بەلگىلىمە چىقارغاندى. 1959 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىكى كەسپىي ئورۇنلار ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە سەكرەپ ئىلگىرىلەش مۇكاپاتى، پەسىللىك مۇكاپات ۋە يىل ئاخىرىدا بىر قېتىملىق مۇكاپات چارىسىنى قوللاندى.

1963 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى تۈزگەن «تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كارخانىلىرىدا مۇكاپات ئىش ھەققى تۈزۈمىنى يولغا قويۇش ۋاقتىلىق بەلگىلىمىسى» گە ئاساسەن، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ تۈرلۈك ئىقتىسادىي كۆرسەتكۈچلىرىگە بىرلەشتۇرۇپ، ئۇنى يولغا قويۇش چارىسىنى تۈزۈپ چىقىپ، شەرەپلىك نام بېرىش مۇكاپاتى بىلەن ماددىي مۇكاپاتنى ئۆزئارا بىرلەشتۇردى، مۇكاپات سوممىسى ئومۇمەن، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىش ھەققىنىڭ 5%ىدىن ئېشىپ كەتمىدى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كارخانىلىرى بۇنداق مۇكاپاتلاش تۈزۈمىنى 13 مىڭ 770 ئىشچى - خىزمەتچى ئىچىدە يولغا قويدى، بۇ، ئومۇمىي ئادەم سانىنىڭ 3%. 74ىنى ئىگىلىدى، يىلىغا چىقىم قىلىنغان مۇكاپات سوممىسى 325 مىڭ يۈەن بولدى. 1964 - يىلدىكى سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتىدە كارخانا رەھبەرلىرىگە بېرىلىدىغان ئۇنۇمۇبرسال مۇكاپات ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، نۇرغۇن كارخانىلارمۇ مۇكاپاتلاشنى توختىتىپ، مۇكاپات ئۇچۇن ئىشلىتىلىدىغان پۇلنى ھېسابقا ئېسىپ قويدى. 1966- يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، «مۇكاپاتنى قوماندان قىلىش» تەنقىد قىلىنىپ، مۇكاپات ئىش ھەققى «قوشۇمچە ئىش ھەققى» گە ئۆزگەرتىلىپ، ئىش ھەققىگە كىرگۈزۈپ تارقىتىلدى، 1984- يىلغىچە بولغان كۆپ قېتىملىق مۇئاش تەڭشەشتە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئۆستۇرۇلگەن مۇئاشىدا قېتىمغا بۆلۈپ بالانس قىلىندى.

1978 - يىلى گوۋۇيۈەن «مۇكاپاتلاش ۋە ئىشقا قاراپ ئىش ھەققى بېرىش تۈزۈمىنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نى تارقاتتى، شۇ يىلى 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت: ئومۇمەن دۆلەت پىلانىنى تولۇق ئورۇندىغان كارخانا، كەسپىي ئورۇنلار ۋە دۆلەت ئورگانلىرى يىل ئاخىرىدىكى باھالاپ سىلىشتۇرۇشقا بىرلەشتۇرۇپ، يىل ئاخىرىدا بىر قېتىم مۇكاپاتلاشنى سىناق قىلسا بولىدۇ، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مۇكاپات ئۇچۇن ھەربىر ئىشچى - خىزمەتچىگە 10 يۈەندىن ئاجىراتتى. 1979 - يىل 6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىغا كارخانا مۇكاپات تۈزۈمىنى يولغا قويۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئومۇمەن دۆلەت پىلانىنى تولۇق ئورۇندىغان كارخانىلار ئايلىق تەكشۈرۈشكە قاراپ پەسىللىك مۇكاپاتنى باھالىسا بولىدۇ، مۇكاپاتنى ئاجرىتىش

چارىسى: ئومۇمەن 4 تۈرلۈك ئىقتىسادىي تېخنىكا كۆرسەتكۈچى (تاۋار سېتىش سوممىسى، تاۋار ئوبوروتى ھەققى، مەبلەغ ئوبوروت نىسبىتى ۋە پايدا كۆرسەتكۈچى) نى تولۇق ئورۇندىغانلار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۆلچەملىكى ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %10ى بويىچە ئاجراتسا، تۈرلۈك ئىقتىسادىي، تېخنىكا كۆرسەتكۈچلىرىدە دۆلەت پىلانىنى تولۇق ۋە ئاشۇرۇپ ئورۇندىغان كارخانىلار %12 ئىچىدە ئاجراتسا، پايدا پىلانىنى ئورۇنداپ، باشقا كۆرسەتكۈچلەرنىڭ بىرەرسىنى ئورۇندىيالمىغانلار %8 ئىچىدە ئاجراتسا بولىدۇ، ئومۇمەن پايدا پىلانىنى ئورۇندىيالمىغانلار مۇكاپات پۇلى ئاجراتسا بولمايدۇ، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن 22 مىڭ 760 ئادەم مۇكاپات باھالاشقا قاتنىشىپ، 1 مىليون 364 مىڭ يۆەن مۇكاپات پۇلى تارقىتىلدى، بۇ، پايدا ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %1.4نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيىدىن يۇقىرى كارخانىلاردىن 13 مىڭ 220 ئادەم قاتنىشىپ، 890 مىڭ يۆەن مۇكاپات پۇلى تارقىتىلدى، بۇ، كارخانا پايدىسىنىڭ %3.8نى ئىگىلىدى؛ ئاساس قاتلام كوپېراتىپلىرىدىن 9540 ئادەم قاتنىشىپ، 474 مىڭ يۆەن مۇكاپات پۇلى تارقىتىلدى، بۇ، پايدىنىڭ %4.86نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ جەملىگەندە، كىشى بېشىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن توغرا كېلىدىغان يىللىق مۇكاپات پۇلى 55 يۆەن بولدى، بۇنىڭ ئىچىدە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بىۋاستە قاراشلىق كارخانىلاردا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن مۇكاپات پۇلى 87 يۆەن بولدى. كارخانىلارنى تەرتىپكە سېلىش داۋامىدا، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يەنە پارچە سېتىش، سېتىۋېلىش، پىششىقلاپ ئىشلەش، ساقلاش ۋە توشۇش قاتارلىق كەسىپلەردە ھەرخىل شەكىلدىكى يەككە تۈرلۈك مۇكاپات تۈزۈمىنى يولغا قويدى، بۇ، كارخانا باشقۇرۇشنى ئىلگىرى سۈرۈپ، تىجارەت ئۇنۇمىنى ئۆستۈرۈشتە مۇئەييەن رول ئوينىدى. ئۇنىۋېرسال مۇكاپات تۈزۈمى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، يەككە تۈرلۈك مۇكاپاتنىڭ تولىسى توختىتىلدى. كارخانىلاردا مۇكاپاتلاش تۈزۈمى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، مۇكاپات ئەملىيەتتە، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى كىرىمىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى بولۇپ قالدى.

1981 - يىلى قالايمىقان مۇكاپات تارقىتىش چەكلىنىپ، مۇكاپات تۈزۈمى تەرتىپكە سېلىنغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ھەر دەرىجىلىك كارخانىلار تەۋەلىك مۇناسىۋىتى بويىچە ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك ۋە ئاپتونوم رايونلۇق تارماقلارنى بىرلىك قىلىپ، بىر يىلدا تارقىتىلىدىغان مۇكاپاتنى مۇكاپات تۈزۈمى يولغا قويۇلغان ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ 1.5 ئايلىق، 2 ئايلىق ئۆلچەملىك ئىش ھەققىنىڭ ئومۇمىي سوممىسى ئىچىدە تىزگىنلەش كېرەك، دەپ بەلگىلىمە چىقاردى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قارمىقىدىكى كارخانىلار 1.6 ئاي قىلىپ بېكىتىپ، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئايلىق مۇكاپاتنى 9.6 يۆەن، يىللىق مۇكاپاتنى 115.2 يۆەن قىلدى. 1982 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا ئىگىلىك باشقۇرۇش مەسئۇلىيىتى تۈزۈمىنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇش پىكىرى» نى تۈزۈپ، ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلاردىن مۇكاپاتنىڭ ئېشىش نىسبىتىنى ئەمگەك ئۈنۈمدارلىقىنىڭ ئېشىش نىسبىتىدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىكنى تەلەپ قىلدى. تۈرلۈك شەكىلدىكى ئىگىلىك باشقۇرۇش مەسئۇلىيىتى تۈزۈملىرى كەڭ كۆلەمدە سىناق قىلىپ يولغا قويۇلۇپ، نۇرغۇن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كارخانىلىرى ۋە ئاساس قاتلام كوپېراتىپلاردا پايدىنى ھۆددىگە بېرىش، نورمىنى ئاشۇرسا پىرسەنت ئايرىش، زىيان تارتسا جازالاشقا ئوخشاش ئىقتىسادىي ۋاستىلەر قوللىنىلغانلىقتىن، نۇرغۇن كارخانىلارنىڭ مۇكاپات سوممىسى 1.6 ئاي ئىچىدە تىزگىنلەش دېگەن بەلگىلىمىدىن ئېشىپ كەتتى.

1984 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا ئىگىلىك باشقۇرۇش مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى ئومۇمىيۈزلۈك يولغا قويۇلدى ھەمدە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئەمگىكىگە قاراپ پايدا تەقسىم قىلىش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، بۇنىڭ بىلەن ئومۇمەن پايدا ئالغان تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە بىر ئايلىق ئۆلچەملىك ئىش ھەققى

ئاجرىتىلىپ ئەمگەكىگە قاراپ پايدا تەقسىم قىلىنىدى. بەلگىلىمە بويىچە، ئاساس قاتلام كوپېراتىپلىرى مۇكاپات فوندى ۋە كارخانا مۇكاپاتىنى باج تاپشۇرۇشتىن بۇرۇن ئاجرىتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ئەمگىكىگە قاراپ پايدا تەقسىم قىلىنىدىغان فوندىنى باج تاپشۇرۇشتىن كېيىن قالدۇرۇلغان پايدىدىن ئاجرىتىپ، ئەسلىدىكى مۇكاپات فوندى بىلەن قوشۇپ ئىشلەتسە بولىدىغان بولدى، بۇ ئىككىسىنى قوشقاندا، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 3 ئايلىق ئاساسىي مۇئاشقا تەڭ كەلدى. كىشى بېشىغا پايدا يارىتىش سەۋىيىسى يۇقىرى بولغان ئورۇنلار يېرىم ئايلىق مۇكاپات پۇلىنى كۆپەيتتى، ئەكسىچە بولغانلار يېرىم ئايلىق مۇكاپات پۇلىنى ئازايتتى. 1985 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا تۇرلۇك مۇكاپات پۇلى 8 مىليون 818 مىڭ يۇەنگە يېتىپ، كىشى بېشىغا 227 يۇەندىن توغرا كەلدى، بۇنىڭ ئىچىدە، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا تۇرلۇك مۇكاپات پۇلى 2 مىليون 674 مىڭ يۇەنگە يېتىپ، كىشى بېشىغا 184 يۇەندىن توغرا كەلدى. ئەمگەككە قاراپ تەقسىم قىلىنىدىغان پايدا 2 مىليون 926 مىڭ يۇەنگە يېتىپ، كىشى بېشىغا 76 يۇەندىن توغرا كەلدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىدا 757 مىڭ يۇەنگە يېتىپ، كىشى بېشىغا 52 يۇەندىن توغرا كەلدى. ئىككىسىنى قوشقاندا 11 مىليون 754 مىڭ يەنگە يېتىپ، كىشى بېشىغا 304 يۇەندىن توغرا كەلدى.

§ 4 . ئەمگەك سۇغۇرتا پاراۋانلىقى

سوتسىيالىزم شارائىتىدا ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئەمگەك سۇغۇرتا پاراۋانلىقىدىن بەھرىمەن بولۇش ھوقۇقى كاپالەتلەندۈرۈلىدۇ. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇغۇت، ياشىنىش، كېسەل، ئۆلۈم - يېتىم ئىشلىرى ۋە بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىشىغا دۆلەت ماددىي جەھەتتىن ياردەم بېرىدۇ ۋە ئۇنى قوغدايدۇ. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە نىسبەتەن، پاراۋانلىق، داۋالىنىش، ئەمگەك سۇغۇرتىسى، دەم ئېلىشقا چىقىش، خىزمەتتىن چېكىنىش قاتارلىق جەھەتلەردە دۆلەتنىڭ ئالاقىدار تۈزۈملىرىنى ئىجرا قىلدى.

1. ئىشچى - خىزمەتچىلەر پاۋارانلىقى

1952 - يىل 7 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىش ھەققى تۈزۈمىنى يولغا قويغاندا، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى: ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسى (6 ئايدىن كۆپ ئىشلىگەن ۋاقىتلىق ئىشچىلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) دىن % 4 پاراۋانلىق فوندى ئاجرىتىپ، خىزمەتتىكى كادىرلارنىڭ ئوگىنىش خىراجىتى، كوللېكتىپ كۆڭۈل ئېچىش پائالىيىتى ئۈچۈن، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىدىن تۇرمۇشىدا قىيىنچىلىقى بارلىرىغا ئالاھىدە ئېتىبار بېرىش ئۈچۈن ئىشلىتىش كېرەك. مەمۇرىي باشقۇرۇش خىراجىتى «باشقا خىراجەت» ۋە «سودا ئوبوروت خىراجىتى» تۇرلىرىدىن ئاجرىتىپ ئىشلىتىش كېرەك، دەپ بەلگىلىمە چىقارغاندى. ئەينى ۋاقىتتا، پاراۋانلىق خىزمىتىنىڭ ئاساسلىق ئوبيېكتى: كېسەل سەۋەبىدىن تۇرمۇشتا قىينىلىپ قالغان ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە ئۇلارنىڭ بىۋاستە تۇغقانلىرى؛ پەرزەنتى كۆپ بولۇپ تۇرمۇشتا قىينىلىپ قالغانلار، كىرىمى بەك ئاز بولۇپ، پەسسىل ئالماشتۇرۇشتا قىينىلىپ قالغانلار شۇنىڭدەك ۋاقىتسىنچە قىينىلىپ قالغانلار، بۇلار قۇنقۇزۇشنى ئىلتىماس قىلسا بولىدۇ. بۇ بىر قېتىملىق قۇنقۇزۇش ۋە قەرەللىك قۇنقۇزۇش دەپ ئايرىلىدۇ. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇش خىراجىتىنى ئائىلە كىرىمى بويىچە ھېسابلىغاندا، ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن ئوتتۇرىچە ئايلىق كىرىمى 20 يۇەنگە، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىدىن 10 يۇەنگە يەتمەيدىغانلىرى قەرەللىك قۇنقۇزۇشتىن بەھرىمەن بولدى. 1954- يىلى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى قىينىچىلىقى بار ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە جەمئىي 1182

ئادەم (قېتىم) قۇتقۇزۇش بەردى، بۇنىڭغا پاراۋانلىق پۈلىدىن 183 مىڭ 300 يۈەن چىقىم قىلىندى.

1956 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلەر (يالانما خادىملار ۋە خۇسۇسىي سودىگەرلەرمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) نىڭ پاراۋانلىق پۈلىنى ئىشلىتىشتە، ئومۇمىي ئىش ھەققى سوممىسىدىن %4 ئاجرىتىلىدىن سىرت، ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى بار ئورۇنلار ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى خىراجىتىدىن %20 ئاجرىتىپ، شۇ ئورۇن بىر تۇتاش ئىشلىتىشنى، پەۋقۇلئاددە ئەھۋالغا دۇچ كېلىپ يېتىشمەي قالغاندا ئىشچىلار ئۈيۈشمىسىنىڭ تەكشۈپ ھەل قىلىشىنى ئىلتىماس قىلسا، ياكى يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپنىڭ تەستىقىنى ئېلىپ مۇكاپات فوندىدىن مۇۋاپىق تەكشۈپ ئىشلەتسە بولىدىغانلىقى ھەققىدە بەلگىلىمە چىقارغانىدى. ھەردەرىجىلىك كوپېراتىپلار ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ئاشخانا، يەسلى، بالا ئىمىتىش ئۆيى، ساتىراچخانا قۇرۇپ بەردى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر مەدەنىيەت، تەنتەربىيە پائالىيەتلىرى كەڭ قانات يايدۇرۇلدى، پاراۋانلىق پۈلىدىن مۇشۇ بىر يىلدا 345 مىڭ يۈەن چىقىم قىلىندى، تۇرمۇشتا قىينىچىلىقى بار ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ياردەم بېرىشكە ئىشلىتىلىدىغان قۇتقۇزۇش پۇلى %76تىن %40 ئەتراپىغا چۈشۈرۈلدى، كوللېكتىپ پاراۋانلىق ئىشلىرى، مەدەنىيەت كۆڭۈل ئېچىش ۋە تەنتەربىيە پائالىيەتلىرى ئۈچۈن قىلىنىدىغان چىقىم %18.5تىن %52كە ئۆرلىتىلدى. پاراۋانلىق خىراجىتى كىرىم - چىقىمىدا ئېشىنچە بولۇپ، كېيىنكى يىللاردا ئىشلىتىلىدىغان بولدى. 1957 - يىلدىن باشلاپ، پاراۋانلىق خىراجىتى ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %3.5ى بويىچە قالدۇرۇلۇپ، داۋالىنىش خىراجىتى بىلەن ئۆزئارا تەڭشىلىدىغان بولدى، ئەمگەك سۇغۇرتا نىزامى يولغا قويۇلغان كارخانا ئورۇنلىرىدا %2.5 بويىچە قالدۇرۇلۇپ ئىشلىتىلىدىغان بولدى.

1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىگۇۋۇيۈەننىڭ «كارخانىلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىق خىراجىتىنى چىقىم قىلىش چارىسى»نى ئىزچىللاشتۇرۇپ، كارخانا پاراۋانلىق خىراجىتىنى ئىشچى-خىزمەتچىلەر ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %2.5ى بويىچە قالدۇردى، بۇ چارە تاكى 1971 - يىلغىچە ئىجرا قىلىندى. ئىشچى - خىزمەتچىلەر پاراۋانلىق خىراجىتى ئاساسلىقى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇش قىينىچىلىقىغا ياردەم بېرىشكە ھەمدە يەسلى، مۇنچا، ساتىراچخانا قاتارلىق كوللېكتىپ پاراۋانلىق ئىشلىرى چىقىمىغا ياردەم بېرىشكە ئىشلىتىلدى. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇش قىينىچىلىقىغا ياردەم بېرىش ئۆلچىمى مۇنداق بولدى: ئۆيى شەھەردىكىلەرگە ھەر ئېيىغا 15 يۈەن، ئۆيى يېزىدىكىلەرگە ھەر ئېيىغا 12 يۈەن بويىچە ھېسابلاپ بېرىلدى، بۇنىڭغا يەتمىگەنلەرگە قوشۇمچە ياردەم پۇلى بېرىلدى. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىق خىراجىتى يېتىشمىگەندە كارخانىلارنىڭ مۇكاپات فوندىدىن تولۇقلاندى. كۆپ سانلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى كارخانا ۋە ئورۇنلار ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇش مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئەمگەك قىلىپ، بوزىيەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىشقا، ئۆيلەرنىڭ ئالدى - كەينىدىكى بىكار يەرلەردىن پايدىلىنىپ دېھقانچىلىق، قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشى بىلەن شۇغۇللىنىشقا، چوشقا، قوي بېقىشقا، كۆكتات تېرىشقا ئۈيۈشتۇرۇپ، قوشۇمچە يېمەكلىك يېتىشمەسلىك مەسلىسىنى ھەل قىلىش، تۇرمۇش قىينىچىلىقىغا قوشۇمچە ياردەم-بېرىش جەھەتتە مەلۇم رول ئوينىدى.

1971 - يىلى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت سودا ئىدارىسى مۇنداق ئۇقتۇرۇش تارقاتتى؛ ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىق فوندى (پاراۋانلىق قوشۇمچە ياردەم پۇلى، داۋالىنىش، دورا، تازىلىق قوشۇمچە ياردەم پۇلى ۋە كارخانا مۇكاپات فوندىدىن ئىبارەت 3 تۈرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) كارخانىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %11ى بويىچە قالدۇرۇلۇپ بىر تۇتاش ئىشلىتىلىدۇ.

1985 - يىلدىن باشلاپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ پاراۋانلىق فوندى ئاشۇرۇپ ئىشلىتىلگەندە، شۇ جايدىكى مالىيە تارماقلىرىنىڭ قوشۇلۇشىنى ئالغاندىن كېيىن باجدىن بۇرۇن تولۇقلىسا بولىدىغان بولدى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا 3 مىليون 780 مىڭ يۈەن پاراۋانلىق فوندى قالدۇرۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە داۋالىنىش - تازىلىق خىراجىتى چىقىمى %71.2نى، ئىشچى -

خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇش قىيىنچىلىقىغا ياردەم پۇلى %4نى، كوللېكتىپ پاراۋانلىق ئىشلىرىغا ياردەم پۇلى %12.5نى، مەدەنىي كۆڭۈل ئېچىش ۋە تەنتەربىيە پائالىيەتلىرى چىقىمى %4.2نى، كوللېكتىپ پاراۋانلىق مۇئەسسەسىسى %5نى، باشقا پاراۋانلىق چىقىملىرى (پىلانلىق تۇغۇت قوشۇمچە ياردەم پۇلى، يارىلانغان، كېسەل بولغان خادىملاردىن ھال سوراش خىراجىتى قاتارلىقلار) %3.4نى ئىگىلىدى. 1985 - يىل ئاخىرىغا قەدەر، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر پاراۋانلىق مۇئەسسەسلىرىدىن يەسلى، بالىلار باغچىسى 82گە، پەرزەنتلەر مەكتىپى 3كە، ئاشخانا 362 (مۇسۇلمانچە ئاشخانا 312) گە، چايخانا 680گە، مۇنچا 54كە، كۆڭۈل ئېچىش پائالىيەتخانىلىرى 170كە، توپ مەيدانى 187گە يەتتى. شەھەرلەردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كۆپىنچىسى بىنادىكى 2 ئېغىزلىق ياكى 3 ئېغىزلىق ئۆيلەرگە كۆچۈپ كىردى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ داخىيەندىكى توپ تارقىتىش پونكىتلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر 1961 - يىلدىن باشلاپ چۈللۇكتە ئولتۇراقلاشقان بولۇپ، ئۆزلىرى سېلىۋالغان كېسەك - سوقما ئۆيلەر (كېسەك - ئوت - چۆپ - لاي بىلەن قويۇرۇلغان يېرىم يەر ئاستى شەكىللىك كىچىك ئۆيلەر) دە ئولتۇراقلاشقان ئىدى، 1986 - يىلى ئۆلار سۇ، توك، پارىۋاي ئەسلىھەلىرى تولۇق بولغان بىنالارغا كۆچۈپ چىقتى، تۇرالغۇ كۆلىمى كىشى بېشىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن تۇغرا كېلىدىغان 6.3 كۋادرات مېتىردىن كۆپەيىپ 16 كۋادرات مېتىرغا يېتىپ، تۇرالغۇ ئەھۋالى ئۆزۈل - كېسىل ئۆزگەردى.

2. داۋالىنىش - ساقلىقنى ساقلاش

50 - يىللارنىڭ باشلىرىدا، تەمىنات تۇزۇمىدىكى خادىملار ھۆكۈمەت پۇلىغا داۋالانسا ئەمەلىي چىقىم ئاتچوت قىلىنىدى، 1951 - يىل 7 - ئايدىن باشلاپ ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى-خىزمەتچىلەر ۋە مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەربىرى ئۆچۈن ئېيىغا 2 يۈەندىن داۋالىنىش قوشۇمچە ياردەم پۇلى قالدۇرۇلىدىغان بولدى. قوشۇمچە ياردەم ئۆلچىمى مۇنداق بولدى: ھۆكۈمەت ئىشى بىلەن يارىلانغانلارغا تولۇق قوشۇمچە ياردەم پۇلى بېرىلدى، كېسەل داۋالاتقانلارغا ئىنقىلابىي خىزمەتكە قاتنىشىش يىل چېكى بويىچە %50 — %80 داۋالىنىش - دورا خىراجىتى قوشۇمچە ياردەم پۇلى بېرىلدى، ئەمەلىيەتتە ئىجرا قىلىش داۋامىدا بالىنستا يېتىپ داۋالانغاندىن باشقا ھەقلەر تولۇق ئاتچوت قىلىنىدى، ئاساسىي قائىلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كۆپىنچىسىدە داۋالىنىش تۇزۇمى يولغا قويۇلمىدى.

1952 - يىل 9 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئۇرۇمچى شەھەرلىك داۋالاش ھەمكارلىق كوپېراتىپىنى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كېسىلىنى كۆرسۈن ئۆچۈن ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىتەمىنات-سودا باش كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى، 1953 - يىلى داۋالاش مۇلازىمەت بۆلۈمىگە ئۆزگەرتتى، 1955 - يىلى شىپاخانىغا ئۆزگەرتىپ ئىزچىل شۇ پېتى ساقلاپ قالدى. ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى 1953 - يىل 1 - ئايدا جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا ھۆكۈمەت پۇلىغا داۋالىنىشنى يولغا قويۇش شارائىتى بار ئورۇنلار ھەر ئايدا كىشى بېشىغا 2 يۈەندىن توغرىلاپ شۇ جايدىكى بىر تۇتاش داۋالاشقا قاتنىشىدۇ، بىر تۇتاش داۋالاشقا قاتنىشىش شارائىتى بولمىغان ئورۇنلار ھەرئايدا كىشى بېشىغا 2 يۈەندىن قالدۇرۇپ ئۆزى ئىگىلەپ ئىشلىتىدۇ، دەپ ئۇقتۇرۇش قىلدى. شۇندىن باشلاپ، ھەر دەرىجىلىكتەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرىدىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر ھۆكۈمەت پۇلىغا داۋالىنىدىغان بولدى. 1954 - يىل 9 - ئايدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ھەرقايسى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ داۋالىنىش خىراجىتىنى ھەربىر كىشىگە ئېيىغا 1.5 يۈەن بويىچە قالدۇرۇشنى ھەمدە ئۇنى سەھىيە نازارىتىنىڭ ھۆكۈمەت پۇلىغا داۋالىنىش ھەققىدىكى بەلگىلىمىسى بويىچە ئىجرا قىلىشنى، قىممەتلىك دورىلار، قۇۋۋەت دورىلىرىنىڭ ھەققىنى ئۆزى كۆتۈرۈشنى بەلگىلىدى. 1962 - يىل 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى: جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ داۋالىنىش خىراجىتى ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %4.5ى بويىچە قالدۇرۇلىدۇ، داۋالىنىش خىراجىتىنى يېتىشمىگەندە پاراۋانلىق خىراجىتىدىن تەڭشەپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ، دەپ ئۇقتۇرۇش چۈشەردى.

1984 - يىلدىن كېيىن كارخانىلار داۋالىنىش خىراجىتىنى چىقىمدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىك ئەھۋالى ئاستىدا، داۋالىنىش خىراجىتىنى ھۆددىگە بېرىش چارىسىنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىستاژىنىڭ ئۇزۇن - قىسقىلىقىغا قاراپ ئوخشاش بولمىغان تۆپ سانىنى بەلگىلەپ، تىجەپ قالغىنىنى ئۇزى ئېلىش، چىقىمدىن ئېشىپ كەتكىنىنى ئۇزى تۆلەش (بالىنستا ياتسا ئەمەلىي ئەھۋال بويىچە ئاتچوت قىلىش) نى يولغا قويۇپ بىرقەدەر ياخشى ئەمەلىي ئۇنۇمگە ئېرىشتى. بەزى ئورۇنلار تېخى بەدەن تەڭشۇرۇش، خىمىيىلىك تەكشۇرۇش ۋە B تىپلىق ئولتۇرا دولقۇنلۇق ماشىنا بىلەن تەكشۇرۇش مەزمۇنلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ ساغلاملىق ئەھۋالىنى ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈشنى قانات يايدۇردى. 1985 - يىلى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى: ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسىنىڭ %11ى بويىچە پاراۋانلىق فوندى قالدۇرۇشنى، بۇنىڭ ئىچىدە %70نى داۋالىنىش خىراجىتى قىلىشنى بەلگىلىدى. يىل ئاخىرىدىكى ئىستاتىستىكىدىن قارىغاندا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ 32 مىڭ 50ى ھۆكۈمەت پۇلىغا داۋالىنىشتىن بەھرىمەن بولغان.

3. ئەمگەك مۇھاپىزىتى

1955 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى كومىتېتى قۇرۇلۇپ، ئەمگەك مۇھاپىزەت خىزمىتى ئىشلەشكە باشلىدى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرى باشقارمىسى قۇرۇلۇپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كارخانىلاردا ئەمگەك باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، بىخەتەر ئىشلەپچىقىرىش بىلەن ئەمگەك مۇسابىقىسىنى قانات يايدۇرۇپ، ئەمگەك مۇھاپىزەت خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى. 1957 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى شىركەتلەردىن ئىبارەت بىر سىستېما (مەسىلەن پاختا، چاي) ياكى بىر تارماقنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئوتكۈزۈشنى، لېكىن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ ئەمگەك مۇھاپىزەت تەمىناتىدىن بەھرىمەن بولىدىغانلىقىنى؛ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ تەمىنات-سودا كوپېراتىپىغا ئوتكۈزۈپ بېرىشنى ياكى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىدىن يۆتكىلىپ كەلگەن ئايرىم ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پاراۋانلىق تەمىناتىدىن بەھرىمەن بولۇشىنى بەلگىلىدى. شۇنىڭدىن باشلاپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئارىسىدا 2 خىل پاراۋانلىق تەمىناتى مەۋجۇد بولۇپ تۇردى، بۇنىڭ ئىچىدە 2780 كىشى ئەمگەك مۇھاپىزەت تەمىناتىدىن، 10 مىڭ 820 كىشى دۆلەتنىڭ ھۆكۈمەت پۇلىغا داۋالىنىش ۋە پاراۋانلىق تەمىناتىدىن بەھرىمەن بولدى. 1958 - يىلدىن كېيىن، تەمىنات-سودا كوپېراتىپىغا قاراشلىق پاختا پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىنىڭ ئۇسكۇنىلىرى يېڭىلانغان، تاسمىلىق تولۇق ماشىنىسى 80 ھەرە چىشلىق پىرىسلاش ماشىنىسىغا ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن، زاۋۇت ئۇسكۇنىلىرى، ئىشچىلارنىڭ ئەمگەك شارائىتى ياخشىلاندى، سودا نازارىتى پاختا پىرىسلاش، تايلاش، ماشىنا رېمونت قىلىش قاتارلىق ئىشلەپچىقىرىش ھالقىلىرىدىكى ئىشچىلارغا سانائەت ساھەسى بەلگىلىمىسى بويىچە ئەمگەك رەختى ئىش كىيىمى، پەلەي، سوپۇن قاتارلىق ئەمگەك مۇھاپىزىتى بۇيۇملىرىنى تارقىتىشنى بەلگىلىدى.

1962 - يىل 5 - ئايدا گوۋۇيۈەننىڭ «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا دائىر بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» دا «ھەردەمرجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر سىياسىي تەمىنات ۋە پاراۋانلىق تەمىناتى جەھەتتە تەڭ دەرىجىلىك دۆلەت ئورگانلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىلەن ئوخشاش

بولۇشى كېرەك» دەپ بەلگىلىدى. 1963 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇنۇلارنى بەلگىلىدى: ئامباردا ساقلاش ئورۇنلىرى، ئوچۇقچىلىقلاردا مەشغۇلات قىلىدىغان خىزمەتچىلەرگە تارقىتىپ بېرىلىدىغان سوغۇقتىن مۇداپىئەلىنىش پەلتۇسى، ئىش كىيىمى، پاختىلىق قۇلاقچا، چوڭ باش ئاياغ، يىپ پەلەيلەرنىڭ ئىشلىتىلىش ۋاقتى 24 — 30 ئاي بولىدۇ، قەرەلى توشقاندا كونىسى يېڭىسىغا ئالماشتۇرۇلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، تىرانسپورت كارخانا ئىشچىلىرى، پاختا پېرىيوملاش خادىملىرى، يېمەكلىك - مىلىچ مال پىركازچىكلىرى، يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمىتى كەسپى خادىملىرىغا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئوخشاش ساھەدىكى ئىش تۈرلىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلەر بويىچە تارقىتىلىدىغان ئەمگەك رەختى ئىش كىيىمى، سوغۇقتىن مۇداپىئەلىنىش كىيىمى، بۆك، ئاياغ ۋە ئاق خالات - بۆك، پەرتۇق، پەلەي، ماسكا قاتارلىقلارنىڭ ئىشلىتىلىش مۇددىتى 24 — 30 ئاي بولىدۇ. ئۇتكۇر دېھقانچىلىق دورىلىرى (1059، 1605) ئامبارچىلىرىغا زەھەردىن مۇداپىئەلىنىش ماسكىسى ۋە مەخسۇس خىزمەت كىيىمى سەپلەپ بېرىلىدۇ.

1976 - يىلدىن كېيىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىكى ناھىيىدىن يۇقىرى دەرىجىلىك شىركەتلەر ۋە پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرىنىڭ كۆپىنچىسىدە ئەمگەك مۇھاپىزىت تەمىناتى يولغا قويۇلدى ياكى ئەمگەك مۇھاپىزىت نىزامىدىن پايدىلىنىپ ئىش كۆرۈلدى. 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن ئەمگەك ئىدارىسى بىرلىشىپ مۇنداق ئۇقتۇرۇش تارقاتتى، ئۇنىڭدا: كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش، تاللاش، رەتلەش، تايلاش، قاچىلاش - چۈشۈرۈش، كۆچۈرۈش، يۆتكەش، ساقلاش، تەكشۈرۈش، دىزىنفېكسىيە قىلىش - يۇيۇشتەك ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئەمگەك مۇھاپىزىت بۇيۇملىرى ۋە ساقلىقنى ساقلاش يېمەكلىكلىرىدىن بەھرىمەن بولىدۇ. بۇ جەھەتتىكى خىراجەت كارخانا باشقۇرۇش خىراجىتىنىڭ ئەمگەك مۇھاپىزىت ھەققى تۈرىگە كىرگۈزۈپ چىقىم قىلىنىدۇ، ساقلىقنى ساقلاش يېمەكلىكلىرىدىن 0.5 كىلوگرام شېكەر، 1.5 كىلوگرام گۆش بېرىلىدۇ، ئەمگەك مۇھاپىزىت بۇيۇملىرىدىن ئىش كىيىمى، كالتە جۇۋا، چوڭ باش ئاياغلارنىڭ ئىشلىتىلىش ۋاقتى 24 — 30 ئاي بولىدۇ ھەمدە ئوخشاش بولمىغان ئىش تۈرى بويىچە پۇل، رەخت، پاختىلىق پەلەي، ماسكا، چىغ قالپاق، سوپۇن قاتارلىقلار تارقىتىلىدۇ، دەپ بەلگىلەندى.

1980 - يىلى بەلگىلىمە چىقىرىلىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئاتا - ئانىلىرىنى يوقلاش ۋاقتى 10 يىلدا بىر قېتىمدىن 5 يىلدا بىر قېتىمغا ئۆزگەرتىلدى، 1981 - يىلى يەنە 4 يىلدا بىر قېتىمغا ئۆزگەرتىلدى.

1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىۋاستە قاراشلىق كارخانىلاردىكى 102 كىشى ئۈچۈن ساقلىقنى ساقلاش يېمەكلىكىنى تەكشۈرۈپ تەستىقلاش رەسمىيىتى بېجىرىپ بەردى، بۇنىڭ ئىچىدە دېھقانچىلىق دورىسى، كونا ماددىي ئەشيا قاتارلىق زەھەرلىك نەرسىلەرگە مۇناسىۋەتلىك ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىم 57، ماشىنا، رېمونتچىلىق، سىر پۈركۈش قاتارلىق سىلىتسىيلىق چاك - توزانلىق ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىم 33، يۇقىرى تېمپېراتۇرلىق ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىم 12. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جايلارغا: كارخانا شتاتىدىكى ئىقتىسادىي خەلق ساقچىلىرىغا كېچىلىك تاماق يارىدەم پۇلى بېرىشنى يولغا قويۇشنى، ھەربىر ئوتتۇرا كېچىلىك ئىسمىنا (چۈشتىن كېيىن سائەت 8دىن ئىككىنچى كۈنى ئەتىگەن سائەت ئىككىگىچە) ئۈچۈن 0.13 يۈەن بېرىشنى ئۇقتۇردى. 1984- يىلى يەنە ھەربىر ئوتتۇرا كېچىلىك ئىسمىنانىڭكىنى 0.50 يۈەنگە، چوڭ كېچىلىك ئىسمىنا (ئەتىگەن سائەت ئىككىدىن 8گىچە) نىڭكىنى 0.60 يۈەنگە ئۆستۈردى.

1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ دەم ئېلىشى توغرىسىدا مۇنداق بەلگىلىمە چىقاردى: ئىستاژى 20 يىلدىن، يېشى 45دىن ئاشقانلارنى يىلدا بىر قېتىم دەم ئېلىشقا ئورۇنلاشتۇرۇشقا بولىدۇ. ۋاقتى 20 كۈندىن 30 كۈنگىچە بولىدۇ. 1984 - يىلدىن باشلاپ بىر قىسىم ئەمگەك نەمۇنچىلىرى، ئىلغار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە ياشانغان، تېنى ئاجىز ئىشچى - خىزمەتچىلەر ياكىجۇ، خاكىجۇ،

گۈيلىن، بېيدەيخې قاتارلىق جايلارغا بېرىپ دەم ئېلىپ داۋالىنىشقا تەشكىللەندى، جەمئىي 210 ئادەم باردى، ھەربىر قارارنىڭ دەم ئېلىپ داۋالىنىش ۋاقتى 3 ئاي بولدى.

1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا ئورۇنلىرى قۇرغان سانائەت يىغىنى ئاچقاندىن كېيىن، ئىشلەپچىقىرىش - پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرىنىڭ تېخنىكا - ئۇسكۇنىلىرىنى يېڭىلاش، ئۆزگەرتىش قەدىمى تېزلەشتى، پاختا، چارۋا مەھسۇلاتى، مېۋە - چېۋە، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان، ناھىيىدىن يۇقىرى 80 نەچچە زاۋۇتتا تېخنىكا، ئۇسكۇنە يېڭىلاشقا بېرلەشتۈرۈپ، ئومۇميۈزلۈك ھالدا ئوتتىن مۇداپىئەلىنىش، چاڭ - توزان يوقىتىش، تېرىۋۈگا سېغىنالى بېرىش قۇرۇلمىسى ئورنىتىلىپ، ئەمگەك سىجىللىقى يەڭگىللىتىلدى، بىخەتەرلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا ھەقىقى كاپالەتلىك قىلىندى.

ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئەمگەك بۈيۈملىرىنى باشقۇرۇش جەھەتتە قەرەللىك تارقىتىش ئىشقا ئاشۇرۇلۇپ سۈپىتى ئۆستۈرۈلدى. 1985 - يىلنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى-خىزمەتچىلەردىن 18 مىڭ 230 كىشى ھەرخىل ئەمگەك مۇھاپىزىتى بۈيۈملىرىدىن، 2120 كىشى ساقلىقنى ساقلاش يېمەكلىك يارىدەم پۇلىدىن بەھرىمەن بولىدىغان بولدى.

4. خىزمەتتىن ئايرىلىپ دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىقىش

1977 - يىلى ش ئۇ ئا ر پارتكوم بەلگىلىمە چىقىرىپ، 2 - قېتىملىق ئىچكى ئىنقىلابىي ئۇرۇش مەزگىلىدە قوشۇنغا كىرگەن پىشقەدەم يولداشلارغا تۆرمۇش تەمىناتى جەھەتتە مۇڭاپىق ئېتىبار بېرىشنى بەلگىلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى ئاق ئاشلىق، ياغ، شېكەر، گۆش ۋە تاماكا - ھاراق بىلەن تەمىنلەش مىقدارى كۆپەيتىپ بېرىلدى، خىزمەتتىن ئايرىلىپ دەم ئېلىشقا چىققان پىشقەدەم كادىرلارغا تەمىنلەش كىنىشكىسى بېرىلدى.

1978 - يىلى گوۋۇيۈەننىڭ «ياشانغان، ئاجىز، كېسەلمەن، مېيىپ كادىرلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق چارە» سى بىلەن «ئىشچىلارنى پېنسىيىگە چىقىرىش، خىزمەتتىن چېكىنىدۇرۇش توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق چارە» سى تارقىتىلغاندىن كېيىن، شۇ يىلى 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سودا مىنىستىرلىكى، مالىيە مىنىستىرلىكى، تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى، دۆلەتلىك ئەمگەك باش ئىدارىسىنىڭ «كوپېراتىپ ماگىزىنلىرىدا پېنسىيىگە چىقىش ئۇسۇلىنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى دوكلات» نى تارقىتىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سىستېما بويىچە رەھبەرلىك قىلىدىغان كوپېراتىپ ماگىزىنلىرىدىكى رەسمىي خادىملارغا قارىتا دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى پېنسىيىگە چىقىرىش چارىسىدىن پايدىلىنىپ ئىجرا قىلىنىدۇ، پېنسىيە پۇلى ئۇلچىمى ۋە پېنسىيىگە چىققان خادىملار ئۇلگەندىن كېيىنكى دەپنە خىراجىتى، نەپەقە پۇلىنى دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلاردىكى ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ ئۇلچىمىدىن تۆۋەنرەك بېكىتىپ ياكى ئاشۇرۇۋەتمەي ئىجرا قىلىش كېرەك، دەپ بەلگىلىدى.

ھۆججەتتە مۇنداق بەلگىلەندى: ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن پېنسىيىگە چىققانلار، ئائىلە تۇرمۇشىدا قىيىنچىلىق بارلار ياكى كۆپ پەرزەنتى بېرىزا - قىشلارقلارغا كەتكەن، ئىشقا ئورۇنلاشقان پەرزەنتى ئازلارنىڭ ئىشچى قوبۇل قىلىش شەرتىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان بىر نەپەر پەرزەنتىنى پرىنسىپ جەھەتتىن قوبۇل قىلىپ خىزمەتكە قاتناشتۇرۇشقا بولىدۇ. 1979 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى مۇنداق بەلگىلىمە چىقاردى: تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن خىزمەتتىن ئايرىلىپ دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىققان ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن باشقا ناھىيە، باشقا ئۆلكىلەرگە كۆچۈپ كەتكەنلەرنىڭ پېنسىيە پۇلى، داۋالىنىش پۇلى، دەپنە پۇلى، نەپەقە پۇلى قاتارلىق تۇرلۇك خىراجەتلىرىنى ئۇلار تۇرۇۋاتقان جايدىكى ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات-سودا كوپېراتىپلىرى تۆلەپ قويۇپ تۇرسا، يەنى ئاخىرىدا پېنسىيىگە چىقارغان ئورۇن ئۇلار تۇرۇشلۇق جايدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا تۆلىسە بولىدۇ. شىنجاڭدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن خىزمەتتىن ئايرىلىپ دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىققان بىر قىسىم پىشقەدەم ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئەسلى يۇرتىغا قايتىپ

ئولتۇراقلاشقانلىرى بۇ بەلگىلىمىلەردىن بەھرىمەن بولدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىن1978- يىلدىن بۇرۇن 421 ئادەم، 1978 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە 7278 ئادەم خىزمەتتىن ئايرىلىپ دەم ئېلىشقا، پېنسىيەگە چىقتى، بۇنىڭ ئىچىدە خىزمەتتىن ئايرىلىپ دەم ئېلىشقا چىققانلار 607، پېنسىيەگە چىققانلار 6428، خىزمەتتىن چېكىنگەنلەر 243. بۇنىڭدىن باشقا سىستېما بويىچە باشقۇرۇلىدىغان كوپېراتىپ دۇكانلىرىدىن 94 ئادەم پېنسىيەگە چىقتى. 1985 - يىلى جەمئىي 8 مىليون 200 مىڭ يۈەن خىزمەتتىن ئايرىلىپ دەم ئېلىشقا، پېنسىيەگە چىقىش سوممىسى تارقىتىلدى.

1985 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كارخانىلار ئوتتۇرىسىدا خادىملارنى پېنسىيەگە چىقىرىش بىردەك بولماسلىق، پېنسىيە پۇلى يوقى بەك ئېغىر بولۇپ كېتىش تۈپەيلىدىن كارخانىلارنىڭ تىجارەت پائالىيەتلىرىگە تەسىر يېتىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، سودا مىنىستىرلىكىنىڭ «سودا مىنىستىرلىكى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پېنسىيە پۇلىنى بىر تۇتاش بېرىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق بەلگىلىمە» سىگە ئاساسەن، «شىنجاڭنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پېنسىيە پۇلىنى بىر تۇتاش بېرىش توغرىسىدىكى قوشۇمچە بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ چىقتى ھەمدە ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى، ئەمگەك - كادىرلار نازارىتى، مالىيە نازارىتىنىڭ ماقۇللىقىنى ئېلىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا يولغا قويدى.

1950 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالى

جەدۋەل: 9 — 26

بىرلىكى: ئادەم

يىللار	ئىشچى - خىزمەتچى ئومۇمىي سانى	مۇقىم ئىشچى - خىزمەتچى	مىللىي ئىشچى - خىزمەتچى	ئايال ئىشچى - خىزمەتچى	سىياسىي ئەھۋالى		تارقىلىشى	
					كومپارتىيە ئەزاسى	كومۇنىست تىنىك ياشلار ئىتتىپاقىنىڭ ئەزاسى	ناھىيىدىن يۇقىرى كوپېراتىپلاردا	ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا
1950	317	317	120		5	5	165	152
1951	920	850	310	42	12	37	492	358
1952	3440	2315	1640	95	33	179	1297	1018
1953	4932	3634	2282	312	210	670	1492	2142
1954	6402	5715	3730	480	348	1020	2156	3559
1955	9235	8424	5321	746	570	1239	4428	3996
1956	12640	10662	8326	1070	1425	1710	6097	4565
1957	15554	13911	9320	1120	1770	1807	8201	5710
1962	21300	20529	13293	3662	2820	2344	11756	8773
1963	21510	19358	12330	3650	3070	2510	10178	9180
1964	21626	19113	12500	3672	3437	2675	9791	9322
1965	24135	19741	12610	3730	3435	2670	10447	9294
1966	24205	19720	12612	3720	3757	2582	10336	9384

10661	10474	1260	3757	3804	13340	21135	24240	1975
11055	12117	1272	3810	4308	13860	23172	27432	1976
11350	12017	1440	3928	5360	14050	23367	29636	1977
12072	10630	1720	4231	6323	14050	22702	32938	1978
12129	12201	1743	4506	7339	14828	24330	34120	1979
13351	14196	1912	4860	7873	15520	27547	35279	1980
18163	9532	2160	4898	9350	16830	27695	37653	1981
18933	10697	2916	5254	9612	18686	29630	38728	1982
19228	11318	3150	5403	10981	20710	30546	39390	1983
19582	17525	5130	7082	13642	22840	37107	43970	1984
19565	22391	5830	7580	14353	25958	41956	49225	1985

ئىزاھات: 1. بۇ جەدۋەل ئۆتكەن يىللاردا قۇرۇلغان ئاپپاراتلاردىكى خادىملار، ئەمگەك ئىش ھەققى ئىستاتىستىكىسى جەدۋىلىگە ئاساسەن ئومۇملاشتۇرۇلدى.

2. جەدۋەلدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانى مۇقىم ئىشچى، ۋاقىتلىق ئىشچى، سانائەت بىلەنمۇ، يېزا ئىگىلىكى بىلەنمۇ شۇغۇللىنىدىغان خادىملار ۋە توختام تۈزۈمىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئونىنچى قىسىم

پەن ـ تېخنىكا، مائارىپ

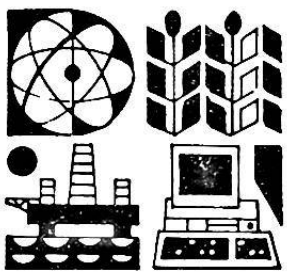

I باب

پەن - تېخنىكا

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پەن - تېخنىكا خىزمىتى 50 - يىللاردىن تارتىپ باشلانغان بولۇپ، ھەرقايسى كەسپىي شىركەتلەر باشقۇرۇپ كەلدى. ئۇلار ئاساسلىقى پاختا ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاپ ئىشلەش تېخنىكا مۇلازىمىتى ۋە يېڭا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تېخنىكا مۇلازىمىتى قاتارلىقلار بىلەن شۇغۇللاندى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىگە كەلگەندە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا پەن تەتقىقات ئاپپاراتى قۇرۇلۇپ، پەن - تېخنىكا خىزمىتى قانات يايدۇرۇلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى تاۋار پىششىقلاپ ئىشلەش، ساقلاش، توشۇش ۋە پەن - تېخنىكىنى ئومۇملاشتۇرۇش تەربىيىسى جەھەتتە، ئىشلەپچىقىرىش، پىششىقلاپ ئىشلەش تۈرلىرىنى مۇھاكىمە قىلىش، پەن - تېخنىكا ئۇچۇتىش، ئىشلەپچىقىرىش تېخنىك خادىملىرىنى تەربىيىلەش ئىشلىرىنى ئىشلەپ، پەن - تېخنىكا مۇلازىمىتى بىلەن تەمىن ئېتىپ، يېزىلاردىكى تاۋار ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە بەلگىلىك رول ئويناندى.

§1. پاختا ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى مۇلازىمىتى

1. يېڭى كېۋەز سورتىنى تەكشەش

1952 - يىلدىن باشلاپ، شىنجاڭ ئۇلكىسى كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمىنى كېڭەيتتى، تۇرپان، ئاقسۇ، يەكەن ناھىيىلىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى شىنجاڭ بويىچە كېۋەز تېرىلىدىغان رايونلارنى 75. 14 تونىنا ئەلا سورتلۇق ئۇرۇقلۇق چىگىت بىلەن تەمىنلىدى. 1953 - يىلى تۇرپان تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 12 كېۋەز ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى ۋە 400 ئائىلىلىك پاختىكاردىن 105 تونىنا ئۇرۇقلۇق چىگىت سېتىۋېلىپ، جايلارنىڭ كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمىنى كېڭەيتىشنى تەمىن ئەتتى. 1954 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى شىخەنزىدىن تۇرپانغا 160 تونىنا «3173» سورتلۇق ئۇرۇقلۇق چىگىت يۆتكەپ كېلىپ يەرلىك كېۋەز سورتىنى ياخشىلاشقا ئىشلەتتى. كورلىدا كېۋەزلىكلەر بوران ئاپىتىگە ئۇچرىغانلىقتىن، ناھىيىلىك كوپېراتىپىنىڭ ياغ تارتىش زاۋۇتى ياغ تارتىشنى توختىتىپ، ئۇرۇقلۇق چىگىت توپلاپ قايتا تېرىشقا يارەم بەردى. 1955- يىلى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتىنىڭ «شۇ جايدا يېتىشتۇرۇش، شۇ جايدا سېتىۋېلىش، شۇ جاينى تەمىنلەش، ئورۇقلارنى ئۇزۇن مۇساپىلىق توشۇشنى ئازايتىش كېرەك» دېگەن يولىورۇقىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ شۇ جاينىڭ ئۆزىدە سورتلۇق ئۇرۇق يېتىشتۇرگەندىن سىرت، يەنە مارالبېشى، مەكىت، پىچاننى 800 تونىنا ئەلا سورتلۇق ئۇرۇقلۇق چىگىت بىلەن تەمىنلىدى. 1956 - يىلى شىنجاڭ بويىچە پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىدىكى پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرى پىششىقلاپ ئىشلەش

جەريانىدا سورتلۇق ئۇرۇق ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان چىگىتلەرنى بىرەك قالدۇرۇپ قېلىپ سورتلۇق ئۇرۇقنى كېڭەيتىش پونكتىنىك تاللاپ ئىشلىتىشكە تاپشۇردى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سورتلۇق ئۇرۇق كېڭەيتىش پونكتىنىك ھاۋالىسىنى قوبۇل قىلىپ، رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى ئەلا سورتلۇق ئۇرۇقلۇق چىگىتنى تەكشەش كەسپىنى يولغا قويدى. 1957 - يىلى شىمالىي شىنجاڭدا «611 دولقۇنلۇق» ئۇرۇقلۇق چىگىت كېڭەيتىلدى، جەنۇبىي شىنجاڭدا «108 ئېغىز» كېۋەز سورتى ئومۇملاشتۇرۇلدى؛ تۇرپان ئويمانلىقىدا ئۇزۇن تالالىق پاختا ئىشلەپچىقىرىش ئۇرۇنلاشتۇرۇلۇپ، زور مىقداردىكى ئەلا سورتلۇق ئۇرۇققا ئېھتىياج تۇغۇلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇقلۇق چىگىتنى تەكشەشكە پائال تۇردە قاتناشتى، 1953-يىلدىن 1957 - يىلغىچە بولغان 5 يىل ئىچىدە 4.5 تونىنا ئۇرۇقلۇق چىگىت بىلەن تەمىنلىدى. 1958 - يىلدىن 1962 - يىلغىچە ناھىيىلەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئەتىيازلىق تېرىلغۇدىن ئىلگىرى ئۇرۇقلۇق چىگىتنى پىششىقلاپ، ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپلىرىگە يەتكۈزۈپ بەردى. 1960 - يىلى شىنجاڭ بويىچە 50 مىڭ تونىنا «108 ئېغىز» ئۇرۇقلۇق چىگىت بىلەن تەمىنلىدى. 1963 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە تىجارىتىنى باشقۇرۇش باشقارمىسى گوۋۇيۈەننىڭ «ئۇرۇق تاللاش، ئۇرۇق قالدۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش»نى ئىزچىللاشتۇرۇپ، «ئۇچىنى ئايرىش» چارىسىنى قاتتىق يولغا قويۇپ (ھەرقايسى پاختا زاۋۇتلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپلىرىگە ۋاكالىتەن پىششىقلاپ ئىشلىگەن ئۇرۇقلۇق چىگىتنى ئايرىم يېغىش، ئايرىم چىقىرىش، ئايرىم ساقلاش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، ئۇز چىگىتىنىڭ ئۇز ئەترىتىگە قايتۇرۇلۇشىغا كاپالەتلىك قىلدى. پىششىقلاپ ئىشلەش داۋامىدا 2 -دىن 4 - دەرىجىگىچە بولغان چىگىتنى ياخشى ئۇرۇقلۇق سۈپىتىدە ساقلاپ قويدى، 5 - دەرىجىلىك چىگىتنى ئايەت يۇز بېرىپ قالسا تولۇقلاپ تېرىشقا ئىشلىتىش ئۇچۇن ۋاقتىنچە ساقلاپ قويدى. 1979 - يىلى تۇرپان ۋىلايىتى گۇڭشې، ئەتراپلەرگە قولايلىق يارىتىپ بېرىش ۋە ئۇرۇقلۇق چىگىتكە پۇل تۆلەش رەسمىيىتىنى ئاددىيلاشتۇرۇش ئۇچۇن، «چىگىتنى قايتۇرۇش تالونى يېزىش» تەدبىرىنى يولغا قويدى، يەنى گۇڭشې، ئەتراپلەردە پاختا پىششىقلاپ ئىشلەش بىلەن بىر ۋاقىتتا ھېساباتنى ئېنىق قىلىپ، تالونغا قاراپ چىگىت بېرىپ، ئەسلى ئۇرۇقنى ئەسلى ئەترىتكە قايتۇردى. 1980 - يىلى ئۇزۇن تالالىق پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرى ئايرىپ چىقىلىپ، تۇرپان، مەكىت قاتارلىق 13 ناھىيە، قەشقەر، ئاقسۇ، بايىنغولىنىدىكى 3 بوز يەر ئۇزلەشتۇرۇش رايونىدىكى بارلىق تۇەن - مەيدانلار ئۇزۇن تالالىق پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونىغا ئايرىلدى. پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىغا كېتىدىغان ئۇرۇقنى ئۇرۇقچىلىق پونكتىنىك ئۇرۇق يۆتكەش تالونىغا ئاساسەن پاختا زاۋۇتى بىر تۇتاش تەمىنلەيدىغان بولدى. شۇ يىلى مەكىت، قاغىلىق ناھىيىلىرىدىكى پاختا - چىگە تارماقلىرى 5700 كىلوگرام ئۇرۇقلۇق چىگىت بىلەن تەمىنلىدى.

1982 - يىلدىن باشلاپ كېۋەز سورتىنى يېتىشتۇرۇش، كېڭەيتىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن تىجارەت قىلىشنى ئۇرۇقچىلىق تارماقلىرى بىر تۇتاش باشقۇرىدىغان بولدى. ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق نازارىتى بىلەن‌تەمىنات-سودا كوپېراتىپى بىرلەشمە ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ، ئۇرۇقچىلىق تىجارىتى خىزمىتىنى ئۇستىگە ئىلىشقا ۋاقتىنچە قۇربى يەتمەيدىغان جايلارنى يەنىلا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى قوشۇمچە ئۇستىگە ئالىدىغانلىقىنى بېكىتتى. 1977 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى دېھقانلارنى 141 مىڭ 900 تونىنا ئۇرۇقلۇق چىگىت بىلەن تەمىنلىدى، بۇ، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 15 مىڭ 700 تونىدىن توغرا كەلدى.

2. كېۋەز تېرىش يېڭى تېخنىكىسىنى كېڭەيتىش

1954 - يىلى ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يېزا ئىگىلىك تارماقلىرىغا ماسلىشىپ كېۋەزنى قولاپ تېرىش تېخنىكىسىنى كېڭەيتتى، يېڭى تىپتىكى سىيالكىلار بىلەن تەمىنلىدى، مەشغۇلات

تېخنىكىسىنى ئۆگەتتى، ئوغۇت ئارىلاشتۇرۇپ ئۇرۇق سېلىش تېخنىكىسىنى كېڭەيتتى. 1956 - يىلى ماناس، قۇتۇبى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى شىخو، بەيھۇچە، داخىلك بازىرى قاتارلىق جايلاردا يېزا ئىگىلىك پەن - تېخنىكا تارماقلىرى بىلەن بىرلىكتە كېڭەز تېرىش، پەرۋىش قىلىش، ھوسۇل يىغىش تېخنىكىسى جەھەتتە تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىپ، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ 2000دىن كۆپرەك دېھقانىنىڭ كۇرسقا قاتناشتۇردى، كېڭەز تېرىش بىلىمىگە دائىر ماتېرىيالدىن 3000 نەچچە پارچە تارقاتتى. 1964 - يىلى بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى پاختا - چىگە تىجارەت بۆلۈمى پاختىنىك سۈپىتى ۋە دەرىجىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن، كېڭەز تېرىيدىغان 160 ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدە پاختىنى دەرىجە بويىچە تېرىۋېلىش تېخنىكىسىنى كېڭەيتتى. بۇ مەزگىلدە ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى ھەرىيلى پاختىنى دەرىجىگە ئايرىپ پېرىيوم قىلىش خادىملىرىنى تەربىيىلەش كۇرسى ئېچىپ، شىنجاڭ بويىچە دەرىجىگە ئايرىپ پېرىيوم قىلىش خادىمىدىن ھەرىيلى 3000دىن كۆپرەك كىشىنى تەربىيىلىدى. 1973 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ھەرقايسى پاختا - چىگە شىركەتلىرى خادىم تەشكىللەپ گۇڭشې، ئەترەتلەرگە بېرىپ، دېھقانچىلىق دورىسىنى ئارىلاشتۇرۇپ ئۇرۇق سېلىشقا يېتەكچىلىك قىلدى، شىنجاڭ بويىچە پاختا ئىشلەپچىقىرىش رايونلىرىغا «تۆتىنى ئايرىش، ئۈچنى ئىزدەش» (ئايرىپ تېرىش، ئايرىپ قۇرۇتۇش، ئايرىپ ساقلاش، ئايرىپ سېتىش، يەرگە چۈشۈپ كەتكەن پاختىنى ئىزدەش، ساماق پاختىسى ئىزدەش، كىرپىك پاختىسى ئىزدەش) تېخنىكىسىغا ئائىت ماتېرىياللارنى تارقاتتى. بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى پاختا - چىگە شىركىتى كېڭەز تېرىيدىغان رايونلاردا پاختا تېرىش ئاستا بولۇش، سېتىش ئاستا بولۇش، سۈپەت تۆۋەن بولۇش، ئىسراپچىلىق ئېغىر بولۇش ئەھۋاللىرىنى تۈزىتىش ئۈچۈن، كورلا ناھىيە يېڭىشەھەر گۇڭشې قاراباغ 3 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدە نۆۋەتتىدا سىناق قىلىش ئارقىلىق بەشنى بېكىتىش تۈزۈمى (ئەمگەك كۆچىنى بېكىتىش، مو سانىنى بېكىتىش، ۋاقىتنى بېكىتىش، سۈپەتنى بېكىتىش، ئىش تەقسىماتىنى بېكىتىش)نى يولغا قويۇپ پاختا تېرىش سۈرئىتىنى تېزلەتتى. 1974 - يىلى ھەردەرىجىلىك پاختا - چىگە شىركەتلىرى ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا تەجرىبە ئېتىزى تېرىدى، كۆچا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى جىياڭسۇ ئۆلكىسىدىن 3 نەپەر كېڭەز تېرىش ماھىرىنى تەكلىپ قىلىپ، ناھىيە بويىچە 4 پاختا سېتىۋېلىش نۆۋتىسىدا كېڭەزنى كۆچۈرۈپ تىكىش تېخنىكىسىنى كېڭەيتىپ، نۆۋتا ئارقىلىق ئومۇمىي دائىرىگە يېتەكچىلىك قىلىپ، مول ھوسۇل ئېلىشقا تۇرتكە بولدى. قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا، چىگە شىركىتى تەجرىبە ئېتىزى تېرىپ، تېرىشتىن تارتىپ يىغىۋېلىشقىچە مەسئۇل بولۇپ، ھەربىر مو يەردىن ئۈدا ئىككى يىل 100 كىلوگرامدىن ساپ پاختا ئالدى. 1957 - يىلى كۆچا ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ توقسۇن ناھىيىسىدىكى تەجرىبە ئېتىزى، قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ بازار 3 - چوڭ ئەترىتىدىكى تەجرىبە ئېتىزىدىن 50 — 100 كىلوگرامدىن ھوسۇل ئېلىشتەك نەتىجىلەر قولغا كەلدى. بۇنىڭ ئىچىدە: قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ قويۇق تېرىش تەجرىبە ئېتىزىنىڭ ھەر موسىغا 7000 تۇپتىن كېڭەز تېرىلىپ، سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق پاختىكارلارنىڭ مۇڭاپىنى قويۇق تېرىشقا بولغان ئەندىشىسى تۈگىتىلدى. ئوخشاش مەزگىل ئىچىدە، قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى كېڭەز يېتىشتۇرۇش ۋە ئۇرۇقلۇقنى گۇڭگۇرت كېسلاتاسىغا چىلاپ تېرىش كۇرسى ئېچىپ، ئىلمىي ئۇسۇلدا كېڭەز تېرىش تېخنىكىسىنى كېڭەيتتى، گۇڭگۇرت كېسلاتاسىغا چىلاپ تېرىلغان كېڭەزلەرنىڭ مايسىلىرى تەڭشى ھەم ساغلام بولۇپ، بالدۇر كېسەل تېگىشىنىڭ ۋە زىيانداش ھاشاراتلارنىڭ ئالدى ئېلىنىدى.
1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كېڭەز تەجرىبە ئېتىزىدا مۇھىم نۆۋتىنى يۇقىرى

مەسئۇلات ئېلىنىدىغان، بالدۇر پىشىدىغان، كېسەللىك ۋە زىيانداش ھاشاراتلەرگە تاقابىل تۇرىدىغان ئەلا سورتلارتنى يېتىشتۇرۇشكە قويۇپ، تەجرىبە ئېتىزىدىن چىقىپ، گۈڭشېلارنى ھۆددىگە ئېلىپ، تېرىلغۇ كۆلىمىنى كېڭەيتىشنى تەلەپ قىلدى. قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى مەسئۇلاتنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، قويۇق تېرىشنى مۇھىم نۇقتا قىلىپ، ھەربىر موغا 6300 تۈپ كېۋەز تېرىپ، كۆزدە ھەربىر مو يەردىن 63.9 كىلوگرام ساپ پاختا ئالدى. قاغىلىق ناھىيىسىدىكى كېۋەز تەجرىبە ئېتىزىدا سورتى ئوخشاش بولمىغان كېۋەزنىڭ ئىشلەپچىقىرىش قانۇنىيىتى ئۈستىدە ئىزدىنىپ، ئۆز جايىغا ماس كېلىدىغان يۇقىرى ھوسۇللۇق ئۇرۇقنى تەنتەق قىلىپ تاللىۋالدى. كورلا ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى ئۈزۈن تالالىق پاختا بازىسى قۇرۇشقا ماسلىشىش ئۈچۈن، ئۈزۈن تالالىق كېۋەزنى سىناق تەرىقىسىدە تېرىپ، ھەربىر مودىن 49.7 كىلوگرام پاختا ئالدى.

1980 - يىلى كۆچا ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى خانىقاتام گۈڭشېسى ئۈزۈن 1000 مو تەجرىبە ئېتىزىغا «201» ۋە «108 ئېغ» سورتلۇق كېۋەزنى سىناق تەرىقىسىدە تېرىدى، كېۋەزنىڭ غوزىسى چوڭ بولۇپ، غوزا تاشلىمىدى، تالاسىنىڭ ئۈزۈنلۇقى 29 مىللىمېتىر، ساپ پاختا نىسبىتى 37% بولۇپ، بىرلىك مەھسۇلاتى 95 كىلوگرامغا يەتتى ھەمدە غوزا تاشلاشنىڭ ئالدىنى ئېلىش، كېۋەزنىڭ قالايمىقان ئۆسۈشىنى تىزگىنلەش تەجرىبىسىنى يەكۈنلەپ چىقتى. 1982 - يىلى قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى سېتىۋېلىش خادىملىرى، دېھقان تېخنىكلارنى بىكتۈەن 43 - تۈەنگە بېرىپ سۈلياۋ يۇپۇق يېپىپ كېۋەز تېرىش تېخنىكىسىنى ئۆگىنىپ كېلىشكە تەشكىللىدى ھەمدە يېتىملىقۇم گۈڭشېسى 17 - چوڭ ئېتر٭ت 3 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىدە سۈلياۋ يوپۇق يېپىپ كېۋەز تېرىش تېخنىكىسى بويىچە ئۇلگە كۆرسەتتى.

1981 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە، ئاپتونوم رايوندىكى ھەردەرىجىلىك پاختا - چىگە شىركەتلىرى يېزىلاردا دەرىجىگە ئايرىپ تەكشۈرۈش خادىمىدىن 25 مىڭنى تەربىيىلىدى.

3. پاختا چىقىرىش تېخنىكىسىنى يېڭىلاش

(1) پاختا چىقىرىش ماشىنىسى

پاختا پىششىقلاشتىكى قول مەشغۇلاتنى ماشىنىلاشتۇرۇش، يېرىم ماشىنىلاشتۇرۇش ئۈچۈن، 1959 - يىلى مارالبېشى ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتى سائىتىگە 10 مىڭ جىڭ چىگىت يەتكۈزۈپ بېرىدىغان شامالدۇرغۇچلۇق چىغرىق ماشىنىسىنى ياساپ چىقتى، 1960 - يىلى كورلا ناھىيىسى ھەر٭ چىشلىق چىغرىق ماشىنىسىنى تەقلىد قىلىپ ياساپ چىقىپ، ھەر٭ چىشى يېتىشمەسلىك ئەھۋالىنى ھەل قىلدى. تېخنىكا يېڭىلاش ھەرىكىتىدە، ئاپتونوم رايوندىكى پاختا پىششىقلاش زاۋۇتلىرى تاسمىلىق چىغرىق ماشىنىسىدىن ئۈزگەرتىلگەن ھەر٭ چىشلىق پاختا چىقىرىش ماشىنىسى، ئەخلەت ئايرىش ئەسۋابى، چاڭ - توزاڭ سۈمۈرگۈچ، بەش ئايلانما ساندۇقلۇق پاختا تازىلاش ماشىنىسى، يەرلىك ئىستانوك، پرېسلاش ماشىنىسى، ئاپتوماتىك توك ھەرىسى، يەرلىك سوۋاركا ماشىنىسى، يەر گىرى، ھاۋا بوشلۇقىدا ئۆتكۈزۈش ئەسۋابى، قول بىلەن ئايلاندۇرىدىغان چىش بىلەش ماشىنىسى، يۈيۈپ مايلاش ماشىنىسى، ياغاچ رېلىس ماشىنىسى قاتارلىق 14 خىل ماشىنىنى ياساپ چىقتى ۋە تەقلىد قىلىپ ياساپ چىقتى. ئاپتوماتىك ئاككۇمۇلياتور، ئايرىغۇچى تاختاي، شارك دېسكىسى، ئامبۇر، تاسمىلىق دېسكا، ھەر٭ كىرىچى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 52 خىل ماشىنا بۇيۇملىرىنى تەقلىد قىلىپ ياسىدى ۋە سىناق تەرىقىسىدە ياسىدى. ماشىنىلاشقان ئۇسكۇنىلەردىن چىگىت يەتكۈزۈپ بېرىش قاسقىنى ۋە تۆكمەتور قاتارلىقلار بار بولۇپ، پاختا چىقىرىش ماشىنىسىنىڭ سائەتلىك مەسئۇلات مىقدارى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 37% ئۆستۈرۈلدى، ساپ پاختا ئىچىدىكى ئەخلەت - چاۋا مىقدارى 8% 0. تۆۋەنلىدى، پىششىقلاش، تەننەرخى 16.7% تۆۋەنلىدى ھەمدە ئەمگەك كۈچى تېجەپ قىلىندى، 1977 - يىلى پاختا پىششىقلاش ماشىنىلاشتى.

(2) تايلاش ماشىنىسى

1954 - يىلدىن باشلاپ، پاختا ئادەم ۋە ئات كۈچىگە تايىنىش ئارقىلىق تايلاندى، پاختا تايلىرىنىڭ ھەجمى چوڭ، زىچلىقى كىچىك بولغاچقا، توشۇش داۋامىدا ئېغىر زىيان تارتىپ، زور ئىسراپچىلىق كېلىپ چىققانىدى. ئۆلكىلىك توقۇلما بۇيۇملار شىركىتى كۈچا ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتىنىڭ تېخنىكى ۋۇفۇشەن پاختا تايلىرىنىڭ سىغىمچانلىقىنى ئاشۇرۇش، قوش سىملىق تايلاش ماشىنىسى بىلەن تايلىنىدىغان پاختا تايىنىڭ ئۆلچىمىنى كىچىكلىتىشتەك مۇۋاپىق تەكلىپنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئىچكىرىدىن بىر ياغاچ قۇرۇلمىلىق تايلاش ماشىنىسى سېتىۋېلىپ، ئۇنى ئۆزگەرتىپ قوراشتۇرۇپ چىقتى، ئۆزگەرتىپ قوراشتۇرۇلغاندىن كېيىن تايلانغان پاختا تايىنىڭ ئېغىرلىقى 56 كىلوگرام بولۇپ، ھەجمى ئىلگىرىكىدىن 48% كىچىكلىتىلدى، ماشىنىغا قاچىلىنىش مىقدارى ئىلگىرىكى 22 تايدىن 36 تايغا، ئېغىرلىقى 2.5 توننىدىن 4.05 توننىغا يەتكۈزۈلدى. ئوراش ماتېرىيالى خىراجىتى ۋە كىرا ھەققىدىن 106 مىڭ يۈەن تېجەپ قېلىندى. 1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ۋۇ فۇشەنگە «ئىلغار خىزمەتچى» دەپ نام بەردى ھەمدە ئۇنى مەملىكەت بويىچە چاقىرىلغان سودا سىستېمىسىدىكى ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچىلار ۋەكىللىرى يىغىنىغا قاتناشتۇردى. 1968 - يىلى ئاپتونوم رايون ئىچكىرى ئۆلكىلەرگە 21 مىڭ 600 توننا پاختا يۆتكىدى، تۆمۈر يول 50 توننىلىق ۋاگونغا 23 توننا قاچىلاشنى بەلگىلىگەن بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 14.5 توننىدىن قاچىلىنىپ، 8.5 توننا زىيان بولغاچقا، تۆمۈر يول، توشۇش ھەققى ئۈچۈن بىر يىلدا 1 مىليون 440 نەچچە مىڭ يۈەن ئارتۇق چىقىم قىلدى. بۇنداق ئەھۋالنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر 2 - سودا نازارىتى شەنشىگە تايلاش ماشىنىسىنى ئۆزگەرتىپ قوراشتۇرۇش تەجرىبىسىنى ئۆگىنىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى، ئارقىدىن كۈچا ناھىيىسىدە تايلاش ماشىنىسىنى ئۆزگەرتىپ قوراشتۇرۇشنى نۇقتىدا سىناق قىلدى، ئۆزگەرتىپ قوراشتۇرۇلغان تايلاش ماشىنىسىدا تايلانغان پاختا تايىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 102 سانتىمېتىر، ئېگىزلىكى 54 سانتىمېتىر، قېلىنلىقى 42 سانتىمېتىر، ھەربىر كۇب مېتىرىنىڭ ئوتتۇرىچە زىچلىق دەرىجىسى 332.8 كىلوگرام بولۇپ، ماشىنىغا قاچىلىنىش مىقدارى تولۇق بولدى، پويىزغا قاچىلىنىش مىقدارى 23 توننىدىن ئاشتى. بۇنىڭ ئىچ ■ دە كۈچا، تۇرپان، پىچان، مارالبېشى ناھىيىلىرىدىكى پاختا زاۋۇتلىرىنىڭ قاچىلاش مىقدارى 29 توننىغا يەتتى. 1959 - يىلى پاختىنى ئادەم كۈچى ئارقىلىق تايلاش ماشىنا كۈچى ئارقىلىق تايلاشقا ئۆزگەرتىلىپ، تايلاش ماشىنىلاشتۇرۇلۇپ، سائىتىگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 9 تاي تايلاشتىن 18 تاي تايلاشقا كۆپەيتىلىپ، ئىش ئۈنۈمى بىر ھەسسە ئۆستۈرۈلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، قاچىلاش تېخنىكىسى ئۈزلۈكسىز ياخشىلىنىپ، قاچىلىنىش مىقدارى كۆرىنەرلىك ئاشۇرۇلدى. 30 توننىلىق ۋاگونغا 1962 - يىلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 13.7 توننا قاچىلىناتتى، 1963 - يىلى 14.2 توننا قاچىلىنىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 0.5 توننا كۆپ قاچىلاندى؛ 40 توننىلىق ۋاگونغا1963- يىلى 15.37 توننا قاچىلىنىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 0.77 توننا كۆپ قاچىلاندى؛ 50 توننىلىق ۋاگونغا 1963 - يىلى 23.01 توننا قاچىلىنىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 1.51 توننا كۆپ قاچىلاندى.

1964 - يىلى مەملىكەتلىك پاختا پىششىقلاش خىزمىتى يىغىنىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، ئاپتونوم رايون بويىچە پاختا تايلاش ئۆلچىمى ئىسلاھ قىلىندى. خوتەن، قاراقاش، كىرىيە، مارالبېشى، لوپ، يېڭىسار، قاغىلىق، كۈچا، كورلا، توقسۇن قاتارلىق ناھىيىلەرنىڭ پاختا تايلاش تېخنىكىسى زور دەرىجىدە ئۆستى، بىر تاي پاختىنىڭ ئېغىرلىقى ئەسلىدىكى 70 كىلوگرامدىن 72.5 كىلوگرامغا كۆپەيتىلدى، بىر تاي پاختىغا كېتىدىغان رەخ 3.8 مېتىردىن 3.7 مېتىرغا ئازايتىلدى. 30 توننىلىق ۋاگونغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 15.06 توننا؛ 40 توننىلىق ۋاگونغا 17.32 توننا؛ 50 توننىلىق ۋاگونغا 24.67 توننا قاچىلىنىپ، 1962- يىلدىكىدىن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 14.7% ئۆستۈرۈلدى.

1976 - يىلى 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى داخېيەندە تايلاش نەق مەيدان يىغىنى ئېچىپ، پاختا تايلاشتا «تۆتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش» يەنى ئۆلچەم (90×40×60 مىللىمېتىر)، ئېغىرلىقى (75 —

80 كىلوگرام)، باغلاش (10 يول سىم)، ئورام رەخ (10 - نومۇرلۇق يىپتا توقۇلغان رەخ) نى بىرلىككە كەلتۈرۈشنى تۈنجى قېتىم ئوتتۇرىغا قويۇپ، شىنجاڭنىڭ پاختا تاي سۈپىتىنى مەملىكەت بويىچە ئالدىنقى قاتارغا ئۆتكۈزدى. 1977 - يىلى پاختا تايلاش ئىسلاھ قىلىنىپ، چىگىداش، بېسىش يۇرۇشلەشتۈرۈلگەن ماشىنىلاشقان ئىشلەپچىقىرىش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. يەكەن ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتى ماتورلۇق پاختا تايلاش ماشىنىسى ۋە زەنجىرسىمان پاختا چىگىداش ماشىنىسىنى تەقلىد قىلىپ ياساپ چىقتى. 1978 - يىل قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرى ۋە تۇرپان، پىچان، توقسۇن قاتارلىق ئاساسلىق پاختا ئىشلەپچىقىرىدىغان ناھىيىلەردىكى پاختا زاۋۇتلىرى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ زەنجىرسىمان چىگىداش ماشىنىسى، سىملىق چىگىداش ماشىنىسى سەپلەپ، ئادەم كۈچى ئارقىلىق چىگىداشنى ئۆزگەرتىپ، پاختا تايلاش سۈرئىتىنى تېزلەتتى. 1979 - يىلى شىخەنزە ۋىلايىتى 148 - تۈەننىڭ پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى «BY—150» تىپلىق ماي بېسىملىق تايلاش ماشىنىسى ۋە ئاپتوماتىك كونترول قىلىنىدىغان ئۈسكۈننىنى تۈنجى بولۇپ ئۆزگەرتىپ قوراشتۇرۇپ، چىگىداش، تارتىش، ئوراش قاتارلىق بىر يۈرۈش تايلاش تەرتىپىنى ئاپتوماتىك تىزگىنلەپ، ئىش ئۈنۈمىنى %25 ئۆستۈردى.

1982 - يىلى پاختا ئىمپورت قىلىش ۋەزىپىسىنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تايلاش ئۈسكۈنىسىنى ئۆزگەرتىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغانلىكى زاۋۇتلاردىن ماشىنىلاشتۇرۇش، ئۆلچەملەشتۈرۈش، يۇرۇشلەشتۈرۈشنى ناھىيە بازىرىدىكى پاختا زاۋۇتلىرى ۋە پىششىقلاش ۋەزىپىسى 20 مىڭ ئۆلچەملەشتۈرۈش، يۇرۇشلەشتۈرۈشنى ناھىيە بازىرىدىكى پاختا زاۋۇتلىرى ۋە پىششىقلاش ۋەزىپىسى 20 مىڭ دەندىن يۇقىرى ھەم توك مەنبەسى بولغان پاختا زاۋۇتلىرىدىن چوڭ ساندۇقلۇق زەنجىرسىمان چىگىداش ماشىنىسىغا ئۆزگەرتىشنى، پىششىقلاش ۋەزىپىسى 10 مىڭ دەندىن تۆۋەن ھەم توك مەنبەسى يوق كىچىك زاۋۇتلاردىن ئوراش، چىگىداش ماشىنىلىرىنى ئۆزگەرتىشنى، تايلاش ئۈلچىمىنى 880×380 مىللىمېتىر قىلىپ بىرلىككە كەلتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. 1981 - يىلدىن 1983 - يىلغىچە بولغان 3 يىللىق پاختا ئىشلەپچىقىرىش يىلىدا تېخنىكا ئۆزگەرتىش ھەققى ئۈچۈن 1 مىليون 100 مىڭ يۈەن ئاجرىتىلىپ، پاختا ئىشلەپچىقىرىش ناھىيىلىرىگە تەقسىم قىلىپ بېرىلدى. تايلاش ماشىنىسىنى يېڭىلاشتا ئىككى خىل ئۈسۈل قوللىنىلدى: بىرىنچى، يېڭىدىن سېتىۋېلىنغان ماي بېسىملىق تايلاش ماشىنىسى يەكۈشلەندى، 1983 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە، ماي بېسىملىق تايلاش ماشىنىسىدىن 20 نەچچىنى سېتىۋالغاندىن سىرت، يەنە قىسىش شەكىللىك تايلاش ماشىنىسى سېتىۋېلىندى. ئىككىنچى، ئەسلىدىكى تايلاش ئۈسكۈنىلىرى ئاساسىدا مۇستەھكەملەش ئېلىپ بېرىلىپ، ياغاچ ساندۇق تۆمۈر ساندۇققا، ماشىنا پۈتى چويۇن پۈتقا ئۆزگەرتىلىپ، قاپاق، دامكىرات قاتارلىق ئاساسلىق بۆلەكلەر مۇستەھكەملىنىپ، %89تىن يۇقىرى تايلاش ئۈسكۈنىسى پۈختىلاندى. 1985 - يىلى دۆلەت ئۈسۈمى قوشۇپ بېرىلمىغان قەرز پۇل ئاجرىتىپ، زاۋۇت ئۈيلىرىنى يېڭىلىغاندىن سىرت، كۆپ قىسىم مەبلەغ پاختا چىقىرىش، تايلاش ئۈسكۈنىلىرى سېتىۋېلىشقا ئىشلىتىلىپ، پاختا تايلاشتىكى قالاق ھالەت تۈپتىن ئۆزگەرتىلدى.

§ 2. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تېخنىكىسى مۇلازىمىتى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تىجارەت قىلىنمىغان يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تاۋارلىرىنىڭ سانى ۋە تۈرى ئاز بولغاچقا، تېخنىكا مۇلازىمىتى خىزمەت كۈن تەرتىپىگە قويۇلمىغاندى. 50 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىغا كەلگەندە، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تىجارىتى تارماقلىرى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىش ئۈچۈن، تەمىنلەش بىلەن تېخنىكا ئۇچىتىش، تەمىنلەش بىلەن رېمونت قىلىش،

تەمىنلەش بىلەن شۇ جاينىڭ بايلىقىنى قېزىشنى بىرلەشتۈرۈش پرىنسىپىنى يولغا قويۇپ، جايلارنىڭ شارائىتىغا يارىشا ئىش كۆرۈپ، جانلىق، كۆپ خىل ئۇسۇللارنى قوللىنىپ، كۆپ خىل مۇلازىمەت شەكىللىرى ئارقىلىق، كەڭ دېھقان، چارۋىچىلارغا خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش تېخنىكىسىنى تەشۋىق قىلىپ، ماددىي ئەشيالارنىڭ ئۈنۈمىنى ئۆستۈرۈپ، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلىرىدا مەھسۇلات ۋە كىرىمنىڭ ئېشىشىنى ئىلگىرى سۈردى.

1. ئىلمىي ئۇسۇلدا ئوغۇتلاش

(1) تەشۋىق قىلىش

1954 - يىلى ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى خىمىيىۋى ئوغۇتنى سىناق تەرىقىسىدە سېتىشقا باشلىدى. بازار تېپىش ئۈچۈن، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى كادىرلارنى يېزىلارغا بېرىشقا تەشكىللەپ، يېزا ئىگىلىك كوپىراتىپىدىكى كادىرلار ۋە ئەزالارغا خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ خۇسۇسىيىتى، ئۇنى ئىشلىتىش ئۇسۇلى ۋە ئۇنىڭ ئۈنۈمىنى تەشۋىق قىلدى، چۈشەندۈردى ھەمدە دېھقانلارنى ئېتىز بېشىغا بېرىپ خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ ئۈنۈمىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈشكە كۈزلۈك يىغىمدىن كېيىن خىمىيىۋى ئوغۇت بېرىلمىگەن زىرائەتلەر بىلەن سېلىشتۇرۇپ، مەھسۇلات مىقدارىنى ھېسابلاشقا يېتەكلىدى، بۇنىڭ بىلەن دېھقانلار ئەندىشىسىنى تۈگىتىپ، خىمىيىۋى ئوغۇتنى بارا - بارا سېتىۋالىدىغان ۋە ئىشلىتىدىغان بولدى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلىتىشنى كېڭەيتىشنى تەشۋىق قىلىش جەريانىدا، دېھقانلارغا ئىلھاملاندۇرۇش تەربىيىسى بېرىشكە ئەھمىيەت بېرىپ، سوبيېكتىۋىزملىق ۋە مەجبۇرىي بۇيرۇق قىلىشتىن قاتتىق ساقلاندى. كەڭ، چوڭقۇر تەشۋىق قىلىش ۋە يېتەكلەش ئارقىلىق، ھەر مىللەت دېھقانلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئەمەلىيىتى داۋامىدا خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇشتىكى ئۈنۈمىنى كۆرۈپ يەتتى، ئاپتونوم رايون بويىچە خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش مىقدارى 1959 - يىلدىكى 16 مىڭ 200 توننىدىن كۆپىيىپ 1966 - يىلى 203 مىڭ 300 توننىغا يەتتى. تەمىنلىنىدىغان تۈرلەر ئاممونىي سۇلفات، ئاممونىي نېتىرات، كالتسىي سۇپېر فوسفاتلاردىن تەرەققىي قىلىپ، ئورىيا، ئاممونىي گىدروكاربونات قاتارلىقلارغىچە كېڭەيدى؛ خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلىتىلىدىغان دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىدىن پاختىغا ئىشلەشتىن تەرەققىي قىلىپ بۇغداي، قوناق، شال، قىزىلچا، كۆكتاتلارغىچە كېڭەيدى.

1966 - يىلدىن 1976 - يىلغىچە بولغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە، خىمىيىۋى ئوغۇت بويىچە تەجرىبە قىلىش، ئۇلگە كۆرسىتىش ۋە ئۇنى كېڭەيتىش خىزمىتى ئۈزۈلۈپ قالدى، ئىشلىتىلىش مىقدارى كۆپەيگەن بولسىمۇ، لېكىن مۇۋاپىق ئىشلىتىلمىگەچكە، خىمىيىۋى ئوغۇتتىن پايدىلىنىش نىسبىتى تۆۋەن بولۇش مەسىلىسى ئومۇمىيۈزلۈك ساقلىنىپ كەلدى. ھېسابلىنىشچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرىغا ئىشلىتىلگەن خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ ئەمەلىي قوبۇل قىلىنىش نىسبىتى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 30% — 40%كە يەتمىدى، يەرگە سېپىلگەن ئاممونىي گىدروكاربوناتتىن پايدىلىنىش نىسبىتى ئاران 30% بولدى. ئورىيادىن پايدىلىنىش نىسبىتىمۇ ئاران 30% بولدى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىگە كەلگەندە، ھەر كىلوگرام ئازوتلۇق ئوغۇت ئادەتتە بۇغداي مەھسۇلاتىنى 1.5 كىلوگرام ئاشۇردى، ئايرىم جايلاردا ئاران بىر كىلوگرام ئاشۇردى. يەنە بىر جەھەتتىن، ئۇزۇن مۇددەت ئازوتلۇق ئوغۇت ئىشلىتىلگەچكە، تۇپراق ئازوت بىلەن فوسفورنىڭ نىسبىتىدىكى تەڭپۇڭلۇق بۇزۇلۇپ، بىرلىك مەھسۇلاتنىڭ يەنىمۇ ئېشىشىغا تەسىر يەتتى، بۇغداي كۆلىمىنىڭ 50%تىن كۆپرەكىنى ئىگىلەيدىغان كۈزگى بۇغداينىڭ ئوتتۇرىچە بىرلىك مەھسۇلاتى 100 كىلوگرامغا يەتمىدى.

1974 - يىلى 7 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى، دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق مىنىستىرلىكى ۋە ئېنېرگىيە، خىمىيە سانائىتى مىنىستىرلىكى بىرلىشىپ بېيجىڭدا خىمىيىۋى ئوغۇتتىن مۇۋاپىق پايدىلىنىش سۆھبەت يىغىنى

چاقىرىپ، «ئورگانىك ئوغۇتنى ئاساس قىلىش، ئورگانىك ئوغۇت بىلەن خىمىيىۋى ئوغۇتنى بىرلەشتۈرۈش، ئورگانىك ئوغۇت بىلەن خىمىيىۋى ئوغۇتنى ماسلاشتۇرۇپ ئىشلىتىش» فاكۇلتېتىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، خىمىيىۋى ئوغۇتتىن مۇۋاپىق پايدىلىنىشنى قانات يايدۇردى. ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق ئىدارىسى، سودا ئىدارىسى، يېنىك سانائەت ئىدارىسى ۋە يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى شۇ يىلى 10 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىغا «مەملىكەت بويىچە چاقىرىلغان خىمىيىۋى ئوغۇتتىن مۇۋاپىق پايدىلىنىش سۆھبەت يىغىنى توغرىسىدا دوكلات ۋە ئۇنى ئىزچىللاشتۇرۇش ھەققىدە پىكىر» نى ئوتتۇرىغا قويدى، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى گېزىت - ژۇرنال، رادىئو، تام گېزىتى، تاختاي گېزىتى قاتارلىق تەشۋىقات قوراللىرى ۋە پوكېيدە مەسلىھەت بېرىش، مۇلازىمەت قىلىش ئارقىلىق، خىمىيىۋى ئوغۇتتىن ئىلمىي ئۈسۈلدا پايدىلىنىش ھەققىدىكى تەشۋىقات خىزمىتىنى قانات يايدۇردى، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى شىركىتى تۈرى ئوخشاش بولمىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ خۇسۇسىيىتى، مىقدارى ۋە ئىشلىتىش ئۇسۇلىنى «خىمىيىۋى ئوغۇتتىن پايدىلىنىش قوللانمىسى»، «خىمىيىۋى ئوغۇتتىن مۇۋاپىق پايدىلىنىش» ۋە خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ يېڭى تۈرلىرىنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش قاتارلىق مەزمۇنلارنى تېخنىكىلىق ماتېرىيال قىلىپ تۈزۈپ، ئۇنى ئۈيغۇرچە، خەنزۇچە 2 خىل يېزىقتا 100 مىڭ نۇسخا (پارچە) بېسىپ ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كەسپىي خادىملىرى ۋە گۇڭشې، ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى كادىرلىرى، دېھقان تېخنىكلارنىڭ ئۆگىنىپ قوللىنىشىغا تارقىتىپ بەردى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تاۋاردىن ئۆگىنىپ قوللىنىش بىلىمى ۋە تېخنىكا مۇلازىمەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، تۈرلۈك شەكىلدىكى تېخنىكا يايدىلىنىش بىلىمى ۋە تېخنىكا مۇلازىمەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، تۈرلۈك شەكىلدىكى تېخنىكا جەھەتتىن يېتىشتۇرۇش كۇرسلىرىنى ئاچتى. بەزى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلار يېزىلاردا ئېچىلغان ئىشلەپچىقىرىش يىغىنلىرىدىن پايدىلىنىپ، گۇڭشې، ئەترەتلىرى يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تاۋارلىرى ئۈچۈرى بىلەن تەمىنلىدى، خىمىيىۋى ئوغۇتتىن مۇۋاپىق پايدىلىنىشتىكى ئۇلۇغ كۇرسىتىش ئېتىزلىرىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىشقا ئۇيۇشتۇردى. نەتىجە مەيدانىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىش ئارقىلىق، دېھقانلار ئىلھام ئالدى، تېخنىكا ئىگىلىدى، نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيتتى.

1979 - يىلدىن باشلاپ، فوسفورلۇق ئوغۇت ۋە ئازوتلۇق، فوسفورلۇق بىرىكمە ئوغۇتى بىلەن تەمىنلەش ئۇزلۇكسىز كۆپەيگەنلىكتىن، ئازوتلۇق ئوغۇت بىلەن فوسفورلۇق ئوغۇتنىڭ نىسبىتى 1979 - يىلدىكى 1:0.32دىن 1981 - يىلى 1:0.69غا ئېشىپ، دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىنىڭ ئازوت، فوسفور ئېلېمېنتلىرىگە بولغان ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىنىپ، خىمىيىۋى ئوغۇتتىن مۇۋاپىق پايدىلىنىشنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇش ماددىي شارائىت بىلەن تەمىن ئېتىلدى. جايلاردىكى يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تىجارىتى تارماقلىرى يەنە يېزا ئىگىلىك تېخنىكا پونكىتلىرى بىلەن ھەمكارلىشىپ، دېھقانلارنىڭ ئازوتلۇق ئوغۇت، فوسفورلۇق ئوغۇتنى مۇۋاپىق ئىشلىتىشىگە يېتەكچىلىك قىلىپ، ئوغۇتلاش ئۇسۇلىنى ياخشىلىشىغا ياردەم بېرىپ، ئوغۇتتىن پايدىلىنىش ئونۇمىنى ئۆستۈرۈپ، ئوغۇتنىڭ ئونۇملۇك تەركىبىنىڭ زىيىنىنى ئازايتىپ، مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇش جەھەتتە بىرقەدەر ياخشى ئونۇمگە ئېرىشتى.

1981 - يىلى 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك كومىتېتى يىغىن ئېچىپ، ئاپتونوم رايونلۇق خىمىيىۋى ئوغۇت تەجرىبە تورى ھەمكارلىق گۇرۇپپىسىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى قارار قىلدى، بۇ خىزمەتكە يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى بىلەن دېھقانچىلىق نازارىتى بىرلىكتە رىياسەتچىلىك قىلىدىغان، خىمىيە سانائىتى ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە بىكتۇەن دېھقانچىلىق ئىدارىسى ماسلىشىپ ئىشلەيدىغان بولدى. شۇ يىلى 6 - ئايدا يۇقىرىقى ئالاقىدار تارماقلار بىرلىشىپ ئۇرۇمچىدە ئاپتونوم رايونلۇق خىمىيىۋى ئوغۇت تەجرىبە تورى يىغىنى ئېچىپ، جايلارنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلىتىش، تەجرىبە قىلىش ۋە ئونىڭ بىلەن تەمىنلەش قاتارلىق جەھەتلەردىكى تەجرىبىلەرنى يەكۈنلىدى ۋە ئالماشتۇردى، خىمىيىۋى ئوغۇت تەجرىبە تورىنىڭ ۋەزىپىسىنى مۇزاكىرە قىلىپ ئەمەلىيلەشتۇردى، خىمىيىۋى ئوغۇت تەجرىبىسىنى ئومۇميۈزلۈك قانات

يايدۇرۇپ، ئوخشاش بولمىغان تۇپراققا كېتىدىغان ئوغۇتنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە ئوخشاش بولمىغان زىرائەتلەرگە كېتىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ قانۇنىيىتىنى ئىگىلەپ، تەدبىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئىشلەپچىقىرىشقا يېتەكچىلىك قىلىپ، خىمىيىۋى ئوغۇتتىن ئىقتىسادچىللىق بىلەن مۇۋاپىق پايدىلىنىشنى تەلەپ قىلدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى تۇپراق، ئوغۇت تەتقىقاتى ئورنى، دېھقانچىلىق نازارىتى تۇپراق - ئوغۇت پونكىتى، بىڭتۇەن دېھقانچىلىق ئىدارىسى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى شىركىتى ھەمكارلىشىپ تەشكىللىگەن، جايلاردىكى ئالاقىدار تارماقلار ئۈستىگە ئالغان «ئوخشاش بولمىغان تۇپراققا ئەڭ باب كېلىدىغان ئازوت، فوسفور نىسبىتى ۋە ئەڭ مۇۋاپىق ئوغۇتلاش مىقدارى» دېگەن تېما ئۈستىدە سىناق قىلىش باشلاندى. 5 يىللىق خىزمەت ئارقىلىق، ئاپتونوم رايوندا كېڭەيتىپ ئىشلىتىلگەن كۆلەم 19 مىليون 240 مىڭ موغا يېتىپ يىللىق ئىقتىسادى ئۆنۈم 30 مىليون يۈەندىن ئاشتى. بۇ تېما ئاپتونوم رايوندىكى 40 نەچچە تەجرىبە تورى نۇقتىسىدا تەجرىبە قىلىش ئارقىلىق، تۈرى ۋە قۇۋۋىتى ئوخشاش بولمىغان تۇپراقتا يازغى بۇغداي، كۆممىقوناق قاتارلىق دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىنى ئۆستۈرۈشكە باب كېلىدىغان ئازوتلۇق، فوسفورلۇق ئوغۇت نىسبىتى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، بۇنىڭدىن كېيىنكى ئارىلاشما ئوغۇت بىلەن ئوغۇتلاش ئۈچۈن ئاساس سېلىندى. دەلىللەش ئارقىلىق شىنجاڭدىكى ئوخشاش تۈردىكى تەجرىبىلەر ئىچىدە ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدۇ، دەپ قارالدى. بۇنىڭ ئىچىدە ئازوتلۇق، فوسفورلۇق ئوغۇتنى ئوخشاش بولمىغان ھالدا ئىشلىتىش ۋە نىسبەت بويىچە ئىشلىتىش جەھەتتە، مەملىكەت بويىچە ئىلغار سەۋىيىگە يېتىپ ئاپتونوم رايونلۇق تۇنجى نۆۋەتلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى بويىچە 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

تىپلارنى ياخشى تۇتۇپ، نۇقتا ئارقىلىق ئومۇمىي دائىرىنى يېتەكلەپ، خىمىيىۋى ئوغۇتتىن ئىلمىي ئۈسۈلدا پايدىلىنىش خىزمىتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ۋاسىتىلىرى شىركىتى دېھقانچىلىق نازارىتى تۇپراق، ئوغۇت پونكىتى، يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى تۇپراق، ئوغۇت تەتقىقات ئورنى، ماناس ناھىيىلىك دېھقانچىلىق تېخنىكىسى پونكىتى بىلەن ھەمكارلىشىپ، 1981 - يىلى ئەتىيازدىن باشلاپ، ماناس ناھىيىسى تۇگۇڭ گۇڭشېسى تۇگۇڭ چوڭ ئەترىتىدە پۈتۈن شىنجاڭنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت تورىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش لايىھەسى بويىچە، «ئازوتلۇق ئوغۇت بىلەن فوسفورلۇق ئوغۇتنىڭ ئوخشاش بولمىغان ئىشلىتىلىش مىقدارى ۋە ماسلاشتۇرۇش نىسبىتى ھەققىدە سىناق» ئۈستىدە ئۇدا 4 يىل تەجرىبە قىلىپ، بۇغداي، كۆممىقوناق ھەققىدە كىچىك دائىرىدە تەجرىبە ئېلىپ بېرىش ۋە چوڭ ئېتىزلاردا ئۇلگە كۆرسىتىش ئارقىلىق، ئازوتلۇق ئوغۇت، فوسفورلۇق ئوغۇتنى ئوخشاش بولمىغان مىقداردا ئىشلەتسە مەھسۇلاتنى ئاشۇرىدىغانلىقىغا ئائىت سىستېمىلىق ماتېرىيالغا ئېرىشىپ، 2 خىل تۇپراقتا بۇغداي، كۆممىقوناق ئۆستۈرگەندە ئەڭ باب كېلىدىغان ئازوتلۇق ئوغۇت، فوسفورلۇق ئوغۇت نىسبىتى ۋە ئىشلىتىلىش مىقدارىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، خىمىيىۋى ئوغۇتتىن مۇۋاپىق پايدىلىنىشنى يەنىمۇ قانات يايدۇرۇش ئۈچۈن بىرقەدەر مۇھىم ئىلمىي ئاساس بىلەن تەمىن ئەتتى.

قەشقەر ۋىلايەتلىك ئوغۇتنى مۇۋاپىق ئىشلىتىش ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى، يېزا ئىگىلىك پەن تەتقىقات ئورنى، قەشقەر كوناشەھەر ناھىيىلىك دېھقانچىلىق تېخنىكا پونكىتى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى شىركىتى قاتارلىق ئورۇنلاردىن تەركىپ تاپتى. ئۇلار 1976 - يىلدىن باشلاپ قەشقەر كوناشەھەر ناھىيىسىنى نۇقتا قىلىپ، تۇپراقنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، ئىلمىي ئۈسۈلدا ئوغۇتلاشقا دائىر بىرقاتار تەجرىبىلەرنى ئېتىز بېشىدا ئېلىپ بېرىپ، يەر ئوغۇتلاشتا ئوغۇتنى يەر يۈزىگە چېچىشنى چوڭقۇر بېرىشكە ئۆزگەرتىش، ئاز مىقداردا ئوغۇتلاشنى مۇۋاپىق ھالدا مەركەزلەشتۈرۈپ ئوغۇتلاشقا ئۆزگەرتىش، نۇقۇل ھالدا ئۈستىدىن ئوغۇتلاشنى ئاساسلىق ئوغۇتلاش، ئۇرۇق بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ ئوغۇتلاش ۋە ئۈستىدىن ئوغۇتلاش بىلەن بىرلەشتۈرۈشكە ئۆزگەرتىش، ئازوتلۇق ئوغۇت بىلەنلا ئوغۇتلاشنى ئازوتلۇق ئوغۇت بىلەن فوسفورلۇق ئوغۇتنى بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىشكە ئۆزگەرتىشنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇشتا كۆرىنەرلىك

ئۇنۇمگە ئېرىشتى. قەشقەر كونائشەھەر ناھىيىسى ئوغۇساق گۈڭشېسى 1 - چوڭ ئەترىتى خىمىيىۋى ئوغۇتتىن مۇۋاپىق پايدىلانمىغاچقا، پايدىلىنىش نىسبىتى ئاران 10% — 20% بولۇپ، بىر كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلىتىپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 0.9 كىلوگرام ئاشلىق ئالغان ئىدى، بۇغداينىڭ بىرلىك مەھسۇلاتىمۇ 55 كىلوگرام ئەتراپىدا بولغانىدى. ئىلمىي ئوغۇتلاش قانات يايدۇرۇلغاندىن كېيىن، ئازوتلۇق ئوغۇت بىلەن فوسفورلۇق ئوغۇتنى بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىشتە چىڭ تۇرۇپ، ئۈرۈق بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ ئوغۇتلاپ، مايسا كۆكىرىش مەزگىلىدە ئۈستىدىن قوشۇمچە ئوغۇتلاپ، غول تارتىش مەزگىلىدە يەنە ئوغۇتلاپ، 1000 مو يەردىكى بۇغداينىڭ مەھسۇلات مىقدارىنى بىر قاتلىدى، بۇنىڭ بىلەن ئاشلىق ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخى ھەربىر كىلوگرامدا 0.118 يۈەن تۆۋەنلىدى. 1978 - يىلى بىرلىك مەھسۇلات ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 55 كىلوگرامدىن 106 كىلوگرامغا ئۆستى، بۇنىڭ ئىچىدە 4 - ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 209.5 كىلوگرامغا يېتىپ، ھەربىر كىلوگرام خىمىيىۋى ئوغۇتتىن 4.55 كىلوگرام ئاشلىق ئارتۇق ئېلىنىپ، ھەربىر مو بۇغدايدىن ئېلىنغان ئوتتۇرىچە ساپ پايدا 66.02 يۈەن بولدى، بۇنىڭ بىلەن مەھسۇلات مىقدارى تۆۋەن، چىقىمى كۆپ، كىرىمى ئاز بولغان، دۆلەتنىڭ ئاشلىق سېتىپ بېرىشىگە تايىنىدىغان بۇ نامرات چوڭ ئەترەت ئاشلىق، پاختا، ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىقتىن ئۇمۇمىيۈزلۈك مول ھوسۇل ئالغان تېپقا ئايلاندى. مەكىت، قەشقەر كونائشەھەر، پوسكام، يېڭىسار قاتارلىق ناھىيىلەرنىڭ 1980 - يىلدىكى ئىستاتىستىكىسىغا ئاساسلانغاندا، 4 مىليون 120 مىڭ مو يەرگە ئوغۇت چوڭقۇر بېرىلگەن، 960 مىڭ مو يەرگە ئوغۇت ئارىلاشتۇرۇپ ئۈرۈق سېلىنغان، بۇ خىمىيىۋى ئوغۇتتىن مۇۋاپىق پايدىلىنىش گۇرۇپپىسى 1979 - يىلى ۋە 1980 - يىلى قەشقەر ۋىلايىتى بويىچە چاقىرىلغان پەن - تېخنىكا يىغىنىدا «پەن - تېخنىكا نەتىجىسى مۇكاپاتى» غا ئېرىشتى. بۇ خىزمەتكە باشتىن - ئاخىر مەسئۇل بولغان قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كادىرى دۇڭ يۈكۈن ئاپتونوم رايون بويىچە چاقىرىلغان خىمىيىۋى ئوغۇت تەجرىبىسى تورى يىغىنىدا تەقدىرلەندى، قەشقەر ۋىلايەتلىك خىمىيىۋى ئوغۇتتىن مۇۋاپىق پايدىلىنىش ھەمكارلىق گۇرۇپپىسىنىڭ تەجرىبىسى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ «شىنجاڭ گېزىتى» ۋە «قەشقەر گېزىتى»دە تونۇشتۇرۇلدى، ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بۇ تەجرىبىلەرنى جايلارنىڭ كېڭەيتىشى ئۈچۈن تارقاتتى.

2. دورىدىن بىخەتەر، مۇۋاپىق پايدىلىنىش

(1) بىخەتەرلىك تەشۋىقاتى

1964 - يىلى 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سەھىيە نازارىتى يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى، سەھىيە مىنىستىرلىكىنىڭ «ئورگانىك ئازوتتىن ئىبارەت كۆچلۈك زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىسىنى بىخەتەر ئىشلىتىش قائىدىسى (تۈزىتىش كىرگۈزۈلگەن لايىھەسى)»نى تارقىتىپ، جايلاردىن مەشغۇلات قائىدىسىگە قاتتىق ئەمەل قىلىپ، ئىشلەپچىقىرىشنىڭ بىخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلىشنى تەلەپ قىلدى. لېكىن بەزى گۇڭشې، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئاساسىي قاتلام كادىرلىرى ۋە گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر ئىشلىتىشكە دائىر بىلىمى ۋە تەجرىبىسى كەمچىل بولغانلىقتىن، دورىلار، ئۇسكۇنىلەر ئوبدان باشقۇرۇلماي، ئادەم، چارۋىلارنىڭ زەھەرلىنىش، ئۆلۈش ۋەقەلىرى كۆرۈلۈپ تۇردى. شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق دورىسى ۋەقەسىدىن 20 قېتىم يۈز بېرىپ، 28 ئادەم زەھەرلەندى ۋە ئۆلدى. 1965 - يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە 556 كىشى دېھقانچىلىق دورىسىدىن زەھەرلىنىپ 28 كىشى ئۆلدى، 1971 - يىلى قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسىدە يوپۇرماق پىتىنىڭ ئالدىنى ئالىدىغان ۋە ئۇنى توقۇتمىدىغان «1059» زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىسىنى ئىشلىتىش يۈزىسىدىن 100دىن ئارتۇق ئادەم زەھەرلىنىپ، 2 كىشى ئۆلدى. ۋەقە كېلىپ چىقىشتىكى ئاساسلىق سەۋەب دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن زەھەرلىنىپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش توغرىسىدىكى تەشۋىقات،

تەرىبىيە خىزمىتى ئومۇميۈزلۈك ئىشلەنمىگەن، بىر قىسىم ئاساسىي قاتلام كادىرلىرى ۋە دېھقانلارنىڭ خىمىيىلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى بولۇپمۇ ئورگانىك ئازوتتىن ئىبارەت كۆچلۈك زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ زىيىنىغا بولغان تونۇشى يېتەرلىك بولمىغان، بىخەتەرلىك جەھەتتىن يېتەكلەش ۋە مۇداپىئە كۆرۈش تەدبىرى يېتىشپ ماڭالمىغان.

دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش توغرىسىدىكى بىخەتەرلىك تەرىبىيىسىنى ۋە دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن زەھەرلىنىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشنى كۆچەيتىش ئۈچۈن، 1976 - يىل 2 - ئاينىڭ 24 - كۈنى، ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق ئىدارىسى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، سەھىيە ئىدارىسى ۋە بوزيەر ئۆزلەشتۈرۈش باش ئىدارىسى «دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر، مۇۋاپىق ئىشلىتىش توغرىسىدىكى بەلگىلىمە» نى تارقىتىپ، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش دائىرىسى، بىخەتەر ئىشلىتىش پرىنسىپى، توشۇش ۋە ساقلاشتا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار ۋە دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن زەھەرلىنىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش خىزمىتى توغرىسىدا كونكرېت بەلگىلىمە چىقىرىپ، جايلاردىكى ئالاقىدار تارماقلاردىن زىچ ماسلىشىپ، گۇڭشې، ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىنىڭ ئىجرا قىلىشىغا ياردەم بېرىشنى تەلەپ قىلدى. 1981 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر دېھقانچىلىق نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر ساقلاشنى كۈچەيتىش، دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن زەھەرلىنىش ۋەقەلىرىنىڭ يۈز بېرىشىدىن ساقلىنىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» نى تارقىتىپ، جايلارنىڭ شارائىتقا يارىشا ئىش كۈرۈپ، تۈرلۈك شەكىلدىكى كەسپىي ئالدىنى ئېلىش قوشۇننىنى تەشكىللەپ، تۈرلۈك ئۇسۇللار ئارقىلىق دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر، مۇۋاپىق ئىشلىتىش ئاساسىي بىلىملىرىنى كەڭ تەشۋىق قىلىشنى؛ جامائەت خەۋپسىزلىكى، سەھىيە تارماقلىرىغا زىچ ماسلىشىپ دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ساقلاش، ئىشلىتىش ۋە زەھەرلەنگەنلەرنى جەددى قۇتقۇزۇش ئىشلىرىنى دائىم تەكشۈرۈپ تۇرۇشنى ھەمدە دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى بىر تۇتاش ساقلاش، كۆچلۈك زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىشكە توغرا كەلسە، ئىسپات خېتى ئارقىلىق سېتىۋېلىش توغرىسىدا بەلگىلىمە چىقىرىپ، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلەتكەندە قەتئىي مەشغۇلات قائىدىسى بويىچە ئىش كۆرۈپ، ئالدىنى ئېلىش تەدبىرلىرىنى كۆچەيتىشنى تەلەپ قىلدى. 1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تۈزگەن «دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر ئىشلىتىش» خەرىتىسىنى پۈتۈن شىنجاڭدىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ، خەلق گۇڭشىسى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىگە تارقىتىپ كەڭ تەشۋىق قىلدى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىر تەرەپتىن دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر ئىشلىتىش تەشۋىق تەرىبىيىسىنى كەڭ قانات يايدۇردى، يەنە بىر تەرەپتىن گۇڭشې - ئەترەتلەرنىڭ تۈرلۈك تۈزۈملەرنى ئورنىتىشى ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈشىگە ياردەم بېرىپ، يوچۇقلارنى ئېتىپ، ۋەقە يۈز بېرىشنىڭ ئالدىنى ھەمدە ۋەقەلەرنى ئازايتتى.

1982 - يىلى شىنجاڭ يېزىلىرىدا مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەش ئوبيېكتى كوللېكتىپتىن مىڭلىغان، ئون مىڭلىغان ئائىلىلەرگە ئۆزگىرىپ تارقالغىنىدا كەتتى، ئىشلىتىش مىقدارىمۇ كۆپەيدى. ھەرقايسى جايلار پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورۇنلىرى ئەھمىيەت بەرگەنلىكتىن، جايلاردىكى يېزا ئىگىلىك، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، جامائەت خەۋپسىزلىكى، سەھىيە، خىمىيە سانائىتى، قاتناش قاتارلىق تارماقلار زىچ ھەمكارلاشقانلىقتىن، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر ئىشلىتىش تەشۋىق تەرىبىيىسى كىشىلەر قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئالدى، كۆچلۈك زەھەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ ئورنىغا پەيدىنپەي يېڭى تىپتىكى دېھقانچىلىق دورىلىرى دەسسىدى، جايلاردا يۈز بەرگەن دېھقانچىلىق دورىلىرى ۋەقەسى ئىنچەدە ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى زەھەرلىنىش ۋە ئۇلۇشكە ياتىدىغانلارنىڭ سانى كۆرىنەرلىك ئازايدى.

1981 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە دېھقانچىلىق دورىسىدىن زەھەرلەنگەن ۋە ئۆلگەنلەردىن سانلىق مەلۇمات

جەدۋەل: 10 — 1 بىرلىكى: ئادەم

يىللار	زەھەرلەنگەنلەر سانى			ئۆلگەنلەر سانى		
	جەمئىي	ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى	غەيرىي ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى	جەمئىي	ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى	غەيرىي ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرىدىكى
1981	77	43	34	14	2	12
1982	52	30	22	23	5	18
1984	34	9	25	17	2	15
1985	106	30	76	34	1	33

(2) تېخنىكا جەھەتتىن يېتەكچىلىك قىلىش

60 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىغا كەلگەندە، يۇقىرى ئۇنۇملۇك خىمىيىۋى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش شىنجاڭدا پەيدىنپەي ئومۇملاشتى، بەزى دېھقانلار زىيانداش ھاشاراتلەر بولۇش - بولماسلىقىغا ۋە زىيانغا ئۇچراش دەرىجىسىنىڭ قانچىلىك بولۇشىغا قارىماي، «مۇداپىئە ئۇكۇلى» ئۇرۇش، «خورىتىش جېڭى» قىلىش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، دورىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئىشلىتىپ ياكى دورا مىقدارىنى خالىغانچە كۆپەيتىپ، ئىسراپچىلىقنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. بەزىلەر دورىنى خاتا، قالايمىقان ئىشلىتىپ، دورا ئاپىتى پەيدا قىلىپ، مۇھىتنى بۇلغاپ، دېھقانچىلىق زىرائەتلىرى ۋە كىشىلەرنىڭ تەن ساغلاملىقىغا زىيان يەتكۈزدى، يەنە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخى، ئالدىنى ئېلىش، يوقىتىش خىراجىتىنى ئاشۇرىۋەتتى.

تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ يېزا ئىگىلىك ۋاستىلىرى تىجارىتى تارماقلىرى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر، مۇۋاپىق ئىشلىتىش ئۈچۈن، گېزىت - ژۇرنال، رادىئو، سۈرەتلىك كۆرگەزمە، پروپېكسىيە پىلاستىنكىسى (خۇەندىڭ) قويۇپ بېرىش، پۈكەيدە، بازاردا تەشۋىق قىلىش قاتارلىق كۆپ خىل شەكىللەردىن پايدىلىنىپ، دېھقانلارغا تۈرلۈك دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ خۇسۇسىيىتى، ئالدىنى ئېلىش ئوبيېكتى ۋە ئۇنى ئىشلىتىش ئۇسۇلى، شۇنىڭدەك ئۇنىڭدىن زەھەرلىنىپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا دائىر ئاساسىي بىلىملەرنى تونۇشتۇردى، ئىلگىرى - ئاخىرى بولۇپ «ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، دورا سايمانلىرى توپلىمى»، «دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش قوللانمىسى»، «دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر ئىشلىتىش ئۆلچىمى»، «666»، «DDT»نىڭ ئورنىنى دەسسەيدىغان دېھقانچىلىق دورىلىرى تۈرى توپلىمى قاتارلىق تېخنىكىلىق ماتېرىيال ۋە تەشۋىقات سۈرەتلىرىنى تۈزۈپ خەنزۇچە، ئۇيغۇرچە 2 خىل يېزىقتا جەمئىي 100 نەچچە مىڭ پارچە (نۇسخا) بېسىپ، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر، گۇڭشې، ئەترەت كادىرلىرى ۋە دېھقان تېخنىكلارنىڭ ئۆگىنىشىگە ۋە قوللىنىشىغا تارقىتىپ بەردى.

1980 - يىلى 7 - ئايدا يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى، خىمىيەت سانائىتى مىنىستىرلىكى ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى بىرلىكتە دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىلمىي ئۇسۇلدا ئىشلىتىش ۋە تېخنىكىلىق مۇلازىمەت بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئېچىپ، «دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىلمى ئۇسۇلدا ئىشلىتىشنى سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇش چارىسى»نى مۇزاكىرە قىلدى، ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنلەش ۋە ئىشلىتىش تارماقلىرى ھەمكارلىقنى كۈچەيتىش، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىلمىي ئۇسۇلدا ئىشلىتىش ۋە تېخنىكىلىق

مۇلازىمەت قىلىش قاتارلىق مەسىلىلەرنى مۇھاكىمە قىلدى ھەمدە تەدبىر ۋە پىكىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. شىنجاڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، پەن - تېخنىكا - ماۋارىپ ئاپپاراتى قۇرۇپ، تېخنىكا خادىملىرىنى سەپلىدى ۋە تەربىيىلىدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يېزا ئىگىلىك، دېھقانچىلىق تېخنىكىسى تارماقلىرىغا ماسلىشىپ، كەڭ دېھقانلارنىڭ دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىقتىسادچانلىق بىلەن، بىخەتەر، ئۈنۈملۈك ئىشلىتىشىگە تېخنىكا جەھەتتىن يېتەكچىلىك قىلدى. 1) دېھقانلارغا زىيانداش ھاشاراتلارنى ئېنىق تەكشۈرۈش ئاساسىدا، دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ تۈرى، تىپىنى مۇۋاپىق تاللاپ، كېسەلگە قاراپ دورا بېرىش، ئالدىنى ئېلىشنى كۈچكىتۈرۈپ قويماسلىق ھەققىدە تەشۋىقات ئېلىپ بارىدى؛ 2) دېھقانلارنىڭ تۈرلۈك زىيانداش ھاشاراتلارنى يوقىتىش پۈرسىتىنى ئىگىلەپ، ۋاقتىدا دورىلاپ، بىرقەدەر ياخشى ئالدىنى ئېلىش ئۈنۈمىگە ئېرىشىشىگە يارەدەم بەردى؛ 3) دېھقانلارنى ئوخشاش بولمىغان تۈردىكى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئالماشتۇرۇپ ئىشلىتىپ، ياكى ئارىلاشتۇرۇپ ئىشلىتىپ، ياكى يەرلىك ئوغۇت بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ ئىشلىتىپ، كۆپ خىل زىيانداش ھاشاراتلارنى تەڭ يوقىتىپ، دورىغا بولغان قارشىلىق كۈچىنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا ۋە دورىنىڭ ئۈنۈمىنى ئۇزارتىشقا يېتەكچىلىك قىلدى.

(3) يېڭى تۈرلەرنى قوللىنىش

شىنجاڭنىڭ خىمىيىلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئاساسى ئاجىز ئىدى، 50 - يىللاردا «666» پاراشوكىنى ئاپتونوم رايون سىرتىدىن شۇ پېتى يۆتكەپ كېلىپ پىششىقلاپ ئىشلىگەندىن سىرت، قالغان ئاساسلىق دېھقانچىلىق دورىلىرى پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن يۆتكەپ كېلىنەتتى. ئۇزۇندىن بۇيان بىرخىللا دېھقانچىلىق دورىلىرى ئىشلىتىلدى، «666»، «DDT» دىن ئىبارەت ئورگانىك خلورلىق دېھقانچىلىق دورىلىرى كېۋەز، ئاشلىق، كۆكتات، مېۋىلىك دەرەخ، كۆك تاماكا قاتارلىق زىرائەتلەرگە چۈشكەن كۆپ خىل زىيانداش ھاشاراتلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىشقا، چېكەتكە يوقىتىش ۋە قويلارنى دورا بىلەن ۋاقىنلاشقا ھەمدە ئاھالىلارنىڭ ئولتۇراق ئۆيلىرىدىكى زىيانداش ھاشاراتلارنى يوقىتىشقا كەڭ ئىشلىتىلدى، ئىشلىتىلىش مىقدارى ئىزچىل تۈردە ناھايىتى زور نىسبەتتە ئېگىلەپ كەلدى، يىلدا قويلارنى ۋاقىنلاش ئۈچۈنلا تەمىنلىنىدىغان «666» پاراشوكى 4000 تونىغا يەتتى. 1955 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە «666» پاراشوكىدىن 170 مىڭ تونىا، «DDT» دىن 6000 تونىدىن كۆپرەك ئىشلىتىلدى. بۇ 2 خىل دېھقانچىلىق دورىسىنىڭ خىمىيۇلۇك خۇسۇسىيىتى تۈراقلىق بولۇپ، ئاسان پارچىلانمايدىغان، قالدۇق مىقدارى كۆپ بولغاچقا، تۇپراق، سۇ، زىرائەتلەر ۋە چارۋا مەھسۇلاتلىرى بولغاندى ھەمدە كىشىلەرنىڭ تەن ساغلاملىقىغا بەلگىلىك زىيان يەتكۈزدى.

1983 - يىلى گوۋۇيۈەن «666» پاراشوكى، «DDT» ئىشلەپچىقىرىشنى توختىتىشنى قارار قىلغاندىن كېيىن، سودا مىنىستىرلىكى يېغىن ئېچىپ، بۇ 2 خىل دېھقانچىلىق دورىسىنىڭ ئورنىنى دەسسەيدىغان دورا ئىشلەپچىقىرىش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇردى. شۇ يىلى 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى خەلق ھۆكۈمىتىگە «666» پاراشوكى، «DDT» دېھقانچىلىق دورىسىنىڭ ئورنىغا دەسسىتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدىكى پىكىرنى سۇندى. ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقىغا ئاساسەن، 6 - ئاينىڭ 22 - كۈنى دېھقانچىلىق نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ئورمانچىلىق نازارىتى، چارۋىچىلىق نازارىتى، خىمىيە سانائىتى ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلارنى يېغىپ يېغىن ئېچىپ، دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ ئورنىغا دەسسىتىش خىزمىتىنى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇردى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 12 - ئاينىڭ 12 - كۈنى شىنجاڭدىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سىستېمىسى بويىچە «666» پاراشوكى، «DDT» دېھقانچىلىق دورىسىنىڭ ئورنىغا دەسسىتىش خىزمىتى يېغىنى چاقىرىپ، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلىرىدا زىيانداش

هاشاراتلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىش ئېھتىياجىغا ماسلىشىش ئۈچۈن، ئورنىنى دەسسەيدىغان كۆپ تۈرلەرنى يولغا قويۇشقا پايدىلىق بولسۇن ئۈچۈن تىجارەت دائىرىسىنى كېڭەيتىشنى تەلەپ قىلدى. دىغلورۇش («DDV») دىمېتوئات، دېپتېركس، گالېكرون، مالاسۇك، فوسمېت، فېنتىيون، فوسفامىدون، ئاتسېتالدېگىد مېتامىدرفوس قاتارلىق دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن داۋاملىق تەمىنلىگەندىن سىرت، يەنە مونوكروتوفوس، فوكسى، سۇمىتىئون، مېتامىدورفوس، ئومېنوئات، فوسالون، ئۇۋۇتران، كومبۇس، دېساس، فورادان، كاربارىل قاتارلىق يېڭى تىپتېكى دېھقانچىلىق دورىلىرى كىرگۈزۈلدى. جايلاردىكى تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تارماقلىرى يېڭى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى تەشۋىق قىلىش، مەسلىھەت بېرىش، مۇلازىمەت قىلىش ۋە سىناپ كۆرۈش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇپ، تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەشنى كۈچەيتىپ، جايلاردىكى دېھقانچىلىق، يېزا ئىگىلىك پەن تەتقىقات تارماقلىرىنىڭ يېڭى دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ ئۇنۇمىنى تەجرىبە قىلىپ كۆرۈش، ئۇلۇغ كۆرسىتىش خىزمىتىگە يېقىندىن ماسلىشىپ دورا ئۇنۇمىنى باھالاپ بېكىتتى ۋە كېڭەيتىپ قوللاندى، دېھقانلارنىڭ يېڭى تۈردىكى دېھقانچىلىق دورىلىرىنى مۇڭاپىق، ئۇنۇملۇك ئىشلىتىشگە يېتەكچىلىك قىلدى. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ماناس ناھىيىلىك يېزا ئىگىلىك تېخنىكىسى پونكىتى بىلەن ھەمكارلىشىپ شۇ ناھىيىنىڭ باغۋەنچىلىك مەيدانىدا 15% لىك تېرىتادىمېفون دورىسىنى تەرخىمەك، تورلۇق كۆكچى قوغۇنغا چۈشكەن ئاق توزان كېسىلىگە ئىشلىتىشنى سىناق قىلىپ، ئۇنىڭ ئۇنۇملۇك ئىقتىدارى ۋە كېسەللىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش، ئۇنى يوقىتىش ئۇنۇمىنى يەنمۇ ئىگىلەپ، ئۇنى كەڭ كۆلەمدە كېڭەيتىشنى ئاساس بىلەن تەمىن ئەتتى. گۈچۈك ناھىيىسىدە ئوت - چۆپلەردە زىيانداش ھاشاراتلەر يامراپ كېتىپ، زىيان دائىرىسى 500 مىڭ موغا يېتىپ، يىلدا 15 — 20 مىليون كىلوگرام ئاشلىق زىيان بولدى. 1984 - يىلى ناھىيىلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى يېزا ئىگىلىك تېخنىكا پونكىتى بىلەن ھەمكارلىشىپ تەشۋىق قىلىش، كېڭەيتىش، سىناق قىلىشنى تەمىنلەش بىلەن بىرلەشتۈرۈش ئۈسۈلىنى قوللىنىپ، يېڭى دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن 44 توننا ئىشلىتىپ، 290 مىڭ مو بۇغداي، 100 مىڭ مو ئاپىخان ۋە كەڭ يوپۇرماقلىق ئوتقا چۈشكەن قارا كۆيە كېسىلىنى مەركەزلىك تۇگىتىپ، ئاشلىقتىن 3 مىليون 700 مىڭ كىلوگرام زىيان كېلىپ چىقىشنىڭ ئالدىنى ئالدى.

3. يىلىم بىلەن يەملەش ۋە ياماش

1) نۇقتىدا سىناق قىلىش

1975 - يىلى 7 - ئاينىڭ 15 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى شائېخەي شەھىرى فېڭشيەن ناھىيىسىدە مەملىكەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تارماقلىرىدا دېھقانچىلىق ماشىنا- سايمانلىرىنى يىلىم بىلەن يەملەش، ياماش تەجرىبىلىرىنى ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئاچتى، يىغىندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى 5 ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىدىكى 12 كادىرنى تەشكىللەپ، خېبېي ئۆلكىسى دۇڭگۇاڭ ناھىيىسى، سىچۈەن ئۆلكىسى لېشەن ۋىلايىتىگە بېرىپ دېھقانچىلىق (ماشىنىلىرى) سايمانلىرىنى يىلىم بىلەن يەملەش، ياماش تېخنىكىسى ۋە تەجرىبىسىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىش، ئۇگىنىشكە ئۆتتى. 1976 - يىل 5 - ئايدا سانجىدا بۇ ھەقتە نۇقتىدا سىناق قىلىش نەق مەيدان دوكلات يىغىنى ئۆتكۈزدى. 6 -، 7 - ئايلاردا سانجى، ئۇرۇمچىدە يىلىم بىلەن يەملەش، ياماش كۇرسى ئېچىپ، گۈڭشي كادىرلىرى، گۈڭشي ئەزالىرى ۋە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنى رېمونت قىلىش نەق مەيدانىغا بېرىپ ئېكسكۇرسىيە قىلىشقا تەشكىللىدى، ئۇلار ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى يىلىم بىلەن يەملەش، ياماش چارىسى ياخشى ئىكەن، ئۇگىنىش ۋە قوللىنىش ئاسان، كونىلىرىنى رېمونت قىلىپ پايدىلانغاندا

چىقىمنى تېجەشكە ھەقىقەتەن پايدىسى بار ئىكەن، دەپ قارىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇرۇمچى ناھىيىسى ئەنەنچۇ گۇڭشېسىدا دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى يېلىم بىلەن يەملەش، ياماش كۆرگەزمىسى ئاچتى، ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ يېزا ئىگىلىك خىزمىتىگە مەسئۇل شۇجىسى جالال شىگۇك، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىماليىيە- سودا ئىشخانىسى ۋە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ رەھبەرلىرى يېلىم بىلەن رېمونت قىلىش، يېلىم بىلەن يەملەش، ياماش تېخنىكا ماھارىتىنى ۋە ئەملي بۇيۇملار كۆرگەزمىسىنى كۆرۈپ دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى يېلىم بىلەن يەملەش، ياماش بويىچە نۇقتىدا سىناق قىلىشتا ياخشى باشلىنىش بولدى، دەپ ماختاشتى. شۇ يىلى 6 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «دېھقانچىلىق (ماشىنىلىرى) سايمانلىرىنى يېلىم بىلەن يەملەش، ياماش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن بۇ خىزمەتنى كۈندىلىك ئىش تەرتىپىگە كىرگۈزۈپ، بىر مۇڭاۋىن مۇدىرنى بۇ خىزمەتكە مەسئۇل قىلىشنى ھەمدە مۇناسىپ بەنزە تەشكىللەپ، پىلان تۈزۈپ، تۈرلۈك شەكىلدىكى كۆرسلارنى ئېچىپ، يېلىم بىلەن يەملەش، ياماش تېخنىكا قوشۇنىنى دەرىجىمۇ دەرىجە يېتىشتۇرۇشنى، مۇشۇ ئاساستا نۇقتىدا سىناق قىلىپ، نۇقتا ئارقىلىق ئومۇمىي دائىرىنى يېتەكلەپ، ۋىلايەت (ئوبلاست) شەھەرلەردىن تارتىپ ناھىيە، گۇڭشې، ئەتراپتىلارگىچە ئومۇميۈزلۈك كېڭەيتىشنى تەلەپ قىلدى. ئىچكىرى ئۆلكىلەرنىڭ ئىلغار تەجرىبىلىرىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىش ۋە تەدبىقلاش ئۇچۇن، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى يېلىم بىلەن يەملەش، ياماش تېخنىكا ماتېرىياللىرى ۋە كېڭەيتىش خىزمىتى تەجرىبىلىرىنى توپلام قىلىپ تۈزۈپ، 40 نەچچە مىڭ پارچە بېسىپ جايلارغا تارقىتىپ بەردى.

(2) كېڭەيتىش

1978 - يىل 2 - ئايدا نېفىت خىمىيە سانائىتى مىنىستىرلىكى، ئورمانچىلىق مىنىستىرلىكى، سودا مىنىستىرلىكى، 1 - ماشىنىسازلىق مىنىستىرلىكى، يېنىك سانائەت مىنىستىرلىكى بىلەن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى، دۆلەت ماددىي ئەشيا باش ئىدارىسى «دېھقانچىلىق ماشىنا سايمانلىرىغا كىرەكلىك يېلىم ئىشلەپچىقىرىش ۋە تەمىنلەش خىزمىتىنى يەنمۇ ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقىتىپ، دۆلەت پىلان كومىتېتىنىڭ يېلىم ئىشلىتىشنى كېڭەيتىپ دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى يېلىم بىلەن يەملەش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشنى 1977 — 1978 - يىللىق يېڭى تېخنىكىنى كېڭەيتىش نۇقتىلىق تۈرىگە كىرگۈزۈشنى ئوتتۇرىغا قويدى ھەمدە ئالاقىدار تارماقلاردىن رەھبەرلىكىنى كۈچەيتىپ، زىچ ماسلىشىپ، كېڭەيتىش خىزمىتىنى ئەستايىدىل ياخشى ئىشلەشنى تەلەپ قىلدى. 1978 - يىلدىن باشلاپ، يېلىمنى‌تەمىنات- سودا باش كوپېراتىپى بىر تۇتاش تەڭپۇڭلاشتۇرۇپ تەقسىم قىلىدىغان بولدى؛ دېھقانچىلىق ماشىنىلىرىنى رېمونت قىلىش، ياساش زاۋۇتلىرى (پونكىتى) غا كىرەكلىك قىسمى ئورمانچىلىق مىنىستىرلىكىگە تەۋە بولۇپ، جايلاردا دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى شىركىتى باشقۇرىدىغان بولدى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تارماقلىرى گېزىت - ژۇرنال، رادىئو، تەشۋىقات ماتېرىياللىرى تارقىتىش، كىنو قويۇپ بېرىش قاتارلىق شەكىللەر ئارقىلىق، كەڭ دېھقانلارغا تەشۋىق قىلىپ، رېمونت قىلىش خىزمىتىنىڭ كەڭ قانات يايدۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈردى. 1978 - يىلى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىنىڭ مۇڭاۋىن دىرېكتورى خې كېجيەن يېلىم بىلەن يەملەش، ياماشنى كېڭەيتىش خىزمەت گۇرۇپپىسىنى باشلاپ، جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا بېرىپ سەييارە تەكشۈرۈپ يېتەكچىلىك قىلىپ، جايلارنىڭ رېمونت كۇرسى ئېچىشىغا ياردەملەشتى، بۇنىڭ بىلەن شىنجاڭ بويىچە يېلىم بىلەن يەملەش، ياماش خىزمىتى نۇقتىدىن ئومۇمىي دائىرىگىچە تېز قانات يايدۇرۇلدى.

1979 - يىلى 7 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كورلىدا جەنۇبىي شىنجاڭ رايونى بويىچە دېھقانچىلىق (ماشىنىلىرى) سايمانلىرىنى يېلىم بىلەن يەملەش، ياماش خىزمىتى سۆھبەت يىغىنى چاقىرىپ،

«يىلىم بىلەن يەملەش، ياماش» تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلىدى ۋە ئالماشتۇردى. 3 يىلدىن بۇيان، شىنجاڭنىڭ دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى يىلىم بىلەن رېمونت قىلىش خىزمىتى يوقلىقتىن بارلىققا كېلىپ، كىچىكلىكتىن زورىيىپ، تەدرىجىي كېڭەيدى. ئاپتونوم رايون بويىچە دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى يەملەش، ياماش، تور-نۇقتىلىرىدىن 100 نەچچىسى قۇرۇلۇپ، ھەرخىل دېھقانچىلىق (ماشىنىلىرى) سايمانلىرىدىن 100 مىڭدىن ئارتۇقنى رېمونت قىلدى. يەكەن، مەكىت ناھىيىلىرى، قەشقەر شەھىرىگە قاراشلىق گۈڭشېلار بۇ خىزمەتنى بىرقەدەر ياخشى قانات يايدۇرۇپ، تۈرلۈك دېھقانچىلىق (ماشىنىلىرى) سايمانلىرىدىن جەمئىي 20 نەچچە مىڭنى رېمونت قىلدى. يەكەن ناھىيىسى 7 قارار رېمونت كۇرسى ئېچىپ، رېمونت خادىمىدىن 40نى تەربىيىلىدى، يەنە مارالبېشى، يېڭىسار، ئاتۇش، ئاقچى ناھىيىلىرى ئۇچۇن رېمونت خادىمىدىن 20نى تەربىيىلەپ بەردى. يەكەن ناھىيىسىدىكى 16 گۈڭشى ئېچىدە 8 گۈڭشى دېھقانچىلىق (ماشىنىلىرى) سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇپ، تۈرلۈك دېھقانچىلىق سايمانلىرىدىن 4 مىڭ نەچچىنى، چوڭ، كىچىك ساپاندىن 80 نەچچىنى رېمونت قىلدى. ناھىيە، گۈڭشېلار رېمونتخانا قۇرۇپ، ئەسلىدىكى يەملەش، ياماشتىن ۋېنتا سۈزگۈچ، سۈركەلمە موفتا، تورموز، ئاپتوموبىل شارىكىنى يەملەشكە تەرەققىي قىلىپ، خېرىدارلار ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا كومىتېتىنىڭ ماختىشىغا سازاۋەر بولدى. مەكىت ناھىيىسى 2 يىلدا 40 مىڭ يۇەن قىممىتىدىكى تۈرلۈك دېھقانچىلىق (ماشىنىلىرى) سايمانلىرىدىن 339نى رېمونت قىلدى. خوتەن ۋىلايىتى تۈرلۈك دېھقانچىلىق سايمانلىرىدىن 820 نەچچىنى رېمونت قىلىپ، 10 نەچچە مىڭ يۇەنلىك ئىشلىتىش قىممىتىگە ئىگە بۇيۇمنى ئەسلىگە كەلتۈردى. ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ۋە بوزىيەر ئۆزلەشتۈرۈش باش ئىدارىسى كۇيتۇڭ دەريا باشقۇرۇش باشقارمىسى سكلوكسسمولا يىلمىنى ئىشلىتىپ كۇيتۇڭ دەريا‌سى خۇاڭگو سۇ ئامبىرى قۇرۇلۇشىدىكى قۇرۇلمىلارنىڭ يېرىقلىرىنى چاپلاپ، سۇ سىرغىيدىغان يەرلەرنى ئېتىپ، توسمىنىڭ بىخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلدى.

«يەملەش، ياماش» خىزمىتىنىڭ قانات يايدۇرۇلۇشىغا ئەگىشىپ، بىرمۇنچە ناھىيىلىك، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركەتلىرىمۇ كەينى - كەينىدىن رېمونتخانا قۇرۇپ، مەخسۇس كەسپىي خادىم سەپلەپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ 1 - سېپىگە بېرىپ سەييارە رېمونت مۇلازىمىتى بىلەن شۇغۇللاندى. 80 - يىللارنىڭ باشلىرىغىچە، جەنۇبىي شىنجاڭ رايونى بويىچە يەكەن، قاغىلىق، مەكىت، نىيە، قاراقاش، چىرا، ئاقسۇ، ئاۋات قاتارلىق ناھىيىلەر ۋە قەشقەر شەھىرى رېمونت كەسپىنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلدى. لېكىن يېزىلاردا يېڭى دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى سېتىۋالىدىغانلار پەيدىنپەي كۆپەيگەچكە، كونا دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى رېمونت قىلدۇرىدىغانلار كۆندىن كۈنگە ئازلاپ كېتىپ، رېمونت خىزمىتى توختاپ قالدى، بەزى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ رېمونت خادىملىرى كەسىپ ئالماشتۇرۇۋالدى، بەزىلىرى باشقا مۇلازىمەت ساھەلىرىگە ئالماشتى.

4. يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت، يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى

(1) يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت

شىنجاڭدا خىمىيىۋى ئوغۇتنى سىناق تەرىقىسىدە سېتىش 1954 - يىلدىن ئېتىبارەن باشلاندى، لېكىن خىمىيىۋى ئوغۇت ئومۇملىشىپ كېتەلمىگەچكە، مەھەللىۋى ئوغۇت ئاساسلىق ئوغۇت مەنبەسى بولۇپ كەلدى. 1958 - يىل 8 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مەسلىسى توغرىسىدىكى 6 تۈرلۈك يولیورۇقىدا يېقىنقى بىرنەچچە يىل ئىچىدە خىمىيىۋى ئوغۇت تېخى ئېھتىياجنى قاندۇرالمايدىغانلىقى كۆرسىتىلىپ ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) لەردىن رايون، يېزا، گۈڭشېلارنى يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىشقا ئەستايىدىل قوزغاش تەلەپ قىلىندى.

شىنجاڭنىڭ يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت بايلىقى مول، يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىش ئۈسۈلى

بىرقەدەر ئاددىي، مەبلەغ ئاز كېتىدۇ، تەننەرخى تۆۋەن، شۇڭا جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ھۆكۈمەتنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ، خىمىيىۋى ئوغۇت بايلىقىنى كەڭ كۆچەپ، خىمىيىۋى ئوغۇت يېتىشمەسلىك مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، سانائەت، يېزا ئىگىلىكى، پەن - تېخنىكا تارماقلىرى بىلەن بولغان ھەمكارلىقنى كۈچەيتىپ «يەرلىك ئۈسۈل بىلەن زامانىۋى ئۈسۈلنى تەڭ تۇتۇپ، ئىككى پۈت بىلەن يول مېڭىش» فاكۇلتېتنىڭ ئىزچىللاشتۇرۇپ، «ماتېرىيالنى ئۆز جايىدىن ئېلىش، ئۆز جايىدا ئىشلەپچىقىرىش، ئۆز جايىدا ئىشلىتىش» ۋە «يەرلىك ئۈسۈلنى ئاساس قىلىش، كىچىك تېپتىكىنى ئاساس قىلىش، گۈڭشې، ئەترەتلەرنى ئاساس قىلىش» پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، گۈڭشې، ئەترەتلەرنىڭ ئۆز جايىنىڭ بايلىقىدىن پايدىلىنىپ، شارائىتقا قاراپ ئىش كۆرۈپ، يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ يارىدەم بېرىپ، خىمىيىۋى ئوغۇت يېتىشمەسلىك زىددىيىتىنى پەسەيتىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلدى. ئالاقىدار تارماقلارنىڭ تەشكىللەپ يېتەكلىشى ئارقىسىدا، رودا كۇللىرىدىن پايدىلىنىپ ئاممونىي سۇلفات ئىشلەپچىقىرىلدى، ئوت - چۆپ، ياغاچ كۈلى ۋە گەجدىن پايدىلىنىپ كالىي سۇلفات ئىشلەپچىقىرىلدى، يېشىل ئوغۇت، ئوت - چۆپ كۇللىرى، سۆڭەك پاراشوكى، ھاكتىن پايدىلىنىپ يەرلىك خىمىيىۋى - بىرىكمە ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىلدى. ئەينى ۋاقىتتا ئاساسلىقى كالىي نېترات، كالتسىي سوفىر فوسفات، ئاممونىي فوسفات قاتارلىقلار يەرلىك ئۈسۈلدا ئىشلەپچىقىرىلىپ، شىنجاڭ بويىچە ئاممىۋى خاراكتېرلىك يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئىشلىتىش دولقۇنى كۆتۈرىلدى. 1958 - يىلغا كەلگەندە، ئاپتونوم رايون بويىچە 400دىن ئارتۇق خەلق گۈڭشىسىدا يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى قۇرۇلدى، بەزى ئىشلەپچىقىرىش ئەترەتلىرىمۇ يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت زاۋۇتى قۇردى، جەمئىي 6235 زاۋۇت قۇرۇلۇپ، 40 نەچچە خىل، 1 مىليون تونناغدىن ئارتۇق يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىلدى، ھەرمو تېرىلغۇ يەرگە 150 كىلوگرامدىن يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت چېچىلدى. جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بۇ ۋاستە قاتنىشىپ، دېھقانلارنى ئۆزى ئىشلەپچىقىرىپ ئۆزى ئىشلىتىشكە تەشكىللىگەنلىكتىن، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى ئاشۇرۇش، ئىشلەپچىقىرىش تەننەرخىنى تۆۋەنلىتىش، تەمىنلەش بېسىمىنى يەڭگىللىتىشتە ئىجابىي رول ئوينىدى.

1959 - يىلى 4 - ئايدا سودا نازارىتى، دېھقانچىلىق نازارىتى ئاساس قىلىنىپ، چارۋىچىلىق، ئورمانچىلىق، سۇچىلىق، ماشىنىسازلىق، خىمىيە سانائىتى قاتارلىق نازارەت، ئىدارىلەر ۋە شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش، قۇرۇلۇش بېكىتۈەنى بىلەن بىرلىشىپ ئاپتونوم رايون بويىچە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى خىزمىتى يېغىنى چاقىردى. سودا نازارىتىنىڭ نازىرى سەي خەنسىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش، تەمىنلەش ۋە ئىشلىتىش خىزمىتىنى يەكۈنلىدى، يېغىندا «2 يەرلىك ئۈسۈل، بىر ئىسلاھات» (يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت، يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى ۋە دېھقانچىلىق سايمانلىرى ئىسلاھاتى) خىزمىتىنىڭ تەجرىبىلىرى ئالماشتۇرۇلدى، 1959 - يىللىق «2 يەرلىك ئۈسۈل، بىر ئىسلاھات» خىزمىتى پىلانى تۈزۈپ چىقىلدى ھەمدە ئاپتونوم رايونلۇق، ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، شەھەرلىك، ناھىيىلىك دېھقانچىلىق سايمانلىرى ئىسلاھاتى ئىشخانىسى ئاساسىدا، «2 يەرلىك ئۈسۈل، بىر ئىسلاھات» خىزمىتى كومىتېتى قۇرۇلۇپ، ئالاقىدار تارماقلارنىڭ ئىش تەقسىم قىلىۋېلىپ ھەمكارلىشىشى ئۈستىدە كونكرېت ئورۇنلاشتۇرۇش ئېلىپ بېرىلدى.

1975 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت فوسفورلۇق ئوغۇت، چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىشنى يەنمۇ ياخشى تۇتۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تارقاتتى. شۇ يىلى 10 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى گۇاڭشى ئۇلكىسى لىيۇجۇ شەھىرىدە يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يېغىنى ئاچتى، شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابى كومىتېتىنىڭ ئۇقتۇرۇش روھىغا ۋە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى

ئاچقان يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت، يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، يېزا ئىگىلىك، سانائەت تارماقلىرى بىلەن يېقىندىن ھەمكارلىشىپ، كەڭ تەشۋىق قىلىپ، تېخنىكا يېتەكچىلىكىنى كۈچەيتىپ، خام ئەشيا ۋە ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەشنى تەشكىللەپ، گۈڭشي، ئەترەتلەرنىڭ چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىشى ۋە ئىشلىتىشىگە ياردەم بەردى. قەشقەر، قۇمۇل، ئاقسۇ، تۇرپان، خوتەن قاتارلىق ۋىلايەتلەر بۇ ئىشقا بالدۇر تۆتۈش قىلىپ، ياخشى ئۇنۇم قازاندى. پوسكام ناھىيىسى گۈڭشي، ئەترەتلەرنى نۆۋەتلا قىلىپ زاۋۇت قۇرۇشقا تەشكىللەش ئۈسۈلىنى قوللىنىپ، ناھىيە بويىچە 123 چوڭ ئەترەتتە چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىش نۆۋەتىسى قۇردى، 9 گۈڭشېنىڭ 8ى يېرىم ماشىنىلاشقان چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت زاۋۇتى قۇردى، ئۇلارنىڭ يىللىق مەھسۇلاتى 10 مىڭ تونىنىدىن ئاشتى. تەجرىبە قىلىپ سىلىشتۇرۇپ كۆرۈش ئارقىلىق، چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت ئىشلىتىلگەن زىرائەتلەر چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت ئىشلىتىلمىگەن زىرائەتلەرگە قارىغاندا، بالدۇر، تولۇق باش ئالدى، دان تۆتۈش نىسبىتى يۇقىرى، ھەم توق بولدى، مەھسۇلات ئاشتى. قۇمۇلدىكى «شەرق شامىلى» گۈڭشېسى ئالغا 5 - چوڭ ئەترىتى تەجرىبە ئېتىزلىقىنىڭ ھەر موسىغا 100 كىلوگرامدىن چىرىندا ئوغۇت (ئاساس ئوغۇت) چېچىپ، بىرلىك مەھسۇلاتنى 350 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ، چىرىندا ئوغۇت سىلىنمىغان ئېتىزلارنىڭكىگە قارىغاندا، مەھسۇلاتنى 200 كىلوگرام، يەنى 1.3 ھەسسە ئاشۇردى. تۇرپان ناھىيىسىدە 1975 - يىلى خىمىيىۋى ئوغۇت مەنبەسى كەمچىل بولۇپ، تەمىنلەش مىقدارى 1974 - يىلدىكىدىن 49% ئازىيىپ كەتكەنىدى، ئۇلار شۇ جايىنىڭ ئۆزىدىن ماتېرىيال ئېلىپ، 13 مىڭ تونىنا چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىپ، خىمىيىۋى ئوغۇت يېتىشمەسلىك جەھەتتىكى بوشلۇقنى تولدۇرۇپ، شۇ يىلى ئاشلىق مەھسۇلاتىنى 35 مىليون 500 مىڭ كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ، 1974 - يىلدىكىدىن 12% ئاشۇردى، بىرلىك مەھسۇلاتنى 217.5 كىلوگرامغا يەتكۈزۈپ، يېزا ئىگىلىك تەرەققىيات پروگراممىسىدىكى كۆرسەتكۈچتىن ئاشۇرىۋەتتى.

1977 - يىلى 10 - ئايدا خىمىيە سانائىتى، تەمىنات - سودا، دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق، ئېغىر سانائەت، پەن - تېخنىكا كومىتېتى، يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى قاتارلىق ئالاقىدار تارماقلار بىلەن كېڭىشىش ئارقىلىق، نېفىت - خىمىيە سانائىتى ئىدارىسى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىشىپ ئاپتونوم رايونلۇق چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنى چاقىرىپ، چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇتنى كېڭەيتىش خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشنى ئوتتۇرىغا قويدى، چىرىندا ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىشقا كېتىدىغان خام ئەشيا، ماتېرىيال ۋە ئاساسلىق مەھسۇلاتلارنى دۆلەت پىلانىغا كىرگۈزۈپ، ئىشلەپچىقىرىش، تەجرىبە قىلىش، تەتقىق قىلىش ۋە كېڭەيتىشكە بەلگىلىك مىقداردا مەبلەغ، ماتېرىيال، ئۇسكۇنە ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئوغۇت ئۇنۇمىنى تەجرىبە قىلىشنى بىر تۆتاش تەشكىللەشنى تەلەپ قىلدى. ش ئۇ ئا رتەمىنات-سودا كوپېراتىپى 1500 تونىنا ئاممونىي گىدرو كاربونات يۆتكەپ، چىرىندا ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىش ئېھتىياجىنى تەمىنلىدى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ماسلىشىپ، تەشۋىق قىلىش، كېڭەيتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، تېخنىكا تايانچىلىرىنى يېتىشتۇرۇشكە ياردەملىشىپ، چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىشى ۋە ئۇنى ئىشلىتىشنى ئىلگىرى سۈردى. يىل ئاخىرىدا، ئاپتونوم رايون بويىچە 56 ناھىيىدە چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىلدى، چىرىندا ئوغۇتنى كېڭەيتكەن، ئىشلەتكەن ناھىيە، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانى 200گە، تايانچ زاۋۇت 54كە، ئىشلەپچىقىرىش نۆۋەتىسى 1000دىن كۆپەرەككە، چىرىندا كۆمۈر قېزىش نۆۋەتىسى 250تىن كۆپەرەككە يەتتى، شىنجاڭ بويىچە چىرىندا ئوغۇتتىن 1975 - يىلى 320 مىڭ تونىنا، 1976 - يىلى 730 مىڭ تونىنا، 1977 - يىلى 1 مىليون تونىنا ئىشلەپچىقىرىلدى، چىرىندا ئوغۇتنىڭ تۈرى يىلدىن يىلغا كۆپەيدى، سۈپىتى ئۆستى.

چىرىندا كىسلاتالىق ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، بەزى جايلار ۋە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرى يەنە باكتېرىيىلىك ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇردى، پوسكام،

قاغىلىق قاتارلىق ناھىيىلەردىكى يېزا ئىگىلىك، سانائەت، سودا تارماقلىرى ھەمكارلىشىپ كۈرس ئېچىپ، تېخنىكا كۈچلىرىنى يېتىشتۈرۈپ، نەق مەيداننى ئېكسكۈرسىيە قىلىشقا ئۇيۇشتۇرۇپ، ناھىيە بويىچە تەدرىجىي كېڭەيتتى، گۈڭشې، ئىشلەپچىقىرىش باكتېرىيىلىك ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتى ياكى گۈرۈپپىسى قۇرۇپ، يىلدا 15 مىڭ توننا باكتېرىيىلىك ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىپ، باكتېرىيىلىك ئوغۇت ئىشلىتىش دائىرىسىنى يىلدىن يىلغا كېڭەيتىپ، ئاشلىقنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتىنى ئۈزلۈكسىز ئاشۇردى. ئاۋات ناھىيىسى ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈپ، يەرلىك ئۇسۇلنى قوللىنىپ باكتېرىيىلىك ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىپ مەھسۇلاتنى ئاشۇردى.

يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىشنىڭ نۇقتىلىرى كۆپ، دائىرىسى كەڭ، خام ئەشيا ۋە ماتېرىيال توشۇش سالمىقى كۆپ، ئىشلىتىش مىقدارى كۆپ، ۋاقىت ھەم ئىش كۆپ كېتىدىغان بولغانلىقتىن، 80 - يىللارنىڭ ئاخىرىدىن كېيىن، خىمىيىۋى ئوغۇت تاۋارلىرى بىلەن تەمىنلەش مىقدارىنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، جايلاردا چىرىندا ئوغۇت ۋە يەرلىك خىمىيىۋى ئوغۇت ئىشلەپچىقىرىش ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ توختىدى.

(2) يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى

شىنجاڭدا دېھقانچىلىق دورىسى ئىشلەشكە ئىشلىتىلىدىغان ئۆسۈملۈك، مېنىرال ماتېرىياللار بىرقەدەر كۆپ بولغاچقا، دېھقانلار يەرلىك ئۇسۇللاردىن پايدىلىنىپ ھەرخىل يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنى پىششىقلاپ ئىشلەپ، دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىگە چۈشكەن زىيانداش ھاشاراتلارنى يوقىتىش ۋە ئۇنىڭ ئالدىنى ئېلىشتا بەلگىلىك ئۈنۈمگە ئېرىشتى. 50 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، خىمىيىۋى دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ مەھسۇلات مىقدارى ناھايىتى ئاز بولغاچقا، زىيانداش ھاشاراتلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىشتا يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى ئاساس قىلىندى. دائىم ئىشلىتىلىدىغان يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن بۇيا سۈيى، ياڭاق يۇپۇرمىقى سۈيى، تېرەك يۇپۇرمىقى سۈيى، يۇپۇرماقسىز ئىت سىيگەك، نېترات توپا، ئوت - چۆپ كۈلى، ھاك سۈيى، ھاك تۇز بىرىكمىسى، تۇز سۈيى، ئاچچىق ياغ، فىشىر سۈتلۈك ئوتى، يانتاق، موخوركا سۈيى، سامساق سۈيى، مۇرا قۇرۇمى، ئادەم - چارۋا سۈيدۈكى، ئۈژمە يۇپۇرمىقى سۈيى، ھاك - گۈڭگۈرت بىرىكمىسى قاتارلىق 100 نەچچە خىلى بار ئىدى، 1958 - يىلى 4 - ئايدا 2 - سودا مىنىستىرلىكى «پائال ھەرىكەتكە كېلىپ، يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىدىن كەڭ پايدىلىنىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش» تارقاتتى، جايلاردىكى سودا تارماقلىرى يېزا ئىگىلىك، يېزا ئىگىلىك پەن - تېخنىكا تارماقلىرى بىلەن تەشەببۇسكارلىق بىلەن ماسلىشىپ، ئاممىنى شۇ جاينىڭ ئۆزىدىن ماتېرىيال يىغىشقا قوزغاپ، جايلاردىكى دورا ماتېرىياللىرىدىن پايدىلىنىپ تۇرلۇك يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنى پىششىقلاپ ئىشلەپ، ئۇنى كېڭەيتىپ، ھاشارات زىيانداشلىقىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىشقا ئىشلىتىپ، يېزا ئىگىلىك چىقىمىنى تېجەپ، دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەشكە بولغان بېسىمنى پەسەيتتى، ئاپتونوم رايون بويىچە 40 نەچچە خىل يەرلىك دېھقانچىلىق دورىسى سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىلىپ، ئىشلىتىش كۆلىمى 4 مىليون 850 مىڭ موغا يەتتى، بۇ ئەينى ۋاقىتتا ئاپتونوم رايون بويىچە ھاشاراتلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىشقا تېگىشلىك ئومۇمىي كۆلەمنىڭ 49.7% نى ئىگىلىدى. توقسۇن ناھىيىسىدە 57 مىڭ مو يەردىكى بۇغدايلىقتا تۇيۇقسىز كۆك پىت ئاپىتى يۈز بېرىپ، ئېغىر زىيان سېلىش ئالدىدا تۇرغاندا، ئۇلار ئوت - چۆپ كۈلىنى ئىشلىتىپ 70% يەردىكى زىيانداشنى ۋاقتىدا يوقاتتى.

1959 - يىلى 4 - ئايدا سودا دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق، ئورمانچىلىق قاتارلىق 7 نازارەت، ئىدارە ۋە بىڭتۇەن ئاچقان يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى يىغىنىدا، سودا نازارىتى مەملىكەتلىك يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى يىغىنىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى. يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى ئىشلەپچىقىرىش، ئىشلىتىش تەجرىبىلىرى ئالماشتۇرۇلدى، «2 يەرلىك ئۇسۇل، بىر ئىسلاھات» قا دائىر ئەمەلىي بۇيۇملار كۆرگەزمىسى ئۇيۇشتۇرۇلدى، ئۇنىڭغا ئاپتونوم رايون بويىچە سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپ كېڭەيتىلگەن يەرلىك

خىمىيىۋى ئوغۇت، يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنىڭ 342 خىل ئەۋرىشكىسى سۈرەتلىرى قويۇلدى، بۇنىڭ ئىچىدە 29 خىل يەرلىك دېھقانچىلىق دورىسى، 57 خىل دورا ئۆسۈملۈك ئەۋرىشكىسى كۆرگەزمە قىلىندى. بولۇپمۇ ھاشارات زىياندا‌شلىقىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىشتا ئونۇمى بىرقەدەر ياخشى بولغان يۇپۇرماقسىز ئىت سىيگەك، ياۋا سەۋزە، كۆك تاماكا سۇيى، بۇيا سۇيى، ھاك - گۈڭگۇرت بىرىكمىسى، قىزىلمۇچ قاتارلىق تۈرلەر يىغىنغا قاتناشقۇچىلار ۋە كۆرگەزمىگە قاتناشقۇچىلارنىڭ ماختىشىغا سازاۋەر بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن، نۆرمۇن جايلاردا يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرى ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئىشلىتىش ئاممىۋى دولقۇنى كۆتىرىلدى. ئىستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، ئاپتونوم رايون بويىچە 200 نەچچە خىل، 20 نەچچە مىڭ تونىنا يەرلىك دېھقانچىلىق دورىسى ئىشلەپچىقىرىلغان بولۇپ، 1 مىليون 500 مىڭ مو يەردىكى تۈرلۈك زىيانداش ھاشارات يوقىتىلىپ ۋە ئۇنىڭ ئالدى ئېلىنىپ، بىرقەدەر ياخشى ئونۇم ھاسىل قىلىندى. قەشقەر ۋىلايىتى ياكاق يۇپۇرمىقى سۇيى، كالا تېزىكى سۇيى، ئۈزۈمە يۇپۇرمىقى سۇيىدىن، ئاقسۇ ۋىلايىتى ئوت - چۆپ كۈلى، نېترات توپا، پىلە پوقى سۇيىدىن پايدىلىنىپ بۇغدايغا چۈشكەن ھال كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىپ ۋە ئۇنى تۆگىتىپ، كېسەل باكتېرىيىسىنىڭ يامراپ كېتىشىنى ئونۇملۇك تېزگىنلىدى. تۇرپان ناھىيىسى يانتاق، ياۋا تاۋۇز، ئىت ياڭمقىدىن پايدىلىنىپ قىزىل ئۆمۈچۈكنىڭ ئالدىنى ئالدى ۋە ئۇنى يوقاتتى، بۇنىڭ ئۈنۈمى 80% تىن يۇقىرى بولدى. قۇتۇبى ناھىيىسى بۇيا سۇيىدىن پايدىلىنىپ كۆك پىتىنىڭ ئالدىنى ئالدى ۋە ئۇنى يوقاتتى، بۇنىڭ ئونۇمى 100% كە يەتتى. ئاپتونوم رايون بويىچە 30 نەچچە ناھىيە 9 مىڭ تونىنىدىن ئارتۇق يەرلىك دېھقانچىلىق دورىسى ئىشلىتىپ، 1 مىليون 100 مىڭ مودىن ئارتۇق يەردىكى بۇغدايغا چۈشكەن ھال كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئالدى ۋە ئۇنى يوقاتتى. 70 - يىللارنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، خىمىيىۋى دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەش كۆپەيگەنلىكتىن، يەرلىك دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش كۈندىن كۈنگە ئازايدى.

5. كەسپىي جەھەتتىن تەربىيىلەش

يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى تارماقلىرى 60 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدىن باشلاپ، كەسپىي تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەش خىزمىتىنى كۈچەيتىپ، ھەردەرىجىلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى تارماقلىرىدىكى «3 خادىم» (كەسپىي خادىم، سېتىش خادىمى، ساقلاش خادىمى) نى ئاساسلىق تەربىيىلىدى. تەربىيىلەش ئارقىلىق، ئۇلارنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، دورا چېچىش ماشىنا سايمانلىرىنىڭ خۇسۇسىيىتى، رولى، ئىشلىتىش ئۇسۇلى ۋە ئامبارىدا ساقلاشقا دائىر كەسپىي تېخنىكا بىلىملىرىنى ئىگىلەپ، كۆپ خىل دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى يەملەش - ياماش تېخنىكىسىنى ئۆگىنىپ، يەملەش، ياماشنى باشقا ھۈنەر بىلەن بىرلەشتۈرۈش ئۇسۇلىنى كېڭەيتىپ، يېزا ئىگىلىكى ۋە دېھقانلار ئۆچۈن تېخىمۇ ياخشى مۇلازىمەت قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلدى. تەربىيىلەش شەكلىدە قىسقا مۇددەتلىك كۇرس ئېچىش ئاساس قىلىنىپ، ئىش ئورنىدا تەربىيىلەش بىلەن نۆۋەتلىق تاللاپ تەربىيىلەشنى بىرلەشتۈرۈش يولغا قويۇلدى، قاتلامۇ - قاتلام تەربىيىلەش ئۇسۇلى قوللىنىلدى؛ ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەر ۋە بىر قىسىم ناھىيىلەرگە كەسپىي تېخنىكا تايانچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارنى تەربىيىلەپ بەردى؛ ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركەتلىرى ناھىيە، شەھەرلەرگە كەسپىي تېخنىكا تايانچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارنى تەربىيىلەپ بەردى؛ ناھىيىلىك، شەھەرلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركەتلىرى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارغا «3 خىل خادىم» لارنى تەربىيىلەپ بەردى، بۇنىڭ بىلەن شىنجاڭ بويىچە تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەش خىزمىتى پىلانلىق، قەدەم باسقۇچلۇق ھالدا قانات يېيىپ كەتتى.

(1) قىسقا مۇددەتلىك تەربىيىلەش

1961 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سودا باشقارمىسى قەشقەر شەھىرىدە جەنۇبىي شىنجاڭ رايونى بويىچە يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى كەسپى كۇرسى ئاچتى. كۇرسقا قاتناشقان 50 نەچچە ناھىيە، شەھەرلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، پونكىتلىرىنىڭ 100گە يېقىن كەسپىي خادىمى 5 ئاي ۋاقىت سەرپ قىلىپ تراكتور، ئىچىدىن يانىدىغان دېۋىگاتىل، كومبايىن قاتارلىق چوڭ تىپتىكى دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ زاپچاسلىرىنىڭ قۇرۇلمىسى، خۇسۇسىيىتى، مەشغۇلات قىلىش، رېمونت قىلىش ۋە ئاسراشقا دائىر كەسپىي تېخنىكا دەرسلىكلىرىنى ئۆگىنىپ، دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى تىجارىتىنى ياخشى قىلىش ئۈچۈن تېخنىكا جەھەتتىن شارائىت ھازىرلىدى. 1963 - يىلى 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ئەتىيازلىق تېرىلغۇدىن ئىلگىرى ھەر دەرىجىلىك يېزا ئىگىلىك تارماقلىرى بىلەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى بىرلىشىپ دېھقانچىلىق دورىلىرى، دورا چېچىش ماشىنا - سايمانلىرى تېخنىكىسى كۇرسى ئېچىپ، ۋىلايەت (ئوبلاست)، ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ دېھقانچىلىق دورىلىرى، دورا چېچىش ماشىنا سايمانلىرى كەسپىي خادىملىرىنى تەربىيىلىدى ھەمدە ئاساسىي قاتلام ئورۇنلىرى ۋە خەلق ئۆگىشىسى ئۈچۈن كەسپىي تېخنىكا خادىم يېتىشتۈرۈپ بەردى. كۇرستا ھەرخىل دېھقانچىلىق دورىلىرى، دورا سايمانلىرىنىڭ خۇسۇسىيىتى، رولى، ئىشلىتىش ئۇسۇلى ۋە ئاسراش، رېمونت قىلىش تېخنىكىسى سۆزلەندى ھەمدە جايلاردا يۇز بەرگەن زىياناڭ ھاشاراتلار ئاپىتىنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىش ئۇسۇلى ئوتتۇرىغا قويۇلدى، دەرس ئۆتۈش بىلەن ئەمەلىي مەشغۇلات ئېلىپ بېرىشنى بىرلەشتۈرۈش ئۇسۇلى قوللىنىلدى، ئاپتونوم رايون بويىچە 600دىن ئارتۇق كىشى تەربىيىلەندى.

1964 - يىلى 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىلى ئوبلاستلىق خەلق ھۆكۈمىتى بىلەن بىرلىشىپ توققۇزتارا ناھىيىسىدە ماشىنا بىلەن يۇڭ قىرقىش تېخنىكىسى كۇرسى ئاچتى، ئاپتونوم ئوبلاستقا قاراشلىق ناھىيە (شەھەر) لەر، تارباغاتاي، ئالتاي ۋىلايىتى ۋە بورتالا ئاپتونوم ئوبلاستىدىن كەلگەن 107 كۇرسانت تۆت ئاي ئۆگەندى. ئەتىيازلىق يۇڭ قىرقىش مەزگىلىگە كەلگەندە، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 9 كادىر ئاجرىتىپ 3 خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، جايلارغا ئەۋەتتى. ئۇلار نەق مەيدانغا تەجرىبە قىلىش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، تەشۋىق قىلدى ۋە تېخنىكا جەھەتتىن يېتەكچىلىك قىلدى. نەق مەيدانغا تەجرىبە قىلىش ئارقىلىق ئىسپاتلاندىكى: بېنزىن ئىشلىتىدىغان تۆت باشلىق يۇڭ قىرقىش ماشىنىسىنىڭ خىزمەت ئۈنۈمى يۇقىرى، قىرقىش مىقدارى كۆپ، قىرقىلغان يۇڭنىڭ سۈپىتى ياخشى بولۇپ، ئەمگەك كۈچى تېجەپ قېلىندى. قول بىلەن قىرقىشقا سېلىشتۇرغاندا، ھەر بىر قويدىن 200 - 300 گرام يۇڭ كۆپ ئېلىندى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ماشىنا بىلەن قىرقىلغان يۇڭنىڭ تالاسى ئۇزۇن بولغاچقا، يۇقىرى باھادا سېتىلدى، ھەمدە ئەلا سۈپەتلىك يۇڭ توقۇلما بۇيۇملىرىنى توقۇشقا مۇۋاپىقلاشتى.

1966 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى دېھقانچىلىق نازارىتى بىلەن بىرلىشىپ ئۇرۇمچىدە شىنجاڭ بويىچە دېھقانچىلىق دورىلىرى كۇرسى ئاچتى، كۇرسقا ۋىلايەت (ئوبلاست)، ناھىيە، شەھەرلەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ دېھقانچىلىق دورىلىرى كەسپىي خادىمى، دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق بۆلۈمى خادىملىرى ۋە يېزا ئىگىلىك تېخنىكىسىنى كېڭەيتىش پونكىتىنىڭ ئۇسۇملۇك ئاسراش خادىملىرىدىن بولۇپ 200گە يېقىن كىشى قاتناشتى، ئۇلارغا دېھقانچىلىق دورىلىرى، دورا چېچىش ماشىنا سايمانلىرىنىڭ خۇسۇسىيىتى، ئۇنى ئىشلىتىش، ساقلاش توغرىسىدىكى بىلىملەر ۋە دورا چېچىش سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش تېخنىكىسى، ھاشارات زىياناڭلىقىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىش ئۇسۇلى ئاساسلىق دەرس قىلىپ ئۆتۈلدى؛ شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا جايلارنىڭ دېھقانچىلىق دورىلىرى بىلەن تەمىنلەش خىزمىتى توغرىسىدىكى تەجرىبىلەر ئالماشتۇرۇلدى.

1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، كەسپىي تېخنىكا جەھەتتىن تەرەققىياتى خىزمىتى ئۈزۈلۈپ قالدى، 1973 - يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى شىنجاڭ بويىچە ئۆتكۈزۈلۈپ كېلىۋاتقان دېھقانچىلىق دورىلىرى، خىمىيىۋى ئوغۇتنى ئىشلىتىش كۆرسىنى ئەسلىگە كەلتۈردى، كۆرسقا ۋىلايەت، ئوبلاست، ناھىيىلەردىكى ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىنىڭ كەسپىي خادىملىرىدىن بولۇپ 100گە يېقىن كىشى قاتناشتى، كۆرستا دېھقانچىلىق دورىلىرى، خىمىيىۋى ئوغۇت تىجارىتىگە دائىر كەسپىي بىلىم، تېخنىكا ئۆگىتىلگەندىن باشقا، جايلارنىڭ خىمىيىۋى ئوغۇتتىن ئىلمىي پايدىلىنىش ۋە دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر، مۇۋاپىق ئىشلىتىش جەھەتتىكى تەجرىبىلىرى يەكۈنلەندى.

دېھقانچىلىق (ماشىنا) سايمانلىرىنى يەملەش، ياماشنى كېڭەيتىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى 1976 - يىل 6 - ئايدا سانجى، ئۈرۈمچى ناھىيىلىرىدە تۇنجى قېتىم يەملەش، ياماش كۆرسى ئېچىپ، 150 نەپەر تېخنىكا تايانچىسىنى تەربىيىلىدى. 1978- يىل خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن، ئىلى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر، ناھىيىلەرنىڭ كۆرس ئېچىشىغا ياردەملىشىپ، 279 نەپەر رېمونت خادىمى تەربىيىلىدى، يىل ئاخىرىغا قەدەر، 9 ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەر ۋە 52 ناھىيە ئايرىم - ئايرىم ھالدا كۆرس ئېچىپ، جەمئىي 800دىن كۆپرەك كىشىنى تەربىيىلىدى. 1979 - يىلى يەنە قۇمۇل، ئالتاي قاتارلىق 4 ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەر ۋە 23 ناھىيە، دېھقانچىلىق مەيدانى ئۈچۈن 112 نەپەر رېمونت تېخنىكىسى تايانچىسى تەربىيىلەپ بەردى، بۇنىڭ ئىچىدە مىللىي ئىشچى - خىزمەتچى 50، 1976 - يىلدىن 1979 - يىلنىڭ ئالدىنقى يېرىم يىلىغىچە، ئاپتونوم رايون بويىچە ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ 36 قارار كۆرس ئېچىلىپ، 1127 نەپەر رېمونت تېخنىكا خادىمى تەربىيىلىنىپ، دېھقانچىلىق (ماشىنا) سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش خىزمىتىنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇش ئۈچۈن خادىم ۋە تېخنىكا جەھەتتە پايدىلىق شارائىت يارىتىلدى.

ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، يېزىلاردا كۆپ خىل شەكىلدىكى مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيىتە تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، كەڭ دېھقانلار ئىلمىي تېرىقچىلىق قىلىش ئۈچۈن، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنىڭ تۈرى، ئۇلچىمى، ئىشلىتىش ئۇسۇلى ۋە مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇش ئۇنۇمى جەھەتتە تېخنىكا جەھەتتىن يېتەكچىلىك قىلىشقا جىددىي مۇھتاج بولغاچقا، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى 1981 - يىلى پەن - تېخنىكا، ماۋارىپ بۆلۈمى، دېھقانچىلىق دورىلىرى، خىمىيىۋى ئوغۇت تەجرىبىخانىسى قۇرۇپ، شىنجاڭ بويىچە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى كەسپىي جەھەتتىن تەربىيىلەشنى مۇھىم ۋەزىپە قاتارىدا تۇتتى.

1981 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى 5 قارار دېھقانچىلىق دورىلىرى، خىمىيىۋى ئوغۇت كۆرسى ئاچتى، كۆرسقا ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەر، ناھىيىلەردىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركەتلىرى، 2 - دەرىجىلىك پونكتنىڭ دىرېكتورلىرى، بۆلۈم (بۆلۈمچە) باشلىقلىرى ۋە كەسپىي خادىملىرى، ساقلاش خادىملىرى، شۇنىڭدەك بىر قىسىم ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ مۇدىرلىرى، ۋىلايەت (ئوبلاست) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى كەسپىي بۆلۈمنىڭ باشلىقلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ مۇدىرلىرىدىن بولۇپ جەمئىي 450 كىشى قاتناشتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركەتلىرىمۇ ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ تەربىيىلەش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇپ، 450تىن ئارتۇق كەسپىي تېخنىكا خادىم تەربىيىلىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە كەسپىي جەھەتتە تەربىيىگە ئىگە بولغانلار 900 نەپەردىن ئېشىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر (2167 كىشى) ئومۇمىي سانىنىڭ %42نى، بۇنىڭ ئىچىدە مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەر %30نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ بىلەن ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىنىڭ

ساپاسى ئۇنۇملۇك تۇرده ئۆستۈرۈلدى.

(2) نۇقتىلىق تاللاپ تەربىيىلەش

خىزمەتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى دائىم تەربىيىلىگەندىن سىرت، نۇقتىلىق تاللاپ تەربىيىلەش ياكى ھاۋالە قىلىپ تەربىيىلەش ئۇسۇلى قوللىنىلدى. 1979 - يىلدىن باشلاپ ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ۋە سېتىۋېلىش، تەمىنلەش پونكىتى، بىر قىسىم ۋىلايەت (ئوبلاست)، ناھىيىلەردىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى تارماقلىرى تېخنىكوم ياكى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇش تارىخىغا ئىگە، 30 ياشتىن تۆۋەن، ئىدىيىسى ۋە خىزمەت ئىپادىسى ياخشى، ياش ئىشچى-خىزمەتچىلەرنى نۇقتىلىق تاللاپ جىلىن يېزا ئىگىلىك ئۇنۇمۇبرىستېتى، شىنجاڭ، سەنئى مالىيە - ئىقتىساد ئىنىستېتۇتلىرى ۋە شەنئى تەمىنات - سودا مەكتىپىدە تەربىيىلىنىشكە ئەۋەتىپ بەردى، ياكى ئۇلارنىڭ تەربىيىلەپ بېرىشىگە ھاۋالە قىلىندى، ئۇلار يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىغا دائىر بىلىملەرنى ئۆگىنىپ ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ھەردەرىجىلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى تارماقلىرىدا پەن - تېخنىكا، ماۋارىپ ۋە كەسپىي تېخنىكا خىزمىتىنى ئىشلەشكە تەقسىم قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ياش ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى خىزمەتتىن ئايرىلماي ياكى يېرىم ئايرىلىپ تېلېۋىزىيە ئۇنۇمۇبرىستېتى، ئىشتىن سىرتقى ئۇنۇمۇبرىستېت، سىرتتىن ئوقۇش ئۇنۇمۇبرىستېتىدا ئوقۇپ، ئۆز خىزمىتىگە ئاساسەن توغرا كېلىدىغان كەسپىلەرنى ئۆگىنىشكە رىغبەتلەندۈردى. 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر، جەمئىي 120دىن ئارتۇق ئىشچى - خىزمەتچى تاللاپ ئەۋەتىش، ھاۋالە قىلىپ تەربىيىلەش ۋە ئىشتىن سىرت ئوقۇش، ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىش ئارقىلىق ئالىي مەكتەپ، ئوتتۇرا تېخنىكومنى پۈتتۈرۈش گۇۋاھنامىسى ئالدى. كەسپىنى سىستېمىلىق ئۆگىنىش ۋە مەلۇم مەزگىل ئەملىي خىزمەت ئىشلەش داۋامىدا چېنىقىش ئارقىلىق، بۇئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ سىياسىي ئىدىيىسى ۋە كەسپىي تېخنىكا سەۋىيىسى كۆرۈنەرلىك ئۆستى، بەزىلىرى بۆلۈم (بۆلۈمچە) دەرىجىلىك كادىر بولدى ياكى تېخنىكا تايانچىلىرىغا ئايلاندى. 1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى بىلەن تەمىنات - سودا تېخنىكا ئىشچىلىرى مەكتىپى بىرلىشىپ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تېخنىكا ئىشچىلىرى سىنىپى ئېچىپ، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ياكى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇغان بىر تۈركۈم ياش ئوقۇغۇچىلار ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلىدى. ئۇلارغا ئاساسلىقى دېھقانچىلىق دورىلىرى، خىمىيىۋى ئوغۇت قاتارلىق يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى كەسپىگە دائىر ئاساس دەرسلىكلەر ئۆتۈلدى. ئۇلار 2 يىل تەربىيىلىنىپ مەكتەپ پۈتتۈرۈپ، بىر يىل پراكتىكا قىلغاندىن كېيىن، جايلاردا ئامبارچىلىق قىلىشقا ۋە كەسپىي خىزمەتلەرنى ئىشلەشكە تەقسىم قىلىندى، بەزى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى تارماقلىرى يەنە ئاساسىي قاتلامدىن ئىشچى - خىزمەتچى يۆتكەپ 1 - سەپنىڭ كۆچىنى تولۇقلاپ، مەلۇم مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە ۋە تېخنىكا بىلىمىگە ئىگە ياش تېخنىكا ئىشچىلىرى قوشۇننىڭ دەسلەپكى قەدەمدە بەرپا قىلدى.

§ 3. پەن تەتقىقات پائالىيىتى

1. ئاپپارات

1979 - يىلدىن ئىلگىرى ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا پەن - تېخنىكىنى باشقۇرىدىغان مەخسۇس ئاپپارات تەسىس قىلىنمىدى، مەخسۇس پەن تەتقىقات ئورنىمۇ يوق ئىدى. ئادەتتىكى پەن تېخنىكا خىزمىتىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قوشۇمچە كەسىپ ئىشلەپچىقىرىشىغا يېتەكچىلىك

قىلىش باشقارمىسى ۋە ھەرقايسى كەسپىي شىركەتلەر بىۋاستە باشقۇراتتى. 1979 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كېڭىشى پەن - تېخنىكا، ماشىنىسازلىق باشقارمىسى قۇرۇلۇشنى قارار قىلىپ، ئۇنى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ پەن تەتقىقات، ماشىنىسازلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى باشقۇرۇش خىزمىتىگە مەسئۇل قىلدى. 1980 - يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پەن تەتقىقات ئورنى قۇرۇلۇشنى، سىرتقا قارىتا پەن تەتقىقات ئورنى دېگەن ۋېۋىسكىنى ئېسىشنى، ئىچكى جەھەتتە يەنىلا پەن - تېخنىكا، ماشىنىسازلىق باشقارمىسى بولۇشنى تەستىقلاپ، كەسپىي شتاتنى 18 قىلىپ بېكىتتى. 1983 - يىلى ش ئۇ ئا ر سودا نازارىتى پارتىيە گۇرۇپپىسى تەمىنات- سودا كوپېراتىپىنىڭ پەن - تېخنىكا، ماشىنىسازلىق باشقارمىسىنى پەن - تېخنىكا كۆپ خىل ئىگىلىكنى باشقۇرۇش باشقارمىسى قىلىپ ئۆزگەرتىشنى قارار قىلىپ، ئۇنى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ پەن - تېخنىكا ۋە كۆپ خىل ئىگىلىكنى باشقۇرۇش خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلىشقا مەسئۇل قىلدى. 1985 - يىل 1 - ئايدا پەن - تېخنىكا كۆپ خىل ئىگىلىكنى باشقۇرۇش باشقارمىسى پەن - تېخنىكا، سانائەت باشقارمىسىغا ئۆزگەرتىلدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ پەن - تېخنىكا خىزمىتى ئاساسلىق باشقۇرىدىغان تاۋارلار ئۈستىدە ئىلمىي تەتقىقات ئېلىپ بېرىش، پەن - تېخنىكا ئاخباراتلىرىنى ئالماشتۇرۇش، پەننى ئومۇملاشتۇرۇش تەربىيىسى ئېلىپ بېرىش، يېمەكلىك تازىلىقى، ئۆلچەم ۋە ئۆلچەملەشتۇرۇش، مۇھىت ئاسراش، ھۆل ۋە قۇرۇتۇلغان يەل - يېمىشلەرنى پىششىقلاپ ئىشلەپ ساقلاش ۋە يېڭى پېتى ساقلاش، پاختا، چىگە، تاماكا ۋە ياۋا ئۆسۈملۈكلەرنى پىششىقلاپ ئىشلەپ ئونىڭدىن پايدىلىنىش، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى ئونىۋېرسال پىششىقلاپ ئىشلەپ ئونىڭدىن پايدىلىنىش، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى پىششىقلاپ ئىشلەش ۋە سودا ماشىنىسازلىقى قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالدى.

1979 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى چاقىرغان پەن - تېخنىكا خىزمىتى سۆھبەت يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئۇرۇمچى شەھىرىدە تۆنجى قېتىم تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى بويىچە پەن - تېخنىكا، ماشىنىسازلىق سۆھبەت يىغىنى چاقىردى. يىغىنىنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى پەن - تېخنىكا خىزمىتى تەجرىبىلىرىنى ئالماشتۇرۇش، 1980 -، 1981 - يىللىق پەن تەتقىقات پىلانىنى تۈزۈپ چىقىش، جايلاردىن كەلگەن ۋەكىللەر ئېلىپ كەلگەن 14 تۈردىكى پەن تەتقىقات نەتىجىسىنى باھالاپ چىقىشتىن ئىبارەت بولدى، بۇنىڭ ئىچىدىكى 13 تۈر ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى يۇقىرىغا يوللايدىغان پەن تەتقىقات نەتىجىلىرى قىلىپ بېكىتىلدى.

1982 - يىل 1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تارقاتقان «مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ پەن - تېخنىكا نەتىجىلىرىنى مۇكاپاتلاش ۋاقتىلىق چارىسى» دا مۇنداق بەلگىلەندى: كوللېكتىپ ياكى شەخسلەر مەملىكەت بويىچە تۆنجى بولۇپ يارانقان، ئەمەلىيەت ئارقىلىق قوللىنىشقا بولىدىغانلىقى ئىسپاتلانغان، زور رول ئوينىغان ۋە مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە پەن - تېخنىكا نەتىجىلىرىگەپەن- تېخنىكا نەتىجىلىرى مۇكاپاتى بېرىشكە بولىدۇ. 6 - ئايدا ئۆلچەم، يېمەكلىك تازىلىقىنى تەكشۈرۈش خىزمىتىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پەن - تېخنىكا باشقارمىسى ئۇرۇمچى شەھەرلىك يەرلىك مەھسۇلاتلار، مېۋە - چېۋە شىركىتى بىلەن بىرلىكتە ئۆلچەش خىزمىتى بويىچە بىرلەشمە تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، ئۇرۇمچى شەھەرلىك سودا مەركىزى، يەرلىك مەھسۇلاتلار، مېۋە - چېۋە شىركىتى قاتارلىقلاردىكى 21 ماگىزىن، پارچە سېتىش نۇقتىلىرىنىڭ تاراز ىلىرىنى تەكشۈردى- تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە 71 تاراز ىنىڭ كۆپ ساندىكىسى ئۆلچەملىك بولۇپ چىقتى، 6 تاراز ا ئۆلچەمگە توشماي، ھەربىر كىلوگرامدا 5 - 56 گرام ئەتراپىدا ئېگىز - پەسلىك كۆرۈلدى.

1984 - يىل 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پەن - تېخنىكا، كۆپ خىل ئىگىلىك

باشقارمىسى تۇرپان ۋىلايىتىدە ئۇزۇمنى ھۆل پېتى ساقلاش تەجرىبىسىنى باھالاش يىغىنى ئاچتى، يىغىنغا شىنجاڭ پەنلەر ئاكادېمىيىسى، يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى، تۇرپان ناھىيىلىك پەن - تېخنىكا كومىتېتى، ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە ھەرقايسى ناھىيىلىك مېۋە - چېۋە شىركەتلىرى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىرى، مۇتەخەسسىسلەر ۋە ئالاقىدار خادىملار قاتناشتى. باھالاش ئارقىلىق، ئۇزۇقسىز ئاق ئۇزۇمنى دورىلاپ، خالتىغا قاچىلاپ 105 كۈن ھۆل پېتى ساقلىغاندىن كېيىن، بۇزۇلۇش نىسبىتى 2.1%، سۇيى قېچىش نىسبىتى 7%، ساپقىدىن ئۇزۇلۇش نىسبىتى 1% بولۇپ، 3 تۇرلۈك تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچنىڭ ھەممىسى تەلەپكە ۋە ئىچكى ئۆلكىلەردە سېتىش ئۆلچىمىگە يەتتى. 1985-يىل 12 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى بېيجىڭدا «تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى پىششىقلاپ ئىشلىگەن مەھسۇلاتلار كۆرگەزمىسى» ئۇيۇشتۇرغاندا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 145 خىل مەھسۇلاتنى كۆرگەزمىگە ئېلىپ بارىدى، بۇنىڭ ئىچىدە يېمەكلىك بۇيۇملىرى 58 خىل، كىيىم-كېچەك 67 خىل، كۈندىلىك بۇيۇم 20 خىل. بولۇپمۇ شىنجاڭدا پىششىقلاپ ئىشلەنگەن چارۋا مەھسۇلاتلىرى ۋە مېۋە - چېۋىلەر زور ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەپ، ھەرقايسى ساھەلەرنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. 20 كۈنلۈك كۆرگەزمە قىلىپ سېتىش جەريانىدا، سېتىش سوممىسى 2 مىليون 500 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، كۆرگەزمىدىكى سېتىش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 12.5%نى ئىگىلىدى. ئىمزالانغان سېتىۋېلىش - سېتىش توختام ئومۇمىي سوممىسى 1 مىليون 280 مىڭ يۈەن بولۇپ، كۆرگەزمە مەزگىلىدە پۈتۈشۈش سوممىسى ئەڭ كۆپ بولغان 5 ئۆلكە، ئاپتونوم رايونىنىڭ بىرى بولدى.

2. پەن - تېخنىكىنى كېڭەيتىش

1979 - يىل 8 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پەن - تېخنىكا — ماشىنىسازلىق باشقارمىسى ھۆل ئۇزۇمنى قۇرۇتۇش تەجرىبىسىنى تۈتۈشقا باشلاپ، نەنجىن چاي زاۋۇتىغا ئادەم ئەۋەتىپ ھۆل ئۇزۇمنى ئېلىپ بېرىپ ئىنفىرا قىزىل نۇر ئارقىلىق قۇرۇتۇش تەجرىبىسى ئېلىپ بارغان بولسىمۇ، نەتىجىسى كۆڭۈلدىكىدەك بولمىدى. 1980 - يىل 3 - ئايدا سۈنئىي ئۈسۈلدا موگۇ ئىشلەپچىقىرىشنى تېزدىن كېڭەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پەن - تېخنىكا — ماشىنىسازلىق باشقارمىسى شىخەنزە، 145-تۈەن - مەيدانداسۈنئىي ئۈسۈلدا موگۇ ئۆستۈرۈش كۇرسى ئاچتى، كۇرسقا 54 كىشى قاتناشتى. كۇرستا تۆۋەندىكى مەزمۇنلار ئۆگىنىلدى: موگۇنىڭ ئىقتىسادىي ئۇنۇمى ۋە ئۇزۇقلۇق قىممىتى؛ دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى تەرەققىيات ئەھۋالى ۋە ئىشلىتىلىش ئەھۋالى؛ بىئولوگىيىلىك خۇسۇسىيىتى؛ باكتېرىيىلىك تۇر ئىشلەپچىقىرىش ھۇنەر - سەنئىتى؛ يېتىشتۈرۈش تېخنىكىسى، ھاشارات زىيانداشلىقىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يوقىتىش، ھوسۇل يىغىش، پىششىقلاپ ئىشلەش؛ قالدۇق ماتېرىياللاردىن ئۇنۇمۇبرسال پايدىلىنىش قاتارلىقلار. كۇرس ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا چىگىت قاسرىقىدىن پايدىلىنىپ ئاق موگۇ تېرىش دولقۇنى كۆتۈرۈلدى، قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، ئۈرۈمچى، شىخەنزە، قاراماي قاتارلىق جايلاردا سىناق تەرىقىسىدە تېرىلغاندىن كېيىن، ھەربىر كىلوگرام چىگىت قاسرىقى ئارقىلىق ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 0.8 — 1 كىلوگرام ئاق موگۇ ئېلىندى، بۇنىڭ بىلەن ھەرقايسى سىناق تەرىقىسىدە تېرىش ئورۇنلىرى خوشاللىنارلىق ئىقتىسادىي ئۇنۇمگە ئېرىشتى. 5 - ئايدا يېزىلاردا ئىچىملىك، مۇلازىمەت كەسپىگە دائىر سوۋۇتۇش تېخنىكىسىنى ئومۇملاشتۇرۇش ئۇچۇن مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى خىببىي ئۆلكىسى سۈلۈ سوۋۇتۇش زاۋۇتىنىڭ تېخنىكىنى شىنجاڭغا تەكلىپ قىلىپ سوۋۇتۇش تېخنىكىسى كۇرسى ئېچىپ، چوكا مۇز ماشىنىسى، توڭلىتىش ماشىنىسىنى قوراشتۇرۇش، ئىشلىتىش ۋە رېمونت قىلىش تېخنىكىسىنى ئۆگەتتى. جەنۇبىي شىنجاڭ بىلەن شىمالىي شىنجاڭدا ئايرىم - ئايرىم ھالدا كۇرس ئېچىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى

سوۋۇتۇش تېخنىكىسى خادىملىرىنى نۇقتىلىق تەربىيىلىدى.

1980 - يىلنىڭ كېيىنكى يېرىم يىلىدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات- سودا باش كوپىراتىپى چۈشۈرگەن 2 تۈرلۈك پەن تەتقىقات ۋەزىپىسىنى قوبۇل قىلدى، ئۇنىڭ بىرى، رېزىنكىدىن تەكرار پايدىلىنىپ ماي قەغەزنى تەتقىق قىلىپ ياساش، يەنە بىرسى، پولىۋىنىللىق مېۋە ساندۇقى تەتقىق قىلىپ ياساش. بۇ 2 پەن تەتقىقات ۋەزىپىسى ئۈرۈمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتىگە ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى، ئۇلار قايتا - قايتا تەجرىبە قىلىش ئارقىلىق ئەۋرىشكىنى ياساپ چىقتى، تەتقىق قىلىپ ياساپ چىققان قايتا ئىشلەنگەن ساپ قەغەز مۇتەخەسسىسلەرنىڭ باھالىشىدىن ئۆتتى، ئۇ، دۆلەتنىڭ ماي قەغەز ئىشلەش ئۆلچىمىگە ئاساسەن ئۇيغۇن بولۇپ، سۇ ئۆتمىدى، نۆلدىن تۆۋەن 20℃تىمۇ سۇنۇپ كەتمىدى. تەتقىق قىلىپ ياساپ چىقىلغان پولىۋېنىللىق ساندۇقنىڭ ئۈستىگە دەسسىسىمۇ شەكلى ئۆزگىرىپ كەتمىدى.

شۇ يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى بىلەن ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا مېۋە - چېۋىلەرنى ھۆل پېتى ساقلاش تېمىسىنى ئورۇنلاشتۇردى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۈزۈمنى ھۆل پېتى ساقلاش تەجرىبىسى 1981 - يىل 10 - ئايدا باشلىنىپ، 1985 - يىل 2 - ئايدا ئاخىرلاشتى، بۇ خىزمەت ئىزچىل تۈردە تۈرپان مېۋە - چېۋە شىركىتىدە ئېلىپ بېرىلدى، ئۇلار 308 كۋادرات مېتىرلىق گەمىدىن پايدىلىنىپ، ئىچىگە شامالدۇرغۇچ ئورنىتىپ ھۆل ئۈزۈملەرنى ساقلىدى، گەمىدىن چىقىرىپ ئادەتتىكى تېمپېراتۇرا ئاستىدا، ھۆل ئۈزۈملەرنى دورىلاپ ئوراش (يەنى ھۆل ئۈزۈمنىڭ ئېغىرلىقىغا قاراپ، 0.2%لىك ناترىي گىدرو سۇلفىت، 0.4%لىك سىلىتسىي يىلىمى قوشۇپ كىچىك خالتىلارغا قاچىلاپ ساندۇققا سېلىش، ساندۇقنىڭ سىرتىنى 0.08 مىللىمېتىرلىق پولىۋىنىللىق سۇلياۋ خالتا بىلەن ئوراش) ئۇسۇلىنى قوللاندى، 100 كۈندىن ئارتۇق ساقلىغاندىن كېيىن (ئۇدا 3 يىل تەجرىبە قىلىندى)، بۇزۇلۇش، سۈيى قېچىش، ساپىقىدىن ئۈزۈلۈپ كېتىش نىسبىتى بىردەك 10%تىن ئېشىپ كەتمىدى، سىرتقى كۆرۈنۈشى تەمى ۋە ئاساسلىق ئوزۇقلۇق تەركىبىدىمۇ روشەن ئۆزگىرىش بولمىدى، بۇنىڭ بىلەن قىش پەسلىدە ھۆل ئۈزۈم بىلەن تەمىنلەش مۇددىتى ئۇزارتىلدى.

1982 - يىل 2 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىغا 3 تەتقىقات تېمىسى ئورۇنلاشتۇردى: بىرىنچى، ياۋا بادامنىڭ تەركىبى ھەققىدە تەھلىل ۋە ئۇنىڭ رولى؛ ئىككىنچى، ساپ يۇڭ نىسبىتىنى تېز سۈرئەتتە ئۆلچەش ئەسۋابى؛ ئۈچىنچى ئەلا سۈپەتلىك يېمەكلىك باكتېرىيىسى تەتقىق قىلىش. بۇ 3 تۈرنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىپەن- تېخنىكا - ماشىنىسازلىق باشقارمىسى، يەرلىك مېۋە - چېۋە شىركىتى ئۈستىگە ئالدى. ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپى پەن - تېخنىكا - ماشىنىسازلىق باشقارمىسى تەكشۈرۈش ئارقىلىق، ئاپتونوم رايون بويىچە 10 مىڭ 269 مو ياۋا بادام بايلىق مەنبەسى بولۇپ، يىلدا 338 توننا مېۋە بېرىدىغانلىقىنى، باشقۇرىدىغان ئادەم بولسىلا، ئىشلەپچىقىرىش كۆلىمى ۋە مەھسۇلات مىقدارى ھەسسىلەپ ياكى نەچچە ھەسسىلەپ ئاشىدىغانلىقىنى ئېنىقلاپ چىقتى. ياۋا بادامنىڭ ماي تەركىبى 50%تىن يۇقىرى، ئۇنىڭ تەركىبىدە 17 خىل ئامىنو كېسلاتا بار، بولۇپمۇ ئادەم ئورگانىزمى بىرىكتۈرەلمەيدىغان ئاممونىي كىسلاتا، مەسىلەن: ترېئونىن، تۈگۈنەك ئاممونىي كېسلاتا، سۈزۈك ئاممونىي كېسلاتا، فېنىل ئالانىن قاتارلىقلارنىڭ مىقدارى بىرقەدەر يۇقىرى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە تەننى ساغلام قىلىدىغان مىكرو ئېلېمېنتلار ۋە دائىملىق ئېلېمېنتلار بار، ئەمما ماي تەركىبىدە ئاز مىقداردىكى زەھەرلىك گىدرىدلار بولۇپ، ئىشلەتكەندە ئايرىپ چىقىرىۋېتىشكە توغرا كېلىدۇ. بۇ پەن تەتقىقات نەتىجىسىنى 1984 - يىل 8 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى پەن - تېخنىكا مەھكىمىسى ئالاقىدار مۇتەخەسسىسلەرنى مەخسۇس نەنجىڭغا تەكلىپ قىلىپ تېخنىكا جەھەتتىن باھالاپ چىقىپ، سانلىق مەلۇماتلار توغرا، قوللىنىشقا بولىدۇ، دەپ قارىدى، ئۇنىڭدىكى ماي، خۇش پۇراق ماي، ئاچچىق ئۆرۈك مېغىزى ۋە

ئاقسىلدىن پايدىلىنىش توغرىسىدا ئېنىق نىشان كۆرسىتىپ بەردى، ياۋا ئۈسۈملۈك بايلىقىنى تېزدىن دۆلەت بايلىقىغا ئايلاندۇرۇش ھەققىدە تەكلىپ بەردى.

ئاپتونوم رايونلۇق يەرلىك مەسئۇلات مېۋە - چېۋە شىركىتى ئەلا سۈپەتلىك يېمەكلىك باكتېرىيىسى تەتقىق قىلىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغاندىن كېيىن، ئاساسلىقى شىنجاڭدىكى ياۋا موگۈ تۇرى، موگۈ چىقىدىغان جاي، مەسئۇلات مىقدارى ۋە ئۇنى يېتىشتۇرۇش قاتارلىقلار ئۈستىدە تەكشۈرۈش ئېلىپ باردى. تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش ئارقىلىق شىنجاڭدا ياۋا موگۈ تۇرىنىڭ كۆپ ئىكەنلىكىنى، سۈپىتىنىڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى، ئىستېمال قىلىشقا بولىدىغان ئىنچىكە ياپراقلىق موگۈ، بۇغا مۇڭگۈزلۈك موگۈ، «J» شەكىللىك موگۈ، چوڭ ياپراقلىق ئاق موگۈدىن ئىبارەت 4 خىل موگۈ بارلىقىنى ئېنىقلاپ چىقتى. بۇ 4 خىل موگۈ ئالتاي، مورى، شىخو، خېجىڭ، بارىكۆل ۋە بالغۇنتاي قاتارلىق جايلارغا تارقالغان، ئىنچىكە ياپراق موگۈنىڭ مەسئۇلات مىقدارى بىرقەدەر ئاز بولۇپ، ئادەتتە يىلىغا ئارىن نەچچە ئون كىلوگرام مەسئۇلات ئالغىلى بولىدۇ، بۇغا مۇڭگۈزلۈك موگۈدىن يىلىغا 2 - 3 تونىنا مەسئۇلات ئالغىلى بولىدۇ، «J» شەكىللىك موگۈدىن ياخشى بولغان يىلدا 20 - 30 تونىنا مەسئۇلات ئالغىلى بولىدۇ. موگۈ يېتىشتۇرۇش خىزمىتى تەجرىبە قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇنۇمى كۆرىنەرلىك بولمىدى.

1982 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا كومىتېتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قۇياش ئېنېرگىيىسىدىن پايدىلىنىپ سۇ ئىسىتىش ئۈسكۈنىسىنى تەتقىق قىلىش ۋەزىپىسىنى چۈشۈردى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى جىمىسار ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مۇنچىسىدا نۇقتىدا سىناق ئېلىپ بېرىشنى قارار قىلدى، ش ئۇ ئا ر ماشىنىسازلىق تەتقىقات ئورنى ئىشلەپچىقارغان قۇتا شەكىللىك ئىسىتىش ئەسۋابىنى قوللىنىپ، بىر يىل تەكرار تەجرىبە قىلىش ۋە تېخنىكا ئۇزگەرتىش ئارقىلىق ئاساسىي جەھەتتىن مۇۋەپپەقىيەت قازاندى. ئىلگىرىكى يىللاردىكى پار قازان ئارقىلىق سۇ ئىسىتىپ تەمىنلەشكە سېلىشتۇرغاندا، بىر يىلدا سۇ، كۆمۈردىنلا 1500 يۈەن تېجەپ قىلىندى، قۇياش ئېنېرگىيىسىدىن پايدىلىنىپ ئىسىق سۇ بىلەن تەمىنلىگەندە ھەم ئەرزان، ھەم ئىسقاتىدىغان بولۇپ، ئۇنۇمى بىرقەدەر ياخشى بولىدىكەن. شۇڭا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1983 - يىلى جىمىسار ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدا نەق مەيدان يىغىنى ئېچىپ، شارائىتى بار ھەر دەرىجىلىك تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىدىن قۇياش ئېنېرگىيىسى ئارقىلىق سۇ ئىسىتىش ئۈسكۈنىسىنى ئىشلىتىشنى كېڭەيتىپ خەلقىگە بەخت يارىتىشنى تەلەپ قىلدى. 1984 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پەن -تېخنىكا- كۆپ خىل ئىگىلىك باشقارمىسى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىگە ماسلىشىپ، ئازۇقتۇلۇق ئوغۇتنىڭ ئىشلىتىلىش مىقدارى ۋە نىسبىتى ئۈستىدە ئاساسلىقى كۆممىقوناق، بۇغدايغا كېتىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ ئىشلىتىلىش مىقدارى ۋە نىسبىتى ئۈستىدە تەجرىبە ئېلىپ باردى، بۇنىڭ بىلەن ئاشلىقنىڭ بىرلىك مەسئۇلاتى كۆرىنەرلىك ئۆسۈپ، 1980 - يىلدىكى 190 كىلوگرامدىن 1983 - يىلى 290 كىلوگرامغا كۆپەيدى.

1985 - يىل 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پەن - تېخنىكا - سانائەت باشقارمىسى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىغا ئۇزۇمنى ھۆل پېتى ساقلاش تەجرىبىسى توغرىسىدا بېكىتىلگەن ماتېرىيالىنى يوللىدى ھەمدە تۇرپاندا نەق مەيدان يىغىنى ئاچتى، يىغىنغا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى 30دىن كۆپرەك كىشى قاتناشتى.

شۇ يىلى چاي، چارۋا مەسئۇلاتلىرى شىركىتى يۈك - تىۋىت زاۋۇتى ئامېرىكا، ئىتالىيىنىڭ ئۈسكۈنىسىنى كىرگۈزۈش ئارقىلىق تەبىئىي تېرىگە ئوخشىتىپ ئىشلەنگەن سۈنئىي يۇڭلۇق تېرىنى سىناق تەرىقىسىدە ئىشلەپچىقىرىپ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىپ، ھۈنەر - سەنئەتنى ئۇزلۇكسىز ياخشىلاپ، مەسئۇلات سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش جەھەتتە ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا كومىتېتى چۈشۈرگەن «يېڭى مەسئۇلات پىلانى» تۇرىدىكى تەلەپلەرگە يەتكۈزۈپ، سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن يېڭى مەسئۇلات كەشىپ قىلىش بويىچە 4 - دەرىجىلىك

مۇكاپاتقا ئېرىشتى، تىۋىت زاۋۇتىدىكى سۇك جۇڭيۇ قاتارلىق 5 كىشى يېڭى مەھسۇلات تەتقىق قىلىپ ياساش بويىچە شەرەپ گۇۋاھنامىسىغا ئېرىشتى.

II باب

ئىشچى - خىزمەتچىلەر مائارىپى

§ 1 . ئىشچى - خىزمەتچىلەر مائارىپى ئەھۋالى

1951 - يىل 6 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تۇنجى قېتىم كادىرلار يىغىنى چاقىرىپ كوپېراتىپنىڭ خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، يېڭى كادىرلارنى كۆپلەپ قوبۇل قىلىش ۋە تەربىيىلەش نۆۋىتىنىڭ مۇھىم سىياسىي ۋەزىپىلەردىن بىرى، دەپ ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئۇلكىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن كادىرلار مەكتىپى قۇرۇشنى ۋە كۇرس ئېچىشنى تەلەپ قىلدى ھەمدە چېگرا رايونلاردىكى ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىنىڭ ئاز سانلىق مىللەت كادىرلىرىنى تەربىيىلەشكە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىشنى تەكىتلىدى. شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتىسىيە ئىدارىسى ئۇلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، ئۇلكىلىك مەمۇرىي كادىرلار مەكتىپىدە كوپېراتىسىيە كادىرلىرى كۇرسى ئېچىپ، كوپېراتىسىيە كەسپىي كادىرلىرىنى قوبۇل قىلىپ تەربىيىلىدى. 1954 - يىل 5 - ئايدا، شىنجاڭ كوپېراتىسىيە كادىرلار مەكتىپى قۇرۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇلكىلىك كوپېراتىسىيە ئىدارىسى يەنە بۆلەكلەر بويىچە مەركەزلىك تەربىيىلەش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ قەشقەر كوپېراتىسىيە كادىرلىرى كۇرسى (1954 - يىلى كوپېراتىسىيە كادىرلار مەكتىپى جەنۇبىي شىنجاڭ شۆبىسى دەپ ئۆزگەرتىلدى) ، ئىلى كوپېراتىسىيە كادىرلىرى كۇرسى ئاچتى؛ ئاقسۇ، خوتەن، قۇمۇل، يەنجى، تارباغاتاي، ئالتاي، ئۇرۇمچى قاتارلىق ۋىلايەتلەر ۋە ئۇرۇمچى شەھىرىمۇ ئايرىم - ئايرىم ھالدا 1 — 3 قارار كادىرلار كۇرسى ئاچتى. ئۇرۇمچى، ئالتاي قاتارلىق ۋىلايەتلەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى يەنە ۋىلايەتلىك پارتكوم كادىرلار كۇرسىغا كوپېراتىپ كادىرلىرىنى تەربىيىلەپ بېرىشنى ھاۋالە قىلدى. ئۇنىڭدىن باشقا، ئۇلكىلىك كوپېراتىسىيە ئىدارىسى دېھقانچىلىق نازارىتى، سودا نازارىتى بىلەن بىرلىشىپ 4 قارار پاختا پېرىيوم كۇرسى ئاچتى، ئۇنىڭغا 236 ئادەم قاتناشتى.

1951 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە، خىزمەتتىكى كادىرلارنى تەربىيىلەش بىلەن بىر ۋاقىتتا، كوپېراتىسىيە كادىرلار مەكتىپى، كۇرس ئېچىپ تەربىيىلەش ۋە ئۆزىتىپ تەربىيىلەش، ھاۋالە قىلىپ تەربىيىلەش، بىرلىشىپ سىنىپ ئېچىش قاتارلىق يوللار ئارقىلىق جەمئىيەتتىكى زىيالىي ياشلار، ئوقۇغۇچىلاردىن 2480 كىشى قوبۇل قىلىنىپ تەربىيىلەندى، خىزمەتتىكى كادىرلار، ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن 1672 كىشى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى، تەربىيىلەنگەن تۇرلۇك كەسپىي خادىملار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 85.29% نى ئىگىلىدى، تەربىيىلەنگەن مىللىي ئىشچى - خىزمەتچىلەر 2675 كىشىگە يېتىپ، تەربىيىلەنگەنلەر سانىنىڭ 42.64% نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە ش ئۇ ئا ر كوپېراتىسىيە كادىرلار مەكتىپى (ئۇلكىلىك كوپېراتىسىيە

كادىرلار كۆرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) تەربىيىلىگىنى 1894، ژىلايەت، ئوبلاستلار 23 قارار كۆرس ئېچىپ تەربىيىلىگىنى 1568، باشقا ئۇسۇللار ئارقىلىق تەربىيىلەنگىنى 690.

1957 - يىل 9 - ئايدا ئاپتونوم رايون مەۋرىي كەسپىي ئورۇنلارنى ئىخچاملاپ، تۈرلۈك كادىرلار مەكتەپلىرىنى سىستېما بويىچە تەڭشەپ، كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپىنى شىنجاڭ مالىيە سودا مەكتىپىگە قوشۇۋەتتى، بۇ مەكتەپ تېخنىكوم ئوقۇش تۈزۈمى بويىچە مۇنتىزم باشقۇرۇلىدىغان بولدى. ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى ئايرىم كادىرلار كۆرسى ئېچىپ، خىزمەتتىكى كادىرلارنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى. 1958- يىل 3 - ئايدا دۆلەت سودىسى بىلەن كوپېراتسىيە سودىسى ئايپاراتلىرى، كادىرلار كۆرسى بىلەن بېكىندىن قۇرۇلغان سودا مەكتىپى بىرلەشتۈرۈلۈپ، قەشقەرگە يۆتكەپ كېتىلدى. ئەسلىدىكى كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپى جەنۇبىي شىنجاڭ شۆبىسى، ئىلى كوپېراتسىيە كادىرلار كۆرسى، ئاقسۇ ژىلايەتلىك كوپېراتسىيە كۆرسىمۇ بىرلا ۋاقىتتا شۇ جايدىكى مالىيە - سودا مەكتەپلىرىگە قوشۇۋېتىلدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كادىرلىرىنى تەربىيىلەش ۋەزىپىسىنى مالىيە - سودا مەكتەپلىرى ئۈستىگە ئالدى.

1962 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، تەمىنات- سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئېغىر دەرىجىدە كەمچىل بولۇش، كەسپىي خادىملار ئېقىپ كېتىش ئەھۋالىنى كۆزدە تۇتۇپ، مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «يېڭى ئىشچى- خىزمەتچىلەر، كەسپىي تېخنىكا خادىملارنى تەربىيىلەش ۋە رەھبىرىي كادىرلارنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەشنى چىڭ تۇتۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش» نىڭ روھىغا ئاساسەن، كادىرلار تۆۋەندىكى 4 جەھەتتىن تەربىيىلەندى: 1) شىنجاڭ مالىيە - سودا مەكتىپى، قەشقەر ۋە ئىلى مالىيە - سودا مەكتىپىگە ھەرىيلى ناھىيىلىك تەمىنات- سودا كوپېراتىپى ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن ئىبارەت 2 دەرىجىلىك رەھبىرىي تايانچىلاردىن تەخمىنەن 800 كىشىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەشنى داۋاملىق ھاۋاله قىلىپ، 3 يىل ئىچىدە بىر قېتىم ئومۇمىيۈزلۈك تەربىيىلەپ چىقىش ھەمدە مالىيە - سودا مەكتىپىنىڭ سودا بوغالتىرلىقى، پىلان ئىستاتىستىكىسى، مال باھاسى كەسىپلىرىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنى كۆپرەك تەقسىم قىلىش تەلەپ قىلىنىدى. 2) قەشقەر، ئىلى، ئاقسۇ قاتارلىق 2 ژىلايەت، بىر ئوبلاستقا ئايرىم - ئايرىم ھالدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كادىرلىرى كۆرسى ئېچىلىپ، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇدىرلىرى، كەسپىي خادىملار ۋە سىياسىي خىزمەت كادىرلىرى بۆلەكلەر بويىچە تەربىيىلەندى، بىر قىسىم يېڭى ئىشچى- خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلەش ۋەزىپىسى ئورۇنلاشتۇرۇلدى. سانجى، تارباغاتاي، ئالتاي قاتارلىق ژىلايەت (ئوبلاست) لاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىمۇ قىسقا مۇددەتلىك كۆرس ئېچىپ، يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تولۇقلىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كەسپىي مەكتىپى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن 1964 - يىلى شىخەنزە شەھىرىدە قۇرۇلۇپ، 1965 - يىلى دۆلەتنىڭ ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش پىلانىغا كىرگۈزۈلدى. 3) تۈرلۈك شەكىلدىكى كەسپىي كۆرس ئېچىلىپ، خىزمەتتىكى كادىرلارنىڭ سىياسەت، كەسپىي سەۋىيىسى ئۆستۈرۈلدى. ئاپتونوم رايونلۇق، ژىلايەتلىك، ئوبلاستلىق، شەھەرلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ شارائىتى بولسىلا كۆرس ئاچتى. سىياسىي نەزەرىيە كۆرسى، سىياسىي - خىزمەت كادىرلىرى كۆرسى، رەھبىرىي تايانچىلار كۆرسى، سودا خىزمەت مىزانى كۆرسى ۋە تۈرلۈك كەسپىي تېخنىكا كۆرسلىرى ئېچىلدى، ھەربىر كۆرسنىڭ ۋاقتى 7 — 15 كۈن ئورۇنلاشتۇرۇلدى، كۆرسلارغا 5000 ئادەم (قېتىم) قاتناشتى، بۇ ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 24% نى ئىگىلىدى. 4) سەييارە دەرس ئۇقۇش ئومۇمىيۈزلۈك قانات يايدۇرۇلۇپ، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى- خىزمەتچىلەرنىڭ سىياسىي ئىدىيە ۋە كەسپىي تېخنىكا سەۋىيىسى ئۆستۈرۈلدى، 1963 - يىلدىن 1964 -

يىلغىچە سەييارە دەرس ئۆتۈش پائالىيىتى 54 ناھىيىنىڭ 260 ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدا قانات يايدۇرۇلۇپ، تۇرلۇك تەربىيىنى قوبۇل قىلغان ئىشچى - خىزمەتچى تەخمىنەن 5000غا يەتتى. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، 1968 - يىلى شەھەرنى تەمىنات - سودا مەكتىپى 151 - دوختۇرخانا تەرىپىدىن ئىگىلىۋېلىنىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلەش پىلانى قالايمىقانلىشىپ كەتتى، بۇنىڭ بىلەن ئەمدىلا ئەسلىگە كەلگەن ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماۋارىپى خىزمىتى يەنە بىر قېتىم ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىدى.

1975 - يىل 9 - ئايدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى كەسپىي تېخنىكا قوشۇنىدىكى ئۈزۈكچىلىك زىددىيىتىنى پەسەيتىش ئۈچۈن، بىر تەرەپتىن ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتقا يوللاپ تەستىقلىتىش ئارقىلىق شەھەرنى تەمىنات - سودا مەكتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، كەسپىي خادىملارنى قوبۇل قىلىپ تەربىيىلىدى، يەنە بىر تەرەپتىن، ئاپتونوم رايون، قەشقەر، ئىلىدىكى مالىيە - سودا مەكتەپلىرىدە كادىرلار كۇرسى ئېچىشنى ئورۇنلاشتۇردى. ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مۇدىرلىرىدىن 280 كىشى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى. 1975 - يىلدىن 1977 - يىلغىچە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ترانسپورت شىركىتى «21 - ئىيۇل» ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۈنۈمبرىستېتى قۇرۇپ، ئوقۇش مۇددىتىنى بىر يىل قىلىپ بېكىتىپ، ئاپتوموبىل رېمونتچىلىرى ۋە شوپۇرلاردىن 44 كىشىنى تەربىيىلىدى. 1975 - يىلدىن 1978 - يىلغىچە بولغان 3 يىل ئىچىدە، ئاپتونوم رايون، ئۆلكەت (ئوبلاست)، ناھىيىدىن ئىبارەت 3 دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تۇرلۇك شەكىلدىكى كۇرسلارنى ئېچىپ، 2570 ئىشچى - خىزمەتچىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى، بۇ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 3.11%نى ئىگىلىدى.

1978 - يىلدىن كېيىن ئاپتونوم رايوندىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ماۋارىپ ئىشلىرى پەيدىنپەي مۇنتىزىملاشتى، ئاساسلىقى: 1) ئاساسىي جەھەتتىن يۇرۇشلەشكەن ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماۋارىپىنى باشقۇرۇش ئاپپاراتى بەرپا قىلىندى، ماۋارىپ خىزمىتى كادىرلىرى سەپلەندى. 1982 - يىلى ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپىدا ماۋارىپ باشقارمىسى قۇرۇلۇپ، سىستېما بويىچە ماۋارىپ خىزمىتىنى مەخسۇس باشقۇرىدىغان بولدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بىۋاستە قاراشلىق كارخانىلار ۋە ئۆلكەتلىك (ئوبلاستلىق)، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىمۇ مۇناسىپ بولغان ماۋارىپ بۆلۈمى (بۆلۈمچىسى) قۇرۇپ ۋە ماۋارىپ خىزمىتىنى باشقۇرىدىغان مەخسۇس كادىر قويۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماۋارىپى خىزمىتىنىڭ قانات يايدۇرۇلۇشىغا تەشكىلىي جەھەتتىن كاپالەتلىك قىلدى. 2) مەكتەپ ماۋارىپى زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلدى، 3 دەرىجىلىك ماۋارىپ بازىسى قۇرۇلۇشى دەسلەپكى كۆلەمگە ئىگە بولدى. 1985 - يىلنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئاپتونوم رايون بويىچە جەمئىي 2 ئوتتۇرا تېخنىكوم (شىنجاڭ تەمىنات - سودا مەكتىپى ۋە ئاقسۇ شۆبىسى)، بىر ئىشچى - خىزمەتچىلەر تېخنىكومى، 2 تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى (شىنجاڭ تەمىنات- سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى ۋە 2 - تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى) قۇرۇلدى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر مەكتىپى قۇرۇلۇپ ۋە 3 مۇقىم بولغان 24 كۇرس ئېچىلىپ، مەكتەپ كۆلىمى 33 مىڭ 500 كۋادرات مېتىرغا، ئوقۇتۇش، باشقۇرۇش خادىملىرى، مەخسۇس ئوقۇتقۇچىلار ۋە قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى ئوقۇتقۇچىلار 250كە، بىر قېتىمدا تەربىيىلەش ئىقتىدارى 2800 ئادەمگە يېتىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلەش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش ئۈچۈن زۆرۈر شەرت ھازىرلاندى. 3) خىزمەتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماۋارىپى ئەسلىگە كېلىپ بىرقەدەر تېز تەرەققىي قىلدى، تەربىيە شەكلى كۆپ خىللاشتى. بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلەش نىشانى بويىچە، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ۋە ئونىڭغا قاراشلىق 9 ئورۇن، 16

ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەر، 48 ناھىيە (شەھەر) دىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تەرىپىلەش سورۇنى ھازىرلاپ، ئۆزلىرى مۇستەقىل ھالدا جانلىق، كۆپ خىل تەرىپىلەش شەكىللىرىنى قوللىنىپ، تۇرلۇك كۆرسلارنى ئېچىپ، ھەرخىل كەسپىي تېخنىكا خادىملىرىنى پىلانلىق، قەرەللىك ھالدا، تۇركۈمگە بۆلۈپ تەربىيىلىدى، باشقا ناھىيىلەرمۇ قەرەلسىز ھالدا بەزى كىچىك تىپتىكى كۆرسلارنى ئاچتى. ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ نۆۋەتلىرى كۆپ، دائىرىسى كەڭ، تارقاق بولۇشتەك ئالاھىدىلىككە ئاساسەن ئىلگىرى ئىزچىل تەشەببۇس قىلىپ كەلگەن ئەنئەنىۋى تەربىيىلەش ئۇسۇلىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، پىشقەدەملەر يېڭىلارنى يېتەكلەش، ئۆگىنىشنى ھۆددىگە ئېلىش، سەييارە ئۆگىتىش، قىسقا مۇددەتلىك كۆرس ئېچىش، يېغىن ئېچىپ تەربىيىلەش، ئىش ئورنىدا چېنىقتۇرۇش، قەرەللىك تەكشۈرۈش، قاتارلىق كۆپ خىل شەكىللەرنى قوللىنىپ ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە كەسپىي تېخنىكا ئۆگەتتى. تەربىيىلەنگەن ئوبيېكتلار ئاساسىي قاتلام دۆكانلىرىدىكى پېرکازچىكلار، مال سېتىۋالغۇچىلارغىچە كېڭەيدى، ئۇندىن باشقا ھاۋاله قىلىپ تەربىيىلەش، «5 ئۇنىۋېرسىتېت» تا ئوقۇشقا تەشكىللەش، ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىپ ئىختىساسلىق كىشىلەردىن بولۇشقا رىغبەتلەندۈرۈش قاتارلىق يوللار ئارقىلىق تەربىيىلەش يوللىرىنى كەڭ ئېچىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا بىلىم ئېلىش پۈرسىتى يارىتىپ بەردى.

1979 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە قىسقا مۇددەتلىك كۆرستا نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەنگەن ۋە يېتىشتۇرۇلگەن كەسپىي تايانچلار ۋە تۈرلۈك كەسپىي تېخنىكا خادىملار 37 مىڭ 800دىن كۆپرەككە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت، (ئوبلاست)، ناھىيىلەردىكى شىركەتلەرنىڭ دىرېكتورلىرىدىن 142 كىشى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىنىپ ھەممىسى لايىقەتلىك گۇۋاھنامىسىغا ئېرىشتى؛ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇدىرلىرىدىن يۇقىرى كارخانا رەھبەرلىرىدىن 2300دىن كۆپرەكى تەربىيىلىنىپ ئەسلىدە بېكىتىلگەن رەھبىرىي تايانچلارنى نۆۋەت بىلەن بىر قېتىم تەربىيىلەپ چىقىش پىلانىدىكى تەلەپ ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇندالدى، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەردىن 5600 كىشى مەدەنىيەت دەرسى تولۇقلاشقا قاتناشتى، لايىقەتلىك بولۇش نىسبىتى 72.6% كە يەتتى. 1984 - يىلى 4 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 3 - قېتىملىق ماۋارىپ خىزمىتى يىغىنى چاقىرىلىپ، 1984 — 1990 - يىللىق ماۋارىپ خىزمىتى تەرەققىياتى ئومۇمىي پىلانى تۈزۈپ چىقىلدى ھەمدە ماۋارىپ خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن — ئاپتونوم رايونلۇق پاختا - چىگە شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، قەشقەر، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك، سانجى ئوبلاستلىق ۋە ئۈرۈمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى، گۇچۇڭ، مەكىت قاتارلىق 8 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تەقدىرلەندى.

1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان ئىستاتىستىكىغا قارىغاندا، ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى كەسپىي خادىملار ئىچىدە تۈرلۈك يوللار ئارقىلىق تەربىيىلىنىپ ئوتتۇرا دەرىجىلىك كەسپىي تېخنىكا سەۋىيىسىگە يەتكەنلەر 8480 نەپەر بولۇپ ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 22.36% نى، تۈرلۈك كەسپىي تېخنىكا ئىقتىساس ئىگىسى 1978 - يىلدىكى 2200دىن 5238گە كۆپەيتىپ ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 12.49% نى ئىگىلىگەن. ئالىي تېخنىكوم سەۋىيىسىگە ئىگە بولغانلار 1978 - يىلدىكى 232 نەپەردىن 560 نەپەرگە، ئوتتۇرا تېخنىكوم دەرىجىلىك مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە ئىگە بولغانلار 1038دىن 4680گە (1966 - يىلدىن ئىلگىرى تەمىنات - سودا مەكتەپلىرىدە بىر يىل ئوقۇپ ئوقۇش تارىخىنى تولۇقلىغان 2370 كىشىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) كۆپەيدى. 1982 - يىلدىن بۇيانقى كەسپىي تېخنىكا ئۇنۇمانى باھالاشتا 786 ئىشچى - خىزمەتچى ئالىي دەرىجىلىك، ئوتتۇرا دەرىجىلىك باشلانغۇچ دەرىجىلىك كەسپىي تېخنىكا ئۇنۇمانىغا ئېرىشتى.

ماگارىپنىڭ خىراجەت سېلىنمىسى كۆپەيتىلىپ ئوقۇتقۇچى، ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرى بېتىشمەسلىك مەسىلىلىرى ئاساسىي جەھەتتىن ھەل قىلىندى. 1979 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە ئاپتونوم رايوندىكى‌تەمىنات-سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى بويىچە ئىشچى - خىزمەتچىلەر تەربىيىسى ۋە مەكتەپ قۇرۇلۇشى ئۆچۈن سېلىنغان مەبلەغ يىلدىن - يىلغا كۆپەيتىلىپ جەمئىي 11 مىليون يۈەنگە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى ۋە سودا مىنىستىرلىكى 1 مىليون يۈەن مەبلەغ سالدى. ئاپتونوم رايون مالىيەسىدىن 2 مىليون يۈەن ئاجرىتىپ بېرىلدى. (ئۆلچەم بويىچە ئوتتۇرا تېخنىكوم، تېخنىك ئىشچىلار مەكتەپلىرىگە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش خىراجىتى ئاجرىتىپ بېرىلدى)، ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى باجدىن كېيىنكى پايدىدىن 8 مىليون يۈەن ئاجرىتىپ مەكتەپلەرنىڭ قۇرۇلۇشى، رېمونت ئىشلىرى ۋە كۇندىلىك خىراجەت چىقىمى ئۆچۈن ئىشلەتتى. ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلىرىنى تەربىيىلەش ئۆچۈن ئىشلىتىلگەن قوشۇمچە يارىدەم ۋە مۇكاپات چىقىمى 600 مىڭ يۈەنگە يەتتى. بۇنىڭدىن باشقا، بۇ ۋاستە قاراشلىق شىركەتلەر، ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىمۇ ئىش ھەققى ئومۇمىي سوممىسى، تاۋار ئوبوروتى خىراجىتى ۋە كارخانا فوندىدىن بەلگىلەنگەن نىسبەت بويىچە ماگارىپ فوندى ئاجرىتىپ، ئۇنى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماگارىپى خىراجىتى قىلدى، ھەرىيلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1 مىليون يۈەن ئاجرىتىلدى. 1979 - يىلدىن بۇيانقى ماگارىپ خىراجىتى سېلىنمىسى 1966 - يىلدىن ئىلگىرىكى خىراجەت سېلىنمىسىدىن 3 ھەسسىسىدىن كۆپرەك ئېشىپ كەتتى. ئوقۇتقۇچىلارنى تەربىيىلەش جەھەتتە، 1978 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە، ۋاكالىتەن تەربىيىلەپ بېرىشكە تاللاپ ئەۋەتىش ۋە مەكتەپكە قالدۇرۇپ پراكتىكا قىلىش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق 80دىن كۆپرەك تۇرلۇك كەسپىي ئوقۇتقۇچى تەربىيىلەندى، ئۆزلىرى ئوقۇتقۇچىلار كۇرسى ئېچىپ 70 كىشى تەربىيىلىدى. 1985 - يىلغا كەلگەندە، تەمىنات - سودا تېخنىكومى، تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى ۋە ھەردەرىجىلىك‌تەمىنات-سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلەر مەكتەپلىرىنىڭ ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىسى 382گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە مەخسۇس ئوقۇتقۇچى 168گە يېتىپ، 1966 - يىلدىكىدىن 137سى كۆپەيدى، كادىرلار كۇرسىنىڭ قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى ئوقۇتقۇچىسى 150كە، جەمئىي 300گە يېتىپ، بۇلار تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماگارىپىنى قانات يايدۇرۇشتىكى مۇھىم كۈچكە ئايلاندى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرىنى تۈزۈش - تەرجىمە قىلىش ھەيئىتى قۇرۇپ، مەكتەپ ۋە بۇ ۋاستە قاراشلىق كەسپىي شىركەتلەرنى تەشكىللەپ 20 نەچچە خىل ئوقۇتۇش ۋە ئۆگىنىش ماتېرىياللىنى تۈزۈپ 150 مىڭ پارچە تارقاتتى. بۇلار ئاساسلىقى: «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش»، «تەپتىش خىزمىتى»، «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بوغالتىرلىقى»، «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىستاتىستىكىسى»، «چوت»، «بازار ئىلمى»، «پىركازچىكلارغا ئائىت ئاساسىي بىلىملەر»، «پاختا پىششىقلاش تېخنىكىسى»، «پاختا پېرىيوم ئۆلچىمى»، «خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى ئىشلىتىش قوللانمىسى»، «كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى سېتىۋېلىش قوللانمىسى» قاتارلىقلاردىن ئىبارەت بولۇپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئاساسلىق كەسىپلىرى ۋە تىجارەت قىلىدىغان ئاساسلىق تاۋارلىرىدا پايدىلىنىدىغان كىتابچە بولۇش ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇرۇلدى. ئۇيغۇرچە، قازاقچىگە تەرجىمە قىلىپ بېسىلغان ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرى 34 خىل، تەخمىنەن 100 مىڭ پارچىگە يەتتى، بۇلار ئاساسلىقى: «سىياسىي ئىقتىسادتىن ساۋات»، «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كادىرلىرى ئوقۇشلۇقى»، «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلىرى ئوقۇشلۇقى»، «تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بوغالتىرلىقى»، «تەمىنات-سودا كوپېراتىپى كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش»، «پاختا پېرىيوم قىلىش»، «پاختا پىششىقلاش»، «يېزا

ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى تاۋارلىرى ئىلمى» قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. بۇ ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرى ۋە كىتابلاردا نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈشكە ئەھمىيەت بېرىلىپ، ئاممىباب، چۈشىنىشلىك، قوللىنىشچانلىقى كۈچلۈك بولۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلەش ۋە كەسپىي ئۆگىنىشتە ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرى قىس بولۇش مەسىلىسى ئاساسىي جەھەتتىن ھەل قىلىندى.

§ 2 . مەكتەپ مائارىپى

شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مەكتەپ مائارىپى 1951 - يىلى كادىرلار كۇرسى ئېچىلغاندىن تارتىپ باشلانغانىدى، كوپېراتىپنىڭ خىزمەت تەرەققىياتى، ئېھتىياجىغا ئاساسەن، كادىرلار مەكتىپى قۇرۇلۇپ، تەرەققىي قىلىپ ئوتتۇرا دەرىجىلىك كەسپىي مەكتەپ ۋە ئوتتۇرا دەرىجىلىك تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىگە ئايلاندى. 35 يىلدىن بېرى، مەكتەپ مائارىپى ئارقىلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسى ئۈچۈن 13 مىڭ 872 نەپەر تۇرلۇك كەسپىي تېخنىكا خادىمى تەربىيىلەپ بېرىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە 6742 ئوقۇغۇچى جەمئىيەتتىن قوبۇل قىلىندى، 7400 ئىشچى - خىزمەتچى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى. مىللىي ئوقۇغۇچى 7815 بولۇپ، تەربىيىلەنگەنلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %34.56نى ئىگىلىدى. ئوتتۇرا دەرىجىلىك كەسپىي تېخنىكا خادىمىدىن 6250ى تەربىيىلىنىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %9.14نى ئىگىلىدى. 1985 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچى 1512كە يەتتى.

1. شىنجاڭ تەمىنات - سودا مەكتىپى

شىنجاڭ تەمىنات - سودا مەكتىپى — تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى كەسپىي كادىرلارنى تەربىيىلەيدىغان ئاساسلىق بازا. 35 يىلدىن بېرى، بۇ مەكتەپ قۇرۇش، بىرلەشتۈرۈش، قايتا قۇرۇش، كۆچۈش، توختىتىش ۋە ئەسلىگە كېلىپ تەرەققىي قىلىشتەك ئەگرى - توقاي جەريانىنى باشتىن كەچۈردى، مەكتەپ نامى تۆت قېتىم ئۆزگەرتىلدى.

(1) شىنجاڭ كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپى (1954 - يىلدىن 1957 - يىل 8 - ئايغىچە)

ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئۆلكىلىك كادىرلار مەكتىپىدە ئوقۇش مۇددىتى بىر يىللىق كوپېراتسىيە كادىرلار سىنىپى ئېچىپ، 490 نەپەر كادىر تەربىيىلىدى. 1954 - يىل 8 - ئايدا كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپى قۇرۇلۇپ سىياسىي ساۋات، ئىقتىسادىي سىياسەت، كوپېراتسىيە ماليىيە ئىشلىرى، بوغالتېرلىق، ئىستاتىستىكا، تەمىنات - سودا كەسپى، يېتەكچىلىك ۋە قول ھۈنەرۋەنچىلىكىنى باشقۇرۇش كادىرلار سىنىپى تەسىس قىلىنىپ، 175 نەپەر يېڭى ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى، خىزمەتتىكى 120 كادىر نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى. 1955 - يىل 8 - ئايدا كادىرلار مەكتىپى ئۇرۇمچى شەھىرى ئىتتىپاق يولىغا كۆچتى، ئىگىلىگەن يېرى 400 مىڭ كۋادرات مېتىر، قۇرۇلۇش كۆلىمى 3800 كۋادرات مېتىر، بۇنىڭ ئىچىدە 2 قەۋەتلىك ئوقۇتۇش بىناسىنىڭ كۆلىمى 1200 كۋادرات مېتىر، زال 500 كۋادرات مېتىر، ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر، ئوقۇغۇچىلار ياتقى 1600 كۋادرات مېتىر بولۇپ، 400 ئوقۇغۇچى سىغدۇ، ئاساسىي قۇرۇلۇش ئۈچۈن 600 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىندى، ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر شتاتىنىڭ نىسبىتى 1:6، تەشكىلات، ئوقۇتۇش ئىشلىرى، خوجىلىقتىن ئىبارەت 3 بۆلۈم ۋە بىر كافېدرا تەسىس قىلىندى، كافېدرا ئىچىدە يەنە كەسىپلەر بويىچە سىياسىي نەزەرىيە، ماليىيە بوغالتېرلىق، ئىستاتىستىكا، مال باھاسى، تەمىنات-

سودا كەسپى ۋە ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرىنى تەرجىمە قىلىش گۇرۇپپىسى تەسىس قىلىندى. شۇ يىلى 332 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى، 75 كادىر نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى.

1956 - يىلى مەكتەپ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۈزگەن «1956 — 1967 - يىلغىچە ئىقتىساسلىق كىشىلەرنى تەربىيىلەش ئومۇمىي پىلانى» بويىچە، خىزمەتتىكى كادىرلارنى، بولۇپمۇ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مۇدىرلىرى ۋە تۈرلۈك كەسپىي تايانچلارنى نۆۋەتلىك تەربىيىلىدى، ئۇلار «سىياسىي بىلەن كەسپىنى، نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈپ، سىياسىي سەۋىيە ۋە خىزمەت ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈش، ئۆگەنگەننى ئىشلىتىش»نى ئوقۇتۇش ۋاكچىنى قىلدى. 1956 - يىلدىن 1957 - يىلغىچە جەمئىي 2 قارار 9 سىنىپ ئېچىپ، 930 كادىرنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇدىرى 130 نەپەر، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇدىرى 190 نەپەر، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى كەسپىي، مالىيە ۋە پاختا كەسپىي بۆلۈمچىلىرىنىڭ باشلىقى 220 نەپەر، ئوقۇتقۇچىلار 70 نەپەر، پاختا پېرىيومچىلىرى 120 نەپەر، تەمىنات - سودا كەسپى كادىرى، مالىيە - بوغالتىر خادىمى 200 نەپەر بولۇپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مۇدىرلىرى، بۆلۈم باشلىقلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ئوقۇش مۇددىتى بىر يىل، قالغانلىرىنىڭ 7 ئاي قىلىپ بېكىتىلدى. ئاساسلىق دەرسلىكلەردىن سىياسىي ئىقتىسادتىن ساۋات، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مال سېتىۋېلىش كەسپى، تەمىنلەش كەسپى، تاۋار ھەققىدە ساۋات، بوغالتىرلىق ھېسابات، تەشكىلىي رەھبەرلىك ئۇسۇلى ۋە ئالاقىدار كەسپىي بىلىملەر ئۆتۈلگەن. 1954 - يىلدىن 1957 - يىل 8 - ئايغىچە، مەكتەپ 4 قارار سىنىپ ئېچىپ، جەمئىي 1732 نەپەر ئوقۇغۇچى تەربىيىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە يېڭىدىن قوبۇل قىلىنغان ئوقۇغۇچى 607 نەپەر، نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەنگەن كادىر 1125، ئاز سانلىق مىللەت ئوقۇغۇچىلىرى 860 نەپەر بولۇپ، تەربىيىلەنگەنلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 50%نى ئىگىلىدى. 1957 - يىلى مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچى 107گە يەتتى، ئوقۇتۇش خراجىتى يىلدا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 200 مىڭ يۈەن ئەتراپىدا بولدى.

1957 - يىل 8 - ئايدا كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپى مالىيە - سودا مەكتىپىگە قوشۇۋېتىلدى. شۇ يىلى 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يەنە بىر كادىرلار سىنىپى ئېچىپ، خىزمەتتىكى كادىرلارنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى ھەمدە 12 كىشىنى ئاجرىتىپ ئوقۇتۇش بەنزىسى تەشكىللەپ، مالىيە - بوغالتىرلىق، پىلان، مال باھاسى ۋە تەرجىمانلىق سىنىپلىرى ئارقىلىق 200 كادىرنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى.

(2) شىنجاڭ تەمىنات - سودا كەسپىي مەكتىپى (1964 - يىل 3 - ئايدىن 1968 - يىل 7 - ئايغىچە)

1964 - يىل 3 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كەسپىي مەكتىپى قۇردى. مەكتەپنىڭ ئورنى ئۈرۈمچى شەھىرى ساڭفاڭگۇ يولىدا بولۇپ، شۇ يىلى بىر يىللىق بوغالتىرلىق سىنىپى ئېچىپ، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن 50 ئوقۇغۇچىنى قوبۇل قىلدى، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ 80 نەپەر سىياسىي خىزمەت كادىرىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى، ئاپتوموبىل رېمونت قىلىش سىنىپى ئېچىپ 46 كىشىنى، جەمئىي 176 كىشىنى تەربىيىلىدى. ئاساسلىقى سىياسىي نەزەرىيە دەرسى، سودا سىياسىتى دەرسى ۋە كەسپىي دەرسلىك تەسىس قىلىپ، كەسپىي تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلىگەندىن سىرت، ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىدىيىۋى ئەقلاقىغمۇ ئەھمىيەت بەردى. مەكتەپ شتاتى 24 نەپەر، كەسپىي ئوقۇتقۇچى 7 نەپەر قىلىپ بېكىتىلدى. 1965 - يىل 8 - ئايدا مەكتەپ شىخەنزە يېڭى شەھىرىگە كۆچۈرۈلۈپ، نامى شىنجاڭ تەمىنات - سودا كەسپىي مەكتىپى (بىر مەھەل ئوقۇش - ئىشلەش مەكتىپى دەپ ئاتالدى) دەپ ئۆزگەرتىلدى. ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 90 مو، قۇرۇلۇش كۆلىمى 5500 كۋادرات مېتىر بولدى،

ئاساسلىقى 3 قەۋەتلىك ئوقۇتۇش بىناسى، ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر، ئوقۇغۇچىلار ياتىقى، زال، ئاشخانا ۋە ئىسسىتىش، يۇيۇنۇش قاتارلىق مۇئەسسەسىلىرى تولۇق بولۇپ، 850 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىندى. مەكتەپنىڭ يىراق كەلگۈسى پىلانى — كۆلىمى 500 كىشىلىك، ئوقۇش مۇددىتى 2 يىل بولۇش، ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىلەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ نىسبىتى 1:6 بولۇشتىن ئىبارەت بولدى. نەق بار ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچى 43 نەپەر، بۇنىڭ ئىچىدە كەسپىي ئوقۇتقۇچى 16. مەكتەپ قارىمىقىدا ئىشخانا، ئوقۇتۇش ئىشلىرى بۆلۈمى، خوجىلىق بۆلۈمى، سىياسەت دەرسى كافېدراسى، كەسپىي دەرس كافېدراسى تەسىس قىلىندى. شۇ يىلى مەكتەپكە 205 نەپەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى، مالىيە - بوغالتىرلىق سىنىپى بىلەن مال باھاسى سىنىپى ئېچىلىپ، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ 200 نەپەر سىياسىي يېتەكچىسى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى. 1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش توختاپ قالدى. 1964 - يىلدىن 1968 - يىلغىچە، جەمئىي 3 قارار 7 سىنىپ ئېچىلىپ 581 كىشى تەربىيىلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئوقۇغۇچى 255 نەپەر، نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەنگەن خىزمەتتىكى كادىر 326 نەپەر؛ تەربىيىلەنگەن مىللىي ئوقۇغۇچى 252 نەپەر. مائارىپ خىراجىتى يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 200 مىڭ يۈەن بولدى.

(3) شىنجاڭ تەمىنات - سودا مەكتىپى (1976 — 1985 - يىلغىچە)

1976 - يىلى شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، شىخەنزىدىكى شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مەكتىپى يېڭىباشتىن ئەسلىگە كېلىپ، پۈتۈن كۈنلۈك ئوقۇش تۈزۈمىدىكى ئوتتۇرا دەرىجىلىك تېخنىكومغا ئايلىنىپ، مۇنتىزم باشقۇرۇلىدىغان بولدى، كۆلىمى 500 كىشىلىك قىلىپ بېكىتىلدى. شۇ يىلى 7 - ئايدا 78 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىپ، ئۇيغۇر، خەنزۇ تىللىرى بويىچە 2 بوغالتىرلىق سىنىپى ئېچىلدى. 1977 - يىلدىن ئېتىبارەن ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش خىزمىتى دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش پىلانىغا كىرگۈزۈلۈپ، تولۇق ئوتتۇرا ۋە تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى قوبۇل قىلىندى، 2 يىل ۋە 3 يىل تەربىيىلىنىپ (يېرىم يىل پراكتىكا ۋاقىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن خىزمەتكە تەقسىم قىلىندى.

1979 - يىل 5 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى 2 - 3 يىل ۋاقىت سەرپ قىلىپ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ مۇدىرىدىن يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلىرىنى بىر قېتىم نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەپ چىقىشنى ئوتتۇرىغا قويدى. تەمىنات - سودا مەكتىپى 1979 - يىلى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مۇدىرلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مۇدىرلىرى سىنىپى ئېچىپ، ھەربىر قارارنىڭ ۋاقتىنى 4 ئاي قىلىپ بېكىتىپ، 6 قاراردا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلىرى، ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مۇدىرلىرى، ناھىيىلىك شىركەتلەرنىڭ دىرېكتورلىرى، بۆلۈمچە باشلىقلىرى بولۇپ جەمئىي 347 كىشىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى. 1980 - يىلى بىر قارار سۈرەت تارتىش تېخنىك ئىشچىلىرى سىنىپى ئېچىپ، يېزىلارغا يۈزلىنىپ 50 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىپ، يېزا ئاساسىي قاتلام ئۈچۈن سۈرەت تارتىش تېخنىكا خادىمى تەربىيىلەپ بەردى. 1983 - يىل11- ئايدا، ش ئۇ ئا ر مائارىپ كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق، شىنجاڭ تەمىنات - سودا ئىشچى - خىزمەتچىلىرى تېخنىكومى قۇرۇلدى، بۇ مەكتەپ تەمىنات - سودا مەكتىپى بىلەن بىر يۈرۈش شتاتتا بولۇپ، 2 ۋۇۋىسكا ئاستى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى قوبۇل قىلىپ تەربىيىلىدى، ئوقۇش مۇددىتىنى بىر يىل قىلىپ بېكىتىپ، شۇ يىلى 84 نەپەر ئوقۇغۇچىنى قوبۇل قىلدى، مالىيە - بوغالتىرلىق، ئىستاتىستىكا سىنىپى ئېچىپ، 1984 - يىلى 102 نەپەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلدى. 1985 - يىل 5 - ئايدا، ئىشچى - خىزمەتچىلەر تېخنىكومىدا ئوقۇيدىغانلار تۇنجى قېتىم دۆلەتنىڭ بىر تۇتاش ئىمتىھانىغا قاتناشتى، ئۇلار

ئارىسىدىن 40 ئوقۇغۇچى 2 يىللىق ئوقۇش تۈزۈمىدىكى مال باھا سىنىپىغا قوبۇل قىلىندى. 1984 - يىلى مال باھا ئوقۇتقۇچىلىق سىنىپى تەسىس قىلىنىپ، 50 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى، ئوقۇش مۇددىتى يېرىم يىل قىلىپ بېكىتىلدى.

1976 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە تەمىنات - سودا مەكتىپى جەمئىي 2214 ئوقۇغۇچى تەربىيىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە 1372 ئوقۇغۇچىنى جەمئىيەتتىن قوبۇل قىلدى، 841 كىشىنى ئۆز سىستېمىسىدىن تەربىيىلىدى، مەكتەپ پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچى جەمئىي 1713كە، مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچى 501گە يەتتى. تەربىيىلەنگەن ئوقۇغۇچىلار ئىچىدە مىللىي ئوقۇغۇچى 876 بولۇپ، 39.57%نى ئىگىلىدى. مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچى، ئىشچى-خىزمەتچىلەر 1976 - يىلدىكى 22دىن كۆپىيىپ 147گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە كەسپىي ئوقۇتقۇچى 56، قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى ئوقۇتقۇچى 17، 5 ئوقۇتقۇچى لېكتور بولۇپ باھالاندى. تەمىنات - سودا مەكتىپىنىڭ شتاتى 5:1 بولۇپ، مۇدىر ئىشخانىسى، ئوقۇغۇچىلار بۆلۈمى، ئوقۇتۇش ئىشلىرى بۆلۈمى، خوجىلىق بۆلۈمى، تۇرمۇش بۆلۈمى، ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى، ئىتتىپاق كومىتېتى، ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى ۋە ئادەتتىكى دەرس كافېدىراسى، ئاساس دەرس كافېدىراسى، كەسپىي دەرس كافېدىراسى تەسىس قىلىندى، سىياسىي نەزەرىيە دەرسى (سىياسىي ئىقتىساد، پەلسەپە ۋە ئىدىيىۋى سىياسىي تەربىيە)، مەدەنىيەت دەرسى (ئەدەبىيات، ماتېماتىكا، تەنتەربىيە قاتارلىقلار)، كەسپىي ئاساس دەرسى (كارخانا باشقۇرۇش، سودا ئاساسى بىلىملىرى، ئىقتىسادىي جۇغراپىيە، تاۋار تىجارىتى ئىلمى، بازار ئىلمى، ئىقتىساد - قانۇنشۇناسلىقى، ھېسابلاش تېخنىكىسى قاتارلىقلار)، كەسپىي دەرس (تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ مالىيە بوغالتىرلىقى، ئىستاتىستىكا، مال باھاسى ۋە باشقا كەسپىي تېخنىكا دەرسلىكى) قاتارلىق ئاساسلىق دەرسلەر تەسىس قىلىندى. مەكتەپنىڭ ئوقۇتۇش ۋەزىپىلىرىنىڭ مۇقىم تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، ھەرىيلى كېڭەيتىپ قۇرۇش ئارقىلىق، قۇرۇلۇش كۆلىمى 18 مىڭ كۋادرات مېتىرغا يەتتى، بىردىن ئوقۇتۇش بىناسى، مەمۇرىيەت بىناسى، ئوقۇغۇچىلار ياتاق بىناسى ۋە ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ياتاق بىناسىدىن 2سى بەرپا قىلىندى، كۇتۇپخانا، تەجرىبىخانا ۋە ھەرقايسى پەنلەرنىڭ ئوقۇتۇش مۇئەسسەسىلىرى ئاساسىي جەھەتتىن يۇرۇشلەشكەن بولۇپ، 600 كىشىلىك ئوقۇتۇش كۆلىمىگە ئىگە بولدى. 10 يىلدىن بېرى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاساسىي قۇرۇلۇش ئۈچۈن 3 مىليون يۈەندىن كۆپرەك مەبلەغ سالدى، ئوقۇتۇش خىراجىتى ئۈچۈن ئوتتۇرا ھېساب بىلەن يىلىغا 600 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك چىقىم قىلىندى، بۇ خىراجەت ئاپتونوم رايوننىڭ مالىيە كەسپىي خىراجىتى خام چوتىغا كىرگۈزۈلدى، كەم قىسمىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى سودا ئوبوروتى خىراجىتىدىن چىقىم قىلدى.

شىنجاڭ تەمىنات - سودا مەكتىپى 35 يىلدا 5262 كادىر تەربىيىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە، قوبۇل قىلىپ تەربىيىلىگەن ئوقۇغۇچى 2720، نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەنگەن خىزمەتتىكى كادىر 2542. تەربىيىلەنگەن مىللىي كادىر 2365 بولۇپ، تەربىيىلەنگەنلەر سانىنىڭ 45.42%نى ئىگىلىدى. تەمىنات - سودا مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلار شىنجاڭ بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ كەسپىي تېخنىكىلىق ئىش ئورۇنلىرىغا ئورۇنلىشىپ، ئاساسىي قوشۇنلۇق رول ئوينىدى، قىسمەن خادىملار ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنىڭ رەھبىرىي تايانچلىرىغا ئايلاندى.

2. شىنجاڭ كوپىراتسىيە كادىرلار مەكتىپى جەنۇبىي شىنجاڭ شۆبىسى

1952 - يىل 6 - ئايدا قەشقەر ۋىلايىتىدە كوپىراتسىيە كادىرلىرى كۇرسى قۇرۇلۇپ، ئۇنىڭغا قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسى رەھبەرلىك قىلدى، ئۇنىڭ ۋەزىپىسى — ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرىنىڭ بوغالتىر، ئىستاتىستىكا، كەسپىي خادىملىرىنى تەربىيىلەشتىن ئىبارەت بولدى. ئوقۇغۇچىلارنىڭ كېلىش مەنبەسى ۋىلايەت تەۋەسىدىكى ناھىيىلەردىن ئەۋەتىلگەن ئاز سانلىق مىللەت يېزا ياشلىرى، يەر ئىسلاھاتى

ئاكتىپلىرىدىن ئىبارەت بولدى. تەمىنات سودا كوپېراتىپىنىڭ يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىلىرىمۇ كەسىپ ئۆگىنىشكە ئەۋەتىلدى. تۇنجى قارارداً 77 كىشى قوبۇل قىلىنىدى، مەدەنىيەت سەۋىيىسى ئوخشاش بولمىغاچقا، بىر تۇتاش دەرس ئۆتۈلدى، دەسلەپتە ئوقۇتقۇچىلارنى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئەۋەتتى، باشقۇرۇش كادىرلىرى ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسىدىن ئاجرىتىلدى، جەمئىي 7 كادىر بار ئىدى (بۇنىڭ ئىچىدە 4ى ئوقۇتقۇچى) ، 2 - قارارىدىن باشلاپ، تەربىيىلەش ۋەزىپىسى دائىرىسى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى خوتەن، يەكەن، ئاقسۇ ۋە قىزىلسۇلاردىكى 32 ناھىيە (شەھەر) لىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلار دائىرىسىگىچە كېڭەيتىلدى. 1954 - يىلى جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ نامى شىنجاڭ كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپى جەنۇبىي شىنجاڭ شۆبىسى دەپ ئۆزگەرتىلدى، ئوقۇتۇش ئىشلىرىغا شىنجاڭ كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپى يېتەكچىلىك قىلدى، شۇ مەكتەپ تۈزگەن لېكسىيە ئوقۇتۇش دەرسلىكى قىلىنىدى. 1952 - يىل 5 - ئايدىن 1958 - يىل 3 - ئايغىچە، جەمئىي 8 قارارداً 18 سىنىپ ئېچىلدى، ھەربىر قارارنىڭ مۇددىتى 7 ئايدىن 1 يىلغىچە بولدى، جەمئىي 1366 ئوقۇغۇچى تەربىيىلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە 1098ى يېڭىدىن قوبۇل قىلىنىپ تەربىيىلەندى، 238ى خىزمەتتىن ئەۋەتىلىپ تەربىيىلەندى، جەمئىي 1120 مىللىي ئوقۇغۇچى تەربىيىلەندى، بۇ، تەربىيىلەنگەنلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %82نى ئىگىلىدى، مالىيە بوغالتىرلىق، پىلان ئىستاتىستىكىسى، مال باھاسى، تەمىنات - سودا كەسپى، پاختىنى دەرىجىگە ئايرىپ پېرىيوم قىلىش قاتارلىق كەسىپلەر ئېچىلدى. 1958 - يىل 3 - ئايدا ۋىلايەتنىڭ ئاپپاراتى قىسقارتىلغاندا، بۇ مەكتەپ قەشقەر مالىيە - سودا مەكتىپىگە قوشۇۋېتىلدى، قەشقەر ۋىلايەتىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ كادىرلىرىنى تەربىيىلەشنى بىر تۇتاش مالىيە - سودا مەكتىپى ئۈستىگە ئالدى. قوشۇۋېتىشتىن ئىلگىرى، جەنۇبىي شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىسى 38 (ئوقۇتقۇچى ۋە يېتەكچى خادىملار 17) گە يەتكەنىدى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 500 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك مائارىپ خىراجىتى ئاجراتتى.

1962 - يىلى يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلەش ۋە كادىرلارنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قەشقەردە بىر كادىرلار كۇرسى ئېچىپ، ئىش تەقسىماتى بويىچە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى خوتەن، قەشقەر ۋە قىزىلسۇ ئۆبلاستىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كادىرلىرىنى تەربىيىلەش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 1962 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە بولغان 4 يىل ئىچىدە، ئاساسىي قاتلام تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ مۇدىر، سىياسىي يېتەكچى، مالىيە بوغالتىرلىق، پىلان - ئىستاتىستىكا، مال باھا، پاختا پېرىيوم قاتارلىق جەھەتلەردىكى سىياسىي تايانچ ۋە كەسىپىي تايانچتىن 1253 كىشى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى كۇرسىدىن 3 قارار ئېچىلىپ، 142 كىشى تەربىيىلەندى، سىياسىي يېتەكچى ۋە سىياسىي خىزمەت كادىرلىرى كۇرسىدىن 5 قارار ئېچىلىپ 300 كىشى تەربىيىلەندى. ئۇنىڭدىن باشقا 140 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ۋەزىپىسى ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، مالىيە بوغالتىرلىق، ئىستاتىستىكا سىنىپى ئېچىلدى، مۇددىتى بىر يىل قىلىپ بېكىتىلدى. ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچى 1962 - يىلدىكى 23 كىشىدىن 1965 - يىلى 62 كىشىگە كۆپەيتىلدى، 4 يىلدىن بېرى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 400 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك مائارىپ خىراجىتى بۆيرۇپ بەردى، 1966- يىلى مەكتەپتە ئوقۇتۇش توختاپ قالدى.

3. ئىلى ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپى

1953 - يىل 3 - ئايدا ئىلى كوپېراتسىيە كادىرلار كۇرسى قۇرۇلدى، ئۇنىڭغا ئىلى ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە باشقارمىسى رەھبەرلىك قىلدى، ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئوقۇتقۇچى ئەۋەتتى، ئۇلار ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرى، خىراجەت ئېلىپ كېلىپ، تەرتىپچانلىق - ئىقتىسادچىللىق بىلەن مەكتەپ باشقۇردى، 5 ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچى بار بولدى، بۇ كۇرسىنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى شۇ جايدىكى تەمىنات - سودا

كوپىراتىپلىرىغا ئېھتىياجلىق ئاز سانلىق مىللەت كەسپىي كادىرلىرىنى تەربىيىلەپ بېرىشتىن ئىبارەت بولدى. ئوقۇغۇچىلارنىڭ كېلىش مەنبەسى ئاساسلىقى ۋىلايەتلەردىكى ھەرقايسى ناھىيىلەر ئەۋەتكەن دېھقان، چارۋىچىلار ئىچىدىكى ياش ئاكتىپلار ۋە كوپىراتىپ خىزمىتىگە قاتناشقان يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىلەر بولدى. 1 - قاراردا 100 ئوقۇغۇچى تەربىيىلەندى. 1954 - يىلى ئىلى ئوبلاستى قۇرۇلغاندىن كېيىن، مەكتەپ دائىرىسى كېڭەيتىلىپ، نامى ئىلى ئوبلاستلىق كوپىراتسىيە كادىرلار مەكتىپى دەپ ئۆزگەرتىلىپ، ئىلى، تارباغاتاي، ئالتاي ۋە بورتالادىكى 26 ناھىيە (شەھەر) لىك كوپىراتىپ كادىرلىرىنى تەربىيىلەش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 1953 - يىل 4- ئايدىن 1958 - يىلى 3 - ئايغىچە 6 قاراردا 13 سىنىپ ئېچىلىپ، 1040 ئوقۇغۇچى تەربىيىلەندى، بۇنىڭ ئىچىدە، 770 كىشى يېڭىدىن تەربىيىلەندى، 270 كادىر نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى. تەربىيىلەنگەن ئوقۇغۇچىلار ئىچىدە، مىللىي ئوقۇغۇچى 780 نەپەر بولۇپ، تەربىيىلەنگەنلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 75%نى ئىگىلىدى. مالىيە بوغالتىرلىق، ئىستاتىستىكا، تەمىنات - سودا كەسپى، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش تېخنىكىسى قاتارلىق كەسىپلەر ئېچىلدى. ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر 22 (مەخسۇس ئوقۇتقۇچى، يېتەكچى خادىم 8) گە يەتتى. 5 يىلدىن بېرى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى جەمئىي 300 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق مائارىپ خىراجىتى ئاجرىتىپ بەردى. 1958 - يىل 3 - ئايدا، ۋىلايەتنىڭ ئاپپاراتلىرى قىسقارتىلغاندا، بۇ مەكتەپ ئوبلاستلىق مالىيە - سودا مەكتىپىگە قوشۇۋېتىلدى، تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كادىرلىرىنى تەربىيىلەش ۋەزىپىسىنى مالىيە - سودا مەكتىپى ئۈستىگە ئالدى.

1962 - يىلى ئىلى ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتسىيە باشقارمىسى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلەش ۋە كادىرلارنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەش توغرىسىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، 1963 - يىلى ئىلى ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كادىرلار كۇرسى ئېچىپ، ئاپتونوم ئوبلاستتىكى رايونلار، ناھىيىلەرنىڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپ كادىرلىرىنى تەربىيىلەش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى. 1963 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە بولغان 3 يىل ئىچىدە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلىرى، سىياسىي يېتەكچى، مالىيە بوغالتىر، ئىستاتىستىكا، مال باھا، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋالغۇچىلار قاتارلىق سىياسىي تايانچلار ۋە كەسپىي تېخنىكا تايانچلىرىدىن 972 كىشىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى مۇدىرى، كەسپىي بۆلۈمچە باشلىقلىرى كۇرسىدىن 3 قارار ئېچىلىپ 150 كىشى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى، سىياسىي يېتەكچىلەر ۋە سىياسىي خىزمەت كادىرلىرى كۇرسىدىن 3 قارار ئېچىلىپ، 250 كىشى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەندى. يېڭىدىن 120 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىپ، بوغالتىرلىق، ئىستاتىستىكا سىنىپى ئېچىلدى، ئوقۇش مۇددىتى 1 يىل قىلىپ بېكىتىلدى. 3 يىلدىن بۇيان، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى مائارىپ خىراجىتى ئۈچۈن 250 مىڭ يۈەن بۇيرۇپ بەردى، بۇ كۇرس 1966 - يىلى توختىتىلدى.

4. شىنجاڭ تەمىنات - سودا مەكتىپى ئاقسۇ شۆبىسى

ئاقسۇ ۋىلايەتلىك كوپىراتسىيە باشقارمىسى 1963 - يىلى كادىرلار كۇرسى ئاچتى، ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 30 مو، قۇرۇلۇش كۆلىمى 400 كۋادرات مېتىر بولدى. 1963 - يىلدىن 1966 - يىلغىچە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلىرى، سىياسىي يېتەكچى، مالىيە - بوغالتىر، ئىستاتىستىكا كەسپىي كادىرلىرىدىن 400دىن ئارتۇق كىشىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى، ئوقۇش مۇددىتى 3 ئايدىن يېرىم يىلغىچە قىلىپ بېكىتىلدى، يېڭىدىن 60 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىپ، مالىيە بوغالتىرلىق كەسپى تەسىس قىلىندى، ئوقۇش مۇددىتى بىر يىل قىلىپ بېكىتىلدى، ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچى 12 (ئوقۇتقۇچى 7 كىشى) گە يەتتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 80 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، مەكتەپنى كېڭەيتىپ قۇردى ھەمدە 100 مىڭ يۈەن مائارىپ خىراجىتى بۇيرۇپ بەردى، بۇ مەكتەپ 1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»

باشلىنىش بىلەن توختىتىلدى.

1976 - يىلى ئاقسۇ ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپىنى ئەسلىگە كەلتۈردى، بۇ مەكتەپ ئىش تەقسىماتى بويىچە جەنۇبىي شىنجاڭدىكى 5 ژىلايەت (ئوبلاست) تىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كادىرلىرىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى. 1976 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە جەمئىي 1250 كىشىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى، بۆلۈمچە باشلىقلىرى 360، مالىيە بوغالتېرلىق، ئىستاتىستىكا، مال باھا، پاختا پېرىيوم قاتارلىق جەھەتلەردىكى كەسپىي كادىر 820، مىللىي ئوقۇغۇچىلار 72.5%نى ئىگىلىدى.

1984 - يىلى ئاقسۇ كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپىنىڭ نامى شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مەكتىپى ئاقسۇ شۆبىسىگە ئۆزگەرتىلدى، ئوقۇتۇش كۆلىمى 400 كىشىگە يېتىپ، ش ئو ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن ئاقسۇ ژىلايىتىنىڭ قوش رەھبەرلىكىدە بولدى، ئوقۇتۇش، ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ۋە ئۇلارنى تەقسىملەش ئىشىغا شىنجاڭ تەمىنات - سودا مەكتىپى مەسئۇل بولدى. ش ئو ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 4 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىپ 11 مىڭ كۋادرات مېتىرلىق ئوقۇتۇش بىناسى، ئوقۇتقۇچى، ئىشچى-خىزمەتچىلەر، ئوقۇغۇچىلار ياتقى ۋە تۇرمۇش، مۇلازىمەت مۇئەسسەسلىرى سېلىپ، ئوقۇتۇش مۇئەسسەسلىرىنى تەدرىجىي تولۇقلىدى. ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچى 118گە يەتتى، بوغالتېرلىق، ئىستاتىستىكا، سودا ئىقتىسادىي، كارخانا باشقۇرۇش، پاختا پېرىيوم قاتارلىق كەسىپلەر ئېچىلدى ھەمدە بانكا، باج ۋە كوللېكتىپ ئىگىلىكىدىكى سودا - سانائەت كەسىپلىرى ئۈچۈن كەسپى سىنىپ ئېچىپ، 1984 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە 120 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلدى.

5. شىنجاڭ تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى

1982 - يىل 3 - ئايدا ش ئو ئا ر ئەمگەك ئىدارىسىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، ئەسلىدىكى تېخنىك ئىشچىلار سىنىپى ئاساسىدا شىنجاڭ تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى قۇرۇلۇپ، كۆلىمى 600 كىشىگە يەتتى، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ قوبۇل قىلىنغانلارنىڭ ئوقۇش مۇددىتى 2 يىل، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ قوبۇل قىلىنغانلارنىڭ ئوقۇش مۇددىتى 3 يىل قىلىپ بېكىتىلدى، ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ۋە ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنى تەقسىملەش ئاپتونوم رايونىنىڭ بىر تۇتاش پىلانىغا كىرگۈزۈلدى، مەكتەپ باشقۇرغۇچى ئورۇن ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش نىسبىتى بويىچە 50% — 60% ئوقۇغۇچىنى ئىچكى قىسىمدىن قوبۇل قىلدى. «ئوقۇغۇچىلارنى بىر تۇتاش قوبۇل قىلىش، مەكتەپنى تارقاق باشقۇرۇش» ئۇسۇلى قوللىنىلىپ، كۆپ قىسىم كەسىپلەرنى كەسپىي شىركەتلەر ئۆز ئالدىغا ئېچىپ باشقۇردى. 1982 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە جەمئىي 908 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە مىللىي ئوقۇغۇچى 362 بولۇپ، 40%نى ئىگىلىدى، قىز ئوقۇغۇچى 446 بولۇپ، 51%نى ئىگىلىدى. تاۋار تىجارىتى، تاۋار ئاسراش، پاختا پىششىقلاش، پاختا پېرىيوم قىلىش، مېۋە - چېۋىلەرنى ھۆل پېتى ساقلاش، پىششىقلاش، دېھقانچىلىق دورىلىرى ۋە خىمىيىۋى ئوغۇت، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيا، ئاپتوموبىل رېمونت قىلىش، سۈرەت تارتىش، سائەت رېمونت قىلىش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت 10 كەسىپ تەسىس قىلىندى، ترانسپورت شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، كۆندىلىك بۇيۇملار، كېرەكسىز كونا ماددىي ئەشيا شىركىتى، مېۋە شىركىتى ۋە داخىيەن ئىش باشقارمىسى بىرده‌ك ئۆز ئالدىغا سىنىپ ئاچتى. 1983 - يىلى داخىيەن ئىش باشقارمىسى تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى كورلا شۆبىسى قۇرۇپ، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ 236 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلدى.

1984 - يىلى چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرى كەسپى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەندىن كېيىن، ئىقتىساد - سودا نازارىتىنىڭ ئاقسۇدىكى تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلىپ، 2 - تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىگە ئۆزگەرتىلدى. 1984 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە 140

ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىپ، چارۋا مەھسۇلاتلىرى، پاختا پېرىيوم قىلىش، مېۋە پىشىقلاپ ئىشلەش سىنىپى تەسىس قىلىندى، مەكتەپ ئورنى مۇقىم بولمىغاچقا، كېيىن تەمىنات - سودا مەكتىپى ئاقسۇ شۆبىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، تېخنىك ئىشچىلارنى تەربىيىلەش ۋەزىپىسىنى داۋاملىق ئۈستىگە ئالدى.

1985 - يىلى شىنجاڭ تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى ئۈرۈمچى ئەرگۈڭدا قۇرۇلدى، كۆلىمى 600 كىشىلىك، ئىگىلىگەن يەر كۆلىمى 100 مو، قۇرۇلۇش كۆلىمى 16 مىڭ كۋادرات مېتىر بولدى، ئوقۇتۇش بىناسى، ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر، ئوقۇغۇچىلار ياتىقى، ئىشلەپچىقىرىش پراكتىكا مەيدانى ۋە تۇرمۇش، مۇلازىمەت مۇئەسسەسىلىرى تەسىس قىلىنىپ، 5 مىليون 920 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپتونوم رايون سالغان مەبلەغ 2 مىليون يۈەن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۆزى چىقارغىنى 3 مىليون 920 مىڭ يۈەن. شۇ يىلى ش ئو ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ قارار قىلىشى بىلەن، تەمىنات - سودا ئىشچى - خىزمەتچىلەر تېخنىكومى بىلەن تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئوقۇتۇش كۆلىمى 1100 كىشىگە يېتىپ، تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى، چوڭلار تېخنىكومى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەربىيىلەش، تېلېۋىزىيە ئۇنىۋېرسىتېتى، سىرتتىن ئوقۇتۇش ئۇنىۋېرسىتېتى بىر گەۋدە قىلىنغان ئۇنىۋېرسال خاراكتېرلىك ئوقۇتۇش بازىسىغا ئايلاندى.

تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدە ئىشخانا، ئوقۇتۇش ئىشلىرى بۆلۈمى، خوجىلىق بۆلۈمى، تۇرمۇش بۆلۈمى، ئىشلەپچىقىرىش پراكتىكا ئۇسكۇنىلىرى بۆلۈمى ۋە ئاساس دەرس، كەسپىي دەرس كافېدىرالىرى تەسىس قىلىندى، ئوقۇتقۇچى، ئىشچى - خىزمەتچى 82گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە مەخسۇس ئوقۇتقۇچى 26، قوشۇمچە ئوقۇتقۇچى 20دىن كۆپرەك (كورلا شۆبىسىدىكى 12 ئىشچى - خىزمەتچى، ئاقسۇ 2 - تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدىكى 5 كىشىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) كە يەتتى، سىياسەت دەرسى (ماركسىزم - لېنىنىزم ئاساسلىرى جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ قىسقىچە تارىخى)، مەدەنىيەت دەرسى (ئەدەبىيات، ماتېماتىكا، فىزىكا، خىمىيە، تەنتەربىيە)، كەسپىي ئاساس دەرسى ۋە كەسپىي دەرستىن ئىبارەت 4 تۈر تەسىس قىلىنىپ، مۇنتىزىم دەرس ئۆتۈلدى.

1979 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى جەمئىي 1144 ئوقۇغۇچى تەربىيىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە مەكتەپ پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچى 570 نەپەر، مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچى 574 نەپەرگە يەتتى. مەكتەپكە ھەرىيلى 500 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك ئوقۇتۇش خىراجىتى ئاجرىتىپ بېرىلدى. ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش خىراجىتى ۋە ئوقۇغۇچىلارنىڭ تۇرمۇش قوشۇمچە يارداىم پۇلى ئاپتونوم رايون مالىيىسىدىن بۇيرۇپ بېرىلگەندىن باشقا، يەتمىگەن قىسمىنى ش ئو ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاجرىتىپ بەردى.

6. ۋىلايەت (ئوبلاست)، ناھىيىلەردىكى كادىرلار كۇرسلىرى

1952 - يىلدىن 1955 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ كادىرلىرىنى تولۇقلاش ئۈچۈن، شىنجاڭ بويىچە 10 ۋىلايەتتىكى ۋە ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ كادىرلار كۇرسى ئاچتى، ھەربىر قارارنىڭ مۇددىتىنى 3 — 6 ئاي قىلىپ بېكىتىپ، 291 كادىرنى تەربىيىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە، خوتەن بىرقارار ئېچىپ 24 كىشىنى، يەكەن بىر قارار ئېچىپ 25 كىشىنى، ئاقسۇ بىر قارار ئېچىپ 50 كىشىنى، يەنجى 2 قارار ئېچىپ 46 كىشىنى، قۇمۇل بىر قارار ئېچىپ 19 كىشىنى، ئۈرۈمچى 2 قارار ئېچىپ 67 كىشىنى، تارباغاتاي بىر قارار ئېچىپ 24 كىشىنى، ئالتاي بىر قارار ئېچىپ 14 كىشىنى، ئۈرۈمچى شەھىرى بىر قارار ئېچىپ 24 كىشىنى تەربىيىلىدى. 1956 - يىلى ش ئو ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاچقان ماتارىپ خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن، ئادەم كۆچى، ماددىي كۆچنى مەركەزلەشتۈرۈپ مەكتەپ باشقۇرۇپ، ماتارىپ سۈپىتىنى ئۆستۈردى، بۆلەكلەرگە بۆلۈپ مەكتەپ باشقۇرۇش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، ئۈرۈمچى، قەشقەر ۋە

ئىلىدا مەكتەپ قۇردى، جايلار ئاچقان كادىرلار كۆرسلىرى توختىتىلدى.

1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، يېڭىدىن كۆپەيگەن ئىشچى-خىزمەتچىلەر بىرقەدەر كۆپ بولۇش، كەسپىي خادىملار ئاز بولۇشتەك زىددىيەتنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، خوتەن، بايىنغولىن، قۇمۇل، سانجى، تارباغاتاي، ئالتاي قاتارلىق ژىلايەت (ئوبلاست) لىك ۋە ئۈرۈمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ قىسقا مۇددەتلىك كۆرس ئېچىپ، ھەربىر قارارنىڭ ۋاقتىنى 3 ئاي قىلىپ بېكىتىپ 400 نەچچە يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىنى كەسپىي جەھەتتىن تەربىيىلىدى ھەمدە 650 نەپەر ئاساسىي قاتلام كەسپىي خادىمنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى.

1978 - يىلدىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماۋارىپى تەرەققىياتى ئومۇمىي پىلانىغا ئاساسەن، ھەرقايسى ژىلايەت (ئوبلاست) لىك، شەھەرلىك ۋە ناھىيىلىك كوپېراتىپلارنىڭ ھەممىسى ئىشچى - خىزمەتچىلەر مەكتىپى قۇرۇش، كۆرس ئېچىش دېگەن تەلىپىگە ۋە ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئېچىۋېتىش ۋە ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنىڭ تەرەققىيات سۈرئىتىگە ئاساسەن، ئوخشاش بولمىغان تېپتىكى كەسپىي تېخنىكا خادىملارنى قىسقا مۇددەتلىك تەربىيىلىدى. تەربىيىلەش ۋاقتىنى 1 — 3 ئاي قىلىپ بېكىتتى، مەخسۇس ۋە قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى ئوقۇتقۇچىلارنى تەكلىپ قىلىپ ئىشلەتتى، مەكتەپ ئېچىش خىراجىتىنى ئۈزلىرى چىقاردى، ماۋارىپ جەھەتتە قىيىنچىلىقى بار جايلارغا يۇقىرى دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مۇۋاپىق قوشۇمچە يارەدەم بەردى. 1982 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 150 مىڭ يۈەن ئاجرىتىپ ژىلايەت (ئوبلاست)، شەھەرلەرنىڭ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرىنى تەربىيىلەش كۆرسى ئېچىشىغا ئىشلەتتى.

1985 - يىلى شىنجاڭ بويىچە 16 ژىلايەت (ئوبلاست)، شەھەردە كادىرلار تەربىيىلەش كۆرسى ئاچقاندىن باشقا، 48 ناھىيە ھەرخىل كەسپىي كۆرسلارنى ئاچتى. ئۇنىڭدىن باشقا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئالاقىدار باشقارما، ئىشخانىلىرى ۋە پاختا - چىگە شىركىتى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى، ترانسپورت شىركىتىمۇ قەرەلسىز ھالدا كەسپىي كۆرس ئېچىپ، ئۆز سىستېمىسىنىڭ كەسپىي تېخنىكا خادىملىرىنى تەربىيىلىدى. شىنجاڭ بويىچە تەمىنات-سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدا كەسپىي تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەنگەنلەر ۋە «قوش تولۇقلاش» تەربىيىسى ئالغانلار ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %93 ئۇچۇرىسىنى ئىگىلىدى.

7. مالىيە - ئىقتىساد ئىنىستىتۇتلىرىنىڭ تەربىيىلەپ بېرىشىگە ھاۋالە قىلىش

(1) ئالىي مەكتەپلەردە تەربىيىلەش

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1978 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە جەمئىي ھەرخىل كەسپىي خادىمدىن جەمئىي 400دىن كۆپرەك كىشىنى ھاۋالە قىلىپ تەربىيىلىدى، تەربىيىلەش ئەھۋالى ئاساسلىقى تۆۋەندىكىچە: 1978-يىل 10 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پىلان كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن ئالىي مەكتەپلەرگە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش پىلانىنى كېڭەيتىپ، 48 نەپەر ئوقۇغۇچىنى پىلانغا كىرگۈزۈپ قوبۇل قىلىپ، ئوقۇتقۇچى يېتىشتۈرۈش ئالىي تېخنىكوم سىنىپى ئاچتى؛ بېيجىڭ، شەنشى قاتارلىق 15 ئۆلكە (شەھەر) دىكى 18 مالىيە - ئىقتىساد، سودا ئىنىستىتۇتىغا ھەرخىل كەسپىي ئوقۇتقۇچى تەربىيىلەپ بېرىشنى ھاۋالە قىلدى، بۇ مالىيە بوغالتېرلىقى، ئىستاتىستىكا، سودا ئىقتىسادى، تاۋار ئاسراش، پاختا پېرىيوم قىلىش، مېۋە - چېۋە، دېھقانچىلىق دورىلىرى خىمىيىۋى ئوغۇت، سودا ماشىنىسازلىقى، ئېلېكتر سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش، سائەت رېمونت قىلىش، سۈرەت تارتىش، ماتېماتىكا قاتارلىق كەسىپلەرگە بۆلۈندى. ئوقۇش مۇددىتى 2 - 4 يىل بولدى.

1983 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى قارمىقىدىكى ئالىي مەكتەپلەر ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇچۇن 12 كىشىنى چوڭلار ئالىي تېخنىكومى بويىچە تەربىيىلەپ بەردى، ئەنخۇي مالىيە - سودا ئىنىستىتۇتى 3 كىشىنى، لەنجۇ سودا ئىنىستىتۇتى قىسقا مۇددەتلىك كۇرس ئېچىپ (يېرىم يىللىق) 10 نەپەر سودا بوغالتىرى تەربىيىلەپ بەردى.

1984 - يىلى شىنجاڭ مالىيە - ئىقتىساد ئىنىستىتۇتى سودا ئىقتىسادى، مالىيە بوغالتىرلىق، پىلان ئىستاتىستىكىسى كەسپىنىڭ مەخسۇس كۇرسى بويىچە 12 كىشىنى، مەخسۇس بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسى بويىچە 12 كىشىنى (مىللىي ئوقۇغۇچى)، غەربىي شىمال مىللەتلەر ئىنىستىتۇتى مىللىي سودا كەسپى بويىچە 10 كىشىنى، تېخنىكا مالىيە - ئىقتىساد ئىنىستىتۇتى تاۋار ساقلاش، توشۇش كەسپى بويىچە 10 كىشىنى، ئەنخۇي مالىيە - سودا ئىنىستىتۇتى تاۋار ئىلمى، پاختا پېرىيوم كەسپىنىڭ تولۇق كۇرسى بويىچە 6 كىشىنى، خېيلۇڭجياڭ سودا ئىنىستىتۇتى، گۇاڭدۇڭ تەمىنات - سودا مەكتىپى كومپيۇتېر، ئىنگلىز تىلى ئوقۇتقۇچىسىدىن 2 كىشىنى ھاۋاله بىلەن تەربىيىلەپ بەردى. 1983 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە، پاختا پىششىقلاش تېخنىكىسىنى باشقۇرۇش كادىرىدىن 110 كىشى ئەنخۇي، جياڭسۇ، خۇبېيدىكى ئالىي مەكتەپلەرگە تەربىيىلىنىشكە ئەۋەتىلدى. شىنجاڭ «1 - ئاۋغۇست» يېزا ئىگىلىك ئىنىستىتۇتى كومپيۇتېر تېخنىكىسى بويىچە 32 كادىر تەربىيىلەپ بەردى.

1985 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىگىلىك باشقۇرۇش كادىرلار ئىنىستىتۇتى بىلەن ئۇزاق مۇددەتلىك تەربىيىلەش مۇناسىۋىتى ئورناتتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1 مىليون يۇەن مەبلەغ سالدى، مەكتەپ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇچۇن كارخانا باشقۇرۇش مەخسۇس كۇرسى ۋە كادىرلار كۇرسى ئېچىپ، ھەر يىلى مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچى سانىنىڭ 80 نەپەر بولۇشىنى ساقلاپ كەلدى. شۇ يىلى چوڭلار ماۋارىپى بويىچە 40 نەپەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىندى، ئوقۇش مۇددىتى 2 يىل بولدى.

ئەنخۇي مالىيە - سودا ئىنىستىتۇتى تاۋار ئىلمى فاكۇلتېتى چوڭلار ئالىي تېخنىكومى سىنىپى ئېچىپ 40 كىشىنى ۋاكالىتەن تەربىيىلەپ بەردى، ئوقۇش مۇددىتى 2 يىل بولدى. سودا مىنىستىرلىكى قارمىقىدىكى ئالىي مەكتەپلەر ئوقۇتقۇچى ۋە كەسپىي كادىرىدىن 18 كىشىنى ۋاكالىتەن تەربىيىلەپ بەردى، تەنجىن سودا ئىنىستىتۇتى تولۇق كۇرسى بويىچە 8 كىشىنى ۋاكالىتەن تەربىيىلەپ بەردى.

(2) رادىئو - تېلېۋىزىيە ئۇنىۋېرسىتېتى

1982 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە 4 تېلېۋىزىيە داشۇسى سىنىپى ئېچىلىپ، 140تىن كۇپرەك كىشى ئۇگىنىشكە قاتناشتى، بۇنىڭ ئىچىدە 1982 - يىلى 9 كىشى تېلېۋىزىيە ئۇنىۋېرسىتېتى سىنىپىدا ئۇگىنىشكە قاتناشتى. 1983 - يىلى شىنجاڭ رادىئو - تېلېۋىزىيە ئۇنىۋېرسىتېتى مەبلەغ تۇپلاپ مەكتەپ قۇردى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇنىڭغا 60 مىڭ يۇەن مەبلەغ سالدى، شۇ يىلى زىيالىي ياشلاردىن بىر سىنىپ ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىپ شىخەنزە تەمىنات - سودا مەكتىپىدە دەرس ئۆتۈلدى. 1983 - يىلدىن 1984 - يىلغىچە خەنزۇ تىلى، سودا كارخانىلىرى ئىگىلىكىنى باشقۇرۇش ۋە مالىيە باشقۇرۇش كەسپى تەسىس قىلىندى، بۇ مەكتەپ سودا نازارىتى، ئاشلىق نازارىتى بىلەن بىرلىشىپ پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىدىكى باشقۇرۇش كادىرلىرى ئۇچۇن مەخسۇس بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسى ئاچتى، ئوقۇش مۇددىتى 3 يىل بولدى.

(3) ئوتتۇرا تېخنىكومىلار

1978 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە، قەشقەر، ئىلى، بايىنغولىن قاتارلىق ۋىلايەت (ئوبلاست) لەردىكى مالىيە-سودا مەكتەپلىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۇچۇن ئىشچى - خىزمەتچىلەر تېخنىكوم سىنىپى ئېچىپ 80 كىشىنى ۋاكالىتەن تەربىيىلەپ بەردى، جەمئىيەتتىن 160 ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىپ، مالىيە بوغالتىرلىق كەسپى تەسىس قىلدى. 1983 - يىلى خوتەن چاڭشا سودا مەكتىپىگە 45 نەپەر مالىيە بوغالتىر خادىمنى

ئەۋەتىپ تەربىيىلىدى. 1983 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە شاڭخەي، جياڭسۇ قاتارلىق جايلاردىكى سودا مەكتەپلىرىگە 50 نەپەردىن كۆپرەك كىشىنى ئەۋەتىپ ئېلېكتر سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش تېخنىكىسى جەھەتتىن تەربىيىلىدى. 1985 - يىلى غەربىي شىمال 5 ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) دىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ مائارىپ ھەمكارلىقى يىغىندا مۇنداق بېكىتىلدى: شەنشى خەنيالىق تەمىنات - سودا تېخنىكا ئىشچىلار مەكتىپى شىنجاڭ ئۇچۇن ئائىلە ئېلېكتر سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش تېخنىك ئىشچىسىدىن 90 كىشىنى تەربىيىلەپ بېرىدۇ، شۇ يىلى 41 كىشىلىك سىنىپ ئېچىلىدۇ، ئوقۇش مۇددىتى بىر يىل بولىدۇ. شەنشى باۋجى تەمىنات - سودا مەكتىپى شىنجاڭ ئۇچۇن 25 كىشىلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاسىتىلىرى سىنىپى ئاچىدۇ، ئوقۇش مۇددىتى 2 يىل بولىدۇ. جياڭسۇ نەنتۇڭ تەمىنات - سودا مەكتىپى شىنجاڭ ئۇچۇن پاختا پىششىقلاش كەسپى خادىملىرىدىن 10 كىشىنى ژاكالتېتەن تەربىيىلەپ بېرىدۇ. شۇنداق قىلىپ 7 يىلدىن بېرى، ئوتتۇرا دەرىجىلىك كەسپىي، تېخنىكا ئىشچىلىرىدىن 500 نەچچە كىشى تەربىيىلەندى.

§ 3 . خىزمەتتىكىلەر مائارىپى

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە قارىتىلغان خىزمەتتىكىلەر مائارىپىدا ئاساسلىقى ئىشتىن سىرتقى تەربىيە ۋە قىسقا مۇددەتلىك خىزمەتتىن ئايرىلىپ ياكى يېرىم ئايرىلىپ تەربىيىلىنىشتىن ئىبارەت 2 خىل ئۇسۇل قوللىنىلىپ، ئىشتىن سىرتقى مائارىپ ئاساس قىلىنىدى. ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسى، كەسىپ ئالاھىدىلىكى ۋە ۋەزىپە قاتلاملىرى بويىچە ئايرىم - ئايرىم تەربىيىلەش ئېلىپ بېرىلىپ، رايونلار ئاساس قىلىنىدى، سىستېمىلار بىلەن بۆلەكلەر بىرلەشتۇرۇلدى. مائارىپ مەزمۇنى جەھەتتە سىياسەت، كەسىپىي تېخنىكا ۋە مەدەنىيەت تەربىيىسى ئاساس قىلىنىدى. خىزمەت ئېھتىياجىغا ئاساسەن، نېمە كەسىپ بىلەن شۇغۇللانسا، شۇنى ئۆگىنىش، نېمە كەم بولسا شۇنى تولۇقلاش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، تەربىيىلەش نىشانى بېكىتىلدى.

1. ئىش ئورنىدا تەربىيىلەش

1952 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ خاراكتېرى، ۋەزىپىسى ۋە مۇلازىمەت مەقسىدىگە بولغان تونۇشىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، «كوپېراتسىيە ماتېرىياللىرى توپلىمى»، «كوپېراتسىيە خىزمىتى قوللانمىسى»، «كوپېراتىپنى قانداق قىلغاندا ياخشى باشقۇرغىلى بولىدۇ» قاتارلىق كىتابلارنى تۈزۈپ تارقاتتى. بۇ كىتابلارنى كوپېراتسىيە كادىرلىرىنىڭ زۆرۈر ئوقۇشلۇقى قىلىپ، ھەر ھەپتە ئەتىگەنلىكى ۋە كەچتە 6 سائەت ئۆگىنىشتە چىڭ تۇردى، يېڭىدىن قوبۇل قىلىنغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى يىغىپ ئۆگىنىشكە ئۇيۇشتۇرۇپ، مەخسۇس ئادەم بەلگىلەپ يېتەكچىلىك قىلدى. 1954 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ 2 - قېتىملىق كادىرلار يىغىنىدا: «خىزمەتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر مائارىپىنى ئاساس قىلىپ، ئىدىيىۋى سىياسىي تەربىيىنى كۈچەيتىش، رەھبىرىي تايانچىلارنى نۆۋەتلىق تەربىيىلەش ۋە ئوقۇتۇش سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش» تىن ئىبارەت مائارىپ فاكۇلتېتىنى بېكىتىلدى. ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى جايلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئۆگىنىش تۈزۈمىنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، كادىرلارنىڭ ئۆگىنىشىنى دائىملاشتۇرۇش يولىغا سېلىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تارقىتىپ: 1) سىياسىي نەزەرىيە ئۆگىنىشنى جايلاردىكى پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورونلىرى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇش؛ 2) كۆپ خىل شەكىلدىكى كەسپىي تەربىيىلەشنى

قانات يايدۇرۇپ، يەغىن ئېچىش ئارقىلىق تەربىيىلەش، ئۇستازلار، شاگىرتلارنىي يېتەكلەش، ئۆزئارا ئۆگىتىش، ئۆزئارا ئۆگىنىش، ئىش ئورنىدىن ئايرىلىپ ئۆگىنىش قاتارلىق شەكىللەرنى قوللىنىپ، ئىشچى-خىزمەتچىلەرنى ئۆز كەسپىگە دائىر ئاساسىي بىلىملەرنى ئىمكانقەدەر تېز ئۆگىنىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىش لازىم دەپ ئوتتۇرىغا قويىدى.

1956 - يىل 4 - ئايدا چاقىرىلغان مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى 1 - قېتىملىق كادىرلار ماتارىپى خىزمىتى يىغىنىدا «ئومۇميۈزلۈك پىلانلاپ، رەھبەرلىكنى كۈچەيتىپ، تەرتىپكە سېلىپ، ئۆستۇرۇپ، تەدرىجىي مۇنتىزىملىشىش» ۋە «سىياسىي بىلەن كەسپىنى، نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۇپ، ئىدىيىۋى سەۋىيە ۋە خىزمەت ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈش» تىن ئىبارەت ماتارىپ فاكۇلتېتى ئوتتۇرىغا قويۇلغاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1956 - يىلدىن 1967 - يىلغىچە بولغان 12 يىللىق كادىرلار ماتارىپى خىزمىتى پىلانىنى تۈزۈپ چىقىپ، مۇنۇلارنى كونكرېت تەلەپ قىلدى: ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ مۇدىرلىرىدىن يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبىرىي تايانچىلارنى ئومۇميۈزلۈك نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەپ چىقىش ئاساسىدا، كەسپىي ئۆگىنىشكە بىرلەشتۈرۈپ، بەلگىلەنگەن ئۆگىنىش ۋاقتىنى ئورۇندىتىپ، سىياسىي نەزەرىيە جەھەتتە، ئوتتۇرا دەرىجىلىك گۇرۇپپىلار پەلسەپە، سىياسىي ئىقتىساد، سوۋېت ئىتتىپاقى (بولشېۋىك) پارتىيىسى تارىخى، ج ك پ تارىخى ۋە پارتىيە قۇرۇلۇشىغا دائىر بىلىملەرنى ئۆگىنىپ بولۇشى؛ باشلانغۇچ دەرىجىلىك گۇرۇپپىلار سىياسىي ئىقتىساد ساۋاتلىرى ۋە پارتىيىگە دائىر ئاساسىي بىلىملەرنى ئۆگىنىپ بولۇشى كېرەك. ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ئاساسلىقى سىياسىي ساۋات ۋە ئېقىم مەسىللىرى سىياسىتى توغرىسىدا تەربىيە ئېلىپ بېرىش كېرەك. كەسپىي ئۆگىنىش جەھەتتە، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرىدىن يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلار كوپېراتسىيە نەزەرىيىسى، سودا تەشكىلاتچىلىقى، سودا تېخنىكىسى، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش، بوغالتىرلىق ھېسابات ۋە مالىيە باشقۇرۇش، سودا ئىقتىسادى، تاۋار ئىلمى قاتارلىق 6 دەرسلىكنى ئۆگىنىپ بولۇشى كېرەك، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ مۇدىرلىرى، بۆلۈمچە باشلىقلىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئاساسىي بىلىملىرى، تەمىنلەش ۋە سېتىۋېلىش ئاساسىي بىلىملىرى، مالىيە بوغالتىرلىق، ئىستاتىستىكا ئاساسىي بىلىملىرى ۋە تاۋار ئىلمى بىلىملىرى قاتارلىق 4 دەرسلىكنى ئۆگىنىشى لازىم. مەدەنىيەت ئۆگىنىش جەھەتتە، ساۋاتسىزلار ئالىي باشلانغۇچ مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە يېتىشى، باشلانغۇچ مەكتەپ سەۋىيىسىگە ئىگىلەر تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە يېتىشى، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ سەۋىيىسىگە ئىگىلەر تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە يېتىشى لازىم؛ سەۋىيىسى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ سەۋىيىسىدىن تۆۋەن ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئالدى بىلەن مەدەنىيەت بىلىملىرىنى ۋە سىياسىي نەزەرىيە ۋە كەسپىي بىلىملەرنى ئۆگىنىشى، ساۋاتسىزلار بىردەك ساۋاتسىزلىقنى تۈگىتىش كۆرسىغا قاتنىشىشى كېرەك. سەۋىيىسى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەدەنىيەت سەۋىيىسىدىن يۇقىرى ئىشچى-خىزمەتچىلەر سىياسىي نەزەرىيە ۋە كەسپىي بىلىمنى ئۆگىنىشنى ئاساس قىلىپ، مەدەنىيەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشى لازىم. ئەينى ۋاقىتتا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىشتىن سىرتقى مەكتەپ مەدەنىيەت سىنىپى ئاچتى، قىسمەن ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىمۇ ئىشتىن سىرتقى مەكتەپ ئېچىپ ياكى يېقىن ئەتراپتىكى بىرقانچە ئورۇن بىلەن بىرلىشىپ مەكتەپ ئېچىپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر تەربىيىسىنى پىلانلىق قانات يايدۇردى. 1957 - يىلى ئوڭچىللىققا قارشى تۇرۇش ھەرىكىتى قانات يايدۇرۇلغانلىقتىن ۋە ئاپپاراتلار قىسقارتىلغانلىقتىن بۇ تۈردىكى پىلان ئۆزۈلۈپ قالدى.

1962 - يىل 5 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماتارىپىدا، ئۆگىنىش ئۆزۈمىدە ئاڭلىق چىڭ تۇرغاندىن سىرت، ئۆگىنىش ۋاقتى ھەپتىدە 6 سائەتتىن كەم بولماسلىق، ئادەتتە ئۆگىنىشنى

چارشەنبە، شەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىنگە ئورۇنلاشتۇرۇش توغرىسىدا يەنە بىر قېتىم بەلگىلىمە چىقاردى ۋە مۇنۇلارنى تەلەپ قىلدى: 1) سىياسىي ئىدىيە تەربىيىسىدە ماركسىزم، لېنىنىزم، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئۆگىنىشنى 1 - دەرىجىلىك چوڭ ئىش قاتارىدا ئوبدان تۇتۇپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ماۋزېدۇڭ ئەسەرلىرىدىن تاللانمانى، ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ ۋە داڭچىنىڭ سىياسىي خىزمەت تەجرىبىلىرىنى ئۆگىنىپ، توغرا سىياسىي نۇقتىئىنەزەر ۋە خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش ئىدىيىسى تىكلەشكە يېتەكلەش. 2) سىياسەت، كەسپىي تەربىيە جەھەتتە، ئاساسلىقى سوتسىيالىزمنىڭ باش لۇشىيەنى، سودا خىزمىتى نىزامىي ۋە كونكرېت فاڭجېن، سىياسەتلەرنى ئۆگىنىش، نېمە كەسىپ بىلەن شۇغۇللانغان بولسا، شۇ كەسىپكە دائىر بىلىملەرنى ئۆگىنىش، نېمە كەم بولسا شۇنى تولۇقلاش ۋە بىر تەرەپتىن ئىشلەپ، بىر تەرەپتىن ئۆگىنىش پرىنسىپى بويىچە، يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ جەددىي ئېھتىياجلىق سودا بىلىملىرىنى ۋە تېخنىكا مەشغۇلاتى تەرتىپىنىي ئۆگىنىشنى، پىشقەدەم ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، كەسپىي نەزەرىيە بىلىمى ۋە تىجارەت ئىدىيىسى سەۋىيىسىنى ئۈستۈرۈشنى، مەمۇرىي باشقۇرۇش كادىرلىرىنىڭ سودا سىياسىتى ۋە كارخانا باشقۇرۇش تەدبىرلىرىنى پىششىق بىلىشنى تەلەپ قىلدى، يېڭى ئىشچى - خىزمەتچىلەر بىلەن پىشقەدەم ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئۈزۈتارا ياردەم بېرىشى، ئۈزۈتارا ئۆگىنىشى، ئۇستازلار شاگىرتلارنى يېتەكلەپ، ئارتۇقچىلىقنى جارى قىلدۇرۇپ، يېتەرسىزلىكلىرىنى تولۇقلاپ، ئىنقىلابىي ئىز باسارلارنى تەربىيىلەشنى تەشەببۇس قىلدى. 1965 - يىلدىن كېيىن، شەھەر يېزىلاردىكى ئىقتىسادىي تارماقلاردا سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكىتى قانات يايدۇرۇلدى، سىنىپ ۋە سىنىپىي كۈرەش تەلىماتىنى ئۆگىنىش تەكىتلىنىپ، ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ كەسىپىي ئۆگىنىشى توختاپ قالدى.

1978 - يىل 10 - ئايدا مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ ماتارىپ خىزمىتى يىغىنىدا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى «ھەم مەكتەپ ماتارىپى بىلەن شۇغۇللىنىپ، ھەم ئىشتىن سىرتقى ماتارىپ بىلەن شۇغۇللىنىپ» 2 پۇت بىلەن يول مېڭىش فاڭجېنىنى قوللىنىپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى-خىزمەتچىلىرى قوشۇننىڭ سىياسىي، كەسپىي، مەدەنىيەت ساپاسىنى ئومۇميۈزلۈك ئۆستۈرۈش ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە كېلىپ چىققان، ئىشچى - خىزمەتچىلەر قوشۇنىدا ئومۇميۈزلۈك ساقلانغان «3 تۆۋەن، بىر قالايمىقان بولۇش» (يەنى مەدەنىيەت سەۋىيىسى تۆۋەن بولۇش، ئىگىلىك باشقۇرۇش سەۋىيىسى تۆۋەن بولۇش، كەسپىي تېخنىكا ئىقتىدارى ۋە ئىدىيىۋى سەۋىيىسى تۆۋەن بولۇش، ئىدىيە قالايمىقان بولۇش) ئەھۋالىنى كۆزدە تۇتۇپ، «1979 —1985- يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماتارىپى پىلانى (لايىھە)»نى تۈزۈپ چىقىپ، ئۆگىنىش تۈزۈمىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىشتىن سىرتقى ماتارىپىنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇشنى، ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىكى ئورگان، ماگىزىن، زاۋۇت، ئامبار، ئاپتوموبىل ئەترىتى ۋە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىدىن ئومۇمەن شارائىتى بارلارنىڭ مەدەنىيەت كەچ كۈرسى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىشتىن سىرتقى مەكتەپنى ياكى مەدەنىيەت كۈرسى، ئىشتىن سىرتقى كۈرس ئېچىشنى، ئادىمى ئاز، تارقاق، مەركەزلىك ئۆگىنىشتە قىينىچىلىقى بار ئورۇنلارنىڭ ئۇستازلار شاگىرتلارنى يېتەكلەش، ئۆگىتىشنى، ئۆگىنىشنى ھۆددىگە ئېلىش، ئىش ئورنىدا چېنىقتۇرۇش، تېخنىكا ماھارىتى كۈرسىتىش قاتارلىق كۆپ خىل شەكىللەر ئارقىلىق كەسپىي تېخنىكا ئۆگىنىش پائالىيەتلىرىنى قانات يايدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. 1981 - يىل 12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ماتارىپ خىزمىتى يىغىنى چاقىرىپ، «ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 8 - نومۇرلۇق ھۆججىتىنى يەنمۇ ئىزچىللاشتۇرۇپ، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ماتارىپ خىزمىتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا پىكىر»نى تۈزۈپ چىقىپ، ئەسلىدە بېكىتىلگەن 7 يىللىق ماتارىپ پىلانى (لايىھە)نىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى يەكۈنلەش، تەكشۈرۈش ئاساسىدا، 1982 — 1985 - يىلغىچە بولغان ماتارىپ پىلانى توغرىسىدا تۆۋەندىكىدەك كونكرېت

تەدبىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: 1) ئىدىيىۋى سىياسىي تەربىيىنىڭ ۋەزىپىسى سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشنىڭ يېڭى دەۋرىدە، ماركسىزم، لېنىنىزم، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىنى قىبلىنامە قىلىپ، 4 ئاساسىي پرىنسىپ تەربىيىسىنى چوڭقۇر ئېلىپ بېرىش، سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنى ياخشى تۇتۇش، ئىشچى-خىزمەتچىلەر قوشۇننىڭ ساپاسىنى ئۆستۈرۈش، ئىنقىلابىي روھنى ئۇرغۇتۇش، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ كەسپىي خىزمىتىنى زىچ چۆرىدىگەن ھالدا «بىر فائېجەن، 2 مۇلازىمەت، 3 چوڭ كۆز قاراش»نى تەربىيىسى ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئەخلاقى تەربىيىسى ئېلىپ بېرىش كېرەك. 2) زور ئىرادىگە كېلىپ 1985 - يىلدىن بۇرۇن ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى ئومۇميۈزلۈك ھالدا بىر قېتىم نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەپ چىقىپ، ئۇلارنىڭ سىياسىي ئىدىيە، پەن - مەدەنىيەت، كەسپىي تېخنىكا ۋە ئىگىلىك باشقۇرۇش سەۋىيىسىنى ئۇنۇملۈك ئۆستۈرۈش. ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىشچى - خىزمەتچىلەر مەكتىپى قۇرۇپ، بىرقەدەر مۇنتىزم بولغان كادىر تەربىيىلەش تۈزۈمىنى پەيدىنپەي ئورنىتىشى كېرەك. ئىشچى-خىزمەتچىلەر مائارىپىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى — «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىن بۇيان كارخانىغا يېڭىدىن قوبۇل قىلىنغان ياش، ئوتتۇرا ياش ئىشچى - خىزمەتچىلەر بولۇپ، ئۇلارغا ئىدىيىۋى سىياسىي تەربىيە ئېلىپ بېرىش ۋە مەدەنىيەت، تېخنىكا جەھەتتە دەرس تولۇقلاش لازىم. 3) ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ رەھبىرلىرى تايانچلىرىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلەشنى ئاپتونوم رايونلۇق ۋە ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق) تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرى ئىش تەقسىماتى بويىچە ئېلىپ بارىدۇ؛ ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى كۇرسى ئېچىشى ھەمدە ئوقۇتقۇچىلارنى تەربىيىلىشى كېرەك؛ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ مۇدىرلىرى ۋە تۇرلۇك كەسپىي تايانچلارنى ئاساسلىقى ۋىلايەتلىك (ئوبلاستلىق)، شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مەركەزلەشتۈرۈپ تەربىيىلىشى كېرەك. 4) مەخسۇس ئوقۇتقۇچىلار تايانچ قىلىنغان ۋە ئۇلار قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى ئوقۇتقۇچىلار بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەن ئوقۇتقۇچىلار قوشۇننىنى قۇرۇپ چىقىش كېرەك. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەكتىپىگە 8 — 10 ئوقۇتقۇچىنى سەپلەش، بۇ ئاستە قاراشلىق كارخانىلار، ۋىلايەت (ئوبلاست)، شەھەرلەر ۋە ئىشچى - خىزمەتچىلەر سانى بىرقەدەر كۆپ بولغان ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئىشچى - خىزمەتچىلەر مەكتىپى ياكى كۇرسلىرىغا ئىشچى - خىزمەتچىلەر سانىنىڭ 3‰ — 5‰لىك نىسبىتى بويىچە مەخسۇس ئوقۇتقۇچى سەپلەپ، ئۇنى كارخانا شتاتىغا كىرگۈزۈشى كېرەك. 5) سىناش، مۇكاپاتلاش تۈزۈمى ئورنىتىپ، مەكتەپ باشقۇرۇشتا نەتىجىسى بىرقەدەر كۆرىنەرلىك بولغان ئورۇن ۋە شەخسلەرنى قەرەللىك ھالدا مۇكاپاتلاش كېرەك، شارائىتى بار تۇرۇپ مەكتەپ قۇرمىغانلارنى ئىلغار ئورۇن قىلىپ باھالاشقا بولمايلا قالماستىن، بەلكى تەنقىدلەش ۋە بەلگىلىك تۇرە مۇكاپاتىنى تۇتۇپ قېلىش لازىم. ئۆزلىكىدىن ئۆگىنىپ ئىقتىساس ئىگىسىگە ئايلانغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەقدىرلەش ۋە مۇكاپاتلاش لازىم.

1979 - يىلدىن 1985 - يىلغىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىنىڭ ئىش ئورنىدا تەربىيىلەش خىزمىتى ئومۇميۈزلۈك، ئۇدا، چوڭقۇر راۋاجلاندى ھەمدە ئاپتونوم رايون، ۋىلايەت (ئوبلاست، شەھەر) ۋە ناھىيىدىن ئىبارەت 3 دەرىجىلىك مەكتەپ باشقۇرۇش تورى شەكىللەندى، بىر قېتىمدا ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئىقتىدارى 2000دىن ئېشىپ كەتتى. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى سىياسىي كەسپىي جەھەتتىن تەربىيىلەپلا قالماي، مەدەنىيەت، تېخنىكا جەھەتتىن دەرس تولۇقلاش ۋەزىپىسىنمۇ ئۈستىگە ئالدى. كەسپىي جەھەتتىن تەربىيىلەش ھەممىنى ئۆگىنىشتىن كەسىپلىشىشكە قاراپ تەرەققىي قىلدى. ئۆگىنىش ۋاقتىنمۇ ئىلگىرىكى 1 — 2 ھەپتىدىن 1 — 2 ئايغا ئۇزارتىلدى. قەشقەر، سانجى قاتارلىق جايلار ئومۇميۈزلۈك ھالدا ناھىيىلىك

• ئىگىلىكنى راۋاجلاندۇرۇپ تەمىنلەشنى كاپالەتلەندۈرۈشتىن ئىبارەت باش فائېجەن؛ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش، خەلق تۇرمۇشى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش؛ سىياسىي كۆز قاراش، ئىشلەپچىقىرىش كۆز قارىشى، ئاممىۋى كۆز قاراش.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشچى - خىزمەتچىلەر مەكتىپى ياكى تولۇقلاش كۇرسى ئاچتى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىغا ئوقۇتقۇچى ئۆزەتتىپ پىركازچىكلار كۇرسى ئاچتى. ئاپتونوم رايوندىكى ھەرقايسى شىركەتلەر سىستېمىلار بويىچە كەسپىي جەھەتتىن تەربىيىلەشنى قانات يايدۇردى. پاختا - چىگە شىركىتى 7 يىلدىن بۇيان پاختا پېرىيوم قىلىش، دەرىجىگە ئايرىش، پىششىقلاپ ئىشلەش ۋە دېھقانچىلىق ماشىنىلىرىنى رېمونت قىلىش تېخنىكىسى بويىچە كۇرس ئېچىپ 3727 ئادەم (قېتىم) تەربىيىلىدى، بۇ، شىركەت سىستېمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر سانىنىڭ %47نى ئىگىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتلىرىنىڭ باشلىقى 270. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى تۈرلۈك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى كەسپى بويىچە 20 قارار قىسقا كۇرس ئېچىپ، ۋىلايەت، ناھىيىلەردىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىنىڭ رەھبىرىي كادىرلىرى، كەسپىي تايانچىلىرىدىن 820 كىشىنى تەربىيىلىدى. مۇزاپىق ئوغۇتلاش، دېھقانچىلىق دورىلىرىنى بىخەتەر ئىشلىتىش كەسپى بويىچە 5 قارار كۇرس ئېچىپ، 400دىن كۆپرەك ئوقۇتقۇچىنى تەربىيىلىدى ھەمدە ئۇلار ئارقىلىق ۋىلايەت (ئوبلاست) ناھىيىلەردە 1000غا يېقىن كەسپىي تايانچنى تەربىيىلىدى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ياش ئىشچىلار ئۈچۈن 5 قارار 14 سىنىپلىق مەدەنىيەت دەرسى تولۇقلاش سىنىپى ئاچتى، ئۇنىڭغا 490 كىشى قاتناشتى. بۇ، دەرس تولۇقلاشقا تېگىشلىك ئادەم سانىنىڭ %74نى ئىگىلىدى. سانجى ئوبلاستلىق، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى 137 قارار تۈرلۈك كەسپىي كۇرس ئېچىپ، 3416 كىشىنى نۆۋەت بىلەن تەربىيىلىدى، بۇ، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ %93.6نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە پىركازچىكلار كۇرسى 76 قارار، 1800 ئادەم، بۇ، پىركازچىكلار سانىنىڭ %87.4نى ئىگىلىدى. 746 نەپەر ياش، ئوتتۇرا ياش تېخنىك ئىشچى ناھىيە دەرىجىلىكتىن يۇقىرى ئەمگەك تارماقلىرىنىڭ ئىشچىلار تېخنىكا ئىمتىھانىدىن ئۆتۈپ، لايىقەتلىك گۇۋاھنامىسىغا ئېرىشتى.

2. سەييارە ئوقۇتۇش

سەييارە ئوقۇتۇش — ناھىيە دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى مەخسۇس ياكى قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى ئوقۇتقۇچىلار ۋە يېتەكچى خادىملارنى سەپلەپ، ئاساسىي قاتلام كادىرلىرى، ئىشچى - خىزمەتچىلىرىگە قەرەللىك ياكى قەرەلسىز ھالدا ئېقىم مەسىلىلىرى سىياسىتى، سودا سىياسىتى ۋە كەسپىي تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيە ئېلىپ بارىدىغان بىرخىل تولۇقلىما شەكىل بولۇپ، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ نۆۋەتلىرى كۆپ، دائىرىسى كەڭ بولۇش، ئىشچى - خىزمەتچىلىرى تارقاق بولۇش، ئۆزلۈكسىدىن ئۆگىنىش شارائىتى ناچار بولۇش ئالاھىدىلىكىگە بىرقەدەر ماس كېلىدۇ.

1955 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى كادىرلارنى تاللاپ مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى كادىرلار مەكتىپىنىڭ ئوقۇتقۇچىلار سىنىپىغا ئۆگىنىشكە ئەۋەتتى، ئۇلار ئۆگىنىشنى تاماملاپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئالدى بىلەن گۈچۈڭ، جىمسار، شىخو، چاپچال، باي، ئاقسۇ كوناشەھەر، قۇمۇل، يەكەن، قەشقەر يېڭىشەھەر، قاراقاش، تۇرپان قاتارلىق 10 نەچچە ناھىيىدە سەييارە ئۆگىنىش ئورۇنلاشتۇرۇلدى، تەجرىبە ھاسىل قىلىنغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايون بويىچە كېڭەيتىلدى. 1956 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ «ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىدا سەييارە ئوقۇتۇش خىزمىتىنى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا يولىورۇق» بىغا ئاساسەن، سەييارە ئوقۇتۇش بويىچە ئوقۇتقۇچىلار كۇرسى ئېچىپ، سەييارە ئوقۇتقۇچىدىن 70نى تەربىيىلىدى.

1962 - يىل 9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 10 نەپەر مەخسۇس سەييارە ئوقۇتقۇچىدىن تەركىب تاپقان سەييارە ئوقۇتۇش گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ

سەييارە ئوقۇتۇش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشنىڭ يېتەكچىلىك قىلىدى، سەييارە ئوقۇتۇش خىزمىتى پىلانى تۈزۈپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن سەييارە ئوقۇتۇش خىزمىتىنى ئىسلىگە كەلتۈرۈش ۋە قانات يايدۇرۇشنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئىشچى - خىزمەتچىلەر تەربىيىسى خىزمىتىنىڭ مۇھىم ۋەزىپىسى قاتارىدا تۇتۇپ، ئوقۇتۇش خادىملىرى ۋە ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرىنى ھەقىقىي تۇرده ئوبدان ھەل قىلىشنى، ھەربىر ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ 1 - 2 نەپەر مەخسۇس، قوشۇمچە ۋەزىپىدىكى ئوقۇتقۇچىنى سەپلەپ، ئوقۇتۇش پائالىيىتى ۋە ئوقۇتۇش تەنقىقاتى خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىشنى تەلەپ قىلدى. بۇ مەزگىلده، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سەييارە ئوقۇتۇش گۇرۇپپىسى بوغالتېرلىق ھېسابات ئوقۇتۇش ماتېرىيالى، ئىستاتىستىكا ئوقۇتۇش ماتېرىيالى، سودا خىزمىتى قارارلىرى ئۆگىنىش تىزىسى، تاۋار بىلىملىرىدىن تاللانما قاتارلىق 360 مىڭ خەتلىك ئوقۇتۇش ماتېرىيالىنى تۈزۈپ بېسىپ تارقاتتى. شىنجاڭ بويىچە سەييارە ئوقۇتۇش خىزمىتىنى قانات يايدۇرغان ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى، قىسمەن چارۋىچىلىق رايونلىرى، چەت، يېراق ۋىلايەتلەردىكى ناھىيىلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا، 62گە يېتىپ، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى سانىنىڭ %73نى ئىگىلىدى، 1966 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلانغاندىن كېيىن، سەييارە ئوقۇتۇش خىزمىتى توختاپ قالدى. 1979 - يىلدىن كېيىن، سەييارە ئوقۇتۇش خىزمىتىنىڭ ئورنىغا ئومۇمىي خادىملارنى ئىش ئورنىدا تەربىيىلەش دەسسىتىلدى.

3. ئىككىنچى تولۇقلاش تەربىيىسى

1981 - يىل 2 - ئايدا گوۋۇيۈەن «ئىشچى - خىزمەتچىلەر تەربىيىسىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا قارار» نى تارقاتتى، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر ئىشچى - خىزمەتچىلەر تەربىيىسىنى باشقۇرۇش كومىتېتىنىڭ «ياش، ئوتتۇرا ياش ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئارىسىدا مەدەنىيەت، تېخنىكا دەرسىنى تولۇقلاش خىزمىتىنى چوڭقۇر قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا پىكىر» نى تەستىقلاپ تارقىتىپ، 1985 - يىلدىن ئىلگىرى، مەدەنىيەت سەۋىيىسى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە يەتمىگەن %60 — %80 ياش، ئوتتۇرا ياش ئىشچى - خىزمەتچىنىڭ سەۋىيىسىنى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ سەۋىيىسىگە يەتكۈزۈشنى؛ ياش، ئوتتۇرا ياش ئىشچىلارنىڭ مەشغۇلات تېخنىكىسى سەۋىيىسىنى ئومۇميۈزلۈك 1 — 2 دەرىجە ئۆستۈرۈشنى تەلەپ قىلدى.

1968 - يىلدىن كېيىن خىزمەتكە قاتناشقان ياش، ئوتتۇرا ياش ئىشچى - خىزمەتچىلەر يېرىمىدىن كۆپرەكنى ئىگىلىگەن بولۇپ، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» تۈپەيلىدىن، زور بىر قىسىم ياش، ئوتتۇرا ياش ئىشچى - خىزمەتچىلەر تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ ياكى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ گۇۋاھنامىسىغا ئىگە بولغان بولسىمۇ، لېكىن شۇنىڭغا مۇناسىپ مەدەنىيەت سەۋىيىسىنى ھازىرلىمىغاندى، 1982 - يىلى ش ئۇ ئا رتەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بىۋاسىتە قاراشلىق 7 ئورۇندىكى «ئىككىنچى تولۇقلاش» ئوبيېكتلىرىنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسىنى ئىگىلەش ئەھۋالىدىن قارىغاندا، سىناق ئىمتىھانىغا قاتناشقان 673 كىشى ئىچىدە ئاران 210 كىشى ئەدەبىيات، ماتېماتىكا ئىمتىھانىدىن ئۆتكەن بولۇپ، سىناق ئىمتىھانىغا قاتناشقانلار سانىنىڭ %31نى ئىگىلىگەن. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بۇ ئەھۋالنى كۆزدە تۇتۇپ، ھەردەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىدىن 3 يىل ۋاقىت سەرپ قىلىپ، پۈتۈن سىستېمىدىكى ياش، ئوتتۇرا ياش ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ئومۇميۈزلۈك «ئىككىنچى تولۇقلاش» تەربىيىسى ئېلىپ بېرىشنى، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەدەنىيەت سەۋىيىسى (ئاساسلىقى ئەدەبىيات ۋە ماتېماتىكا) ۋە باشلانغۇچ دەرىجىلىك كەسپىي تېخنىكا سەۋىيىسىنى ھازىرلىمىغان ياش، ئوتتۇرا ياش ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە دەرس تولۇقلاشنى، بۇنىڭدا تۈركۈمگە، مۇددەتكە بۆلۈپ مەدەنىيەت دەرسى تولۇقلاش كۇرسى، تېخنىكا جەھەتتىن يېتىشتۈرۈش كۇرسى ئېچىش، كەسپىي ئۆگىنىشكە قاتناشتۇرۇش ۋە ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىشكە قاتناشتۇرۇش ۋە ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىش تەشكىللەش ئۇسۇلىنى قوللىنىشنى، ھەر ھەپتىدە مەخسۇس ئۆگىنىش ۋاقتى ئورۇنلاشتۇرۇپ ياكى ئارىلىقتا

2 سائەت ۋاقىت چىقىرىپ ئۆگىنىش ئۈسۈلىنى قوللىنىپ دەرس تولۇقلاشنى تەلەپ قىلدى. ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى ئوقۇتۇش كۆلىمى 300 كىشىلىك ئىشچى - خىزمەتچىلەر مەكتىپى قۇردى. ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئۆز ئالدىغا ياكى بىرلىشىپ 100دىن ئارتۇق مەدەنىيەت دەرسى تولۇقلاش كۇرسى ئاچتى، «ئىككىنى تولۇقلاش» ئوبيېكتلىرى 6800 نەپەر بولۇپ، مەدەنىيەت دەرسىنى تولۇقلاپ لايىقەتلىك بولغانلار 5900غا يېتىپ، دەرس تولۇقلاش ئوبيېكتلىرىنىڭ %87نى ئىگىلىدى، تېخنىكا دەرسىنى تولۇقلاپ لايىقەتلىك بولغانلار 2250كە يېتىپ، %33نى ئىگىلىدى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى سىستېمىسىدىكى مەكتەپلەر (كۇرسلار) دە تەربىيلەنگەنلەرنى ئىستاتىستىكىلاش جەدۋىلى

جەدۋەل: 10 — 2

بىرلىكى: ئادەم

يىللار	تەربىيلەنگەنلەر سانى				ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە كادىرلار مەكتىپى، تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدە تەربىيلەنگەنلەر
	جەمئىي	ئاز سانلىق مىللەتلەر	جەمئىيەتتىن قوبۇل قىلىنغانلار	خىزمەتتە تۇرۇپ تەربىيلەنگەنلەر	
1951	150	80	150		150
1952	250	160	250		140
1953	520	346	520		195
1954	815	564	690	225	260
1955	1040	517	480	360	407
1956	964	632	400	564	510
1957	630	373	100	530	365
1958	350	160		350	200
1962	280	160	200	80	200
1963	420	280		420	120
1964	544	290	152	392	226
1965	630	322	400	230	405
1966	100	62		100	
1976	808	418	158	650	78
1977	830	420	122	708	112
1978	1420	820	160	1260	180
1979	654	365	40	614	240
1980	652	386	130	522	270
1981	694	340	160	434	260
1982	695	342	365	330	470
1983	686	344	409	277	570
1984	822	420	622	200	674
1985	485	233	263	182	283

ئىزاھات: بۇ جەدۋەلدىكى سانلار ئاپتونوم رايون سىرتىدىكى مالىيە - سودا ئىنىستىتۇتلىرى، تېخنىكومىلىرى ۋە تېلېۋىزىيە ئۇنىۋېرسىتېتى، ئىشتىن سىرتقى ئۇنىۋېرسىتېتلاردا ۋاكالىتەن تەربىيلەنگەن، ھاۋالە بىلەن تەربىيلەنگەن، ئۆزلۈكىدىن ئۆگەنگەنلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ.

قوشۇمچە

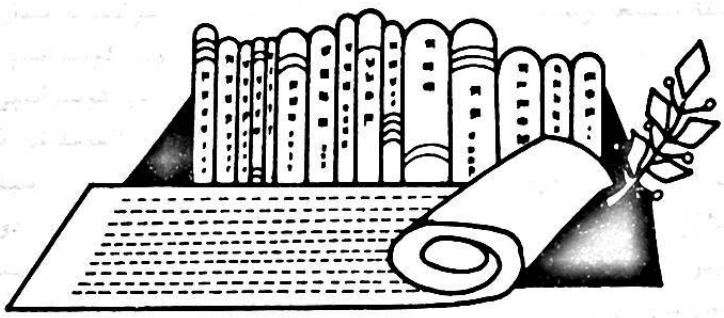

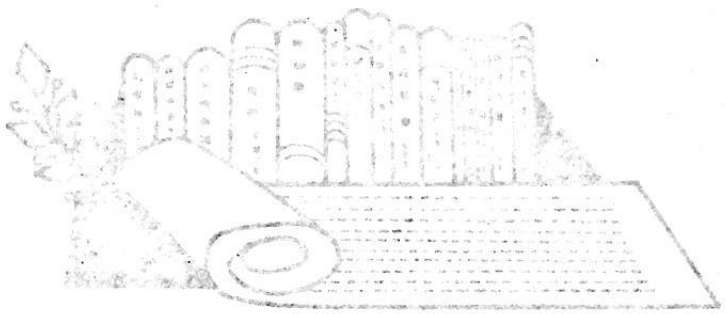

1. شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى قانداق بارلىققا كەلدى

شىنجاڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاساسىي جەھەتتىن شەنشى، گەنسۇ، نىڭشيا چېگرا رايونلىرىنىڭ ئۆلكىلىك كوپىراتىپى — يەنئەن ناھىيىسىنىڭ جەنۇبىي رايون كوپىراتىپىنى ئەندىزە قىلىپ قۇرۇلدى. شىنجاڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولغاندىن كېيىن، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى شىنجاڭ شۆبە بيۇروسىنىڭ 1 - شۇجىلىق ۋەزىپىسىنى يولداش ۋاڭ جېن ئۈستىگە ئالدى. ئۇ كوپىراتىپ خىزمىتىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىپ، قىسىم ئىچىدە «ھەربىي رايونغا بىۋاستە قاراشلىق كوپىراتىپ» قۇردى. كېيىن يەنە شىنجاڭ ھەربىي رايون ئىشلەپچىقىرىش قۇرۇلۇش بېكىتىۋەندە «1 - ئاۋغۇست» باش كوپىراتىپىنى قۇردى. 1950 - يىلىنىڭ بېشىدا شىنجاڭ مالىيە كومىتېتى قۇرۇلدى، يولداش ۋاڭ جېن قوشۇمچە مۇدىرلىق ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى، مۇئاۋىن مۇدىرلىق ۋەزىپىسىنى يولداش شىك لەنتىك ئۈستىگە ئالدى. مالىيە كومىتېتى قارىمىقىدا پىلان ئىدارىسى، كوپىراتسىيە ئىدارىسى، ماددىي ئەشيالار ئىدارىسىدىن ئىبارەت 3 چوڭ ئىدارە تەسىس قىلىندى. كوپىراتسىيە ئىدارىسى رەسمىي قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى كوپىراتسىيە بۆلۈمى دەپ ئاتالغانىدى. يولداش ئەن دىك بىلەن ئىككىمىز كەلگەندىن كېيىن كوپىراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلدى. مەن ئىدارە باشلىقى بولۇپ تەيىنلەندىم، ئىدارە قارىمىقىدا ئىشخانا ۋە تەمىنلەش - سېتىش باشقارمىسى تەسىس قىلىندى. ئىشخانىغا يولداش ئەن دىك، تەمىنلەش - سېتىش باشقارمىسىغا يولداش تو شۇيىك مەسئۇل قىلىندى. كوپىراتسىيە ئىدارىسى 1950 - يىلدىن 1952 - يىلغىچە شىنجاڭ شۆبە بيۇروسىنىڭ شەرقىي بىناسىدا ئىش بېجىردى. كوپىراتىپ كەسپىنى جۇملىدىن ھەربىيلەر ئىستېمال مۇلازىمەت كوپىراتىپى، بېكىتۈەن «1 - ئاۋغۇست» باش كوپىراتىپى، قول - سائائەت، ئاشلىق، تۇخۇم قاتارلىق كەسپىلەرنى كوپىراتسىيە ئىدارىسى باشقۇردى. مەن ئاساسلىقى شىنجاڭ كوپىراتسىيە ئىدارىسىنى قۇرۇش ئىشلىرىغا مەسئۇل بولدۇم، كەسپىكە ئاساسلىق تەمىنلەش - سېتىش باشقارمىسىدىن يولداش تو شۇيىك مەسئۇل بولدى. داشىزىدا تەمىنلەش - سېتىش باشقارمىسى قۇرۇلدى. 1952 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا كوپىراتسىيە ئىدارىسى بىلەن تەمىنلەش - سېتىش باشقارمىسى داشمىنغا كۆچۈرۈلدى، دۆلەتنىڭ 200 مىڭ يۈەن مەبلەغ ئاجرىتىپ بېرىشى بىلەن كەسپىلەر قانات يايدۇرۇلدى. ئەينى چاغدا خادىملار يېتىشمىگەچكە، شىنجاڭ ئۆلكىلىك كادىرلار مەكتىپىدە كوپىراتسىيە سىنىپى تەسىس قىلىنىپ، 1 - تۈركۈمدە 200 ئادەم تەربىيىلەندى. كېيىن مەن 2 قېتىم شىئەنگە بېرىپ كۈچ توپلىدىم، شۇنىڭ بىلەن كوپىراتىپ ئىشلىرى ئاساسەن قانات يېيىپ كەتتى.

شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ ئاساسىي رامكىسى بارلىققا كەلگەندىن كېيىن، يۇقىرى - تۆۋەنگىچە ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى قۇرۇلدى، ناھىيىلەردە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى قۇرۇلدى.

1951 - يىلى ھەر قايسى ۋىلايەتلەردە كوپىراتسىيە ئىش باشقارمىلىرى ئاساسىي جەھەتتىن قۇرۇلۇپ بولدى. ئەينى ۋاقىتتا كوپىراتسىيە ئىش باشقارمىسى — ئۆلكىلىك كوپىراتسىيە ئىدارىسى تەرىپىدىن تەسىس قىلىنغان ئاپپارات بولۇپ، ئاز مىقداردىكى كەسپىلەر بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىناتتى. كوپىراتسىيە ئىدارىسى ئەۋەتكەن خىزمەت گۇرۇپپىسى ۋىلايەتلىك ئىش باشقارمىسى بىلەن بىرلىكتە ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرىنى تەشكىللەپ قۇردى. ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى قۇرۇلغاندىن كېيىن، كوپىراتىپنىڭ پايدىلىق

تەرەپلىرى جۈملىدىن كوپىراتىپنىڭ «پاي قوشۇش ئىختىيارى بولۇش، چېكىنىپ چىقىش ئەركىن بولۇش، مەزگىل بويىچە پايدا تەقسىملەش، دېموكراتىك باشقۇرۇش» قاتارلىق كوپىراتىپ باشقۇرۇش پرىنسىپلىرى زور كۈچ بىلەن تەشۋىق قىلىندى. ئۇندىن باشقا يەنە كوپىراتىپنى تەشۋىق قىلىدىغان كىچىك قوللانما بېسىپ تارقىتىلدى، بۇنىڭ نەتىجىسىدە ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلىرى ئومۇميۈزلۈك قۇرۇلدى. دېھقان، چارۇچىلار ئاممىسى ئېھتىياجلىق بولغانلىكى ئۈشلارنىڭ ھەممىسىدە كوپىراتىپ تىجارەت قىلغانلىقى ئۈچۈن، دېھقان، چارۇچىلار ئاممىسىنىڭ ياخشى كۆرۈشىگە ئېرىشتى.

كوپىراتىپ كادىر، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماۋارىپى ئىنتايىن مۇھىم، بىز يەنە شىچخۇدا كوپىراتسىيە كادىرلار مەكتىپى قۇردۇق. كېيىن بۇ مەكتەپ ئىتتىپاق يولىدا رەسمىي قۇرۇلدى. بۇ مەكتەپ — شىخەنزىدىكى ھازىرقى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپىنىڭ ئاساسى ئىدى.

كەسپىي جەھەتتە ئەينى ۋاقىتتا «يۇقىرى دەرىجىلىك كوپىراتىپ تۈزۈمن دەرىجىلىك كوپىراتىپلار ئۈچۈن، توپ سېتىش كەسپىي پارچە سېتىش كەسپىي ئۈچۈن، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپلار ئامما ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش» فاكۇلتېتى ناھايىتى تەكىتلىنەتتى، يېتەكچى ئىدىيە ناھايىتى ئايدىڭ ئىدى، كوپىراتىپلار، ئاساسلىقى جەنۇبىي رايوندىكى كوپىراتىپلارنى ئەندىزە قىلىپ قۇرۇلغانىدى.

1952 - يىلى شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپىراتىپىنىڭ تۇنجى قېتىملىق خىزمەتچىلەر ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىرىلدى، يولداش ۋاڭ جېن، ۋاڭ ئېنماۋلار يىغىنغا قاتنىشىپ يېتەكچىلىك قىلدى، مانا بۇ — كوپىراتسىيە ئىدارىسى دەۋرىدىكى ئاساسىي ئەھۋال.

1954 - يىل ئاخىرىدا يولداش رېن شېڭخۇا گەنسۇ ئۇلكىسىدىن شىنجاڭغا يۆتكىلىپ كېلىپ، كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ 1 - مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەينىلەندى، شيا ۋەن، ئەن دېگلار مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقلىقىغا تەينىلەندى، مەن دېھقانچىلىق نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرلىقىغا ھەمدە يەنىلا قوشۇمچە كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ باشلىقلىقىغا تەينىلەندىم.

1956 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 1 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى چاقىرىلدى، قۇرۇلتايدا كېڭەش، تەپتىش ھەيئىتى سايلاپ چىقىلىپ، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى رەسمىي قۇرۇلدى. مەن كوپىراتىپتىن ئايرىلدىم.

ئويلايدىغان بولساق، شىنجاڭدا كوپىراتىپ قۇرۇلغاندىن كېيىن ھەر مىللەت دېھقان - چارۇچىلار ئاممىسىنىڭ تۇرمۇش ۋاستىلىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى قاتارلىق جەھەتلەردىكى ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشتا ئىنتايىن مۇھىم رول ئويناپ، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ قارشى ئېلىشىغا ئېرىشتى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى نېمە ئۈچۈن شۇنداق تېز تەرەققىي قىلدى ھەمدە ئاممىنىڭ قارشى ئېلىشىغا ئېرىشەلىدى؟

1. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى پارتىيە، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىنىڭ ئەھمىيەت بېرىشى ۋە قوللىشىغا ئېرىشتى. ئەينى ۋاقىتتا ج ك پ شىنجاڭ شۆبە بيۈروسىنىڭ رەھبىرى يولداش ۋاڭ جېن، ۋاڭ ئېنماۋلار، ھۆكۈمەتتىن يولداش شىك لەنتىگلار كوپىراتىپقا ناھايىتى ئەھمىيەت بەردى ۋە ئۇنى ناھايىتى قوللىدى. يولداش ۋاڭ ئېنماۋ، شىك لەنتىگلار دائىم كوپىراتىپنىڭ خىزمەتلىرىنى سۈرۈشتە قىلىپ تۇردى ھەمدە كونكرېت يېتەكچىلىك قىلدى.

2. بارلىق خىزمەتچى خادىملار ئورتاق تىرىشىپ، بىر نىيەتتە تەڭ كۈچ چىقارغانلىقى ئۈچۈن، شىنجاڭدا كوپىراتىپ ئىشلىرى ياخشى ئىشلەندى.

3. دېموكراتىك كوپىراتىپ قۇرۇش پرىنسىپى ئىزچىل ئىجرا قىلىندى. كوپىراتىپ قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە كوپىراتىپنىڭ خاراكتېرى يەنى تەشكىلىي جەھەتتىكى ئاممىۋىلىقى، باشقۇرۇش جەھەتتىكى دېموكراتىيىلىكى، تىجارەتتىكى جانلىقلىقى زور كۈچ بىلەن تەشۋىق قىلىندى. ئەينى ۋاقىتتا سودا شىركەتلىرى ناھىيىدىن يۇقىرى ئورۇنلاردا قۇرۇلغانىدى، كوپىراتىپ ناھىيىدىن تۆۋەن ئورۇنلاردا قۇرۇلۇپ پېزىلاردا يىلتىز

تارتىپ، جان - دىل بىلەن دېھقان، چارۋىچىلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلدى، ئەزالارغا تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ پايدىلىق تەرەپلىرىنى ھېس قىلدۇرۇش ئۈچۈن، تاۋار، باھادا ئۇلارغا ئېتىبار بەردى، قوشقان پايلىرىغا مەزگىل بويىچە پايدا تەقسىملەپ بېرىپ، دېھقان، چارۋىچىلارنى ئەملىي نەپكە ئىگە قىلدى. «پاي قوشۇش ئىختىيارى بولۇش، چېكىنىپ چىقىش ئەركىن بولۇش» پرىنسىپى ئاستىدا، دېھقان، چارۋىچىلاربەس-بەس بىلەن پاي قوشتى. شۇنىڭ بىلەن كوپېراتىپ تەشكىلىي زورايدى. كوپېراتىپ قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە، ئومۇمىيۈزلۈك ئەزالار قۇرۇلتىيى چاقىرىلىپ، ئاساسىي قائىدە كوپېراتىپلارنىڭ كېڭەش ۋە تەپتىش ھەيئىتى سايلاپ چىقىلدى. خىزمەتچى خادىملار ئىنتىزامغا خىلاپلىق قىلسا، ئەزالار پىكىر بېرىشكە ياكى يېغىن ئېچىپ ئۇنى ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاشقا بولىدىغان بولدى. ئاساسىي قائىدە كوپېراتىپلار يەنە قەرەللىك ھالدا ئەزالارغا ئۆز ھېسابلىرىنى ئاشكارە ئېلان قىلىپ، ئۇلارنىڭ نازارىتىنى قوبۇل قىلدى. مانا شۇنىڭ بىلەن دېھقان، چارۋىچىلار تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنى ئۆزىمىزنىڭ كارخانىسى دەپ ھېس قىلدى. ئۇندىن باشقا يەنە «يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپلار تۆۋەن دەرىجىلىك كوپېراتىپلار ئۈچۈن، توپ سېتىش كەسپى پارچە سېتىش كەسپى ئۈچۈن، ئاساسىي قائىدە كوپېراتىپلار ئامما ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش» قاتمۇقچىنى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ ئاساسىي قائىدە كوپېراتىپلار ئۈچۈن؛ توپ سېتىش كەسپىنىڭ پارچە سېتىش كەسپى ئۈچۈن پايدا ئۆتۈنۈپ بېرىشى، پايدا تالاشماسلىقى؛ ئاساسىي قائىدە كوپېراتىپلارنىڭ ئامما ئارىسىدا يىلتىز تارتىپ، بارلىق ئامالار بىلەن ئۇلار ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىشى تەكىتلەندى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ناۋادا كەڭ دېھقان، چارۋىچىلار ئاممىسى ئۈچۈن، مۇلازىمەت قىلىشتىن ئىبارەت بۇ چوڭ نىشاندىن چەتنەيدىكەن، ئۇ ھالدا نامدا بار ئەمەلدە يوق قۇرۇق جازىغا ئايلىنىپ قالىدۇ.

(بۇ ماقالىنى سابىق شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە
ئىدارىسىنىڭ باشلىقى خاۋ فېڭتېيەن تەمىنلىگەن)

2. شىنجاڭ ئازاد بولغان دەسلەپكى مەزگىللەردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش

1) ئازادلىقتىن ئىلگىرى پەقەت ئۇرۇمچى مەمۇرلار ئىستېمال كوپېراتىپىلا بار ئىدى، ئۇ، ئۇن قاتارلىق ئىستېمال بۇيۇملىرىنىلا تەقسىملەشكە مەسئۇل بولاتتى. مەبلىغىنى مالىيەدىن ئاجرىتىپ بېرىدىغان بولغاچقا، ئاممىدىن پاي قوبۇل قىلمايتتى. ئازادلىقتىن كېيىن بۇ كوپېراتىپ ماددىي ئەشيالار ئىدارىسىغا قارايدىغان بولدى. ئۇنىڭ ئەينى چاغدىكى خىزمەتچىلىرى جۇ خەيدۇڭ، لى جىڭۇېنلاردىن ئىبارەت 10 نەچچە كىشىدىن تەركىب تاپقانىدى.

ئازادلىقتىن كېيىن ھەربىي رايونغا بېۋاستە قاراشلىق كوپېراتىپ قۇرۇلۇپ، ئاز مىقدارىدا پاي قوبۇل قىلدى، كەسىپىي تىجارەت ئەھۋالى يامان ئەمەس بولۇپ، بازارلارنى جانلاندۇرۇش ۋە ئارمىيە ئېھتىياجىنى تەمىنلەشتە مەلۇم رول ئوينىدى. ئەينى چاغدا بۇ كوپېراتىپقا ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، چېن شى، چېن مېڭچىلار مەسئۇل قىلىنىدى. كوپېراتسىيە ئىدارىسى بىلەن ھەربىي رايونغا بېۋاستە قاراشلىق كوپېراتىپ ئادەتتىكى كەسىپىي مۇناسىۋەتتە ئىدى. ئۇندىن باشقا يەنە ئۇلكىلىك سودا شىركىتى بار ئىدى. ئەينى چاغدا كەسىپىي شىركەت يوق ئىدى، سودا شىركىتىگە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، ژاڭ پۇ، گاۋ يەنشېەن قاتارلىقلار مەسئۇل قىلىنىدى.

2) 1950 - يىلى كۈزدە شىنجاڭ ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلدى. ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى، مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتىنىڭ قارىمىقىدا كوپېراتسىيە بۆلۈمى تەسىس قىلىنغانىدى، ئۇنىڭغا مەن مەسئۇل ئىدىم، يەنە گاۋ جېڭ، ژاڭ دېيەنچىڭلارمۇ بار ئىدى، بىز ئۇچىمىز غەربىي شىمال كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسىدىن كەلگەنىدۇق، كېيىن يەنە پەن جەنيۈن قاتارلىق بەش - ئالتەيلەن قوشۇلدى، كۈزدە خاۋ فېڭتېيەن، ئەن دىڭلار مالىيە - ئىقتىساد كومىتېتىغا يۆتكەلدى. ئۇزۇن ئۆتمەي كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلدى. خاۋ فېڭتېيەن ئىدارە باشلىقى، ئەن دىڭ كاتىبات ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى بولۇپ تەيىنلەندى، ئەن دىڭ كېيىن مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى بولۇپ تەيىنلەندى. مەن تەشكىلىي قۇرۇلۇش بۆلۈمىدە ئىدىم، بۇ بۆلۈمدە يەنە گاۋ جېڭ، گۇەن يۈكشېڭ، لىيۇ بويۇ، گوتەيئەن قاتارلىق 30دىن ئارتۇق ئادەم بار ئىدى.

1951 - يىلنىڭ بېشىدا سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇش ئۇچۇن، كوپېراتسىيە ئىدارىسىنىڭ قارىمىقىدا تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى قۇرۇلدى، مالىيەدىن 200 مىڭ يۈەن ئاجرىتىلىپ، كۆچمە مەبلەغ قىلىندى. مەبلەغنىڭ يېتىشمىگەن قىسمى بانكىدىن قەرز ئېلىندى، ئەينى چاغدا يەنە ئورگان، تەشكىلاتلار ۋە شەخسلەردىن پاي قوبۇل قىلىندى، كېيىن تەشكىلاتلارنىڭ پاي پۇلى كۆچمە مەبلەغ قىلىنىپ، شەخسلەرنىڭ پاي پۇلى ئۇزلىرىگە قايتۇرۇپ بېرىلدى. ناھىيىلىك كوپېراتىپ بىلەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ئەزالار پاي پۇلىنى قوبۇل قىلىپ، پاي پۇلىنى ئۇزلۇكسىز كۆپەيتتى.

ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قارىمىقىدا تەسىس قىلىنغان تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىغا مەن مەسئۇل بولدۇم. ئەينى چاغدا خىزمەت ئېھتىياجى بىلەن ئۇلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىدىن 8 — 9 ئادەمنى ئاجراتتۇق. بۇنىڭ ئىچىدە لى شيۇ، خۇ باۋجۇ، جۇ شجۇن، داڭ بىڭلىيەن قاتارلىقلار بار ئىدى، ئىشخانىمىز

داشىزىدا ئىدى. باشتا ماگىزىندا پارچە سېتىشنى ئاساس قىلدۇق. ئاساسلىقى پاختا رەخت، تاۋار - دۇردۇن، چاي، تۇرلۇك مال، مەدەنىيەت بۇيۇملىرى شۇنىڭدەك ئۆلكە ئىچىدىكى يەرلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى تىجارىتى قىلدۇق. شۇنىڭ بىلەن بىرگە توپ سېتىش كەسپىنى قوشۇمچە يولغا قويۇپ، كەسىپىمىزنى تەدرىجىي قانات يايدۇردۇق. شۇ يىلى يازدا ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تۇنجى قېتىم شىنەڭدىن 40دىن ئارتۇق ئادەمنى يۆتكەپ كەلدى. بۇنىڭ ئىچىدە جالاڭ دېيىلگەك، رەن خۇيمىن، تېيەن بىڭكۇن قاتارلىق يولداشلار ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسىدا ئىشلەشكە قالدۇرۇلدى، جالاڭ گوچياڭ قاتارلىق يولداشلار ئۇرۇمچى ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىشى باشقارمىسىغا تەقسىم قىلىنىدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىدا قېلىپ كەسىپ بىلەن شۇغۇلانغانلار 10دىن ئاشىدۇ، ئۇلار ۋاڭ دىڭيۈەن، شۇ جېچۈەن، لى بىڭگۈڭ، مى جېڭيىڭ، دۇەن شېڭخۇا قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. مانا بۇ يولداشلار ئەينى چاغدا مەلۇم مەدەنىيەت ۋە كەسپىي بىلىمگە ئىگە بولغاچقا، تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىي خىزمىتى كۇچەيتىلگەنىدى. كېيىن ۋىلايەت، شەھەر، ناھىيىلەر ۋە بىر قىسىم ئاساسىي قاتلاملاردا تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى ئارقا-ئارقىدىن قۇرۇلدى. مەسىلەن: ئەينى چاغدا ئۇرۇمچى ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىشى باشقارمىسىدائىلگىرى-كېيىن بولۇپ زەي ۋېي، فۇ تېيىڭ، خوتەندە جالاڭ خۇڭشيۇڭ، جالاڭ دېيىڭ، قەشقەردە ما رۇيشەن، جاۋ يۈتىڭ، ئاقسۇدا جالاڭ ۋېنيۇ قاتارلىقلار، ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلاردا، ئالايلۇق، مىچۈەن ناھىيىلىك كوپېراتىپتا ليۇ مېيلىن، جىمىسار ناھىيىسىدە فۇ چېڭيۈەن، پىچان ناھىيىسىدە گاۋ شۇلى، تۇرپان ناھىيىسىدە ليۇ شاڭسەيلەر بار ئىدى. 1951 - يىلى قىشتا ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپىنىڭ كەسپى توپ ھەم پارچە سېتىشتىن توپ سېتىشقا ئۆزگەرتىلدى.

1952 - يىلى كۈزدە تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تەمىنات - سودا باشقارمىسى قىلىپ ئۆزگەرتىلدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا تەمىنلەش تىجارەت ئورنى تەسىس قىلىنىپ، ئاساسلىقى كۇندىلىك چەرچىن مال، تۇرلۇك مال ۋە رەخت تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى، مەسئۇلى ۋاڭ دىڭيۈەن ئىدى؛ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى قىلىش ئورنى ئاساسلىقى دېھقانچىلىق دورىلىرى، خىمىيىۋى ئوغۇت، ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى ۋە تېرىلغۇ ئۇلاغلىرى تىجارىتى قىلاتتى، بۇنىڭ مەسئۇللىرى ما شېڭتاۋ، لى گۈيشىدىن ئىبارەت ئىدى؛ سېتىش تىجارىتى ئورنى ئاساسلىقى ئۆلكە ئىچىدىكى يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار ۋە كېرەكسىز كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتى قىلاتتى، بۇنىڭ مەسئۇللىرى جاۋ جېڭتاڭ، لى بىڭگۈڭلار ئىدى. سانائەت مەھسۇلاتلىرىدا ئاساسلىقى توپ سېتىش كەسپى يولغا قويۇلغان بولۇپ، توپ سېتىش كەسپى پارچە سېتىش كەسپى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش روھى گەۋدىلەندۈرۈلەتتى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى بار بولۇپ، 1951 - يىلدىن باشلاپ شەخسلەردىن ئامېرىكا ۋە سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئىشلەنگەن بىرقانچە ئاپتوموبىلنى سېتىۋېلىپ، ترانسپورت ئىشلىرىنى قانات يايدۇردى، 1955 - يىلغا كەلگەندە، يېڭى - كونا ئاپتوموبىلى 40دىن ئاشتى، بۇ بۆلۈمگە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ۋاڭ زىشياڭ، ياڭ زېڭكاڭلار مەسئۇل بولدى.

1955 - يىلى كۈزدە تەمىنات - سودا باشقارمىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، ئەسلىدىكى تىجارەت ئورنى ۋە ساقلاش - توشۇش بۆلۈمى ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا بۇۋاستە قاراشلىق بىرقانچە تىجارەت باشقۇرۇش باشقارمىسى قىلىپ ئۆزگەرتىلدى. شۇ ۋاقىتتا بىر قىسىم ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغا قاراشلىق ئۇنىۋېرسال دىرېكتور بۆلۈملىرىمۇ كەسپىي خاراكتېرىدىكى دىرېكتور بۆلۈمى قىلىپ ئۆزگەرتىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە بىر قىسىم پىششىقلاش كەسىپلىرىمۇ يولغا قويۇلدى.

3) تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ تەشكىلىي قۇرۇلۇشى يۇقىرىدىن - تۆۋەنگە قاراپ ئىلىپ بېرىلدى، ئاۋۋال ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى قۇرۇلدى. ئاندىن ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىشى باشقارمىلىرى، شەھەرلىك ئىستېمال كوپېراتىپلىرى، ناھىيىلىك تەمىنات- سودا كوپېراتىپلىرى ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرى تەدرىجىي قۇرۇلۇشقا باشلىدى. ئاپپارات بارلىققا كەلگەچكە، ئۇنىڭغا مەسئۇل كىشىلەرمۇ بەلگىلەندى. كوپېراتسىيە ئىشى باشقارمىلىرى قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردىمۇ تىجارەت كەسپىنى يولغا

قويۇپ، دىرېكتور بۆلۈمى تەسىس قىلدى. 1952 - يىلغا كەلگەندە ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىلىرىنىڭ دىرېكتور بۆلۈملىرىنىڭ بەزىلىرى كەسىپىي بۆلۈمگە قوشۇۋېتىلدى، بەزىلىرى ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا باشقارمىسىنىڭ مال سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى قىلىپ ئۆزگەرتىلدى، بەزىلىرى شۇ جايدىكى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. ئەينى ۋاقىتتا بۇنداق قىلغاندا ھەم بىر جايدا ئوخشاش بولغان 2 توپ سېتىش ئاپپاراتىنى ئازايتىپ ئىچكى قىسمدا ئۆزئارا كەسىپ تالىشىشتىن ساقلىنىشقا (ئەينى ۋاقىتتا ئاھالە ئاز بولغاچقا سېتىۋېلىش كۈچىمۇ كۆپ ئەمەس ئىدى)، ھەم كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىلىرىنىڭ كوپېراتىپ قۇرۇش - تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى بارلىق كۈچى بىلەن تۇتىشىغا پايدىلىق ئىدى. مال سېتىۋېلىپ تەمىنلەش پونكىتى مەمۇرىي جەھەتتە شۇ جايدىكى كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئىدى، كەسىپىي پىلان ۋە مەبلىغنى ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا باشقارمىسى چۈشۈرەتتى ۋە ئاجرىتىپ بېرەتتى. ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپلاردا ئۈنۈمۈرسال دىرېكتور بۆلۈمى بار ئىدى، ناھىيە بازارلىرىدىمۇ پارچە سېتىش ماگىزىنلىرى تەسىس قىلىنغان بولۇپ، توپ ۋە پارچە سېتىش بىلەن شۇغۇللىناتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارنىڭ قۇرۇلۇشىنى تۇتاتتى.

1956 - يىلى چاقىرىلغان 1 - قېتىملىق ئەزالار قۇرۇلتىيىدا كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتى سايلاپ چىقىلىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە ھەرقايسى ناھىيىلەرنىڭ ھەممىسىدە تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپى بارلىققا كەلدى. چەت - ياقا ۋە كىچىك ناھىيىلەردە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلار تەسىس قىلىنغان بولۇپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا شىركىتى يوق ئىدى، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار ئومۇمىيۈزلۈك قۇرۇلدى، ئاپپارات، خادىم، مەبلەغ ۋە سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپى جەھەتلەردە يېڭى تەرەققىياتلار بارلىققا كېلىپ، ئاساسىي جەھەتتىن ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇش ۋە ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىيات ئېھتىياجىنى قاندۇردى. ئالايلۇق، ئەينى ۋاقىتتا ئاممىنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشىغا كېرەكلىك پالما چاي، شېكەر ۋە رەخت ئىشلەپچىقىرىشقا ئېھتىياجلىق بولىدىغان تۇرلۇك دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى، شۇنىڭدەك دېھقان-چارۋىچىلار جىددىي سېتىپ چىقىرىشقا تېگىشلىك يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلات قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسىنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پائال تەمىنلەيتتى ۋە سېتىۋالاتتى.

ئەينى ۋاقىتتىكى تىجارەت فاكتورلىرى — «يۇقىرى دەرىجىلىك كوپېراتىپلار تۈۋرۈن دەرىجىلىك كوپېراتىپلار ئۈچۈن، توپ سېتىش كەسپى پارچە سېتىش كەسپى ئۈچۈن، پارچە سېتىش كەسپى ئەزالار ئاممىنىڭ ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىش» تىن ئىبارەت بولۇپ، يەنە ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار تىجارەت قىلمۇاتقان قىس تاۋارلاردا ئالدى بىلەن ئەزالارنى تەمىنلەش، باھادا ئۇلارغا ئېتىبار بېرىش، ئەزالارغا مەزگىل بويىچە پاي پايدىسى تەقسىملەش بەلگىلىنىپ، ئىشلەپچىقىرىش، ئاساسىي قاتلام، ئاممىدىن ئىبارەت 3 كە مۇلازىمەت قىلىش ئالاھىدە تەكىتلىنەتتى.

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قۇرۇلغان مەزگىللەردە قىيىنچىلىق ھەققەتەن كۆپ ئىدى. يەنى خادىم، مەبلەغ، ئامبار، قاتناش قوراللىرى يېتىشمەيتتى. ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئات ھارۋىسىغا، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپى ئېشەك ھارۋىسىغا تايىنىپ تىجارەت قىلاتتى. ئۆلكىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن تارتىپ ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىغىچە ئىشخانا تەسىس قىلىنغان قورۇ ئىچى ئامبار قىلىنىپ مال بىلەن توشۇپ كېتەتتى، مالنى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئۆز كۈچىگە تايىنىپ قاچىلاپ چۈشۈرەتتى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ مەنپەئەتىنى 1 - ئورۇنغا قويۇپ، ئاساسىي قاتلامغا چوڭقۇر چۈكۈپ، تەكشۈرۈپ تەنقىق قىلىپ، جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ، تىرىشچانلىق بىلەن كوپېراتىپ قۇرۇپ كارخانا باشقۇرۇشى — ئۇنىڭ ئەنئەنىسىدۇر. ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ھۆكۈمەتلەرنىڭ يېتەكچىلىكىدە، قىيىنچىلىقلارنى ئۆزلۈكسىز يېڭىپ، كوپېراتسىيە ئىشلىرى ئۆزلۈكسىز تەرەققىي قىلدى ۋە زورايدى.

(بۇ ماقالىنىڭ سابىق شىنجاڭ ئۆلكىلىك كوپېراتسىيە ئىدارىسى تەمىنات - سودا باشقارمىسىنىڭ باشلىقى تو شۇيىڭ يازغان)

3. شىنجاڭ يېزىلىرىدا قۇرۇلغان تۇنجى ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

ئازادلىقتىن ئىلگىرى قۇتۇبى ناھىيە تۇخۇل يېزىسىنىڭ قاتنىشى قولايسىز بولۇپ، كىشىلەرنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى سېتىۋېلىشى ئىنتايىن قىيىن ئىدى، ئۇلار ئاشلىقنى ناھىيە بازىرىغا ئەكىلىپ، ئۇنى پۇل قىلغاندىن كېيىن ئاندىن كۈندىلىك لازىمەتلىكلىرىنى سېتىۋالاتتى، بىر قېتىم ناھىيە بازىرىغا كېلىپ نەرسە - كېرەك سېتىۋېلىش ئۈچۈن 100 چاقىرىمغا يېقىن يول يۈرۈشكە توغرا كېلەتتى. شۇ جاينىڭ ئۆزىدە گەرچە ماگىزىن، ئۇششاق تىجارەتچىلەر بولسىمۇ، لېكىن تاۋارلىرىنىڭ سۈپىتى ناچار بولۇپلا قالماي، باھاسىمۇ ناھىيە بازىرىدىكىدىن بەكلا قىممەت ئىدى. خۇسۇسىي سودىگەرلەر رەخت مېتىرلىغاندا ۋە ئاشلىق قاتارلىق نەرسىلەرنى جىڭلىغاندا دېھقانلاردىن زورلۇق بىلەن پايدا ئالىدىغان بولغاچقا، دېھقانلار ئاشلىقىنى باھاغا سۇندۇرۇپ مال سېتىۋالغاندا ھەمىشە دىگۈدەك بازار باھاسىدىن 50% پۇلنى زىيان تارتاتتى، شۇڭلاشقا ئامما بۇ بىرقانچە مۇقىم دۇكاننى «دېھقانلارغا زىيان سالىدىغان دۇكان» دەپ ئاتىشاتتى.

1) كوپىراتىپنىڭ دۇنياغا كېلىشى

1950 - يىل 5 - ئاينىڭ 1 - كۈنى تۇخۇلدا يېزىلىق خەلق ھۆكۈمىتى قۇرۇلدى. 7 - ئايدا يېزىلىق دېھقانلار ئۇيۇشمىسى ئۇيۇشما ئەزالىرى يىغىنى چاقىردى، يىغىندا دېھقانلار ئۇيۇشمىسى مەبلەغ توپلاپ دېھقانلار ئۆزلىرىنىڭ كوپىراتىپىنى قۇرۇپ، ئامما ئۈچۈن كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى سېتىپ بېرىپ، «دېھقانلارغا زىيان سالىدىغان دۇكان» لارنىڭ ئۆزلىرىنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىشىدىن ساقلىنىش توغرىسىدىكى پىكىرلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى. بۇ پىكىرلەر شۇ يىغىننىڭ ئۆزىدىلا بارلىق ئۇيۇشما ئەزالىرىنىڭ بىردەك ھىمايىسىگە ئېرىشتى. كۆپچىلىك يىغىندىن تارىمايلا 330 كۈرىدىن ئارتۇق ئاشلىقنى يىغىپ، كوپىراتىپ قۇرۇش مەبلىغى قىلدى ھەمدە ئۇيۇشما مۇدىرى ياڭ شۆجىنى بۇ ئىشقا مەسئۇل قىلدى. ئەينى چاغدا پاي پۇلى ئاز بولغاچقا، يېزا بويىچە ھەر قايسى قاتلامدىكى ئاممىنىڭ ئۆز ئىختىيارىلىقى بىلەن پاي قوشۇشنى سەپەرۋەر قىلىش قارار قىلىندى. خىزمەت ئىشلەش ئارقىلىق 1 - كەنتتىن لىيۇ شۆجۈڭ، 3 - كەنتتىن لىيۇ شېڭچۈنلەرنىڭ ھەربىرى 40 كۈرىدىن بۇغداينى پاي پۇلى قىلىپ قوشىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. 2 - كەنتتىن چېن مىڭشەن 20 كۈرە بۇغداي بەردى. كەمبەغەل دېھقان فېڭ خەنجاڭ، شېن جۇڭشياۋلارمۇ تەشەببۇسكار ھالدا 5 كۈرىدىن بۇغداينى پاي قىلىپ قوشتى. ئەينى ۋاقىتتا يېزا بويىچە پاي قىلىپ قوشۇلغان جەمئىي ئاشلىق 500 كۈرىدىن ئاشتى. 8 - ئاي ئوتتۇرىلىرىدا يېزىلىق ھۆكۈمەت يېزا ئىگىلىك قەرز پۇلى تارقاتقاندا، بۇ كوپىراتىپ پاي قىلىپ قوشۇلغان بارلىق ئاشلىقلارنى قەرز پۇل ئالغان ئاھالىلەرگە سېتىپ بەردى. ئاشلىق سېتىشتىن كىرىم قىلغان 30 مىليون يۈەندىن ئارتۇق پۇلغا (كونا خەلق پۇلى) ئۇرۇمچىدىن رەخت، پاختا، چاي، سۇ يېغى، يىپ- يىڭنە قاتارلىق كۈندىلىك بۇيۇملارنى سېتىۋېلىپ كەلدى. كوپىراتىپ 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى رەسمىي تىجارەت

باشلىدى. ئەينى چاغدا ئادەتتىكى كۈندىلىك تۇرمۇشقا ئىشلىتىلىدىغان تاۋارلار تەننەرخىگە 20% پايدا قوشۇپ سېتىلاتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا دېھقانلار ئاممىسىغا قولايلىق يارىتىپ بېرىش ئۈچۈن ئاشلىقنى باھاغا سۇندۇرۇپ تاۋار ئورنىدا سېتىۋېلىشقا بولىدىغانلىقى بەلگىلەنگەن ئىدى. تۈرلۈك تاۋارلارنىڭ سېتىلىش باھاسى شۇ جايدىكى دۇكانلارنىڭ باھاسىدىن تۆۋەن بولغاچقا، ئاممىا تالىشىپ سېتىۋالاتتى، كوپىراتىپ 3 كۈنگە يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە 30 مىليون يۈەنلىك (كونا خەلق پۇلى بويىچە) تاۋارنىڭ ھەممىسىنى سېتىپ تۈگەتتى. كېيىن يەنە مەزكۇر كوپىراتىپ مالغا ئالماشتۇرغان ئاشلىقلارنى بىر قانچە ئاپتوموبىلنى ئىجارىگە ئېلىپ ئۇرۇمچىگە ئەكىلىپ سېتىپ، مال سېتىۋېلىپ، ئاپىرىپ دېھقانلارنى تەمىنلىدى. ئاممىا كوپىراتىپنى قوللىغاچقا كىرا ھەققىنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن تۆۋەنلىتىشنى خالايدىغانلىقىنى بىلدۈردى. ئۇ ۋاقىتلاردا 10 كۈرە بۇغداينىڭ كىرا ھەققى 3 كۈرە بۇغداي ئىدى. لېكىن دېھقانلار كوپىراتىپتىن پەقەت 2 كۈرە 50 ئوچۇم بۇغداي ئالدى. 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن يىل ئاخىرىغىچە بۇ كوپىراتىپ ئۇرۇمچىدىن 3 قېتىم مال سېتىۋېلىپ ئەكەلدى، ھەر قېتىم ئەكەلگەن ماللىرىنى ئاممىا تالىشىپ سېتىۋېلىپ تۈگىتىۋەتتى. ئەڭ ئاخىرىدا بىر قېتىم ئەكەلگەن ئىككى توپ كاجى رەخت بىر كۈندىلا سېتىلىپ بولدى. بۇ كەنتتىكى شەخسى سودىگەرلەرنىڭ دۇكىنىدا جىڭى 20 يۈەندىن سېتىلىدىغان سۇ يېغىنى كوپىراتىپ 16 يۈەندىنلا ساتتى. باشقا دۇكانلاردىن 10 پۇڭغا پەقەت بىر تال يىڭنە ياكى بىر تال تۈگمە سېتىۋالغىلى بولسا، كوپىراتىپتىن بىرقانچە تال يىڭنە ياكى بىرقانچە تال تۈگمە سېتىۋالغىلى بولاتتى. كوپىراتىپ ساتقان ماللارنىڭ باھاسى ئەرزان بولغاچقا ئاممىا كوپىراتىپتىن سېتىۋېلىشنى خالايتتى. دېھقانلار مۇنداق دەپ ئىنكاس قىلىشتى: «ئۆزىمىزنىڭ كوپىراتىپى بار بولدى، بىر تىيىنمۇ زىيان تارتمايدىغان بولدۇق»، «بىر ئۆمۈر سودىگەرلەرنىڭ ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىشىغا ئۇچرىغانلار ئەمدى بۇنداق قالپاقنى چۆرۈپ تاشلىدۇق»، كوپىراتىپنىڭ تاۋار بىلەن تەمىنلەشتىكى تەسىرى ئوبدان بولغاچقا شۇ جايدىكى باشقا سودىگەرلەرمۇ باھاسىنى چۈشۈرۈپ سېتىشقا باشلىدى. ئەينى ۋاقىتتا ساۋ فامىلىك بىر بوتكىچى بۇ خىل ھالەتنى كۆرۈپ، كوپىراتىپقا ئەگىشىپ باھاسىنى چۈشۈرۈپ مال ساتتى. مانا بۇ خىل ھالەت ئاممىنىڭ كوپىراتىپنى چوقۇم ياخشى باشقۇرۇش ئىشەنچىسىنى چىڭىتتى. ئەينى ۋاقىتتا كوپىراتىپ يەنە ئاممىدىن يەرلىك مەھسۇلات، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋالاتتى. مەسىلەن: قوي يۇڭى، قوي تېرىسى، قوي ئۇچىيى شۇنىڭدەك كونا ساپان چىشى، پارچە مىس، كېرەكسىز تۆمۈرلەرنى يىغىۋېلىپ ئۇرۇمچىگە ئەكىلىپ سېتىپ، ئاممىنى گۈرجەك، ساپان چىشى قاتارلىق دېھقانچىلىق سايمانلىرى بىلەن تەمىنلەيتتى.

2) تەرەققىي قىلىۋاتقان كوپىراتىپ

كوپىراتىپ قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە 3 ئېغىزلىق دۇكان، 4 ئىشچى - خىزمەتچىسى بار ئىدى. 1951 - يىل 1 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى چاقىرىلىپ كوپىراتىپ نىزامنامىسى بېكىتىلدى، كېڭەش ۋە تەپتىش ھەيئىتى سايلام ئارقىلىق سايلاپ چىقىلدى. جاۋ زېپۇ كوپىراتىپ مۇدىرلىقىغا سايلاندى. شۇ يىلى ئەسلىدىكى ماگىزىن ئورنى كېڭەيتىلدى، ئۆزىدە بار كۆچمە مەبلىغى 12 مىڭ يۈەنگە، يىللىق تىجارەت سوممىسى 137 مىڭ يۈەنگە يەتتى. ئاساسلىقى رەخت، تاماكا، ھاراق، چاي قاتارلىق كۈندىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك چەرچىن مال ۋە ئوتتۇرا، ئۇششاق دېھقانچىلىق سايمانلىرى، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللاندى. ئاممىنىڭ داۋالىنىشىغا قولايلىق يارىتىپ بېرىش ئۈچۈن، كوپىراتىپ يەنە دورىگەرلىك كوپىراتىپى قۇردى. 1952 - يىل 10 - ئايدا 2 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى چاقىرىلغاندا، بۇ كوپىراتىپنىڭ ئىشچى - خىزمەتچىسى 7گە يەتتى. 1953 - يىل 12 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ناھىيىلىك تەمىنات- سودا كوپىراتىپى ۋوگۇڭتەيدىكى ماگىزىننى تۇخۇل يېزىلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا

ئۆتكۈزۈپ بەردى. ئەزالىرى تەرەققىي قىلىپ 368گە يەتتى، بىر ماگىزىن، بىر شۆبە سېتىش دۇكىنى، بىر دورا دۇكىنى، بىر تۆمۈرچىلىك دۇكىنى بار بولدى. 1954 - يىل 12 - ئايدا 3 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى چاقىرىلدى. شۇ يىلى بىر ئات ھارۋىسى، بىر ئات سېتىۋېلىندى ھەمدە 3 - رايوندا داچۇەن بىلەن شىشۇۋوزا ئارىلىقىدىكى شۆبە سېتىش دۇكىنى كۆپەيتىپ تەسىس قىلىندى. 1955 - يىلغا كەلگەندە كوپىراتىپ ئىشچى-خىزمەتچىسى 14كە، پاي قوشقان ئەزالار 788گە، پاي پۇلى 12 مىڭ 700 يۈەنگە، كۆچمە مەبلىغى 77 مىڭ 500 يۈەنگە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ئۆزىدە بار كۆچمە مەبلەغ 61 مىڭ 800 يۈەن، مۇقىم مۇلۇكى 18 مىڭ 400 يۈەن، يىللىق تىجارەت سوممىسى 254 مىڭ يۈەن، سېتىۋالغان يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتى 96 مىڭ 800 يۈەن. 1956 - يىل 4 - ئاينىڭ 11 - كۈنى 4 - نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى چاقىرىلدى. 1957 - يىل 8 - ئايدا خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىككە قارىتا ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش، ھەر قايسى كەسىپلەرنى ئېغىزلار بويىچە باشقۇرۇش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشقا ئاساسەن، دورا دۇكىنى ناھىيىلىك دوختۇرخانىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. 1958 - يىل 3 - ئايدا كوپىراتىپنىڭ ئىش بېجىرىش ئورنى ۋۇگۇڭتەي كوچىسىغا كۆچۈرۈلدى، ئاممىغا قولايلىق يارىتىپ بېرىش ئۈچۈن كوپىراتىپ توخۇلدا ئات ھارۋىسى دەڭى تەسىس قىلىپ، تاغدىن ئوتۇن - كۆمۈر توشۇپ كەلگەن ھارۋىلارغا قولايلىق يارىتىپ بەردى. ئۇندىن باشقا يەنە سوپۇن زاۋۇتى قۇردى، ئاشخانا، سۈرەتخانا ئاچتى ۋە قوشۇمچە كەسىپ بازىسى قۇرۇپ چوشقا، توخۇ قاتارلىقلارنى باقتى. شۇ يىلى يازدا كوپىراتىپ سودا ئىدارىسىگە قوشۇۋېتىلىپ ئومۇمىي خەلق مۇلۇكچىلىك تۈزۈمىدىكى ئورۇن قىلىپ ئۆزگەرتىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئەزالار قۇرۇلتىيى ئېچىلمايدىغان بولدى. كوپىراتىپ ئاممىنىڭ نازارىتىدىن مەھرۇم قالدى، مۇلازىمەت سۈپىتى تۆۋەنلەپ، تىجارەت تۈرلىرى ئازلاپ كەتتى.

1962 - يىلى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك تۈزۈمى ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ، ئاممىنىڭ ئىشەنچىسىگە قايتىدىن ئېرىشتى. 1964 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، ۋۇگۇڭتەي تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ۋۇگۇڭتەي ۋە تۇخۇلدىن ئىبارەت 2 كوپىراتىپقا ئايرىلدى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپى زاۋاللىققا يۈزلىنىپ، باشقۇرۇشى قالايمىقانلاشتى، «جاڭ چىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھى» تارمار قىلىنغاندىن كېيىن، توخۇل تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدا چوڭقۇر ئۆزگىرىش بارلىققا كەلدى، 230 كۋادرات مېتىردىن ئاشىدىغان مەركىزىي دۇكان پىششىق خىش بىلەن سېلىنىپ، تىجارەت شارائىتى زور دەرىجىدە ياخشىلاندى. 1983 - يىل 6 - ئايدا5- نۆۋەتلىك ئەزالار قۇرۇلتىيى چاقىرىلىپ، كوپىراتىپ يېڭى نىزامنامىسى تۈزۈپ چىقىلدى، كېڭەش ۋە نازارەتچىلىك ھەيئىتى دېموكراتىك ئاساستا سايلاپ چىقىلدى، كوپىراتىپ يەنە ئەزالار ئاممىسىنىڭ نازارىتىگە ئېرىشىپ، تۈرلۈك كەسىپلىرى جۇش ئۇرۇپ راۋاجلاندى. 1985 - يىلغا قەدەر توخۇل تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ مەركىزىي ماگىزىنى 2گە، شۆبە سېتىش دۇكىنى 3كە، ئىشچى - خىزمەتچىسى 25كە، ئازاد ماركىلىق 4 توننىلىق ئاپتوموبىلى 1گە، 3 چاقلىق تراكتورى 1گە، تىجارەت كۆلىمى 564.2 كۋادرات مېتىرغا، ئامبار كۆلىمى 579.5 كۋادرات مېتىرغا، بارلىق كۆچمە مەبلىغى 956 مىڭ 700 يۈەنگە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە تاۋار مەبلىغى 613 مىڭ 400 يۈەن، غەيرىي تاۋار مەبلىغى 40 مىڭ يۈەن، ئۆزىدە بار كۆچمە مەبلىغى 198 مىڭ 600 يۈەن، بۇنىڭ ئىچىدە ئەزالار پاي پۇلى 18 مىڭ يۈەن، مۇقىم مۇلكى 140 مىڭ 900 يۈەن، يىللىق تاۋار سېتىش سوممىسى 1 مىليون 459 مىڭ يۈەن، خىراجەت سەۋىيىسى 6.51%، يىللىق پايدىسى 24 مىڭ يۈەن. توخۇل تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ بارلىققا كېلىشى ۋە تەرەققىي قىلىشى — توخۇل يېزىسىدىكى دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشى ۋە ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ راۋاجلىنىشىدا زور تۈرتكىلىك رول ئوينىدى.

(بۇ ماقالىنى قۇتۇبى ناھىيىلىك تەمىنات - سوداكوپىراتىپىدىن لى چىڭۋۇ يازغان)

4. يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش ۋە ئۇنى باشقۇرۇش

1954 - يىل 7 - ئايدا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «بازار باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ۋە خۇسۇسىي سودىغا قارىتا ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش توغرىسىدا يوليورۇق»ىدا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: «بازارلاردىكى خۇسۇسىي پارچە سېتىش سودىسىنى ئۆزگەرتىشكە كۆپىراتسىيە سودىسى مەسئۇل بولىدۇ». 1955 - يىل6- ئاي ۋە 12 - ئايلاردا ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى 2 قېتىم يىغىن چاقىرىپ، مەملىكەتلىك‌تەمىنات- سودا باش كوپىراتىپى ۋە ش ئۇ ئا ر پارتكومىنىڭ خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىككە قارىتا ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش توغرىسىدىكى يوليورۇق روھىنى يەتكۈزدى، «شىنجاڭ يېزىلىرىدا خۇسۇسىي سودىغا قارىتا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشتىكى ئومۇميۈزلۈك پىلان»نى تۈزۈپ چىقتى، توقسۇن، يوپۇغا قاتارلىق جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدىكى ئوخشاش بولمىغان رايونلاردا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشنى ئۇقتىدا سىناق قىلىش ئۈچۈن خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، خۇسۇسىي سودىغا قارىتا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىلىدىغان رايونلار ئۈستىدە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن ئىش تەقسىم قىلىۋالدى، 1956 - يىل 1 - ئايدا خۇسۇسىي سودىغا قارىتا ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش خىزمىتى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇلۇپ7- ئاينىڭ ئاخىرىدا يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا قارىتا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش ئاساسەن تاماملاندى.

1) يېزا بازارلىرى ۋە خۇسۇسىي سودىنىڭ ئەھۋالى

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرىكى ئۇزاق دەۋرلەردە شىنجاڭ ئۇرۇش قالايمىقانچىلىقى، قاتناشنى توسۇپ قويۇش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ سودا پائالىيىتى ئۇزۇندىن بېرى ئۆز ئۆزىنى قامدايدىغان دېھقانچىلىق (چارۋىچىلىق) ناتورال ئىگىلىكىگە مەنسۇپ بولۇپ كەلگەن ئىدى. 18 - ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىغا كەلگەندە چىڭ سۇلالىسى شىنجاڭنى قايتىدىن بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، ئىچكى ئۆلكىلەردىكى سودىگەرلەر بىلەن بولغان يېپىك، تاۋار - دۇردۇن، پاختا رەخت، چاي، قەغەز قاتارلىقلارنىڭ سودىسى ئەسلىگە كەلدى، بۇلار يايلاقلار ۋە قاش قوۋۇق يولى ئارقىلىق شىنجاڭغا كىردى، شىنجاڭنىڭ يۇڭ - تېرە، چارۋا، قۇرۇق - ھۆل مېۋىلىرى، گىلەم، ماتا، قاشتېشىلىرىمۇ ئۇزلۇكسىز ھالدا ئىچكىرىگە توشۇلدى. چىڭ سۇلالىسىنىڭ گۈلگۈلۇ يىللىرى (1875 — 1908 - يىللىرى) ھەر يىلى شىنجاڭغا

كىرگەن ۋە ئىچكىرىگە تۇشۇلغان تاۋارلارنىڭ قىممىتى تەخمىنەن 2 — 3 مىليون سەر كۈمۈشكە يەتتى.

«شىنجاڭنىڭ خەرىتىلىك تەزكىرىسى»دە: گۈاڭشۇ 10 - يىلى (1884 - يىلى) شىنجاڭ ئۆلكە بولۇپ قۇرۇلغاندا ئۈرۈمچى شەھىرىدە «يۈز سەر ئالتۇنى، مىڭ ياماق پۇلى بار سودىگەر يوق ئىدى»، «يۈمىنگۈەندىن باشلانغان مىڭ چاقىرىم كېلىدىغان يولدا ئادەم ئايىق ئېزى كۆرۈنمەيتتى، سودىگەرلەر سەپەر ئۈستىدە ئارام ئالغۇدەك قونالغۇ جايمۇ يوق ئىدى» دەپ خاتىرىلەنگەن. چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى يىللىرى، مىنگونىڭ باشلىرىدا يېزىلغان «شىنجاڭدىكى يورتلار تەزكىرىسى» دېگەن كىتابتا 30 نەچچە مەھكىمە، ناھىيە توغرىسىدا مۇنداق خاتىرىلەنگەن: بۇ مەزگىللەردە كۆپ ساندىكى شەھەر - بازارلارنىڭ سودىسى كاساتلاشقانىدى، «يەرلىك مەھسۇلات تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان، ھەم پۇلى كۆپ چوڭ سودىگەر يوق ئىدى». كۆپ ساندىكى سودىگەرلەر ئۆز ئۆلكىسىنىڭ يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش - سېتىش كەسپىنى ئاساس قىلاتتى. 47 مىڭ ئاھالىسى بار باي ناھىيىسىدە 21 كەنت بازىرى بار بولۇپ، «چەرچىن مال ساتىدىغانلار ئاران 2 — 3 ئائىلە ئىدى». كۆپلىگەن ناھىيە بازارلىرىدا سېتىلىدىغان چاي، رەختلەرنىڭ سانى بىر قانچە تۇر بىلەنلا چەكلىنەتتى. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى ئاھالىسى 160 مىڭ كېلىدىغان يەكەندە «كاتتا بېيىغان سودىگەرلەر يوق ئىدى». سودا بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار ئاران 6%نى ئىگىلەيتتى. ئۈزۈندىن بۇيان ھەپتىدە بىر كېلىدىغان، بار - يوقىنى ئۆزئارا ئالماشتۇرىدىغان بازاردا «شۇ يەردىكى ئەر - ئايال سودىگەرلەر مالىلىرىنى ئات - ئۇلاغقا ئارتىپ بازارغا ئاپىرىپ سودا قىلىپ، كەچ كىرگەندە تارايتتى» مۇنداق ئوبوروت شەكلى مىنگو دەۋرىگىچە داۋاملىشىپ چوڭ ئۆزگىرىش بولمىدى. شىمالىي شىنجاڭدىكى دېھقان - چارۋىچىلار كېيىم - كېچەك سېتىۋېلىش ئۈچۈن ناھىيە بازىرىغا كېلەتتى. تاۋار قىس بولغاچقا ئوتتۇرا، ئۇششاق سودىگەرلەر تۆۋەن باھادا ئېلىپ كىرىپ، يۇقىرى باھادا سېتىپ، دېھقانلارنى خالىغانچە شىلىۋالاتتى. بىر چوڭ قويغا بىر تاختا چاي تېگىشكىلى بولمايتتى، پەقەت 3 مېتىر سىپتە رەخت ئالماشتۇرغىلى بولاتتى. 1 كىلوگرام قوي يۇڭىغا ئاران بىر قاپ سەرەڭگە سېتىۋالغىلى بولاتتى. ئۈچ تۆخۈمغا بىر كىچىك يېڭنە، 10 — 15 تۇياق سېمىز چوشقىنىڭ پۇلىغا بىر كىيىم تىكىش ماشىنىسى سېتىۋالغىلى بولاتتى. دېھقانلار بىر يىل جاپالىق ئىشلىسىمۇ پومېشچىك، سودىگەرلەرنىڭ دەستىدىن قۇرۇق قول قالاتتى.

1949 - يىلى شىنجاڭ ئازاد بولغاندىن كېيىن ئۈرۈمچى، غۇلجا، قەشقەردىن ئىبارەت 3 شەھەردىن باشقا، بارلىق بازارلار يەنىلا يېزىلاردىكى تۆۋەن باسقۇچتىكى بازار ھالىتىدە تۇرغان بولۇپ، شىنجاڭ بويىچە يېزىلاردىكى بازار «2گە يەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە شىمالىي شىنجاڭدىكى بازار 71، جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بازار 206 ئىدى. خۇسۇسىي سودا 17 مىڭ 238 ئائىلىگە يېتەتتى، بۇنىڭ ئىچىدە ئەر - ئاياللار دۇكىنى 7. 99%نى ئىگىلەيتتى. سودا - سېتىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 38 مىڭ 212 ئادەم بولۇپ، بۇ شىنجاڭدىكى 4 مىليون 330 مىڭ ئاھالىنىڭ 85. 0%نى ئىگىلەيتتى. مەبلىغى 3 مىليون 400 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەربىر ئائىلىگە 2. 197 يۈەندىن توغرا كېلەتتى. خۇسۇسىي سودا بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئائىلىلەرنىڭ 33. 97%نى ئۇششاق سودىگەرلەر ئىگىلەيتتى، ساپ سودا بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئائىلىلەر تەخمىنەن 60%نى ئىگىلەيتتى. قالغانلىرى يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت كەسپى بىلەن شۇغۇللىناتتى (ناۋايلىق، شەتراشلىق، رەمونتچىلىق، دەلاللىق ئېچىش، سوپۇن، ناۋات ياساش، ياغ، ئۇن تارتىشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ). شىمالىي شىنجاڭ يېزىلىرىدا سودا - سېتىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلارنىڭ كۆپ قىسمى يېزا بازارلىرى ۋە قاتناش توگۈنلىرىگە جايلاشقان، جەنۇبىي شىنجاڭ يېزىلىرىدا سودا - سېتىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلارنىڭ كۆپ قىسمى دېھقانچىلىق بىلەن سودىنى تەڭ ئېلىپ بارىتتى. ئۇلارنىڭ ئائىلىسى يېزىدا بولغاچقا، ھەر بازار كۈنى بازار قوغلىشىپ سودا قىلىپ،

دېھقانچىلىقنىڭ ئالدىراش مەزگىلىدە دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىاتتى. تەكشۈرۈشتىن قارىغاندا، قەشقەر كونائىھەر ناھىيىسىنىڭ ئاۋات يېزىسىدىكى 158 ئائىلىلىك سودىگەر ھەممىسى دېھقانچىلىق بىلەن سودىنى تەڭ ئېلىپ بارغان. بۇنىڭ ئىچىدە دېھقانچىلىقنى ئاساس قىلىپ سودا بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىدىغانلار 81.6%نى؛ سودىنى ئاساس قىلىپ دېھقانچىلىق بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىدىغانلار 18.4%نى ئىگىلىگەن بولۇپ، 4 ئائىلىلىك سودىگەر بازاردا مۇقىم دۇكان ئاچقان، قالغانلىرى بازار قوغلىشىپ سودا قىلغان. 1951 — 1952 - يىلغىچە يېزىلاردا ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىپ زومىگەرلىككە قارشى تۇرۇش ۋە دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ تەرەققىي قىلدۇرۇشقا ئەگىشىپ، دۆلەت بىر تەرەپتىن نورمال بولغان سانائەت، سودىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا مەدەت بەردى، خۇسۇسىي كاپىتالنىڭ يېزائىگىلىك-قوشۇمچە كەسىپ، يەرلىك - ئالاھىدە مەھسۇلاتلار تىجارىتى قىلىشىغا ئىلھام بەردى، يەنە بىر تەرەپتىن «بەشكە قارشى تۇرۇش» ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇپ، بازار تەرتىپىنى قالايمىقانلاشتۇرغان ھايانكەش سودىگەرلەرگە زەربە بەردى ۋە ئۇلارنى چەكلىدى. 1951 - يىللىق ئىستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، ئۆلكە بويىچە خۇسۇسىي سودىنىڭ توپ سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىش نىسبىتى ئىجتىمائىي تاۋار توپ سېتىش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 78.7%نى؛ پارچە سېتىش نىسبىتى بولسا، ئىجتىمائىي تاۋار پارچە سېتىش ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 86%نى ئىگىلىگەن. توپ سېتىش كەسپىدە رەخت، پاختا، ئاشلىق - ياغ، مېۋە، چارۋا مەھسۇلاتلىرى قاتارلىقلارنىڭ كۆپ قىسمى خۇسۇسىي سودىگەرلەرنىڭ قولىدا بولۇپ، بۇلارنىڭ 90%دىن كۆپرەكىنى شۇلار تىجارەت قىلغان، پارچە سېتىش كەسپىدە تۇرلۇك مال، پاختا رەخت، دورا، سۇ يېغى قاتارلىقلارنىڭ 95%دىن كۆپرەكىنىمۇ خۇسۇسىي سودىگەرلەر تىجارەت قىلغان. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن كوپېراتىپ ئىقتىسادىنىڭ ئورنىتىلىشى ۋە تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، خۇسۇسىي سودىنىڭ توپ سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشى چەكلىنىپ، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن خۇسۇسىي سودىنىڭ نىسبىتىدە يىلدىن - يىلغا ئۆزگىرىش بولۇشقا باشلىدى. 1952 - يىلى خۇسۇسىي سودىنىڭ نىسبىتى 76.4%نى، 1953 - يىلى 61.03%نى، 1954 - يىلى 56.4%نى ئىگىلىگەن بولسا، 1955 - يىلغا كەلگەندە 48.81%كە چۈشتى. 1953 - يىلى ئۆلكىلىك كوپېراتىسىيە ئىدارىسى ماناس ناھىيە بازىرى، سانجى ناھىيە بازىرى، مىچۈەننىڭ سەندوبا رايونى، ئۈرۈمچى ناھىيىسىنىڭ چېگىداخۇدىن ئىبارەت بەش بازارنى تەكشۈرگەندە ئىجتىمائىي تاۋار پارچە سېتىش ئومۇمىي سوممىسىدا خۇسۇسىي سودىنىڭ ئىگىلىگەن نىسبىتى ئونتۈرا ھېساب بىلەن 65.18%، بولغان. بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق نىسبىتى 28%نى، رەخت 49.4%نى، تۇرلۇك مال 49%نى، كۇندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ۋە قول سانائەت مەھسۇلاتلىرى 75.3%نى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تاۋارلىرى 69.9%نى، قوشۇمچە يېمەكلىك 69.5%نى، مۇلازىمەت كەسپى 81.6%نى ئىگىلىگەن. 1955 - يىللىق ئىستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، ئاپتونوم رايونىمىز يېزىلىرىدىكى خۇسۇسىي سودىنىڭ تاۋار پارچە سېتىش سومما نىسبىتى 1951 - يىلدىكى 86%تىن 58.17%كە چۈشكەن، يېزىلاردىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ تىجارەت نىسبىتى 40%تىن كۆپرەك ئۆسكەن. ئىلى، سانجى قاتارلىق جايلاردىكى قىسمەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ پارچە سېتىش تىجارەت نىسبىتى 60%كە يەتكەن، يېزىلاردىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار 297گە، پارچە سېتىش تور - نۇقتىلىرى 1011گە، يېزىلاردىكى دۆلەت ۋە كوپېراتىپ سودىسى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىم 9000غا يەتكەن. مانا بۇنىڭ بىلەن دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ بازاردىكى يېتەكچىلىك ئورنى مۇستەھكەم تىكلىنىپ، خۇسۇسىي سودىنىڭ ئەركىن ئېلىپ سېتىشى دۆلەت ۋە كوپېراتىسىيە سودىسىدىن مال كىرگۈزۈشكە ئۆزگەرتىلىپ، خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن شارائىت يارىتىلدى.

1950 - يىلى يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

قوشۇمچە جەدۋەل: 1

بىرلىكى: ئائىلە، ئادەم، يۈەن

جايلار	جەمئىي			مۇقىم سودىگەر			كۆچمە سودىگەر			يايمىچى		
	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى
جەمئىي	17238	38212	3399851	15084	30688	3343604	62	362	24138	2092	7162	32109
ئۈرۈمچى شەھىرى	2018	2018	2501425	2018	2018	2501425						
ئۈرۈمچى ئۆلكىسى	1144	1396	453911	932	1184	431857	28	28	11504	184	184	10550
ئىلى ئۆلكىسى	303	303	37531	303	303	37531						
قەشقەر ئۆلكىسى	5051	13674	89770	4239	8681	71391	34	334	12634	778	4659	5745
قۇمۇل ئۆلكىسى	1143	1250	57731	977	1084	55902				166	166	1829
يەكەن ئۆلكىسى	4139	13483	65599	3211	11366	52559				928	2117	13040
خوتەن ئۆلكىسى	385	500	42482	385	500	42482						
قاراشەھەر ئۆلكىسى	466	632	104124	430	596	103179				36	36	945
ئاقسۇ ئۆلكىسى	1912	2967	36885	1912	2967	36885						
تارباغاتاي ئۆلكىسى	206	1518	10393	206	1518	10393						
ئالتاي ئۆلكىسى	471	471		471	471							

1954 - يىل يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

قوشۇمچە جەدۋەل: 2 بىرلىكى: ئائىلە، ئادەم، يۈەن

جايلار	جەمئىي			مۇقىم سودىگەر			كۆچمە سودىگەر			يايمىچى		
	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى
جەمئىي	33154	44981	6713016	24893	35213	5019891	1628	2009	1224994	6694	7859	468129
ئۈرۈمچى ۋىلايىتى	2001	2164	995572	1559	1666	925801	76	123	13662	366	375	56109
ئىلى ۋىلايىتى	4105	4436	958372	3529	3720	759324	444	560	176128	132	156	22920
تارباغاتاي ۋىلايىتى	1383	1432	307969	1087	1120	241896	45	52	20300	251	260	45773
ئالتاي ۋىلايىتى	498	546	157600	172	200	64000	200	200	61100	126	146	32500
خوتەن ۋىلايىتى	6160	10177	602200	4867	8222	448200	73	73	75500	1220	1882	78500
يەكەن ۋىلايىتى	3930	4270	549200	2647	2692	463000	35	35	25800	1248	1543	60400
قەشقەر ۋىلايىتى	7673	12081	1276000	6074	10324	951800	204	295	269000	1395	1465	55167
ئاقسۇ ۋىلايىتى	5128	7134	995250	3192	5038	449500	359	428	4723000	1577	1668	73450
يەنجى ۋىلايىتى	1696	2089	653984	1379	1672	548370	147	202	83204	170	215	22410
قۇمۇل ۋىلايىتى	580	652	216900	378	459	168000	44	44	28000	149	149	20900

1954 - يىلى قىسمەن ناھىيىلەردىكى خۇسۇسىي سودىنىڭ ئىستاتىستىكىسى

قوشۇمچە جەدۋەل: 3

بىرلىكى: ئائىلە، ئادەم، يۈەن

ناھىيىلەر	جەمئىي			مۇقىم سودىگەر			كۆچمە سودىگەر			يايمىچى		
	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى	ئائىلە سانى	ئادەم سانى	مەبلىغى
خوشۇت	25	69	9860	13	31	6640	3	14	2000	9	24	1220
پوسكام	230	261	10610	33	54	4681	1	1	300	196	206	5629
باي	406	961	63793	141	525	15571	55	139	26150	210	297	22072
بۇگۇر	100	100	31100	39	39	15740	16	16	11450	45	45	3910
ئاۋات	362	668	114847	198	478	51347	20	26	21300	144	164	42200
يېڭسار	547	693	99443	290	336	59113	118	200	12000	139	157	28330
كورلا	320	372	115180	241	293	73605	46	46	36400	33	33	5175
گۇچۇڭ	861	1010	433787	567	715	376165	63	64	45271	231	231	12351
ماناس	311	428	155260	222	329	119024	30	40	30000	59	59	6236
فۇكاڭ	226	346	132810	192	304	114660	10	15	10000	24	27	8150
بورتالا	145	167	83000	110	120	47500	30	40	33000	5	7	2500
قۇبۇقسار	41	48	21737	18	18	8187	8	10	9000	15	20	4550
تولى	40	40	19230	25	25	13500	6	6	5100	9	9	630
نىلقا	81	98	19407	13	28	7321	40	40	5300	28	30	6786
چاپچال	112	132	61116	62	62	32116	20	30	20000	30	40	9000
توققۇزتارا	165	189	40655	91	115	20700	4	4	520	70	70	19435
جىمىنەي	12	12	12866	6	6	4866	2	2	3000	4	4	5000
بۇرچىن	65	90	62081	54	74	55271	2	6	3900	9	10	2910

2) ئېغىزلار بويىچە ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش

1953 - يىلى ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى ئۆتكۈنچى دەۋرىدىكى باش لۇشىيەننى بەلگىلەپ، دۆلەتنى سانائەتلەشتۈرۈشنى ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇرۇش ۋە يېزا ئىگىلىكى، قول سانائەت، كاپىتالىستىك سودا-سانائەتكە قارىتا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشتىن ئىبارەت باش ۋەزىپىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، خۇسۇسىي سودا ۋە يەككە سودىگەرلەرگە قارىتا ئوخشاش بولمىغان ئۆزگەرتىش شەكلىنى قوللىنىشنى بەلگىلىدى.

1955 - يىلى كۈزدە شىنجاڭدا يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا قارىتا ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش ئىشى نۆقتىدا سىناق قىلىنىشقا باشلىدى. ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ «بىر تۇتاش پىلانلاپ تەڭ ئېتىبار بېرىش، ئومۇميۈزلۈك ئورۇنلاشتۇرۇش، پائال ئۆزگەرتىش» قائىدىسىغا ئاساسەن، كوپېراتسىيە ئىدارىسى ئاپتونوم رايون بويىچە چاقىرىلغان تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلىرى يىغىنىدا خۇسۇسىي سودىغا قارىتا توپ تارقىتىش كەسپىنى قانات يايدۇرۇش، ئۇششاق تىجارەتچىلەرنى چەتكە قاقمىدىغان، ئۇلارنىڭ ئورنىنى ئېگىلىۋالمىدىغان ئۇسۇللارنى توختىتىش توغرىسىدا ئورۇنلاشتۇرۇش ئېلىپ باردى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭلا پۈتۈن بىر يىلدا خۇسۇسىي سودىنى توپ سېتىشتا تەمىنلىگەن تاۋىرى 10 مىليون يۈەنگە يېتىپ، يېزا سېتىش سوممىسىنىڭ %10نى ئىگىلىدى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئۆزگەرتىشكە پايدىلىق بولۇش، شەھەر - يېزا تاۋار ئوبوروتىنى راۋانلاشتۇرۇش ۋە بازار تەمىناتىغا كاپالەتلىك قىلىشقا پايدىلىق بولۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن، رايونلار بويىچە ئىش تەقسىماتى ئېلىپ بېرىپ، ئۇرۇمچى ۋە ھەرقايسى ۋىلايەت (ئوبلاست) لەر تۇرۇشلۇق جايدىكى ناھىيە (شەھەر) لەر ۋە 41 چوڭ ناھىيە بازىرىدا (ئاھالىسى 2000دىن ئاشىدىغانلىرى) دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودىنىڭ مەسئۇل بولۇپ، خۇسۇسىي سودىغا قارىتا ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشنى؛ ئىقتىسادىي تەرەققىياتى بىرقەدەر ئاستا بولغان، ئاھالىسى 2000دىن تۆۋەن بولغان 40 ناھىيە بازىرى ۋە ناھىيىدىن تۆۋەن بارلىق يېزا بازارلىرىدىكى خۇسۇسىي سودىگەر، ئۇششاق تىجارەتچىلەرگە ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشقا تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ مەسئۇل بولۇشىنى بەلگىلىدى، بۇ 40 ناھىيە — مىچۇەن، جىمىسار، مورى، فۇكاڭ، قۇتۇبى، توقسۇن، چاپچال، نىلقا، كۇنەس، موڭغۇلكۈرە، توققۇزتارا، تېكەس، كەلپىن، ئۈچتۇرپان، ئاۋات، شايار، توقسۇ، ساۋەن، قۇبۇقسار، چاغانتوقاي، تولى، ئارىشاڭ، جىمىنەي، قابا، چىڭگىل، بۇرۇلتوقاي، ئاراتۇرۇك، بارىكۆل، لوپنۇر، چەرچەن، چاقىلىق، قەشقەر كوناشەھەر، يوپۇغا، تاشقورغان، نىيە، خېجىڭ، خوشۇت، ئاقتۇ، ئۇلۇغچات، ئاقچىلاردىن ئىبارەت. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا شەھەرلەردە خۇسۇسىي سودىغا قارىتا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشتا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئاساسلىق باشقۇرۇپ تىجارەت قىلىدىغان تاۋارلار (يەرلىك مەھسۇلات، كوندىلىك بۇيۇم ۋە مېۋە قاتارلىقلار) دا يەنىلا تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەمىنلەش ھەمدە تەشكىللەپ باشقۇرۇش ۋە كادىر ئورۇنلاشتۇرۇشقا مەسئۇل بولۇشى بەلگىلەندى.

ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭدىكى خۇسۇسىي سودىگەر، ئۇششاق تىجارەتچىلەرنىڭ تىجارەت ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن «ئۆزگەرتىش قەدىمى پۇختا بولۇش، ئۇسۇللار كۆپ خىل بولۇش» پرىنسىپى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، يەر ئىسلاھاتىدىن كېيىن ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىشتىن قېچىپ قوشۇمچە سودا بىلەن شۇغۇللانغان پومپىشچىكلارنى دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشقا يۆرىغاندىن سىرت، باشقا خۇسۇسىي سودىگەر، ئۇششاق تىجارەتچىلەر مەيلى ئۇ باي دېھقان، چارۋا ئىگىسى بولسۇن، ئۇلار ۋە مەسچىت، بۇتخانىلار تىجارەت قىلغان سودىنى داۋاملاشتۇرۇشقا رۇخسەت قىلىش، دۆلەت بىلەن كاپىتالىستلارنىڭ شېرىكلىشىپ تىجارەت قىلىشى ۋە كوپېراتسىيە دۇكانلىرى شۇنىڭدەك ۋاكالىتەن سېتىش قاتارلىق شەكىللەر ئارقىلىق ئۆزگەرتىش ئېلىپ

بېرىشقا رۇخسەت قىلىش بەلگىلەندى، شۇنداق بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇرۇمچى، ئىلى، قەشقەردىن ئىبارەت 3 شەھەردە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا بىلەن خۇسۇسىي سودىنىڭ شېرىكلىشىپ تىجارەت قىلىش شەكلىنى يولغا قويۇپ ئۆزگەرتىش ئېلىپ بارغاندىن باشقا، قالغان جايلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا قارىتا ئاساسىي جەھەتتىن ئۆزگارا ھەمكارلىشىشتىن ئىبارەت تەشكىلىي شەكىلنى قوللىنىپ ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش، ئۆزگەرتىش ئېلىپ بارغاندىن كېيىنكى كوپېراتسىيە سودا تەشكىلى يېزا تاۋار ئوبوروت ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئېلىپ، كوللېكتىپ ئىگىلىكىدىكى كوپېراتسىيە سودىسىغا تەدرىجىي ئۆتۈش بەلگىلەندى. ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى يەنە يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودا ئىچىدە ئاشكارا ھالدا سىنىپىي تەركىب ئايرىماسلىقنى قارار قىلدى ھەمدە بەزى بىر كونكرېت سىياسەتلەرنى بەلگىلىدى: 1) سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشتا ئۆز ئىختىيارىلىقى بويىچە ئۆزگارا پايدا يەتكۈزۈش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، تۇرلۇك خۇسۇسىي سودىگەر، ئۇششاق تىجارەتچىلەرنى پەرقلەندۈرۈش، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى بەلگىلىگەن سىياسەتلەرگە ئاساسەن، يېزىلارنىڭ ئالاھىدىلىكىگە بىرلەشتۈرۈپ پەرقلەندۈرۈپ مۇئامىلە قىلىش؛ ئۆزلىرى ئىشلەپچىقارغىنىنى ئۆزلىرى ساتىدىغان دېھقانلار سودىسىغا قارىتا يېزا سودا بازارلىرىنى ئېچىشنى قوللىنىپ، باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئۇلارنى سودىگەرلەر دەپ مۇئامىلە قىلماسلىق، دېھقانچىلىقنىڭ بوش ۋاقىتلىرىدا يېرىم دېھقانچىلىق، يېرىم سودىگەرلىك بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلارغا قارىتا كەسىپلەشكەن ئىش تەقسىماتىنى يولغا قويۇشنى تەلەپ قىلىش، بىر قىسىم رايونلاردا سودىگەرلەر كۆپ بولمىغاچقا، سودىگەرلىك بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىدىغانلارغا قارىتا ئەسلىدىكى شەكىلنى ساقلاپ قىلىش. 2) دېھقانچىلىقنى ئاساس قىلىپ سودىگەرلىك بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىدىغان ئۇششاق تىجارەتچىلەرگە قارىتا ئۆزلىرى ئىختىيار قىلىش پرىنسىپى ئاستىدا يېزا - ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈشكە بىرلەشتۈرۈپ، ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشقا رۇخسەت قىلىش. 3) سودىگەرلىكنى ئاساس قىلىپ دېھقانچىلىق بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىدىغانلارنى پرىنسىپ جەھەتتىن سودىگەر قاتارىدا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش، ئەگەر ئۆزى يېزا ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈش يولغا مېڭىشنى خالىسا، شۇ جايدا تۇرۇشلۇق خەلق ھۆكۈمىتى بۇنداقلارنى يېزا ئىگىلىكىنى كوپېراتسىيىلەشتۈرۈشكە قاتنىشىشقا تەستىقلاش ئارقىلىق ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش. 4) تارىخىي ئېنىق، ياش، ئىقتىدارلىق، تىجارەتكە ماھىر، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئېھتىياجلىق بولغان سودىگەرلەرنى بۇاستە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ خىزمەتچىسى قىلىپ قوبۇل قىلىش.

ئۆزگەرتىش قەدىمى مۇنداق بولدى: 1) تەشۋىقات - تەربىيە ئېلىپ بېرىپ، تەكتىنى ئېنىقلاپ رەتكە تۇرغۇزۇپ (خادىم، مەبلەغ، تىجارەت ئەھۋالى، سودا تېپى، پايدىسى، مال مەنبەسى، ئىدىيىۋى ھالىتى قاتارلىقلارنى تەكشۈرۈش)، ئىلغارلارنى تەربىيىلەش؛ 2) دېموكراتىك مۇزاكىرە قىلىش ئارقىلىق مۇلۇكنى ئېنىقلاپ مەبلەغنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشنى ئىلتىماس سۇنۇپ تەستىقلىتىش؛ 3) قائىدە - نىزام، تۇزۇملەرنى تۇزۇپ چىقىپ سودا تور - نۇقتىلىرىنى تەڭشەپ رەھبىرلىي خادىملارنى تاللاش، ئىش ھەققى شەكلىنى بېكىتىپ تىجارەت پىلانىنى تۇزۇش. يۇقىرىقى بەلگىلىمە ۋە قەدەم باسقۇچقا ئاساسەن، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۆزگەرتىش ئېلىپ بارغان خۇسۇسىي ئۇششاق تىجارەتچىلەر جەمئىي 10 مىڭ 534 ئائىلىگە يېتىپ، ئاپتونوم رايون بويىچە 36 مىڭ 800 ئائىلىلىك خۇسۇسىي سودا ئومۇمىي ئائىلە سانىنىڭ 28.6% نى ئىگىلىدى، مەبلىغى 4 مىليون 210 مىڭ يۈەن، يىللىق تىجارەت سوممىسى 47 مىليون 590 مىڭ يۈەنگە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە ساپ سودا بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئائىلە 7203، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 8590ئادەم؛ يېمەك-ئىچمەك كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 2023 ئائىلە، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 3940 ئادەم؛ مۇلازىمەت كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 1308 ئائىلە، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 2214 ئادەم. ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق تۇرلۇك كوپېراتسىيە تەشكىلىدىن جەمئىي 311ى تەشكىللەپ قۇرۇلدى، بۇنىڭ خادىملىرى 737 ئادەم بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە كوپېراتسىيە ماگىزىنى 8، كوپېراتسىيە

مېھمانخانىسى 1، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش گۇرۇپپىسى 187، دۇكان 115.
1956 - يىلنىڭ بېشىدا شىنجاڭدا «3 چوڭ ئۆزگەرتىش» ۋەزىيىتى تېز تەرەققىي قىلدى. 2 - ئايدا ش ئۇ ئا ر كوپېراتسىيە ئىدارىسى «ناھىيە، يېزا بازارلىرىدىكى خۇسۇسىي سودىغا بولغان ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش خىزمىتىنى يەنمۇ كۈچەيتىش» ۋە «يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشنى تېزلىتىش توغرىسىدىكى يولىيورۇق»نى تارقاتتى، خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش ۋەزىپىسىنى 6 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن تاماملاپ بولۇشنى تەلەپ قىلدى، ئەسلىدىكى مەزگىل، تۈركۈمگە بۆلۈپ ئۆزگەرتىش پىلانىنى ئۆزگەرتتى ھەمدە شەھەرلەردە يولغا قويۇلغان خۇسۇسىي سودىغا ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش تەجرىبىسىدىن پايدىلىنىپ ئاۋۋال ئىلتىماس قىلىپ تەستىقلاتقاندىن كېيىن، مۇلۇكنى ئېنىقلاپ مەبلەغنى ئەمەلىيلەشتۈردى ۋە سودا تور - نۇقتىلىرىنى تەڭشىدى.
1956 - يىل 7 - ئايغا كەلگەندە يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش ئاساسىي جەھەتتىن تاماملاندى، يېزىلاردا ئۆزگەرتىلگەن خۇسۇسىي سودا، ئۇششاق تىجارەتچىلەر جەمئىي 11 مىڭ 456 ئائىلە، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 13 مىڭ 262گە يەتتى، بۇ يېزىلاردىكى 15 مىڭ سودىگەرنىڭ 88.4%نى ئىگىلىدى، بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەت بىلەن خۇسۇسىيلارنىڭ شېرىكلىشىپ تىجارەت قىلىشىنى يولغا قويغانلار جەمئىي 694 ئائىلە، 804 ئادەم؛ كوپېراتسىيە ماگىزىنى ۋە كوپېراتسىيە گۇرۇپپىلىرىغا قوبۇل قىلىنغانلار 4185 ئائىلە، 4845 ئادەم؛ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 1761 ئائىلە، 2038 ئادەم؛ سېتىش شەكلىنى يولغا قويغانلار 812 ئائىلە، 940 ئادەم؛ بۇۋاستە تەمىنات - سودا كوپېراتىپ خىزمەتچىسى قىلىپ قوبۇل قىلىنغانلار 319 ئائىلە، 369 ئادەم؛ ئىسمىنى تىزىملىتىپ قويغانلار 3685 ئائىلە، 4266 ئادەم. كېيىنكى يېرىم يىلدا قايتا تەكشۈرۈش ئارقىلىق نامۇۋاپىق شەكىللەر تۈزىتىلىپ يېزىلاردا جەمئىي 11 مىڭ 951 ئائىلىلىك خۇسۇسىي سېتىقچى ئۆزگەرتىلدى. بۇنىڭدا كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 15 مىڭ 105 ئادەم. بۇنىڭ ئىچىدە دۆلەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكلەشكەنلەر 678 ئائىلە، 796 ئادەم؛ كوپېراتسىيە دوكىنى 4284، 5153 ئادەم؛ كوپېراتسىيە گۇرۇپپىسى 226، 226 ئادەم؛ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىشنى يولغا قويغانلار 1727 ئائىلە، 3076 ئادەم؛ بۇۋاستە كوپېراتىپ خىزمەتچىسى قىلىپ قوبۇل قىلىنغىنى 367 ئائىلە، 375 ئادەم؛ تىجارەت شەكلى ئۆزگەرتىلگىنى 4669 ئائىلە، 5479 ئادەم.
يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودا، ئۇششاق تىجارەتچىلەرگە قارىتا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش ۋەزىپىسى تاماملانغاندىن كېيىن تىجارەت شارائىتىگە ئاساسەن مۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇلدى: 1) شەھەر - بازارلاردا مۇقىم تىجارەت قىلىش ئورنى بولغان ساپ سودا ئىچىدە شارائىتى بارلىرىنى كوپېراتسىيە دوكىنى (گۇرۇپپىسى) قىلىپ قۇرۇپ چىقىش. شارائىتى يوقلىرىنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش ياكى تىجارەت قىلىش شەكلى ئارقىلىق بىر تۇتاش باشقۇرۇپ، تارقاق ھالەتتە تىجارەت قىلىش. 2) يېزا بازارلىرىدىكى تارقاق ھالەتتە سەييارە سودا قىلىدىغان سودىگەرلەرگە قارىتا يەككە ھالدىكى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش ۋە تىجارەت شەكلىنى قوللىنىپ، بىر تۇتاش باشقۇرۇپ تارقاق ھالەتتە تىجارەت قىلىشنى يولغا قويۇش. 3) يېزىلاردا تىجارىتى مۇقىم بولمىغان، تىجارەت سوممىسىنى كۆپ بولمىغان ھەمدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مال مەنبەسى بىلەن تەمىنلىيەلمەيدىغانلىرىنى پەقەت تىزىملاپ قويۇپ، بۇ خىلدىكى تىجارەتچىلەرنىڭ يەككە ھالدا تىجارەت قىلىش ئاكتىپلىقىنى جارى قىلدۇرۇش. 4) قېرى، ئاجىز، كېسەلمەن، مېيىپ ۋە سىياسىي شەرتى ياخشى بولمىغان سودىگەرلەرنى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش ياكى سېتىش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىشقا بۇيرۇپ، ئەسلىدىكى تىجارەت شەكلىنى ساقلاپ قېلىش. 5) ناھىيە بازارلىرىدا دۆلەت بىلەن خۇسۇسىيلارنىڭ شېرىكلىشىپ تىجارەت قىلىشى تەستىقلىنىپ شۇ خىلدىكى تىجارەتنى يولغا قويغان ئۇششاق تىجارەتچىلەرنى كوپېراتسىيە دوكىنى قىلىپ ئۆزگەرتىش ياكى ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش ۋە

تىجارەت مۇناسىۋىتى ئورنىتىش. مەبلىغى 4000 يۈەندىن تۆۋەن بولغانلىرىدا سودىگەرلەر بىلەن ئوخشاش ئۆلچەمدە پايدا تەقسىملەش، 4000 يۈەندىن ئاشقان قىسمىغا قارىتا 33% بويىچە پايدا تەقسىملەش، 10 مىڭ يۈەندىن ئاشقانلىرىدا ئاشقان قىسمىغا ئاساسەن 20% بويىچە پايدا تەقسىملەشتىن ئىبارەت.

3) تىجارەت باشقۇرۇش

1956 - يىلى يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىش تاماملانغاندىن كېيىن بازار قىياپىتى ۋە سېتىۋېلىش - سېتىش قانۇنىيىتىدە تۈپ ئۆزگىرىش بولدى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «ئاممىنىڭ سېتىۋېلىش، سېتىشىغا قولايلىق يارىتىپ بېرىش، شەھەر، يېزىلارنىڭ مال ئالماشتۇرۇشىغا پايدىلىق بولۇش، ئىقتىسادىي ھېسابانقا ئۈيغۇن كېلىش ۋە خۇسۇسىي سودىنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش» ئۇچۇن يېزىلاردىكى سودا تور - نۇقتىلىرىنى چوڭ جەھەتتىن تەڭشەپ، ماگىزىن، شۆبە سېتىش دۇكىنى، سەييارە سېتىش گۇرۇپپىسى، سېتىۋېلىش پونكىتى، يېمەك - ئىچمەك دۇكىنى قاتارلىق 817 ئورۇننى يېڭىدىن تەسىس قىلدى. تەڭشەش ئارقىلىق يېزىلاردىكى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرىنىڭ پارچە سېتىش تور - نۇقتىسى 2557گە، توپ سېتىش نۇقتىسى 182گە، سېتىۋېلىش پونكىتى 269غا، يېمەك - ئىچمەك دۇكىنى 270كە يېتىپ دېھقانلارنىڭ تاۋار سېتىۋېلىشى قىيىن بولۇش ۋەزىيىتى ئۆزگەرتىلدى. تەكشۈرۈشتىن قارىغاندا، مىچۇەن ناھىيىسىنىڭ يېزىلىرىدا 10 چاقىرىم ئارىلىق ئىچىدە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ شۆبە سېتىش دۇكانلىرى قۇرۇلغان. بۇگۈر ناھىيىسىنىڭ يېزىلىرىدا 5 چاقىرىم يول يۈرمەيلا نەرسە - كېرەك سېتىۋالغىلى بولىدىغان ۋەزىيەت بارلىققا كېلىپ، دېھقانلار ئىلگىرىكىدەك بىر قاپ سەرەڭگە، يېرىم جىك كىرسىن (چىراغ مېيى) سېتىۋېلىش ئۈچۇن نەچچە ئون چاقىرىم يول يۈرۈپ بازارغا بارىدىغان ۋەزىيەتكە خاتىمە بېرىلدى. يوپۇغا ناھىيىسىدىكى تۇرلۇك مال، چەرچىن مالىلار كوپېراتسىيە ماگىزىنى تىجارەت قىلىدىغان تاۋار تۈرى ئۆزگەرتىشتىن بۇرۇنقىسىدىن 130 خىل تاۋار كۆپەيدى. لوپ ناھىيىسىنىڭ يۈرۈڭقاش كوپېراتسىيە ماگىزىنى تىجارەت قىلىدىغان تاۋار تۈرى 64 خىلدىن 150 نەچچە خىلغا كۆپەيدى، توقسۇن ناھىيىسىدىكى چەرچىن مال، قۇرۇق مېۋە، تۇرلۇك مال، رەخت سېتىش كوپېراتسىيە ماگىزىنىنىڭ تىجارەت سوممىسى 30% كۆپەيدى. لېكىن يەنە بەزى مەسىلىلەرمۇ ساقلاندى: 1) شىنجاڭنىڭ يېرى كەڭ، ئاھالىسى شالاڭ بولۇشتىن ئىبارەت ئىقتىسادىي ئالاھىدىلىكىگە سەل قاراپ، سودىنى ئاساس قىلىپ دېھقانچىلىق بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىدىغان ياكى دېھقانچىلىقنى ئاساس قىلىپ سودا بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىدىغان سودىگەرلەرنى زىيادە ھالدا دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشقا ئۆزگەرتىپ يېزىلاردا سودا بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلارنى ئازايتىش. خۇسۇسىي سودىغا ئۆزگەرتىش ئېلىپ بارغاندىن كېيىن شىنجاڭ بويىچە تىجارەت بىلەن قوشۇمچە شۇغۇللىنىدىغان تەخمىنەن 15 مىڭ سودىگەر دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشقا ئۆزگەرتىلدى. كۆپلىگەن جايلاردا دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشقا ئۆزگەرتىلگەن سودىگەرلەرنىڭ سانى سودىگەر ئومۇمىي سانىنىڭ 50%تىن كۆپرەكنى ئىگىلىدى. يېڭىسار ناھىيىسىدە 61%كە، ئۈرۈمچى ناھىيىسىدە 66.6%كە يەتتى. گۇما ناھىيىسىدىكى 8 رايوندا جەمئىي 194 ئائىلىلىك سودىگەر بار بولۇپ، بۇنىڭ 155 ئائىلىلىكى دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشقا ئۆزگەرتىلدى. بەزى جايلاردا ئەركىن بازار سودىسىغا قاتناشقان دېھقانلارغىمۇ سودىگەر قاتاردىدا مۇئامىلە قىلىنىپ، ئەركىن بازار سودىسىغا قاتنىشىشى چەكلەنگەچكە، بىر مەھەل سانائەت مالىلىرى ئۆكسۈپ قېلىش، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنىڭ بازارغا سېلىنىش مىقدارى جىددىي كەملەپ كېتىش، بازار تەمىناتىدا جىددىيلىك بولۇش ھالىتى شەكىللەندى. 2) سوتسىيالىستىك

بىرلىككە كەلگەن بازار شەكىللىنىپ بولدى دەپ قارالغاچقا، ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىلغاندىن كېيىنكى كوللېكتىپ سودىسى زىيادە ئۆلۈك باشقۇرۇلدى، چەكلىمە ھەددىدىن تاشقىرى كۆپ قويۇلۇپ، تاۋارلاردا شەھەر بىلەن يېزىنىڭ باھاسى ئوخشاش بولۇش ياكى باھا پەرقى ئىنتايىن كىچىك بولۇش يولغا قويۇلدى، ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىشتا 3.5% — 5%كىچە رەسمىيەت ھەققى بېرىلدى، كوپېراتسىيە ماگىزىنلىرىنىڭ جامائەت جۇغلانمىسى پايدىنىڭ 55%نى ئىگىلەش بەلگىلەندى، ئۆز ناھىيىسى سىرتىدىن مال كىرگۈزۈشكە رۇخسەت قىلىنمىغاچقا، مال مەنبەسى كاپالەتكە ئىگە بولالمايى، يەرلىك، چەرچىن مالدا پەقەت 60% ئېھتىياجنى قاندۇرۇش، تۇرلۇك مالدا پەقەت 50% ئېھتىياجنى قاندۇرۇش ۋەزىيىتى شەكىللىنىپ، كوپېراتسىيە دۇكان - گۇرۇپپىلىرىنىڭ كەسپىي تىجارەت ئومۇمىي سوممىسى تۆۋەنلەپ كەتتى. 3) كوپېراتسىيە دۇكان - گۇرۇپپىلىرى زىيادە مەركەزلەشتۈرۈۋېتىلدى، مەركەزلەشتۈرۈپ تىجارەت قىلىش يولغا قويۇلسا، ئاندىن «سوتسىيالىستىك بازار» بولىدۇ، دەپ قارالغاچقا، كۆپ ساندىكى تارقاق ھالەتتىكى سودا تور - نۇقتىلىرى، يېمەك - ئىچمەك دۇكانلىرى، ناۋايخانا، قوي گۆشى سېتىش ئورۇنلىرى بىرلەشتۈرۈلۈپ چوڭ دۇكان قىلىندى، ھەتتا ئوخشاش بولمىغان كەسىپلەرمۇ بىرلەشتۈرۈلۈپ ئۇنۇمۇبرسال خاراكتېردىكى چوڭ دۇكان قىلىپ ئۆزگەرتىلدى. بەزى ماگىزىنلاردا يەنە 8 سائەت ئىشلەش، يەكشەنبە كۈنى دەم ئېلىش ۋە مۇقىم ئىش ھەققى بېرىش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. 4) بەزى جايلاردا يېزا ئىگىلىك كوپېراتىپ ۋە دېھقانلارنىڭ ئېشىنچە يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى بازارغا ئەپچىقىپ سېتىشى؛ دېھقانلارنىڭ ئۆزلىرى ئىشلەپچىقارغان مەھسۇلاتلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ سېتىشى، ئۇششاق تىجارەتچىلەرنىڭ ئەركىن مال سېتىۋېلىشى قاتارلىقلار چەكلەپ قويۇلدى. 1956- يىل 11 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر پارتىيە كومىتېتى چاقىرغان مالىيە- سودا بۆلۈمى باشلىقلىرى يىغىنىنىڭ روھىغا ئاساسەن «دۆلەت رەھبەرلىكىدە يېزىلاردىكى ئەركىن بازارلارنى قويۇۋېتىش مەسىلىسى توغرىسىدا يولىۋرۇق»نى تۆۋەنگە تارقىتىپ، تۇرلۇك يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى باشقۇرۇشتا قويۇۋېتىلگەن ۋە قويۇۋېتىلمىگەن تاۋارلارنىڭ چېگرىسىنى ئايرىپ، دېھقانلارنىڭ ئۆزلىرى ئىشلەپچىقارغان ئۇششاق يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى ۋە بىر قىسىم چەرچىن ماللارنى ئەركىن بازاردا سېتىشىغا رۇخسەت قىلدى. مەسىلەن: ھۆل مېۋە، تۇخۇم، كۆكتات، يىڭنە - يىپ، سۇپۇرگە قاتارلىقلار. كوپېراتسىيە ماگىزىنلىرىنىڭ دۆلەتنىڭ رەھبەرلىكىدە يېزا ئەركىن بازارلىرىدا سېتىۋېلىش - سېتىش پائالىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىشىغا رۇخسەت قىلىنغاچقا، ئۇششاق تاۋارلار ئۆكسۈپ قالمىغان، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلارنى سېتىۋالمايدىغان ھالەت ئۆزگەرتىلدى، كوپېراتسىيە دۇكان (گۇرۇپپا) لىرىنىڭ تىجارەت سوممىسى ئۆستى، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كىرىمى كۆپەيدى.

1958 - يىلى كۆزدە خەلق گۇڭشېسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلار خەلق گۇڭشېسىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، كوپېراتسىيە ماگىزىنى (گۇرۇپپىسى) ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش دۇكانلىرى خەلق گۇڭشېسىنىڭ تۇزۇلمىسى بويىچە يېڭىباشتىن ئورۇنلاشتۇرۇلدى، ھېسابات ئورۇنلىرى بىرلەشتۈرۈلدى، پاي پۇلىغا پايدا تەقسىملەش ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، كۆپ ساندىكى سودىگەرلەر دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشقا ئورۇنلاشتۇرۇلدى. بىر قىسىم جايلاردا تېخى ئەنئەنىۋى بازار ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ تاۋار ئوبوروت يوللىرى توسۇپ قويۇلدى.

1960 - يىلى قىشتا جەنۇبىي شىنجاڭدا بازار ئەسلىگە كېلىشكە باشلىدى ھەمدە شىمالىي شىنجاڭدا ئەركىن بازار نۇقتىسى قۇرۇلدى. 1961 - يىلغىچە شىنجاڭ بويىچە 399 ئورۇندا مۇقىم بازار قۇرۇلدى ۋە ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. 1962 - يىل 5 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى، سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى بىرلىكتە «كوپېراتسىيە ماگىزىنى، كوپېراتسىيە گۇرۇپپىلىرى توغرىسىدا بىرقانچە سىياسەت مەسىلىسى»نى تارقىتىپ، كوپېراتسىيە ماگىزىنى (گۇرۇپپىسى)نى دۆلەت ۋە كوپېراتسىيە سودىسىدىن قايتىدىن ئايرىپ

چىقىپ، ئۇنى دۆلەت ئىگىلىكى ياكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ خىزمەتچىلىرىنىڭ قايتىدىن ئايرىلىپ چىققان مۇستەقىل تىجارەت ئورنى قىلىشنى تەلەپ قىلدى. ئاپتونوم رايون بويىچە 38 ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن ئەسلىدىكى كوپېراتىسىيە ماگىزىنى (گۇرۇپپىسى) دىكى جەمئىي 833 ئادەم ئاجرىتىپ چىقىلدى. 1962 - يىلى يېزا سودا بازارلىرىدا ئاشلىق، ياغ، مېۋە، يېمەك - ئىچمەك كەسپى ئىنتايىن جانلىنىپ كەتتى. بازارغا سېلىش چەكلەنگەن بىر تۇتاش سېتىۋېلىپ، بىر تۇتاش سېتىلىدىغان ئاشلىق، ياغ ۋە پىشىق ئاشلىق (نان) لار ئاشكارا بازارغا سېلىنىپ، ئۇششاق تىجارەتچىلەرنىڭ يېراقلارغا ئاپىرىپ سېتىشىغا رۇخسەت قىلىندى. قەشقەر شەھىرىنى تەكشۈرۈش ئەھۋالىدىن قارىغاندا، بىر بازاردا سېتىلىدىغان ئاشلىق 8.9 تونىغا، بازارغا سېلىنغان نان 67 مىڭغا (بۇنى ئۇنغا سۇندۇرغاندا، 1.1 تونىنا ئاشلىق بولىدۇ) يېتىپ، ئاشلىق، ياغلارنىڭ بازارغا سېلىنىپ سېتىلىش سوممىسى بازاردا پۈتۈشۈش سوممىسىنىڭ %10 نى ئىگىلىگەن. 1964- يىلغىچە ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردىكى كوپېراتىسىيە ماگىزىنلىرى جەمئىي 50 بولۇپ، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 428گە، كوپېراتىسىيە گۇرۇپپىلىرى 132 بولۇپ، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 456گە، يەككە تىجارەتچى 1673 ئائىلە بولۇپ، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 1682گە يەتتى (ئىزاھات: دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سودا 82 ناھىيە، شەھەردە ئومۇمىيۈزلۈك قۇرۇلغاچقا، ئۇششاق تىجارەتچىلەرنى ئىستاتىستىكىلاش ئۇلچىمىدە ئۆزگىرىش بولۇپ سانى ئازلىدى)، يېزىلاردىكى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارنىڭ تور - نۇقتىلىرى 3588گە يېتىپ يېزا ئەركىن بازارلىرى جانلاندى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىلەن كوپېراتىسىيە ماگىزىنلىرىنىڭ تىجارەت قىلىدىغان تاۋار تۈرى ئادەتتە 500 تۈردىن، ۋاكالەتەن سېتىش دۆكانلىرىنىڭ 200 خىلدىن ئاشتى. 1965 - يىلى ئاپتونوم رايون يەنە ئۇششاق تىجارەتچىلەرنىڭ تەرەققىي قىلىشىنى تىزگىنلىدى، كوپېراتىسىيە ماگىزىنى، كوپېراتىسىيە گۇرۇپپىلىرىنى ئازايتىشقا بولىدۇكى، كۆپەيتىشكە بولمايدۇ، دەپ بەلگىلەپ، ئۆز دائىرىسىدىن ھالقىپ تىجارەت قىلىش، پاختا رەخت، دورا، مېتال بۇيۇم، سۈرەت تارتىش تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىشنى شۇنىڭدەك قاتناش تۇگۇنلىرىدە مېھمانخانا ئېچىشنى چەكلىدى. 1972 - يىلى سودا مىنىستىرلىكى «كوپېراتىسىيە ماگىزىنلىرىغا قارىتا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشنى يەنمۇ كۈچەيتىش توغرىسىدىكى بىرقانچە سىياسەت مەسىلىسى ھەققىدە پىكىر» نى تارقىتىپ يېزىلاردىكى كوپېراتىسىيە دۆكانلىرىنى پائال شارائىت ھازىرلاپ تەدرىجىي ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرەتلىرىنىڭ رەھبەرلىك قىلىشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىش، كەمبەغەل، تۆۋەن ئوتتۇرا دېھقانلار باشقۇرۇشىدىكى ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالەتەن سېتىش دۆكانلىرىدىكى خادىملارنى ئىشلەپچىقىرىش ئەتىرەتلىرىنىڭ ئەزاسى قىلىپ، ھەم سودا بىلەن، ھەم دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشنى يولغا قويۇپ ئۇلارغا ئەزالار بىلەن ئوخشاش گۇنۇك (نۇمۇر) خاتىرىلەپ تەقسىماتقا قاتناشتۇرۇش كېرەك، دەپ بەلگىلىدى. شۇنىڭدىن باشلاپ كوپېراتىسىيە ماگىزىنلىرى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. «جياك چىك ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھى» تارمار قىلىنغاندىن كېيىن كوپېراتىسىيە ماگىزىنى، گۇرۇپپىسى ھەققىدىكى سىياسەتلەر تەدرىجىي ئەمەلىيلەشتۇرۇلدى، ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى كۆچا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ يېزا سودىسىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەپ، ئومۇملاشتۇرۇپ، 1976 - يىلى 1672 ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالەتەن سېتىش دۆكىنىنى ۋە كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغان 1940 ئادەمنى ئەمەلىيلەشتۈردى.

1978 - يىلى ج ك پ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن يېزىلاردىكى خوسۇسىي سودا، ئۇششاق تىجارەتچىلەرنى باشقۇرۇشتا يولغا قويۇلغان «سول» سىياسەت تۈزىتىلدى، بىرلا يول ئارقىلىق ئوبوروت قىلىش كۆپ يول ئارقىلىق ئوبوروت قىلىشقا ئۆزگەرتىلدى، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىش بىۋاستە يۇز كۆرۈشتۈرۈلدى، يېزا - بازارلىرى قايتىدىن جانلىنىپ، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىش ئومۇمىي قىممىتى ئاشتى. 1979 - يىلى ئالدىنقى يېرىم يىلدا سېتىۋېلىش ئومۇمىي سوممىسى 51 مىليون 250 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1978 - يىلى ئالدىنقى يېرىم يىلدىكىدىن %21.87 ئاشتى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە بار بولغان سودا تور - نۇقتىسى 431، ئىشچى - خىزمەتچىسى 4290، مەبلىغى 5 مىليون 270 مىڭ يۈەن بولۇپ، يىللىق تىجارەت سوممىسى 33 مىليون يۈەنگە يەتتى. 1980 - يىلى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى «يېزىلاردىكى كوللېكتىپ سودىسىنى ياخشى باشقۇرۇش توغرىسىدا پىكىر» (سىناق تەرىقىسىدە يولغا قويۇلىدۇ) نى تارقىتىپ مۇنۇلارنى قايتا تەكىتلىدى: «يېزىلاردىكى كوللېكتىپ سودىسى — سوتسىيالىستىك كوللېكتىپ مۇلۈكچىلىك تۈزۈمى شۇنداقلا سوتسىيالىستىك ئىگىلىكنىڭ تەركىبى قىسمى» پارتىيىنىڭ يېڭى دەۋرىدىكى ئىقتىسادىي سىياسەتلىرىگە ئاساسەن، ئەسلىدە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ باشقۇرۇشىغا تەۋە بولغان كوپىراتسىيە ماگىزىنى (گۈرۈپپىسى)، يېمەك - ئىچمەك كەسپى، يېزىلاردىكى ۋاكالەتەن سېتىش خادىملىرى ئالدىنقى يىلدىكى 4855 ئادەمدىن 4454 ئادەمگە قىسقارتىلدى. ئېغىزلار بويىچە باشقۇرۇلمىغان سودا خادىملىرى ئىچىدە كوپىراتسىيە ماگىزىنى 36 بولۇپ، ئاساسلىقى قەشقەر، ئىلى، ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ شەھەر - بازار رايونلىرىغا مەركەزلەشتى، يەرلىك، قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرى، قۇرۇق - ھۆل مېۋە كەسپىنى ئاساس قىلدى. ئىشچى - خىزمەتچىسى 1124كە، مەبلىغى 2 مىليون 660 مىڭ يۈەن، پاي پۇلى 150 مىڭ يۈەنگە يەتتى. يىللىق مال سېتىش سوممىسى 20 مىليون 270 مىڭ يۈەنگە، يىللىق پايدىسى 500 مىڭ يۈەنگە يەتتى. يېزىلاردىكى كوپىراتسىيە گۈرۈپپىلىرى 13 بولۇپ، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 64 ئادەم ئىدى. ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردىكى ئەركىن بازار ئالدىنقى يىلدىكى 347دىن 368گە كۆپەيدى، يېزىلاردىكى ئەركىن بازارلارنىڭ يىللىق پۈتۈشۈش سوممىسى 250 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1977 - يىلدىكىدىن 52.7% كۆپەيدى. 1981 - يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى دۆلەت سودا - سانائەت مەھسۇلاتلىرى باشقۇرۇش باش ئىدارىسى، سودا مىنىستىرلىكى، ئاشلىق مىنىستىرلىكى، تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى، ماددىي ئەشيالار ئىدارىسى، ئەمگەك باش ئىدارىسىنىڭ بىرلەشمە ئۇقتۇرۇشىنى تارقىتىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: يەككە سودا - سانائەتچىلەر — ئۆز كۈچىگە تايىنىپ تۇرمۇش كۆچۈرىدىغان مۇستەقىل ئەمگەكچىلەر، بۇلارغا ئومۇمىي خەلق مۇلۈكچىلىك تۈزۈمى ۋە كوللېكتىپ مۇلۈكچىلىك تۈزۈمىگە مۇئامىلە قىلغانغا ئوخشاش مۇئامىلە قىلىش كېرەك، تىجارەت ئىجازەتنامىسى ئالغان يەككە سودا - سانائەتچىلەر ئېھتىياجلىق بولغان مال مەنبەسىنى شۇ جايدىكى دۆلەت ۋە كوپىراتسىيە سودا تارماقلىرى تىجارەت دائىرىسىگە ئاساسەن پائال تەمىنلەپ، توپ سېتىش باشلىنىش نۇقتىسىنى ئازايتىشى ھەمدە ئۇلارنىڭ سېرىتتىن مال كىرگۈزۈشىگە رۇخسەت قىلىش كېرەك. شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى 1961 — 1978 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا تەكشەپ ئىشلىتىۋېلىنغان كوپىراتسىيە ماگىزىنلىرىنىڭ 1 مىليون 168 مىڭ 800 يۈەن جامائەت فوندى، جامائەت پاراۋانلىق فوندىنى ئېنىقلاپ چىقىپ، تولۇق قايتۇرۇشنى، تېخىچە قايتۇرۇلمىغان قىسمىغا بانكا ئۆسۈم نىسبىتى بويىچە ئۆسۈم ھېرىشنى تەلەپ قىلدى. 1983 - يىلى شەھەر - يېزىلاردىكى بازار سودىسى يەنمۇ تەرەققىي قىلدى، يېزا سودا بازارلىرى 564كە تەرەققىي قىلىپ 1979 - يىلدىكىدىن ھەسسىدىن ئارتۇق كۆپەيدى. ئاپتونوم رايون بويىچە يېزىلاردىكى يەككەسودا- سانائەتچىلەر 39 مىڭ 925گە يېتىپ، 1979 - يىلدىكىدىن 8714 ئائىلە كۆپەيدى. 1983 - يىلى ئالدىنقى يېرىم يىلدا بازار سودىسىنىڭ پۈتۈشۈش سوممىسى 204 مىليون يۈەنگە يەتتى. 1985 - يىلغا قەدەر ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ باشقۇرۇشدىكى كوللېكتىپ سودىسى ئىچىدە مۇستەقىل ھېسابات قىلىدىغان ئورۇن 63كە، سودا يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت تور - نۇقتىسى 221گە، خادىملىرى 1568گە، ۋاكالەتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالەتەن سېتىش تور - نۇقتىسى 3054كە، خادىمى 3086گە، كەنت باشقۇرغان سودا 4683كە، خادىمى 16 مىڭ 656گە، يەككە سودىگەر 28 مىڭ 888گە يەتتى. بازار سودا نۇقتىسى 811گە يېتىپ 26 مىڭ 236 دېھقان تىجارەتچى بازار سودىسىغا قاتناشتى.

يېزىلاردىكى خۇسۇسىي سودىنىڭ ئۆزگىرىشىنى ئىستاتىستىكىلاش جەدۋىلى

قوشۇمچە جەدۋەل: 4 بىرلىكى: ئادەم، تۇمەن يۇەن

يىللار		خادىم					مەبلەغ		تىجارەت سوممىسى	
		جەمئىي	كوپىراتسىيە ماگىزىنى	تەمىنات - سودا كوپىراتىپلارنىڭ ۋاكالىتەن سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن سېتىش خادىملىرى	يەككە سودىگەر	دېھقان سودىگەرلەر	كوپىراتسىيە ماگىزىنى	خۇسۇسىي سودا	كوپىراتسىيە ماگىزىنى	خۇسۇسىي سودا
خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىشتىن ئىلگىرى	1950	38220			18720	19500		340		
	1954	47230			22480	24750		671		4150
	1955	27304	37	516	14751	12000		302		5468
خۇسۇسىي سودىغا سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىلغاندىن كېيىن	1956	15105	6077	3016	5912		421		4759	
	1957	13499	5037	2550	5912		410		3000	
	1960	1244	412	811	21					
	1962	2058	860	768	430					
	1963	9677	1020	544	1285	6828				
	1965	12871	894	756	1881	9340				
	1971	13750	850	1340	1900	9660				
	1975	16578	1051	1940	2147	11440				
	1976	19473	684	2450	2829	12510	98		910	
	1979	29190	1052	3970	4068	20100	525		3300	
	1980	26982	1124	3330	4068	18460	260		2027	
	1982	25436	1813	3088	4115	16420	296		2096	
	1983	45233	1568	2821	19374	21470	310		2120	
	1985	59746	1568	3054	28888	26236	369		2390	

5. تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ 1986 — 1990 - يىلغىچە بولغان چوڭ ئىشلىرى

1986 - يىلى

1 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن 23 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپىنىڭ3- نۆۋەتلىك 2 - سانلىق كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرى كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىننىڭ مەزمۇنى — مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلار يىغىنى ۋە مەملىكەتلىك سودا ئىنتىزام تەكشۈرۈش، سىياسىي - ئىدىيىۋى خىزمەت ۋە ماتېرىپ خىزمىتى يىغىنلىرىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈش، ئىزچىللاشتۇرۇش، تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش مەسىلىسىنى يەكۈنلەش ۋە مۇھاكىمە قىلىشتىن ئىبارەت بولدى.

2 - ئاينىڭ 20 - كۈنى پەيزاۋات ئەلا سورتلۇق كۈزلۈك قوغۇننىڭ سىرتقا سېتىلىش مىقدارىنى كۆپەيتىش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر پارتكومنىڭ يېزا خىزمىتى يىغىندا قايتىشىدا قوغۇن بېسىپ ماڭغان ئاپتوموبىللارنىڭ كىراسىنىڭ يېرىمىنى ئازايتىش، ھەر تونna - كىلومېتىر ئۈچۈن 10 پۇلدىن كىرا بېرىش قارار قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئورنىيا ئوغۇتىنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە بىرلىككە كەلگەن پارچە سېتىش باھاسىنى چۈشۈرۈش يەنى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر تونna خالتىلىق ئورنىيا ئوغۇتىنى 635 يۈەندىن 578 يۈەنگە چۈشۈرۈش قارار قىلىندى.

3 - ئاينىڭ 10 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى بىر تۇتاش سېتىۋېلىشنى توختاتىم بويىچە ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىشقا ئۆزگەرتىپ، ۋەزىپە بەلگىلەپ سېتىۋېلىش باھاسىغا سېتىۋېلىش باھاسى ئاساسىدا 30% باھا قوشۇشنى قارار قىلدى.

4 - ئاينىڭ 17 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى ئاساسىي قۇرۇلۇش پىلانىنى چۈشۈردى، بۇنىڭغا سېلىنمىدىغان ئومۇمىي مەبلەغ 11 مىليون 300 مىڭ يۈەن بولدى، نۇقتىلىق قۇرۇلۇشلارنى كۆچەيتىپ، يېزا ئىگىلىكى، ئېنېرگىيە ۋە ماتېرىيال ئالاقىدار تۇرلەر سېلىنمىسىنى كۆپەيتىشنى تەلەپ قىلدى.

4 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر باج ئىشلىرى ئىدارىسى كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى تىجارەت قىلىدىغان كوللېكتىپ كارخانىلىرىدىن 1985 - يىلدىن 1988 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە ئېلىنمىدىغان باجنىڭ يېرىمىنى كەچۈرۈم قىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى.

6 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتىنىڭ ئۇرۇمچى شىمالىي ۋوگزالدا قۇرغان 3000 تونnىلىق مېۋىنى سوغۇق ساقلاش ئامبىرى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىنىپ ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇلدى. ئۇنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 4260.15 كۋادرات مېتىر بولۇپ، ئومۇمىي سېلىنما 4 مىليون 780 مىڭ يۈەن، ھۆل پېتى زاپاس ساقلاش تېمپېراتۇرىسى 0℃ — 5℃ بولۇپ، 5 ئاي ھۆل پېتى ساقلىيالايدۇ. بۇ ئامبار يەنە 180 مېتىر كېلىدىغان ۋوگزال سۇپىسى لاپىسىغا ۋە 400 مېتىر كېلىدىغان تۆمۈر يول مەخسۇس لىنىيىسىگە ئىگە.

7 - ئاينىڭ 3 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى يىللاردىن بېرى تېجىگەن پاختىغا باھا

قوشۇشتا ئىشلىتىلىدىغان 3 مىليون 890 مىڭ يۈەن پۇلنى قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، تۇرپان ۋىلايەتلىرىنىڭ پاختا سېتىۋېلىش پونكىتى ۋە پاختا زاۋۇتلىرىنى كېڭەيتىپ قۇرۇش، ئوتتىن مۇداپىئە كۆرۈش، ئوت ئۆچۈرۈش مۇئەسسەسىلىرىنى كۆپەيتىشكە ئىشلىتىشى ئۈچۈن بۈيرۇپ بېرىشنى قارار قىلدى.

7 - ئاينىڭ 7 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى باشقۇرۇپ كەلگەن توقسۇن ناھىيىسىدىكى 513 پاختا زاپاس ساقلاش ئامبىرىنى ۋە ئۇنىڭ بارلىق ئۈسكۈنىلىرىنى توقسۇن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ باشقۇرۇپ ئىشلىتىشىگە تاپشۇرۇپ بېرىشنى قارار قىلدى.

9 - ئاينىڭ 3 - كۈندىن 7 - كۈنگىچە غەربىي شىمالدىكى 5 ئۆلكە (ئاپتونوم رايون) لىك تەمىنات-سودا كوپېراتىپىنىڭ 3 - نۆۋەتلىك تاۋار سودا يىغىنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزىدە چاقىرىلدى. بۇ قېتىمقى يىغىنغا تەكلىپكە بىنائەن جياڭسۇ، شاڭخەي، خۇنەن، خۇبەي، گۇاڭدۇڭ قاتارلىق ئۆلكىلەردىكى قىسمەن سودا - سانائەت كارخانىلىرى ۋە ئۇرۇمچى رايونىدىكى بىر قىسىم زاۋۇتلار بولۇپ جەمئىي 200دىن ئارتۇق ئورۇن، 1200دىن ئارتۇق ئادەم قاتناشتى. يىغىنغا قاتناشتۇرۇلغان مال ئەۋرىشكىسى 2000 خىلدىن ئاشتى. سودىغا ئاساسلىقى — يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ، يەرلىك ئالاھىدە مەھسۇلاتلار ۋە سانائەت مەھسۇلاتلىرى قاتناشتۇرۇلدى، ئومۇمىي سودا سوممىسى 50 مىليون يۈەندىن ئاشتى.

شۇ يىلى ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپېراتىپلاردا تاربختىن قېلىپ قالغان مەسىلىسى بار تاۋار 87 مىليون 30 مىڭ يۈەن، مەسىلىسى بار مەبلەغ 45 مىليون 350 مىڭ يۈەن بولۇپ، بۇ 2 تۈرنى بىر تەرەپ قىلغاندىن كېيىنكى زىيان 51 مىليون 450 مىڭ يۈەن، 103 ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپى زىيان تارتتى. ئۇندىن باشقا يەنە قۇرۇق جازىغا ئايلىنىپ قالغان 35 كوپېراتىپمۇ بار.

1987 - يىلى

2 - ئاينىڭ 4 - كۈنى سودا مىنىستىرلىكى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا 5 مىليون 110 مىڭ يۈەن مەبلەغ بۈيرۇپ بەردى. بۇ ئاساسلىقى قاغىلىق، يەكەن، مەكىت، قەشقەر يېڭىشەھەر، پىچان، بورتالا، ئاقسۇ قاتارلىق 7 ناھىيە (شەھەر) نىڭ پاختا تايلاش ئۈسكۈنىلىرىنى سېتىۋېلىشى ۋە ئېكسپورت پاختىسىنى تايلاش سېخىنى كېڭەيتىپ قۇرۇشقا ئىشلىتىلدى.

3 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پىلان كومىتېتى، دېھقانچىلىق نازارىتى، تەمىنات - سودا كوپېراتىپى بىرلىكتە ھۆججەت چۈشۈرۈپ، پاختا سېتىپ بەرگەنلەرنى مۇكاپاتلاش يۈزىسىدىن ماددىي ئەشيا سېتىپ بېرىش توغرىسىدا ئايرىم پىلان تۈزۈپ ئىسمىنى ئاتاپ چۈشۈرۈش، ھەر 50 كىلوگرام ساپ پاختا سېتىپ بەرگەنلەرگە 35 كىلوگرام ئۇلچەملىك ئوغۇت سېتىپ بېرىشنى بەلگىلىدى.

3 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى يۇقىرىنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئاساسەن، پاختا، چارۋا مەھسۇلاتلىرى سېتىۋېلىش پونكىتلىرىنى ھەرقايسى ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلارنىڭ باشقۇرۇشىغا چۈشۈرۈپ بەردى.

5 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۈزۈلمە ئىسلاھات لاھىيىسىنى تۈزۈپ چىقتى، بۇنىڭدىكى مۇھىم نۇقتا — ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىپ، ھەر دەرىجىلىك كوپېراتىپلارنىڭ ئىسلاھات قەدىمىنى تېزلىتىپ، كۆپ خىل تاۋار ئوبوروت يوللىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشتىن ئىبارەت.

5 - ئاينىڭ 20 - كۈنى گۈچۈڭ ناھىيىلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىنىڭ ئامبىرىدا دېھقانلار خېمىيىۋى ئوغۇتنى تالىشىپ سېتىۋېلىش ۋەقەسى يۈز بېرىپ، ئادەم كۆپ بولغاچقا، بىر

ئادەم ئادەملەر توپى ئىچىدە دەسسىلىپ ئۆلگەن.

8 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تۈزۈپ چىققان «ھۆددىگەرلىك تىجارەت مەسئۇلىيىتى تۈزۈمىنى سىناپ يۈرگۈزۈش چارىسى» تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى ھەرقايسى كارخانىلاردا يولغا قويۇلۇشقا باشلىدى.

9 - ئايدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات — مېۋە شىركىتى تۈنجى قېتىم ئايرۇپلان ئارقىلىق ھۆل ئۈزۈمنى گۈاڭجۇ، شىنجېن قاتارلىق جايلارغا ئاپىرىپ سېتىپ، بىر يېڭى يول ئاچتى.

12 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ئاپتونوم رايون چارۋا مەھسۇلاتلىرىنى سېتىشلىش، سېتىش سىياسىتىنى ئومۇميۈزلۈك قويۇۋېتىپ، قوي يۈڭىنى ئاساسىي سان بويىچە سېتىشلىشنى توختاتىم بويىچە سېتىشلىشقا ئۆزگەرتتى.

شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدا «ئىككىنى ئاشۇرۇپ، ئىككىنى تېجەش» پائالىيىتى قانات يايدۇرۇلۇپ، كارخانا ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش ئارقىلىق تۇرلۇك خىزمەتلەردە يېڭى تەرەققىياتلار قولغا كەلتۈرۈلدى، شۇنداقلا ئىسلاھات ئېلىپ بېرىلغان 5 يىلدىن بۇيانقى ۋەزىيەت ئەڭ ياخشى بولغان بىر يىل بولدى. سىستېما بويىچە سېتىشلىنىغان تاۋار 2 مىليارد 399 مىليون يۈەنگە يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 25.86% ئاشتى؛ سېتىلغان تاۋار 2 مىليارد 780 مىليون يۈەنگە يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 16.96% ئاشتى؛ ئىشقا ئاشۇرۇلغان پايدا 112 مىليون يۈەنگە يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 15.8% ئاشتى؛ دۆلەتكە 99 مىليون 680 مىڭ يۈەن باج تاپشۇرۇلدى؛ زىيان تارتقان ئورۇن ۋە زىيان سوممىسى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 38.06% ۋە 23.91% تۆۋەنلىدى.

شۇ يىللىق ئىستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، ئاپتونوم رايون بويىچە ناھىيىدىن يۇقىرى تەمىنات - سودا كوپېراتىپلارغا قاراشلىق 160 كارخانىدا دېرىكتور (زاۋۇت باشلىقى) مەسئۇل بولۇش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى، 245 ئورۇندا ئىچكى قىسىمدا ھۆددىگەرلىك تىجارەت مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلاردا «4نى تۆۋەنگە چۈشۈرۈش» (ئەمگەك كۈچلىرىنى بىرلەشتۈرۈش ھوقۇقى، مال كىرگۈزۈش ھوقۇقى، باھا بېكىتىش ھوقۇقى، مەسلىسى بار تاۋارلارنى بىر تەرەپ قىلىش ھوقۇقى) يولغا قويۇلدى. ئاپتونوم رايونلۇق كەسپىي شىركەتلەردە دېرىكتورلار مەسئۇل بولۇش تۈزۈمى، ۋەزىپە ئۆتەش مەزگىلىدىكى نىشان مەسئۇلىيىتى تۈزۈمى ۋە ۋەزىپىسىدىن ئايرىلىشنى مۇپەتتىش قىلىش تۈزۈمى يولغا قويۇلدى.

1988 - يىلى

1 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى «كارخانىلاردا ھۆددىگە ئېلىپ تىجارەت قىلغۇچىلارنى خېرىدار چاقىرىپ تاللاپ تەكلىپ قىلىشنى يولغا قويۇش چارىسى»نى تۈزۈپ چىقتى، ئاشكارا ھالدا خېرىدار چاقىرىش چارىسىنى قوللىنىپ ئەڭ ياخشى تىجارەتچىلەرنى تاللاپ چىقىپ، ئۇلارنى كارخانا قانۇنىي ۋەكىلى قىلدى.

3 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن 17 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىنىڭ3-نۆۋەتلىك 3 - سانلىق كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. بۇ يىغىندا ئاساسلىقى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ مۇدىرلار يىغىنىنىڭ روھى يەتكۈزۈلدى، ئىسلاھاتنى يەنىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇش ۋە يېزا تاۋار ئىقتىسادىي تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش قاتارلىق مەسىلىلەر مۇھاكىمە قىلىندى.

3 - ئاينىڭ 19 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى چېگىت تېۋىتىنى بۇيرۇق خاراكتېرلىك پىلان

ئارقىلىق باشقۇرىلىدىغان تاۋار قاتارىغا كىرگۈزۈشنى ھەمدە ھەر 50 كىلوگرام سېتىۋېلىنغان ساپ پاختىغا مۇكاپات تەرىقىسىدە 2.5 كىلوگرام سەلىيارگىنى تاختاي باھاسىدا سېتىپ بېرىشنى، ئاپتونوم رايون سىرتىغا پاختا يۆتكەشتە بىر تونىنا پاختىغا بىر تونىنا ئاشلىق بويىچە مۇكاپاتلاش چارىسىنى يولغا قويۇشنى قارار قىلدى. (يەنى يۆتكەپ چىقىرىلىدىغان بىر تونىنا پاختا ئۈچۈن مەركەز مالىيىسى بىر تونىنا ئاشلىقنىڭ تاختاي - كېلىشىم باھا پەرقىدىكى 128 يۈەننى تولۇقلاپ بەردى. بۇ پۇل پاختا ئىشلەپچىقىرىشنى قوللاشقا ئىشلىتىلدى).

8 - ئاينىڭ 19 - كۈنى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ 2 - سانلىق نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرى مۇھاكىمە يىغىنى ئۆرۈمچىدە چاقىرىلدى، يىغىننىڭ تەشكىللەش، كۆتۈۋېلىش ئىشلىرىغا ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپېراتىپى مەسئۇل بولدى.

9 - ئاينىڭ 4 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى مەسئۇل بولۇپ تەشكىللەپ كۆتۈالغان غەربىي قىسىم رايونلاردىكى تەمىنات- سودا كوپېراتسىيە ئىقتىسادىي ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى ئۆرۈمچىدە چاقىرىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ش ئۇ ئا ر پەلسەپە - ئىجتىمائىي پەنلەر بىرلەشمىسىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتسىيە ئىقتىسادىي ئىلمىي جەمئىيىتى رەسمىي قۇرۇلدى.

9 - ئاينىڭ 20 - كۈندىن 24 - كۈنگىچە تۇرپان شەھەرلىك مېۋە شىركىتىنىڭ 500 تونناىلىق سوغۇق ساقلاش ئامبىرى، پىچان ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ 500 تونناىلىق سوغۇق ساقلاش ئامبىرى، كورلا مېۋە 2 - دەرىجىلىك پونكىتىنىڭ 2000 تونناىلىق سوغۇق ساقلاش ئامبىرى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىنىپ ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشتۈرۈلدى. بۇ قۇرۇلۇشلارنىڭ كۆلىمى ۋە سېلىنمىسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 2355 كۋادرات مېتىر، 1 مىليون 634 مىڭ يۈەن؛ 2742 كۋادرات مېتىر، 1 مىليون 635 مىڭ يۈەن؛ 9820 كۋادرات مېتىر، 4 مىليون 462 مىڭ يۈەن بولدى.

12 - ئاينىڭ 1 - كۈندىن 4 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپېراتىپىنىڭ مۇدىرلار يىغىنى ئۆرۈمچىدە چاقىرىلدى. يىغىننىڭ مەركىزي تېمىسى — ش ئۇ ئا ر پارتكوم دائىمىي ھەيئەتلەر كېڭەيتىلگەن يىغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇش، بازارنى ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش مەسىلىسىنى مۇھاكىمە قىلىشتىن ئىبارەت بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە مەملىكەتلىك خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، سۇلياۋ يۇپۇق تىجارىتى بىلەن مەخسۇس شۇغۇللىنىش خىزمىتى يىغىنىنىڭ روھى ئىزچىللاشتۇرۇلۇپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارىتى بىلەن مەخسۇس شۇغۇللىنىش ۋاقىتلىق چارىسى تۈزۈپ چىقىلدى.

12 - ئاينىڭ 17 - كۈنى گوۋۇيۈەننىڭ «خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، سۇلياۋ يۇپۇق تىجارىتى بىلەن مەخسۇس شۇغۇللىنىشنى يولغا قويۇش تۇغرىسىدا قارار»نى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن، ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى يولغا قويۇش چارىسىنى تۈزۈپ چىقىپ، خىمىيىۋى ئوغۇت، دېھقانچىلىق دورىلىرى، سۇلياۋ يۇپۇقنى تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ مەخسۇس تىجارەت قىلىشىنى، پىلانىنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، دەرىجە بويىچە باشقۇرۇشنى، مۇھىم تۇرلەردە ئومۇملاشتۇرۇلغان باھا ۋە دائىرىگە ئايرىلغان باھانى يولغا قويۇپ، بازارلارنى تەرتىپكە سېلىپ، باشقۇرۇشنى كۈچەيتىشنى بەلگىلىدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى بىكىتۈەن سىستېمىسى بىلەن «شىنجاڭ قارا گازىر بىرلەشمە تىجارەت گۇرۇھى»نى قۇرۇپ يۈرۈشلەشكەن مۇلازىمەتنى قانات يايدۇردى ھەمدە ۋۇخۇ، شاڭخەي قاتارلىق ئالاقىدار قارا گازىر گۇرۇھلىرى بىلەن بىرلىشىپ بىرلەشمە تىجارەتنى يولغا قويدى.

شۇ يىلى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى 10 مىڭ تونىنا قۇرۇق ئۈزۈم سېتىۋېلىپ تارىختا سېتىۋېلىنىش مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان رېكورتنى يارىتتى.

1989 - يىلى

1 - ئاينىڭ 27 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى كارخانىلارنىڭ ئەمگەك كۈچلىرىنى سەرخىللاشتۇرغاندىن كېيىنكى ئېشىنچە خادىملارنىڭ چىقىش يولى ۋە پەن - تېخنىكا خادىمى بولمىغان ئادەتتىكى خىزمەتچىلەرنىڭ خىزمەتتىن توختاش، يۆتكىلىش مەسىلىسىنى مۇۋاپىق ھەل قىلىش ئۈچۈن «بىۋاسىتە قاراشلىق كارخانا، كەسپىي ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ خىزمەتتىن چېكىنىش، ئىش ھەققىنى توختىتىپ ئىستاژىنى ساقلاپ قېلىشتا ۋاقىتلىق يولغا قويۇلىدىغان بەلگىلىمە»نى تۈزۈپ چىقتى.

4 - ئاينىڭ 4 - كۈنى توقسۇن ناھىيىسىنىڭ توتەي پاختا زاۋۇتىدا ئوت ئاپىتى يۈز بېرىپ، چىگىتلىك پاختا ۋە ساپ پاختىغا ئوت تۇتۇشۇپ كېتىپ، 2 مىليون يۈەندىن ئارتۇق ئىقتىسادىي زىيان بولدى.

6 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئورگىنىنىڭ كارخانا باشقۇرۇشىنى يولغا قويۇپ، ئىقتىسادىي ئەمەلىي گەۋدىگە ئايلىنىپ خىراجەت چىقىمىنى مالىيە بىلەن ئايرىۋېتىشنى تەستىقلىدى.

6 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى بىلەن يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى بىرلىشىپ پاختا تەتقىقات ئورنى قۇردى ھەمدە پاختا - چىگە شىركىتى پەن تەتقىقات خىراجىتى ئۈچۈن 300 مىڭ يۈەن مەبلەغ بىلەن تەمىنلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا جۇڭگو يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ بىئو تۇپراق تەتقىقات ئورنى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى شىركىتى بىلەن بىرلىشىپ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى تەتقىقات ئورنى قۇردى، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى شىركىتى پەن تەتقىقات خىراجىتى بىلەن تەمىنلىدى.

6 - ئايدا ئۇرۇمچى شەھىرى سايباغ رايونلۇق خەلق تەپتىش مەھكىمىسى ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىنى نۇقتا قىلىپ، دېلو تۇرغۇزۇپ كادىرلارنىڭ پارا ئېلىش مەسىلىسىنى تەكشۈرۈپ ئاخبارات ۋاسىتىسى ئارقىلىق ئاشكارىلىغاندىن كېيىن پارا ئالغۇچىلارغا ئايرىم - ئايرىم ھالدا چارە كۆردى.

8 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى شىخەنزە شەھىرىدە ئاپتونوم رايون بويىچە تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلىرىنىڭ ئىسلاھاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش نەق مەيدان سۆھبەت يىغىنىنى چاقىرىپ، نۇقتىلىق ھالدا 5 تۈرلۈك خىزمەتنى مۇھاكىمە قىلدى ۋە ئورۇنلاشتۇردى. 1) ئىسلاھاتنى داۋاملىق چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، ھۆددىگەرلىك تىجارەت مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئاساسىي قاتلام كوپىراتىپ قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش؛ 2) پاختىنى مۇھىم نۇقتا قىلغان سېتىۋېلىش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش؛ 3) يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى تىجارىتى بىلەن مەخسۇس شۇغۇللىنىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش؛ 4) پاكلىق قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش؛ 5) سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى يېزىلارغا چۈشۈرۈش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشتىن ئىبارەت.

9 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى يېڭىسار ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ دىرېكتورى سادىق توختىغا ئالاھىدە ئەمگەك نەمۇنىچىسى، دەپ شەرەپلىك نام بەردى.

10 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا كومىتېتىنىڭ تەستىقلىشى ئارقىلىق ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى شىخەنزە يېزا ئىگىلىك ئىنىستېتۇتى بىلەن بىرلىشىپ قارا گازىر تەتقىقات

ئورنى قۇردى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى پەن تەتقىقات خىراجىتى بىلەن تەمىنلىدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى «پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ پاكلىق قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىشتىكى 6 بەلگىلىمە» ۋە «پاختا ئىشلەتكۈچىلەرگە ئوچۇق خەت»نى تۈزۈپ چىقىپ، قاراشلىق ئورۇنلار ۋە ئاپتونوم رايون ئىچى - سىرتىدىكى 100 نەچچە ئورۇنغا ئەۋەتتى.

11 - ئاينىڭ 23 - كۈنىدىن 25 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ئۇرۇمچىدە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى ئەمگەك نەمۇنچىلىرى، ئىلغار كارخانىلارنى تەقدىرلەش چوڭ يىغىنى چاقىرىپ، جەمئىي 21 ئەمگەك نەمۇنچىسى ۋە 16 ئىلغار كارخانىنى تەقدىرلىدى.

شۇ ئايدا ئاپتونوم رايون بويىچە قارا گازىر مەھسۇلات مىقدارى 79 مىڭ تونناغا يەتتى، بازار كاسات بولغاچقا 40 مىڭ تونناندىن ئارتۇق قارا گازىر دېھقانلارنىڭ قولىدا بېسىلىپ قالدى.

12 - ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىنىڭ يىللىق تاۋار سېتىۋېلىش سوممىسى 3 مىليارد 647 مىليون يۈەنگە، سېتىش سوممىسى 3 مىليارد 693 مىليون يۈەنگە يەتتى. ئىشقا ئاشۇرۇلغان پايدا - زىيىنى 125 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1988 - يىلىدىكىدىن %23.85 تۆۋەنلىدى؛ سىستېما بويىچە 160 ئورۇن زىيان تارتىپ، زىيان سوممىسى 30 مىليون 890 مىڭ يۈەنگە يەتتى. تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسىدىكى قىسمەن كارخانىلاردا سېتىپ چىقىرىش، تىجارەت قىلىش قىيىن بولۇش مەسىلىسى كۆرۈلۈپ، ئىقتىسادىي ئۇنۇمى چۈشۈپ كەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە سىياسەت بەلگىلەشتە سەۋەنلىك كۆرۈلگەچكە، بازار كاساتلىشىپ چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدە 12 مىليون يۈەن زىيان كۆرۈلدى، چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرى سىستېمىسىدا 25 مىليون 300 مىڭ يۈەن زىيان كۆرۈلدى، بۇنىڭ كۆپ قىسمى سىياسەت خاراكتېرلىك زىياندىن ئىبارەت.

12 - ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىگە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت بىلەن مەخسۇس شۇغۇللىنىشتىكى ئىلغار ئورۇن، دەپ نام بەردى.

1990 - يىلى

3 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ماۋارىپ خىزمىتى يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. بۇ يىغىندا ئاساسلىقى ماۋارىپ باشقۇرۇشتىكى يېتەكچى ئىدىيە، باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، ماۋارىپ خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى كۈچەيتىش، ئوقۇتۇش سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش قاتارلىق مەسىلىلەر ھەل قىلىندى. خۇلاسىدە مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: 10 يىلدىن بۇيان تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ماۋارىپقا 26 مىليون 300 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، كۆلىمى 60 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدىغان، مەخسۇس ۋەزىپىدىكى ئوقۇتقۇچىلىرى 200دىن ئاشىدىغان، 20 نەچچە كەسىپ تەسىس قىلىنغان ئاۋەتتىكى ئوتتۇرا تېخنىكوم، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئوتتۇرا تېخنىكومى، تېخنىك ئىشچىلار مەكتەپلىرىنى قۇردى. يىللىق ئوتتۇرىچە تەربىيىلەش كۆلىمى 2000 ئاۋەمگە يەتتى.

3 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئاپتونوم رايون بويىچە كۆپ پاختا سېتىپ بەرگەنلەرنى تەقدىرلەش تېلېفون يىغىنى چاقىرىپ، كۆپ پاختا سېتىپ بەرگەن 100 كاتتا پاختىكار ئائىلىنى مۇكاپاتلاشنى قارار قىلىپ، ھەربىر ئائىلىنى بىر تونىنا 2 ئامونىيلىق فوسفات ئوغۇتى بىلەن مۇكاپاتلىدى.

3 - ئاينەك 3 - كۈنىدىن 8 - كۈنگىچە ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپىنىڭ 3 - نۆۋەتلىك 4 - سانلىق كېڭەش، نازارەتچىلىك ھەيئەتلىرىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ئۇرۇمچىدە چاقىرىلدى. يىغىندا ئاساسلىقى مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ مۇدىرلار يىغىنىنىڭ روھى ئىزچىللاشتۇرۇلدى، پەن - تېخنىكىغا تايىنىپ يېزا ئىگىلىكىنى گۈللەندۈرۈش، يېزا ئىگىلىكىگە ياردەم بېرىپ مول ھوسۇل ئېلىشنى قولغا كەلتۈرۈش بويىچە مۇسابىقىلىشىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇش ۋە كارخانا باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش قاتارلىق خىزمەتلەر ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

6 - ئاينەك 15 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ قايتا پايدىلىنىشقا بولىدىغان بايلىق مەنبەسى ئىشخانىسى ش ئۇ ئا ر كۈندىلىك بۇيۇملار ۋە كونا - كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتىدە بۆلۈم دەرىجىلىك ئورۇن قىلىپ قۇرۇلدى.

6 - ئاينەك 30 - كۈنى تەكشۈرۈشكە قاتناندا، ئاپتونوم رايون بويىچە كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىپ باشقۇرۇش ئاپپاراتى 106گە، سېتىۋېلىش تور - نۇقتىسى 1192گە، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 3363كە يەتكەن. بۇنىڭ ئىچىدە شەھەرلەردىكى سېتىۋېلىش تور - نۇقتىسى 197گە، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 1275كە؛ يېزىلاردىكى تور - نۇقتا 358گە، كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلار 531گە؛ شەھەر- يېزىلاردىكى كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالار تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان يەككە تىجارەتچى 673كە يەتكەن.

12 - ئاينەك 10 - كۈنى ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى «ئىشچى - خىزمەتچىلەر پاي قوشۇش چارىسى» نى تۈزۈپ چىقتى. ئاساسلىقى تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ جەلب قىلىش كۈچىنى ئاشۇرۇش، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ كوپىراتسىيە ئېڭىنى يۇقىرى كۆتىرىش، تەمىنات- سودا كوپىراتىپ ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، ئومۇمەن ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئورگىنى ۋە قاراشلىق ئورۇنلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ (دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىققان ئىشچى - خىزمەتچىلەرمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) پاي قوشۇشقا بولىدىغانلىقى، ھەربىر پاينىڭ 100 يۈەن بولىدىغانلىقى، ھەربىر خىزمەتچىنىڭ 30 پاي قوشسا بولىدىغانلىقى، يىل ئاخىرىدا ئۈنۈم ئوبدان بولغان ئەھۋال ئاستىدا ئۆسۈمگە كاپالەتلىك قىلىپ پايدا تەقسىملەشنى يولغا قويىدىغانلىقىنى قارار قىلدى.

12 - ئاينەك 28 - كۈنى ش ئۇ ئا ر پارتكوم كومىتېتى يولداش سۈن جىگاۋنى ش ئۇ ئا رتەمىنات- سودا كوپىراتىپ ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتىنىڭ شۇجىسى، پارتكوم ھەيئىتى (مۇئاۋىن نازىر دەرىجىلىك) قىلىپ تەيىنلىدى.

شۇ ئايدا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىنىڭ ئىشقا ئاشۇرغان تاۋار سېتىۋېلىش سوممىسى 5 مىليارد 622 مىليون يۈەنگە يېتىپ، پىلاننىڭ 142.7% ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن 54.18% ئاشتى؛ تاۋار سېتىش سوممىسى 5 مىليارد 162 مىليون يۈەنگە يېتىپ، پىلاننىڭ 129.05% ئورۇندىلىپ ئالدىنقى يىلدىكىدىن 39.77% ئاشتى؛ پايدا ئومۇمىي سوممىسى 137 مىليون يۈەنگە يېتىپ، يېزا ئىگىلىك - قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشتا تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى سەۋىيە يارىتىلدى. چارۋا مەھسۇلاتلىرى تىجارىتىدە سېتىۋېلىش باھاسى بەكلا يۇقىرى بولغاچقا ۋە سۈپىتى ناچار بولۇش تۈپەيلىدىن ھېسابقا قىلىش كېلىپ چىقتى، ئۇ، 300 مىليون يۈەن مەبلەغنى ئىگىلىدى؛ قىممەت ئېلىپ، ئەرزان باھادا سېتىپ چىقارغاچقا ھەمدە تۆلىگەن بانكا ئۆسۈمى ئېغىر بولغاچقا، يەنە 75 مىليون يۈەن زىيان كۆرۈلدى. مېۋە كەسىپىدە تىجارەت قىلىش قىيىنلىشىپ، ئۇنۇمى چۈشۈپ، بازار كاساتلاشتى.

شۇ ئايدا سودا مىنىستىرلىكى ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىگە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلەشتىكى ئىلغار ئورۇن، دەپ نام بەردى.

6. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى ۋە ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپېراتىپلىرىنىڭ ئۆزىدە بار بولغان مەبلەغنىڭ ئۆزگىرىش ئەھۋالى

(1) تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى

قوشۇمچە جەدۋەل: 5 سوممۇ بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

تۈرلەر	1985 - يىل	1986 - يىل	1987 - يىل	1988 - يىل	1989 - يىل	1989 - يىلنى 1985 - يىلغا سېلىشتۇرغاندا كۆپەيگىنى - كېمەيگىنى	
						%	ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كۆپەيگىنى
تاۋار سېتىش ئومۇمىي سوممىسى	284310	360943	427534	561507	619302	117.83	21.5
ئۆزىدە بار بولغان كۆچمە مەبلەغ	23839	24066	24172	25253	26194	9.88	3.2
مۇقىم مۇلۈك	27545	34443	42290	50379	61064	121.69	22
ئامبارىدىكى تاۋار ۋە ماتېرىياللار	120232	98996	131326	168802	223308	85.73	16.7
100 يۈەنلىك تاۋار سېتىش سوممىسىدا ئىگىلىگەن كۆچمە مەبلەغ	8.38	6.67	6.56	4.5	4.23	-49.52	-10.6
100 يۈەنلىك تاۋار سېتىش سوممىسىدا ئىگىلىگەن مۇقىم مۇلۈك	9.69	9.54	9.89	9.97	9.86	1.75	0.4
ئۆزىدە بار كۆچمە مەبلەغنىڭ تاۋار مەبلىغىدىكى نىسبىتى %	19.35	22.4	17.09	13.43	10.05	-48.0	-10.3

(2) ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپلىرى

قوشۇمچە جەدۋەل: 6 سوممۇ بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

تۈرلەر	1985 - يىل	1986 - يىل	1987 - يىل	1988 - يىل	1989 - يىل	1989 - يىلنى 1985 - يىلغا سېلىشتۇرغاندا كۆپەيگىنى - كېمەيگىنى	
						%	ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كۆپەيگىنى
تاۋار سېتىش ئومۇمىي سوممىسى	54746	55355	66424	90057	98200	79.36	15.7
ئۆزىدە بار بولغان كۆچمە مەبلەغ	8364	3915	8903	9145	9164	3.38	0.8
مۇقىم مۇلۈك	5529	6129	7199	8387	9298	68.17	13.9
ئامبارىدىكى تاۋار ۋە ماتېرىياللار	18796	17847	20329	23597	26521	41.1	9
100 يۈەنلىك تاۋار سېتىش سوممىسىدا ئىگىلىگەن كۆچمە مەبلەغ	16.19	16.1	13.4	10.15	9.33	-42.37	-9.2
100 يۈەنلىك تاۋار سېتىش سوممىسىدا ئىگىلىگەن مۇقىم مۇلۈك	10.1	11.07	10.83	9.31	9.47	-6.24	-1.5
ئۆزىدە بار كۆچمە مەبلەغنىڭ تاۋار مەبلىغىدىكى نىسبىتى %	48.92	51.82	46.61	41.01	36.31	-25.78	-5.9

7. ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپ-راتىپ سىستېمىسى ۋە ئاساسىي قاتلام كوپ-راتىپلارنىڭ باج تاپشۇرۇش ئەھۋالى

(1) تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسى

قوشۇمچە جەدۋەل: 7

سومما بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

تۈرلەر	1985 - يىل	1986 - يىل	1987 - يىل	1988 - يىل	1989 - يىل	1985 - يىلنى 1989 - يىلغا سېلىشتۇرغاندا كۆپەيگىنى - كېمەيگىنى	
						%	ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كۆپەيگىنى
پايدا ئومۇمىي سوممىسى	8443	9745	11285	15363	13218	56.56	11.8
باجلانغان پايدا سوممىسى	8326	8713	10623	14362	15329	84.11	16.5
تاپشۇرغان تاپاۋەت بېجى	3879	4194	5577	7072	7733	104.09	19.5
پايدىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى %	45.94	43.04	49.42	46.03	58.5		
باجلانغان پايدىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى %	46.59	48.13	52.45	29.24	50.45		
تاپشۇرغان ئېنېرگىيە - قاتناش فوندى	685	832	856	1244	822	20	4.7
تاپشۇرغان خام چوت تەڭشەش فوندى					549		
كارخانىلارغا قالدۇرۇلغان پايدا	3969	4719	4857	7047	4114	3.65	0.9
پايدىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى %	47.01	48.42	43.04	45.87	31.12		
تاپشۇرغان باج پۇلى	2565	3412	3633	5575	5685	114.04	21
جەمئىي باج	7129	8438	10066	13891	14789	107.45	20

(2) ئاساسىي قاتلام تەمىنات - سودا كوپىراتىپلىرى

قوشۇمچە جەدۋەل: 8

سومما بىرلىكى: تۇمەن يۈەن

تۈرلەر	1985 - يىل	1986 - يىل	1987 - يىل	1988 - يىل	1989 - يىل	1985 - يىلنى 1989 - يىلغا سېلىشتۇرغاندا كۆپەيگىنى - كېمەيگىنى	
						%	ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كۆپەيگىنى
پايدا ئومۇمىي سوممىسى	523	248	449	949	995	90.24	17.4
باجلانغان پايدا سوممىسى	526	302	393	822	1150	118.63	21.6
تاپشۇرغان تاپاۋەت بېجى	161	87	134	274	405	251.55	25.9
پايدىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى %	30.78	35.08	29.84	28.87	40.7		
باجلانغان پايدىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى %	30.61	28.81	33.67	33.33	35.22		
تاپشۇرغان ئېنېرگىيە-قاتناش فوندى	54	13	47	101	88	62.96	12.9
تاپشۇرغان خام چوت تەڭشەش فوندى					59		
كارخانىلارغا قالدۇرۇلغان پايدا	308	148	268	574	443	43.83	9.5
پايدىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى %	58.69	59.68	59.69	60.48	44.52		
تاپشۇرغان باج پۇلى	1031	889	1039	1516	1507	46.07	9.7
جەمئىي باج	1246	989	1220	1891	2059	65.25	13.4

8. ئىلغار كوللېكتىپ، ئىلغار شەخسلەرنىڭ ئىسىملىكى

(1990 — 1955)

1955 - يىلى

مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئورۇن

مىچۇرىن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

شىنجاڭ ئۇلكىلىك تاشيول تىرانسپورت سېپىدىكى ئەمگەك نەمۇنىچىسى

جۇ جۇڭيى (ش ئۇ ئا ر مېڭە شىركىتىدىن)

1956 - يىلى

مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى 1 - نۆۋەتلىك ئىلغار خىزمەتچىلەر يىغىندا تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئورۇنلار

خوتەن ناھىيىسى 6 - رايون تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، چاپچال ناھىيىسى 7 - رايون تەمىنات-سودا كوپېراتىپى، ئۈرۈمچى ناھىيىسى 8 - رايون تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

ئىلغار خىزمەتچىلەر

ئايخان ساتتار (توقسۇ ناھىيىسىدىن)
لىيۇجىنرۇڭ (جەنۇبىي شىنجاڭ توپ تارقىتىش پونكىتىدىن)
نۇردۇن (قۇمۇل ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
ئەي ۋېيدەي (جىڭ ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
موللاق سېيىت (يەكەن ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
ئاۋۇت ئىمىن (ئاقسۇ ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
قامار خەمىت (دۇربىلجىن ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
ماجى (يەنجى ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

ئابدۇۋايىت (خوتەن ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
گاۋ كۆن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى تىرانسپورت بۆلۈمىدىن)
تۆخان (شىخو ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
توختى بەكرى (لوپنۇر ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
قادىر مۇسا (پەيزاۋات ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
مۇھەممەت ئابدۇرېھىم (قىزىلسۇ ئىش باشقارمىسىدىن)
ئۆمەر (قورغاس ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
سەيلىخان (قۇتۇبى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
ئابدۇللا تۆمۇر (پىچان ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
گو ژەنرۇك (قورغاس ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ئاپتونوم رايونلۇق خەلق كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار خىزمەتچىلەر

جاك ژەنلىن (ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىدىن)
گۇ ژەنرۇك (قورغاس ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
ۋۇ فۇشەن (ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىدىن)

ئاپتونوم رايونلۇق ئىتتىپاق كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن سوتسىيالىزم قۇرۇلۇشىدىكى ياش ئاكتىپلار

سۇفۇشېك (قۇتۇبى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ سىستېمىسىدىكى ئىلغار ئورۇن ۋە ئىلغار خىزمەتچىلەر، ئىلغار ئورۇنلار

خوتەن ناھىيىسى 6 - رايونلۇق كوپىراتىپ، چاپچال ناھىيىسى 7 - رايونلۇق كوپىراتىپ، ئورۇمچى ناھىيىسى 8 - رايونلۇق كوپىراتىپ

ئىلغار خىزمەتچىلەر (A دەرىجىلىك)

تۆخان (شىخو ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
ئايخان (توقسۇ ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
ئابدۇۋايىت (خوتەن ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
جاك زىڭچى (ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى تىرانسپورت بۆلۈمىدىن)

ئىلغار خىزمەتچىلەر (B دەرىجىلىك)

ئاۋۇت ئىمىن (ئاقسۇ ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
لى رۇنچۈەن (گۇچۇك ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
جاك فۇيىك (ئايال) (خوشۇت ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
سىمايى (چاپچال ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
سەيلىخان (قۇتۇبى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ئابدۇللا تۆمۈر (پىچان ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
مامۇت (ئۇچتۇرپان ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
گاۋكۇن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى ترانسپورت بۆلۈمىدىن)
مۇھەممەت ئابدۇرېھىم (ئاتۇش ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
ئابدۇللا غالى (توققۇزتارا ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ئىلغار خىزمەتچىلەر (C دەرىجىلىك)

قادىر مۇسا (پەيزاۋات ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
نا يۇفۇ (مىچۇەن ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
ما جىنگۇي (يەنجى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
تۆمۈر توختى (توقسۇن ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
جاك شىيۇ (ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى كادىرلار مەكتىپىدىن)
ئەي ۋېيدەي (جىلك ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
شاياقمەت (دۆربىلجىن ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
ساۋۇت موللاق (باي ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
يۇ ۋېنفا (ماناس ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
ياك جىڭچىن (ئايال) (ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسى مېۋە توپ تارقىتىش پونكىتىدىن)
ئەن زۇڭمىن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتسىيە ئىدارىسىنىڭ رېمونت زاۋۇتىدىن)
ئۆمەر (قورغاس ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
موللاق سىيىت (يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

1957 - يىلى

ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار خىزمەتچى

تۇرسۇن ئۆمەر (قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىن)

1958 - يىلى

ش ئۇ ئا ر 2 - سودا نازارىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار كوللېكتىپ

مىچۇەن ناھىيىسى جاڭسەنزە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ شاڭلىياڭتۇ شۆبە سېتىش دۇكىنى

ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچى

يې شىيەنچاك (قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىدىن)

1959 - يىلى

گوۋۇيۈەن تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچى

شۇ چاڭشېڭ (كورلا ناھىيىلىك كوپىراتىپ پاختا زاۋۇتىدىن)

ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار خىزمەتچىلەر

ژۇ كېشىن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
جاۋ فېڭلەن (ئايال) (قورغاس ناھىيىلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىدىن)
جاڭ شېڭجۈن (ئاۋات ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
شېرىپ (ئارىشاڭ ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىن)
ما جىنگۈي (ئاقسۇ ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت ئورنىدىن)

ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە تەقدىرلەنگەن ئىلغار خىزمەتچىلەر

شېر يازدان (ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىدىن)
لى خۇشياڭ (ئۇرۇمچى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
سىدىق (ئۇرۇمچى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
چېن لىكاڭ (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپتىن)
ئابلىمىت (قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپتىن)
ياسىن يۈسۈپ (قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
مى جېنىيىڭ (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن ماللار شىركىتىدىن)
ژۇ شۇجېن (ئايال) (ئۇرۇمچى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
ما جۇنجيې (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپتىن)
مىرزا ئابدۇللا (تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدىن)
رىيزا (ئايال) (قۇبۇقسار ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مالىيە - سودا سىستېمىسىدىكى ئىلغار ئورۇن

بارىكۆل ناھىيىسى سارچوققا تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

1960 - يىلى

ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە تەقدىرلىگەن ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچىلار

ژۇ كېشىن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)

چېن دېەنكۆي (ئىلى ئوبلاستلىق كوپېراتىپتىن)
تۇرسۇن نىياز (ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتىدىن)

تېخنىكا يېڭىلاشتىكى ئىلغار ئورۇن

ئاقسۇ ناھىيىلىك پاختا پىششىقلاش زاۋۇتى

B دەرىجىلىك شوپۇرلار ئۇلگىسى

گۈەن يۈلىن (قەشقەر ژىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىن)

1961 - يىلى

ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە تەقدىرلىگەن ئىلغار ئىشلەپچىقارغۇچىلار

جۇ يەنسېن (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
مېڭ جاۋچىن (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
شيې جىنۇېن (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)

سودا نازارىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن قىزىل باشقۇرغۇچى

جىن خۇەيىڭ (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن مالىلار شىركىتىدىن)

1963 - يىلى

مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپ

گۈچۈڭ ناھىيىسىنىڭ بەنزەيگۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

1964 - يىلى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن بىخەتەرلىكتىكى قىزىل بايراقدار ئامبار

ئۇرۇمچى پاختا - چىگە ئامبىرى

1965 - يىلى

ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار خىزمەتچى

قادىيا (ئارشالك ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

1966 - يىلى

مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار خىزمەتچى

قادىر مامۇت (پەيزاۋات ناھىيىلىك يەرلىك مەھسۇلات شىركىتىدىن)

مەملىكەتلىك باش كوپېراتىپ تەرىپىدىن غەربىي شىمالدىكى رايونلار بويىچە تەقدىرلەنگەن ماۋزېدۇڭ ئەسەرلىرىنى ئۆگىنىشتىكى ئىلغار شەخسلەر

شۇ مىڭلۇن (قۇتۇبى ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
ئابدۇرېھىم ئۆمەر (پەيزاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
قۇربان ھېيت (يەكەن ناھىيىسى چارەك تەمىنات - سودا كوپېراتىپتىن)
تۇنىياز ئەخمەت (ئاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

ئىلغار ئورۇنلار

گۈچۈڭ ناھىيىسى بەنزەيگۈ ئاساسىي قاتلام كوپېراتىپى، قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىنىڭ سېتىۋېلىش - تەمىنلەش پونكىتى

ش ئۇ ئا ر خەلق كومىتېتى مالىيە سىستېمىسى بويىچە تەقدىرلىگەن ئىلغار شەخسلەر

تۇنىياز ئەخمەت (ئاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن) (ئۇلگە)
ياسىن ھاشىم (ئۇرۇمچى يۇڭ - تېۋىت زاۋۇتىدىن)
ياڭ زۇڭلىن (ئۇرۇمچى يۇڭ - تېۋىت زاۋۇتىدىن)
لىيۇ شۇمېي (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)

1970 - يىلى

سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ماۋزېدۇڭ ئەسەرلىرىنى ئۆگىنىش ئاكتىپى

گو يۈجۇ (جىمسار ناھىيىسى تەڭرىتاغ تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)

1971 - يىلى

ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ماۋزېدۇك ئەسەرلىرىنى ئۆگىنىش ئاكتىپلىرى

جاك جۇڭشياك (داخېيەن يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتىدىن)
كۇك گۇاڭمىك (قەشقەر ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىدىن)

1975 - يىلى

مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىشچى - خىزمەتچىلەر مائارىپىدىكى ئاكتىپ

ۋاك جىنچاك (قۇتۇبى ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

1977 - يىلى

مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن «قوش ئۆگىنىش» بويىچە ئىلغار ئورۇن

جىمىسار ناھىيىسى سەنتەي تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

ش ئۇ ئا ر ئىنقىلابىي كومىتېت تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن «قوش ئۆگىنىش» بويىچە ئىلغار كوللېكتىپلار

قۇتۇبى ناھىيىسىنىڭ ۋۇگۇشتەي تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
سانجى ناھىيىلىك يەرلىك مەھسۇلات سېتىش ئورنى
جىمىسار ناھىيىسىنىڭ سەنتەي تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
فۇكاڭ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
فۇكاڭ ناھىيىسىنىڭ تەڭرىتاغ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
مورى ناھىيىسىنىڭ دۆڭچېڭ گۈڭشي سۇنجاگۇ شۆبە سېتىش دۇكىنى
يەكەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
قورغاس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
تۇرپان ناھىيىسىنىڭ ئايدىڭكۆل تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
قاراقاش ناھىيىسىنىڭ تۆۋەت تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
قاغىلىق ناھىيىسىنىڭ چاربىاغ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

خېجلىك ناھىيىسىنىڭ نەمان مودۇن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
باركۆل ناھىيىسىنىڭ كۆيسۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
توقسۇ ناھىيىسىنىڭ دايۇلتۇز تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
بورتالا ناھىيىسىنىڭ ئوتبۇلاق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
بورتالا ناھىيىسىنىڭ شىنشېك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
قۇمۇل ناھىيىسىنىڭ شىھەن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
گۈچۈك ناھىيىسىنىڭ خۇكشۇي شۆبە سېتىش دۇكىنى

مالىيە - سودا سىستېمىسىدىكى قىزىل بايراقدار ئورۇنلار

قورغاس ناھىيىسىنىڭ لۇساۋگۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
شىخو ناھىيىسىنىڭ چىگشور تەمىنات - سودا كوپېراتىپى
ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىنىڭ يەرلىك مەھسۇلات بۆلۈمى، ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ پاختا ماشىنىلىرى زاۋۇتى داخىيەن پاختا - چىگە پونكىتى

«قوش ئۆگىنىش» تىكى ئىلغار شەخسلەر

ما جېنيۈەن (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
تۇخان (ئارشاڭ ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
تۇنىياز ئەخمەت (ئاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
مېڭ شىيەنرۇڭ (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن مالىلار شىركىتىدىن)
خادىلا (ئۇرۇمچى ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
لىيۇ ژەنشۇ (تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدىن)
شى شېگرۇڭ (فۇكاڭ ناھىيىلىك زىنچۈەنزە تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
گو يۈشۇن (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)

1978 - يىلى

مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار خىزمەتچىلەر

تۇنىياز ئەخمەت (ئاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
مۇھەممەت كېرىم ھاشىم (خوتەن ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

ئىلغار ئورۇن

جىمىسار ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

مەملىكەتلىك تەمىنات ـ سودا باش كوپېراتىپ تەرىپىدىن غەربىي شىمالدىكى رايونلار بويىچە تەقدىرلەنگەن «قوش ئۆگىنىش» تىكى ئىلغار ئورۇنلار

جىلك ناھىيىسىنىلك داخىيەنزە تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى، بورتالا ناھىيىسىنىلك شىنشىلك تەمىنات-سودا كوپېراتىپى، جىمىسار ناھىيىسىنىلك سەنتەي تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى

1979 ـ يىلى

گۈڭۈيۈەن تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مەملىكەتلىك ئەمگەك نەمۇنچىسى

مەنىخان سادىق (توقسۇن ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

مەملىكەتلىك ئايالار بىرلەشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن «8 ـ مارت» قىزىل بايراقدارى

خۇرشىدە جىلىل (ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپىدىن)

ئاپتونوم رايونلۇق ئىنقىلابىي كومىتېت تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن 1 مىليون كىلومېتىر بىخەتەر يول يۈرگەن ئۇلگىلەر

سۇي گوجېن (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن)
شىي يۈخۇا (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن)
ما جېڭيۈەن (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن)

ئىتتىپاق مەركىزى كومىتېتى، ش ئۇ ئا ر ئىتتىپاق كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن يېڭى ئۇزۇن سەپەر زەربىدارى

چەي باگۈشيەن (جىمىسار ناھىيىسى بېيتىك تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى)

ش ئۇ ئا ر ئايالار بىرلەشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار كوللېكتىپ

ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپىنىلك تېلېفون باش ئاپپاراتخانىسى

«8 ـ مارت» قىزىل بايراقدارلىرى

ژالك يۈچۈن (ئايال) (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن ماللار شىركىتىدىن)
جىن ئايۇ (ئايال) (ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپېراتىپتىن)
تىەن يۈجېن (ئايال) (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن)
خۇرشىدە جىلىل (ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپىدىن)

ش ئۇ ئا ر نەشرىيات ئىدارىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن كىتاب - ژورنال تارقىتىشتىكى ئىلغار كوللېكتىپ

ئارىشاق ناھىيىسىنىڭ كۆكتوقاي تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىستاتىستىكا خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن

سانجى ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئىستاتىستىكا بۆلۈمى

1980 - يىلى

مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئورۇن

قورغاس ناھىيىسىنىڭ لۇساۋگۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

ئەمگەك نەمۇنچىلىرى

مەننخان سادىق (توقسۇن ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
مۇھەممەتكېرىم ھاشىم (خوتەن ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
جېكىنەي (ئايال) (بارىكۆل ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
چەي باغشىيەن (جىمىسار ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سىستېمىسى بويىچە تەقدىرلەنگەن ئىستاتىستىكا خىزمىتىدىكى ئىلغار شەخس

سىيىت ئەمەت (پەيزاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

1981 - يىلى

ئىتتىپاق مەركىزىي كومىتېتى تەرىپىدىن «مەملىكەتلىك مالىيە - سودا سىستېمىسى بويىچە مۇنەۋۋەر ياش پىركازچىك» دەپ نام بېرىلگەن پىركازچىك

ياك شىپىك (ئايال) (ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى داشمىن مېۋە ماگىزىنىدىن)

مەملىكەتلىك تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئامبار

داخىيەن پاختا - چىگە پونكتى

ئاپتونوم رايونلۇق ئايالار بىرلەشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن «8 - مارت» قىزىل بايراقدارى

فۇ جۇفېن (ئايال) (ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەسئۇلات مېۋە شىركىتىدىن)

ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مەنئۇى مەدەنىيەت بەرپا قىلىشتىكى ئىلغار كوللېكتىپ

ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ پاختا ماشىنىلىرى زاۋۇتى

ش ئۇ ئا ر ئىشچى، دېھقانلار ماتارىپ خىزمىتى كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ماتارىپ خىزمەتچىسى

لى چېڭيۈەن (قۇتۇبى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ئاپتونوم رايونلۇق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن كېرەكسىز - كونا ماددىي - ئەشيالار تىجارىتىدىكى ئىلغار ئورۇن

مىچۈەن ناھىيىسىنىڭ گۈمۈدى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

1982 - يىلى

سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئورۇنلار

كورلا ناھىيىلىك كوپىراتىپنىڭ كېرەكسىز بۇيۇملارنى سېتىۋېلىش پونكتى

داخىيەن پاختا - چىگە پونكتى

ئۇرۇمچى شەھەرلىك كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش شىركىتى 2 - مەركىزىي دۇكىنىنىڭ 1 - دۇكىنى

مىچۈەن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

ئىلغار شەخسلەر

لى پېيخۇاڭ (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن ماللار شىركىتىدىن)

جياڭ شيۇيىڭ (ئايال) (قۇمۇل ۋىلايەتلىك كوپىراتىپنىڭ مال سېتىۋېلىش پونكتىدىن)

مۇھەممەت ئىمىن (شىخو ناھىيىلىك يەرلىك مەھسۇلات شىركىتىدىن)
خې جۇڭيى (ئۇرۇمچى شەھەرلىك ماددىي ئىشيا يىغىۋېلىش شىركىتىدىن)
چەي باڭشيەن (جىمىسار ناھىيىسىنىڭ گۈچۈڭ تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىن)

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن «مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى بويىچە ئىلغار كوللېكتىپ» دېگەن نامغا ئېرىشكەن ئورۇن

قەشقەر ۋىلايەتلىك يۇڭ - تىۋىت - ئۇچەي زاۋۇتى

ش ئۇ ئا ر ئايالار بىرلەشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن «8 - مارت» قىزىل بايراقدارى

فۇجىيەن (ئايال) (ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىدىن)

ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مەنىۋى مەدەنىيەت بەرپا قىلىشتىكى ئاكتىپلار

لىيۇ مىڭكۇن (مىچۇەن ناھىيىسىنىڭ گۈمۇدى تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىن)
تەن چۇئەن (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن ماللار شىركىتىدىن)
داۋۇت ساۋۇت (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن ماللار شىركىتىدىن) (ئەمگەك نەمۇنچىسى)

1983 - يىلى

سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار كارخانىلار

قورغاس ناھىيىسىنىڭ لۇساۋگۇ تەمىنات - سودا كوپىراتىپى، جىمىسار ناھىيىسىنىڭ سەنتەيتەمىنات-سودا كوپىراتىپى

ئەمگەك نەمۇنچىلىرى

ۋاڭ پىڭتيەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن)
جېكىنەي (ئايال) (بارىكۆل ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
مۇھەممەتكېرىم ھاشىم (خوتەن ۋىلايەتلىك كوپىراتىپتىن)

ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماشارىپىدىكى ئىلغار خىزمەتچىلەر

جۇ نەنتيەن (سانجى ئوبلاستلىق كوپىراتىپتىن)
ئابلىمىت (قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپتىن)

مەملىكەتلىك ئاياللار بىرلەشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن «8 - مارت» قىزىل بايراقدارى

لەن شيۇخۇا (ئايال) (قۇتۇبى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

مەملىكەتلىك مال باھا كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مال باھاسى خىزمىتىدىكى ئاكتىپ

يۇ جېڭبېن (قۇتۇبى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار كوللېكتىپ

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ ئارخىپ ئىشخانىسى

ئىلغار شەخسلەر

زې شىلىك (ئايال) (ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپىدىن)
ۋاڭ پېڭتيەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن) (ئەمگەك نەمۇنىچىسى)
خۇاڭ يىسۇك (ئايال) (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن مالىلار شىركىتىدىن)

ش ئۇ ئا ر ئاياللار بىرلەشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن «8 - مارت» قىزىل بايراقدارى

جېكىنەي (ئايال) (بارىكۆل ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى خىزمىتىدىكى ئاكتىپلار

ئۇلۇغنىسا (پەيزاۋات ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
جى يۈەنيۇ (داخبېەن ئىش باشقارمىسىدىن)
چى جىنسەي (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن مالىلار شىركىتىدىن)
جۇ شياڭروي (ئايال) (ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەسۇلات - مېۋە شىركىتىدىن)

ش ئۇ ئا ر ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇنلار

داخبېەن پاختا - چىگە پونكتى، ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەسۇلات - مېۋە شىركىتىنىڭ پىلان بۆلۈمى، ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىنىڭ رېمونت 1 - گۇرۇپپىسى

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئامبارچى

سەمەتخان (يەكەن ناھىيىلىك يەرلىك مەسۇلات شىركىتىدىن)

1984 - يىلى

سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئەمگەك نەمۇنىچىلىرى

مۇھەممەتكېرىم ھاشىم (خوتەن ۋىلايەتلىك كوپېراتىپتىن)
باھار ئىلى نىياز (لوپنۇر ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
لىيۇ فېڭلەن (ئايال) (قورغاس ناھىيىلىك يەرلىك مەھسۇلات شىركىتىدىن)
گۈلنىساخان ھۇسەن (بۇگۇر ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

ئىلغار كارخانا، مەدەنىيەتلىك ئورۇنلار

قورغاس ناھىيىسىنىڭ لۇساۋگۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى (ئىلغار كارخانا)، قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسى ياپچان پاختا سېتىۋېلىش پونكىتى (مەدەنىيەتلىك ئورۇن)، قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى (مەدەنىيەتلىك ئورۇن)، توقسۇ ناھىيىسىنىڭ دايۇلتۇز تەمىنات - سودا كوپېراتىپى (ئىلغار كارخانا)، قاغىلىق ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى (ئىلغار كارخانا)، جىمىسار ناھىيىسىنىڭ سەنتەيتەمىنات- سودا كوپېراتىپى (ئىلغار كارخانا)

مەملىكەتلىك ۋە ئاپتونوم رايونلۇق ئايالار بىرلەشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن «8 - مارت» قىزىل بايراقدارى

يۇن فېڭلىيەن (ئايال) (سانجى شەھەرلىك كوپېراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى ئىلان قىلغان 1980 — 1983 - يىلغىچە بولغان مەزگىلدە 4 - دەرىجىلىك مۇنەۋۋەر پەن - تېخنىكا نەتىجىسى مۇكاپاتىغا ئېرىشكۈچى

دۇڭ يۈكۈن (قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپېراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئەمگەك نەمۇنىچىلىرى

لىيۇ يۈڭبىك (بورچىن ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
خې خەيجىك (بورتالا ناھىيىسىنىڭ خارمودۇن تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
مۆمىن جۈمە (مەكىت ناھىيىسىنىڭ يانتاق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
توختى موللا (ئاقسۇ كوناشەھەر ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
ۋاڭ پېڭتىيەن (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
ئابلا توختى (توقسۇن ناھىيىسىنىڭ ئىلانلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
ئابلىز مۇھەممەت (قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىدىن)

ئىلغار ئورۇنلار

سانجى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى، توقسۇ ناھىيىلىك

تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، شىخەنزە شەھەرلىك پاختا - چىگە شىركىتى، خوشۇت ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، خوشۇت ناھىيىسىنىڭ تاغارچى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى

ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى مالىيە خىزمىتىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى، ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتى ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى، ش ئۇ ئا ر چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى يۇقى - تىجارەت زاۋۇتى ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى

ئىلغار شەخسلەر

ياقۇپ خوجۇن (ئايال) (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
جۇشياۋيەن (ئايال) (ئۇرۇمچى يۇقى - تىجارەت زاۋۇتىدىن)

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئورۇنلار

بورتالا ئوبلاستلىق پاختا - چىگە شىركىتى، بورتالا شەھەرلىك پاختا - چىگە شىركىتى، جىق ناھىيىلىك پاختا زاۋۇتى

ئىلغار شەخسلەر

ئۇۋ يۇشياق (گۇما ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
ياقۇپ لىنفا (قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتىدىن)

1985 - يىلى

سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مەملىكەت بويىچە سودا سىستېمىسىدىكى ئەمگەك نەمۇنچىلىرى

خادىجەنكې (خېجىك ناھىيىسىنىڭ بايىنبۇلاق كوپېراتىپىدىن)
ياقۇپ شېپىك (ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپېراتىپتىن)
جېكىنەي (بارىكۆل ناھىيىسىنىڭ سارچوققا كوپېراتىپىدىن)
ۋاڭ پىكتىيەن (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن) (ئالاھىدە ئەمگەك نەمۇنچىسى)
غۇپۇر شېرىپ (قورغاس ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىن)

ئىلغار كارخانىلار

قورغاس ناھىيىسىنىڭ لۇساۋگو تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، توقسۇ ناھىيىسىنىڭ دايۇلتۇز تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، جىمسار ناھىيىسىنىڭ سەنتەي تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، قۇمۇل شەھىرىنىڭ قارادۆۋە

تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

مەدەنىيەتلىك ئورۇن

قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسىنىڭ ياپچان پاختا سېتىۋېلىش پونكتى

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن «ئالتىدە ياخشى» كارخانا

ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇقتۇرۇش قىلىپ مۇكاپاتلىشىغا، باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ «1 - ماي» ئەمگەك مېدالىغا ئېرىشكەنلەر

ۋاڭ پېڭتىيەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن)
ۋاڭ جىجۇڭ (جىمسار ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر ئەمگەك - كادىرلار نازارىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى بويىچە ئىلغار ئوقۇتقۇچىلار

ۋۇ مېيجيې (ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدىن)
خۇاڭ مىڭجىڭ (ش ئۇ ئا ر 2 - تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدىن)
غالىپ ئىلىخان (ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدىن)

ئاپتونوم رايونلۇق ئىشچى - دېھقانلار ماۋارىپ خىزمىتى كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىشچى - خىزمەتچىلەر ماۋارىپىدىكى ئىلغار ئوقۇتقۇچىلار

چاڭ مىڭ (ئايال) (ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدىن)

1986 - يىلى

قاتناش مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن بىخەتەر يول يۈرگەن شوپۇرلار

سۇي گوجېن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن) (ئالاھىدە دەرىجىلىك)
شيې يۈخۇا (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن) (2 - دەرىجىلىك)
دېڭ شىڭئەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن) (3 - دەرىجىلىك)
جىن چېنگۈي (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن) (3 - دەرىجىلىك)
لى شۇيۈەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن) (3 - دەرىجىلىك)
ما جاۋشى (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن) (3 - دەرىجىلىك)
جۇ يەنسىن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن) (1 - دەرىجىلىك)
ما جېڭيۈەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن) (3 - دەرىجىلىك)

ژالك جۇنيى (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تراڭسپورت شىركىتىدىن) (3 - دەرىجىلىك)
لى بورىن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تراڭسپورت شىركىتىدىن) (3 - دەرىجىلىك)
جالك جىنلى (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تراڭسپورت شىركىتىدىن) (3 - دەرىجىلىك)
ياۋ شىخۇا (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تراڭسپورت شىركىتىدىن) (3 - دەرىجىلىك)

مەملىكەتلىك باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مۇنەۋۋەر ئاپتوموبىل شوپۇرى ۋە مەملىكەتلىك «1 - ماي» ئەمگەك مېدالىغا ئېرىشكۈچى

ژالك پىڭتيەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تراڭسپورت شىركىتىدىن)

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مالىيە خىزمىتىدىكى ئىلغار شەخس

خۇالك سۈڭفۇ (قۇتۇبى ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر مال باھا ئىدارىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مال باھا خىزمىتىدىكى ئىلغار خىزمەتچى

جالك شېڭخۇا (قەشقەر ژىلايەتلىك كوپىراتىپتىن)

1987 - يىلى

سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن سانائەتنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشتىكى ئىلغار شەخسلەر

ژالك لەنيىك (ئايال) (يەكەن ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتىدىن)
ژالك ياچىن (ئايال) (قەشقەر ژىلايەتلىك كوپىراتىپتىن)

تۇتتىن خالى ئامبار

ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن ماللار شىركىتى ئامبىرى

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مۇنەۋۋەر ئىدىيىۋى خىزمەتچى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى بويىچە ئىلغار شەخس

قۇدرەت ئىبراھىم (ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇك - تىۋىت زاۋۇتىدىن)

ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى مالىيە خىزمىتىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا بىرلەشمە كوپىراتىپى ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى

«شىنجاڭنى ئېچىش - گۈللەندۈرۈش» مېدالغا ئېرىشكۈچى

ئوسمان ھېيت (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ تراڭسپورت شىركىتىدىن)

ئىشچىلار ئۈيۈشمىسىنىڭ مالىيە خىزمىتىدىكى مۇنەۋۋەر كادىر، ئاكتىپلار

خەن يىمەن (ئايال) (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ئىشچىلار ئۈيۈشمىسىدىن)
لى جېنۈېن (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن مالىلار شىركىتىدىن)
خۇاڭ شياۋخۇا (ئايال) (ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىدىن)
شېن جاۋشياڭ (كورلا تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسىدىن)

نەمۇنىچى ئىشچى - خىزمەتچىلەر دوستى

ۋاڭ جيايۇ (قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپېراتىپتىن)
جولىيې (ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تېۋىت زاۋۇتىدىن)

ش ئۇ ئا ر پەن - تېخنىكا كادىرلار ئىدارىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مۇنەۋۋەر كەسپىي تېخنىكا خىزمەتچىسى

خۇاڭ سۈڭخۇ (قۇتۇبى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن سانائەتنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشتىكى ئىلغار شەخسلەر

مېڭ فەنيۈك (قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىن)
جېن چۈشەن (ئايال) (قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتىدىن)
جاڭ شۆۋەن (يەكەن ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
لى جيەنگو (قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىن)
ئۆمەر جۇمە (قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
ۋاڭ جىڭرېن (يەكەن ناھىيىلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىدىن)
ئۇ بۇشياڭ (گۇما ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
جاڭ چىن (ئايال) (قۇمۇل شەھەرلىك كوپېراتىپ يېمەكلىكلەر زاۋۇتىدىن)

1988 - يىلى

سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مىليون كىلومېتىر بىخەتەر يول يۈرۈشتىكى ئۇلگىلەر

سۇي جېنگو (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ تراڭسپورت شىركىتىدىن)

شيې يۈخۇا (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
دېڭ شىڭئەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
جىن جېنگۇي (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
جۇ يەنسېن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
ما جېڭيۇەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
ۋاڭ جۇنيى (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
جاڭ جىنلى (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
ما جاۋشى (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
شيا يۈشەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
ليۇ شۆچاڭ (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
ۋۇ جۇڭتاڭ (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
لى خۇەيسۇڭ (قۇمۇل شەھەرلىك كوپىراتىپتىن)
ياۋ شىخۇا (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
شۇ گۇييۇ (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
لى خېچىڭ (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
سۈن يۈچاۋ (قۇمۇل ۋىلايەتلىك يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىدىن)

كېرەكسىز - كونا ماددىي - ئەشيالارنى يىغىۋېلىش خىزمىتىدىكى ئىلغار كارخانىلار

ساۋەن ناھىيىسى شىخەنزە تەمىنات - سودا كوپىراتىپىنىڭ كونا بازار سېتىۋېلىش پونكىتى، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك يەرلىك مەھسۇلات شىركىتىنىڭ كېرەكسىز ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش بۆلۈمى

ئىلغار شەخس

موللا ساۋۇت (ئالتاي شەھەرلىك كوپىراتىپ ئۇنىۋېرسال شىركىتىدىن)

مۇنەۋۋەر سودا كارخانا دىرېكتورى

گاۋ جېنلۇڭ (ئۈرۈمچى شەھەرلىك سودا مەركىزىدىن)

مۇنەۋۋەر ئىستاتىستىكا خىزمەتچىسى

ليۇ تىڭفۇ (قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپتىن)
ئابلا ئايۇپ (يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

ئىسپاتلىق پاختا پېرىيوم خىزمىتىدىكى ئىلغار ئورۇن

قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ پېرىيوم بۆلۈمى

مەملىكەتلىك باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى خىزمىتىدىكى ئاكتىپ

شى پېيشېڭ (ئىلى ئوبلاستلىق پاختا - چىگە شىركىتىدىن)

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار شەخسلەر

تالك گو (پەيزاۋات ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىن)
ئەخمەت مەمەت تۇردى (قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىن)
مۇھەممەتكېرىم ھاشىم (خوتەن ۋىلايەتلىك كوپېراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر ئاياللار بىرلەشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن «8 - مارت» قىزىل بايراقدارى

لي خۇيچىن (ئايال) (قاراماي شەھەرلىك كوپېراتىپتىن)

ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەرىپىدىن ئىلغار شەخس بولۇپ تەقدىرلىنىپ «شىنجاڭنى ئېچىش — گۈللەندۈرۈش» مېدالىغا ئېرىشكەنلەر

قۇدرەت ئىبراھىم (ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى يۇك - تىۋىت زاۋۇتىدىن)
لۇ لىنقا (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ تىرانسپورت شىركىتىدىن)

پىلانلىق تۇغۇت خىزمىتىدىكى ئىلغار خىزمەتچىلەر

چۇ يۈلەن (ئايال) (ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىدىن)
خەن يىمەن (ئايال) (ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىدىن)

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيالارنى يىغىۋېلىش خىزمىتىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ

قۇمۇل ۋىلايەتلىك يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىنىڭ كېرەكسىز بۇيۇملار بۆلۈمى

ئىلغار شەخسلەر

جاۋ يۈگاك (قۇمۇل ۋىلايەتلىك يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىدىن)
ۋېي بۈيۈ (باركۆل ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
تالك شىچياك (قۇمۇل شەھەرلىك يەرلىك مەھسۇلات، كۈندىلىك چەرچىن ماللار شىركىتىدىن)

ئىستاتىستىكا خىزمىتىدىكى ئىلغار شەخس

قادىر ياسىن (پەيزاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

1989 - يىلى

گوۋۇيۈەن تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئەمگەك نەمۇنىچىسى

ۋۇ شىگلىيەن (قۇتۇبى ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)

سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئورۇنلار

ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، كورلا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پونكىتى (4تە ياخشى، 4تىن خالى ئامبار)، داخىيەن پاختا - چىگە پونكىتى (4تە ياخشى، 4تىن خالى ئامبار)، ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن مالىار شىركىتى ئامبىرى (4تە ياخشى، 4تىن خالى ئامبار)، كورلا پاختا - چىگە پونكىتى (بىخەتەر ئامبار)

ئەمگەك نەمۇنىچىلىرى

لىي خۇيچىن (ئايال) (قاراماي شەھەرلىك كوپىراتىپتىن)
جېكىنەي (ئايال) (بارىكۆل ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
سادىق توختى (يېڭىسار ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتىدىن) (ئالاھىدە دەرىجىلىك)
جاپپاش قۇربان (ئاتۇش شەھەرلىك كوپىراتىپتىن)
ما جېڭيۇەن (ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)
سۇخان (خېجىلك ناھىيىسىنىلك بالغۇنتاي كوپىراتىپىدىن)
ۋالك جياپىلك (كورلا شەھەرلىك كېرەكسىز ماددىي ئەشيا يىغۇۋېلىش شىركىتىدىن)

مۇنەۋۋەر مائارىپ خىزمەتچىلىرى

قادىر (ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپىدىن)
ۋۇ دېڭگو (ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپىدىن)
جۇ نەنتيەن (سانجى ئوبلاستلىق كوپىراتىپتىن)
گاۋ يەن (فۇكاك ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
ۋالك ماۋخۇي (ئاقسۇ تەمىنات - سودا تېخنىك - ئىشچىلار مەكتىپىدىن)
يالك جيەندي (باي ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

مەملىكەتلىك باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى خىزمىتىدىكى مۇنەۋۋەر تەشۋىقات - تەربىيە خىزمەتچىسى

سۇ شيۇجى (ئايال) (ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەسئۇلات - مېۋە شىركىتىدىن)

ئىشچى - خىزمەتچىلەر مائارىپىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ

داخىيەن ئىش باشقارمىسى ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى

ش ئۇ ئا ر خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار كوللېكتىپ

ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن مالىار شىركىتىنىلك داخىيەن پونكىتى (سىياسىي خىزمەتتە)، ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى، گۈما ناھىيىسىنىلك مۇجى تەمىنات - سودا كوپىراتىپى

ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى تەرىپىدىن ئىلغار شەخس بولۇپ تەقدىرلەنگەن مۇنەۋۋەر تەشۋىقات - تەربىيە خىزمەتچىسى

جاك لياڭشېك (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)

پىلانلىق تۇغۇت خىزمىتىدىكى ئىلغار خىزمەتچى

چۇ يۈلەن (ئايال) (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىدىن)

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىشچى - خىزمەتچىلەر مائارىپىدىكى ئىلغار شەخس

ساۋ شىنيۇ (قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتىدىن)

ئەمگەك نەمۇنىچىلىرى

غۇيۇر شېرىپ (قورغاس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ يۇلۇ - تىۋىت زاۋۇتىدىن)
قادىر (بۇرچىن ناھىيىسىنىڭ دۆلەت تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
لىيۇ چۈەنجېن (ئىلى ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
لى كېجۇن (گۈچۈڭ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
شۇ مېيژا (مىچۈەن ناھىيىسىنىڭ سەندوبا تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
ئابدۇراخمان (خوشۇت ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىن)
داۋۇت ساۋۇت (شايار ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتىنىڭ پاختا پىششىقلاش زاۋۇتىدىن)
كۆلەي (ئاقچى ناھىيىسىنىڭ قارا بۇلاق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
ئەخمەت نىياز (قاراقاش ناھىيىسىنىڭ كۇيا تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
گۇ جۇساڭ (ئۇرۇمچى شەھەرلىك مېۋە شىركىتىدىن)
جاۋ جياشۇ (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ سودا مەركىزىدىن)
لى مىڭخۇا (شىخۇ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ سودا مەركىزىدىن)
بادافاك (بۇرۇلتوقاي ناھىيىسىنىڭ جى تارال تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
دەي لى (بورتالا شەھەرلىك كوپېراتىپ ئۇنۇمبرسال شىركىتىدىن)
جاك جىڭفېك (جىمىسار ناھىيىلىك يەرلىك مەھسۇلات شىركىتىدىن)
ما خۇڭچى (پىچان ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
لىيۇ رېنخۇك (توقسۇ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
مەمەت نىياز توختى (مەكىت ناھىيىسىنىڭ قىزىل ئاۋات تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
ئالىمجان (چىرا ناھىيىسىنىڭ گۇلاخما تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)
ژاك گۇاڭمىڭ (ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتىدىن)
دېك شىنۇ (پەيزاۋات ناھىيىلىك مېۋە شىركىتىدىن)

ئىلغار كارخانىلار

قورغاس ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، قورغاس ناھىيىسىنىڭ لۇساۋگۇ تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، چاپچال ناھىيىلىك چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، شىخۇ ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ساۋمن ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ شىخەنزە بىرلەشمە تىجارەت شىركىتى، قابا ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ئىلى ئوبلاستلىق پاختا - چىگە شىركىتى، بورتالا شەھەرلىك دالتون پاختا زاۋۇتى، قۇمۇل شەھەرلىك تاشۇيلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، يەنجى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ئۇچتۇرپان ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، ئاقتۇ ناھىيىسىنىڭ بارىن تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، گۇما ناھىيىسىنىڭ مۇجى تەمىنات - سودا كوپېراتىپى، ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپېراتىپىنىڭ جەنۇبىي ۋوگزال سودا ساراىيى، شىخەنزە شەھەرلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى، ش ئۇ ئا رچاي-چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تېۋىت زاۋۇتى.

1990 - يىلى

مەملىكەتلىك ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مۇنەۋۋەر ئىنتىزام تەكشۈرۈش كادىرى

مۇھەممەت سەلەي (ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن)

دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى بويىچە ئىلغار شەخس

قۇدرەت ئىبراھىم (ش ئۇ ئار چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تېۋىت زاۋۇتىدىن)

ئىلغار كوللېكتىپ

قەشقەر ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى

سودا مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئورۇنلار

جىڭ ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىدىيىۋى - سىياسىي خىزمەت تەتقىقات جەمئىيىتى

غەربىي شىمال گۇرۇپپىسى بويىچە مۇنەۋۋەر ئىدىيىۋى - سىياسىي خىزمەتچى

قۇدرەت ئىبراھىم (ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تېۋىت زاۋۇتىدىن)

كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيا پەن - تېخنىكا ئاخبارات مەركىزى پونكىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن مۇنەۋۋەر ئاخباراتچى

مى جېنىيىڭ (ش ئۇ ئا ر كۇندىلىك چەرچىن ماللار شىركىتىدىن)

ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر مائارىپىدىكى ئىلغار ئورۇن

قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا ـ چىگە زاۋۇتى

مۇنەۋۋەر مائارىپ خىزمەتچىسى

گاۋ خۇك (فۇكاك ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)

مىليون كىلومېتىر بىخەتەر يول يۈرۈش ئۇلگىسى

جاۋ لىيەنچېك (ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىدىن)

ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئورۇن

ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى

ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئورۇنلار

مەكىت ناھىيىلىك تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى، گۈما ناھىيىسىنىڭ مۇجى تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى، داخىيەن كۇندىلىك چەرچىن مالىلار پونكىتى (مۇنەۋۋەر كارخانا)

ئەمگەك نەمۇنچىلىرى

سۇي تاۋ (ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپىراتىپ سودا مەركىزىدىن)
ھوشۇر ھامىدىن (بۇگۇر ناھىيىسىنىڭ ساۋخۇ تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىدىن)
ئۆمەر ئاتاۋۇللا (پىچان ناھىيىسىنىڭ لۇكچۇن تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىدىن)
جاك بىك (ئارىشاك ناھىيىلىك كوپىراتىپتىن)
شۇ مېيۋا (ئايال) (مىچۇەن ناھىيىسىنىڭ سەندۇبا تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىدىن)
ئەسقەر ئابدۇللا (قەشقەر شەھەرلىك چاي ـ چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىدىن)

ش ئۇ ئا ر باش ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن تەنتەربىيە خىزمىتىدىكى ئىلغار كوللېكتىپ

ش ئۇ ئا ر پاختا ـ چىگە شىركىتىنىڭ پاختا ماشىنىلىرى زاۋۇتى، داخىيەن تەمىنات ـ سودا ئىش باشقارمىسى

تەنتەربىيە خىزمىتىدىكى ئىلغار شەخسلەر

جۇ باۋگاك (ش ئۇ ئار پاختا ـ چىگە شىركىتىنىڭ پاختا ماشىنىلىرى زاۋۇتىدىن)
لىيۇ ۋېندې (ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپىدىن)

ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى خىزمىتىدىكى مۇنەۋۋەر خىزمەتچى

سۇ شيۇجى (ئايال) (ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات ـ مېۋە شىركىتىدىن)

جالاڭ لياڭشاڭ (ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ترانسپورت شىركىتىدىن)

ش ئۇ ئا ر ئىتتىپاق كومىتېتى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ياش زەربىدار گو زاۋگۇەن (ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتىدىن)

ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپېراتىپى تەرىپىدىن تەقدىرلەنگەن ئىلغار ئوقۇنتۇچىلار

ياڭ جىڭفېي (ئاقسۇ تەمىنات ـ سودا مەكتىپىدىن)
ئابدۇكېرىم (ئاقسۇ تەمىنات ـ سودا مەكتىپىدىن)

ئىلغار ماتارىپ خىزمەتچىلىرى

ۋاڭ ماۋخۇي (ئاقسۇ تەمىنات ـ سودا مەكتىپىدىن)
مەمەت تۇرسۇن مەمەت (خوتەن ۋىلايەتلىك كوپېراتىپتىن)
لۇەن يۈڭشاڭ (قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپېراتىپتىن)
ئابلا يۈسۈپ (قاراقاش ناھىيىلىك كوپېراتىپتىن)
ۋاڭ جيايۇ (قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپېراتىپتىن)

9. ئوتتۇرا، ئالىي دەرىجىلىك كەسپىي تېخنىكا ئۇنۇۋانىغا ئېرىشكەن كادىرلار ئىسىملىكى

(1990 — 1983)

(1) 1983 — 1985 - يىلغىچە ئوتتۇرا دەرىجىلىك كەسپىي تېخنىكا ئۇنۇۋانىغا ئېرىشكەن كادىرلار ئىسىملىكى

قوشۇمچە جەدۋەل: 9

ئىسىم - فامىلىسى	جىنسى	مىللىتى	مەدەنىيەت سەۋىيىسى	خىزمەت ئورنى	تېخنىكا ئۇنۇۋانى	تەستىقلانغان ۋاقتى
جاڭ جىبىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
گاۋ جياڭ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
سۇن مىنجاڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
تېمۇر چېيۇ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
شېۋېڭ زېمىن	ئايال	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
ژاڭ ئەننا	ئايال	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
قوزى ئىسلام	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
ياڭ سۈكتاۋ	ئەر	مانجۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
لېۋ چىشىن	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
شېۋېڭ رېنفېي	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
لېۋ جيەنكەي	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي

يۇ خەنخۇي	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
پىلك ژاڭشۇ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىستاتىستىكىچى	1983 - يىل 3 - ئاي
رېن كۇنيۇن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىستاتىستىكىچى	1983 - يىل 3 - ئاي
ياۋ جياشەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىستاتىستىكىچى	1983 - يىل 3 - ئاي
دىلك چۇنخۇا	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىستاتىستىكىچى	1983 - يىل 3 - ئاي
ما يۇنچىن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىستاتىستىكىچى	1983 - يىل 3 - ئاي
جىن پىنجۇك	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 3 - ئاي
جۇ شىڭيى	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 3 - ئاي
ژاك لىڭنۇ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئىنژېنېر	1983 - يىل 3 - ئاي
چېن جىڭرۇك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئىنژېنېر	1983 - يىل 3 - ئاي
ژاك لياك	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئىنژېنېر	1983 - يىل 3 - ئاي
جاك جىنيەن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل مال دوختورى	1983 - يىل 3 - ئاي
شي گۇيرۇك	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 3 - ئاي
لۇ فېڭجۇەن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ژۇرناچ	1983 - يىل 3 - ئاي
ئابلىمىت ھاھاۋۇ- دۇن	ئەر	ئۇيغۇر	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	تەرجىمان	1983 - يىل 6 - ئاي
گۇەن شۇۋېن	ئەر	شىبە	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	تەرجىمان	1983 - يىل 3 - ئاي
زەي شىلىك	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا مەكتەپ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل باشقۇرغۇچى	1983 - يىل 9 - ئاي
لى لىگۇك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 3 - ئاي

غەنى مۇزاپپار	ئەر	قازاق	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
شياك گوبىك	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل چارۋىچىلىق تېخنىكى	1983 - يىل 9 - ئاي
لى جۇنرۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى كورلا پونكىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي
سۇن چېڭكۇي	ئەر	خەنزۇ		ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي
دۇ بىڭجېن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر مېۋە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 11 - ئاي
لى شيۇجۇەن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1983 - يىل 11 - ئاي
چيەن دېشېك	ئەز	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1983 - يىل 7 - ئاي
جېن خۇەييىك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 7 - ئاي
خۇي شىمىك	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر كوپە- راتىپ ترانسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 7 - ئاي
ئا سەلەي	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	ئىلى ئوبلاستلىق كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي
چياۋ فاگيۇ	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ئىلى ئوبلاستلىق چاي - چارۋا مەھ- سۇلاتلىرى شىر- كىتى	مەسئۇل چارۋىچىلىق تېخنىكى	1983 - يىل 9 - ئاي
سۇن مىڭنۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي
گۇك مىڭيۇەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل پېرىيومچى	1983 - يىل 9 - ئاي
لى گۇاڭچېن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
لياۋ دۇجىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي
جاك شېڭخۇا	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي
لى ۋاڭگېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي

توختى نىياز	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
مۇھەممەت تۇرسۇن	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
لىن جيەنگو	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ	لېكتور	1983 - يىل 9 - ئاي
لېي مىڭچىن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
لى رۇيجيا	ئايال	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
ليۇ شىچۇەن	ئايال	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ	ئاگرونوم	1983 - يىل 3 - ئاي
ما شيۇتيەن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 12 - ئاي
شىي شۇيۇەن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 12 - ئاي
گو زىرۇي	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
چېن شۇشۇن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك مەھسۇلات شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1983 - يىل 9 - ئاي
جۇ ۋېنفېن	ئايال	خەنزۇ	داشۆ	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي
ۋاڭ خېلىڭ	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قاغىلىق ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي
سۇن يۇمىڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	پەيزاۋات ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي
گاۋ خۇيلەن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل 9 - ئاي
يۇسۇپ ئىسمايىل	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىستاتىستىكىچى	1983 - يىل
ما جىيۇەن	ئەر	خەنزۇ		كۇچا ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل
ئەمەت تۇردى	ئەر	ئۇيغۇر		كەلپىن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1983 - يىل

(2) 1987 — 1990 - يىلغىچە ئوتتۇرا، ئالىي دەرىجىلىك كەسپىي تېخنىكا ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن كادىرلار ئىسىملىكى

قوشۇمچە جەدۋەل: 10

ئىسىم - فامىلىسى	جىنسى	مىللىتى	مەدەنىيەت سەۋىيىسى	خىزمەت ئورنى	تېخنىكا ئۇنۋانى	تەستىقلانغان ۋاقتى
شېۋلك رېنفېي	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
شېۋلك زېمىن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
يالك زىسىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ۋالك ئەننا	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
گولك جىنخۇا	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جالك خەيلىيالك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
چالك پەنچىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
پەتتار لېتىپ	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
يۇ خەنخۇي	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
لىيۇ چىشىن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ۋالك چىڭفا	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جالك جىببىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
يالك سۇڭتاۋ	ئەر	مانجۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
چېەن شىفۇ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
مو شياڭلىن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	كاندىدات ئالىي مۇھەررىر	1989 - يىل 12 - ئاي

جالاڭ مىڭجى	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
لىۋ داغۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
لى شۇرۇلاڭ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ۋاڭ گۈيبىلاڭ	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
لى شىجاۋ	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ماۋ يۈنچىلاڭ	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ساۋ شىنخۇا	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
فەن مىلىن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
فەن ژېي	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
لى كەيفۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
لى خۇڭيۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
كالاڭ خۇڭبىلاڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جۇ جۇن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جالاڭ خۇڭچۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ۋاڭ ئەنمىن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
سۇن شۈرېن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ئابلىز كېرىم	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
لىۋ چۈنباڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي

ۋالك شاۋنىك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ۋالك لىيەنجى	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جاۋ خېشياك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
داك شيۇفاك	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ۋۇ يەنچاك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
يالك خۇشباك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ما جۇنجيې	ئەر	خۇيزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
مەمەت ئاۋۇدۇن	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
مەمەت سەلەي	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
گاۋ جىۋېي	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جالك دېجېن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جيالك فېڭخي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
چۇ يۈلەن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
خەن يىمەن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
شۇ ژېنچاۋ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جالك شياۋچىن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 12 - ئاي
فالك ژېنجى	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جىن پىنجۇك	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي

شى گۈيرۈلۈك	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي
جۇ شىڭيى	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي
لياڭ چىڭخۇا	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي
چېن يۈ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي
گاۋ شىڭسېن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي
جاڭ يى	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي
نيۇ چۈڭجياڭ	ئەر	خەنزۇ		ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي
چېن شياڭ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي
ژاڭ سىجياڭ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي
ياڭ رۇيفېن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 12 - ئاي
رېن كۈنيۈن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىستاتىستىكچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ياۋ جياشەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىستاتىستىكچى	1989 - يىل 12 - ئاي
لىۋجيې	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىستاتىستىكچى	1989 - يىل 12 - ئاي
يۈەن تۈڭشۈن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
شيا جېڭباۋ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ژاڭ لىڭفۇ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىنژېنېر	1989 - يىل 12 - ئاي
ژاڭ لياڭ	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىنژېنېر	1989 - يىل 12 - ئاي
لىۋ شىچۈەن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتىپى	ئالىي ئىنژېنېر	1989 - يىل 12 - ئاي

لیۇ لی	ئایال	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا كوپە- راتسىيە	ئىنژېنېر	1989 - يىل 12 - ئاي
شاۇ جىشيەن	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جاڭ جىنيەن	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
چىن شىگرۇڭ	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
جاڭ شۇجۇەن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
پەن يۇنچىن	ئايال	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
ژەن لىگىيى	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جاڭ شۇيې	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
تيەن شۇگې	ئايال	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
شۇ يەنجۇن	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
لى يىفەن	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
لى فۇرۇڭ	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
قۇدرەت ئىبراھىم	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
چېن گوشېڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جو لىيې	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
تۇرسۇن جالالىدىن	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
خۇ چىلەن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 11 - ئاي
چېڭ جيەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلە- رى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 11 - ئاي

چىن شيۇلەن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
تۇرسۇنجان	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جۇ شىچيۇ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 11 - ئاي
ۋالى شۇېن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى .	1988 - يىل 11 - ئاي
دۇك جىنجاك	ئەر	خەنزۇ		ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئالىي ئىنژېنېرى	1988 - يىل 11 - ئاي
ما باۋلىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتىنىڭ يۇك - تۇت زاۋۇتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 10 - ئاي
لىيۇ ۋېنيۇ	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتىنىڭ يۇك - تۇت زاۋۇتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 10 - ئاي
دۇ چاڭشەن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتىنىڭ يۇك - تۇت زاۋۇتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 10 - ئاي
ما شيۇيىڭ	ئايال	خەنزۇ	باشلانغۇچ مەكتەپ	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتىنىڭ يۇك - تۇت زاۋۇتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 10 - ئاي
ما گۇڭچاك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتىنىڭ يۇك - تۇت .زاۋۇتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 10 - ئاي
يالى باۋسېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتىنىڭ يۇك - تۇت زاۋۇتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 10 - ئاي
شېن مىڭخۇا	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتىنىڭ يۇك - تۇت زاۋۇتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 10 - ئاي
شياۋ جىنلۇك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى ري شىركىتىنىڭ يۇك - تۇت زاۋۇتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 10 - ئاي

سۇڭ زۇڭيۆ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تىۋىت زاۋۇتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 10 - ئاي
جاڭ چيەنكۇن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تىۋىت زاۋۇتى	چارۋا مەھسۇلاتلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 10 - ئاي
ۋاڭ زۇكۇن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تىۋىت زاۋۇتى	ئېلېكتر سايمانلىرى ئىنژېنېرى	1988 - يىل 12 - ئاي
رەيھان ئابلا	ئايال	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تىۋىت زاۋۇتى	ئالىي ئوقۇتقۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
پاتىگۈل يۈسۈپ	ئايال	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تىۋىت زاۋۇتى	ئالىي ئوقۇتقۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لو خۇڭفەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ يۇڭ - تىۋىت زاۋۇتى	مەسئۇل ۋراچ	1988 - يىل 12 - ئاي
دەي خەيفېڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	ئالىي بوغالتىر	1989 - يىل 3 - ئاي
دەي شېڭخەن	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 3 - ئاي
لى يىمىن	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	كاندىدات ئالىي مۇھەررىر	1988 - يىل 2 - ئاي
ليۇ جىنجيې	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	ئالىي مۇپەتتىش	1989 - يىل 8 - ئاي
فېڭ دېرۇي	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 8 - ئاي

ژۇ باۋۇبن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 8 - ئاي
تيەن بىڭگۇن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
سايىم سادىن	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
خەن يانگۇن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
جو جېڭخۇا	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 8 - ئاي
زەينەپ ئەمەت	ئايال	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
زەي يۈنجۇك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لىۋ رۇيشۇن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
فېك جيەنجۇك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
دېك يانۇك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 8 - ئاي
شيا خۇيپې	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 8 - ئاي
گۇەن چىڭمىن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لىۋ چاڭجېن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي

يۇ ۋېيجۇن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ئابلىز ياقۇپ	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
شېي رېنخۇي	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
شۇ جۇشياك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
سۇن نەيگۇاك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مىك يەنخۇا	ئايال	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
شاك جىگيۇن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 8 - ئاي
رېن شيەنيىك	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 11 - ئاي
خاۋ پىڭياك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
جاۋ جىگرۇ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 11 - ئاي
جاك چىگشىن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ماگېگفۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي

جۇ گېنشياڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ژۇ يۈژېي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
تۇرسۇنئاي	ئايال	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
سۇڭ فۇلىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 8 - ئاي
يۈڭ جىۋاڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 8 - ئاي
خۇاڭ سۇڭماۋ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 8 - ئاي
جاڭ ژېيسۇڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جىڭ لىجۈەن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جاڭ شۇلىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لىيۇ ژەنچىن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 11 - ئاي
لى يىڭ	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل باشقۇرغۇچى	1988 - يىل 10 - ئاي
ھامۇت ھاشىم	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	تەرجىمان	1988 - يىل 10 - ئاي
لى جىگاڭ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ-چىقىرىش ۋاستە-لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 10 - ئاي

ئابلەت ئابلا	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 8 - ئاي
خۇك مىيجېن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
لى گۇاڭمياۋ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يېزا ئىگىلىك ئىشلەپ- چىقىرىش ۋاستە- لىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 8 - ئاي
ژاك زورېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جۇ پېيشىك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
سۇن يۈفېك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
شىرىيازدان	ئەر	قازاق	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژاك جيەنشىن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جاك يۈسەي	ئەر	خەنزۇ	باشلانغۇچ مەكتەپ	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
يەن جىلىن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جىن گورۇك	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
فۇ لۇن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
سۇ شيۇجى	ئايال	مانجۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
فاك جىنسۇك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي

ژۇ جيەنفېي	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژاڭ سىنشۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
فېي شۇڭبن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
خۇاڭ جىڭنەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
لى جيا	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 6 - ئاي
ساۋ رۇجيەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 6 - ئاي
ئابدۇرېشىت ئاب-دۇللا	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 6 - ئاي
شۇ شياۋچىن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 6 - ئاي
جاڭ گوچىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 6 - ئاي
ياڭ شىلىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جى سۇڭيۈەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
خەن شېڭجيې	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جۇ دېچۈن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
خې جۈن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
لۇ شىنمىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
لى چۈەنجيەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي

جالك مىڭچى	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 11 - ئاي
شۇ خۇا	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 11 - ئاي
جۇ شۇجېن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
جۇ شياڭروي	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكىچى	1988 - يىل 11 - ئاي
شيې چاڭژېي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	تەھرىر	1988 - يىل 1 - ئاي
ژالك دۇڭچېلك	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	ئاگرانوم	1988 - يىل 1 - ئاي
لى چىلك	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	تەھرىر	1987 - يىل 11 - ئاي
جى شۇچىلك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جالك كېۋېي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر يەرلىك مەھسۇلات - مېۋە شىركىتى	مەسئۇل پراۋىزور	1988 - يىل 9 - ئاي
گو جېڭرېن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مى جېنيىلك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندۇلىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
ژېي ژېي	ئايال	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندۇلىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جۇلك ژېيسېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندۇلىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جالك رۇجيا	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندۇلىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
يالك چاۋشيەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندۇلىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
لىۋ لىبېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندۇلىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي

يۇەن جۇڭچېڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
شېن فاڭجيې	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
سۇڭ جىڭفېڭ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
خې شيەنفاڭ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
قادىر خۇدابەردى	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جاڭ شىشېڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ياڭ جىڭيۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ساۋ جىتۇڭ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جاڭ جىبېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ئابدۇۋەلى	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
گۇ يۇەنشېڭ	ئەر	شىبە	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
چىڭ شېڭمىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋاڭ سىراڭ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لىقان مۇستاپا	ئەر	قازاق	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 10 - ئاي
ئابدۇرېشىت راخـ- مان	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 10 - ئاي
ياڭ يەن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 10 - ئاي

فالك دېڭخۇي	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىمك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 10 - ئاي
لىي پېيخۇالك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىمك چەرچىن ماللار شىركىتى	تەھرىر	1987 - يىل 11 - ئاي
لىي ۋېنجاۋ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىمك چەرچىن ماللار شىركىتى	تەھرىر	1987 - يىل 11 - ئاي
خۇالك يىسۇلك	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىمك چەرچىن ماللار شىركىتى	ئارخىپ مەسئۇل باشقۇرغۇچى	1988 - يىل 8 - ئاي
جالك جيۇ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىمك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
لىۋ جيەنگو	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىمك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
شۇ يۈنشىك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىمك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
جى ۋېنيىك	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىمك چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1989 - يىل 3 - ئاي
لى جىڭۈبن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كۇندە- لىمك چەرچىن ماللار شىركىتى	ئالىي بوغالتىر	1989 - يىل 3 - ئاي
گاۋ چاڭيۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كوپە- راتىپ تىرانسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژۇ شۇمىك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كوپە- راتىپ تىرانسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالك خۇايىك	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كوپە- راتىپ تىرانسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لى گوبىن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كوپە- راتىپ تىرانسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لى جىچياك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لىي شىلى	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
شۇ جىڭخۇەي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپىراتىپ تىرانسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي

شۇ مىڭجيې	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژۇ شىجالك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژۇ كېشىن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالك يەنرۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
يالك زودۇك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ئېزىز ئاپپاق	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لى فا	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
شۇ چۈنكەي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
سۈن جيېرۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	ئالىي بوغالتىر	1989 - يىل 3 - ئاي
ژالك شىجالك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالك جىيبلك	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
دۇلك جاۋجېن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
سۈن دۇڭيىلك	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
شۇ جىجيەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
دەي جياجۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاپتونوم رايونلۇق كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لىۋ يىلك	ئايال	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كوپېراتىپ تراننسپورت شىركىتى پەرزەنت-لەر مەكتىپى	ئالىي ئوقۇتقۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي

ۋۇ شۆلەن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كوپە- راتىپ ترانسپورت شىركىتى پەرزەنتى- لەر مەكتىپى	ئالىي ئوقۇتقۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
شۆ يۇلىك	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كوپە- راتىپ ترانسپورت شىركىتى پەرزەنتى- لەر مەكتىپى	ئالىي ئوقۇتقۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ما شىنرۇك	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كوپە- راتىپ ترانسپورت شىركىتى پەرزەنتى- لەر مەكتىپى	ئالىي ئوقۇتقۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
خې يۇلىن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر كوپە- راتىپ ترانسپورت شىركىتى پەرزەنتى- لەر مەكتىپى	ئالىي ئوقۇتقۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
دېك سىچىن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر كوپە- راتىپ ترانسپورت شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
شى رۇنشۇەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
شۇ جيەنجۇك	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جۇ شىجۇن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 3 - ئاي
ۋاك لېمىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1989 - يىل 3 - ئاي
سۇك تيەنمىن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	كاندىدات ئالىي تەرجىمان	1989 - يىل 11 - ئاي
ئەخمەت پولات	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	كاندىدات ئالىي تەرجىمان	1989 - يىل 11 - ئاي
لى شياڭرۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
تيەن جيەنسەي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
پەن بىڭئەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
يالك جىڭيى	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لىۋ فېڭلۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جاك ۋەنلىن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جاك جىئەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
شېن خواچېك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي

لیۇ سەنفا	ئەر	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
چېن جىنجۇڭ	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
تۇرغۇن قاسىم	ئەر	ئۇيغۇر	داشۇ	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لى لىۋيى	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لیۇ خۇڭچى	ئەر	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ئابدۇللا غاپپار	ئەر	ئۇيغۇر	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
چى شياۋشۇن	ئەر	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 10 - ئاي
خې ياۋزۇڭ	ئەر	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 10 - ئاي
ئۆمەر قادىر	ئەر	ئۇيغۇر	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 10 - ئاي
چيۇ جىڭخې	ئەر	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 10 - ئاي
لیۇ جۇڭشىن	ئەر	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 10 - ئاي
چيۇ يۈخەي	ئەر	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	داخىيەن پاختا - چىگە پونكىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
سۇڭ شىنشى	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لیۇ شياڭجيې	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز	كورلا پاختا - چە- گە پونكىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
مەمەت ئۆمەر	ئەر	ئۇيغۇر	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لى شۇبىن	ئەر	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
مىرەخمەت	ئەر	ئۇيغۇر	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
باقى ئالىم	ئەر	ئۇيغۇر	ئونتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
يۇ خۇەيتاۋ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئونتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
تالىپ دەمىي	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئونتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
دىلىك گۈيچىك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئونتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي

فۇ باۋجېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋاڭ جۇڭيىڭ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋاڭ داۋژېن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
خۇاڭ جيەنپىڭ	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	كورلا پاختا - چەگە پونكتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
دۇڭ يۈنجېن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋاڭ جاۋيىڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
لى چې	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
پاڭ لىڭچې	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
چېن زۇڭفېن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
لياڭ ژېيتەي	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
شېن شياڭشياڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
ياڭ مىڭجيەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
ياۋ جىڭەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
لۇ جيەنشىن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
ھادى قادىر	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
ئىمىن قاسىم	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
ئىلاجى ساۋىت	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
چاۋ دەيكۈن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
لى رۇچېن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇزا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
غەنى مىنوپ	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جۇ ياۋچىڭ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي

بى جىشيەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
مېلك شياۋفۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكىچى	1987 - يىل 12 - ئاي
جالك جۇڭچيەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	تەھرىر	1988 - يىل 3 - ئاي
گو خەيلىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	تەھرىر	1988 - يىل 3 - ئاي
شۇ يىلك	ئايال	شىبە	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	ئارخىپ باشقۇرغۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لىي چۈشيالك	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ژۇرنال	1988 - يىل 12 - ئاي
جيالك جېنمېي	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ژۇرنال	1989 - يىل 12 - ئاي
شۇ جېنخۇەي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
سۈن مىنجالك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 12 - ئاي
ھوشۇر زەيدۇللا	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جۇالك جەنپىلك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
زۇ شۇچىن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
ساۋ شۇپىلك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
سۇلك كۇنمىلك	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
ژالك فېڭيۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جالك گوچيالك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
چياۋ فېلك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي
جېن شۇجېن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 11 - ئاي

لیۇ جىتۇلك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئىلى ئوبلاستلىق پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالك جېڭشياۋ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قۇمۇل ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
زىياۋدۇن	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جەي يۇ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	قۇمۇل ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ئەن چىلك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	قۇمۇل قىزىل يۇلتۇز خۇرۇم زاۋۇتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جالك شۇتىلك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قۇمۇل ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جالك مىنشىلك	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قۇمۇل ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالك فۇسېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قۇمۇل ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
يالك دېخۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل ۋىلايەتلىك مېۋە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جېن گۇاڭزې	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لو تيەنسەي	ئەر	خۇيزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالك يۇلىيالك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
يالك جۇنسەي	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	بارىكۆل ناھىيەلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
دىلك شۇنكۇي	ئەر	خەنزۇ	باشلانغۇچ مەكتەپ	بارىكۆل ناھىيەلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
چالك جىتى	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل شەھەرلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لى يۈن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قۇمۇل شەھەرلىك كۇندىلىك چەرچىن مالالار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي

ئىسمابىل ئىلىياس	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قۇمۇل شەھەرلىك سودا مەركىزى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جاۋ فامىلىك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئارا تۇرۇلۇك ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژۇ پېيفالىك	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قۇمۇل ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	ئارخىپ باشقۇرغۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جاۋ شيۇجېن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قۇمۇل ژىلايەتلىك مېۋە شىركىتى	ئارخىپ باشقۇرغۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جىن باۋجېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قۇمۇل ژىلايەتلىك قىزىل يۇلتۇز خۇرۇم زاۋۇتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
خۇالىك جۇرۇلىك	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	قۇمۇل ژىلايەتلىك قىزىل يۇلتۇز خۇرۇم زاۋۇتى	مەسئۇل ژۇرنال	1988 - يىل 12 - ئاي
رېن گۇاڭيەن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل ژىلايەتلىك پېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاسىتىلىرى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
تالىك يۈچاۋ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قۇمۇل ژىلايەتلىك مېۋە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
فېلىك لىيەنيۈەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
يالىك كۈڭلىك	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل شەھەرلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ما تيەنسەي	ئەر	خەنزۇ	باشلانغۇچ مەكتەپ	قۇمۇل شەھەرلىك راھەتباغ كوپېراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
شى چياۋيىلىك	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قۇمۇل شەھەرلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
شىن سۈنفۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قۇمۇل شەھەرلىك سودا مەركىزى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
خۇالىك يۈخۇا	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	قۇمۇل شەھەرلىك سودا مەركىزى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
گۈلىك مىڭيۈەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ئاقسۇ ژىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئالىي ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
تەن سەنلىيالىك	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ئاقسۇ ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	ئالىي ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ئەيسا ئەمەت	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاقسۇ ژىلايەتلىك پېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاسىتىلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي

چىن دېسالك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
دېلك خەنيۈەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋالك ماۋخۇي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاقسۇ تەمىنات - سودا مەكتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
دۇ جىچىك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
يالك يۈرېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لى گۈيلىيەن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاقسۇ تەمىنات - سودا مەكتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1987 - يىل 12 - ئاي
پەن گوشېن	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ئاقسۇ تەمىنات - سودا مەكتىپى	ئالىي ئوقۇنقۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
يۈ جىجۈەن	ئايال	خەنزۇ	داشۆ	ئاقسۇ تەمىنات - سودا مەكتىپى	ئالىي ئوقۇنقۇچى	1988 - يىل 12 - ئاي
سەلەي ناسىر	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	ئاقسۇ تەمىنات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ئابدۇكېرىم	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاقسۇ تەمىنات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
خې لىجېن	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جۇ ۋېنخۇا	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
رۈەن شياڭجۇك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
دۇك مىنچاك	ئەر	شىبە	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژۇ سۈنشياۋ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ساقلاش - توشۇش شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
گۈەن كەييالك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك يەرلىك مەھسۇلات- لار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
يالك جىنلۈك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ساقلاش - توشۇش شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لىن بىگشېك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ئاقسۇ ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي

شىياڭ يۈلۈك	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ئاقسۇ ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا باش باشقارمىسى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ما شۈەۋن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاقسۇ ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا باش باشقارمىسى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
چياڭ يۈڭخۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاقسۇ ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
لۇ شيۈخۇا	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاقسۇ ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
ياڭ لىجۈن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاقسۇ ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
ما باۋما	ئەر	خۇيزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ئاقسۇ ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	تەرجىمان	1988 - يىل 12 - ئاي
لى گۈاڭچيەن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	قەشقەر ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا كوپېراتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مياۋ دۈجىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا كوپېراتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
جاڭ شېڭخۇا	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا كوپېراتىپى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لىيۇ تىڭنۇ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا كوپېراتىپى	ئالىي ئىستاتىستىكچى	1989 - يىل 1 - ئاي
قاسىم نىياز	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا كوپېراتىپى	ئالىي بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
لى ژاڭگېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا كوپېراتىپى	ئالىي بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
لىن جيەنگو	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	قەشقەر ژىلايەتلىك تەمسىنات - سودا كوپېراتىپى	دوتسېنت	1989 - يىل 1 - ئاي
لېي مېڭچىن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	قەشقەر ژىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لي رۇيجيا	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ژىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
چېن شۈشۈن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك مەھسۇلات، چەرچىن مالىلار شىركىتى	ئالىي ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي

جۇ ۋېنفېن	ئايال	خەنزۇ	داشۆ	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	ئالىي بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
جياڭ پېڭنەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي
قۇربان ياسىن	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ياڭ يۇڭخۇا	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
دۇڭ يۇكۇن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لۇەن يۇڭشېڭ	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ياڭ فۇيۆ	ئەر	خۇيزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لى گۇاڭيى	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
خۇاڭ خۇەيجۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر شەھەرلىك كوپىراتىپ	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي
يۇسۇپجان	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
سۇن باۋجېن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
كاڭ يۇڭخۇڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ	تەرجىمان	1989 - يىل 1 - ئاي
سىدىق نۇر	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي
ساۋ شىنفا	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي
جاۋ نيەنپۇ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي
گو شىڭشۆ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
جاڭ لىشەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ليۇ گودى	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي

جىن بياۋ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
تۇرسۇن ئەۋۋەل	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
تېەن ۋەنيى	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
سەي لۇڭگېن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
قۇربان ياسىن	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
جاۋ زوشياڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
دىلا يىجۇن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لى جياجۇڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
گې ياجۇەن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
فەن شىنيى	ئەر	خەنزۇ	باشلانغۇچ مەكتەپ	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
ئىپارگۈل	ئايال	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	تەرجىمان	1989 - يىل 1 - ئاي
مەمەت تۇرسۇن ئابباخان	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك مەسئۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لىۋ پىڭسەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك مەسئۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ئابلىمىت	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك مەسئۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
گاۋ يۈچاڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك مەسئۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لىۋ جىنرۇڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك مەسئۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي

لياڭ جىنۇبن	ئايال	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك‌مەھسۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
كېرىم يۈسۈپ	ئەر	ئۇيغۇر	ئونتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك‌مەھسۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مەتتۇرسۇن ئىبرا-ھىم	ئەر	ئۇيغۇر	ئونتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك‌مەھسۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
زۇ خۇيبەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئونتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك‌مەھسۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
دۇ ۋېنفېڭ	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئونتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك‌مەھسۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ياڭ چىڭشىبەن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئونتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك‌مەھسۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
يې شىبەنچاڭ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئونتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك‌مەھسۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
سۇن شېلەن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئونتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك‌مەھسۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
يۇەن زۇشياڭ	ئەر	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك‌مەھسۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
يۇ يۈڭتىبەن	ئەر	خۇيزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك يەرلىك‌مەھسۇلات-چەرچىن ماللار شىركىتى	تەرجىمان	1989 - يىل 1 - ئاي
كۈك گۈاڭمىڭ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئونتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
سۇن يۈڭچاۋ	ئەر	خەنزۇ	ئونتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي

پىلاك شېكجيا	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ژىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستېلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
گۇ جەجۇن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستېلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
خۇ پېيجۇن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستېلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
گو شىڭجۇك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستېلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لۇ شىڭيۈەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستېلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
جى ژەنچاك	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستېلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ئۆمەر ئېلى	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
يۇ كېجاك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ژىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
دۇەن لۇشىك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ژىلايەتلىك يېزا - ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستېلىرى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
يۇ شۇنخۇا	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر ژىلايەتلىك يېزا - ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستېلىرى شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
پالتىيۇپ	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ژىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي

ۋالك جىنلىيالك	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لو خۇيشۇەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
خۋالك فۇگۋالك	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
سەي شىشىن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
تۇراق	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ۋالك يىڭفېن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
دۇ چاڭكۇن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ۋۇ شياڭلىن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي
ئوبۇل ياسىن	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي
تۇرسۇن ھوشۇر	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 5 - ئاي
شى شيۇجېن	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر ۋىلايەتلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ۋراچ	1989 - يىل 1 - ئاي
شى شۇيۇن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 5 - ئاي
تۇرسۇن ئەمەت	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 5 - ئاي

ئۆمەر جۈمە	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر پېڭشەھەر ناھىيىلىك كوپېراتىپ	تەرجىمان	1989 - يىل 5 - ئاي
سۈلك دېھالك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر پېڭشەھەر ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 5 - ئاي
يۈسۈپ مەمەت	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قەشقەر پېڭشەھەر ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئوتتۇرا دەرىجىلىك تېخنىك	1989 - يىل 5 - ئاي
ئابدۇقادىر قۇربان	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قاغىلىق ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ماۋ يۈچۈەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قاغىلىق ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
بەختى مەتسىيىت	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قاغىلىق ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
جۇي جيېچىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
قۇدرەت خۇدابەردى	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
سۇي جۇڭمىك	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
يالك لىنفا	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
جېن چۇشيەن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
سۈلك جىنلۇلك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قاغىلىق ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
لى پېيسەي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	پەيزاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
جالك جيەنشىن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	پەيزاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ئۇلۇغنىسا	ئايال	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	پەيزاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
سىيىت ئەمەت	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	پەيزاۋات ناھىيىلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1989 - يىل 1 - ئاي
دەن خۇڭشيالك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	پەيزاۋات ناھىيىلىك يەرلىك مەھسۇلات شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
مۇھەممەت داۋۇت	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	پەيزاۋات ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي

ئېزىز سەيدۇللا	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	پەيزاۋات ناھىيە- لىك پاختا - چىگە شىركىتى	تەرجىمان	1989 - يىل 1 - ئاي
خاۋ سەنخۇەي	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
شۇجۇن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋالىڭ شياڭرۇڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ئابلىمىت	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
سېلىك لىڭفۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ياسىن قۇربان	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
شېن زىۋەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
شېن مۇسېن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	يەكەن ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ئابدۇراخمان	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	يەكەن ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
دەي شياۋرۇڭ	ئايال	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	يەكەن ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
ژېن لېشى	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	يەكەن ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
لو دېڭفەن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
جالىڭ جىمىڭ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
خې يۈمىن	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	تەرجىمان	1988 - يىل 12 - ئاي
جيالىڭ جۈڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	يەكەن ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	تەرجىمان	1988 - يىل 12 - ئاي
يۇ خۇسەي	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي

ژالك جىگرىن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك بېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرى شىركىتى	ئىنژېنېر	1988 - يىل 12 - ئاي
جالك سەيرۋلك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	يەكەن ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالك جيەنخۇا	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
توغاخوجلك	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك تەسىنات - سودا كوپېراتىپى	تەرجىمان	1988 - يىل 12 - ئاي
جاۋ شېڭجى	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
مەمەت مەمتىلى	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك فاڭدى تەسىنات - سودا كوپېراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
مەمەت ئابدۇراخمان	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	يەكەن ناھىيىلىك ئىشقۇل تەسىنات - سودا كوپېراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
مىجىت بەكرى	ئەر	ئۇيغۇر		قاراماي شەھەرلىك تەسىنات - سودا كوپېراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
گۈمن جيەن	ئايال	شىبە		قاراماي شەھەرلىك تەسىنات - سودا كوپېراتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جاۋ شيۇڭجۇن	ئەر	خۇيزۇ		قاراماي شەھەرلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
جالك فېڭتاك	ئەر	خەنزۇ		قاراماي شەھەرلىك كوپېراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ئەن يىڭرۇي	ئەر	خۇيزۇ		قاراماي شەھەرلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1988 - يىل 12 - ئاي
گېك خەيىي	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خوتەن ۋىلايەتلىك كوپېراتىپ مال سېتىۋېلىش پونكىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
يې گۈاڭلې	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	خوتەن ۋىلايەتلىك كوپېراتىپ مال سېتىۋېلىش پونكىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي

ۋاك سۆاك	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	خوتەن ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ مال سېتىۋېلىش پونكتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
تۇرسۇنمەت	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	خوتەن ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ مال سېتىۋېلىش پونكتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
يۇنۇس	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خوتەن ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ مال سېتىۋېلىش پونكتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مۇھەممەت ساۋۇت	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خوتەن ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ مال سېتىۋېلىش پونكتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
نۇر ئىمىن	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خوتەن ۋىلايەتلىك كوپىراتىپ مال سېتىۋېلىش پونكتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
جۇ شىپىك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خوتەن ۋىلايەتلىك يۇك زاۋۇتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ھاۋاخان	ئايال	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خوتەن ۋىلايەتلىك يۇك زاۋۇتى	ۋراچ	1989 - يىل 1 - ئاي
ما شىياۋمىن	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	خوتەن ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
شۇ يۈگۈك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خوتەن ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مەمەت سالى	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خوتەن ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي
جۇ خېچيۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خوتەن ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي
لىيۇ لۇڭشۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خوتەن ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
ۋېي شىشياك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خوتەن ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل پېرىيومچى	1989 - يىل 1 - ئاي
جاك جىخۇي	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خوتەن ۋىلايەتلىك پاختا - چىگە شىركىتى	مەسئۇل پېرىيومچى	1989 - يىل 1 - ئاي
چېن جىشەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خوتەن شەھەرلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
رېن خەنچاك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قاراقاش ناھىيە- لىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي

فەن يۈكشىلىك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قاراقاش ناھىيە- لىك كوپىراتىپ	ئىنژېنېر	1989 - يىل 1 - ئاي
جامالىدىن ئەخمەت	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قاراقاش ناھىيە- لىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مەتكېرىم قۇربان	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	قاراقاش ناھىيە- لىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
لىيۇ شىلىك	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قاراقاش ناھىيە- لىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
يى يۈخۇا	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	قاراقاش ناھىيە- لىك كوپىراتىپ	مەسئۇل پېرىيومچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مۇھەممەت نىياز	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	لوپ ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
جېن جىڭمىك	ئايال	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	لوپ ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 1 - ئاي
ۋاڭ رېنخېك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	لوپ ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
ۋېي گۈاڭلىيۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	لوپ ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مەمەتتۇرسۇن ئەمىن	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	لوپ ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مەمەت نۇر	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	لوپ ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1989 - يىل 1 - ئاي
چېك گوشى	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	لوپ ناھىيىلىك كوپىراتىپ	تەرجىمان	1989 - يىل 1 - ئاي
مەمتىمىن ھاشىم	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	كىرىيە ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 1 - ئاي
مەتسەيدى ئەخمەت	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	كىرىيە ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 5 - ئاي
مەتروزى تۇردى	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	كىرىيە ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 5 - ئاي
ئىمىن قادىر	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	كىرىيە ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 5 - ئاي
يۇ شيۇيىك	ئايال	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	كىرىيە ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 5 - ئاي
مەمتىمىن سوپى	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	كىرىيە ناھىيە 2 - رايونلۇق كوپىرا- تىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 5 - ئاي
سايىم يۈسۈپ	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	كىرىيە ناھىيە 3 - رايونلۇق كوپىرا- تىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 5 - ئاي
مەمەت روزى	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	كىرىيە ناھىيە 5 - رايونلۇق كوپىرا- تىپ	ئىنژېنېر	1989 - يىل 5 - ئاي
ئىسمايىل ياقۇپ	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	كىرىيە ناھىيە 5 - رايونلۇق كوپىرا- تىپ	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1989 - يىل 5 - ئاي

مەتتۇرسۇن ئىبراھىم	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	كىرىيە ناھىيە 6 - رايونلۇق كوپىراتىپ	ئىنژېنېر	1989 - يىل 5 - ئاي
ئابلىز ئەيسا	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	كىرىيە ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 5 - ئاي
يۈسىيىن ئۆمەر	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	كىرىيە ناھىيىلىك چاي - چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 5 - ئاي
ئابدۇقادىر سەيدى	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	كىرىيە ناھىيىلىك يەرلىك مەھسۇلات شىركىتى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 5 - ئاي
جاۋ جىيۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	كىرىيە ناھىيىلىك يەرلىك مەھسۇلات شىركىتى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 5 - ئاي
غۇجىۋىل سادىر	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	گۇما ناھىيىلىك پاختا - چىگە شىركىتى	ئىنژېنېر	1989 - يىل 5 - ئاي
ئۇ بۇشياڭ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	گۇما ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1989 - يىل 5 - ئاي
خې يۈلەي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	گۇما ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 5 - ئاي
چېن جىشەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	خوتەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل ئىستاتىستىكچى	1989 - يىل 7 - ئاي
چې جياۋېن	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خوتەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 7 - ئاي
ئابلا تۇرسۇن	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خوتەن ناھىيىلىك كوپىراتىپ	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 7 - ئاي
ئابدۇللا سەيدى ھاجى	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇقسىز ئوتتۇرا	خوتەن ناھىيىلىك بوزاق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1989 - يىل 7 - ئاي
جىن جيەنخۇڭ	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
شى جىرۇڭ	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ئابلىكىم ئابلىمىت	ئەر	ئۇيغۇر	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋۇ دېگۇ	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ئىبراھىم ياسىن	ئەر	ئۇيغۇر	داشۆ	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋۇ خەي	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي

زۇ پىگىئەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
مىجىت سايىت	ئەر	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالە پېيچيۇ	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
لى لۇسىلە	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
شېن گېندا	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
قادىر شىرئەلى	ئەر	ئۇيغۇر	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ئاسىيە ئابدۇكېرىم	ئايال	ئۇيغۇر	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جيالە يۈلەن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
يۈەن فالە	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جېن شىچۈن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جۇ تيەنچى	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
يې دېچۈن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جالە جىيۈەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالە چۈەنشەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
تۇرسۇنگۈل قاسىم	ئايال	ئۇيغۇر	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
يەن شىنلەن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دۇلە جيەنپىلە	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دياۋ پېيچىن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	ش ئۇ ئا ر تەمىر- خات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي

تېلېك لىنىشۇ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋالېك كۇنىبېك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋالېك ۋېي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋالېك تاۋ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جۇ شىنشېلېك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
تەي جىرېن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
يەن شياۋجېلېك	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جېن جىچالېك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
خۇ شيۇچۈەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	مەسئۇل ۋراچ	1988 - يىل 12 - ئاي
رەيھان خالمت	ئايال	قازاق	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	مەسئۇل ۋراچ	1988 - يىل 12 - ئاي
گاۋ شىچالېك	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
لىيۇ خۇيپىلېك	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمە- نات - سودا مەك- تىمپى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
يالېك لەنكي	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
غالىپ ئېلىخان	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
خې شىنجىيەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
چيەن پىڭچيۇ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
لىيۇ شېنچېلېك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جىن كېنىلېك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي

ياۋ لەنشىن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دىلنۇر ياسىن	ئايال	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دۇ يۈچىن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ماھىرە قۇربان	ئايال	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ئەزىزەم جاپپار	ئايال	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
يې دەنچۈك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دىلك شياۋلياك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دىلشات ئەبىر	ئەر	قازاق	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ژۇ شياۋچى	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالك گاۋشى	ئەر	خەنزۇ	داشۆ	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جىن يۈسىن	ئايال	خۇيزۇ	داشۆ	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
سۈن جىگالك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دىلشات يۈسۈپ	ئەر	ئۇيغۇر	داشۆ	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ژۇ مىنجيې	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
خەنجىگمىلك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جيالك يانەن	ئايال	خەنزۇ		تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي

تېڭ لىنشۇ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋاڭ كۈنبېڭ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋاڭ ۋېي	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ۋاڭ تاۋ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جۇ شىنشېڭ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
تەي جىرېن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
يەن شياۋجېڭ	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جېن جىچاڭ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
خۇ شيۇچۇەن	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	مەسئۇل ۋراچ	1988 - يىل 12 - ئاي
رەيھان خالىت	ئايال	قازاق	ئوتتۇرا تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	مەسئۇل ۋراچ	1988 - يىل 12 - ئاي
گاۋ شىچاڭ	ئەر	خەنزۇ	تولۇقسىز ئوتتۇرا	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	مەسئۇل ئىقتىسادچى	1988 - يىل 12 - ئاي
ليۇ خۇيپىڭ	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا مەكتىپى	مەسئۇل بوغالتىر	1988 - يىل 12 - ئاي
ياڭ لەنكې	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
غالىپ ئېلىخان	ئەر	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
خې شىنجيەن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
چيەن پىڭچيۇ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ليۇ شېنچېڭ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جىن كېنىڭ	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي

ياۋ لەنشىن	ئايال	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دىلنۇر ياسىن	ئايال	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دۇ يۈچىن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ماھىرە قۇربان	ئايال	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ئەزىزەم جاپپار	ئايال	ئۇيغۇر	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
يې دەنچۈك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دىلك شياۋلىلىك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دىلشات ئەبىر	ئەر	قازاق	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ژۇ شياۋچى	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ژالك گاۋشى	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جىن يۈسىن	ئايال	خۇيزۇ	داشۇ	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
سۈن جىگالك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
دىلشات يۈسۈپ	ئەر	ئۇيغۇر	داشۇ	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
ژۇ مىنجيې	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
خەنجىگىمك	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي
جيالك يانەن	ئايال	خەنزۇ		تەمسىنات - سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 - يىل 12 - ئاي

مارىيەم بارات	ئايال	ئۇيغۇر		تەمسىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 ـ يىل 12 ـ ئاي
دەن جىپىڭ	ئەر	خەنزۇ		تەمسىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 ـ يىل 12 ـ ئاي
جاڭ چۈندۇن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	تەمسىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 ـ يىل 12 ـ ئاي
جاۋ نەيخۇڭ	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	تەمسىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 ـ يىل 12 ـ ئاي
جياڭ كەيجىن	ئەر	خەنزۇ	داشۇ	تەمسىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 ـ يىل 12 ـ ئاي
شى تۆڭيۇ	ئەر	خەنزۇ	تولۇق ئوتتۇرا	تەمسىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 ـ يىل 12 ـ ئاي
لىيۇ ژېندې	ئەر	خەنزۇ	ئوتتۇرا تېخنىكوم	تەمسىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 ـ يىل 12 ـ ئاي
زەيدىن ھېيىت	ئەر	ئۇيغۇر	تولۇق ئوتتۇرا	تەمسىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	ئالىي لېكتور	1988 ـ يىل 12 ـ ئاي
شي جىشىن	ئەر	خەنزۇ	ئالىي تېخنىكوم	تەمسىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 ـ يىل 12 ـ ئاي
شياۋ يۈلەن	ئايال	خەنزۇ	داشۇ	تەمسىنات ـ سودا تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	لېكتور	1988 ـ يىل 12 ـ ئاي

10. كوپىراتىپ سىستېمىسىدىكى ناھىيە، باشقارما دەرىجىلىك كادىرلار ئىسىملىكى

(1) ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپىدىكى باشقارما دەرىجىلىك كادىرلار ئىسىملىكى

(1990 — 1950)

قوشۇمچە جەدۋەل: 11

ئورۇن	ۋەزىپىسى	ئىسىم فامىلىسى	جىنسى	مىللىتى	ۋەزىپە ئۆتىگە ۋاقتى
ئىشخانا	مۇدىر	ئېلى سىدىق	ئەر	ئۇيغۇر	1957.9 — 1953.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	گاۋجېڭ	ئەر	خەنزۇ	1958.3 — 1953.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئابدۇرېشىت	ئەر	ئۇيغۇر	1958.3 — 1957.9
	مۇدىر	جيا ۋېنچېڭ	ئەر	خەنزۇ	1972.12 — 1962.5
	مۇئاۋىن مۇدىر	مۇ شياڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1965.12 — 1962.5
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئۆمەرجان قۇربان	ئەر	ئۇيغۇر	1972.12 — 1962.5
	مۇدىر	جاڭ جىبېن	ئەر	خەنزۇ	1983.8 — 1975.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	مۇ شياڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1980.5 — 1975.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	ساۋۇت توختىنىياز	ئەر	ئۇيغۇر	1981.6 — 1977.1
ئىشخانا	مۇئاۋىن مۇدىر	جاڭ خۇڭچۇ	ئەر	خەنزۇ	1978.6 — 1977.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	سۇن مىنجاڭ	ئەر	خەنزۇ	1983.9 — 1981.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	ياڭ خۇپىڭ	ئەر	خەنزۇ	1983.9 — 1981.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	ياڭ سۇڭتاۋ	ئەر	مانجۇ	1985.6 — 1981.10
	مۇئاۋىن مۇدىر	يى جىچېڭ	ئەر	خەنزۇ	— 1983.10
	مۇئاۋىن مۇدىر	ماۋ يۇنچىڭ	ئايال	خەنزۇ	— 1984.1
	مۇدىر	لى شىچاۋ	ئەر	خەنزۇ	— 1986.10
مەمۇرىي باشقارما	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لى لىگۇڭ	ئەر	خەنزۇ	1983.10 — 1979.4
بىرلەشمە ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	شۇ ۋېيچېڭ	ئەر	خەنزۇ	— 1989.10
سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	ياڭ خۇپىڭ	ئەر	خەنزۇ	1984.12 — 1983.10
	مۇئاۋىن مۇدىر	سۇن مىنجاڭ	ئەر	خەنزۇ	1985.5 — 1983.10
	مۇئاۋىن مۇدىر	شيۇڭ رېنفېي	ئەر	خەنزۇ	1986.9 — 1984.3

تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	شېۋلك رېنغېي	ئەر	خەنزۇ	1986.9 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	هوشۇر زەيدۇللا	ئەر	ئۇيغۇر	1986.9 — 1988.7
	تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلغۇچى	لېۋ چۈنبالك	ئەر	خەنزۇ	1986.9 —
تارىخ - تەزكىرە ئىشخانىسى	مۇدىر	مۇ شياڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1985.9 — 1989.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	جالك دېجېن	ئەر	خەنزۇ	1989.7 —
	مۇدىر	جالك مىڭجې	ئەر	خەنزۇ	1990.3 —
نازارەتچىلىك ھەيئىتى ئىشخانىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	جالك دېلىن	ئەر	خەنزۇ	1955.10 — 1958.2
	مۇدىر	خې كېجيەن	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1965.5
	مۇدىر	سۈن مىنجالك	ئەر	خەنزۇ	1985.6 — 1987.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئابلىز كېرىم	ئەر	ئۇيغۇر	1985.6 —
	مۇدىر	سۈن شۈرېن	ئەر	خەنزۇ	1987.1 — 1990.12
	نازارەتچىلىك ھەيئەت ئەزاسى	ژالك مىڭشيەن	ئەر	خەنزۇ	1989.2 —
پارتكوم ئىشخانىسى	مۇدىر	چېن جىڭرۇلك	ئەر	خەنزۇ	1989.10 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	تۇخان روزى	ئايال	ئۇيغۇر	1989.10 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	جالك ئىنشيا	ئايال	خەنزۇ	1990.5 —
ئىنتىزام، رېۋىزىيە كومىتېتى	مۇئاۋىن شۇجى	ساۋۈت توختىنىياز	ئەر	ئۇيغۇر	1984.2 — 1989.12
	مۇئاۋىن شۇجى	ژالك لىيەنجى	ئەر	خەنزۇ	1985.6 — 1986.9
	مۇئاۋىن شۇجى	مۇھەممەت سەلەي	ئەر	ئۇيغۇر	1984.9 — 1990.6
ئورگان پارتكومى	شۇجى	فېلك شۇدې	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1965.5
	شۇجى	ژۇ يەنچىلك	ئەر	خەنزۇ	1989.10 —
كادىرلار بۆلۈمى	مۇئاۋىن بۆلۈم باشلىقى	لېۋ گاۋىملك	ئەر	خەنزۇ	1952.11 — 1953.4
كادىرلار باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	مەخمۇت يۈسۈپ	ئەر	ئۇيغۇر	1953.1 — 1958.3
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	سۇي ژېنجىن	ئەر	خەنزۇ	1953.1 — 1958.3
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	شى خۇيچىلك	ئەر	خەنزۇ	1954.12 — 1958.3
	باشقارما باشلىقى	فېلك شۇدې	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1966.5
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ما جۈنجيې	ئەر	خۇيزۇ	1962.5 — 1972.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	چى شاڭشيۇ	ئايال	خەنزۇ	1963.3 — 1972.12
سىياسىي بۆلۈم	مۇئاۋىن مۇدىر	جاۋ باۋچىن	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1966.3
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	مۇھەممەت سېيىت	ئەر	ئۇيغۇر	1965.5 — 1972.12
سىياسىي باشقارما	باشقارما باشلىقى	ما جۈنجيې	ئەر	خۇيزۇ	1975.9 — 1980.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	چېن شىغۇ	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1981.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	تۆك فۇلىن	ئەر	شىبە	1977.1 — 1980.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لىقان مۇستاپا	ئەر	قازاق	1977.1 — 1984.3

سىياسىي باشقارما	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	يالاڭ ژېيشيالاڭ	ئايال	خەنزۇ	1977.7 — 1979.3
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	جالاڭ فۇڭچۇ	ئەر	خەنزۇ	1978.7 — 1984.8
	باشقارما باشلىقى	گاۋ جيەندي	ئەر	خەنزۇ	1979.6 — 1983.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	گۇلاڭ جىڭخۇا	ئەر	خەنزۇ	1981.1 — 1984.2
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ژۇ يەنچىلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1984.2 — 1989.9
	باشقارما باشلىقى	فىلاڭ دېرۇي	ئەر	خەنزۇ	1986.7 — 1989.5
كادىر - ئەمگەك ئىش ھەققىي باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ژالاڭ شاۋنىلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1986.9 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ژالاڭ لىيەنجى	ئەر	خەنزۇ	1986.9 —
ماتارىپ باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	چيەن شىغۇ	ئەر	خەنزۇ	1982.1 — 1983.5
	باشقارما باشلىقى	چېن جېڭرۇلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1986.6 — 1989.9
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	خۇرشىدە جىلىل	ئايال	ئۇيغۇر	1986.6 —
	باشقارما باشلىقى	يۈەن جىڭجۇلاڭ	ئەر	موڭغۇل	1989.10 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	چېن جىيى	ئايال	خەنزۇ	1990.9 —
تەشكىللەپ يېتەكلەش بۆلۈمى	بۆلۈم باشلىقى	جاۋ جىڭتاڭ	ئەر	مانجۇ	1952.11 — 1955.5
تەشكىلات-تەكشۈرۈش باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	مىن شىيىلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1955.5 — 1958.3
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	غۇپۇر ھېزىم	ئەر	ئۇيغۇر	1956.5 — 1958.3
ئاساسىي قاتلام باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	مەخمۇت يۈسۈپ	ئەر	ئۇيغۇر	1962.5 — 1972.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	مىن شىيىلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1972.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	فىلاڭ فۇ	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1963.3
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	خې كېجيەن	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1972.12
ئاساسىي قاتلام كەسپىي باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ئۆمەرجان قۇربان	ئەر	ئۇيغۇر	1975.9 — 1982.9
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	سۇلاڭ كۇنمىلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1984.1
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	سۇن شۇرېن	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1983.12
	باشقارما باشلىقى	گۇلاڭ جىڭخۇا	ئەر	خەنزۇ	1984.2 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	قوزى ئىسلام	ئەر	ئۇيغۇر	1984.2 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	فەن مىلىن	ئەر	خەنزۇ	1986.9 —
كەسپىي باشقارما	باشقارما باشلىقى	خۇي سىيۈەن	ئەر	خەنزۇ	1955.1 — 1956.6
تەمىنات باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	خۇي شىيۈەن	ئەر	خەنزۇ	1956.7 — 1958.3
سېتىۋېلىش باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	تو شۇيىلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1956.7 — 1958.3
كەسپىي باشقارما	باشقارما باشلىقى	ما جېنخې	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1972.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	گاۋ جېلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1972.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	مۇسا تۇردى	ئەر	ئۇيغۇر	1965.5 — 1972.12

قوشۇمچە كەسىپ يېتەكچىلىك باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	مەمەت سەيىت	ئەر	ئۇيغۇر	1980.6 — 1982.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	مۇ شياۋلىن	ئەر	خەنزۇ	1980.6 — 1983.9
پىلان بۆلۈمى	بۆلۈم باشلىقى	گۈەن يۈشىياڭ	ئەر	شىبە	1952.1 — 1954.10
	مۇئاۋىن بۆلۈم باشلىقى	جاڭ دېەنفاڭ	ئەر	خەنزۇ	1953.1 — 1954.5
	مۇئاۋىن بۆلۈم باشلىقى	ۋاڭ مىنچۈەن	ئەر	خەنزۇ	1954.5 — 1955.7
پىلان ئىستاتىستىكا - باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	خەن ۋېي	ئەر	خەنزۇ	1954.8 — 1958.3
	باشقارما باشلىقى	ئابدۇغۇپۇر ئىمىن	ئەر	ئۇيغۇر	1956.5 — 1958.3
	باشقارما باشلىقى	جاۋ باۋچىن	ئەر	خەنزۇ	1962.10 — 1965.5
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ياڭ گۈەنچۈن	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1972.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لىيۇ جيې	ئايال	خەنزۇ	1962.5 — 1985.12
	باشقارما باشلىقى	فۇلىجيا	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1978.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	گاۋ جېڭ	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1980.12
پىلان - ئىستاتىستىكا باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	ما جۈنجيې	ئەر	خۇيزۇ	1981.1 — 1983.9
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ياڭ زىسەن	ئەر	خەنزۇ	1981.1 — 1986.9
پىلان كەسپىي . باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	ياڭ زىسەن	ئەر	خەنزۇ	1986.9 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ۋاڭ ئەننا	ئايال	خەنزۇ	1986.9 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	رېن كۈنيۈن	ئەر	خەنزۇ	1986.9 —
مالىيە - بوغالتىر بۆلۈم	مۇئاۋىن بۆلۈم باشلىقى	رەن خۈيمىن	ئەر	خەنزۇ	1952.11 — 1954.12
مالىيە بوغالتىر باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	لى فۇرۇي	ئەر	خەنزۇ	1955.2 — 1956.6
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لياڭ چىڭخۇا	ئەر	خەنزۇ	1956.6 — 1985 .11
	باشقارما باشلىقى	لى جۇڭ	ئەر	خەنزۇ	1962.10 — 1966.5
	باشقارما باشلىقى	جيا ۋېنچېڭ	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1980.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	جىن پىنجۇڭ	ئەر	خەنزۇ	1984.2 —
	باشقارما باشلىقى	قەيسەر ئاۋغالى	ئەر	قازاق	1984.2 —
مال باھا باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لىيۇ خەنۋېن	ئەر	خەنزۇ	1956.9 — 1958.3
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	چېن لىكاڭ	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1988.12
	باشقارما باشلىقى	گاۋ جيەندې	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1972.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	خەن ۋېي	ئەر	خەنزۇ	1981.6 — 1984.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	پېڭ ۋاڭشۇ	ئايال	خەنزۇ	1986.9 — 1988.6
ئاساسىي قۇرۇلۇش بۆلۈمى	بۆلۈم باشلىقى	ما زولياڭ	ئەر	خەنزۇ	1955.6 — 1957.4

ئاساسىي قۇرۇلۇش سافلاش - توشۇش باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	لىۋ رېنكۇن	ئەر	خەنزۇ	1976.1 — 1983.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	خۇ چىشياڭ	ئەر	خەنزۇ	1977.3 — 1986.9
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	گاۋ جياڭ	ئەر	خەنزۇ	1981.1 — 1983.12
	باشقارما باشلىقى	خۇ چىشياڭ	ئەر	خەنزۇ	1986.9 — 1989.10
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ژاڭ لىڭفۇ	ئايال	خەنزۇ	1986.9 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لى خۇڭيۇ	ئەر	خەنزۇ	1986.9 — 1988.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لى كەيفۇ	ئەر	خەنزۇ	1986.9 —
ئىشلەپچىقىرىش - كارخانا باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	مەن شىيلياڭ	ئەر	خەنزۇ	1956.5 — 1957.4
پەن - تېخنىكا ساناقەت باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	چاڭ پەنچىن	ئەر	خەنزۇ	1979.2 — 1985.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	پەتتار لىتىپ	ئەر	ئۇيغۇر	1981.1 — 1984.9
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	مۇ شياڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1983.10 — 1984.2
	باشقارما باشلىقى	پەتتار لىتىپ	ئەر	ئۇيغۇر	1984.9 —
پەن - تېخنىكا، ساناقەت باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	جاڭ خۇڭچۇ	ئەر	خەنزۇ	1984.9 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لىۋ شىچۈەن	ئەر	خەنزۇ	1986.9 —
ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى	مۇئاۋىن رەئىس	سۇي ژېنجىن	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1972.12
	مۇئاۋىن رەئىس	ژاڭ جياڭ	ئەر	خەنزۇ	1977.1 —
	رەئىس	ژاڭ تاۋ	ئايال	خەنزۇ	1977.1 — 1979.10
	مۇئاۋىن رەئىس	ياڭ ژېيشياڭ	ئايال	خەنزۇ	1979.4 — 1980.6
	مۇئاۋىن رەئىس	لى لىگۇك	ئەر	خەنزۇ	1989.10 —
تەمىنات - سودا باش كوپېراتىپ	مۇدىر	تو شۇيياڭ	ئەر	خەنزۇ	1950.11 — 1952.10
تەمىنات - سودا باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	تو شۇيياڭ	ئەر	خەنزۇ	1952.11 — 1955.4
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لىن دىنبې	ئەر	خەنزۇ	1953.1 — 1953.7
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	قاسىمجان	ئەر	قازاق	1954.4 — 1954.8
تەمىنلەش دىرېكتور بۆلۈمى	مۇئاۋىن دىرېكتور	ژاڭ دىڭيۈەن	ئەر	خەنزۇ	1952.4 — 1954.3
كۈندىلىك چەرچىن ماللار دىرېكتور بۆلۈمى	مۇئاۋىن دىرېكتور	ژاڭ دىڭيۈەن	ئەر	خەنزۇ	1954.3 — 1956.4
كېرەكسىز بۇيۇملار دىرېكتور بۆلۈمى	دىرېكتور	لى بىڭگۇك	ئەر	خەنزۇ	1956.3 — 1957.8
كۈندىلىك چەرچىن ماللار تىجارەت باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ژاڭ دىيەنچىاڭ	ئەر	خەنزۇ	1956.5 — 1958.3
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ياسىنجان يارمۇھەممەت	ئەر	ئۇيغۇر	1956.5 — 1982.7

يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار تىجارەت باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	خۇي شىيۇەن	ئەر	خەنزۇ	1958.4 — 1961.2
	باشقارما باشلىقى	ما جېنخي	ئەر	خەنزۇ	1961.4 — 1962.5
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	فېلك فۇ	ئەر	خەنزۇ	1963.4 — 1983.12
	باشقارما باشلىقى	تو شۇيىلك	ئەر	خەنزۇ	1963.4 — 1976.3
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	مالى	ئەر	خەنزۇ	1961.5 — 1965.4
	جياۋداۋيۈەن	فېلك يۈچۈەن	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1971.12
يەرلىك مەھسۇلات، كېرەكسىز بۇيۇملار شىركىتى	ئىنقىلابىي كومىتېت مۇئاۋىن مۇدىرى	سۇلك كۇنمىلك	ئەر	خەنزۇ	1971.12 — 1975.9
	ئىنقىلابىي كومىتېت مۇئاۋىن مۇدىرى	فىلك يۈچۈەن	ئەر	خەنزۇ	1971.12 — 1972.11
	ئىنقىلابىي كومىتېت مۇئاۋىن مۇدىرى	سۇ جۇڭخي	ئەر	خەنزۇ	1972.2 — 1980.12
	ئىنقىلابىي كومىتېت مۇدىرى	فۇلىجيا	ئەر	خەنزۇ	1972.2 — 1977.7
	ئىنقىلابىي كومىتېت مۇئاۋىن مۇدىرى	مەخمۇت يۈسۈپ	ئەر	ئۇيغۇر	1972.2 — 1976.10
كۇندىلىك چەرچىن مال تىجارىتى، كېرەكسىز، كونا ماددىي ئەشيا يىغىۋېلىش شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	يۈەن جۇڭچېلك	ئەر	خەنزۇ	1972.12 — 1984.3
	دىرېكتور	نىياز توختى	ئەر	ئۇيغۇر	1976.7 — 1986.6
	مۇئاۋىن دىرېكتور	يالك جۇڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1977.7 — 1978.2
كۇندىلىك چەرچىن مال تىجارىتى، كېرەكسىز - كونا ماددىي ئەشيا يىغىۋېلىش شىركىتى	دىرېكتور	تو شۇيىلك	ئەر	خەنزۇ	1979.1 — 1983.12
	مۇئاۋىن دىرېكتور	ئۆمەرجان قۇربان	ئەر	ئۇيغۇر	1979.9 — 1985.10
	مۇئاۋىن دىرېكتور	جالك جىبېن	ئەر	خەنزۇ	1981.6 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	غۇلامجان ئەبىيۇپ	ئەر	ئۇيغۇر	1982.10 — 1987.4
كۇندىلىك چەرچىن مال تىجارىتى، كېرەكسىز ماددىي ئەشيا يىغىۋېلىش شىركىتى	دىرېكتور	يۈەن جۇڭچېلك	ئەر	خەنزۇ	1984.4 —
	دىرېكتور	لىقان مۇستاپا	ئەر	قازاق	1984.4 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	جالك دېجېن	ئەر	خەنزۇ	1984.4 — 1989.7
	مۇئاۋىن دىرېكتور	قادىر خۇداېەردى	ئەر	ئۇيغۇر	1984.4 —
	پارتكوم مۇئاۋىن شۇجىسى	چېن باۋخي	ئەر	خەنزۇ	1987.2 —
	ئىشچىلار ئۇيۇشما رەئىسى	ئابدۇرېشىت راخمان	ئەر	ئۇيغۇر	1987.2 —
	دىرېكتور ياردەمچىسى	لىيۇ لىبېن	ئەر	خەنزۇ	1990.5 —
تەمىنات دىرېكتور بۆلۈمى	دىرېكتور	ما شىڭشۇ	ئەر	خۇيزۇ	1952.11 — 1954.3
	مۇئاۋىن دىرېكتور	لى گۈيشى	ئەر	خەنزۇ	1952.11 — 1954.3
يەرلىك مەھسۇلات، قوشۇمچە يىمەكلىك دىرېكتور بۆلۈمى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لى گۈاڭسەي	ئەر	خەنزۇ	1956.5 — 1958.3

كۆكتات ـ مېۋە تىجارەت باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	خې گۈاڭجى	ئەر	خەنزۇ	1958.3 — 1962.4
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	مياۋ شۇكې	ئەر	خەنزۇ	1958.3 — 1962.9
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لاتىپ	ئەر	تاتار	1959.5 — 1962.4
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لى گوشۇەن	ئەر	خەنزۇ	1959.5 — 1962.4
قورۇق ـ ھۆل مېۋە تىجارىتى باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	مياۋ شۇكې	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1969.4
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ئوسمان يۇنۇس	ئەر	ئۇيغۇر	1962.5 — 1965.12
	جياۋداۋيۇەن	يالقۇن جۇڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1969.4
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	يۇەن چىڭگۇي	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1969.4
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ئىمىن ھەسەن	ئەر	ئۇيغۇر	1965.5 — 1979.4
	ئىنقىلابىي كومىتېت مۇئاۋىن مۇدىرى	چې جاۋشۇن	ئەر	خەنزۇ	1971.12 — 1972.12
مېۋە شىركىتى	دىرېكتور	گاۋ جيەندې	ئەر	خەنزۇ	1972.12 — 1979.5
	مۇئاۋىن دىرېكتور	سۇن جىتەي	ئەر	خەنزۇ	1972.12 — 1976.9
يەرلىك مەھسۇلات، مېۋە شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	خۇ چاڭشيەن	ئەر	خەنزۇ	1976.9 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	جى شۇچىڭ	ئەر	خەنزۇ	1977.8 — 1989.10
	دىرېكتور	فۇ لىجيا	ئەر	خەنزۇ	1979.2 — 1984.7
	دىرېكتور	ئىمىن ھەسەن	ئەر	ئۇيغۇر	1979.4 — 1986.12
	دىرېكتور	ژاڭ زورېن	ئەر	خەنزۇ	1984.6 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	شېريازدان	ئەر	قازاق	1984.6 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	خۇاڭ فېڭ	ئەر	خەنزۇ	1984.6 — 1986.12
	مۇئاۋىن دىرېكتور	لى پېيلۇڭ	ئەر	خەنزۇ	1986.3 — 1989.6
	پارتكوم شۇجىسى	سۇن مىڭجاڭ	ئەر	خەنزۇ	1987.2 — 1988.6
	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	سۇن يۇفېڭ	ئەر	خەنزۇ	1987.2 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	ژاڭ جيەنشىن	ئەر	خەنزۇ	1987.2 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	لى شيۇجۇەن	ئايال	خەنزۇ	1988.12 — 1990.3
	پارتكوم شۇجىسى	جۇ پېيشىڭ	ئەر	خەنزۇ	1988.12 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	جاڭ يۈسەي	ئەر	خەنزۇ	1989.6 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	جېن گورۇڭ	ئايال	خەنزۇ	1990.7 —
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	چېۋ جىفاڭ	ئەر	خەنزۇ	1990.10 —
ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى دىرېكتور بۆلۈمى	مۇئاۋىن دىرېكتور	ما شېڭشۇ	ئەر	خۇيزۇ	1954.4 — 1956.4
	مۇئاۋىن دىرېكتور	لى گۈيشى	ئەر	خەنزۇ	1954.3 — 1956.4

ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تىجارەت باشقارمىسى	مۇئاۋىن دىرېكتور	لى گۈيشى	ئەر	خەنزۇ	1956.5 — 1957.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	خەن ۋېي	ئەر	خەنزۇ	1958.3 — 1971.12
	باشقارما باشلىقى	خې چېڭگۈك	ئەر	خەنزۇ	1960.5 — 1961.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لى زىلياك	ئەر	خەنزۇ	1961.1 — 1966.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ياسىن تۇردى	ئەر	ئۇيغۇر	1962.5 — 1971.12
	باشقارما باشلىقى	سۇلتان ھەسەن	ئەر	ئۇيغۇر	1965.5 — 1976.6
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	سۇك كۇنمىك	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1973.6
	جىياۋداۋيۈەن	جاك يۈچىەن	ئەر	موڭغۇل	1965.5 — 1971.12
يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	ئىنقىلابىي كومىتېت مۇئاۋىن مۇدىرى	ياك زىڭكاك	ئەر	خەنزۇ	1972.12 — 1975.8
	ئىنقىلابىي كومىتېت مۇئاۋىن مۇدىرى	خې كېجىيەن	ئەر	خەنزۇ	1972.12 — 1983.12
	ئىنقىلابىي كومىتېت مۇئاۋىن مۇدىرى	فىك يۈچۈەن	ئەر	خەنزۇ	1972.12 — 1981.6
	مۇئاۋىن دىرېكتور	خاقان قايلار	ئەر	قازاق	1973.1 — 1986.5
يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	جېن چېڭچۈن	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1988.5
	مۇئاۋىن دىرېكتور	جاك فۇچېن	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1977.10
	مۇئاۋىن دىرېكتور	لى جاۋسىك	ئەر	خەنزۇ	1978.1 — 1983.12
	مۇئاۋىن دىرېكتور	لى شاۋچۈن	ئەر	خەنزۇ	1978.1 — 1990.2
	مۇئاۋىن دىرېكتور	مەمەت ئاۋۇدۇن	ئەر	ئۇيغۇر	1978.1 — 1983.9
	شۇجى	فېك دېرۇي	ئەر	خەنزۇ	1984.4 — 1986.11
	مۇئاۋىن دىرېكتور	سۇن شۇرېن	ئەر	خەنزۇ	1984.1 — 1985.9
	مۇئاۋىن دىرېكتور	شياك گوبىك	ئەر	خەنزۇ	1984.1 —
	دىرېكتور	خەن يانچېيەن	ئەر	خەنزۇ	1986.10 — 1989.5
	مۇئاۋىن دىرېكتور	ۋۇ باۋژېن	ئەر	خەنزۇ	1986.10 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	تۇرسۇننىياز روزى	ئەر	ئۇيغۇر	1986.10 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	تيەن بىڭكۈن	ئەر	خەنزۇ	1987.1 —
	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	چېن جىيى	ئايال	خەنزۇ	1987.12 — 1990.8
	مۇئاۋىن دىرېكتور	سايىم سادىن	ئەر	ئۇيغۇر	1989.6 —
	دىرېكتور	فېك دېرۇي	ئەر	خەنزۇ	1989.6 —
پاختا تىجارەت باشقارمىسى	باشقارما باشلىقى	ساۋ چىڭيۈن	ئەر	خەنزۇ	1957.3 — 1958.10
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	چاك پەنچىك	ئەر	خەنزۇ	1957.3 — 1979.2
	باشقارما باشلىقى	فۇلىجيا	ئەر	خەنزۇ	1959.1 — 1971.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	سۇك كۇنمىك	ئەر	خەنزۇ	1961.2 — 1965.12
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	مىرەخمەت	ئەر	ئۇيغۇر	1965.5 — 1990.12

پاختا - چىگە شىركىتى	دىرېكتور	لى گۇيشى	ئەر	خەنزۇ	1973.3 — 1978.6
	مۇئاۋىن دىرېكتور	ما جېنخي	ئەر	خەنزۇ	1973.3 — 1979.2
	مۇئاۋىن دىرېكتور	يالاڭ جۇڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1973.3 — 1977.6
	دىرېكتور	ما جېنخي	ئەر	خەنزۇ	1979.3 — 1983.12
	مۇئاۋىن دىرېكتور	يالاڭ جۇڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1979.3 — 1983.12
	مۇئاۋىن دىرېكتور	چېلاڭ فۇشېلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1979.3 — 1983.12
	مۇئاۋىن دىرېكتور	ئابدۇللا غاپپار	ئەر	ئۇيغۇر	1979.3 — 1983.12
	مۇئاۋىن دىرېكتور	فېلاڭ يۈچۈەن	ئەر	خەنزۇ	1981.6 — 1983.12
	دىرېكتور	يالاڭ جۇڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1984.1 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	لىن لىچىن	ئايال	خەنزۇ	1984.1 —
پاختا - چىگە شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	شى رۇنشۈەن	ئەر	خەنزۇ	1984.1 —
	ئىشچىلار ئۈيۈشما رەئىسى	ژاڭ جۈڭيىلاڭ	ئايال	خەنزۇ	1984.1 — 1990.6
	دىرېكتور	ئابدۇللا غاپپار	ئەر	ئۇيغۇر	1986.1 — 1989.10
	مۇئاۋىن دىرېكتور	شېن شياڭشېلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1987.7 — 1989.10
	پارتكوم شۇجىسى	چياۋ فېلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1989.10 —
تىرانسپورت بۆلۈمى	بۆلۈم باشلىقى	ژاڭ زىشياڭ	ئەر	خەنزۇ	1953.1 — 1956.5
	مۇئاۋىن بۆلۈم باشلىقى	ياڭ زېڭكاڭ	ئەر	خەنزۇ	1953.1 — 1956.5
ساقلاش - توشۇش باشقارمىسى	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	لۇ شىنشۇي	ئەر	خەنزۇ	1956.5 — 1958.3
	مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى	ياڭ زېڭكاڭ	ئەر	خەنزۇ	1956.5 — 1972.12
	جياۋداۋيۈەن	جاڭ رۇجيا	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1968.8
تىرانسپورت شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	خۇ چىشياڭ	ئەر	خەنزۇ	1972.1 — 1977.2
	مۇئاۋىن دىرېكتور	فېلاڭ دېرۇي	ئەر	خەنزۇ	1976.8 — 1983.12
	مۇئاۋىن دىرېكتور	لىيۇ جىڭلياڭ	ئەر	مانجۇ	1976.8 — 1984.5
	مۇئاۋىن دىرېكتور	ئابەك ئەيسا	ئەر	ئۇيغۇر	1976.8 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	ژۇ كېشىن	ئەر	خەنزۇ	1977.5 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	يىن جيادېلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1982.8 —
	دىرېكتور	لىيۇ جىڭلياڭ	ئەر	مانجۇ	1984.5 — 1988.9
	پارتكوم مۇئاۋىن شۇجىسى	جۇ پېيشىن	ئەر	خەنزۇ	1984.5 — 1987.2
	مۇئاۋىن دىرېكتور	ژاڭ شىچاڭ	ئەر	خەنزۇ	1984.5 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	گاۋ چاڭيۇ	ئەر	خەنزۇ	1984.5 —
	دىرېكتور	گو يۈشۈن	ئەر	خەنزۇ	1987.9 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	ژۇ شۇمىلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1987.9 —
	مۇئاۋىن دىرېكتور	تو يەنشۇ	ئەر	خۇيزۇ	1987.9 —

1988.9 — 1987.2	خەنزۇ	ئەر	جۇ پېيشىن	پارتكوم شۇجىسى	ترانسپورت شىركىتى
1987.9 —	خەنزۇ	ئەر	لى ۋېنجۇڭ	ئىشچىلار ئۇيۇشما رەئىسى	
1989.10 —	خەنزۇ	ئەر	خۇ يۈشىمىڭ	مۇئاۋىن دىرېكتور	
1986.12 — 1984.7	خەنزۇ	ئەر	لى گۇيشېڭ	دىرېكتور	چاي، چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى
1985.5 —	خەنزۇ	ئەر	شاۋ جىشيەن	دىرېكتور	
1985.5 —	قازاق	ئەر	غەنى مۇزاپپار	مۇئاۋىن دىرېكتور	
1985.5 —	خەنزۇ	ئايال	جاڭ شۇجۇەن	مۇئاۋىن دىرېكتور	چاي چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتى
1985.5 —	خەنزۇ	ئەر	شۇ يەنجۇن	پارتكوم شۇجىسى	
1987.4 —	خەنزۇ	ئەر	يالڭ كېچىن	ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى شۇجىسى	
1986.3 —	خەنزۇ	ئەر	گۇەن جياۋژۇ	مۇئاۋىن دىرېكتور	
1987.4 —	خەنزۇ	ئەر	جاڭ جىنيەن	مۇئاۋىن دىرېكتور	
1989.6 —	ئۇيغۇر	ئەر	تۇرسۇن جالالدىن	مۇئاۋىن دىرېكتور	
1988.12 — 1982.6	خەنزۇ	ئەر	ۋاڭ فېڭيۇ	مۇئاۋىن دىرېكتور	تەمىنات - سودا مال ساربىيى
1986.12 — 1982.6	ئۇيغۇر	ئەر	ياسىنجان يارمۇھەممەت	مۇئاۋىن دىرېكتور	
1984.6 — 1982.6	خەنزۇ	ئەر	شۇ شېڭجيې	مۇئاۋىن دىرېكتور	
1986.12 — 1984.2	خەنزۇ	ئەر	سۇڭ كۇنمىڭ	پارتكوم شۇجىسى	
1986.10 — 1985.10	خەنزۇ	ئەر	لى شىجاۋ	دىرېكتور	
1986.10 — 1985.10	خەنزۇ	ئەر	سۇن شۇرېن	پارتكوم شۇجىسى	
1989.9 — 1986.7	خەنزۇ	ئەر	لى لىگۇڭ	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	تەمىنات - سودا مۇلازىمەت مەركىزى
1989.9 — 1986.7	ئۇيغۇر	ئەر	تۇرسۇن جالالدىن	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	
1989.1 — 1986.7	خەنزۇ	ئەر	ۋاڭ مىڭشەن	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	
1986.7 —	خەنزۇ	ئەر	جەي شېڭمىڭ	باش مەسئۇل بوغالتىر	
1988.11 — 1986.10	خەنزۇ	ئەر	لى شيۇچۇەن	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	
1989.9 — 1987.4	خەنزۇ	ئەر	چياۋ فېڭ	باش دىرېكتور	
1988.7 —	خەنزۇ	ئەر	سۇن مىنجاڭ	باش دىرېكتور	
1988.7 —	ئۇيغۇر	ئەر	ھوشۇر زەيدۇللا	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	
1988.7 —	خەنزۇ	ئەر	جاڭ ۋەنجاڭ	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	
1988.7 —	خەنزۇ	ئايال	پېڭ ۋاڭشۇ	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	
1990.12 —	ئۇيغۇر	ئەر	ياسىن مۇھەممەت	ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى شۇجىسى	
1990.2 —	خەنزۇ	ئەر	جۇ زەيچىڭ	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	
1990.2 —	خەنزۇ	ئەر	جۇاڭ جەنپېڭ	مۇئاۋىن باش دىرېكتور	

ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتى	مۇئاۋىن دىرېكتور	لى فېڭرەن	ئايال	خەنزۇ	1984.6 — 1988.12
	مۇئاۋىن دىرېكتور	گو جېڭرېن	ئەر	خەنزۇ	1984.6 — 1987.11
	مۇئاۋىن دىرېكتور	لى لىگۇلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1984.6 — 1986.5
	مۇئاۋىن دىرېكتور	لىۋ گوئەن	ئەر	خەنزۇ	1986.6 —
	دىرېكتور	گو جېڭرېن	ئەر	خەنزۇ	1987.11 —
ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتى	پارتكوم شۇجىسى	لىۋ جىڭلياڭ	ئەر	مانجۇ	1988.10 — 1990.12
يۇمىن ئالماشتۇرۇپ يۆتكەش پونكىتى	پونكىت باشلىقى	چېڭ فۇشېڭ	ئەر	خەنزۇ	1957.3 — 1963.3
شىيادۇڭ ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	فېڭ فۇ	ئەر	خەنزۇ	1958.4 — 1959.12
داخىيەن ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	چېڭ فۇشېڭ	ئەر	خەنزۇ	1963.3 — 1976.5
	مۇدىر	فېڭ شۆدې	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1967.12
	جىياۋداۋيۈەن	جاۋ جۇڭدې	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1972.12
	ئىنقىلابىي كومىتېت مۇئاۋىن مۇدىرى	جاۋ جۇڭدې	ئەر	خەنزۇ	1973.1 — 1976.12
	مۇدىر	تو شۇيىڭ	ئەر	خەنزۇ	1976.4 — 1979.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	شۇ ژىچېڭ	ئەر	خەنزۇ	1976.12 — 1989.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	لى جەنشى	ئەر	خەنزۇ	1977.4 — 1978.10
	مۇئاۋىن مۇدىر	تاڭ يۈرېن	ئەر	خەنزۇ	1979.1 — 1985.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	خەن ژېبي	ئەر	خەنزۇ	1979.3 — 1981.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	جاڭ مىڭجى	ئەر	خەنزۇ	1981.3 — 1985.6
	مۇدىر	چۇ شۆرېن	ئەر	خەنزۇ	1981.7 — 1985.7
	مۇدىر	فاڭ ژېنجى	ئەر	خەنزۇ	1984.9 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	جۇ زەيچىڭ	ئەر	خەنزۇ	1984.9 — 1990.2
	پارتكوم شۇجىسى	جاڭ مىڭجى	ئەر	خەنزۇ	1985.7 — 1990.2
	مۇئاۋىن مۇدىر	ژۇ نيەنمىڭ	ئەر	خەنزۇ	1987.7 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	ياڭ گوئەن	ئەر	خەنزۇ	1987.7 —
	ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى شۇجىسى	شۇ خۇاجى	ئەر	خەنزۇ	1987.7 —
كوپىراتسىيە تەربىيىلەش سىنىپى	مۇدىر	گاۋ جېڭ	ئەر	خەنزۇ	1951.5 — 1953.12
كوپىراتسىيە كادىرلار مەكتىپى	قوشۇمچە مەكتەپ مۇدىرى	خاۋ فېڭتيەن	ئەر	خەنزۇ	1954.5 — 1955.3
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	يې مىن	ئايال	خەنزۇ	1954.5 — 1955.12
	مەكتەپ مۇدىرى	فېڭ شۆدې	ئەر	خەنزۇ	1955.3 — 1957.9
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	توختى ھاشىم	ئەر	ئۇيغۇر	1955.7 — 1957.9
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	مەخمۇت يۈسۈپ	ئەر	ئۇيغۇر	1958.4 — 1964.12
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	خې كېجيەن	ئەر	خەنزۇ	1958.4 — 1962.5

تەمىنات - سودا يېرىم ئىشلەش، يېرىم ئوقۇش مەكتىپى	مەكتەپ مۇدىرى	جاۋ باۋچىن	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1968.12
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	كېرىم ئوسمان	ئەر	ئۇيغۇر	1965.5 — 1968.12
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	مالى	ئەر	خەنزۇ	1965.5 — 1968.12
تەمىنات - سودا مەكتىپى	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	قەيسەر ئاۋغالى	ئەر	قازاق	1976.5 — 1984.2
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	چېك قۇشبېك	ئەر	خەنزۇ	1976.5 — 1979.2
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	لىيۇ چۈنباك	ئەر	خەنزۇ	1978.6 — 1984.12
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	لياك چىڭخۇا	ئەر	خەنزۇ	1978.11 — 1982.12
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	جاك شياۋفېك	ئەر	خەنزۇ	1979.3 — 1985.12
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	مىر ئابدۇللا ئىمىن	ئەر	ئۇيغۇر	1981.2 — 1984.2
	مەكتەپ مۇدىرى	چېن شىغۇ	ئەر	خەنزۇ	1981.2 — 1984.8
	مەكتەپ مۇدىرى	مىر ئابدۇللا ئىمىن	ئەر	ئۇيغۇر	1984.2 — 1989.1
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	جاك قۇئەن	ئەر	خەنزۇ	1984.2 —
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	سۇ سەيسەن	ئەر	خەنزۇ	1984.2 — 1987.12
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	گاۋ شىچاك	ئەر	خەنزۇ	1985.5 —
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	يې دېجۇن	ئەر	خەنزۇ	1984.2 —
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	جاك جىيۇەن	ئەر	خەنزۇ	1987.2 —
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	ئابلىكىم ئابلىمىت	ئەر	ئۇيغۇر	1987.2 —
	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	لى لۇمىك	ئەر	خەنزۇ	1987.2 —
	پارتكوم مۇئاۋىن شۇجىسى	جياۋ گۇاڭدۇ	ئەر	خەنزۇ	1990.4 —
تەمىنات - سودا مەكتىپى ئاقسۇ شۆبىسى	مەكتەپ مۇدىرى	ژاك ماۋخۇي	ئەر	خەنزۇ	1984.10 —
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	ئەخمەت ئەخمەت	ئەر	ئۇيغۇر	1984.10 —
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	يۇ شىڭجۇەن	ئايال	خەنزۇ	1987.10 — 1989.6
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	سەلەي ناسىر	ئەر	ئۇيغۇر	1990.10 —
تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	قوشۇمچە مەكتەپ مۇدىرى	ھاجى سابىر	ئەر	ئۇيغۇر	1982.6 — 1983.8
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	جياك كەيجېن	ئەر	خەنزۇ	1982.6 — 1984.2
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	شيۇك رېنفېي	ئەر	خەنزۇ	1982.6 — 1984.2
	پارتكوم مۇئاۋىن شۇجىسى	يۇەن جېنجۇك	ئەر	موڭغۇل	1984.2 — 1989.9
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	جاك گەنلى	ئەر	خەنزۇ	1984.2 — 1985.2
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	ئابدۇرېشىت راخمان	ئەر	ئۇيغۇر	1984.2 — 1987.2
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	يەن سەيخي	ئايال	خەنزۇ	1984.2 —
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	جاۋ نەيخۇك	ئەر	خەنزۇ	1984.2 —
	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	دىلشات يۈسۈپ	ئەر	ئۇيغۇر	1987.4 —
	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	جىن رۇچاك	ئەر	خەنزۇ	1987.4 —

تېخنىك ئىشچىلار مەكتىپى	مۇئاۋىن مەكتەپ مۇدىرى	جالال چوندۇن	ئەر	خەنزۇ	1987.4 —
	مۇۋەققەت مەكتەپ مۇدىرى	ژۇ دىڭگۇ	ئەر	خەنزۇ	1990.2 —
	پارتكوم شۇجىسى	مىر ئابدۇللا ئىمىن	ئەر	ئۇيغۇر	1989.2 —

(2) ژىلايەتلىك، ئاپتونوم ئوبلاستلىق (شەھەرلىك) تەمىنات - سودا كوپېراتىپ (ئىش باشقارما) لىرىدىكى رەھبىرىي كادىرلار ئىسىملىكى (1950 — 1990)

قوشۇمچە جەدۋەل: 12

ئورۇن	ۋەزىپىسى	ئىسىم فامىلىسى	جىنسى	مىللىتى	ۋەزىپە ئۆتىگەن ۋاقتى
جەنۇبىي شىنجاڭ مەمۇرىي مەھكىمە كوپېراتىسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	ما رۇيشەن	ئەر	خەنزۇ	1954.11 — 1956.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	غوپۇر ھېزىم	ئەر	ئۇيغۇر	1954.11 — 1956.6
يەكەن ژىلايەتلىك كوپېراتىسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	لۇ شىنشۇي	ئەر	خەنزۇ	1951.11 — 1956.6
	مۇدىر	جاۋ يۈتاڭ	ئەر	خەنزۇ	1953.5 — 1956.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	مەمەت سادىق	ئەر	ئۇيغۇر	1953.5 — 1956.6
قەشقەر ژىلايەتلىك كوپېراتىسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	جالال يۈخۇي	ئەر	خەنزۇ	1952.1 — 1953.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	ما رۇيشەن	ئەر	خەنزۇ	1953.4 — 1954.11
	مۇئاۋىن مۇدىر	غوپۇر ھېزىم	ئەر	ئۇيغۇر	1953.4 — 1954.11
	مۇدىر	جاۋ يۈتاڭ	ئەر	خەنزۇ	1956.6 — 1967.3
	مۇئاۋىن مۇدىر	مەمەت سادىق	ئەر	ئۇيغۇر	1958.3 — 1966.6
قەشقەر ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	گاۋ فۇيۈەن	ئەر	خەنزۇ	1974.12 — 1975.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	لياڭ ساڭژۇ	ئەر	خەنزۇ	1975.5 — 1990.12
	مۇدىر	مەمەت تۇرسۇن	ئەر	ئۇيغۇر	1975.5 — 1984.3
	مۇئاۋىن مۇدىر	لى گۇاڭچېەن	ئەر	خەنزۇ	1975.5 — 1985.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	ژاڭ شىڭگۇي	ئەر	خەنزۇ	1978.5 — 1979.3
	پارتكوم مۇئاۋىن شۇجىسى	ژاڭ دېخەي	ئەر	خەنزۇ	1979.3 — 1984.3
قەشقەر ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	قۇربان ياسىن	ئەر	ئۇيغۇر	1984.3 —
	مۇدىر	لى گۇاڭچېەن	ئەر	خەنزۇ	1985.10 —
خوتەن ژىلايەتلىك كوپېراتىسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	جالال خوڭشيۇك	ئەر	خەنزۇ	1951.11 — 1953.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	جالال دېيىلك	ئەر	خەنزۇ	1952.7 — 1958.3
	مۇدىر	جالال دېيىلك	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1970.12
	مۇدىر	ياۋ خوڭشى	ئەر	خەنزۇ	1962.10 — 1970.12

خوتەن ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	ئاسىم رۇستەم	ئەر	ئۇيغۇر	1976.1 — 1980.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	خې لىيەنچى	ئەر	خەنزۇ	1976.1 — 1980.12
	مۇدىر	ۋاڭ سىيۇ	ئەر	خەنزۇ	1976.7 — 1980.6
	مۇدىر	تاڭ خېگۇڭ	ئەر	خەنزۇ	1980.7 — 1984.6
	پارتكوم شۇجىسى	جاڭ جىرېن	ئەر	خەنزۇ	1981.2 — 1987.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	غوپۇر قاسىم	ئەر	ئۇيغۇر	1980.7 — 1984.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	پېڭ كېفۇ	ئەر	خەنزۇ	1984.7 — 1987.6
	پارتكوم شۇجىسى	دۇەن رۇيچىڭ	ئەر	خەنزۇ	1984.7 — 1986.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	مەمەت تۇرسۇن	ئەر	ئۇيغۇر	1984.7 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	لى چېڭشى	ئەر	خەنزۇ	— 1986.1
	مۇدىر	مەتتوختى	ئەر	ئۇيغۇر	1986.4 — 1989.12
	ئىنتىزام تەكشۈرۈش شۇجىسى	جاڭ شۇفۇ	ئەر	خەنزۇ	1986.4 — 1988.6
	پارتكوم شۇجىسى	جاڭ مىڭۇېن	ئەر	خەنزۇ	— 1988.7
قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	نۇرمۇھەممەت	ئەر	قىرغىز	1954.6 — 1958.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	بېەن فېڭجاڭ	ئەر	خەنزۇ	1956.1 — 1974.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	ياسىن تالىپ	ئەر	ئۇيغۇر	1956.1 — 1975.9
	مۇدىر	تۇردى مۇھەممەت	ئەر	ئۇيغۇر	1962.5 — 1967.12
قىزىلسۇ ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مۇدىر	ياسىن تالىپ	ئەر	ئۇيغۇر	1975.10 — 1985.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	سۇن جىنباۋ	ئەر	خەنزۇ	1975.10 — 1976.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	گو جۇڭجيې	ئەر	خەنزۇ	— 1980.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	غوپۇر قاسىم	ئەر	ئۇيغۇر	— 1983.6
	مۇدىر	قۇربان	ئەر	ئۇيغۇر	1985.7 — 1989.5
	مۇدىر	مەخسۇت ئىلى	ئەر	قىرغىز	— 1989.7
	مۇئاۋىن مۇدىر	سۇن نەيشېڭ	ئەر	خەنزۇ	— 1989.7
	مۇئاۋىن مۇدىر	ما پېيرۇڭ	ئەر	خەنزۇ	— 1990.6
ئاقسۇ ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى	دىرېكتور	جاۋ شېنرۇ	ئەر	خەنزۇ	1951.9 — 1954.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	جاڭ ۋېنيۇ	ئەر	خەنزۇ	1953.3 — 1973.2
	مۇدىر	ئوۋياڭ بياۋ	ئەر	خەنزۇ	1962.6 — 1966.5
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئابلىز مۇسا	ئەر	ئۇيغۇر	1962.5 — 1973.2
	پارتكوم شۇجىسى	جى رۇڭلىيەن	ئەر	خەنزۇ	1966.5 — 1973.2
ئاقسۇ ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	رېن جىچۇەن	ئەر	خەنزۇ	1976.2 — 1979.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	ۋاڭ شۇچېڭ	ئەر	خەنزۇ	1976.5 — 1984.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	ۋاڭ ماۋخۇي	ئەر	خەنزۇ	1976.5 — 1984.4

ئاقسۇ ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	لى جېنجۇلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1976.5 — 1988.5
	پارتكوم شۇجىسى	چالاڭ دېڭۇ	ئەر	خەنزۇ	1977.9 — 1979.6
	مۇدىر	ئىسمايىل قۇربان	ئەر	ئۇيغۇر	1979.5 — 1984.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	تەن سەنلياڭ	ئەر	خەنزۇ	1981.9 — 1988.10
	مۇدىر	لىۋ خېلىڭ	ئەر	خەنزۇ	1984.4 — 1990.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	تۇردى يەكىيا	ئەر	ئۇيغۇر	1984.4 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	مىجىت ئىمىن	ئەر	ئۇيغۇر	1990.5 —
قاراشەھەر ژىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	جاۋ جىڭتاڭ	ئەر	مانجۇ	1951.8 — 1952.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	سۇن شۇلياڭ	ئەر	خۇيزۇ	1951.8 — 1954.4
	مۇدىر	پاڭ شاڭجى	ئەر	خەنزۇ	1952.4 — 1954.4
كورلا ژىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	سۇن شۇلياڭ	ئەر	خۇيزۇ	1954.8 — 1957.3
	مۇئاۋىن مۇدىر	ژاڭ شىلىڭ	ئەر	خەنزۇ	1954.9 — 1954.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	لىۋ چۈەنبېن	ئەر	خەنزۇ	1955.8 — 1958.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	لى جيېمىن	ئەر	خەنزۇ	1957.5 — 1958.4
بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	سۇي جيۇچىڭ	ئەر	خەنزۇ	1954.8 — 1958.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	ياسىنجان	ئەر	ئۇيغۇر	1957.7 — 1958.4
	مۇدىر	لى دۇڭجى	ئەر	خەنزۇ	1962.7 — 1966.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	سۇن شۇلياڭ	ئەر	خۇيزۇ	1962.7 — 1984.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	روزى ھېيىت	ئەر	ئۇيغۇر	1962.10 — 1965.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	تۇردى توختى	ئەر	ئۇيغۇر	1965.12 — 1975.10
	مۇدىر	چياۋ يۇچاڭ	ئەر	خەنزۇ	1966.4 — 1969.11
بايىنغولىن ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	ئەن جىنمىڭ	ئەر	خەنزۇ	1976.5 — 1980.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	جۇ شۇسېن	ئەر	خەنزۇ	1976.9 — 1988.12
	مۇدىر	ئىمىن مۇمىن	ئەر	ئۇيغۇر	1978.5 — 1989.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	روزى ھېيىت	ئەر	ئۇيغۇر	1982.5 — 1988.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	جاڭ جۇڭۈېن	ئەر	خەنزۇ	1984.2 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	كاڭ شيەنجاڭ	ئەر	خەنزۇ	1984.2 —
بايىنغولىن ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	پارتكوم شۇجىسى	سۇن شيەنياۋ	ئەر	خەنزۇ	1988.10 —
	مۇدىر	سېڭگىرجاپ	ئەر	موڭغۇل	1989.4 —
ئۇرۇمچى شەھەرلىك خەلق ئىستېمال كوپېراتىپى	مۇدىر	ژاڭ زىشياڭ	ئەر	خەنزۇ	1950.3 — 1951.6
ئۇرۇمچى شەھەرلىك مەمۇرلار ۋە ئوقۇتقۇچىلار كوپېراتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	جاۋ سىنۈېن	ئەر	خەنزۇ	1951.6 — 1952.2
	مۇئاۋىن مۇدىر	داڭ بىڭلىيەن	ئەر	خەنزۇ	1951.8 — 1953.2

ئۇرۇمچى شەھەرلىك كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	ۋالك شۇچىن	ئەر	خەنزۇ	1951.6 — 1953.2
ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئىستېمال كوپېراتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	ياك يۈپىي	ئەر	خەنزۇ	1953.2 — 1956.11
	مۇئاۋىن مۇدىر	چاك كېدي	ئەر	خەنزۇ	1956.12 — 1957.12
ئۇرۇمچى شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مۇدىر	شۇ شىتىك	ئەر	خەنزۇ	1962.9 — 1966.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	گاۋ شاڭچى	ئەر	خەنزۇ	1963.1 — 1965.7
	مۇئاۋىن مۇدىر	لىۋ لىيەنشۇ	ئەر	خەنزۇ	1971.2 — 1982.7
	مۇئاۋىن مۇدىر	ۋاك جىتىيەن	ئەر	خەنزۇ	1971.2 — 1975.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	لى ۋېن	ئايال	خەنزۇ	1971.2 — 1973.7
	مۇئاۋىن مۇدىر	سۇ جېنجۇك	ئەر	خەنزۇ	1973.2 — 1979.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	توختى ئىبراھىم	ئەر	ئۇيغۇر	1973.2 — 1990.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	ۋاك كېچاك	ئەر	خەنزۇ	1974.3 — 1979.3
	مۇئاۋىن مۇدىر	چېن ۋېنگۈك	ئەر	خەنزۇ	1975.6 — 1982.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	جيا جاۋگۇي	ئەر	خەنزۇ	1975.8 — 1979.3
	مۇدىر	شي خۇاچىك	ئەر	خەنزۇ	1979.3 — 1985.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	ما جۇڭيي	ئەر	خۇيزۇ	1979.9 — 1984.8
	مۇئاۋىن مۇدىر	ما يىڭفۇ	ئەر	خۇيزۇ	1979.9 — 1990.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	جۇ جۇنلىك	ئايال	خەنزۇ	1981.11 — 1990.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	چېن دۇفېن	ئەر	خەنزۇ	1981.11 — 1990.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	قادىر ھېكىم	ئەر	ئۇيغۇر	1984.3 — 1990.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	تيەن خي	ئەر	خەنزۇ	1985.5 — 1990.12
	پارتكوم شۇجىسى	جاۋ چۈنلى	ئەر	خەنزۇ	1985.7 — 1990.12
ئۇرۇمچى ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپ ئىش باشقارمىسى	دىرېكتور	ما شېڭشۇ	ئەر	خۇيزۇ	1951.3 — 1952.11
	مۇئاۋىن مۇدىر	فۇ تيېيىك	ئەر	خەنزۇ	1952.3 — 1958.4
	مۇدىر	جەي ژېي	ئەر	خەنزۇ	1952.5 — 1953.4
	مۇدىر	جاك فۇچاك	ئەر	خەنزۇ	1956.1 — 1958.1
سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	ۋاك يامىن	ئەر	مانجۇ	1954.7 — 1968.4
	مۇدىر	يې جەنيۈەن	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1980.3
	مۇئاۋىن مۇدىر	جاك فۇچاك	ئەر	خەنزۇ	1962.6 — 1983.11
سانجى ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	لى مىڭيى	ئەر	خەنزۇ	1974.4 — 1985.8
	مۇئاۋىن مۇدىر	توختالا	ئەر	قازاق	1976.7 — 1978.8
	مۇئاۋىن مۇدىر	ما مىك	ئەر	خۇيزۇ	1980.3 — 1990.12
	مۇدىر	بەي يۈچاك	ئەر	خەنزۇ	1984.1 — 1990.12

سانجى ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	مۇئاۋىن مۇدىر	جالاڭ ژېنسەي	ئەر	خەنزۇ	1984.1 — 1987.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	جالاڭ شياۋشيەن	ئەر	خەنزۇ	1984.1 — 1990.12
	نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى	تالاڭ شۇجىن	ئەر	خەنزۇ	1987.1 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	ژالاڭ خۇجىيې	ئەر	خەنزۇ	1989.5 —
تۇرپان ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	خۇ جياجېن	ئەر	خۇيزۇ	1976.12 — 1978.2
	مۇئاۋىن مۇدىر	خۇ تىڭدۇلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1978.2 — 1983.5
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئابلا تۇمۇر	ئەر	ئۇيغۇر	1979.5 — 1988.8
	مۇئاۋىن مۇدىر	ساۋ زۇڭخۇەي	ئەر	خەنزۇ	1984.1 — 1986.9
	مۇدىر	ما شىيلاڭ	ئەر	خۇيزۇ	1986.10 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئابدىگۇل مۇھەممەت	ئەر	ئۇيغۇر	1988.2 —
قۇمۇل ژىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	ژالاڭ جيەنمىن	ئەر	خەنزۇ	1951.2 — 1953.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	لىۋ جۇجىن	ئەر	خەنزۇ	1951.2 — 1953.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	جىن يۈنشىلاڭ	ئەر	خەنزۇ	1951.7 — 1952.6
	مۇدىر	فىلاڭ فۇ	ئەر	خەنزۇ	1953.6 — 1958.3
	مۇئاۋىن مۇدىر	ياسىنجان يارمۇھەممەت	ئەر	ئۇيغۇر	1954.6 — 1956.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئىسمايىل ھوشۇر	ئەر	ئۇيغۇر	1957.1 — 1958.3
	مۇدىر	نيۇ شۇتاڭ	ئەر	خەنزۇ	1962.8 — 1984.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئابدىنىياز	ئەر	ئۇيغۇر	1962.8 — 1965.5
	مۇدىر	لى يۈەن	ئەر	خەنزۇ	1964.8 — 1966.5
	مۇئاۋىن مۇدىر	مەخمۇت ناماڭ	ئەر	ئۇيغۇر	1964.8 — 1966.5
قۇمۇل ژىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	ژالاڭ فېڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1975.4 — 1984.10
	مۇئاۋىن مۇدىر	چىلاڭ جىغۇ	ئەر	خەنزۇ	1975.7 — 1981.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	لياڭ مېيجىن	ئەر	خەنزۇ	1976.7 — 1982.11
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئىبراھىم ياقۇپ	ئەر	ئۇيغۇر	1978.4 — 1990.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	فېلاڭ لىيەنيۈەن	ئەر	خەنزۇ	1981.9 — 1985.12
	پارتكوم شۇجىسى	خې شىجۇن	ئەر	خەنزۇ	1984.10 — 1985.12
	ئىشچىلار ئۇيۇشما رەئىسى	جاڭ تيەنفۇ	ئەر	خەنزۇ	1985.1 — 1985.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	دۇەن داۋفۇ	ئەر	خەنزۇ	1988.9 — 1990.12
	پارتكوم مۇئاۋىن شۇجىسى	گو جياخۇا	ئەر	خەنزۇ	1988.9 — 1990.12
ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	ئىمىن موللاجى	ئەر	ئۇيغۇر	1955.3 — 1958.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	جاڭ خېتاڭ	ئەر	خەنزۇ	1955.3 — 1958.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	لياڭ جېن	ئەر	خەنزۇ	1962.8 — 1975.8

ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	ئەخمەتجان	ئەر	ئۇيغۇر	1962.8 — 1975.8
	مۇئاۋىن مۇدىر	جالال دىلمۇن	ئەر	خەنزۇ	1962.8 — 1975.8
	مۇدىر	جەي ۋېي	ئەر	خەنزۇ	1962.10 — 1969.5
ئىلى ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى	1 - مۇئاۋىن مۇدىر	ۋالال خېتمالال	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1979.8
	مۇئاۋىن مۇدىر	زۇ لىيۇ	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1979.8
	مۇدىر	لىيالال جېن	ئەر	خەنزۇ	1979.9 — 1983.3
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئابدۇراخمان ھەمدۇللا	ئەر	ئۇيغۇر	1979.9 — 1986.11
	مۇئاۋىن مۇدىر	مېلال چىڭدو	ئەر	خەنزۇ	1979.9 — 1986.11
	مۇئاۋىن مۇدىر	چياۋ فېلال	ئەر	خەنزۇ	1983.1 — 1988.4
	نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى	ۋېيگۇيپىن	ئەر	خەنزۇ	1984.3 — 1988.3
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئەخمەتباي	ئەر	قازاق	1986.1 — 1990.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	سابىت داۋۇت	ئەر	ئۇيغۇر	1986.1 — 1990.12
	نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى	مەرۋپ خېلىل	ئەر	ئۇيغۇر	1986.1 — 1990.12
	مۇدىر	سۇي جېنيا	ئەر	خۇيزۇ	1988.4 — 1990.12
ئىلى ئوبلاستلىق كوپېراتىپىنىڭ كۆيتۇن ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	ۋېيگۇيپىن	ئەر	خەنزۇ	1986.5 — 1988.3
	مۇدىر	لى جيەنگو	ئەر	خەنزۇ	1988.3 — 1990.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	باۋ مىڭجۇلال	ئەر	خەنزۇ	1987.8 — 1990.12
ئىلى ۋىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىش بىجىرىش ئورنى	مۇدىر	ئىمىن موللاجى	ئەر	ئۇيغۇر	1951.1 — 1955.2
	مۇئاۋىن مۇدىر	ۋالال دىيەنجېن	ئەر	خەنزۇ	1951.3 — 1955.5
ئىلى ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش بىجىرىش ئورنى	مۇئاۋىن مۇدىر	لىيالال جېن	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1979.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	جالال دىلمۇن	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1977.8
	مۇئاۋىن مۇدىر	ئەخمەتجان	ئەر	ئۇيغۇر	1975.9 — 1979.9
	مۇدىر	مىلال ئەرىۋ	ئەر	خەنزۇ	1976.4 — 1981.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	مىلال چىڭدو	ئەر	خەنزۇ	1977.10 — 1979.9
	مۇئاۋىن مۇدىر	جالال جۇڭجۇ	ئەر	خەنزۇ	1977.10 — 1979.9
	مۇدىر	شى پېڭفېي	ئەر	خەنزۇ	1985.2 — 1986.10
	مۇدىر	لىيۇ چۇەنجېن	ئەر	خەنزۇ	1985.5 —
ئىلى ۋىلايەتلىك تەمىنات - سودا ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	شاۋزدۇن تېلمۇالدى	ئەر	ئۇيغۇر	1985.2 — 1986.1
	مۇئاۋىن مۇدىر	لى چىن	ئايال	خەنزۇ	1986.10 — 1988.2
	مۇئاۋىن مۇدىر	جۇمان ئالى	ئەر	قازاق	1986.10 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	مەمەت ئىسھاق	ئەر	ئۇيغۇر	1986.10 —

تارباغاتاي ژىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	غالى ئىسماغۇل	ئەر	قازاق	1951.6 — 1955.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	جېن بىڭشيەن	ئەر	خەنزۇ	1952.6 — 1953.12
	مۇدىر	گو دېيۇ	ئەر	خەنزۇ	1954.4 — 1970.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	قۇنانباي	ئەر	قازاق	1956.3 — 1957.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	قابلىز	ئەر	قازاق	1962.5 — 1970.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	دالك جىغۇ	ئەر	خەنزۇ	1965.6 — 1970.12
تارباغاتاي ژىلايەتلىك تەمىنات ـ سودا ئىش باشقارمىسى	مۇئاۋىن مۇدىر	لى رۇيىۋ	ئەر	خەنزۇ	1975.12 — 1983.8
	مۇئاۋىن مۇدىر	جاۋ شىمىك	ئەر	خەنزۇ	1975.12 — 1983.9
	مۇدىر	لىيەن سېن	ئەر	خەنزۇ	1976.10 — 1978.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	گو يۈڭشىن	ئەر	خەنزۇ	1979.2 — 1980.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	خالىق دورتا	ئەر	قازاق	1979.2 — 1989.10
	مۇدىر	ژېي گۈيمىن	ئەر	خەنزۇ	1980.4 — 1986.6
	مۇئاۋىن مۇدىر	جەي ژەنفېك	ئەر	خەنزۇ	1984.5 —
	نازارەتچىلىك ھەيئىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى	فەن ژاڭلىن	ئەر	خەنزۇ	1985.9 —
	مۇدىر	جاك خۇيفېك	ئەر	خەنزۇ	1986.6 —
ئالتاي ژىلايەتلىك كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	قاناپىيە	ئەر	قازاق	1951.12 — 1954.10
	مۇئاۋىن مۇدىر	لى جېي	ئەر	خەنزۇ	1954.10 — 1958.3
	مۇدىر	كېكنەي	ئەر	قازاق	1962.7 — 1966.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	دەي خۇڭجۇن	ئەر	خەنزۇ	1962.7 — 1966.4
	مۇدىر	لى شېڭجي	ئەر	خەنزۇ	1969.12 — 1970.12
ئالتاي ژىلايەتلىك تەمىنات ـ سودا ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	دەي خۇڭجۇن	ئەر	خەنزۇ	1975.11 — 1978.7
	مۇئاۋىن مۇدىر	شۇ جىشۇن	ئەر	خەنزۇ	1978.7 — 1990.12
	مۇدىر	ئاسلاق	ئەر	قازاق	1977.7 — 1986.3
	مۇئاۋىن مۇدىر	گۇ كېچۈەن	ئەر	خەنزۇ	1979.12 — 1983.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	باۋ مىڭجۇك	ئەر	خەنزۇ	1982.8 — 1986.2
	مۇدىر	رىزابېك	ئەر	قازاق	1986.3 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	ژاك جىنروك	ئەر	خەنزۇ	1987.3 —
بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستلىق كوپېراتسىيە ئىش باشقارمىسى	مۇدىر	ئابدۇقادىر	ئەر	قازاق	1955.4 — 1958.3
	مۇدىر	شۇ دېمىك	ئەر	خەنزۇ	1962.5 — 1981.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	ناسكا	ئەر	موڭغۇل	1962.5 — 1967.4
	مۇئاۋىن مۇدىر	جالالدىن	ئەر	ئۇيغۇر	1962.5 — 1967.4

بورتالا ئوبلاستلىق تەمىنات - سودا كوپىراتىپى	مۇدىر	مېلك جاۋكۆەن	ئەر	خەنزۇ	1975.9 — 1979.12
	مۇدىر	ما ۋېنجالك	ئەر	خەنزۇ	1978.7 — 1983.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	مامۇتقان	ئەر	قازاق	1978.7 — 1983.12
	مۇدىر	بەي چىڭيۇ	ئەر	موڭغۇل	1984.1 — 1988.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	دۇ زېڭيۇەن	ئەر	خەنزۇ	1985.4 — 1985.12
	مۇدىر	فۇ خۇيفالك	ئايال	خەنزۇ	1985.7 —
	مۇدىر	دالك زېلك	ئەر	موڭغۇل	1989.1 — 1989.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	ۋالك ۋېندو	ئەر	خەنزۇ	1989.1 — 1990.12
	مۇئاۋىن مۇدىر	بىڭيۇجاپ	ئەر	موڭغۇل	1990.1 —
	مۇئاۋىن مۇدىر	جۇ جيەنفېلك	ئەر	خەنزۇ	1990.1 —

ئاخىرقى سۆز

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تەزكىرىسى»نى تۈزۈش خىزمىتى 1985 - يىل 6 - ئايدا ئاپپارات قۇرۇلغاندىن تارتىپ، 1994 - يىل 6 - ئايدا كىتاب نەشردىن چىققىچە بولغان ئارىلىقتا جەمئىي 9 يىل داۋام قىلدى. بۇ مەزگىلدە تەزكىرە تۈزۈش خىزمىتىگە ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ، 50تىن ئارتۇق ئادەم قاتناشتى. تەزكىرە تۈزۈش بەنزىسى 2 قېتىم تەڭشەلدى. تەزكىرە تۈزۈش خىزمىتى 2 باسقۇچ، 5 جەرياننى بېشىدىن كەچۈردى، نەتىجىلەرنىڭ قولغا كېلىشى ئاسانغا چۈشمىدى.

بىرىنچى باسقۇچ — 1986 - يىل 6 - ئايدىن 1989 - يىل 5 - ئايغىچە بولغان مەزگىلنى كۆرسىتىدۇ. بۇ باسقۇچتا ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تەزكىرە تۈزۈش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ قارىمىقىدا تەزكىرە ئىشخانىسى قۇرۇلدى، تەزكىرە ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرلىقىنى يولداش مۇ شياڭلىن ئۈستىگە ئالدى. بۇ باسقۇچتا ئاساسلىقى بەنزە تەشكىللەش، ماتېرىيال توپلاش، ئارخىپ ئاختۇرۇپ كارتا تۇرغۇزۇش، مۇندەرىجە تۈزۈش، چوڭ ئىشلارنى يېزىش، تەزكىرە خەۋەرلىرىنى تەھرىرلەش قاتارلىق نۇرغۇن ئاساس خىزمىتى ئىشلەندى. يولداش مۇ شياڭلىن ۋە بىر قىسىم تەزكىرە تۈزگۈچىلەرنىڭ ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىقىشى، قىسمەن تەكلىپ قىلىنغان خادىملارنىڭ بۇ خىزمەتتىن ئايرىلىشى تۈپەيلىدىن، تەزكىرە تۈزۈش خىزمىتى بىر مەھەل ۋاقتىنچە توختاپ قالدى.

ئىككىنچى باسقۇچ — 1989 - يىل 7 - ئايدىن 1994 - يىل 6 - ئايغىچە بولغان مەزگىلنى كۆرسىتىدۇ. «شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تەزكىرىسى»نى تۈزۈش كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىكى ئاستىدا، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى ئىشخانىسىنىڭ مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلىق ۋەزىپىسىنى يولداش جاڭ مىڭجې، جاڭ دېجېنلار ئۈستىگە ئالدى. بىز بىر تەرەپتىن داۋاملىق ماتېرىيال توپلاپ، يەنە بىر تەرەپتىن تەزكىرە تۈزگۈچىلەرنى قايتىدىن تەكلىپ قىلىپ، تەزكىرە تۈزۈش قوشۇنىنى بەرپا قىلدۇق، مۇندەرىجە تۈزدۇق، مۇندەرىجە مەزمۇنىغا ئاساسەن، ماتېرىياللارنى تۈرگە ئايرىپ تەھرىرلەپ، رەتلەپ چىقتۇق، ئارخىپ تۇرغۇزۇپ، توپلام قىلىپ، تەزكىرە تۈزۈش لاھىيىسىنى يېڭىباشتىن بېكىتىپ چىقتۇق ۋە ئۇنى مۇكەممەللەشتۈردۇق. نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلىگەندىن كېيىن، 1990 - يىلنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا تەزكىرە كوپىيىسىنى يېزىش باسقۇچىغا قەدەم قويدۇق. ش ئۇ ئا ر كوپىراتىپ تەزكىرە ئىشخانىسى ئۇنىۋېرسال باشقۇرۇش قىسمى بىلەن تەزكىرىنىڭ ئومۇمىي گەۋدە قىسمىنىڭ كوپىيىسىنى يېزىشقا مەسئۇل بولدى. ھەر قايسى شىركەتلەرنىڭ تەزكىرە

ئىشخانىلىرى ئۆزلىرىنىڭ كەسپىگە ئائىت قىسىم، بابلارنى يېزىشقا مەسئۇل بولدى. تەزكىرە كوپېيىسىنى يېزىش جەريانىدا ماتېرىيالنىڭ كەم قىسىملىرىنى داۋاملىق ئىزدىنىپ تولۇقلىدۇق. مەسىلىگە دۇچ كەلگەندە، ۋاقتىدا يېغىن ئېچىپ مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىپ ئۆزئارا ئۆگىنىپ، تونۇشمىزنى ئورتاق ئۆستۇردۇق. 1992 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر جەمئىي 5500 پارچىدىن ئارتۇق تارىخىي ئارخىپنى كۆرۈپ چىقىپ، 18 مىليون خەتتىن ئارتۇق تۇرلۇك ماتېرىيال توپلىدۇق، 10 مىڭ پارچىدىن ئارتۇق ماتېرىيال كارتىسى يېزىپ چىقتۇق. 1993 - يىلى ئالدىنقى يېرىم يىلدا تەزكىرە كوپېيىسىنى يېزىش ئىشى ئاساسەن تاماملاندى. بىز يېزىپ چىقىلغان تەزكىرە كوپېيىلىرىگە قارىتا ئۆزئارا باھالاپ ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش، ئاساسلىق باشقۇرغۇچى تارماق تەكشۈرۈپ بېكىتىش، ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپېراتىپ تەزكىرە ئىشخانىسى قەرەللىك ھالدا كوپېيە باھالاش يېغىنى ئېچىش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللاندۇق، ئاخىرىدا ماقالە يازغۇچىلار ئۆزلىرىنىڭ ماقالىسىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈپ تولۇقلاپ چىقتى. 3 يىلدىن بۇيان ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ 10 قېتىمدىن ئارتۇق تەزكىرە تۈزۈش مۇھاكىمە يېغىنى ۋە 9 قېتىم كوپېيە باھالاش يېغىنى ئاچتۇق. بۇ — تەزكىرە تۈزۈش سۈرئىتىنى تېزلىتىش ۋە تەزكىرە كوپېيىسى سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشتە ناھايىتى ياخشى رول ئوينىدى.

1993 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن باشلاپ تەزكىرە تۈزۈش خىزمىتى ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزۈش باسقۇچىغا كىردى. تەزكىرە كىتابىنى ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزۈشنى ئادەتتە مەسئۇل مۇھەررىر تاماملىشى كېرەك ئىدى، لېكىن «كوپېراتىپ تەزكىرىسى» گە ئائىت ماتېرىياللار بەك كۆپ بولغاچقا، بۇنى بىر ئادەمنىڭ تاماملىشى تەس بولغاچقا، ئىش تەقسىملىشۈپلىپ ھەمكارلىشىشقا توغرا كەلدى. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بارلىق تەزكىرە كوپېيىسىنى قىسىم، بابلار بويىچە ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزۈشكە قاتناشقان ئالاقىدار كىشىلەرگە بۆلۈپ بەردۇق. ئۇلار باش تۈزگۈچىنىڭ تەلىپى بويىچە تۈزۈتۈپ، تەھرىرلەپ چىقتى. چۈنكى «كوپېراتىپ تەزكىرىسى» نىڭ دەسلەپكى ئورىگىنالىنى 10 نەچچە ئادەم يېزىپ چىققان بولغاچقا، ئەگەر باش تۈزگۈچىنىڭ تەكشۈرۈشىدىن ئۆتكۈزمىگەندە، مەزمۇنى ھەرخىل بولۇش، تۈزۈلۈش شەكلى بىردەك بولماسلىق، ئالدىنقى مەزمۇن بىلەن كېيىنكى مەزمۇن زىت بولۇپ قېلىش، تەكرارلىنىش، ئەدەبىي ئۇسلۇبى بىردەك بولماسلىق قاتارلىق ھادىسىلەرنىڭ كۆرۈلۈشى تۇرغان گەپ ئىدى. شۇڭلاشقا ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزۈش خىزمىتى — تېخنىكا مۇرەككەپ، تېخنىكا ئىنچىكە، تېخنىكا جاپا - مۇشەققەتلىك خىزمەت ھېسابلىنىدۇ. ئىش تەقسىملىشۈپلىپ ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزۈش، قايتا - قايتا سىلىشتۇرۇپ چىقىش ئاساسىدا، ئەڭ ئاخىرىدا مۇئاۋىن باش مۇھەررىر تەزكىرە كوپېيىسىنى ئۆزى يالغۇز تەكشۈرۈپ بېكىتىپ چىققاندىن كېيىن، تەزكىرە كىتابىنىڭ تەرتىپى بويىچە بەت نومۇرى سىلىنىپ، ماشىنكىدا بېسىش شەكلى بەلگىلەندى. ھەربىر تەزكىرە كوپېيىسى تۈزىتىش كىرگۈزۈش، پىششىقلاشتىن تاكى سىلىشتۇرۇشقىچە ئاز دېگەندىمۇ 6 — 7 قېتىم تەكشۈرۈشتىن ئۆتكۈزۈلدى.

«كوپېراتىپ تەزكىرىسى» نى تۈزۈش ئىشى ش ئۇ ئا ر تەزكىرە كومىتېتى ۋە مەملىكەتلىك

تەمىنات - سودا باش كوپىراتىپىنىڭ تارىخىي ماتېرىياللار مەجمۇئەسى تەھرىرات ئىشخانىسىنىڭ كونكرېت يېتەكچىلىك قىلىشىغا، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك تەمىنات - سودا كوپىراتىپ، شىركەتلەر ۋە پېشقەدەم يولداشلارنىڭ ئەمىيەت بېرىشى ۋە قوللىشىغا ئېرىشتى، بۇنىڭ ئۈچۈن بىز ئۇلارغا سەمىمىي رەھمەت ئېيتىمىز ۋە ئېھتىرام بىلدۈرىمىز.

«كوپىراتىپ تەزكىرىسى»نى تۈزۈش — بىر تۈرلۈك يېڭى خىزمەت بولغاچقا، ھەقىقەتەن قىيىنغا چۈشتى. ئۇنىڭدىكى مەزمۇنلارنىڭ چېتىلىش دائىرىسى كەڭ، يۇقىرى - تۆۋەن چېكىنىڭ ۋاقتى ئۇزۇن، مۇرەككەپ ھەمدە قويۇلغان تەلەپ يۇقىرى، ئۇنىڭ ئۈستىگە تەزكىرە تۈزگۈچى خادىملىرىمىز يېڭى، بىلىم دائىرىسى چەكلىك، تەجرىبىمىز كەمچىل بولغاچقا، شۇنداقلا ماتېرىياللار تولۇق بولمىغاچقا قىسمەن مەزمۇنلارنىڭ چۈشۈپ قېلىشىدىن خالى بولۇش تەس. كەڭ كىتابخان ۋە كەسىپداشلارنىڭ تەنقىدي ۋە تۈزىتىش پىكىرلىرىنى بېرىشىنى سەمىمىي ئۈمىد قىلىمىز.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرە ئىشخانىسى

1994 - يىل 6 - ئاي

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپ تەزكىرىسى»نى تۈزۈشتە ماقالە بىلەن تەمىنلىگەنلەرنىڭ ئىسىملىكى

كىرىش سۆز I	ما جۈنجې
كىرىش سۆز II	ۋاڭ چىڭفا
كىتابنىڭ تۈزۈلۈشى	لى يىمىن
ئومۇمىي بايان	ياڭ سۇڭتاۋ، جاڭ مىڭجى
چوڭ ئىشلار	جاڭ مىڭجى، جاڭ دېجېن، جياڭ فېڭخې
سۈرەت سۆزلىرى	جاڭ دېجېن
I قىسىم I باب	جاڭ مىڭجى
II باب	جاڭ دېجېن
II قىسىم I باب 1 §	جۇڭ يىڭشۆ
2 § ، 6 §	جاڭ جيارۇي
3 §	ۋاڭ ۋېيىي، ۋاڭ ۋېي
4 §	چيۇ جىڭخې
5 §	ۋۇ يۈيىڭ
II باب	سۈن جيەن، شېن خۇاچېن
III قىسىم I باب	لو يۈلىن
II باب	ليۇ رۈيشۈن
III ، IV باب	ۋۇ يۇۋېي
IV قىسىم I باب	ۋېي ۋېي
II باب	لى پېيخۇاڭ
V قىسىم I باب	لى چىڭ
II باب	شيې چاڭۋېي
III باب	لى شېڭ، جۇڭ يىڭشۆ
VI قىسىم I باب	جاڭ جيارۇي
II باب	جۇڭ يىڭشۆ
III باب	جاڭ جيارۇي
VII قىسىم I باب	جۇڭ يىڭشۆ
II باب	جاڭ دېجېن
VIII قىسىم I باب 1، 2، 3، 4، 6 §	جۇڭ يىڭشۆ
5 §	پاڭ چاڭمىڭ
II باب	ۋۇ جىنشۆ

IX قىسىم I باب	جاڭ دېجېن
II ، IV باب	جاڭ مىڭجى
III باب	جاڭ جيارۇي
X قىسىم I باب 1، 3 §	جاڭ دېجېن
2 §	لى يىمىن
II باب	جاڭ مىڭجى
قوشۇمچە	جاڭ دېجېن، جاڭ مىڭجى، جۇڭ يىڭشۆ
ئاخىرقى سۆز	جاڭ دېجېن
ماۋزۇ بېزىكى	ۋاڭ چۇڭلىڭ

ماتېرىيال توپلاشقا قاتناشقانلارنىڭ ۋە خىزمەتچى خادىملارنىڭ ئىسىملىكى

جۇ چۇڭگۇاڭ، ليۇ جيې، جەي شىلىڭ، دېڭ بو، سۇڭ شيۇيۇن، جىڭ شاڭجۇن، دۇەن خۇڭ، گاۋ پېي، جىڭ ۋېنلى، جىن كېنىڭ، گو خەيلىن، جاڭ جۇڭچيەن، جۇ ۋېيرېن، شۇ يۇلىڭ، مياۋ خۇڭ، لى ۋېنچاۋ، مى جېنيىڭ، ما شىنخۇا، گاۋ يۇن، دىڭ شياۋپىڭ، دياۋ شىپىڭ، ياڭ زودۇڭ، لۇ شىنمىن، سۇڭ تيەنمىن.

مەزكۇر تەزكىرە كىتابىنى نەشر قىلىشتا ئىقتىسادىي جەھەتتىن ياردەم بەرگەن ئورۇنلار

ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى پاختا ـ چىگە شىركىتى
ش ئۇ ئا ر تەمىنات ـ سودا كوپىراتىپى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى شىركىتى

«شىنجاڭ ئۇيغۇر ئەزكىرىسى» نىڭ ئومۇمىي مۇندەرىجىسى

مۇقەددىمە (ئۇيغۇر كىرىش سۆز، كىتابنىڭ تۈزۈلۈشى، مۇندەرىجە)

1 - توم ئومۇمىي بايان
2 - توم چوڭ ئىشلار خاتىرىسى
3 - توم رايونلارنىڭ تەسىس قىلىنىش ئەزكىرىسى
4 - توم يەر شەكلى ئەزكىرىسى
5 - توم مۇزلۇقلار، ئېقىنلار ئەزكىرىسى
6 - توم قۇملۇقلار ئەزكىرىسى
7 - توم ھايۋاناتلار ئەزكىرىسى
8 - توم ئۆسۈملۈكلەر ئەزكىرىسى
9 - توم گېئولوگىيە، كان مەھسۇلاتلىرى ئەزكىرىسى
10 - توم مېتېرولوگىيە ئەزكىرىسى
11 - توم يەر ئەۋرەش ئەزكىرىسى
12 - توم يەر نامىلىرى ئەزكىرىسى
13 - توم نوپۇس ئەزكىرىسى
14 - توم كوممۇنىستىك پارتىيە ئەزكىرىسى
15 - توم ھۆكۈمەت ئىشلىرى ئەزكىرىسى
16 - توم كادىرلار ئىشلىرى ئەزكىرىسى
17 - توم ئەمگەك ئەزكىرىسى
18 - توم دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار ئەزكىرىسى
19 - توم ئاممىۋى ئەشكىلاتلار ئەزكىرىسى
20 - توم جامائەت خەۋپسىزلىكى ئەزكىرىسى
21 - توم ئەپتىش ئەزكىرىسى
22 - توم سوت ئەزكىرىسى
23 - توم ئەدلىيە مەمۇرىيىتى ئەزكىرىسى
24 - توم خەلق ئىشلىرى ئەزكىرىسى
25 - توم تاشقى ئىشلار ئەزكىرىسى
26 - توم مۇھاجىرلار ئىشلىرى ئەزكىرىسى
27 - توم مىللەتلەر ئەزكىرىسى
28 - توم ھەربىي ئىشلار ئەزكىرىسى
29 - توم ئۇنىۋېرسال ئىقتىساد ئەزكىرىسى
30 - توم پېزا ئىگىلىك ئەزكىرىسى
31 - توم دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىقنى ماشىنىلاشتۇرۇش ئەزكىرىسى
32 - توم پېزا - بازار كارخانىلىرى ئەزكىرىسى
33 - توم مېۋە - چېۋە ئەزكىرىسى
34 - توم چارۋىچىلىق ئەزكىرىسى
35 - توم ئورمانچىلىق ئەزكىرىسى
36 - توم سۇ ئىشلىرى ئەزكىرىسى
37 - توم قۇرۇلۇش بىكىتۈەنى ئەزكىرىسى
38 - توم ئېلېكتر ئېنېرگىيە سانائىتى ئەزكىرىسى
39 - توم كۆمۈر سانائىتى ئەزكىرىسى
40 - توم نېفىت سانائىتى ئەزكىرىسى
41 - توم پولات - تۆمۈر سانائىتى ئەزكىرىسى
42 - توم رەڭلىك مېتال سانائىتى ئەزكىرىسى
43 - توم ماشىنىسازلىق - ئېلېكترون سانائىتى ئەزكىرىسى
44 - توم قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى

ساناقتى تەزكىرىسى
45 - توم يېنىك ساناقەت تەزكىرىسى
46 - توم توقۇمىچىلىق ساناقتى تەزكىرىسى
47 - توم خىمىيە ساناقتى تەزكىرىسى
48 - توم تاشيول ترانسپورتى تەزكىرىسى
49 - توم تۆمۈريول ترانسپورتى تەزكىرىسى
50 - توم خەلق ئاۋىئاتسىيىسى تەزكىرىسى
51 - توم پوچتا - تېلېگراف تەزكىرىسى
52 - توم شەھەر - يېزا قۇرۇلۇشى تەزكىرىسى
53 - توم بىناكارلىق قۇرۇلۇش تەزكىرىسى
54 - توم كارتوگرافىيە تەزكىرىسى
55 - توم مۇھىت ئاسراش تەزكىرىسى
56 - توم سايامەتچىلىك تەزكىرىسى
57 - توم مالىيە تەزكىرىسى
58 - توم مۇپەتتىشلىك تەزكىرىسى
59 - توم پۇل مۇئامىلىسى تەزكىرىسى
60 - توم سودا - ساناقەتنى مەمۇرىي باشقۇرۇش تەزكىرىسى
61 - توم سودا تەزكىرىسى
62 - توم ماددىي ئەشيا باشقۇرۇش - تەزكىرىسى
63 - توم تاشقى سودا تەزكىرىسى
64 - توم تاموژنا تەزكىرىسى
65 - توم سودا - نازارەتچىلىكى تەزكىرىسى
66 - توم ئاشلىق تەزكىرىسى
67 - توم تەمىنات - سودا كوپېراتىپى تەزكىرىسى
68 - توم ئىستاتىستىكا تەزكىرىسى
69 - توم مال باھاسى تەزكىرىسى
70 - توم ئۇلچەم تەزكىرىسى
71 - توم ئۇلچەم بىرلىكلىرى تەزكىرىسى
72 - توم پەن - تېخنىكا تەزكىرىسى
73 - توم ئىجتىمائىي پەن تەزكىرىسى
74 - توم ماۋارىپ تەزكىرىسى
75 - توم مەدەنىيەت ئېشلىرى تەزكىرىسى
76 - توم تىل - يېزىق تەزكىرىسى
77 - توم ئەدەبىيات - سەنئەت تەزكىرىسى
78 - توم ئاخباراتچىلىق تەزكىرىسى
79 - توم رادىئو - تېلېۋىزىيە تەزكىرىسى
80 - توم كىتاب نەشرىياتچىلىقى تەزكىرىسى
81 - توم مەدەنىي يادىكارلىقلار تەزكىرىسى
82 - توم سەھىيە تەزكىرىسى
83 - توم تەنتەربىيە تەزكىرىسى
84 - توم دىن تەزكىرىسى
85 - توم شەخسلەر تەزكىرىسى
86 - توم تەزكىرە تۈزۈشنىڭ ئالدى - كەينىدە

ئۇيغۇرچە نەشرگە ئاخىرقى سۆز

«شىنجاڭ ئومۇمىي تەزكىرىسى» نىڭ 67 - تومى — «تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى» نىڭ خەنزۇچىسى 1996 - يىل 3 - ئايدا نەشر قىلىنىپ تارقىتىلغانىدى. ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى رەھبەرلىكىنىڭ ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتلەردىن كۆڭۈل بۆلۈشى، «تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى» نى تۇزۇش ئىشخانىسىدىكى خادىملارنىڭ تىرىشچانلىقى ئارقىسىدا، بۇ كىتاب 1997 - يىل 4 - ئايدىن ئېتىبارەن تەرجىمىگە ئۇيۇشتۇرۇلدى.

تەرجىمە ئاياغلاشقاندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەزكىرە كومىتېتى تەھرىر - تەرجىمە باشقارمىسىنىڭ باشلىقى، كاندىدات ئالىي مۇھەررىر غوپۇر ھوشۇر نىيازى بۇ كىتابنىڭ ئۇيغۇرچە نەشرىنىڭ باش مۇھەررىرلىكىنى، يارەمچى مۇھەررىر پولات ھىمىت مەسئۇل مۇھەررىرلىكىنى ئۇستىگە ئالدى. باش مۇھەررىر پۈتۈن كىتابنىڭ تەرجىمىسىنى تەكشۈرۈپ بېكىتكەندىن كېيىن، ش ئۇ ئا ر تەزكىرە كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، ئالىي مۇھەررىر سابىر ئەلى بېكىتىلگەن نۇسخىنى باشتىن ئاياق تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى.

بىر تەزكىرە كىتابىنىڭ دۇنياغا كېلىشى نۇرغۇنلىغان يولداشلارنىڭ يۈرەك قېنى ۋە ماھىلاي تەرىنى بەدەل قىلىدۇ. بىز ش ئۇ ئا ر تەزكىرە كومىتېتى تەھرىر - تەرجىمە باشقارمىسىدىكى يولداشلارنىڭ ۋە بۇ تەزكىرىنى تەرجىمە قىلىشقا قاتناشقان يولداشلارنىڭ ئۇيغۇرچە «تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى» نى نەشر قىلىش داۋامىدىكى جاپالىق ئەمگىكىگە چىن قەلبىمىزدىن رەھمەت ئېيتىمىز.

بۇ كىتابنىڭ تەھرىر - تەرجىمە ئىشلىرىدا مەلۇم سەۋەنلىكلەر بولۇشى مۇمكىن، يولداشلارنىڭ تەنقىدىي پىكىر بېرىشىنى قىزغىن قارشى ئالىمىز.

ش ئۇ ئا ر تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تارىخ - تەزكىرە ئىشخانىسى

1998 - يىل 11 - ئاينىڭ 1 - كۈنى

«تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى» ئۇيغۇرچە نەشرىنىڭ تەھرىرات خادىملىرى

باش مۇھەررىر:	غوپۇر هوشۇر نيازى
مەسئۇل مۇھەررىر:	پولات هىمىت
تەرجىمە - تەھرىرلىكىگە قاتناشقۇچىلار:	(ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى) ئادىل ئىمىن، تەلئەت ئىبراهىم، دىلبەر نىياز، قۇربان مۇھەممەت، كۇرەش، ماهىنۇر غوپۇر، مەرهابا شاۋۇدۇن، هوشۇر زەيدۇللا، هۆسەين
تەكشۇرۇپ ئۆتكۇزۇۋالغۇچى:	سابىر ئەلى
كورربكتورلار:	پولات هىمىت، هەجەر قادىر، خەلچەم باقى، ماهىنۇر غوپۇر
مۇقاۋىنى لايىهىلىگۇچى:	رىشات هىمىت

《供销合作社志》维吾尔文版
编译人员

主　　编：　吾甫尔·吾守尔·尼亚孜

责任编辑：　甫拉提·依米提

译编人员：　阿地力·依明，特来提·依不拉音，迪丽白尔·尼亚孜，库尔班·买买提，库来西，玛依努尔·吾甫尔，玛尔哈巴·夏吾东，吾守尔·再都拉，玉色音

验　　收：　沙比尔·艾力

校　　对：　甫拉提·依米提，艾加尔·卡地尔，海利且木·巴克，玛依努尔·吾甫尔

封面设计：　热夏提·依米提

شىنجاڭ ئۇيغۇر تەزكىرىسى

67 - توم

تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى

ش ئۇ ئا ر تەزكىرە كومىتېتى
«شىنجاڭ ئۇيغۇر تەزكىرىسى. تەمىنات - سودا كوپىراتىپى تەزكىرىسى» كومىتېتى

ش ئۇ ئا ر تەزكىرە كومىتېتى كومپيۇتېر مەتبەئە شىركىتىدە تىزىلدى
ش ئۇ ئا ر گېئولوگىيە - قېزىلما بايلىقلار رەڭلىك باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 1092×787 مىللىمېتىر 1/16
باسما تاۋىقى: 62.25 قىستۇرما ۋاراقى: 12
1999 - يىل 5 - ئاي 1 - نەشرى
1999 - يىل 5 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 500 — 1
ISBN7—228—05198—X/K · 682
باھاسى: 100 يۈەن